

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES

Bibliothèque nationale de France

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΕΩΣ ΜΟΥΣΑΙ.

HERODOTI

HALICARNASSENSIS HISTORIARUM LIBRI IX.

R254397

PARISIIS.—EXCUDEBANT FIRMIN DIDOT FRATRES, VIA JACOB, 56.

ΗΡΟΔΟΤΟΣ.

HERODOTI HISTORIARUM LIBRI IX

RECOGNOVIT

ET COMMENTATIONEM DE DIALECTO HERODOTI PRÆMISIT

GUILIELMUS DINDORFIUS.

CTESIÆ CNIDII

ET CHRONOGRAPHORUM, CASTORIS, ERATOSTHENIS, ETC.

FRAGMENTA DISSERTATIONE ET NOTIS ILLUSTRATA

A

CAROLO MÜLLERO.

GRÆCE ET LATINE CUM INDICIBUS.

PARISIIS,

EDITORE AMBROSIO FIRMIN DIDOT,

INSTITUTI IMPERIALIS FRANCÆ TYPOGRAPHO,

VIA JACOB, 56.

M DCCC LVIII.

DIALECTUS IONICA HERODOTI

CUM DIALECTO

ATTICA VETERI COMPARAT.

SCRIPSIT

GUILIELMUS DINDORFIUS.

Dialecti Ionicæ quattuor species accurate distinxit Herodotus 1, 142 (1), Caricam, Lydiam, Chiam cum Erythræa, Samiam. Eas an disputationis de dialecto Ionica suæ fundamentum fecerit Philoxenus (2) an non fecerit nescimus : qui hodie supersunt grammatici duo hujus dialecti genera distinguere solent, quorum alterum τὴν ἀρχαίαν sive παλαιὰν ἰάδα appellant, Homericam vel epicam veterem intelligentes, alterum τὴν δευτέραν vel μεταγενεστέραν vel ὑστέραν vel νέαν sive νεωτέραν ἰάδα (3), quibus nominibus comprehenduntur quicunque post

(1) Herodoti verba sunt, γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὗτοι νενομίχασιν, ἀλλὰ τρόπους τέσσερας παραγωγέων. Μιλήτος μὲν αὐτέων πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην, μετὰ δὲ Μυοῦς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοικέονται κατὰ ταῦτά διαλεγόμεναί σφι, αἷδε δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ, Ἐφεσος, Κολοφῶν, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φώκαια. Αὗται δὲ αἱ πόλεις τῆσι πρότερον λεχθείησι δμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδὲν, σφίσι δὲ δμοφωνέουσι. Ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέονται, Σάμον τε καὶ Χίον, ἡ δὲ μία ἐν τῇ ἡπειρῷ ἱδρύται, Ἐρυθραί· Χίοι μὲν νυν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ τῶν τὸ διχλέονται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἐωυτῶν μούνοι. Οὗτοι χαρακτηρὲς γλῶσσης τέσσερες γίνονται.

(2) Philoxeni de dialecto Ionica liber aliquoties memoratur ab Etymologici M. compositore (p. 531, 14; 540, 47; 616, 48), nihil tamen inde afferente præter argutas de vocabulorum quorundam etymologia opiniones.

(3) V. schol. Apollonii Rh. 1, 1081, Etym. M. p. 821, 40, gramm. in Crameri Anecd. Oxon.

HERODOTUS.

vol. 1, p. 265, 7, Eustath. p. 1643, 1; 1714, 16, ad Dionys. P. 384. Quattuor species, ut Herodotus fecit, distinguere videtur Grammaticus codicis Leidensis in appendice ad Greg. Cor. p. 629 : γεγόνασι δὲ αὐτῆς (τῆς Ἰάδος) μεταπτώσεις δ'· quocum comparanda Gregorii Cor. verba p. 490, ex Joanne grammatico descripta : εἰδέναι δεῖ ὡς ἡ μὲν ἀρχαία Ἰὰς μετέπεσε παρὰ τὴν τῶν κατοικούντων περιτροπὴν· διέμεινε δὲ ἕως ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ἐφ' ᾧ ἐποίησαν οἱ Ἴωνες τὰς ἀποικίας καὶ διεσπάρησαν εἰς τόπους πλείονας. Manifestum tamen est hos quoque grammaticos nihilo ceteris peritiores fuisse. Nam nec Gregorius in libro suo quidquam discriminis inter dialectum Homeri et Herodoti animadvertit et grammaticus Leidensis diversissimos hujus dialecti scriptores miscens verbis supra positis addit, κέχρηται δὲ αὐτῇ Ὅμηρος τε καὶ Ἡσίοδος καὶ πολλοὶ ἐποιοὶ, καὶ Ἀνακρέων καὶ Ἰππῶναξ καὶ Ἡρόδοτος ὁ ἱστοριογράφος, καὶ Δημόκριτος ὁ φυσικὸς καὶ Ἰπποκράτης ὁ ἰατρός.

DIALECTUS IONICA HERODOTI

CUM DIALECTO

ATTICA VETERI-COMPARAT.

SCRIPSIT

GUILIELMUS DINDORFIUS.

Dialecti Ionicæ quattuor species accurate distinxit Herodotus 1, 142 (1), Caricam, Lydiam, Chiam cum Erythræa, Samiam. Eas an disputationis de dialecto Ionica suæ fundamentum fecerit Philoxenus (2) an non fecerit nescimus : qui hodie supersunt grammatici duo hujus dialecti genera distinguere solent, quorum alterum τὴν ἀρχαίαν sive παλαιὰν ἰάδα appellant, Homericam vel epicam veterem intelligentes, alterum τὴν δευτέραν vel μεταγενεστέραν vel ὑστέραν vel νέαν sive νεωτέραν ἰάδα (3), quibus nominibus comprehenduntur quicunque post

(1) Herodoti verba sunt, γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὗτοι νενομίκασι, ἀλλὰ τρόπους τέσσερας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐτέων πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην, μετὰ δὲ Μυοῦς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοικέονται κατὰ ταῦτα διαλεγόμεναί σφι, αἴδε δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ, Ἐφεσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φώκαια. Αὗται δὲ αἱ πόλεις τῇσι πρότερον λεχθείησι δμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδὲν, σφίσι δὲ δμοφωνέουσι. Ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέονται, Σάμον τε καὶ Χίον, ἥ δὲ μία ἐν τῇ ἡπείρῳ ἵδρυται, Ἐρυθραί· Χίοι μὲν νυν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ τῷτοδ' διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἐωυτῶν μόνον. Οὗτοι χαρακτηρὲς γλώσσης τέσσερες γίνονται.

(2) Philoxeni de dialecto Ionica liber aliquoties memoratur ab Etymologici M. compositore (p. 531, 14 ; 540, 47 ; 616, 48), nihil tamen inde afferente præter argutas de vocabulorum quorundam etymologia opiniones.

(3) V. schol. Apollonii Rh. 1, 1081, Etym. M. p. 821, 40, gramm. in Crameri Anecd. Oxon.

vol. 1, p. 265, 7, Eustath. p. 1643, 1 ; 1714, 16, ad Dionys. P. 384. Quattuor species, ut Herodotus fecit, distinguere videtur Grammaticus codicis Leidensis in appendice ad Greg. Cor. p. 629 : γεγόνασι δὲ αὐτῆς (τῆς Ἰάδος) μεταπτώσεις δ'· quocum comparanda Gregorii Cor. verba p. 490, ex Joanne grammatico descripta : εἰδέναι δεῖ ὥς ἡ μὲν ἀρχαία Ἰὰς μετέπεσε παρὰ τὴν τῶν κατοικούντων περιτροπὴν· διέμεινε δὲ ἕως ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ἐφ' ᾧ ἐποίησαν οἱ Ἴωνες τὰς ἀποικίας καὶ διεσπάρησαν εἰς τόπους πλείονας. Manifestum tamen est hos quoque grammaticos nihilo ceteris peritiores fuisse. Nam nec Gregorius in libro suo quidquam discriminis inter dialectum Homeri et Herodoti animadvertit et grammaticus Leidensis diversissimos hujus dialecti scriptores miscens verbis supra positis addit, κέχρηται δὲ αὐτῇ Ὅμηρος τε καὶ Ἡσίοδος καὶ πολλοὶ ἐποιοιοί, καὶ Ἀνακρέων καὶ Ἰππῶναξ καὶ Ἡρόδοτος ὁ ἱστοριογράφος, καὶ Δημόκριτος ὁ φυσικὸς καὶ Ἰπποκράτης ὁ ἰατρός.

Epicos veteres Ionice scripserunt. Quam parum subtilem distinctionem esse patet, quum et epici poetæ multis usi sint vocabulis vocabulorumque formis vel ex aliis dialectis petitis vel propter metri heroici necessitatem inventis, quæ nunquam in communem ullius gentis Ionicæ usum sunt receptæ, qui autem præter Epicos Ionice scripserunt multis modis inter se discrepaverint, prout quisque vel nativam veterum Ionum linguam exprimere, vel dialectum epicam cum delectu quodam imitari, vel ad veterum Atticorum dialectum, quam ex Ionica originem duxisse constat, propius accedere propositum haberet. Cujus discriminis etsi suspicionem aliquam habuerunt unus alterque grammaticorum (4), parum tamen fructuosæ eorum observationes sunt, quæ eo fere redeunt ut scriptores dialecto Ionica alios puriore alios minus pura usos esse referant, quibus autem rebus dialecti illius major minorve puritas censeatur docere supersedeant. Itaque nihil aliud nobis relinquitur quam ut Ionico- rum scriptorum libris qui integri supersunt perditorumque fragmentis diligen- ter pervestigatis, adhibitisque grammaticorum de formis Ionicis testimoniis, quas quisque scriptor leges secutus esse videatur indagare studeamus. Quæ res multis magnisque implicita est difficultatibus. Primo enim scriptorum an- tiquissimorum, quos cum recentioribus comparasse ad cognoscenda Ionismi initia et progressus gravissimi foret momenti, opera interierunt, quæ autem supersunt perexigui ambitus fragmenta pleraque omnia in linguam vulgarem translata exhibentur ab grammaticis. Deinde scriptorum Ionicorum supersti- tum codices, labe jam antiquis temporibus contracta et quo frequentius opera illa describerentur tanto majorem in modum aucta, incredibilem experti sunt librariorum et negligentiam et temeritatem. Nam quum librarii Homeri potis- simum Atticorumque scriptorum lectioni assueti essent, alii, quo nullum est frequentius genus errorum, formis vocabulorum Ionicis Atticas substituerunt, alii genuinam antiquiorum codicum lectionem inferendis formis Homericis

(4) De Hecatæo et Herodoto Hermogenes vol. 3, p. 399 ed. Walz. : Ἐκαταῖος δὲ ὁ Μιλήσιος, παρ' οὗ δὴ μάλιστα ὠφέληται ὁ Ἡρόδοτος, καθαρὸς μὲν ἔστι καὶ σαφής, ἐν δὲ τισὶ καὶ ἡδὺς οὐ μετρίως, τῇ διαλέκτῳ δὲ ἀκράτῳ Ἰάδι καὶ οὐ μεμιγμένη χρησά- μενος, οὐδὲ κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ποικίλῃ, ἥττον ἔστιν ἐνεκά γε τῆς λέξεως ποιητικὸς. Quocum Walz. comparavit recentiorum quorundam gram- maticorum excerpta in appendice ad Greg. Cor. p. 679 et 910, quorum alter Hippocratem τῇ ἀκράτῳ Ἰάδι usum esse contendit, uterque autem Herodoto τὴν μεμιγμένην τῇ ποιητικῇ dialectum tribuunt. Contra Herodotus τῆς Ἰάδος ἀριστος κανὼν appellatur ab Dionysio Hal. vol. 6, p. 775,

et Ἰωνικῆς διαλέκτου κανὼν ὡς Ἀττικῆς Θουκυδίδης a Photio Bibl. p. 19, 18. Samia dialecto usum esse hariolatur scriptor vitæ Herodoti ab Suida excerptus, non alio, ut videtur, argu- mento motus quam quod Sami commoratum esse constaret Herodotum. De dialecto Hippo- cratis Galenus vol. 12, p. 153 : ... ἐνίων μὲν γρα- φόντων « ἐχρῆν τὸν ἱητρὸν », ἐνίων δὲ χωρὶς τοῦ κατ' ἀρχὴν ε « χρῆν τὸν ἱητρὸν »· ἔστι γὰρ ἀμέλει καὶ τοῦτο σύνηθες τοῖς Ἀττικοῖς, ὧν τῇ διαλέκτῳ χρῆται κατὰ τι καὶ ὁ Ἱπποκράτης, ὡς ἀποφήσασθαι τινὰς αὐτὴν ἀρχαίαν Ἀτθίδα. Ἐμοὶ δὲ καθ' ἕτερον ἰδίᾳ γράμμα μικρὸν ἀ φρονῶ περὶ τῆς Ἱπποκράτους δια- λέκτου δεδήλωται etc., et brevius vol. 8, p. 517.

interpolarunt, alii denique, qui præ ceteris sapere sibi viderentur, obscurum quendam sensum suum secuti falsaque analogiæ specie decepti formas finxerunt quæ ipsis quidem viderentur Ioniciæ, revera autem nemini Græcorum veterum unquam essent auditæ. Verum ut in omni literarum genere tanta est vis veritatis ut quantumvis obscurata tamen extirpari funditus nequeat, ita his minutis quoque in rebus, si quis numerosis quæ vel in codicibus relictæ sunt vel e grammaticorum libris eruere licet veræ rationis vestigiis prudenter uti sciat, tenebræ, quibus hæc materia involuta esse vulgo creditur, si non omni, certe maxima ex parte dispelli posse videntur. In quo labore, quod ad Herodotum attinet, post immemorabiles aliorum conatus primus rectam viam ingressus est C. L. Struvius, Gymnasii dum viveret Regimontani doctor, editis Quæstionum de dialecto Herodoti speciminibus tribus a. 1828-1830, quibus ille pauca tantum quædam vocabulorum genera, sed eximia et diligentia et perspicacitate tractavit. Hujus igitur viri exemplum secutus ego reliquam laboris partem absolvere studui, omisso tamen quem addere facile, sed ab hujus scriptio- nis consilio alienum erat copiosiore doctrinæ apparatu, quem H. L. Ahrensi- um expositurum esse speramus, qui in explicandis linguæ Græcæ dialectis egregiam operam ponere cœpit. Mihi enim nihil aliud nunc propositum fuit quam ut tirones qui ad Herodoti lectionem accederent probabili hujus dialecti scientia imbuerem moneremque ut ab superstitiosa sibi caverent reverentia codicum, quorum auctoritate sola qui regi judicium suum patiuntur perinde faciunt ac si quis tesserarum jactu decernendum esse contendat quibus quoque in loco vocabulorum formis usus esse putandus sit Herodotus.

DIALECTUS IONICA HERODOTI

CUM DIALECTO

ATTICA VETERI COMPARATA.

§ 1.

De permutationibus consonantium.

Litera δ pro σ posita duobus tantum in vocabulis, ὁδμή ejusque compositis et ἴσμεν. De utroque dicetur § 21 in indice alphabetico

Z fuerunt qui pro δ positum esse crederent in vocabulo ζορχάδες, quod 4, 192 legitur, duobus in libris δορχάδες scriptum, quemadmodum κέρας δορχάδος legitur in omnibus 7, 69. Nihil caussæ est cur alterutra forma Ionicæ dialecto adscribatur, ut hoc quidem argumento dijudicari non possit utra forma usus sit Herodotus. Quum tamen probabilius videatur librariorum ζορχάς in δορχάς mutasse quam contra, ζορχάδος corrigendum videtur 7, 69. Eadem vocabuli ζάπεδον ratio est, quod pro δάπεδον dixit Xenophanes apud Athen. 11, p. 462, C. Id per μέγα ἔδαφος explicuit Hesychius: ex quo manifestum est fuisse qui ex ζα et πέδον compositum esse crederent. Mirus vero Heraclidis vel, quod credere malim, Eustathii Heraclidis sententiam referentis error de litera ζ pro γ ab Ionibus posita in vocabulo ὀλίζον, de quo is ita scribit p. 1643, 1, ut ὀλίζος ὀλίζη ὀλίζον dictum esse videatur, τὸ ὀλίγον ὀλίζον (hoc accentu) καθ' Ἡρακλείδην Ἴωνές φασιν οἱ νεώτεροι τῷ ζ ἀντὶ τοῦ γ χρώμενοι. Positivus hujus adjectivi gradus ὀλίγος est, dialectis nihil inter se discrepantibus, nisi quod Tarentini ὀλίος dixerunt. Comparativi forma poetica ὀλίζων et genere neutro ὀλίζον est, quæ ut aliorum adjectivorum gradus comparativi interdum ponitur ubi positivo locus est.

Positivi forma ὀλίζος nemini, ut opinor, Græcorum audita fuit.

Literarum κ et π permutatio propria est adjectivis ποῖος πόσος πότερος et adverbiiis πῇ ποῖ τοῦ πῶς πόθεν ποτέ eorumque formis relativis ὁποῖος ὁπόσος ὁπῇ etc. et adverbiiis compositis οὔποτε οὐδέποτε οὐδεπώποτε etc. quæ omnia Iones constanter per κ scripta pronunciarent κοῖος κόσος κότερος etc., quorum duo exempli causa ponit Apellon. De synt. p. 61, 28: οὐ μὴν ἐπὶ τοῦ ποῖος καὶ τῶν ὁμοίων (τὸ δασὺ εἰς ψιλὸν μετατιθέασιν Ἴωνες), εἰ γὰρ κοῖός φασι καὶ κόσος· οὐ γὰρ διὰ τοῦ φ ἐδύνατο τὰ τοιαῦτα μόρια ἐκφέρεσθαι διὰ τὸ ἀνταποδιδόμενον φωνῇεν δασύ· ἀλλ' οὐδ' ἄλλο τι σύμφωνον ἐδύνατο παραδέξασθαι ἢ μόνον τὸ κ· δέδεικται γὰρ ὅτι καὶ ἀνταπόδοσις ψιλὸν ἀπαιτῇ σύμφωνον, ἀλλ' οὐδὲν εἰλείπετο ψιλὸν ἢ τὸ τ, ὅπερ κατετέτακτο εἰς τὸ τοῖος καὶ τόσος. De iisdem Gregorius Cor. p. 413: τῷ κ ἀντὶ τοῦ π ἐν τοῖς ἐρωτηματικοῖς καὶ ἀναφορικοῖς κεχρησθαι εἰώθασιν, ὅσον πόσα κόσα, ὁπόσα δκόσα, ὅπως δκως· inepte vero additur οὐ μὴν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, quod ex alio codice καὶ μὴν καὶ — scribendum. Eadem enim omnium istiusmodi vocabulorum ratio est, nisi quis ποδαπός et ὁποδαπός eximere velit, quod per π scriptum in libris omnibus 5, 13; 7, 218; 9, 16. Verum huic quoque adjectivo literam κ recte restituisset arbitror Bekkerum.

Literæ κ et χ permutantur in verbo δέχομαι quod Iones pro δέχομαι dixerunt, de quo v. § 21 s. v. Δέχομαι. Absurdum vero est quod quidam sunt commenti πανταχῇ pro πανταχῇ dictum esse 2, 124; ubi nunc ex aliquot codicibus παν-

ταχῆς est restitutum, quæ forma in aliis omnibus legitur locis Herodoti.

Litera ξ pro duplici σ posita in formis adjectivorum δισσός et τρισσός Ionicis διζός et τριζός.

§ 2.

De consonantibus tenuibus (κ π τ) pro aspiratis (χ φ θ) positis.

Eustathius p. 468, 32 : Ἰώνων ἰδία ἡ τῶν δασέων καὶ ψιλῶν ἀντιμεταχώρησις εἰς τὰ σύστοιχα. Δηλοῦσι καὶ τὰ τοῦ γλυκέος Ἰωνος Ἡροδότου, τὸ ἐνθεῦτεν, τὸ κιθών, τὸ βάθρακος, καὶ πολλὰ τῶν κοινῶν καὶ ἰδιωτικῶν· τὰ γοῦν ἀκάνθια ἀγάντια τινὲς φασιν ἑώων ἀνδρῶν· ... Ἰωνικῶς δὲ ἰδιωτίζονται καὶ τὸ ἐκ τῆς χύτρας συντεθὲν μονόκυθρον. Apud Herodotum hæc literarum permutatio tribus constanter adhibita est vocabulis, ἐνθαῦτα ἐνθεῦτεν et κιθών. Substantivi χύτρα, quod κύθη Ionice dixit Herodes apud Stobæum Floril. 78, 6, nulum in Herodoti libris exemplum est : legitur vero χυτρίς 5, 88, et nomen loci Χύτροι 7, 176, quæ dubitari potest an κυθρίς potius et Κύθροι sint scribenda. Illud vero non dubium est, quin βάτραχος, quod sine ullo librorum dissensu legebatur 4, 131, in βάθρακος fuerit mutandum, quod ego restitui. Nam Eustathii de hac forma testimonium, haud dubie ex antiquiore grammaticæ excerptum, majus facit momentum quam codicum cunctorum auctoritas. Ceterum ex Eustathio interpolatus est Gregorius Cor. p. 414, ubi § 28 totam, quæ a quattuor codicibus melioribus abest, ejicere debebant editores.

Eandem legem Herodotus sibi scripsit in literis tenuibus spiritum asperum antecedentibus quum in compositione tum in elisione, quas Attici in asperas mutant, ille vero non mutatas servat, ἀπάπτειν ἀπικνέεσθαι ἐπηθᾶν ἐπορᾶν κατῆγεσθαι κατύπερθε, ἀπ' οὗ ἐπ' οὗ et alii omnia hujusmodi dicens. Nam quod ἀφείς 1, 77; ἀφελώμεθα 2, 114; ἀφες 1, 206; 5, 106; ἀφήσειν 7, 193; ἀφεῖτο 8, 49; μέθες 1, 37 et 39; ἐφεδρος 5, 41, in libris vel omnibus vel plerisque leguntur, librariorum, non Herodoti culpa est, qui ubique consonantibus tenuibus usus erat, quemadmodum ἀπέλησθε ἀπείς ἀπήσοντες ἀπείθη alibi sæpius apud eum leguntur et ἐπέδρην 1, 75, et 5, 65 : de quibus restituendis jam Schæferus et Schweighæuserus cogitarunt. Denique καθώς 9, 82 in κατώς mutandum foret, nisi probabilior Schæferi emendatio esset καὶ restituentis. Faciliorem excusationem ἔφοροι habet, quod legitur 1, 65; 5, 41; 6, 63, 65, 82; 9, 7-11, 76. Hoc enim quum magistratus Spartani nomen

sit, Herodoto fortasse non opus visum est Ionicæ accommodare dialecto, quæ ἔφοροι postularet. Similis Ἀφετῶν ratio est, quod nomen est loci terræ Magnesiæ ab verbo ἀφιέναι ductum, de quo Herodotus 7, 193 : ἐνθεῦτεν ἔμελλον ὑδρευσάμενοι εἰς τὸ πέλαγος ἀπήσειν (libri ἀφήσειν), ἐπὶ τούτου δὲ τῷ χώρῳ οὐνομα γέγονε Ἀφεταί. Id igitur per φ scriptum reliqui et hoc loco et infra c. 196, et 8, 4, 6, 7 8, 11, 12, 14, sed ubique correxi vitiosum accentum librorum Ἀφέται. Nam nomen esse oxytonum docet Herodianus apud Arcadium p. 114, 1 : τὰ εἰς τὴν παραληγόμενα τῷ εὐκρίᾳ ὄντα βαρύνεται, Βρεμέτη Ὠκυπέτη Δημαρέτη· τὸ δὲ Ἀφεταί πληθυντικῶς λέγεται. Recto accentu scriptum apud Stephanum Byz. et in libris plerisque Diodori 11, 12; vitiose apud Plutarch. V. Themist. c. 7, et Strabon. 9, p. 436.

Easdem leges vix dubitari potest quin reliqui quoque scriptores Ionici sint secuti, licet librarii plerumque literas aspiratas substituerint, velut in libris Hippocratis et Aretæi, in quibus constanter fere ἀφικνέεσθαι, ἀφελικέστερος et alia hujusmodi leguntur, notata jam ab Heringa Observ. crit. p. 46.

§ 3.

De literis σσ.

Literas σσ, quæ in verbis et nominibus in ττ mutantur in vulgari dialecto Atticorum, non solum Herodotus, sed omnes omnino scriptores Ionici servarunt non mutatas, ἀλλάσσω γλῶσσα θάλασσα Ὑμησσός et reliqua omnia hujusmodi dicentes, quemadmodum de Atticis quoque veteribus tragici et Thucydides fecerunt.

§ 4.

De permutationibus vocalium.

Literæ α et ε paucis tantum quibusdam in vocabulis permutantur. Nam μέγαθος et ὑπαρμεγάθος pro μέγεθος et ὑπερμεγέθους, τάμνω et τράπω pro τέμνω et τρέπω dixit Herodotus : de quibus formis dicetur § 21 in indice alphabetico. Contra α in ε mutarunt Iones ἔρσην pro ἄρσην et τέσσερες τεσσαράκοντα et τέσσαρες τεσσαράκοντα dicentes.

Litera η pro α brevi Atticorum posita est in vocabulis διπλήσιος τριπλήσιος ceterisque hujus formæ numeralibus, λάβομαι λάβεις, μεσαμβρή, ἀμφισπατέω ἀμφισπασία : de quibus exponetur § 21 s. v. Διπλήσιος. Male vero in libris interdum τεσσαρήκοντα pro τεσσαράκοντα scriptum, et πεντηκόσιοι (p. 435, 20, 33, 36) pro πενταχόσιοι,

quod recte legitur alibi, ut p. 3, 20; 121, 3; 435, 51; 439, 6; 456, 53. Nam quod Homerus πεντηκόσιοι metri caussa dixit Od. I, 7, nihil ad Herodotum.

Latissime apud Iones literæ η usus patet pro α longo Atticorum positæ, accommodate ad linguæ Ionicæ mollitiem, quod non fugit Aristidem Quintilianum De mus. p. 92 : ἡ ἱὰς τὸ στερεὸν ὑποστελλομένη τοῦ α καταφέρεται πρὸς τὸ η· τὸ δὲ θῆλυ μὲν ἐστὶ κατὰ τὸ πλεῖστον. Ac primo quidem α in η mutatur in terminatione declinationis primæ in α et ας, velut αἰτή αἰτῆς αἰτήν αἰτήν, καρτερή καρτερῆς καρτερῇ καρτερήν, θηλυδρίης θηλυδρίῃ θηλυδρίην, Στρυμονίης Στρυμονίῃ Στρυμονίην.

2° In nominibus tertiæ declinationis in αξ litteram α natura longam habentibus, velut θώρηξ ἱρηξ οἴηξ, θώρηκος ἱρηκος οἴηκος et reliquis trium numerorum casibus, et derivatis, velut θωρηκοφόρος et οἰηκίζω pro θωρακοφόρος et οἰακίζω.

3° In nominibus quibusdam tertiæ declinationis in αν : quale est epicum Τιτῆνες pro Τιτᾶνες. Apud Herodotum præter Αἰνιῆνες vel Ἐνιῆνες 7, 132, quod Homero præeunte dixisse videtur, unum, ni fallor, hujus generis exemplum est Ἀχαρνῆνα 7, 221, quod si recte legitur, Ἀχαρνανίη 2, 10, et 7, 126, necessario Ἀχαρνηνίη scribendum erit. Sed vereor ne Herodotus Ἀχαρνᾶνα potius dixerit. Alia ejusdem terminationis nomina sunt Ἀγριᾶνες 5, 16, Ἰνδᾶνες 4, 186.

4° In adverbis in α et αν terminatis, velut λάθρη λίην πέρην.

5° In paralexī substantivorum et adjectivorum eorumque derivatis : qualia sunt θυμῆμα, τρικάρηνος, Ἰστρινός Παρινός Σαρδινός, Στήσινωρ, τιήρης, ἀνιήρος, θυμῆσις, Ἀλικαρνησός Παρνησός, θυμιτήρ θυμιτήριον, θεητής, Κρηστωνιήτης Κροτωνιήτης Παρωρεήτης (quod recte scriptum 8, 73 : unde correxi quod 4, 148 legabatur Παρωρεάτας) Ποτιδαίτης Σπαρτιήτης Σπαρτιήτης Σπαρτιητικός, θεητός ἀξιοθέητος περητός νησιπέρητος, Δημάρητος Λυκάρητος, θέητρον, ἱστιήτωρ ἱστιητόριον. Servatum α apud Herodotum 5, 68 in nominibus Doricis Ὑᾶται Ὀνεᾶται Χοιρεᾶται. Neque Θεασίδης, hominis Spartani nomen, in Θεσιδης mutatum 5, 85.

6° In commissura vocabulorum compositorum : qualia sunt apud Herodotum γενεηλογέω ἀντιγενεηλογέω, διήκονος διηκονέω, λοχηγέω, ναυηγέω ναυηγίη ναυήγιον, σειρηφόρος, σκιητροφέω, et in nomine proprio hominis Thebani Τιμηγενίδης 9, 38 (ubi var. lect. Τιμογενίδης) et 86, quod servata partim forma Ionica Τιμηγενίδας scri-

ptum apud Pausan. 7, 10, 2. Non mutatur vero α in aliis, ut ἰθαγενής et παραδοκέω.

7° In formis quibusdam verborum in αω, de quibus infra dicetur § 19.

8° In aliis vocabulis multis, quæ quum certis regulis non sint adstricta, sola usus observatione cognoscuntur. Horum exempla hæc sunt apud Herodotum.

Ἀδρηστος (Non fugitivus) 4, 142, et nomen proprium Ἀδρηστος pro Ἀδραστος 1, 35 seqq., 5, 67, 68, præeuntibus Epicis, qui et hoc nomen et alia ejusdem familiæ (Ἀδρήστεια Ἀδρηστίνη) per η scripserunt, utpote ab verbo διδράσκω ducta, cujus α longum Iones per omnia tempora et in derivatis in η mutarunt, ἀποδιδρῆσκω ἀπέδρην ἀποδρῆναι ἀποδρῆσομαι ἀπόδρησις δρησμός dicentes. Ejusdem stirpis est δρηπέτης, quod legitur 6, 11, et verbum διεδρηπέτευσσε quod restitui 4, 79, ubi libri διεπρήστευσσε vel ἐπρήστευσσε.

Γήδεια pro Γάδεια 4, 8.

Διηκόσιοι pro διακόσιοι.

Ἐηγα pro ἔαγα præteritum verbi ἄγνυμι, ut δόρατα κατηγότα 7, 224. Aoristi, qui apud Atticos ἔαξα, apud Homerum ἔξα est, nulla apud Herodotum exempla sunt. Substantivis κάτηγμα et κάτηξις frequenter utuntur medici Ionici, licet ἄγμα, non ἥγμα dicatur.

Εὐφρήτης pro Εὐφράτης 1, 185, 191; 5, 52.

Ἡήρ pro ἡήρ 1, 172; 4, 31.

Ἠήλυσος 1, 144.

Ἠήφυγες Ἠηφυγίη 3, 138; 4, 99; 7, 170.

Ἠήσων 4, 179; 7, 193.

Ἠηρός et Ἠηρικός 2, 84; 3, 129, al.

Κρητήρ et ὑποκρητηρίδιον pro κρατήρ et ὑποκρατηρίδιον, ἀκρητος pro ἀκρατος, ejusque composita ἀκρητοπότης ἀκρητοποσίη.

Ληός et νηός pro λαός et ναός, de quibus infra dicetur in indice formarum Ionicarum alphabetico.

Λήρσαι et Ληρσαῖος 1, 149; 9, 1, 58.

Νηνίης et νηνίσκος.

Οἰηκίζειν 1, 171.

Πιπρήσκω, πέπρηκα πέπρημαι ἐπρήθην, et derivata πρήσις et πρητήριον.

Πρήσσω per omnia tempora et derivata πρήγμα πρήξις πρήκτωρ πρηγματεύεσθαι πολυπρηγμονέειν, cum nominibus propriis, qualia apud Herodotum sunt Πρηξίλεως et Πρηξίνος. Simile etiam Persicum nomen Πρηξάσπης.

Πρηός et πρηύνω.

Ῥηδίως pro ῥαδίως et ῥηστώνη pro ῥαστώνη.

Ῥηγίη pro ῥαγία 2, 11; 7, 37; 8, 129; et ῥηχός vel ῥήχος 7, 142, pro ῥαχος.

Συρήκουσαι et Συρηκόσιος 7, 155 seqq.

Σπρηγίς 3, 41; 7, 69.

Τριηκός 1, 65, et τριήκοντα cum compositis (τριηκονταέτις τριηκόντερος), τριηκοστός et τριηκόσιοι.

Τηύγετον 4, 145.

Τρηχός et τρηχέως pro τραχός et τραχέως, pariterque Τρηχίς et Τρηχίνιος 7, 175, 198 seqq.; 8, 31.

Φρήτη pro φράτρα 1, 125. Eadem forma utitur Pseudo-Herodotus in Vita Homeri c. 31 : sed α servatum in φράτορες ibid. et c. 29.

Φλυηρέω pro φλυαρέω 7, 103, 104.

Litera η ab Ionibus pro ω ponitur in adjectivis gentilibus in ωτης et ωτις : quorum exempla apud Herodotum sunt Ἀμπρακιήτης Θεσσαλιῆτις Ἰστιαιῆτις Μαιήτης Μαιῆτις Φθιήτης Φθιῆτις, in libris non raro per literam ω scripta, quod notavit Wessel. ad 4, 20.

Litera ι pro ε posita est in vocabulo ἰστίη pro ἑστία ejusque derivatis : de quo v. indicem alphabeticum s. h. v.

Literæ ιε in ι longum contrahuntur in adjectivi ἱερός forma Ionica ἱρός ejusque derivatis : de quo v. indicem s. v. ἱρός.

Litarum ω et η ab Ionibus permutatarum duo exempla memorat Eustath. p. 484, 3, verba πτώσω et ῥώσω pro πτήσω et ῥήσω dicta. De priore v. indicem alphabeticum : alterius verbi nulla apud Herodotum exempla sunt.

Diphthongus αυ in ω mutata ab Ionibus in vocabulis ὠμα et τῶμα eorumque derivatis pro θαῦμα et τραῦμα. De his dictum ab nobis in indice s. v. ὠμα. Duo alia, κῶμα pro καῦμα et ᾠριον pro αὔριον, addunt grammatici in Append. ad Greg. Cor. p. 654, 698, quibus nemo facile fidem habebit, nisi graviora accesserint testimonia.

Litarum οη contractionem in ω præter numerale ὀγδώκοντα tribus tantum verbis adhibuit Herodotus. Eorum primum est βοᾶν, cujus aoristi activi forma Ionica est βῶσαι (et compositum ἀμβῶσαι), medii ἐπιβώσασθαι προσβώσασθαι, futuri ἐπιβώσεσθαι et καταβώσεσθαι, aoristi passivi ἐβώσθην et præteriti βεβώμενος. Et has quidem formas librarii satis diligenter servarunt. Tanto major in verbo βοηθεῖν eorum inconstantia fuit, quod modo sic modo βοῦθεῖν scripserunt, pariterque in ceteris temporibus verbi quum simplicis tum cum præpositionibus ἐκ, ἐπί et πρό compositi. Ego formam legitimam constanter restitui, quemadmodum in Thesouro Stephani vol. 2, p. 305, præceperam, intactum vero reliqui βοηθός 5, 77; 6, 100. Nam fieri potest ut alia verbi, alia substantivi ra-

tio sit. Tertium denique verbum νοῆσαι est, cujus contracti exempla reliquerunt librarii, ἐνώσας 1, 68 et 86; ἐνενώκασι 3, 6; ἐνένωτο 1, 77; ἐνένωντο 7, 206; νενωμένου 9, 53; διενένωντο 7, 206. Quo indicio ἐπενώθη et ἐπινωθῆναι restitui 3, 122; 6, 115; et ἐπινώσας νώσας νώσαντες 1, 48; 2, 104; 4, 118; νώσωσι 8, 97; ὑπονώσαντες 9, 99, quæ omnia in libris per οη scripta sunt. Quæ literæ servantur in adjectivo νοήμων 3, 34, et substantivo νόημα 3, 80, nisi hoc νῶμα scribendum. Νένωνται ex Aethlii Ὀροις Samiorum attulit Etym. M. p. 601, 26. Ceterum contractio illa ne ab Atticorum quidem usu plane aliena fuit, quanquam sermonis poetici finibus inclusa. Nam βῶπον et βώσομαι Cratinus et Aristophanes dixerunt, de quo vid. Thesaur. Steph. vol. 2, p. 301, et νένωται ex Sophoclis fabula perdita (fr. 191) memoravit Etymol. M. p. 601, 20. Liberiore contractionis forma usi Æschylus et Sophocles κἀπιβῶ et νῶ pro κἀπιβόα et νόει dixerunt : de quo exposui ad Soph. El. 882. Non minus singulare est νοῦνται, quod pro νοέονται vel νοεῦνται dictum ex Democrito memoratur in Etym. M. p. 601, 27.

§ 5.

De diphthongis.

Diphthongus αι pro α longo Atticorum ponitur ab Ionibus in vocabulis αἰτός καίω et κλαίω. Neque αἰεί dixerunt, sed αἰεί, ut Epici : de quo infra exponetur in indice. — De diphthongo αι in η vel ηϊ ab Ionibus mutato v. s. v. Μῆων.

Ei pro ε est in εἰλίσσειν εἰναχόσιοι εἵνατος εἵνεκεν εἴρεσθαι εἴρύειν εἴρωτᾶν εἴρώτημα εἴρώτησις κείνός ξείνος στεινός. Porro ἐννυσθαι, abjecto altero ν, in εἵνυσθαι mutatur.

Contraria ratione ει diphthongus in ε transit 1° in nominibus quibusdam proparoxytonis in εια vel ειος terminatis, velut ἐπιτήδεος et ὑπώρεα. 2° In formis femininis adjectivorum in υς, εια, υ, ut θήλεα pro θήλεια, ἰθέα πλατέα pro ἰθεῖα πλατεῖα. 3° In comparativis κρέσσων et μέζων pro κρείσσων et μεῖζων. 4° In temporibus quibusdam verbi δεικνύναι, in verbo ἔργω pro εἴργω, in præterito ἔωθα pro εἴωθα. Sed hæc singula infra tractabimus suis locis.

Ευ pro εο Ionico vel ου Attico est 1° in nominibus ἐμεῦ σεῦ εὔ τεῦ τευ δευ pro ἐμοῦ σοῦ οὗ τοῦ (i. e. τίνος) του (i. e. τινός) δτου.

2° In adjectivi πλέων formis iis quæ in dialecto vulgari εο habent, ut πλεῦν πλεῦνος πλεῦνας pro πλέον πλέονος πλέονες.

3° In formis verborum in εω quæ in dialecto

communi ου habent ex εο vel εου contractum, ut καλεῦσι καλεῦνται ἐκάλευν καλεῦσα καλεῦντος καλεύσης. Eodem modo ου in futuris aliorum verborum diphthongum ου ex εο contractam habentibus in ευ mutatur, ut ἀπολεῦντες ἀπολεῦμενος ἀποθανεύμενος. Magna tamen in his formis exhibendis inconstantia est in libris Herodoti modo formas solutas (εο) modo contractas (ευ) præbentibus.

Diphthongus ου ab Ionibus paucis quibusdam in vocabulis pro litera ο simpliciter ponitur. Ea sunt apud Herodotum substantivorum γόνυ et δόρυ casus trisyllabi γούνατος γούνατι δούρατος δούρατι etc., μῦνος νοῦσος Οὔλυμπος οὔνομα οὔρος (i. e. ὄρος) οὐρίζειν (pro ὀρίζειν) οὔρος (i. e. ὄρος), cum derivatis et compositis omnibus, excepto fortasse verbo νοσέω : de quibus omnibus explicatius dicitur infra in indice alphabetico. Minus certa diphthongus videtur in nomine Μουρυχίδης 9, 4 et 5.

De diphthongis ει in εε et ου in οο solutis infra dicitur ubi de declinatione et conjugatione agitur. Literas οε, quas Attici in vocabulis compositis multis in ου contrahere solent, solutas servant Iones. Ex quo genere apud Herodotum exempla plura sunt verborum cum πρό compositorum, quibus diphthongum Atticam passim intulerunt librarii, ut προέβαινε προέβαλε προεθυμέετο προεμαντεύσατο προέπεμψαν προετίνετο et composita quædam cum ἔτος et ἔργον, ut τριακοντοετίδας σπονδάς 7, 149 (quas τριακοντούτιδας dixit Aristophanes), Λυκιοεργέας 7, 76, ἀγαθοεργή 3, 154, 160 (unde ἀγαθουργίαν attulit Antiatt. in Bekk. Anecd. p. 78, 14, compositionem vocabuli, non formam spectans), ἀγαθοεργός 1, 67, δημοεργός 7, 31, quod restituendum 4, 194, ubi libri δημιουργούς, et fortasse κακοεργοί pro κακοῦργοι 1, 41. Tertia quædam, sed suspecta forma est ἱροργίαι in codice Mediceo aliisque nonnullis 5, 83, ubi ceteri ἱουργίαι, quod ἱροεργίαι scribendum. Servatur vero diphthongus in nomine Λυκούργου.

§ 6.

De diæresi.

Diæresis diphthongi ει duplex est : nam aut utraque vocalis servatur non mutata, ut in dativis tertiæ declinationis βασιλεῖ πάθει pro βασιλεῖ πάθει, aut ε producto ηῖ scribitur, quod fit in substantivis paroxytonis in εία, properispomenis in εῖον, et adjectivis in εῖος, εία, εῖον. Quarum formarum exempla apud Herodotum sunt 1º de nominibus in εία, αἰδρητή (nam sic ex codd. cor-

rigendum vulgatum αἰδρείη 6, 69) ἀνδρητή βασιλήν δουλήν ἐπιστρατην ἑταιρήν θεραπην κηρυχήν ληνήν μαντήν πολιτην προμαντήν πρυτανήν σατραπήν στρατην. Suspectum igitur νηστείας 4, 186.

2º De nominibus in εῖον, ἀγγήιον ἀριστήιον ἐργαλήιον ἱρήιον μαντήιον νεκυομαντήιον πορθμήιον πρυτανήιον σημήιον ὑδρήιον χαλκήιον.

3º De adjectivis in εῖος, ἀγγαρήιος ἀνδρήιος ἀχρήιος γυναικῆιος ἑταιρήιος Καδμήιος Κήιος οἰκῆιος (cum derivatis, nisi libri fallunt, οἰκηότης 6, 54, et οἰκηῖσθαι 1, 94; 4, 148; et 3, 2, quo loco libri non pauci οἰκειῖνται, quemadmodum in omnibus scriptum 1, 4).

Librarii etsi in his formis exprimendis non raro ad communis dialecti consuetudinem aberrarunt, tot tamen rectæ scripturæ exempla reliquerunt ut vocabula supra ab nobis apposta nihil plane dubitationis habere et sex tantum alia ab mutatione diphthongi exempta esse videantur, Δαρεῖος Ἀργεῖος Ἡλεῖος Καδμεῖος (nisi quod Καδμήια γράμματα legitur 5, 59) ἐρκεῖος θεῖος : nam Διονύσω τῷ Βακχείῳ, quod bis legitur 4, 79, in Βακχίῳ mutandum videtur, δευτερεῖον autem, cujus numerus pluralis δευτερεῖα et δευτερεῖοισι legitur 1, 32, et 8, 123, non dubito quin δευτερήιον sit scribendum ut ἀριστήιον. Nec στυπεῖον recte habere videtur 8, 52.

Formæ patronymicæ εἰδης in ηἰδης mutatae unum apud Herodotum exemplum est nominis proprii Βασιληίδεω 8, 132. Servatur diphthongus in aliis, qualia sunt Ἡρακλείδης et gentilia Ἡρακλεῖδαι et Περσεῖδαι.

Nomina proparoxytona in εια εῖον εἰος diphthongi mutationem non admittunt, exceptis Ἀρήιος βασιλήιος Ποσιδήιον, quæ jam ab veteribus Epicis sunt usurpata, et paucis aliis, quorum partim incerta auctoritas est, ἀθροωπήιος Ἀχιλλήιος Βορήιος Εὐρωπήιος Φοιβήιος κηλωνήιον κηρυχήιον et Λιμενήιον 1, 18, cujus loci nomen Λιμένειον est apud Suidam. Epici λαισῆια, quo Herodotus utitur 7, 91, hæc sola usitata forma est. Manifesta vero librariorum peccata sunt quæ passim in codice uno alteroque leguntur ἀληθινή ἀτρεκήν ἱρήν σιτοδήν προαστήιον, pro ἀλήθεια ἀτρέχεια ἱέρεια σιτόδεια προάστειον, et ξεινήν adeo pro ξεινήν in libris pluribus 3, 39.

Diphthongus Attica ηῖ in ηῖ dirimitur ab Ionibus in vocabulis κληῖς κληῖω κληῖζω κρηῖζω ληῖζομαι ληῖστός Θρηῖκη Θρηῖκες.

Diphthongus οῖ in οῖ solvitur ab Ionibus in nominibus οῖς et οἰστός. De priore testem habemus Aristophanem Pac. 930 : X. οῖ. | T. οῖ, X. ναί μὰ Δι'. T. ἀλλὰ τοῦτό γ' ἐστ' Ἴωνικόν | τὸ

ῥῆμα. X. ἐπίτηδες οὖν, ἔν' ἐν τῇ κλησίᾳ | ὥς χρὴ παύσασθαι λέγων τις οἱ καθήμενοι | ὑπὸ τοῦ δέους λέγωσ' Ἰωνικῶς δὲ, quod homini Attico οἱ dicendum fuisset. Genitivus et accusativus pluralis δῖων et δῖς est apud Herodotum 2, 42; δῖν et δῖας apud Lucianum De dea Syr. c. 49, 54, 55. Alterius, δῖστός, qua forma Epici quoque sola utuntur, exempla apud Herodotum sunt 4, 70, et 5, 105. Ibidem et tribus aliis locis (3, 36, 156; 7, 12) verbum καταπροΐξεσθαι legitur, quod Atticos καταπροΐξεσθαι pronunciassent, non καταπροΐξεσθαι, ut in codicibus scribi solet, poetarum exempla arguunt.

Diphthongus φ in ωϊ solvitur apud Herodotum in adjectivis μητρώϊος et πατρώϊος, in quibus praeiverunt Epici, et in ἡρώϊον, πρῶτ' et πρῶϊος, servatur vero in nominibus ζῶϊον Κῶϊος Ἀχελῶϊος Γελῶϊος aliisque: cujus discriminis rationem non perspicio. Itaque haec quoque cum diæresi scribenda esse censeo.

§ 7.

De iota demonstrativo.

Iota demonstrativi, cujus frequens in vulgari Atticorum sermone usus est, nullum apud Herodotum exemplum reperitur praeter vovῖ 7, 229. Quam formam quum librarios interdum pro vῶν intulisse constet, solitarium illud exemplum Herodoti merito in suspicionem vocavit L. Dindorfius in Thesouro Stephani s. v. Νῶν. Nec multum profuerit ταυτί comparasse, quod apud Lucianum legitur De dea Syr. c. 23.

§ 8.

De ν ἐφελκυστικῷ, de hiatu et de crasi.

N ἐφελκυστικόν, quo Attici hiatus vitandi caussa uti solent, alienum videtur ab Herodoto, cui utendi eo caussa nulla fuit, quum dialecti Ionicæ mollities vocales hiantes minime defugiat. Nam quæ in veteribus editionibus non pauca reperiuntur additæ hujus literæ exempla, pleraque omnia bonorum codicum auctoritate removere liquit recentioribus editoribus.

Difficilius est de elisione vocalium iudicium facere: in quo genere etsi librarii ut in aliis scriptoribus quibusvis, ita in Herodoto quoque parum diligentes se præbuerint, tamen si quis omnem exemplorum copiam pervestiget, non obscura quædam rectæ rationis vestigia relicta esse animadvertet. Ac primo quidem illud certum haberi posse videtur, Herodotum elisionem constanter adhibuisse præpositionibus, quæ elisa syllaba altera accentum amittunt, ἀνά ἀντί ἀπό διά κατά μετά παρά ὑπό. Eadem ἄλλα particula ratio esse videtur, excepto, quod

sponte intelligitur, ubi sequitur pronomen reflexivum οἱ, ut p. 426, 29. Præter ἄλλα nulla alia particula frequentius elisionem patitur quam δέ; quamquam non elisæ non minor exemplorum copia est, ita ut ad liquidum in tanta librorum fluctuatione perducere non possit ubi elisionem vel admiserit vel non admiserit Herodotus. Porro οὐδέ οὔτε, μηδέ μήτε et τε passim eliduntur: rarius γε, ut p. 355, 28; 368, 20. Ceterarum elisionum exempla sunt in editione nostra εἴτ' p. 131, 17; 210, 53; εὔτ' 284, 37; 373, 4; ἥδ' 96, 6; τόδ' 324, 47; τῶνδ' 130, 6; 336, 2; τοῦτ' 146, 5; 200, 53; 413, 40; ταῦτ' 99, 54; τοιαῦτ' 323, 7; ἅμ' ἡμέρη 162, 22, et 440, 52 (quo altero loco libri nonnulli ἅμα), ἅμ' αὐτῷ 211, 3; ἄρ' 441, 47; ἄρ' 435, 1; ἔστ' ἄν 239, 3; 356, 31; 386, 32; 400, 13; 424, 32, 46; 425, 21; ὥστ' 167, 8; (non παραυτίκ' quod Bekkerus intulerat p. 361, 43;) ἔχ' ἥσυχος 401, 18; ἔχοιμ' ἄν 261, 9; βούλοιτ' 223, 16; γίνοιτ' 77, 24; δεξαίατ' 145, 32; ἀπηλαύνετ' 149, 20; μέμφοιτ' 334, 27; ὀρδοῖτ' 346, 13; γενοίατ' 346, 23, γένοιτ' 411, 40; in quibus haud dubie plures sunt quæ non Herodoto, sed librariis debentur.

Conjuncta cum hac quæstione crasis est, cujus ipsius quoque usus finibus apud Herodotum circumscriptus est aliquanto quam apud scriptores Atticos arctioribus. Nam paucis tantum quibusdam vocabulis cum articulo vel particula καί coalescentibus crasin Herodotus, etsi non constanter, adhibuit. Est autem crasis articuli forma duplex, altera quæ communis ei est cum Atticis, cujus exempla sunt τάλλα et ταῦτά, quibus sæpissime utitur, τάγαλματα, τάνθρωπον, τάλθηθός; altera Ionica, ὠνήρ ὦνδρες ὦνθρωπος ὦνθρωποι ὦλλοι ὠτός ὠτοί ταυτό τῶγαλμα τῶληθός τῶρχαῖον τῶπό (p. 67, 5; 146, 21); τῶποθαῖνον (p. 97, 22); οὔτερος (p. 46, 28, 29; 159, 18); τοὔτερον (p. 10, 36): quæ omnia per α longum et αυ efferre solent Attici, ἀνήρ ἄνθρωπος et reliqua dicentes, αὐτός αὐτοί ταυτό et ἄτερος θάτερον. Dixit de hac crasi Gregorius Cor. p. 415 seqq., recte ille notans ineptum quorundam commentum, qui quum ὦνθρωπος nominativo casu dictum viderent, accusativum finxerunt ὦνθρωπον, cujus erroris particeps est Joannes Grammaticus p. 372, et qui ὠκινάχης ab Herodoto pro ἀκινάχης dictum esse commentus est grammaticus, de quo infra dicetur s. v. Ἀκινάχης. De ὦλλοι Etym. M. p. 821, 39: ὦλλοι (cum spiritu leni: nam sic hæc in codicibus, etiam apud Herodotum, non raro scribuntur, de quo dixit Buttmann. Gramm. vol. I, p. 120), ἀντί τοῦ οἱ ἄλλοι αἱ τοιαῦται δὲ συναλοῦνται τῆς

δευτέρας εἶσιν Ἰάδος, ἥ Ὅμηρος οὐκ ἐχρήσατο. Quæ notatio referenda fortasse ad Apoll. Rh. 1, 1081 : ὅλλοι μὲν βα πάρος δεδμημένοι εὐνάζοντο; ubi hanc συναλοιφήν τῆς νεωτέρας Ἰάδος esse annotavit scholiasta, reprehendens Zenodotum, qui ὅλλοι pro ἄλλοι Homero intulerit, de quo vid. schol. Hom. Il. B, 1, et K, 1. Quod qui improbarunt, articulum ab Zenodoto additum reprehendere debebant, non crasin, quam non plane alienam etiam ab veterrimis epicis fuisse, Homericum ὠτός (Il. E, 396) docet et quod octies in Iliade, semel in Odyssea legitur ὠριστος ex ὁ ἄριστος contractum.

Præter hæc crasis exempla aliud olim satis frequens apud Herodotum ferebatur, τοῦνομα ex τὸ ὄνομα more Attico formatum. Verum quum Herodotum non ὄνομα, sed οὔνομα dixisse constet, quod crasin cum articulo non fert, et ingens locorum numerus sit in quo τὸ οὔνομα libri optimi præbeant, nemo tam superstitiosus erit qui τὸ οὔνομα constanter ab me restitutum improbet et τοῦνομα revocari velit, quod librarii posuerunt Atticæ dialecto assueti.

Crasis cum particula καὶ perpaucæ apud Herodotum exempla reperiuntur, quorum duo (p. 9, 41; 119, 33) ad usitatum illud καλὸς κάγαθός pertinent, quod vix quisquam Græcorum καλὸς καὶ ἀγαθός dixit; tria alia, κακείθι p. 112, 1, κακείνον p. 438, 31, et κάμοι p. 160, 31, in medio relinquimus utrum Herodoti an librario- rum sint, qui καὶ ἄν, in quo omnes consentiunt p. 216, 26, alio loco (p. 352, 54) in duobus codicibus in καὶν mutarunt. Illud vero extra dubitationem positum esse puto, Herodotum, qui centies dixit καὶ ἔπειτα (vel ἔπειτεν), non uno in loco (p. 97, 51) κακείτα scripsisse. Hoc igitur correxi.

§ 9.

De declinatione prima.

a) DE NUMERO SINGULARI.

Littera α, ubi in terminatione nominativi longa est, per omnes casus in η mutatur, ut ἔδρη ἔδρης ἔδρη ἔδρην, ἰσχυρή ἰσχυρῆς ἰσχυρῇ ἰσχυρήν, ubi brevis, non mutatur nisi in genitivo et dativo. Sic ἀλήθεια ἀληθείης ἀληθείη ἀληθείαν, εὔνοια εὐνοίης εὐνοίη εὐνοίαν, μία μιῆς μιῇ μίαν. Librarii vero duorum illorum casuum forma Ionica decepti litteram η non raro etiam nominativo et accusativo impertiverunt, ἀληθείη ἀληθείην, εὐνοίη εὐνοίην, μοίρη μοίρην, μέλη μέλην et alia huiusmodi scribentes, ut ἀναιδείην 6, 129; εὐπειτείην 5, 20; εὐτελείην 2, 92; ἰσείην 5, 72; 8, 104; Ἰστιάην 8, 23, 25, 66; Ποτιδαίην 8, 128 (sed Ποτιδαίαν ib. 129); πολυτελείην 2, 87; πρεσβυγε-

νείην 6, 51; ὑγειείην 2, 77. Quæ vitiosa esse bene perspexit Schweigh. in Lexico s. v. Εἷς, Μηδαίς, Μοῖρα et Πρόνοια, et convelluntur multo maiore rectæ formæ exemplorum numero, velut ἀδεια ἀμιλλα ἀπόπειρα ἀρουρα βασιλεια γέφυρα δίαϊτα διάπειρα ἐμμέλεια ἐπιμέλεια εὐμένεια μεγαλοπρέπεια περιφάνεια, Αἰγίλεια Αἰγίνα Αἰνεα Ἀμφίκαϊα Ἀνόπαια Δίκαϊα Ἐλάτεια Ἐρύθεια Εὐβοια Ἡράκλεια Θέσπεια Ἰφιγένεια Κώμβρεια Λάκαινα Λεβάδεια Μαρώνεια Πλάταια Προμένεια Σήπεια Φύκαϊα Ψυτάλεια. Itaque πρῶρην quoque, quod in libris omnibus legitur 1, 194, in duobus 7, 180, in πρῶραν mutandum esse censeo, nisi altero loco aliorum codicum lectio præferenda ἐπὶ τῆς πρῶρης. Nam quod Apoll. Rh. 1, 372, metri causa πρῶρην dicere ausus est (sic enim vulgatum πρῶραν recte correxit Lehrsius), nihil ad Herodotum facit, cui ab communi usu discedendi causa nulla fuit. Sic Νύση metri causa dictum in Hymno Homérico in Bacch. v. 8, Herodotus vero legitima usus forma Νῦσαν dixit 2, 146: unde correxi Νύσην, quod legebatur 3, 97, uno in codice νῆσαν scriptum. Eadem de causa suspecta habeo Σμύρνη et Σμύρνην pro Σμύρνα et Σμύρναν dicta 1, 14, 16, 94, 149, 150; 2, 106; quod non defenditur exemplo Homérico Epigr. 4, 6: Αἰολίδα Σμύρνην ἀλιγείτονα. Recta scriptura Σμύρνα et Σμύρναν servata in Ps.-Herodoti Vita Hom. c. 2, 8 et 38.

Nominum in ας et ης exeuntium declinatio Ionica est ης, εω, η, ην. Sic

Ἀρισταγόρης, βορέης, νεηνίης, δεσπότης.

Ἀρισταγόρεω, βορέεω, νεηνίεω, δεσπότηεω.

Ἀρισταγόρη, βορέη, νεηνίη, δεσπότη.

Ἀρισταγόρην, βορέην, νεηνίην, δεσπότην.

Servatum α in nomine Θήρας 4, 147, 148, et genitivo Θήρα ib. 148, 150, et nomine Θανύρα 3, 15, de quibus dubites. Illud vero non dubium quin Ἀριστέας vulgo lectum 7, 137, in Ἀριστέης fuerit mutandum, ut 4, 13 seqq. scribitur.

Nominum in ες exeuntium genitivum libri non raro extrito altero ε scriptum exhibent, ut βορέω Ἀνδρέω Πυθέω. Quas formas fuerunt qui Homericis quibusdam defendi posse putarent genitivi βορέω trisyllabi exemplis, quibus mihi nihil effici videtur. Nam si poetæ litteram ejicere quam synizesin duabus ultimis syllabis adhibere maluerunt, rationem secuti sunt idoneam. Quæ quum nulla sit in oratione prosa, ego plenam formam έεω ubique vel ex codicibus vel ex conjectura restitui, quum præsertim librarios viderem etiam aliis in formis pluribus, de quibus infra suis locis dicetur, alterum de duobus juxta se positum ε non raro neglexisse.

Genitivi formæ communis in ου tria apud Herodotum exstant exempla. Primo Κυνέου 6, 101, quod necessario Κυνέω scribendum, nisi nominativum Κύνεος esse voluit Herodotus, quod parum probabile propter nomen simillimum Κινέας sive Ionice Κινέης apud Herodotum 5, 63, aliosque: quod fortasse illi quoque loco restituendum, licet in scriptura per υ consentiant libri Pausaniæ 7, 10, 2. Eadem de nomine Δασκύλου dubitatio est, quod ego Δασκύλεω scripsi 1, 8, qua forma usus est Alexander Anth. Pal. 7, 709: αἱ με τυράννων | ὄησαν καὶ Γύγεω μείζονα Δασκύλεω. Denique Αἰσχροῦ quoque nomen, quod adhuc legebatur 8, 11, in Αἰσχροῦ mutandum foret, nisi probabilior esset quam ex optimis codicibus restitui scriptura Αἰσχροῦ. Cujus nominis exemplum est in inscriptione Attica ab Welckero edita in Museo Rhenano (a. 1842) vol. 2, p. 318, 13: ἐπὶ Αἰσχροῦ ἀρχοντος. Similiter Φιλαίου nomen in Φιλέου corruptum in libris pluribus 6, 35.

Accusativus nominum in ας et ης ab Ionibus non solum in ην, sed etiam in εα terminatur ad tertiam declinationem aberrantibus, quemadmodum vicissim Attici accusativum et singularem et pluralem ac nominativum pluralem nominum propriorum in ης tertiæ declinationis interdum primæ accommodarunt, Ἀριστοφάνην Ἀριστοφάναι et Ἀριστοφάνας pro Ἀριστοφάνη et Ἀριστοφάνεις dicentes. Prioris vero generis exempla apud Herodotum sunt nominum Ἀλυάττεα Ἀμύντεα Ἀράξεα Ἀρισταγόρεα Ἀρτεμῶρεα Γηρυόνα Γύγεα Δηϊόκεα Ἐπιάλτεα Εὐαλκίδα Εὐρυδιάδα Ἰπποκλείδα Καμβύσεα Λευτυχίδα Λεωνίδα Λυκίδα Λυσαγόρεα Μιλτιάδεα Μιτροβάτεα Μουρυκίδα Ξέρξεα Ὀρέστεα Ὀροῖτεα Ὀτάνεα Πηξιάσπεα Στρυγγόρεα Ὑδάρνεα Φαρνούχεα Χοάσπεα. Non constant tamen sibi libri in hac forma: nam pleraque illorum nominum modo sic modo per ην scripta sunt, quæ terminatio constanter servatur in aliis, ut Ἀριστέην ceterisque in εης, Ἀρταύκτην Ἀρταύνην Ἀσπαθίνην Βάδρην Γύνδην Γωβρύην Δαυρίσην Εὐρυβάτην Ἠγίην Ἰππίνην Ἰσαγόρην Κλεάδην Κλυτιάδην Κρανάσπην Κώην Μαρσύην Μασίστην Μασχάμην Μασσάγην Μεγαβάτην Μεγιστήν Μίδην Μιτραδάτην Ὀθρυάδην Ὀκταμασάδην Πακτύην Πανίτην Παντικάπην Παντίτην Πασαργάδην Πασανίτην Σισάμην Σκύλην Τελλίτην Τηλίνην Τιμυγενίδην Τύρην Φειδιππίδην. Itaque amplius de libertate illa terminationis quærendum erit: de qua quidquid statuatur, hoc mihi certum videtur, locum eam non habere nisi in nominibus propriis, et vitiosum esse habendum quod locis pluribus apud Herodotum (ut 1, 11; 3, 1; 4, 23;

7, 88), semel apud Lucianum (De dea Syr. c. 25) legitur δεσπότεα pro δεσπότην, in quo alibi (ut 3, 134; 4, 136) consentiunt libri, et duobus locis (8, 118) κυβερνήτεα pro κυβερνήτην, quæ notæ sunt nihilo melioris quam ἐξηγητέας et δεσπότεας olim lecta 1, 78, 111, nunc optimorum librorum auctoritate correctæ. Nec nomen gentile Πέρσην, quod aliquoties (8, 3, 108, 109) Πέρσεα scriptum legebatur libris ne consentientibus quidem, hanc admittere formam censeo. Quamobrem Πέρσην prætuli magna aliorum exemplorum copia munitum. Σκύθεα apud Lucianum De dea Syr. c. 12, in Σισύθεα a Buttmanno mutatum etiam aliis de caussis vitiosum est habendum.

Vocativi formæ ἑτεροκλίτου exempla sunt Ἀρτέμδαρες 1, 116 (ubi præcedit genitivus declinationis primæ Ἀρτεμῶρεω c. 114, 115) et Πηξιάσπες 3, 34, 35, 62, 63, comparanda cum Aristophaneo Στεψιάδες pro Στεψιάδῃ. Minus certa res est de genitivo et dativo. Sic Ἀστυάγεος libri 1, 130, et Ἀστυάγεϊ 1, 74, 129, quibus quum multa obstant genitivi Ἀστυάγεω exempla (velut 1, 73, 76, 112, 122 etc.), non solum Ἀστυάγεος illic in Ἀστυάγεω mutandum cum Bekkero, sed etiam Ἀστυάγῃ corrigendum, quod 1, 129 in libro Sancroftiano servatum. Porro Κυαζάρει scriptum 1, 73, 14 (ut Κυαζάρει in codicibus quibusdam Xenophontis), sed Κυαζάρῃ 1, 16, et Πηξιάσπεος 3, 62, 63, sed Πηξιάσπεω 3, 74, 75, 78. De nomine ἀκινάκης dicetur in indice alphabetico § 21.

b) DE NUMERO PLURALI.

Declinatio Ionica pluralis ab Attica non differt nisi genitivi terminatione ὧν in omni nominum genere in ἑὼν soluta, ut γλωσσέων ἡμερέων λιθοτομείων παλλακείων γενεέων, et dativi terminatione αἰς in ησι producta, non αἰσι, quod passim scripserunt librarii poetarum Atticorum lectione imbuti. De utroque casu dixit Greg. Cor. p. 379-382. Genitivi nominum quorum paralexis est, ut γενεέων 7, 171, alterum ε plerumque neglexerunt librarii. Sic αἰγέων et συκέων pro αἰγεέων et συκεέων in libris omnibus 4, 189; 1, 193 legitur, et ἀδελφεῶν scriptum erat 3, 31, et 5, 80, qui genitivus est masculini ἀδελφεός, non feminini ἀδελφεή. Quamobrem ἀδελφεέων scripsi. Nec γεῶν 4, 198, et Μαλεῶν 1, 82, recte habere puto, sed γεέων et Μαλεέων scribendum. Aliud ejusdem generis exemplum latebat 2, 15, ubi genitivus nominis loci Ægyptiaci in libris ταριχεῶν ταριχέων ταριχηῶν scriptus est et accusativus ταριχεῖας in omnibus ibid. c. 113, quæ patienter tulerunt editores neglecto Stephani

Byz. testimonio, ex quo manifestum est di-phthongum ab librariis esse illatam : Ταριχέαι, πόλεις πολλαί, αἱ μὲν Μενδήσiai, αἱ δὲ Σκηνικαί, αἱ δὲ Κανωδικαί. — Καὶ ὤφειλε διὰ διφθόγγου. Ἔστι καὶ Ταριχέα καὶ ἐνικῶς καὶ πληθυντικῶς λεγόμενη πόλις τῆς Ἰουδαίας, ὡς Ἰώσηπος. Τὸ ἐθνικὸν Ταριχεάτης καὶ ταριχεία τὸ πρᾶγμα παρὰ τὸ ταριχεύω. Ex quo sequitur apud Herodotum Ταριχεῶν et Ταριχεάς corrigendum esse, quæ ego restitui.

De genitivo ἐτησιέων vel ἐτῆσιων infra dicetur § 12.

c) DE DECLINATIONE CONTRACTA.

Nominum in ἐή, quod Attici in ἦ contrahere solent, Iones formas servant solutas. Ex quo genere apud Herodotum hæc sunt exempla, partim librariorum obscurata præposteris correctionibus. Ἀλωπεκέας 7, 75. Ἀνθρωπέη 5, 25, ubi libri ἀπέδειρε πᾶσαν τὴν ἀνθρωπηϊήν, Eustathius p. 374, 35, ἀνθρωπηϊήν, Pollux vero 2, 5, ἀνθρωπῆν, quod proxime abest ab vera quam ego restitui scriptura ἀνθρωπέην. Κυνέην et κυνέας 2, 151; 7, 77, 89, male vero vulgo κυνῆ 4, 180. Λεοντήν vulgo 4, 8: sed λεοντέας et παρδαλέας 7, 69. Rursus male γαλαῖ 4, 192, pro γαλέαι, et μυγαλᾶς vel μυγαλάς 2, 67. Quod μυγαλέας scribendum fuisse jam Schweighæuserus intellexit in Lexico s. h. v., in hoc uno errans quod etiam μυγαλάς oxytonum ferri posse putavit. Denique συκῆν legitur 1, 193, et 4, 23, et genit. pluralis αἰγέων et συκῶν, quem αἰγεῶν et συκεῶν scribendum esse supra significabamus, 1, 193; 4, 189.

Forma Attica μνᾶ ab Herodoto in μνέα solvitur. Sic μνέαι pro μναῖ 2, 168, 180 (in μνέες corruptum in codicibus Luciani De dea Syr. c. 48); μνέων pro μνῶν est 3, 131; μνέας pro μνᾶς 1, 151; 2, 180.

Nominis Ἑρμῆς quinque apud Herodotum exempla exstant, genitivi Ἑρμέω et accusativi Ἑρμῆν, 2, 51, 67, 138, 145; 5, 6, et Ἑρμέω apud Lucian. De dea Syr. c. 38, De astrol. c. 20. Quibus formis jam veteres Epici usi sunt.

§ 10.

De declinatione secunda.

Declinatio Ionica secunda omni ex parte eadem est quæ Attica, excepto dativo plurali in οῖς, qui apud Iones in οῖσι producitur.

Genitivi singularis formam epicam in οῖο, quæ in uno alteroque codice illata est 3, 97; 4, 192, plane alienam ab Herodoto esse liquet

et ne apud Lucianum quidem recte habere videtur De dea Syr. c. 22, ubi libri ἔρωτος ἀπρήκτοιο. Non magis ferenda genitivi terminatio εω est, quam editores pluribus in locis Herodoti tulerunt, Βάττω 2, 181 (ubi cum Ἀρχεσίλω conjunctum est); 4, 159, 160; Ἐρξάνδρῳ 5, 37; Κλεομβρότῳ 5, 32; Κροίσῳ 8, 122; Πεισιστράτῳ 6, 102; Μεμβλιάρῳ 4, 147. Quorum pleraque quum ipse codicum dissensus suspecta reddat, omnia corrigere non dubitavi, ne postremo quidem excepto, in quo solo libri omnes consentire videntur veteris culpa librarii, qui quum Μεμβλιάρου τοῦ Ποικίλω scriptum videret, prius nomen alteri sive consulto sive calami lapsu assimilavit, cujusmodi errorum exempla aliquot infra videbimus. Eodem referendum erit Ξάνθῳ 2, 135, nisi hoc ab nominativo Ξάνθης est, quod non puto Persici nominis Ξάνθην exemplo apud Æschyl. Pers. 995 comprobari posse. Omisi vero Γορδίῳ 1, 14, 35, 45; 8, 138, et apud Tzetz. Hist. 1, 103, quod non dubitandum quin ab nominativo sit Γορδίης, non Γόρδιος, qua forma uti placuit Arriano Anab. 2, 3, 1 seqq. Denique quod in epistolis commentitiis Hippocratis p. 1273, 44; 1275, 18, legitur Δημοκρίτῳ, id ipsum quoque non scriptori, sed librariis imputandum videtur. Recta forma Δημοκρίτου p. 1274, 7.

Genitivi pluralis forma ἑτεροκλίτῳ νησάων et ψηφάων pro νήσων et ψήφων, qua Callimachus usus est præeunte Hesiodo, qui βλεφάρων ἀπὸ κυανέων metri caussa dixit pro κυανῶν, et μοτάων pro μοτῶν apud Quint. Sm. 4, 412, fortasse quis utatur ut ἀστῶν pro ἀστῶν dictum defendat, quod Phœnici Colophonio apud Athen. 11, p. 495, D, restituit Casaubonus, Θαλῆς γὰρ ὅστις ἀστῶν (vulgo ἀστέρων) ὀνήϊστος —, et θυμέων pro θύμων apud Zonam Sardonum Anth. Pal. 9, 226, nisi, quod probabilius, ἢ θύμων scribendum cum Brunckio. Non videntur tamen hæc exempla, quæ metri necessitas extorsit poetis, sufficere ad similes formas vindicandas, quas Herodoto in codicibus quibusdam paucis in locis intulerunt librarii, quarum patrociniū suscepit Wesseling. ad 2, 36, πεσῶν 1, 94, πυρέων 2, 36 (ubi χρυθέων, quocum conjunctum est, fraudi fuisse librario animadvertit Matthiæ Gramm. vol. 1, p. 150. Recte πυρῶν libri omnes 4, 33 ter; 7, 187), Θεσσαλέων 5, 64, Σουσέων 5, 35 (recte vero Σούσων 5, 53; 6, 1, 119), quibus addi potest ἀλφιτέων uno in codice scriptum pro ἀλφίτων 5, 57; ἐρπετέων in fragmento Democriti apud Stobæum Flor. 44, 18; et βρυτέων apud Aretæum p. 8, A, quod vicino χρυθέων, ut πυ-

ρέων apud Herodotum, originem suam debere videtur. Ejusdem generis est γυναικῶν σιτοποιῶν καὶ παλλακῶν, quod intactum reliquerunt editores 7, 187, licet veram scripturam præberet codex Schellershemianus σιτόποιῶν, neque animadverterunt vulgatæ scripturæ obstare δλκᾶδων σιταγωγῶν 7, 191, quod σιταγωγῶν scribendum foret, si recte illic legeretur σιτοποιῶν. Denique non raro in libris scriptum αὐτέων et τουτέων pro αὐτῶν et τούτων : de quo infra dicitur ubi de pronomibus agemus.

Nominum contractorum in ους et ουν, ut νοῦς εὔνοος, πλοῦς περίπλους, ῥοῦς, ὄστουν, διπλοῦς, ἀργυροῦς, χρυσοῦς et quæ sunt reliqua, formis Iones utuntur solutis νόος εὔνοος, πλόος περίπλους, ῥόος, ὄστέον, διπλόος, ἀργύρεος, χρύσεος. Male igitur νῶ in libro 1, 27, pro νόῳ, et ἔσπλου 6, 33, quod ἔσπλόου scribendum, ut διεκρόου scribitur in omnibus 7, 129.

§ 11.

De declinatione tertia.

Genitivus in ῶν, quoniam formæ contractæ speciem offerebat librariis, in codicibus interdum in ἔων est corruptus. Sic ἀνδρέων 7, 187, χηνέων 2, 45, χιλιαδέων 7, 28, vulgo lecta, quæ ex aliquot codicibus correxi. Nec μυριαδέων 8, 71 : ἄτε δὲ ἐουσέων μυριαδέων πολλέων, ubi manifesta erroris origo est, in μυριάδων mutare dubitavi. Nam quod genitivos substantivorum numeralium in ᾶς, velut χιλιαδῶν μυριαδῶν, ab Atticis circumflecti annotarunt grammatici (Arcad. p. 136, 4, Chærob. p. 458, 27 ed. Gaisf.), non satis argumenti esse videtur, ut Iones χιλιαδέων et μυριαδέων dixisse putemus, quum præsertim ne veteribus quidem Atticis, sed τοῖς μεταγενεστέροις accentum illum tribuant technici ab Chærobosco memorati. Nonnihil dubitationis habet genitivus εἰλωτέων, qui consentientibus, ut videtur, libris legitur 6, 58, 75, 80; 9, 28 et duobus tantum codicibus εἰλωτων præbentibus 9, 80. Nam quum non solum εἰλωτες, sed etiam εἰλωται dicti servi illi sint, de quo diserto constat testimonio Stephani Byzantini, neutra genitivi forma per se spectata vitiosa haberi potest. Quum tamen apud Herodotum non solum accusativus pluralis εἰλωτας, qui facile in εἰλώτας mutari posset, legatur 6, 81; 9, 80, sed etiam accusativus singularis εἰλωτα 7, 229, et εἰλωτες 9, 81, nec verisimile sit inter utramque formam Herodotum fluctuasse, genitivum ubique εἰλωτων scribendum esse censeo, nisi quis servato εἰλωτέων reliquorum locorum corrigere scriptu-

ram malit, εἰλώτην εἰλωται εἰλώτας, quæ non improbabilis conjectura foret, quum rarior nominis forma ab librariis facile aliquoties in vulgarem mutata esse possit.

Non majoris momenti sunt quæ apud Hippocratem aliosque reperiuntur genitivi in ἔων exempla, velut σαρκέων apud Hippocr. vol. 3, p. 242, χειρέων vol. 2, p. 74, vol. 3, p. 462, 474 ed. Littr., quorum non pauca ex codicibus corrigere licet. Μηνέων pro μηνῶν ex duobus libris male illatum Luciano De astrol. c. 5.

Dativi pluralis forma in εσσι exiens, velut δαιτυμόνεσαι πάντεσαι παίδεσαι κοράκεσαι, qua epici et lyrici poetæ sæpissime, tragici raro usi sunt, interdum omisso propter metri necessitatem altero σ profertur, ut ἀνάκτεσι ἴνεσι χείρεσι apud Homerum, πολέεσι apud Pindarum, χέρεσι et πόδεσι in fragmento Sophoclis apud gramm. in Crameri Anecd. Paris. vol. 4, p. 183. Priore forma etiam Dorienses usos esse constat in poesi pariter ac prosa oratione, de quo dixit Ahrens. De dial. Dor. p. 229, 230 : alteri nunquam extra poesin locus fuisse videtur. Nam quod Herodoto 7, 224 ab recentioribus editoribus duorum codicum auctoritate tributum est πλεόνεσι pro πλέοσι satis convellitur aliis locis (2, 53; 8, 69; 9, 122), in quibus libri omnes in recta consentiunt scriptura πλέοσι. Non minus leviter μήνεσι pro μηνί unius tantum codicis auctoritate receptum est 4, 43 et 8, 51. Hæc igitur quum ego rursus expulerim, consequens erat ut δαιτυμόνεσι quoque, quod 6, 57 librarii posuerant Homericis fortasse memores δαιτυμόνεσαι, corrigerem legitima forma restituenda δαιτυμόσι. Nec σπλήνεσι pro σπλησί, quod passim legitur apud Hippocratem (velut vol. 3, p. 328, 450, 452; vol. 4, p. 120, 148, 156, 161, 218, 220 ed. Littr.) recte habere puto. Librarii quam proclives fuerint ad hujusmodi formas inferendas, Archippi versus docere potest ap. Athen. 3, p. 86, C et 90, F :

Λεπάσιν ἐχίνοις ἐσχάραις βελόναις τε τοῖς κτένεσιν τε,

cui κτεσίν jam ab Elmslejo est restitutum. Plane enim incredibile est poetam anapæstum ante catalexin iambici tetrametri admittere quam legitima uti maluisse vocabuli forma. Idem vitium apud Pollucem 7, 52 corrigendum, qui πεντέκτενα quid significet explicans non πέντε κτένεσιν ἐνυφασμένοι scripserat, sed κτεσίν.

Nominum in ις, εος (vel εως) desinentium declinatio Ionica quomodo ab Attica differat schemate infra posito declaramus.

Singularis.

ATTICÆ.	IONICÆ.
N. πόλις	πόλις
G. πόλεος et πόλεως	πόλιος
D. πόλει	πόλι
A. πόλιν	πόλιν
V. πόλι	πόλι.

Dualis.

N. A. πόλις vel πόλη πόλις et πόλις
G. D. πολέοιν πολίειν.

Pluralis.

N.V.	πόλεις	πόλεις et πόλεις
G.	πόλεων	πολίων
D.	πόλεσι	πόλισι
A.	πόλεις	πόλιας et πόλεις.

Formas omnium hujusmodi nominum Ionicas etsi librarii sæpissime in vulgares mutarunt, tot tamen in codicibus relicta sunt Ionicarum exempla, ut non dubitandum sit quin recte fecerit Bekkerus, qui Ionicas per totum Herodoti opus constanter restituit, nisi quod ποιήσει reliquit 2, 82. Dativus singularis in ι longum terminatur. Nam quod Buttmannus (Gramm. vol. 1, p. 189, 211) vulgatarum editionum vitiis et, quod plane alienum ab hac quæstione est, Homérico δαί deceptus sibi persuaserat Κλέοβι 1, 31 et ἀπολι 8, 61, ι brevi dicta esse, vana est opinio. Recte Κλέοβι Bekkerus et ἀπόλι ex pluribus codicibus jam Schweighæuserus correxerunt, ut συμφορῇ ἀχάρι 1, 41, quod ipsum quoque in pluribus codicibus ἄχαρι scriptum, in alii ἀχάριτι. Nominativi pluralis formam in ιας in omnibus hujusmodi nominibus fere constanter exhibent codices Herodoti, qui tamen non dubito quin contracta potius usus sit πόλις, cuius testes habemus Apollonium De pronom. p. 380, B, a quo αἱ παρ' Ἴωσι γραφαὶ πόλις φύσις memorantur, et Greg. Cor. p. 475, de nomine ὄφις (quod ὄφις scribitur apud Herodotum) et pauca quædam exempla relicta in codicibus sunt, velut πόλις 2, 177; 7, 22 et 234. Eadem accusativi ratio est, qui etsi ipse quoque non raro in ιας terminatus est in libris (ut πόλιας quater duabus in paginis 48, 20, 28; 49, 25, 39), tamen contractam formam, quam ubique restitui oportet, non paucis in locis servarunt codices, præsertim in nomine Σάρδις, velut p. 51, 9, 26, 39, 52; p. 52, 3, 23, 30, in πόλις p. 103, 24; 111, 46; 131, 11; ἔβις 95, 49; καλασίρις 97, 17; κυλλήσις 96, 31; ὄφις 95, 48, 50; 96, 6; σαγάρις 71, 39, et aliis alibi. Quibus an-

numerare licet exempla terminationis in εις, quod ex ις potius corruptum est quam ex ιας. Sic codices ἄρδεις καὶ σαγάρεις p. 71, 39; καταβάσεις et καταβάσις p. 61, 46. Nominativi et accusativi dualis πόλις vel πόλι nulla mihi in promptu sunt exempla. Ceterum in his quoque formis, πόλις et πόλι, ι longum est. Nam quod Parmenio Anth. Pal. 9, 113, οἱ κόρις et τοὺς κόρις correpto ι dixit, metri necessitate adactus regulam violavit. Dativi pluralis in ισι, non εσι, terminati exempla apud Herodotum plura sunt. Sic πόλισι 1, 151; πύσισι 4, 172; Σάρδισι 5, 102.

Eandem declinationem sequuntur nomina in ι, εος, ut σίνηπι et πέπερι, σινήπιος πέπεριος, σινήπι πέπερι, nec pauca barytonorum in ις quæ in dialecto vulgari in genitivo et dativo literam δ adsciscunt, ut Θέμις Θέτις Πάρις Ἴσις Πάπρημις, quorum formæ Ionicæ sunt Θέμιος Θέτιος Πάριος Ἴσιος Παπρήμιος, Θέμι Θέτι Πάρι Ἴσι Παπρήμι, pro Θέτιδος Θέτιδι etc.

Substantiva barytona in ης et ος quorum casus obliqui in dialecto vulgari contrahuntur, apud Iones formas servant solutas. Sic τριήρης τριήρεος τριήρεϊ τριήρεα, μέρος μέρεος μέρεϊ, pariterque in duali et plurali terminationes Atticæ η, οιν, εις, et ων, εις in εε, εα, εοιν, εες, εων, εας solvuntur. Eædem solutiones aliorum quoque substantivorum quorumvis casibus iis adhibentur qui apud Atticos in ει, εις vel η terminantur. Sic πήχεϊ πήχεε πήχεες πήχεας, ἄστεϊ ἄστεε ἄστεα Iones dixerunt pro πήχει πήχεις, ἄσται ἄστη. Genitivo in εος iidem non solum pro ους, sed etiam pro Attico εως constanter usi sunt, πήχεος et ἄστεος dicentes, non πήχεως et ἄστεως. Contractio genitivi in εως, qua poetæ epici et lyrici usi sunt, γένεως θάμβεως θάρσεως σάχεως et alia huiusmodi dicentes, aliena videtur esse ab oratione prosa Ionum. Male igitur Ἐχεκράτους in libris quibusdam 5, 92, p. 267, 18. Accusativi nominum propriorum in ης in recentiori dialecto Atticorum non raro declinationis primæ formam adsciscunt in ην, ut Σωκράτην et Ἀριστοφάνην pro Σωκράτη et Ἀριστοφάνη. Nullum huiusmodi formarum vestigium apud Ionesprehenditur, qui veteri forma usi hos accusativos in εα terminarunt constanter.

Substantivorum cum κλέος compositorum Attici in oratione prosa formis uti solent contractis, Ἡρακλῆς Θεμιστοκλῆς Περικλῆς etc., in poesi modo contractis modo solutis Ἡρακλέης Θεμιστοκλέης Περικλέης, quas solas admittit dialectus Ionica : nam quod apud Herodotum 2, 145 bis legebatur Ἡρακλῆς in Ἡρακλέης et Προκλῆς 3, 50, 51, in Προκλέης mutandum fuit. Casuum

obliquorum declinatio Attica est Ἡρακλέους Ἡρακλέει Ἡρακλέα, accusativo interdum contracto Ἡρακλῆ: epica Ἡρακλῆος Ἡρακλῆϊ Ἡρακλῆα, quam adscivit prosa Ionum, servato tamen et brevi Atticorum, Ἡρακλέος Ἡρακλέϊ Ἡρακλέα. Vocativus Θεμιστόκλεες 8, 59, ubi cod. Sancerostianus Θεμιστόκλεις, fortasse pro Θεμιστοκλες.

Nominum in εὺς declinatio Ionica est βασιλεύς βασιλέος βασιλεῖ βασιλέα βασιλεῦ, βασιλέε βασιλέοιν, βασιλέες βασιλέων βασιλεῦσι βασιλέας: ab qua legitima forma locis plurimis aberrarunt librarii, rarius ad Atticam (βασιλέως βασιλεῖ), sæpiissime ad epicam (βασιλῆος βασιλῆϊ βασιλῆα etc.): de quo primus accurate præcepit C. L. Struvius in Quæstionum de dialecto Herodoti specimine secundo, diligenter collectis omnium hujus generis nominum apud Herodotum exemplis. Struvium secutus est Bekkerus correctis ubique formis illis ab usu Herodoti alienis. Genitivi in εἶος, ut Ἀχιλλεῖος βασιλεῖος Περσεῖος, quem Chæroboscus vol. 1, p. 60, 13 ed. Gaisf. τοῖς νεωτέροις Ἰωσι, scholiasta Nicandri Ther. 764 Æolensibus tribuit, nullum apud Herodotum vestigium deprehenditur.

De declinatione substantivi νηῦς dicetur in indice alphabetico.

Nominum in ας, ατος, declinationis Ionicæ, quæ ipsa quoque nonnihil differt ab Attica, exempla nonnulla apud Herodotum exstant de nominum κέρας γέρας τέρας casibus præter nominativum quattuor κέρεος τέρεος, κέρει, κέρεια γέρεα τέρεα, κερέων. Quæ formæ probabiliores sunt quam τέρατος et τέρατα 2, 82. Substantivi γῆρας dativus γήραϊ est 6, 24, ut apud Epicos, et genitivus γήραος 3, 14 (in formula ἐπὶ γήραος οὐδῶ) et apud Aretæum p. 3 extr., p. 31, A. Substantivi κρέας genitivus pluralis κρεῶν apud Herodotum 1, 73, 119; 2, 47, 168; 3, 18, qui apud Hippocratem sæpius κρεέων scribitur.

Nominum in ὦ et ὡς Iones in casibus obliquis terminationes servant contractas, quemadmodum poetæ quoque epici fecerunt. Sic ἦοῦς apud Herodotum 2, 8; 7, 167; Ἰοῦς 1, 2; Βουτοῖ 2, 156; ἀπεστοῖ 9, 85; εὐεστοῖ 1, 85; συνεστοῖ 6, 128. Accusativus vero non ut in dialecto et epica et Attica in ὦ terminatur, sed in οῦν, de quo Greg. Cor. p. 427: τὰ εἰς ὦ λήγοντα θηλυκὰ ἐπὶ τῆς αἰτιατικῆς εἰς οὖν περατοῦσι, Ἀητῶ Ἀητοῦν, Σαπφῶ Σαπφοῦν, ἦῶ ἦοῦν, αἰδῶ αἰδοῦν. Et sic Ἰοῦν apud Herodotum 1, 1, 2; 2, 41; Βουτοῦν 2, 59, 63, 75; Ἀητοῦν 2, 156; Τιμοῦν 6, 134, 135: sed contra dialecti normam αἰδῶ 1, 8, et ἦῶ vel (quod rarius) ἔω 1, 142, 201, 204; 2, 8, 17, 32, 99,

138, 158; 4, 40; 7, 58 et alibi non raro (adde Σαρδῶ 1, 170; 5, 106, 124), quæ librariis deberi veterem scripturam interpolantibus jam Koenius animadvertit in annotatione ad Greg. p. 428. Scribendum igitur αἰδοῦν et ἦοῦν, quorum alteri pepercerunt librarii in versu Hedyli apud Athen. 11, p. 473, A: ἐξ ἦοῦς εἰς νύκτα καὶ ἐκ νυκτῶν πάλι Σωκλῆς | εἰς ἦοῦν πίνει. Ἀειεστοῦν et καχεστοῦν annotavit Hesychius, εὐεστοῦν Democrito apud Clem. Al. Strom. 2, p. 498 restituit Valcken. ad Herodot. 1, 85. His exemplis fretus Koenius l. c. etiam εἰχώ, quod apud Herodotum legitur 7, 69, in εἰχοῦν mutandum esse conjecit, aliorum locorum (2, 143, 172) immemor ubi εἰχόνα legitur. Et recte fortasse Koenius: quanquam conjectura non tam certa mihi visa est ut recipiendam ducerem. Nam etsi Atticos genitivum et accusativos εἰχόνος εἰχόνα εἰχόνας in εἰχοῦς εἰχὼ εἰχούς contraxisse constat, nominativi tamen εἰχώ, cui apta foret terminatio accusativi Ionica in οῦν, testis nullus est, nisi quis Hesychii glossæ aliquid tribuendum esse censeat Εἰχώ, εἰχών, χαρακτήρ, ὄψις, in qua literarum certe seriem suadere ut εἰχώ ex ditto-graphia ortum esse putemus L. Dindorfius monuit in Thesouro vol. 3, p. 235. Itaque apud Herodotum, nisi εἰχοῦν scripsit, utrobique aut εἰχώ aut, quod probabilius, εἰχόνα scribendum erit, ut εἰχόνας legitur 2, 172; εἰχόνες 2, 144.

Accusativum nominum Ἀπόλλων et Ποσειδῶν, cujus plena forma Ἀπόλλωνα et Ποσειδῶνα est, Attici non raro ejecto ν in ω contraxerunt Ἀπόλλω et Ποσειδῶ dicentes. Iones vero plenam formam prætulisse videntur, ut Ἀπόλλωνα apud Herodotum 1, 87; 2, 156; 4, 59, et sola ea usi sunt in nomine Neptuni, cujus forma Ionica soluta Ποσειδέων est, testata ab Herodiano Περὶ μονήρους λέξ. p. 11, 5: unde Ποσειδέωνα apud Herodotum 7, 129; 8, 55. Eandem illam contractionem Attici comparativorum in ὦν accusativo singulari et nominativo et accusativo plurali non raro adhibuerunt, ut ἀμείνω pro (τὸν et τὰ) ἀμείνονα et ἀμείνους pro ἀμείνονες et ἀμείνονας. Quarum formarum priore Herodotus quoque sæpiissime usus est. Sic, ut intra libros duos primos subsistam, ἐλάσσω p. 29, 37; 40, 23; 65, 14; 105, 39; 110, 14; 115, 39; 120, 6; καλλίω 46, 46; μέζω 47, 14; 83, 23; 117, 23; 120, 44; (μέζονα 94, 11; 121, 11;) πλέω 46, 6; 47, 13; 58, 39, 43; 73, 38; 83, 22, 24; 92, 3; 93, 29; 97, 30; 118, 14 (πλέονα 119, 51). Alterius formæ exempla aliquot reperiuntur adjectivi πλείους (nisi hoc pro πλεῦνες et πλεῦνας ab librariis positum), aliorum vix ulla, velut ἀμεί-

νους in libris omnibus p. 262, 45, et in uno cod. Schellersh. p. 267, 11, ubi alii omnes ἀμείνονας.

Nomina in ᾶων, ᾶονος ab Ionibus in εων terminantur. Sic Ἀμυθᾶονος nomen apud Herodotum 2, 49 Ἀμυθέωνος scriptum, et substantivum ὀπάων, quo sæpe usi sunt Tragici, ὀπέωνες 9, 50, 51; unde ὀπέων pro ὀπάων restitui 5, 111. Tertium hujusmodi nomen est Φιλᾶονα 8, 11, quod ipsum quoque Φιλέωνα scribendum, ni fallor.

§ 12.

De adjectivis et adverbis.

Declinatio adjectivorum quum iisdem regatur legibus quas de substantivis supra exposuimus, hic non dicendum nobis est nisi de formis quibusdam quæ adjectivorum propriæ sunt.

Adjectiva nonnulla in ειος desinentia ab Ionibus in εος terminantur. Qualia sunt apud Herodotum præter τέλεος, quo Attici quoque sæpe usi sunt, αἴγεος βόεος ὠμοδόεος οἴεος ἐπέτεος ἐπιτήδεος et ἀνεπιτήδεος (cum adverbio ἐπιτηδέως), Ἀριμάσπεος (Ἀριμάσπεα ἔπεα 4, 14, quod apud Origenem Ἀριμάσπεια, apud Tzetzam Ἀριμάσπια scriptum), Ἡράκλεος (in nomine Ἡρακλέων στηλέων, quod legitur 2, 33; 4, 8, 42, 185, et accus. Ἡρακλέας στήλας 4, 43, 181), et quod substantivum factum est ὑπώρεα, oblitterata quidem illa plerumque in libris vulgatis illata diphthongo, vel ῆ in Ἡρακληῆων et Ἡρακληέας, sed pluribus in locis recte scripta in melioris notæ codicibus. His addendum ἡμιόνεος, quod pro ἡμιόνειος duo de præstantioribus codicibus præbent 1, 188, et suspicari licet alia hujusmodi alibi esse restituenda ubi codices omnes in ει vel ι consentiunt, velut 1, 119, μηλείων κρεῶν, ubi probabilius est μηλέων, ut αἴγεος βόεος et οἴεος, et 5, 53, 54; 7, 151, ubi libri Μεμνόνειος vel Μεμνόνιος, Herodotus vero Μεμνόνεος, ut opinor, scripserat, quod cum epico Ἀγαμεινόνεος comparandum.

Adjectivorum in υς formis femininis in εια ipsis quoque litera ι, et constanter quidem, ab Ionibus eximitur, servato tamen vulgaris formæ et accentu et mensura. Sic θήλεα (de quo Greg. Cor. p. 440) et ἡμίσεια pro θήλεια et ἡμίσεια, et βαθέα βραχέα δασέα ἡδέα ἰθέα δξέα παχέα πλατέα ταχέα τρηχέα pro βαθεῖα βραχεῖα etc., et numero plurali θήλεια ἡμίσεια βαθεῖα βραχεῖα et sic porro. Genitivus et dativus singularis quum ex communi declinationis primæ regula α longum in η mutatum habeat apud Iones, ut θηλέης ἡμισέης βαθέης βραχέης, θηλέη ἡμισέη βαθέη βραχέη, et librarii, quemadmodum in substantivis in α breve exeuntibus fecerunt, his quoque in formis lite-

HERODOTUS.

ram η etiam nominativo et accusativo intulerunt, rarius apud Herodotum, sæpissime apud Hippocratem aliosque, θηλέη θηλέην, δξέη δξέην, εὐρέη εὐρέην et reliqua scribentes, quæ non dubitandum quin omnia ad rectam rationem sint revocanda, quod de Herodoto præcepit Buttmannus Gramm. vol. I, p. 253.

Reliquum est ut de genitivi pluralis adjectivorum et, quorum ratio eadem est, participiorum passivi forma quadam dubia generis femini declinationis primæ dicatur.

Genitivi declinationis primæ terminationem περισπωμένην ὦν ab Ionibus in eas solvi syllabas, ex quibus contracta est, id est έων, supra ostendi ubi de declinatione substantivorum agebam. Ex quo sequitur genitivum περισπώμενον adjectivorum eandem admittere solutionem, velut λοιπέων πασέων πολλέων θερινέων ὀπτέων (πλίνθων) ὑψηλέων διαφθαρείσέων λσχθεισέων, quam etsi apud Herodotum satis diligenter servarunt librarii, tamen uno alteroque loco neglexerunt, ut 2, 27, ubi θερμέων χωρέων correxi pro vulgato θερμῶν, et 2, 15, ubi vulgo Ταρχεέων τῶν Πηλουσιακῶν, quod Πηλουσιακέων scripsi, ut Μηδικέων νεῶν legitur 3, 136, et Ἀττικέων γυναικῶν 6, 138. Alia vero eorum adjectivorum lex est quorum genus femininum ex regula ab Arcadio p. 135, Joanne Alex. Τον. παραγγ. p. 17, aliisque grammaticis exposita accentum servat generis masculini, ut οἱ φίλοι τῶν φίλων, αἱ φίλαι τῶν φίλων, οἱ τυπτόμενοι τῶν τυπτομένων, αἱ τυπτόμεναι τῶν τυπτομένων. Nihilominus his quoque formis terminatio in έων non raro tribuitur in codicibus Herodoti, quamvis nec consentientibus ubique inter se nec sibi constantibus. Sic ἀλλέων 4, 182 bis, 184 bis; ἀλληλέων 4, 113; 6, 12, et (ubi plerique omnes ἀλλήλων) 111; ἐκεινέων 4, 111; ἐσχατέων 8, 47; μεγαλέων in uno tantum codice 6, 46; δκοσέων 5, 50; Αἰγυπτιέων 2, 55; 4, 181; ἀντιέων 7, 10; δημοσέων 6, 57; ἐπιχωριέων 5, 88; κουριδιέων in tribus codicibus 6, 138; διηκοσιέων in duobus 7, 184; χιλιέων ibid. (quod fortasse defendas accentu feminini Attici χιλιῶν, quanquam grammatici de hoc ita loquuntur ut proprius videri possit formulæ χιλιῶν δραχμῶν). Ἐξακισχιλιέων καὶ δισμυριέων in uno codice Mediceo 1, 32, licet in præcedenti διηκοσιέων cum ceteris libris consentiat. Τετρακοσιέων 7, 190; ἀλισκομένέων quattuor codices 5, 124; ἀνατριβομένέων in duobus 3, 113; ἀρπαζομένέων in multis 1, 4; μαχομένέων 2, 76 (ubi μαχομένων ex tribus optimæ notæ libris edidi); πειθομένέων præter unum omnes 5, 18; προκειμένέων in tribus 7, 16; τα-

ρασσομενέων 8, 16; φυλασσομενέων τῶν ὁδῶν 5, 35; licet in φυλασσομενέων τῶν ὁδῶν omnes consentiant 1, 23. Hæ igitur formæ etsi epicis ἀλλάων ἐρχομενάων similibusque, quas in ἄν contraxerunt Dorienses ἀλλᾶν ἐρχομενᾶν et alia omnia hujusmodi dicentes, quodammodo defendi possunt, tamen, nisi pluribus certioribusque exemplis grammaticorumve testimoniis munitæ fuerint, nimio potius Ionismi studio librariorum, ut alia multa, deberi videbuntur: qui tanto facilius errare potuerunt, quod adjectiva illa et participia non raro cum nominibus primæ declinationis in ἑὼν sunt conjuncta, ut Θηβέων Αἰγυπτίῶν, ἑσχατέων χωρέων, ὀχοσέων ἡμερέων, μελαινέων ἐουσέων, προκειμενέων γνωμέων, ἀντιέων γνωμέων. Facilius defendi posset ἐτῆσιέων ἀνέμων 6, 140 et 7, 168, quod si scripsit Herodotus, ignotum ei fuit præceptum grammaticorum (de quo v. Thes. Steph. vol. 3, p. 2152 ed. Par.) genitivum non ἐτῆσιῶν (cui respondet forma soluta ἐτῆσιέων), sed ἐτῆσιῶν scribentium. Verum quum loco altero duo de libris optimis cum Eustathio ἐτῆσιῶν præbeant, probabilius videtur ἐτῆσιῶν utrobique esse restituendum.

Gradus adjectivorum secundæ declinationis comparativum et superlativum ab Ionibus non solum in ὀτερος ὠτερος et ὀτατος ὠτατος, ut in dialecto communi, sed etiam in εστερος εστατος, ut tertiæ declinationis adjectivorum in ἥς, formari annotarunt grammatici: vid. Etym. M. p. 31, 7; 394, 5; 420, 48; Eustath. p. 1441. Non sunt tamen hæ formæ Ionum propriæ: nam Attici quoque et Dorienses iis usi sunt, quamquam fortasse minus frequenter quam Iones. Quorum Herodotus hanc formam adjectivis adhibuit ἀμορφέστατος ἐρρωμενέστερος εὐνοέστερος σπουδαιέστερος, etsi non constanter. Ἐπιτηδεύεστατος, quod ex Democrito annotavit Eustathius, nusquam dixit, sed ubique ἐπιτηδεώτερος et ἐπιτηδεώτατος. Ceterum Democritus dubitari potest utrum ἐπιτηδεύεστατος an ἐπιτηδεέστατος dixerit. Diphthongus certe non defendi potest positivi ἐπιτήδειος exemplis in fragmentis Democriti apud Stob. Flor. 46, 46; 76, 16, quorum fides nulla est.

Adverbia ab adjectivis in ἥς derivata in dialecto communi in ὡς desinunt perispomenon, quod in ἑὼς solvitur ab Ionibus. Horum exempla apud Herodotum sunt ἀληθέως ἀσφαλέως ἀτρεκέως ἀφειδέως ἀψευδέως δυσπετέως ἐμφανέως ἐναργέως ἐπιεικέως ἐπιστρεφέως ἑτεραλκέως εὐπετέως εὐπρεπέως εὐτυχέως παντελέως προσφυέως σαφέως σαφηνέως συνεχέως. Male igitur ἀκριβῶς legitur 7, 32; ἀκλειῶς 5, 77; ἀδεῶς 1, 216; 3, 65 et 67; 9, 109. Scribendum ἀκριβέως ἀκλειῶς (quod ἀκλειῶς

dixerunt Epicī) et ἀδεέως, in quibus duplex ε non magis offensionem esse potest quam in adjectivo περιδεέας 5, 44; triplex ε in ἐπιδεέας 4, 130 (ubi male nonnulli codices ἐπιδευέας) et 7, 29. Nam formæ contractæ fortuito debentur errori librarii, ut παντελῶς apud Hippocratem vol. 2, p. 390 ed. Litt., ἐλλιπῶς apud Aretæum p. 116, ἀφειδῶς p. 108, quod ἀφειδέως scriptum p. 115. Similiter in adjectivis interdum peccatum: sic δημοτελῆ apud Herodotum 6, 57, pro δημοτελέα legebatur. Nec, si ἐπιδεέας περιδεέας et ὑγίεια scripsit Herodotus, intelligi potest cur ἀκλεᾶ ἐνδεᾶ et καταδεᾶ, quæ 1, 1; 2, 108, et 121, 2, leguntur, dicere maluerit quam ἀκλεέα ἐνδεέα et καταδεέα. Inter adverbia vero omisi ἀνακῶς 1, 24; 8, 109, quod non constat utrum ab ἀνακός an ἀνακῆς sit derivandum.

§ 13.

De pronomibus.

a) DE ARTICULO.

Articuli declinatio apud Iones non differt a dialecto communi, nisi quod dativus τοῖς et ταῖς secundum legem supra memoratam τοῖσι et τῇσι est, pariterque in composito τοισίδε et τῇσιδε. Nam quod nominativi pluralis οἱ αἱ formæ Doricæ τοί ται paucis quibusdam in locis in uno alteroque libro posita sunt, vix opus moneri librariorum factum esse errore.

b) DE PRONOMINE RELATIVO ὅς EJUSQUE COMPOSITIS ὅσπερ ET ὅστις.

De hujus pronominis formarum usu Herodoteo investigando egregie meruit C. L. Struvius in Quæstionum de dialecto Herodoti specimine primo, cujus disputationis nos satis habemus summam exposuisse, omissis quæ Struvius collecta apposuit exemplis librariorumque contra rectam normam peccatis, quæ ab Struvio ita sunt confutata, ut eorum patrociniū nemo in posterum sit suscepturus nisi qui codicum auctoritati serviliter sit addictus.

Pronominis igitur ὅς et compositi ὅσπερ una tantum in casibus rectis Herodotus usus est forma ὅς ἢ τό, ὅσπερ ἢ περ τόπερ, et in numero plurali οἱ αἱ τά, οἵπερ αἵπερ τάπερ. Casuum vero obliquorum formas non admisit nisi eas quæ litteram τ præfixam habent, nisi ubi præpositionem sequantur, quo μέχρι et ἄχρι quoque pertinent: quorum locorum magna ex parte ratio alia est. Nam ubicunque pronomen relativum præpositionem sequitur, quæ apostrophum pati potest, præpositio ultimam vocalem amittit et relativum

τ praeſixum aſperatur. Apoſtrophum vero patiuntur praeſpositiones ἀντί ἀπό διά ἐπί κατά μετά παρά ὑπό, quibus ἀμφί et ἀνά addendæ forent, niſi caſu factum eſſet ut harum praeſpositionum ante pronomen relativum poſitarum nulla apud Herodotum exempla reperiantur. Contra ubi in anastrophe pronomen praeſpositionem antecedit, rursus formæ a conſonante incipientes requiruntur. Sic Herodotus 5, 106, τῷ πάρα dixit, licet nuſquam παρά τῷ, ſed ubique παρ' ᾧ dixerit.

Præſpositiones quæ apoſtrophum non recipiunt octo ſunt hæ, ἐν ἐξ ἐς περί πρό πρός σύν ὑπέρ, ex quibus πρό et ὑπέρ cum relativo ſimplici conjunctæ apud Herodotum non reperiuntur, περί autem ubi cum pronomine relativo conjunctum eſt, non aliter ponitur quam cum anastrophe, ut 2, 135, αὕτη, τῆς περί λέγεται ὅδε ὁ λόγος, et interdum alio vocabulo interjecto, ut 4, 16, τῶν ἡμεῖς περί λόγους ἀποφερομένους ἀκούομεν, pariterque περίξ, ut 2, 29, τὴν περίξ νομάδες Αἰθίοπες νέμονται. Reliquarum praeſpositionum (ne πάρεξ quidem excepto, quod ſic, non παρέξ, etiam ante conſonantes ſcribitur, ut 8, 73, πάρεξ τῶν κατέλεξα) primaria eſt lex ut ſequens relativum a conſonante incipiat, velut 1, 106, τεſσεράκοντα ἔτα, σὺν τοῖσι Σκύθαι ἦρξαν, et 4, 134, εἶπε ἄρα πρὸς τοῦſπερ ἐώθεε καὶ τὰ ἄλλα λέγειν, unde 4, 200, τὰ μὲν δὴ ἄλλα ἔσκε κωφὸς πρὸς ἃ προſῖσχε, πρὸς τὰ ſcribendum eſſe recte monuit Struvius. Ad praeſpositiones vero ἐν ἐς et ἐξ quod attinet, ſingularis apud Herodotum uſus obtinet, quo relativum, quod eas ſequitur, ſpiritum retinet in formulis ἐν ᾧ *hoc tempore*, ἐς ὃ ſive ἐς οὗ, *uſque ad id tempus, donec*, et ἐξ οὗ, *ex quo tempore*, ita ut plerumque relativum ad nullum certum nomen, quod vel præcedat vel ſequatur, referri poſſit. Eodem modo μέχρι et ἄχρι οὗ dicitur, nuſquam μέχρι et ἄχρι τοῦ. Ubi vero temporis notio abeſt, praeſpositiones ἐν ἐς et ἐκ formas pronominis flagitant eas quæ a τ incipiunt. Cui regulæ quæ repugnant exempla recte iudicavit Struvius librariorum deberi erroribus, exceptis fortasse tribus de ἐς ὃ exemplis, 4, 156 : κατὰ τοῦτο τῆς χώρης, ἐς ὃ γινώſκεται ὁ Βορυſθένης· 4, 71 : ταφαὶ δὲ τῶν βασιλέων ἐν Ἰέρροιſί εἰſι, ἐς ὃ ὁ Βορυſθένης ἐſτὶ προſπλωτός· 7, 50 : ὀρθῶς τὰ Περſέων πρήγματα, ἐς ὃ δυνάμιος προκεχώρηκε, in quibus fieri poſſe ut ἐς ὃ, niſi forte ἐς ὅſον ſcribendum ſit, non ad certum aliquod nomen relatum, ſed ſic adverbialiter poſitum, vulgari temporis notione ad ſpatium translata dixerit Herodotus. Cujusmodi excuſatio quum non parata ſit novem aliis locis, in quibus ἐξ οὗ ἐξ ἧς ἐξ ᾧ libris ſcientibus legitur (5, 17 ;

6, 118 ; 3, 52 ; 4, 78 ; 1, 125 ; 2, 44, 92, 154 ; 3, 82), non dubitandum quin ἐκ τοῦ ἐκ τῆς ἐκ τῶν cum Struvio ſit corrigendum. Nulla enim excogitari cauſa poſteſt cur Herodoto, qui quater (6, 41, 71 ; 8, 136 ; 9, 111) γυνὴ ἐκ τῆς τέκνα ἐγένετο vel ἐſτὶ dixit, ſemel (4, 78) ἐξ ἧς dicere placuerit, aut (5, 17) μέταλλον ἐξ οὗ τάλαντον ἀργυρίου Ἀλεξάνδρῳ ἡμέρης ἐκάſτης ἐφοῖτα ſcribere, quum 3, 115, ſcripſerit νήſους ἐκ τῶν ὁ καſſότερος ἡμῖν φοιτᾷ.

De pronomine relativo ὅſτις duo eſſe obſervanda docuit Struvius, primo nunquam hoc pronomen a conſonante τ incipere (male enim τὴν τινα 1, 90 in omnibus codicibus et τὸν τινα in uno 1, 98 ſcribi) ; deinde in genitivis et dativis unice regnare breviorē illam formam quam epicam dicere ſolemus (ὅτεν ὅτεω ὅτεων ὀτέοιſι, pro Atticis ὅτου ὅτω ὀτων ὀτοίſι), nunquam vero reperiiri οὗτινος ᾧτινι ᾧντινων οἷſτιſι. (Vitioſum igitur eſt μέχρι ὅτου πληθῶρης ἀγορῆς 2, 173 ; quod eſti facile in ὅτεν mutari poſteſt, tamen etiam ex ὅſου corruptum habere licet, quod legitur 8, 3, μέχρι ὅſου κάρτα ἐδέοντο αὐτῶν, quamquam quum hic alii iique optimi libri μέχρις vel μέχρι οὗ præbeant, probabilius eſſe puto Herodotum utrobique μέχρι οὗ ſcripſiſſe, ut aliis in locis pluribus.) Neque nominativus pluralis generis neutrius ἅτινα eſt, ſed ἅſſα (1, 47, 138, 197) pro Attico ἅττα : quod 1, 138, in libris pluribus in ὀκόſα eſt mutatum. Similiter ὅſſα vel ὅſα ſcriptum in fragmentis Democriti apud Stobæum Flor. 43, 46 ; 103, 25, cui ἅſſα ex optimo cod. Paris. reſtituere debebat Gaisfordus.

c) DE PRONOMINIBUS PERSONALIBUS.

Genitivi ἐμοῦ ſοῦ οὗ Iones formis uſi ſunt et ſolutis et contractis, ſolutis ἐμέο ſέο ἐο, contractis ἐμεῦ ſεῦ εῦ. Apollon. Dysc. de pronom. p. 342 : ἐμεῦ· κοινὴ Ἰώνων καὶ Δωριέων. Ἐμεῦ δ' ἔλετο μέγαν ὄρκον (Hom. Od. Δ, 746),... καὶ Φερεκῦδης ἐν τῇ θεολογίᾳ καὶ ἐτι Δημόκριτος ἐν τοῖς περὶ ἀſτρονομίας καὶ ἐν τοῖς ὑπολειπομένοις ſυντάγμαſι ſυνεχέſτερον χρώνται τῇ ἐμεῦ καὶ ἐτι τῇ ἐμέο. Utriusque formæ apud Herodotum quoque frequentia ſunt exempla : ſed formæ encliticæ conſtanter contractionem patiuntur, μεν ſευ εὔ.

Dativi ſοί forma enclitica eſt τοί.

Accuſativi pronominis tertię perſonæ forma quædam enclitica eſt μιν (quod viv dixerunt Dorienses et poetæ Attici), quæ modo pro αὐτόν vel αὐτήν, modo pro ἑαυτόν vel ἑαυτήν dicitur addito intellectove αὐτόν vel αὐτήν.

Numeri horum pronominum dualis nulla apud Herodotum exempla exstant.

Nominativi pluralis eadem apud Iones atque Atticos forma est ἡμεῖς ὑμεῖς σφεῖς : nam quod in codicibus Herodoti non raro formæ reperiuntur solutæ ἡμέες ὑμέες σφέες, quas ego ubique removi, manifesto est documento qua temeritate librarii falsa analogiæ specie decepti formas vocabulorum finxerint quæ ipsis viderentur Ionicas. Nam quum genitivum et accusativum constanter solvi ab Ionibus, ἡμέων ὑμέων σφέων, ἡμέας ὑμέας σφέας dicentibus, vidissent librarii, eandem solutionem nominativis adhibuerunt, in quibus ne a veteribus Epicis quidem est admissa, nedum a prosæ orationis scriptoribus, de quibus disertum habemus Apollonii Dyscoli testimonium in libro De pronomine p. 378 : αἱ πληθυντικαὶ καὶ κοινολεκτοῦνται κατ' εὐθεῖαν πρὸς τε Ἰώνων καὶ Ἀττικῶν ἡμεῖς ὑμεῖς σφεῖς. Ἔστι πιστώσασθαι καὶ τὸ ἀδιαίρετον τῆς εὐθείας παρ' Ἰωσιν ἐκ τῶν περὶ Δημόκριτον, Φερεκύδην, Ἑκαταίων. Τὸ γὰρ ἐν Εἰδωλοφανεῖ « ὑμέες Αἰόλιον περιχεύετε » παρὰ Παρθενίῳ ὑπὸ ποιητικῆς ἀδείας παραληφθὲν οὐ καταφεύσεται διαλέκτου πιστουμένης ἐλλογίμοις συγγραφεῦσιν· iterumque p. 380. Quæ nemo erit qui Gregorii Cor. p. 479, Favorini s. v. Ἐγὼν similitumque grammaticorum auctoritate elevare conetur, qui ἡμέες et σφέες schematis sui explendi caussa posuerunt. Parthenium quid moverit ut ὑμέες scriberet nescimus, nisi forte carmen illud ex versibus heroicis puris compositum esse voluit, ut Joannes Tzetza versus a Cramero editos Anecd. Oxon. vol. 3, p. 333, inter quos hic est,

Ἵμέες αὐτε ἕκαστος ἐν οὔασι ταῦτα βαλόντες.

Dativum primæ et secundæ personæ ἡμῖν ὑμῖν in enclisi ἡμιν ὑμιν retracto accentu correptoque scribendum esse præcipiunt grammatici, quorum opinioni in Herodoto non magis quam in aliis scriptoribus se accommodarunt librarii. Ionibus scripturam illam tribuit Apollonius Dysc. De pronom. p. 383 : ἡμῖν Ἰωνες, ἧ καὶ Ἀττικοί. Τὸ ἐγκλινόμενον παρ' Ἰωσι συστέλλει τὸ ι. Σημειώδες, καθὼ αἱ ἐγκλινόμεναι τὸν αὐτὸν χρόνον φυλάττουσι ταῖς ὀρθοτονουμέναις· et p. 384 : ὑμῖν πάλιν παρ' Ἰωσι προπερισπᾶται ἐγκλινόμενη, καθὼ συστέλλει τὸ ι. Similiter Etym. M. p. 84, 16.

Dativi tertiæ personæ duplex est forma, altera ὀρθοτονουμένη σφίσι, altera enclitica σφι : nam quod 7, 149, legitur σφι μὲν εἶναι δύο βασιλέας, Ἀργείοισι δὲ ἓνα, σφίσι scribendum est ex codice Sancroftiano. De utriusque autem formæ usu recte judicavit Matthiæ, cujus hæc est annotatio ad 1, 57 :

« Pronomen σφίσι et σφι ab Herodoto ita usurpari, ut hoc pronomen sit tertiæ personæ pro αὐτοῖς, *iis, illis*, illud vero semper reciprocum, *sibi, sibi ipsis*, ἐωυτοῖσι, sequentibus argumentis satis confirmari videtur. 1° Loci complures sunt, ubi σφι et σφίσι hoc significationis discrimine posita proxime sequuntur. Sic 6, 49 : ποιήσασι δὲ σφι (ubi solus codex Florentinus σφίσι exhibet) ταῦτα ἰθέως Ἀθηναῖοι ἐπεκέατο δοκέοντες ἐπὶ σφίσι ἔχοντας τοὺς Αἰγινήτας δεδωκέναι, ὥς ἅμα τῇ Πέρσῃ ἐπὶ σφέας στρατεύονται. Conf. 1, 86 : ὥς δὲ σφι ἄσσημα ἔφραζε, et mox τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖς δοκέοντας. 2° Utrumque, σφι et σφίσι, centies hac sensus proprietate observata legimus, illud in quacunque fere pagina. Quod ad hoc attinet, conf. ex libro primo c. 27, 57 : σφίσι δὲ δμόγλωσσοι, ubi σφίσι ad Κρηστωνιήτας et Πλακηνούς referendum est ; c. 93, 94, v. 6 et 8, c. 97 : ἐδίδοσαν σφίσι λόγον (huc conf. 6, 138 ; 7, 145 ; 8, 9 ; 3, 76 ; 5, 68, quibus locis lectio codicis Sancroftiani σφίσι pro vulgari σφι 3, 45, egregie confirmatur), c. 98, 146. 3° In iisdem loquendi formulis σφίσι et ἐωυτοῖσι et σφίσι αὐτοῖσι commutantur, 1, 97 : σφίσι λόγον ἐδίδοσαν· 6, 138 : ἐωυτοῖσι λόγους ἐδίδοσαν· 8, 9 : λόγον σφίσι αὐτοῖσι ἐδίδοσαν. 4° Voci σφίσι sæpius appositum est αὐτοῖσι sive αὐτῇσι, ut 1, 86, 146 ; 6, 42, 126. 5° Plerumque unus saltem codex veram lectionem præbet, ut pauci tantum loci vel codicibus abnudentibus ex hac regula corrigendi remaneant. »

Præter has formas Herodotus accusativo σφέ usus est, qui trium generum est et singularis et pluralis, pro αὐτὸν αὐτὴν αὐτό et αὐτοὺς αὐτάς αὐτά, et neutro plurali σφέα pro αὐτά.

d) DE PRONOMINIBUS αὐτός ET οὗτος.

Pronominum αὐτός et οὗτος declinatio Ionica eadem est quæ dialecti vulgaris, exceptis dativis τούτοις αὐτοῖσι αὐτῇσι pro τούτοις αὐτοῖς αὐταῖς, et genitivo feminino αὐτέων pro αὐτῶν, quem annotavit Apollonius Dysc. De pronom. p. 383 : ὃν τρόπον τὸ νυμφέων διαιρεῖται, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ αὐτῶν, ὅποτε θηλυκὸν σημαίνει, καὶ ἔτι (apud Epicos) αὐτάων. Qua forma in errorem inducti librarii non solum masculinum αὐτῶν interdum in αὐτέων (velut 1, 108 ; 7, 233, 234), et τούτων, cujus hæc communis trium generum ut apud Atticos ita apud Iones quoque forma est, in τούτέων mutarunt, sed etiam literam ε aliis a quibus aliena est horum pronominum casibus in syllabam longam exeuntibus inseruerunt, rarius apud Herodotum, centenis in locis apud Hippocratem, Aretæum aliosque recentiores dialecti Ioniciæ scriptores, quorum in

libris non solum αὔτεος αὔτης τουτέος ταυτής τουτέρ αὔτερ αὔτῃ τουτέοισι αὔτῃσι etc., sed etiam cognatæ non melioris notæ formæ reperiuntur, ἑωυτέος ἑωυτέης τοιουτέος τοιουτέω ἑωυτέων τοιουτέων τοσουτέων ἑωυτέοισι τοιουτέοισι. Qualia vitia an relinquenda sint recentioribus hujus dialecti scriptoribus nunc non quæram : Herodoto ea omnia eximenda fuisse, quod ego feci, nemo dubitabit qui diligenter collectis rectæ prævæque scripturæ exemplis rationem subducere volet. Non magis ferendum ἐκείνων 4, 111, quod ἐκείνων scribendum, ut paullo post (c. 113) ἀλλήλων pro ἀλληλέων ex codice Sacerdotiano restituendum : quæ ut interpolarent librarii formis in vicinia positis αὔτέων et μουνωθεισέων permoti sunt.

De pronomine reflexivis cum αὐτός compositis ἐμειωτοῦ σεωτοῦ ἑωτοῦ pro ἐμαυτοῦ σεαυτοῦ ἑαυτοῦ supra diximus § 5. De pronomine ἐκείνος vel κείνος vide indicem alphabeticum.

e) DE PRONOMINE τίς.

Pronominis interrogativi τίς genitivi et dativi singularis et pluralis formæ Ionicæ sunt τέο vel τεῦ, τέω, τέων, τέοισι, pro vulgaribus τίνος τίνι τίνων τίσι, quas interdum illis substituerunt librarii, velut 3, 38, ubi libri omnes ἐπὶ τίνι γρήματι, quod τέω scripserat Herodotus. Eadem pronominis indefiniti τίς declinatio est, cujus genitivus τεο vel τευ accentum rejicit. Formula πολλῶ τεω, qua utitur Herodotus 1, 181; 2, 48, 67, 124; 4, 47, restituenda Luciano De dea Syr. c. 2, ubi in πολλοσπῶ corrupta est.

De composito ὅστις supra diximus sub b.

§ 14.

De numeralibus.

Ἑξ. Femininum μία et μίαν in codicibus non raro μίη et μίην scriptum esse errore librariorum quibus genitivi et dativi μιᾶς μιᾷ formæ Ionicæ μιῆς μιῇ fraudem fecissent, supra notavimus § 10.

De numeris δύο et δώδεκα v. indicem alphabeticum s. v. Δύο.

Reliquorum numerorum formæ, quatenus a dialecto communi discrepant, hæ sunt, τέσσερες τέσσερα et τεσσερεσκαίδεκα, τριήκοντα, τεσσεράκοντα (non τεσσερήκοντα, quod librarii interdum posuerunt), ὀγδώκοντα, διηκόσιοι τριηκόσιοι εἰνακόσιοι, et cardinalia εἵνατος cum adverbio εἰνάκις et compositis velut εἰνακισχίλιοι, τριηκοστός, τεσσερακοστός, διηκοσιοστός etc. Vitiosum πεντηκόσιοι notavimus § 4. De adjectivis διπλήσιος τριπλήσιος etc. diximus s. v. Διπλήσιος.

DE CONJUGATIONE.

§ 15.

De augmento.

Augmentum syllabicum ab Herodoto nusquam esse omissum (excepto, in quo Attici quoque non raro omiserunt, plusquamperfecto) tam manifestum est ut mireris vóse 1, 155 et ἐξαναχώρεε ib. 208, quorum alterum Schæferus, alterum ego demum ex codicibus correximus, non esse pridem ab editoribus emendata. Nec ceterorum scriptorum Ionicorum quisquam hanc libertatem, quæ propria est poesis epicæ et lyricæ, sibi sumpsisse videtur, nisi quis Homerica λίσσετο et φθέξατο ab Luciano posita esse sibi persuadeat, De dea Syr. c. 19, 22 et 25, quod mihi tanto minus verisimile videtur, quum c. 18 recta in libris forma sit servata ἐλίσσετο, quod c. 19 præbet codex Marcianus. Neque ἀνακέετο ferendum c. 45, sed corrigendum ἀνεκέετο.

In verbis cum πρό compositis augmentum syllabicum apud Atticos plerumque cum præpositione in unam syllabam contrahitur πρου. Iones vero in his ut in aliis vocabulis formam solutam prætulerunt. Sic apud Herodotum προέβαινε 1, 134; προέδωκε 6, 23; προεθυμέετο 5, 78 (ubi male libri nonnulli προθυμέετο et deterius etiam alii προθυμέετο); 9, 38; προεκαλέετο 4, 201; προεκομίζοντο 4, 121; προεκόπτετο 3, 56; προέφερε 5, 28, et alia : quemadmodum composita a προο — incipientia ipsa quoque contractionem Atticam respuunt, velut προοπτέον 1, 20; πρόοπτος 9, 17; προοφείλεσθαι 5, 82.

Aliquanto difficilior de augmento temporali quæstio est, in quo vel addendo vel omittendo etsi summa est in plerisque verbis inconstantia codicum, tamen ut in aliorum vocabulorum formis, ita in his quoque veri quædam vestigia relicta sunt, ex quibus quam normam secutus sit Herodotus probabiliter conjici posse videatur; quamquam multum abest ut has regulas certas putem nullisque dubitationibus obnoxias.

1º Augmento constanter carent quinque verba linguæ Ionicæ propria, ἀγινέω et composita, ἀναισιμῶ, ἀρρωδέω et composita, ἀρτέομαι (cum infinitivo ἀρτέεσθαι, non ἀρτᾶσθαι), ἐσσώω. Eidem legi fortasse subjectæ fuerunt trium aliorum verborum formæ Ionicæ, οὐνομάζω, cujus tempora præterita modo ab ου modo ab ω incipiunt in codicibus, de quo dixi in indice alphabetico s. h. v.; οὐρίζω (pro ὀρίζω), cujus aoristus in paucis ubi legitur locis οὐρισε scriptus est, non ὠρισε; ἔργω (pro εἶργω, ut ἐρχτή pro εἰρχτή), quod etsi interdum cum augmento scribitur, ut

ἐξεῖργον in omnibus codicibus 5, 22, κατεῖρξαν in duobus legitur 5, 63, longe major tamen exemplorum numerus augmenti commendat omissionem.

2° Augmentum recte abesse videtur a verbis quibusdam ab usu vulgari remotioribus et sermoni poetico fere propriis, qualia sunt ἀέθλεον 1, 67; 7, 212; ἀλύκταζον 9, 70; ἄνωγε 3, 81; ἐλί-
νυον 8, 71; ἔρδον 9, 103; ἔρξαν 5, 65; 7, 8; quibus haud dubie verba ἀγαίεσθαι et ἀέξειν accederent, si temporum präteritorum exempla apud Herodotum exstarent.

3° Augmenti verborum ἐργάζομαι et εἶω omitti tot sunt apud Herodotum exempla, ut ab his quoque verbis communis dialecti formas εἰργάζομην εἰργασάμην εἰργασμαι εἶων alienas habuisse et ἐργαζόμην (nisi forte ἡργαζόμην scribendum) — εἶων dicere maluisse videri possit Herodotus, quemadmodum εἶωθα dixit, non εἰώθα: quo pacto etiam ἐνεργμένος defendi posset 4, 190, nisi hæc scriptura quattuor codicum, inter quos duo sunt de antiquissimis, auctoritate labefactaretur, in quibus ἐνεργμένος scriptum est.

4° Augmentum temporale abjectum videri potest in formis präteriti passivi pluralis Ionicis in αται, quales sunt δρμέαται cum plusquamperfecto δρμέατο, cujus exempla multa sunt, in libris modo sic modo per ω scripta, ἀγωνίδαται 9, 26, memoratum ab Eustathio p. 234, 20, et ἀρτέαται 1, 125, cujus scripturæ testis est antiquissimus Stephanus Byzant. (s. v. Ἀρταῖα, Ἀρτεᾶται et Μάσπιοι), qui male intellectis Herodoti verbis nomen finxit gentis Ἀρτεᾶται, qui error communis ei est, ut videtur, cum librariis qui ἀρτεᾶται scripserunt, quod in pluribus codicibus legitur. De quo si recte judicamus, sequitur errasse editores qui 9, 68 codicum quorundam auctoritate πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἡρτηντο ἐκ Περσέων ediderint, quod ἀρτέατο scribendum foret, nisi manifestum esset veram esse ceterorum librorum scripturam ἡρτητο.

His igitur verbis a communis dialecti regula exemptis, si modo omnia sunt eximenda, hæc apud Herodotum relinquuntur verba eorumque composita.

1° A vocali incipientia, ἀγάλλεσθαι ἀγγέλλειν ἀγείν ἀγείρειν ἀγοράζειν ἀγορεύειν ἐξαγριοῦν ἀγωνίζεσθαι ἀδικεῖν ἀείρειν ἐπαίειν αἰσσειν αἰστοῦν ἀκμάζειν ἀκούειν ἀκρωτηριάζειν ἀλγεῖν ἀλείφειν ἀλίζειν ἀλίσκεσθαι ἀλλάσσειν ἡμαρτάνειν ἀμαυροῦν ἀμείβειν ἀμελεῖν ἀμύνειν ἀναγκάζειν ἀνδάνειν ἀνδραποδίζειν ἀνδροῦσθαι ἀνθίζειν ἀνοίγειν ἀντᾶν ἀντιάζειν ἀντιοῦσθαι ἀνείν ἀνύειν ἀξιοῦν ἀπατᾶν ἀπειλεῖν ἀπιστεῖν

ἀπορεῖν ἀπτεῖν ἀρᾶσθαι ἀράσσειν ἀργυροῦν ἀρδεῖν ἀρέσκειν ἀριθμεῖν ἀριστεύειν ἀρκεῖν ἀρμόζειν ἀρπάζειν ἀρτᾶσθαι καταρτίζειν ἀρτύειν ἀρχεῖν ἀσεβεῖν ἀσκεῖν ἀσπάζεσθαι ἀσπαίρειν ἀσχάλλειν ἀτιμοῦν ἀτρεμεῖν ἀφανίζειν ἀφάσσειν ἀφιέναι (in aoristo ἀπείθησαν, non ἀπέθησαν) ἄχθεσθαι, ἐγείρειν ἐθέλειν ἐθελοκακεῖν εἶναι (in imperfecto ἦσαν vel ἔσαν) ἐλαύνειν ἐλέγχειν ἐλευθεροῦν ἐλκειν ἐλπίζειν ἐμείν ἐξεμπολᾶν ἐνεῖκαι ἐπείγειν περιέπειν ἐπεσθαι ἐπίστασθαι ἐρᾶν κατερεῖκειν ἐρείπειν ἐρημοῦν ἐρχεσθαι (cujus aoristus ἦλθον ne a poetis quidem sine augmento proferatur) ἐσθεῖν ἐσθίειν ἐτεροιοῦν προετοιμάζειν ἔχειν ἔψειν, ἴσχειν (cujus imperfectum in libris ἴσχον et πρόσισχον scriptum ἴσχον potius et πρόσισχον scribendum), ὀγχοῦν ὀδοιπορεῖν ὀδύρεσθαι ὀκέλλειν ὀλλύναι ὀμιλεῖν ὀμνύναι ὀμολογεῖν ὀνειδίζειν ὀνινάναι κατόνεσθαι ὀπλίζειν ὀπτᾶν ὕποπτεῦειν ὄρᾶν ὀρέγεσθαι ἐπιорχεῖν ἐξορκοῦν ὀρμᾶν ὀρμεῖν ὀρμίζειν ὀρτάζειν ὀρύσσειν ὀρχεῖσθαι ἐξοστρακίζειν ὀσφραίνεσθαι ὀφείλειν ὀφλεῖν ὀγεῖν ὀχλεῖν. (Omittimus ἰᾶσθαι ἰστάναι in imperfecto, ἰστιάων, quæ augmentum omnino non recipiunt.)

2° A diphthongo incipientia προαιδεῖσθαι αἰνεῖν αἰρεῖν αἰρεῖν αἰσθάνεσθαι αἰτεῖν διαιτᾶσθαι αὐαίνειν αὐδάζεσθαι αὐδᾶν ἐναύειν αὐζάνειν αὖξειν αὐτομολεῖν, εἶδον εὐδεῖν εὐδοκιμεῖν εὐθeneῖσθαι εὐνομεῖσθαι εὐδοῦσθαι εὐρίσκειν (quod apud Herodotum constanter sine augmento scribitur ut apud alios cujusvis dialecti scriptores plerosque: de quo v. quæ dixi ad Aristoph. Nub. 137) εὐτυχεῖν εὐχεσθαι εὐωχεῖν ἀνοίγειν οἶεσθαι οἰκεῖν οἰκίζειν οἰκοδομεῖν οἰκοφθορεῖν οἰκτεῖρειν οἰκτίζεισθαι οἰνοῦν οἶγεσθαι (de quo genere verborum v. ibid.)

Quodsi omissis verbis iis, quæ propter exemplorum paucitatem vix quidquam alterutram in partem ponderis habent, ea tantum spectamus quorum frequentior usus est, omnemque lectionis diversitatem, quatenus ex codicibus enotata est, pervestigamus, in multis par fere utramque in partem momentum esse intelligitur, codicibus augmentum temporale aliis in verbis sæpius in aliis rarius vel addentibus vel omittentibus nec raro uno eodemque in loco in contrarias partes abeuntibus, ita ut facile appareat librariorum certæ rationis plane ignaros temere modo hoc modo illud arripuisse, prout quisque vel Ionicæ, qualem animo informasset, vel communis dialecti studiosior esset. Cujusmodi inconstantia et hæsitatio quum non videatur cadere in Herodotum, nihil aliud relinquitur quam ut augmentum temporale in plerisque omnibus istius modi verbis, qualia supra collecta apposui, ab eo vel omissum vel, quæ mihi probabilior sententia videtur, additum esse existimemus, excepto for-

tasse uno alteroque verborum ab diphthongis incipientium, non excepto vero imperfecto ἀμείβετο, quo nullum aliud frequentius sine augmento in codicibus scribitur, librariorum, ut opinor, arbitrio, qui quum Homerum et ἀμείβετο et ἡμείβετο, prout metro commodum est, dixisse scirent, formam augmento carentem ut magis Ionicam prætulerunt; quanquam ἀμείβετο interdum etiam ex ἀμείβεται corruptum esse potest, quo passim usus est Herodotus etiam in narratione rei præteritæ. In universum autem Herodotum augmentum temporale addere quam omittere maluisse, non solum constans augmenti syllabici usus arguere videtur, sed etiam eo probabile fit, quod ne poetæ quidem epici augmentum temporale omisisse videntur, nisi ubi metri lex postularet. Nam quod apud Homerum II. Γ, 447, in libris omnibus ἀρχε scriptum est pro eo in quo alibi centies consentiunt omnes, ἦρχε, et si qua sunt similia, magna est superstitio si qui recondito nescio cui consilio poetæ quam fortuito veteris alicujus librarii errori imputare malunt. Ceterum de trium verborum augmento jam Henricum Apetzius et A. Matthiæ recte judicasse video. Eorum primum est εἶδον, de quo Apetzius ad 5, 59, hæc scripsit: « εἶδον sæpius apud Herodotum sine diversitate legitur, ἴδον nunquam nisi cum var. lect. εἶδον. Itaque εἶδον Herodoteum videtur, ἴδον grammaticorum, Ionismi Herodoto ipso amantiorum. » Secundum est ἤλασα, de quo idem ad 7, 20: « Vulgo ἔλασαν. Sed huic verbo Herodotus ubique augmentum addit, v. c. 1, 50, 59, 77, 146, 153, 154, 157, 164, 176. Sic 8, 113, scribendum ἐξήλαυνον ex Ald. Sanctroft. » Tertium denique est ἦσαν, de quo Matthiæ ad 1, 31: « Hoc primo loco in nonnullis codicibus est ἔσαν, ante in ἦσαν omnes conspirabant. In sequentibus etiam sæpius est ἦσαν sine diversitate, ut 1, 34, 57, 63, 65, 74, 80, 93, 100; 5, 138; 3, 45. Ἔσαν ubi legitur, semper altera scriptura ἦσαν e codicibus notata est. Itaque hic etiam ἦσαν scriptum oportuit, ut est in Sanctroftiano et Vindobonensi et al. » Contraria Wesselingii fuerat sententia in annotatione ad 1, 63; quam secutus Bekkerus ubique ἔσαν scripsit, unde in editionem Didotianam transiit, servavit vero ἦσαν in compositis (ut ἀπῆσαν 4, 1; 9, 70; ἐνῆσαν 5, 101; 9, 32; ἐπῆσαν 1, 180; 2, 142; 7, 76, 78, 96, 176; παρῆσαν 1, 45, 48, 82, 115, 119, 126; 3, 86; 5, 13, 99, 108; 6, 8; 7, 53, 202, 218; 8, 67; 9, 30, 31; περιῆσαν 7, 188; συνῆσαν 9, 115; ὑπῆσαν 7, 86), excepto περιέσαν 9, 31, in quo libri, ut videtur, consentiunt præter codicem Sanctroftia-

num, qui formam manifeste vitiosam præbet περιέσαν.

§ 16.

De litera ε verbis barytonis male inserta.

Literam ε ut aliis vocabulis pluribus, de quibus supra est expositum, ab librariis Ionicas quæ ipsis viderentur formas fingentibus interdum insertam esse videmus, ita eadem verborum quorundam barytonorum terminationibus est illata, unde formæ prodierunt ab hoc verborum genere plane alienæ, quæ propriæ sunt verbis contractis, quorum Iones formis uti solent solutis. Sic συμβαλλεόμενος legebatur 1, 68; 3, 68; 7, 24, 184, 189, et ἐπειρέόμενος 3, 64, quæ nunc meliorum librorum auctoritate in συμβαλλόμενος et ἐπειρόμενος sunt mutata; ὑπερβαλλέεσθαι vel ὑπερβαλέεσθαι est in libris pluribus 3, 76, ubi recte alii ὑπερβαλέσθαι, in quo consentit Eustathius p. 1441, 61. Porro quum 3, 14 in codicibus antiquioribus quibusdam ἡγεόμενον ἐπὶ θάνατον scriptum esset, alii autem librarii verbum ἀγεσθαι requiri intellexissent, servata terminatione verbi ἡγεόμενον, ἀγεόμενον scripserunt, quod in aliquot codicibus legitur et in editione Aldina. Recta vero quam ego restitui scriptura est ἀγόμενον, quod probabilius esse puto quam quod Schæferus olim posuit ἀγινεόμενον: præcedit enim ἡγοντο (vel ἀγοντο) κοινὴν τίσοντες. Non minus vitiosa sunt μεμνέμεθα, quod ex aliquot codicibus intulerunt editores nuperi 7, 47, quum recte vulgo legeretur μεμνώμεθα consentiente Eustathio p. 767, 36, et imperfecta ἔψεε ἐνείχεε et aoristus ὤφλεε pro ἦψε ἐνείχε ὤφλε, de quibus v. § 21, s. v. Ἔψειν. Suspecta etiam μαχεόμενος 7, 104; 9, 75, et ubi μαχόμενος scriptum in cod. Flor., 7, 225; συμμαχέεται, quod 7, 239 Schweighæuserus intulit ex Suida (s. v. Εἰχός), cui συμμάχεται ex cod. Leidensi restituit Bernhardyus; et verbi σίνεσθαι formæ diductæ, in quibus codices modo consentiunt modo dissentiunt, σινέεσθαι 4, 123; 9, 120; σινεόμενος 9, 73, 87; εἰσινέετο 9, 13; εἰσινέοντο 5, 89; 9, 49. Nam μαχεόμενος non multum præsidii habet a formis μαχέοιτο μαχειόμενος μαχεούμενος, quibus pro μάχοιτο et μαχόμενος metri causa, raro tamen, usi sunt poetæ epici, σινέεσθαι autem nihil plane habet quo commendetur, et utrique formæ multo plura rectæ scripturæ exempla obstant. Eadem fere verbi πιέζειν ratio est. Nam etsi duplex hujus verbi forma exstitit, altera barytona πιέζω, altera contracta πιεζέω πιεζῶ, hac tamen recentiores potius scriptores usi sunt, velut Plutarchus, ex quo eam memoravit Eustathius p. 1710, 34: veteres an unquam

usi sint dubitatur. Nihil enim tribuendum exemplis duobus Homericis Od. M. 174, 196, ubi πίεζον in fine versus legitur, aliis libris πίεζον præbentibus, quam formam solam agnoscere videntur Herodianus Περὶ μὲν λέξ. p. 44, 3, et grammaticus in Crameri Anecd. Oxon. vol. 1, p. 367, πίεζω Atticis et Ionibus tribuentes. Quamobrem non dubitavi Herodoto quoque 3, 146; 6, 108; 8, 142, pro vulgato πιεζόμενος ex aliis libris πιεζόμενος restituere, qua forma verbi alibi constanter utitur. Reliqua sunt verba ἐπιστέωνται (pro ἐπίστωνται) in quo libri consentiunt 3, 134, et δυνεώμεθα δυνέωνται in libris pluribus 4, 97; 7, 163, quibus sine ulla vitii suspitione usus est Buttmannus Gramm. vol. 2, p. 155 ed. Lob. Manifestum vero est ab librariis fictas formas illas esse, deceptis fortasse præsentis et imperfecti formis Ionicis ἐπιστέαται ἡπιστέατο δυνέαται ἔδυνέατο. Denique contra dialectum Ionicam peccat quod 7, 226 adhuc legebatur ἀπιέωσι, in duobus codicibus ἀπίωσι scriptum: unde ἀπίωσι correxi. Coniunctivi enim verbi ἵεναι forma Iones utuntur non contracta ut Attici ἰέω ἰῶ, sed barytona ἴω, de qua dixi in indice alphabetico s. v. Ἰέναι, et sic ἀπίῃ legitur in libris omnibus 4, 190, quod ἀπιέῃ scribendum foret, si isto in loco recte legeretur ἀπιέωσι. Omisimus in his singularia unius alteriusque codicis peccata, quæ ipsa quoque ostendunt quam proclives fuerint librarii ad literam et temere inferendam, velut εὐρέης, quod pro εὐρηῆς scriptum est in codice Sancroftiano 4, 163.

§ 17.

De conjugatione verborum barytonorum activa.

a) DE IMPERFECTI ET AORISTORUM FORMA FREQUENTATIVA.

Imperfecti et aoristorum formam frequentativam activam in σκον, passivam mediamque in σκόμην, cuius de significatione recte præcepit Buttmannus Gramm. vol. 1, p. 393, Ionicæ dialecto tribuunt grammatici: vid. Etym. M. p. 381, 36. Ejus exempla plurima reperiuntur apud Homerum ceterosque Epicos, nec pauca apud Herodotum, velut ἀγεσκον 1, 148; ἐσάγεσκον 1, 196; ἄρδεσκε 2, 13; 3, 117; μετεχθαίνεσκε 7, 41; ἐθέλεσκον 6, 12; ἀπελαύνεσκον 7, 119; ἔχεσκε 6, 12; ἔχεσκον 7, 119; κλαίσκε 3, 119; μένεσκον 4, 42; πέμπεσκε 7, 106; σπείρεσκον 4, 42; λάβεσκε 4, 78, et sæpissime ἴσκον ἴσκε, de quo dixi in indice alphabetico s. v. Εἶναι; ὀδύρεσκετο 3, 119; χρητίζοντο 3, 117. Eadem forma verbis adhibetur contractis quibusvis: exempla

tamen Herodotea ad solam pertinent formam in έω, ut ποιέεσκον, 1, 36; ποιέεσκε 4, 79; ποιέεσκετο 7, 5, 119; πωλέεσκε 1, 196; ἡχέεσκε 4, 200, qualia in codicibus plerumque omisso altero ε scribuntur. Quod etsi poetarum exemplis defendi potest, qui πωλέεσκετο καλέεσκετο κράτεσκεν dixerunt propter metri necessitatem, apud Herodotum tamen ut in aliis vocabulis, in quibus formæ solutæ duplex ε præbent, plenæ formæ præferendæ videntur. Ceterum legitima in his formis est augmenti et syllabici et temporalis omissio, de qua dictum in Etym. M. p. 625 in., nisi quod poetæ hanc quoque legem interdum migrarunt ubi metrum postularet, ut Hom. Od. Y, 7, ἦϊσαν, αἶ μνηστῆρσιν ἐμισγέσκοντο πάρος περ. Idem an augmentum etiam præter metri necessitatem addiderint, ut ἀνεμορμύρεσκε παρέδασκε παρεκέσκετο apud Homerum leguntur, nunc non quæram, quum Herodotea hujus generis exempla nullius plane momenti sint. Sic κατελίπεσκε, quod 4, 78 legebatur, nunc ex duobus codicibus est correctum restituto καταλείπεσκε. Λάβεσκον 4, 130 pro ἐλάβεσκον reposuit Schæferus, ut λάβεσκε in libris omnibus legitur 4, 78. Neque ἐσεπέμπεσκον 1, 100, scribere in mentem venire potuit Herodoto, quum ibidem ἐκπέμπεσκε dixerit. Recte igitur Bekkerus ἐσπέμπεσκον.

b) DE PLUSQUAMPERFECTO.

Plusquamperfecti formæ quæ in dialecto vulgari in ειν εις ει... εισάν exeunt, ab Ionibus in εα (quod respondet formæ Atticæ veteri in η) εας εε et, qua forma Attici quoque uti solent, in εσαν terminantur. V. Etym. M. p. 386, 14; 419, 10. Sic apud Herodotum ἐώθεα ἐώθεε ἐώθεσαν, ἐγεγόνεε ἐγεγόνεσαν, κατεστήκεε, λελαβήκεε πέπόνθεε, συνηδέατε, et alia plura. Personam tertiam singularis librarii, ut solent de duobus ε alterum omittere, non raro in tertiam personam perfecti corruerunt. Sic παραβέδῃκε ἐλήλυθε προακήκοε olim legebantur 7, 40; 8, 50 et 79, pro παραβέδῃκε ἐλήλύθε προακηκόεε.

c) DE OPTATIVO AORISTI PRIMI.

Optativi ut apud Atticos ita apud Iones quoque duplex in verbis et barytonis et contractis usitata forma est, altera αιμι, αις, αι, altera αιμι, εις, εις, quam et Attici veteres et Herodotus priori prætulerunt. Sic ἀκούσειαν p. 219, 42; ἀποστείλεις 383, 44; 501, 30; ἄψειαν 397, 45; ἐνείκειε 294, 11; ἐντρέψειαν 377, 42; ἐπιστείλειε 278, 29; κατυπνώσειας 325, 13; λυθήσειε 270, 54; νοστήσειας 331, 52; ὀπλήσειε 280, 45; ὀρμήσειαν 387, 9; παλήσειε 390, 29; πελάσειε 449,

30; πέμψει 386, 46; ποιήσεται 334, 53; συμβουλεύσει 387, 44; τελευτήσει 334, 13; φήσει 296, 47; φιλήσει 85, 39; ψάψει 142, 22; 154, 10. Contra ἀποδέξαιεν p. 394, 7; βίψαι 102, 52; συμβουλεύσαι 183, 6; συνενέχαιεν 360, 24; διαφυλάξαιεν 305, 48.

d) DE INFINITIVO AORISTI SECUNDI.

Infinitivum aoristi in εἶν exeuntem in εἶν solvere solent Iones. Etym. M. p. 465, 49 : ἰδέειν δόριστος δεύτερος καὶ μέλλων. Ὁ κανὼν οἱ Ἴωνες ἐπὶ τῶν εἰς εἶν ἀπαρεμφάτων πλεονάζοντες τὸ ε διὰ τοῦ εἶν προφέρουσι, θανεῖν θανέειν. Hujusmodi infinitivorum exempla apud Herodotum de his exstant verbis eorumque compositis, βαλεῖν δραμεῖν ἐλεῖν εὐρεῖν θανεῖν ἰδεῖν λαβεῖν μαθεῖν παθεῖν πεσεῖν πιεῖν ταμεῖν τεκεῖν φυγεῖν et ἀναβλαστεῖν ὑπεκθορεῖν : quorum alia frequentius, alia, ut εὐρεῖν, rarius in codicibus soluta reperiuntur. Ego formam solutam verbis illis ubique restitui, contracta vero servavi ἀγαγεῖν ἐλθεῖν λιπεῖν τυχεῖν eorumque composita, in quibus libri in formis consentire solent contractis apud Herodotum pariter ac ceteros scriptores Ionicos. Nec monosyllaba σπεῖν (cujus composito περισπεῖν utitur Herodotus 1, 115; 2, 64) et σχεῖν ejusque composita ἐπισχεῖν μετασχεῖν παρασχεῖν attendenda esse puto, licet ἐπισχέειν vulgo legatur 1, 32, ubi tamen ex aliis libris ἐπισχεῖν corrigere licet, in quo omnes consentire videntur 1, 108; 5, 51, 89; 7, 10, 11; 7, 19; 8, 5, 100. Facilius credam ἀδεῖν et ἀπαδεῖν (de quibus vid. indicem alphabeticum s. v. Ἀνδάνω) et ἐξαμαρτεῖν 1, 108; πταρεῖν 6, 107, in εἶν esse solvenda. Omisi vero εἰπεῖν, quod ex usu Herodoti εἶπαι scribendum fuit, de quo dixi in indice s. v. Εἰπεῖν. Quodsi tamen aoristo etiam secundo usi sunt Iones, εἰπεῖν in εἰπέειν non magis a quoquam solutum esse puto quam ἐλθεῖν in ἐλθέειν. Exemptos autem a communi regula nonnullos hujusmodi infinitivos esse non magis mirandum est quam quod Iones constanter δεῖ (oportet) et δεῖν dixerunt, nunquam δέει et δέειν, licet alia omnia hujusmodi verba, inter quæ verbum quoque δέειν (vincire) est, solvere soleant.

e) DE FUTURI FORMA CONTRACTA.

Futura contracta, quorum forma activa apud Atticos in ὦ εἶν, media in οὔμαι εἶσθαι exit, ab Ionibus constanter in ἐώ εἶν, ἐομαι ἐέσθαι terminantur, nisi quod vocales eo interdum in εὔ, ut in aliis multis verborum formis, coalescunt. Sic apud Herodotum ἐρέω 6, 43; οὔνομανέω 4, 47; σημανέω 6, 39; κερδανέει 1, 35; ἀποθαλέει 1, 34;

μενέομεν 4, 119; 7, 141; ὑπομενέουσι 4, 3; ἀμυνέει 9, 6; ἀμυνέειν 7, 168; ἐρέων 7, 49; ἀμυνέοντες 9, 60; ἐναγωνιεῖμαι 3, 83; κομιαί 7, 49; ἀνανεμέεται 1, 173; ἀποθανέεται 4, 190; πεσέεται 8, 130; ἀμυνεύμεθα 8, 143; κομιεύμεθα 8, 62; φανέονται 3, 35; ἀποθανέονται 4, 95; ἐξανδραποδιεύνται 6, 9; ἀποθανέεσθαι 3, 143; ἀποκρινέεσθαι 5, 49; φανέεσθαι 1, 60; ἀπολέεσθαι 3, 71; 6, 29; ἀπολεόμενοι 7, 218, et alia plurima. Formarum contractarum quæ apud Herodotum exempla vulgo reperiuntur, manifestum est ad unum omnia librariorum imputanda esse negligentiae, quam corrigere non dubitavi. Sic ἐρεῖς legebatur 8, 100; καταχοντιεῖ 9, 17; κομιεῖ 2, 121 (p. 110, 39); γομιοῦμεν 2, 17; ἀτρεμειν 8, 68; καταγιεῖν 1, 86; καταπλουτιεῖν 6, 132; μακαριεῖν 9, 93; μενεῖν 4, 147; ἀμυνούντων 3, 155; χαριῖ vel χαριεῖ 1, 90 (quod χαριεῖαι scribendum erat, ut κομιαί, quod intactum reliquerunt librarii 7, 49); ἀνδραποδιεῖται 6, 17; μανεῖται 1, 109; χαριεῖσθε 4, 98; ἀνασκολοπιεῖσθαι 3, 132; 4, 43; ἀποκρινεῖσθαι 8, 101; ἐπισιτιεῖσθαι 7, 176; χαριεῖσθαι 1, 158; 3, 39. Futuri personæ secundæ singularis forma legitima in εσαι exit, librarii vero hic quoque morem suum tenentes alterum ε non raro neglexerunt. Sic libri inter ἀποθανέαι et ἀποθανέαι fluctuant 4, 163, inter εὐφρανέαι et εὐφρανέαι vel εὐφράναι 4, 9; in ἀπολαμπρύναι consentiunt 1, 41 (nisi quod nonnulli ἀπολαμπρύνεται præbent), quæ secunda præsentis personæ foret, non futuri : quod quum propter sententiam requiri intellexissent editores, mutato solum accentu ἀπολαμπρυνέαι scripserunt. Debebant vero ἀπολαμπρυνέαι, quemadmodum illa quoque κομιαί et χαριεῖαι, de quibus paullo ante dicebam, κομιέαι potius et χαριέαι scribenda sunt, nisi quis in his propter plurium vocalium concursum alterum ε extritum esse sibi persuadeat euphoniæ causa, cui non multum tribuendum est in hac dialecto.

Contrariam rationem Herodotus in futuris quibusdam in ἄσω tenuit, quarum formam contractam, qui Attici quoque utuntur, plenæ prætulit. Sic διασκεδᾷ dixit 8, 68; ἐλᾷ et ἐλῶσι 1, 207; ἀπελᾷ 8, 102; ἐλῶν 2, 162; 4, 148; ἐξελῶντες 3, 59; ἀποδιχᾷ 1, 97; δοκιμᾷ 1, 199.

§ 18.

De conjugatione verborum barytonorum passiva et media.

a) DE PRÆSENTI ET FUTURO.

Præsentis et futuri personæ secundæ, quæ in dialecto Attica veteri in ε, in recentiore in γ

terminatur, Iones una constanter utuntur forma soluta in εαι, velut βούλει βουλεύει διακελεύει φαίνει ἀλώσει ἔσει ἐπιθήσει προσκτῆσει τεύξει et alia non pauca apud Herodotum. V. Etym. M. p. 237, 15; 381, 21. Eadem solutio præsentis et futuri formis contractis adhibetur, velut διαιρείει 7, 47, 50; ἐπαινέει 3, 34; προθυμέει 1, 206; φοβέει 1, 39; 7, 52, et de quibus § 17 diximus κοιμέει χαριέει, quibus in exemplis omnibus aliisque alterum ε plerumque omiserunt librarii. Alio modo erratum 8, 143, ubi vulgo δέει vel δέη, quod δέει scribendum erat, ut 7, 161, ubi duo tantum libri δέη, ceteri omnes δέει.

Præsentis indicativi personam secundam quum in εαι solverent Iones, rationi consentaneum erat ut conjunctivi præsentis et aoristi secundi personam secundam non in η, sed in ηαι terminarent, quemadmodum δύνηαι ἴδηαι νένηαι et alia hujusmodi dixerunt Epici. V. Etym. M. p. 466, 7; 599, 28. Nihilominus Herodotus, nisi codicum auctoritas fraudem nobis facit, vulgarem conjunctivi formam prætulisse videtur, velut βούλη δέη κείθη ἔλη κύθη παραβάλη et alia præter ἴδηαι, in quo libri consentiunt 4, 9, et συνέχαι 5, 23, nisi quod duo συνέχει: quæ exempla propter ipsam paucitatem sunt suspecta.

Personæ secundæ singularis imperativi præsentis et imperfecti aoristique secundi quum indicativi tum imperativi terminatio Attica est ου, Ionica εο vel, si monosyllaba est, ευ. Sic apud Herodotum ἀπαλλάσσει 5, 50; ἔπει 5, 18; ἐπιλέγει 7, 50; προσδέχει 3, 62; ἀνέχει 1, 206; 5, 19; βούλει 1, 85; 7, 10, 4; κείθει 7, 10, 4; τέρπει 2, 78 etc.; ἐνετέλλει 2, 117; ἐγένει 1, 35; ἀπείκει 1, 124; ἔθει 3, 155; 7, 209; εἶλει 3, 52, 119; ἐτρέπει 7, 39; βαλεῖ 8, 68 extr.; πυθεῖ 3, 68: nam sic corrigendus est vitiosus librorum accentus πύθει, quod significaret *putresce*. Eodem modo imperativus solvitur verborum contractorum in έω, qui in dialecto vulgari in ου terminatur, quod quum ex έου ortum sit, formam legitimam Ionicam έεο esse sequitur. Ejusmodi verborum exempla apud Herodotum sunt αἰτέεο ἀχέεο ἀναιρέεο ἀπικνέεο ἐξηγέεο λυπέεο ποιέεο φοβέεο, quæ librarii plerumque omisso altero ε scripserunt. Quod quum non videatur defendi posse poetarum exemplis quibusdam, velut Homericis ἀποιρέο Iliad. A, 275, et imperfectis ἐκλέο ἐπωλέο Il. Ω, 202, Od. Δ, 811, pro ἀποιρέο ἐκλέο ἐπωλέο, Herodoto ubique aut duplex ε restituendum erit aut forma Ionice in εῦ contracta, quæ passim servata in codicibus est, ut ποιεῖ 8, 100; φοβεῖ 1, 9. Im-

perfecti persona secunda ἰδέου est in libris omnibus 7, 161, quod ipsum quoque ἰδέεο vel ἰδέεω scribendum erat.

b) DE OPTATIVI TERMINATIONE οιατο ET αιατο.

Optativi vocis passivæ et mediæ in dialecto vulgari in οιντο et αιντο exeutes ab Ionibus in οιατο et αιατο terminantur, quibus formis Attici quoque poetæ non raro usi sunt. Exempla Herodotea (ἀγοίατο ἀπικοίατο βουλοίατο γενοίατο νομιζοίατο φαينوίατο φεροίατο δεοίατο λυπεοίατο γευσαίατο τισαίατο συναπισταίατο etc.) intacta reliquerunt librarii, nisi quod ἐργάσαιντο pro ἐργασαίατο 8, 108, et δύναιντο scripserunt 6, 44, quod in δυναίατο est mutandum, ut legitur 7, 103.

c) DE PERFECTI ET PLUSQUAMPERFECTI PASSIVI PERSONA TERTIA PLURALIS.

Perfecti et plusquamperfecti passivi tertiæ personæ pluralis in verbis et barytonis et contractis in literas νται et ντο in dialecto communi exeunt, exceptis verbis iis quibus propter consonantium concursum terminatio illa adhiberi nequit, quorum personæ tertiæ per participium perfecti cum verbo εἰσίν vel ἦσαν conjunctum exprimi solent. In dialecto vero Ionica ut optativi in οιντο et αιντο exeutes in οιατο et αιατο terminantur, sic in tertia persona perfecti et plusquamperfecti communis omni fere verborum generi terminatio est αται et ατο, qua Attici quoque interdum usi sunt. De ea sic præcipit Gregorius Cor. p. 483: οἱ Ἴωνες τὰ τρίτα πρόσ-ωπα τῶν πληθυντικῶν παθητικῶν παρακειμένων οὕτω ποιοῦσιν. Ἐν τοῖς τρίτοις προσώποις τῶν ἐνικῶν, τοῖς ἔχουσι πρὸ τοῦ τ ψιλόν, τρέπουσι τὸ ψιλόν εἰς τὸ ἀντιστοιχοῦν δασὺ καὶ ποιοῦσι προσθήκην τοῦ α, νένιπται νενίφαται, λέλεκται λελέχεται, γέγραπται γεγράφεται. Πᾶν γὰρ τρίτον ἐνικῶν, ἔχον πρὸ τοῦ τ ψιλόν, τροπῇ τοῦ ψιλοῦ εἰς δασὺ καὶ προσθέσει τοῦ α ποιοῦσιν οἱ Ἴωνες τὸ τρίτον τῶν πληθυντικῶν. Εἰ δέ τοι εἴη τὸ κοινὸν διὰ τοῦ στ βαρύτονον, τότε καὶ τὸ Ἴωνικὸν ἔχει πρὸ τοῦ αται τὸ χαρακτηριστικὸν σύμφωνον τοῦ μέσου παρακειμένου, πέφρασται πεφράδεται, ὅτι πέφραδα, ἤλευσται ἤλεύθεται, ὅτι ἤλευθα. Εἰ μέντοι ἀπὸ περισπωμένων φύσει μακρᾷ παραληγόμενον, ταύτην συστέλλουσι πρὸ τοῦ αται εἰς τὴν ὀρειλομένην συστολήν, πεποίηται πεποιέεται, βεβόηται βεβοέεται. Quibuscum comparandæ Eustathii notationes p. 234, 10; 1568, 31; 1895, 44, et grammaticorum in Etym. M., ubi de Homericis exemplis agunt, velut βεβολήατο δειδέχεται δεδαίαται δεδομήατο ἐρράδαται εἰρύαται. Herodotea hæc fere sunt, ἀγωνίδαται ἀναραιρέατο ἀρτέαται ἀποδεδέχεται ἰδε-

δέατο ειλίχατο κατειλίχατο εϊρέαται ηγάαται τεθά-
φται ιδρύατο ενιδρύαται άπίκαται άπίκατο (pro quo
άπιγμένοι ήσαν p. 462, 26) κεκλέαται (i. e. κέ-
κληνται) άποκεκλέαται vel άποκεκληάται κεκοσμέα-
ται έκεκοσμέατο εκτέαται εκτέατο οϊκέαται οϊκέατο
κατοικέαται κατοικέατο οϊκοδομέαται ώρμέαται ώρ-
μέατο επεπειρέατο άναπεπτέαται ενεπορπέατο έσε-
σάχατο έσκευάδαται έσκευάδατο (pro quo έσκευ-
ασμένοι ήσαν dixit p. 339, 1, 21; 344, 8; ut
έσταλμένοι ήσαν p. 338, 52) παρεσκευάδατο έστά-
λατο κατεστράφατο έτετάχατο έτετιμέατο τετρίφαται
υμνέαται διεφθάρατο κατακεχύαται κεχωρίδαται. Ho-
rum pleraque recte scripta sunt in codicibus, etsi
non constanter: neque enim mirandum in his
quoque formis ad dialectum vulgarem aberrasse
librarios. Sic ήγηνται est in libris 2, 40, 69, 72,
licet in ηγάαται consentiant 1, 136; έδρυνται 2,
42, sed ενιδρύαται et ιδρύατο ib. c. 156, 182;
εκτηνται 2, 42; 3, 97; εκτηντο 5, 90; οϊκηνται
vel κατοϊκηνται 1, 142; 3, 57; 4, 51, 53; 5, 49;
7, 122; quæ corrigere non magis dubitavi quam
διοίχηνται 4, 136, in διοιχέαται mutare. Incertum
est περιεβεβλήατο 6, 24, de quo paullo post di-
cetur. Si tamen plusquamperfecto illo usus est
Herodotus, περιεβεβλέατο potius scribendum erit
ex regula ab Gregorio Cor. recte exposita, quæ
non convellitur Homericο πεφοβήατο et si qua
sunt similia quæ metro coacti dixerunt poetæ.
Alia dubitatio de verbis est επέπαυντο (1, 83;
7, 52) et εκδεδωρίευνται 8, 73, quorum prius
Schweighæusero in επεπαύατο mutandum vide-
batur, alterum εκδεδωρίδαται cum Valckenario
scribendum erit, si quid librorum quorundam
tribuendum lectionibus εκδεδωρίαται εκδεδωριᾶται
εκδεδωριάτε. Ego utrumque intactum reliqui nec
δέδονται (7, 134) et κατέστρωντο (8, 53) fore
puto qui in δεδόαται et κατεστρώατο, formas in-
auditas, mutari velit. Idem de perfectis παρατέ-
τανται apud Hippocr. vol. 4, p. 190, et σεσήμαν-
ται apud Lucian. De dea Syr. c. 48, aliisque non-
nullis dicendum.

d) DE PRÆSENTIS ET IMPERFECTI PERSONA TERTIA
PLURALIS IN εαται-εατο et υαται-υατο.

Quam perfecti in omni prope genere verbo-
rum propriam esse supra ostendimus termina-
tionem in εαται, eadem ab Ionibus præsentī
verborum quorundam est adhibita, quorum
persona tertia in ανται ενται εινται ηνται exiens
externam quandam cum perfecto similitudinem
habet. Ex quo genere apud Herodotum sunt
formæ magno exemplorum numero comprobatae
δυνέαται επιστέαται cum imperfectis έδυνέατο
ήπιστέατο pro δύνανται επίστανται έδύναντο ήπί-

σταντο, et ιστέαται ιστέατο εαται εατο κέαται εκέατο
τιθέαται έτιθέατο eorumque composita, pro
ιστανται ισταντο ήνται ήντο κεινται εκειντο τίθενται
έτίθεντο: in quibus exprimendis raro tantum a
recta norma aberrarunt librarii, ut προτίθενται
in codicibus omnibus scriptum 2, 40, et codice
uno excepto 4, 26. Recte vero παρετιθέατο et
προτιθέαται in omnibus 1, 119, 133. Sed 7, 119,
ubi nunc τιθέαται cum neutro plurali constru-
ctum legitur, præferenda videtur aliorum codi-
cum scriptura τίθεται, ut ήρτητο τὰ πράγματα 9,
68, e libris quibusdam supra correximus pro
vulgato ήρτηντο. De verbis in υμι unum tantum,
ni fallor, in libris Herodoti servatum est formæ
Ionicæ exemplum, έδεικνύατο 9, 58. Quod si
recte scriptum est, et videtur recte scriptum
esse, manifestum est verbis επεδείκνυντο 7, 223,
άπεδείκνυντο 9, 40, et si qua reperiuntur similia,
velut πήγνυνται 4, 53, άπώλλυντο 2, 120, Ionicas
restituendas esse terminationes υαται et υατο.
’Απόλλυνται apud Lucian. De dea Syr. c. 47.

Reliquum est ut de præsentī et imperfecto
in ονται οντο et aoristis formæ mediæ in αντο οντο
dicatur, quibus ipsis quoque Ionica illa termi-
natio in εαται εατο interdum tributa est in codi-
cibus. Est tamen horum exemplorum numerus,
si cum ceterorum multitudine comparetur, tam
exiguus, ut non videatur dubitari posse quin illa
omnia librariorum debeantur interpolationibus,
qui etsi frequentius peccant formas Ionicas in
vulgares mutando, tamen etiam in contrariam
partem aberrasse deprehenduntur formas quæ
nunquam exstiterunt Ionicas fingendo, quales
aliquoties supra notandæ nobis fuerunt. Sunt
autem exempla illa hæc, εκδιδόαται άγέαται άπα-
γέαται pro εκδίδονται άγονται άπάγονται in uno
codice Schellershemiano 2, 47 et 67; qui pari-
ter κηδέαται pro κηδονται præbet 1, 209, quod
κηδέανται scriptum in codice Passionei, si vera
rettulit Wesselingius. Έβουλέατο 1, 4; 3, 143,
quod vel ex έβεβουλέατο corruptum vel ex
έβούλοντο, quod priore loco legitur apud Plut.
Mor. p. 856, F, Herodoti verba afferentem;
έγινέατο 1, 67, ubi libri optimi έγίνοντο; έγε-
νέατο 2, 166; περιεγενέατο 1, 214, ubi tres, inter
quos Sancerftianus, περιεγένοντο; άπεγραφέατο
5, 29; έναπενίζέατο 2, 172; υποδεκέατο tres codd.
pro υπεδέκοντο 4, 167; επυθέατο plerique 7, 172,
ubi duo επύθοντο, in quo paullo post c. 173 et
175 consentiunt omnes. Περιεβαλέατο San-
croftianus alique nonnulli 6, 24, ubi alii πε-
ριεβεβλήατο: ut dubitari possit utrum περιεβά-
λοντο an περιεβεβλέατο scripserit Herodotus.
’Εσινέατο 7, 147, quod εσίναντο recte scriptum

in omnibus 8, 31. Denique, quæ paullo frequentiora sunt in codicibus, ἀπικιάται pro ἀπικάται et ἀπικιάτο modo pro ἀπικάτο modo pro ἀπικοντο scripta.

Verbis contractis terminatio illa tribus tantum locis temere illata est, primo 1, 76, ubi quum ab Aldo ἐπειράτω editum esset vitiose, ex aliquot codicibus ἐπειρώτω ab aliis editoribus est correctum. Verum quum libri quidam optimi ἐπειρῶντο præbeant, non difficile est rectam revocare verbi formam ἐπειρέοντο. Alter locus est 5, 63, ubi quum librorum scripturam ἐμηχανέωτο merito in dubitationem vocasset Matthiæ, duas proposuit conjecturas, ἐμεμηχανέωτο et, quam vitioso isto ἐπειρώτω defendit, ἐμηχανώωτο, posthabita quam ipse memorat ex 8, 7 et 52, vera forma verbi ἐμηχανέοντο, quam huic quoque loco reddi oportebat. Alia tertii loci conditio est 1, 68, ὅπως ἐπειρώτω ἀλλήλων, ubi nulla e libris annotata est lectionis diversitas præter ἐπειρέωτο ex cod. Paris. uno, quod in ἐπειρέοντο mutandum foret, nisi huic loco aliquanto aptior esset optativus πειρώωτο, quem restituendum esse bene vidit Schweighæuserus.

c) DE CONJUNCTIVO AORISTI PRIMI PASSIVI.

Aoristi hujus pariterque aoristorum βῶ εἶδῶ θῶ ὠῶμαι et στῶ ω in dialecto communi perispomenon in ἑώ solvunt Iones in verbis et barytonis et contractis. Ex quo genere apud Herodotum sunt ἀπαιρεθέω p. 154, 11 (unde ἀποδεχθῶ p. 43, 26, et ἐπιμνησθῶ p. 73, 21, in ἀποδεχθῶ et ἐπιμνησθῶ sunt mutanda), ἐσσωθέωμεν p. 211, 18; αἰρεθέωσι p. 299, 1; ἀνδρωθέωσι p. 359, 24; ἐπιφανέωσι p. 248, 15; ἐσσωθέωσι p. 276, 29; εὔρεθέωσι p. 94, 2; νικηθέωσι p. 397, 16; ὀρμηθέωσι p. 14, 38; ὀφθέωσι p. 387, 14; συλλεχθέωσι p. 92, 6; 293, 24; συμμιχθέωσι p. 352, 43; φανέωσι p. 13, 8; ἐπιδέωμεν p. 335, 21; εἰδέω p. 178, 7 (male vulgo εἶδῶ p. 107, 6; εἰδέωσι in fragmento Democriti apud Stob. Flor. 29, 88); προσθέω p. 37, 12; περιδέωμεν p. 160, 42; θέωσι p. 203, 34; ὑπερθέωμαι p. 246, 25; 320, 37; διαθέωνται p. 65, 18; ἐπιθέωνται p. 372, 31; ὑπεκθέωνται p. 386, 33 (cum optativo προσθέοιτο p. 16, 23; ὑποθέοιτο p. 384, 41); ἐξαναστέωμεν p. 215, 40. Similem solutionem aoristorum illorum personis iis quæ η perispomenon habent ab Ionibus adhiberi, velut εὔρεθέης pro εὔρεθῆς, Buttmanni (Gramm. vol. 1, p. 336) aliorumque grammaticorum opinio est, quod ad Herodotum attinet de nihilo ficta, nisi quis δεηθῆη probet quod Bekkerus 4, 154, pro vulgato ὅτι ἂν δεηθῆη intulit, Suidæ (s. v. Βάττος) inductus

scriptura δεηθῆη, quæ ex δεηθῆ est depravata, quemadmodum 4, 196, πρὶν ἂν σφι ἀπισωθῆη olim legebatur, ubi nunc ἀπισωθῆ e libris optimis est correctum. Recte igitur δεηθῆ legitur, ut p. 165, 7; 175, 57. Eademque forma in aliis omnibus hujusmodi aoristis servatur, ut ἐπαρθῆς p. 70, 49; ἐπειχθῆς p. 402, 26, 31; κατονοσθῆς p. 116, 54; μνησθῆς p. 363, 5; νικηθῆς p. 23, 20; φοβηθῆς p. 275, 3; ἀναγνωσθῆ p. 384, 11; ἀνενοιχθῆ p. 391, 4; 401, 16; ἀποκληῖσθῆ p. 54, 40; ἀποπειρηθῆ p. 95, 27; ἀπορραγῆ p. 80, 51; δηλωθῆ p. 53, 4; διαβληθῆ p. 391, 5; ἐκπολεμωθῆ p. 155, 4; ἐλκυσθῆ p. 47, 45; 94, 51; ἐξενειχθῆ p. 99, 1; ἐπυρεθῆ p. 460, 11; ἐψθῆ p. 200, 39; καρῆ p. 219, 4; κατατρωθῆ p. 137, 41; κατακαυθῆ p. 202, 46; κατακλυσθῆ p. 243, 49; κατακοιμηθῆ p. 186, 10; κομισθῆ p. 98, 4; κριθῆ p. 241, 14; μιχθῆ p. 66, 31, 51; 131, 29; 231, 46; ὀρθωθῆ p. 69, 145; παρευρεθῆ p. 142, 40; προσδιαλεχθῆ p. 149, 26; προσενοιχθῆ p. 274, 44; σαπῆ p. 85, 47; σφαλῆ p. 365, 31; τιμηθῆ p. 241, 15; φανῆ p. 99, 29; 123, 13; 141, 33; 177, 38; ἀναβῆ p. 76, 10; ἐκβῆ p. 94, 24; 377, 16; ἀντιστῆ p. 336, 60; ἀποστῆ p. 420, 15; ὑποθῆται p. 315, 27; 416, 9.

f) DE AORISTI MEDII PERSONA SECUNDA SINGULARIS ET DE IMPERATIVO VERBI ἐπίσταμαι.

Aoristi primi medii personæ secundæ singularis terminatio Attica in ω ab Ionibus constanter in αο solvitur. V. Etym. M. p. 324, 11. Sic apud Herodotum ἀπεψήναο p. 335, 41; ἀπωρχήσαο p. 314, 19; διεπρήξαο p. 152, 53; ἐβουλεύσαο p. 324, 28; ἐδέξαο p. 244, 25; ἐκτήσαο p. 329, 33; ἐμιμήσαο p. 143, 19; ἐργάσαο p. 14, 8; 102, 24; 273, 36; 333, 42; ἐφθέξαο p. 273, 25; 346, 4; κατεχρήσαο p. 40, 27; προσεκτήσαο p. 171, 45; ὑπεθήκαο p. 325, 3; ex quibus satis, ut opinor, manifestum est ἐποιήσω, quod p. 412, 11 legebatur, in ἐποιήσαο mutandum fuisse.

Similis imperativi verbi ἐπίσταμαι forma est, qui apud Atticos ἐπίστασο vel ἐπίστω est, apud Iones ἐπίσταο, quod servarunt tres libri optimi apud Herodotum 7, 209, pro vulgato ἐπίστασο: unde ἐπίστασο ib. c. 29, in ἐπίσταο mutandum cum L. Dindorfio Thes. vol. 3, p. 1793, A, et ἐξεπίστασο 7, 39, in ἐξεπίσταο.

§ 19.

De conjugatione verborum contractorum.

Formas Ionicas verba contracta alias sibi proprias, alias cum barytonis communes habent. De his quum supra sit expositum, ubi de con-

jugatione barytona explicabamus, de illis tantum dicendum nobis restat.

a) DE VERBIS IN έω.

Verborum in έω, quæ Attici in ω contrahunt, Iones (uno de quo infra dicam verbo excepto) formis utuntur solutis, quarum de una Heraclides apud Eustath. p. 1892, 38 : τὸ παρ' ἡμῖν ἐπλεῖ καὶ ἔρρει παρὰ τοῖς Ἰωσιν ἐπλεεν ἔρρεεν, ὡς τῆς εἰ διφθόγγου τεμνομένης παρ' αὐτοῖς εἰς ἄμφω ταῦτα, et de præsentī et imperfecto Greg. Cor. p. 395 sq. Earum paradigma quum ex vulgaribus grammaticorum libris peti possit, apponere superse- demus, satis habentes peccata quædam notasse librariorum, qui interdum formas invexerunt contractas, licet millenis in locis servaverint Ionicas solutas. Sic ἀγνοεῖν scribebatur pro ἀγνο- εῖν 2, 162; ἀποστερεῖ 6, 65; αὐχεῖτε 7, 103; βοήθει 7, 157 (sed ib. c. 159, βοήθεε), δηλῆται pro δηλέται 4, 187; δυσθύμει 8, 100; ἐξηγῆται 6, 74; ἐξήρκει 7, 161; ἐπιμετρούμενου 3, 91; εὐνοεῖν 9, 79; κινεῖ 3, 80; μαρτυρεῖ 8, 94; μυεῖται 8, 65; ξυροῦντες 2, 65, et περιξυροῦντες 3, 8 (sed ξυρέονται 2, 66, et ξυρεῖνται 2, 36 et 37); περιποιῶσι 8, 76; ποθῆ 3, 36, ποιῆ 3, 69; ποιεῖ 2, 169, ποιοῖεν 5, 75 (sed ποίοειν 8, 26; 9, 104); ποιῆται 9, 45; ποιοῖτο 7, 48 (sed ποίοιτο 8, 67); πολεμεῖν 5, 120; τηρεῖν 9, 104; χώρει 5, 72; ὤθει 3, 78. Aliis in locis utraque in libris forma est, velut 8, 26, ubi vulgatum θεωροῖεν ex duobus codicibus est correctum. Exemptum vero ab hac regula est verbum δεῖ (oportet vel opus est) ejusque infi- nitivus δεῖν una cum compositis ἐνδεῖ ἐνδεῖν κα- ταδεῖ καταδεῖν etc., quæ non solum apud Herodo- tum, sed etiam apud Hippocratem ceterosque scriptores Ionicos tam constanter forma con- tracta scribuntur ut vix unum alterumque so- lutæ exemplum in libris reperiatur, velut δέει apud Herodotum 3, 127; 8, 68; δέειν 8, 62 : quæ correxi. Imperfectum vero ἔδεε est, non ἔδει, quod legebatur 2, 15; 3, 80; 7, 168. Nec δέεσθαι quod legitur 5, 79, 80, in δεῖσθαι contraxisse videntur Iones, multoque minus δέειν *vinciendi* significatione dictum in δεῖν contrahi poterat, quod uno in loco Herodoti (1, 11) fecerunt li- brarii ἐνδεῖν scribentes, et sæpius, quanquam non constanter, apud Hippocratem.

Optativi forma Attica in οἶην, cujus exempla plura sunt apud Hippocratem (velut αἱμορραγοίη vol. 4, p. 112; ἀπωθείη ib. p. 226, et eum var. lect. ἀπωθέει p. 304; ξυνωφελοίη p. 132; ποιοίη p. 82), Herodotus in verbis contractis non magis usus est quam in barytonis. Nam quod 6, 36 legebatur ἐπειρησόμενος τὸ χρηστήριον εἰ ποιοίη

(duo codices optimi ποιοῖ, alius ποιεῖη) τάπερ... προσεδέοντο, ego ποιεῖη scripsi cum Dobræo ex usu Herodoti, cujus ignarus librarius aliquis ποιοίη interpolavit.

Syllabis εο et εου, ut in substantivorum et adjectivorum formis, de quibus supra diximus, ita in verbis quoque Iones et solutis et in ευ contractis usi sunt, velut καλέουσι ποιέουσι ἐκά- λεον ἐποίεον ἐκαλεόμην ἐποιεόμην et καλεῖσι ποιεῖσι ἐκάλευν ἐποίευν ἐκαλεύμην ἐποιεύμην, in quibus formis exhibendis tanta est fluctuatio codicum ut certam qua earum usus regeretur normam indagare mihi non magis quam aliis contigerit. Hoc tamen non improbabiler conjici posse mihi videtur, Iones, ut fert vivæ vocis natura ad contrahendas syllabas quam ad distinguendas proclivioris, in communi sermone formas illas contractas potius quam solutas pronunciassent : scribentes vero alii fortasse solutas, alii con- tractas prætulērunt, alii denique utrisque pro- miscue usi sunt. Inter quos si fuit Herodotus, facile intelligitur nunquam ad liquidum per- ductum iri qua quoque in loco et quoque in verbo forma usus sit. Nam codicum in tali re fides plane nulla est.

b) DE VERBIS IN άω.

Verba in αω pleraque omnia literam ω ex αω αο vel αου contractam in formas verbis in εω proprias εω εο vel εου mutata habent in dialecto Ionica, velut δρέω δρέοντες ὄρεον δρέουσι et conjun- ctivus δρέωσι pro δρῶ δρῶντες ὄρων δρῶσι. Aliena tamen hæc diversarum conjugationum permuta- tio habita est ab verbo έω, cujus exempla plu- rima (έῶσι έῶν έῶντες έῶν etc.) sunt apud Herodo- tum, et a monosyllabis velut κλώ (κατέκλων 9, 62), κνώ (cujus infinitivi tantum κνᾶν et aoristi ἐξέκνησε exempla apud Herodotum sunt); σῶ (σῶσι, i. e. σήθουσι, 1, 200), ψῶ (καταψῶσαν 6, 61), quæ nemo erit qui in έέουσι έέων έέοντος έέον κατέκλεον σέουσι καταψέουσιν, formas inauditas, mutari velit. Eadem haud dubie ratio verbi σμῶ est, cujus imperfectum ἐξέσμων legitur 3, 148, con- sentientibus libris et Hesychio, si ejus glossa ἐξέσμων ad hunc locum est referenda. Έξέσμων autem si scripsit Herodotus, non est verisimile eundem διασμέοντες scripsisse, quod nunc legi- tur 2, 37, ex aliquot codicibus partim hoc par- tim διασμέωντες præbentibus, sed διασμῶντες dicere debuit, quod in tribus aliis iisque optimis libris legitur. Ex quo sequitur Valckenarium quum 7, 209 corrigeret τὰς κεφαλὰς σμέονται (libri κοσμέονται), collato 4, 73, σμησάμενοι τὰς κεφαλὰς et 9, 110, τότε καὶ τὴν κεφαλὴν σμᾶται,

etsi de verbo restituendo recte haud dubie judicavit, tamen in forma errasse, quæ σμῶνται potius esse debebat, quod ipsum quoque facile in κοσμέονται corrumpi potuit. Inter verba polysyllaba in ᾠω præter ἔω unum tantum et quod non sine veri specie quadam ab conjugatione Ionica exemptum esse credi possit, νικῶ, quo licet sæpissime usus sit Herodotus, tamen nulum usquam formæ νικέω vestigium deprehenditur : quanquam fieri potest ut librariorum nos ludificetur in genuina verbi forma interpolanda constantia. Nam si νικέουσι recte legitur in fragmento Democriti apud Stobæum Flor. 43, 34, nulla probabilis ratio excogitari potest, cur eadem forma uti non potuerit Herodotus. Accedunt ad hoc alia quædam verba (velut ἀπαντῶ γελῶ ἐγγυῶ ἐρευνῶ λυσσῶ νωμῶ ὀφθαλμιῶ πεινῶ σιγῶ φυρῶ), quæ ipsa quoque in codicibus Herodoti constanter contracta reperiuntur : quibus tamen propter exemplorum paucitatem nihil est tribuendum. Quamobrem, omissis his, ego exempla formarum Ionicarum ab iis potissimum verbis petam, quorum major est exemplorum copia. Nam quum libri in his quoque verbis modo Ionicas modo vulgaris dialecti formas præbeant, non multum effici patet verbis quorum alterutram formam paucis tantum exemplis testatam habemus, sed majore opus esse numero, ex quo si vera hujus conjugationis forma cognita fuerit, etiam de rarioribus verbis et facilius et probabilius judicari poterit. Est autem omnium frequentissimum verbum ὀρᾶν. Hujus præsentis persona prima singularis et indicativi et conjunctivi est ὀρέω, servata in libris 1, 111; 7, 236; et ἐνορέω 8, 140, 2 (ubi codex Schellersh. ἐνορῶ), τολμέω 8, 77; sed oblitterata 1, 207, ubi omnes τὸ ἂν ὀρῶ, quod ego ὀρέω scripsi.

Persona prima pluralis indicativi ὀρέομεν legitur 5, 40, et 9, 58, paucis tantum in libris in ὀρέωμεν vel ὀρῶμεν corrupta. Conjunctivi exempla ex Herodoto nulla mihi in promptu sunt. Eum tamen non alium esse posse quam ὀρέωμεν et per se manifestum est et tertia persona docet 9, 66 : ὅπως ἂν αὐτὸν ὀρέωσι, ubi ex uno codice Sanctoſtiano ὀρῶσι annotavit Gaisfordus. Rursus indicativi persona tertia ὀρέουσι est, quæ terminatio apud Herodotum ubique fere in ἔωσι vel in vulgarem formam ὦσι ab librariis est depravata. Sic ἐπορέωσι vel ἐπορῶσι 1, 124, ubi ἐπορέουσι restituit Schæferus. Τιμέωσι 2, 50; τιμῶσι 1, 134 bis; φοιτῶσι 2, 22; φοιτέουσι vel φοιτῶσι 3, 69. Utrobique φοιτέωσι unus codex Schellersh., quemadmodum idem 2, 60 συμφοι-

τέωσι cum aliis, pro quo quattuor libri συμφοιτῶσι : sed φοιτέουσι omnes 2, 66. Alio modo peccatum 4, 191, ubi librarii formam epicam κομόωσι intulerunt, quod in duobus libris optimis κομῶσι scriptum ego in κομῶουσι mutavi (quod in libris, excepto uno qui κομόωσι, omnibus est 1, 36, et in plerisque 4, 180, uno tantum κομέωσι unoque κομῶσι præbente), pariterque participii κομῶσαι 4, 168, rectam restitui formam κομέουσαι. Neque enim vereor ne quis κομόωσι imperfecti forma ἡγορόωντο 6, 11 defendi posse opinetur (quod verbum epicæ linguæ proprium ab Homero Il. Δ, 1 sumpsit Herodotus, ut alia nonnulla, de quibus v. indicem alphabeticum s. v. Αἷ.) aut Arrianeis κομῶντας κομάοντες ῥυπῶντες (Hist. Ind. p. 350, 351) et si qua reperiuntur similia in scriptis Ionicis recentioribus, quæ nunc non quæram utrum scriptoribus an librariis sint imputanda.

Participii formæ Ionicæ sunt ὀρέων ὀρέουσα ὀρέον et numero plurali ὀρέοντες ὀρέουσαι ὀρέοντα, in libris modo recte scriptæ modo cum vulgaribus commutatae. Neque in eo non peccarunt librarii quod passim εω pro εου scripserunt, ut ὀρέωσι pro ὀρέουσι 1, 99; φοιτεῶσα pro φοιτέουσα 3, 119, in cod. Schellersh. ex conjectura librarii, qui plurima temere novavit, aut pro εο, ut φοιτέωντες in eodem codice 4, 172; ὀρέοντες pro ὀρέοντες 3, 159; 5, 75, et alibi non raro, τιμέωντες 5, 67. Literis εο in εω contractis, quod rarum est in hoc genere verborum, εἰρωτέωντας legitur 3, 62, ubi codex Sanctoſtianus εἰρωτῶντας, unde εἰρωτέοντας conjici posset, nisi vulgata scriptura imperfecti εἰρώτεον exemplis satis firmata esset.

Imperfecti persona prima singularis et tertia pluralis est ὠρεον, prima pluralis ὠρέομεν : quæ formæ toties servatae sunt in libris, ut non videatur operæ pretium librariorum aliis in locis peccata perstringere. Terminatio in εον apud Herodotum interdum in ευν contracta reperitur in verbo εἰρώτεον ejusque compositis, velut 1, 158; 3, 140; 9, 89 et 93, ut aliis in locis, ubi librarii ἐπειρώτων formam ex Ionica et Attica dialecto mixtam posuerunt, dubitari possit utrum ἐπειρώτεον an ἐπειρώτεον sit scribendum.

Optativi forma, quantum ex paucis modi hujus exemplis colligi potest, eadem est quæ apud Atticos. Sic ἐνορῶη 1, 89; νικῶην 9, 69, 100.

Passivi præsentis et medii formæ Ionicæ sunt indicativi ὀρέομαι ὀρεόμεθα ὀρέονται, conjunctivi ὀρέωμαι ὀρεώμεθα ὀρέωνται, imperfecti ὠρεόμεθα ὠρέοντο, quæ ipsæ quoque non raro librariorum obscuratae sunt erroribus, modo vulgaris dialecti formas inferentium modo lite-

ras o et ω permutantium. Sic κοιμῶνται et κοιμῶνται est in libris 2, 95; 4, 172, codicis vero Schellershemiani librarius, ut solet in hoc formarum genere ubique ω inferre, utrobique κοιμῶνται, quemadmodum ἀρέωμαι scripsit 3, 65 extr., ubi alii omnes ἀρέομαι. Conjunctivus διαιτῶμεθα et πειρῶμεθα in libris omnibus 4, 114 et 8, 100, pro διαιτεῶμεθα et πειρεῶμεθα. Imperfectum ἐμχανῶντο ἐμχανέοντο ἐμχανέωντο est in libris 7, 172 et alibi non raro, ὀρμέωντο pro ὀρμέοντο 7, 88; ἡρῶντο in omnibus 8, 94, quod ἡρέοντο scribendum erat, ut καταρέονται editum 2, 39, ubi καταρῶνται codex Sancroft., καταρέωνται Schellersh., quod idem præbet 4, 184, ubi ceteri καταρῶνται. Formæ ex eo contractæ exemplum est ἀνιεύνται 7, 236, ut διαιτεῦνται apud Hippocratem vol. 2, p. 68 et 72 ed. Littr.

Participii præsentis triplex in codicibus Herodoti terminatio reperitur, ὤμενος εἰόμενος et, quæ multo rarior est, εἰόμενος. Earum primam, quæ est dialecti communis, alienam esse patet ab usu Herodoti, exceptis de quibus supra diximus verbis, in quibus formationem Ionicam omnino non adhibuit; quibus fortasse addenda βιώμενος et ἰώμενος, si quid codicum et Herodoti et aliorum scriptorum Ionicorum in forma vulgari consensui constanti tribuendum. Quæritur igitur an ceterorum verborum participia (velut αἰτιώμενος ἐπαιτιώμενος καταιτιώμενος ἀλώμενος ἀμιλλώμενος διαιτιώμενος εἰρωτῶμενος κοιμώμενος συγκοιμώμενος κτῶμενος λωβώμενος μηχανώμενος μνώμενος ὀρμώμενος ἐξορμώμενος πειρῶμενος ἀποπειρῶμενος πλῶμενος σταθμώμενος τιμώμενος φυσώμενος) in εἰόμενος an in εἰόμενος sint terminanda. De quo ego ita sentio ut, licet vocalis longa, quam utcumque defendit Buttmannus Gramm. vol. 1, p. 500, multo quam brevis majorem a codicibus commendationem habeat, tamen brevem reliquarum hujus conjugationis formarum, de quibus supra est expositum, analogiæ solam convenire putem. De quo omnis dubitatio sublata foret, si certum haberi posset Herodotum 8, 130, scripsisse quod in libris omnibus legitur σταθμεύμενοι idque ab σταθμᾶσθαι derivari voluisse. Hoc enim quum non possit ex σταθμεῶμενοι contractum haberi, manifestum genuinæ participii terminationis εἰόμενος documentum præberet. Verum quum alio in loco (2, 150) in libris plerisque σταθμεῶμενοι, in aliis σταθμεῶμενοι scriptum sit, et σταθμεύμενοι pro σταθμούμενοι dictum esse possit, de qua forma verbi v. § 21 s. v. Σταθμοῦσθαι, nihil illi σταθμεύμενοι tribuendum esse patet.

Imperativi præsentis ut activi, ita passivi conjugatio Ionica eadem est quæ Attica, ex-

cepto χρέω vel χρέω, de quo dicetur in indice alphabetico s. v. Χρᾶσθαι. In aliis omnibus vulgari forma usus est Herodotus, qui non solum ἰῶ et βῶ dixit 3, 53; 9, 111, sed etiam μηχανῶ 3, 85; πειρῶ 8, 57, 143. Neque imperfecti personam secundam in εὐ solvit, sed contractam servavit formam, velut ἐμχανῶ 8, 106.

Optativi persona tertia pluralis forma Attica est ὦντο. Iones vero ut in verbis barytonis terminationem οῖντο et αῖντο in οἶατο et αἶατο mutarunt, ita contractorum ex αῶ optativum in ὦατο terminarunt. Sic πειρῶατο apud Herodotum 4, 139; 6, 138, et ex emendatione Schweighæuseri 1, 68, ubi libri ἐπειρῶατο, et ἀνιῶατο 4, 130. Ex quo manifestum est vitiose μηχανῶατο in libris scriptum esse 6, 46, quod in μηχανῶατο mutandum. Nam forma soluta si usus esset Herodotus, quum μηχανῶατο dici non potuerit, saltem μηχανεῶατο scribere debuisset, quemadmodum λυπεῶατο dixit. Illud vero quod nunc legitur μηχανῶατο optativus foret non verbi contracti μηχανῶμαι, sed barytoni μηχανόμαι, quod nullum unquam fuit. Attica autem diphthongo ω usum esse Herodotum etiam singularis persona tertia docet, cujus exempla plura sunt, velut κοιμῶτο 3, 68; ὀπτῶτο 8, 137; πειρῶτο 8, 108; ἐκπειρῶτο 3, 135; σιγῶτο 3, 82. Male ἐξαπατῶτο apud Lucian. De dea Syr. c. 27.

Aoristorum α longum in η constanter mutant Iones, βιηθῆναι βιήσασθαι αἰτιήσασθαι περῆσαι περήσασθαι πειρῆσαι πειρήσασθαι et alia omnia hujusmodi dicentes pro Atticis βιαθῆναι βιάσασθαι αἰτιάσασθαι etc. Eodem modo α longum præsentis et imperfecti et infinitivi præsentis in η mutatur ab Doriensibus ὀρεῖς ὀρεῖ ὀρεῖτε ὀρεῖν ὀρεῖσθαι dicentibus (v. Ahrens. De dial. Dor. p. 195 seqq.): quam rationem in formis verborum ζῆν κνῆν σμῆν ψῆν διψῆν πεινῆν μαλκιῆν χρῆσθαι adsciverunt Attici, de quo post alios dixit Buttmannus Gramm. vol. 1, p. 504. Iones vero dubitatur an longius progressi vocalium illarum permutationem in omnibus hujus conjugationis verbis admiserint. Ex quo genere sunt ἀνιῆσθαι ἀριστῆν βοῆν αὐδῆν διαιτῆν δρῆν ἐρωτῆν θυμῆν ἱῆσθαι ὀρεῖσθαι πειρῆν πειρῆσθαι περῆν περῆσθαι πυριῆν πυριῆσθαι φοιτῆν φυρῆν φυσῆν, alia, quorum exempla non pauca apud Hippocratem, Aretæum aliosque leguntur, libris tamen sæpissime vulgares formas præbentibus: de quo amplius quæ-
rere a proposito meo alienum est, quum Herodotum nihil hujusmodi dixisse, sed in formis illis omnibus constanter litera α usum esse extra dubitationem positum videatur. Nam quod 4, 75 legitur θυμῆται, ex quo Buttmannus l. c. p.

503 regulam finxit, α in η mutari post vocalem ι, id ουμιᾶται scribendum erat ex duobus optimis codicibus, ut βιᾶται ἱρᾶται κοιμᾶται δρμᾶται ἐπιτεχνᾶται σμᾶται διαιτᾶτο διεπειρᾶτο πειρᾶσθαι μηχανᾶσθαι δρᾶσθαι et alia plura apud Herodotum scribuntur. Non minus vitiosum est ἐκπηδέειν, quod pro ἐκπηδᾶν scriptum est in duobus optimis codicibus 8, 118, et ἐνδαιτέεσθαι pro ἐνδαιτᾶσθαι in iisdem ib. c. 41, quæ cum φοιτέεις comparari possunt, quod in epistola Thaleti supposita legitur apud Diog. L. 1, 43, ὁρέει apud Lucianum De dea Syr. c. 29, ὁρέεσθαι De astrolog. c. 21 (ubi libri plerique ὁράσθαι), ἐσορέης et ἐσορέη De dea Syr. c. 32 (sed ὁρῇ ib. 31, 32, 48), καθορέης apud Aretæum p. 12, C, προσεδόκεε (pro προσεδόκα) p. 78, A (quod comparandum cum ἡρώτεε apud scriptorem Vitæ Hom. c. 23, ubi duo codd. ἡρώτα, recte, nisi quod εἰρώτα potius scribendum); μηχανέεσθαι p. 75, A, quod μηχανάσθαι, qua forma Epici utuntur, scriptum apud Hippocr. vol. 4, p. 252, ubi μηχανᾶσθαι ex pluribus codicibus restitui debebat, licet ἀμφαφώοντα ἀμφαφώωσι ἐξεφαάνθη et alia hujusmodi Homeri exemplo dixerint Aretæus alique scriptores recentiores.

c) DE VERBIS IN ΩΩ.

Verborum in ωω Herodotus formis non usus est nisi contractis, ita ut conjugatio Ionica nihil plane differat ab Attica, nisi quod diphthongus ου præsentis et imperfecti quorundam verborum interdum cum ευ, quæ contractio propria est verborum in εω, permutata reperitur. Sic apud Herodotum δικαιοῦσι 1, 133; 2, 47; 3, 8; 4, 186 (et apud Lucian. De dea Syr. c. 54); δικαιοῦντος 9, 42; ἐδικαίευν 3, 79; 6, 15, 73, 138; 9, 19 et 26; ἐδικαίειν 1; 100; 3, 52 (sed ἐδικαίου omnes 3, 19); δικαιοῦν pro δικαιοῦν in libris deterioribus 6, 82 (sed δικαιοῦν omnes ib. c. 86); ἐδῆευν pro ἐδῆουν in duobus bonæ notæ codicibus 5, 86; ἀνδρευμένω 1, 123; ἀντιεύμεθα 9, 26; ἀντιεύμενοι 7, 139 (sed aliis in locis non paucis constanter per ου); ἐναντιευμένου 7, 49; ἀξιεῦμαι 5, 126; ἀξιεύμεθα 9, 26; ἀξιεύμενος 1, 199; 7, 16; 9, 111; ἀποσιεύμενος 4, 154 et 203; σταθμεύμενοι 8, 30 (de quo supra dicebamus sub b); ἐδικαιοῦντο 3, 29; μισθεῦνται 3, 131 (sed ἐμισθοῦντο omnes 9, 34); οἰκηῖνται 3, 2; οἰκηιεύμενος 4, 148; ἐξομοιεύντες 3, 24; δμοιεύμενος 7, 50 (sed δμοιούμενος omnes 1, 123); παρισεύμενος pro παρισούμενος in libris nonnullis 4, 166 et 8, 140; στεφανεύνται 8, 59. Quibus locis tot obstant legitimæ formæ exempla, ut magnopere dubitari possit an diphthongus ευ in illis ver-

bis omnibus non sit ab Herodoto profecta, sed pravæ debeatur sedulitati librariorum, cui illud quoque imputandum quod μαστιγέων in libris omnibus nunc legitur 1, 114, forma vitiosa pro μαστιγῶν. Non minus incerta et suspecta sunt quæ apud alios hujus dialecti scriptores reperiuntur verborum in ωω in conjugationem in εω transeuntium exempla, velut δικαιοῦσιν vulgo lectum apud Hippocratem vol. 3, p. 524 et 526, cui δικαιοῦσιν ex decem codicibus restituit Lit-treus, qui nollem servasset ἀποπληρέουσιν vol. 4, p. 192, ubi ἀποπληροῦσιν corrigendum, quod in duobus codicibus est adscriptum.

§ 20.

De verbis in μι.

De verbis εἰμί εἶμι τίθημι ἵστημι et δίδωμι quum in indice alphabetico dicturi simus, sola hoc loco attingenda nobis sunt verba in υμι, quorum Iones ut Attici duplici forma utuntur, altera in ύω, cujus exempla non pauca apud Herodotum reperiuntur (velut ὀλλύεις δεικνύει δεικνύοντες ἐδείκνυε ἐζεύγνυε ἐπεζεύγνυον), altera in υμι (quam Attici veteres priori prætulerunt), velut ἀποδείκνυμι 2, 16 et 18; ἀποδείκνυναι 1, 125; ἐπόμνυμι 5, 106. In tertia persona pluralis codices Herodoti inter triplicem fluctuant terminationem, ὦσι ὦουσι ὦασι, velut δεικνύσι δεικνύουσι δεικνύασι, quarum etsi nulla per se reprehendenda est, contracta tamen forma in ὦσι, qua Atticos quoque veteres usos esse scimus, ceteris duabus præstare et, si quid exemplorum numero est tribuendum, Herodoto ubique restituenda videtur. De formis passivis in υνται et υντο, quas Iones in υαται υατο solvisse videntur, v. § 18 d.

§ 21.

FORMARUM IONICARUM

INDEX ALPHABETICUS.

Ἀδελφός et ἀδελφή insertio ε dicuntur ἀδελφεός et ἀδελφεή pariterque in derivatis, ut ἀδελφεοκτόνος 3, 65. Feminini ἀδελφεή genitivus pluralis ἀδελφέων est, male in libris ἀδελφεῶν scriptus, quod notavi § 9.

Ἀεθλέειν, ἀεθλεύειν, ἀεθλον, ἀεθλος, πεντάεθλος, ἀεθλοφόρος, ἀέκων: quæ omnia Attici αε in α longum contracto dicunt. Male ἄκοντας in libris Herodoti 4, 120.

Ἀεῖδειν, non ἄδειν, et ἐπαεῖδεν, καταεῖδεν, pariterque ἐπαοιδή 1, 132, non ἐπωδή. Contra κίθαρωδός legitur 1, 23, et συνωδόν 5, 92, p. 267, 39, ut ξυνωδόν apud Aretæum p. 115. Quamquam hic ξυνάδοι quoque dixit p. 114 et ὥδή p. 75. Ἀεῖδεν etiam Lucianus De dea Syr. c. 50;

sed ibidem ἄσματα, quod fortasse αἰσματα scribendum, ut apud Herodotum 2, 79. Similiter Herodotus αἰρεῖν potius dixisse videtur quam αἶρεῖν in præsenti certe et imperfecto. Aoristus vero ἦραν et ἀπῆραν est 9, 59; 6, 99.

Αἶ pro εἰ optantis semel dixit Herodotus 1, 27: αἶ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσεται ἐπὶ νόον νησιώτῃσι, locos imitatus Homericos, qualis est Od. Y, 236: αἶ γὰρ τοῦτο, ξεῖνε, ἔπος τελέσειε Κρονίων. Eadem particulae κα ratio est, qua ipsa quoque uno tantum in loco usus est Herodotus 7, 159: ἦ κα μέγ' οἰμώξειεν ὁ Πελοπίδης Ἀγαμέμνων, Homeri ante oculos habens versum Il. H, 125: ἦ κα μέγ' οἰμώξειε γέρων ἱππύλατα Πηλεΐδης quocum locum Herodoti jam Eustathius comparavit p. 670, 57. Similiter Aretæus versus Homerici particulam orationi suæ inseruit p. 27: ἐνθα δὲ ἀρετὴ διαείδεται ἀνδρὸς ἱητροῦ, et versum integrum p. 102 et 110.

Αἰεῖ non est dubium quin constanter dixerit Herodotus, etsi librarii non raro ad Atticam formam αἰεῖ aberrarunt: quemadmodum καίειν et χλαίειν, non κάειν et χλάειν dixit. Exemptum vero ab lege illa αἰέναιος adiectivum est (1, 93 et 1, 145), quod quum ne Epici quidem per diphthongum dixerint, nemo erit qui αἰέναιος scribi velit apud Herodotum, cui αἰέναιος potius, quod loco altero duo præbent libri optimi, utrobique est restituendum, pariterque Aretæo p. 54, ubi αἰέναιον. Rectius fortasse diphthongus Ἀειμνήστου nomini adhiberetur, quod apud Herodotum 9, 64 et 72 vulgo legitur, nisi hoc ex aliis libris Ἀρίμνηστος potius scribendum esset, de quo videnda Wesselingii annotatio.

Αἰρέειν ejusque composita. Præteritum hujus verbi, quod ἤρηκα et ἤρημαι apud Atticos est, apud Herodotum ex more Ionum est ἀραίρηκα et ἀραίρημαι, in quo exprimendo passim peccarunt librarii, velut 4, 66, ubi libri ἀναιρηκότες excepto uno, qui ἀραιρηκότες, unde recte correctum ἀναραιρηκότες, et 3, 65, 126, ubi ὑπαραιρημένος et ἀπαραιρημένος in παραιρημένος corrupta sunt in pluribus codicibus.

Αἰσσω, non ἔσσω. Sic προεξαίσσοντες 9, 62. Male vero διήξε 4, 134, quod διήξειε scribendum erat.

Ἀκινάκης. Hujus vocabuli Ionicam formam ὠκινάκης commentus est grammaticus in Etym. M. p. 48, 31: ἀκινάκης Ἡρόδοτος δὲ διὰ τοῦ ω ὠκινάκης φησί· εἰκὸς ἐστὶ κατὰ τροπὴν τοῦ α εἰς ω, ὡς ἀκὴ ἀκὺς καὶ ὠκὺς· ἢ παρὰ τὸ ὠκὺς καὶ τὴν ἀκὴν γίνεται ὠκινάκης. Similiter Suidas: Ὤκινάκης οὐδ' ἄλλως Ἀττικὸν, ἀλλὰ Ἡρόδοτος οὕτω λέγει τὸν ὠκινάκην. Contra quos Wesselingius ad 7, 54 recte monuit α non posse in ω mutari nisi cra-

sis accedat cum articulo ὁ ἀκινάκης ὠκινάκης, cui quum locus non sit p. 200, 52, quo uno loco nominativus legitur apud Herodotum, nihil aliud relinquitur quam ut scriptura codicis aliqujus vitiosa deceptus sit grammaticus. Nam quod Wesselingius conjecit p. 201, 1, ubi nunc τῷ ἀκινάκῃ legitur, τῷκινάκῃ scriptum fuisse, nihilo probabilius esse puto quam si quis ibidem paullo post τοῦ ἀκινάκεος in τῷκινάκεος mutaret, quod τῷκινάκεος potius dicturus erat Herodotus, quemadmodum τάνθρώπου et τάληθός dixit. Illud vero, quod ipsum quoque Wesselingius proposuit, ut p. 336, 23, Περσικὸν ξίφος, τὸ (rectius alii libri τόν) ἀκινάκῃα καλεῖσθαι, τῷκινάκην scriberetur, fieri plane non potest. Neque enim τό, quod illic pronomen est relativum, crasin pati potest, quæ propria est articuli τό. Ad declinationem quod attinet, duplex exstitit forma, altera primæ declinationis ἀκινάκης ἀκινάκου ἀκινάκη ἀκινάκην, qua Plato, Xenophon alique usi sunt, altera tertiæ declinationis, quæ constanter restituenda Herodoto, ἀκινάκεος p. 201, 9; ἀκινάκῃ p. 201, 1; 417, 37; ἀκινάκῃα p. 170, 51; 203, 2; 336, 23; 459, 23; ἀκινάκεας p. 174, 27; 339, 11; 451, 20: quibus in locis libri partim primæ declinationis formas præbent ἀκινάκη ἀκινάκην ἀκινάκας, consentiunt vero omnes in genitivo ἀκινάκεος.

Ἀμφισβασίη, Ἀμφισβαστέω. V. Διπλήσιος.

Ἀνά. Præpositionem ἀνά ante literas β et π in ἀμ more poetarum mutat in compositis ἀμπαύεσθαι ἀμπαυστήριος ἀμβῶσαι et, qua forma vulgaris quoque dialecti scriptores uti solent, ἀμπωτις, servat vero in aliis, ut ἀναβάλλειν ἀνάβασις ἀναβιβάζειν ἀναβλαστάνειν ἀναπείρειν ἀναπιμπλάναι etc. Quanquam suspicio est plura in his esse in quibus formam præpositionis monosyllabam oblitterarint librarii.

Ἀνδάνειν. Aoristus hujus verbi constanter est ἔαδον, imperfectum vero duobus in locis (7, 172; 8, 29) ἦνδανε, duobus aliis (9, 5 et 19) ἐάνδανε scriptum, quæ librariorum, non Herodoti inconstantia est, qui ubique aut ἦνδανε scripsit, quod Buttmannus Gramm. vol. 2, p. 114 ed. Lob. probabat propter similitudinem quæ ipsi videbatur imperfecti Ionici ὦρων, aut, quod mihi verisimilius videtur, ἐάνδανε.

Ἀρρωδέειν, καταρρωδέειν et ἀρρωδίη, pro ὀρρωδέειν, κατορρωδέειν et ὀρρωδίη constans est apud Herodotum. Apud Hippocratem, Aretæum et Lucianum hæc per ο scribuntur.

Αὔτις et Αὐτιγυνής dixit Herodotus, non αὐθις et αὐθιγυνής forma Attica, ad quam sæpius aberrarunt librarii.

Αὐτῶδης pro αὐθάδης dixisse Iones testatur Apollonius Dysc. De pronom. p. 354, C. Apud Herodotum 6, 92, αὐθαδέστερον.

Βορέης. Trium hujus nominis casuum exempla Herodotea Βορέης Βορέεω Βορέην ab librariis non raro in Βορῆς Βορέω Βορῆν sunt mutata contra dialecti normam, quam ego constanter sum secutus. De genitivo dictum § 9.

Βυσσός quod Ionibus tribuit scholiasta Aristoph. Ran. 138, dixit Herodotus 2, 96; 3, 23, nusquam βυθός.

Βωθέειν. Vide § 4.

Γίνομαι et Γινώσκω, quibus formis veteres quoque Epici usi sunt, constanter dixisse Herodotum extra dubitationem positum videtur, quanquam librarii Atticas formas γίγνομαι et γινώσκω passim intulerunt. Explicatius hanc quaestionem tractavi in Thesauro vol. 2, p. 621. Compositi ἀναγινώσκειν, ubi persuadendi significationem ex usu Ionico habet, aoristus Atticis non usitatus ἀνέγνωσα est, quo saepius usus est Herodotus, velut 1, 68; 1, 87; 3, 61.

Γόνυ in casibus trisyllabis per diphthongum scribitur, velut γούνατος 2, 80; γούνατα 2, 80; γουνάτων 9, 76; γούνασι 4, 152. Eadem haud dubie nominis δόρυ δούρατος declinatio est, velut δούρατα 1, 79, licet in codicibus plerumque per ο scriptum sit, ut p. 242, 4; 332, 47; 343, 8; 354, 28; 377, 37; 381, 3; 446, 12. Compositum δοριάλωτος legitur 8, 74; 9, 4.

Γῶν. V. Ων.

Δεικνύναι. Aoristum, futurum et praeteritum exempto: ab Ionibus dici annotavit Greg. Cor. p. 432. Cujus formae tot sunt apud Herodotum exempla quum de verbo simplici δέξαι et δέξειν tum de compositis (ἀναδέξαι ἀναδεχθῆναι ἀποδέξαι ἀπεδέδεκτο ἀπεδέχθη διαδέξαι ἐπιδέξαι καταδέξαι προδέξαι ὑποδέξαι) et substantivis ab aoristo derivatis (ἀπόδεξις ἐπίδεξις), ut vix dignum memoratu sit codices uno alteroque in loco in scripturam per diphthongum consentire (velut 4, 79; 6, 61; 8, 137; 9, 82), manifesto errore librariorum, quem pridem notavit Koenius in annot. ad Gregorium.

Δέχεσθαι pro δέχεσθαι in verbo simplici et compositis constanter scriptum apud Herodotum. Nulla hujus formae exempla exstare videntur in codicibus Hippocratis, nec frequentia in aliorum scriptis reperiuntur, velut δέχεσθαι apud Arrian. Hist. Ind. p. 342 extr. ed. Gron. et ὑποδέχομαι p. 335, et constanter in Luciani libellis Ionicis.

Δένδρον. De tribus hujus nominis formis, δένδρον δένδρεον δένδρος, prima, quae usitata Atticis est, nusquam usus esse videtur Herodotus, qui Homeri sequi exemplum maluit ubique δένδρεον dicentis. Tertiae formae unum est exemplum idque ne satis certum quidem 6, 76, ubi nunc ex duobus codicibus legitur ἀναβάς ἐπὶ δένδρος, pro quo plerique δένδρου, unus δένδρον unde δένδρεον scribendum, quemadmodum in eadem locutione 4, 22 legitur sine ullo librorum dissensu. Alia dativi δένδρεσι ratio est 2, 138, qua forma Attici quoque scriptores utuntur, licet nominativo δένδρος abstineant: v. L. Dindorf. in Thesauro vol. 2, p. 991.

Διζός et Τριζός ab Ionibus pro δισός et τρισός dicitur. Utriusque adjectivi plura apud Herodotum exempla sunt. Nulla mihi ex aliis scriptoribus in promptu sunt harum formarum exempla. Vitiosum est δισσοῖσι apud Aretæum p. 7, quod δισσοῖσι scribendum.

Διπλήσιος et reliqua hujusmodi adjectiva numeralia (ut πενταπλήσιος 6, 13; ἑξαπλήσιος 4, 81) et πολλαπλήσιος per η ab Ionibus proferuntur, quod de διπλήσιος annotavit Apollon. Dysc. in Bekkeri Anecd. p. 545, licet formae Atticae διπλάσιος et πολλαπλάσιος α breve habeant. Ionica mensura Eratosthenes quoque usus est in epigrammate apud Archimed. p. 22 ed. Basil.: εἰ κύβον ἐξ ὀλίγου διπλήσιον, ὃ γὰρ τεύχειν | φράζει. Nam sic editionis Basil. scriptura διπλάσιον ex cod. Flor. est correcta. In libris Hippocratis et Aretæi Attica forma regnat librariorum, ut opinor, arbitrio. Contraria ratione in aliis quibusdam vocabulis α breve ab Ionibus positum est pro η Atticorum. V. Greg. Cor. p. 444 seqq. Nam λέλαμμαι pro λέλημμαι, λάξομαι et λάξις (non λᾶξις, ut apud Greg. Cor. p. 534) pro λήξομαι et λῆξις, μεσαμβρίη et urbis nomen Μεσαμβρίη (ap. Herodot. 4, 93; 6, 33; 7, 108) pro μεσημβρία dixerunt, ἀμφισθητέω in ἀμφισθατέω mutarunt, quod annotavit Suidas et ex libris optimis Herodoto est restitutum 9, 74 et ex Origene (C. Cels. 3, p. 463) 4, 14. Substantivum ἀμφισθασίη, quod ipsum quoque librarii in codicibus plerisque in ἀμφισθησίη corruerunt, legitur 4, 14; 8, 81.

Διπλόος. Masculina hujus adjectivi forma legitur 6, 104, διπλόον θάνατον unde neutrum plurale διπλᾶ, quod legebatur 2, 148; 8, 87, in διπλόα mutavi. Femininum διπλή in διπλήη solvisse videntur Iones, fortasse ut ab substantivo διπλόη discernere. Nam χάρις διπλήη consentientibus libris omnibus legitur 3, 42. Quo indicio διπλήην scripsi 5, 90 et διπλέας 3, 28, ubi libri διπλήν et

διπλᾶς librariorum arbitrio, qui manifestum temeritatis suæ indicium ipsi quamvis insecii reliquerunt 6, 72, ubi quum Herodotus χειρῖδι πλέη ἀργυρίου scripsisset, quqd felici conjectura restituit Wesselingius, illi autem syllabis male divisus hoc pro χειρὶ διπλήν accepissent, hic quoque formam contractam invexerunt, χειρὶ διπλῇ, quæ per codices omnes est propagata.

Δόρυ. V. Γόνυ.

Δύνασθαι. Aoristus, qui apud Atticos veteres ἡδυνήθην est, apud Herodotum, ut apud Homerum, ἔδυνάσθην est, qua forma Xenophon quoque et vulgaris dialecti scriptores interdum usi sunt.

Δύο, non δύω, cum Atticis dixit Herodotus, si quid librorum auctoritati est tribuendum, quæ in hac quæstione exigua est, quum veteres o breve et longum scriptura non distinxerint: contra δυώδεκα dixit, ut veteres Epici non raro, et δυωδεκαπόλιες 7, 95, non δώδεκα cum Atticis, neque, ut opinor, δυοκαίδεκα p. 164, 2; 417, 62. Genitivus δυοῖν est cum nomine duali, ut δυοῖν ὁδοῖν παρεουσέων 1, 11: cum plurali δυῶν (quam formam Ionibus tribuit Eustath. p. 802, 28, etsi non ab his solis usurpatam esse Tabularum Heracleensium exempla docent) locis pluribus, in quibus librarii partim δυῶν (cum iota subscripto) δυοῖν δυεῖν scripserunt. Dativus cum nomine plurali est δυοῖσι 1, 32; 7, 104, cujus formæ exemplum aliud est apud Aretæum p. 10, 1. Nisi hoc ex δοιοῖσι corruptum. Nam δοιοὶ χιτῶνες dixit Aretæus p. 61, 17 et δοιαὶ ὄσχιες 64, 57. Alia ejusdem corruptelæ exempla memoravi in Thesaurο vol. 2, p. 1717. Denique notandum δύο indeclinabile apud Herodotum cum genitivo plurali 8, 82, cum dativo 7, 149.

Compositum σύνδυο legitur apud Herodotum 4, 66.

Ἐίκοσι et Ἐέργω, formæ epicæ, paucis quibusdam in locis olim lectæ, nunc codicum auctoritate sunt remotæ, qui εἴκοσι et ἔργω præbuerunt.

Ἐθέλειν centenis locis scriptum servarunt codices: non infrequens tamen etiam θέλειν, quæ forma priori posthabenda apud Herodotum.

Ἐἶπα. Εἶπαρος pro ἔπαρος dixit Lucianus De dea Syr. c. 49. Apud Herodotum vero 7, 162, ἔαp scribitur, recte an secus non liquet.

Ἐἶναι. Hujus verbi conjugatio ab Atticorum consuetudine his formis differt. 1° Εἶμέν pro ἔσμέν; 2° ἔα ἔας ἔατε pro ἦν (eram) ἦσθα ἦστε. 3° Imperfecti forma frequentativa ἔσχον. 4° Con-

junctivo ἔω (ut παρέω 4, 98), cujus persona tertia pluralis ἔωσι interdum in ὦσι mutata in codicibus, et optativo ἔοι (ἐνέοι 7, 6 et 125), cujus tamen non constans usus est, quum multo frequentius εἶη reperiatur. Tertia persona pluralis modo εἶσαν est, ut p. 74, 13; 376, 33; 389, 9; 390, 2; 430, 1, modo εἶεν, ut p. 56, 22; 288, 43; 434, 47. 5° Participio ἐὼν ἐοῦσα ἐόν pro ὄν οὔσα ὄν, et adverbio ἐόντως pro ὄντως. Imperfecti formas ἦε vel ἦεν et ἦν, quæ paucis olim in locis legebantur, ex Epicis temere ab librariis Herodoto esse illatas jam Struvius notavit Quæstion. 1, p. 20. Nec Lucianus ἦν dixit, sed ἦν: v. § 22 ad p. 737, 46. Eadem alius formæ ratio, ἔασι, quæ recte legitur in oraculo 1, 66, et frequens est apud Aretæum, male vero in codice uno pro εἶσι illata est Herodoto 1, 125. Neque epico ἔμμεναι usus est Herodotus, quod apud Lucianum legitur De dea Syr. c. 4, 14, 17, 33, 35, et frequentatum ab Aretæo est, qui adeo ἀπελθέμεναι pro ἀπελθεῖν dixit p. 4 extr., θέμεναι pro θεῖναι p. 104 extr. et 130. Non minus alienum ab usu Herodoti est ἔσσεται, quod apud Lucian. legitur De dea Syr. c. 19, 20, 25. De augmento imperfecti ἦσαν vel ἔσαν supra diximus § 15.

Ἐνεκα præpositionis duæ tantum in codicibus Herodoti formæ reperiuntur, εἵνεκα et εἵνεκεν, æquæ ante consonantes pariter atque vocales. Ego ubique εἵνεκεν scripsi, formarum Ionicarum εἵτεν et ἔπειτεν analogia commendatum. Apud Lucianum τοῦνεκα pro τοῦ ἔνεκα, de quo v. § 22 ad p. 742, 54.

Ἐννυσθαι pro ἐννυσθαι dictum ex composito cognitum est ἐπέννυσθαι 4, 64. Nam verbi simplicis nulla apud Herodotum exempla sunt.

Εἶπα quum simplex tum in verbis compositis, infinitivus εἶπαι et participium εἶπας toties apud Herodotum leguntur, ut aoristi secundi quæ ferebantur exempla, εἶπον εἶπεν εἶπών, vel invitis libris corrigere non dubitaverim. De participio recte præcipit Greg. Cor. p. 481: τῇ εἰπών οὐ χρῶνται, ἀλλὰ τῇ εἶπας μετοχῇ ἀορίστου πρώτου, προφέροντες ὡς τύπας. Intactum vero reliqui imperativum εἶπέ 3, 35; 5, 111; 7, 47, 103, 234; 8, 68, 1, et ἀπειπε et πρόειπε 1, 155, quum forma εἶπών vel ut alii scribunt εἶπον, cujus omnino rarissimus usus fuit, consulto abstinuisse videatur Herodotus. Aoristi primi formæ mediæ plura apud eum exempla reperiuntur de verbo composito ἀπείπασθαι. Aoristi passivi, qui apud Atticos ἐρρήθην est, forma Ionica εἰρέθην est 4, 77, 156; 7, 184; 8, 119, libris inter hanc scripturam et εἰρήθην ἐρρήθην fluctuantibus.

Εἶρεσθαι, cujus verbi aoristo tantum secundo utuntur Attici ἡρόμην et ἐρέσθαι, frequens apud Herodotum et simplex et compositum ἐπείρεσθαι, et ἐπανειρόμενος 1, 91. V. Buttmann. Gramm. vol. 2, p. 179 ed. Lobeck. Bene tamen tenendum nulla usquam apud Herodotum inveniri exempla formarum quæ præsentis propriæ sunt, εἶρομαι (quod Homerus dixit Il. A, 553) εἶρεται εἶρονται, sed omnia ita esse comparata ut significationem habere possint aoristi. Futurum εἰρήσομαι est, non ἐρήσομαι, pluribus testatum exemplis compositi ἐπειρησόμενος 1, 67, 158; 4, 161; 6, 35, 52, 135; 7, 148. Male igitur ἐπερησομένους scribitur 1, 174. Nihili est ἐπειρεόμενος quod olim lectum 3, 64 non debebat defendi a Buttmanno. Recte nunc ex aliquot codicibus ἐπειρόμενος legitur.

Ἐκεῖνος. Hujus pronominis formam Ionicam κεῖνος esse testatur præter alios Apollonius Dysc. De pronom. p. 333. Utraque forma, prout metrum postulat, utuntur poetæ epici, lyrici et tragici. Apud Herodotum vero tot sunt formæ trisyllabæ exempla ut hoc vocabulum in iis esse censeam quorum formam Atticam Ionicæ prætulit Herodotus. Itaque ubique ἐκεῖνος scripsi pariterque ἐκεῖνως, non κεῖνως, et ἐκεῖθεν edidi pro κεῖθεν 1, 122, et καὶ κεῖθι pro καὶ κεῖθι 2, 122, quemadmodum ἐκεῖσε, non κεῖσε dixit Herodotus. Et ἐκεῖνος constanter apud Lucianum. V. § 22 ad p. 736, 43.

Ἐνεῖκαι. V. Φέρω.

Ἐπεάν constanter apud Herodotum, nusquam ἐπήν, cujus exempla multa sunt apud alios hujus dialecti scriptores. Male ἐπήν libri nonnulli 4, 134. Contra ἦν dixit Herodotus, nusquam ἐάν.

Ἐπεῖτε pro ἐπεὶ usitatissimum Herodoto annotavit Gregor. Cor. p. 412: Ἐπεὶ τε πλεονάζει παρ' αὐτοῖς καὶ παρέλκει. Ἡρόδοτος « ἐπεὶ τε ἐγένοντο ταῦτα » ἀντὶ τοῦ ἐπεὶ ἐγένοντο.

Ἐπειτεν pro ἐπειτα ab Herodoto dictum esse gravissimum testem habemus Ælium Dionysium apud Eustath. p. 1158, 38: Ἀττικὰ μὲν τὸ εἶτα καὶ ἐπειτα· τὰ δὲ εἶτεν καὶ ἐπειτεν Ἰακὰ· διὸ καὶ παρ' Ἡροδότῳ κεῖνται. Particulæ simplicis εἶτεν nulla apud Herodotum exempla reperiuntur: compositæ ἐπειτεν rara quidem, sed certissima in codicibus vestigia supersunt, ut non dubitaverim Herodoto suam ubique reddere formam, expulso Attico ἐπειτα. Eodem modo μετέπειτεν scripsi 1, 25; 7, 7 et 197.

Ἐπίστιος. V. Ἰστιάων.

Ἐπιτήδεος una cum compositis suis et derivatis exempto i dicitur pro ἐπιτήδειος. Quod an-

notavit Gregor. Cor. p. 473. Apud Hippocratem constanter ἐπιτήδειος.

Ἔργειν et composita (ἀπέργειν ἐξέργειν ἐσεργύναι κατέργειν) pro Attico ἔργειν, et ἐρκτή pro εἰρκτή. Male vulgo κατειργύνει 4, 69, et διείργειν libri præter unum omnes 1, 179; ἀπείργουσα 9, 68. De augmento omissio v. § 15.

Ἐρμῆς. V. § 9.

Ἐρσην Iones dixerunt pro ἄρσην.

Ἐς, non εἰς, quum in præpositione simplici tum in vocabulis cum ea compositis ab Herodoto dictum esse certum haberi potest, licet librarii interdum εἰς intulerint. Eadem adverbii ἔσω ratio est, quod aliquot in locis male εἰσω scriptum erat.

Ἐσσω in codicibus Herodoti fere constanter scribitur pariterque ἔσσω, qua verbi forma Iones pro Attico ἤτταν usi sunt. Recte igitur Schæferus adverbium ἥσσω, quod olim quibusdam in locis legebatur, in ἔσσω mutavit. Apud Hippocratem et Aretæum ἥσσω et ἥσσω.

Ἐψεῖν. Vitiosa imperfecti forma ἐψεε legebatur 1, 48, ubi veram restitui ἤψε. Ejusdem generis vitia ab L. Dindorfio notata in Thesouro vol. 3, p. 2603, 2635, sunt ἐνείχες et ὠφλεε, quæ legebantur 1, 118; 8, 26, et ἤχθεε in versu Hermesianactis apud Athen. 13, p. 598, A, quod ἤχθεν scribendum.

Ἐωθα et plusquamperfectum ἐώθεα pro Atticis εἰωθα et εἰώθειν dixit Herodotus.

Ἐωυτοῦ et reliqui casus pro ἑαυτοῦ pariterque ἐμεωυτοῦ et σεωυτοῦ pro ἐμαυτοῦ et σεαυτοῦ. Originem hujus formæ notum est ab genitivo esse repetendam ἑο αὐτοῦ, ἐμέο αὐτοῦ, σέο αὐτοῦ, in quo crasi Ionica literæ οα in ω contrahuntur. Conf. Apollon. Dysc. De pronom. p. 354, ubi ἐμωυτοῦ scriptum.

Ζόη. Legitima hæc est substantivi forma, qua Attici quoque veteres usi sunt, ab librariis non raro in ζωή mutata, de quo dixi in Thesouro vol. 4, p. 55.

Ζώειν tot apud Herodotum exemplis est munitum ut non dubitari possit quin hac forma sola uti ei placuerit, quod non attendentes librarii uno alteroque loco ad communis dialecti formam aberrarunt ζῶσι et ζῶντες scribentes, velut 2, 69; 4, 23 et 103, vel ζῆν 5, 6: τὸ ζῆν ἀπὸ πολέμου, quod ζώειν scripserat Herodotus, ut ἀπὸ θήρης ζῶντες dixit 4, 22 et alia similia. Compositum διέζων est 3, 25; ἐπέζωσε 1, 120. Similis verbi forma ἰδρώειν est, qua Lucianus utitur De dea Syr. c. 10, 17.

Ἡέλιος in libris quibusdam 4, 40, male scri-

ptum pro ἥλιος, qua forma sola utitur Herodotus. Lucianus vero ἡέλιος prætulit : de quo dixi § 22 ad p. 741, 52.

Ἡώς, gen. ἡῶς accus. ἡῶ (quem tamen ἡῶν potius scribendum esse ostendimus § 11) dixit Herodotus, non ἕως. Recte igitur 4, 40, ubi libri omnes τὸ πρὸς τὴν ἕω, ἡῶ restituendum esse Schweighæuserus quamvis dubitanter coniecit. Adjectivum ab hoc nomine derivatum ἡῶος scribitur 4, 100 et 160, quod tertio quoque loco 7, 157 restituendum fuit, ubi ἡῶος in libris scriptum.

Θεᾶσθαι. Hujus verbi Herodotus quattuor usus est temporibus, præsenti, imperfecto, aoristo et futuro, quarum formas adscivit Homericas. Nam præsentis participium apud eum est θεούμενος (a forma θεόμαι, quæ cum Dorica θαέμαι comparanda est), imperfectum ἐθηέτο ἐθηέυντο, aoristus ἐθηέσαμην ἐθηέσμενος, futurum ἐθηέσεται : librarii vero his quoque formis plus uno in loco vulgares substituerunt, θεώμενος pro θεούμενος, θεήσασθαι pro ἐθηέσασθαι, θεήσεται pro ἐθηέσεται scribentes. Imperfectum ἐθηέτο, quod in codicibus (1, 10; 4, 85; 7, 56) partim ἐθηήτο scriptum est, dubitari potest an ἐθηέτο potius sit scribendum, quod jam Schæferus restitui voluit.

Vocalem brevem Herodotus servasse creditur in substantivis θέτρον (6, 21) et θεηταί (3, 139), nisi hoc θηηταί scribendum : quam formam satis jam munitam Homericō θηητήρ, annotavit Hesychius, qui θηητής per θεωρός est interpretatus. Et θηητός legitur apud Aretæum p. 122 extr. Facilius credam Herodotum, qui θέης ἀξίος dixit 1, 25; 9, 25, adjectivum ἀξιοθέητος, cujus multa apud eum exempla reperiuntur, sic maluisse pronunciare quam ἀξιοθήητος.

Θράσυδῆος. V. Μήων.

Θῶμα, Θωμάζω (et Ἀποθωμάζω), Θωμάσιος, Θωμαστός pro θαῦμα, θαυμάζω etc., utrum dixerit Herodotus an diphthongo Ionica usus θῶμα vel θῶμα scripserit a multis est dubitatum. Nam codices etsi hoc nomen ejusque derivata plerumque per ω scripta exhibent, tamen etiam alterius scripturæ satis frequentia sunt exempla. Mihi antiquam Ionicæ dialecti formam θῶμα esse videri in Thesouro significavi vol. 4, p. 258, eamque præter Hesychium annotarunt grammatici in append. ad Gregor. Cor. p. 654, 668, 998. Alteram formam, servatis adeo punctis diæreticis, θῶμα, defendere studuit Struvius in Quæstionum de dialecto Herodoti specimine tertio, gravissimam vocans Gregorii Corinthii

(p. 419) et Eustathii (p. 482, 39; 563, 21) auctoritatem, quam levissimam esse multorum pridem cognitum est et pudendorum, quos novitii isti magistri commiserunt, errorum exemplis. Itaque his auctoribus nihil aliud efficitur, quam scripturæ per ω exempla in codicibus illorum temporum exstitisse. Idem tamen Struvius τρῶμα probat, rejicit τρώμα, cujus non minus frequentia quam de θῶμα ejusque derivatis exempla nos esse habituros credibile est, si æque frequens illius usus esset.

Ἰδμεν pro Attico ἴσμεν constanter ab Herodoto dictum, et sæpissime quidem in formula τῶν ἡμεῖς ἰδμεν : raro in uno alteroque libro in ἴσμεν mutatum, ut 2, 12 : τὴν δὲ Λιβύην ἰδμεν ἐρωτοτέρην γῆν, ubi duo codd. ἴσμεν. Suspectum est οἶδαμεν, quod legitur 2, 17; 7, 214, et συνοῖδαμεν 9, 60. Numeri singularis persona secunda οἶδας est 3, 72, et tertia pluralis οἶδασι 2, 43. Quæ Attici οἶθα et ἴσασι potius dicere solent.

Ἰέναι. Hujus verbi conjugatio ab Attica non differt nisi eo quod Herodotus ἦτα ἦτε ἦσαν (et in compositis ἀπήϊσαν προήϊσαν) dixit pro Atticis ἦα ἦε ἦσαν.

Ἰέναι. Hujus verbi formæ ab Atticorum usu discrepantes hæ sunt : 1° ἴαι pro ἴαισι, ut ex compositorum exemplis cognoscitur ἀνίαι 2, 113; 3, 109; 4, 28, 125 (ubi vulgatum ἀνίαι ex duobus codicibus correctum), 152; ἀπίαι 4, 157; 5, 107; 6, 62 (ubi var. lect. ἀπίησι); ἐξίαι 1, 6, 180; 2, 17; 6, 20; 7, 124; κατίαι 5, 16. Huic formæ accurate respondet conjunctivi forma ἀπή, in qua libri omnes consentire videntur 4, 190. Ex quo sequi videtur tertiam personam pluralis ἀπιέωσι vulgo scriptam 7, 226, in ἀπίωσι esse mutandam duorum optimorum codicum auctoritate, in quibus ἀφιέωσι scriptum; 2° ἴεσι pro Attico ἴαισι. Sic ἀνιέσι 2, 36; ἀπιέσι 1, 194 (ubi var. lect. ἀπιῖσι) et 4, 69 : unde correxi ἀπιῖσι, quod legebatur 2, 41; ἐξιέσι 2, 87; ἐσιέσι 7, 109. (Vulgaris forma ἐνιῖσι et ἀπιῖσι apud Lucianum De dea Syr. c. 49, 58, 60.) 3° μεμετιμένος (i. e. μεθειμένος) 5, 108; 6, 1; 7, 229. Sed ἀνειμένος 2, 167; 7, 103; 4° ἀνέωνται (i. q. ἀνείνται) ex codice uno restitutum 2, 165, ubi vulgò ἀνέονται. Id Buttmannus Gramm. vol. 1, p. 541; cum præteriti forma activa ἀπέωκα comparavit, memorata a grammatico in Bekk. Anecd. p. 470, unde passivum ἀφέωνται, quod Suidas ex Evang. Matthæi 9, 2 attulit, sed ab antiquioribus scriptoribus usurpatum esse excerpta ex Herodiano in Etym. M. p. 176, 50, proposita arguunt. — Participii ἀπιέμενος formā vitiosa ἀπιέμενος ex

aliquot codicibus male a quibusdam illata 3, 109. In recta scriptura libri consentiunt 7, 122.

Ἰθὺς pro communi εὐθύς dixit eademque forma in derivatis et compositis, ut ἰθύνειν et ἰθυμαχίη, usus est. Male igitur codices optimi εὐθὺς Βοιωτῶν 8, 38, ubi recte vulgo ἰθὺς.

Ἰκελος, quod adjectivum ex poesi epica in prosam Ionum transiit, et προσίκελος in codicibus aliis sic, aliis εἴκελος et προσεἴκελος scribuntur. Poetæ epici utraque forma usi sunt, εἴκελος scribentes ubi syllaba longa, ἴκελος ubi brevi opus esset. Ego apud Herodotum ἴκελος et προσίκελος prætuli. Vide 3, 81; 8, 8; 2, 12; 3, 110, 4, 61, 177.

Ἰρός cum derivatis et compositis omnibus (ut ἱρᾶσθαι ἱρεία ἱρήϊον ἱρήξ ἱρουργίη ἱροφάντης ἱρωσύνη καλλιρέειν) extrita quam communis forma ἱερός habet litera ε et ι producto ab Ionibus dicitur: v. Gregor. Cor. p. 475. Et rectam scripturam plerumque servarunt librarii, excepto verbo καλλιρέειν, quod fere constanter καλλιερέειν scripserunt, velut 6, 76; 7, 113, 134; 9, 38, 96. Ceterum formæ Ionicæ ἱρός aliquis etiam apud poetas scenicos Atticorum usus fuit, cujus exempla pleraque librariorum oblitteravit imperitia: de quo dixi in Thesaurο vol. 4, p. 544.

Ἰσάναι. Hujus verbi formæ ab Atticorum usu his modis discrepant. 1º Præsentis indicativi et imperfecti personam tertiam singularis ab forma ἰσάω sumpsit Herodotus: nam ἰσᾶξ dixit 4, 103, et imperfectum ἴστα 2, 106; 6, 61; κατίστα 6, 43. Ex quo sequitur ὑπιστήσι et ἐνίστη, quæ in libris leguntur 2, 102, et 5, 16, in ὑπιστᾶ et ἐνίστα mutanda fuisse, quemadmodum ἐνεπίμπρη, cujus verbi ratio est eadem, 1, 17, in ἐνεπίμπρα mutandum. Alias præsentis formas ab ἰσῆμι duxit, ἰσᾶσι ἀπιστᾶσι ἐπιστᾶσι, ἰσάναι κατιστάναι, ἀπιστάς, et imperfectum ἴστασαν ἴσταντο. Infinitivi forma epica ἀπιστάμεναι libris pluribus illata 1, 76, pro ἀπιστάναι apud Herodotum non magis ferenda quam ἐστάμεναι in codicibus plerisque 1, 17, ubi ἐσάναι recte codex Medicus et Suidas s. v. Γύγης.

2º Perfecti pluralis personæ secundæ forma vitiosa προστέατε vulgo lecta 5, 49, et frustra defensa a Buttmanno Gramm. vol. 2, p. 29, veræ cessit codicum optimorum scripturæ προέστατε. Recte vero habet persona tertia κατεστέασι 1, 176, 200; 2, 70, 84. Male igitur ἐστᾶσι scribitur 1, 4; 8, 122; ἀπεστᾶσι 1, 155; διεστᾶσι 8, 98; et ἐνεστᾶσι 1, 179. Contrario vitio ἀνιστέασι pro ἀνιστᾶσι 5, 71.

Participium est ἐστεώς multis comprobatum exemplis verbi simplicis et compositorum ἀπε-

στεώς ἐνεστεώς ἐπεστεώς κατεστεώς συνεστεώς et συνεστεώσης 1, 74, ita ut nemo facile sibi persuasurus sit Herodotum uno loco (8, 79) συνεστηκότων, uno (7, 142) συνεστηκυῖαι scripsisse: quæ in συνεστεώτων et συνεστεῶσαι sunt mutanda, pariterque corrigenda κατεστηκότων 6, 140; ἐστηκυῖαν 2, 126; ἀνεστηκυῖη 5, 29.

Ἰστιᾶν pro ἐστιᾶν, ἰστίη pro ἐστία, ἰστιητόριον pro ἐστιητόριον, ἐπίστιος pro ἐφέστιος dixit Herodotus: in quibus formis exprimendis paucis tantum in locis lapsi sunt librarii, velut 2, 100; 5, 20; 6, 86; 4, 7, 135. Ionicam formam, quæ communis huic dialecto cum Dorica est, testantur Etym. M. p. 382, 41, et Eust. p. 280, 17.

Καλλιρέειν. V. Ἰρός.

Κέεσθαι. Diphthongum ει verbi κείσθαι et compositorum in εε solvit Herodotus quattuor in formis, κέεται ἐκέετο κέεσθω κέεσθαι, quibus diphthongum sæpissime intulerunt librarii. Κεῖνται in χέεται solvitur, ἐκείντο in ἐκέατο. Formis solutis etiam ceteri scriptores Ionici usi sunt, quanquam in horum quoque codicibus magna fuit librariorum inconstantia. Κέεται quod pro κέεται aliquoties apud Lucianum legitur et Aretæum p. 107, scribarum est peccatum, quod non debebat scriptoribus ipsis imputari a Buttmanno Gramm. vol. 1, p. 566. Non minus vitiosæ sunt formæ συγκέονται apud Aretæum p. 20, συγγέονται p. 55, et quod plane absurdum est ἐπικέηνται p. 85. Neque ἐγχεόμενος non suspectum est, quod legitur p. 91 extr. et 124 bis. Nam apud Herodotum certe aliosque diphthongus in participio servatur non mutata. Mira secundæ personæ forma est πρόσκειαι (pro πρόσκεισαι) in epistola Thaletis apud Diog. L. 1, 44, quæ comparari potest cum κατάκειαι in hymno Hom. in Merc. 254.

Κεινός pro κενός, non κενεός, quod male in libris quibusdam scriptum 8, 28; unde κεκεινωμένα correxi 4, 123, pro vulgato κεκενωμένα.

Κεῖνος. V. Ἐκεῖνος.

Κῆ, κοῖ, κοῦ, κῶς, κοῖος, κόσος et reliqua huius stirpis v. § 1.

Κληδών, formam Homericam, librarii Herodoto intulerunt 5, 72, ubi scribendum fuit κληδόνι, in qua forma libri consentiunt 9, 91 et 101.

Κληῖειν forma Ionica soluta pro κλείειν vel quod Attici veteres dixerunt κλήειν frequens apud Herodotum in compositis ἀποκληῖειν ἐγκληῖειν ἐκκληῖειν παρακληῖειν περικληῖειν συγκατακληῖειν συγκληῖειν (συγκεκληῖειν 7, 129, ubi libri multi συγκεκληῖειν male, quemadmodum ἐκκληῖειν scriptum erat in veteribus

editionibus 1, 31, ubi nunc ἐκκληϊόμενοι e libris optimis legitur). Plusquamperfectum passivi ἀπεκεκλέατο (alii ἀποκεκλέατο) legitur 9, 50, quod ἀπεκεκληϊάτο scribendum. Nam κεκλέατο non hujus verbi, sed verbi καλέειν plusquamperfectum est. Sic κεκλέαται pro κέκληνται 2, 164. Substantivi κληΐς pro κλείς vel κλής unum apud Herodotum exemplum est 5, 108, ubi Κληΐδες τῆς Κύπρου promontorii nomen memoratur.

Κρέσσων et Μέζων Iones pro κρείσσων et μεΐζων dixerunt.

Λαγχάνειν. Futurum hujus verbi apud Atticos λήξομαι est, apud Iones λάζομαι, α brevis. Id apud Herodotum semel legitur 7, 144. Idem substantivo λάζις, quod λήξις Attici dicunt, bis usus est 4, 21. Pravo accentu λαΐιν apud Gregor. Cor. p. 534.

Λαμβάνειν. Quattuor sunt hujus verbi tempora, quorum formæ ab Atticis differunt. Nam perfectum activi non εἴληφα est, sed λελάβηκα (cum plusquamperfecto λελαβήκα), qua forma Eupolin quoque alicubi usum esse annotavit grammaticus in Crameri Anecd. Oxon. vol. 1, p. 268; perfectum passivi λελαμμι (α brevis), quod Attici plerumque εἴλημμαι, rarius ἐλέημμαι dixerunt. Sic præter alios Sophocles memoratus a grammatico Crameri l. c., qui addit τὸ τρίτον ἐλέηπται, τὸ πληθυντικὸν Ἰαχῶς ἐλεήφαται ex quibus verbis non potest colligi ἐλεήφαται apud scriptores Ionicos lectum esse. Aoristus primus passivi est ἐλάμφθην et futurum medium λάμψομαι. Adjectivum verbale, quod Atticis ληπτέος est, Iones λαμπτέος formarunt. Sic καταλαμπτέος 3, 127. Et φοιβάλαμπτος pro φοιβόληπτος 4, 13.

Ληός. Tres hujus nominis formæ in codicibus Herodoti reperiuntur, λαός λεώς ληός: vid. var. lect. ad 1, 22; 2, 124, 129; 4, 148; 5, 42; 8, 136. Quarum una vera habenda est ληός, comparanda cum νηός pro ναός ab Ionibus dicto, quam libri optimi servarunt 5, 42; et ipsum illud λεώς commendat, quod aliis in locis posuerunt librarii male interpretati veterum scripturam codicum ΛΕΟΣ. Accedunt ad hæc grammaticorum non contemnenda testimonia, Herodiani in Epitome Arcadii p. 36; 24, λαός καὶ ληός ponentis, Hesychii Ληόν per ἔθνη καὶ ὄχλον interpretantis, et grammatici in Crameri Anecd. Oxon. vol. 1, p. 267, 7: τὸ λαός ἀτρεπτον ἐμεινε παρ' Ὀμήρω, καίτοι τῇ μεταγενέστῃ Ἰάδι (id est scriptoribus Ionicis post Homërum) τραπέν «Ληὸν ἀθρήσας» Ἰππῶναξ. Diversas in nominibus propriis cum

λαός eompositis rationes secutus est Herodotus. Nam Λαοδάμαντος et Λαοδικῆς nominum formas Epicorum usu sancitas et Λεωπρίπτος Simonidis carminibus celebrati servavit non mutatas, nec Λαφάνους nomen (6, 127), cujus aliud exemplum est in inscr. Acarnaniæ apud Bœckh. vol. 2, n. 1794, a, b, alia forma induere voluit. Contra Λαβῶταν, nomen Spartanum, quod mutata tantum terminatione Λαβῶτην dixit Xenophon Hell. 1, 2, 18, in Λεωβῶτην mutavit, de quo disertè monuit Pausan. 3, 2, 3, non Ληβῶτην, qua forma utitur auctor inscriptionis apud Bœckh. vol. 2, n. 2268, eodemque modo Λεωκήδης scripsit 6, 127; Λεωφόρος 1, 187; Λεωσφέτερος 9, 33. Λεωτυχίδην vero, Spartanorum regem, Λευτυχίδα dixit, mira nominis forma, quæ non ex Λεωτυχίδα, sed ex Λεοτυχίδα contracta esse potest. Nominum in λαός exeuntium forma Attica usus est in λεως. Sic Μενέλεως 2, 113, 116, 118, 119 (cum adjectivo Μενελάος λιμήν 4, 169), Ἀρχεσίλεως 4, 159-165 (plural. Ἀρχεσίλεως τέσσερας 163), Ἀρχέλειος 7, 204 (sed Ἀρχέλαοι tribus Sicyoniae nomen 5, 68), Ἠγησίλεως 7, 204, Χαρίλεως 3, 145.

Λούειν. In hujus verbi formatione cum Atticis consentire videtur Herodotus. Nam λούνται legitur 1, 198 (ubi et duo optimæ notæ libri λούονται); 4, 75; λοῦσθαι 3, 124; ἐλοῦτο 3, 125; ex quo sequitur λουόμενοι, quod legitur in libris 3, 23, in λούμενοι esse mutandum.

Μαζός an μαστός dixerit Herodotus dubitatur. Prioris formæ tria reperiuntur exempla (2 85; 4, 202; 9, 112), quorum in duobus posterioribus libri plures alteram præbent formam μαστός, in qua omnes consentiunt 3, 133; 5, 18. Hæc igitur constanter restituenda videtur, non μαζός, quod librarii ex Homero ut alia multa invexerunt Ionici usus ignari, cujus testem habemus grammaticum in Crameri Anecd. Oxon. vol. 1, p. 443, 18: σεσημειῶται τὸ μαζός, ὅτι μονογενές ὃν ὀξύνεται μήποτε οὖν ἀναλογώτεροι οἱ Ἴωνες μαστὸν λέγοντες.

Μέγαθος pro μέγεθος et ὑπερμεγάθης pro ὑπερμεγέθης dixit. Librarii etsi in his quoque vocabulis interdum ad communis dialecti formas aberrarunt, de quo dixerunt Wessel. ad 1, 51, et Koen. ad Greg. Cor. p. 468, in universum tamen Ionicas satis diligenter servarunt.

Μέζων, μεζόνως. V. Κρέσσων.

Μεΐς pro μήν, forma ab Homero usurpata, quam dialecto Æolicæ tribuit Eustath. p. 1174, 19, legitur apud Herodotum 2, 82, et Hippocr. p. 256, 1: ἐν ταῖς ἑνδεκα μηνσὶ μεΐς ἐστι. De dativo μηνσὶ in μήνεσι corrupto diximus § 11.

Μεμετιμένος. V. Ἴέναι.

Μένειν et composita dixit Herodotus, non μίμνειν, quod sæpissime, etsi non constanter, apud Aretæum legitur et apud Lucian. De dea Syr. c. 29. Utraque forma poetæ epici usi sunt.

Μεσαμβρίη. V. Διπλήσιος.

Μετέπειτεν. V. Ἐπειτεν.

Μῆων pro Μαίων est 1, 7; et Μηῖονες (vel Μητόνες : nam de accentu dissentiunt grammatici) 7, 74 et 77, ubi præferenda videtur aliorum librorum scriptura Μχόνες, quæ exemplis Homericis commendatur. Similis diphthongi mutatio in nomine Θρασυδαῖος est, quod Θρασυδήϊος scriptum 9, 58.

Μιμνήσκειν. Imperativus præteriti passivi, qui apud Atticos μέμνησο est, μέμνεο est apud Herodotum 5, 105, nisi libri fallunt : quam formam ex Orphei Lith. 603 et epigrammate Anth. Pal. Append. 855 memoravit Lobeckius ad Buttmanni Gramm. vol. 2, p. 244. Plusquamperfecti ἐμέμνητο forma soluta ἐμεμνέατο apud Herodot. 2, 104.

Μνέα forma soluta pro μνᾶ. Vide § 9.

Μοῦνος pro μόνος dixerunt Iones omnes pariterque in derivatis et compositis, quorum exempla apud Herodotum sunt μουνούν, μουναρχέειν μουναρχίη μούναρχος, μουνογενής, μουνόκωλος, μουνόλιθος, μουνομαχέειν μουνομαχίη, μουνόφθαλμος, μουνοφυής.

Νεηνίης et νενίσχος pro νεανίας et νεανίσχος.

Νεοάλωτος in libris plerisque legitur 9, 120; ubi præferendum νεάλωτοι, quod in aliis est et apud Eustath. p. 1728, 35. Alia ratio adjectivi πενταέτης, quod Herodotus 1, 136 Homeri exemplo prætulit Attico πεντέτης, et φερέοικος 4, 46, qua forma jam Hesiodus usus est.

Νέειν (Accumulare) præsentis nulla apud Atticos exempla sunt, duo apud Herodotum, qui ἐπινέουσι dixit 4, 62, et περινέειν 6, 80. Aoristi vero νῆσαι forma Homericæ νῆσαι legitur 1, 50, et περινῆσαι 2, 107 bis, contra περινήσας 4, 164; συνένησε 1, 34; συννήσας 1, 86; 7, 107 : unde illis quoque in locis νῆσαι et περινῆσαι, quod libri nonnulli præbent, præferendum judico. Perfectum συννεύεαται (pro συννέηνται) legitur 4, 62.

Νηός pro ναός dixit Herodotus, ut ληός pro λαός, eodemque modo προνήϊον 1, 51, et προνηϊή Ἀθηναίη 1, 92; 8, 37, 39 : quam eandem esse quæ vulgo προναία dicatur observavit Harpocratio s. h. v., qua forma, olim a multis addubitata, hodie inscriptionum veterum auctoritate extra dubitationem posita (v. Curtium ad Inscr. Delph. p. 78), præter alios usi sunt Æschines in ora-

tionem contra Ctesiphontem p. 69, ab Harpocratio citatus, et Æschylus Eum. 26, quemadmodum περίναϊος et σύνναϊος pro περίναος et σύνναος dicitur : quæ comparavit Franckius in annot. ad Inscr. Richteri p. 150.

Νηῦς. Hujus nominis declinatio Ionica hæc est, νηῦς νεός νηϊ νέα, plur. νέες νεῶν νηυσί νέας. Frequentia in his formis peccata librorum, qui nominativi et dativi forma decepti νηός νῆα νῆες et νῆας scripserunt : de quo dixit Schweigh. in Lexico vol. 2, p. 125. Accusativi pluralis formam Ionicam annotavit Gregor. Cor. p. 400 : τὰς νῆας νέας λέγουσι συστέλλοντες τὸ η εἰς ε.

Νοέειν. Aoristus νοῆσαι et perfectum νενόημαι ab Ionibus in νῶσαι et νένωμαι contrahuntur : de quo diximus § 4.

Νοσσεύειν. Νενοσσευμένα forma ab Atticorum usu, de quo videndus Phrynichus p. 206 edit. Loeck., aliena legitur 1, 159, quæ nihil causæ esset cur in dubitationem vocaretur apud Herodotum, nisi νεοσσιᾶς et νεοσσιέων legeretur 3, 111, ubi nulla e libris annotata scripturæ discrepantia est præter νεοσιέων ex editione Aldina. Parum enim verisimile est alia verbi alia substantivi forma uti placuisse Herodoto. Quamobrem recte judicasse Portum puto, qui νενοσσευμένα restituit.

Νοῦσος Herodotus ceterique scriptores Ionici præeuntibus poetis epicis constanter dixerunt pro νόσος, pariterque adjectivum ἄνουσος scriptum apud Herodotum 1, 32 : verbi vero νοσέω vocalis simplex tanta constantia, ut videtur, in libris est servata, ut vix ulla relicta sint vestigia diphthongi, velut νουσέων apud Aretæum p. 81, B, cujus discriminis rationem probabilem excogitare ego non possum. Quamobrem diphthongum ubique restituendam censeo et verbo νουσέω et ceteris derivatis, velut ἀνόσως ἐπινόσως, νούσημα et νουσηρός (quæ apud Hippocratem et Aretæum modo sic modo per vocalem simplicem scribuntur), quemadmodum μοῦνος et οὔνομα diphthongum communem habent cum derivatis et compositis suis omnibus.

Ξείνος pro ξένος ejusque derivata et composita omnia per diphthongum ab Ionibus dicuntur, velut ξεινίζειν ξεινικός ξείνιος ξεινοκτονέειν et πρό-ξεινος, quod πρόξενος scriptum olim 8, 136, consentientibus, ut videtur, codicibus, qui alibi non raro hoc quoque in nomine servarunt diphthongum; quæ ne a nominibus propriis quidem aliena est habita, velut Τιμόξεινος 8, 128.

Ξυνός, qua forma veteres Epici constanter et de Tragicis Æschylus et Sophocles aliquoties usi

sunt, apud Herodotum quoque aliquot in locis legitur, longe frequentius tamen κοινός et composita ἐπίκοινος et ἀνακοινοῦσθαι. Poetæ lyrici utraque forma usi sunt, prout metro commodum esset.

Ὀγδώκοντα. V. § 4.

Ὀδμή ab Ionibus pro ὁσμῇ dici testatur præter alios Phrynichus p. 89 ed. Lob. : ὁσμῇ χρῆ λέγειν διὰ τοῦ σ· διὰ γὰρ τοῦ δ ὁδμή Ἰώνων. Παρανομεῖ γοῦν Ξενοφῶν εἰς τὴν πάτριον διάλεκτον ὁδμή λέγων. Apud Herodotum præter ὁδμή legitur etiam adjectivum δύσοδμος 3, 112.

Οἰδοῖον pro αἰδοῖον dictum Ionibus tribuere videtur Orion in Etym. M. p. 31, 2. Apud Herodotum constanter αἰδοῖον, ut 2, 48, 51, 102, 104, 106; 3, 103, 149.

Οἰκέναι pro εἰκέναι. Οἷκε οἷκασι οἰκῶς οἰκός satis diligenter servata sunt in codicibus Herodoti : de quo dixit Schweighæuserus in Lexico vol. 1, p. 186. Recte igitur οἰκότης quoque pro vulgato olim εἰκότης 2, 25, ex aliquot optimæ notæ libris jam ab Wesselingio restitutum.

Ὀπέων, ὠνος, forma Ionica pro ὀπάων, ὠνος, servata in libris 9, 50, 51; unde eandem restitui 5, 111, ubi libri in ὀπάων consentiunt. V. § 11.

Ὀρτή et ὀρτάζειν pro ἐορτή et ἐορτάζειν frequens apud Herodotum aliosque hujus dialecti scriptores. Formæ Ionicæ unum in poesi Attica exemplum superest Ionis tragici apud Athen. 6, p. 258, F : ἐνιαυσίαν γὰρ δεῖ με τὴν ὀρτὴν ἀγεῖν· nam sic codicis scripturam ἐορτήν emendavi. De qua correctione immerito, ut opinor, dubitavit Meinekius in Exercit. in Athen. I, p. 22, qui quod unicum hoc esset Ionicæ formæ apud Tragicos exemplum, transpositis vocabulis numerisque minus elegantibus scribere maluit, ἐνιαυσίαν γὰρ τὴν ἐορτὴν δεῖ μ' ἀγεῖν. Cui conjecturæ, quæ mihi quoque in promptu erat, alteram consulto prætuleram. Nam si Euripidi Electr. 625, forma Æolica ἐροτις semel uti licuit, quidni Ionica semel uti licuerit Ioni? Adjectivum ἀνεόρταστος legitur in fragmento Democriti apud Stob. Flor. 16, 21. Quod ἀνόρταστος scribendum videtur.

Ὀὺ particulæ formis præter hanc ipsam usus est Herodotus duabus οὐκ et οὐκί pro Attico οὐχί : nam tertiæ οὐχ locus non fuit, quum literas tenues ante spiritum asperum in asperas non mutet.

Ὀύκων. V. § 2ν.

Ὀύλυπος montis nomen in libris plerisque per diphthongum scribitur (1, 36, 43, 56; 7,

74, 129, 173) uno excepto loco 7, 128, eodemque modo Ούλυμπιηνοί 7, 74. Quo indicio suspicari licet reliqua quoque hujus stirpis nomina, Ὀλυμπιάς Ὀλυμπίη Ὀλυμπικός Ὀλύμπιος Ὀλυμπιονίκης et Ὀλυμπιοδώρου nomen (9, 21), omnia per diphthongum esse scribenda.

Ὀῦνομα ejusque derivata (ὀνομάζειν ὀνομαίνειν ὀνομαστός) ab Ionibus per diphthongum scribuntur, quæ nominibus propriis quoque Ὀνομάκριτος 7, 6, et Ὀνομαστός 6, 127, restituenda videtur. Nam quum in nominibus cum ξένος compositis forma Ionica ξένος adsciscatur, nulla excogitari ratio potest, cur non idem factum sit in nominibus cum ὄνομα compositis. Ὀῦνομα cum articulo conjunctum sæpissime in libris recte scriptum τὸ οῦνομα, aliis tamen in locis non paucis librarii crasin Atticam intulerunt τοῦνομα, quæ locum non habet in forma vocabuli Ionica. Quamobrem ubique τὸ οῦνομα scripsi. Difficilior de augmento verbi ὀνομάζειν et compositorum (ἐπονομάζειν μετονομάζειν προσονομάζειν) quæstio est. Nam codices Herodoti inter triplicem fluctuant temporum præteritorum scripturam, modo ὀνόμασα ὀνόμασται etc., modo eadem per ω vel ου scripta exhibentes. Ac prima quidem scribendi ratio manifesto falsa est : nam augmentum si omittere placuit Herodoto, necessario οὔνομαζον οὔνομαχα οὔνομασα οὔνομασμαι dicere debuit. Itaque hoc solum quærendum relinquitur, utrum augmentum an diphthongus Ionica potior visa sit Herodoto. Ego augmentum prætuli, quod majorem a libris auctoritatem habere videbatur : quanquam non diffiteor alteram quoque scripturam habere quo commendetur. Nam quum Herodotus verbis Ionicæ linguæ propriis, qualia sunt ἀγινέειν ἀναισιμῶν ἀρρωδέειν ἀρτέεσθαι ἐσσοῦν, augmentum nusquam videatur adhibuisse, idem ei placere potuit in verbo οὔνομάζειν et, cujus ratio eadem, οὐρίζειν. Hujus enim verbi aoristus οὔρισε et οὔρισαν, non ὄρισε ὄρισαν, scriptus in libris omnibus 3, 142; 6, 108.

Ουρος, ὅ, pro ὄρος, ὅ, mutato propter diphthongum spiritu dixerunt Iones, pariterque in derivatis οὐρίζειν οὔρισμα ὄμουρος πρόσσυρος προσόμουρος (nisi hoc ex ὄμουρος vel πρόσσυρος corruptum est 4, 173) et reliquis omnibus. Non minus certum est οὔρος, τὸ, pro ὄρος, τὸ, constanter dictum esse, ut vix operæ pretium sit notare codices Herodoti tribus quattuorve in locis in ὄρος consentire.

Ὄτω non solum ante consonantes, sed etiam ante vocales dixit Herodotus. Quæ lex quum satis diligenter servata in codicibus sit, pauca

formæ οὕτως ante vocalem positæ exempla, quæ vulgo ferebantur, correxi.

Πιέζειν. Participium *πιεζόμενος* in codicibus nonnullis *πιεζεύμενος* scriptum 3, 146; 6, 108; 8, 142. Nihil tribuendum paucis his locis, quibus major obstat alterius formæ exemplorum numerus. De quo dixi § 16.

Πιμπλάναι. Vitiosa hujus verbi forma *ἐμπιπλέει* legitur 7, 39, ubi duo codices *ἐμπιπλεῖ* (ut vulgo apud Hippocr. p. 464, 27) vel *ἐπιπλεῖ*, recte alius *ἐμπιπλᾷ*, quam scripturam confirmat Stobæus Flor. 20, 46, ubi vulgo quidem *ἐμπιπλη*, sed codex optimus *ἐμπίπλα*, quod *ἐμπιπλᾷ* est, ut *ἰστᾷ* pro *ἰστησι* dixit Herodotus. Non magis ferri potest *ἐπιμπλέατο* vel *ἐπιπλέατο*, quod vulgo lectum 3, 88, in *ἐπιμπλάτο* mutavi, ut 3, 108, e libris correctum pro vulgato *ἐπιμπλέετο*. Accedunt ad hæc exempla formarum in libris omnibus recte scriptarum *ἀναπίπλαμεν* 6, 12; *ἐμπιπλᾷσι* 4, 72; *πίμπλασθαι* 3, 84; *ἐμπιπλάμενος* 1, 112; 8, 117, et conjunctivus *πίμπληται* 7, 37. Ex quibus manifestum est conjugationem hujus verbi apud Herodotum eandem esse quam verbi *ἰσάναι*. Apud Hesiodum quod legitur *πιμπλεῦσαι* (Theogon. 880) ex *πιμπλέουσαι* contractum est, quod pro *πιμπλῶσαι* dictum, ut *δρέουσαι* pro *δρῶσαι*, si recte habet scriptura illa, de quo magnopere dubito. Nam quum Homerus *πιμπλᾷσι* dixerit, multo probabilius est Hesiodum quoque *πιμπλᾷσαι* scripsisse, quod ipsum H. Stephanus in Thesouro posuit, præeunte Lexico septemvirali, sumptum, ut opinor, ex editione Iuntina, in qua *πιμπλῆσαι* scriptum ut in aliquot codicibus, quod ex *πιμπλᾷσαι* corruptum esse judicavit emendationis illius auctor.

Πλέος, πλέη, πλέον pro Attico *πλέως, πλέα, πλέων*. Sic *βίχους οἴνου πλέους* 1, 194; *τάφρος πλέη ὕδατος* 1, 178; *χειρῖδι πλέη ἀργυρίου* 6, 72. Formam contractam *πλῆ* ex Diogene Apolloniata annotavit Herodianus Περὶ μὲν. λέξ. p. 7, 7, ἄγνωστον τοῖς ἄλλοις dicens.

Πλώειν et reliqua hujus verbi compositorumque tempora per ω scripta apud Herodotum tanto confirmata sunt exemplorum numero, ut locis reliquis, quamvis ipsis quoque numerosis, in quibus vulgares formæ *πλέειν πλεῦσαι πλεύσεισθαι* etc. legebantur, Ionicas restituere non dubitaverim.

Πολύτης forma Ionica pro *πολίτης* in codicibus Herodoti satis accurate servata, ita ut uni tantum loco 1, 96 sine librorum auctoritate *πολιζτέων* pro *πολιτέων* restituendum fuerit ab editoribus. Sed præterea adjectivum gentile

Ἡλιουπολίται sive sic sive divisiim *Ἡλίου πολῖται* scriptum legitur 2, 3, et *Καλλιπολίτας* 7, 154, quos non dubitandum quin *Ἡλιοπολιήτας* et *Καλλιπολιήτας* dixerit Herodotus. Sic *Ἱεραπολιήτης* in epigrammate apud Plut. Mor. p. 14, B: *Εὐρυδίκη Ἱεραπολιήτης τόνδ' ἀνέθηκε*.

Πολλάκι formam epicam vulgo lectam 1, 36; 2, 2, in *πολλάκις* mutavi ex aliquot codicibus: nam hac tantum forma utitur Herodotus. V. 2, 134; 3, 74, 160; 4, 3, 79; 7, 46.

Πολλαπλήσιος. V. *Διπλήσιος*.

Πολλός. Poetæ epici tribus usi sunt hujus adjectivi formis, *πολὺς πολὺς πολλός*, Herodotus una *πολλός πολλή πολλόν*, cujus tanta apud eum est exemplorum copia ut non difficile intellectu sit paucos quosdam locos, in quibus libri *πολὺς* vel *πολύ* præbent (velut 3, 57; 6, 72, 125; 7, 46, 160), ad ceterorum exemplum esse refingendos. Aliquanto major apud Hippocratem et Aretæum codicum fluctuatio est inter tres quas supra dicebam formas, quibus apud Hippocratem quarta interdum accessit *πουλλός*, ab librariis excogitata, veterum Græcorum auribus non audita. Composita cum hoc adjectivo, velut *πολυάργυρος πολυαρχής πολύγονος πολύκαρπος*, a *πολὺς* formantur ab Herodoto, non a *πουλὺς*, quod male illatum erat 1, 56, ubi vulgatum *πολυπλάνητος* ex codice suo (et Stephano Byz. s. v. *Δώριον*) correxit Schweighæuserus. Simili errore *πολύ* olim legebatur 3, 38.

Πόμα, forma a Polluce 6, 15 aliisque grammaticis agnita, ter apud Herodotum legitur 3, 22 et 23, et frequens est apud Hippocratem et Aretæum. Eandem quum librarij non raro scriptis Atticorum intulerint, quos *πῶμα* dixisse extra dubitationem positum est, facile apparet ne Ionicorum quidem scriptorum exempla satis certa haberi posse.

Προσίκελος. V. *Ἰκελος*.

Πτώσσειν pro *πτήσσειν* legitur apud Herodotum 9, 48. Hanc formam, qua etiam poetæ epici usi sunt, Ionicæ dialecto tribuit Eustath. p. 484, 3. Eadem bis legitur apud Euripidem (Bacch. 223, Hec. 1064), qui alibi non raro *πτήσσειν* dixit ut Æschylus et Sophocles.

Ῥέεθρον forma soluta pro *ρεῖθρον*: cujus exempla plurima sunt apud Herodotum.

Σίνεσθαι. Recta hæc est verbi forma, jam ab Homero usurpata, qua non dubitandum est quin Herodotus quoque sola usus sit. Nam quæ in codicibus modo pluribus modo paucioribus passim reperiuntur formæ *σινέεσθαι σινεόμενοι*

et, in qua semel (5, 81) libri omnes consentiunt, ἐσινέοντο, librariorum videntur esse peccata, quibus fortasse verbi σιτέσθαι similitudo fraudi fuit. V. var. lect. ad 4, 123; 9, 13, 49, 73, 87, 120.

Μικρός dixit Herodotus, non μικρός, quod paucis quibusdam in locis ab librariis positum correxi. Nimia Matthiæ fuit diligentia, qui post vocabula in literam σ exeuntia μικρός scribendum esse censuit in annotatione ad 1, 5.

Σός ab librariis interdum in σώς mutatum : v. var. lect. ad 2, 181; 5, 96; 6, 86; 8, 39. In σῶσαι consentiunt libri omnes 1, 66, ubi σάαι jam ab Schæfero restitutum, in σῶων et σῶα 2, 121 (p. 110, 12); 4, 124. Suspectum etiam σῶς 1, 24; 4, 76.

Σταθμοῦσθαι pro σταθμᾶσθαι dixerunt Iones, quemadmodum ἡττᾶν in ἐσσοῦν mutarunt. Sic apud Herodotum σταθμῶσασθαι 3, 15; 4, 58; 7, 10, 11, 214 : quorum ad locorum exemplum non dubito quin corrigendi sint alii quibus vulgarem formam intulerunt librarii, σταθμησάμενος pro σταθμῶσάμενος scripto 2, 2; 9, 37, et σταθμῶμενος σταθμεόμενος vel σταθμεύμενος 2, 150; 7, 237, pro σταθμούμενος vel σταθμεύμενος, quod 8, 130 legitur : de qua forma dixi § 19 b et c.

Στεινός Iones dixerunt pro στενός, ut κεινός pro κενός. Apud Herodotum στεινός et comparativus στεινότερος et compositum στεινόπορος leguntur.

Σύν. Qua Attici veteres sæpissime inter eosque Thucydides constanter usi sunt præpositionis σύν forma durior ἐξύν, ei Herodotus molliorem σύν ita prætulit ut ab altera prorsus abstinuisse videatur : de quo recte iudicavit Schweighæuserus in Lexico s. v. Σύν, ubi unum tantum codicem Schellershemianum inde a libro sexto frequentius ἐξύν inferre annotavit, et s. v. Ξυμῖξας, ubi pauca quædam ex uno alteroque codice exempla commemoravit de vocabulis ξύμμαχος ξυμῖξας ξυνήνευκε ξυμφορή ξύμπαντες, quæ nullius plane momenti sunt si cum aliorum comparentur multitudine, in quibus libri in σύν consentiunt. Quamobrem non dubitandum esse puto quin ξυμμάχους 3, 37 in συμάχους et ἀξυνετώτερον, quod in libris omnibus legitur 3, 81, in ἀσυνετώτερον sit mutandum, quemadmodum συνετά nullo turbatum librorum dissensu legitur 2, 57.

Major de ceteris scriptoribus Ionicis dubitatio est. Nam in libris Hippocraticis centena sunt utriusque formæ exempla, codicibus modo in alterutra consentientibus, modo inter utramque.

fluctuantibus, ita tamen ut ἐξύν aliquanto plus præsidii a codicibus habere videatur; eademque fere in aliis scriptoribus inconstantia animadvertitur, velut in fragmentis Democriti apud Stobæum, in quibus ἐξύν legitur Floril. 94, 24; ξυγγωρέειν 108, 64; ξύμπας 40, 7; ξυμφορή 7, 32, 112, 10; ξυνῖσαι 112, 10; ξυνουσίη 6, 57 : contra συγγινώσκεισθαι 43, 44; συμφέρον 20, 62; συμφορή 105, 68; συναγωγή 10, 65; συνειδήσει 120, 20; συνεχές 92, 14; συντέτανται 37, 26.

Τάμνειν pro τέμνειν, ex Herodoto et Hippocrate annotatum ab Gregorio Cor. p. 476, pariterque ἔταμον Epicorum exemplo dixerunt Iones : cujus exempla plurima sunt apud Herodotum et verbi simplicis et compositorum ἀποτάμνειν διατάμνειν περιτάμνειν συντάμνειν. Aoristus ἔταμον est, qua forma Attici quoque veteres interdum pro ἔτεμον usi sunt. Forma media ταμέσθαι est apud Herodotum 5, 82.

Ταξιάρχης et similia nomina, quæ in αρχος potius terminare solent antiquiores scriptores Attici, primæ declinationi attribuere maluit Herodotus, ut videtur. Nam ταξιάρχων, non ταξιάρχων, in libris plerisque scriptum 7, 99; 9, 53; στρατάρχης in omnibus 3, 157; στρατάρχῃ 8, 45, et χιλιάρχας μυριάρχας ἑκατοντάρχας 7, 81. Fortasse igitur τοὺς ταξιάρχους 9, 42, in τοὺς ταξιάρχας mutandum. Contra in ναύαρχος et ναύαρχοι libri consentiunt 7, 59, 100, et 8, 42.

Τέσσαρες, τέσσαρα, pro τέσσαρες τέσσαρα dixerunt Iones, eandemque vocalis mutationem numeralibus hinc derivatis adhibuerunt, τεσσερεσχαλδεκα τεσσεράκοντα. Librarii vero interdum formas communes posuerunt, velut 1, 51, ubi libri omnes τέσσαρας, quod correxit Schæferus, et 6, 41, ubi plerique τέσσαραι.

Τέως pro ἕως dixisse Herodotum editores sibi persuaserunt uno adducti exemplo 4, 165, ubi ἕως restitui. Contrario modo peccatum 8, 74, ubi ἕως μὲν — τέλος in libris omnibus legitur, quod τέως scripsisse Herodotum aliorum locorum non paucorum comparatio docet, in quibus τέως μὲν respondentes habet formulas ἔπειτεν δέ, μετὰ δέ, τέλος δέ.

Τιήρης, ὁ, forma Ionica pro τιάρα, ἡ, servata in libris 8, 120 : τιήρη χρυσοπάστῳ. Forma partim Attica partim Ionica τὸν τιάραν 1, 132; πίλους τιάρας 3, 12; τιάρας καλυμένους 7, 61; quæ τιήρην et τιήρας scribenda esse jam ab aliis est intellectum. Apud Lucianum De dea Syr. c. 42, τιάρη χρυσέῃ, quod ipsum quoque τιήρη scribendum.

Τιθέναί. Hujus verbi conjugatio Ionica ab

Attica formis quibusdam differt a conjugatione in *έω* sumptis, quemadmodum *ίστημι* et *δίδωμι* formas quasdam mutantur conjugationi in *άω* et *ώω* proprias : quas omnes non raro interpolantur librarii ad Atticæ conjugationis formulas aberrantes. Ac primo quidem pro *τίθης* et *τίθησι* Iones *τιθείς* et *τιθεῖ* dixerunt, ut *ιστάς* *ιστᾶ* *διδούς* *διδοῖ* pro *ίστης* *ίστησι* *δίδως* *δίδωσι*. Sic *ἐπιτιθείς* apud Herodotum 5, 95; *προτιθείς* 1, 133; *τιθεῖ* 1, 113; *ἐπιτιθεῖ* 5, 95; 7, 35; *παραιτιθεῖ* 4, 73; *προτιθεῖ* 1, 133. Tertiæ personæ pluralis *τιθείσι* compositorumque exempla, partim in *τιθέασι* ab librariis mutata, sunt 3, 53; 4, 23, 34, 67; 5, 8; 7, 197. Imperfectum est *ἐτίθεα* pro *ἐτίθην* et *ἐτίθεις* *ἐτίθει* pro *ἐτίθης* *ἐτίθη*, ut *ίστα* et *ἐδίδου* pro *ίστη* et *ἐδίδω*. Sic *ὑπερετίθεα* 3, 155; *περιετίθει* 6, 69; unde *προετίθει* 8, 49 in *προετίθει* mutandum. De aoristo *θῶ* et *θῶμαι* in *θέω* et *θέωμαι* soluto dixi § 18 *c*, de formis passivis *τιθέαται* *ἐτιθέατο* pro *τίθενται* *ἐτίθεντο* ibidem *d*.

Τράπειν. Communis dialecti formis *τρέπω* *ἐτρέπον* *τρέπομαι* *ἐτρεπόμην* *ἐτρέφην* respondent Ionicæ *τράπω* — *ἐτράφην*. Servatur vero litera *ε* in aoristo et futuro *ἐτρεψα* *τρέψω*, quibus ipsis quoque *α* interdum illatum a librariis. V. exempla ab Schweighæusero memorata in Lexico s. v. *Ἐπιτρέπω*.

Τρώμα et derivata *τρωματίας* *τρωματίζειν* etc. Iones constanter dixerunt pro *τραῦμα*. Id librarii passim *τρώμα* vel *τρώύμα* scripserunt, quemadmodum *θῶμα* in *θωύμα* vel *θώύμα* mutarunt, de quo supra diximus.

Ὑπερόχος pro *ὑπέροχος* libri multi et boni præbent 5, 92, 7, p. 268, 52, et recte fortasse : quanquam librarii formam Homericam fere ubique vulgari substituerunt, etiam ubi locus ei non est, velut *Æsch. Prom. 429*, *Soph. Trach. 1096*.

Ὑπερμεγέθης. V. *Μέγαθος*.

Υς potius quam *σῦς* dixit Herodotus, si quid exemplorum numero codicumque auctoritati est tribuendum : vide 1, 36, 43; 2, 14, 47, 68, 70; 4, 192, 186, cum var. lect. Prætulit vero Homericum *συνώτης* (2, 47, 48) Attico *ὁδοσχος*. Contra Lucianus *σῦς*, *De dea Syr. c. 6*, 12, 54.

Φέρειν. Aoristis Atticis *ἤνευχα* et *ἤνευκον* non utuntur Iones, qui *ἤνειχα* *ἤνεικάμην*, *ἐνείχαι* *ἐνείχασθαι*, dixerunt.

Χεῖρ. Magna est codicum Herodoti inconstantia in exhibendis formis *χειρός* *χειρί* *χείρα* *χειρες* *χειρῶν* *χειρας* et *χερός* *χερί* *χέρα* *χέρες* *χερῶν* *χέρας*. Videtur tamen præferenda esse diphthongus,

cujus non dubius apud Herodotum usus est in adjectivis cum *χείρ* compositis, velut *χειροθήης* et *χειροποίητος*.

Χράσθαι *χράται* *ἐχράτο* *χράσθω* *χράσθων* eorumque composita Iones dixerunt pro Atticis *χρήσθαι* *χρήτο*, *χρήσθω* *χρήσθων*, quæ illis passim substituerunt librarii. Iisdem, ut opinor, acceptas referimus apud Herodotum (nam de aliis scriptoribus nunc non quæram) formas locis pluribus obvias *χρέεσθαι* *χρέεται* *ἐχρέετο*, quæ ex formis fictæ videntur *ω* in *εω* vel *ειω* solutum habentibus, quarum ratio alia est, ut *χρέονται* et conjunctivo *χρέωνται* pro *χρῶνται*, *ἐχρέοντο* pro *ἐχρῶντο*, *χρεώμενος* (vel potius *χρεόμενος* : v. § 19 *b*) pro *χρώμενος*. Imperativus *χρέω* 1, 155, rectius *χρέο* scribi videtur, quod restitutum ab Schæfero et frequens est apud Hippocratem, quanquam apud hunc quoque libri non raro *χρέω* præbent vel formam vulgarem *χρῶ*, quæ eximenda est fragmento Democriti apud Stobæum *Flor. 62*, 45. Eadem formarum activarum ratio, *χράν* *χράς* *χρά* *ἐχρα* cum compositis *ἀποχράν* *ἀποχρά* *ἀπέχρα* (male *ἀπέχρη* scripto in libris plerisque 1, 66) *καταχρά* *κατέχρα*. Participium *χρώσα* in *χρέουσα* solutum 7, 111 (ubi libri optimi *χρέωσα*, ut alibi *δρέωντες* pro *δρέοντες*) : ex quo sequitur *ἀποχρώσι* vulgo lectum 5, 31, in *ἀποχρέουσι* mutandum fuisse.

Ὦν forma Ionica pro *οὖν*, annotata ab Apollonio Dysc. *De adverb. p. 495*, 8, et in compositis *γῶν* pro *γοῦν*, *οὐκῶν* et *οὐκων* pro *οὐκοῦν* et *οὐκουν*, *τοιγαρῶν* pro *τοιγαροῦν*.

§ 22.

De dialecto Ionica Luciani.

De scriptoribus qui vel ante vel post Herodotum Ionice scripserunt etsi dicere alienum est a proposito meo, duas tamen scriptiunculas Ionicas, quæ inter Luciani opera leguntur, paullo accuratius pertractandas mihi sumam, quoniam, exceptis paucorum quorundam vocabulorum formis, totæ sunt ad imitationem Herodoti compositæ. Sequar autem paginarum versuumque numeros editionis Didotianæ, correctionesque quæ minus certæ videantur addito interrogandi signo ab ceteris distinguam.

I.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΡΙΠΣ ΘΕΟΥ.

P. 733, 15. *ἐννοίην λαβεῖν*] *ἐννοίαν λαβέειν*. — 18. *πολλοστῶ*] *πολλῶ* *τεω* corrigendum esse supra

diximus § 13. — 22. ἔσαν] ἦσαν, quod legitur p. 376, 50. — πολὺ] πολλόν : quæ forma servata in libris est infra p. 733, 26; 734, 24; 735, 26, 52; 736, 39; 738, 16, 47; 741, 8, 21; 742, 39; 744, 39, 46, et Περὶ τῆς ἀστρολογίης p. 373, 48; 374, 2, 26; 375, 28, 53; 376, 2; 377, 22. — 31. βασιλῆος] βασιλέος. — 34. εἰς] ἐς. — 37. ἐφεζομένην] ἐπεζομένην.

734, 15. τρέπεται] τράπεται. — 17, 20. θῶμα] θῶμα? — 18. γίγνεται] γίνεται : quod legitur p. 747, 8. — 19. ἐθησάμην] ἐθησάμην. — 46. πόλει] πόλι : quod in editione Didotiana pro vulgato πόλει restitui p. 737, 54; 738, 49; 739, 25; 746, 39; 747, 8. — 48. θούματα] θύματα? — 52. κλεισθέντος] κληϊσθέντος.

735, 3. ἀποκέσται] ἀποκέσται : nam vulgata scriptura etsi eo defendi potest quod κεκοσμέσται c. 39 cum neutro plurali conjunctum legitur (nisi hoc ipsum quoque corruptum est), tamen quum in aliis hujus libelli locis codices inter χέσται et χέσται fluctuant, probabilius videtur ἀποκέσται. — 14. ἐπὶ τοῦ] similiter ἐπὶ τῶν p. 736, 48, 52; ἐπὶ τοῖσι p. 740, 49; ἐπὶ τῆς p. 742, 1; ἀπὸ τῶν p. 741, 37; quæ in ἐπ' οὐ ἐπ' ὧν ἐπ' οἷσι ἐπ' ἧς ἀπ' ὧν ex usu Herodoti mutanda erunt, si Lucianus ἀντ' ὧν scripsit p. 735, 23. Ἐπὶ τοῖσι p. 375, 30, quod Herodotus ἐπ' οἷσι dicit. Contra ἐν οἷς p. 374, 19, pro Herodoteo ἐν τοῖσι, quod legitur p. 376, 36, ubi tamen ἐν δὲ τοῖσι scribendum videtur. — 23. σφίσιν] σφίσι. — 28. ἐλίπετο] ἐλείπετο. — 29. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 36. ἐπλευσαν] ἐπλωσαν. — 39. πόλει] πόλι. — θωυμάσαι] θωμάσαι? — 44, 45. μικρὸν] σμικρόν.

736, 7. ἐθησάμην, θέημα ξένον· ἡμισέη] ἐθησάμην, θέημα ξείνον· ἡμίσεα. — 9. πόλει] πόλι. — 14. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 21. ἱερὸς error typothetæ pro ἱρός. — 25. Σαμόθρακες] Σαμοθρήκες. — 26. ἔτεμε] ἔταμε. — 27. θηλέην] θήλεαν. — 37. τέμνονται] τάμνονται. — 43. κείνην] ἐκείνην : quæ forma legitur p. 737, 7, 10; 741, 1, 35; 742, 19, 26, 40; 744, 5, 9; 746, 21, et ex codicibus restituenda est p. 747, 4. Conf. ad p. 372, 13. — 47. ἐστᾶσι] ἐστέασι? — 48, 52. ἐπὶ τῶν] ἐπ' ὧν. — 53. μικροῦς] σμικρούς.

737, 7. βασιλῆος] βασιλέος. — 11. ἐπινοίη] ἐπίνοια. — 12. κατέλαβεν] κατέλαβε. — 13. ἔκειτο] ἔκειτο. — 14. ἐτρέπετο] ἐτράπετο. — 20. ἔχε] εἶχε. — 24. ἀρξάτο... ἔχετο] ἤρξατο... εἶχετο. — 25. γιγνόμενα] γινόμενα. — 27. ὄρρωδέοντα] ὄρρωδέοντα. — 29. φρενοβλαβεῖη] φρενοβλάβεια. — 34, et 740, 48. ἔσχετο] εἶχετο vel ἔσχετο. — 36. προξενείν] προξενείν. — 37. ἀμείβετο] ἡμείβετο vel ἀμείβεται. — 46. ἔην] ἦν, ut p. 739, 2, nisi, quod non credo, illud contra usum Herodoti dixit ut

ἔμμεναι; ἔην iterum p. 744, 43, ubi cod. Gorlic. ἦν, in quo omnes consentiunt p. 376, 23. — 47. τουτέοισι] τούτοις. — 53. ἐθέσαστο] ἐθησάσαστο. — 55. ἀπείλεε] ἡπείλεε.

738, 1. οὐδεμίην] οὐδεμίαν. — 6. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 15. λίσσετο] ἐλίσσετο. — 17. ὄρρωδες] ἄρρωδες. — 29. εἰπὼν] εἶπας? — 30. μικρὸν] σμικρόν. — 31. ἔπειτα] ἔπειτεν? — 33. βασιλῆα] βασιλέα. — οἰκηλοῖσι] οἰκίοις. — 40. σῶον] σόνον. — 46. ὄρρωδες] ἄρρωδες. — 47. συνόντα] συνεόντα. — ἄρχετο] ἤρχετο. — 49. τουτέων] τούτων.

739, 5. αἰδέετο] ἡδέετο. — 8. ἀγνοίην] ἀγνοίαν. — 10. οἰκῆα] οἰκία. — 11. αὐλίζετο] ἡυλίζετο. — λίσσετο... ἄπτετο] ἐλίσσετο... ἤπτετο. — 13. ἀναίνετο] ἡναίνετο. — 14. Ἀπειλούσης] Ἀπειλεούσης. — 18. ἔλπετο] ἤλπετο. — 20. ἀπρήκτοιο] ἀπρήκτου. Ἔστιν] ἔστι. — 21. γίγνεται] γίνεται, pariterque 27. — 31. πείρην] πείραν. — 33. ταῦτι] ταῦτά. — 34. Σθενεδοίην] Σθενέδοιαν. — 41. ἔχε] εἶχε. — 44. ἄρχετο] ἤρχετο. — προῦφερε] προέφερε. — 46. τρισσά] τριζά? — 51. ἐργασμένον] εἰργασμένον ex codd., ut εἰργάσαστο p. 740, 12, διαιργάσαστο p. 740, 39. Conf. ad p. 376, 21. — 53. φθέγγαστο] ἐφθέγγαστο. — 54. εἵνεκα] εἵνεκεν?

740, 4. ἐπέδειξε] ἐπέδεξε. — 6. ὄρρωδέων] ἄρρωδέων. — 8. δεσπότεα] δεσπότην. — 17. αὐτέων] αὐτῶν. — 29. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 31. Ἑρμοκλέους] Ἑρμοκλέος, ut Ἑρακλέος p. 733, 24, 25. — 34. ἔτεμον] ἔταμον. — 38. ἀνανδρήη] ἀνανδρή. — 45. τουτέων] τούτων. — 46. συνενείχθη] συνηνείχθη. — 47. τε ὄντα] τ' ἔόντα. — 48. ἔσχετο] V. ad p. 737, 34. — 49. Ἐπὶ τοῖσι] Ἐπ' οἷσι. — 52. ἐξαπατέοιτο] ἐξαπατῶτο.

741, 1. αὐτέων] αὐτῶν. — 2, 18, 25. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 3. εἰπεῖν] εἶπαι? — 6. κέσται] χέσται. — 7. περιέσται] περιέσται. — 11. ἐστᾶσι] ἐστέασι? — 13. τουτέων] τούτων. — 19. συμφορῆς] συμφορῆς, ut p. 744, 4. — 21. ὄρρωδέοντες] ἄρρωδέοντες. — 23. τουτέοισι] τούτοις. — 25. κατίζουσιν] κατίζουσι. — 30. προσφυῶν] προσφυέων. — 32. ὄπωπεν] ὄπωπε. — 35. ἀφείς] ἀπείς. — 37. ἀπὸ τῶν] ἀπ' ὧν. — 38. εἶπον] εἶπα? — 40. ἀφέντες] ἀπέντες. — 42. τοῦνομα] τὸ οὔνομα. — 47. ἐπικέσται] ἐπικέσται. — 48. ἐστὶν] ἐστί. — 49. οὐκ ἔχω ἐρέειν] Constructio vitiosa pro οὐκ ἔχω εἶπαι, ut loquitur Herodotus 3, 116. Non minus vitiose dictum est ἐπερέεται p. 743, 35, pro Herodoteo ἐπειρωτᾶ. — 50. ὄρρωδίη] ἄρρωδίη. — 51. ὀρέει] ὀρᾶ. — 52. ἡέλιον] Ἡέλιος ter infra c. 34, et frequenter in libello Περὶ τῆς ἀστρολογίης. Apud Herodotum constanter ἥλιος. — 53. ἐστὶν] ἐστί.

742, 1. ἐπὶ τῆς] ἐπ' ἧς. — 3. θῶμα] θῶμα? — 7. σοι] τοι. — 21. ἐφέζεται] ἐπέζεται. — 22. ὀρᾷ] ὀρᾶ. — 24. In libris recte τοι scriptum, σοι ab

Solano illatum, credo propter σοι v. 7, quod ipsum in τοι mutandum erat. — 25 ξύμπαντα] σύμπαντα. — 42. θωυμαστόν] θωμαστόν? — 43. έσορέης... δρῆ... έσορέη] έσορῆς... δρῆ... έσορῆ scribere debuit nisi ab Herodoti exemplo descendit. — 54. έφέςτηκε] επέστηκε. — Τοῦνεκα] Idem infra legitur c. 39, 54. Hoc nusquam dixit Herodotus, sed τοῦ εἵνεκεν.

743, 2. εἶπον] εἶπα? — 6. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 8. πάντεσι] Hoc quoque contra usum Herodoti, qui πᾶσι dicit. — 14. ἡγνεται] ἡγέεται. — 18. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 23. εἰπεῖν] εἶπαι? — 24. θωυμάζειν] θωμάζειν? — 27. έστιν] έστι. — 35. έπερείεται] Vid. ad p. 741, 49. — 41. έρονται pro έσσονται editores posuerunt ex conjectura, quæ si vera est, aut hic έρέονται aut paullo ante επέρεται scribendum erit. — 42. εἶπον] εἶπα? — 45. έλιπεν] έλιπε. — 46. έστιν] έστι. — 48. κεκοσμήται] κεκόσμηται? — 52. νεώ] νηϋ.

744, 7. τρέπεσθαι] τράπεσθαι. — 11. Πάριδος] Πάριος? — 12. Νιρέως] Νιρέος. — 18. άφετοι] άπετοι? — 25. πλείονες] πλέονες. — 26. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 28. έπιγίγνεται] έπιγίνεται. — τιάρη] τήρη. — 38. εἰπεῖν έδύναντο] εἶπαι έδυνάτο? — 41. Γίγνονται] Γίνονται. — αὐτέων] αὐτῶν ex cod. Gorl. — 43. έην] ἦν ex cod. Gorl. Vid. ad p. 737, 46. — 44. αὐτέω] αὐτῷ, in quo libri consentiunt v. 16. Ib. άνακέετο ex cod. Vaticano editum: alii άνακέατο vel άνεκέαται. Scribendum άνακέετο, de quo dixi § 15. — 45. έθησάμην] έθησάμην. — 51. ύφεστεώς] ύπεστεώς.

745, 1. Γίγνονται] Γίνονται. — 4. εἵνεκα] εἵνεκεν? — 9. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 10. τουτέων] τούτων. — 11. εἰπεῖν] εἶπαι? — 17. δρῆ] Hoc δρῆ scribendum erat ex usu Herodoti: quem si deserere voluit Lucianus, δρέη scribere debuit, ut έσορέη et έσορέης legitur p. 742, 43, 45. — 18. τουτέου] τούτου. — 25. έστᾶσι] έστέασι? — 30. ένιᾶσι] ένιεῖσι? — 41. γίγνεται] γίνεται ex cod. Gorl. — 43. γίγνονται] γίνονται. — 47. άποκέαται] άποκέεται. — 51. έταμεν] έταμε. — 52. θηλέην] θήλεαν.

746, 2. έάν] Paullo post (v. 7) ἦν, qua forma sola utitur Herodotus. Sed hic fortasse έπεάν præstat. — 6. οὔτως] οὔτω. — 7. τουτέων ἦν έσέλθωσιν] τούτων ἦν έσέλθωσι. — 9. χρέωνται τουτέοισιν] χρέονται τούτοις. — 10. αὐτέων] αὐτῶν. — 12. αὐτέων Solanus intulit. Recte libri αὐτῶν. — 16. άρσενας] έρσενας. — θήλεας] θηλέας. — 19, 22. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 22. οἰκήια] οἰκία. — 34. Άρας] άείρας? — 35. χρεόμενος] χρεώμενος codex Gorl. — εἵνεκα] εἵνεκεν? — 46. οἰκήια] οἰκία. — 49. άπιᾶσι] άπιεῖσι? — 52. αὐτέοισι] αὐτοῖσι.

747, 4 κεῖνοι] Scribendum έκείνοι ex codicibus: v. ad p. 736, 43. — 6. σοιν... εἶναι] Lectio ex

conjectura interpolata. Libri μιν... εἶναι. Neutrum ferri potest. Et σοιν quidem propterea est rejiciendum, quia constans in hoc libello usus est formæ disyllabæ σοῖσι: vid. p. 733, 5, 49; 734, 9, 50; 735, 23, 35; 736, 13; 738, 45; 739, 23; 745, 39; 746, 15, 42, pariterque in libello Περί τῆς άστρολογίης p. 373, 27; 374, 4, 37; 375, 42; 376, 42; 377, 11, 23. — 10. άπιᾶσι] άπιεῖσι? — 11. καθάθεντες error tyποθητᾶς pro καθέντες. In cod. Gorlic. καθέντες, quod ex κατέντες corruptum videri posset, nisi ές άγγῆιον κατέθετο legeretur p. 738, 30.

II.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΗΣ.

Libello De dea Syria omni ex parte, quod ad dialectum attinet, similis est ignoti scriptoris commentatio Περί τῆς άστρολογίης, inter Luciani opera recepta vol. 2, p. 360—373 (p. 372—377 ed. Didotianæ), quæ ab librariis editoribusque dialecti ignaris multis modis interpolata sic fere est corrigenda:

P. 372, 2. αὐτέων... αὐτέου... άληθιῆς ab Solano et Jensio positum est. Recte libri αὐτῶν... αὐτοῦ... άληθείης. — 3. τουτέων] τούτων. — 4. οὔχ] οὐκ. — 7. πᾶσι] πᾶσι Solanus recte. — 8. τιμέουσιν] τιμέουσι. — 11. έστιν] έστι. — 13. κείνοισι] έκείνοισι, ut p. 373, 46; 374, 8, 13, 20, 21; 377, 3, 9. — άνδράσιν] άνδράσι. — 16. νομίζουσιν] νομίζουσι.

373, 1. άἰδρή] Sic codex unus: alii άἰδρείη, quod άἰδρήη scribendum. V. § 6. — 5. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 9. οἰκέουσιν] οἰκέουσι. — 11. γιγνομένην] γινομένην. — 12. τρεπομένην] τραπομένην. — αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 13. θούματος] θώματος? — 14. τουτέων] τούτων. — 18. δυναστεῖην] δυναστηῖην. — 20. αὐτέοισιν] αὐτοῖσι. — 23. γείτοσιν] γείτοσι. — 26. κινήσεως] κινήσιος: quod ex cod. uno restitutum p. 375, 16, ubi vulgo κινήσεος vel κινήσεως, et ex conjectura p. 377, 11. — 27. μηνέων καί] μηνῶν καί. — μηνέων μὲν e libris duobus editum. Recte ceteri μηνῶν μὲν. V. § 11. — 30. πολλῶ] Codex unus πολλὸν non male. — τουτέων] τούτων. — 33. οἰκεῖα] οἰκήῖα. — 37. Nihili est άπὸ τέω, quod hic ex tribus libris pro vulgato olim άπὸ τέων positum est et infra p. 374, 38 in omnibus legitur. Scribendum άπ' δτε, ut Herodotus loqui solet. — 45. αὐτέοις] αὐτοῖς. — ἱρώτατον] Libri præter unum ἱερώτατον. Scribendum ἱρώτατον. — 53. τουτέων] τούτων.

374, 2. τουτέους] τούτους. — 4. σφῖσιν] σφῖσι. — 7. γοητείην] γοητηῖην. — διανοή] διάνοια. Similia vitia μοίρην 374, 14, διανοήν 375, 46, άπορροή et οὔδεμῖν άπορροήν 377, 16, 18. — 14. αὐτέη]

αὐτῇ. — 18. ἐν οἷς] ἐν οἷσι vel, si Herodoti regulam secutus est, ἐν τοῖσι. Vid. ad p. 735, 14. — 20. τουτέων] τούτων. — 24. τουτέων] τούτων. — 27. εἰπεῖν] εἶπαι? Conf. ad p. 374, 44. — 28, 31. ἄρρενες... ἄρρενα] ἔρσανες... ἔρσενα. — 38. ὑπέδειξεν] ὑπέδεξε. — ἀπὸ τέω] Vid. ad p. 373, 37. — 40, 45. αὐτέου] αὐτοῦ libri recte. — 44. εἰπόντα] εἰπαντα? — 49. οὐχὶ] οὐκί.

375, 4. νόψ] νόψ. — 5. ἀληθείης] ἀληθείης. — 10. αὐτέης] αὐτῆς. — 11. εἰς] ἐς. — 14. ἐπενοήσαντο] ἐπενώσαντο. — 16. αὐτέων] αὐτῶν. — 23. αὐτέω] αὐτῷ. — 29. ἀπαιωρούμενος] ἀπαιωρεύμενος vel ἀπαιωρεόμενος. — 30. Ἐπὶ τοῖσι] Vid. ad p. 735, 14. — 31. βαλεῖν] βαλέειν. — 34. αὐτέω] αὐτῷ. — σταλάουσι si recte legitur, imperitiam prodit scriptoris, qui σταλάζουσι vel σταλάσσουσι dicere debebat. — Οὐχ] Οὐκ. — 36. αὐτέω] Recte libri αὐτῷ. — 41. αὐτέων] αὐτῶν. — 45. χρόην] χροῖην Solanus recte : vid. p. 374, 16. — 46. διανοίην] Vid. ad p. 374, 7. — 47. βουλήσει] βουλήσει. — 54. ὀρέεσθαι] Alii libri ὀράασθαι. Recta forma ὀρᾶσθαι est.

376, 9. αὐτέω] Recte libri αὐτῷ. — 10. μοιχείην] μοιχηλήν. — 13. αὐτέων] Hic quoque libri nonnulli recte αὐτῶν. — 14. εἰπὼν] εἶπας? — 18. Ἄπερ] Τάπερ. — 19. αὐτέην] Recte libri αὐτήν. — 21. ἐργάζοντο] Probabilius εἰργάζοντο. Vid. ad p. 739, 51. — 22. αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 24. προφητείην] προφητηλήν. — 28. ὀνομάζεται] οὐνομάζεται. — 29. αὐτέοισι] Recte libri αὐτοῖσι. — 33. εἰς] ἐς. — 36. ἐν τοῖσι] ἐν δὲ τοῖσι? — 37. πειν] πείειν. — 38, 46. αὐτέη] Recte libri αὐτῇ. — 39. εἰπεῖν] εἶπαι? — 40. διψῶσαν] διψέουσιν? — 45. δυναστείην] δυναστηλήν. — 49. σελεναίης error typothetæ pro σεληναίης. — 51. αὐτέων] αὐτῶν.

377, 2. ἐνεκα] εἵνεκεν? — 3, 18. οὐδεμήν] οὐδεμίαν. — 4. ἔστιν] ἔστι. — αὐτέοισι] αὐτοῖσι. — 9. καῖνα] error typothetæ pro ἐκαῖνα. — εἰπεῖν] εἶπαι? — 12. ἐπιγίγνεται] ἐπιγίνεται. — 15. γίγνεσθαι] γίνεσθαι. — 16, 18, ἀπορροίη—ἀπορροήν] Vid. ad p. 374, 7. — 18. δεχόμεθα] δεχόμεθα. — 20. ἔστιν] ἔστι. — 23. δέχονται] δέκονται. — 25. ἐγὼν] ἐγώ.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

(ΚΑΕΙΩ.)

Ἡροδότου Ἀλικαρνησέος ἱστορίας ἀπόδεξις ἦδε, ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμαστά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροις ἀποδεχόμενα, ἀκλεῖα γένηται, τὰ τε ἄλλα καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι.

I. Περσέων μὲν νυν οἱ λόγοι Φοίνικας αἰτίους φασὶ γενέσθαι τῆς διαφορῆς. Τούτους γὰρ ἀπὸ τῆς Ἐρυθρῆς καλυμένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τῇδε τὴν θάλασσαν καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χώρον τὸν καὶ νῦν οἰκέουσι, αὐτίκα ναυτιλίῃσι μακρῇσι ἐπιθέσθαι, ἀπαγινόντας δὲ φορτία Αἰγύπτια τε καὶ Ἀσσύρια τῇ τε ἄλλῃ ἐσαπικνέεσθαι καὶ δὴ καὶ ἐς Ἄργος. (2) τὸ δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἅπασι τῶν ἐν τῇ νῦν Ἑλλάδι καλυμένη χώρῃ ἀπικομένους δὲ τοὺς Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο διατίθεσθαι τὸν φόρτον. (3) Πέμπτη δὲ ἡ ἕκτη ἡμέρῃ ἀπ' ἧς ἀπύκατο, ἐξεμπολημένων σφι σχεδὸν πάντων, ἔλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν γυναῖκας ἄλλας τε πολλὰς καὶ δὴ καὶ τοῦ βασιλέως θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὐνομα εἶναι κατὰ τούτῳ τὸ καὶ Ἑλληνες λέγουσι, Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου. (4) Ταύτας στάσας κατὰ πρύμνην τῆς νεὸς ὠνέεσθαι τῶν φορτίων τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα, καὶ τοὺς Φοίνικας διακελευσαμένους δρμῆσαι ἐπ' αὐτάς. Τὰς μὲν δὴ πλεῦνας τῶν γυναικῶν ἀποφυγέειν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἀρπασθῆναι. Ἐσβαλομένους δὲ ἐς τὴν νέα οἶχεσθαι ἀποπλῶντας ἐπ' Αἰγύπτου.

II. Οὕτω μὲν Ἰοῦν ἐς Αἴγυπτον ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ὡς Ἑλληνες, καὶ τῶν ἀδικημάτων τοῦτο ἄρξαι πρῶτον. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἑλλήνων τινὰς (οὗ γὰρ ἔχουσι τοῦνομα ἀπηγήσασθαι) φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσσχόντας ἀρπάσαι τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα Εὐρώπην· εἶψαν δ' ἂν οὗτοι Κρήτες. (2) Ταῦτα μὲν δὴ ἴσα σφι πρὸς ἴσα γενέσθαι· μετὰ δὲ ταῦτα Ἑλλήνας αἰτίους τῆς δευτέρας ἀδικίης γενέσθαι. Καταπλῶσαντας γὰρ μακρῇ νηὶ ἐς Αἶαν τε τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν, ἐνθεῦτεν, διαπρηξαμένους καὶ τὰλλα τῶν εἰνεκεν ἀπύκατο, ἀρπάσαι τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα Μήδειαν. (3) Πέμψαντα δὲ τὸν Κόλχον ἐς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα αἰτέειν τε δίκας τῆς ἀρπαγῆς καὶ ἀπαιτέειν τὴν θυγατέρα. Τοὺς δὲ ὑποκρίνασθαι ὡς οὐδὲ ἐκεῖνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργεῖης ἔδοσαν σφι δίκας τῆς ἀρπαγῆς· οὐδὲ ὧν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι.

III. Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξαν-

HERODOTUS.

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER PRIMUS.

(CLIO.) (Pag. 1—3 Wess)

Herodotus Halicarnasseus, quæ quum cæteris de rebus, tum de caussa bellorum Græcos inter Barbarosque gestorum, perquirendo cognovit, ea his libris consignata in publicum edit; ne, quæ ab hominibus gesta sunt, progressu temporis oblivione deleantur, neve præclara mirabiliaque facta, quæ vel a Græcis edita sunt vel a Barbaris, sua laude fraudulentur.

I. Jam Persarum quidem literatos si audias, inimicitiarum primi auctores Phœnices fuere. Hos enim, aiunt, postquam a mari quod Rubrum vocatur ad hoc nostrum mare advenissent, hancque regionem quam etiam nunc incolunt, cœpissent habitare, continuo navigationibus longinquis dedisse operam, et transvehendis mercibus Ægyptiis Assyriisque quum alias Græciæ partes; tum vero et Argos adiisse. (2) Argos enim illis temporibus inter alia ejus regionis oppida, quæ Græcia nunc nominatur, rebus omnibus eminebat. Ad Argos igitur hoc postquam adpulsissent Phœnices, ibique merces suas venum exposuissent, (3) quinto aut sexto ab adventu die, divenditis fere rebus omnibus, mulieres ad mare venisse, quum alias multas, tum vero et regis filiam, quam quidem eodem nomine Persæ adpellant atque Græci, Io Inachi. (4) Quæ dum ad puppim navis stantes mercarentur merces quæ illarum maxime animos advertissent, Phœnices interim muluo sese cohortatos impetum in illas fecisse: et majorem quidem mulierum numerum profugisse, Io vero cum aliis fuisse raptam: quibus in navem impositis, soluta navi Phœnices Ægyptum versus vela fecisse.

II. Hac quidem ratione in Ægyptum pervenisse Io aiunt Persæ, secus atque Græci, idque primum fuisse injuriarum initium. Deinde vero Græcos nonnullos, quorum nomina non possunt memorare, (fuerint hi autem Cretenses,) Tyrum in Phœnice aiunt adpulisse, filiamque regis rapuisse Europam; (2) ac sic quidem par pari fuisse ab his repensum. Post hæc autem Græcos secundæ injuriæ fuisse auctores: etenim longa navi Æeam, Colchidis oppidum, et ad Phasin flumen profectos, perfectis cæteris rebus quarum caussa advenissent, rapuisse inde regis filiam Medeâm; (3) quumque ad pœnas raptus hujus repetendas et ad reposcendam filiam caduceatorem in Græciam misisset Colchus, respondisse Græcos, quemadmodum illi de raptu Argivæ Ius sibi non dedissent pœnas, sic ne se quidem illis daturus.

III. Tum deinde, proxima ætate, Alexandrum Priami

δρον τὸν Πριάμου ἀκηκοῦτα ταῦτα ἐθελῆσαι οἱ ἐκ τῆς Ἑλλάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάντως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὐδὲ γὰρ ἐκείνους διδόναι.

(2) Οὕτω δὲ ἀρπάσαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἑλλήσι δόξαι πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους ἀπαιτέειν τε Ἑλένην καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτέειν. (3) Τοὺς δὲ, προῖσχομένων ταῦτα, προφέρειν σφι Μηδείης τὴν ἀρπαγὴν, ὡς οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας, οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτεόντων, βουλοίατό σφι παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι.

10 IV. Μέχρι μὲν ὧν τούτου ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἀλλήλων, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου Ἑλλήνας δὴ μεγάλης αἰτίους γενέσθαι· προτέρους γὰρ ἄρξαι στρατεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην ἢ σφέας ἐς τὴν Εὐρώπην. (2) Τὸ μὲν νυν ἀρπάζειν γυναῖκας ἀνδρῶν ἀδίκων νομίζειν ἔργον εἶναι, 15 τὸ δὲ ἀρπασθισέων σπουδὴν ποιήσασθαι τιμωρέειν ἀνοήτων, τὸ δὲ μηδεμίαν ὥρην ἔχειν ἀρπασθισέων σιωπρόνων· δηλαδὴ γὰρ δὴ ὅτι, εἰ μὴ αὐταὶ ἐβουλέατο, οὐκ ἂν ἠρπάζοντο. (3) Σφέας μὲν δὲ τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίης λέγουσι Πέρσαι ἀρπαζομένων τῶν γυναικῶν 20 λόγον οὐδένα ποιήσασθαι, Ἑλλήνας δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στόλον μέγαν συναγεῖραι καὶ ἐπειτεν ἐλθόντας ἐς τὴν Ἀσίην τὴν Πριάμου δύναμιν κατελέειν. (4) Ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἠγῆσασθαι τὸ Ἑλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον· τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ τὰ ἐνοικέοντα ἔθνη 25 βάρβαρα οἰκειεύνται οἱ Πέρσαι, τὴν δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἠγέεται κεχωρίσθαι.

V. Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν εὐρίσκουσι σφίσι εὐῶσαν τὴν ἀρχὴν τῆς ἔχθρης τῆς ἐς τοὺς Ἑλλήνας. (2) Περὶ δὲ τῆς Ἰοῦς 30 οὐκ ὁμολογέουσι Πέρσῃσι οὕτω Φοίνικες· οὐ γὰρ ἀρπαγῇ σφέας χρησαμένους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' ὡς ἐν τῷ Ἀργεῖ ἐμίσγετο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νεὸς, ἐπεὶ δὲ ἔμαθε ἔγκυος εὐῶσα, αἰδεομένη τοὺς τοκέας, οὕτω δὲ ἐθελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκ- 35 πλῶσαι, ὡς ἂν μὴ κατάδηλος γένηται. (3) Ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι τε καὶ Φοίνικες λέγουσι· ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι ἐρέων ὡς οὕτω ἢ ἄλλως κως ταῦτα ἐγένετο, τὸν δὲ οἶδα αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἑλλήνας, τοῦτον σημήνας προβήσομαι ἐς 40 τὸ πρόσω τοῦ λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστεα ἀνθρώπων ἐπεξιῶν. (4) Τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα, πρότερον ἦν σμικρά. Τὴν ἀνθρωπότην ὧν ἐπιστάμενος εὐδαιμονίην οὐδαμὰ ἐν τούτῳ μένουσαν, 45 ἐπιμνήσομαι ἀμφοτέρων ὁμοίως.

VI. Κροῖσος ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάττει, τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἀλυος ποταμοῦ, δὲ ῥέων ἀπὸ μεσαμβρίας μεταξὺ Σύρων καὶ Παφλαγόνων ἐξίει πρὸς βορέην ἀνεμὸν ἐς τὸν Εὐξείνιον καλεούμε- 50 νον πόντον. (2) Οὗτος δὲ Κροῖσος βαρβάρων πρῶτος τῶν ἡμεῖς ἴδμεν τοὺς μὲν κατεστρέψατο Ἑλλήνων ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τοὺς δὲ φίλους προσεποιήσατο· κατεστρέψατο μὲν Ἰωνὰς τε καὶ Αἰολέας καὶ Δωριέας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους.

filium, quum ista audivisset, cupidinem incessisse uxoris sibi e Græcia per rapinam comparandæ; existimantem utique se non daturum pœnas, quoniam nec illi dedissent.

(2) Ita quum is rapuisset Helenam, visum esse Græcis primum missis nunciis Helenam repetere et pœnas de raptu poscere: (3) illos vero hisce, postulata sua exponentibus, raptum exprobrasse Medæe, ut qui, quum ipsi nec pœnas dedissent, nec illam reposcentibus reddidissent, vellent ab aliis pœnas sibi dari.

IV. Hucusque igitur mutuis solum rapinis esse actum: ab illo vero tempore Græcos utique graviorum injuriarum exstitisse auctores; hos enim priores Asiæ cepisse bellum inferre, quam Persæ intulissent Europæ. (2) Et mulieres quidem rapere, videri sibi aiunt iniquorum esse hominum; raptarum vero ultionem tanto studio persequi, amentium; contra, nullam raptarum curam habere, prudentium: quippe manifestum esse, nisi ipsæ voluissent, non futurum fuisse ut raperentur. (3) Itaque se quidem, Asiam incolentes, aiunt Persæ, raptarum mulierum nullam habuisse rationem; Græcos autem mulieris Laconicæ causa ingentem contraxisse classem, et mox in Asiam profectos Priami regnum evertisse: (4) ab eo tempore se constanter Græciæ populos sibi esse inimicos existimasse. Nam Asiam et barbaras gentes eam incolentes ad se pertinere autumant Persæ; Europam vero et Græcos nihil secum commune habere.

V. Hunc in modum Persæ quidem gestas res esse memorent, et ab Ilî excidio repetunt inimicitiarum suarum adversus Græcos initium. (2) De Io vero cum Persis non consentiunt Phœnices rem isto modo esse gestam. Negant enim se raptu usos illam in Ægyptum abduxisse: sed Argis eam cum nauclero aiunt concubuisse, et quum se gravidam sensisset, veritam parentum iram, sic volentem ipsam cum Phœnicibus enavigasse, ne comperta foret. (3) Hæc sunt igitur quæ partim a Persis, partim a Phœnicibus memorentur. Ego vero, utrum tali modo hæc gesta sint, an alio, non adgredior disceptare: sed, quem ipse novi primum fuisse injuriarum Græcis illatarum auctorem, hunc ubi indicavero, tunc ad reliqua exponenda progrediar, perinde et parvarum civitatum et magnarum res persecuturus. (4) Etenim quæ olim fuerant magnæ, earum plurimæ parvæ factæ sunt: et quæ nostra memoria magnæ fuere, eadem prius exiguæ fuerant. Itaque, bene gnarus humanam felicitatem nequaquam in eodem fastigio manere, perinde utrarumque faciam mentionem.

VI. Cræsus, genere Lydus, Alyattis filius, rex fuit populorum intra Halyn fluvium incolentium; quod flumen, a meridie Syros inter et Paphlagonas interfluens, ad septentrionem in Euxinum qui vocatur Pontum se exonerat. (2) Hic Cræsus e barbaris, quos novimus, primus alios Græcorum imperio suo subjecit et ad tributum pendendum adexit, alios sibi socios et amicos adjunxit. Subegit Ionas et Æoles et Dorienses Asiam incolentes; amicos autem sibi

(3) Πρὸ δὲ τῆς Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἔσαν ἐλεύθεροι· τὸ γὰρ Κιμμερίων στράτευμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον Κροίσου ἐὼν πρεσβύτερον οὐ καταστροφή ἐγένετο τῶν πολιῶν, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρ-

6 παγῇ.

VII. Ἡ δὲ ἡγεμονία οὕτω περιτῆλθε, ἐοῦσα Ἡρακλειδέων, ἐς τὸ γένος τὸ Κροίσου, καλευμένους δὲ Μερμνάδας. (2) Ἦν Κανδαύλης, τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον οὐνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων, ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. (3) Ἀγρων μὲν γὰρ ὁ Νίνου τοῦ Βήλου τοῦ Ἀλκαίου πρῶτος Ἡρακλειδέων βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων, Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρσου ὕστατος. Οἱ δὲ πρότερον Ἀγρωνος βασιλεύσαντες ταύτης τῆς χώρας ἔσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄτυος, ἀπ' οὗ δὲ ὁ δῆμος Λύδιος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον Μήων καλούμενος. (4) Παρὰ τούτων Ἡρακλεῖδαι ἐπιτραφέντες ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ θεοπροπίου, ἐκ δούλης τε τῆς Ἰαρδάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλέος, ἄρξαντες μὲν ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεὰς ἀνδρῶν, ἕτεα πέντε τε καὶ πεντακόσια, παῖς παρὰ πατρὸς ἐκδεχόμενος τὴν ἀρχὴν, μέχρι Κανδαύλεω τοῦ Μύρσου.

VIII. Οὗτος δὲ ὢν ὁ Κανδαύλης ἡράσθη τῆς ἐωυτοῦ γυναικὸς, ἐρασθεὶς δὲ ἐνόμιζε οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὸν πασέων καλλίστην. Ὡστε δὲ ταῦτα νομίζων, ἦν γὰρ οἱ τῶν αἰχμοφόρων Γύγης ὁ Δασκύλεω ἀρεσκόμενος μάλιστα, τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ τὰ σπουδαιέστερα τῶν πρηγμάτων ὑπερετίθετο ὁ Κανδαύλης καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικὸς ὑπερεπαινέων. (2) Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος (χρὴν γὰρ Κανδαύλῃ γενέσθαι κακῶς) 30 ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγεα τοιάδε· « Γύγη, οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαι μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἶδους τῆς γυναικὸς (ὥτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν), ποῖεε ὅπως ἐκείνην θηήσῃαι γυμνήν. » (3) Ὁ δὲ μέγα ἀμβώσας εἶπε, « δέσποτα, τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὕγεια, κελεύων με δέσποιναν τὴν ἐμὴν θηήσασθαι γυμνήν; ἅμα δὲ κιθῶνι ἐκδυομένῳ συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. (4) Πάλαι δὲ τὰ καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μανθάνειν δεῖ· ἐν τοῖσι ἐν τῷδε ἐστὶ, σκοπεῖν τινὰ τὰ ἐωυτοῦ. Ἐγὼ δὲ πείθομαι ἐκείνην 40 εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην, καὶ σεο δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων. »

IX. Ὁ μὲν δὲ λέγων τοιαῦτα ἀπειμάχετο, ἀρρωδέων μὴ τί οἱ ἐξ αὐτῶν γένηται κακόν· ὁ δὲ ἀμείβετο τοισίδε, « θάρσσε, Γύγη, καὶ μὴ φοβεῖ μῆτε ἐμὲ, ὥς σεο 45 πειρώμενος λέγω λόγον τόνδε, μῆτε γυναῖκα τὴν ἐμὴν, μὴ τί τοι ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος· ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανήσομαι οὕτω ὥστε μὴδὲ μαθεῖν μιν ὀφθεῖσαν ὑπὸ σεῦ. (2) Ἐγὼ γὰρ σε ἐς τὸ οἶκημα ἐν τῷ κοιμώμεθα ὀπισθε τῆς ἀνοιγομένης θύρης στήσω· μετὰ δ' ἐμὲ ἐσελθόντα παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἐμὴ ἐς κοῖτον. Κέεται δὲ ἀγχοῦ τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ τοῦτον τῶν ἱματίων κατ' ἐν ἑκαστον ἐκδύνουσα θήσει, καὶ κατ' ἡσυχίην πολλὴν παρέξει τοι θεήσασθαι. (3) Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στείχῃ ἐπὶ τὴν εὐνὴν κατὰ νότου

conciliavit Lacedaemonios. (3) Ante Cræsi vero imperium Græci omnes liberi fuerunt : nam Cimmericorum expeditio adversus Ioniam, ante Cræsi ætatem suscepta, non oppidorum fuerat redactio in potestatem, sed rapina ex incur- sione.

VII. Cæterum regnum illud, quum Heraclidarum antea fuisset, ad Cræsi genus, qui Mermnadæ nominabantur, tali modo pervenerat. (2) Candaules, quem Græci Myrsi- lum vocant, Sardium fuit rex, ab Alcæo oriundus, Hercu- lis filio. (3) Nam Agron, Nini filius, Beli nepos, Alcæi pronepos, primus ex Heraclidis rex fuerat Sardium; Can- daules vero, Myrsi filius, postremus. Qui vero ante Agro- nem in eadem regione regnaverant, a Lydo Atysis filio erant oriundi, a quo universus populus Lydorum nomen invenit, quum prius Mæones fuissent nominati. (4) Ab his priscis regibus commissum sibi regnum ex oraculi edicto obtinuerunt Heraclidæ, Iardani ancilla et Hercule prognati; re- gnantes, per duas et viginti virorum generationes, annos quinque et quingentos, continua serie filius patri succedens usque ad Candaulem Myrsi filium.

VIII. Hic igitur Candaules uxoris suæ amore tenebatur, eamque deperiens arbitrabatur esse sibi uxorem mulierum omnium formosissimam. Quod quum ei esset persuasum, apud Gygen Dascyli filium, unum e corporis custodibus, quem maxime acceptum habebat, ut de rebus etiam gra- vissimis cum eo communicabat, ita formæ laudem uxoris supra modum extulit. (2) Nec multo post (erat enim in fati ut infortunatus esset Candaules) his verbis Gygen est adlocutus : « Gyge, videris tu mihi de forma uxoris meæ verba facienti fidem non adhibere; auribus enim minus fidere amant homines quam oculis : fac igitur ut nudam illam spectes. » (3) At ille, vehementer exclamans, « Domi- ne, inquit, quemnam sermonem haudquaquam sanum profers, jubens me heram meam nudam spectare! Mulier enim tunicam exuens, simul etiam verecundiam exuit. (4) Jam olim vero honestatis præcepta inventa sunt ab ho- minibus, a quibus discere oportet : quorum unum hoc est, Sua quemque debere inspicere. Ego vero persuasum habeo esse illam mulierum omnium pulcerrimam; teque oro, ne postules illicita. »

IX. His usus verbis repugnavit Gyges, veritus ne quid sibi ex ea re mali accideret. Cui rex vicissim, « Confide, inquit, Gyge; neque aut me time, quasi te tentaturus utar hoc sermone, aut uxorem meam, ne quid tibi ex illa detri- menti creetur. Omnino enim eam rationem equidem inibo, ut illa ne intellectura sit quidem, esse se a te conspectam. (2) Te enim post apertam januam cubiculi, in quo cuba- mus, collocabo. Postquam ego ero ingressus, aderit et uxor mea in cubiculum : posita est autem prope introitum sella, in qua illa vestes suas, aliam post aliam exuens, deponet : ibi tunc licuerit tibi multo cum otio eam specta- re. (3) Deinde, quum e sella in lectum conscendet et tu a

τε αὐτῆς γένῃ, σοὶ μελέτω τὸ ἐνθεῦτεν ὅπως μὴ σε ὀψεται ἰόντα διὰ θυρέων. »

X. Ὁ μὲν δὴ ὡς οὐκ ἐδύνατο διαφυγέειν, ἦν ἐτοιμός· ὁ δὲ Κανδαύλης, ἐπεὶ ἐδόκεε ὥρῃ τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε τὸν Γύγεα εἰς τὸ οἶκημα, καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα παρῆν καὶ ἡ γυνή. (2) Ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ ἐν-
ματὰ ἐθηεῖτο ὁ Γύγης. Ὡς δὲ κατὰ νώτου ἐγένετο ἰούσης τῆς γυναικὸς εἰς τὴν κοίτην, ὑπεκδὺς ἐχώρει ἔξω. Καὶ ἡ γυνὴ ἐπορεύετο μιν ἐξιόντα. (3) Μαθοῦσα δὲ τὸ
10 ποιηθὲν ἐκ τοῦ ἀνδρὸς οὔτε ἀνέβωσεν αἰσχυνομένη οὔτε ἔδοξε μαθέειν, ἐν νόῳ ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανδαύλεα· παρὰ γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοις βαρβάροις, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνὸν εἰς αἰ-
σχύνην μεγάλην φέρεται.

15 XI. Τότε μὲν δὴ οὕτως οὐδὲν δηλώσασα ἡσυχίην εἶχε· ὡς δὲ ἡμέρη τάχιστα ἐγεγόνεε, τῶν οἰκετῶν τοὺς μάλιστα ὦρα πιστοὺς ἔοντας ἐωυτῇ, ἐτοιμοὺς ποιησα-
μένη ἐκάλεε τὸν Γύγεα. (2) Ὁ δὲ οὐδὲν δοκέων αὐ-
τῇ τῶν πρηχθέντων ἐπίστασθαι ἤλθε καλεούμενος· ἔωθε
20 γὰρ καὶ πρόσθε, ὅπως ἡ βασιλεία καλέοι, φοιτᾶν. (3) Ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπῆκετο, ἔλεγε ἡ γυνὴ τάδε, « νῦν τοι δυοῖν ὁδοῖν παρεουσέων, Γύγη, δίδωμι αἵρεσιν, ὁκοτέ-
ρην βούλει τραπέσθαι· ἡ γὰρ Κανδαύλεα ἀποκτείνας ἐμέ τε καὶ τὴν βασιλῆην ἔχε τὴν Λυδοῖν, ἡ αὐτὸν σε
25 αὐτίκα οὕτω ἀποθνήσκειν δεῖ, ὡς ἂν μὴ πάντα πειθό-
μενος Κανδαύλῃ τοῦ λοιποῦ ἴδῃς τὰ μὴ σε δεῖ. Ἄλλ' ἦτοι ἐκείνόν γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ ἀπόλλυσθαι, ἡ σὲ τὸν ἐμέ γυμνὴν θηησάμενον καὶ ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα. » (4) Ὁ δὲ Γύγης τέως μὲν ἀπεθώμαζε
30 τὰ λεγόμενα, μετὰ δὲ ἰκέτευε μὴ μιν ἀναγκαίῃ ἐνδέειν διακρίναι τοιαύτην αἵρεσιν. Οὐκ ὦν δὴ ἔπειθε, ἀλλ' ὦρα ἀναγκαίην ἀληθέως προκειμένην ἡ τὸν δεσπότηα ἀπολλύναι ἡ αὐτὸν ὑπ' ἄλλων ἀπόλλυσθαι· αἰρέεται αὐτὸς περιεῖναι. (5) Ἐπειρώτα δὲ λέγων τάδε, « ἐπεὶ
35 με ἀναγκάζεις δεσπότηα τὸν ἐμὸν κτείνειν οὐκ ἐθέλον-
τα, φέρε ἀκούσω τέω καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσομεν αὐτῷ. » Ἡ δὲ ὑπολαβοῦσα ἔφη, « ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν χωρίου ἡ ὁρμὴ ἔσται ὅθεν περ καὶ ἐκεῖνος ἐμὲ ἐπεδέξατο γυμνὴν, ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχείρησις ἔσται. »

40 XII. Ὡς δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλήν, νυκτὸς γινομέ-
νης (οὐ γὰρ μετίετο ὁ Γύγης, οὐδέ οἱ ἦν ἀπαλλαγὴ οὐδεμία, ἀλλ' ἔδεε ἡ αὐτὸν ἀπολωλέναι ἡ Κανδαύλεα) εἶπετο εἰς τὸν θάλαμον τῇ γυναικί. Καί μιν ἐκείνη, ἐγχειρίδιον δοῦσα, κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην.
45 (2) Καὶ μετὰ ταῦτα ἀναπαυομένου Κανδαύλεω ὑπεσ-
δύς τε καὶ ἀποκτείνας αὐτὸν ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιλῆην Γύγης· τοῦ καὶ Ἀρχιλοχὸς ὁ Πάριος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γενόμενος, ἐν ἰαμβῷ τριμέτρῳ ἐπεμνήσθη.

50 XIII. Ἔσχε δὲ τὴν βασιλῆην καὶ ἐκρατύνθη ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστηρίου. Ὡς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν ἐποιεῦντο τὸ Κανδαύλεω πάθος καὶ ἐν ὅπλοις ἔσαν, συνέβησαν εἰς τῷαυτὸ οἱ τε τοῦ Γύγεω στασιῶται καὶ οἱ λοιποὶ Λυδοί, ἦν μὲν δὴ τὸ χρηστήριον ἀνέλθῃ μιν βασι-

tergo ejus eris, reliquum est ut tu cures ne illa te conspi-
ciat foras exeuntem.

X. Igitur Gyges, quum effugere non posset, paratus fuit : quem Candaules, postquam cubandi tempus visum est adesse, in cubiculum introduxit ; pauloque post uxor etiam adfuit. (2) Ingressam et vestimenta ponentem Gyges quum spec-
tasset, mox ubi aversa illa in lectum se contulit, clam ipse foras se subduxit : at egredientem conspicata est mulier. (3) Quæ ut intellexit quid a marito actum esset, ne-
que exclamavit, pudore retenta, et se animadvertisse dis-
simulavit, in animo habens ultionem capere de Candaule. Apud Lydos enim, ac fere apud cæteros quoque barbaros, etiam viro magnum in probum vertitur nudum conspici.

XI. Itaque tunc quidem nihil aperiens, silentium tenuit illa : simulac vero illuxit, præsto esse jussis famulis quos maxime fidos sibi cognoverat, Gygen ad se vocavit. (2) Et ille, nihil eam nosse ratus eorum quæ gesta essent, ar-
cessitus venit ; quippe et antea solitus, quoties regina vo-
caret, eam convenire. (3) Ut venit, his verbis eum adlo-
cuta est mulier : Gyge, « nunc duarum viarum tibi aperta-
rum optionem concedo utram ingredi volueris : aut enim, interfecto Candaule, et me et regnum Lydorum habeto ; aut te ipsum protinus sic mori oportet, ne posthac, Candaule in omnibus obsequens, spectes quæ te spectare nefas est. Enimvero aut illum, qui ista molitus est, interire oportet, aut te, qui nudam me es conspiciatus et illicita fecisti. » (4) Ad hæc verba Gyges primum stupere, tum deinde obse-
crare illam ne se necessitati illigaret dijudicandæ talis optionis. Nec vero ei persuasit ; sed vidit necessitatem uti-
que sibi propositam aut perdendi herum aut per alios per-
eundi. Elegit itaque ut ipse superesset : (5) et illam per-
contans, « Quandoquidem invitum me, inquit, adigis ad he-
rum meum occidendum, age audiam ecquo illum modo adgressuri simus? » Et illa excipiens, « Ex eodem loco, inquit, adoriendus erit, unde ille nudam me tibi ostendit : in so-
pitem somno impetus fiet. »

XII. Ita quum de faciendis insidiis inter se constituis-
sent, ingruente nocte Gyges (nec enim dimittebatur, neque ullum ei effugium erat, sed aut ipsum interire oportebat aut Candaulem) secutus est mulierem in cubiculum ; ubi eum illa, tradito pugione, post eandem januam occulta-
vit. (2) Deinde quiescente Candaule leniter accessit ; illo-
que obtruncato et uxorem et regnum obtinuit Gyges : cu-
jus etiam Archilochus Parius, qui eadem vixit ætate, in iambis trimetris meminit.

XIII. Obtinuit autem regnum in eoque confirmatus est ex Delphici oraculi effato. Nam quum indigne ferrent Lydi casum Candaule, essentque in armis, convenit inter Gyge factionem et reliquos Lydos, ut, si respondisset ora-

(7, 8.)

λέα εἶναι Λυδῶν, τὸν δὲ βασιλεύειν, ἣν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς Ἡρακλείδαν τὴν ἀρχήν. (2) Ἀνεῖλε τε δὴ τὸ χρηστήριον καὶ ἐβασίλευσε οὕτω Γύγης. Τὸ σὸνδε μέντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὡς Ἡρακλείδῃσι τίσις ἦξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγῃ. Τούτου τοῦ ἔπεος Λυδοὶ τε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν λόγον οὐδένα ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελέσθῃ.

XIV. Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτω ἔσχον οἱ Μερμνάδαι τοὺς Ἡρακλείδαν ἀπελόμενοι, Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέπεμψε ἀναθήματα ἐς Δελφοὺς οὐκ ὀλίγα, ἀλλ' ὅσα μὲν ἀργύρου ἀναθήματα ἐστὶ οἱ πλεῖστα ἐν Δελφοῖσι, πάρεξ δὲ τοῦ ἀργύρου χρυσὸν ἀπλετον ἀνέθηκε, ἄλλον τε καὶ τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ, χρητῆρές οἱ ἀριθμὸν ἐξ χρύσειοι ἀνακέαται. (2) Ἔστῃσι δὲ οὗτοι ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαντα· ἀληθεῖ δὲ λόγῳ χρεωμένῳ οὐ Κορινθίων τοῦ δημοσίου ἐστὶ ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἡετίωνος. (3) Οὗτος δὲ ὁ Γύγης πρῶτος βαρβάρων τῶν ἡμέας ἰδμεν ἐς Δελφοὺς ἀνέθηκε ἀναθήματα μετὰ Μίδεα τὸν Γορδίου Φρυγίης βασιλέα. Ἀνέθηκε γάρ δὴ καὶ Μίδης τὸν βασιλῆϊον θρόνον ἐς τὸν προκατίζων ἐδίκαζε, ἐόντα ἀξιοθέτητον· κέεται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ἐνθα περ οἱ τοῦ Γύγῃ χρητῆρες. (4) Ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἀργυρὸς τὸν ὁ Γύγης ἀνέθηκε, ὑπὸ Δελφῶν καλεῖται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀναθέντος ἐπωνυμίῃ. (5) Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατιὴν καὶ οὗτος, ἐπεῖτε ἦρξε, ἐς τε Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολοφῶνος τὸ ἄστυ εἶλε· ἀλλ' οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ' αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο βασιλεύσαντος δυὼν δέοντα τεσσαράκοντα ἔτεα, τοῦτον μὲν παρήσμεν τοσαῦτα ἐπιμνησθέντες.

XV. Ἀρδύος δὲ τοῦ Γύγῃ μετὰ Γύγεα βασιλεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. Οὗτος δὲ Πριηνέας τε εἶλε ἐς Μίλητον τε ἐσέβαλε, ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρδίων Κιμμέριοι ἐξ ἡθῶν ὑπὸ Σκυθέων τῶν νομάδων ἐξαναστάντες ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην καὶ Σάρδις πλὴν τῆς ἀκροπόλιος εἶλον.

XVI. Ἀρδύος δὲ βασιλεύσαντος ἐνὸς δέοντα πεντήκοντα ἔτεα, ἐξεδέξατο Σαδυάττης ὁ Ἀρδύος, καὶ ἐβασίλευσε ἔτεα δώδεκα, Σαδυάττῃ δὲ Ἀλυάττης. Οὗτος δὲ Κυαξάρῃ τε τῷ Διόχοῳ ἀπογόνῳ ἐπολέμησε καὶ Μήδοισι, Κιμμέριους τε ἐκ τῆς Ἀσίας ἐξήλασε, Σμύρνην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἶλε, ἐς Κλαζομενάς τε ἐσέβαλε. Ἀπὸ μὲν νυν τούτων οὐκ ὡς ἤθελε ἀπῆλλαξεν, ἀλλὰ προσπταίσας μεγάλως· ἄλλα δὲ ἔργα ἀπεδέξατο ἐὼν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιαπνηγτότατα τάδε.

XVII. Ἐπολέμησε Μιλησίοισι, παραδεξάμενος τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρός. Ἐπελαύνων γὰρ ἐπολιόρκει τὴν Μίλητον τρόπῳ τοιῷδε. (2) Ὅπως μὲν εἴη ἐν τῇ γῇ καρπὸς ἄδρός, τηνικαῦτα ἐσέβαλλε τὴν στρατιήν· ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων καὶ αὐλοῦ γυναικείου τε καὶ ἀνδρῆ· ὡς δὲ ἐς τὴν Μιλησίην ἀπίκειτο, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν

culum hunc esse regem Lydorum, ipse regnaret; sin minus, Heraclidis restitueret regnum. (2) Edito igitur secundum eum oraculo, Gyges ita regnum obtinuit. Verumtamen hoc simul edixerat Pythia, ultionem venturam esse Heraclidis in quintum ex posteris Gyge: quod quidem vaticinium nec Lydi nec eorum reges ullius momenti fecerunt, donec exitu comprobatum est.

XIV. Tali igitur modo ad Mermnadas pervenit Lydiae regnum, Heraclidis ereptum. Gyges autem, regnum adeptus, Delphos donaria misit non pauca. Et argentea quidem donaria ejus maximo numero Delphis exstant: praeter argentum vero, auri etiam immensam vim dedicavit, quum aliarum rerum, tum vero (quod praecipue memoratu dignum) crateres aurei numero sex ab eodem dedicati exstant, (2) pondere triginta talentorum [*aureorum, quae hodie fuerint 2, 106, 000 libræ. LARCH.*], repositi in Corinthiorum thesauro; qui quidem thesaurus, vere ut dicam, non publicus civitatis Corinthiorum est, sed Cypseli, Eetionis filii. (3) Est autem hic Gyges barbarorum quos novimus primus qui donaria Delphis dedicavit post Midam Gordiae filium, Phrygiae regem. Dedicaverat enim Midas quoque regiam sellam, in qua praesidens jus dicere consueverat, spectatu dignam; positaque est haec sella ibidem ubi Gyge crateres. (4) Aurum vero istud et argentum, quod a Gyge dedicatum est, Gygadas [*id est Gygaem*] vocatur a Delphensibus de illius nomine qui dedicavit. (5) Hic quoque, postquam regno est potitus, arma intulit Mileto et Smyrnae, et Colophonis urbem cepit: caeterum, quum per octo et triginta, quos regnavit, annos nihil aliud memorabile ab eodem gestum sit, hisce commemoratis, missum hunc faciemus.

XV. Ardyis vero, Gyge filii, qui post illum regnavit, mentionem injiciam. Hic Prienses expugnavit, et Miletum invasit: eodemque regnum Sardium obtinente, Cimmerii suis sedibus a Scythis nomadibus pulsus in Asiam venerunt, Sardesque praeter arcem ceperunt.

XVI. Ardys postquam undequinquaginta annos regnavit, successorem habuit filium Sadyatten, qui annos regnavit duodecim. Sadyattae successit Alyattes; qui cum Cyaxare, Deiocae nepote, et cum Medis bellum gessit. Idem Cimmerios ex Asia eiecit; et Smyrnam, Colophoniorum coloniam, cepit; et Clazomenas invasit: quo quidem ab oppido non ita ut voluerat discessit, sed cladem haud mediocrem passus. Verum et alias res, dum regnum tenuit, gessit; quarum memoratu dignissimae hae sunt.

XVII. Bellum gessit cum Milesiis, a patre traditum. Oppugnabat igitur incursione facta Miletum tali modo: (2) quando terrae fruges adultae erant, tunc exercitum in regionem immittebat, expeditionem faciens ad cantum fistularum fidiumque, ac tibiae tam muliebris quam virilis. Ubi vero in fines Milesiorum pervenerat, aedificia in agris nec

ἀγρῶν οὔτε κατέβαλλε οὔτε ἐνεπίμπρη οὔτε οὔρας ἀπέσπα, ἔα δὲ κατὰ χώραν ἐστάναι· ὁ δὲ τὰ τε δένδρεα καὶ τὸν καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅπως διαφθείρει, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω. Τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλή-
 5 σιοι ἐπεκράτεον, ὥστε ἐπέδρης μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρα-
 τιῇ. (3) Τὰς δὲ οἰκίας οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἔχοιεν ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι τὴν γῆν σπεῖρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι οἱ Μιλήσιοι, αὐτοὺς δὲ ἐκεί-
 10 νων ἐργαζομένων ἔχει τι καὶ σίνεσθαι ἐσβάλλων.

XVIII. Ταῦτα ποιεῶν ἐπολέμεε ἔτεα ἑνδεκα, ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια Μιλησίων ἐγένετο, ἐν τε Λιμενηίῳ χώρῃ τῆς σφετέρης μαχεσαμένων καὶ ἐν Μαιάνδρου πεδίῳ. (2) Τὰ μὲν νυν ἔξ ἔτεα τῶν ἑνδε-
 15 κα Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος ἐτι Λυδῶν ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβα-
 λὼν τῆνικαῦτα ἐς τὴν Μιλησίην τὴν στρατιήν (οὗτος γὰρ καὶ ὁ τὸν πόλεμον ἦν συνάψας)· τὰ δὲ πέντε τῶν ἐτέων τὰ ἐπόμενα τοῖσι ἔξ Ἀλυάττης ὁ Σαδυάττειο ἐπολέμεε, ὃς παραδεξάμενος, ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται, παρὰ τοῦ πατρὸς τὸν πόλεμον προσεῖχε
 20 ἐντεταμένως. (3) Τοῖσι δὲ Μιλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τούτον συνεπελάφρυνον ὅτι μὴ Χῆτοι μῶνοι. Οὗτοι δὲ τὸ ὁμοῖον ἀνταποδιδόν-
 25 τες ἐτιμώρεον· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μιλήσιοι τοῖσι Χίοισι τὸν πρὸς Ἐρυθραίους πόλεμον συνδιή-

XIX. Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει ληίου ἐμπιπραμένου ὑπὸ τῆς στρατιῆς συνηνείχθη τι τοιόνδε γενέσθαι πρῆ-
 30 γμα· ὡς ἄφθνη τάχιστα τὸ λήϊον, ἀνέμῳ βιώμενον ἄφατο νηοῦ Ἀθηναίης ἐπὶ κλησιν Ἀσσησίης, ἀφθελὲς δὲ ὁ νηὸς κατεκαύθη. Καὶ τὸ παραυτίκα μὲν λόγος οὐδεὶς ἐγένετο, μετὰ δὲ τῆς στρατιῆς ἀπικομένης ἐς Σάρδεις ἐνό-
 35 σησε ὁ Ἀλυάττης. (2) Μακροτέρης δὲ οἱ γενομένης τῆς νούσου πέμπει ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμβουλευσάντος τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντα τὸν θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νούσου. Τοῖσι δὲ ἡ Πυ-
 θίῃ ἀπικομένοισι ἐς Δελφοὺς οὐκ ἔφη χρήσειν πρὶν ἢ τὸν νηὸν τῆς Ἀθηναίης ἀνορθώσωσι, τὸν ἐνέπρησαν
 40 χώρῃ τῆς Μιλησίης ἐν Ἀσσησίῳ.

XX. Δελφῶν αἰδᾷ ἐγὼ οὕτω ἀκούσας γενέσθαι· Μι-
 40 λήσιοι δὲ τὰδε προστιθεῖσι τούτοις, Περιάνδρον τὸν Κυψέλου ἐόντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε Μιλήτου τυραννεύοντι ξεῖνον ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάττει γενομένον, πέμψαντα ἄγγελον κα-
 45 τεῖπαι, ὅπως ἂν τι προειδὼς πρὸς τὸ παρεὸν βουλευή-
 50 ται. Μιλήσιοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι.

XXI. Ἀλυάττης δὲ, ὡς οἱ ταῦτα ἐξαγγέλθη, αὐτίκα ἐπεμπε κήρυκα ἐς Μίλητον βουλόμενος σπονδὰς ποιή-
 50 σασθαι Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλησίοις χρόνον ὅσον ἂν τὸν νηὸν οἰκοδομή. (2) Ὁ μὲν δὴ ἀπόστολος ἐς τὴν Μίλητον ἦε, Θρασύβουλος δὲ· σαφῶς προπετυ-
 55 σμένος πάντα λόγον, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλοι ποιήσιν, μηχανᾶται τοιάδε. (3) Ὅσος ἦν ἐν τῷ ἄ-
 60 στεῖ σῖτος καὶ ἑωυτοῦ καὶ ἰδιωτικὸς, τοῦτον πάντα συγχομίσας ἐς τὴν ἀγορὴν προεῖπε Μιλησίοις, ἐπεὰν

diruebat nec incendebat, neque fores abstrahabat, sed in-
 tacta stare omnia sinebat; verum arbores et terrae fruges
 ut corruperat, domum se recipiebat: quum enim mare
 obtinerent Milesii, nil attinebat circumsedere urbem cum
 exercitu. (3) Aedificia autem non diruebat Lydus hoc consi-
 lio, ut possent inde progressi Milesii terram serere colereque,
 ipse vero, quum illi terram colerent, haberet quoo
 incursione facta popularetur.

XVIII. Hoc ille modo bellum gerebat, per undecim
 annos; intra quos duo ingentia vulnera Milesii accipere,
 unum praelio ad Limeneum in ipsorum finibus commisso,
 alterum in Mæandri campo. (2) Horum undecim annorum
 sex adhuc Sadyattes, Ardyis filius, apud Lydos regnaverat,
 qui ætate illa cum exercitu fines Milesiorum incur-
 savit; Sadyattes enim hic conflaverat id bellum: quinque
 vero insequentibus annis Alyattes, Sadyattæ filius, bellum
 gerebat, qui illud, a patre (ut supra etiam memoravi) sibi
 traditum, intende persecutus est. (3) Quo in bello nulli
 ex Ionibus sublevarunt Milesios, præterquam Chii soli: hi
 autem, opem illis ferentes, vicem rependerunt; nam et
 Milesii antea Chiis, in bello cum Erythræis, sociam præsti-
 terant operam.

XIX. Sed anno duodecimo, dum succendebantur ab exer-
 citu segetes, hoc rei accidit. Simulatque incensæ segetes
 erant, valido coorto vento Minervæ templum cognomine Asse-
 siæ corripuit flamma, eoque incendio templum conflagravit.
 Quæ res principio nullius momenti est habita, deinde vero,
 simul Sardes redierat exercitus, in morbum Alyattes inci-
 dit. (2) Diuturnior quum esset morbus, Delphos misit
 qui deum de validudine consulerent, sive alieno consilio ad
 mittendum inductus, sive suo. Hi quum Delphos venis-
 sent, negavit Pythia se responsum eis reddituram prius-
 quam Minervæ templum restituisent, quod Assesi in Mi-
 lesiorum agro cremassent.

XX. Hæc ita acta esse equidem ex Delphensibus auditu co-
 gnovi: sed Milesii istis hoc adjiciunt, Periandrum Cypseli
 filium, quum audivisset oraculum Alyattæ redditum, ea de
 re Thrasybulum, Milesiorum tunc temporis tyrannum, ho-
 spitio et amicitia sibi inprimis conjunctum, misso nuncio fe-
 cisce certiore; quo ille, re ante cognita, consilium aliquod
 ad rem pertinens caperet. Ita quidem Milesii rem gestam
 narrant.

XXI. Alyattes vero, nunciato Pythiæ responso, præco-
 nem protinus Miletum misit, inducias cum Thrasybulo et
 Milesiis ad tempus pacturus dum templum ædificaret. (2)
 Miletum dum se confert legatus, Thrasybulus de tota re li-
 quido antea certior factus, nec ignarus quid moliretur Alyat-
 tes, hæc machinatur. (3) Quidquid frumenti in urbe erat,
 tam suum, quam privatorum, id omne in forum comporta-
 ri jussit, prædixitque Milesiis, ut ubi signum ipse dedisset,

αὐτὸς σημήνη, τότε πίνειν τε πάντας καὶ κώμῳ χρέεσθαι ἐς ἀλλήλους.

XXII. Ταῦτα δὲ ἐποίησε καὶ προαγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν δὴ ὁ κῆρυξ ὁ Σαρδιηνὸς ἰδὼν τε σωρὸν μέγαν σίτου κεχυμένον καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι ἐόντας ἀγγείλῃ Ἀλυάττῃ. (2) Τὰ δὴ καὶ ἐγένετο· ὡς γὰρ δὴ ἰδὼν τε ἐκεῖνα ὁ κῆρυξ καὶ εἰπας πρὸς Θρασύβουλον τὰς ἐντολάς τοῦ Λυδοῦ ἀπῆλθε ἐς τὰς Σάρδεις, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὐδὲν ἄλλο ἐγένετο ἢ διαλλαγὴ. (3) Ἐλπίζων γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτόδειν τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ Μιλήτῳ καὶ τὸν ληὸν τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἤκουε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλήτου τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκεε. (4) Μετὰ δὲ ἥ τε διαλλαγή σφι ἐγένετο ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλλήλοισι εἶναι καὶ ζυμμάχους, καὶ δύο τε ἀντ' ἑνὸς νηοῦς τῇ Ἀθηναίῃ οἰκοδόμησε ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσσησῷ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. Κατὰ μὲν τὸν πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάττης ὥδε ἔσχε.

XXIII. Περιάνδρος δὲ ἦν Κυψέλου παῖς, οὗτος ὁ τῷ Θρασυβούλῳ τὸ χρηστήριον μηνύσας. Ἐτυράννευε δὲ ὁ Περιάνδρος Κορίνθου· τῷ δὴ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολογέουσι δὲ σφι Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θῶμα μέγιστον παραστήναι, Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον ἐπὶ δελφῖνος ἐξενηχθέντα ἐπὶ Ταίναρον, ἐόντα κιθαριδὸν τῶν τότε ἐόντων οὐδεὶς δεύτερον, καὶ διθύραμβον πρῶτον ἀνθρώπων τῶν ἡμέας ἰδμεν ποιήσαντά τε καὶ οὐνομάσαντα καὶ διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ.

XXIV. Τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγουσι, τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντα παρὰ Περιάνδρῳ, ἐπιθυμῆσαι πλῶσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην, ἐργασάμενον δὲ χρήματα μεγάλα ἐθελῆσαι ὀπίσω ἐς Κόρινθον ἀπικέσθαι. Ὁρμᾶσθαι μὲν νυν ἐκ Τάραντος, πιστεύοντα δὲ οὐδαμοῖσι μᾶλλον ἢ Κορινθίοισι μισθώσασθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. (2) Τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγει ἐπιβουλεύειν τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας ἔχειν τὰ χρήματα. Τὸν δὲ συνέντα τοῦτο λίσσεσθαι, χρήματα μὲν προϊέντα σφι, ψυχὴν δὲ παραιτέμενον. (3) Οὐκ ὦν δὴ πείθειν αὐτὸν τούτοις, ἀλλὰ κελεύειν τοὺς πορθμέας ἢ ἐωυτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὡς ἂν ταφῆς ἐν γῇ τύχῃ, ἢ ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. (4) Ἀπειληθέντα δὲ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφι οὕτω δοκέοι, περιιδέειν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα ἐν τοῖσι ἐδωλίοις αἰεῖσαι· αἰέσας δὲ ὑπεδέκετο ἐωυτὸν κατεργάσεσθαι. (5) Καὶ τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδονὴν εἰ μέλλοιεν ἀκούσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων αἰδοῦ, ἀναχωρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης ἐς μέσσην νέα. Τὸν δὲ ἐνδύντα τε πᾶσαν τὴν σκευὴν καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα ἐν τοῖσι ἐδωλίοις διεξελθεῖν νόμον τὸν ὀρθιον, τελευτῶντος δὲ τοῦ νόμου ῥίψαι μιν ἐς τὴν θάλασσαν ἐωυτὸν, ὡς εἶχε, σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. (6) Καὶ τοὺς μὲν ἀποπλῶειν ἐς Κόρινθον, τὸν δὲ δελφῖνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξενεῖλαι ἐπὶ Ταίναρον. Ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρεῖν ἐς Κόριν-

tunc computationes comessationesque mutuas cuncti instituerent.

XXII. Id fecit praedixitque Thrasybulus hoc consilio, ut Sardinianus legatus, postquam ingentem frumenti acervum in foro profusum et homines vidisset oblectationibus vacantes, Alyattae rem renunciaret. (2) Quod et factum: nam postquam ista vidit caduceator, expositisque Thrasybulo Lydi mandatis domum rediit, nullam aliam ob causam (ut ego audio) pax composita est. (3) Quum enim existimasset Alyattes vehementem frumenti penuriam Mileti esse, populumque ad extremum malorum esse redactum et fere contritum, audivit ex caduceatore Mileto domum redeunte contraria eorum quae erat opinatus. (4) Inde paullo post pax inter illos conciliata est hac lege, ut mutuo hospites essent sociique: et pro uno Minervae templo ad Assesum duo aedificavit Alyattes, ipseque e morbo convaleuit. Haec igitur ratio exitusque belli fuit, quod Alyattes cum Milesiis et Thrasybulo gessit.

XXIII. Periander vero Cypseli filius erat, is qui Thrasybulum de edito oraculo certiore fecit, et Corinthi tyrannus: cui maximum in vita oblatum fuisse miraculum narrant Corinthii, hisque Lesbii adsentiuntur; scilicet Arionem Methymnaeum delphino insidentem ad Tarnaron fuisse delatum. Citharædus is erat, nulli suae ætatis secundus; primusque hominum, quos novimus, dithyrambum et fecit et nominavit docuitque Corinthi.

XXIV. Hunc Arionem aiunt, postquam plurimum temporis apud Periandrum esset versatus, in Italiam Siciliamque cupivisse navigare; ingentique pecunia ibi comparata, voluisse Corinthum reverti. Igitur quum Tarento esset profecturus, nec ullis magis quam Corinthiis fidem haberet, navigium conduxisse hominum Corinthiorum: (2) at hos, ubi altum tenere, consilium agitasse de illo in mare projiciendo, quo pecunia potirentur. Tum illum, quid ageretur intelligentem, ad preces confugisse; et, pecunia omni nautis oblata, vitam esse deprecatum: (3) nautas vero, precibus viri nil commotos, jussisse ut aut sibi manus inferret, quo in terra sepulturam nancisceretur, aut ut illico in mare se projiceret. (4) Has in angustias et consilii inopiam redactum Arionem orasse, ut, quandoquidem ita eis placitum esset, sinerent se omni ornatu suo indutum, in summo puppis foro stantem, canticum canere; quo facto pollicebatur sibi se manus illaturum. (5) Tunc nautas, cupidine captos audiendi præstantissimi omnium cantoris, e puppi 'mediam in navem concessisse; et illum, omni ornatu indutum, capta cithara, in summo navis foro stantem, carmen quod orthion vocatur peregissee; peractoque cantu, ita ut erat, cum omni ornatu in mare se conjecisse. (6) Tum illos, continuato cursu, Corinthum navigasse: hunc vero, aiunt, a delphino exceptum dorso, Tarnaron fuisse delatum; ubi quum in terram esset egressus,

θον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγέσθαι πᾶν τὸ γεγονός. (7) Περιάνδρον δὲ ὑπ' ἀπιστίας Ἀρίονα μὲν ἐν φυλακῇ ἔχειν οὐδαμῇ μετιέντα, ἀνακῶς δὲ ἔχειν τῶν πορθμένων· ὥς δὲ ἄρα παρῆναι αὐτοὺς, κληθέντας ἰστο-
 5 ρέεσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. (8) Φαμένων δὲ ἐκείνων ὥς εἶη τε σῶς περὶ Ἰταλίην καὶ μιν εὖ πρήσσοντα λίποιεν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναι σφί τὸν Ἀρίονα ὥσπερ ἔχων ἐξεπήδησε· καὶ τοὺς ἐκπλαγέντας οὐκ ἔχειν ἐτι ἐλεγχομένους ἀρνέεσθαι. (9) Ταῦτα μὲν
 10 νυν Κορίνθιοί τε καὶ Λέσβιοι λέγουσι, καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάθημα χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταινάρῳ, ἐπὶ δελφίνος ἐπεὶ ἄνθρωπος.

XXV. Ἀλυάττης δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίου πόλεμον διενείκας μετέπειτεν τελευτᾷ, βασιλεύσας
 15 ἕτεα ἑπτὰ καὶ πεντήκοντα. Ἀνέθηκε δὲ ἐκφυγὼν τὴν νοῦσον δεύτερος οἶτος τῆς οἰκίης ταύτης ἐς Δελφοὺς χρητῆρά τε ἀργύρεον μέγαν καὶ ὑποκρητηρίδιον σιδή-
 ρεον κολλητὸν, θέης ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελ-
 φοῖσι ἀναθημάτων, Γλαύκου τοῦ Χίου ποίημα, δς
 20 μοῦνος δὴ πάντων ἀνθρώπων σιδήρου κόλλησιν ἐξεῦρε.

XXVI. Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω ἐξεδέξατο τὴν βασιληίην Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω, ἑτέων ἐὼν ἡλικίην
 πέντε καὶ τριήκοντα, δς δὴ Ἑλλήνων πρῶτοις ἐπεθή-
 25 κατο Ἑφεσίοισι. (2) Ἐνθα δὴ οἱ Ἑφεσίοι πολιορκέ-
 μενοι ὑπ' αὐτοῦ ἀνέθεσαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξά-
 ψαντες ἐκ τοῦ νηοῦ σχαινίον ἐς τὸ τεῖχος· ἐστὶ δὲ με-
 ταξὺ τῆς τε παλαιῆς πόλεως, ἥ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ
 τοῦ νηοῦ ἑπτὰ στάδιοι. (3) Πρῶτοις μὲν δὴ τούτοις
 30 ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος, μετὰ δὲ ἐν μέρει ἐκάστοις
 Ἰώνων τε καὶ Αἰολέων, ἄλλοις ἄλλας αἰτίας ἐπιφέ-
 ρων, τῶν μὲν ἐδύνατο μέζοντας παρευρίσκειν, μέζονα
 ἐπαιτιώμενος, τοῖσι δὲ αὐτῶν καὶ φλαῦρα ἐπιφέρων.

XXVII. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνες κατε-
 35 στράφατο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενόεε
 νέας ποιησάμενος ἐπιχειρεῖν τοῖσι νησιώτησι. (2)
 Ἑόντων δὲ οἱ πάντων ἐτοίμων ἐς τὴν ναυπηγίην, οἱ
 μὲν Βίαντα λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπικόμενον ἐς Σάρ-
 40 δις, οἱ δὲ Πιτταχὸν τὸν Μυτιληναῖον, εἰρομένου Κροί-
 σου εἴ τι εἶη νεώτερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἶπαντα
 τάδε καταπαῦσαι τὴν ναυπηγίην, « ὦ βασιλεῦ, νη-
 σιῶται ἵππον συνωνέονται μυρίην, ἐς Σάρδις τε καὶ
 ἐπὶ σὲ ἔχοντες ἐν νόῳ στρατεύεσθαι. » (3) Κροῖσον δὲ
 45 ἐλπίσαντα λέγειν ἐκεῖνον ἀληθέα, εἶπαι « αἱ γὰρ
 τοῦτο θεοὶ ποιήσειαν ἐπὶ νόον νησιώτησι, ἐλθεῖν ἐπὶ
 Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποισι. » (4) Τὸν δὲ ὑπολαβόντα
 φάναι, « ὦ βασιλεῦ, πρόθυμώς μοι φαίνεαι εὖξασθαι
 νησιώτας ἵππευομένους λαβείν ἐν ἡπείρῳ, οἰκόντα ἐλ-
 50 πίζων. (5) Νησιώτας δὲ τί δοκέεις εὖχεσθαι ἄλλο ἢ
 ἐπεῖτε τάχιστα ἐπύθοντό σε μέλλοντα ἐπὶ σφίσι ναυπη-
 γέεσθαι νέας, λαβείναι αἰωρευμένους Λυδοὺς ἐν θαλάσῃ,
 ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ οἰκημένων Ἑλλήνων τί-
 σωνταί σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις; » (6) Κάρτα
 τε ἡσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπιλόγῳ, καὶ οἱ προσφυέως
 γὰρ δόξαι λέγειν, πειθόμενον παύσασθαι τῆς ναυπη-

Corinthum inde eodem habitu perrexisse, ibique quid
 accidisset enarrasse. (7) Periandrum vero, quum fidem non
 haberet, tenuisse Arionem in custodia, ne quo prodiret,
 caeterum curam intendisse in nautas. Nautae ut Corin-
 thum advenerunt, accitos ad se percontatum esse Perian-
 drum, ecquid de Arione memorarent : (8) quibus dicenti-
 bus salvum illum in Italia esse, et fortunatum Tarenti a se
 relictum, adparuisse Arionem eodem cultu quo in mare
 prosiluerat; et illos, perterritos convictosque, non potuisse
 amplius ire infitias. (9) Haec quidem et Corinthii narrant
 et Lesbii; et exstat Tænari donarium Arionis aeneum, non
 magnum illud quidem, homo insidens delphino.

XXV. Alyattes Lydus, confecto cum Milesiis bello,
 deinde, quum septem et quinquaginta annos regnasset,
 vita excessit. Dedicavit autem hic, secundus ex hac fa-
 milia, postquam e morbo convalescerat, Delphis craterem
 argenteum ingentem, et basin crateris ferream ferrumina-
 tam, spectatu dignam inter omnia quae sunt Delphis do-
 naria; Glauci Chii opus, qui unus hominum omnium fer-
 ruminationem ferri invenit.

XXVI. Mortuo Alyattæ successit in regnum Cræsus,
 Alyattæ filius, annos natus quinque et triginta : qui Græ-
 corum primos Ephesios armis invasit. (2) Ibi tunc Ephe-
 sii, quum ab eo obsiderentur, urbem suam Dianæ dedica-
 runt, fune ex illius templo ad murum adligato : est autem
 inter veterem urbem, quæ tunc obsidebatur, et Dianæ tem-
 plum septem stadiorum intervallum. (3) Hos igitur pri-
 mos adgressus est Cræsus; deinde vero, per vices, singu-
 los quoque Ioniæ et Æoliæ populos, aliis alias causas in-
 ferens, graviores causas adversus hos in quibus gravio-
 res reperire causas poterat, nonnullis etiam eorum levia
 admodum exprobrans.

XXVII. Deinde, postquam Asiam incolentes Græci ad
 pendendum tributum erant subacti, constituit ædificatis
 navibus insulanos adgredi. (2) Ad quas compingendas
 quum omnia ei essent parata, aiunt alii Biantem Prienen-
 sem, quum Sardes venisset, alii Pittacum Mytilenæum,
 interrogatum a Cræso ecquid maxime novi gereretur apud
 Græcos, ea respondisse quæ illum ne classem conficeret
 inhibuerunt. Dixisse enim : « Insulani, o rex, decem mil-
 lia equitum conducunt, expeditionem adversus Sardes at-
 que te molientes. » (3) Cræsum autem, ratum vera eum
 dicere, respondisse : « Utinam dii hanc mentem dent insu-
 lanis, ut Lydorum filios cum equitatu invadere velint ! » (4)
 Tum illum excipientem dixisse : « Videris mihi, rex, cu-
 pide vota facere ut insulanos equis vectos deprehendas in
 continente, haud absurda spe; (5) insulanos vero quid
 putas, ex quo primum ædificare te contra se classem audi-
 verunt, exoptare aliud, nisi ut, in altum evectos depre-
 hendant Lydos in mari, teque pro Græcis continentem in-
 colentibus, quos tu in servitute contineres, ulciscantur? (6)
 Cujus conclusionis orationis admodum delectatum Cræsum,
 paruisse illi, ut qui perapte ad rem locutus videretur, et a

γίης. Καὶ οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοισι Ἴωσι
ξεινήν συνεθήκατο.

XXVIII. Χρόνου δὲ ἐπιγινόμενου καὶ κατεστραμ-
μένων σχεδὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλως ποταμοῦ οἰκη-
μένων (πλὴν γὰρ Κιλικίων καὶ Λυκίων τοὺς ἄλλους
πάντας ὑπ' ἐωυτῷ εἶχε καταστρεψάμενος ὁ Κροῖσος·
εἰσὶ δὲ οἷδε, Φρύγες, Μυσοὶ, Μαρνανδύνοι, Χάλυβες,
Παφλαγόνες, Θρήικες οἱ Θυνοὶ τε καὶ Βιθυνοὶ, Κᾶ-
ρες, Ἴωνες, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Πάμφυλοι),

XXIX. κατεστραμμένων δὲ τούτων καὶ προσεπι-
κτωμένου Κροῖσου Λυδοῖσι, ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις
ἀκμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλά-
δος σοφισταί, οἱ τοῦτον τὸν χρόνον ἐτύγγανον ἔόντες,
ὥς ἕκαστος αὐτῶν ἀπικνέοιτο, καὶ δὴ καὶ Σόλων ἀνὴρ
Ἀθηναῖος, δὲ Ἀθηναίοισι νόμους κελεύσασι ποιήσας
ἀπεδήμησε ἕτεα δέκα, κατὰ θεωρίας πρόφασιν ἐκπλώ-
σας, ἵνα δὴ μή τινα τῶν νόμων ἀναγκασθῇ λῦσαι τῶν
ἔθετο· (2) αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶοί τε ἔσαν αὐτὸ ποιῆσαι
Ἀθηναῖοι· ὀρκίοισι γὰρ μεγάλοισι κατεῖχοντο δέκα
ἕτεα χρῆσθαι νόμοισι τοὺς ἄν σφι Σόλων θῆται.

XXX. Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων καὶ τῆς θεωρίας ἐκδη-
μήσας ὁ Σόλων εἵνεκεν ἐς Αἴγυπτον ἀπῆκετο παρ'
Ἀμασιν καὶ δὴ καὶ ἐς Σάρδεις παρὰ Κροῖσον. (2)
Ἀπικόμενος δὲ ἐξεκρίβετο ἐν τοῖσι βασιλεῦσι ὑπὸ τοῦ
Κροῖσου· μετὰ δὲ, ἡμέρη τρίτῃ ἢ τετάρτῃ, κελεύσαν-
τος Κροῖσου τὸν Σόλωνα θεράποντες περιῆγον κατὰ
τοὺς θησαυροὺς, καὶ ἐπεδείκνυσαν πάντα ἔόντα μεγάλα
τε καὶ ὀλβία. (3) Θηησάμενον δὲ μιν τὰ πάντα καὶ
σκεψάμενον ὥς οἱ κατὰ καιρὸν ἦν, εἶρετο ὁ Κροῖσος
τάδε, « ξεῖνε Ἀθηναῖε, παρ' ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος
ἀπῆκται πολλὸς καὶ σοφίης εἵνεκεν τῆς σῆς καὶ πλά-
νης, ὥς φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρίας εἵνεκεν ἐπε-
λήλυθας· νῦν ὧν ἡμερος ἐπείρεσθαι μοι ἐπῆλθε εἴ τινα
ἤδη πάντων εἶδες ὀλβιώτατον. » (4) Ὁ μὲν ἐλπίζων
εἶναι ἀνθρώπων ὀλβιώτατος ταῦτα ἐπειρώτα· Σόλων
δὲ οὐδὲν ὑποθαπέυσας, ἀλλὰ τῷ ἔοντι χρησάμενος λέ-
γει, « ὦ βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον. » (5) Ἀπο-
θωμάσας δὲ Κροῖσος τὸ λεχθὲν εἶρετο ἐπιστρεφέως,
« κοίη δὴ κρίνεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον; » ὁ δὲ εἶπε,
« Τέλλῳ τοῦτο μὲν τῆς πόλιος εὖ ἡκούσης παῖδες ἔσαν
καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ, καὶ σφι εἶδε ἅπανσι τέκνα ἐκγε-
μένα καὶ πάντα παραμείναντα, τοῦτο δὲ τοῦ βίου εὖ
ἤκοντι, ὥς τὰ παρ' ἡμῖν, τελευταῖα τοῦ βίου λαμπροτάτη
ἐπεγένετο· (6) γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς
τοὺς ἄστυγείτονας ἐν Ἐλευσίνι, βωθήσας καὶ τροπὴν
ποιήσας τῶν πολεμίων ἀπέθανε κάλλιστα, καὶ μιν
Ἀθηναῖοι δημοσίῃ τε ἔθαψαν αὐτοῦ τῇ περ ἔπεσε καὶ
ἐτίμησαν μεγάλως. »

XXXI. Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρήφατο ὁ
Σόλων τὸν Κροῖσον εἶπας πολλά τε καὶ ὀλβία, ἐπει-
ρώτα τίνα δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ἴδοι, δοκέων πάγχυ
δευτερεῖα γῶν οἴσεσθαι. (2) Ὁ δὲ εἶπε, « Κλέοβιν τε
καὶ Βίτωννα. Τούτοις γὰρ ἐοῦσι γένος Ἀργεῖοις
βίος τε ἀρκέων ὑπὲρ, καὶ πρὸς τούτῳ ῥώμῃ σώματος

fabricanda classe destitisse. Atque ita cum Ionibus insulas
incolentibus hospitium contraxit.

XXVIII. Insequente tempore, subactis fere omnibus po-
pulis intra Halyn fluvium incolentibus: (nam, exceptis Ci-
licibus ac Lyciis, cæteros omnes suæ potestati subjectos
Cræsus tenebat; sunt autem populi hi, Phryges, Mysi,
Mariandyni, Chalybes, Paphlagonες, Thraces quum Thyni,
tum Bithyni, Cares, Iones, Dorienses, Æolenses, Pam-
phyli:)

XXIX. hos igitur postquam sub potestatem suam Cræ-
sus redegerat, eaque accessione regnum Lydorum auxerat,
adveniebant Sardes, urbem divitiis florentem, quum alii
omnes e Græcia viri per illud tempus sapientiæ laude clari,
ut cuique commodum erat eo proficisci, tum vero etiam
Solon, Atheniensis: qui postquam Atheniensibus jussu ipso-
rum scripserat leges, navi profectus, caussam interserens
velle se alias spectare regiones, decem annos peregrinatus est;
ne scilicet quampiam ex legibus, quas tulerat, mutare coge-
retur. (2) Nam ipsis Atheniensibus per se id facere nefas
erat, quippe qui gravissimo jurejurando sese obstrinxe-
rant, per decem annos eis legibus, quascumque ipsis Solon
tulisset, esse usuros.

XXX. Hanc ipsam igitur ob caussam, tum vero etiam
spectandi gratia, peregre profectus Solon in Ægyptum se
contulit ad Amasin, atque etiam Sardes ad Cræsum. (2)
Quo ut advenit, in regia hospitio acceptus est a Cræso.
Tum tertio aut quarto post die, jussu Cræsi, ministri re-
gis circumduxerunt Solonem, thesauros omnes et quidquid
ibi magni et opulenti inerat, ostentantes. (3) Quæ
quum ille spectasset, et cuncta, ut ei commodum fuerat,
esset contemplatus, tali modo eum percunctatus est Cræ-
sus: « Hospes Atheniensis, inquit, multa ad nos de te fama
manavit, quum sapientiæ tuæ caussa, tum peregrinationis,
ut qui sapientiæ studio incumbens multas terras spectandi
caussa obieris. Nunc igitur incessit me cupido ex te sci-
scitandi, ocquem tu adhuc videris omnium hominum bea-
tissimum. » (4) Nempe, quod se ipsum hominum beatissi-
mum esse putaret, idcirco hanc illi quæstionem proposuit.
At Solon, nulla usus adsentatione, sed ut res erat respon-
dens, « Ego vero, inquit, beatissimum vidi Tellum Athe-
niensem. » (5) Quod dictum miratus Cræsus, concitate
quærit: « Qua tandem ratione Tellum beatissimum judicas? »
Cui ille: « Tellus, inquit, florente civitate, filios habuerat
bonos viros honestosque, et illis cunctis prognatos viderat
liberos, eosque omnes superstites: idemque, quum re fa-
miliari satis lauta, ut apud nos, usus esset, vitæ finem ha-
buit splendidissimum; (6) nam in prælio, quod Athenien-
ses adversus finitimos ad Eleusinem commiserunt, postquam
fortiter pugnavit, hostemque in fugam vertit, honestis-
sima morte defunctus est; et eodem loco, quo cecidit,
publice ab Atheniensibus sepultus est et magnifice hono-
ratus. »

XXXI. Hisce quum Solon, quæ de Tello ejusque felici-
tate copiose exposuit, admonuisset Cræsum, interrogare
hic institit, quemnam secundum ab illo vidisset beatissi-
mum; existimans utique secundas certe partes sese latu-
rum. (2) At ille, « Cleobin, inquit, et Bitonem. His enim,
genere Argivis, et victus suppetebat probabilis, et robur

τοιήδε· ἀεθλοφόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἔσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος. (3) Ἐούσης ὁρτῆς τῇ Ἡρῇ τοῖσι Ἀργείοισι ἔδωκε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγεϊ κομισθῆναι ἐς τὸ ἱρόν, οἱ δέ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο ἐν ὥρῃ· ἐκκληϊόμενοι δὲ τῇ ὥρῃ οἱ νεηνίαὶ ὑποδύντες αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλιν εἵλκον τὴν ἄμαξαν, ἐπὶ τῆς ἀμάξης δέ σφι ὤχετο ἡ μήτηρ, σταδίου δὲ πέντε καὶ τεσσαράκοντα διακομίσαντες ἀπίκοντο ἐς τὸ ἱρόν. (4) Ταῦτα δέ σφι ποιήσασι καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανηγύριος τελευτῇ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο, διέδεξέ τε ἐν τούτοις ὁ θεὸς ὡς ἀμεινον εἶη ἀνθρώπῳ τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. (5) Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες ἐμακάριζον τῶν νεηνιῶν τὴν ῥώμην, αἱ δὲ Ἀργεῖαι τὴν μητέρα αὐτῶν, οἷων τέκνων ἐκύρυσεν· ἡ δὲ μήτηρ περιχαρὴς ἐοῦσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ φήμῃ, σταῖσα ἀντίον τοῦ ἀγάλματος εὐχετο Κλεόβι τε καὶ Βίτωνι τοῖσι ἐωυτῆς τέκνοισι, οἳ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, δοῦναι τὴν θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἀριστόν ἐστι. (6) Μετὰ ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐωχήθησαν, κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ οἱ νεηνίαὶ οὐκέτι ἀνέστησαν, ἀλλ' ἐν τελείῳ τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δέ σφω ἐικόνας ποιησάμενοι ἀνέθεσαν ἐς Δελφούς ὡς ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων. »

XXXII. Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἐνεμε τούτοις, Κροῖσος δὲ σπερχθεὶς εἶπε, « ὦ ξεῖνε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ ἡμετέρη εὐδαιμονία οὕτω τοι ἀπέρριπται ἐς τὸ μηδὲν ὥστε οὐδὲ ἰδιωτέων ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας; » (2) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν ἐόν φθονερόν τε καὶ ταραχῶδες ἐπειρωτῆς ἀνθρωπότητων πρηγμάτων πέρι. Ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ μὲν ἐστὶ ἰδέειν τὰ μή τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ παθεῖν. Ἐς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτεα οὖρον τῆς ζῆς ἀνθρώπῳ προτίθημι. (3) Οὗτοι ἐόντες ἐνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα παρέχονται ἡμέρας διηκοσίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου· εἰ δὲ δὴ ἐθελήσει τοῦτερον τῶν ἐτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι, ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον, μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα οἱ ἐμβολίμοι γίνονται τριήκοντα πέντε, ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν τούτων χίλια πεντήκοντα. (4) Τούτων τῶν ἀπασέων ἡμερέων τῶν ἐς τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα, ἐουσέων πεντήκοντα καὶ διηκοσίων καὶ ἑξακισχιλίων καὶ δισμυρίων, ἡ ἐτέρη αὐτέων τῇ ἐτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν οὐδὲν ὁμοῖον προσάγει πρῆγμα. (5) Οὕτω ὦν, ὦ Κροῖσε, πᾶν ἐστὶ ἀνθρώπος συμφορῇ. Ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλούτεειν μέγα φαίναται καὶ βασιλεὺς εἶναι πολλῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ τὸ εἶρεό με, οὐ κῶ σε ἐγὼ λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύθωμαι. (6) Οὐ γὰρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ' ἡμέρην ἔχοντος ὀλβιώτερός ἐστι, εἰ μή οἱ τύχῃ ἐπίσποιτο πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὖ τὸν βίον. Πολλοὶ μὲν γὰρ ζάπλουτοι ἀνθρώπων ἀνόλβιοι εἰσι, πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου εὐτυχέες. (7) Ὁ μὲν δὴ μέγα πλούσιος, ἀνόλβιος δὲ δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυχέος μούνοισι, οὗτος

corporis erat tale, ut et uterque pariter certaminum praemia abstulerit, et de eisdem haec etiam narretur historia. (3) Quum festus dies ageretur Junonis Argivae, oporteretque omnino matrem horum bigis in templum veli, nec vero in tempore ex agro adessent boves; tunc juvenes, urgente hora, jugum ipsi subeuntes, plaustrum traxerunt quo mater vehebatur, eoque per quadraginta quinque stadia tracto ad templum pervenerunt. (4) Quo facto quum oculos universi cœtus in se convertissent, optimus eisdem obligit vitæ exitus; ostenditque in his numen, melius esse hominibus mori, quam vivere. (5) Nam quum circumstantes Argivi laudarent juvenum robur, Argivæ vero felicem prædicarent matrem quod tales haberet filios; mater, et facto vehementer gavisæ et omine, stans ante simulacrum precata est deam, ut Cleobi et Bitoni filiis suis, qui ipsam magnifice honorassent, id daret quod optimum esset contingere homini. (6) Post hanc precationem, peracto sacrificio, laute epulati juvenes, quum in ipso templo somno se dedissent, non amplius resurrexerunt, sed hoc vitæ exitu sunt perfuncti. Eorundem dein imagines, ut qui homines fuissent præstantissimi, fieri curarunt Argivi, Delphisque dedicarunt.

XXXII. Istis igitur secundum felicitatis locum Solon tribuebat. Tum vero subiratus Cræsus: « Hospes Atheniensis, ait, nostra vero felicitas adeo abs te in nihilum projicitur, ut ne privatis quidem hominibus æquiparandos nos existimes? » (2) Cui ille: « Cræse, inquit, gnarum me numen omne esse invidum et summa imis mutare, interrogas de rebus humanis. In diuturno tempore multa videre est quæ quis nolit, atque etiam tolerare multa. Propono enim homini terminum vitæ ad septuaginta annos. (3) Hi septuaginta anni constant ex viginti quinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari non posito: sin velis alternos ex illis annis interjecto mense fieri longiores, quo tempestatum vicissitudines justo tempore redeant, menses intercalares per annos septuaginta conficiuntur triginta quinque, dies autem ex his mensibus mille et quinquaginta. (4) Horum autem dierum omnium, qui in septuaginta annis sunt numero ducenti et quinquaginta supra viginti sex millia, nullus est qui rem prorsus similem, qualis ab alio adducta est, adducat. (5) Itaque, Cræse, homo quantus est, fortunæ casibus est obnoxius. Jam te quidem ego et opulentum video, et multorum hominum regem; istud vero, quod ex me quaerebas, de te nondum prædicabo priusquam te vita bene defunctum audiero. (6) Neque enim beatior est magnis opibus præditus, quam is cui in diem victus suppetit, nisi eidem omnibus bonis prædito fortuna concesserit vita bene defungi. Etenim multi homines perquam opulenti, non idcirco beati sunt: multi vero, quibus mediocris res familiaris est, felices. (7) Jam qui admodum dives est, nec tamen beatus, is duabus tantum rebus antecellit felicem;

δὲ τοῦ πλουσίου καὶ ἀνολβίου πολλοῖσι. Ὁ μὲν ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι καὶ ἄτην μεγάλην προσπεσοῦσαν ἐνεῖκαι δυνατότερος, ὁ δὲ τοισίδε προέχει ἐκείνου· ἄτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυνατός ἐκείνῳ ἐνεῖκαι, ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχία οἱ ἀπερύκει, ἀπῆρος δέ ἐστι, ἀνουςος, ἀπαύτης κακῶν, εὐπαις, εὐειδής. (8) Εἰ δὲ πρὸς τοῖσι ἐτι τελευτήσῃ τὸν βίον εὖ, οὗτος ἐκείνος, τὸν σὺ ζητέεις, ὀλβιος κεκλησθαι ἀξίός ἐστι· πρὶν δ' ἂν τελευτήσῃ, ἐπισχεῖν, μηδὲ καλέειν καὶ ὀλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα. (9) Τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα συλλαβέειν ἀνθρωπον ἐόντα ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χώρῃ οὐδεμία καταρκεῖ πάντα ἐσωτῇ παρέχουσα, ἀλλ' ἄλλο μὲν ἔχει, ἐτέρου δὲ ἐπιδέεται· ἡ δὲ ἂν τὰ πλεῖστα ἔχῃ, ἀρίστη αὕτη. (10) Ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν οὐδὲν αὐταρκές ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές ἐστι· ὅς δ' ἂν αὐτῶν πλεῖστα ἔχων διατελέῃ καὶ ἐπειτεν τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ οὐνομα τοῦτο, ὧ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. Σκοπέειν δὲ χρὴ παντὸς χρήματος τὴν τελευτήν, καὶ ἀποθήσεται· πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὀλβον ὁ θεὸς προρριζούς ἀνέτρεψε. »

XXXIII. Ταῦτα λέγων τῷ Κροίσῳ οὐ πως ἐχαρίζετο, ὁ δὲ λόγου μιν ποιησάμενος οὐδενὸς ἀποπέμπεται, κάρτα δόξας ἀμαθέα εἶναι, ὅς τὰ παρεόντα ἀγαθὰ μετεῖς τὴν τελευτήν παντὸς χρήματος ὄρᾱν ἐκέλευε.

XXXIV. Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον ἔλαβε ἐκ θεοῦ νέμεσις μεγάλη Κροῖσον, ὡς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἐσωτὸν εἶναι ἀνθρώπων ἀπάντων ὀλβιώτατον. Αὐτίκα δὲ οἱ εὐδοντι ἐπέστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀλήθειαν ἔφαινε τῶν μελλόντων γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. (2) Ἔσαν δὲ τῷ Κροίσῳ δύο παῖδες, τῶν οὐτερος μὲν διέφθαρτο, ἦν γὰρ δὴ κωφός, ὁ δὲ ἕτερος τῶν ἡλικίων μακρῶ τὰ πάντα πρῶτος· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Ἄτυς. Τοῦτον δὴ ὦν τὸν Ἄτυν σημαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος, ὡς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σιδηρῇ βληθέντα. (3) Ὁ δ' ἐπέιτε ἐξεγέρθη καὶ ἐσωτῶ λόγον ἔδωκε, καταρρωδήσας τὸν ὄνειρον ἄγεται μὲν τῷ παιδί γυναῖκα, ἐωθότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν οὐδαμῇ ἐτι ἐπὶ τοιοῦτο πρῆγμα ἐξέπεμπε· ἀκόντια δὲ καὶ δοράτια καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρέονται ἐς πόλεμον ἀνθρωποὶ, ἐκ τῶν ἀνδρεῶνων ἐκκομίσας ἐς τοὺς θαλάμους συνένησε, μή τί οἱ κρεμάμενον τῷ παιδί ἐμπέσῃ.

XXXV. Ἐχόντος δὲ οἱ ἐν χερσὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον, ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδεις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος καὶ οὐ καθαρὸς χειρᾶς, ἐὼν Φρυγὴ μὲν γενεῇ, γένεος δὲ τοῦ βασιλείου. (2) Παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροίσου οἰκία κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαρσίῳ ἐδέετο κυρῆσαι, Κροῖσος δὲ μιν ἐκάθηρε· ἐστὶ δὲ παραπλησίη ἡ καθαρσις τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Ἕλλησι. (3) Ἐπέιτε δὲ τὰ νομιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο ὁκόθεν τε καὶ τίς εἴη, λέγων τάδε, « ὦνθρωπε, τίς τε ἐὼν καὶ κόθεν τῆς Φρυγίης ἦκων ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεο; τίνα τε ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας; » (4) Ὁ δὲ ἀμείβετο, « ὦ βασιλεῦ, Γορδίῳ μὲν τοῦ Μίδεω εἰμι παῖς, οὐνομάζομαι δὲ Ἀδρηστος, φονεύσας δὲ ἀδελφὸν

hic vero divitem, multis rebus. Ille ad explendas cupiditates et ad tolerandum magnum aliquod incidens damnum, validior est : hic vero illum superat hisce rebus; damnum quidem et cupiditatem non similiter, atque ille, potest ferre, sed hæc incommoda ab illo abigit felicitas; est vero membris integris, prospera fruens valitudine, malorum exsors, lætus liberis, formosus. (8) Quodsi præterea diem quoque extremum feliciter obierit, hic ille est quem tu quæris, dignus qui beatus prædicetur. Priusquam vero diem obierit, differendum est, necdum beatus hic nominandus, sed felix. (9) Jam ista simul cuncta ut consequatur homo, id quidem fieri non potest; quemadmodum nulla est terra quæ cuncta sibi suppeditet, sed aliud habet, alio indiget; quæ vero plurima habet, ea optima est. (10) Nempe eodem modo etiam hominum nemo est omnium, cui uni omnia cumulate adsint, sed alia habet, aliorum autem indiget : qui vero eorum plurima ad vitæ usque exitum habuit, ac deinde placide finiit vitam, hic, o rex, me iudice, nomine isto prædicari dignus est. Denique in omni re respiciendus finis est, in quem sit res exitura : multos enim deus, postquam felicitatem illis ostendit, funditus dein evertit. »

XXXIII. Hæc dicens minime gratum se præbebat Cræso, sed is nullam ejus rationem habens a se dimisit, incitum admodum esse hominem ratus, qui præsentia bona omitens, finem cujusque rei juberet respicere.

XXXIV. Post Solonis discessum gravis divinitus vindicta Cræsum excepit; hac causa, ut conjicere licet, quod se ipsum hominum beatissimum judicaret. Ac statim quidem per quietem oblatum ei somnium est, veritatem indicans malorum quæ filio ejus essent eventura. (2) Erant enim Cræso filii duo; alter corporis vitio laborabat, erat enim mutus; alter inter æquales rebus omnibus longe primus : nomen ei erat Atys. Hunc Atyn, Cræso significat somnium, fore ut amittat ferrea cuspide ictum. (3) Expergefactus ille, re secum versata, pertimescens somnium, capit filio uxorem; eumque, quum solitus esset exercitum ducere Lydorum, nusquam porro ad tale munus emittit : jacula vero et hastas, et cujusque generis tela quibus ad bellum utuntur homines, ex virorum habitatione in interiora conclavia congeri jubet, ne quid suspensum in filium suum incidat.

XXXV. Interim dum filius ejus nuptias ageret, advenit Sardes vir calamitate obstrictus, cui manus non erant puræ, natione Phryx, regio de genere. (2) Qui quum ad ædes Cræsi venisset, orassetque ut ritu patrio expiari sibi contingeret, expiavit eum Cræsus : est autem modus expiandi apud Lydos similis ei quo Græci utuntur. (3) Peractis legitimis, percontatur Cræsus hominem, unde veniret, quisve esset, his usus verbis : « Quis tu es, homo, et quonam o Phrygiæ loco veniens, ad meos lares supplex te recepisti? et quem virum, quamve sceminam occidisti? » (4) Cui ille respondit : « O rex, Gordiæ sum filius, Midæ nepos; est autem nomen mihi Adrasto. Fratrem meum occidi invitum,

ἔμευντοῦ ἀέκων πάρειμι ἐξεληλαμένος τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ ἐστερημένος πάντων. » (5) Κροῖσος δέ μιν ἀμείβετο τοισίδε, « ἀνδρῶν τε φίλων τυγχάνεις ἔκγονος ἔων καὶ ἐλήλυθας ἐς φίλους, ἔνθα ἀμηχανήσεις χρήματα οὐδενὸς μένων ἐν ἡμετέρου. Συμφορὴν δὲ ταύτην ὡς κουφότατα φέρων κερδανέεις πλείστον. » Ὁ μὲν δὴ δίαίταν εἶχε ἐν Κροίσου.

XXXVI. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ ἐν τῷ Μυσίῳ Οὐλύμπῳ ὕδρ' ἔρχεται μέγα ὀρμεύμενος δὲ οὗτος ἐκ τοῦ οὐρεὸς τούτου τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκε, πολλάκις δὲ οἱ Μυσοὶ ἐπ' αὐτὸν ἐξεληθόντες ποιεέσκον μὲν οὐδὲν κακὸν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. (2) Τέλος δὲ ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροῖσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι ἔλεγον τάδε, « ὦ βασιλεῦ, ὕδρ' ἔρχεται μέγιστον ἀνεφάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὅς τὰ ἔργα διαφθείρει. Τοῦτον προθυμεύμενοι ἐλέειν οὐ δυνάμεθα. Νῦν ὧν προσδεόμεθά σευ τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηνίας καὶ κύνας συμπέμψαι ἡμῖν, ὥς ἂν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας. » (3) Οἱ μὲν δὲ τούτων ἐδέοντο, Κροῖσος δὲ μνημονεύων τοῦ ὀνείρου τὰ ἔπεα
20 ἔλεγέ σφι τάδε, « παῖδός μὲν περὶ τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν συμπέμψαιμι· νεογάμος τε γὰρ ἐστὶ καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει. (4) Λυδῶν μέντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμπέμψω, καὶ διακελεύσομαι τοῖσι ἰοῦσι εἶναι ὡς προθυμοτάτοις συνεξελέειν
25 ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας. »

XXXVII. Ταῦτα ἀμείψατο, ἀποχρεωμένων δὲ τούτοις τῶν Μυσῶν ἐπεσέρχεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς ἀκηκοὺς τῶν ἐδέοντο οἱ Μυσοί. (2) Οὐ φαμένου δὲ τοῦ Κροίσου τὸν γε παῖδ' αὖτις συμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν
30 ὁ νεηνίας τάδε, « ὦ πάτερ, τὰ κάλλιστα πρότερόν ποτε καὶ γενναιότατα ἡμῖν ἦν ἐς τε πολέμους καὶ ἐς ἄγρας φοιτέοντας εὐδοκιμέειν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων ἀποκληίσας ἔχεις, οὔτε τινὰ δειλὴν μοι παριδὼν οὔτε ἀθυμίην. (3) Νῦν τε τέτοισί με χρὴ ὀμμάσει ἐς τε ἀγορὴν καὶ ἐξ ἀγορῆς φοιτέοντα φαίνεσθαι; κοῖος μὲν τις τοῖσι πολιήτῃσι δόξω εἶναι, κοῖος δὲ τις τῇ νεογάμῳ γυναικί; κοῖω δὲ ἐκείνῃ δόξει ἀνδρὶ συνοικέειν; Ἐμὲ ὧν σὺ ἢ μέτεος εἶναι ἐπὶ τὴν θήρην, ἢ λόγῳ ἀνάπεισον ὅπως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτω ποιούμενα. »

XXXVIII. Ἀμείβεται Κροῖσος τοισίδε, « ὦ παῖ, οὔτε δειλὴν οὔτε ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι παριδὼν τοι ποιέω ταῦτα, ἀλλὰ μοι ὄψις ὀνείρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστάσα ἔφη σε ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι· ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρῆς ἀπολέεσθαι. Πρὸς ὧν τὴν ὄψιν ταύτην τόν τε γάμον
45 τοι τοῦτον ἔσπευσα καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ ἀποπέμπω, φυλακὴν ἔχων, εἴ πως δυνάμην ἐπὶ τῆς ἐμῆς σε ζῆς διακλέψαι. Εἴς γάρ μοι μῶνος τυγχάνεις ἔων παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον [διεφθαρμένον τὴν ἀκοήν] οὐκ εἶναι μοι λογίζομαι. »

XXXIX. Ἀμείβεται ὁ νεηνίας τοισίδε, « συγγνώμη μὲν ὦ πάτερ τοι, ἰδόντι γε ὄψιν τοιαύτην, περὶ ἐμὲ φυλακὴν ἔχειν· τὸ δὲ οὐ μανθάνεις, ἀλλὰ λέληθέ σε τὸ ὄνειρον, ἐμὲ τοι δίκαιόν ἐστι φράζειν. (2) Φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπ' αἰχμῆς σιδηρῆς φάναι ἐμὲ τελευτήσειν· ὕδρ'

unde ejectus a patre adsum, et rebus omnibus destitutus. »

(5) Tum Cræsus : « Ex viris amicis, inquit, oriundus es, et ad amicos venisti, ubi nullius rei indigebis quoad apud nos manseris. Istam autem calamitatem quam poteris levissime ferendo, plurimum lucri feceris. » Ita ille in Croesi ædibus vitam agebat.

XXXVI. Per idem tempus in Olympe Mysio aper exstitit mira magnitudine, qui ex illo monte irruens Mysorum arva vastabat; contra quem quum sæpe egressi essent Mysi, nihil ei mali inflixerant, sed male ab illo fuerant accepti. (2) Ad extremum venerunt ad Cræsum Mysorum legati, hæc dicentes : « Adparuit, o rex, in regione nostra immani magnitudine aper, qui agrestia corrumpit opera; cujus ut potiamur studiosi operam dantes, nihil proficimus. Itaque te nunc oramus, filium tuum et selectos juvenes canesque nobiscum emittas, quo bellum e terra nostra tollamus. » (3) Hæc illis precantibus Cræsus, recordatus eorum quæ per somnum ipsi prædicta erant, ita respondit : « Filii quidem mei nolite amplius facere mentionem : nec enim illum emittere vobiscum possum, est enim novus nuptus, et hæc res ei nunc curæ est. (4) Lydorum autem selectam manum et venaticum omne ministerium una mittam; hortaborque exeuntes, ut quam promptissime vobiscum bellum a terra submoveant.

XXXVII. Hæc Cræsus respondit; quibus quum contenti essent Mysi, intervenit filius, auditis quæ Mysi precarentur. (2) Pernegante vero Cræso se filium cum illis missurum, hæc inquit ad eum adolescens : « At antehac, o pater, hoc mihi honestissimum et nobilissimum fuit, in bella et in venationes exeundo gloriam parare : nunc vero utroque horum exclusum me tenes, nulla in me cognita ignavia aut animi dejectione. (3) Nunc ergo quibus oculis me conspici oportet euntem in forum, aut ex foro redeuntem? quis tandem esse videbor civibus? qualis videbor novæ nuptæ? cui illa viro putabit se connubio esse junctam? Proinde me tu aut sinas venatum exire, aut ratione mihi persuadeas, melius mihi hoc esse quod tu ita facis. »

XXXVIII. Cui respondens Cræsus, « Non quod ignaviam, inquit, o fili, aut aliud quidquam parum mihi gratum in te cognoverim, hoc facio; sed quod mihi somnii species per quietem oblata dixit brevis ævi te futurum, quippe ferrea peritulum cuspide. Cujus visi causa et has tuas nuptias maturavi, nec ad ea quæ nunc suscipiuntur te emitto, vigilans si quo pacto, dum vivo, periculo te queam subducere. Es enim unicus mihi filius; nam alterum [auribus captum] pro nullo existimo. »

XXXIX. Ibi rursus adolescens : « Ignosco quidem tibi, inquit, pater, quod, quum tale tibi oblatum sit visum, custodiam mei agas : sed, quod tu parum animadvertis, quodve oblitus es in hoc insomnio, id me te monere fas est. (2) Somnium ais tibi dixisse, ferrea cuspide me peritulum : at

δὲ κοῖται μὲν εἰσι χεῖρες, κοίη δὲ αἰχμὴ σιδηρὴ τὴν σὺ φοβέσθαι; εἰ μὲν γὰρ ὑπ' ὀδόντος τοι εἶπε τελευτήσῃν με, ἢ ἄλλου τευ ὅ τι τούτῳ οἶκε, χρῆν δὴ σε ποιεῖν τὰ ποιεῖς· νῦν δὲ ὑπ' αἰχμῆς. Ἐπεῖτε ὦν οὐ πρὸς ἄνδρας ἡμῖν γίνεται ἡ μάχη, μέτεσ με. »

XL. Ἀμείβεται Κροῖσος, « ὦ παῖ, ἔστι τῇ με νικᾷς γνώμῃν ἀποφαίνων περὶ τοῦ ἐνυπνίου. Ὡς ὦν νενικημένος ὑπὸ σέο μεταγινώσκω, μετήμῃ τέ σε ἵεναι ἐπὶ τὴν ἄγρην. »

10 XLI. Εἶπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος μεταπέμπεται τὸν Φρύγα Ἀδρηστον, ἀπικομένῳ δὲ οἱ λέγει τάδε, « Ἀδρηστε, ἐγὼ σε συμφορῇ πεπληγμένον ἀχάρι, τὴν τοι οὐκ ὀνειδίζω, ἐκάθηρα καὶ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος ἔχω, παρῶν πᾶσαν δαπάνην. (2) Νῦν ὦν (ὀφείλεις γὰρ ἐμεῦ προποιήσαντος χρηστὰ ἐς σέ χρηστοῖσί με ἀμείβεσθαι) 15 φύλακα παιδός σε τοῦ ἐμοῦ χρητίζω γενέσθαι ἐς ἄγρην ὀρμειμένου, μή τινες κατ' ὄδον κλωπες κακοῦργοι ἐπὶ δηλήσι φανέωσι ὑμῖν. Πρὸς δὲ τούτῳ καὶ σέ τοι χρεῶν ἔστι ἵεναι ἔνθα ἀπολαμπρυνέαι τοῖσι ἔργοισι πατρῴϊόν 20 τε γὰρ τοῖ ἐστι καὶ προσέτι ῥώμη ὑπάρχει. »

XLII. Ἀμείβεται ὁ Ἀδρηστος, « ὦ βασιλεῦ, ἄλλως μὲν ἔγωγε ἂν οὐκ ἦια ἐς ἄθλον τοιόνδε· οὔτε γὰρ συμφορῇ τοιῇδε κεχρημένον οἶκός ἐστι ἐς δμῆλικας εὐπρῆσσοντας ἵεναι, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα, πολλαχῇ 25 τε ἂν ἴσχον ἐμεωυτόν. (2) Νῦν δὲ, ἐπεῖτε σὺ σπεύδεις καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι (ὀφείλω γὰρ σε ἀμείβεσθαι χρηστοῖσι), ποιεῖν εἰμὶ ἐτοῖμος ταῦτα, παῖδά τε σὸν, τὸν διακελεύεαι φυλάσσειν, ἀπήμονα τοῦ φυλάσσοντος εἵνεκεν προσδόκα τοι ἀπονοστήσειν. »

30 XLIII. Τοιοῦτοισι ἐπεῖτε οὗτος ἀμείψατο Κροῖσον, ἦσαν μετὰ ταῦτα ἐξηρτυμένοι λογάσι τε νεηνήσι καὶ κυσί. Ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Οὐλύμπον τὸ οὖρος ἐζήτεον τὸ θηρίον, εὐρόντες δὲ καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ ἐσηκόντιζον. (2) Ἐνθα δὲ ὁ ξεῖνος, οὗτος δὲ ὁ καθαρ- 35 θείς τὸν φόνον, καλούμενος δὲ Ἀδρηστος, ἀκοντίζων τὸν ὕν, τοῦ μὲν ἀμαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παιδός. (3) Ὁ μὲν δὲ βληθεὶς τῇ αἰχμῇ ἐξέπλησε τοῦ ὀνείρου τὴν φήμην, ἔθεε δὲ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός· ἀπικόμενος δὲ ἐς τὰς Σάρδεις τὴν τε μάχην 40 καὶ τὸν τοῦ παιδός μόνον ἐσήμηνέ οἱ.

XLIV. Ὁ δὲ Κροῖσος τῷ θανάτῳ τοῦ παιδός συντεταραγμένος μᾶλλον τι ἐδεινολογέτο ὅτι μιν ἀπέκτεινε τὸν αὐτὸς φόνος ἐκάθηρε. Περιημεκτέων δὲ τῇ συμφορῇ δεινῶς ἐκάλεε μὲν Δία καθάρσιον, μαρτυρό- 45 μένος τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθώς εἶη, ἐκάλεε δὲ ἐπίστιόν τε καὶ ἐταιρήϊον, τὸν αὐτὸν τοῦτον οὐνομάζων θεόν, τὸν μὲν ἐπίστιον καλέων, διότι δὲ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος τὸν ξεῖνον φονέα τοῦ παιδός ἐλάνθανε βόσκων, τὸν δὲ ἐταιρήϊον, ὡς φύλακα συμπέμψας αὐτὸν εὐρήχοι 50 πολεμιώτατον.

XLV. Παρῆσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυδοὶ φέροντες τὸν νεκρὸν, ὅπισθε δὲ εἶπετό οἱ ὁ φονεύς. Στὰς δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ παρεδίδου ἐωυτὸν Κροίσῳ, προτείων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάζαι μιν κελεύων τῷ νεκρῷ,

apro quænam sunt manus, quæve ferrea cuspis, quam tu timeas? Quodsi enim a dente me peritulum dixisset, aut ab alia re simili, tum hoc, quod agis, agere te oporteret; nunc vero a cuspidē dixit. Quare, quum non sit nobis cum viris proposita pugna, abire me patere. »

XL. Tum Croesus : Fili, ait, aliquatenus me vincis, sententiam insomni declarans. Itaque, tamquam a te victus, sententiam muto, et veniam tibi do venatum exeundi. »

XLI. Quibus dictis, Adrastum Phrygem jubet vocari; eumque, ubi adfuit, sic est adlocutus : « Adraste, ego te sunesta calamitate obstrictum, quam tibi non exprobro, expiavi, et domum meam recepi, in qua etiam nunc omnium rerum sumtum tibi suppedito. (2) Nunc ergo (debes enim de me, prius de te bene merito, in vicem bene mereri) rogo te ut custos sis filii mei venatum exeuntis, ne qui in itinere cooriantur vobis malefici grassatores in perniciem. Ad hæc, tua etiam ipsius interest ut eas ubi splendorem ex rebus gestis possis parare; nam et patrium hoc est tibi, et præterea robur inest. »

XLII. Cui Adrastus : « Alioquin, inquit, rex, in istud certamen non eram proditurus; neque enim tali adfectum calamitate fas est æqualibus se immiscere fortunatis, neque id ego cupio; atque etiam alias sæpe me continui. (2) Nunc vero, quoniam tibi hoc cordi est, cui gratum facere debeo (nam rependenda mihi sunt beneficia tua), paratus sum exsequi mandatum : tuque filium tuum, quem custodire me jubes, rediturum esse incolumem, quod quidem penes custodem fuerit, exspecta. »

XLIII. Hæc postquam Croeso ille responderat, proficiunt deinde selectis juvenibus stipati canibusque. Ubi ad Olympum montem pervenerunt, indagant belluam, et inventam circumfusi jaculis incessunt. (2) Ibi tum hospes, idem ille qui a cæde fuerat purgatus, cui Adrasto nomen, vibrato in aprum jaculo, ab illo quidem aberrat, sed Croesi filium ferit. (3) Atque ita ille, cuspidē ictus, somni effatum explevit. Quod factum nunciaturus aliquis Croeso cecurrit, veniensque Sardes et pugnam ei et satum filii indicavit.

XLIV. Croesus, morte filii consternatus, tanto gravius eam tulit, quod is eum occidisset quem ipse expiaverat a cæde. Et calamitatem eam gravissime lamentans, Jovem Expiatorem invocavit, testificans quæ ab hospite esset passus; et Larem quoque et Sodalitium invocavit, eundem deum adpellans. Nempe Larem (sive Focorum præsidem) vocavit, quod, quem hospitem domi suæ receperat, eundem imprudens interfectorem filii sui aluisset : Sodalitium vero, quod, quem custodem adjunxisset filio suo, eundem inimicissimum deprehendisset.

XLV. Post hæc Lydii venerunt cadaver ferentes, quos pone sequebatur interfector. Et hic quidem, ubi adfuit, stans ante cadaver tradidit sese Croeso, manus protendens, oransque ut se super cadavere maclaret; non esse sibi vi-

λέγων τὴν τε προτέραν ἑωυτοῦ συμφορὴν, καὶ ὡς ἐπ' ἐκείνη τὸν καθήραντα ἀπολωλεκῶς εἶη, οὐδέ οἱ εἶη βιώσιμον. (2) Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας τὸν τε Ἀδρηστον κατοικτεῖρει, καίπερ ἑὸν ἐν κακῷ οἰκητῶ τοσούτω, καὶ λέγει πρὸς αὐτόν, « ἔχω, ὦ ξεῖνε, παρὰ σεῦ πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σεωυτοῦ καταδικάζεις θάνατον. Εἷς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἷτιος, εἰ μὴ ὅσον ἀέκων ἐξεργάσαιο, ἀλλὰ θεῶν κού τις, ὅς μοι καὶ πάλαι προεσήμαινε τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. » (3) Κροῖσος μὲν νυν ἔθαψε, ὡς οἰκὸς ἦν, τὸν ἑωυτοῦ παῖδα. Ἀδρηστος δὲ ὁ Γορδίῳ τοῦ Μίδεω, οὗτος δὲ ὁ φονεὺς μὲν τοῦ ἑωυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, φονεὺς δὲ τοῦ καθήραντος, ἐπεῖτε ἡσυχίᾳ τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ τὸ σῆμα, συγγινωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτῶν ἥδε βαρυσυμφορώτατος, ἑωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ τύμβῳ.

XLVI. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθει μεγάλῳ κατῆστο, τοῦ παιδὸς ἐστερημένος. Μετὰ δὲ ἡ Ἀστυάγειω τοῦ Κυαζάρειω ἡγεμονίᾳ καταιρεθεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσειω καὶ τὰ τῶν Περσέων πρήγματα αὐξάνόμενα πένθος μὲν Κροῖσον ἀπέπαυσε, ἐνέθυσεν δὲ ἐς φροντίδα, εἴ πως δύναιτο, πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβείναι αὐτῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. (2) Μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν ταύτην αὐτίκα ἀπεπειράτο τῶν μαντηῶν τῶν τε ἐν Ἑλλήσι καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ, διαπέμψας ἄλλους ἄλλη, τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἵεναι, τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φωκέων, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην· οἱ δὲ τινες ἐπέμποντο παρὰ τε Ἀμφιάρειον καὶ παρὰ Τροφώνιον, οἱ δὲ τῆς Μιλησίης ἐς Βραγχίδας. (3) Ταῦτα μὲν νυν τὰ Ἑλληνικὰ μαντήϊα ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαντευσόμενος Κροῖσος· Λιβύης δὲ παρ' Ἀμμωνα ἀπέστειλε ἄλλους χρησόμενους. (4) Διέπεμπε δὲ πειρεώμενος τῶν μαντηῶν ὅ τι φρονέοιεν, ὡς εἰ φρονέοντα τὴν ἀλήθειαν εὑρεθείη, ἐπείρηται σφεα δεύτερα πέμπων εἰ ἐπιχειρήῃ ἐπὶ Πέρσας στρατεύεσθαι.

XLVII. Ἐντειλόμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε ἀπέπεμπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων, ἀπ' ἧς ἂν ἡμέρης ὀρμηθέωσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέοντας τὸν λοιπὸν χρόνον ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρέεσθαι τοῖσι χρηστηρίοις, ἐπειρωτέοντας ὅ τι ποιεῖν τυγχάνοι ὁ Λυδῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω· ἄσσα δ' ἂν ἑκαστα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραψάμενους ἀναφέρειν παρ' ἑωυτόν. (2) Ὅτι μὲν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρηστηρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν· ἐν δὲ Δελφοῖσι ὡς ἐσῆλθον τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ χρησόμενοι τῷ θεῷ καὶ ἐπειρώτεον τὸ ἐντεταλμένον, ἡ Πυθίη ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε,

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης,
καὶ κωφοῦ συνίημι καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω.
60 Ὅδμή μ' ἐς φρένας ἦλθε κραταιρίνοιο χελώνης
ἐφομένης ἐν χαλκῷ ἄμ' ἀρνείοις κρέεσιν,
ἡ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπίεσται.

XLVIII. Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεσπισάσης τῆς Πυθίης συγγραψάμενοι οἰχόντο ἀπιόντες ἐς τὰς Σάρδεις. Ὡς

vendum, dicens, qui, post superiorem calamitatem, expiatorem etiam suum perdidisset. (2) Quibus auditis Cræsus, tanto licet domestico in luctu, commiseratus tamen Adrastum, dixit illi : « Habeo abs te, hospes, omnem vindictam, quoniam te ipse morte condemnas; nec tu mihi huius mali auctor es, nisi quatenus invitus illud fecisti, sed deorum nescio quis; qui mihi jam pridem hoc futurum ante significavit. » (3) Cræsus igitur filium, prout justum erat, sepeliendum curavit. Adrastus vero, Gordiæ filius, Midæ nepos, hic idem qui et fratris sui fuerat interfector, et sui expiatoris, ubi silentium fuit hominum circa sepulcrum, agnoscens se esse hominum quos ipse novisset calamitosissimum, super busto se ipse jugulavit.

XLVI. Cræsus vero, filio orbatus, duos annos ingenti in luctu desedit. Sed posthac imperium Astyagis, Cyaxaræ filii, a Cyro Cambysis filio eversum, resque Persarum crescentes, luctui Cræsi finem fecerunt, curamque iniecerunt ei et cogitationem, si qua ratione posset crescentem Persarum potentiam, priusquam nimium invalesceret, coercere. (2) Ab hac igitur cogitatione statim tentare oracula cœpit, tum quæ apud Græcos erant, tum id quod in Libya; aliosque alio dimisit, quorum alii Delphos irent, alii Abas, Phocensium oppidum, alii Dodonam. Alii item ad Amphiarum mittebantur, et ad Trophonium; alii ad Branchidas ditionis Milesiæ. (3) Hæc Græca sunt oracula, ad quæ Cræsus misit consulenda: in Libyam vero ad Ammonem alios misit, qui ab illo responsa peterent. (4) Misit autem tentaturus oracula quid saperent; ut, si illa reperisset verum nosse, tum iterum mitteret qui ex illis quærent, an expeditionem adversus Persas deberet suscipere.

XLVII. Ad tentanda igitur oracula hisce cum mandatis Lydos emisit, ut ab eo die, quo Sardibus essent profecti, centum consequentes numerarent dies, et centesimo die oracula adirent, ex eisque quærent, quid esset quod illo die ageret rex Lydorum Cræsus, Alyattæ filius; et quidquid a quoque oraculo responsum fuisset, id scripto mandarent, ad seque deferrent. (2) Jam, quid fuerit quod cætera responderint oracula, a nemine memoriæ proditum est: Delphis autem, simul atque Lydi deum consulturi penetrare templi intrarant, et quod ipsis mandatum erat interrogaverant, Pythia hexametro tenore hæc respondit:

Æquoris est spatium et numerus mihi notus arena,
mutum percipio, fantis nihil audio vocem.
Venit ad hos sensus nidor testudini duræ,
quæ simul agnina coquitur cum carne lebelet
ære infra strato, et stratum cui desuper æs est.

XLVIII. Hoc Pythiæ responsum quum scripto mandassent Lydi, Sardes sunt reversi. Postquam vero cæteri quo

δὲ καὶ ἄλλοι οἱ περιπεμφθέντες παρῆσαν φέροντες τοὺς χρησμούς, ἐνθαῦτα δὲ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπώρα τῶν συγγραμμάτων. (2) Τῶν μὲν δὴ οὐδὲν προσέτο μιν· ὁ δὲ ὡς τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα προσέειπεν· εὐχετό τε καὶ προσεδέξατο, νομίσας μόνον εἶναι μαντήϊον τὸ ἐν Δελφοῖσι, ὅτι οἱ ἐξευρήκεε τὰ αὐτὸς ἐποίησε. (3) Ἐπεῖτε γὰρ δὴ διέπεμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, φυλάξας τὴν κυρίην τῶν ἡμερῶν ἐμηχανήσατο τοιάδε· ἐπινύσας τὰ ἦν ἀμήχανον ἐξευρέειν τε καὶ ἐπιφράσασθαι, χελώνην καὶ ἄρνα κατακόψας ὁμοῦ ᾤψε αὐτὸς ἐν λέβητι χαλκῷ, χαλκεον ἐπίθημα ἐπιθείς.

XLIX. Τὰ μὲν δὴ ἐκ Δελφῶν οὕτω τῷ Κροίσῳ ἐγρήσθη κατὰ δὲ τὴν Ἀμφιάρεω τοῦ μαντήϊου ὑπόκρισιν, οὐκ ἔχω εἶπαι ὅ τι τοῖσι Λυδοῖσι ἔχρησε ποιήσας περὶ τὸ ἱρὸν τὰ νομιζόμενα· οὐ γὰρ ὧν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε ἢ ὅτι καὶ τοῦτον ἐνόμιζε μαντήϊον ἀψευδὲς ἐκτῆσθαι.

L. Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίῃσι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι θεὸν ἱλάσκετο· κτήνέα τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα τρισχίλια ἔθυσσε, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους καὶ φιάλας χρυσῆας καὶ εἴματα πορφύρεα καὶ κιθῶνας, νήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε, ἐλπίζων τὸν θεὸν μᾶλλον τι τούτοις ἀνακτήσεσθαι· Λυδοῖσί τε πᾶσι προεῖπε θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅ τι ἔχοι ἕκαστος. (2) Ὡς δὲ ἐκ τῆς θυσίης ἐγένετο, καταχεάμενος χρυσὸν ἀπλετόν ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυσε, ἐπὶ μὲν τὰ μακρότερα ποιέων ἐξαπάλαιστα, ἐπὶ δὲ τὰ βραχύτερα τριπάλαιστα, ὕψος δὲ παλαιστιαῖα, ἀριθμὸν δὲ ἑπτακαίδεκα καὶ ἑκατὸν, καὶ τούτων ἀπέφθου χρυσοῦ τέσσαρα, τρίτον ἡμιτάλαντον ἕκαστον ἔλκοντα, τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλίνθια λευκοῦ χρυσοῦ, σταθμὸν διτάλαντα. (3) Ἐποιεέτο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα χρυσοῦ ἀπέφθου, ἔλκουσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα. Οὗτος ὁ λέων, ἐπεῖτε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηὸς, κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων (ἐπὶ γὰρ τούτοις ἴδρυτο), καὶ νῦν κέεται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑβδόμον ἡμιτάλαντον· ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρτον ἡμιτάλαντον.

LI. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέπεμπε ἐς Δελφοὺς, καὶ τὰδε ἄλλα ἅμα τοῖσι, κρητῆρας δύο μεγάθει μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρεον, τῶν δὲ μὲν χρύσεος ἕκαστος ἐπὶ δεξιὰ ἐσιόντι ἐς τὸν νηὸν, ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' ἀριστερά. (2) Μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα, καὶ ὁ μὲν χρύσεος κέεται ἐν τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑνατὸν ἡμιτάλαντον καὶ ἑξήκοντα μνέας, ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπὶ τοῦ προνηίου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας ἑξακοσίους· ἐπικίρνεται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν θεοφανίοισι. (3) Φασὶ δὲ μιν Δελφοὶ Θεόδωρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι, καὶ ἐγὼ δοκέω οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι. Καὶ πῖθους τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἳ ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ ἐστᾶσι, καὶ περιρραντήρια δύο ἀνέθηκε, χρυσέον τε καὶ ἀργύρεον, τῶν τῷ χρυσῷ ἐπιγέγραπται Λακεδαιμονίων φαμένων εἶναι ἀνάθημα, οὐκ ὁρθῶς

que, quos circummiserat Cræsus, rediere vaticinia serentes, singula scripta evolvens Cræsus inspexit. (2) Ac horum quidem nullum advertebat ejus animum, præter id quod Delphis erat adlatum : quod simul atque cognovit, adoravit probavitque, unum existimans esse oraculum illud Delphicum, quippe cui compertum fuisset, quid ipse fecisset. (3) Postquam enim emiserat homines qui oracula consulerent, statutum diem observans, tale quidpiam machinatus erat, ea commentus quæ nemo cognoscere aut harrolari posset : testudinem et agnum in frusta concidit, et una coxit ipse æneo in lebetes, æneo imposito operculo.

XLIX. Hoc igitur Delphis responsum accepit Cræsus : quid sit vero quod ab Amphiarai oraculo Lydis fuerit responsum, postquam in illius templo legitimis cærimoniis essent perfuncti, non habeo dicere : nec enim de hoc aliud quidquam memoratur, nisi quod hunc etiam Cræsus oraculum verax habere existimaverit.

L. Post hæc autem ingentibus sacrificiis Delphicum deum propitium sibi reddere instituit. Lectas enim victimas ter millenas de quoque genere immolavit ; præterea lectulos auro argentove obductos, et phialas aureas, et purpureas vestes tunicasque, ingenti pyra exstructa, concremavit, hisce sperans deum magis sibi se conciliaturum ; Lydisque cunctis edixit, ut de suo, quidquid quisque haberet, eidem deo sacrificaret. (2) Tum peractis sacrificiis, conflata immensa vi auri, dimidiatos lateres ex eo procudi jussit, palmarum sex in longitudinem, trium palmarum in latitudinem, crassitie palmari, numero centum et septemdecim. Horum quattuor ex purissimo auro erant, singuli pondo duorum talentorum cum dimidio ; reliqui semilateres ex albido auro, pondo binorum talentorum. (3) Fecit etiam leonis effigiem ex auro purissimo, cujus pondus decem talentorum erat. Hic leo, quo tempore deflagravit Delphicum templum, de semilateribus decidit (super illis enim erat collocatus), et nunc in Corinthiorum thesauro est repositus, pondusque ejus sex talentorum est cum dimidio ; periire enim liquefacta talenta tria cum dimidio.

LI. Hæc Cræsus postquam confecta habuit, Delphos misit, cum eisque simul hæcce : crateres duos ingenti magnitudine, alterum aureum, argenteum alterum ; quorum aureus ad dextram positus erat intrantibus templum, argenteus ad sinistram. (2) Sed et hi, quo tempore conflagravit templum, loco moti sunt : et aureus quidem, cujus pondus octo talenta cum dimidio colligit duodecimque insuper libras, in Clazomeniorum thesauro positus est ; argenteus vero in atrii angulo, capiens amphoras sexcentas ; miscetur enim in eo vinum a Delphensibus festo Theophaniorum die. (3) Aiunt autem Delphenses, esse opus Theodori Samii ; quod etiam ego existimo, esse enim fabricam hand vulgarem adparet. Præterea quattuor dolia misit argentea, quæ in Corinthiorum thesauro reposita sunt. Duas item urnas lustrales dedicavit, auream alteram, alteram argenteam : quarum illa, quæ ex auro est, titulum præfert LACEDÆMONIORUM, dicuntque Lacedæmonii suum esse donum.

λέγοντες· (4) ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροίσου, ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν Λακεδαιμονίοισι βουλόμενος χαρίζεσθαι, τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα οὐκ ἐπιμνήσομαι. Ἄλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἐστὶ, οὐ μέντοι τῶν γε περιρραντηρίων οὐδέτερον. (5) Ἄλλα τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολλὰ ἀπέπεμψε ἅμα τούτοις ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα ἀργύρεα κυκλοτερέα, καὶ δὴ καὶ γυναικὸς εἰδῶλον χρύσειον τρίπηχυ, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροίσου εἰκόνα λέγουσι εἶναι. Πρὸς δὲ καὶ τῆς ἐκουτοῦ γυναικὸς τὰ ἀπὸ τῆς δειρῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος καὶ τὰς ζώνας.

LII. Ταῦτα μὲν ἐς Δελφούς ἀπέπεμψε, τῷ δὲ Ἀμφιάρεω, πυθόμενος αὐτοῦ τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε σάκος τε χρύσειον πᾶν, ὁμοίως καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶσαν χρυσεήν, τὸ ξυστὸν τῇσι λόγχῃσι ἐὼν ὁμοίως χρύσειον· τὰ ἔτι καὶ ἀμφοτέρω ἐς ἐμὲ ἦν κείμενα ἐν Θήβῃσι, καὶ Θηβέων ἐν τῷ νηῷ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος.

LIII. Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα ἐς τὰ ἱρὰ ἐνετέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπειρωτᾶν τὰ χρηστήρια εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀνδρῶν προσθέρτο φίλον. (2) Ὡς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὰ ἀπεπέμφθησαν οἱ Λυδοὶ ἀνέθεσαν τὰ ἀναθήματα, ἐχρέοντο τοῖσι χρηστηρίοις λέγοντες, «Κροῖσος ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, νομίσας τάδε μαντήια εἶναι μοῦνα ἐν ἀνθρώποις, ὑμῖν τε ἄξια δῶρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας ἐπειρωτᾶ εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀνδρῶν προσθέρτο σύμμαχον.» (3) Οἱ μὲν ταῦτα ἐπειρωτῶν, τῶν δὲ μαντηῶν ἀμφοτέρων ἐς τὴν αἰγῶναι συνέδραμον, προλέγουσαι Κροίσῳ, ἣν στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μιν καταλῦσαι· τοὺς δ' Ἑλλήνων δυνατωτάτους συνεβούλευόν οἱ ἐξευρόντα φίλους προσθέσθαι.

LIV. Ἐπεῖτε δὲ ἀνεειχθέντα τὰ θεοπρόπια ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοις, πάγχυ τε ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύρου βασιλείην, πέμψας αὖτις ἐς Πυθὸν Δελφούς δωρέεται, πυθόμενος αὐτῶν τὸ πλῆθος, κατ' ἀνδρα δύο στατήρσι ἕκαστον χρυσοῦ. (2) Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδωσαν Κροίσῳ καὶ Λυδοῖσι προμαντήϊν καὶ ἀτέλειαν καὶ προεδρίην, καὶ ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ αὐτῶν γενέσθαι Δελφὸν ἐς τὸν αἰεὶ χρόνον.

LV. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφούς ὁ Κροῖσος ἐχρησθηριάζετο τὸ τρίτον· ἐπεῖτε γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ μαντήϊου ἀλήθειαν, ἐνεφορέετο αὐτοῦ. Ἐπειρώτα δὲ τάδε χρηστηριάζομενος, εἴ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ μουναρχία. (2) Ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶ τάδε,

Ἄλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται, δὴ τότε, Λυδὲ ποδαβρὲ, πολυψήφιδά παρ' Ἑρμον φεύγειν μὴδὲ μένειν, μὴδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.

LVI. Τούτοις ἐλθοῦσι τοῖσι ἔπεσι ὁ Κροῖσος πολλόν τι μάλιστα πάντων ἥσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμὰ

rium, falso; (4) nam et hoc Cræsi est, titulum autem inscripsit Delphensium non nemo, Lacedæmoniis gratificaturus; cuius nomen, bene mihi cognitum, edere nolo. Sed puer quidem, cuius per manum effluit aqua, Lacedæmoniorum donarium est, at urnarum neutra. (5) Alia denique multa donaria minus insignia simul cum istis misit Cræsus: in his guttos argenteos orbiculata forma; et præsertim mulieris simulacrum aureum tricubitale, quam Delphenses aiunt effigiem esse pistricis Cræsi. Ad hæc uxoris etiam suæ monilia dedicavit, ejusdemque cingula.

LII. Ista igitur dona Delphos Cræsus misit. Amphiaræo vero, cuius et virtutem et calamitatem fando audierat, clypeum dedicavit totum ex auro; item hastam ex solido auro totam, cuius hastile pariter aureum atque spiculum: quæ donaria ad meam usque ætatem Thebis reposita sunt, et Thebarum quidem in templo Ismenii Apollinis.

LIII. Hæc dona ad deorum templa delaturis Lydis injunxit Cræsus, ut interrogarent oracula, An adversus Persas expeditionem susciperet Cræsus, et an posset sociorum aliquas copias sibi adjungere? (2) Qui ut eo quo missi erant pervenire, dedicatis donariis, oracula consuluerunt his verbis: «Cræsus, Lydorum rex aliorumque populorum, existimans hæc sola vera esse oracula hominibus, dona vobis misit digna vestris inventis, et nunc e vobis quærit, an adversus Persas suscipiat expeditionem, tum ecquem exercitum socium armorum possit sibi adjungere?» (3) Quæcum illi interrogassent, utriusque oraculi responsa ad eandem sententiam collinearunt; quippe prædicebant Cræso, si bellum inferret Persis, eversurum eum esse magni imperii; simulque ei consulebant, ut Græcorum exquireret potentissimos, eosque sibi socios adjungeret.

LIV. Ea oracula postquam ad se relata Cræsus cognovit, responsis istis vehementer est gavisus: prorsusque existimans se Cyri regnum esse eversurum, missis rursus Delphos legatis, Delphensium singulos, numerum illorum percontatus, viriim duobus stateribus auri donavit. (2) Vicissimque Delphenses Cræso Lydisque in omne futurum tempus primas detulerunt in consulendo oraculo partes, immunitatemque, et primum in consessibus locum, denique jus civitatis cuique qui numero Delphensium vellet adscribi.

LV. Cæterum donis istis Delphenses prosecutus Cræsus, tertio oraculum consulit; quippe veracitatem ejus expertus, largiter sibi in eo consulendo indulgebat. Interrogavit autem oraculum hæc proponens, an diuturnum sibi futurum esset imperium? (2) Cui Pythia hæc respondit:

Regis apud Medos mulo jam sede potito,
Lyde, fugam mollis scruposum corripe ad Hermon,
neve mane, ignavus posito sis, Lyde, pudore!

LVI. Quibus verbis ad Cræsum perlatis, longe omnium maxime gavisus est, ratus nunquam in Medos mulum

ἀντὶ ἀνδρὸς βασιλεύσειν Μῆδων, οὐδ' ὧν αὐτὸς οὐδὲ οἱ
ἐξ αὐτοῦ παύσεσθαι κοτε τῆς ἀρχῆς. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα
ἐφρόντιζε ἱστορέων τοὺς ἀν' Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἐόν-
τας προσκτῆσαιτο φίλους, ἱστορέων δὲ εὕρισκε Λακε-
δαιμονίους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας τοὺς μὲν τοῦ
Δωρικοῦ γένεος, τοὺς δὲ τοῦ Ἴωνικοῦ. (3) Ταῦτα γὰρ
ἦν τὰ προκεκριμένα, ἐόντα τὸ ἀρχαῖον τὸ μὲν Πελα-
σγικόν, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἔθνος. Καὶ τὸ μὲν οὐδαμῇ
κω ἐξεχώρησε, τὸ δὲ πολυπλάνητον κάρτα. (4) Ἐπὶ
10 μὲν γὰρ Δευκαλίωνος βασιλέος οἴκεε γῆν τὴν Φθιῆτιν,
ἐπὶ δὲ Δώρου τοῦ Ἑλλήνος τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαν τε
καὶ τὸν Οὐλύμπον χώρην, καλευμένην δὲ Ἰστιαίτην.
(5) Ἐκ δὲ τῆς Ἰστιαίτιδος ὡς ἐξάνεστη ὑπὸ Κα-
δμείων, οἴκεε ἐν Πίνδῳ Μακεδὸν καλούμενον. Ἐνθεῦ-
15 τεन δὲ αὐτὶς ἐς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς
Δρυοπίδο οὕτω ἐς Πελοπόννησον ἔλθὼν Δωρικὸν
ἐκλήθη.

LVII. Ἦντινα δὲ γλῶσσαν ἔσαν οἱ Πελασγοὶ οὐκ
ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι· εἰ δὲ χρεὼν ἐστὶ τεκμαιρόμενον
20 λέγειν τοῖσι νῦν ἔτι εἰσοῖσι Πελασγῶν τῶν ὑπὲρ Τυρση-
νῶν Κρηστώνᾳ πόλιν οἰκεόντων, οἱ ὁμοιοὶ κοτε ἔσαν
τοῖσι νῦν Δωριεῦσι καλευμένοισι, οἴκεον δὲ τήνικαῦτα
γῆν τὴν νῦν Θεσσαλίῃτιν καλευμένην, καὶ τῶν Πλα-
κίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκισάντων ἐν Ἑλ-
25 λησπόντῳ, οἱ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι, καὶ ὅσα
ἄλλα Πελασγικά ἐόντα πολίσματα τὸ οὐνομα μετέβαλε,
εἰ τούτοις τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἔσαν οἱ Πελασγοὶ
βάρβαρον γλῶσσαν ἰέντες. (2) Εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν
τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος ἐὼν Πελασγι-
30 κὸν ἅμα τῇ μεταβολῇ ἐς Ἑλλήνας καὶ τὴν γλῶσσαν
μετέμαθε. (3) Καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρηστωνιῆται οὐ-
δαμοῖσι τῶν νῦν σφέας περιοικεόντων εἰσὶ δμογλωσσοὶ
οὔτε οἱ Πλακιηνοὶ, σφίσι δὲ ὁμόγλωσσοι· δηλοῦσί τε
ὅτι τὸν ἡνείκαντο γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες
35 ἐς ταῦτα τὰ χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν φυλακῇ.

LVIII. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν γλῶσση μὲν, ἐπεῖτε ἐγέ-
νετο, αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ διαχρέεται, ὡς ἐμοὶ κατα-
φαίνεται εἶναι· ἀποσχισθὲν μέντοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ
ἐὼν ἀσθενές, ἀπὸ μικροῦ τέο τὴν ἀρχὴν ὀρμεύμενον
40 αὐξῆται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνέων πολλὸν μάλιστα, προσ-
κεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων ἐθνέων βαρβάρων συ-
γνῶν. Πρὸς δὴ ὧν ἔμοιγε δοκεῖ οὐδὲ τὸ Πελασγικὸν
ἔθνος, ἐὼν βάρβαρον, οὐδαμὰ μεγάλως αὐξηθῆναι.

LIX. Τούτων δὴ ὧν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν
45 κατεχόμενόν τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖ-
σος ὑπὸ Πεισιστράτου τοῦ Ἰπποκράτεος τοῦτον τὸν
χρόνον τυραννεύοντος Ἀθηναίων. (2) Ἰπποκράτει γὰρ
ἐόντι ἰδιώτῃ καὶ θεωρόντι τὰ Οὐλύμπια τέρας ἐγένετο
μέγα· θύσαντος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱρὰ οἱ λέβητες ἐπεστεῶ-
50 τεσ καὶ κρεῶν τε ἐόντες ἔμπλεοι καὶ ὕδατος ἀνευ πυ-
ρὸς ἔξεσαν καὶ ὑπὲρβάλον. (3) Χίλων δὲ ὁ Λακεδαι-
μόνιος παρατυχὼν καὶ θηησάμενος τὸ τέρας συνεβού-
λεψε Ἰπποκράτει πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ
ἀγεσθαι ἐς τὰ οἰκία, εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δεύτερα τὴν

HERODOTUS.

pro viro esse regnaturum, adeoque nec ipsum, nec suos
posterios, umquam privatum iri imperio. (2) Deinde cu-
ram suam eo convertit, ut inquireret quinam essent Grae-
corum potentissimi, quos socios sibi adjungeret. Scisci-
tatus igitur repperit, Lacedaemonios et Athenienses praeter
ceteros eminere, illos quidem Dorico in genere, hos vero
in Ionico. (3) Hi enim duo populi praecipui habebantur,
alter Pelasgicus, quum antiquitus sint, alter Hellenicus: et
alter quidem numquam solo suo excesserat, alter vero
valde multumque erat vagatus. (4) Nam sub Deucalione
rege Phthiotin terram habitaverat; sub Doro vero, Hellenis
filio, regionem Ossae et Olympo subjectam occupavit, quam
Histiaeotis vocatur; (5) tum ex Histaeotide ejectus a Cad-
meis, Pindum incoluit, et Macednus populus est nomina-
tus; inde rursus in Dryopidem transiit; ex Dryopide de-
nique sic in Peloponnesum venit, et Doricius est adpella-
tus.

LVII. Jam Pelasgi quam lingua usi sint, pro certo
adfirmare non possum. Sed si fas est conjecturam capere
ex his qui etiam nunc supersunt Pelasgi, qui supra Tyr-
rhenos Crestonem oppidum incolunt, qui eam regionem
olim, quae nunc Thessaliotis vocatur, habitaverant, finitimi-
que per id tempus fuerant eorum qui Dorienses hodie nomi-
nantur; item ex illis Pelasgis qui Placiam et Scylacen in
Hellesponto condiderunt, qui cum Atheniensibus una habi-
taverant; sive quae sunt alia oppida Pelasgica, quae nomen
mutarunt: ex his si conjecturam capere fas est, barbara lingua
usi sunt Pelasgi. (2) Quodsi igitur eadem ratio fuit universi
Pelasgici generis, statuendum fuerit Atticum populum,
quum sit Pelasgici generis, ex quo in Hellenum nomen trans-
iit, simul linguam suam dedidicisse et cum Hellenum lingua
permutasse. (3) Etenim neque Crestoniarum lingua cum
illis eorum, qui nunc circum habitant, consentit, neque
Placianorum; inter ipsos autem convenit: et satis adparet,
servasse utrosque eandem sermonis formam, quam secum
attulerant quum in has, quas nunc incolunt, regiones im-
migrarunt.

LVIII. Hellenicum vero genus, ex quo ortum cepit, lin-
gua quidem semper utitur eadem, ut mihi quidem prorsus
videtur: sed discretum a Pelasgico genere, quum esset
infirmum et ab exiguis profectum initiis, in hanc tamen
populorum multitudinem maximam adcrevit, compluribus
etiam aliis populis barbaris sese illi adjungentibus. Quo
nimirum, ut mihi etiam videtur, factum est ut Pelasgicum
genus, barbarum quum esset, numquam magnos fecerit
profectus.

LIX. Horum igitur populorum Atticum quidem rescivit
Cræsus teneri et in partes divulsum esse a Pisistrato, Hip-
pocratis filio, qui ea tempestate tyrannus erat Athenien-
sium. (2) Hippocrati enim, quum esset privatus specta-
retque Olympia, ingens oblatum prodigium fuerat. Sacra
quum fecisset, in propinquo stantes lebetes, carnibus et
aqua repleti, absque igne fervere coeperant et exundare.
(3) Itaque Chilon Lacedaemonius, qui forte aderat proli-
giumque erat conspicatus, suasit Hippocrati, primum qui-
dem, ne domum duceret uxorem ex qua liberos procrea-
ret: sin jam haberet, secundo loco, ut repudiaret uxorem;

γυναῖκα ἐκπέμπειν, καὶ εἴ τις οἱ τυγχάνει ἐὼν παῖς, τοῦτον ἀπείρασθαι. (4) Οὐκ ὦν ταῦτα παραινέσαντος Χίλωνος πείθεσθαι θέλειν τὸν Ἱπποκράτεια γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα τὸν Πεισίστρατον τοῦτον, δὲ στασιαζόντων τῶν παράλων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προεστέωτος Μεγακλῆος τοῦ Ἀλκμέωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ πεδίου Λυκούργου τοῦ Ἀριστολαΐδew, καταφρονήσας τὴν τυραννίδα ἤγειρε τρίτην στάσιν, συλλέξας δὲ στασιώτας καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προ-
 10 στὰς μηχανάται τοιάδε. (5) Τρωματίσας ἐωυτόν τε καὶ ἡμιόνους ἤλασε ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεῦχος ὡς ἐκπεφευγὼς τοὺς ἐχθροὺς οἳ μιν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν, ἐδέετό τε τοῦ δήμου φυλακῆς τινὸς πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι, πρότερον εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Με-
 15 γαρέας γενομένη στρατηγίῃ, Νίσαιάν τε ἐλὼν καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος μεγάλα ἔργα. (6) Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς ἔδωκε οἱ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἄνδρας, τούτους οἱ δορυφόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πει-
 20 σιστράτου, κορυνηφόροι δὲ ξύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἶποντο οἱ ὀπισθε. Συνεπαναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ ἔσχον τὴν ἀκρόπολιν. (7) Ἐνθα δὲ ὁ Πεισίστρατος ἤρχε Ἀθηναίων, οὔτε τιμὰς τὰς ἐούσας συνταράξας οὔτε θέσμια μεταλλάξας, ἐπὶ τε τοῖσι κατεστεῶσι ἔνεμε τὴν πόλιν κοσμεῶν καλῶς τε καὶ
 25 εὖ.

LX. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον τῶντὸ φρονήσαντες οἳ τε τοῦ Μεγακλῆος στασιῶται καὶ οἱ τοῦ Λυκούργου ἐξελαύνουσί μιν. Οὕτω μὲν Πεισίστρατος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὕτω κάρτα ἐρρι-
 30 ζομένην ἔχων ἀπέβαλε. (2) Οἱ δὲ ἐξελάσαντες Πει-
 σίστρατον αὐτὶς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν. Περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσι ὁ Μεγακλῆς ἐπεκηρυ-
 χεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτο οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. (3) Ἐνδεξαμένου δὲ τὸν
 35 λόγον καὶ ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πεισιστράτου, μηχανῶνται δὲ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐηθέστατον, ὡς ἐγὼ εὐρίσκω, μακρῶ, ἐπεὶ γε ἀπεκρίθη ἐκ παλαι-
 40 τέρου τοῦ βαρβάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικὸν ἐὼν καὶ δε-
 ζιώτερον καὶ εὐηθὲς ἡλιθίου ἀπηλλαγμένον μάλλον,
 εἰ καὶ τότε γε οὗτοι ἐν Ἀθηναίοισι τοῖσι πρώτοις λεγο-
 μένοισι εἶναι Ἑλλήνων σοφίην μηχανῶνται τοιάδε. (4) Ἐν τῷ δήμῳ τῷ Παιανίῃ ἦν γυνὴ τῇ οὔνομα ἦν Φύη, μέγαθος ἀπὸ τεσσέρων πηχέων ἀπολείπουσα τρεῖς
 45 δακτύλους καὶ ἄλλως εὐειδής. (5) Ταύτην τὴν γυναῖκα
 σκευάσαντες πανοπλίῃ, ἐς ἄρμα ἐσβιβάσαντες καὶ
 προδέξαντες σχῆμα οἷόν τι ἐμελλε εὐπρεπέστατον φα-
 νέσθαι ἔχουσα, ἤλαυνον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυ-
 κας προπέμψαντες, οἳ τὰ ἐντεταλμένα ἡγόρευον ἐς τὸ
 ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιάδε, «ὦ Ἀθηναῖοι, δέ-
 50 κεσθε ἀγαθῷ νόῳ Πεισίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη
 τιμήσασα ἀνθρώπων μάλιστα κατάγει ἐς τὴν ἐωυτῆς
 ἀκρόπολιν.» (6) Οἱ μὲν δὲ ταῦτα διαφοιτέοντες ἔλεγον·
 αὐτίκα δὲ ἐς τε τοὺς δῆμους φάτις ἀπῆκετο ὡς Ἀθη-
 ναίη Πεισίστρατον κατάγει, καὶ ἐν τῷ ἄστει πειθόμε-

filiumque, si forte ei jam natus esset, abdicaret. (4) Cujus consilio parere nolenti Hippocrati natus posthac est hic Pisistratus; qui in seditione litoraliū Atheniensium, quibus præerat Megacles, Alcmaeonis filius, et campestrium, quibus Lycurgus præerat, Aristolaidæ filius, tertiam concitavit factionem, tyrannidem in mente habens. Contractis enim seditionis qui secum facerent, per caussam tutandi montanos, hujuscemodi rem machinatus est. (5) Se ipsum ac mulos quum vulnerasset, agitavit jumenta in forum, quasi elapsus esset ex inimicorum manibus, qui ipsum rus proficiscentem interimere nimirum voluissent; precatusque est populum, ut aliquid custodiæ ab illo obtineret: jam enim prius in existimatione apud populum fuerat, quod in bello adversus Megarenses, ipsius ductu gesto, cepisset Nisæam, et alia præclare facta edidisset. (6) Sic deceptus populus Atheniensium adjunxit ei delectos ex urbe viros, qui ut satellites non quidem hastis eum stipabant, sed clavis: ligneas enim clavas gestantes, a tergo eum sequebantur. Iidem vero simul cum Pisistrato insurgentes, arcem occuparunt. (7) Inde igitur imperio Atheniensium potitus Pisistratus, nullis qui tunc erant magistratibus perturbatis, neque legibus mutatis, sed priore statu integro, administrabat civitatem, ac bene recteque moderabatur.

LX. Sed haud multo post Megaculis factio et factio Lycurgi, facta consensione, eum ejecerunt. Ita Pisistratus, postquam primum Athenas obtinuerat, mox tyrannidem nondum satis firmatam rursus amisit. (2) Sed, qui eum ejecerant, mox denuo inter se dissidium fecerunt. Fatigatus autem seditione Megacles, misso ad Pisistratum caduceatore, sciscitatus est velletne filiam suam ducere uxorem, tyrannidis præmio. (3) Quem sermonem ubi admisit Pisistratus, eaque conditione pactionem cum Megacle iniit, machinantur hi ad illum reducendum rem, ut mihi quidem plane videtur, longe stultissimam. Quandoquidem enim jam a priscis inde temporibus a barbarico genere distinctum Græcum fuit, utpote dexterius et a stolidā fatuitate magis abhorrens, stultum utique debet videri, usos illos esse tali invento apud Athenienses, qui inter Græcos feruntur sapientia principes. (4) Erat in pago Pæaniensi mulier, nomine Phya, quattuor cubitorum statura minus tribus digitis, et alioqui formosa. (5) Hanc mulierem quum universa instruxissent armatura, in currumque sustulissent edoctam prius eum adsumere vultus corporisque habitum quo maxime decora esset adparitura, in urbem agunt, præmissis qui præcurrerent præconibus, qui ubi in urbem venissent, hæc mandata edicerent: «Athenienses, bono animo excipite Pisistratum, quem Minerva ipsa præcipuo inter homines honore prosecuta, in suam reducit arcem!» (6) Ii igitur passim circumeuntes hæc prædicaverunt: statimque rumor per pagos manavit, Pisistratum a Minerva reduci; et qui

νοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεὸν, προσεύχοντό τε τὴν ἀνθρωπον καὶ ἐδέκοντο Πεισίστρατον.

LXI. Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισίστρατος κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα γενομένην γαμέει τοῦ Μεγακλέος τὴν θυγατέρα. Οἷα δὲ παίδων τε οἱ ὑπαρχόντων νεηνίων καὶ λεγομένων ἐναγέων εἶναι τῶν Ἀλκμεωνιδέων, οὐ βουλόμενός οἱ γενέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα ἐμίσητό οἱ οὐ κατὰ νόμον. (2) Τὰ μὲν νυν πρῶτα ἐκρυπτε ταῦτα ἡ γυνή, μετὰ δὲ εἴτε ἱστορεύσῃ εἴτε καὶ οὐ φράζει τῇ ἐωυτῆς μητρὶ, ἡ δὲ τῷ ἀνδρί. Τὸν δὲ δεινόν τι ἔσχε ἀτιμάζεσθαι πρὸς Πεισιστράτου ὀργῇ δὲ, ὡς εἶχε, καταλλάσσετο τὴν ἐχθρὴν τοῖσι στασιώταισι. (3) Μαθὼν δὲ ὁ Πεισίστρατος τὰ ποιούμενα ἐπ' ἐωυτῷ ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς χώρας τὸ παράπαν, ἀπικόμενος δὲ ἐς Ἑρέτριαν ἐβουλεύετο ἅμα τοῖσι παῖσι. Ἰππίεω δὲ γνώμην νικήσαντος ἀνακτᾶσθαι ὀπίσω τὴν τυραννίδα, ἐνθαῦτα ἡγεῖρον δωτίνας ἐκ τῶν πολλῶν αἰτινὲς σφι προηδέατό κού τι. (4) Πολλῶν δὲ μεγάλα παρασχόντων χρήματα, Θηβαῖοι ὑπερεβάλλοντο τῇ δόσι τῶν χρημάτων. Μετὰ δὲ, οὐ πολλῷ λόγῳ εἶπαι, χρόνος διέφυ καὶ πάντα σφι ἐξήρτυτο ἐς τὴν κάτοδον· καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωτοὶ ἀπῆκαστο ἐκ Πελοποννήσου, καὶ Νάξιός σφι ἀνὴρ ἀπιγμένος ἐβελον-
25 τῆς, τῷ οὐνομα ἦν Λύγδαμης, προθυμίην πλείστην παρείχετο, κομίσας καὶ χρήματα καὶ ἀνδρας.

LXII. Ἐξ Ἑρετρίας δὲ ὁρμηθέντες δι' ἐνδεκάτου ἔτεος ἀπῆκοντο ὀπίσω. Καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἰσχοῦσι Μαραθῶνα. (2) Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ σφι στρατοπεδευομένοισι οἱ τε ἐκ τοῦ ἄστεος στασιῶται ἀπῆκοντο, ὅλλοι τε ἐκ τῶν δήμων προσέρρεον, τοῖσι ἡ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστότερον. (3) Οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο, Ἀθηναίων δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος, ἕως μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἡγεῖρε, καὶ μεταῦ-
35 τας ὡς ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον, ἐπεῖτε δὲ ἐπύθοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνος αὐτὸν πορεύεσθαι ἐπὶ τὸ ἄστυ, οὕτω δὴ βωθέουσι ἐπ' αὐτόν. (4) Καὶ οὗτοί τε πανστρατιῇ ἦσαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας, καὶ οἱ ἀμφὶ Πεισίστρατον, ὡς ὁρμηθέντες ἐκ Μαραθῶνος ἦσαν ἐπὶ τὸ ἄστυ, ἐς τούτῳ συνιόντες ἀπικνέονται ἐπὶ Παλληνί-
40 δος Ἀθηναίης ἱρὸν, καὶ ἀντία ἔθεντο τὰ ὅπλα. (5) Ἐνθαῦτα θεῖη πομπῇ χρεώμενος παρίσταται Πεισιστράτῳ Ἀμφίλυτος ὁ Ἀκαρνὰν χρησμολόγος ἀνὴρ, ὃς οἱ προσιὼν χρᾶ ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ τάδε λέγων,

45 Ἑρριπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται,
θύννοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.

LXIII. Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνθεάζων χρᾶ τάδε, Πεισίστρατος δὲ συλλαβὼν τὸ χρηστήριον καὶ φὰς δέκεσθαι
50 τὸ χρησθὲν ἐπῆγε τὴν στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς ἄριστον τετραμμένοι ἔσαν δὴ τηνικαῦτα, καὶ μετὰ τὸ ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν οἱ μὲν πρὸς κύβους, οἱ δὲ πρὸς ὕπνον. (2) Οἱ δὲ ἀμφὶ Πεισίστρατον ἔσπεσόντες τοὺς Ἀθηναίους τράπουσι. Φευγόντων

in urbe erant, persuasi hanc mulierem esse ipsam Minervam, adorarunt eam, Pisistratumque receperunt.

LXI. Hunc igitur in modum, quem diximus, recuperata tyrannide, Pisistratus ex pacto cum Megacle inito filiam Megaculis duxit uxorem. Verum quum et filii essent ei adolescentes, et Alcmaeonidae dicerentur obnoxii esse piaculo, nolens ex novo conjugio liberos suscipere, non uti fas est coibat cum uxore. (2) Atque id quidem primum celavit mulier: deinde vero, sive interrogata a matre, sive non, matri suae adperuit, atque illa cum marito rem communicavit. Megacles vero inique forens se a Pisistrato ludibrio haberi, per iram e vestigio cum adversae factionis hominibus, postis inimicitias, in gratiam rediit. (3) Tum Pisistratus, ubi quid contra se ageretur rescivit, prorsus e terra Attica discessit: et Eretriam profectus est, ubi cum filiis de rebus suis deliberavit. Ubi perferente Hippia suam sententiam, tyrannidem postliminio occupandam esse, munera colligebant ex eis civitatibus, quae illos superiori tempore observantia quadam erant prosecuti. (4) Quarum quum multae magnas conferrent pecunias, Thebani prae caeteris liberalitate eminere. Post haec, ut brevi sermone absolvam, interjecto tempore, omnia ad reditum eis parata fuere: nam Argivi mercenarii advenerant ex Peloponneso, et Naxius vir, cui Lygdamis nomen, ultro eos convenerat, et quum collatis pecuniis, tum adductis militibus, propensam inprimis animi voluntatem probaverat.

LXII. Itaque Eretria profecti, undecimo anno in patriam redierunt, et primum in Attica terra Marathonem occuparunt. (2) Quo loco quum castra posuissent, mox partim ex urbe qui cum illis sentiebant ad eos conveniebant, partim e pagis alii confluebant, quibus regnum libertate erat optabilis. (3) Atque ita hi quidem congregabantur. Athenienses vero in urbe, quam diu Pisistratus pecuniam cogebat, ac deinde rursus quum Marathonem teneret, nullam ejus rationem habuerant: sed ubi resciverunt, Marathonem cum urbem versus movere, tum vero ei occurrendum statuerunt. (4) Hi igitur cum omnibus copiis adversus redeuntes egressi sunt: simulque Pisistratus et qui cum eo erant, ut Marathonem profecti contra urbem Ivere, illis occurrentes ad templum pervenerunt Pallenidos Minervae, ibique castra ex adverso posuerunt. (5) Ibi tum divinitus missus adstitit Pisistrato Amphilytus Acarnan [Acharnensis?], vir vaticinio edere doctus, qui illum adiens, hexametro tenore vaticinium edidit his verbis:

Jactum est verriculum nunc, est tibi rete repansum:
nocte aderunt thynni claro sub sidere lunae.

LXIII. Sic ille divino adflatu concitatus cecinit: Pisistratus vero, percepto oraculo, accipere se omen dicens, exercitum in hostes duxit. Athenienses autem urbani per id tempus ad prandium se converterant, et a prandio alii ad tesserarum ludum, alii ad somnum. (2) Hos igitur Pisistratus cum suis, facto impetu, in fugam vertit. Qui dum

δὲ τούτων βουλὴν ἐνθαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾷται, ὅπως μῆτε ἀλισθεῖεν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι διεσκεδασμένοι τε εἶεν· ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπ' ἵππους πρόεπεμπε, οἱ δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς φεύγοντας ἔλεγον τὰ ἐντεταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσέειν τε κελεύοντες καὶ ἀπιέναι ἕκαστον ἐπὶ τὰ ἐσωτοῦ.

LXIV. Πειθομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὲ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σχὼν Ἀθήνας ἐρρίζωσε τὴν τυραννίδα ἐπικουροῖσι τε πολλοῖσι καὶ χρημάτων συνόδοις, τῶν μὲν αὐτόθεν, τῶν δὲ ἀπὸ Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων, ὁμήρους τε τῶν παραμεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα φυγόντων παῖδας λαβὼν καὶ καταστήσας ἐς Νάξον (καὶ γὰρ ταύτην ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ καὶ ἐπέτρεψε Λυγδάμῳ), πρὸς τε ἔτι
15 τούτοις τὴν νῆσον Δῆλον καθήρας ἐκ τῶν λογίων, καθήρας δὲ ὧδε· (2) ἐπ' ὅσον ἐποψίς τοῦ ἱεροῦ εἶχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας τοὺς νεκροὺς μετεφόρει ἐς ἄλλον χώρον τῆς Δήλου. Καὶ Πεισίστρατος μὲν ἐτυράννευε Ἀθηναίων, Ἀθηναίων δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ
20 μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετ' Ἀλκμεωνιδέων ἐφευγον ἐκ τῆς οἰκῆτης.

LXV. Τοὺς μὲν νυν Ἀθηναίους τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος κατέχοντα, τοὺς δὲ Λακεδαιμονίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφευγότας καὶ ἔοντας
25 ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπερτέρους Τεγεατέων. (2) Ἐπὶ γὰρ Λέοντος βασιλεύοντος καὶ Ἡγησικλέος ἐν Σπάρτῃ τοὺς ἄλλους πολέμους εὐτυχεύοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸς Τεγεήτας μούνους προσέπταιον. Τὸ δὲ ἔτι πρότερον τούτων καὶ κακονομώτατοι ἔσαν σχεδὸν πάντων
30 Ἑλλήνων κατὰ τε σφέας αὐτοὺς καὶ ξείνοις ἀπρόσμιχτοι. Μετέβαλον δὲ ὧδε ἐς εὐνομίην. (3) Λυκούργου τῶν Σπαρτιητέων δοκίμου ἀνδρὸς ἐλθόντος ἐς Δελφοὺς ἐπὶ τὸ χρηστήριον, ὡς ἐσήϊε ἐς τὸ μέγαρον, ἰθὺς ἡ Πυθίη λέγει τάδε,

35 "Ἦκεις, ὦ Λυκόοργε, ἐμὸν ποτὶ πύονα νηὸν
Ζηνὶ φίλος καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσιν.
Δίξω ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι ἢ ἄνθρωπον.
Ἄλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκόοργε.

(4) Οἱ μὲν δὲ τινες πρὸς τούτοις λέγουσι καὶ φράσαι
40 αὐτῷ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστειῶτα κόσμον Σπαρτιήτησι· ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτροπεύσαντα Λεωβότῳ, ἀδελφιδέῳ μὲν ἐσωτοῦ, βασιλεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦτα. (5) Ὡς γὰρ ἐπετρόπευσε τάχιστα, μετέστησε
45 τὰ νόμιμα πάντα, καὶ ἐφύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν. Μετὰ δὲ τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας καὶ τριηκάδας καὶ συσσίτια, πρὸς τε τούτοις τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας ἔστισε Λυκούργος.

LXVI. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομήθησαν, τῷ
50 δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱερὸν εἰσάμενοι σέβονται μεγάλως. Οἷα δὲ ἐν τε χώρῃ ἀγαθῇ καὶ πλήθει οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἔδραμον αὐτίκα καὶ εὐθενήθησαν. (2) Καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυχίην ἄγειν, ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρχάδων κρέσσονες εἶναι ἐχρη-

profugiant, ibi tum prudentissimo consilio usus est Pisistratus, quominus ordines redintegrarent Athenienses, sed dispersi manerent. Filios suos equis impositos praemisit; qui consecuti fugientes, Pisistrati verbis bono animo esse juberent, et ad sua quemque abire.

LXIV. Ita, dicto parentibus Atheniensibus, Pisistratus tertio potitus Athenis, tyrannidem firmavit quum auxiliariis multis, tum pecuniarum redditibus, quae partim ex ipsa regione, partim a Strymone fluvio cogeantur. Filios quoque eorum Atheniensium, qui restiterant neque e vestigio fugam capessiverant, obsidum loco captos Naxum transtulit: nam etiam Naxum Pisistratus bello subegerat, et Lygdamidi tradiderat administrandam. Ad haec Delum insulam ex oraculi responso expiaverat. Expiavit autem hoc modo: (2) quo usque prospectus templi pertinebat, ex tota ea regione effodienda cadavera curavit, et in alium insulae locum transferenda. Ita Pisistratus Athenis regnabat: Atheniensium autem alii in praelio ceciderant, alii cum Alcmaeonidis e patria terra profugerunt.

LXV. Talem igitur rerum statum per id tempus apud Athenienses obtinere audiverat Ctesus. Lacedaemonios vero rescivit, magnis malis defunctos, bello jam superiores esse Tegeatis. (2) Quippe, regnantibus Sparta Leone et Hegesicle, quum caeteris in bellis feliciter rem gessissent Lacedaemonii, a Tegeatis solis cladem acceperant. Ac superioribus quidem temporibus et inter se invicem legibus usi erant pessimis fere omnium Graecorum, et cum aliis populis nullum habuerant commercium. Sed leges eorum in melius mutatae sunt hoc modo. (3) Lycurgo, viro inter Spartanos probato, Delphos ad oraculum profecto, simulatque penetrale ingressus est, protinus Pythia haecce profatur:

Ad mea venisti praepinguia templa, Lycurge,
grate Jovi et cunctis qui tecta tuentur Olympi.
Ambigo, te-ne deum jam nunc, hominemve, salutem:
sed multo magis esse deum te credo, Lycurge.

(4) Nonnulli praeter haec aiunt Pythiam eidem leges etiam et instituta ea tradidisse, quae nunc apud Spartanos obtinent. At Lacedaemonii ipsi narrant, Lycurgum, quum fuisset tutor filii fratris sui Leobotae, Spartanorum regis, e Creta haec attulisse. (5) Simulatque enim tutor factus est, omnia jura immutavit, operamque dedit ne quis ea quae ab ipso constituta essent transgrederetur. Deinde quae ad bellum pertinent ordinavit, enomotias, triacadas [*quasi dicas cohortes morae et phratrias triginta*] et syssitia; ad haec ephoros et senatores instituit Lycurgus.

LXVI. Ita igitur legibus institutisque in melius mutatis usi sunt Lacedaemonii: vita autem functo Lycurgo templum statuerunt, et magnopere eundem colunt. Tum vero bonitate soli et cultorum frequentia factum est ut brevi incrementum caperent, opibusque augerentur. (2) Jamque quietem agere non contenti, quum Arcadibus praestantio-

στηριάζοντο ἐν Δελφοῖς ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ.
Ἡ δὲ Πυθίη σφι χρᾶ τάδε,

Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς· οὐ τοι δώσω.
Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασιν,
οἱ σ' ἀποκωλύσουσιν. Ἐγὼ δέ τοι οὔτι μεγαίρω.
Δώσω τοι Τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι
καὶ καλὸν πεδίον σχοίνῳ διαμετρήσασθαι.

(3) Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκούσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι,
Ἀρκάδων μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο, οἱ δὲ πέδας φε-
10 ρόμενοι ἐπὶ Τεγεήτας ἐστρατεύοντο, χρησμῶν κινδύλῳ
πίσυνον, ὡς δὴ ἐξανδραποδιεύμενοι τοὺς Τεγεήτας.
(4) Ἐσσωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτῶν ἐζωγρήθησαν,
πέδας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοὶ καὶ σχοίνῳ διαμε-
τρησάμενοι τὸ πεδίον τὸ Τεγεητέων ἐργάζοντο. Αἱ δὲ
15 πέδαι αὐταί, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς ἔσαν
σόχι ἐν Τεγέῃ, περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης
κρεμάμεναι.

LXVII. Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πόλεμον συνε-
γέως αἰεὶ κακῶς ἀέθλεον πρὸς τοὺς Τεγεήτας, κατὰ δὲ
20 τὸν κατὰ Κροῖσον χρόνον καὶ τὴν Ἀναξανδρίδεω τε καὶ
Ἀρίστωνος βασιλείῃ ἐν Λακεδαίμονι ἤδη οἱ Σπαρτιῆ-
ται κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγεγόνεσαν, τρόπῳ τοιῷδε
γενόμενοι. (2) Ἐπειδὴ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἐσσοῦντο ὑπὸ
Τεγεητέων, πέμψαντες θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς ἐπειρώ-
25 τεον τίνα ἂν θεῶν ἱλασάμενοι κατύπερθε τῷ πολέμῳ
Τεγεητέων γενοίαιτο. Ἡ δὲ Πυθίη σφι ἔχρησε τὰ
Ὁρέστεω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅστέα ἐπαγαγομένους. (3)
Ὡς δὲ ἀνευρέειν οὐκ οἴοι τε ἐγίνοντο τὴν θήκην τοῦ
Ὁρέστεω, ἔπειμπον αὐτὶς ἐς θεὸν ἐπειρησομένους τὸν
30 χῶρον ἐν τῷ κείτοιο Ὁρέστης. Εἰρωτεύουσι δὲ ταῦτα
τοῖσι θεοπρόποισι λέγει ἡ Πυθίη τάδε,

Ἔστι τις Ἀρκαδίας Τεγέῃ λευρῷ ἐνὶ χώρῳ,
ἐνθ' ἀνεμοὶ πνέουσιν δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,
καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείται.
35 Ἐνθ' Ἀγαμεμνονίδην κατέχει φυσίχου αἶα,
τὸν σὺ κομισσάμενος Τεγέης ἐπιτάρροθος ἔσση.

(4) Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπείχον
τῆς ἐξευρέσεως οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι, ἐς οὗ
δὴ Λίχης τῶν ἀγαθοεργῶν καλυμμένων Σπαρτιητέων
40 ἀνεῦρε. (5) Οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσι τῶν ἀστῶν, ἐξιόντες
ἐκ τῶν ἱππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἕτερος ἐκάστου
τοὺς δεῖ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, τὸν ἂν ἐξίωσι ἐκ τῶν
ἱππέων, Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους μὴ ἐλι-
νύειν ἄλλους ἄλλῃ.

45 LXVIII. Τούτων ὧν τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνεῦρε ἐν
Τεγέῃ καὶ συντυχίῃ χρησάμενος καὶ σοφίῃ. Ἐρούσης
γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμειζίης πρὸς τοὺς Τεγεήτας
ἐλθὼν ἐς χαλκήϊον ἐθηεῖτο σίδηρον ἐξελαυνόμενον, καὶ
ἐν θῶματι ἦν ὀρέων τὸ ποιεύμενον. (2) Μαθὼν δὲ μιν ὁ
50 χαλκεὺς ἀποθωμάζοντα εἶπε παυσάμενος τοῦ ἔργου, « ἦ
κου ἂν, ὦ ξεῖνε Λάκων, εἰ περ εἶδες τό περ ἐγὼ, κάρτα
ἂν ἐθώμαζες, ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις θῶμα ποιεύμενος
τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. (3) Ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε ἐθέ-
λων τῇ αὐλῇ φρέαρ ποιήσασθαι, ὀρύσσων ἐπέτυχον

res esse arbitrarentur, de universa Arcadum regione ora-
culum Delphis consulere. Quibus Pythia hæc respondit :

Me petis Arcadiam? Magnum petis : haud tibi tradam.
Multi apud Arcadiam vescentes glande viri sunt,
qui te rejicient. Nec vero invidero prorsus :
saltandam Tegeam planta plaudente daturus,
utque queas campum metiri fune feracem.

(3) Quod responsum ubi accepere Lacedæmonii, a cæteris
quidem abstinuerunt Arcadibus, Tegeatis vero bellum in-
tulerunt, compedes secum ferentes; videlicet captioso ora-
culo freti, tamquam redacturi Tegeatas in servitutem. (4)
Verum prælio victi, quicumque eorum vivi sunt capti, hi
eisdem compedibus vincti, quas ipsi secum attulerant, cam-
pumque Tegeatarum fune metientes, opus facere sunt
coacti. Compedes autem illæ, quibus hi vincti erant, ad
meam usque ætatem Tegæ servatæ sunt, circa Minervæ
Aleæ templum suspensæ.

LXVII. Ita quidem priore bello infelicitèr semper pugna-
verant cum Tegeatis : sed Cræsi ætate, regnum Lacedæ-
mone tenentibus Anaxandrida et Aristone, superiores jam
bello fuerant Spartani, idque tali ratione erant consecuti.
(2) Quum in bello numquam non superarentur a Tegeatis,
missis Delphos consultoribus sciscitati sunt oraculum,
quemnam deorum placarent, ut bello superiores Tegeatis
essent futuri. His Pythia respondit, tum futuros, quum
ossa Orestis, filii Agamemnonis, ad se attulissent. (3)
At loculum Orestis postquam reperire nullo pacto potue-
runt, rursus ad deum mittunt sciscitatos, quonam loco
situs Orestes esset. Id interrogantibus consultoribus hæc
respondit Pythia :

Est quædam Arcadiæ Tegæa in regione patenti :
hic duo flant venti, vi pervehemente citati;
reppulsus pulsus, noxæ superindita noxa.
Hic Agamemnonides terra omniparente tenetur;
quo tu sublato, Tegææ sperabere victor.

(4) Ubi hæc quoque audierunt Lacedæmonii, nihilo magis
reperire potuerunt, omnia licet disquirentes : donec tan-
dem Lichas, unus ex iis Spartanis qui (*benemeriti*) Aga-
thoergi vocantur, invenit. (5) Sunt autem Benemeriti
illi, cives e militia equestri egressi, ætate semper maximi,
quinque quotannis : qui eo anno, quo ex equitibus exeunt,
non debent otium agere, sed reipublicæ causâ Spartanorum
alius alio dimittuntur.

LXVIII. Ex horum igitur hominum numero Lichas id
quod quærebatur invenit Tegææ, quum fortuna usus, tum
solertia. Nam quum eo tempore jus commercii esset La-
cedæmoniiis cum Tegeatis, intrans ille Tegææ in ferrariam
officinam, spectabat ibi procudendi ferri rationem, miraba-
turque id quod fieri videbat. (2) Cujus admirationem ani-
madvertens faber, cessans ab opere ait : « Profecto magis
quodammodo, hospes Lacon, miratus fuisses, si id quod
ego vidi, tu vidisses, qui nunc fabricationem ferri ita ad-
miraris. (3) Hac ipsa enim in aula puteum quum facere
voluissem, fodiendo incidi in loculum septem cubitorum.

σορῶ ἐπταπῆχεϊ· ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι μη-
δαμὰ μέζονας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνοιξα αὐτὴν καὶ
εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἔοντα τῇ σορῶ· μετρήσας
δὲ συνέχωσα ὀπίσω. » (4) Ὁ μὲν δὴ οἱ ἔλεγε τὰ περ
ὁ πῶπες, ὁ δὲ ἐννώσας τὰ λεγόμενα συνεβάλλετο τὸν
Ὁρέστεα κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῇδε συμ-
βαλλόμενος· τοῦ χαλκῆος δύο δρέων φύσας τοὺς ἀνέμους
εὕρισκε ἔοντας, τὸν δὲ ἄκμονα καὶ τὴν σφῦραν τὸν τε
τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον, τὸν δὲ ἐξελαυνόμενον σίδηρον
10 τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείμενον, κατὰ τοιόνδε τι εἰκάζων,
ὡς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπῳ σίδηρος ἀνεύρηται. (5) Συμ-
βαλλόμενος δὲ ταῦτα καὶ ἀπελθὼν ἐς Σπάρτην ἔφραζε
Λακεδαιμονίοισι πᾶν τὸ πρῆγμα. Οἱ δὲ ἐκ λόγου πλα-
στοῦ ἐπενείκοντες οἱ αἰτίην ἐδίωξαν. (6) Ὁ δὲ ἀπικό-
15 μενος ἐς Τεγέην καὶ φράζων τὴν ἑωυτοῦ συμφορὴν
πρὸς τὸν χαλκέα ἐμισθοῦτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν
αὐλήν. Χρόνῳ δὲ ὡς ἀνέγνωσε, ἐνοικίσθη, ἀνορύξας
δὲ τὸν τάφον καὶ τὰ ὀστέα συλλέξας οἶχετο φέρων
ἐς Σπάρτην. (7) Καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὥπως
20 πειρώτο ἀλλήλων, πολλῶι κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ
ἐγίνοντο οἱ Λακεδαιμόνιοι· ἤδη δὲ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς
Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

LXIX. Ταῦτα δὴ ὦν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖ-
σος ἔπεμπε ἐς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρὰ τε φέροντας καὶ
25 δεησομένους συμμαχίης, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν
χρῆν. Οἱ δὲ ἐλθόντες ἔλεγον, « ἔπεμψε ἡμέας Κροῖσος ὁ
Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, λέγων τάδε, ὃ
Λακεδαιμόνιοι, χρήσαντος τοῦ θεοῦ τὸν Ἑλληνα φίλον
προσέσθαι, ὑμέας γὰρ πυνθάνομαι προεστάναι τῆς
30 Ἑλλάδος, ὑμέας ὦν κατὰ τὸ χρηστήριον προσκαλεῦμαι
φίλος τε ἐθέλων γενέσθαι καὶ σύμμαχος ἄνευ τε δόλου
καὶ ἀπάτης. » (2) Κροῖσος μὲν δὴ ταῦτα δι' ἀγγέλων
ἐπεκηρυκεύετο, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀκηχοῦτες καὶ αὐτοὶ
τὸ θεοπρόπιον τὸ Κροίσῳ γενόμενον ἥσθησάν τε τῇ
35 ἀπίξιν τῶν Λυδῶν καὶ ἐποιήσαντο ὄρκια ξεινίης πέρι καὶ
συμμαχίης· καὶ γὰρ τινες αὐτοὺς εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ
Κροίσου πρότερον ἔτι γεγонуῖαι. (3) Πέμψαντες γὰρ
οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐς Σάρδεις χρυσὸν ὠνέοντο, ἐς ἀγαλμα
βουλόμενοι χρήσασθαι τοῦτο τὸ νῦν τῆς Λακωνικῆς ἐν
40 Θόρνῳ ἰδρυταὶ Ἀπόλλωνος· Κροῖσος δὲ σφι ὠνεομέ-
νοισι ἔδωκε δωτιήν.

LXX. Τούτων τε ὦν εἵνεκεν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν
συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ πάντων σφέας προκρί-
ναι Ἑλλήνων αἰρέετο φίλους. (2) Καὶ τοῦτο μὲν αὐ-
45 τοὶ ἔσαν ἐτοιμοὶ ἐπαγγείλαντι, τοῦτο δὲ ποιησάμενοι
κρητῆρα χάλκεον ζωδίῳ τε ἔξωθεν πλήσαντες περὶ τὸ
χεῖλος καὶ μεγάθει τριηκοσίους ἀμφορέας χωρέοντα ἄγον,
δῶρον βουλόμενοι ἀντιδοῦναι Κροίσῳ. Οὗτος ὁ κρητῆρ οὐκ
ἀπίκετο ἐς Σάρδεις δι' αἰτίας διφασίας λεγομένας τάσδε. (3)
50 Οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέγουσι ὡς ἐπεῖτε ἀγόμενος ἐς τὰς
Σάρδεις ὁ κρητῆρ ἐγίνετο κατὰ τὴν Σαμίην, πυθόμενοι
Σάμιοι ἀπελθόντες αὐτὸν νηυσὶ μακρῇσι ἐπιπλώσαντες·
αὐτοὶ δὲ Σάμιοι λέγουσι ὡς ἐπεῖτε ὑστέρησαν οἱ ἄγον-
τες τῶν Λακεδαιμονίων τὸν κρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ

Ego vero, quum persuadere omnino mihi non potuissem,
fuisse umquam majores quam nunc sunt homines, aperui
loculum, et vidi cadaver eadem cum loculo longitudine :
cujus postquam mensuram cepi, rursus terra obrui. » (4)
Hæc illo quæ viderat reforente, Lichas narrata animo vol-
vens, conjectabat esse hunc Orestem, quem oraculum
dixisset. Conjectabat autem hac ratione : duos videns fa-
bri ferrarii folles, hos esse ventos illos reperiebat ; incudem
vero et malleum, pulsum illum et repulsum ; procusum porro
ferrum, noxam superinditam noxæ ; quod quidem ex ea
conjectabat ratione, quod in noxam hominis inventum esset
ferrum. (5) Quæ quum ita ille conjectasset, Spartam abiit,
totamque rem Lacedæmoniiis exposuit. Tum illi ex compo-
sito fictum crimen homini inferentes, exilio eundem mul-
tant. (6) Qui Tegeam profectus, calamitatem suam rettulit
fabro, cum eoque egit ut aulam sibi elocaret. Cui die
quidem reluctanti quum ad extremum persuasisset, ibi
habitavit ; moxque effosso sepulcro ossa collegit, Spartam-
que remigrans transportavit. (7) Quo ex tempore, quoties
vires suas invicem tentarunt, semper superiores bello
excessere Lacedæmonii : eisdemque jam major etiam pars
Peloponnesi erat subjecta.

LXIX. Hæc igitur cuncta quum Cresus comperisset, le-
gatos Spartam misit dona ferentes, societatem petitem,
quibus quæ dicere oporteret mandavit. Qui ubi advenere,
his usi sunt verbis « : Misit nos Cræsus, Lydorum rex alio-
rumque populorum, hæc dicens : O Lacedæmonii, quo-
niam deus me per oraculum monuit, ut Græcum mihi
adsciscerem socium, vos autem audio principatum tenere
Græciæ, vos idcirco ex oraculi mandato invito, amicus
esse cupiens et socius absque dolo et fraude. » (2) Hæc
Cræsus per legatos nunciavit. Quorum adventu gavisii La-
cedæmonii, qui et ipsi oraculum Cræso editum cognove-
rant : hospitium et societatem pacto fœdere cum eo con-
traxerunt ; nam et antea jam beneficiis nonnullis a Cræso
fuerant adfecti. (3) Sardes enim quum misissent Lace-
dæmonii ad emendum aurum, quo usuri erant in statuam
hanc quæ Apollini posita nunc est in Thornace Laconixæ,
Cræsus illud emturis dono dederat.

LXX. Quum hanc igitur ob causam, tum quod ipsos
reliquis omnibus præferens Græcis selegisset amicos, socie-
tatem belli admiserunt Lacedæmonii. (2) Ad quam non
modo parati erant denunciandi, verum etiam craterem
æneum fabricandum curarunt, multis imagineulis circa
exterius labium ornatum, ea magnitudine ut trecentas ca-
peret amphoras, quem ad Cræsum miserunt, dono hoc il-
lum remuneraturi. Hic vero crater Sardes non pervenit,
cujus rei causa dupliciter narratur. (3) Lacedæmonii
quidem aiunt, quum Sardes veheretur crater ille et prope
Samum esset, Samios, re cognita, navibus longis advectos,
eum interceptisse. Ipsi vero Samii aiunt, Lacedæmonios
craterem advehentes, quum sero venissent et Sardes ex-

Σάρδις τε καὶ Κροῖσον ἡλωκέναι, ἀπέδοντο τὸν κρη-
τῆρα ἐν Σάμῳ, ἰδιώτας δὲ ἄνδρας πριαμένους ἀναθεῖναι
μιν ἐς τὸ Ἡραῖον· τάχα δὲ ἂν καὶ οἱ ἀποδόμενοι λέγοιεν
ἀπικόμενοι ἐς Σπάρτην ὡς ἀπαιρεθείησαν ὑπὸ Σαμίων.

LXXI. Κατὰ μὲν νυν τὸν κρητῆρα οὕτω ἔσχε,
Κροῖσος δὲ ἁμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ ἐποιέετο στρατηγὴν
ἐς Καππαδοκίην, ἐλπίσας καταιρήσειν Κῦρόν τε καὶ
τὴν Περσέων δύναμιν. (2) Παρασκευαζομένου δὲ
Κροῖσου στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν νο-
μίζομενος καὶ πρόσθε εἶναι σοφὸς, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς
γνώμης καὶ τὸ κάρτα οὐνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συνε-
βούλευσε Κροῖσῳ τάδε· οὐνομά οἱ ἦν Σάνδανις· (3) «ὦ
βασιλεῦ, ἐπ' ἄνδρας τοιοῦτους στρατεύεσθαι παρασκευά-
ζου, οἱ σκυτίνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυτίνην δὲ τὴν ἄλ-
λῃ ἐσθῆτα φορέουσι, σιτέονται δὲ οὐκ ὅσα ἐθέλουσι,
ἀλλ' ὅσα ἔχουσι, χώρην ἔχοντες τρηχέαν· πρὸς δὲ οὐκ
οἶνω διαχρέονται, ἀλλ' ὑδροποτεύουσι, οὐ σῦκα δὲ ἔχουσι
τρώγειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. (4) Τοῦτο μὲν δὴ,
εἰ νικήσεις, τί σφεας ἀπαιρήσεις, τοῖσί γε μὴ ἔστι μη-
δέν; τοῦτο δὲ, ἦν νικηθῆς, μάθε ὅσα ἀγαθὰ ἀποβαλέεις·
γευσάμενοι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν περιέζονται οὐδὲ
ἀπωστοὶ ἔσονται. Ἐγὼ μὲν νυν θεοῖσι ἔχω χάριν, οἱ οὐκ
ἐπὶ νόον ποιῶσι Πέρσῃσι στρατεύεσθαι ἐπὶ Λυδοῦς. »
(5) Ταῦτα λέγων οὐκ ἔπειθε τὸν Κροῖσον· Πέρσῃσι γὰρ,
πρὶν Λυδοῦς καταστρέφασθαι, ἦν οὔτε ἄβρὸν οὔτε ἀγα-
θὸν οὐδέν.

LXXII. Οἱ δὲ Καππαδόκαι ὑπ' Ἑλλήνων Σύριοι
οὐνομάζονται· ἔσαν δὲ οἱ Σύριοι οὗτοι τὸ μὲν πρότερον
ἢ Πέρσας ἄρξαι Μήδων κατήκοι, τότε δὲ Κύρου. Ὁ
γὰρ οὗρος ἦν τῆς τε Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ
Ἄλυσ ποταμὸς, ὃς ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὐρεος διὰ Κιλί-
κων, μετὰ δὲ Ματινηοῦς μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέων, ἐκ δὲ
τοῦ ἐτέρου Φρύγας· παραμειθόμενος δὲ τούτους καὶ
ῥέων ἄνω πρὸς βορέην ἀνεμὸν ἔνθεν μὲν Συρίους Καπ-
παδόκας ἀπέργει, ἐξ εὐωνύμου δὲ Παφλαγόνας. (2)
Οὕτω δ' Ἄλυσ ποταμὸς ἀποτάμνει σχεδὸν πάντα τῆς
Ἀσίας τὰ κάτω ἐκ θαλάσσης τῆς ἀντίον Κύπρου ἐς τὸν
Εὐξείνιον πόντον. Ἔστι δὲ αὐχλὴν οὗτος τῆς χώρας ταύ-
της ἀπάσης· μῆκος ὁδοῦ εὐζώνῳ ἀνδρὶ πέντε ἡμέραι
ἀναισιμοῦνται.

LXXIII. Ἐστρατεύετο δὲ ὁ Κροῖσος ἐπὶ τὴν Καπ-
παδοκίην τῶνδε εἵνεκεν, καὶ γῆς ἡμέρῳ προσκτήσασθαι
πρὸς τὴν ἐωυτοῦ μοῖραν βουλόμενος, καὶ μάλιστα τῷ
χρηστηρίῳ πίσυνος εἶναι καὶ τίσασθαι ἐθέλων ὑπὲρ Ἀ-
στυάγειν Κῦρον. (2) Ἀστυάγεα γὰρ τὸν Κυαξάρειν,
ἑόντα Κροῖσου μὲν γαμβρὸν, Μήδων δὲ βασιλέα, Κῦρος
ὁ Καμβύσει καταστρεφόμενος εἶχε, γενόμενον γαμ-
βρὸν Κροῖσῳ ᾧδε. (3) Σκυθῶν τῶν νομάδων εἴλη ἀν-
δρῶν στασιάσασα ὑπεξῆλθε ἐς γῆν τὴν Μηδικήν· ἐτυ-
ράννευε δὲ τὸν χρόνον τοῦτον Μήδων Κυαξάρης ὁ Φρα-
όρτειν τοῦ Δηϊόκειν, ὃς τοὺς Σκύθας τούτους τὸ μὲν πρῶ-
τον περιεῖπε εὖ ὡς ἐόντας ἱκέτας, ὥστε δὲ περὶ πολλοῦ
ποιεῦμενος αὐτοὺς, παῖδάς σφι παρέδωκε τὴν γλῶσσαν
τε ἐκμαθεῖν καὶ τὴν τέχνην τῶν τόξων. (4) Χρόνου

pugnatas regemque captum esse comperissent, craterem in
Samo insula vendidisse, privatosque homines suo aere em-
tum in Junonis templo consecrasse : fortasse autem hos,
qui eum vendiderant, Spartam reversos, dixisse fuisse ipsis
illum a Samiis vi ablatum.

LXXI. Ac de cratere quidem ita res se habuit. Croesus
vero, quum ab oraculi sententia aberrasset, Cappadociam
bello invasit, Cyrum et Persarum potentiam eversurum se
sperans. (2) Dum vero bellum adversus Persas Croesus pa-
rabat, Lydorum aliquis, qui et jam ante habebatur sa-
piens, et ab hac, quam tunc dixit, sententia vel maxime
etiam nomen est inter Lydos adeptus (Sandanis vocabatur)
his verbis Croesum admonuit : (3) « O rex, inquit, tales adver-
sus homines tu bellum paras, qui coriaceas braccas et ex
corio reliquam vestem gestant : qui comedunt non quantum
volunt, sed quantum habent, aspero solo utentes : ad hæc
non vino utuntur, sed aquam bibunt : non ficos habent quas
comedant, nec aliud bonum ullum. (4) Hos igitur sive
viceris, quid eis auferes, nihil habentibus ? sin victus fueris,
vide quot quantaque bona sis amissurus. Nostra enim bona
postquam degustaverint, nolent ea e manibus dimittere,
neque se abigi patientur. Equidem igitur diis habeo gra-
tias, quod Persis non in animum inducunt bello invadere
Lydos. » (5) Hæc ille dicens, Croeso non persuasit. Etenim
Persis, priusquam Lydos subegissent, nihil delicati, nihil
boni fuerat.

LXXII. Cappadoces illi a Græcis Syrii nominantur. Fue-
rant autem hi Syrii, priusquam Persæ obtinuissent imperium
Medorum potestati subjecti : tunc vero Cyro parebant. Li-
mes enim Medici imperii et Lydici Halys fluvius erat ; qui
ex Armenio monte ortus per Ciliciam fluit, deinde a dextra
Matienos habet, a sinistra Phrygas ; quos præterlapsus versus
boream sursum fluens, ab altera parte Syrios Cappadocas, a
læva vero Paphlagonas disjungit. (2) Ita Halys fluvius
omnem fere inferiorem disternit Asiam, a mari quod
Cypro oppositum est ad Pontum usque Euxinum ; estque
hæc cervix totius hujus regionis : longitudinem quod attinet
itineris, expedito viro quinque dies insumuntur.

LXXIII. Bellum autem Croesus Cappadociæ intulit his
decaussis : partim quidem potiundæ regionis illius deside-
rio, quam suæ adjicere ditioni cupiebat ; maxime vero, quod
oraculo confisus ultionem capere de Cyro vellet Astyagis
caussa. (2) Astyagem enim, Cyaxaris filium, Croesi adfi-
nem, Mediæ regem, Cyrus Cambysis filius bello victum
captumque tenebat. Adfinis autem Croesi factus erat Astya-
ges hac ratione. (3) Scytharum nomadum turma per sedi-
tionem in terram Medicam secesserat, quo tempore Medis
imperabat Cyaxares, Phraortæ filius, Dejocis nepos, qui
Scythas istos, ut supplices advenientes, benigne exceperat.
Idem, quum eos magni faceret, pueros eisdem tradidit, qui
et linguam eorum et sagittandi artem addiscerent. (4) Inter-

δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ φοιτεόντων τῶν Σκυθέων ἐπ' ἄγρην καὶ αἰεὶ τι φερόντων, καὶ κοτε συνήνεικε ἔλκειν σφίεας μηδὲν νοστήσαντας δὲ αὐτοὺς κεινῆσι χερσὶ ὁ Κυαξάρης (ἦν γὰρ, ὡς διέδεξε, ὄργην ἄκρος) τρηχέως 6 κάρτα περιέσπε ἀεικίη. (5) Οἱ δὲ ταῦτα πρὸς Κυαξάρειω παθόντες, ὥστε ἀνάξια σφείων αὐτῶν πεπονθότες, ἐβουλεύσαντο τῶν παρὰ σφίσι διδασκομένων παίδων ἕνα κατακόψαι, σκευάσαντες δὲ αὐτὸν ὥσπερ ἐώθεσαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν, Κυαξάρει δοῦναι φέροντες ὡς ἄγρην 10 δῆθεν, δόντες δὲ τὴν ταχίστην κομίζεσθαι παρ' Ἀλυάττεα τὸν Σαδυάττω εἰς Σάρδεις. (6) Ταῦτα καὶ ἐγένετο· καὶ γὰρ Κυαξάρης καὶ οἱ παρεόντες δαιτυμόνες τῶν κρεῶν τούτων ἐπάσαντο, καὶ οἱ Σκύθαι ταῦτα ποιήσαντες Ἀλυάττει ἰκέται ἐγένοντο.

15 LXXIV. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάττης ἐξεοίδου τοὺς Σκύθας ἐξαιτέοντι Κυαξάρει) πόλεμος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μῆδοις ἐγεγόνε ἐπ' ἕτεα πέντε, ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς ἐνίκησαν, 20 πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μήδους· ἐν δὲ καὶ νυκτομαχίην τινὰ ἐποίησαντο. (2) Διαφέρουσι δὲ σφι ἐπ' ἴσης τὸν πόλεμον τῷ ἔκτῳ ἔτει συμβολῆς γενομένης συνήνεικε ὥστε τῆς μάχης συνεστεώσης τὴν ἡμέρην ἐξαπίνης νύκτα γενέσθαι. (3) Τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύτην τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἰωσι προηγόρευσε 25 ἔσεσθαι, οὐρον προθέμενος ἐνιαυτὸν τοῦτον ἐν τῷ δὴ καὶ ἐγένετο ἡ μεταβολή. (4) Οἱ δὲ Λυδοὶ τε καὶ οἱ Μῆδοι ἐπέτε εἶδον νύκτα ἀντ' ἡμέρης γινομένην, τῆς μάχης τε ἐπαύσαντο καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν καὶ ἀμφοτέροι εἰρήνην ἐωυτοῖσι γενέσθαι. Οἱ δὲ συμβιβά- 30 σαντες αὐτοὺς ἔσαν οἷδε, Συέννεσις τε ὁ Κίλιξ καὶ Λαβύνητος ὁ Βαβυλώνιος. (5) Οὗτοί σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπεύσαντες γενέσθαι ἔσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυάττεα γὰρ ἔγνωσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρύνην Ἀστυάγει τῷ Κυαξάρειω παιδί· ἀνευ γὰρ ἀναγ- 35 καίης ἰσχυρῆς συμβάσεις ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμβεῖν. (6) Ὅρκια δὲ ποιεῖται ταῦτα τὰ ἔθνεα τὰ περ τε Ἕλληνες, καὶ πρὸς τούτοις, ἐπεὶ τοὺς βραχίονας ἐπιτάμωται εἰς τὴν ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.

40 LXXV. Τοῦτον δὴ ὢν τὸν Ἀστυάγεα Κῦρος ἔοντα ἐωυτοῦ μητροπάτορα καταστρεψάμενος ἔσχε δι' αἰτίην τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοις σημανέω· τὰ Κροῖσος ἐπιμεμφόμενος τῷ Κύρῳ ἔς τε τὰ χρηστήρια ἔπεμπε εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρη- 45 σμοῦ κιβδηλοῦ, ἐλπίσας πρὸς ἐωυτοῦ τὸν χρησμὸν εἶναι, ἐστρατεύετο εἰς τὴν Περσέων μοῖραν. (2) Ὡς δὲ ἀπίκετο ἐπὶ τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὡς μὲν ἐγὼ λέγω, κατὰ τὰς ἐούσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρατὸν, ὡς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ 50 Μιλήσιος διεβίβασε. (3) Ἀπορέοντος γὰρ Κροῖσου ὅπως οἱ διαβήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατός (οὐ γὰρ δὴ εἶναι καὶ τοῦτον τὸν χρόνον τὰς γεφύρας ταύτας) λέγεται παρεόντα τὸν Θαλῆν ἐν τῇ στρατοπέδῳ ποιῆσαι αὐτῷ τὸν ποταμὸν ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ῥέοντα τοῦ στρατοῦ

jecto tempore, quum venatum semper exirent Scythæ, et nunquam non aliquid adferrent, accidit aliquando ut nihil caperent : quos vacuis manibus reversos Cyaxares, vir (ut tum ostendit) ad iram præceps, asperè admodum et contumeliose accepit. (5) Tum illi, indigne secum actum agerime ferentes, consilio habito decreverunt unum ex eis pueris, qui in ipsorum disciplinam dati essent, in frustra concidere, et eodem modo paratum quo ferinam parare consuevissent, Cyaxari tamquam feram a se captam adferre, protinusque inde ad Alyatten, Sadyattæ filium, Sardes sese recipere. (6) Atque ita etiam, ut illi decreverant, facta res est. Nam et Cyaxares, et qui cum eo erant convivæ, carnes istas gustarunt; et Scythæ, perpetrato facinore, ad Alyatten supplices venerunt.

LXXIV. Post hæc, quum Alyattes repetenti Cyaxari Scythas tradere nollit, bellum Lydos inter et Medos gestum est per quinque continuos annos : quo in bello Medi sæpe de Lydis, sæpe vero etiam de Medis Lydi victoriam retulerunt; semel etiam nocturno quodam prælio dimicarunt. (2) Scilicet pari utrimque fortuna bellum continuantibus accidit sexto anno, ut, postquam signa contulissent, jamque ferveret pugna, subito dies in noctem converteretur : (3) quam dici mutationem Thales Milesius Ionibus prædixerat, hunc ipsum annum præfiniens, quo facta est illa immutatio. (4) Lydi vero et Medi, quum loco dici subito noctem ingruere viderent, pugnandi finem fecerunt, et aliquanto etiam magis utrique componendæ paci cœperunt studere. Auctores vero conventionis hi erant, Syennesis Cilix, et Labynetus Babylonius; (5) quibus rem urgentibus factum est ut et fœdus inter partes pangeretur, et mutua jungerentur connubia : decreverunt quippe, ut Alyattes filiam suam Aryenin Astyagi, Cyaxaris filio, daret uxorem. Nam absque firmo necessitudinis vinculo non solent conventiones firmæ manere. (6) Fœdus autem sanciunt hi populi eodem ritu atque Græci, nisi quod præterea brachia incidunt summa in cute, et sanguinem mutuo lingunt.

LXXV. Hunc igitur Astyagem, avum suum maternum, Cyrus regno dejectum in sua potestate tenebat, eam ob causam quam insequentibus exponam. Quo nomine Cræsus ei infensus, ad oracula miserat qui consulerent an bellum Persis inferret; et ambiguum responsum nactus, ratus sibi favere responsum, expeditionem in Persarum ditionem suscepit. (2) Ubi vero ad Halyn fluvium pervenit Cræsus, deinde, ut ego quidem aio, pontibus eis, qui ibi erant, copias traduxit; ut vero vulgo Græci narrant, Thales eas Cræso traduxit Milesius. (3) Dubitante enim rege quo pacto flumen transmitterent copię suæ (necdum enim eo tempore pontes hos exstittisse), Thaletem aiunt, quum in castris adesset, effecisse ut flumen, quod a læva exercitus fluebat, a

καὶ ἐκ δεξιῆς ῥέειν, ποιῆσαι δὲ ὧδε· (4) ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου ἀρξάμενον διώρυγα βαθέαν ὀρύσσειν, ἄγοντα μηνοειδέα, ὅπως ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ νότου λάβοι, ταύτη κατὰ τὴν διώρυγα ἐκτραπό-
 5 μενος ἐκ τῶν ἀρχαίων ῥεέθρων, καὶ αὐτὶς παραμειβόμε-
 νος τὸ στρατόπεδον ἐς τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι, ὥστε ἐπεῖτε καὶ ἐσχίσθη τάχιστα ὁ ποταμός, ἀμφοτέρῃ διαβατὸς ἐγένετο. (5) Οἱ δὲ καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ῥεέθρον ἀποξηρανθῆναι. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ
 10 προσίεται· κῶς γὰρ ὁπίσω πορευόμενοι διέβησαν αὐ-
 τόν;

LXXVI. Κροῖσος δὲ ἐπεῖτε διαβάς σὺν τῇ στρατῷ ἀπῆκετο τῆς Καππαδοκίης ἐς τὴν Πτερίν καλυμμένην (ἢ δὲ Πτερίν ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης τὸ ἰσχυρότατον, κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόντῳ μάλιστα
 15 κη κειμένη), ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο φθείρων τῶν Συρίων τοὺς κλήρους. (2) Καὶ εἴλε μὲν τῶν Πτερίων τὴν πόλιν καὶ ἡνδραποδίσατο, εἴλε δὲ τὰς περιοικίδας αὐτῆς πάσας, Συρίους τε οὐδὲν ἔοντας αἰτίους ἀναστά-
 20 τοὺς ἐποίησε. (3) Κῦρος δὲ ἀγείρας τὸν ἑωυτοῦ στρα-
 τὸν καὶ παραλαβὼν τοὺς μεταξὺ οἰκέοντας πάντας ἦν-
 τιούτο Κροίσῳ. Πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὀρμῆσαι τὸν στρα-
 τὸν, πέμψας κήρυκας ἐς τοὺς Ἴωνας ἐπειρᾶτό σφας ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάναι. (4) Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπεί-
 25 θοντο, Κῦρος δὲ ὡς ἀπῆκετο καὶ ἀντεστρατοπεδεύσατο Κροίσῳ, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτερίν χώρῃ ἐπειρῶντο κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ἀλλήλων. Μάχης δὲ καρτερῆς γενομένης καὶ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νική-
 σαντες διέστησαν νυκτὸς ἐπελθούσης. Καὶ τὰ μὲν
 30 στρατόπεδα ἀμφοτέρα οὕτω ἡγωνίσασατο.

LXXVII. Κροῖσος δὲ μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑωυτοῦ στρατεύμα (ἦν γὰρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν ἐλάσσειν ἢ ὁ Κύρου), τοῦτο μεμφθεὶς, ὡς τῇ ὑστεραίῃ οὐκ ἐπειρᾶτο ἐπιῶν ὁ Κῦρος, ἀπήλαυε ἐς τὰς
 35 Σάρδεις, ἐν νόῳ ἔχων παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κα-
 τὰ τὸ ὄρκιον (ἐποίησατο γὰρ καὶ πρὸς Ἀμασιν βασι-
 λεύοντα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον· ἥπερ πρὸς Λα-
 κεδαιμονίους), μεταπεμφάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους (καὶ γὰρ πρὸς τούτους αὐτῷ ἐπεποιήτο συμμαχίη, ἐτυ-
 40 ράννευε δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαβύ-
 νητος), ἐπαγγέλλας δὲ καὶ Λακεδαιμονίοισι παρεῖναι ἐς
 χρόνον ῥητὸν, ἀλίσας τε δὴ τούτους καὶ τὴν ἑωυτοῦ
 συλλέξας στρατιὴν ἐννένωτο, τὸν χειμῶνα παρεῖς, ἅμα
 τῷ ἔαρι στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. (2) Καὶ ὁ μὲν
 45 ταῦτα φρονέων, ὡς ἀπῆκετο ἐς τὰς Σάρδεις, ἐπεμπε κή-
 ρυκας κατὰ τὰς συμμαχίας προερέοντας ἐς πέμπτον
 μῆνα συλλέγεσθαι ἐς Σάρδεις· τὸν δὲ παρεόντα καὶ μα-
 χεσάμενον στρατὸν Πέρσῃσι, ὃς ἦν αὐτοῦ ξεινικός,
 πάντα ἀπείς διεσχέδαε, οὐδαμὰ ἐλπίσας μή κοτε ἄρα
 50 ἡγωνισάμενος οὕτω παραπλησίως Κῦρος ἐλάσῃ ἐπὶ
 Σάρδεις.

LXXVIII. Ταῦτα ἐπιλεγόμενῳ Κροίσῳ τὸ προά-
 στειον πᾶν ὀφίων ἐνεπλήσθη· φανέντων δὲ αὐτῶν οἱ
 ἵπποι μετιέντες τὰς νομὰς νέμεσθαι, φοιτέοντες κατῆ-

dextra etiam fluere. Effecisse autem aiunt hunc in modum :
 (4) exorsum ab ea fluvii parte, quæ supra castra erat, al-
 tam effodisse fossam, et lunata specie ita duxisse, ut, post-
 quam castra ad fluvium locata circuisset a tergo, flumen
 illac ex pristino alveo per fossam aversum, et castra rursus
 præterlapsus, in pristinum alveum influeret. Ita, simulat-
 que divisum fuisset flumen, ab utraque parte permeabile
 factum esse. (5) Nonnulli vero etiam aiunt, pristinum al-
 veum prorsus exaruisse. At mihi quidem hoc non persua-
 dent; quo enim modo, quum reversi sunt, flumen transie-
 runt?

LXXVI. Cræsus igitur, superato cum copiis fluvio, in
 eam Cappadociæ partem pervenit, quæ Pteria nominatur,
 estque totius hujus regionis pars validissima, ex adverso fere
 Sinopes urbis ad Pontum Euxinum sita. Ibi castris positus,
 prædia devastavit Syriorum, (2) et oppidum Pteriorum
 cepit in servitutemque redegit: cunctaque etiam finitima
 cepit oppida, Syriosque nihil commeritos funditus evertit.
 (3) Tum Cyrus, coactu exercitu, adsumtisque omnibus qui
 in medio incolebant, obviam Cræso ivit. Priusquam autem
 educere aggrediretur copias, caduceatores ad Iones misit so-
 licitandos ut a Cræso deficerent. (4) Et Iones quidem
 non paruerunt: Cyrus vero ut advenit, castra Cræso op-
 posuit; et ibidem in terra Pteria valido impetu vires invi-
 cem tentarunt. Acri prælio commisso, multis utrinque oc-
 cisis, ad extremum, quum nox ingrueret, neutram in par-
 tem inclinante victoria discesserunt. Et hunc quidem in
 modum uterque exercitus pugnaverant.

LXXVII. Cræsus vero, quem copiarum suarum pauci-
 tatis pænitebat: nam militum ejus, qui conflixerant, multo
 minor, quam Cyri, numerus fuerat: ea de causa, quum
 postridie ejus diei Cyrus adgredi illum non conaretur, Sar-
 des reversus est, habens in animo et Ægyptios evocare ex
 fœdere (quorum cum rege Amasi, prius quam cum Lacedæ-
 moniis, fœdus inierat), et Babylonios arcessere (nam et
 cum his societatem armorum pepigerat; rex autem per id
 tempus Babyloniorum Labynetis erat), et Lacedæmoniis
 denunciare, ut ad definitum tempus adsint: denique hisce
 conjunctis, suisque ipsius copiis contractis, constituerat,
 simulatque præterisset hiems, primo vere expeditionem in
 Persas suscipere. (2) Hæc ille animo agens, ut Sardes ve-
 nit, nuncios misit ad socios, qui illis edicerent, ut ad quin-
 tum mensem Sardes convenirent. Præsentem vero exerci-
 tum, qui cum Persis pugnaverant, qui ibi aderat mercede
 conductus, omnem dimisit dispersitque; nequaquam ratus
 fore ut Cyrus, qui pari adeo Marte pugnasset, adversus
 Sardes copias suas duceret.

LXXVIII. Hæc dum secum reputat Cræsus, suburbana
 omnia serpentibus impleta sunt: quos equi, ut adparuerunt,
 ommissis pascuis consuetis, accedentes deglutiebant. Id Cræso

σθιον. Ἰδόντι δὲ τοῦτο Κροίσῳ, ὥσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε
τέρας εἶναι· αὐτίκα δὲ ἔπεμπε θεοπρόπους ἐς τοὺς ἐξη-
γητὰς Τελμησέων. (2) Ἀπικομένοισι δὲ τοῖσι θεοπρό-
ποισι καὶ μαθοῦσι πρὸς Τελμησέων τὸ ἐθέλει σημαίνειν
τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγένετο Κροίσῳ ἀπαγγεῖλαι· πρὶν γὰρ
ἢ ὀπίσω σφέας ἀναπλῶσαι ἐς τὰς Σάρδεις ἦλω ὁ Κροί-
σος. (3) Τελμησέες μέντοι τάδε ἔγνωσαν, στρατὸν ἀλ-
λόθροον προσδόκιμον εἶναι Κροίσῳ ἐπὶ τὴν χώραν, ἀπι-
κόμενον δὲ τοῦτον καταστρέψεται τοὺς ἐπιχωρίους,
λέγοντες ὅφιν εἶναι γῆς παῖδα, ἵππον δὲ πολέμιόν τε καὶ
ἐπήλυδα. (4) Τελμησέες μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο
Κροίσῳ ἤδη ἡλωκότι, οὐδὲν κω εἰδότες τῶν ἦν περὶ
Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροῖσον.

LXXIX. Κῦρος δὲ αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροῖσου
μετὰ τὴν μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερῇ, μαθὼν
ὡς ἀπελάσας μέλλοι Κροῖσος διασχεδᾶν τὸν στρατὸν,
βουλευόμενος εὗρισκε πρῆγμά οἱ εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύ-
ναιτο τάχιστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον
ἀλισθῆναι τῶν Λυδῶν τὴν δύναμιν. (2) Ὡς δὲ οἱ ταῦτα
ἔδοξε, καὶ ἐποίησε κατὰ τάχος· ἐλάσας γὰρ τὸν στρατὸν
ἐς τὴν Λυδίην αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ ἐληλύθει. (3)
Ἐνταῦθα Κροῖσος ἐς ἀπορίην πολλὴν ἀπιγμένος, ὥς οἱ
παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ πρήγματα ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκεε,
ὁμῶς τοὺς Λυδοὺς ἐξῆγε ἐς μάχην. (4) Ἦν δὲ τοῦτον
τὸν χρόνον· ἔθνος οὐδὲν ἐν τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρηώτερον
οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδίου. Ἡ δὲ μάχη σφέων ἦν
ἀπ' ἵππων, δούρατά τε ἐφόρεον μέγала, καὶ αὐτοὶ ἔσαν
ἱππεύεσθαι ἀγαθοί.

LXXX. Ἐς τὸ πεδίον δὲ συνελθόντων τοῦτο τὸ πρὸ
τοῦ ἀστεός ἐστι τοῦ Σαρδιηνοῦ, ἐὼν μέγα τε καὶ ψιλόν
(διὰ δὲ αὐτοῦ ποταμοὶ ῥέοντες καὶ ἄλλοι καὶ Ὑλλος
συρρηγνῦσι ἐς τὸν μέγιστον, καλεούμενον δὲ Ἑρμον, δὲ
ἐξ οὐρεος ἱεροῦ μητρὸς Δινδυμήνης ῥέων ἐκδιδοὶ ἐς θά-
λασσαν κατὰ Φώκαιαν πόλιν), ἐνταῦθα ὁ Κῦρος ὡς εἶδε
τοὺς Λυδοὺς ἐς μάχην τασσομένους, καταρρωδήσας
τὴν ἵππον ἐποίησε Ἀρπάγου ὑποθεμένου ἀνδρὸς Μήδου
τοιόνδε. (2) Ὅσαι τῷ στρατῷ τῷ ἐνωτοῦ εἶποντο σι-
τοφόροι τε καὶ σκευοφόροι κάμηλοι, ταύτας πάσας ἀλί-
σας καὶ ἀπελὼν τὰ ἄχθεια ἀνδρας ἐπ' αὐτὰς ἀνέβησε
ἱππάδα στολὴν ἑσταλμένους, σκευάσας δὲ αὐτοὺς προσ-
έταξε τῆς ἄλλης στρατιῆς προῖέναι πρὸς τὴν Κροῖσου
ἵππον, τῇ δὲ καμήλῳ ἐπεσθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέ-
λευε, ὁπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον.
(3) Ὡς δὲ οἱ πάντες διετετάχματο, παραίνεσε τῶν μὲν
ἄλλων Λυδῶν μὴ φειδομένους κτείνειν πάντα τὸν ἐμ-
ποδὸν γινόμενον, Κροῖσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδ'
ἦν συλλαμβανόμενος ἀμύνεται. (4) Ταῦτα μὲν πα-
ραίνεσε, τὰς δὲ καμήλους ἔταξε ἀντία τῆς ἵππου τῶνδε
εἵνεκεν· κάμηλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε
τὴν ιδέην αὐτῆς ὁρέων οὔτε τὴν ὀσμὴν ὀσφραϊνόμενος.
Αὐτοῦ δὲ ὢν τούτου εἵνεκεν ἐσεσφόριστο, ἵνα τῷ
Κροίσῳ ἀχρηστον ἦ τὸ ἵππικόν, τῷ δὲ τι καὶ ἐπεῖχε
ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός. (5) Ὡς δὲ καὶ συνήϊσαν ἐς τὴν
μάχην, ἐνταῦθα ὡς ὀσφραντο τάχιστα τῶν καμήλων οἱ

cernenti visum est, ut erat, esse portentum : itaque e ve-
stigio misit qui haruspices consulerent Telmessenses. (2) Sed
consultoribus Telmessum profectis, ibique quid significaret
prodigium edoctis, non contigit, ut Cræso renunciare re-
sponsum possent ; nam priusquam Sardes renavigassent,
captus Cræsus erat. (3) Atqui Telmessenses ita censuerant,
exercitum peregrinum ingressurum esse terram Cræsi, et
incolas oppressurum : serpentes enim, aiebant, esse terræ
filios ; equos autem, hostes et advenas. (4) Et hæc quidem
responderunt Telmessenses Cræso jam capto, sed nescii
adhuc ipsi quid Sardibus ageretur aut quid Cræso acci-
disset.

LXXIX. At Cyrus certior factus Cræsum, quum conti-
nuo post pugnam in Pteria pugnata copias suas domum
reduceret, decrevisse post reditum dimittere copias, consilio
inito intellexit e re sua esse, quam celerrime posset adver-
sus Sardes ducere, priusquam Lydorum copiae rursus col-
lectæ essent. (2) Atque, ut ei visum erat, ita protinus fecit.
Nam exercitum in Lydiam ducens, ipse nuncius Cræso
advenit. (3) Ibi tum Cræsus in magnam consilii inopiam
adductus, quum longe secus atque exspectaverat res ceci-
disset, tamen Lydos in prælium eduxit. (4) Erat autem ea
ætate nullus Asiæ populus fortior, nec magis strenuus, quam
Lydius. Pugnandi genus erat ex equis ; hastasque gestabant
prælongas, et equitandi inprimis erant periti.

LXXX. Quum in campo esset concursus, ante urbem
Sardianam sito, magno et nudo, quem perfluentes cum
alii amnes, tum Hyllus, perrumpunt omnes in eum qui
maximus est, cui nomen Hermus ; qui, e monte Matri Din-
dymenæ sacro ortus, in mare se exonerat juxta Phocæam
urbem : hic ubi Lydos ad pugnandum instructos vidit Cy-
rus, reformidans equitatum, monitu Harpagi Medi tale
iniit consilium. (2) Coactis omnibus quæ exercitum ipsius
sequebantur camelis, vel frumentum vel vasa portantibus,
sarcinas detraxit, et viros imposuit equestri cultu ornatos :
quibus ita instructis præcepit, ut cæteras copias præirent
adversus Cræsi equitatum ; peditatum vero jussit camelo-
rum aciem subsequi ; denique post pedestrem aciem equi-
tatum omnem locavit. (3) His omnibus ita ordinatis, edi-
xit ne cui parcerent Lydorum cæterorum, sed occiderent
cunctos qui resisterent, Cræsum vero ipsum non oc-
ciderent, ne si captus quidem repugnaret. (4) Hoc impe-
rium dedit. Camelos autem adversus equitatum instruxit
hac de causa : camelum equus reformidat, ideo qui-
dem ut nec speciem ejus intueri, nec odorem percipere
sustineat. Ob id ipsum igitur rationem istam inierat, ut
Cræso inutiles essent equestres copiae, quibus vel maxime
se prævaliturum Lydus cogitaverat. (5) Atque etiam, post-
quam ad pugnam concursus est, ibi tum equi, simulatque

ἵπποι καὶ εἶδον αὐτάς, ὅπισω ἀνέστρεφον, διέφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἡ ἐλπίς. (6) Οὐ μέντοι οἱ γε Λυδοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δειλοὶ ἔσαν, ἀλλ' ὥς ἔμαθον τὸ γινόμενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων πεζοὶ τοῖσι Πέρσῃσι συνέβαλον. Χρόνῳ δὲ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν ἐτράποντο οἱ Λυδοί, κατελιθθέντες δὲ ἐς τὸ τεῖχος ἐπολιορκεῦντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

LXXXI. Τοῖσι μὲν δὴ κατεστήκειε πολιορκίῃ, Κροῖσος δὲ δοκέων οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν ἔσεσθαι τὴν πολιορκίῃν ἔπεμπε ἐκ τοῦ τεύχεος ἄλλους ἀγγέλους ἐς τὰς συμμαχίας· οἱ μὲν γὰρ πρότερον διεπέμποντο ἐς πέμπτον μῆνα προερέοντες συλλέγεσθαι ἐς Σάρδεις, τούτους δὲ ἐξέπεμπε τὴν ταχίστην δέεσθαι βωθέειν ὥς πολιορκευμένου Κροίσου.

LXXXII. Ἐς τε δὴ ὧν τὰς ἄλλας ἔπεμπε συμμαχίας καὶ δὴ καὶ ἐς Λακεδαιμόνα. Τοῖσι δὲ καὶ αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιήτῃσι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον συνεπεπτώκειε ἕρις ἐοῦσα πρὸς Ἀργεῖους περὶ χώρου καλυμένου Θυρέας· τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας ἐούσας τῆς Ἀργολίδος μοίρης ἀποταμόμενοι ἔσχον οἱ Λακεδαιμόνιοι. (2) Ἦν δὲ καὶ ἡ μέγρι Μαλεῶν ἡ πρὸς ἐσπέρην Ἀργείων, ἥ τε ἐν τῇ ἡπειρῷ γῶρῃ καὶ ἡ Κυθηρὴ νῆσος καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. (3) Βωθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ σφετέρῃ ἀποταμνομένη, ἐνταῦθα συνέβησαν ἐς λόγους συνελθόντες ὥστε τριηκοσίους ἑκατέρων μαχέσασθαι, ὁκότεροι δ' ἂν περιγέωνται, τούτων εἶναι τὸν χώρον· τὸ δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἑκάτερον ἐς τὴν ἐσωτοῦ μηδὲ παραμένειν ἀγωνιζομένων, τῶνδε εἵνεκεν, ἵνα μὴ παρεόντων τῶν στρατοπέδων δρέοντες οἱ ἕτεροι ἐσσομένους τοὺς σφετέρους ἐπαμύνοιν. (4) Συνθέμενοι ταῦτα ἀπαλλάσσοντο, λογάδες δὲ ἑκατέρων ὑπολειφθέντες συνέβαλον. Μαχσμένων δὲ σφειων καὶ γινομένων ἰσοπαλέων ὑπελείποντο ἐξ ἀνδρῶν ἑξακοσίων τρεῖς, Ἀργείων μὲν Ἀλκίῳρ τε καὶ Χρομῖος, Λακεδαιμονίων δὲ Ὀθρυάδης· ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι νυκτὸς ἐπελθούσης. (5) Οἱ μὲν δὴ δύο τῶν Ἀργείων ὥς νενικηκότες ἔθεν ἐς τὸ Ἄργος, ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκροὺς καὶ προσφορήσας τὰ ὄπλα πρὸς τὸ ἐσωτοῦ στρατόπεδον ἐν τῇ τάξιν εἶχε ἐσωτόν. Ἡμέρῃ δὲ δευτέρῃ παρήσαν πυθνανόμενοι ἀμφοτέροι. (6) Τέως μὲν δὴ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔφασαν νικᾶν, λέγοντες οἱ μὲν ὥς ἐσωτῶν πλεῖνες περιγεγόνασι, οἱ δὲ τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφευγότας, τὸν δὲ σφέτερον παραμείναντα καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων νεκρούς· τέλος δὲ ἐκ τῆς ἕριδος συμπεσόντες ἐμάχοντο, πεσόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν ἐνίκων Λακεδαιμόνιοι. (7) Ἀργεῖοι μὲν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου καταχειράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκες κομέοντες, ἐποίησαν νόμον τε καὶ κατάρην μὴ πρότερον θρέψειν κόμην Ἀργείων μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκάς σφι χρυσοφορήσειν, πρὶν ἂν Θυρέας ἀνασώσωνται· Λακεδαιμόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον· οὐ γὰρ κομέοντες πρὸ τοῦ ἀπὸ τούτου κομέειν. (8) Τὸν δὲ ἕνα λένουσι τὸν περιλειφθέντα τῶν τριηκοσίων,

olfecerunt camelos conspexeruntque, protinus retro se averterunt, et elusa Cræso spes erat. (6) Nec vero idcirco Lydi continuo abjocere animos; sed, re cognita, ab equis desiliantes, pedibus conflixere cum Persis. Postremo vero, multis utrimque cæsis, in fugam versi sunt Lydi: itaque intra murum compulsi, obsidebantur a Persis.

LXXXI. Dum vero obsidionem parant Persæ, Cræsus in longius processuram obsidionem ratus, alios ex arce nuncios mittit ad socios. Nam qui prius dimissi erant, hi ad coeundum Sardes quintum mensem edixerant: nunc hos emisit oratum, ut quam celerrime auxilia sibi mitterentur, quippe ab hostibus obsesso.

LXXXII. Igitur cum ad alios socios misit, tum ad Lacedæmonios. Per idem vero illud tempus ipsis etiam Spartanis acciderat ut contentionem haberent cum Argivis, de loco cui nomen Thyrea. Hasce quippe Thyreas, quum essent Argolicæ ditioris, Lacedæmonii Argivis ademtas tenebant. (2) Etenim Argivorum etiam erat ad Maleas usque regio ad occasum sita, cum in continente, tum insula Cytheria, reliquæque insulæ. (3) Igitur quum ad opem ferendam adempto suo territorio adcurrissent Argivi, in colloquium ibi convenerunt cum Lacedæmoniis, pactique sunt ut trecenti utrimque pugnarent, et, utri superiores excessissent, eorum regio foret; reliquus autem exercitus utrorumque domum discederet, neque præsto esset dum illi pugnarent; ea scilicet caussa, ne, si adessent exercitus, parti quam succumbentem alterutri viderent, auxilium sui ferrent. (4) His conventis disgressi sunt; selecti vero ex utrisque relict, certamen inierunt: qui quum æquo Marte pugnassent, ex sexcentis tres omnino reliqui fuere; ex Argivis Alcenor et Chromius, ex Lacedæmoniis Othryades. Hi autem interveniente nocte supererant. (5) Duo igitur Argivi, ut qui vicissent, cursu Argos repetierunt; Lacedæmonius vero Othryades, spoliatis Argivorum cadaveribus, armisque in ipsius castra delatis, in statione mansit. Postridie utrique, re audita, advenere: (6) ac statim quidem utrique, vicisse se, contendebant; Argivi, dicentes suorum plures superfuisse; Lacedæmonii vero, illos profugisse demonstrantes, suum vero perstitisse, et cadavera spoliassse Argivorum. Ad extremum, ex contentione ad arma concurrentes, pugnam capessunt; et, multis utrimque cæsis, Lacedæmonii victores discedunt. (7) Quo ex tempore Argivi, tonsis capitibus, quum antea necessario comati essent, legem condiderunt, sese devoventes, ne prius comam aleret quisquam Argivorum, neve mulieres aurum gestarent, quam Thyreas recepissent. E contrario Lacedæmonii, quum antehac non comarentur, legem tulerunt, ut ab hoc tempore alerent comam. (8) Unum autem illum ex trecentis superstitem, Othryadem, aiunt pudore retentum ne

Ἰθρυάδεα, αἰσχυρόμενον ἀπονοστέειν ἐς Σπάρτην τῶν οἱ συλλογιτέων διεφθαρμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρήσι καταχρήσασθαι ἐωυτόν.

LXXXIII. Τοιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτησι ἐνεστεώτων πρηγμάτων ἦκε ὁ Σαρδιηνὸς κῆρυξ δεόμενος Κροίσῳ βοθέειν πολιορκευμένῳ. Οἱ δὲ ὅμως, ἐπεῖτε ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὠρμέατο βοθέειν. Καὶ σφι ἤδη παρεσκευασμένοισι, καὶ νεῶν ἐουσέων ἐτοίμων, ἦλθε ἄλλη ἀγγελίη, ὡς ἡλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν καὶ ἔχοιτο Κροῖσος ζωγρηθείς. Οὕτω δὲ οὗτοι μὲν συμφορὴν ποιησάμενοι μεγάλην ἐπέπαυντο.

LXXXIV. Σάρδιες δὲ ἦλυσαν ὧδε. Ἐπειδὴ τεσσερεσκαίδεκάτῃ ἐγένετο ἡμέρῃ πολιορκευμένῳ Κροίσῳ, Κύρος τῇ στρατιῇ τῇ ἐωυτοῦ, διαπέμψας ἱππέας, προεῖπε τῷ πρώτῳ ἐπιβάντι τοῦ τεύχεος δῶρα δώσειν. (2) Μετὰ δὲ τοῦτο πειρησαμένης τῆς στρατιῆς, ὡς οὐ προεχώρει, ἐνθαῦτα τῶν ἄλλων πεπαυμένων ἀνὴρ Μάρδος ἐπειράτο προσβαίνων, τῷ ὄνομα ἦν Ὑριάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος τῇ οὐδεὶς ἐτέτακτο φύλακος· οὐ γὰρ ἦν δεινὸν κατὰ τοῦτο μὴ ἀλῶν κοτέ. (3) Ἀπότημος τε γὰρ ἐστὶ ταύτῃ ἡ ἀκρόπολις καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης ὁ πρότερον βασιλεὺς Σαρδίων μούνη οὐ περιήνεικε τὸν λέοντα τὸν οἱ ἡ παλλαχὴ ἔτεκε, Τελμησέων δικασάντων ὡς περιενέιχθέντος τοῦ λέοντος τὸ τεῖχος ἔσονται Σάρδιες ἀνάλωτοι. (4) Ὁ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενείκας, τῇ ἦν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλιος, κατηλόγησε τοῦτο ὡς ἐὼν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότημον· ἐστὶ δὲ πρὸς τοῦ Ὑμῶλου τετραμμένον τῆς πόλιος. (5) Ὁ ὢν δὲ Ὑριάδης οὗτος ὁ Μάρδος ἰδὼν τῇ προτεραίῃ τῶν τινὰ Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλιος καταβάντα ἐπὶ κυνέην ἄνωθεν κατακυλισθεῖσαν καὶ ἀνελόμενον, ἐφράσθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. Τότε δὲ δὴ αὐτὸς τε ἀναβεβήκει καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβαινον. Προσβάντων δὲ συγχῶν, οὕτω δὲ Σάρδιες τε ἡλώκεσαν καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορούετο.

LXXXV. Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγένετο. Ἦν οἱ παῖς, τοῦ καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικῆς, ἄφρωνος δέ. Ἐν τῇ ὢν παρελθούσῃ εὖεστοι ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκει ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος καὶ δὴ καὶ ἐς Δελφοὺς περὶ αὐτοῦ ἐπεπόμφει χρησομένους. (2) Ἡ δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τάδε,

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖσε, μὴ βούλευ πολυεύκτοιν ἰὴν ἀνὰ δώματ' ἀκούειν παιδὸς φθεγγομένου. Τὸ δέ σοι πολὺ λώϊον ἄμφις ἔμμεναι· αὐδήσει γὰρ ἐν ἡματι πρῶτον ἀνόλθῃ.

Ἀλίσκομένου δὲ τοῦ τεύχεος, ἦε γὰρ τῶν τις Περσέων ἀλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀποκτενέων, Κροῖσος μὲν νυν δρέων ἐπιόντα ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημέληκε, οὐδέ τί οἱ διέφερε πληγέντι ἀποθανέειν. (3) ὁ δὲ παῖς οὗτος ὁ ἄφρωνος ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσῃ, ὑπὸ δέους τε καὶ κακοῦ ἔρρηξε φωνήν, εἶπε δέ, « ὄνθρωπε, μὴ κτεῖνε Κροῖσον. » Οὗτος μὲν δὲ τοῦτο πρῶτον ἐφθέγγετο, μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον τῆς ζῆς.

occisis commilitonibus Spartam rediret, illic apud Thyreas mortem sibi conscivisse.

LXXXIII. Hæc dum apud Spartanos aguntur, advenit Sardinus legatus, orans ut obsesso Cræso suppetias ferrent. Et illi nihilo minus, audito legato, ad succurrendum se accinxerunt. Sed quum jam parati essent, et in promitu starent naves, alius adfertur nuncius, arcem Lydorum expugnatam esse, Cræsumque vivum ab hostibus captum. Ita quidem Lacedæmonii, casum regis vehementer dolentes, auxilia mittere supersederunt.

LXXXIV. Expugnatae autem sunt Sardes hoc maxime modo. Quartodecimo quam obsideri coeptae erant die, Cyrus, dimissis per castra equitibus, edixerat copiis suis, dona se daturum ei qui murum primus conscendisset. (2) Mox periculo a militibus facto, postquam conatui non respondit successus, ibi tum, quiescentibus cæteris, vir Mardus genere, cui nomen Hyrcæades, adscendere conatus est ea parte arcis, qua nulli locati custodes erant; quia non verendum visum erat, ne ab illa parte umquam arx caperetur. (3) Est enim ibi abrupta arx et inexpugnabilis: qua una etiam parte Meles, rex antiquus Sardium, non circumtulera leonem, quem ipsi pellex pepererat; quum responsum edidissent Telmessenses, si leo ille circa murum circumferretur, inexpugnabiles fore Sardes. (4) Meles igitur circa reliquum murum circumferens, qua expugnabile munimentum arcis erat, hanc partem spreverat, ut inexpugnabilem et abruptam: est autem ea Tmolus opposita pars urbis. (5) Hyrcæades igitur hic Mardus, quum pridie vidisset Lydorum aliquem ab illa parte arcis descendentem, recepturum galeam quæ superne devoluta erat, eandemque reportantem; advertens animum, deliberaverat secum. Tunc igitur et ipse adscendit, et ejus vestigia legentes plures Persarum adscendebant. Quum igitur frequenti numero adscendissent, ita Sardes captae sunt, atque urbs omnis direpta.

LXXXV. Ad ipsum autem Cræsum quod spectat, gesta sunt hæc. Erat ei filius, cujus etiam supra mentionem feci, cætera quidem non ineptus, sed mutus. Superiore igitur felici rerum statu omnia pro viribus fecerat Cræsus hujus pueri causa, cum aliis initis rationibus, tum Delphos missis legatis qui super eo oraculum consulerent. (2) Responderat autem ei Pythia hæc:

Lyde genus, rex multorum, valde inscie Cræse, ne cura gnati exoptatam audisse loquentis intra ædes vocem, sine qua melius tibi longe: ille die quoniam primum infelice loquetur.

Nunc capta arce quum Persarum aliquis, cui ignotus Cræsus erat, illum peteret occisurus; Cræsus quidem, invadentem se conspiciens, ob præsentem casum insuper habuit, quum nihil ipsius interesset percussum oppetere mortem: (3) at puer hic mutus, ubi Persam vidit irrudentem, præ metu doloreque rupit vocem, dixitque: « Homo, ne occide Cræsum! » Sic igitur hic tum primum vocem edidit: et post hæc jam per omne vitæ tempus loquela usus est.

LXXXVI. Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδεις ἔσχον καὶ αὐτὸν Κροῖσον ἐζώγρησαν, ἄρξαντα ἕτεα τεσσερεσκαίδεκα καὶ τεσσερεσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν ἐωυτοῦ μεγάλην ἀρχήν. Λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ Κῦρον. (2) Ὁ δὲ συνήσας πυρὴν μεγάλην, ἀνεβίβασε ἐπ' αὐτὴν τὸν Κροῖσον τε ἐν πέδῳ δεδεμένον καὶ δις ἑπτὰ Λυδῶν παρ' αὐτὸν παῖδας, ἐν νόῳ ἔχων εἶτε δὴ ἀκροθίνια ταῦτα καταγίειν θεῶν δτεωδῇ, εἶτε καὶ εὐχὴν ἐπιτελέσαι θεῶν, εἶτε καὶ πυθόμενος τὸν Κροῖσον εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε εἵνεκεν ἀνεβίβασε ἐπὶ τὴν πυρὴν, βουλόμενος εἰδέναι εἰ τίς μιν δαιμόνων ῥύσεται τοῦ μὴ ζῶντα κατακαυθῆναι. (3) Τὸν μὲν δὴ ποιεῖν ταῦτα τῷ δὲ Κροῖσῳ ἔστεῳτι ἐπὶ τῆς πυρῆς ἐσελθεῖν, καίπερ ἐν κακῷ ἐόντι τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σόλωνος, ὅς οἱ εἶη σὺν θεῷ εἰρημένον, τὸ μηδένα εἶναι τῶν ζώντων ὀλβιον. (4) Ὡς δὲ ἄρα μιν προσσῆναι τοῦτο, ἀνεβίβασεν αὐτὸν τε καὶ ἀναστενάξαντα ἐκ πολλῆς ἡσυχίης ἐς τρεῖς οὐνομάσαι Σόλωνα. Καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα κελεύσαι τοὺς ἐρμηνέας ἐπειρεσθαι τὸν Κροῖσον τίνα τοῦτον ἐπικαλέοιτο, καὶ τοὺς προσελθόντας ἐπειρωτᾶν. (5) Κροῖσον δὲ τέως μὲν σιγὴν ἔχειν εἰρωτεύμενον, μετὰ δὲ, ὡς ἠναγκάζεται, εἶπαι, « τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοισι προετίμησα μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους ἐλθεῖν. » Ὡς δὲ σφί ἀσμα ἔφραζε, πάλιν ἐπειρώτεον τὰ λεγόμενα. (6) Λιπχερόντων δὲ αὐτῶν καὶ ὄχλον παρεχόντων ἔλεγε δὴ ὡς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ ὠθησάμενος πάντα τὸν ἐωυτοῦ ὄλβον ἀποφλαυρίσειε οἰαδὴ εἴπας, ὡς τε αὐτῷ πάντα ἀποβεύηται τῇ περ ἐκεῖνος εἶπε, οὐδέν τι μᾶλλον ἐς ἐωυτὸν λέγων ἢ ἐς ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι δοκέοντας ὀλβίους εἶναι. Τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπηγέσθαι, τῆς δὲ πυρῆς ἤδη ἀμύνης καίεσθαι τὰ περιέσχατα. (7) Καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα τῶν ἐρμηνέων τὰ εἶπε Κροῖσος, μεταγνόντα τε καὶ ἐννόσαντα ὅτι καὶ αὐτὸς ἄνθρωπος ἐὼν ἄλλον ἄνθρωπον, γενόμενον ἐωυτοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ διδοίη, πρὸς τε τούτοις δέισαντα τὴν τίσιν καὶ ἐπιλεξάμενον ὡς οὐδέν εἴη τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀσφαλῶς ἔχον, κελεύειν σθενύναι τὴν ταχίστην τὸ καίόμενον πῦρ καὶ καταβιβάζειν Κροῖσον τε καὶ τοὺς μετὰ Κροῖσου. Καὶ τοὺς πειρωμένους οὐ δύνασθαι εἶτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι.

LXXXVII. Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν Κροῖσον μαθόντα τὴν Κῦρου μετάγνωσιν, ὡς ὦρα πάντα μὲν ἄνδρα σθενύντα τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβείν, ἐπιβώσασθαι τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλούμενον, εἰ τί οἱ κεχαρισμένον ἐξ αὐτοῦ ἐδωρήθη, παραστῆναι καὶ ῥύσασθαι μιν ἐκ τοῦ παρόντος κακοῦ. (2) Τὸν μὲν δακρύοντα ἐπικαλέεσθαι τὸν θεόν, ἐκ δὲ αἰθρίας τε καὶ νηνεμίας συνδραμέειν ἐξαπίνης νέφεα καὶ χειμῶνά τε καταρραγῆναι καὶ ὕσαι ὕδατι λαβροτάτῳ, κατασβεσθῆναι τε τὴν πυρὴν. (3) Οὕτω δὴ μαθόντα τὸν Κῦρον ὡς εἶη ὁ Κροῖσος καὶ θεοφιλὴς καὶ ἀνὴρ ἀγα-

LXXXVI. Persæ vero et Sardibus potiti erant, et Cræsum vivum ceperant, postquam regnaverat quattuordecim annos, totidemque dies erat obsessus; qui adeo ex oraculi responso finem imposuit magno suo imperio. Captum vero Persæ ad Cyrum duxerunt: (2) qui ingenti rogo, ad id ipsum exstructo, compedibus vinctum Cræsum jussit imponi, et circa eum bis septem Lydorum filios; sive primitias has deo alicui offerre habens in animo, sive votum aliquod persolvere; sive etiam religiosum esse Cræsum compererat, et rogo imposuit cupidus sciendi, an deus aliquis eum esset liberaturus, ne vivus combureretur. (3) Hoc quidem fecisse Cyrum aiunt; Cræso vero super pyram stanti in mentem venisse, quamquam cum tanta calamitate colluctanti, illud Solonis, quod sibi divino nutu fuisset dictum, Neminem viventem esse beatum. (4) Hoc ergo dictum ubi animum ejus subierit, post longum silentium fertur ex imo pectore vocem edidisse, et ingemiscens ter nominasse Solonem. Tum Cyrum, aiunt, hoc audito, jussisse interpretes e Cræso quærere, quis ille esset quem invocaret; illosque accedentes quæsisisse. (5) Sed Cræsum initio nihil iis respondisse; ad extremum vero, quum urgeretur, dixisse: « Is est qui ut omnibus regibus in colloquium veniret, ego ingenti pecuniarum copię prætulissem. » Cujus responsi vim quum parum illi intelligerent, denuo quærebant quid esset quod diceret. (6) Instantibus et operose urgentibus dixit demum quod res erat, quo pacto olim Solon ad se venisset Atheniensis, qui postquam omnes suas opes esset contemplatus, pro nihilo eas duxisset, talia scilicet loquutus, et ut sibi omnia evenerint prout ille dixisset; nec vero ea illum in se magis dixisse, quam in universum genus hominum, et in eos maxime qui sibi ipsis viderentur esse beati. Hæc dum Cræsus referebat, jam incenso rogo arsisse aiunt extrema circumcirca: (7) Cyrum vero, ubi ex interpretibus cognovit quæ Cræsus dixisset, pœnitentia ductum, cogitantemque quid esset quod, quum ipse homo esset, alium hominem, qui sese non inferior fuisset felicitate, vivum igni traderet, ad hæc veritum deorum vindictam, reputantemque quam nihil esset in rebus humanis stabile, ocyus restingui jussisse accensum ignem, Cræsumque et qui cum eo erant deduci; verum eos, quibus id mandatum esset, vim flammæ non amplius potuisse superare.

LXXXVII. Ibi tum Cræsum, aiunt Lydi, cognita Cyri mutatione sententiæ, quum cerneret omnes homines restingendo igni dare operam, nec coercere illum posse, exclamantem invocasse Apollinem, si quod a se donum ei gratum fuisset oblatum, nunc sibi adesset et ex præsentī malo se liberaret. (2) Ita inter lacrimas deum invocante Cræso, repente nubes, quum serenum et tranquillum adhuc fuisset cœlum, esse contractas; coortaque tempestate, et vehementissimo effuso imbre, ignem esse exstinctum. (3) Tum Cyrum, qui ita intellexisset et deo acceptum et be-

ὁδός, καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ τῆς πυρῆς εἶρεσθαι τάδε, « Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων ἀνέγνωσε ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευσάμενον πολέμιον ἀντὶ φίλου ἐμοὶ καταστῆναι; » (4) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἐπρῆξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ ἐμεωυτοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ. Αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ Ἑλλήνων θεὸς ἐπαίρας ἐμὲ στρατεύεσθαι. Οὐδεὶς γὰρ οὕτω ἀνότηός ἐστι ὅστις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέεται· ἐν μὲν γὰρ τῇ οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι, ἐν δὲ τῇ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. Ἀλλὰ ταῦτα δαίμοσί μου φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι. »

LXXXVIII. Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε, Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας κάτισέ τε ἐγγὺς ἐωυτοῦ καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προμηθίῃ εἶχε, ἀπεθώμαζέ τε ὁρέων καὶ αὐτὸς καὶ οἱ περὶ 15 ἐκεῖνον ἐόντες πάντες. (2) Ὁ δὲ συννοήσας ἐχόμενος ἥσυχος ἦν. Μετὰ δὲ ἐπιστραφεὶς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν Λυδῶν ἄστει κεραίζοντας εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, κότερον λέγειν πρὸς σὲ τὰ νοέων τυγχάνω ἡσιγᾶν ἐν τῇ παρεόντι χρῆς; » Κῦρος δὲ μιν θαρσέοντα ἐκέλευε λέγειν ὅ τι βούλοιο. Ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα λέγων, « οὗτος ὁ πολλὸς ὁμιλος τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργάζεται; » (3) Ὁ δὲ εἶπε, « πόλιν τε τὴν σὴν διαρπάζει καὶ χρήματα τὰ σὰ διαφορέει. » Κροῖσος δὲ ἀμείβετο, « οὔτε πόλιν τὴν ἐμὴν οὔτε χρήματα τὰ ἐμὰ διαρπάζει· 25 οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα· ἀλλὰ φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά. »

LXXXIX. Κῦρῳ δὲ ἐπιμελὲς ἐγένετο τὰ Κροῖσος εἶπε· μετασθησάμενος δὲ τοὺς ἄλλους, εἶρετο Κροῖσον ὅ τι οἱ ἐνορήῃ ἐν τοῖσι ποιευμένοισι. Ὁ δὲ εἶπε, « ἐπεῖτε 30 με θεοὶ ἔδωκαν δοῦλόν σοι, δικαίῳ, εἴ τι ἐνορέω πλέον, σημαίνειν σοι. (2) Πέρσαι φύσιν ἐόντες ὑβρισταὶ εἰσὶ ἀχρήματοι. Ἦν ὦν σὺ τούτους περιίδης διαρπάσαντας καὶ κατασχόντας χρήματα μεγάλα, τάδε τοι ἐξ αὐτῶν ἐπίδοξα γενέσθαι· ὅς ἂν αὐτῶν πλεῖστα κατάσχη, 35 τοῦτον προσδέκεσθαι τοι ἐπαναστησόμενον. (3) Νῦν ὦν ποιήσον ὧδε, εἴ τοι ἀρέσκει τὰ ἐγὼ λέγω. Κάτισον τῶν δορυφόρων ἐπὶ πάσῃσι τῇσι πύλῃσι φυλάκους, οἱ λεγόντων πρὸς τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρούμενοι ὥς σφεα ἀναγκαίως ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Διί. 40 Καὶ σὺ τέ σφι οὐκ ἀπεχθήσῃς βίῃ ἀπαιρούμενος τὰ χρήματα, καὶ ἐκεῖνοι συγγνόντες ποιέειν σε δίκαια ἐκόντες προήσουσι. »

XC. Ταῦτα ἀκούων ὁ Κῦρος ὑπερήδετο, ὥς οἱ ἐδόκεε εὖ ὑποτίθεσθαι· αἰνέσας δὲ πολλὰ, καὶ ἔπει- 45 λόμενος τοῖσι δορυφόροις τὰ Κροῖσος ὑπεθήκατο ἐπιτελέειν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε, « Κροῖσε, ἀναρτημένου σεῦ ἀνδρὸς βασιλέος χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπεα ποιέειν, αἰτέειρ δόσιν ἦντινα βούλεαι τοι γενέσθαι παραυτίκα. » (2) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ δέσποτα, ἔσας με χαριέαι μάλιστα 50 τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐγὼ ἐτίμησα θεῶν μάλιστα, ἐπείρεσθαι, πέμψαντα τάσδε τὰς πέδας, εἴ ἐξαπατᾷν τοὺς εὖ ποιεῦντας νόμος ἐστὶ οἱ. » (3) Κῦρος δὲ εἶρετο ὅ τι οἱ τοῦτο ἐπαγορεύων παραιτέοιτο. Κροῖσος δὲ οἱ ἐπαλλόγησε πᾶσαν τὴν ἐωυτοῦ διάνοιαν καὶ

num virum esse Cræsum, a rogo ad se jussisse eum deduci, atque in hunc modum interrogasse : « quis tibi hominum, Cræse, persuasit, ut irruptione meam in ditionem facta hostis mihi quam amicus esse malueris? » (4) Cui ille respondit : « hæc ego, o rex, feci tuo prospero, meo infauso fato. Causa autem incepti fuit Græcorum deus, qui me ad bellum impulit suscipiendum. Nemo enim ita amens est, ut bellum præferat paci, quum in hac filii sepeliant patres, in illo autem a patribus filii sepeliantur. Sed, hæc ut ita fierent, diis puto placuerat. »

LXXXVIII. Hæc postquam Cræsus locutus est, Cyrus vinculis solutum prope se jussit adsidere, et plurima eum observantia prosequabatur, intuensque mirabatur eum, cum ipse, tum omnes qui cum eo erant. (2) At ille, cogitabundus, silentium tenuit. Deinde vero conversus, ubi Persas vidit Lydorum urbem vastantes, « Utrum eloqui tibi, inquit, o rex, quod nunc sentio, an tacere hoc in tempore debeo? » Quem ubi Cyrus fidenter quæ vellet dicere jussit, interrogans ille eum, ait : « Ingens hæc hominum turba quid tandem tanto studio facere properat? » (3) Tum rex, « Urbem, inquit, tuam diripit, et opes tuas dissipat. » At Cræsus respondit : « Neque meam urbem, nec meas opes diripit; nihil enim horum amplius ad me pertinet : sed tua agunt feruntque. »

LXXXIX. Advertit hoc Cræsi dictum animum Cyri : itaque remotis cæteris interrogavit Cræsum, quid animadverteret utile ipsi in his, quæ fierent? Tum ille : « Quoniam dii, inquit, me tibi servum tradiderunt, æquum censeo ut, si quid melius in rebus video, id tibi indicem. (2) Persæ natura protervi sunt, iidemque inopes. Quodsi igitur hos passus fueris raptam ingentem pecuniæ vim sibi retinere, hoc tibi ab his credibile est eventurum : ut quisque istorum plurimis opibus fuerit potitus, ita maxime expectare debebis hunc adversus te insurrecturum. (3) Nunc igitur ita fac, si tibi placuerit quod ego dico. Adpone ad omnes portas custodes ex satellitibus, qui exportantibus res auferant, dicentes, necesse esse ut earum decimæ Jovi offerantur. Sic nec tu in odium illorum incurres, per vim eis res auferendo; et illi, justa te facere intelligentes, facient non invit. »

XC. Hæc audiens Cyrus supra modum gavisus est, ita illi bene monita videbantur. Igitur valde laudato Cræso, jussisque satellitibus exsequi quæ ille monuerat, his verbis eum est adlocutus : « Cræse, quoniam hoc tibi institutum est, ut viri regis bene facta dictaque exsequaris, pete quidquid muneris a me volueris in præsentia tibi dari. » (2) Et ille : « Domine, inquit, maxime gratum mihi feceris, si siveris me deum Græcorum, quem maxime omnium veneratus eram, missis hisce compedibus interrogare, Numquid illi fas sit bene de ipso meritis decipere? » (3) Quærenti dein Cyro, quid rei esset, de qua illum accusans hanc a se gratiam peteret; alius repetens Cræsus, consilia

τῶν χρηστηρίων τὰς ὑποχρίσεις καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα, καὶ ὡς ἐπαρθεὶς τῷ μαντήϊῳ ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας. Λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὐτὶς παραιτέμενος ἐπεῖναι οἱ τῷ θεῷ τούτων ὀνειδίσαι. (4) Κῦρος δὲ γελάσας εἶπε, « καὶ τούτου τεύξεαι παρ' ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου παντὸς τοῦ ἀν' ἐκάστοτε δέη. » Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν ἐς Δελφοῦς ἐντέλλετο τιθέντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδὸν εἰρωτᾶν εἰ οὐ τι ἐπαισχύνεται τοῖσι μαντήϊοις
 10 ἐπαείρας Κροῖσον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας ὡς καταπαύσοντα τὴν Κύρου δύναμιν, ἀπ' ἧς οἱ ἀκροθίνια τοιαῦτα γενέσθαι, δεικνύντας τὰς πέδας· ταῦτά τε ἐπειρωτᾶν, καὶ εἰ ἀχαρίστοις νόμος εἶναι τοῖσι Ἑλλη-
 νικοῖσι θεοῖσι.

15 XCI. Ἀπικομένοις δὲ τοῖσι Λυδοῖσι καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα τὴν Πυθίην λέγεται εἶπαι τάδε, « τὴν πεπρωμένην μοῖραν ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγεῖν καὶ θεῷ. Κροῖσος δὲ πέμπτου γονέος ἀμαρτάδα ἐξέπλησε, ὃς ἐὼν δορυφόρος Ἡρακλείδων, δόλῳ γυναι-
 20 κῆϊ ἐπισπόμενος ἐφόνευσεν τὸν δεσπότην καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδὲν οἱ προσήκουσαν. (2) Προθυμωμένου δὲ Λοξίῳ ὅπως ἀν' κατὰ τοὺς παῖδας τοὺς Κροῖσου γένοιτο τὸ Σαρδίων πάθος καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροῖσον, οὐκ οἷός τε ἐγένετο παραγαγεῖν μοῖρας. Ὅσον
 25 δὲ ἐνέδωκαν αὐταί, ἤνυσέ τε καὶ ἐχαρίσατό οἱ· τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν Σαρδίων ἄλωσιν, καὶ τοῦτο ἐπιστάσθω Κροῖσος ὡς ὕστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοις ἀλὸς τῆς πεπρωμένης. (3) Δεύτερα δὲ τούτων καιομένων αὐτῷ ἐπῆρκεσε. Κατὰ δὲ τὸ μαντήϊον τὸ γενόμενον οὐκ ὀρθῶς Κροῖσος μέμφεται. Προηγόρευε γάρ
 30 οἱ Λοξίης, ἣν στρατεύεται ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν. Τὸν δὲ πρὸς ταῦτα χρῆν εὖ μέλλοντα βουλευέσθαι ἐπείρεσθαι πέμψαντα κότερα τὴν ἐωυτοῦ ἢ τὴν Κύρου λέγοι ἀρχήν. Οὐ συλλαβὸν δὲ
 35 τὸ ῥηθὲν οὐδ' ἐπανειρόμενος ἐωυτὸν αἴτιον ἀποφαινέτω. (4) Τῷ καὶ τὸ τελευταῖον χρηστηριαζομένῳ εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ ἡμιόνου· οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. Ἦν γὰρ δὴ ὁ Κῦρος οὗτος ἡμίονος· ἐκ γὰρ δυοῖν οὐκ ὁμοεθνέων ἐγεγόνεε, μητρὸς ἀμείνωνος, πατρὸς δὲ ὑποδεεστέ-
 40 ρου· ἡ μὲν γὰρ ἦν Μηδὶς καὶ Ἀστυάγεω θυγάτηρ τοῦ Μήδων βασιλέως, ὁ δὲ Πέρσης τε ἦν καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι καὶ ἐνερχε ἐὼν τοῖσι ἅπασιν δεσποίνῃ τῇ ἐωυτοῦ συνοίκεε. » (5) Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίη ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι, οἱ δὲ ἀνήνεικαν ἐς Σάρδεις καὶ
 45 ἀπήγγειλαν Κροῖσῳ. Ὁ δὲ ἀκούσας συνέγνω ἐωυτοῦ εἶναι τὴν ἀμαρτάδα καὶ οὐ τοῦ θεοῦ. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροῖσου τε ἀρχὴν καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν ἔσχε οὕτω.

XCII. Κροῖσῳ δὲ ἐστὶ καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ
 50 Ἑλλάδι πολλὰ καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μόνον. Ἐν μὲν γὰρ Θήβῃσι τῇσι Βοιωτῶν τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Ἰσμηνίῳ, ἐν δὲ Ἐφέσῳ αἶ τε βόες αἶ χρύσεαι καὶ τῶν κίωνων αἶ πολλαί, ἐν δὲ Προ-
 νήϊς τῇς ἐν Δελφοῖσι ἀσπίς χρυσῆ μεγάλη. (2) Ταῦτα

sua omnia exposuit, et oraculorum responsa, maximeque donaria deo a se dicata, et quo pacto concitatus oraculi responso bellum adversus Persas suscepisset. Hæc commemorans eo devenit ut preces suas repeteret, nimirum ut sibi liceret ista exprobrare deo. (4) Cui adridens Cyrus, « Et hoc, inquit, a me impetrabis, et quidquid aliud identidem a me rogaveris. » His auditis Cræsus Lydorum nonnullos Delphos misit, jussos positos ad templi limen compedibus sciscitari, annon puderet deum, quod oraculi responsis excitasset Cræsum ad bellum Persis inferendum, injecta spe eversurum eum esse Cyri potentiam, unde tales ipsi primitiæ evenissent? nempe compedes ei ostenderent. Hoc igitur sciscitari jussi sunt, et, num fas sit diis Græcorum, esse ingratum.

XCI. Lydis illuc profectis ac mandata exsecutis, Pythia fertur ita respondisse : « Sortem fato destinatam effugere etiam deus non potest. Cræsus autem quinti genitoris peccatum luit; qui quum satelles fuisset Heraclidarum, mulieris dolo obsecutus, interemit dominum, illiusque dignitate potitus est, nihil ad ipsum pertinente. (2) Quamvis autem studuerit Apollo, ut ista Sardium calamitas incidere filiorum Cræsi ætate, non vivente ipso Cræso, mutare tamen fata non potuit : sed, quantum illa permiserunt, tantum effecit, eique gratificatus est. Nam tribus annis distulit Sardium expugnationem : et hoc sciat Cræsus, tribus post annis, quam fata destinarant, captum se esse. (3) Secundo loco quum in eo esset ut igne cremaretur, opem ei tulit. Jam quod ad oraculum spectat, immerito Cræsus deum accusat. Prædixerat enim ei Apollo, si bellum Persis inferret, fore ut ingens everteret imperium. Cræsus autem ad hæc, si recte sibi consulere voluisset, debuerat denuo mittere sciscitatum, suumne, an Cyri imperium dixerit deus? Igitur quum non intellexerit responsum, nec denuo quæsierit, sibi ipsi tribuat culpam. (2) Eidem vere etiam postremum consulenti respondit Apollo ea quæ de mulo respondit : at ille ne hoc quidem intellexit. Nam mulus hic, Cyrus erat : quippe ex duabus diversis gentibus ortus, matre melioris conditionis, patre vero inferioris. Illa enim Meda erat, et quidem Astyagis filia, regis Medorum : hic vero Persa fuit, illorum subjectus imperio, et, quum inferior esset rebus omnibus, dominam suam in matrimonium duxit. » (5) Hæc Lydis Pythia respondit; quæ illi Sardes retulerunt, Cræsoque nunciarunt. Quibus auditis, ille suam ipsius agnovit esse culpam, non dei. Quod igitur ad Cræsi imperium spectat, et ad primam Ionæ sub alienum imperium redactionem, eo modo quo exposuimus res gestæ sunt.

XCII. Donaria autem Cræsi non ea solum, quæ commemoravimus, sed et alia multa exstant in Græcia. Etenim Thebis Bæotiis tripus est aureus, quem Apollini dicavit Ismenio : Ephesi vero, boves aureæ, et columnarum plæræque : tum in Pronæa æde Delphis, clypeus aureus ingens. (2) Et hæc quidem ad meam usque ætatem superfuerunt;

μὲν καὶ ἔτι ἐς ἐμὲ ἦν περιόντα, τὰ δ' ἐξαπόλωλε τῶν ἀναθημάτων. Τὰ δ' ἐν Βραγχίδῃσι τοῖσι Μιλησίων ἀναθήματα Κροίσῳ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν ὁμοῖα τοῖσι καὶ ἐν Δελφοῖσι. (3) Τὰ μὲν νυν ἐς τε Δελφούς καὶ ἐς τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε οἰκῆιά τε ἐόντα καὶ τῶν πατρῴων χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα ἐξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίης ἐχθροῦ, ὃς οἱ πρὶν ἢ βασιλεῦσαι ἀντιστασιώτης κατεστήκει, συσπεύδων Πανταλέοντι γενέσθαι τὴν Λυδῶν ἀρχήν. (4) Ὁ δὲ Πανταλέων ἦν Ἀλυάττει μὲν παῖς, Κροίσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ὁμομήτριος· Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καείρης ἦν γυναικὸς Ἀλυάττῃ, Πανταλέων δὲ ἐξ Ἰάδος. (5) Ἐπεῖτε δὲ δόντος τοῦ πατρὸς ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἀνθρώπον τὸν ἀντιπρῆσσοντα ἐπὶ κνάφου ἔλκων διέφθειρε, τὴν δὲ οὐσίην αὐτοῦ ἔτι πρότερον κατιρώσας, τότε τρόπῳ τῇ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ εἶρηται. Καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τσαῦτα εἰρήσθω.

XCIII. Θώματα δὲ γῇ Λυδίῃ ἐς συγγαφὴν οὐ μάλα ἔχει, οἷά τε καὶ ἄλλη χώρα, πάρεξ τοῦ ἐκ τοῦ Τμώλου καταφερομένου ψήγματος. Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται χωρὶς τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. (2) Ἔστι αὐτόθι Ἀλυάττει τοῦ Κροίσου πατρὸς σῆμα, τοῦ ἡ κρηπίς μὲν ἐστὶ λίθων μεγάλων, τὸ δὲ ἄλλο σῆμα χώμα γῆς. Ἐξεργάσαντο δὲ μιν οἱ ἀγοραῖοι ἄνθρωποι καὶ οἱ χειρῶνακτες καὶ αἱ ἐνεργαζόμεναι παιδίσκαι. (3) Οὐροὶ δὲ πέντε ἐόντες ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἔσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω, καὶ σφί γραμματα ἐνεκεκόλαπτο τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο, καὶ ἐφαινετο μετρεόμενον τὸ τῶν παιδισκῶν ἔργον ἐὼν μέγιστον. (4) Τοῦ γὰρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶσαι, συλλέγουσαι σφίσι φερνάς, ἐς δ' ἂν συνοικήσωσι τοῦτο ποιεῦσαι· ἐκδιδοῦσαι δὲ αὐταὶ ἐωυτάς. (5) Ἡ μὲν δὴ περίοδος τοῦ σήματος εἰσι στάδιοι ἐξ καὶ δύο πλέθρα, τὸ δὲ εὐρὸς ἐστὶ πλέθρα τριακαίδεκα. Λίμνη δὲ ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ ἀένανον εἶναι· καλέεται δὲ αὕτη Γυγαίη. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτό ἐστι.

XCIV. Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χρέονται καὶ Ἕλληνες, χωρὶς ἢ ὅτι τὰ θήλεα τέκνα καταπορνεύουσι, πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο, πρῶτοι δὲ καὶ κάπηλοι ἐγένοντο. (2) Φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ καὶ τὰς παιγνίας τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἕλλησι κατεστεύσας ἐωυτῶν ἐξεύρημα γενέσθαι. Ἀμα δὲ ταύτας τε ἐξευρεθῆναι παρὰ σφίσι λέγουσι καὶ Τυρσηνὴν ἀποικίσαι, ὧδε περὶ αὐτῶν λέγοντες, ἐπὶ Ἄττος τοῦ Μάνεω βασιλέως σιτόδειαν ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι, καὶ τοὺς Λυδοὺς τέως μὲν διάγειν λιπαρέοντας, μετὰ δὲ, ὡς οὐ παύεσθαι, ἄκεα δίξῃσθαι, ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχανᾶσθαι αὐτῶν. (3) Ἐξευρεθῆναι δὴ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων καὶ τῶν ἀστραγάλων καὶ τῆς σφαίρης καὶ τῶν ἄλλων πασέων παιγνίων τὰ εἶδεα, πλὴν πεσσῶν· τούτων γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκηγεῦνται Λυδοί. (4) Ποιεῖν δὲ ὧδε πρὸς τὸν λιμὸν

alia vero interciderunt donaria. Ea autem, quæ apud Branchidas Milesiorum consecraverat, æqualia erant pondere, ut audio, et similia eis quæ sunt Delphis. (3) Et quæ quidem Delphis et Amphiarai oraculo donavit, propria ipsius fuerant et paternarum opum primitiæ : reliqua vero donaria e facultatibus viri fuerunt inimici, qui Cræso, priusquam regnaret, fuerat in republica adversarius, Pantaleonti conciliare studens Lydorum regnum. (4) Erat autem Pantaleon Alyattæ quidem filius, Cræsi frater, at non ex eadem matre : nam Cræsus ex Carica uxore natus erat Alyattæ, Pantaleon vero ex Ionica. (5) Postquam autem tradito a patre imperio potitus erat Cræsus, hominem illum, qui sibi erat adversatus, tribulis cruciatum necavit ; et bona ejus, jam ante a se diis dicata, tunc eo quo diximus modo locis istis consecravit. Et hæc quidem de donariis hactenus dicta sunt.

XCIII. Res admirandas, quæ scripto consignentur, terra Lydia nullas admodum habet, prout aliæ regiones ; præter auri ramenta, quæ e Tmololo deferuntur. Unum vero opus hominum exhibet multo maximum, post Ægyptiorum utique et Babyloniorum opera. (2) Est ibi Alyattæ sepulcrum, patris Cræsi ; cuius basis ex grandibus lapidibus confecta, reliquum monumentum terræ tumulus est, manibus hominum aggestus. Confecerunt illud homines forenses, opifices, et puellæ corpore quæstum facientes. (3) Fuerunt autem ad meam usque ætatem in summo tumulo quinque termini, in quibus incisa scriptura indicabat quid a singulis confectum fuisset : adparebatque ex mensura, puellarum partem operis fuisse maximam. (4) Nam filiæ populi Lydorum meretricantur omnes, dotem sibi colligentes hoc quæstu, quem faciunt donec nupturæ sunt : se autem ipsæ in matrimonium elocant. (5) Circuitus monumenti sex stadiorum est et duorum plethrorum : latitudo, plethrorum tredecim. Monumento contiguus est lacus ingens, quem Lydi referunt esse perennem ; vocatur autem Gygaëus. Atque hæc quidem ita se habent.

XCIV. Legibus autem utuntur Lydi similibus atque Græci, præterquam quod filias suas vitæ tradant meretriciæ. Primi vero hominum, quos novimus, aureos et argenteos procuderunt numos eisque usi sunt : primique etiam fuerunt mercium institores. (2) Narrant porro ipsi Lydi, lusus etiam hos, qui nunc et apud ipsos et apud Græcos in usu sunt, ipsorum fuisse inventum : per idem autem tempus, quo lusus isti apud se sint inventi, Tyrreniam colonis a Lydis esse frequentatam. Eas res hunc in modum accidisse referunt. Regnante Atye, Manis filio, gravem annonæ caritatem per totam fuisse Lydiam : et Lydos quidem aliquamdiu patienter tolerasse malum ; deinde vero, quum non cessaret, quæsisse remedium, et alium aliud excogitasse. (3) Eo igitur tempore inventos esse et tesserarum et talorum ludum, et pilæ cæterorumque lusuum omnium genera, exceptis calculis : horum enim inventionem sibi non vindicant Lydi. (4) Inventis autem istis adversus famem

ἔξευρόντας, τὴν μὲν ἐτέρην τῶν ἡμερῶν παίζειν πα-
σαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία, τὴν δὲ ἐτέρην σιτέεσθαι
παυομένους τῶν παιγνίων. Τοιούτῳ τρόπῳ διάγειν
ἐπ' ἕτεα δυῶν δέοντα εἴκοσι. (5) Ἐπεῖτε δὲ οὐκ ἀνιέ-
5 ναι τὸ κακὸν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιάζεσθαι, οὕτω δὴ
τὸν βασιλέα αὐτῶν δύο μοίρας διελόντα Λυδῶν πάντων
κληρῶσαι τὴν μὲν ἐπὶ μονῇ, τὴν δὲ ἐπ' ἐξόδῳ ἐκ τῆς
χώρης, καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν αὐτοῦ λαγχανούσῃ τῶν
μοιρέων ἑωυτὸν τὸν βασιλέα προστάσσειν, ἐπὶ δὲ τῇ
10 ἀπαλλασσομένη τὸν ἑωυτοῦ παῖδα, τῷ οὐνομα εἶναι
Τυρσηνόν. (6) Λαχόντας δὲ αὐτῶν τοὺς ἐτέρους ἐξίεναι
ἐκ τῆς χώρας καταβῆναι ἐς Σμύρνην καὶ μηχανήσα-
σθαι πλοῖα, ἐς τὰ ἐσθεμένους τὰ πάντα ὅσα σφι ἦν
χρηστὰ ἐπίπλοα, ἀποπλῶειν κατὰ βίου τε καὶ γῆς ζή-
15 τησιν, ἐς δ' ἔθνεα πολλὰ παραμειψαμένους ἀπικέσθαι
ἐς Ὀμβρικοὺς, ἐνθα σφέας ἐνιδρύσασθαι πόλιος καὶ
οικήειν τὸ μέγρι τοῦδε. (7) Ἀντὶ δὲ Λυδῶν μετουνο-
μασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τοῦ παιδός, ὃς σφεας
ἀνήγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἐπωνυμίην ποιευμένους οὐ-
20 νομασθῆναι Τυρσηνοὺς. Λυδοὶ μὲν δὴ ὑπὸ Πέρσῃσι δε-
δούλωντο.

XCV. Ἐπιδίδχται δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῖν ὁ λόγος τόν
τε Κῦρον, ὅστις ἔων τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατεῖλε, καὶ
τοὺς Πέρσας, ὅτεω τρόπῳ ἡγήσαντο τῆς Ἀσίης. (2)
25 Ὡς ὦν Περσέων μετεξέτεροι λέγουσι, οἱ μὴ βουλόμενοι
σεμνοῦν τὰ περὶ Κῦρον, ἀλλὰ τὸν ἐόντα λέγειν λόγον,
κατὰ ταῦτα γράψω, ἐπιστάμενος περὶ Κύρου καὶ τρι-
φασίας ἄλλας λόγων ὁδοὺς φῆναι. (3) Ἀσσυρίων ἀρχόν-
των τῆς ἀνω Ἀσίης ἐπ' ἕτεα εἴκοσι καὶ πενταχόσια,
30 πρῶτοι ἀπ' αὐτῶν Μῆδοι ἤρξαντο ἀπίστασθαι, καὶ κως
οὗτοι περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοισι
ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοὶ, καὶ ἀπωσάμενοι τὴν δουλосύνην
ἡλευθερώθησαν. Μετὰ δὲ τούτους καὶ τὰ ἄλλα ἔθνεα
ἐποίησε τῷτοι Μῆδοισι.

35 XCVI. Ἐόντων δὲ αὐτονόμων πάντων ἀνὰ τὴν ἡπει-
ρον, ὧδε αὐτίς ἐς τυραννίδας περιῆλθον. Ἀνὴρ ἐν τοῖσι
Μῆδοισι ἐγένετο σοφὸς, τῷ οὐνομα ἦν Δηϊόκης, παῖς
δ' ἦν Φραόρτεω. Οὗτος ὁ Δηϊόκης ἐρασθεὶς τυραννί-
δος ἐποίησε τοιάδε. (2) Κατοικημένων τῶν Μῆδων κατὰ
40 κώμας, ἐν τῇ ἑωυτοῦ ἐὼν καὶ πρότερον δόκιμος καὶ
μᾶλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιοσύνην ἐπιθέμενος
ἤσκει· καὶ ταῦτα μέντοι ἐούσης ἀνομίης πολλῆς ἀνὰ
πᾶσαν τὴν Μηδικὴν ἐποίησε, ἐπιστάμενος ὅτι τῷ δικαίῳ
τὸ ἀδικὸν πολέμιον ἐστι. (3) Οἱ δ' ἐκ τῆς αὐτῆς
45 κώμας Μῆδοι ὀρέοντες αὐτοῦ τοὺς τρόπους δικαστήν
μιν ἑωυτῶν αἵρέοντο. Ὁ δὲ δὴ, οἷα μνεώμενος
ἀρχὴν, ἰθύς τε καὶ δίκαιος ἦν. Ποιέων τε ταῦτα ἐπαι-
νον εἶχε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιητέων, οὕτω ὥστε
πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμασι ὡς Δηϊόκης
50 εἶη ἀνὴρ μῶνος κατὰ τὸ ὀρθὸν δικάζων, πρότερον πε-
ριπίπτοντες ἀδίκοισι γνώμησι, τότε, ἐπεῖτε ἤκουσαν,
ἄσμενοι ἐφοίτεον παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐτοὶ δικασό-
μενοι, τέλος δὲ οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπετράποντο.

XCVII. Πλεῦνος δὲ αἰεὶ γινομένου τοῦ ἐπιφοιτέον-
HERODOTUS.

hunc in modum usos se esse narrant : duorum quorumque
dierum alterum ludendo traduxisse totum, ne scilicet cibum
requirerent : altero vero, intermissis lusibus, cibum cepisse.
Hoc modo per duodeviginti annos traduxisse vitam. (5)
Quum vero non remitteret malum, sed magis atque magis
ingravesceret; tum quidem regem Lydos, bifariam divi-
sos, in sortem misisse; quorum altera pars maneret, altera
e patria terra exiret : et se ipsum quidem ei parti adtri-
buisse regem, cui sors eventura esset manendi, filium au-
tem suum, cui nomen Tyrrheno, ei parti quæ domo esset
egressura. (6) Sortitione facta, hos quibus sors obvenerat
patrio solo excedendi, Smyrnam descendisse, et constructis
navibus, impositisque supellectilibus quæcumque ad usum
commoda habuissent, profectos esse, victum et novas sedes
quærentes; donec multos prætervecti populos, in Umbriam
pervenissent : ibi oppida condidisse, atque ad hunc usque
diem habitare. (7) Mutato vero Lydorum nomine, adscita
denominatione a regis filio, qui coloniam deduxerat, Tyr-
rhenos ab ea se ipsos vocasse. Lydi igitur, ut diximus, a
Persis in servitutem sunt redacti.

XCV. Hinc jam anquirit narratio nostra, Cyrus ille quis-
nam fuerit, qui Cræsi evertit imperium, et Persæ qua ra-
tione imperio Asiæ sint potiti. (2) Igitur, quemadmodum
quidam memorant Persarum, qui non extollere res Cyri,
sed prout illæ se habent referre student, ita ego scribam;
quum possim triplices etiam alias de Cyro narrandi vias
indicare. (3) Postquam Assyrii per annos quingentos et
viginti superioris Asiæ tenuerant imperium, primi deficere
ab illis Medi cœperunt; qui pro libertate pugnantes cum
Assyriis, strenue se gesserunt, excussoque servitutis iugo
libertatem obtinuerunt. Post quos et reliquæ gentes idem
fecere quod Medi.

XCVI. Cæterum quum jam omnes per continentem po-
puli propriis viverent legibus, tali modo rursus tyrannidi
subjecti sunt. Fuit inter Medos vir sapiens, cui nomen
erat Dejoces, filius Phraortæ; qui quum ad tyrannidem
adspiraret, ita se gessit. (2) Quum per vicus habitarent
Medi, Dejoces jam ante apud suos probatus, tum magis
etiam studiosiusque æquitatem data opera exercebat; idque,
quum multa iniquitas per universam Mediam obtineret,
tamen faciebat, quamvis sciret injustos inimicos esse
justis. (3) Cujus mores ubi perspexerunt cives eundem
vicum incolentes, judicem illum sibi constituerunt. Et
ille, ut qui principatum ambiret, rectum se æquumque præ-
buit, eaque re laudem apud populares obtinuit haud exi-
guam; ita quidem ut reliquorum vicorum incolæ, intelli-
gentes Dejoceum unum esse virum qui ex æquo jus diceret,
quum antea iniquis sententiis sæpe succubuissent, tunc,
postquam hoc cognoverunt, libenter et ipsi Dejoceum adirent
qui lites suas dirimeret, et postremo nulli alij causarum
suarum iudicium permetterent.

XCVII. Crescente vero in dies numero cæcurrentium,

τοσ οἷα πυνοαυομένων τὰς δίκας ἀποβαίνειν κατὰ τὸ ἐόν, γνοὺς ὁ Διήοκης ἐς ἐωυτὸν πᾶν ἀνακείμενον, οὔτε κατίζειν ἐτι ἤθελε ἐνθα περ πρότερον προκατίζων ἐδίκαζε, οὔτ' ἔφη δικᾶν ἐτι· οὐ γάρ οἱ λυσιτελέειν τῶν ἐωυτοῦ ἐξημεληκότα τοῖσι πέλας δι' ἡμέρης δικάζειν.

(2) Ἐούσης ὦν ἀρπαγῆς καὶ ἀνομίας ἐτι πολλῶι μᾶλλον ἀνὰ τὰς κώμας ἢ πρότερον ἦν, συνελέχθησαν οἱ Μῆδοι ἐς τὴν αὐτὴν καὶ ἐδίδωσαν σφίσι λόγον, λέγοντες περὶ τῶν κατηκόντων. (3) Ὡς δ' ἐγὼ δοκέω, μάλιστα ἔλεγον

οἱ τοῦ Διήοκεω φίλοι, « οὐ γὰρ δὴ τρόπῳ τῷ παρὲντι χρεώμενοι δυνατοὶ εἶμεν οἰκέειν τὴν χώραν, φέρε στήσωμεν ἓνα ἡμέων αὐτῶν βασιλέα· καὶ οὕτω ἢ τε χώρα εὐνομήσεται καὶ αὐτοὶ πρὸς ἔργα τρεφόμεθα, οὐδὲ ὑπ' ἀνομίας ἀνάστατοι ἐσόμεθα. » Τὰυτὰ κη λέγοντες πεί-
10 θουσι ἐωυτοὺς βασιλεύεσθαι.

XCVIII. Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων ὄντινα στήσονται βασιλέα, ὁ Διήοκης ἦν πολλὸς ὑπὸ παντὸς ἀνδρὸς καὶ προβαλλόμενος καὶ αἰνεόμενος, ἐς δὲ τοῦτον καταινέουσι βασιλέα σφίσι εἶναι. Ὁ δ' ἐκέλευε αὐτοὺς οἰκία τε
20 ἐωυτῷ ἄξια τῆς βασιληΐης οἰκοδομῆσαι καὶ κρατῦναι αὐτὸν δορυφόροις. (2) Ποιεῦσι δὲ ταῦτα οἱ Μῆδοι· οἰκοδομέουσι τε γὰρ αὐτῷ οἰκία μεγάλα τε καὶ ἰσχυρά, ἵνα αὐτὸς ἔφρασε τῆς χώρας, καὶ δορυφόρους αὐτῷ ἐπιτράπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέξασθαι. (3) Ὁ δὲ ὡς ἔσχε τὴν ἀρχὴν, τοὺς Μήδους ἠνάγκασε ἐν πό-
25 λισμα ποιήσασθαι, καὶ τοῦτο περιστέλλοντας τῶν ἄλλων ἔσπον ἐπιμέλεσθαι. Πειθομένων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων οἰκοδομέει τείχεα μεγάλα τε καὶ καρτερὰ, ταῦτα τὰ νῦν Ἀγβάτανα κέκληται, ἕτερον ἐτέρῳ κύ-
30 κλον ἐνεστεῶτα. (4) Μεμηχανῆται δὲ οὕτω τοῦτο τὸ τεῖχος, ὥστε ὁ ἕτερος τοῦ ἐτέρου κύκλος τοῖσι προμα-
χεῶσι μόνον εἴσιν ὑψηλότερος. Τὸ μὲν κού τι καὶ τὸ χωρίον συμμαχεῖ κολωνὸς ἐόν ὥστε τοιοῦτο εἶναι, τὸ δὲ καὶ μᾶλλον τι ἐπετηδεύθη, κύκλων ἐόντων τῶν
35 συναπάντων ἐπτά· ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασιληΐα ἐνεσσι καὶ οἱ θηταυροί. (5) Τὸ δὲ αὐτῶν μέγιστόν ἐστι τεῖχος κατὰ τὸν Ἀθηναίων κύκλον μάλιστα κη τὸ μέγα-
θος. Τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνές εἰσι λευκοὶ, τοῦ δὲ δευτέρου μέλανες, τρίτου δὲ κύκλου φοι-
40 νίκεοι, τετάρτου δὲ κυάνεοι, πέμπτου δὲ σανδράκινοι. (6) Οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἡνθι-
σμένοι εἰσὶ φαρμάκοισι. Δύο δὲ οἱ τελευταῖοι εἰσὶ ὁ μὲν καταγυρωμένους, ὁ δὲ κατακεχυμένους ἔχων τοὺς προμαχεῶνας.

45 XCIX. Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Διήοκης ἐωυτῷ τε ἐτείχεε καὶ περὶ τὰ ἐωυτοῦ οἰκία, τὸν δὲ ἄλλον δῆμον περίξ ἐκέλευε τὸ τεῖχος οἰκέειν. (2) Οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων κόσμον τόνδε Διήοκης πρῶτός ἐστι ὁ καταστη-
σάμενος, μήτε εἰσιέναι παρὰ βασιλέα μηδένα, δι' ἀγ-
50 γέλων δὲ πάντα χρεέσθαι, δρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ μηδενὸς, πρὸς τε τούτοις ἐτι γελᾶν τε καὶ πτύειν ἀντίον καὶ ἅπασιν τοῦτό γε εἶναι αἰσχρόν. (3) Ταῦτα δὲ περὶ ἐωυτὸν ἐσέμνυε τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν μὴ δρέοντες οἱ δημῆλικες ἐόντες σύντροφοὶ τε ἐκείνῳ καὶ

utpote qui intelligerent lites ex vero terminari, animadver-
tens Dejoces omnia in se esse sita, jam non amplius pro
tribunali sedere, ubi antea jus dicere consueverat, voluit,
negavitque se porro lites judicaturum; nec enim e re sua
esse, neglectis suis rebus totum diem dirimendis aliorum
litibus impendere. (2) Inde quum rapinae iniquitatesque
per vicos multo etiam magis, quam ante, grassarentur;
concilio convocato Medi colloqui inter se de praesente rerum
statu deliberareque instituerunt. (3) Ut autem ego ex-
istimo, amici maxime Dejocis verba fecerunt hujusmodi :
« Profecto, hoc more utentes, non possumus amplius hanc
terram incolere. Agite igitur, regem nobis constituamus :
sic terra nostra bonis legibus administrabitur, et nos ad
negotia nostra redibimus, nec ob hominum iniquitatem so-
lum vertere cogemur. » Talia fere dicentes persuaserunt
Medis, ut a rege gubernari vellent.

XCVIII. Tum continuo in deliberationem adducitur,
quemnam sibi regem constituent; et frequens ab unoquo-
que proponitur laudaturque Dejoces, ad extremum com-
muni consensu Rex creatur. Tum ille jussit eos aedes sibi
aedificare dignas regno, et satellitibus ipsum munire : (2)
quod et fecerunt Medi, aedesque ei aedificarunt amplas
munitasque in ea regionis parte quam ipse definivit, et
satellites ex universis Medis sibi eligere permiserunt. (3)
Ille vero, postquam obtinuit imperium, coegit Medos unam
urbem condere; quo hanc tuentes, reliqua oppida minus
curarent. Obsequentibus etiam hac in re Medis, arcem
exstruxit amplam validamque, hanc quae nunc Ecbatana
vocatur, ita ut alius moenium orbis alio esset circumdatus :
(4) et sic instituta erat haec arx, ut alius moenium orbis
alio nonnisi propugnaculis esset excelsior. Quod ut fieret,
adjuvabat partim quidem ipsius loci commoditas, quum
esset collis : sed magis etiam data opera institutum est
opus, quum orbes universi sint septem, quorum in postre-
mo regia est et thesauri. (5) Qui autem murus maximum
conficit orbem, is Athenarum fere ambitum moenium am-
plitudine aequat. Jam primi orbis propugnacula alba sunt;
secundi nigra; tertii orbis purpurea; quarti caerulea, quinti
sandaracina : (6) ita cunctorum orbium propugnacula pi-
gmentis sunt obducta; duorum vero postremorum orbium
alter argentata propugnacula habet, alter inaurata.

XCIX. Haec igitur munimenta Dejoces sibi exstruxit et
circa aedes suas : tum vero reliquum populum jussit circum-
circa arcem habitare. (2) Constructis autem istis omnibus,
ordinem primus Dejoces instituit hunc, ut nemini ad regem
liceret ingredi, sed per internuncios omnia transigerentur,
nec conspiceretur rex a quoquam : ad haec, ut ridere aut
exspuere coram illo, utique omnibus factu turpe haberetur.
(3) Adfectabat autem gravitatem istam hoc consilio, ne cer-
nentes eum aequales et una cum eo educati, domoque orti

οικήας οὐ φλαυροτέρης, οὐδὲ ἐς ἀνδραγαθίην λειπόμενοι, λυπεοῖατο καὶ ἐπιβουλεύοιεν, ἀλλ' ἑτεροῖός σφι δοκέοι εἶναι μὴ ὁρέουσαι.

C. Ἐπεῖτε δὲ ταῦτα διεκόσμησε καὶ ἐκράτυνε ἐωυτὸν τῇ τυραννίδι, ἣν τὸ δίκαιον φυλάσσωσαν χαλεπός· καὶ τὰς τε δίκας γράφοντες ἔσω παρ' ἐκείνων ἐσπέμπεσκον, καὶ ἐκεῖνος διακρίνων τὰς ἐσπερομένας ἐκπέμπεσκε. (2) Ταῦτα μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίησε, τὰ δὲ δὴ ἄλλα ἐκεκοσμέατό οἱ· εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα, τοῦτον ὅπως μεταπέμψαιτο, κατ' ἀξίην ἐκάστου ἀδικήματος ἐδικαίεω, καὶ οἱ κατάσκοποι τε καὶ κατήκοι ἔσαν ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν τῆς ἡρξε.

CI. Δηϊόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε μῶνον, καὶ τούτου ἦρξε. Ἔστι δὲ Μήδων τσαῖδε γένεα, Βοῦσαι, Παρητακηνοί, Στρούχατες, Ἀριζαντοί, Βούδαιοι, Μάγοι. Γένεα μὲν δὴ Μήδων ἐστὶ τσαῖδε.

CII. Δηϊόκω δὲ παῖς γίνεται Φραόρτης, ὃς τελευτήσαντος Δηϊόκω, βασιλεύσαντος τρία καὶ πενήκοντα ἔτεα, παρεδέξατο τὴν ἀρχήν, παραδεξάμενος δὲ οὐκ ἀπεχρῆτο μόνων ἀρχεῖν τῶν Μήδων, ἀλλὰ στρατεύσάμενος ἐπὶ τοὺς Πέρσας πρῶτοισι τε τούτοις ἐπεθήκατο καὶ πρῶτους Μήδων ὑπηκόους ἐποίησε. (2) Μετὰ δὲ ἔχων δύο ταῦτα ἔθνη, καὶ ἀμφοτέρω ἰσχυρά, κατεστρέφετο τὴν Ἀσίην ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος, ἐς δὲ στρατεύσάμενος ἐπὶ τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσσυρίων τούτους οἱ Νίνον εἶχον καὶ ἦρχον πρότερον πάντων, τότε δὲ ἔσαν μεμουνωμένοι μὲν συμμάχων ἅτε ἀπεστεύτων, ἄλλως μὲντοι ἐωυτῶν εὖ ἤκοντες, ἐπὶ τούτους δὴ στρατεύσάμενος ὁ Φραόρτης αὐτός τε διεφθάρη, ἄρξας δύο καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ πολλός.

CIII. Φραόρτew δὲ τελευτήσαντος ἐξεδέξατο Κυαζάρης ὁ Φραόρτew τοῦ Δηϊόκew παῖς. Οὗτος λέγεται πολλὸν ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων, καὶ πρῶτός τε ἐλόχισε κατὰ τέλεα τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ πρῶτος διέταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι, τοὺς τε αἰχμοφόρους καὶ τοὺς τοξοφόρους καὶ τοὺς ἱππέας· πρὸ τοῦ δὲ ἀναμιεῖ ἦν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. (2) Οὗτος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι ἐστὶ μαχεσάμενος ὅτε νύξ ἡ ἡμέρη ἐγένετό σφι μαχομένοις, καὶ ὁ τὴν Ἄλως ποταμοῦ ἄνω Ἀσίην πᾶσαν συστήσας ἐωυτῷ. Συλλέξας δὲ τοὺς ὑπ' ἐωυτῷ ἀρχομένους πάντας ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Νίνον, τιμωρέων τε τῷ πατρὶ καὶ τὴν πόλιν ταύτην ὁλέων ἐξελέειν. (3) Καὶ οἱ, ὥς συμβαλὼν ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους, περικατημένω τὴν Νίνον ἐπῆλθε Σκυθέων στρατὸς μέγας, ἦγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων Μαδύης Πρωτοθύew παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν ἐς τὴν Ἀσίην Κυμμερίους ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, τούτοις δὲ ἐπισπόμενοι φεύγουσι οὕτω ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἀπίκοντο.

CIV. Ἔστι δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαίητιδος ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν καὶ ἐς Κόλχους τριήκοντα ἡμερέων εὐζώνῃ ὁδῷ, ἐκ δὲ τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι

non viliori, nec virtute inferiores, dolerent eique insidiarentur; sed ut diversae naturae homo illis videretur, ipsum non intuentibus.

C. His ita ordinatis, quum firmasset sibi imperium, in exercenda justitia valde severum se praebuit. Litigantes causas suas scripto consignatas ad eum per internuncios intro mittebant; quas ille judicatas remittebat. (2) Hunc morem in judicandis causis sequebatur: et reliqua etiam omnia recte ab eo ordinata erant. Si quem intellexisset protervius agentem, hunc ad se arcessitum inflicta pro delicti modo poena multabat: eaque causa exploratores auscultatoresque per universam, cui imperabat, regionem habebat.

CI. Dejoces igitur solam Medicam nationem in unam contraxit, eique imperavit. Cujus nationis tot numero gentes [*id est, tribus*] sunt: Busae, Paretaceni, Struchates, Arizanti, Budei, Magi. Hae sunt tot Medorum gentes.

CII. Fuit autem Dejocis filius Phraortes, qui, mortuo Dejoce postquam tres et quinquaginta annos regnasset, suscepit imperium. Hic non contentus solis imperare Medis, expeditionem in Persas suscepit, hosque primos aggressus est, primosque imperio Medorum subjecit. (2) Deinde vero, quum esset horum duorum populorum dominus, validi utriusque, Asiam subegit, ab alio populo ad alium transiens. Postremo adversus Assyrios arma convertens, nempe Assyriorum illos qui Ninum tenebant, quique, quum antea omnibus imperassent, tunc sociis, quippe qui ab illis defecerant, erant nudati, ceterum feliciter suarum statu utebantur; adversus hos postquam arma convertit Phraortes, periit et ipse, secundo et vicesimo anno quam regno erat potitus, et plurima pars copiarum ipsius.

CIII. Mortuo Phraorti successit Cyaxares, Phraortis filius, Dejocis nepos. Hic dicitur multo majoribus suis fortior fuisse: et primus in Asia centuriavit milites et per cohortes distribuit, primusque ordinavit ut seorsum in acie staret unumquodque militum genus, hastati, sagittarii, equites; quum prius omnia promiscue pariter fuissent confusa. (2) Idem hic est qui cum Lydis bellum gessit, quo tempore in ipsa pugna dies in noctem est conversus; quique totam supra Halyn fluvium Asiam sibi subjectam tenuit. Tum undique contractis copiis, quascumque sub potestate sua habebat, adversus Ninum arma convertit, patrem ulturus, et urbem hanc excindere cupiens. (3) At, superatis praelio Assyriis, dum Ninum circumsegit, ingruit adversus eum ingens Scytharum exercitus, duce rege Scytharum Madye, Protothyae filio: qui in Asiam irruerant, quum Cimmericos ex Europa ejecissent; quos dum fugientes persequiebantur, ita in Medicam terram pervenerunt.

CIV. Est autem a Maotide palude ad Phasin flumen atque Colchos expedito viatori iter triginta dierum; e Colchis vero non ita longo itinere perveniri potest in Mediam,

ἐς τὴν Μηδικὴν, ἀλλ' ἐν τῷ διὰ μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες, τοῦτο δὲ παραμειβομένοισι εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. (2) Οὐ μέντοι οἱ γε Σκύθαι ταύτῃ ἐσέβαλον ἀλλὰ τὴν κατύπερθε ὁδὸν πολλῶ μακροτέρην ἐκτραπό-
 6 μενοι, ἐν δεξιτῇ ἔχοντες τὸ Καυκάσιον οὖρος. Ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμβαλόντες τοῖσι Σκύθησι καὶ ἐσσω-
 θέντες τῇ μάχῃ τῆς ἀρχῆς κατελύθησαν, οἱ δὲ Σκύθαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν ἐπέσχον.

CV. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦσαν ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ ἐπεῖτε
 10 ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμίτιχός σφεας Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀντιάσας δώροισι τε καὶ λιτῇσι ἀποτράπει τὸ προσωτέρω μὴ πορεύεσθαι. Οἱ δὲ ἐπεῖτε ἀναχωρέοντες ὀπίσω ἐγένοντο τῆς Συρίας ἐν Ἀσκάλωνι πόλει, τῶν πλεύνων Σκυθῶν παρελθόντων ἀσινέων
 15 ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες ἐσύλησαν τῆς οὐρανίης Ἀφροδίτης τὸ ἱρόν. (2) Ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱρόν, ὡς ἐγὼ πυνθανόμενος εὕρισκω, πάντων ἀρχαιότατόν ἱρῶν, ὅσα ταύτης τῆς θεοῦ· καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱρόν ἐνθεῦτεν ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι, καὶ τὸ ἐν
 20 Κυθήροισι Φοινικῆς εἰσι οἱ ἰδρυσάμενοι ἐκ ταύτης τῆς Συρίας ἔόντες. (3) Τοῖσι δὲ τῶν Σκυθῶν συλήσασι τὸ ἱρόν τὸ ἐν Ἀσκάλωνι καὶ τοῖσι τούτων αἰεὶ ἐκγόνοισι ἐνέσκηψε ἡ θεὸς θήλεαν νοῦσον· ὥστε ἅμα λέγουσιν τε οἱ Σκύθαι διὰ τοῦτο σφεας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἐωυτοῖσι
 25 τοὺς ἀπικνεομένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς διακέαται, τοὺς καλεῦσι ἐναρέας οἱ Σκύθαι.

CVI. Ἐπὶ μὲν νυν ὀκτὼ καὶ εἴκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίας οἱ Σκύθαι, καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕβριος καὶ
 30 ὀλιγωρίας ἀνάστατα ἦν· χωρὶς μὲν γὰρ φόνων ἔπρησον παρ' ἐκάστων τὸ ἐκάστοισι ἐπέβαλλον, χωρὶς δὲ τοῦ φόρου ἥρπαζον περιελαύνοντες τοῦτο ὃ τι ἔχοιεν ἕκαστοι. (2) Καὶ τούτων μὲν τοὺς πλεῦνας Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξενίσαντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν, καὶ οὕτω ἀνεσώσαντο τὴν ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ
 35 ἐπεκράτεον τῶν περ καὶ πρότερον, (3) καὶ τὴν τε Νίνον εἶλον (ὡς δὲ εἶλον, ἐν ἑτέροισι λόγοισι δηλώσω) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχειρίους ἐποίησαντο πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. Μετὰ δὲ ταῦτα Κυαξάρης μὲν, βασιλεύσας τέσσεράκοντα ἔτεα σὺν τοῖσι Σκύθαι ἦρξαν, τελευταῖ.

40 CVII. Ἐκδέχεται δὲ Ἀστυάγης ὁ Κυαξάρειω παῖς τὴν βασιλείην. Καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ τῇ οὐνομα ἔθετο Μανδάνην, τὴν ἐδόκεε Ἀστυάγης ἐν τῷ ὕπνῳ οὐρῆσαι τοσοῦτον ὥστε πληῆσαι μὲν τὴν ἐωυτοῦ πόλιν, ἐπικατακλύσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. Ὑπερθέμε-
 45 νος δὲ τῶν μάγων τοῖσι ὄνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη παρ' αὐτῶν αὐτὰ ἕκαστα μαθῶν. (2) Μετὰ δὲ τὴν Μανδάνην ταύτην ἐοῦσαν ἤδη ἀνδρὸς ὠραίην Μήδων μὲν τῶν ἐωυτοῦ ἀξίων οὐδενὶ διδοῖ γυναῖκα, δεδοικώς τὴν ὄψιν· ὁ δὲ Πέρσης διδοῖ τῷ οὐνομα ἦν Καμ-
 50 βύσης, τὸν εὕρισκε οἰκίης μὲν ἔόντα ἀγαθῆς, τρόπου δὲ ἡσυχίου, πολλῶ ἐνερθε ἄγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μήδου.

CVIII. Συνοικεούσης δὲ τῷ Καμβύσῃ τῆς Μανδάνης ὁ Ἀστυάγης τῷ πρώτῳ ἔτει εἶδε ἄλλην ὄψιν· ἐδό-

sed unus duntaxat interjectus est populus, Saspieres; quos ubi transieris, continuo Media occurrit. (2) Scythae tamen hac non irruerunt, sed per deflexum alia via superiore et multo longiore, Caucasum montem a dextra habentes. Ibi tum Medi cum Scythis congressi, praelioque superati, Asiae imperium amiserunt; Scythae vero universa Asia sunt potiti.

CV. Inde Aegyptum versus intendebant viam: sed Syriam Palaestinam ingressis occurrens Aegypti rex Psammitichus, muneribus precibusque effecit, ut ulterius non progredierentur. Ubi regredientes Ascalonem venerunt, Syriae oppidum; maxima Scytharum parte sine maleficio praetergressa, pauci ex illis, pone sequentes, Veneris Coelestis templum despoliarunt. (2) Est autem illud, quantum sciscitans intelligo, ex omnibus hujus deae templis vetustissimum. Nam quod in Cypro est templum, hinc prodiit, ut ipsi etiam Cyprii narrant: et, quod Cytheris est, id Phoenices condiderunt, ex hac Syria oriundi. (3) His autem Scythis, qui templum Ascalonis exspoliarent, eorumque semper posteris, inflixit dea muliebrem morbum; ita quidem ut etiam Scythae dicant, ob hanc causam morbo hoc laborare illos, et apud se ab adeuntibus Scythicam terram conspici quo pacto adfecti sint, quos Enareas (sive androgynos) Scythae adpellant.

CVI. Igitur per octo et viginti annos Asiae imperium obtinuerunt Scythae; per eorumque proterviam et contentum omnia susque deque versa sunt. Nam, praeter caedes, tributum exigebant quod a singulis imposuerant, et praeter tributum obequitantes rapiebant quod quique haberent. (2) Sed horum quidem majorem numerum Cyaxares et Medi, hospitio exceptos et mero inebriatos, obtruncarunt: atque ita regnum receperunt Medi, et rerum, quarum antea domini fuerant, denuo sunt potiti. (3) Tum vero et Ninum ceperunt (quam quo pacto ceperint, in aliis historiarum libris exponam), et Assyrios, excepta Babylonica ditione, sub potestate suam redegerunt. Post haec Cyaxares, postquam quadraginta annos (simul numeratis his, quibus penes Scythas fuerat imperium) regnaverat, fato functus est.

CVII. Cyaxari in regnum successit filius Astyages. Huic nata erat filia, cui Mandanae imposuerat nomen: quae ei per somnum visa est tantum urinae fundere, ut et urbs ejus impleretur et tota inundaretur Asia. Quod somnium quum communicasset cum illis ex Magorum numero, qui somniorum interpretationi dabant operam, conterritus est, singula quaeque ab iis edoctus. (2) Tum deinde Mandanen, viro jam maturam, Medorum nulli, qui ipsius familia dignus fuisset, in matrimonium dedit, visum istud reformidans; verum Persae cuidam junxit, cui nomen Cambyses, quem reperebat quidem bona familia ortum, et tranquillo hominem ingenio, caeterum quem inferioris esse conditionis, quam mediocre Medum, judicaverat.

CVIII. Postquam domum duxit Cambyses Mandanen, prime anno aliud vidit visum Astyages. Videbatur ei ex

κεε δέ οί ἐκ τῶν αἰδοίων τῆς θυγατρὸς ταύτης φῦναι ἄμπελον, τὴν δὲ ἄμπελον ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. (2) Ἰδὼν δὲ τοῦτο καὶ ὑπερθέμενος τοῖσι ὄνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Περσέων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα ἢ ἐοῦσαν, ἀπικομένην δὲ ἐφύλασσε βουλόμενος τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖραι· ἐκ γάρ οἱ τῆς ὄψιος οἱ τῶν μάγων ὄνειροπόλοι ἐσήμαινον ὅτι μέλλοι ὁ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος βασιλεύσειν αὐτ' ἐκείνου. (3) Ταῦτα δὲ ὧν φυλασσόμενος ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κῦρος, 10 καλέσας Ἄρπαγον ἄνδρα οἰκίῃον καὶ πιστότατόν τε Μήδων καὶ πάντων ἐπίτροπον τῶν ἐωυτοῦ, ἐλεγέ οἱ τοιάδε, « Ἄρπαγε, πρῆγμα τὸ ἄν τοι προσθῆω, μηδὰ μὰ παραχρήσῃ, μηδὲ ἐμέ τε παραβάλῃ καὶ ἄλλους ἐλόμενος ἐξ ὑστέρης σεωυτῶ περιπέσης. Λάβε τὸν 15 Μανδάνῃ ἔτεκε παῖδα, φέρων δὲ ἐς σεωυτοῦ ἀπόκτεινον· μετὰ δὲ θάψον τρόπῳ ὅτῳ αὐτὸς βούλῃαι. » (4) Ὁ δὲ ἀμείβεται, « ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἄλλοτέ κω παρεῖδες ἀνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδὲν, φυλασσόμεθα δὲ ἐς σέ καὶ ἐς τὸν μετέπειτεν χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτέειν. Ἄλλ' εἴ τοι 20 φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χρὴ δὴ τό γε ἐμὸν ὑπηρετέεσθαι ἐπιτηδέως. »

CIX. Τούτοις ἀμειψάμενος ὁ Ἄρπαγος, ὡς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἤϊε κλαίων ἐς τὰ οἰκία. Παρελθὼν δὲ ἔφραζε τῇ ἐωυτοῦ 25 γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυάγει ῥηθέντα λόγον. (2) Ἦ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει, « νῦν ὧν τί σοι ἐν νόῳ ἐστὶ ποιέειν; » Ὁ δὲ ἀμείβεται, « οὐ τῇ ἐνετέλλετο Ἀστυάγης, οὐδ' εἰ παραφρονήσῃ τε καὶ μανέεται κάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὐ οἱ ἔγωγε προσθήσομαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς 30 φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω. (3) Πολλῶν δὲ εἵνεκεν οὐ φονεύσω μιν, καὶ ὅτι αὐτῷ μοι συγγενὴς ἐστὶν ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ γέρον καὶ ἄπαις ἔρσηνος γόνου· εἰ δ' ἐθελήσει τούτου τελευτήσαντος ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναθῆναι ἢ τυραννὶς, τῆς νῦν τὸν υἱὸν 35 κτείνει δι' ἐμεῦ, ἄλλο τι ἢ λείπεται τὸ ἐνθεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος; Ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλέος εἵνεκεν ἐμοὶ δεῖ τοῦτον τελευτᾶν τὸν παῖδα, δεῖ μέντοι τῶν τινὰ Ἀστυάγει αὐτοῦ φονέα γενέσθαι, καὶ μὴ τῶν ἐμῶν. »

40 CX. Ταῦτα εἶπε, καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἔπεμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων τῶν Ἀστυάγει τὸν ἡπίστατο νομάς τε ἐπιτηδεωτάτας νέμοντα καὶ οὔρεα θηριωδέστατα, τῷ οὐνομα ἦν Μιτραδάτης. (2) Συνοίκεε δὲ ἐωυτοῦ συνδούλῃ, οὐνομα δὲ τῇ γυναικὶ ἦν, τῇ συνοίκεε, Κυνώ 45 κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, κατὰ δὲ τὴν Μηδικὴν Σπαχώ· τὴν γὰρ κύνα καλεῦσι σπάχα Μῆδοι. (3) Αἱ δὲ ὑπώρεαι εἰσι τῶν οὔρεων, ἐνθα τὰς νομάς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βουκόλος, πρὸς βορέεω τε ἀνέμου τῶν Ἀγβατάνων καὶ πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου· ταύτη 50 μὲν γὰρ ἡ Μηδικὴ χώρα πρὸς Σασπεύρων ὄρεινὴ ἐστὶ κάρτα καὶ ὑψηλή τε καὶ ἰδῆσι συνηρεφής, ἡ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χώρα ἐστὶ πᾶσα ἄπεδος. (4) Ἐπεὶ ὧν ὁ βουκόλος σπουδῇ πολλῇ καλούμενος ἀπῆκετο, ἔλεγε ὁ Ἄρπαγος τὰδε, « κελεύει σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο

naturalibus hujus filiae enasci vitis, eaque vitis universam obtinere Asiam. (2) Quo de viso sibi oblato quum retulisset ad somniorum interpretes, arcessivit ex Persis filiam partui vicinam; eamque, postquam advenit, in custodia habuit, interimere cogitans prolem ex ea nascituram : nam ex viso illo significaverant ei magi somniorum interpretes, prolem filiae hujus, loco ipsius, regno esse potiturum. (3) Haec igitur cavens Astyages, simul atque natus erat Cyrus, vocatum ad se Harpagum, virum sibi cognatum, et Medorum fidissimum, cui res suas crederet omnes, his compellavit verbis : « Harpage, quod tibi committo negotium, id cave ne ullo pacto neglectim tractes, neve me decipias, aliisque hominibus studens, tuis ipse artibus dehinc capiaris. Cape quem Mandane peperit puerum, et domum tuam deportatum occide; dein, quoquo modo volueris, sepelito. » (4) Respondit ille : « Nec alias, o rex, vidisti in hoc homine aliquid quod ingratum tibi fuisset; cavebimus vero etiam, ne in posterum quidquam in te delinquamus. Quare si tibi gratum est hoc ita fieri, oportet nempe, quod in me est, idoneam operam praestare. »

CIX. Hoc dato responso Harpagus, quum ei traditus esset puerulus ornatus ut in mortem, abiit flens domum suam : quo ubi venit, sermonem, quem secum Astyages habuerat, uxori suae retulit. (2) Cui illa, « Nunc ergo, inquit, quidnam facere cogitas? » Et ille : « Non quemadmodum mandavit Astyages; nec, si vel pejus, quam nunc, insanierit furiosusque fuerit, voluntati ejus obsequar, nec hujus caedis minister ero. (3) Multis autem de causis hunc non occidam; quoniam et mihi cognatus est puer, et aetate pro- 40 ductus est Astyages, proleque caret mascula. Quodsi igitur post illius obitum in hanc filiam regnum transiturum est, cujus nunc puerum per me vult occidere, nonne mihi supererit ut hoc facto in summum discrimen adducar? Verumtamen meae ipsius salutis causa necesse est ut moriatur hic puer : oportet autem ut interfector ejus sit non aliquis meorum, sed ex ipsius Astyagis mini- 45 stris »

CX. His dictis, protinus nuncium misit ad unum ex Astyagis pastoribus, quem noverat pascua habere maxime idonea et montes feris frequentissimos. Nomen huic erat Mitradates; (2) uxorem autem habebat conservam suam, cui nomen, graeca lingua, erat Cyno; Medorum vero idiomate Spaco : canem enim spaca dicunt Medi. (3) Saltus autem montium, ubi boum pascua habebat hic bubulcus, ad septemtriones erant Ecbatanorum, Pontum Euxinum versus. Hoc enim in tractu, quem versus Saspires incolunt, montosa admodum est Medica terra, et alta, silvisque opaca, reliqu, vero Media plana est omnis. (4) Vocatus igitur bubulcus postquam nulla interposita mora advenit, haec ei dixit Harpagus : « Jubet te Astyages hunc puerulum sumere, et loco

λαβόντα θείναι ἐς τὸ ἐρημότατον τῶν οὐρέων, ὅπως ἂν τάχιστα διαφθαρείη. Καὶ τότε τοι ἐκέλευσε εἶπαι, ἥν μὴ ἀποκτείνης αὐτὸ, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ περιποιήσῃ, ὁλέθρῳ τῷ κακίστῳ σε διαχρήσεσθαι. Ἐπορᾶν δὲ ἐκκείμενον τέταγμαί ἐγώ. »

CXI. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος καὶ ἀναλαβὼν τὸ παιδίον ἦγε τὴν αὐτὴν ὁπίσω ὁδὸν, καὶ ἀπικνέεται ἐς τὴν ἑπαυλιν. Τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ γυνὴ ἐπιτεῖ ἐοῦσα πᾶσαν ἡμέρην, τότε κως κατὰ δαίμονα τίχτει οἰχομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. (2) Ἔσαν δὲ ἐν φροντίδι ἀμφοτέροι ἀλλήλων περὶ, ὁ μὲν τοῦ τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρωδέων, ἡ δὲ γυνὴ ὅτι οὐκ ἐωθὼς ὁ Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. Ἐπεῖτε δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνὴ εἶρετο πρῶτερη ὅτι μιν οὕτω προθύμως Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο. (3) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ γύναι, εἰδὼν τε ἐς πόλιν ἐλθὼν καὶ ἤκουσα τὸ μήτε ἰδέειν ὠφελον μήτε κοτὲ γενέσθαι ἐς δεσπότης τοὺς ἡμετέρους. Οἶκος μὲν πᾶς Ἀρπάγου κλαυθμῷ κατείχεται, ἐγὼ δὲ ἐκπλαγεὶς ἦν ἔσω. Ὡς δὲ τάχιστα ἐσῆλθον, δρέω παιδίον προκείμενον ἀσπαίρον τε καὶ κραυγανόμενον, κεκοσμημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῇ ποιικίλῃ. (4) Ἄρπαγος δὲ ὡς εἶδε με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ παιδίον οἴχεσθαι φέροντα, καὶ θείναι ἐνθα θηριωδέστατον εἶη τῶν οὐρέων, φᾶς Ἀστυάγεα εἶναι τὸν ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πολλὰ ἀπειλήσας, εἰ μὴ σφεα ποιήσαιμι. Καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν ἔφερον, δοκέων τῶν τινὸς οἰκετῶν εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτὲ κατέδοξα ἐνθεν γε ἦν. (5) Ἐθάμβεον δὲ δρέων χρυσῷ τε καὶ εἵμασι κεκοσμημένον, πρὸς δὲ καὶ κλαυθμὸν κατεστεῶτα ἐμφανέα ἐν Ἀρπάγου. Καὶ πρόκατε δὴ κατ' ὁδὸν πυνοθάνομαι τὸν πάντα λόγον θεράποντος, ὃς ἐμὲ προπέμπων ἔξω πόλιος ἐνεχείρισε τὸ βρέφος, ὡς ἄρα Μανδάνης τε εἶη παῖς τῆς Ἀστυάγεω θυγατρὸς καὶ Καμβύσει τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλεται ἀποκτείνειν. Νῦν τε ὅδε ἐστί. »

CXII. Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλεγε ὁ βουκόλος καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε. Ἡ δὲ ὡς εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐειδὲς ἔδν, θαυμάσια καὶ λαβομένη τῶν γυνάτων τοῦ ἀνδρὸς ἐχρήριζε μηδεμιᾷ τέχνῃ ἐκθεῖναι μιν. (2) Ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως αὐτὰ ποιέειν· ἐπιφοιτήσιν γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρπάγου ἐποφομένους, ἀπολέεσθαι τε κακίστα ἢν μὴ σφεα ποιήσῃ. (3) Ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεύτερα λέγει ἡ γυνὴ τότε, « ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαί σε πείθειν μὴ ἐκθεῖναι, σὺ δὲ ὅδε ποιήσον, εἰ δὴ πᾶσα γε ἀνάγκη ὀφθῆναι ἐκκείμενον. Τέτοκα γὰρ καὶ ἐγώ, τέτοκα δὲ τεθνεός. (4) Τοῦτο μὲν φέρων πρόθεσ, τὸν δὲ τῆς Ἀστυάγεω θυγατρὸς παῖδα ὡς ἐξ ἡμέων ἐόντα τρέφωμεν. Καὶ οὕτω οὔτε σὺ ἀλώσειαι ἀδικέων τοὺς δεσπότης, οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται· ὅτι γὰρ τεθνεὼς βασιλῆης ταφῆς κυρήσει καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολέει τὴν ψυχὴν. »

CXIII. Κάρτα τε ἔδοξε τῷ βουκόλῳ πρὸς τὰ παρεόντα εὖ λέγειν ἡ γυνὴ, καὶ αὐτίκα ἐποίησε ταῦτα. Τὸν

maxime deserto montium deponere, ut quam citissime pereat. Et hoc praeterea me jussit tibi dicere, nisi illum occideris, sed quocumque modo superstitem esse curaveris, pessimo exitio te ab ipso peritulum. Mihi autem injunctum est, ut expositum inspiciam. »

CXI. His auditis bubulcus, accepto puerulo, rediit eadem via, et ad stabula pervenit. Forte autem fortuna accidit ut pastoris etiam hujus uxor, quum per totum diem parturisset, tunc pepererit, quum pastor in urbem esset profectus. (2) Erant autem anxii uterque alterius causa, ille timens partui uxoris; uxor autem, quod alioquin non solitus esset Harpagus ad se vocare ipsius maritum. Ut vero ex itinere redux adstitit pastor, tamquam ex insperato eum conspiciens mulier, prior ex illo quaesivit, quid esset quod tam propere eum ad se vocasset Harpagus. (3) Tum ille, « O mulier, inquit, urbem ingressus vidi audivique quae numquam videre me fas erat, nec umquam cadere debebant nostros in dominos. Tota Harpagi domus fletu erat oppleta; et ego consternatus ivi intro. Ut primum intravi, vidi puerulum in medio positum, palpitantem clamitantemque, auro et variegata veste ornatum. (4) Harpagus ut me conspexit, jussit acceptum ocyus puerum asportare, in locoque feris maxime obnoxio montium deponere; Astyagem esse dicens, qui hoc mihi injungeret, multas adjiciens minas ni mandata exsequeretur. Et ego sumens puerum asportavi, ratus esse alienius e domesticis; nunquam enim exputare potuissem unde esset. (5) Stupebam autem videns auro pretiosaque veste ornatum puerum, ad haec vero planctum manifestum in Harpagi aedibus. Sed protinus in itinere totam rem cognovi ex famulo, qui me urbe egredientem comitatus est, infantemque mihi tradidit; esse scilicet puerum Mandana natum, Astyagis filia, et Cambyse, Cyri filio; Astyagemque occidi eum jubere. Et ecce hic ille est! »

CXII. Haec dicens bubulcus, puerum detectum ostendit. Et illa, ut vidit puerum, magnum et formosum, lacrimans genuaque complectens mariti, oravit ut neutiquam illum exponeret. At ille negavit se aliter facere posse; adventuros enim ab Harpago speculatores, rem inspecturos; seque misere peritulum, nisi imperata fecisset. (2) Mulier, ut viro non persuasit, iterum haec ei verba fecit: « Quoniam ergo persuadere tibi, ne exponas puerum, non possum; at tu, si utique necesse est ut conspiciatur expositus, ita fac. Nempe et ego peperī, et quidem mortuum enixa sum. (3) Hunc tu asporta et expone; puerum vero filiae Astyagis alamus ut a nobis progenitum: ita nec tu convinceris deliquisse adversus heros nostros, nec nobis male fuerit consultum. Defunctus enim regiam consequetur sepulturam; et, qui superstes est, vitam non amittet. »

CXII. Optime ad rem praesentem dicere mulier visa est pastori, et statim rem est exsecutus. Quem puerum

μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδιδόει τῇ ἐωυτοῦ γυναικί, τὸν δὲ ἐωυτοῦ ἐόντα νεκρὸν λαβὼν ἔθηκε ἐς τὸ ἄγος ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἕτερον· κοσμήσας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἑτέρου παιδὸς, φέρων ἐς τὸ ἐρημώτατον τῶν οὐρέων τιθεῖ. (2) Ὡς δὲ τρίτῃ ἡμέρῃ τῷ παιδίῳ ἐκκειμένῳ ἐγένετο, ἥϊε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν τινὰ προβοσκῶν φύλακον αὐτοῦ καταλιπὼν, ἐλθὼν δὲ ἐς τοῦ Ἀρπάγου ἀποδεικνύει ἔφη ἐτοῖμος εἶναι τοῦ παιδίου τὸν νέκυν. (3) Πέμψας δὲ ὁ Ἀρπαγος τῶν ἐωυτοῦ δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους, εἶδεν τε διὰ τούτων καὶ ἔθαψε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. Καὶ τὸ μὲν ἐτέθαπτο, τὸν δὲ ὑστερον τούτων Κῦρον οὐνομασθέντα παραλαβοῦσα ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὐνομα ἄλλο κού τι καὶ οὐ Κῦρον θεμένη.

15 CXIV. Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκαέτης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς αὐτὸν τοιόνδε γενόμενον ἐξέφηνέ μιν. Ἐπαιξε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἐν τῇ ἔσαν καὶ αἱ βουκολίαι αὐταί, ἔπαιξε δὲ μετ' ἄλλων ἡλίκων ἐν δόῳ. (2) Καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἶλοντο ἐωυτῶν βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπικλήσιν παῖδα. Ὁ δὲ αὐτῶν διέταξε τοὺς μὲν οἰκίας οἰκοδομεῖν, τοὺς δὲ δορυφόρους εἶναι, τὸν δὲ κού τινα αὐτῶν ὀφθαλμὸν βασιλέος εἶναι, τῷ δὲ τινι τὰς ἀγγελίας ἐσφέρειν ἐδίδου γέρας, ὡς ἐκάστῳ ἔργον προστάσων. (3) Εἷς δὴ τούτων τῶν παίδων συμπαῖζων, ἐὼν Ἀρτεμβάρῳ παῖς ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι, οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσταχθὲν ἐκ τοῦ Κύρου, ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους παῖδας διαλαβείν, πειθομένων δὲ τῶν παίδων ὁ Κῦρος τὸν παῖδα τρηχέως κάρτα περιέσπε μαστιγέων. (4) Ὁ δὲ ἐπεῖτε μετείθη τάχιστα, ὡς γε δὴ ἀνάξια ἐωυτοῦ παθὼν, μᾶλλον τι περιημέκτεε, κατελθὼν δὲ ἐς πόλιν πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτιζέτο τῶν ὑπὸ Κύρου ἡντησε, λέγων δὲ οὐ Κύρου (οὐ γὰρ κω ἦν τοῦτο τὸ οὐνομα) ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεω παιδός. (5) Ὁ δὲ Ἀρτεμβάρης ὀργῇ, ὡς εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυάγεα, καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα, ἀνάρσια πρῆγματα ἔφη πεπονθέναι, λέγων, « ὦ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ σοῦ δούλου, βουκόλου δὲ παιδὸς ὧδε περιυβρίσμεθα, » δεικνὺς τοῦ παιδὸς τοὺς ὤμους.

CXV. Ἀκούσας δὲ καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, ἐθέλων τιμωρῆσαι τῷ παιδί τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρῳ εἵνεκεν, μετεπέμπετο τὸν τε βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. Ἐπεῖτε δὲ παρῆσαν ἀμφοτέροι, βλέψας πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀστυάγης ἔφη, « σὺ δὴ ἐὼν τοῦδε τοιούτου ἐόντος παῖς ἐτόλμησας τὸν τοῦδε παῖδα ἐόντος πρώτου παρ' ἐμοὶ ἀεικίῃ τοιῇδε περισπεῖν; » (2) Ὁ δὲ ἀμείβετο ὧδε, « ὦ δέσποτα, ἐγὼ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ. Οἱ γὰρ με ἐκ τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὧδε ἦν, παίζοντες σφέων αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλέα· ἐδόκεον γὰρ σφι εἶναι ἐς τοῦτο ἐπιτηδεώτατος. (3) Οἱ μὲν νυν ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπετέλεον, οὗτος δὲ ἀνηκούστεέ τε καὶ λόγον εἶχε οὐδένα, ἐς ὃ ἔλαβε τὴν δίκην. Εἰ ὧν δὴ τοῦδε εἵνεκεν ἀξίός τευ κακοῦ εἰμι, ὧδε τοι πάρεμι. »

CXVI. Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδὸς τὸν Ἀστυάγεα

mortui traditurus attulerat, eum tradidit uxori: suum vero, qui mortuus erat, in vas illud, in quo alterum attulerat, imposuit; et omni cultu alterius pueri ornatum, in desertissimam regionem montium deportatum exposuit. (2) Postquam in tertium diem expositus infans fuit, in urbem proficiscitur pastor, subbulcorum aliquo custode illius relicto; et ad Harpagum ingressus, paratum se esse, ait, cadaver pueruli ostendere. (3) Harpagus, missis satellitum suorum fidissimis, per hos inspexit, sepelivitque pastoris puerum. Quo sepulto, illum qui postmodum Cyrus appellatus est sumsit enutrivitque pastoris uxor, aliud ei nomen, non Cyri, imponens.

CXIV. Is quum decem annorum esset puer, res quaedam accidit huiusmodi, quæ eum cognitum fecit. Ludebat in eo vico, in quo erant boum greges quos diximus, ludebat autem in via publica: (2) et pueri cum eo colludentes regem suum elegerant hunc quem pastoris filium vulgo nominabant. Ille igitur horum aliis partes distribuebat edificandi domos, aliis ut essent satellites, uni etiam eorum ut esset regis oculus, alii munus dedit intro ferendi nuncios; atque ita singulis proprias adsignaverat partes. (3) Quum autem unus horum puerorum colludens cum reliquis, qui erat Artembarei filius, nobilis inter Medos viri, mandatis Cyri non paruisset; iussit Cyrus ceteros pueros medium illum comprehendere. Qui quum ei morem gessissent, aspere admodum Cyrus tractavit puerum. (4) Ille vero, simul atque dimissus est, gravissime offensus, ut qui indigna sese passus esset, in urbem abiit; et apud patrem de his, quæ ei a Cyro accidissent, acriter est conquestus; non a Cyro dicens) nec enim jam tum erat ei hoc nomen), sed a filio bubulci Astyagis. (5) Et Artembares ira excandescens regem e vestigio adiit, filium secum ducens, et indigna se passum esse aiebat, dicens: « O rex, a tuo servo, qui bubulci est filius, in hunc modum (hic humeros filii ostendebat) contumelia sumus adfecti. »

CXV. Hæc audiens conspiciensque Astyages, quum vellet honoris Artembaris gratia ulcisci filium, arcessivit bubulcum et puerum. Qui ubi adfuerunt ambo, Cyrum intuitus Astyages ait: « Tu vero, quum sis huius talis hominis gnatus, ausus es filium huius viri, qui apud me principe loco est, ita contumeliose tractare! » (2) Cui Cyrus ita respondit: « At equidem, o domine, cum eosic egi jure meritoque. Nam colludentes ex vico nostro pueri, quorum in numero hic fuit, regem me constituerant: visus enim illis eram ad hoc maxime idoneus. (3) Igitur reliqui pueri imperata faciebant; at hic dicto non erat audiens, et mandata nihili faciebat, donec tandem poena ei est inflictæ. Quod si ergo huius rei caussa malum aliquod commerui, en tibi præsto sum! »

CXVI. Hæc dum puer loquebatur, subiit Astyagem ut il-

ἐσθίει ἀνάγνωσις αὐτοῦ, καὶ οἱ δὲ τε χαρακτήρ τοῦ προσώπου προσφέρεσθαι ἐδόκεε ἐς ἑωυτὸν καὶ ἡ υπόκρισις ἐλευθεριωτέρη εἶναι, ὃ τε χρόνος τῆς ἐκθέσιος τῇ ἡλικίᾳ τοῦ παιδὸς ἐδόκεε συμβαίνειν. (2) Ἐκπλαγεὶς δὲ τούτοις ἐπὶ χρόνον ἀφθογγος ἦν. Μόγισ δὲ δὴ κοτε ἀνενηχθεὶς εἶπε, θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμβάρεα, ἵνα τὸν βουκόλον μῦνον λαβὼν βασανίσῃ, « Ἀρτεμβάρες, ἐγὼ ταῦτα ποιήσω ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μηδὲν ἐπιμέμψεσθαι. » (3) Τὸν μὲν δὲ Ἀρτεμ-
 10 βάρεα πέμπει, τὸν δὲ Κῦρον ἦγον ἔσω οἱ θεράποντες κελεύσαντος τοῦ Ἀστυάγεω. Ἐπεὶ δὲ ὑπελέλειπτο ὁ βουκόλος μῦνος μουνόθεν, τάδε αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, κόθην λάβοι τὸν παῖδα καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς. (4) Ὁ δὲ ἐξ ἑωυτοῦ τε ἔφη γεγονέναι καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐ-
 15 τὸν ἔτι εἶναι παρ' ἑωυτῷ. Ἀστυάγης δὲ μιν οὐκ εὖ βουλεύεσθαι ἔφη ἐπιθυμούντα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέεσθαι. Ἄμα τε λέγων ταῦτα ἐσήμαινε τοῖσι δορυφόροις λαμβάνειν αὐτόν. (5) Ὁ δὲ ἀγόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας οὕτω δὴ ἔφαινε τὸν ἑόντα λόγον. Ἀρχόμενος δὲ ἀπ' ἀρχῆς διεξήει τῇ ἀληθείᾳ χρεώμενος, καὶ κατέβαινε ἐς
 20 λιτάς τε καὶ συγγνώμην ἑωυτῷ κελεύων ἔχειν αὐτόν.

CXVII. Ἀστυάγης δὲ τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀλήθειαν ἐκφήναντος λόγον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποίηετο, Ἀρπάγῳ δὲ καὶ μεγάλως μεμφόμενος καλέειν αὐτόν
 25 τοὺς δορυφόρους ἐκέλευε. Ὡς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἀρπαγος, εἶρετό μιν ὁ Ἀστυάγης, « Ἀρπαγε, τίφω δὴ μόρω τὸν παῖδα κατεχρήσαο τὸν τοι παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγονότα τῆς ἐμῆς; » (2) Ὁ δὲ Ἀρπαγος ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἔνδον ἑόντα, οὐ τράπεται ἐπὶ ψευδέα ὁδόν, ἵνα
 30 μὴ ἐλεγχόμενος ἀλίσκηται, ἀλλὰ λέγει τάδε, « ὦ βασιλεῦ, ἐπεῖτε παρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπέων ὅπως σοὶ τε ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ γινόμενος ἀναμάρτητος μῆτε θυγατρὶ τῇ σῇ μῆτε αὐτῷ σοὶ εἶην αὐθέντης. (3) Ποιέω δὴ ὧδε. Καλέσας τὸν
 35 βουκόλον τόνδε παραδίδωμι τὸ παιδίον, φᾶς σέ τε εἶναι τὸν κελεύοντα ἀποκτεῖναι αὐτό. Καὶ λέγων τοῦτό γε οὐκ ἐψευδόμην· σὺ γὰρ ἐνετέλλεο· οὕτω. (4) Παραδίδωμι μέντοι τῷδε κατὰ τάδε, ἐντειλάμενος
 40 θεῖναί μιν ἐς ἐρήμον οὖρος καὶ παραμένοντα φυλάσσειν ἄχρι οὗ τελευτήσῃ, ἀπειλήσας παντοῖα τῷδε, ἣν μὴ τάδε ἐπιτελέα ποιήσῃ. (5) Ἐπεῖτε δὲ ποιήσαντος τούτου τὰ κελευόμενα ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων τοὺς πιστοτάτους καὶ εἶδον δι' ἐκείνων καὶ ἔθαψά μιν. Οὕτω ἔσχε, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦ
 45 πρήγματος τούτου, καὶ τοιούτῳ μόρῳ ἐχρήσατο ὁ παῖς. » Ἀρπαγος μὲν δὴ τὸν ἴθὺν ἔφαινε λόγον.

CXVIII. Ἀστυάγης δὲ κρύπτων τὸν οἱ ἐνεῖχε χόλον διὰ τὸ γεγονός, πρῶτα μὲν, κατὰ περ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκόλου τὸ πρήγμα, πάλιν ἀπηγγέετο τῷ
 50 Ἀρπάγῳ, μετὰ δὲ, ὡς οἱ ἐπαλιλόγητο, κατέβαινε λέγων ὡς περίεστι τε ὁ παῖς καὶ τὸ γεγονός ἔχει καλῶς· « τῷ τε γὰρ πεποιημένῳ » ἔφη λέγων « ἐς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμνον μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ ἐν ἐλαφρῷ ἐποιεύμην. (2) Ὡς ὢν τῆς

lum agnosceret; quum et faciei species convenire cum sua videretur, et responsum esse liberalius, et tempus expositionis cum aetate pueri videretur congruere. (2) Quibus rebus percussus, aliquantum temporis continuit vocem. Ægre tandem se recipiens, volensque Artembarem dimittere, quo pastorem solum secum relictum posset percunctari: « Artembares, inquit, hæc equidem ita confecturus sum, ut nec tu nec filius tuus habeatis de quo conquerramini. » (3) Dimisso Artembare, Cyrum in interiora ædium introducunt famuli jussu Astyagis. Jamque solum relictum pastorem interrogavit Astyages, puerum hunc unde acceperit, et quis esset qui eum illi tradidisset: (4) et ille ex se progenitum, ait, matremque pueri adhuc domi suæ vivere. Astyages vero, non bene illum sibi consulere, inquit, qui velit tormentis ad confitendum adigi: dumque hæc loquitur, signum dat satellitibus ut corripiant hominem. (5) Tum ille, tormentis expromtis, ita demum rem, ut erat, declaravit: nempe a principio orsus, omnia persecutus est, nihil a veritate deflectens; denique ad preces descendit, et, ut veniam sibi rex daret, oravit.

CXVII. Astyages, postquam verum pastor erat confessus, jam minorem rationem culpæ ejus habuit; sed Harpago vehementer indignatus, jussit satellites cum vocare. Qui ubi adfuit, quæsiuit ex eo Astyages: Harpage, quoniam genere mortis interfecisti puerum, quem tibi tradidi ex filia mea natum? (2) Harpagus, quum pastorem videret intus esse, non ad mendacia se convertit, ne veritate convictus caperetur; sed in hunc modum locutus est: « O rex, postquam puerum accepi, deliberavi mecum, anquirens quo pacto et tibi ex voluntate tua facerem, et, dum apud te culpa vacarem, nec filiae tuæ, nec ipsi tibi, essem mea manu carnifex. (3) Igitur ita statui agendum. Pastori huic, ad me vocato, tradidi puerum, dicens te esse qui illum occidi juberet: atque hoc dicens, non sum mentitus; tu enim ita jusseras. (4) Tradidi autem ei hoc modo, ut mandaverim, exponeret illum in deserto monte, et maneret observaretque donec vitam finiisset; multa huic comminatus nisi hæc effecta dedisset. (5) Postquam hic imperata fecit, obiitque puer, tum eunuchorum fidelissimos misi, per eosque inspexi mortuum, et sepelivi. Tali modo, rex, gesta est hæc res, talique fato functus est puer. » Sic igitur Harpagus ex vero rem exposuit.

CXVIII. Astyages autem, tegens iram quam adversus eum ob id factum animo conceptam habebat, primum ei rursus narravit rem prouti ex bubulco ipse audiverat; tum, postquam ei hoc repetierat, ad extremum dixit, superesse puerum, et, quæ facta sint, bene habere. « Etenim (sic perrexit dicere) admissum in hunc puerum facinus et graviter ipse dolebam, et, quod in filiae meæ offensionem incurrissem, haud leviter ferebam. (2) Nunc ergo felici r

τύχης εὖ μετεστεώσης, τοῦτο μὲν τὸν σεωυτοῦ παῖδα ἀπόπεμψον παρὰ τὸν παῖδα τὸν νεήλυδα, τοῦτο δέ (σῶ-
στρα γὰρ τοῦ παιδὸς μέλλω θύειν, τοῖσι θεῶν τιμῇ
αὕτη προσκέσται) πάρισθί μοι ἐπὶ δεῖπνον. »

6 CXIX. Ἀρπαγὸς μὲν ὡς ἤκουσε ταῦτα, προσκυνή-
σας καὶ μεγάλα ποιησάμενος ὅτι τε ἡ ἁμαρτὰς οἱ ἐς
δέον ἐγεγόνεε καὶ ὅτι ἐπὶ τύχησι χρηστῇσι ἐπὶ δεῖπνον
ἐκέκλητο, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία. Ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην,
ἣν γὰρ οἱ παῖς εἷς μούνος, ἔτεα τρία καὶ δέκα κου μά-
10 λιστα γεγονὼς, τοῦτον ἐκπέμπει, ἵεναι τε κελεύων ἐς
Ἀστυάγειω καὶ ποιεῖν ὅ τι ἂν ἐκεῖνος κελεύῃ. Αὐτὸς
δὲ περιχαρὴς ἔων φράζει τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσαντα.
(2) Ἀστυάγης δὲ, ὡς οἱ ἀπῆκετο ὁ Ἀρπάγου παῖς, σφά-
ξας αὐτὸν καὶ κατὰ μέλεα διελὼν τὰ μὲν ὥπτησε, τὰ
15 δὲ ἤψησε τῶν κρεῶν, εὐτυχτα δὲ ποιησάμενος εἶχε
ἐτοῖμα. (3) Ἐπεῖτε δὲ τῆς ὥρης γινομένης τοῦ δεῖ-
πνου παρῆσαν οἱ τε ἄλλοι δαιτυμόνες καὶ ὁ Ἀρπαγὸς,
τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ Ἀστυάγει παρετιθέατο τρά-
πεζαι ἐπίπλεαι μηλείων κρεῶν, Ἀρπάγῳ δὲ τοῦ παι-
20 δὸς τοῦ ἑωυτοῦ, πλὴν κεφαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε
καὶ ποδῶν, τὰλλα πάντα· ταῦτα δὲ χωρὶς ἐκέετο ἐπὶ
κανέῳ κατακεκαλυμμένα. (4) Ὡς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἐδό-
κεε ἄλις ἔχειν τῆς βορῆς, Ἀστυάγης εἶρετό μιν εἰ
ἡσθίῃ τι τῇ θοίνῃ. Φαμένου δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα
25 ἡσθῆναι, παρέφερον, τοῖσι προσεκέετο, τὴν κεφαλὴν
τοῦ παιδὸς κατακεκαλυμμένην καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς
πόδας, Ἀρπαγὸν δὲ ἐκέλευον προσστάντες ἀποκαλύ-
πτειν τε καὶ λαβέειν τὸ βούλεται αὐτῶν. (5) Πειθόμε-
νος δὲ ὁ Ἀρπαγὸς καὶ ἀποκαλύπτων δρᾷ τοῦ παιδὸς
30 τὰ λείμματα. Ἰδὼν δὲ οὔτε ἐξεπλάγη, ἐντός τε ἑωυ-
τοῦ γίνεται. (6) Εἶρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης εἰ γι-
νώσκοι ὅτευ θηρίου κρέα βεβρώκοι. Ὁ δὲ καὶ γινώ-
σκειν ἔφη, καὶ ἀρεστὸν εἶναι πᾶν τὸ ἂν βασιλεὺς ἔρ-
δῃ. Τούτοισι δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλαβὼν τὰ λοιπὰ
35 τῶν κρεῶν, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία. Ἐνθεῦτεν δὲ ἔμελλε, ὡς
ἐγὼ δοκέω, ἀλίσας θάψειν τὰ πάντα.

CXX. Ἀρπάγῳ μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην ἐπέ-
θηκε, Κύρου δὲ περὶ βουλευῶν ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν
μάγων οἱ τὸ ἐνύπνιον οἱ ταύτῃ ἔκριναν. Ἀπικομένους
40 δὲ εἶρετο ὁ Ἀστυάγης τῇ ἔκριναν οἱ τὴν ὄψιν. Οἱ δὲ
κατὰ ταῦτα εἶπαν, λέγοντες ὡς βασιλεῦσαι χρῆν τὸν
παῖδα, εἰ ἐπέζησε καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. (2) Ὁ
δὲ ἀμείβεται αὐτοὺς τοισίδε, « ἔστι τε ὁ παῖς καὶ πε-
ρίεστι, καὶ μιν ἐπ' ἀγροῦ δαιτυόμενον οἱ ἐκ τῆς κώμης
45 παῖδες ἐστήσαντο βασιλέα. Ὁ δὲ πάντα, ὅσα περ οἱ
ἀληθεῖ λόγῳ βασιλέες, ἐτελέωσε ποιήσας· καὶ γὰρ δο-
ρυφόρους καὶ θυρωροὺς καὶ ἀγγελιηφόρους καὶ τὰ λοιπὰ
πάντα διατάξας ἤρχε. Καὶ νῦν ἐς τί ὑμῖν ταῦτα φαί-
νεται φέρειν; » (3) Εἶπαν οἱ μάγοι, « εἰ μὲν περίεστί
50 τε καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίας τινὸς, θάρσεέ
τε τούτου εἵνεκεν καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν· οὐ γὰρ ἔτι τὸ
δεύτερον ἄρξει. Παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν λογίων
ἡμῖν ἔνια κεχώρηκε, καὶ τὰ γε τῶν ὀνειράτων ἐχόμενα
τελείως ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται. » (4) Ἀμείβεται Ἀστυάγης

conversa fortuna, tu tuum filium mitte ad hunc puerum
recens advenam, et ipse quoque mihi ad coenam adesto;
nam pro servato puero sacra diis, ad quos hic honos perti-
net, sum facturus. »

CXIX. His auditis Harpagus adoravit regem, et admo-
dum gratulatus sibi, quod et delictum commodè ipsi ces-
sisset, et quod felicibus auspiciis ad coenam esset vocatus,
domum rediit. Quam ubi ingressus est, protinus filium,
quem habuit unicum, tredecim fere annos natum, emittit,
adire iubens Astyagis aedes, et facere quidquid ille jussis-
set. Ipse vero supra modum gavisus, narravit uxori quae
evenissent. (2) At Astyages, ut ad eum venit Harpagi
filius, jugulavit eum, et membratim concidens corpus, par-
tim assavit carnes, partim elixavit; easque postquam recte
paratae fuerunt, in promptu habuit. (3) Tum, ubi coenae
adfuit hora, quum convenissent et reliqui convivae et Har-
pagus, aliis convivis et ipsi Astyagi adponebantur mensae
carnibus agnitis refertae; Harpago vero partes omnes cor-
poris filii ipsius, excepto capite et extremis manibus pedi-
busque: haec enim seorsum in canistro reposita erant con-
fecta. (4) Postquam satis pastus illo cibo sibi visus erat
Harpagus, quaesivit ex eo Astyages, numquid delectatus es-
set epulo: qui ubi respondit, valde quidem se eo esse de-
lectatum, attulerunt, quibus id mandatum erat, caput
pueri obtectum et manus pedesque; et adstantes jusse-
runt Harpagum delegere, sumereque ex eis quidquid li-
buisset. (5) Harpagus obtemperans, ubi detexit, conspi-
cit filii sui reliquias: quo quidem spectaculo non conster-
natus est, sed sui compos mansit. (6) Quaesivit autem ex
eo Astyages, cognosceretne cujus feræ carnes comedisset?
Cui ille, et noscere se, respondit, et placere sibi quidquid
rex faceret. Hoc dato responso, sumtis secum reliquis
carnibus, domum abiit. Inde collectas, ut puto, reliquias
cunctas erat humaturus.

CXX. Hac ultione de Harpago capta, de Cyro delibe-
rans Astyages eosdem vocavit magos, qui ei insomnium in
istam partem interpretati erant. Qui ubi convenerunt,
quaesivit ex iis, quam in partem interpretati essent inso-
mnium. Illi vero eodem modo responderunt; dicentes, in fa-
tis fuisse ut regnaret puer, si in vita mansisset, nec ante
tempus decessisset. (2) Excepit Astyages: « Atqui vivit
puer, et superest: et ruri agentem pueri ejusdem pagi re-
gem elegerunt: atque ille, quaecumque faciunt vere nomi-
nati reges, cumulate fecit; nam et satellites, et janitores,
et internuncios, et qui reliquis praecessent muneribus, ha-
buit constitutos. Et nunc, quorsum vobis haec valere vi-
dentur? » (3) Responderunt magi: « Si superest puer, et
regnabit non praemeditato, confide hactenus, et bono esto
animo; non enim iterum regnabit. Nam in exiguum quid-
dam etiam oraculorum nonnulla nobis exierunt; et quae de
genere sunt insomniorum, ea quidem in admodum exile
quidpiam subinde desinunt. » (4) Ad haec Astyages, « Et

τοισίδε, «καὶ αὐτὸς, ὦ μάγοι, ταύτῃ πλείστος γνώμην εἶμι, βασιλεὺς οὐνομασθέντος τοῦ παιδὸς ἐξήκειν τε τὸν ὄνειρον καὶ μοι τὸν παῖδα τοῦτον εἶναι δεινὸν οὐδὲν ἔτι. Ὅμως μὲν γέ τοι συμβουλευσάτε μοι, εὖ περι-
 6 σκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι οἴκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν. » (5) Εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ μάγοι, «ὦ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ ἐστὶ κατορθοῦσθαι ἀρχὴν τὴν σὴν. Ἐκείνως μὲν γὰρ ἀλλοτριούται ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιούσια ἔοντα Πέρσῃν, καὶ ἡμεῖς
 10 ἔοντες Μῆδοι δουλούμεθα τε καὶ λόγου οὐδενὸς γινόμεθα πρὸς Περσέων, ἔοντες ξεῖνοι· σέο δ' ἐνεστεῶτος βασιλεὺς, ἔοντος πολιήτεω, καὶ ἀρχομεν τὸ μέρος καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχομεν. (6) Οὕτω ὢν πάντως ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς προοπτόν ἐστί.
 15 Καὶ νῦν εἰ φοβερόν τι ὠρέομεν, πᾶν ἂν σοι προεφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνυπνίου ἐς φλαῦρον αὐτοῖ τε θαρσέομεν καὶ σοὶ ἕτερα τοιαῦτα παρακелеυόμεθα. Τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γειναμένους. »

20 CXXI. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης ἐχάρη τε καὶ χαλέσας τὸν Κῦρον ἔλεγέ οἱ τάδε, «ὦ παῖ, σέ γάρ ἐγὼ δι' ὅσιν ὄνειρον οὐ τελέην ἠδίκηον, τῇ σεωυτοῦ δὲ μοίρῃ περίεις· νῦν ὢν ἴθι χαίρων ἐς Πέρσας, πομποὺς δ' ἐγὼ ἅμα πέμψω. Ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ πατέρα τε καὶ
 25 μητέρα εὐρήσεις οὐ κατὰ Μιτραδάτεά τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. »

CXXII. Ταῦτα εἰπας ὁ Ἀστυάγης ἀποπέμπει τὸν Κῦρον· νοστήσαντα δέ μιν ἐς τοῦ Καμβύσεω τὰ οἰκία ἐδέξαντο οἱ γεινάμενοι, καὶ δεξάμενοι ὡς ἐπύθοντο,
 30 μεγάλως ἡσπάζοντο οἷα δὴ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε τελευτῆσαι, ἱστόρεόν τε δτεω τρόπῳ περιγένοιτο. (2) Ὁ δὲ σφι ἔλεγε, φᾶς πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλ' ἡμαρτηκέναι πλείστον, κατ' ὁδὸν δὲ πυθέσθαι πᾶσαν τὴν ἐωυτοῦ πάθην· ἐπίστασθαι μὲν γὰρ ὡς βουκόλου
 35 τοῦ Ἀστυάγεω εἶη παῖς, ἀπὸ δὲ τῆς ἐκεῖθεν ὁδοῦ τὸν πάντα λόγον τῶν πομπῶν πυθέσθαι. (3) Τραφῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ τῆς τοῦ βουκόλου γυναικὸς, ἥϊε τε ταύτην αἰνέων διὰ παντός, ἣν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνώ. Οἱ δὲ τοκέες παραλαβόντες τὸ οὐνομα τοῦτο,
 40 ἵνα θειοτέρως δοκῇ τοῖσι Πέρσῃσι περιεῖναι σφι ὁ παῖς, κατέβαλον φάτιν ὡς ἐκχείμενον Κῦρον κύων ἐξέ-
 45 ὤρεψε. Ἐνθεῦτεν μὲν ἡ φάτις αὕτη κεχώρηκε.

CXXIII. Κύρῳ δὲ ἀνδρευμένῳ καὶ ἔόντι τῶν ἡλί-
 40 κων ἀνδρηϊωτάτῳ καὶ προσφιλεστάτῳ προσεχέετο ὁ Ἄρπαγος δῶρα πέμπων, τίσασθαι Ἀστυάγεα ἐπιθυμίων· ἀπ' ἐωυτοῦ γὰρ ἔοντος ἰδιώτῳ οὐκ ἐνώρα τιμωρίην ἐσομένην ἐς Ἀστυάγεα, Κῦρον δὲ ὀρέων ἐπιτρεφόμενον ἐποιέετο σύμμαχον, τὰς πάθας τὰς Κύρου τῇσι ἐωυτοῦ ὁμοιούμενος. (2) Πρὸ δ' ἔτι τούτου τάδε οἱ κατέργα-
 45 στο· ἔοντος τοῦ Ἀστυάγεω πικροῦ ἐς τοὺς Μήδους, συμ-
 50 μίσγων ἐνὶ ἐκάστῳ ὁ Ἄρπαγος τῶν πρώτων Μήδων ἀνέπειθε ὡς χρῆ Κῦρον προστησαμένους Ἀστυάγεα παῦσαι τῆς βασιλείης. (3) Κατεργασμένου δὲ οἱ τούτου καὶ ἔοντος ἐτοίμου, οὕτω δὴ τῷ Κύρῳ διαιτωμένῳ

ipse ego, inquit, o magi, in hac maxime sum sententia, quod rex nominatus fuit puer, in eo exitum habere inso-
 mnium, nec eum porro esse mihi ullo modo timendum. Ve-
 rum tamen, probe omnia circumspicientes, consulite mihi, quid futurum sit tutissimum et domui meae et vobis. »
 (5) Tum magi, «Nostra etiam, inquiunt, plurimi interest, ut firmum stet tuum regnum. Nam isto modo alienatur il-
 lud, si in hunc puerum transit, qui est Persa; et hos, Medi quum simus, servituri sumus, et nulla in existima-
 tione erimus apud Persas, utpote extranei: te vero ma-
 nente rege, qui popularis es noster, et regnamus ex no-
 stra parte, et magnos a te honores oblinemus. (6) Ita igitur omnino et tibi et regno tuo debemus prospicere. Et nunc, si quid quod timendum esset cerneremus, cuncta tibi praedicturi eramus: at, quum jam in rem exilem exierit insomnium, et nos confidimus, et te ut idem facias hortamur. Hunc vero puerum e conspectu dimitte in Persas et ad suos parentes. »

CXXI. His auditis gavisus Astyages, Cyrum ad se vo-
 catum his verbis compellat: «O puer, ego propter insomni
 visum vanum injuria te adfeci; tu vero tuo fato superes. Nunc igitur securus abi in Persas; quo qui te comitentur, tecum mittam. Eo quum veneris, patrem ibi et matrem invenies, non ejus sortis cujus sunt Mithradates bu-
 bulcus illiusque uxor. »

CXXII. Haec quum dixisset Astyages, dimisit Cyrum. Quem, ad Cambysis aedes delatum, recepere parentes; re-
 ceptumque, ubi quis esset cognovere, vehementi cum gau-
 dio sunt amplexati, ut quem protinus a partu vitam finisse sibi persuasissent: percunctatique sunt, quonam pacto su-
 perfuerit. (2) Et ille ipsis rem exposuit; dicens, se ipsum antea nescivisse, sed plurimum a vero aberrasse; in itinere autem omnia, quae sibi acciderint, rescivisse. Putasse enim esse filium bubulci Astyagis; sed ex Media huc iter facien-
 tem totam rem ex comitibus suis cognovisse. (3) Comme-
 morabat autem educatum se fuisse a bubulci uxore; et hanc laudabat continenter, eratque ei sermonum argumen-
 tum omne Cyno. Quod nomen adripietes parentes ejus, quo magis divinitus superesse Persis videretur puer, spar-
 serunt famam, fuisse Cyrum, quum expositus esset, a cane enutritum. Inde haec fama in vulgus manavit.

CXXIII. Jam virilem aetatem ingressum Cyrum, quum et fortissimus esset suorum aequalium et omnibus carissi-
 mus, sollicitavit Harpagus donis missis, de Astyage cupiens capere ultionem. Nam a se, privato homine, intelligebat vindictam adversus Astyagem non posse existere: sed Cy-
 rum videns subrescentem, hunc sibi conciliare socium studuit, quae Cyrus passus erat cum sua conferens calami-
 tate. (2) Sed jam antea hoc ab illo praeparatum erat: quum acerbus in Medos esset Astyages, Harpagus cum unoquoque principum Medorum colloquia miscens, persuaserat illis, necesse esse Cyrum rebus praeficere, et finem facere regno Astyagis. (3) His ita praeparatis, sic demum Cyro in Per-

ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος ὁ Ἄρπαγος δηλῶσαι τὴν ἐωυ-
τοῦ γνώμην, ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε ἄτε τῶν δδῶν φυ-
λασσομένων, ὁ δὲ ἐπιτεχνᾶται τοιόνδε. (4) Λαγὸν μη-
χανησάμενος, καὶ ἀνασχίσας τούτου τὴν γαστέρα καὶ
οὐδὲν ἀποτίλας, ὥς δὲ εἶχε, οὕτω ἐσέθηκε βιβλίον, γρά-
ψας τὰ οἱ ἐδόκεε· ἀπορράψας δὲ τοῦ λαγοῦ τὴν γα-
στέρα, καὶ δίκτυα δούς ἄτε θηρευτῇ τῶν οἰκετῶν τῷ
πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς Πέρσας, ἐντειλάμενός
οἱ ἀπὸ γλώσσης διδόντα τὸν λαγὸν Κύρῳ ἐπεῖπαι αὐτο-
10 χειρή μιν διελέειν καὶ μηδένα οἱ ταῦτα ποιεῖντι πα-
ρεῖναι.

CXXIV. Ταῦτά τε δὴ ὧν ἐπιτελέα ἐγένετο, καὶ ὁ
Κῦρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν ἀνέσχισε. Εὐρὼν δὲ ἐν
αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐνεδὼν λαβὼν ἐπελέγετο. (2) Τὰ δὲ
15 γράμματα ἔλεγε τάδε, « ὦ παῖ Καμβύσει, σὲ γὰρ
θεοὶ ἐπορεύουσι· οὐ γὰρ ἂν κοτε ἐς τοσοῦτο τύχης ἀπί-
κευ· σύ νυν Ἀστυάγεα τὸν σευτοῦ φονέα τίσαι. Κατὰ
μὲν γὰρ τὴν τούτου προθυμίην τέθνηκας, τὸ δὲ κατὰ
θεοὺς τε καὶ ἐμὲ περιεῖς. (3) Τὰ σε καὶ πάλαι δο-
20 κέω πάντα ἐκμεμαθηκέναι, σέο τε αὐτοῦ πέρι, ὥς
ἐπρήχθη, καὶ οἷα ἐγὼ ὑπ' Ἀστυάγεω πέπονθα, ὅτι σε
οὐκ ἀπέκτεινα, ἀλλ' ἔδωκα τῷ βουκόλῳ. Σὺ νυν, ἢν
βούλῃ ἐμοὶ πείθεσθαι, τῆς περ Ἀστυάγης ἄρχει χώ-
ρης, ταύτης ἀπάσης ἄρξεις. (4) Πέρσας γὰρ ἀναπεί-
25 σας ἀπίστασθαι στρατηλάτεις ἐπὶ Μήδους· καὶ ἦν τε
ἐγὼ ὑπ' Ἀστυάγεω ἀποδεχθῶ στρατηγὸς ἀντία σεῦ,
ἔσται τοι τὰ σύ βούλῃ, ἦν τε τῶν τις δοκίμων ἄλλος
Μήδων· πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου καὶ
γενόμενοι πρὸς σέο Ἀστυάγεα κατατρέχειν πειρήσονται.
30 Ὡς ὧν ἐτοίμου τοῦ γε ἐνθάδε ἐόντος, ποίεις ταῦτα, καὶ
ποίεις κατὰ τάχος. »

CXXV. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἐφρόντιζε ὅτεω
τρόπῳ σοφωτάτῳ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι, φρον-
τίζων δὲ εὐρισκέ τε ταῦτα καιριώτατα εἶναι, καὶ ἐποίησε
35 δὴ ταῦτα. Γράψας ἐς βιβλίον τὰ ἐβούλετο, ἀλίην τῶν
Περσέων ἐποίησατο, μετὰ δὲ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ
ἐπιλεγόμενος ἔφη Ἀστυάγεά μιν στρατηγὸν Περσέων
ἀποδεικνύναι. « Νῦν, » ἔφη τε λέγων, « ὦ Πέρσαι,
προαγορεύω ὑμῖν παρεῖναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον. »
10 (2) Κῦρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε· ἔστι δὲ Περσέων
συχνὰ γένεα, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ὁ Κῦρος συνήλιε καὶ
ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων. (3) Ἔστι δὲ τάδε,
ἐξ ὧν ὅλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρσαι, Πασαργάδαι,
Μαράφιοι, Μάσπιοι. Τούτων Πασαργάδαι εἰσὶ ἀριστοί,
45 ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ φρήτρη, ἐνθεν οἱ βασιλεῖς
οἱ Περσεῖδαι γεγόνασιν. (4) Ἄλλοι δὲ Πέρσαι εἰσὶ οἷδε,
Πανθιαλαῖοι, Δηρουσιαῖοι, Γερμάνιοι. Οὗτοι μὲν πάν-
τες ἀροτῆρές εἰσι, οἱ δὲ ἄλλοι νομάδες· Δάοι, Μάρδοι,
Δροπικοὶ, Σαγάρτιοι.

50 CXXVI. Ὡς δὲ παρῆσαν ἅπαντες ἔχοντες τὸ προ-
ειρημένον, ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος, ἦν γὰρ τις χώρος τῆς
Περσικῆς ἁκανθώδους ὅσον τε ἐπὶ δεκτωκαίδεκα σταδίου
ἢ εἴκοσι πάντῃ, τοῦτόν σφι τὸν χώρον προεῖπε ἐξημε-
ρῶσαι ἐν ἡμέρῃ. (2) Ἐπιτελεσάντων δὲ τῶν Περσέων

sis versanti aperire consilium suum cupiens Harpagus,
quum aliter id efficere, custoditis itineribus, non posset,
tali usus est commento. (4) Leporem callide instruxit;
cujus ventri, ita rescisso ut nihil pilorum avelleret, prout
erat, indidit libellum, in quo quæ voluerat scripta erant :
tum, consulo rursus ventre, leporem atque retia, veluti
venatori, tradidit servorum fidissimo, eumque in Persas
misit, ore tenus hoc adjiciens mandatum, ut Cyro leporem
tradens simul diceret, necesse esse ut ille sua manu eum
exenteret, neque quisquam hoc facienti adsit.

CXXIV. His rebus ita perfectis, Cyrus acceptum leporem
aperit, et libellum in eo repertum perlegit, (2) in quo erant
perscripta hæc : « O fili Cambysis! quod te dii respiciunt;
hoc enim absque esset, numquam tam mira usus esses for-
tuna : tu nunc de Astyage, tuo interfectore, cape poenas.
Etenim ex hujus consilio tu perieras; decorum autem bene-
ficio et meo superes. (3) Quæ te omnia pridem puto co-
gnovisse, quum quæ tecum acta sunt, tum quæ ego ab
Astyage passus sum eo, quod te non occidi, sed pastori
tradidi. Tu nunc, si mea volueris consilia sequi, quibus
terris imperat Astyages, earum omnium rex eris. (4) Per-
suade Persis ut ab illo desciscant, exercitumque duc in
Mediam : et, sive ego ab Astyage dux adversus te fuero no-
minatus, sive alius quisquam nobilium Medorum, habebis
quæ voles. Nam primi hi ipsi ab illo deficient, et tecum
facientes, tollere Astyagem studebunt. Quare persuasus
parata tibi hic quidem esse omnia, fac quæ dixi, et fac
celeriter ! »

CXXV. His intellectis Cyrus secum deliberavit quo cal-
lidissimo modo Persas ad defectionem permoveret. Re delibe-
rata, commodissimum hoc ei visum est consilium, quo ni-
mirum etiam usus est. Conscripitis in libello quæ voluit,
concionem convocavit Persarum : tum aperiens libellum le-
gensque, ait, Astyagem sese ducem constituere Persarum.
« Nunc igitur, » perrexit dicere, « edico vobis, Persæ, præsto
sitis singuli cum falcibus. » (2) Hæc Cyrus pro concione
dixit. Sunt autem Persarum plura genera; quorum nonnulla
in concionem vocavit Cyrus, et ad deficiendum a Medis so-
licitavit. (3) Sunt autem ea hæc, e quibus alii omnes
Persæ pendent : Pasargadae, Maraphii, Maspil. Ex his nob-
lissimi sunt Pasargadae, in quibus est Achæmenidarum fa-
milia, ex qua reges Persidæ sunt prognati. (4) Alii vero
Persæ hi sunt : Panthialæi, Derusiæi, Germanii, qui omnes
agrorum culturam exercent; reliqui sunt nomades, Dai,
Mardi, Dropici, Sagartii.

CXXVI. Ut convenerunt omnes cum prædicto instru-
mento, ibi tum Cyrus, quum esset tractus Persicæ regionis
spinis obsitus, patens quaquaversum octodecim aut viginti
stadia, hunc tractum jussit illos eadem die cruncare. (2)
Proposito labore postquam perfuncti sunt Persæ, iterum

τὸν προκείμενον ἀέθλον, δεύτερά σφι προεῖπε ἐς τὴν ὑστεραίην παρεῖναι λελουμένους. Ἐν δὲ τούτῳ τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποιμένας καὶ τὰ βουκόλια ὁ Κῦρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσας ἐς τὸ αὐτὸ ἔθουε καὶ παρε-
 5 σκεύαζε ὡς δεζόμενος τῶν Περσέων τὸν στρατὸν, πρὸς δὲ οἴνῳ τε καὶ σιτίοις ὡς ἐπιτηδεωτάτοις. (3) Ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατακλίνας ἐς λειμῶνα εὐώχεε. Ἐπεῖτε δὲ ἀπὸ δείπνου ἔσαν, εἵρετό σφας ὁ Κῦρος κότερα τὰ τῇ προτεραίῃ εἶχον ἢ τὰ
 10 παρεόντα σφι εἶη αἰρετώτερα. (4) Οἱ δὲ ἔφασαν πολλὸν εἶναι αὐτῶν τὸ μέσον· τὴν μὲν γὰρ προτέρην ἡμέρην πάντα σφι κακὰ ἔχειν, τὴν δὲ τότε παρεούσαν πάντα ἀγαθὰ. (5) Παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κῦρος παρεγύμνου τὸν πάντα λόγον, λέγων, « ἄνδρες Πέρ-
 15 σαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει. Βουλομένοισι μὲν ἐμέο πείθεσθαι ἔστι τάδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ, οὐδὲνα πόνον δουλοπρεπέα ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δὲ ἐμέο πείθεσθαι εἰσὶ ὑμῖν πόνοι τῷ χιζῶ παραπλήσιοι ἀναρίθμητοι. (6) Νῦν ὦν ἐμέο πειθόμενοι γίνεσθε ἐλεύθεροι. Αὐτὸς τε
 20 γὰρ δοκέω θεῇ τύχῃ γεγονώς τάδε ἐς χεῖρας ἀγεσθαι, καὶ ὑμέας ἡγῆμαι ἄνδρας Μήδων εἶναι οὐ φλαυροτέρους οὔτε τὰλλα οὔτε τὰ πολέμια. Ὡς ὦν ἐχόντων ὧδε, ἀπίστασθε ἀπ' Ἀστυάγει τὴν ταχίστην. »

CXXVII. Πέρσαι μὲν νυν προστάττει ἐπιλαβόμενοι
 25 ἄσμενοι ἡλευθεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν ποιούμενοι ὑπὸ Μήδων ἀρχεσθαι· Ἀστυάγης δὲ ὡς ἐπύθετο Κῦρον πρήσσοντα ταῦτα, πέμψας ἄγγελον ἐκάλεσε αὐτόν. (2) Ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν ὅτι πρότερον ἦζοι παρ' ἐκείνου ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βουλήσεται.
 30 Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης Μήδους τε ὥπλισε πάντας, καὶ στρατηγὸν αὐτῶν ὥστε θεοβλαβῆς ἐὼν ἀπέδεξε Ἀρπαγον, λήθην ποιούμενος τὰ μιν ἐόργεε. (3) Ὡς δ' οἱ Μῆδοι στρατευσάμενοι τοῖσι Πέρσῃσι συνέμισγον, οἱ μὲν τινες αὐτῶν ἐμάχοντο, ὅσοι μὴ τοῦ
 35 λόγου μετέσχον, οἱ δὲ αὐτομόλεον πρὸς τοὺς Πέρσας, οἱ δὲ πλεῖστοι ἠθελοκάχεόν τε καὶ ἔφευγον.

CXXVIII. Διαλυθέντος δὲ τοῦ Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχυρῶς, ὡς ἐπύθετο τάχιστα ὁ Ἀστυάγης, ἔφη ἀπει-
 40 λῶν τῷ Κύρῳ, « ἄλλ' οὐδ' ὡς Κῦρός γε χαίρησιν. » (2) Τόσαῦτα εἰπας πρῶτον μὲν τῶν μάγων τοὺς ὄνειροπόλους, οἳ μιν ἀνέγνωσαν μετεῖναι τὸν Κῦρον, τούτους ἀνεσκόλοπισε, μετὰ δὲ ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Μήδων ἐν τῷ ἄστει, νέους τε καὶ πρεσβύτας ἄνδρας. (3) Ἐξαγαγὼν δὲ τούτους καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρσῃσι
 45 ἐσσιώθη, καὶ αὐτὸς τε Ἀστυάγης ἐζωγρήθη καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μήδων ἀπέβαλε.

CXXIX. Ἐόντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγῃ προστάς ὁ Ἀρπαγος κατέχειρε τε καὶ κατεχερτόμει, καὶ ἄλλα λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπεα, καὶ δὴ καὶ εἵρετό
 50 μιν πρὸς τὸ ἐωυτοῦ δείπνον, τό μιν ἐκείνος σαρκί τοῦ παιδὸς ἐθοίνησε, ὅτι εἶη ἢ ἐκείνου δουλοσύνη ἀντὶ τῆς βασιληίας. (2) Ὁ δὲ μιν προσιδὼν ἀντείρετο εἰ ἐωυτοῦ ποιεῖται τὸ Κύρου ἔργον. Ἀρπαγος δὲ ἔφη, αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα δὴ ἐωυτοῦ δικαίως εἶναι. (3)

cisdem prædixit, ut in posterum diem adessent loti. Interim vero Cyrus caprarum oviumque et boum greges patris sui omnes in unum congregatos mactavit paravitque, quippe Persarum exercitum hisce excepturus, et vino farinaceisque cibis commodissimis; (3) utque postridie convenerunt Persæ, recumbere in prato jussos lauto excepit epulo. Dein, postquam a cœna surrexerunt, quæsivit ex his Cyrus, utra optabiliora ipsis viderentur: quæ pridie habuerint, an præsentia? (4) Et illi, multum interesse, dixerunt: pridie enim omnia se mala habuisse, præsentem vero die bona omnia. (5) Id verbum adripiens Cyrus, rem omnem, quam eis propositurus erat, aperuit dicens: « Viri Persæ! ita vobis se res habet. Quod si me sequi volueritis, erunt vobis hæc et infinita alia bona, eritisque omnibus servilibus laboribus expertes: me vero sequi nolentibus erunt labores hesternis similes innumeri. (6) Nunc ergo, mihi dicto audientes, estote liberi! Nam et ego divina sorte ad hoc natus mihi videor, ut hæc bona in manus nostras congeram; et vos judico viros esse Medis non inferiores, quum aliis rebus, tum militari laude. Quæ quum ita sint, desciscite quam primum ab Astyage! »

CXXVII. Igitur Persæ, quum jam pridem ægre tulissent Medorum imperium, ducem nunc patronumque nacti, libenter in libertatem se vindicabant. Astyages vero, ut intellexit moliri hæc Cyrum, misso nuncio, eum ad se vocavit. (2) Cui renunciare nuncium jussit Cyrus, prius se adventurum, quam gratum futurum esset Astyagi. Quo audito Astyages Medos armavit cunctos, ducemque eis, velut divinitus mente percussus, præfecit Harpagum, oblitus quæ adversus illum patravrat. (3) Medi, in bellum profecti, ubi Persis ad manus venerunt, pars eorum, quicumque consilii non erant participes, pugnam inibant; alii vero ad Persarum transierunt partes; sed plerique ultro cessantes a pugna, fugam capessabant.

CXXVIII. Ita turpiter dissoluto Medorum exercitu, ut rem cognovit Astyages, minitans Cyro, ait: « At ne sic quidem gaudebit Cyrus. » (2) His dictis, primum magos somniorum interpretes, qui ei ut Cyrum dimitteret persuaserant, e palis suspendit: deinde Medos, qui in urbe relictii erant, armavit, juvenes provectionesque ætate viros. (3) Quibus eductis, prælio cum Persis inito, victus est: et ipse Astyages, amissis quos eduxerat Medis, vivus in hostium venit potestatem.

CXXIX. Tum captivo Astyagi adstans Harpagus, lætitia ob illius casum gestiens, insultavit; et quum alia in eum acerba dicteria conjecit, tum respiciens ad cœnam eam, qua filii carnes comedendas illi Astyages proposuerat, ex eo quæsivit, ecquid placeret ei servitus, qui modo rex fuisset? (2) Quem adspiciens Astyages, vicissim interrogavit, an suum faceret Cyri factum? Et Harpagus, suum merito censi, ait, factum; se enim ipsum de eo suscipiendo ad Cy-

Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέβαινε τῇ λόγῳ σκαιότατόν τε καὶ ἀδικοῦτατον εἶντα πάντων ἀνθρώπων, σκαιότατον μὲν γε, εἰ παρὲν αὐτῷ βασιλέα γενέσθαι, εἰ δὲ δι' ἑωυτοῦ γε ἐπρήχθη τὰ παρεόντα, ἄλλῳ περιέθηκε τὸ κράτος, ἀδικοῦτατον δὲ, ὅτι τοῦ δείπνου εἵνεκεν Μήδους κατεδούλωσε· εἰ γὰρ δὴ δεῖν πάντως περιθεῖναι ἄλλῳ τῇ βασιλείῃ καὶ μὴ αὐτὸν ἔχειν, δικαιοτέρον εἶναι Μήδων τῷ περιβαλέειν τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Περσέων· νῦν δὲ Μήδους μὲν ἀναιτίους τούτου εἶντας δούλους ἀντὶ δεσποτέων γεγενῆσθαι, Πέρσας δὲ δούλους εἶντας τὸ πρὶν Μήδων νῦν γεγενῆσθαι δεσπότας.

CXXX. Ἀστυάγης μὲν νυν βασιλεύσας ἐπ' ἔτεα πέντε καὶ τριήκοντα οὕτω τῆς βασιλείης κατεπαύθη, Μῆδοι δὲ ὑπέκυψαν Πέρσῃσι διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἄρξαντες τῆς ἀνω Ἄλως ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ' ἔτεα τριήκοντα καὶ ἑκατὸν δυῶν δέοντα, πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἤρχον. (2) Ὑστέρω μὲντοι χρόνῳ μετεμέλησέ τέ σφι ταῦτα ποιήσασι, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Δαρείου· ἀποστάντες δὲ ὀπίσω κατεστράφησαν μάχῃ νικηθέντες. Τότε δὲ ἐπ' Ἀστυάγῳ οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μήδοισι ἤρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίης. Ἀστυάγεα δὲ Κῦρος κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας εἶχε παρ' ἑωυτοῦ, ἐς δ' ἔτελεύτησε. (3) Οὕτω δὲ Κῦρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς καὶ ἐθαλίλευσε, καὶ Κροῖσον ὕστερον τούτων ἄρξαντα ἀδικίῃ κατεστρέψατο, ὡς εἰρηταί μοι τὸ πρότερον. Τοῦτον δὲ καταστρεψάμενος οὕτω πάσης τῆς Ἀσίης ἤρξε.

CXXXI. Πέρσας δὲ οἶδα νόμοισι τοιοσίδε χρεωμένους, ἀγάλματα μὲν καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιεῖμένους ἰδρύεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέρουσι, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνόμισαν τοὺς θεοὺς κατὰ περ οἱ Ἕλληνες εἶναι. (2) Οἱ δὲ νομίζουσι Διὶ μὲν ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐρέων ἀναβαίνοντες θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλεῦντες· οὐοῦσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. (3) Τούτοις μὲν δὲ μούνουσι οὐοῦσι ἀρχῇθεν ἐπιμεμαθήκασι δὲ καὶ τῇ οὐρανῇ θύειν, παρὰ τε Ἀσσυρίων μαθόντες καὶ Ἀραβίων. Καλεῖσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην Μύλιττα, Ἀράβιοι δὲ Ἀλιττα, Πέρσαι δὲ Μίτραν.

CXXXII. Θυσίῃ δὲ τοῖσι Πέρσῃσι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἥδε κατέστηκε. Οὔτε βωμοὺς ποιεῦνται οὔτε πῦρ ἀνακαίουσι μέλλοντες θύειν· οὐ σπονδῇ χρέονται, οὐκὶ αὐλῶ, οὐ πέμμασι, οὐκὶ οὐλῇσι. (2) Τῶν δὲ ὡς ἐκάστῳ θύειν θέλει, ἐς χῶρον καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτήνος καλεῖ τὸν θεόν, ἐστεφανωμένος τὸν τιήρην μυρσίνῃ μάλιστα. Ἐωυτῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθὰ· ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατεύχεται εὖ γίνεσθαι καὶ τῷ βασιλεί· ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἅπασι Πέρσῃσι καὶ αὐτὸς γίνεται. Ἐπεὶ δὲ διαμιστύλας κατὰ μέρεα τὸ ἱεῖον ἐψήσῃ τὰ κρέα, ὑποπάσας ποιήν ὡς ἀπαλωτάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον, ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὧν πάντα τὰ κρέα. (3) Διαθέντος δὲ αὐτοῦ μάγος ἀνὴρ παρεστὼς ἐπαεῖδει θεογο-

rum scripsisse. (3) Tum Astyages, longiorem exorsus sermonem, declaravit ineptissimum illum esse hominum omnium, simulque iniquissimum : ineptissimum quidem, qui, quum ipse potuisset rex evadere, si quoniam hæc res per ipsum gestæ sint, ad alium detulerit imperium : iniquissimum vero, quod propter cœnam istam Medos in servitutem conjecisset. Quodsi enim oportuisset in alium quempiam transferre imperium, seseque destituere; æquius fuisse Medorum alicui tribuere hoc bonum, quam cuiquam ex Persis. Nunc vero Medos, culpa vacantes, servos factos esse pro dominis; Persas autem, quum Medorum pridem fuissent servi, dominos eorum evasisse.

CXXX. Igitur Astyages, postquam quinque et triginta annos regnaverat, ita regno exutus est : Medi vero, propter huius acerbitem, Persis succubuerunt; postquam imperium superioris trans Halyn fluvium Asiæ per annos trecentos et duodetriginta tenuerant, demtis eis annis quibus penes Scythas fuerat imperium. (2) Postero quidem tempore pœnituit eos huius facti, desciveruntque a Dario : sed post defectionem denuo subacti sunt, prælio superati. Tunc Persæ cum Cyro, postquam regnante Astyage adversus Medos rebellarant, Asiæ regnum ab eo tempore obtinuerunt. Astyagem vero Cyrus, nullo alio malo adficiens, apud se tenuit donec vitam finiuit. (3) Hoc igitur modo et natus et educatus Cyrus regnum obtinuit, et post hæc Cræsum, qui ipsum adgredi cœperat, devicit, quemadmodum a me supra expositum est : quo superato, universæ Asiæ imperavit.

CXXXI. Persas vero hisce uti institutis compertum habeo. Simulacra et templa et altaria statuere nefas existimant; stultitiamque his, qui hoc faciunt, imputant : scilicet, ut mihi videtur, quod non humanæ similem naturam aut formam habere deos arbitrantur, sicuti Græci. (2) Illis igitur mos est, Jovi in summis montium jugis facere sacra, universum cœli orbem Jovem nominantibus. Faciunt autem et Soli sacra, et Lunæ, et Terræ, et Igni, et Aquæ, et Ventis. (3) Et his quidem solis numinibus a priscis inde temporibus sacra faciunt. Addidicerunt vero etiam Uraniæ sacrificare, ab Assyriis et Arabibus accepto ritu. Venerem autem Assyrii Mylitta nominant, Arabes vero Alitta; Persæ Mitran.

CXXXII. Sacrificiorum autem, quæ hisce diis peraguntur a Persis, talis est ratio. Nec altaria erigunt, nec ignem accendunt sacra facturi : libatione non utuntur, non tibia, non libis, non mola. (2) Ut cuique deo sacra quispiam vult facere, in locum mundum adducit victimam, deumque invocant, tiam myrto maxime cinctam gestans. Non est autem licitum, ut sibi soli bona precetur sacrificans : sed cunctis Persis atque regi ut bene sit, precatur; quippe in cunctorum Persarum numero et ipse continetur. Postquam in frustra dissecuit victimam, carnesque elixavit, substernit herbas quam tenerrimas, maxime trifolium, hisque carnes omnes imponit. (3) Quibus ita dispositis, vir magus adstans accinit theogoniam quampiam, qualem illi esse in-

νήν, οἷον δὴ ἐκεῖνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπακοιδὴν· ἀνευ γὰρ δὴ μάγου οὐ σφί νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. Ἐπισχὼν δὲ ὀλίγον χρόνον ἀποφέρεται ὁ θύσας τὰ κρέα, καὶ χρεῖται ὅ τι μιν ὁ λόγος αἰρεῖ.

6 CXXXIII. Ἡμέρην δὲ ἀπασέων μάλιστα ἐκείνην τιμᾶν νομίζουσι τῇ ἑκάστος ἐγένετο. Ἐν ταύτῃ δὲ πλέω δαῖτα τῶν ἄλλων δικαιοῦσι προτιθέσθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βοῦν καὶ ἵππον καὶ κάμηλον καὶ ὄνον προτιθέαται ὅλους ὀπτούς ἐν καμίνοις, οἱ δὲ πένητες 10 αὐτῶν τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων προτιθέαται. (2) Σίτοιισι δὲ ὀλίγοις χρέονται, ἐπιφορήμασι δὲ πολλοῖσι καὶ οὐκ ἁλέσι· καὶ διὰ τοῦτό φασι Πέρσαι τοὺς Ἑλληνας σιτεομένους πεινῶντας παύεσθαι, ὅτι σφί ἀπὸ δειπνου παραφορέσται οὐδὲν λόγου ἄξιον· εἰ δέ τι παραφέ- 15 ροιτο, ἐσθίοντας ἂν οὐ παύεσθαι. (3) Οἶνῳ δὲ κάρτα προσκείται, καὶ σφί οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι, οὐκ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου. Ταῦτα μὲν νυν οὕτω φυλάσσεται, μεθυσκόμενοι δὲ ἐώθασι βουλευέσθαι τὰ σπουδαιέστατα τῶν πρηγμάτων. (4) Τὸ δ' ἂν ἄδη σφί βουλευομένοις, 20 τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιθεῖ ὁ στέγαρχος, ἐν τοῦ ἂν ἐόντες βουλευόμενοι· καὶ ἢν μὲν ἄδη καὶ νήφουσι, χρέονται αὐτῷ, ἢν δὲ μὴ ἄδη, μετειῖσι. Τὰ δ' ἂν νήφοντες προβουλεύσωνται, μεθυσκόμενοι ἐπιδιαγινώσκουσι.

25 CXXXIV. Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι ὁδοῖσι, τῷδε ἂν τις διαγνοίῃ εἰ ὁμοῖοι εἰσι οἱ συντυγχάνοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους φιλέουσι τοῖσι στόμασι, ἢν δὲ ἢ οὐτερος ὑποδεέστερος ὀλίγῳ, τὰς 30 παρειὰς φιλέονται· ἢν δὲ πολλῷ ἢ οὐτερος ἀγενέστερος, προσπίπτων προσκυνεῖ τὸν ἕτερον. (2) Τιμέουσι δὲ ἐκ πάντων τοὺς ἀγχιστα ἐωυτῶν οἰκέοντας μετὰ γε ἐωυτούς, δεύτερα δὲ τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ κατὰ λόγον προβαίνοντες τιμέουσι· ἥκιστα δὲ τοὺς ἐωυτῶν ἐκαστάτῳ οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται, νομίζοντες ἐωυ- 35 τοὺς εἶναι ἀνθρώπων μακρῷ τὰ πάντα ἀρίστους, τοὺς δὲ ἄλλους κατὰ λόγον τὸν λεγόμενον τῆς ἀρετῆς ἀντέχεσθαι, τοὺς δὲ ἐκαστάτῳ οἰκέοντας ἀπ' ἐωυτῶν κακίστους εἶναι. (3) Ἐπὶ δὲ Μῆδων ἀρχόντων καὶ ἡρχε τὰ ἔθνεα ἀλλήλων, συναπάντων μὲν Μῆδοι καὶ τῶν 40 ἀγχιστα οἰκόντων σφίσι, οὗτοι δὲ καὶ τῶν ὁμούρων, οἱ δὲ μάλᾳ τῶν ἐχομένων. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρσαι τιμέουσι· προέβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχοντε καὶ ἐπιτροπεῦον.

CXXXV. Ξεινικά δὲ νόμια Πέρσαι προσίενται ἀν- 45 ὄρων μάλιστα. Καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα νομίσαντες τῆς ἐωυτῶν εἶναι καλλίῳ φορέουσι, καὶ ἐς τοὺς πολέμους τοὺς Αἰγυπτίους θώρηκας καὶ εὐπαθείας τε παντοδαπὰς πυνθανόμενοι ἐπιτηδεύουσι, καὶ δὴ καὶ ἀπ' Ἑλλήνων μαθόντες παισὶ μίσγονται. (2) Γαμέουσι 50 δ' ἑκάστος αὐτῶν πολλὰς μὲν κουριδίας γυναῖκας, πολλῷ δ' ἔτι πλεῦνας παλλακὰς κτέονται.

CXXXVI. Ἀνδραγαθίῃ δ' αὕτη ἀποδέδεκται, μετὰ τὸ μάχεσθαι εἶναι ἀγαθὸν, ὅς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖ- 55 δας· τῷ δὲ τοὺς πλείστους ἀποδείκνυντι δῶρα ἐκπέμ-

cantationem dicunt : nam absque mago non fas est illis sacra facere. Interjecto brevi tempore, qui sacra fecit, carnes aufert, eisque utitur prout ei ratio suadet.

CXXXIII. Dierum omnium eum maxime celebrare moris est Persis, quo quisque natus est. Eo die æquum censent copiosius epulum quam alias adponere : et fortunatiores quidem eo die bovem, equum, camelum aut asinum adponunt integrum, in camino assatum ; pauperiores vero minores adponunt pecudes. (2) Farinaceis cibariis paucis utuntur, obsoniis vero et secundis mensis multis, eisque non simul sed paulatim, inlatis. Quapropter Persæ dicunt, Græcos, quum cibum capiunt, desinere esurire ; quoniam post cœnam nihil amplius, quod alicujus momenti sit, eis adponitur : si quid enim porro adponeretur, a comedendo non esse cessaturos. (3) Vino largiter admodum indulgent : nec vero vomere illis licet, nec urinam mittere, alio præ- 5 sente ; atque hoc illi ita observant. Dum autem vino largius indulgent, interim de rebus maxime seriis deliberare consue- runt : (4) quod vero deliberantibus placuit, id ædium he- rus, apud quem habita est deliberatio, postridie ejus diei jejunis proponit. Quodsi jejunis idem placet, hoc utuntur ; sin minus, omittunt. Contra, quæ jejuni sobriique ante deliberaverunt, ea vino madidi recognoscunt.

CXXXIV. Si qui in via sibi mutuo obviam veniunt, hac re cognoscere aliquis potest utrum eadem conditione sint qui sibi occurrunt : nempe hi, salutationis loco, ora invicem osculantur. Quodsi alteruter paulo est inferior, osculantur genas ; si multo inferior, prostratus adorat alterum. (2) In honore autem habent, post sese mutuo, illos qui a se proxime habitant ; post hos, qui his finitimi ; et sic deinde in honore habendo pro rati ne progrediuntur : minimeque omnium in honore habent hos, qui ab ipsis longissime re- 10 moti vivunt. Scilicet se ipsos hominum omnium arbitrantur esse longe præstantissimos ; alios vero pro prædicta ratione virtutem colere ; denique, qui ab ipsis longissime habitent, esse ignavissimos. (3) Quoad vero penes Medos fuerat imperium, etiam populi alter alteri imperabant : cunctis quidem Medi, et præsertim his qui proxime eis habitabant ; hi vero, suis finitimis ; et illi rursus his qui eos proxime attingebant. Et pari quoque ratione Persæ in honore habent alios populos : nam similiter progrediendo alius populus alii præest, et in illum imperii partem aliquam sibi commissam exercet.

CXXXV. Peregrina autem instituta admittunt Persæ omnium hominum maxime. Etenim Medicam vestem, sua esse honestiorem existimantes, gestant ; et ad bella Ægyptiacos adoptarunt thoraces. Atque etiam voluptatum varia genera, ex aliis cognita, sectantur ; et quidem pueris etiam ad venerem utuntur, a Græcis edocti. (2) Ducunt autem eorum quisque legitimas uxores multas, multo vero etiam plures habent pellices.

CXXXVI. Strenuitas et boni viri officium apud eos, post bellicam virtutem, æstimatur, si quis multos progenit filios : et, qui plurimos edidit, huic quotannis dona mit-

πει βασιλεὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. Τὸ πολλὸν δ' ἡγάταται ἰσχυρὸν εἶναι. (2) Παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μῶνα, ἵππεύειν καὶ τοξεύειν καὶ ἀληθίζεσθαι. Πρὶν δὲ ἢ πενταέτης γένηται, οὐκ ἀπικνέεται ἐς ὄψιν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ παρὰ τῇσι γυναιξὶ δίαιταν ἔχει. (3) Τοῦδε δὲ εἵνεκεν τοῦτο οὕτω ποιεῖται, ἵνα ἦν ἀποθάνῃ τρεφόμενος, μηδεμίαν ἄσπιν τῷ πατρὶ προσβάλῃ.

CXXXVII. Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον, αἰνέω δὲ καὶ τόνδε, τὸ μὴ μῖσος αἰτίας εἵνεκεν μήτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μηδένα φονεύειν, μήτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδένα τῶν ἐσωτοῦ οἰκετῶν ἐπὶ μῖσος αἰτίῃ ἀνήκεστον πάθος ἔρδειν· ἀλλὰ λογισάμενος ἦν εὐρίσκη πλέω τε καὶ μέζω τὰ ἀδικήματα ἐόντα τῶν ὑπουργημάτων, οὕτω τῷ θυμῷ χρᾶται. (2) Ἀποκτεῖναι δὲ οὐδένα κω λέγουσι τὸν ἐσωτοῦ πατέρα οὐδὲ μητέρα, ἀλλ' ὅσοσα ἡδὴ τοιαῦτα ἐγένετο, πᾶσαν ἀνάγκην φασὶ ἀναζητούμενα ταῦτα ἀν εὐρεθῆναι ἢ τοὶ ὑποβολιμαῖα ἐόντα ἢ μοιχίδια· οὐ γὰρ δὴ φασὶ οἶκος εἶναι τὸν γε ἀληθῆως τοκέα ὑπὸ τοῦ ἐσω-
20 τοῦ παιδὸς ἀποθνήσκειν.

CXXXVIII. Ἄσπα δὲ σφι ποιεῖν οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. Αἰσχιστον δὲ αὐτοῖσι τὸ ψεύδεσθαι νενομίσταται, δεύτερα δὲ τὸ ὀφείλειν χρέος, πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἵνεκεν, μάλιστα δὲ ἀναγκαίην φασὶ εἶναι τὸν ὀφείλοντα καὶ τι ψεῦδος λέγειν. (2) Ὅς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπρην ἢ λεύκην ἔχῃ, ἐς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι ἄλλοις Πέρσησι· φασὶ δὲ μιν ἐς τὸν ἥλιον ἀμαρτόντα τι ταῦτα ἔχειν. (3) Ξεῖνον δὲ πάντα τὸν λαμβανόμενον ὑπὸ τούτων πολλοὶ ἐξελαύνουσι ἐκ τῆς χώρας, καὶ τὰς λευκάς περιστερὰς, τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἐπιφέροντες. Ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐνυρέουσι οὔτε ἐμπύουσι, οὐ χεῖρας ἐναπονίζονται, οὐδὲ ἄλλον οὐδένα περιορεύουσι, ἀλλὰ σέβονται ποταμούς· μάλιστα.

CXXXIX. Καὶ τόδε ἄλλο σφι ὧδε συμπέπτωκε γίνεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς λέληθε, ἡμέας μέντοι οὐ· τὰ οὐνόματά σφι ἐόντα ὁμοῖα τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπείῃ τελευτῶσι πάντα ἐς τὸ αὐτὸ γράμμα, τὸ Δωριεὲς μὲν σάν καλεῦσι, Ἴωνες δὲ σίγμα. Ἐς τοῦτο διζήμενος εὐρήσεις τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα, οὐ τὰ μὲν, τὰ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως.

CXL. Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως ἔχω περὶ αὐτῶν εἰδὼς εἶπαι· τὰδε μέντοι ὡς κρυπτόμενα λέγεται καὶ οὐ σαφηνέως περὶ τοῦ ἀποθανόντος, ὡς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσῃ οὐ νέκυς πρὶν ἂν ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἐλκυσθῇ. Μάγους μὲν γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ταῦτα ποιεῦντας· ἐμφανέως γὰρ δὴ ποιεῦσι. (2) Κατακηρώσαντες δὴ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι γῇ κρύπτουσι. Μάγοι δὲ χωρίδατι πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱρέων. (3) Οἱ μὲν γὰρ ἀγνεύουσι ἐμψυχον μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσι· οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτοχειρὶ πάντα πλὴν κυνὸς καὶ ἀνθρώπου κτείνουσι, καὶ ἀγώνισμα τοῦτο μέγα ποιεῦνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρμηκας τε καὶ ὄφεις καὶ τὰλλα ἔρπετα καὶ πετεινά. Καὶ

tuntur a rege. In multitudine enim existimant robur inesse.

(2) Puerorum institutio, a quinto anno incipiens usque in vicesimum, ad sola hæc tria refertur, equitare, arcu uti, et verum loqui. Priusquam quinquennis est puer, non venit in patris conspectum, sed apud mulieres vitam agit : (3) id ea sit caussa, ne, si dum ita educatur obit, dolorem adferat patri.

CXXXVII. Laudo equidem istud institutum : sed et hoc laudo, quod propter unam simplicem culpam nec rex ipse quemquam morte plectit, nec reliquorum Persarum quisquam unius culpæ caussa in aliquem suorum atrocius quiddam et irreparabile committit : sed, subductis rationibus, postquam plura et majora esse delicta reperit quam præstita officia, sic demum iræ indulget. (2) Ut autem patrem aliquis aut matrem occiderit, id vero numquam aiunt accidisse : sed quæcumque talia adhuc facta sint, utique necesse esse aiunt, ut caussa curatius cognita reperiantur commissæ ea esse aut a supposititiis aut adulterino sanguine natis; nec enim veri simile esse, ut, qui vere pater fuerit, a proprio filio occidatur.

CXXXVIII. Quæcumque vero illis facere non licet, ea nec dicere licitum est. Turpissimum autem apud eos habetur, mendacium dicere; alterum post hoc, æs alienum habere; et hoc quidem quum aliis de caussis, tum quod necesse esse aiunt, ut, qui æs alienum habet, etiam subinde mendacium dicat. (2) Si quis e civibus lepra aut vitiligine est correptus, in urbem hic non intrat, nec cum aliis Persis consuetudinem habet. Dicunt autem, eo huic id accidisse, quod in Solem quidpiam deliquerit. (3) Peregrinum vero quemlibet, qui tali morbo laborat, frequentes terra ejiciunt : etiam columbas albas exturbant, eodem malo eas laborare existimantes. In fluvium neque immingunt, neque exspuunt, nec manus in eo abluunt, nec alium hæc facere patiuntur : sed fluvios præcipue colunt.

CXXXIX. Porro hoc aliud habent Persæ, quod ipsos quidem latet, at nos non præterit. Scilicet nomina eorum, quæ corporibus vel magnificentiae cujusque ipsorum respondent, desinunt omnia in eandem literam, quam Doræ San, Iones Sigma vocant. In hanc literam, si volueris inquirere, reperies desinere Persarum nomina, non unum et alterum, sed pariter omnia.

CXL. Hæc habui quæ de Persis citra dubitationem benignus dicerem. Istud vero ut occultum refertur, nec satis aperte, quod ad vita functos spectat; scilicet, non prius sepeliri hominis Persæ cadaver, quam ab ave aut a cane sit discerptum. Et Magis quidem esse hoc institutum, certo scio : faciunt enim aperte. (2) Cæterum cera obductum cadaver terra condunt Persæ. Magi vero multum, quum ab aliis hominibus differunt, tum a sacerdotibus Ægyptiorum. (3) Hi enim nefas existimant, quidquam vivum necare, præter ea quæ diis immolant : Magi vero omnia manu sua occidunt, excepto cane atque homine; et in hoc studium etiam magnum ponunt, necantes perinde et formicas et angues, et alia reptilia atque volucra. Sed utcumque se

ἀμφὶ μὲν τῷ νόμῳ τούτῳ ἔχεται ὡς καὶ ἀρχὴν ἐνομί-
σθη, ἀνείμι δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον.

CXLI. Ἴωνες δὲ καὶ Αἰολέες, ὡς οἱ Λυδοὶ τάχιστα
κατεστράφατο ὑπὸ Περσέων, ἔπεμπον ἀγγέλους ἐς Σάρ-
5 δις παρὰ Κύρον, ἐθέλοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι τοῖσι
καὶ Κροίσῳ ἔσαν κατήκοι. (2) Ὁ δὲ ἀκούσας αὐτῶν
τὰ προΐσχοντο, ἔλεξέ σφι λόγον, ἄνδρα φὰς αὐλητὴν ἰ-
δόντα ἰχθῦς ἐν τῇ θαλάσῃ αὐλέειν, δοκέοντά σφας ἐξε-
λεύσεσθαι ἐς γῆν· ὡς δὲ ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος, λαβείν
10 ἀμφίβληστρον καὶ περιβαλέειν τε πλῆθος πολλὸν τῶν
ἰχθύων καὶ ἐξειρύσαι, ἰδόντα δὲ παλλομένους εἶπαι ἄρα
αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθῦς, « παύεσθέ μοι ὀρχεόμενοι, ἐπεὶ
οὐδ' ἐμέο αὐλέοντος ἠθέλετε ἐκβαίνειν ὀρχεόμενοι. »
(3) Κύρος μὲν τοῦτον τὸν λόγον τοῖσι Ἴωσι καὶ τοῖσι
15 Αἰολεῦσι τῶνδε εἵνεκεν ἔλεξε, ὅτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον
αὐτοῦ Κύρου δεηθέντος δι' ἀγγέλων ἀπίστασθαι σφας
ἀπὸ Κροίσου οὐκ ἐπέειπον, τότε δὲ κατεργασμένων τῶν
πρηγμάτων ἔσαν ἐτοῖμοι πείθεσθαι Κύρῳ. (4) Ὁ μὲν
δὴ ὀργῇ ἐχόμενος ἔλεγέ σφι τάδε, Ἴωνες δὲ ὡς ἤκουσαν
20 τούτων ἀνενειχθέντων ἐς τὰς πόλεις, τείχεά τε περι-
βάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνελέγοντο ἐς Πανιώνιον οἱ ἄλ-
λοι πλὴν Μιλησίων· πρὸς μούρους γὰρ τούτους ὄρχιον
Κῦρος ἐποίησάτο ἐπ' οἷσι περ ὁ Λυδός. Τοῖσι δὲ λοι-
ποῖσι Ἴωσι ἔδοξε κοινῶ λόγῳ πέμπειν ἀγγέλους ἐς
25 Σπάρτην, δεησομένους Ἴωσι τιμωρέειν.

CXLII. Οἱ δὲ Ἴωνες οἷτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιον
ἔστι, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὠρέων ἐν τῇ καλλίστῃ
ἐτύγγανον ἰδρυσάμενοι πόλεις πάντων ἀνθρώπων τῶν
ἡμεῖς ἴδμεν· οὔτε γὰρ τὰ ἄνω αὐτῆς χωρία τούτῳ ποιεῖ
30 τῇ Ἰωνίῃ οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἡῶ οὔτε τὰ
πρὸς τὴν ἐσπέρην, τὰ μὲν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ ὑγροῦ
πιεζόμενα, τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ αὐχμώδεος.
(2) Γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὔτοι νενομίσασιν, ἀλλὰ
τρόπους τέσσερας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐτῶν
35 πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην, μετὰ δὲ Μυοῦς
τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοικέονται
κατὰ ταῦτά διαλεγόμεναί σφι· αἶδε δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ,
Ἐφεσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φω-
καία. (3) Αὗται δὲ αἱ πόλεις τῇσι πρότερον λεχθείησι
40 ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδέν, σφίσι δὲ ὁμοφωνέουσι.
Ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν αἱ δύο μὲν
νήσους οἰκέονται, Σάμον τε καὶ Χίον, ἡ δὲ μία ἐν τῇ ἡ-
πείρῳ ἱδρύεται, Ἐρυθραί. (4) Χῖοι μὲν νυν καὶ Ἐρυ-
θραῖοι κατὰ τούτῳ διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἐσωτῶν
45 μούνοι. Οὔτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσερες γίνονται.

CXLIII. Τούτων δὴ ὧν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι
μὲν ἔσαν ἐν σκέπῃ τοῦ φόβου, ὄρχιον ποιησάμενοι, τοῖσι
δὲ αὐτῶν νησιώτῃσι ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες
ἔσαν καὶ Περσέων κατήκοι οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυ-
βάται. (2) Ἀπεσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων
50 οὔτοι κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, ἀσθενέος δὲ ζόντος τοῦ παντός
τότε Ἑλληνικοῦ γένους, πολλῶν δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν
ἐθνέων τὸ Ἰωνικὸν καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ
Ἀθῆναι, ἦν οὐδέν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. (3) Οἱ μὲν

habeat instituti istius genuina ratio, hac hactenus : redeo
ad superiorem narrationem.

CXLI. Simul atque Lydi subacti a Persis fuere, Iones
Æolesque legatos Sardes miserunt ad Cyrum, volentes eis-
dem conditionibus imperio ejus esse subjecti, quibus Croeso
paruerant. (2) At ille, auditis eorum postulatis, fabulam
eis narravit hujusmodi : Fuit olim tibicen, inquit, qui,
piscibus conspectis in mari, tibia cecinit, ratus illos in ter-
ram esse egressuros. Is ubi spe frustratum se vidit, capit
rete, et ingentem piscium numerum reti inclusum extraxit.
Quos ubi vidit palpitantes, dixit eis : « Desinite nunc saltare,
quum, me tibia canente, egredi saltareque nolueritis. » (3)
Hanc fabulam Ionibus Æolibusque hac causa Cyrus pro-
posuit, quoniam ante id tempus Iones, per legatos invitati
a Cyro ut a Croeso desciscerent, non paruerant ; et tunc de-
mum, confectis rebus, ad parendum Cyro erant parati.
(4) Ille igitur, ira commotus, ista eis respondit. Quo re-
sponso ad Ionum civitates relato, muris singuli oppida sua
cingebant, et ad Panionium congregabantur reliqui omnes
præter Milesios ; cum his enim solis Cyrus fœdus fecerat
eisdem conditionibus quibus olim Lydus. Reliquis vero
Ionibus placuit communi consilio Spartam legatos mittere,
qui rogarent Spartanos ut Ionibus auxilio venirent.

CXLII. Iones hi autem, quorum est etiam Panionium il-
lud, præ omnibus quos novimus hominibus oppida condita
tenebant in terræ tractu temperie cæli aerisque longe præ-
stantissimo. Etenim neque locorum superius sitorum ea-
dem ratio est atque Ionæ, neque inferius sitorum ; nec eo-
rum quæ orientem spectant, nec quæ occidentem : quorum
alia frigore aut humiditate premuntur, alia æstu et siccitate.
(2) Lingua autem non utuntur eadem, sed quatuor modis
deflexionum [*dialectis*]. Prima civitatum Miletus versus me-
ridiem sita est ; dein Myus et Priene : et hæc quidem in Caria
sitæ sunt, et dialecto utuntur eadem. Istæ vero in Lydia :
Ephesus, Colophon, Lebedus, Teos, Clazomenæ, Pho-
cæa. (3) Atque hæc civitates, ad sermonis characterem
quod attinet, cum illis, quas ante nominavi, nihil commune
habent, sed inter se conveniunt. Supersunt tres Ionica
civitates, quarum duæ insulas incolunt, Samum atque
Chium : tertia in continente sita est, Erythræ. (4) Ex his
Chii et Erythraei eadem utuntur dialecto ; Samii vero sua,
ab aliis diversa. Hi sunt quattuor sermonis characteres.

CXLIII. Horum igitur Ionum Milesii tuti a metu erant,
utpote fœdus cum Cyro pacti. Qui autem ex eisdem insu-
las incolebant, ne illi quidem quidquam metuebant : nec-
dum enim eo tempore Phœnices Persarum imperio erant
subjecti, nec Persæ ipsi mare exercebant. (2) Separaverant
se autem hi Iones (*Milesii*) a ceteris Ionibus, non aliam ob
causam, nisi quod, quum universa tunc stirps Hellenica
infirmas esset, populorum omnium infirmissimus et minimi
momenti fuerit Ionicus : nam, præter Athenas, nulla alia
erat eorum civitas notabilis. (3) Quare et alii Iones et

νυν ἄλλοι Ἴωνες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφυγον τὸ οὖνομα, οὐ βουλόμενοι Ἴωνες κεκληῖσθαι, ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονται μοι οἱ πολλοὶ αὐτῶν ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὖνόματι· αἱ δὲ δώδεκα πόλεις αὗται τῷ τε οὖνόματι ἡγάλλοντο καὶ ἱρὸν ἰδρύσαντο ἐπὶ σφείων αὐτέων, τῷ οὖνομα ἔθεντο Πανιώνιον, ἐβουλεύσαντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμῶσι ἄλλοισι Ἴώνων (οὐδ' ἐδεήθησαν δὲ οὐδαμοὶ μετασχεῖν ὅτι μὴ Σμυρναῖοι).

CXLIV. κατὰ περ οἱ ἐκ τῆς πενταπόλιος νῦν χώ-
10 ρης Δωριεῖς, πρότερον δὲ ἑξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης καλυμμένης, φυλάσσονται ὧν μηδαμῶς ἐσδέξασθαι τῶν προσοίκων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπικὸν ἱρὸν, ἀλλὰ καὶ σφείων αὐτέων τοὺς περὶ τὸ ἱρὸν ἀνομήσαντας ἐξεκλήϊσαν τῆς μετοχῆς. (2) Ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀ-
15 πόλλωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκέους τοῖσι νικῶσι, καὶ τούτους χρὴν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱροῦ μὴ ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατιθέμεναι τῷ θεῷ. Ἀνὴρ ὧν Ἀλικαρνησεὺς, τῷ οὖνομα ἦν Ἀγασικλῆς, νικήσας τὸν νόμον κατηλόγησε, φέρων δὲ πρὸς τὰ ἑωυτοῦ οἰκία προσ-
20 επασσάλευσε τὸν τρίποδα. (3) Διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ πέντε πόλεις, Λίνδος καὶ Ἰήλυσός τε καὶ Κάμειρος καὶ Κῶς τε καὶ Κνίδος, ἐξεκλήϊσαν τῆς μετοχῆς τὴν ἑκτὴν πόλιν Ἀλικαρνησόν. Τούτοις μὲν νυν ταύτην τὴν ζημίην οὗτοι ἐπέθηκαν.

CXLV. Δοκέουσι δὲ μοι δώδεκα πόλεις ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες καὶ οὐκ ἐθέλῃσαι πλεῦνας ἐσδέξασθαι τοῦδε εἵ-
νεκεν, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελοποννήσῳ οἴκεον, δώδεκα ἦν αὐτῶν μέρεα, κατὰ περ νῦν Ἀχαιῶν τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας δώδεκά ἐστι μέρεα, (2) Πελλήνη μὲν γε πρώτη
30 πρὸς Σικυῶνος, μετὰ δὲ Αἰγείρα καὶ Αἰγαί, ἐν τῇ Κράθις ποταμὸς ἀένανός ἐστι, ἀπ' ὅθεν ὁ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὖνομα ἔσχε, καὶ Βοῦρα καὶ Ἑλίκη, ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὑπ' Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσσωθέντες, καὶ Αἰγίον καὶ Ῥύπες καὶ Πατρέες καὶ Φαρέες καὶ Ὠλενος, ἐν
35 τῷ Πείρῳ ποταμῷ μέγας ἐστὶ, καὶ Δύμη καὶ Τριταῖ-
έες, οἱ μῦθοι τούτων μεσόγαυοι οἰκεῖν.

CXLVI. Ταῦτα δώδεκα μέρεα νῦν Ἀχαιῶν ἐστὶ καὶ τότε γε Ἴώνων ἦν. Τούτων δὲ εἵνεκεν καὶ οἱ Ἴωνες δώδεκα πόλεις ἐποιήσαντο, ἐπεὶ ὥς γέ τι μᾶλλον οὐ-
40 τοι Ἴωνές εἰσι τῶν ἄλλων Ἴώνων ἢ κάλλιόν τι γεγόνασι, μωρίῃ πολλῇ λέγειν· τῶν Ἀβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα, τοῖσι Ἰωνίης μετὰ οὐδὲ τοῦ οὖνόματος οὐδὲν, Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοι ἀναμεμίσχονται καὶ Καδμεῖοι καὶ Δρύοπες καὶ Φωκέες ἀπο-
45 δάσμιοι καὶ Μολοσσοὶ καὶ Ἀρχάδες Πελασγοὶ καὶ Δωριεῖς Ἐπιδαῦριοι, ἀλλὰ τε ἔθνεα πολλὰ ἀναμεμίσχονται. (2) οἱ δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πρυτανηίου τοῦ Ἀθηναίων ὀρηθέντες καὶ νομίζοντες γενναϊότατοι εἶναι Ἴώνων, οὗτοι δὲ οὐ γυναῖκας ἡγάγοντο ἐς τὴν ἀποικίην, ἀλλὰ Καεί-
50 ρας ἔσχον, τῶν ἐφόνευσαν τοὺς γονέας. (3) Διὰ τοῦτον δὲ τὸν φόνον αἱ γυναῖκες αὗται νόμον θέμεναι σφίσι αὐτῇσι ὄρκους ἐπήλασαν καὶ παρέδοσαν τῇσι θυγατράσι, μὴ κοτε δημοσιτῆσαι τοῖσι ἀνδράσι μηδὲ οὖνόματι βῶ-
σαι τὸν ἑωυτῆς ἄνδρα, τοῦδε εἵνεκεν ὅτι ἐφόνευσαν σφείων

HERODOTUS.

ipsi Athenienses nomen etiam fugiebant, nec Iones volebant adpellari: immo etiam nunc plerosque eorum pudet huius nominis. Sed duodecim illae civitates gaudebant hoc nomine, et separatim ab aliis templum sibi statuerunt, cui Panionio imposuere nomen; decreveruntque nullos alios Ionas participes illius facere: nec vero etiam alii, ut in consortium reciperentur, petivere, praeter Smyrnaeos.

CXLIV. Simili ratione Dorienses, Pentapolin quae nunc vocatur incolentes, quae olim eadem Hexapolis nominata erat, cavent ne alios ullos ex finitimis Doriensibus in Triopici templi communionem recipiant; verum etiam suo de numero eos, qui adversus id templum scelus admiserant, communionem excluderunt. (2) Nam quum in ludis Triopii Apollinis ex prisco instituto aurei tripodes donarentur victoribus; quos tripodas qui acceperant, his non licebat eos extra templum exportare, sed ibidem deo dedicare oportebat; civis quidam Halicarnassensis, cui nomen erat Agasicles, victoriam quum reportasset, sprete lege domum suam detulit tripodem et clavis ibi adfixit. (3) Hanc ob culpam quinque civitates, Lindus, Ialysus, Camirus, Cos et Cnidus, sextam civitatem Halicarnassum communionem excluderunt. Talem illi his poenam infligere.

CXLV. Quod autem duodecim civitates confecerunt Iones, nec plures voluerunt recipere, id ea causa fecisse mihi videntur, quod etiam, quo tempore in Peloponneso habitaverant, totidem eorum fuerant regiones; quemadmodum nunc Achaeorum, qui Ionas expulerunt, duodecim regiones sunt: (2) prima Pellene, haud procul Sicyon; dein Aegira, et Aegae, in qua est Crathis amnis perennis, a quo et ille in Italia nomen accepit; tum Bura, et Helice, in quam confugerant Iones ab Achaeis praelio superati; et Aegium, et Rhympes, et Patrenses, et Pharenses, et Olenus, in qua Pirus est amnis ingens; et Dyme et Tritaenses, qui soli ex istis omnibus mediterranea habitant.

CXLVI. Hae sunt nunc duodecim Achaeorum regiones, quae olim ibi Ionum fuerant: qua nimirum de causa etiam in Asia duodecim civitates confecerunt: nam, esse hos magis Ionas quam reliqui Iones, aut nobiliori quadam stirpe oriundos, id vero dicere magna foret stultitia. Sunt enim horum quidem haud minima pars Abantes ex Euboea, quibus nihil cum Ionia aut cum nomine isto commune est: admixti porro eis sunt Minyae Orchomenii, et Cadmei, et Dryopes, et Phocenses, qui a popularibus suis se sejunxerunt, et Molossi, et Arcades Pelasgi, et Dorienses Epidaurii; denique multae aliae gentes illis immixtae sunt. (2) Qui vero eorum ex Athenarum prytaneo sunt profecti, nobilissimique censentur esse Ionum, hi vero uxores secum in coloniam non adduxerant, sed Caricas habebant uxores, quarum parentes occiderant. (3) Quam ob eandem mulieres hae legem sibi, juramento firmatam, imposuerunt, filiasque suis tradiderunt, ne unquam cum maritis caperent cibum, nec maritum suum ulla nomine compellaret; hanc

τοὺς πατέρας καὶ ἀνδρας καὶ παῖδας καὶ ἐπειτεν ταῦτα ποιήσαντες αὐτῇσι συνοίκεον. Ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα ἐν Μιλήτῳ.

CXLVII. Βασιλέας δὲ ἐστήσαντο οἱ μὲν αὐτῶν Λυκίους ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἱππολόχου γεγονότας, οἱ δὲ Καύκωνας Πυλίους ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου, οἱ δὲ καὶ συναμφοτέρους. Ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ οὐνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἰώνων, ἐστῶσαν δὲ καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες· εἰσὶ δὲ πάντες Ἴωνες, ὅσοι ἀπ' Ἀθηνέων γεγόνασιν καὶ Ἀπατούρια ἄγουσι ὁρτῇ. (2) Ἄγουσι δὲ πάντες πλὴν Ἐφεσίων καὶ Κολοφωνίων· οὗτοι γὰρ μόνον Ἰώνων οὐκ ἄγουσι Ἀπατούρια, καὶ οὗτοι κατὰ φόνου τινὰ σκῆψιν.

CXLVIII. Τὸ δὲ Πανιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης γῆρος ἱρὸς, πρὸς ἄρκτον τετραμμένος, κοινῇ ἐξαραιρημένος ὑπ' Ἰώνων Ποσειδέωνι Ἑλικωνίῳ. (2) Ἡ δὲ Μυκάλη ἐστὶ τῆς ἡπείρου ἄκρη πρὸς ζέφυρον ἀνεμὸν κατήκουσα Σάμῳ, ἐς τὴν συλλεγόμενοι ἀπὸ τῶν πολλῶν Ἴωνες ἄγεσκον ὁρτῇ τῇ ἔθεντο οὐνομα Πανιώνια. (3) Πεπόνθασιν δὲ οὗτι μόνον αἱ Ἰώνων ὁρταὶ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων πάντων ὁμοίως πᾶσαι ἐς τὸ αὐτὸ γράμμα τελευτῶσι, κατὰ περ τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα.

CXLIX. Αὗται μὲν αἱ Ἰάδες πόλεις εἰσι· αἶδε δὲ αἱ Αἰολίδες, Κύμη ἡ Φρικωνίς καλευμένη, Λήρισαι, Νέον τεῖχος, Τῆμος, Κίλλα, Νότιον, Αἰγίροεσσα, Πιτάνη, Αἰγαῖαι, Μύρινα, Γρύνεια. (2) Αὗται ἑνδεκα Αἰολέων πόλεις αἱ ἀρχαῖαι· μία γὰρ σφειν παρελύθη ὑπ' Ἰώνων, Σμύρνη· ἔσαν γὰρ καὶ αὗται δωδέκα αἱ ἐν τῇ ἡπείρῳ. Οὗτοι δὲ οἱ Αἰολεὺς χώραν μὲν ἔτυχον χτίσαντες ἀμείνω Ἰώνων, ὧρέων δὲ ἤκουσαν οὐκ ὁμοίως.

CL. Σμύρνην δὲ ὧδε ἀπέβαλον Αἰολεὺς. Κολοφωνίους ἀνδρας στάσι ἐσσωθέντας καὶ ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος ὑπεδέξαντο. Μετὰ δὲ οἱ φυγάδες τῶν Κολοφωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους ὁρτῇ ἔξω τεῖχος ποιευμένους Διονύσω, τὰς πύλας ἀποκληίσαντες ἔσχον τὴν πόλιν. (2) Βωθησάντων δὲ πάντων Αἰολέων ὁμολογίῃ ἐχρήσαντο, τὰ ἐπιπλα ἀποδόντων τῶν Ἰώνων ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. Ποιησάντων δὲ ταῦτα Σμυρναίων ἐπιδηλιοντό σφας αἱ ἑνδεκα πόλεις καὶ ἐποιήσαντο σφείων αὐτέων πολιήτας.

CLI. Αὗται μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλεις, ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων· κεχωρίδεται γὰρ αὗται. Αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι πέντε μὲν πόλεις τὴν Λέσβον νέμονται (τὴν γὰρ ἑκτὴν ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκομένην Ἀρίσβαν ἡνδραπόδισαν Μηθυμναῖοι, ἐόντας ὁμαίμους), ἐν Τενέδῳ δὲ μία οἰκέεται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν νήσοισι καλευμένῃσι ἄλλη μία. (2) Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ Τενεδίοισι, κατὰ περ Ἰώνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι, ἦν δεινὸν οὐδέν· τῇσι δὲ λοιπῇσι πόλισι ἕαδε κοινῇ ἰῶσι ἔπεσθαι τῇ ἂν οὗτοι ἐξηγέωνται.

CLII. Ὡς δὲ ἀπείκοντο ἐς τὴν Σπάρτην τῶν Ἰώνων καὶ Αἰολέων οἱ ἄγγελοι (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα περυσόμενα), εἶλοντο πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαέα, τῷ οὐνομα ἦν Πύθερμος. Ὁ δὲ πορφύρεόν τε εἶμα πε

ob caussam, quod ipsarum parentes maritosque et liberos illi occidissent, et dein patrato hoc facinore ipsas duxissent uxores. Haec autem Mileti facta erant.

CXLVII. Reges vero sibi constituerant, alii Lycios, a Glauco Hippolochi filio oriundos; alii Cauconas Pylios, a Codro Melanthi filio; alii ex utroque genere. Enimvero nomen hi tuentur aliquanto acrius quam reliqui Iones. Sint vero etiam ipsi maxime genuini Iones: sunt tamen Iones omnes, quicumque ex Attica oriundi sunt, et Apaturia celebrant: (2) celebrant autem hoc festum omnes, exceptis Ephesiis et Colophonis; hi enim soli ex Ionibus Apaturia non celebrant, idque ob caedis quandam quam afferunt caussam.

CXLVIII. Est autem Panionium sacer locus Mycalae, septentrionem spectans, communi Ionum consilio Neptuno Heliconio dedicatus. (2) Mycale autem promontorium est continentis, ab occidente Samum versus porrectum. Huc convenientes e civitatibus omnibus Iones festum celebrabant, quod Panionia nominabant. (3) Habent hoc autem non solum Ionum festa, sed etiam Graecorum omnium: ut eorum nomina in eandem desinant literam, quemadmodum etiam Persarum nomina.

CXLIX. Haec igitur, quas dixi, Ionum sunt civitates. Aelides vero civitates haec sunt: Cyme, Phriconis cognominata, Larissae, Neotichos, Temnus, Cilla, Notium, Aegiroessa, Pitane, Aegae, Myrina, Grynea. (2) Haec sunt undecim Aelensium civitates antiquae: una enim eis adempta est ab Ionibus, Smyrna. Fuerant enim et haec civitates duodecim, in continente omnes sitae. Colebant autem hi Aelenses regionem, cui solum praestantius quam Ionum, ceterum caeli temperie Ionum regioni erat inferior.

CL. Smyrnam vero tali modo amiserant Aelenses. Cives Colophonios, qui in popularium seditione inferiores discesserant, patriaeque fuerant pulsi, intra urbem suam receperunt. Post haec iidem exsules Colophonii, observato die quo Smyrnaei Baccho extra muros sacra faciebant, oclusis portis urbem tenere. (2) Dein succurrentibus Aelensibus cunctis, fit pactum hac conditione, ut Iones omnia quae moveri possent Aelensibus redderent, Aelenses Smyrnam relinquerent. Quo facto, reliquae undecim civitates Smyrnaeos inter se dispertitae, in civium numerum receperunt.

CLI. Haec sunt igitur Aelensium civitates in continente sitae, praeter eas quae Idam incolunt; haec enim ab illis separatae sunt. Qui vero insulas obtinent, eorum quinque civitates Lesbum incolunt: nam sextam, quam in Lesbo condiderant, Arisbam, Methymnaei in servitutem redegerunt, quum essent consanguinei. In Tenedo vero una habitatur civitas; et in Centum-insulis quae vocantur, itidem una. (2) Lesbii igitur et Tenedii, quemadmodum Iones insulas incolentes, nihil metuebant: reliquis vero civitatibus communi consilio placuit Ionas sequi, quocumque hi ducerent.

CLII. Spartam ut venerunt Ionum Aelensiumque legati, (celeriter enim haec conficiebantur), oratorem qui nomine omnium verba faceret delegerunt civem Phocaeensem, cui nomen erat Pythermus. Et ille purpureo amictus pallio, quo

ριβαλόμενος, ὥς ἂν πυνθανόμενοι πλείστοι συνέλθοιεν Σπαρτιητέων, καὶ καταστάς ἔλεγε πολλὰ τιμωρέειν ἑωυτοῖσι χρηρίζων. (2) Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐ κως ἤκουον, ἀλλ' ἀπέδοξέ σφι μὴ τιμωρέειν Ἴωσι. Οἱ μὲν δὴ ἀπαλλάσσοντο, Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπώσάμενοι τῶν Ἰώνων τοὺς ἀγγέλους ὁμῶς ἀπέστειλαν πεντηκοντέρῳ ἀνδρας, ὥς μὲν ἔμοι δοκεῖ, κατασκόπους τῶν τε Κύρου πρηγμάτων καὶ Ἰωνίης. (3) Ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς Φώκαιαν ἔπεμπον ἐς Σάρδεις σφέων αὐτῶν τὸν δοκιμώτατον, τῇ οὐνομᾷ ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων ῥῆσιν, γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίαν πόλιν σιναμωρέειν ὥς αὐτῶν οὐ περιοφόμενων.

CLIII. Ταῦτα εἶπαντος τοῦ κήρυκος, λέγεται Κύρον ἐπείρεσθαι τοὺς παρεόντας οἱ Ἑλλήνων τίνες ἐόντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι καὶ κόσιοι πλῆθος ταῦτα ἑωυτῶν προαγορεύουσι. (2) Πυνθανόμενον δὲ μιν εἶπαι πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιήτην, « οὐκ ἔδειςά κω ἀνδρας τοιούτους, τοῖσί ἐστι χῶρος ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδεδωγμένος ἐς τὸν συλλεγόμενοι ἀλλήλους ὁμνύντες ἔξαπατῶσι. Τοῖσι, ἦν ἐγὼ ὑγιαίνω, οὐ τὰ Ἰώνων πάθεα ἔσται ἔλλεσχα, ἀλλὰ τὰ οἰκήτῃα. » (3) Ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἑλλήνας ἀπέρριψε ὁ Κύρος τὰ ἔπεα, ὅτι ἀγοράς κτησάμενοι ὦνῃ τε καὶ πρήσι χρέονται· αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἀγορῇσι οὐδὲν ἐώθασιν χρέεσθαι, οὐδέ σφι ἔστι τὸ παράπαν ἀγορῇ. (4) Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρδεις Ταβάλῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν τὸν τε Κροΐσου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν Πακτῆι ἀνδρὶ Λυδῶ κομίζειν, ἀπῆλανε αὐτὸς ἐς Ἀγβάτανα, Κροῖσόν τε ἅμα ἀγόμενος καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιησάμενος τὴν πρώτην εἶναι. (5) Ἡ τε γὰρ Βαβυλών οἱ ἦν ἐμπόδιος καὶ τὸ Βάκτριον ἔθνος καὶ Σάκαι τε καὶ Αἰγύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπεῖχέ τε στρατηλατέειν αὐτὸς, ἐπὶ δὲ Ἴωνας ἄλλον πέμπειν στρατηγόν.

CLIV. Ὡς δὲ ἀπῆλασε ὁ Κύρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ Πακτῆς ἀπὸ τε Ταβάλου καὶ Κύρου, καταβάς δὲ ἐπὶ θάλασσαν, ἅτε τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ τῶν Σαρδίων, ἐπικούρους τε ἐμισθοῦτο καὶ τοὺς ἐπιθαλασσίους ἀνθρώπους ἐπειθε σὺν ἑωυτῶν στρατεύεσθαι. Ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδεις ἐπολιόρχεε Τάβαλον ἀπεργμένον ἐν τῇ ἀκροπόλει.

CLV. Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κύρος εἶπε πρὸς Κροῖσον τάδε, « Κροῖσε, τί ἔσται τὸ τέλος τῶν γινομένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοί, ὥς οἴκασιν, πρήγματα παρέχοντες καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. Φροντίζω μὴ ἄριστον ἢ ἐξανδραποδίσασθαι σφεας. (2) Ὁμοίως γὰρ μοι νῦν γε φαίνομαι πεποιχέναι ὥς εἴ τις πατέρα ἀποκτείνας τῶν παιδῶν αὐτοῦ φείσαιοτο. Ὡς δὲ καὶ ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλεον τι ἢ πατέρα ἔοντα σὲ λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδωκα, καὶ ἔπειτεν ὡμαῖζω εἰ μοι ἀπεστέασι. » (3) Ὁ μὲν δὴ τὰ περ ἐνόεε ἔλεγε, ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε, δέισας μὴ ἀναστάτους ποιῆσαι τὰς Σάρδεις, « ὦ βασιλεῦ, τὰ μὲν οἰκότα εἰρηκας, σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ χρέω, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἐξαναστήσης ἀναμάρτητον ἐοῦσαν καὶ τῶν πρότερον καὶ τῶν νῦν

major Spartanorum numerus, adventu eorum cognito. conveniret, in medium progressus, multa fecit verba, orans ut ipsis succurrerent. (2) At Lacedæmonii neutiquam audiebant, nec placebat eis opem ferre Ionibus. Itaque illi discesserunt: Lacedæmonii vero, rejectis Ionum legatis, tamen quinquaginta remorum navi viros emisunt, res Cyri Ioniaeque ut mihi quidem videtur, exploraturos. (3) Qui quum Phocæam adpulissent, Sardes miserunt e suis virum probatissimum, Lacrinen nomine, qui Lacedæmoniorum verbis ediceret Cyro, ne ulli civitati terræ Græciæ damnum inferret; se enim eam rem non neglecturos.

CLIII. Hæc quum dixisset legatus, fertur Cyrus ex præsentibus Græcis quæsisse, quinam homines essent Lacedæmonii, quantaque illorum multitudo, qui hæc ei edicerent. (2) Quæ postquam ex his cognovit, legato Spartiatæ respondit: « Numquam timui tales viros, qui in medio oppido locum habent designatum, in quo congregati, interposito juramento, sese invicem decipiunt: quibus, si ego valebo, accidet ut non de his quæ Ionibus, sed quæ sibi impendent, sint confabulaturi. » (3) Hæc Cyrus in universos coniecit Græcos, eo quod fora publica habent, in quibus emtioni et venditioni dant operam: Persæ autem foris non utuntur, nec est omnino apud illos forum rerum venalium. (4) Post hæc vero, Sardium custodia Tabalo tradita, homini Persæ, et auri transferendi cura, quod Cræsi aliorumque Lydorum fuerat, Pactyæ commissa, Lydo homini, ipse Ecbatana proficiscitur, Cræsum secum ducens, Ionum autem, in præsentia certe, rationem nullam habens. (5) Obstabat enim Babylon, et Bactriana gens, et Sacæ atque Ægyptii, in quos ipse expeditionem cogitabat suscipere, adversus Ionas vero alium mittere ducem.

CLIV. Ut vero Sardibus discesserat Cyrus, Lydos Pactyas ad desciscendum a Tabalo et Cyro permovit: et ad mare profectus, quum aurum omne ex Sardibus in potestate haberet, auxilia mercede conduxit, maritimisque hominibus ut secum militarent persuasit. Tum exercitu adversus Sardes ducto, Tabalum oppugnavit, in arce conclusum.

CLV. Ea re in itinere cognita, Cyrus his verbis Cræsum compellavit: « Cræse, quis mihi erit harum rerum finis? Non desinent Lydi, uti videtur, et molestiam creare mihi, et ipsi sibi exhibere. Subit animum cogitatio, optimum fore, ut prorsus in servitutem eos redigam. (2) Similiter enim nunc mihi videor fecisse, atque si quis, quorum patrem occidisset, filiis pepercerit. Sic nempe et ego, quum te in potestate habens mecum ducam, qui amplius etiam aliquid quam pater illis fuisti, ipsis Lydis urbem tradidi: ac dein miror, a me eos descivisse! » (3) Sic ille quæ sentiebat dixit. Cui Cræsus, veritus ne funditus everteret Sardes, his verbis respondit. « Æqua sunt, inquit, o rex, quæ dixisti. At tu tamen ne prorsus indulgeas iræ, nec penitus evertas antiquam urbem, quæ et ante actorum insons est,

ἐστεώτων. (4) Τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τε ἐπρηξα καὶ ἐγὼ κεφαλῇ ἀναμάξας φέρω· τὰ δὲ νῦν παρεόντα, Πακτύης γάρ ἐστι ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδις, οὗτος δότω τοι δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγνώμην ἔχων τάδε αὐτοῖσι ἐπίταζον, ὥς μήτε ἀποστέωσι μήτε δεινοὶ τοι ἔωσι. (5) Ἀπειπε μὲν σφι πέμψας ὅπλα ἀρήϊα μὴ ἐκτῆσθαι, κέλευε δὲ σφεας κιθῶνάς τε ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι καὶ κοθόρνους ὑποδέσθαι, πρόειπε δ' αὐτοῖσι κιθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ καπηλεύειν τοὺς παῖδας. 10 Καὶ ταχέως σφεας, ὧ βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν ὄψαι γεγονότας, ὥστε οὐδὲν δεινοὶ τοι ἔσονται μὴ ἀποστέωσι. »

CLVI. Κροῖσος μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπετίθετο, αἵρετώτερα ταῦτα εὐρίσκων Λυδοῖσι ἢ ἀνδραποδισθέντας πρὸς 15 θῆναι σφεας, ἐπιστάμενος ὅτι ἦν μὴ ἀξιοχρεῶν πρόφασιν προτείνει, οὐκ ἀναπείσει μιν μεταβουλεύσασθαι, ἀρρωδέων δὲ μὴ καὶ ὑστερόν ποτε οἱ Λυδοί, ἦν τὸ παρεὸν ὑπεκδράμωσι, ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπώλονται. (2) Κῦρος δὲ ἡσθεὶς τῇ ὑπαθήκῃ καὶ ὑπεὶς τῆς 20 ὀργῆς ἔφη οἱ πείθεσθαι. Καλέσας δὲ Μαζάρσα ἀνδρα Μῆδον, ταῦτά οἱ ἐντείλατο προεῖπαι Λυδοῖσι τὰ ὁ Κροῖσος ὑπετίθετο, καὶ πρὸς ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς ἄλλους πάντας οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδις ἐστρατεύσαντο, αὐτὸν δὲ Πακτύην πάντως ζῶντα ἀγαγεῖν παρ' 25 ἑωυτόν.

CLVII. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντειλόμενος ἀπήλαυε ἐς ἡθεα τὰ Περσέων· Πακτύης δὲ πυθόμενος ἀγγεῖν εἶναι στρατὸν ἐπ' ἑωυτόν ἰόντα, δέσας ὥχετο φεύγων ἐς Κύμην. (2) Μαζάρης δὲ ὁ Μῆδος ἐλάσας 30 ἐπὶ τὰς Σάρδις τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὁσηνδήκοτε ἔχων, ὥς οὐκ εὔρε ἔτι ἐόντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύην ἐν Σάρδις, πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου ἐντολὰς ἐπιτελέειν, ἐκ τούτου δὲ κελεύσμοσύνῃς Λυδοὶ τὴν πᾶσαν δίαιταν τῆς ζῆς μετέβαλον. (3) Μαζάρης 35 δὲ μετὰ τοῦτο ἔπεμπε ἐς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιδόναι κελεύων Πακτύην. Οἱ δὲ Κυμαῖοι ἐγνώσαν συμβουλῆς πέρι ἐς θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃ· ἦν γὰρ αὐτόθι μαντήιον ἐκ παλαιοῦ ἰδρυμένον, τῷ Ἴωνες τε πάντες καὶ Αἰολέες ἐώθεσαν χρέεσθαι. Ὁ δὲ χῶρος 40 οὗτός ἐστι τῆς Μηλησίης ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος.

CLVIII. Πέμψαντες ὦν οἱ Κυμαῖοι ἐς τοὺς Βραγχίδας θεοπρόπους εἰρώτευν περὶ Πακτύην ὁκοῖόν τι ποιόντες θεοῖσι μέλλοιεν χαρίεσθαι. Ἐπειρωτέουσι δὲ σφι ταῦτα χρηστήριον ἐγένετο ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσῃσι. 45 Ταῦτα δὲ ὥς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὠρμέατο ἐκδιδόναι. (2) Ὁρμεωμένου δὲ ταύτῃ τοῦ πλήθους, Ἀριστόδικος ὁ Ἡρακλείδῃ ἀνὴρ τῶν ἀστῶν ἐὼν δόκιμος ἔσχε μὴ ποιῆσαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων τε τῷ χρησμῷ καὶ δοκέων τοὺς θεοπρόπους οὐ λέγειν 50 ἀληθείας, ἐς δὲ τὸ δεύτερον περὶ Πακτύου ἐπειρησόμενοι ἦσαν ἄλλοι θεοπρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν.

CLIX. Ἀπικομένων δὲ ἐς Βραγχίδας ἐχρηστηριάζετο ἐκ πάντων Ἀριστόδικος, ἐπειρωτέων τάδε, « ὦναξ, ἦλθε παρ' ἡμέας ἰκέτης Πακτύης ὁ Λυδός, φεύγων

et eorum quæ nunc aguntur. (4) Nam, quæ ante acta sunt, ea ego feci, et meo capite culpam luo : quæ vero nunc aguntur, eorum reus Pactyas est, cujus tu fidei Sardes commisti; hic igitur tibi det pœnas. Lydis vero dans veniam, hæc illis impone, ne posthac a te deficient, aut ullo modo metuendi sint. (5) Missis nunciis interdicto illis, ne arma possideant bellica; et tunicas jube eos sub palliis gestare, cothurnosque pro calceis induere: denique edic ut pueros suos instituant citharam pulsare, et canere, et mercaturam exercere: et mox videbis eos, o rex, feminas ex viris factos, ut porro non sit quod verearis ne a te deficient. »

CLVI. Hæc Cyro Cræsus suasit, optabiliora Lydis ratus, quam in servitutem redigi et pro mancipiis vendi: pulcre quippe intelligebat, nisi probabilem adferret rationem, non persuasurum se esse Cyro, ut mutaret consilium; simul vero timebat, ne in posterum aliquando Lydi, si præsens periculum evasisent, desciscerent a Persis seseque perditum irent. (2) Cyrus admonitione Cræsi gavisus, et de ira remittens, se ei pariturum ait: et vocato ad se Mazari, homini Medo, dat mandatum, ut, quæ ipsi Cræsus suaserat, illis imperaret; cæterum ceteros omnes, qui cum Lydis contra Sardes militassent, sub hasta venderet, ipsum autem Pactyam utique vivum ad se adduceret.

CLVII. His ille mandatis ex itinere datis, Persarum in sedes properavit. Pactyas autem, ubi rescivit in propinquo esse exercitum adversus se proficiscentem, timens sibi fugam capessivit, et Cymen pervenit. (2) Mazares, Medus, cum aliqua parte copiarum Cyri adversus Sardes ducens, ubi Pactyam non amplius Sardibus invenit, primum Lydos coegit Cyri mandata exsequi: cujus mandati consequens erat, ut omnem vitæ rationem Lydi mutarent. (3) Dein nuncios Cymen misit Mazares, tradi Pactyam jubens. Cymari vero statuerunt de consilio in hac re capiendo ad deum referre qui in Branchidis oracula edit. Erat enim ibi oraculum ab antiquis temporibus constitutum, quo et Iones omnes et Eolenses uti consueverant. Est autem locus ille in Milesiorum ditone, supra Panormum portum.

CLVIII. Missis igitur ad Branchidas legatis Cymari quæsiverunt de Pactya, quidnam facientes gratum maxime diis essent facturi. Et interrogantibus respondit oraculum, dederent Pactyam Persis. Quod responsum ubi ad se relatum audire Cymari, tradere illum pararunt. (2) Quam in partem quum ferretur multitudo, Aristodicus Heraclidæ filius, probatus vir inter cives, inhibuit eos ne id facerent, fidem non adhibens effato oraculi, existimansque vera non retulisse consultores. Denique alii denuo mittuntur legati, qui de Pactya iterum consultarent, quorum in numero Aristodicus erat.

CLIX. Hi ubi ad Branchidas venerunt, unus ex omnibus Aristodicus oraculum consuluit, interrogavitque his verbis: « O rex, venit ad nos supplex Pactyas Lydus mortem efflu-

νάνατον βίαιον πρὸς Περσέων· οἱ δὲ μιν ἐξαίτιόνται, προεῖναι κελεύοντες Κυμαίους. Ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες τὴν Περσέων δύναμιν, τὸν ἰκέτην ἐς τόδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι, πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ ἅτρεκέως δρότερα ποιέωμεν. » (2) Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα, ὁ δ' αὖτις τὸν αὐτόν σφι χρησμὸν ἔφαινε, κελεύων ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσησι. Πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίας ἐποίησε τάδε· περιὼν τὸν νηὸν κύκλῳ ἐξαίρει τοὺς στρουθίους καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νενεοσσευμένα ὀρνίθων γένεα ἐν τῷ νηῷ. (3) Ποιέοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα λέγεται φωνὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ γενέσθαι φέρουσαν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστόδικον, λέγουσαν δὲ τάδε, « ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων, τί τάδε τολμᾷς ποιεῖν; τοὺς ἰκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ κεραΐζεις; » (4) Ἀριστόδικον δὲ οὐκ ἀπορήσαντα πρὸς ταῦτα εἶπαι, « ὦναξ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἰκέτησι βωθέεις, Κυμαίους δὲ κελεύεις τὸν ἰκέτην ἐκδιδόναι; » Τὸν δὲ αὖτις ἀμείψασθαι τοισίδε, « ναὶ κελεύω, ἵνα γε ἀσεβήσαντες θᾶσσον ἀπόλησθε, ὥς μὴ τὸ λοιπὸν περὶ ἰκετέων ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ τὸ χρηστήριον. »

CLX. Ταῦτα ὥς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βουλόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπολέσθαι οὔτε παρ' ἐωυτοῖσι ἔχοντες πολιορκέσθαι ἐς Μυτιλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι. (2) Οἱ δὲ Μυτιληναῖοι ἐπιπέμποντος τοῦ Μαζάρως ἀγγελίας ἐκδιδόναι τὸν Πακτύην παρεσκευάζοντο ἐπὶ μισθῷ ὁσῶδῃ· οὐ γὰρ ἔχω τοῦτό γε εἶπαι ἅτρεκέως· οὐ γὰρ ἐτελεώθη. Κυμαῖοι γὰρ ὥς ἔμαθον ταῦτα πρησόμενα ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαντες πλοῖον ἐς Λέσβον ἐκκομίζουσι Πακτύην ἐς Χίον. (3) Ἐνθεῦτεν δὲ ἐξ ἱεροῦ Ἀθηναίης πολιούχου ἀποσπασθεὶς ὑπὸ Χίων ἐξεδόθη. Ἐξέδοσαν δὲ οἱ Χῖοι ἐπὶ τῷ Ἀταρνέϊ μισθῷ· τοῦ δὲ Ἀταρνέως τούτου ἐστὶ χῶρος τῆς Μυσίης, Λέσβου ἀντίος. (4) Πακτύην μὲν νυν παραδεξάμενοι οἱ Πέρσαι εἶχον ἐν φυλακῇ, ἐθέλοντες Κύρῳ ἀποδέξαι· ἦν δὲ χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γενόμενος, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ τοῦ Ἀταρνέως τούτου οὔτε οὐλὰς κριθέων πρόχυσιν ἐποιέετο θεῶν οὐδενὶ οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ ἐνθεῦτεν, ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἱρῶν τὰ πάντα ἐκ τῆς χώρας ταύτης γινόμενα.

CLXI. Χῖοι μὲν νυν Πακτύην ἐξέδοσαν, Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ τοὺς συμπολιορκήσαντας Τάβαλον, καὶ τοῦτο μὲν Πριηνέας ἐξηνδραποδίστατο, τοῦτο δὲ Μαϊάνδρου πεδίον πᾶν ἐπέδραμε ληΐην ποιούμενος τῷ στρατῷ, Μαγνησίην δὲ ὡσαύτως. Μετὰ δὲ ταῦτα αὐτίκα νούσω τελευτᾷ.

CLXII. Ἀποθανόντος δὲ τούτου Ἀρπαγὸς κατέβη διάδοχος τῆς στρατηγίας, γένος καὶ αὐτὸς ἐὼν Μῆδος, τὸν δὲ Μήδων βασιλεὺς Ἀστυάγης ἀνόμῳ τραπέζῃ ἔδαισε, ὁ δὲ Κύρῳ τὴν βασιληΐην συγκατεργασάμενος. (2) Οὗτος ὡνὴρ τότε ὑπὸ Κύρου στρατηγὸς ἀποδεχθεὶς ὥς ἀπῆκετο ἐς τὴν Ἰωνίην, αἶρεε τὰς πόλιας χώμασι· ὅπως γὰρ τειχέρας ποιήσῃ, τὸ ἐνθεῦτεν χώματα χῶν πρὸς τὰ τείχεα ἐπόρθεε. Πρώτῃ δὲ Φωκαίῃ Ἰωνίης ἐπεχείρησε.

giens violentam, a Persis sibi imminentem. Hunc illi repetunt, Cymæos illum sibi tradere jubentes. Nos vero, Persarum metuentes potentiam, tradere illum adhuc non sustinuimus, priusquam a te liquido nobis, utrum facere debeamus, declaretur. » (2) Hic postquam ita interrogavit, rursus idem responsum deus dedit, tradere jubens Pactyam Persis. Tum Aristodicus hoc, a se præmeditatum, instituit facere : circa templum circummeans, passerēs disturbavit aliaque avium genera, quæ in templo nidificaverant. (3) Dum ille hoc facit, aiunt ex adyto prodiisse vocem, ad Aristodicum conversam, hæc dicentem : « Scelestissime mortalium, quid est quod hic facere audes? Supplices meos ex meo templo evertis! » (4) Et Aristodicus, nil dubitans, respondisse ad hæc fertur : « O rex, tu tuos supplices ipse ita tueris : Cymæos vero jubes tradere supplicem! » Cui rursus deus regessit : « Aio et jubeo, quo vos impii ocys pereatis; ne dehinc de prodendis supplicibus adeatis oraculum. »

CLX. Hæc relata ubi audierunt Cymæi, quum nec prodendo hominem vellent ipsi perire, nec apud se servando oppugnari, Mytilenen eum emisērunt. (2) Mytilenæi vero, quum missis nunciis Mazares Pactyam repetiisset, parati erant eum tradere, pacti mercedem nescio quam; nec enim hoc perspicue traditum est; nec res effectum habuit : nam Cymæi, ut intellexerunt id agere Mytilenæos, navi Lesbium missa, in Chium Pactyam transportarunt. (3) Inde vero, ex Minervæ templo urbis Præsidis vi extractus a Chiis, Persis traditus est : tradiderunt eum autem Chiis, mercedem pacti Atarneum; est autem Atarnensis hic ager in Mysia, ex adverso Lesbi. (4) Pactyam igitur sibi deditum Persæ in custodia habuerunt, Cyri in conspectum volentes eum producere. Exinde vero multum effluxit temporis, quo nemo Chiorum mola ex hordeo Atarnensis illius agri deorum ulli litavit, aut ex frumento illinc allato libum coxit; quidquid ille progenuit ager, id ab omnibus sacrificiis procul habitum est.

CLXI. Postquam Pactyam Chiis tradiderant, bello adgressus est Mazares eos qui cum illo Tabalum oppugnaverant. Et Prienenses quidem devictos sub corona vendidit; Mæandri vero campum universum incursans, itemque Magnesiam, exercitum præda ditavit. His autem rebus gestis, paulo post morbo vitam finiit.

CLXII. Mortuo Mazare, advenit imperii in inferiore Asia successor Harpagus, natione itidem Medus; is qui a rege Medorum Astyage nefario epulo erat acceptus, quique Cyro in comparando regno sociam præstiterat operam. (2) Hic vir tunc a Cyro dux copiarum nominatus, ut in Ioniam pervenit, oppida aggeribus jactis capere instituit : scilicet oppidanos intra muros statim compulit, deinde adgestis ad muros aggeribus oppugnavit. Et primum quidem Ionie oppidum, quod adgressus est, Phocæa fuit,

CLXIII. Οἱ δὲ Φωκαῖες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακρῇσι
 πρῶτοι Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ
 τὴν Τυρσηνίην καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησὸν
 οὗτοι εἰσι οἱ καταδέξαντες· ἐναυτίλλοντο δὲ οὐ στρογ-
 5 γύλῃσιν ηἰσὶ, ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. (2) Ἀπικόμενοι δὲ ἐς
 τὸν Ταρτησὸν προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλεῖ τῶν
 Ταρτησίων, τῷ οὐνομα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος, ἐτυράν-
 νευσε δὲ Ταρτησοῦ ὀγδώκοντα ἔτεα, ἐβίωσε δὲ τὰ πάντα
 εἴκοσι καὶ ἑκατόν. (3) Τούτῳ δὴ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες
 10 οἱ Φωκαῖες οὕτω δὴ τι ἐγένοντο ὥς τὰ μὲν πρῶτά
 σφεας ἐκλιπόντας Ἰωνίην ἐκέλευε τῆς ἐωυτοῦ χώρης
 οἰκῆσαι ὅκου βούλονται, μετὰ δὲ, ὥς τοῦτό γε οὐκ
 ἔπειθε τοὺς Φωκαῖας, ὁ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ'
 αὐτῶν ὥς αὖξοιτο, ἐδίδου σφι χρήματα τεῖχος περιβα-
 15 λέσθαι τὴν πόλιν. Ἐδίδου δὲ ἀφειδέως· καὶ γὰρ καὶ
 ἡ περίοδος τοῦ τεύχεος οὐκ ὀλίγοι στάδιοι εἰσι, τοῦτο δὲ
 πᾶν λίθων μεγάλων καὶ εὖ συναρμοσμένων.

CLXIV. Τὸ μὲν δὴ τεῖχος τοῖσι Φωκαῖεῦσι τρόπῳ
 τοιῷδε ἐξεποιήθη· ὁ δὲ Ἄρπαγος ὥς ἐπήλασε τὴν στρα-
 20 τιήν, ἐπολιόρκεε αὐτοὺς, προῖσχύμενος ἔπεα ὥς οἱ κα-
 ταχρᾶ εἰ βούλονται Φωκαῖες προμαχεῖν ἕνα μῶνον
 τοῦ τεύχεος ἐρεῖψαι καὶ οἶκημα ἐν κατιρῶσαι. (2) Οἱ δὲ
 Φωκαῖες περιημεκτέοντες τῇ δουλοσύνῃ ἔφασαν θελεῖν
 βουλευσασθαι ἡμέρην μίαν καὶ ἔπειτεν ὑποκρινέεσθαι·
 25 ἐν ᾧ δὲ βουλευόνται αὐτοὶ, ἀπαγαγεῖν ἐκείνον ἐκέ-
 λευον τὴν στρατιήν ἀπὸ τοῦ τεύχεος. (3) Ὁ δ' Ἄρ-
 παγος ἔφη εἰδέναι μὲν εὖ τὰ ἐκεῖνοι μέλλοιεν ποιεῖν,
 ὁμῶς δὲ σφι παρίεναι βουλευσασθαι. Ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἄρ-
 παγος ἀπὸ τοῦ τεύχεος ἀπήγαγε τὴν στρατιήν, οἱ Φω-
 30 καῖες ἐν τούτῳ κατασπάσαντες τὰς πεντηκοντέρους,
 ἐσθήμενοι τέχνα καὶ γυναῖκας καὶ ἔπιπλα πάντα, πρὸς
 δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱρῶν καὶ τὰ ἄλλα ἀνα-
 θήματα, χωρὶς ὅ τι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν, τὰ
 δὲ ἄλλα πάντα ἐσθέντες καὶ αὐτοὶ ἐσθάντες ἐπλωον
 35 ἐπὶ Χίου. Τὴν δὲ Φωκαίαν ἐρημωθεῖσαν ἀνδρῶν
 ἔσχον οἱ Πέρσαι.

CLXV. Οἱ δὲ Φωκαῖες, ἐπεῖτε σφι Χῖοι τὰς νή-
 σους τὰς Οἰνούσσας καλυμμένας οὐκ ἐβούλοντο ὠνευ-
 μένοισι πωλεῖν, δειμαίνοντες, μὴ αἱ μὲν ἐμπορίον
 40 γένωνται, ἡ δὲ αὐτῶν νῆσος ἀποκληῖσθῃ τούτου εἵνε-
 κεν, πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖες ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον·
 ἐν γὰρ τῇ Κύρῳ εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ θεο-
 προπίου ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὐνομα ἦν Ἀλαλίη.
 (2) Ἀργανθώνιος δὲ τηνικαῦτα ἤδη τετελευτήκεε.
 45 Στελλόμενοι δὲ ἐπὶ τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλώσαν-
 τες ἐς τὴν Φωκαίαν κατεφόνευσαν τῶν Περσέων τὴν
 φυλακὴν, ἣ ἐφρούρεε παραδεξαμένη παρ' Ἀρπάγου
 τὴν πόλιν. (3) Μετὰ δὲ, ὥς τοῦτό σφι ἐξέργαστο,
 ἐποίησαντο ἰσχυρὰς κατάρας τῷ ὑπολειπομένῳ ἐωυ-
 50 τῶν τοῦ στόλου. Πρὸς δὲ ταύτῃσι καὶ μύδρον σιδήρεον
 κατεπόντωσαν, καὶ ὤμοσαν μὴ πρὶν ἐς Φωκαίαν ἔξειν
 πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀναφῆναι. (4) Στελλομένων
 δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον, ὑπὲρ ἡμίσεας τῶν ἀστῶν
 ἔλαβε πόθος τε καὶ οἶκτος τῆς πόλιος καὶ τῶν ἡθῶν

CLXIII. Phocæenses hi longinquis navigationibus primi
 Græcorum usi erant : et Adriaticum mare et Tyrreniam
 et Iberiam et Tartessum Græcis ostenderunt. Vehebantur
 autem non rotundis navibus, sed penteconteris [*quæ quin-*
quaginta remis uno ordine instructæ]. (2) Ac Tar-
 tessum quidem postquam venerunt, cari fuerunt regi Tar-
 tessiorum, cui erat nomen Arganthonius, qui octoginta
 annos Tartessiorum regno præfuit, vixit autem in univer-
 sum annos centum et viginti. (3) Huic viro ita cari fue-
 runt Phocæenses, ut primum quidem eos hortaretur, Io-
 niam relinquerent, et qua parte suæ ditionis vellent, ha-
 bitatum concederent; dein, ut hoc eis non persuasit, ex
 eisdem verò cognovit de ingruente Medorum potentia,
 pecuniam illis dedit ex qua murum urbi circumda-
 rent; et largiter quidem dedit : nam circuitus muri
 haud pauca sunt stadia, et totus hic murus ex magnis
 lapidibus, eisque bene coaptatis, est exstructus.

CLXIV. Tali igitur modo perfectus erat Phocæensium
 murus. Harpagus vero admoto exercitu urbem obsidens,
 conditionem proposuit, satis sibi fore, dicens, si unum
 modo propugnaculum muri dejicere Phocæenses vellent,
 et unam habitationem dedicare (*regi, in obedientiæ ipsi*
argumentum). (2) Phocæenses vero, ægerrime ferentes
 servitutem, unum diem se deliberaturos aiebant, ac deinde
 responsuros : interim vero dum deliberarent, postulabant
 ut exercitum a muro abduceret. (3) Quibus Harpagus,
 probe quidem se nosse, ait, quid essent facturi; verumtam-
 en tempus illis ad deliberandum concedere. Igitur dum
 a muro exercitum abducit Harpagus, Phocæenses interim
 deductis quas habebant penteconteris navibus, liberos, et
 uxores, et quæ moveri poterant omnia, eis imponunt; ad
 hæc signis deorum templis, aliisque donatiis, præterquam
 quidquid æs aut lapis aut pictura esset, reliquis omnibus
 in naves impositis, ipsi eas conscendunt, et Chium versus
 navigant. Phocæam autem hominibus vacuum Persæ
 tenuerunt.

CLXV. Constituerant Phocæenses a Chiis dato pretio
 Cenusas quæ vocantur insulas emere. Sed quum vendere
 eas nollent Chii, metuentes ne emporium fierent hæc insu-
 læ, eaque re ipsorum insulæ mercatu excluderentur, super
 hæc in Corsicam (Cyrnum Græci vocant) Phocæenses sunt
 profecti. In Corsica enim vicesimo ante anno, oraculi
 monitu, oppidum condiderant, cui nomen Alalia. (2)
 Arganthonius vero illo tempore e vita jam discesserat.
 In Corsicam vero profecturi, prius ad Phocæam adpulsis
 navibus, Persarum præsidium, cui ab Harpago custodia
 urbis mandata erat, interficiunt; (3) dein, hoc patrato,
 atroces diras imprecantur si quis ipsorum classem desere-
 ret. Ad hæc ingentem ferri massam mari demergunt, ju-
 rantes non prius Phocæam se redituros, quam massa illa e
 mari emerisset. (4) Sed dum in Corsicam abire parant,
 ultra dimidium civium desiderium cepit et misericordia
 urbis et consuetarum in patria terra sedium. Igitur hi,

τῆς χώρας, ψευδόρριοι δὲ γενομένοι ἀπέπλων ὀπίσω ἐς τὴν Φωκαίαν. Οἱ δὲ αὐτῶν τὸ ὄρριον ἐφύλασσον, ἀερθέντες ἐκ τῶν Οἰνουσέων ἔπλων.

CLXVI. Ἐπεῖτε δὲ ἐς τὴν Κύρνον ἀπίκοντο, οἶκεον κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ' ἕτεα πέντε, καὶ ἱρὰ ἐνιδρύσαντο. Καὶ ἤγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς περιοίκους ἅπαντας στρατεύονται ὧν ἐπ' αὐτοὺς κοινῇ λόγῳ χρησάμενοι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, νηυσὶ ἐκάτεροι ἐξήκοντα. (2) Οἱ δὲ Φωκαῖες πληρώσαντες καὶ αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἔοντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα, ἀντίαζον ἐς τὸ Σαρδόνιον καλεούμενον πέλαγος. (3) Συμμισγόντων δὲ τῇ ναυμαχίᾳ Καδμεῖη τις νίκη τοῖσι Φωκαῖεῦσι ἐγένετο· αἱ μὲν γὰρ τεσσεράκοντά σφισι νέες διεφθάρησαν, αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεοῦσαι ἔσαν ἀχρηστοὶ· ἀπεστράφατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. (4) Καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν Ἀλαλίην ἀνέλαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὴν ἄλλην κτήσιν ὅσῃν οἶαί τε ἐγίνοντο αἱ νέες σφί' ἄγειν, καὶ ἔπειτεν ἀπέντες τὴν Κύρνον ἔπλων ἐς Ῥήγιον.

CLXVII. Τῶν δὲ διαφθαρείσων νεῶν τοὺς ἀνδρας οἷτε Καρχηδόνιοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ *** ἐλαχόν τε αὐτῶν πολλῶν πλεῖνας, καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. (2) Μετὰ δὲ Ἀγυλλαίοισι πάντα τὰ παριόντα τὸν χῶρον ἐν τῇ οἱ Φωκαῖες καταλευσθέντες ἐκάτο ἐγένετο διάστροφα καὶ ἔμπηρα καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόβατα καὶ ὑποζύγια καὶ ἄνθρωποι. (3) Οἱ δὲ Ἀγυλλαῖοι ἐς Δελφούς ἐπεμπον, βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν ἀμαρτάδα. Ἡ δὲ Πυθίη σφέας ἐκέλευσε ποιεῖν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἐτι ἐπιτελέουσι· καὶ γὰρ ἐναγίζουσί σφί' ἐκτάως καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικὸν ἐπιστάσι. (4) Καὶ οὗτοι μὲν τῶν Φωκαίων τοιοῦτι μὶθῳ διεχρήσαντο, οἱ δὲ αὐτῶν ἐς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες ἐνθεῦτεν ὀρμεύμενοι ἐκτίσαν πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίας ταύτην ἣτις νῦν Ὑέλη καλεῖται. (5) Ἐκτίσαν δὲ ταύτην πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδωνιήτεω μαθόντες ὡς τὸν Κύρνον σφί' ἡ Πυθίη ἔχρησε κτίσαι ἥρων ἔοντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκαῖης μὲν νῦν πέρι τῆς ἐν Ἰωνίᾳ οὕτω ἔσχε.

CLXVIII. Παραπλήσια δὲ τούτοις καὶ Τηῖοι ἐποίησαν· ἐπεῖτε γὰρ σφειὼν εἴλε χώματι τὸ τεῖχος Ἀρπαγος, ἐσθάντες πάντες ἐς τὰ πλοῖα οἰχόντο πλώοντες ἐπὶ τῆς Θρηίκης, καὶ ἐνθαῦτα ἐκτίσαν πόλιν Ἀβδήρα, τὴν πρότερος τούτων Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας οὐκ ἀπώνητο, ἀλλ' ὑπὸ Θρηίκων ἐξελαθεῖς τιμὰς νῦν ὑπὸ Τητίων τῶν ἐν Ἀβδήροισι ὡς ἥρως ἔχει.

CLXIX. Οὗτοι μὲν νῦν Ἰώνων μοῦνοι τὴν δουλοσύνην οὐκ ἀνεχόμενοι ἐξέλιπον τὰς πατρίδας· οἱ δ' ἄλλοι Ἴωνες, πλὴν Μιλησίων, διὰ μάχης μὲν ἀπίκοντο Ἀρπάγῳ κατὰ περ οἱ ἐκλιπόντες, καὶ ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοὶ περὶ τῆς ἐωυτοῦ ἑκάστος μαχόμενοι, ἐσσωθέντες δὲ καὶ ἀλόντες ἔμενον κατὰ χώραν ἑκάστοι καὶ τὰ ἐπιτασσόμενα ἐπετέλεον. (2) Μιλήσιοι δὲ, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, αὐτῷ Κύρῳ ὄρριον ποιησάμενοι

violato juramento, retro navigant Phocæam. Caeteri vero, jusjurandum servantes, sublati ancoris ex Cænussis insulis sunt profecti.

CLXVI. Hi postquam in Corsicam pervenere, quinque annos una cum eis qui antea eo migraverant habitant, et templa ibi constituerunt. Caeterum quum vicinos omnes incursionibus prædationibusque molestant, bellum eis communi consilio intulerunt Tyrreni et Carthaginenses, utrique navibus sexaginta. (2) Quibus Phocæenses, impletis suis navigiis, quæ erant numero sexaginta, obviani ivere in Sardonium quod vocatur mare. (3) Tum commisso prælio navali, Cadmea quædam victoria obtigit Phocæensibus : nam quadraginta ex eorum navibus perierunt ; viginti autem reliquæ, detortis rostris, inutiles sunt factæ. (4) Inde Alaliam revecti, adsumtis liberis et uxoribus, et quidquid ex eorum facultatibus ferre naves possent, relicta Corsica, Rhegium navigarunt.

CLXVII. Homines vero, qui navibus depressis vecti erant, Carthaginenses et Tyrreni, *** sortitique sunt eorum partem longe maximam : quos, in terram eductos, lapidibus obruere. (2) Deinde Agyllæis (sive Cæritis), quidquid præter eum locum, in quo lapidati Phocæenses jacebant, præteribat, id omne distortum, mutilum, aut membris captum reddebatur, perinde pecudes, jumenta, homines. (3) Itaque Delphos Agyllari mittebant quæsituros quo pacto delictum possent expiare. Quos Pythia id facere jussit, quod etiam nunc Agyllæi faciunt : nempe magnifice illis parentant, et in eorum honorem ludos agunt gymnicos et equestres. (4) Igitur hi quidem ex Phocæensium numero facto tali functi sunt. Qui vero eorum Rhegium se receperunt, ii illinc profecti oppidum in terra Cænotria condiderunt hoc quod nunc Hyela (sive Velia) nominatur. (5) Condiderunt illud autem, ab homine Posidoniatæ edocti jussos se esse Pythiæ oraculo Cynum heroem colere, non insulam. Et hæc quidem hactenus de rebus Phocæensium, Ionicæ civitatis.

CLXVIII. Similiter vero, atque hi, Teii etiam fecerunt. Nam postquam murum illorum, aggere jacto, cepit Harpagus, cuncti navibus consensu abierunt, in Thraciamque navigarunt, et ibi Abderam condiderunt coloniam : quam quum ante eos Clazomenius Timesius condidisset, operæ fructum non perceperat, sed a Thracibus erat ejectus : cui nunc honorem, ut heroi, habent Teii Abderam habitantes.

CLXIX. Isti igitur soli ex Ionibus fuere, qui servitutem non sustinentes, patrias sedes reliquerunt. Caeteri Iones, exceptis Milesiis, armis cum Harpago dimicarunt, quem admodum hi qui terra excessere, fortesque viri fuerunt quique pro sua patria pugnantes ; sed victi expugnatique, in sua quique patria manentes imperata fecerunt. (2) Milesii vero, qui, ut prædictum est, cum ipso Cyro modus

ήσυχίην ἤγον. Οὕτω δὲ τὸ δεύτερον Ἰωνίη ἐδεδούλωτο. Ὡς δὲ τοὺς ἐν τῇ ἡπείρῳ Ἰωνας ἐχειρώσατο Ἀρπαγος, οἱ τὰς νήσους ἔχοντες Ἴωνες καταρρωδῆσαντες ταῦτα σφέας αὐτοὺς ἔδοσαν Κύρῳ.

6 CLXX. Κεκακωμένων δὲ Ἰώνων καὶ συλλεγομένων οὐδὲν ἔσσαν ἐς τὸ Πανιώνιον, πυνθάνομαι γνώμην Βιάντα ἀνδρα Πριηνέα ἀποδέξασθαι Ἰωσι χρησιμωτάτην, τῇ εἰ ἐπειθόντο, παρεῖχε ἄν σφι εὐδαιμονέειν Ἑλλήνων μάλιστα. (2) δς ἐκέλευε κοινῷ στόλῳ Ἰωνας ἀερθέντας πλώειν ἐς Σαρδὼν καὶ ἔπειτεν πόλιν μίαν κτίζειν πάντων Ἰώνων, καὶ οὕτω ἀπαλλαχθέντας σφέας δουλοσύνης εὐδαιμονήσειν· νήσων τε ἀπασέων μεγίστην νεμομένους καὶ ἀρχοντας ἄλλων· μένουσι δὲ σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ ἔφη ἐνορᾶν ἐλευθερίην ἔτι ἐσομένην. (3) Αὕτη μὲν Βιάντος τοῦ Πριηνέος γνώμη ἐπὶ διεφθαρμένοισι Ἰωσι γενομένη, χρηστὴ δὲ καὶ πρὶν ἢ διαφθαρῆναι Ἰωνίην Θάλῳ ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο, τὸ ἀνέκαθεν γένος ἐόντος Φοίνικος, δς ἐκέλευε ἐν βουλευτήριον Ἰωνας ἐκτῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ (Γέων 20 γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης), τὰς δὲ ἄλλας πόλεις οἰκεομένας μηδὲν ἔσσαν νομιζεσθαι κατὰ περ εἰ δῆμοι εἶεν. Οὗτοι μὲν δὴ σφι γνώμας τοιάσδε ἀπεδέξαντο.

CLXXI. Ἀρπαγος δὲ καταστρεφάμενος Ἰωνίην 35 ἐποίητο στρατηγὴν ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καυνίους καὶ Λυκίους, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἰωνας καὶ Αἰολέας. (2) Εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπιγμένοι ἐς τὴν ἡπειρον ἐκ τῶν νήσων. Τὸ γὰρ παλαιὸν ἔόντες Μίνῳ τε κατήκοοι καὶ καλούμενοι Λέλεγες εἶχον τὰς νήσους, φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέοντες, ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατός εἰμι μακρότατον ἐξικέσθαι ἀκοῇ· οἱ δὲ, ὅπως Μίνῳς δέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νέας. (3) Ἄτε δὲ δὴ Μίνῳ κατεστραμμένου γῆν πολλὴν καὶ εὐτυχέοντος τῷ πολέμῳ, τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος λογιμώτατον τῶν ἐθνέων ἀπάντων 35 κατὰ τοῦτον ἅμα τὸν χρόνον μακρῷ μάλιστα. (4) Καὶ σφι τριζὰ ἐξευρήματα ἐγένετο τοῖσι οἱ Ἕλληνες ἐχρήσαντο· καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾶρές εἰσι οἱ καταδέξαντες καὶ ἐπὶ τὰς ἀσπίδας τὰ σημήια ποιεέσθαι, καὶ ὄχανα ἀσπίσι οὗτοί εἰσι οἱ ποιη- 40 σάμενοι πρῶτοι· τέως δὲ ἄνευ ὀχάνων ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας πάντες οἱ περ ἐώθεσαν ἀσπίσι χρέεσθαι, τελαμῶσι σκυτίνοισι οἰκίζοντες, περὶ τοῖσι αὐχέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὤμοις περιεκείμενοι. (5) Μετὰ δὲ τοὺς Κᾶρας χρόνῳ ὕστερον πολλῷ Δωριέες τε καὶ 45 Ἴωνες ἐξανέστησαν ἐκ τῶν νήσων, καὶ οὕτω ἐς τὴν ἡπειρον ἀπίκοντο. (6) Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρας οὕτω Κρήτες λέγουσι γενέσθαι· οὐ μέντοι αὐτοὶ γε ὁμολογεύουσι τούτοις οἱ Κᾶρες, ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἐωυτοὺς εἶναι αὐτόχθονας ἡπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι 50 τῷ αὐτῷ αἰεὶ διαχρεωμένους τῷ περ νῦν. (7) Ἀποδεικνύσι δὲ ἐν Μυλάσοις Διὸς Καρίου ἱερὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ Λυδοῖσι μέτεστι ὥς κασιγνήτοις· ἐοῦσι τοῖσι Καρί· τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς ἀδελφεούς· τούτοις μὲν δὴ

pepigerant, quietem habuerunt. Atque ita quidem Ionia iterum in servitutem redacta est. Postquam vero Ionas continentem incolentes subegit Harpagus, insulani Iones, horum exemplo perterriti, ultro se Cyro tradiderunt.

CLXX. His malis adflicti Iones quum nihilo minus ad Panionium convenirent, Biantem civem Prienensem audio saluberrimam illis aperuisse sententiam : quam si essent secuti, potuerant Græcorum omnium esse opulentissimi. (2) Hortabatur ille, ut sociata classe Iones vela darent ventis, et in Sardiniam navigarent, ibique unam Ionum omnium conderent civitatem : ita servitute liberatos, opulentos fore, insulam omnium maximam obtinentes, aliisque imperantes : qui si in Ionia manerent, non videre se, ait, quo pacto libertatem umquam sint recuperaturi. (3) Hæc fuit Biantis sententia, quum jam perditæ essent res Ionum. Sed etiam, priusquam pessum iret Ionia, salutaris fuerat Thaletis sententia, civis Milesii, qui generis originem e Phœnicia repetebat. Is Ionas erat hortatus, ut unam communem curiam haberent, quæ esset Tei : Teum enim meditullium esse Ioniam : reliquæ autem civitates, ab Ionibus habitatæ nihilo minus suis uterentur institutis, perinde ac si singuli essent populi. Tales illis sententias duo hi viri in medium proposuerunt.

CLXXI. Ionia subacta Harpagus bellum intulit Caribus, Cauniis, atque Lyciis, simul et Ionas et Æolenses secum ducens. (2) Cares, quos dixi, ex insulis in continentem advenerant. Olim enim Minois imperio subjecti, Lelegesque nominati, insulas incoluerant : et tributum quidem, quoad ego auditu, ultima tempora repetens, potui cognoscere, nullum pependerant ; sed, quoties Minos eorum opera indigebat, naves ejus compleverant. (3) Quandoquidem igitur multos terre tractus Minos sibi subjecerat, et felicitate utebatur in bello, Carica gens omnium gentium per id tempus longe fuerat clarissima. (4) Ac tria illis inventa debentur, quibus Græci usi sunt : nam et galeis cristas imponere primi Cares docuere, et signa clypeis insculpere ; denique, qui clypeis ansas adjungerent, hi primi fuere, quum antea clypeos absque ansis gestassent quicumque clypeis consueverant uti, coriaceis loris illos regentes, quæ cervicibus et dexteris humeris circumligata habebant. (5) Deinde, multo tempore interjecto, Cares a Doriensibus et Ionibus ex insulis sunt ejecti, atque ita in continentem pervenerunt. (6) Hæc quidem de Caribus Cretenses memorant ; at Cares ipsi his non adsentiantur ; sed a prima gentis origine continentem se autumant incoluisse, eodemque nomine semper fuisse adpellatos, quo nunc utuntur. (7) Ostenduntque in oppido, cui Mylasa nomen, priscum Jovis Carii templum, quod quidem cum Mysis atque Lydis commune habent, ut qui consanguinei sint Carum ; Lydum enim et Mysum fratres Caris aiunt fuisse. Cum his igitur templum illud commune habent ; sed quicumque ex alia

μέτεστι, ὅσοι δὲ ζόντες ἄλλου ἔθνεος ὁμόγλωσσοι τοῖσι
Καροῖ ἐγένοντο, τούτοις δὲ οὐ μέτα.

CLXXII. Οἱ δὲ Καύνιοι αὐτόχθονες δοκέειν ἐμοί
εἶσι, αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης φασὶ εἶναι. Προσχεχω-
6 ρήκασι δὲ γλώσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν ἔθνος, ἣ οἱ
Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν (τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχω ἀτρεκέως
διακρίναι), νόμοις δὲ χρέονται κεχωρισμένοις πολλὸν
τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν. (2) Τοῖσι γὰρ
καλλιστόν ἐστι κατ' ἡλικίην τε καὶ φιλότητα εἰλαδὸν
10 συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναῖξιν καὶ παι-
σὶ. Ἰδρυθέντων δὲ σφὶ ἱρῶν ξεινικῶν, μετέπειτεν, ὥς
σφὶ ἀπέδοξε, ἔδοξε δὲ τοῖσι πατρίοις μῦνον χρᾶσθαι
θεοῖσι, ἐνδύντες τὰ ὄπλα ἅπαντες Καύνιοι ἡβηδόν,
τύπτοντες δούρασι τὸν ἡέρα, μέχρι οὖρων τῶν Καλυν-
15 δικῶν εἶποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξεινικοὺς
θεοὺς. Καὶ οὗτοι μὲν τρόποις τοιοῦτοισι χρέονται.

CLXXIII. Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τῶρχαῖον γεγόνασι
(τὴν γὰρ Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι)· διε-
νειχθέντων δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλείης τῶν Εὐρώ-
20 πης παίδων Σαρπηδόνης τε καὶ Μίνω, ὥς ἐπεκράτησε
τῇ στάσι Μίνως, ἐξήλασε αὐτόν τε Σαρπηδόνα καὶ
τοὺς στασιώτας αὐτοῦ, οἱ δὲ ἀπωσθέντες ἀπίκοντο τῆς
Ἀσίης ἐς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέ-
μονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλύας, οἱ δὲ Μιλούαι
25 τότε Σόλυμοι ἐκαλεῦντο. (2) Τέως μὲν δὴ αὐτῶν
Σαρπηδὼν ἦρχε, οἱ δὲ ἐκαλεῦντο τό πέρ τε ἡνείκοντο
οὖνομα καὶ νῦν ἐτι καλεῦνται ὑπὸ τῶν περιόικων οἱ
Λύκιοι, Τερμίλαι· ὥς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Παν-
δίωνος, ἐξελαθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέος,
30 ἀπίκητο ἐς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὴ
κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον
ἐκλήθησαν. (3) Νόμοις δὲ τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ
Καρικοῖσι χρέονται. Ἐν δὲ τόδε ἴδιον νενομίσασιν καὶ
οὐδαμοῖσι ἄλλοις συμφέρονται ἀνθρώπων· καλεῦσι
35 ἀπὸ τῶν μητέρων ἐωυτοὺς καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων,
εἰρομένου δὲ ἐτέρου τὸν πλησίον τίς εἴη, καταλέξει
ἐωυτὸν μητρόθεν καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μη-
τέρας. (4) Καὶ ἦν μὲν γε γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοική-
ση, γενναῖα τὰ τέκνα νενόμισται· ἦν δὲ ἀνὴρ ἀστὸς,
40 καὶ ὁ πρῶτος αὐτῶν, γυναῖκα ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχη,
ἄτιμα τὰ τέκνα γίνεται.

CLXXIV. Οἱ μὲν νυν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον
ἀποδεξάμενοι ἐδουλώθησαν ὑπ' Ἀρπάγου, οὔτε αὐτοὶ
οἱ Κᾶρες ἀποδεξάμενοι οὐδὲν οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύ-
45 τὴν τὴν χώραν οἰκέουσι. (2) Οἰκέουσι δὲ καὶ ἄλλοι
καὶ Λακεδαιμονίων ἀποικοὶ Κνίδιοι, οἱ τῆς χώρας τῆς
σφετέρης τετραμμένης ἐς πόντιον, τὸ δὲ Τριόπιον κα-
λέεται, ἀργμένης δὲ ἐκ τῆς Χερσονήσου τῆς Βυβασ-
σίης, ἐούσης τε πάσης τῆς Κνιδίης πλην ὀλίγης περι-
60 ροῦ (τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς βορέην ἀνεμον ὁ Κερά-
μειος κόλπος ἀπέργει, τὰ δὲ πρὸς νότον ἢ κατὰ Σύμην
τε καὶ Ῥόδον θάλασσα), τὸ ὦν δὴ ὀλίγον τοῦτο, ἐὼν
δὴν τε ἐπὶ πέντε στάδια, ὄρουσον οἱ Κνίδιοι ἐν ὅσῳ

gente sunt, quamvis eadem cum Caribus lingua utentes, ad
hos communio illa nihil pertinet.

CLXXII. Caunii vero ex eadem, quam incolunt, terra ori-
undi mihi videntur; quamquam ipsi se Cretenses esse affir-
mant. Linguam vero aut ipsi ad Caricum populum adcommo-
darunt, aut Cares ad Caunium; nec enim hoc dijudicare li-
quido possum. Institutis autem utuntur longe et ab aliis
populis et a Caribus discrepantibus; (2) habetur enim apud
illos honestissimum, ut secundum aetatem atque amicitiam
catervatim ad computationes convenient viri et mulieres et
pueri. Idem, quum prius templa constituta habuissent
peregrinorum deorum, deinde mutata sententia, postquam
eis placuit nonnisi patriis uti diis, arma capessiverunt
cuncti puberes, et hastis aerem ferientes usque ad Calyn-
dicos fines progressi sunt, dicentes se peregrinos ejicere
deos. Talibus institutis Caunii utuntur.

CLXXIII. Lycii vero antiquitus ex Creta erant oriundi.
Cretam enim omnem olim barbari tenebant. Quum vero
de regno in Creta dissiderent Europæ filii, Sarpedon et
Minos, superior ex contentione discedens Minos, Sarpedo-
nem ejusque assecclas eiecit. Tum hi, insula expulsi, in
Asiam pervenerunt, in terram Milyadem: nam, quam re-
gionem nunc Lycii incolunt, hæc olim Milyas erat: Milyæ
vero Solymi tum nominabantur. (2) Aliquantum igitur
temporis regnum in eos obtinuit Sarpedon: ipsi vero no-
minabantur, quod et olim nomen obtinuerant, et quo
etiam nunc Lycii a finitimis adpellantur, Termilæ. Ut vero
Athenis Lycus, Pandionis filius, et ipse a fratre ex-
pulsus Ægeo, in Termilas ad Sarpedonem pervenit, inde
demum, a Lyci nomine, successu temporis, Lycii sunt
adpellati. (3) Institutis autem utuntur partim Creticis,
partim Caricis. Unum autem hocce proprium habent, nec
cum ullis aliis hominum commune: sese ipsi a matribus
nominant, non a patribus. Si quis ex altero, quis sit,
quærit; respondebit illi hic, esse se hujus vel illius matris
filium, et matris suæ matres a superioribus temporibus re-
petet. (4) Porro, si mulier, quæ civis sit, servo nupse-
rit, honesto loco nati censentur liberi: sin vir civis, atque
etiam princeps civium, peregrinam aut uxorem aut pellicem
habet, ignobiles erunt liberi.

CLXXIV. Jam Cares quidem, nullo claro edito facinore,
subjugati sunt ab Harpago: nec vel Cares ipsi memorabile
quidquam tunc gesserunt, nec quicumque natione Græci
illam regionem incolunt. (2) Incolunt autem quum alii,
tum Lacedæmoniorum coloni Cnidii, quorum ager mari
est obversus, Triopiumque vocatur. Initium capit Cnidio-
rum ditio a Bybassia peninsula, et est tota, exiguo excepto
spatio, mari circumflua: nam quæ pars ejus ad septemtri-
onem spectat, eam Ceramius sinus includit; quæ vero ad
meridiem, mare quod ad Symen et Rhodum est. Istud
igitur exiguum spatium, quod quinque fere stadiorum est,
perfordere instituerunt Cnidii per id tempus quo Ioniam Har-

Ἄρπαγος τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν χώραν ποιῆσαι. (3) Ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγένετο τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη χώρα ἐς τὴν ἡπειρον τελευτᾷ, ταύτῃ δ' ἰσθμός ἐστι τὸν ὠρυσσον. Καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνιδίων, μᾶλλον γάρ τι καὶ θεϊότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκεισθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκότος τά τε ἄλλα τοῦ σώματος καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς θραυομένης τῆς πέτρης, ἔπεμπον ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους ἐπερησομένους τὸ ἀντίξουν. (4) Ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτοὶ Κνίδιοι λέγουσι, χρᾶ ἔν τριμέτρῳ τόνῳ τάδε,

Ἴσθμὸν δὲ μὴ πυργοῦτε μὴδ' ὀρύσσετε·
Ζεὺς γάρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἴ γ' ἐβούλετο.

Κνίδιοι μὲν ταῦτα τῆς Πυθίης χρησαμένης τοῦ τε ὀρυγματος ἐπαύσαντο καὶ Ἀρπάγῳ ἐπιόντι σὺν τῷ στρατῷ ἀμαχητὶ σφέας αὐτοὺς παρέδωκαν.

CLXXV. Ἔσαν δὲ Πηδασεῖς οἰκέοντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησοῦ μεσόγαιαν, τοῖσι ὅκως τι μέλλοι ἀνεπιτήδεον ἔσεσθαι, αὐτοῖσι τε καὶ τοῖσι περιόικοις, ἡ Ἰρεία τῆς Ἀθηναίης πύγωνα μέγαν ἴσχει. Τρίς σφι τοῦτο ἐγένετο. (2) Οὗτοι τῶν περὶ Καρίην ἀνδρῶν μούνοί τε ἀντέσχον χρόνον Ἀρπάγῳ καὶ πρήγματα παρέσχον πλεῖστα, οὗρος τειχίσαντες τῷ οὐνομά ἐστι Λίδη.

CLXXVI. Πηδασεῖς μὲν νυν χρόνῳ ἐξαιρέθησαν. Λύκιοι δὲ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδίον ἤλασε δ' Ἀρπαγὸς τὸν στρατὸν, ἐπεξιώντες καὶ μαχόμενοι ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς ἀρετὰς ἀπεδείκνυντο, ἐσσωθέντες δὲ καὶ κατελιθθέντες ἐς τὸ ἄστυ συνήλυσαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρήματα καὶ τοὺς οἰκέτας, καὶ ἐπειτεν ὑπῆψαν τὴν ἀκρόπολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. (2) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες καὶ συνομόσαντες ὄρκους δεινοὺς, ἐπεξελθόντες ἀπέθανον πάντες Ξάνθιοι μαχόμενοι. Τῶν δὲ νῦν Λυκίων φαμένων Ξανθίων εἶναι οἱ πολλοὶ, πλὴν ὀγδώκοντα ἰστιέων, εἰσὶ ἐπῆλυδες· αἱ δὲ ὀγδώκοντα ἰστῖαι αὗται ἔτυχον τῆνικαῦτα ἐκδημέουσαι, καὶ οὕτω περιεγένοντο. (3) Τὴν μὲν δὲ Ξάνθον οὕτω ἔσχε δ' Ἀρπαγὸς· παραπλησίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε· καὶ γὰρ οἱ Καύνιοι τοὺς Λυκίους ἐμιμήσαντο τὰ πλέω.

CLXXVII. Τὰ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίας Ἀρπαγὸς ἀνάστατα ἐποίησε, τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος καταστρεφόμενος καὶ οὐδὲν παρῖεις. Τὰ μὲν νυν αὐτῶν πλέω παρήσομεν· τὰ δὲ οἱ παρέσχε πόνον τε πλεῖστον καὶ ἀξιαπηγητότατά ἐστι, τούτων ἐπιμνήσομαι.

CLXXVIII. Κῦρος ἐπεῖτε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου ὑποχείρια ἐποίησατο, Ἀσσυρίοις ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ μὲν κου καὶ ἄλλα πολίσματα μεγάλα πολλὰ, τὸ δὲ οὐνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἐνθα σφι τῆς Νίνου ἀναστάτου γενομένης τὰ βασιλῆα κατεστήκεε, ἦν Βαβυλὼν, ἐοῦσα τοιαύτη δὴ τις πόλις. (2) Κέεται ἐν πεδίῳ μεγάλῳ, μέγαθος ἐοῦσα μέτωπον ἑκάστον εἴκοσι καὶ ἑκατὸν σταδίων ἐούσης τετραγώνου·

pagus subegit, cupientes ex agro suo insulam facere. (3) Erat autem universa eorum ditio intra isthmum; nam ubi illa versus continentem desinit, ibi is isthmus est, quem perfodiebant. Multorum igitur hominum manibus in opere occupatis, quum magis quam consentaneum erat laborarent et alia corporis membra et maxime oculi eorum qui opus faciebant et petram perfringebant, ita ut adpareret non sine deorum numine id fieri; miserunt Delphos qui consulerent oraculum quidnam esset quod ipsis adversaretur. (4) Quibus Pythia, ut ipsi fatentur Cnidii, trimetro tenore hæcce respondit:

Nec aggerate vos nec isthmum fodite:
nam, si placuisset, insulam dederat deus.

Quo accepto responso, Cnidii a fodiendo destiterunt; et Harpago cum exercitu advenienti ultro sese, nulla inita pugna, dederunt.

CLXXV. Fuere autem Pedasenses, mediterranea super Halicarnassum habitantes: quibus quoties publice imminet aliquod incommodum, tam ipsis quam accolis, sacerdos femina Minervæ ingentem emittit barbam; quæ res illis ter accidit. (2) Hi soli ex omnibus Cariam habitantibus Harpago aliquamdiu restitere, et plurimam illi molestiam creaverunt; quum montem, cui Lida nomen, muro munissent.

CLXXVI. Et Pedasenses quidem haud multo post sunt expugnati. Lycii vero, ut in Xanthium campum Harpagus promovit exercitum, eductis copiis pugnam inierunt, pauci adversus multos, et egregia virtutis specimina edidere. Sed prælio superati, et in oppidum compulsi, congregatis in arcem uxoribus liberisque et rebus pretiosis et servis, ignem subjecerunt arci, ut tota concremaretur. (2) His factis, diris juramentis invicem adstricti, egressi sunt, et fortiter pugnantes Xanthii omnes obierunt. Eorum autem Lyciorum, qui nostra ætate Xanthios se esse prædicant, advenæ sunt plerique, exceptis octoginta familiis; quæ familiæ octoginta tunc temporis forte domo aberant, atque ita superfuerunt. (3) Xantho igitur tali modo potitus Harpagus est. Simili vero ratione etiam Cauno est potitus; nam et Caunii majori ex parte Lycios sunt imitati.

CLXXVII. Inferiorem igitur Asiam subegit Harpagus, superiora autem Asiæ Cyrus ipse, singulos populos in potestatem suam redigens, nullumque prætermittens. Quorum pleraque silentio nos præteribimus: quæ vero plurimo cum labore gessit et quæ præ cæteris maxime sunt memorabilia, eorum faciam mentionem.

CLXXVIII. Universo continente inferioris Asiæ potestati suæ subjecto, Assyrios Cyrus adgressus est. Sunt autem Assyriæ quum aliæ urbes insignes multæ, tum clarissima omnium et munitissima, quæ post Ninum eversam regia sedes erat, Babylon; cujus hæc erat conditio. (2) Sita in ampla planitie, formam habet quadratam, cujus quodque latus centum et viginti stadia metitur: ita totius

οἷτοι στάδιοι τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνά-
παντες ὀγδῶκοντα καὶ τετρακόσιοι. Τὸ μὲν νυν μέ-
γαθος τοσοῦτόν ἐστι τοῦ ἄστεος τοῦ Βαβυλωνίου, ἐκεκό-
σμητο δὲ ὡς οὐδὲν ἄλλο πόλισμα τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. (3)
6 Ἰάφρος μὲν πρῶτά μιν βαθέα τε καὶ εὐρέα καὶ πλέη
ὑδατος περιθέει, μετὰ δὲ τεῖχος πενήτηκοντα μὲν πηχέων
βασιλῆων ἐὼν τὸ εὖρος, ὕψος δὲ διηκοσίων πηχέων· ὁ δὲ
βασιλῆος πῆχυς τοῦ μετρίου ἐστὶ πῆχεος μέζων τρισὶ
δακτύλοις.

10 CLXXIX. Δεῖ δὴ με πρὸς τούτοις ἐτι φράσαι ἵνα
τε ἐκ τῆς τάφρου ἢ γῆ ἀναισιμώθη καὶ τὸ τεῖχος ὄντινα
τρόπον ἔργαστο. Ὅρυσσοντες ἅμα τὴν τάφρον ἐπλίν-
θουσαν τὴν γῆν τὴν ἐκ τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην,
ἐλύσαντες δὲ πλίνθους ἱκανὰς ὥπτησαν αὐτὰς ἐν κα-
15 μίνοις· μετὰ δὲ τέλματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ,
καὶ διὰ τριήκοντα δόμων πλίνθου ταρσοὺς καλάμων
διαστοιβάζοντες, ἔδειμαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ
χεῖλεα, δεύτερα δὲ αὐτὸ τὸ τεῖχος τὸν αὐτὸν τρόπον.
(2) Ἐπάνω δὲ τοῦ τεῖχος παρὰ τὰ ἔσχατα οἰκήματα
20 μουνόκωλα ἔδειμαν, τετραμμένα ἐς ἄλληλα· τὸ μέσον
δὲ τῶν οἰκημάτων ἔλιπον τεθρίπῳ περιέλασιν. Πύλαι
δὲ ἐνεστέασι πέριξ τοῦ τεῖχος ἑκατὸν, χάλκεαι πᾶσαι,
καὶ σταθμοὶ τε καὶ ὑπέρθυρα ὡσαύτως. (3) Ἔστι
δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα ὀκτὼ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Βα-
25 βυλῶνος· Ἰς οὖνομα αὐτῇ. Ἐνθα ἐστὶ ποταμὸς οὐ
μέγας· Ἰς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ οὖνομα, ἐσβάλλει δὲ οὗ-
τος ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν τὸ ῥέεθρον. Οὗτος ὢν
ὁ Ἰς ποταμὸς ἅμα τῷ ὕδατι θρόμβους ἀσφάλτου ἀναδι-
δοῖ πολλοὺς, ἐνθεν ἡ ἀσφαλτος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τεῖ-
30 χος ἐκομίσθη.

CLXXX. Τετείχιστο μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν ττρόπῳ
τοιῷδε, ἐστὶ δὲ δύο φάρσεια τῆς πόλιος. Τὸ γὰρ μέ-
σον αὐτῆς ποταμὸς διέργει, τῷ οὖνομά ἐστι Εὐφρήτης·
ῥέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέγας καὶ βαθὺς καὶ ταχύς·
35 ἔξλει δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. (2) Τὸ ὢν
δὴ τεῖχος ἑκάτερον τοὺς ἀγκῶνας ἐς τὸν ποταμὸν ἐλήλα-
ται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου αἱ ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἑκά-
τερον τοῦ ποταμοῦ αἰμασιῇ πλίνθων ὀπτέων παρατεί-
νει. (3) Τὸ δὲ ἄστει αὐτὸ ἐὼν πλήρες οἰκιέων τριωρό-
40 φων τε καὶ τετρωρόφων κατατέμνεται τὰς ὁδοὺς ἰθείας,
τάς τε ἄλλας καὶ τὰς ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν
ἐχούσας. (4) Κατὰ δὴ ὢν ἑκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἰμασιῇ
τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυλίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ
λαῦραι, τοσαῦται ἀριθμόν· ἔσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεαι,
45 φέρουσαι καὶ αὗται ἐς αὐτὸν τὸν ποταμόν.

CLXXXI. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ τεῖχος θώρηξ ἐστὶ,
ἕτερον δὲ ἔσωθεν τεῖχος, οὐ πολλῷ τέῳ ἀσθενέστερον
τοῦ ἑτέρου τεῖχος, στεινότερον δέ. Ἐν δὲ φάρσει
ἑκατέρῳ τῆς πόλιος ἐτετείχιστο ἐν μέσῳ ἐν τῷ μὲν τὰ
50 βασιλῆα περιβόλῳ μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ, ἐν δὲ τῷ
ἐτέρῳ Διὸς Βήλου ἱδὸν χαλκόπυλον, καὶ ἐς ἑμὲ τοῦτο
ἐτι ἐὼν, δύο σταδίων πάντῃ ἐὼν τετράγωνον. (2) Ἐν
μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὸς οἰκοδόμηται, σταδίου
καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος, καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ πύργῳ

urbis circuitus conficitur quadringentorum octoginta sta-
diorum. Hæc amplitudo est urbis Babylonie. Exornata vero
instructaque erat ita, ut nulla alia cujus ad nos notitia per-
venit. (3) Statum fossa eam circumdat alta lataque, et aqua
numquam non repleta : dein murus, cujus latitudo quinqu-
ginta cubitorum regionum est, altitudo ducentorum cubito-
rum. Est autem cubitus regius major vulgari tribus di-
gitis.

CLXXIX. Oportet vero ad hæc me declarare, quem in
usum insumta sit terra e fossa egesta, et murus ille quo
pacto fuerit confectus. Ut fossam fodiebant, ita simul
terram e fossa egestam formabant in lateres : utque late-
rum probabilem numerum duxerant, ita eos in fornacibus
coquebant. Tum loco calcis asphaltu calida utentes, et
tricesimo cuique laterum ordini arundinum texta intersti-
pantes, primum labia construxerunt fossæ, deinde ipsum
murus eodem modo. (2) Super muro vero in utriusque
lateris ora ædificarunt unius conclavis domunculas, sibi invi-
cem obversas, medium autem spatium tantum reliquerunt,
ut circumagi in eo quadrigæ possent. In muro circumcirca
centum sunt portæ, æneæ omnes ; et postes etiam, et supe-
riora limina, itidem ex ære. (3) Est autem aliud oppidum,
octo dierum itinere distans a Babylone, cui nomen Is. Ibi
fluvius est, non magnus, cui et ipsi Is nomen, qui in Eu-
phratem undam suam infundit. Hic igitur Is fluvius simul
cum unda sua multos edit grumos asphalti : unde ad
ædificandum murum Babylonis asphaltus devecta est.

CLXXX. Tali igitur modo munita Babylon est. Sunt
autem duæ urbis regiones : mediam enim perfluit et in
duas partes dividit flumen, cui nomen Euphrates. Is ex
Armenia fluit amplius et altus atque rapidus ; exonerat se
autem in Erythræum mare. (2) Murus igitur utrimque
brachia ad flumen usque ducta habet : inde inflexa proce-
dit utrimque maceria ex coctili latere, quæ utrique flumi-
nis labio prætenditur. (3) Urbs ipsa domibus repleta est
trium aut quatuor tabulatorum ; per eamque ductæ sunt
viæ ad lineam directæ, quum ceteræ, tum eæ quæ e trans-
verso ad flumen pertinent. (4) Ad harum viarum quamque
apertæ sunt in maceria juxta flumen decurrente portæ mi-
niores, totidem numero quot viæ sunt : atque etiam hæ
portæ ex ære sunt, per quas ad ipsum flumen transitur.

CLXXXI. Murus quem dixi, robur præcipuum muni-
menti est : circumductus est autem interior alius murus,
haud multo infirmior altero, sed angustior. In medio au-
tem utriusque regionis, in quas urbs dividitur, exstructa
erat, in altera quidem regia aula, vasto circuitu validoque ;
in altera, Jovis Beli templum æneis portis instructum,
quod nunc etiam superest, duo stadia quaquaversum me-
tiens, forma quadrata. (2) Hujus in templi medio turris solida
exstructa est, unum stadium tam in longitudinem quam in

ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ τούτῳ, μέχρι οὗ ὅκτῳ πύργων. (3) Ἀνάβασις δὲ ἐς αὐτοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα πεποιήται. Μεσοῦντι δὲ κου τῆς ἀναβάσιός ἐστι καταγωγὴ τε καὶ θῶκοι ἀμπαυστήριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. (4) Ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύργῳ νηὸς ἔπεστι μέγας· ἐν δὲ τῇ νηῷ κλίνη μεγάλη κέεται εὖ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακέεται χρυσῆ. (5) Ἀγαλμα δὲ οὐκ ἔστι οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμένον· οὐδὲ νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων ὅτι μὴ γυνὴ μούνη τῶν ἐπιχωρίων, τὴν ἂν ὁ θεὸς ἔλθῃται ἐκ πασέων, ὥς λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι ἐόντες ἱερεῖς τούτου τοῦ θεοῦ.

CLXXXII. Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, τὸν θεὸν αὐτὸν φοιτᾶν τε ἐς τὸν νηὸν καὶ ἀμπαύεσθαι ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰ περ ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θηβαίου γυνή, ἀμφοτέραι δὲ αὗται λέγονται ἀνδρῶν οὐδαμῶν ἐς διμιλίην φοιτᾶν. (2) καὶ κατὰ περ ἐν Πατάροισι τῆς Λυκίας ἡ πρόμαντις τοῦ θεοῦ, ἐπεὶ γέννηται· οὐ γὰρ ὧν αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· ἐπεὶ δὲ γέννηται, τότε ὧν συγκατακληῖται τὰς νύκτας ἔσω ἐν τῷ νηῷ.

CLXXXIII. Ἔστι δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηὸς, ἐνθα ἀγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνὶ κατήμενον χρύσειον, καὶ οἱ τράπεζα μεγάλη παρακέεται χρυσῆ, καὶ τὸ βᾶθρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεὸς ἐστὶ· καὶ ὥς ἔλεγον οἱ Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυσίου πεποιήται ταῦτα. (2) Ἐξω δὲ τοῦ νηοῦ βωμὸς ἐστὶ χρυσεός. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος βωμὸς μέγας, ὅπου θύεται τὰ τέλεα τῶν προβάτων· ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσεοῦ βωμοῦ οὐκ ἔξεστι θύειν ὅτι μὴ γαλαθηνὰ μοῦνα. (3) Ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος βωμοῦ καὶ καταγίζουσι λιθωνότου χίλια τάλαντα ἔτεος ἐκάστου οἱ Χαλδαῖοι τότε ἐπεὶ τὴν ὁρτὴν ἄγωσι τῷ θεῷ τούτῳ. (4) Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν χρόνον ἐκείνον καὶ ἀνδρίας δυώδεκα πηχέων χρυσεὸς στερεός· ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ Χαλδαίων, ταῦτα λέγω. (5) Τούτῳ τῷ ἀνδριάντι Δαρεῖος μὲν ὁ Ὑστάσπεος ἐπιβουλεύσας οὐκ ἐτόλμησε λαβείν, Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε, καὶ τὸν ἱερεὺς ἀπέκτεινε ἀπαγορεύοντα μὴ κινεῖν τὸν ἀνδριάντα. Τὸ μὲν δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμηται, ἔστι δὲ καὶ ἴδια ἀναθήματα πολλά.

CLXXXIV. Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν κου καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι μνήμην ποιήσομαι, οἱ τὰ τείχεά τε ἐπεκόσμησαν καὶ τὰ ἱερά, ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο. (2) Ἡ μὲν πρότερον ἄρξασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πέντε πρότερον γενομένη, τῇ οὐνομα ἦν Σεμίραμις, αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χώματα ἀνὰ τὸ πεδῖον ἐόντα ἀξιοθέητα· πρότερον δὲ ἐώθεε ὁ ποταμὸς ἀνὰ τὸ πεδῖον πᾶν πελαγίζειν.

CLXXXV. Ἡ δὲ δὴ δεύτερον γενομένη ταύτης βασιλεῖα, τῇ οὐνομα ἦν Νίτωκρις, αὕτη δὲ συνετωτέρη γε-

latitudinem patens : et super hac turri erecta est alia, iterumque super hac alia, ad octo turres numero. (3) Hæ turres conascuntur extrinsecus, via circum omnes sursum ducente : in medio vero adscensu diversorium est, et sellæ in quibus residentes requiescere possint qui adscendunt. (4) Extremæ turri templum superstructum est amplum : quo in templo stratus lectus magnus, juxtaque eum adposita mensa aurea. (5) Imago autem aut statua nulla inest, neque pernoctat ibi quisquam mortalium, præter unam mulierem ex indigenis, quamcumque ex omnibus selegerit deus, ut Chaldæi aiunt, qui sunt hujus dei sacerdotes.

CLXXXII. Narrant autem iidem, quod mihi quidem non persuadent, ventilare ipsum deum in istud templum, et in lecto illo quiescere, sicut Thebis Ægyptiis fit eodem modo, ut Ægyptii narrant; nam et ibi in Jovis Thebani templo decumbit mulier : utramque autem harum cum nullo viro aiunt habere consuetudinem : (2) similiterque Patari in Lycia fatidica dei sacerdos, suo quidem tempore; nec enim constanter ibi est oraculum : quod si est, tunc qualibet nocte cum deo illa in templo includitur.

CLXXXIII. Est autem in Babylonico templo alia etiam ædes inferne : ubi magnum est simulacrum Jovis sedentis, aureum, cui mensa magna adposita aurea, et scabellum et sella ex auro : omnia hæc, ut narraverunt Chaldæi, ex octingentis auri talentis confecta. (2) Extra templum vero altare est aureum. Estque præterea alia ara ingens, ubi justæ ætatis mactantur victimæ; nam ad auream illam aram non nisi lactentes mactare pecudes fas est. (3) In majore ara vero adolent etiam singulis annis Chaldæi mille thuris talenta, quo tempore festos dies huic deo agunt. (4) Erat autem illa adhuc ætate in eodem templo statua solida ex auro, duodecim cubitorum : quam ego quidem non vidi, refero autem quæ a Chaldæis narrantur. (5) Huic statuæ insidiatus Darius, Hystaspis filius, non tamen ausus est eam auferre : Xerxes vero Darii filius abstulit, occiso sacerdote, qui, ut statuam loco moveret, conatus erat prohibere. Atque ita quidem exornatum illud templum erat : exstant vero in eodem complura etiam privata donaria.

CLXXXIV. Babylonis hujus quum multi alii fuerant reges, qui et urbem et templa exornarunt, quorum in Assyriarum rerum historia faciam mentionem : tum in his etiam duæ mulieres. (2) Harum illa, quæ prior regnavit, posteriorem quinque generationibus antecessit, eique nomen fuit Semiramis; quæ aggeres per planitiem excitavit spectatu dignos, quum antea fluvius per universum campum solitus esset restagnare.

CLXXXV. Altera, quæ post hanc regnavit, nomine Nitocris, quæ priore regina fuit intelligentior, partim monumenta

νομένη τῆς πρότερον ἀρξάσης τοῦτο μὲν μνημόσυνα ἐλί-
πετο τὰ ἐγὼ ἀπηγήσομαι, τοῦτο δὲ τὴν Μήδων δρέουσα
ἀρχὴν μεγάλην τε καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἀλλ' ἄλλα τε
ἀραιρημένα ἄστεα αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νίνον,
5 προσφυλάξατο ὅσα ἐδύνατο μάλιστα. (2) Πρῶτα μὲν τὸν
Εὐφρήτην ποταμὸν ῥέοντα πρότερον ἰθὺν, ὃς σφι διὰ τῆς
πόλιος μέσης ῥέει, τοῦτον ἀνωθεν διώρυχας ὀρύξασα,
οὕτω δὴ τι ἐποίησε σχολιὸν ὥστε δὴ τρεῖς ἐς τῶν τινὰ
χωμῶν τῶν ἐν τῇ Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. (3) Τῇ
10 δὲ κώμῃ οὐνομά ἐστι, ἐς τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης,
Ἀρδέρικκα. Καὶ νῦν οἱ ἀν κομίζονται ἀπὸ τῆςδε τῆς
θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα, καταπλώνοντες ἐς τὸν Εὐφρή-
την ποταμὸν τρεῖς τε ἐς τὴν αὐτὴν ταύτην κώμην παρα-
γίνονται καὶ ἐν τρισὶ ἡμέρησι. (4) Τοῦτο μὲν δὴ
15 τοιοῦτο ἐποίησε, χῶμα δὲ παρέχωσε παρ' ἐκάτερον τοῦ
ποταμοῦ τὸ χεῖλος ἄξιον ὁνόματος, μέγαθος καὶ ὕψος
ὅσον τι ἐστί. (5) Κατύπερθε δὲ πολλῶν Βαβυλῶνος
ὥρυσε ἑλκτρον λίμνη, ὀλίγον τι παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ
ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ αἰεὶ ὀρύσσουσα, εὖρος
20 δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιεῦσα εἰκοσί τε καὶ τετρακο-
σίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρυσσόμενον χῶν ἐκ τούτου τοῦ
ὀρύγματος ἀναισίμου παρὰ τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ
παραχέουσα. (6) Ἐπεῖτε δὲ οἱ ὀρύρυκτο, λίθους ἀγα-
γομένην κρητῖδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασε. Ἐποίησε δὲ
25 ἀμφοτέρω ταῦτα, τὸν τε ποταμὸν σχολιὸν καὶ τὸ ὀρυ-
γμα πᾶν ἔλος, ὡς ὃ τε ποταμὸς βραδύτερος εἴη περὶ
καμπὰς πολλὰς ἀγνύμενος, καὶ οἱ πλόοι ἔωσι σχολιοὶ ἐς
τὴν Βαβυλῶνα, ἐκ τε τῶν πλῶν ἐκδέχεται περίοδος
τῆς λίμνης μακρῆ. (7) Κατὰ τοῦτο δὲ ἐργάζετο τῆς
30 χώρας τῇ αἰ' τε ἐσβολαὶ ἔσαν καὶ τὰ σύντομα τῆς ἐκ
Μήδων ὁδοῦ, ἵνα μὴ ἐπιμισγόμενοι οἱ Μῆδοι ἐκμαν-
θάνοιεν αὐτῆς τὰ πρήγματα.

CLXXXVI. Ταῦτα μὲν δὴ ἐκ βάθεος περιεβάλετο,
τοιγύδε δὲ ἐξ αὐτῶν παρενθήκην ἐποίησατο. Τῆς πό-
35 λιος ἐούσης δύο φαρσέων, τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχον-
τος, ἐπὶ τῶν πρότερον βασιλέων, ὅπως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ
ἐτέρου φάρσεος ἐς τοῦτερον διαβῆναι, χρῆν πλοίῳ δια-
βαίνειν, καὶ ἦν, ὡς ἐγὼ δοκέω, ὀχληρὸν τοῦτο. (2)
Αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε· ἐπεῖτε γὰρ ὥρυσε τὸ ἑλκ-
40 τρον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τόδε ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ
ἔργου ἐλίπετο. Ἐτάμνετο λίθους περιμήκεας, ὡς δὲ οἱ
ἔσαν οἱ λίθοι ἐτοῖμοι καὶ τὸ χωρίον ὀρύρυκτο, ἐκτρέψασα
τοῦ ποταμοῦ τὸ ῥέεθρον πᾶν ἐς τὸ ὥρυσε χωρίον, ἐν ᾧ
ἐπίμπλατο τοῦτο, ἐν τούτῳ ἀπεξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου
45 ῥεέθρου, τοῦτο μὲν τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν
πόλιν καὶ τὰς καταβάσεις τὰς ἐκ τῶν πυλίδων ἐς τὸν
ποταμὸν φερούσας ἀνοικοδόμησε πλίνθοισι ὀπτῆσι κατὰ
τὸν αὐτὸν λόγον τῷ τείχεϊ, τοῦτο δὲ κατὰ μέσῃν κου
μάλιστα τὴν πόλιν τοῖσι λίθοισι τοὺς ὠρύξατο οἰκοδό-
50 μεε γέφυραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρῳ τε καὶ μολί-
βδῳ. (3) Ἐπιτείνεσκε δὲ ἐπ' αὐτὴν, ὅπως μὲν ἡμέρη
γένοιτο, ξύλα τετράγωνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐποιεῦντο
οἱ Βαβυλώνιοι· τὰς δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαίρε-
σκον τοῦδε εἵνεκεν, ἵνα μὴ διαφοιτέοντες τὰς νύκτας

reliquit, quæ commemorabo; partim, quum Medorum
imperium amplum videret nec agens quietem, quod et al a
multa oppida ab illis capta essent, et in his Ninus, præmu-
nivit se adversus illos quam maxime potuit. (2) Primum
quidem Euphratem fluvium, qui Babylonem perfluit, quum
antea recto cursu fluxisset, hunc illa, fossis superne ductis,
ita tortuosum reddidit, ut ter in suo cursu ad quempiam
Assyriæ vicum perveniat. (3) Ardérica vici nomen est,
ad quem ita Euphrates accedit. Et nunc, qui ab hoc no-
stro mari Babylonem profisciscuntur, quum Euphrate fluvio
versus illam descendunt, ter ad eundem vicum accedunt,
et quidem tribus deinceps diebus. (4) Hoc tale ab illa
effectum est. Præterea aggerem ad utramque fluvii ripam
adgessit miratu dignum, quum latitudinis caussa, tum alti-
tudinis. (5) Longe vero supra Babylonem alveum effodit
recipiendo lacui, nonnihil deflectens a flumine; et in altitu-
dinem quidem ubique fodit usque dum aqua scaturiret, in
amplitudinem vero circuitum alvei fecit quadringentorum
et viginti stadiorum: terram autem ex fossa egestam in-
sumsit in aggeres juxta ripam fluvii jaciendos. (6) Tum,
absoluto effodiendi labore, advectis lapidibus, totum al-
veum circumcirca crepidine munivit. Duo autem ista
opera fecit, flumen tortuosum, et ex effosso alveo lacunam,
hoc consilio, ut lentius fluere flumen, multis flexibus fra-
cto illius impetu, utque flexuosa fieret navigatio Babylonem,
et post navigationem exciperet accedentes longus circa la-
cunam anfractus. (7) Ab ea autem parte terræ Babylonis
fecit hæc Nitocris, qua erat ex Media introitus et iter
brevissimum; ne Medi sese ingerentes, res ipsius specula-
rentur.

CLXXXVI. Has igitur munitiones illa ex profundo sibi
circumdedit: quibus tale quoddam corollarium, alteri in-
stituto veluti medium interponens, adjecit. Quum in duas
regiones divisa urbs esset, quarum medium fluvius obtine-
bat; superiorum regum ætate, quoties ex una regione in
alteram vellet aliquis transire, navigio erat transeundum.
Quod quum, ut equidem existimo, esset molestum, (2) illa
huic quoque rei providit. Ut enim alveum stagno recipiendo
effodit, simul aliud hoc monumentum ejusdem operæ reli-
quit. Lapidēs cædendos curavit permagnos: qui postquam
fuere parati, effossusque locus fuit quem dixi, in hunc
ipsum effossum locum cursum omnem fluminis avertit;
qui locus ut implebatur, ita vetus fluminis alveus exsicca-
batur. Igitur per id tempus partim fluvii labia, qua is per
urbem decurrit, ac descensus qui ex minoribus portis ad
flumen ducunt, coctis lateribus eodem modo, quo murus
structus erat, exædificavit: partim, in media fere urbe,
ex lapidibus, quos exscindi jusserat, pontem ædificavit,
ferro et plumbo lapides vinciens. (3) Eo super ponte
interdiu quotidie tigna quadrata intendebantur, quibus
transirent Babylonii; noctu vero tollebantur hæc tigna, ea
caussa, ne per noctem ex altera urbis regione in alteram

κλέπτοιεν παρ' ἀλλήλων. (4) Ὡς δὲ τό τε ὄρυχθὲν λίμνη πλήρης ἐγεγόνεε ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν ἐκεκόσμητο, τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν ἐς τὰ ἀρχαῖα ῥέεθρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξήγαγε, καὶ οὕτω τὸ ὄρυχθὲν ἔλος γενόμενον ἐς δέον ἐδόκεε γεγονέναι καὶ τοῖσι πολιήτησι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη.

CLXXXVII. Ἡ δ' αὐτὴ αὐτὴ βασιλεία καὶ ἀπάτην τοιήνδε τινὰ ἐμηχανήσατο. Ὑπὲρ τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἄστεος τάφον ἐωυτῇ κατεσκευάσατο 10 μετέωρον ἐπιπολῆς αὐτέων τῶν πυλέων, ἐνεκόλαψε δὲ ἐς τὸν τάφον γράμματα λέγοντα τάδε, « τῶν τις ἐμεῦ ὕστερον γινομένων Βαβυλῶνος βασιλέων ἦν σπανίστη χρημάτων, ἀνοίξας τὸν τάφον λαβέτω ὅσος βούλεται χρήματα. Μὴ μέντοι γε μὴ σπανίσας γε ἄλλως ἀνοίξῃ. 15 οὐ γὰρ ἄμεινον. » (2) Οὗτος δὲ τάφος ἦν ἀκίνητος μέχρη οὗ ἐς Δαρεῖον περιῆλθε ἡ βασιληΐη. Δαρεῖω δὲ καὶ δεινὸν ἐδόκεε εἶναι τῇσι πύλῃσι ταύτῃσι μηδὲν χρέεσθαι, καὶ χρημάτων κειμένων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλυμμένων, μὴ οὐ λαβέειν αὐτά. Τῇσι δὲ 20 πύλῃσι ταύτῃσι οὐδὲν ἐχρᾶτο τοῦδε εἵνεκεν, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγίνετο ὁ νεκρὸς διεξελαύνοντι. (3) Ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον εὗρε χρήματα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν καὶ γράμματα λέγοντα τάδε, « εἰ μὴ ἄπληστός τε ἔας χρημάτων καὶ αἰσχροκερδῆς, οὐκ ἂν νεκρῶν θήκας 25 ἀνέωγες. » Αὕτη μὲν νυν ἡ βασιλεία τοιαύτη τις λέγεται γενέσθαι.

CLXXXVIII. Ὁ δὲ δὴ Κῦρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἐωυτοῦ τὸ οὐνομα Λαβυνήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίων 30 ἀρχήν. Στρατεύεται δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοις εὖ ἐσκευασμένος ἐξ οἴκου καὶ προβάτοισι, καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ Χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος, τοῦ μούνου πίνει βασιλεὺς καὶ ἄλλου οὐδενὸς ποταμοῦ. (2) Τούτου δὲ τοῦ Χοάσπεω 35 τοῦ ὕδατος ἀπεψημένου πολλαὶ κάρτα ἅμαξαι τετράκυκλοι ἡμιόνεαι κομίζουσαι ἐν ἀργυρέοις ἀγγείοις ἐπονται, ὅκῃ ἂν ἐλαύνῃ ἐκάστοτε.

CLXXXIX. Ἐπεῖτε δὲ ὁ Κῦρος πορευόμενος ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐγίνετο ἐπὶ Γύνδῃ ποταμῷ, τοῦ αἰ μὲν 40 πηγᾷ ἐν Ματιηνοῖσι οὖρεσι, ῥέει δὲ διὰ Δαρδανέων, ἐκδιδοῖ δὲ ἐς ἕτερον ποταμὸν Τίγριν, ὃ δὲ παρ' Ὀπιν πόλιν ῥέων ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδιδοῖ, τοῦτον δὴ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειρᾶτο ὁ Κῦρος ἐόντα νηυσιπέρητον, ἐνθαῦτά οἱ τῶν τις ἱρῶν ἱπ- 45 πων τῶν λευκῶν ὑπ' ὕβριος ἐσθὰς ἐς τὸν ποταμὸν διαβαίνειν ἐπειρᾶτο, ὃ δὲ μιν συμψήσας ὑποβρύχιον οἰχώκεε φέρων. (2) Κάρτα τε δὴ ἐχαλέπαινε τῷ ποταμῷ ὁ Κῦρος τοῦτο ὑβρίσαντι, καὶ οἱ ἐπηπειλῆσε οὕτω δὴ μιν ἀσθενέα ποιήσειν ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναῖκας 60 μιν εὐπετέως, τὸ γόνυ οὐ βρεχούσας, διαβήσεσθαι. (3) Μετὰ δὲ τὴν ἀπειλὴν μετείς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρατεύουσιν διαίρειε τὴν στρατιὴν δίχα, διελὼν δὲ κατέτεινε σχοινοτενέας ὑποδέξας διώρυχας ὀγδώκοντα καὶ ἑκατὸν παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τοῦ Γύνδεω τετραμμέ-

transeuntes furta exercerent. (4) Postquam fossa lacus fuerat factus aqua fluminis repletus, perfectusque pons fuerat; tum deinde Euphrates fluvius in pristinum alveum ex lacu iterum est derivatus: atque ita, quum effossus locus palus fieret, commode hoc recteque factum visum est, et civibus pons erat exstructus.

CLXXXVII. Eadem regina dolum etiam quempiam machinata est huiusmodi. Super porta urbis celeberrima sepulcrum extrui sibi iussit subline, in summo ipsius portæ. Ei sepulcro inscriptionem incidi curavit in hanc sententiam: SI QUIS EORUM, QUI POST ME REGES ERUNT BABYLONIS, PECUNIA INDIGUERIT, APERIAT HOC SEPULCRUM, ET SUMAT QUANTUM VOLUERIT PECUNIÆ. AT, NISI ADMODUM INDIGUERIT, UTIQUE NON APERIAT. NEC ENIM ID ILLI PROFUERIT. (2) Hoc sepulcrum intactum stetit, donec regnum ad Darium pervenit. Dario vero indigna res esse videbatur, hac porta non uti, et pecuniam quæ ibi deposita esset, atque etiam ipsa invitaret, non auferre. Porta hac autem non utebatur eo, quod per illam transeunti cadaver capiti immineret (3) Igitur aperuit sepulcrum: at pecuniam quidem repperit nullam, sed cadaver, et aliam inscriptionem his fere verbis conceptam: NISI INSATIABILIS ESSES ET TURPI LUCRO INHANS, DEFUNCTORUM LOCULOS NON APERUISSES. Hæc sunt quæ de regione hac memorantur.

CLXXXVIII. Ejusdem hujus reginæ filium, Assyriæ regem, cui nomen erat Labynetis, idem quod patri, bello petit Cyrus. Proficiscitur autem in bellum rex magnus, bene instructus domo farinaceis cibariis et pecudibus: atque etiam aquam ex Choaspe fluvio secum vehit, qui Susa præterfluit, ex quo solo rex bibit neque ex ullo alio fluvio. (2) Hoc ex Choaspe aquam decoctam vehentes in vasis argenteis quam plurimi currus quattuor rotarum mulis juncti constanter eum sequuntur quocumque proficiscitur.

CLXXXIX. Cyrus igitur adversus Babylonem proficiscens ubi ad Gynden amnem pervenit; qui fontes in Matianis montibus habens, postquam per Dardanenses perfluit, in alium fluvium Tigrin sese exonerat, qui Opin oppidum præterfluens in Erythræum mare infunditur; hunc Gynden fluvium, qui navibus poterat trajici, quum transire Cyrus conaretur; ibi tunc unus e sacris equis candidis, ferox et petulans ut erat, ingressus flumen, transire conabatur: at fluminis impetus, illum contorquens, demersum abripuit (2) Cui fluvio vehementer ob hanc contumeliam iratus Cyrus, minatus est, ita tenuem illum se effecturum, ut posthac mulieres etiam, ne genu quidem madeficientes, possint transire. (3) Hæc minatus, ommissa adversus Babylonem expeditione, exercitum bifariam divisit: eoque facto, intentis funibus designavit ab utraque Gyndæ ripa centum et octoginta fossas, quaquaversum ducendas; distributur.

νας πάντα τρόπον, διατάξας δὲ τὸν στρατὸν ὀρύσσειν ἐκέλευε. (4) Οἷα δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζομένου ἦνετο μὲν τὸ ἔργον, ὁμῶς μὲντοι τὴν θέρειαν πᾶσαν αὐτοῦ ταύτῃ διέτριψαν ἐργαζόμενοι.

5 CXC. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσατο Κύρος ἐς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώρυχας διαλαβὼν, καὶ τὸ δεύτερον ἔαρ ὑπέλαμπε, οὕτω δὴ ἤλαυνε ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα. (2) Οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἐκστρατεύσαντες ἐμμενον αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύνων ἀγχοῦ τῆς πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλώνιοι καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ κατελήθησαν ἐς τὸ ἄστυ. Οἷα δὲ ἐξέπιστάμενοι ἔτι πρότερον τὸν Κύρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ' ὀρέοντες αὐτὸν παντὶ ἔθνεϊ ὁμοίως ἐπιχειρέοντα, προεσάξαντο σιτία ἐτέων κάρτα πολλῶν. (3) Ἐνθαῦτα 15 οὗτοι μὲν λόγον εἶχον τῆς πολιορκίας οὐδένα, Κύρος δὲ ἀπορήσει ἐνείχετο ἅτε χρόνου τε ἐγγινομένου συχνοῦ ἀνωτέρω τε οὐδὲν τῶν πρηγμάτων προκοπτομένων.

CXCI. Εἴτε δὴ ὢν ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεθήκατο, εἴτε καὶ αὐτὸς ἔμαθε τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐποίησε δὴ τοιόνδε. 20 Τάξας τὴν στρατιὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πόλιν ἐσβάλλει, καὶ ὅπισθε αὐτὶς τῆς πόλιος τάξας ἐτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμὸς, προεῖπε τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ ῥέεθρον ἴδωνται γενόμενον, εἰσέναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. (2) Οὕτω τε δὴ τάξας καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας ἀπήλαυνε αὐτὸς σὺν τῷ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ. Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην, τὰ περὶ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεία ἐποίησε κατὰ 25 τε τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίησε καὶ ὁ Κύρος ἕτερα τοιαῦτα. (3) τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυχ' ἐσαγαγὼν ἐς τὴν λίμνην ἐβύσαν ἔλος, τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον διαβατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. Γενομένου δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι οἳ περ ἐτετάχατο ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατὰ τὸ ῥέεθρον τοῦ Εὐφρήτεω ποταμοῦ ὑπονενοστηκότες ἀνδρὶ ὡς ἐς μέσον μηρὸν 30 μάλιστα κη, κατὰ τοῦτο ἐσήϊσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. (4) Εἰ μὲν νυν προεπύθοντο οἱ Βαβυλώνιοι ἢ ἔμαθον τὸ ἐκ τοῦ Κύρου ποιούμενον, οὐκ ἂν περιδόντες τοὺς Πέρσας ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν διέφθειραν κάκιστα· κατακληίσαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας 40 ἐχούσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἵμασιās ἀναβάντες τὰς παρὰ τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμένους, ἔλαβον ἂν σφεας ὡς ἐν κύρτῃ. (5) Νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκίτου σφι παρέστησαν οἱ Πέρσαι· ὑπὸ δὲ μεγάλῃ τῆς πόλιος, ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ ἔσχατα 45 τῆς πόλιος ἐαλωκότων τοὺς τὸ μέσον οἰκέοντας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐαλωκότας, ἀλλὰ τυχεῖν γὰρ σφι ἐοῦσαν ὁρτὴν, χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς δὲ δὴ καὶ τὸ κάρτα ἐπύθοντο. Καὶ Βαβυλὼν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀραίρω 50 ρητο.

CXCII. Τὴν δὲ δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοις δηλώσω ὅση τις ἐστὶ, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. Βασιλεῖ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιῆς διαραιρηται, πάρεξ τοῦ φόρου, γῇ πᾶσα ὅσης

que exercitum has fossas fodere jussit. (4) Igitur, magna hominum multitudine opus faciente, effectum quidem est opus; verumtamen totam aetatem in eodem hoc loco opus facientes consumsere.

CXC. Postquam Gyndæ fluvio hanc poenam inflixit Cyrus, ut in trecentos sexaginta canales esset diductus, altero demum adpetente vere adversus Babylonem exercitum duxit. (2) Et Babylonii; copiis extra urbem eductis, eum exspectarunt. Ubi propius urbem accessit, praelio cum eo conflixerunt Babylonii, quo praelio superati, in urbem sunt compulsi. Jam pridem vero, bene gnari non quieturum Cyrum, quum vidissent eum cunctos pariter populos adgredi, permultorum annorum commeatum in urbem comportaverant. (3) Quare hi quidem non admodum graviter ferebant obsidionem: at Cyrus magnis difficultatibus premebatur, quandoquidem multo jam tempore circumacto nihil admodum promotæ res ejus erant.

CXCI. Igitur, sive quis alius ei dubitanti consilium subgessit, sive ipse quid faciendum esset intellexit, hoc facere instituit. Universo exercitu circa flumen disposito, ab ea maxime parte qua urbem influit, partim vero etiam a tergo ubi ex urbe egreditur, prædixit militibus, ut, quum viderint vado transiri flumen posse, tunc ea via urbem ingrediantur. (2) Hoc dato mandato, ipse cum inutili copiarum parte abiit, et ad lacunam contendit. Quo ut pervenit, quod Babyloniorum regina circa flumen et circa paludem fecerat, idem nunc ipse Cyrus fecit. (3) Fluvio per fossam in eum locum, qui nunc palus erat, derivato, pristinum alveum vado pervium reddidit, subsidente aqua. Quo facto Persæ, qui ad hoc ipsum ibi dispositi erant, per alveum Euphratis fluvii, cujus aqua in tantum retrogressa erat, ut vix medium femur hominis attingeret, per hunc alveum Babylonem sunt ingressi. (4) Quodsi igitur aut ante cognovissent aut animadvertissent Babylonii quæ Cyrus instituebat, sane non passi essent Persas urbem intrare, sed misere perdidissent. Quippe si portulas omnes, quæ ad flumen pertinent, clausissent, ipsique macerias conscendissent secundum utramque fluminis ripam ductas, veluti in nassa capturi illos fuerant. (5) Nunc ex inopinato adstiterunt eis Persæ. Propter amplitudinem vero urbis, ut aiunt ejus incolæ, postquam captæ jam erant extremæ urbis partes, qui mediam Babylonem incolebant, non animadverterunt captos se esse; sed quum festus forte tunc ageretur dies, saltabant per id tempus et voluptatibus indulgebant, donec tandem verum resciverunt. Atque ita quidem tunc primum capta est Babylon.

CXCII. Opes autem quantæ sint Babyloniorum, quum aliis documentis declarabo, tum hoc. Magno regi, præter tributa quæ ei penduntur, universa terra cui imperat, ad alendum ipsum et exercitum ejus, in certas partes est

ἀρχει. (2) Δωδέκα ὧν μηνῶν ἐόντων ἐς τὸν ἐνιαυτὸν τοὺς τέσσαρας μῆνας τρέφει μιν ἡ Βαβυλωνίη χώρα, τοὺς δὲ ὀκτὼ τῶν μηνῶν ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίη. Οὕτω τριτημορίη ἡ Ἀσσυρίη χώρα τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίας. (3) Καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς χώρας ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπήτην καλεῦσι, ἐστὶ ἀπασέων τῶν ἀρχέων πολλόν τι κρατίστη, ὅκου Τριτανταίχμη τῷ Ἀρταβάζου ἐκ βασιλέος ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον ἀργυρίου μὲν προσήιε ἐκάστης ἡμέρης ἀρτάβη μεστή (ἡ δὲ ἀρτάβη μέτρον ἐὼν Περσικὸν χωρεῖ μεδίμνου Ἀττικῆς πλεῦν χοίניξι τρισὶ Ἀττικῇσι), ἵπποι δὲ οἱ αὐτοῦ ἔσαν ἰδίη, πάρεξ τῶν πολεμιστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας ὀκτακόσιοι, αἱ δὲ βαινόμεναι ἐξακισχίλια καὶ μύρια· ἀνέβαινε γὰρ ἕκαστος τῶν ἑρσένων τούτων εἴκοσι ἵππους. (4) Κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσοῦτο δὴ τι πλῆθος ἐτρέφετο ὥστε τέσσαρες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν ἄλλων ἐοῦσαι ἀτελέες, τοῖσι κυσὶ προσετέταχτο σιτία παρέχειν. Τοιαῦτα μὲν τῷ ἀρχοντι τῆς Βαβυλωνίως ὑπῆρχε ἐόντα.

20 CXCIII. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ὕεται μὲν ὀλίγῳ, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν ρίζαν τοῦ σίτου ἐστὶ τοῦτο· ἀρδόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀδρύνεται τε τὸ λῆγιον καὶ παραγίνεται ὁ σῖτος, οὐ κατὰ περ ἐν Αἰγύπτῳ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντος ἐς τὰς ἀρούρας, ἀλλὰ χερσὶ 25 τε καὶ κηλωνηίοισι ἀρδόμενος. (2) Ἡ γὰρ Βαβυλωνίη χώρα πᾶσα, κατὰ περ ἡ Αἰγυπτία, κατατέμνηται ἐς διωρύχας· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διωρύχων ἐστὶ νηυσιπέρητος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τὸν χειμερινὸν, ἐσέχει δὲ ἐς ἄλλον ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφρήτεω, ἐς τὸν Τίγριν, 30 παρ' ὃν Νίνος πόλις οἴκητο. (3) Ἔστι δὲ χωρέων αὕτη ἀπασέων μακρῇ ἀρίστη τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Δήμητρος καρπὸν ἐκφέρειν· τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειράται ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκὴν οὔτε ἄμπελον οὔτε ἐλαίην. Τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὧδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν 35 ἐστὶ ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδοῖ, ἐπεὰν δὲ ἄριστα αὕτη ἐωυτῆς ἐνείκη, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. (4) Τὰ δὲ φύλλα αὐτόθι τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθέων τὸ πλάτος γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύλων. Ἐκ δὲ κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρεον 40 μέγαθος γίνεται, ἐξεπιστάμενος μνήμην οὐ ποιήσομαι, εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοις ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπικται. Χρέονται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σησάμων ποιεῦνται. (5) Εἰσὶ δὲ σφι φοίνικες πε- 45 φυκότες ἀνὰ πᾶν τὸ πεδῖον, οἱ πλεῦνες αὐτῶν καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σιτία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται· τοὺς συκέων τρόπον θεραπεύουσι τὰ τε ἄλλα, καὶ φοινίκων τοὺς ἑρσενας Ἑλληνες καλεῦσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῇσι βαλανηφόροις τῶν φοινίκων, 50 ἵνα πεπαίνῃ τε σφι ὁ ψῆν τὴν βάλανον ἐσδύνων καὶ μὴ ἀπορρέῃ ὁ καρπὸς τοῦ φοίνικος· ψῆνας γὰρ δὴ φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ ἑρσενες κατὰ περ οἱ ὀλυνθοί.

CXCIV. Τὸ δὲ ἀπάντων θῶμα μέγιστόν μοι ἐστὶ τῶν ταύτη μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι φράσω.

distributa. (2) Jam quum in anno duodecim sint menses, per quattuor menses alit eum Babylonia terra; per octo reliquos menses, tota reliqua Asia. Ita Assyria haec terra tertiam partem possidet opum totius Asiae: (3) et praefectura hujus regionis (Satrapias Persae vocant) omnium praefectarum longe est praestantissima; quandoquidem Trintaeclimae, Artabazi filio, cui hic districtus a rege commissus erat, quotidie redibat artaba pecunia repleta: est autem artaba mensura Persica, capiens medimnum Atticum cum tribus chœnicibus Atticis. Equos autem ibidem rex suum in usum alebat, exceptis his qui ad belli usum erant destinati, admissarios quidem octingentos, equas autem, quibus illi admittebantur, decies sexies mille; nam singuli mares vicenis feminis admittebantur. (4) Canum autem Indicorum tanta alebatur multitudo, ut quattuor essent ampli vici in planitie siti, aliorum tributorum immunes, quibus hoc injunctum erat, ut canes illos alerent. Has opes possidebat is, qui Babyloni imperabat.

CXCIII. In agro Assyriaco pluit quidem aliquantulum, et hoc est ex quo radix frumenti primum capit nutrimentum; dein vero ex fluvio irrigata seges augetur, et marescit triticum, non quod fluvius ipse, sicut in Aegypto, arva inundet, sed manibus hominum et tollenonibus hac irrigantur. (2) Est enim tota Babylonia terra fossis discissa: quarum fossarum maxima, orienti hiberno obversa, navibus trajicitur; influit autem ex Euphrate in alium fluvium, Tigrin, ad quem Ninus urbs aedificata erat. (3) Est autem haec regio omnium, quas quidem novimus, longe fertilissima ferendo cereali frumento. Nam alias fruges ex arboribus ne conatur quidem proferre, nec ficum, nec vitem progignens, nec oleam. Sed cereali frumento progignendo ita opportunum solum est, ut ducena plerumque reddat: quando vero plurimum, etiam tricena profert. (4) Folia autem tritici atque hordei quattuor admodum digitorum latitudinem habent. Ex milio et sesamo quantae magnitudinis arbor existat, bene equidem cognitum habens, commemorare nolo; satis gnarus, eos qui Babyloniā terram non adierunt, ne his quidem, quae de aliis frumenti generibus dicta sunt, fidem ullam adhibuituros. Oleo non utuntur, nisi quod e sesamo paratur. (5) Palmas vero arbores habent, per totam planitiem plantatas; quarum pleraeque frugiferae sunt, e quibus et cibum et vinum et mel parant. Has arbores colunt ficum more, quum aliis rebus, tum quod muscularum quas Graeci vocant palmarum fructum glandiferis palmis circumligant, quo glandem maturet culex sese insinuans, nec decidat fructus palmæ. Nam culices in suo fructu generant masculae palmæ, similiter ut apud nos caprificorum grossi.

CXCIV. Quod vero eorum quae sunt in illa regione, post ipsam quidem urbem, maxime mihi mirabile visum

Τὰ πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα ἐς τὴν Βαβυλῶνα ἐόντα κυκλοτερέα πάντα σκύτινα. (2) Ἐπεὶ γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοισι τοῖσι κατὰ περθε Ἀσσυρίων οἰκημένοισι νομέας ἰτέης ταμόμενοι ποιήσονται, περιτείνουσι τούτοις διφθέρας στεγαστρίδας ἔξωθεν ἐδάφους τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀποκρίνοντες οὔτε πῶρην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιήσαντες καὶ καλάμης πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τοῦτο ἀπιεῖσι κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλήσαντες· μάλιστα δὲ βίκους φοινικηίου κατὰγουσι οἴνου πλέους. (3) Ἰούνηται δὲ ὑπὸ τε δύο πλήκτρων καὶ δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἐστεώτων, καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ πλήκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὥθεει. Ποιέεται δὲ καὶ κάρτα μεγάλα ταῦτα τὰ πλοῖα καὶ ἐλάσσω· τὰ δὲ μέγιστα αὐτῶν καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. (4) Ἐν ἐκάστῳ δὲ πλοίῳ ὄνος ζῶς ἐνεστί, ἐν δὲ τοῖσι μέζοσι πλευνες. Ἐπεὶ ὧν ἀπίκωνται πλώοντες ἐς τὴν Βαβυλῶνα καὶ διαθέωνται τὸν φόρτον, νομέας μὲν τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάμην πᾶσαν ἀπ' ὧν ἐκέρυξαν, τὰς δὲ διφθέρας ἐπισάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους ἀπελαύνουσι ἐς τοὺς Ἀρμενίους. (5) Ἀνὰ τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἶα τέ ἐστι πλῶειν οὐδενὶ τρόπῳ ὑπὸ τάχεος τοῦ ποταμοῦ· διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διφθερέων. (6) Ἐπεὶ δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπίκωνται ὀπίσω ἐς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπῳ τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. Τὰ μὲν δὴ πλοῖα αὐτοῖσι ἐστὶ τοιαῦτα.

CXCV. Ἐσθῆτι δὲ τοιγῆδε χρέονται, κιθῶνι ποδηνεκεῖ λινέῳ· καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰρίνεον κιθῶνα ἐπενδύει καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος, ὑποδήματα ἔχων ἐπιχώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιωτῆσι ἐμβάσι. Κομέοντες δὲ τὰς κεφαλὰς μίτρῃσι ἀναδέονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. (2) Σφρηγῖδα δ' ἐκάστος ἔχει καὶ σκήπτρον χειροποίητον· ἐπ' ἐκάστῳ δὲ σκήπτρῳ ἔπεστι πεποιημένον ἢ μῆλον ἢ ῥόδον ἢ κρίνον ἢ αἰετὸς ἢ ἄλλο τι· ἀνευ γὰρ ἐπισήμου οὐ σφι νόμος ἐστὶ ἔχειν σκήπτρον. Αὕτη μὲν δὴ σφι ἄρτισις περὶ τὸ σῶμα ἐστί.

CXCVI. Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὧδε κατεστέασιν· ὁ μὲν σοφώτατος ὅδε κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέραν, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν Ἐνετοὺς πυνθάνομαι χρεέσθαι. Κατὰ κώμας ἐκάστας ἀπαξ τοῦ ἔτους ἐκάστου ἐποίετο τάδε. (2) Ὡς ἂν αἱ παρθέναι γινοῖατο γάμων ὥραιαι, ταύτας ὅκως συναγάγειεν πάσας, ἐς ἓν χωρίον ἐσάγεσκον ἀλέας, περίξ δὲ αὐτὰς ἴστατο ὁμιλος ἀνδρῶν, ἀνιστὰς δὲ κατὰ μίαν ἐκάστην κῆρυξ πωλέεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδεστάτην ἐκ πασέων· μετὰ δὲ, ὅκως αὕτη εὐροῦσα πολλὸν χρυσίον πρηθείη, ἄλλην ἀνεκέρυσσε ἢ μετ' ἐκείνην ἔσκε εὐειδεστάτη. Ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικίῃσι. (3) Ὅσοι μὲν δὴ ἔσχον εὐδαίμονες τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι, ὑπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωνέοντο τὰς καλλίστευσάσας· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσχον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εἶδος μὲν οὐδὲν ἐδέοντο χρηστοῦ, οἱ δ' ἂν χρήματά τε καὶ αἰσχίονας παρθένους ἐλάμβανον. (4) Ὡς γὰρ δὴ διεξέλθοι ὁ κῆρυξ πωλέων τὰς εὐειδεστάτας

est, exponere adgredior. Navigia, quibus utuntur qui secundo flumine Babylonem proficiscuntur, rotunda sunt, et ex corio confecta cuncta. (2) Scilicet in Armeniis, qui supra Assyrios incolunt, ex sectis salicibus costas conficiunt: his, fundi loco, pelles extrinsecus toctorias prætendunt, nec puppim distinguentes, nec proram in angustius contrahentes, sed clypei instar rotunda facientes navigia. Tale navigium, mercibus inpositis, totum stramine complent, et flumini permittunt deferendum: maxime vero dolia palmeo vino onusta devehunt. (3) Regitur autem navis duobus remis, a duobus viris, quorum alter introrsus trahit remum, alter extrorsus pellit, uterque stans rectus. Conficiuntur autem hujusmodi navigia etiam admodum magna, itemque minora: et maxima quidem onus ferunt quinque millium talentorum. (4) In quoque navigio asinus inest vivus, in majoribus plures. Postquam igitur navi Babylonem pervenerunt, mercesque distraxerunt, tum et costas navigii et stramentum venumdant; pelles vero asinis imponunt, hosque retro agunt in Armeniam. (5) Nam adverso flumine navigari nullo pacto potest, propter fluminis impetum: quam ob causam etiam non ex ligno, sed ex pellibus, conficiunt navigia. (6) Postquam asinos agitando in Armeniam redierunt, alia navigia eodem modo conficiunt. Talis igitur illis est navigiorum ratio.

CXCV. Vestimento autem utuntur hujusmodi: tunica ad pedes promissa linea, cui aliam superinduunt tunicam laneam, tum candidam pænulam superne circumjiciunt. Calceamenta gestant sui moris, Bœotiiis soccis fere similia. Comam alunt; mitris caput redimunt: toto corpore unguntur. (2) Annulum signatorium unusquisque gestat, et baculum arte factum: in quoque baculo superne vel malum est fabrefactum, vel rosa, vel lilium, vel aquila, aut aliud quidpiam: nec enim illis mos est baculum absque insigni gestare. Talis igitur illis est corporis cultus.

CXCVI. Institutis vero utuntur hujusmodi. Uno quidem hoc, ut mea fert sententia, prudentissimo; quo etiam Venetos uti, Illyricum populum, fando accepi. In singulis vicis, semel quotannis, hæc faciebant. (2) Virgines, quotquot viro maturæ essent, congregatas simul omnes, in unum locum deducebant: ibi eas virorum circulus circumstabat. Tunc præco singulas deinceps, quamque sigillatim, in medio statuens venum exponebat; incipiens ab ea quæ omnium pulcerrima esset: deinde, hac magno auri pretio venum data, aliam proclamabat, quæ huic venustate formæ proxima erat. Vendebantur autem hac conditione, ut matrimonio jungerentur. (3) Igitur ex Babylonis nuptiarum cupidis quicumque erant locupletes, hi licitando quisque alterum superantes emebant sibi formosissimas: qui vero de plebe erant, hi formæ speciem nihil curantes, pecuniam accipiebant et virgines deformiores. (4) Nam præco, postquam speciosissimarum virgi-

τῶν παρθένων, ἀνίστα ἂν τὴν ἀμορφεστάτην ἢ εἴ τις αὐτέων ἔμπηρος ᾖ, καὶ ταύτην ἀνεκέρυσσε, ὅστις θέλοι ἐλάχιστον χρυσίον λαβὼν συνοικήσειν αὐτῇ, ἐς δὲ τῷ τὸ ἐλάχιστον ὑπισταμένῳ προσεκέετο. Τὸ δὲ ἂν χρυσίον ἐγένετο ἀπὸ τῶν εὐειδέων παρθένων, καὶ οὕτω αἱ εὐμορφοὶ τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους ἐξεδίδονσαν. (5) Ἐκδοῦναι δὲ τὴν ἑωυτοῦ θυγατέρα ὅτῳ βούλοιτο ἕκαστος οὐκ ἔξῃν, οὐδὲ ἄνευ ἐγγυητέω ἀπαγαγέσθαι τὴν παρθένον πριάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα ἢ μὲν συνοικήσειν αὐτῇ, οὕτω ἀπάγεσθαι. Εἰ δὲ μὴ συμπεροίατο, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἐκέετο νόμος. Ἐξῃν δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κώμης τὸν βουλόμενον ὠνέεσθαι. (6) Ὁ μὲν νυν κάλλιστος νόμος οὕτως σφί ᾖ, οὐ μέντοι νῦν γε διετέλεσε εἶναι, ἄλλο δὲ τι ἐξευρήκασιν νεωστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικέοιεν αὐτὰς μηδ' ἐς ἐτέρην πόλιν ἄγωνται· ἐπεὶ γὰρ ἁλόντες ἐκακώθησαν καὶ οἰκοφθορήθησαν, πᾶς τις τοῦ δήμου βίου σπανίζων καταπορνεύει τὰ θήλεα τέκνα.

20 CXC VII. Δεύτερος δὲ σοφίῃ ὅδε ἄλλος σφί νόμος κατέστηκε. Τοὺς κάμνοντας ἐς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρέονται ἱητροῖσι. Προσιόντες ὦν πρὸς τὸν κάμνοντα συμβουλευούσι περὶ τῆς νοῦσου, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἔπαθε ὁκοῖον ἔχει ὁ κάμνων, ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα· ταῦτα προσιόντες συμβουλευούσι καὶ παραινέουσι, ἅσσα αὐτὸς ποιήσας ἐξέφυγε ὁμοίην νοῦσον ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. Σιγῇ δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὐ σφί ἔξεστι, πρὶν ἂν ἐπείρηται ἥτινα νοῦσον ἔχει.

30 CXC VIII. Ταφαὶ δὲ σφί ἐν μέλιτι, ὀρθῆνοι δὲ παραπλήσιοι τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. Ὅσακις δ' ἂν μιχθῇ γυναικὶ τῇ ἑωυτοῦ ἀνὴρ Βαβυλώνιος, περὶ θυμὸν καταγιζόμενον ἵκει, ἐτέρωθι δὲ ἡ γυνὴ τῷ αὐτῷ τοῦτο ποιεῖ. Ὅρθρου δὲ γενομένου λούνται καὶ ἀμφοτέρω· ἄγγεος γὰρ οὐδενὸς ἄψονται πρὶν ἂν λούσωνται. Ταῦτα καὶ Ἀράβιοι ποιεῦσι.

CXC IX. Ὁ δὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων ἐστὶ τοῖσι Βαβυλωνίοις ὅδε. Δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρίην ἱζομένην ἐς ἱρὸν Ἀφροδίτης ἀπαξ ἐν τῇ ζῳῃ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ. (2) Πολλὰ δὲ καὶ οὐκ ἀξιεύμεναι ἀναμίσγεσθαι τῇσι ἄλλῃσι οἷα πλούτῳ ὑπερφρονέουσαι, ἐπὶ ζευγέων ἐκ καμάρῃσι ἐλάσασαι πρὸς τὸ ἱρὸν ἐστᾶσι, θεραπετῇ δὲ σφί ὅπισθε ἔπεται πολλή. (3) Αἱ δὲ πλεῖνες ποιεῦσι ὥδε. Ἐν τεμένει Ἀφροδίτης κατέαται στέφανον περὶ τῇσι κεφαλῇσι ἔχουσαι θώμιγγος πολλὰ γυναικῆς· αἱ μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀρπέρχονται· σχαινοτενέες δὲ διέξοδοι πάντα τρόπον ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναικῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξιόντες ἐκλέγονται. (4) Ἐνθα ἐπεὶ ἴκηται γυνή, οὐ πρότερον ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία ἢ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν ἐς τὰ γούνατα μιχθῇ ἕξω τοῦ ἱεροῦ. (5) Ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἶπαι τοσόνδε, «ἐπικαλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα·» Μύλιττα δὲ καλεῦσι τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. Τὸ δὲ ἀργύριον μέγαθός ἐστι ὁσόντων· οὐ γὰρ

num peregerat venditionem, tum vero deformissimam excitabat, aut si qua illarum manca esset, et hanc proclamabat quis vellet, accepto minimo auri pondere, in matrimonium ducere; et, qui minimo se contentum fore declarasset, ei hæc tradebatur. Aurum autem conficiebatur a formosioribus virginibus: atque ita formosiores elocabant deformes et mancas. (5) Nemini autem licitum erat, filiam suam cui ipse vellet in matrimonium dare: neque emptori absque fidejussore domum ducere virginem licebat; sed dato præde spondere quisque tenebatur, in matrimonium se eam utique accepturum, et sic demum abducere secum licebat: si sibi mutuo non convenissent, lege cautum erat ut pecuniam acceptam sponsus repræsentaret. Licitum vero etiam erat homini, qui ex alio vico adfuisset, aliquam ex virginibus, si quam vellet, sibi emere. (6) Hoc igitur pulcherrimum institutum apud eos olim valebat. At nunc quidem non amplius est in usu: sed recens aliud quiddam invenerunt, ne injuria adficerentur filiae aut in aliam civitatem abducerentur: ubi capta urbe malis premi cæperunt, resque eorum perditæ sunt, quilibet homo de plebe, inopia victus laborans, filias suas ad quæstum corpore faciendum adigit.

CXC VII. Alio, post istud, prudenti instituto utuntur hocce. Ægrotos in forum publicum exportant; medicis enim non utuntur: ibi accedunt ad ægrotum, eique de curando morbo consulunt, si quis vel eodem morbo, quo ille, olim laboravit, aut alium vidit laborantem. Adeuntes igitur consulunt huic ea suadentque, quibus quisque remediis adhibitis vel ipse morbum evaserat, vel alium vidit evasisse. Silentio vero præterire ægrotum nemini licet, quin eum interrogaverit quonam morbo laboret.

CXC VIII. Mortuos melle condunt. Luctus funebres, Ægyptiis similes. Quoties cum uxore sua concubuit vir Babylonius, incenso thuri adsidet, et ex alia parte idem facit mulier: tum, ubi illucescit, lavantur ambo; nullum enim vas tangunt priusquam se abluerint. Idem institutum Arabes sequuntur.

CXC IX. Est autem institutorum, quibus Babylonii utuntur, turpissimum hocce. Quamlibet indigenam mulierem oportet, in Veneris templo sedentem, semel in vita cum peregrino viro consuetudinem habere. (2) Multæ igitur, dedignant ceteris se immiscere mulieribus, quippe divitiis superbientes, plaustis vectæ in camaris stant ad templum, et ingens illas famularum numerus sequitur. (3) Pleraque autem hoc modo faciunt. In septo Veneri consecrato sedent corona funiculi modo torta caput redimitæ mulieres numero multæ; aliæ enim adveniunt, aliæ abeunt. Sunt autem per medias mulieres transitus viarum ad lineam quaquaversum directi, quibus transeuntes viri seligunt quas volunt. (4) Ibi postquam consedit mulier, non prius domum abit, quam peregrinorum quispiam, pecunia in sinum conjecta, cum ea extra sanum concubuit. (5) Qui pecuniam ei projicit, is compellare eam his verbis debet: «Mylitta deam, ut tibi adsit, precor.» Mylitta autem Venerem vocant Assyrii. Pecunia vero quantulumque

μη ἀπώσεται· οὐ γάρ οἱ θέμις ἐστὶ· γίνεται γὰρ ἱρὸν τοῦτο τὸ ἀργύριον. (6) Τῷ δὲ πρώτῳ ἐμβαλόντι ἔπεται, οὐδὲ ἀποδοκιμᾶ οὐδένα. Ἐπεὰν δὲ μιχθῇ, ἀποσιωσαμένη τῇ θεῷ ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία, καὶ τῷ ποτὶ τούτου οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δώσεις ὥς μιν λάμψαι. (7) Ὅσαι μὲν νυν εἶδεός τε ἐπαμμέναι εἰσὶ καὶ μεγάθεος, ταχὺ ἀπαλλάσσονται, ὅσαι δὲ ἀμορφοὶ αὐτέων εἰσὶ, χρόνον πολλὸν προσμένουσι οὐ δυνάμεναι τὸν νόμον ἐκπλῆσαι· καὶ γὰρ τριέτεα καὶ τετραέτεα μετεξέτεροι χρόνον μένουσι. Ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύπρου ἐστὶ παραπλήσιος τούτῳ νόμος.

CC. Νόμοι μὲν δὴ τοῖσι Βαβυλωνίοισι οὗτοι κατεστάσι, εἰσὶ δὲ αὐτῶν πατριαὶ τρεῖς αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτεύονται εἰ μὴ ἰχθῦς μοῦνον, τοὺς ἐπεῖτε ἂν θηρεύσαντες αὐήνωσι πρὸς ἥλιον, ποιεῦσι τὰδε· ἐσβάλλουσι ἐς ὄλμον, καὶ λεήναντες ὑπέροισι σῶσι διὰ σινδόνης, καὶ ὅς μὲν ἂν βούληται αὐτῶν, ἅτε μᾶζαν μαζάμενος ἔχει, ὁ δὲ ἄρτου τρόπον ὀπτήσας.

CCI. Ὡς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέργαστο, ἐπεθύμησε Μασσαγέτας ὑπ' ἐωυτῷ ποιήσασθαι. Τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἄλκιμον, οἰκημένον δὲ πρὸς ἥῳ τε καὶ ἡλίου ἀνατολῆς, πέρην τοῦ Ἀράξεω ποταμοῦ, ἀντίον δὲ Ἰσσηδόνων ἀνδρῶν. Εἰσὶ δὲ οἵτινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι τοῦτο τὸ ἔθνος εἶναι.

CCH. Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἐλάσσων εἶναι τοῦ Ἰστροῦ. Νήσους δ' ἐν αὐτῷ Λέσθω μεγάθεα παραπλησίας συχνὰς φασὶ εἶναι, ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώπους οἱ σιτεύονται μὲν ῥίζας τὸ θέρος ὀρύσσοντες παντοίας, καρποὺς δὲ ἀπὸ δεινδρέων ἐξευρημένους σφι ἐς φορβὴν κατατίθεσθαι ὠραίους, καὶ τούτους σιτέεσθαι τὴν χειμερινήν. (2) Ἄλλα δὲ σφι ἐξευρησθαι δένδρεα καρποὺς τοιούσδε τινὰς φέροντα, τοὺς ἐπεῖτε ἂν ἐς τῷ ποτὶ συνέλθωσι κατὰ εἰλας καὶ πῦρ ἀνακαύσωνται κύκλῳ περιζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ, ὁσφραινομένους δὲ καταγιζομένου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλομένου μεθύσκεσθαι τῇ ὁσμῇ κατὰ περ Ἑλλήνας τῷ οἴνῳ, πλεῦνος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ μᾶλλον μεθύσκεσθαι, ἐς δὲ ὅς ὀρχησίν τε ἀνίστασθαι καὶ ἐς αἰοιδὴν ἀπικνέεσθαι. (3) Τούτων μὲν αὕτη λέγεται δίαίτα εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης ποταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματινῶν, ὅθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διώρυχας τὰς ἐξήκοντά τε καὶ τριηκοσίας διέλαβε ὁ Κύρος, στόμασι δὲ ἐξερεύγεται τεσσεράκοντα, τῶν τὰ πάντα πλὴν ἑνὸς ἐς ἑλεὰ τε καὶ τενάγεια ἐκδιδοῖ, ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατοικῆσθαι λέγουσι ἰχθῦς ὠμοὺς σιτεομένους, ἐσθῆτι δὲ νομίζοντας χρᾶσθαι φωκέων δέρμασι. (4) Τὸ δὲ ἐν τῶν στομάτων τοῦ Ἀράξεω ῥέει διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπίην θάλασσαν. Ἡ δὲ Κασπίη θάλασσα ἐστὶ ἐπ' ἐωυτῆς, οὐ συμμίσγουσα τῇ ἐτέρῃ θαλάσσῃ. Τὴν μὲν γὰρ Ἑλληνες ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἑξω στηλέων θάλασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλυμένη καὶ ἡ Ἐρυθρὴ μία τυγχάνει ἐοῦσα.

CCIII. Ἡ δὲ Κασπίη ἐστὶ ἐτέρη ἐπ' ἐωυτῆς, ἐοῦσα

fuerit, mulier eam non rejecerit : nam nefas hoc ei est ; sit enim sacra pecunia. (6) Sequitur igitur eum qui primus pecuniam projecit, nec enim ullum repudiat. Postquam vero cum illo rem habuit et religioni deæ satisfecit, domum abit : ab eoque tempore, quantumcumque sit quod ei offeras, non poteris rem cum ea habere. (7) Quæ igitur speciosa sunt forma præditæ et statura, eæ cito redeunt : quæ vero deformes, multum manent temporis, priusquam legi possint satisfacere ; manent enim nonnullæ ad tres et quattuor annos. Obtinet autem alicubi etiam in Cypro simile institutum.

CC. Sed de institutis Babyloniorum hæc hactenus. Sunt autem inter illos tres familiæ sive tribus, quæ nulla re alia nisi piscibus vescuntur. Hos illi postquam ceperunt, siccant ad solem, deinde tali modo parant : in mortarium coniectos, et pistillis contusos, per sindonem tamquam cribro incernunt. Tum, qui his vesci cupit, vel tamquam mazam subigit, vel coquit veluti panem.

CCI. Jam Cyrum, hoc etiam subacto populo, incessit cupido Massagetæ sub potestatem suam redigendi. Populus hic et magnus dicitur esse et validus, habitans versus orientem solem trans Araxen fluvium, ex adverso Issedonum. Aiuntque etiam nonnulli, esse Scythicum hunc populum.

CCH. Araxes autem ab aliis major, ab aliis minor esse perhibetur Istro : esse autem in illo aiunt insulas frequentes, Lesbi fere magnitudine. In his habitare homines, qui æstate radicibus vescantur cujusque generis, quas e terra effodiant ; fruges autem arborum, quas reperiunt, in cibum seponant maturas, eisque vescantur per hiemem. (2) Repertas autem ab his etiam esse alias arbores, hujusmodi fructus ferentes, quos catervatim congressi, accensoque igni circumsedentes, in ignem conjiciant, tum olfacientes fructum in igne ardentem, odore inehrientur, perinde atque Græci vino : majore vero copia injecto fructu, magis inebriari ; denique ad saltandum surgere, et ad canendum progredi. (3) Talem his esse vitæ rationem narrant. Fluit autem Araxes ex Matianis, indidem atque Gyndes ille quem in trecentos sexaginta fossas Cyrus diduxit. Erumpit autem ex quadraginta orificiis, quæ omnia, uno excepto, in paludes et lacunas exeunt, quibus in paludibus habitare aiunt homines crudis piscibus vescentes, et pro vestimento pellibus utentes phocarum. (4) Unus ille, quem dixi, alveorum Araxis nullo obstante impedimento in Caspium mare influit. Exsistit autem Caspium mare seorsum per se, et cum reliquo mari non miscetur. Nam et totum quod Græci navigant mare, et quod est extra columnas, quod Atlanticum vocatur, et Erythræum, hæc omnia unum sunt mare et continuum.

CCIII. Caspium vero aliud est, ab illo disjunctum,

μήκος μὲν πλόου εἰρεσίῃ χρεωμένῳ πεντεκαίδεκα ἡμε-
ρέων, εὖρος δὲ, τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἐσωτῆς, ὅκτω
ἡμερέων. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέρην φέροντα τῆς
θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρατείνει, ἐὼν οὐρέων
καὶ πλήθει μέγιστον καὶ μεγάλῃ ὑψηλότατον. (2)

Ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἐσωτῇ ἔχει
ὁ Καύκασος, τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης ἀγρίης ζῶντα·
ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα φύλλα τοιῆσδε ἰδέης παρεχόμενα
εἶναι λέγεται, τὰ τρίβοντάς τε καὶ παραμίσγοντας
ὑδωρ ζῶα ἐσωτοῖσι ἐς τὴν ἐσθῆτα ἐγγράφειν· τὰ δὲ
ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγκαταγνῆσθαι τῷ
ἄλλῳ εἰρίῳ κατὰ περ ἐνυφανθέντα ἀρχήν. Μῖζιν δὲ
τούτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμφανέα κατὰ περ τοῖσι
προβάτοισι.

CCIV. Τὰ μὲν δὴ πρὸς ἐσπέρην τῆς θαλάσσης
ταύτης τῆς Κασπίης καλυμμένης ὁ Καύκασος ἀπέργει,
τὰ δὲ πρὸς ἥῳ τε καὶ ἥλιον ἀνατέλλοντα πεδῖον ἐκδέ-
χεται πλήθος ἀπειρον ἐς ἀποψιν. Τοῦ ὧν δὴ πεδίου
τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστην μοῖραν μετέχουσι οἱ Μασ-
σαγῆται, ἐπ' οὓς ὁ Κῦρος ἔσχε προθυμίην στρατεύσα-
σθαι. (2) Πολλὰ τε γάρ μιν καὶ μεγάλα τὰ ἐπαεί-
ροντα καὶ ἐποτρύνοντα ἦν, πρῶτον μὲν ἡ γένεσις, τὸ
δοκέειν πλέον τι εἶναι ἀνθρώπου, δεύτερα δὲ ἡ εὐτυχία
ἡ κατὰ τοὺς πολέμους γενομένη· ὅκη γὰρ ἰθύσειε στρα-
τεύεσθαι Κῦρος, ἀμήχανον ἦν ἐκεῖνο τὸ ἔθνος διαφυγεῖν.

CCV. Ἦν δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος γυνὴ τῶν
Μασσαγετῶν βασίλεια· Τόμυρις οἱ ἦν οὐνομα. Ταύ-
την πέμπων ὁ Κῦρος ἐμνᾶτο τῷ λόγῳ, θέλων γυναικα
ἦν ἔχειν. Ἡ δὲ Τόμυρις συνιεῖσα οὐκ αὐτὴν μιν
μνῶμενον, ἀλλὰ τὴν Μασσαγετῶν βασιλῆτην, ἀπεί-
πατο τὴν πρόσοδον. (2) Κῦρος δὲ μετὰ τοῦτο, ὥς οἱ
δόλῳ οὐ προεχώρει, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀράξην ἐποιέετο
ἐκ τοῦ ἐμφανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγῆτας στρατητὴν, γε-
φύρας τε ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ διάβασιν τῷ
στρατῷ, καὶ πύργους ἐπὶ πλοίων τῶν διαπορθμευόντων
τὸν ποταμὸν οἰκοδομεύμενος.

CCVI. Ἐχοντι δὲ οἱ τοῦτον τὸν πόνον πέμψασα ἡ
Τόμυρις κήρυκα ἔλεγε τάδε, « ὦ βασιλεῦ Μήδων, παῦ-
σαι σπεύδων τὰ σπεύδεις· οὐ γὰρ ἂν εἰδείης εἴ τοι ἐς
καίρῳ ἔσται ταῦτα τελεούμενα· παυσάμενος δὲ βασιλεὺς
τῶν σεωυτοῦ, καὶ ἡμέας ἀνέχουσιν ὁρέων ἀρχοντας τῶν
περ ἀρχομεν. (2) Οὐκ ὧν ἐθελήσεις ὑποθήκησι τησίδε
χρέεσθαι, ἀλλὰ πάντα μᾶλλον ἢ δι' ἡσυχίης εἶναι.
Σὺ δὲ εἰ μεγάλως προθυμέαι Μασσαγετῶν πειρηθῆ-
ναι, φέρε, μόχθον μὲν τὸν ἔχεις ζευγνύς τὸν ποταμὸν
ἄπες, σὺ δὲ ἡμέων ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ
τριῶν ἡμερέων ὁδὸν διάβαινε ἐς τὴν ἡμετέραν. Εἰ
δ' ἡμέας βούλει ἐσδέξασθαι μᾶλλον ἐς τὴν ὑμετέραν,
σὺ τῷτο ποιεε. » (3) Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κῦρος
συνεκάλεσε Περσέων τοὺς πρῶτους, συναγείρας δὲ
τούτους ἐς μέσον σφί προετίθεε τὸ πρῆγμα, συμβου-
λεύόμενος ὁκότερα ποιή. (4) Τῶν δὲ κατὰ τῷτο αἰ
γνώμαι συνεξέπιπτον, κελυόντων ἐσδέκεσθαι Τόμυριν
τε καὶ τὸν στρατὸν αὐτῆς ἐς τὴν χώραν.

longitudinem habens navigationis dierum quindecim, navi
remis agitata; latitudinem, ubi latissime patet, octo die-
rum. Et ei quidem parti hujus maris quæ ad occidentem
spectat, Caucasus mons prætenditur, montium omnium et
amplissimus et altissimus. (2) Populos autem multos et
multiplicis generis in se comprehendit Caucasus; quorum
plerique fructibus silvestrium arborum arbustorumque vi-
tam sustentant. In his aiunt esse arbores, folia hujus-
modi ferentes, quibus contritis, admixta aqua, varias in
vestimentis figuras pingant; easque figuras non elui, sed
cum reliqua lana senescere, ac si initio intextæ fuissent.
Concubitum autem horum hominum in propatulo fieri
aiunt, veluti pecudum.

CCIV. Occidentalem igitur plagam hujus maris, quod
Caspium vocatur, Caucasus mons includit: versus auroram
vero et orientem solem excipit planities, immensæ ampli-
tudinis prospectu: cujus amplæ planitiei laud minimam
partem tenebant hi Massagetæ, quos Cyrus bello adgredi
studiose parabat. (2) Fuerunt autem multæ res ma-
gnæque, quæ ad hoc bellum illum excitaverant atque
stimulaverant. Primum quidem, ipsius ortus, quo fiebat
ut aliquid amplius quam hominem se esse existimaret: tum
vero felicitas, qua in bellis usus erat; nam quocumque
arma sua Cyrus direxisset, nullo pacto fieri poterat ut ea
gens vim illius effugeret.

CCV. Erat ea tempestate Massagetarum regnum penes
feminam, quam mortuus rex viduam reliquerat: Tomyris
reginæ nomen fuit. Hanc Cyrus, missis legatis, voluit
sibi, ut aiebat, despondere, cupiens in matrimonio habere.
At Tomyris intelligens, non se, sed regnum ambiri Massa-
getarum, aditu illi interdixit. (2) Post hæc Cyrus, ut dolo
res ei non successit, exercitu ad Araxen ducto, aperto bello
Massagetas adortus est, fluvium pontibus jungens, quibus
traduceret copias, et turres in navigiis ædificans, quibus
pars copiarum transveheretur.

CCVI. Qui dum his rebus occupatur, mittit ad eum
Tomyris caduceatorem, qui reginæ verbis hæc Cyro dice-
ret: « O rex Medorum, desine urgere quæ tu urges: nec
enim nosti an tuo commodo sit futurum ut hæc perficiantur.
His vero omissis, regna in tuis, et patere ut nos videas
regnare apud hos quibus imperamus. (2) Noles autem
meis monitis uti; immo quidlibet potius, quam quietem
agere, voles. Quodsi ergo vehementer cupis pugnae discri-
men cum Massagetis experiri; age, omisso labore quem
jungendo flumini impendis, ingredere nostram terram: nos
interim trium dierum itinere a fluvio recedemus. Sin malue-
ris nos in vestram recipere, tu similiter fac. » (3) His audi-
tis Cyrus, convocatis Persarum primatibus, rem in medium
proposuit, una cum eis deliberaturus quidnam facere debeat.
(4) Quorum cunctorum sententiæ in hoc consentiebant, ut
illum juberent Tomyrin ejusque exercitum in suam regio-
nem recipere.

CCVII. Παρεὼν δὲ καὶ μεμφόμενος τὴν γνώμην ταύτην Κροῖσος ὁ Λυδὸς ἀπεδείκνυτο ἐναντίην τῇ προκειμένῃ γνώμῃ, λέγων τάδε, « ὦ βασιλεῦ, εἶπα μὲν καὶ πρότερόν τοι ὅτι ἐπεὶ με Ζεὺς ἔδωκέ τοι, τὸ ἂν ὀρέω σφάλμα ἐὼν οἴκῳ τῷ σῷ, κατὰ δύναμιν ἀποτρέψειν· τὰ δὲ μοι παθήματα ἔόντα ἀχάρिता μαθήματα γέγονε. (2) Εἰ μὲν ἀθάνατος δοκέεις εἶναι καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἄρχειν, οὐδὲν ἂν εἴη πρῆγμα γνώμας ἐμῆ σοὶ ἀποφαίνεσθαι· εἰ δ' ἔγνωκας ὅτι ἄνθρωπος καὶ σὺ εἶς καὶ ἑτέρων τοιῶνδε ἄρχεις, ἐκεῖνο πρῶτον μάθε, ὥς κύκλος τῶν ἀνθρωπῆϊων ἐστὶ πρηγμάτων, περιφερόμενος δὲ οὐκ ἔξαιε τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. (3) Ἦδη ὦν ἐγὼ γνώμην ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρήγματος τὰ ἔμπαιιν ἢ οὗτοι. Εἰ γὰρ ἐβελήσομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πολεμίους ἐς τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνι. (4) Ἐσσωθεὶς μὲν προσαπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· ὅτληα γὰρ δὴ ὅτι νικῶντες Μασσαγέται οὐ τὸ ὀπίσω φεύγονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχὰς τὰς σὰς ἐλῶσι· νικῶν δὲ οὐ νικᾷς τοσοῦτον ὅσον εἰ διαβῇς ἐς τὴν ἐκείνων, νικῶν Μασσαγέτας, ἔποιο φεύγουσι· τῷτο γὰρ ἀντιθῆσω ἐκείνῳ, ὅτι νικήσας τοὺς ἀντιουμένους ἐλῆς ἰθὺ τῆς ἀρχῆς τῆς Τομύριος. (5) Χωρὶς τε τοῦ ἀπηγημένου αἰσχροῦ οὐκ ἀνασχετὸν Κῦρόν γε τὸν Καμβύσειω γυναικὶ εἰζάντα ὑποχωρῆσαι τῆς χώρας. Νῦν ὦν μοι δοκεῖ διαβάντας προσελθεῖν ὅσον ἂν ἐκεῖνοι διεξίωσι, ἐνθεῦτεν δὲ τάδε ποιεῦντας πειρᾶσθαι ἐκείνων περιγενέσθαι. (6) Ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι, Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἀπειροὶ καὶ καλῶν μεγάλων ἀπαθείας· τοῦτοισι ὦν τοῖσι ἀνδράσι τῶν προβάτων· ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας καὶ σκευάσαντας προθεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ ἡμετέρῳ δαῖτα, πρὸς δὲ καὶ κρητῆρας ἀφειδέως οἴνου ἀκρήτου καὶ σιτία παντοῖα· ποιήσαντας δὲ ταῦτα, ὑπολειπομένους τῆς στρατιῆς τὸ φλαυρότατον, τοῖς λοιποῦς αὐτοῖς ἐξαναχωρεῖν ἐπὶ τὸν ποταμόν. (7) Ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ ἀμάρτω, ἐκεῖνοι ἰδόμενοι ἀγαθὰ πολλὰ τρέφονται τε πρὸς αὐτὰ καὶ ἡμῖν τὸ ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων. »

CCVIII. Γνώμαι μὲν αὗται συνέστασαν, Κῦρος δὲ μετεῖς τὴν προτέρην γνώμην, τὴν Κροῖσου δὲ ἐλόμενος, προηγόρευε Τομύρι· ἐξαναχωρεῖν ὥς αὐτοῦ διαβησμένου ἐπ' ἐκείνην. (2) Ἦ μὲν δὴ ἐξανεχώρει κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα· Κῦρος δὲ Κροῖσον ἐς τὰς χεῖρας ἐσθελς τῷ ἑωυτοῦ παιδὶ Καμβύσει, τῷ περ τὴν βασιληίην ἐδίδου, καὶ πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιεῖν, ἣν ἡ διάβασις ἢ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθωθῇ, ταῦτα ἐντειλάμενος καὶ ἀποστείλας τούτους ἐς Πέρσας αὐτὸς διέβαινε τὸν ποταμόν καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ.

CCIX. Ἐπεῖτε δὲ ἐπεραιώθη τὸν Ἀράξα, νυκτὸς ἐπελθούσης εἶδε ὄψιν, εὐδων ἐν τῶν Μασσαγετῶν τῇ χώρῃ, τοιήνδε. Ἐδόκεε ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ ὄρᾶν τῶν Ὑστάσπεος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας, καὶ τούτων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. (2) Ὑστάσπεϊ δὲ

CCVII. At consilio quum interesset Croesus Lydus, haec ille sententiam improbens, contrariam proposuit, his usus verbis : « O rex, jam alias tibi professus sum, quoniam me Juppiter tibi in manus tradidit, si quem videro casum domui tuæ impendere, pro viribus me illum aversurum. Quæ mihi acciderant tristia, documenta mihi fuere. (2) Quodsi immortalis existimas esse, et exercitui imperare immortalis, nil opus fuerit me meam tibi sententiam declarare : sin te et hominem esse intelligis, et hominibus imperare ; illud primum cogita, orbem quemdam esse rerum humanarum, qui dum convertitur, non sinit eosdem semper esse felices. (3) Jam igitur ego de re proposita contra, quam hi, sentio. Si enim hostes voluerimus in nostram recipere terram, hoc tibi in ea re periculum inest : (4) si inferior discesseris, simul universum regnum perdes ; manifestum est enim, victores Massagetæ non retro fugituros, sed in tua regna irrupturos : sin viceris, non tanta erit victoria, quanta si trajecto flumine viceris Massagetæ, et fugientes insequaris ; nam hoc idem priori oppono, victorem te hostium continuo in medium regnum Tomyrios ducturum exercitum. (5) Sed, præter hæc quæ exposui, turpe est, nec ferendum, ut Cyrus Cambysis filius, feminæ cedens, pedem referat ex regione quam occupavit. Nunc ergo mihi videtur, trajecto fluvio progrediendum esse quantum illi recesserint, ac deinde operam dandam ut illos superes tali inita ratione. (6) Scilicet quum Massagetæ, ut equidem audio, bonorum Persicorum sint insueti, et magnorum vitæ commodorum expertes ; hisce hominibus, cæsa parataque magna pecudum copia, ad hæc vini meri crateribus et farinaceis omnis generis cibariis largiter adpositis, epulum parandum est nostris in castris ; ac deinde, relicta vilissima copiarum parte, cum reliquis versus fluvium retrogrediendum. (7) Nisi enim me fallit sententia, illi conspecto bonarum rerum adparatu, in has se conjicient, et nobis oblata erit magnorum edendorum facinorum occasio. »

CCVIII. Hæc quum inter se oppositæ essent sententiæ, Cyrus, repudiata priore, Croesi sententiam amplexus est, et Tomyri prædixit, ut retro cederet ; se enim, trajecto flumine, illi occursurum. (2) Illa igitur retro cessit, quemadmodum prius pollicita erat. Et Cyrus, postquam Croesum in manus filii sui Cambysis, cui etiam regnum reliquit, tradiderat, multisque verbis filio mandarât, ut illum in honore haberet, beneque ei faceret, si transitus in Massagetæ minus prospere cessisset ; hisce datis mandatis, illos remisit in Persidem, ipse vero cum exercitu flumen trajecit.

CCIX. Trajecto Araxe, prima nocte in Massagetarum terra quiescenti Cyro visum oblatum est tale. Visus sibi est per somnum conspiceret filiorum Hystapis maximum natu, alas in humeris habentem, et harum altera Asiam obumbrantem, altera Europam. (2) Erat autem Hystaspi

τῷ Ἀρσάμεος, ἐόντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρεῖος πρεσβύτατος, ἐὼν τότε ἡλικίην ἐς εἰκοσίου μάλιστα ἔτα, καὶ οὗτος καταλείπτο ἐν Πέρσῃσι· οὐ γὰρ εἶχε κω ἡλικίην στρατεύεσθαι. (3) Ἐπεὶ ὦν δὲ δὴ ἐξεγέρθη ὁ Κύρος, ἐδίδου λόγον ἐωυτῷ περὶ τῆς ὀψιος. Ὡς δὲ οἱ ἐδάκεε μεγάλη εἶναι ἡ ὀψις, καλέσας Ὑστάσπεα καὶ ἀπολαβὼν μῶνον εἶπε, « Ὑστάσπεες, παῖς σὸς ἐπιβουλεύων ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλωκε. Ὡς δὲ ἀτρεκέως ταῦτα οἶδα, ἐγὼ σημανέω. (4) Ἐμεῦ 10 θεοὶ κήδονται, καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα. Ἡδὴ ὦν ἐν τῇ παροιχομένῃ νυκτὶ εὐδῶν εἶδον τῶν σῶν παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας, καὶ τούτων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. (5) Οὐκ ὦν ἐστὶ μηχανὴ 15 ἀπὸ τῆς ὀψιος ταύτης οὐδεμία τὸ μὴ ἐκεῖνον ἐπιβουλεύειν ἐμοί. Σὺ τοίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὀπίσω ἐς Πέρσας, καὶ ποίεε ὅπως, ἐπεὶ ἐγὼ τάδε καταστρεψάμενος ἔλθω ἐκεῖ, ὥς μοι καταστήσεις τὸν παῖδα ἐς ἔλεγχον. »

20 CCX. Κύρος μὲν δοκέων Δαρεῖόν οἱ ἐπιβουλεύειν ἔλεγε τάδε· τῷ δὲ ὁ δαίμων προέφαινε ὡς αὐτὸς μὲν τελευτήσειν αὐτοῦ ταύτῃ μέλλοι, ἡ δὲ βασιληΐη αὐτοῦ περιχωρεῖ ἐς Δαρεῖον. (2) Ἀμείβεται ὦν δὴ ὁ Ὑστάσπης τοισίδε, « ὦ βασιλεῦ, μὴ εἴῃ ἀνὴρ Πέρσης 25 γεγωνὴς ὅστις τοι ἐπιβουλεύσει, εἰ δ' ἐστὶ, ἀπόλοιτο ὡς τάχιστα· ὃς ἀντὶ μὲν δούλων ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρσας εἶναι, ἀντὶ δὲ τοῦ ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων ἄρχειν ἀπάντων. (3) Εἰ δὲ τίς τοι ὀψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν νεώτερα βουλεύειν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδί- 30 δωμι χρεέσθαι αὐτῷ τοῦτο ὃ τι σὺ βούλει. » Ὑστάσπης μὲν τούτοις ἀμειψάμενος καὶ διαβάς τὸν Ἀράξεα ἦτε ἐς Πέρσας, φυλάζων Κύρῳ τὸν παῖδα Δαρεῖον.

CCXI. Κύρος δὲ πρᾶλθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξεω ἡμέρης ὀδὸν ἐποίησε τὰς Κροίσου ὑποθήκας. Μετὰ δὲ ταῦτα 35 Κύρου τε καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος ὀπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξεα, λειφθέντας δὲ τοῦ ἀχρήτου, ἐπελθοῦσα τῶν Μασσαγετέων τριτημορις τοῦ στρατοῦ τούς τε λειφθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευε ἀλεξο- 40 μένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὡς ἐχειρώσαντο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες ἐδαίνυντο, πληρωθέντες δὲ φορβῆς καὶ οἴνου εὐδον. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπελθόντες πολλοὺς μὲν σφρων ἐφόνευσαν, πολλῶν δ' ἔτι πλεῖνας ἐζώγρησαν, καὶ ἄλλους καὶ τὸν τῆς βασι- 45 λείης Τομύριος παῖδα στρατηγέοντα Μασσαγετέων, τῷ οὐνομα ἦν Σπαργαπίσης.

CCXII. Ἡ δὲ πυθομένη τὰ τε περὶ τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμπουσα κήρυκα παρὰ Κύρον ἔλεγε τάδε, « ἀπληστε αἵματος Κύρε, 50 μὴδὲν ἐπαρθῆς τῷ γεγονότι τῷδε πρήγματι, εἰ ἀμπελίνῳ καρπῷ, τῷ περ αὐτοὶ ἐμπιπλάμενοι μαίνεσθε οὕτω ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου ἐς τὸ σῶμα ἐπαναπλῶειν ὑμῖν ἔπεα κακὰ, τοιούτω φαρμάκῳ δολώσας ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ, ἀλλ' οὐ μάχη κατὰ τὸ καρτερόν. (2) 55 Νῦν ὦν μευ εὖ παραινέουσας ὑπόλαβε τὸν λόγον. Ἀπο-

Arsamis filio, ex Achæmenidarum familia, filius natu maximus Darius, juvenis tunc temporis viginti maxime annorum : isque relictus erat in Perside, quippe militarem nondum habens ætatem. (3) Et somno experrectus Cyrus, de oblato viso secum cogitabat. Quod quum illi magni videretur esse momenti, Hystaspem ad se vocat, remotisque arbitris ei dicit : « Hystaspes ! filius tuus deprehensus est mihi et meo regno insidiari : id qua ratione certo cognoverim, tibi dicam. (4) Mei curam gerunt dii, mihiq̃ue ante significant omnia quæ imminēt. Nunc igitur proxima nocte per quietem vidi filiorum tuorum natu maximum alas in humeris habentem, earum altera Asiam obumbrian- tem, altera Europam. (5) Quod quum mihi oblatum sit visum, fieri prorsus nullo modo potest quin mihi illum in- sidiari intelligam. Quare tu ocyus retro proficiscere in Persidem, et fac, postquam rebus hic bene gestis illuc rediero, filium tuum mihi sistas, ut ejus caussam cognoscam. »

CCX. Hæc Cyrus dixit, ratus sibi Darium insidias struere : at illi deus significaverat, ipsum eodem loco, ubi erat, periturum, regnumque ipsius ad Darium trans- iturum. (2) Hystaspes illi his verbis respondit : « O rex, ne sit is homo Persa natus, si quis tibi insidias est structu- rus ! Sin fuerit, pereat quam primum ! Tibi-ne insidiari, qui Persas ex servitute in libertatem vindicasti ; et, quum aliis fuissent subjecti, fecisti ut imperent omnibus ! (3) Quodsi vero visum aliquod tibi significat, filium meum res novas adversus te moliri, ego illum tibi tradam, ut de eo facias quodcumque placuerit. » Hæc postquam respondit Hystaspes, trajecto Araxe in Persas profectus est, Cyro filium suum Darium custoditurus.

CCXI. Cyrus ab Araxe unius diei itinere progressus, fecit quod Croesus illum monuerat. Deinde postquam ipse, inutili copiarum parte in castris relictæ, cum flore exer- citus Persarum, ad Araxem regressus est, adcurrit castra invadens tertia pars exercitus Massagetarum. Hi eos, qui de Cyri exercitu relictæ erant, repugnantes occidunt ; tum, paratum conspicati epulum, superatis adversariis, ad epulandum discumbunt ; denique cibo potuque repleti, so- pore opprimuntur. (2) Inter hæc supervenientes Persæ magnum eorum numerum interficiunt, multo vero plures vivos capiunt, quum alios, tum reginæ Tomyrios filium, ducem Massagetarum, cui nomen erat Spargapises.

CCXII. Tum illa, cognitis quæ et exercitui et filio suo acciderant, misso ad Cyrum legato hæc ei edixit : « Inexple- bilis sanguine Cyre ! ne utique efferaris re gesta, quod vi- teo fructu, quo repleti vos ita insanitis, ut postquam vinum in corpus descendit, scelestis vocibus exundetis, tali ve- neno deceptum filium meum superasti, non justo prælio et bellica virtute vicisti. (2) Nunc ergo consilium, quod tibi bono animo profero, accipe. Redde mihi filium, et abi ex

δούς μοι τὸν παῖδα ἀπιθὶ ἐκ τῆσδε τῆς χώρας ἀζήμιος, Μασσαγετέων τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας· εἰ δὲ μή, ἥλιον ἐπόμενυμί τοι τὸν Μασσαγετέων δεσπότηα, ἢ μὲν σε ἐγὼ καὶ ἀπληστον ἐόντα αἵματος κορέσω. »

6 CCXIII. Κύρος μὲν τῶν ἐπέων οὐδένα τούτων ἀνε-
νειχθέντων ἐποιέετο λόγον· ὁ δὲ τῆς βασιλείης Τομύ-
ριος παῖς Σπαργαπίσης, ὅς μιν ὁ τε οἶνος ἀνῆκε καὶ
ἐμαθε ἵνα ᾗ κακοῦ, δεηθεὶς Κύρου ἐκ τῶν δεσμῶν λυ-
θῆναι ἔτυχε, ὥς δὲ ἐλύθη τε τάχιστα καὶ τῶν χειρῶν
10 ἐκράτησε, διεργάζεται ἐωυτόν. Καὶ δὴ οὗτος μὲν
τρόπῳ τοιούτῳ τελευτᾷ.

CCXIV. Τόμυρις δὲ, ὅς οἱ Κύρος οὐκ ἐσήκουσε,
συλλέξασα πᾶσαν τὴν ἐωυτῆς δύναμιν συνέβαλε Κύρῳ.
Ταύτην τὴν μάχην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι
15 ἐγένοντο, κρίνω ἰσχυροτάτην γενέσθαι, καὶ δὴ καὶ πυν-
θάνομαι οὕτω τοῦτο γενόμενον. (2) Πρῶτα μὲν γὰρ
λέγεται αὐτοὺς διαστάντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν, μετὰ
δὲ, ὥς σφι τὰ βέλεα ἐξετετόξευτο, συμπεσόντας τῆσι
αἰχμῇσι τε καὶ τοῖσι ἐγχειριδίῳσι συνέχεσθαι. (3)
20 Χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολλὸν συνεστάναι μαχομένους καὶ
οὐδετέρους ἐθέλιν φεύγειν· τέλος δὲ οἱ Μασσαγέται
περιεγίνοντο. (4) Ὡς τε δὴ πολλὴ τῆς Περσικῆς στρα-
τιῆς αὐτοῦ ταύτῃ διεφθάρη, καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κῦρος
τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ πάντα ἐνὸς δέοντα τριήκοντα
25 ἔτεα. (5) Ἀσκὸν δὲ πλήσασα αἵματος ἀνθρωπίνου Τό-
μυρις ἐδίεζτο ἐν τοῖσι τεθνεῶσι τῶν Περσέων τὸν Κύ-
ρου νέκυν, ὥς δὲ εὔρε, ἐναπῆκε αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς
τὸν ἀσκόν. (6) Λυμαινομένη δὲ τῇ νεκρῷ ἐπέλεγε
τάδε, « σὺ μὲν ἐμέ ζώουσάν τε καὶ νικῶσάν σε μάχῃ
30 ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἐλὼν δόλῳ· σὲ δ' ἐγὼ, κατὰ
περ ἠπείλησα, αἵματος κορέσω. » Τὰ μὲν δὴ κατὰ
τὴν Κύρου τελευτὴν τοῦ βίου, πολλῶν λόγων λεγομέ-
νων ὅδε μοι ὁ πιθανώτατος εἴρηται.

CCXV. Μασσαγέται δὲ ἐσθλὰ τε ὁμοίην τῇ Σκυ-
35 θικῇ φορέουσι καὶ δίαιταν ἔχουσι, ἵπποταί δὲ εἰσι καὶ
ἀνιπποὶ (ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσι) καὶ τοξόται τε καὶ
αἰχμοφόροι, σαγάρεις νομίζοντες ἔχειν. (2) Χρυσῷ δὲ
καὶ χαλκῷ τὰ πάντα χρέονται· ὅσα μὲν γὰρ ἐς αἰχμὰς
καὶ ἄρδεις καὶ σαγάρεις, χαλκῷ τὰ πάντα χρέονται, ὅσα
40 δὲ περὶ κεφαλὴν καὶ ζωστήρας καὶ μασχαλιστήρας,
χρυσῷ κοσμεῖνται. (3) Ὡς δ' αὐτως τῶν ἵππων τὰ
μὲν περὶ τὰ στέρνα χαλκίους θώρηκας περιβάλλουσι,
τὰ δὲ περὶ τοὺς χαλινούς καὶ στόμια καὶ φάλαρα χρυ-
σῷ. Σιδήρῳ δὲ οὐδ' ἀργύρῳ χρέονται οὐδέν· οὐδὲ γάρ
45 σφι ἔστι ἐν τῇ χώρῃ, ὁ δὲ χρυσὸς καὶ ὁ χαλκὸς ἀπλε-
τος.

CCXVI. Νόμοισι δὲ χρέονται τοιοῖσδε. Γυναῖκα
μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτῃσι δὲ ἐπίκοινα χρέονται· τὸ
γὰρ Σκύθας φασὶ Ἑλλήνες ποιεῖν, οὐ Σκύθαι εἰσὶ οἱ
50 ποιεῦντες, ἀλλὰ Μασσαγέται· τῆς γὰρ ἐπιθυμῆσαι γυ-
ναικὸς Μασσαγέτης ἀνὴρ, τὸν φαρετρεῶνα ἀποκρεμά-
σας πρὸ τῆς ἀμάξης μίσγεται ἀδεῶς. (2) Οὐρὸς δὲ
ἡλικίης σφι προκέεται ἄλλος μὲν οὐδεὶς· ἐπεὶ δὲ γέ-
ρων γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντές οἱ πάντες συνελ-

hac terra, impune ferens quod tertiam exercitus Massage-
tarum partem hac contumelia adfecisti. Quodsi hæc non
feceris, Solem juro, dominum Massagetarum, certe me te,
quamvis inexplebilem, sanguine satiaturam. »

CCXIII. Horum verborum ad se relatorum nullam Cyrus
habuit rationem. Reginae autem Tomyrios filius Spargapi-
ses, postquam remissa vi vini didicit quonam in malo es-
set, oravit Cyrum ut vinculis solveretur, idque ei rex in-
dulsit. At simulatque solutus erat et manuum suarum po-
tens, se ipse interemit. Et hoc vitæ exitu ille usus est.

CCXIV. Sed Tomyris, ubi ei morem non gessit Cyrus,
contractis omnibus copiis, prælio cum illo confligit. Hoc
prælium, quotquot a barbaris hominibus prælia commissa
sunt, equidem existimo omnium fuisse acerrimum; rem
enim tali modo gestam esse accepi. (2) Primum ex aliquo
spatio distantes, tela invicem conjecisse; dein, absumentis
telis, concurrisse, et hastis conflixisse gladiisque; (3)
atque diutius ita consertis manibus pugnasse, neutris fu-
gam capessere volentibus. Ad extremum vero superiores
Massagetæ discesserunt. (4) Igitur maxima pars Persici
exercitus eodem in loco est interemta, et ipse Cyrus obiit,
postquam annos regnaverat undetrigin'a. (5) Tum Tomy-
ris, sacco sanguine repleto humano, Cyri cadaver inter
caesorum Persarum stragem jussit perquiri: ubi repperit,
caput ejus in saccum demisit, (6) mortuo his verbis insult-
ans: « Tu me vivam, tuique victricem, perdidisti, qui
filium meum dolo cepisti: te vero ego, sicuti minata sum,
sanguine satiabo. » Quod igitur ad vitæ finem Cyri spectat,
multa quidem alia diversaque narrantur, sed ista mihi
maxime verisimilis visa erat narratio.

CCXV. Utuntur Massagetæ et vestimento et vitæ ratione
simili Scytharum. Ex equis pugnant, et pedites: nam utro-
que genere valent. Et arcu et hastis utuntur, bipennesque
gestare consuerunt. (2) Ad omnia auro utuntur aut ære.
Ad hastas, ad sagittarum cuspides, ad bipennes non nisi
ære utuntur; ad capitis ornatum, et ad cingula circum
lumbos et circa axillas, auro. (3) Similiter equis circa pe-
ctus æneos circumponunt thoraces: habendarum autem or-
natum et frenos et phaleras ex auro habent. Argento vero
et ferro nihil utuntur; nec enim in eorum terra metalla hæc
reperiuntur, sed æris et auri immensa copia.

CCXVI. Institutis utuntur hisce. Uxorem quidem ducit
unusquisque; his autem in commune utuntur. Nam, quod
Græci aiunt a Scythiis fieri, id non Scythæ faciunt, sed
Massagetæ: nempe cujuscumque mulieris cupido incessit
Massagetam, cum ea, pharetra pro platistro suspensa, im-
pune concumbit. (2) Terminum quidem ætatis nullum
statutum habent: sed quando quis admodum ætate prove-

θόντες θύουσί μιν, καὶ ἄλλα πρόβατα ἅμα αὐτῶν, ἐψήσαντες δὲ τὰ κρέα κατευχέονται. Ταῦτα μὲν τὰ δλωιώτατά σφι νενόμισται, τὸν δὲ νοῦσῳ τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται, ἀλλὰ γῇ κρύπτουσι, συμφορὴν ποιεύμενοι ὅτι οὐκ ἔκετο ἐς τὸ τυθῆναι. (3) Σπείρουσι δὲ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων ζώουσι καὶ ἰχθύων· οἱ δὲ ἀφθονοί σφι ἐκ τοῦ Ἀράξω ποταμοῦ παραγίνονται· γαλακτοπόται δὲ εἰσι. (4) Θεῶν δὲ μοῦνον ἥλιον σέβονται, τῷ θύουσι ἵππους. Νόμος δὲ οὗτος τῆς 10 θυσίης· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ πάντων τῶν θνητῶν τὸ τάχιστον δατέονται.

ctus est, convenientes propinqui mactant eum, et alias simul eum eo pecudes, coctisque carnibus laute epulantur. Et hæc eis sors felicissima habetur. Qui vero morbo obiit, eum non comedunt, sed terra condunt; miserum reputantes quod eo non pervenerit ut immolaretur. (3) Sementem nullam faciunt; sed pecoribus victitant, et piscibus, quos ingenti copia Araxes fluvius illis suppeditat: lacte pro potu utuntur. (4) Deorum unum Solem colunt, cui equos immolant. Lex autem et ratio hujus sacrificii hæc est: deorum perniciosissimo tribuunt perniciosissimum mortalium.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

(ΕΥΤΕΡΠΗ.)

15 I. Τελευτήσαντος δὲ Κύρου παρέλαβε τὴν βασιληΐην Καμβύσης, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ Κασσανδάνης τῆς Φαρνάσπεω θυγατρὸς, τῆς προαποθανούσης Κύρος αὐτός τε μέγα πένθος ἐποίησατο καὶ τοῖσι ἄλλοισι προεῖπε πᾶσι, τῶν ἥρχε, πένθος ποιέεσθαι. (2) Ταύτης δὲ τῆς 20 γυναικὸς ἐὼν παῖς καὶ Κύρου Καμβύσης Ἴωνας μὲν καὶ Αἰολέας ὡς δούλους πατρῷους ἐόντας ἐνόμιζε, ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο στρατηλασίην, ἄλλους τε παραλαβὼν τῶν ἥρχε καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐπεκράτεε.

II. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμίτιχον σφέων 25 βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἐωυτοὺς πρῶτους γενέσθαι πάντων ἀνθρώπων· ἐπειδὴ δὲ Ψαμμίτιχος βασιλεύσας ἠθέλησε εἰδέναι οἵτινες γενοίατο πρῶτοι, ἀπὸ τούτου νομίζουσι Φρύγας προτέρους γενέσθαι ἐωυτῶν, τῶν δὲ ἄλλων ἐωυτούς. Ψαμμίτιχος δὲ ὡς οὐκ ἐδύνατό πυν- 30 θάνομενος πόρον οὐδένα τούτου ἀνευρέειν, οἱ γενοίατο πρῶτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχνᾶται τοιόνδε. (2) Παιδιά δύο νεογνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων διδοῖ ποιμένι τρέφειν ἐς τὰ ποιμένα τροφὴν τινα τοιήνδε, ἐντειλάμενος μηδένα ἀντίον αὐτῶν μηδεμίαν φωνὴν ἰέναι, ἐν 35 στέγῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἐωυτῶν κέεσθαι αὐτὰ, καὶ τὴν ὥρην ἐπαγινέειν σφι αἶγας, πλήσαντα δὲ τοῦ γάλακτος τὰλλα διαπρήσσεσθαι. (3) Ταῦτα δ' ἐποίησεν καὶ ἐνέτελλετο ὁ Ψαμμίτιχος θέλων ἀκοῦσαι τῶν παιδίων, ἀπαλλαχθέντων τῶν ἀσήμεων κνυζημάτων, ἥνενα φω- 40 νὴν ῥήξουσι πρῶτην. (4) Τὰ περ ὧν καὶ ἐγένετο· ὡς γὰρ διετὴς χρόνος ἐγεγόνεε ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοντι, ἀνοίγοντι τὴν θύρην καὶ ἐσιόντι τὰ παιδιά ἀμφοτέρω πρᾶσπιπτοντα βεκὸς ἐφώνεον, ὀρέγοντα τὰς χεῖρας. (5) Τὰ μὲν δὴ πρῶτα ἀκούσας ἥσυχος ἦν ὁ ποι- 45 μὴν· ὡς δὲ πολλάκις φοιτέοντι καὶ ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπος, οὕτω δὴ σημήνας τῷ δεσπότῃ ἤγαγε

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER SECUNDUS.

(EUTERPE.)

I. Vita functo Cyro, regnum suscepit Cambyses, Cyri filius et Cassandane, Pharnaspis filiae, quæ quum antea fato esset functa, ingenti luctu eam Cyrus erat prosequutus, et aliis omnibus, quibus imperabat, luctu eam prosequi præceperat. (2) Hujus igitur mulieris et Cyri filius Cambyses, quum Ionas et Æolenses pro servis a patre acceptis haberet, adversus Ægyptum expeditionem suscepit, quum alios ad id bellum faciendum ducens, quibus imperabat, tum nimirum et Græcos qui ipsius potestati erant subjecti.

II. Ægyptii, priusquam apud eos regnum obtinuisset Psammitichus, antiquissimos sese omnium hominum esse existimaverant. Postquam vero Psammitichus, regnum adeptus, voluit cognoscere, quinam fuerint primi et antiquissimi, ab illo tempore Phrygas sese priores arbitrantur, se autem reliquis omnibus. Psammitichus autem, quum perquisitione instituta nullum exitum hujus quæstionis, quinam essent primi hominum, potuisset reperire, tale quiddam est machinatus. (2) Duo pueros recens natos ex humilis sortis parentibus tradidit pastori, qui eos apud greges tali modo aleret: præcepit ut nemo coram illis vocem ullam ederet, sed jacerent in solitaria casa seorsim, et justis temporibus capræ ad eos adducerentur: ubi lacte expleti forent, alia omnia pastor ageret. (3) Hæc fecit præcepitque Psammitichus, cupiens cognoscere, quamnam post obscuros infantum vagitus primam vocem essent edituri. (4) Atque id etiam factum est. Nam postquam per duos continuos annos mandata exsecutus erat pastor, aperienti januam intrantique adlabentes ambo pueruli decos clamabant, manusque porrigebant. (5) Quod pastor primum audiens, tacuit: sed, quum crebrius adeunti puerosque curanti idem semper verbum repeteretur, ita demum significavit hero, ejusque jussu pueros in conspectum ejus pro-

τὰ παῖδια κελεύσαντος ἐς ὄψιν τὴν ἐκείνου. (6) Ἀκού-
σας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ψαμμίτιχος ἐπυνθάνετο οἵτινες
ἀνθρώπων βεχὸς τι καλεῦσι, πυνθανόμενος δὲ εὗρισκε
Φρύγας καλεῦντας τὸν ἄρτον. Οὕτω συνεχώρησαν Αἰ-
γύπτιοι, καὶ τοιούτῳ σταθμισάμενοι πρήγματι, τοὺς
Φρύγας πρεσβυτέρους εἶναι ἐωυτῶν. (7) Ὡς μὲν
γενέσθαι τῶν ἱρέων τοῦ Ἡφαίστου ἐν Μέμφι ἤκουον·
Ἕλληνες δὲ λέγουσι ἄλλα τε μάταια πολλὰ καὶ ὡς
γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ Ψαμμίτιχος ἐκταμῶν τὴν
οὕτως οὕτως ἐποίησατο τῶν παιδίων παρὰ ταύτῃσι
τῇσι γυναιξί.

III. Κατὰ μὲν δὴ τὴν τροφήν τῶν παιδίων τοσαῦτα
ἔλεγον, ἤκουσα δὲ καὶ ἄλλα ἐν Μέμφι, ἔλθων ἐς λόγους
τοῖσι ἱερεῦσι τοῦ Ἡφαίστου. Καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε
καὶ ἐς Ἡλίου πόλιν αὐτῶν τούτων εἵνεκεν ἐτραπόμην,
ἐθέλων εἰδέναι εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοις τοῖσι ἐν
Μέμφι· οἱ γὰρ Ἡλιοπολιῆται λέγονται Αἰγυπτίων εἶ-
ναι λογιώτατοι. (2) Τὰ μὲν νυν θεῖα τῶν ἀπηγημά-
των, οἷα ἤκουον, οὐκ εἰμὶ πρόθυμος ἐξηγέσθαι, ἔξω ἢ
τὰ οὐνόματα αὐτῶν μῦθον, νομίζων πάντας ἀνθρώ-
πους ἴσον περὶ αὐτῶν ἐπίστασθαι· τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθῶ
αὐτῶν, ὑπὸ τοῦ λόγου ἐξαναγκαζόμενος ἐπιμνησθήσο-
μαι.

IV. Ὅσα δὲ ἀνθρωπεία πρήγματα, ὧς ἔλεγον
δολογέοντες σφίσι, πρῶτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων
ἀπάντων ἐξευρέειν τὸν ἐνιαυτὸν, δωδέκα μέρεα δασα-
μένους τῶν ὥρέων ἐς αὐτόν. (2) Ταῦτα δὲ ἐξευρέειν
ἐκ τῶν ἀστρῶν ἔλεγον. Ἄγουσι δὲ τοσῶδε σοφώτερον
Ἕλλήνων, ἐμοὶ δοκέειν, ὅσω Ἕλληνες μὲν διὰ τρίτου
ἔτεος ἐμβόλιμον ἐπεμβάλλουσι τῶν ὥρέων εἵνεκεν, Αἰ-
γύπτιοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δωδέκα μῆ-
νας ἐπάγουσι ἀνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πάρεξ τοῦ ἀρι-
θμοῦ, καὶ σφι ὁ κύκλος τῶν ὥρέων ἐς τὸ αὐτὸ περιὼν
παραγίνεται. (3) Δωδέκα τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον
πρῶτους Αἰγυπτίους νομίσαι καὶ Ἕλληνας παρὰ σφέων
ἀναλαβέειν, βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι
ἀπονείμειν σφέας πρῶτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοις ἐγγλύ-
ψαι. (4) Καὶ τούτων μὲν νυν τὰ πλεῖα ἔργῳ ἐδήλουν
οὕτω γενόμενα, βασιλεῦσαι δὲ πρῶτον Αἰγύπτου ἀν-
θρώπων ἔλεγον Μῆνα. Ἐπὶ τούτου, πλὴν τοῦ Θη-
βαϊκοῦ νομοῦ, πᾶσαν Αἰγύπτον εἶναι ἕλος, καὶ αὐτῆς
εἶναι οὐδὲν ὑπερέχον τῶν νῦν ἐνερχομένων λίμνης τῆς Μοί-
ριος ἐόντων, ἐς τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θαλάσσης ἐπτά ἡμε-
ρέων ἐστὶ ἀνὰ τὸν ποταμόν.

V. Καὶ εἴ μοι ἐδόχεον λέγειν περὶ τῆς χώρας δῆλα
γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι, ἰδόντι δὲ, ὅστις γε σύν-
ειναι ἔχει, ὅτι Αἰγύπτου, ἐς τὴν Ἕλληνας ναυτιλῶνται,
ἐστὶ Αἰγυπτίοις ἐπικτήτος τε γῆ καὶ δῶρον τοῦ ποτα-
μοῦ, καὶ τὰ κατὰ περὶ τῆς λίμνης ταύτης μέχρι
τῶν ἡμερῶν πλοῦ, τῆς περὶ ἐκεῖνοι οὐδὲν ἔτι τοιόν-
δε ἔλεγον, ἐστὶ δ' ἕτερον τοιοῦτο. (2) Αἰγύπτου γὰρ
φύσις τῆς χώρας ἐστὶ τοιήδε. Πρῶτα μὲν προσπλῶν
ἐστὶ καὶ ἡμέρης δρόμον ἀπέχων ἀπὸ γῆς, κατεῖς κατα-
πειρητηρίην πηλὸν τε ἀνοίσεις καὶ ἐν ἑνδεκα ὁργυῖσιν

duxit. (6) Quod ubi ipse etiam Psammitichus cognovit
sciscitatus est, quinam hominum rem aliquam *becos* voca-
rent : et sciscitando comperit, Phrygas eo vocabulo pa-
nem significare. Ita Egyptii, ex eo quidem ducto argumento,
Phrygibus concessere, esse illos se antiquiores. (7) Ita
quidem rem actam esse, ex Vulcani sacerdotibus Memphi
audivi. Græci vero et alia narrant vana multa, et in his,
mulierum linguas excidisse Psammitichum, hisque mulie-
ribus pueros illos tradidisse nutriendos.

III. De puerorum igitur illorum nutritione mihi ista nar-
rata sunt. Sed et alia (ad Egyptiorum antiquitatem perti-
nentia) Memphi audivi, cum Vulcani sacerdotibus ser-
mones miscens. Atque earumdem rerum causa The-
bas etiam et Heliopolim me contuli, scire cupiens, an il-
lorum narrationes conveniant cum his quæ Memphi narran-
tur. Heliopolitæ enim dicuntur ex omnibus Egyptiis peri-
tissimi antiquitatis. (2) Quæ igitur audivi ad res divinas
spectantia, ea non est mihi animus in publicum edere, ex-
ceptis deorum nominibus, existimans omnes (in Egypto)
homines idem de his nosse : quæcumque vero de illis rebus
præterea commemoravero, eorum nonnisi a narrationis se-
rie coactus faciam mentionem.

IV. Quod ad res humanas spectat, hæc illi secum con-
sentientes dixerunt : primos hominum omnium Egyptios
annum invenisse, duodecim partes succedentium invicem
temporum per illum distribuentes. (2) Hæc autem illos ex
astris invenisse aiebant. Agunt autem annum Egyptii tanto
prudentius, ut equidem arbitror, quam Græci ; quod Græci
tertio quoque anno, vicissitudinis temporum causa, inter-
calarem mensem coguntur adjicere ; Egyptii vero duodecim
menses tricenorum dierum agentes, singulis annis quinque
dies extra numerum adjiciunt, atque ita illis circumactus
vicissitudinum anniversariarum circulus eodem semper
tempore redit. (3) Ad hæc duodecim deorum nomina
Egyptios primos aiebant instituisse, et ab illis Græcos ac-
cepisse : aras item et imagines et templa diis primos eosdem
tribuisse, et figuras lapidibus insculpsisse. (4) Et horum
pleraque re ipsa demonstrabant ita se habere. Regnasse au-
tem in Egypto, ex hominum numero, primum dixere Me-
nem. Hoc regnante totam Egyptum, excepto Thebano di-
strictu, paludem fuisse ; et tunc temporis nihil ex aqua emi-
nissee eorum, quæ nunc sunt infra Mæridem lacum, ad
quem est ex mari navigatio adverso flumine septem dierum.

V. Et recte quidem hoc, quod ad terram spectat, dixisse
mihi visi sunt. Etenim cuilibet, qui, etiam si non ante au-
diverit, tamen oculis suis hanc terram adspexerit, si modo
non prorsus destitutus fuerit intelligentia, manifestum est,
Egyptum hanc, quam Græci navibus adeunt, adquisitam
Egyptiis terram esse, et fluminis donum ; atque etiam eo-
rum, quæ supra hunc lacum sita sunt ad trium dierum na-
vigationem, eandem esse rationem ; quamquam de hoc
tractu nihil amplius tale illi narraverunt. (2) Est enim na-
tura hujus regionis, quæ Egyptus vocatur, hujusmodi.
Primum quidem, navi eam petens, quando unius etiam
diei cursu adhuc absueris a terra, si bolidem demiseris,

ἔσειαι. Τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτο δηλοῖ πρόχυσιν τῆς γῆς ἐοῦσαν.

VI. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἰγύπτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν ἐξήκοντα σχοῖνοι, κατὰ ἡμεῖς διαιρέομεν εἶναι Αἰγυπτὸν ἀπὸ τοῦ Πλινθινήτεω κόλπου μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ' ἣν τὸ Κάσιον οὖρος τείνει ταύτης ὧν ἀπὸ οἱ ἐξήκοντα σχοῖνοι εἰσὶ. (2) Ὅσοι μὲν γὰρ γεωπεῖναι εἰσι ἀνθρώπων, ὀργυῖσι μεμετρήκασιν τὴν χώραν, ὅσοι δὲ ἔσσαν γεωπεῖναι, σταδίοισι, οἱ δὲ πολλὴν ἔχουσι, παρασάγγῃσι, οἱ δὲ ἄφθονον λίην, σχοῖνοισι. Δύναται δὲ ὁ μὲν παρασάγγης τριήκοντα στάδια, ὁ δὲ σχοῖνος ἑκαστός, μέτρον ἐὼν Αἰγύπτου, ἐξήκοντα στάδια. Οὕτω ἂν εἴησαν Αἰγύπτου στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι τὸ παρὰ θάλασσαν.

VII. Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρι Ἡλίου πόλιος ἐς τὴν μεσόγειαν ἐστὶ εὐρέα Αἰγυπτὸς, ἐοῦσα πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ ἐνυδρὸς καὶ εἰλύς. Ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς τὴν Ἡλίου πόλιν ἀπὸ θαλάσσης ἄνω ἰόντι παραπλησίη τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηνῶν ὁδῷ τῇ ἀπὸ τῶν δωδέκα θεῶν τοῦ βωμοῦ φερούσῃ ἐς τε Πῖσαν καὶ ἐπὶ τὸν νηὸν τοῦ Διὸς τοῦ Οὐλυμπίου. (2) Σμικρόν τι τὸ διάφορον εὖροι τις ἂν λογιζόμενος τῶν ὁδῶν τούτων, τὸ μὴ ἴσας μῆκος εἶναι, οὐ πλέον πεντεκαίδεκα σταδίων ἢ μὲν γὰρ ἐς Πῖσαν ἐξ Ἀθηνῶν καταδεῖ πεντεκαίδεκα σταδίων ὥς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων, ἢ δὲ ἐς Ἡλίου πόλιν ἀπὸ θαλάσσης πληροῖ ἐς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον.

VIII. Ἀπὸ δὲ Ἡλίου πόλιος ἄνω ἰόντι στενὴ ἐστὶ Αἰγυπτὸς. Τῇ μὲν γὰρ τῆς Ἀραβίης οὖρος παρατέταται, φέρον ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσαμβρίας τε καὶ νότου, αἰεὶ ἄνω τείνον ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλυμμένην θάλασσαν ἐν τῷ αἰεὶ λιθοτομίαί ἐνεῖσι αἱ ἐς τὰς πυραμίδας καταμνηθεῖσαι τὰς ἐν Μέμφι. (2) Ταύτῃ μὲν λῆγον ἀνακάμπει ἐς τὰ εἰρηται τὸ οὖρος τῇ δὲ αὐτὸ ἐνωτοῦ ἐστὶ μακρότατον, ὥς ἐγὼ ἐπυνθανόμην, δύο μηνῶν αὐτὸ εἶναι τῆς ὁδοῦ ἀπ' ἧς πρὸς ἐσπέρην, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἡῶ λιθανωτοφόρα αὐτοῦ τὰ τέρματα εἶναι. (3) Τοῦτο μὲν νυν τὸ οὖρος τοιοῦτο ἐστὶ, τὸ δὲ πρὸς Λιβύης τῆς Αἰγύπτου οὖρος ἄλλο πέτρινον τείνει, ἐν τῷ αἰεὶ πυραμίδες ἐνεῖσι, ψάμμῳ κατειλυμένον, τεταμένον τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεσαμβρίην φέροντα. (4) Τὸ ὧν δὴ ἀπ' Ἡλίου πόλιος οὐκέτι πολλὸν χωρίον ὥς εἶναι Αἰγύπτου, ἀλλ' ὅσον τε ἡμερέων τεσσέρων ἀναπλόου στενὴ ἐστὶ Αἰγυπτὸς ἐοῦσα. Τῶν δὲ οὐρέων τῶν εἰρημένων τὸ μεταξὺ πεδιάς μὲν γῆ, στάδιοι δὲ μάλιστα ἐδόχεόν μοι εἶναι, τῇ στενότητον ἐστὶ, διηκοσίων οὐ πλεῦνες ἐκ τοῦ Ἀραβίου οὖρου ἐς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον. Τὸ δ' ἐνθεῦτεν αὐτὶς εὐρέα Αἰγυπτὸς ἐστὶ.

IX. Πέφυκε μὲν νυν ἡ χώρα αὕτη οὕτω, ἀπὸ δὲ Ἡλίου πόλιος ἐς Θήβας ἐστὶ ἀνάπλοος ἐννέα ἡμερέων, στάδιοι δὲ τῆς ὁδοῦ ἐξήκοντα καὶ ὀκτακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι, σχοῖνων ἐνὸς καὶ ὀγδώκοντα ἐόντων. Οὗτοι συντιθέμενοι στάδιοι Αἰγύπτου, τὸ μὲν παρὰ θάλασσαν ἤδη μοι καὶ πρότερον δεδήλωται ὅτι ἑξακοσίων

limum extrahes, et in undecim orgyis [66 pedibus] eris: quod quidem ostendit, in tantum progredi telluris profusionem.

VI. Ipsius autem Ægypti longitudo secundum mare est sexaginta schoenorum, quatenus quidem nos Ægyptum definimus, ut a Plinthinete sinu pertineat usque ad Serbonidem lacum, ad quem Casius mons porrigitur: ab hoc igitur lacu sunt sexaginta illi schoeni. (2) Nam qui haud multum terræ possident homines, hi eam orgyis metiuntur; qui paulo plus, stadiis; qui multum possident, parasangis; qui valde amplam regionem, hi schoenis eam metiuntur. Valet autem parasanga triginta stadia; schoenus vero unusquisque (quæ Ægyptia est mensura) sexaginta stadia. Ita Ægypti longitudo secundum mare ter mille sexcentorum fuerit stadiorum.

VII. Inde versus interiora, usque Heliopolin, in latitudinem patet Ægyptus, tota plana est, aquis irrigua, limosa. Est autem iter a mari Heliopolin adscendenti par fere longitudine viæ ei, quæ Athenis a duodecim deorum ara Pisam ducit ad Olympii Jovis templum. (2) Exiguum quiddam interesse reperiet, si quis computaverit, quominus æqualis sit longitudo utriusque itineris; haud amplius quam quindecim stadia: nam via Athenis Pisam eget quindecim stadiis ad explendum mille quingenta; a mari autem Heliopolin plenus hic numerus est.

VIII. Ab Heliopoli superiora petenti angusta Ægyptus est: nam ab altera parte mons Arabiæ prætenditur, a septemtrione versus meridiem et austrum excurrans, semper in altius tendens ad Erythræum quod vocatur mare; quo in monte lapicidinae sunt, unde Memphim ducti sunt lapides ad extruendas pyramides. (2) Hoc loco desinens mons flectitur in eam quam dixi partem. Qua vero est maxima ejus longitudo, duorum mensium itineris esse accepi ab oriente versus occidentem; et extrema quidem illius, orientem spectantia, thuris esse feracia. (3) Hæc igitur hujus montis ratio est. Ab altera Ægypti parte, Libyam versus, alius mons prætenditur saxeus, in quo pyramides extructæ sunt, arena obvolutus, pari modo porrectus atque ea pars Arabici montis quæ ad meridiem tendit. (4) Ab Heliopoli igitur non multum in latitudinem patet regio quæ Ægyptus esse censetur, sed ad quattuor dierum adverso flumine navigationem angusta Ægyptus est. Est autem regio, inter duos quos dixi montes interjecta, campestris; cujus latitudo, ubi minima, ducentorum admodum stadiorum esse, haud amplius, mihi visa est, ab Arabico monte ad Libycum: exinde vero rursus fit latior Ægyptus.

IX. Hæc igitur est hujus regionis natura. Est vero Heliopoli Thebas naviganti adverso flumine iter novem dierum: stadia sunt autem quater mille octingenta et sexaginta; schoeni enim numerantur octoginta et unus. Hæc stadia si inter se componantur, quum latitudinem secundum mare porrectam jam supra dixerim esse trium millium sex

τέ ἐστι σταδίων καὶ τρισχιλίων, ὅσον δέ τι ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαιαν μέχρι Θηβέων ἐστὶ, σημανέω· στάδιοι γὰρ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. Τὸ δὲ ἀπὸ Θηβέων ἐς Ἐλεφαντίνην καλυμένην πόλιν στάδιοι χίλιοι καὶ ὀκτακόσιοι εἰσι.

X. Ταύτης ὦν τῆς χώρας τῆς εἰρημένης ἡ πολλή, κατὰ περ οἱ ἱεεὶς ἔλεγον, ἐδόκεε καὶ αὐτῷ μοι εἶναι ἐπικτήτος Αἰγυπτίοισι. Τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων τῶν ὑπὲρ Μέμφιν πόλιν κειμένων τὸ μεταξὺ ἐφάνετό μοι εἶναι κοτε κόλπος θαλάσσης, ὥσπερ γε τὰ περὶ Ἴλιον καὶ Τευθρανίην καὶ Ἐφεσόν τε καὶ Μαιάνδρου πεδίων, ὥστε εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοισι συμβαλέειν· τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσχωσάντων ποταμῶν ἐνὶ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου, ἐόντος πενταστόμου, οὐδεὶς αὐτῶν πλήθεος περὶ ἄξιος συμβληθῆναι ἐστὶ. (2) Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοί, οὗ κατὰ τὸν Νείλον ἐόντες μεγάλα, οἵτινες ἔργα ἀποδεξάμενοι μεγάλα εἰσὶ· τῶν ἐγὼ φράσαι ἔχω οὐνόματα καὶ ἄλλων καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀχελώου, ὃς ῥέων δι' Ἀκαρνανίης καὶ ἐξείεις ἐς θάλασσαν τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμισείας ἤδη ἡπειρον πεποίηκε.

XI. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης χώρας, Αἰγύπτου δὲ οὗ πρόσω, κόλπος θαλάσσης ἐσέχων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλυμένης θαλάσσης, μακρὸς οὕτω δὴ τι καὶ στενὸς ὥς ἔρχομαι φράσω. (2) Μῆκος μὲν πλόου, ἀρξαμένῳ ἐκ μυχοῦ διεκπλῶσαι ἐς τὴν εὐρέαν θάλασσαν, ἡμέραι ἀναισιμούνται τεσσαράκοντα εἰρεσίῃ χρεωμένῳ· εὖρος δὲ, τῇ εὐρύτατός ἐστι ὁ κόλπος, ἥμισυ ἡμέρης πλόου. Ῥηχὴ δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἀμπωτις ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. (3) Ἔτερον τοιοῦτον κόλπον καὶ τὴν Αἰγυπτον δοκέω γενέσθαι, τὸν μὲν ἐκ τῆς βορρῆης θαλάσσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπ' Αἰθιοπίας, τὸν δὲ Ἀράβιον, τὸν ἔρχομαι λέγων, ἐκ τῆς νοτίας φέροντα ἐπὶ Συρίας, σχεδὸν μὲν ἀλλήλοισι συντετραίνοντας τοὺς μυχοὺς, ὀλίγον δὲ τι παραλλάσσοντας τῆς χώρας. (4) Εἰ ὦν ἐβελήσει ἐκτρέψαι τὸ ῥέεθρον ὁ Νεῖλος ἐς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν κωλύει ῥέοντος τούτου ἐκχωσθῆναι ἐντός γε δισμυρίων ἐτέων; ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλπομαι γε καὶ μυρίων ἐντὸς χωσθῆναι ἂν· κοῦ γε δὴ ἐν τῷ προανασιμωμένῳ χρόνῳ πρότερον ἢ ἐμὲ γενέσθαι οὐκ ἂν χωσθεῖν κόλπος καὶ πολλῶν μέζων ἔτι τούτου ὑπὸ τσοῦτου τε ποταμοῦ καὶ οὕτω ἐργατικοῦ;

XII. Τὰ περὶ Αἰγυπτον ὦν καὶ τοῖσι λέγουσι αὐτὰ πείθομαι, καὶ αὐτὸς οὕτω κάρτα δοκέω εἶναι, ἰδὼν τε τὴν Αἰγυπτον προκειμένην τῆς ἐχομένης γῆς κογχυλία τε φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὖρεσι καὶ ἀλμυρὰ ἐπανθέουσιν, ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας δηλέεσθαι, καὶ ψάμμον μῶνον Αἰγύπτου οὖρος τοῦτο τὸ ὑπὲρ Μέμφιος ἔχον. (2) Πρὸς δὲ τῇ χώρῃ οὔτε τῇ Ἀραβίῃ προσούρω ἐούση τὴν Αἰγυπτον προσικέλην οὔτε τῇ Λιβύῃ, οὐ μὴν οὐδὲ τῇ Συρίῃ (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ παρὰ θάλασσαν Σύριοι νέμονται), ἀλλὰ μελάγγαιόν τε καὶ κατεργημένην ὥστε ἐοῦσαν ἰλὺν τε καὶ πρόχυσιν ἐξ Αἰθιοπίας κατενηνεγμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. (3) τὴν δὲ

centorum stadiorum, quænam sit longitudo a mari versus mediterranea Thebas usque, nunc declarabo : est nempe stadiorum sexies mille centum et viginti. Thebis autem usque Elephantinen sunt mille et octingenta stadia.

X. Hujus igitur quam dixi regionis plurima pars, quemadmodum et narrarunt sacerdotes, et mihi ipsi visum erat, adquisita Ægyptiis terra est. Etenim, quod inter prædictos montes supra Memphin sitos interjectum est, id mihi visum erat olim sinus maris fuisse, quemadmodum ea quæ circa Ilium sunt et Teuthraniam, et quæ circa Ephesum et Mæandri campum, si licet parva conferre cum magnis : nam neuter eorum fluviorum, quorum ex proluvie hæc loca enata sunt, ne cum uno quidem ex Nili ostiis, quæ numero quinque sunt, magnitudinem si species, meretur comparari. (2) Sunt vero etiam alii fluvii, magnitudine cum Nilo neutiquam conferendi, qui tamen res maximas efficiunt : quorum ego nomina edere possum, quum aliorum, tum maxime Acheloi ; qui Acarnaniam perfluens, ibique in mare se exonerans, Echinadum jam dimidiam partem ex insulis fecit continentem.

XI. Est autem in Arabia, haud procul ab Ægypto, maris sinus, ex Rubro quod vocatur mari in terram pertinens, ita longus et angustus, uti dicturus sum. (2) Longitudo navigationis, si ab intimo sinus recessu proficiscaris navi remis agitata, donec in mare apertum perveneris, tanta est ut dies in ea consumantur quadraginta : latitudo autem, ubi latissimus sinus, dimidii unius diei navigatio. Obtinet autem in illo quotidie fluxus maris et refluxus. (3) Alium igitur similem fere huic sinum olim Ægyptum fuisse existimo, e septentrionali mari versus Æthiopiam influentem, sicut Arabius ille, de quo dicturus sum, ex australi mari Syriam versus tendit ; ambo propemodum sibi invicem recessus suos perforantes, exiguo terræ spatio interjecto. (4) Quodsi igitur Nilus in hunc Arabium sinum voluerit alveum suum avertere, quid impedit quominus hic sinus intra viginti annorum millia ingesto limo compleatur ? Ego quidem arbitror, etiam intra decem millia annorum posse compleri. Cur igitur intra temporis spatium, quod ante meam ætatem effluxit, sinus multo etiam major quam hic non potuerit compleri a fluvio tam ingente tamque valido ?

XII. Itaque hæc, quæ de Ægypto retuli, et his qui ea referunt credo, et ipse per me ita se habere existimo ; quum et prominere videam Ægyptum ultra terram continentem, et conchyliis videam reperiri in montibus, et salsuginem ubique efflorescere, ita ut ab ea etiam pyramides corrodantur, et eum solummodo montem Ægypti, qui supra Memphin est, arena obtectum : (2) ad hæc nec finitimæ regioni Arabicæ similem Ægyptum videmus, nec Libycæ, nec vero etiam Syriacæ ; (nam Arabicæ partem secundum mare porrectam Syrii tenent) ; sed nigram terram atque confractam, utpole limum et proluviem ex Æthiopia a fluvio delatam : (3) contra, Libycæ solum scimus rubicun-

Λιθύην ἰδμεν ἐρυθροτέρην τε γῆν καὶ ὑποφαμμοτέρην, τὴν δὲ Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλωδεστέραν τε καὶ ὑπόπετρον ἐοῦσαν.

XIII. Ἐλεγον δὲ καὶ τόδε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς χώρας ταύτης οἱ ἱερεῖς, ὡς ἐπὶ Μοίριος βασιλέος, ὅπως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπ' ὀκτὼ πῆχας τὸ ἐλάχιστον, ἀρδεσκε Αἴγυπτον τὴν ἐνερχε Μέμφιος· καὶ Μοίρι οὐκ ᾔην ἔτεα εἰνακόσια τετελευτηκότι, ὅτε τῶν ἱερέων ταῦτα ἐγὼ ᾔκουον. (2) Νῦν δὲ, ἣν μὴ ἐπ' ἐκκαίδεκα ἢ πεν-
10 τεκαίδεκα πῆχας ἀναβῇ τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμὸς, οὐκ ὑπερβαίνει ἐς τὴν χώραν. (3) Δοκέουσι τέ μοι Αἰγυπτίων οἱ ἐνερχε τῆς λίμνης τῆς Μοίριος οἰκούντες τὰ τε ἄλλα χωρία καὶ τὸ καλούμενον Δέλτα, ἣν οὕτω ἡ χώρα αὕτη κατὰ λόγον ἐπιδιδῶν ἐς ὕψος καὶ τὸ ὁμοῖον ἀπο-
15 διδῶν ἐς αὐξήσιν, μὴ κατακλύζοντος αὐτὴν τοῦ Νείλου πείσεσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπιλοιπον Αἰγύπτιοι τό κοτε αὐτοὶ Ἑλληνας ἔφασαν πείσεσθαι. (4) Πυθόμενοι γὰρ ὡς ὕεται πᾶσα ἡ χώρα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ ποταμοῖσι ἀρδεταὶ κατὰ περ ἡ σφετέρη, ἔφασαν
20 Ἑλληνας ψευθεντας κοτὲ ἐλπίδος μεγάλης κακῶς πεινήσειν. Τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν ὡς, εἰ μὴ ἐθέλησει σφι ὕειν ὁ θεὸς, ἀλλ' αὐχμῶ διαχρᾶσθαι, λιμῶν οἱ Ἑλληνες αἰρεθήσονται· οὐ γὰρ δὴ σφί ἐστι ὕδατος οὐδεμία ἄλλη ἀποστροφή ὅτι μὴ ἐκ τοῦ Διὸς μῶνον.
25 XIV. Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἑλληνας Αἰγυπτίοισι ὀρθῶς ἔχοντα εἴρηται. Φέρε δὲ νῦν καὶ αὐτοῖσι Αἰγυπτίοισι ὡς ἔχει φράσω. Εἴ σφι ἐθέλοι, ὡς καὶ πρότερον εἶπα, ἡ χώρα ἣ ἐνερχε Μέμφιος (αὕτη γὰρ ἐστὶ ἡ αὐξανομένη) κατὰ λόγον τοῦ παροικομένου χρόνου ἐς ὕψος αὐξάνε-
30 σθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτη οἰκούντες Αἰγυπτίων πεινήσουσι, εἰ μήτε γε ὕεται σφι ἡ χώρα μήτε ὁ ποταμὸς οἷός τ' ἐστὶ ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβαίνειν; (2) Ἦ γὰρ δὴ νῦν γε οὗτοι ἀπονητότατα καρπὸν κομίζονται ἐκ γῆς τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων καὶ τῶν λοιπῶν Αἰ-
35 γυπτίων· οἱ οὐτε ἀρότρῳ ἀναρρηγνύντες αὐλακας ἔχουσι πόνους οὔτε σκάλλοντες οὔτε ἄλλο ἐργαζόμενοι οὐδὲν τῶν ἄλλοι ἀνθρώποι περὶ λήϊον πονέουσι, ἀλλ' ἐπεὰν σφι ὁ ποταμὸς αὐτόματος ἐπελθὼν ἀρσῇ τὰς ἀρούρας, ἀρσας δὲ ἀπολίπη ὀπίσω, τότε σπείρας ἕκαστος τὴν
40 ἐωυτοῦ ἀρουραν ἐσβάλλει ἐς αὐτὴν ὕς, ἐπεὰν δὲ καταπατήσῃ τῇσι ὕσι τὸ σπέρμα, ἀμνητον τὸ ἀπὸ τούτου μένει, ἀποδινήσας δὲ τῇσι ὕσι τὸν σῖτον οὕτω κομίζε-
ται.

XV. Εἰ ὧν βουλόμεθα γνώμησι τῇσι Ἴωνων χρᾶ-
15 σθαι τὰ περὶ Αἴγυπτον, οἱ φασὶ τὸ Δέλτα μῶνον εἶναι Αἴγυπτον, ἀπὸ Περσέος καλυμένης σκοπιῆς λέγοντες τὸ παρὰ θάλασσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταριχεῶν τῶν Πηλουσιακῶν, τῇ δὲ τεσσαράκοντά εἰσι σχοῖνοι, τὸ δὲ ἀπὸ θαλάσσης λεγόντων ἐς μεσόγαιαν τείνειν αὐτὴν μέ-
20 χρι Κερκασῶρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος ἐς τε Πηλούσιον ῥέων καὶ ἐς Κάνωβον, τὰ δὲ ἄλλα λεγόντων τῆς Αἰγύπτου τὰ μὲν Λιθύης τὰ δὲ Ἀραβίης εἶναι, ἀποδεικνύομεν ἂν τούτῳ τῷ λόγῳ χρεώμενοι Αἰ-
25 γυπτίοισι οὐκ ἐοῦσαν πρότερον χώραν. (2) Ἦδη γάρ

dum esse et arenosius, Arabiae vero et Syriae magis argil-
losum petrosumque.

XIII. Magnum vero etiam hoc mihi documentum me-
morarunt sacerdotes, ex quo de huius terrae natura possit
judicari : scilicet regnante Moeride, quando fluvius ad octo
minimum cubitos auctus erat, irrigabat Aegyptum quae infra
Memphin est : a Moeridis autem obitu usque ad id tempus,
quo ego hoc e sacerdotibus audiui, nondum effluxerant anni
nongenti. (2) Nunc vero, nisi ad sedecim, aut ad quindecim
minimum, cubitos augeatur fluvius, in terram non
exundat. (3) Videnturque mihi ex Aegyptiis hi qui infra
Moeridem lacum quum alia loca, tum Delta quod vocatur,
incolunt, si pro eadem portione paulatim exaltabitur ea
terra, et magis proinde magisque augebitur; videntur, in-
quam, mihi Aegyptii, quum terram eorum non amplius
inundare Nilus potuerit, tunc per omne reliquum aevum
idem passuri esse, quod ipsi aiebant Graecos aliquando
passuros. (4) Nam quum audissent, universam Graecorum
terram pluvia irrigari, non fluviis, quemadmodum Aegyptus;
dixerunt, fore ut Graeci aliquando, magna spe frustrati,
misere esuriant. Quod verbum eo valebat, si quando ipsis
deus noluerit pluere, sed siccitatem immittere, fame pres-
sum iri Graecos; nec enim aliud illis esse refugium unde
aquam petant, nisi a solo Jove.

XIV. Et hoc quidem, ad Graecos spectans, recte dixere
Aegyptii. Age vero, ipsorum etiam Aegyptiorum quanam
conditio sit, dicam. Si acciderit, quod paulo ante dixi, ut
regio infra Memphin sita (haec est enim quae augetur) eadem
ratione, qua praeterito tempore, in altitudinem augeatur,
quid aliud eveniet, nisi ut fame premantur Aegyptii regio-
nem illam incolentes, quandoquidem nec pluvia irrigabitur
illorum terra, nec fluvius poterit arva inundare? (2) Nam
profecto nunc quidem hi, praee aliis hominibus cunctis, et
praee reliquis Aegyptiis, minimo labore fructum e terra per-
cipiunt : qui neque aratro sulcos findendo, nec terram fo-
diendo molestiam habent, nec opus ullum faciunt eorum,
quibus alii omnes homines circa segetem multo cum labore
occupantur : sed, postquam fluvius sponte accedens arva
inundavit, et irrigata rursus reliquit, semen quisque in
arvum suum spargit, tum sues in illud immittit; deinde,
conculcato a suis semine, messis tempus exspectat : de-
nique, postquam persues [ni potius, per boves] frumentum
extrivit, ita illud domum comportat.

XV. Quodsi igitur Ionum de Aegypto sequi vellemus
sententiam, qui Delta solum aiunt esse Aegyptum, quam
secundum mare a Persei quae vocatur specula usque ad Pe-
lusiacas Taricheas porrigi dicunt, qua sunt quadraginta
schoeni; a mari vero versus mediterranea pertinere Aegy-
ptum aiunt usque ad Cercasorum oppidum, ad quod scindi-
tur Nilus, partim Pelusium versus fluens, partim Canobum;
reliquos autem omnes Aegypti tractus, alios Libyae esse
aiunt, alios Arabiae : hac, inquam, ratione utendo demon-
strare possemus, nullam olim terram habuisse Aegyptios; (2)
quandoquidem Delta hoc, ut ipsi adfirmant Aegyptii, utique

σφι τό γε Δέλτα, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγύπτιοι καὶ ἐμοὶ δοκέει, ἐστὶ κατάρρυτόν τε καὶ νεωστὶ ὡς λόγῳ εἶπαι ἀναπεφηνός. Εἰ τοίνυν σφι χώρα γε μηδεμίᾳ ὑπῆρχε, τί περιεργάζοντο δοκούντες πρῶτοι ἀνθρώπων γεγονέναι; οὐδὲ ἔδεε σφέας ἐς διάπειραν τῶν παιδίων ἵεναι, τίνα γλῶσσαν πρώτην ἀπήσουσι. (3) Ἄλλ' οὔτε Αἰγυπτίους δοκέω ἅμα τῷ Δέλτα τῷ ὑπ' Ἰώνων καλευμένῳ γενέσθαι, αἰεὶ τε εἶναι ἐξ οὗ ἀνθρώπων γένος ἐγένετο, προΐούσης δὲ τῆς χώρας πολλοὺς μὲν τοὺς ὑπολειπομένους αὐτῶν γενέσθαι, πολλοὺς δὲ τοὺς ὑποκαταβαίνον-
 10 τας. Τὸ δ' ὦν πάλαι αἱ Θῆβαι Αἰγυπτὸς ἐκαλέετο, τῆς τὸ περίμετρον στάδιοι εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι.

XVI. Εἰ ὦν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτῶν γινώσκομεν,
 15 Ἰωνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγύπτου· εἰ δὲ ὀρθή ἐστι ἡ τῶν Ἰώνων γνώμη, Ἑλληνας τε καὶ αὐτοὺς Ἰωνας ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογιζέσθαι, οἳ φασὶ τρία μόρια εἶναι γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην τε καὶ Ἀσίην καὶ Λιβύην· τέταρτον γὰρ σφεας δεῖ προσλογίζεσθαι Αἰγύ-
 20 πτου τὸ Δέλτα, εἰ μήτε γέ ἐστι τῆς Ἀσίας μήτε τῆς Λιβύης. (2) Οὐ γὰρ δὴ ὁ Νεῖλός γέ ἐστι κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ὁ τὴν Ἀσίην οὐρίζων τῆς Λιβύης· τοῦ Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ ὅξυ περιρρήγνυται ὁ Νεῖλος, ὥστε ἐν τῷ μεταξὺ Ἀσίας τε καὶ Λιβύης γίνονται ἄν.

XVII. Καὶ τὴν μὲν Ἰώνων γνώμην ἀπίεμεν, ἡμεῖς δὲ ὥδέ κη περὶ τούτων λέγομεν, Αἰγυπτὸν μὲν πᾶσαν εἶναι ταύτην τὴν ὑπ' Αἰγυπτίων οἰκομένην κατὰ περ
 30 Κιλικίην τὴν ὑπὸ Κιλικίων καὶ Ἀσσυρίην τὴν ὑπ' Ἀσσυρίων, οὐρίσμα δὲ Ἀσίῃ καὶ Λιβύῃ οἶδαμεν οὐδὲν ἔον ὀρθῇ λόγῳ εἰ μὴ τοὺς Αἰγυπτίων οὐρούς. (2) Εἰ δὲ τῷ ὑπ' Ἑλλήνων νενομισμένῳ χρῆσόμεθα, νομιέομεν Αἰγυπτὸν πᾶσαν ἀρξάμενην ἀπὸ Καταδούπων τε καὶ Ἐλεφαντίνης πόλιος δίχα διαιρέεσθαι καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐπωνυμιῶν ἔχειν· τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς εἶναι τῆς
 35 Λιβύης, τὰ δὲ τῆς Ἀσίας. (3) Ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων ῥέει μέσσην Αἰγυπτὸν σχίζων ἐς θάλασσαν. Μέχρι μὲν νυν Κερκασώρου πόλιος ῥέει εἰς ἑὸν ὁ Νεῖλος, τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης τῆς πόλιος σχίζεται τριφασίας ὁδοῦς. (4) Καὶ ἡ μὲν πρὸς ἡῶν τράπεται, τὸ καλέεται Πηλούσιον στόμα, ἡ δὲ ἐτέρη τῶν
 40 ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Κανωβικὸν στόμα κέκληται. Ἡ δὲ δὴ ἰδέα τῶν ὁδῶν τῷ Νείλῳ ἐστὶ ἥδε· ἀνωθεν φερόμενος ἐς τὸ ὅξυ τοῦ Δέλτα ἀπικνέεται, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου σχίζων μέσον τὸ Δέλτα ἐς θάλασσαν ἐξίει,
 45 οὔτε ἐλαχίστην μοῖραν τοῦ ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ οὔτε ἥκιστα οὐνομαστήν· τὸ καλέεται Σεβεννυτικὸν στόμα. (5) Ἔστι δὲ καὶ ἕτερα διφάσια στόματα ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχισθέντα, φέροντα ἐς θάλασσαν τοῖσι οὐνόματα κέεται τάδε, τῷ μὲν Σαῖτικόν αὐτῶν,
 50 τῷ δὲ Μενδήσιον. Τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικὸν οὐκ ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ' ὄρυκτά.

XVIII. Μαρτυρεῖ δέ μοι τῇ γνώμῃ, ὅτι τοσαύτη ἐστὶ Αἰγυπτὸς ὅσῃν τινὰ ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἀμμωνίος χρηστήριον γενόμενον· τὸ ἐγὼ τῆς ἐμεωυ-

mihī videtur, adluta terra est, et, verbo ut dicam, nuper enata. Quodsi igitur nulla olim fuit Ægyptiorum terra, quas tandem nugas egerunt, primos se hominum fuisse existimantes? Nec vero oportebat eos experimentum facere in puerulis, quemnam sermonem primum essent emissuri. (3) Ego vero existimo, Ægyptios non simul cum Delta, quod Iones vocant, originem cepisse, quin potius semper exstitisse, ex quo hominum exstitit genus; postquam vero proluvione aucta fuit eorum terra, multos quidem eorum in pristinis sedibus mansisse, alios vero paulatim versus inferiora descendisse. Olim igitur Thebæ (Thebais) Ægyptus nominabatur; cujus est circuitus sexies mille centum et viginti stadiorum.

XVI. Quodsi igitur nos recte de his statuimus, Iones non recte de Ægypto sentiunt: Sin vera est Ionum sententia, demonstrabo equidem, Græcos et ipsos Ionas nescire computare numeros. Nam quum tres esse dicant universæ terræ partes, Europam, Asiam, et Libyam; oportebat sane his quartam adnumerare, Delta Ægyptiacum; si quidem (ut iidem hi aiunt) nec Asiæ illud est, nec Libyæ. (2) Nam, secundum hanc utique rationem, non Nilus est qui Asiam a Libya disternat: sed, quum circa apicem hujus Delta in duas partes frangatur Nilus, consequens est ut inter Asiam et Libyam medium Delta sit interjectum.

XVII. Sed Ionum omittamus opinionem; nos vero de his ita statuimus: Ægyptum dicimus esse universam hanc regionem ab Ægyptiis habitatam, quemadmodum Ciliciam quæ a Cilicibus, et Assyriam quæ ab Assyriis. Limitem vero qui Asiam a Libya disternat, rectam si sequamur rationem, nullum alium novimus nisi Ægyptiorum fines. (2) Sin ea ratione utamur, quam Græci sequuntur, statuimus Ægyptum universam, initium sumentem a Catadupis [Catarrhacte minore] et Elephantine oppido, in duas secari partes, et utrumque nomen participare; alteram enim ejus partem Africæ esse, alteram Asiæ. (3) Nilus enim postquam ad Catadupa Ægyptum primum intravit, mediam illam dividens fluit in mare. Usque ad Cercasorum igitur oppidum nonnisi uno alveo fluit: ab hoc vero oppido tres in vias scinditur, (4) quarum una orientem versus tendit, quod Pelusium ostium vocatur; altera via occidentem versus tendens, Canobicum nominatur ostium. Quæ autem Nili via recta progreditur, hæc est: postquam e superiore regione delatus ad apicem illius Delta pervenit, inde medium Delta scindens in mare undas suas exonerat, nec minimam aquarum portionem, nec minime notabilem, huic viæ tribuens: quæ Sebennyticum ostium vocatur. (5) Sunt vero etiam duo alia ostia a Sebennytico diremta et per se in mare exeuntia: quorum alterum Saiticum, alterum nominatur Mendesium. Bolbitinum vero ostium et Bucolicum, non nativa sunt ostia, sed manu elfossa.

XVIII. Confirmatur autem mea sententia, tantam esse Ægyptum quantam ego ratione demonstravi, effato etiam quod Ammonis oraculum edidit; quod effatum ego tum

τοῦ γνώμης ὕστερον περὶ Αἴγυπτον ἐπυθόμην. (2) Οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρέης τε πόλιος καὶ Ἀπίος οἰκόντες Αἰγύπτου τὰ πρόσουρα Λιβύη, αὐτοὶ τε δοκέοντες εἶναι Λίβυες καὶ οὐκ Αἰγύπτιοι, καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱρὰ ὀρησκήτῃ, βουλόμενοι θηλέων βαῶν μὴ ἔργεσθαι, ἐπεμψαν ἐς Ἀμμωνα φάμενοι οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοισι κοινὸν εἶναι· οἰκέειν τε γὰρ ἐξω τοῦ Δέλτα καὶ οὐκ ὁμολογέειν αὐτοῖσι, βούλεσθαι τε πάντων σφίσι ἐξεῖναι γέεσθαι. (3) Ὁ δὲ θεὸς σφεας οὐκ ἔα ποιεῖν ταῦτα, 10 φὰς Αἴγυπτον εἶναι ταύτην τὴν ὃ Νεῖλος ἐπιὼν ἀρδεῖ, καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους οἱ ἔνερθε Ἑλεφαντίνης πόλιος οἰκόντες ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι. Οὕτω σφι ταῦτα ἐχρήσθη.

XIX. Ἐπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἐπεὰν πληθύνῃ, οὐ 15 μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ τε λεγομένου χώρου εἶναι καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐνιαχῇ καὶ ἐπὶ δύο ἡμερέων ἐκατέρωθι ὁδὸν, καὶ πλεῦν ἔτι τούτου καὶ ἔλασσον. (2) Τοῦ ποταμοῦ δὲ φύσις περὶ οὔτε τι τῶν ἱρέων οὔτε ἄλλου οὐδενὸς παραλαβέειν ἐδυνάσθη. Πρόθυμος δὲ ἔα τάδε παρ' αὐτῶν πυθέσθαι, ὃ τι κατέρχεται 20 μὲν ὁ Νεῖλος πληθύνων ἀπὸ τροπέων τῶν θερινέων ἀρξάμενος ἐπ' ἑκατὸν ἡμέρας, πελάσας δ' ἐς τὸν ἀριθμὸν τούτων τῶν ἡμερέων ὀπίσω ἀπέρχεται, ἀπολείπων τὸ ῥέεθρον, ὥστε βραχύς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελεῖ 25 ἕως μέχρι οὗ αὐτὶς τροπέων τῶν θερινέων. (3) Τούτων ὧν περὶ οὐδενὸς οὐδὲν οἶός τ' ἐγενόμην παραλαβέειν παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἱστορέων αὐτοὺς ἦντινα δύναμιν ἔχει ὁ Νεῖλος τὰ ἔμπαλιν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν. Ταῦτά τε δὴ τὰ λελεγμένα βουλόμενος εἰδέναι 30 ἱστόρεον, καὶ ὅτι αὔρας ἀποπνεούσας μοῦνος πάντων ποταμῶν οὐ παρέχεται.

XX. Ἄλλ' Ἑλλήνων μὲν τινες ἐπίσημοι βουλόμενοι γενέσθαι σοφίην ἔλεξαν περὶ τοῦ ὕδατος τούτου τριφασίας ὁδοὺς, τῶν τὰς μὲν δύο τῶν ὁδῶν οὐδ' ἀξιῶ μνησθῆναι εἰ μὴ ὅσον σημεῖναι βουλόμενος μοῦνον. (2) Τῶν 35 ἡ ἑτέρη μὲν λέγει τοὺς ἐτησίας ἀνέμους εἶναι αἰτίους πληθύνειν τὸν ποταμὸν, κωλύοντας ἐς θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. Πολλάκις δὲ ἐτησίαι μὲν οὐκ ὧν ἐπνευσαν, ὁ δὲ Νεῖλος τῷτο ἐργάζεται. Πρὸς δὲ, εἰ ἐτησίαι αἰτίοι 40 ἔσαν, χρῆν καὶ τοὺς ἄλλους ποταμοὺς, ὅσοι τοῖσι ἐτησίῃσι ἀντίοι ῥέουσι, ὁμοίως πάσχειν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Νεῖλῳ, καὶ μᾶλλον ἔτι τοσούτῳ ὅσω ἐλάσσονες ἔοντες ἀσθενέστερα τὰ ρεύματα παρέχονται. (3) Εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λι- 45 βύῃ, οἱ οὐδὲν τοιοῦτο πάσχουσι οἷόν τι καὶ ὁ Νεῖλος.

XXI. Ἡ δ' ἑτέρη ἀνεπισημονεστέρη μὲν ἐστὶ τῆς λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἴπαι θωμασιωτέρη· ἡ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ ῥέοντα αὐτὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ' Ὠκεανὸν γῆν περὶ πᾶσαν ῥέειν.

XXII. Ἡ δὲ τρίτη τῶν ὁδῶν πολλὸν ἐπιειχεστάτη 50 εἶδον μάλιστα ἔψευσται. Λέγει γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ οὐδὲν, φαιμένη τὸν Νεῖλον ῥέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος, ὃς ῥέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδιδοῖ δὲ ἐς Αἴγυπτον. (1) Κῶς ὧν δῆτα ῥέοι ἂν ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ

demum cognovi, postquam meam de Ægypto sententiam mecum jam constitutam habueram. (2) Scilicet Mareæ oppidi et Apidis incolæ, quorum ager Libyæ est confinis, ipsi sese Libyes existimantes esse, non Ægyptios; quum ægre ferrent caerimonias sacrorum quæ in Ægypto observantur, cuperentque non prohiberi esu boum feminarum; ad Ammonem miserunt, dicentes, sibi nihil cum Ægyptiis esse commune; habitare enim extra Delta, nec sibi cum illis convenire, [*sive*, nec eadem, qua illos, lingua uti], postulareque ut sibi liceat omni genere carniū vesci. (3) Hoc vero eos deus vetuit facere, dicens, Ægyptum esse hanc terram quam Nilus affluens irriget; et Ægyptios esse hos, qui infra Elephantinen urbem habitantes, ex hoc fluvio bibant. Hoc illis oraculum editum est.

XIX. Inundat autem Nilus, ubi justum augmentum cepit, non modo Delta, verum etiam eas regiones, quæ vel Libyæ dicuntur esse, vel Arabiæ, et quidem alicubi ad bidui utrimque viam, alibi etiam amplius, alibi minus. (2) De natura autem huius fluvii nec a sacerdotibus, nec ab alio quoquam discere quidquam potui. Cupidus autem eram ex illis cognoscere, cur Nilus descendat augmentum capiens inde a solstitio æstivo ad centum dies, dein, expleto fere hoc numero dierum, retro cedat, diminuta paulatim aquæ copia ita ut constanter per totam hiemem brevis sit, donec redeat æstivum solstitium. (3) De his igitur nihil quidquam potui comperire ab Ægyptiis, quum ex eis quærerem, quamnam vim habeat Nilus, quod natura contraria esset atque reliqui fluvii. Hæc igitur, quæ dixi, cognoscere cupiens, sciscitatus sum, tum vero etiam, cur unus omnium fluviorum nullas efflantes auras præberet.

XX. Græcorum vero nonnulli, insignes esse cupientes sapientiæ nomine, triplices vias explicandæ fluvii huius naturæ inierunt: quarum viarum duas ne commemorare quidem operæ pretium duco, nisi quod nude significare eas volo. (2) Nempe earum altera [*quæ Thaletem auctorem habet*] ait, ventos etesias efficere ut augeatur flumen, prohibentes Nilum quominus in mare influat. At sæpius accidisse novimus, ut non flarent etesiae, et idem tamen fecerit Nilus. Ad hæc, si etesiae in caussa essent, oporteret ut aliis etiam fluviiis, qui adversus etesias fluunt, idem quod Nilo et eodem modo accideret; atque eo etiam magis, quo minores sunt illi, adeoque cursum habent debiliorem. (3) Sunt autem in Syria multi fluvii, sunt item in Libya, quibus nihil tale accidit quale Nilo.

XXI. Altera via [*Hecataei*] inscitior est quidem, quam prædicta, sed (ut ita dicam) mirabilior: ait enim, eo id facere Nilum, quod ab Oceano fluat; Oceanum autem totam circumfluere terram.

XXII. Jam tertia illarum viarum, [*Anaxagoræ*] quum, maxime speciosa sit, inaxime omnium a vero aberrat. Nam et hæc nihil dicit, quum ait, e liquefacta nive fluere Nilum; qui quidem ex Libya per mediam fluit Æthiopiam, ac tum demum Ægyptum intrat. (2) Quo igitur pacto e nive

τῶν θερμωτάτων τόπων ῥέων ἐς τὰ ψυχρότερα; τῶν τὰ πολλὰ ἔστι ἀνδρὶ γε λογίζεσθαι τοιούτων πέρι ὅω τε εἶναι, ὡς οὐδὲ οἶκός ἀπὸ χιόνος μιν ῥέειν. (3) Πρῶτον μὲν καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἄνεμοι παρέχονται πνέοντες ἀπὸ τῶν χωρέων τούτων θερμοί· δεύτερον δὲ, ὅτι ἀνομβρός ἡ χώρα καὶ ἀκρύσταλλος διατελεῖ ἐοῦσα, ἐπὶ δὲ χιόνι πεσοῦσα πᾶσα ἀνάγκη ἔστι ὕσαι ἐν πέντε ἡμέρησι, ὥστε εἰ ἐχιόνιζε, ὕστο ἂν ταῦτα τὰ χωρία. (4) Τρίτα δὲ οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες ἐόντες· ἱκτινοὶ δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἔτεος ἐόντες οὐκ ἀπολείπουσι, γέρανοι δὲ φεύγουσι τὸν χειμῶνα τὸν ἐν τῇ Σκυθικῇ χώρῃ γινόμενον φοιτέουσι ἐς χειμασίην ἐς τοὺς τόπους τούτους. (5) Εἰ τοίνυν ἐχιόνιζε καὶ ὁσωνίων ταύτην τὴν χώραν δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἀρχεται ῥέων ὁ Νεῖλος, ἦν ἂν τούτων οὐδὲν, ὡς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει.

XXIII. Ὁ δὲ περὶ τοῦ Ὀκεανοῦ λέξας ἐς ἀφανέες τὸν μῦθον ἀνενεῖκας οὐκ ἔχει ἐλέγχον· οὐ γάρ τινα ἔγωγε οἶδα ποταμὸν Ὀκεανὸν εἶναι, Ὅμηρον δὲ ἢ τινα τῶν πρότερον γενομένων ποιητῶν δοκέω τὸ οὐνομα εὐρόντα ἐς τὴν ποίησιν ἐσενεῖκασθαι.

XXIV. Εἰ δὲ δεῖ μεμψάμενον γνώμας τὰς προκειμένας αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανέων γνώμην ἀποδέξασθαι, φράσω διότι μοι δοκεῖ πληθύνεσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ θέρεος. Τὴν χειμερινὴν ὥρην ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίης διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμῶνων ἔρχεται τῆς Λιβύης τὰ ἄνω. (2) Ὡς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλῶσαι, πᾶν εἴρηται· τῆς γὰρ ἂν ἀγχοτάτῳ ἢ χώρῃς οὗτος ὁ θεὸς καὶ κατ' ἦντινα, ταύτην οἶκός διψῇν τε ὑδάτων μάλιστα καὶ τὰ ἐγγύρια ρεύματα μαραίνεσθαι τῶν ποταμῶν.

XXV. Ὡς δὲ ἐν πλείονι λόγῳ δηλῶσαι, ὧδε ἔχει. Διεξιὼν τῆς Λιβύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος τάδε ποιεῖ· ἅτε διὰ παντὸς τοῦ χρόνου αἰθρίου τε εἶντος τοῦ ἡέρος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ χωρία καὶ ἀλεεινῆς τῆς χώρας εἰούσης, οὐκ ἐόντων ἀνέμων ψυχρῶν, διεξιὼν ποιεῖ οἷον περ καὶ τὸ θέρος ἔωθε ποιεῖν ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. (2) ἔλκει γὰρ ἐπ' ἐωυτὸν τὸ ὕδωρ, ἐλκύσας δὲ ἀπωθεῖ ἐς τὰ ἄνω χωρία, ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἄνεμοι καὶ διασκιδάντες τήκουσι· καὶ εἰσι οἰκώτως οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας πνέοντες, ὃ τε νότος καὶ ὁ λιψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάντων ὑετώτατοι. (3) Δοκεῖ δέ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπέτεον ἐκάστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νεῖλου ὁ ἥλιος, ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἐωυτόν. Πρηῦνομένου δὲ τοῦ χειμῶνος ἀπέρχεται ὁ ἥλιος ἐς μέσον τὸν οὐρανὸν ὀπίσω, καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλκει τῶν ποταμῶν. (4) Τέως δὲ οἱ μὲν ὁμβρίου ὕδατος συμμισγομένου πολλοῦ αὐτοῖσι, ἅτε ὑομένης τε τῆς χώρας καὶ κεχαδρωμένης, ῥέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ θέρεος τῶν τε ὁμβρίων ἐπιλείποντων αὐτοὺς καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἐλκόμενοι ἀσθενέες εἰσὶ. (5) Ὁ δὲ Νεῖλος ἐὼν ἀνομβρός, ἐλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μῶνος ποταμῶν τοῦτον τὸν χρόνον οἰκώτως αὐτὸς ἐωυτοῦ ῥέει πολλῷ ὑποδεέστερος ἢ τοῦ θέρεος· τότε μὲν γὰρ μετὰ

fluat, qui e calidissimis locis fuit in frigidiora? Quorum rerum pleraque sunt ejusmodi, ut homini, qui quidem judicare de talibus rebus valet, nullo modo probabile videatur Nilum fluere ex nive. (3) Primum quidem et maximum documentum exhibent venti, qui ex illis locis calidi perflant. Deinde hoc, quod constanter illa regio absque imbris et absque glacie est: postquam autem nix decidit, omnino necesse est ut intra quinque dies pluat; quare, si ningeret in illis regionibus, plueret etiam. (4) Tertium documentum sunt homines, ab aestu nigri: tum quod milvi et hirundines non desinunt istis perennes esse; grues vero, hiemem Scythicae terrae fugientes, in hac loca tamquam in hiberna confugiunt. (5) Quodsi ergo ningeret, vel quantulumcumque, in hac regione per quam fluit et ubi initium capit Nilus, nihil horum esset futurum, quemadmodum necessitas arguit.

XXIII. Qui vero de Oceano dixit, is quum rem, de qua quaeritur, in obscurum rejecerit, refutari non meretur. Ego enim fluvium Oceanum nullum novi: Homerum vero, aut alium ex antiquioribus poetis, puto invenisse nomen, et in poesin introduxisse.

XXIV. Jam si, improbatis sententiis quae ab aliis sunt propositae, nunc meam de rebus tam occultis debeo declarare, dicam qua de caussa fieri mihi videatur, ut aestate Nilus augeatur. Hiberno tempore sol, a priori cursu per hiemes depulsus, per superiora Libyae transit. (2) Ita brevissimis verbis res tota declarata est: cui enim regioni proximus est hic deus, et supra quam ille transit, eam consentaneum est maxime sitire et aquae inopiam pati, adeoque maxime exsiccari fluviorum scaturigines quae sunt in ea regione.

XXV. Ut vero pluribus verbis rem declararem, ita se habet. Sol, per superiora Libyae transiens, facit hocce: quum in illis locis constanter serenus sit aer, quumque calida sit ipsa regio, nec venti frigidi; per ea loca transiens sol facit idem, quod aestate facere consuevit, quando per medium caelum transit. (2) Scilicet attrahit ad se aquam, attrahitque in superiora loca dispellit, quam suscipientes venti dissipantesque liquefaciunt; ex quo consequitur ut venti ex illa regione flantes, Notus et Africus, omnium ventorum maxime sint pluvii. (3) Videtur autem mihi sol ne omnem quidem Nili aquam, quam quotannis attrahit, semper demittere, sed partem etiam circum se retinere. Mitescente vero hieme, redit sol in medium caelum, et ab eo inde tempore pariter ex omnibus fluminibus aquam attrahit. (4) Ante id tempus igitur, quum multa de caelo aqua fluviiis misceatur, quippe imbris perfusa terra, torrentibusque excavata, grandes illi fluunt: aestate vero, quum imbres eos deficiunt et sol aquam fluviorum attrahit, fluunt tenues. (5) Quare consentaneum est ut Nilus, quum imbris non augeatur, aqua vero ejus a sole attrahatur, solus fluviorum per hiemem multo tenuior fluat quam aestate: aestate enim

πάντων τῶν ὑδάτων ἴσον ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα μού-
νος πιέζεται. Οὕτω τὸν ἥλιον νενόμικα τούτων αἴτιον
εἶναι.

XXVI. Αἴτιος δὲ αὐτὸς οὗτος κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν
καὶ τὸν ἥερα ξηρὸν τὸν ταύτη εἶναι, διακαίων τὴν διέξοδον
αὐτοῦ· οὕτω τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρος αἰεὶ κατέχει. (2)
Εἰ δὲ ἡ στάσις ἡλλακτο τῶν ὥρέων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ
μὲν νῦν ὁ βορέης τε καὶ ὁ χειμῶν ἐστᾶσι, ταύτη μὲν
τοῦ νότου ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβρίας, τῇ δὲ ὁ
νότος νῦν ἐστῆκε, ταύτη δὲ ὁ βορέης, εἰ ταῦτα οὕτω
εἶχε, ὁ ἥλιος ἂν ἀπελαυνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ
ὑπὸ τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ βορέως ἦε ἂν τὰ ἄνω τῆς
Εὐρώπης κατὰ περ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται, διεξιόντα
δ' ἂν μιν διὰ πάσης Εὐρώπης ἔλπομαι ποιεῖν ἂν τὸν
Ἰστρον τὰ περ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον.

XXVII. Τῆς αὐρῆς δὲ πέρι, ὅτι οὐκ ἀποπνέει,
τήνδε ἔχω γνώμην, ὥς κάρτα ἀπὸ θερμῶν χωρέων οὐκ
οἰκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν, αὐρῇ δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινὸς
φιλέει πνέειν.

XXVIII. Ταῦτα μὲν νυν ἔστω ὥς ἐστι τε καὶ ὥς
ἀρχὴν ἐγένετο· τοῦ δὲ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων
οὔτε Λιβύων οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λό-
γους οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σαῖ
πόλει ὁ γραμματιστής τῶν ἱρῶν χρημάτων τῆς Ἀθηναίης.
(2) Οὗτος δ' ἐμοιγε παίζειν ἐδόκεε φάμενος εἰδέναι ἀτρε-
κέως. Ἐλεγε δὲ ὧδε, εἶναι δύο οὖρεα ἐς δὲ τὰς κο-
ρυφὰς ἀπηγμένα, μεταξὺ Συήνης τε πόλιος κείμενα
τῆς Θηβαΐδος καὶ Ἐλεφαντίνης, οὐνόματα δὲ εἶναι
τοῖσι οὖρεσι τῷ μὲν Κρῶφι, τῷ δὲ Μῶφι. (3) τὰς ὧν
δὴ πηγὰς τοῦ Νείλου ἐούσας ἀθύσσους ἐκ τοῦ μέσου τῶν
οὐρέων τούτων ῥέειν, καὶ τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ ὕδατος ἐπ'
Αἰγύπτου ῥέειν καὶ πρὸς βορέην ἄνεμον, τὸ δ' ἕτερον
ἥμισυ ἐπ' Αἰθιοπίας τε καὶ νότου. (4) Ὡς δὲ ἀθύσσοι
εἰσι αἱ πηγαί, ἐς διάπειραν ἔφη τούτου Ψαμμίτιχον
Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι· πολλῶν γὰρ αὐτὸν χι-
λιάδων ὀργυιῶν πλεξάμενον κάλον κατεῖναι ταύτη καὶ
οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. (5) Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμμα-
τιστής, εἰ ἄρα ταῦτα γενόμενα ἔλεγε, ἀπέφαινε, ὥς ἐμὲ
κατανοεῖν, δίνας τινὰς ταύτη ἐούσας ἰσχυρὰς καὶ πα-
λirroian, οἷα δὲ ἐμβάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὖρεσι,
μὴ δύνασθαι κατιεμένην καταπειρητήρην ἐς βυσσὸν
εἶναι.

XXIX. Ἄλλου δὲ οὐδενὸς οὐδὲν ἐδυνάμην πυθέσθαι,
ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλλο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέ-
χρι μὲν Ἐλεφαντίνης πόλιος αὐτόπτης ἐλθὼν, τὸ δ'
ἀπὸ τούτου ἀκοῇ ἤδη ἱστορέων. (2) Ἀπ' Ἐλεφαντίνης
πόλιος ἄνω ἰόντι ἀναντές ἐστι χωρίον· ταύτη ὧν δεῖ τὸ
πλοῖον διαδήσαντας ἀμφοτέρωθεν κατὰ περ βοῦν πορεύ-
εσθαι· ἦν δὲ ἀπορραγῇ, τὸ πλοῖον οἴχεται φερόμενον
ὑπ' ἰσχύος τοῦ ῥόου. Τὸ δὲ χωρίον τοῦτό ἐστι ἐπ' ἡμέ-
ρας τέσσαρας πλόος, σκολιὸς δὲ ταύτη κατὰ περ ὁ
Μαίανδρος ἐστὶ ὁ Νεῖλος· σχοῖνοι δὲ δωδέκα εἰσι οὗτοι
τοὺς δεῖ τούτῳ τῷ τρόπῳ διεκπλῶσαι. (3) Καὶ ἔπει-

pariter atque aliae omnes aquae attrahitur, hieme vero solus
hoc patitur. Ita equidem mihi persuasi, solem esse huius
rei causam.

XXVI. Est autem, ut mea fert opinio, idem sol etiam
caussa, quae ut aer ibi siccus sit efficit, omnia qua transit
exurens: unde fit, ut superiora Libyae perpetuo aestu preman-
tur. (2) Quodsi permutaretur statio plagarum; si in ea caeli
parte, qua nunc stat Boreas et hiems, foret Notus et meri-
dies; contra, ubi nunc Notus, ibi Boreas staret: haec si ita
haberent, sol ab hieme et Borea e medio caelo depulsus,
transiturus esset superiora Europae, quemadmodum nunc
transit superiora Libyae. Quodsi ergo per Europam omnem
transiret, existimo eum Istro flumini idem esse facturum
quod nunc Nilo facit.

XXVII. De aura vero, quod ex Nilo non perflat, haec est
mea sententia: nullo modo esse consentaneum ut e ca-
lidis locis aura perflat: aura enim e frigido aliquo spirat.

XXVIII. Sed sint haec uti sunt, utque a principio fue-
runt. Fontes vero Nili nemo neque Aegyptiorum, nec Li-
byum, nec Graecorum, quibuscum ego sermones miscui,
se scire professus est, nisi in Aegypto, in Sai oppido, scriba
rerum pretiosarum quae Minervae consecratae sunt. (2) At
is ludere mihi visus est, dicens adcurate se nosse. Dixit
autem hoc modo: esse duos montes, cacuminibus in acu-
tum desinentibus, inter Syenen Thebaidis oppidum et inter
Elephantinen sitos; quorum alter Crophi, alter Mophi no-
minetur. (3) E medio horum montium fluere Nili fontes,
fundum nullum habentes; et dimidium quidem aquarum
versus Aegyptum et septemtrionem fluere, alterum dimi-
dium versus Aethiopiam et meridiem. (4) Quod autem
fundo careant hi fontes, id experimento cognovisse, aiebat,
Psammitichum Aegypti regem; etenim funem eo loci demi-
sisse, multa millia orgyiarum continentem, neque ad fun-
dum pervenisse. (5) Ita scriba ille, si modo vera sunt quae
dixit, declaravit, ut equidem intelligo, propter validos
quosdam gurgites et aquarum repercussionem, quippe quae
montibus illiduntur, descendere in fundum non potuisse de-
missam holidem.

XXIX. Ex alio vero nemine nihil quidquam potui com-
perire. Sed haec certe alia, quae ad superiorem Aegyptum
spectant, quoad longissime potui, exquirendo cognovi; quum
usque ad Elephantinen oppidum ipse spectator accesserim,
ulteriora vero auditu acceperim. (2) Ab Elephantine oppi-
do superiora petenti acclivis locus est. Eo igitur loco navi
utrimque, veluti bove, alligata oportet iter facere: quod-
si rumpatur funis, retrogreditur navigium, vi fluminis
abreptum. Est autem ille locus quattuor dierum navigatio;
et tortuosus ibi Nilus est, quemadmodum Maeander: schoe-
ni autem sunt duodecim, per quos isto modo navigare

τεν ἀπίξεαι ἐς πεδίον λεῖον, ἐν τῷ νῆσον περιρρέει ὁ Νεῖλος· Ταχομφὼ οὖνομα αὐτῇ ἐστί. Οἰκέουσι δὲ τὰ ἀπ' Ἐλεφαντίνης ἄνω Αἰθίοπες ἤδη, καὶ τῆς νήσου τὸ ἡμισυ, τὸ δὲ ἡμισυ Αἰγύπτιοι. (4) Ἔχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν περίξ νομάδες Αἰθίοπες νέμονται· τὴν διεκπλώσας ἐκ τοῦ Νείλου τὸ ῥέθρον ἤξεις, τὸ ἐς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδιδόι. Καὶ ἔπειτεν ἀποβάς παρὰ τὸν ποταμὸν ὁδοιπορίην ποιῆσαι ἡμερέων τεσσαράκοντα· σκόπελοι τε γὰρ ἐν τῷ Νείλῳ ὀξέες ἀνέχουσι καὶ χοιράδες πολλάι εἰσι, δι' ὧν οὐκ οἶά τέ ἐστι πλώειν. (5) Διεξελοῶν δὲ ἐν τῇσι τεσσαράκοντα ἡμέρησι τοῦτο τὸ χωρίον, αὐτὶς ἐς ἕτερον πλοῖον ἐμβὰς δωδέκα ἡμέρας πλώσας, καὶ ἔπειτεν ἤξεις ἐς πόλιν μεγάλην τῇ οὖνομά ἐστι Μερὸν· λέγεται δὲ αὕτη ἡ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιοπίων. (6) Οἱ δ' ἐν ταύτῃ Δία θεῶν καὶ Διόνυσον μούρους σέβονται, τούτους τε μεγάλως τιμέουσι, καὶ σφι μαντήιον Διὸς κατέστηκε. Στρατεύονται δ' ἐπεὰν σφας ὁ θεὸς οὗτος κελεύῃ διὰ θεσπισμάτων, καὶ τῇ αὖν κελεύῃ, ἐκείσε.

XXX. Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλιος πλώων ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἄλλῳ ἤξεις ἐς τοὺς αὐτομόλους ἐν ὧσιν περ ἐξ Ἐλεφαντίνης ἦλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθιοπίων. Τοῖσι δὲ αὐτομόλοισι τούτοις οὖνομά ἐστι Ἀσμάχ, δύνανται δὲ τοῦτο τὸ ἔπος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν οἱ ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλεῖ. (2) Ἀπέστησαν δὲ αὐταὶ τέσσερες καὶ εἴκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχίμων ἐς τοὺς Αἰθίοπας τούτους δι' αἰτίην τοιήνδε. Ἐπὶ Ψαμμίτιχου βασιλέως φυλακαὶ κατέστασαν ἐν τῇ Ἐλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθιοπίων καὶ ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι ἄλλῃ πρὸς Ἀραβίων καὶ Σύρων, καὶ ἐν Μαρῇ πρὸς Αἰθίοπας ἄλλῃ. (3) Ἔτι δὲ ἐπ' ἐμεῦ καὶ Περσέων κατὰ ταῦτα αἱ φυλακαὶ ἔχουσι ὥς καὶ ἐπὶ Ψαμμίτιχου ἔσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἐλεφαντίνῃ Πέρσαι φρουρέουσι καὶ ἐν Δάφνησι. Τοὺς ὧν δὴ Αἰγυπτίους τρία ἔτεα φρουρήσαντας ἀπέλκε οὐδεὶς τῆς φρουρῆς· οἱ δὲ βουλευσάμενοι καὶ κοινῇ λόγῳ χρῆσάμενοι πάντες ἀπὸ τοῦ Ψαμμίτιχου ἀποστάντες ἦσαν ἐς Αἰθιοπίην. (4) Ψαμμίτιχος δὲ πυθόμενος ἐδίωκε· ὥς δὲ κατέλαβε, ἐδέετο πολλὰ λέγων, καὶ σφας θεοὺς πατρώϊους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας. Τῶν δὲ τινὰ λέγεται δειξάντα τὸ αἰδοῖον εἶπαι, ἐνθα αὖν τοῦτο ἦ, ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας. (5) Οὗτοι ἐπεῖτε ἐς Αἰθιοπίην ἀπίκοντο, διδοῦσι σφας αὐτοῦς τῷ Αἰθιοπίων βασιλεῖ. Ὁ δὲ σφας τῷδε ἀντιδωρέεται· ἔσαν οἱ διάφοροί τινες γεγονότες τῶν Αἰθιοπίων· τούτους ἐκέλευε ἐξελόγτας τὴν ἐκείνων γῆν οἰκέειν. Τούτων δὲ ἐσοικισθέντων ἐς τοὺς Αἰθίοπας ἡμερώτεροι γεγόνاسι Αἰθίοπες, ἦθεα μαθόντες Αἰγύπτια.

XXXI. Μέχρι μὲν νυν τεσσέρων μηνῶν πλόου καὶ ὁδοῦ γινώσκεται ὁ Νεῖλος πάρεξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ βέυματος· τοσοῦτοι γὰρ συμβαλλομένοι μηνες εὐρίσκονται ἀναισιμούμενοι ἐξ Ἐλεφαντίνης πορευομένοι ἐς τοὺς αὐτομόλους τούτους. Πρὲι δὲ ἀπ' ἐσπέρης τε καὶ ἡ-

oportet. (3) Inde in planum pervenis campum, in quo insulam Nilus circumfluit, cui nomen est Tachompsos. Jam regionem supra Elephantinen sitam, et insulae, quam dixi, dimidiam partem, Aethiopes incolunt; alteram insulae partem Aegyptii. (4) Insulae contiguus est lacus ingens, circum quem nomades incolunt Aethiopes: hunc lacum ubi pernavigaveris, rursus in alveum Nili pervenies, qui in hunc lacum perfluit. Inde progrediens, secundum flumen iter facies quadraginta dierum: eminent enim ex Nilo scopuli acuti, frequentiaque saxa sunt, per quae navigare non licet. (5) Hoc tractu intra quadraginta dies peragrato, rursus aliud navigium conscendes, et post dierum duodecim navigationem ad magnum pervenies oppidum, cui nomen Meroe; quod oppidum dicitur esse metropolis reliquorum Aethiopum. (6) In hoc ex diis omnibus unum Jovem colunt et Bacchum; hos vero magnis honoribus venerantur: estque ibi Jovis oraculum constitutum. Bellum hi Aethiopes faciunt, quando hic deus illos per oraculum jussit; et quo ille jubet, eo bellum inferunt.

XXX. Ab hoc oppido navi profectus, eodem temporis spatio, quo ex Elephantine ad metropolin pervenisti Aethiopum, ad Automolos [*id est*, Transfugas] pervenies. Automolis his nomen est Asmach; quod vocabulum nostro sermone significat Regi a sinistra manu stantes. (2) Erant autem hi Aegyptii, ex bellatorum ordine, numero ducenta quadraginta millia, qui ad Aethiopes defecerant hac de causa. Regnante Psammiticho praesidia constituta erant Aegyptiorum, adversus Aethiopas, in Elephantine oppido; adversus Arabes vero et Syros aliud praesidium Daphnis Pelusiaceis; rursusque aliud Mareae, adversus Libyam. (3) Et mea etiam aetate adhuc eodem modo se habent Persarum praesidia atque olim sub Psammiticho erant: nam et Elephantinae in praesidio sunt Persae, et Daphnis. Jam Aegyptiis, qui tunc Elephantinen tribus continuis annis praesidio tenuerant, nemo advenit qui eis in praesidium succederet: itaque hi, re deliberata, communi consilio omnes a Psammiticho desciscientes, ad Aethiopas transierunt. (4) Qua re cognita, Psammitichus illos persecutus est: adsecutusque multis verbis oravit dehortatusque est, patrios ne desererent deos, et liberos atque uxores. Cui unum ex his, pudenda ostendentem, respondisse ferunt, ubi haec essent, ibi non defore ipsis liberos, nec uxores. (5) Hi postquam in Aethiopiam pervenere, tradiderunt se regi Aethiopiae; qui illos ita remuneratus est: erat illi cum nonnullis Aethiopum contentio; jussit igitur hos sedibus suis expellere et eorum terram habitare. Ita, Aegyptiis intra Aethiopum fines receptis, mitiores facti sunt Aethiopes, mores Aegyptiacos edocti.

XXXI. Ad quattuor igitur mensium navigationem viamque cognitus est Nilus, ultra eum cursum quem per Aegyptum conficit. Etenim dierum summam colligendo, reperies tot insumendos esse menses, si quis ab Elephantine ad hos Automolos voluerit proficisci. Fluit autem Nilus a

λίου δυσμέων. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε οὐδεὶς ἔχει σαφέως φράσαι· ἐρήμος γάρ ἐστι ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ καύματος.

XXXII. Ἀλλὰ τὰδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων φαμένων ἔλθειν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον καὶ ἀπικέσθαι ἐς λόγους Ἐτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλεῖ, καὶ κως ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι ἐς λέσχην περὶ τοῦ Νείλου, ὡς οὐδεὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς, καὶ τὸν Ἐτεάρχον φάναι ἔλθειν κοτὲ παρ' αὐτὸν Νασαμῶνας ἀνδρας· (2) τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο ἐστὶ μὲν Λιβυκὸν, νέμεται δὲ τὴν Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἡῶν χώραν τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ πολλόν· ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμῶνας καὶ εἰρωτεωμένους εἴ τι ἔχουσι πλέον λέγειν περὶ τῶν ἐρημῶν τῆς Λιβύης, φάναι παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν δυναστῶν παῖδας ὕβριστὰς, τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶσθαι ἀνδρωθέντας περισσὰ καὶ δὴ καὶ ἀποκληρῶσαι πέντε ἐωυτῶν ὀφομένους τὰ ἐρήμα τῆς Λιβύης, καὶ εἴ τι πλέον ἴδοιεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων. (3) (Τῆς γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆτην θάλασσαν ἀπ' Αἰγύπτου ἀρξάμενοι μέχρι Σολόεντος ἄκρης, ἡ τελευταία τὰ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Λίβυες καὶ Λιβύων ἔθνεα πολλὰ, πλὴν ὅσον Ἕλληνες καὶ Φοίνικες ἔχουσι· τὰ δ' ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ θάλασσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατύπερθε Θηριώδης ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατύπερθε τῆς Θηριώδους ψάμμος τέ ἐστι καὶ ἀνυδρὸς δεινῶς καὶ ἐρήμος πάντων.) (4) Ἐκείνους ὦν τοὺς νεηνίαις ἀποπεμπομένους ὑπὸ τῶν ἡλίκων, ὕδασι τε καὶ σιτίοισι εὖ ἐξηρτυμένους, ἵεναι τὰ πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκειομένης, ταύτην δὲ διεξελθόντας ἐς τὴν Θηριώδεα ἀπικέσθαι, ἐκ δὲ ταύτης τὴν ἐρήμον διεξιέναι, τὴν ὁδὸν ποιευμένους πρὸς ζέφυρον ἄνεμον, διεξελθόντας δὲ χώρον πολλὸν ψαμμώδεα καὶ ἐν πολλῇ τι ἡμέρῃσι ἰδέειν δὴ κοτὲ δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκότα, καὶ σφεας προσελθόντας ἀπτεσθαι τοῦ ἐπεόντος ἐπὶ τῶν δενδρέων καρποῦ, ἀπτομένοισι δὲ σφι ἐπελθεῖν ἀνδρας· μικροὺς, μετρίων ἐλάσσονας ἀνδρῶν, λαβόντας δὲ ἄγειν σφέας· φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων τοὺς Νασαμῶνας γινώσκειν οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασαμῶνων. (5) Ἀγεῖν τε δὴ αὐτοὺς δι' ἐλέων μεγίστων, καὶ διεξελθόντας ταῦτα ἀπικέσθαι ἐς πόλιν ἐν τῇ πάντας εἶναι τοῖσι ἀγοῦσι τὸ μέγαθος ἴσους, χρωῖμα δὲ μέλανας. Παρὰ δὲ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν, ῥέειν δὲ ἀπ' ἐσπέρας αὐτὸν πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα, φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους.

XXXIII. Ὁ μὲν δὴ τοῦ Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος ἐς τοῦτό μοι δεδηλώσθω, πλὴν ὅτι ἀπονοστήσαι τε ἔφασκε τοὺς Νασαμῶνας, ὡς οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον, καὶ ἐς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀνθρώπους, γόητας εἶναι πάντας· τὸν δὲ δὴ ποταμὸν τοῦτον τὸν παραρρέοντα καὶ Ἐτεάρχος συνεβάλλετο εἶναι Νεῖλον, καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτω αἰρέει. (2) Ῥέει γὰρ ἐκ Λιβύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσθην τάμνων Λιβύην· καὶ ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γινωσκόμενα τεκμαιρόμενος, τῷ Ἰστρῳ ἐκ τῶν ἴσων μέτρων ὁρμαῖται. Ἰστρος τε γὰρ

vespera et solis occasu. Quæ vero ultra sunt, nemo novit : est enim deserta terra ob solis fervorem.

XXXII. Verumtamen hæcce audiivi ex hominibus nonnullis Cyrenæis, qui se dicebant ad Ammonis venisse oraculum, ibique sermones miscuisse cum Etearcho, rege Ammoniorum. Tum forte, ex aliis sermonibus incidisse se, aiebant, in confabulationem de Nilo, cujus fontes nemini sint cogniti : et dixisse Etearchum, venisse ad se olim homines Nasamonas : (2) est autem hic Libycus populus, Syrtin incolens et terræ tractum a Syrti orientem versus haud ita magnum ; hos Nasamonas, ubi ex eis quæsisset an aliquid amplius haberent quæ de desertis dicerent Libyæ, narrasse : fuisse apud se dynastarum quorundam filios petulantes ; qui, postquam virilem attigissent ætatem, quum alia curiosius machinati sint, tum vero quinque e suo numero sorte designaverint, solitudines Africæ illustraturos, operamque daturus, ut aliquid amplius viderent quam hi qui eas quam longissime inspexissent. (3) (Nam Libyæ totum tractum secundum mare boreale porrectum, ab Ægypto inde usque ad Soloentem promontorium, ubi desinit Libyca, Libyes incolunt, et multi quidem Libyci populi, præter eas partes quas Græci atque Phœnices obtinent. Quæ vero supra oram maritimam sita sunt, et supra eorum hominum ditionem quorum sedes usque ad mare pertinent ; superiora ista Libyæ a feris habitantur : supra vero tractum feris refertum, arena est, arida prorsus et aqua carens terra, denique omnino deserta.) (4) Juvenes igitur illos, ab æqualibus suis emissos, aqua et cibariis bene instructos, primum terram peragrasse habitatam : eaque trajecta, pervenisse in eam quæ feris est referta ; tum ex hac transisse in desertam, iter Zephyrum ventum versus per eam facientes. Postquam multum terræ arenosæ permeassent, post multos dies conspexisse tandem aliquando arbores, quæ in planitie creverant ; accessisseque et fructum arborum gustasse. Gustantibus vero supervenisse homines parvos, minores modica statura, qui eos prehensos abduxissent : sermonem vero illorum non intellexisse Nasamonas, nec illos sermonem ipsorum. (5) Ab his igitur abductos esse per maximas paludes, easque prætergressos pervenisse in oppidum, in quo cunctos fuisse his, qui illos abduxerant, statura æquales, nigros autem colore. Ad oppidum illud fluere flumen ingens : fluere autem ab occidente versus orientem solem, in eoque reperiri crocodilos.

XXXIII. Hactenus igitur a me exposita sit Ammonii Etearchi narratio : hoc unum adjiciam, dixisse eum, rediisse hos Nasamonas, ut quidem narraverint Cyrenæi ; et homines illos, ad quos pervenissent, præstigiatores esse omnes. Jam vero fluvium illum præterfluentem et Etearchus conjectabat esse Nilum, atque etiam ratio ita suadet. (2) Fluit enim ex Libya Nilus, mediam illam secans ; et, ut ego conicio, ex manifestis de his quæ minus cognita sunt conjecturam capiens, similum Istro cursus rationem habet. Nam

ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ Κελτῶν καὶ Πυρήνης πόλιος ῥέει μέσσην σχίζων τὴν Εὐρώπην. (3) Οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἐξω Ἑρακλέων στηλέων, ὁμοῦρέουσι δὲ Κυνησίοις, οἱ ἔσχατοι πρὸς δυσμέων οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. Τελευτᾷ δὲ ὁ Ἴστρος ἐς θάλασσαν τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου, τῇ Ἰστρίῃν οἱ Μιλησίων οἰκέουσι ἄποικοι.

XXXIV. Ὁ μὲν δὴ Ἴστρος, ῥέει γὰρ δι' οἰκευμένης, πρὸς πολλῶν γινώσκεται, περὶ δὲ τῶν τοῦ Νείλου πηγέων οὐδεὶς ἔχει λέγειν· ἀοίκητός τε γὰρ ἔστι καὶ ἐρημος ἡ Αἰθύη δι' ἧς ῥέει. Περὶ δὲ τοῦ ῥεύματος αὐτοῦ, ἐπ' ὅσον μακρότατον ἱστορεῦντα ἦν ἐξικέσθαι, εἴρηται· ἐκδιδοῖ δὲ ἐς Αἴγυπτον. (2) Ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρεινῆς Κιλικίης μάλιστα καὶ ἀντίη κέεται· ἐνθεῦ-
15 τεν δὲ ἐς Σινώπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερέων ἰδέα ὁδὸς εὐζώνῳ ἀνδρὶ· ἡ δὲ Σινώπη τῷ Ἴστροι ἐκδιδόντι ἐς θάλασσαν ἀντίον κέεται. Οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω διὰ πάσης τῆς Αἰθύης διεξιόντα ἐξισύσθαι τῷ Ἰστροί. Νείλου μὲν νυν περὶ τοσαῦτα εἰ-
20 ρήσω.

XXXV. Ἐρχομαι δὲ περὶ Αἰγύπτου μηχανέων τὸν λόγον, ὅτι πλέω θωμάσια ἔχει ἢ ἄλλη πᾶσα χώρα καὶ ἔργα λόγου μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν· τούτων εἴνεκεν πλέω περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. (2) Αἰγύπτιοι ἅμα
25 τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ἐόντι ἑτεροίῳ καὶ τῷ ποταμῷ φύσιν ἀλλοίην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοί, τὰ πολλὰ πάντα ἔμπανιν τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις ἐστήσαντο ἢ θεὰ τε καὶ νόμους· ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες ἀγοράζουσι καὶ καπηλεύουσι, οἱ δὲ ἄνδρες κατ' οἴκους ἐόντες
30 ὑφαίνουσι. (3) Ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλλοι ἄνω τὴν κρόκην ὠθέοντες, Αἰγύπτιοι δὲ κάτω. Τὰ ἄχθεα οἱ μὲν ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν φορέουσι, αἱ δὲ γυναῖκες ἐπὶ τῶν ὤμων. (4) Οὐρέουσι αἱ μὲν γυναῖκες ὀρθαί, οἱ δὲ ἄνδρες κατήμενοι. Εὐμαρῇ χρέονται ἐν τοῖσι οἴκοις,
35 ἐσθίουσι δὲ ἐξω ἐν τῇσι ὁδοῖσι, ἐπιλέγοντες ὥς τὰ μὲν αἰσχροῦ ἀναγκαῖα δὲ ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιεῖν χρεῶν, τὰ δὲ μὴ αἰσχροῦ ἀναφανδόν. (5) Ἰρᾶται γυνὴ μὲν οὐδεμία οὔτε ἔρσηνος θεοῦ οὔτε θηλέης, ἄνδρες δὲ πάντων τε καὶ πασέων. Τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ οὐδεμία
40 ἀνάγκη μὴ βουλομένοις, τῇσι δὲ θυγατράσι πᾶσα ἀνάγκη καὶ μὴ βουλομένησι.

XXXVI. Οἱ ἱερεῖς τῶν θεῶν τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι, ἐν Αἰγύπτῳ δὲ ξυρεῦνται. Τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις νόμος ἅμα κηδεῖ κεκάρθαι τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα
45 ἰκνέεται· Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ τοὺς θανάτους ἀνιῇσι τὰς τρίχας αὐξέσθαι τὰς τε ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενεῖῳ, τέως ἐξυρημένοι. (2) Τοῖσι μὲν ἄλλοις ἀνθρώποις χωρὶς θηρίων ἡ δίαίτα ἀποκέκριται, Αἰγυπτίοις δὲ ὁμοῦ θηρίοις ἡ δίαίτα ἐστὶ. Ἀπὸ πυρῶν καὶ κριθέων
50 ἄλλοι ζῶουσι, Αἰγυπτίων δὲ τῷ ποιευμένῳ ἀπὸ τούτων τὴν ζῆν ὀνειδος μέγιστόν ἐστι, ἀλλ' ἀπ' ὀλυρέων ποιεῦνται σιτία, τὰς ζεῖας μετεξέτεροι καλεῦσι. (3) Φυρῶσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσὶ, τὸν δὲ πηλὸν τῇσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναιρέονται. Τὰ αἰδοῖα ἄλλοι μὲν ἔωσι

Ister fluvius, a Celtis et Pyrene oppido initium sumens, mediam perfluit scinditque Europam. (3) Habitant autem Celtæ extra Herculis columnas, finitimique sunt Cynesi-
rum, qui sunt extremus populus versus occidentem eorum qui Europam incolunt. Desinit autem Ister, in mare in-
fluens Ponti Euxini, ubi Istriam habitant coloni Milesio-
rum.

XXXIV. Ister igitur, quum per habitatam fluat terram, multis hominibus notus est. Nili autem fontes docere nemo nos potest, quoniam non habitata desertaque est Libya, quam perfluit. De ejus cursu vero, quoad longissime eum cognoscere percunctando potui, dictum est. Exit autem Nilus in Ægyptum. (2) Sita est autem Ægyptus ex adverso maxime montanæ Ciliciæ, unde ad Sinopen oppidum ad Pontum Euxinum via recta est expedito homini quinque dierum : Sinope autem est ex adverso Istri, qua is in mare influit. Ita Nilum quidem, qui totam Libyam percurrit, æqualem censeo Istro. Sed de Nilo hæc dicta sufficiant.

XXXV. Progredior nunc, longiorem de Ægypto narratio-
nem exordiens, quoniam et plures res mirabiles habet, quam alia quælibet regio, et narrationem omnem supe-
rantia opera exhibet præ quavis alia : qua de causa co-
piously de ea exponam. (2) Ægyptii, quemadmodum apud eos cælum diversum est, et fluvii natura longe differt ce-
terorum natura fluviorum, sic et ipsi plerisque omnibus in rebus mores sequuntur et instituta ceteris hominibus con-
traria. Apud eos mulieres forum frequentant et mercantur ; viri autem, domi sedentes, telam texunt. (3) Texunt autem alii homines tramam sursum adigentes, Ægyptii deorsum. Onera viri in capitibus ferunt ; feminae in humeris. (4) Mingunt feminae, rectæ stantes ; viri, se deprimentes. Alvum exonerant intra domos ; cibum vero capiunt ex-
tra, in viis publicis : dicentes, quæ turpia quidem sint, sed necessaria, ea in occulto facienda ; quæ vero non tur-
pia, in aperto. (5) Femina nulla sacerdotio fungitur, nec dei ullius, nec deæ : viri sacerdotes sunt tam dearum omnium, quam deorum. Nutrire parentes non tenentur filii, nisi ultro id faciant ; filiae vero, etiam si nolint, lege tenentur.

XXXVI. Deorum sacerdotes aliis in terris comam alunt ; in Ægypto tondentur. Apud alios homines institutum est, ut in propinquorum funeribus tondeant caput : Ægyptii, mortuo aliquo suorum, capillos et barbam augeri sinunt, antea tonsi. (2) Alii homines seorsum ab animalibus vitam agunt : Ægyptii una cum animalibus degunt. Alii tritico et hordeo vescuntur : apud Ægyptios, qui hisce vitam sus-
tentat, ei id maximo probro est ; ex olyra vero panem et alia farinacea parant, quam nonnulli zeam vocant. (3) Farinam Ægyptii pedibus subigunt, lutum vero manibus ; manibus item stercus tollunt. Pudenda alii homines si-

ὡς ἐγένοντο, πλὴν ὅσοι ἀπὸ τούτων ἔμαθον, Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. (4) Ἐξμάτα τῶν μὲν ἀνδρῶν ἕκαστος ἔχει δύο, τῶν δὲ γυναικῶν ἓν ἑκάστη. Τῶν ἱστίων τοὺς κρίκους καὶ τοὺς κάλους οἱ μὲν ἄλλοι ἔξωθεν προσδέουσι, Αἰγύπτιοι δὲ ἔσωθεν. (5) Γράμματα γράφουσι καὶ λογίζονται ψήφοις Ἕλληνας μὲν ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χεῖρα, Αἰγύπτιοι δὲ ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά· καὶ ποιεῦντες ταῦτα αὐτοὶ μὲν φασὶ ἐπὶ δεξιὰ ποιεῖν, Ἕλληνας δὲ ἐπ' ἀριστερά. Δι-
10 φασίοισι δὲ γράμμασι χρέονται, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ἱρὰ, τὰ δὲ δημοτικὰ καλεῖται.

XXXVII. Θεοσεβέες δὲ περισσῶς ἑόντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων νόμοισι τοιοῖσδε χρέονται. Ἐκ χαλκῶν ποτηρίων πίνουσι, διασμέοντες ἀνὰ πᾶσαν ἡ-
15 μέρην, οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐδ', ἀλλὰ πάντες. (2) Ἐξμάτα δὲ λίνεα φορέουσι αἰεὶ νεόπλυτα, ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. Τὰ τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαριότητος εἵνεκεν, προτιμέοντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. (3) Οἱ δὲ ἱρέες ξυρεῦνται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέ-
20 ρης, ἵνα μήτε φθεῖρ μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίνηται σφί θεραπεύουσι τοὺς θεούς. (4) Ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱρέες λινέην μούνην, καὶ ὑποδήματα βύβλινα· ἄλλην δὲ σφί ἐσθῆτα οὐκ ἔξεστι λαβεῖν, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. Λοῦνται δὲ δις τῆς ἡμέρης ἑκάστης ψυ-
25 χρῶν, καὶ δις ἑκάστης νυκτός. Ἄλλας τε θρησκείας ἐπιτελέουσι μυρίας ὥς εἴπαι λόγῳ. (5) Πάσχουσι δὲ καὶ ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα· οὔτε τι γὰρ τῶν οἰκητῶν τρίβουσι οὔτε δαπανέονται, ἀλλὰ καὶ σιτία σφί ἐστὶ ἱρὰ πεσσόμενα, καὶ κρεῶν βοῶν καὶ χηνέων πλῆθος· τι ἑκάστῳ
30 γίνεται πολλὸν ἑκάστης ἡμέρης, δίδεται δὲ σφί καὶ οἶνος ἀμπέλινος. (6) Ἰχθύων δὲ οὐ σφί ἔξεστι πάσασθαι. Κυάμους δὲ οὔτε τι μάλα σπεύρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τοὺς τε γενομένους οὔτε τρώγουσι οὔτε ἔφοντες πατέονται. Οἱ δὲ δὴ ἱρέες οὐδὲ ὀρέοντες ἀνέχονται, νο-
35 μίζοντες οὐ καθαρὸν μιν εἶναι ὄσπριον. (7) Ἰρᾶται δὲ οὐκ εἷς ἑκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ πολλοὶ, τῶν εἷς ἐστὶ ἀρχιέρως· ἐπεὶ δὲ τις ἀποθάνῃ, τούτου ὁ παῖς ἀντι-κατίσταται.

XXXVIII. Τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἔρσενας τοῦ Ἐπάφου εἶναι νομίζουσι, καὶ τούτου εἵνεκεν δοκιμάζουσι αὐτοὺς ὧδε. Τρίχα ἦν καὶ μίαν ἰδῆται ἐπεοῦσαν μελαιναν, οὐ καθαρὸν εἶναι νομίζει. (2) Δί ζηται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱρέων καὶ ὀρθοῦ ἐστεῦτος τοῦ κτήνεος καὶ ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξειρύσας, εἰ
45 καθαρὴ τῶν προκειμένων σημείων, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἔρέω. Κατορᾶ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει πεφυκυίας. (3) Ἦν δὲ τούτων πάντων ἢ καθαρὸς, σημαίνεται βύβλῳ περὶ τὰ κέρα εἰλίσσων, καὶ ἔπειτεν γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον· καὶ οὕτω ἀπάγουσι. Ἀσήμαντον δὲ
60 θύσαντι θάνατος ἢ ζημὴ ἐπικέεται. Δοκιμάζεται μὲν οὖν τὸ κτήνος τῷ τῷ τῷ τῷ.

XXXIX. Θυσίη δὲ σφί ἦδε κατέστηκε. Ἀγαγόντες τὸ σεσημασμένον κτήνος πρὸς τὸν βωμὸν, ὅκου ἂν

nunt uti natura sunt, nisi qui ab his didicere, Ægyptii ea circumcidunt. (4) Vestes vir quilibet binas habet; femina unam. Velorum annulos et funes alii extrinsecus adligant, Ægyptii intrinsecus. (5) Literarum elementa scribunt et calculis computant Græci a sinistra parte ad dextram promoventes manum: Ægyptii a dextra ad sinistram; atque id facientes, dextrorsum se scribere dicunt, Græcos autem ad sinistram. Utuntur autem duplici genere scripturæ, quorum alterum sacrum vocatur, alterum popolare.

XXXVII. Religiosi quum sint supra modum, et magis quam alii omnes homines, ritibus utuntur hujusmodi. Ex æneis bibunt poculis, eaque quotidie operose eluunt exterguntque; non hic, nec vero ille; sed ad unum omnes. (2) Vestimenta gestant lineæ, semper recens lota; hoc enim quam maxime curant. Pudenda autem circumcidunt munditie causa; maluntque mundi esse, quam decori. (3) Sacerdotes tertio quoque die totum radunt corpus, ne aut pediculus aut aliud quid sordidum illis insit, dum diis officia præstant. (4) Vestem sacerdotes nonnisi lineam gestant, et calceamenta ex papyro; aliam vestem, aut alia calceamenta gestare, non est illis licitum. Bis quotidie lavantur frigida, et bis unaquaque nocte. Denique alias observant caerimonias, verbo ut dicam, infinitas. (5) Fruuntur vero etiam commodis haud paucis. Nihil enim suarum rerum vel usu deterunt vel consumunt: sed adponuntur illis quotidie sacri cibi cocti, et carnis bovinæ et anserinæ copia quædam haud exigua: etiam vinum vitæ eisdem præbetur. (6) Piscibus autem vesci nefas illis est. Fabas nullas utique serunt Ægyptii, et, si quæ nascuntur, has nec crudas manducant, nec coctis vescuntur: sacerdotes vero ne adspicere quidem eas sustinent, immundum esse legumen existimantes. (7) Non est autem cuique deo sacerdos unus; sed plures, quorum unus est princeps sacerdos: qui si moritur, ei succedit filius.

XXXVIII. Boves mares Epapho sacros esse aestimant; et hac de causa in hunc modum eos explorant. Si vel unum pilum nigrum in bove conspicit is qui explorat, hunc non censet esse mundum. (2) Est autem sacerdos ad id constitutus, qui et recto stante bove, et resupinato, et lingua ejus exserta, inquirat an mundus sit respectu præscriptorum signorum, quæ ego alibi exponam. Inspicitque ille etiam caudæ pilos, an habeat illos bos secundum naturam constitutos. (3) Quodsi his omnibus rebus mundus bos est, tum notat illum sacerdos papyro cornibus circumvoluto, deinde inlita terra signatoria annulum imprimit; atque ita bos abducitur: non signatum autem immolanti, capitis poena dicta est. Hic est ritus, quo exploratur victima.

XXXIX. Sacrificium autem tali modo instituitur. Postquam justa nota signatus bos ad aram adductus est, ad

θύωσι, πυρὴν καίουσι, ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ οἶνον κατὰ τοῦ ἱρηίου ἐπισπείσαντες καὶ ἐπικαλέσαντες τὸν θεὸν σφάζουσι, σφάζαντες δὲ ἀποτάμνουσι τὴν κεφαλὴν. (2) Σῶμα μὲν δὴ τοῦ κτήneos δείρουσι, κεφαλῇ δὲ ἐκείνη πολλὰ καταρρησάμενοι φέρουσι, τοῖσι μὲν ἂν ἢ ἀγορῇ καὶ Ἑλληνέσσι σφί ἔωσι ἐπιδήμιοι ἔμποροι, οἱ μὲν φέροντες ἐς τὴν ἀγορὴν ἀπ' ὧν ἔδοντο, τοῖσι δὲ ἂν μὴ παρέωσι Ἑλληνες, οἱ δ' ἐκβάλλουσι ἐς τὸν ποταμόν. (3) Καταρέονται δὲ τάδε λέγοντες τῇσι κεφαλῇσι, εἴ τι μέλλοι ἢ σφίσι τοῖσι θύουσι ἢ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γενέσθαι, ἐς κεφαλὴν ταύτην τραπέσθαι. Κατὰ μὲν νυν τὰς κεφαλὰς τῶν θυομένων κτηνέων καὶ τὴν ἐπίσπεισιν τοῦ οἶνου πάντες Αἰγύπτιοι νόμοισι τοῖσι αὐτοῖσι χρέονται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱρά, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ νόμου οὐδὲ ἄλλου οὐδενὸς ἐμψύχου κεφαλῆς γεύσεται Αἰγυπτίων οὐδεὶς.

XL. Ἡ δὲ δὴ ἐξαίρεσις τῶν ἱρῶν καὶ ἡ καὺσις ἄλλη περὶ ἄλλο ἱρὸν σφί κατέστηκε. Τὴν δ' ὧν μεγίστην τε δαίμονα ἡγέεται εἶναι καὶ μεγίστην εἰ ὀρτὴν ἀνάγουσι, ταύτην ἔρχομαι ἐρέων. (2) Ἐπεὶ δ' ἀποδείρωσι τὸν βοῦν, κατευξάμενοι κοιλίην μὲν κεινὴν πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον, σπλάγχνα δὲ αὐτοῦ λείπουσι ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμελὴν, σκέλεα δὲ ἀποτάμνουσι καὶ τὴν ὀσφὺν ἄκρην καὶ τοὺς ὠμούς τε καὶ τὸν τράχηλον. (3) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες τὸ ἄλλο σῶμα τοῦ βοὸς πιμπλάσσι ἄρτων καθαρῶν καὶ μέλιτος καὶ ἀσταφίδος καὶ σύκων καὶ λιθανωτοῦ καὶ σμύρνης καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων, πλήσαντες δὲ τούτων καταγίζουσι, ἔλαιον ἄφθονον καταχέοντες. Προνηστεύσαντες δὲ θύουσι, καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν τύπτονται πάντες. Ἐπεὶ δὲ ἀποτύψωνται, δαῖτα προτίθενται τὰ ἐλίποντο τῶν ἱρῶν.

XLI. Τοὺς μὲν νυν καθαρὸς βοὺς τοὺς ἔρσενας καὶ τοὺς μόσχους οἱ πάντες Αἰγύπτιοι θύουσι, τὰς δὲ θηλέας οὐ σφί ἔξεστι θύειν, ἀλλ' ἱερεῖς εἰσι τῆς Ἰσιδος· τὸ γὰρ τῆς Ἰσιδος ἄγαλμα ἐὼν γυναικίον βούκερών ἐστι, κατὰ περ Ἑλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι, καὶ τὰς βοὺς τῆς θηλέας Αἰγύπτιοι πάντες ὁμοίως σέβονται προβάτων πάντων μάλιστα μακροῦ. (2) Τῶν εἵνεκεν οὐτ' ἀνὴρ Αἰγύπτιος οὔτε γυνὴ ἀνδρα Ἑλλήνα φιλήσειε ἂν τῷ στόματι, οὐδὲ μαχαίρῃ ἀνδρὸς Ἑλλήνος χρήσεται οὐδ' ὀβελοῖσι οὐδὲ λέβητι, οὐδὲ κρέως καθαροῦ βοὸς διατετμημένου Ἑλληνικῇ μαχαίρῃ γεύσεται. (3) Θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας βοὺς τρόπον τόνδε. Τὰς μὲν θηλέας ἐς τὸν ποταμὸν ἀπιᾶσι, τοὺς δὲ ἔρσενας κατορύσσουσι ἕκαστοι ἐν τοῖσι προαστείοις, τὸ κέρασ τὸ ἕτερον ἢ καὶ ἀμφοτέρω ὑπερέχοντα σημηίου εἵνεκεν· ἐπεὶ δὲ σαπῇ καὶ προσίῃ ὁ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνέεται ἐς ἐκάστην πόλιν βάρει ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλυμένης νήσου. Ἡ δ' ἐστὶ μὲν ἐν τῷ Δέλτῳ, περίμετρον δὲ αὐτῆς εἰσὶ σχοῖνοι ἐννέα. (4) Ἐν ταύτῃ ὦν τῇ Προσωπίτιδι νήσῳ ἔνεισι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις συχναί, ἐκ τῆς δὲ αἱ βάριες παραγίνονται ἀναίρησόμεναι τὰ ὀστέα τῶν βοῶν, οὗνομα τῇ πόλει Ἀτάρβηχης, ἐν δ' αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱρὸν ἄγιον ἰδρυται. (5)

quam peragere volunt sacrificium, pyram accendunt. Deinde super ara vinum adversus victimam libant, invocatoque deo illam mactant, mactataeque caput abscindunt. (2) Tum corpus quidem pecudis excoriant; capiti vero illi multa mala imprecantur, eoque facto, qui forum venale habent, et quorum in oppido Graeci mercatores cum ipsis habitant, hi caput illud in forum ferunt venduntque; quibus vero non adsunt Graeci, hi illud in fluvium abjiciunt. (3) Imprecantur autem capitibus, haec verba pronunciantes: Si quid mali aut nobis sacrificantibus aut universae imminet Aegypto, illud in hoc caput vertito! Quod igitur ad capita mactatarum victimarum attinet, et ad vinum super eas effusum, Aegyptii omnes, omnibus in sacrificiis, eisdem ritibus perinde utuntur: atque inde fit ut nullius etiam alius animantis capite quisquam Aegyptius vescatur.

XL. Exenteratio autem victimae et crematio, pro diversis sacris, diversa est. Quam igitur maximam deam censent esse, cui item maximum agunt festum, huic quo ritu fiat exenteratio et crematio dicam. (2) Postquam excoriant bovem, peractis precibus, totam inferiorem alvum exenterant, viscera vero et adipem in corpore relinquunt: pedes autem amputant, et extremam coxam, armosque, et cervicem. (3) His factis, reliquum bovis corpus implent panibus mundis, melle, uva passa, ficis, thure, myrrha, aliisque aromatibus: tum ita repletum incendunt, oleum largiter infundentes. Priusquam autem id sacrum faciant, jejunium agunt. Dum ardet victima, plangunt omnes: denique, plangendi sine facto, epulum adponunt ex victimarum reliquiis.

XLI. Mundos igitur boves mares et vitulos immolant Aegyptii omnes. feminas vero immolare nefas est, sed sacrae illae sunt Isidi. Est enim Isidis imago muliebris, bubulis instructa cornibus, quemadmodum Io pingitur a Graecis: et boves feminas cuncti perinde colunt Aegyptii pecudum omnium longe maxime. (2) Quapropter nec vir Aegyptius, neque mulier, Graecum virum osculabitur, aut cultro hominis Graeci aut veru aut olla utetur; et ne mundi quidem bovis carnem, quae graeco cultro dissecta fuerit, gustabit. (3) Mortuos vero boves hoc modo sepeliunt. Feminas quidem in fluvium conjiciunt: mares autem defodiunt quique in suis suburbiis, ita ut alterum cornu aut etiam utrumque emineat e terra signi caussa. Putrefacto cadavere, quando statutum adest tempus, venit in unumquodque oppidum navis ex Prosopitide quae vocatur insula, quae in Delta est, novem schoenos in circuitu habens. (4) In hac igitur Prosopitide insula quum alia insunt oppida multa, tum illud e quo naves circummittuntur boum ossa ablaturae, cui nomen Atarbechis; in qua est templum Veneri sacrum. (5) Ex hoc igitur oppido multi homines, alii

Ἐκ ταύτης τῆς πόλιος πλανέονται πολλοὶ ἄλλοι ἐς ἄλλας πόλεις, ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὀστέα ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι ἐς ἓνα χῶρον πάντες. Κατὰ ταῦτά δὲ τοῖσι βουσι καὶ τᾶλλα κτήνεα θάπτουσι ἀποθνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφι νενομοθέτηται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα.

XLII. Ὅσοι μὲν δὴ Διὸς Θηβαίος ἰδρύεται ἱρὸν ἢ νομοῦ τοῦ Θηβαίου εἰσι, οὗτοι μὲν νυν πάντες οἷων ἀπεχόμενοι αἴγας θύουσι. (θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύπτιοι σέβονται πλὴν Ἰσιός τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὴ Διόνυσον εἶναι λέγουσι· τούτους δὲ ὁμοίως ἅπαντες σέβονται.) ὅσοι δὲ τοῦ Μένδητος ἐκτέαται ἱρὸν ἢ νομοῦ τοῦ Μενδησίου εἰσι, οὗτοι δὲ αἰγῶν ἀπεχόμενοι οἷς θύουσι. (2) Θηβαῖοι μὲν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους οἷων ἀπέχονται, διὰ τὰδε λέγουσι τὸν νόμον τόνδε σφι τεθῆναι, Ἡρακλέα θελῆσαι πάντως ἰδέσθαι τὸν Δία καὶ τὸν οὐκ ἐθέλειν ἀφθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, τέλος δὲ, ἐπειτε λιπαρέειν τὸν Ἡρακλέα, τὸν Δία μηχανήσασθαι κριὸν ἐκδείραντα προέχεσθαι τε τὴν κεφαλὴν ἀποταμόντα τοῦ κριοῦ, καὶ ἐνδύντα τὸ νάκος οὕτω οἱ ἐωυτὸν ἐπιδέξαι. (3) Ἀπὸ τούτου κριοπρόσωπον τῷ γαλμα τοῦ Διὸς ποιεῦσι Αἰγύπτιοι, ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων Ἀμμώνιοι, ἐόντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιοπίων ἀποικοὶ καὶ φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες. (4) Δοκέειν δ' ἐμοὶ καὶ τὸ οὐνομα Ἀμμώνιοι ἀπὸ τοῦδε σφι τὴν ἐπωνυμίην ἐποιήσαντο· Ἀμμοῦν γὰρ Αἰγύπτιοι καλεῦσι τὸν Δία. Τοὺς δὲ κριοὺς οὐ θύουσι Θηβαῖοι, ἀλλ' εἰσὶ σφι ἱροὶ διὰ τοῦτο. (5) Μιῆ δὲ ἡμέρῃ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ὁρτῇ τοῦ Διὸς, κριὸν ἓνα κατακόψαντες καὶ ἀποδείραντες κατὰ τῷτο ἐνδύουσι τῷγαλμα τοῦ Διὸς, καὶ ἐπειτεν ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλέος προσάγουσι πρὸς αὐτό. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες τύπτονται οἱ περὶ τὸ ἱρὸν ἅπαντες τὸν κριὸν, καὶ ἐπειτεν ἐν ἱρῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν.

XLIII. Ἡρακλέος δὲ περὶ τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἴη τῶν δωδέκα θεῶν. Τοῦ ἐτέρου δὲ περὶ Ἡρακλέος, τὸν Ἑλληνες οἶδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθην ἀκοῦσαι. Καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ οὐνομα τοῦ Ἡρακλέος Αἰγύπτιοι, ἀλλ' Ἑλληνες μάλλον παρ' Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ θέμενοι τῷ Ἀμφιτρυῶνος γόνῳ οὐνομα Ἡρακλέα, πολλὰ μοι καὶ ἄλλα τεκμήρια ἐστὶ τοῦτο οὕτω ἔχειν, (2) ἐν δὲ καὶ τόδε, ὅτι τε τοῦ Ἡρακλέος τούτου οἱ γονεὲς ἀμφοτέροι ἐσαν Ἀμφιτρυῶν καὶ Ἀλκμήνη γεγονότες τὸ ἀνέκαθεν ἀπ' Αἰγύπτου, καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὔτε Ποσειδέωνος οὔτε Διοσκούριον τὰ οὐνόματά φασι εἰδέναι, οὐδὲ σφι θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι ἀποδεδέχονται. (3) Καὶ μὴν εἴ γε παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον οὐνομά τευ δαίμονος, τούτων οὐκ ἤχιστα, ἀλλὰ μάλιστα ἐμελλον μνήμην ἔξειν, εἴ περ καὶ τότε ναυτιλίῃσι ἐγρέοντο, καὶ ἔσαν Ἑλλήνων τινὲς ναυτίλοι, ὥς ἔλπομαί τε καὶ ἐμὴ γνώμη αἰρέει· ὥστε τούτων ἂν καὶ μάλλον τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξηπιστέατο Αἰγύπτιοι ἢ τοῦ Ἡρακλέος. (4) Ἀλλὰ τις ἀρχαῖός ἐστι

in alia oppida, circumvehuntur, qui ossa illa effodiunt, et abducta sepeliunt unum in locum cuncta. Eodem vero modo, atque boves, sepeliunt etiam alia pecora mortua: est enim etiam de his ita lege cautum; nam ne haec quidem mactant.

XLII. Jam quicumque templum habent Jovi Thebano sacrum, aut qui praefecturam incolunt Thebanam, hi omnes ovibus abstinent, capras vero immolant. (Nec enim omnes Aegyptii eosdem perinde deos colunt, exceptis Iside et Osiride, quem esse Bacchum aiunt: hos enim pariter colunt omnes.) Qui vero templum habent Mendeti sacrum, aut qui ex Mendesia sunt praefectura, hi capris abstinent, oves vero immolant. (2) Thebani igitur, et quicumque alii, horum sacra sequentes, ovibus abstinent, hac de causa legem illam sibi constitutam dicunt: cupivisse Herculem utique conspici Jovem, hunc autem ab illo conspici noluisse; ad extremum, quum assidue rogaret Hercules, hoc invento usum esse Jovem: excoriasse arietem, tum abscissum arietis caput sibi praetendentem, et vellere ejus indutum, ita se ei ostendisse. (3) Inde Jovis imaginem faciunt Aegyptii arietina facie; et ab Aegyptiis hoc accepere Ammonii, qui sunt Aegyptiorum Aethiopumque colonia, et sermone utuntur ex utrisque mixto. (4) Videturque mihi ipsum etiam nomen Ammoniorum indidem originem cepisse; nam Jovem Aegyptii Ammoun vocant. Thebani igitur arietes non mactant: sed sacros eos istam ob causam habent. (5) Verumtamen uno die quotannis, in Jovis festo unum arietem caedunt; cujus detracto vellere similiter induunt Jovis simulacrum, deinde aliud simulacrum Herculis ad illud adducunt: eoque facto omnes, qui circa templum sunt, plangunt hircum, et deinde sacro in loculo eum sepeliunt.

XLIII. Ad Herenlem vero quod spectat, hunc sermonem audiavi, esse eum ex duodecim deorum numero. De altero vero Hercule, quem Graeci norunt, nusquam in Aegypto comperire quidquam potui. Ac sane, nomen Herculis non a Graecis accepisse Aegyptios, sed Graecos potius ab Aegyptiis, et Graecorum eos ipsos qui Amphitryonis filio nomen Herculis imposuerunt; hoc, inquam, ita esse, quum alia multa documenta habeo, (2) tum vero et hoc, quod hujus Herculis parentes ambo, Amphitryo et Alcmena, origine Aegyptii fuere, et quod Aegyptii nec Neptuni nomen, nec Dioscurorum, se nosse aiunt, neque hi dii ab illis in reliquorum deorum numerum sunt relati. (3) Atqui si a Graecis ullius dei nomen accepissent, horum haud minime, immo vel maxime, memoriam erant conservaturi (quandoquidem jam tunc navigationibus utebantur, atque etiam Graecorum nonnulli mare exercebant), ut existimo equidem, et non temere persuasum habeo: quare horum deorum nomina magis etiam, quam Herculis, ad Aegyptiorum notitiam erant perventura. (4) At est Aegyptiis antiquis aliquis deus Her-

θεὸς Αἰγυπτίοισι Ἡρακλῆς· ὥς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἔτεά ἐστι ἐπτακισχίλια καὶ μύρια ἐς Ἀμασιν βασιλεύσαντα, ἐπεὶ ἐκ τῶν ὀκτὼ θεῶν οἱ δώδεκα θεοὶ ἐγένοντο, τῶν Ἡρακλέα ἓνα νομίζουσι εἶναι.

XLIV. Θέλων δὲ τούτων περὶ σαφές τι εἰδέναι ἐξ ὧν οἷόν τε ἦν, ἐπλώσα καὶ ἐς Τύρον τῆς Φοινίκης, πυνθάνομενος αὐτόθι εἶναι ἱρὸν Ἡρακλέος ἁγίον. (2) Καὶ εἶδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοισι τε πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἔσαν στῆλαι δύο, ἡ μὲν χρυσοῦ ἀπέφθου, ἡ δὲ σμαράγδου λίθου λάμποντος τὰς νύκτας μέγας. Ἐς λόγους δὲ ἐλθὼν τοῖσι ἱρεῦσι τοῦ θεοῦ εἰρόμην χρόνος εἴη ἐξ οὗ σφί τοι ἱρὸν ἱδρυται. (3) Εὐρον δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἑλλήσι συμφερόμενους· ἔφασαν γὰρ ἅμα Τύρῳ οἰκισζομένη καὶ τὸ ἱρὸν τοῦ θεοῦ ἱδρυθῆναι, εἶναι δὲ ἔτεα ἀπ' οὗ Τύρον οἰκέουσι τριηκόσια καὶ δισχιλία. (4) Εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ καὶ ἄλλο ἱρὸν Ἡρακλέος ἐπωνυμίην ἔχοντος Θασίου εἶναι. (5) Ἀπικόμην δὲ καὶ ἐς Θάσον, ἐν τῇ εὐρον ἱρὸν Ἡρακλέος ὑπὸ Φοινίκων ἱδρυμένον, οἱ κατ' Εὐρώπης ζήτησιν ἐκπλώσαντες Θάσον ἐκτίσαν· καὶ ταῦτα καὶ πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρυῶνος Ἡρακλέα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. (6) Τὰ μὲν νυν ἱστορημένα δηλοῖ σαφέως παλαιὸν θεὸν Ἡρακλέα ἐόντα· καὶ δοκέουσι δὲ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων ποιεῖν, οἱ διζὰ Ἡράκλεια ἱδρυσάμενοι ἐκτέλει, καὶ τῷ μὲν ὡς ἀθανάτῳ, Οὐλυμπίῳ δὲ ἐπωνυμίην θύουσι, τῷ δ' ἑτέρῳ ὡς ἥρωϊ ἐναγίζουσι.

XLV. Λέγουσι δὲ πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἕλληνες· εὐήθης δὲ αὐτῶν καὶ ὅδε δ μῦθος ἐστι τὸν περὶ τοῦ Ἡρακλέος λέγουσι, ὥς αὐτὸν ἀπικόμενον ἐς Αἴγυπτον στέψαντες οἱ Αἰγύπτιοι ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὡς θύσοντες τῷ Διί· τὸν δὲ τέως μὲν ἡσυχίην ἔχειν, ἐπεὶ δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βωμῷ κατάρχοντο, ἐς ἀλκὴν τραπόμενον πάντας σφῆας καταφονεῦσαι. (2) Ἐμοὶ μὲν νυν δοκέουσι ταῦτα λέγοντες τῆς Αἰγυπτίων φύσιος καὶ τῶν νόμων πάμπαν ἀπειρώς εἶναι οἱ Ἕλληνες· τοῖσι γὰρ οὐδὲ κτήνεα δόση θύειν ἐστὶ χωρὶς δίων καὶ ἐρσένων βοῶν καὶ μόσχων, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἔωσι, καὶ χηνῶν, κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν; (3) Ἐτι δὲ ἓνα ἐόντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ ἐτι ἀνθρώπον, ὥς δὴ φασι, κῶς φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας φονεῦσαι; Καὶ περὶ μὲν τούτων τοσαῦτα ἡμῖν εἶπας καὶ παρὰ τῶν θεῶν καὶ παρὰ τῶν ἡρώων εὐμένεια εἶη.

XLVI. Τὰς δὲ δὴ αἴγας καὶ τοὺς τράγους τῶνδε εἵνεκεν οὐ θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰρημένοι. Τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτὼ θεῶν λογίζονται εἶναι οἱ Μενδήσιοι, τοὺς δὲ ὀκτὼ θεοὺς τούτους προτέρους τῶν δώδεκα θεῶν φασὶ γενέσθαι. (2) Γράφουσι τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τῷγαλμα κατὰ περ Ἕλληνες, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα, οὗτοι τοιοῦτον νομίζοντες εἶναι μιν, ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι· ὅτεν δὲ εἵνεκεν τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὐ μοι ἥδιόν ἐστι λέγειν. (3) Σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἴγας οἱ Μενδήσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἔρσαντας τῶν θη-

les : nam, ut ipsi dicunt, septemdecim millia annorum usque ad Amasidis regnum effluxerant, postquam ex primis octo diis exstiterunt illi duodecim, quorum in numero Herculem ponunt.

XLIV. Qua de re cupiens certius aliquid, undecumquo possem, cognoscere, Tyrum etiam navigavi in Phoenice, quum audivissem esse ibi Herculis templum præcipua religione cultum : (2) conspexique id templum, quum aliis multis donariis largiter instructum, tum duæ in eo columnæ erant, altera purissimo ex auro, altera ex smaragdo lapide, quæ noctu eximie splendebat. Sermones autem miscens cum illis dei sacerdotibus, quæsi ex eis quantum temporis esset ex quo id templum esset statutum. (3) Reperi autem, ne his quidem convenire cum Græcis : dixerunt enim, simul cum Tyro condita templum etiam illud esse constitutum; esse autem, ex quo condita Tyrus sit, annos bis mille et trecentos. (4) Vidi vero Tyri aliud etiam Herculis templum, cognomine Thasii. (5) Adii autem etiam Thasum, ibique templum reperi a Phœnicibus illis exstructum, qui, quum ad quærendam Europam navibus essent profecti, Thasum condiderunt : quod quidem quinque hominum generationibus prius accidit, quam in Græcia natus est Hercules, Amphitryonis filius. (6) Ex hactenus igitur narratis clare patet, antiquum deum Herculem esse. Quare rectissime mihi videntur illi ex Græcis facere, qui bina Herculis templa constituta habent; et alteri Herculi ut immortalī, cognomine Olympio, sacra faciunt; alterum heroicis honoribus prosequuntur.

XLV. Narrant autem Græci quum alia multa inconsiderate, tum et hæc fatua eorum fabula est, quam de Hercule memorant; dicentes, quum in Ægyptum venisset, coronatum ab Ægyptiis veluti victimam fuisse, et cum pompa eductum, ut Jovi immolaretur : illumque initio quidem quietem egisse, deinde vero quum ad altare auspicarentur sacrificium, exserto robore cunctos interfecisse. (2) Mihi vero hæc dicentes Græci prorsus ignari videntur esse naturæ Ægyptiorum, institutorumque quibus illi utuntur. Quibus enim nefas est vel pecudes mactare, exceptis ovibus et bobus maribus vitulisque, si mundi fuerint, et anseribus; hi quo pacto hominem mactarent? (3) Præterea, quum unus fuerit Hercules, atque etiam tum homo, ut ipsi aiunt; quo pacto fieri potuit ut multas hominum myriades occideret? Sed hæc a me hactenus hisce de rebus dicta dii et heroes, quæso, in bonam partem accipiant!

XLVI. Capras autem et hircos hac de causa non mactant ii ex Ægyptiis, quos supra dixi. Pan in octo deorum numero habetur apud Mendesios : quos octo deos priores aiunt fuisse duodecim diis. (2) Pingunt autem et exsculpunt pictores et sculptores simulacrum Panis prorsus ut Græci, facie caprina, et pedibus hirci : non quod eum talem esse arbitrentur; sed similem illum ceteris diis existimant. Cur autem ita pingant eum, non mihi lubet exponere. (2) Religiose autem colunt Mendesii caprarum omne genus, sed magis etiam mares quam feminas; et horum eos majore in

λέων, καὶ τούτων οἱ κόλοι τιμὰς μέζοντας ἔχουσι· ἐκ δὲ τούτων εἷς μάλιστα, ὅστις ἐπεὶ ἀποθάνῃ, πένθος μέγα παντὶ τῷ Μενδησίῳ νόμῳ τίθεται. (4) Καλέσεται δὲ ὁ τε τράγος καὶ ὁ Πάν Αἰγυπτιστὶ Μένδης. Ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας· γυναικὶ τράγος ἐμίσγετο ἀναφανδόν. Τοῦτο ἐς ἐπίδεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο.

XLVII. Ὡν δὲ Αἰγύπτιοι μιᾶρὸν ἡγάται θηρίον εἶναι· καὶ τοῦτο μὲν, ἣν τις ψαύσῃ αὐτῶν παριὼν ὕς, αὐτοῖσι ἱματίοισι ἀπ' ὧν ἔβαψε ἐκ τὸν βᾶς ἐπὶ τὸν ποταμόν, τοῦτο δὲ οἱ συβῶται ἐόντες Αἰγύπτιοι ἐγγενέες ἐς ἱρὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μῦθοι πάντων, οὐδὲ σφι ἐκδίδοσθαι θυγατέρα οὐδεὶς ἐθέλει οὐδ' ἄγεσθαι ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἐκδίδονται τε οἱ συβῶται καὶ ἄγονται ἐξ ἀλλήλων. (2) Τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι θεοῖσι θύειν ὧς οὐ δικαίεισι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ Διονύσῳ μούνοισι τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ πανσελήνῃ, τοὺς ὧς θύσαντες πατέονται τῶν κρεῶν. (3) Διότι δὲ τοὺς ὧς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὁρτῇσι ἀπεστυγήκασιν, ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἐστὶ μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ' Αἰγυπτίων λεγόμενος, ἐμοὶ μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐπρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι. (4) Θυσίῃ δὲ ἥδε τῶν ὧν τῇ Σελήνῃ ποιέεται· ἐπεὶ θύσῃ, τὴν οὐρὴν ἄκρην καὶ τὸν σπλῆνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεῖς ὁμοῦ κατ' ὧν ἐκάλυψε πάσῃ τοῦ κτήneos τῇ πιμελῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν γινομένη, καὶ ἐπειτεν καταγίξει πυρὶ· τὰ δὲ ἄλλα κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῃ ἐν τῇ ἂν τὰ ἱρὰ θύσωσι, ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ ἂν ἔτι γευσαίητο. Οἱ δὲ πένητες αὐτῶν ὑπ' ἀσθενείας βίου σταιτίνας πλάσαντες ὧς καὶ ὀπτήσαντες ταύτας θύουσι.

XLVIII. Τῷ δὲ Διονύσῳ τῆς ὁρτῆς τῇ δορπίῃ χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων σφάξας ἕκαστος διδοῖ ἀποφέρεισθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. (2) Τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι ὁρτὴν τῷ Διονύσῳ οἱ Αἰγύπτιοι πλὴν χορῶν κατὰ ταῦτά σχεδὸν πάντα Ἕλλησι· ἀντὶ δὲ φαλλῶν ἄλλα σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κόμας γυναῖκες, νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέφῃ ἔλασσον ἐὼν τοῦ ἄλλου σώματος. (3) Προηγέεται δὲ αὐλὸς, αἱ δὲ ἔπονται αἰδούσαι τὸν Διόνυσον. Διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰδοῖον καὶ κινεῖ μῦθον τοῦ σώματος, ἐστὶ λόγος περὶ αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος.

XLIX. Ἦδη ὧν δοκέει μοι Μελάμπους ὁ Ἀμυθέωνος τῆς θυσίης ταύτης οὐκ εἶναι ἀδαής, ἀλλ' ἐμπειρός· Ἕλλησι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ ἐξηγησάμενος τοῦ Διονύσου τό τε οὐνομα καὶ τὴν θυσίην καὶ τὴν πομπὴν τοῦ φαλλοῦ. (2) Ἀτρεκέως μὲν οὐ πάντα συλλαβὼν τὸν λόγον ἔφη, ἀλλ' οἱ ἐπιγενόμενοι τούτῳ σοφισταὶ μεζόνως ἐξέφηναν· τὸν δ' ὧν φαλλὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπόμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ κατηγησάμενος, καὶ ἀπὸ τούτου μαθόντες ποιέουσι τὰ ποιέουσι Ἕλληνες. (3) Ἐγὼ μὲν νῦν φημι Μελάμποδα γενόμενον ἄνδρα σοφὸν μαντικὴν τε ἐκ τῶν συστῆσαι καὶ πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου ἄλλα τε πολλὰ ἐσηγήσασθαι Ἕλλησι καὶ τὰ

honore habent qui cornua non emittunt. Ex his autem unus est maxime, qui quando moritur, universa Mendesia praefectura ingenti in luctu versatur. (4) Nominatur vero et hircus et Pan sermone Aegyptiorum Mendes. Accidit autem in hac praefectura mea aetate hoc prodigium: hircus cum muliere coitit propalam: eaque res ad omnium hominum notitiam pervenit.

XLVII. Suem vero sordidum animal esse censent Aegyptii; ita quidem, ut, si quis inter transeundum vel solis vestimentis suem tetigerit, ad flumen abeat, et immergens sese abluat. Itaque etiam subulci, quamvis sint indigenae Aegyptii, soli ex omnibus Aegyptiis nullum templum ingrediuntur: neque quisquam illis filiam vult elocare, nec illorum filiam ducere uxorem: sed inter se subulci filias elocant, et matrimonia ineunt. (2) Aliis igitur diis sues immolare nefas ducunt Aegyptii: Lunae vero et Baccho solis, eodem tempore, eodem plenilunio, sues immolant, et carne eorum vescuntur. (3) Cur autem ceteris in festis a suis abhorreant, in hoc vero eas immolent, causam huius rei adferunt Aegyptii; quam licet noverim, non valde me decet referre. (4) Sacrificantur autem sues Lunae in hunc modum: qui sacrum facit, is mactata suae extremam ejus caudam, splenem, et omentum, in unum componit, omniique adipo, qui in pecudis abdomine est, obtegit, tum accenso igne adoleat. Deinde reliqua carne vescuntur eodem plenilunii die, quo sacra fecerunt: alio vero die nemo amplius gustaverit. Pauperes vero, ob victus tenuitatem, farinaceas fingunt sues,isque coctis sacrificium peragunt.

XLVIII. Baccho vero, vespera quae festum antecedit, unusquisque suam ante januam aedium suarum mactat; mactatam vero eidem subulco, qui illi eam vendiderat, tradit auferendam. (2) Reliquum vero festum Baccho, choros si excipias, Aegyptii eodem prorsus modo agunt atque Graeci. Loco phallorum autem alio invento utuntur; imaginibus fere cubitalibus, nervo mobilibus, quas per vicos circumferunt mulieres, nutante veretro, haud multo minori quam reliquum totum corpus. (3) Praecedat tibia, sequunturque mulieres, Baccho carmina canentes. Cur autem veretrum sit majus, et hoc unum in corpore moveatur, ejus rei sacra quaedam redditur ratio.

XLIX. Jam igitur huius sacri videtur mihi Melampus, Amythaonis filius, non fuisse ignarus, sed cognitum illud habuisse. Qui enim Græcos et nomen et sacra Bacchi et phalli pompam docuit, is Melampus est. (2) Sed non totam rem recte perceptam aperuit: alii autem post eum docti viri amplius illam patefecerunt. Phallum certe, qui in Bacchi pompa circumfertur, Melampus instituit, et ab illo edocti faciunt Græci quae faciunt. (3) Ego itaque adfirmo, Melampodem, quum esset vir doctrina et ingenio praestans, et divinandi artem sibi comparasse, et quum alia multa, quae ex Aegypto cognoverat, tum ea quae ad Bac-

περὶ τὸν Διόνυσον, ὀλίγα αὐτῶν παραλλάξαντα. (4) Οὐ γὰρ δὴ συμπεσέειν γε φήσω τὰ τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιούμενα τῷ θεῷ καὶ τὰ ἐν τοῖσι Ἑλλήσι· ὁμότροπα γὰρ ἂν ᾦν τοῖσι Ἑλλήσι καὶ οὐ νεωστὶ ἐσηγμένα. Οὐ μὴν οὐδὲ φήσω ὅπως Αἰγύπτιοι παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτο ἢ ἄλλο κού τι νόμαιον. (5) Πυθέσθαι δέ μοι δοκεῖ μάλιστα Μελάμπους τὰ περὶ τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βοιωτὴν καλευμένην χώραν.

10 L. Σχεδὸν δὲ καὶ πάντων τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξ Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. Διότι μὲν γὰρ ἐκ τῶν βαρβάρων ἦκει, πυθανόμενος οὕτω εὐρίσκω ἐόν. Δοκέω δ' ὧν μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῆλθαι. (2) Ὅτι γὰρ δὴ μὴ Ποσειδέωνος καὶ Διοσκουρίων, ὥς καὶ πρό-
15 τερόν μοι ταῦτα εἴρηται, καὶ Ἥρης καὶ Ἰστίης καὶ Θέμιος καὶ Χαρίτων καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων θεῶν Αἰγυπτίοισι αἰεὶ κοτε τὰ οὐνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ. Λέγω δὲ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. (3) Τῶν δὲ οὐ φασὶ θεῶν γινώσκειν τὰ οὐνόματα, οὗτοι δέ μοι δοκέουσι
20 ὑπὸ Πελασγῶν οὐνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος· τοῦτον δὲ τὸν θεὸν παρὰ Λιβύων ἐπύθοντο· οὐδαμοὶ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὐνομα ἐκτέαται εἰ μὴ Λίβυες, καὶ τιμέουσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεὶ. Νομίζουσι δ' ὧν Αἰγύπτιοι οὐδ' ἤρωσι οὐδέν.

25 LI. Ταῦτα μὲν νυν καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις, τὰ ἐγὼ φράσω, Ἑλληνες ἀπ' Αἰγυπτίων νενομίχασιν· τοῦ δὲ Ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὀρθὰ ἔχειν τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήχασιν, ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν πρῶτοι μὲν Ἑλλήνων ἀπάντων Ἀθηναῖοι παραλαβόν-
30 τες, παρὰ δὲ τούτων ὄλλοι. (2) Ἀθηναίοισι γὰρ ἤδη τηνικαῦτα ἐς Ἑλληνας τελέουσι Πελασγοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ, ὅθεν περ καὶ Ἑλληνες ἤρξαντο νομισθῆναι. Ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια μεμύηται, τὰ Σαμοθρίκες ἐπιτελέουσι παραλαβόντες παρὰ Πε-
35 λασγῶν, οὗτος ὦν ὁδε τὸ λέγω. (3) τὴν γὰρ Σαμοθρίκην οἶκεον πρότερον Πελασγοὶ οὗτοι οἱ περ Ἀθηναίοισι σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σαμοθρίκες τὰ ὄργια παραλαμβάνουσι. Ὅρθα ὧν ἔχειν τὰ αἰδοῖα τὰγάλματα τοῦ Ἑρμέω Ἀθηναῖοι πρῶτοι
40 Ἑλλήνων μαθόντες παρὰ Πελασγῶν ἐποίησαντο· οἱ δὲ Πελασγοὶ ἰρὸν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρίκῃ μυστηρίοις δεδῆλωται.

LII. Ἔθουον δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θεοῖσι ἐπευχόμενοι, ὥς ἐγὼ ἐν Δωδώνῃ οἶδα ἀκούσας, ἐπωνυ-
45 μίην δ' οὐδ' οὐνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐτῶν· οὐ γὰρ ἀκηχέσαν κω. (2) Θεοὺς δὲ προσωνόμασάν σφεας ἀπὸ τοῦ τοιοῦτου, ὅτι κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πράγματα καὶ πάσας νομάς εἶχον. (3) Ἐπειτεν δὲ χρόνου πολλοῦ διεξελθόντος ἐπύθοντο ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπ-
50 γμένα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν ἄλλων, Διονύσου δὲ ὕστερον πολλῷ ἐπύθοντο. Καὶ μετὰ χρόνον ἐχρηστη-
ριαζόντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δωδώνῃ· τὸ γὰρ δὴ μαντήιον τοῦτο νενόμισται ἀρχαιότατον τῶν ἐν Ἑλλήσι χρηστηρίων εἶναι, καὶ ᾗ τὸν χρόνον τοῦτον μῶνον.

chum spectant, Græcos docuisse, pauca ex illis immutantes. (4) Nec enim dicam equidem, fortuito congruere ea quæ in Ægypto peraguntur huic deo, et quæ apud Græcos : forent enim reliquis Græcorum moribus institutisque conformia, nec recens introducta : nec vero rursus dicam, a Græcis accepisse Ægyptios sive hoc, sive aliud ullum institutum. (5) Accepisse autem Melampus hæc quæ ad Bacchi cultum spectant, maxime a Cadmo Tyrio mihi videtur et ab his qui cum eo ex Phœnice in hanc terram, quæ nunc Bœotia vocatur, advenerant.

L. Enimvero omnia propemodum deorum nomina ex Ægypto in Græciam pervenerunt. Nam, a barbaris advénisse, perquirendo compertum habeo : puto autem, ex Ægypto maxime fuisse adlata. (2) Etenim si Neptunum et Dioscuros excipias, ut jam ante dixi, tum Junonem, Vestam, Themidem, Charitas et Nereidas; reliquorum deorum omnium nomina ab omni retro tempore in Ægypto exstiterunt. Dico autem quæ dicunt ipsi Ægyptii. (3) Quorum vero deorum ignorare se nomina aiunt, his mihi videntur Pelasgi nomina imposuisse, excepto Neptuno : hujus autem dei notitia ex Libya ad Græcos pervenit : nullus enim populus, præter Libyes, Neptuni olim nomen habuit : Libyes vero deum hunc perpetuo coluerunt. Porro nec heroas ullo cultu prosequuntur Ægyptii.

LI. Ista igitur, quæ dixi, et præterea alia, de quibus dicturus sum, ab Ægyptiis receperunt Græci. Quod vero Mercurii imagines faciunt erecta pudenda habentes, id non ab Ægyptiis didicerunt; sed a Pelasgis acceperunt primi Græcorum omnium Athenienses, ac deinde ab his ceteri. (2) Nam cum Atheniensibus, qui jam tum Hellenibus accensebantur, simul in eadem regione habitabant Pelasgi; unde etiam ipsi cœperunt in Hellenum numero haberi. Quisquis mysteriis Cabirom initatus est, quæ Samothracæ celebrant, is novit quid sit quod dico. (3) Samothraciam enim prius incoluerant hi Pelasgi, qui cum Atheniensibus habitaverunt : et ab his Samothracæ mysteria acceperunt. Igitur Mercurii imagines pudendis erectis primi Græcorum Athenienses fecerunt, a Pelasgis edocti. Pelasgi vero ejus rei sacram quamdam rationem adferebant, quæ in Samothracicis mysteriis explicatur.

LII. Sacrificia autem omnia olim peragebant Pelasgi deos precantes, ut ego Dodonæ mihi adfirmatum cognovi : sed cognomento aut nomine nullum eorum compellabant; necdum enim audiverant. (2) Simpliciter deos, θεούς, adpellabant, eo quod illi omnes res ordine posuissent, θέντες (a θέναι, ponere), et distributionem earum omnem in manu haberent. (3) Deinde vero, multo interjecto tempore, didicerunt ex Ægypto adlata deorum nomina ceterorum præter Bacchum, cujus nomen multo post cognoverunt. Aliquanto post, Dodonam miserunt, horum nominum causa oraculum consulentes : est enim antiquissimum Græcis oraculum hoc constitutum, et tunc temporis nullum aliud

(4) Ἐπεὶ ὧν ἐχρηστηρίαζοντο ἐν τῇ Δωδώνῃ οἱ Πελασγοὶ εἰ ἀνέλωνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ τῶν βαρβάρων ἤχοντα, ἀνείλε το μαντήιον χρῆσθαι. Ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔθυσον τοῖσι οὐνόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. Παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἕλληνες ἐξεδέξαντο ὕστερον.

LIII. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν θεῶν, εἴτε δ' αἰεὶ ἔσαν πάντες, ὁκοί τε τινες τὰ εἶδεα, οὐκ ἠπιστάτο μέχρι οὗ πρώην τε καὶ χθές ὥς εἶπαι λόγῳ. (2) Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίην τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μευ πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλεοσιν οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες θεογονίην Ἕλλησι, καὶ τοῖσι θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημῆναντες. (3) Οἱ δὲ πρότερον ποιητὰι λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι ὕστερον, ἔμοιγε δοκέειν, ἐγένοντο. Τούτων τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες ἱρεῖαι λέγουσι, τὰ δὲ ὕστερα τὰ ἐξ Ἡσίοδου τε καὶ Ὀμήρου ἔχοντα ἐγὼ λέγω.

LIV. Χρηστηρίων δὲ περὶ τοῦ τε ἐν Ἕλλησι καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. Ἐφασαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Θεβαίου Διὸς δύο γυναῖκας ἱερείας ἐκ Θεβέων ἐξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων, καὶ τὴν μὲν αὐτέων πυθέσθαι ἐς Λιβύην πρηθεῖσαν, τὴν δὲ ἐς τοὺς Ἕλληνας, ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἰδρυσαμένας τὰ μαντήια πρώτας ἐν τοῖσι εἰρημένοισι ἔθνεσι. (2) Εἰρομένου δὲ μευ ὁκόθεν οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι, ἔφασαν πρὸς ταῦτα ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφῶν γενέσθαι τῶν γυναικῶν τούτων, καὶ ἀνευρέειν μὲν σφῆας οὐ δυνατοὶ γενέσθαι, πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ αὐτέων τὰ περ δὴ ἔλεγον.

LV. Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θήβῃσι ἱρέων ἤκουον· τὰδε δὲ Δωδωναίων φασὶ αἱ προμάντιες, δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θεβέων τῶν Αἰγυπτίων ἀναπταμένας τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην, τὴν δὲ παρὰ σφῆας ἀπικέσθαι, 35 ἱζομένην δὲ μιν ἐπὶ φηγὸν αὐδάξασθαι φωνῇ ἀνθρωπῆϊ ὥς χρεῶν εἶη μαντήιον αὐτόθι Διὸς γενέσθαι, καὶ αὐτοὺς ὑπολαβέειν θεῖον εἶναι τὸ ἐπαγγελλούμενον αὐτοῖσι, καὶ σφῆας ἐκ τούτου ποιῆσαι. (2) Τὴν δὲ ἐς τοὺς Αἰθῶνας οἰχομένην πελειάδα λέγουσι Ἀμμωνος χρηστήριον κελεῦσαι τοὺς Αἰθῶνας ποιεῖν· ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διός. (3) Δωδωναίων δὲ αἱ ἱρεῖαι, τῶν τῇ πρεσβυτάτῃ οὐνομᾶ ἦν Προμένεια, τῇ δὲ μετὰ ταύτην Τιμαρέτῃ, τῇ δὲ νεωτάτῃ Νικάνδρῃ, ἔλεγον ταῦτα· συνωμολόγεον δὲ σφι καὶ οἱ ἄλλοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ 45 ἱρόν.

LVI. Ἐγὼ δ' ἔχω περὶ αὐτέων γνώμην τήνδε. Εἰ ἀληθῶς οἱ Φοινίκες ἐξήγαγον τὰς ἱεράς γυναῖκας καὶ τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην, τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, δοκέει ἐμοὶ ἡ γυνὴ αὕτη τῆς νῦν Ἑλλάδος, 50 πρότερον δὲ Πελασγίης καλευμένης τῆς αὐτῆς ταύτης, πρηθῆναι ἐς Θεσπρωτοὺς, ἔπειτεν δουλεύουσα αὐτόθι ἰδρύσασθαι ὑπὸ φηγῷ πεφυκυίῃ Διὸς ἱρόν, ὥσπερ ἦν οἶκος ἀμφιπολεύουσαν ἐν Θήβῃσι ἱρόν Διὸς, ἐνθα ἀπίκητο, ἐνθαῦτα μνήμην αὐτοῦ ἔχειν. (2) Ἐκ δὲ

præter hoc erat. (4) Consulentibus igitur Dodonæ oraculum Pelasgis, an nomina susciperent deorum a barbaris adlata, datum est responsum, Uterentur illis. Ab hoc igitur tempore in sacris faciendis usi sunt Pelasgi nominibus deorum : a Pelasgis vero postmodum acceperunt ea Hellenes.

LIII. Unde autem exstiterit unusquisque deorum, an vero semper fuerint omnes, tum qua sint specie, ignorarunt Græci, usque ad nuperrimum diem, ut verbo dicam. (2) Hesiodum enim et Homerum quadringentis annis me antiquiores esse existimo, non amplius. Hi sunt autem qui deorum generationem Græcis condiderunt, et cognomina ac nomina diis imposuerunt, et honores artesque distribuerunt, et eorum formas delinearunt. (3) Qui vero dicuntur his antiquiores fuisse poetæ, hi post illos, ut equidem puto, exstiterunt. Jam quæ prius dixi, ea ex ore Dodonidarum sacerdotum retuli : quæ vero deinde, ad Hesiodum et Homerum spectantia, ea meis verbis dico.

LIV. De oraculis autem, quum de illo quod apud Græcos (Dodonæ) est, tum eo quod in Libya, hancce historiam narrant Ægyptii. Dixerunt mihi Jovis Thebani sacerdotes duas mulieres, templi ministras, Thebis olim abductas fuisse a Phœnicibus ; compertumque esse, alteram earum venditam fuisse in Libyam, alteram in Græciam : hasque esse mulieres, quæ oracula illa apud prædictos populos primum instituisent. (2) Quum vero ex illis quæsissem, unde hæc, quæ adfirmant, tam adcurato nossent, responderunt ad hæc : magnam curam fuisse adhibitam ad investigandas mulieres, sed reperiri eas non potuisse : deinde vero compertum ipsis esse id quod dixissent.

LV. Ista igitur ex Thebanis audiui sacerdotibus ; Dodonæorum vero prophetissæ hæc narrant : duas nigras columbas Thebis Ægyptiis avolasce, earum alteram in Libyam, alteram ad se venisse. Et hanc quidem in fago residentem, humana lingua locutam dixisse, instituentum ibi esse Jovis oraculum. Dodonæos igitur existimasse, divinitus id sibi præcipi, et continuo mandata fecisse. (2) Illam autem columbam quæ in Libyam abierat, dicunt, jussisse Libyas, ut Ammonis instituerent oraculum. Est autem et hoc, Jovis oraculum. (3) Hæc mihi dixerunt mulieres quæ apud Dodonæos sacerdotio funguntur ; quarum natu maximæ nomen est Promenæ ; alteri, Timaretæ ; natu minimæ, Nicandræ. Atque his consentiebant ceteri Dodonæi, qui circa id templum ministrant.

LVI. Quibus de rebus hæc est mea sententia. Quodsi revera Phœnices sacras mulieres abduxerunt, earumque alteram in Libyam vendiderunt, alteram in Græciam ; videtur mihi hæc altera in hujus terræ, quæ nunc Græcia, olim vero Pelasgia vocabatur, eam regionem vendita fuisse, quam Thesproti incolunt ; deinde vero, quum ibi serviret, sub fago arbore ædem Jovi statuisset : quemadmodum consentaneum est, eam quæ Thebis in Jovis templo famulata esset, eo in loco, quo nunc delata esset, memoriam illius servasse. (2) Deinde, postquam Græcum ad-

τούτου χρηστήριον κατηγήσατο, ἐπεῖτε συνέλαβε τὴν Ἑλλάδα γλώσσαν. Φάναι δὲ οἱ ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπρήσθαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινίκων ὑπ' ὧν καὶ αὕτη ἐπρήθη.

6 LVII. Πελειάδες δέ μοι δοκέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖκες, διότι βάρβαροι ἔσαν, ἐδόκεον δὲ σφι ὁμοίως ὄρνισι φθέγγεσθαι. (2) Μετὰ δὲ χρόνον τὴν πελειάδα ἀνθρωπινήν φωνὴν αὐδάσασθαι λέγουσι, ἐπεῖτε τὰ συνετά σφι ἡῦδα ἡ γυνή· 10 ἔως δὲ ἐδαρβάριζε, ὄρνιθος τρόπον ἐδόκεε σφι φθέγγεσθαι, ἐπεὶ τέω τρόπῳ ἂν πελειάς γε ἀνθρωπινήν φωνὴν φθέγγαιτο; Μέλαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πελειάδα σημαίνουσι ὅτι Αἰγυπτίη ἡ γυνὴ ἦν.

LVIII. Ἡ δὲ μαντιτὴ ἡ τε ἐν Θήβῃσι τῇσι Αἰγυπτίῃσι καὶ ἐν Δωδώνῃ παραπλήσια ἀλλήλησι τυγχάνουσι εἰσοῦσαι. Ἔστι δὲ καὶ τῶν ἱρῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη. (2) Πανηγύρις δὲ ἄρα καὶ πομπὰς καὶ προσαγωγὰς πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγύπτιοι εἰσι οἱ ποιησάμενοι, καὶ παρὰ τούτων Ἕλληνες μεμα- 20 θήκασι. Τεκμήριον δέ μοι τούτου τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ τευ χρόνου ποιεῦμεναι, αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν.

LIX. Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, πανηγύρις δὲ συχνὰς, μάλιστα μὲν καὶ προθυό- 25 τατα ἐς Βούβαστιν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, δεύτερα ἐς Βούσιριν πόλιν τῇ Ἴσι· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἔστι μέγιστον Ἴσιος ἱρὸν, ἱδρυται δὲ ἡ πόλις αὕτη τῆς Αἰγύπτου ἐν μέσῳ τῷ Δέλτα, Ἴσις δὲ ἔστι κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλώσσαν Δημήτηρ. Τρίτα δ' ἐς Σαῖν πόλιν τῇ 30 Ἀθηναίῃ πανηγυρίζουσι, τέταρτα δὲ ἐς Ἡλίου πόλιν τῷ Ἡλίῳ, πέμπτα δὲ ἐς Βουτοῦν πόλιν τῇ Λητοί, ἕκτα δὲ ἐς Πάπρημιν πόλιν τῷ Ἄρεϊ.

LX. Ἐς μὲν νυν Βούβαστιν πόλιν ἐπεὰν κομίζωνται, ποιεῦσι τοιάδε. Πλώουσι τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες 35 γυναῖξί, καὶ πολλόν τι πλῆθος ἑκατέρων ἐν ἑκάστῃ βάρῃ· αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν κρόταλα ἔχουσαι κροταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι κατὰ πάντα τὸν πλῆον, αἱ δὲ λοιπαὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες αἰδοῦσι καὶ τὰς χεῖρας κροτέουσι. (2) Ἐπεὰν δὲ πλώοντες κατὰ τινὰ πόλιν 40 ἄλλην γένωνται, ἐγχρίψαντες τὴν βᾶριν τῇ γῇ ποιεῦσι τοιάδε· αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν ποιεῦσι τὰ περ εἰρηκα, αἱ δὲ τωθάζουσι βοῶσαι τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυναῖκας, αἱ δ' ὀρχέονται, αἱ δ' ἀνασύρονται ἀνιστάμεναι. (3) Ταῦτα παρὰ πᾶσαν πόλιν παραποταμίνην 45 ποιεῦσι. Ἐπεὰν δὲ ἀπίκωνται ἐς τὴν Βούβαστιν, ὀρτάζουσι μεγάλας ἀνάγοντες θυσίας, καὶ οἶνος ἀμπέλινος ἀναισιμοῦται πλέων ἐν τῇ ὁρτῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ἅπαντι ἐνιαυτῷ τῷ ἐπιλοίπῳ. (4) Συμφοιτέουσι δὲ, ὅ τι ἀνὴρ καὶ γυνὴ ἔστι πλὴν παιδίων, καὶ ἐς ἐβδομή- 50 κοντα μυριάδας, ὥς οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι. Ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ποιεῖται.

LXI. Ἐν δὲ Βουσίρει πόλει ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἴσι τὴν ὁρτὴν, εἴρηται πρότερόν μοι. Τύπτονται μὲν γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίαν πάντες καὶ πᾶσαι, μυριάδες κάρτα

didicit sermonem; oraculum ibidem instituit. Probabile est etiam, dixisse eam, sororem suam in Libyam esse venditam ab eisdem Phœnicibus, a quibus et ipsa vendita fuisset.

LVII. Quod autem columbæ nominatæ sint a Dodonæis istæ mulieres, id ea re factum mihi videtur, quod barbaræ fuissent: eo enim visæ illis erant vocem edere similem avibus. (2) Post aliquod tempus autem humana voce aiunt locutam esse columbam; scilicet postquam eo sermone, quem ipsi intelligebant, loqui cœpit: quoad vero barbære loquebatur, avium more sonum edere illis visa erat. Nam quo pacto columba humana lingua loqueretur? Quod vero nigram fuisse dicunt columbam, significant Ægyptiam fuisse mulierem.

LVIII. Est autem modus quo oracula redduntur similis Thebis Ægyptiacis atque Dodonæ. Est vero etiam divinatione in templis ab Ægyptiis profecta. (2) Jam panegyres (*sacros conventus*) et pompas et adductiones *victimarum ad aras* primi utique Ægyptii instituerunt; et ab his Græci acceperunt. Cujus rei documentum mihi hoc est, quod apud illos ab longo inde tempore instituti sunt hi ritus; apud Græcos autem nuper introducti.

LIX. Celebrant autem panegyres Ægyptii non semel quotannis, sed frequentius. Maxime quidem et præcipuo cum studio panegyryn agunt Bubastin oppidum, in Dianæ honorem: deinde Busirin, Isidi; est enim in hoc oppido maximum Isidis templum. Situm est autem id oppidum in medio Delta Ægyptiaco; Isis vero Græco sermone Demeter (*Ceres*) est. Tertiam panegyryn in Sain oppidum agunt Minervæ: quartam, Heliopolin, Soli: quintam, in oppidum cui Buto nomen, Latonæ: sextam, Papremin oppidum, Marti.

LX. Quæ Bubastin agitur panegyris, tali modo instituitur. Navigant una viri et mulieres, et quidem magna utrorumque multitudo in quaque navi. Per totum navigationis cursum, mulierum aliæ crotala pulsant, viri vero tibiis canunt: reliquæ mulieres virique canunt et manibus plaudunt. (2) Quoties inter navigandum prope aliud oppidum accedunt, navi ad terram adpulsa, talia agunt: ex mulieribus aliæ pergunt ea facere quæ dixi; aliæ clamantes dictoriis incessunt oppidi illius mulieres; aliæ tripudiant; aliæ stantes attracta veste corpora nudant. (3) Hæc ad quodlibet oppidum juxta fluvium situm faciunt. Ubi vero Bubastin venerunt, festum celebrant, magna sacrificia offerentes: et vini vitei in festo illo plus absumitur, quam reliquo toto anno. (4) Conveniunt autem, viri et mulieres, non comprehensis in eo numero pueris puellisque, ad septingenta utique millia, ut aiunt indigenæ. Hæc igitur ita peragunt.

LXI. In Busiride vero oppido qua ratione Isidi festum agant, supra dixi. Plangunt ibi, post peractum sacrificium, viri omnes mulieresque, multæ admodum myriades ho-

πολλοὶ ἀνθρώπων· τὸν δὲ τύπτονται, οὐ μοι δοκίον ἐστὶ λέγειν. (2) Ὅσοι δὲ Καρῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκόντες, οὗτοι δὲ τοσούτῳ ἔτι πλέω ποιεῦσι τούτων ὄσῳ καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται μαχαίρησι, καὶ τούτῳ εἰσὶ δῆλοι ὅτι εἰσὶ ξεῖνοι καὶ οὐκ Αἰγύπτιοι.

LXII. Ἐς Σαῖν δὲ πόλιν ἐπεὶ συλλεχθέωσι τῇσι θυσίῃσι, ἐν τινὶ νυκτὶ λύχνα καίουσι πάντες πολλὰ ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. Τὰ δὲ λύχνα ἐστὶ ἐμβάφια ἔμπλεα ἁλὸς καὶ ἐλαίου· ἐπιπολῆς δὲ ἔπεστι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον καὶ τοῦτο καίεται παννύχιον, καὶ τῇ ὁρτῇ οὖνομα κέεται λυχνοκαΐη. (2) Οἱ δ' ἂν μὴ ἔλθωσι τῶν Αἰγυπτίων ἐς τὴν πανήγυριν ταύτην, φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης καίουσι καὶ αὐτοὶ πάντες τὰ λύχνα, καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σαῖ μούνη καίεται, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν Αἰγύπτον. Ὅτεν δὲ εἵνεκεν φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἢ νύξ αὕτη, ἐστὶ ἱρὸς περὶ αὐτοῦ λόγος λεγόμενος.

LXIII. Ἐς δὲ Ἡλίου πόλιν καὶ Βουτοῦν θυσίας μούνας ἐπιτελέουσι φοιτέοντες. Ἐν δὲ Παπρήμῃ θυσίας μὲν καὶ ἱρὰ κατὰ περ καὶ τῇ ἄλλῃ ποιεῦσι· εὐτ' ἂν δὲ γίνηται καταφερῆς ὁ ἥλιος, ὀλίγοι μὲν τινες τῶν ἱρέων περὶ τῷγαλμα πεπονέονται, ὁ δὲ πολλοὶ αὐτῶν ἐκ ξύλων κορύνας ἔχοντες ἐστᾶσι τοῦ ἱεροῦ ἐν τῇ ἐσοδῷ· ἄλλοι δὲ εὐχλωιάς ἐπιτελέοντες, πλεῖνες χιλίων ἀνδρῶν, ἕκαστοι ἔχοντες ξύλα καὶ οὗτοι ἐπὶ τὰ ἑτέρα ἀλέες ἐστᾶσι. (2) Τὸ δὲ ἄγαλμα ἐὸν ἐν νηῷ μικρῷ ξυλίνῳ κατακεχυσμένῳ προεκκομίζουσι τῇ προτεραιῇ ἐς ἄλλο οἶκημα ἱρόν. Οἱ μὲν δὲ ὀλίγοι οἱ περὶ τῷγαλμα λελειμμένοι ἔλκουσι τετράκυκλον ἄμαξαν ἄγουσαν τὸν νηόν τε καὶ τὸ ἐν τῷ νηῷ ἐνδὸν ἄγαλμα, οἱ δὲ οὐκ ἔωσι ἐν τοῖσι προπυλαίοις ἐστεῶτες ἐσιέναι, οἱ δὲ εὐχλωμαῖοι τιμωρέοντες τῷ θεῷ παίουσι αὐτοὺς ἀλεξομένους. (3) Ἐνθαῦτα μάχη ξύλοις καρτερῇ γίνεται, κεφαλὰς τε συναράσσονται, καὶ ὥς ἐγὼ δοκέω, πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τρωμάτων· οὐ μόντοι οἱ γὰρ Αἰγύπτιοι ἔφασαν ἀποθνήσκειν οὐδένα.

LXIV. Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι φασι οἱ ἐπιχώριοι, οἰκέειν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τοῦ Ἄρεος τὴν μητέρα, καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροφον γενόμενον ἐλθεῖν ἐξανδρωμένον ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμῖξαι, καὶ τοὺς προκόλους τῆς μητρὸς, οἵα οὐκ ὀπωπώτας αὐτὸν πρότερον, οὐ περιορᾶν παρίεναι, ἀλλ' ἀπερύκειν, τὸν δ' ἐξ ἄλλης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνθρώπους τοὺς τε προκόλους τρηχέως περισπεῖν καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μητέρα. Ἀπὸ τούτου τῷ Ἀρεῖ ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὁρτῇ νενομικέναι φασι. (2) Καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναῖξιν ἐν ἱεροῖσι μηδὲ ἀλούτους ἀπὸ γυναικῶν ἐς ἱρὰ ἐσιέναι οὗτοι εἰσὶ οἱ πρῶτοι θρησκεύσαντες. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες ἀνθρώποι, πλὴν Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, μίσγονται ἐν ἱεροῖσι καὶ ἀπὸ γυναικῶν ἀνιστάμενοι ἀλουτοὶ ἐσέρχονται ἐς ἱρόν, νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι κατὰ περ τὰ ἄλλα κτήνεα· καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήνεα ὁρᾶν καὶ ὀρνίθων γένηα ὀχευόμενα ἐν τε τοῖσι νηοῖσι τῶν θεῶν καὶ ἐν τοῖσι τεμένεσιν· εἰ ὣν εἶναι τῷ

minum : quis sit vero quem plangunt, nefas mihi est declarare. (2) Qui vero Cares natione in Ægypto habitant, hi tanto etiam amplius faciunt quam ceteri, ut frontes quoque cultris concidant; et ea re produnt se peregrinos esse, non Ægyptios.

LXII. Quum in Sain oppidum solennis sacrificii caussa conveniunt, certa quadam nocte lucernas accendunt omnes sub dio circum domos suas. Sunt autem hæ lucernæ vascula sale repleta et oleo; superne est ellychnium, quod per totam noctem ardet; adpellantque festum illud, Accensionem lucernarum. (2) Alii autem Ægyptii, qui conventui non intersunt, observantes noctem sacrificii, lucernas et ipsi accendunt omnes: ita fit ut non solum in Sai oppido, sed per totam Ægyptum lucernæ ardeant. Qua vero de caussa nox hæc lumine ita honoretur, ea de re sacra quadam ratio adfertur.

LXIII. Heliopolin et in Buto oppidum quum conveniunt, nonnisi sacrificia peragunt: Papremi vero et sacrificia et alios sacros ritus celebrant, sicut ceteris in locis. Ibi vero, quando sol occasui vicinus est, pauci nonnulli ex sacerdotibus circa dei simulacrum occupantur; plerique vero eorum, ligneis clavis instructi, stant in templi introitu; alii vero, susceptum votum exsequentes, plures quam mille homines, ex adverso stant, fuste quisque instructus. (2) Simulacrum autem dei, quod in parva ædicula inest lignea deaurata, pridie ejus diei in aliam sacram ædem transportant. Jam pauci illi, qui apud simulacrum relictī sunt, trahunt plaustrum quattuor rotarum, cui imposita est ædícula et quod ei inest simulacrum: isti vero, qui in propylæo stant, hos non sinunt intrare. Atque hi, qui vota susceperunt, deo opem ferentes, pugnam ineunt, illosque fustibus cædunt: (3) fitque ibi acre prælium, multisque contunduntur capita; nec pauci, ut equidem arbitror, moriuntur etiam ex vulneribus; quamquam adfirmant Ægyptii neminem interire.

LXIV. Hanc autem panegyrim hac caussa institutam esse aiunt indigenæ: habitasse in illo templo matrem Martis: Martem autem, alibi educatum, postquam ad virilem pervenit ætatem, voluisse matri in commercium venire: ministros autem matris, ut qui illum numquam ante vidissent, non sivilisse eum accedere, sed prohibuisse: tum illum, adductis secum ex alio oppido hominibus, male mulcasse ministros et ad matrem introvisse. In ejus rei memoriam. verberationem hanc in festo Marti sacro a se aiunt esse institutam. (2) Etiam hanc religionem primi coluerunt Ægyptii, ut nefas ducant in templo coire cum mulieribus, aut a concubitu intrare in templa illorum. Ceteri enim fere omnes homines, exceptis Ægyptiis et Græcis, coeunt in locis sacris, et ab uxoribus surgentes, templum intrant illoti: existimantes nihil inter homines et alias pecudes differre. Videre se enim alias pecudes et avium varia genera coire in ipsis deorum ædibus et in locis deo alicui con-

Θεῷ τοῦτο μὴ φίλον, οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ κτήνεα ποίειν. Οὗτοι μὲν νυν τοιαῦτα ἐπιλέγοντες ποιεῦσι ἔμοιγε οὐκ ἄρεστά.

LXV. Αἰγύπτιοι δὲ θρησκέουσι περισσῶς τὰ τε ἄλλα περὶ τὰ ἱρὰ καὶ δὴ καὶ τάδε. Ἐοῦσα ἡ Αἴγυπτος δημοῦρος τῇ Λιβύῃ οὐ μάλα θηριώδης ἐστὶ· τὰ δὲ ἐόντα σφι ἅπαντα ἱρὰ νενόμισται, καὶ τὰ μὲν σύντροφά αὐτοῖσι ἀνθρώποισι, τὰ δὲ οὐ. (2) Τῶν δὲ εἵνεκεν ἀνεῖται τὰ ἱρὰ εἰ λέγοιμι, καταβαίνειν ἂν τῷ λόγῳ ἐς τὰ 10 θεῖα πρήγματα, τὰ ἐγὼ φεύγω μάλιστα ἀπηγέεσθαι· τὰ δὲ καὶ εἰρηχὰ αὐτῶν ἐπιφάσας, ἀναγκαίῃ καταλαμβανόμενος εἶπα. (3) Νόμος δὲ ἐστὶ περὶ τῶν θηρίων ὧδε ἔχων. Μελεδωνοὶ ἀποδεδέχεται τῆς τροφῆς χωρὶς ἐκάστων, καὶ ἔρσενες καὶ θήλειαι τῶν Αἰγυπτιῶν, τῶν παῖς παρὰ πατρός ἐκδέκεται τὴν τιμὴν. (4) Οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλεσι ἕκαστοι εὐχὰς τάσδε σφι ἀποτελέουσιν· εὐχόμενοι τῷ Θεῷ τοῦ ἂν ᾗ τὸ θηρίον, ξυρεῦντες τῶν παιδίων ἢ πᾶσαν τὴν κεφαλὴν ἢ τὸ ἥμισυ ἢ τὸ τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς, ἰσθᾶσι σταθμῷ πρὸς ἀργύ- 20 ριον τὰς τρίχας· τὸ δ' ἂν ἐλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῷ τῶν θηρίων διδοῖ, ἢ δ' ἀντ' αὐτοῦ τάμνουσα ἰχθὺς παρέχει βορὴν τοῖσι θηρίοις. (5) Τροφή μὲν δὴ αὐτοῖσι τοιαύτη ἀποδέδεχται· τὸ δ' ἂν τις τῶν θηρίων τούτων ἀποκτείνει, ἣν μὲν ἐκὼν, θάνατος ἡ ζημὴ, ἣν δὲ ἀέ- 25 κων, ἀποτίνει ζημὴν τὴν ἂν οἱ ἱρέες τάζωνται. Ὅς δ' ἂν ἴδῃ ἢ ἱρὰ ἀποκτείνει, ἣν τε ἐκὼν ἣν τε ἀέκων, τεθνάναι ἀνάγκη.

LXVI. Πολλῶν δὲ ἐόντων τῶν δημοτρόφων τοῖσι ἀνθρώποισι θηρίων πολλῷ ἂν ἔτι πλέω ἐγίνετο, εἰ μὴ 30 καταλάμβανε τοὺς αἰελοῦρους τοιάδε. Ἐπεὶ δὲ τέκωσι αἱ θήλειαι, οὐκέτι φοιτέουσι παρὰ τοὺς ἔρσενας· οἱ δὲ διζήμενοι μίσγεσθαι αὐτῇσι οὐκ ἔχουσι. Πρὸς ὧν ταῦτα σοφίζονται τάδε· ἀρπάζοντες ἀπὸ τῶν θηλέων καὶ ὑπαιρεόμενοι τὰ τέκνα κτείνουσι, κτείναντες μέντοι 35 οὐ πατέονται. Αἱ δὲ στερισκόμεναι τῶν τέκνων, ἄλλων δὲ ἐπιθυμέουσαι, οὕτω δὴ ἀπικνέονται παρὰ τοὺς ἔρσενας· φιλότεκνον γὰρ τὸ θηρίον. (2) Πυρκαϊῆς δὲ γενομένης θεῖα πρήγματα καταλαμβάνει τοὺς αἰελοῦρους· οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες φυλακὰς ἔχουσι 40 τῶν αἰελοῦρων, ἀμελήσαντες σθενύναι τὸ καίόμενον, οἱ δὲ αἰελοῦροι διαδύοντες καὶ ὑπερθρώσκοντες τοὺς ἀνθρώπους ἐσάλλονται ἐς τὸ πῦρ. (3) Ταῦτα δὲ γινόμενα πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάνει. Ἐν δέ τοις δ' ἂν οἰκίοις αἰελοῦρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ 45 αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ξυρεῦνται τὰς ὀφρῦς μούνας, παρ' ὁτέοις δ' ἂν κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὴν κεφαλὴν.

LXVII. Ἀπάγονται δὲ οἱ αἰελοῦροι ἀποθανόντες ἐς ἱρὰς στέγας, ἐνθα θάπτονται ταριχευθέντες, ἐν Βουβάστι πόλει· τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἐωυτῶν ἕκαστοι πόλει θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. (2) Ὡς δ' αὕτως τῇσι κυσὶ οἱ ἰχνευταὶ θάπτονται. Τὰς δὲ μυγαλέας καὶ τοὺς ἱρηκας ἀπάγουσι ἐς Βουτοῦν πόλιν, τὰς δὲ ἱβας ἐς Ἑρμῆω πόλιν. (3) Τὰς δὲ ἄρκτους εἰούσας σπανίας καὶ τοὺς λύ-

secratis : id si ingratum esset deo, pecudes non esse facturas. Talia illi prætexentes faciunt ista, mihi quidem minime probata.

LXV. Sed Ægyptii, quum aliis in rebus, tum nimirum et hac in parte, curiose colunt templorum religionem. Ægyptus, quamvis sit Libyæ confinis, non est tamen bestiis frequens. Quæ vero in ea reperiuntur, sacræ habentur omnes : et illarum quidem aliæ cum ipsis hominibus aluntur ; aliæ non item. (2) Quodsi vero declarare vellem, cur deorum cuique consecratæ sint hæc quæ sacræ habentur, descenderem ad sermonem faciendum de divinis rebus, quas exponere equidem imprimis devito : quarum si quas ego in narratione mea tetigi, necessitate adductus de eis sum locutus. (3) Obtinet autem, quod ad hasce bestias spectat, institutum huiusmodi. Constituti sunt, quibus earum alendarum, et quidem cujusque generis sigillatim, cura commissæ est, viri Ægyptii mulieresque ; que in munere patri filius succedit. (4) Præterea singuli oppidorum incolæ vota illis exsolvunt hæc, quæ deo ei fecerunt cui sacrata est bestia : scilicet liberorum suorum sive totum caput, sive dimidium, aut tertiam radunt partem ; deinde capillos in trutina argentum contra pendunt, et, quantum fuerit capillorum pondus, tantum argenti solvunt curatrici bestiarum : illaque, pro hoc, escam bestiis concisos pisces præbet ; (5) hoc enim eis alimenti genus adsignatum est. Si quis vero harum bestiarum quampiam occiderit, si sponte id fecerit, capite delictum luit ; sin invitus, multam pendit, quantam irrogaverint sacerdotes. Qui vero ibin aut accipitrem necavit, sive volens, sive invitus, cum mori necesse est.

LXVI. Quamvis autem multæ sint bestiæ quæ cum hominibus aluntur vitamque agunt, multo etiam plures forent, nisi felibus accideret hocce. Postquam pepererunt feminae, non amplius accedunt ad mares : at hi, coire cum illis concupiscentes, quum non possint, tali utuntur invento : rapiunt illarum fœtus, raptosque interficiunt ; nec tamen comedunt occisos. Tum illæ, fœtu privatae, et alium desiderantes, sic demum iterum ad mares accedunt : est enim amans proles bestia. (2) Quodsi vero incidit incendium, divinitus quasi furore quodam corripuntur felles. Nam Ægyptii quidem, per intervalla dispositi, custodiam felium agunt, incendium interim nihil curantes ; at feles, aut sese insinuant per hominum intervalla, aut superne transilientes, in ignem insiliunt : (3) quod uli fit, ingens luctus capit Ægyptios. Quodsi ultro in domo quadam moritur felis, omnes ædium illarum incolæ supercilia sola radunt ; apud quos vero canis mortuus fuerit, hi totum radunt corpus et caput.

LXVII. Abducuntur autem mortuæ feles in sacra sepulcra, quæ in Bubasti sunt oppido, ubi conditæ sepeliuntur, Canes autem mortuos in suo quisque oppido sacris in conditoriis sepeliunt : (2) et similiter, atque canes, sepeliuntur ichneumones. Mures autem araneos et accipitres in Butæ oppidum deducunt : ibes vero, *Mercurio sacræ*, Hermopolin. (3) Ursos autem, raros illos quidem in Ægypto, et lq-

κους οὐ πολλῶν τέφρ' ἔοντας ἀλωπέκων μέζοντας αὐτοῦ
θάπτουσι τῇ ἂν εὐρεθῶσι κείμενοι.

LXVIII. Τῶν δὲ κροκοδείλων ἡ φύσις ἐστὶ τοιήδε.

Τοὺς χειμεριωτάτους μῆνας τέσσαρας ἐσθίει οὐδὲν, ἔδν
δὲ τετράπουν χερσαῖον καὶ λιμναῖον ἐστί· τίκτει μὲν
γὰρ ὡς ἐν γῇ καὶ ἐκλέπει, καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρης
διατρίβει ἐν τῷ ξηρῷ, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ πο-
ταμῷ· θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίας
καὶ τῆς δρόσου. (2) Πάντων δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν θνη-
10 τῶν τοῦτο ἐξ ἐλαχίστου μέγιστον γίνεται· τὰ μὲν γὰρ
ὡς ἀχνην οὐ πολλῶν μέζονα τίκτει, καὶ δ' νεοσσὸς κατὰ
λόγον τοῦ ὡοῦ γίνεται, αὐξανόμενος δὲ γίνεται καὶ ἐς
ἐπτακαίδεκα πῆχας, καὶ μέζων ἔτι. (3) Ἐχει δὲ ὀφθαλ-
μοὺς μὲν ὕδρ' ὁδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιδόντας
15 κατὰ λόγον τοῦ σώματος. Ἰλῶσσαν δὲ μοῦνον θηρίων
οὐκ ἔφυσε. Οὐδὲ τὴν κάτω κινεῖ γνάθον, ἀλλὰ καὶ
τοῦτο μοῦνον θηρίων τὴν ἄνω γνάθον προσάγει τῇ κάτω.
(4) Ἐχει δὲ καὶ ὄνυχας καρτεροὺς καὶ δέρμα λεπιδωτὸν
ἄρρηκτον ἐπὶ τοῦ σώματος. Τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ
20 αἰθρίᾳ δὺνδερκέστατον. Ἄτε δὲ ὧν ἐν ὕδατι δίσαιταν
ποιούμενον, τὸ στόμα ἐνδοθεν φορέει πᾶν μεστὸν βδέλ-
λέων. (5) Τὰ μὲν δὲ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρία φεύγει
μιν, ὃ δὲ τροχίλος εἰρηναῖόν οἱ ἐστὶ ἄτε ὠφελευμένῳ
πρὸς αὐτοῦ· ἐπεὶ γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος
25 ὁ κροκόδειλος καὶ ἔπειτεν γάνη (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπί-
παν ποιεῖν πρὸς τὸν ζέφυρον), ἐνθαῦτα ὁ τροχίλος
ἐσδύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ καταπίνει τὰς βδέλλας· ὃ δὲ
ὠφελευόμενος ἡδεται καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τροχίλον.

LXIX. Τοῖσι μὲν δὲ τῶν Αἰγυπτίων ἱεροὶ εἰσι οἱ
30 κροκόδειλοι, τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἄτε πολεμίους περιέπου-
σι. Οἱ δὲ περὶ τε Θήβας καὶ τὴν Μοίριος λίμνην οἰ-
κόντες καὶ κάρτα ἡγέεται αὐτοὺς εἶναι ἱερούς. (2) Ἐκ
πάντων δὲ ἓνα ἑκάτεροι τρέφουσι κροκόδειλον, δεδιδα-
γμένον εἶναι χειροήθεα, ἀρτήματα τε λίθινα χυτὰ καὶ
35 χρύσεια ἐς τὰ ὦτα ἐνθέντες καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς προ-
σθίους πόδας, καὶ σιτία ἀποτακτὰ διδόντες καὶ ἱρήϊα,
καὶ περιέποντες ὡς κάλλιστα ζῶντας· ἀποθανόντας δὲ
τάριχεύοντες θάπτουσι ἐν ἱρήσι θήκησι. (3) Οἱ δὲ περὶ
Ἐλεφαντίνην πόλιν οἰκόντες καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ
40 ἡγεύμενοι ἱερούς εἶναι. Καλεῦνται δὲ οὐ κροκόδειλοι,
ἀλλὰ χάμψαι· κροκοδείλους δὲ Ἴωνες ὠνόμασαν, εἰκά-
ζοντες αὐτῶν τὰ εἶδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοις
κροκοδείλοισι τοῖσι ἐν τῇσι αἵμασι τῇσι.

LXX. Ἄγραι δὲ σφρων πολλὰ κατεστέασιν καὶ παν-
45 τοῖαι· ἡ δ' ὧν ἔμοιγε δοκεῖ ἀξιοτάτη ἀπηγήσιος εἶναι,
ταύτην γράφω. Ἐπεὶ γὰρ νῶτον ὕδρ' ἀλεάσῃ περὶ ἄγκι-
στρον, μετρίει ἐς μέσον τὸν ποταμὸν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ
χείλεος τοῦ ποταμοῦ ἔχων δελφακα ζῶν, ταύτην τύ-
πτει. (2) Ἐπακούσας δὲ τῆς φωνῆς ὁ κροκόδειλος ἔεται
50 κατὰ τὴν φωνήν, ἐντυχὼν δὲ τῷ νώτῳ καταπίνει· οἱ δὲ
ἐλκουσι. Ἐπεὶ γὰρ δὲ ἐξελευσθῇ ἐς γῆν, πρῶτον ἀπάν-
των ὁ θηρευτῆς πηλῶ κατ' ὧν ἔπλασε αὐτοῦ τοὺς
ὀφθαλμούς. Τοῦτο δὲ ποιήσας κάρτα εὐπετέως τὰ
λοιπὰ χειροῦται, μὴ ποιήσας δὲ τοῦτο, σὺν πόνῳ.

pos, qui vulpibus haud multo sunt majores, ibi sepeliunt,
ubi mortui reperiuntur.

LXVIII. Crocodilorum autem haec natura est. Per quat-
tuor menses maxime hibernos nullum cibum capiunt. Qua-
drupes est, terram pariter et aquam habitans : ova enim
parit excluditque in terra, et majorem dici partem in sicco
versatur, noctem vero totam in fluvio agit : est enim aqua
tum magis calida quam aer et ros. (2) Omnium vero,
quae novimus, animalium hoc ex minimo fit maximum.
Nam ova parit haud multo majora anserinis, et exclusus
factus pro ovi portione est : at, ubi incrementum cepit,
pervenit ad septemdecim cubitorum longitudinem, et ultra.
(3) Habet autem oculos porci, dentes vero magnos et exser-
tos, pro ratione magnitudinis corporis. Linguam natura
non habet, unum ex omnibus animantibus : neque infe-
riorem movet, maxillam, sed ex omnibus item animan-
tibus unum est quod superiorem maxillam admovent
inferiori. (4) Habet autem ungues robustos, et cutem
squamatam, quae in tergo perrumpi non potest. In aqua
quidem caecus est, in aere vero perspicacissimus. Quum
igitur in aqua degat, os intus oppletum habet hirudinibus.
(5) Jam aliae quidem aves et bestiae illum fugiunt : cum
trochilo autem pacem colit, quippe qui utilem ei operam
praestat : nam postquam ex aqua in terram exiit crocodi-
lus, ibique ore liante recubat (quod facere ille plerumque
contra zephyrum consuevit), tum trochilus in os ejus sese
insinuans, hirudines devorat ; atque ille hac opera sibi prae-
stita gaudens, neutiquam laedit trochilum.

LXIX. Sunt autem crocodili aliis Aegyptiis sacri ; aliis non
item, sed hi illos ut hostes persequuntur. Qui circa Thebas
et Moeridis lacum habitant, hi vel maxime sacros illos du-
cunt : (2) et horum utriusque unum crocodilum eximium
alunt, manu tractari edoctum ; cujus auribus inanes ex-
fusus lapidibus et auro inserunt, et anteriores pedes ornant
armillis ; demensoque cibo, quum farinaceo, tum ex victi-
mis, eundem pascunt, curantes ut quam lautissime vivat ;
denique mortuum condiunt, et sacro in sepulcro sepeliunt.
(3) Qui vero circa Elephantinen habitant, hi non modo non
sacros habent crocodilos, sed et carne eorum vescuntur.
Vocantur autem ab Aegyptiis, non crocodili, sed *champsae*.
Crocodilos enim Iones illos nominarunt, formam illorum
conferentes cum crocodilis (*id est lacertis*) qui apud illos in
maceriis versantur.

LXX. Venatio crocodilorum multis atque variis modis
instituitur : quorum ego illum, qui maxime mihi memoratu
dignus videtur, exponam. Suis tergus, pro esca hamo
insertum, in medium flumen demittit venator : ipse in ripa
fluminis vivum habet porcellum, quem ferit. (2) Crocodi-
lus, audita voce, ad ejus sonum adcurrit ; in tergus vero
suis incidens, illud deglutit ; deinde eum in terram attra-
hiunt. Postquam in terram extractus est, primum omnium
oculos ejus luto obliniit venator : eo facto, facile admodum
reliqua administrat ; si facere non potuit, difficulter.

LXXI. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ ποτάμιοι νομῶι μὲν τῷ Πα-
 πρημίτῃ ἱροὶ εἰσι, τοῖσι δὲ ἄλλοισι Αἰγυπτίοισι οὐκ
 ἱροί. Φύσιν δὲ παρέχονται ἰδέης τοιήνδε· τετράπουν
 ἐστὶ, διχηλὸν, ὅπλα βόος, σιμὸν, λοφιὴν ἔχον ἵππου,
 χαυλιόδοντας φαῖνον, οὐρὴν ἵππου καὶ φωνήν, μέγαθος
 ὅσον τε βοῦς ὁ μέγιστος· τὸ δέρμα δ' αὐτοῦ οὕτω δὴ τι
 παχύ ἐστι ὥστε αὐτοῦ γενομένου ζυστὰ ποιέεσθαι ἀκόντια
 ἐξ αὐτοῦ.

LXXII. Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ ποταμῷ,
 τὰς ἱρὰς ἡγάται εἶναι. Νομίζουσι δὲ καὶ τῶν ἰχθύων
 τὸν καλούμενον λεπιδωτὸν ἱρὸν εἶναι καὶ τὴν ἐγγέλυν·
 ἱρούς δὲ τούτους τοῦ Νείλου φασὶ εἶναι, καὶ τῶν ὀρνί-
 θων τοὺς χηναλώπεκας.

LXXIII. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ οὐνόμα
 φοῖνιξ. Ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον εἰ μὴ ὅσον γραφῇ·
 καὶ γὰρ δὴ καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, δι' ἐτέων, ὥς
 Ἡλιοπολιῇται λέγουσι, πεντακοσίων· φοιτᾷν δὲ τότε
 φασὶ ἐπεὰν οἱ ἀποθάνῃ ὁ πατήρ. (2) Ἔστι δὲ, εἰ τῇ
 γραφῇ παρόμοιος, τοσόσδε καὶ τοιόσδε· τὰ μὲν αὐτοῦ
 χρυσόκομα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ ἐρυθρά· ἐς τὰ μάλιστα
 αἰετῶι περιήγησιν ὁμοιότατος καὶ τὸ μέγαθος. (3) Τοῦ-
 τον δὲ λέγουσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ
 λέγοντες, ἐξ Ἀραβίης ὁρμεώμενον ἐς τὸ ἱρὸν τοῦ Ἡλίου
 κομίζειν τὸν πατέρα ἐν σμύρνῃ ἐμπλάσσοντα, καὶ θά-
 πτειν ἐν τοῦ Ἡλίου τῷ ἱρῷ. (4) Κομίζειν δὲ οὕτω·
 πρῶτον τῆς σμύρνης ὥν πλάσσειν ὅσον τε δυνατός ἐστι
 φέρειν, μετὰ δὲ πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα, ἐπεὰν δὲ
 ἀποπειρηθῇ, οὕτω δὴ κοιλήναντα τὸ ὥν τὸν πατέρα
 ἐς αὐτὸ ἐντιθέναι, σμύρνῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο
 κατ' ὅτι τοῦ ὥου ἐγκοιλήνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα, ἐγ-
 κεμένου δὲ τοῦ πατρὸς γίνεσθαι τὴν αὐτὴν βάρος, ἐμπλά-
 σσαντα δὲ κομίζειν μιν ἐπ' Αἰγύπτου ἐς τοῦ Ἡλίου
 τὸ ἱρὸν. Ταῦτα μὲν τοῦτον τὸν ὄρνιν λέγουσι ποιέειν.

LXXIV. Εἰσὶ δὲ περὶ Θηβας ἱροὶ ὄφεις, ἀνθρώπων
 οὐδαμῶς δηλήμονες, οἱ μεγάλῃ ἐξόντες σμικροὶ δύο κέρα
 φορέουσι πεφυκότα ἐξ ἄκρης τῆς κεφαλῆς, τοὺς ἀποθα-
 νόντας θάπτουσι ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Διὸς· τούτου γὰρ σφεας
 τοῦ θεοῦ φασὶ εἶναι ἱρούς.

LXXV. Ἔστι δὲ χῶρος τῆς Ἀραβίης κατὰ Βουτοῦν
 πόλιν μάλιστα καὶ κείμενος, καὶ ἐς τοῦτο τὸ χωρίον ἡλ-
 θον πυθανόμενος περὶ τῶν πτερωτῶν ὀφίων. Ἀπικό-
 μενος δὲ εἶδον ὅστέα ὀφίων καὶ ἀκάνθας πλήθει μὲν
 ἀδύνατα ἀπηγήσασθαι, σωροὶ δὲ ἔσαν ἀκανθέων καὶ
 μεγάλοι καὶ ὑποδεέστεροι καὶ ἐλάσσονες ἔτι τούτων,
 πολλοὶ δὲ ἔσαν οὗτοι. (2) Ἔστι δὲ ὁ χῶρος οὗτος, ἐν
 τῷ αἰ ἀκανθαὶ κατακεχύαται, τοιόσδε τις, ἐσβολὴ ἐξ
 οὐρέων στενῶν ἐς πεδίον μέγα· τὸ δὲ πεδίον τοῦτο συν-
 ἄπτει τῷ Αἰγυπτίῳ πεδίῳ. Λόγος δὲ ἐστὶ ἅμα τῷ
 ἔαρι πτερωτοῦς ὄφιν ἐκ τῆς Ἀραβίης πέτεσθαι ἐπ' Αἰ-
 γύπτου, τὰς δ' ἱεῖς τὰς ὀρνίθας ἀπαντῶσας ἐς τὴν ἐσβο-
 λὴν ταύτης τῆς χώρας οὐ παριέναι τοὺς ὄφιν, ἀλλὰ κα-
 τακτείνειν. (3) Καὶ τὴν ἱεὶν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον τετι-
 μῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μεγάλως πρὸς Αἰγυπτίων.

LXXI. Hippopotami in Papremite praefectura sacri ha-
 bentur; reliquis vero Aegyptiis non sunt sacri. Horum
 natura atque species talis est: quadrupes animal, bisul-
 cum, ungulis bovinis, simo naso, juba equina, dentibus
 prominentibus in conspicuo, cauda et voce equina; magni-
 tudine maximi tauri; corio eum in modum crasso, ut ex
 arefacto conficiantur hastae.

LXXII. Gignuntur in fluvio etiam lutrae, quas sacras du-
 cunt Aegyptii. Ex piscium autem genere sacrum reputant
 esse eum qui vocatur lepidotus (*quasi squamatum dicas*),
 et anguillam: quos pisces Nilo sacros esse aiunt; itemque
 ex avium genere vulpanser.

LXXIII. Est autem etiam alia avis sacra, cui nomen
 phoenix: quem ego quidem non vidi, nisi pictum; perraro
 quippe Aegyptum visitat, nonnisi ex quingentorum, ut He-
 liopolitae aiunt, annorum intervallo: advenire autem dicunt
 tunc, quum pater ejus obiit. (2) Est autem, si modo
 pictura recte ejus formam refert, tantus atque talis: pen-
 narum color, aliarum aureus, aliarum ruber; caeterum tota
 avis, habitu et magnitudine, aquilae maxime simillima. (3)
 Phoeniceum hunc aiunt, mihi quidem parum credibilia nar-
 rantes, haecce machinari: ex Arabia proficiscentem, in
 Solis templum portare patrem suum, myrrha circumli-
 tum, et in templo Solis sepelire. (4) Portare autem eum
 hoc modo: primum myrrham in ovi formam fingere tanti
 ponderis, quantum ferre ipse possit; dein ferendo illud
 experiri; factoque experimento, excavare ovum, et patrem
 intus ponere, et qua parte ovi excavati patrem inseruerit,
 eam alia myrrha oblinere: ita pondus impositi patris idem
 esse atque fuerat ovi pondus: hoc denique modo circumli-
 tum patrem gestare eum in Solis templum. Haec facere avem
 illam narrant.

LXXIV. Sunt autem circa Thebas sacri serpentes, nihil
 hominibus noxii, laud sane magni, duobus cornibus in-
 structi e summo capite enatis. Hos, postquam mortui sunt,
 in Jovis templo sepeliunt: huic enim deo sacros esse eos
 dicunt.

LXXV. Est vero in Arabia locus, ex adverso oppidi Buto
 maxime situs; quem locum ipse adii, quum audirem quae
 de serpentibus volucris narrantur. Eo ut perveni, vidi
 ossa et spinas serpentum, ineffabili multitudine: erant
 enim spinarum acervi, majores alii, alii minores, atque
 rursus minores, ingenti numero. (2) Est autem locus, ubi
 effusae hae spinae jacent, hujusmodi: ex angustis montibus
 introitus est in magnam planitiem; ea planities contigua
 est planitiei Aegypti. Narrant igitur, incunte vere ex Arabia
 Aegyptum versus advolare volucres serpentes; ibes autem
 aves, occurrentes illis in faucibus hujus regionis, aditu
 prohibere serpentes, illosque necare. (3) Et hoc quia fa-
 cere solita sit, magno in honore ab Aegyptiis haberi ibin,

δμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα τιμᾶν τὰς ὀρνίθους ταύτας.

LXXVI. Εἶδος δὲ τῆς μὲν ἰβίδος τόδε· μέλαινα δεινῶς πᾶσα, σκέλεα δὲ φορέει γεράνου, πρόσωπον δὲ ἐς τὰ μάλιστα ἐπίγρυπον, μέγαθος ὅσον κρέξ. (2) Τῶν μὲν δὴ μελαινέων τῶν μαχομένων πρὸς τοὺς ὄφεις ἥδ' ἰδέη, τῶν δ' ἐν ποσὶ μάλλον εἰλευμένων τοῖσι ἀνθρώποισι (διξαὶ γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἰβίδες) ψιλὴ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν δειρὴν πᾶσαν, λευκὴ πτεροῖσι πλὴν κεφαλῆς καὶ τοῦ αὐχένος καὶ ἄκρων τῶν πτερύγων καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου (ταῦτα δὲ τὰ εἶπα πάντα μέλαινά ἐστι δεινῶς), σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον ἐμφερῆς τῇ ἐτέρῃ. (3) Τοῦ δὲ ὄφιος ἡ μορφή οἷα περ τῶν ὕδρων. Πτίλα δὲ οὐ πτερωτὰ φορέει, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερίδος πτεροῖσι μάλιστα καὶ ἐμπερέστατα. Τοσαῦτα μὲν θηρίων περὶ ἰβίδων εἰρήσθω.

LXXVII. Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίων οἱ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην Αἴγυπτον οἰκεῖουσιν, μνήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκέοντες μάλιστα λογιώτατοί εἰσι μακρῶν τῶν ἐγὼ ἐς διάπειραν ἀπικόμην. (2) Τρόπων δὲ ζῴης τοῖσδε διαχρέονται. Συρματίζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μηνὸς ἐκάστου, ἐμέτοισι θηρώμενοι τὴν ὑγίειαν καὶ κλύσμασι, νομίζοντες ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νοῦσους τοῖσι ἀνθρώποισι γίνεσθαι. (3) Εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύπτιοι μετὰ Λίβυας ὑγιεινέστατοι πάντων ἀνθρώπων, τῶν ὥρέων ἐμοὶ δοκέειν εἵνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσι αἱ ὄραι· ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσι ἀνθρώποισι αἱ νοῦσοι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων πάντων καὶ δὴ καὶ τῶν ὥρέων μάλιστα. (4) Ἄρτοφαγέουσι δὲ ἐκ τῶν ὀλυρέων ποιεῦντες ἄρτους, τοὺς ἐκεῖνοι κυλλήστις οὐνομάζουσι. Οἶνω δ' ἐκ κριθῶν πεποιημένῳ διαχρέονται· οὐ γὰρ σφί εἰσι ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι. Ἰχθύων δὲ τοὺς μὲν πρὸς ἥλιον αὐτὴν ναντες ὁμοῦς σιτέονται, τοὺς δ' ἐξ ἄλλης τεταριχευμένους. (5) Ὀρνίθων δὲ τοὺς τε ὀρτυγας καὶ τὰς νήσσας καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνίθων ὡμὰ σιτέονται προταριχεύσαντες· τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἢ ὀρνίθων ἢ ἰχθύων ἐστὶ σφί ἐχόμενα, χωρὶς ἢ ὁκόσοι σφί ἱροὶ ἀποδεδέχεται, τοὺς λοιποὺς ὅπου καὶ ἐφθούς σιτέονται.

LXXVIII. Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτῶν, ἐπεὶ ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν σορῷ ξύλινον πεποιημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ, μέγαθος ὅσον τε πάντῃ πηχυαῖον ἢ δίπηχυν, δεικνὺς δὲ ἐκάστῳ τῶν συμποτέων λέγει « ἐς τοῦτον ὁρέων πῖνέ τε καὶ τέρπευ· ἔσσαι γὰρ ἀποθανὼν τοιοῦτος. » Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμπόσια ποιέουσι.

LXXIX. Πατρίοις δὲ χρεώμενοι νόμοις ἄλλον οὐδένα ἐπικτέονται· τοῖσι ἄλλα τε ἐπάξιά ἐστι νόμιμα καὶ δὴ καὶ αἴσμα ἐν ἐστὶ, Λίνος, ὅσπερ ἐν τε Φοινίκῃ αἰοιδιμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ καὶ ἄλλῃ, κατὰ μέντοι ἔθνεα οὐνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ ὡτὸς εἶναι τὸν οἱ Ἕλληνας Λίνον οὐνομάζοντες αἰδοῦσι, ὥστε πολλὰ μὲν

aiunt Arabes; et profitentur etiam Aegyptii, ea causa se hasce aves in honore habere.

LXXVI. Species autem ibidis talis est: colore admodum nigro avis est per totum corpus, pedibus gruis, rostro quam maxime adunco, magnitudine quanta crex. (2) Nigrarum scilicet, quæ cum serpentibus pugnant, hæc species est: sed, quæ ante pedes hominum magis versantur (duo enim sunt ibium genera), hæc capite et gula tota glabræ sunt; pennæ quidem corporis albæ, sed caput et cervix et extremæ alæ extremaque cauda, omnia hæc, quæ dixi, nigra admodum: crura et rostrum simile alteri generi. (3) Porro serpentum illorum forma similis est hydrorum: alas autem habent non pennatas, sed vespertilionis alis admodum similes. Et hæc quidem hactenus de sacris bestiis dicta sunt.

LXXVII. Ad Aegyptios ipsos quod attinet, hi qui eam Aegypti partem incolunt, quæ seminari solet, omnium hominum maxime memoriæ rerum gestarum dant operam; suntque longe omnium, cum quibus aliquam notitiam contraxerim, eruditissimi. (2) Vitæ autem ratione utuntur tali. Singulis mensibus per tres continuos dies purgant corpus, vomitibus et clysteribus sanitatem sectantes, rati a cibis, quos sumunt homines, oriri morborum omne genus. (3) Sunt enim cæteroquin Aegyptii, post Libyas, præ cæteris omnibus populis robustissima valetudine, ob cæli puto temperiem, tempestatemque nullis mutationibus obnoxiam. Ex mutationibus enim, quum aliarum rerum, tum præsertim ex tempestatum vicissitudinibus, maxime oriuntur morbi hominibus. (4) Vescuntur autem panibus ex zea coctis, quos *cyllestes* nominant. Vino vulgo utuntur ex hordeo confecto, quum vites non ferat regio. Pisces alios comedunt crudos, ad solem siccatos; alios sale conditos. (5) Ex avibus coturnices et anates et minores aviculas crudas edunt, sale quidem ante conditas; reliqua autem apud ipsos vel avium genera vel piscium, exceptis his quæ sacra habentur, ea partim assata comedunt, partim elixa.

LXXVIII. In conviviis opulentiorum, postquam cœnare desierunt, circumfert aliquis in loculo mortui hominis simulacrum ex ligno factum, pictura et opere maxime ad naturam expressum, longitudine cubitali omnino, aut duorum cubitorum. Hoc simulacrum ostendens ille unicuique convivarum, ait: « In hunc intuens bibe et delectare; post mortem enim talis eris. » Hoc in conviviis faciunt.

LXXIX. Patriis institutis ita sunt dediti, ut alienum nullum adsciscant. Habent autem quum alia instituta memorabilia, tum est apud illos in usu cantilena quædam, Linus, qui et in Phœnice et in Cypro cantatur et alibi; pro diversis autem populis nomen habet diversum, congruit vero atque adeo idem est quem Græci cantant, Linum πο-

καὶ ἄλλα ἀποθωμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ἐόντων, ἐν δὲ δὴ καὶ τὸν Λινὸν ὁκόθεν ἔλαβον. Φαίνονται δὲ αἰεὶ κοτε τοῦτον αἰδόντες. (2) Ἔστι δὲ Αἴγυπτιστὶ δὲ Λίνος καλεῖσθαι Μανέρως. Ἐφασαν δὲ μιν Αἰγύπτιοι τοῦ πρώτου βασιλεύσαντος Αἰγύπτου παῖδα μωνογενέα γενέσθαι, ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄνωρον θρήνοισι ὑπ' Αἰγυπτίων τιμηθῆναι, καὶ αἰοδῆν τε ταύτην πρῶτην καὶ μούνην σφίσι γενέσθαι.

LXXX. Συμφέρονται δὲ καὶ τότε ἄλλο Αἰγύπτιοι Ἕλλήνων μούνοισι Λακεδαιμονίοισι· οἱ νεώτεροι αὐτῶν τοῖσι πρεσβυτέροισι συντυγχάνοντες εἰχουσι τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκτρέπονται καὶ ἐπιούσι ἐξ ἔδρης ὑπανιστέαται. Τότε μέντοι ἄλλο Ἕλλήνων οὐδαμοῖσι συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ ποσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι ὁδοῖσι προσκυ-
15 νέουσι κατιέντες μέχρι τοῦ γούνατος τὴν χεῖρα.

LXXXI. Ἐνδεδύκασιν δὲ κιθῶνας λινέους περὶ τὰ σκέ-
λεα θυσανωτοὺς, τοὺς καλεῖσθαι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις δὲ εἰρίνεα εἴματα λευκὰ ἐπαναβληθὼν φορέουσι. Οὐ μέντοι ἐς γε τὰ ἱρὰ ἐσφέρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκατα-
20 θάπτεται σφι· οὐ γὰρ ὄσιον. (2) Ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρφικοῖσι καλευμένοις καὶ Βακχικοῖσι, ἐοῦσι δὲ Αἰγυπτίοισι καὶ Πυθαγορείοισι· οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὀργίων μετέχοντα ὄσιόν ἐστι ἐν εἰρινέοισι εἴμασι θαφθῆναι. Ἔστι δὲ περὶ αὐτῶν ἱρὸς λόγος λεγόμενος.

LXXXII. Καὶ τότε ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστὶ ἐξευρη-
μένα, μείς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη θεῶν ὅτε ἐστὶ, καὶ τῇ
ἐκάστῃ ἡμέρῃ γενόμενος ὅτέοισι ἐγκυρήσει καὶ ὅπως
τελευτήσει καὶ ὁκοῖός τις ἔσται. Καὶ τούτοις τῶν Ἕλ-
λήνων οἱ ἐν ποιήσῃ γενόμενοι ἐχρήσαντο. (2) Τέρατά
30 τε πλέω σφι ἀνέυρηται ἢ τοῖσι ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώ-
ποις· γενομένου γὰρ τέρατος φυλάσσουσι γραφόμενοι
τῷποδαῖνον, καὶ ἦν κοτε ὕστερον παραπλήσιον τούτῳ
γένηται, κατὰ τῷτο νομίζουσι ἀποβήσεσθαι.

LXXXIII. Μαντική δὲ αὐτοῖσι ὅδε διακέεται. Ἀν-
35 θρώπων μὲν οὐδενὶ προσκέεται ἡ τέχνη, τῶν δὲ θεῶν
μετεξετέροισι· καὶ γὰρ Ἡρακλέος μαντήϊον αὐτόθι ἐστὶ
καὶ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀθηναίης καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Ἀρεος
καὶ Διὸς, καὶ τό γε μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων
τῶν μαντηῶν, Λητοῦς ἐν Βουτοῖ πόλει ἐστὶ. Οὐ μέντοι
40 αἶ γε μαντήϊα σφι κατὰ τῷτο ἐστᾶσι, ἀλλὰ διάφοροι
εἰσι.

LXXXIV. Ἡ δὲ ἱητρικὴ κατὰ τάδε σφι δέδασται·
μιῆς νόσου ἕκαστος ἱητρός ἐστι καὶ οὐ πλεόνων. Πάντα
δ' ἱητρῶν ἐστὶ πλέα· οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν ἱητροὶ κα-
45 τεστέασι, οἱ δὲ κεφαλῆς, οἱ δὲ ὀδόντων, οἱ δὲ τῶν κατὰ
νηδὺν, οἱ δὲ τῶν ἀφανέων νόσων.

LXXXV. Θρήνοι δὲ καὶ ταφαὶ σφειν εἰσὶ αἰδε.
Τοῖσι ἂν ἀπογένηται ἐκ τῶν οἰκίων ἀνθρώπος τοῦ τίς καὶ
λόγος ἦ, τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίων τούτων
60 κατ' ὧν ἐπλάσατο τὴν κεφαλὴν πηλῷ ἢ καὶ τῷ πρῶτον
πον, κάπτειεν ἐν τοῖσι οἰκίοισι λιποῦσαι τὸν νεκρὸν αὐ-
ταὶ ἀνὰ τὴν πόλιν στρωφόμεναι τύπτονται ἐπὶ τοῖς τοίχοις
καὶ φαίνουσαι τοὺς μαζοὺς, σὺν δὲ σφι αἱ προσήκουσαι
πᾶσαι· ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεσφόμενοι

minantes. Quare, ut multa alia eorum quæ in Ægypto sunt, sic et hoc mirabar, Linum unde acceperint satis vero compertum est, ab antiquissimis temporibus hunc ab illis cani solitum. (2) Nominatur autem Linus Ægyptiorum lingua Maneros. Dicunt vero Ægyptii, fuisse illum primi regis, qui in Ægypto regnarit, filium unicum : hunc, ante pubertatem mortuum, lamentis his prosequi Ægyptios : et esse hanc apud se primam et unicam cantilenam.

LXXX. Etiam alterum hoc commune habent Ægyptii cum solis quidem Græcorum Lacedæmonii : juniores apud illos ubi obviam veniunt senioribus, cedunt his via, ac deflectunt ; et advenientibus e sedili adsurgunt. Sed est aliud apud eos quod a Græcorum omnium moribus abhorret : in via publica, loco salutationis, adorant alter alterum, manum usque ad genua demittentes.

LXXXI. Vestes induuntur lineas, circa crura sinbriatas, quas *calasires* vocant : super his candida gestant amacula lanca superinjecta. Nec vero templa ingrediuntur cum laneis amiculis, nec his induti sepeliuntur : nefas est enim. (2) Qui mos congruit cum Orphicis quæ vocantur et Bacchicis institutis, quæ sunt eadem Ægyptiaca et Pythagorica. Nam, qui horum sacrorum est particeps, eum nefas est in laneis vestimentis sepeliri : cujus rei sacra quædam redditur ratio.

LXXXII. Sunt porro alia ab Ægyptiis inventa, hæcce : mensium et dierum unusquisque cuiam ex diis sit consecratus ; et, quo quisque die natus est, quænam sint hujus hominis fata futura, quo mortis genere periturus, quodnam ejus futurum sit ingenium et natura : quibus rebus etiam Græcorum nonnulli, qui poesin tractarunt, usi sunt. (2) Prodigia etiam plura ab his inventa sunt, quam ab aliis omnibus hominibus. Incidente enim prodigio, observant scriptoque consignant ea quæ deinde eveniunt : et, si quando postea aliud simile huic incidit, similia existimant evenitura.

LXXXIII. Quod ad divinationem spectat, ejus apud illos hæc ratio est. Hominum nulli ars divinandi inesse putatur, sed deorum quibusdam. Nam et Herculis in Ægypto oraculum est, et Apollinis, et Minervæ, et Dianæ, et Martis, et Jovis ; denique id, quod maxime omnium in honore habent, Latonæ oraculum in Buto oppido. Modus vero quem eduntur oracula, non idem illis constitutus ubique est, sed diversus.

LXXXIV. Ars medica apud eos in hunc modum distributa est, ut singulorum morborum singuli sint medici, nec plura morborum genera unus idemque curret. Suntque apud illos medicorum plena omnia : nam alii oculorum sunt medici, capitis alii, alii dentium, alii alvi, alii occultorum morborum.

LXXXV. Lamenta et sepulturæ in hunc modum apud eos instituuntur. Quando ex domo quadam decessit homo, cuius aliqua ratio habetur, feminæ ex ea domo omnes luto oblinunt caput aut ipsam etiam faciem, ac dein, relicto domo, ipsæ per urbem discurrunt plangunt, succinctæ, mammāsque exserentes, et cum his propinquæ omnes.

καὶ οὗτοι. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω ἐς τὴν ταρίχευσιν κομίζουσι.

LXXXVI. Εἰσὶ δὲ οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κατέαται καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. Οὗτοι, ἐπεὶ σφι κομισθῇ νεκρὸς, δεικνῦσι τοῖσι κομίσασι παραδείγματα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα, καὶ τὴν μὲν σπουδαίεστάτην αὐτέων φασὶ εἶναι τοῦ οὐκ ὄσιον ποιεῦμαι τὸ οὐνομα ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι οὐνομάζειν· τὴν δὲ δευτέρην δεικνῦσι ὑποδεστέραν τε ταύτης καὶ εὐτελεστέραν, τὴν δὲ τρίτην εὐτελεστάτην· φράσαντες δὲ πυνθάνονται παρ' αὐτῶν κατ' ἥντινα βούλονται σφι σκευασθῆναι τὸν νεκρόν. (2) Οἱ μὲν δὲ ἐκποδὸν μισθῷ ὁμολογήσαντες ἀπαλλάσσονται, οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι ἐν οἰκήμασι ὧδε τὰ σπουδαίεστατα ταριχεύουσι. (3) Πρῶτα μὲν σχολῶν σιδήρῳ διὰ τῶν μυζιτῆρων ἐξάγουσι τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξάγοντες, τὰ δὲ ἐγγέοντες φάρμακα· μετὰ δὲ λίθῳ Αἰθιοπικῷ ὀξείᾳ παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπάρην ἐξ ὧν εἶλον τὴν κοιλίην πᾶσαν, ἐκκαθήραντες δὲ αὐτὴν καὶ διηθήσαντες οἶνῳ φοινικτῇ αὐτὴν διηθέουσι θυμῆμασι τετριμμένοι· ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκηράτου τετριμμένης καὶ κασίης καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων, πλὴν λιθανωτοῦ, πλήσαντες συρράπτουσι ὀπίσω. (4) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ταριχεύουσι λίτρῳ, κρύψαντες ἡμέρας ἑβδομήκοντα· πλεῦνας δὲ τούτων οὐκ ἔστι ταριχεύειν. Ἐπεὶ δὲ παρέλθωσι αἱ ἑβδομήκοντα, λούσαντες τὸν νεκρὸν κατελίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σινδόνης βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοι, ὑποχρίοντες τῷ κόμμῳ, τῷ δὲ ἀντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέονται Αἰγύπτιοι. (5) Ἐνθεῦτεν δὲ παραδεξάμενοί μιν οἱ προσήκοντες ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα, ποιησάμενοι δὲ ἐσεργνῶσι τὸν νεκρὸν, καὶ κατακληίσαντες οὕτω θησαυρίζουσι ἐν οἰκήματι θηκαίῳ, ἱστάντες ὀρθὸν πρὸς τοῖχον. Οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι νεκρούς.

LXXXVII. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ πολυτέλειαν φεύγοντας σκευάζουσι ὧδε. Ἐπεὶ τοὺς κλυστῆρας πλήσωνται τοῦ ἀπὸ κέδρου ἀλείφατος γινόμενου, ἐν ὧν ἐπλησαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε ἀναταμόντες αὐτὸν οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ τὴν ἑδρὴν ἐσηθήσαντες καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ὀπίσω ὁδοῦ ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας, τῇ δὲ τελευταίᾳ ἐξίεισι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην τὴν ἐσῆκαν πρότερον. (2) Ἡ δὲ ἔχει τοσαύτην δύναμιν ὥστε ἅμα ἐσωτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετηχότα ἐξάγει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατῆχει, καὶ δὲ λείπεται τοῦ νεκροῦ τὸ δέρμα μόνον καὶ τὰ ὀστέα. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν, οὐδὲν ἔτι πρηγματευθέντες.

LXXXVIII. Ἡ δὲ τρίτη ταρίχευσις ἐστὶ ἥδε, ἣ τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει· συρμαίῃ διηθήσαντες τὴν κοιλίην ταριχεύουσι τὰς ἑβδομήκοντα ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἀπ' ὧν ἔδωκαν ἀποφέρεσθαι.

LXXXIX. Τὰς δὲ γυναῖκας τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, ἐπεὶ τελευτήσωσι, οὐ παραυτίκα διδοῦσι ταριχεύειν,

ex parte viri plangunt, et ipsi succincti. Hæc postquam fecerunt, ita demum corpus ad condiendum efferunt.

LXXXVI. Sunt autem qui hoc ipso occupantur et artem hanc condiendi mortuos exercent. Hi, ubi illis adlatum est cadaver, ostendunt his qui illud adferunt exemplaria lignea cadaverum, pictura verum imitantia. Et præstantissimam quidem condiendi rationem dicunt ejus esse, cujus nomen in tali re effari nefas duco. Monstrant vero et exemplar alterius, quæ huic inferior est et minus pretiosa; denique tertiam, vilissimam. Quibus expositis, querunt ex illis, quonam genere parari velint cadaver. (2) Tum hi, postquam de mercede convenit, abeunt: et illi, suis in ædibus manentes, si præstantissima ratione condiendum cadaver fuerit, rem ita peragunt. (3) Primum incurvo ferro per nares extrahunt cerebrum; et partem quidem cerebri ita extrahunt, partim vero infusis medicamentis. Deinde acuto lapide Æthiopico circa ilia incidunt cadaver, et totam alvum exenterant, et purgatam eluunt vino palmeo, iterumque tritis aromatibus extergunt: tum trita purissima myrrha et casia aliisque odoribus, thure excepto, alvum complent, atque completam rursus consuunt. (4) His ita factis, nitro condiunt, conduntque cadaver per dies septuaginta; nec enim licet plures condiendo insumere. Elapsis septuaginta diebus, lavant cadaver, et totum corpus sectis ex sindone byssina fasciis involvunt, gummi illo subtilis, quo pro glutine maxime utuntur Ægyptii. (5) Inde ubi cadaver receperunt propinqui, capsam conficiendam curant hominis figura, cui includunt cadaver, atque inclusum reponunt in conditorio sepulcrali, rectum statuentes ad parietem. Hæc est ratio adparandi ea cadavera, quæ pretiosissime condita volunt.

LXXXVII. Qui vero mediam rationem cupiunt, nimium sumtum fugientes, eorum cadavera ita instruunt. Clysteribus adhibitis implent cadaveris ventrem oleo cedrino, non incidentes cadaver, nec alvum exenterantes, sed per anum ingerentes: tum cohibentes illud lavacrum ne eadem via retro exeat, nitro condiunt cadaver, per statutum dierum numerum. Horum dierum postremo cedriam, prius ingestam, e ventre emittunt: (2) cujus tanta vis est, ut secum et intestina et viscera prorsus commacerata educat: carnes autem consumit nitrum; atque ita reliquitur cadaveris cutis tantum et ossa. His ita peractis, reddunt cadaver propinquis, nihil amplius negotii suscipientes.

LXXXVIII. Tertia condiendi ratio hæc est, qua adparantur eorum cadavera, quibus tenuis admodum res familiaris est. Vulgari liquore purgatorio eluunt ventrem, tum per septuaginta dies nitro condiunt cadaver, atque ita dein propinquis reddunt auferendum.

LXXXIX. Uxores vero illustrium virorum, postquam decesserunt, non statim condiendas tradunt; nec si quæ for-

οὐδὲ ὄσαι ἂν ἔωσι εὐεϊδέες κάρτα καὶ λόγου πλεῦνος γυναῖκες· ἀλλ' ἐπεὶ τριταῖαι ἢ τεταρταῖαι γένωνται, οὕτω παραδιδούσι τοῖσι ταριχεύουσι. (2) Τοῦτο δὲ ποιέουσι οὕτω τοῦδε εἵνεκεν, ἵνα μή σφι οἱ ταριχευταὶ μίσγωνται τῇσι γυναιξί· λαμβθῆναι γάρ τινά φασι μισγόμενον νεκρῷ προσφάτω γυναικὸς, κατεῖται δὲ τὸν ὁμότεχνον.

XC. Ὅς δ' ἂν ἡ αὐτῶν Αἰγυπτίων ἢ ξείνων ὁμοίως ὑπὸ κροκοδείλου ἀρπαχθεὶς ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ φαίνεται τεθνεὺς, κατ' ἣν ἂν πόλιν ἐξενειχθῇ, τούτους πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν καὶ περιστείλαντας ὡς κάλλιστα θάψαι ἐν ἱρῇσι θήκησι. (2) οὐδὲ ψαῦσαι ἔξεστι αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα οὔτε τῶν προσγόντων οὔτε τῶν φίλων, ἀλλὰ μιν οἱ ἱεεὲς αὐτοὶ οἱ τοῦ Νείλου, ὅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χειραπτά-
ζοντες θάπτουσι.

XCI. Ἑλληνικοῖσι δὲ νομαίοισι φεύγουσι χρᾶσθαι, τὸ δὲ σύμπαν εἶπαι, μηδ' ἄλλων μηδαμὰ μηδαμῶν ἀνθρώπων νομαίοισι. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο φυλάσσουσι· ἐστὶ δὲ Χέμμισ πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ Θηβαϊκοῦ ἐγγὺς Νέης πόλιος· ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἐστὶ Περσεὺς τοῦ Δαναῆς ἱδὼν τετράγωνον, πέριξ δὲ αὐτοῦ φοίνικες πεφύκασιν. (2) Τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱεροῦ λίθινά ἐστι, κάρτα μεγάλα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο ἐστᾶσι λίθινοι μεγάλοι. Ἐν δὲ τῷ περιβεβλημένῳ τούτῳ νηὸς τε ἐνὶ καὶ ἀγαλμα ἐν αὐτῷ ἐνέστηκε τοῦ Περσεὺς. (3) Οὗτοι οἱ Χεμμῖται λέγουσι τὸν Περσεῖα πολλάκις μὲν ἀνὰ τὴν γῆν φαίνεσθαι σφι, πολλάκις δὲ ἔσω τοῦ ἱεροῦ, σανδαλίον τε αὐτοῦ πεφορημένον εὐρίσκεσθαι, ἐὼν τὸ μέγαθος δίπηχυ, τὸ ἐπεὶ φανῇ, εὐθενεῖν ἅπασαν Αἰγυπτον. (4) Ταῦτα μὲν λέγουσι, ποιέουσι δὲ τάδε Ἑλληνικὰ τῷ Περσεῖ· ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι διὰ πάσης ἀγωνίης ἔχοντα, παρέχοντες ἀεθλα κτήνεα καὶ χλαίνας καὶ δέρματα. (5) Εἰρομένου δὲ μευ ὅτι σφι μούνουσι ἔωθε ὁ Περσεὺς ἐπιφαίνεσθαι καὶ ὅτι κευωρίδαται Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων ἀγῶνα γυμνικὸν τιθέντες, ἔφασαν τὸν Περσεῖα ἐκ τῆς ἐωυτῶν πόλιος γεγονέναι· τὸν γὰρ Δανκὸν καὶ τὸν Λυγκέα ἐόντας Χεμμίτας ἐκπλῶσαι ἐς τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ δὲ τούτων γενεηλογέοντες κατέβαινον ἐς τὸν Περσεῖα. (6) Ἀπικόμενον δὲ αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον κατ' αἰτίην τὴν καὶ Ἑλληνες λέγουσι, οἰσόντα ἐκ Λιβύης τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν, ἔφασαν ἐλθεῖν καὶ παρὰ σφέας καὶ ἀναγνῶναι τοὺς συγγενέας πάντας· ἐκμεμαθηκότα δὲ μιν ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον τὸ τῆς Χέμμις οὐνομα, πεπυσμένον παρὰ τῆς μητρὸς ἀγῶνα δὲ οἱ γυμνικὸν αὐτοῦ κελεύσαντος ἐπιτελέειν.

XCII. Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατύπερθε τῶν ἐλέων οἰκέοντες Αἰγύπτιοι νομίζουσι· οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἔλεσι κατοικημένοι τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοισι χρέονται τοῖσι καὶ οἱ ἄλλοι Αἰγύπτιοι, καὶ τᾶλλα καὶ γυναικὶ μιῇ ἑκάστος αὐτῶν συνοικεῖ κατὰ περ Ἑλληνες. (2) Ἀτὰρ πρὸς εὐτέλειαν τῶν σιτίων τάδε σφι ἄλλα ἐξεύρηται. Ἐπεὶ πλῆρης γένεται ὁ ποταμὸς καὶ τὰ πεδία πελαγίσῃ, φύεται ἐν τῷ ὕδατι κρίνεα πολλὰ, τὰ Αἰγύπτιοι κλεῦσι λωτόν. (3) Ταῦτ' ἐπεὶ δρέψουσι, αὐαίνουσι

mosæ admodum et in aestimatione fuerunt : sed post tres demum aut quattuor dies unctoribus hæc traduntur. (2) Id faciunt ea caussa, ne cum his mulieribus coeant unctores. Deprehensum enim esse aiunt eorum aliquem cum cadavere recens defunctæ mulieris coeuntem, delatumque esse ab artificii socio.

XC. Quodsi quis vero reperitur, sive Ægyptius, sive perinde peregrinus homo, qui a crocodilo raptus, aut ab ipso flumine haustus perit ; apud quodcumque oppidum cadaver ejus in terram fuerit ejectum, ejus oppidi incolæ necessario tenentur condiendum illud curare, et quam maximo honore adfectum in sacris conditoriis sepelire : (2) neque alii cuiquam, nec cognato, nec amico, licitum est tangere tale cadaver ; sed soli sacerdotes Nili, tamquam aliquid amplius quam hominis cadaver, tractant illud atque sepeliunt.

XCI. Græcorum institutis recusant uti, et, verbo ut dicam, populorum quorumcumque. Et hoc quidem reliqui Ægyptii ita observant. Est autem Chemmis, oppidum magnum Thebaidis præfecturæ, prope Neapolin ; in quo templum inest Persei, Danaë filii, quadratum, palmeto circumdatum : (2) propylæa templi lapidea, ingentia admodum ; super quibus duæ collocatæ sunt statuæ lapideæ ingenti mole. Intra hoc septum ædes est, in qua est Persei simulacrum : (3) narrantque hi Chemmitæ, sæpius in ea regione adparere ipsis Perseum, frequenter vero intra ædem, reperiri subinde sandalium quod ille gestaverit, magnitudine bicubitali ; quod quoties adpareat, tunc florenti rerum statu universam uti Ægyptum. (4) Hoc illi narrant : sacra autem faciunt Perseo, Græcanicis similia, hujusmodi : ludos gymnicos celebrant, omnia certaminum genera continentes ; præmiaque proponunt pecudes, et lænas, et pelles. (5) Interroganti vero mihi, cur ipsis solis adparere Perseus consuesset, et cur singulare hoc præ aliis omnibus Ægyptiis ipsi haberent, ut gymnicos ludos ei instituant, dixerunt, suo ex oppido oriundum esse Perseum : Danaum enim et Lynceum, qui in Græciam navigassent, Chemmitas fuisse : et horum deinde genus recensentes, descenderunt usque ad Perseum. (6) Hunc autem, aiebant, quum ob eam caussam, quam eandem Græci memorant, Ægyptum adiisset, ut Gorgonis caput ex Libya adferret, etiam ad se venisse, et cognatos omnes agnovisse ; adiisse autem Ægyptum cognito Chemmios nomine, quod ei mater indicasset. Huic igitur se ludos gymnicos celebrare, ipsius jussu.

XCII. Istis quæ exposui institutis utuntur ii Ægyptii, qui supra paludes habitant. Qui vero paludes incolunt, eisdem quidem utuntur quibus reliqui quoque Ægyptii, quum aliis in rebus, tum quod non nisi unam quisque uxorem in matrimonio habet, quemadmodum Græci. (2) Cæterum ad victus facilitatem alia hæc ab iis inventa sunt. Postquam auctus est fluvius, camposque inundavit, nascuntur in aqua lilia multa, quæ ab Ægyptiis lotus vocantur. (3) Hæc ubi demessuerunt, siccant ad solem : deinde

πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτεν τὸ ἐκ μέσου τοῦ λωτοῦ, τῇ μή-
κωνι ἐὼν ἐμπερές, πτίσαντες ποιεῦνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους
ὁπτοὺς πυρί. Ἔστι δὲ καὶ ἡ ῥίζα τοῦ λωτοῦ τούτου
ἐδωδίμη καὶ ἐγγλύσσει ἐπιεικέως, ἐὼν στρογγύλον, μέ-
10 γαθος κατὰ μήλον. (4) Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνεα ῥό-
δοις ἐμπερέα, ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα, ἐξ
ᾧ ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι παραφυομένη ἐκ τῆς ῥίζης
γίνεται, κηρίῳ σφηκῶν ἰδέην ὁμοιότατον· ἐν τούτῳ τρω-
κτὰ, ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης, ἐγγίνεται συχνὰ, τρώγεται
15 δὲ καὶ ἀπαλὰ ταῦτα καὶ αὐα. (5) Τὴν δὲ βύβλον τὴν
ἐπέτεον γινομένην ἐπεὰν ἀνασπάσῃ ἐκ τῶν ἐλέων, τὰ
μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποτάμνοντες ἐς ἄλλο τι τράπουσι, τὸ
δὲ κάτω λελειμμένον ὅσον τε ἐπὶ πῆχυν τρώγουσι καὶ
πωλέουσι. (6) Οἱ δὲ ἂν καὶ κάρτα βούλωνται χρηστῇ
15 τῇ βύβλῳ χρᾶσθαι, ἐν κλιθάνῳ διαφανεῖ πνίξαντες οὕτω
τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζώουσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων
μούνων, τοὺς ἐπεὰν λάβωσι καὶ ἐξέλῃσι τὴν κοιλίην,
αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον καὶ ἔπειτεν αὐοὺς ἐόντας σιτέον-
ται.

20 **XCIII.** Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγελαῖοι ἐν μὲν τοῖσι ποτα-
μοῖσι οὐ μάλα γίνονται, τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι
τοιαύδε ποιεῦσι. Ἐπεὰν σφεας ἐσίῃ οἷστρος κυίσκε-
σθαι, ἀγεληδὸν ἐκπλώουσι ἐς θάλασσαν· ἡγέονται δὲ οἱ
ἔρσενες ἀπορραίνοντες τοῦ θοροῦ, αἱ δὲ ἐπόμεναι ἀνα-
25 κάπτουσι καὶ ἐξ αὐτοῦ κυίσκονται. Ἐπεὰν δὲ πλήρεις
γένοιται ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀναπλώουσι ὀπίσω ἐς ἡθεα
τὰ ἐσωτῶν ἕκαστοι. (2) Ἠγέονται μέντοι γε οὐκέτι οἱ
αὐτοὶ, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονία. Ἠγεύμεναι
δὲ ἀγεληδὸν ποιεῦσι ὅλον περ ἐποίησιν οἱ ἔρσενες· τῶν γὰρ
30 ὥων ἀπορραίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων, οἱ δὲ ἔρσε-
νες καταπίνουσι ἐπόμενοι. (3) Εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι οὗτοι
ἰχθύες. Ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων καὶ μὴ καταπινομένων
κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. Οἱ δ' ἂν αὐτῶν
ἀλώσι ἐκπλώνοντες ἐς θάλασσαν, φαίνονται τετριμμένοι
35 τὰ ἐπ' ἀριστερὰ τῶν κεφαλῶν, οἱ δ' ἂν ὀπίσω ἀναπλώνον-
τες, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τετρίφονται. (4) Πάσχουσι δὲ ταῦτα διὰ
τόδε· ἐχόμενοι τῆς γῆς ἐπ' ἀριστερὰ καταπλώουσι ἐς
θάλασσαν, καὶ ἀναπλώνοντες ὀπίσω τῆς αὐτῆς ἀντέχον-
ται, ἐγχριμπτόμενοι καὶ ψαύοντες ὡς μάλιστα, ἵνα δὴ
40 μὴ ἀμάρτοιεν τῆς ὁδοῦ διὰ τὸν ῥόον. (5) Ἐπεὰν δὲ
πληθύνεσθαι ἄρχηται ὁ Νεῖλος, τὰ τε κοῖλα τῆς γῆς καὶ
τὰ τέλματα τὰ παρὰ τὸν ποταμὸν πρῶτα ἄρχεται πίμ-
πλασθαι διηθέοντος τοῦ ὕδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ· καὶ
αὐτίκα τε πλέα γίνεται ταῦτα, καὶ παραχρῆμα ἰχθύων
45 σμικρῶν πίμπλαται πάντα. (6) Κόθεν δὲ οἶκός αὐτοῦς
γίνεσθαι, ἐγὼ μοι δοκέω κατανοεῖν τοῦτο. Τοῦ προ-
τέρου ἔτεος ἐπεὰν ἀπολίπη ὁ Νεῖλος, οἱ ἰχθύες οἱ ἐντε-
κόντες ὥς ἐς τὴν ἰλὺν ἅμα τῷ ἐσχάτῳ ὕδατι ἀπαλλάσ-
σονται· ἐπεὰν δὲ περιελθόντος τοῦ χρόνου πάλιν ἐπέλθῃ
50 τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ὥων τούτων παραυτίκα γίνονται οἱ
ἰχθύες. Καὶ περὶ μὲν τοὺς ἰχθῦς οὕτω ἔχει.

XCIV. Ἀλείφατι δὲ χρέονται Αἰγυπτίων οἱ περὶ τὰ
ἐλεα οἰκόντες ἀπὸ τῶν σιλlicypriorum τοῦ καρποῦ, τὸ
καλεῦσι μὲν Αἰγύπτιοι κίκι, ποιεῦσι δὲ ὧδε. (2) Παρὰ

quod in loto intus est, papaveri simile, id pinsunt, pa-
nesque ex eo coquunt. Est vero etiam radix hujus loti escu-
lenta, sapore satis dulci, rotunda, magnitudine mali. (4)
Sunt et alia lilia, rosis similia, quæ et ipsa in flumine na-
scuntur : quorum fructus in alio calice inest, ex radice ad-
nato, specie favo vesparum simillima; in quo insunt (baccæ
sive grana) esculenta permulta, magnitudine nuclei olivæ,
quæ vel tenera comeduntur, vel siccata. (5) Porro byblum
(sive papyrus), quæ quotannis in paludibus nascitur,
postquam extraxerunt, superiora abscindunt in aliosque
usus convertunt; quod vero inferius relinquitur ad cubiti
longitudinem, id partim manducant, partim vendunt. (6)
Qui vero delicata admodum byblo volunt uti, hi eam in ar-
dente furno torrefactam manducant. Nonnulli vero nonnisi
piscibus vitam sustentant : hi postquam captos exentera-
runt, ad solem eos siccant, et ita siccatos comedunt.

XCIII. Gregales pisces in fluminibus non fere gignuntur ;
sed, postquam in stagnis enutriti sunt, faciunt hæc quæ
dicam. Ubi incessit eos gignendi libido, gregatim enatant
in mare. Gregem ducunt mares, genituram spargentes :
sequuntur feminae, quæ illam deglutiant, atque inde con-
cipiunt. Postquam gravidæ factæ sunt in mari, retro na-
tant in suos quodque genus sedes. (2) Tum vero non jam
mares præeunt, sed feminae ducunt gregem : quæ dum
præeunt, similiter faciunt atque antea mares fecerant; spar-
gunt paulatim ovorum grana, sequunturque mares illa de-
glutientes. (3) Sunt autem grana ista, pisces : et ex reli-
quis granis, quæ non sunt deglutita, existunt pisces qui
deinde enutrientur. Qui ex gregibus illis, quum in mare
enatant, capiuntur pisces, horum capita a lævo latere at-
trita reperiuntur; qui in renatando capiuntur, dextrum
latus attritum habent. (4) Accidit hoc autem illis hac de
caussa. Quum in mare enatant, presse legunt terram a
parte sinistra : ubi retro natant, rursus ad eandem sese ad-
plicant, illamque attingunt quam proxime possunt, ne a
via aberrant propter fluminis cursum. (5) Quando vero
augeri incipit Nilus, tum cava terræ loca et lacunæ fluvio
vicinæ primum incipiunt repleri, percolante aqua ex flu-
mine : et prout illa loca implentur, continuo minutis pisci-
culis plena sunt omnia. (6) Hi pisciculi si unde oriantur
quaeris, videor mihi equidem verisimillimam hanc causam
intellexisse. Superiore anno, postquam deficere cœpit Ni-
lus, pisces ova in limum deposuerunt, et simul cum postrema
aqua abierunt : nunc, quando tempore circumacto redit
aqua, ex ovīs istis protinus hi pisciculi nascuntur. Et circa
pisces quidem ita se res habet.

XCIV. Oſeo utuntur hi ex Ægyptiis qui circa paludes
habitant, ex fructu sillicypriorum, quod *kiki* vocant Ægy-
ptii, parantque in hunc modum. (2) Ad fluminum et stagno

τα χείλεα τῶν τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμνέων σπείρουσι τὰ σιλλικύπρια ταῦτα, τὰ ἐν Ἑλλήσι αὐτόματα ἄγρια φύεται· ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα καρπὸν φέρει πολλὸν μὲν, δυσώδεα δέ· τοῦτον ἐπεὶ συλλέξονται, οἱ μὲν κόψαντες ἀπιποῦσι, οἱ δὲ καὶ φρύξαντες ἀπέψουσι, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀπ' αὐτοῦ συγκομίζονται. (3) Ἔστι δὲ πῖον καὶ οὐδὲν ἔσσον τοῦ ἐλαίου τῷ λύχνῳ προσηνές, ὁδμὴν δὲ βαρέαν παρέχεται.

10 XCV. Πρὸς δὲ τοὺς κώνωπας ἀφρόνους ἐόντας τάδε σφί ἐστι μεμηχανημένα. Τοὺς μὲν τὰ ἄνω τῶν ἐλέων οἰκέοντας οἱ πύργοι ὠφελέουσι, ἐς τοὺς ἀναβαίνοντες κοιμούνται· οἱ γὰρ κώνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐκ οἶοί τε εἰσι ὑψοῦ πέτεσθαι. (2) Τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἔλα οἰ-
15 κέουσι τάδε ἀντὶ τῶν πύργων ἄλλα μεμηχανήνται· πᾶς ἀνὴρ αὐτῶν ἀμφίβληστρον ἔκτεται, τῷ τῆς μὲν ἡμέρης ἰχθὺς ἀγρεύει, τὴν δὲ νύκτα τάδε αὐτῷ χράται· ἐν τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ, περὶ ταύτην ἵστησι τὸ ἀμφίβληστρον, καὶ ἐπειτεν ἐνδὺς ὑπ' αὐτῷ καθεύδει. (3) Οἱ δὲ κώ-
20 νωπες, ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ ἐνελιζάμενος εὐδῇ ἢ σινδόνι, διὰ τούτων δάκνουσι, διὰ δὲ τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρῶνται ἀρχήν.

XCVI. Τὰ δὲ δὴ πλοῖα σφι, τοῖσι φορτηγέουσι, ἐστὶ ἐκ τῆς ἀκάνθης ποιούμενα, τῆς ἢ μορφῇ μὲν ἐστὶ ὁμοιο-
25 τάτῃ τῷ Κυρηναίῳ λωτῷ, τὸ δὲ δάκρυον κόμμι ἐστὶ. Ἐκ ταύτης ὧν τῆς ἀκάνθης κοψάμενοι ξύλα ὅσον τε δι-
πήχεα πλινθηδὸν συντιθεῖσι, ναυπηγεύμενοι τρόπον τοιόνδε· (2) περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιεί-
ρουσι τὰ διπήχεα ξύλα· ἐπεὶ δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ναυ-
30 πηγῇσονται, ζυγὰ ἐπιπολῆς τείνουσι αὐτῶν. Νομεῦσι δὲ οὐδὲν χρέονται· ἔσωθεν δὲ τὰς ἀρμονίας ἐν ὧν ἐπάκτωσαν τῇ βύβλῳ. Πηδάλιον δὲ ἐν ποιεῦνται, καὶ τοῦτο διὰ τῆς τρόπιος διαβύνεται. Ἰστῷ δὲ ἀκανθίνῳ χρέονται, ἰστίοισι δὲ βυθλίνοισι. (3) Ταῦτα τὰ πλοῖα
35 ἀνὰ μὲν τὸν ποταμὸν οὐ δύναται πλώειν, ἣν μὴ λαμπρὸς ἄνεμος ἐπέχῃ, ἐκ γῆς δὲ παρέλκεται. (4) Κατὰ ῥόον δὲ κομίζεται ἰδὲ· ἐστὶ ἐκ μυρίκης πεποιημένη θύρη, κατερραμμένη ῥίπεϊ καλάμων, καὶ λίθος τετρημένος διτάλαντος μάλιστά κη σταθμόν· τούτων τὴν μὲν
40 θύρην δεδεμένην κάλῳ ἐμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπείε ἐπιφέρεισθαι, τὸν δὲ λίθον ἄλλῳ κάλῳ ὀπισθε. (5) Ἡ μὲν δὴ θύρη τοῦ ῥόου ἐμπέπτοντος χωρεῖ ταχέως καὶ ἔλκει τὴν βάρην (τοῦτο γὰρ δὴ οὐνομά ἐστι τοῖσι πλοίοισι τούτοις), ὁ δὲ λίθος ὀπισθε ἐπελκόμενος καὶ ἐὼν ἐν βυσσῷ
45 κατιθύνει τὸν πλόον. Ἔστι δὲ σφι τὰ πλοῖα ταῦτα πλήθει πολλὰ, καὶ ἄγει ἔνια πολλὰς χιλιάδας ταλάντων.

XCVII. Ἐπεὶ δ' ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ πόλεις μόναι φαίνονται ὑπερέχουσαι, μάλιστά κη ἐμ-
50 φερέες τῇσι ἐν τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ νήσοισι· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰγύπτου πέλαγος γίνεται, αἱ δὲ πόλεις μόναι ὑπερέχουσι. (2) Πορθμεύονται ὧν, ἐπεὶ δὲ τοῦτο γένηται, οὐκέτι κατὰ τὰ ῥέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ πεδίου. Ἔς μὲν γε Μέμφιν ἐκ Ναυ-

rum ripas serunt hæc sillicypria, quæ apud Græcos sponte nascuntur. Hæc in Ægypto sata, fructum serunt magna copia, sed graveolentem. Hunc illi quum collegerunt, alii contusum expriment; alii etiam tostum excoquant, et quod ex eo defluit, in usum suum reponunt. (3) Est autem pingue, et lucernæ non minus commodum quam nostrum oleum; sed gravem spargit odorem.

XCV. Adversus culices, quorum magna vis est, hoc utuntur invento. Qui regiones paludibus superiores incolunt, hos juvant turres, in quas dormituri adscendunt; nam a ventis prohibentur culices altius volare. (2) Qui vero circa paludes habitant, hi turrium loco hac ratione sese muniunt: quilibet vir rete possidet, quo per diem pisces venatur, noctu autem ad hunc illud usum convertit: in quo quiescit cubili, ei circumponit rete; deinde subrepens, sub illo dormit. (3) Culices enim, si quis pallio aut sindone involutus cubitum ivit, per hæc vestimenta eum mordent; per rete vero ne conantur quidem omnino.

XCVI. Naves illorum onerariæ ex spina arbore confectæ sunt, cujus species simillima loto Cyrenaico, lacrima autem gummi est. Ex hac igitur spina cædunt ligna fere bicubitalia, quæ laterum in morem componunt, ex eisque naves fabricantur tali modo: (2) bicubitalia illa ligna circum frequentes prælongosque clavos ligneos inserunt et innectunt, illisque ita in ratis formam compactis transtra superne intendunt. Costis vero non utuntur, commissuras autem intus byblo obturant. Gubernaculum unum faciunt, et hoc per carinam trajiciunt. Malo utuntur ex spina arbore, velis ex papyro. (3) Hæc navigia adverso flumine, nisi secundus ventus, isque satis validus, obtineat, navigare non possunt, sed ex terra juxta ripam trahuntur. (4) Secundo vero flumine deferuntur hoc modo: tabula sive crates oblonga est januæ forma, ex myrica frutice (sive tamarice) confecta, et vimine ex arundinibus consuta; tum lapis perforatus, duorum fere talentorum pondere. Januam illam, fune religatam, in fluvium demittit nauta, ut ante navem secundo flumine deferatur; lapidem vero ex alio fune a postica parte demittit. (5) Itaque janua, incidente aquæ impetu, celeriter progreditur, et trahit barin; hoc enim his navigiis nomen est; lapis vero, dum a tergo trahitur, et in fundo est, dirigit cursum. Habent Ægyptii navigiorum horum ingentem multitudinem, vehuntque illarum nonnulla multa millia talentorum.

XCVII. Postquam vero terram Nilus inundavit, sola oppida conspiciuntur ex aquis eminentia, insulis Ægæi maris admodum similia: reliqua enim omnis Ægyptus tunc pelagus est, solaque oppida eminent. (2) Hoc ubi fit, non jam per fluvii alveos navigant, sed medios per campos. Nam, qui Naucrati Memphin proficiscitur, is præter ipsas

κράτιος ἀναπλώνοντι παρ' αὐτάς τὰς πυραμίδας γίνεται ὁ πλόος· ἔστι δὲ οὐκ οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ δξὺ τοῦ Δέλτα καὶ παρὰ Κερκάσωρον πόλιν· ἐς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης καὶ Κανώβου διὰ πεδίου πλώων ἤξεις κατ' Ἀν-
 5 θυλλάν τε πόλιν καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλευμένην.

XCVIII. Τούτων δὲ ἡ μὲν Ἀνθυλλα ἐοῦσα λογίμη πόλις ἐς ὑποδήματα ἐξαίρετος δίδεται τοῦ αἰεὶ βασι-
 λεύοντος Αἰγύπτου τῇ γυναικί (τοῦτο δὲ γίνεται ἐξ ὅσου
 ὑπὸ Πέρσῃσι ἔστι Αἰγυπτος)· ἡ δ' ἑτέρα πόλις δοκεῖ
 10 μοι τὸ οὔνομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχάν-
 δρου τοῦ Φθίου τοῦ Ἀχαιοῦ· καλέσται γὰρ δὴ Ἀρχάν-
 δρου πόλις. Εἴη δ' ἂν καὶ ἄλλος τις Ἀρχανδρος, οὗ
 μέντοι γε Αἰγύπτιον τὸ οὔνομα.

XCIX. Μέχρι μὲν τούτου ὄψις τε ἐμὴ καὶ γνώμη
 15 καὶ ἱστορίη ταῦτα λέγουσά ἐστι· τὰ δὲ ἀπὸ τοῦδε Αἰ-
 γυπτίους ἔρχομαι λόγους ἐρέων, κατὰ ἤκουον· προσέσται
 δὲ αὐτοῖσι τι καὶ τῆς ἐμῆς ὄψιος. (2) Τὸν Μῆνα τὸν
 πρῶτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου οἱ ἱερεῖς ἔλεγον τοῦτο
 μὲν ἀπογεφυρῶσαι τὴν Μέμφιν. Τὸν γὰρ ποταμὸν
 20 πάντα ῥέειν παρὰ τὸ οὖρος τὸ ψάμμινον πρὸς Λιβύης,
 τὸν δὲ Μῆνα ἀνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίου ἀπὸ
 Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβρίας ἀγκῶνα προσχώσαντα
 τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηρᾶναι, τὸν δὲ ποταμὸν
 ὀχετεῦσαι τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν. (3) Ἔτι δὲ καὶ
 25 νῦν ὑπὸ Περσέων ὁ ἀγκῶν οὗτος τοῦ Νείλου, ὃς ἀπερ-
 γμένος ῥέει, ἐν φυλακῇσι μεγάλῃσι ἔχεται, φρασσόμενος
 ἀνὰ πᾶν ἔτος· εἰ γὰρ ἐβελήσει ῥήξας ὑπερβῆναι ὁ ποτα-
 μὸς ταύτῃ, κίνδυνος πάσῃ Μέμφι κατακλυσθῆναι ἐστί.
 (4) Ὡς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γενομένῳ βασιλεῖ
 30 χέρσον γεγονέναι τὸ ἀπεργμένον, τοῦτο μὲν ἐν αὐτῇ
 πόλιν κτίσται ταύτῃ ἥτις νῦν Μέμφις καλέσται (ἔστι
 γὰρ καὶ ἡ Μέμφις ἐν τῷ στενωπῷ τῆς Αἰγύπτου), ἔξωθεν
 δὲ αὐτῆς περιορύζαι λίμνην ἐκ τοῦ ποταμοῦ πρὸς βορέην
 τε καὶ πρὸς ἐσπέρην (τὸ γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖ-
 35 λος ἀπέργει), τοῦτο δὲ τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν ἰδρύσα-
 σθαι ἐν αὐτῇ, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιαπληγτότατον.

C. Μετὰ δὲ τοῦτον κατέλεγον οἱ ἱερεῖς ἐκ βίβλου ἄλ-
 λων βασιλέων τριηκοσίων τε καὶ τριήκοντα οὐνόματα.
 Ἐν τοσαύτῃσι δὲ γενεῇσι ἀνθρώπων ὀκτωκαίδεκα μὲν
 40 Αἰθίοπες ἔσαν, μία δὲ γυνὴ ἐπιχωρὶή, οἱ δὲ ἄλλοι ἄνδρες
 Αἰγύπτιοι. (2) Τῇ δὲ γυναικὶ οὔνομα ἦν, ἥτις ἐβασί-
 λευσε, τό περ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρις· τὴν ἔλεγον τι-
 μωρέουσιν ἀδελφεῷ, τὸν Αἰγύπτιοι βασιλεύοντα σφέν
 ἀπέκτειναν, ἀποκτείναντες δὲ οὕτω ἐκείνη ἀπέδοσαν
 45 τὴν βασιληίην, ταύτῃ τιμωρέουσιν πολλοὺς Αἰγυπτίων
 διαφθεῖραι δόλω. (3) Ποιησαμένην γὰρ μιν οἶκημα
 περίμηκες ὑπόγειον καινοῦν τῷ λόγῳ, νόῳ δὲ ἄλλα μη-
 χανᾶσθαι· καλέσασαν δὲ μιν Αἰγυπτίων τοὺς μάλιστα
 μεταίτιους τοῦ φόνου ἤδεε, πολλοὺς ἱστιᾶν, δαινυμένοισι
 50 δὲ ἐπεῖναι τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶνος κρυπτοῦ μεγάλου.
 (4) Ταύτης μὲν πέρι τοσαῦτα ἔλεγον, πλὴν ὅτι αὐτὴν
 μιν, ὡς τοῦτο ἐξέργαστο, ῥίψαι ἐς οἶκημα σποδοῦ πλέον,
 ὅπως ἀτιμώρητος γένηται.

CI. Τῶν δὲ ἄλλων βασιλέων οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίαν

pyramides navigat; quum alioquin non hac sit iter, sed præ-
 ter apicem regionis Delta et juxta Cercasorum oppidum: et
 Canobo e mari Naucratin tendens, per campos navigas,
 juxtaque Anthyllam et Archandropolin præterveheris.

XCVIII. Anthylla, quam modo nominavi, nobile oppi-
 dum, singulariter attributa semper est uxori satrapæ qui
 in Ægypto regnat, ex cujus redditibus illa sibi comparet
 calceamenta: idque ita obtinet ex quo sub Persarum
 imperio Ægyptus est. Alterum, quod dixi, oppidum videtur
 ab Archandro Phthio (vel Phthii filio) nomen accepisse,
 Achæi filio (vel nepote), Danai genero; quare etiam Archan-
 dri oppidum nominatur. Fuerit quidem fortasse etiam alius
 Archander: et Ægyptium certe nomen non est.

XCIX. Hactenus ea dixi, quæ partim ipse vidi, partim
 quæ equidem sentio, partim quæ sciscitando cognovi. Ac-
 cedo nunc ad exponendas Ægyptiorum historias, resque
 gestas, quemadmodum narratas audiui; quibus tamen non-
 nulla etiam, quæ ipse meis oculis vidi, adjiciam. (2) Me-
 nem illum, qui primus in Ægypto regnavit, quum alia fe-
 cisse aiebant sacerdotes, tum hoc primum, quod Memphi
 jactis aggeribus a Nili inundatione secluserit. Olim enim
 fluvium universum juxta ipsum montem arena obsitum Li-
 byam versus fluxisse; Menem vero superne, centum fere
 stadiis a Memphi, Nili brachium illud, quod meridiem ver-
 sus tendebat, humo adgesta complesse; atque ita, exsiccato
 prisco alveo, fluvium duxisse, ut inter montes medius
 interflueret. (3) Atque etiam nunc Persæ brachium illud,
 quod nunc fluit ab altero seclusum, magna cura observant,
 et quotannis eum eo loco, ubi a vetere alveo deflexit,
 adgesta humo muniunt; quoniam, si eo loci perrumpens
 fluvius exundare pararet, timendum foret ne universa Mem-
 phis fluctibus operiretur. (4) Deinde vero eundem Me-
 nem, primum Ægypti regem, aiunt, postquam regionem
 circa Memphi obstructo fluvio in sicco posuisset, in eadem
 regione urbem hanc, quæ nunc Memphi vocatur, condi-
 disse: (est enim Memphi etiam in angusta Ægypti parte:)
 extra illam vero circumfodisse lacum ex fluvio versus se-
 ptentrionem et versus occidentem, nam versus orientem ipse
 Nilus eam terminat. Porro eundem in ipsa urbe Vulcani
 templum, quod magnum ibi et eximie memorabile est,
 statuisse.

C. Post hunc ex libro recensuerunt mihi sacerdotes re-
 gum trecentorum et triginta nomina. In tot generationibus
 hominum octodecim Æthiopes erat, et una mulier indigena,
 cæteri vero viri Ægyptii. (2) Mulieri huic, quæ in Ægypto
 regnavit, idem nomen fuit atque Babylonie, Nitocris.
 Eam memorant ultimam esse fratrem, quem Ægyptii, quum
 apud eos regnasset, occiderant, post ejusque cædem regnum
 ipsi tradiderant: hujus ulciscendi causa multos Ægyptios
 dolo interfecisse. (3) Postquam enim conclave prælongum
 subterraneum, curaverit faciendum, verbo quidem ut inau-
 guraret, revera autem alia meditatam, Ægyptiorum magnum
 numerum, quos cædis maxime auctores fuisse noverat, ad
 cœnam vocatos, epulo ibidem excepisse; inter cœnandum
 vero fluvium in conclave immisisse per occultum ingentem
 canalem. (4) De hac igitur hæc memorarunt, istud adji-
 cientes, post id factum reginam se ipsam in conclave ci-
 neribus repletum coniecisse, quo vindictam effugeret.

CI. Reliquorum regum nullum vel opus memorabile re-

ἔργων ἀπόδεξιν, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότης, πλὴν ἑνὸς τοῦ ἐσχάτου αὐτῶν Μοίριος. (2) Τοῦτον δὲ ἀποδέξασθαι μνημόσυνα τοῦ Ἡφαίστου τὰ πρὸς βορέην ἄνεμον τετραμμένα προπύλαια, λίμνην τε ὀρύξαι, τῆς ἡ περιόδου ὧν ἐστὶ σταδίων ὕστερον δηλώσω, πυραμίδας τε ἐν αὐτῇ οἰκοδομῆσαι, τῶν τοῦ μεγάλου περὶ ὕμου αὐτῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμνήσομαι. Τοῦτον μὲν τσαυτὰ ἀποδέξασθαι, τῶν δὲ ἄλλων οὐδὲνα οὐδέν.

CII. Παραμειψάμενος ὧν τούτους τοῦ ἐπὶ τούτοις 10 γενομένου βασιλέως, τῷ οὐνομα ἦν Σέσωστρις, τούτου μνήμην ποιήσομαι· τὸν ἔλεγον οἱ ἱερεῖς πρῶτον μὲν πλοίοις μακροῖς δρμηθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου τοὺς παρὰ τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν κατοικημένους καταστρέφειν, ἐς δὲ πλώοντά μιν πρόσω ἀπικέσθαι ἐς 15 θάλασσαν οὐκέτι πλωτὴν ὑπὸ βραχέων. (2) Ἐνθεῦτεν δὲ ὡς ὀπίσω ἀπικέτο ἐς Αἴγυπτον, κατὰ τῶν ἱερέων τὴν φάτιν στρατιὴν πολλὴν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἡπείρου, πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδὼν καταστρεφόμενος. (3) Ὅτεοις μὲν νυν αὐτῶν ἀλκίμοις ἐνετύγχανε καὶ δεινῶς γλι- 20 χομένοις περὶ τῆς ἐλευθερίας, τούτοις μὲν στήλας ἐνίστα ἐς τὰς χώρας διὰ γραμμάτων λεγούσας τό τε ἑωυτοῦ οὐνομα καὶ τῆς πάτρης, καὶ ὡς δυνάμει τῇ ἑωυτοῦ καταστρέψατό σφας· ὁτέων δὲ ἀμαχητὶ καὶ εὐπετέως παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοις δὲ ἐνέγραφε ἐν 25 τῇσι στήλῃσι κατὰ ταῦτα καὶ τοῖσι ἀνδρῆσιν τῶν ἑθνέων γενομένοις, καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσ- ἐνέγραφε, δῆλα βουλόμενος ποιέειν ὡς εἶψαν ἀνάλκιδες.

CIII. Ταῦτα δὲ ποιέων διεξήιε τὴν ἡπειρον, ἐς δὲ 30 ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην διαβάς τοὺς τε Σκύθας καταστρέψατο καὶ τοὺς Θρήκας. (2) Ἐς τούτους δὲ μοι δοκεῖ καὶ προσώτατα ἀπικέσθαι ὁ Αἰγύπτιος στρατός· ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται σταθεῖσαι αἱ στήλαι, τὸ δὲ προσωτέρω τούτων οὐκέτι. (3) Ἐνθεῦ- 35 τεν δὲ ἐπιστρέψας ὀπίσω ἦε, καὶ ἐπεῖτε ἐγένετο ἐπὶ Φάσι ποταμῷ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθεῦτεν ἀτρεκέως εἶπαι εἴτε αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποδασάμενος τῆς ἑωυτοῦ στρατιῆς μόριον ὅσονδ' αὐτοῦ κατέλιπε τῆς χώρας οἰκῆτορας, εἴτε τῶν τινὲς στρατιωτέων τῇ πλάνῃ 40 αὐτοῦ ἀχθεσθέντες περὶ Φᾶσιν ποταμὸν κατέμειναν.

CIV. Φαίνονται μὲν γὰρ ἐόντες οἱ Κόλχοι Αἰγύ- 45 πτιοι· νώσας δὲ πρότερον αὐτὸς ἢ ἀκούσας ἄλλων λέγω. Ὡς δὲ μοι ἐν φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους, καὶ μᾶλλον οἱ Κόλχοι ἐμμενέατο τῶν Αἰγυπτίων ἢ οἱ Αἰγύπτιοι τῶν Κόλχων· νομίζεω δ' ἔφασαν οἱ Αἰγύπτιοι τῆς Σέσωστριος στρατιῆς εἶναι τοὺς Κόλχους. (2) Αὐτὸς δὲ εἶκασα τῇδε, καὶ ὅτι μελάγχροές εἰσι καὶ οὐλότριχες. Καὶ τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει· εἰσὶ γὰρ καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι· ἀλλὰ τοισίδε καὶ μᾶλλον, ὅτι 50 μούνοι πάντων ἀνθρώπων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμνονται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα. (3) Φοῖνικες δὲ καὶ Σύριοι οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ καὶ αὐτοὶ ὁμολογεῖσιν παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκέναι, Σύριοι δὲ οἱ περὶ Θερμῶδοντα καὶ Παρθένιον ποταμὸν καὶ Μά-

liquisse dixerunt, vel re ulla insignem fuisse, præter postremum eorum, Moirin. (2) Hunc memorabilia edidisse opera, propylæa ad Vulcani templum, septentrionem spectantia; lacumque effodisse, ejus quantus sit circuitus, posterius exponam; pyramidesque in eo exstruxisse, quarum de magnitudine simul cum ipso lacu faciam mentionem. Hunc igitur ista edidisse opera; reliquorum autem nullum quidquam.

CII. Igitur hos omitte, eum memorabo, qui post illos regnavit, cui nomen Sesostris fuit. Hunc dixere sacerdotes primum navibus longis ex Arabico sinu profectum, accolas Erythræi maris subegisse; donec, quum ulterius navigaret, in mare pervenisset quod propter breviam non amplius potuerit navigari. (2) Inde in Ægyptum reversus, ut narrant sacerdotes, ingentem contractum exercitum per continentem duxit, omnesque quos adiit populos armis subegit. (3) Ibi tum quos offendisset fortes populos et libertatis vehementer studiosos, in horum terris columnas erigebat, quarum inscriptio declarabat quum suum nomen atque patriam, tum hos vi ab ipso esse subactos. Quorum vero oppida citra pugnam et facile capisset, in horum columnis eadem quidem, quæ in fortium populorum columnis, inscribent; insuper vero pudenda inculpi jussit muliebria, molles eos esse atque ignavos significans.

CIII. Hæc igitur faciens continentem obiit, donec ex Asia in Europam transgressus, Scythas subegit et Thraces. (2) Hi, ut mihi videtur, extremi fuerunt, ad quos pervenerit Ægyptius exercitus: nam in horum terra conspiciuntur columnæ ab illo erectæ, non vero ulterius. (3) Inde converso itinere domum repetiit: sed ubi ad Phasin fluvium fuit, haud satis certo adfirmare possum, ipsene rex Sesostris segregatam aliquam quantamcumque partem sui exercitus ibi reliquerit, an milites nonnulli, itinerum errores pertæsi, circa Phasin flumen remanserint.

CIV. Manifestum est enim Colchos esse Ægyptios: idque dico, ut qui prius hoc ipsum mecum cogitaverim, quam ex aliis audivi. Quum vero curæ mihi hæc res esset, quæsi ex utrisque: et magis Colchi recordabantur Ægyptiorum, quam Ægyptii Colchorum. Ægyptii autem existimare se dixerunt Colchos esse ex Sesostri exercitu. (2) Ego vero conjectaveram partim ex hoc, quod nigro (*fusco*) colore et crispis capillis sint Colchi: quamquam hoc solo nihil efficitur, quum et alii sint populi tales: hoc igitur potius argumento id collegeram, quod soli omnium hominum Colchi, præter Ægyptios et Æthiopes, ab antiquissimis temporibus circumcidant pudenda. (3) Nam Phœnices, et Syri Palæstinam incolentes (*Judæi*), profitentur ipsi, ab Ægyptiis se hoc accepisse. Syri vero qui circa Thermodontem et Parthenium fluvium habitant (*Cappadoces*), et

κρῶνες οἱ τούτοις ἀστυγείτονες ἐόντες ἀπὸ Κόλχων
 παρὰ νεωστὶ μεμαθημένοι. (4) Οὗτοι γὰρ εἰσι οἱ περι-
 ταμνόμενοι ἀνθρώπων μοῦνοι, καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοις
 φαίνονται ποιεῦντες κατὰ ταῦτά. (5) Αὐτῶν δὲ Αἰ-
 6 γυπτίων καὶ Αἰθιοπῶν οὐκ ἔχω εἶπαι ὁκότεροι παρὰ τῶν
 ἐτέρων ἐξέμαθον· ἀρχαῖον γὰρ δὴ τι φαίνεται εἶναι. Ὡς
 δ' ἐπιμισγόμενοι Αἰγύπτῳ ἐξέμαθον, μέγα μοι καὶ τότε
 τεκμήριον γίνεται· Φοινίκων ὁκόσοι τῇ Ἑλλάδι ἐπιμί-
 σγονται, οὐκέτι Αἰγυπτίους μιμούνται κατὰ τὰ αἰδοῖα,
 10 ἀλλὰ τῶν ἐπιγινόμενων οὐ περιτάμνουσι τὰ αἰδοῖα.

CV. Φέρε νυν καὶ ἄλλο εἶπω περὶ τῶν Κόλχων, ὡς
 Αἰγυπτίοις προσφερέες εἰσὶ. Λίνον μοῦνοι οὗτοί τε
 καὶ Αἰγύπτιοι ἐργάζονται κατὰ ταῦτά, καὶ ἡ ζῶη πᾶσα
 καὶ ἡ γλῶσσα ἐμπερὴς ἐστὶ ἀλλήλοισι. Λίνον δὲ τὸ
 15 μὲν Κολχικὸν ὑπ' Ἑλλήνων Σαρδικὸν κέκληται, τὸ
 μὲντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμενον καλεῖται Αἰγύ-
 πτιον.

CVI. Τὰς δὲ στήλας τὰς ἴστας κατὰ τὰς χώρας ὁ
 Αἰγύπτου βασιλεὺς Σέσωστρις, αἱ μὲν πλεῖνες οὐκέτι
 20 φαίνονται περιεῶσαι, ἐν δὲ τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐ-
 τὸς ὤρεον εἰσάσας καὶ τὰ γράμματα τὰ εἰρημένα ἐνεόντα
 καὶ γυναικὸς αἰδοῖα. (2) Εἰσὶ δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο
 τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεκολαμμένοι· τούτου τοῦ ἀνδρός,
 τῇ τε ἐκ τῆς Ἐφεσίου ἐς Φώκαιαν ἔρχονται καὶ τῇ ἐκ
 25 Σαρδίων ἐς Σμύρνην. Ἐκατέρωθεν δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυ-
 πται, μέγαθος πέμπτῃς σπιθαμῆς, τῇ μὲν δεξιῇ χερὶ
 ἔχων αἰχμὴν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξα, καὶ τὴν ἄλλην
 σκευὴν ὡσαύτως· καὶ γὰρ Αἰγυπτίην καὶ Αἰθιοπίδα
 ἔχει· ἐκ δὲ τοῦ ὤμου ἐς τὸν ἕτερον ὤμον διὰ τῶν στη-
 30 θῶν γράμματα ἱρὰ Αἰγύπτια διήκει ἐγκεκολαμμένα,
 λέγοντα τάδε, « ἐγὼ τήνδε τὴν χώραν ὤμοισι τοῖσι
 ἐμοῖσι ἐκτησάμην. » (3) Ὅστις δὲ καὶ ὁκότεν ἐστὶ,
 ἐνθαῦτα μὲν οὐ δηλοῖ, ἐτέρωθεν δὲ δεδήλωκε. Τὰ δὲ
 καὶ μετεξέτεροι τῶνθησαμένων Μένωνος εἰκόνα εἰκά-
 35 ζουσί μιν εἶναι, πολὺ τῆς ἀληθείης ἀπολελειμμένοι.

CVII. Τοῦτον δὲ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν ἀνα-
 χωρέοντα καὶ ἀνάγοντα πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν ἐθνῶν
 τῶν τὰς χώρας κατεστρέψατο, ἔλεγον οἱ ἱερεῖς, ἐπεὶ τε
 ἐγένετο ἀνακομιζόμενος ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίῃσι,
 40 τὸν ἀδελφεὸν ἐωυτοῦ, τῷ ἐπέτρεψε Σέσωστρις τὴν Αἴ-
 γυπτον, τοῦτον ἐπὶ ξείνια αὐτὸν καλέσαντα καὶ πρὸς
 αὐτῷ τοὺς παῖδας, περὶνῆσαι ἐξωθεν τὴν οἰκίην ὕλην,
 περὶνῆσαντα δὲ ὑποπρῆσαι. (2) Τὸν δὲ ὡς μαθέειν
 τοῦτο, αὐτίκα συμβουλευέσθαι τῇ γυναικί· καὶ γὰρ δὴ
 45 καὶ τὴν γυναῖκα αὐτὸν ἅμα ἀγεσθαι· τὴν δὲ οἱ συμβου-
 λεῦσαι τῶν παίδων ἐόντων ἐξ τοὺς δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν
 ἐκτείναντα γεφυρῶσαι τὸ καιόμενον, αὐτοὺς δ' ἐπ'
 ἐκείνων ἐπιβαίνοντας ἐκσώζεσθαι. (3) Ταῦτα ποιῆσαι
 τὸν Σέσωστριν, καὶ δύο μὲν τῶν παίδων κατακαῆναι
 50 τῷ τρόπῳ τοιούτῳ, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀποσωθῆναι ἅμα τῷ
 πατρί.

CVIII. Νοστήσας δὲ ὁ Σέσωστρις ἐς τὴν Αἴγυπτον
 καὶ τισάμενος τὸν ἀδελφεὸν τῷ μὲν ὁμίλῳ τὸν ἐπηγά-
 γετο τῶν τὰς χώρας κατεστρέψατο, τούτῳ μὲν τάδε

Macrones, horum finitimi, a Colchis nuper se accepisse
 fatentur. (4) Hi enim soli ex omnibus hominibus cir-
 cumciduntur; et hi manifeste Ægyptios in hac re imi-
 tantur. (5) Ægyptii vero utrum ab Æthiopibus, an hi ab
 illis acceperint, adfirmare non possum; perantiquum enim
 ritum esse adparet. Istos autem ex Ægyptiorum commer-
 cio hunc ritum adoptasse, magnum mihi etiam documentum
 videtur hoc esse: Phœnices, qui inter Græcos vivunt, in
 hoc ritu ad pudenda pertinente non amplius imitantur Æ-
 gyptios, et eorum qui post nascuntur non circumcidunt
 virilia.

CV. Age vero, etiam aliud de Colchis commemorabo, in
 quo Ægyptiis similes sunt. Linum soli hi et Ægyptii fa-
 bricantur eodem modo: atque etiam tota vitæ ratio et ser-
 mo utrorumque similis est. Linum quidem Colchicum a
 Græcis Sardicum vocatur; illud vero quod ex Ægypto
 adfertur, Ægyptium nominatur.

CVI. Columnarum quas variis in regionibus posuit Æ-
 gyptius rex Sesostris, pleraque non amplius supersunt:
 in Syria vero Palæstina ipse superstitis vidi, in quibus erat
 prædicta inscriptio, et pudenda muliebria. (2) Sunt etiam
 in Ionia duæ imagines hujus viri saxi insculptæ, altera in
 via qua Epheso Phocæam itur, altera qua Sardibus Smyr-
 nam. Utrobique vir exsculptus est, magnitudine quattuor
 cubitorum cum una spithama, dextra manu hastam tenens,
 sinistra sagittas, et reliquo cultu simili; habet enim partim
 Ægyptiacum cultum, partim Æthiopicum: ab altero vero
 humero ad alterum per pectus pertinet insculpta inscriptio
 sacris literis Ægyptiorum exarata, in hanc sententiam:
 « Ego hanc regionem meis humeris (lacertis) mihi acqui-
 sivi. » (3) Quis vero, aut unde sit, ibi non declarat; alibi
 vero declaravit. Itaque istas nonnulli, qui viderunt,
 Memnonis conjiciunt imagines esse, longe a vero aberran-
 tes.

CVII. Hunc Ægyptium Sesostrin, dicebant sacerdotes,
 redeuntem, multosque homines ex gentibus subactis secum
 ducentem, eundem, postquam in reditu ad Daphnas Pelu-
 siacas pervenisset, a fratre, cujus fidei Ægyptum commi-
 serat, una cum filiis hospitio esse exceptum: at illum circa
 domum, in qua rex et filii erant, materiam congeri, con-
 gestamque jussisse incendi. (2) Qua re animadversa, sta-
 tim deliberasse regem eum uxore, quippe illam quoque
 comitem secum habuisse. Hanc ei suasisse, quum sex
 essent filii, duobus ex his super pyram extensis pontem sic
 in ardente materia faceret, quem ipsi superantes effugerent.
 (3) Id fecisse Sesostrin, et duos filios ita igne fuisse absum-
 ptos, reliquos vero una cum patre fugatos servatos.

CVIII. Postquam in Ægyptum advenit, pœnasque de
 fratre sumsit, tum vero multitudine hominum, quos e
 terris subactis adduxerat, ea in hunc modum usus est: (2)

ἐχρήσατο· (2) τοὺς τέ οἱ λίθους τοὺς ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως κομισθέντας ἐς τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν, ἐόντας μεγάθει περιμήχεας, οὗτοι ἔσαν οἱ ἐλκύσαντες, καὶ τὰς διώρυχας τὰς νῦν ἐούσας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὗτοι ἀναγκάζομενοι ὥρυσσον, ἐποίουν τε οὐκ ἐκόντες Αἰγυπτῶν, τὸ πρὶν ἐοῦσαν ἱππασίμην καὶ ἀμαξευομένην πᾶσαν, ἐνδεᾶ τούτων. (3) Ἀπὸ γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἰγυπτος ἐοῦσα πεδιάς πᾶσα ἀνιππος καὶ ἀναμάξευτος γέγονε· αἰτίαι δὲ τούτων αἱ διώρυχες γεγόνασι ἐοῦσαι πολλὰ καὶ παντοίους τρόπους ἔχουσαι. (4) Κατέταμνε δὲ τοῦδε εἵνεκεν τὴν χώραν ὁ βασιλεὺς· ὅσοι τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῷ ποταμῷ ἐκτέατο τὰς πόλεις, ἀλλ' ἀναμέσους, οὗτοι, ὅπως τε ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, σπανίζοντες ὑδάτων πλατυτέροις ἐχρέοντο τοῖσι πόμασι, ἐκ φρεάτων ἀρουόμενοι. Τούτων μὲν δὴ εἵνεκεν κατετμήθη ἡ Αἰγυπτος.

CIX. Κατανεῖμαι δὲ τὴν χώραν Αἰγυπτίοις ἅπασιν τοῦτον ἔλεγον τὸν βασιλέα, κλήρον ἴσον ἐκάστῳ τετράγωνον διδόντα, καὶ ἀπὸ τούτου τὰς προσόδους ποιήσασθαι, ἐπιτάζαντα ἀποφορὴν ἐπιτελέειν κατ' ἐνιαυτόν. (2) Εἰ δέ τις τοῦ κλήρου ὁ ποταμός τι παρέλοιτο, ἐλθὼν ἂν πρὸς αὐτὸν ἐσήμεναι τὸ γεγεννημένον· ὁ δὲ ἔπεμπε τοὺς ἐπισκεψομένους καὶ ἀναμετρήσαντας ὅσῳ ἐλάσσων ὁ χώρος γέγονε, ὅπως τοῦ λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς τελεί. (3) Δοκεῖ δέ μοι ἐνθεῦτεν γεωμετρίῃ εὐρεθεῖσα ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν· πόλον μὲν γὰρ καὶ γνώμονα καὶ τὰ δώδεκα μέρη τῆς ἡμέρης παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον οἱ Ἕλληνες.

CX. Βασιλεὺς μὲν δὴ οὗτος μῦθος Αἰγύπτιος Αἰθιοπίας ἦρξε· μνημόσυνα δὲ ἐλίπετο πρὸ τοῦ Ἡφαιστείου ἀνδριάντας λιθίνους, δύο μὲν τριήκοντα πηχέων, ἑωυτόν τε καὶ τὴν γυναῖκα, τοὺς δὲ παῖδας ἐόντας τέσσαρας εἴκοσι πηχέων ἕκαστον. (2) Τῶν δὲ ὁ ἱεὺς τοῦ Ἡφαίστου χρόνῳ μετέπειτεν πολλῷ Δαρεῖον τὸν Πέρσην οὐ περιεῖδε ἰστάντα ἔμπροσθε ἀνδριάντα, φὰς οὐ οἱ πεποιῆσθαι ἔργα οἷα περ Σεσώστρι τῷ Αἰγυπτίῳ· Σεσώστριν μὲν γὰρ ἄλλα τε καταστρέψασθαι ἔθνεα οὐκ ἐλάσσῳ ἐκείνου καὶ δὴ καὶ Σκύθας, Δαρεῖον δὲ οὐ δυνασθῆναι Σκύθας ἐλέειν· οὐκ ὦν δίκαιον εἶναι ἐστάναι ἔμπροσθε τῶν ἐκείνου ἀναθημάτων μὴ οὐκ ὑπερβαλλόμενον τοῖσι ἔργοις. Δαρεῖον μὲν νῦν λέγουσι πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιήσασθαι.

CXI. Σεσώστριος δὲ τελευτήσαντος ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν βασιλείην τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερῶν, τὸν ἀποδέξασθαι μὲν οὐδεμίαν στρατηγίην, συνενειχθῆναι δὲ οἱ τυφλὸν γενέσθαι διὰ τοιόνδε πρῆγμα. (2) Τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος μέγιστα δὴ τότε ἐπ' ὀκτωκαίδεκα πήχεας, ὡς ὑπερέβαλε τὰς ἀρούρας, πνεύματος ἐμπεσόντος κυματῆς ὁ ποταμός ἐγένετο· τὸν δὲ βασιλέα λέγουσι τοῦτον ἀτασθαλίῃ χρησάμενον, λαβόντα αἰχμὴν βαλέειν ἐς μέσας τὰς δίνας τοῦ ποταμοῦ, μετὰ δὲ αὐτίκα καμόντα αὐτὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς τυφλωθῆναι. (3) Δέκα μὲν δὴ ἔτεα εἶναι μιν τυφλὸν, ἐνδεκάτῳ δὲ ἔτει ἀπικέ-

lapides eos, qui hoc regnante ad Vulcani templum congesti sunt, immani magnitudine, hi sunt qui traxerunt: iidemque canales cunctos, qui nunc in Ægypto sunt, coacti foderunt; atque ita inviti quidem fecerunt, ut Ægyptus, quæ ante id tempus tota equis et plastris opportuna fuerat, hoc commodo careret. (3) Nam ab illo tempore Ægyptus, tota licet plana et campestris, equis et plastris inhabilis facta est: cujus rei caussa est multitudo fossarum, variis modis omnes in partes ductarum. (4) Regionem autem ita fossis discidit rex ille hac caussa: quicumque ex Ægyptiis oppida habitant quæ non sunt ad fluvium sita, sed in media regione, hi, postquam recessit Nilus, aquæ inopia laborantes, salsiore potu usi erant, ex puteis hausto. Hujus rei caussa discissa est Ægyptus.

CIX. Porro hunc regem, aiebant, distribuisse regionem inter omnes Ægyptios, singulisque sortem æqualem dedisse quadratam; et ab hac sorte redditus sibi constituisse, imperato tributo quotannis pendendo. (2) Quod si de cujuspiam sorte fluvius aliquid abstraxisset, is regem adiens indicabat factum; et rex, missis qui rem præsentem inspicerent, dimetirenturque quanto minor factus fuerit ager, in posterum tributi partem pro portione remittebat. (3) Videturque mihi ex hoc negotio inventa esse geometria apud Ægyptios, indeque ad Græcos transiisse. Nam polum quidem (*instrumentum horologicum*) et gnomonem et duodecim diei partes a Babyloniis Græci acceperunt.

CX. Idem rex Sesostris unus ex Ægypti regibus Æthiopiæ etiam regnum obtinuit. Monumenta autem sui reliquit statuas lapideas ante Vulcani templum positas: quarum duæ, triginta cubitorum quæque, ipsius et uxoris referebant imagines; tum quattuor, viginti cubitorum quæque, totidem numero filiorum. (2) Ante has statuas quum multo post tempore Darius Persa sibi vellet statuam ponere, vetuit Vulcani sacerdos, dicens non edita ab illo esse facta qualia a Sesostri Ægyptio: Sesostrin enim quum alias gentes nihilo vel pauciores vel inferiores, quam ipse, tum vero et Scythas, subegisse, quos Darius subigere non potuisset. Quare non esse æquum, ut ante illius monumenta statuam ponat is qui illius facta non superarit. Aiuntque Dariûm sacerdoti hæc dicenti ignovisse.

CXI. Sesostri vita functo, aiebant, regnum suscepisse filium ejus Pheron: eumque nullum militare facinus præclarum edidisse; accidisse autem ei ut cæcus fieret, et quidem ob factum hujusmodi. (2) Quum flumen eo tempore copiosissimum descendisset ad octodecim pedum altitudinem, camposque inundasset, ingruente vento ingentes fluctus ciere flumen cœpit. Ibi tunc regem hunc, improba vesania correptum, sumsisse spiculum et in medios fluminis gurgites conjecisse: dein protinus oculis cœpisse laborare, prorsusque usum oculorum amisuisse. (3) Postquam decem annis cæcus fuisset, advenisse ei, undecimo anno,

σθαι οἱ μαντήιον ἐκ Βουτοῦς πόλιος ὡς ἐξήκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς ζημίας καὶ ἀναβλέψει γυναικὸς οὐρῶ νιψάμενος τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἥτις παρὰ τὸν ἐωυτῆς ἄνδρα μοῦνον πεφοίτηκε, ἄλλων ἀνδρῶν ἐοῦσα ἄπειρος. (4)

Καὶ τὸν πρώτης τῆς ἐωυτοῦ γυναικὸς πειρᾶσθαι, μετὰ δὲ, ὡς οὐκ ἀνέβλεπε, ἐπεξῆς πασέων πειρᾶσθαι· ἀναβλέψαντα δὲ συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας τῶν ἐπειρήθη, πλὴν ἣ τῆς τῷ οὐρῶ νιψάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μίαν πόλιν, ἣ νῦν καλεῖται Ἐρυθρὴ βῶλος· ἐς ταύτην συναλίσσαντα ὑποπρῆσαι πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλει. Τῆς δὲ νιψάμενος τῷ οὐρῶ ἀνέβλεψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυναῖκα. (5) Ἀναθήματα δὲ, ἀποφυγὼν τὴν πάθην τῶν ὀφθαλμῶν, ἄλλα τε ἀνὰ τὰ ἱρὰ πάντα τὰ λόγισμα ἀνέθηκε, καὶ τοῦ γε λόγον μάλιστα ἀξιὸν ἐστὶ ἔχειν, ἐς τοῦ Ἥλιου τὸ ἱρὸν ἀξιοθέητα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελούς δύο λιθίνους, ἐξ ἑνὸς ἐόντα ἑκάτερον λίθου, μῆκος μὲν ἑκάτερον πηχέων ἑκατὸν, εὖρος δὲ ὀκτὼ πηχέων.

CXII. Τούτου δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆϊν ἐλεγον ἄνδρα Μεμφίτην, τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν οὖνομα Πρωτέα εἶναι· τοῦ νῦν τέμενός ἐστι ἐν Μέμφι κάρτα καλὸν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, τοῦ Ἡφαιστείου πρὸς νότον ἀνεμὸν κείμενον. Περιοικέουσι δὲ τὸ τέμενος τοῦτο Φοίνικες Τύριοι, καλεῖται δὲ ὁ χώρος οὗτος ὁ συνάπας Τυρίων στρατόπεδον. (2) Ἔστι δὲ ἐν τῷ τεμένει τοῦ Πρωτέος ἱρὸν τὸ καλεῖται ξείνης Ἀφροδίτης· συμβάλλομαι δὲ τοῦτο τὸ ἱρὸν εἶναι Ἑλένης τῆς Τυνδάρω, καὶ τὸν λόγον ἀκηχοῦς ὡς διαιτήθη Ἑλένη παρὰ Πρωτεί, καὶ δὴ καὶ ὅτι ξείνης Ἀφροδίτης ἐπώνυμόν ἐστι· ὅσα γὰρ ἄλλα Ἀφροδίτης ἱρὰ ἐστὶ, οὐδαμῶς ξείνης ἐπικαλεῖται.

CXIII. Ἐλεγον δὲ μοι οἱ ἱεεὲς ἱστορέοντι τὰ περὶ Ἑλένην γενέσθαι ὧδε· Ἀλέξανδρον ἀρπάσαντα Ἑλένην ἐκ Σπάρτης ἀποπλώειν ἐς τὴν ἐωυτοῦ· καί μιν, ὡς ἐγένετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξῶσται ἀνεμοὶ ἐκβάλλουσι ἐς τὸ Αἰγύπτιον πελάγος, ἐνθεῦτεν δὲ (οὐ γὰρ ἀνίει τὰ πνεύματα) ἀπικνέεται ἐς Αἴγυπτον καὶ Αἰγύπτου ἐς τὸ νῦν Κανωβικὸν καλεῖμενον στόμα τοῦ Νείλου καὶ ἐς Ταριχέας. (2) Ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ἡϊόνος, τὸ καὶ νῦν ἐστὶ, Ἡρακλέος ἱρὸν, ἐς τὸ ἦν καταφυγὼν οἰκέτης δευτέρων ἀνθρώπων ἐπιβάλλεται στίγματα ἱρὰ, ἐωυτὸν διδοὺς τῷ θεῷ, οὐκ ἔξεστι τούτου ἄψασθαι. Ὁ νόμος οὗτος διατελεῖ ἐὼν ὁμοῖος μέχρι ἐμεῦ τῷ ἀπ' ἀρχῆς. (3) Τοῦ ὧν δὴ Ἀλεξάνδρου ἀπιστέαται θεράποντες πυθόμενοι τὸν περὶ τὸ ἱρὸν ἔχοντα νόμον, ἰκέται δὲ ἰζόμενοι τοῦ θεοῦ κατηγορεῖν τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βλάπτειν αὐτὸν, πάντα λόγον ἐξηγούμενοι, ὡς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὴν ἐς Μενέλεων ἀδικίην. Κατηγορεῖν δὲ ταῦτα πρὸς τε τοὺς ἱεεὲς καὶ τὸν τοῦ στόματος τούτου φύλακον, τῷ οὖνομα ἦν Θῶνις.

CXIV. Ἀκούσας δὲ τούτων ὁ Θῶνις πέμπει τὴν ταχίστην ἐς Μέμφιν παρὰ Πρωτέα ἀγγελίην λέγουσαν τάδε, « ἥκει ξεῖνος γένος μὲν Τευκρὸς, ἔργον δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξεργασμένος· ξείνου γὰρ τοῦ ἐωυτοῦ ἐξαπατήσας τὴν γυναῖκα, αὐτὴν τε ταύτην ἄγων ἔχει καὶ

ex Buto oppido oraculi responsum, exactum esse pœnæ tempus; oculorum usum recepturum eum esse, si oculos eluisset lotio mulieris, quæ non nisi cum suo marito coisset et cum nullo alio viro habuisset consuetudinem. (4) Illum igitur ante omnia uxoris suæ urinam esse expertum; deinde vero, quum visum non recepisset, aliarum omnium atque aliarum experimentum fecisse. Ad extremum, postquam visum recepisset, mulieres cunctas, quarum experimentum fecerat, excepta una illa cujus urina lotus visum recepit, in unum oppidum congregasse, cui nomen nunc est Erythrobolus (*quasi Rubrum solum dices*) atque ita congregatas, subjecto igne, simul cum oppido concremasse: illam vero, cujus urina lotus visum receperat, in matrimonium duxisse. (5) Donaria autem, postquam oculorum calamitate est liberatus, quum alia in notabilioribus quibusque templis consecravisset, tum, quod maxime memorari præ cæteris meretur, in Solis templo opera posuit spectatu digna, duo saxeos obeliscos, utrumque ex uno saxo, longitudine utrumque centum cubitorum, latitudine octo cubitorum.

CXII. Huic in regnum successisse aiebant virum Memphiten, eum qui Græcorum sermone Proteus nominetur: cujus nunc delubrum est Memphi pulcrum admodum et eximie instructum, a Vulcani templo austrum versus situm. Circa delubrum illud Phœnices Tyrii habitant; vocaturque totus ille locus, Tyriorum astra. (2) Intra Protei delubrum ædes est, quæ vocatur Veneris Hospitæ: quam ego ædem Helenæ Tyndari filiæ sacratam fuisse conjicio, tum quod memoratum audivi vixisse Helenam apud Proteum, tum vero etiam ob hoc ipsum cognomen Hospitæ Veneris: quotquot enim alia sunt Veneris templa, eorum nullum est quod tale cognomen habeat.

CXIII. Dixerunt autem mihi sacerdotes, sciscitanti quæ ad Helenam spectant, gestam rem esse hunc in modum: Alexandrum, postquam Helenam ex Sparta rapuisset, domum navigasse. Sed ubi in Ægæum pervenit, violenti ex adverso venti in Ægyptium mare eum compulerunt: inde, quum non remitteret vis ventorum, in Ægyptum pervenit, in illud quidem Nili ostium, quod Canobicum nunc vocatur, et ad Taricheas. (2) Erat autem in litore Herculis templum, quod etiam nunc est: in quod si quis cuiuscumque hominis servus profugerit, et deo se tradens, sacras sibi imponi notas curaverit, hunc nemini fas est tangere. Lex ista eadem, quæ olim fuit, ad meam usque ætatem manet. (3) Ab Alexandro igitur famuli nonnulli, cognita lege quæ in hoc templo obtinet, desciscunt: sedentesque deo supplices, nocituri Alexandro, accusarunt eum; omnemque iniquitatem, qua adversus Helenam et Menelaum usus ille erat, aperuerunt: renunciarunt hæc autem quum sacerdotibus templi, tum præfecto hujus ostiî, cui Thonis nomen erat.

CXIV. Quibus cognitis Thonis celeriter Memphin ad Proteum nuncios misit, qui hæcei dicerent: Advenit huc peregrinus homo, natione Trojanus, qui in Græcia improbum facinus commisit: quippe hospitæ sui uxorem decepit, eamque et ipsam et magnam simul rerum pretiosarum co-

πολλά κάρτα χρήματα, ὑπ' ἀνέμων ἐς γῆν ταύτην ἀπειχθεῖς. Κότερα δῆτα τοῦτον ἐῷμεν ἀσινέα ἐκπλῶειν, ἢ ἀπελώμεθα τὰ ἔχων ἦλθε; » (2) Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεύς λέγοντα τάδε, « ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κοτέ-
 5 ἐστι ἀνόσια ἐργασμένος ξεῖνον τὸν ἐωυτοῦ, συλλαβόντες ἀπάγετε παρ' ἐμέ, ἵνα εἰδῶ ὅτι κοτέ καὶ λέξει. »

CXV. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Θῶνις συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὰς νέας αὐτοῦ κατίσχει, μετὰ δὲ αὐ-
 τὸν τε τοῦτον ἀνήγαγε ἐς Μέρφιν καὶ τὴν Ἑλένην τε
 10 καὶ τὰ χρήματα, πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἰκέτας. (2) Ἀνακομισθέντων δὲ πάντων, εἰρώτα τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεύς τίς εἶη καὶ ὁκόθεν πλώοι. Ὁ δὲ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε καὶ τῆς πάτρης εἶπε τὸ οὔνομα, καὶ δὴ καὶ τὸν πλῶον ἀπηγήσατο, ὁκόθεν πλώοι. (3) Μετὰ
 15 δὲ ὁ Πρωτεύς εἰρώτα αὐτὸν ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβοι· πλανεωμένου δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τῷ λόγῳ καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀλήθειαν, ἡλεγχον οἱ γενόμενοι ἰκέται, ἐξηγεύμενοι πάντα λόγον τοῦ ἀδικήματος. (4) Τέλος δὲ δὴ σφι λόγον τόνδε ἐκφαίνει ὁ Πρωτεύς, λέγων ὅτι
 20 « ἐγὼ εἰ μὴ περὶ πολλοῦ ἡγεύμην μηδένα ξείνων κτείνειν, ὅσοι ὑπ' ἀνέμων ἤδη ἀπολαμφθέντες ἦλθον ἐς χώραν τὴν ἐμὴν, ἐγὼ ἂν σε ὑπὲρ τοῦ Ἑλλήνος ἐτισάμην, ὅς, ὦ κάκιστε ἀνδρῶν, ξεινίων τυχὼν ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσαο· παρὰ τοῦ σεωυτοῦ ξείνου τὴν γυναῖκα
 25 ἦλθες· καὶ μάλα ταῦτά τοι οὐκ ἤρκεσε, ἀλλ' ἀναπετερώσας αὐτὴν οἶχεαι ἔχων ἐκκλέψας· καὶ οὐδὲ ταῦτά τοι μούνα ἤρκεσε, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία τοῦ ξείνου κερατῆσας ἤκεις. (5) Νῦν ὦν ἐπειδὴ περὶ πολλοῦ ἡγῆμαι μὴ ξεινοκτονέειν, γυναῖκα μὲν ταύτην καὶ τὰ χρήματα
 30 οὐ τοι προήσω ἀπάγεσθαι, ἀλλ' αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἑλληνι ξείνῳ φυλάξω, ἐς ὃ ἂν αὐτὸς ἐλθὼν ἐκεῖνος ἀπαγαγέσθαι ἐθέλῃ· αὐτὸν δὲ σε καὶ τοὺς σούς συμπλόους τριῶν ἡμερέων προαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς ἐς ἄλλην τινὰ μετορμίζεσθαι, εἰ δὲ μὴ, ἅτε πολεμίους περιέψεσθαι. »

35 CXVI. Ἑλένης μὲν ταύτην ἀπιξίν παρὰ Πρωτέα ἔλεγον οἱ ἱεεὲς γενέσθαι· δοκέει δὲ μοι καὶ Ὅμηρος τὸν λόγον τοῦτον πυθέσθαι· ἀλλ' οὐ γὰρ ὁμοίως ἐς τὴν ἐποποιίην εὐπρεπὴς ἦν τῷ ἐτέρῳ τῷ περ ἐχρήσατο, μετῆκε αὐτὸν, δηλώσας ὡς καὶ τοῦτον ἐπίσταίτο τὸν
 40 λόγον. (2) Δῆλον δὲ, κατὰ παρεποίησιν ἐν Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμῇ ἄλλῃ ἀνεπόδισε ἐωυτόν) πλάνην τὴν Ἀλεξάνδρου, ὡς ἀπηνείχθη ἄγων Ἑλένην τῇ τε δὴ ἄλλῃ πλαζόμενος, καὶ ὡς ἐς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης ἀπῆκετο. (3) Ἐπιμέμνηται δὲ αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστηίῳ· λέγει
 45 δὲ τὰ ἔπεα οὕτω·

Ἐνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι παμποίκιοι, ἔργα γυναικῶν
 Σιδονίων, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος θεοειδὴς
 ἤγαγε Σιδονίην, ἐπιπλὼς εὐρέα πόντον,
 τὴν ὁδὸν ἦν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν.

50 (4) Ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσεΐῃ ἐν τοισίδε τοῖσι ἔπεσι·

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα,
 ἔσθλα, τὰ οἱ Πολύδαμνα πόρεν Θῶνος παρὰ κοιτίς

piam secum vehens huc adpulit, ventorum vi hanc in terram compulsus. Huncce ergo sinemus illæsum abire, an, quæ secum advexit, ei eripiemus? » (2) Ad hæc Proteus remittit nuncium, qui diceret : « Hunc hominem, quisquis est, qui hospitem suum tam nefaria injuria adfecit, prehendite, et ad me adducite, ut sciam quid tandem dicat. »

CXV. His auditis Thonisprehendit Alexandrum, navesque ejus retinet : dein et ipsum et Helenam et res pretiosas Memphin duxit, atque etiam fugitivos supplices. (2) Cuncti ubi advenerunt, quæsit ex Alexandro Proteus, quis esset, et unde cum navibus suis advenisset. Et illo suum genus commemoravit, patriæ dixit nomen; atque navigationis cursum, et unde advenerit, exposuit. (3) Deinde vero interrogante Proteo, Helenam unde accepisset, titubantem in oratione nec vera loquentem Alexandrum coarguebant fugitivi supplices, et totam sceleris rationem aperuerunt. (4) Ad extremum Proteus hanc sententiam pronuntiavit : « Nisi ego, inquit, maximi ducerem, nullum hominem peregrinum occidere, qui ventorum vi ablatus meam terram accessisset, a te pro Græco illo pœnas sumpturus eram, qui, o hominum scelestissime, hospitio benigne exceptus, facinus improbissimum admisisti. Ad tui hospitis uxorem intrasti; et hoc flagitio non contentus, tuis fraudibus excitatam raptamque abduxisti. Nec hoc tibi satis fuit, sed etiam domum tui hospitis exspoliasti, hisque cum spoliis huc venisti. (5) Nunc, quoniam semper maximi duxi hospitem nullum occidere, mulierem quidem hanc atque opes non te sinam hinc abducere, sed hæc ego Græco illi servabo, donec ipse veniens recipere voluerit : tibi vero et navigationis sociis edico, ut intra triduum mea e terra in aliam navigetis : sin minus, pro hostibus vos habebo. »

CXVI. Hunc fuisse Helenæ apud Proteum adventum dixere sacerdotes. Videtur autem mihi Homerus eandem audivisse narrationem; sed, quoniam non similiter, atque altera narratio, qua est usus, adcommodata esset epico carmini, idcirco eam omisisse, ita tamen ut significaret notam sibi eam fuisse. (2) Adparet hoc enim ex itinere ratione Alexandri, quam in Iliade ut episodiu posuit, (nec vero usquam alibi retractavit), ubi ait, quum per alia loca eum abreptum errasse, Helenam secum ducentem, tum Sidonem in Phœnice adpulisse. (3) Meminit autem hujus rei in Diomedis fortibus factis, ubi hos posuit versus :

Picturata inerant ibi pallia, facta puellis
 Sidoniis, quas ipse Paris formosus ab urbe
 Sidonia duxit, sulcans freta læta carinis,
 quum retulit magnis Helenam natalibus orlam.

(4) Meminit in Odyssæa quoque, his versibus :

Hæc Jove nata venena habuit multa arte parata,
 fortia, quæ Polydamna sibi donaverat uxor

Αἰγυπτίῃ, τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἀρουρα
φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Καὶ τὰδε ἕτερα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλεως λέγει,

Αἰγύπτῳ μ' ἔτι δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέεσθαι
ἔσχον, ἐπεὶ οὐ σφιν ἔρεξα τελέσσας ἐκατόμβας.

(5) Ἐν τούτοις τοῖσι ἔπεσι δηλοῖ ὅτι ἡπίστατο τὴν ἐς
Αἰγυπτὸν Ἀλεξάνδρου πλάνην· ὁμοῦρρει γὰρ ἡ Συρία
Αἰγύπτῳ, οἱ δὲ Φοίνικες, τῶν ἐστὶ ἡ Σιδὼν, ἐν τῇ Συ-
ρίῃ οἰκεῖται.

10 CXVII. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπεα καὶ τόδε τὸ χω-
ρίον οὐκ ἤκιστα, ἀλλὰ μάλιστα δῆλον ὅτι οὐκ Ὀμή-
ρου τὰ Κύπρια ἔπεα ἐστὶ, ἀλλ' ἄλλου τινός. Ἐν μὲν
γὰρ τοῖσι Κυπρίοις εἴρηται ὡς τριταῖος ἐκ Σπάρτης
Ἀλέξανδρος ἀπῆκετο ἐς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην,
15 εὐαεῖ τε πνεύματι χρησάμενος καὶ θαλάσῃ λείῃ· ἐν δὲ
Ἰλιάδι λέγει ὡς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὀμηρος μὲν
νυν καὶ τὰ Κύπρια ἔπεα χαιρέτω.

CXVIII. Εἰρομένου δέ μευ τοὺς ἱρέας εἰ μάταιον
λόγον λέγουσι οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ Ἴλιον γενέσθαι ἢ οὐ,
20 ἔφασαν πρὸς ταῦτα τὰδε, ἱστορίῃσι φάμενοι εἰδέναι
παρ' αὐτοῦ Μενέλεω· ἐλθεῖν μὲν γὰρ μετὰ τὴν Ἑλένης
ἄρπαγὴν ἐς τὴν Τευκρίδα γῆν Ἑλλήνων στρατιὴν πολ-
λὴν βωθεῦσαν Μενέλεω, ἐκβάσαν δὲ ἐς γῆν καὶ ἰδρυ-
θεῖσαν τὴν στρατιὴν πέμπειν ἐς τὸ Ἴλιον ἀγγέλους,
25 σὺν δὲ σφί ἵεναι καὶ αὐτὸν Μενέλεω· (2) τοὺς δ' ἐπεῖτε
ἔσελθεῖν ἐς τὸ τεῖχος, ἀπαιτέειν Ἑλένην τε καὶ τὰ
χρήματα τὰ οἱ οἶχετο κλέψας Ἀλέξανδρος, τῶν τε ἀδι-
κημάτων δίκας αἰτέειν· τοὺς δὲ Τευκροὺς τὸν αὐτὸν
λόγον λέγειν τότε καὶ μετέπειτα, καὶ ὁμνύντας καὶ
30 ἀνωμοτὶ, μὴ μὲν ἔχειν Ἑλένην μηδὲ τὰ ἐπικαλούμενα
χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ οὐκ
ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχειν τῶν Πρωτεύς δ' Αἰγύ-
πτιος βασιλεὺς ἔχει. (3) Οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελασθαι
δοκέοντες ὑπ' αὐτῶν οὕτω δὴ ἐπολιόρκειον, ἐς δ' ἐξεῖλον·
35 ἐλοῦσι δὲ τὸ τεῖχος ὡς οὐκ ἐφαίνετο ἡ Ἑλένη, ἀλλὰ
τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυνθάνοντο, οὕτω δὴ
πίστευσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες αὐτὸν
Μενέλεω ἀποστέλλουσι παρὰ Πρωτέα.

CXIX. Ἀπικόμενος δὲ ὁ Μενέλεως ἐς τὴν Αἰγυπτὸν
40 καὶ ἀναπλώσας ἐς τὴν Μέμφιν, εἶπας τὴν ἀλήθειαν τῶν
πρηγμάτων, καὶ ξεινίων ἤντησε μεγάλων καὶ Ἑλένην
ἀπαθέα κακῶν ἀπέλαβε, πρὸς δὲ καὶ τὰ ἐωυτοῦ χρή-
ματα πάντα. (2) Τυχὼν μέντοι τούτων ἐγένετο Μενέ-
λεως ἀνὴρ ἀδίκος ἐς Αἰγυπτίους· ἀποπλῶειν γὰρ ὥρ-
45 μημένον αὐτὸν ἴσχον ἀπλοῖαι· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπὶ
πολλὸν τοιοῦτο ἦν, ἐπιτεχνᾶται πρῆγμα οὐκ ὀσιον· λα-
βὼν γὰρ δύο παιδία ἀνδρῶν ἐπιχωρίων ἐντομά σφρα
ἐποίησε. (3) Μετὰ δὲ ὡς ἐπαῖστος ἐγένετο τοῦτο ἐρ-
γασμένος, μισηθεὶς τε καὶ διωκόμενος οἶχετο φεύγων
50 τῇσι νηυσὶ ἐπὶ Λιβύης. Τὸ ἐνθεῦτεν δὲ ὅκου ἐτρά-
πετο, οὐκέτι εἶχον εἶπαι Αἰγύπτιοι· τούτων δὲ τὰ μὲν
ἱστορίῃσι ἔφασαν ἐπίστασθαι, τὰ δὲ παρ' ἐωυτοῖσι γε-
νόμενα ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγειν.

Thonis in Ægypto, cujus fert plurima mixtim
multa solum proba, multa etiam damnosa venena.

Tum etiam hæc, eodem spectantia, Telemacho dicit Menelaus :

Hic etiam Ægypto di me tenuere reverti
conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.

(5) Quibus versibus declarat poeta, cognitum sibi fuisse
Alexandri, per maria errantis, adventum in Ægyptum :
confinis enim est Syria Ægypto : Phœnices autem, quorum
est Sidon, in Syria habitant.

CXVII. Ex hisce autem versibus, et ex isto maxime
loco, ex Iliade appposito, clarum est, non esse Homerum
Cypriorum carminum auctorem, sed alium quempiam. Nam
in Cypriis Alexander memoratur tertio die Sparta Ilium cum
Helena pervenisse secundo vento usus, et mari tranquillo :
in Iliade vero ait poeta, errasse illum quum Helenam do-
mum duceret. Sed valeat Homerus, valeantque Cypria
carmina.

CXVIII. Interroganti vero mihi, utrum vanum fictum-
que sit, an non, quod Græci de bello ad Ilium gesto nar-
rant, responderunt mihi hæc, quæ ex ipsius Menelai nar-
ratione sibi cognita esse adfirmarunt. Scilicet, venisse post
Helenæ raptum exercitum ingentem Græcorum in terram
Trojanam, Menelao opem laturum. Ab exercitu isto, ex-
scensione facta, positisque castris, missos esse Ilium lega-
tos, et in his ipsum Menelaum : (2) qui postquam muros
ingressi, repetiissent Helenam et opes ab Alexandro sub-
reptas, et satisfactionem injuriarum postulassent; respon-
disse tunc Teucros id quod et deinde constanter adfirma-
verint jurati et non jurati, non habere se Helenam nec opes
quæ repeterentur, sed esse ista omnia in Ægypto; nequo
æquum esse, se earum rerum causa satisfactionem dare,
quæ essent in Protei manibus, regis Ægyptii. (3) At
Græci, ab his se rideri existimantes, ea causa obsedis-
se urbem, donec cepissent. Capta urbe, quum nusquam
Helena reperiretur, et eandem rem, quam antea, audiverant,
experirentur Græci; sic deinde fidem priori sermoni ad-
hibentes, Menelaum ipsum ad Proteum miserunt.

CXIX. Menelaus ubi in Ægyptum pervenit, adverso
fluvio Memphin navigavit, ibique exposita rei veritate,
insignibus donis hospitalibus exceptus est, et Helenam illa-
sam recepit, insuperque opes suas omnes. (2) Verumtamen
Menelaus, quamquam hæc omnia consecutus, inique cum
Ægyptiis egit. Nam quum proficisci vellet, nec per ventos
posset, longiore interposita mora, extremum rem adgressus
est impiam et nefariam : duos puerulos sumsit hominum
indigenarum, eosque placandis ventis immolavit. (3)
Deinde postquam evulgatum est facinus, invisus Ægyptiis,
et ab eis exagitatus, profugit cum suis navibus, Libyam
versus iter intendens. Inde vero quonam pervenerit, non
amplius dicere potuerunt Ægyptii : ista vero, quæ dixi,
partim sciscitando se cognovisse aiebant, partim apud se
gesta accurate cognita habere.

CXX. Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίων οἱ ἱερεῖς ἔλεγον· ἐγὼ δὲ τῇ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ αὐτὸς προστίθεμαι, τάδε ἐπιλεγόμενος, εἰ ἦν Ἑλένη ἐν Ἰλίῳ, ἀποδοθῆναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἑλλήσι ἦτοι ἐκόντος γε ἢ ἀέκοντος Ἀλεξάνδρου. Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πριάμος, οὐδὲ οἱ ἄλλοι οἱ προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλι κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοική. (2) Εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖσι πρώτοις χρόνοις ταῦτα ἐγίνωσκον, ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, δόκτε συμμίσγοιεν τοῖσι Ἑλλήσι, ἀπώλλυντο, αὐτοῦ δὲ Πριάμου οὐκ ἔστι ὅτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἔτι πλεῖνες τῶν παίδων μάχης γινομένης ἀπέθνησκον, εἰ χρή τι τοῖσι ἐποποιόισι χρεώμενον λέγειν, τούτων δὲ τοιούτων συμβαινόντων ἐγὼ μὲν ἔλπομαι, εἰ καὶ αὐτὸς Πριάμος συνοίκεε Ἑλένη, ἀποδοῦναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιοῖσι, μέλλοντά γε δὴ τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγῆσθαι. (3) Οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασιλήτῃ ἐς Ἀλέξανδρον περιήϊε, ὥστε γέροντος Πριάμου ἐόντος ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πρήγματα εἶναι, ἀλλ' Ἐκτόρ καὶ πρεσβύτερος καὶ ἀνὴρ ἐκείνου μᾶλλον ἐὼν ἔμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀποθανόντος παραλάβεσθαι, τὸν οὐ προσῆκε ἀδικέοντι τῷ ἀδελφεῷ ἐπιτράπειν, καὶ ταῦτα μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμβαινόντων ἰδίῃ τε αὐτῷ καὶ τοῖσι ἄλλοις πᾶσι Τρωσί. (4) Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ λέγουσι αὐτοῖσι τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἑλληνες, ὥς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος ὅπως πανωλεθρίῃ ἀπολόμενοι καταφανὲς τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποις ποιήσωσι, ὥς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλα εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν θεῶν. Καὶ ταῦτα μὲν τῇ ἐμοὶ δοκέει εἶρηται.

CXXI. Πρωτεύς δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλήτην Ῥαμψίνιτον ἔλεγον, ὃς μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ προπύλαια τὰ πρὸς ἐσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἡφαιστείου, ἀντίους δὲ τῶν προπυλαίων ἔστησε ἀνδριάντας δύο, ἐόντας τὸ μέγεθος πέντε καὶ εἴκοσι πηχέων, τῶν Αἰγύπτιοι τὸν μὲν πρὸς βορέεω ἑσπεῶτα καλεῦσι θέρος, τὸν δὲ πρὸς νότον χειμῶνα· (2) καὶ τὸν μὲν καλεῦσι θέρος, τοῦτον μὲν προσκυνέουσιν τε καὶ εὖ ποιεῦσι, τὸν δὲ χειμῶνα καλεούμενον τὰ ἔμπαλιν τούτων ἔρδουσι. (I.) Πλοῦτον δὲ τούτῳ τῷ βασιλεῖ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸν οὐδένα τῶν ὕστερον ἐπιτραφέντων βασιλέων δύνασθαι ὑπερβαλέσθαι οὐδ' ἐγγὺς ἔλθεῖν. (3) Βουλόμενον δὲ αὐτὸν ἐν ἀσφαλείῃ τὰ χρήματα θησαυρίζειν οἰκοδομεῖσθαι οἶκημα λίθινον, τοῦ τῶν τοίχων ἓνα ἐς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίας ἔχειν. Τὸν δὲ ἐργαζόμενον ἐπιβουλεύοντα τάδε μηχανᾶσθαι, τῶν λίθων παράσκευασθαι ἓνα ἐξαιρετὸν εἶναι ἐκ τοῦ τοίχου ῥηϊδίως καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπ' ἐνός. (4) Ὡς δὲ ἐπετελέσθη τὸ οἶκημα, τὸν μὲν βασιλέα θησαυρίσαι τὰ χρήματα ἐν αὐτῷ, χρόνου δὲ περιόντος τὸν οἰκοδόμον περὶ τελευτῇ τοῦ βίου ἐόντα ἀνακαλέσασθαι τοὺς παῖδας (εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο), τούτοις δὲ ἀπηγήσασθαι ὥς ἐκείνων προσρέων, ὅπως βίον ἀφθονον ἔχουσιν, τεχνάσαιτο οἰκο-

CXX. Hæc mihi Ægyptiorum dixerunt sacerdotes : narrationi autem, quam de Helena fecerunt, ego etiam ipse adsentior, hæcce mecum reputans : si in Ilio fuisset Helena, reddituros eam Græcis fuisse Trojanos, sive volente Alexandro, sive nolente. Nam profecto non ita mente captus erat Priamus, neque cæteri illius propinqui, ut suis ipsorum capitibus et liberis et universa urbe voluissent periclitari, quo Alexander Helenam haberet uxorem. (2) Quod si etiam ipse ita secum statuissent, tamen deinde, postquam et aliorum Trojanorum complures, quoties cum Græcis congressi sunt, perierunt, et ex ipsius Priami filiis quolibet in proelio (si quidem epicorum poetarum narrationi fides habenda) duo aut tres aut etiam plures occubuerunt, his ita comparatis, puto equidem, si vel ipse Priamus Helenam duxisset uxorem, redditurum eam fuisse Græcis hac conditione, ut presentibus malis liberaretur. (3) Porro ne regnum quidem ad Alexandrum erat rediturum, ut quum senex esset Priamus, rerum summa penes illum fuerit : sed Hector, et ætate major et longe illo vir fortior, in regnum mortuo Priamo erat successurus ; quem non est consentaneum indulgere voluisse fratri injuste agenti, quum præsertim illius causa gravissima mala et privatim ipsum, et publice Trojanos omnes premerent. (4) Sed enim non potuerant illi Helenam reddere, et vera dicentibus fidem non adhibuerant Græci : idquæ (ut dicam quod sentio) factum est divino numine ita moderante, ut illi, internecione pereuntes, testatum facerent hominibus, graves injurias gravibus etiam pœnis vindicari a diis. Sed hæc quidem pro mea dixi opinione.

CXXI. Proteo in regno successisse memorarunt Rhampsinium : qui monumenta sui reliquit propylæa templi Vulcani, occidentem spectantia. Ex adverso vero propylæorum duas posuit statuas, viginti quinque cubitorum magnitudine : quarum illam, quæ stat a septentrione, Æstatem adpellant Ægyptii ; alteram, quæ ad meridiem conversa, Hiemem (2) et illam quidem, quam Æstatem vocant, adorant et donis placant ; adversus illam, quæ Hiems nominatur, contrarium faciunt. (I.) Hunc regem, dixerunt, tantas opes possedisse tantamque vim argenti, ut posteriorum regum nullus, non dico superare eum opibus potuerit, sed ne prope quidem accedere. (3) Igitur in tuto reponere suas pecunias cupientem, conclave ædificandum curasse lapideum. Cujus ædificii quum unus paries extrorsum spectaret, eum cui mandatum opus erat, pecuniæ insidiantem, hocce esse machinatum : ex lapidibus unum ita parasse, ut e muro facile eximi posset a duobus aut etiam ab uno homine. (4) Absoluto ædificio, regem in illo divitias suas deposuisse. Interjecto autem tempore, quum is, qui conclave illud ædificaverat, prope vitæ finem esset, hunc advocatis ad se duobus, qui ei erant, filiis exposuisse, in ædificando regis thesauro usum se esse artificio, quo prospexisset ut opu-

δομέων τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλέως· (5) σαφὲως δ' αὐτοῖσι πάντα ἐξηγησάμενον τὰ περὶ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ λίθου δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ, λέγοντα ὡς ταῦτα διαφυλάσσοντες ταμίαι τῶν βασιλέως χρημάτων ἔσονται.

5 (6) Καὶ τὸν μὲν τελευτῆσαι τὸν βίον, τοὺς δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ ἐς μακρὴν ἔργου ἔχεσθαι, ἐπελθόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλῆα νυκτὸς καὶ τὸν λίθον ἐπὶ τῷ οἰκοδομήματι ἀνευρόντας ῥηϊδίως μεταχειρίσασθαι καὶ τῶν χρημάτων πολλὰ ἐξενείκασθαι. (II.) Ὡς δὲ τυχεῖν τὸν βασι-

10 λέα ἀνοίξαντα τὸ οἶκημα, θωμάσαι ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεῖσθαι τὰ ἀγγῆια, οὐκ ἔχειν δὲ ὄντινα ἐπατιῶται τῶν τε σημάτων ἐόντων σώων καὶ τοῦ οἰκήματος κεκλημμένου. (7) Ὡς δὲ αὐτῷ καὶ δις καὶ τρίς ἀνοίξαντι αἰεὶ ἐλάσσω φαίνεσθαι τὰ χρήματα (τοὺς γὰρ

15 κλέπτας οὐκ ἀνιέναι κερατίζοντας), ποιῆσαι μιν τάδε, πάγας προστάξαι ἐργάσασθαι, καὶ ταύτας περὶ τὰ ἀγγῆια ἐν τοῖσι τὰ χρήματα ἐνῆν στήσαι. (8) Τῶν δὲ φωρῶν ὥσπερ ἐν τῷ πρὸ τοῦ χρόνῳ ἐλθόντων καὶ ἐσδύντος τοῦ ἐτέρου αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἄγγος προσῆλ-

20 θε, ἰθέως τῇ πάγῃ ἐνέχεσθαι. (9) Ὡς δὲ γινώσκειν αὐτὸν ἐν οἷῳ κακῷ ᾗ, ἰθέως καλέειν τὸν ἀδελφεὸν καὶ δηλοῦν αὐτῷ τὰ παρεόντα, καὶ κελεύειν τὴν ταχίστην ἐσδύντα ἀποταμέειν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν, ὅπως μὴ αὐτὸς ὀφθῇ καὶ γνωρισθῇς ὃς εἴη προσαπολέει καὶ ἐκείνον. (10) Τῷ

25 δὲ δόξαι εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαι μιν πεισθέντα ταῦτα, καὶ καταρμόσαντα τὸν λίθον ἀπιέναι ἐπ' οἴκου, φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφεοῦ. (III.) Ὡς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ἐσελθόντα τὸν βασιλέα ἐς τὸ οἶκημα ἐκπεπληχθαι ὁρέοντα τὸ σῶμα τοῦ φωρὸς ἐν τῇ πάγῃ ἀνευ τῆς κεφαλῆς

30 ἐὼν, τὸ δὲ οἶκημα ἀσινὲς καὶ οὔτε ἐσδόν οὔτε ἐκδυσιν οὐδεμίαν ἔχον. (II) Ἀπορεύμενον δὲ μιν τάδε ποιῆσαι· τοῦ φωρὸς τὸν νέκυν κατὰ τοῦ τείχεος κατακρεμάσαι, φυλάκους δὲ αὐτοῦ καταστήσαντα ἐντείλασθαι σφι, τὸν ἂν ἰδῶνται ἀποκλαύσαντα ἢ κατοικτισάμενον, συλλα-

35 βόντας ἄγειν πρὸς ἐωυτόν. (12) Ἀνακρεμαμένου δὲ τοῦ νέκυος τὴν μητέρα δεινῶς φέρειν, λόγους δὲ πρὸς τὸν περιόντα παῖδα ποιευμένην προστάσσειν αὐτῷ, ὅτι τῷ τρόπῳ δύναται, μηχανᾶσθαι ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσας κομιέει· εἰ δὲ τούτων ἀμελήσει, δια-

40 πειλέειν αὐτὴν ὡς ἐλθοῦσα πρὸς τὸν βασιλέα μηνύσει αὐτὸν ἔχοντα τὰ χρήματα. (IV.) Ὡς δὲ χαλεπῶς ἐλάβαντο ἡ μήτηρ τοῦ περιόντος παιδὸς καὶ πολλὰ πρὸς αὐτὴν λέγων οὐκ ἔπειθε, ἐπιτεχνήσασθαι τοιάδε μιν, ὄνους κατασκευασάμενον καὶ ἄσκούς πλήσαντα οἶνου

45 ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν ὄνων, καὶ ἔπειτεν ἐλαύνειν αὐτούς· (13) ὡς δὲ κατὰ τοὺς φυλάσσοντας ᾗ τὸν κρεμάμενον νέκυν, ἐπισπᾶσαντα τῶν ἄσκῶν δύο ἢ τρεῖς ποδεῶνας αὐτὸν λυεῖν ἀπαμμένους· ὡς δὲ ἔρρεε ὁ οἶνος, τὴν κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι μεγάλα βοῶντα ὡς οὐκ ἔχοντα

51 πρὸς ὁκοῖον τῶν ὄνων πρῶτον τράπηται. (14) Τοὺς δὲ φυλάκους ὡς ἰδέειν πολὺν ῥέοντα τὸν οἶνον, συντρέχειν ἐς τὴν ὁδὸν ἀγγῆια ἔχοντας, καὶ τὸν ἐκκεχυμένον οἶνον συγκομίζειν ἐν κέρδεϊ ποιευμένους· τὸν δὲ διαλοιδο-
 ρέεσθαι πᾶσι ὀργὴν προσπιυόμενον, παραμυθευμένων

lentam haberent rem familiarem. (5) Perspicue igitur illos docuisse quo pacto eximi lapis posset, et mensuras illis tradidisse, quas si observassent, futuros eos aiebat esse regiarum opum dispensatores. (6) Hoc igitur vita functo, filios haud multo post operi admovisse manus : noctu ad regiam accedentes, lapidem in edificio a se inventum facili opera tractasse, multumque pecuniæ extulisse. (II) Quum forte dein conclave rex aperuisset, videretque diminutas in vasis pecunias, miratum esse; nec vero quem culparet habuisse, quum sigilla januæ salva fuissent, et ædificium clausum. (7) Ubi autem iterum et tertio aperiens, constanter minui vidit pecunias (nec enim spoliare desiisse fures), hocce eum fecisse : laqueos confici jussisse, eosque circa vasa, in quibus inerant pecuniæ, collocari. (8) Ventitasse dein, ut antea, fures : quorum quum irrepsisset alter, et ad vas accessisset, continuo hunc laqueo esse captum. (9) Eundem vero, videntem quo in malo esset, protinus vocato fratri significasse quid accidisset, jussisseque eum ut continuo ipse irreperet, sibi caput abscinderet; ne, sese conspecto, agnitoque quis esset, ille simul male esset periturus. (10) Et illum, probato hujus consilio, fecisse ut jusserat frater, adaptatoque iterum lapide domum abiisse, caput fratris asportantem. (III.) Ut iluxit, ingressum regem in conclave obstupuisse, conspecto corpore furis laqueo constricti et capite carentis, quum præsertim illæsum ædificium, nullumque vel introitum vel exitum videret. (11) Itaque hærentem animo, hocce fecisse : cadaver furis ex muro suspendisse, adpositisque custodibus imperasse, ut, si quem vidissent deplorantem aut lamentantem, hunc prehensum ad se adducerent. (12) Interim suspensio furis cadavere vehementer dolentem matrem, collatis cum superstite filio sermonibus imperasse huic, ut, quoquo modo quibusve artibus posset, solvere cadaver fratris et sibi adferre conaretur; adjecisseque minas, eam rem si ille neglexisset, regem se adituram, ipsumque, ut qui illius pecunias habeat, delaturam. (IV.) Ita aspere a matre acceptum filium superstitem, postquam nullo pacto illam potuisset commovere, dolum excogitasse hujusmodi : instructis asinis utres imposuisse vino plenos, eosque per viam publicam agitasse; (13) quumque prope locum fuisset ubi erant cadaveris suspensi custodes, attractos duos aut tres utrium pendulos petiolos solvisse; tum, effluente vino, caput sibi pulsasse ingenti edito clamore, quasi incertum, ad quemnam ex asinis primum se converteret. (14) Custodes, multum fluere vini videntes, in viam concurrisse, vasa tenentes, effluensque vinum, ut suum in lacrum cedens, colligentes; illum autem, vehementer se iratum simulantem, maledictis eos lacerasse. Custodibus

δὲ αὐτὸν τῶν φυλάκων χρόνῳ πρηγνεσθαι προσποιέσθαι καὶ ὑπείσθαι τῆς ὀργῆς, τέλος δὲ ἐξελάσαι αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ὁδοῦ καὶ κατασκευάζειν. (15) Ὡς δὲ λόγους τε πλεῦνας ἐγγίνεσθαι καὶ τινα καὶ σκῶψαί μιν καὶ ἐς γέλωτα προαγαγέσθαι, ἐπιδόῦναι αὐτοῖσι τῶν ἀσκῶν ἕνα· τοὺς δὲ αὐτοῦ ὥσπερ εἶχον κατακλιθέντας πίνειν διανοέσθαι, καὶ ἐκεῖνον παραλαμβάνειν καὶ κελεύειν μετ' ἐωυτῶν μέιναντα συμπίνειν· τὸν δὲ πεισθῆναι τε δὴ καὶ καταμεῖναι. (16) Ὡς δὲ μιν παρὰ τὴν πόσιν φιλοφρόνως ἡσπάζοντο, ἐπιδόῦναι αὐτοῖσι καὶ ἄλλον τῶν ἀσκῶν· δαφιλέϊ δὲ τῷ ποτῷ χρησαμένους τοὺς φυλάκους ὑπερμεθυσθῆναι καὶ κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ ἔνθα περ ἔπινον κατακοιμηθῆναι. (17) Τὸν δὲ, ὡς πρόσω ἦν τῆς νυκτός, τό τε σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλῦσαι καὶ τῶν φυλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς δεξιὰς παρηίδας, ἐπιθέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ὄνους ἀπελάνειν ἐπ' οἴκου, ἐπιτελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα. (V.) Τὸν δὲ βασιλέα, ὡς αὐτῷ ἀπηγγέλθη τοῦ φωρὸς ὁ νέκυσ ἐκκεκλημένος, 20 δεινὰ ποιεῖν· (18) πάντως δὲ βουλόμενον εὐρεθῆναι ὅστις κοτὲ εἴη ὁ ταῦτα μηχανώμενος, ποιῆσαι μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν θυγατέρα τὴν ἐωυτοῦ κατίζειν ἐπ' οἰκῆματος, ἐντειλάμενον πάντας τε ὁμοίως προσδέχεσθαι, καὶ πρὶν συγγενέσθαι, ἀναγκάζειν λέγειν αὐτῇ 25 ὅ τι δὴ ἐν τῷ βίῳ ἔργασται αὐτῷ σοφώτατον καὶ ἀνοσιώτατον· ὅς δ' ἂν ἀπηγγέσθαι τὰ περὶ τὸν φῶρα γεγεννημένα, τοῦτον συλλαμβάνειν καὶ μὴ ἀπιέναι ἔξω. (19) Ὡς δὲ τὴν παῖδα ποιεῖν τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προσταχθέντα, τὸν φῶρα πυθόμενον τῶν εἵνεκεν ταῦτα 30 ἐπρήσσετο, βουλευθέντα πολυτροπίῃ τοῦ βασιλέως περιγενέσθαι ποιεῖν τάδε· νεκροῦ προσφάτου ἀποταμόντα ἐν τῷ ὄμῳ τὴν χεῖρα ἵνα αὐτὸν ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ, ἐσελθόντα δὲ ὡς τοῦ βασιλέως τὴν θυγατέρα, καὶ εἰρωτεύμενον τὰ περ καὶ οἱ ἄλλοι, ἀπηγῆσθαι ὡς ἀνοσιώτατον μὲν εἴη ἐργασμένος ὅτε τοῦ ἀδελφεοῦ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ βασιλέως ὑπὸ πάγης ἀλό- 35 ντος ἀποτάμοι τὴν κεφαλὴν, σοφώτατον δὲ ὅτι τοὺς φυλάκους καταμεθύσας καταλύσειε τοῦ ἀδελφεοῦ κρεμάμενον τὸν νέκυν. (20) Τὴν δὲ, ὡς ἤκουσε, ἄπτεσθαι αὐτοῦ· τὸν δὲ φῶρα ἐν τῷ σκότει προτεῖναι αὐτῇ τοῦ νεκροῦ τὴν χεῖρα· τὴν δὲ ἐπιλαβομένην ἔχειν, νομίζουσαν αὐτοῦ ἐκεῖνου τῆς χειρὸς ἀντέχεσθαι· τὸν δὲ φῶρα προέμενον αὐτῇ οἴχεσθαι διὰ θυρέων φεύγοντα. (VI.) Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἐς τὸν βασιλέα ἀννηεῖχθαι, ἐκπεπλη- 45 χθαι μὲν ἐπὶ τῇ πολυφροσύνῃ τε καὶ τόλμῃ τ' ἀνθρώπου, τέλος δὲ διαπέμποντα ἐς πάσας τὰς πόλεις ἐπαγγέλλεσθαι ἄδειάν τε δίδόντα καὶ μεγάλα ὑποδεκόμενον ἐλθόντι ἐς ὅψιν τὴν ἐωυτοῦ. (21) Τὸν δὲ φῶρα πιστεύσαντα ἔλθειν πρὸς αὐτὸν, Ῥαμψίνιτον δὲ μεγάλως θωμάσαι, 50 καὶ οἱ τὴν θυγατέρα ταύτην συνοικίσει ὡς πλείστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπῳ· Αἰγυπτίους μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκεκρίσθαι, ἐκεῖνον δὲ Αἰγυπτίων.

CXXII. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔλεγον τοῦτον τὸν βασιλέα ζῶν καταβῆναι κάτω ἐς τὸν οἱ Ἕλληνες ἀτὴν

vero eum consolantibus, paulatim mitigari simulantem, ab ira remisisse, denique a media via exegisse asinos, eosque rursus instruxisse. (15) Ibi multis incidentibus sermonibus, quum unus ex custodibus facete cavillans etiam risum ei elicuisset, dono eum illis dedisse unum ex utribus : et illos e vestigio discumbentes compotationi animum adplicuisse, ipsumque adsumsisse et hortatos esse, ut secum maneret compotaretque : et illum, ut erat consentaneum, morem gessisse, apudque illos mansisse. (16) Qui quum inter potandum comiter amplecterentur hominem, hunc etiam alio ex utribus illos donasse : et copioso potu utentes custodes ita fuisse inebriatos, ut somno oppressi, eodem loco ubi potaverant, obdormierint. (17) Tum vero, nocte jam multum progressa, hunc fratris corpus solvisse, et custodum dextras genas contumeliæ causa rasisse, denique cadavere asinis imposito, mandata matris exsecutum, domum cum asinis rediisse. (V.) Regem, postquam ei renunciatum esset furto ablatum esse cadaver, ægerrime tulisse; (18) cupientemque quoquo modo reperire quis esset qui ista fuisset machinatus, hocce fecisse aiunt, mihi non credibile : filiam suam jussisse in lupanari sedere, cunctosque homines pariter admittere, sed, priusquam coirent, cogere ut dicat quisque quid sit quod et callidissimum et improbissimum in vita patraverit : quodsi quis narrasset ea quæ circa furem accidissent, hunc prehenderet, neque egredi pateretur. (19) Jussis patris quum morem gereret puella, furem hunc, postquam cognosset cuius rei causa hæc fierent, cuperetque regem superare versutia, hæcce fecisse : recens mortui hominis amputasse in humero manum, eaque sub pallio abscondita ad regis filiam intrasse; tum ab ea interrogatum sicuti alii quoque, respondisse, improbissimum se facinus patrasse, quum fratris caput abscidisset, laqueo capti in regis thesauro; callidissimum vero, quod inebriatis custodibus cadaver suspensum fratris solvisset. (20) Tum illam, his auditis, prehensisse hominem : at furem illi in tenebris manum mortui porrexisset; quam dum puella prehenderet, manum illius ipsius se tenere existimans, furem missam illi eam fecisse, et per januam egressum profugisse. (VI.) Postquam igitur et hæc regi essent renunciata, attonitum fuisse illum et versutia et audacia hominis. Ad extremum, circummissis per oppida præconibus, edixisse et impunitatem se concessurum, et magna etiam dona adjecturum homini, si in conspectum suum venisset. (21) Et edicto fidem adhibentem furem, ad regem accessisse : Rhampsinitumque, magna hominis admiratione ductum, filiam ei hanc in matrimonium dedisse, ut hominum omnium scientissimo : Ægyptios enim omnibus aliis antecellere, ipsum vero Ægyptiis.

CXXII. Post hæc eundem regem dixerunt vivum sub terram, quo loco Græci inferos putant esse, descendisse,

νομίζουσι εἶναι, καὶ κείθι συγκυβεῖν τῇ Δήμητρι, καὶ τὰ μὲν νικᾶν αὐτὴν, τὰ δὲ ἐσσοῦσθαι ὑπ' αὐτῆς, καὶ μιν πάλιν ἄνω ἀπικέσθαι δῶρον ἔχοντα παρ' αὐτῆς χειρόμακτρον χρύσειον. (2) Ἀπὸ δὲ τῆς Ῥαμφινίτου καταβάσιος, ὡς πάλιν ἀπίκετο, ὁρτὴν δὴ ἀνάγειν Αἰγυπτίους ἔφασαν, τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐπιτελέοντας αὐτούς· οὐ μέντοι εἶτε δι' ἄλλο τι εἶτε διὰ ταῦτα ὁρτάζουσι ἔχω λέγειν. (3) Φᾶρος δὲ αὐτῇμερὸν ἐξυφάναντες οἱ ἱερεῖς κατ' ὧν ἔδησαν ἐνὸς αὐτῶν μίτρῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀγαγόντες δὲ μιν ἔχοντα τὸ φᾶρος ἐς ὁδὸν φέρουσαν ἐς ἱρὸν Δήμητρος αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ὀπίσω. (4) τὸν δὲ ἱερεῖα τοῦτον καταδεδεμένον τοὺς ὀφθαλμοὺς λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγεσθαι ἐς τὸ ἱρὸν τῆς Δήμητρος ἀπέχον τῆς πόλιος εἴκοσι σταδίους, καὶ αὐτὶς ὀπίσω ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπάγειν μιν τοὺς λύκους ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον.

CXXIII. Τοῖσι μὲν νυν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγομένοισι χάσθω ὅτε τὰ τοιαῦτα πιθανὰ ἐστὶ· ἐμοὶ δὲ παρὰ πάντα τὸν λόγον ὑποκέεται ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπ' ἐκάστων ἀκοῇ γράφω. Ἀρχηγετεύειν δὲ τῶν κάτω Αἰγύπτιοι λέγουσι Δήμητρα καὶ Διόνυσον. (2) Πρῶτοι δὲ καὶ τόνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιοί εἰσι οἱ εἶπαντες, ὡς ἀνθρώπου ψυχὴ ἀθάνατός ἐστι, τοῦ σώματος δὲ καταφθίνοντος ἐς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται· ἐπεὶ δὲ περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ πετεινὰ, αὐτὶς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσδύνειν, τὴν περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισχιλίοις ἔτεσι. (3) Τούτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἐωυτῶν ἐόντι· τῶν δὲ ἐγὼ εἰδὼς τὰ οὐνόματα οὐ γράφω.

CXXIV. Μέχρι μὲν νυν Ῥαμφινίτου βασιλέως εἶναι ἐν Αἰγύπτῳ πᾶσαν εὐνομίην ἔλεγον καὶ εὐθενεῖν Αἰγυπτον μεγάλως, μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεύσαντά σφειον Χέοπα ἐς πᾶσαν κακότητα ἐλάσαι· κατακλητῶσαντα γὰρ μιν πάντα τὰ ἱερά πρῶτα μὲν σφείας θυσιῶν ἀπέρξαι, μετὰ δὲ ἐργάζεσθαι ἐωυτῷ κελεύειν πάντας Αἰγυπτίους. (2) Τοῖσι μὲν δὴ ἀποδεδέχθαι ἐκ τῶν λιθοτομιέων τῶν ἐν τῷ Ἀραβίῳ οὐρεῖ, ἐκ τούτων ἔλκειν λίθους μέχρι τοῦ Νείλου· διαπεραιωθέντας δὲ τὸν ποταμὸν πλοίοις τοὺς λίθους ἐτέροις ἔταξε ἐκδέκεσθαι καὶ πρὸς τὸ Λιθυκὸν καλούμενον οὖρος, πρὸς τοῦτο ἔλκειν. Ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν τρίμηνον ἐκάστην. (3) Χρόνον δὲ ἐγγενέσθαι τριβομένῳ τῷ λῆγῳ δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὁδοῦ κατ' ἣν εἶλκον τοὺς λίθους, τὴν ἔδειμαν ἔργον ἐὼν οὐ πολλῷ τέμῳ ἔλασσον τῆς πυραμίδος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖν (τῆς γὰρ μῆκος μὲν εἰσι πέντε στάδιοι, εὖρος δὲ δέκα ὀργυαί, ὕψος δὲ, τῇ ὑψηλοτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἐωυτῆς, ὀκτὼ ὀργυαί, λίθου τε ξεστοῦ καὶ ζῶων ἐγγεγλυμμένῳ νων), ταύτης τε δὴ τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐπ' οὗ ἐστᾶσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, τὰς ἐποιέετο θήκας ἐωυτῷ ἐν νήσῳ, διώρυχα τοῦ Νείλου ἐσαγαγών. (4) Τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι εἴκοσι ἔτεα ποιευσμένη, τῆς ἐστὶ

ibique cum Cerere alca luisse, et partim victorem, partim etiam ab illa victum fuisse; denique rursus inde reversum, munus ab eadem retulisse mantile aureum. (2) Ab hoc Rhampsiniti descensu ad inferos, postquam reversus esset, festum aiebant agi ab Ægyptiis: quod festum ego quidem novi mea etiam nunc ætate ab illis agi; utrum vero hac de causa celebretur, an alia, adfirmare non possum. (3) Unus e sacerdotibus pallium induit, eodem die ab illis contextum: huic reliqui mitra obligant oculos, eumque in viam deducunt qua ad Cereris templum itur, tum ipsi retro discedunt. (4) Hunc sacerdotem, cui obstricti oculi sunt, aiunt a duobus lupis ad templum Cereris duci, quod abest ab urbe viginti stadia; rursusque eosdem lupos eum in eundem locum reducere.

CXXIII. Jam ulatur his, quæ Ægyptii narrant, si cui probabilia fuerint visa: mihi per totam hanc historiam propositum est, ut ea scribam quæ a quibusque memorata audiui. Memorant autem Ægyptii, principatum apud inferos tenere Cererem et Bacchum. (2) Primi etiam fuerunt Ægyptii, qui hanc doctrinam traderent: esse animam hominis immortalem; intereunte vero corpore in aliud animal, quod eo ipso tempore nascatur, intrare: quando vero circuitum absolvisset per omnia terrestria animalia et marina et volucra, tum rursus in hominis corpus, quod tunc nascatur, intrare: circuitum autem illum absolvi tribus annorum millibus. (3) Hoc placito usi sunt deinde nonnulli e Græcorum philosophis, alii prius, alii posterius, tamquam suum esset inventum: quorum ego nomina, mihi quidem cognita, literis non mando.

CXXIV. Usque ad Rhampsinitum igitur valuisse, dixerunt, in Ægypto leges, et rebus omnibus egregie floruisse Ægyptum. Post hunc vero, regnum apud eos tenentem Cheopem omni nequitia esse grassatum. Clausis enim templis omnibus, primum sacrificiis prohibuisse Ægyptios; tum cunctos iussisse sibi opus facere: (2) aliis adsignatum fuisse, ut ex lapidinis quæ sunt in Arabio monte, ex his lapides traherent usque ad Nilum; aliis imperatum, ut navigiis cis flumen transvectos lapides illos exciperent, et ad Libycum quem vocant traherent montem. Opus autem faciebant pervices, quolibet trimestri, centena hominum millia. (3) Tempus autem, quo ita vexatus fuerit populus, primum decem fuisse annos, per quos munierint viam qua traxerunt lapides; opus, ut mihi videtur, haud multo inferius ipsa pyramide: (est enim longitudo viæ quinque stadiorum; latitudo cubitorum quadraginta; altitudo, qua est maxima, duorum et triginta cubitorum: estque ex politis lapidibus confecta, et insculptis ornata figuris:) huic igitur muniendæ viæ insumtos decem annos fuisse, simulque conficiendis in eo colle, in quo stant pyramides, cameris subterraneis, quas ille sibi pro sepulcro destinavit in insula, fossa ex Nilo introacta. (4) In ipsius autem pyramidis constructionem viginti annos esse insumtos. Quadrata illius forma

πανταχῇ μέτωπον ἕκαστον ὀκτὼ πλέθρα εὐούσης τετραγώνου καὶ ὕψος ἴσον, λίθου δὲ ξεστοῦ τε καὶ ἀρμωσμένου τὰ μάλιστα· οὐδεὶς τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἐλάσσων.

5 CXXV. Ἐποιήθη δὲ ὧδε αὕτη ἡ πυραμὶς, ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς μετεξέτεροι κρόσσας, οἱ δὲ βωμίδας οὐνομάζουσι. (2) Τοιαύτην τὸ πρῶτον ἐπέετο ἐποίησαν αὐτήν, ἥειρον τοὺς ἐπιλοιπούς λίθους μηχανῶσι ξύλων βραχέων πεποιημένῃσι, χαμαῖθεν μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοῖχον τῶν ἀναβαθμῶν ἀείροντες· ὅπως δὲ ἀνίοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτὸν, ἐς ἐτέραν μηχανὴν ἐτίθετο ἐστεῶσαν ἐπὶ τοῦ πρώτου στοῖχου, ἀπὸ τούτου δὲ ἐπὶ τὸν δεύτερον εἴλκετο στοῖχον ἐπ' ἄλλης μηχανῆς. (3) ὅσοι γὰρ δὴ στοῖχοι ἔσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τοσαῦται καὶ μηχαναὶ ἔσαν, εἴτε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν ἐοῦσαν μίαν τε καὶ εὐβάστακτον μετεφόρεον ἐπὶ στοῖχον ἕκαστον, ὅπως τὸν λίθον ἐξέλοιεν· λελέχθω γὰρ ἡμῖν ἐπ' ἀμφοτέρα, κατὰ περ λέγεται. (4) Ἐξεποιήθη δ' ὧν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα, μετὰ δὲ τὰ ἐχόμενα τούτων 20 ἐξεποίεον, τελευταῖα δὲ αὐτῆς τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ κατωτάτω ἐξεποίησαν. (5) Σεσήμανται δὲ διὰ γραμμάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι ὅσα ἐς τε συρμαίνην καὶ κρόμμυα καὶ σκόροδα ἀναισιμῶθι τοῖσι ἐργαζομένοισι· καὶ ὡς ἐμὲ εὖ μεμνήσθαι τὰ ὁ ἑρμηνεύς μοι 25 ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα ἔφη, ἐξακόσια καὶ χίλια τάλαντα ἀργυρίου τετελέσθαι. (6) Εἰ δ' ἔστι οὕτως ἔχοντα ταῦτα, κόσα οἶκος ἄλλα δεδαπανῆσθαι ἔστι ἐς τε σίδηρον τῷ ἐργάζοντο, καὶ σιτίᾳ καὶ ἐσθῆτι τοῖσι ἐργαζομένοισι; ὅκοτε χρόνον μὲν οἰκοδόμεον τὰ ἔργα 30 τὸν εἰρημένον, ἄλλον δὲ, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἐν τῷ τοὺς λίθους ἔταμνον καὶ ἦγον καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὄρυγμα ἐργάζοντο, οὐκ ὀλίγον χρόνον.

CXXVI. Ἐς τοῦτο δὲ ἔλθειν Χέοπα κακότητος ὥστε χρημάτων δεόμενον τὴν θυγατέρα τὴν ἐωυτοῦ 35 κατίσαντα ἐπ' οἰκῆματος προστάξαι πρήσσεσθαι ἀργύριον ὁκοσονδὴ τι· οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γε ἔλεγον· τὴν δὲ τὰ τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταχθέντα πρήσσεσθαι, ἰδίῃ δὲ καὶ αὐτὴν διανοηθῆναι μνημῆιον καταλιπέσθαι, καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἑκάστου δέεσθαι ὅπως ἂν αὐτῇ 40 ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἔργοις δωρέοιτο. (2) Ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδομηθῆναι τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἐστηκυῖαν, ἔμπροσθε τῆς μεγάλης πυραμίδος, τῆς ἐστὶ τὸ κῶλον ἕκαστον ὅλου καὶ ἡμίσεος πλέθρου.

45 CXXVII. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χέοπα τοῦτον Αἰγύπτιοι ἔλεγον πεντήκοντα ἔτα, τελευτήσαντος δὲ τούτου ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆγιν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Χεφρήνα· καὶ τοῦτον δὲ τῷ αὐτῷ τρόπῳ διαχρᾶσθαι τῷ ἐτέρῳ τὰ τε ἄλλα καὶ πυραμίδα ποιῆσαι, ἐς μὲν 50 τὰ ἐκείνου μέτρα οὐκ ἀνήκουσαν· ταῦτα γὰρ ὧν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν· (2) οὔτε γὰρ ὑπεσσι οἰκῆματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νείλου διώρυξ ἦκει ἐς αὐτὴν ὥσπερ ἐς τὴν ἐτέραν ρέουσα· δι' οἰκοδομημένου δὲ αὐλῶνος ἔσω νῆσον περιρρέει, ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι

HERODOTUS.

est; latus quodque octingentos metitur pedes; altitudo ejusdem est mensurae: lapis politus et quam accuratissime coagmentatus; nullus ex lapidibus minor triginta pedibus.

CXXV. Est autem sic constructa haec pyramis: statim in modum graduum quibus scalae adscenduntur, quos gradus alii pinnas, alii arulas vocant. (2) Talem postquam primum eam fecerunt, in altum tollebant reliquos lapides machinis ex brevibus lignis confectis, ab humo statim in primum graduum ordinem eos tollentes: quo ubi pervenit lapis, alii machinae imponebatur, quae in primo graduum ordine stabat, et ab hoc ordine in secundum attrahebatur ordinem super alia machina; (3) nam quot erant graduum ordines, tot quoque machinae erant: sive etiam una eademque machina fuit portatu facilis, quam ex uno ordine in alterum promovebant, quoties lapidem in altum tollere vellent: nam in utramque partem, quemadmodum traditur, dictum a nobis esto. (4) Perfici autem coeptum est opus a summo; dein inferiora paulatim absolverunt; et ad extremum imam partem et terrae proximam perfecerunt. (5) Scripto autem in pyramide consignatum est literis Aegyptiis, quantum in raphanos, in cepas et in allia fuerit impensum, quibus usi sunt hi qui opus fecerunt: et recte memini quae mihi dixit interpretes, quum scriptum legeret, summam fuisse mille et sexcentorum talentorum argenti. (6) Quodsi ita est, quanta putabimus impensa fuisse alia, in ferrum, quo usi sint ad opus faciendum, tum in cibaria, et in vestimenta operariorum? quandoquidem tantum temporis, quantum dixi, faciendo operi insumserunt, nec minus multum temporis, ut ego arbitror, caedendis lapidibus, eisdemque promovendis, et fossae subterraneae conficiendae.

CXXVI. Eo autem flagitii processisse Cheopem dixerunt, ut, quum pecuniis indigeret, filiam etiam suam in lupanari jussit considerare, et pecuniae summam quantamcumque posset conficere. Quantum sit, quod illa hoc modo collegerit, non memoratur: sed hoc memorant, collegisse illam non modo pecuniam a patre imperatam; verum etiam quum suo nomine privatim cuperet monumentum relinquere, ab unoquoque qui ad eam intrasset postulasse, ut unum lapidem, ad opus faciendum idoneum, sibi conferret: (2) ex illisque lapidibus, dixerunt, extructam esse pyramidem quae in medio stat trium, ante magnam pyramidem; cujus quodque latus est longitudine pedum centum et quinquaginta.

CXXVII. Cheopem hunc dixere Aegyptii regnasse annos quinquaginta; eique defuncto successisse in regnum fratrem ejus Chephrenem. Hunc quum in aliis rebus eodem instituto usum esse atque fratrem, tum etiam pyramidem extruxisse. Et haec quidem pyramis mensuram prioris illius non exaequat; (nam mensuras etiam nos exegimus:;) (2) neque enim cameras habet subterraneas, nec fossa ex Nilo derivata in hanc inferne iussit, sicut in illam, in qua Nilus per canalem murario opere constructum insulam cir-

κείσθαι Χέοπα. (3) Ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον λίθου Αἰθιοπικοῦ ποικίλου, τεσσαράκοντα πόδας ὑποδάς τῆς ἐτέρης τούτῳ μέγας, ἐχομένην τῆς μεγάλης οἰκοδόμησε. Ἐστᾶσι δὲ ἐπὶ λόφου τοῦ αὐτοῦ ἀμφότεραι, μάλιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὑψηλοῦ. Βασιλεῦσαι δὲ ἔλεγον Χεφρῆνα ἕξ καὶ πεντήκοντα ἔτεα.

CXXVIII. Ταῦτα ἕξ τε καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτεα, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίοισι τε πᾶσαν εἶναι κακότητα καὶ τὰ ἱρὰ χρόνου τοσούτου κατακλησθέντα οὐκ ἀνοίχθηναι. Τούτους ὑπὸ μίσεος οὐ κάρτα ἐθέλουσι Αἰγύπτιοι οὐνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς πυραμίδας· καλεῦσι ποιμένος Φιλίτιος, ὃς τοῦτον τὸν χρόνον ἐνεμεκτῆνεα κατὰ ταῦτα τὰ χωρία.

CXXIX. Μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεῦσαι Αἰγύπτου Μυκερίνον ἔλεγον Χέοπος παῖδα, τῇ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς ἔργα ἀπαδεῖν, τὸν δὲ τὰ τε ἱρὰ ἀνοίξει καὶ τὸν λήν τετρυμένον ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ ἀνεῖναι πρὸς ἔργα τε καὶ θυσίας, δίκας δὲ σφι πάντων βασιλέων δικαιοτάτας κρίνειν. (2) Κατὰ τοῦτο μὲν νυν τὸ ἔργον ἀπάντων ὅσοι ἤδη βασιλεῖς ἐγένοντο Αἰγυπτίων ἀνέουσι μάλιστα τοῦτον· τὰ τε ἄλλα γὰρ μιν κρίνειν εὖ, καὶ δὴ καὶ τῷ ἐπιμεμομένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἐωυτοῦ διδόντα ἄλλα ἀποπιμπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμόν. (3) Ἐόντι δὲ ἡπίῳ τῷ Μυκερίνῳ κατὰ τοὺς πολιήτας καὶ ταῦτα ἐπιτηδεύοντι πρῶτον κακῶν ἄρξαι τὴν θυγατέρα ἀποθανοῦσαν αὐτοῦ, τὸ μῦθόν οἱ εἶναι ἐν τοῖσι οἰκίοισι τέκνον. (4) Τὸν δὲ ὑπεραλγῆσαντά τε τῷ περιεπεπώκεε πρήγματι, καὶ βουλόμενον περισσώτερόν τι τῶν ἄλλων θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιήσασθαι βοῦν ξυλίνην κοίλην, καὶ ἔπειτεν καταχρυσώσαντά μιν ταύτην ἔσω ἐν αὐτῇ θάψαι ταύτην δὴ τὴν ἀποθανοῦσαν θυγατέρα.

CXXX. Αὕτη ὣν ἡ βοῦς γῇ οὐκ ἐκρύφθη, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν φανερὴ, ἐν Σαῖ μὲν πόλει ἐνῶσα, κειμένη δὲ ἐν τοῖσι βασιλείοις ἐν οἰκίᾳ ἡσκημένῳ· θυμῆματα δὲ παρ' αὐτῇ παντοῖα καταγίζουσι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην, νύκτα δὲ ἐκάστην πάννυχος λύχνος παρακαίεται. (2) Ἀγχοῦ δὲ τῆς βοῦς ταύτης ἐν ἄλλῳ οἰκίᾳ εἰκόνες τῶν παλλακῶν τῶν Μυκερίνου ἐστᾶσι, ὡς ἔλεγον οἱ ἐν Σαῖ πόλει ἱερεῖς· ἐστᾶσι μὲν γὰρ ξύλινοι κολοσσοί, ἐοῦσαι ἀριθμὸν ὡς εἴκοσι μάλιστα καὶ, γυμναὶ ἐργασμένα· αἵτινες μέντοι εἰσὶ, οὐκ ἔχω εἶπαι πλὴν ἢ τὰ λεγόμενα.

CXXXI. Οἱ δὲ τινες λέγουσι περὶ τῆς βοῦς ταύτης καὶ τῶν κολοσσῶν τόνδε τὸν λόγον, ὡς Μυκερίνος ἡράσθη τῆς ἐωυτοῦ θυγατρὸς καὶ ἔπειτεν ἐμίγη οἱ ἀεκούση· μετὰ δὲ λέγουσι ὡς ἡ παῖς ἀπήγξατο ὑπ' ἄχρους, ὃ δὲ μιν ἔθαψε ἐν τῇ βοῇ ταύτῃ, ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν ἀμφιπόλων τῶν προδουσέων τὴν θυγατέρα τῷ πατρὶ ἀπέταμε τὰς χεῖρας, καὶ νῦν τὰς εἰκόνας αὐτέων εἶναι πεπονθυίας τὰ περ αἱ ζῶαί ἐπαθον. (2) Ταῦτα δὲ λέγουσι φλυηρέοντες, ὡς ἐγὼ δοκέω, τὰ τε ἄλλα καὶ δὴ καὶ τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν· ταῦτα γὰρ ὦν καὶ ἡμεῖς ὠρέομεν, ὅτι ὑπὸ χρόνου τὰς χεῖρας ἀποθε-

cumluit, in qua sepultum Cheopem aiunt. (3) Exstruxit autem hanc, magnæ pyramidi proximam, quadraginta pedibus illa minorem : primus lapidum ordo Æthiopico lapide variegato substructus. Ambæ super eodem stant clivo, centum fere pedes in altitudinem eminente. Regnasse autem Chephrenem aiunt annos sex et quinquaginta.

CXXVIII. Hos centum et sex annos numerant Ægyptii, quibus per Ægyptum omne genus malorum invaluerit, clausaque templa per tantum temporis spatium non fuerint aperta. Istorumque regum odio nomen etiam eorum nolunt fere memorare; sed pyramides etiam illas vocant pastoris Philitios, qui per id tempus in illis locis pecora sua pavit.

CXXIX. Post hunc regnasse in Ægypto dicebant Mycerinum Cheopis filium. Huic patris displicuisse facta : itaque et templa eum aperuisse, et populo, extremis malis vexato, indulsisse, ut suis quisque negotiis et sacris operam daret : jusque etiam illis æquissime regum omnium dixisse. (2) Hac quidem ex parte summis eum laudibus supra omnes, quotquot Ægypti reges umquam fuere, extollunt : nam et alioquin ex æquo judicasse causas, et si quis de sententia ab illo lata esset conquestus, ei de suo ultro donare solitum, quo iram illius mitigaret. (3) Itaque quum mitis adversus cives esset Mycerinus, talibusque uteretur institutis; primam ei calamitatem accidisse mortem filiae, quam unicam domi sobolem habebat. (4) Ea calamitate in quam inciderat vehementer afflictum, quum vellet excellentiori quadam ratione sepelire filiam, conficiendam curasse bovem ligneam, intus cavam, extrinsecus inauratam, in eaque defunctam hanc filiam sepelivisse.

CXXX. Bos ista non sub terra est condita, sed mea adhuc ætate in propatulo erat, in Sai oppido in regia posita, eleganti in conclavi : et quotidie apud illam suffimenta cujusque generis adolentur, et singulis noctibus pernox ardet lucerna. (2) Prope bovem illam, in alio conclavi, stant imagines pellicum Mycerini, ut dicebant qui in Sai oppido sunt sacerdotes : stant certe ibi lignei colossi, forma muliebri, numero fere viginti, nudis corporibus : quænam autem illæ sint, dicere non possum, nisi quæ narrantur.

CXXXI. Sunt autem qui de bove illa et de colossis istis hæc narrant : Mycerinum amore filiae suæ captum, vim ei intulisse; eoque facto puellam præ dolore vitam finisse suspendio, patrem vero in illa bove eam sepelisse; matrem autem famulis, quæ patri filiam prodidissent, manus præcidisse, et nunc imaginibus illarum idem accidisse quod ipsæ vivæ passæ essent. (2) Hæc vero, ut mihi videtur, dicunt nugantes, quum cætera, tum hoc de manibus colossorum : hoc enim nos etiam vidimus, vetustate temporis

βλήκασι, αἱ ἐν ποσὶ αὐτέων ἐφαίνοντο εὐῶσαι ἔτι καὶ ἐς ἐμέ.

CXXXII. Ἡ δὲ βοῦς τὰ μὲν ἄλλα κατακέχρυπται φοινικέῳ εἵματι, τὸν αὐχένα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν φαίνει κεχρυσωμένα παχέϊ κάρτα χρυσῶ· μεταξὺ δὲ τῶν κερέων ὁ τοῦ ἡλίου κύκλος μεμιμημένος ἔπεστι χρύσεος. Ἦστι δὲ ἡ βοῦς οὐκ ὀρθή, ἀλλ' ἐν γούνασι κειμένη, μέγας δὲ ὄση περ μεγάλης βοῦς ζωῇ. (2) Ἐκφέρεται δὲ ἐκ τοῦ οἰκήματος ἀνὰ πάντα τὰ ἔτεα, ἔπειαν τύ-
 10 πτωνται οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ οὐνομαζόμενον θεὸν ὑπ' ἐμεῦ ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι. Τότε ὦν καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς τὸ φῶς· φασὶ γὰρ δὴ αὐτὴν δεηθῆναι τοῦ πατρὸς Μυκερίνου ἀποθνήσκουσιν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἅπαξ μιν τὸν ἥλιον κατιδέειν.

CXXXIII. Μετὰ δὲ τῆς θυγατρὸς τὸ πάθος δεύτερα τούτῳ τῷ βασιλεῖ τάδε γενέσθαι· ἐλθεῖν οἱ μαντήιον ἐκ Βουτοῦς πόλιος ὡς μέλλοι ἐξ ἔτεα μούνον βιούς τῷ ἐ-
 20 βδόμῳ τελευτήσιν. Τὸν δὲ δεινὸν ποιησάμενον πέμψαι ἐς τὸ μαντήιον τῷ θεῷ ὀνειδισμα, ἀντιμεμφομένον ὅτι ὁ μὲν αὐτοῦ πατήρ καὶ πάτρως ἀποκληΐσαντες τὰ ἱρὰ καὶ θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες, ἐβίωσαν χρόνον ἐπὶ πολλόν, αὐτὸς δ' εὐσεβῆς ὢν μέλλοι ταχέως οὕτω τελευτήσιν. (2) Ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δεύτερα ἐλθεῖν λέγοντα τούτων
 25 εἴνεκεν καὶ συνταχύνειν αὐτῷ τὸν βίον· οὐ γὰρ ποιῆσαι μιν τὸ χρεὼν ἦν ποιέειν· δεῖν γὰρ Αἴγυπτον κακοῦσθαι ἐπ' ἔτεα πεντήκοντά τε καὶ ἑκατὸν, καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς πρὸ ἐκείνου γενομένους βασιλέας μαθέειν τοῦτο, ἐκεῖνον δὲ οὐ. (3) Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν Μυκερίνον,
 30 ὡς κατακεκρυμμένων ἤδη οἱ τούτων, λύχνα ποιησάμενον πολλὰ, ὅπως γίνοιτο νύξ, ἀνάψαντα αὐτὰ πίνειν τε καὶ εὐπαθέειν, οὔτε ἡμέρης οὔτε νυκτὸς ἀνιέντα, ἐς τε τὰ ἔλαα καὶ τὰ ἄλσεα πλανώμενον, καὶ ἵνα πυθάνοιτο εἶναι ἐνηθητήρια ἐπιτηδεώτατα. (4) Ταῦτα δὲ ἐμ-
 35 χανᾶτο θέλων τὸ μαντήιον ψευδόμενον ἀποδέξαι, ἵνα οἱ δυώδεκα ἔτεα ἀντ' ἐξ ἐτέων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέραι ποιεύμεναι.

CXXXIV. Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος κατελίπετο, πολ-
 40 λὸν ἐλάττω τοῦ πατρὸς, εἴκοσι ποδῶν καταδέουσιν κῶλον ἑκάστον τριῶν πλέθρων εὐρύσεως τετραγώνου, λίθου δὲ ἐς τὸ ἥμισυ Αἰθιοπικοῦ· τὴν δὲ μετεξέτεροί φασι Ἑλλήνων Ῥοδώπιος ἐταίρης γυναικὸς εἶναι, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. (2) Οὐδὲ ὦν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν οὔτοι ἦτις ἦν ἡ Ῥοδώπις· οὐ γὰρ ἂν οἱ πυραμίδα ἀνέ-
 45 θεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην ἐς τὴν ταλάντων χιλιάδες ἀναρίθμητοι ὡς λόγῳ εἶπαι ἀναισίμῳνται· πρὸς δὲ ὅτι κατ' Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀκμάζουσα Ῥοδώπις, ἀλλ' οὐ κατὰ τοῦτον· (3) ἔτεσι γὰρ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον τούτων τῶν βασιλέων τῶν τὰς πυραμίδας ταύτας
 50 λιπομένων ἦν Ῥοδώπις, γενεὴν μὲν ἀπὸ Θρηίκης, δούλη δὲ ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαιστοπόλιος ἀνδρὸς Σαμίου, σύνδουλος δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιῶ. (4) Καὶ γὰρ οὗτος Ἰάδμονος ἐγένετο, ὡς διέδεξε τῇδε οὐκ ἥκιστα· ἔπειτα γὰρ πολλάκις κηρυσσόντων Δελφῶν ἐκ θεοπρο-

decidisse illis manus, quæ etiam nunc ad pedes imaginum jacentes conspiciuntur.

CXXXII. Bos autem quum reliquum corpus tectum habeat purpureo pallio, collum et caput ostendit denso admodum auro inauratum : inter cornua eminet circulus solis aurea imagine figuratus. Non stat recta bos, sed genubus incumbens : magnitudo quanta magnæ bovis vivæ. (2) Quotannis semel extra conclave effertur : quando plangunt Ægyptii deum illum, cujus nomen in tali re edere mihi nefas est, tum bovem hanc in lucem proferunt : dicunt enim, morientem filiam orasse patrem Mycerinum, ut semel in anno solem adspicere sibi liceat.

CXXXIII. Post filæ mortem accidisse, narrarunt, eidem regi alteram calamitatem hanc : oraculi effatum ex oppido Buto ei esse adlatum, nonnisi sex adhuc annos victurum illum, septimo vitam finiturum. Tum illum, ægerrime hoc ferentem, misisse ad oraculum qui contumeliosis verbis deo exprobrarent, quod pater ipsius et patruus, qui templa clausissent, deosque non curassent, atque etiam homines perdidissent, tamen longum in tempus produxissent vitam ; ipse autem, qui deos colat, tam cito vitam esset finiturus. (2) Super hæc alterum ei responsum ab oraculo esse editum : hac ipsa caussa propere finiturum vitam, quod ea, quæ in fatis fuissent, non fecisset ; debuisse enim Ægyptum malis vexari per annos centum et quinquaginta : et duos reges, qui ipsum antecesserint, hoc intellexisse, ipsum vero non intellexisse. (3) His auditis Mycerinum, quum sententiam contra se jam pronunciatam cognovisset, multas parari jussisse lucernas, eisque quotidie ingruente nocte accensis potasse, voluptatibusque, nec die nec nocte ulla intermissa, indulxisse, per amœna inferioris Ægypti loca atque nemora vagantem, ubicumque cognosset voluptaria esse diverticula aptissima. (4) Id eo consilio esse molitum, quo mendacii argueret oraculum, quum, loco sex annorum, duodecim sibi reliqui essent, noctibus in dies conversis.

CXXXIV. Idem Mycerinus pyramidem etiam reliquit, multo quidem minorem ea quam pater extruxerat, unoquoque quattuor laterum ducentos octoginta pedes metiente : usque ad dimidiam altitudinem Æthiopicus lapis est. Hanc pyramidem Græcorum nonnulli dicunt esse Rhodopidis meretricis ; non recte memorantes. (2) Satis enim adparet, ne novisse quidem hos quænam mulier fuerit Rhodopis : alioqui ad illam non retulissent constructionem pyramidis, quæ innumeris (ut verbo dicam) talentorum millibus constiterat : ignorareque eosdem adparet, regnante Amasi floruisse Rhodopin, non hujus regis ætate. (3) Permultis enim annis post reges hos, qui istas pyramidas monumenta sui reliquerunt, vixit Rhodopis ; genere Thressa, ancilla Iadmonis Samii, Hephæstopolios filii, conserva Æsopi ejus qui fabulas fecit. (4) Nam et Æsopum Iadmoni servisse, quum aliunde constat, tum hoc maxime, quod, postquam Delphenses ex oraculi effato sarpis proclamas-

πίου δὲ βούλοιτο ποινὴν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀνελέσθαι, ἄλλος μὲν οὐδεὶς ἐφάνη, Ἰάδμωνος δὲ παιδὸς παῖς ἄλλος Ἰάδμων ἀνείλετο. Οὕτω καὶ Αἴσωπος Ἰάδμωνος ἐγένετο.

CXXXV. Ῥοδῶπις δὲ ἐς Αἴγυπτον ἀπῆκετο Ξάνθεω τοῦ Σαμίου κομίσαντος, ἀπικομένη δὲ κατ' ἐργασίην ἐλύθη χρημάτων μεγάλων ὑπ' ἀνδρὸς Μυτιληναίου Χαράξου τοῦ Σκαμανδρωνύμου παιδὸς, ἀδελφεοῦ δὲ Σαπφῶς τῆς μουσοποιῦ. (2) Οὕτω δὲ ἡ Ῥοδῶπις ἡλευθερώθη, καὶ κατέμεινέ τε ἐν Αἰγύπτῳ καὶ κάρτα ἐπαφρόδιτος γενομένη μέγαλα ἐκτήσατο χρήματα ὥς ἂν εἶναι Ῥοδῶπις, ἀτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύτην ἐξικέσθαι. (3) Τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημάτων ιδέσθαι ἔστι ἔτι καὶ ἐς τὸδε παντὶ τῷ βουλομένῳ, οὐδὲν δεῖ μέγαλα οἱ χρήματα ἀναθεῖναι. Ἐπεθύμησε γὰρ Ῥοδῶπις μνημῆιον ἐωυτῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, πρῆγμα ποιησαμένη τοῦτο τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλῳ ἐξευρημένον καὶ ἀνακείμενον ἐν ἱρῷ, τοῦτο ἀναθεῖναι ἐς Δελφοὺς μνημόσυνον ἐωυτῆς. (4) Τῆς ὦν δεκάτης τῶν χρημάτων ποιησαμένη ὀβελοῦς βουπόρους πολλοὺς σιδηρέους, ὅσον ἐνεχώρει ἡ δεκάτη οἱ, ἀπέπεμπε ἐς Δελφοὺς· οἱ καὶ νῦν ἔτι συννεύονται, ὅπισθε μὲν τοῦ βωμοῦ τὸν Χίοι ἀνέθεσαν, ἀντίον δὲ αὐτοῦ τοῦ νηοῦ. (5) Φιλέουσι δὲ κως ἐν τῇ Ναυκρατί ἐπαφρόδιτοι γίνεσθαι αἱ ἐταῖραι· τοῦτο μὲν γὰρ αὕτη, τῆς περὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος, οὕτω δὲ τι κλεινὴ ἐγένετο ὥς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες Ῥοδῶπιος τὸ οὐνομα ἐξέμαθον· τοῦτο δὲ ὕστερον ταύτης, τῇ οὐνομα ἦν Ἀρχιδίκη, αἰοίδιμος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο, ἔσσαν δὲ τῆς ἐτέρας περιλεσχήμευτος. Χάραξος δὲ ὥς λυσάμενος Ῥοδῶπιν ἀπενόστησε ἐς Μυτιλήνην, ἐν μέλει Σαπφῶ πολλὰ κατεκερτόμησέ μιν. Ῥοδῶπιος μὲν νυν περὶ πέπαυμαι.

CXXXVI. Μετὰ δὲ Μυκερίνον γενέσθαι Αἰγύπτου βασιλέα ἔλεγον οἱ ἱεεὶς Ἀσυχιν, τὸν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ποιῆσαι τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια, ἐόντα πολλῷ τε κάλλιστα καὶ πολλῷ μέγιστα· ἔχει μὲν γὰρ καὶ τὰ πάντα προπύλαια τύπους τε ἐγγεγλυμμένους καὶ ἄλλην ὄψιν οἰκοδομημάτων μυρίην, ἐκεῖνα δὲ καὶ μακρῷ μάλιστα. (2) Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος ἔλεγον ἀμιζίτης ἐούσης πολλῆς χρημάτων γενέσθαι νόμον Αἰγυπτίοισι, ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέχον οὕτω λαμβάνειν τὸ χρέος· (3) προστεθῆναι δὲ ἔτι τούτῳ τῷ νόμῳ τόνδε, τὸν διδόντα τὸ χρέος καὶ ἀπάσης κρατεῖν τῆς τοῦ λαμβάνοντος θήκης, τῷ δὲ ὑποτιθέντι τοῦτο τὸ ἐνέχυρον τήνδε ἐπεῖναι ζημίην μὴ βουλομένῳ ἀποδοῦναι τὸ χρέος, μήτ' αὐτῷ ἐκείνῳ τελευτήσαντι εἶναι ταφῆς κυρῆσαι μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρῴῳ τάφῳ μήτ' ἐν ἄλλῳ μηδενί, μήτ' ἄλλον μηδένα τῶν ἐωυτοῦ ἀπογενόμενον θάψαι. (4) Ὑπερβαλέσθαι δὲ βουλόμενον τοῦτον τὸν βασιλέα τοὺς πρότερον ἐωυτοῦ βασιλέας γενομένους Αἰγύπτου μνημόσυνον πυραμίδα λιπέσθαι ἐκ πλίνθων ποιήσαντα, ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκεκολαμμένα ἔστι τάδε λέγοντα, « μὴ με κατονοσθῆς πρὸς τὰς λιθίνας πυραμίδας· προέχω γὰρ αὐτέων

sent, si quis vellet pœnam repetere cœdis Æsopi, nemo alius, qui illam repeteret, inventus sit, nisi Iadmonis ex filio nepos, cui et ipsi Iadmon nomen erat. Itaque Iadmonis servus Æsopus fuerat.

CXXXV. Rhodopis vero in Ægyptum venit, adducta a Xantho Samio : adducta vero ut quæstum corpore faceret, magno pretio redempta est a cive Mytilenæo Charaxo, Scamandronymi filio, fratre Sapphus poetriæ. (2) Ita igitur servitute liberata Rhodopis, mansit in Ægypto : quumque venusta admodum esset, opes sibi comparavit magnas, ut quæ Rhodopidis essent, nec vero ut quæ ad pyramidem extruendam talem sufficerent. (3) Nam, cujus opum decimam partem ad hunc usque diem conspiceri licet cui-cumque volenti, ei non adeo ingentes opes oportet tribuere. Cupiens enim Rhodopis monumentum sui in Græcia relinquere, tale opus faciendum curavit, quale a nemine alio vel excogitatum vel in templo aliquo esset dedicatum, illudque Delphis in sui memoriam dedicavit. (4) Ex decima opum igitur suarum parte conficienda curavit complura, quot per decimam ei licuerat, ferrea verua assandis bobus idonea, eaque Delphos misit : quæ etiam nunc in unum coacervata conspiciuntur post aram quam Chii dedicarunt, ex adverso ipsius ædis sacræ. (5) Solent autem Naucrati versari venustæ meretrices : nam et hæc, de qua hic sermo habetur, ita celebrata est, ut Græcis omnibus innotuerit Rhodopidis nomen : et post hanc alia, cui nomen Archidica, per Græciam est nobilitata ; minus tamen, quam ista, sermonibus hominum celebrata. Charaxum autem illum, qui Rhodopin servitute liberavit, Mytilenen reversum, multis conviciis Sappho in carminibus insectata est. Sed hæc de Rhodopide hactenus.

CXXXVI. Post Mycerinum, dixerunt sacerdotes, Ægypti regem fuisse Asychin, a quo constructa ad Vulcani templum propylæa orientem solem spectantia ; longe ea pulcerrima et longe maxima. Habent enim omnia quidem propylæa et figuras insculptas, et infinitam ædificiorum varietatem ; hæc autem, omnium maxime. (2) Hoc, aiebant, regnante, quum magna in commerciis esset inopia pecuniæ, legem latam esse Ægyptiis, uti, qui patris cadaver pignori daret, ei æs alienum crederetur : (3) adjectamque ei legem esse hanc, ut, qui dedisset æs alienum, is totius etiam conditorii sepulcralis dominus esset illius qui accepisset : si quis vero, qui illud pignus dedisset, debitum solvere nollet, ei hanc irrogatam esse pœnam, ut nec ipse, quum vita functus esset, in paterno sepulcro aut in alio ullo sepeliatur, nec ei licitum quemquam suorum, qui defunctus esset, sepelire. (4) Superare autem cupientem hunc regem eos qui ante ipsum in Ægypto regnassent, monumentum sui reliquisse pyramidem e lateribus confectam, in qua est inscriptio lapidi insculpta, in hanc sententiam : « Ne me conferens cum lapideis pyramidibus contemnas : tanto enim illas antecello,

τοσοῦτον ὅσον ὁ Ζεὺς τῶν ἄλλων θεῶν· κοντῷ γὰρ ὑπο-
τύπτοντες ἐς λίμνην, ὃ τι πρόσσχοιτο τοῦ πηλοῦ τῷ
κοντῷ, τοῦτο συλλέγοντες πλίνθους εἵρυσαν καὶ με-
τρόπῳ τοιούτῳ ἐξεποίησαν. » Τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀπο-
5 δέξασθαι.

CXXXVII. Μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεῦσαι ἄνδρα
τυφλὸν ἐξ Ἀνύσιος πόλιος, τῷ οὖνομα Ἀνυσιν εἶναι.
Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος ἐλάσαι ἐπ' Αἴγυπτον χειρὶ
πολλῇ Αἰθιοπίας τε καὶ Σαβακῶν τὸν Αἰθιοπῶν βασιλέα.
10 (2) Τὸν μὲν δὴ τυφλὸν τοῦτον οἴχεσθαι φεύγοντα ἐς τὰ
ἐλεα, τὸν δὲ Αἰθιοπα βασιλεύειν Αἰγύπτου ἐπ' ἔτεα
πεντήκοντα, ἐν τοῖσι αὐτὸν τάδε ἀποδέξασθαι· ὅπως τῶν
τις Αἰγυπτίων ἀμάρτοι τι, κτείνειν μὲν αὐτῶν οὐδένα
ἐθέλειν, τὸν δὲ κατὰ μέγαθος τοῦ ἀδικήματος ἐκάστῳ
15 δικάζειν, ἐπιτάσσοντα χῶματα χοῦν πρὸς τῇ ἐωυτῶν
πόλιν, ὅθεν ἕκαστος ἦν τῶν ἀδικούντων. (3) Καὶ οὕτω
ἔτι αἱ πόλεις ἐγένοντο ὑψηλότεραι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον
ἐχώσθησαν ὑπὸ τῶν τὰς διώρυχας ὀρυζάντων ἐπὶ Σεσώ-
στριος βασιλέος, δεύτερα δὲ ἐπὶ τοῦ Αἰθιοπος καὶ
20 κάρτα ὑψηλαὶ ἐγένοντο. (4) Ὑψηλέων δὲ καὶ ἐτέρων
τασσομένων ἐν τῇ Αἰγύπτῳ πολιῶν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ,
μάλιστα ἢ ἐν Βουβάστι πόλις ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱρὸν
ἔστι Βουβάστιος ἀξιαπηγητότατον· μέζω μὲν γὰρ ἄλλα
καὶ πολυδαπανώτερά ἐστι ἱρὰ, ἡδονὴ δ' ἰδέσθαι οὐδὲν
25 τούτου μᾶλλον. Ἡ δὲ Βούβαστις κατ' Ἑλλάδα γλῶσ-
σάν ἐστι Ἀρτεμις.

CXXXVIII. Τὸ δ' ἱρὸν αὐτῆς ὧδε ἔχει. Πλὴν τῆς
ἑσόδου τὸ ἄλλο νῆσός ἐστι· ἐκ γὰρ τοῦ Νείλου διώρυχες
ἐσέχουσι οὐ συμμίσγουσαι ἀλλήλησι, ἀλλ' ἄχρι τῆς ἐσό-
30 δου τοῦ ἱεροῦ ἐκατέρη ἐσέχει, ἡ μὲν τῇ περιρρέουσα, ἡ
δὲ τῇ, εὐρος ἐοῦσα ἐκατέρη ἐκατὸν ποδῶν, δένδρεσι κα-
τάσκιος. (2) Τὰ δὲ προπύλαια ὕψος μὲν δέκα ὀργυιῶν
ἔστι, τύποισι δὲ ἐξαπῆχεσι ἐσκευάδεται ἀξίοισι λόγου.
Ἐὸν δ' ἐν μέσῃ τῇ πόλιν τὸ ἱρὸν κατορθῶται πάντοθεν
35 περιμόντι· ἅτε γὰρ τῆς πόλιος μὲν ἐκχεωσμένης ὑφοῦ,
τοῦ δ' ἱεροῦ οὐ κεινημένου ὡς ἀρχῇθεν ἐποιήθη, ἔσοπτον
ἔστί. (3) Περιθέει δ' αὐτὸ αἵμασιτὴ ἐγγεγλυμμένη τύ-
ποισι, ἔστι δ' ἔσωθεν ἄλσος δενδρέων μεγίστων περυ-
τευμένον περὶ νηὸν μέγαν, ἐν τῷ δὴ τῷγαλμα ἐνι· εὐρος
40 δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱεροῦ πάντῃ σταδίου ἐστί. (1) Κατὰ
μὲν δὴ τὴν ἑσόδον ἐστρωμένη ἐστὶ δὸς λίθου ἐπὶ σταδίους
τρεῖς μάλιστα κη, διὰ τῆς ἀγορῆς φέρουσα ἐς τὸ πρὸς
ἡῶ, εὐρος δὲ ὡς τессέρων πλέθρων· τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς
δοῦ δένδρεα οὐρανομήκεα πέφυκε· φέρει δ' ἐς Ἑρμῆω
15 ἱρὸν. Τὸ μὲν δὴ ἱρὸν τοῦτο οὕτω ἔχει.

CXXXIX. Τέλος δὲ τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθιοπος
ᾧδε ἔλεγον γενέσθαι, ὅψιν ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήνδε ἰδόντα
αὐτὸν οἴχεσθαι φεύγοντα· ἐδόκεέ οἱ ἄνδρα ἐπιστάντα
συμβουλεύειν τοὺς ἱρέας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα
50 πάντας μέσους διαταμέειν. (2) Ἰδόντα δὲ τὴν ὅψιν
ταύτην λέγειν αὐτὸν ὡς πρόφασιν οἱ δοκεῖοι ταύτην τοὺς
θεοὺς προδεικνύναι, ἵνα ἀσεβήσας περὶ τὰ ἱρὰ κακὸν τι
πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων λάβοι· οὐκ ὦν ποιήσιν
ταῦτα, ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐξεληλυθέναι τὸν χρόνον δόσων

quanto reliquos deos Juppiter. Nam conto in paludis fun-
dum subacto, quidquid luti conto adhæsit colligentes, inde
lateres duxerunt: atque hoc modo me perfecerunt. » Hæc
ab illo gesta.

CXXXVII. Post hunc vero regnasse virum cæcum ex A-
nysi oppido, cui nomen Anysis. Hoc regnante, ingenti ho-
minum manu Ægyptum invasisse Æthiopes et Sabacon,
regem Æthiopum. (2) Cæcum igitur hunc fuga se in palu-
des recepisse, Æthiopemque in Ægypto regnasse annos
quingenta; intra quos annos gesta ab eo esse hæcce :
quoties aliquis Ægyptiorum quidpiam deliquisset, nullum
eorum voluisse capite plectere; sed pro ratione delicti sen-
tentiam pronunciasse, imperantem ut quisque delinquentium
aggerem adgereret ad oppidum unde esset. (3) Atque ita
sublimiora etiam facta sunt oppida: etenim primo adgesta
fuerat terra ab his, qui regnante Sesostri fossas effoderant;
dein iterum sub Æthiope admodum quidem sunt exaltata.
(4) Præ cæteris autem oppidis Ægypti, quorum omnium
exaltatum est solum, maxime, ut mihi videtur, adgesta terra
est ad Bubastin urbem; in qua est etiam templum Buba-
stidis, memoratu dignissimum. Sunt enim et alia quidem
templa ampliora et sumtuosiora; sed adpectu nullum hoc
jucundius. Est autem Bubastis, Græcorum sermone,
Diana.

CXXXVIII. Cujus templum ita comparatum est. Præ-
ter introitum, reliquum totum insula est: fossæ enim ex
Nilo adductæ non miscentur altera alteri, sed utraque
usque ad introitum pertinet templi; altera ab uno latere,
altera ab altero circumfluens; utraque centum pedes patens
in latitudinem, arboribus inumbrata. (2) Propylæa ad qua-
draginta cubitorum altitudinem surgunt, figuris sexcubita-
libus memoratu dignis ornata. Quum sit templum in me-
dia urbe, undique conspicitur ex toto circuitu: nam quum
oppidi solum aggere aggesto sit exaltatum, templum autem,
ex quo primum exstructum, non mutatum fuerit, undique
conspectui patet. (3) Circumductus est templo murus,
figuris insculptis: est autem intus altissimarum arborum
lucus, circa ædem magnam plantatus, in quo inest deæ
simulacrum. Latitudo et longitudo templi omni ex parte
stadium metitur. (4) Ad introitum strata lapide via est
trium fere stadiorum longitudine, per forum ferens orien-
tem versus: ferme quadringentos pedes patens in latitudi-
nem, utrimque arboribus consita ad cælum porrectis; fert
autem ad Mercurii templum. Hæc est templi hujus ratio.

CXXXIX. Ad extremum vero Ægypto excessisse aiebant
Æthiopem hoc evento: viso eum nocturno territum, fuga se
recepisse: visus quippe sibi erat adstantem videre homi-
nem, qui ei suaderet, ut sacerdotes omnes, qui in Ægypto
essent, congregaret, et medios discinderet. (2) Hac con-
specta visione dixisse eum, videri sibi deos hanc ostendere
voluisse occasionem, qua, piaculo in sacra admissio, aut
a diis ipsis aut ab hominibus magno malo mulctaretur; se
vero hoc facinus non admissurum: sed exiisse tempus, quo
exacto, postquam interim in Ægypto regnasset, disceden-

κερῆσθαι ἄρξαντα Αἰγύπτου ἐκχωρήσειν. (3) Ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίᾳ ἔοντι αὐτῷ τὰ μαντήια, τοῖσι χρέον-
ται Αἰθίοπες, ἀνείλε ὡς δέοι αὐτὸν Αἰγύπτου βασιλεῦ-
σαι ἔτεα πεντήκοντα. Ὡς ὢν ὁ χρόνος οὗτος ἐξήϊε
καὶ αὐτὸν ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου ἐπετάρασσε, ἐκὼν ἀπαλ-
λάσσεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβακός.

CXL. Ὡς δ' ἄρα οἴχεσθαι τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύ-
πτου, αὐτὶς τὸν τυφλὸν ἄρχειν ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμε-
νον, ἐνθα πεντήκοντα ἔτεα νῆσον γώσας σπαδῶ τε καὶ
10 γῆ οἴκεε· ὅπως γὰρ οἱ φοιτᾶν σῖτον ἄγοντας Αἰγυπτίων
ὡς ἐκάστοισι προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν
ζωρετὴν κελεύειν σφέας καὶ σπαδὸν κομίζειν. (2) Ταύ-
την τὴν νῆσον οὐδεὶς πρότερον ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου
ἐξευρέειν, ἀλλ' ἔτεα ἐπὶ πλέω ἡ ἑπταχόσια οὐκ οἶοί τε
15 ἔσαν αὐτὴν ἀνευρέειν οἱ πρότεροι γενόμενοι βασιλεῖς
Ἀμυρταίου. Οὖνομα δὲ ταύτῃ τῇ νήσῳ Ἐλβὼ, μέ-
γαθος δ' ἐστὶ πάντῃ δέκα σταδίων.

CXLI. Μετὰ δὲ τοῦτον βασιλεῦσαι τὸν ἱρέα τοῦ
Ἡφαίστου, τῷ οὖνομα εἶναι Σεθὼν· τὸν ἐν ἀλογίῃσι
20 ἔχειν παραχρησάμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων ὡς
οὐδὲν δεησόμενον αὐτῶν, ἀλλὰ τε δὴ ἄτιμα ποιεῦντα
ἐς αὐτοὺς, καὶ σφεας ἀπελέσθαι τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ
τῶν προτέρων βασιλέων δεδοσθαι ἐξαιρέτους ἐκάστῳ
δυώδεκα ἀρούρας. (2) Μετὰ δὲ ἐπ' Αἴγυπτον ἐλαύνειν
25 στρατὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ
Ἀσσυρίων· οὐκ ὢν δὴ ἐθέλειν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰ-
γυπτίων βωθεῖν. (3) Τὸν δὲ ἱρέα ἐς ἀπορίην ἀπει-
λημένον ἐσελθόντα ἐς τὸ μέγαρον πρὸς τῷγαλμα ἀπο-
δύρεσθαι οἷα κινδυνεύει παθεῖν· ὀλοφυρόμενον δ' ἄρα
30 μιν ἐπελθεῖν ὕπνον, καὶ οἱ δόξαι ἐν τῇ ὄψι ἐπιστάντα
τὸν θεὸν θαρσύνειν ὡς οὐδὲν πείσεται ἄχαρι ἀντιάζων
τὸν Ἀραβίων στρατὸν· αὐτὸς γὰρ οἱ πέμψειν τιμωρούς.
(4) Τοῦτοισι δὴ μιν πίσυνον τοῖσι ἐνυπνίοις, παραλα-
βόντα Αἰγυπτίων τοὺς βουλομένους οἱ ἐπεσθαι, στρα-
35 τοπεδεύσασθαι ἐν Πηλουσίῳ (ταύτῃ γὰρ εἰσι αἱ ἔσβο-
λαί)· ἐπεσθαι δὲ οἱ τῶν μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν,
καπλήλους δὲ καὶ χειρῶνακτας καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους.
(5) Ἐνθαῦτα ἀπικομένου, τοῖσι ἐναντίοις αὐτοῖσι ἐπι-
χυθέντας νυκτὸς μῦς ἀρουραίους κατὰ μὲν φαγέειν τοὺς
40 φαρετρεῶνας αὐτῶν, κατὰ δὲ τὰ τόξα, πρὸς δὲ τῶν
ἀσπίδων τὰ ὄχανα, ὥστε τῇ ὑστεραίῃ φευγόντων σφέων
γυμνῶν ὀπλῶν πεσέειν πολλούς. (6) Καὶ νῦν οὗτος ὁ
βασιλεὺς ἔστηκε ἐν τῇ ἱερῇ τοῦ Ἡφαίστου λίθινος, ἔχων
ἐπὶ τῆς χειρὸς μῦν, λέγων διὰ γραμμάτων τάδε, « ἐς
45 ἐμέ τις ὁρέων εὐσεβὴς ἔστω. »

CXLII. Ἐς μὲν τοσόνδε τοῦ λόγου Αἰγύπτιοί τε
καὶ οἱ ἱρέες ἔλεγον, ἀποδεικνύντες ἀπὸ τοῦ πρώτου βα-
σιλέως ἐς τοῦ Ἡφαίστου τὸν ἱρέα τοῦτον τὸν τελευταῖον
βασιλεύσαντα μίαν τε καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίας
50 ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτῃσι ἀρχιρέας
καὶ βασιλεῖας ἐκατέρους τοσοῦτους γενομένους. (2)
Καίτοι τριηκόσιαι μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνέονται μύρια
ἔτεα· γενεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν ἑκατὸν ἔτεα ἐστὶ· μίῃς
δὲ καὶ τεσσαράκοντα ἔτι τῶν ἐπιλοίπων γενεῶν, αἱ

dum sibi esset. (3) Etenim, quum in Æthiopia etiam tum
fuisset, oracula, quibus utuntur Æthiopes, edixerant, re-
gnare eum in Ægypto debere quinquaginta annos. Itaque
finito hoc tempore, territus etiam nocturno viso, sponte
ex Ægypto discessit Sabacos.

CXL. Post ejus discessum regnasse iterum dixerunt
caecum illum, redeuntem e paludibus, ubi quinquaginta
annos insulam habitaverat, quam aggere ex cinere et terra
adgesto circumdederat. Quoties enim advenissent Ægy-
ptii, prout quibusque imperatum fuisset, inscio Æthiope
frumentum ei adferentes, jussisse eum hos ut cum reliquo
dono etiam cinerem sibi adferrent. (2) Hanc insulam nemo
ante Amyrtæum potuit invenire : sed per septingentos an-
nos et amplius anquisiverant eam superiores Amyrtæo re-
ges, nec reperire potuerant. Est autem nomen insulae
Elbo : magnitudo decem stadiorum quatuordecim.

CXLI. Post istum regnasse sacerdotem Vulcani, cui
nomen Sethon. Hunc neglexisse nec ullo loco habuisse
bellatorum ordinem, quasi nihil his indigeret : et quum
aliis rebus ignominiose eos tractasse, tum ademisse eis ju-
gera, quæ sub prioribus regibus eximia cuicque duodecim
fuerant attributa. (2) Deinde vero, quum adversus Ægy-
ptum ingentem exercitum duceret Sanacharibus, Arabum
et Assyriorum rex, noluisse pugnatum exire bellatores
Ægyptiorum. (3) Et sacerdotem, ad consilii inopiam re-
ductum, ædem dei ingressum, apud simulacrum esse la-
mentatum, quantæ calamitatis periculum adiret. Lamen-
tanti obrepsisse somnum, et per quietem visum ei esse,
adstantem deum jussisse eum confidere, quippe nihil in-
commodi passurum, si Arabico exercitui obviam isset :
ipsum enim deum auxiliares ei copias missurum. (4) Hoc
insomnio fretum, adsumtis quicumque ex Ægyptiis sequi
eum voluissent, castra Pelusii posuisse, ubi est in Ægyptum
introitus : ex bellatorum vero ordine neminem signa ejus
esse secutum ; nonnisi institores et operarios et ex foro ho-
mines secum habuisse. (5) Eo postquam venisset, noctu
sola hostium castra invasisse effusam murium agrestium
multitudinem, qui illorum pharetras et arcus et scutorum
ansas corrosissent ; unde factum, ut postridie, quum ar-
mis nudati profugerent hostes, magna eorum multitudo
concideretur. (6) Atque etiam nunc Vulcani in templo
stat regis hujus statua lapidea, murem manu tenentis,
cum inscriptione in hanc sententiam : « Me intuens, deos
colere discas ! »

CXLII. Adhuc ea exposui, quæ ab Ægyptiis et præser-
tim a sacerdotibus eorum narrantur ; qui a primo rege usque
ad hunc postremo regnantem Vulcani sacerdotem adfir-
mant generationes hominum fuisse trecentas quadraginta
et unam, intraque eas totidem sacerdotes totidemque re-
ges fuisse. (2) Atqui trecentæ hominum generationes ef-
ficiunt decem annorum millia, quandoquidem tres homi-
num ætates centum annos conficiunt. Una autem et qua-

ἐπῆσαν τῇσι τριηκοσίῃσι, ἐστὶ τεσσεράκοντα καὶ τριη-
κόσια καὶ χίλια ἔτεα. (3) Οὕτω ἐν μυρίοισι τε ἔτεσι
καὶ χιλίοισι καὶ πρὸς τριηκοσίοισι τε καὶ τεσσεράκοντα
ἔλεγον θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδένα γενέσθαι· οὐ μὲν οὐδὲ
6 πρότερον, οὐδὲ ὕστερον ἐν τοῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτου
βασιλεῦσι γενομένοις ἔλεγον τοιοῦτο οὐδέν. (4) Ἐν
τοίνυν τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἐξ ἡθέων τὸν
ἥλιον ἀνατεῖλαι· ἐνθα τε νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δις
ἐπανατεῖλαι, καὶ ἐνθεν νῦν ἀνατέλλει, ἐνθαῦτα δις κα-
10 ταδύναι· καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἑτε-
ροιοῦσθαι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ
σφί γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νούσους οὔτε τὰ κατὰ τοὺς
θανάτους.

CXLIII. Πρότερον δὲ Ἑκαταίῳ τῷ λογοποιῷ ἐν
15 Θήβῃσι γενεηλογήσαντί τε ἑωυτὸν καὶ ἀναδήσαντι τὴν
πατριὴν ἐς ἑκαιδέκατον θεὸν ἐποίησαν οἱ ἱερεῖς τοῦ
Διὸς οἷόν τι καὶ ἔμοι οὐ γενεηλογήσαντι ἑμεωυτόν· ἑσα-
γαγόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω ἐὼν μέγα ἐξηρίθμεον δει-
κνύντες κολοσσούς ξυλίνους τοσοῦτους ὅσους περ εἶπαν·
20 ἀρχιρεὺς γὰρ ἕκαστος αὐτόθι ἵσταται ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ
ζόης εἰκόνα ἑωυτοῦ. (2) ἀριθμέοντες ὧν καὶ δεικνύντες
οἱ ἱερεῖς ἔμοι ἀπεδείκνυσαν παῖδα πατρὸς ἑωυτῶν ἕκα-
στον ἑόντα, ἐκ τοῦ ἀγχιστα ἀποθανόντος τῆς εἰκόνης
διεξιόντες διὰ πασέων, ἐς δ' ἀπέδεξαν ἀπάσας αὐτάς.
25 (3) Ἑκαταίῳ δὲ γενεηλογήσαντι ἑωυτὸν καὶ ἀναδήσαντι
ἐς ἑκαιδέκατον θεὸν ἀντεγενεηλόγησαν ἐπὶ τῇ ἀριθμή-
σι, οὐ δεχόμενοι παρ' αὐτοῦ ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι ἀνθρω-
πον. (4) ἀντεγενεηλόγησαν δὲ ὧδε, φάμενοι ἕκαστον
τῶν κολοσσῶν πύρῳ ἐκ πυρώμιος γεγονέναι, ἐς δ'
30 τοὺς πέντε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίους ἀπέδεξαν
κολοσσούς πύρῳ ἐκ πυρώμιος γενόμενον, καὶ οὔτε ἐς
θεὸν οὔτε ἐς ἥρωα ἀνέδησαν αὐτούς. Πύρῳμις δὲ ἐστὶ
κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς κάγαθος.

CXLIV. Ἦδη ὧν τῶν αἱ εἰκόνες ἔσαν, τοιοῦτους
35 ἀπεδείκνυσάν σφας πάντας ἑόντας, θεῶν δὲ πολλὸν
ἀπαλλαγμένους. Τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων
θεοὺς εἶναι τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οἰκέοντας ἅμα
τοῖσι ἀνθρώποισι, καὶ τούτων αἰεὶ ἓνα τὸν κρατέοντα
εἶναι· ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὡρον τὸν Ὀσίριος
40 παῖδα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἑλληνες οὐνομάζουσι· τοῦτον
καταπαύσαντα Τυφῶνα βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου.
Ὀσίρις δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν.

CXLV. Ἐν Ἑλλήσι μὲν νυν νεώτατοι τῶν θεῶν
νομίζονται εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν,
45 παρ' Αἰγυπτίοισι δὲ Πάν μὲν ἀρχαιότατος καὶ τῶν
ὀκτὼ τῶν πρώτων λεγομένων θεῶν, Ἡρακλῆς δὲ τῶν
δευτέρων τῶν δωδέκα λεγομένων εἶναι, Διόνυσος δὲ
τῶν τρίτων, οἱ ἐκ τῶν δωδέκα θεῶν ἐγένοντο. (2)
Ἡρακλεῖ μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγύπτιοι φασὶ εἶναι ἔτεα
50 ἐς Ἀμασιν βασιλέα, δεδήλωται μοι πρόσθε· Πανὶ δὲ
ἔτι τούτων πλεονα λέγεται εἶναι, Διονύσω δ' ἐλάχιστα
τούτων, καὶ τούτῳ πεντακισχίλια καὶ μύρια λογίζονται
εἶναι ἐς Ἀμασιν βασιλέα. (3) Καὶ ταῦτα Αἰγύπτιοι
ἀτρεκέως φασὶ ἐπίστασθαι, αἰεὶ τε λογιζόμενοι καὶ

draginta reliquæ ætates, quæ supra trecentas erant, colli-
gunt annos mille trecentos et quadraginta. (3) Itaque in-
tra undecies mille trecentos et quadraginta annos dixerunt
deum nullum sub hominis forma exstitisse : atque etiam
nec antea, nec postea, in reliquis Ægypti regibus, tale
quidquam fuisse. (4) Intra vero illud temporis spatium,
dixerunt, solem quater extra suam sedem ortum esse ; et,
ubi nunc occidit, inde bis esse ortum ; unde nunc oritur,
ibi bis occidisse : et inter hæc tamen nihil eorum, quæ in
Ægypto esse consuerunt, fuisse mutatum, neque quod ad
terræ proventus attinet, nec quod ad ea quæ fluvius ipsis
largitur, nec quod ad morbos, nec quod ad mortalitatem.

CXLIII. Atque ante me Hecataeo, historiarum scriptori,
Thebis originem generis sui recensenti, illamque ad deum
tamquam decimum sextum progenitorem referenti, idem
fecerunt sacerdotes Jovis, quod mihi, genus meum non
recensenti. In ædem amplam me introducentes, monstra-
bant numerabantque colossos ligneos tot quot dixerant illi :
namque quisque summus sacerdos, dum vivit, imaginem
suam ibi ponit. (2) Numerantes igitur monstrantesque
mihi hasce imagines, incipiendo ab eo qui proxime mortuus
erat, sacerdotes confirmarunt mihi, unumquemque esse
filium alterius, patrique successisse ; atque ita omnes re-
censuere imagines, donec mihi cunctas demonstrassent.
(3) Hecataeo vero genus suum recensenti, originemque
suam a sexto decimo deo progenitore repetenti, horum
genealogiam, postquam omnes enumeraverant, opposue-
re ; non admittentes quod ille adfirmabat, ex deo generari
hominem : (4) opposuerunt autem ita, ut dicerent, unum-
quemque horum esse piromin, ex piromi natum, neque a
deo aliquo, aut a semideo, genus illorum repetentes. Pi-
romis autem Græco sermone significat virum honestum et
generosum.

CXLIV. Igitur hos, quorum illæ sunt imagines, omnes
fuisse tales adseverarunt, multum vero a diis diversos.
Ante homines autem istos, dixere, deos fuisse qui in
Ægypto regnassent, simulque cum hominibus illam habi-
tassent ; et ex his semper unum fuisse, qui summum impe-
rium teneret. Postremum horum in Ægypto regnasse
Orum, Osiridis filium, quem Apollinem Græci nominant :
hunc finem fecisse Typhonis potentiæ, postremumque ex
deorum numero regem fuisse Ægypti. Osiris autem,
Græcorum sermone, Dionysos (sive Bacchus) est.

CXLV. Jam apud Græcos quidem novissimi deorum
censentur esse Hercules et Bacchus et Pan : apud Ægyptios
vero Pan antiquissimus, et ex octo primorum, qui dicun-
tur, deorum numero ; Hercules vero ex numero duodecim
illorum, qui secundi nominantur ; Bacchus denique ex
tertiorum numero, qui a duodecim diis generati sunt. (2)
Quot annos effluxisse dicant Ægyptii ab Hercule usque ad
Amasin regem, supra memoravi : a Pane vero ad Amasin
plures etiam numerantur anni ; a Baccho autem minimus an-
norum numerus : atqui ab hoc, usque ad Amasin regem,
numerantur quindecim annorum millia. (3) Et hæc se ac-
curate nosse contendunt Ægyptii, quippe constanter nume-

αἰεὶ ἀπογραφόμενοι τὰ ἔτεα. Διονύσω μὲν νυν τῷ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένῳ γενέσθαι κατὰ ἐξήκοντα ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἔστι ἐς ἐμὲ, Ἡρακλεῖ δὲ τῷ Ἀλκμήνης κατὰ εἰναχόσια ἔτεα. Πανὶ δὲ τῷ Πηνελόπης (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆω λέγεται γενέσθαι ὑπ' Ἑλλήνων ὁ Πάν) ἐλάσσω ἔτεά ἔστι τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ τὰ ὀκτακόσια μάλιστα ἐς ἐμὲ.

CXLVI. Τούτων ὧν ἀμφοτέρων πάρεστι γρᾶσθαι τοῖσι τις πείσεται λεγομένοισι μᾶλλον. ἐμοὶ δ' ὧν ἡ 10 περὶ αὐτῶν γνώμη ἀποδέδεκται. (2) Εἰ μὲν γὰρ φανερὸί τε ἐγένοντο καὶ κατεγήρασαν καὶ οὗτοι ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατὰ περ Ἡρακλέους ὁ ἐξ Ἀμφιτρυόνος γενόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σεμέλης καὶ Πάν ὁ ἐκ Πηνελόπης γενόμενος, ἔφη ἂν τις καὶ τούτους ἄλλους 15 γενομένους ἄνδρας ἔχειν τὰ ἐκείνων οὐνόματα τῶν προγεγονότων θεῶν. (3) νῦν δὲ Διόνυσόν τε λέγουσι οἱ Ἕλληνες ὡς αὐτίκα γενόμενον ἐς τὸν μηρὸν ἐνεργᾶψατο Ζεὺς καὶ ἤνεικε ἐς Νῦσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύπτου ἐοῦσαν ἐν τῇ Αἰθιοπίῃ, καὶ Πανὸς γε πέρι οὐκ ἔχουσι 20 εἶπαι ὅχι ἐτράπετο γενόμενος. (4) Δῆλα ὧν μοι γέγονε ὅτι ὕστερον ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες τούτων τὰ οὐνόματα ἢ τὰ τῶν ἄλλων θεῶν. Ἀπ' οὗ δὲ ἐπύθοντο χρόνου, ἀπὸ τούτου γενεηλογέουσι αὐτῶν τὴν γένεσιν.

CXLVII. Ταῦτα μὲν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι. 25 ὅσα δὲ οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι ὁμολογέοντες τοῖσι ἄλλοις κατὰ ταύτην τὴν χώραν γενέσθαι, ταῦτ' ἤδη φράσω προσέσται δέ τι αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς ὀψιος. (2) Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι μετὰ τὸν ἱέρα τοῦ Ἡφαίστου βασιλεύσαντα (οὐδένα γὰρ 30 χρόνον οἷοί τε ἔσαν ἀνευ βασιλέως διαιτᾶσθαι) ἐστήσαντο δωδέκα βασιλέας, δωδέκα μοίρας δασάμενοι Αἰγύπτον πᾶσαν. (3) Οὗτοι ἐπιγαμίας ποιησάμενοι ἐβασίλευον νόμοις τοισίδε χρεώμενοι, μήτε καταίρειν ἀλλήλους μήτε πλέον τι δίζησθαι ἔχειν τὸν ἕτερον τοῦ 35 ἑτέρου, εἶναί τε φίλους τὰ μάλιστα. (4) Τῶνδε δὲ εἵνεκεν τοὺς νόμους τούτους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς περιστελλόντες· ἐκέχρηστό σφι κατ' ἀρχὰς αὐτίκα ἐνισταμένοις ἐς τὰς τυραννίδας τὸν χαλκῆ φιάλῃ σπείσαντα αὐτῶν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦτον ἀπάσης βα- 40 σιλεύσειν Αἰγύπτου· ἐς γὰρ δὴ τὰ πάντα ἱρὰ συνελέγοντο.

CXLVIII. Καὶ δὴ σφι μνημόσυνα ἔδοξε λιπέσθαι κοινῇ· δόξαν δέ σφι ἐποίησαντο λαβύρινθον, ὀλίγον ὑπὲρ τῆς λίμνης τῆς Μοίριος κατὰ Κροκοδείλων καλυμένην πόλιν μάλιστα κηκείμενον· τὸν ἐγὼ ἤδη εἶδον λόγου μέζω. 45 (2) Εἰ γὰρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχεά τε καὶ ἔργων ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δαπάνης φανείη ἐόντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου. Καίτοι ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς καὶ ὁ ἐν Σάμῳ. (3) Ἔσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζονες, καὶ 50 πολλῶν ἐκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ μεγάλων ἀνταξίη· ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυραμίδας ὑπερβάλλει. (4) Τοῦ γὰρ δωδέκα μὲν εἰσι αὐλαὶ καταστεγοί, ἀντίπυλοι ἀλλήλησι, ἐξ μὲν πρὸς βορέην, ἐξ δὲ πρὸς νότον τετραμμένοι, συνεχέες· τοῖχος δὲ ἔξωθεν

rum iniisse, et scripto consignasse annos. Atqui a Baccho, qui Semele natus perhibetur, Cadmi filia, ad meam aetatem, circiter mille et sexaginta admodum anni sunt; ab Hercule vero, Alcmenae filio, nongenti plus minus; a Pane vero, Penelopae filio (ex hac enim et Mercurio prognatus Pan perhibetur a Graecis), minor etiam annorum numerus quam a bello Trojano, anni circiter octingenti admodum, ad meam usque aetatem.

CXLVI. Ex duabus igitur, quas dixi, rationibus utatur quisque ea, quae probabilior quam altera ipsi visa fuerit: equidem, quae mea de his sententia sit, declaravi. (2) Quod si enim et isti olim in Graecia conspiciui fuissent, ibique consenuissent, quemadmodum Hercules Amphitryone genitus, et Bacchus Semeles filius, et Pan ex Penelope natus; dicere quispiam etiam posset, hosce alios *posteriores et illorum cognomines*, quum homines fuissent, nomina gessisse priscorum istorum deorum. (3) Nunc vero, quod ad Bacchum attinet, dicunt Graeci, simulatque natus fuisset, ab Jove insutum esse femori, et Nysam deportatum, quae supra Aegyptum est in Aethiopia; de Pane vero, quonam delatus sit a partu, ne habent quidem quod dicant. (4) Ex quo mihi manifestum factum est, Graecos deorum horum nomina posterius, quam reliquorum deorum, cognovisse; ab illo autem tempore, quo eos primum cognoverunt, genus eorum et nativitatem repetiisse.

CXLVII. Atque ista quidem dicunt soli Aegyptii. Nunc vero, quae et alii homines, et Aegyptii ipsi, illis consentientes, memorant gesta in hac regione esse, ea exponere jam adgredior: inerunt autem his etiam nonnulla quae ego ipse vidi. (2) Post sacerdotis Vulcani regnum libertatem adepti Aegyptii, quum nullo tempore sine regibus vivere possent, duodecim reges constituerunt, universa Aegypto in duodecim partes distributa. (3) Ii, contractis inter se adfinitatibus, hisque constitutis legibus regnabant, ut nullus alterum opprimeret, nec plus alter altero cuperet habere, essentque arctissima amicitia inter se juncti. (4) Leges autem istas et initio constituerant et magno studio tuebantur hac caussa, quod in ipso statim initio, quum regna adgrederentur, edixerat illis oraculum: qui ex illorum numero aenea phiala libaverit in Vulcani templo, eum totius Aegypti regno potiturum. Namque in omnibus templis conveniebant.

CXLVIII. Monumentum etiam commune relinquere decreverunt; ex eorumque decreto aedificatus est Labyrinthus, paulo supra Moeridis lacum, ex adverso oppidi quod a Crocodilis nomen habet: quem ego vidi fama etiam majorem. (2) Si quis enim aedificia omnia atque opera a Graecis perfecta animo comprehenderit, reperientur illa et labore et sumtu inferiora hoc labyrintho; quamvis memorabile utique sit Ephesi templum, itemque illud quod Sami est. (3) Et erant quidem etiam pyramides opera famam superantia, et earum quaelibet multis eisque magnis Graecorum operibus simul sumtis aequiparanda: sed labyrinthus nimirum pyramides etiam superat. (4) Habet enim duodecim aulas tectis instructas, portis sibi mutuo obversis, sex ad septentrionem, sex ad meridiem spectantes, omnes inter se

δ αὐτός σφεας περιέργει. (5) Οἰκήματα δ' ἔνεστι διπλόα, τὰ μὲν ὑπόγαια, τὰ δὲ μετέωρα ἐπ' ἐκείνοισι, τρισχίλια ἀριθμὸν, πεντακοσίων καὶ χιλίων ἑκάτερα. (6) Τὰ μὲν νυν μετέωρα τῶν οἰκημάτων αὐτοὶ τε ὠρέο-
 5 μεν διεξιόντες καὶ αὐτοὶ ὀησάμενοι λέγομεν, τὰ δὲ αὐτῶν ὑπόγαια λόγοισι ἐπυνθανόμεθα· οἱ γὰρ ἐπεστεῶ-
 10 τες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύναι αὐτὰ οὐδαμῶς ἤθελον, φά-
 μενοι θήκας αὐτόθι εἶναι τῶν τε ἀρχὴν τὸν λαβύρινθον τοῦτον οἰκοδομησαμένων βασιλέων καὶ τῶν ἱρῶν κροκο-
 15 δειλῶν. (7) Οὕτω τῶν μὲν κάτω περὶ οἰκημάτων ἀκοῇ παραλαβόντες λέγομεν, τὰ δὲ ἄνω μέζονα ἀνθρωπῆτων ἔργων αὐτοὶ ὠρέομεν· αἱ γὰρ ἔξοδοι διὰ τῶν στεγῶν καὶ οἱ ἐλιγμοὶ διὰ τῶν αὐλῶν ἐόντες ποικιλώτατοι ὥμα μυρίον παρείχοντο ἐξ αὐλῆς τε ἐς τὰ οἰκήματα
 16 διεξιούσι καὶ ἐκ τῶν οἰκημάτων ἐς παστάδας, ἐς στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν παστάδων καὶ ἐς αὐλὰς ἄλλας ἐκ τῶν οἰκημάτων. (8) Ὅροφῇ δὲ πάντων τούτων λιθίνη κατὰ περὶ οἱ τοῖχοι, οἱ δὲ τοῖχοι τύπων ἐγγεγλυμένων πλέοι, αὐλὴ δὲ ἐκάστη περίστυλος λίθου λευκοῦ ἀρμοσμένου
 20 τὰ μάλιστα. Τῆς δὲ γωνίης τελευτῶντος τοῦ λαβυ-
 ρίνθου ἔχεται πυραμὶς τεσσαρεκοντόργυιος, ἐν τῇ ζῶα μεγάλα ἐγγέγλυται· ὁδὸς δ' ἐς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποιή-
 25 ται.

CXLIX. Τοῦ δὲ λαβυρίνθου τούτου ἐόντος τοιούτου, ὥμα ἔτι μέζον παρέχεται ἡ Μοίριος καλευμένη λίμνη, παρ' ἣν ὁ λαβύρινθος οὗτος οἰκοδόμηται· τῆς τὸ περί-
 25 μετρον τῆς περιόδου εἰσὶ στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχί-
 λιοι, σχοίνων ἐξήκοντα ἐόντων, ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύ-
 πτου τὸ παρὰ θάλασσαν. (2) Κέεται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη
 30 πρὸς βορέην τε καὶ νότον, ἐοῦσα βάθος, τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἑωυτῆς, πεντηκοντόργυιος. Ὅτι δὲ χειροποίη-
 τός ἐστι καὶ ὀρυκτὴ, αὐτὴ δηλοῖ· ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα κη ἐστᾶσι δύο πυραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπερέ-
 35 χουσαι πεντήκοντα ὀργυιάς ἑκατέρη, καὶ τὸ κατ' ὕδα-
 τος οἰκοδόμηται ἕτερον τοσοῦτο, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρησι ἔπεστι κολοσσὸς λίθινος κατήμενος ἐν ὀρόνῳ. (3) Οὕτω αἱ μὲν πυραμίδες εἰσὶ ἑκατὸν ὀργυιῶν, αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυιαί δίκαιαί εἰσι στάδιον ἑξάπλεθρον, ἑξαπέδου μὲν
 40 τῆς ὀργυιῆς μετρεομένης καὶ τετραπλήγους, τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλαίστων ἐόντων, τοῦ δὲ πῆχεος ἑξαπαλαί-
 στου. (4) Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ λίμνῃ αὐτιγενές μὲν οὐκ ἔστι (ἄνθρωπος γὰρ δὴ δεινῶς ἐστὶ ταύτη), ἐκ τοῦ Νεῖλου δὲ κατὰ διώρυχα ἐσθῆται, καὶ ἔξ μὲν μῆνας ἔσω ῥέει ἐς τὴν λίμνην, ἔξ δὲ μῆνας ἔξω ἐς τὸν Νεῖλον αὐτίς.
 45 Καὶ ἐπεὰν μὲν ἐκρέῃ ἔξω, ἡ δὲ τότε τοὺς ἔξ μῆνας ἐς τὸ βασιλῆϊον καταβάλλει ἐπ' ἡμέρην ἑκάστην τάλαντον ἀργυρίου ἐκ τῶν ἰχθύων, ἐπεὰν δὲ ἐσίῃ τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν, εἴκοσι μνέας.

CL. Ἐλεγον δὲ οἱ ἐπιχώριοι καὶ ὥς ἐς τὴν Σύρτιν
 50 τὴν ἐν Αἰθιόπῃ ἐκδιδοῖ ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τετραμ-
 μένη τὸ πρὸς ἐσπέρην ἐς τὴν μεσόγειαν παρὰ τὸ οὖρος τὸ ὑπὲρ Μέμφιος. (2) Ἐπεῖτε δὲ τοῦ ὀρύγματος τού-
 του οὐκ ὄρεον τὸν χεῖν οὐδαμοῦ ἐόντα, ἐπιμελὲς γὰρ
 55 δὴ μοι ἦν, εἰρόμην τοὺς ἀγχιστα οἰκέοντας τῆς λίμνης

contiguas : unus autem murus cunctas extrinsecus includit. (5) Conclavia sunt duplicia, alia subterranea, alia super his in sublimi, numero ter mille; cujusque generis mille et quingenta. (6) Quæ supra terram sunt conclavia, ipsi vidimus et transimus, et oculis contemplati de his loquimur : quæ vero sub terra sunt, auditu cognovimus : nam Ægyptii his præpositi nullo pacto monstrare ea nobis voluerunt, dicentes esse ibi sepulcra regum, qui labyrinthum ædificaverunt, et sacrorum crocodilorum. (7) Igitur de his subterraneis conclavibus non nisi audita referimus : superiora vero ipsi vidimus, humanis operibus majora. Nam transitus per ædificia, et anfractus per aulas, incredibili varietate infinitam nobis admirationem exprimebant, ex una aula in conclavia transeuntibus, et ex conclavibus in atria, rursusque in alia ædificia ex atriis, et in alias aulas e conclavibus. (8) Lacunar conclavium omnium lapideum, perinde ac parietes : parietes vero insculptis figuris pleni. Aula quælibet peristylia circumdata, lapide albo arctissime juncto. Proxime angulum, in quo desinit labyrinthus, stat pyramis ducentorum quadraginta pedum, cui grandes insculptæ sunt figuræ : introitus in illam sub terra constructus est.

CXLIX. Talis quum sit hic labyrinthus, majore etiam in admiratione esse debet Mæridis lacus qui vocatur, juxta quem constructus est hic labyrinthus. Circuitus hujus lacus ter mille sexcenta stadia metitur; sunt enim sexaginta schoeni : mensura æqualis ei quam colligit universa Ægypti ora secundum mare porrecta. (2) Lacus a parte boreali et australi oblongo situ est : altitudo, ubi maxime, quinquaginta ulnarum, quas *orgyias* Græci vocant. Esse autem manu factum effossumque, ipse ostendit. Stant enim in medio fere lacu duæ pyramides, quinquaginta *orgyias* utraque eminens ex aqua, et tantumdem sub aqua constructum est : super utraque collocatus est colossus lapideus, in sella residens. (3) Ita sunt pyramides hæc *orgyiarum* centum : centum autem *orgyia* adcurate efficiunt stadium, sex plethris (*sive* jugeris) constans; quum *orgyia* metiatur sex pedes, sive quattuor cubitos; pes autem quattuor constet palmis, cubitus sex palmis. (4) Aqua autem hujus lacus nativa non est : est enim prorsus arida illa regio : sed e Nilo per canalem eo derivata est aqua; et per sex quidem menses influit in lacum, tum sex mensibus rursus effluit in Nilum. Quo tempore effluit, per illos sex menses quotidie talentum argenti ex piscibus reddit in regis ærarium; quum vero influit aqua in lacum, viginti minæ.

CL. Dicunt horum locorum incolæ, exitum sub terra in Syrtin, quæ in Libya est, habere hunc lacum, qua parte versus occidentem in mediterranea Libyæ spectat juxta montem qui supra Memphin est. (2) Quum vero terram ab anipla hac effossione egestam, curiose quidem circumspiciens, nusquam viderim; quæsi vi ex his qui proxime lacum adeo-

ύκου εἶη ὁ χοῦς ὁ ἐξορυχθεὶς. (3) Οἱ δὲ ἔφρασαν μοι ἵνα ἐξεφορήθῃ, καὶ εὐπετέως ἔπειθον· ἥδεα γὰρ λόγῳ καὶ ἐν Νίνῳ τῇ Ἀσσυρίῳ πόλει γενόμενον ἕτερον τοιοῦτο. Τὰ γὰρ Σαρδαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλέως χρήματα ἐόντα μεγάλα καὶ φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγαίῳσι ἐπένωσαν κλωῖπες ἐκφορῆσαι. (4) Ἐκ δὲ ὧν τῶν σφετέρων οἰκίων ἀρξάμενοι οἱ κλωῖπες ὑπὸ γῆς σταθμεύοντες ἐς τὰ βασιλῆα οἰκία ὤρυσσον, τὸν δὲ χοῦν τὸν ἐκφορεόμενον ἐκ τοῦ ὀρύγματος, ὅπως γίνετο
 10 νύξ, ἐς τὸν Τίγριν ποταμὸν παραρρέοντα τὴν Νίνον ἐξεφόρεον, ἐς δὲ κατεργάσαντο ὅτι ἐβούλοντο. (5) Τοιοῦτον ἕτερον ἤκουσα καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὀρυγμα γενέσθαι, πλὴν οὐ νυκτὸς, ἀλλὰ μετ' ἡμέρην ποιούμενον· ὀρύσσοντας γὰρ τὸν χοῦν τοὺς Αἰγυπτίους
 15 ἐς τὸν Νεῖλον φορέειν, ὁ δὲ ὑπολαμβάνων ἐμελλε διαχέειν. Ἡ μὲν νυν λίμνη αὕτη οὕτω λέγεται ὀρυχθῆναι.

CLI. Τῶν δὲ δωδέκα βασιλέων δικαιοσύνη χρεωμένων, ἀνὰ χρόνον ὡς ἔθυσαν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ ὑστάτῃ τῆς ὀρθῆς μελλόντων κατασπείσειν ὁ ἀρχιεὺς ἐξήνεικέ σφι φιάλας χρυσέας, τῇσί περ ἐώθεσαν σπένδειν, ἀμαρτῶν τοῦ ἀριθμοῦ, ἐνδεκα δωδέκα ἐοῦσι. (2) Ἐνθαῦτα ὡς οὐκ εἶχε φιάλην ὁ ἔσχατος ἐστεὺς αὐτῶν Ψαμμίτιχος, περιελόμενος τὴν κυνέην ἐοῦσαν
 25 χαλκὴν ὑπέσχε τε καὶ ἔσπενδε. Κυνέας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἅπαντες ἐφόρεον τε βασιλέες καὶ ἐτύγγανον τότε ἔχοντες. (3) Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὐδενὶ δολερῷ νόῳ χρεώμενος ὑπέσχε τὴν κυνέην· οἱ δὲ ἐν φρενὶ λαβόντες τό τε ποιηθὲν ἐκ Ψαμμίτιχου καὶ τὸ χρηστήριον ὅτι
 30 ἐκέχρηστό σφι, τὸν χαλκὴν σπείσαντα αὐτῶν φιάλη τοῦτον βασιλέα ἔσεσθαι μούνον Αἰγύπτου, ἀναμνησθέντες τοῦ χρησμοῦ κτεῖναι μὲν οὐκ ἐδίκαιωσαν Ψαμμίτιχον, ὡς ἀνεύρισκον βασανίζοντες ἐξ οὐδεμιῆς προνοίας αὐτὸν ποιήσαντα τὰ ἐποίησε, ἐς δὲ τὰ ἔλεα ἐδοξέ
 35 σφι διώξαι ψιλώσαντας τὰ πλεῖστα τῆς δυνάμιος, ἐκ δὲ τῶν ἐλέων ὀρμεύμενον μὴ ἐπιμίσησθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ.

CLII. Τὸν δὲ Ψαμμίτιχον τοῦτον πρότερον φεύγοντα τὸν Αἰθίοπα Σαβακὼν, ὃς οἱ τὸν πατέρα Νεκὼν
 40 ἀπέκτεινε, τοῦτον φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπαλλάχθη ἐκ τῆς ὀφίος τοῦ ὄνειρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίων οὗτοι οἱ ἐκ νομοῦ τοῦ Σαίτεω εἰσί. (2) Μετὰ δὲ βασιλεύοντα τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἐνδεκα βασιλέων καταλαμβάνει μιν διὰ τὴν κυνέην φεύγειν ἐς τὰ ἔλεα.
 45 Ἐπιστάμενος ὧν ὡς περιωρισμένος εἶη πρὸς αὐτῶν, ἐπενόεε τίσασθαι τοὺς διώξαντας. Πέμψαντι δὲ οἱ ἐς Βουτοῦν πόλιν ἐς τὸ χρηστήριον τῆς Λητοῦς, ἐνθα δὲ Αἰγυπτίοισι ἐστὶ μαντήιον ἀψευδέστατον, ἦλθε χρησμὸς ὡς τίσις ἦξει ἀπὸ θαλάσσης χαλκῶν ἀνδρῶν ἐπιφανέντων.
 50 (3) Καὶ τῷ μὲν δὴ ἀπιστῇ μεγάλῃ ὑπεκέρχτο χαλκῶς οἱ ἄνδρας ἦξειν ἐπικούρους· χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος ἀναγκαίῃ κατέλαβε Ἴωνάς τε καὶ Κᾶρας ἄνδρας κατὰ λήτην ἐκπλώσαντας ἀπενειχθῆναι ἐς Αἴγυπτον, ἐκβάντας δὲ ἐς γῆν καὶ ὀπισθενέντας χαλ-

lunt, ubi esset humus effossa. (3) Et illi mihi dixerunt quo delata fuerit, facileque persuaserunt; quum auditu cognitum haberem simile quiddam Nini, Assyriæ urbe, factum. Nam Sardanapalli, Assyriæ regis, opes ingentes, thesauris subterraneis conditas, quum furto auferre constituissent nonnulli; (4) ex suis ædibus fodiendi initio facto, sub terra progressi sunt, fossam versus regiam dirigentes: humum vero effossam quotidie sub noctem in Tigrin amnem, qui Ninum præterfluit, egresserunt, donec perferissent quod instituerant. (5) Idem prorsus in fodienda hoc in Ægypto lacu factum esse audiui; nisi quod non noctu, sed interdum sit factum: terram enim effossam in Nilum egressisse Ægyptios; quam fluvius, exceptam, diffusurus erat. Hac igitur ratione effossum hunc lacum narrant.

CLI. Duodecim quos dixi reges dum regnant justitiam colentes, accidit temporis decursu, ut, quum sacrificium solenne in Vulcani templo peregissent, festorum dierum postremo libaturis phialas aureas exhibens summus sacerdos, e quibus libarent, aberrans numero, undecim exhiberet phialas, quum essent ipsi duodecim. (2) Ibi tum Psammitichus, stans postremus omnium, quum phialam non haberet, galeam de capite detractam (ea autem erat ænea) porrexit, ex eaque libavit. Galeas vero etiam reliqui reges omnes, quum alioqui, tum eo ipso tempore, gestabant. (3) Psammitichus igitur nullo quidem dolo malo usus, galeam porrexerat: sed reliqui undecim animum ad hoc Psammitichi factum advertentes, cogitantesque oraculum, quod ipsis editum fuisset, qui ex ænea phiala libasset, eum solum regem futurum totius Ægypti; hujus oraculi memores, quum instituta perquisitione reperissent non deliberato id a Psammiticho esse factum, æquum quidem non censebant ut morte plecteretur; sed placuit eum in paludes relegari, majori potestatis parte exutum, neque ei licere paludibus excedere et reliquis Ægypti rebus sese immiscere.

CLII. Idem Psammitichus ante id tempus, Sabacon Æthiopem metuens, qui patrem ipsius Necon occiderat, in Syriam profugerat: sed, postquam Æthiops nocturno viso territus Ægypto excesserat, ab Ægyptiis Saiten præfecturam incolentibus in patriam erat reductus. (2) Nunc igitur iterum, postquam regnavit, ab undecim regibus in exsilium missus est in paludes propter galeam. Ratus autem injuste secum esse ab illis actum, vindictam capere de persecutoribus cogitavit: quumque ea caussa in Buto oppidum ad Latonæ oraculum misisset, quod veracissimum Ægyptii habent, adlatum est ei responsum, venturam vindictam a mari, quando ænei viri sint adparituri. (3) Cui responso quum ille fidem vix ullam adhiberet, venturos æneos viros opem sibi laturos; accidit haud multo interjecto tempore, ut Iones Caresque homines, prædatum navibus profecti, ad Ægyptum deferrentur, tempestatibus compulsi: qui quum ære armati in terram exscendissent,

κῶ ἀγγέλλει τῶν τις Αἰγυπτίων ἐς τὰ ἔλεα ἀπικόμενος τῷ Ψαμμίτῳ, ὥς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῷ ἄνδρας ὀπλισθέντας, ὥς χάλκεοι ἄνδρες ἀπιγμένοι ἀπὸ θαλάσσης λεηλατεῦσι τὸ πεδίον. (4) Ὁ δὲ μαθὼν τὸ χρηστήριον ἐπιτελεύμενον φίλα τε τοῖσι Ἴωσι καὶ Καρσί ποιεῖται, καὶ σφεας μεγάλα ὑπισχνεύμενος πείθει μετ' ἐωυτοῦ γενέσθαι. Ὡς δὲ ἔπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ' ἐωυτοῦ βουλομένοισι Αἰγυπτίοισι καὶ τοῖσι ἐπικούροισι καταίρει τοὺς βασιλέας.

10 CLIII. Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμίτιχος ἐποίησε τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια ἐν Μέμφι τὰ πρὸς νότον ἄνεμον τετραμμένα, αὐλήν τε τῷ Ἄπι, ἐν τῇ τρέφεται ἐπεὶ φανῇ ὁ Ἄπις, οἰκοδόμησε ἐναντίον τῶν προπυλαίων, πᾶσάν τε περίστυλον ἐοῦσαν καὶ τύπων 15 πλέην· ἀντὶ δὲ κίωνων ὑπεστέασι κολοσσοὶ δυωδεκαπῆχες τῇ αὐλῇ. Ὁ δὲ Ἄπις κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσάν ἐστι Ἐπαφος.

CLIV. Τοῖσι δὲ Ἴωσι καὶ τοῖσι Καρσί τοῖσι συγκαταεργασαμένοισι αὐτῷ ὁ Ψαμμίτιχος δίδωσι χώρους 20 ἐνοικῆσαι ἀντίους ἀλλήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντος· τοῖσι οὐνόματα ἐτέθη Στρατόπεδα. (2) Τούτους τε δὴ σφί τοὺς χώρους δίδωσι, καὶ τᾶλλα τὰ ὑπέσχετο πάντα ἀπέδωκε. Καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυπτίους τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκδιδάσκεσθαι· ἀπὸ δὲ 25 τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν οἱ νῦν ἐρμηνεῖς ἐν Αἰγύπτῳ γεγόνασι. (3) Οἱ δὲ Ἴωνες τε καὶ οἱ Κᾶρες τούτους τοὺς χώρους οἰκησαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσι δὲ οὗτοι οἱ χῶροι πρὸς θαλάσσης ὀλίγον ἔνερθε Βουβάστιος πόλιος, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλυμένῳ στόματι τοῦ 30 Νείλου. (4) Τούτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἄμασις ἐξαναστήσας ἐνθεῦτεν κατοίκησε ἐς Μέμφιν, φυλακὴν ἐωυτοῦ ποιεύμενος πρὸς Αἰγυπτίων· τούτων δὲ οἰκισθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμισγόμενοι τούτοις τὰ περὶ Αἰγύπτου γινόμενα, ἀπὸ Ψαμμί- 35 τίχου βασιλέος ἀρξάμενοι, πάντα καὶ τὰ ὕστερον ἐπιστάμεθα ἀτρεκέως· πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλλόγλωσσοι κατοικήσθησαν. (5) Ἐξ ὧν δὲ ἐξανέστησαν χώρων, ἐν τούτοις δὴ οἱ τε ὀλκοὶ τῶν νεῶν καὶ τὰ ἐρείπια τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμεῦ ἔσαν. Ψαμμίτι- 40 χος μὲν νυν οὕτω ἔσχε Αἰγύπτον.

CLV. Τοῦ δὲ χρηστήριου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολλὰ ἐπεμνήσθην ἤδη, καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὥς ἀξίου ἐόντος ποιήσομαι. Τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ ἐστὶ μὲν Λητοῦς ἱρὸν, ἐν πόλει δὲ μεγάλη ἰδρυ- 45 μένον κατὰ τὸ Σεβεννυτικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλώνοντι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. (2) Οὐνομα δὲ τῇ πόλει ταύτῃ ὅκου τὸ χρηστήριον ἐστὶ Βουτώ, ὥς καὶ πρότερον ὠνόμασται μοι. Ἱρὸν δὲ ἐστὶ ἐν τῇ Βουτοῖ ταύτῃ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος. Καὶ ὁ γε νῆος τῆς 50 Λητοῦς, ἐν τῇ δὴ τὸ χρηστήριον ἐνι, αὐτὸς τε τυγχάνει ἐὼν μέγας καὶ τὰ προπύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυιέων. (3) Τὸ δὲ μοι τῶν φανερῶν ἦν θῶμα μέγιστον παρεχόμενον φράσω. Ἔστι ἐν τῷ τεμένει τούτῳ Λητοῦς νῆος ἐξ ἐνὸς λίθου πεποιημένος ἐς τε ὕψος καὶ

Ægyptiorum aliquis, ut qui numquam antea viros ære armatos vidisset, nunciatum ivit Psammiticho, æneos viros advenisse a mari, qui prædam ex terra agerent. (4) Tum ille, impletum esse intelligens oraculum, benigne Ionas Caresque excepit, magnisque promissis persuadere illis, ut secum manerent, conatus est. Quibus ut id persuasit, simul cum Ægyptiis, qui cum ipso sentiebant, et cum his auxiliariis, reliquos reges oppressit.

CLIII. Ita totius Ægypti regno potitus Psammitichus, construxit Memphi propylæa Vulcani ad meridiem spectantia : et aulam ædificavit Apidi, in qua aleretur Apis sicubi adparuisset. Ea aula ex adverso propylæorum est, tota peristylia circumdata, et figuris omni ex parte exornata : pro columnis suppositi sunt colossi duodenarium cubitorum. Apis autem, Græcorum sermone, Epaphus est.

CLIV. Ionibus vero et Caribus, quorum opera usus erat, agros habitandos Psammitichus concessit, sibi mutuo obversos, interfluente Nilo : qui agri Castra (Ionum Carumque,) nominabantur. (2) Postquam has sedes eis concessit, reliquaque promissa exsolvit ; pueros eisdem Ægyptios tradidit, qui ab illis Græcum ediscerent sermonem : et ex his pueris, sermonem edoctis, nati sunt qui nunc interpretes sunt in Ægypto. (3) Agros istos longo tempore Iones Caresque habitarunt, sitos versus mare paulo infra Bubastin oppidum, ad Pelusium quod vocatur Nili ostium. (4) Sed insequente tempore Amasis rex, sedibus illis excitos, Memphin habitatum concedere jussit, ut essent sibi custodes corporis adversus Ægyptios. Jam ex quo hi Ægyptum habitare cœperunt, nos Græci, cum his commercia habentes, res in Ægypto gestas, inde a Psammiticho rege, et quæ deinde gestæ sunt, accurate cunctas novimus. Hi enim primi alia lingua loquentes Ægyptum incoluerunt. (5) In eis autem locis, e quibus ab Amasi exciti sunt, vestigia navalium, quibus usi erant, et ædificiorum rudera ad meam adhuc ætatem superfuerunt. Isto igitur modo Psammitichus Ægypto potitus est.

CLV. Oraculi, quod in Ægypto est, jam sæpius feci mentionem ; et de eodem, quippe memoratu digno, copiosius etiam exponam. Est autem hoc oraculum Ægyptiacum Latonæ templum, in magno oppido situm, ad Sebeniticum quod vocatur Nili ostium, adverso flumine ex mari navigantibus. (2) Nomen oppidi hujus, ubi oraculum, est Buto, quod nomen jam ante posui. Est autem in eadem urbe etiam Apollinis templum, et templum Dianæ. Latonæ vero templum, in quo est oraculum, quum ipsum magnum est, tum propylæa habet quadraginta cubitorum altitudine. (3) Quod vero ex his, quæ ibi conspiciuntur, maxima me admiratione adfecit, hoc dicam. Est in eodem loco sacro ædes Latonæ ex uno lapide confecta, quum in

ἐς μῆκος, καὶ τοῖχος ἕκαστος τούτοις ἴσος· τεσσαράκοντα πηχέων τούτων ἕκαστον ἐστί. Τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ὀροφῆς ἄλλος ἐπικέεται λίθος, ἔχων τὴν παρωροφίδα τετράπηχυν.

5 CLVI. Οὕτω μὲν νυν ὁ νηὶς τῶν φανερῶν μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱρόν ἐστι θυμαστότατον, τῶν δὲ δευτέρων νῆσος ἡ Χέμμις καλευμένη. Ἔστι μὲν ἐν λίμνῃ βαθύῃ καὶ πλατῇ κειμένη παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱρόν, λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων εἶναι αὕτη ἡ νῆσος πλωτή.
10 (2) Αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε πλώουσαν οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον, τέθηπα δὲ ἀκούων εἰ νῆσος ἀληθῶς ἐστὶ πλωτή. Ἐν δὲ ὧν ταύτῃ νηὶς τε Ἀπόλλωνος μέγας ἐνὶ καὶ βωμοὶ τριφάσιοι ἐνιδρύονται, ἐμπεφύκασι δ' ἐν αὐτῇ φοινικῆς τε συχνοὶ καὶ ἄλλα δένδρεα καὶ καρποφόρα
15 καὶ ἄφρα πολλά. (3) Λόγον δὲ τόνδε ἐπιλέγοντες οἱ Αἰγύπτιοί φασι εἶναι αὐτὴν πλωτὴν, ὡς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐκ εἴσῃ πρότερον πλωτῇ Αἰγύπτῳ εἴσῃ τῶν ὀκτὼ θεῶν τῶν πρώτων γενομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλιν, ἵνα δὴ οἱ τὸ χρηστήριον τοῦτο ἐστί, Ἀπόλ-
20 λωνα παρ' Ἰσίου παρακαταθήκην δεξαμένη διέσωσε κατακρύψασα ἐν τῇ νῦν πλωτῇ λεγομένη νήσῳ, ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν ἐπῆλθε, θέλων ἐξευρέειν τοῦ Ὀσίριος τὸν παῖδα. (4) Ἀπόλλωνα δὲ καὶ Ἀρτεμιν Διονύσου καὶ Ἰσίου λέγουσι εἶναι παῖδας, Αἰγυπτίσι δὲ τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτειραν γενέσθαι. Αἰγυπτίσι δὲ Ἀπόλλων μὲν Ἰσρος, Δημήτηρ δὲ Ἰσις, Ἀρτεμις δὲ Βούβαστις. (5) Ἐκ τούτου δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενὸς ἄλλου Αἰσχύλος ὁ Εὐφορίωνος ἥρπασε τὸ ἐγὼ φράσαι, μῦθος δὲ ποιητῶν τῶν προγενομένων· ἐποίησε
25 γὰρ Ἀρτεμιν εἶναι θυγατέρα Δήμητρος. Τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτήν. Ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

CLVII. Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσαρα καὶ πενήκοντα ἔτεα, τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριή-
30 κοντα Ἀζωτον τῆς Συρίας μεγάλην πόλιν προσκατήμενος ἐπολιόρχεε, ἐς ὃ ἐξείλε. Αὕτη δὲ ἡ Ἀζωτος ἀπασέων πολιῶν ἐπὶ πλεῖστον πολιορκευμένη ἀντέσχε τῶν ἡμεῖς ἴδμεν.

CLVIII. Ψαμμίτιχου δὲ Νεκῶς παῖς ἐγένετο καὶ
40 ἐβασίλευσε Αἰγύπτου, ὃς τῇ διώρυγι ἐπεχείρησε πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν φερούσῃ, τὴν Δαρείος ὁ Πέρσης δεύτερα διώρυξε· τῆς μῆκος μὲν ἐστὶ πλὺς ἡμέραι τέσσερες, εὖρος δὲ ὠρύχθη ὥστε τριήρεας δύο πλώειν ὁμοῦ ἐλαστρευμένας. (2) Ἦχται δὲ ἀπὸ τοῦ
45 Νείλου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτήν, ἦχται δὲ κατύπερθε ὀλίγον Βουβάστιος πόλιος παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίην πόλιν. Ἐσέχει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν. Ὀρώρεται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀραβίην ἔχοντα, ἔχεται δὲ κατύπερθε τοῦ πεδίου τὸ
50 κατὰ Μέμφιν τείνον οὖρος, ἐν τῷ αἱ λιθοτομῆται ἐνεῖσι. (3) Τοῦ ὧν δὴ οὖρος τούτου παρὰ τὴν ὑπώρεαν ἦχται ἡ διώρυξ ἀπ' ἐσπέρας μακρὴ πρὸς τὴν ἡῶν, καὶ ἔπειτεν τεῖνει ἐς διασφάγας, φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὖρος πρὸς μεσημβρίην τε καὶ νότον ἄνεμον ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀραβίον.

altitudinem, tum in longitudinem; quilibet paries æquali est longitudine et altitudine, et quidem quadragenorum cubitorum: pro tecto alius impositus est lapis, coronam quæ dicitur habens in altitudinem quattuor cubitorum.

CLVI. Eorum igitur qui circa hoc templum conspiciuntur, maximæ mihi admirationi fuit ædes illa: secundo autem loco, insula quæ Chemmis nominatur. Sita hæc est in lacu alto amploque juxta templum quod in Buto est: dicuntque Ægyptii, esse eam natantem. (2) Et ego quidem eam nec natantem vidi, nec motam: sed istud audiens obstupui, insulam ullam vere esse natantem. In hac vero insula est Apollinis templum amplum, in quo tres aræ erectæ: nascuntur in eadem palmæ magno numero, aliæque arbores multæ, tam frugiferæ, quam steriles. (3) Ægyptii autem, natantem esse hanc insulam dicentes, narrationem hanc adjiciunt: Latonam, unam ex octo diis qui ante reliquos exstitissent, quum urbem Buto habitaret, in qua nunc oraculum illud habet, Apollinem, ab Iside sibi creditum, in hac insula, quæ olim non fuisset natans, nunc autem natare dicitur, abscondisse et salvum conservasse, tum quum omnia perquirens Typhon venisset, invenire cupiens Osiridis filium. (4) Apollinem enim et Dianam dicunt Dionyso et Iside natos: Latonam vero fuisse nutricem horum et servatricem. Ægyptiaco autem sermone Apollo, Orus vocatur; Ceres, Isis; Diana, Bubastis. (5) (Et ex hac Ægyptiorum traditione, nec aliunde, unus ex omnibus superioribus poetis Æschylus, Euphorionis filius, subripuit id quod ego dicam; nempe quod Dianam dixerit Cereris filiam.) Ea igitur caussa insulam illam, aiunt, natantem factam esse.

CLVII. Psammitichus in Ægypto regnavit annos quatuor et quinquaginta: quorum per undetriginta Azotum circumsidens oppugnavit, magnum Syriæ oppidum, donec tandem vi cepit. Atque hæc Azotus omnium, quæ novimus, oppidorum longissime restitit obsidentibus hostibus.

CLVIII. Psammiticho vero in Ægypti regnum successit filius Necos. Hic primus fossam adgressus est ducere in Erythræum mare ferentem, quam deinde Darius Persa iterum effodit: cujus longitudo est quattuor dierum navigatio; latitudo autem tanta, ut duæ naves remis agitatæ simul navigare possint. (2) Aqua ex Nilo in eam derivata; derivata autem paullo supra Bubastin urbem, juxta Patumon oppidum Arabiæ. Influit autem fossa in Erythræum mare. Fodiendi initium factum est ab ea parte planitie Ægyptiacæ, quæ ad Arabiam pertinet, ubi planitie superne contiguus est mons qui ex adverso Memphidis protenditur, in quo lapicidinæ insunt. (3) Ad pedem igitur hujus montis acta est fossa in longum ab occidente versus orientem; deinde per fauces montis progreditur, pergitque a monte versus meridiem et austrum in sinum Arabicum. (4) Qua est

(4) Τῇ δὲ ἐλάχιστὸν ἐστὶ καὶ συντομώτατον ἐκ τῆς βο-
ρητῆς θαλάσσης υπερβῆναι ἐς τὴν νοτίην καὶ Ἐρυθρὴν
τὴν αὐτὴν ταύτην καλυμένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὐρεος
τοῦ οὐρίζοντος Αἰγυπτὸν τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου
εἰςὶ στάδιοι ἀπαρτὶ χίλιοι ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. (5)
Τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον, ἡ δὲ διώρυξ πολλῶ μα-
κροτέρη, ὅσω σκολιωτέρη ἐστὶ τὴν ἐπὶ Νεκῶ βασιλέος
ὀρύσσοντες Αἰγυπτίων ἀπόλωντο δυώδεκα μυριάδες.
(6) Νεκὼς μὲν νυν μεταξὺ ὀρύσσων ἐπαύσατο μαντήϊου
10 ἐμποδίου γενομένου τοιοῦδε, τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προ-
εργάζεσθαι· βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλεῦσι
τοὺς μὴ σφίσι ὁμογλώσσους.

CLIX. Πausάμενος δὲ τῆς διώρυχος ὁ Νεκὼς ἐτρά-
πετο πρὸς στρατηγίας, καὶ τριήρεις αἱ μὲν ἐπὶ τῇ βο-
15 ρητῇ θαλάσσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀραβίῳ κόλπῳ
ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσσῃ, τῶν ἔτι οἱ ὅλκοι ἐπίδηλοι.
(2) Καὶ ταύτησί τε ἐχρᾶτο ἐν τῷ δέοντι, καὶ Συρίοισι
πεζῇ ὁ Νεκὼς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε, μετὰ
δὲ τὴν μάχην Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίας ἐοῦσαν μεγά-
20 λην εἴλε. Ἐν τῇ δὲ ἐσθλῇ ἐτυχὲ ταῦτα κατεργασά-
μενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι πέμψας ἐς Βραγχίδας
τοὺς Μιλησίων. Μετὰ δὲ, ἐκκαίδεκα ἔτεα τὰ πάντα
ἄρξας, τελευτᾷ, τῷ παιδὶ Ψάμμῳ παραδούς τὴν ἀρχήν.

CX. Ἐπὶ τοῦτον δὲ τὸν Ψάμμῳ βασιλεύοντα Αἰ-
25 γύπτου ἀπίκοντο Ἡλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχέοντες
δικαιότατα καὶ κάλλιστα τιθέναι τὸν ἐν Οὐλυμπίῃ ἀγῶνα
πάντων ἀνθρώπων, καὶ δοκέοντες παρὰ ταῦτα οὐδ' ἂν
τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπεξευ-
ρέειν. Ὡς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὴν Αἰγυπτὸν οἱ Ἡλείοι
30 ἔλεγον τῶν εἵνεκεν ἀπίκοντο, ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος
συγκαλέεται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτά-
τους. (2) Συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπυνθάνοντο τῶν
Ἡλείων λεγόντων ἅπαντα τὰ κατῆκει σφέας ποιεῖν
περὶ τὸν ἀγῶνα· ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα ἔφασαν
35 ἥκειν ἐπιμαθησόμενοι εἴ τι ἔχοιεν Αἰγύπτιοι τούτων
δικαιότερον ἐπεξευρέειν. Οἱ δὲ βουλευσάμενοι ἐπειρώ-
τεον τοὺς Ἡλείους εἴ σφι οἱ πολιῆται ἐναγωνίζονται.
(3) Οἱ δὲ ἔφασαν καὶ σφῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων
ὁμοίως τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. Οἱ δὲ Αἰ-
40 γύπτιοι ἔφασάν σφας οὕτω τιθέντας παντὸς τοῦ δι-
καίου ἡμαρτηκέναι· οὐδεμίαν γὰρ εἶναι μηχανὴν ὅπως
οὐ τῷ ἀστυῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικέοντες τὸν
ξεῖνον. (4) Ἄλλ' εἰ δὴ βούλονται δικαίως τιθέναι καὶ
τούτου εἵνεκεν ἀπικοῖατο ἐς Αἰγυπτὸν, ξείνοισι ἀγωνι-
45 στήσι ἐκέλευον τὸν ἀγῶνα τιθέναι, Ἡλείων δὲ μηδὲν
εἶναι ἀγωνίζεσθαι. Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἡλείοισι
ὑπεθήκαντο.

CLXI. Ψάμμῳ δὲ ἔξ ἔτεα μούνον βασιλεύσαντος
Αἰγύπτου καὶ στρατευσαμένου ἐς Αἰθιοπίην καὶ μεταυ-
50 τίκx τελευτήσαντος ἐξεδέξατο Ἀπρίης ὁ Ψάμμῳ, ὃς
μετὰ Ψάμμίτιχον τὸν ἐωυτοῦ προπάτορα ἐγένετο εὐ-
δαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλέων, ἐπ' ἔτεα πέντε
καὶ εἴκοσι ἄρξας, ἐν τοῖσι ἐπὶ τε Σιδῶνα στρατὸν ἤλασε
καὶ ἐναυμάχησε τῷ Τυρίῳ. (2) Ἐπεὶ δὲ οἱ ἔδεε κακῶς

autem brevissimus et compendiarius maxime a boreali mari
in australe et Rubrum (nam utroque nomine idem hoc
vocatur) transitus, a Casio monte, qui Ægyptum a Syria
disterminat, ab hoc igitur ad Arabicum sinum, sunt exacte
mille stadia. (5) Hæc est brevissima via : sed fossa multo
est longior, quanto majores habet anfractus : in qua sub
Neco fodienda perierunt Ægyptiorum centum et viginti
millia. (6) In medio vero labore substitit Necos, pergere
prohibitus oraculi effato tali, illud opus eum pro barbaro
facere. Vocant autem Ægyptii barbaros, omnes qui non
ipsorum lingua utuntur.

CLIX. A fodienda fossa postquam destitit Necos, ad mi-
litares expeditiones suscipiendas se convertit : triremesque
ædificari jussit, alias in boreali mari, alias in Arabico sinu
ad Rubrum mare; ubi vestigia adhuc navalium conspiciun-
tur. (2) Ac his quidem navibus usus est ubi opus erat :
Syros vero pedestri exercitu adgressus, collata acie vicit ad
Magdolum; post illamque pugnam Cadytin cepit, magnam
Syriæ urbem. Qua veste indutus has res gessit, eam deinde
Apollini dedicavit, missam ad Branchidas Milesiorum. His
rebus gestis Necos, postquam sedecim omnino annos re-
gnavit, vita functus est, et filio Psammi regnum reliquit.

CLX. Hoc regnante Psammi, venerunt in Ægyptum
legati Eleorum, jactantes æquissime et præclarissime
omnium hominum a se Olympiæ publica certamina admini-
strari; existimantesque ne Ægyptios quidem, hominum
sapientissimos, aliquid quod supra illam rationem esset,
præterea posse reperire. Postquam igitur significarunt
Elei, quo consilio in Ægyptum venissent; convocavit rex
hic eos ex Ægyptiis, qui dicebantur esse sapientissimi.
(2) Qui ubi convenere, audivere Eleos omnia exponentes
quæ ipsorum officii essent in administrando certamine; qui-
bus expositis, dicebant se venisse sciscitatu-
ros, an Ægyptii aliquid, quod his æquius esset, possent præterea reperire.
Tum illi, collato inter se consilio, quæsierunt ex Eleis, an
cives ipsorum ad certamen admittantur. (3) Et Elei, tam
suorum, aiebant, quam aliorum Græcorum quicumque
vellet, ei licitum esse in certamen prodire. Responderunt
Ægyptii, si ita rem administrarent, multum eos ab æqui-
tate aberrare : fieri enim nullo modo posse, quin certanti
civi faveant, injuriamque faciant peregrino. (4) Quodsi
ergo cum æquitate vellent certamina administrare, et hujus
rei caussa in Ægyptum venissent; peregrinis tantum ce-
ratoribus ponerent certamen, Eleorum autem neminem
admitterent. Hæc Ægyptii Eleos monuerunt.

CLXI. Psammis postquam sex tantum annos regnarat,
expeditionemque suscepit in Æthiopiam, continuo deinde
vitam finiit; cui in regnum filius successit Apries. Hic
post Psammitichum, proavum suum, felicissimus superio-
rum omnium regum fuit per quinque et viginti quos regna-
vit annos; quibus et adversus Sidonem duxit exer-
citus, et navali pugna cum Tyri rege conflavit. (2) Ubi

γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τὴν ἐγὼ μεζόνως μὲν ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοισι ἀπηγήσομαι, μετρίως δ' ἐν τῷ παρόντι· ἀποπέμψας γὰρ στράτευμα ὃ Ἀπρίης ἐπὶ Κυρηναίους μεγαλωστὶ προσέπταισε, Αἰγύπτιοι δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, δοκέον-
 10 τες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίας αὐτοὺς ἀποπέμψαι ἐς φαι-
 νόμενον κακὸν, ἵνα δὴ σφέων φορὴ γένηται, αὐτὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέστερον ἀρχή· ταῦτα δὲ δεινὰ ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι ἀπέστησαν ἐκ τῆς ἰθῆς.

10 **CLXII.** Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα πέμπει ἐπ' αὐτοὺς Ἀμασιν καταπαύσοντα λόγοισι. Ὁ δὲ ἐπεῖτε ἀπικόμενος κατελάμβανε τοὺς Αἰγυπτίους, ταῦτα μὴ ποιέειν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὀπισθε στάς περιέθηκε οἱ κυνέην, καὶ περιτιθεῖς ἔφη ἐπὶ βασιλεῖν περιτιθέναι. (2) Καὶ τῷ οὐ πως ἀεχούσιον ἐγένετο τὸ ποιούμενον, ὥς διεδείκνυε· ἐπεῖτε γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπεστεῶτες, παρεσκευάζετο ὥς ἐλῶν ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. (3) Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ἀπρίης ἐπέμπε ἐπ' Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἑωυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ ὄνομα ἦν Πατάρβημις, ἐντε-
 20 λάμενος αὐτῷ ζῶοντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ' ἑωυτόν. (4) Ὡς δὲ ἀπικόμενος ὁ Πατάρβημις τὸν Ἀμασιν ἐκάλεε, ὁ Ἀμασις (ἔτυχε γὰρ ἐπ' ἵππου κατήμενος) ἐπάρας ἀπε-
 25 ματάϊσε, καὶ τοῦτό μιν ἐκέλευε Ἀπρίην ἀπάγειν. Ὁμοῦς δὲ αὐτὸν ἀξιοῦν τὸν Πατάρβημιν βασιλεὺς μεταπεμπο-
 μένου ἵεναι πρὸς αὐτόν· τὸν δὲ αὐτῷ ὑποκρίνασθαι ὥς ταῦτα πάλαι παρασκευάζεται ποιέειν, καὶ αὐτῷ οὐ μέμ-
 30 ψεσθαι Ἀπρίην· παρέσεσθαι γὰρ καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλους ἄξειν. (5) Τὸν δὲ Πατάρβημιν ἐκ τε τῶν λεγομένων οὐκ ἀγνοεῖν τὴν διάνοιαν, καὶ παρασκευαζόμενον ὁρῶντα σπουδῇ ἀπιέναι, βουλόμενον τὴν ταχίστην βασιλεῖ δηλῶσαι τὰ πρησάμενα. Ὡς δὲ ἀπικέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀπρίην οὐκ ἄγοντα τὸν Ἀμασιν, οὐδένα λόγον ἑωυτῷ δόντα, ἀλλὰ περιθύμως ἔχοντα περιταμείν
 35 προστάξει αὐτοῦ τά τε ὧς καὶ τὴν ῥίνα. (6) Ἰδόμε-
 νοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ἔτι τὰ ἐκείνου ἐφρό-
 νον, ἄνδρα τὸν δοκιμώτατον ἑωυτῶν οὕτω αἰσχυρῶς λύμῃ διακείμενον, οὐδένα δὲ χρόνον ἐπισχόντες ἀπι-
 40 στέατο πρὸς τοὺς ἐτέρους καὶ ἐδίδοσαν σφέας αὐτοὺς Ἀμάσι.

CLXIII. Πυθόμενος δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἀπρίης ὥπλιζε τοὺς ἐπικούρους καὶ ἤλαυνε ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους· εἶχε δὲ περὶ ἑωυτὸν Κᾶράς τε καὶ Ἴωνας ἄνδρας ἐπικούρους τρισμυρίους, ἦν δὲ οἱ τὰ βασιλῆα ἐν Σαῖ πόλι, μεγάλα
 45 ἰόντα καὶ ἀξιοθέητα. Καὶ οἱ τε περὶ τὸν Ἀπρίην ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἦσαν καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀμασιν ἐπὶ τοὺς ξείνους. Ἐν τε δὴ Μωμέμφι πόλι ἐγένοντο ἀμφοτέροι, καὶ πειρήσεσθαι ἐμελλόν ἀλλήλων.

CLXIV. Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἑπτὰ γένη, καὶ τού-
 50 των οἱ μὲν ἱερεῖς, οἱ δὲ μάχιμοι κεκλέαται, οἱ δὲ βου-
 κολοι, οἱ δὲ συβῶται, οἱ δὲ κάπηλοι, οἱ δὲ ἐρμηνέες, οἱ δὲ κυβερνήται. Γένη μὲν Αἰγυπτίων τσαυτὰ ἐστὶ, οὐ-
 νόματα δὲ σφί κέεται ἀπὸ τῶν τεχνῶν. (2) Οἱ δὲ μα-

vero adfuit tempus, quo in satis erat ut malis premeretur, accidit calamitas ex occasione quam ego quidem fusius in Libycarum rerum historia exponam, paucis in praesenti contentus. Scilicet, exercitu adversus Cyrenaicam misso, ingentem cladem Apries acceperat. Quam calamitatem ipsi imputantes Aegyptii, ab eo defecerunt; quum existimarent, deliberato consilio Aprien hos in manifestum misisse exitium, ut, postquam illi periissent, ipse reliquis Aegyptiis tutius imperaret. Eo vehementer indignati, tum hi qui e clade redierunt, tum eorum qui perierant amici, e vestigio desciverunt.

CLXII. Qua re cognita, Apries ad eos verbis coercendos Amasin misit. Et hic, ubi ad Aegyptios pervenit, inhibere illos conatus est, hortarique ut cepto desisterent: sed, dum loquitur, Aegyptiorum aliquis, pone stans, galeam capiti ejus imponit, simul dicens, regni causa se ei illam imponere. (2) Nec vero id illi invito admodum accidit, ut quidem mox ostendit. Nam postquam Aegyptii hi, qui defecerant, regem illum sibi posuerant, ducere eos adver-
 sus Aprien paravit. (3) Quo cognito Apries spectatum inter Aegyptios qui circa ipsum erant virum, cui nomen Patarbemis, ad Amasin misit cum mandato, ut vivum illum ad se adduceret. (4) Patarbemis ut advenit, Amasinque vocavit; equo tunc forte insidens Amasis, sublato crure, flatum ventris emisit, atque hoc cum jussit Apriae repor-
 tare. Nihilominus ab eo postulasse, aiunt, Patarbemin, ut ad regem, qui eum arcesseret, abiret. Cui respondisse Amasin, jam pridem hoc ipsum se parare, nec de se ea causa conquesturum esse Aprien: adfuturum enim et ipsum, et alios secum ducturum. (5) Quorum verborum sententiam non ignorantem Patarbemin, quum paratum illum videret, maturasse reditum, ut quam primum regi, quid ageretur, renunciaret. Ubi autem advenerit, Aprien, quum Amasin ille non adduxisset, ira accensum, nulla secum ratione inita, aures naresque praecidi ei jussisse. (6) Quod ubi viderunt reliqui Aegyptii, qui adhuc cum rege fecerant, virum e suis spectatissimum ita contumeliose mutilari, nullam moram facientes, desciverunt et ipsi ad reliquos, et Amasi se tradiderunt.

CLXIII. Quo cognito Apries armavit auxiliares, et ad-
 versus Aegyptios duxit: habuit autem secum Carum et Io-
 num auxilliarium triginta millia: regia autem ipsius erat in urbe Sai, amplum et spectatu dignum aedificium. Apries igitur cum suis profectus est adversus Aegyptios; et Amasis cum Aegyptiis adversus peregrinos regis milites: quumque ambo circa Momemphin oppidum essent, in eo erant ut pugnae discrimen experirentur.

CLXIV. Sunt in Aegypto septem hominum genera. Ho-
 rum alii sacerdotes, alii bellatores nominantur, alii bubul-
 ci, alii subulci, institores alii, alii interpretes, alii navium gubernatores. Tot sunt Aegyptiorum genera, sive classes: quibus nomina imposita sunt ab artibus quas exercent. (2)

μάχιμοι αὐτῶν καλεῦνται μὲν Καλασιρίες τε καὶ Ἑρμοτύβιες, ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσὶ· κατὰ γὰρ δὴ νομοὺς Αἴγυπτος ἅπασα διαραίρηται.

CLXV. Ἑρμοτυβίων μὲν οἷδε εἰσὶ νομοὶ, Βουσιρίτης, Σαίτης, Χεμμίτης, Παπρημίτης, νῆσος ἡ Προσωπίτις καλευμένη, Ναθῶ τὸ ἥμισυ. Ἐκ μὲν τούτων τῶν νομῶν Ἑρμοτύβιες εἰσὶ, γενόμενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους γενοίετο, ἐκκαίδεκα μυριάδες. Καὶ τούτων βαυαυσίης οὐδεὶς δεδάηκε οὐδὲν, ἀλλ' ἀνέωνται ἐς τὸ μάχιμον.

CLXVI. Καλασιρίων δὲ οἷδε ἄλλοι νομοὶ εἰσὶ, Θηβαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφθίτης, Τανίτης, Μενδήσιος, Σεβεννύτης, Ἀθριδίτης, Φαρβαιθίτης, Θμουίτης, Ὀνουφίτης, Ἀνύσιος, Μυεχφορίτης· οὗτος δὲ νομὸς ἐν νήσῳ οἰκεῖ, ἀντίον Βουβάστιος πόλιος. Οὗτοι δὲ οἱ νομοὶ Καλασιρίων εἰσὶ, γενόμενοι, ὅτε ἐπὶ πλείστους ἐγενέετο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν. Οὐδὲ τούτοις ἔξεστι τέχνην ἐπασκῆσαι οὐδεμίαν, ἀλλὰ τὰ ἐς πόλεμον ἐπασκέουσι μόνον, παῖς παρὰ πατρός ἐκδεχόμενος.

CLXVII. Εἰ μὲν νυν καὶ τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασιν οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως κρίναι, ὁρέων καὶ Θρήικας καὶ Σχύθας καὶ Πέρσας καὶ Λυδοὺς καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους ἀποτιμωτέρους τῶν ἄλλων ἡγημένους πολιητέων τοὺς τὰς τέχνας μανθάνοντας καὶ τοὺς ἐκγόνους τούτων, τοὺς δ' ἀπαλλαγμένους τῶν χειρωναξίων γενναίους νομίζοντας εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνειμένους. Μεμαθήκασιν δ' ὧν τοῦτο πάντες οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλιστα Λακεδαιμόνιοι. Ἡκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνουνται τοὺς χειροτέχνας.

CLXVIII. Γέρεα δὲ σφι ἦν τάδε ἐξαρχιρημένα μούνοισι Αἰγυπτίων πάρεξ τῶν ἱρέων, ἀρουραὶ ἐξαίρετοι δυώδεκα ἐκάστῳ ἀτελέες. Ἡ δὲ ἀρουρα ἐκατὸν πηχέων ἐστὶ Αἰγυπτίων πάντῃ, ὃ δὲ Αἰγύπτιος πῆχυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ. (2) Ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἅπασιν ἦν ἐξαιρημένα, τάδε δὲ ἐν περιτροπῇ ἐκαρποῦντο καὶ οὐδαμὰ ὧντοί· Καλασιρίων χίλιοι καὶ Ἑρμοτυβίων ἐδορυφόρον ἐνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα· τούτοις ὧν τάδε πάρεξ τῶν ἀρουρέων ἄλλα ἐδίδото ἐπ' ἡμέρη ἐκάστη, ὅπποῦ σίτου σταθμὸς πέντε μνῆαι ἐκάστῳ, κρεῶν δύο μνῆαι, οἶνου τέσσερες ἀρυστήρες. Ταῦτα τοῖσι αἰεὶ δορυφορέουσι ἐδίδото.

CLXIX. Ἐπεῖτε δὲ συνιόντες ὅτε Ἀπρίης ἄγων τοὺς ἐπικούρους καὶ ὃ Ἀμασις πάντας Αἰγυπτίους ἀπῆκοντο ἐς Μώμεμφιν πόλιν, συνέβαλον· καὶ ἐμαχέσαντο μὲν εὖ οἱ ξεῖνοι, πλήθει δὲ πολλῶν ἐλάσσονες ἐόντες κατὰ τοῦτο ἐσώθησαν. (2) Ἀπρίῳ δὲ λέγεται εἶναι ἦδε ἡ διάνοια, μὴδ' ἂν θεὸν μιν μηδένα δύνασθαι παῦσαι τῆς βασιλείης· οὕτω ἀσφαλῶς ἐνωτῶν ἰδρῶσθαι ἐδόκεε. Καὶ δὴ τότε συμβαλὼν ἐσώθη, καὶ ζωγρηθεὶς ἀπήχθη ἐς Σαῖν πόλιν, ἐς τὰ ἐνωτοῦ οἰκία πρότερον ἐόντα, τότε δὲ Ἀμάσιος ἤδη βασιλεὺς. (3) Ἐνταῦθα δὲ τέως μὲν ἐτρέφετο ἐν τοῖσι βασιλεῦσι, καὶ μιν Ἀμασις εὖ πε-

Bellatorum rursus alii Calasiries nominantur, alii Hermotybies. Qui ex hisce sunt præfecturis (nam in præfecturas [nomos Græcis] tota distributa Ægyptus est :)

CLXV. Hermotybium nomi hi sunt, Busirites, Saites, Chemmites, Papremites, insula cui nomen Prosopitis, Natho ex dimidia parte. Hisce ex præfecturis sunt Hermotybies; numero, quando maximus eorum numerus, centum et sexaginta millia. Et horum nullus artem ullam sellariam aut opificium didicit: rei militari unice vacant.

CLXVI. Calasirium alii nomi sunt, hi: Thebanus, Bastites, Aphthites, Tanites, Mendesius, Sebennytes, Athribites, Pharbæthites, Thmuites, Onuphites, Anysius, Myecphorites, qui nomus in insula est, ex adverso Bubastis oppidi. Hi sunt nomi Calasirium; quorum numerus, quando maximus est, ducentorum quinquaginta millium est virorum. Neque hisce licet opificium ullum artemve exercere, solam rem militarem exercent, puer a patre institutus.

CLXVII. An igitur etiam hoc ab Ægyptiis Græci acceperint, non possum liquido judicare; quum et Thracas et Scythas et Persas et Lydos et omnes fere barbaros populos videam minore in honore, quam alios cives, habere hos qui artes et opificia discunt, horumque posteros; eos vero, qui opificium nullum exercent, generosos et nobiles existimare, ac præsertim hos qui rei militari unice vacant. Receptum quidem hoc est apud Græcos etiam omnes, sed maxime apud Lacedæmonios. Minime vero Corinthii eos contemnunt qui manibus artes exercent.

CLXVIII. Præmium autem bellatoribus hoc eximium tribuitur, juxta cum sacerdotibus, præ cæteris omnibus Ægyptiis: duodecim cuique arva præcipua, vectigalis immunia. Habet autem arvum centum cubitos Ægyptios quaquaversum: estque Ægyptius cubitus Samio æqualis. (2) Ista igitur omnes atque singuli præcipua habebant: præterea vero per vices, neque utique cuncti simul, hisce fruebantur commodis: milleni Calasirii, totidemque Hermotybies, quotannis corporis custodes erant regis; his igitur, præter arva illa, in singulos dies hæcce tribuebantur: cocti cibi farinacei definitum pondus, quinque libræ cuique; carnis bubulæ libræ duæ, vini cyathi quattuor. Hæc tribuebantur corporis custodibus qui quoque tempore in hoc munere erant.

CLXIX. Postquam igitur obviam sibi mutuo profecti, Apries auxiliares copias ducens, Amasis vero Ægyptios omnes, ad Momenphin oppidum pervenere, armis congressi sunt. Et fortiter quidem pugnabant peregrini; sed, quum numero longe essent inferiores, eo victi profligatique sunt. (2) Dicunt autem, Apriæ hanc stetisse sententiam, ne deum quidem ullum regno exuere se posse; ita firmiter illud sibi stabilitum putabat. At tunc, quod dixi, collata acie devictus est: et, quum vivus in hostium venisset potestatem, Sain abductus est in pristinam suam domum, quæ nunc Amasidis regia erat. (3) Ibi aliquamdiu in regia nu-

ριεῖπε· τέλος δὲ μεμφομένων Αἰγυπτίων ὥς οὐ ποιεῖο
 δίκαια τρέφωιν τὸν σφίσι τε καὶ ἑωυτῶ ἔχθιστον, οὕτω
 δὴ παραδιδόι τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοισι. (4) Οἱ
 δὲ μιν ἀπέπνιξαν καὶ ἔπειτεν ἔθαψαν ἐν τῇσι πατρώϊσι
 5 ταφῇσι· αἱ δὲ εἰσι ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχοτάτω
 τοῦ μεγάρου, ἐσιόντι ἀριστερῆς χειρός. Ἐθαψαν δὲ
 Σαῖται πάντας τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βασι-
 λέας ἔσω ἐν τῷ ἱρῷ. (5) Καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμάσιος σῆμα
 ἑκατέρω μὲν ἐστὶ τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίου καὶ
 10 τῶν τούτου προπατόρων, ἐστὶ μέντοι καὶ τοῦτο ἐν τῇ
 αὐτῇ τοῦ ἱεροῦ, παστάς λιθίνη μεγάλη καὶ ἡσχημένη
 στύλοισι τε φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοισι καὶ τῇ
 ἄλλῃ δαπάνῃ. Ἐσω δὲ ἐν τῇ παστάδι διζὰ θυρώματα
 ἔσθηκε, ἐν δὲ τοῖσι θυρώμασι ἡ θήκη ἐστὶ.

15 **CLXX.** Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαὶ τοῦ οὐκ ὄσιον ποιεῦ-
 μαι ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι ἐξαγορεύειν τὸ οὐνομα, ἐν
 Σαῖ, ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ὅπισθε τοῦ νηοῦ, παν-
 τὸς τοῦ τῆς Ἀθηναίης ἐχόμεναι τοίχου. Καὶ ἐν τῷ
 τεμένει ὄβελοι ἐστᾶσι μεγάλοι λίθινοι, λίμνη τέ ἐστὶ
 20 ἐχομένη λιθίνῃ κρηπιδὶ κεκοσμημένη καὶ ἐργασμένη εὖ
 κύκλῳ, καὶ μέγας, ὥς ἐμοὶ ἐδόκεε, ὅση περ ἡ ἐν
 Δήλῳ ἢ τρογοειδὴς καλευμένη.

CLXXI. Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δείκνυλα τῶν
 παθόντων αὐτοῦ νυκτὸς ποιεῦσι, τὰ καλεῦσι μυστήρια
 25 Αἰγύπτιοι. Περὶ μὲν νυν τούτων εἰδοῖ μοι ἐπὶ πλέον
 ὥς ἕκαστα αὐτῶν ἔχει, εὐστομα κεέσθω. Καὶ τῆς Δή-
 μητρος τελετῆς πέρι, τὴν οἱ Ἕλληνες Θεσμοφόρικ κα-
 λεῦσι, καὶ ταύτης μοι πέρι εὐστομα κεέσθω, πλὴν ὅσον
 αὐτῆς ὁσίη ἐστὶ λέγειν. (2) Αἱ Δαναοῦ θυγατέρες ἔσαν
 30 αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγοῦσαι καὶ
 διδάξασαι τὰς Πελασγίτιδας γυναῖκας· μετὰ δὲ ἐξα-
 ναστάσης πάσης Πελοποννήσου ὑπὸ Δωριέων ἐξαπώλετο
 ἡ τελετή, οἱ δὲ ὑπολειφθέντες Πελοποννησίων καὶ οὐκ
 ἐξαναστάντες Ἀρκάδες διέσωζον αὐτὴν μόνον.

35 **CLXXII.** Ἀπρίου δὲ ὧδε καταραιρεμένου ἐβασί-
 λευσε Ἀμασις, νομοῦ μὲν Σαίτεω ἐὼν, ἐκ τῆς δὲ ἦν
 πόλις, οὐνομά οἱ ἐστὶ Σιούφ. Τὰ μὲν δὴ πρῶτα κα-
 τώνοντο τὸν Ἀμασιν Αἰγύπτιοι καὶ ἐν οὐδεμιῇ μοίρῃ
 μεγάλη ἦγον ἅτε δὴ δημότην τὸ πρὶν ἐόντα καὶ οἰκίης
 40 οὐκ ἐπιφανέος· μετὰ δὲ σφίῃ αὐτοῦς ὁ Ἀμασις, οὐκ
 ἀγνωμοσύνην προσηγάγετο. (2) Ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ
 μυρία, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτῆρ χρύσεος, ἐν τῷ αὐτὸς τε ὁ
 Ἀμασις καὶ οἱ δαιτυμόνες οἱ πάντες τοὺς πόδας ἐκά-
 στοτε ἐναπενιζέατο. Τοῦτον κατ' ὧν κόψας ἀγαλμα δαί-
 45 μωνος ἐξ αὐτοῦ ἐποίησατο, καὶ ἱδρυσεν τῆς πόλεως ὅκου
 ἦν ἐπιτηδεύατον· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι φοιτούντες πρὸς τῷ-
 γαλμα ἐσέβοντο μεγάλως. (3) Μαθὼν δὲ ὁ Ἀμασις τὸ
 ἐκ τῶν ἀστῶν ποιούμενον, συγκαλέσας Αἰγυπτίους ἐξέ-
 φηνε φᾶς ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος τῷγαλμα γεγονέναι, ἐς
 50 τὸν πρότερον μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνεμέειν τε καὶ ἐνου-
 ρεῖν καὶ πόδας ἐναπονίζεσθαι, τότε δὲ μεγάλως σέβε-
 σθαι. (4) Ἦδη ὧν ἔφη λέγων ὁμοίως αὐτὸς τῷ ποδα-
 νιπτῆρι πεπρηγένοι· εἰ γὰρ πρότερον εἶναι δημότης,
 ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι εἶναι αὐτῶν βασιλεύς· καὶ τιμᾶν

tritus est; et bene eum habuit Amasis: ad extremum vero,
 quum exprobrarent Ægyptii non recte eum facere quod alat
 virum et ipsis et sibi inimicissimum, tradidit Aprien Ægy-
 ptiis; (4) qui eum strangularunt, ac deinde in patrio se-
 pulcro sepeliverunt. Sepulcrum illud in Minervæ templo est,
 proxime ædem sacram, intrantibus a læva manu. Saitæ
 enim cunctos ex hoc nomo oriundos reges intra templum hoc
 sepeliunt. (5) Nam Amasidis etiam monumentum aliquan-
 to quidem longius ab æde sacra abest quam Apriæ et ejus
 progenitorum; at est tamen etiam hoc in aula templi, thala-
 mus lapideus ingens, columnis ornatus palmas arbores imi-
 tantibus aliðque sumtu. In thalamo, repositorium est
 binis foribus clausum, atque intra has fores est regis sepul-
 crum.

CLXX. Sunt vero etiam sepulcra ejus, cujus nomen tali
 occasione edere mihi nefas, in eodem Minervæ templo Sai-
 tano, post ædem sacram, toti postico parietis ædis Minervæ
 contigua. Et in area templi stant obelisci ingentes lapi-
 dei: juxtaque eos lacus est, lapidea crepidine ornatus et
 circumcirca pulcre elaboratus, eadem, ut mihi videbatur,
 magnitudine qua est lacus Deli, qui orbiculatus nominatur.

CLXXI. In hoc lacu exhibent noctu speciem imaginem-
 que casuum, qui illi acciderunt, quæ mysteria vocant
 Ægyptii: de quibus mihi quidem, quamquam satis singula
 quo pacto se habeant norim, silentium agitor. Etiam
 de Cereris sacris, quæ Thesmophoria Græci vocant, silen-
 tium mihi agendum; nisi quatenus de his verba facere fas
 est. (2) Danai filix sacra hæc ex Ægypto attulerant, et
 Pelasgiscas mulieres ea docuerant. Deinde, postquam tota
 Peloponnesus a Doribus eversa est et sedibus suis excita,
 perierunt hæc sacra; solique Arcades, qui in Peloponneso
 manserunt, neque inde migrare coacti sunt, illa conser-
 varunt.

CLXXII. Aprie ita sublato, Amasis in Ægypto regnavit,
 ex Saitana præfectura oriundus, et quidem ex oppido
 cui nomen Siuph. Et primo quidem spreverunt Ægyptii
 Amasin, nec ullo magnopere loco habuere, ut qui de
 plebe olim fuisset, et ex domo minime illustri. Deinde
 vero callido quodam invento, non asperitate, ad officium
 eos redegit. (2) Erant ei quum aliæ res pretiosæ permultæ
 tum pelluvium aureum, in quo et Amasis ipse et conviva
 omnes lavare pedes consueverant: hoc pelluvium confrin-
 gi, ex eoque confici dei simulacrum jussit, quod in loco ur-
 bis opportunissimo erexit. Et Ægyptii frequentes ad simu-
 lacrum conveniebant, illudque magna religione colebant. (3)
 Id ubi a civibus fieri intellexit Amasis, convocatis Ægyptiis,
 quod res erat, declaravit; dicens, factum esse simulacrum
 illud ex pelluvio, in quod paullo ante et evomissent Ægy-
 ptii et imminxissent, et pedes in eo abluissent, qui nunc
 illud magna religione colant. (4) Jam igitur (sic loqui por-
 gebat) suam sortem simillimam huic pelluvio esse: etsi
 enim prius fuisset plebeius, at in præsentia esse illorum re-
 gem, itaque illorum esse officium, sese honorare suique

τε καὶ προμηθεύσθαι ἑωυτοῦ ἐκέλευε. Τοιούτῳ μὲν
τρόπῳ προσηγάγετο τοὺς Αἰγυπτίους ὥστε δικαιοῦν
δουλεύειν.

CLXXIII. Ἐχρᾶτο δὲ καταστάσι πρηγμάτων τοιῇ-
6 δε· τὸ μὲν ὄρθριον μέχρι δτευ πληθώρας ἀγορῆς προθύ-
μως ἔπρησσε τὰ προσφερόμενα πρήγματα, τὸ δὲ ἀπὸ
τούτου ἐπινέ τε καὶ κατέσχωπτε τοὺς συμπότας καὶ ἦν
μάταιός τε καὶ παιγνιήμων. Ἀχθεσθέντες δὲ τούτοις
οἱ φίλοι αὐτοῦ ἐνουθέτησαν αὐτὸν, τοιάδε λέγοντες, « ὦ
10 βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεωυτοῦ προέστηκας, ἐς τὸ ἄγαν
φαῦλον προάγων σεωυτόν· σὲ γὰρ χρῆν ἐν θρόνῳ σεμνῶ
σεμνὸν θωκέοντα δι' ἡμέρης πρήσσειν τὰ πρήγματα,
καὶ οὕτω Αἰγύπτιοι τ' ἂν ἠπιστέατο ὡς ὑπ' ἀνδρὸς με-
γάλου ἄρχονται, καὶ ἄμεινον σὺ ἂν ἤκουες· νῦν δὲ
15 ποιεῖς οὐδαμῶς βασιλικά. » (2) Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε
αὐτοῦς· « τὰ τόξα οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται
χρᾶσθαι, ἐντανύουσι, ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι·
εἰ γὰρ δὴ τὸν πάντα χρόνον ἐντεταμένα εἴη, ἐκραγεῖν
ἂν, ὥστε ἐς τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρᾶσθαι. (3)
20 Οὕτω δὴ καὶ ἀνθρώπου κατάστασις· εἰ ἐθέλοι κατε-
σπουδάσθαι αἰεὶ μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑωυτὸν ἀνι-
έναι, λάθοι ἂν ἦτοι μανεῖς ἢ ὅ γε ἀπόπληκτος γενόμε-
νος. Τὰ ἐγὼ ἐπιστάμενος μέρος ἑκατέρῳ νέμω. » Ταῦτα
μὲν τοὺς φίλους ἀμείψατο.

25 CLXXIV. Λέγεται δὲ ὁ Ἄμασις, καὶ ὅτε ἦν ἰδιώ-
της, ὡς φιλοπότης ἦν καὶ φιλοσκώμων καὶ οὐδαμῶς
κατεσπουδασμένος ἀνὴρ· ὅπως δὲ μιν ἐπιλείποι πίνοντά
τε καὶ εὐπαθέοντα τὰ ἐπιτήδεα, κλέπτεσκε ἂν περιῶν.
(2) Οἱ δ' ἂν μιν φάμενοι ἔχειν τὰ σφέτερα χρήματα ἄρ-
30 νέυμενον ἄγεσκον ἐπὶ μαντήϊον, ὅκου ἐκάστοισι εἴη.
Πολλὰ μὲν δὴ καὶ ἡλίσκετο ὑπὸ τῶν μαντηῶν, πολλὰ δὲ
καὶ ἀποφεύγεσκε. (3) Ἐπεῖτε δὲ καὶ ἐβασίλευσε, ἐποίησε
τοιάδε· ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν ἀπέλυσαν μὴ φῶρα
εἶναι, τούτων μὲν τῶν ἱρῶν οὔτε ἐπεμέλετο οὔτε ἐς
35 ἐπισκευὴν ἐδίδου οὐδὲν, οὐδὲ φοιτέων ἔθυε ὡς οὐδενὸς
ἐοῦσι ἀξίοισι ψευδέα τε μαντήϊα κεκτημένοισι· ὅσοι δὲ
μιν κατέδωσαν φῶρα εἶναι, τούτων δὲ ὡς ἀληθῆως θεῶν
εόντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα παρεχομένων τὰ μάλιστα
ἐπεμέλετο.

40 CLXXV. Καὶ τοῦτο μὲν ἐν Σαί τῇ Ἀθηναίῃ προ-
πύλαια θωμάσι· οἱ ἐξεποίησε, πολλὸν πάντας ὑπερβαλ-
λόμενος τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγάλει, ὅσων τε τὸ μέγα-
θος λίθων ἐστὶ καὶ ὁκοίων τέων· τοῦτο δὲ κολοσσὸς
μεγάλους καὶ ἀνδρόσφιγγας περιμήκεας ἀνέθηκε, λί-
45 θους τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν ὑπερφυέας τὸ μέγαθος
ἐκόμισε. (2) Ἠγάγετο δὲ τούτων τοὺς μὲν ἐκ τῶν
κατὰ Μέμφιν ἐουσέων λιθοτομιέων, τοὺς δὲ ὑπερμεγά-
θους ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος πλόον καὶ εἰκοσι ἡμερέων
ἀπεχούσης ἀπὸ Σαίος. Τὸ δὲ οὐκ ἦχιστα αὐτῶν, ἀλλὰ
50 μάλιστα θωμάζω, ἐστὶ τόδε· οἰκῆμα μουνόλιθον ἐκό-
μισε ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος, καὶ τοῦτο ἐκόμιζον μὲν
ἐπ' ἑτα τρία, δισχιλίοι δὲ οἱ προσεττάχατο ἄνδρες
ἀγωγέες, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἔσαν κυβερνήται. (3) Τῆς
δὲ στέγης ταύτης τὸ μὲν μῆκος ἑξωθέν ἐστὶ εἰς τε καὶ

HERODOTUS.

respectum habere. Tali modo Aegyptios eo adduxit, ut illi
serviri æquum censerent.

CLXXIII. Idem in rebus agendis hoc usus est instituto·
primo mane, usque ad id tempus quo celebrari forum ho-
minibus solet, studiose peragebat negotia quaecumque ob-
ferebantur : ab illo vero tempore ad potandum et ad cavil-
landum cum compotoribus se dabat, jocisque petulantiori-
bus et rebus ludicris indulgebat. Quibus rebus offensi
amici, admonuerunt eum, dicentes : « Non e dignitate tua,
rex, te ipse moderaris ; et nimis te humiliter demittis. De-
bebas tu, venerando in throno venerabilis sedens, per totum
diem administrationi rerum vacare. Ita scituri erant Aegyptii,
a magno viro se regi, tuque melius audires. Nunc quæ tu
agis, minime decent regem. » (2) Quibus ille his verbis
respondit : « Qui arcu utuntur, hi eum, quando fert usus,
nervo intendunt : postquam usi sunt, remittunt. Si enim
perpetuo intentus esset, rumperetur ; ut illo, ubi opus foret,
non amplius possent uti. (3) Eadem nempe est hominis
conditio. Quodsi quis semper velle seriis rebus esse inten-
tus, nec vicissim ad jocum se remittere ; imprudenti huic
accideret, ut vel furiosus fieret vel stupidus. Hoc ego
intelligens, utrique rei suam partem tribuo. » Hoc ille ami-
cis responsum dedit.

CLXXIV. Aiunt autem eundem Amasin, quum privatus
fuisset, etiam tunc computationes cavillationesque amasse,
nec ullo modo seriis rebus fuisse intentum ; et, quando
potantem voluptatibusque indulgentem defecissent necessa-
ria, circumivisse nonnunquam et furto abstulisse aliena.
(2) Jam qui adfirmabant habere eum suam pecuniam, hi
eum, quum negaret, ad oraculum ducebant quo quique
utebantur : et a nullis passim oraculis furti convincebatur,
ab aliis absolvebatur. (3) Postquam autem regno potitus
est, hoc fecit : quicumque dii eum furti crimine absolve-
rant, horum templa et negligebat, neque ad rescicienda illa
quidquam dabat, neque sacra illis diis faciebat, ut qui
nullius essent momenti, nec veracia haberent oracula ; qui
vero furti eum arguerant, horum præcipuam curam age-
bat, ut qui vere dii essent, et oracula non mendacia exhi-
berent.

CLXXV. Et primo quidem in Sai urbe ad Minervæ tem-
plum propylæa deæ extruxit mirabilia, superiores omnes ;
qui talia extruxerant, altitudine superans, et amplitudine, et
ipsorum lapidum tum magnitudine tum qualitate. Statuas
item magnas et ingenti mole androsphinges dedicavit, lapi-
desque alios immanis magnitudinis ad rescicienda ædificia
adgerendos curavit. (2) Horum alii ex lapicidina, quæ
adversus Memphin est, adgerebantur : ii vero qui immani
erant magnitudine, ex Elephantine urbe, quæ dierum non
minus viginti navigatione abest a Sai. Quod vero ex his non
minime miror sed maxime omnium, ædes est ex uno lapide,
quam ex Elephantine urbe transportandam curavit : qua in
transportanda per tres annos occupati erant duo millia ho-
minum, cui ea cura commissa erat, hique omnes erant na-
vium gubernatores. (3) Hujus ædis longitudo extrinsecus

εἴκοσι πήγες, εὖρος δὲ τεσσαρεσκαίδεκα, ὕψος δὲ ὀκτώ. Ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἔξωθεν τῆς στέγης τῆς μουνολίθου ἐστὶ· ἀτὰρ ἔσωθεν τὸ μῆκος ὀκτωκαίδεκα πήγέων καὶ πυγόνος, τὸ δὲ εὖρος δυώδεκα πήγέων, τὸ δὲ ὕψος πέντε πηγέων ἐστὶ. (4) Αὕτη τοῦ ἱεροῦ κέεται παρὰ τὴν ἔσσο-
 5 δον. Ἔσω γὰρ μιν ἐς τὸ ἱρόν φασὶ τῶνδ' εἵνεκεν οὐκ ἐσελκύσαι· τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς ἐλχομένης τῆς στέ-
 γης ἀναστενάξαι οἷά τε χρόνου ἐγγεγονότος πολλοῦ καὶ
 10 ἀχθόμενον τῷ ἔργῳ, τὸν δὲ Ἀμασιν ἐνθυμιστὸν ποιη-
 σάμενον οὐκ ἔαν ἔτι προσωτέρω ἐλκύσαι. (5) Ἦδη δέ
 τινες λέγουσι ὡς ἀνθρώπος διεφθάρη ὑπ' αὐτῆς τῶν τις
 αὐτὴν μοχλευόντων, καὶ ἀπὸ τούτου οὐκ ἐσελκυσθῆναι.

CLXXVI. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν τοῖσι ἄλλοις ἱεροῖς ὁ
 Ἀμασις πᾶσι τοῖσι ἐλλογίμοις ἔργα τὸ μέγαθος ἀξιο-
 15 θέητα, ἐν δὲ καὶ ἐν Μέμφι τὸν ὑπτιον κείμενον κολοσ-
 σὸν τοῦ Ἡφαιστείου ἔμπροσθε, τοῦ πόδες πέντε καὶ
 ἑβδομήκοντά εἰσι τὸ μῆκος. Ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βάθρῳ
 ἐστᾶσι Αἰθιοπικοῦ ἐόντες λίθου δύο κολοσσοί, εἴκοσι
 20 ποδῶν τὸ μέγαθος ἑὼν ἑκάτερος, ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δ' ἔνθεν
 τοῦ μεγάρου. (2) Ἔστι δὲ λίθινος ἕτερος τοσοῦτος καὶ
 ἐν Σαΐ, κείμενος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ ἐν Μέμφι.
 Τῇ Ἰσι τε τὸ ἐν Μέμφι ἱρόν Ἀμασις ἐστὶ ὁ ἐξοικοδο-
 μήσας, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιοθεητότατον.

CLXXVII. Ἐπ' Ἀμάσιος δὲ βασιλέος λέγεται Αἴ-
 25 γυπτος μάλιστα δὴ τότε εὐδαιμονῆσαι καὶ τὰ ἀπὸ
 τοῦ ποταμοῦ τῇ χώρῃ γινόμενα καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας
 τοῖσι ἀνθρώποισι, καὶ πόλιν ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἀπά-
 σας τότε δισφυρίας τὰς οἰκιομένας. (2) Νόμον τε Αἴ-
 γυπτίοις τόνδε Ἀμασις ἐστὶ καταστήσας, ἀποδεικνύ-
 30 ναι ἕτερος ἐκάστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων
 ὄθεν βιοῦται· μὴ δὲ ποιεῦντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα
 δικαίην ζῆν, ἰθύνεσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος
 λαβὼν ἐξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον Ἀθηναίοις ἔθετο·
 τῷ ἐκείνῳ ἐς αἰεὶ χρέονται, ἐόντι ἀμώμῳ νόμῳ.

35 CLXXVIII. Φιλέλλην δὲ γενόμενος ὁ Ἀμασις ἄλλα
 τε ἐς Ἑλλήνων μετεξετέρους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ
 τοῖσι ἀπικνευμένοις ἐς Αἴγυπτον ἔδωκε Ναύκρατιν
 πόλιν ἐνοικῆσαι· τοῖσι δὲ μὴ βουλομένοις αὐτῶν οἰ-
 40 κέειν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλλομένοις ἔδωκε χώρους ἐνδρύ-
 σασθαι βωμοὺς καὶ τεμένεα θεοῖσι. (2) Τὸ μὲν νυν μέ-
 γιστον αὐτῶν τέμενος καὶ οὐνομαστότατον ἐὼν καὶ χρη-
 σιμώτατον, καλούμενον δὲ Ἑλλήνιον, αἶδε πόλιές εἰσι
 αἱ ἰδρυμέναι κοινῇ, Ἰώνων μὲν Χίος καὶ Τέως καὶ
 45 Φώκαια καὶ Κλαζομεναί, Δωριέων δὲ Ρόδος καὶ Κνί-
 dos καὶ Ἀλικαρνησσὸς καὶ Φάσηλις, Αἰολέων δὲ ἡ Μυ-
 τιληναίων μούνη. (3) Τούτων μὲν ἐστὶ τοῦτο τὸ τέ-
 μενος, καὶ προστάτας τοῦ ἐμπορίου αὐταὶ αἱ πόλιές εἰσι
 αἱ παρέχουσαι· ὅσαι δὲ ἄλλαι πόλεις μεταποιεῦνται,
 οὐδὲν σφι μετέδον μεταποιεῦνται. Χωρὶς δὲ Αἰγινῆται
 50 ἐπ' ἐωυτῶν ἰδρύσαντο τέμενος Διὸς, καὶ ἄλλο Σάμιοι
 Ἡρῆς, καὶ Μιλήσιοι Ἀπόλλωνος.

CLXXIX. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις
 ἐμπορίον καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. Εἰ δέ τις ἐς τῶν
 τι ἄλλο στομάτων τοῦ Νείλου ἀπείκοιτο, χρῆν ὁμόσαι

est unius et viginti cubitorum; latitudo vero, quattuordecim; altitudo, octo cubitorum. Hæ sunt mensuræ ædis huius monolithæ extrinsecus. Intrinsecus longitudo est octo
 5 decim cubitorum et viginti digitorum; latitudo, duodecim, altitudo, quinque cubitorum. (4) Posita hæc est ad introi-
 tum templi. Nam intra templum aiunt hac causa non fuisse pertractam: architectum, quum ægre promoveretur ædes, multumque temporis esset insumtum, vehementer dolentem operis molestiam, ingemuisse; idque animadvertentem et religioni habentem Amasin non permisisse ut ulterius
 10 promoveretur ædes. (5) Præterea nonnulli narrant, quemdam ex his qui vectibus promoveri ædem conabantur, esse ab illa oppressum, et ea causa non intus esse promotam.

CLXXVI. Sed et in aliis omnibus nobilioribus templis dedicavit Amasis opera ob magnitudinem spectatu digna: in his Memphi colossus illum resupinum ante Vulcani tem-
 15 plum, cuius longitudo septuaginta quinque pedum est: ei super eadem basi duo alii stant colossi, uterque vicenarium pedum magnitudine, alter ab una ædis sacræ [nisi potius, magni colossi] parte, alter ab altera: uterque ex Æthiopico lapide est perfectus. (2) Est autem etiam in Sai urbe simili colossus lapideus, eodem habitu positus quo ille Memphi. Etiam Isidi templum illud, quod Memphis est, Amasi
 20 extruxit, magnum et spectatu dignissimum.

CLXXVII. Regnante Amasi dicunt Ægyptum prosperitate maxime floruisse, tum quod ad commoda spectat quæ fluvius regioni largitur, tum ad ea quæ e terra homines percipiunt: et oppida habitata in ea tunc fuisse, si cuncta num-
 25 meres; vicies mille. (2) Amasis etiam hic est qui legem illam Ægyptiis constituit, ut Ægyptiorum quisque quotannis apud nomi sui præfectum profiteretur, unde vitam sustentet: qui hoc non faceret et legitimum victum non declararet, is morte plecteretur. Quam legem Atheniensis Solon, ab Ægyptiis acceptam, Atheniensibus tulit, qui perpetuo ea utuntur, ut pote laudabili lege.

CLXXVIII. Græcorum amicus quum esset Amasis, et alia in Græcorum nonnullos beneficia contulit, et eis, qui in Ægyptum venirent, Naucratin urbem habitandam concessit: qui vero sedes in Ægypto figere nollent, et mer-
 30 candi tantum causa in eam navigarent, his areas adsignavit ubi aras et templa diis erigerent. (2) Maximum igitur illorum templum et celeberrimum, maximeque frequen-
 35 tatum, quod Hellenium nominatur, communi consilio sumtuque statuerunt hæ civitates: ex Ionibus, Chius, Teos Phocæa, et Clazomenæ; ex Doribus, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus et Phaselis, ex Æolensibus, sola Mytilenæorum civitas. (3) Horum est igitur hoc templum, hæque civitates constituunt præsidēs emporii. Quodsi quæ
 40 aliæ partem illius sibi vindicant, rem sibi vindicant nihil ad se pertinentem. Præter istud vero templum, seorsum Æginetæ statuerunt Jovis fanum; et Samii aliud Junonis, tum Milesii, Apollinis.

CLXXIX. Fuitque olim solum in Ægypto emporium Nau-
 45 cratis, nec aliud ullum. Quodsi quis in aliorum Nili ostiorum aliquod intrasset, jurare eum oportebat, invitum eo

μη μὲν ἐκόντα ἐλθεῖν, ἀπομόσαντα δὲ τῇ νηϊ αὐτῇ πλώειν ἐς τὸ Κανωβικόν· ἢ εἰ μή γε οἷά τε εἴη πρὸς ἀνέμους ἀντίους πλώειν, τὰ φορτία ἔδεε περιάγειν ἐν βάρισι περὶ τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπικοίτο ἐς Ναύκρατιν. Οὕτω μὲν δὴ Ναύκρατις ἐτετίμητο.

CLXXX. Ἀμφικτυόνων δὲ μισθωσάντων τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἐόντα νηὸν τριηκοσίων ταλάντων ἐξεργασασθαι· ὁ γὰρ πρότερον ἐὼν αὐτόθι αὐτομάτως κατεκάκη, τοὺς Δελφοὺς δὲ ἐπέβαλλε τεταρτημόριον τοῦ μισθώματος παρασχεῖν. Πλανώμενοι δὲ οἱ Δελφοὶ περὶ τὰς πόλεις ἐδιωτίναν, ποιεῦντες δὲ τοῦτο οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου ἠνεύκοντο· Ἀμασις μὲν γάρ σφι ἔδωκε χίλις στυπητρῆς τάλαντα, οἱ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες Ἕλληνας εἴκοσι μνέας.

CLXXXI. Κυρηναίοισι δὲ Ἀμασις φιλότῃ τε καὶ συμμαχίῃν συνεθήκατο. Ἐδικαίωσε δὲ καὶ γῆμαι αὐτόθεν, εἴτ' ἐπιθυμήσας Ἑλληνίδος γυναικὸς, εἴτε καὶ ἄλλως φιλότῃς Κυρηναίων εἵνεκεν. Γαμέει δ' ὢν, οἱ μὲν λέγουσι Βάττου, οἱ δ' Ἀρκεσίλειω θυγατέρα, οἱ δὲ Κριτοβούλου ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου, τῇ οὐνομα ἦν Λαδίκη. (2) Τῇ ἐπεῖτε συγκλίνοιτο ὁ Ἀμασις, μίσγεσθαι οὐκ οἷός τε ἐγένετο· τῇσι δὲ ἄλλῃσι γυναιξὶ ἐχρᾶτο. Ἐπεῖτε δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο, εἶπε δ' Ἀμασις πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλευμένην, « ὦ γύναι, κατὰ με ἐφάρμαξας, καὶ ἔστι τοι οὐδεμία μηχανὴ μὴ οὐκ ἀπολωλέναι κάκιστα γυναικῶν πασέων. » (3) Ἡ δὲ Λαδίκη, ἐπεῖτε οἱ ἀρνευμένη οὐδὲν ἐγένετο πρηύτερος ὁ Ἀμασις, εὐχεται ἐν τῷ νόῳ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἣν οἱ ὑπ' ἐκείνην τὴν νύκτα μιχθῇ ὁ Ἀμασις, τοῦτο γάρ οἱ κακοῦ εἶναι μῆχος, ἀγαλμά οἱ ἀποπέμψειν ἐς Κυρήνην. (4) Μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν αὐτίκα οἱ ἐμίχθη ὁ Ἀμασις. Καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἦδη, ὁκότε ἔλθοι πρὸς αὐτήν, ἐμίσγετο, καὶ κάρτα μιν ἔστερξε μετὰ τοῦτο. Ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε τὴν εὐχὴν τῇ θεῇ· ποιησαμένη γὰρ ἀγαλμα ἀπέπεμψε ἐς Κυρήνην, τὸ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν σόον, ἔξω ἰδρυμένον τοῦ Κυρηναίων ἀστεος. (5) Ταύτην τὴν Λαδίκην, ὡς ἐπεκράτησε Καμβύσης Αἰγύπτου καὶ ἐπύθετο αὐτῆς ἥτις εἴη, ἀπέπεμψε ἀσινέα ἐς Κυρήνην.

CLXXXII. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἀμασις ἐς τὴν Ἑλλάδα, τοῦτο μὲν ἐς Κυρήνην ἀγαλμα ἐπὶ χρυσοῦ Ἀθηναίης καὶ εἰκόνα ἐσωτοῦ γραφῇ εἰκασμένην, τοῦτο δὲ τῇ ἐν Λίνδῳ Ἀθηναίῃ δύο τε ἀγάλματα λίθινα καὶ θώρηκα λίνεον ἀξιοθέητον, τοῦτο δ' ἐς Σάμον τῇ Ἥρῃ εἰκόνας ἐσωτοῦ διφασίας ξυλίνας, αἱ ἐν τῷ νηῷ τῷ μεγάλῳ ἰδρύατο ἔτι καὶ τὸ μέχρι ἐμεῦ, ὅπισθε τῶν θυρέων. (2) Ἐς μὲν νυν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἐσωτοῦ τε καὶ Πολυχράτεος τοῦ Αἰάκεος, ἐς δὲ Λίνδον ξεινίης μὲν οὐδεμιῆς εἵνεκεν, ὅτι δὲ τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Λίνδῳ τὸ τῆς Ἀθηναίης λέγεται τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγατέρας ἰδρύσασθαι προσσχούσας, ὅτε ἀπεδίδρησκον τοὺς Αἰγύπτου παῖδας. Ταῦτα μὲν ἀνέθηκε ὁ Ἀμασις· εἴλε δὲ Κύπρον πρῶτος ἀνθρώπων καὶ κατεστρέψατο ἐς πόρου ἀπαγωγὴν.

se venisse; tum, hoc praestito jurejurando, cum navi sua in Canobicum ostium tenebatur navigare, aut, si per contrarios ventos hoc ei non licuisset, oportebat merces navigiis Aegyptiis circum Delta circumvehere, donec Naucrati pervenisset. Ita Naucratis in honore erat.

CLXXX. Quum Amphictyones, postquam superius templum Delphicum fortuito casu conflagraverat, illud quod nunc est trecentis talentis elocassent aedificandum, cujus summae quartam partem Delphi pro sua portione tenebantur conferre; circumeuntes hi per civitates, dona corrogabant: quod dum faciebant, haud parum ex Aegypto retulerunt. Amasis enim mille eis dedit talenta aluminis; Graeci vero in Aegypto habitantes, viginti libras.

CLXXXI. Idem Amasis cupi Cyrenaeis mutuam amicitiam societatemque contraxit. Constituitque etiam uxorem ex eorum regione ducere, sive quod Graciam habere uxorem desideraret, sive omnino amicitiae caussa, quam cum Cyrenaeis colebat. Duxit igitur spectati inter populares suos viri, quem Battum alii, alii Arcesilam, rursusque alii Critobulum dicunt, filiam, nomine Ladicen. (2) Cum qua quoties concumberet Amasis, coire non poterat, quum tamen aliis mulieribus uteretur. Id ubi sapius ei accidit, dixit ad hanc Ladicen Amasis: « Veneficiis, o mulier, adversus me usa es: quare effugere nullo pacto potes, quominus pessime pereas mulierum omnium. » (3) Tum Ladice, postquam negando nihilo placatiorem reddere illum potuit, intra animum suum Veneri votum fecit, si ea nocte coisset cum ipsa Amasis (id enim unum esse calamitatis effugium), statuam se ei Cyrenen missuram. (4) Et post hoc conceptum votum continuo cum ea coit Amasis; et, quoties deinde cupido cum incessit, coibat; vehementerque eam ab illo tempore diligebat. Et illa votum solvit deae: faciendam curavit imaginem, Cyrenenque misit; quae adhuc mea aetate superfuit, extra Cyrenaeorum urbem constituta. (5) Eandem Ladicen Cambyses, Aegypto potitus, postquam ex ea, quanam esset, cognosset, illam Cyrenen remisit.

CLXXXII. Dedicavit Amasis donaria etiam in Graeciam: et primum quidem Cyrenen Minervae statuam misit inauratam, et sui imaginem pictura adsimulatam: tum Minervae quae Lindi colitur, duas statuas lapideas, et thoracem lineum spectatu dignum; denique Junoni Samiae duas sui imagines ex ligno sculptas, quae in magno templo ad meam usque aetatem steterunt post fores. (2) Et Samum quidem dona haec miserat hospitii caussa, quod ei cum Polycrate Aecis filio intercesserat: Lindum vero, nullius quidem hospitii caussa, sed quoniam Minervae templum Lindi exstructum esse perhibetur a Danaï filiabus, quae ad illam oram adpulsissent, quum fugerent Aegypti filios. Haec sunt donaria quae Amasis dedicavit. Idem vero etiam Cyprum, a nemine ante illum subactam, cepit, tributariamque sibi fecit.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΡΙΤΗ.

(ΘΑΛΕΙΑ.)

I. Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ἀμασιν Καμβύσης ὁ Κύρου ἐστρατεύετο, ἄγων καὶ ἄλλους τῶν ἥρχε, καὶ Ἑλλήνων Ἰωνὰς τε καὶ Αἰολέας, δι' αἰτίην τοιήνδε. (2) Πέμψας Καμβύσης ἐς Αἴγυπτον κήρυκα αἵτεε Ἀμασιν θυγατέρα, αἵτεε δὲ ἐκ συμβουλῆς ἀνδρὸς Αἰγυπτίου, ὃς μεμφόμενος Ἀμασιν ἐπρήξε ταῦτα ὅτι μιν ἐξ ἀπάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερῶν ἀποσπάσας ἀπὸ γυναικός τε καὶ τέκνων ἐκδοτὸν ἐποίησε ἐς Πέρσας, ὅτε Κύρος πέμψας παρ' Ἀμασιν αἵτεε ἱερὸν ὀφθαλμῶν, ὃς εἴη ἄριστος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ. Ταῦτα δὲ ἐπιμεμφόμενος ὁ Αἰγύπτιος ἐνῆγε τῇ συμβουλῇ, κελεύων αἰτέειν τὸν Καμβύσεα Ἀμασιν θυγατέρα, ἵνα ἡ δοῦς ἀνιῶτο ἢ μὴ δοῦς Καμβύσῃ ἀπέχθοιτο. (3) Ὁ δὲ Ἀμασις τῇ θυναμί τῶν Περσέων ἀχθόμενος καὶ ἀρρωδέων οὐκ εἶχε οὔτε δοῦναι οὔτε ἀρνήσασθαι· εὖ γὰρ ἠπίστατο ὅτι οὐκ ὡς γυναικὰ μιν ἐμελλε Καμβύσης ἐξεῖν, ἀλλ' ὡς παλλακὴν. Ταῦτα δὲ ἐκλογιζόμενος ἐποίησε τάδε. (4) Ἦν Ἀπρίω τοῦ προτέρου βασιλέος θυγάτηρ κάρτα μεγάλη τε καὶ εὐειδής, μούνη τοῦ οἴκου λελειμμένη, οὐνομα δὲ οἱ ἦν Νίτηις. Ταύτην δὴ τὴν παῖδα ὁ Ἀμασις κοσμήσας ἐσθῆτί τε καὶ χρυσῷ ἀποπέμπει ἐς Πέρσας ὡς ἐωυτοῦ θυγατέρα. (5) Μετὰ δὲ χρόνον ὡς μιν ἡσπάζετο πατρίθεν οὐνομάζων, λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ παῖς, « ὦ βασιλεῦ, διαβεβλημένος ὑπ' Ἀμάσιος οὐ μυχθάνεις, ὃς ἐμέ σοι κόσμῳ ἀσκήσας ἀπέπεμψε, ὡς ἐωυτοῦ θυγατέρα διδοῦς ἐοῦσαν τῇ ἀληθείᾳ Ἀπρίω, τὸν ἐκεῖνος ἐόντα ἐωυτοῦ δεσπότηα μετ' Αἰγυπτίων ἐφρόνευσε. » Τοῦτο δὴ τὸ ἔπος καὶ αὕτη ἡ αἰτία ἐγγενομένη ἤγαγε Καμβύσεα τὸν Κύρου μεγάλως θυμωθέντα ἐπ' Αἴγυπτον. Οὕτω μὲν νυν λέγουσι Πέρσαι.

II. Αἰγύπτιοι δὲ οἰκηγεῖνται Καμβύσεα, φάμενοί μιν ἐκ ταύτης δὴ τῆς Ἀπρίω θυγατρὸς γενέσθαι· Κύρον γὰρ εἶναι τὸν πέμψαντα παρ' Ἀμασιν ἐπὶ τὴν θυγατέρα, ἀλλ' οὐ Καμβύσεα. (2) Λέγοντες δὲ ταῦτα οὐκ ὀρθῶς λέγουσι. Οὐ μὴν οὐδὲ λέληθε αὐτούς (εἰ γὰρ τινες καὶ ἄλλοι, τὰ Περσέων νόμιμα ἐπιστέαται καὶ Αἰγύπτιοι) ὅτι πρῶτα μὲν νόθον οὐ σφι νόμος ἐστὶ βασιλεῦσαι γνησίου παρεόντος, αὐτίς δὲ ὅτι Κασσανδάνης τῆς Φαρνάσπεω θυγατρὸς ἦν παῖς Καμβύσης, ἀνδρὸς Ἀχαιμενίδεω, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς Αἰγυπτίης. Ἀλλὰ παρατράπουσι τὸν λόγον προσποιούμενοι τῇ Κύρου οἰκίᾳ συγγενέες εἶναι. Καὶ ταῦτα μὲν ἴδε ἔχει.

III. Λέγεται δὲ καὶ ὅδε ὁ λόγος, ἔμοι μὲν οὐ πιθανός, ὡς τῶν Περσίδων γυναικῶν ἐσελθοῦσά τις παρὰ τὰς Κύρου γυναῖκας, ὡς εἶδε τῇ Κασσανδάνῃ παρ-

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER TERTIUS.

(THALIA.)

(193, 191.)

1. Adversus hunc igitur Amasin Cambyses, Cyri filius, quum alios quibus imperavit, tum e Græcis Ionas et Æolenses ducens, bellum movit hac de caussa. (2) Misso in Ægyptum legato Cambyses filiam Amasidis petierat uxorem : petierat autem ex Ægyptii cujusdam consilio, qui id ei suaserat infensus Amasidi, quod se ex cunctis, qui in Ægypto erant, medicis selegisset quem ab uxore et liberis abstractum amandaret in Persas, quum Cyrus ab Amasi oculorum medicum petiisset qui esset in Ægypto optimus. Eo igitur infensus Ægyptius consilio suo instigaverat Cambysen ut filiam Amasidis peteret ; quo ille aut mœrore adficeretur data filia, aut non data odium incurreret Cambysis. (3) Amasis, Persarum potentiam graviter ferens timensque, et dare illam et negare perinde dubitaverat ; quippe bene gnarus, non legitimæ uxoris, sed pellicis loco, habiturum eam Cambysen. Hæc secum reputans, hancce inierat rationem. (4) Erat Apriæ filia, superioris regis, admodum et grandis et formosa, sola ex regia domo superstes ; cui erat nomen Nitetis. Hanc igitur puellam Amasis, veste et auro exornatam, in Persas miserat tamquam suam filiam. (5) Interjecto tempore quum eam complectens Cambyses filiam Amasidis salutasset, dixerat ei puella : « Nescis, rex, deceptum te esse ab Amasi, qui me idoneo cultu ornatam ad te misit, tibi que tamquam filiam dedit suam ; quum revera sim Apriæ gnata, quem ille, dominum suum, inita cum Ægyptiis societate, interfecit ». Hoc verbum et hæc incidens caussa Cambysen, Cyri filium, impulit ut vehementi ira incensus adversus Ægyptum duceret. Ita quidem Persæ rem narrant.

II. Ægyptii vero sibi vindicant Cambysen, dicentes esse eum ex hac Apriæ filia natum : Cyrum enim fuisse, non Cambysen, qui ad Amasin misisset ejusque filiam petiisset. (2) At hoc quidem non ex rei veritate dicunt. Immo vero ne ipsos quidem latet (nam Persarum instituta, si qui alii, bene norunt Ægyptii), primum, ex illorum legibus filium ex pellice natum non succedere in regnum, si adfuerit legitimus ; deinde, ex Cassandana, Pharnaspis filia, de Achæmenidum stirpe, natum esse Cambysen, non ex illa Ægyptia. Sed invertunt historiam, intercedere sibi adfectantes cum Cyri familia cognationem. Et hæc quidem ita se habent.

III. Narratur etiam alia fabula, mihi non credibilis, hujusmodi. Persicarum mulierum quampiam, ad Cyri mulieres ingressam, quum Cassandanae adstantes vidisset li-

στεῶτα τέκνα εὐειδέα τε καὶ μεγάλα, πολλῶν ἔχρ᾽ αὖτο τῷ ἐπαίνῳ ὑπερβωμάζουσα· ἡ δὲ Κασσανδάνη ἐοῦσα τοῦ Κύρου γυνὴ εἶπε τάδε, « τοιῶνδε μέντοι ἐμὲ παίδων μητέρα ἐοῦσαν Κύρος ἐν ἀτιμίῃ ἔχει, τὴν δ' ἀπ' Αἰγύπτου ἐπὶ κτήτον ἐν τιμῇ τίθεται. » (2) Τὴν μὲν ἀχθομένην τῇ Νιτήτι εἶπαι ταῦτα, τῶν δὲ οἱ παίδων τὸν πρεσβύτερον εἶπαι Καμβύσεα, « τοιγάρ τοι, ὦ μήτερ, ἐπεὶ ἐγὼ γένωμαι ἀνὴρ, Αἰγύπτου τὰ μὲν ἄνω κάτω θήσω, τὰ δὲ κάτω ἄνω. » (3) Ταῦτα εἶπαι αὐτὸν 10 ἔτεα ὡς δέκα κου γεγονότα, καὶ τὰς γυναῖκας ἐν θύματι γενέσθαι· τὸν δὲ διαμνημονεύοντα, οὕτω δὴ, ἐπεῖτε ἀνδρώθη καὶ ἔσχε τὴν βασιληίην, ποιήσασθαι τὴν ἐπ' Αἴγυπτον στρατηίην.

IV. Συνήνεικε δὲ καὶ ἄλλο τι τοιόνδε πρῆγμα γε- 15 νέσθαι ἐς τὴν ἐπιστράτευσιν ταύτην. Ἦν τῶν ἐπικούρων τῶν Ἀμάσιος ἀνὴρ γένος μὲν Ἀλικαρνησεύς, οὖνομα δὲ οἱ ἦν Φάνης, καὶ γνώμην ἱκανὸς καὶ τὰ πολέμια ἀλκιμος. Οὗτος δὲ Φάνης μεμφόμενός κού τι Ἀμάσι ἐκδιδρῆσκει πλοίῳ ἐξ Αἰγύπτου, βουλόμενος 20 Καμβύση ἐλθεῖν ἐς λόγους. Οἷα δὲ ἐόντα αὐτὸν ἐν τοῖσι ἐπικούροισι λόγου οὐ σμικροῦ ἐπιστάμενόν τε τὰ περὶ Αἴγυπτον ἀτρεκέστατα, μεταδιώκει δὲ τῶν εὐνούχων τὸν πιστότατον ἀποστείλας τριήρεϊ κατ' αὐτὸν, δς 25 αἰρέει μιν ἐν Λυκίῃ, ἐλὼν δὲ οὐκ ἀνήγαγε ἐς Αἴγυπτον· σοφίῃ γάρ μιν περιτῆλθε δὲ Φάνης· καταμεθύσας γὰρ τοὺς φυλάκους ἀπαλλάσσετο ἐς Πέρσας. (3) Ὁρμημένῳ δὲ Καμβύση στρατεύεσθαι ἐπ' Αἴγυπτον καὶ ἀπορέοντι τὴν ἔλασιν, ὅπως τὴν ἀνυδρον διεκπερᾷ, ἐπελ- 30 θὼν φράζει μὲν καὶ τᾶλλα τὰ Ἀμάσιος πρήγματα, ἐξηγέεται δὲ καὶ τὴν ἔλασιν, ὧδε παραινέων, πέμψαντα παρὰ τὸν Ἀραβίων βασιλέα δέεσθαι τὴν διέξοδόν οἱ ἀσφαλῆα παρασχεῖν.

V. Μοῦνη δὲ ταύτῃ εἰσι φανεραὶ ἐσβολαὶ ἐς Αἴγυ- 35 πτον. Ἀπὸ γὰρ Φοινίκης μέχρι οὖρων τῶν Καδύτιος πόλιος γῆ ἐστὶ Σύρων τῶν Παλαιστινίων καλυμμένων· ἀπὸ δὲ Καδύτιος ἐούσης πόλιος, ὡς ἐμοὶ δοκέει, Σαρδίων οὐ πολλῶν ἐλάσσονος, ἀπὸ ταύτης τὰ ἐμπορία τὰ ἐπὶ θαλάσσης μέχρι Ἰηνύσου πόλιός ἐστι τοῦ Ἀρα- 40 βίου, ἀπὸ δὲ Ἰηνύσου αὖτις Σύρων μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ' ἣν δὴ τὸ Κάσιον οὖρος τεῖνει ἐς θάλασσαν· ἀπὸ δὲ Σερβωνίδος λίμνης, ἐν τῇ δὴ λόγος τὸν Τυφῶν κεκρύφθαι, ἀπὸ ταύτης ἤδη Αἴγυπτος. (2) Τὸ δὲ μεταξὺ Ἰηνύσου πόλιος καὶ Κασίου τε οὖρος καὶ 45 τῆς Σερβωνίδος λίμνης, ἐὼν τοῦτο οὐκ ὀλίγον χωρίον, ἀλλ' ὅσον τε ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδόν, ἀνυδρὸν ἐστὶ δεινῶς.

VI. Τὸ δὲ ὀλίγοι τῶν ἐς Αἴγυπτον ναυτιλλομένων ἐννενῶκσι, τοῦτο ἔρχομαι φράσω. Ἐς Αἴγυπτον ἐκ 50 τῆς Ἑλλάδος πάσης καὶ πρὸς ἐκ Φοινίκης κέραμος ἐσάγεται πλήρης οἴνου δις τοῦ ἔτεος ἐκάστου, καὶ ἐν κέραμιον οἴνηρδον ἀριθμῶ κεινὸν οὐκ ἐστὶ ὡς λόγῳ εἶπαι ἰδέσθαι. Κοῦ δῆτα, εἶπαι τις ἂν, ταῦτα ἀνασι- μοῦται; ἐγὼ καὶ τοῦτο φράσω. (2) Δεῖ τὸν μὲν δῆ-

beros forma et statura præstantes, admiratam illos multis laudibus extulisse. Tum ei Cassandanam, Cyri uxorem, hæc dixisse: « Atqui me, quum talium mater sim puerorum, Cyrus tamen aspernatur; illam vero ex Ægypto compara- tam in honore habet ». (2) Hæc postquam ingemiscens ob Nitelin esset locuta, filiorum natu maximum Cambysen dixisse: « Itaque, mater, quum ego vir evasero, Ægypti summa ima ponam, et ima summa. » (3) Hoc Cambysen dixisse decem circiter annos natum, mulieresque admira- tione fuisse percussas: et illum, postquam ad virilem per- venisset ætatem regnumque esset adeptus, dicti memo- rem, suscepisse in Ægyptum expeditionem.

IV. Acciderat vero etiam aliud quidpiam huiusmodi, quod ad expeditionem illam momentum contulit. Erat in numero auxiliarium Amasidis vir genere Halicarnassensis, cui Phanes nomen, homo et consilio præstans et bellica virtute. Phanes hic, nescio qua re infensus Amasidi, navi ex Ægypto profugit, cupiens in colloquium venire Cambysis. (2) At illum, ut qui inter auxiliares haud exiguo loco fuisset, et quæ ad Ægyptum spectabant accuratissime cognita habuisset, persecutus est Amasis, studiose dans operam ut eum caperet. Persecutus est autem misso, qua iter ille direxerat, eunuchorum fidelissimo cum tri- remi. Et cepit quidem hominem eunuchus in Lycia, sed captum non reduxit in Ægyptum: nam astutia eum Pha- nes circumvenit; inebriatis enim custodibus ad Persas eva- sit. (3) Ibi tunc Cambysen adiit, exercitum adversus Ægyptum ducere parantem, sed de itinere dubitantem quo pacto regionem aqua carentem transmitteret; eique quum alia ad res Amasidis spectantia, tum itineris faciendi rationem exposuit, sic monens, missis legatis rogaret Ara- bum regem, ut tutum ille transitum sibi præstaret.

V. Patet autem hac una via ingressus in Ægyptum. Nam a Phœnice usque ad fines Cadytis urbis, Syrorum terra est, qui Palæstini vocantur: a Cadyti (quæ est urbs haud multo minor, ut mihi videtur, Sardibus) emporia ad mare sita, usque ad Ienysum oppidum, sunt ditionis Ara- bici regis: ab Ienysso rursus Syrorum ditio pertinet ad Ser- bonidem usque lacum, juxta quem Casius mons ad mare porrigitur: a Serbonide lacu, in quo occultatum Typhonem aiunt, ab illo jam Ægyptus est. (2) Jam, qui inter Ieny- sum oppidum et Casium montem Serbonidemque lacum interjectus tractus est, haud ille exiguus, sed tridui fere itinere in longitudinem patens, is prorsus aquarum est inops.

VI. Quod vero a paucis eorum, qui in Ægyptum navi- gare consuerunt, animadversum est, id ego sum exposi- turus. In Ægyptum ex universa Græcia, et præterea ex Phœnice, bis quotannis invehuntur figlinâ dolia vino re- pleta: verumtamen ne unum quidem, ut sic dicam, vinarium dolium inane ibi possis videre. Ubina ergo, quærat quispiam, hæc consumuntur? Hoc quoque οἱ-

μαρχον ἕκαστον ἐκ τῆς ἐωυτοῦ πόλιος συλλέξαντα πάντα τὸν κέραμον ἀγειν ἐς Μέμφιν, τοὺς δὲ ἐκ Μέμφιος ἐς ταῦτα δὴ τὰ ἀνύδρα τῆς Συρίας κομίζειν πλῆσαντας ὕδατος. Οὕτω δ' ἐπιφοιτῶν κέραμος καὶ ἐξαι-
 5 ρεόμενος ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τὸν παλαιὸν κομίζεται ἐς Συρίην.

VII. Οὕτω μὲν νυν Πέρσαι εἰσὶ οἱ τὴν ἐσβολὴν ταύτην παρασκευάσαντες ἐπ' Αἰγυπτον, κατὰ δὴ τὰ εἰρημένα σάξαντες ὕδατι, ἐπεῖτε τάχιστα παρέλαβον
 10 Αἰγυπτον. Τότε δὲ οὐκ ἐόντος κω ὕδατος ἐτοίμου, Καμβύσης πυθόμενος τοῦ Ἀλικαρνησέος ξείνου, πέμψας παρὰ τὸν Ἀράβιον ἀγγέλους καὶ δεηθεὶς τῆς ἀσφαλείης ἔτυχε, πίστις δούς τε καὶ δεξάμενος παρ' αὐτοῦ.

VIII. Σέβονται δὲ Ἀράβιοι πίστις ἀνθρώπων
 15 ὁμοῖα τοῖσι μάλιστα. Ποιεῦνται δὲ αὐτὰς τρόπῳ τοιῷδε· τῶν βουλομένων τὰ πιστὰ ποιέεσθαι ἄλλος ἀνὴρ ἀμφοτέρων αὐτῶν ἐν μέσῳ ἑστὼς λίθῳ ὀξείῳ τὸ ἔσω τῶν χειρῶν παρὰ τοὺς δακτύλους τοὺς μεγάλους ἐπιτάμνει τῶν ποιευμένων τὰς πίστις, καὶ ἐπειτεν λα-
 20 βῶν ἐκ τοῦ ἱματίου ἑκατέρου κροκὺδα ἀλείφει τῷ αἵματι ἐν μέσῳ κειμένου λίθους ἑπτὰ, τοῦτο δὲ ποιῶν ἐπικαλεῖ τὸν τε Διόνυσον καὶ τὴν Οὐρανίην. (2) Ἐπιτελέσαντος δὲ τούτου ταῦτα, ὁ τὰς πίστις ποιησάμενος τοῖσι φίλοις παρεγγυᾷ τὸν ξείνον, ἢ καὶ τὸν ἀστὸν, ἢν
 25 πρὸς ἀστὸν ποιήηται· οἱ δὲ φίλοι καὶ αὐτοὶ τὰς πίστις δικαιοῦσι σέβεσθαι. (3) Διόνυσον δὲ θεὸν μῦθον καὶ τὴν Οὐρανίην ἡγεῦνται εἶναι, καὶ τῶν τριχῶν τὴν κουρὴν κείρεσθαι φασὶ κατὰ περ αὐτὸν τὸν Διόνυσον κε κάρθαι· κείранται δὲ περιτρόχαλα, περιξυρεῦντες τοὺς
 30 κροτάφους. Οὐνομάζουσι δὲ τὸν μὲν Διόνυσον Ὀροτάλ, τὴν δὲ Οὐρανίην Ἀλιλάτ.

IX. Ἐπεὶ ὦν τὴν πίστιν τοῖσι ἀγγέλοις τοῖσι παρὰ Καμβύσει ἀπιγμένοις ἐποίησατο ὁ Ἀράβιος, ἐμνηχ-
 νᾶτο τοιάδε· ἀσχοὺς καμῆλων πλῆσας ὕδατος ἐπέσαξε
 35 ἐπὶ τὰς ζωὰς τῶν καμῆλων πάσας, τοῦτο δὲ ποιήσας ἤλασε ἐς τὴν ἀνύδρον καὶ ὑπέμενε ἐνθαῦτα τὸν Καμβύσει ατρατόν. (2) Οὗτος μὲν ὁ πιθανώτερος τῶν λόγων εἴρηται· δεῖ δὲ καὶ τὸν ἔσπον πιθανόν, ἐπεὶ γε δὴ λέγεται, ῥηθῆναι. Ποταμός ἐστι μέγας ἐν τῇ
 40 Ἀραβίᾳ τῷ ὀνόματι Κόρυς, ἐκδιδοῖ δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυθρὴν καλυμένην θάλασσαν. (3) Ἀπὸ τούτου δὴ ὦν τοῦ ποταμοῦ λέγεται τὸν βασιλέα τῶν Ἀραβίων, βαψάμενον τῶν ὁμοιοῶν καὶ τῶν ἄλλων δερμάτων ὀχετὸν μήκει ἐξικνεύμενον ἐς τὴν ἀνύδρον, ἀγαγεῖν διὰ
 45 δὴ τούτου τὸ ὕδωρ, ἐν δὲ τῇ ἀνύδρῳ μεγάλας δεξαμενάς ὀρύξασθαι, ἵνα δεχόμεναι τὸ ὕδωρ σώζωσι. Ὅδός δ' ἐστὶ δυνάδεκα ἡμερέων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐς ταύτην τὴν ἀνύδρον· ἀγειν δὲ μιν δι' ὀχετῶν τριῶν ἐς τριῶν χωρία.

50 X. Ἐν δὲ τῷ Πηλουσίῳ καλυμένῳ στόματι τοῦ Νείλου ἐστρατοπεδεύετο Ψαμμήνιτος ὁ Ἀμάσιος παῖς, ὑπομένων Καμβύσεια. Ἀμασιν γὰρ οὐ κατέλαβε ζῶντα Καμβύσης ἐλάσας ἐπ' Αἰγυπτον, ἀλλὰ βασιλεύσας ὁ Ἀμασις τέσσαρα καὶ τεσσαράκοντα ἔτεα ἀπέ-

dem dicam. (2) Quilibet praefectus populi tenetur sua ex urbe dolia omnia colligere, Memphique mittere : porro Memphitae, ea aqua repleta in aridum illum Syriae tractum deportare. Ita dolia quotannis in Aegyptum invecta, ibique venum exposita, deinde ad priora in (?) Syriam transportantur.

VII. Ita scilicet Persae, simulatque Aegypti potiti sunt, introitum illum in hanc regionem adpararunt, et ea qua dixi ratione aquis instruxerunt. At tunc temporis, quum nondum parata esset aqua, Cambyses ab Halicarnassensi hospite edoctus, missis ad Arabem nunciis, tutum transitum ab illo postulavit, et obtinuit fide data et ab illo accepta.

VIII. Colunt autem fidem Arabes, ut qui hominum maxime : dantque eam et accipiunt tali modo. Si qui volunt inter se foedus pactumve inire, vir alius, in medio stans paciscentium, acuto lapide interiorem manum utriusque illorum prope pollicem incidit : tunc sumto ex utriusque veste flocco, inungit sanguine septem lapides in medio positos ; dumque id facit, Bacchum invocat et Uraniam. (2) Hoc facto, is qui foedus pepigit, commendat suis amicis hospitem illum, sive civem, si cum cive pepigit : et amici etiam ipsi aequum censent colere fidem. (3) Bacchum autem solum, et Uraniam, deos habent ; aiuntque se crines suoseodem modo tondere, quo Bacchus ipse fuerit tonsus : tondentur autem in orbem, circum tempora capillos radentes. Bacchum vero, Orotal nominant ; Uraniam, Alilat.

IX. Postquam igitur nunciis, qui a Cambyse venerant, fidem dederat Arabs, haec est machinatus. Utres ex camelorum pellibus, aqua repletos, vivis omnibus camelis imposuit ; eisque in tractum aqua carentem actis, expectavit ibi Cambysem. (2) Haec quidem maxime probabilis fama est : oportet vero etiam minus credibilem, quia et ipsa fertur, memorare. Fluvius est in Arabia magnus, cui Corys nomen, in Rubrum quod vocatur mare se exonerans. (3) Ab hoc igitur fluvio Arabum regem, consutis bubulis aliisque coriis, canalem duxisse aiunt ea longitudine, ut ad aridum illum tractum pertineret, et per hunc canalem derivasse aquam ; in eodem autem illo tractu ingentes fodisse cisternas, quae reciperent aquam servarentque. Est autem via ab illo fluvio in hunc aridum tractum duodecim dierum : derivasseque illum, aiunt, aquam per tres canales tria diversa in loca.

X. Sed ad Pelusium quod vocatur ostium Nili castra habebat Psammenitus, Amasidis filius, Cambysem expectans. Nec enim in vivis amplius fuit Amasis quo tempore Aegyptum cum exercitu Cambyses invasit : sed vitæ functus erat, postquam quattuor et quadraginta annos

θανε, ἐν τοῖσι οὐδέν οἱ μέγα ἀνάρσιον πρῆγμα συνήνεχθη. Ἀποθανὼν δὲ καὶ ταριχευθεὶς ἐτάφη ἐν τῇσι ταφῇσι τῇσι ἐν τῷ ἱρῷ, τὰς αὐτὸς οἰκοδομήσατο. (2)

Ἐπὶ Ψαμμηνίτου δὲ τοῦ Ἀμάσιος βασιλεύοντος Αἰγύπτου φάσμα Αἰγυπτίοισι μέγιστον δὴ ἐγένετο· ὕσθησαν γὰρ Θῆβαι αἱ Αἰγύπτια, οὔτε πρότερον οὐδαμὰ ὕσθαισιν οὔτε ὕστερον τὸ μέχρι ἐμεῦ, ὡς λέγουσι αὐτοὶ Θηβαῖοι. Οὐ γὰρ δὴ ὕεται τὰ ἄνω τῆς Αἰγύπτου τὸ παρὰπαν· ἀλλὰ καὶ τότε ὕσθησαν αἱ Θῆβαι
10 ψακάδι.

XI. Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπεῖτε διεξελάσαντες τὴν ἄνυδρον ἔζοντο πέλας τῶν Αἰγυπτίων ὡς συμβαλέοντες, ἐνθαῦτα οἱ ἐπίκουροι οἱ τοῦ Αἰγυπτίου, ἐόντες ἄνδρες Ἑλληνές τε καὶ Κᾶρες, μεμφόμενοι τῷ Φάνῃ
15 ὅτι στρατὸν ἤγαγε ἐπ' Αἴγυπτον ἀλλόθροον, μηχανέονται πρῆγμα ἐς αὐτὸν τοιόνδε. (2) Ἦσαν τῷ Φάνῃ παῖδες ἐν Αἰγύπτῳ καταλελειμμένοι, τοὺς ἀγαγόντες ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ ἐς ὅψιν τοῦ πατρὸς κρητῆρα ἐν μέσῳ ἕστησαν ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων,
20 μετὰ δὲ ἀγινέοντες κατ' ἓνα ἕκαστον τῶν παίδων ἔσφαζον ἐς τὸν κρητῆρα. (3) Διὰ πάντων δὲ διεξελοῦντες τῶν παίδων οἶνόν τε καὶ ὕδωρ ἐσεφόρεον ἐς αὐτὸν, ἐμπίοντες δὲ τοῦ αἵματος πάντες οἱ ἐπίκουροι οὕτω δὴ συνέβαλον. Μάχης δὲ γενομένης καρτερῆς καὶ πε-
25 σόντων ἐξ ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων πλήθει πολλῶν ἐτράποντο οἱ Αἰγύπτιοι.

XII. Θῶμα δὲ μέγα εἶδον πυθόμενος παρὰ τῶν ἐπιχωρίων· τῶν γὰρ ὀστέων περικεχυμένων χωρὶς ἑκατέρων τῶν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πεσόντων (χωρὶς μὲν
30 γὰρ τῶν Περσέων ἔκειτο τὰ ὀστέα, ὡς ἔχωρίσθη κατ' ἀρχάς, ἐτέρωθι δὲ τῶν Αἰγυπτίων) αἱ μὲν τῶν Περσέων κεφαλαὶ εἰσι ἀσθενέες οὕτω ὥστε, εἰ ἐθέλεις ψήφῳ μούνη βάλειν, διατετρανέεις, αἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων οὕτω δὴ τι ἰσχυραὶ, ἃς μόγις ἂν λίθῳ παίσας διαρά-
35 ξειας. (2) Αἴτιον δὲ τούτου τόδε ἔλεγον, καὶ ἐμέ γ' εὐπετέως ἐπειθον, ὅτι Αἰγύπτιοι μὲν αὐτίκα ἀπὸ παιδίων ἄρξάμενοι ξυρεῦνται τὰς κεφαλὰς καὶ πρὸς τὸν ἥλιον παχύνεται τὸ ὀστέον. Τούτῳ δὲ τούτῳ καὶ τοῦ μὴ φαλακροῦσθαι αἰτίον ἐστι· Αἰγυπτίων γὰρ ἂν τις
40 ἐλαχίστους ἴδοιτο φαλακροὺς πάντων ἀνθρώπων. (3) Τούτοις μὲν δὴ τούτῳ ἐστὶ αἴτιον ἰσχυρὰς φορέειν τὰς κεφαλὰς, τοῖσι δὲ Πέρσῃσι, ὅτι ἀσθενέας φορέουσι τὰς κεφαλὰς, αἴτιον τόδε· σκιητροφέουσι ἐξ ἀρχῆς πῖλους τιήρας φορέοντες. (4) Ταῦτα μὲν νυν τοιαῦτα ἐόντα
45 εἶδον· εἶδον δὲ καὶ ἄλλα ὁμοῖα τούτοις ἐν Παπρήμει τῶν ἄμα Ἀχαιμένει τῷ Δαρείου διαφθαρέντων ὑπ' Ἰνάρῳ τοῦ Λίβου.

XIII. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ἐκ τῆς μάχης ὡς ἐτράποντο, ἔφευγον οὐδενὶ κόσμῳ. Κατειληθέντων δὲ ἐς Μέμφιν,
50 ἔπειπε ἀνὰ ποταμὸν Καμβύσης νέα Μυτιληναῖν κήρυκα ἄγουσαν ἀνδρὰ Πέρσῃν, ἐς ὁμολογίην προκαλέμενος Αἰγυπτίους· οἱ δὲ ἐπεῖτε τὴν νέα εἶδον ἐσελοῦσαν ἐς τὴν Μέμφιν, ἐκχυθέντες ἄλεες ἐκ τοῦ τείχεος τὴν τε νέα διέφθειραν καὶ τοὺς ἀνδρας χρεουργηδὸν

regnarat, intra quos nullum ei magnum aut grave incommodum acciderat. Mortuus conditusque, sepultus erat in sepulcris quæ in templo ipse construenda curaverat. (2) Regnante vero in Ægypto Psammenito, maximum sane prodigium accidit Ægyptiis : pluerat Thebis Ægyptiis, quod numquam nec ante nec post id tempus ad meam usque ætatem accidit, ut ipsi dicunt Thebani. Nam in superioribus Ægypti omnino non cadit pluvia : at tunc ipsis Thebis pluit stillatim.

XI. Persæ, transmissa regione aquis carente, quum castra castris Ægyptiorum opposuissent, ad congregandum parati; ibi tunc auxiliares regis Ægypti, Græci homines et Cares, indignati quod Phanes externum exercitum in Ægyptum duxisset, tale adversus eum facinus machinantur. (2) Filios habebat Phanes in Ægypto relictos : his in castra et in conspectum patris perductis, craterem in medio posuere utrorumque castrorum, et productos singulos deinceps pueros super cratere mactarunt : (3) tunc, jugulatis cunctis, vinum et aquam in craterem ingessere, sanguinemque illorum potarunt auxiliares omnes, atque ita ad pugnandum progressi sunt. Acri deinde commisso prælio, postquam de utroque exercitu magna ceciderat multitudo, ad extremum in fugam vertuntur Ægyptii.

XII. Miram vero admodum rem equidem hic vidi, monitus ab indigenis. Quum ossa utrorumque, qui in eo prælio ceciderunt, separatim congesta sint (seorsum enim jacebant Persarum ossa, sicuti initio distincta erant; et alibi, ossa Ægyptiorum), Persarum crania ita sunt debilia, ut, si unum minutum calculum in ea volueris conjicere, perfores; Ægyptiorum vero ita sunt valida, ut lapide percutiens ægre diffingas. (2) Cujus rei causam dixerunt esse, mihi que facile persuaserunt, quod Ægyptii a pueris statim capita radunt, unde ossa in sole fiunt compacta : qua de eadem causa fit etiam ut non calvescant; nullus enim est populus, apud quem tam raro caput videas calvum, quam apud Ægyptios. (3) His igitur hæc causa est, cur valida sint eorum crania : Persis autem cur sint debilia, causa hæc est, quod pueros in umbra educant, et pileos gestant, quos tiaras vocant. (4) Hæc igitur talia, qualia dixi, equidem vidi : vidi vero etiam his similia Papremi, in illis qui cum Achæmene, Darii filio, ab Inaro Afro occisi sunt.

XIII. Ægyptii ex prælio, ut terga vertere coacti sunt, effusa fuga se proripuerunt. Qui quum Memphin essent compulsi, ibique conclusi, misit ad eos per adversum flumen Cambys navem Mytilenæam, in qua erat caduceator genere Persa, qui ad deditionem faciendam hortaretur Ægyptios. At illi, ubi navem vident Memphin intrantem, de castelli muro universi effusi decurrunt, navem perdunt, homi-

διασπάσαντες ἐφόρεον ἐς τὸ τεῖχος. (2) Καὶ Αἰγύπτιοι μὲν μετὰ τοῦτο πολιορκεῦμενοι χρόνῳ παρέστησαν, οἱ δὲ προσεχές Λίβυες δείσαντες τὰ περὶ τὴν Αἴγυπτον γεγονότα παρέδωσαν σφέας αὐτοὺς ἀμαχητὶ, καὶ φόρον τε ἐτάξαντο καὶ δῶρα ἐπεμπον. (3) Ὡς δὲ Κυρηναῖοι καὶ Βαρκαῖοι, δείσαντες ὁμοίως καὶ οἱ Λίβυες, ἕτερα τοιαῦτα ἐποίησαν. Καμβύσης δὲ τὰ μὲν παρὰ Λιβύων ἐλθόντα δῶρα φιλοφρόνως ἐδέξατο, τὰ δὲ παρὰ Κυρηναίων ἀπικόμενα μεμφθεὶς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὅτι ἦν ὀλίγα (ἐπεμψαν γὰρ δὴ πεντηκασίας μνέας ἀργυρίου οἱ Κυρηναῖοι), ταύτας δρασσόμενος αὐτοχειρὶ διέσπειρε τῇ στρατιῇ.

XIV. Ἡμέρῃ δὲ δεκάτῃ ἀπ' ἧς παρέλαβε τὸ τεῖχος τὸ ἐν Μέμφι Καμβύσης, κατίσας ἐς τὸ προάστειον ἐπὶ λύμῃ τὸν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων Ψαμμήνιτον, βασιλεύσαντα μῆνας ἑξ, τοῦτον κατίσας σὺν ἄλλοις Αἰγυπτίοις διεπειράτο αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ποιῶν τοιάδε. (2) Στείλας αὐτοῦ τὴν θυγατέρα ἐσθῆτι δουλῇ ἐξέπεμπε ἐπ' ὕδωρ ἔχουσαν ὑδρήϊον· συνέπεμπε δὲ καὶ ἄλλας παρθένους ἀπολέξας ἀνδρῶν τῶν πρώτων, ὁμοίως ἐσταλμένας τῇ τοῦ βασιλέως. (3) Ὡς δὲ βοῇ τε καὶ κλαυθμῷ παρήϊσαν αἱ παρθένοι κατὰ τοὺς πατέρας, οἱ μὲν ἄλλοι πατέρες ἀνεβόων τε καὶ ἀνέκλαιον ὀρέοντες τὰ τέκνα κεκακωμένα, ὁ δὲ Ψαμμήνιτος προῖδὼν καὶ μαθὼν ἔκυψε ἐς τὴν γῆν. (4) Παρεξελθουσέων δὲ τῶν ὑδροφόρων, δευτέρᾳ οἱ τὸν παῖδα ἐπεμπε μετ' ἄλλων Αἰγυπτίων δισχιλίων τὴν αὐτὴν ἡλικίην ἔχόντων, τοὺς τε αὐχένας κάλῳ δεδεμένους καὶ τὰ στόματα ἐγκεχαλινωμένους. Ἦγοντο δὲ ποιήν τίσοντες Μυτιληναίων τοῖσι ἐν Μέμφι ἀπολομένοις σὺν τῇ νηϊ· ταῦτα γὰρ ἐδίκασαν οἱ βασιλῆῖοι δικασταί, ὑπὲρ ἀνδρὸς ἐκάστου δέκα Αἰγυπτίων τῶν πρώτων ἀνταπόλλυσθαι. (5) Ὁ δὲ ἰδὼν παρεξίοντα καὶ μαθὼν τὸν παῖδα ἀγόμενον ἐπὶ θάνατον, τῶν ἄλλων Αἰγυπτίων τῶν περικατημένων αὐτὸν κλαιόντων καὶ δεινὰ ποιούντων, τῷτο ἐποίησε τὸ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ. Παρελθόντων δὲ καὶ τούτων, συνήνεκε ὥστε τῶν συμποτέων οἱ ἀνδρα ἀπηλικέστερον, ἐκπεπτωκότα ἐκ τῶν ἐόντων ἔχοντά τε οὐδὲν εἰ μὴ ὅσα πτωχὸς, καὶ προσαιτέοντα τὴν στρατιήν, παριέναι Ψαμμήνιτόν τε τὸν Ἀμάσιος καὶ τοὺς ἐν τῷ προαστείῳ κατημένους τῶν Αἰγυπτίων. (6) Ὁ δὲ Ψαμμήνιτος ὡς εἶδε, ἀνακλαύσας μέγα καὶ καλέσας οὐνομαστὶ τὸν ἐταῖρον ἐπλήξατο τὴν κεφαλὴν. Ἔσαν δ' ἄρα αὐτοῦ φύλακοι, οἱ τὸ ποιούμενον πᾶν ἐξ ἐκείνου ἐκ' ἐκάστη ἐξόδῳ Καμβύσῃ ἐσήμαινον. (7) Θωμάσας δὲ ὁ Καμβύσης τὰ ποιούμενα, πέμψας ἄγγελον εἰρώτα αὐτὸν λέγων τάδε, « δεσπότης σε Καμβύσης, Ψαμμήνιτε, εἰρωτᾷ διότι δὴ τὴν μὲν θυγατέρα δρέων κεκακωμένην καὶ τὸν παῖδα ἐπὶ θάνατον στείλοντα οὔτε ἀνέβωσας οὔτε ἀνέκλαυσας, τὸν δὲ πτωχὸν οὐδὲν σοι προσήκοντα, ὡς ἄλλων πυνθάνεται, ἐτίμησας. » (8) Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐπειρώτα, ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε, « ὦ παῖ Κύρου, τὰ μὲν οἰκήτῃ ἦν μέζω κακὰ ἢ ὥστε ἀνακλαίειν, τὸ δὲ τοῦ ἐταίρου πάθος ἄξιον ἦν

nesque in frustra discerptos in castellum deportant. (2) Et Ægyptii quidem, posthac obsessi oppugnatique, ad extremum in deditionem venerunt; finitimi autem Libyes, Ægypti sortem veriti, non tentato armorum periculo sese tradiderunt, tributum solvere spondentes, et dona mittentes. (3) Similiter etiam Cyrenæi et Barcæi fecerunt, eadem timentes atque Libyes. Sed Cambyses Libyum quidem dona benigne accepit: at quæ a Cyrenæis erant missa aspernatus, puto, quod exigua essent (nam quingentas argenti libras miserant Cyrenæi); has igitur, sua manu prehensas, militibus distribuendas projecit.

XIV. Decimo die, ex quo in deditionem venerat castellum quod Memphi est, regem Ægyptiorum Psammenitum, qui sex menses regnaverat, Cambyses contumeliæ causa cum aliis Ægyptiis residere jussit in suburbio; et animum illius tentaturus, hocce facere instituit. (2) Filiam illius, servili vestitu indutam, hydriamque gestantem, aqutum emisit, simulque cum ea alias virgines, ex principum virorum filiabus delectas, eodem cultu vestitas quo regis filia. (3) Quæ ubi ingenti cum clamore et ejulatu præteribant locum ubi considebant patres, reliqui patres, conspectis filiabus ita misere adfectis, invicem clamorem ejulatumque sustulere; Psammenitus vero, ubi respiciens cognovit, in terram defixit oculos. (4) Postquam præterierant puellæ aqutum missæ, secundo loco filium regis cum aliis bis mille ejusdem ætatis Ægyptiis præter regis oculos duci jussit, fune circum cervicem vinctos et ora frenis coercitos. Ducebantur autem hi ita, pœnas luituri Mytilenæis illis, qui Memphi cum navi perierant: hanc enim sententiam pronunciaverant regii iudices, ut pro unoquoque viro decem Ægyptii ex principum numero invicem perirent. (5) Et ille, etiam hos prætereuntes videns, quum ad mortem duci filium suum intelligeret, reliquis Ægyptiis, qui circum illum sedebant, flentibus et lamentantibus, idem fecit quod in filia fecerat. Denique quum et hi præteriissent, accidit ut homo natu grandior, qui compotor regis olim fuerat, nunc vero bonis omnibus exciderat, nec aliud quidquam, nisi quantum mendicus, habebat, atque adeo stipem a militibus rogabat, præteriret præter Psammenitum, Amasidis filium, Ægyptiosque qui in suburbio sedebant. (6) Hunc ubi Psammenitus conspexit, ingentem in fletum erupit, et nomine compellans sodalem, caput sibi planxit. Erant autem illi custodes adpositi, qui, quid quid quaque prætereunte pompa faceret, observarent, et renunciarent Cambysi. (7) Miratus igitur Cambyses quæ ille fecerat, misso nuncio, interrogavit eum his verbis: « Dominus Cambyses ex te quærit, Psammenite, quid sit quod conspecta filia tua male adfecta, itemque conspecto filio ad supplicium prodeunte, nec clamorem nec fletum edidisti; mendicum vero illum, nihil ad te pertinentem, ut quidem ex aliis cognovit, honore hoc es prosecutus. » (8) Cui ita interroganti hæc ille respondit: « O fili Cyri, domestica mala majora erant quam quæ fletum exprimerent: at sodalis hujus calamitas acrimas meretur, qui

δακρύων, δὲ ἐκ πολλῶν τε καὶ εὐδαιμόνων ἐκπεσόντων ἐς πτωχήν ἀπίκται ἐπὶ γήραος οὐδῶ. » Καὶ ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ὑπὸ τούτου εὖ δοκέειν οἱ εἰρησθαι. (9)

Ὡς δὲ λέγεται ὑπ' Αἰγυπτίων, δακρύειν μὲν Κροῖσον (ἐτετεύχεε γὰρ καὶ οὗτος ἐπιστόμενος Καμβύσῃ ἐπ' Αἴγυπτον), δακρύειν δὲ Περσέων τοὺς παρεόντας· αὐτῶν τε Καμβύσῃ ἐσελθεῖν οἶκτόν τινα, καὶ αὐτίκα κελεύειν τὸν τέ οἱ παῖδα ἐκ τῶν ἀπολλυμένων σῶζειν καὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ προαστείου ἀναστήσαντας ἄγειν παρ' ἐωυτόν.

10 XV. Τὸν μὲν δὴ παῖδα εὖρον οἱ μετιόντες οὐκέτι περιόντα, ἀλλὰ πρῶτον κατακοπέντα, αὐτὸν δὲ Ψαμμήνιτον ἀναστήσαντες ἦγον παρὰ Καμβύσεα· ἐνθα τοῦ λοιποῦ διαιτᾶτο ἔχων οὐδὲν βίαιον. (2) Εἰ δὲ καὶ ἡπιστήθη μὴ πολυπρηγμονέειν, ἀπέλαβε ἂν Αἴγυπτον 15 ὥστε ἐπιτροπεύειν αὐτῆς, ἐπεὶ τιμᾶν ἐώθασι Πέρσαι τῶν βασιλέων τοὺς παῖδας· τῶν, ἣν καὶ σφειων ἀποστέωσι, ὅμως τοῖσι γε παισὶ αὐτῶν ἀποδιδούσι τὴν ἀρχήν. (3) Πολλοῖσι μὲν νυν καὶ ἄλλοις ἔστι σταθμώσασθαι ὅτι τοῦτο οὕτω νενομίσασθαι ποιεῖν, ἐν δὲ 20 καὶ τῷδε τῷ Λίθῳ Ἰνάρῳ παιδὶ Θαννύρᾳ, δὲ ἀπέλαβε τὴν οἱ δὲ πατὴρ εἶχε ἀρχήν, καὶ τῷ Ἀμυρταίου Πausίρι· καὶ γὰρ οὗτος ἀπέλαβε τὴν τοῦ πατρὸς ἀρχήν· καίτοι Ἰνάρῳ τε καὶ Ἀμυρταίου οὐδαμοὶ κω Πέρσας κακὰ πλέω ἐργάσαντο. (4) Νῦν δὲ μηχανεύμε- 25 νος κακὰ δὲ Ψαμμήνιτος ἔλαβε τὸν μισθόν· ἀπιστὰς γὰρ Αἰγυπτίους ἦλω, ἐπεῖτε δὲ ἐπαίστος ἐγένετο ὑπὸ Καμβύσεω, αἷμα ταύρου πίων ἀπέθανε παραχρῆμα. Οὕτω δὲ οὗτος ἐτελεύτησε.

XVI. Καμβύσης δὲ ἐκ Μέμφιος ἀπύκτο ἐς Σαῖν 30 πόλιν, βουλόμενος ποιῆσαι τὰ δὴ καὶ ἐποίησε. Ἐπεῖτε γὰρ ἐσηλθε ἐς τὰ τοῦ Ἀμάσιος οἰκία, αὐτίκα ἐκέλευε ἐκ τῆς ταφῆς τὸν Ἀμάσιος νέκυν ἐκφέρειν ἔξω· ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπιτελέα ἐγένετο, μαστιγοῦν ἐκέλευε καὶ τὰς τρίχας ἀποτίλλειν καὶ κεντροῦν τε καὶ τᾶλλα 35 πάντα λυμαίνεσθαι. Ἐπεῖτε δὲ καὶ ταῦτα ἔκαμον ποιεῦντες (ὁ γὰρ δὴ νεκρὸς ἄτε τεταριχευμένος ἀντεῖχε τε καὶ οὐδὲν διεχέετο), ἐκέλευσέ μιν ὁ Καμβύσης κατακαῦσαι, ἐντελλόμενος οὐκ ὅσια. (2) Πέρσαι γὰρ θεὸν νομίζουσι εἶναι τὸ πῦρ. Τὸ ὦν κατακαίειν τοὺς 40 νεκροὺς οὐδαμῶς ἐν νόμῳ οὐδετέροις ἐστι, Πέρσησι μὲν δι' ὅπερ εἴρηται, θεῶν οὐ δίκαιον εἶναι λέγουσι νέμειν νεκρὸν ἀνθρώπου· Αἰγυπτίοις δὲ νενόμισται τὸ πῦρ θηρίον εἶναι ἔμψυχον, πάντα δὲ αὐτὸ κατεσθίειν τὰ περ ἂν λάβῃ, πλησθέν δὲ αὐτὸ τῆς βορῆς συναπο- 45 θνήσκειν τῷ κατεσθιομένῳ. (3) Οὐκ ὦν θηρίοις νόμος οὐδαμῶς σφί ἐστι τὸν νέκυν διδόναι· καὶ διὰ ταῦτα ταριχεύουσι, ἵνα μὴ κείμενος ὑπ' εὐλέων καταβρωθῇ. Οὕτω δὲ οὐδετέροις νομιζόμενα ἐνετέλλετο ποιεῖν ὁ Καμβύσης. (4) Ὡς μέντοι Αἰγύπτιοι λέγουσι, οὐκ 50 Ἀμασις ἦν ὁ ταῦτα παθὼν, ἀλλ' ἄλλος τῶν τις Αἰγυπτίων, ἔχων τὴν αὐτὴν ἡλικίην Ἀμάσι, τῷ λυμαινόμενῳ Πέρσαι ἐδόκεον Ἀμάσι λυμαίνεσθαι. (5) Λέγουσι γὰρ ὡς πυθόμενος ἐκ μαντητοῦ ὁ Ἀμασις τὰ περὶ ἐωυτὸν ἀποθανόντα μέλλοι γίνεσθαι, οὕτω δὲ ἀκρόμενος

ingentibus opibus excidit, et in senectutis limine ad mendicitatem est redactus. » Hæc quum ab eodem nuncio ad Cambysen essent relata, commode dicta ei visa esse. (9) Narrant autem Ægyptii, etiam Cræsum (nam hunc quoque secum in Ægyptum Cambyes adduxerat) et Persas, qui aderant, lacrimasse; ipsumque Cambysem misericordia quadam fuisse tactum, protinusque jussisse, ut filius ejus ex horum numero qui perire deberent eximeretur, et ipse e suburbio excitus ad se duceretur.

XV. Jam filium quidem, qui ad eum servandum missi sunt, non amplius superstitem invenerunt, ut qui primo loco fuerat cæsus : sed Psammenitum ipsum, e suburbio excitum, ad Cambysem duxerunt; apud quem ille deinde vitam egit, nullam vim passus. (2) Qui si non creditus fuisset res novas moliri, recepturus erat Ægyptum, ita ut tamquam præfectus eam esset administraturus. Nam honorare consueverunt Persæ regum filios; quibus, licet patres ab illis defecerint, reddunt regnum. (3) Id enim ita institutum eos habere, quum ex aliis multis colligi potest, tum hoc, quod Thannyræ, Inari Afri filio, paternum regnum restitutum est, pariterque Pausiridi, Amyrtæi filio, qui et ipse paternum recepit imperium; quamvis nemo plus mali Persis fecerit, quam Inarus et Amyrtæus. (4) Nunc Psammenitus, prava molitus, mercedem accepit : nam ad defectionem sollicitasse Ægyptios deprehensus est; quod quum esset compertum Cambysi, tauri sanguinem bibere coactus e vestigio mortuus est. Talem igitur ille vitæ exitum habuit.

XVI. Cambyes vero Memphi Sain urbem profectus est, ea facturum quæ etiam peregit. Nam Amasidis ædes ingressus, protinus e sepulcro proferri cadaver Amasidis jussit : eoque facto, flagellis illud cædi jussit, et capillos evelli, et stimulis pungi, et aliis modis ei insultari. Quæ quum multo cum labore fecissent ministri (nam resistebat cadaver, quippe conditum, ac nullo modo diffiuebat), comburi illud Cambyes jussit, nefarium jubens facinus. (5) Etenim Persæ deum habent ignem : itaque igne comburere mortuos, utrisque nefas est : Persis quidem, eam ipsam ob causam quam memoravi, dicunt enim nefas esse, cadaver hominis offerre deo. Ægyptii vero censent vivam belluam esse ignem, quæ devoret quidquid nacta sit, tum pabulo satiata simul cum eo quod devoravit moriatur. (3) Atqui nefas illis est, bestiis tradere cadaver; ob eamque causam illud condiunt, ne in terra jacens consumatur a vermibus. Itaque, quod utrisque nefas erat, id faciendum præcepit Cambyes. (4) Quamquam, ut quidem Ægyptii aiunt, non Amasidis fuit cui hoc accidit, sed alius quidam Ægyptius, ejusdem cum Amasi staturæ, quem ea contumelia adficientes Persæ, Amasidi insultare putarunt. (5) Amasin enim aiunt, quum ex oraculo cognosset quid sibi post mortem esset patendum,

τὰ ἐπιφερόμενα τὸν μὲν ἄνθρωπον τοῦτον τὸν μαστιγω-
θέντα ἀποθανόντα ἔθαψε ἐπὶ τῇσι θύρῃσι ἐντὸς τῆς
ἑωυτοῦ θήκης, ἑωυτὸν δὲ ἐνετείλατο τῷ παιδί ἐν μυχῶ
τῆς θήκης ὡς μάλιστα θεῖναι. (α) Αἱ μὲν νυν ἐκ τοῦ
Ἀμάσιος ἐντολαὶ αὗται αἱ ἐς τὴν ταφήν τε καὶ τὸν
ἄνθρωπον ἔχουσαι οὐ μοι δοκέουσι ἀρχὴν γενέσθαι,
ἄλλως δ' αὐτὰ Αἰγύπτιοι σεμνοῦν.

XVII. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐβουλεύσατο
τριφασίας στρατηίας, ἐπὶ τε Καρχηδονίους καὶ ἐπ'
Ἀμμωνίους καὶ ἐπὶ τοὺς μακροβίους Αἰθίοπας, οἰκημέ-
νους δὲ Λιβύης ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσῃ. (2) Βουλευομένων
δὲ οἱ ἔδοξε ἐπὶ μὲν Καρχηδονίους τὸν ναυτικὸν στρα-
τὸν ἀποστέλλειν, ἐπὶ δὲ Ἀμμωνίους τοῦ πεζοῦ ἀποκρί-
ναντα, ἐπὶ δὲ τοὺς Αἰθίοπας κατόπτας πρῶτον, ὁψομέ-
νους τε τὴν ἐν τούτοις τοῖσι Αἰθίοφι λεγομένην εἶναι
ἡλίου τράπεζαν, εἰ ἔστι ἀληθές, καὶ πρὸς ταύτη τὰ
ἄλλα κατοφόμενους, δῶρα δὲ τῷ λόγῳ φέροντας τῷ βα-
σιλεῖ αὐτῶν.

XVIII. Ἡ δὲ τράπεζα τοῦ ἡλίου τοιήδε τις λέγεται
εἶναι. Λειμών ἐστι ἐν τῷ προαστείῳ ἐπιπλεος κρεῶν
ἐφθῶν πάντων τῶν τετραπόδων, ἐς τὸν τὰς μὲν νύκτας
ἐπιτηδεύοντας τιθέναι τὰ κρέα τοὺς ἐν τέλει ἐκάστους
έόντας τῶν ἀστῶν, τὰς δὲ ἡμέρας δαίνυσθαι προσιόντα
τὸν βουλούμενον φάναι δὲ τοὺς ἐπιχωρίους ταῦτα τὴν
γῆν αὐτὴν ἀναδιδόναι ἐκάστοτε. Ἡ μὲν δὴ τράπεζα
τοῦ ἡλίου καλυμένη λέγεται εἶναι τοιήδε.

XIX. Καμβύση δὲ ὡς ἔδοξε πέμπειν τοὺς κατασκό-
πους, αὐτίκα μετεπέμπετο ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος τῶν
Ἰχθυοφάγων ἀνδρῶν τοὺς ἐπισταμένους τὴν Αἰθιοπίδα
γλῶσσαν. (2) Ἐν ᾧ δὲ τούτους μετήϊσαν, ἐν τούτῳ
ἐκέλευε ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα πλῶειν τὸν ναυτικὸν στρα-
τόν. Φοίνικες δὲ οὐκ ἔφασαν ποιήσιν ταῦτα ὀρκίοισι
τε γὰρ μεγάλοις ἐνδεδέσθαι, καὶ οὐκ ἂν ποιεῖν ὅσια
ἐπὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἑωυτῶν στρατεύόμενοι. (3) Φοι-
νίκων δὲ οὐ βουλομένων οἱ λοιποὶ οὐκ ἀξιόμαχοι ἐγί-
νοντο. Καρχηδόνιοι μὲν νυν οὕτω δουλοσύνην διέ-
φυγον πρὸς Περσέων. Καμβύσης γὰρ βίην οὐκ ἐδικαίου
προσφέρειν Φοίνιξι, ὅτι σφέας τε αὐτοὺς ἐδεδώκεσαν
Πέρσῃσι καὶ πᾶς ἐκ Φοινίκων ἥρτητο ὁ ναυτικὸς στρα-
τός. Δόντες δὲ καὶ Κύπριοι σφέας αὐτοὺς Πέρσῃσι
ἐστρατεύοντο ἐπ' Αἴγυπτον.

XX. Ἐπεὶ τε δὲ τῷ Καμβύσῃ ἐκ τῆς Ἐλεφαντίνης
ἀπῆκοντο οἱ Ἰχθυοφάγοι, ἐπεμπε αὐτοὺς ἐς τοὺς Αἰθίο-
πας ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν χρῆν, καὶ δῶρα φέρον-
τας πορφύρεόν τε εἶμα καὶ χρύσειον στρεπτὸν περιαι-
χένιον καὶ ψέλια καὶ μύρου ἀλάβαστρον καὶ φοινικηίου
οἴνου κάδον. (2) Οἱ δὲ Αἰθίοπες οὗτοι, ἐς τοὺς ἀπέ-
πεμπε ὁ Καμβύσης, λέγονται εἶναι μέγιστοι καὶ κάλ-
λιστοι ἀνθρώπων πάντων· νόμοισι δὲ καὶ ἄλλοις χρᾶ-
σθαι αὐτοὺς φασὶ κεχωρισμένοις τῶν ἄλλων ἀνθρώ-
πων, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὴν βασιληίην τοιῶδες τὸν ἂν
τῶν ἀστῶν κρίνωσι μέγιστόν τε εἶναι καὶ κατὰ τὸ μέ-
γαθος ἔχειν τὴν ἰσχύν, τοῦτον ἀξιούσι βασιλεύειν.

XXI. Ἐς τούτους δὴ ὦν τοὺς ἀνδρας ὡς ἀπῆκοντο

quo evaderet imminentem sortem, hominem hunc, qui nunc
flagellis caesus est, tunc temporis mortuum, suo in sepulcro
prope januam sepeliisse, mandasse autem filio, ut ipsum
in imo sepulcri recessu deponeret. (6) At mihi quidem
videtur, mandatum tale, ad suam sepulturam et ad homi-
nem istum pertinens, nullum omnino dedisse Amasin, sed
falso haec jactari ab Aegyptiis.

XVII. Post haec Cambyses triplicem meditatus est expe-
ditionem; unam adversus Carthaginienses, alteram adver-
sus Ammonios, tertiam adversus Macrobios (*id est*, Longae-
vos) Aethiopes, ad australe Libyae mare habitantes. (2) In-
stituta deliberatione placuit ei, adversus Carthaginienses na-
valem exercitum mittere; adversus Ammonios terrestrium
copiarum partem; ad Aethiops vero primum speculatores,
qui et Solis mensam, quae in horum Aethiopum terra esse
dicebatur, viderent an revera esset, et reliqua quoque prae-
ter hanc explorarent; in speciem autem dona ferrent regi
eorum.

XVIII. Illa Solis mensa fertur esse huiusmodi. Pratum
est in suburbio, coctis carnibus quadrupedum omnis generis
repletum: eas carnes, aiunt, noctu ex instituto ibi deponi
ab omnibus qui in dignitate essent civibus, interdum autem
accedere quemque qui vellet, eisque vesci; dicere autem
indigenas, ipsam terram illas quaque nocte progignere.
Talis igitur esse fertur illa Solis quae vocatur mensa.

XIX. Ut vero speculatores mittere Cambyses constituit,
statim ex Elephantine urbe homines arcessivit de Ichthyo-
phagorum genere, qui Aethiopiam linguam callerent. (2)
Interim vero, dum hi arcesserentur, navalem exercitum ad-
versus Carthaginem jussit navigare. At Phoenices id se
facturos negarunt: magnis quippe juramentis sese teneri,
et nefas esse facturos, si contra suam sobolem militarent.
(3) Nolentibus autem Phoenicibus, reliqui pares non erant
viribus: atque ita Carthaginienses servitutem, quae il-
lis a Persis imminerebat, effugerunt. Etenim vim adferre
Phoenicibus aequum non censuit Cambyses, ut qui se ultro
Persis tradidissent, et e quibus penderent universae ipsius
copiae navales. Praeter Phoenices, Cyprii quoque Persis
sese tradiderant, et expeditionis in Aegyptum susceptae
erant socii.

XX. Postquam ad Cambysen ex Elephantine advenerunt
Ichthyophagi, misit eos ad Aethiops, edoctos quid dice-
rent, et dona ferentes, purpureum amiculum, et aureum
torquem armillasque, et unguenti alabastrum, et palmei
vini cadum. (2) Dicuntur autem Aethiopes hi, ad quos
misit Cambyses, et statura maximi et pulcerrimi esse ho-
minum omnium; et quum aliis institutis uti diversis ab cete-
rorum hominum institutis, tum hoc ad regiam dignitatem
spectante: quemcumque civium statura maximum judicant
et corporis viribus pro ratione praestantem, hunc regem
esse aequum censent.

XXI. Ad hos igitur homines ubi advenerunt Ichthyo-

οἱ Ἰχθυοφάγοι, διδόντες τὰ δῶρα τῷ βασιλεῖ αὐτῶν
 ἔλεγον τάδε, « βασιλεὺς ὁ Περσέων Καμβύσης, βουλό-
 μενος φίλος τοι καὶ ξεῖνος γενέσθαι, ἡμέας τε ἀπέπεμψε
 ἐς λόγους τοι ἐλθεῖν κελεύων, καὶ δῶρα ταῦτά τοι διδοῖ
 5 τοῖσι καὶ αὐτὸς μάλιστα ἥδεται χρεώμενος. » (2) Ὁ
 δὲ Αἰθίοψ μαθὼν ὅτι κατόπται ἤκοιεν, λέγει πρὸς αὐ-
 τοὺς τοιάδε, « οὔτε ὁ Περσέων βασιλεὺς δῶρα ὑμέας
 ἔπεμψε φέροντας προτιμέων πολλοῦ ἐμοὶ ξεῖνος γενέ-
 σθαι, οὔτε ὑμεῖς λέγετε ἀληθεῖα (ἤκετε γὰρ κατόπται
 10 τῆς ἐμῆς ἀρχῆς), οὔτε ἐκεῖνος ἀνὴρ ἐστὶ δίκαιος· εἰ γὰρ
 ᾗν δίκαιος, οὔτ' ἂν ἐπεθύμησε χώρας ἄλλης ἢ τῆς
 ἑωυτοῦ, οὔτ' ἂν ἐς δουλοσύνην ἀνθρώπους ᾗγε ὑπ' ὧν
 μηδὲν ἡδίκηται. (3) Νῦν δὲ αὐτῷ τόξον τόδε διδόντες
 τάδε ἔπεα λέγετε, Βασιλεὺς ὁ Αἰθιοῦπων συμβουλεύει
 15 τῷ Περσέων βασιλεῖ, ἐπεὶ οὕτω εὐπετέως ἔλκωσι τὰ
 τόξα Πέρσαι ἐόντα μεγάθει τοσαῦτα, τότε ἐπ' Αἰθιο-
 πας τοὺς μακροβίους πλήθει ὑπερβαλλόμενον στρατεύε-
 σθαι· μέχρι δὲ τούτου θεοῖσι εἰδέναι χάριν, οἳ οὐκ ἐπὶ
 νόον τράπουσι Αἰθιοῦπων παισὶ γῆν ἄλλην προσκτᾶσθαι
 20 τῇ ἑωυτῶν. »

XXII. Ταῦτα δὲ εἶπας καὶ ἀνελς τὸ τόξον παρέδωκε
 τοῖσι ἤκουσι. Λαβὼν δὲ τὸ εἶμα τὸ πορφύρεον εἰρώτα
 ὅ τι εἴη καὶ ὅπως πεποιημένον. Εἰπάντων δὲ τῶν
 Ἰχθυοφάγων τὴν ἀλήθειαν περὶ τῆς πορφύρης καὶ τῆς
 25 βαφῆς, δολερούς μὲν τοὺς ἀνθρώπους ἔφη εἶναι, δο-
 λερὰ δὲ αὐτῶν τὰ εἶματα. (2) Δεύτερα δὲ τὸν χρύ-
 σεον εἰρώτα στρεπτόν τὸν περιουχένιον καὶ τὰ ψέλια·
 ἐξηγεομένων δὲ τῶν Ἰχθυοφάγων τὸν κόσμον αὐτῶν,
 γελάσας ὁ βασιλεὺς καὶ νομίσας εἶναι σφεα πέδας εἶπε
 30 ὥς παρ' ἑωυτοῖσι εἰσι ῥωμαλεώτεραι τούτων πέδαι.
 Τρίτα δὲ εἰρώτα τὸ μύρον· εἰπάντων δὲ τῆς ποιή-
 σιος πέρι καὶ ἀλείψιος, τὸν αὐτὸν λόγον τὸν καὶ περὶ
 τοῦ εἵματος εἶπε. (3) Ὡς δὲ ἐς τὸν οἶνον ἀπίκετο καὶ
 ἐπύθετο αὐτοῦ τὴν ποίησιν, ὑπερησθεὶς τῷ πόματι
 35 ἐπείρετο ὅ τι τε σιτέεται ὁ βασιλεὺς καὶ χρόνον
 ὁκόσον μακρότατον ἀνὴρ Πέρσης ζῶει. (4) Οἳ δὲ σι-
 τέεσθαι μὲν τὸν ἄρτον εἶπαν, ἐξηγησάμενοι τῶν πυρῶν
 τὴν φύσιν, ὀγδώκοντα δ' ἔτεα ζῆς πλήρωμα ἀνδρὶ
 μακρότατον προκέεσθαι. (5) Πρὸς ταῦτα ὁ Αἰθίοψ
 40 ἔφη οὐδὲν θαυμάζειν εἰ σιτέομενοι κόπρον ἔτεα ὀλίγα
 ζῶουσι· οὐδὲ γὰρ ἂν τοσαῦτα δύνασθαι ζῶειν σφέας, εἰ
 μὴ τῷ πόματι ἀνέφερον, φράζων τοῖσι Ἰχθυοφάγοις
 τὸν οἶνον· τοῦτο γὰρ ἑωυτοὺς ὑπὸ Περσέων ἐσσοῦσθαι.

XXIII. Ἀντειρομένων δὲ τὸν βασιλέα τῶν Ἰχθυο-
 45 φάγων τῆς ζῆς καὶ διαίτης πέρι, ἔτεα μὲν ἐς εἴκοσι
 καὶ ἑκατὸν τοὺς πολλοὺς αὐτῶν ἀπικνέεσθαι, ὑπερβάλ-
 λειν δὲ τινὰς καὶ ταῦτα, σίτησιν δὲ εἶναι κρέα ἐφθὰ
 καὶ πόμα γάλα. Θῶμα δὲ ποιευμένων τῶν κατασκόπων
 περὶ τῶν ἐτέων, ἐπὶ κρήνην σφι ἡγήσασθαι, ἀπ' ἧς
 50 λούμενοι λιπαρώτεροι ἐγίνοντο, κατὰ περ εἰ ἐλαίου
 εἴη· ὅζιν δὲ ἀπ' αὐτῆς ὥς εἰ ἔων. (2) Ἀσθενὲς δὲ τὸ
 ὕδωρ τῆς κρήνης ταύτης οὕτω δὴ τι ἔλεγον εἶναι οἳ κα-
 τάσκοποι ὥστε μηδὲν οἷον τε εἶναι ἐπ' αὐτοῦ ἐπιπλῶειν,
 μήτε ξύλον μήτε τῶν ὅσα ξύλου ἐστὶ ἐλαφρότερα, ἀλλὰ

phagi, dona porrigentes regi eorum, hæc verba fecerunt :
 « Rex Persarum Cambyses, cupiens amicitiam tecum ho-
 spitiumque jungere, misit nos, jubens ut in colloquium
 tuum veniremus; et dona tibi dat hæc, quarum rerum usu
 et ipse maxime delectatur. » (2) Quibus Æthiops, intelli-
 gens venire eos ut speculatores, in hunc modum respondit :
 « Neque Persarum rex eo vos misit dona ferentes, quod
 multum ei intersit ut mecum hospitium jungat; nec vos
 vera dicitis (venistis enim ut regni mei speculatores); nec
 ille vir justus est : nam si justus esset, non concupivisset
 aliam terram præter suam, nec in servitutem redegisset
 homines, qui nulla illum injuria adfecerant. (3) Nunc illi
 arcum hunc tradite, hæc verba dicentes : Rex Æthiopum
 suadet regi Persarum, ut quando ita facile arcus tendere
 hujus molis Persæ potuerint, tunc adversus Macrobios
 Æthiops copiis multitudine nos superantibus moveat bel-
 lum : usque eo autem diis habeat gratiam, quod Æthiopum
 filiis non induxerint in animum, ut præter suam terram
 acquirere cupiant aliam. »

XXII. His dictis laxavit arcum, et his qui venerant tra-
 didit. Tunc sumto purpureo amiculo quæsit, quid es-
 set, et quonam modo factum. Cui quum Ichthyophagi
 vera dixissent de purpura et de illius tinctura, dolosos esse
 hos homines, inquit, et dolosa illorum amicula. (2) Deinde
 de aureo torque collari et de armillis quæsit; quumque de
 hoc ornatu exposuissent Ichthyophagi, ridens rex, quum
 compedes esse putasset, ait, apud ipsos validiores hisce
 compedes esse. Tertio, de unguento interrogavit; et,
 quum illi de confectione unguenti ac de ungendi ratione
 disseruissent, idem illis, quod de amiculo, respondit. (3)
 Ubi ad vinum venit, et de hujus confectione ex illis quæ-
 sit, valde delectatus potu, deinde interrogavit, quonam
 cibo utatur rex, et quodnam sit homini Persæ longissimum
 vitæ spatium. (4) Et illi pane vesci aiebant, naturamque
 tritici exponebant : octoginta vero annos terminum dice-
 bant esse longissimum vitæ hominis propositum. (5)
 Tum Æthiops respondit Ichthyophagis : nihil proinde
 mirum esse, quum stercus comedant, tam exiguum eos
 vivere annorum numerum; qui ne tot quidem annos vi-
 vere possent, nisi hocce potu sese recrearent : nempe vi-
 num dicens : hoc enim uno a Persis se superari.

XXIII. Vicissim interrogantibus regem Ichthyophagis de
 vitæ spatio et de alimentorum genere; ad centum et viginti
 annos, ait, pervenire ipsorum plerosque, nonnullos vero
 etiam hunc terminum transcendere : cibum vero esse carnes
 coctas; potum, lac. Quumque mirarentur speculatores
 quod de annorum numero dixisset, ad fontem ab illo ductos
 se esse referebant, e quo loti nitidiores facti essent, quasi
 olei fons esset; odorem autem tamquam violarum spirare
 illum fontem. (2) Ita levem autem, dicebant speculatores,
 esse fontis hujus aquam, ut nihil supernatare possit, ne-
 que lignum, neque quæcumque ligno sunt leviora; sed in

πάντα σφέα χωρέειν ἐς βυσσόν. (3) Τὸ δὲ ὕδωρ τοῦτο εἴ σφί ἐστι ἀληθῶς οἷόν τι λέγεται, διὰ τοῦτο ἂν εἴεν, τούτῳ τὰ πάντα χρεώμενοι, μακρόβιοι. Ἀπὸ τῆς κρήνης δὲ ἀπαλλασσομένων, ἀγαγεῖν σφέας ἐς δεσμω-
 5 τήριον ἀνδρῶν, ἐνθα τοὺς πάντας ἐν πέδῃσι χρυσέῃσι δεδέσθαι· ἐστὶ δὲ ἐν τούτοις τοῖσι Αἰθίοψι πάντων ὁ χαλκὸς σπανιώτατον καὶ τιμιώτατον. Θηησάμενοι δὲ καὶ τὸ δεσμωτήριον, ἐθηήσαντο καὶ τὴν τοῦ ἡλίου λε-
 γομένην τράπεζαν.

10 XXIV. Μετὰ δὲ ταύτην τελευταίας ἐθηήσαντο τὰς θήκας αὐτῶν, αἱ λέγονται σκευάζεσθαι ἐξ ὕαλου τρόπῳ τοιῷδε. Ἐπεὶ τὸν νεκρὸν ἰσχνήνωσι, εἴτε δὴ κατὰ περ Αἰγύπτιοι εἴτε ἄλλως κως, γυψώσαντες ἅπαντα αὐτὸν γραφῇ κοσμέουσι, ἐξομοιῶντες τὸ εἶδος ἐς τὸ δυ-
 15 νατὸν, ἐπειτεν δὲ οἱ περιστάσι στήλην ἐξ ὕαλου· πεποιημένην κοίλην· ἡ δὲ σφι πολλὴ καὶ εὐεργὸς ὀρύσσε-
 ται· (2) ἐν μέσῃ δὲ τῇ στήλῃ ἐνεὼν διαφαίνεται ὁ νέ-
 κυς, οὔτε ὁδμὴν οὐδεμίαν ἄχαριν παρεχόμενος οὔτε ἄλλο ἀεικὲς οὐδέν· καὶ ἔχει πάντα φανερά ὁμοίως αὐτῷ
 20 τῷ νέκυϊ. (3) Ἐνιαυτὸν μὲν δὴ ἔχουσι τὴν στήλην ἐν τοῖσι οἰκίοις οἱ μάλιστα προσήκοντες, πάντων τε ἀπαρχόμενοι καὶ θυσίας οἱ προσάγοντες· μετὰ δὲ ταῦτα ἐκκομίσαντες ἰσθᾶσι περὶ τὴν πόλιν.

XXV. Θηησάμενοι δὲ τὰ πάντα οἱ κατὰσκοποι
 25 ἀπαλλάσσοντο ὀπίσω. Ἀπαγγειλάντων δὲ ταῦτα τού-
 των, αὐτίκα ὁ Καμβύσης ὀργὴν ποιησάμενος ἐστρα-
 τεύετο ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας, οὔτε παρασκευὴν σίτου οὐ-
 δεμίαν παραγγείλας, οὔτε λόγον ἐωυτῷ δοὺς ὅτι ἐς τὰ
 30 ἔσχατα γῆς ἐμελλε στρατεῦεσθαι· (2) οἷα δὲ ἐμμανὲς
 τε εἶναι καὶ οὐ φρενήρης, ὥς ἤκουε τῶν Ἰχθυοφάγων,
 ἐστρατεύετο, Ἑλλήνων μὲν τοὺς παρεόντας αὐτοῦ τά-
 ξας ὑπομένειν, τὸν δὲ πεζὸν πάντα ἅμα ἀγόμενος.
 Ἐπεῖτε δὲ στρατευόμενος ἐγένετο ἐν Θήβῃσι, ἀπέκρινε
 τοῦ στρατοῦ ὡς πέντε μυριάδας, καὶ τούτοις μὲν ἐνε-
 35 τέλλετο Ἀμμωνίους ἐξανδραποδισαμένους τὸ χρηστή-
 ριον τὸ τοῦ Διὸς ἐμπρῆσαι, αὐτὸς δὲ τὸν λοιπὸν ἄγων
 στρατὸν ἦγε ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας. (3) Πρὶν δὲ τῆς ὁδοῦ
 τὸ πέμπτον μέρος διεληλυθέναι τὴν στρατιὴν, αὐτίκα
 πάντα αὐτοὺς τὰ εἶχον σιτίων ἐχόμενα ἐπελελοίπεε,
 40 μετὰ δὲ τὰ σιτία καὶ τὰ ὑποζύγια ἐπέλιπε κατεσθιό-
 μενα. (4) Εἰ μὲν νυν μαθὼν ταῦτα ὁ Καμβύσης ἐ-
 γνωσιμάχῃ καὶ ἀπῆγε ὀπίσω τὸν στρατὸν, ἐπὶ τῇ ἀρ-
 χῇθεν γενομένη ἁμαρτάδι ἣν ἂν ἀνὴρ σοφός· νῦν δὲ
 οὐδένα λόγον ποιούμενος ἦγε αἰεὶ ἐς τὸ πρόσω. (5) Οἱ
 45 δὲ στρατιῶται ἕως μὲν τι εἶχον ἐκ τῆς γῆς λαμβάνειν,
 ποιηφαγέοντες διέζων, ἐπεὶ δὲ ἐς τὴν ψάμμον ἀπίκοντο,
 δεινὸν ἔργον αὐτῶν τινὲς ἐργάσαντο· ἐκ δεκάδος γὰρ
 ἓνα σφέων αὐτῶν ἀποκληρώσαντες κατέφαγον. (6)
 Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Καμβύσης, δέισας τὴν ἀλληλο-
 50 φαγίην, ἀπείλῃ τὸν ἐπ' Αἰθίοπας στόλον ὀπίσω ἐπορεύετο,
 καὶ ἀπικνέεται ἐς Θήβας πολλοὺς ἀπολέσας τοῦ στρα-
 τοῦ. Ἐκ Θηβῶν δὲ καταβάς ἐς Μέμφιν τοὺς Ἑλλη-
 νας ἀπῆκε ἀποπλῶειν. Ὁ μὲν ἐπ' Αἰθίοπας στόλος οὕτω
 ἐπρηξε.

fundum abire omnia. (3) Cujus aquæ si revera ea natura est, quæ perhibetur, fuerint illi hanc ob causam longævi, quod plurimum hac aqua utuntur. A fonte discedentes, ductos se esse narrabant in locum quo vincti homines custodiebantur, ibique cunctos aureis vinctos compedibus vidisse. Est enim apud hos Æthiopes ars metallorum omnium rarissimum et pretiosissimum. Inspecto carcere, etiam Solis mensam, quæ vocatur, spectaverunt.

XXIV. Post hanc ad extremum spectarunt sepulcra eorum, quæ e vitro perhibentur esse parata, hoc modo. Postquam arefecerunt cadaver, sive eadem ratione atque Ægyptii, sive quo alio modo, totum gypso oblinunt, et pictura ita exornant, ut speciem quam maxime similem vivo referat; deinde cavam columnam ei circumdant ex vitro (*alabastrite lapide*?) confectam, quod apud illos magna copia et manu tractabile effoditur. (2) Ita in media columna stans cadaver per eam conspicitur, nec odorem ullum spirans injucundum, nec aliud quidquam incommodi præbens: estque columna circumcirca conspicua, ut ipsum etiam cadaver omni ex parte conspicuum est. (3) Hanc columnam per anni spatium suis in ædibus servant qui cognatione proximi sunt, rerum omnium primitias illi offerentes, aliaque sacra facientes: deinde ædibus elatas columnas circa urbem collocant.

XXV. Speculatores, postquam ista omnia spectarant, reversi sunt. Qui ubi hæc renunciarunt, protinus Cambyzes, ira incensus, bellum inferre Æthiopibus instituit, nullo de procuranda re frumentaria mandato dato, nec secum cogitans in ultima terrarum suscipi hanc expeditionem: (2) sed, ut furiosus, nec mentis compos, simulatque Ichthyophagos audierat, ad bellum faciendum profectus est; Græcos, qui cum eo erant, in Ægypto manere jubens, perditatum vero universum secum ducens. Postquam agmine Thebas pervenit, ablegavit de exercitu circa quinquaginta hominum millia, quos jussit in servitutem redigere Ammonios, et oraculum Jovis incendere: ipse, reliquum ducens exercitum, adversus Æthiopas perrexerit. (3) Sed, priusquam quintam confecisset itineris partem, primum, quicquid cibariorum de frumenti genere habuerant, eos defecerat; deinde, post frumentum, etiam jumenta quæ comedi possent defecere. (4) Quæ si Cambyzes intelligens mutasset sententiam, exercitumque reduxisset; erat, vel post prius admissum peccatum, vir prudens futurus: nunc, nihil secum reputans, ulterius semper progressus est. (5) At milites quam diu e terræ solo nancisci aliquid poterant, herbas radicesque comedentes vitam sustentarunt: ubi vero in arenosa pervenere, dirum facinus nonnulli eorum instituerunt; sortiti ex se ipsis, decimum quemque comederunt. (6) Qua re cognita Cambyzes, veritus mutuam militum comesturam, ommissa adversus Æthiopas expeditione, retrogressus est; multisque de exercitu amissis, Thebas iterum pervenit. Quumque Thebis Memphin descendisset, Græcos cum navibus domum dimisit. Talis igitur exitus fuit expeditionis adversus Æthiopas susceptæ.

XXVI. Οἱ δ' αὐτῶν ἐπ' Ἀμμωνίους ἀποσταλέντες στρατεύεσθαι, ἐπεῖτε ὀρμηθέντες ἐκ τῶν Θηβέων ἐπορεύοντο ἔχοντες ἄγωγους, ἀπικόμενοι μὲν φανεροί εἰσι ἐς Ὀασιν πόλιν, τὴν ἔχουσι μὲν Σάμιοι τῆς Αἰσχριωνίης φυλῆς λεγόμενοι εἶναι, ἀπέχουσι δὲ ἑπτὰ ἡμερῶν ὁδὸν ἀπὸ Θηβέων διὰ ψάμμου, οὐνομάζεται δὲ ὁ χῶρος οὗτος κατ' Ἑλλήνων γλῶσσαν Μακάρων νῆσος. (2) Ἐς μὲν δὴ τοῦτον τὸν χῶρον λέγεται ἀπικέσθαι τὸν στρατόν· τὸ ἐνθεῦτεν δὲ, ὅτι μὴ αὐτοὶ Ἀμμωνιοὶ καὶ οἱ τούτων ἀκούσαντες, ἄλλοι οὐδένες οὐδὲν ἔχουσι εἶπαι περὶ αὐτῶν· οὔτε γὰρ ἐς τοὺς Ἀμμωνίους ἀπείκοντο οὔτε ὀπίσω ἐνόστησαν. (3) Λέγεται δὲ τάδε ὑπ' αὐτῶν Ἀμμωνίων· ἐπειδὴ ἐκ τῆς Ὀάσιος ταύτης ἵεναι διὰ τῆς ψάμμου ἐπὶ σφέας, γενέσθαι τε αὐτοὺς μετὰ ξυ καὶ μάλιστα αὐτῶν τε καὶ τῆς Ὀάσιος, ἄριστον δὲ αἰρεομένοισι αὐτοῖσι ἐπιπνεῦσαι νότον μέγαν τε καὶ ἐξάισιον, φορέοντα δὲ θίνας τῆς ψάμμου καταχῶσαι σφείας, καὶ τρόπῳ τοιούτῳ ἀφανισθῆναι. Ἀμμωνιοὶ μὲν οὕτω λέγουσι γενέσθαι περὶ τῆς στρατιῆς ταύτης.

XXVII. Ἀπιγμένου δὲ Καμβύσεω ἐς Μέμφιν ἐφάνη Αἰγυπτίοισι ὁ Ἄπις, τὸν Ἑλλήνες Ἐπαφον καλεῦσι. ἐπιφανέος δὲ τούτου γενομένου αὐτίκα οἱ Αἰγύπτιοι εἴματα τε ἐφόρεον τὰ κάλλιστα καὶ ἔσαν ἐν θαλίῃσι. (2) Ἰδὼν δὲ ταῦτα τοὺς Αἰγυπτίους ποιεῦντας ὁ Καμβύσης, πάγχυ σφέας καταδόξας ἐωυτοῦ κακῶς πρήξαντος χαρμόσυνα ταῦτα ποιεῖν, ἐκάλεε τοὺς ἐπιτρόπους τῆς Μέμφιος, ἀπικομένους δὲ ἐς ὅψιν εἶρετο ὅ τι πρότερον μὲν ἐόντος αὐτοῦ ἐν Μέμφι ἐποίεον τοιοῦτον οὐδὲν Αἰγύπτιοι, τότε δὲ ἐπεὶ αὐτὸς παρείη τῆς στρατιῆς πληθὺς τι ἀποβαλὼν. (3) Οἱ δὲ ἔφραζον ὥς σφι θεὸς εἴη φανείς διὰ χρόνου πολλοῦ ἐωθὼς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὥς ἐπεὶ φανῇ, τότε πάντες οἱ Αἰγύπτιοι κεχαρηκότες ὀρτάζοιεν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Καμβύσης ἔφη ψεύδεσθαι σφείας, καὶ ὥς ψευδομένους θανάτῳ ἐζημίῳ.

XXVIII. Ἀποκτείνας δὲ τούτους δεύτερα τοὺς ἱρέας ἐκάλεε ἐς ὅψιν. Λεγόντων δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ τῶν ἱρέων, οὐ λήσειν ἔφη αὐτὸν εἰ θεὸς τις χειροήθης ἀπιγμένος εἴη Αἰγυπτίοισι. (2) Τοσαῦτα δὲ εἶπας ἐπάγειν ἐκέλευε τὸν Ἄπιν τοὺς ἱρέας. Οἱ μὲν δὴ μετήϊσαν ἄξοντες. Ὁ δὲ Ἄπις οὗτος ὁ Ἐπαφος γίνεται μόσχος ἐκ βοῦς ἥτις οὐκέτι οἷα τε γίνεται ἐς γαστέρα ἄλλον βαλέσθαι γόνον. Αἰγύπτιοι δὲ λέγουσι σέλας ἐπὶ τὴν βοῦν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατίσχειν, καὶ μιν ἐκ τούτου τίχτειν τὸν Ἄπιν. (3) Ἐχει δὲ ὁ μόσχος οὗτος ὁ Ἄπις καλεόμενος σημήϊα τοιάδε, ἐὼν μέλας, ἐπὶ μὲν τῷ μετώπῳ λευκὸν τετράγωνον, ἐπὶ δὲ τοῦ νώτου αἰετὸν εἰκασμένον, ἐν δὲ τῇ οὐρῇ τὰς τρίχας διπλέας, ὑπὸ δὲ τῇ γλώσσῃ κύνθαρον.

XXIX. Ὡς δὲ ἤγαγον τὸν Ἄπιν οἱ ἱερεῖς, ὁ Καμβύσης, οἷα ἐὼν ὑπομαργότερος, σπασάμενος τὸ ἐγχειρίδιον, θέλων τύψαι τὴν γαστέρα τοῦ Ἀπίος παῖει τὸν μηρόν· γελάσας δὲ εἶπε πρὸς τοὺς ἱερεῖς, « ὦ κακαὶ κε-

XXVI. Qui vero ad bellum Ammonis inferendum erant missi, hos profectos Thebis cum ducibus itineris, comperitum est Oasin oppidum pervenisse, quod Samii incolunt, qui de Aeschria tribu esse dicuntur, absuntque a Thebis septem dierum itinere per arenosa faciendo: nominatur autem ille locus Græco sermone Beatorum insula. (2) Hunc igitur in locum pervenisse dicitur ille exercitus: inde vero quid his acciderit, nisi quod Ammonii narrant et qui ex his audiverunt, nemo alius quidquam quod dicat habet; neque enim ad Ammonios pervenerunt, neque domum reversi sunt. (3) Narrant autem soli Ammonii hæc: ab hac Oasi per arenosa adversus ipsos iter facientibus, quum jam fere in medio inter ipsos et Oasin essent, incidisse illis, dum prandium capiebant, vehementem et immanem ventum Notum, sabuli acervos secum rapientem; quibus illi obruti, tali modo internecone periissent. Ammonii quidem hoc narrant exercitui illi accidisse.

XXVII. Quo tempore vero Memphi Cambyses pervenit, adparuerat Aegyptiis Apis, quem Epaphum Græci vocant. Qui ubi repertus est, continuo Aegyptii, vestimentis induti pulcerrimis, in lautitiis erant. (2) Quos hæc agentes conspicatus Cambyses, prorsus existimans, quod ipse male rem gessisset, eo lætos illos festa hæc celebrare, præfectos ad se vocat urbis; ex eisque, ubi in conspectum ipsius venire, quaerit, cur, se prius Memphi versante, nihil tale fecissent Aegyptii; at nunc, quum adisset magna exercitus parte amissa? (3) Cui illi respondent, deum sibi adparuisse, qui ex multo temporis intervallo adparere identidem consuesset; et, quando adpareat, tum universos Aegyptios læta festa celebrare. Hæc audiens Cambyses, mentiri eos, ait; atque, ut mendaces, ultimo supplicio adfecit.

XXVIII. His occisis, dein sacerdotes in conspectum vocavit. Qui quum eadem dixissent; intellecturum sese, ait, an deus aliquis manu tractabilis advenerit Aegyptiis. (2) Quæ ubi dixit, adducere ad se Apin jussit sacerdotes: et illi abierunt adducturi. Est vero Apis hic, sive Epaphus, juvencus ex vacca natus quæ nullum alium dehinc concipere partum potest: dicuntque Aegyptii, fulgorem de cælo in vaccam istam incumbere, ex quo illa Apin conceptum pariat. (3) Habet autem hic juvencus, quem Apin vocant, notas hujusmodi: niger colore est; sed in fronte habet quadratum album; in tergo, figuram aquilæ; in cauda, pilos duplices; in lingua, scarabæum.

XXIX. Apin ubi adduxerunt sacerdotes, Cambyses, haud satis mentis compos homo, stricto gladio, quum ventrem Apidis vellet ferire, femur feriit; ridensque sacerdotes adloquens, « O prava capita! » inquit: « tales ergo sunt

φαλαί, τοιοῦτοι θεοὶ γίνονται, ἔναιμοί τε καὶ σαρκώ-
δεες καὶ ἐπαίοντες σιδηρίων; ἄξιός μὲν Αἰγυπτίων οὗτός
γε ὁ θεός· ἀτὰρ τοὶ ὑμεῖς γε οὐ χαίροντες γέλωτα ἐμέ
θῆσεσθε. » (2) Ταῦτα εἶπας ἐνετείλατο τοῖσι ταῦτα
πρήσσουσι τοὺς μὲν ἱρέας ἀπομαστιγῶσαι, Αἰγυπτίων
δὲ τῶν ἄλλων τὸν ἄν λάβωσι δρτάζοντα κτείνειν. (3) Ἡ
δρτὴ μὲν δὴ διελέλυτο Αἰγυπτίοισι, οἱ δὲ ἱερεῖς ἐδι-
καιεῦντο, ὁ δὲ Ἄπις πεπληγμένος τὸν μηρὸν ἐφθινε
ἐν τῷ ἱρῷ κατακείμενος. Καὶ τὸν μὲν τελευτήσαντα
ἐκ τοῦ τρώματος ἔθαψαν οἱ ἱερεῖς λάθρῃ Καμβύσειω.

XXX. Καμβύσης δὲ, ὡς λέγουσι Αἰγύπτιοι, αὐτίκα
διὰ τοῦτο τὸ ἀδίκημα ἐμάνη, ἐὼν οὐδὲ πρότερον φρε-
νῆρης. Καὶ πρῶτα μὲν τῶν κακῶν ἐξεργάσατο τὸν
ἀδελφεὸν Σμέρδιν ἐόντα πατρός καὶ μητρός τῆς αὐτῆς,
τὸν ἀπέπεμψε ἐς Πέρσας φθόνῳ ἐξ Αἰγύπτου, ὅτι τὸ
τόξον μούνος Περσέων ὅσον τε ἐπὶ δύο δακτύλους εἴ-
ρυσσε, τὸ παρὰ τοῦ Αἰθίοπος ἦνειακον οἱ Ἰχθυοφάγοι·
τῶν δὲ ἄλλων Περσέων οὐδεὶς οἷός τε ἐγένετο. (2)
Ἀποικομένου ὦν ἐς Πέρσας τοῦ Σμέρδιος ὅψιν εἶδε ὁ
Καμβύσης ἐν τῷ ὑπνῷ τοιήνδε· ἔδοξε οἱ ἄγγελον ἐλ-
θόντα ἐκ Περσέων ἀγγέλλειν ὡς ἐν τῷ θρόνῳ τῷ βασι-
ληῖ ἰζόμενος Σμέρδης τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ ψάσειε.
(3) Πρὸς ὦν ταῦτα δέισας περὶ ἐωυτοῦ μή μιν ἀποκτεί-
νας ὁ ἀδελφεὸς ἄρξῃ, πέμπει Πρηξάσπεα ἐς Πέρσας,
ὃς οἱ ἦν ἀνὴρ Περσέων πιστότατος, ἀποκτενέοντά μιν.
Ὁ δὲ ἀναβὰς ἐς Σοῦσα ἀπέκτεινε Σμέρδιν· οἱ μὲν λέ-
γουσι ἐπ' ἄγρην ἐξαγαγόντα, οἱ δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θά-
λασσαν προσαγαγόντα καταποντῶσαι.

XXXI. Πρῶτον μὲν δὴ λέγουσι Καμβύση τῶν κα-
κῶν ἄρξαι τοῦτο, δεύτερα δὲ ἐξεργάσατο τὴν ἀδελφεὴν
ἐπισπομένην οἱ ἐς Αἴγυπτον, τῇ καὶ συνοίκεε καὶ ἦν
οἱ ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελφεῇ. (2) Ἐγήμε δὲ αὐτὴν ὤδε·
οὐδαμῶς γὰρ ἐώθεσαν πρότερον τῇσι ἀδελφεῇσι συνοι-
κέειν Πέρσαι. Ἡράσθη μίῃς τῶν ἀδελφεῶν Καμβύ-
σης, καὶ ἔπειτεν βουλόμενος αὐτὴν γῆμαι, ὅτι οὐκ ἐω-
θότα ἐπενόεε ποιήσειν, εἴρετο καλέσας τοὺς βασιλεῖς
δικαστὰς εἴ τις ἐστὶ κελεύων νόμος τὸν βουλόμενον
ἀδελφεῇ συνοικέειν. (3) Οἱ δὲ βασιλεῖς δικασταὶ κε-
κριμένοι ἄνδρες γίνονται Περσέων, ἐς οὓς ἀποθάνωσι ἢ
σφι παρעυρεθῇ τι ἄδικον, μέχρι τούτου· οὗτοι δὲ τοῖσι
Πέρσῃσι δίκας δικάζουσι καὶ ἐξηγῆται τῶν πατρίων
θεσμῶν γίνονται, καὶ πάντα ἐς τούτους ἀνακέεται. (4)
Εἰρομένου ὦν τοῦ Καμβύσειω, ὑπεκρίνοντο αὐτῷ οὗτοι
καὶ δίκαια καὶ ἀσφαλέα, φάμενοι νόμον οὐδένα ἐξευρί-
σκεν ὃς κελεύει ἀδελφεῇ συνοικέειν ἀδελφεόν, ἄλλον
μέντοι ἐξευρηκέναι νόμον, τῷ βασιλεύοντι Περσέων
ἐξεῖναι ποιεῖν τὸ ἄν βούληται. (5) Οὕτω οὔτε τὸν
νόμον ἔλυσαν, δείσαντες Καμβύσεια· ἵνα τε μὴ αὐτοὶ
ἀπόλωνται τὸν νόμον περιστέλλοντες, παρεξῆυρον ἄλ-
λον νόμον σύμμαχον τῷ θέλοντι γαμέειν ἀδελφεάς.
Τότε μὲν δὴ ὁ Καμβύσης ἐγήμε τὴν ἐρωμένην, μετὰ
μέντοι οὐ πολλὸν χρόνον ἔσχε ἄλλην ἀδελφεήν. Τού-
των δῆτα τὴν νεωτέραν ἐπισπομένην οἱ ἐπ' Αἴγυπτον
κτείνει.

dii, sanguine carneque instructi, et ferri ictum sentientes!
Dignus profecto Aegyptiis hicce deus! Cæterum vos non
juvabit, ludibrio me habuisse. (2) His dictis, jussit hos
quibus id negotii mandatum est, flagellis cædere sacerdo-
tes; reliquorum vero Aegyptiorum quemcumque nacti
fuissent festum celebrantem, occidere. (3) Ita festi dies
finem habuere apud Aegyptios, et sacerdotes multati sunt.
Apis vero, percussus femur, contabuit in templo jacens:
quem, mortuum ex vulnere, sacerdotes clam rege sepeli-
verunt.

XXX. Cambyses vero, ut aiunt Aegyptii, e vestigio pro-
pter iniquum illud facinus furore est correptus, quum ne
ante id tempus quidem satis compos fuisset mentis. Et
primum quidem, post illud, flagitium in fratrem commisit
Smerdin, qui eodem patre eademque matre erat natus.
Hunc ex Aegypto in Persas dimisit per invidiam, quod ar-
cum, quem ab Aethiope datum Ichthyophagi attulerant,
ille unus ex Persis ad duos saltem fere digitos attraxisset,
quum reliquorum Persarum nullus id præstare potuisset.
(2) Dein, quum in Persas reversus Smerdis esset, visum
Cambyses per somnum vidit hujusmodi: visus illi est
nuncius ex Perside veniens nunciare, Smerdin in sella
regia sedentem capite cælum tetigisse. (3) Quam ob
causam sibi timens, ne se occiso regnum occupet frater,
Prexaspem in Persas mittit, qui vir Persarum ei maxime
fidus erat, dato mandato ut illum occidat. Et Prexaspes
Susa profectus occidit Smerdin, sive venatum eductum,
ut alii aiunt; sive, ut alii, ad Rubrum deductum mare et
in eo demersum.

XXXI. Ab hoc facinore initium factum esse flagitiorum a
Cambyse narrant. Alterum in sororem patravit, quæ illum in
Aegyptum erat secuta, quamque habuit uxorem, quum tam
a patre, quam a matre, soror ejus esset. (2) In matrimonium
autem eam tali modo duxerât, quum antea neulquam moris
fuisset apud Persas, sorores in matrimonium ducere. Unius
ex sororibus suis captus erat amore: quam quum cuperet
matrimonio sibi jungere, nossetque contra morem fore
Persarum si id faceret, vocatos ad se regios judices inter-
rogavit, sitne lex aliqua, jubens ut, qui vellet, in matri-
monium duceret suam sororem? (3) Sunt autem regii
judices probati inter Persas viri; qui eo munere funguntur
quoad vivunt, aut usque dum injusti quidpiam in illis re-
periatur. Hi Persis jus dicunt, et interpretes sunt patria-
rum legum, et ad eos omnia referuntur. (4) Ad quæstio-
nem igitur a Cambyse propositam responderunt hi ea quæ
et vera et tuta essent; dicentes, nullam se legem repe-
rire, quæ jubeat ut frater in matrimonium ducat sororem;
aliam vero se reperisse legem, quæ statuât, licitum esse regi
facere quidquid velit. (5) Itaque neque legem, metu Cam-
bysis, abrogarunt; et, ne ipsi, tuentes legem, perirent,
aliam legem invenerunt, quæ illi, sorores in matrimonium
ducere cupienti, patrocinebatur. Igitur tunc Cambyses,
quam amabat, duxit uxorem: nec vero multo post, aliam
etiam sororem sibi matrimonio junxit. Et hanc natu mi-
norem, quæ eum in Aegyptum secuta erat, interfecit.

XXXII. Ἀμφὶ δὲ τῷ θανάτῳ αὐτῆς διζὸς, ὥσπερ περὶ Σμέρδιος, λέγεται λόγος. Ἕλληνες μὲν γὰρ λέγουσι Καμβύσεα συμβαλέειν σκύμνον λέοντος σκύλακι κυνὸς, θεωρεῖν δὲ καὶ τὴν γυναῖκα ταύτην, νικωμένου δὲ τοῦ σκύλακος ἀδελφεὸν αὐτοῦ ἄλλον σκύλακα ἀπὸρρήξαντα τὸν δεσμὸν παραγενέσθαι οἱ, δύο δὲ γενομένους οὕτω δὴ τοὺς σκύλακας ἐπικρατῆσαι τοῦ σκύμνου· καὶ τὸν μὲν Καμβύσεα ἥδεσθαι θηγόμενον, τὴν δὲ παρημένην δακρύειν. (2) Καμβύσεα δὲ μαθόντα τοῦτο ἐπείρεσθαι διότι δακρύοι, τὴν δὲ εἶπαι ὡς ἰδοῦσα τὸν σκύλακα τῷ ἀδελφεῷ τιμωρήσαντα δακρύσειε, μνησθεῖσά τε Σμέρδιος καὶ μαθοῦσα ὡς ἐκείνῳ οὐκ εἶη ὁ τιμωρήσων. (3) Ἕλληνες μὲν δὴ διὰ τοῦτο τὸ ἔπος φασὶ αὐτὴν ἀπολέσθαι ὑπὸ Καμβύσεω, Αἰγύπτιοι δὲ ὡς τραπέζῃ περικατημένων λαδοῦσαν θρίδακα τὴν γυναῖκα περιτίλαι καὶ ἐπανείρεσθαι τὸν ἄνδρα κότερον περιτετιλμένη ἢ δασέα ἢ θρίδαξ ἐοῦσα εἶη καλλίων, καὶ τὸν φάναι δασέαν, τὴν δ' εἶπαι, « ταύτην μέντοι κοτὲ σὺ τὴν θρίδακα ἐμιμήσαιο, τὸν Κύρου οἶκον ἀποφιλώσας. » Τὸν δὲ θυμωθέντα ἐμπηδῆσαι αὐτῇ ἐχούσῃ ἐν γαστρὶ, καὶ μιν ἐκτρώσασαν ἀποθανέειν.

XXXIII. Ταῦτα μὲν ἐς τοὺς οἰκητίους ὁ Καμβύσης ἐξεμάνη, εἴτε δὴ διὰ τὸν Ἄπιν εἴτε καὶ ἄλλως, οἷα πολλὰ ἔωθε ἀνθρώπους κακὰ καταλαμβάνειν· καὶ γὰρ τινὰ ἐκ γενεῆς νοῦσον μεγάλην λέγεται ἔχειν ὁ Καμβύσης, τὴν ἱρὴν οὐνομάζουσι τινές. Οὐ νῦν τοι αἰετὴς οὐδὲν ἦν τοῦ σώματος νοῦσον μεγάλην νοσέοντος μηδὲ τὰς φρένας ὑγιαίνειν.

XXXIV. Τάδε δ' ἐς τοὺς ἄλλους Πέρσας ἐξεμάνη· λέγεται γὰρ εἶπαι αὐτὸν πρὸς Πρηξάσπεα, τὸν ἐτίμα τε μάλιστα, καὶ οἱ τὰς ἀγγελίας ἐφόρεε οὗτος, τούτου τε ὁ παῖς οἰνοχόος ἦν τῷ Καμβύσῃ, τιμὴ δὲ καὶ αὕτη οὐ σμικρὴ· εἶπαι δὲ λέγεται τάδε, « Πρηξάσπεες, κοῖόν μέ τινα νομίζουσι Πέρσαι εἶναι ἄνδρα, τίνας τε λόγους περὶ ἐμέο ποιεῦνται; » (2) Τὸν δὲ εἶπαι, « ὦ δέσποτα, τὰ μὲν ἄλλα πάντα μεγάλως ἐπαινέειαι, τῇ δὲ φιλοινίᾳ σέ φασι πλεόνως προσκίεσθαι. » Τὸν μὲν δὴ λέγειν ταῦτα περὶ Περσέων, τὸν δὲ θυμωθέντα τοιαύδε ἀμείβεσθαι, « νῦν ἄρα μέ φασι Πέρσαι οἶνῳ προσκείμενον παρὰ φρονέειν καὶ οὐκ εἶναι νοήμονα· οὐδ' ἄρα σφέν οἱ πρότεροι λόγοι ἔσαν ἀληθεῖς. » (3) Πρότερον γὰρ δὴ ἄρα Περσέων οἱ συνέδρων ἐόντων καὶ Κροίσου εἶρετο Καμβύσης κοῖός τις δοκεῖ ἀνὴρ εἶναι πρὸς τὸν πατέρα τελέσαι Κύρον, οἱ δὲ ἀμείβοντο ὡς εἶη ἀμείνων τοῦ πατρὸς· τὰ τε γὰρ ἐκείνου πάντα ἔχειν αὐτὸν καὶ προσεκτῆσθαι Αἰγυπτὸν τε καὶ τὴν θάλασσαν. (4) Πέρσαι μὲν ταῦτα ἔλεγον, Κροῖσος δὲ παρεὼν τε καὶ οὐκ ἀρεσκόμενος τῇ κρίσει εἶπε πρὸς τὸν Καμβύσεα τάδε, « ἐμοὶ μὲν νυν, ὦ παῖ Κύρου, οὐ δοκέεις ὁμοῖος εἶναι τῷ πατρί· οὐ γὰρ κὼ τοῖ ἐστὶ υἱὸς οἷον σὲ ἐκείνος κατελίπετο. » Ἦσθη τε ταῦτα ἀκούσας ὁ Καμβύσης, καὶ ἐπαίνει τὴν Κροίσου κρίσιν.

XXXV. Τούτων δὴ ὢν ἐπιμνησθέντα ὀργῇ λέγειν πρὸς τὸν Πρηξάσπεα, « σὺ νυν μάθε εἰ λέγουσι Πέρσαι

XXXII. De cuius morte duplex, perinde atque de Smerdi, fama fertur. Græci quippe narrant, commisisse Cambysen, spectante uxore illa, catulum leonis cum canis catulo; qui quum a leonis catulo vinceretur, alium catulum caninum, qui fuisset hujus frater, rupta catena, illi opem tulisse; atque ita canes, quum duo essent, leonem superasse. Hæc spectantem Cambysen delectatum esse; illam vero, adsidentem, fudisse lacrimas. (2) Id animadvertentem Cambysen quæsisse ex ea, cur fleret; et illam respondisse, flere se, quod catulum videns opem ferentem fratri, meminisset Smerdis, cogitassetque neminem esse qui illi esset opem laturus. (3) Hoc igitur ob dictum interfectam illam a Cambyse esse aiunt Græci. Ægyptii vero narrant, quum mensæ ambo adsiderent, mulierem sumpta lactuca folia circumcirca decerpisse, tum ex marito quæsisse, sitne integra lactuca; an cui folia decerpta sint, pulcrior? Quumque is, integram, dixisset; reposuisse illam, « Atqui tu hanc imitatus es lactucam, Cyri domum circumcidens. » Et illum, ira incensum, calce pedis ei, prægnans quum esset, insultasse; et illam abortu facto mortuam esse.

XXXIII. Ita in suos sæviit Cambyses, in furorem actus sive propter Apin nimirum, sive alio casu, quales multæ calamitates accidere hominibus solent: nam etiam a pueris gravi morbo dicitur Cambyses adfectus fuisse, quem sacrum morbum nonnulli vocant. Itaque non erat dissensaneum, ut, corpus quum gravi morbo laboraret, ne mens quidem sana esset.

XXXIV. In reliquos vero Persas hæc alia furoris edidit exempla. Prexaspen, quem maximo in honore habebat, qui nunciorum ad regem perferendorum munereungebatur, cuius etiam filius pincerna regis erat, qui et ipse hand exiguus honor est; illum igitur sic adlocutus fertur: « Dic mihi, Prexaspes; qualem me virum esse existimant Persæ? et quos de me habent sermones? » (2) Tum illum respondisse: « Domine, cætera omnia magnifice laudaris: sed vino aiunt te nimium indulgere. » Quæ quum ille de Persis dixisset, ira incensum regem hæc reposuisse: « Ergo nunc me Persæ dicunt vino deditum desipere, nec mentis esse compotem! igitur priores illorum sermones mendaces fuerunt. » (3) Superiore quippe tempore, quum adsiderent ei Persæ atque etiam Cræsus, quæsierat ex his Cambyses, qualis vir ipse videretur esse, cum patre Cyro collatus! et illi responderant, esse patre superiorem: quippe non modo possidere quæcumque Cyrus obtinuisset, sed et insuper Ægyptum et mare tenere. (4) Hæc Persæ dixerant; Cræsus vero quum adesset, nec ei placeret ista comparatio, his verbis Cambysen erat adlocutus: « Mihi quidem, o Cyro nate, non videris similis esse patri, quum filium nondum habeas qualem te ille reliquit. » Quibus auditis delectatus Cambyses erat, Cræsi quæ laudaverat iudicium.

XXXV. Horum igitur tunc recordatum illum, iratum dixisse Prexaspi: « Tu nunc cognosce ipse, verumne dicant

ἀληθέα, εἴτε αὐτοὶ λέγοντες ταῦτα παραφρονέουσι· εἰ μὲν γὰρ τοῦ παιδὸς τοῦ σοῦ τοῦδε ἐστεῶτος ἐν τοῖσι προθύροις βαλὼν τύχοιμι μέσης τῆς καρδίας, Πέρσαι φανέονται λέγοντες οὐδέν· ἦν δ' ἀμάρτω, φάναι Πέρσας τε λέγειν ἀληθέα καὶ ἐμὲ μὴ σωφρονέειν. » (2) Ταῦτα δὲ εἰπαντα καὶ διατείναντα τὸ τόξον βαλέειν τὸν παῖδα, πεσόντος δὲ τοῦ παιδὸς ἀνασχίζειν αὐτὸν κελεύειν καὶ σκέψασθαι τὸ βλήμα· ὥς δὲ ἐν τῇ καρδίῃ εὑρεθῆναι ξενόντα τὸν οἷστον, εἶπαι πρὸς τὸν πατέρα τοῦ παιδὸς γελάσαντα καὶ περιχαρέα γενόμενον, « Πρήξασπες, ὥς μὲν ἐγὼ τε οὐ μαίνομαι Πέρσαι τε παραφρονέουσι, δῆλά τοι γέγονε· νῦν δέ μοι εἶπέ, τίνα εἶδες ἤδη πάντων ἀνθρώπων οὕτω ἐπίσκοπα τοξεύοντα; » (3) Πρήξασπες δὲ ὁρῶντα ἄνδρα οὐ φρενήρεα, καὶ περὶ ἐωυτῷ δειμαίνοντα, εἶπαι, « δέσποτα, οὐδ' ἂν αὐτὸν ἐγώ γε δοκέω τὸν θεὸν οὕτω ἂν καλῶς βαλέειν. » Τότε μὲν ταῦτα ἐξεργάσατο, ἐτέρωθι δὲ Περσέων ὁμοῖα τοῖσι πρώτοις δυώδεκα ἐπ' οὐδεμιῇ αἰτίῃ ἀξιόχρεω ἑλὼν ζῶντας ἐπὶ κεφαλὴν κατέρυξε.

XXXVI. Ταῦτα δὲ μιν ποιεῦντα ἐδικαίωσε Κροῖσος ὁ Λυδὸς νοθεύειν τοιαῦτα τοῖσι ἐπεσι, « ὦ βασιλεῦ, μὴ πάντα ἡλικίῃ καὶ θυμῷ ἐπίτραπε, ἀλλ' ἴσχε καὶ καταλάμβανε σεωυτόν· ἀγαθόν τι πρόνοον εἶναι, σοφὸν δὲ ἡ προμηθία. (2) Σὺ δὲ κτείνεις μὲν ἄνδρας σεωυτοῦ πολιήτας ἐπ' οὐδεμιῇ αἰτίῃ ἀξιόχρεω ἑλὼν, κτείνεις δὲ παῖδας. Ἦν δὲ πολλὰ τοιαῦτα ποιήεις, ὅρα ὅπως μὴ σε ἀποστήσονται Πέρσαι. Ἐμοὶ δὲ πατὴρ ὁ σὸς Κύρος ἐνετέλλετο πολλὰ κελεύων σε νοθεύειν καὶ ὑποτίθεσθαι ὅ τι ἂν εὐρίσκω ἀγαθόν. » (3) Ὁ μὲν δὲ εὖνοιαν φαίνων συνεβούλευε οἱ ταῦτα· ὁ δ' ἀμείβετο τοιαῦτα, « σὺ καὶ ἐμοὶ τολμᾷς συμβουλεύειν, ὃς χρηστῶς μὲν τὴν σεωυτοῦ πατρίδα ἐπετρόπευσας, εὖ δὲ τῷ πατρὶ τῷ ἐμῷ συνεβούλευσας, κελεύων αὐτὸν Ἀράξεια ποταμὸν διαβάντα ἵεναι ἐπὶ Μασσαγέτας βουλομένων ἐκείνων διαβαίνειν ἐς τὴν ἡμετέραν, καὶ ἀπὸ μὲν σεωυτὸν ὠλεσας τῆς σεωυτοῦ πατρίδος κακῶς προστάς, ἀπὸ δὲ ὠλεσας Κύρον πειθόμενόν σοι. Ἄλλ' οὔτι χαίρων, ἐπεὶ τοι καὶ πάλαι ἐς σὲ προφάσιός τευ ἐδεόμην ἐπιλαβέσθαι. » (4) Ταῦτα δὲ εἰπας ἐλάμβανε τὸ τόξον ὥς κατατοξεύων αὐτόν. Κροῖσος δὲ ἀναδραμὼν ἔθεε ἔξω· ὁ δὲ ἐπεῖτε τοξεύσαι οὐκ εἶχε, ἐνετείλατο τοῖσι θεράπουσι λαβόντας μιν ἀποκτείνειν. (5) Οἱ δὲ θεράποντες ἐπιστάμενοι τὸν τρόπον αὐτοῦ κατακρύπτουσι τὸν Κροῖσον, ἐπὶ τῷδε τῷ λόγῳ ὥστε, εἰ μὲν μεταμελήσει τῷ Καμβύσῃ καὶ ἐπιζητήσει τὸν Κροῖσον, οἱ δὲ ἐκφήναντες αὐτὸν ὥρα λάμψονται ζῶαγρια Κροῖσου, ἦν δὲ μὴ μεταμέλῃται μὴδὲ ποθέῃ μιν, τότε καταχρησθαι. (6) Ἐπόθησέ τε δὴ ὁ Καμβύσης τὸν Κροῖσον οὐ πολλῷ μετέπειτεν χρόνῳ ὕστερον, καὶ οἱ θεράποντες μαθόντες τοῦτο ἀπήγγελλον αὐτῷ ὥς περιείη. (7) Καμβύσης δὲ Κροῖσῳ μὲν συνήδεσθαι ἔφη περιέοντι, ἐκείνους μὲν τοὺς περιποιήσαντας οὐ καταπρόϊξασθαι, ἀλλ' ἀποκτενέειν καὶ ἐποίησε ταῦτα.

XXXVII. Ὁ μὲν δὲ τοιαῦτα πολλὰ ἐς Πέρσας τε

Persæ, an istud dicentes desipiant ipsi : quodsi enim filii tui in atrio stantis, coniecta sagitta, medium feriero cor, constabit nugas dicere Persas ; sin aberravero, dic vera loqui Persas, meque haud sana esse mente. » (2) His dictis, tetendisse arcum ; sagittaque ferissee puerum : qui ut cecidit, secari corpus jussit, inspicique vulnus ; et quum in cor intrasse sagittam esset repertum, ridens et supra modum gavisus, patri pueri hoc dixit : « Manifestum jam cognovisti, Prexaspes, non me insanire, sed desipere Persas. Nunc vero dic mihi, quemnam tu nosti hominum omnium, qui ita ad destinatum adigat sagittam? » (3) Prexaspes, furere hominem videns, sibi que timens ipsi, respondit : « Domine, equidem ne deum quidem ipsum ita dextre ferire existimo. » Tum igitur hoc fecit Cambyses : alibi vero deinde, Persarum primoribus pares duodecim, nulla idonea caussa damnatos, vivos inverso capite terra jussit defodi.

XXXVI. Quæ quum ille patraret, æquum censuit Cræsus Lydus hisce illum verbis monere : « O rex, ne omnia juventuti iræque indulgeas ! sed contine atque cohibe te ipse. Bona res est providentia : et sapientis est, rectum consilium in tempore capere. (2) At tu viros occidis, cives tuos, nulla idonea caussa damnatos ; idemque pueros occidis. Quodsi plura talia admiseris, vide ne a te deficiant Persæ. Mihi vero pater tuus Cyrus injunxit, sæpe multumque hortatus, ut te monerem, tibi que consilium darem, quodcunque ex tuo commodo esse reperissem. » (3) Hoc ille, benevolentiam significans, consilium Cambysi dedit ; cui his verbis rex respondit : « tu etiam mihi consilia dare audes ! qui tam præclare tuam administrasti patriam, præclareque patri meo consuluisti, suadens illi, ut trajecto Araxe adversus Massagetas duceret, quum illi in nostram terram vellent trajicere. Igitur et te ipsum perdidisti, patriæ rebus male administratis ; et Cyrum perdidisti, qui tuum secutus est consilium. Sed male tibi hoc cesserit ; jam pridem enim occasionem aliquam adversus te nancisci cupiebam. » (4) His dictis, arcumprehendit, sagittam in illum emissurus. At Cræsus conversus foras se proripuit. et Cambyses, quum ferire illum non potuisset, famulis imperavit ut prehensum occiderent. (5) At famuli, qui ingenium illius nossent, occultant Cræsum, hæc secum reputantes, si dati mandati pœniteret Cambysen, et desiderium Cræsi eum caperet, se producto illo præmia servati illius accepturos ; sin in sententia rex persisteret, neque illum desideraret, tunc illum esse interfecturos. (6) Neque multo post (sicut illi fere existimaverant) desideravit Cambyses Cræsum ; quo cognito famuli, superesse illum, regi nunciarunt. (7) Tum vero, gaudere se quidem, ait Cambyses, quod Cræsus supersit ; at illos, qui eum servassent, non impune laturos, sed capite luituros. Quod et faciendum mandavit.

XXXVII. Talia igitur Cambyses multa, dum Memphi

καὶ τοὺς συμμάχους ἐξεμαίνετο, μένων ἐν Μέρφι καὶ
 5 θήκας τε παλαιὰς ἀνοίγων καὶ σκεπτόμενος τοὺς νεκρούς·
 ἐν δὲ δὴ καὶ ἐς τοῦ Ἡφαίστου τὸ ἱρὸν ἦλθε καὶ πολλὰ
 τῷ γάλατι κατεγέλασε· ἔστι γὰρ τοῦ Ἡφαίστου τῷ-
 6 γαλμα τοῖσι Φοινικῆτοισι Παταίκοισι ἐμπερέστατον,
 τοὺς οἱ Φοίνικες ἐν τῇσι πρῶρῃσι τῶν τριηρέων πε-
 ριάγουσι. Ὅς δὲ τούτους μὴ ὀπωπε, ἐγὼ δὲ οἱ
 σημανέω· πυγμαίου ἀνδρὸς μίμησίς ἐστι. (2) Ἐσῆλθε
 δὲ καὶ ἐς τῶν Καθεύρων τὸ ἱρὸν, ἐς τὸ οὐ θεμιτὸν ἔστι
 10 ἐσιέναι ἄλλον γε ἢ τὸν ἱερά· ταῦτα δὲ τὰ γάλατα καὶ
 ἐνέπρησε πολλὰ κατασκώψας. Ἔστι δὲ καὶ ταῦτα
 ὁμοῖα τοῖσι τοῦ Ἡφαίστου· τούτου δὲ σφραγὶς παῖδας λέ-
 γουσι εἶναι.

XXXVIII. Πανταχῇ ὣν μοι δῆλόν ἐστι ὅτι ἐμάνη
 15 μεγάλως ὁ Καμβύσης· οὐ γὰρ ἂν ἱροῖσί τε καὶ νομαίοι-
 σι ἐπεχείρησε καταγεῖναι. Εἰ γὰρ τις προθεῖη πᾶσι
 ἀνθρώποισι ἐκλέξασθαι κελεύων νόμους τοὺς καλλίστους
 ἐκ τῶν πάντων νόμων, διασκεψάμενοι ἂν ἐλοῖατο ἕκα-
 στοὶ τοὺς ἐσωτῶν· οὕτω νομίζουσι πολλὸν τι καλλίστους
 20 τοὺς ἐσωτῶν νόμους ἕκαστοι εἶναι. (2) Οὐκ ὦν οἰκός
 ἐστι ἄλλον γε ἢ μαινόμενον ἀνδρα γέλωτα τὰ τοιαῦτα
 τίθεσθαι. Ὡς δὲ οὕτω νενομίσασιν τὰ περὶ τοὺς νόμους
 πάντες ἀνθρώποι, πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοις τεκμηρίοις
 25 πᾶρεστι σταθμώσασθαι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. (3) Δαρεῖος
 ἐπὶ τῆς ἐσωτοῦ ἀρχῆς καλέσας Ἑλλήνων τοὺς παρεόν-
 τας εἶρετο ἐπὶ κόσῳ ἂν χρήματι βουλοῖατο τοὺς πατέ-
 ρας ἀποθνήσκοντας κατασιτέεσθαι· οἱ δὲ ἐπ' οὐδενὶ
 ἔφασαν ἔρδειν ἂν τοῦτο. (4) Δαρεῖος δὲ μετὰ ταῦτα
 καλέσας Ἰνδῶν τοὺς καλεωμένους Καλατίας, οἱ τοὺς
 30 γονέας κατεσθίουσι, εἶρετο, παρεόντων τῶν Ἑλλήνων
 καὶ δι' ἐρμηνέος μανθανόντων τὰ λεγόμενα, ἐπὶ τέῳ
 χρήματι δεξαίαντ' ἂν τελευτέοντας τοὺς πατέρας κατα-
 καίειν πυρί· οἱ δὲ ἀμώσαντες μέγα εὐφημέειν μιν ἐκέ-
 λευον. (5) Οὕτω μὲν νυν ταῦτα νενόμισται, καὶ ὀρθῶς
 35 μοι δοκεῖ Πίνδαρος ποιῆσαι, νόμον πάντων βασιλέα
 φήσας εἶναι.

XXXIX. Καμβύσῳ δὲ ἐπ' Αἴγυπτον στρατευομέ-
 νου ἐποίησαντο καὶ Λακεδαιμόνιοι στρατηγὴν ἐπὶ Σά-
 40 μον τε καὶ Πολυκράτῃ τὸν Αἰάκειος, ὃς ἔσχε Σάμον
 ἐπαναστάς, καὶ τὰ μὲν πρῶτα τριχῇ δασάμενος τὴν
 πόλιν τοῖσι ἀδελφεοῖσι Πανταγνώτῳ καὶ Συλοσῶντι
 ἐνείμει, μετὰ δὲ τὸν μὲν αὐτῶν ἀποκτείνας, τὸν δὲ
 νεώτερον Συλοσῶντα ἐξελάσας ἔσχε πᾶσαν Σάμον,
 45 σκῶν δὲ ξεινίην Ἀμάσι τῷ Αἰγύπτου βασιλεῖ συνεθή-
 κατο, πέμπων τε δῶρα καὶ δεκόμενος ἄλλα παρ' ἐκεί-
 νου. (2) Ἐν χρόνῳ δὲ ὀλίγῳ αὐτίκα τοῦ Πολυκράτῃος
 τὰ πρήγματα αὖξεν καὶ ἦν βεβωμένα ἀνά τε τὴν
 Ἰωνίην καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα· οὐ γὰρ ἰθύσειε στρα-
 τεύεσθαι, πάντα οἱ ἐχώρει εὐτυχέως. Ἐκτῆτο δὲ
 50 πεντηκοντέρους τε ἑκατὸν καὶ χιλίους τοξότας. (3)
 Ἐφερε δὲ καὶ ἦγε πάντας, διακρίνων οὐδένα· τῷ γὰρ
 φίλῳ ἔφει χαρίεσθαι μᾶλλον ἀποδιδούς τὰ ἔλαβε ἢ
 ἀρχὴν μηδὲ λαβών. Συχνὰς μὲν δὴ τῶν νήσων ἀραι-
 ρήκεε, πολλὰ δὲ καὶ τῆς ἡπείρου ἄστεα· ἐν δὲ δὴ καὶ

HERODOTUS.

morabatur, et adversus Persas et adversus socios furiosa
 patravit: præterea vetusta sepulera aperuit, et cadavera
 inspexit; atque etiam templum Vulcani ingressus, simula-
 crum dei multis modis ludibrio habuit. Vulcani illud si-
 mulacrum simillimum est Phœniciis Patæcis, quos Phœni-
 ces in proris triremium circumferunt. Quos qui non vidit,
 ei ego significabo: est imitatio viri pygmaei. (2) Ingres-
 sus vero etiam est Cabirom templum, quod neminem
 fas est ingredi, nisi sacerdotem: atque horum simulacra
 igne etiam cremavit, multis ludificatus. Sunt autem hæc
 quoque similia Vulcani, cujus filios aiunt esse Cabiros.

XXXVIII. Quibus ex omnibus sit mihi manifestum, fu-
 rore magnopere actum fuisse Cambysen: alioqui templis
 sacrisque populi ritibus non erat illusurus. Nam si quis
 hominibus omnibus optionem proponeret sibi eligendi ex
 omnibus institutis ea quæ optima viderentur, quilibet
 eorum, re deliberata, domestica esset prælaturus: adeo
 quisque populus suas leges longe esse optimas judicat.
 (2) Itaque verisimile non est, alium hominem, nisi furio-
 sum, talia ludibrio habere. Statuere autem ita de suis
 legibus et institutis homines omnes, quum aliis multis in-
 telligi documentis potest, tum hocce. (3) Darius, postquam
 imperio est potitus, convocatos Græcos qui ei aderant,
 interrogavit, quam pecuniæ proposita summa vellent
 mortuos parentes comedere. Et illi, nulla conditione se id
 facturos, responderunt. (4) Idem deinde ex Indis hos
 qui Calatiæ nominantur, qui parentes comedunt, ad se
 vocatos, præsentibus Græcis, et per interpretes quid agere-
 tur intelligentibus, interrogavit, qua mercede in se recipe-
 rent, igne cremare mortuos parentes. Et illi, alta voce
 exclamantes, meliora eum ominari jusserunt. (5) Ita igitur
 hæc constituta sunt; recteque mihi Pindarus videtur ceci-
 nisse, Morem majorum dicens regem esse omnium.

XXXIX. Quo tempore Cambyses Ægyptum bello adgres-
 sus est, per idem tempus Lacedæmonii adversus Samum,
 et Polycratem, Æacis filium, expeditionem susceperunt.
 Is quum insurrectione facta Samum occupasset, primum
 trifariam distributam civitatem simul cum fratribus, Pan-
 tagnoto et Sylosonte, administraverat: dein, altero occiso,
 et natu minore Sylosonte insula ejecto, universam Samum
 imperio tenebat. Quo in imperio cum Amasi, Ægypti
 rege, hospitium contraxit, dona ei mittens, et vicissim ab
 illo accipiens. (2) Brevique tempore ita auctæ res erant
 Polycratis, ut per universam Ioniam reliquamque Græciam
 celebrarentur. Etenim quocumque cum exercitu proficiscer-
 tur, omnia ei feliciter cedebant. Habebat autem centum
 actuarias naves quinquaginta remorum, et mille sagittarios
 (satellites). (3) Cunctos circumcirca, nullo discrimine facto,
 invadens, agebat ferebatque omnia. Nam amico, aiebat,
 magis se gratificaturum, si ea, quæ eripuisset, eidem re-
 stitueret, quam si initio nihil eripuisset. Multas igitur in-
 sulas cepit, multa item continentis oppida: in his Les-

Λεσβίους πανστρατιῇ βωθέοντας Μιλησίοισι ναυμαχίῃ κρατήσας εἴλε, οἱ τὴν τάφρον περὶ τὸ τεῖχος τὸ ἐν Σάμῳ πᾶσαν δεδεμένοι ὤρυξαν.

XL. Καί κως τὸν Ἀμασιν εὐτυχέων μεγάλως δ
6 Πολυκράτης οὐκ ἐλάνθανε, ἀλλὰ οἱ τοῦτ' ἦν ἐπιμελές·
Πολλῶ δὲ ἔτι πλευνός οἱ εὐτυχίης γινομένης γράψας
ἐς βιβλίον τάδε ἐπέστειλε ἐς Σάμον· (2) « Ἀμασις
Πολυκράτει ὧδε λέγει. Ἡδὺ μὲν πυνθάνεσθαι ἀνδρα
φίλον καὶ ξεῖνον εὖ πρήσσοντα· ἐμοὶ δὲ αἱ σαὶ μεγάλα
10 εὐτυχίαι οὐκ ἀρέσκουσι, τὸ θεῖον ἐπισταμένῳ ὥς φθο-
νερόν· καί κως βούλομαι καὶ αὐτὸς καὶ τῶν ἀν κήδωμαι
τὸ μὲν τι εὐτυχεῖν τῶν πρηγμάτων, τὸ δὲ προσπταῖεν,
καὶ οὕτω διαφέρειν τὸν αἰῶνα, ἐναλλάξ πρήσσων, ἢ
εὐτυχεῖν τὰ πάντα. (3) Οὐδένα γάρ κω λόγω οἶδα
15 ἀκούσας ὅστις ἐς τέλος οὐ κακῶς ἐτελεύτησε πρόρριζος,
εὐτυχεῖν τὰ πάντα. Σὺ ὦν νῦν ἐμοὶ πειθόμενος ποιή-
σον πρὸς τὰς εὐτυχίας τοιάδε· φροντίσας τὸ ἀν εὖρης
εὐν τοι πλείστου ἀξίον, καὶ ἐπ' ᾧ σὺ ἀπολομένῳ μά-
λιστα τὴν ψυχὴν ἀλγήσεις, τοῦτο ἀπόβλεπε οὕτω δίκως
20 μηκέτι ἤξει ἐς ἀνθρώπους. (4) Ἦν τε μὴ ἐναλλάξ ἤδη
· τῶν τούτου αἱ εὐτυχίαι τοι τῇσι πάθησι προσπίπτωσι,
τρόπῳ τῷ ἐξ ἐμεῦ ὑποκειμένῳ ἀκέο. »

XLI. Ταῦτα ἐπιλεξάμενος δ Πολυκράτης, καὶ νόῳ
λαβὼν ὥς οἱ εὖ ὑποτίθοιτο Ἀμασις, ἐδίζητο ἐπ' ᾧ
25 ἀν μάλιστα τὴν ψυχὴν ἀσθηθεῖν ἀπολομένῳ τῶν κειμη-
λίων, διζήμενος δ' εὗρισκε τόδε· ἦν οἱ σφρηγὶς τὴν ἐφό-
ρει χρυσόδετος, σμαράγδου μὲν λίθου ἐοῦσα, ἔργον δὲ
ἦν Θεοδώρου τοῦ Τηλεκλέος Σαμίου. (2) Ἐπεὶ ὦν
ταύτην οἱ ἐδόκεε ἀποβαλέειν, ἐποίησε τοιάδε· πεντη-
30 κόντερον πληρώσας ἀνδρῶν ἐσέβη ἐς αὐτήν, μετὰ δὲ
ἀναγαγεῖν ἐκέλευε ἐς τὸ πέλαγος· ὥς δὲ ἀπὸ τῆς νήσου
ἐκὰς ἐγένετο, περιελόμενος τὴν σφρηγίδα πάντων ὁρεόν-
των τῶν συμπλόνων ῥίπτει ἐς τὸ πέλαγος. Τοῦτο δὲ ποιή-
σας ἀπέπλωε, ἀπικόμενος δὲ ἐς τὰ οἰκία συμφορῇ ἐχρήτο.

35 XLII. Πέμπτη δὲ ἡ ἕκτη ἡμέρῃ ἀπὸ τούτων τάδε
οἱ συνήνεικε γενέσθαι. Ἀνὴρ ἀλιεὺς λαβὼν ἰχθὺν μέ-
γαν τε καὶ καλὸν ἤξίου μιν Πολυκράτει δῶρον δοῦναι·
φέρων δὲ ἐπὶ τὰς θύρας Πολυκράτει ἔφη ἐθέλειν ἐλθεῖν ἐς
οἶκον, χωρήσαντος δὲ οἱ τούτου ἔλεγε διδοῦς τὸν ἰχθύν,
40 « ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ τόνδε ἐλὼν οὐκ ἐδικαίωσα φέρειν ἐς
ἀγορὴν, καί περ γε ἐὼν ἀποχειροβίωτος, ἀλλὰ μοι
ἐδόκεε σεῦ τε εἶναι ἀξίος καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς. Σοὶ δὲ
μιν φέρων δίδωμι. » (2) Ὁ δὲ ἡσθεὶς τοῖσι ἔπεσι ἀμεί-
βεται τοισίδε, « κάρτα τε εὖ ἐποίησας, καὶ χάρις δι-
45 πλέη τῶν τε λόγων καὶ τοῦ δώρου· καὶ σε ἐπὶ δεῖπνον
καλεῶμεν. » Ὁ μὲν δὲ ἀλιεὺς μέγα ποιεύμενος ταῦτα
ἦγε ἐς τὰ οἰκία, τὸν δὲ ἰχθύν τάμοντες οἱ θεράποντες
εὗρισκous ἐν τῇ νηδίᾳ αὐτοῦ ἐνεοῦσαν τὴν Πολυκρά-
· τεος σφρηγίδα. (3) Ὡς δὲ εἶδόν τε καὶ ἔλαβον τάχιστα,
50 ἔφερον κεχαρηκότες παρὰ τὸν Πολυκράτην, διδόντες
δὲ οἱ τὴν σφρηγίδα ἔλεγον ὅτεω τρόπῳ εὐρέθη. Τὸν
δὲ ὥς ἐσῆλθε θεῖον εἶναι τὸ πρῆγμα, γράφει ἐς βιβλίον
πάντα τὰ ποιήσαντά μιν οἷα καταλελεχθήκεε, γράψας
δὲ ἐς Αἴγυπτον ἐπέθηκε.

bios, quum omnibus viribus Milesiis auxilio essent profecti, navali pugna superatos cepit; qui deinde universam fos- sam, murum Sami ambientem, vincti foderunt.

XL. Amasin non latebat, ingenti felicitate uti Polycra- tem; sed ea res illi curæ erat. Quum vero etiam multo magis augeretur prospera illius fortuna, misso libello hæc ad eum perscripsit: (2) « Amasis Polycrati hæc dicit. Ju- cundum utique est intelligere, virum amicum et hospitem bene agere. At mihi non placent tuæ res nimium secun- dæ, ut qui. norim, invidum esse numen: ac fere cupio, ut et ego et hi qui mihi curæ sunt, partim quidem pro- spero utamur rerum successu, partim vero etiam nonnihil offendamus; atque ita potius vitam transigamus, variante fortuna, quam usquequaque simus felices. (3) Neminem enim novi aut fando audiui, quin, postquam usquequaque prospera usus est fortuna, postremo pessimum funditus finem habuerit. Tu ergo, meum secutus consilium, ad- versus illam tuam nimiam felicitatem fac hocce: cogita quid sit quod habeas quod maximi tibi sit pretii, et quo amisso summa animi ægritudine adfectum te iri existimes; atque ita illud abjice, ut inter homines non amplius com- pareat. (4) Quodsi posthac tibi res secundæ jam non per vices cum ipsis infortuniis eventuræ sunt, fac ut rebus tuis hac ratione, quam tibi proposui, medearis. »

XLI. His perlectis Polycrates, intelligens bene se monere Amasin, quæsit quidnam esset ex suis cimeliis, cujus jactura maximam animo suo ægritudinem esset adlatura; et, rerum suarum inita ratione, hoc reperit: erat ei annu- lus signatorius, quem gestabat, auro vinctus, e smaragdo lapide, Theodori opus Samii, Teleclis filii. (2) Hunc an- nulum abjicere secum constituens, fecit hæce: actuariam navem quinquaginta remorum hominibus complevit; quam postquam et ipse conscendit, jussit illos in altum enavigare: quumque procul ab insula abessent, detractum de manu annulum, conspicientibus cunctis qui in navi erant, in mare projecit. Hoc facto, retro navigavit: et postquam domum rediit, in mærore versatus est.

XLII. At quinto aut sexto exinde die res ei accidit hu- jusmodi. Homo piscatoriam exercens, quum ingentem pulcrumque cepisset piscem, Polycrati eum voluit dono dare: itaque ad fores regis illum ferens, ait velle se Poly- crati in conspectum venire. Quod ubi illi contigit, offe-rens piscem dixit: « Hunc, rex, postquam ego cepi, non judicavi in forum rerum venalium esse ferendum, quamvis sim homo manu mea victum quærens; sed visus est mihi te tuoque imperio dignus: tibi igitur illum adfero donoque. » (2) His verbis delectatus Polycrates, in hunc modum ho- mini respondit: « Recte utique fecisti, ac duplicem tibi ha- beo gratiam, et orationis tuæ, et doni causa: teque ad cœnam vocamus. » Piscator, magni hæc faciens, domum abiit: famuli vero, dum piscem dissecant, reperiunt in ejus ventre annulum Polycratis. (3) Quem ut viderunt, protinus correptum, gaudio perfusi, ad Polycratem defe- runt, dant nunciantque quo pacto repertus sit annulus. Tum Polycrates, quum subiret mentem ejus cogitatio rem esse divinam, conscripsit in libello omnia, quæ et ipse fe- cisset, et quæ sibi inde accidissent: libellumque illum in Ægyptum dedit perferendum.

XLIII. Ἐπιλεξάμενος δὲ δ' Ἀμασις τὸ βιβλίον τὸ παρὰ τοῦ Πολυκράτους ἦκον, ἔμαθε ὅτι ἐκκομίσαι τε ἀδύνατον εἶη ἀνθρώπῳ ἀνθρώπον ἐκ τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι πρήγματος, καὶ ὅτι οὐκ εὖ τελευτήσειν μέλλοι
 5 Πολυκράτης εὐτυχέων τὰ πάντα, ὅς καὶ τὰ ἀποβάλλει εὐρίσκει. (2) Πέμψας δὲ οἱ κήρυκα ἐς Σάμον διαλύεσθαι ἔφη τὴν ξεινίην. Τοῦδε δὲ εἵνεκεν ταῦτα ἐποίησε, ἵνα μὴ συντυχίης δεινῆς τε καὶ μεγάλης Πολυκράτεα καταλαβούσης αὐτὸς ἀλγήσειε τὴν ψυχὴν ὡς περὶ ξείνου
 10 ἀνδρός.

XLIV. Ἐπὶ τοῦτον δὲ ὢν τὸν Πολυκράτεα εὐτυχέοντα τὰ πάντα ἐστρατεύοντο Λακεδαιμόνιοι ἐπικαλεσαμένων τῶν μετὰ ταῦτα Κυθωνίην τὴν ἐν Κρήτῃ κτισάντων Σαμίων. (2) Πολυκράτης δὲ πέμψας παρὰ
 15 Καμβύσεα τὸν Κύρου, συλλέγοντα στρατὸν ἐπ' Αἴγυπτον, ἐδεήθη ὅπως ἂν καὶ παρ' ἐωυτὸν πέμψας ἐς Σάμον δέοιτο στρατοῦ. (2) Καμβύσης δὲ ἀκούσας τούτων προθύμως ἔπεμπε ἐς Σάμον, δεόμενος Πολυκράτους στρατὸν ναυτικὸν ἅμα πέμψαι ἐωυτῷ ἐπ' Αἴγυπτον. Ὁ
 20 δὲ ἐπιλέξας τῶν ἀστῶν τοὺς ὑπώπτευε μάλιστα ἐς ἐπανάστασιν ἀπέπεμπε τεσσεράκοντα τριήρεσι, ἐντειλάμενος Καμβύσῃ ὀπίσω τούτους μὴ ἀποπέμπειν.

XLV. Οἱ μὲν δὲ λέγουσι τοὺς ἀποπεμφθέντας Σαμίων ὑπὸ Πολυκράτους οὐκ ἀπικέσθαι ἐς Αἴγυπτον,
 25 ἀλλ' ἐπεῖτε ἐγένοντο ἐν Καρπάθῳ πλώοντες, δοῦναι σφίσι λόγον, καὶ σφι ἄδειν τὸ προσωτέρω μηκέτι πλώειν· οἱ δὲ λέγουσι ἀπικομένους τε ἐς Αἴγυπτον καὶ φυλασσομένους ἐνθεῦτεν αὐτοὺς ἀποδρῆναι. (2) Καταπλώουσι δὲ ἐς τὴν Σάμον Πολυκράτης νηυσὶ ἀντιάσας ἐς μάχην
 30 κατέστη· νικήσαντες δὲ οἱ κατιόντες ἀπέβησαν ἐς τὴν νῆσον, πεζομαχήσαντες δὲ ἐν αὐτῇ ἐσώθησαν, καὶ οὕτω δὴ ἐπλῶον ἐς Λακεδαίμονα. (3) Εἰσὶ δὲ οἱ λέγουσι τοὺς ἀπ' Αἰγύπτου νικῆσαι Πολυκράτεα, λέγοντες ἐμοὶ δοκέειν οὐκ ὀρθῶς· οὐδὲν γὰρ ἔδεε σφεας Λακεδαιμό-
 35 νίους ἐπικαλέεσθαι, εἴ περ αὐτοὶ ἱκανοὶ ἔσαν Πολυκράτεα παραστήσασθαι. (4) Πρὸς δὲ τούτοις οὐδὲ λόγος αἰρεῖται, τῷ ἐπικούρῳ τε μισθωτοὶ καὶ τοξόται οἰκῆται ἔσαν πλήθει πολλοί, τοῦτον ὑπὸ τῶν κατιόντων Σαμίων ἐόντων ὀλίγων ἐσωθῆναι. (5) Τῶν δ' ἐπ' ἐωυτῷ ἐόντων
 40 πολιητέων τὰ τέχνα καὶ τὰς γυναῖκας δὲ Πολυκράτης ἐς τοὺς νεωσοίκους συνειλῆσας εἶχε ἐτοίμους, ἣν ἄρα προδιδώσι οὗτοι πρὸς τοὺς κατιόντας, ὑποπρῆσαι αὐτοῖσι νεωσοίκοις.

XLVI. Ἐπεῖτε δὲ οἱ ἐξελαθέντες Σαμίων ὑπὸ Πολυκράτους ἀπίκοντο ἐς τὴν Σπάρτην, καταστάντες ἐπὶ
 45 τοὺς ἄρχοντας ἔλεγον πολλὰ ὅσα κάρτα δεόμενοι. Οἱ δὲ σφι τῇ πρώτῃ καταστάσει ὑπεκρίναντο τὰ μὲν πρῶτα λεγθέντα ἐπιλεληθέναι, τὰ δὲ ὕστερα οὐ συνιέναι. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα δεύτερα καταστάντες ἄλλο μὲν εἶπαν
 50 οὐδὲν, θύλακον δὲ φέροντες ἔφασαν τὸν θύλακον ἀλφίτων δέεσθαι. Οἱ δὲ σφι ὑπεκρίναντο τῷ θυλάκῳ περιεργάσθαι· βωθέειν δ' ὢν ἔδοξε αὐτοῖσι.

XLVII. Καὶ ἔπειτεν παρασκευασάμενοι ἐστρατεύοντο Λακεδαιμόνιοι ἐπὶ Σάμον, ὡς μὲν Σάμιοι λέ-

XLIII. Amasis, lecto libello quem ad illum Polycrates miserat, intellexit, fieri non posse ut homo hominem e casu futuro eripiat, et male vitam finiturum esse Polycratem, cui feliciter omnia cedant, quique etiam, quae abiecit, rursus inveniat. (2) Itaque misso Samum praecone, dissolvere se dixit hospitium. Id autem ea causa fecit, ne, si ingens et gravis calamitas Polycrati accidisset, ipse maiore addiceretur hospitis causa.

XLIV. Adversus hunc igitur Polycratem, rebus omnibus felicem, bellum moverunt Lacedaemonii, auxilio vocati a Samiis illis, qui deinde Cydoniam in Creta insula coloniam condiderunt. (2) Scilicet, quo tempore Cambyses, Cyri filius, copias adversus Aegyptum comparavit, miserat Polycrates ad Cambysen, rogans ut etiam ad se Samum mitteret, a seque copias peteret. (3) Quo audito, libenter Cambyses Samum miserat, petens a Polycrate ut navales copias secum mitteret adversus Aegyptum. Et ille e civibus selectos hos, quos novandarum domi rerum maxime suspectos habebat, miserat cum quadraginta triremibus; mandans Cambysi, ne hos remitteret.

XLV. Jam dicunt alii, Samios hos a Polycrate missos. in Aegyptum non pervenisse; sed quum ad Carpathum navibus venissent, re deliberata statuisset non ulterius navigare: alii aiunt, venisse eos in Aegyptum, ibique fuisse observatos, sed fuga inde evasisse. (2) Qui ubi Samum renavigarunt, Polycrates cum navibus obviam profectus, praelium cum eis commisit: qua ex pugna quum superiores discessissent hi reduces, in insulam exscenderunt; at tunc, pedestri commisso praelio, victi fugatique sunt, atque ita Lacedaemonem navigarunt. (3) Ac sunt quidem qui dicant, hos ex Aegypto redeuntibus devicisse Polycratem: quod, mea quidem sententia, falsum est. Nihil enim opus fuisset Lacedaemonios auxilio vocare, si satis virium ipsi habuissent, quibus Polycratem ad deditionem compellerent. (4) Ad haec minime est consentaneum rationi, ut, cui et auxilium mercenariorum et propriorum satellitum magna multitudo praesto erat, hic a redeuntibus Samiis, paucis numero, esset devictus. (5) Praeterea civium sibi subsectorum uxores et liberos, navalibus inclusos, in promptu habuerat Polycrates, si illi cum redeuntibus de prodicione egissent, simul cum navalibus igne crematurus.

XLVI. Samii, a Polycrate ejecti, ut Spartam venerunt, deducti ad magistratus, multa fecerunt verba, ut qui solliciti admodum orarent. At illi, primo hoc eis dato concilio, responderunt: quae prima dixissent, ea se esse oblitos; quae deinde, ea non intelligere. (2) Post haec, iterum admissi, saccum ferentes, nihil aliud dixerunt, nisi haec verba, Saccus farina indiget. Quibus Spartani responderunt, vocabulo Saccus supersedere eos potuisse: opem vero ferre decreverunt.

XLVII. Deinde Lacedaemonii, rebus omnibus paratis, exercitum Samum miserunt: idque, ut quidem Samii di-

γούσι, εὐεργεσίας ἐκτίνοντες, ὅτι σφι πρότεροι αὐτοὶ νηυσὶ ἐβώθησαν ἐπὶ Μεσσηνίους· ὥς δὲ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, οὐκ οὕτω τιμωρῆσαι δεομένοισι Σαμίοις ἐστρατεύοντο ὥς τίσασθαι βουλόμενοι τοῦ χρητῆρος τῆς ἀρπαγῆς τὸν ἦγον Κροίσῳ, καὶ τοῦ θώρηκος τὸν αὐτοῖσι Ἀμασις ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς ἐπεμψε δῶρον. (2) Καὶ γὰρ θώρηκα ἐλήϊσαντο τῷ προτέρῳ ἔτει ἢ τὸν χρητῆρα οἱ Σάμιοι, ἐόντα μὲν λίνεον καὶ ζῶων ἐνυφασμένων συχῶν, κεκοσμημένον δὲ χρυσῷ καὶ εἰρίοις ἀπὸ ξύλου· τῶν δὲ εἵνεκεν θωμάσαι ἀξίον, ἀρπεδόνῃ ἐκάστη τοῦ θώρηκος ποιέει· ἐοῦσα γὰρ λεπτή ἔχει ἀρπεδόνας ἐν ἐωυτῇ τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντα, πάσας φανεράς. Τοιοῦτος ἕτερός ἐστι καὶ τὸν ἐν Λίνδῳ ἀνέθηκε τῇ Ἀθηναίῃ Ἀμασις.

15 XLVIII. Συνεπελάβοντο δὲ τοῦ στρατεύματος τοῦ ἐπὶ Σάμον ὥστε γενέσθαι καὶ Κορίνθιοι προθύμως· ὕβρισμα γὰρ καὶ ἐς τούτους εἶχε ἐκ τῶν Σαμίων γε-
20 νόμενον γενεῇ πρότερον τοῦ στρατεύματος τούτου, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦ χρητῆρος τῇ ἀρπαγῇ γεγονός.
(2) Κερκυραίων γὰρ παῖδας τριηκοσίους ἀνδρῶν τῶν πρώτων Περίανδρος ὁ Κυψέλου ἐς Σάρδεις ἀπέπεμψε παρ' Ἀλυάττεα ἐπ' ἐκτομῇ· προσσχόντων δὲ ἐς τὴν Σάμον τῶν ἀγόντων τοὺς παῖδας Κορινθίων, πυθόμενοι οἱ Σάμιοι τὸν λόγον ἐπ' οἷσι ἀγοίατο ἐς Σάρδεις, πρῶτα
25 μὲν τοὺς παῖδας ἐδίδαξαν ἱροῦ ἀψασθαι Ἀρτέμιδος, μετὰ δὲ οὐ περιορέοντες ἀπέλκειν τοὺς ἱκέτας ἐκ τοῦ ἱεροῦ, σιτίων δὲ τοὺς παῖδας ἐργόντων Κορινθίων, ἐποίησαντο οἱ Σάμιοι ὁρτὴν, τῇ καὶ νῦν ἐτι χρέονται κατὰ ταῦτά· (3) νυκτὸς γὰρ ἐπιγενομένης, ὅσον χρόνον ἱέ-
30 τευον οἱ παῖδες, ἵστασαν χοροὺς παρθένων τε καὶ ἡϊθέων, ἱστάντες δὲ τοὺς χοροὺς τρωκτὰ σησάμου τε καὶ μέλι-
τος ἐποίησαντο νόμον φέρεσθαι, ἵνα ἀρπάζοντες οἱ τῶν Κερκυραίων παῖδες ἔχοιεν τροφήν. (4) Ἐς τοῦτο δὲ τότε ἐγένετο, ἐς ὃ οἱ Κορίνθιοι τῶν παίδων οἱ φύλαχοι
35 οἶχοντο ἀπολιπόντες· τοὺς δὲ παῖδας ἀπήγαγον ἐς Κέρκυραν οἱ Σάμιοι.

XLIX. Εἰ μὲν νυν Περίανδρου τελευτήσαντος τοῖσι Κορινθίοις φίλα ἦν πρὸς τοὺς Κερκυραίους, οἱ δὲ οὐκ ἂν συνελάβοντο τοῦ στρατεύματος τοῦ ἐπὶ Σάμον ταύτης
40 εἵνεκεν τῆς αἰτίας. Νῦν δὲ αἰεὶ ἐπεῖτε ἐκτίσαν τὴν νῆ-
σον, εἰσὶ ἀλλήλοισι διάφοροι ἐόντες ἐωυτοῖσι. (2) Τούτων ὧν εἵνεκεν ἀπεμνησικάκεον τοῖσι Σαμίοις οἱ Κορίνθιοι. Ἀπέπεμπε δὲ ἐς Σάρδεις ἐπ' ἐκτομῇ Περίανδρος τῶν πρώτων Κερκυραίων ἐπιλέξας τοὺς παῖδας τιμωρεύμε-
45 νος· πρότεροι γὰρ οἱ Κερκυραῖοι ἤρξαν ἐς αὐτὸν πρῆγμα ἀτάσθαλον ποιήσαντες.

L. Ἐπεῖτε γὰρ τὴν ἐωυτοῦ γυναῖκα Μελίσσαν Περίανδρος ἀπέκτεινε, συμφορὴν τοιήνδε οἱ ἄλλην συνέβη πρὸς τῇ γεγонуίῃ γενέσθαι. Ἔσαν οἱ ἐκ Μελίσσης δύο
50 παῖδες, ἡλικίην δὲ μὲν ἑπτακαίδεκα, ὃ δὲ ὀκτωκαίδεκα ἔτεα γεγονώς. (2) Τούτους ὁ μητροπάτωρ Προκλῆς, ἐὼν Ἐπιδάουρου τύραννος, μεταπεμψάμενος παρ' ἐωυτὸν ἐφιλοφρονέετο, ὥς οἶκος ἦν θυγατρὸς ἐόντας τῆς ἐωυτοῦ παίδας. Ἐπεῖτε δὲ σφεας ἀπεπέμπετο, εἶπε προπέμπων

cunt, fecerunt remuneraturi beneficium, quandoquidem ipsis superiore tempore Samii navibus opem tulissent ad-
versus Messenios : ut vero Lacedæmonii aiunt, non tam Samiis precantibus opem laturi expeditionem hanc susce-
perunt, quam punire illos cupientes, quod craterem rapuis-
sent, ad Cræsum a se missum, itemque thoracem, quem Lacedæmonii dono miserat Amasis, rex Ægypti. (2) Nam et thoracem illum, superiore anno quam craterem, Samii rapuerant. Lineus is thorax erat, multis intextis figuris or-
natus ex auro et lana xylina (sive gossypio) : quod vero mi-
ratu dignum est, filum thoracis quodlibet, quum tenue ipsum sit, in se continet fila trecenta et sexaginta, conspicua cuncta. Alius huic simillimus est, quem Lindi idem Amasis Minervæ dedicavit.

XLVIII. Operam autem suam ad hanc contra Samum expeditionem, ut susciperetur, studiose etiam contulerunt Corinthii. Etenim adversus hos quoque contumeliam ad-
miserant Samii proxima ante hanc expeditionem ætate, per idem tempus quo crater raptus est. (2) Periander, Cypseli filius, trecentos pueros principum ex Corcyraeis virorum Sardes ad Alyatten miserat castrandos. Quos pueros qui ducebant Corinthii quum ad Samum adpulissent, cognita caussa Samii cur Sardes illi ducerentur, primum monue-
runt pueros, ut templum tangerent Dianæ : deinde, quum a templo abstrahi supplices hos non paterentur, Corinthii autem eisdem alimenta negarent, festos dies instituerunt Samii, quos etiam nunc eodem modo celebrant : (3) in-
gruente nocte, quam diu aderant supplices pueri, choros agebant virginum juvenumque, constituta lege, ut, illis qui choris interessent, bellaria secum ferrent ex sesamo et melle confecta, ut ea pueri Corcyraeis rapta comederent. (4) Idque tam diu ita fecerunt, donec custodes puerorum Co-
rinthii, illis relictis, abierunt : tunc vero pueros Corcyram Samii reduxerunt.

XLIX. Jam, si mortuo Periandro amicitiam Corinthii cum Corcyraeis coluissent, non illi hanc ob causam socii erant futuri expeditionis contra Samum susceptæ. Nunc, ex quo coloniam in insulam illam deduxerant, perpetuo mutuae inter utrosque durant dissensiones. (2) Itaque il-
lam ob causam Samiis Corinthii succensebant. Miserat autem Sardes Periander castrandos pueros ex principum Corcyraeorum familiis lectos, pœnam ab illis sumpturus : nam priores Corcyraei nefarium facinus in ipsum admise-
rant.

L. Scilicet postquam uxorem suam Melissam Periander occidit, ad priorem hanc calamitatem alia ei supervenit huiusmodi. Erant ei ex Melissa duo filii, alter septemdecim annos natus, alter octodecim. (2) Hos avus maternus Procles, Epidauri tyrannus, ad se vocatos, benigne exce-
pit, uti par erat ex ipsius filia natos. Quos ubi a se di-
misit; dum illos deducit, ait : « Nostis ne, filii, quis ma-

αὐτοὺς, « ἄρα ἴστε, ὦ παῖδες, δὲ ὑμέων τὴν μητέρα ἀπέκτεινε; » (3) Τοῦτο τὸ ἔπος ὁ μὲν πρεσβύτερος αὐτῶν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποίησατο· ὁ δὲ νεώτερος, τῷ οὐνομα ἦν Λυκόφρων, ἤλγησε ἀκούσας οὕτω ὥστε ἀπὶ 5 κόμενος ἐς τὴν Κόρινθον ἄτε φονέα τῆς μητρὸς τὸν πατέρα οὔτε προσεῖπε, διαλεγόμενῳ τε οὐ προσδιελέγετο, ἱστοροῦντί τε λόγον οὐδένα ἐδίδου. Τέλος δέ μιν περὶ θυμῷ ἐχόμενος ὁ Περίανδρος ἐξελαύνει ἐκ τῶν οἰκίων.

LI. Ἐξελάσας δὲ τοῦτον, ἱστόρει τὸν πρεσβύτερον 10 τὰ σφί ὁ μητροπάτωρ διελέχθη. Ὁ δὲ οἱ ἀπηγέετο ὡς σφεας φιλοφρόνως ἐδέξατο· ἐκείνου δὲ τοῦ ἔπος τό σφί ὁ Προκλῆς ἀποστέλλων εἶπε, ἄτε οὐ νόψ λαβὼν, οὐκ ἐμέμνητο. (2) Περίανδρος δὲ οὐδεμίαν μηχανὴν ἔφη εἶναι μὴ οὐ σφί ἐκείνον ὑποθέσθαι τι, ἐλιπάρει τε ἱστο- 15 ρέων· ὁ δὲ ἀναμνησθεὶς εἶπε καὶ τοῦτο. (3) Περίανδρος δὲ νόψ λαβὼν καὶ τοῦτο, καὶ μαλακὸν ἐνδιδόναι βουλό- μενος οὐδὲν, τῇ δὲ ἐξελαθεὶς ὑπ' αὐτοῦ παῖς δίαίταν ἐποι- ἔετο, ἐς τούτους πέμπων ἄγγελον ἀπηγόρευε μὴ μιν δέκεσθαι οἰκίοισι. (4) Ὁ δὲ ὅπως ἀπελαυνόμενος ἔλθοι 20 ἐς ἄλλην οἰκίαν, ἀπηλαύνει· ἂν καὶ ἀπὸ ταύτης, ἀπει- λούντός τε τοῦ Περίανδρου τοῖσι δεξαμένοισι καὶ ἐξέργειν κελεύοντος. Ἀπελαυνόμενος δ' ἂν ἦε ἐπ' ἐτέρῃ τῶν ἐταίρων· οἱ δὲ ἄτε Περίανδρου ἐόντα παῖδα, καίπερ δειμαίνοντες, ὅμως ἐδέκοντο.

LII. Τέλος δὲ ὁ Περίανδρος κήρυγμα ἐποίησατο, 25 δὲ ἂν ἡ οἰκίοισι ὑποδέξηται μιν ἡ προσδιαλεχθῇ, ἱρὴν ζημίην τοῦτον τῷ Ἀπόλλωνι ὀφείλειν, ὅσηνδ' εἶπας. Πρὸς ὧν δὴ τοῦτο τὸ κήρυγμα οὔτε τίς οἱ διαλέγεσθαι οὔτε οἰκίοισι δέκεσθαι ἤθελε· πρὸς δὲ οὐδὲ αὐτὸς ἐκείνος 30 ἐδίκαιε πειρᾶσθαι ἀπειρημένου, ἀλλὰ διακαρτερέων ἐν τῇσι στοιῇσι ἐκαλινδέετο. (2) Τετάρτη δ' ἡμέρῃ ἰδὼν μιν ὁ Περίανδρος ἀλουσίησιν τε καὶ ἀσιτίησιν συμπε- πτωκότα οἴκτειρε· ὑπεὶς δὲ τῆς ὀργῆς ἦε ἄσπον καὶ ἔλεγε, « ὦ παῖ, κότερα τούτων αἰρετώτερά ἐστι, ταῦτα 35 τὰ νῦν ἔχων πρήσσεις, ἢ τὴν τυραννίδα καὶ ἀγαθὰ τὰ νῦν ἔγῳ ἔχω, ταῦτα ἐόντα τῷ πατρὶ ἐπιτήδεον παρα- λαμβάνειν; (3) δὲ ἐὼν ἐμός τε παῖς καὶ Κόρινθου τῆς εὐδαίμονος βασιλεὺς ἀλήτην βίον εἴλεω, ἀντιστατέων τε καὶ ὀργῇ χρεώμενος ἐς τὸν σε ἥκιστα χρῆν. Εἰ γάρ 40 τις συμφορὴ ἐν αὐτοῖσι ἐγεγόνει, ἐξ ἧς ὑποψίην ἐς ἐμὲ ἔχεις, ἐμοί τε αὕτη γέγονε, καὶ ἐγὼ αὐτῆς τὸ πλεῦν μέτοχός εἰμι, ὅσω αὐτὸς σφε ἐξεργασάμην. (4) Σὺ δὲ μαθὼν ὅσω φθονέεσθαι κρέσσον ἐστὶ τῇ οἰκτείρεσθαι, ἅμα τε δκοῖόν τι ἐς τοὺς τοκέας καὶ ἐς τοὺς κρέσσονας τεθυ- 45 μῶσθαι, ἀπιθι ἐς τὰ οἰκία. » Περίανδρος μὲν τούτοις αὐτὸν κατελάμβανε· ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἀμείβεταί τὸν πατέρα, ἔφη δὲ μιν ἱρὴν ζημίην ὀφείλειν τῷ θεῷ ἐωυτῷ ἐς λόγους ἀπικόμενον. (5) Μαθὼν δὲ ὁ Περίανδρος ὡς ἀπορόν τι τὸ κακὸν εἶη τοῦ παιδὸς καὶ ἀνίκητον, ἐξ 50 ὀφθαλμῶν μιν ἀποπέμπεται στείλας πλοῖον ἐς Κέρκυ- ραν· ἐπεκράτες γὰρ καὶ ταύτης. (6) Ἀποστείλας δὲ τοῦτον ὁ Περίανδρος ἐστρατεύετο ἐπὶ τὸν πενθερὸν Προ- κλέα ὡς τῶν παρεόντων οἱ πρηγμάτων ἐόντα αἰτιώτα-

trem vestram occiderit? (3) » Hujus verbi frater nati major nullam habuit rationem : minor vero, cui nomen erat Ly- cophron, hoc audito, tanto est mœrore adfectus, ut, quum Corinthum rediisset, patrem, ut qui matrem suam occidis- set, nec saluaret, nec compellantem vicissim adloqueretur, nec interroganti responderet quidquam. Ad extremum, ira incensus Periander domo eum ejecit.

LI. Hoc ejecto, quæsivit ex majore natu, quid cum ipsis avus disseruisset. Et ille exposuit, quam benigne ipsos excepisset; verbi autem illius, quod Procles eis, quum dimitteret, dixerat, nullam fecit mentionem, ut qui illud in animum non admodum admisisset. (2) At pater, fieri prorsus non posse, ait, quin aliquid ipsis avus suggesserit; et percontari institit. Tum recordatus juvenis, id quoque dixit. (3) Quod quum advertisset Periandri animum, nulla porro indulgentia uti decrevit; et ubicumque vitam agebat puer a se ejectus, ad eos misit nuncium, qui ipsius verbis illis diceret, ne ædibus puerum reciperent. (4) Itaque inde eje- ctus quoties in aliam se domum recepisset, ex hac pariter expellebatur, quum recipientibus Periander minaretur imperaretque ut domo illum prohiberent. Pulsus igitur ex alia, ad aliam sodalium domum confugiebat : hique eum, ut qui Periandri filius esset, quamvis timentes, tamen receperunt.

LII. Ad extremum publico præconio Periander edixit, quisquis eum domo recepisset, aut sermones cum eo mi- scuisset, eum sacram mulctam (quam eodem edicto desi- niebat) Apollini debiturum. Ex hoc igitur edicto nemo am- plius vel colloqui cum eo vel in domum recipere voluit : atque etiam ipse ne tentare quidem dignatus est rem veti- tam; sed manens in proposito, volutabatur in porticibus. (2) Quarto dein die conspicatus illum Periander illuvie et inedia male adfectum, miseratus est puerum, et propius accedens, remissa ira, his verbis est adlocutus : « Utrum, o fili, optabilius est tibi, hic status quo nunc es, an ut re- gnum et reliqua bona, quibus ego fruor, accipias, ea condi- tione ut te patris animo adcommodes? (3) Quum sis filius meus et opulentæ Corinthi rex, vitam elegisti errabundi mendici, obsistens et irascens ei cui minime fas erat. Quod- si in domo nostra accidit calamitas, ex qua suspicionem adversus me concepisti; mihi illa accidit, et in me cadit maxima ejus pars, quandoquidem ipse illam interfeci. (4) Tu vero, cogitans quanto præstet invidiam movere quam misericordiam, simulque quale sit succensere parentibus et superioribus, domum abi. » His verbis eum inhibere conanti patri nihil aliud puer respondit, nisi debere illum sacram mulctam deo, ut qui ipsum sit adlocutus. (5) Tum intelli- gens Periander, insanabile et invictum esse pueri malum, instructa navi e conspectu suo illum Corcyram misit, quæ et ipsa imperio ejus erat subjecta. (6) Dimisso vero puero, Proclum socerum bello petiit, ut qui præcipuus præsentium

τον, καὶ εἶλε μὲν τὴν Ἐπίδουρον, εἶλε δὲ αὐτὸν Προκλέα καὶ ἐζώγρησε.

LIII. Ἐπεὶ δὲ τοῦ χρόνου προβαίνοντος ὃ τε Περίανδρος παρηγήκεε καὶ συνεγινώσκετο ἐωυτῷ οὐκέτι εἶναι δυνατόν τὰ πρήγματα ἐπορᾶν τε καὶ διέπειν, πέμψας ἐς τὴν Κέρκυραν ἀπεχάλεε τὸν Λυκόφρονα ἐπὶ τὴν τυραννίδα· ἐν γὰρ δὴ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων οὐκ ἐνώρα, ἀλλὰ οἱ κατεφαίνετο εἶναι νωθέστερος. (2) Ὁ δὲ Λυκόφρων οὐδὲ ὑποκρίσιος ἤξιωσε τὸν φέροντα τὴν 10 ἀγγελίην. Περίανδρος δὲ περιεχόμενος τοῦ νεηνίου δευτέρα ἀπέστειλε ἐπ' αὐτὸν τὴν ἀδελφὴν, ἐωυτοῦ δὲ θυγατέρα, δοκέων μιν μάλιστα ταύτῃ ἂν πείθεσθαι. (3) Ἀπικομένης δὲ ταύτης καὶ λεγούσης, « ὦ παῖ, βούλεαι τὴν τε τυραννίδα ἐς ἄλλους πεσέειν καὶ τὸν οἶκον 15 τοῦ πατρὸς διασπορῆντα μᾶλλον ἢ αὐτὸς σφεα ἀπελθὼν ἔχειν; Ἀπιδί ἐς τὰ οἶκόν, παῦσαι σεωυτὸν ζημιῶν. (1) Φιλοτιμίῃ κτῆμα σκαιόν μὴ τῷ κακῷ τὸ κακὸν ἰδῷ. Πολλοὶ τῶν δικαίων τὰ ἐπιεικέστερα προτιθέασιν, πολλοὶ δὲ ἤδη τὰ μητρῴα διζήμενοι τὰ πατρῴα ἀπέβαλον. 20 (5) Τυραννὶς χρῆμα σφαλερὸν, πολλοὶ δὲ αὐτῆς ἐρασταὶ εἰσι, ὃ δὲ γέρων τε ἤδη καὶ παρηγηκώς μὴ δῶς τὰ σεωυτοῦ ἀγαθὰ ἄλλοις. » (6) Ἡ μὲν δὴ τὰ ἐπαγωγότατα διδασχθεῖσα ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἔλεγε πρὸς αὐτόν· ὃ δὲ ὑποκρινάμενος ἔφη οὐδαμὰ ἤξειν ἐς Κόρινθον, ἔστ' 25 ἂν πυνθάνηται περιέοντα τὸν πατέρα. (7) Ἀπαγγελάσης δὲ ταύτης ταῦτα, τὸ τρίτον Περίανδρος κήρυκα πέμπει βουλόμενος αὐτὸς μὲν ἐς Κέρκυραν ἔχειν, ἐκείνον δὲ ἐκέλευε ἐς Κόρινθον ἀπικόμενον διάδοχον γενέσθαι τῆς τυραννίδος. (8) Καταινέσαντος δ' ἐπὶ τούτοις τοῦ 30 παιδός, ὃ μὲν Περίανδρος ἐπέλλετο ἐς τὴν Κέρκυραν, ὃ δὲ παῖς οἱ ἐς τὴν Κόρινθον μαθόντες δὲ οἱ Κερκυραῖοι τούτων ἕκαστα, ἵνα μὴ σφί Περίανδρος ἐς τὴν γῶρην ἀπίκηται, κτείνουσι τὸν νεηνίσκον. Ἀντὶ τούτων μὲν Περίανδρος Κερκυραίους ἐτιμωρέετο.

LIV. Λακεδαιμόνιοι δὲ στόλῳ μεγάλῳ ὥς ἀπίκοντο, ἐπολιόρχεον Σάμον· προσβαλόντες δὲ πρὸς τὸ τεῖχος τοῦ μὲν πρὸς θαλάσσην ἐστεῶτος πύργου κατὰ τὸ προάστειον τῆς πόλιος ἐπέβησαν, μετὰ δὲ αὐτοῦ βωθήσαντος Πολυκράτους χειρὶ πολλῇ ἀπηλάθησαν. (2) Κατὰ δὲ 40 τὸν ἐπάνω πύργον τὸν ἐπὶ τῆς ῥάχιος τοῦ οὐρεὸς ἐπεόντα ἐπεξῆλθον οἱ τε ἐπικούροι καὶ αὐτῶν Σαμίων συχνοί, δεξάμενοι δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἔφρουγον ὀπίσω· οἱ δὲ ἐπισπόμενοι ἔκτεινον.

LV. Εἰ μὲν νυν οἱ παρεόντες Λακεδαιμονίων ὁμοῖοι 45 ἐγένοντο ταύτῃ τὴν ἡμέρην Ἀρχίῃ τε καὶ Λυκώπῃ, αἰρέθη ἂν Σάμος· Ἀρχίης γὰρ καὶ Λυκώπης μόνον συνεσπεσόντες φεύγουσι ἐς τὸ τεῖχος τοῖσι Σαμίοις, καὶ ἀποκληῖσθέντες τῆς ὀπίσω ὁδοῦ, ἀπέθανον ἐν τῇ πόλει τῇ Σαμίων. (2) τρίτῳ δὲ ἀπ' Ἀρχίῃ τοῦτου γεγε- 50 νότι ἄλλῳ Ἀρχίῃ τῷ Σαμίου τοῦ Ἀρχίῃ αὐτὸς ἐν Πιτάνῃ συνεγενόμενῃ (δήμου γὰρ τούτου ἦν), δς ξείνων πάντων μάλιστα ἐτίμα τε Σαμίους, καὶ οἱ τῷ πατρὶ ἔφη Σάμιον τὸ οὐνομα τεθῆναι, ὅτι οἱ ὁ πατὴρ Ἀρχίης

rerum auctor fuisset : cepitque Epidaurum, et ipsum Pro- clem, eumque vivum in custodia tenuit.

LIII. Proecedente tempore, postquam consenuit Perian- der, animadvertitque non posse se amplius res publicas inspicere et administrare, Corcyram misit, et Lycophronem ad suscipiendum regnum vocavit; nam majori natu filiorum videbat non inesse ejus rei facultatem, sed manifesto hebetius in eo ingenium agnoscebat. (2) At Lycophron hominem, qui ei hunc nuncium adferebat, ne responsione quidem ulla dignatus est. Tum Perian- der, magna cura juvenem ample- ctens, iterum ad eum misit sororem, filiam suam, ratus huic illum maxime obsecuturum. (3) Quæ quum advenis- set, dixissetque : « Visne, juvenis, aliorum in manus ve- nire regnum, et dissolvi domum patris tui potius, quam ut ipse abeas, atque hæc teneas? Abi domum, et desine te ipsum punire. (4) Sinistra res est obstinatio : ne malum malo sanare coneris. Multi præponunt justioribus æquiora lenioraque : multi jam item, materna quærentes, paterna perdidierunt. (5) Lubrica res regnum est; multos tamen habet amatores, et ille jam senex est et vigorem ætatis præ- tergressus : ne tua bona tradas aliis. » (6) Sic illa, a patre edocta, verbis ad persuadendum maxime idoneis fratrem est adlocuta. At ille, nequaquam, ait, Corinthum se esse venturum, quam diu patrem superesse cognovisset. (7) Quæ postquam illa renunciavit, tertio Perian- der præco- nem misit, qui diceret, ipsum in Corcyram venturum, illum autem Corinthum abire juberet ad regnum capessendum. (8) Quam in conditionem quum consensisset adolescens, Perian- der parabat Corcyram navibus proficisci, et filius Corinthum. At Corcyraei, his rebus omnibus cognitis, ne in terram ipsorum Perian- der veniret, interfecerunt juve- nem. Hanc igitur ob causam de Corcyraeis ultionem Perian- der ceperat.

LIV. Jam Lacedæmonii, magna cum classe Samum pro- fecti, urbem oppugnarunt. Et murum adgressi, turrim in suburbio mari imminentem jam transcenderant, quum, succurrente ipso Polycrate magna cum manu, repulsi sunt. (2) Simul vero a superiore turri, quæ in dorso montis erat, egressi sunt auxiliares, et ipsorum Samiorum ingens nume- rus : qui postquam per exiguum tempus sustinuissent La- cedæmonios, fuga se recipiunt; et illi insecuti, magnam cædem fecerunt.

LV. Quodsi, qui tunc adfuerunt Lacedæmonii, cuncti similes eo die fuissent Archiæ et Lycopæ, capta fuisset Samus. Archias enim et Lycopas, quum soli cum fugien- tibus Samiis intra mœnia irrupissent, intercluso reditu, in urbe a Samiis interfecti sunt. (2) Equidem cum tertio ab hoc Archia, cui et ipsi Archiæ nomen erat, Samii filio, Archiæ nepoti, congressus sum Pitanae, quo de populo erat : qui omnium hospitem maxime Samios colebat, mihi- que dixit, patri suo nomen Samii hac caussa fuisse impositum, quod illius pater Archias Sami fortissime pugnans occubuis-

ἐν Σάμῳ ἀριστεύσας ἐτελεύτησε. Τιμᾶν δὲ Σαμίου εἶπε, ὅτι ταφῆναι οἱ τὸν πάππον δημοσίῃ ὑπὸ Σαμίων.

LVI. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὥς σφι τεσσεράκοντα ἔγεγονον ἡμέραι πολιορκέουσι Σάμον, ἐς τὸ πρόσω τε οὐδὲν προεκόπτετο τῶν πρηγμάτων, ἀπαλλάσσοντο ἐς Πελοπόννησον. (2) Ὡς δὲ ὁ ματαιότερος λόγος ὥρμηται, λέγεται Πολυκράτεια ἐπιχώριον νόμισμα κόψαντα πολλὸν μολύβδου καταχρυσώσαντα δοῦναι σφι, τοὺς δὲ δεξαμένους οὕτω δὴ ἀπαλλάσσεσθαι. Ταύτην πρώτην στρατήην ἐς τὴν Ἀσίην Λακεδαιμόνιοι Δωριεὲς ἐποίησαντο.

LVII. Οἱ δ' ἐπὶ τὸν Πολυκράτεια στρατευσάμενοι Σαμίων, ἐπεὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι αὐτοὺς ἀπολείπειν ἔμελλον, καὶ αὐτοὶ ἀπέπλων ἐς Σίφνον. Χρημάτων γὰρ ἐδέοντο, τὰ δὲ τῶν Σιφνίων πρήγματα ἤκμαζε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ νησιωτῶν μάλιστα ἐπλούτεον ἅτε ἐόντων αὐτοῖσι ἐν τῇ νήσῳ χρυσεῶν καὶ ἀργυρέων μετάλλων, οὕτω ὥστε ἀπὸ τῆς δεκάτης τῶν γινομένων αὐτόθεν χρημάτων θησαυρὸς ἐν Δελφοῖσι ἀνακέεται ὁμοῖα τοῖσι πλουσιωτάτοις· αὐτοὶ δὲ τὰ γινόμενα τῇ ἐνιαυτῷ ἐκάστῳ χρήματα διενέμοντο. (2) Ὅτε ὧν ἐποιεῦντο τὸν θησαυρὸν, ἐχρέοντο τῷ χρηστηρίῳ εἰ αὐτοῖσι τὰ παρόντα ἀγαθὰ οἷά τε ἐστὶ πολλὸν χρόνον παρῆμεν· ἡ δὲ Πυθίη ἔχρησέ σφι τάδε,

Ἄλλ' ὅταν ἐν Σίφνῳ πρυτανίᾳ λευκὰ γένηται λευκοφρὺς τ' ἀγορῇ, τότε δὴ δεῖ φράδμονος ἀνδρὸς φράσασθαι ξύλινόν τε λόχον κήρυκά τ' ἐρυθρόν.

Τοῖσι δὲ Σιφνίοισι ἦν τότε ἡ ἀγορῇ καὶ τὸ πρυτανήϊον Παρίῳ λίθῳ ἡσχημένα.

LVIII. Τοῦτον τὸν χρησμὸν οὐκ οἶοι τε ἔσαν γινώσκειν, οὔτε τότε ἰθὺς οὔτε τῶν Σαμίων ἀπιγμένων. Ἐπεὶ γὰρ τάχιστα πρὸς τὴν Σίφνον προσέσχον οἱ Σάμιοι, ἐπεμπον τῶν νεῶν μίαν πρέσβεας ἀγούσαν ἐς τὴν πόλιν. (2) Τὸ δὲ παλαιὸν ἅπασαι αἱ νέες ἔσαν μιλτηλίφες· καὶ ἦν τοῦτο τὸ ἡ Πυθίη προηγόρευε τοῖσι Σιφνίοισι, φυλάξασθαι τὸν ξύλινον λόχον κελεύουσα καὶ κήρυκα ἐρυθρόν. (3) Ἀπικόμενοι δ' ὧν οἱ ἄγγελοι ἐδέοντο τῶν Σιφνίων δέκα τάλαντά σφι χρῆσαι· οὐ φασκόντων δὲ χρήσειν τῶν Σιφνίων αὐτοῖσι, οἱ Σάμιοι τοὺς χώρους αὐτῶν ἐπόρθεον. (4) Πυθόμενοι δ' ἰθὺς ἤκον οἱ Σίφνιοι βωθέοντες, καὶ συμβαλόντες αὐτοῖσι ἐσώωθησαν, καὶ αὐτῶν πολλοὶ ἀπεκλήισθησαν τοῦ ἁστεος ὑπὸ τῶν Σαμίων· καὶ αὐτοὺς μετὰ ταῦτα ἑκατὸν τάλαντα ἔπρηξαν.

LIX. Παρὰ δὲ Ἑρμιονέων νῆσον ἀντὶ χρημάτων παρέλαβον, Ὑδρέην τὴν ἐπὶ Πελοποννήσῳ, καὶ αὐτὴν Τροιζηνίοισι παρακατέθεντο· αὐτοὶ δὲ Κυδωνίην τὴν ἐν Κρήτῃ ἔκτισαν, οὐκ ἐπὶ τοῦτο πλώοντες, ἀλλὰ Ζακύνθους ἐξελθόντες ἐκ τῆς νήσου. (2) Ἐμειναν δ' ἐν ταύτῃ καὶ εὐδαιμόνησαν ἐπ' ἕτεα πέντε, ὥστε τὰ ἱρὰ τὰ ἐν Κυδωνίῃ ἐόντα νῦν οὗτοί εἰσι οἱ ποιήσαντες, καὶ τὸν τῆς Δικτύνης νηόν. (3) Ἐκτὼ δὲ ἔτεϊ Αἰγινῆται αὐτοὺς ναυμαχίῃ νικήσαντες ἠνδραποδίσαντο μετὰ

set : colere se autem Samios, aiebat, quoniam avus ipsius publice a Samiis fuisset sepultus.

LVI. Sed Lacedæmonii, quum per quadraginta dies oppugnassent Samum, neque quidquam profecissent, in Peloponnesum sunt reversi. (2) Fertur autem fama, temere quidem sparsa, quæ ait, Polycratem magnum numerum patriæ monetæ ex plumbo cusæ, sed deauratæ, illis dedisse; quo accepto eos discessisse. Hæc prima est expeditio, quam in Asiam Lacedæmonii, Doricæ stirpis populus, susceperunt.

LVII. Hi autem ex Samiis qui Polycratem bello erant aggressi, quum in eo essent Lacedæmonii ut illos desererent, ipsi quoque abierunt et Siphnum navigarunt. Pecunia enim indigebant : et florentes per id tempus erant res Siphniorum, ut qui præ cæteris insulanis divitiis maxime valebant; quippe in eorum insula metalla erant auri argenti-que, ita quidem ut ex decima pecuniæ illius, quæ ibi conficitur, thesaurus Delphis sit dedicatus, qui nihil cedit opulentissimis : ipsi vero, quæ quotannis ex metallis redibant, ea inter se distribuebant. (2) Iidem, quo tempore thesaurum illum struendum curarunt, quæsiverunt ex oraculo, an præsentia bona per longum temporis spatium ipsi sint duratura. Quibus Pythia hæc respondit :

At quando in Siphno fuerint prytaneia cana, cana fori facies; tunc vir vaser adsit oportet, e ligno insidias caveatque rubrum præconem.

Erat autem tunc [quum advenere Samii] et forum et prytaneum Siphniorum Pario lapide exentum.

LVIII. Hoc oraculum Siphnii, nec tunc statim quum datum est, quo pertineret intellexerant, nec deinde, quum Samii advenerunt. Nam simul atque ad Siphnum Samii adpulerunt, navium unam in urbem cum legatis miserunt. (2) Erant autem olim naves omnes minio tinctæ : idque fuit quod Siphniis Pythia edixerat, quum cavere illos jussisset ligneas insidias et rubrum præconem. (3) Advenientes igitur Samiorum legati postularunt a Siphniis, ut decem talenta ipsis mutuo darent. Quod quum se facturos Siphnii negassent, agros eorum depopulati sunt Samii. (4) Ea re cognita, protinus Siphnii egressi sunt, rebus suis opem laturi : sed commisso prælio inferiores discesserunt, multique eorum urbe a Samiis sunt interclusi : quo facto, centum talenta ab illis Samii exegerunt.

LIX. Ab Hermionensibus vero, data pecunia, Hydream acceperunt insulam, Peloponneso obversam, eamque Traezeniis in depositum dederunt; ipsi vero Cydoniam in Creta condiderunt coloniam, quum non hoc consilio navigassent, sed Zacynthios insula ejecturi. (2) Mansere autem ibi et opibus florere per quinquennium; ita quidem, ut, quæ nunc templa sunt Cydoniæ, ab his exstructa sint, atque etiam Dictynnes sanum. (3) Sexto autem anno Æginetæ eosdem, Cretensibus juncti, prælio navali superatos, in

Κρητῶν, καὶ τῶν νεῶν καπρίους ἐχουσέων τὰς πρῶρας ἠκρωτηρίασαν καὶ ἀνέθεσαν ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηναίης ἐν Αἰγίνῃ. (4) Ταῦτα δὲ ἐποίησαν ἐγκοτον ἔχοντες Σαμίοισι Αἰγινῆται· πρότεροι γὰρ Σάμιοι ἐπ' Ἀμφικράτεος βασιλεύοντος ἐν Σάμῳ στρατευσάμενοι ἐπ' Αἰγιναν μεγάλα κακὰ ἐποίησαν Αἰγινήτας καὶ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνων.

LX. Ἡ μὲν αἰτία αὕτη· ἐμήχυνα δὲ περὶ Σαμίων μᾶλλον, ὅτι σφι τρία ἐστὶ μέγιστα ἀπάντων Ἑλλήνων 10 ἐξεργασμένα, οὐρέος τε ὑψηλοῦ ἐς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ὄργυιας, τούτου ὄρυγμα κάτωθεν ἀρξάμενον, ἀμφίστομον. (2) Τὸ μὲν μῆκος τοῦ ὄρυγματος ἐπτὰ στάδιοι εἰσι, τὸ δὲ ὕψος καὶ εὖρος ὁκτὼ ἑκάτερον πόδες. Διὰ παντὸς δὲ αὐτοῦ ἄλλο ὄρυγμα εἰκοσίπηχυ βάθος ὀρώ- 15 ρυκται, τρίπουν δὲ τὸ εὖρος, δι' οὗ τὸ ὕδωρ ὀχετευόμενον διὰ σωλήνων παραγίνεται ἐς τὴν πόλιν ἀγόμενον ἀπὸ μεγάλης πηγῆς. Ἀρχιτέκτων δὲ τοῦ ὄρυγματος τούτου ἐγένετο Μεγαρεὺς Εὐπαλῖνος Ναυστρόφου. (3) Τοῦτο μὲν δὴ ἐν τῶν τριῶν ἐστὶ, δεύτερον δὲ περὶ λι- 20 μένα γῶμα ἐν θαλάσῃ, βάθος κατὰ εἰκοσι ὄργυιων· μῆκος δὲ τοῦ χώματος μέζον δύο σταδίων. (4) Τρίτην δὲ σφι ἐξέργασται νηὸς μέγιστος πάντων νηῶν τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· τοῦ ἀρχιτέκτων πρῶτος ἐγένετο Ροῖκος Φίλεω ἐπιχώριος. Τούτων εἴνεκεν μᾶλλον τι περὶ Σαμίων 25 ἐμήχυνα.

LXI. Καμβύση δὲ τῷ Κύρου χρονίζοντι περὶ Αἰ- 30 ρυπτον καὶ παραφρονήσαντι ἐπανιστέεται ἄνδρες μάγοι δύο ἀδελφοὶ, τῶν τὸν ἕτερον καταλελοίπεε τῶν οἰκίων μελεδωνόν· ὁ Καμβύσης. (2) Οὗτος δὴ ὢν οἱ ἐπανεστῆ 35 μαθὼν τε τὸν Σμέρδιος θάνατον ὡς κρύπτοιο γενομένου, καὶ ὡς ὀλίγοι ἔσαν οἱ ἐπιστάμενοι αὐτὸν Περσέων, οἱ δὲ πολλοὶ περιέοντα μιν εἰδείσαν. Πρὸς ταῦτα βου- 40 λεύσας τάδε ἐπεχείρησε τοῖσι βασιλείοις. (3) Ἦν οἱ ἀδελφεὸς, τὸν εἶπα οἱ συνεπαναστῆναι, οἰκῶς μάλιστα τὸ εἶδος Σμέρδι τῷ Κύρου, τὸν δὲ Καμβύσης ἐόντα 45 ἐωυτοῦ ἀδελφεὸν ἀπέκτεινε. Ἦν τε δὴ δημοῖος εἶδος τῷ Σμέρδι, καὶ δὴ καὶ οὐνομα τὸ αὐτὸ εἶχε Σμέρδιν. (4) Τοῦτον τὸν ἄνδρα ἀναγνώσας ὁ μάγος Πατιζέιθης ὡς οἱ αὐτὸς πάντα διαπρήξει, εἶσε ἄγων ἐς τὸν βασιλεῖον ὁρό- 50 νον. Ποιήσας δὲ τοῦτο κήρυκας τῇ τε ἄλλῃ διέπεμπε καὶ δὴ καὶ ἐς Αἴγυπτον προερέοντα τῷ στρατῷ ὡς Σμέρδιος τοῦ Κύρου ἀκουστέα εἶη τοῦ λοιποῦ, ἀλλ' οὐ Καμβύσει.

LXII. Οἱ τε δὴ ὢν ἄλλοι κήρυκες προηγόρευον 40 ταῦτα, καὶ δὴ καὶ ὁ ἐπ' Αἴγυπτον ταχθεὶς, εὗρισκε γὰρ Καμβύσεια καὶ τὸν στρατὸν ἐόντα τῆς Συρίας ἐν Ἀγ- 50 θατάνοις, προηγόρευε στὰς ἐς μέσον τὰ ἐντεταλμένα ἐκ τοῦ μάγου. (2) Καμβύσης δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐκ τοῦ κήρυκος, καὶ ἐλπίσας μιν λέγειν ἀληθῆα αὐτὸς τε 60 προδεδόσθαι ἐκ Πρηξάσπεος (πεμφθέντα γὰρ αὐτὸν ὡς ἀποκτενέοντα Σμέρδιν οὐ ποιῆσαι ταῦτα), βλέψας ἐς τὸν Πρηξάσπεα εἶπε, « Πρηξάσπε, οὕτω μοι διε- 70 πρήξαι τό τοι προσέθηκα πρῆγμα; » (3) Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ δέσποτα, οὐκ ἔστι ταῦτα ἀληθῆα, ὅπως κατ' ἐσοί- 80 »

servitutum redegerunt, resectasque navium proras, quibus apri pro insignibus erant, Æginæ in Minervæ templo dedi- carunt. (4) Id fecerunt Æginetæ, quia infensi Samiis erant: hi enim priores, regnante Sami Amphicratæ, bello Æginæ illato multis malis Æginetas adfecerant, sed et ipsi multa erant passi.

LX. Causa quidem illius odii hæc est: verum ego lon- giorē de Samiis sermonem feci, quoniam ab his tria maxi- ma opera, præ reliquis omnibus Græcis, effecta sunt. Pri- mum, in monte ad centum et quinquaginta orgyias edito, in hoc fossa ab imo monte incipiens, et per totum ita acta, ut in oppositum montis latus pateat alterum fossæ orificium. (2) Longitudo fossæ septem stadiorum est: altitudo ac la- titudo, octo pedum utraque. Per totam autem illius longi- tudinem excavata est alia fossa, viginti ulnas alta, tres pedes lata, per quam aqua, ex ingenti fonte derivata, per tubos in urbem deducitur. Architectus hujus fossæ Eupa- linus fuit Megarensis, Naustrophii filius. (3) Hoc unum ex tribus illis. Alterum est opus, agger in mari ductus circa portum, in altitudinem viginti orgyiarum; longitudo autem aggeris, major duobus stadiis. (4) Tertio, templum habent exstructum maximum omnium, quæ nos novimus, templo- rum: cujus primus architectus fuit Rhæcus, Philæ filius, Samius. Horum causa sermonem de Samiis paulo lon- giorē institui.

LXI. Jam adversus Cambysen, diutius in Ægypto mor- rantem insanientemque, insurrexerunt duo fratres Magi, quorum alterum Cambyses procuratorem domus suæ reli- querat. (2) Ille igitur adversus illum insurrexit, quum intelligeret, occultari Smerdis cædem, paucosque esse Persarum ad quos notitia illius pervenisset, plerosque vero illum credere superesse: hæc ille reputans, regiam occupare hoc modo instituit. (3) Erat ei frater, quem simul cum eo insurrexisse dixi, corporis specie similis admodum Smerdi, Cyri filio, quem Cambyses, quum ipsius frater esset, inter- fecerat. Erat igitur hic et facie Smerdi similis, et ipsi nomen quoque idem Smerdis erat. (4) Hunc hominem Patizithes Magus, postquam ei persuaserat ut sibi omnia conficeret, regio in solio collocavit. Quo facto, præcones dimisit quum alias in partes, tum et in Ægyptum misit qui ediceret exercitui, Smerdi dehinc esse parendum, Cyri fi- lio, non Cambysi.

LXII. Itaque quum cæteri præcones hoc edixerunt, tum qui in Ægyptum erat missus, ubi Cambysen cum exercitu Ecbatanis Syriæ invenerat, stans in medio proclamavit ea quæ a Mago mandata habebat. (2) Quæ ut a præcone edicta Cambyses cognovit, quum vera esse ea et proditum se a Prexaspe existimaret (hunc enim, ad interficiendum Smerdin missum, non exsecutum esse mandatum), respi- ciens Prexaspen, ait: « Prexaspes, ita igitur mandatum mihi es exsecutus quod tibi injunxeram! » (3) Tum ille: « Non est hoc verum, domine, ut Smerdis frater tuus

Σμέρδης ἀδελφεὸς ὁ σὸς ἐπανεστήκε, οὐδὲ ὅπως τι ἐξ ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς νεῖκός τοι ἔσται ἢ μέγα ἢ μικρόν· ἐγὼ γὰρ αὐτὸς, ποιήσας τὰ σύ με ἐκέλευες, ἔθαψά μιν χερσὶ τῇσι ἐμευτοῦ. (1) Εἰ μὲν νυν οἱ τεθνεῶτες ἀνεστήσασιν, προσδέκεό τοι καὶ Ἀστυάγεα τὸν Μῆδον ἐπαναστήσεσθαι· εἰ δ' ἔστι ὥσπερ πρὸ τοῦ, οὐ μὴ τί τοι ἐκ γε ἐκείνου νεώτερον ἀναβλαστήσει. Νῦν ὦν μοι δοκεῖ μεταδιώξαντας τὸν κήρυκα ἐτάζειν εἰρω- τεῦντας παρ' ὅτευ ἤκων προαγορεύει ἡμῖν Σμέρδης βασιλεὺς ἀκούειν. »

LXIII. Ταῦτα εἰπαντος Πρηξάσπεος (ἤρесе γὰρ Καμβύση) αὐτίκα μεταδιωκτὸς γενόμενος ὁ κῆρυξ ἦκε· ἀπιγμένον δέ μιν εἶρετο ὁ Πρηξάσπης τάδε, « ὦνθρωπε, φῆς γὰρ ἔχειν παρὰ Σμέρδης τοῦ Κύρου ἄγγελος· νῦν ὦν εἶπας τὴν ἀλήθειαν ἀπιθὶ χαίρων, κότερα αὐτὸς τοι Σμέρδης φαινόμενος ἐς ὅψιν ἐνετέλλετο ταῦτα, ἢ τῶν τις ἐκείνου ὑπηρετέων. » (2) Ὁ δὲ εἶπε, « ἐγὼ Σμέρδιν μὲν τὸν Κύρου, ἐξ ὅτευ βασιλεὺς Καμβύσης ἤλασε ἐς Αἴγυπτον, οὕκω ὅπωπα· ὁ δέ μοι μάγος τὸν Καμβύσης ἐπίτροπον τῶν οἰκίων ἀπέδεξε, οὗτος ταῦτα ἐνετείλατο, φὰς Σμέρδιν τὸν Κύρου εἶναι τὸν ταῦτα ἐπιθέμενον εἶπαι πρὸς ὑμέας. » (3) Ὁ μὲν δὴ σφι ἔλεγε οὐδὲν ἐπικατεψευσμένος, Καμβύσης δὲ εἶπε, « Πρηξάσπες, σὺ μὲν, οἷα ἀνὴρ ἀγαθός, ποιήσας τὸ κελευόμενον αἰτίην ἐκπέφευγας· ἐμοὶ δέ τίς ἂν εἴη Περσέων ὁ ἐπανεστὼς ἐπιβατεύων τοῦ Σμέρδης οὐνόματος; » (4) Ὁ δὲ εἶπε, « ἐγὼ μοι δοκέω συνιέναι τὸ γεγονός τοῦτο, ὃ βασιλεῦ· οἱ μάγοι εἰσὶ τοι οἱ ἐπανεστῶτες, τύν τε ἔλιπες μελεδωνόν τῶν οἰκίων, » (5) Πατιζείθης, καὶ ὁ τούτου ἀδελφεὸς Σμέρδης. »

LXIV. Ἐνθαῦτα ἀκούσαντα Καμβύσεα τὸ Σμέρδης οὐνομα ἔτυψε ἡ ἀλήθεια τῶν τε λόγων καὶ τοῦ ἐνυπνίου· ὃς ἐδόκεε ἐν τῇ ὑπνῷ ἀπαγγεῖλαι τινὰ οἱ ὡς Σμέρδης ἰζόμενος ἐς τὸν βασιλῆιον ὁρόνον φαύσειε τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. (2) Μαθὼν δὲ ὡς μάτην ἀπολωλεκώς εἶη τὸν ἀδελφὸν, ἀπέκλαιε Σμέρδιν. Ἀποκλαύσας δὲ καὶ περιημεκτήσας τῇ ἀπάσῃ συμφορῇ ἀναθρόσκει ἐπὶ τὸν ἵππον, ἐν νόῳ ἔχων τὴν ταχίστην ἐς Σοῦσα στρατεύεσθαι ἐπὶ τὸν μάγον. (3) Καὶ οἱ ἀναθρόσκοντι ἐπὶ τὸν ἵππον τοῦ κουλεοῦ τοῦ ξίφεος ὁ μύκης ἀποπίπτει, γυμνωθὲν δὲ τὸ ξίφος παίει τὸν μηρόν. (4) Τρωματισθεὶς δὲ κατὰ τοῦτο τῇ αὐτὸς πρότερον τὸν τῶν Αἰγυπτίων θεὸν Ἄπιν ἐπληξε, ὥς οἱ καιρὴν ἔδοξε τεύεσθαι, εἶρετο ὁ Καμβύσης ὅ τι τῇ πόλει οὐνομα εἴη. Οἱ δὲ εἶπαν ὅτι Ἀγβάτανα. (5) Τῷ δὲ ἔτι πρότερον ἐκέχρηστο ἐκ Βουτοῦς πόλιος ἐν Ἀγβατάνοισι τελευτήσιν τὸν βίον. Ὁ μὲν δὴ ἐν τοῖσι Μηδικοῖσι Ἀγβατάνοισι ἐδόκεε τελευτήσιν γηραιὸς, ἐν τοῖσι οἱ ἦν πάντα τὰ πρήγματα· τὸ δὲ γρη- στήριον τοῖσι ἐν Συρίῃ Ἀγβατάνοισι ἔλεγε ἄρα. (6) Καὶ δὴ ὡς τότε ἐπειρόμενος ἐπύθετο τῆς πόλιος τὸ οὐνομα, ὑπὸ τῆς συμφορῆς τῆς τε ἐκ τοῦ μάγου ἐκπεπληγμένος καὶ τοῦ τρώματος ἐσωφρόνησε, συλλαβὼν δὲ τὸ θεο-

adversus te insurrexerit, aut ut ulla tibi a viro illo contem- tio, sive magna, sive parva, existere possit. Nam ego ipse tuum mandatum exsecutus, mea manu eum sepelivi. (4) Itaque, si resurgunt mortui, exspecta ut etiam Astya- ges Medus adversus te sit insurrecturus : sin erit ut olim, nihil quidquam novarum rerum ab illo tibi nascetur. Quare mihi videtur, insequi nos debere præconem, et ex eo per- quirere interrogando, a quonam missus edixerit, Smerdi regi esse parendum. »

LXIII. Hæc a Praxaspe dicta quum placuissent Cambysi, protinus missi sunt qui præconem insequerentur reduce- rentque. Qui ut rediit, his verbis eum interrogavit Prexa- spes : « Tu, homo, quum dicas a Smerdi Cyri filio te nuncium venire, nunc, si mihi verum dixeris, salvus abito. Ipsum- ne Smerdin oculis tuis vidisti, qui tibi hoc mandatum de- dedit; an ab aliquo ex ejus ministris illud accepisti? » (2) Tum ille, « Ego, inquit, Smerdin Cyri filium, ex quo rex Cambyses cum exercitu in Ægyptum est profectus, nondum vidi : sed Magus, quem domus suæ procuratorem Camby- ses constituit, hic mihi mandata hæc dedit, dicens Smer- din esse, Cyri filium, qui, ut ea ad vos perferrem, impe- rasset. » (3) Hæc illis homo iste dixit, a veritate nihil dis- cedens. Tum Cambyses : « Tu quidem, Prexaspes, ait, ut vir bonus mandata mea exsecutus, culpam effugisti : at quis tandem ille fuerit Persarum, qui Smerdis nomen inva- dens, adversus me insurrexit? » (4) Cui ille, « Equidem, rex, mihi videor, inquit, intelligere quid hoc rei sit. Magi sunt qui tibi insurrexerunt, tum is quem tu procuratorem do- mus tuæ reliquisti, Patizithes, tum hujus frater Smer- dis. »

LXIV. Ibi tunc, audito Smerdis nomine, veritas quum dictorum tum insomni animum percutit Cambysis, cui per somnum visum erat nunciare aliquem sibi, Smerdin, regio in solio sedentem, capite cælum tetigisse. (2) Itaque intelligens, frustra se perdidisse fratrem, deploravit Smer- din : et postquam universam suam calamitatem deplorarat lamentatusque erat, in equum insiliit; in animo habens quam celerrime posset, Susa adversus Magum ducere exercitum. (3) At, dum in equum insilit, de vagina gla- dii fungus (*extremæ vaginæ claustrum*) decidit; et nu- datus gladius femur feriit. (4) Vulneratus igitur Cambyses eadem parte, qua ipse antea deum Ægyptiorum Apin per- cusserat, quum letale vulnus accepisse sibi videretur, quæsiuit quodnam nomen esset oppido. Et illi Ecbatana dixerunt. (5) Erat ei autem superiori tempore oraculi responsum ex Buto urbe adlatum, Ecbatanis illum moritu- rum : unde sibi persuaserat, Ecbatanis Mediæ, ubi ei re- rum omnium summa erat, senem sese vita functurum; at nimirum Ecbatana Syriæ dixerat oraculum. (6) Itaque, postquam tunc percunctatus oppidi nomen cognovit, con- sternatus calamitate quæ et ex Mago ei imminabat, et ex

πρόπιον εἶπε, « ἐνθαῦτα Καμβύσεα τὸν Κύρου ἐστὶ πεπρωμένον τελευτᾶν. »

LXV. Τότε μὲν τοσαῦτα, ἡμέρησι δὲ ὕστερον ὡς εἴκοσι μεταπεμψάμενος Περσέων τῶν παρεόντων τοὺς λογιμωτάτους ἔλεγέ σφι τάδε, « ὦ Πέρσαι, καταλελά-
 5 βηκέ με, τὸ πάντων μάλιστα ἔκρυπτον πρηγμάτων, τοῦτο ἐς ὑμέας ἐκφῆναι. (2) Ἐγὼ γὰρ ἐὼν ἐν Αἰγύπτῳ εἶδον ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ, τὴν μηδαμὰ ὄφελον ἰδέειν· ἐδόκειον δέ μοι ἄγγελον ἐλθόντα ἐξ οἴκου ἀγγέλλειν ὡς
 10 Σμέρδιδι ἰζόμενος ἐς τὸν βασιλεῖον θρόνον ψαύσειε τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. (3) Δείσας δὲ μὴ ἀπαιρεθῆναι τὴν ἀρχὴν πρὸς τοῦ ἀδελφεοῦ, ἐποίησα ταχύτερα ἢ σοφώτερα· ἐν τῇ γὰρ ἀνθρωπότητι φύσι οὐκ ἐνῆν ἄρα τὸ μέλλον γίνεσθαι ἀποτράπειν, ἐγὼ δὲ ὁ μάταιος
 15 Πρηνὴς ἀποπέμψω ἐς Σοῦσα ἀποκτενέοντα Σμέρδιν. (4) Ἐξεργασθέντος δὲ κακοῦ τοσούτου ἀδεῶς διαιτώμεν, οὐδαμὰ ἐπιλεξάμενος μὴ κοτέ τις μοι Σμέρδιος ὑπαραιρημένου ἄλλος ἐπανασταίῃ ἀνθρώπων. Παντὸς δὲ τοῦ μέλλοντος ἐσεσθαι ἀμαρτῶν ἀδελφεο-
 20 κτόνος τε οὐδὲν δέον γέγονα καὶ τῆς βασιληΐης οὐδὲν ἔσσαν ἐστέρημαι· Σμέρδιδι γὰρ δὴ ἦν ὁ μάγος τὸν μοι ὁ δαίμων προέφαινε ἐν τῇ ὄψι ἐπαναστήσεσθαι. (5) Τὸ μὲν δὴ ἔργον ἐξέργασταί μοι, καὶ Σμέρδιν τὸν Κύρου μηκέτι ὑμῖν ἐόντα λογιζέσθαι· οἱ δὲ ὑμῖν μάγοι κρα-
 25 τέουσι τῶν βασιλεῶν, τὸν τε ἔλιπον τῶν οἰκίων, καὶ ὁ ἐκείνου ἀδελφεὸς Σμέρδιδις. (6) Τὸν μὲν νυν μάλιστα χρῆν ἐμεῦ αἰσχρὰ πρὸς τῶν μάγων πεπονθότος τιμω-
 30 ρέειν ἐμοί, οὗτος μὲν ἀνοσίῳ μόρῳ τετελεύτηκε ὑπὸ τῶν ἐωυτοῦ οἰκτιρωτάτων· τούτου δὲ μηκέτι ἐόντος, δεύτερα τῶν λοιπῶν ὑμῖν, ὦ Πέρσαι, γίνεται μοι ἀναγκαιότατον ἐντέλλεσθαι τὰ θέλω μοι γενέσθαι τελευτέων τὸν βίον· (7) καὶ δὴ ὑμῖν τάδε ἐπισκῆπτω θεοὺς τοὺς βασιλεῖς ἐπικαλέων, καὶ πᾶσι ὑμῖν καὶ μάλιστα Ἀχαιμενιδέων τοῖσι παρεούσι, μὴ περιιδέειν τὴν ἡγε-
 35 μονίην αὐτῶν ἐς Μήδους περιελθοῦσαν, ἀλλ' εἴτε δόλῳ ἔχουσι αὐτὴν κτησάμενοι, δόλῳ ἀπαιρεθῆναι ὑπ' ὑμέων, εἴτε καὶ σθένει τρω κατεργασάμενοι, σθένει κατὰ τὸ καρτερόν ἀνασώσασθαι. (8) Καὶ ταῦτα μὲν ποιῆσαι ὑμῖν γῆ τε καρπὸν ἐκφέρει καὶ γυναῖ-
 40 κές τε καὶ ποιῆσαι τίκτοιεν, εὐοῦσι ἐς τὸν ἅπαντα χρόνον ἐλευθέροισι· μὴ ἀνασωσάμενοισι δὲ τὴν ἀρχὴν μηδ' ἐπιχειρήσασιν ἀνασώζειν τὰ ἐναντία τούτοις ἀρέομαι ὑμῖν γενέσθαι, καὶ πρὸς ἔτι τούτοις τὸ τέλος Περσέων ἐκάστω ἐπιγενέσθαι ὅλον ἐμοὶ ἐπιγέγονε. »
 45 Ἄμα τε εἶπας ταῦτα ὁ Καμβύσης ἀπέκλαιε πᾶσαν τὴν ἐωυτοῦ πρῆξιν.

LXVI. Πέρσαι δ' ὡς τὸν βασιλέα εἶδον ἀνακλαύ-
 5 σαντα, πάντες τὰ τε ἐσθλὸς ἐχόμενα εἶχον, ταῦτα κατηρέϊκοντο, καὶ οἰμωγῇ ἀφθόνῳ διεγρέοντο. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα, ὡς ἐσφακέλισέ τε τὸ ὀστέον καὶ ὁ
 60 μὴρὸς τάχιστα ἐσάπη, ἀπῆναικε Καμβύσεα τὸν Κύρου, βασιλεύσαντα μὲν τὰ πάντα ἑπτὰ ἔτεα καὶ μῆνας πέντε, ἀπαιδα δὲ τὸ παράπαν ἐόντα ἔρσηνος καὶ θήλεος

vulnere, resipuit; intelligensque oraculi responsum, ait : « Hic loci fatale est vitam finire Cambysem, Cyri filium. »

LXV. Neque tunc plura; sed deinde, interjectis fere viginti diebus, convocatis ad se spectatissimis qui aderant Persarum, hæc ad eos verba fecit : Eo redactus sum, o Persæ, ut rem vobis eam, quam omnium maxime occul-
 5 tavi, debeam aperire. (2) Quum in Ægypto essem, vidi nocturnam visionem, quam utinam numquam vidissem! Visum erat mihi, venientem domo nuncium renunciare, Smerdin, regio in solio sedentem, capite cælum tetigisse. (3) Itaque veritus, ne imperium mihi a fratre raperetur, properantiora feci quam prudentiora : nec enim naturæ hominis datum est, avertere id quod sit eventurum : ego vero fatuus Prexaspem Susa mitto, qui Smerdin interficiat. (4) Quo tanto admissio facinore, securus vitam egi, nullo pacto cogitans fore, ut, sublato Smerdi, alius quisquam hominum mihi insurgat. Sed ab ejus quod futurum erat notione prorsus aberrans, præter jus et fas fratrem occidi, et nihilo minus regno sum privatus. Smerdis enim Magus fuit, quem contra me insurrecturum esse deus insomni
 10 viso mihi significaverat. (5) Patratum igitur a me facinus est; vosque sic existimate, non amplius in vivis esse Smerdin, Cyri filium : sed Magi vobis regiam occuparunt, is quem ego procuratorem domus meæ reliqui, et frater ejus Smerdis. (6) Jam, quem maxime oportuerat vicem meam, qui hæc indigna a Magis patior, ulcisci; is nefaria corde, a proximis suis patrata, vitam finivit. Qui quum amplius non sit, secundo loco, id quod reliquum est, ut vos, Persæ, quæ nunc, quum vitam finio, mihi a vobis fieri volo, moneam summa me necessitas urget. (7) Nempe hoc vobis, deos regios obtestatus, injungo, quum in universum cunetis, tum maxime his qui ex Achæmenidum stirpe adestis, ne principatum ad Medos iterum redire patiamini; sed, sive illi dolo eum obtinuerunt, dolo eis eripiat; sin vi quadam illum sibi pararunt, vi et armis recuperetis. (8) Atque, hoc quidem si feceritis, et terra vobis fructum ferat, et uxores et greges uberem edant prolem, et liber-
 15 tate in omne futurum tempus fruamini! Sin non recu-
 20 paveritis principatum nec conati fueritis recuperare, contra-
 25 ria horum vobis ut fiant precor, et hoc amplius, ut Persarum unicuique finis vitæ, qualis mihi, eveniat. » Simul hæc locutus Cambyzes universam suam sortem de-
 30 ploravit.

LXVI. Tum Persæ, regem videntes edere ploratum, universi quidquid vestium habebant discerpere, immen-
 5 sumque edere ejulatum cœperunt. (2) Et haud multo post, carie corroso osse, et in putredinem abeunte femore, e vivis ereptus est Cambyzes, Cyri filius, postquam annos omnino septem et quinque menses regnaverat, nec ullam prolem, neque masculam, neque femineam, reliquerat.

γόνου. (3) Περσέων δὲ τοῖσι παρεούσι ἀπιστίη πολλή ὑπεκέχυτο τοὺς μάγους ἔχειν τὰ πρήγματα, ἀλλ' ἠπιστέατο ἐπὶ διαβολῇ εἶπαι Καμβύσεα τὰ εἶπε περὶ τοῦ Σμέρδιος θανάτου, ἵνα οἱ ἐκπολεμωθῇ πᾶν τὸ Περσικόν. (4) Οὗτοι μὲν νυν ἠπιστέατο Σμέρδιν τὸν Κύρου βασιλέα ἐνεστεῶτα· δεινῶς γὰρ καὶ ὁ Πρηξάσπης ἔξαρνος ἦν μὴ μὲν ἀποκτεῖναι Σμέρδιν· οὐ γὰρ ἦν οἱ ἀσφαλὲς Καμβύσει τετελευτηκότος φάναι τὸν Κύρου υἱὸν ἀπολωλέκεναι αὐτοχειρίη.

10 LXVII. Ὁ δὲ δὴ μάγος τελευτήσαντος Καμβύσει ἀδεῶς ἐβασίλευσε, ἐπιβατεύων τοῦ ὁμιονύμου Σμέρδιος τοῦ Κύρου, μῆνας ἑπτὰ τοὺς ἐπιλοιπούς Καμβύση ἐς τὰ ὀκτὼ ἔτεα τῆς πληρώσιος· ἐν τοῖσι ἀπεδέξατο ἐς τοὺς ὑπηκόους πάντας εὐεργεσίας μεγάλας, ὥστε ἀπο-
15 θανόντος αὐτοῦ πόθον ἔχειν πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, πάρεξ αὐτῶν Περσέων. Διαπέμψας γὰρ ὁ μάγος ἐς πᾶν ἔθνος τῶν ἤρχε, προεῖπε ἀτέλειαν εἶναι στρατηγῆς καὶ φόρου ἐπ' ἔτεα τρία. Προεῖπε μὲν δὴ ταῦτα αὐτίκα ἐνιστάμενος ἐς τὴν ἀρχήν.

20 LXVIII. Ὁ γδοῦ δὲ μηνὶ ἐγένετο κατάδηλος τρόπῳ τοιῷδε. Ὀτάνης ἦν Φαρνάσπει μὲν παῖς, γένει δὲ καὶ χρήμασι ὁμοῖος τῷ πρώτῳ Περσέων. Οὗτος δ' Ὀτάνης πρῶτος ὑπώπτευσεν τὸν μάγον ὡς οὐκ εἶη ὁ Κύρου Σμέρδις, ἀλλ' ὅσπερ ἦν, τῇδε συμβαλλόμενος, 25 ὅτι τε οὐκ ἐξεφοῖτα ἐκ τῆς ἀκροπόλιος καὶ ὅτι οὐκ ἐκάλεε ἐς ὅφιν ἐωυτῷ οὐδένα τῶν λογίμων Περσέων. (2) Ὑποπτεύσας δὲ μιν ἐποίησε τάδε. Ἔσχε αὐτοῦ ὁ Καμβύσης θυγατέρα, τῇ οὐνομα ἦν Φαιδύμη· τὴν αὐτὴν δὴ ταύτην εἶχε τότε ὁ μάγος, καὶ ταύτη τε συν-
30 οίκεε καὶ τῇσι ἄλλῃσι πάσῃσι τῇσι τοῦ Καμβύσει γυναιξί. (3) Πέμπων δὴ ὢν ὁ Ὀτάνης παρὰ ταύτην τὴν θυγατέρα ἐπυνθάνετο παρ' ὅτῳ ἀνθρώπῳ κοιμῶτο, εἴτε μετὰ Σμέρδιος τοῦ Κύρου εἴτε μετ' ἄλλου τευ. Ἦ δὲ οἱ ἀντέπεμπε φαιμένη οὐ γινώσκειν·
35 οὔτε γὰρ τὸν Κύρου Σμέρδιν ιδέσθαι οὐδαμᾶ, οὔτε ὅστις εἶη ὁ συνοικέων αὐτῇ εἰδέναι. (4) Ἐπεμπε δεύτερα ὁ Ὀτάνης λέγων, « εἰ μὴ αὐτὴ Σμέρδιν τὸν Κύρου γινώσκεις, σὺ δὲ παρ' Ἀτόσσης πυθεῖ ὅτῳ τούτῳ συνοικεῖ αὐτὴ τε ἐκείνη καὶ σύ· πάντως γὰρ δὴ
40 κου τόν γε ἐωυτῆς ἀδελφεὸν γινώσκει. » (5) Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ἡ θυγάτηρ, « οὔτε Ἀτόσση δύναμαι ἐς λόγους ἐλθεῖν οὔτε ἄλλην οὐδεμίαν ιδέσθαι τῶν συγκαταμένων γυναικῶν· ἐπεὶ γὰρ τάχιστα οὗτος ὄνθρωπος, ὅστις κοτέ ἐστι, παρέλαβε τὴν βασιλῆην, διέ-
45 σπείρει ἡμέας ἄλλην ἄλλῃ τάξας. »

LXIX. Ἀκούοντι δὲ ταῦτα τῷ Ὀτάνῃ μᾶλλον καταφαίνεται τὸ πρήγμα. Τρίτην δὲ ἀγγελίην ἐσπέμπει παρ' αὐτῆν λέγουσαν ταῦτα, « ὦ θυγάτερ, δεῖ σε γεγонуῖαν εὖ κίνδυνον ἀναλαβέσθαι τὸν ἀνδρῶν πατὴρ ὑποδύ-
50 νειν κελεύη. Εἰ γὰρ δὴ μὴ ἐστὶ ὁ Κύρου Σμέρδις, ἀλλὰ τὸν καταδοκέω ἐγὼ, οὗτοι μιν σοὶ τε συκοιμεώμενον καὶ τὸ Περσέων κράτος ἔχοντα δεῖ χαίροντα ἀπαλλάσσειν, ἀλλὰ δοῦναι δίκην. (2) Νῦν ὢν ποιήσον τάδε· ἐπεὰν σοὶ συνεύδῃ καὶ μάθῃς αὐτὸν κατυπνωμέ-

(3) At qui aderant Persæ persuadere sibi nullò pacto poterunt, Magos rerum esse potitos; sed Cambysen existimaverunt calumniæ causa hæc dixisse quæ de morte Smerdis dixerat, quo Persicum omne genus ad bellum adversus illum concitaretur. (4) Hi igitur existimabant, Smerdis Cyri filium regnum occupasse: nam præfracte etiam negabat Prexaspes, a se interfectum esse Smerdin; nec enim tutum ei erat, mortuo Cambyse fateri, Cyri filium ipsius manu periisse.

LXVII. Magus igitur, mortuo Cambyse, secure regnavit, usurpans cognominis Cyri filii nomen Smerdis, per septem menses, qui Cambysi ad complendum octavum annum defuerunt: intra quod tempus cunctos imperio Persarum subjectos ingentibus adfecit beneficiis, ita ut eundem mortuum desiderarent omnes Asiæ populi, ipsis Persis exceptis. Dimissis enim per omnes, quibus imperavit, populos præconibus Magus edixerat, per triennium immunos fore omnes, quum a militia, tum a tributo. Atque hoc edictum protinus promulgaverat, simulatque insurrectione facta iniit regnum.

LXVIII. At octavo mense, quisnam esset, tali modo compertum est. Fuit Otanes, Pharnaspis filius, genere et opibus par ei qui primus esset inter Persas. Hic Otanes primus suspectum habuit Magum; non esse Smerdin Cyri filium, sed eum qui erat, inde conjiciens, quod numquam ex arce egrederetur, nec ullum ex nobilibus Persis in conspectum suum vocaret. (2) Ea suspicione ductus, hocce instituit facere. Filiam ejus, cui Phædyma nomen erat, in uxoribus habuerat Cambyse: eandemque perinde tunc Magus habebat, cum eaque pariter atque cum aliis Cambysis uxoribus consuetudinem habebat. (3) Ad hanc igitur filiam suam misit Otanes, quærens ex ea, quisnam homo esset cum quo concumberet: utrum Smerdis Cyri filius, an alius quispiam? Cui illa responsum remisit, nescire se; neque enim Cyri filium Smerdin umquam vidisse, nec scire quis sit cum quo concubat. (4) Tum iterum ad eandem mittens Otanes, ait: « Si Smerdin Cyri filium non nosti, at tu ab Atossa percunctare, quonam cum viro, et illa concubat et tu! nam illa utique fratrem novit suum. » (5) Respondit ad hæc filia: « Neque Atossæ ego possum in colloquium venire, neque alii ulli mulieri ex his quæ mecum hic una habitant: nam simulatque hic homo, quisquis est, occupavit regnum, disseminavit nos, alii aliam sedem adsignans. »

LXIX. Hæc audienti Otani magis etiam manifesta facta res est. Itaque tertio ad illam nuncium mittit, his verbis: « Oportet te, filia, quum bene nata sis, periculum suscipere quodcumque pater te jubet. Quodsi enim hic non est Cyri filius Smerdis, sed is quem ego esse existimo; non debet ille, quod tecum concubat et Persarum teneat imperium, impune ferre, sed meritam luere poenam. (2) Nunc igitur fac hocce: quando tecum cubuerit, tuque cum somno sopitum intellexeris, palpa ejus aures. Quodsi compertus

νον, ἄφασον αὐτοῦ· τὰ ὦτα· καὶ ἦν μὲν φαίνεται ἔχων ὦτα, νόμιζε σεωυτὴν Σμέρδι τῷ Κύρου συνοικεῖν, ἦν δὲ μὴ ἔχων, σὺ δὲ τῷ μάγῳ Σμέρδι. » (3) Ἀντιπέμ-
πει πρὸς ταῦτα ἡ Φαιδύμη φαιμένη κινδυνεύσειν με-
γάλως, ἦν ποιήσῃ ταῦτα· εἰ γὰρ δὴ μὴ τυγχάνει τὰ ὦτα
ἔχων, ἐπίλαμπτος δὲ ἀφάσσουσα ἔσται, εὖ εἰδέναι ὡς
ἵστωσιν μιν· ὁμῶς μέντοι ποιήσιν ταῦτα. (4) Ἡ
μὲν δὴ ὑπεδέξατο ταῦτα τῷ πατρὶ κατεργάσεσθαι, τοῦ
δὲ μάγου τούτου τοῦ Σμέρδιος Κύρος ὁ Καμβύσεω
ἄρχων τὰ ὦτα ἀπέταμε ἐπ' αἰτίῃ δὴ τινι οὐ σμικρῇ.
(5) Ἡ ὦν δὴ Φαιδύμη αὕτη, ἡ τοῦ Ὀτάνεω θυγάτηρ,
πάντα ἐπιτελούσα τὰ ὑπεδέξατο τῷ πατρὶ, ἐπεῖτε
αὐτῆς μέρος ἐγένετο τῆς ἀπίσιος παρὰ τὸν μάγον (ἐν
περιτροπῇ γὰρ δὴ αἱ γυναῖκες φοιτοῦσι τοῖσι Πέρ-
σῃσι), ἐλθοῦσα παρ' αὐτὸν εὔδε, ὑπνωμένου δὲ καρτε-
ρῶς τοῦ μάγου ἤφασε τὰ ὦτα. (6) Μαθοῦσα δὲ οὐ
χαλεπῶς, ἀλλ' εὐπετέως οὐκ ἔχοντα τὸν ἄνδρα ὦτα,
ὡς ἡμέρη τάχιστα ἐγγένοιε, πέμψασα ἐσήμηνε τῷ
πατρὶ τὰ γενόμενα.

20 LXX. Ὁ δὲ Ὀτάνης παραλαβὼν Ἀσπαθίνην καὶ
Γωβρύην Περσέων τε πρώτους ἐόντας καὶ ἐωυτῷ ἐπι-
τηδεωτάτους ἐς πίστιν, ἀπηγήσατο πᾶν τὸ πρῆγμα· οἱ
δὲ καὶ αὐτοὶ ἄρα ὑπώπτουσιν οὕτω τοῦτο ἔχειν, ἀνετί-
κωντος δὲ τοῦ Ὀτάνεω τοὺς λόγους ἐδέξαντο. (2) Καὶ
25 ἐδοξέ σφι ἕκαστον ἄνδρα Περσέων προσεταιρίσασθαι
τοῦτον τῷ πιστεύει μάλιστα. Ὀτάνης μὲν νυν ἐσά-
γεται Ἰνταφέρνεα, Γωβρύης δὲ Μεγάβαζον, Ἀσπαθίνης
δὲ Ὑδάρνεα. Γεγονότων δὲ τούτων ἐξ ἀραγίνεται
ἐς τὰ Σοῦσα Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπεος ἐκ Περσέων ἥκων·
30 τούτων γὰρ δὴ ἦν οἱ ὁ πατήρ ὑπαρχος. Ἐπεὶ ὦν
οὗτος ἀπύκτο, τοῖσι ἐξ τῶν Περσέων ἐδοξε καὶ Δαρεῖον
προσεταιρίσασθαι.

LXXI. Συνελθόντες δὲ οὗτοι ἐόντες ἐπτά ἐδίδοσαν
σφισι λόγους καὶ πίστις. Ἐπεῖτε δὲ ἐς Δαρεῖον ἀπί-
35 κτο γνώμην ἀποφαίνεσθαι, ἔλεγέ σφι τάδε, « ἐγὼ
ταῦτα ἐδόκειον μὲν αὐτὸς μοῦνος ἐπίστασθαι, ὅτι τε ὁ
μάγος εἴη ὁ βασιλεύων καὶ Σμέρδις ὁ Κύρου τετελεύ-
τηκε· καὶ αὐτοῦ τούτου εἵνεκεν ἦκω σπουδῇ ὡς συστή-
σων ἐπὶ τῷ μάγῳ θάνατον. Ἐπεῖτε δὲ συνήνεικε
40 ὥστε καὶ ὑμέας εἰδέναι καὶ μὴ μοῦνον ἐμὲ, ποιέειν
αὐτίκα μοι δοκέει καὶ μὴ ὑπερβάλλεσθαι· οὐ γὰρ ἄμει-
νον. » (2) Εἶπε πρὸς ταῦτα ὁ Ὀτάνης, « ὦ παῖ Ὑστά-
σπεος, εἰς τε πατρός ἀγαθοῦ καὶ ἐκφαίνειν οἴκας
σεωυτὸν ἐόντα τοῦ πατρὸς οὐδὲν ἔσσω· τὴν μέντοι
45 ἐπιχείρησιν ταύτην μὴ οὕτω συντάχυνε ἀβούλως, ἀλλ'
ἐπὶ τὸ σωφρονέστερον αὐτὴν λάμβανε· δεῖ γὰρ πλεῖνας
γενομένους οὕτω ἐπιχειρεῖν. » (3) Λέγει πρὸς ταῦτα
Δαρεῖος, « ἄνδρες οἱ παρεόντες, τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ
ἐξ Ὀτάνεω εἰ χρήσεσθε, ἐπίστασθε ὅτι ἀπολέεσθε κά-
50 κιστα· ἐξοίσει γὰρ τις πρὸς τὸν μάγον, ἰδίῃ περιβαλ-
λόμενος ἐωυτῷ κέρδεα. (4) Μάλιστα μὲν νυν ὠφέ-
λετε ἐπ' ὑμῶν αὐτῶν βολόμενοι ποιέειν ταῦτα· ἐπεῖτε
δὲ ὑμῖν ἀναφέρει, ἐς πλεῖνας ἐδόκει καὶ ἐμοὶ ὑπερέ-
θεσθε, ἢ ποιέωμεν σήμερον, ἢ ἴστε ὑμῖν ὅτι ἦν ὑπερ-

fuerit aures habere, puta te cum Cyri Smerdi concumbere :
sin aures eum non habere deprehendes, magus Smerdis
est quicum concumbis. » (3) Ad hæc renunciari Phædyma
jubet, ingens se adire periculum, si id faciat. Si forte
enim aures ille non habeat, ipsa autem deprehendatur
palpans, satis se scire, fore ut ab illo trucidetur : attamen
imperata facturam. (4) Sic illa, hoc se effecturam, patri
recepit. Mago autem huic Smerdi Cyrus, Cambysis fi-
lius, tum regnans, graviolem quamdam ob culpam præ-
cidi aures jusserrat. (5) Hæc igitur Phædyma, Otanis filia,
cuncta exsequens quæ patri receperat, quum ad illam re-
diisset ordo intrandi ad Magum (per vices enim apud
Persas uxores ad maritum intrant), cubiculum ingressa
cum eo concubuit : et postquam gravi somno Magus sopi-
tus erat, aures ejus palpavit. (6) Utque haud ægre, sed
facillime, cognovit auribus carere hominem, simulatque
dies adfuit, ad patrem misit, remque ei significavit.

LXX. Tum Otanes, adsumpto Aspathine et Gobrya, pri-
mariis inter Persas viris, maximeque idoneis quibus fidem
haberet, totam rem his enarravit : atque hi etiam ipsi
suspicati erant, ita se rem habere. Quibus quum deinde
rationes suas exposuisset, adsentati sunt ambo. (2) Con-
stitueruntque hi tres, ut ipsorum quisque unum virum
Persam, cui maxime fidem haberet, sibi legeret socium.
Adsciscit igitur Otanes pro sua parte Intaphernem; Go-
bryas, Megabazum; Aspathines, Hydarnen. Ita quum sex
essent, advenit Susa Darius, Hystaspis filius, ex Perside
veniens, cui regioni pater ipsius erat præfectus. Qui ubi
advenit, placuit reliquis sex Persis Darium etiam socium
sibi adsciscere.

LXXI. Hi septem igitur congressi, fidem sibi dant invi-
cem, et sermones conferunt. Ubi ad Darium venit ordo
sententiæ dicendæ, ait ille : « Ego hoc solus cognitum ha-
bere putabam, regnare Magum, et vita excessisse Smerdin,
Cyri filium : atque ad hoc ipsum dedita opera huc me con-
tulit, ut mortem Mago pararem. Quandoquidem vero ac-
cidit, ut et vos rem compertam habeatis, non ego solus;
videtur mihi res e vestigio peragenda, neque differenda :
nec enim hoc melius fuerit. » (2) Ad hæc Otanes : « O fili
Hystaspis, ait, forti viro patre genitus es; et videris osten-
dere, te nihil esse patre inferiorem. Verumtamen hanc
rem noli ita præpropere et inconsulto adgredi; sed consi-
deratius illam capesse. Plures simus oportet, et sic
demum rem adgredi. » (3) Tum Darius : « Viri qui hic
adestis, inquit, si ea ratione utemini quæ ab Otane est
proposita, scitote pessime vos esse perituros. Deferet
enim aliquis rem ad Magum, privatim sibi lucrum quæ-
rens. (4) Debeatis quidem maxime vos soli, re inter
vos deliberata, hæc conficere : quoniam vero ad alios
plures eam referre placuit vobis et mecum quoque
communicastis, aut hoc ipso die rem exsequamur, aut
scitote, si hunc unum diem siveritis elabi, non alium

πέση ἢ νῦν ἡμέρη, ὥς οὐκ ἄλλος φθὰς ἐμεῦ κατήγορος ἔσται, ἀλλὰ σφεα αὐτὸς ἐγὼ κατερέω πρὸς τὸν μάγον. »

LXXII. Λέγει πρὸς ταῦτα Ὀτάνης, ἐπειδὴ ὦρα σπερχόμενον Δαρεῖον, « ἐπεῖτε ἡμέας συνταχύνειν ἀναγκάζεις καὶ ὑπερβάλλεσθαι οὐκ ἔῃς, ἴθι ἐξηγέσο αὐτὸς ὅτεω τρόπῳ πάριμεν ἐς τὰ βασιλῆϊα καὶ ἐπιχειρήσομεν αὐτοῖσι. Φυλακὰς γὰρ δὴ διεστρώσας οἰδᾶς κου καὶ αὐτὸς, εἰ μὴ ἰδὼν, ἀλλ' ἀκούσας· τὰς τέω τρόπῳ περήσομεν; » (2) Ἀμείβεται Δαρεῖος τοισίδε, « Ὀτάνη, ἥ πολλά ἐστὶ τὰ λόγῳ μὲν οὐκ οἶά τε δηλῶσαι, ἔργῳ δέ· ἄλλα δ' ἐστὶ τὰ λόγῳ μὲν οἶά τε, ἔργον δὲ οὐδὲν ἀπ' αὐτῶν λαμπρὸν γίνεται. (3) Ὑμεῖς δὲ ἴστε φυλακὰς τὰς κατεστρώσας ἐούσας οὐδὲν χαλεπὰς παρελθεῖν. Τοῦτο μὲν γὰρ ἡμέων ἐόντων τοιῶνδε οὐδεὶς ὅστις οὐ παρήσει, τὰ μὲν κου καταιδεόμενος ἡμέας, τὰ δὲ κου καὶ δειμαίνων· τοῦτο δὲ ἔχω αὐτὸς σκῆψιν εὐπρεπεστάτην τῇ πάριμεν, φὰς ἄρτι τε ἥκειν ἐκ Περσέων καὶ βούλεσθαι τι ἔπος παρὰ τοῦ πατρὸς σημήναι τῷ βασιλεῖ. (4) Ἐνθα γάρ τι δεῖ ψεῦδος λέγεσθαι, λεγέσθω. Τοῦ γὰρ αὐτοῦ γλιχόμεθα ὅτε ψευδόμενοι καὶ οἱ τῇ ἀληθείᾳ διαχρεώμενοι· οἱ μὲν γε ψεύδονται τότε ἐπεὶ τὴν μέλλωσι τοῖσι ψεύδεσι πείσαντες κερδήσεσθαι, οἱ δ' ἀληθίζονται ἵνα τι τῇ ἀληθείᾳ ἐπισπᾶσονται κέρδος καὶ τι μᾶλλον σφι ἐπιτράπηται. (5) Οὕτω οὐ ταῦτ' ἀσκέοντες τῷτοῦ περιεχόμεθα. Εἰ δὲ μηδὲν κερδήσεσθαι μέλλοιεν, ὁμοίως ἂν ὅτε ἀληθίζόμενος ψευδὴς εἴη καὶ ὁ ψευδόμενος ἀληθής. (6) Ὅς ἂν μὲν νυν τῶν πυλουργῶν ἐκὼν παρή, αὐτῷ οἱ ἄμεινον ἐς χρόνον ἔσται· ὅς δ' ἂν ἀντιβαίνειν πειράται, δεικνύσθω ἐνθαῦτα ἐὼν πολέμιος, καὶ ἔπειτεν ὥσαύμενοι ἔσω ἔργου ἐχόμεθα. »

LXXIII. Λέγει Γωβρύης μετὰ ταῦτα, « ἄνδρες φίλοι, ἡμῖν κότε κάλλιον παρέξει ἀνασώσασθαι τὴν ἀρχήν, ἢ, εἰ γε μὴ οἶοι τε ἐσόμεθα αὐτὴν ἀναλαβείν, ἀποθανέειν; ὅτε γε ἀρχόμεθα μὲν ἐόντες Πέρσαι ὑπὸ Μήδου ἀνδρὸς μάγου, καὶ τούτου ὧτα οὐκ ἔχοντος. (2) Ὅσοι τε ὑμέων Καμβύση νοσέοντι παρεγένοντο, πάντως κου μέμνησθε τὰ ἐπέσκηψε Πέρσησι τελευτέων τὸν βίον μὴ πειρεωμένοισι ἀνακτᾶσθαι τὴν ἀρχήν· τὰ τότε οὐκ ἐνεδεχόμεθα, ἀλλ' ἐπὶ διαβολῇ ἐδοχόμεν εἶπαι Καμβύσεα. (3) Νῦν ὧν τίθεμαι ψῆφον πείθεσθαι Δαρεῖω καὶ μὴ διαλύεσθαι ἐκ τοῦ συλλόγου τοῦδε ἀλλ' ἢ ἰόντας ἐπὶ τὸν μάγον ἰθέως. » Ταῦτα εἶπε Γωβρύης, καὶ πάντες ταῦτα αἶνεον.

LXXIV. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἐβουλευόντο, ἐγίνετο κατὰ συντυχίην τάδε. Τοῖσι μάγοισι ἔδοξε βουλευομένοισι Πρηξάσπεα φίλον προσθέσθαι, ὅτι τε ἐπεπόνθεε πρὸς Καμβύσει ἀνάρσια, ὅς οἱ τὸν παῖδα τοξεύσας ἀπολωλέκεε, καὶ διότι μούνος ἡπίστατο τὸν Σμέρδιος τοῦ Κύρου θάνατον αὐτοχειρή μιν ἀπολέσας, πρὸς δ' ἔτι ἐόντα ἐν αἰνῇ μεγίστῃ τὸν Πρηξάσπεα ἐν Πέρσησι. (2) Τούτων δὴ μιν εἵνεκεν καλέσαντες φίλον προσεκτέοντο πίστι τε καταλαβόντες καὶ ὀρκίῳσι, ἥ μὲν

accusatorem me praeveniturum esse, sed me ipsum nomina vestra ad Magum esse delaturum. »

LXXII. Ita ardentem Darium videns Otanes : « Quoniam igitur, inquit, adeo propere rem nos exsequi cogis, nec differre pateris ; age dic nobis ipse, quonam pacto intrabimus regiam, illosque adgrediemur ? Custodias enim esse dispositas tu etiam ipse (puto) nosti, si non visu, auditu certe : quas quo pacto superabimus ? » (2) Cui Darius respondit : « Multa sunt, Otanes, quae verbis non facile est demonstrare, sed re ipsa atque opere : sunt rursus alia, verbis quidem expeditu facilia, sed unde factum nullum praeclarum existit. (3) Nostis autem vos, per dispositas illas custodias non ulla posse difficultate transiri. Quum enim simus hac dignitate viri, nemo non transire nos patietur, partim reverentia nostri ductus, partim forte etiam timore. Praeterea vero ego ipse praetextum maxime speciosum habeo, quo intremus ; dicens ex Perside me adesse, velleque quidpiam, quod a patre mihi mandatum sit, regi significare. (4) Etenim, ubi mendacium aliquod dicendum est, dicatur. Eodem enim tendimus, et mendaces, et veraces : hi falsum dicunt, quando falsa persuadendo commodum aliquod sunt percepturi ; illi vera loquuntur, ut per veritatem lucrum quoddam faciant, utque majus aliquid illis dehinc committatur. (5) Ita, diversas vias sequentibus, idem nobis finis propositus est. Si nihil commodi exspectaretur ; eadem ratione alter (*homo mendax*) qui verum loquitur (*lucri causa*), mentiretur ; alter (*verax*) qui mentitur (*commodi causa*), verum dicturus erat. (6) Quisquis ergo ex portarum custodibus ultro nos admiserit, is posthac fructum facti percipiet ; qui vero se nobis opponere conabitur, is eo ipso hostis declaratus esto, nosque deinde vi penetrabimus intus, et opus adgrediemur. »

LXXIII. Post haec Gobryas, « Umquamne, inquit, viri amici, honestius possemus recuperare imperium. aut, si recipere illud non licuerit nobis, honestius mori, quam nunc, ubi nobis, viris Persis, Medus homo Magnus imperat, isque mutilatus auribus ? » (2) Et quicumque vestrum agro tanti adfuisitis Cambysi, utique meministis, puto, quae ille, quum finiret vitam, injunxit Persis imprecatusque est non connitentibus recuperare imperium : quae nos tunc quidem non admittebamus, sed per calumniam dici a Cambyse putabamus. (3) Nunc igitur censeo, Dario esse obtemperandum, neque ex hoc caetu aliorum discedendum, nisi recta adversus Magum. « Haec dicenti Gobryae omnes sunt adsensi.

LXXIV. Dum hi ita deliberant, per idem tempus accidit forte hocce. Placuerat deliberantibus Magis, amicum sibi conciliare Prexaspem, tum quoniam indigna ille erat passus a Cambyse, qui filium ejus sagitta transfixum interfecerat ; tum quod unus idem mortem noverat Smerdis, Cyri filii, quippe qui sua manu eum occidisset ; praeterea quod summo in honore erat apud Persas. (2) His igitur rationibus inducti, vocatum ad se Prexaspem, operam dederunt ut amicum sibi adjungerent, fide data et juramentis

ἔξειν παρ' ἐωυτῇ μηδ' ἐξοίσειν μηδενὶ ἀνθρώπων τὴν ἀπὸ σφέων ἀπάτην ἐς Πέρσας γεγонуῖαν, ὑπισχνέμενοι τὰ πάντα οἱ μυρία δώσειν. (3) Ὑποδεχομένου δὲ τοῦ Πρηξάσπεω ποιήσιν ταῦτα, ὡς ἀνέπεισάν μιν οἱ μάγοι, δεύτερα προσέφερον, αὐτοὶ μὲν φάμενοι Πέρσας πάντας συγκαλέσειν ὑπὸ τὸ βασιλῆϊον τεῖχος, ἐκεῖνον δ' ἐκέλευον ἀναβάντα ἐπὶ πύργον ἀγορεύσαι ὡς ὑπὸ τοῦ Κύρου Σμέρδιος ἄρχονται καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου. (4) Ταῦτα δὲ οὕτω ἐνετέλλοντο ὡς πιστοτάτου δῆθεν ἐόντος αὐτοῦ ἐν Πέρσῃσι, καὶ πολλάκις ἀποδεξαμένου γνώμην ὡς περιεῖη ὁ Κύρου Σμέρδις, καὶ ἐξαρνησαμένου τὸν φόνον αὐτοῦ.

LXXV. Φαμένου δὲ καὶ ταῦτα ἐτοίμου εἶναι ποιέειν τοῦ Πρηξάσπεω, συγκαλέσαντες Πέρσας οἱ μάγοι ἀνεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ πύργον καὶ ἀγορεύειν ἐκέλευον. (2) Ὁ δὲ, τῶν μέντοι ἐκεῖνοι προσεδέοντο αὐτοῦ, τούτων μὲν ἐκὼν ἐπελήθετο, ἀρξάμενος δὲ ἀπ' Ἀχαιμέ-
 20 γεος ἐγενεηλόγησε τὴν πατριὴν τὴν Κύρου, μετὰ δὲ ὡς ἐς τοῦτον κατέβη, τελευταίων ἔλεγε ὅσα ἀγαθὰ Κύρος Πέρσας πεποιήκοι, (3) διεξελθὼν δὲ ταῦτα ἐξέφαινε τὴν ἀλήθειαν, φάμενος πρότερον μὲν κρύπτειν (οὐ γάρ οἱ εἶναι ἀσφαλὲς λέγειν τὰ γενόμενα), ἐν δὲ τῇ πα-
 25 ρεόντι ἀναγκαίῃ μιν καταλαμβάνειν φαίνειν· καὶ δὴ ἔλεγε τὸν μὲν Κύρου Σμέρδιν ὡς αὐτὸς ὑπὸ Καμβύ-
 30 σεω ἀναγκαζόμενος ἀποκτείνειε, τοὺς μάγους δὲ βασιλεύειν. (4) Πέρσῃσι δὲ πολλὰ ἐπαρησάμενος εἰ μὴ ἀνακτῆσαίατο ὀπίσω τὴν ἀρχὴν καὶ τοὺς μάγους τι-
 35 σαίατο, ἀπῆκε ἐωυτὸν ἐπὶ κεφαλὴν φέρεσθαι ἀπὸ τοῦ πύργου κάτω. Πρηξάσπεω μὲν νυν ἐὼν τὸν πάντα χρό-
 40 νον ἀνὴρ δόκιμος οὕτω ἐτελεύτησε.

LXXVI. Οἱ δὲ δὴ ἐπτά τῶν Περσέων ὡς ἐβουλεύσαντο αὐτίκα ἐπιχειρεῖν τοῖσι μάγοισι καὶ μὴ υπερβάλλεσθαι, ἦσαν εὐξάμενοι τοῖσι θεοῖσι, τῶν περὶ Πρηξάσπεω πρηχθέντων εἰδότες οὐδέν. Ἐν τε δὴ
 35 τῇ ὁδῷ μέσῃ στείχοντες ἐγίνοντο καὶ τὰ περὶ Πρηξά-
 40 σπεω γεγονότα ἐπυνθάνοντο. (2) Ἐνθαῦτα ἐκστάντες τῆς ὁδοῦ ἐδίδοσαν αὐτοῖς σφίσι λόγους, οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Ὀτάνεα πάγχυ κελεύοντες υπερβάλλεσθαι μηδὲ οἰδεόντων τῶν πρηγμάτων ἐπιτίθεσθαι, οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Δαρεῖον
 45 αὐτίκα τε ἵεναι καὶ τὰ δεδογμένα ποιέειν μηδ' υπερβάλλεσθαι. (3) Ὡθιζομένων δ' αὐτῶν ἐφάνη ἱρήκων ἐπτά ζεύγεα δύο αἰγυπιῶν ζεύγεα διώκοντα καὶ τίλλοντά τε καὶ ἀμύσσοντα. Ἰδόντες δὲ ταῦτα οἱ ἐπτά τὴν τε Δαρείου πάντες αἶνεον γνώμην, καὶ ἔπειτεν
 50 ἦσαν ἐπὶ τὰ βασιλῆϊα τεθαρσηκότες τοῖσι ὄρνισι.

LXXVII. Ἐπιστάσι δὲ ἐπὶ τὰς πύλας ἐγίνετο οἶόν τι Δαρεῖω ἢ γνώμῃ ἔφερε· καταιδέομενοι γάρ οἱ φύλακοι ἄνδρας τοὺς Περσέων πρώτους, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ὑποπτεύοντες ἐξ αὐτῶν ἔσεσθαι, παρίεσαν θεῖη πομπῇ
 55 χρεωμένους, οὐδ' ἐπειρώτα οὐδεῖς. (2) Ἐπεῖτε δὲ καὶ παρῆλθον ἐς τὴν αὐλὴν, ἐνέκυρσαν τοῖσι τὰς ἀγγελίας ἐσφέρουσι εὐνούχοις, οἳ σφας ἱστόρεον ὅτι θέλοντες ἤλθον· καὶ ἅμα ἱστορέοντες τούτους τοῖσι πλουροῖσι ἠπέλεον ὅτι σφέας παρῆκαν, ἵσχον τε βουλομένους

eum obstringentes, apud se habiturum nec ulli homini aperturum malam fraudem qua illi adversus Persas uterentur; pollicentes ei, infinitis modis cumulate se eum remuneraturos. (3) Id quum se facturum Prexaspes recepisset, sicut ei persuadere conati erant Magi, secundo loco aliud ei proposuerunt: convocatuos se, aiebant, universos Persas sub regiae muris, illumque jusserunt conscensa turri concionari, regi illos a Smerdi, Cyri filio, nec ab alio. (4) Hoc ei mandabant, ut qui summa fide esset apud Persas, quique saepe professus esset vivere Smerdin, Cyri filium, caedemque illius pernegasset.

LXXV. Postquam et hoc se facturum Prexaspes dixit, Magi, convocatis Persis, jusserunt enim conscendere turrim, et concionari. (2) At ille quidem, quae ab his rogatus erat, eorum ultro oblitus, exordio sumpto ab Achae-mene, genus recensuit Cyri; et postquam ad hunc descendit oratio, ad extremum beneficia omnia a Cyro in Persas collata commemoravit. (3) Quibus expositis, aperuit veritatem, quam adhuc a se occultatam esse, ait, quum non tutum sibi fuisset, id quod factum sit edicere; in praesentia autem necessitate se cogi, ut verum declaret. Dixit igitur, se ipsum, coactum a Cambyse, Smerdin Cyri filium necasse, et Magos esse qui nunc regnum teneant. (4) Denique multa imprecatus Persis, ni regnum recuperarent, poenasque a Magis sumerent, de turri se praecipitem dejecit. Hunc finem Prexaspes habuit, quum per totam vitam spectata fide vir fuisset.

LXXVI. Septem quos dixi Persae, postquam decreverunt protinus adgredi Magos, neque rem differre, perrexerunt deos precati, prorsus ignari eorum quae circa Prexaspen acta erant. Sed dimidium viae progressi, rem illam comperiunt. (2) Itaque de via declinantes, quid faciendum sit iterum inter se deliberant: et Otanes quidem cum sociis, omnino differendum inceptum censuit, neque in hac rerum perturbatione adgrediendum: Darius vero cum suis, protinus eundum esse et exsequendum decretum sine dilatione ulla. (3) Qui dum inter se altercantur, adparent septem accipitrum paria, insectantium duo paria vulturum, vellitantiumque ea et fodicantium. Quibus conspectis, septemviri cuncti collaudant Darii sententiam et ad regiam pergunt, hoc augurio freti.

LXXVII. Qui ubi ad portas venerunt, accidit id quod Darius pro sententia dixerat: custodes reveriti primarios ex Persis viros, ac nihil ejusmodi ab eis factum iri suspicati, transire eos passi sunt, veluti divinitus missos; neque ququam eos interrogavit. (2) Postquam vero in aulam progressi sunt, incidunt in eunuchos quorum munus est nuncios ad regem deferre: hique ex eis, quid velint, cujus rei causa veniant, quaerunt; simulque portae custodibus, quod eos admiserint, minas intentant, denique progredi volentes

τοὺς ἐπτά ἐς τὸ πρόσω παριέναι. (3) Οἱ δὲ διακελευσάμενοι, καὶ σπασάμενοι τὰ ἐγχειρίδια, τοὺτους μὲν τοὺς ἰσχοντάς αὐτοῦ ταύτη συγκεντέουσι, αὐτοὶ δὲ ἤϊσαν ὁρόμῳ ἐς τὸν ἀνδρεῶνα.

5 LXXVIII. Οἱ δὲ μάγοι ἔτυχον ἀμφοτέροι τῆνικαῦτα ἑόντες τε ἔσω καὶ τὰ ἀπὸ Πρηξάσπει γενόμενα ἐν βουλῇ ἔχοντες. Ἐπεὶ ὦν εἶδον τοὺς εὐνούχους τεθορυβημένους τε καὶ βοῶντας, ἀνά τε ἔδραμον πάλιν ἀμφοτέροι, καὶ ὡς ἔμαθον τὸ ποιούμενον, πρὸς ἀλλήν ἐτράτοντο. (2) Ὁ μὲν δὴ αὐτῶν φθάνει τὰ τόξα κατελόμενος, ὁ δὲ πρὸς τὴν αἰχμὴν ἐτράπετο. Ἐνθαῦτα δὲ συνέμισγον ἀλλήλοισι. Τῷ μὲν δὴ τὰ τόξα ἀναλαβόντι αὐτῶν, ἑόντων τε ἀγχοῦ τῶν πολεμίων καὶ προσκειμένων, ἦν χρηστὰ οὐδέν· ὁ δ' ἕτερος τῇ αἰχμῇ ἡμύνετο, 15 καὶ τοῦτο μὲν Ἀσπαθίνην παίει ἐς τὸν μηρὸν, τοῦτο δὲ Ἰνταφέρνεα ἐς τὸν ὀφθαλμόν· καὶ ἐστερήθη μὲν τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐκ τοῦ τρώματος ὁ Ἰνταφέρνης, οὐ μέντοι ἀπέθανέ γε. (3) Τῶν μὲν δὴ μάγων οὐτερος τρωματίζει τοὺτους· ὁ δὲ ἕτερος, ἐπεὶ τε οἱ τὰ τόξα οὐδὲν 20 χρηστὰ ἐγίνετο, ἦν γὰρ δὴ θάλαμος ἐσέχων ἐς τὸν ἀνδρεῶνα, ἐς τοῦτον καταφεύγει, θέλων αὐτοῦ προσθεῖναι τὰς θύρας· καὶ οἱ συνεσπίπτουσι τῶν ἐπτά δύο, Δαρεῖός τε καὶ Γωβρύης. Συμπλακέντος δὲ Γωβρύει τῷ μάγῳ ὁ Δαρεῖος ἐπεστεῶς ἡπόρει οἷα ἐν 25 σκοτεῖ, προμηθεόμενος μὴ πλήξῃ τὸν Γωβρύην. (4) Ὅρέων δὲ μιν ἀργὸν ἐπεστεῶτα ὁ Γωβρύης εἶρετο ὅτι οὐ χράται τῇ χειρί· ὁ δὲ εἶπε, « προμηθεόμενος σέο, μὴ πλήξω. » Γωβρύης δὲ ἀμείβετο, « ὦθε καὶ δι' ἀμφοτέρων τὸ ξίφος. » Δαρεῖος δὲ πειθόμενος ὥσέ τε τὸ 30 ἐγχειρίδιον καὶ ἔτυχέ κως τοῦ μάγου.

LXXIX. Ἀποκτείναντες δὲ τοὺς μάγους καὶ ἀποταμώντες αὐτῶν τὰς κεφαλὰς, τοὺς μὲν τρωματίας ἐσωτῶν αὐτοῦ λείπουσιν καὶ ἀδυνασίης εἵνεκεν καὶ φυλακῆς τῆς ἀκροπόλιος, οἱ δὲ πέντε αὐτῶν ἔχοντες τῶν 35 μάγων τὰς κεφαλὰς ἔθρον ἔξω, βοῇ τε καὶ πατάγῳ χρεώμενοι, καὶ Πέρσας τοὺς ἄλλους ἐπεκαλεῦντο, ἐξηγεόμενοί τε τὸ πρῆγμα καὶ δεικνύοντες τὰς κεφαλὰς· καὶ ἅμα ἔκτεινον πάντα τινὰ τῶν μάγων τὸν ἐν ποσὶ γινόμενον. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι μαθόντες τό τε γεγνημένον. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι μαθόντες τό τε γεγνημένον 40 ἐκ τῶν ἐπτά καὶ τῶν μάγων τὴν ἀπάτην, ἐδικαίουν καὶ αὐτοὶ ἕτερα τοιαῦτα ποιεῖν, σπασάμενοι δὲ τὰ ἐγχειρίδια ἔκτεινον ὅκου τινὰ μάγον εὕρισκον· εἰ δὲ μὴ νύξ ἐπελθοῦσα ἔσχε, ἔλιπον ἂν οὐδένα μάγον. (3) Ταύτην τὴν ἡμέρην θεραπεύουσι Πέρσαι κοινῇ μάλιστα 45 τῶν ἡμερέων, καὶ ἐν αὐτῇ ὁρτὴν μεγάλην ἀνάγουσι, ἢ κέκληται ὑπὸ Περσέων μαγοφόνια· ἐν τῇ μάγον οὐδένα ἔξεστι φανῆναι ἐς τὸ φῶς, ἀλλὰ κατ' οἴκου ἐσωτοὺς οἱ μάγοι ἔχουσι τὴν ἡμέρην ταύτην.

LXXX. Ἐπεὶ τε κατέστη ὁ θόρυβος καὶ ἐντὸς 50 πέντε ἡμερέων ἐγένετο, ἐβουλεύοντο οἱ ἐπαναστάντες τοῖσι μάγοισι περὶ τῶν πρηγμάτων πάντων, καὶ ἐλέγχθησαν λόγοι ἀπιστοὶ μὲν ἐνίοισι Ἑλλήνων, ἐλέγχθησαν δ' ὦν. (2) Ὅτάνης μὲν ἐκέλευε ἐς μέσον Πέρσῃσι καταθεῖναι τὰ πρήγματα, λέγων τάδε, « ἐμοὶ δοκεῖ ἓνα

septemviros prohibent. (3) At illi, sese invicem cohortati, strictis gladiis, hos qui illo ipsos loco prohibere conantur, e vestigio transligunt, et cursu in virorum conclave contendunt.

LXXVIII. Erant forte tunc intus Magi ambo; et de his quae a Prexaspe acta erant consultabant. Qui ubi eunuchos viderunt consternatos clamantesque, vicissim et ipsi exsilerunt ambo; et, postquam cognoverunt quid rei esset, ad vim et impetum se convertère. (2) Alter raptim arcum capit, hastam alter prehendit: committiturque ibi pugna. Et is quidem, qui arcum sumpserat, cominus instantibus hostibus, nihil in eo praesidii invenit: alter vero, hasta se defendens, primum Aspathinen percussit in femur, tum Intaphernem in oculum; et oculum quidem ex vulnere amisit Intaphernes, nec tamen mortuus est. (3) Dum alter ex Magis hos vulnerat, interim alter, quum ei arcus nihil prodesset, esset autem cubiculum conclavi contiguum, in hoc confugit, januam clausurus. Sed duo ex septemviris, Darius et Gobryas, simul irrumpunt, et Magum Gobryas medium corripit: quo facto colluctantibus adstans Darius, ferire cunctatur, quippe in tenebris res gerebatur, cavens ne Gobryam feriat. (4) Quem ille ita otiosum videns adstantem, « Quidni manu, inquit, uteris? » cui Darius, « Tibi, ait, consulens, ne te feriam. » Et Gobryas, « Etiam per ambo adige, inquit, ferrum! » Cui parens Darius ferrum adegit, et forte fortuna Magum transfixit.

LXXIX. Interfectis Magis, abscissisque eorum capitibus, duo vulnerati ex septemviris ibi relinquuntur, quum infirmitatis caussa, tum arcis custodiendae: reliqui quinque, capita Magorum gestantes, foras currunt, ingentem clamorem strepitumque cientes; convocatisque Persis, quid gestum sit, exponunt, capitaque ostendunt; simul, quicumque eis obvius fit de Magorum genere, hunc interficiunt. (2) Tum Persae, cognita Magorum fraude et re a septemviris gesta, æquum et ipsi censuere paria facere; strictisque gladiis, ubicumque Magum quemdam offenderent, hunc trucidabant: ac, nisi superveniens nox eos inhibuisset, nullum Magum reliquum erant facturi. (3) Hunc diem publice colunt Persae maxime dierum omnium, eoque die ingens celebrant festum, quod Magophonia (quasi dicas Magicidium) a Persis vocatur; quo die nulli Mago licet in publicum prodire, sed intra domos suas Magi cuncti se continent illo die.

LXXX. Sedato tumultu, quum nondum quinque dies essent praeterlapsi, hi qui Magos per seditionem invaserant, de summa rerum deliberarunt: habitique sunt sermones, incredibiles quidem Græcis nonnullis, habiti tamen utique. (2) Et Otanes quidem, imperium summum Persis in medio deponendum censens, hæc verba fecit: « Mihi videtur, inquit, non amplius debere unum

μὲν ἡμέων μούναρχον μηκέτι γενέσθαι· οὔτε γὰρ ἡδὺ οὔτε ἀγαθόν. (3) Εἶδετε μὲν γὰρ τὴν Καμβύσειν ὕβριν ἐπ' ὅσον ἐξῆλθε, μετεσχέκατε δὲ καὶ τῆς τοῦ μάγου ὕβριος. Κῶς δ' ἂν εἴη χρῆμα κατηρτισμένον μούναρχῳ, τῇ ἕξει ἀνευθύνῳ ποιεῖν τὰ βούλεται; καὶ γὰρ ἂν τὸν ἀριστον ἀνδρῶν πάντων στάντα ἐς ταύτην τὴν ἀρχὴν ἐκτὸς τῶν ἐωθότων νοημάτων στήσειε. (4) Ἐγίνεται μὲν γὰρ οἱ ὕβρις ὑπὸ τῶν παρεόντων ἀγαθῶν, φθόνος δὲ ἀρχῇθεν ἐμφύεται ἀνθρώπῳ. Δύο δ' ἔχων ταῦτα ἔχει πᾶσαν κακότητα· τὰ μὲν γὰρ ὕβρι κεκορημένος ἔρδει πολλὰ καὶ ἀτάσθαλα, τὰ δὲ φθόνῳ. (5) Καίτοι ἀνδρὰ γε τύραννον ἀφρονον ἔδεε εἶναι, ἔχοντά γε πάντα τὰ ἀγαθὰ. Τὸ δ' ὑπεναντίον τούτου ἐς τοὺς πολιήτας πέφυκε· φθονεῖ γὰρ τοῖσι ἀρίστοις περισσῶς τε καὶ ζώουσι, χαίρει δὲ τοῖσι κακίστοις τῶν ἀστῶν, διαβολὰς δὲ ἀριστος ἐνδέκεσθαι. (6) Ἀναρμοστότατον δὲ πάντων ἦν τε γὰρ αὐτὸν μετρίως θωμάζης, ἄχθεται ὅτι οὐ κάρτα θεραπεύεται, ἦν τε θεραπεύη τις κάρτα, ἄχθεται ἅτε θωπὶ. Τὰ δὲ δὴ μέγιστα ἔρχομαι ἐρέων· 20 νόμαίαι τε κινεῖ πάτρια καὶ βιάται γυναῖκας κτείνει τε ἀκρίτους. (7) Πλήθος δὲ ἄρχον πρῶτα μὲν οὐνομα πάντων κάλλιστον ἔχει, ἰσονομίην, δεύτερα δὲ τούτων τῶν δ' μούναρχος ποιεῖ οὐδέν· πάλιν μὲν ἀρχὰς ἄρχει, ὑπεύθυνον δὲ ἀρχὴν ἔχει, βουλευματα δὲ πάντα ἐς τὸ 25 κοινὸν ἀναφέρει. (8) Τίθεμαι ὣν γνώμην μετέντας ἡμέας μούναρχὴν τὸ πλῆθος ἀξέειν· ἐν γὰρ τῇ πολλῇ ἐνὶ τὰ πάντα. » Ὅτάνης μὲν δὴ ταύτην γνώμην ἐσέφερε.

LXXXI. Μεγάβαζος δὲ ὀλιγαρχίᾳ ἐκέλευε ἐπιτρέ-
30 πειν, λέγων τάδε, « τὰ μὲν Ὅτάνης εἶπε τυραννίδα παύειν, λελέχθω καὶ μοὶ ταῦτα, τὰ δ' ἐς τὸ πλῆθος ἄνωγε φέρειν τὸ κράτος, γνώμης τῆς ἀρίστης ἡμάρτηκε· ὁμίλου γὰρ ἀχρηστοῦ οὐδέν ἐστι ἀξυνετώτερον οὐδὲ ὕβρι-
35 στότερον. (2) Καίτοι τυράννου ὕβριν φεύγοντας ἀνδρας ἐς δήμου ἀκολάστου ὕβριν πεσέειν ἐστὶ οὐδαμῶς ἀνα-
σχέτον. Ὁ μὲν γὰρ εἴ τι ποιεῖ, γινώσκων ποιεῖ, τῷ δὲ οὐδὲ γινώσκειν ἐνὶ· κῶς γὰρ ἂν γινώσχοι δὲ οὐτ' ἐδι-
δάχθη οὔτε οἶδε καλὸν οὐδὲν οὐδ' οἰκῆϊον, ὥστε τε ἐμ-
πεσὼν τὰ πρήγματα ἀνευ νόου, χειμάρρῳ ποταμῷ
40 ἵκελος; (3) Δήμῳ μὲν νυν, οἱ Πέρσῃσι κακὸν νοέουσι, οὗτοι χράσθων, ἡμεῖς δὲ ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἐπιλέξαν-
τες ὁμιλίην, τούτοις περιβέωμεν τὸ κράτος· ἐν γὰρ δὴ τούτοις καὶ αὐτοὶ ἐνεσόμεθα, ἀρίστων τε ἀνδρῶν οἶκος
ἀρίστα βουλευματα γίνεσθαι. » Μεγάβαζος μὲν δὴ ταύ-
45 τὴν γνώμην ἐσέφερε.

LXXXII. Τρίτος δὲ Δαρεῖος ἀπεδείκνυτο γνώμην, λέγων, « ἐμοὶ δὲ τὰ μὲν εἶπε Μεγάβαζος ἐς τὸ πλῆθος ἔχοντα δοκέει ὀρθῶς λέξαι, τὰ δ' ἐς ὀλιγαρχίην οὐκ ὀρθῶς. (2) Τριῶν γὰρ προκειμένων, καὶ πάντων τῶν
50 λέγω ἀρίστων ἐόντων, δήμου τε ἀρίστου καὶ ὀλιγαρχίης καὶ μούναρχου, πολλῷ τοῦτο προέχειν λέγω. Ἀνδρὸς γὰρ ἑνὸς τοῦ ἀρίστου οὐδὲν ἄμεινον ἂν φανείη· γνώμη γὰρ τοιαύτη χρεώμενος ἐπιτροπεύει ἂν ἀμωμήτως τοῦ πλῆθους, σιγῶντό τε ἂν βουλευματα ἐπὶ δυσμενέας ἄν-

e nobis summa imperii potiri : nec enim jucundum hoc fuerit, nec bonum. (3) Videtis enim, Cambysis contumelia quousque progressa sit, et Magi insolentiam estis experti. Et quo pacto bene composita res fuerit unius imperium? cui licet, nulli rationi reddendae obnoxio, facere quidquid libuerit. Tale quidem imperium, si viro etiam omnium optimo committatur, extra consuetos animi sensus facile eum abripiet. (4) Nam praesentes opes insolentiam ei ingenerant; invidia autem principio innata est homini. Et haec duo habens, omnem habet pravitatem : alia enim scelestia multa, insolentia repletus, faciet; alia, invidia. (5) Quamquam virum in regia dignitate constitutum oportebat utique invidia vacare, quippe bonis rebus omnibus abundantem. At contrarium huius ei accidere adversus cives solet : invidet enim optimis quibusque, quod supersint vivantque; et gaudet pessimis, horumque adversus illos calumnias facillime admittit. (6) Quod vero maxime omnium incongruum est : si modice eum admiraris, agre fert quod non summopere colatur; si quis eum summopere colit, offenditur, adulatorem esse existimans. Denique, ut dicam quae sunt maxima : instituta mutat patria, vim adfert mulieribus, occidit iudicatos. (7) At populi imperium, primum, nomen habet omnium honestissimum, juris aequalitatem; deinde, eorum quae patrat is qui unus imperat, nihil facit. Sorte gerit imperia et magistratus; potestatem habet rationi reddendae obnoxiam; consilia omnia ad commune civium refert. (8) Quare sic ego censeo, misso facto unius imperio, multitudini imperium potestatemque esse permit- tendam : nam in multitudine insunt omnia. » Hanc Otanes sententiam dixit.

LXXXI. Tum Megabazus, censens paucorum imperio res esse permittendas, in hunc modum est locutus : « Quae Otanes de abolenda regia potestate dixit, eadem mihi quoque dicta sunt : quod vero ad multitudinem deferri jussit imperium, ab optima sententia aberravit. Nam inutili turba nihil est insipientius, nihilque insolentius. (2) Atqui hoc neutiquam ferendum, ut, qui regis contumeliam effugere cupimus, iidem in plebis indomitae incidamus contumeliam. Nam ille, si quid facit, intelligit tamen quid sit quod facit : at plebi ne hoc quidem inest, ut intelligat. Quo enim pacto intelligat, quum nec didicerit nec noverit honestum aut conveniens quidquam, et deproperet negotia, cum impetu sine mente irruens, torrenti flumini similis? (3) Populari igitur statu hi utantur, qui Persis male cupiunt : nos vero optimorum virorum seligamus societatem, et his imperium deferamus; quorum nempe in numero nos quoque erimus ipsi. Optimorum autem virorum consentaneum est optima etiam esse consilia. » Haec est sententia a Megabazo in medium proposita.

LXXXII. Tertio loco Darius dixit sententiam, his usus verbis : « Mihi vero, quae Megabazus dixit ad multitudinem spectantia, ea recte dixisse videtur; quae vero ad oligarchiam spectant, non recte. (2) Nam si tria proposita sint, et quodque eorum, quae dico, in suo genere optimum, optimus status popularis, optima oligarchia, et monarchia optimus; horum trium hoc postremum reliquis longe praefendum esse autumo. Etenim unius viri imperio qui sit optimus nihil profecto melius queat reperiri : optimo quippe consilio utens, inculpatus administrabit res multitudinis, et ea ratione consilia adversus male animatos capta,

δρας οὕτω μάλιστα. (3) Ἐν δὲ ὀλιγαρχίᾳ πολλοῖσι ἀρετὴν ἐπασκέουσι ἐς τὸ κοινὸν ἔχθρα ἴδια ἰσχυρὰ φιλέει ἐγγίνεσθαι· αὐτὸς γὰρ ἕκαστος βουλόμενος κορυφαῖος εἶναι γνώμησιν τε νικᾶν ἐς ἔχθρα μεγάλα ἀλλήλοισι ἀπικνέονται, ἐξ ὧν στάσεις ἐγγίνονται, ἐκ δὲ τῶν στασιῶν φόνος· ἐκ δὲ τοῦ φόνου ἀπέβη ἐς μουναρχήην, καὶ ἐν τούτῳ διέδεξε ὅσῳ ἐστὶ τοῦτο ἄριστον. (4) Δήμου τε αὖ ἄρχοντος ἀδύνατα μὴ οὐ κακότητα ἐγγίνεσθαι· κακότητος τοίνυν ἐγγινομένης ἐς τὰ κοινὰ ἔχθρα μὲν οὐκ ἐγγίνεται τοῖσι κακοῖσι, φιλαίαι δὲ ἰσχυραί· οἱ γὰρ κακοῦντες τὰ κοινὰ συγκύψαντες ποιεῦσι τὰ ποιεῦσι. (5) Τοῦτο δὲ τοιοῦτο γίνεται ἐς δ' ἂν προστάς τις τοῦ δήμου τοὺς τοιοῦτους παύσῃ. Ἐκ δὲ αὐτῶν θωμαζέται οὗτος δὴ ὑπὸ τοῦ δήμου, θωμαζόμενος δὲ ἂν ὧν ἐφάνη μουνάρχος εἶναι· καὶ ἐν τούτῳ δηλοῖ καὶ οὗτος ὡς ἡ μουναρχία κράτιστον. (6) Ἐνὶ δὲ ἐπεὶ πάντα συλλαβόντα εἶπαι, κόθεν ἡμῖν ἡ ἐλευθερίῃ ἐγένετο καὶ τεῦ δόντος; κότερα παρὰ δήμου ἢ ὀλιγαρχίης ἢ μουνάρχου; Ἐχω τοίνυν γνώμην ἡμέας ἐλευθερωθέντας δι' ἓνα ἄνδρα τὸ τοιοῦτο περιστέλλειν, χωρὶς τε τούτου πατρίους νόμους μὴ λύειν ἔχοντας εὔ· οὐ γὰρ ἄμεινον. »

LXXXIII. Γνωῖμαι μὲν δὴ τρεῖς αὗται προεκέατο, οἱ δὲ τέσσερες τῶν ἐπτὰ ἀνδρῶν προσέθεντο ταύτη· Ὡς δὲ ἐσώθη τῇ γνώμῃ δ' Ὀτάνης Πέρσῃσι ἰσονομίην σπεύδων ποιῆσαι, ἔλεξε ἐς μέσον αὐτοῖσι τάδε, « ἄνδρες στασιῶται, ὅηλα γὰρ δὴ οἱ δεῖ ἓνα γέ τινα ἡμέων βασιλέα γενέσθαι, ἥτοι κλήρῳ γε λαχόντα, ἢ ἐπιτρεψάντων τῷ Περσέων πλήθει τὸν ἂν ἐκεῖνο ἔληται, ἢ ἄλλη τινὶ μηχανῇ. (2) ἐγὼ μὲν νυν ὑμῖν οὐκ ἐναγωνιεύμαι· οὔτε γὰρ ἄρχειν οὔτε ἄρχεσθαι ἐθέλω· ἐπὶ τούτῳ δὲ ὑπεξίσταμαι τῆς ἀρχῆς, ἐπ' ᾧ τε ὑπ' οὐδενὸς ὑμέων ἄρξομαι, οὔτε αὐτὸς ἐγὼ οὔτε οἱ ἀπ' ἐμεῦ αἰεὶ γινόμενοι. » (3) Τοῦτου εἰπαντος ταῦτα ὡς συνεχώρεον οἱ ἐξ ἐπὶ τούτοις, οὗτος μὲν δὴ σφι οὐκ ἐνηγωνίζετο, ἀλλ' ἐκ τοῦ μέσου κατήστο, καὶ νῦν αὕτη ἡ οἰκίῃ διατελεῖ μούνη ἐλευθέρῃ ἐοῦσα Περσέων, καὶ ἄρχεται τσαῦτα ὅσα αὕτῃ ἐθέλει, νόμους οὐκ ὑπερβαίνουσα τοὺς Περσέων.

LXXXIV. Οἱ δὲ λοιποὶ τῶν ἐπτὰ ἐβουλεύοντο ὡς βασιλέα δικαιοτάτα στήσονται· καὶ σφι ἔδοξε Ὀτάνῃ μὲν καὶ τοῖσι ἀπ' Ὀτάνεω αἰεὶ γινομένοις, ἣν ἐς ἄλλον τινὰ τῶν ἐπτὰ ἔλθῃ ἢ βασιληίῃ, ἐξαίρετα δίδοσθαι ἐσθῆτά τε Μηδικὴν ἔτεος ἐκάστου καὶ τὴν πᾶσαν δωρεὴν ἢ γίνεται ἐν Πέρσῃσι τιμιωτάτη. (2) Τοῦδε δὲ εἵνεκεν ἐβουλεύσαντο οἱ δίδοσθαι ταῦτα, ὅτι ἐβούλευσέ τε πρῶτος τὸ πρῆγμα καὶ συνέστησε αὐτούς. Ταῦτα μὲν δὴ Ὀτάνῃ ἐξαίρετα, τάδε δὲ ἐς τὸ κοινὸν ἐβούλευσαν, παρίεναι ἐς τὰ βασιλῆα πάντα τὸν βουλόμενον τῶν ἐπτὰ ἄνευ ἐσαγγελείας, ἣν μὴ τυγχάνῃ εὐδῶν μετὰ γυναικὸς βασιλεὺς, γαμέειν δὲ μὴ ἐξεῖναι ἄλλοθεν τῷ βασιλεῖ ἢ ἐκ τῶν συνεπαναστάντων. (3) Περὶ δὲ τῆς βασιληίης ἐβουλεύσαντο τοιόνδε· ὅτε ἂν ὁ ἵππος ἡλίου ἐπανατέλλοντος πρῶτος φθέγγηται ἐν τῷ προαστείῳ αὐτῶν ἐπιβεβηκότων, τοῦτον ἔχειν τὴν βασιληίην.

HERODOTUS.

tacita maxime habebuntur. (3) In oligarchia vero, quum plures sint virtutem in commune exercentes, validæ privatum inimicitiae exsistere amant : etenim, dum quisque cupit esse princeps, vultque ut sua sententia vincat, in magnas incidunt inimicitias : tum ex inimiciis exsistunt seditiones, ex seditionibus caedes, et ex caedibus ad unius imperium res redit : atque ita adparet, quanto sit hic status melior. (4) Rursus, imperante plebe, fieri non potest quin pravitas se insinuet : pravitate vero in republica gliscente, inimicitiae quidem inter pravos non exsistunt, sed validæ amicitiae : nam, qui reipublicæ male faciunt, conspirantes agunt quod agunt : (5) atque hoc ita succedit, usque dum exsistat aliquis populi patronus, qui hisce finem imponat. Eo fit igitur, ut hunc talem miretur populus; et mox eadem, quem populus miratur, summa imperii defertur : atque ita rursus hic idem ostendit, unius imperium esse optimum. (6) Ut autem uno verbo omnia complectar, unde nobis libertas exstitit? quis nobis eam dedit? populusne, an oligarchia, an unus imperans? Est igitur mea hæc sententia, quum per unum virum in libertatem simus vindicati, ut hanc imperii formam tueamur, adhæc patria ne aboleamus instituta bene habentia; nec enim hoc utile nobis fuerit. »

LXXXIII. Tres igitur istæ sententiæ fuerunt propositæ; et reliqui quattuor ex septemviris huic postremæ adhæserunt. Ut vero succumbere suam sententiam vidit Otanes, qui juris æquitatem inter Persas studuerat stabilire, ita in collegarum medio locutus est : « Viri socii, adparet igitur necesse esse, ut unus aliquis e nobis rex creetur, sive is sorte lectus, sive Persarum populo permittamus arbitrium eligendi quem voluerit, sive qua alia ratione. (2) At equidem vobiscum in contentionem non descendam, nec enim imperare volo, nec parere imperio. Itaque hac conditione ego vobis cedo imperio, ut nullius vestrum imperio sim subjectus, nec ego ipse, nec ex meis posteris quisquam. » (3) Quæ quum ille dixisset, reliqui sex postulatis ejus sunt adsensi; et ille cum his in contentionem non descendit, sed ex eorum medio secessit. Atque ad hunc diem familia hæc, una ex cunctis Persis, sui juris esse perseverat, neque paret imperio nisi quatenus vult ipsa, cæterum leges non transgrediens Persarum.

LXXXIV. Inde reliqui ex septemviris consultantcs de rege æquissima conditione constituendo, decreverunt, ut Otanes, ejusque in omne futurum tempus posteri, si alii cuipiam ex septemviris regia obtingeret dignitas, eminenter præ cæteris Medica veste quotannis, omnibusque muneribus quæ apud Persas honorificentissima habentur, donaretur. (2) Hæc Otani extra ordinem conferenda decreverunt eo, quod is primus rem proposuerat, et ad deliberandum illos convocaverat. In commune vero hæc placuere : cuique ex septemviris, qui vellet, licitum fore intrare regiam sine internuncio, nisi forte cum uxore rex concumberet : præterea, non licere regi aliunde uxorem ducere nisi ex conjuratorum familia. (3) De ratione vero constituendi regis hoc decreverunt, ut, cujus equus oriente sole primus hinnitum edidisset in suburbio, ipsis insidentibus, is regnum obtineret.

LXXXV. Δαρείω δὲ ἦν ἵπποκόμος ἀνὴρ σοφός, τῷ οὐνομα ἦν Οἰδάρης. Πρὸς τοῦτον τὸν ἀνδρα, ἐπεῖτε διελύθησαν, ἔλεξε Δαρείος τάδε· « Οἰδάρης, ἡμῖν δέδο-
 5 κται περὶ τῆς βασιληΐης ποιεῖν κατὰ τάδε· ὅτε ἂν ὁ ἵππος πρῶτος φθέγγηται ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι αὐτῶν ἐπαναβεβηκότων, τοῦτον ἔχειν τὴν βασιληΐην. Νῦν ὦν εἴ τινα ἔχεις σοφίην, μηχανῶ ὥς ἂν ἡμεῖς σχῶμεν τοῦτο τὸ γέρας καὶ μὴ ἄλλος τις. » (2) Ἀμείβεται Οἰδάρης τοισίδε, « εἰ μὲν δὴ, ὦ δέσποτα, ἐν τούτῳ τοί
 10 ἐστὶ ἡ βασιλεία εἶναι ἢ μὴ, θάρσσεε τούτου εἵνεκεν καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν, ὥς βασιλεὺς οὐδεὶς ἄλλος πρὸ σεῦ ἔσται· τοιαῦτα ἔχω φάρμακα. » (3) Λέγει Δαρείος, « εἰ τοίνυν τι τοιοῦτον ἔχεις σόφισμα, ὥρῃ μηχανᾶσθαι καὶ μὴ ἀναβάλλεσθαι, ὥς τῆς ἐπιούσης ἡμέρης ὁ ἀγὼν
 15 ἡμῖν ἐστί. » (1) Ἀκούσας ταῦτα ὁ Οἰδάρης ποιεῖ τοιόνδε. Ὡς ἐγένετο ἡ νύξ, τῶν θηλέων ἵππων μίαν, τὴν ὁ Δαρείου ἵππος ἔστεργε μάλιστα, ταύτην ἀγαγὼν ἐς τὸ προάστειον κατέδησε καὶ ἐπήγαγε τὸν Δαρείου ἵππον, καὶ τὰ μὲν πολλὰ περιῆγε ἀγχοῦ τῇ ἵππῳ,
 20 ἐγχρίμπτων τῇ θηλέῃ, τέλος δὲ ἐπῆκε ὀχεῦσαι τὴν ἵππον.

LXXXVI. Ἀμ' ἡμέρῃ δὲ διαφωσκούση οἱ ἑξ, κατὰ συνεθήκαντο, παρῆσαν ἐπὶ τῶν ἵππων· διεξελαυνόντων δὲ κατὰ τὸ προάστειον, ὥς κατὰ τοῦτο τὸ χωρίον ἐγί-
 25 νοντο ἵνα τῆς παροιχομένης νυκτὸς κατεδέδετο ἡ θῆλεα ἵππος, ἐνθαῦτα ὁ Δαρείου ἵππος προσδραμὼν ἐχρεμέ-τισε· ἅμα δὲ τῷ ἵππῳ τοῦτο ποιήσαντι ἀστραπὴ ἐξ αἰθρίης καὶ βροντὴ ἐγένετο. (2) Ἐπιγενόμενα δὲ ταῦτα τῷ Δαρείῳ ἐτελέωσε μιν ὥσπερ ἐκ συνθέτου τευ γενό-
 30 μένα· οἱ δὲ καταθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων προσεκύνηον τὸν Δαρεῖον.

LXXXVII. Οἱ μὲν δὴ φασὶ τὸν Οἰδάρηα ταῦτα μηχανήσασθαι, οἱ δὲ τοιάδε (καὶ γὰρ ἐπ' ἀμφοτέρα λέγεται ὑπὸ Περσέων), ὥς τῆς ἵππου ταύτης τῶν ἄρ-
 35 θρων ἐπιψάυσας τῇ χειρὶ ἔχοι αὐτὴν κρύφας ἐν τῇσι ἀναξυρίσι· ὥς δὲ ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι ἀπίεσθαι μέλλειν τοὺς ἵππους τὸν Οἰδάρηα τοῦτον ἐξείραντα τὴν χεῖρα πρὸς τοῦ Δαρείου ἵππου τοὺς μυκτῆρας προσε-
 40 νεῖλαι, τὸν δὲ αἰσθόμενον φριμάξασθαι τε καὶ χρεμε-τίσαι.

LXXXVIII. Δαρεῖός τε δὴ ὁ Ὑστάσπεος βασιλεὺς ἀπεδέδεκτο, καὶ οἱ ἔσαν ἐν τῇ Ἀσίῃ πάντες κατήκοοι πλὴν Ἀραβίων, Κύρου τε καταστρεψαμένου καὶ ὕστε-
 45 ρον αὐτὶς Καμβύσει. (2) Ἀράβιοι δὲ οὐδαμὰ κατή-κουσαν ἐπὶ δουλοσύνῃ Πέρσησι, ἀλλὰ ξεῖνοι ἐγένοντο παρέντες Καμβύσει ἐπ' Αἴγυπτον· ἀεκόντων γὰρ Ἀραβίων οὐκ ἂν ἐσθάλοιν Πέρσαι ἐς Αἴγυπτον. (3) Γάμους τε τοὺς πρώτους ἐγάμει Πέρσησι ὁ Δαρεῖος, Κύρου μὲν δύο θυγατέρας Ἀτοσσάν τε καὶ Ἀρτυστῶνην,
 50 τὴν μὲν Ἀτοσσάν προσυνοικήσασαν Καμβύσῃ τε τῷ ἀδελφεῷ καὶ αὐτὶς τῷ μάγῳ, τὴν δὲ Ἀρτυστῶνην παρ-θένον. (4) Ἑτέρην δὲ Σμέρδιος τοῦ Κύρου θυγατέρα ἐγγίμει, τῇ οὐνομα ἦν Πάρμυς· ἔσχε δὲ καὶ τὴν τοῦ Ὀτάνεω θυγατέρα, ἣ τὸν μάγον κατάδηλον ἐποίησε.

LXXXV. Erat Dario equorum custos, callidus homo, cui nomen Œbares. Huic homini, postquam e concilio discesserunt, dixit Darius : « Œbares, quod ad regnum spectat, hoc facere decrevimus : cujus equus inter solis ortum, nobis insidentibus, primus hinnitum ediderit, illum regem fore. Tu igitur si quod nosti artificium, machinare ut nobis obtingat hæc dignitas, non alii cuiquam. » (2) Cui Œbares respondit : « Si in hoc situm est, here, ut tu rex sis aut non sis, confide hujus rei caussa, et bono animo eslo : nec enim alius præ te rex erit ; talia habeo medicamenta. » (3) Reponit Darius : « Quodsi ergo tale quoddam habes com-
 mentum, adest tempus quo illud pares, nec differas ; in crastinum enim certamen nobis est propositum. » (4) Qui-
 bus auditis, hæc facit Œbares. Ut ingruit nox, ex equabus unam, quam præ cæteris amabat Darii equus, in suburbium ductam adligat ; dein adductum Darii equum aliquamdiu circa illam circumducit, paulatim adpropin-
 quans equæ ; ad extremum, ut illam ineat, admittit.

LXXXV. Simul atque dies illuxit, aderant sex viri equis insidentes, sicut inter eos convenerat. Qui dum per sub-
 urbium vehuntur, ubi ad eum locum venerunt quo proxima nocte adligata fuerat equa, ibi adcurrrens Darii equus hinnitum edidit : et eodem temporis momento fulgur atque tonitru sereno de cælo exstitit. (2) Atque hæc, Dario veluti ex composito quodam supervenientia, auspiciū consummarunt : et reliqui quinque, ex equis desilientes, ut regem Dariū adoraverunt.

LXXXVII. De Œbare duplex apud Persas fama fertur ; aliis id eum, quod dixi, fecisse narrantibus ; aliis hocce : genitalia equæ illius sua eum manu attrectasse, panumque in braccis occultasse ; deinde, quum oriente sole in eo essent equi ut procederent, Œbarem hunc exsertam manum naribus equi Darii admovisse ; moxque hunc, ad odoris sensum, infremuisse hinnitumque edidisse.

LXXXVIII. Darius igitur, Hystaspis filius, rex remun-
 ciatus est : omnesque Asiæ populi, Arabibus exceptis, imperio ejus paruerunt, a Cyro primo subacti, ac dein rur-
 sus a Cambyse. (2) Arabes vero nunquam a Persis in ser-
 vilitatem sunt redacti, sed hospites erant et amici, qui Cambysi transitum in Ægyptum præstiterunt ; nam invitis Arabibus numquam in Ægyptum penetrare Persæ potuis-
 sent. (3) Matrimoniaque Darius iniit nobilissima inter Persas, cum duabus Cyri filiabus, Atossa et Artystone ; quarum illa quidem ante Cambysis uxor fuerat, fratris sui, deinde rursus Magi ; Artystone vero virgo erat : (4) præterea Smerdis filiam, Cyri filii, uxorem duxit, cui nomen erat Parmys : habuitque etiam Otanis filiam, quæ Magum prodiderat. Quumque jam omni ex parte stabi-

Δυναμῖός τε πάντα οἱ ἐπίμπλατο. Πρῶτον μὲν νυν
τύπον ποιησάμενος λίθινον ἔστησε· ζῶον δὲ οἱ ἐνῆν
ἄνθρωπος ἵππεύς, ἐπέγραψε δὲ γράμματα λέγοντα τάδε,
« Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπερος σὺν τε τοῦ ἵππου τῇ ἀρετῇ
6 (τὸ οὖνομα λέγων) καὶ Οἰθάρεος τοῦ ἵπποκόμου ἐκτέ-
σατο τὴν Περσέων βασιληίην. »

LXXXIX. Ποιήσας δὲ ταῦτα ἐν Πέρσῃσι ἀρχὰς
κατεστήσατο εἴκοσι, τὰς αὐτοὶ καλεῦσι σατραπείας·
καταστήσας δὲ τὰς ἀρχὰς καὶ ἄρχοντας ἐπιστήσας
10 ἐτάξατο φόρους οἱ προσιέναι κατ' ἔθνεά τε καὶ πρὸς
τοῖσι ἔθνεσι τοὺς πλησιοχώρους προστάσων, καὶ ὑπερ-
βαίνων τοὺς προσεχέας, τὰ ἑκαστέρῳ ἄλλοισι ἄλλα
ἔθνεα νέμων. (2) Ἀρχὰς δὲ καὶ φόρων πρόσδοτον τὴν
ἐπέτεον κατὰ τάδε διεῖλε· τοῖσι μὲν αὐτῶν ἀργύριον
15 ἀπαγινέουσι εἴρητο Βαβυλωνίον σταθμὸν τάλαντον ἀπα-
γινέειν, τοῖσι δὲ χρυσίον ἀπαγινέουσι Εὐβοϊκόν· τὸ δὲ
Βαβυλωνίον τάλαντον δύναται Εὐβοϊδᾶς ἐβδομήκοντα
μνέας. (3) Ἐπὶ γὰρ Κύρου ἄρχοντος καὶ αὐτῆς Καμ-
βύσεω ἦν κατεστηκὸς οὐδὲν φόρου πέρι, ἀλλὰ δῶρα
20 ἀγίνεον· διὰ δὲ ταύτην τὴν ἐπίταξιν τοῦ φόρου καὶ πα-
ραπλήσια ταύτῃ ἄλλα λέγουσι Πέρσαι ὡς Δαρεῖος μὲν
ἦν κάπηλος, Καμβύσης δὲ δεσπότης, Κύρος δὲ πατήρ,
ὃ μὲν ὅτι ἐκαπήλευε πάντα τὰ πράγματα, ὃ δὲ ὅτι χα-
λεπὸς τε ἦν καὶ οὐλόγιμος, ὃ δὲ ὅτι ἡπιὸς τε καὶ ἀγαθὰ
25 σφι πάντα ἐμηχανήσατο.

XC. Ἀπὸ μὲν δὴ Ἰώνων καὶ Μαγνητίων τῶν ἐν τῇ
Ἀσίῃ καὶ Αἰολέων καὶ Καρῶν καὶ Λυκίων καὶ
Μιλυέων καὶ Παμφύλων (εἷς γὰρ ἦν οἱ τεταγμένος
φόρος οὗτος) προσήϊε τετραχόσια τάλαντα ἀργυρίου.
30 Ὁ μὲν δὴ πρῶτος οὗτός οἱ νομὸς κατεστήκεε. (2) Ἀπὸ
δὲ Μυσῶν καὶ Λυδῶν καὶ Λασονίων καὶ Καθαλίων καὶ
Ὑγεννέων πενταχόσια τάλαντα· νομὸς δεῦτερος οὗτος.
(3) Ἀπὸ δὲ Ἑλλησποντίων τῶν ἐπὶ δεξιὰ ἐσπλώνοντι
καὶ Φρυγῶν καὶ Θρηάκων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ καὶ Παφλα-
35 γόνων καὶ Μαριανδυνῶν καὶ Συρίων ἐξήκοντα καὶ
τριηκόσια ἦν τάλαντα φόρος· νομὸς τρίτος οὗτος. (4)
Ἀπὸ δὲ Κιλικίων ἵπποι τε λευκοὶ ἐξήκοντα καὶ τριηκό-
σιοι, ἑκάστης ἡμέρης εἷς γινόμενος, καὶ τάλαντα ἀρ-
γυρίου πενταχόσια· τούτων δὲ τεσσαράκοντα μὲν καὶ
40 ἑκατὸν ἐς τὴν φρουρέουσιν ἵππων τὴν Κιλικίην χώραν
ἀναισιμῶτο, τὰ δὲ τριηκόσια καὶ ἐξήκοντα Δαρεῖω
ἐφοίτα· νομὸς τέταρτος οὗτος.

XCI. Ἀπὸ δὲ Ποσειδηίου πόλιος, τὴν Ἀμφίλοχος
ὁ Ἀμφιάρεω οἰκίσε ἐπ' οὐροῖσι τοῖσι Κιλικίων τε καὶ
45 Σύρων, ἀρξάμενος ἀπὸ ταύτης μέχρι Αἰγύπτου, πλὴν
μοίρης τῆς Ἀραβίων (ταῦτα γὰρ ἦν ἀτελέα), πεντήκοντα
καὶ τριηκόσια τάλαντα φόρος ἦν· ἔστι δὲ ἐν τῷ νομῷ
τούτῳ Φοινίκη τε πᾶσα καὶ Συρία ἡ Παλαιστίνη κα-
λευμένη καὶ Κύπρος· νομὸς πέμπτος οὗτος. (2) Ἀπ'
50 Αἰγύπτου δὲ καὶ Λιβύων τῶν προσεχέων Αἰγύπτῳ καὶ
Κυρήνης τε καὶ Βάρκης (ἐς γὰρ τὸν Αἰγύπτιον νομὸν
αὐταὶ ἐκεκοσμέατο) ἑπταχόσια προσήϊε τάλαντα, πάρεξ
τοῦ ἐκ τῆς Μοίριος λίμνης γινομένου ἀργυρίου, τὸ ἐγί-
νετο ἐκ τῶν ἰχθύων· τούτου τε δὴ χωρὶς τοῦ ἀργυρίου

lita esset ejus potentia, primum monumentum statuit lapi-
deum, cui figura hæc insculpta erat, vir equo insidens,
cum inscriptione hujusmodi : DARIUS HYSTASPIS FILIUS EQUI
VIRTUTE (nomen equi hic erat adscriptum) ET OEBARIS EQUO-
RUM CUSTODIS REGNUM PERSARUM OBTINUIT.

LXXXIX. His peractis, Persicum imperium in præfecturas
distribuit, viginti numero, quas satrapias illi vocant. Qui-
bus constitutis præfecturis, nominatisque singularum præ-
fectis, tributa ordinavit, quæ ei singulis e populis redirent ;
ita quidem ut aliis populis finitimos populos adjungeret,
nonnunquam finitimos hos prætermittens aliis rursus
populis alios remotiores attribueret. (2) Præfecturas
autem et annua tributa hoc modo constituit : quibus im-
peratum erat argentum adferre, his prædictum erat, ut Ba-
bylonico pondere talentum adferrent ; quibus aurum impera-
tum, hi Euboicum adferrent talentum : valet autem Baby-
lonium talentum Euboicas libras septuaginta. (3) Nam
Cyro imperante, atque etiam dein Cambyse, de tributo
pendendo nihil erat constitutum, sed dona adferebant.
Itaque propter hanc tributorum impositionem, et alia huic
similia instituta, aiunt Persæ, institutorem fuisse Darium ;
Cambysen vero, dominum ; Cyrum, patrem fuisse. Da-
rium enim, ut institutorem administrasse regnum ; Cambysen
durum fuisse et superbum ; Cyrum vero mitem et qui omne
bonorum genus ipsis parasset.

XC. Ab Ionibus igitur, et Magnetibus Asiam incolenti-
bus, et Æolensibus, et Caribus, et Lyciis, et Milyensibus,
et Pamphylis (quibus in commune unum erat tributum
impositum), quadringenta redibant argenti talenta : hæc
prima erat præfectura. (2) A Mysis vero, et Lydis, et Laso-
niis, et Cabaliis, et Hygennensibus, quingenta talenta :
altera hæc præfectura. (3) Ab Hellespontiis ad dextram
intro naviganti sitis, et Phrygibus, et Thracibus Asiam
incolentibus, et Paphlagonibus, et Mariandynis, et Syriis,
trecenta et sexaginta talenta tributis nomine redibant : tertia
hæc præfectura. (4) A Cilicibus trecenti et sexaginta equi
candidi, unus in diem, et quingenta argenti talenta ; quorum
talentorum centum et quadraginta in equitatum insume-
bantur, qui Ciliciam provinciam custodiebat, reliqua tre-
centa et sexaginta ad Darium mittebantur : quarta hæc
præfectura.

XCI. A Posideo urbe, quam Amphilocho condidit, Am-
phiarai filius, in Cilicum et Syrorum confinibus, ab hac in-
cipiendo usque ad Ægyptum (excepta Arabum ditone,
quæ tributis erat immunis), tributum impositum erat tre-
centorum et quinquaginta talentorum. Est autem in hac
præfectura Phœnice omnis, et Palæstina quæ vocatur Sy-
ria, et Cyprus : quinta hæc præfectura. (2) Ex Ægypto
vero, et Afris Ægypti finitimis, et ex Cyrene et Barce
(nam et hæ Ægyptiacæ præfecturæ erant attributæ), septin-
genta redibant talenta, præter pecuniam quæ ex Mœridis
lacu redibat ; fiebat autem ea ex piscibus, præter hanc,

καὶ τοῦ ἐπιμέτρουμένου σίτου προσήϊε ἑπταχόσια τάλαντα· σίτου γὰρ δυοκαίδεκα μυριάδας Περσέων τε τοῖσι ἐν τῷ Λευκῷ τείχει τῷ ἐν Μέμφι κατοικημένοισι καταμετρέουσι καὶ τοῖσι τούτων ἐπικούροισι νομὸς ἕκτος οὗτος. (3) Σατταγύδαι δὲ καὶ Γανδάριοι καὶ Δαδίχαι τε καὶ Ἀπαρύται ἐς τὸ αὐτὸ τεταγμένοι ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν τάλαντα προσέφερον νομὸς οὗτος ἑβδομος. (4) Ἀπὸ Σούσων δὲ καὶ τῆς ἄλλης Κισσιῶν χώρας τριηκόσια νομὸς ὄγδοος οὗτος.

10 XCII. Ἀπὸ Βαβυλῶνος δὲ καὶ τῆς λοιπῆς Ἀσσυρίας χιλιά οἱ προσήϊε τάλαντα ἀργυρίου καὶ παῖδες ἑκτομῖαι πενταχόσιοι νομὸς εἵνατος οὗτος. (2) Ἀπὸ δὲ Ἀγβατάνων καὶ τῆς λοιπῆς Μηδικῆς καὶ Παρικανίων καὶ Ὀρθοκορυβαντίων πεντήκοντά τε καὶ τετραχόσια τάλαντα νομὸς δέκατος οὗτος. (3) Κάσπιοι δὲ καὶ Πασοὶ καὶ Παντίμαθοί τε καὶ Δαρεῖται ἐς τὸ αὐτὸ συμφέροντες διηκόσια τάλαντα ἀπαγίνεον νομὸς ἑνδέκατος οὗτος. (4) Ἀπὸ Βακτριανῶν δὲ μέχρι Αἰγλῶν ἐξήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα φόρος ἦν νομὸς δυωδέ-
20 κατος οὗτος.

XCIII. Ἀπὸ Πακτυϊκῆς δὲ καὶ Ἀρμενίων καὶ τῶν προσεχέων μέχρι τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου τετραχόσια τάλαντα νομὸς τρίτος καὶ δέκατος οὗτος. (2) Ἀπὸ δὲ Σαγαρτίων καὶ Σαραγγέων καὶ Θαμαναίων καὶ Οὐτίων καὶ Μύκων καὶ τῶν ἐν τῇσι νήσοισι οἰκούντων τῶν ἐν τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ, ἐν τῇσι τοὺς ἀνασπάστους καλυμμένους κατοικίζει βασιλεὺς, ἀπὸ τούτων πάντων ἑξαχόσια τάλαντα ἐγένετο φόρος νομὸς τέταρτος καὶ δέκατος οὗτος. (3) Σάχαι δὲ καὶ Κάσπιοι πεντήκοντα καὶ διη-
30 κόσια ἀγίνεον τάλαντα νομὸς πέμπτος καὶ δέκατος οὗτος. (4) Πάρθοι δὲ καὶ Χοράσμιοι καὶ Σόγδοι τε καὶ Ἀριοὶ τριηκόσια τάλαντα νομὸς ἕκτος καὶ δέκατος οὗτος.

XCIV. Παρικάνιοι δὲ καὶ Αἰθίοπες οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας 35 τετραχόσια τάλαντα ἀπαγίνεον νομὸς ἑβδομος καὶ δέκατος οὗτος. (2) Ματιηνοῖσι δὲ καὶ Σάσπειρσι καὶ Ἀλαροδίοισι διηκόσια ἐπετέτακτο τάλαντα νομὸς ὄγδοος καὶ δέκατος οὗτος. (3) Μόσχοισι δὲ καὶ Τιβαρηνοῖσι καὶ Μάκρῳσι καὶ Μοσυνοῖκοισι καὶ Μαρσὶ τριηκόσια
40 τάλαντα προείρητο νομὸς εἵνατος καὶ δέκατος οὗτος. (4) Ἰνδῶν δὲ πλῆθος τε πολλῷ πλεῖστον ἐστὶ πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν ἀνθρώπων, καὶ φόρον ἀπαγίνεον πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους, ἐξήκοντα καὶ τριηκόσια τάλαντα ψήγματος νομὸς εἰκοστὸς οὗτος.

45 XCV. Τὸ μὲν δὴ ἀργύριον τὸ Βαβυλώνιον πρὸς τὸ Εὐβοϊκὸν συμβαλλόμενον τάλαντον γίνεταί τεσσεράκοντα καὶ πενταχόσια καὶ εἰνακισχίλια τάλαντα, τὸ δὲ χρυσίον τρισκαίδεκάστασιον λογιζόμενον, τὸ ψήγμα εὐρίσκειται ἐν Εὐβοϊκῶν τάλαντων ὀγδύκοντα καὶ ἑξαχόσιων
50 καὶ τετρακισχιλίων. (2) Τούτων ὧν πάντων συντιθεμένων τὸ πλῆθος, Εὐβοϊκὰ τάλαντα συνελέγετο ἐς τὸν ἐπέτεον φόρον Δαρεῖω μύρια καὶ τετρακισχίλια καὶ πενταχόσια καὶ ἐξήκοντα τὸ δ' ἐτι τούτων ἔλασσον ἀπείεις οὐ λέγω.

inquam, pecuniam, ac præter demensum frumentum, septingenta inde redibant talenta; nam frumenti duodecim myriadas *medimnorum* admetiuntur Ægyptii Persarum iis qui in Alba arce Memphi habitant, horumque auxiliariis: sexta hæc præfectura. (3) Sattagydæ, Gandarii, Dadicæ et Aparytæ, in unam præfecturam, quæ septima est, contributi, centum et septuaginta conferebant talenta. (4) Ex Susis et reliqua Cissiorum regione, trecenta talenta redibant: octava hæc præfectura.

XCII. Ex Babylone reliquaque Assyria mille argenti talenta redibant Dario, et castrati pueri quingenti: nona hæc præfectura. (2) Ex Ecbatanis et reliqua Medica provincia, et Paricanis et Orthocorybantiis, quadringenta et quinquaginta talenta: decima hæc præfectura. (3) Caspii et Pausi, tum Pantimathi et Daritæ, in unum conferentes, talenta contribuebant ducenta; undecima hæc præfectura. (4) A Bactrianis ad Æglos usque tributum pendebatur trecentorum et sexaginta talentorum: duodecima hæc præfectura.

XCIII. Ex Pactyica et ex Armeniis horumque finitimis usque ad Euxinum Pontum, quadringenta talenta: decima tertia hæc præfectura. (2) A Sagartiis, et Sarangis, et Thamanæis, et Utiis, et Mycis, et ex Rubri maris insularum incolis, in quas eos, qui abstracti sive relegati vocantur, rex habitatum mittit, ex his omnibus sexcenta talenta tributum nomine cogebantur: decima quarta hæc præfectura. (3) Sacæ et Caspii ducenta et quinquaginta conferebant talenta: præfectura hæc decima quinta. (4) Parthi vero et Chorasmii, et Sogdi et Arii, trecenta talenta: decima sexta præfectura.

XCIV. Paricani et Æthiopes Asiam incolentes, quadringenta conferebant talenta: præfectura hæc decima septima. (2) Matienis, Saspiribus et Alarodiis ducenta imposita talenta erant: præfectura hæc decima octava. (3) Moschis, et Tibarenis, et Macronibus, et Mosynæcis et Maribus trecenta imperata erant talenta: præfectura hæc decima nona. (4) Indorum populus longe frequentissimus omnium quos novimus hominum est, et tributum hi pendebant præ reliquis omnibus trecenta et sexaginta talenta ramentorum auri: vicesima hæc præfectura.

XCV. Jam Babylonicum argentum si cum Euboico conferatur, fuerint talenta novies mille quingenta et quadraginta. Aurum vero si tredecuplum aestimetur, reperitur ramentum illud valere talenta Euboica quater mille sexcentis et octoginta. (2) Quibus cunctis in unam summam collectis, tributum nomine colligebantur Dario quotannis Euboicorum talentorum quattuordecim millia cum quingentis et sexaginta; ut minorem numerum mittam, qui hanc summam excedit.

XCVI. Οὗτος Δαρείω προσήϊε φόρος ἀπό τε τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Λιβύης ὀλιγαχόθεν. Προϊόντος μέντοι τοῦ χρόνου καὶ ἀπὸ νήσων προσήϊε ἄλλος φόρος καὶ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ μέχρι Θεσσαλίας οἰκημένων. (2) Τοῦτον τὸν φόρον θησαυρίζει βασιλεὺς τρόπῳ τοιῷδε· ἐς πίθους κεραμίνους τήξας καταχέει, πλήσας δὲ τὸ ἄγος περιαιρείει τὸν κέραμον· ἐπεὰν δὲ δεηθῇ χρημάτων, κατακόπτει τοσούτο δσού ἂν ἐκάστοτε δέχεται.

XCVII. Αὗται μὲν νυν ἀρχαί τε ἔσαν καὶ φόρων ἐπιτάξεις, ἡ Περσίς δὲ χώρα μούνη μοι οὐκ εἴρηται δασμοφόρος· ἀτελέα γὰρ Πέρσαι νέμονται χώραν. (2) Οἷδε δὲ φόρον μὲν οὐδένα ἐτάχθησαν φέρειν, δῶρα δὲ ἀγίνεον, Αἰθίοπες οἱ πρόσουροι Αἰγύπτῳ, τοὺς Καμβύσης ἐλαύνων ἐπὶ τοὺς μακροβίους Αἰθίοπας κατεστρέψατο· οἱ περὶ τε Νῦσαν τὴν ἱρὴν κατοικεῖσθαι καὶ τῷ Διονύσῳ ἀνάγουσι τὰς ὁρτάς. (3) Οὗτοι οἱ Αἰθίοπες καὶ οἱ πλησιόχωροι τούτοις σπέρματι μὲν χρέονται τῷ αὐτῷ τῷ καὶ οἱ Καλατίαι Ἰνδοί, οἰκήματα δὲ ἐκτέεται κατάγαια. (4) Οὗτοι συναμφοτέροι διὰ τρίτου ἔτεος ἀγίνεον, ἀγινέουσι δὲ καὶ τὸ μέχρη ἐμεῦ, δύο χοίνικας ἀπύρου χρυσίου καὶ διηκοσίας φάλαγγας ἐβένου καὶ πέντε παῖδας Αἰθίοπας καὶ ἐλέφαντος ὀδόντας μεγάλους εἴκοσι. (5) Κόλχοι δ' ἐτάξαντο ἐς τὴν δωρεὴν, καὶ οἱ προσεχέες μέχρι τοῦ Καυκάσιος οὐρεος· ἐς τοῦτο γὰρ τὸ οὖρος ὑπὸ Πέρσῃσι ἀρχεται, τὰ δὲ πρὸς βορρῇν ἄνεμον τοῦ Καυκάσιος Περσέων οὐδὲν ἔτι φροντίζει. (6) οὗτοι ὦν δῶρα τὰ ἐτάξαντο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ διὰ πεντετηρίδος ἀγίνεον, ἑκατὸν παῖδας καὶ ἑκατὸν παρθένους. Ἀράβιοι δὲ χίλια τάλαντα ἀγίνεον λιθωντοῦ ἀνὰ πᾶν ἔτος. Ταῦτα μὲν οὗτοι δῶρα πάρεξ τοῦ φόρου βασιλεῖ ἐκόμιζον.

XCVIII. Τὸν δὲ χρυσὸν τοῦτον τὸν πολλὸν οἱ Ἰνδοί, ἀπ' οὗ τὸ ψῆγμα τῷ βασιλεῖ τὸ εἰρημένον κομίζουσι, τρόπῳ τοιῷδε κτέονται. (2) Ἔστι τῆς Ἰνδικῆς χώρας τὸ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ψάμμος· τῶν γὰρ ἡμεῖς ἴδμεν, τῶν καὶ περὶ ἀτρεκές τι λέγεται, πρῶτοι πρὸς ἥω καὶ ἡλίου ἀνατολὰς οἰκέουσι ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἰνδοί· Ἰνδῶν γὰρ τὸ πρὸς τὴν ἥω ἐρημική ἐστὶ διὰ τὴν ψάμμον. (3) Ἔστι δὲ πολλὰ ἔθνηα Ἰνδῶν καὶ οὐκ ὁμόφωνα σφίσι, καὶ οἱ μὲν αὐτῶν νομάδες εἰσὶ, οἱ δὲ οὐ, οἱ δὲ ἐν τοῖσι ἔλεσι οἰκέουσι τοῦ ποταμοῦ καὶ ἰχθὺς σιτέονται ὠμούς, τοὺς αἰρέουσι ἐκ πλοίων καλαμίνων ὀρμεύμενοι· καλάμου δὲ ἐν γόνυ πλοῖον ἕκαστον ποιεῖται. (4) Οὗτοι μὲν δὴ τῶν Ἰνδῶν φορέουσι ἐσθῆτα φλοῖνην· ἐπεὰν ἐκ τοῦ ποταμοῦ φλοῦν ἀμήσωνται καὶ κόψωσι, τὸ ἐνθεῦτεν φορμοῦ τρόπον καταπλέξαντες ὥς θώρηκα ἐνδύνουσι.

XCIX. Ἄλλοι δὲ τῶν Ἰνδῶν πρὸς ἥω οἰκέαντες τούτων νομάδες εἰσὶ, κρεῶν ἐδεσται ὠμῶν· καλεῦνται δὲ Παδαῖοι. Νομαίοισι δὲ τοιοῖσδε λέγονται χρᾶσθαι· ὅς ἂν κάμη τῶν ἀστῶν, ἣν τε ἀνὴρ ἣν τε γυνή, τὸν μὲν ἄνδρα ἄνδρες οἱ μάλιστα οἱ ὁμιλέοντες κτείνουσι, φάμενοι αὐτὸν τηκόμενον τῇ νούσῳ τὰ κρέα σφίσι διαφθεῖρεσθαι· ὁ δὲ ἄπαρνος ἐστὶ μὴ μὲν νοσέειν· οἱ δὲ οὐ

XCVI. Hoc tributum Dario ex Asia redibat, et ex exigua Africae parte. Sed procedente tempore etiam aliud ei tributum ex insulis rediit, et ab his qui Europam incolunt usque ad Thessaliam. (2) Hoc tributum tali modo rex in thesauris recondit: liquefactum metallum in dolia fictilia infundit, et repleto vase frangit testam. Dein, quando pecunia indiget, tantumdem cudendum curat, quantum usus postulat.

XCVII. Hæ igitur sunt præfecturæ, et taxationes tributorum. Persidem vero regionem solam in tributariarum numero non nominavi; hanc enim a tributis immunem incolunt Persæ. (2) Porro impositum quidem tributum non pendebant, sed dona ferebant hi: Æthiopes Ægypto contermini, quos Cambyses, quum adversus Macrobios Æthiopus arma ferret, subegit; qui circa sacram Nysam habitant, et Baccho dies festos celebrant. (3) Hi Æthiopes, et horum finitimi, semine utuntur eodem quo Calatiæ Indi (*milio*), domos autem habent subterraneas. (4) Hi simul ambo tertio quoque anno adferebant, adferuntque etiam ad meam usque ætatem, duo chaenices auri ignem non experti, et ducentos truncos ebeni, et quinque pueros Æthiopes, et viginti magnos dentes elephantorum. (5) Colchi vero pacti sunt de dono ferendo, et horum finitimi usque ad Caucasum montem: nam usque ad hunc montem pertinet Persarum imperium; qui vero ad septemtrionem sunt Caucasii, hi nil amplius curant Persas. (6) Hi igitur dona, de quibus pacti sunt, ad meam usque memoriam quinto quoque anno adferebant, centenos pueros, virginesque centenas. Arabes vero quotannis mille adferebant thuris talenta. Hæc igitur, præter tributum, dona hi regi ferebant.

XCVIII. Auri autem copiam illam, ex qua regi ramenta, quæ dixi, adferunt Indi, tali modo nanciscuntur: (2) quæ terra inde ab India versus orientem solem porrigitur, ea prorsus sabulosa est. Nam eorum, quos nos novimus, populorum, de quibus certum quidpiam traditur, primi versus orientem solem Indi sunt: post Indos enim orientem versus deserta terra est propter sabulum. (3) Sunt autem multi Indorum populi, diversis linguis utentes. Et eorum alii nomades sunt; alii non sunt. Nonnulli etiam in paludibus fluminis, vescunturque crudis piscibus; quos capiunt, navigiis ex arundine confectis insectantes: quodlibet navigium ex uno genu sive internodio arundinis conficitur. (4) Hi Indi vestem gestant ex scirpo; quam, postquam scirpum e flumine demessuerunt tuderuntque, plectunt deinde in storeæ modum, et tanquam thoracem induunt.

XCIX. Alii ex Indis, his ab oriente habitantes, nomades sunt; cruda carne vescentes, qui Padæi vocantur. Instituti hi utuntur hujusmodi: quando quis morbo laborat civium, sive mulier, sive vir, tunc virum viri maxime familiares occidunt, dicentes, si morbo consumeretur, carnem ipsis corruptum iri. At ille negat se ægrotare; hi,

συγγινωσκόμενοι ἀποκτείναντες κατευωχέονται. (2) Ἦν δὲ γυνὴ κάμη, ὡσαύτως αἱ ἐπιχρεώμεναι μάλιστα γυναῖκες ταῦτά τοῖσι ἀνδράσι ποιεῦσι· τὸν γὰρ δὴ ἐς γῆρας ἀπικόμενον θύσαντες κατευωχέονται. Ἐς δὲ τούτου λόγον οὐ πολλοὶ τινες αὐτῶν ἀπικνέονται·
 6 πρὸ γὰρ τούτου τὸν ἐς νοῦσον πίπτοντα πάντα κτείνουσι.

C. Ἐτέρων δὲ ἐστὶ Ἰνδῶν ὅδε ἄλλος τρόπος· οὔτε κτείνουσι οὐδὲν ἔμφυχον, οὔτε τι σπείρουσι, οὔτε οἰκίας νομίζουσι ἐκτῆσθαι, ποιηφαγέουσι δὲ, καὶ αὐτοῖσι
 10 ἐστὶ ὅσον κέγχρος τὸ μέγαθος ἐν κάλυκι, αὐτόματον ἐκ τῆς γῆς γινόμενον, τὸ συλλέγοντες αὐτῇ κάλυκι ἔψουσί τε καὶ σιτέονται. Ὅς δ' ἂν ἐς νοῦσον αὐτῶν πέσῃ, ἐλθὼν ἐς τὴν ἐρήμον κέεται· φροντίζει δὲ οὐδεὶς οὔτ' ἀποθανόντος οὔτε κάμνοντος.

15 CI. Μίξις δὲ τούτων τῶν Ἰνδῶν τῶν κατέλεξα πάντων ἔμφανής ἐστι κατὰ περ τῶν προβάτων, καὶ τὸ χρώμα φορέουσι ὁμοῖον πάντες καὶ παραπλήσιον Αἰθιοφί. (2) Ἡ γονὴ δὲ αὐτῶν, τὴν ἀπίενται ἐς τὰς γυναῖκας, οὐ κατὰ περ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐστὶ λευκή,
 20 ἀλλὰ μέλαινα κατὰ περ τὸ χρώμα· τοιαύτην δὲ καὶ Αἰθίοπες ἀπίενται θορήν. (3) Οὗτοι μὲν τῶν Ἰνδῶν ἐκαστέρῳ τῶν Περσέων οἰκέουσι καὶ πρὸς νότου ἀνέμῳ, καὶ Δαρείου βασιλέως οὐδαμὰ ὑπήκουσαν.

CII. Ἄλλοι δὲ τῶν Ἰνδῶν Κασπατύρῳ τε πόλι καὶ
 25 τῇ Πακτικῇ χώρῃ εἰσὶ πρόσουροι, πρὸς ἄρκτου τε καὶ βορέεω ἀνέμου κατοικημένοι τῶν ἄλλων Ἰνδῶν, οἱ Βακτρίοισι παραπλήσιον ἔχουσι δίαιταν· οὗτοι καὶ μαχιμώτατοί εἰσι Ἰνδῶν, καὶ οἱ ἐπὶ τὸν χρυσὸν στελλόμενοι εἰσι οὗτοι· κατὰ γὰρ τοῦτό ἐστι ἐρημία διὰ τὴν
 30 ψάμμον. (2) Ἐν δὴ ὧν τῇ ἐρημίᾳ ταύτῃ καὶ τῇ ψάμμῳ γίνονται μύρμηκες μεγάθεα ἔχοντες κυνῶν μὲν ἐλάσσονα, ἀλωπέκων δὲ μέζονα· εἰσὶ γὰρ αὐτῶν καὶ παρὰ βασιλείᾳ τῶ Περσέων, ἐνθεῦτεν θηρευθέντες. (3) Οὗτοι ὧν οἱ μύρμηκες ποιεύμενοι οἰκῇσιν ὑπὸ γῆν
 35 ἀναφορέουσι τὴν ψάμμον κατὰ περ οἱ ἐν τοῖσι Ἑλλήσι μύρμηκες καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, εἰσὶ δὲ καὶ τὸ εἶδος ὁμοιότατοι· ἡ δὲ ψάμμος ἡ ἀναφερομένη ἐστὶ χρυσίτις. (4) Ἐπὶ δὴ ταύτην τὴν ψάμμον στέλλονται ἐς τὴν ἐρήμον οἱ Ἰνδοί, ζευξάμενοι ἕκαστος καμήλους
 40 τρεῖς, σειρηφόρον μὲν ἐκατέρωθεν ἔρσενά παρέλκειν, θήλεαν δὲ ἐς μέσον· ἐπὶ ταύτην δὴ αὐτὸς ἀναβαίνει, ἐπιτηδεύσας ὅκως ἀπὸ τέκνων ὡς νεωτάτων ἀποσπᾶσας ζεύξει. Αἱ γὰρ σφι κάμηλοι ἵππων οὐκ ἔσσονες ἐς ταχυτῆτα εἰσὶ, χωρὶς δὲ ἄχθεα δυνατώτεραι πολλὸν
 45 φέρειν.

CIII. Τὸ μὲν δὴ εἶδος ὁκοῖόν τι ἔχει ἡ κάμηλος ἐπισταμένοισι τοῖσι Ἑλλήσι οὐ συγγράφω· τὸ δὲ μὴ ἐπιστέεται αὐτῆς, τοῦτο φράσω. Κάμηλος ἐν τοῖσι ὀπισθίοισι σκέλεσι ἔχει τέσσαρας μηρούς καὶ γούνατα
 50 τέσσαρα, τὰ δὲ αἰδοῖα διὰ τῶν ὀπισθίων σκελέων πρὸς τὴν οὐρὴν τετραμμένα.

CIV. Οἱ δὲ δὴ Ἰνδοὶ τρόπῳ τοιούτῳ καὶ ζεύξι τοιαύτῃ χρεώμενοι ἐλαύνουσι ἐπὶ τὸν χρυσὸν λελογι-

viro non adsistentes, interficiunt eum epalanturque. (2) Quando mulier aegrotat, similiter mulieres maxime necessariae idem faciunt quod viris viri. Nam etiam qui ad senectutem pervenit, eum mactant, carneque ejus vescuntur: haud multi autem illorum ad eum numerum annorum perveniunt; nam antea quemcumque morbo quodam correptum interficiunt.

C. Aliorum Indorum alius mos est huiusmodi: nec occidunt animatum quidquam, nec sementem faciunt, nec domos solent possidere: herbis vescuntur; estque eis semen quoddam, milli fere magnitudine, folliculo inclusum, sponte e terra nascens, quod colligunt, et cum folliculo elixum comedunt. Si quis ex eis in morbum incidit, abit in desertum, ibique jacet; neque quisquam aut mortuum curat, aut aegrotum.

CI. Omnes hi, quos commemoravi, Indi feminis miscuntur palam, veluti pecudes; et colorem habent similem maxime Aethiopibus. (2) Semen autem ipsorum genitale non, quemadmodum ceterorum hominum, album est, sed nigrum, sicut corporis color: tale vero etiam semen genitale Aethiopes edunt. (3) Hi Indi longius a Persis habitant, meridiem versus; neque umquam Darii paruerunt imperio.

CII. Alii vero Indi Caspatyro urbi et Pactycae regioni sunt finitimi, a septemtrione reliquorum Indorum habitantes, qui vitae ratione utuntur Bactrianis simili. Hi sunt Indorum bellicosissimi, iidemque qui ad conquirendum aurum proficiscuntur: est enim ibi deserta regio propter sabulum. (2) In hoc nimirum deserto atque sabulo sunt formicae, magnitudine non quidem tanta quanta canum, sed tamen majores vulpibus: quarum nonnullae aluntur apud regem Persarum, in illa regione a venatoribus captae. (3) Hae igitur formicae, sub terra habitacula sibi parantes, egerunt sabulum eodem modo sicut in Graecia formicae; quibus etiam specie corporis simillimae sunt. Sabulum autem, quod ab illis egeritur, auriferum est. (4) Ad hoc igitur colligendum sabulum profecturi Indi jungunt quisque tres camelos, funalem utrinque marem, qui a latere trahant; in medio feminam, dans operam ut a pullis quam recentissime natis abstractam jungat: hanc ipse conscendit. Sunt enim cameli equis velocitate non inferiores, insuper vero ad onera ferenda multo validiores.

CIII. Jam, species quidem qualis sit cameli, Graecis sat gnaris non describo: quod vero de eo ignoratur vulgo, hoc dicam. Camelus in posterioribus cruribus quattuor habet femora (ossa inter articulos vel genua) et quattuor genua; veretrum vero inter posteriora crura caudam versus spectans.

CIV. Hoc igitur modo, talique utentes vectura, ad colligendum aurum proficiscuntur Indi, temporis rationem

σμένως ὅπως καυμάτων τῶν θερμωτάτων ἐόντων ἔσονται ἐν τῇ ἀρπαγῇ· ὑπὸ γὰρ τοῦ καύματος οἱ μύρμηκες ἀφανέες γίνονται ὑπὸ γῆν. (2) Θερμώτατος δὲ ἐστὶ ὁ ἥλιος τούτοις τοῖς ἀνθρώποις τὸ ἐωθινόν, οὐ κατὰ
 5 περ τοῖς ἄλλοις μεσαμβρίας, ἀλλ' ὑπερτείλας μέγχι οὗ ἀγορῆς διαλύσιος. Τοῦτον δὲ τὸν χρόνον καίει πολλῶ μᾶλλον ἢ τῇ μεσαμβρίῃ τὴν Ἑλλάδα, οὕτω ὥστ' ἐν ὕδατι λόγος αὐτοῦς ἐστὶ βρέχεσθαι τηνικαῦτα. (3) Μεσοῦσα δὲ ἡ ἡμέρη σχεδὸν παραπλησίως καίει
 10 τοὺς τε ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τοὺς Ἰνδοὺς. Ἀποκλινομένης δὲ τῆς μεσαμβρίας γίνεται σφι ὁ ἥλιος κατὰ περ τοῖς ἄλλοις ὁ ἐωθινός· καὶ τὸ ἀπὸ τούτου ἀπιὼν ἐπὶ μᾶλλον ψύχει, ἐς δ' ἐπὶ δυσμῆσι ἐὼν καὶ τὸ κάρτα ψύχει.

15 CV. Ἐπεὶ δὲ ἔλθωσι ἐς τὸν χώρον οἱ Ἰνδοὶ ἔχοντες θυλάκια, ἐμπλήσαντες ταῦτα τῆς ψάμμου τὴν ταχίστην ἐλαύνουσι ὀπίσω· αὐτίκα γὰρ οἱ μύρμηκες ὁδμῇ, ὡς δὴ λέγεται ὑπὸ Περσέων, μαθόντες διώκουσι. (2) Ἰῆναι δὲ ταχυτῆτα οὐδενὶ ἐτέρῳ ὁμοῖον, οὕτω ὥστε, εἰ
 20 μὴ προλαμβάνειν τοὺς Ἰνδοὺς τῆς ὁδοῦ ἐν ᾧ τοὺς μύρμηκας συλλέγεσθαι, οὐδένα ἂν σφειν ἀποσώζεσθαι. (3) Τοὺς μὲν νυν ἔρσενας τῶν καμήλων, εἶναι γὰρ ἔσσονας θέειν τῶν θηλέων, παραλύεσθαι ἐπελχομένους ὁμοῦ ἀμφοτέρους· τὰς δὲ θηλέας ἀναμιμνησκομένας τῶν ἐλι-
 25 πον τέκνων ἐνδιδόναι μαλακὸν οὐδέν. (4) Τὸν μὲν δὴ πλέω τοῦ χρυσοῦ οὕτω οἱ Ἰνδοὶ κτέονται, ὡς Πέρσαι φασί· ἄλλος δὲ σπανιώτερός ἐστι ἐν τῇ χώρῃ ὀρυσσόμενος.

CVI. Αἱ δ' ἐσχαιαὶ κως τῆς οἰκουμένης τὰ κάλλι-
 30 στα ἔλαχον, κατὰ περ ἡ Ἑλλάς τὰς ὥρας πολλὸν τι κάλλιστα κεκραμένας ἔλαχε. Τοῦτο μὲν γὰρ πρὸς τὴν ἡῶ ἐσχάτη τῶν οἰκομένων ἡ Ἰνδική ἐστι, ὥσπερ ὀλίγω πρότερον εἶρηκα· (2) ἐν ταύτῃ τοῦτο μὲν τὰ ἐμψυχα τετράποδά τε καὶ τὰ πετεινά πολλῶ μὲζω ἢ ἐν
 35 τοῖς ἄλλοις χωρίοις ἐστὶ, πάρεξ τῶν ἵππων (οὗτοι δὲ ἔσσονται ὑπὸ τῶν Μηδικῶν, Νισαίων δὲ καλυμένων ἵππων), τοῦτο δὲ χρυσὸς ἀπλετος αὐτόθι ἐστὶ, ὁ μὲν ὀρυσσόμενος, ὁ δὲ καταφορεύμενος ὑπὸ ποταμῶν, ὁ δὲ ὥσπερ ἐσήμηνα ἀρπαζόμενος. (3) Ἰὰ δὲ δένδρεα τὰ
 40 ἄγρια αὐτόθι φέρει καρπὸν εἶρια καλλονῇ τε προφέροντα καὶ ἀρετῇ τῶν ἀπὸ τῶν οἴων· καὶ ἐσθῆτι οἱ Ἰνδοὶ ἀπὸ τούτων τῶν δένδρεων χρέονται.

CVII. Πρὸς δ' αὖ μεσαμβρίας ἐσχάτη Ἀραβίη τῶν οἰκομένων χωρέων ἐστὶ, ἐν δὲ ταύτῃ λιθανωτός τέ
 45 ἐστὶ μούνη χωρέων πασέων φυόμενος καὶ σμύρνη καὶ κασίη καὶ κιννάμωνον καὶ λήδανον. Ταῦτα πάντα πλὴν τῆς σμύρνης δυσπετέως κτέονται οἱ Ἀράβιοι. (2) Τὸν μὲν γε λιθανωτὸν συλλέγουσι τὴν στύρακα θυμίσοντες, τὴν ἐξ Ἑλλήνας Φοίνικες ἐξάγουσι· ταύτην θυ-
 50 μίσοντες λαμβάνουσι· τὰ γὰρ δένδρεα τὰ λιθανωτοφόρα ὄριες ὑπόπτεοι, μικροὶ τὰ μεγάλα, ποικίλοι τὰ εἶδεα, φυλάσσουσι πλήθει πολλοὶ περὶ δένδρεον ἕκαστον, οὗτοι οἵπερ ἐπ' Αἴγυπτον ἐπιστρατεύονται. Οὐδενὶ

ita ineuntes, ut ea diei hora, qua ferventissimi sunt aestus, illud rapiant : fervente enim aestu sub terra conduntur formicae. (2) Ardentissimus autem his hominibus sol est tempore matutino, non, ut caeteris hominibus, medio die; sed ab eo tempore quo ad aliquam altitudinem in caelo pervenit, usque dum tempus est a foro discedendi [*quod fiebat medio fere die*]. Per id tempus multo magis ibi ardet sol, quam in Graecia medio ipso die; ita ut dicantur illi tunc aqua se aspergere. (3) Medio vero die similiter feresol ardet caeteros homines atque Indos. Postquam de medio caelo declinavit sol, talem ibi vim habet, qualem apud caeteros matutinus. Reliquum caeli spatium percurrrens, magis magisque friget, donec, ubi ad occasum pervenit, admodum etiam friget.

CV. Postquam ad locum Indi pervenerunt, culeos, quos secum attulere, sabulo complent, et quam primum sese recipiunt. Protinus enim formicae, odore, ut aiunt Persae, illos sentientes, persequuntur. (2) Velocitate autem hanc bestiam alias omnes ita aiunt superare, ut nisi, dum congregantur formicae, viam interim Indi praeciperent, nullus eorum salvus esset evasurus. (3) Jam mares quidem camelos, quum sint ad currendum feminis inferiores, viribus aiunt deficere et segnius sequi utrumque; feminas vero, recordantes pullorum domi relictorum, nihil molliter de cursu remittere. (4) Majorem igitur auri partem hac ratione, ut quidem Persae narrant, nanciscuntur Indi : aliud rarius est aurum, quod ex metallis effoditur.

CVI. Extremæ terrarum partes, nescio quo pacto, res praestantissimas sunt sortitæ, quemadmodum Graecia caeli temperiem longe praestantissimam sortita est. Est enim ab una parte, orientem versus, extrema regionum habitatum Indica, ut paulo ante dixi. (2) In hac igitur, partim, animantes quadrupedes atque volucres insunt longe quam in reliquis regionibus grandiores, equis exceptis; nam magnitudine superantur Indorum equi a Medicis, qui Nisæi vocantur. Partim vero, auri immensa ibi copia est; aliud effossum terra, aliud per flumina devectum, aliud ita ut memoravi subreptum. (3) Ibidem porro arbores agrestes pro fructu lanam edunt, pulcritudine et reliqua virtute ovinam lanam superantem : et vestimentis Indi ex his arboribus utuntur.

CVII. Rursus, meridiem versus, extrema habitatum regionum Arabia est. In hac vero una regionum omnium thus nascitur, et myrrha, et casia, et cinnamomum, et ladanum. Hæc quidem omnia, myrrham si excipias, non sine labore nanciscuntur Arabes. (2) Thus quidem colligunt, styracem adolentes, quæ in Græciam a Phœnicibus importatur. Styrace, inquam, incensa thus nanciscuntur : arbores enim thuriferas custodiunt alati serpentes, exiguo corpore, variegata specie, ingenti numero arborem quamque circumsedentes; iidem qui Ægyptum veluti

δὲ ἄλλω ἀπελαύνονται ἀπὸ τῶν δενδρέων ἢ τῆς στύρα-
κος τῷ καπνῷ.

CVIII. Λέγουσι δὲ καὶ τότε Ἀράβιοι, ὡς πᾶσα ἂν
γῆ ἐπίμπλατο τῶν ὀφίων τούτων, εἰ μὴ γίνεσθαι κατ'
αὐτοὺς οἷόν τι κατὰ τὰς ἐχίδνας ἡπιστάμην γίνεσθαι.
Καὶ κως τοῦ θεοῦ ἡ πρόνοια, ὥσπερ καὶ οἰκός ἐστι,
ἐοῦσα σοφῇ, ὅσα μὲν ψυχὴν τε δειλὰ καὶ ἐδώδιμα,
ταῦτα μὲν πάντα πολύγονα πεποίηκε, ἵνα μὴ ἐπιλίπη
κατεσθιόμενα, ὅσα δὲ σχέτλια καὶ ἀνιηρὰ, ὀλιγόγονα.
10 (2) Τοῦτο μὲν, ὅτι ὁ λαγὸς ὑπὸ παντὸς θηρεύεται θη-
ρίου καὶ ὄρνιθος καὶ ἀνθρώπου, οὕτω δὲ τι πολύγονόν
ἐστι· ἐπικυίσχεται μῶνον πάντων θηρίων, καὶ τὸ μὲν
δασὺ τῶν τέκνων ἐν τῇ γαστρὶ, τὸ δὲ ψιλόν, τὸ δὲ ἄρτι
ἐν τῇσι μήτρῃσι πλάσσεται, τὸ δὲ ἀναιρέεται. (3)
15 Τοῦτο μὲν δὲ τοιοῦτό ἐστι, ἡ δὲ δὴ λέαινα ἐὼν ἰσχυρό-
τατον καὶ θρασύτατον ἀπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει ἕν· τί-
κτουσα γὰρ συνεκβάλλει τῷ τέκνῳ τὰς μήτρας. Τὸ
δὲ αἷτιον τούτου τόδε ἐστί· ἐπεὶ ὁ σκύμνος ἐν τῇ μητρὶ
ἐὼν ἄρχεται διακινεόμενος, ὁ δὲ ἔχων ὄνυχας θηρίων
20 πολλὸν πάντων ὀξυτάτους ἀμύσσει τὰς μήτρας·
αὐξανόμενός τε δὴ πολλῷ μᾶλλον ἐπικινέεται καταγρά-
φων· πέλας τε δὴ ὁ τόκος ἐστί, καὶ τὸ παράπαν λείπεται
αὐτέων ὑγιᾶς οὐδὲ ἕν.

CIX. Ὡς δὲ καὶ αἱ ἐχίδναι τε καὶ οἱ ἐν Ἀραβίῃσι
25 ὑπόπτεροι ὄφιοι εἰ ἐγίνοντο ὡς ἡ φύσις αὐτοῖσι ὑπάρ-
χει, οὐκ ἂν ἦν βιώσιμα ἀνθρώποισι· νῦν δ' ἐπεὶ ὁ θορ-
νύωνται κατὰ ζεύγεα καὶ ἐν αὐτῇ ἡ δέξσην τῇ ἐκποιήσῃ,
ἀπιεμένου αὐτοῦ τὴν γονὴν ἡ θήλεα ἀπτεται τῆς δειρῆς,
καὶ ἐμφῦσα οὐκ ἀνίει πρὶν ἂν διαφάγῃ. (2) Ὁ μὲν
30 δὲ ἔρσην ἀποθνήσκει τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ, ἡ δὲ θήλεα
τίσιν τοιήνδε ἀποτίνει τῷ ἔρσενι· τῷ γονεῖ τιμωρόντα
ἔτι ἐν τῇ γαστρὶ ἐόντα τὰ τέκνα διεσθίει τὴν μητέρα,
διαφαγόντα δὲ τὴν νηδὺν αὐτῆς οὕτω τὴν ἐκδύσιν
ποιέεται. (3) Οἱ δὲ ἄλλοι ὄφιοι ἐόντες ἀνθρώπων οὐ
35 δηλήμονες τίκτουσι τε ὥρᾳ καὶ ἐκλέπουσι πολλὸν τι
χρῆμα τῶν τέκνων. Αἱ μὲν δὲ νῦν ἐχίδναι κατὰ πᾶ-
σαν τὴν γῆν εἰσὶ, οἱ δὲ ὑπόπτεροι ἐόντες ἀθροοὶ εἰσὶ ἐν
τῇ Ἀραβίῃ καὶ οὐδαμῇ ἄλλῃ· κατὰ τοῦτο δοκέουσι
πολλοὶ εἶναι.

40 CX. Τὸν μὲν δὲ λιθανωτὸν τοῦτον οὕτω κτέονται
Ἀράβιοι, τὴν δὲ κασίην ὧδε· ἐπεὶ ἀν καταδήσονται
βύρσῃσι καὶ δέρμασι ἄλλοισι πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὸ πρό-
σωπον πλὴν αὐτῶν τῶν ὀφθαλμῶν, ἔρχονται ἐπὶ τὴν
κασίην· ἡ δὲ ἐν λίμνῃ φύεται οὐ βαθέη, περὶ δὲ αὐτὴν
15 καὶ ἐν αὐτῇ αὐλλίκεται κου θηρία περωτὰ, τῇσι νυ-
κτερίσι προσίκελα μάλιστα, καὶ τέτριγε δεινὸν, καὶ ἐς
ἄλκην ἄλκιμα· τὰ δὲ ἀπαμυνομένους ἀπὸ τῶν ὀφθαλ-
μῶν οὕτω δρέπειν τὴν κασίην.

CXI. Τὸ δὲ δὴ κιννάμωμον ἔτι τούτων θυμαστό-
60 τερον συλλέγουσι. Ὅκου μὲν γὰρ γίνεται καὶ ἥτις
μιν γῆ ἡ τρέφουσα ἐστί, οὐκ ἔχουσι εἶπαι, πλὴν ὅτι
λόγῳ οἰκότητι χρεώμενοι ἐν τοισίδε χωρίοις φασὶ τινες
αὐτὸ φύεσθαι ἐν τοῖσι δὲ Διόνυσος ἐτράφη· (2) ὄρνιθας
δὲ λέγουσι μεγάλας φορέειν ταῦτα τὰ κάρφεια τὰ ἡμεῖς

hostile agmen invadunt. Nulla vero alia re, nisi styracis
fumo, hi ab arboribus illis abiguntur.

CVIII. Aiunt vero etiam Arabes, universam terram his
serpentibus oppletum iri, nisi illis accideret id quod com-
pertum habeo viperis accidere. Et recte puto dixerim :
numinis providentia, ut est consentaneum, quum sit sa-
piens, quaecumque et timidæ indolis sunt animalia, et quæ
esculenta, ea omnia sæcunda admodum fecit, ne adsidue
esu genus eorum intereat; quæ vero prava et malefica, pa-
rum sæcunda. (2) Sic, ut hoc utar, lepus, quem venat-
ur fera omnis et avis et homo, ita sæcundus est, ut le-
poris femina una sit ex omnibus animantibus quæ super-
fietet, et alium fœtum jam pilis vestitum in utero gerat,
alium nudum, alium eodem tempore in matrice formet, et
alium concipiat. (3) Et hæc quidem hujus natura est. E
contrario leæna, quum sit animalium validissimum, idem-
que ferocissimum, non nisi semel parit in vita : nam, dum
partum edit, simul uterum ejicit. Cujus rei hæc causa
est : quando catulus in utero sese incipit movere, tum
vero, quoniam ungues habet longe omnium acutissimos,
fodiat matricem, augescensque multo etiam magis pene-
trat lacerando; ad extremum, quando partus instat, nihil
amplius sani in utero superest.

CIX. Similiter vero etiam viperæ et alati in Arabia ser-
pentes, si tanta copia nascerentur quanta per suam natu-
ram possent, non possent vivere homines. Nunc,
quando per paria ad coitum libidine concitantur, dum in
eo mas est ut genitale semen emittat, collum ejus prehen-
dit femina, et innixa non prius dimittit quam perroserit.
(2) Atque ita quidem mas moritur; femina autem talem
mari dat pœnam : patrem parvuli ulciscens, dum adhuc
in utero sunt, matricem corrodunt, atque etiam ipsum ven-
trem corrodentes, ita in lucem prodeunt. (3) At cæteri
serpentes, qui hominibus non sunt noxii, ova pariunt, et
magnam fœtum copiam excludunt. Jam viperæ quidem
ubivis terrarum reperiuntur : alati vero serpentes universi
in Arabia sunt, nec usquam alibi; ea ratione frequentes
esse videntur.

CX. Thus igitur, de quo dixi, ista ratione Arabes nanci-
scuntur; casiam vero hoc modo : toto corpore atque facie,
solis oculis exceptis, bubulis aliisque coriis tecti, ad col-
ligendam casiam exeunt. Nascitur hæc autem in palude
non admodum alta, circa quam et in qua stabulantur bestię
alatae, vespertilionibus maxime similes, diro modo stri-
dentes, et viribus prævalentes. Has ab oculis abigere
oportet, atque ita casiam metere.

CXI. Cinnamomum vero mirabilius etiam quam illa
modo colligunt. Etenim, quo loco illud nascatur, quæve
terra illud alat, ignorant; nisi quod, probabilem sequentes
rationem, in eis regionibus nasci illud aiunt, in quibus
Bacchus educatus est. (2) Narrant autem, ingentes
aves adferre hos bacillos, quos nos a Phœnicibus

ἀπὸ Φοινίκων μαθόντες κιννάμωμον καλεῖμεν, φορέειν δὲ τὰς ὀρνίθας ἐς νεοσσιὰς προσπεπλασμένας ἐκ πηλοῦ πρὸς ἀποκρήμνοισι οὖρεσι, ἐνθα πρόσθασιν ἀνθρώπων οὐδεμίαν εἶναι. (3) Πρὸς ὧν δὴ ταῦτα τοὺς Ἀραβίους σοφίζεσθαι τάδε, βοῶν τε καὶ ὄνων τῶν ἀπογινομένων καὶ τῶν ἄλλων ὑποζυγίων τὰ μέλεα διαταμόντας ὥς μέγιστα κομίζειν ἐς ταῦτα τὰ χωρία, καὶ σφεα θέντας ἀγχοῦ τῶν νεοσσιέων ἀπαλλάσσεσθαι ἐκὰς αὐτέων· (4) τὰς δὲ ὀρνίθας καταπετομένας αὐτῶν τὰ μέλεα τῶν ὑποζυγίων ἀναφορέειν ἐπὶ τὰς νεοσσιὰς· τὰς δὲ οὐ δύναμιν ἴσχειν καταρρήγνυσθαι ἐπὶ γῆν· τοὺς δὲ ἐπιόντας συλλέγειν οὕτω τὸ κιννάμωμον, συλλεγόμενον δὲ ἐκ τούτων ἀπικνέεσθαι ἐς τὰς ἄλλας χώρας.

CXII. Τὸ δὲ δὴ λήδανον, τὸ Ἀράβιοι καλεῖσι λάδανον, ἐστὶ τούτου θυμασιώτερον γίνεται· ἐν γὰρ δυσο-
 15 δμοτάτῳ γινόμενον εὐωδέστατόν ἐστι· τῶν γὰρ αἰγῶν τῶν τράγων ἐν τοῖσι πώγῳσι εὐρίσκεται ἐγγινόμενον οἶον γλοιὸς ἀπὸ τῆς ὕλης. Χρήσιμον δ' ἐς πολλὰ τῶν μύρων ἐστὶ, θυμίουσί τε μάλιστα τοῦτο Ἀράβιοι.

CXIII. Τοσαῦτα μὲν θυμιάτων περί εἰρήσῃ, ἀπόζει δὲ τῆς χώρας τῆς Ἀραβίης θεσπέσιον ὥς ἡδύ. (2) Δύο δὲ γένεα οἷων σφί ἐστι θώματος ἄξια, τὰ οὐδαμόθι ἐτέρωθι ἐστί· τὸ μὲν αὐτέων ἕτερον ἔχει τὰς οὐράς μα-
 25 κράς, τριῶν πηγέων οὐκ ἐλάσσονας, τὰς εἴ τις ἐπείη σφι ἐπέλκειν, ἔλκεα ἂν ἔχοιεν ἀνατριβομένων πρὸς τῇ γῇ τῶν οὐρέων· νῦν δ' ἅπας τις τῶν ποιμένων ἐπίσταται ξυλουργεῖν ἐς τοσοῦτο· ἁμαξίδας γὰρ ποιεῦν-
 30 τες ὑποδέουσι αὐτὰς τῇσι οὐρῇσι, ἐνὸς ἐκάστου κτήνεος τὴν οὐρὴν ἐπ' ἁμαξίδα ἐκάστην καταδέοντες. (3) Τὸ δὲ ἕτερον γένος τῶν οἷων τὰς οὐράς πλατέας φορέουσι, καὶ ἐπὶ πῆχυν πλατός.

CXIV. Ἀποκλινομένης δὲ μεσαμβρίας παρήκει πρὸς δύνοντα ἥλιον ἡ Αἰθιοπία χώρα ἐσχάτη τῶν οἰκε-
 35 ομένων· αὕτη δὲ χρυσόν τε φέρει πολλὸν καὶ ἐλέφαντας ἀμφιλαφίας καὶ δένδρεα πάντα ἄγρια καὶ ἔβενον καὶ ἄνδρας μεγίστους καὶ καλλίστους καὶ μακροβιωτάτους.

CXV. Αὗται μὲν νυν ἐν τε τῇ Ἀσίῃ ἐσχατιαί εἰσι καὶ ἐν τῇ Λιβύῃ· περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τῶν πρὸς
 40 ἐσπέρην ἐσχατιέων ἔχω μὲν οὐκ ἀτρεκέως λέγειν· οὔτε γὰρ ἐγώ γε ἐνδέχομαι Ἡριδανὸν καλεῖσθαι πρὸς βαρβάρων ποταμὸν ἐκδιδόντα ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς βορέην ἄνεμον, ἀπ' οὗ τε τοῦ ἡλεκτρον φοιτᾷ λόγος ἐστὶ, οὔτε νήσους οἶδα Κασσιτερίδας ἐούσας, ἐκ τῶν ὁ κασσίτε-
 45 ρος ἡμῖν φοιτᾷ. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ ὁ Ἡριδανὸς αὐτὸ κατηγορεῖ τὸ οὐνομα ὥς ἐστι Ἑλληνικὸν καὶ οὐ βάρβαρον, ὑπὸ ποιητῷ δὲ τινος ποιηθὲν, τοῦτο δὲ οὐδενὸς αὐτόπτεω γενομένου δύναμαι ἀκοῦσαι τοῦτο μελετέων ὅπως θάλασσά ἐστι τὰ ἐπέκεινα τῆς Εὐρώπης. Ἐξ
 50 ἐσχάτης δ' ὧν ὁ τε κασσίτερος ἡμῖν φοιτᾷ καὶ τὸ ἡλεκτρον.

CXVI. Πρὸς δὲ ἄρκτου τῆς Εὐρώπης πολλῶν τι πλεῖστος χρυσὸς φαίνεται εἶναι· ὅπως μὲν γινόμενος, οὐκ ἔχω οὐδὲ τοῦτο ἀτρεκέως εἶπαι, λέγεται δὲ ὑπὲκ

edocti cinnamomum vocamus : inferri eos autem ab illis avibus in nidos, e luto adstructos ad montium præcipitia, ad quæ nullus homini accessus pateat. (3) Adversus hæc igitur tali artificio uti Arabes : mortuorum boum et asinorum aliorumque jumentorum cadavera, in frusta quam maximæ molis dissecta, congerere eos in hæc loca; eisque in vicinia nidorum depositis, procul inde recedere : (4) tum volucres illæ descendentes, jumentorum istorum membra tollere et in nidos suos comportare; hos autem, quum sustinere onus non possint, rumpi et in terram decidere : tunc adcurrentes homines, cinnamomum colligere; quod, ab his ita collectum, dein in alias regiones transportetur.

CXII. Ledanum vero quod ladanum Arabes nominant, mirabiliore etiam, quam cinnamonum, modo comparatur. Reperitur in loco teterrime olente, ipsum suavissime olens : in hircorum enim barbis reperitur, veluti viscum adhærens e frondibus. Est autem utile ad multa unguentorum genera; et ad suffitum hoc maxime utuntur Arabes.

CXIII. Hæc quidem de aromatibus et suffimentis dicta sunt : spirat autem terra Arabia suavissimum et divinum quemdam odorem. (2) Duo sunt ibidem ovium genera miratu digna, quæ nulla in alia regione reperiuntur. Alterum genus caudas habet prælongas, tribus non breviores cubitis : quas si illæ sinerentur post se trahere, ulcera haberent, caudis ad terram attritis. Nunc pastorum quisque artem fabrilem in tantum callet, ut exiguum plastrum fabricetur, quod caudæ subligatur : cujusque pecudis caudæ suum subligatur plaustellum. (3) Alterum genus ovium caudas gerit latas, usque ad cubiti latitudinem.

CXIV. Ubi meridiana cœli plaga versus occidentem solem inclinatur, ibi protenditur Æthiopia, ab hac parte regio extrema terrarum. Hæc aurum fert frequens, et vastos elephantos, et arborum agrestium omne genus, et ebenum, et homines statura maximos et pulcherrimos et maxime longævus.

CXV. Hæc sunt igitur in Asia et in Libya extremæ terrarum regiones. Jam de Europæ quidem versus occidentem extremis, quod pro accurate comperto dicam, non habeo. Neque enim adsentior, Eridanum aliquem fluvium nominari a barbaris, qui in mare boreale influat, a quo ad nos electrum venire fama est; neque insulæ mihi cognitæ sunt Cassiterides nomine, unde stannum ad nos venit. (2) Partim enim ipsum hoc nomen Eridanus se prodit græcum esse ac neutiquam barbaricum, nempe a poeta aliquo fictum : partim, quamvis studiose id egerim, tamen a nemine, qui ipse suis oculis vidisset, comperire potui, ultra Europam septemtrionem versus esse mare. Ab extrema quidem certe Europa et stannum nobis venit et electrum.

CXVI. In septemtrionalibus vero Europæ partibus maximam quamdam reperiri auri copiam, satis compertum est : at, id quo pacto adquiratur, ne hoc quidem certo di-

τῶν γρυπῶν ἀρπάζειν Ἀριμασποὺς ἄνδρας μονοφθαλ-
 μους· πείθομαι δὲ οὐδὲ τοῦτο, ὅπως μονοφθαλμοὶ ἄνδρες
 φύονται, φύσιν ἔχοντες τὴν ἄλλην ὁμοίην τοῖσι ἄλ-
 λοις ἀνθρώποις. (2) Αἱ δὲ ὦν ἐσχατιαὶ οἴκασιν πε-
 ρικληῖν τὴν ἄλλην χώραν καὶ ἐντὸς ἀπέργουσαι τὰ
 κάλλιστα δοκέοντα ἡμῖν εἶναι καὶ σπανιώτατα ἔχειν
 αὐτά.

CXVII. Ἔστι δὲ πεδῖον ἐν τῇ Ἀσίῃ περικεκλημέ-
 νον οὐρεὶ πάντοθεν, διασφάγες δὲ τοῦ οὐρέος εἰσι πέντε·
 10 τοῦτο τὸ πεδῖον ἦν μὲν κοτε Χορασμίων, ἐν οὐροισι ἐὼν
 τῶν Χορασμίων τε αὐτῶν καὶ Ὑρχανίων καὶ Πάρθων
 καὶ Σαραγγέων καὶ Θαμαναίων, ἐπεῖτε δὲ Πέρσαι
 ἔχουσι τὸ κράτος, ἐστὶ τοῦ βασιλέως. Ἐκ δὲ ὦν τοῦ
 περικληῖντος οὐρέος τούτου ῥέει ποταμὸς μέγας, οὐ-
 15 νομα δὲ οἷ ἐστι Ἀκῆς. (2) Οὗτος πρότερον μὲν ἄρδε-
 σκε διαλαλαμμένος πενταχοῦ τῶν εἰρημένων τούτων
 τὰς χώρας, διὰ διασφάγος ἀγόμενος ἐκάστης ἐκάστοι-
 σι, ἐπεῖτε δὲ ὑπὸ τῷ Πέρσῃ εἰσι, πεπόνθασιν τοιόνδε·
 τὰς διασφάγας τῶν οὐρέων ἐνδείμας ὁ βασιλεὺς πύλας
 20 ἐπ' ἐκάστη διασφάγι ἔστησε, ἀποκεκλημένου δὲ τοῦ
 ὕδατος τῆς διεξόδου τὸ πεδῖον τὸ ἐντὸς τῶν οὐρέων
 πέλαγος γίνεται, ἐνδιδόντος μὲν τοῦ ποταμοῦ, ἔχοντος
 δὲ οὐδαμῇ ἐξήλυσιν. (3) Οὗτοι ὦν οἱ περ ἔμπροσθε
 εὐόθεσαν χρᾶσθαι τῷ ὕδατι, οὐκ ἔχοντες αὐτῷ χρᾶσθαι
 25 συμφορῇ μεγάλη διαχρέονται· τὸν μὲν γὰρ χειμῶνα
 ὕει σφι ὁ θεὸς ὥσπερ καὶ τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποις,
 τοῦ δὲ θέρεος σπεύροντες μελίνην καὶ σήσαμον χρη-
 σκοντο τῷ ὕδατι. (4) Ἐπεὶ ὦν μηδὲν σφι παραδιδώ-
 ται τοῦ ὕδατος, ἐλθόντες ἐς τοὺς Πέρσας αὐτοὶ τε καὶ
 30 γυναῖκες, στάντες κατὰ τὰς θύρας τοῦ βασιλέως βοῶσι
 ὠρυόμενοι, ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖσι δεομένοις αὐτῶν μά-
 λιστα ἐντέλλεται ἀνοίγειν τὰς πύλας τὰς ἐς τοῦτο φε-
 ρούσας. (5) Ἐπεὶ δὲ διάκορος ἡ γῆ σφῶν γένη-
 ται πίνουσα τὸ ὕδωρ, αὐταὶ μὲν αἱ πύλαι ἀποκλήθον·
 35 ται, ἄλλας δ' ἐντέλλεται ἀνοίγειν ἄλλοις τοῖσι δεομέ-
 νοις μάλιστα τῶν λοιπῶν. Ὡς δὲ ἐγὼ οἶδα ἀκούσας,
 χρήματα μεγάλα πρησόμενος ἀνοίγει, πάρεξ τοῦ
 φόρου. Ταῦτα μὲν δὴ ἔχει οὕτω.

CXVIII. Τῶν δὲ τῷ μάγῳ ἐπαναστάντων ἑπτὰ
 10 ἀνδρῶν, ἓνα αὐτῶν Ἰνταφέρνεα κατέλαβε ὑβρίσαντα
 τὰδε ἀποθανεῖν αὐτίκα μετὰ τὴν ἐπανάστασιν. (2)
 Ἦθελε ἐς τὰ βασιλῆα ἐσελθὼν χρηματίσασθαι τῷ
 βασιλεῖ· καὶ γὰρ δὴ καὶ ὁ νόμος οὕτω εἶχε, τοῖσι
 ἐπαναστᾶσι τῷ μάγῳ ἔσδοον εἶναι παρὰ βασιλέα
 45 ἄνευ ἀγγέλου, ἣν μὴ γυναικὶ τυγχάνῃ μισγόμενος
 βασιλεὺς. (3) Οὐκ ὦν δὴ Ἰνταφέρνης ἐδίκαλευ
 οὐδένα οἱ ἐσαγγεῖλαι, ἀλλ' ὅτι ἦν τῶν ἑπτὰ, εἰσέναι
 ἤθελε. Ὁ δὲ πύλουρος καὶ ὁ ἀγγελιφόρος οὐ περιώ-
 ρεον, φάμενοι τὸν βασιλέα γυναικὶ μίσεσθαι. (4) Ὁ δὲ
 50 Ἰνταφέρνης δοκέων σφέας ψεύδεα λέγειν ποιεῖ τοιάδε·
 σπασάμενος τὸν ἀκινάχεια ἀποτάμνει αὐτῶν τὰ τε ὦτα
 καὶ τὰς ῥίνας, καὶ ἀνείρας περὶ τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου
 περὶ τὰς αὐχένας σφῶν ἔδησε, καὶ ἀπῆκε.

CXIX. Οἱ δὲ τῷ βασιλεῖ δεικνῦσι ἐωυτοὺς, καὶ

cere valeo : fama est autem, gryphibus illud subripere
 Arimaspos, homines unoculos. At mihi ne hoc quidem
 persuadetur, esse homines natura unoculos, reliquam natu-
 ram cæteris hominibus similem habentes. (2) Sed, quod initio
 dixi, videntur utique extremitates terræ, quæ reliquam
 omnem terram circumdant et intus intercludunt, eas res
 possidere, quæ et præstantissimæ esse vulgo putantur,
 et rarissimæ.

CXVII. Est in Asia campus, monte undique clausus;
 montis autem ejus quinque sunt divortia. Hic campus olim
 Chorasmiorum erat, estque in confinibus ipsorum
 Chorasmiorum et Hyrcaniorum et Parthorum et Saranga-
 rum et Thamanæorum : ex quo vero Persæ obtinere im-
 perium, rex eum possidet. Ex eo monte campum claudente
 profluit ingens fluvius, cui nomen Aces. (2) Is fluvius
 prius in quinque alveos divisus populorum quos dixi irri-
 gabat agros, ad singulos populos per singulas montis fauces
 derivatus : ex quo vero sub Persa est hæc regio, calamitas
 illis accidit hujusmodi; montium fauces obstruxit rex, et
 ad singulas fauces portam construxit : ita, exitu aquæ
 intercluso, ex campo intra montes patente factum est pe-
 lagus, influente quidem fluvio, sed exitum nusquam
 habente. (3) Hi igitur populi, antea aquis illius fluvii
 soliti uti, nunc ubi non amplius illis uti possunt, ingenti
 premuntur incommodo. Nam hieme quidem pluit ibi,
 sicut in aliorum populorum regionibus : at æstate, post-
 quam panicum et sesamum severunt, aqua illa indigebant.
 (4) Igitur, quandoquidem eis nunc hæc intercluditur, ve-
 niunt ad Persas, viri et mulieres, stantesque ad regis
 portas, ingenti clamore ululant. Et rex eis, qui aqua
 maxime indigent, jubet aperiri portam ad hos ducentem.
 (5) Quorum postquam satis aquarum terra bibit, claudi
 eam portam jubet, et aliam aperiri his qui e reliquorum
 numero maxime aqua indigent. Ut vero auditu equidem
 cognovi, nonnisi ingenti pecunia, præter tributum exacta,
 aperiri jubet. Et hæc quidem ita se habent.

CXVIII. Uni e septemviris, qui adversus Magum con-
 spiraverant, Intapherni, accidit ut periret brevi post oppres-
 sos Magos, tali patrato facinore insolentiae pleno. (2)
 Voluit hic regiam ingredi, cum rege collocuturus : quippe,
 ut dixi, ita convenerat inter conjuratos, ut ad regem ingredi
 eis liceret absque internuncio, nisi forte cum uxore rex
 concumberet. (3) Itaque æquum censuerat Intaphernes,
 ut absque internuncio intraret, utpote qui e septem vi-
 rorum numero esset. Sed janitor atque internuncius pro-
 hibuerunt, dicentes, cum uxore concumbere regem. (4)
 Tum Intaphernes, falso id ab his dici ratus, hæcce patravit :
 stricto acinace, aures utrique et nares præcidit, easque circa
 frenum equi adnexas cervicibus eorum adligavit, atque
 ita homines dimisit.

CXIX. At illi se regi ostendunt, caussamque cur hoc

τὴν αἰτίην εἶπαν δι' ἣν πεπονθότες εἶσαν. Δαρεῖος δὲ ἀρρωδήσας μὴ κοινῷ λόγῳ οἱ ἐξ πεπονηκότες ἔωσι ταῦτα, μεταπεμπόμενος ἕνα ἕκαστον ἀπεπειράτο γνώμης, εἰ συνέπαινοί εἰσι τῷ πεπονημένῳ. (2) Ἐπεῖτε δὲ ἐξέμαθε ὡς οὐ σὺν ἐκείνοισι εἶη ταῦτα πεπονηκώς, ἔλαβε αὐτόν τε τὸν Ἰνταφέρνεα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τοὺς οἰκητοὺς πάντας, ἐλπίδας πολλὰς ἔχων μετὰ τῶν συγγενέων μιν ἐπιβουλεύειν οἱ ἐπανάστασιν, συλλαβῶν δὲ σφεας ἔδρασε τὴν ἐπὶ θανάτῳ. (3) Ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Ἰνταφέρνεος φοιτεύουσα ἐπὶ τὰς θύρας τοῦ βασιλέως κλαίεσκε ἂν καὶ ὀδυρέσκετο· ποιεῦσα δὲ αἰεὶ τῷτο τοῦτο τὸν Δαρεῖον ἔπεισε οἰκτεῖραί μιν, πέμψας δὲ ἄγγελον ἔλεγε τάδε, « ὦ γύναι, βασιλεὺς τοι Δαρεῖος διδοῖ ἕνα τῶν δεδεμένων οἰκητῶν ῥύσασθαι, τὸν βούλεαι ἐκ πάντων. » (4) Ἡ δὲ βουλευσαμένη ὑπεκρίνατο τάδε, « εἰ μὲν δὴ μοι διδοῖ βασιλεὺς ἑνὸς τὴν ψυχὴν, αἰρέομαι ἐκ πάντων τὸν ἀδελφεόν. » Πυθόμενος δὲ Δαρεῖος ταῦτα καὶ θωμάσας τὸν λόγον, πέμψας ἡγόρευε, « ὦ γύναι, εἰρωτᾷ σε βασιλεὺς, τίνα ἔχουσα γνώμην, τὸν ἄνδρα τε καὶ τὰ τέκνα ἐγκαταλιποῦσα, τὸν ἀδελφεὸν εἴλεω περιεῖναι τοι, δς καὶ ἀλλοτριώτερός τοι τῶν παίδων καὶ ἔσσαν κεχαρισμένος τοῦ ἀνδρός ἐστι. » (5) Ἡ δ' ἀμείβετο τοισίδε, « ὦ βασιλεῦ, ἄνῃρ μὲν μοι ἂν ἄλλος γένοιτο, εἰ δαίμων ἐθέλοι, καὶ τέκνα ἄλλα, εἰ ταῦτα ἀποβάλοιμι· πατὴρ δὲ καὶ μητὴρ οὐκέτι μευ ζώντων ἀδελφεὸς ἂν ἄλλος οὐδενὶ τρόπῳ γένοιτο. Ταύτῃ τῇ γνώμῃ χρεωμένη ἔλεξα ταῦτα. » (6) Εὖ τε δὴ ἔδοξε τῷ Δαρείῳ εἶπαι ἡ γυνὴ, καὶ οἱ ἀπῆκε τοῦτόν τε τὸν παραιτέτο καὶ τῶν παίδων τὸν πρεσβύτατον, ἡσθεῖς αὐτῇ, τοὺς δὲ ἄλλους ἀπέκτεινε πάντας. Τῶν μὲν δὴ ἐπτά εἰς αὐτίκα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἀπολώλεε.

CXX. Κατὰ δὲ κου μάλιστα τὴν Καμβύσειω νοῦσον ἐγένετο τάδε. Ὑπὸ Κύρου κατασταθεὶς ἦν Σαρδίῳ ὑπαρχος Ὀροίτης ἄνῃρ Πέρσης. Οὗτος ἐπεθύμησε πρήγματος οὐκ ὀσίου· οὔτε γάρ τι παθὼν οὔτε ἀκούσας μάταιον ἔπος πρὸς Πολυκράτεος τοῦ Σαμίου, οὔτε ἰδὼν πρότερον, ἐπεθύμησε λαβὼν αὐτὸν ἀπολέσαι, ὡς μὲν οἱ πλεῖντες λέγουσι, διὰ τοιήνδε τινὰ αἰτίην· (2) ἐπὶ τῶν βασιλέως θυρέων κατήμενον τὸν τε Ὀροίτηα καὶ ἄλλον Πέρσην τῷ ὀνόματι εἶναι Μιτροβάτεια, νομοῦ ἄρχοντα τοῦ ἐν Δασκυλείῳ, τούτους ἐκ λόγων ἐς νεῖκεα συμπεσέειν, κρινομένων δὲ περὶ ἀρετῆς εἶπαι τὸν Μιτροβάτεια τῷ Ὀροίτῃ προφέροντα, « σὺ γάρ ἐν ἀνδρῶν λόγῳ, δς βασιλεῖ νῆσον Σάμον πρὸς τῷ σῶ νομῷ προσκειμένην οὐ προσεκτήσαο, ὥδε δὴ τι ἐοῦσαν εὐπετέα χειρωθῆναι, τὴν τῶν τις ἐπιχωρίων πεντεκαίδεκα ὀπλίτησι ἐπαναστὰς ἔσχε, καὶ νῦν αὐτῆς τυραννεύει. » (3) Οἱ μὲν δὴ μὴν φασὶ τοῦτο ἀκούσαντα, καὶ ἀλγῆσαντα τῷ ὀνειδεῖ ἐπιθυμῆσαι οὐκ οὔτω τὸν εἶπαντα ταῦτα τίσασθαι ὡς Πολυκράτεια πάντως ἀπολέσαι, δι' ὅντινα κακῶς ἤκουσε.

CXXI. Οἱ δὲ ἐλάσσονες λέγουσι πέμψαι Ὀροίτητα ἐς Σάμον κήρυκα δευτὴν χρήματος δεησόμενον (οὐ γὰρ ὦν δὴ τοῦτό γε λέγεται), καὶ τὸν Πολυκράτεια τυχεῖν

essent passi exposuerunt. Tum Darius, veritus ne communi consilio sex viri hoc fecissent, singulos ad se vocavit, sententiamque eorum, probarentne id factum, exploravit. (2) Ubi cognovit, non communicato cum illis consilio rem factam esse, ipsum Intaphernem ejusque filios et familiares omnesprehendit; non fere dubitans, illum cum suis propinquis rebellionem esse moliturum: prehensos in vincula conjecit, extremoque supplicio destinavit. (3) Tunc uxor Intaphernis, ad fores regis identidem accedens, plorabat lamentabaturque; idque continenter faciens, ad misericordiam commovit Darium; qui misso ad eam nuncio hæc ei nunciari jussit: « Mulier, rex Darius unum ex vinculis propinquis tibi concedit eximendum, quem tu ex omnibus selegeris. » (4) Et illa, re deliberata, hæc respondit: « Quoniam mihi rex unius vitam concedit, seligo ex omnibus meum fratrem. » Quo cognito responso, miratus Darius eam optionem remisit ad eam qui diceret: « Mulier, quaerit ex te rex quidnam tibi consilii sit, quod omisso marito filiisque fratrem elegeris, cujus tibi vita donaretur; quum tibi ille sit minus propinquus quam filii, et minus jucundus quam maritus. » (5) Respondit illa: « Rex, maritus mihi alius esse poterit, si deus voluerit, filiique alii, quando hos amiserō. At, quum pater meus materque non amplius sint in vivis, frater mihi alius nullo pacto esse poterit. Hac usa sententia, istud dixi. » (6) Quæ quum regi visa essent commodè ab illa dicta, delectatus condonavit ei fratrem quem deprecata erat, insuperque filiorum natu maximum; reliquos vero universos interfecit. Unus igitur e septemviris mox eo, quo dixi, modo periit.

CXX. Quo tempore Cambyses morbo laboravit, eodem fere tempore accidit hocce. Oracles Persa, Sardium præses constitutus a Cyro, facinus animo agitavit nefarium: etenim Polycratem Samium, a quo nec facto ullo, nec dicto quopiam injurioso fuerat læsus, quemque nec viderat umquam antea, hunc capiendi interficiendique cupido eum incesserat; idque, ut plerique tradunt, talem ob causam: (2) ad regis portas quum sedisset hic Oracles, et alius Persa, cui Mitrobates nomen, præses præfecturæ cujus caput Dascyleum oppidum est; hi ambo ex familiaribus sermonibus in contentionem dicuntur incidisse. Et Mitrobalen quidem, quum de virtute inter se disceptarent, Oracles cum exprobratione dixisse: « Tu vero in virorum numero habere, qui Samum insulam, tuæ præfecturæ proximam, in regis potestatem non redegisti, quum sit subactu ita facilis, ut indigenarum aliquis, cum quindecim armatis insurgens, ea potitus sit, atque etiam nunc in ea dominetur! » (3) Dicunt igitur hunc, his auditis, ægre ferentem exprobrationem, cupivisse non tam vindictam capere de eo qui hæc illi dixisset, quam omnino Polycratem perdere, propter quem male audisset.

CXXI. Sunt pauciores nonnulli qui tradant, misisse Oracles præconem Samum, nescio quid petiturum (nec enim hoc memoriæ proditur); Polycratem autem tunc in

κατακείμενον ἐν ἀνδρεῶνι, παρῆναι δέ οἱ καὶ Ἀνακρέοντα τὸν Τήϊον· (2) καὶ κως εἴτ' ἐκ προνοίας αὐτὸν κατηλογέοντα τὰ Ὀροίτεω πρήγματα, εἴτε καὶ συντυχίη τις τοιαύτη ἐπεγένετο· τὸν τε γὰρ κήρυκα τὸν Ὀροίτεω παρελθόντα διαλέγεσθαι, καὶ τὸν Πολυκράτεια (τυχεῖν γὰρ ἀπεστραμμένον πρὸς τὸν τοῖχον) οὔτε τι μεταστραφῆναι οὔτε ὑποκρίνασθαι.

CXXII. Αἰτίαι μὲν δὴ αὗται διφάσαι λέγονται τοῦ θανάτου τοῦ Πολυκράτους γενέσθαι, πάρεστι δὲ πείθεσθαι ὁκοτέρη τις βούλεται αὐτέων. (2) Ὁ δὲ ὦν Ὀροίτης ἰζόμενος ἐν Μαγνησίῃ τῇ ὑπὲρ Μαιάνδρου ποταμοῦ οἰκημένῃ ἐπεμπε Μύρσον τὸν Γύγεω ἄνδρα Λυδὸν ἐς Σάμον ἀγγελίην φέροντα, μαθὼν τοῦ Πολυκράτους τὸν νόον. (3) Πολυκράτης γὰρ ἐστὶ πρῶτος τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Ἑλλήνων δὲ θαλασσοκρατέειν ἐπενώθη, παρέξ Μίνω τε τοῦ Κνωσίου καὶ εἰ δὴ τις ἄλλος πρότερος τούτου ἤρξε τῆς θαλάσσης· τῆς δὲ ἀνθρωπότης λεγομένης γενεῆς Πολυκράτης ἐστὶ πρῶτος, ἐλπίδας πολλὰς ἔχων Ἰωνίης τε καὶ νήσων ἄρξεις. (4) Μαθὼν ὦν ταῦτά μιν διανοούμενον ὁ Ὀροίτης πέμψας ἀγγελίην ἔλεγε τάδε, « Ὀροίτης Πολυκράτει ὧδε λέγει. Πυνθάνομαι ἐπιβουλεύειν σε πρήγμασι μεγάλοις καὶ χρήματά τοι οὐκ εἶναι κατὰ τὰ φρονήματα. Σὺ νυν ὧδε ποιήσας ὀρθώσεις μὲν σεωυτὸν, σώσεις δὲ καὶ ἐμέ· ἐμοὶ γὰρ βασιλεὺς Καμβύσης ἐπιβουλεύει θάνατον, καὶ μοι τοῦτο ἐξαγγέλλεται σαφηνέως. (5) Σὺ νυν ἐμέ ἐκκομίσας αὐτὸν καὶ χρήματα, τὰ μὲν αὐτῶν αὐτὸς ἔχε, τὰ δὲ ἐμέ ἔα ἔχειν· εἵνεκέν τε χρημάτων ἄρξεις ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος. Εἰ δέ μοι ἀπιστείς, τὰ περὶ τῶν χρημάτων, πέμψον ὅστις τοι πιστότατος τυγχάνει ἐὼν, τῷ ἐγὼ ἀποδέξω. »

CXXIII. Ταῦτα ἀκούσας Πολυκράτης ἥσθη τε καὶ ἐβούλετο· καὶ κως ἱμείρετο γὰρ χρημάτων μεγάλως, ἀποπέμπει πρῶτα κατοφόμενον Μαιάνδριον Μαιανδρίου ἄνδρα τῶν ἀστών, δὲ οἱ ἦν γραμματιστής· δὲ χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον τούτων τὸν κόσμον τὸν ἐκ τοῦ ἀνδρεῶνος τοῦ Πολυκράτους ἐόντα ἀξιοθέητον ἀνέθηκε πάντα ἐς τὸ Ἡραῖον. (2) Ὁ δὲ Ὀροίτης μαθὼν τὸν κατάσκοπον ἐόντα προσδόκιμον ἐποίησε τοιάδε· λάρνακας ὀκτὼ πληρώσας λίθων πλὴν κάρτα βραχέος τοῦ περὶ αὐτὰ τὰ χεῖλεα, ἐπιπολῆς τῶν λίθων χρυσὸν ἐπέβαλε, καταδῆσας δὲ τὰς λάρνακας εἶχε ἐτοίμας. Ἐλθὼν δὲ ὁ Μαιάνδριος καὶ θεησάμενος ἀπήγγειλε τῷ Πολυκράτει.

CXXIV. Ὁ δὲ πολλὰ μὲν τῶν μαντίων ἀπαγορεύοντων, πολλὰ δὲ τῶν φίλων ἐστέλλετο αὐτὸς ἀπιέναι, πρὸς δὲ καὶ ἰδούσης τῆς θυγατρὸς ὅψιν ἐνυπνίου τοιήνδε· ἐδόκεε οἱ τὸν πατέρα ἐν τῷ ἡέρι μετέωρον ἐόντα λούσθαι μὲν ὑπὸ τοῦ Διὸς, χρίεσθαι δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου. (2) Ταύτην ἰδοῦσα τὴν ὅψιν παντοίῃ ἐγένετο μὴ ἀποδημῆσαι τὸν Πολυκράτεια παρὰ τὸν Ὀροίτεια, καὶ δὴ καὶ ἰόντος αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πεντηκόντερον ἐπεφημίζετο. (3) Ὁ δὲ οἱ ἠπειλῆσε, ἣν σῶς ἀπονοστήσει, πολλόν μιν χρόνον παρθενεύεσθαι. Ἡ δὲ ἡρήσατο

exhedra forte decubuisse, adfuisseque ei Anacreontem Teium : (2) atque, sive consulto res Oroetæ aspernatus sit, sive casu ita acciderit, tum quum accedens Oroetæ præco verba fecisset, Polycratem versus murum forte conversum, nec sese versus illum paulisper convertisse, nec responsum homini dedisse.

CXXII. Sic caussa mortis Polycratis duplici modo traditur : licetque cuilibet eam, quam voluerit, probare. (2) Oroetes igitur, Magnesiae residens ad Maendrum fluvium sitæ, Myrsum Gygæ filium, Lydum hominem, Samum misit, nuncium ferentem, quo animum Polycratis exploraret. (3) Etenim Polycrates primus fuit, quem novimus, ex Græcis, qui maris obtinere imperium molitus sit; Minoem si excipias Cnossium, et si quis alius ante hunc mari dominatus est. Ex hominum quidem, quæ vocatur, ætate primus Polycrates est, qui magnam spem habuerit fore ut Ioniae et insularum obtineat imperium. (4) Hoc eum animo agitare intelligens Oroetes, misso nuncio, hæc ei dixit : « Oroetes Polycrati hæc dicit. Intellexi te magnas res moliri, nec vero pro talibus consiliis satis instructum esse pecunia. Nunc tu, si hocce feceris, et tuas res augebis, et me quoque servabis. Mortem mihi meditatur Cambyses, et hoc satis pro certo mihi renunciatur. (5) Tu ergo et me ipsum fac ex hac terra educas, et pecunias meas exportes; et harum quidem partem tu tene, partem me patere habere harum pecuniarum ope universæ Græciæ obtinebis imperium. Quodsi pecuniarum caussa fidem mihi non habueris, mitte qui tibi erit fidissimus, cui ego monstrabo. »

CXXIII. His auditis gavisus Polycrates accepit conditionem; quumque pecuniarum admodum esset cupidus, misit primum speculandi caussa Maendrium, Maendrii filium, ex civium numero, qui scriba ejus erat; eundem qui haud multo post ornamenta omnia exhedræ Polycratis, spectatu utique digna, in Junonis templo dedicavit. (2) Oroetes postquam cognovit expectari speculatorem, hoc egit : cistas octo lapidibus complevit, valde brevi spatio excepto circa oras, super lapides vero aurum conjecit : tum obligatas cistas in parato habuit. Et Maendrius ubi advenit spectavitque, renunciavit Polycrati.

CXXIV. Tum ille, quantumvis dehortantibus vatibus, atque etiam amicis, ipse eo proficisci paravit. Adhæc filia ejus per quietem tale viderat insomnium : visus ei erat pater in aere sublimis esse, et lavari a Jove, inungi vero a sole. (2) Hoc quum ei oblatum esset visum, quovis modo contendebat, ne ad Oroeten pater profisceretur : atque etiam, dum ille actuariam navem conscendebat, ominosis illum verbis est prosecuta. (3) Tum ille ei minatus est, quando salvus rediisset, bene multos annos illam virginem mansuram : et illa precata est, ut rata hæc fiant;

ἐπιτελέα ταῦτα γενέσθαι· βούλεσθαι γὰρ παρθενεύεσθαι πλέω χρόνον ἢ τοῦ πατρὸς ἐστερῆσθαι.

CXXV. Πολυκράτης δὲ πάσης συμβουλῆς ἀλογή-
σας ἐπλwe παρὰ τὸν Ὀροίτεα, ἅμα ἀγόμενος ἄλλους
6 τε πολλοὺς τῶν ἐταίρων, ἐν δὲ δὴ καὶ Δημοκῆδεα τὸν
Καλλιφῶντος Κροτωνιήτην ἄνδρα, ἱητρόν τε ἐόντα καὶ
τὴν τέχνην ἀσκέοντα ἄριστα τῶν κατ' ἐωυτόν. (2)
Ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν Μαγνησίαν ὁ Πολυκράτης διε-
φθάρη κακῶς, οὔτε ἐωυτοῦ ἀξίως οὔτε τῶν ἐωυτοῦ φρο-
10 νημάτων· ὅτι γὰρ μὴ οἱ Συρηκοσίων γενόμενοι τύραν-
νοι, οὐδὲ εἰς τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν τυράννων ἀξίος
ἐστὶ Πολυκράτει μεγαλοπρέπειαν συμβληθῆναι. (3)
Ἀποκτείνας δὲ μιν οὐκ ἀξίως ἀπηγήσιος Ὀροίτης
ἀνεσταύρωσε· τῶν δὲ οἱ ἐπομένων ὅσοι μὲν ἔσαν Σά-
15 μιοι, ἀπῆκε, κελεύων σφέας ἐωυτῷ χάριν εἰδέναι ἐόν-
τας ἐλευθέρους, ὅσοι δὲ ἔσαν ξεῖνοί τε καὶ δοῦλοι τῶν
ἐπομένων, ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ ποιούμενος εἶχε. (4)
Πολυκράτης δὲ ἀνακρεμάμενος ἐπετέλεε πᾶσαν τὴν
δψιν τῆς θυγατρὸς· ἐλοῦτο μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Διὸς,
20 ὅπως υἱοί, ἐχρίετο δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἀνιείς αὐτὸς ἐκ
τοῦ σώματος ἱκμάδα. (5) Πολυκράτεος μὲν δὴ αἱ πολ-
λαὶ εὐτυχίαι ἐς τοῦτο ἐτελεύτησαν, τῇ οἱ Ἀμασις ὁ
Αἰγύπτου βασιλεὺς προεμαντεύσατο.

CXXVI. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον καὶ Ὀροίτεα
25 Πολυκράτεος τίσιες μετῆλθον. Μετὰ γὰρ τὸν Καμ-
βύσειω θάνατον καὶ τῶν μάγων τὴν βασιληίην μένων
ἐν τῇσι Σάρδισι Ὀροίτης ὠφέλεε μὲν οὐδὲν Πέρσας
ὑπὸ Μήδων ἀπαραιρημένους τὴν ἀρχήν. (2) ὁ δὲ ἐν
ταύτῃ τῇ παραχῇ κατὰ μὲν ἔκτεινε Μιτροβάτεια τὸν ἐκ
30 Δασκυλείου ὑπαρχον, ὃς οἱ ὠνείδισε τὰ ἐς Πολυκράτεια
ἔχοντα, κατὰ δὲ τοῦ Μιτροβάτεια τὸν παῖδα Κρανά-
σπεα, ἄνδρας ἐν Πέρσῃσι δοκίμους, ἄλλα τε ἐξύδρισε
παντοῖα, καὶ τινα ἀγγραρήϊον Δαρείου ἐλθόντα παρ'
αὐτόν, ὡς οὐ πρὸς ἡδονὴν οἱ ἦν τὰ ἀγγελλόμενα, κτεί-
35 νει μιν ὀπίσω κομιζόμενον, ἄνδρας οἱ ὑπέισας κατ'
δδόν, ἀποκτείνας δὲ μιν ἠφάνισε αὐτῷ ἵππῳ.

CXXVII. Δαρεῖος δὲ ὡς ἔσχε τὴν ἀρχήν, ἐπεθύμει
τὸν Ὀροίτεα τίσασθαι πάντων τε τῶν ἀδικημάτων εἴ-
νεκεν καὶ μάλιστα Μιτροβάτεια καὶ τοῦ παιδός. (2)
40 Ἐκ μὲν δὴ τῆς ἰθὺς στρατὸν ἐπ' αὐτόν οὐκ ἐδόκεε
πέμπειν ἅτε οἱ οἰδεόντων ἔτι τῶν πρηγμάτων, καὶ
νεωστὶ ἔχων τὴν ἀρχήν, καὶ τὸν Ὀροίτεα μεγάλην τὴν
ἰσχὺν πυνθανόμενος ἔχειν, τὸν χίλιοι μὲν Περσέων
ἐδορυφόρεον, εἶχε δὲ νομὸν τόν τε Φρύγιον καὶ Λύδιον
45 καὶ Ἴωνικόν. (3) Πρὸς ταῦτα δὴ ὢν ὁ Δαρεῖος τάδε
ἐμνηχανήσατο. Συγκαλέσας Περσέων τοὺς δοκιμωτά-
τους εἰλεγέ σφι τάδε, « ὦ Πέρσαι, τίς ἂν μοι τοῦτο
ὑμῶν ὑποστάς ἐπιτελέσειε σοφίῃ καὶ μὴ βίῃ τε καὶ
δμῖλῳ; ἐνθα γὰρ σοφίης ἰδεῖ, βίης ἔργον οὐδέν. (4)
50 Ὑμέων δὴ ὢν τίς ἂν μοι Ὀροίτεα ἢ ζῶοντα ἀγάγοι ἢ
ἀποκτείνει; ὃς ὠφέλησε μὲν κω Πέρσας οὐδέν, κατὰ
δὲ μεγάλα· ἔοργε· τοῦτο μὲν δύο ἡμέων ἤϊστωσε, Μι-
τροβάτεια τε καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ, τοῦτο δὲ τοὺς ἀνα-
καλεῦντας αὐτόν καὶ πεμπομένους ὑπ' ἐμεῦ κτείνει,

malle se enim perditu virginitatem servare, quam patre
privari.

CXXV. Polycrates itaque, spreto omni consilio, ad Ora-
ten navigavit, quum alios multos amicorum comites secum
ducens, tum in his Democedem, Calliphontis filium, Cro-
niatam, professione medicum, qui artem dexterrime prae
caeteris per eam aetatem exercebat. (2) Postquam vero
Magnesium Polycrates pervenit, misere periit, supplicio et
persona ipsius indigno, et ingenio : nam, exceptis Syracu-
siorum tyrannis, ne unius quidem ex aliis Graeci generis
tyrannis magnificentia cum Polycrate conferri meretur. (3)
Faedo modo et narratu indigno occisum, cruci Orætes ad-
fixit : quicumque vero ex comitibus illius Samii erant, hos
dimisit, gratiam sibi habere jubens, quod libertatem ser-
varent : quotquot vero peregrini aut servi in comitatu ejus
fuerant, hos mancipiorum loco habuit. (4) Sic Po-
lycrates ex cruce suspensus universam filiae visionem ex-
plevit : lavabatur enim ab Jove, quando pluebat; et inun-
gebatur a sole, humorem ipse e corpore emittens. (5) Igi-
tur cumulatæ Polycratis felicitates hunc habuere finem,
quemadmodum ei Amasis Aegypti rex ominatus erat.

CXXVI. Haud vero multo post etiam Oræten diræ Po-
lycratis ultrices sunt persecutæ. Nam mortuo Cambyse,
regnantibus Magis, Sardibus manens Orætes, nihil juve-
rat rem Persarum, quum eis imperium esset a Media
ademptum : (2) sed in illa rerum perturbatione Mitrobatem
interfecit, Dascylei præfectum, qui ei istud de Polycrate
exprobraverat; Mitrobatae item filium Cranaspen occidit,
ambo spectatos inter Persas viros; tum et alia multa inso-
lentius gessit, et Darii quendam equitem nuncium, quum
parum grata ipsi essent quæ ille nunciaverat, redeuntem
collocatis in via insidiatoribus occidit, et cadaver cum ipso
equo ex hominum conspectu removit.

CXXVII. Darius vero, postquam imperium obtinuit,
poenas cupiebat ab Oræte sumere, quum reliquorum
omnium flagitiorum caussa, tum maxime propter Mitrobatae
ejusque filii caedem. (2) Ex aperto vero copias contra eum
mittere parum consultum ei videbatur, quippe rebus domi
nondum satis tranquillis, et imperio recens inito; tum
quod magnam Orætae esse potentiam cognoverat, ut cui mille
præsto essent Persici generis satellites, quique Phrygiam,
Lydiam atque Ioniam provincias obtineret. (3) Quæ re-
putans Darius, hancce iniit rationem. Convocatis Persa-
rum spectatissimis, his verbis eos est adlocutus : « Quis
mihî e vobis, Persæ, recipiet astu se hoc effecturum, non
vi et armatorum manu? Nam ubi prudentia opus est, ibi
vim adhibere nil attinet. (4) Vestrum igitur quis mihî
Oræten aut vivum adduxerit, aut interfecerit? qui de Per-
sis adhuc nihil bene meruit, sed magnis eos malis adfecit;
qui et duos e nobis, Mitrobatem ejusque filium, trucidavit,
et nuncios a me ad illum evocandum missos interimit, de-

ὑβριν οὐκ ἀνάσχετον φαίνων. Πρὶν τι ὦν μέζον ἐξεργάσασθαι μιν Πέρσας κακὸν, καταλαμπτέος ἐστὶ ἡμῖν θανάτω. »

CXXVIII. Δαρεῖος μὲν ταῦτα ἐπειρώτα, τῷ δὲ ἄνδρες τριήκοντα ὑπέστησαν, αὐτὸς ἕκαστος ἐθέλων ποιεῖν ταῦτα. Ἐρίζοντας δὲ Δαρεῖος κατελάμβανε κελεύων πάλ्लεσθαι· παλλομένων δὲ λαγχάνει ἐκ πάντων Βαγαῖος ὁ Ἀρτόντειω. Λαχὼν δὲ ὁ Βαγαῖος ποιεῖ τοιαύδε· (2) βιβλία γραψάμενος πολλὰ καὶ περὶ πολλῶν ἔχοντα πρηγμάτων σφρηγιδά σφι ἐπέβαλε τὴν Δαρείου, μετὰ δὲ ἦτε ἔχων ταῦτα ἐς τὰς Σάρδεις. Ἀπικόμενος δὲ καὶ Ὀροίτεω ἐς ὅσιν ἐλθὼν, τῶν βιβλίων ἐν ἕκαστον περιαιρέμενος ἐδίδου τῷ γραμματιστῇ τῷ βασιλῆϊ ἐπιλέγεσθαι· γραμματιστὰς δὲ βασιλῆϊ οἱ πάντες ὑπαρχοὶ ἔχουσι. (3) Ἀποπειρώμενος δὲ τῶν δορυφόρων ἐδίδου τὰ βιβλία ὁ Βαγαῖος, εἰ οἱ ἐνδεξαίετο ἀπόστασιν ἀπ' Ὀροίτεω. Ὀρέων δὲ σφεας τὰ τε βιβλία σεβομένους μεγάλως καὶ τὰ λεγόμενα ἐκ τῶν βιβλίων ἐτι μεζόνως, διδοῖ ἄλλο ἐν τῷ ἐνῆν ἔπεα τοιαύδε, 20 « ὦ Πέρσαι, βασιλεὺς Δαρεῖος ἀπαγορεύει ὑμῖν μὴ δορυφορέειν Ὀροίτεα. » (4) Οἱ δὲ ἀκούσαντες τούτων μετῆκάν οἱ τὰς αἰχμάς. Ἰδὼν δὲ τοῦτο σφεας ὁ Βαγαῖος πειθομένους τῷ βιβλίῳ, ἐνθαῦτα δὴ θαρσύνσας τὸ τελευταῖον τῶν βιβλίων διδοῖ τῷ γραμματιστῇ, ἐν τῷ ἐγγράπτω, « βασιλεὺς Δαρεῖος Πέρσησι τοῖσι ἐν Σάρδισι ἐντέλλεται κτείνειν Ὀροίτεα. » (5) Οἱ δὲ δορυφόροι ὡς ἤκουσαν ταῦτα, σπασάμενοι τοὺς ἀκινάκας κτείνουσι παραυτίκα μιν. Οὕτω δὲ Ὀροίτεα τὸν Πέρσην Πολυκράτεος τοῦ Σαμίου τίσιες μετῆλθον.

30 CXXIX. Ἀπικομένων δὲ καὶ ἀναχομισθέντων τῶν Ὀροίτεω χρημάτων ἐς τὰ Σοῦσα, συνήνεικε χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον βασιλέα Δαρεῖον ἐν ἄγρῃ θηρῶν ἀποθρώσκοντα ἀπ' ἵππου στραφῆναι τὸν πόδα. Καί πως ἰσχυροτέρως ἐστράφη· ὁ γάρ οἱ ἀστράγαλος ἐξεχώρησε 35 ἐκ τῶν ἄρθρων. (2) Νομίζων δὲ καὶ πρότερον περὶ ἑωυτὸν ἔχειν Αἰγυπτίων τοὺς δοκέοντας εἶναι πρώτους τὴν ἱητρικὴν, τούτοις ἐχρᾶτο. Οἱ δὲ στρεβλοῦντες καὶ βιώμενοι τὸν πόδα κακὸν μέζον ἐργάζοντο. (3) Ἐπ' ἑπτὰ μὲν δὴ ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας ὑπὸ τοῦ παρεόντος κακοῦ ὁ Δαρεῖος ἀγρυπνίησι εἵχετο, τῇ δὲ ὁ γδοή ἡμέρῃ ἔχοντί οἱ φλαύρως παρακούσας τις πρότερον ἐτι ἐν Σάρδισι τοῦ Κροτωνιήτεω Δημοκῆδεος τὴν τέχνην ἀγγέλλει τῷ Δαρείῳ· ὁ δὲ ἄγει μιν τὴν ταχίστην παρ' ἑωυτὸν ἐκέλευσε. (4) Τὸν δὲ ὡς ἐξεῦρον ἐν 45 τοῖσι Ὀροίτεω ἀνδραπόδοις δκουδὴ ἀπημελημένον, παρῆγον ἐς μέσον πέδας τε ἔλκοντα καὶ ῥάκεσι ἐσθημένον.

CXXX. Σταθέντα δὲ ἐς μέσον εἰρώτα ὁ Δαρεῖος τὴν τέχνην εἰ ἐπίσταίτο· ὁ δ' οὐκ ὑπεδέχετο, ἀρρωδέων μὴ 50 ἑωυτὸν ἐκφήνας τὸ παράπαν τῆς Ἑλλάδος ἢ ἀπεστερημένος. Κατεφάνη δὲ τῷ Δαρείῳ τεχνάζειν ἐπιστάμενος, καὶ τοὺς ἀγαγόντας αὐτὸν ἐκέλευσε μαστιγὰς τε καὶ κέντρα παραφέρειν ἐς τὸ μέσον. (2) Ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ὦν ἐκφαίνει, φὰς ἀτρεκέως μὲν οὐκ ἐπίστασθαι, δ-

nique insolentiam nullo modo ferendam ostentat. Quare, priusquam majus aliquod malum Persis infligat, caede nobis occupandus est. »

CXXVIII. Hoc quum Darius ab illis quæsisset, triginta viri se offerebant, quorum unusquisque recipiebat, velle se solum rem effectam dare. Quos inter se contententes cohibuit Darius, sortiri jubens : quod ubi illi fecere, sors præ omnibus Bagæum designat, Artontæ filium. Is igitur sorte ad rem suscipiendam designatus, hanc rationem iniit : (2) libellos plures conscripsit, variis de rebus agentes, quibus sigillum imposuit Darii : dein cum his libellis Sardes proficiscitur. Quo postquam advenit, in conspectum Orætæ progressus, singulos deinceps libellos, detracto sigillo, scribæ regio tradidit prælegendos : omnibus quippe provinciarum præfectis adsunt regii scribæ. (3) Libellos istos Bagæus tradebat explorandæ sententiæ causa satellitum, an ad deliciendum ab Orætæ parati essent futuri. Quos ubi vidit magna veneratione prosecui libellos, majorique etiam veneratione prosecui ea quæ e libellis prælegebantur, alium tradidit libellum, in quo hæc erant scripta : « Persæ, rex Darius vobis edicit, ne amplius apud Orætæ satellitum fungamini officio. » (4) Et illi, his auditis, lanceas coram eo deposuerunt. Tum vero Bagæus, videns illos in hac re obtemperantes libello, fidenter postremum libellorum scribæ tradidit, in quo scriptum erat : « Rex Darius Persas, qui Sardibus sunt, jubet occidere Orætæ. » (5) Quo audito, protinus satellites strinxerunt acinaces, illumque interfecerunt. Tali igitur modo Orætæ persecutæ sunt diræ Polycratis Samii ultrices.

CXXIX. Postquam Orætæ res familiaris Susa esset transportata, ibique jam aderat, accidit haud multo post, ut Dario regi, inter venandum ex equo desilienti, pes distorteretur. Et graviori quodam modo distortus est; nam astragalus ex articulis exierat. (2) Itaque, quum etiam antea existimasset adesse sibi medicorum Ægyptiorum eos qui primarii essent in arte medicandi, hisce usus est. At illi torquentes pedem vîmque magnam adferentes, malum auxerunt. (3) Postquam igitur totos septem dies septemque noctes per morbum quo conflictabatur insomnes egisset Darius, octavo die graviter admodum laboranti nunciat quispiam, se olim Sardibus Crotoniatæ Democedis artem forte audivisse laudari : rexque illum quam primum ad se adduci jussit. (4) Qui ut inter Orætæ mancipia repertus est nescio ubi neglectus, producit in medium, compedes trahens, et laceros pannos indutus.

CXXX. In medio stantem interrogat Darius, an artem calleret : at ille negavit, veritus ne, si cognosceretur, nulla ipsi spes reliqua foret in Græciam umquam redeundi. Darius vero satis intelligens dissimulare hominem, et gnarum esse artis; qui adduxerant eum, flagella et stimulos jussit in medium proferre. (2) Tum ille professus ait, adcurate quidem se artem non callere, sed aliquantulam ejus noti-

μιλήσας δὲ ἰητρῷ φλαύρως ἔχειν τὴν τέχνην. Μετὰ δὲ, ὡς οἱ ἐπέτρεψε, Ἑλληνικοῖσι ἰήμασι χρεώμενος καὶ ἥπια μετὰ τὰ ἰσχυρὰ προσάγων ὕπνου τέ μιν λαγχάνειν ἐποίεε καὶ ἐν χρόνῳ ὀλίγῳ ὑγίεια μιν ἐόντα ἀπέδεξε, οὐδαμὰ ἔτι ἐλπίζοντα ἀρτίπουν ἔσεσθαι. (3) Δωρέεται δὴ μιν μετὰ ταῦτα ὁ Δαρεῖος πεδέων χρυσέων δύο ζεύγεσι· ὁ δὲ μιν ἐπείρετο εἰ οἱ διπλήσιον τὸ κῆκον ἐπίτηδες νέμει, ὅτι μιν ὑγίεια ἐποίησε. Ἰσθμίοις δὲ τῷ ἐπειδὴ ὁ Δαρεῖος ἀποπέμπει μιν παρὰ τὰς ἐσωτοῦ γυναικας. (4) Παράγοντες δὲ οἱ εὐνοῦχοι ἔλεγον πρὸς τὰς γυναικας ὡς βασιλεῖ οὗτος εἶη δὲ τὴν ψυχὴν ἀπέδωκε. Ὑποτύπουσα δὲ αὐτέων ἐκάστη φιάλῃ ἐς τοῦ χρυσοῦ τὴν θήκην ἐδωρέετο τὸν Δημοκλήδεα, οὕτω δὴ τι δαψιλῇ δωρεῇ ὡς τοὺς ἀποπίπτοντας ἀπὸ τῶν φιάλεων στατήρας ἐπόμενος ὁ οἰκέτης, τῷ οὐνομα ἦν Σκίτων, ἀνελέγετο, καὶ οἱ χρῆμα πολλόν τι χρυσοῦ συνέλεχθη.

CXXXI. Ὁ δὲ Δημοκλῆδης οὗτος ὧδε ἐκ Κρότωνος ἀπιγμένος Πολυκράτει ὠμίλησε· πατρὶ συνείχετο ἐν Κρότωνι ὄργην χαλεπῇ· τοῦτον ἐπείτε οὐκ ἐδύνατο φέρειν, ἀπολιπὼν οἶχετο ἐς Αἴγιναν. (2) Καταστάς δὲ ἐς ταύτην τῇ πρώτῃ ἔτει ὑπερεβάλετο τοὺς ἄλλους ἰητροὺς, ἀσκευὴς περ ἐὼν καὶ ἔχων οὐδὲν τῶν ὅσα περὶ τὴν τέχνην ἐστὶ ἐργαλῆα· καὶ μιν δευτέρῳ ἔτει ταλάντου Αἰγινήται δημοσίῃ μισθεύνται, τρίτῳ δὲ ἔτει Ἀθηναῖοι ἑκατὸν μνέων, τετάρτῳ δὲ ἔτει Πολυκράτης δυὼν ταλάντων. (3) Οὕτω μὲν ἀπῆκετο ἐς τὴν Σάμον, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ ἀνδρὸς οὐκ ἥμισυ Κροτωνιῆται ἰητροὶ εὐδοκίμησαν· ἐγένετο γὰρ ὢν τοῦτο ὅτε πρῶτοι μὲν Κροτωνιῆται ἰητροὶ ἐλέγοντο ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι, δεύτεροι δὲ Κυρηναῖοι. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον καὶ Ἀργεῖοι ἤκουον μουσικὴν εἶναι Ἑλλήνων πρῶτοι.

CXXXII. Τότε δὲ ὁ Δημοκλῆδης ἐν τοῖσι Σούσοισι ἐξηιστάμενος Δαρεῖον οἶκόν τε μέγιστον εἶχε καὶ δημοτράπεζος βασιλεῖ ἐγεγόνεε, πλήν τε ἐνός τοῦ ἐς Ἑλλήνας ἀπιέναι πάντα τὰλλα οἱ παρῆν. (2) Καὶ τοῦτο μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἰητροὺς, οἱ βασιλέα πρότερον ἰῶντο, μέλλοντας ἀνασκοιοπιέσθαι διότι ὑπὸ Ἑλλήνος ἰητροῦ ἐσώθησαν, τούτους βασιλέα παραιτησάμενος ἐρρύσατο· τοῦτο δὲ μάντιν Ἥλειον Πολυκράτει ἐπισπόμενον καὶ ἀπημελημένον ἐν τοῖσι ἀνδραπόδοις ἐρρύσατο. Ἦν δὲ μέγιστον πρῆγμα Δημοκλῆδης παρὰ βασιλεῖ.

CXXXIII. Ἐν χρόνῳ δὲ ὀλίγῳ μετὰ ταῦτα τὰδε ἄλλα συνήνεικε γενέσθαι. Ἀτόσση τῇ Κύρου μὲν θυγατρὶ, Δαρείου δὲ γυναικὶ ἐπὶ τοῦ μαστοῦ ἔφυ φῦμα, μετὰ δὲ ἐκράγεν ἐνέμετο πρόσω. Ὅσον μὲν δὴ χρόνον ἦν ἔλασσον, ἡ δὲ κρύπτουσα καὶ αἰσχυνομένη ἔφραζε οὐδενί· ἐπείτε δὲ ἐν κακῇ ἦν, μετεπέμψατο τὸν Δημοκλήδεα καὶ οἱ ἐπέδεξε. (2) Ὁ δὲ φῆς ὑγίεια ποιῆσειν, ἐξορκοῖ μιν ἥ μὲν οἱ ἀντυπουργήσειν ἐκείνην τοῦτο τὸ ἀν αὐτῆς δεηθῇ· δεήσεσθαι δὲ οὐδενὸς τῶν ὅσα ἐς αἰσχύνην ἐστὶ φέροντα.

CXXXIV. Ὡς δὲ ἄρα μιν μετὰ ταῦτα ἰώμενος ὑγίεια ἀπέδεξε, ἐνθαῦτα δὴ διδαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Δημοκλή-

tiam habere ex consuetudine quam cum medico quodam habuisset. Deinde, quum rex se illi permisisset, Græcanicis adhibitis medicamentis, et lenibus post vehementiora admotis, effecit ut et somnum caperet rex, et brevi tempore sanum incolumemque præstitit, quum numquam ille rectum pedis usum se recepturum sperasset. (3) Inde duobus paribus aurearum compedum donatus a Dario Democedes, quærit ex rege, an consulto duplex malum ipsi reddat propterea, quod sanum illum præstitisset. Quo verbo delectatus Darius, ad uxores suas eum ablegavit. (4) Quibus eunuchi, eum producentes, dicebant, esse hunc qui vitam regi reddidisset. Et earum unaquæque, phialam in auri cistam vi demittens et hauriens, Democeden donavit, adeo quidem largo munere, ut famulus, qui eum sequebatur, cui nomen erat Sciton, ex sublectis stateribus (*aureis viginti drachmarum*) qui de phialis in terram deciderant, ingentem auri vim sibi collegerit.

CXXXI. Democedes hic tali ratione, relicta Crotone, in Polycratis pervenerat familiaritatem: Crotone premebatur a patre difficili et iracundo; quem quum ferre non posset, relicto eo Æginam abiit. (2) Ibi quum sedem suam fixisset, primo anno alios omnes superavit medicos, imparatus licet, et instrumentis omnibus carens quibus ad eam artem exercendam vulgo utuntur. Itaque secundo anno Æginetæ publice eum talento conduxerunt; tertio anno Athenienses, centum minis; quarto vero anno Polycrates duobus talentis. (3) Hoc modo Samum venerat. Et inde ab hoc viro maxime inclaruerunt Crotoniatæ medici. Fuit enim tempus quum primarii in Græcia medici dicerentur esse Crotoniatæ; tum secundi ordinis, Cyrenæi. Per idem tempus Argivi primarii inter Græcos musici ferebantur.

CXXXII. Tunc vero Democedes, postquam Darium persanavit, maximam Susis domum habuit, et regis fuit commensalis: denique, præterquam quod in Græciam redire non licuit, omnium rerum copia adfluebat. (2) Idem Ægyptios medicos, qui regem prius curaverant, et nunc in eo erant ut regis jussu palis transfigerentur, quoniam a Græco medico fuissent superati, hos a rege deprecatus conservavit: item Eleum valem, qui, Polycratem secutus, nunc inter mancipia neglectus latebat, servitute liberavit. Plurimum enim apud regem Democedes valebat.

CXXXIII. Haud vero ita multo post, aliud quidpiam forte fortuna accidit hujusmodi. Atossæ, Cyri filiæ, uxori Darii, ortus erat in mamma tumor; qui postquam erupit, latius serpebat. Quam diu minor erat tumor, occultabat eum Atossa, præ pudore nemini indicans: ubi vero jam male erat affecta, accersito Democedi tumorem monstravit. (2) Et ille, sanitati se eam restitutum professus, persuadet reginæ, ut interposito jurejurando ipsi promitteret, vicissim ipsam illi in eo quod oraturus esset (nihil autem se petiturum adfirmat quod dedecus adferre possit), operam suam esse collaturam.

CXXXIV. Deinde, quum adhibitis remediis sanam Democedes præstitisset, tum ab illo edocta Atossa his verbis

δεος ἡ Ἀτοσσα προσέφερε ἐν τῇ κοίτῃ Δαρείῳ λόγον τοιόνδε, « ὦ βασιλεῦ, ἔχων δύναμιν τοσαύτην κάτῃσαι, οὔτε τι ἔθνος προσκτώμενος οὔτε δύναμιν Πέρσῃσι. (2) Οἶκος δὲ ἐστὶ ἀνδρα καὶ νέον καὶ χρημάτων μεγάλων δεσπότης φαίνεσθαι τι ἀποδεικνύμενον, ἵνα καὶ Πέρσαι ἐκμάθωσι ὅτι ὑπ' ἀνδρὸς ἄρχονται. Ἐπ' ἀμφοτέρω δέ τοι φέρει ταῦτα ποιέειν, καὶ ἵνα σφέων Πέρσαι ἐπιστώνται ἀνδρα εἶναι τὸν προεστέωτα, καὶ ἵνα τρίβωνται πολέμῳ μηδὲ σχολὴν ἄγοντες ἐπιβουλεύωσί τοι. (3) Νῦν γὰρ ἂν τι καὶ ἀποδέξαιο ἔργον, ἕως νέος εἰς ἡλικίην· αὐξανόμενῳ γὰρ τῷ σώματι συναύξονται καὶ αἱ φρένες, γηράσκοντι δὲ συγγηράσκουσι καὶ ἐς τὰ πρήγματα πάντα ἀπαμβλύνονται. » (4) Ἡ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ διδασχῆς ἔλεγε, ὁ δ' ἀμείβεται τοισίδε, « ὦ γύναι, πάντα ὅσα περ αὐτὸς ἐπινοέω ποιήσῃς εἴρηκας· ἐγὼ γὰρ βεβούλευμαι, ζεύξας γέφυραν, ἐκ τῆσδε τῆς ἡπείρου ἐς τὴν ἐτέρην ἡπείρου ἐπὶ Σκύθας στρατεύεσθαι· καὶ ταῦτα ὀλίγου χρόνου ἔσται τελεύμενα. » (5) Λέγει Ἀτοσσα τάδε, « ὄρα νυν, ἐπὶ Σκύθας μὲν τὴν πρώτην ἵνα ἔασον· οὔτοι γὰρ, ἐπεὶ σὺ βούλῃ, ἔσονται τοι· σὺ δέ μοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύεσθαι. Ἐπιθυμέω γὰρ, λόγῳ πυνθανομένη, Λακωνίας τέ μοι γενέσθαι Θερραπιάδας καὶ Ἀργείας καὶ Ἀττικὰς καὶ Κορινθίας. (6) Ἐχῆς δὲ ἀνδρα ἐπιτηδεύατον ἀνδρῶν πάντων δέξαι τε ἕκαστα τῆς Ἑλλάδος καὶ κατηγήσασθαι, τοῦτον ὅς σευ τὸν πόδα ἐξήσατο. » (7) Ἀμείβεται Δαρεῖος, « ὦ γύναι, ἐπεὶ τοίνυν τοι δοκέει τῆς Ἑλλάδος ἡμέας πρῶτα ἀποπειρᾶσθαι, κατασχόπους μοι δοκέει Περσέων πρῶτον ἀμεινον εἶναι ὁμοῦ τούτῳ τῷ σὺ λέγεις πέμψαι ἐς αὐτούς, οἱ μαθόντες καὶ ἰδόντες ἕκαστα αὐτῶν ἐξαγγελέουσι ἡμῖν· καὶ ἔπειτεν ἐξεπιστάμενος ἐπ' αὐτοὺς τρέφομαι. »

CXXXV. Ταῦτα εἶπε καὶ ἅμα ἔπος τε καὶ ἔργον ἐποίησε. Ἐπεῖτε γὰρ τάχιστα ἡμέρη ἐπέλαμψε, καλέσας Περσέων ἀνδρας δοκίμους πεντεκαίδεκα ἐνετέλλετο σφι ἐπομένους Δημοκῆδεϊ διεξελθεῖν τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἑλλάδος, ὅπως τε μὴ διαδρῆσεται σφας ὁ Δημοκῆδης, ἀλλὰ μιν πάντως ὀπίσω ἀπάξουσιν. (2) Ἐντειλάμενος δὲ τούτοις ταῦτα, δεύτερα καλέσας αὐτὸν Δημοκῆδεα ἐδέετο αὐτοῦ ὅπως ἐξηγησάμενος πᾶσαν καὶ ἐπιδέξας τὴν Ἑλλάδα τοῖσι Πέρσῃσι ὀπίσω ἦξει· δῶρα δέ μιν τῷ πατρὶ καὶ τοῖσι ἀδελφοῖσι ἐκέλευε πάντα τὰ ἐκείνου ἐπιπλα λαβόντα ἄγειν, φὰς ἄλλα οἱ πολλαπλήσια ἀντιδώσειν· πρὸς δὲ ἐς τὰ δῶρα ὀκτάδα οἱ ἔφη συμβαλέεσθαι πλήσας ἀγαθῶν παντοίων, τὴν ἅμα οἱ πλώσεσθαι. (3) Δαρεῖος μὲν δὴ, δοκέειν ἡμοῖ, ἀπ' οὐδενὸς δολεροῦ νόου ἐπηγγέλλετο οἱ ταῦτα· Δημοκῆδης δὲ δέισας μὴ εὖ ἐκπειρῶτο Δαρεῖος, οὔτι ἐπιδραμῶν πάντα τὰ διδόμενα ἐδέκετο, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐωυτοῦ κατὰ χώραν ἔφη καταλείπειν, ἵνα ὀπίσω σφέα ἀπελθὼν ἔχοι, τὴν μὲντοι ὀκτάδα, τὴν οἱ Δαρεῖος ἐπηγγέλλετο ἐς τὴν διωρεὴν τοῖσι ἀδελφοῖσι, δέκεσθαι ἔφη. Ἐντειλάμενος δὲ καὶ τούτῳ ταῦτα ὁ Δαρεῖος ἀποστέλλει αὐτοὺς ἐπὶ θάλασσαν.

CXXXVI. Καταβάντες δ' οὔτοι ἐς Φοινίκην καὶ

Darium, dum cubitum eunt, adlocuta est : « Tantis, o rex, quum sis viribus instructus, otiosus sedes; nec populum ullum aut potentiam adquiris Persis. (2) Equum est tamen, ut vir et ætate florens, et magnarum opum dominus, aliquod factum a se gestum ostendat, quo Persæ etiam intelligant, a viro se regi. Duobus autem modis tibi hoc facere conducet, ut et Persæ sciant virum esse qui illis præsit, et ut ipsi bellis occupentur, ne, dum otium agunt, tibi insidientur. (3) Nunc enim præclarum aliquod edere facinus licet, dum viget tibi ætas; nam augescente corpore augentur et animi vires; senescente autem corpore, etiam ingenium senescit, et ad res omnes hebetatur. » (4) Quæ quum illa, ut erat edocta, dixisset, in hunc modum Darius respondit : « Quæ ego ipse facere destinaveram, ea tu omnia, uxor, dixisti. Constitutum enim habeo, duabus continentibus ponte junctis, ex nostra continente in alteram transgredi, et Scythis bellum inferre : atque hæc brevi effecta dabo. » (5) Tum Atossa, « Ecce nunc! ait, adversus Scythas primum proficisci omitte : hi enim, quandocumque volueris, in tua erunt potestate : at tu mihi in Græciam suscipe expeditionem : cupio enim, de quibus fando audivi, Lacænas et Argivas et Atticas atque Corinthias habere famulas. (6) Est autem tibi præsto vir omnium maxime idoneus, qui cuncta tibi in Græcia demonstret et viæ dux sit; is qui tuum pedem sanavit. » (7) Respondit Darius : « Quoniam igitur tibi placet, mulier, ut Græciam statim experiamur, consultius mihi videtur ex Persis exploratores primum, una cum hoc quem tu dicis, eo mittere; qui, postquam res Græcorum cunctas cognoverint spectaverintque, nobis sint renunciaturi. Ac deinde, rebus omnibus recte cognitis, arma contra illos convertam. »

CXXXV. Hæc ille dixit : et dictum factum. Simul ac enim dies illuxit, quindecim probatos ex Persis viros vocat, eisque dat mandatum, ut Democedem comitantes maritima Græciæ loca lustrent, nec vero committant ut ab ipsis profugiat Democedes, sed omnino illum reducant. (2) Hæc postquam his mandata dedit, dein ipsum vocat Democedem, illumque orat, ut, postquam itineris dux in Græciam Persis illis fuisset, totamque eis demonstrasset, ad se revertatur; jubetque eum, ut sua omnia quæ moveri possent secum sumat, et dono adferat patri fratribusque; quorum loco se illi alia multis partibus copiosiora in vicem daturum confirmat; præterea ad dona illa onerariam navem se ei adjecturum, ait, omnigenis bonis refertam, quæ simul cum eo sit navigatura. (3) Darius igitur, ut mihi videtur, nullo doloso consilio hæc ei est pollicitus. Democedes vero, veritus ne se rex tentaret, haudquaquam cupide oblata omnia arripuit; sed, res suas, ait, Susis se relicturum, ut post reditum eas haberet; onerariam autem navem, quam ei promitteret Darius ad dona fratribus perferenda, accipere se, ait. Huic igitur postquam eadem mandata quæ Persis dederat Darius, ad mare eos dimisit.

CXXXVI. Itaque hi quum in Phœnicen et Phœnices ur-

Φοινίκης ἐς Σιδῶνα πόλιν αὐτίκα μὲν τριήρεας δύο ἐπλήρωσαν, ἅμα δὲ αὐτῇσι καὶ γαυλὸν μέγαν παντοίων ἀγαθῶν· παρεσκευασμένοι δὲ πάντα ἔπλων ἐς τὴν Ἑλλάδα, προσίσχοντες δὲ αὐτῇς τὰ παραθαλάσσια ἐθηεῦντο καὶ ἀπεγράφοντο, ἐς δὲ τὰ πολλὰ αὐτῇς καὶ οὐνομαστὰ ἰουησάμενοι ἀπίκοντο τῆς Ἰταλίας ἐς Τάραντα. (2) Ἐνθαῦτα δὲ ἐκ ῥηστῶν τῆς Δημοκλήδεος Ἀριστοφιλίδης τῶν Ταραντίνων ὁ βασιλεὺς τοῦτο μὲν τὰ πηδάλια παρέλυσεν τῶν Μηδικῶν νεῶν, τοῦτο δὲ αὐτοὺς τοὺς Πέρσας ἔρξε ὡς κατασκόπους δῆθεν ἐόντας. (3) Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα ἔπασχον, ὁ Δημοκλῆδης ἐς τὴν Κρότωναν ἀπικνέεται. Ἀπιγμένον δὲ ἤδη τούτου ἐς τὴν ἐωυτοῦ ὁ Ἀριστοφιλίδης ἔλυσεν τοὺς Πέρσας, καὶ τὰ παρέλαβε τῶν νεῶν ἀπέδωκέ σφι.

15 CXXXVII. Πλώνοντες δὲ ἐνθεῦτεν οἱ Πέρσαι καὶ διώκοντες Δημοκλῆδεα ἀπικνεύονται ἐς τὴν Κρότωναν, εὐρόντες δὲ μιν ἀγοράζοντα ἄπτοντο αὐτοῦ. (2) Τῶν δὲ Κροτωνιητῶν οἱ μὲν καταρρωδέοντες τὰ Περσικὰ πρήγματα προίενοι ἐτοῖμοι ἔσαν, οἱ δὲ ἀντάπτοντό τε 20 καὶ τοῖσι σκυτάλοισι ἔπαιον τοὺς Πέρσας προῖσχομένους ἔπεα τάδε, « ἄνδρες Κροτωνιῆται, ὁρᾶτε τὰ ποιεῖτε. Ἄνδρα βασιλέος δρηπέτην γενόμενον ἐξαίρεσθε· κῶς ταῦτα βασιλεῖ Δαρεῖω ἐκχρήσει περιβρίσθαι; κῶς δὲ ὑμῖν τὰ ποιούμενα ἔξει καλῶς, ἣν 25 ἀπέλησθε ἡμέας; ἐπὶ τίνα δὲ τῆσδε προτέρην στρατευσόμεθα πόλιν; τίνα δὲ προτέρην ἀνδραποδίζεσθαι πειρησόμεθα; » (3) Ταῦτα λέγοντες τοὺς Κροτωνιητάς οὐκ ὦν ἐπειθον, ἀλλ' ἐξαيرهθέντες τε τὸν Δημοκλῆδεα, καὶ τὸν γαυλὸν τὸν ἅμα ἤγοντο ἀπαιρεθέντες, 30 ἀπέπλων ὀπίσω ἐς τὴν Ἀσίην, οὐδ' ἔτι ἐζήτησαν τὸ προσωτέρω τῆς Ἑλλάδος ἀπικόμενοι ἐκμαθέειν, ἔσπερην μένοι τοῦ ἡγεμόνος. Τοσόνδε μέντοι ἐνετείλατό σφι Δημοκλῆδης ἀναγομένοισι, κελεύων εἶπαι σφέας Δαρεῖω ὅτι ἄρμостαι τὴν Μίλωνος θυγατέρα Δημοκλῆδης γυναικα. (4) Τοῦ γὰρ δὴ παλαιστέω Μίλωνος ἦν οὐνομα πολλὸν παρὰ βασιλεῖ· κατὰ δὲ τοῦτό μοι δοκέει σπεῦσαι τὸν γάμον τοῦτον τελέσας χρήματα μεγάλα Δημοκλῆδης, ἵνα φανῇ πρὸς Δαρεῖου ἐὼν καὶ ἐν τῇ ἐωυτοῦ δόκιμος.

40 CXXXVIII. Ἀναχθέντες δὲ ἐκ τῆς Κρότωνος οἱ Πέρσαι ἐκπίπτουσι τῇσι νηυσὶ ἐς Ἰηπυγίην, καὶ σφας δουλεύοντας ἐνθαῦτα Γίλλος ἀνὴρ Ταραντίνος φυγὰς ῥυσάμενος ἀπήγαγε παρὰ βασιλέα Δαρεῖον. (2) Ὁ δὲ ἀντὶ τούτων ἐτοῖμος ἦν διδόναι τούτῳ ὅ τι βούλοιτο 45 αὐτός. Γίλλος δὲ αἰρέεται κάτοδόν οἱ ἐς Τάραντα γενέσθαι, προαπηγησάμενος τὴν συμφορὴν· ἵνα δὲ μὴ συνταράξῃ τὴν Ἑλλάδα, ἣν δι' αὐτὸν στόλος μέγας πλώῃ ἐπὶ τὴν Ἰταλίην, Κνιδίους μόνους ἀποχρᾶν οἱ ἔφη τοὺς κατὰγοντας γίνεσθαι, δοκέων ἀπὸ τούτων ἐόντων τοῖσι Ταραντίνοισι φίλων μάλιστα δὴ τὴν κάτοδόν οἱ ἔσεσθαι. (3) Δαρεῖος δὲ ὑποδεξάμενος ἐπετέλεε· πέμψας γὰρ ἄγγελον ἐς Κνίδον κατὰγειν σφέας ἐκέλευε Γίλλον ἐς Τάραντα. Πειθόμενοι δὲ Δαρεῖω Κνιδιοὶ Ταραντίνους οὐκ ὦν ἐπειθον, βίην δὲ ἀδύνατοι ἔσαν

HERODOTUS.

hem Sidonem descendissent, protinus duas triremes in struxerunt, simulque cum his ingentem gaulum (*onerariam navem*) omni bonorum genere impleverunt; rebusque cunctis præparatis, in Græciam navigarunt. Quo ubi ad pulerunt, oras omnes contemplati sunt descripseruntque; donec, pleraque ejus et maxime notabilia speculati, Tarentum in Italiam pervenerunt. (2) Ibi vero Democedi indulgens Aristophilides, rex Tarentinorum, et gubernacula navium Medicarum solvi jussit, et ipsos Persas detinuit, tamquam speculatores: (3) interimque, dum illis hoc accidit, Democedes Crotonem abiit. Qui postquam domum ad suos pervenit, Persas Aristophilides custodia emisit, et, quæ de navibus eorum demerat, illis restituit.

CXXXVII. Inde Persæ navibus profecti, Democedem persequentes, Crotonem pervenerunt: ubi quum eum in foro versantem invenissent, manus ei injecerunt. (2) Ibi tum Crotoniatarum alii, Persarum opes veriti, tradere illum parati erant; alii vero Persis vicissim manus injicientes, fustibus eos percutiebant. Quibus illi hæc verba proferebant: « Viri Crotoniatae, videte quid faciatis! hominem, qui regis servus fugitivus est, eripitis. Quomodo rex Darius patienter feret tali contumelia adfici? et quo pacto vobis impune abibit facinus, si nobis illum eripueritis? Cui prius, quam huic civitati, bellum inferemus? quam priorem sub jugum mittere conabimur? » (3) Hæc illi dicentes non moverunt Crotoniatas: sed, erepto sibi Democede, atque etiam gaulo spoliati, quem adduxerant, in Asiam sunt reversi; neque porro Græciam adire aliasque Græciæ partes cognoscere cupivere, duce privati. Hoc tamen eis abeuntibus mandatum Democedes dedit, nuntiarent Dario, Democedem filiam Milonis sibi despondisse uxorem. (4) Erat enim apud regem celebre Milonis nomen luctatoris: atque hac nimirum de caussa videtur mihi Democedes, magna vi pecuniæ erogata, properasse hoc matrimonium, ut adpareret Dario, esse ipsum etiam in patria spectatum virum.

CXXXVIII. Crotone profecti Persæ, cum navibus in Iapygiam ejecti sunt: ubi quum in servitutem essent redacti, Gillus eos liberavit, exsul Tarentinus, et ad regem Darium reduxit. (2) Pro quo beneficio quum ei, quidquid postulasset, dare paratus rex esset; Gillus, exposita sua calamitate, petiit ut in patriam Tarentum ex exsilio restitueretur. Ne autem Græciam conturbaret, si propter ipsum magna classis in Italiam navigaret, Cnidios solos, ait, ad se reducendum sufficere; ratus, ab his maxime, quippe Tarentinorum amicis, reditum sibi procuratum iri. (3) Id Darius recepit ei, et promisso stetit: misso enim ad Cnidios nuncio, imperavit his ut Tarentum reducerent Gillum. Sed Cnidii, Dario obsequentes, Tarentinis ut eum reciperent non persuaserunt; ad vim vero

προσφέρειν. (4) Ταῦτα μὲν νυν οὕτω ἐπρήχθη, οὗτοι δὲ πρῶτοι ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπίκοντο Πέρσαι, καὶ οὗτοι διὰ τοιόνδε πρῆγμα κατὰσκοποι ἐγένοντο.

6 CXXXIX. Μετὰ δὲ ταῦτα Σάμον βασιλεὺς Δαρεῖος αἰρεῖι, πολλῶν πασέων πρώτην Ἑλληνίδων καὶ βαρ-
 10 θάρων, διὰ τοιήνδε τινὰ αἰτίην. Καμβύσεω τοῦ Κύ-
 ρου στρατευομένου ἐπ' Αἴγυπτον ἄλλοι τε συχνοὶ ἐς
 τὴν Αἴγυπτον ἀπίκοντο Ἑλλήνων, οἱ μὲν, ὡς οἶκος,
 15 κατ' ἐμπορίην, οἱ δὲ στρατευόμενοι, οἱ δὲ τινες καὶ
 αὐτῆς τῆς χώρας θεηταί· τῶν ἦν καὶ Συλοσῶν ὁ Αἰά-
 κεος, Πολυκράτεος τε ἐὼν ἀδελφεὸς καὶ φεύγων ἐκ Σά-
 μου. (2) Τοῦτον τὸν Συλοσῶντα κατέλαβε εὐτυχίη τις
 20 τοιήδε· λαβὼν χλανίδα καὶ περιβαλόμενος πυρρὴν
 ἡγόραζε ἐν τῇ Μέμφι· ἰδὼν δὲ αὐτὸν Δαρεῖος, δο-
 ρυφόρος τε ἐὼν Καμβύσεω καὶ λόγου οὐδενὸς κω με-
 γάλου, ἐπεθύμησε τῆς χλανίδος καὶ αὐτὴν προσελθὼν
 ὠνέετο. (3) Ὁ δὲ Συλοσῶν ὁρέων τὸν Δαρεῖον μεγά-
 λως ἐπιθυμέοντα τῆς χλανίδος, θεῇ τύχῃ χρεώμενος
 25 λέγει, « ἐγὼ ταύτην πωλέω μὲν οὐδενὸς χρήματος,
 δίδωμι δὲ ἄλλως, εἴ περ οὕτω δεῖ γενέσθαι. » Πάν-
 τως τοι αἰνέσας ταῦτα ὁ Δαρεῖος παραλαμβάνει τὸ
 εἶμα.

CXL. Ὁ μὲν δὴ Συλοσῶν ἡπίστατό οἱ τοῦτο ἀπο-
 25 λωλέναι δι' εὐθίην· ὡς δὲ τοῦ χρόνου προβαίνοντος
 Καμβύσης τε ἀπέθανε καὶ τῷ μάγῳ ἐπανέστησαν οἱ
 ἑπτὰ καὶ ἐκ τῶν ἑπτὰ Δαρεῖος τὴν βασιληίην ἔσχε,
 πυνθάνεται ὁ Συλοσῶν ὡς ἡ βασιληίη περιελήλυθοι ἐς
 τοῦτον τὸν ἄνδρα τῷ κοτὲ αὐτὸς ἔδωκε ἐν Αἰγύπτῳ
 30 δεηθέντι τὸ εἶμα. (2) Ἀναβάς δὲ ἐς τὰ Σοῦσα ἴζετο ἐς
 τὰ πρόθυρα τῶν βασιλέος οἰκίων καὶ ἔφη Δαρείου
 εὐεργέτης εἶναι. Ἀγγέλλει ταῦτα ἀκούσας ὁ πυλουργὸς
 τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ θωμάσας λέγει πρὸς αὐτὸν, « καὶ τίς
 ἐστὶ Ἑλλήνων εὐεργέτης, τῷ ἐγὼ προαιδεῦμαι νεωστὶ
 35 μὲν τὴν ἀρχὴν ἔχων; ἀναβέβηκε δ' ἢ τις ἢ οὐδεὶς κω
 παρ' ἡμέας αὐτῶν, ἔχω δὲ χρέος εἶπαι οὐδὲν ἄνδρὸς
 Ἑλλήνος. Ὅμως δὲ αὐτὸν παράγετε ἔσω, ἵνα εἰδέω
 τί θελὼν λέγει ταῦτα. » (3) Παρῆγε ὁ πυλουργὸς τὸν
 Συλοσῶντα, στάντα δὲ ἐς μέσον εἰρώτευν οἱ ἐρμηνέες
 40 τίς τε εἶη καὶ τί ποιήσας εὐεργέτης φησὶ εἶναι βασι-
 λέος. Εἶπε ὦν ὁ Συλοσῶν πάντα τὰ περὶ τὴν χλα-
 νίδα γεγόμενα, καὶ ὡς αὐτὸς εἶη ἐκεῖνος ὁ δούς. (4)
 Ἀμείβεται πρὸς ταῦτα Δαρεῖος, « ὦ γενναϊότατε ἀνδρῶν,
 σὺ ἐκεῖνος εἶ δὲ ἐμοὶ οὐδεμίαν ἔχοντί κω δύναμιν ἔδω-
 45 κας, εἰ καὶ σμικρὰ, ἀλλ' ὦν ἴση γε ἡ χάρις ὁμοίως ὡς
 εἰ νῦν κοθέν τι μέγα λάβοιμι. Ἄντ' ὦν τοι χρυσὸν καὶ
 ἄργυρον ἄπλετον δίδωμι, ὡς μὴ κοτὲ τοι μεταμελήσῃ
 Δαρεῖον τὸν Ὑστάσπεος εὖ ποιήσαντι. » (5) Λέγει
 πρὸς ταῦτα ὁ Συλοσῶν, « ἐμοὶ μήτε χρυσὸν, ὦ βασιλεῦ,
 50 μήτε ἄργυρον δίδου, ἀλλ' ἀνασωσάμενός μοι τὴν πα-
 τρίδα Σάμον, τὴν νῦν ἀδελφεοῦ τοῦ ἐμοῦ Πολυκράτεος
 ἀποθανόντος ὑπ' Ὀροίτew ἔχει δοῦλος ἡμέτερος, ταύ-
 την μοι δὸς ἄνευ τε φόνου καὶ ἐξανδραποδίσιος. »

CXLI. Ταῦτα ἀκούσας Δαρεῖος ἀπέστειλε στρατιήν

adhibendam parum validi erant. (4) Ita igitur hae res gestae sunt : hique primi fuere Persae, qui ex Asia in Graeciam venerunt, et talem ob causam speculatum erant missi.

CXXXIX. Post haec Samum cepit rex Darius : estque haec prima ex urbibus vel Graecorum vel barbarorum, quae sub illius imperio vi capta est. Capta est autem tali ex causa. Quo tempore Cambyses expeditionem in Aegyptum suscepit, frequentes Graeci in Aegyptum venerant ; alii, ut consentaneum est, negotiandi causa, alii militandi, alii solummodo spectandae gratia regionis. Horum in numero Syloson erat, Aecis filius, frater Polycratis, Samo exsulans. (2) Huic Sylosonti, talis quaedam oblata fortuna est : sumpto rutilo pallio, hoc circumdatus obambula-
 bat Memphi in foro : quem ubi conspexit Darius, qui satelles tunc erat Cambysis, nec ullodum nomine clarus ; cupidine pallii captus, adit Sylosontem, illud mercaturus. (3) Syloson, vehementer cupidum amiculi videns Darium, divino quodam instinctu ait : « Equidem hoc pallium nullo vendo pretio : do tibi vero gratis, si omnino ita tuum illud fieri cupis. » Quo laudato responso, accipit pallium Darius.

CXL. Jamque existimabat Syloson, se propter nimiam animi bonitatem amiculum hoc perdidisse. Interjecto vero tempore, postquam mortuo Cambyse adversus Magum conjuraverant septemviri, et ex septemvirorum numero Darius regnum obtinuerat ; rescivit Syloson, in manus ejusdem viri transiisse regnum, cui olim ipse in Aegypto amiculum, quod ille petiisset, dedisset dono. (2) Itaque Susa adscendit, sedensque in vestibulo aedium regiarum, ait, se de Dario bene meruisse. Id ubi audivit portae custos, renunciavit regi ; et ille miratus, ait ad eum : « Quis tandem Graecus est, qui bene de me meruerit, cui ego gratiam debeam, qui nuper modo regnum obtinui ? Vix unus aut nullus adhuc ex illa gente ad me adscendit : neque quidquam dicere possum quod Graeco cuiquam homini debeam. Verumtamen producite eum intro, ut sciam quid sibi velit homo, quod istud dicat. » (3) Introducunt janitor Sylosontem ; stantemque in medio interrogant interpretes, quis sit, et quo facto bene se de Rege meruisse dicat. Exponit igitur ille rem omnem ad amiculum spectantem ; adfirmatque se illum esse qui ei illud dono dederit. (4) Tum rex, « O liberalissime hominum, ait, tu ergo ille es, qui mihi nullamduam potestatem habenti donum dedisti ! quod etsi exiguum, tamen prorsus aequale est beneficium, ac si nunc magnum quidpiam alicunde accipiam. Pro quo tibi ego ingens auri argentique pondus reddo, ne umquam te poeniteat, Dario Hystaspis filio beneficium contulisse. » (2) Ad haec Syloson : « Nec auro me, rex, nec argento dona : sed patriam meam Samum serva, mihi que redde ; quam nunc, postquam frater meus Polycrates ab Orxete interfectus est, tenet servus noster. Hanc mihi da, a caedibus et servitute liberatam. »

CXLI. His auditis, Darius exercitum misit ducemque

τε καὶ στρατηγὸν Ὀτάνεα ἀνδρῶν τῶν ἐπτὰ γενόμενον, ἐντειλάμενος, ὅσων ἐδεήθη ὁ Συλοσῶν, ταῦτά οἱ ποιεῖν ἐπιτελέα. Καταβάς δ' ἐπὶ τὴν θάλασσαν ὁ Ὀτάνης ἔστειλε τὴν στρατιήν.

6 CXLII. Τῆς δὲ Σάμου Μαιάνδριος ὁ Μαιανδρίου εἶχε τὸ κράτος, ἐπιτροπαίην παρὰ Πολυκράτεος λαβὼν τὴν ἀρχήν· τῷ δικαιοτάτῳ ἀνδρῶν βουλομένῳ γενέσθαι οὐκ ἐξεγένετο. Ἐπειδὴ γάρ οἱ ἐξηγγέλη ὁ Πολυκράτεος θάνατος, ἐποίησε τοιάδε. (2) Πρῶτα μὲν 10 Διὸς ἐλευθερίου βωμὸν ἰδρύσατο, καὶ τέμενος περὶ αὐτὸν οὖρισε τοῦτο τὸ νῦν ἐν τῷ προαστείῳ ἐστί· μετὰ δέ, ὥς οἱ ἐπεποιήτο, ἐκκλησίην συναγείρας πάντων τῶν ἀστέων ἔλεξε τάδε, « ἐμοὶ, ὥς ἴστε καὶ ὑμεῖς, σκῆπτρον καὶ δύναμις πᾶσα ἡ Πολυκράτεος ἐπιτέτραπται, καὶ 15 μοι παρέχει νῦν ὑμέων ἀρχεῖν. (3) Ἐγὼ δὲ τὰ τῷ πέλας ἐπιπλήσω, αὐτὸς κατὰ δύναμιν οὐ ποιήσω· οὔτε γάρ μοι Πολυκράτης ἤρεσκε δεσπόζων ἀνδρῶν ὁμοίων ἐωυτῷ, οὔτε ἄλλος ὅστις τοιαῦτα ποιεῖ. Πολυκράτης μὲν νυν ἐξέπλησε μοῖραν τὴν ἐωυτοῦ, ἐγὼ δὲ 20 ἐς μέσον τὴν ἀρχὴν τιθεὶς ἰσονομίην ὑμῖν προαγορεύω. (4) Τοσάδε μέντοι δικαίῳ γέρεα ἐμεωυτῷ γενέσθαι, ἐκ μὲν γε τῶν Πολυκράτεος χρημάτων ἐξαίρετα ἐξ τάλαντά μοι γενέσθαι, ἱρωσύνην δὲ πρὸς τούτοις αἰρεῦμαι αὐτῷ τέ μοι καὶ τοῖσι ἀπ' ἐμεῦ αἰεὶ γινομένοις τοῦ Διὸς τοῦ 25 ἐλευθερίου, τῷ αὐτὸς τε ἱρὸν ἰδρυσάμην καὶ τὴν ἐλευθερίην ὑμῖν περιτίθηναι. » (5) Ὁ μὲν δὴ ταῦτα τοῖσι Σαμίοις ἐπηγγέλλετο· τῶν δὲ τις ἐξαναστάς εἶπε, « ἀλλ' οὐδ' ἄξιός εἰς σύ γε ἡμέων ἀρχεῖν, γεγονώς τε κακῶς καὶ ἐὼν ὀλεθρός· ἀλλὰ μᾶλλον ὅπως λόγον δώσεις τῶν 30 μετεχείρισας χρημάτων. »

CXLIII. Ταῦτα εἶπε ἐὼν ἐν τοῖσι ἀστοῖσι δόκιμος, τῷ οὐνομα ἦν Τελέσαρχος. Μαιάνδριος δὲ νόῳ λαβὼν ὥς εἰ μετήσει τὴν ἀρχήν, ἄλλος τις ἀντ' αὐτοῦ τύραννος καταστήσεται, οὐδ' ἔτι ἐν νόῳ εἶχε μετιέναι αὐτὴν, 35 ἀλλ' ὥς ἀνεχώρησε ἐς τὴν ἀκρόπολιν, μεταπειμπόμενος ἓνα ἕκαστον ὥς δὴ λόγον τῶν χρημάτων δώσων, συνέλαβέ σφεας καὶ κατέδησε. (2) Οἱ μὲν δὴ ἐδεδέατο, Μαιάνδριον δὲ μετὰ ταῦτα κατέλαβε νοῦσος. Ἐλπίζων δὲ μιν ἀποθανέσθαι ὁ ἀδελφεός, τῷ οὐνομα ἦν Λυκά- 40 ρητος, ἵνα εὐπετεστέρως κατάσχη τὰ ἐν τῇ Σάμῳ πρήγματα, κατακτείνει τοὺς δεσμώτας πάντας· οὐ γὰρ δὴ, ὥς οἴκασι, ἐβουλέατο εἶναι ἐλεύθεροι.

CXLIV. Ἐπειδὴ ὦν ἀπίκοντο ἐς τὴν Σάμον οἱ Πέρσαι κατάγοντες Συλοσῶντα, οὔτε τίς σφι χεῖρας ἀνταίρεται, ὑπόσπονδοί τε ἔφασαν εἶναι ἐτοῖμοι οἱ τοῦ Μαιανδρίου στασιῶται καὶ αὐτὸς Μαιάνδριος ἐκχωρῆσαι ἐκ τῆς νήσου. Καταινέσαντος δ' ἐπὶ τούτοις Ὀτάνει 45 καὶ σπείσασμένου, τῶν Περσέων οἱ πλείστου ἄξιοι θρόνους θέμενοι κατεναντίον τῆς ἀκροπόλεως ἐκατέατο.

60 CXLV. Μαιανδρίῳ δὲ τῷ τυράννῳ ἦν ἀδελφεός ὑπομαργότερος, τῷ οὐνομα ἦν Χαρίλεως. Οὗτος ὅτιδ' ἐξαμαρτῶν ἐν γοργύρῃ ἐδέδετο· καὶ δὴ τότε ἐπακούσας τε τὰ πρησόμενα καὶ διακύψας διὰ τῆς γοργύρης, ὥς εἶδε τοὺς Πέρσας εἰρηναίως κατημένους, ἐβόα τε καὶ

Otanen, unum e numero septemviro, cui mandat ut omnia effecta det quae Syloson petiisset. Itaque ad mare descendit Otales, exercitumque contraxit.

CXLII. Sami tunc imperium tenebat Mæandrius, Mæandrii filius, cui cura regni a Polycrate fuerat commissa. Hic, quum voluisset vir esse omnium justissimus, perficere propositum non potuerat. Postquam enim nunciatus ei interitus erat Polycratis, hæcce fecit. (2) Primum, Jovis Liberatoris aram constituit, et templum circa illam designavit, hoc ipsum quod etiam nunc est in suburbio. Dein, hoc perfecto, contione convocata civium omnium, hæc apud eos verba fecit : « Mihi, ut etiam nostis ipsi, sceptrum Polycratis atque potestas omnis commissa est : nihilque nunc prohibet, quominus regnum in vos capessam. (3) At, quod in aliis ego reprehendo, id quantum in me est, non faciam ipse : nec enim mihi Polycrates placuit, in viros sibi pares dominium exercens ; nec alius quisquam, qui hoc facit. Polycrates igitur nunc fatum suum explevit : ego vero, regnum in medio deponens, juris æquabilitatem vobis pronuncio. (4) Æquum tamen censeo, ut hæcce mihi præmia honoresque tribuantur : ex pecuniis Polycratis præcipua sex talenta : tum sacerdotium mihi meisque in omne tempus posteris postulo Jovis Liberatoris, cui et templum ego dedicavi, et cujus nomine libertatem vobis trado. » (5) Hæc quum a Samiis Mæandrius postulasset, surgens aliquis ait : « At non tu dignus es qui nobis imperes, pravus qui fuisti et pestifer homo ; quin potius pecuniarum, quas administrasti, facito reddas rationem. »

CXLIII. Hæc dixit homo spectatus inter cives, cui erat nomen Telesarchus. Tum vero Mæandrius, secum reputans, si dominatum ipse deponeret, fore ut alius quispiam in ipsius locum tyrannus constitueretur, non jam amplius deponere potestatem decrevit : sed, postquam in arcem est reversus, singulos deinceps ad se vocavit, quasi rationem redditurus administratæ pecuniæ ; eosque comprehensos in vincula conjecit. (2) Qui dum ita in custodia servantur, posthæc Mæandrius in morbum incidit. Tunc frater ejus, cui nomen erat Lycaretus, moriturum illum ratus, quo facilius ipse rerum Sami potiretur, vinctos cunctos interfecit. Nec enim, ut videtur, voluerant illi ea conditione quam eis Lycaretus proposuit liberari.

CXLIV. Jam postquam Persæ Samum venerunt, Sylosontem in regnum restitutori, nemo manus contra eos sustulit : sed, qui Mæandrio favebant, atque ipse etiam Mæandrius, professi sunt, paratos se esse data fide excedere insula. Quam conditionem quum probasset Otales, fidemque dedisset et accepisset ; Persarum nobilissimi, positos sellis, ex adverso arcis residebant.

CXLV. Erat Mæandrio tyranno frater laud satis compos mentis, nomine Charilaus ; qui, quod nescio quid deliquerat, in subterraneo carcere vinctus erat. Hic tunc, postquam quæ gerebantur audivit, et per carceris fenestram prospectans Persas vidit tranquille sedentes, clamavit, dicens

ἔφη λέγων Μαιανδρίῳ θέλειν ἔλθειν ἐς λόγους. (2) Ἐπακούσας δὲ ὁ Μαιάνδριος λύσαντας αὐτὸν ἐκέλευε ἄγειν παρ' ἐωυτόν. Ὡς δὲ ἄχθη τάχιστα, λοιδορέων τε καὶ κακίζων μιν ἀνέπειθε ἐπιθέσθαι τοῖσι Πέρσῃσι, λέγων τοιάδε, « ἐμὲ μὲν, ὦ κάκιστε ἀνδρῶν, ἐόντα σεωυτοῦ ἀδελφεὸν καὶ ἀδικήσαντα οὐδὲν ἄξιον δεσμοῦ δῆσας γοργύρης ἠξίωσας. (3) ὁρέων δὲ τοὺς Πέρσας ἐκβάλλοντάς τε σε καὶ ἀνοικὸν ποιεῦντας οὐ τολμᾶς τί-
 10 σασθαι, οὕτω δὴ τι ἐόντας εὐπετέας χειρωθῆναι; ἀλλ' εἴ τι σύ σφεας καταρρώδηκας, ἐμοὶ δὲ τοὺς ἐπικούρους, καὶ σφεας ἐγὼ τιμωρήσομαι τῆς ἐνθάδε ἀπίξιος· αὐτὸν δὲ σε ἐκπέμψαι ἐκ τῆς νήσου ἐτοῖμος εἰμί. »

CXLVI. Ταῦτα ἔλεξε ὁ Χαρίλεις· Μαιάνδριος δὲ ὑπέλαβε τὸν λόγον, ὡς μὲν ἐγὼ δοκέω, οὐκ ἐς τοῦτο
 15 ἀφροσύνης ἀπικόμενος ὡς δόξαι τὴν ἐωυτοῦ δύναμιν περιέσεσθαι τῆς βασιλείας, ἀλλὰ φθονήσας μᾶλλον Συ-
 λουσῶντι, εἰ ἀπονῆτι ἐμελλε ἀπολάμψεσθαι ἀκέραιον τὴν πόλιν. (2) Ἐρεθίσας ὦν τοὺς Πέρσας ἤθελε ὡς ἀσθενέστατα ποιῆσαι τὰ Σάμια πρήγματα καὶ οὕτω
 20 παραδιδόναι, εὖ ἐξεπιστάμενος ὡς παθόντες οἱ Πέρσαι κακῶς προσεμπικρανέεσθαι ἐμελλον τοῖσι Σαμίοις, εἰδὼς τε ἐωυτῷ ἀσφαλέα ἐκδυσιν ἐοῦσαν ἐκ τῆς νήσου τότε ἐπεὰν αὐτὸς βούληται· ἐπεποιήτο γάρ οἱ κρυπτῇ διώρυξ ἐκ τῆς ἀκροπόλιος φέρουσα ἐπὶ θάλασσαν. (3)
 25 Αὐτὸς μὲν δὴ ὁ Μαιάνδριος ἐκπλῶει ἐκ τῆς Σάμου· τοὺς δὲ ἐπικούρους πάντας ὀπλίσας ὁ Χαρίλεις, καὶ ἀναπετάσας τὰς πύλας, ἐξῆκε ἐπὶ τοὺς Πέρσας οὔτε προσδεχομένους τοιοῦτο οὐδὲν δοκέοντάς τε δὴ πάντα συμβεβάναι. (4) Ἐμπεσόντες δὲ οἱ ἐπίκουροι τῶν
 30 Περσέων τοὺς διφροφορευμένους τε καὶ λόγου πλείστου ἐόντας ἔκτεινον. Καὶ οὗτοι μὲν ταῦτα ἐποίουν, ἡ δὲ ἄλλη στρατιὴ ἡ Περσικὴ ἐπεβώθει· πιεζόμενοι δὲ οἱ ἐπίκουροι ὀπίσω κατειλήθησαν ἐς τὴν ἀκρόπολιν.

CXLVII. Ὅτάνης δὲ ὁ στρατηγὸς ἰδὼν πάθος μέγα
 35 Πέρσας πεπονθότας, ἐντολὰς τε τὰς Δαρειῶς οἱ ἀπο-
 στέλλων ἐνετέλλετο, μήτε κτείνειν μηδένα Σαμίων μήτε ἀνδραποδίζεσθαι, ἀπαθέα τε κακῶν ἀποδοῦναι τὴν νῆ-
 σον Συλουσῶντι, τούτων μὲν τῶν ἐντολέων μεμνημένος ἐπελανθάνετο, ὁ δὲ παρήγγειλε τῇ στρατιῇ πάντα τὸν
 40 ἂν λάβωσι, καὶ ἀνδρα καὶ παῖδα, ὁμοίως κτείνειν. (2) Ἐνθαῦτα τῆς στρατιῆς οἱ μὲν τὴν ἀκρόπολιν ἐπο-
 λιόρκεον, οἱ δὲ ἔκτεινον πάντα τὸν ἐμποδὼν γινόμενον, ὁμοίως ἐν τε ἱερῷ καὶ ἔξω ἱεροῦ.

CXLVIII. Μαιάνδριος δ' ἀποδρὰς ἐκ τῆς Σάμου
 45 ἐκπλῶει ἐς Λακεδαίμονα· ἀπικόμενος δ' ἐς αὐτὴν, καὶ ἀνενεικάμενος τὰ ἔχων ἐξεχώρησε, ἐποίησε τοιάδε. Ὅπως ποτήρια ἀργυρεὰ τε καὶ χρύσεια προθεῖτο, οἱ μὲν θεράποντες αὐτοῦ ἐξέσμων αὐτὰ, ὁ δ' ἂν τὸν χρό-
 νον τοῦτον τῷ Κλεομένει τῷ Ἀναξανδρίδῃ ἐν λόγοις
 50 ἐὼν, βασιλεύοντι Σπάρτης, προηγέ μιν ἐς τὰ οἰκία· ὅπως δὲ ἴδοιτο Κλεομένης τὰ ποτήρια, ἀπεθώμαζε τε καὶ ἐξεπλήσσετο· ὁ δὲ ἂν ἐκέλευε αὐτὸν ἀποφέρεισθαι αὐτῶν ὅσα βούλοιο. (2) Τοῦτο καὶ δις καὶ τρίς εἴπαν-
 τος Μαιανδρίου ὁ Κλεομένης δικαιοτάτος ἀνδρῶν γίνε-

velle se in colloquium venire Mæandrio. (2) Quo audito, Mæandrius vinculis eum solvi jussit, ad seque adduci. Et ille, simulatque adductus est, increpans fratrem et ignavum adpellans, persuadere ei conatus est, ut in Persas impetum faceret, his usus verbis : « me vero, inquit, o hominum pessime, tuum fratrem, qui nihil deliqui quod vinculis di-
 35 gnum esset, ad vincula et subterraneum carcerem conde-
 mnasti : (3) Persas vero quum videas te ejicientes et in exsilium agentes, non audes poenam ab illis repetere, licet ita facile opprimi possint ! Quodsi tu illos perhorrescis, at mihi da auxiliares, et ego ab illis ob terræ nostræ inva-
 40 sionem poenas sumam : teque ipsum paratus sum ex insula deducere. »

CXLVI. Hæc a Charilao dicta probavit Mæandrius; ut mihi quidem videtur, non quod eo stultitiæ venisset, ut existimaret suas copias superiores futuras copiis regis; sed potius invidens Sylosonti, si civitatem salvam et integram nullo labore obtinisset. (2) Itaque, irritando Persas, voluit res Samiorum quammaxime infirmas reddere, atque ita urbem tradere : bene quippe gnarus, si male acciperentur Persæ, tanto magis eos exasperatum iri adversus Samios; et notum sibi exitum habens, per quem tuto ex insula evadere, simulatque voluisset, posset. effodiendum enim sibi curaverat occultum cuniculum, ex arce ad mare ducen-
 45 tem. (3) Ipse igitur Mæandrius Samo navi egreditur : Charilaus vero auxiliares cunctos armis instructos, apertis portis, adversus Persas educit, nihil tale exspectantes, omniaque convenisse existimantes. (4) Et auxiliares, impetu facto, Persarum eos qui sellis gestabantur et nobilissimi erant, interficiebant. Dum vero hi id faciunt, suppetias interim adcurrunt reliquæ Persarum copię : a quibus repulsi auxiliares, in arce sunt conclusi.

CXLVII. Otaues vero dux, ingentem videns calamita-
 50 tem, quam passi erant Persæ, neque mandata ignorans, quæ illi Darius, quum eum Samum mitteret, dederat, ne Samiorum quemquam vel occideret vel in servitutem redigeret, sed immunem malorum insulam traderet Sylosonti; mandata ista lubens volens oblitus est, edixitque exercitui, quemcumque nacti essent, sive virum, sive puerum, eum perinde interficerent. (2) Ibi tum militum alii oppugnarunt arcem, alii vero obvium quemque interfecerunt, nullo discrimine sive sacro in loco, sive in profano.

CXLVIII. Mæandrius, Samo ubi profugerat, Lacedæmo-
 55 nem navigavit. Quo postquam pervenit, resque, quas secum advexerat, in hospitium transferendas curavit, hocce instituit facere. Pocula subinde exponebat argentea et au-
 60 rea, eaque extergebant famuli : et ille per idem tempus cum Cleomene, Anaxandridæ filio, rege Spartanorum, sermones miscens, secum in hospitium illum ducebat; ubi quum pocula videns Cleomenes admiratione stuperet, ille eum jubebat ex his secum auferre quæcumque voluisset. (2) Id quum bis aut ter Mæandrius dixisset, justissimus vir

ται, δὲ λαβέειν μὲν διδόμενα οὐκ ἐδικαίειν, μαθὼν δὲ ὡς ἄλλοισι διδοὺς τῶν ἀστῶν εὐρήσεται τιμωρίην, βὰς ἐπὶ τοὺς ἐφόρους ἄμεινον εἶναι ἔφη τῇ Σπάρτῃ τὸν ξεῖνον τὸν Σάμιον ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ἵνα μὴ ἀναπείσῃ ἢ αὐτὸν ἢ ἄλλον τινὰ Σπαρτιητέων κακὸν γενέσθαι. Οἱ δ' ὑπακούσαντες ἐξεκέρυξαν Μαιάνδριον.

CXLIX. Τὴν δὲ Σάμον σαγηνεύσαντες οἱ Πέρσαι παρέδωκαν Συλοσῶντι ἐρῆμον ἐοῦσαν ἀνδρῶν. Ὑστέρω μὲντοι χρόνῳ καὶ συγκατοίκισε αὐτὴν ὁ στρατηγὸς Ὀτάνης ἐκ τοῦ ὄψιου ὀνείρου καὶ νούσου ἣ μιν κατέλαβε νοσῆσαι τὰ αἰδοῖα.

CL. Ἐπὶ δὲ Σάμον στρατεύματος ναυτικοῦ οἰχομένου Βαβυλώνιοι ἀπέστησαν, κάρτα εὖ παρεσκευασμένοι· ἐν ὧν γὰρ ὅτε μάγος ἦρχε καὶ οἱ ἐπτὰ ἐπανεστήσαν, ἐν τούτῳ παντὶ τῷ χρόνῳ καὶ τῇ ταραχῇ ἐς τὴν πολιορκίην παρεσκευάδατο. Καί κως ταῦτα ποιεῦντες ἐλάνθανον. (2) Ἐπεῖτε δὲ ἐκ τοῦ ἐμφανέος ἀπέστησαν, ἐποίησαν τοιόνδε· τὰς μητέρας ἐξελόντες, γυναῖκα ἕκαστος μίαν προσεξαίρετο τὴν ἐβούλετο ἐκ τῶν ἐωυτοῦ οἰκίων, τὰς δὲ λοιπὰς ἀπάσας συναγαγόντες ἀπέπνιξαν· τὴν δὲ μίαν ἕκαστος σιτοποιὸν ἐξαίρετο. Ἀπέπνιξαν δὲ αὐτάς, ἵνα μὴ σφειν τὸν σῖτον ἀναισιμῶσσι.

CLII. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Δαρεῖος, καὶ συλλέξας πᾶσαν τὴν ἐωυτοῦ δύναμιν, ἐστρατεύετο ἐπ' αὐτοὺς, ἐπελάσας δὲ ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐπολιόρχεε φροντίζοντας οὐδὲν τῆς πολιορκίης ἀναβαίνοντες γὰρ ἐπὶ τοὺς προμαχῶνας τοῦ τεύχεος οἱ Βαβυλώνιοι κατωρχέοντο καὶ κατέσχωπτον Δαρεῖον καὶ τὴν στρατιὴν αὐτοῦ, καὶ τις αὐτῶν εἶπε τοῦτο τὸ ἔπος, « τί κάτησθε ἐνθαῦτα, ὦ Πέρσαι, ἀλλ' οὐκ ἀπαλλάσσεσθε; τότε γὰρ αἰρήσετε ἡμέας, ἐπεὶ ἡμίονοι τέκωσι. » Τοῦτο εἶπε τῶν τις Βαβυλωνίων, οὐδαμὰ ἐλπίζων ἂν ἡμίονον τεκέειν.

CLII. Ἐπτὰ δὲ μηνῶν καὶ ἐνιαυτοῦ διεληλυθότος ἤδη ὁ Δαρεῖός τε ἡσχαλλε καὶ ἡ στρατιὴ πᾶσα οὐ δυνατὴ ἐοῦσα ἐλέειν τοὺς Βαβυλωνίους. (2) Καίτοι πάντα σοφίσματα καὶ πάσας μηχανὰς ἐπεποιήκεε ἐς αὐτοὺς Δαρεῖος· ἀλλ' οὐδ' ὡς ἐδύνατο ἐλέειν σφέας, ἄλλοις τε σοφίσμασι πειρησάμενος, καὶ δὴ καὶ τῷ Κῦρος εἰλέσφεας, καὶ τούτῳ ἐπειρήθη. Ἀλλὰ γὰρ δεινῶς ἔσαν ἐν φυλακῇσι οἱ Βαβυλώνιοι, οὐδὲ σφεας οἷός τε ἦν ἐλέειν.

CLIII. Ἐνθαῦτα εἰκοστῷ μηνὶ Ζωπύρῳ τῷ Μεγαβάζου τούτου δὲ τῶν ἐπτὰ ἀνδρῶν ἐγένετο τῶν τὸν μάγον κατελόντων, τούτῳ τῷ Μεγαβάζου παιδὶ Ζωπύρῳ ἐγένετο τέρας τὸδε· τῶν οἱ σιτοφόρων ἡμιόνων μία ἔτεκε. (2) Ὡς δὲ οἱ ἐξηγγέλη καὶ ὑπ' ἀπιστίας αὐτὸς ὁ Ζώπυρος εἶδε τὰ βρέφος, ἀπείπας τοῖσι δούλοις μηδὲν φράζειν τὸ γεγονός ἐβουλεύετο. (3) Καὶ οἱ πρὸς τὰ τοῦ Βαβυλωνίου ῥήματα, δὲ κατ' ἀρχὰς ἔφησε, ἐπεὶ ἡμίονοι τέκωσι, τότε τὸ τεῖχος ἀλώσεσθαι, πρὸς ταύτην τὴν φήμην Ζωπύρῳ ἐδόκεε εἶναι ἀλώσιμος ἡ Βαβυλὼν· σὺν γὰρ θεῷ ἐκεῖνόν τε εἶπαι καὶ ἐωυτῷ τεκέειν τὴν ἡμίονον.

fuit Cleomenes, qui accipere oblata dedignatus, quum animadverteret, si aliis civium eadem offerret, auxilia eum inventurum, ephoros adiit, dixitque, ex usu esse Spartæ, ut Samius hospes Peloponneso egrediatur; ne aut se aut alium ex Spartanis corrumpat. Qua re audita, ephori per præconem abire Mæandrium jusserunt.

CXLIX. Persæ vero Samum, veluti verriculo captam, hominibusque nudatam, Sylosonti tradiderunt. Insequente vero tempore dux Otanes eandem incolis rursus frequentavit, viso nocturno monitus, et morbo laborans, quo pudenda ejus erant adfecta.

CL. Postquam navalis exercitus Samum erat profectus, Babylonii a Persis defecerunt, rebus omnibus bene admodum præparatis. Nam quo tempore Magus regnavit, et adversus eum septem viri insurrexerunt, per omne id tempus, per illamque rerum perturbationem, ad tolerandam obsidionem sese præparaverant. Et initio quidem occulte quodammodo id fecerant. (2) Ex quo autem de professo descivere, hæcce fecerunt: matribus exceptis, et una ex uxoribus quam quisque sua e domo exemptam voluerat, reliquas omnes mulieres congregatas suffocarunt; unam autem, quam dixi, eximebat quisque quæ panem conficeret. Suffocarunt autem illas, ne frumentum ipsorum consumerent.

CLII. His rebus cognitis Darius, contractis universis suis copiis, adversus eos profectus est; admotoque exercitu, obsedit urbem. At obsidionem pro nihilo habebant Babylonii; nam in propugnacula muri adscendentes tripudando insultabant irridebantque Dariū et ejus exercitum; unusque eorum hoc verbum emisit: « Quid hic sedetis, Persæ? quidni abitis? tunc enim nos capietis, quando mulæ pepererint. » Hoc dixit Babyloniorum aliquis, existimans numquam mulam parituram.

CLII. Integer annus jam et septem menses erant elapsi, tædioque adfectus erat Darius ejusque exercitus, quod expugnare Babylonem non valeret. (2) Nam omnibus licet artificijs omnibusque machinamentis adversus eos adhibitis, non tamen poterat Darius eos expugnare, id quod tentaverat et aliis artificiorum generibus, et illo etiam quo Cyrus urbem ceperat: sed ita diligenter custodias agebant Babylonii, ut capi nullo pacto potuerint.

CLIII. Ibi tum, quum vicesimus ageretur mensis, Zopyro Megabazi filio hujus, qui e septem virorum numero fuit a quibus Magus interemptus est, huic, inquam, Megabazi filio Zopyro tale obligit prodigium: una ex ipsius mulis frumentum vehentibus peperit. (2) Quod quum Zopyro esset renunciatum, et ille, ut qui fidem nuncio non adhiberet, pullum ipse spectasset, imperavit servis ut nemini edicerent factum, secumque deliberavit. (3) Recordatus igitur Babylonii illius verbum, qui initio dixerat, tunc Babylonem captum iri, quum mulæ pepererint, ex hujus verbis omen colligebat Zopyrus, capi nunc Babylonem posse: nec enim illum sine dei numine id dixisse, et sibi nunc mulam peperisse.

CLIV. Ὡς δὲ οἱ ἐδόκεε μόρσιμον εἶναι ἤδη τῇ Βα-
 βυλῶνι ἀλίσκεσθαι, προσελθὼν Δαρεῖω ἀπεπυνθάνετο
 εἰ περὶ πολλοῦ κάρτα ποιεῖται τὴν Βαβυλῶνα ἐλέειν.
 Πυθόμενος δὲ ὡς πολλοῦ τιμῶτο, ἄλλο ἐβουλευέτο,
 ὅπως αὐτὸς τε ἔσται ὁ ἐλὼν αὐτὴν καὶ ἐωυτοῦ τὸ ἔργον
 ἔσται· κάρτα γὰρ ἐν τοῖσι Πέρσῃσι αἱ ἀγαθοεργίαι ἐς
 τὸ πρόσω μεγάθεος τιμούνται. (2) Ἄλλω μὲν νυν οὐκ
 ἐφράζετο ἔργῳ δυνατὸς εἶναι μιν ὑποχειρίην ποιῆσαι,
 εἰ δ' ἐωυτὸν λωθησάμενος αὐτομολήσειε ἐς αὐτούς.
 10 Ἐνθαῦτα ἐν ἐλαφρῷ ποιησάμενος ἐωυτὸν λωβᾶται λώ-
 θην ἀνῆκεστον· ἀποταμὼν γὰρ ἐωυτοῦ τὴν ῥίνα καὶ τὰ
 ὦτα, καὶ τὴν κόμην κακῶς περικείρας, καὶ μαστιγῶσας
 ᾗλθε παρὰ Δαρεῖον.

CLV. Δαρεῖος δὲ κάρτα βαρέως ᾗνεικε ἰδὼν ἄνδρα
 15 δοκιμώτατον λελωθημένον· ἔκ τε τοῦ θρόνου ἀναπη-
 δήσας ἀνέβωσέ τε καὶ εἵρετό μιν ὅστις εἴη ὁ λωθησά-
 μενος καὶ ὃ τι ποιήσαντα. (2) Ὁ δὲ εἶπε, « οὐκ ἔστι
 οὗτος ὢν ἡρὸς οἷον μὴ σὺ, τῷ ἐστὶ δύναμις τοσαύτη ἐμὲ δὴ
 ὧδε διαθεῖναι· οὐδέ τις ἄλλοτρίων, ὃ βασιλεῦ, τάδε
 20 ἔργασται, ἀλλ' αὐτὸς ἐγὼ ἐμεωυτὸν, δεινόν τι ποιεύ-
 μενος Ἀσσυρίους Πέρσῃσι καταγελαῖν. » (3) Ὁ δ'
 ἀμείβετο, « ὦ σχετλιώτατε ἀνδρῶν, ἔργῳ τῷ αἰσχίστῳ
 οὖνομα τὸ κάλλιστον ἔθου, φᾶς διὰ τοὺς πολιορκουμέ-
 νους σεωυτὸν ἀνηκέστως διαθεῖναι. Τί δ', ὃ μάταιε,
 25 λελωθημένου σεῦ θᾶσσον οἱ πολέμιοι παραστήσονται;
 κῶς οὐκ ἐξέπλωσας τῶν φρενῶν σεωυτὸν διαφείρας; »
 (4) Ὁ δὲ εἶπε, « εἰ μὲν τοι ὑπερετίθεα τὰ ἐμελλον ποιή-
 σειν, οὐκ ἂν με περιεῖδες· νῦν δ' ἐπ' ἐμεωυτοῦ βαλόμε-
 νος ἐπρήξα. Ἦδη ὢν ἦν μὴ τῶν σῶν δεήσῃ, αἰρέομεν
 30 Βαβυλῶνα. Ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἔχω αὐτομολήσω ἐς τὸ
 τεῖχος, καὶ φήσω πρὸς αὐτοὺς ὡς ὑπὸ σεῦ τάδε πέ-
 πονθα· καὶ δοκέω, πείσας σφέας ταῦτα ἔχειν οὕτω,
 τεύξεσθαι στρατιῆς. (5) Σὺ δὲ, ἀπ' ἧς ἂν ἡμέρης ἐγὼ
 ἐσελθῶ ἐς τὸ τεῖχος, ἀπὸ ταύτης ἐς δεκάτην ἡμέρην τῆς
 35 σεωυτοῦ στρατιῆς, τῆς οὐδεμία ἔσται ὥρῃ ἀπολλυμέ-
 νης, ταύτης χιλίους τάξον κατὰ τὰς Σεμιράμιος καλευ-
 μένας πύλας· μετὰ δὲ αὐτῆς ἀπὸ τῆς δεκάτης ἐς ἐβδό-
 μην ἄλλους μοι τάξον δισχιλίους κατὰ τὰς Νινίων κα-
 λευμένας πύλας· ἀπὸ δὲ τῆς ἐβδόμης διαλιπὼν εἴκοσι
 40 ἡμέρας, καὶ ἔπειτεν ἄλλους κάτισον ἀγαγὼν κατὰ τὰς
 Χαλδαίων καλευμένας πύλας, τετρακισχιλίους. (6)
 Ἐχόντων δὲ μήτε οἱ πρότεροι μηδὲν τῶν ἀμυνεόντων
 μήτε οὗτοι, πλὴν ἐγγχειριδίων· τοῦτο δὲ ἔαν ἔχειν. Μετὰ
 δὲ τὴν εἰκοστὴν ἡμέρην ἰθέως τὴν μὲν ἄλλην στρατιὴν
 45 κελεύειν περίξ προσβάλλειν πρὸς τὸ τεῖχος, Πέρσας δὲ
 μοι τάξον κατὰ τὰς Βηλίδας καλευμένας πύλας καὶ
 Κισσίας· ὡς γὰρ ἐγὼ δοκέω, ἐμέο μεγάλα ἔργα ἀποδε-
 ξάμενου τά τε ἄλλα ἐπιτρέφονται ἐμοὶ Βαβυλώνιοι καὶ
 δὴ καὶ τῶν πυλίων τὰς βαλανάγρας· τὸ δ' ἐνθεῦτεν ἐμοί
 50 τε καὶ Πέρσῃσι μελήσει τὰ δεῖ ποιεῖν. »

CLVI. Ταῦτα ἐντειλάμενος ᾗτε ἐπὶ τὰς πύλας,
 ἐπιστρεφόμενος ὡς δὴ ἀληθῶς αὐτόμολος. Ὅρέοντες
 δὲ ἀπὸ τῶν πύργων οἱ κατὰ τοῦτο τεταγμένοι κατέτρε-
 χον κάτω, καὶ ὀλίγον τι παρακλίναντες τὴν ἐτέρην

CLIV. Quum igitur in fatis esse illi videretur, ut nunc
 Babylon caperetur, Darius adiens quæsiuit ex eo, an uti-
 que maximi faceret capi Babylonem. Accepto responso,
 maximi id facere regem; secundo loco secum deliberavit,
 quo pacto ipse esset qui illam caperet, ipsiusque hoc facinus
 esset futurum: nam apud Persas præcipue res præclaro
 gestæ maximis honoribus rependuntur. (2) Nulla vero
 alia ratione fieri posse, ut illam in potestatem redigeret,
 iudicavit, nisi si se ipse mutilasset, atque ita ad illos trans-
 fugisset. Ibi tum, parvi hoc pendens, insanabili mutila-
 tione se ipse adicit: quippe abscissis naribus auribusque,
 coma male tonsa, flagellis item laceratus, Darius adit.

CLV. Darius, ubi virum nobilissimum ita vidit mutilatum,
 gravissime adfectus, e solio subsiliens exclamat, ex eoque
 quærit, quis eum ita mutilaverit, quæve de causa. (2) Cui
 Zopyrus respondit: « Non est is alius nisi tu, qui tantam
 habes potestatem, ut ego hoc modo sim adfectus. Nec vero
 alienus quispiam, o rex, me ita adfecit, sed ego ipse me,
 indignatus Assyriis Persas deridentibus. » (3) Tum Darius,
 « O miserrime hominum, ait, foedissimo facto pulcerrimum
 nomen imposuisti, quum te profitearis propter hos, quos
 obsidemus, te ipsum tam insanabili modo adfecisse. Quo
 vero pacto, stulte, quod tu ita mutilatus sis, eo citius in
 potestatem redigentur hostes? Anne mente es alienatus,
 qui te ita perdidisti? » (4) Respondit ille: « Atqui, si tecum
 communicassem quæ facturus eram, tu me prohibuisses:
 nunc privato id feci consilio. Jam ergo, nisi tu iis quæ tui
 muneris sunt defueris, capiemus Babylonem. Nam ego, ita
 ut sum adfectus, ad murum pro transfuga me conferam,
 dicens illis, a te me hæc esse passum: et puto, quum rem
 ita se habere iis persuasero, exercitum mihi commissum
 iri. (5) Tu vero, a quo die ego murum ero ingressus, de-
 cimo inde die de illa copiarum tuarum parte, cujus jacturam
 minime ægre laturus sis, mille homines contra portam
 colloca quæ Semiramidis vocatur. Deinde rursus septimo
 die ab illo decimo, alios bis mille contra Niniam, quæ vocatur,
 colloca portam. Ab hoc vero septimo die intermitte dies
 viginti, deinde alios contra Chaldæam, quam vocant, duo
 portam, ibique locum capere jube quater mille numero.
 (6) Nec vero priores, neque hi, aliud quo se tueantur ha-
 beant præter gladios: his tamen armatos esse sinito. Post
 illum vero vicesimum diem continuo reliquum exercitum
 jube murum circumcirca adgredi: Persas autem mihi ad
 Belidem, quam vocant, et ad Cissiam colloca portam. Nam,
 ut equidem puto, postquam præclara edidero facta, et
 reliqua meæ fidei committent Babylonii, et portarum obices.
 Exinde meum erit et Persarum, curare ut quæ ex usu sint
 faciamus. »

CLVI. Hæc postquam mandavit, ad portam perrexit; sub-
 inde retro se convertens, tamquam vere transfuga. Quem
 ubi conspexerunt qui in turribus speculandi causa statio-
 nem habebant, raptim descendunt, et paululum reclinata

πύλην εἰρώτεον τίς τε εἴη καὶ ὅτευ δεόμενος ἦκοι. (2) Ὁ δὲ σφι ἡγόρευε ὡς εἴη τε Ζώπυρος καὶ αὐτομολοί ἐς ἐκείνους. Ἦγον δὴ μιν οἱ πυλouroi, ταῦτα ὡς ἤκουσαν, ἐπὶ τὰ κοινὰ τῶν Βαβυλωνίων· καταστάς δὲ ἐπ' αὐτὰ κατοικτιζέτο, φὰς ὑπὸ Δαρείου πεπονθέναι τὰ πεπόνθει ὑπ' ἐωυτοῦ, παθεῖν δὲ ταῦτα, διότι συμβουλεύσαι οἱ ἀπανιστάναί τὴν στρατιήν, ἐπεῖτε οὐδεὶς πόρος ἐφαίνετο τῆς ἀλώσεως. (3) « Νῦν τε », ἔφη λέγων, « ἐγὼ ὑμῖν, ὦ Βαβυλώνιοι, ἤκω μέγιστον ἀγαθόν, Δαρείῳ δὲ καὶ τῇ στρατιῇ καὶ Πέρσῃσι μέγιστον κακόν· οὐ γὰρ δὴ ἐμέ γε ὧδε λωβησάμενος καταπροΐζεται· ἐπίσταμαι δ' αὐτοῦ πάσας τὰς διεξόδους τῶν βουλευμάτων. »

CLVII. Τοιαῦτα ἔλεγε. Οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ὁρέοντες ἄνδρα τῶν ἐν Πέρσῃσι δοκιμώτατον ῥινός τε καὶ ὧτων ἐστερημένον μάστιγι τε καὶ αἵματι ἀναπεφυρμένον, πάγχυ ἐλπίσαντες λέγειν μιν ἀληθέα καὶ σφι ἤκειν σύμμαχον, ἐπιτρέπεσθαι ἐτοῖμοι ἔσαν τῶν ἐδέετο σφῶν· ἐδέετο δὲ στρατιῆς. (2) Ὁ δὲ ἐπεῖτε αὐτῶν τοῦτο παρέλαβε, ἐποίησε τὰ περ τοῦ Δαρείου συνεθήκατο· ἐξα- γαγὼν γὰρ τῇ δεκάτῃ ἡμέρῃ τὴν στρατιήν τῶν Βαβυλωνίων καὶ κυκλωσάμενος τοὺς χιλίους τοὺς πρώτους ἐνετείλατο Δαρείῳ τάξαι, τούτους κατεφόνευσε. (3) Μαθόντες δὲ μιν οἱ Βαβυλώνιοι τοῖσι ἔπεσι τὰ ἔργα παρεχόμενον ὁμοῖα, πάγχυ περιχαρές ἐόντες πᾶν δὴ ἐτοῖμοι ἔσαν ὑπηρετεῖν. Ὁ δὲ διαλιπὼν ἡμέρας τὰς συγκειμένας, αὐτίς ἐπιλεξάμενος τῶν Βαβυλωνίων ἐξήγαγε καὶ κατεφόνευσε τῶν Δαρείου στρατιωτῶν τοὺς δισχιλίους. (4) Ἰδόντες δὲ καὶ τοῦτο τὸ ἔργον οἱ Βαβυλώνιοι πάντες Ζώπυρον εἶχον ἐν στόμασι αἰνέον- τες. Ὁ δὲ αὐτίς διαλιπὼν τὰς συγκειμένας ἡμέρας ἐξήγαγε ἐς τὸ προειρημένον, καὶ κυκλωσάμενος κατεφόνευσε τοὺς τετρακισχιλίους. (5) Ὡς δὲ καὶ τοῦτο κατέργαστο, πάντα δὴ ἦν ἐν τοῖσι Βαβυλωνίοις Ζώπυρος, καὶ στρατάρχης τε οὗτός σφι καὶ τειχοφύλαξ ἀπεδέδεκτο.

CLVIII. Προσβολὴν δὲ Δαρείου κατὰ τὰ συγκειμένα ποιευμένου πέριξ τὸ τεῖχος, ἐνθαῦτα δὴ πάντα τὸν δόλον ὁ Ζώπυρος ἐξέφαίνε. Οἱ μὲν γὰρ Βαβυλώνιοι ἀναβάντες ἐπὶ τὸ τεῖχος ἡμύοντο τὴν Δαρείου στρατιήν προσβάλλουσαν, ὁ δὲ Ζώπυρος τὰς τε Κισσίας καὶ Βηλίδας καλυμμένας πύλας ἀναπετάσας ἐσῆκε τοὺς Πέρσας ἐς τὸ τεῖχος. (2) Τῶν δὲ Βαβυλωνίων οἱ μὲν εἶδον τὸ ποιηθὲν, οὗτοι ἔφευγον ἐς τοῦ Διὸς τοῦ Βήλου τὸ ἱρόν· οἱ δὲ οὐκ εἶδον, ἔμενον ἐν τῇ ἐωυτοῦ τάξιν ἔκαστος, ἐς δὲ δὴ καὶ οὗτοι ἔμαθον προδεδομένοι.

CLIX. Βαβυλὼν μὲν νυν οὕτω τὸ δεύτερον αἰρέθη· Δαρεῖος δὲ ἐπεῖτε ἐκράτησε τῶν Βαβυλωνίων, τοῦτο μὲν σφῶν τὸ τεῖχος περιεῖλε καὶ τὰς πύλας πάσας ἀπέσπασε (τὸ γὰρ πρότερον ἐλὼν Κύρος τὴν Βαβυλῶνα ἐποίησε τούτων οὐδέτερον), τοῦτο δὲ ὁ Δαρεῖος τῶν ἀνδρῶν τοὺς κορυφαίους μάλιστα ἐς τρισχιλίους ἀνεσκόλοπισε, τοῖσι δὲ λοιποῖσι Βαβυλωνίοις ἀπέδωκε τὴν πόλιν οἰκεῖν. (2) Ὡς δ' ἔξουσι γυναῖκας οἱ Βαβυλώνιοι, ἵνα σφι γενεὴ ὑπογίνηται, τάδε Δαρεῖος προΐ-

altera portæ ala interrogant, quis sit, et qua causa advenit. (2) Et ille, Zopyrum se esse, dixit, et ut transfugam ad eos venire. Quo audito, portæ custodes in curiam Babyloniorum eum duxerunt: ubi coram senatu constitutus, sortem suam deplorans, ait, a Dario se hæc (quæ sibi ipse inflixerat) esse passum, eo quod illi suasisset abducere exercitum, quandoquidem nulla via capiendæ urbis ostenderetur. (3) « Et nunc ego (sic dicere perrexit) ad vos, Babylonii, veni, maximo vobis commodo futurus, Dario autem ejusque exercitui et Persis maximo detrimento. Nec enim nimirum impune ille feret, qui hoc me modo mutilaverit: exploratas autem habeo omnes consiliorum ipsius vias. »

CLVII. Quæ ubi ille locutus est, videntes Babylonii virum inter Persas nobilissimum naribus auribusque mutilatum, et cruore ex flagellis inquinatum, prorsus existimaverunt vera eum dicere, et ut socium sibi advenisse. Itaque parati erant ei indulgere quæ ab ipsis postulasset; postulabat autem armatorum manum. (2) Tum vero ille, postquam copias ab iis impetravit, ea facere instituit de quibus illi cum Dario convenerat. Decimo die, educto Babyloniorum exercitu, mille illos, quos primos certo loco locare mandaverat Dario, circumdatos interfecit. (3) Jamque intelligentes Babylonii, factis eum verba æquare, maximo gaudio perfusi, in omnibus ei parere erant parati. Tum ille, interjecto dierum numero de quo convenerat, iterum selectos Babyloniorum eduxit, et bis mille illos, quos supra dixi, Darii milites interfecit. (4) Igitur hoc etiam factum ubi viderunt Babylonii, omnium ore Zopyrus celebrabatur laudibus. At ille rursus, intermisso definito dierum numero, in locum constitutum copias eduxit, et circumdatos quater mille interfecit. (5) Qua denuo re gesta, jam omnia Zopyrus apud Babylonios erat, et imperii summa et muri custodia eidem permissa est.

CLVIII. Deinde vero, ut ex composito Darius murum circumcirca oppugnare est adgressus, ibi tum Zopyrus dolum universum nudavit. Nam, dum Babylonii consensu muro repellere oppugnantem Darii exercitum conantur, Zopyrus interim aperta Cissia et Belide porta Persas intra murum recepit. (2) Quod factum qui viderunt Babylonii, hi in Jovis Beli templum confugerunt: qui vero non viderunt, in suo quisque manserunt ordine, donec et hi proditos se esse intellexerunt.

CLIX. Igitur hoc modo capta iterum Babylon est. Darius vero, urbe potitus, et murum ejus diruit, et portas omnes detraxit; quorum neutrum Cyrus fecerat, postquam primum Babylonem cepit. Adhæc ex primariis civibus ter mille admodum e palis suspendi Darius jussit, reliquis vero Babylonii urbem reddidit habitandam. (2) Quo vero mulieres haberent Babylonii, et soboles eis subnasceret (quando-

δὸν ἐποίησε (τὰς γὰρ ἐσωτῶν, ὡς καὶ κατ' ἀρχὰς δηλώται, ἀπέπνιξαν οἱ Βαβυλώνιοι τοῦ σίτου προορέοντες)· ἐπέταξε τοῖσι περιοικοῖσι ἔθνεσι γυναῖκας ἐς Βαβυλῶνα κατιστάναι, ὅσασδ' ἑκάστοισι ἐπιτάσσων, ὥστε πέντε μυριάδων τὸ κεφαλαίωμα τῶν γυναικῶν συνῆλθε. Ἐκ τούτων δὲ τῶν γυναικῶν οἱ νῦν Βαβυλώνιοι γεγόνασι.

CLX. Ζωπύρου δὲ οὐδεὶς ἀγαθοεργίην Περσέων ὑπερεβάλετο παρὰ Δαρείῳ κριτῇ, οὔτε τῶν ὕστερον 10 γενομένων οὔτε τῶν πρότερον, ὅτι μὴ Κῦρος μόνος· τούτῳ γὰρ οὐδεὶς Περσέων ἡξίωσε κω ἐσωτὸν συμβαλέειν. (2) Πολλάκις δὲ Δαρεῖον λέγεται γνώμην τήνδε ἀποδέξασθαι, ὡς βούλοιο ἂν Ζώπυρον εἶναι ἀπαθέα τῆς αἰκίης μᾶλλον ἢ Βαβυλῶνάς οἱ εἴκοσι πρὸς τῇ 15 ἐούσῃ προσγενέσθαι. Ἐτίμησε δὲ μιν μέγαλως· καὶ γὰρ δῶρά οἱ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐδίδου ταῦτα τὰ Πέρσῃσι ἐστὶ τιμιώτατα, καὶ τὴν Βαβυλῶνά οἱ ἔδωκε ἀτελέα νέμεσθαι μέχρι τῆς ἐκείνου ζόης, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐπέδωκε. (3) Ζωπύρου δὲ τούτου γίνεται Μεγαβύζος, ὃς 20 ἐν Αἰγύπτῳ ἐντὶ Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων ἐστρατήγησε· Μεγαβύζου δὲ τούτου γίνεται Ζώπυρος, ὃς ἐς Ἀθήνας αὐτομόλησε ἐκ Περσέων.

quidem, ut initio expositum est, suas suffocaverant Babylonii, rei frumentariæ consulentes), tali ratione inita Darius providit : circum habitantibus populis imperavit, ut mulieres Babylonem, certum cuique populo numerum definiens, mitterent. Ita mulierum summa, quæ convenerunt, fuit quinquaginta millium ; quibus e mulieribus prognati sunt qui nunc sunt Babylonii.

CLX. Dario vero iudice, nemo Persarum, nec eorum qui ante, nec qui post fuerunt, melius de Persis meritis est quam Zopyrus, uno Cyro excepto : nam cum hoc se conferre nemo adhuc Persarum ausus est. (2) Fertur autem sæpius hanc sententiam declarasse Darius, malle se, Zopyrum indigna illa mutilatione non esse adfectum, quam viginti Babylones sibi ad eam quæ nunc est accedere. Magnifice autem illum honoravit : nam et munera illi quotannis tribuit ea, quæ honorificentissima sunt apud Persas, et Babylonem eidem, quoad victurus esset, administrandam concessit, ita ut nullum tributum regi penderet ; et alia multa insuper munera ei contulit. (3) Zopyri hujus filius fuit Megabyzus ille, qui in Ægypto dux exercitus fuit adversus Athenienses atque socios : hujusque Megabyzi filius fuit Zopyrus is, qui ad Athenienses transfugit a Persis.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΤΕΤΑΡΤΗ.

(ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ.)

281

I. Μετὰ δὲ τὴν Βαβυλῶνος αἵρεσιν ἐγένετο ἐπὶ Σκύθας αὐτοῦ Δαρείου ἔλασις. Ἀνθεύσης γὰρ τῆς Ἀσίης ἀνδράσι καὶ χρημάτων μεγάλων συνιόντων, ἐπεθύμησε ὁ Δαρεῖος τίσασθαι Σκύθας, ὅτι ἐκεῖνοι πρό- 30 τεροι ἐσβαλόντες ἐς τὴν Μηδικὴν καὶ νικήσαντες μάχῃ τοὺς ἀντιουμένους ὑπῆρξαν ἀδικίης. (2) Τῆς γὰρ ἄνω Ἀσίης ἦρξαν, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, Σκύθαι ἔτεα δυὼν δέοντα τριήκοντα· Κιμμερίους γὰρ ἐπιδιώκοντες ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀσίην, καταπαύσαντες τῆς 35 ἀρχῆς Μήδους· οὗτοι γὰρ πρὶν ἢ Σκύθας ἀπικέσθαι ἦρχον τῆς Ἀσίης. (3) Τοὺς δὲ Σκύθας ἀποδημήσαντας ὁκτῶ καὶ εἴκοσι ἔτεα καὶ διὰ χρόνου τοσούτου κατιόντας ἐς τὴν σφετέρην ἐξεδέξατο οὐκ ἐλάσσων πόνος τοῦ Μηδικοῦ· εὖρον γὰρ ἀντιουμένην σφι στρατιὴν οὐκ 40 ὀλίγην· αἱ γὰρ τῶν Σκυθῶν γυναῖκες, ὡς σφι οἱ ἄνδρες ἀπῆσαν χρόνον πολλόν, ἐφοίτεον παρὰ τοὺς δούλους.

II. Τοὺς δὲ δούλους οἱ Σκύθαι πάντας τυφλοῦσι τοῦ γίλακτος εἵνεκεν τοῦ πίνουσι ποιεῦντες ὧδε· ἐπεὰν 45 ψυστήρας λάβωσι ὀστεινούς, αὐλοῖσι προσεμφερεστάτους, τούτους ἐσθέντες ἐς τῶν θηλέων ἵππων τὰ ἄρθρα

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER QUARTUS.

(MELPOMENE.)

I. Capta Babylone, jam adversus Scythas expeditionem Darius suscepit. Quum enim viris floreret Asia, et magnæ redirent pecuniæ, cupido incessit Darium pœnas sumendi ab Scythiis, quod illi, incursione facta in Medicam terram, et prælio victis adversariis, priores initium fecissent injuriarum. (2) Etenim, ut supra dixi, per duodetriginta annos Scythæ superioris Asiæ tenuerant imperium : quippe persequentes Cimmerios, irruptione in Asiam facta, Medos imperio exuerant, qui ante Scytharum adventum imperaverant Asiæ. (3) Scythas autem, postquam octo et viginti annos domo absuerant, et tam longo interjecto tempore in patriam erant reversuri, excepit non minor, quam Medicus fuerat, labor : offenderunt enim occurrentem sibi exercitum haud exiguum. Scilicet uxores Scytharum, dum per longum temporis spatium domo aberant viri, cum servis habuerunt consuetudinem.

II. Servos autem cunctos excæcant Scythæ, lactis causa, cujus potu utuntur. Emulgent vero lac hoc modo : fistulas sumunt osseas, tibiis simillimas ; quibus in equa-

φυσέουσι τοῖσι στόμασι, ἄλλοι δὲ ἄλλων φυσέοντων ἀμέλγουσι. Φασὶ δὲ τοῦδε εἶνεκεν τοῦτο ποιεῖν· τὰς φλέδας τε πίμπλασθαι φυσεωμένας τῆς ἵππου καὶ τὸ οὐθαρ κατίεσθαι. (2) Ἐπεὰν δὲ ἀμέλξωσι τὸ γάλα, ἐσ-
 5 γέαντες ἐς ξύλινα ἀγγήϊα κοῖλα καὶ περιστίζαντες κατὰ τὰ ἀγγήϊα τοὺς τυφλοὺς δονέουσι τὸ γάλα, καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ ἐπιστάμενον ἀπαρύσαντες ἡγεῦνται εἶναι τιμιώ-
 10 τερων, τὸ δ' ὑπιστάμενον ἔσπον τοῦ ἐτέρου. (3) Τούτων μὲν εἶνεκεν ἅπαντα τὸν ἂν λάβωσι οἱ Σχύθαι ἐκ-
 10 τυφλοῦσι· οὐ γὰρ ἀρόται εἰσὶ, ἀλλὰ νομάδες.

III. Ἐκ τούτων δὴ ὧν σφι τῶν δούλων καὶ τῶν γυναικῶν ἐπετράφη νεότης, οἱ ἐπεῖτε ἔμαθον τὴν σφε-
 15 τέρην γένεσιν, ἠντιοῦντο αὐτοῖσι κατιοῦσι ἐκ τῶν Μήδων. Καὶ πρῶτα μὲν τὴν χώραν ἀπετάμοντο, τάφρον οὐρέαν ἐς τὴν Μαιῆτιν λίμνην, ἥπερ ἐστὶ μεγίστη· μετὰ δὲ πειρεωμένοι ἐσβάλλειν τοῖσι Σχύθῃσι ἀντι-
 20 κατιζόμενοι ἐμάχοντο. (2) Γινομένης δὲ μάχης πολ-
 20 λάκις, καὶ οὐ δυναμένων οὐδὲν πλεόν ἔχειν τῶν Σχυ-
 20 θῶν τῇ μάχῃ, εἷς αὐτῶν ἔλεξε τάδε, « οἷα ποιεῦμεν, ἄνδρες Σχύθαι· δούλοισι τοῖσι ἡμετέροισι μαχόμενοι αὐτοῖ τε ἐλάσσονες κτεινόμενοι γινόμεθα, καὶ ἐκείνους κτείνοντες ἐλασσόνων τὸ λοιπὸν ἀρξομεν. (3) Νῦν ὧν μοι δοκεῖ αἰχμὰς μὲν καὶ τόξα μετεῖναι, λαβόντα δὲ
 25 ἕκαστον τοῦ ἵππου τὴν μάστιγα ἰέναι ἄσπον αὐτῶν. Μέχρι μὲν γὰρ ὥρεον ἡμέας ὅπλα ἔχοντας, οἱ δὲ ἐνό-
 30 μιζον ὁμοῖοι τε καὶ ἐξ ὁμοίων ἡμῖν εἶναι· ἐπεὰν δὲ ἴδωνται μάστιγας ἀντ' ὅπλων ἔχοντας, μαθόντες ὅς εἰσι ἡμέτεροι δούλοι, καὶ συγγνόντες τοῦτο, οὐκ ὑπο-
 30 μενέουσι. »

IV. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Σχύθαι ἐποίησαν ἐπιτελέα· οἱ δ' ἐκπλαγέντες τῷ γινομένῳ τῆς μάχης τε ἐπελά-
 35 θοντο καὶ ἔφευγον. Οὕτω οἱ Σχύθαι τῆς τε Ἀσίας ἤρξαν, καὶ ἐξελαθέντες αὐτὶς ὑπὸ Μήδων κατῆλθον
 35 τρόπῳ τοιούτῳ ἐς τὴν σφετέρην. Τῶν δὲ εἶνεκεν ὁ Δαρεῖος τίσασθαι βουλόμενος συνήγειρε ἐπ' αὐτοὺς στρατεύμα.

V. Ὡς δὲ Σχύθαι λέγουσι, νεώτατον ἀπάντων ἐθνέ-
 40 ων εἶναι τὸ σφέτερον, τοῦτο δὲ γενέσθαι ὧδε. Ἄν-
 40 δρα γενέσθαι πρῶτον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ εὐρύση ἐρήμῳ τῷ οὐνομα εἶναι Ταργίταον· τοῦ δὲ Ταργιτάου τούτου τοὺς τοκέας λέγουσι εἶναι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, λέγουσι δ' ὧν Δία τε καὶ Βορυσθένης τοῦ ποταμοῦ θυ-
 45 γατέρα. Γένεος μὲν τοιούτου δὴ τινος γενέσθαι τὸν
 45 Ταργίταον, τούτου δὲ γενέσθαι παῖδας τρεῖς, Λιπόξαιν καὶ Ἀρπόξαιν καὶ νεώτατον Κολάξαιν. (2) Ἐπὶ τού-
 45 των ἀρχόντων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φερόμενα χρύσεα ποιή-
 45 ματα, ἀροτρόν τε καὶ ζυγὸν καὶ σάγαριν καὶ φιάλην, πεσέειν ἐς τὴν Σχυθικὴν· καὶ τῶν ἰδόντα πρῶτον τὸν
 50 πρεσβύτατον ἄσπον ἰέναι, βουλόμενον αὐτὰ λαβέειν, τὸν δὲ χρυσὸν ἐπιόντος καίεσθαι. (3) Ἀπαλλαχθέν-
 50 τος δὲ τούτου προσιέναι τὸν δεύτερον, καὶ τὸν αὐτὶς ταῦτα ποιεῖν. Τοὺς μὲν δὴ καίόμενον τὸν χρυσὸν ἀπώσασθαι, τρίτῳ δὲ τῇ νεωτάτῃ ἐπελθόντι κατασβῆ-

rum genitalia insertis, sufflant ore; et dum alter sufflat, alter mulget. Id ea causa se facere aiunt, quod venae equarum ita inflatae repleantur, et deprimantur ubera. (2) Postquam emulsere lac, in cava vasa lignea infundunt, illudque cæcorum operâ, continua serie circum vasa collocatorum, agitant: tum, quod supernatat, id desuper exhauriunt, exquisitius æstimantes; quod subsidit, minoris æstimant altero. (3) Hujus operæ causa, quemcumque bello capiunt Scythæ, eum excæcant: nec enim aratores sunt, sed pastores.

III. Ex his igitur servis et ex Scytharum uxoribus pro-
 gnata erat juvenus: qui, cognita sua origine, illis ex Me-
 dia redeuntibus sese opposuerunt. Ac primum quidem re-
 gionem interceperunt lata ducta fossa, quæ a Tauricis
 montibus ad Maotin paludem, vastissimam illam, pertinebat.
 Deinde conantibus irrumpere Scythi, oppositis castris, re-
 pugnarunt. (2) Frequentibus commissis præliis, quum
 nihil Scythæ pugnando proficerent, unus ex eis hæc verba
 fecit: « Quidnam rei facimus, Scythæ! cum servis nostris
 pugnantes interficimur ipsi minui murque; et, illos si inter-
 ficimus, paucioribus deinde imperabimus. (3) Videtur
 igitur mihi, omissis hastis et sagittis, unumquemque no-
 strum debere flagellum sumere equi sui, atque ita adversus
 istos pergere. Quam diu enim nos illi viderunt arma ge-
 stantes, similes esse nostrum et ex similibus se genitos
 putarunt: qui si nos viderint armorum loco flagellis in-
 structos, intelligent servos se esse nostros; et conditionis
 suæ conscii, nos non sustinebunt. »

IV. Hæc ubi audiverunt Scythæ, effecta dederunt: et
 illi, perculsi facto, ommissa pugna, fugam arripuerunt. Ita
 Scythæ, Asiæ imperio potiti, rursusque a Medis ejecti,
 suam in terram isto modo redire: eaque causa pœnas
 ab illis sumere cupiens Darius exercitum adversus eos
 contraxit.

V. Scythæ, ut ipsi aiunt, gens sunt novissima omnium,
 originemque gentis hanc fuisse narrant. Primum hominem
 in illa terra, quæ deserta tunc fuisset, natum esse, cui
 nomen fuerit Targitaus. Hujus Targitai parentes fuisse
 aiunt, parum mihi credibilia narrantes, aiunt vero utique,
 Jovem et Borysthenis fluvii filiam. Tali igitur genere or-
 tum esse Targitaum: huic autem filios fuisse tres, Li-
 poxain, et Arpoxain, minimumque natu Colaxain. (2)
 His regnantibus, de cælo delapsa aurea instrumenta, ara-
 trum et jugum et bipennem et phialam, decidisse in Scy-
 thicam terram. Et illorum natu maximum, qui primus
 conspexisset, propius accedentem capere ista voluisse;
 sed, eo accedente, aurum arsisse. (3) Quo digresso, ac-
 cessisse alterum, et itidem arsisse aurum. Hos igitur ar-
 dens aurum repudiasse; accedente vero natu minimo fuisse

ναι, καὶ μιν ἐκείνον κομίσαι ἐς ἑωυτοῦ, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ἀδελφεοὺς πρὸς ταῦτα συγγινόντας τὴν βασιλῆην πᾶσαν παραδοῦναι τῷ νεωτάτῳ.

VI. Ἀπὸ μὲν δὴ Λιποξάϊος γεγονέναι τούτους τῶν
6 Σκυθίων οἱ Αὐχάται γένος καλεῦνται, ἀπὸ δὲ τοῦ μέ-
σου Ἀρποξάϊος οἱ Κατίαροι τε καὶ Τράσπιδες καλεῦνται,
ἀπὸ δὲ τοῦ νεωτάτου αὐτῶν τοὺς βασιλεῖας, οἱ καλεῦν-
ται Παραλάται· σύμπασι δὲ εἶναι οὖνομα Σκολότους,
τοῦ βασιλέως ἐπωνυμίην. Σχύθας δὲ Ἕλληνες ὠνό-
10 μασαν.

VII. Γεγονέναι μὲν νυν σφέας ὧδε λέγουσι οἱ Σχύθαι,
ἔτα δέ σφι, ἐπεῖτε γεγόνασι, τὰ σύμπαντα λέγουσι εἶναι
ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως Ταργιτάου ἐς τὴν Δαρείου
διάβασιν τὴν ἐπὶ σφέας χιλίων οὐ πλέω, ἀλλὰ τσαῦτα.
15 (2) Τὸν δὲ χρυσὸν τοῦτον τὸν ἱρὸν φυλάσσουσι οἱ βασιλεῖς
ἐς τὰ μάλιστα, καὶ θυσίησι μεγάλῃσι ἱλασκόμενοι με-
τέρχονται ἀνὰ πᾶν ἔτος. (3) Ὃς δ' ἂν ἔχων τὸν χρυ-
σὸν τὸν ἱρὸν ἐν τῇ ὁρτῇ ὑπαίθριος κατακοιμηθῇ, οὗτος
λέγεται ὑπὸ Σκυθίων οὐ διενιαυτίζειν· δίδοσθαι δὲ οἱ
20 διὰ τοῦτο ὅσα ἂν ἵππων ἐν ἡμέρῃ μιᾷ περιέλῃ αὐτός.
(4) Τῆς δὲ χώρας ἐούσης μεγάλης τριφασίας τὰς βασιλῆας
τοῖσι παισὶ τοῖσι ἑωυτοῦ καταστήσασθαι Κολάξαϊν, καὶ
τούτων μίαν μεγίστην ποιῆσαι, ἐν τῇ τὸν χρυσὸν φυ-
λάσσεσθαι. (5) Τὰ δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην λέγουσι
25 ἄνεμον τῶν ὑπεροίκων τῆς χώρας οὐκ οἶά τε εἶναι ἔτι
προσωτέρω οὔτε ὁρᾶν οὔτε διεξίεναι ὑπὸ πτερῶν κε-
χυμένων· πτερῶν γὰρ καὶ τὴν γῆν καὶ τὸν ἥερα εἶναι
πλέον, καὶ ταῦτα εἶναι τὰ ἀποκλητόντα τὴν ὄψιν.

VIII. Σχύθαι μὲν ὧδε ὑπὲρ σφείων τε αὐτῶν καὶ
30 τῆς χώρας τῆς κατύπερθε λέγουσι, Ἑλλήνων δὲ οἱ τὸν
Πόντον οἰκέοντες ὧδε· Ἡρακλέα ἐλαύνοντα τὰς Γη-
ρυόνας βοῦς ἀπικέσθαι ἐς γῆν ταύτην ἐοῦσαν ἐρήμην,
ἦντινα νῦν Σχύθαι νέμονται. Γηρυόνα δὲ οἰκέειν ἔξω
τοῦ Πόντου, κατοικημένον τὴν Ἕλληνας λέγουσι Ἐρύ-
35 θειαν νῆσον, τὴν πρὸς Γηδεύροισι τοῖσι ἔξω Ἡρακλέων
στηλέων ἐπὶ τῷ Ὠκεανῷ. (2) Τὸν δὲ Ὠκεανὸν λόγῳ
μὲν λέγουσι ἀπ' ἡλίου ἀνατολέων ἀρξάμενον γῆν περὶ
πᾶσαν ῥέειν, ἔργῳ δὲ οὐκ ἀποδεικνῦσι. Ἐνθεῦτεν
τὸν Ἡρακλέα ἀπικέσθαι ἐς τὴν νῦν Σκυθικὴν χώραν
40 καλεωμένην. (3) Καταλαβέειν γὰρ αὐτὸν χειμῶνά τε
καὶ κρυμὸν· ἐπειρυσάμενον δὲ τὴν λεοντήν κατυπνῶ-
σαι, τὰς δὲ οἱ ἵππους τὰς ὑπὸ τοῦ ἄρματος νεμομένας
ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἀφανισθῆναι θείῃ τύχῃ.

IX. Ὡς δ' ἐγερεθῆναι τὸν Ἡρακλέα, δίζησθαι, πάντα
45 δὲ τὰ τῆς χώρας ἐπεξελθόντα τέλος ἀπικέσθαι ἐς τὴν
Ἰλαιν καλεωμένην γῆν· ἐνθαῦτα δὲ αὐτὸν εὐρέειν ἐν
ἄντρῳ μιξοπάρθενόν τινα ἔχιδναν διφυέα, τῆς τὰ μὲν
ἄνω ἀπὸ τῶν γλουτέων εἶναι γυναικὸς, τὰ δὲ ἔνερθε ὄ-
φιος. (2) Ἰδόντα δὲ καὶ θαμάσαντα ἐπείρεσθαι μιν εἴ-
50 κου ἴδοι ἵππους πλανεωμένας· τὴν δὲ φάναι ἑωυτὴν ἔ-
χειν, καὶ οὐκ ἀποδώσειν ἐκείνῳ πρὶν ἢ οἱ μιχθῆναι.
τὸν δὲ Ἡρακλέα μιχθῆναι ἐπὶ τῷ μισθῷ τούτῳ. (3) Ἐ-
κείνην τε δὴ υπερβάλλεσθαι τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἵππων,
βουλομένην ὥς πλεῖστον χρόνον συνεῖναι τῷ Ἡρακλεῖ, καὶ

extinctum, huncque illud domum suam contulisse : qua
re intellecta, majores fratres ultro universum regnum mi-
nimo natu tradidisse.

VI. Jam a Lipoxai progenitum esse aiunt illum Scythi-
cum populum, qui Auchatae vocantur : a medio vero fra-
trum Arpoxai hos, qui Catuari et Traspies : a natu minimo
vero Reges [sive Regios], qui Paralatæ nominantur : univer-
sis vero commune nomen esse Scolotos, de regis nomine.
Scythas vero Græci nominarunt.

VII. Hac igitur origine se ortos aiunt Scythæ : annos
autem, ex quo ortum cepissent, a primo rege Targitao us-
que ad Darii in Scythiam transitum, in universum elapsos
aiunt mille admodum, non amplius, sed hunc ipsum an-
norum numerum. (2) Sacrum autem illud aurum custo-
diunt Reges summa cura; et quotannis ibi conveniunt ubi
asservatur, majoribus sacrificiis placantes. (3) Dicuntque
Scythæ, quicumque festis illis diebus aurum hoc sacrum
tenens obdormiverit sub dio, hunc non transigere illum
annum; ob eamque causam dono ei dari tantum, quantum
ille uno die equo vectus circumire potuisset. (4) Quum
sit autem ampla terra, tria regna aiunt Colaxain filiis suis
constituisse; ex eisque unum regnum fecisse maximum,
in quo aurum illud servetur. (5) Quæ vero loca versus
septemtrionem sita sunt supra eos qui superiores Scythiæ
partes incolunt, ea ulterius spectari aut peragrari non
posse aiunt, propter diffusas plumas : plumis enim et terram
et aerem esse oppletum, hisque intercludi prospectum.

VIII. Ista quidem Scythæ de se ipsis, et de regione
quæ supra ipsorum ditione sita est, narrant : Græci vero
ad Pontum Euxinum habitantes hæcce. Herculem, aiunt,
Geryonis boves agentem, in hanc terram venisse, tunc de-
sertam, quam nunc Scythæ habitant; Geryonem autem extra
Pontum habitasse insulam illam, quam Erytheam Græci
vocant, prope Gadira [sive Gades] extra Herculis columnas
in Oceano. (2) Oceanum autem, ab ortu solis initium ca-
pientem, universam circumfluere terram, verbis quidem
adfirmant, re autem ipsa non demonstrant. Inde igitur
Herculem in eam regionem, quæ Scythia nunc vocatur
pervenisse. (3) Nempe, ingruente tempestate geluque,
quum adducta super se pelle leonina obdormivisset, equas
de curru ipsius, interim pascentes, divina quadam sorte
evanuisse.

IX. Tum Herculem, ubi experefactus esset, quæsisse
equas; et, peragrata universa regione, postremo in Hylæam
(Silvosam) quæ vocatur terram pervenisse, ibique in antro
semivirginem quamdam Echidnam (viperam) invenisse mix-
tæ naturæ : superiora quippe, inde a natibus, feminæ
fuisse, inferiora vero serpentis. (2) Hanc quum conspexis-
set miratusque esset, quæsisse ab ea, an equas alicubi vi-
disset oberrantes. Cui illam, se ipsam eas habere, respon-
disse; nec vero illi reddituram, nisi secum concubivisset.
Et Herculem hac mercede cum illa coivisse : (3) at illam
distulisse equarum redditionem, quum cuperet quam diu-

τὸν κομισάμενον ἐθέλειν ἀπαλλάσσεσθαι· τέλος δὲ ἀποδοῦσαν αὐτὴν εἶπαι, « ἵππους μὲν δὴ ταύτας ἀπικομένας ἐνθάδε ἔσωσά τοι ἐγὼ, σῶστρο δὲ σὺ παρέσχε· ἔχω γὰρ ἐκ σέο παῖδας τρεῖς. (4) Τούτους, ἐπεὰν γένωνται τρώες, ὅ τι χρή ποιέειν, ἐξηγέσο σὺ, εἴτε αὐτοῦ κατοικίζω (χώρης γὰρ τῆσδε ἔχω τὸ κράτος αὐτή) εἴτε ἀποπέμψω παρὰ σέ. » Τὴν μὲν δὴ ταῦτα ἐπειρωτᾶν, τὸν δὲ λέγουσι πρὸς ταῦτα εἶπαι, « ἐπεὰν ἀνδρωθέντας ἴδῃαι τοὺς παῖδας, τάδε ποιεῦσα οὐκ ἂν ἁμαρτάνοις. » (5) τὸν μὲν ἂν ὁρᾷς αὐτῶν τόδε τὸ τόξον ὧδε διατεινόμενον καὶ τῷ ζωστήρι τῷδε κατὰ τάδε ζωννύμενον, τοῦτον μὲν τῆσδε τῆς χώρης οἰκήτορα ποιεῦ· ὅς δ' ἂν τούτων τῶν ἔργων τῶν ἐντέλλομαι λείπηται, ἔκπεμπε ἐκ τῆς χώρης. Καὶ ταῦτα ποιεῦσα αὐτὴ τε εὐφρανέαι καὶ τὰ ἐντεταλμένα ποιήσεις. »

X. Τὸν μὲν δὴ εἰρύσαντα τῶν τόξων τὸ ἕτερον (δύο γὰρ δὴ φορέειν τέως Ἡρακλέα) καὶ τὸν ζωστήρα προδέξαντα, παραδοῦναι τὸ τόξον τε καὶ τὸν ζωστήρα ἔχοντα ἐπ' ἄκρης τῆς συμβολῆς φιάλην χρυσήν, δόντα δὲ ἀπαλλάσσεσθαι. (2) Τὴν δ', ἐπεὶ οἱ γενομένους τοὺς παῖδας ἀνδρωθῆναι, τοῦτο μὲν σφι οὐνόματα θέσθαι, τῷ μὲν Ἀγάθουρσον αὐτῶν, τῷ δ' ἐπομένῳ Γελωνόν, Σκύθην δὲ τῷ νεωτάτῳ, τοῦτο δὲ τῆς ἐπιστολῆς μεμνημένην αὐτὴν ποιῆσαι τὰ ἐντεταλμένα. (3) Καὶ δὴ δύο μὲν οἱ τῶν παίδων, τὸν τε Ἀγάθουρσον καὶ τὸν Γελωνόν, οὐκ οἶους τε γενομένους ἐξικέσθαι πρὸς τὸν προκείμενον ἄεθλον, οἷχεσθαι ἐκ τῆς χώρης ἐκβληθέντας ὑπὸ τῆς γειναμένης, τὸν δὲ νεώτατον αὐτῶν Σκύθην ἐπιτελέσαντα καταμεῖναι ἐν τῇ χώρῃ. (4) Καὶ ἀπὸ μὲν Σκύθει τοῦ Ἡρακλέος γενέσθαι τοὺς αἰεὶ βασιλέας γινομένους Σκυθίων, ἀπὸ δὲ τῆς φιάλης ἔτι καὶ ἐς τὸδε φιάλας ἐκ τῶν ζωστήρων φορέειν Σκύθας· τὸ δὴ μῦθον μηχανήσασθαι τὴν μητέρα Σκύθη. Ταῦτα δὲ Ἑλλήνων οἱ τὸν Πόντον οἰκέοντες λέγουσι.

XI. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος λόγος ἔχων ὧδε, τῷ μάλιστα λεγομένῳ αὐτὸς πρόσκειμαι, Σκύθας τοὺς νομάδας οἰκέοντας ἐν τῇ Ἀσίῃ, πολέμῳ πιεσθέντας ὑπὸ Μασσαγετῶν, οἷχεσθαι διαβάντας ποταμὸν Ἀράξιν ἐπὶ γῆν τὴν Κιμμερίην (τὴν γὰρ νῦν νέμονται Σκύθαι, αὕτη λέγεται τὸ παλαιὸν εἶναι Κιμμερίων), (2) τοὺς δὲ Κιμμερίους ἐπιόντων Σκυθίων βουλευέσθαι ὡς στρατοῦ ἐπιόντος μεγάλου, καὶ δὴ τὰς γνώμας σφῶν κεχωρισμένας, ἐντόνους μὲν ἀμφοτέρους, ἀμείνω δὲ τὴν τῶν βασιλέων· τὴν μὲν γὰρ δὴ τοῦ δήμου φέρειν γνώμην ὡς ἀπαλλάσσεσθαι πρῆγμα εἴη μηδὲ πρὸς πολλοὺς δέοι μένοντας κινδυνεύειν, τὴν δὲ τῶν βασιλέων διαμάχεσθαι περὶ τῆς χώρης τοῖσι ἐπιούσι. (3) Οὐκ ὦν δὴ ἐθέλειν πείθεσθαι οὔτε τοῖσι βασιλεῦσι τὸν δῆμον οὔτε τῷ δήμῳ τοὺς βασιλέας. Τοὺς μὲν δὴ ἀπαλλάσσεσθαι βουλευέσθαι ἀμαχητὶ, τὴν χώραν παραδόντας τοῖσι ἐπιούσι· τοῖσι δὲ βασιλεῦσι δόξαι ἐν τῇ ἐωυτῶν κέεσθαι ἀποθανόντας, μηδὲ συμφεύγειν τῷ δήμῳ, λογισαμένους ὅσα τε ἀγαθὰ πεπόνθασι καὶ ὅσα φεύγοντας ἐκ τῆς πατρίδος κακὰ ἐπίδοξα καταλαμβάνειν. (4) Ὡς δὲ δόξαι σφι

tissime consuetudinem cum Hercule habere; hunc vero receptis equabus voluisse abire. Ad extremum redditis illis dixisse Echidnam: « Jam has equas, quum huc venissent, ego tibi servavi; tuque servatarum solvisti pretium; concepi enim ex te tres filios: (4) qui quando adoleverint, quid iis faciam, tu doce; hacne in terra, cujus ego sola teneo imperium, sedes illis tribuam; an ad te dimittam. » Cui hæc interroganti illum in hunc modum aiunt respondisse: « Postquam eos videris ætatem ingressos, recte feceris si hæcce institueris. (5) quem tu illorum videris arcum hunc hoc modo tendentem, et hoc cingulo sese ita cingentem, ei hanc terram tribue habitandam; qui vero opera hæc, quæ præscribo, facere non potuerit, eum ex hac terra emitte. Hoc ubi feceris, et ipsa lætaberis, et mandata mea peregeris. »

X. Herculem igitur alterum ex arcubus (duos enim ad id tempus gestasse) adduxisse, et aptandi cinguli rationem præmonstrasse: traditoque dein et arcu et cingulo, quod in extrema commissura auream habuisset phialam, abisse. (2) Tum illam, postquam filii ex ea nati ad virilem pervenissent ætatem, nomina primum eis imposuisse; uni, Agathyrso; alteri, Gelono; novissimo, Scythæ: deinde dati mandati memorem, exsecutam esse mandata. (3) Et duos quidem ex filiis, Agathyrsum et Gelonum, quum proposito certamini impares inventi fuissent, terra excessisse, a matre expulsos. Natu vero minimum eorum, Scytham, qui rem perfecisset, in terra illa mansisse: (4) ab illoque Scythæ, Herculis filio, genus ducere quicumque dein reges fuerint Scytharum; et ab illa phiala Scythas ad hanc usque ætatem phialas gestare ex cingulo suspensas. Hoc igitur solummodo matrem huic Scythæ parasse. Et hæc quidem Græci narrant Pontum adcolentes.

XI. Est vero etiam alia narratio, ita habens; cui potissimum equidem adsentior. Scilicet, Scythas Nomades (pastores) Asiam incolentes, bello pressos a Massagetis, trajecto Araxe fluvio in terram abisse Cimmeriorum: quam enim nunc terram Scythæ tenent, ea olim Cimmeriorum fuisse traditur. (2) Cimmerios autem, invadentibus terram ipsorum Scythis, quum deliberarent, utpote ingente irridente exercitu, diversas abisse in sententias; fortiter quidem propugnata utramque, fortiolem vero eam pro qua reges stabant. Populi enim fuisse sententiam, excedendum esse terra, neque manendum et adversus plures adeundum periculum: regum vero, pro terra utique dimicandum cum invadentibus. (3) Atqui nec regibus populum voluisse parere, nec reges populo. Itaque his fuisse constitutum, non tentata pugna abire, et invadentibus permitttere terram: regibus vero placuisse, sua potius in patria occumbentes sepeliri, quam cum plebe aufugere; reputantes quantis bonis essent fructi, et quantis malis se pressum iri consentaneum esset, si ex patria profugissent. (4) Talis quum fuisset utrorumque sententia

ταῦτα, διαστάντας καὶ ἀριθμὸν ἴσους γενομένους μάχεσθαι πρὸς ἀλλήλους. Καὶ τοὺς μὲν ἀποθανόντας πάντας ὑπ' ἐωυτῶν θάψαι τὸν δῆμον τῶν Κιμμερίων παρὰ ποταμὸν Τύρην (καὶ σφρων ἔτι δῆλός ἐστι ὁ τάφος), θάψαντας δὲ οὕτω τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς χώρας ποιέεσθαι, Σκύθας δὲ ἐπελθόντας λαβέειν ἐρήμην τὴν χώραν.

XII. Καὶ νῦν ἔστι μὲν ἐν τῇ Σκυθικῇ Κιμμέρια τεῖχεα, ἔστι δὲ πορθμήϊα Κιμμέρια, ἔστι δὲ καὶ χώρα οὐνομα Κιμμερίη, ἔστι δὲ Βόσπορος Κιμμέριος καλούμενος. (2) Φαίνονται δὲ οἱ Κιμμέριοι φεύγοντες ἐς τὴν Ἀσίην τοὺς Σκύθας καὶ τὴν χερσόνησον κτίσαντες ἐν τῇ νῦν Σινώπῃ πόλιν Ἑλλάς οἰκισται. (3) Φανεροὶ δὲ εἰσι καὶ οἱ Σκύθαι διώξαντες αὐτοὺς καὶ ἐσβαλόντες ἐς γῆν τὴν Μηδικήν, ἀμαρτόντες τῆς ὁδοῦ· οἱ μὲν γὰρ Κιμμέριοι αἰεὶ τὴν παρὰ θάλασσαν ἐφευγον, οἱ δὲ Σκύθαι ἐν δεξιῇ τὸν Καύκασον ἔχοντες ἐδίωκον, ἐς δ' ἐσβαλον ἐς τὴν Μηδικὴν γῆν, ἐς μεσόγαιαν τῆς ὁδοῦ τραφέντες. Οὗτος δὲ ἄλλος ξυνὸς Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων λεγόμενος λόγος εἴρηται.

XIII. Ἐφη δὲ Ἀριστεύης ὁ Καῦστροβίου ἀνὴρ Προκοννήσιος, ποιέων ἔπεα, ἀπικέσθαι ἐς Ἰσσηδόνας φοιβόλαμπτος γενόμενος, Ἰσσηδόνων δ' ὑπεροικέειν Ἀριμασποὺς ἀνδρας μονοφθάλμους, ὑπὲρ δὲ τούτων τοὺς χρυσοφύλακας γρύπας, τούτων δὲ τοὺς Ὑπερβορέους κατήκοντας ἐπὶ θάλασσαν. (2) Τούτους ὦν πάντας πλὴν Ὑπερβορέων, ἀρξάντων Ἀριμασπῶν, αἰεὶ τοῖσι πλησιοχώροις ἐπιτίθεσθαι, καὶ ὑπὸ μὲν Ἀριμασπῶν ἐξωθέεσθαι ἐκ τῆς χώρας Ἰσσηδόνας, ὑπὸ δὲ Ἰσσηδόνων Σκύθας, Κιμμερίους δὲ οἰκέοντας ἐπὶ τῇ νοτίῃ θαλάσῃ ὑπὸ Σκυθέων πιεζομένους ἐκλείπειν τὴν χώραν. Οὕτω οὐδὲ οὗτος συμφέρεται περὶ τῆς χώρας ταύτης Σκύθησι.

XIV. Καὶ ὅθεν μὲν ἦν Ἀριστεύης ὁ ταῦτα ποιήσας, εἴρηται· τὸν δὲ περὶ αὐτοῦ ἤκουον λόγον ἐν Προκοννήσῃ καὶ Κυζίκῳ λέξω. Ἀριστεύην γὰρ λέγουσι, ἔόντα τῶν ἀστῶν οὐδενὸς γένος ὑποδεέστερον, ἐσελθόντα ἐς κναφήϊον ἐν Προκοννήσῃ ἀποθανεῖν, καὶ τὸν κναφέα κατακληῖσσαντα τὸ ἐργαστήριον οἴχεσθαι ἀγγελέοντα τοῖσι προσήκουσι τῷ νεκρῷ. (2) Ἐσχεδασμένου δὲ ἤδη τοῦ λόγου ἀνὰ τὴν πόλιν ὡς τεθνεῶς εἴη ὁ Ἀριστεύης, ἐς ἀμφισβασίας τοῖσι λέγουσι ἀπικέσθαι ἀνδρα Κυζικηνὸν ἤκοντα ἐξ Ἀρτάκης πόλιος, φάντα συντυχεῖν τέ οἱ ἴοντι ἐπὶ Κυζίκου καὶ ἐς λόγους ἀπικέσθαι. (3) Καὶ τοῦτον μὲν ἐντεταμένως ἀμφισβαστεῖν, τοὺς δὲ προσήκοντας τῷ νεκρῷ ἐπὶ τὸ κναφήϊον παρεῖναι ἔχοντας τὰ πρόσφορα ὡς ἀναιρησομένους· ἀνοιχθέντος δὲ τοῦ οἰκήματος οὔτε τεθνεῶτα οὔτε ζῶντα φαίνεσθαι Ἀριστεύην. (4) Μετὰ δὲ ἐβδόμῃ ἔτει φανέντα αὐτὸν ἐς Προκοννήσον ποιῆσαι τὰ ἔπεα ταῦτα τὰ νῦν ὑπ' Ἑλλήνων Ἀριμάσπεα καλεῖται, ποιήσαντα δὲ ἀφανισθῆναι τὸ δεύτερον. Ταῦτα μὲν αἱ πόλεις αὗται λέγουσι.

XV. Ταῦτα δὲ οἶδα Μεταποντίνοις τοῖσι ἐν Ἰταλίῃ συγκυρήσαντα μετὰ τὴν ἀφάνισιν τὴν δευτέραν Ἀριστεύῃ ἔτεσι τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίοις, ὡς ἐγὼ συμ-

divisis agminibus, numero utrimque paribus, inter se mutuo pugnam civisse; et hos quidem, qui a regum partibus stetissent, a popularibus suis interfectos esse cunctos, sepultosque a plebe Cimmericorum ad Tyram fluvium, ubi ad hunc diem conspicitur illorum sepulcrum; quibus sepultis, plebem terra excessisse; supervenientes vero Scythas desertam terram occupasse.

XII. Est autem ad hunc diem in Scythica terra Cimmericum castellum; sunt et Porthmea Cimmeria (*in ostio Maotidis paludis*); est item regio cui Cimmeria nomen; est Bosphorus, Cimmericus cognominatus. (2) Satis vero etiam constat, Cimmericos, quum a Scythis expulsi in Asiam se reciperent, peninsulam illam colonis frequentasse, in qua nunc Sinope, Græca civitas, condita est; (3) constatque etiam, Scythas, quum illos persequerentur, et Medicam terram invaderent, a via aberrasse: Cimmerici enim fugientes, semper secundum mare progressi sunt; Scythæ vero Caucasum ad dextram relicto eos sunt persecuti, itinere in mediterranea converso. Hæc est altera narratio, in qua referenda Græcis convenit cum barbaris.

XIII. Sed Aristæas, Caystrobii filius, Proconnesius, in epico carmine ait, Phœbi instinctu se ad Issedonas pervenisse; super Issedonibus vero habitare Arimaspos, homines unoculos; super his auri custodes Grypas; ulterius Hyperboreos, ad mare pertinentes. (2) Hos igitur cunctos, exceptis Hyperboreis, initio facto ab Arimaspiis, bellum constanter inferre finitimis: et ab Arimaspiis quidem sedibus suis pelli Issedonas, ab Issedonibus vero Scythas; Cimmericos vero, ad australe mare habitantes, pressos a Scythis, terram suam deseruisse. Ita ne huic quidem de hac regione convenit cum Scythis.

XIV. Quæ patria fuerit hujus Aristææ, qui ista versibus descripsit, dictum est: commemorabo vero etiam id, quod de eodem in Proconneso et Cyzico narratum audiavi. Aristæam, narrant, nulli civium nobilitate generis secundum, quum fullonis ingressus esset officinam in Proconneso, ibidem mortuum esse; et fullonem, occlusa officina, ad propinquos mortui perrexisset, rem nunciaturum. (2) Quumque jam rumor pervulgatus esset per urbem, mortuum esse Aristæam; controversiam his qui id dicebant movisse civem Cyzicenum, ex Artaca oppido venientem, adfirmantemque obviam se illi venisse Cyzicum versus eunti, cum eoque sermones miscuisse. (3) Dum hic ita cum contentione disceptat, interim propinquos mortui ad fullonis adfuisse officinam, secum adherentes quæ usui essent ad tollendum mortuum: sed aperto conclavi, nec mortuum Aristæam, nec vivum, comparuisse. (4) Septimo vero post anno rursus Proconnesum venisse, et carmen illud composuisse, quod a Græcis nunc Arimaspea nominatur: id autem postquam composuerit, iterum e conspectu hominum evanuisse. Ista quidem narrant illæ civitates.

XV. Hoc vero scio Metapontinis in Italia accidisse, anno postquam iterum evanuerat Aristæas trecentesimo quadragesimo, quemadmodum conferendo quæ et Proconnesi et

βαλλόμενος ἐν Προκοννήσῳ τε καὶ Μεταποντίῳ εὕρισκον. (2) Μεταποντινοὶ φασὶ αὐτὸν Ἀριστείην φανέντα σφι ἐς τὴν χώραν κελεύσαι βωμὸν Ἀπόλλωνι ἰδρύσασθαι καὶ Ἀριστείῳ τοῦ Προκοννησίου ἐπωνυμίην ἔχοντα ἀνδριάντα παρ' αὐτὸν στήσαι· φάναι γάρ σφι τὸν Ἀπόλλωνα Ἰταλιωτέων μούνοισι δὴ ἀπικέσθαι ἐς τὴν χώραν, καὶ αὐτὸς οἱ ἔπεσθαι ὁ νῦν ἐὼν Ἀριστεύς· τότε δέ, ὅτε εἶπετο τῷ θεῷ, εἶναι κόραξ. (3) Καὶ τὸν μὲν εἶπαντα ταῦτα ἀφανισθῆναι, σφέας δὲ Μεταποντινοὶ λέγουσι ἐς Δελφοὺς πέμψαντας τὸν θεὸν ἐπειρωτᾶν ὅτι τὸ φάσμα τοῦ ἀνθρώπου εἴη. Τὴν δὲ Πυθίην σφέας κελεύειν πείθεσθαι τῷ φάσματι, πειθομένοισι δὲ ἄμεινον συνοίσεσθαι. Καὶ σφέας δεξαμένους ταῦτα ποιῆσαι ἐπιτελέα. (4) Καὶ νῦν ἔσθηκε ἀνδριάς ἐπωνυμίην ἔχων Ἀριστείῳ παρ' αὐτῷ τῷγάλματι τοῦ Ἀπόλλωνος, περίξ δὲ αὐτὸν δάφναι ἐστᾶσι· τὸ δὲ ἄγαλμα ἐν τῇ ἀγορῇ ἰδρυται. Ἀριστείῳ μὲν νυν περὶ τοσαῦτα εἰρήσθω.

XVI. Τῆς δὲ γῆς τῆς περὶ ὅδε ὁ λόγος ὄρμηται λέγεσθαι, οὐδεὶς οἶδε ἀτρεκέως ὅτι τὸ κατύπερθε ἐστὶ οὐδενὸς γὰρ δὴ αὐτόπτεω εἰδέναι φαμένου δύναμαι πυνθέσθαι· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Ἀριστεύς, τοῦ περ ὀλίγῳ πρότερον τούτων μνήμην ἐποιέουμην, οὐδὲ οὗτος προσωτέρω Ἰσσηδόνων ἐν αὐτοῖσι τοῖσι ἔπεσι ποιέων ἔφησε ἀπικέσθαι, ἀλλὰ τὰ κατύπερθε ἔλεγε ἀκοῇ, φὰς Ἰσσηδόνας εἶναι τοὺς ταῦτα λέγοντας. Ἀλλ' ὅσον μὲν ἡμεῖς ἀτρεκέως ἐπὶ μακρότατον οἶοι τ' ἐγεγόμεθα ἀκοῇ ἐξικέσθαι, πᾶν εἰρήσεται.

XVII. Ἀπὸ τοῦ Βορυσθενεϊτέων ἐμπορίου (τοῦτο γὰρ τῶν παραθαλασσίων μεσαίτατόν ἐστι πάσης τῆς Σκυθικῆς), ἀπὸ τούτου πρῶτοι Καλλιππίδαι νέμονται ἔόντες Ἕλληνες Σκύθαι, ὑπὲρ δὲ τούτων ἄλλο ἔθνος οἱ Ἀλαζῶνες καλεῦνται. (2) Οὗτοι δὲ καὶ οἱ Καλλιππίδαι τὰ μὲν ἄλλα κατὰ ταῦτά Σκύθησι ἐπασχέουσι, σῖτον δὲ καὶ σπείρουσι καὶ σιτέονται, καὶ κρίμματα καὶ σκόροδα καὶ φακοὺς καὶ κέγχρους. (3) Ὑπὲρ δὲ Ἀλαζώνων οἰκέουσι Σκύθαι ἀροτῆρες, οἱ οὐκ ἐπὶ σιτήσι σπείρουσι τὸν σῖτον, ἀλλ' ἐπὶ πρήσι. (4) Τούτων δὲ κατύπερθε οἰκέουσι Νευροί. Νευρῶν δὲ τὸ πρὸς βορέην ἄνεμον ἐρῆμος ἀνθρώπων, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν. Ταῦτα μὲν παρὰ τὸν Ὑπανιν ποταμὸν ἐστὶ ἔθνεα πρὸς ἐσπέρας τοῦ Βορυσθένης.

XVIII. Ἀτὰρ διαβάντι τὸν Βορυσθένα ἀπὸ θαλάσσης πρῶτον μὲν ἡ Ὑλαίη, ἀπὸ δὲ ταύτης ἀνθρωποὶ οἰκέουσι Σκύθαι γεωργοί, τοὺς Ἕλληνες οἱ οἰέοντες ἐπὶ τῷ Ὑπάνι ποταμῷ καλεῦσι Βορυσθενεῖτας, σφέας δὲ αὐτοὺς Ὀλβιοπολίτας. (2) Οὗτοι δὲ οἱ γεωργοὶ Σκύθαι νέμονται τὸ μὲν πρὸς τὴν ἡῶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδοῦ, κατήκοντες ἐπὶ ποταμὸν τῷ οὐνομα κέεται Παντικᾶπης, τὸ δὲ πρὸς βορέην ἄνεμον πλόον ἀνὰ τὸν Βορυσθένα ἡμερέων ἑνδεκα. (3) Ἦδη δὲ κατύπερθε τούτων ἐρῆμός ἐστι ἐπὶ πολλόν. Μετὰ δὲ τὴν ἐρῆμον Ἀνδροφάγοι οἰκέουσι, ἔθνος ἐὼν ἴδιον καὶ οὐδαμῶς Σκυθικόν. Τὸ δὲ τούτων κατύπερθε ἐρῆμος

Metaponti narrentur reperi. (2) Aiunt Metapontini, Aristeam sibi sua in terra adparuisse, jussisseque ipsos aram statuere Apollini, et statuam juxta illam aram ponere, quae nominaretur Aristae Proconnesii. Dixisse enim, in solam ipsorum, ex omnibus Italiolis, regionem venisse Apollinem; et se, qui nunc Aristee sit, illum esse comitatum; fuisse autem tunc, quum illum sequeretur, corvum. (3) His dictis, illum evanuisse. Aiunt autem Metapontini, se Delphos misisse qui consulerent oraculum, quodnam illud esset hominis spectrum; respondisseque Pythiam, ipsis parendum esse spectri mandatis; id si fecissent, bene eis cessurum. Se igitur, accepto hoc responso, exsecutos esse mandata. (4) Atque nunc stat Metapontii in foro statua, quam Aristae statuam vocant, juxta ipsam Apollinis statuam collocata, et lauri arbores illam circumstant. Sed haec de Aristea hactenus dicta sunt.

XVI. Regione ea, de qua hunc sermonem facere institui, quid sit superne ulterius, nemo accurate novit. Neminem quippe, qui suis id oculis conspexisse adfirmaret, potui reperire: etenim ne Aristee quidem, cujus modo mentionem feci, ne hic quidem ultra Issedonas pervenit, ut in carmine suo ipse profitetur; sed, quae de eis narrat qui supra hos habitant, ea fando accepta narravit, dicens Issedonas esse qui id tradant. Sed nos quidem, quoad longissime auditu cognoscere accurate potuimus, omnia referemus.

XVII. A Borysthenitarum emporio, quod in medio maxime universae orae maritimae Scythiae situm est; ab hoc, inquam, primi Callippidae habitant, qui sunt Graeci Scythae: tum super his alius populus, qui vocantur Alazones. (2) Hi atque Callippidae in caeteris quidem Scytharum instituta sequuntur, frumentum vero et serunt et comedunt, itemque cepas et allium et lentem et milium. (3) Supra Alazones habitant Scythae Aratores; qui frumentum serunt, non in cibi usum, sed vendendi causa. (4) Super his Neuri habitant. A Neuris vero septemtrionem versus deserta hominibus terra est, quoad nos novimus. Hi sunt populi juxta Hypanin fluvium, ab occidente Borysthenis.

XVIII. Trans Borysthenem, prima a mari regio Hylrae est. Ab hac proximi habitant Scythae Agricolae, quos Graeci Hypanin fluvium adcolentes Borysthenitas nominant, ipsi autem se Olbiopolitas. (2) Hi igitur Scythae Agricolae ad orientem Borysthenis habitant ad trium iter dierum, pertinentque usque ad fluvium cui nomen Panticapes; versus septemtrionem vero, undecim dierum iter adverso flumine navigantibus. (3) Jam supra hos longe lateque deserta regio est. Post desertum vero Androphagi habitant, proprius populus, neutiquam Scythicus. Supra

ἤδη ἀληθέως καὶ ἔθνος ἀνθρώπων οὐδέν, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν.

XIX. Τὸ δὲ πρὸς ἡῶ τῶν γεωργῶν τούτων Σκυθέων, διαβάντι τὸν Παντικάπην ποταμὸν, νομάδες ἤδη Σκύθαι νέμονται, οὗτ' ἔτι σπεύροντες οὐδὲν οὔτε ἀρούντες· φιλή δὲ δενδρέων ἢ πᾶσα αὕτη γῆ πλὴν τῆς Ὑλαίης. Οἱ δὲ νομάδες οὗτοι τὸ πρὸς τὴν ἡῶ ἡμερέων τεσσέρων καὶ δέκα ὁδὸν νέμονται χώραν κατατείνουσιν ἐπὶ ποταμὸν Γέρρον.

XX. Πέρην δὲ τοῦ Γέρρου ταῦτα δὴ τὰ καλούμενα βασιλήϊά ἐστι καὶ Σκύθαι οἱ ἀριστοὶ τε καὶ πλείστοι καὶ τοὺς ἄλλους νομίζοντες Σκύθας δούλους σφετέρους εἶναι. (2) κατήκουσι δὲ οὗτοι τὸ μὲν πρὸς μεσαμβρίην ἐς τὴν Ταυρικὴν, τὸ δὲ πρὸς ἡῶ ἐπὶ τε τάφρον τὴν δὴ οἱ ἐκ τῶν τυφλῶν γενόμενοι ὤρυξαν, καὶ ἐπὶ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος τὸ ἐμπόριον τὸ καλεῖται Κρημνοί· τὰ δὲ αὐτῶν κατήκουσι ἐπὶ ποταμὸν Τάναϊν. (3) Τὰ δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην ἀνεμον τῶν βασιληῶν Σκυθέων οἰκέουσι Μελαγχλαῖνοι, ἄλλο ἔθνος καὶ οὐ Σκυθικόν. Μελαγχλαῖνων δὲ τὸ κατύπερθε λίμναι καὶ ἐρῆμός ἐστι ἀνθρώπων, κατ' ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν.

XXI. Τάναϊν δὲ ποταμὸν διαβάντι οὐκέτι Σκυθική, ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη τῶν λαξίων Σαυροματέων ἐστὶ, οἱ ἐκ τοῦ μυχοῦ ἀρξάμενοι τῆς Μαιήτιδος λίμνης νέμονται τὸ πρὸς βορέην ἀνεμον, ἡμερέων πεντεκαίδεκα ὁδὸν, πᾶσαν ἐοῦσαν φιλήν καὶ ἀγρίων καὶ ἡμέρων δενδρέων· ὑπεροικέουσι δὲ τούτων δευτέρην λάξιν ἔχοντες Βουδίνοι, γῆν νεμόμενοι πᾶσαν δασέα νύλη παντοίη.

XXII. Βουδίνων δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην ἐστὶ πρώτη μὲν ἐρῆμος ἐπ' ἡμερέων ἑπτὰ ὁδὸν, μετὰ δὲ τὴν ἐρῆμον ἀποκλίνοντι μᾶλλον πρὸς ἀπηλιώτην ἀνεμον νέμονται Θυσσαγέται, ἔθνος πολλὸν καὶ ἴδιον· ζώουσι δὲ ἀπὸ θήρης. (2) Συνεχές δὲ τούτοις ἐν τοῖσι αὐτοῖσι τόποισι κατοικημένοι εἰσὶ τοῖσι οὐνομα κέεται Ἰურκαί, καὶ οὗτοι ἀπὸ θήρης ζῶντες τρόπῳ τοιῷδε· (3) λοχᾷ ἐπὶ δένδρεον ἀναβάς, τὰ δὲ ἐστὶ πυκνὰ ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν· ἵππος δὲ ἐκάστω δεδιδαγμένος ἐπὶ γαστέρα κέεσθαι ταπεινότητος εἵνεκεν ἐτοῖμός ἐστι καὶ κύων· ἐπεὶ δὲ ἀπίδῃ τὸ θηρίον ἀπὸ τοῦ δενδρέου, τοξεύσας καὶ ἐπιβάς ἐπὶ τὸν ἵππον διώκει, καὶ ὁ κύων ἔχεται. (4) Ὑπὲρ δὲ τούτων τὸ πρὸς τὴν ἡῶ ἀποκλίνοντι οἰκέουσι Σκύθαι ἄλλοι, ἀπὸ τῶν βασιληῶν Σκυθέων ἀποστάντες καὶ οὕτω ἀπικόμενοι ἐς τοῦτον τὸν χώρον.

XXIII. Μέχρι μὲν δὴ τῆς τούτων τῶν Σκυθέων χώρας ἐστὶ ἡ καταλεχθεῖσα πᾶσα πεδιάς τε γῆ καὶ βαθύγαιος, τὸ δ' ἀπὸ τούτου λιθώδης τ' ἐστὶ καὶ τρηχέα. (2) Διεξελθόντι δὲ καὶ τῆς τρηχέως χώρον πολλὸν οἰκέουσι ὑπώρεαν οὐρέων ὑψηλῶν ἀνθρωποὶ λεγόμενοι εἶναι πάντες φαλακροὶ ἐκ γενεῆς γινόμενοι, καὶ ἔρσενες καὶ θήλειαι ὁμοίως, καὶ σιμοὶ καὶ γένεια ἔχοντες μεγάλα, φωνὴν δὲ ἰδίην ἰέντες, ἐσθῆτι δὲ χρεώμε-

hos vero jam verum desertum, nec ullus hominum populus, quoad novimus.

XIX. Ab oriente vero Agricolarum istorum Scytharum, trans Panticapen fluvium, Nomades Scythæ degunt, qui neque serunt quidquam, nec arant: estque arboribus nuda universa hæc regio, excepta Hylæa. Nomades autem hi, orientem versus, terram tenent per quattuordecim dierum iter patentem ad Gerrhum usque fluvium.

XX. Trans Gerrhum hæc est quæ Regia terra vocatur, quam Scythæ nobilissimi tenent et numerosissimi, qui reliquos Scythas servos suos esse reputant. (2) Pertinentque hi, meridiem versus, ad Tauricam, versus orientem vero, ad fossam illam quam cæcorum filii duxerunt, et ad emporium Mæotidis paludis quod Cremni vocatur; partim eorum etiam ad Tanain flumen. (3) Quæ supra Regios Scythas ad septemtrionem vergunt, ea Melanchlæni tenent, diversæ stirpis populus, non Scythicus. Supra Melanchlænos vero, paludes sunt, et terra hominibus vacua, quantum nos quidem novimus.

XXI. Trans Tanain fluvium non amplius Scythica terra, sed partium in quas illa regio divisa, prima est Sauromatarum; qui ab intimo Mæotidis paludis recessu initium capientes, tenent, septemtrionem versus, terram in quindecim dierum iter patentem, arboribus omnibus, tam cultis, quam agrestibus, nudam. Tum supra hos insequentem partem habitant Budini, terram tenentes arborum omni genere usquequaque frequentem.

XXII. Supra Budinos, versus septemtrionem, primo desertum est, per quinque dierum iter: post desertum vero, magis orientem versus, Thyssagetæ habitant, numerosa gens et propria, venatione victitans. (2) His contigui eodem in tractu habitant qui Iyræ vocantur, et ipsi venatione victitantes tali modo: (3) arborem conscendit venator, ibique in insidiis latet; frequentes autem per totam illam regionem arbores sunt: sub arbore præsto cuique venatori est equus in ventrem procumbere edoctus, quo quam minime e terra emineat, et juxta equum canis. Ub ex arbore feram homo conspexit, arcu ferit, moxque illam consensu equo persequitur, et canis inhæret vestigiis. (4) Supra hos rursus, si orientem versus, declines, habitant alii Scythæ, qui ab Regiis Scythis defecerunt, et ea caussa hæc in loca migrarunt.

XXIII. Ad horum igitur usque Scytharum regionem universa quam descripsimus terra plana est et humilis: abinde vero petrosa et aspera. (2) Peragrato autem hujus asperæ terræ longo tractu, radices altorum montium habitant homines, qui narrantur inde a nativitate calvi esse omnes, mares pariter atque feminae, et simo naso mentoque magno. Peculiari lingua utuntur, vestem autem gestant Scythicam,

νοι Σκυθικῇ, ζῶντες δὲ ἀπὸ δενδρέων. (3) Ποντικὸν μὲν οὖνομα τῷ δενδρέῳ ἀπ' οὗ ζῶουσι, μέγας δὲ κατὰ σκέην μάλιστά κη· καρπὸν δὲ φορέει κυάμῳ ἴσον, πυρῆνα δὲ ἔχει. Τοῦτο ἐπεὶ γένηται πέπον, σακ-
 6 κέουσι ἱματίοις, ἀπορρέει δ' ἀπ' αὐτοῦ παχὺ καὶ μέ-
 λαν· οὖνομα δὲ τῷ ἀπορρέοντι ἐστὶ ἄσχυ· (4) τοῦτο καὶ λείχουσι καὶ γάλακτι συμμίσγοντες πίνουνσι, καὶ ἀπὸ τῆς παχύτητος αὐτοῦ τῆς τρυγὸς παλάθας συντι-
 10 θέασιν, καὶ ταύτας σιτέονται. Πρόβατα γὰρ σφι οὐ πολλά ἐστὶ· οὐ γάρ τι σπουδαῖαι νομαὶ αὐτοῖσι εἰσὶ.
 (5) Ὑπὸ δενδρέῳ δὲ ἕκαστος κατοικήται, τὸν μὲν χει-
 μῶνα ἐπεὶ τὸ δένδρεον περικαλύψῃ πύλῳ στεγνῷ λευκῷ, τὸ δὲ θέρος ἄνευ πύλου. Τούτους οὐδεὶς ἀδι-
 15 κέει ἀνθρώπων· ἱροὶ γὰρ λέγονται εἶναι· οὐδέ τι ἀρήϊον δπλον ἐκτέεται. (6) Καὶ τοῦτο μὲν τοῖσι περιοικέουσιν οὗτοί εἰσι οἱ τὰς διαφορὰς διαιρέοντες, τοῦτο δὲ, ὅς ἂν φεύγων καταφύγῃ ἐς τούτους, ὑπ' οὐδενὸς ἀδικέεται. Οὖνομα δὲ σφὶ ἐστὶ Ὀργιεμπαῖοι.

XXIV. Μέχρι μὲν νυν τῶν φαλακρῶν τούτων
 21 πολλὴ περιφάνεια τῆς χώρας ἐστὶ καὶ τῶν ἐμπροσθε ἔθνων· καὶ γὰρ Σκυθῶν τινὲς ἀπικνέονται ἐς αὐτοὺς, τῶν οὐ χαλεπὸν ἐστὶ πυθέσθαι, καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐκ Βορυσθένης τε ἐμπορίου καὶ τῶν ἄλλων Ποντικῶν ἐμπορίων. Σκυθῶν δὲ οἱ ἂν ἔλθωσι ἐς αὐτοὺς, δι'
 26 ἑπτὰ ἑρμηνέων καὶ δι' ἑπτὰ γλωσσέων διαπρήσσονται. Μέχρι μὲν δὴ τούτων γινώσκεται.

XXV. Τὸ δὲ τῶν φαλακρῶν κατύπερθε οὐδεὶς ἀτρεκέως οἶδε φράσαι· οὐρεὰ τε γὰρ ὑψηλὰ ἀποτάμνει ἄβασα καὶ οὐδεὶς σφεα ὑπερβαίνει. (2) Οἱ δὲ φαλα-
 30 κροὶ οὗτοι λέγουσι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες, οἰκέειν τὰ οὐρεα αἰγίποδας ἄνδρας, ὑπερβάντι δὲ τούτους ἄλ-
 λους ἀνθρώπους οἱ τὴν ἐξάμηνον καθεύδουσι. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐνδέχομαι ἀρχῇ. (3) Ἀλλὰ τὸ μὲν πρὸς ἡῶν τῶν φαλακρῶν γινώσκεται ἀτρεκέως ὑπ' Ἰσσηδόνων οἰκεόμενον, τὸ μὲντοι κατύπερθε πρὸς βορέην ἄνεμον οὐ γινώσκεται, οὔτε τῶν φαλακρῶν οὔτε τῶν Ἰσσηδό-
 35 νων, εἰ μὴ ὅσα αὐτῶν τούτων λεγόντων.

XXVI. Νόμοισι δὲ Ἰσσηδόνες τοιοῖσδε λέγονται χρᾶσθαι. Ἐπεὶ ἄνδρὶ ἀποθάνῃ πατήρ, οἱ προσή-
 40 κοντες πάντες προσάγουσι πρόβατα, καὶ ἔπειτεν ταῦτα θύσαντες καὶ καταταμώντες τὰ κρέα κατατάμνουσι καὶ τὸν τοῦ δεχομένου τεθνεῶτα γονέα, ἀναμίζαντες δὲ πάντα τὰ κρέα δαῖτα προτιθέαται. (2) Τὴν δὲ κεφα-
 λὴν αὐτοῦ φιλώσαντες καὶ ἐκκαθήραντες καταχρυσ-
 45 οῦσι καὶ ἔπειτεν ἅτε ἀγάλματι χρέονται, θυσίας με-
 γάλας ἐπετέους ἐπιτελέοντες. Παῖς δὲ πατρὶ τοῦτο ποιέει, κατὰ περ οἱ Ἕλληνες τὰ γενέσια. Ἄλλως δὲ δίκαιοι καὶ οὗτοι λέγονται εἶναι, ἰσοκρατές δὲ ὁμοίως αἱ γυναῖκες τοῖσι ἀνδράσι. Γινώσκονται μὲν δὴ καὶ
 50 οὗτοι.

XXVII. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτων τὸ κατύπερθε Ἰσσηδό-
 55 νες εἰσὶ οἱ λέγοντες τοὺς μουνοθάλμους ἀνθρώπους καὶ τοὺς χρυσοφύλακας γρύπας εἶναι, παρὰ δὲ τούτων Σκύθαι παραλαβόντες λέγουσι, παρὰ δὲ Σκυθῶν ἡμεῖς

cæterum arborum fructu vitam sustentant. (3) Ponticum nomen arboris est, qua victitant, fici admodum magnitu-
 dine : fructum fert autem fabæ similem, nucleum intus habentem. Hunc fructum, postquam maturuit, pannis
 excolant; et, quod ab eo defluit crassum et nigrum, quod
 6 aschy adpellant, (4) id et lingunt, et lacte mixtum po-
 tant : ex sæcum vero ejus crassitudine massas conficiunt, qui-
 bus item vescuntur. Pecorum enim non magna illis copia est, quippe pascua ibi parum sunt eximia. (5) Quilibet pater-
 familias sub arbore habitat; hieme quidem, arborem te-
 gens tegmine ex lana coactili; æstate vero, absque tegmine. His hominibus nemo mortalium injuriam infert; sacri enim
 habentur; nec arma ulla bellica habent. (6) Idem et finiti-
 morum dirimunt controversias; et, si quis patria profu-
 giens ad hos confugit, a nemine læditur. Nomen his est Orgiempæi.

XXIV. Jam usque ad calvos hos satis cognita hæc terra est; et, qui ante hos habitant populi, satis noti. Nam et Scytharum nonnulli ad illos commeant, e quibus haud ægre licet cognoscere, et Græcorum nonnulli ex Borysthe-
 nis emporio et ex aliis Ponticis emporiis. Scythæ vero, qui ad illos commeant, per septem interpretes septemque
 26 linguas negotia sua peragunt. Ad hos igitur usque cognita terra est.

XXV. Ultra calvos illos quinam habitent, liquido adfirmare nemo potest : nam præalti præruptique montes, quos nemo transcendit, præcludunt iter. (2) Narrant autem calvi, quod mihi quidem non persuadetur, habitari illos montes ab ho-
 30 minibus capripedibus : tum ultra hos degere alios homines, qui per sex menses dormiant; quod equidem nullo pacto ad-
 mitto. (3) Quæ calvis ab oriente sita regio, eam quidem ab Issedonibus habitatam esse certis testimoniis cognitum est; quæ vero supra hanc ad septemtrionem vergit, cognita non est, nec calvis istis, nec Issedonibus, nisi quatenus hi ipsi narrant.

XXVI. Issedones autem hujusmodi uti institutis perhi-
 40 bentur. Quando cuiquam pater mortuus est, propinqui cuncti adducunt pecudes ad eum conveniunt : quibus mac-
 clatis et in frusta concisis, patrem etiam mortuum hospitis in frusta concidunt, mixtisque cunctis carnibus epulum exhi-
 45 bent. (2) Caput vero depilatum expurgatumque inaurant, eoque pro sacro utuntur, donario annua magna sacrificia peragentes. Hoc apud illos filius patri præstat, quem admodum Græci diem, quo defunctus est pater, festum agunt. Cæterum hi quoque homines justis esse dicuntur : mulieres autem apud eos æquam cum viris potestatem ha-
 50 bent. Igitur hi etiam noti sunt.

XXVII. Quod vero ad regionem spectat supra hos sitam, Issedones sunt qui narrant, habitare ibi homines quos dixi unuculos, et Grypas auri custodes : et fabulam ab Issodo-
 55 nibus traditam repetunt Scythæ, nosque alii a Scythis ac-

οἱ ἄλλοι νενομίκαμεν, καὶ οὐνομάζομεν αὐτοὺς Σκυθιστὶ Ἀριμασπούς· ἄριμα γὰρ ἐν καλεῦσι Σχύθαι, σποῦ δὲ τὸν ὀφθαλμόν.

XXVIII. Δυσχεύμερος δὲ αὕτη ἡ καταλεχθεῖσα πᾶσα χώρα οὕτω δὴ τί ἐστι, ἐνθα τοὺς μὲν ὀκτὼ τῶν μηνῶν ἀφόρητος οἶος γίνεται κρυμὸς, ἐν τοῖσι ὕδωρ ἐκχέας πηλὸν οὐ ποιήσεις, πῦρ δὲ ἀνακαίων ποιήσεις πηλόν· (2) Ἡ δὲ θάλασσα πηγνύται καὶ ὁ Βόσπορος πᾶς ὁ Κιμμέριος, καὶ ἐπὶ τοῦ κρυστάλλου οἱ ἐντὸς τάφρου Σχύθαι κατοικημένοι στρατεύονται, καὶ τὰς ἀμάξας ἐπελαύνουσι πέρην ἐς τοὺς Σινδούς. Οὕτω μὲν δὴ τοὺς ὀκτὼ μῆνας διατελεῖ χειμὼν ἐὼν, τοὺς δ' ἐπιλοιπούς τέσσαρας φύχρα αὐτόθι ἐστί. (3) Κεχώρισται δὲ οὗτος ὁ χειμὼν τοὺς τρόπους πᾶσι τοῖσι ἐν ἄλλῃσι χώρῃσι γινομένοισι χειμῶσι, ἐν τῇ τὴν μὲν ὠραίην οὐκ ἔχει λόγου ἄξιον οὐδὲν, τὸ δὲ θέρος ὕων οὐκ ἀνίει· βρονταί τε ἤμος τῇ ἄλλῃ γίνονται, τηνικαῦτα μὲν οὐ γίνονται, θέρεος δὲ ἀμφιλαφές· ἦν δὲ χειμῶνος βροντὴ γένηται, ὥς τέρας θωμάζεται. Ὡς δὲ καὶ ἦν σεισμὸς γένηται ἦν τε θέρεος ἦν τε χειμῶνος ἐν τῇ Σκυθικῇ, τέρας νενομίσται. (4) Ἴπποι δὲ ἀνεχόμενοι φέρουσι τὸν χειμῶνα τοῦτον, ἡμίονοι δὲ οὐδὲ ὄνοι ἀνέχονται ἀρχήν· τῇ δὲ ἄλλῃ ἵπποι μὲν ἐν κρυμῷ ἐστεῶτες ἀποσφακελίζουσι, ὄνοι δὲ καὶ ἡμίονοι ἀνέχονται.

XXIX. Δοκέει δέ μοι καὶ τὸ γένος τῶν βοῶν τὸ κόλον διὰ ταῦτα οὐ φύειν κέρα αὐτόθι. Μαρτυρεῖ δέ μοι τῇ γνώμῃ καὶ Ὀμήρου ἔπος ἐν Ὀδυσσεΐῃ ἔχον ὧδε,

καὶ Λιβύην ὅθι τ' ἄρνες ἄφαρ κεραοὶ τελέθουσι,

ὁρθῶς εἰρημένον, ἐν τοῖσι θερμοῖσι ταχὺ παραγίνεσθαι τὰ κέρα· ἐν δὲ τοῖσι ἰσχυροῖσι ψύχῃσι ἢ οὐ φύει κέρα τὰ κτήνεα ἀρχήν, ἢ φύοντα φύει μόγις.

XXX. Ἐνθαῦτα μὲν νυν διὰ τὰ φύχρα γίνεται ταῦτα· θωμάζω δὲ (προσθήκας γὰρ δὴ μοι ὁ λόγος ἐξ ἀρχῆς ἐδίζητο) ὅτι ἐν τῇ Ἡλείῃ πάσῃ χώρῃ οὐ δυνάται γίνεσθαι ἡμίονοι, οὔτε ψυχροῦ τοῦ χώρου ἐόντος οὔτε ἄλλου φανεροῦ αἰτίου οὐδενός. (2) Φασὶ δὲ αὐτοὶ Ἡλεῖοι ἐκ κατάρης τευ οὐ γίνεσθαι σφίσι ἡμιόνους. Ἀλλ' ἐπεὰν προσήῃ ἡ ὥρη κυίσκεσθαι τὰς ἵππους, ἐξελαύνουσι ἐς τοὺς πλησιοχώρους αὐτὰς, καὶ ἐπειτέν σφι ἐν τῇ τῶν πέλας ἐπιείσι τοὺς ὄνους, ἐς οὓς ἂν σχῶσι αἱ ἵπποι ἐν γαστρί· ἐπειτέν δὲ ὀπίσω ἀπελαύνουσι.

XXXI. Περὶ δὲ τῶν πτερῶν τῶν Σχύθαι λέγουσι ἀνάπλεον εἶναι τὸν ἥέρα, καὶ τούτων εἵνεκεν οὐκ οἶά τε εἶναι οὔτε ἰδέειν τὸ πρόσω τῆς ἡπείρου οὔτε διεξιέναι, τήνδε ἔχω περὶ αὐτῶν γνώμην· (2) τὰ κατύπερθε ταύτης τῆς χώρας αἰεὶ νίφεται, ἐλάσσονι δὲ τοῦ θέρεος ἢ τοῦ χειμῶνος, ὥσπερ καὶ οἰκός· ἥδη ὦν ὅστις ἀγρόθεν χιόνα ἀδρὴν πίπτουσαν εἶδε οἶδε τὸ λέγων· οἶκε γὰρ ἢ χιὼν πτεροῖσι· καὶ διὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον ἐόντα τοιαῦτον ἀνοίχεται τὰ πρὸς βορέην ἐστὶ τῆς ἡπείρου ταύτης. (3) Τὰ ὦν πτερὰ εἰσάχοντας τὴν χιόνα τοὺς Σχύ-

cepimus, et nominamus scythico vocabulo Arimaspos; arima enim Scythae unum nominant, spu autem oculum.

XXVIII. Universa autem haec terra, quam descripsimus, adeo rigida premitur hieme, ut octo menses duret intolerabile gelu; in quo si aquam in terram effundas, non facias lutum; sed, ignem si accenderis, lutum facias. (2) Atque etiam mare constringitur glacie et totus Cimmerius Bosphorus: et super ea glacie militant Scythae illi qui intra fossam habitant [vid. c. 3], et plaustris in ulteriora ad Sindos vehuntur. Ita solidos octo menses hiems durat, reliquosque quattuor ibidem frigus obtinet. (3) Est autem huius hiemis indoles longe diversa ab eis quae in caeteris regionibus omnibus obtinent: nam verno tempore nihil ibi pluit quo sit ullius momenti, aestate autem pluiere non desinit: et, quando alibi tonitrua incidunt, ibi nulla sunt, aestate autem valde magna; sin hieme coelum tonat, pro miraculo solet haberi. Item terrae motus si exsistit in Scythica terra, sive aestate, sive hieme hoc eveniat, prodigii loco est. (4) Porro hiemem illam ferunt et tolerant equi; asini vero et muli neutiquam tolerant: alibi contra equi in gelu stantes tabo fiunt; asini vero et muli tolerant gelu.

XXIX. Videtur autem mihi eadem de caussa ibidem boum generi mutilo cornua non enasci: adstipulatusque sententiae meae illud etiam Homeri verbum in Odyssea, ubi ait:

Et Libyen, ubi sunt cornuti protinus agni.

Quod recte dictum est: in calidis locis cito enasci cornua: contra ubi valida obtinent frigora, ibi aut prorsus non nascuntur pecoribus cornua; aut, si nascuntur, pusilla sunt.

XXX. Ibi igitur propter frigiditatem res ita se habet. Atque hoc loco subit mirari (nam digressiones ab initio amavit mea narratio) quid sit quod in universo Eleo agro non possint muli nasci; quum nec frigida sit illa regio, neque alia ulla adpareat caussa. (2) Aiunt quidem ipsi Elei, ex imprecatione quadam non nasci apud se mulos. Verum, quum adest tempus quo gravidae fiunt equae, ad finitimos eas agunt, et in alieno agro asinos ad eas admittunt, usque dum illae conceperint; deinde autem retro eas agunt.

XXXI. Quod vero ad plumas attinet, quibus plenum esse aerem Scythae dicunt, ob eamque causam in ulteriora nec prospectum nec transitum patere, de his ego ita sentio: (2) in locis quae sunt supra hanc (quam commemoravi) terram constanter nix cadit; minus quidem frequens aestate, ut consentaneum est, quam hieme. Jam, qui copiosam cadentem nivem cominus vidit, is quid dicam novit. Similis est enim nix plumis: et propter hanc hiemem, quum sit talis qualem dixi, habitari non possunt loca huius continentis ad septemtrionem pertinentia. (3) Itaque plumas quas dicunt, propter similitudinem, nivem dici a

Θας τε καὶ τοὺς περιόικους δοκέω λέγειν. Ταῦτα μὲν νυν τὰ λέγεται μακρότατα, εἴρηται.

XXXII. Ὑπερβορέων δὲ περὶ ἀνθρώπων οὔτε τι Σκύθαι λέγουσι οὔτε τινὲς ἄλλοι τῶν ταύτῃ οἰκημένων, εἰ μὴ ἄρα Ἰσσηδόνες. Ὡς δ' ἐγὼ δοκέω, οὐδ' οὔτοι λέγουσι οὐδέν· ἔλεγον γὰρ ἂν καὶ Σκύθαι, ὥς περὶ τῶν μονοφθάλμων λέγουσι. (2) Ἄλλ' Ἡσιόδῳ μὲν ἐστὶ περὶ Ὑπερβορέων εἰρημένα, ἐστὶ δὲ καὶ Ὀμήρῳ ἐν Ἐπιγόνουσι, εἰ δὴ τῷ ἐόντι γε Ὀμηρος ταῦτα τὰ ἔπεα ἐποίησε.

10 XXXIII. Πολλῶν δέ τι πλείστα περὶ αὐτῶν Δῆλιοι λέγουσι, φάμενοι ἱρὰ ἐνδεδεμένα ἐν καλάμῃ πυρῶν ἐξ Ὑπερβορέων φερόμενα ἀπικνέεσθαι ἐς Σκύθας, ἀπὸ δὲ Σκυθῶν ἤδη δεχομένους αἰεὶ τοὺς πλησιοχώρους ἐκάστους κομίζειν αὐτὰ τὸ πρὸς ἐσπέρας ἐκαστάτῳ ἐπὶ τὸν Ἀδρίην, ἐνθεῦτεν δὲ πρὸς μεσαμβρίην προπεμπόμενα πρώτους Δωδωναίους Ἑλλήνων δέκεσθαι, ἀπὸ δὲ τούτων καταβαίνειν ἐπὶ τὸν Μηλιέα κόλπον καὶ διαπορεύεσθαι ἐς Εὐβοίαν, πόλιν τε ἐς πόλιν πέμπειν μέχρη Καρύστου, τὸ δ' ἀπὸ ταύτης ἐκλιπεῖν Ἄνδρον·
20 Καρυστίους γὰρ εἶναι τοὺς κομίζοντας ἐς Τῆνον, Τηνίους δὲ ἐς Δῆλον. (2) Ἀπικνέεσθαι μὲν νυν ταῦτα τὰ ἱρὰ οὕτω λέγουσι ἐς Δῆλον, πρῶτον δὲ τοὺς Ὑπερβορέους πέμψαι φερούσας τὰ ἱρὰ δύο κόρας, τὰς οὐνομάζουσι Δῆλιοι εἶναι Ὑπερόχην τε καὶ Λαοδίχην·
25 ἅμα δὲ αὐτῇσι ἀσφαλείης εἵνεκεν πέμψαι τοὺς Ὑπερβορέους τῶν ἀστῶν ἄνδρας πέντε πομπούς, τούτους οἱ νῦν περφερέες καλεῦνται, τιμὰς μεγάλας ἐν Δῆλῳ ἔχοντες. (3) Ἐπεὶ δὲ τοῖσι Ὑπερβορέοισι τοὺς ἀποπεμφθέντας ὀπίσω οὐκ ἀπονοστέειν, δεινὰ ποιουμένους εἰ σφῆας αἰεὶ καταλάμπεται ἀποστέλλοντας μὴ ἀποδέκεσθαι, οὕτω δὴ φέροντας ἐς τοὺς οὐρούς τὰ ἱρὰ ἐνδεδεμένα ἐν πυρῶν καλάμῃ τοῖς πλησιοχώροις ἐπισκήπτειν, κελεύοντας προπέμπειν σφέα ἀπ' ἐωυτῶν ἐς ἄλλο ἔθνος.
30 (4) Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω προπεμπόμενα ἀπικνέεσθαι λέγουσι ἐς Δῆλον· οἶδα δὲ αὐτὸς τούτοις τοῖσι ἱροῖσι τόδε ποιούμενον προσφερές, τὰς Θρηϊκίας καὶ τὰς Παιονίδας γυναῖκας, ἐπεὶ θύωσι τῇ Ἀρτέμιδι τῇ βασιλῇ, οὐκ ἄνευ πυρῶν καλάμης ἐρδούσας τὰ ἱρὰ. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οἶδα ταύτας ποιούσας.

40 XXXIV. Τῇσι δὲ παρθένοισι ταύτῃσι τῇσι Ὑπερβορέων τελευτησάσῃσι ἐν Δῆλῳ κείρονται καὶ αἱ κόραι καὶ οἱ παῖδες οἱ Δηλίῳ· αἱ μὲν πρὸ γάμου πλόκαμον ἀποταμνόμεναι καὶ περὶ ἄτρακτον εἰλίζασαι ἐπὶ τὸ σῆμα τιθεῖσι (τὸ δὲ σῆμά ἐστι ἔσω ἐς τὸ Ἀρτεμίσιον ἐσιόντι ἀριστερῇ χειρὶ, ἐπιπέφυκε δὲ οἱ ἐλαίῃ), (2) οἱ δὲ παῖδες τῶν Δηλίων περὶ χλόην τινὰ εἰλίζαντες τῶν τριχῶν τιθεῖσι καὶ οὔτοι ἐπὶ τὸ σῆμα. Αὗται μὲν δὴ ταύτην τιμὴν ἔχουσι πρὸς τῶν Δῆλου οἰκητόρων.

XXXV. Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ καὶ τὴν Ἀργὴν τε καὶ τὴν Ὀπιν ἐοίσας παρθέτους ἐξ Ὑπερβορέων, κατὰ τοὺς αὐτοὺς τούτους ἀνθρώπους πορευομένας, ἀπικέσθαι ἐς Δῆλον ἔτι πρότερον Ὑπερόχης τε καὶ Λαοδίχης.
(2) Ταύτας μὲν νυν τῇ Εἰλειθυίῃ ἀποφερούσας ἀντὶ τοῦ

Scythis eorumque finitimis arbitror. Atque hæc quidem, quæ de remotissimis terris narrantur, hactenus e nobis commemorata sunt.

XXXII. De Hyperboreis vero hominibus nec Scythæ loquuntur, nec alii ulli, qui istas regiones incolunt, nisi forsitan Issedones. At ne hi quidem, ut mihi videtur, de illis quidquam memorant: alioqui enim Scythæ quoque de eisdem narrant, quemadmodum de unoculis. (2) Sed Hesiodus de Hyperboreis locutus est, atque etiam Homerus in Epigonis, si modo vere auctor hujus carminis Homerus est.

XXXIII. Longe vero plurima de his Delii narrant, dicentes, sacra stramini triticeo illigata, ex Hyperboreis delata, venire ad Scythas; a Scythis vero accipere ea et deferre populum quemque deinceps habitantem versus occidentem, usque ad Adriaticum sinum: inde meridiem versus mitti, et primos ex Græcis Dodonæos ea accipere; ab his descendere ad sinum Meliensem, et in Eubœam transire, ibique de civitate ad civitatem mitti usque Carystum; inde denique, prætermissa Andro insula, ab ipsis Carystiis in Tenum insulam, a Teniis tandem in Delum deferri. (2) Eo modo in Delum pervenire sacra ista dicunt. Primo autem Hyperboreos aiunt duas misisse virgines sacra hæc ferentes, quarum nomen Delii aiunt fuisse Hyperochen et Laodicen; simulque cum his tutelæ causa comites misisse quinque viros de civibus suis deductores, hos qui nunc Perpherees vocantur: qui summos Deli honores obtinent. (3) Quum vero hi ab illis missi non reverterentur ad suos, graviter ferentes Hyperboreos, si forte semper futurum sit ipsis ut non recipiant quos miserint; ea causa sacra illa triticeo stramini illigata non nisi ad fines suos pertulisse, finitimisque mandasse, ut sua e terra ad alium populum ea deferrent: (4) atque ita hæc gradatim missa, aiunt, Delum pervenire. Novi autem equidem simile quoddam hisce sacris sacrum peragi a Thracicis Pæonicisque mulieribus: hæc enim, quando Dianæ Reginæ sacrificium celebrant, non sine triticeo stramine sacra faciunt. Hoc illarum novi equidem institutum.

XXXIV. In honorem autem harum virginum Hyperborearum, quæ Deli mortuæ dicuntur, caput tondent et puellæ et pueri Deliorum; et illæ quidem ante nuptias præcisum sibi cincinnum, et fuso circumvolutum, in earum sepulcro deponunt: (est autem sepulcrum illud in Dianæ templo, intranti ad sinistram; in eoque nata est oliva arbor :) (2) pueri vero Deliorum herbis quibusdam capillos circumvolvunt, et hos pariter super sepulcro illo deponunt. Hunc honorem illæ a Deli incolis consequuntur.

XXXV. Narrant autem iidem, Argen quoque atque Opin, virgines ex Hyperboreis, itinere per eosdem populos facto, in Delum venisse prius etiam quam Hyperochen et Laodicen: (2) et has quidem venisse tributis ferendi causa, quod Lucinæ

ὠκυτόκου τὸν ἐτάξαντο φόρον ἀπικέσθαι, τὴν δὲ Ἀργὴν
 τε καὶ τὴν Ὀπιν ἅμα αὐτοῖσι τοῖσι θεοῖσι ἀπικέσθαι
 λέγουσι καὶ σφι τιμὰς ἄλλας δεδόσθαι πρὸς σφέων· (3)
 καὶ γὰρ ἀγείρειν σφι τὰς γυναῖκας, ἐπουνομαζούσας
 τὰ οὐνόματα ἐν τῷ ὕμνῳ τὸν σφι Ὀλὴν ἀνὴρ Λύκιος
 ἐποίησε, παρὰ δὲ σφέων μαθόντας νησιώτας τε καὶ
 Ἴωνας ὑμνέειν Ὀπὶν τε καὶ Ἀργὴν οὐνομάζοντάς τε
 καὶ ἀγείροντας (οὗτος δὲ δὲ Ὀλὴν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς
 παλαιούς ὕμνους ἐποίησε ἐκ Λυκίης ἐλθὼν τοὺς ἀειδομέ-
 νους ἐν Δήλῳ), καὶ τῶν μηρίων καταγιζομένων ἐπὶ τῷ
 βωμῷ τὴν σποδὸν ταύτην ἐπὶ τὴν θήκην τῆς Ὀπίος
 τε καὶ Ἀργῆς ἀναισιμοῦσθαι ἐπιβαλλομένην. Ἡ δὲ
 θήκη αὐτῶν ἐστὶ ὀπισθε τοῦ Ἀρτεμισίου, πρὸς ἡῶ τε-
 τραμμένη, ἀγχοτάτω τοῦ Κηίων ἱστυητορίου.

XXXVI. Καὶ ταῦτα μὲν Ὑπερβορέων περὶ εἰρήσθαι·
 τὸν γὰρ περὶ Ἀβάριος λόγον τοῦ λεγομένου εἶναι Ὑπερ-
 βορέου οὐ λέγω, λέγων ὡς τὸν οἰστὸν περιέφερε κατὰ
 πᾶσαν τὴν γῆν, οὐδὲν σιτεόμενος. Εἰ δὲ εἰσὶ τινες
 ὑπερβόρειοι ἄνθρωποι, εἰσὶ καὶ ὑπερνότιοι ἄλλοι. (2)

Γεῶ δὲ ὁρέων γῆς περιόδους γράψαντας πολλοὺς ἤδη,
 καὶ οὐδένα νόον ἔχόντως ἐξηγησάμενον· οἱ Ὁκεανὸν τε
 βέοντα γράφουσι περὶ τὴν γῆν ἐοῦσαν κυκλοτερέα ὡς
 ἀπὸ τόρνου, καὶ τὴν Ἀσίην τῇ Εὐρώπῃ ποιούντων
 ἴσην. Ἐν ὀλίγοις γὰρ ἐγὼ δηλώσω μέγας τε ἐκά-
 στης αὐτέων, καὶ οἷα τις ἐστὶ ἐς γραφὴν ἐκάστη.

XXXVII. Πέρσαι οἰκέουσι κατήκοντες ἐπὶ τὴν νο-
 τίην θάλασσαν τὴν Ἐρυθρὴν καλεωμένην· τούτων δ'
 ὑπεροικέουσι πρὸς βορέην ἀνέμου Μῆδοι, Μήδων δὲ Σά-
 σπειρες, Σασπειρῶν δὲ Κόλχοι κατήκοντες ἐπὶ τὴν βο-
 ρητὴν θάλασσαν, ἐς τὴν Φᾶσις ποταμὸς ἐκδίδει. Ταῦτα
 τέσσαρα ἔθνη οἰκεῖ ἐκ θαλάσσης ἐς θάλασσαν.

XXXVIII. Ἐνθεῦτεν δὲ τὸ πρὸς ἐσπέρας ἀκταὶ δι-
 φάσαι ἀπ' αὐτῆς κατατείνουσι ἐς θάλασσαν, τὰς ἐγὼ
 ἀπηγήσομαι. (2) Ἐνθεν μὲν ἡ ἀκτὴ ἡ ἐτέρη τὰ πρὸς
 βορέην ἀπὸ Φάσιος ἀρξαμένη παρατέταται ἐς θάλασ-
 σαν παρὰ τε τὸν Πόντον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον μέχρι
 Σιγείου τοῦ Τρωϊκοῦ· τὰ δὲ πρὸς νότον ἡ αὐτὴ αὕτη
 ἀκτὴ ἀπὸ τοῦ Μυριανδρικοῦ κόλπου τοῦ πρὸς Φοινίκην
 κειμένου τίνει τὰ ἐς θάλασσαν μέχρι Τριοπίου ἄκρης.
 (3) Οἰκεῖ δ' ἐν τῇ ἀκτὴ ταύτῃ ἔθνη ἀνθρώπων τριή-
 κοντα. Αὕτη μὲν νυν ἡ ἐτέρη τῶν ἀκτέων.

XXXIX. Ἡ δὲ δὴ ἐτέρη ἀπὸ Περσέων ἀρξαμένη
 παρατέταται ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν, ἥ τε Περσικὴ
 καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης ἐκδεχομένη Ἀσσυρίη καὶ ἀπὸ Ἀσσυ-
 ρίης ἡ Ἀραβίη· λήγει δὲ αὕτη, οὐ λήγουσα εἰ μὴ νό-
 μῳ, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον, ἐς τὸν Δαρεῖος ἐκ τοῦ
 Νείλου διώρυχα ἐσήγαγε. (2) Μέχρι μὲν νυν Φοινίκης
 ἀπὸ Περσέων χῶρος πλατὺς καὶ πολλὸς ἐστὶ· τὸ δ' ἀπὸ
 Φοινίκης παρῆκει διὰ τῆς θάλασσης ἡ ἀκτὴ αὕτη
 παρὰ τε Συρίην τὴν Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον, ἐς τὴν
 τελευτᾷ· ἐν τῇ ἔθνεά ἐστι τρία μούνα. Ταῦτα μὲν
 ἀπὸ Περσέων τὰ πρὸς ἐσπέρας τῆς Ἀσίας ἔχοντά ἐστι.

XL. Τὰ δὲ κατύπερθε Περσέων καὶ Μήδων καὶ
 Σασπειρῶν καὶ Κόλχων, τὰ πρὸς ἡῶ τε καὶ ἥλιον ἀνα-

pro maturato partu pactae fuissent; Argen vero et Opin si-
 mul cum ipsis diis aiunt advenisse, hisque alios honores a
 se esse tributos; (3) his enim stipem corrogare mulieres
 nomina earum invocantes in hymno eo, quem ipsis Olen,
 vir Lycius, composuit; et a se edoctos insulanos etiam et
 Ionas Opin et Argen carmine celebrare, nomen illarum in-
 vocantes, stipemque eisdem corrogantes: (idem vero Olen,
 qui e Lycia venit, alia etiam prisca carmina confecit, quae
 Deli canuntur:) et cineres ex femoribus in ara crematis
 omnes sepulcro Opis et Arges injici. Est autem illarum
 sepulcrum post Dianae templum, orientem versus, proxime
 caenaculum Ceorum.

XXXVI. Atque haec quidem de Hyperboreis dicta sunt.
 Nam de Abaride fabulam, qui Hyperboreus fuisse perhi-
 betur, taceo; nec memoro quo pacto sagittam ille per uni-
 versam terram circumtulit, nihil cibi capiens. Quodsi
 vero sunt Hyperborei quidam homines, fuerint etiam alii
 Hypernotii. (2) Rideo autem quum multos jam video de-
 scribentes terrae circuitus, neque quemquam ullum qui
 sana mente rem explicet: nam Oceanum illi describunt,
 quasi terram undique circumfluat, quam orbiculatam
 fingunt velut ex torno; et Asiam aequalem faciunt Europae.
 Brevibus verbis igitur et magnitudinem utriusque harum
 terrarum declarabo, et qualis fere sit utriusque figura.

XXXVII. Persae suam regionem incolunt ad australe mare
 pertinentes, quod Rubrum vocatur. Supra hos, septem-
 trionem versus, Medi habitant; supra Medos Saspies;
 supra Saspies Colchi, ad boreale mare pertinentes, in quod
 Phasis fluvius influit. Hi quattuor populi ab altero mari ha-
 bitant ad alterum.

XXXVIII. Inde ex eadem Asia, versus occidentem, duae
 orae porriguntur in mare, quas ego describam. (2) Altera
 ora, in boreali parte a Phasi incipiens, in mare excurrit
 secundum Pontum et Hellespontum, usque ad Troicum
 Sigeum: in parte meridionali, eadem ora initium capit a
 Myriandrico sinu, ad Phoenicen sito, et in mare porrigitur
 usque ad Triopium promontorium. (3) Hanc oram triginta
 incolunt hominum populi: et haec quidem altera est ea-
 rum quas dixi orarum.

XXXIX. Altera vero ora, a Perside incipiens, in Rubrum
 mare porrigitur; estque Persica, tum hanc excipiens As-
 syriaca, et post Assyriacam Arabica ora. Desinit autem
 haec ora (non quidem vere desinens, sed solummodo ex
 usu loquendi) in sinum Arabium, in quem Darius fossam ex
 Nilo duxit. (2) Jam a Perside usque ad Phoenicen lata et
 ampla regio est: a Phoenice vero haec ora per mare nostrum
 (mediterraneum) secundum Syriam Palaestinam ad Aegy-
 ptum porrigitur, ubi desinit: hancque oram nonnisi tres in-
 colunt populi. Hae sunt Asiae regiones Persis ab occidente
 sitae.

XL. Quae vero ultra Persas et Medos Saspiesque et
 Colchos versus orientem solem spectant, secundum ea,

τέλλοντα, ἐνθεν μὲν ἡ Ἐρυθρὴ παρήκει θάλασσα, πρὸς βορέω δὲ ἡ Κασπίη τε θάλασσα καὶ ὁ Ἀράξης ποταμός, ῥέων πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα. (2) Μέχρι δὲ τῆς Ἰνδικῆς οἰκέεται Ἀσίη· τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης ἐρῆμος ἤδη τὸ πρὸς τὴν ἡῶ, οὐδ' ἔχει οὐδεὶς φράσαι οἷον δὴ τι ἐστί. Τοιαύτη μὲν καὶ τοσαύτη ἡ Ἀσίη ἐστί.

XLI. Ἡ δὲ Λιβύη ἐν τῇ ἀκτῇ τῇ ἐτέρῃ ἐστί· ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου Λιβύη ἤδη ἐκδέκεται. Κατὰ μὲν νυν Αἰγυπτον ἡ ἀκτὴ αὕτη στενὴ ἐστί· ἀπὸ γὰρ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν δέκα μυριάδες εἰσὶ ὀργυιῶν, αὗται δ' ἂν εἴεν χίλιοι στάδιοι· τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ στενοῦ τούτου κάρτα πλατέα τυγχάνει ἐοῦσα ἡ ἀκτὴ ἥτις Λιβύη κέκληται.

XLII. Θωμάζων τῶν διουρισάντων καὶ διελόντων Λιβύην τε καὶ Ἀσίην καὶ Εὐρώπην· οὐ γὰρ σμικρὰ τὰ διαφέροντα αὐτῶν ἐστί· μήκει μὲν γὰρ παρ' ἀμφοτέρας παρήκει ἡ Εὐρώπη, εὖρος δὲ περὶ οὐδὲ συμβαλέειν ἀξίη φαίνεται μοι εἶναι. (2) Λιβύη μὲν γὰρ δηλοῖ ἐωυτὴν ἐοῦσα περίρρυτος, πλὴν ὅσον αὐτῆς πρὸς τὴν Ἀσίην οὐρίζει, Νεκῶ τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως πρώτου τῶν ἡμεῖς ἴδμεν καταδέξαντος, ὃς ἐπέειπε τὴν διώρυγα ἐπαύσατο ὀρύσσων τὴν ἐκ τοῦ Νείλου διέχουσαν ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον, ἀπέπεμψε Φοίνικας ἀνδρας πλοίοισι, ἐντειλάμενος ἐς τὸ ὀπίσω δι' Ἡρακλέων στηλῶν διεκπλῶειν ἕως ἐς τὴν βορρῆν θάλασσαν καὶ οὕτω ἐς Αἶγυπτον ἀπικνέεσθαι. (3) Ὁρμηθέντες ὧν οἱ Φοίνικες ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς θαλάσσης ἐπλῶον τὴν νοτὶν θάλασσαν· ὅπως δὲ γίνοιτο φθινόπωρον, προσίσχοντες ἂν σπεῖρεσκον τὴν γῆν, ἵνα ἐκάστοτε τῆς Λιβύης πλώοντες γινοῖατο, καὶ μένεσκον τὸν ἄμητον· θερίσαντες δ' ἂν τὸν σῖτον ἐπλῶον, ὥστε δύο ἐτέων διεξελθόντων τρίτῳ ἔτει κάμψαντες Ἡρακλέας στήλας ἀπίκοντο ἐς Αἶγυπτον. (4) Καὶ ἔλεγον ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ, ἄλλω δὲ δὴ τῷ, ὡς περιπλῶοντες τὴν Λιβύην τὸν ἥλιον ἔσχον ἐς τὰ δεξιὰ. Οὕτω μὲν αὕτη ἐγνώσθη τὸ πρῶτον.

XLIII. Μετὰ δὲ Καρχηδόνιοι εἰσι οἱ λέγοντες, ἐπεὶ Σατάσπης γε ὁ Τεάσπιος ἀνὴρ Ἀχαιμενίδης οὐ περιέπλωσε Λιβύην, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πεμφθεὶς, ἀλλὰ δέισας τὸ τε μήκος τοῦ πλοῦ καὶ τὴν ἐρημίην ἀπῆλθε ὀπίσω, οὐδ' ἐπετέλεσε τὸν ἐπέταξέ οἱ ἡ μήτηρ ἄεθλον. (2) Θυγάτερα γὰρ Ζωπύρου τοῦ Μεγαβύζου παρθένον ἐβίησατο· ἐπειτεν μέλλοντος αὐτοῦ διὰ ταύτην τὴν αἰτίην ἀνασκολοπιέεσθαι ὑπὸ Ξέρξῳ βασιλέως, ἡ μήτηρ τοῦ Σατάσπεος ἐοῦσα Δαρείου ἀδελφεῇ παραιτήσατο, φᾶσά οἱ αὐτὴ μέζω ζημίην ἐπιθήσειν ἥπερ ἐκεῖνον· Λιβύην γὰρ οἱ ἀνάγκην ἔσεσθαι περιπλῶειν, ἐς δ' ἂν ἀπίκηται περιπλῶων αὐτὴν ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. (3) Συγχωρήσαντος δὲ Ξέρξῳ ἐπὶ τούτοις, ὁ Σατάσπης ἀπικόμενος ἐς Αἶγυπτον καὶ λαβὼν νέα τε καὶ ναύτας παρὰ τούτων ἐπλῶε ἐπὶ Ἡρακλέας στήλας· διεκπλώσας δὲ, καὶ κάμψας τὸ ἀκρωτήριον τῆς Λιβύης τῷ οὐνομα Σολόεις ἐστί, ἐπλῶε πρὸς μεσαμβρίην· περὶ ἧσας δὲ θάλασσαν πολλὴν ἐν πολλοῖσι μῆσι, ἐπέειπε τοῦ πλεῦνος αἰεὶ ἔδεε,

ab altera parte (*a meridie*) Rubrum mare porrigitur, a septentrione vero Caspium mare et Araxes fluvius, qui contra solem orientem fluit. (2) Usque ad Indiam vero, non ultra, habitatur Asia : quæ inde versus orientem spectant, deserta regio est ; quæ qualis sit, nemo dicere potest. Talis igitur ac tanta Asia est.

XLI. Libya in altera earum, quas dixi, orarum est : est enim Libya Ægypto contigua. Jam ad Ægyptum quidem angusta hæc ora est : nam ab nostro mari ad mare Rubrum sunt centum millia orgyiarum, quæ mille admodum stadia conficiunt. Inde ab his vero angustiis valde spatiosa fit hæc ora, quæ Libya vocatur.

XLII. Miror autem hos, qui universam terram in tres partes dividunt atque distinguunt, Libyam, Asiam, et Europam : nec enim exigua inter has est differentia. Nam longitudine quidem secundum utramque (Asiam et Africam) porrigitur Europa : quod vero ad latitudinem ejus attinet, ne potest quidem, quod mihi manifestum est recte, cum illis conferri. (2) Nam Africa quidem ipsa se declarat esse circumfluam, præter eam partem quæ Asiæ est contigua ; ex quo primus, quem novimus, Neco rex Ægyptiorum rem demonstravit. Hic enim, postquam desiit fossam fodere, quæ ex Nilo in sinum Arabium dirigebatur, viros Phœnices navibus emisit, dato mandato, ut per Herculeas columnas renavigarent in mare quod Libyæ a septentrione est, atque ita in Ægyptum reverterentur. (3) Igitur Phœnices, ex Rubro mari profecti, per australe mare navigarunt : et, quando adveniebat autumnus, adpulsi ad terram navibus, quamcumque ad Libyæ regionem tunc pervenissent, in ea sementem faciebant, messemque exspectabant : deinde, messo frumento, navibus ulterius pergebant. Ita, duobus elapsis annis, tertio anno, itinere per Herculeas columnas flexo, in Ægyptum pervenerunt. (4) Dixeruntque, quod mihi quidem non persuadetur, sed fortasse alii cuipiam, quum Libyam circumnavigarent, habuisse se solem a dextra. Hoc modo primum cognita Libya est.

XLIII. Post hos, Carthaginienses idem adfirmant : nam Sataspes quidem, Teaspis filius, de Achæmenidarum stirpe, non circumnavigavit Libyam, quamquam ob id ipsum emissus : sed, quum longitudine itineris, tum solitudine territus, retrogressus est, neque laborem implevit a matre sibi injectum. (2) Is filiæ Zopyri virginis vim intulerat, nepti Megabyzi : quam ob culpam quum in eo esset ut a Xerxe rege e palo suspenderetur, mater Sataspis, quæ soror erat Darii, deprecata est supplicium, ipsam se dicens graviolem ipso poenam illi inflicturam ; imposituram quippe ei necessitatem circumnavigandi Libyam, donec ea circumnavigata in Arabium sinum pervenisset. (3) Quam in conditionem postquam Xerxes consensit, Sataspes in Ægyptum profectus, accepta ab Ægyptiis navi nautisque, ad Herculeas navigavit columnas : hisque transmissis, circumvectus Africæ promontorium, cui Solis nomen est, meridiem versus navigavit : et permultum maris pluribus mensibus emensus, quum major semper itineris pars conficienda superesset

ἀποστρέψας ὀπίσω ἀπέπλωε ἐς Αἴγυπτον. (4) Ἐκ δὲ ταύτης ἀπικόμενος παρὰ βασιλέα Ξέρξεα ἔλεγε φὰς τὰ προσωτάτω ἀνθρώπους σμικροὺς παραπλῶειν, ἐσθῆτι φοινικίῃ διαχρεωμένους, οἱ δὲ σφεῖς καταγούατο τῇ νηϊ φεύγεσκον πρὸς τὰ οὖρεα λείποντες τὰς πόλεις· αὐτοὶ δὲ ἀδικεῖν οὐδὲν ἐσιόντες, πρόβατα δὲ μοῦνα ἐξ αὐτῶν λαμβάνειν. (5) Τοῦ δὲ μὴ περιπλῶσαι Λιβύην παντελέως αἴτιον τόδε ἔλεγε, τὸ πλοῖον τὸ πρόσω οὐ δυνατόν ἐστι εἶναι προβαίνειν, ἀλλ' ἐνίσχυσθαι. Ξέρξης δὲ οὐ οἱ συγγινώσκων λέγειν ἀληθεῖα, οὐκ ἐπιτελέσαντά τε τὸν προκείμενον ἀεθλον ἀνεσκολόπισε, τὴν ἀρχαίην νίκην ἐπιτιμέων. (6) Τοῦτου δὲ τοῦ Σατάσπεος εὐνοῦχος ἀπέδρη ἐς Σάμον, ἐπεῖτε ἐπύθετο τάχιστα τὸν δεσπότηα τετελευτηκότα, ἔχων χρήματα μεγάλα, τὰ Σάμιος ἀνὴρ κατέσχε, τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα ἐκὼν ἐπιλήθομαι.

XLIV. Τῆς δὲ Ἀσίας τὰ πολλὰ ὑπὸ Δαρείου ἐξευρέθη, δὲ βουλόμενος Ἰνδὸν ποταμὸν, δὲ κροκοδείλους δεύτερος οὗτος ποταμῶν πάντων παρέχεται, τοῦτον τὸν ποταμὸν οὐκ εἶδέναι τῇ ἐς θάλασσαν ἐκδιδοῖ, πέμπει πλοίοισι ἄλλους τε τοῖσι ἐπίστευε τὴν ἀλήθειαν ἐρεῖν, καὶ δὴ καὶ Σκύλακα ἀνδρα Καρυανδέα. (2) Οἱ δὲ ὁρμηθέντες ἐκ Κασπατύρου τε πόλιος καὶ τῆς Πακτυκῆς γῆς ἐπλῶον κατὰ ποταμὸν πρὸς ἧν τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς ἐς θάλασσαν, διὰ θαλάσσης δὲ πρὸς ἐσπέρην πλῶντες τριηκοστῇ μηνὶ ἀπικνεύονται ἐς τοῦτον τὸν χῶρον ὅθεν δ' Αἰγυπτίων βασιλεὺς τοὺς Φοίνικας, τοὺς πρότερον εἶπα, ἀπέστειλε περιπλῶειν Λιβύην. (3) Μετὰ δὲ τούτους περιπλῶσαντας Ἰνδοὺς τε κατεστρέψατο Δαρεῖος καὶ τῇ θαλάσῃ ταύτῃ ἐχρᾶτο. Οὕτω καὶ τῆς Ἀσίας, πλὴν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα, τὰ ἄλλα ἀνεύρηται ὁμοῖα παρεχομένη τῇ Λιβύῃ.

XLV. Ἡ δὲ Εὐρώπη πρὸς οὐδαμῶν φανερὴ ἐστὶ γινωσκομένη, οὔτε τὰ πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα οὔτε τὰ πρὸς βορέην, εἰ περίρρυτός ἐστι· μήκει δὲ γινώσκεται παρ' ἀμφοτέρας παρήκουσα. (2) Οὐδ' ἔχω συμβαλέσθαι ἐπ' ὅτε μὴ ἐούση γῇ οὐνόματα τριφάσια κέεται ἐπωνυμίας ἔχοντα γυναικῶν, καὶ οὐρίσματα αὐτῇ Νεῖλος τε δ' Αἰγύπτιος ποταμὸς ἐτέθη καὶ Φᾶσις δ' Κόλχος (οἱ δὲ Τάναϊν ποταμὸν τὸν Μαιήτην καὶ πορθμήϊα τὰ Κιμμέρια λέγουσι), οὐδὲ τῶν διουρισάντων τὰ οὐνόματα πυθέσθαι, καὶ ὅθεν ἔθεντο τὰς ἐπωνυμίας. (3) Ἡδὲ γὰρ Λιβύη μὲν ἐπὶ Λιβύης λέγεται ὑπὸ τῶν πολλῶν Ἑλλήνων ἔχειν τὸ οὐνομα, γυναικὸς αὐτόχθονος, ἡ δὲ Ἀσίη ἐπὶ τῆς Προμηθέος γυναικὸς τὴν ἐπωνυμίην. Καὶ τούτου μὲν μεταλαμβάνονται τοῦ οὐνόματος Λυδοὶ, φάμενοι ἐπ' Ἀσίῃ τοῦ Κότυος τοῦ Μάνεω κεκλησθαι τὴν Ἀσίην, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῆς Προμηθέος Ἀσίας· ἀπ' ὅτε καὶ τὴν ἐν Σάρδισι φυλὴν κεκλησθαι Ἀσιάδα. (4) Ἡ δὲ δὴ Εὐρώπη οὔτε εἰ περίρρυτός ἐστι γινώσκεται πρὸς οὐδαμῶν ἀνθρώπων, οὔτε δὲ ὅθεν τὸ οὐνομα ἔλαβε τοῦτο, οὔτε ὅστις οἱ ἦν ὁ θέμενος φαίνεται, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς Τυρίας φήσομεν Εὐρώπης λαβῆεν τὸ οὐνομα τὴν χώραν· πρότερον δὲ ἦν ἄρα ἀνώνυμος ὥσπερ αἱ

retro navigavit, in Ægyptumque est reversus. (4) Ex qua quum ad Xerxem regem rediisset, narravit, in remotissimis locis præter homines se navigasse statura minutos, veste e palmæ foliis utentes; qui, quando ipsi navem ad terram adpulissent, relictis oppidis in montes profugissent: se vero cum suis, oppida illorum ingressum, nulla injuria incolis inlata, pecora solummodo eorum abegisse. (5) Quod autem Libyam non penitus circumnavigasset, causam hanc esse aiebat: navem non potuisse ulterius progredi, sed fuisse inhibitam. Xerxes autem, persuasum sibi habens verum eum non dicere, quod impositum laborem non esset exsecutus, pristinam prænam irrogavit et e palo suspendit. (6) Hujus Sataspis eunuchus, audita domini morte, propere Samum confugit, ingentes secum ferens pecunias, quas intervertit civis quidam Samius; cujus nomen, cognitum mihi quidem, volens obliviscor.

XLIV. Asiæ vero plurima pars (ante incognita) a Dario pervestigata est. Is quum cognoscere voluisset, ubinam Indus fluvius, unus post Nilum fluviorum omnium qui crocodilos alat, in mare se evolvat; cum navibus quum alios misit, quos verum esse relatores judicabat, tum Scylacem inprimis, civem Caryandensem. (2) Hi igitur ex Caspatyro oppido et Pactyica regione profecti, secundo fluvio orientem solem versus in mare navigarunt: tum per mare occidentem versus navigantes, trigesimo mense eum in locum pervenerunt, unde rex Ægyptiorum Phœnices illos, de quibus supra dixi, emisit Libyam circumnavigaturos. (3) Confecta horum navigatione, Indos subegit Darius, et mari illo usus est. Atque ita Asiæ, præter eam partem quæ Indis ab oriente est, reliqua cognita sunt; compertumque est, Asiam similia exhibere atque Africam.

XLV. Europa autem a nemine plane cognita est; neque compertum habemus an aut ab oriente aut a septemtrione circumflua sit: illud novimus, longitudine secundum Libyam Asiamque esse illam porrectam. (2) Nec vero conjectura adsequi possum, cur, quum una sit terra, tribus illa nominibus distinguatur, a mulierum nominibus desumptis, terminique eidem ponantur, Nilus fluvius Ægyptius, et Phasis Colchicus; pro quo quidem alii Tanaim fluvium Mæoticum ponunt, et Cimmerica Porthmea: neque nomina potui comperire eorum qui hanc distributionem instituerunt, nec cur ista nomina his regionibus imposuerint. (3) Nam Libyam quidem plerique Græci aiunt a Libya, muliere indigena, nomen invenisse; Asiam vero a cognomine uxoris Promethei. Ac nomen hoc sibi vindicant Lydi; perhibentes, a Cotyis filio, Manis nepote, cui Asia nomen fuit, nominatam Asiam fuisse, non a Promethei uxore Asia: ab eodemque etiam Sardibus tribum Asiadem ducere nomen. (4) Sed Europa, quemadmodum, an circumflua sit, nulli hominum compertum est; sic nec, unde hoc nomen acceperit, aut quis ei illud imposuerit, adparet; nisi dicamus, a Tyria Europa nomen invenisse hanc regionem: tum vero antea carebat nomen

(301—303.)

ἑτεραι. (5) Ἄλλ' αὐτὴ γε ἐκ τῆς Ἀσίας τε φαίνεται εὐρεῖσθαι καὶ οὐκ ἀπικομένη ἐς τὴν γῆν ταύτην ἥτις νῦν ὑπ' Ἑλλήνων Εὐρώπῃ καλεῖται, ἀλλ' ὅσον ἐκ Φοινίκης ἐς Κρήτην, ἐκ Κρήτης δὲ ἐς Λυκίην. Ταῦτα μὲν νῦν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω· τοῖσι γὰρ νομιζομένοισι αὐτῶν χρυσόμεθα.

XLVI. Ὁ δὲ Πόντος δ' Εὐξείνιος, ἐπ' ὃν ἐστρατεύετο Δαρεῖος, χωρέων πασέων παρέχεται ἕξω τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνεα ἀμαθέστατα· οὔτε γὰρ ἔθνος τῶν ἐντὸς τοῦ Πόντου οὐδὲν ἔχομεν προβαλέσθαι σοφίης πέρι, οὔτε ἀνδρὰ λόγιον οἶδαμεν γενόμενον πάρεξ τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνεος καὶ Ἀναχάρσιος. (2) Τῷ δὲ Σκυθικῷ γένει ἐν μὲν τὸ μέγιστον τῶν ἀνθρωπίνων πρηγμάτων σοφώτατα πάντων ἐξεύρεται τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, τὰ μέντοι ἄλλα οὐκ ἄγασμαι. (3) Τὸ δὲ μέγιστον οὕτω σφι ἀνεύρεται ὥστε ἀποφυγεῖν τε μηδένα ἐπελθόντα ἐπὶ σφέας, μὴ βουλομένους τε ἐξευρεθῆναι καταλαβείναι μὴ οἶόν τε εἶναι· τοῖσι γὰρ μήτε ἄστεα μήτε τείχεα ἢ ἐκτισμένα, ἀλλὰ φερέοικοι ἐόντες πάντες ἕως ἰπποτοξόται, ζῶντες μὴ ἀπ' ἀρότου, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων, οἰκήματά τε σφι ἢ ἐπὶ ζευγέων, κῶς οὐκ ἂν εἴησαν οὗτοι ἀμαχοί τε καὶ ἀποροι προσμίσγειν;

XLVII. Ἐξεύρεται δὲ σφι ταῦτα τῆς τε γῆς εὐρύτης ἐπιτηδέης καὶ τῶν ποταμῶν ἐόντων σφι συμμάχων· ἢ τε γὰρ γῆ εὐρύς τε πεδιάς αὐτὴ ποιῶδης τε καὶ εὐδρὸς ἐστι, ποταμοὶ τε δι' αὐτῆς ῥέουσι οὐ πολλῶν τέων ἀριθμὸν ἐλάσσονες τῶν ἐν Αἰγύπτῳ διωρύχων. (2) Ὅσοι δὲ οὐνομαστοὶ τέ εἰσι αὐτῶν καὶ προσπλωτοὶ ἀπὸ θαλάσσης, τούτους οὐνομανέω. Ἴστρος μὲν πεντάστομος, μετὰ δὲ Τύρης τε καὶ Ὑπανίς καὶ Βορυσθένης καὶ Παντικαπῆς καὶ Ὑπάχυρις καὶ Γέρρος καὶ Τάναϊς· ῥέουσι δὲ οὗτοι κατὰ τάδε.

XLVIII. Ἴστρος μὲν ἐὼν μέγιστος ποταμῶν πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ἴσος αἰεὶ αὐτὸς ἐωυτῷ ῥέει καὶ θέρος καὶ χειμῶνος, πρῶτος δὲ τὸ ἀπ' ἐσπέρας τῶν ἐν τῇ Σκυθικῇ ῥέων κατὰ τοιόνδε μέγιστος γέγονε, ποταμῶν καὶ ἄλλων ἐς αὐτὸν ἐκδιδόντων. (2) Εἰσὶ δὲ οἷδε οἱ μέγαν αὐτὸν ποιεῦντες, διὰ μὲν γε τῆς Σκυθικῆς χώρας πέντε μὲν οἱ ῥέοντες, τὸν τε Σκύθαι Πόρατα καλεῖσι, Ἑλλήνες δὲ Πυρετῶν, καὶ ἄλλος Τιαραντὸς καὶ Ἀραρὸς τε καὶ Νάπαρις καὶ Ὀρδησσός. (3) Ὁ μὲν πρῶτος λεχθεὶς τῶν ποταμῶν μέγας καὶ πρὸς ἡῶν ῥέων ἀνακονοῦται τῷ Ἴστρῳ τὸ ὕδωρ, ὃ δὲ δεύτερος λεχθεὶς Τιαραντὸς πρὸς ἐσπέρας τε μᾶλλον καὶ ἐλάσσων, ὃ δὲ δὴ Ἀραρὸς τε καὶ ὁ Νάπαρις καὶ ὁ Ὀρδησσός διὰ μέσου τούτων ἰόντες ἐσβάλλουσι ἐς τὸν Ἴστρον. (4) Οὗτοι μὲν αὐτιγενέες ποταμοὶ Σκυθικοὶ συμπληθύνουσι αὐτόν· ἐκ δὲ Ἀγαθύρων Μάρις ποταμὸς ῥέων συμμίσγεται τῷ Ἴστρῳ.

XLIX. Ἐκ δὲ τοῦ Αἰμοῦ τῶν κορυφῶν τρεῖς ἄλλοι μεγάλοι ῥέοντες πρὸς βορέην ἀνεμὸν ἐσβάλλουσι ἐς αὐτόν, Ἀτλας καὶ Αὔρας καὶ Τίβισις. Διὰ δὲ Θρηάκης καὶ Θρηάκων τῶν Κροβύζων ῥέοντες Ἀθρυς καὶ Νόης καὶ Ἀρτάνης ἐκδιδοῦσι ἐς τὸν Ἴστρον· ἐκ δὲ Παιόνων

mine, quemadmodum duæ reliquæ. (5) At hanc quidem ex Asia fuisse constat, neque in hanc terram, quam Europam Græci vocant, pervenisse: nec enim ultra Cretam ex Phœnice pervenit, ex Creta vero in Lyciam. Atque hæc hactenus dicta sunt: cæterum nos eisdem nominibus utemur, quæ sunt usu recepta.

XLVI. Pontus Euxinus, in quem Darius expeditionem suscepit, præ regionibus omnibus populos habet incultissimos, si Scythicam gentem excipias. Neque enim populum ullum ex his, qui citra Pontum habitant, possumus sapientiæ causa memorare, nec virum novimus qui eruditionis nomine claruerit, nisi Scythicum populum, et in hoc Anacharsin. (2) Scythica autem gens unum, quod maximum est in rebus humanis, præ cæteris omnibus, quos novimus, hominibus sapientissime invenit: cætera tamen ejusdem non laudo. (3) Maximum illud, quod dico, ita ab his inventum est, ut et nemo qui illos bello invaserit, effugere possit; et ut ipsi, si nolint reperiri, a nemine possint deprehendi. Nam, qui nec oppida nec castella exstructa habent, sed, domos suas secum ferentes, sagittarii equites sunt cuncti, non aratro victitantes, sed pecoribus, domos suas plaustris circumvehentes; quo pacto hi non essent invicti, atque etiam aditu perquam difficiles?

XLVII. Est autem hoc ab illis inventum quum opportunitate terræ, tum fluviorum adjumento: est enim terra hæc plana, herbida, et irrigua; fluviique illam perfluunt non multo pauciores numero, quam canales sunt in Ægypto. (2) Quorum fluviorum, qui et notabiliores sunt, et a mari adnavigari possunt, eos recensebo. Sunt autem Ister, quinque ostiis patens, dein Tyras, et Hypanis, et Borysthenes, et Panticapes, et Hypacyris, et Gerrhus, et Tanaia. Est autem horum cursus hujusmodi.

XLVIII. Ister, fluviorum omnium, quos novimus, maximus, semper sibi ipse æqualis fluit et æstate et hieme. Ab occasu venit, primusque est qui Scythicam adluit terram: ob id omnium maximus, quod alii multi in eum influunt. (2) Qui illum augent, hi sunt: primum quinque, qui Scythicam terram perfluunt: is quem Scythæ Porata, Græci vero Pyreton vocant; tum deinde Tiarantus; porro Ararus, et Naparis, et Ordessus. (3) Quem primo loco nominavi horum fluviorum, is magnus est, et ad orientem fluens aquam suam cum Istro miscet: secundo loco memoratus, Tiarantus, magis ab occidente, estque minor. Ararus vero et Naparis et Ordessus, medium inter hos cursum tenentes in Istrum influunt. (4) Hi sunt fluvii in ipsa Scythia oriundi, qui Istrum augent. Ex Agathyrsis autem decurrens Maris fluvius itidem cum Istro aquam suam miscet.

XLIX. Tum ex Hæmi montis verticibus tres alii magni fluvii, septemtrionem versus decurrentes, in eundem influunt, Atlas, Auras, et Tjibisis: per Thraciam vero et Crobyzos Thrakas fluentes Athrys et Noes et Artanes Istro.

καὶ οὖρεος Ῥοδόπης Σκίος ποταμὸς μέσον σχίζων τὸν Αἴμον ἐκδιδόι ἐς αὐτόν. (2) Ἐξ Ἰλλυριῶν δὲ ῥέων πρὸς βορέην ἀνεμὸν Ἀγγρος ποταμὸς ἐσβάλλει ἐς πεδίον τὸ Τριβαλλικὸν καὶ ἐς ποταμὸν Βρόγγον, ὃ δὲ Βρόγγος ἐς τὸν Ἰστρον· οὕτω ἀμφοτέρους ἐόντας μεγάλους ὁ Ἰστρος δέκεται. (3) Ἐκ δὲ τῆς κατύπερθε χώρας Ὀμβρίκων Κάρπης ποταμὸς καὶ ἄλλος Ἀλπίς πρὸς βορέην ἀνεμὸν καὶ οὗτοι ῥέοντες ἐκδιδούσι ἐς αὐτόν. (4) Ῥέει γὰρ δὴ διὰ πάσης τῆς Εὐρώπης ὁ Ἰστρος, ἀρξάμενος ἐκ Κελ-
 10 τῶν, οἱ ἔσχατοι πρὸς ἡλίου δυσμέων μετὰ Κύνητας οἰ-
 χέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ· ῥέων δὲ διὰ πάσης τῆς Εὐ-
 ρώπης ἐς τὰ πλάγια τῆς Σκυθικῆς ἐσβάλλει.

L. Τούτων ὧν τῶν καταλεχθέντων καὶ ἄλλων πολ-
 λῶν συμβαλλομένων τὸ σφέτερον ὕδωρ γίνεται ὁ Ἰστρος
 15 ποταμῶν μέγιστος, ἐπεὶ ὕδωρ γε ἐν πρὸς ἐν συμβάλλειν
 ὁ Νεῖλος πλήθει ἀποκρατέει· ἐς γὰρ δὴ τοῦτον οὔτε
 ποταμὸς οὔτε κρήνη οὐδεμία ἐσδιδούσα ἐς πληθός οἱ
 συμβάλλεται. (2) Ἰσος δὲ κτεῖ ῥέει ἐν τε θέρεϊ καὶ χει-
 μῶνι ὁ Ἰστρος κατὰ τοιόνδε τι, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ. Τοῦ μὲν
 20 χειμῶνός ἐστι ὅσος περ ἐστὶ, ὀλίγῳ τε μέζων τῆς ἐνω-
 τοῦ φύσιος γίνεται· ὕεται γὰρ ἡ γῆ αὕτη τοῦ χειμῶνος
 πάμπαν ὀλίγῳ, νιφετῷ δὲ πάντα χρέεται. (3) Τοῦ δὲ
 θέρεος ἡ χιὼν ἢ ἐν τῷ χειμῶνι πεσοῦσα, ἐοῦσα ἀμφι-
 λαφῆς, τηχομένη πάντοθεν ἐσδιδόι ἐς τὸν Ἰστρον· αὕτη
 25 τε δὴ ἡ χιὼν ἐσδιδούσα ἐς αὐτὸν συμπληθύνει, καὶ ὄμ-
 θροι πολλαὶ τε καὶ λάθροι σὺν αὐτῇ· ὕει γὰρ δὴ τὸ θέρος.
 (4) Ὅσω δὲ πλέον ἐπ' ἐνωτὸν ὕδωρ ὁ ἥλιος ἐπέλκεται
 ἐν τῷ θέρεϊ ἢ ἐν τῷ χειμῶνι, τοσούτῳ τὰ συμμισγόμενα
 τῷ Ἰστρῷ πολλαπλήσιά ἐστι τοῦ θέρεος ἢ περ τοῦ χει-
 30 μῶνος· ἀντιτιθέμενα δὲ ταῦτα ἀντισήκωσις γίνεται,
 ὥστε ἴσον μιν αἰεὶ φαίνεσθαι ἐόντα.

LI. Εἰς μὲν δὴ τῶν ποταμῶν τοῖσι Σκύθησί ἐστι ὁ
 Ἰστρος, μετὰ δὲ τοῦτον Τύρης, ὃς ἀπὸ βορέου μὲν
 ἀνέμου ὀρμάται, ἀρχεται δὲ ῥέων ἐκ λίμνης μεγάλης ἢ
 35 οὐρίζει τήν τε Σκυθικὴν καὶ τὴν Νευρίδα γῆν. Ἐπὶ
 δὲ τῷ στόματι αὐτοῦ κατοικεῖται Ἕλληνες, οἱ Τυρίται
 καλεῦνται.

LII. Τρίτος δὲ Ὑπανίς ποταμὸς ὀρμάται μὲν ἐκ
 τῆς Σκυθικῆς, ῥέει δὲ ἐκ λίμνης μεγάλης τὴν περίεξ νέ-
 40 μονται ἵπποι ἄγριοι λευκοί· καλεῖται δ' ἡ λίμνη αὕτη
 ὀρθῶς μήτηρ Ὑπάνιος. (2) Ἐκ ταύτης ὧν ἀνατέλλων
 ὁ Ὑπανίς ποταμὸς ῥέει ἐπὶ μὲν πέντε ἡμερέων πλόον
 βραχὺς καὶ γλυκὺς ἐστὶ, ἀπὸ δὲ τούτου πρὸς θαλάσσης
 τεσσέρων ἡμερέων πλόον πικρὸς αἰνῶς. Ἐκδιδόι γὰρ
 45 ἐς αὐτὸν κρήνη πικρὴ, οὕτω δὴ τι ἐοῦσα πικρὴ, ἢ
 μεγάθει συμικρὴ ἐοῦσα κερνᾷ τὸν Ὑπανιν ἐόντα ποτα-
 μὸν ἐν ὀλίγοις μέγαν. (3) Ἔστι δὲ ἡ κρήνη αὕτη ἐν
 οὐροῖσι χώρας τῆς τε ἀροτήρων Σκυθῶν καὶ Ἀλαζώ-
 νων· οὖνομα δὲ τῇ κρήνῃ, καὶ ὅθεν ῥέει τῷ χώρῳ,
 50 Σκυθιστὶ μὲν Ἐξαμπαῖος, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων γλῶσ-
 σαν Ἰραὶ ὁδοί. (4) Συνάγουσι δὲ τὰ τέρματα ὁ τε Τύρης
 καὶ ὁ Ὑπανίς κατ' Ἀλάζωνας· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἀπο-
 ατρέψας ἑκάτερος ῥέει εὐρύων τὸ μέσον.

LIII. Τέταρτος δὲ Βορυσθένης ποταμὸς, ὃς ἐστὶ

miscentur : porro ex Pæonia et monte Rhodope decurrens
 Scius fluvius, mediumque scindens Hæmum, in eundem
 Istrum influit. (2) Tum ex Illyriis versus septentrionem
 fluens Angrus fluvius in campum labitur Triballicum, atque
 inde in Brongum fluvium, Brongus vero in Istrum : ita am-
 bos, jam satis magnos, excipit Ister. (3) Ex regione vero
 super Umbris sita oriens Carpis fluvius, et alius Alpīs flu-
 vius, versus septentrionem fluentes, in eundem se exone-
 rant. (4) Universam enim Europam Ister perfluit, initium
 sumens ex Celtis, qui populorum omnium Europæ extremi
 versus occidentem habitant post [præter?] Cynetas : totam-
 que Europam emensus, Scythiam a latere adluit.

L. His igitur, quos recensui, fluvii, aliisque præterea
 multis, aquam suam miscentibus, fluviorum maximus fit
 Ister. Nam si solius per se aquam cum Nili aqua conferas,
 copia illum superat Nilus : in hunc enim nullus alius
 fluvius, immo ne fontis quidem rivulus influit, qui eum
 augeat. (2) Quod vero constanter sibi ipse æqualis fluat Ister
 tam æstate quam hieme, id tali quadam ex causa, ut
 mihi videtur, efficitur. Hieme tantus est fere, quantus
 est sua natura et paulo quidem major : nam parum admo-
 dum hieme pluit in hac regione ; nix maxime omnia obtinet.
 (3) Æstate vero liquefacta ingens nivis copia, quæ per
 hiemem cecidit, undique in Istrum dilabitur : et hæc proin-
 de nix, simulque frequentes vehementesque imbres, in
 illum confluentes, augent fluvium : nam æstate ibidem
 pluit. (4) Quanto maiorem itaque aquæ copiam sol æstate
 in se attrahit, quam hieme ; tanto copiosiores per æstatem,
 quam per hiemem, sunt aquæ quæ cum Istro miscentur.
 Quibus invicem oppositis, existit æquilibrium ; unde sem-
 per sibi par deprehenditur hic fluvius.

LI. Primus igitur Scytharum fluvius est Ister : post hunc
 vero Tyras est. Is a septentrione progrediens, fluere incipit
 ex magno lacu, quæ in confinibus est Scythicæ et Neuridis
 terræ. Ad ejus ostium autem habitant Græci, qui Ty-
 ritæ vocantur.

LII. Tertius fluvius, Hypanis, in ipsa Scythia oritur ;
 effluitque e lacu, circa quem feri equi pascuntur albi : no-
 men lacui merito inditum, Mater Hypanios. (2) Ex hoc
 igitur ortum capiens Hypanis, per quinque dierum naviga-
 tionem brevis fluit, et dulcis adhuc : inde vero, ad quattuor
 dierum a mari navigationem, amarus admodum : in-
 fluit enim in eum fons amarus, ita quidem amarus, ut,
 quamquam est exiguus, inficiat tamen sapore suo Hypa-
 nin, fluvium inter paucos [al. minores] magnum. (3) Est
 hic fons in confinibus terræ Scytharum Agricolarum et Ala-
 zonum : nomen fonti, et ipsi loco unde fluit, Scythica lingua
 Exampæus, Græcorum vero sermone Sacræ viæ. (4) Mo-
 dico autem a se invicem intervallo fluunt Tyras et Hypanis
 in Alazonum regione : deinde vero cursum uterque inflectit,
 latius intervallum in medio relinquens.

LIII. Quartus fluvius Borysthenes est, maximus florum

μέγιστός τε μετ' Ἴστρον τούτων καὶ πολυαρχέστατος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας οὔτι μῶνον τῶν Σκυθικῶν ποταμῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων πλὴν Νείλου τοῦ Αἰγυπτίου· τούτῳ γὰρ οὐκ οἶά τέ ἐστι συμβαλέειν ἄλλον ποταμόν· (2) τῶν δὲ λοιπῶν Βορυσθένης ἐστὶ πολυαρχέστατος, ὃς νομάς τε καλλίστας καὶ εὐκομιδестаτάς κτήνεσι παρέχεται ἰχθῦς τε ἀρίστους διακριδὼν καὶ πλείστους, πίνεσθαί τε ἥδιστός ἐστι, ῥέει τε καθαρὸς παρὰ θολεροῖσι, σπόρος τε παρ' αὐτὸν ἀριστος γίνεται, ποίη τε, τῇ οὐ σπείρεται ἡ χώρα, βαθυτάτη. (3) Ἄλεις τε ἐπὶ τῷ στόματι αὐτοῦ αὐτόματοι πήγνυνται ἀπλετοὶ· κήτεά τε μεγάλα ἀνάκανθα, τὰ ἀντακαίους καλεῦσι, παρέχεται ἐς ταρίχευσιν, ἄλλα τε πολλὰ θωμάσαι ἄξια. (4) Μέχρι μὲν νυν Γέρρου χώρου, ἐς τὸν τεσσεράκοντα ἡμερέων πλόος ἐστὶ, γινώσκεται ῥέων ἀπὸ βορέεω ἀνέμου· τὸ δὲ κατύπερθε δι' ὧν ῥέει ἀνθρώπων οὐδεὶς ἔχει φράσαι, φαίνεται δὲ ῥέων δι' ἐρήμου ἐς τῶν γεωργῶν Σκυθῶν τὴν χώραν· οὔτοι γὰρ οἱ Σκύθαι παρ' αὐτὸν ἐπὶ δέκα ἡμερέων πλόον νέμονται. (5) Μοῦνου δὲ τούτου τοῦ ποταμοῦ καὶ Νείλου οὐκ ἔχω φράσαι τὰς πηγὰς· δοκέω δὲ, οὐδὲ οὐδεὶς Ἑλλήνων. Ἀγχοῦ τε δὴ θαλάσσης ὁ Βορυσθένης ῥέων γίνεται, καὶ οἱ συμμίσγεται ὁ Ὑπανις ἐς τὸ αὐτὸ ἕλος ἐκδιδοῦς. (6) Τὸ δὲ μεταξὺ τῶν ποταμῶν τούτων ἐὼν ἔμβολον τῆς χώρας Ἰππόλεω ἄκρη καλεῖται, ἐν δὲ αὐτῷ ἱρὸν Δήμητρος ἐνίδρυται· πέρην δὲ τοῦ ἱεροῦ ἐπὶ τῷ Ὑπάνι Βορυσθενεῖται κατοικεῖται.

LIV. Ταῦτα μὲν τὰ ἀπὸ τούτων τῶν ποταμῶν μετὰ δὲ τούτους πέμπτος ποταμὸς ἄλλος τῷ οὐνομα Παντικᾶπης· ῥέει δὲ καὶ οὗτος ἀπὸ βορέεω τε καὶ ἐκ λίμνης, καὶ τὸ μεταξὺ τούτου τε καὶ τοῦ Βορυσθέneos νέμονται οἱ γεωργοὶ Σκύθαι, ἐκδιδοὶ δὲ ἐς τὴν Ὑλαίην, παραμειψάμενος δὲ ταύτην τῷ Βορυσθενεῖ συμμίσγεται.

LV. Ἐκτος δὲ Ὑπάκυρις ποταμὸς, ὃς ὀρμᾶται μὲν ἐκ λίμνης, διὰ μέσων δὲ τῶν νομάδων Σκυθῶν ῥέων ἐκδιδοὶ κατὰ Καρκινίτιν πόλιν, ἐς δεξιὴν ἀπέργων τὴν τε Ὑλαίην καὶ τὸν Ἀχιλλήϊον καλούμενον δρόμον.

LVI. Ἑβδομος δὲ Γέρρος ποταμὸς ἀπέσχισται μὲν ἀπὸ τοῦ Βορυσθέneos κατὰ τοῦτο τῆς χώρας ἐς ὃ γινώσκειται ὁ Βορυσθένης· ἀπέσχισται μὲν νυν ἐκ τούτου τοῦ χώρου, οὐνομα δὲ ἔχει τό περ ὁ χώρος αὐτός, Γέρρος, ῥέων δ' ἐς θάλασσαν οὐρίζει τὴν τε τῶν νομάδων χώραν καὶ τὴν τῶν βασιληῶν Σκυθῶν, ἐκδιδοὶ δὲ ἐς τὸν Ὑπάκυριν.

LVII. Ὀγδοὺς δὲ δὴ Τάναϊς ποταμὸς, ὃς ῥέει τὰ ἀνέκαθεν ἐκ λίμνης μεγάλης ὀρμεώμενος, ἐκδιδοὶ δὲ ἐς μέζω ἔτι λίμνην καλυμένην Μαιῆτιν, ἣ οὐρίζει Σκύθας τε τοὺς βασιληῖους καὶ Σαυρομάτας. Ἐς δὲ Τάναϊν τοῦτον ἄλλος ποταμὸς ἐσβάλλει τῷ οὐνομά ἐστι Ὑργίς.

LVIII. Τοῖσι μὲν δὴ οὐνομαστοῖσι ποταμοῖσι οὕτω δὴ τι οἱ Σκύθαι ἐσκευάδαται, τοῖσι δὲ κτήνεσι ἡ ποίη ἀναφυομένη ἐν τῇ Σκυθικῇ ἐστὶ ἐπιχολωτάτη πασῶν

post Istrum, idemque commoda præbens plurima, secundum meam sententiam, non modo Scythicorum fluminum, sed et aliorum omnium, Nilo Ægyptio excepto : cum hoc enim conferri nullus fluvius potest ; (2) reliquorum vero omnium plurima commoda suppeditat Borysthenes. Præbet enim pascua pecoribus pulcerrima et optime curata : præbet pisces præ cæteris eximios et copiosissimos ; estque potatu dulcissimus ; fluit limpidus in vicinia turbidorum ; seges juxta eum sit optima ; et, ubi non seritur terra, ibi herba nascitur altissima ; (3) ad ostium ejus sal concrevit sponte, idque maxima copia ; et cetera ibi præbet fluvius ingentia, eaque spinis carentia, quos antacæos vocant, ad condiendum sale ; denique alia multa miratu digna. (4) Usque ad locum, cui Gerrhus nomen, ad quem navigatio est quadraginta dierum, compertum est a septemtrione fluere hunc amnem : ulterius vero per quos homines fluat, dicere nemo potest. Constat autem, per desertum fluere in Scytharum Agricolarum regionem : hi enim juxta illud ad decem dierum navigationem habitant. (5) Hujus unius fluvii atque Nili indicare fontes non possum : puto autem, nec ullum posse Græcorum. Ubi haud procul a mari fluit Borysthenes, ibi ei miscetur Hypanis, et in eundem lacum se exonerat. (6) Quod ibi inter utrumque fluvium interjacet veluti rostrum terræ, Hippolai promontorium vocatur, in quo Cereris templum exstructum : ultra id templum vero ad Hypanin Borysthenitæ habitant.

LIV. Hæc sunt quæ de his fluviiis memoranda habui. Post hos quintus est fluvius, cui nomen Panticapes. Etiam hic a septemtrione fluit, et ex lacu ortum capit ; interjectamque inter hunc et Borysthenem regionem incolunt Scythæ Agricolæ : deinde in Hylæam permeat, qua transmissa Borystheni miscetur.

LV. Sextus fluvius, Hypacyris, postquam e lacu exiit, et per medios Scythas Nomades fluxit, ostium habet prope Carcinitin oppidum, a dextra parte terminans Hylæam et Achilleum quod vocatur Curriculum.

LVI. Septimus fluvius, Gerrhus, a Borysthene separatur circa illam regionis partem, usque ad quam cognitus Borysthenes est ; ab hoc igitur inde loco distinctus, nomen habet idem quod loci nomen est, qui locus ipse Gerrhus nominatur. Versus mare fluens, determinat Nomadum regionem a Regionum Scytharum terra : influit autem in Hypacyrin.

LVII. Octavus fluvius Tanais, in superioribus regionibus ex magno lacu ortus, influit in majorem lacum qui Macotis vocatur et qui Regios Scythas a Sauromatis dividit. In hunc Tanain vero incidit alius fluvius cui nomen est Hyrgis.

LVIII. Ita igitur nobilissimis fluviiis instructi Scythæ sunt. Herbæ autem, quæ in Scythica nascuntur terra, omnium quæ nobis innotuerunt maxime hanc vim habent,

ποιέων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· ἀνοιγομένοισι δὲ τοῖσι κτήνεσι ἔστι σταθμώσασθαι ὅτι τοῦτο οὕτω ἔχει.

LIX. Τὰ μὲν δὴ μέγιστα οὕτω σφι εὐπορά ἐστι, τὰ δὲ λοιπὰ νόμαια κατὰ τὰδε σφι διακέεται. Θεοὺς μὲν μόνους τοῦσδε ἱλάσκονται, Ἰστίην μὲν μάλιστα, ἐπὶ δὲ Δία τε καὶ Γῆν, νομίζοντες τὴν Γῆν τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα, μετὰ δὲ τούτους Ἀπόλλωνα τε καὶ οὐρανίην Ἀφροδίτην καὶ Ἡρακλέα καὶ Ἄρεα. (2) Τούτους μὲν πάντες οἱ Σκύθαι νομιμάσκει, οἱ δὲ καλούμενοι βασι-
10 λῆιοι Σκύθαι καὶ τῷ Ποσειδῶνι θύουσι. Οὐνομάζε-
ται δὲ Σκυθιστὶ Ἰστίη μὲν Ταβιτὶ, Ζεὺς δὲ ὀρθότατα κατὰ γνώμην γε τὴν ἐμὴν καλούμενος Παπαῖος, Γῆ δὲ Ἀπία, Ἀπόλλων δὲ Οἰτόσυρος, οὐρανίη δὲ Ἀφροδίτη Ἀρτίμπασα, Ποσειδῶν δὲ Θαμιμασάδας. (3) Ἀγάλμα-
15 τα δὲ καὶ βωμοὺς καὶ νηοὺς οὐ νομίζουσι ποιέειν πλὴν Ἄρεϊ· τοῦτω δὲ νομίζουσι.

LX. Θυσίῃ δὲ ἡ αὐτὴ πᾶσι κατέστηκεν περὶ πάντα τὰ ἱρὰ ὁμοίως, ἐρδομένη ὥδε· τὸ μὲν ἱρήιον αὐτὸ ἐμπεποδισμένον τοὺς ἐμπροσθίους πόδας ἔστηκε· ὁ δὲ
20 θύων ὀπισθε τοῦ κτήνεος ἑστειὼς σπάσας τὴν ἀρχὴν τοῦ στρόφου καταβάλλει μιν, πίπτοντος δὲ τοῦ ἱρήιου ἐπικαλεῖται τὸν θεὸν τῷ ἂν θύῃ, καὶ ἔπειτεν βρόχῳ περὶ ὧν ἔβαλε τὸν αὐχένα, σκυταλίδα δὲ ἐμβαλὼν περιάγει καὶ ἀποπνίγει, οὔτε πῦρ ἀνακαύσας οὔτε καταρξάμενος
25 οὔτ' ἐπισπείσας· ἀποπνίξας δὲ καὶ ἀποδείρας τράπεται πρὸς ἔψησιν.

LXI. Τῆς δὲ γῆς τῆς Σκυθικῆς αἰνῶς ἀξύλου ἐού-
σης ὥδε σφι ἐς τὴν ἔψησιν τῶν κρεῶν ἐξεύρηται· (2) ἐπεὶ ἀποδείρωσι τὰ ἱρήια, γυμνοῦσι τὰ ὀστέα τῶν
30 κρεῶν, ἔπειτεν ἐσβάλλουσι, ἣν μὲν τύχῳσι ἔχοντες, ἐς λέβητας ἐπιχωρίου, μάλιστα Λεσβίοισι χρητῆρσι προσικέλους, χωρὶς ἢ ὅτι πολλῶ μέζοντας· ἐς τούτους ἐσβάλλοντες ἐψοῦσι ὑποκαίοντες τὰ ὀστέα τῶν ἱρήιων. (3) Ἦν δὲ μή σφι παρῇ λέβης, οἱ δὲ ἐς τὰς γαστέρας τῶν
35 ἱρήιων ἐσβάλλοντες τὰ κρέα πάντα καὶ παραμιζαντες ὕδωρ ὑποκαίουσι τὰ ὀστέα· τὰ δὲ αἶθεται κάλλιστα, αἱ δὲ γαστέρες χωρέουσι εὐπετέως τὰ κρέα ἐφιλωμένα τῶν ὀστέων· καὶ οὕτω βούς τε ἐωυτὸν ἐξέψει καὶ τᾶλλα ἱρήια ἐωυτὸ ἕκαστον. (4) Ἐπεὶ δὲ ἐψηθῇ τὰ κρέα,
40 ὁ θύσας τῶν κρεῶν καὶ τῶν σπλάγχχνων ἀπαρξάμενος ῥίπτει ἐς τὸ ἐμπροσθε. Θύουσι δὲ καὶ τᾶλλα πρόβατα καὶ ἵππους μάλιστα.

LXII. Τοῖσι μὲν δὴ ἄλλοισι τῶν θεῶν οὕτω θύουσι καὶ ταῦτα τῶν κτηνέων, τῷ δὲ Ἄρεϊ ὥδε. Κατὰ νο-
40 μούς ἐκάστοισι τῶν ἀρχιῶν ἐσίδρυται σφι Ἄρεος ἱρὸν τοιόνδε· (2) φρυγάνων φάκελοι συννεύονται ὅσον τ' ἐπὶ σταδίου τρεῖς μῆκας καὶ εὖρος, ὕψος δὲ ἑλασσον· ἄνω δὲ τούτου τετράγωνον ἄπεδον πεποιήται, καὶ τὰ μὲν τρία τῶν κώλων ἐστὶ ἀπότομα, κατὰ δὲ τὸ ἐν ἐπι-
50 βατόν. (3) Ἐτεος δὲ ἐκάστου ἀμάξας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐπινέουσι φρυγάνων· ὑπονοστέει γὰρ δὴ αἰεὶ ὑπὸ τῶν χειμώνων. Ἐπὶ τούτου δὲ τοῦ ὄγκου ἀκινάκης σιδήρεος ἱδρύται ἀρχαῖος ἐκάστοισι, καὶ τοῦτ' ἐστὶ τοῦ

ut bilem pecoribus augeant· quod ita esse, ex apertis pecoribus colligere licet.

LIX. Istis igitur maximis commodis quum abundant Scythæ, cæterum institutis utuntur hujusmodi. Deos solos placant hosce: Vestam quidem maxime; iusuper vero Jovem et Terram, existimantes Terram Jovis esse uxorem: post hos vero, Apollinem, et cælestem Venerem, et Herculem, et Martem. (2) Hos igitur universi colunt Scythæ: Regii vero qui vocantur Scythæ Neptuno etiam sacra faciunt. Nominatur autem Scythico sermone Vesta quidem Tabiti; Jupiter vero rectissime, mea quidem sententia, Papæus (*quasi Pater*) vocatur; Terra vero, Apia; Apollo, Cetosyrus; cælestis Venus, Artimpasa; Neptunus, Thammimasadas. (3) Statuas vero et aras et templa erigere non habent in usu, nisi Marti: huic uni erigunt.

LX. Sacrorum faciendorum in omnibus sacrificiis eadem est ratio Scythiis omnibus; quæ est hujusmodi: stat victima, anteriores pedes constrictos habens; tum is qui sacra facit, pone stans, attrahit principium funis, atque ita prosternit pecus. Idem, dum cadit victima, deum illum invocatur cui sacra facit: tum laqueum cervici circumjicit, et insertum laqueo sustem circumagens, strangulat victimam, non igne incenso, non auspicatus, nulla libatione facta: sed postquam strangulavit victimam, excoriavitque, ad coquendum se confert.

LXI. Quum autem ligno admodum careat Scythica terra, eoquendarum carniū hujusmodi ratio ab illis inventa est: (2) Postquam excoriarunt victimas, ossa carniū nudant, tum, si forte ad manus sunt lebetes, quales in illa terra conficiuntur, Lesbiis crateribus fere similes, nisi quod multo majores; in hos injiciunt carnes, easque succensis inferne pecorum ossibus elixant: (3) quodsi non adest illis lebes, tum vero carnes omnes in alvum victimæ injiciunt, aquamque admiscunt, atque ita ossa infra succendunt. Optime autem ardent ossa; et alvus victimæ facile capit carnes ossibus nudatas. Atque ita bos, aut aliud quodlibet pecus, se ipsum elixat. (4) Postquam elixæ sunt carnes, tunc is qui sacrum facit, carniū et viscerum prosicias deo oblatas ante se projicit. Immolant autem et cætera armenta ac pecora, sed maxime equos.

LXII. Cæteris igitur diis Scythæ ita, ut dixi, sacrificant, et hæc pecora immolant. Marti vero sacra in hunc modum instituunt. In singulis præfecturis, quo loco convenire solent magistratus, ibi Martis templum ipsis erectum est hujusmodi: (2) congeruntur sarmentorum fascēs, ex quibus fit cumulus in longitudinem latitudinemque trium fere stadiorum; altitudo quidem minor. Super hoc cumulo fit planities quadrata, cujus tria latera abrupta sunt, ab uno quarto latere patet adscensus. (3) Quotannis centum et quinquaginta plaustra sarmentorum adcumulant: illa enim per vim tempestatum subsidunt. Super quoque horum tumulorum erigitur vetustus acinaces ferreus, estque hoc

Ἄρεος τὸ ἄγαλμα. (4) Τούτῳ δὲ τῷ ἀκινάχει θυσίας ἐπετέουσιν προσάγουσι προβάτων καὶ ἵππων, καὶ δὴ καὶ τοῖσδ' ἔτι πλέω θύουσι ἢ τοῖσι ἄλλοις θεοῖσι· ὅσους ἂν τῶν πολεμίων ζωγρήσωσι, ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν ἄνδρα ἓνα θύουσι, τρόπῳ οὐ τῷ αὐτῷ καὶ τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἑτεροῖς. (5) Ἐπεὶ γὰρ οἶνον ἐπισπείωσι κατὰ τῶν κεφαλῶν, ἀποσφάζουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐς ἄγχος καὶ ἔπειτεν ἀνενείκοντες ἄνω ἐπὶ τὸν ὄγκον τῶν φρυγάνων καταχέουσι τὸ αἷμα τοῦ ἀκινάκεος. Ἄνω μὲν δὴ φορέουσι τοῦτο, κάτω δὲ παρὰ τὸ ἱρὸν ποιεῦσι τάδε· (6) τῶν ἀποσφαγέντων ἀνδρῶν τοὺς δεξιὸς ὅμους πάντας ἀποτάμνοντες σὺν τῇσι χερσὶ ἐς τὸν ἥερα ἰεῖσι, καὶ ἔπειτεν καὶ τὰ ἄλλα ἀπέρξαντες ἱρήϊα ἀπαλλάσσονται. Χεῖρ δὲ τῇ ἂν πέσῃ κέεται, καὶ χωρὶς δὲ νεκρός.

LXIII. Θυσίαι μὲν νυν αὕται σφι κατεστέασι, ὥς δὲ οὗτοι οὐδὲν νομίζουσι, οὐδὲ τρέφειν ἐν τῇ χώρῃ τὸ παράπαν θέλουσι.

LXIV. Τὰ δ' ἐς πόλεμον ἔχοντα ὧδέ σφι διακέεται· 20 ἔπειτα τὸν πρῶτον ἄνδρα καταβάλλει ἄνθρωπος Σκύθης, τοῦ αἵματος ἐμπίνει. Ὅσους δ' ἂν φονεύσῃ ἐν τῇ μάχῃ, τούτων τὰς κεφαλὰς ἀποφέρει τῷ βασιλεῖ· ἀπενείκας μὲν γὰρ κεφαλὴν τῆς λήτης μεταλαμβάνει τὴν ἂν λάβωσι, μὴ ἐνείκας δὲ οὐ. (2) Ἀποδείρει δὲ αὐτὴν τρόπῳ 25 τοιῷδε· περιταμὼν κύκλῳ περὶ τὰ ὦτα καὶ λαβόμενος τῆς κεφαλῆς ἐκσεῖ, μετὰ δὲ σαρκίσας βοὸς πλευρῇ δέψει τῇσι χερσὶ, ὀργήσας δὲ αὐτὸ ἅτε χειρόμακτρον ἔκρηται, ἐκ δὲ τῶν χαλινῶν τοῦ ἵππου τὸν αὐτὸς ἐλαύνει, ἐκ τούτου ἐξάπτει καὶ ἀγάλλεται· ὅς γὰρ ἂν 30 πλείστα δέρματα χειρόμακτρα ἔχῃ, ἄνθρωπος ἄριστος οὗτος κέκριται. (3) Πολλοὶ δὲ αὐτῶν ἐκ τῶν ἀποδερμάτων καὶ χλαῖνας ἐπείνυσθαι ποιεῦσι, συρράπτοντες κατὰ περ βαίτας. Πολλοὶ δὲ ἀνδρῶν ἐχθρῶν τὰς δεξιὰς χεῖρας νεκρῶν ἐόντων ἀποδείραντες αὐτοῖσι ὄνου καλύπτρας τῶν φαρετρέων ποιεῦνται. (4) δέρμα δὲ ἀνθρώπου καὶ παχὺ καὶ λαμπρὸν ἦν ἄρα, σχεδὸν δερμάτων πάντων λαμπρότατον λευκότητι· πολλοὶ δὲ καὶ ὄλους ἀνδρας ἐκδείραντες καὶ διατείναντες ἐπὶ ξύλων ἐπ' ἵππων περιφέρουσι. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω σφι νενόμισται.

LXV. Αὐτὰς δὲ τὰς κεφαλὰς, οὕτι πάντων, ἀλλὰ τῶν ἐχθίστων, ποιεῦσι τάδε. Ἀποπρίσας ἕκαστος πᾶν τὸ ἐνερθε τῶν ὀφρύων ἐκκαθαίρει καὶ ἦν μὲν ἢ πένης, δ' ἔξωθεν ὠμοβοέην μούνην περιτείνας οὕτω χρᾶται, 45 ἦν δὲ ἢ πλούσιος, τὴν μὲν ὠμοβοέην περιτείνει, ἔσωθεν δὲ καταχρυσώσας οὕτω χρᾶται ποτηρίῳ. (2) Ποιεῦσι δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν οἰκητῶν, ἦν σφι διάφοροι γίνονται καὶ ἦν ἐπικρατήσῃ αὐτοῦ παρὰ τῷ βασιλεῖ. Ξείνων δὲ οἱ ἐλθόντων τῶν ἂν λόγον ποιήται, τὰς 50 κεφαλὰς ταύτας παραφέρει, καὶ ἐπιλέγει ὥς οἱ ἐόντες οἰκήτῃσι πόλεμον προσεθήκοντο καὶ σφῶν αὐτὸς ἐπεκράτησε, ταύτην ἀνδραγαθίην λέγοντες.

LXVI. Ἀπαξ δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἕκαστος δὲ νομάρχης ἕκαστος ἐν τῷ ἐαυτοῦ νομῷ κίρνῃ χρητῆρα οἶνον, ἀπ'

Martis simulacrum; (4) eidemque acinact quotannis offerunt victimas pecorum et equorum : atque his ipsis (acinacibus) plures victimas immolant, quam reliquis diis. Quos captivos faciunt ex hostibus, ex eorum numero centesimum quemque virum mactant; non eodem modo quo pecora, sed diverso. (5) Postquam vinum super capita hominum profuderunt, jugulant eos super vase : deinde sanguinem sursum in sarmentorum tumulum portant, et super acinace effundunt. Dum superne hunc sanguinem gestant, infra juxta templum hæc faciunt : (6) jugulatorum hominum dextros lacertos omnes, cum manibus præcisos, in aerem projiciunt : et deinde, quum reliquarum victimarum sacrificium peregere, abeunt. Quocumque cecidit manus, ibi jacet; et seorsum cadaver.

LXIII. Hæc est apud eos sacrificiorum ratio. Suibus autem nullo modo utuntur, omninoque eas alere sua in terra nolunt.

LXIV. Institutis ad bellum spectantibus utuntur hujusmodi : quem primum ex hostibus prostravit vir Scythæ, ejus potat sanguinem. Quotquot in prælio interfecit, horum capita ad regem perfert : adlato enim capite, sit prædæ particeps quam fecerunt; non adlato vero, partem nullam capit. (2) Caput autem pelle nudat hoc modo : in orbem circumcidit cutim circa aures; dein prehensam excutit de capite : tum, postquam carnem costa bovilla deterisit, subigit pellem manibus; atque ita mollita utitur tamquam mantili, et ex freno equi, quo vehitur, suspendit gloriaturque. Nam qui plurima mantilia ex hostium pellibus habet, is fortissimus vir censetur. (3) Multi eorum etiam ex detractis hisce pellibus lænas, quas induant, conficiunt, consarcinantes illas in modum coriaceæ vestis pastoritiæ. Multi item dexteras manus occisorum hostium cum ipsis unguibus excoriant, et ex hujusmodi pellibus opercula conficiunt pharetrarum. (4) Est autem pellis humana et spissa et candida, ita quidem, ut, candoris splendore omnia prope modum coria alla superet. Multi etiam totos homines excoriant, et super lignis extentos in equis circumvehunt. Hæc ita apud illos usu recepta sunt.

LXV. Ipsi autem capitibus, non utique omnium, sed inimicissimorum, hocce faciunt : quod infra supercilia est, id totum serra abscindunt; et expurgato cranio, si pauper homo est, non nisi extrinsecus corium superinducit bovinum, et sic utitur pro poculo : si dives est, bovinum quidem pariter superinducit corium, intus vero cranium deaurat, atque ita pro poculo utitur. (2) Faciunt idem etiam familiaribus, quando inter ipsos orta discordia est, atque regis judicio alter alteri in potestatem est traditus. Quod si cui deinde advenit hospes, cujus rationem quampiam habet, huic ille hæc capita profert, memorans fuisse hos olim sibi familiares, deinde bellum sibi intulisse; se vero eis discessisse superiorem. Hæc tamquam fortia facta narrant.

LXVI. Semel quotannis quisque præfectus in sua præfectura vini craterem miscet, de quo bibunt Scythæ omnes

οὗ πίνουσι τῶν Σκυθῶν τοῖσι ἂν ἄνδρες πολέμιοι ἀνα-
 ραιρημένοι ἔωσι· τοῖσι δ' ἂν μὴ κατεργασμένον ἦ τοῦτο,
 οὐ γεύονται τοῦ οἴνου τούτου, ἀλλ' ἡτιμωμένοι ἀπο-
 κατέχεται· ὄνειδος δέ σφί ἐστι μέγιστον τοῦτο. Ὅσοι
 δὲ ἂν αὐτῶν καὶ κάρτα πολλοὺς ἄνδρας ἀναραιοῦντες
 ἔωσι, οὗτοι δὲ σύνδυο κύλικας ἔχοντες πίνουσι ὁμοῦ.

LXVII. Μάντιες δὲ Σκυθῶν εἰσὶ πολλοί, οἱ μαντεύον-
 ται ῥάβδοις ἰτείνῃσι πολλῇσι ὥδε· ἐπεὶ φασὶν ῥά-
 βδων μεγάλους ἐνείκωνται, θέντες χαμαὶ διεξέλίσσουσι
 αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ μίαν ἐκάστην ῥάβδον τιθέντες θεσπί-
 ζουσι, ἅμα τε λέγοντες ταῦτα συνειλέουσι τὰς ῥάβδους
 ὀπίσω καὶ αὐτὶς κατὰ μίαν συντιθεῖσι. (2) Αὕτη μὲν
 σφί ἡ μαντικὴ πατρῴη ἐστὶ, οἱ δὲ Ἑνάρεις οἱ ἂν-
 δρόγυνοι τὴν Ἀφροδίτῃ σφί λέγουσι μαντικὴν δοῦναι·
 15 φιλήρης ὢν φλοιῷ μαντεύονται. Ἐπεὶ τὴν φιλήρην
 τρίχα σχίσῃ, διαπλέκων ἐν τοῖσι δακτύλοις τοῖσι ἑω-
 τοῦ καὶ διαλύων χρᾶ.

LXVIII. Ἐπεὶ βασιλεὺς δὲ Σκυθῶν κάμη, με-
 ταπέμπεται τῶν μαντίων ἄνδρας τρεῖς τοὺς εὐδοχι-
 20 μέοντας μάλιστα, οἱ τῷ τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ μαντεύονται·
 καὶ λέγουσι οὗτοι ὡς τὸ ἐπίπαν μάλιστα τάδε, ὡς τὰς
 βασιληίας ἰστίας ἐπιώρκηκε δὲ καὶ δὲ, λέγοντες τῶν
 ἀσπῶν τὸν ἂν δὴ λέγωσι. (2) Τὰς δὲ βασιληίας ἰστίας
 νόμος Σκύθησι τὰ μάλιστα ἐστὶ ὁμνῦναι τότε ἐπεὶ τὸν
 25 μέγιστον ὄρκον ἐθέλωσι ὁμνῦναι. (3) Αὐτίκα δὲ δια-
 λελαμμένος ἄγεται οὗτος τὸν ἂν δὴ φῶσι ἐπιωρῆσαι,
 ἀπιγμένον δὲ ἐλέγχουσι οἱ μάντιες ὡς ἐπιωρῆσας φαί-
 νεται ἐν τῇ μαντικῇ τὰς βασιληίας ἰστίας καὶ διὰ ταῦτα
 ἀλγέει ὁ βασιλεὺς· ὁ δὲ ἀρνέεται, οὐ φάμενος ἐπιωρῆ-
 30 σαι, καὶ δεινολογέεται. (1) Ἀρνεομένου δὲ τούτου ὁ
 βασιλεὺς μεταπέμπεται ἄλλους διπλησίους μάντιας·
 καὶ ἦν μὲν καὶ οὗτοι ἐσορέοντες ἐς τὴν μαντικὴν κατα-
 δήσωσι ἐπιωρῆσαι, τοῦ δὲ ἰθέως τὴν κεφαλὴν ἀποτά-
 μνουσι, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ διαλαγχάνουσι οἱ πρῶτοι
 35 τῶν μαντίων, ἦν δὲ οἱ ἐπελθόντες μάντιες ἀπολύσῃσι,
 ἄλλοι πάρεσι μάντιες καὶ μάλα ἄλλοι. Ἦν ὢν οἱ
 πλεῖνες τὸν ἄνθρωπον ἀπολύσῃσι, δέδοκται τοῖσι πρῶ-
 τοῖσι τῶν μαντίων αὐτοῖσι ἀπολλύσθαι.

LXIX. Ἀπολλῦσι δὴ τα αὐτοὺς τῷ τρόπῳ τοῖσδε· ἐπεὶ
 40 ἅμαξαν φρυγάνων πλήσωσι καὶ ὑποζεύξῃσι βοῦς, ἐμ-
 ποδίσαντες τοὺς μάντιας καὶ χέρας ὀπίσω δήσαντες καὶ
 στομῶσαντες κατεργνῶσι ἐς μέσα τὰ φρύγανα, ὑπο-
 πρήσαντες δὲ αὐτὰ ἀπιεῖσι φοβήσαντες τοὺς βοῦς. (2)
 Πολλοὶ μὲν δὴ συγκατακαίονται τοῖσι μάντισι βόες,
 45 πολλοὶ δὲ περικεκαυμένοι ἀποφεύγουσι, ἐπεὶ αὐτῶν ὁ
 ῥυμὸς κατακαυθῇ. Κατακαίουσι δὲ τῷ τρόπῳ τῷ εἰρη-
 μένῳ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας τοὺς μάντιας, ψευδομάντιας
 κηλεῦντες. (3) Τοὺς δ' ἂν ἀποκτείνῃ βασιλεὺς, τούτων
 οὐδὲ τοὺς παῖδας λείπει, ἀλλὰ πάντα τὰ ἔρσενα κτείνει,
 50 τὰ δὲ θήλα οὐκ ἀδικεῖ.

LXX. Ὅρκια δὲ ποιεῦνται Σκύθαι ὥδε πρὸς τοὺς
 ἂν ποιέωνται· ἐς κύλικα μεγάλην κεραμίνην οἶνον
 ἐγγέαντες αἶμα συμμίσγουσι τῶν τὰ ὄρκια ταμνομένων,
 τύφαντες ὁπέατι ἢ ἐπιταμόντες μαχαίρῃ σμικρὸν τοῦ

quotquot sunt qui hostes interfecerunt : qui nihil tale
 ediderunt, hi vinum hoc non gustant, sed seorsum sine
 honore sedent : idque apud illos maxima ignominia habe-
 tur. Qui vero magnum quemdam hominum occiderunt
 numerum, hi bina singuli pocula habentes, ex utroque bi-
 bunt.

LXVII. Vatum apud Scythas ingens numerus est ; qui
 salignis virgis divinant hoc modo : magnos secum ferunt
 baculorum fascies ; hos humi positos dissolvunt, et singulis
 baculis separatim positos divinant : dumque divinationem
 edunt, rursus convolvunt baculos, iterumque singulos
 componunt. (2) Hæc divinandi ratio illis a majoribus
 tradita est. Enarees vero, semiviri illi, Venerem sibi de-
 disse aiunt divinandi artem. Hi interiore tiliae cortice va-
 ticianantur. Tiliam trifariam scissam digitis suis implicat
 vates, rursusque solvens vaticinatur.

LXVIII. Quando morbo laborat rex Scytharum, vocat
 ad se e vatibus tres viros præ cæteris probatos, qui præ-
 dicto modo divinant : et dicunt hi plerumque, hunc aut
 illum civem, quem nominatim designant, regios Lares pe-
 jerasse. (2) Moris est autem apud Scythas, quando maxi-
 mum interponere iuramentum volunt, ut per regios La-
 res jurent. (3) Protinus igitur ille homo, quem hi peje-
 rasse dicunt, corripitur adduciturque : et in medio stantem
 arguunt vates, per divinationem compertum esse, pejerasse
 illum regios Lares, eaque causa ægrotare regem. Tum ille
 negat factum, contenditque se non pejerasse, et lamenta-
 tur. (4) Quo infitiente, duplum numerum aliorum vatum
 rex arcessit : qui si et ipsi, sortibus inspectis, eundem
 perjurii arguunt, e vestigio priores vates caput hominis
 præcidunt, bonaque ejus inter se dividunt. Quod si hi,
 qui supervenerunt, vates illum absolvent, alii adsunt, iterum-
 que alii : quorum si major numerus absolvit hominem, tum
 decretum est, ut primi illi ex vatibus ipsi morte plectantur.

LXIX. Supplicium autem de illis sumunt hoc modo :
 plastrum replent sarmentis, bovesque jungunt ; tum com-
 pedibus vinctos vates, manibus in tergum religatis, oreque
 obstructo, in media sarmenta infulciunt ; et igne sarmentis
 subjecto territant agitantque boves. (2) Et multi quidem
 boves simul cum vatibus igne absumuntur ; multi vero am-
 busti, cremato temone, aufugiunt. Eodem modo etiam
 alias ob culpas comburunt vates, falsos vates adpellantes.
 (3) Quos vero interficit rex, eorum ne liberis quidem parcit,
 sed mares omnes occidit ; solæ feminæ illæsæ abeunt.

LXX. Fædus quando feriunt cum aliis Scythæ, hoc ritu
 utuntur : postquam grande in poculum fictile infuderunt vi-
 num, subula percutiunt aut cultello incidunt corporis aliquam
 partem eorum qui fædus faciunt, eorumque sanguinem

σώματος καὶ ἔπειτεν ἀποβάψαντες ἐς τὴν κύλικα ἀκινάχεα καὶ οἰστοὺς καὶ σάγαριν καὶ ἀκόντιον· ἔπειτ' ἀνὰ ταῦτα ποιήσωσι, κατεύχονται πολλὰ καὶ ἔπειτεν ἀποπίνουσι αὐτοὶ τε οἱ τὸ ὄρχιον ποιούμενοι καὶ τῶν ἐπομένων οἱ πλείστου ἄξιοι.

LXXI. Ταφαὶ δὲ τῶν βασιλέων ἐν Γέρροισι εἰσὶ, ἐς δ' ὁ Βορυσθένης ἐστὶ προσπλωτός· ἐνθαῦτα, ἔπειτ' ἀποθάνῃ ὁ βασιλεὺς, ὄρυγμα γῆς μέγα ὀρύσσουσι τετράγωνον, ἐτοῖμον δὲ τοῦτο ποιήσαντες ἀναλαμβάνουσι τὸν νεκρὸν, κατακεκρωμένον μὲν τὸ σῶμα, τὴν δὲ νηδὺν ἀνασχισθεῖσαν καὶ καθαρθεῖσαν, πλὴν κυπέρου κεκομμένου καὶ θυμὸν καὶ σελίνου σπέρματος καὶ ἀννήσου, συνερραμμένην ὀπίσω, καὶ κομίζουσι ἐν ἀμάξῃ ἐς ἄλλο ἔθνος. (2) Οἱ δ' ἂν παραδέξωνται κομισθέντα τὸν νεκρὸν, ποιέουσι τὰ περ οἱ βασιλῆες Σχύθαι· τοῦ ὧτός ἀποτάμνονται, τρίχας περικείρονται, βραχίονας περιτάμνονται, μέτωπον καὶ ῥίνα καταμύσσονται, διὰ τῆς ἀριστερῆς χειρὸς οἰστοὺς διαβυνέονται. (3) Ἐνθεῦτεν δὲ κομίζουσι ἐν ἀμάξῃ τὸν νέκυν τοῦ βασιλέως ἐς ἄλλο ἔθνος τῶν ἄρχουσι· οἱ δὲ σφί ἐπονται ἐς τοὺς πρότερον ἦλθον. Ἐπειτ' ἀνὰ πάντας περιέλθωσι τὸν νέκυν κομίζοντες, ἐν Γέρροισι ἔσχατα κατοικημένοι εἰσι τῶν ἐθνῶν τῶν ἄρχουσι καὶ ἐν τῇσι ταφῇσι. (4) Καὶ ἔπειτεν, ἔπειτ' ἀνὰ τὸν νέκυν ἐν τῇσι θήκησι ἐπὶ στιβάδῃ, παραπήξαντες αἰχμὰς ἐνθεν καὶ ἐνθεν τοῦ νεκροῦ ξύλα ὑπερτείνουσι καὶ ἔπειτεν ῥιπὴ καταστεγάζουσι, ἐν δὲ τῇ λοιπῇ εὐρυχωρίῃ τῆς θήκης τῶν παλλακῶν τε μίαν ἀποπνέξαντες θάπτουσι καὶ τὸν οἰνοχόον καὶ μάγειρον καὶ ἱπποκόμον καὶ διήκονον καὶ ἀγγελιφόρον καὶ ἵππους καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀπαρχὰς καὶ φιάλας χρυσέας· ἀργύρῳ δὲ οὐδὲν οὐδὲ χαλκῷ χρέονται. (5) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες χοῦσι πάντες χῶμα μέγα, ἀμειλλεόμενοι καὶ προθυμεόμενοι ὥς μέγιστον ποιῆσαι.

LXXII. Ἐνιαυτοῦ δὲ περιφερομένου αὐτὶς ποιέουσι τοιόνδε· λαβόντες τῶν λοιπῶν θεραπόντων τοὺς ἐπιτηδεωτάτους (οἱ δὲ εἰσι Σχύθαι ἐγγενεές· οὗτοι γὰρ δὴ θεραπεύουσι τοὺς ἂν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς κελεύσῃ, ἀργυρώνητοι δὲ οὐκ εἰσὶ σφί θεράποντες), τούτων ὧν τῶν διηκόνων ἔπειτ' ἀποπνέξωσι πεντήκοντα, καὶ ἵππους τοὺς καλλιστεύοντας πεντήκοντα, ἐξελόντες αὐτῶν τὴν κοιλίην καὶ καθήραντες ἐμπιπλάσι ἀγύρων καὶ συρράπτουσι. (2) Ἀψίδος δὲ ἡμισυ ἐπὶ δύο ξύλα στήσαντες ὑπτίον, καὶ τὸ ἕτερον ἡμισυ τῆς ἀψίδος ἐπ' ἕτερα δύο, καταπήξαντες τρόπῳ τοιούτῳ πολλὰ ταῦτα, ἔπειτεν τῶν ἵππων κατὰ τὰ μήκεα ξύλα παχέα διελάσαντες μέχρι τῶν τραχήλων ἀναβιδάζουσι αὐτοὺς ἐπὶ τὰς ἀψίδας. (3) Τῶν δὲ αἱ μὲν πρότεροι ἀψίδες ὑπέχουσι τοὺς ὤμους τῶν ἵππων, αἱ δὲ ὀπίσθιαι παρὰ τοὺς μηρούς τὰς γαστέρας ὑπολαμβάνουσι· σκέλεα δὲ ἀμφοτέρω κατακρέμαται μετέωρα. (4) Χαλινούς δὲ καὶ στόμια ἐμβαλόντες ἐς τοὺς ἵππους κατατείνουσι ἐς τὸ πρόσθε αὐτῶν, καὶ ἔπειτεν ἐκ πασσάλων δέουσι. (5) Τῶν δὲ δὴ νεηνίσκων τῶν ἀποπεπνιγμένων τῶν πεντήκοντα ἕνα

cum vino miscent : deinde in calicem intingunt acinacem, sagittas, sagarin, et jaculum. His peractis, multa adprecantur ; ac deinde calicem ebibunt et hi ipsi, qui foedus faciunt, et ex comitibus hi qui prae aliis dignitate eminent.

LXXVI. Sepulcra regum in Gerrhis sunt, eo loco quousque adverso Borysthene navigari potest. Ibi, quando rex Scytharum e vivis decessit, ingentem fossam fodiunt quadratam. Qua perfecta, corpore incerato, alvo primum incisa et expurgata, dein cypero odorato minutim conciso et suffimento et apii semine et anetho repleta, rursusque consuta, sumunt cadaver, et plastro ad alium populum devehunt. (2) Tum hi, ad quos ita devectum pervenit cadaver, idem faciunt quod Regi Scythae : partem auris sibi amputant, capillos tondent, brachia circumcirca incidunt, frontem nasumque fodicant, et per sinistram manum sagittas transfigunt. (3) Tum ex hac regione ad alium populum, cui imperant, cadaver regis plastro devehunt ; et hi, ad quos illud primum pervenit, sequuntur. Postquam per omnes Scythiae populos pervexerunt cadaver, jam in Gerrhis sunt, qui extremi habitant eorum quibus imperant populorum, ubi est sepulturae locus. (4) Ibi tum cadaver, toro impositum, in sepulcro deponunt ; et hastis utrimque circa cadaver defixis, superne ligna intendunt, ac deinde cratibus contegunt. In reliquo vero sepulcri spatio unam ex pellicibus strangulatam sepeliunt, et pinoernam, et coquum, et equisonem, et ministrum, et internuncium, et equos, et aliorum omnium primitias, et phialas aureas : argento enim et aere non utuntur. (5) His rebus peractis, humum certatim adgerunt, magnumque studium adhibent ut tumulum erigant quam maximum.

LXXII. Circumacto anno, hocce agunt : ex reliquis regis famulis (sunt autem hi Scythae indigenae : nam famulantur regi quoscumque ille jussit ; nec habent servos aere emptos), ex reliquis igitur hisce famulis quinquaginta maxime idoneos, et totidem numero equos praestantissimos, strangulant ; quos, exemptis intestinis, expurgataque alvo, paleis implent et sutura claudunt : (2) tum dimidiatum rotae circulum super duobus lignis supinum statuunt, et alterum rotae dimidium super aliis duobus lignis ; eodemque modo multa defigunt ; deinde equos, quorum per corpora secundum longitudinem usque ad colla trajecta sunt ligna spissa, super istis dimidiatis circulis collocant ita, (3) ut anteriores semicirculi humeros equorum, posteriores ventrem prope femora sustineant, crura vero utrimque suspensa haereant. (4) Denique frena et habenas equis injiciunt, habenasque antrorsum tensas palis adligant. (5) Postremo quinquaginta strangulorum juvenum quemque equo imponunt ; idque faciunt ligno recta

ἑκάστον ἀναβιδάζουσι ἐπὶ τὸν ἵππον, ὥδε ἀναβιδάζον-
τες· ἐπεὶ νερκοῦ ἑκάστου παρὰ τὴν ἀκανθαν ξύλον
ὄρθον διελάσσωσι μέχρι τοῦ τραχήλου, κάτωθεν δὲ ὑπερ-
ἔχει τοῦ ξύλου τούτου τὸ ἐς τὸν πηγνῦσι τοῦ ἐτέ-
ρου ξύλου τοῦ διὰ τοῦ ἵππου. (6) Ἐπιστήσαντες δὲ
κύκλῳ τὸ σῆμα ἱππέας τοιούτους ἀπελαύνουσι.

LXXIII. Οὕτω μὲν τοὺς βασιλέας θάπτουσι· τοὺς
δὲ ἄλλους Σκύθας, ἐπεὶ ἀποθάνωσι, περιάγουσι οἱ
ἀγγιχόντες κατὰ τοὺς φίλους ἐν ἀμάξει
10 κειμένους, τῶν δὲ ἑκάστος ὑποδεκόμενος εὐωχεῖ τοὺς
ἐπομένους, καὶ τῷ νεκρῷ πάντων παρατιθεῖ τῶν καὶ
τοῖσι ἄλλοις. (2) Ἡμέρας δὲ τεσσαράκοντα οὕτω οἱ
ἰδιῶται περιάγονται, ἔπειτα θάπτονται. Θάψαντες
δὲ οἱ Σκύθαι καθαίρονται τρόπῳ τοιῷδε· (3) σμη-
15 σάμενοι τὰς κεφαλὰς καὶ ἐκπλυνάμενοι ποιεῦσι περὶ τὸ
σῶμα τάδε· ἐπεὶ ξύλα στήσωσι τρία ἐς ἄλληλα κεκλι-
μένα, περὶ ταῦτα πῖλους εἰρινέους περιτείνουσι, συμ-
φράξαντες δὲ ὡς μάλιστα λίθους ἐκ πυρὸς διαφανέας
ἐσβάλλουσι ἐς σκάφην κειμένην ἐν μέσῳ τῶν ξύλων τε
20 καὶ τῶν πῖλων.

LXXIV. Ἔστι δὲ σφι κάνναβις φυομένη ἐν τῇ
χώρῃ πλὴν παχύτητος καὶ μεγάλους τῷ λίνῳ ἐμφε-
ρεστάτη· ταύτη δὲ πολλῶν ὑπερφέρει ἢ κάνναβις. (2)
Αὕτη καὶ αὐτομάτη καὶ σπειρομένη φύεται, καὶ ἐξ
25 αὐτῆς Θρήϊκες μὲν καὶ εἴματα ποιεῦνται τοῖσι λινέοις
ὁμοιώτατα· οὐδ' ἂν, ὅστις μὴ κάρτα τρίβων εἴη αὐτῆς,
διαγνοῖ λίνου ἢ καννάβιος ἐστὶ· ὅς δὲ μὴ εἶδὲ κωτὴν
καννάβιδα, λίνεον δοκῇ εἶναι τὸ εἶμα.

LXXV. Ταύτης ὦν οἱ Σκύθαι τῆς καννάβιος τὸ
30 σπέρμα ἐπεὶ λάβωσι, ὑποδύνουσι ὑπὸ τοὺς πῖλους,
καὶ ἔπειτα ἐπιβάλλουσι τὸ σπέρμα ἐπὶ τοὺς διαφανέας
λίθους τῷ πυρὶ· τὸ δὲ θυμίζεται ἐπιβαλλόμενον, καὶ
ἀτμίδα παρέχεται τοσαύτην ὅστε Ἑλληνικὴ οὐδεμία
ἂν μιν πυρὶ ἀποκρατήσῃ. (2) Οἱ δὲ Σκύθαι ἀγά-
35 μενοι τῇ πυρὶ ὠρύονται. Τοῦτο σφι ἀντὶ λουτροῦ
ἐστὶ· οὐ γὰρ δὴ λαύονται ὕδατι τὸ παράπαν τὸ σῶμα. (3)
Αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν ὕδωρ παραχέουσαι κατασώ-
χουσι περὶ λίθον τρηχὺν τῆς κυπαρίσσου καὶ κέδρου
καὶ λιθάνου ξύλου, καὶ ἔπειτα τὸ κατασώχόμενον
40 τοῦτο παχὺ ἐὼν καταπλάσσονται πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὸ
πρόσωπον· καὶ ἅμα μὲν εὐωδίη σφέας ἀπὸ τούτου
ἴσχει, ἅμα δὲ ἀπαιρέουσαι τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ τὴν κα-
ταπλάστων γίνονται καθαραὶ καὶ λαμπραί.

LXXVI. Ξεινικοῖσι δὲ νομαίοισι καὶ οὗτοι αἰνῶς
45 χρᾶσθαι φεύγουσι, μὴ τί γε ὦν ἄλλων, Ἑλληνικοῖσι
δὲ καὶ ἥμισυ, ὡς διέδεξαν Ἀναχάρσι τε καὶ δεύτερα
αὐτοῖς Σκύλη. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ Ἀναχάρσις ἐπεῖτε
γῆν πολλὴν θεωρήσας καὶ ἀποδεξάμενος κατ' αὐτὴν
σοφίην πολλὴν ἐκομίζετο ἐς ἧθα τὰ Σκυθῶν, πλώων
50 δὲ δι' Ἑλλησπόντου προσίσχει ἐς Κύζικον, καὶ εὖρε
γὰρ τῇ μητρὶ τῶν θεῶν ἀνάγοντας τοὺς Κυζικηνούς
ὄρτην κάρτα μεγαλοπρεπέως, εὗξατο τῇ μητρὶ ὃ Ἀνά-
χαρσις, ἣν σῶς καὶ ὑγιὲς ἀπονοστήσῃ ἐς ἐσωτοῦ, θύ-
σσειν τε κατὰ ταῦτα κατ' ὥρα τοὺς Κυζικηνούς ποιεῦν-

per corpus secundum spinam dorsi usque ad cervicem trans-
fixo, cujus ligni pars inferior eminens inseritur foratini,
quod est in altero ligno per equi corpus transjecto. (6)
Hujusmodi equites postquam circa monumentum in orbem
constituerunt, discedunt.

LXXIII. Tali igitur ratione reges sepeliunt. Reliquos autem
Scythas, quum decesserunt, circumvehunt cognatione
proximi, plaustris impositos, ad amicos. Et horum quisque
lauto epulo excipit comitantes, mortuoque eadem omnia ad-
ponit quæ cæteris. (2) Per quadraginta dies ita circumve-
hantur privati, deinde sepeliuntur. Postquam mortuum
sepeliverunt Scythæ, hoc modo lustrantur : (3) postquam
caput smegmate terserunt, et gnaviter lavarunt, corpori
faciunt hocce : tria ligna statuunt versus se invicem incli-
nata ; circum hæc laucos pileos prætendunt ; quos ubi
quam arcissime inter se junxerunt, in suppositum in medio
lignorum pileorumque alveolum lapides conjiciunt igne
candentes.

LXXIV. Nascitur autem in hac terra cannabis, lino si-
millima, si crassitiem et magnitudinem excipias, quibus
quippe cannabis longe superat linum. (2) Et sponte hæc
nascitur, et sata : ex eaque Thraces vestimenta etiam con-
ficiunt, lineis simillima ; quæ, nisi quis admodum sit usu
peritus, non dignoscat ex linone sint, an ex cannabi : qui
vero cannabinum numquam vidit, lineum esse vestimentum
putabit.

LXXV. Hujus igitur cannabis semen sumunt Scythæ, et,
postquam sub pileos subierunt, semen hoc lapidibus igne
candentibus injiciunt : quod dum ita adoletur, vaporem
diffundit tantum, ut Græcanica nulla assa desudatio eum
superet : (2) et Scythæ, delectati hac desudatione, ulula-
tum tollunt : estque hoc illis balnei loco ; nam aqua omni-
no non lavant corpus. (3) Mulieres vero eorum in aspero
lapide, adfusa aqua, conterunt ligni frusta cypressi, cedri,
et thuriferæ arboris : deinde isto detrimento, quod crassum
est, oblinunt totum corpus atque faciem. Id eis simul
suavem conciliat odorem ; simulque, postquam postridia
abstulerunt hoc cataplasma, mundæ sunt et nitidæ.

LXXVI. Peregrinorum institutorum usum etiam hi vehe-
menter aversantur, et, ne dicam aliorum populorum insti-
tutis, Græcanicis adeo minime omnium utuntur ; id quod
in Anacharside, et deinde iterum in Scyla, ostende-
runt. (2) Primum enim Anacharsis, postquam multas
spectaverat terras, et multa ibi sapientiæ ediderat spe-
cimina, Scytharum ad sedes reversurus, per Helles-
pontum navigans, ad Cyzicum adpulit. Ibi quum Cyzi-
cenos offendisset Matri deorum festum celebrantes sane
quam magnificum, Matri votum fecit Anacharsis, si salvus
sospesque domum redisset, se eodem modo, quo a Cyzice-

τας καὶ παννυχίδα στήσειν. (3) Ὡς δὲ ἀπὶκετο εἰς τὴν Σκυθικὴν, καταδύς εἰς τὴν καλυμένην Ὑλαίην (ἥ δ' ἐστὶ μὲν παρὰ τὸν Ἀχιλλήϊον δρόμον, τυγχάνει δὲ πᾶσα ἐοῦσα δενδρέων παντοίων πλὴν), εἰς ταύτην δὴ καταδύς ὁ Ἀνάχαρσις τὴν ὁρτὴν πᾶσαν ἐπετέλεε τῇ θεῷ, τύμπανόν τε ἔχων καὶ ἐκδησάμενος ἀγάλματα. (4) Καὶ τῶν τις Σκυθέων καταφρασθεὶς αὐτὸν ταῦτα ποιεῦντα ἐσήμηνε τῷ βασιλεῖ Σαυλίῳ· ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ἀπὶκόμενος ὡς εἶδε τὸν Ἀνάχαρσιν ποιεῦντα ταῦτα, τοξεύσας αὐτὸν ἀπέκτεινε. (5) Καὶ νῦν ἦν τις εἴρηται περὶ Ἀναχάρσιος, οὗ φασὶ μιν Σκύθαι γινώσκειν, διὰ τοῦτο ὅτι ἐξεδήμησέ τε εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ξεινικοῖσι ἔθεσι διεχρήσατο. Ὡς δ' ἐγὼ ἤκουσα Τίμνῳ τοῦ Ἀριαπειθέος ἐπιτρόπου, εἶναι αὐτὸν Ἰδανθύρσου τοῦ Σκυθέων βασιλέως πατρὸς, παῖδα δὲ εἶναι Γνούρου τοῦ Λύκου τοῦ Σπαργαπειθέος. (6) Εἰ ὦν ταύτης ἦν τῆς οἰκίης ὁ Ἀνάχαρσις, ἴστω ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ ἀποθανόν· Ἰδανθύρσος γὰρ ἦν παῖς Σαυλίου, Σαύλιος δὲ ἦν ὁ ἀποκτείνας Ἀνάχαρσιν.

LXXVII. Καίτοι τινὰ ἤδη ἤκουσα λόγον ἄλλον ὑπὸ Πελοποννησίων λεγόμενον, ὡς ὑπὸ τοῦ Σκυθέων βασιλέως Ἀναχάρσιος ἀποπεμφθεὶς τῆς Ἑλλάδος μαθητὴς γένοιτο, ὁπίσω τε ἀπονοστήσας φαίη πρὸς τὸν ἀποπέμφσαντα Ἕλληνας πάντας ἀσχόλους εἶναι εἰς πᾶσαν σοφίην πλην Λακεδαιμονίων, τοῖσι δὲ εἶναι μόνουσι σωφρόνως δοῦναι τε καὶ δέξασθαι λόγον. (2) Ἀλλ' οὗτος μὲν ὁ λόγος ἄλλως πέπαισται ὑπ' αὐτῶν Ἑλλήνων, ὁ δ' ὦν ἀνὴρ ὥσπερ πρότερον εἰρέθη διεφθάρη. Οὗτος μὲν νυν οὕτω δὴ τι ἐπρήξε διὰ ξεινικά τε νόμια καὶ Ἑλληνικάς διμιλίας.

LXXVIII. Ἡλλοῖσι δὲ χάρτα ἔτεσι ὕστερον Σκύλης ὁ Ἀριαπειθέος ἔπαθε παραπλήσια τούτῳ. Ἀριαπειθεὶ γὰρ τῷ Σκυθέων βασιλεῖ γίνεται μετ' ἄλλων παίδων Σκύλης ἐξ Ἰστρινῆς δὲ γυναικὸς οὗτος γίνεται καὶ οὐδαμῶς ἐγγυωρὴς τὸν ἢ μήτηρ αὐτὴ γλῶσσάν τε Ἑλλάδα καὶ γράμματα ἐδίδασκε. (2) Μετὰ δὲ χρόνῳ ὕστερον Ἀριαπειθῆς μὲν τελευτᾷ δόλῳ ὑπὸ Σπαργαπειθέος τοῦ Ἀγαθύρσων βασιλέως, Σκύλης δὲ τὴν τε βασιλείην παρέλαβε καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πατρὸς, τῇ οὐνομα ἦν Ὀποίη· ἦν δὲ αὐτὴ ἢ Ὀποίη ἀστὴ, ἐξ ἧς ἦν Ὀρικὸς Ἀριαπειθεὶ παῖς. (3) Βασιλεύων δὲ Σκυθέων ὁ Σκύλης διαίτη οὐδαμῶς ἠρέσκετο Σκυθικῇ, ἀλλὰ πολλὸν πρὸς τὰ Ἑλληνικά μᾶλλον τετραμμένος ἦν ἀπὸ παιδεύσιος τῆς ἐπεπαίδευτο, ἐποίεε τε τοιοῦτο· (4) εὔτε ἀγάγοι τὴν στρατιὴν τὴν Σκυθέων εἰς τὸ Βορυσθενεϊτέων ἄστν (οἱ δὲ Βορυσθενεῖται οὗτοι λέγουσι σφέας αὐτοὺς εἶναι Μιλησίους), εἰς τούτους ὅκως ἔλθοι ὁ Σκύλης, τὴν μὲν στρατιὴν καταλείπεσκε ἐν τῷ προαστείῳ, αὐτὸς δὲ ὅκως ἔλθοι εἰς τὸ τεῖχος καὶ τὰς πύλας ἐγκληίσειε, τὴν στολὴν ἀποθέμενος τὴν Σκυθικὴν λάβεσκε ἂν Ἑλληνίδα ἐσθῆτα, ἔχων δ' ἂν ταύτην ἡγόραζε οὔτε δορυφόρων ἐπομένων οὔτε ἄλλου οὐδενός (τὰς δὲ πύλας ἐφύλασσον, μή τις μιν Σκυθέων ἴδοι ἔχοντα ταύτην τὴν στολὴν), καὶ τὰλλα

nis fieri vidisset, sacra ei facturum, pervigiliumque instituturum. (3) Tum postquam in Scythicam terram pervenit, in Hylæa se abdens, quæ est regio prope Achillis Curriculum, estque tota arboribus varii generis referta; in hac igitur se abdens Anacharsis, omnem festi caerimoniam deæ absolvit, tympano etiam utens, et imagines gestans de pectore suspensas. (4) Quæ agentem animadvertens quidam Scythæ regi Saullo rem indicavit: et ille, adveniens ipse, Anacharsin hæc agentem videns, excussa sagitta interfecit. (5) Et nunc, si quis quærit de Anacharside, aiunt Scythæ, se illum non nosse, propterea quod in Græciam peregrinatus et peregrinis usus est institutis. Ut vero equidem ex Timna audiui, præfecto Ariapithis, fuit Anacharsis patruus Idanthyrssi, regis Scytharum, filius autem Gnuri, nepos Lyci, pronepos Spargapithis. (6) Quodsi ex hac familia erat Anacharsis, sciat a fratre se esse interfectum: Idanthyrssus enim filius fuit Saulii, Saulius autem interfecit Anacharsin.

LXXVII. Quamquam alium etiam sermonem audiui, quem Peloponnesii narrant, dicentes, a rege Scytharum missum Anacharsin, Græciæ discipulum fuisse: eumque, postquam domum esset reversus, dixisse ei qui illum miserat, Græcos universos in omni genere scientiarum artiumque occupari, exceptis Lacedæmoniis: hos vero solos hoc habere, ut prudenter et edant et accipiant sermonem. (2) At hæc fabula temere ab ipsis Græcis per ludum narratur. Hic igitur vir eo, quo dixi, modo periit: idque ei accidit propter externos ritus et Græcanicas consuetudines.

LXXVIII. Multis autem admodum interjectis annis Scyles, Ariapithis filius, simili atque Anacharsis usus est fato. Ariapithes, Scytharum rex, quum alios habuerat filios, tum Scylam, natum ex muliere non indigena, sed Istriana, quæ eum ipsa Græco sermone Græcisque literis erudivit. (2) Tempore interjecto, Ariapithes per dolum occiditur a Spargapithe, Agathyrssorum rege, et Scyles in regnum successit; et uxorem patris, cui Opæa nomen erat, matrimonio sibi junxit. Fuit autem hæc Opæa civis Scythica, ex eaque natus Ariapithi erat filius Oricus. (3) Regnum igitur Scytharum adeptus Scyles vitæ ratione Scythica neuliquam delectabatur, sed ad instituta magis inclinabat Græcorum, propter disciplinam qua erat institutus. Itaque tali usus est ratione: (4) quando Scytharum exercitum ad Borysthenitarum urbem ducebat (Borysthenitæ hi autem sese dicebant esse Milesios), ad hos igitur quoties veniebat Scyles, exercitu in suburbio relicto, ipse urbem ingressus, clausis portis, deposito Scythico cultu, Græcanicum induebat vestimentum. Hoc indutus in foro versabatur, nullo satellite nulloque alio comitatu stipatus: portæ autem interim custodiebantur, ne quis Scythæ eum conspiceret hoc cultu utentem: tum vero

ἐχρᾶτο διαίτη Ἑλληνικῇ, καὶ θεοῖσι ἱρὰ ἐποίεε κατὰ νόμους τοὺς Ἑλλήνων. (5) Ὅτε δὲ διατρίψει μῆνα ἢ πλεόν τούτου, ἀπαλλάσσετο ἐνδὺς τὴν Σκυθικὴν στολήν. Ταῦτα ποίεσκε πολλάκις, καὶ οἰκία τε ἐδεί-
 5 ματο ἐν Βορυσθένει καὶ γυναῖκα ἐγήμε ἐς αὐτὰ ἐπιχωρίην.

LXXIX. Ἐπεῖτε δὲ ἔδεέ οἱ κακῶς γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφασίος τοιῆσδε. Ἐπεθύμησε Διονύσιον Βακχεῖον τελεσθῆναι, μέλλοντι δὲ οἱ ἐς χεῖρας ἀγε-
 10 σθαι τὴν τελετὴν ἐγένετο φάσμα μέγιστον. (2) Ἦν οἱ ἐν Βορυσθενεΐτων τῇ πόλει οἰκίης μεγάλης καὶ πολυτελέος περιβολῇ, τῆς καὶ ὀλίγον τι πρότερον τούτων μνήμην εἶχον, τὴν περίξ λευκοῦ λίθου σφίγγες τε καὶ γρύπες ἔστασαν. (3) ἐς ταύτην ὁ θεὸς ἐνέσκηψε βέλος.
 15 Καὶ ἡ μὲν κατεκᾶν πᾶσα, Σκύλης δὲ οὐδὲν τούτου εἶνεκεν ἔσπον ἐπετέλεσε τὴν τελετὴν. (4) Σκύθαι δὲ τοῦ βακχεύειν περί Ἑλλήσι ὀνειδίζουσι· οὐ γὰρ φασὶ οἰκὸς εἶναι θεὸν ἐξευρίσκειν τοῦτον ὅστις μαίνεσθαι ἐνάγει ἀνθρώπους. (5) Ἐπεῖτε δὲ ἐτελέσθη τῷ Βακ-
 20 χεῖρι ὁ Σκύλης, διεδρηπέτευσεν τῶν τις Βορυσθενεΐτων πρὸς τοὺς Σκύθας, λέγων, « ἡμῖν γὰρ καταγεῶνται, ὦ Σκύθαι, ὅτι βακχεύομεν καὶ ἡμέας ὁ θεὸς λαμβάνει· νῦν οὗτος ὁ δαίμων καὶ τὸν ὑμέτερον βασιλέα λελάθηκε, καὶ βακχεύει καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μαίνεται. Εἰ δέ μοι,
 25 ἀπιστέετε, ἔπεσθε, καὶ ὑμῖν ἐγὼ δέξω. » (6) Εἰποντο τῶν Σκυθῶν οἱ προεστειότες, καὶ αὐτοὺς ἀναγαγὼν ὁ Βορυσθενεΐτης λάθρῃ ἐπὶ πύργον κατίσεν. Ἐπεῖτε δὲ παρήϊε σὺν τῷ θιάσῳ ὁ Σκύλης καὶ εἰδὼν μιν βακχεύοντα οἱ Σκύθαι, κάρτα συμφορὴν μεγάλην ἐποίησαντο,
 30 ἐξεληθόντες δὲ ἐσήμαινον πάσῃ τῇ στρατιῇ τὰ ἴδοιεν.

LXXX. Ὡς δὲ μετὰ ταῦτα ἐξήλαυνε ὁ Σκύλης ἐς ἡθεα τὰ ἐσωτὸς, οἱ Σκύθαι προστησάμενοι τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Ὁκταμασάδην, γεγονότα ἐκ τῆς Τήρειω θυγατρὸς, ἐπανιστέατο τῷ Σκύλῃ. Ὁ δὲ μαθὼν τὸ
 35 γινόμενον ἐπ' ἐσωτὶ καὶ τὴν αἰτίην δι' ἣν ἐποιεέτο, καταφεύγει ἐς τὴν Θρηίκην. (2) Πυθόμενος δὲ ὁ Ὁκταμασάδης ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Θρηίκην. Ἐπεῖτε δὲ ἐπὶ τῷ Ἰστρῷ ἐγένετο, ἠντίασάν μιν οἱ Θρηῖκες, μελλόντων δὲ αὐτῶν συνάψαι ἐπεμψε Σιτάλκης παρὰ
 40 τὸν Ὁκταμασάδην λέγων τοιάδε, « τίδεῖ ἡμέας ἀλλήλων πειρηθῆναι; εἰς μὲν μευ τῆς ἀδελφεῆς παῖς, ἔχεις δὲ μευ ἀδελφεόν. Σὺ τ' ἐμοὶ ἀπόδος τοῦτον, καὶ ἐγὼ σοὶ τὸν σὸν Σκύλην παραδίδωμι· στρατιῇ δὲ μήτε σὺ κινδυνεύσης μήτ' ἐγώ. » (3) Ταῦτά οἱ πέμψας
 45 ὁ Σιτάλκης ἐπεκηρυκεύετο· ἦν γὰρ παρὰ τῷ Ὁκταμασάδῃ ἀδελφεὸς Σιτάλκῃ πεφευγὼς τοῦτον. (4) Ὁ δὲ Ὁκταμασάδης καταινέει ταῦτα, ἐκδοὺς δὲ τὸν ἐσωτοῦ μήτρωα Σιτάλκῃ ἔλαβε τὸν ἀδελφεὸν Σκύλην, καὶ Σιτάλκης μὲν παραλαβὼν τὸν ἀδελφεὸν ἀπήγετο,
 50 Σκύλῃ δὲ Ὁκταμασάδης αὐτοῦ ταύτη ἀπέταμε τὴν κεφαλὴν. (5) Οὕτω μὲν περιστέλλουσι τὰ σφέτερα νόμια Σκύθαι, τοῖσι δὲ παρακτεωμένοισι ξεινικοὺς νόμους τοιαῦτα ἐπιτίμια διδοῦσι.

LXXXI. Πλήθος δὲ τὸ Σκυθῶν οὐκ οἶός τε ἐγένό-

et reliquam sequebatur vitae rationem Græcanicam, et diis more Græcorum sacra faciebat. (5) Sic ibi per mensem aut etiam amplius moratus, Scythica iterum sumpta veste discedebat. Atque hoc sæpius faciebat, et ardes sibi etiam in Borysthene urbe curaverat exstruendas, et uxorem indigenam duxit, quæ ædes illas habitabat.

LXXIX. Quum autem esset in fatis ut male ei res cederet, accidit hoc tali ex occasione. Dionysii Bacchii sacris cupiverat initiari: quumque jam in eo esset ut initia ei traderentur, maximum incidit prodigium. (2) Erant ei in urbe Borysthenitarum magnificæ et vasto circuitu ædes, quarum etiam paulo ante feci mentionem; circa quas circumcirca sphinges et grypes stabant ex candido marmore: (3) in has ædes deus telum jaculatus est, et totæ igne consumptæ sunt: Scyles vero nihilo minus propterea initiationem absolvit. (4) Probro autem Græcis vertunt Scythæ bacchandi ritum; aiuntque, non esse rationi consentaneum, talem reperiri deum, qui homines in furem agat. Quum absoluta esset initiatio Scylæ in sacra Bacchi, Borysthenitarum aliquis ad Scythas transfugit, dicens: « Vos nobis irridetis, Scythæ, quod Bacchanalia agamus, quodque deus nos corripiat: nunc hic deus regem quoque corripuit vestrum; isque bacchatur, a deo in furem actus. Quodsi mihi fidem non habetis, sequimini; et ego vobis ostendam. » (6) Secuti sunt Scytharum proceres, quos Borysthenita clam in turrin deduxit, ibique residere jussit. Quumque præteriret Scyles cum bacchantium choro, bacchabundum videntes Scythæ, ingentis calamitatis loco habuerunt; egressique, universo exercitui, quæ viderant, indicarunt.

LXXX. Deinde, postquam ad lares suos Scyles reversus est, ducem sibi constituentes Scythæ fratrem ejus Octamasaden, Terei filia natum, a Scyla defecerunt. Et ille, ubi, quid adversus se gereretur, et qua de causa, cognovit, in Thraciam profugit. (2) Quo cognito, Octamasades arma adversus Thraciam movit; et quum ad Istrum pervenisset, obviam ei Thraces venerunt. Jamque in eo erant ut ad manus venirent, quum ad Octamasaden nuncium Sitalces misit, qui ei diceret: « Quid opus est, ut armorum fortunam invicem experiamur? Tu meæ sororis es filius: habes autem apud te meum fratrem. Trade mihi hunc, et ego tibi tuum fratrem Scylam tradam. Armorum vero discrimen nec tu adeas, nec ego. » (3) Hæc per caduceatorem ei dicenda curavit: erat enim apud Octamasaden frater Sitalcæ profugus. (4) Et Octamasades, probata hac conditione, Sitalcæ avunculum suum tradidit, et ab illo fratrem suum Scylam recepit. Inde Sitalces acceptum fratrem secum abduxit: Scylæ vero Octamasades ibidem illico caput præcidit. (5) Ita sua instituta tuentur Scythæ, et hanc mercedem solvunt his qui externos ritus adiscunt.

LXXXI. Multitudo quanta sit Scytharum, pro certo non

μην ἀτρεκέως πυθέσθαι, ἀλλὰ διαφόρους λόγους περ τοῦ ἀριθμοῦ ἤκουον· καὶ γὰρ κάρτα πολλοὺς εἶναι σφεας καὶ ὀλίγους ὡς Σκύθας εἶναι. (2) Τοσόνδε μέντοι ἀπέφαινον μοι ἐς ὄψιν. Ἔστι μεταξὺ Βορυσθένεός τε ποταμοῦ καὶ Ὑπάνιος χώρος, οὗνομα δὲ οἷ ἐστι Ἐξαμπαῖος τοῦ καὶ ὀλίγον τι πρότερον τούτων μνήμην εἶχον, φάμενος ἐν αὐτῷ κρήνην ὕδατος πικροῦ εἶναι ἀπ' ἧς τὸ ὕδωρ ἀπορρέον τὸν Ὑπανιν ἀποτον ποιεῖν. (3) Ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ κέεται χαλκήϊον, μεγάρθῃ καὶ 10 ἐξαπλήσιον τοῦ ἐπὶ στόματι τοῦ Πόντου κρητῆρος, τὸν Πausanίης ὁ Κλεομβρότου ἀνέθηκε. Ὅς δὲ μὴ εἶδὲ κω τοῦτον, ὥδε δηλώσω· ἐξακοσίους ἀμφορέας εὐπετέως χωρεῖ τὸ ἐν Σκυθήσι χαλκήϊον, πάχος δὲ τὸ Σκυθικὸν τοῦτο χαλκήϊον ἐστὶ δακτύλων ἕξ. (4) Τοῦτο ὦν 15 ἔλεγον οἱ ἐπιχώριοι ἀπ' ἀρδίῳ γενέσθαι. Βουλόμενον γὰρ τὸν σφέτερον βασιλέα, τῷ οὐνομα εἶναι Ἀριαντάν, [τοῦτον] εἶδέναι τὸ πλῆθος τὸ Σκυθῶν κελεύειν μιν πάντας Σκύθας ἀρδιν ἕκαστον μίαν ἀπὸ τοῦ οἴστοῦ κομίσαι· ὃς δ' ἂν μὴ κομίσῃ, θάνατον ἡπείλεε. (5) Κομίσθηναί τε δὴ χρῆμα πολλὸν ἀρδίῳ, καὶ οἱ δόξαι ἐξ αὐτῶν μνημόσυνον ποιήσαντι λιπέσθαι· ἐκ τούτων δὴ μιν τὸ χαλκήϊον ποιῆσαι τοῦτο καὶ ἀναθεῖναι ἐς τὸν Ἐξαμπαῖον τοῦτον. Ταῦτα δὴ περὶ τοῦ πλῆθους τοῦ Σκυθῶν ἤκουον.

25 LXXXII. Θωμάσια δὲ ἡ χώρα αὕτη οὐκ ἔχει, γῶρις ἢ ὅτι ποταμούς τε πολλῶν μεγίστους καὶ ἀριθμὸν πλείστους. (2) Τὸ δὲ ἀποθωμάσαι ἄξιον καὶ πάρεξ τῶν ποταμῶν καὶ τοῦ μεγάρθους τοῦ πεδίου παρέχεται, εἰρήσεται· ἔχνος Ἡρακλέος φαίνουσι ἐν πέτρῃ 30 ἐνεδόν, τὸ οἶκε μὲν βήματι ἀνδρὸς, ἐστὶ δὲ τὸ μέγαθος δῖπληχυ, παρὰ τὸν Τύρην ποταμόν. Τοῦτο μὲν νυν τοιοῦτό ἐστι, ἀναθήσομαι δὲ ἐς τὸν κατ' ἀρχὰς ἦια λέξων λόγον.

LXXXIII. Παρασκευαζομένου Δαρείου ἐπὶ τοὺς 35 Σκύθας, καὶ ἐπιπέμποντος ἀγγέλους ἐπιτάζοντας τοῖσι μὲν πεζὸν στρατὸν, τοῖσι δὲ νέας παρέχειν, τοῖσι δὲ ζευγύναι τὸν Θρηίκιον Βόσπορον, Ἀρτάβανος ὁ Ὑστάσπεος, ἀδελφεὸς ἐὼν Δαρείου, ἐχρήϊζε μηδαμῶς αὐτὸν στρατηγὴν ἐπὶ Σκύθας ποιεῖσθαι, καταλέγων 40 τῶν Σκυθῶν τὴν ἀπορίην. (2) Ἄλλ' οὐ γὰρ ἐπειθε συμβουλευόν οἱ χρηστὰ, ὁ μὲν ἐπέπαυτο, ὁ δὲ ἐπειδὴ οἱ τὰ πάντα παρεσκεύαστο, ἐξήλαυνε τὸν στρατὸν ἐκ Σούσων.

LXXXIV. Ἐνθαῦτα τῶν Περσέων Οἰόβαζος ἐδεήθη 45 Δαρείου τριῶν ἐόντων οἱ παίδων καὶ πάντων στρατευομένων ἕνα αὐτῷ καταλειφθῆναι. Ὁ δὲ οἱ ἔφη ὡς φίλῳ ἐόντι καὶ μετρίῳ δεδομένῳ πάντας τοὺς παῖδας καταλείψειν. (2) Ὁ μὲν δὲ Οἰόβαζος περιχαρὴς ἦν, ἐλπίζων τοὺς υἱέας στρατηγὴς ἀπολελύσθαι· ὁ δὲ ἐκέλευσε τοὺς ἐπὶ τούτων ἐπεστεῶτας ἀποκτεῖναι πάντας τοὺς Οἰοβάζου παῖδας. Καὶ οὗτοι μὲν ἀποσφαγέντες αὐτοῦ ταύτη ἐλείποντο.

LXXXV. Δαρῆος δὲ ἐπεῖτε πορευόμενος ἐκ Σούσων ἀπῆκετο τῆς Καλχηδονίης ἐπὶ τὸν Βόσπορον, ἵνα ἐξευ-

potui comperire; sed dissentientes de eorum numero audi- vi sermones: aliis numerosam admodum esse gentem dicentibus, aliis exiguam, non per se, sed pro Scytharum nomine. (2) Verumtamen hoc mihi oculis subjecerunt. Est inter Borysthenem fluvium et Hypanin locus, cui nomen Exampæus, cujus etiam paulo ante feci mentionem, quum dicerem esse ibi amaræ aquæ fontem, ex quo aqua in Hypanin influens impotabilem hunc fluvium reddat (3). Ibi loci positum est ahenum, amplitudine sexcuplum crateris illius, quem in ostio Ponti Pausanias, Cleombroti filius, dedicavit. Qui hunc non vidit, ei rem hoc modo declarabo: sexcentas facile amphoras capit illud in Scythia ahenum: crassitudo autem ejusdem sex est digitorum. (4) Hoc igitur ahenum narrant indigenæ ex sagittarum acuminibus esse confectum. Regem quippe ipsorum, nomine Ariantan, quum vellet numerum nosse Scytharum, universos Scythas jussisse quemque unum teli spiculum conferre: si quis non contulisset, ei comminatum esse mortem. (5) Comportata igitur ingente spiculorum copia, visum ei esse ex his monumentum, quod relinqueret, curare conficiendum. Itaque ex illis spiculis ahenum hoc conficiendum illum curasse, idque in hoc Exampæo dedicasse. Hæc de Scytharum numero relata audi- vi.

LXXXII. Cæterum mirabilia nulla habet hæc regio, nisi quod fluvios possidet longe maximos, et numero plurimos. (2) Unam tamen rem, quam illa præter fluvios et præter planitiei amplitudinem præbet miratu dignam, commemorabo. Monstrant Scythæ Herculis vestigium petræ impressum juxta Tyram fluvium, quod pedi quidem viri est simile, sed longitudine bicubitali. Et hæc quidem ita se habent: redeo autem ad eam narrationem, quam initio adgressus eram exponere.

LXXXIII. Bellum quum Darius adversus Scythas pararet, nunciosque dimitteret, qui aliis comparandum pedestrem exercitum, aliis suppeditandas naves, aliis ponte jungendum Bosporum Thracicum imperarent; Artabanus interim, Hystaspis filius, frater Darii, oravit eum, ut expeditionem adversus Scythas nequaquam susciperet, narrans inopiam Scytharum. (2) Qui quidem, ubi nihil profecit utilia illi suadendo, ad extremum destitit: Darius vero, postquam omnia parata habuit, Susis exercitum eduxit.

LXXXIV. Ibi tunc Persarum aliquis, Cæobazus, quum tres haberet filios, in bellum proficiscentes omnes, petiit a rege, unus eorum apud se relinqueretur. Cui ille respondit, ut homini amico, et modica petenti, omnes se ei relicturum. (5) Quo responso vehementer gavisus Cæobazus speravit militiæ missionem habere filios: at rex imperatum adstantibus, ut omnes interficiant Cæobazi filios; atque ita illi interfecti, ibidem relinquebantur.

LXXXV. Susis profectus Darius, postquam in Calchedoniam ditionem ad Bosporum pervenit, ubi pons junctus

κτο ἡ γέφυρα, ἐνθεῦτεν ἐσθὰς ἐς νέα ἐπλωε ἐπὶ τὰς Κυανέας καλευμένας, τὰς πρότερον πλαγκτὰς Ἑλληνές φασι εἶναι, ἐζόμενος δὲ ἐπὶ τῷ ἱρῷ ἐθνεῖτο τὸν Πόντον ἐόντα ἀξιοθέητον. (2) Πελαγέων γὰρ ἀπάντων πέφυκε θωμασιώτατος· τοῦ τὸ μὲν μῆκος εἰσι στάδιοι ἑκατὸν καὶ χίλιοι καὶ μύριοι, τὸ δὲ εὖρος, τῇ εὐρύτατος αὐτὸς ἐωυτοῦ, στάδιοι τριηκόσιοι καὶ τρισχίλιοι. (3) Τούτου τοῦ πελάγεος τὸ στόμα ἐστὶ εὖρος τέσσερες στάδιοι· μῆκος δὲ τοῦ στόματος, ὃ αὐχλὴν, τὸ δὴ Βόσπορος κέκληται, κατ' ὃ δὴ ἔξευκτο ἡ γέφυρα, ἐπὶ σταδίου εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἐστὶ. Τείνει δ' ἐς τὴν Προποντίδα ὁ Βόσπορος. (4) Ἡ δὲ Προποντὶς ἐοῦσα εὖρος μὲν σταδίων πεντακοσίων, μῆκος δὲ τετρακοσίων καὶ χιλίων, καταδιδόει ἐς τὸν Ἑλλήσποντον ἐόντα στενιότητα μὲν ἐπτὰ σταδίου, μῆκος δὲ τετρακοσίου. Ἐκδιδόει δὲ ὁ Ἑλλήσποντος ἐς χάσμα πελάγεος τὸ δὴ Αἰγαῖον καλεῖται.

LXXXVI. Μεμέτρηται δὲ ταῦτα ὧδε. Νηὺς ἐπίπαν μάλιστά κη κατανύει ἐν μακρημερίῃ ὀργυῖας ἑπτακισμυρίας, νυκτὸς δὲ ἐξακισμυρίας. Ἡδὲ ὧν ἐς μὲν Φᾶσιν ἀπὸ τοῦ στόματος (τοῦτο γὰρ ἐστὶ τοῦ Πόντου μακρότατον) ἡμερέων ἑννέα πλόος ἐστὶ καὶ νυκτῶν ὀκτώ· αὗται ἑνδεκα μυριάδες καὶ ἑκατὸν ὀργυιέων γίνονται, ἐκ δὲ τῶν ὀργυιέων τούτων στάδιοι ἑκατὸν καὶ χίλιοι καὶ μύριοι εἰσι. (2) Ἐς δὲ Θεμισκύρην τὴν ἐπὶ Θερμώδοντι ποταμῷ ἐκ τῆς Σινδικῆς (κατὰ τοῦτο γὰρ ἐστὶ τοῦ Πόντου εὐρύτατον) τριῶν τε ἡμερέων καὶ δύο νυκτῶν πλόος· αὗται δὲ τρεῖς μυριάδες καὶ τριήκοντα ὀργυιέων γίνονται, στάδιοι δὲ τριηκόσιοι καὶ τρισχίλιοι. (3) Ὁ μὲν νυν Πόντος οὗτος καὶ Βόσπορος τε καὶ Ἑλλήσποντος οὕτω τέ μοι μεμετρέαται καὶ κατὰ τὰ εἰρημένα πεφύκασι· παρέχεται δὲ καὶ λίμνην ὁ Πόντος ἐκδιδούσαν ἐς ἐωυτὸν οὐ πολλῷ τέῳ ἐλάσσῳ ἐωυτοῦ, ἡ Μαίητις τε καλεῖται καὶ μήτηρ τοῦ Πόντου.

LXXXVII. Ὁ δὲ Δαρεῖος ὡς ἐθήησατο τὸν Πόντον, ἐπλωε ὀπίσω ἐπὶ τὴν γέφυραν, τῆς ἀρχιτέκτων ἐγένετο Μανδροκλῆς Σάμιος· θηησάμενος δὲ καὶ τὸν Βόσπορον στήλας ἔστησε δύο ἐπ' αὐτῷ λίθου λευκοῦ, ἐνταμὼν γράμματα ἐς μὲν τὴν Ἀσσύρια, ἐς δὲ τὴν Ἑλληνικὰ, ἐθνεα πάντα ὅσα περ ἦγε. Ἦγε δὲ πάντα τῶν ἡρχε· τούτων μυριάδες ἐξηριθμήθησαν, χωρὶς τοῦ ναυτικοῦ, ἑβδομήκοντα σὺν ἱππεῦσι, νέες δὲ ἐξακόσιαι συνελέχθησαν. (2) Τῇσι μὲν νυν στήλῃσι ταύτησι Βυζάντιοι, κομίσαντες ἐς τὴν πόλιν, ὕστερον τούτων ἐχρήσαντο πρὸς τὸν βωμὸν τῆς Ὀρθωσίης Ἀρτέμιδος, χωρὶς ἐνὸς λίθου· οὗτος δὲ κατελείφθη παρὰ τοῦ Διονύσου τὸν νηὸν ἐν Βυζαντίῳ, γραμμάτων Ἀσσυρίων πλέος. (3) Τοῦ δὲ Βοσπόρου ὁ χῶρος τὸν ἔξευξε βασιλεὺς Δαρεῖος, ὡς ἐμοὶ δοκέειν συμβαλλομένῳ, μέσον ἐστὶ Βυζαντίου τε καὶ τοῦ ἐπὶ στόματι ἱροῦ.

LXXXVIII. Δαρεῖος δὲ μετὰ ταῦτα, ἡσθεὶς τῇ σχεδίῃ, τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς Μανδροκλέα τὸν Σάμιον ἐδωρήσατο πᾶσι δέκα· ἀπ' ὧν δὴ Μανδροκλῆς ἀπαρχὴν, ζῶα γραψάμενος πᾶσαν τὴν ζεῦξιν τοῦ Βοσπόρου

erat, inde conscensa navi ad Cyaneas quæ vocantur insulas navigavit, quas olim errabundas fuisse Græci perhibent. Tum ad templum ejus regionis residens spectavit Pontum, spectatu sane dignum. (2) Est enim pelagorum omnium maxime mirabile. Longitudo ejus undecim millium et centum stadiorum est : latitudo, ubi maxima, stadiorum ter mille et trecentorum. (3) Ostium hujus pelagi quattuor stadia patet in latitudinem : longitudo ostii, collum illud, quod Bosporus vocatur, in quo ipso junctus pons erat, centum et viginti stadiorum est : pertinetque Bosporus ad Propontidem. (4) Propontis vero, quingenta stadia patens in latitudinem, et mille quadringenta in longitudinem, in Hellespontum defluit ; cujus latitudo septem stadia metitur ; longitudo vero quadringenta stadia. Influit autem Hellespontus in mare apertius hoc, quod Ægæum vocatur.

LXXXVI. Dimensa autem ista sunt hoc modo. Navis longiori die navigans conficit plerumque orgyias fere septuagies mille, noctu vero sexagies. Est autem a Ponti orificio usque ad Phasin (quæ maxima longitudo hujus maris) novem dierum octoque noctium navigatio : unde confiunt centum et undecim myriades orgyiarum ; quo ex numero orgyiarum colliguntur stadia undecies mille et centum. (2) Ad Themiscyram vero, quæ est ad Thermodontem fluvium, a Sindica regione (qua est maxima Ponti latitudo) trium dierum et duarum noctium navigatio est : unde conficiuntur triginta tres myriades orgyiarum, stadia vero ter mille et trecenta. (3) Pontus igitur hic et Bosporus et Hellespontus ita a me dimensi sunt ; et ea, quam dixi, eorum ratio est. Offert vero idem Pontus etiam lacum qui in eum influit, haud multo minorem ipso. Marotis palus vocatur is lacus, et Mater Ponti.

LXXXVII. Postquam Pontum contemplatus est Darius, retro navigavit ad pontem ; cujus architectus fuit Mandrocles Samius. Deinde postquam Bosporum etiam spectavit, duas in ipsa ora ejus columnas posuit candido ex lapide, quibus incisa erant, alteri Assyriis literis, alteri Græcis, populorum omnium nomina quos ducebat : ducebat autem omnes, qui imperio ipsius erant subjecti. Numerus autem hominum erat, exceptis classariis, septingenta millia una cum equitibus : naves autem collectæ erant sexcentæ. (2) Columnas istas post id tempus Byzantii in urbem suam transportarunt, eisque usi sunt ad aram Dianæ Orthosiae, uno lapide excepto, qui juxta Bacchi templum prope Byzantium relictus est, Assyriis literis oppletus. (3) Locus autem Bospori, quem ponte junxit Darius, ut mihi quidem conjectanti videtur, medius est inter Byzantium et templum quod est ad ostium.

LXXXVIII. Deinde gavisus ponte Darius, architectum illius Mandroclem Samium donavit denis rebus omnibus : quibus de muneribus Mandrocles, primitiarum nomine, in Junonis templo picturam dedicavit, in qua totus ille pons

καὶ βασιλέα τε Δαρεῖον ἐν προεδρίῃ κατήμενον καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ διαβαίνοντα, ταῦτα γραψάμενος ἀνέθηκε ἐς τὸ Ἡραῖον, ἐπιγράψας τάδε,

Βόσπορον ἰχθυόεντα γεφυρώσας ἀνέθηκε

Μανδροκλῆς Ἡρῇ μνημόσυνον σχεδῆς,
αὐτῷ μὲν στέφανον περιθείς, Σαμίοισι δὲ κύδος,
Δαρείου βασιλέος ἐκτελέσας κατὰ νοῦν.

Ταῦτα μὲν νυν τοῦ ζεύξαντος τὴν γέφυραν μνημόσυνα ἐγένετο.

LXXXIX. Δαρεῖος δὲ δωρησάμενος Μανδροκλέα διέβαινε ἐς τὴν Εὐρώπην, τοῖσι Ἴωσι παραγγείλας πλώειν ἐς τὸν Πόντον μέχρι Ἰστρου ποταμοῦ, ἐπεὶ δὲ ἀπικνύονται ἐς τὸν Ἰστρον, ἐνθαῦτα αὐτὸν περιμένειν ζευγύνοντας τὸν ποταμόν· τὸ γὰρ δὴ ναυτικὸν ἦγον Ἴωνες τε καὶ Αἰολῆες καὶ Ἑλλησπόντιοι. (2) Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς τὰς Κυανέας διεκπλώσας ἐπλῶε ἰθὺ τοῦ Ἰστρου, ἀναπλώσας δὲ ἀνὰ τὸν ποταμόν δυὼν ἡμερέων πλὴν ἀπὸ θαλάσσης, τοῦ ποταμοῦ τὸν αὐχένα, ἐκ τοῦ σχίζεται τὰ στόματα τοῦ Ἰστρου, ἐξεύ-
γυνε. (3) Δαρεῖος δὲ ὡς διέβη τὸν Βόσπορον κατὰ τὴν σχεδῆν, ἐπορεύετο διὰ τῆς Θρηκῆς, ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ Τεάρου ποταμοῦ τὰς πηγὰς ἐστρατοπεδεύσατο ἡμέρας τρεῖς.

XC. Ὁ δὲ Τέαρος λέγεται ὑπὸ τῶν περιοίκων εἶ-
ναι ποταμῶν ἄριστος τὰ τε ἄλλα ἐς ἄκρην φέροντα, καὶ δὴ καὶ ἀνδράσι καὶ ἵπποισι ψώρην ἀκέσασθαι. (2) Εἰσὶ δὲ αὐτοῦ αἱ πηγαὶ δυὼν δέουσαι τεσσερόκοντα, ἐκ πέτρης τῆς αὐτῆς βρέουσαι· καὶ αἱ μὲν αὐτέων εἰσὶ ψυχραὶ, αἱ δὲ θερμαί. Ὁδὸς δ' ἐπ' αὐτάς ἐστι ἴση ἐξ Ἡραίου τε πόλιος τῆς παρὰ Περίνθου καὶ ἐξ Ἀπολλωνίης τῆς ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, δυὼν ἡμερέων ἑκατέρη. (3) Ἐκδιδοὶ δὲ ὁ Τέαρος οὗτος ἐς τὸν Κοντάδεστον ποταμόν, ὁ δὲ Κοντάδεστος ἐς τὸν Ἀγριάνην, ὁ δὲ Ἀγριάνης ἐς τὸν Ἑβρον, ὁ δὲ ἐς θάλασσαν τὴν παρ' Αἰνῶ πόλιν.

XCI. Ἐπὶ τοῦτον ὢν τὸν ποταμόν ἀπικόμενος ὁ Δαρεῖος ὡς ἐστρατοπεδεύσατο, ἥσθεις τῷ ποταμῷ στήλην ἔστησε καὶ ἐνθαῦτα, γράμματα ἐγγράψας λέγοντα τάδε, « Τεάρου ποταμοῦ κεφαλὰ ὕδωρ ἄριστόν τε καὶ κάλλιστον παρέχονται πάντων ποταμῶν· καὶ ἐπ' αὐτάς ἀπικετο, ἐλαύνων ἐπὶ Σκύθας στρατὸν, ἀνὴρ ἄριστός τε καὶ κάλλιστος πάντων ἀνθρώπων, Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπεος, Περσέων τε καὶ πάσης τῆς ἡπείρου βασιλεύς. » Ταῦτα δὲ ἐνθαῦτα ἐγράφη.

XCII. Δαρεῖος δὲ ἐνθεῦτεν ὁρμηθεὶς ἀπικετο ἐπ' ἄλλον ποταμόν τῷ ὀνόματι Ἀρτισκός ἐστι, ὃς διὰ Ὀδρυσέων βρέει. Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν ποταμόν ἀπικόμενος ἐποίησε τοιόνδε· ἀποδέξας χωρίον τῇ στρατιῇ ἐκέλευε πάντα ἄνδρα λίθον ἓνα παρεξίοντα τιθέναι ἐς τὸ ἀποδε-
γεγμένον τοῦτο χωρίον. (2) Ὡς δὲ ταῦτα ἡ στρατιὴ ἐπετέλεσε, ἐνθαῦτα κολωνοὺς μεγάλους τῶν λίθων καταλιπὼν ἀπῆλκυε τὴν στρατιήν.

XCIII. Πρὶν δὲ ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸν Ἰστρον, πρώτους αἰρέει Γέτας τοὺς ἀθανατίζοντας. Οἱ μὲν γὰρ δὴ

HERODOTUS.

Bospori et Darius rex in solio praesidens, et universus exercitus ejus pontem transiens, omnia haec descripta erant, addita incriptione hujusmodi :

Piscosum Bosporum qui junxit Mandrocles
Junoni dedicavit pontis monumentum ;
coronam sibi, Samis gloriam comparans
opere ex Darii regis mente perfecto.

Hoc fuit monumentum hujus viri, qui pontem illum junxerat.

LXXXIX. Donato Mandrocle, Darius in Europam transiit, mandato dato Ionibus ut in Pontum navigarent usque ad Istrum fluvium ; ad eum autem quum pervenissent, ut ipsum ibi exspectarent et ponte jungerent fluvium : classem enim ducebant Iones et Aeoles et Hellespontii. (2) Navalis igitur exercitus, Cyaneas insulas praetervectus, recta versus Istrum navigavit : et adverso flumine bidui iter a mari emensus, collum fluvii, ubi in diversa ostia scinditur Ister, ponte junxit. (3) Darius vero, trajecto per pontem Bosporo, per Thraciam iter fecit : quumque ad Teari fluvii fontes pervenisset, triduo ibi stativa habuit.

XC. Tearus hic fluvius ab adcolis perhibetur fluviorum esse optimus, quum ad alios sanandos morbos, tum ad scabiem curandam et hominum et equorum. (2) Fontes ejus sunt duodequadraginta, ex eadem rupe fluentes : quorum alii frigidi sunt, alii calidi. Iter ad illos fontes aequale est ex Heraceo oppido, quod ad Perinthum est, et ex Apollonia quae est ad Pontum Euxinum, utrimque bidui iter. (3) Influit autem Tearus in Contadestum fluvium, Contadestus vero in Agrianen, Agrianes in Hebrum, Hebrus vero in mare se exonerat prope Aenum oppidum.

XCI. Ad hunc igitur fluvium postquam pervenit Darius et castra metatus est, delectatus fluvio, cippum etiam ibi posuit, cum inscriptione in hanc sententiam : « Teari fluvii fontes aquam fundunt fluviorum omnium praestantissimam et pulcerrimam : et ad hos fontes venit, exercitum adversus Scythas ducens, vir omnium hominum praestantissimus et pulcerrimus, Darius Hystaspis filius, Persarum rex et universae continentis. » Haec ibi inscripta erant.

XCII. Inde profectus Darius ad alium fluvium pervenit cui nomen Artiscus, qui per Odrysas fluit. Ad hunc fluvium postquam pervenit, hocce instituit facere : designans locum quemdam, jussit ut quilibet vir de exercitu, dum eum locum praeteriret, unum lapidem ibidem deponeret. (2) Quod quum ab exercitu esset factum, ingentibus lapidum tumultis ibi relictis, exercitum ulterius promovit.

XCIII. Priusquam vero ad Istrum pervenisset, primos Getas vi subegit, illos qui se immortales praedicant. Nam,

τὸν Σαλμυδησὸν ἔχοντες Θρήικες καὶ ὑπὲρ Ἀπολλωνίης τε καὶ Μεσαμβρίας πόλιος οἰκημένοι, καλεούμενοι δὲ Σκυρμιάδαι καὶ Νιψαῖοι, ἀμαχητὶ σφέας αὐτοὺς παρέδωσαν Δαρείῳ· οἱ δὲ Γέται πρὸς ἀγνωμοσύνην κ' τραπόμενοι αὐτίκα ἐδουλώθησαν, Θρηίκων ἐόντες ἀνδρηιώτατοι καὶ δικαιοτάτοι.

XCIV. Ἀθανατίζουσι δὲ τόνδε τὸν τρόπον· οὔτε ἀποθνήσκειν ἐωυτοὺς νομίζουσι, εἶναι τε τὸν ἀπολλύμενον παρὰ Ζάλμοξιν δαίμονα· οἱ δὲ αὐτῶν τὸν αὐτὸν τοῦτον νομίζουσι Γεβελείζιν. (2) Διὰ πεντετηρίδος δὲ τὸν πάλῳ λαχόντα αἰεὶ σφῶν αὐτῶν ἀποπέμπουσι ἄγγελον παρὰ τὸν Ζάλμοξιν, ἐντελλόμενοι τῶν ἀν' ἐκάστοτε δέωνται. (3) Πέμπουσι δὲ ὧδε· οἱ μὲν αὐτῶν ταχθέντες ἀκόντια τρία ἔχουσι, ἄλλοι δὲ διαλαβόντες τοῦ ἀποπεμπομένου παρὰ τὸν Ζάλμοξιν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἀνακινήσαντες αὐτὸν μετέωρον, ῥιπτεῦσι ἐς τὰς λόγχας. (4) Ἦν μὲν δὴ ἀποθάνῃ ἀναπαρεῖς, τοῖσι δὲ ἴλεως ὁ θεὸς δοκέει εἶναι· ἢν δὲ μὴ ἀποθάνῃ, αἰτιέονται αὐτὸν τὸν ἄγγελον, φάμενοί μιν ἀνδρα κακὸν εἶναι, αἰτιησάμενοι δὲ τοῦτον ἄλλον ἀποπέμπουσι· ἐντέλλονται δὲ ἔτι ζῶντι. (5) Οὗτοι οἱ αὐτοὶ Θρήικες καὶ πρὸς βροντὴν τε καὶ ἀστραπὴν τοξεύοντες ἄνω πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπειλεῦσι τῷ θεῷ, οὐδένα ἄλλον θεὸν νομίζοντες εἶναι εἰ μὴ τὸν σφέτερον.

XCV. Ὡς δὲ ἐγὼ πυνθάνομαι τῶν τὸν Ἑλλήσποντον οἰκούντων Ἑλλήνων καὶ Πόντον, τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον ἐόντα ἄνθρωπον δουλεῦσαι ἐν Σάμῳ, δουλεῦσαι δὲ Πυθαγόρῃ τῷ Μνησάρχου· ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὸν γενόμενον ἐλεύθερον χρήματα κτήσασθαι συχνά, κτησάμενον δὲ ἀπελθεῖν ἐς τὴν ἐωυτοῦ. (2) ἄτε δὲ κακοβίων τε ἐόντων τῶν Θρηίκων καὶ ὑπαφρονεστέρων, τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον ἐπιστάμενον δίαίταν τε Ἰάδα καὶ ἡθεα βαθύτερα ἢ κατὰ Θρηίκας, οἷα Ἑλλησὶ τε διμλήσαντα καὶ Ἑλλήνων οὐ τῷ ἀσθενεστάτῳ σοφιστῇ Πυθαγόρῃ, κατασκευάσασθαι ἀνδρεῶνα, ἐς τὸν πανδοσκεύοντα τῶν ἀστῶν τοὺς πρῶτους καὶ εὐωχέοντα ἀναδιδάσκειν ὥς οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ συμπόται αὐτοῦ οὔτε οἱ ἐκ τούτων αἰεὶ γινόμενοι ἀποθανέονται, ἀλλ' ἤζουσι ἐς χῶρον τοῦτον ἵνα αἰεὶ περιεόντες ἔξουσι τὰ πάντα ἀγαθὰ. (3) Ἐν ᾧ δὲ ἐποίεε τὰ καταλεχθέντα καὶ ἔλεγε ταῦτα, ἐν τούτῳ κατάγειον οἶκημα ἐποιέετο. Ὡς δὲ οἱ παντελέως εἶχε τὸ οἶκημα, ἐκ μὲν τῶν Θρηίκων ἠφανίσθη, καταβάς δὲ κάτω ἐς τὸ κατάγειον οἶκημα διαιτᾷτο ἐπ' ἔτεα τρία· οἱ δὲ μιν ἐπόθεόν τε καὶ ἐπένθειον ὥς τεθνεῶτα· τετάρτῳ δὲ ἔτεϊ ἐφάνη τοῖσι Θρηίκῃ, καὶ οὕτω πιθανά σφι ἐγένετο τὰ ἔλεγε ὁ Ζάλμοξιν. Ταῦτά φασὶ μιν ποιῆσαι.

XCVI. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτου καὶ τοῦ κατάγειου οἰκήματος, οὔτε ἀπιστέω οὔτε ὦν πιστεύω τι λήν, δοκέω δὲ πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον τὸν Ζάλμοξιν τοῦτον γενέσθαι Πυθαγόρεω. Εἴτε δὲ ἐγένετό τις Ζάλμοξις ἄνθρωπος, εἴτ' ἐστὶ δαίμων τις Γέτῃσι οὗτος ἐπιχώριος, χαίρετω. Οὗτοι μὲν δὴ τρόπῳ τοιούτῳ

qui Salmydessum incolunt Thracæ, et qui super Apollonia et Mesembria oppido sedes habent, qui Scyrmiadæ et Nipsæi nominantur, sine pugna se Dario tradiderant. Getæ vero, obstinate resistentes, mox in servitutem sunt redacti, quum quidem essent Thracum et nobilissimi et justissimi.

XCIV. Immortales autem hi sese prædicant hoc modo : non mori sese putant, sed hac ex vita decedentes ad Zalmoxin deum ire; quem eundem nonnulli Gebeleizin invocant. (2) Quinto vero quoque anno unum e suorum numero, sorte lectum, nuncium mittunt ad Zalmoxin, mandata ei dantes de his rebus quas tunc maxime desiderant. (3) Mittunt autem hoc modo : ordine stant alii, tria jacula tenentes : alii pedibus manibusque prehensum hunc, qui ad Zalmoxin amandatur, vibrantes sursum conjiciunt, ut in hastas incidat. (4) Qui si transfixus moritur, tunc illis propitius videtur esse Zalmoxis : sin non moritur, in culpa ponunt ipsum nuncium, dicentes pravum esse hominem; loco hujus vero quem caussantur, alium mittunt, cui tum adhuc vivo dant mandata. (5) Idem Thracæ, quum tonat fulguratque, sagittas sursum adversus cælum contorquent, minitantes deo : nec enim alium deum censent nisi suum.

XCV. Ut vero a Græcis accepi ad Hellespontum et Pontum habitantibus, homo fuit hic Zalmoxis, servitutem serviens Sami; servus autem fuit Pythagoræ, Mnesarchi filii. Deinde vero manumissum, aiunt, magnas sibi comparasse pecunias, hisque instructum, domum rediisse. (2) Quum vero et misere viverent Thracæ, et parum cultis essent ingeniis; Zalmoxin hunc, vitæ rationem Ionicam edoctum, et moribus institutum cultioribus quam qui apud Thracas obtinerent, ut qui cum Græcis habuisset consuetudinem, et cum Pythagora, viro inter Græcos ingenii cultura eminente, extruendam sibi curasse exhedram, in qua primarios quosque popularium excipere consuesset, et inter epulandum illos docuisset, neque se, neque convivas suos, nec horum posteros, morituros; sed venturos in locum talem, ubi perpetuo viventes omnibus bonis sint fruturi. (3) In eadem vero exhedra, ubi hæc faciebat dicebatque, construendam sibi interim parasse, aiunt, cameram subterraneam; quæ postquam perfecta esset, evanuisse eum e Thracum conspectu : scilicet in subterraneam istam cameram descendisse, ibique per triennium esse moratum; et Thracas illum, ut mortuum, desiderasse luctuque esse prosecutos; quarto vero anno Thracibus eum rursus adparuisse : atque ita persuasos hos fuisse, vera esse quæ Zalmoxis dixisset. Hæc ab eo facta esse perhibent.

XCVI. Ego vero, quod de subterranea camera aiunt, neque negare velim, neque fidem admodum his adhibeo : puto vero multis ante Pythagoram annis hunc Zalmoxin vixisse. Sive autem homo quispiam fuerit hic Zalmoxis, sive indigena Getarum deus, valeat ille. Getæ igitur, qui

χρεώμενοι, ὥς ἐχειρώθησαν ὑπὸ Περσέων, εἶποντο τῷ ἄλλῳ στρατῷ.

XC VII. Δαρεῖος δὲ ὡς ἀπῆκετο καὶ ὁ πεζὺς ἄμ' αὐτῷ στρατὸς ἐπὶ τὸν Ἰστρον, ἐνθαῦτα διαβάντων πάντων Δαρεῖος ἐκέλευσε τοὺς Ἴωνας τὴν σχεδὴν λύσαντας ἐπεσθαι κατ' ἡπειρον ἐσωτῶ καὶ τὸν ἐκ τῶν νεῶν στρατόν. (2) Μελλόντων δὲ τῶν Ἰώνων λύειν καὶ ποιέειν τὰ κελευόμενα, Κῶης δ' Ἐρξάνδρου στρατηγὸς ἐὼν Μυτιληναίων ἐλεξε Δαρείῳ τάδε, πυθόμενος ἰσχυρότερον εἰ οἱ φίλον εἴη γνώμην ἀποδέκεσθαι παρὰ τοῦ βουλομένου ἀποδείκνυσθαι. « ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ γῆν γὰρ μέλλεις στρατεύεσθαι τῆς οὔτε ἀρηρομένου φανήσεται οὐδὲν οὔτε πόλις οἰκειομένη· σύ νυν γέφυραν ταύτην ἔα κατὰ χώρην ἱστάναι, φυλάκους αὐτῆς λιπῶν τούτους οἵ περ μιν ἔζευξαν. (3) Καὶ ἦν τε κατὰ νόον πρήξωμεν εὐρόντες Σκύθας, ἔσται ἀποδοὺς ἡμῖν, ἦν τε καὶ μή σφεας εὐρέειν δυνώμεθα, ἥ γε ἀποδοὺς ἡμῖν ἀσφαλὴς· οὐ γὰρ ἔδεισά κω μὴ ἐσσωθῶμεν ὑπὸ Σκυθῶν μάχῃ, ἀλλὰ μᾶλλον μὴ οὐ δυνάμενοί σφεας εὐρέειν πάθωμέν τι ἀλώμενοι. (4) Καὶ τάδε λέγειν φαίη τις ἂν με ἐμεινωτοῦ εἵνεκεν, ὥς καταμένω· ἐγὼ δὲ γνώμην μὲν τὴν εὕρισκον ἀρίστην σοὶ, βασιλεῦ, ἐς μέσον φέρω, αὐτὸς μὲντοι ἐφομαί τοι καὶ οὐκ ἂν λειφθῆην. » (5) Κάρτα τε ἥσθη τῇ γνώμῃ Δαρεῖος, καὶ μιν ἡμεῖψατο τοισίδε, « ξεῖνε Λέσβιε, σωθέντος ἐμεῦ ὀπίσω ἐς οἶκον τὸν ἐμὸν ἐπιφανῆθί μοι πάντως, ἵνα σε ἀντὶ χρηστῆς συμβουλῆς χρηστοῖσι ἔργοισι ἀμείψωμαι. »

XC VIII. Ταῦτα δὲ εἶπας καὶ ἀπάψας ἄμματα ἐξήκοντα ἐν ἱμάντι, καλέσας ἐς λόγους τοὺς Ἴωνων τυράννους ἔλεγε τάδε, « ἄνδρες Ἴωνες, ἡ μὲν πρότερον γνώμην ἀποδεχθεῖσα ἐς τὴν γέφυραν μετείσθω μοι, ἔχοντες δὲ τὸν ἱμάντα τὸνδε ποιέετε τάδε· (2) ἐπεὶ ἂν με ἴδῃτε τάχιστα πορευόμενον ἐπὶ Σκύθας, ἀπὸ τούτου ἀρξάμενοι τοῦ χρόνου λύετε ἄμματα ἐν ἐκάστης ἡμέρας· ἦν δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ μὴ παρέω, ἀλλὰ διεξέλθωσι ὑμῖν αἱ ἡμέραι τῶν ἁμαμάτων, ἀποπλῶετε ἐς τὴν ὑμετέραν αὐτῶν. (3) Μέχρι δὲ τούτου, ἐπεὶ οὕτω μετέδοξε, φυλάσσετε τὴν σχεδὴν, πᾶσαν προθυμίην σωτηρίας τε καὶ φυλακῆς παρεχόμενοι. Ταῦτα δὲ ποιέοντες ἐμοὶ μεγάλως χαριέεσθε. » Δαρεῖος μὲν ταῦτα εἶπας ἐς τὸ πρόσω ἠπείγετο.

XC IX. Τῆς δὲ Σκυθικῆς γῆς ἡ Θρηίκη τὸ ἐς θάλασσαν προκέεται· κόλπου δὲ ἀγομένου τῆς γῆς ταύτης, ἡ Σκυθική τε ἐκδέκεται καὶ ὁ Ἰστρος ἐκδιδοῖ ἐς αὐτήν, πρὸς εὖρον ἄνεμον τὸ στόμα τετραμμένος. (2) Τὸ δὲ ἀπὸ Ἰστροῦ ἔρχομαι σημανέων τὸ πρὸς θάλασσαν αὐτῆς τῆς Σκυθικῆς χώρας ἐς μέτρησιν. Ἀπὸ Ἰστροῦ αὕτη ἡδὴ ἀρχαίη Σκυθική ἐστι, πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ νότον ἄνεμον κειμένη, μέχρι πόλιος καλυμένης Καρκινίτιδος. (3) Τὸ δὲ ἀπὸ ταύτης τὴν μὲν ἐπὶ θάλασσαν τὴν αὐτὴν φέρουσαν, εὐῶσαν ὀρεινὴν τε χώρην καὶ προκειμένην τὸ ἐς Πόντον, νέμεται τὸ Ταυρικὸν ἔθνος μέχρι χερσονήσου τῆς τρηχέας καλυμένης· αὕτη δὲ ἐς θάλασσαν τὴν πρὸς ἀπηνιῶτην ἄνεμον κατήκει. (4)

eo quo dixi instituto utuntur, postquam a Persis subacti erant, reliquum exercitum sunt secuti.

XC VII. Ubi ad Istrum Darius cum pedestri exercitu pervenit, ibi tunc, postquam fluvium omnes trajecissent, Ionas rex solvere pontem jussit, seque et navales copias pedestri itinere sequi. (2) Jamque in eo Iones erant, ut exsequerentur mandatum, pontemque solverent; quum Coes, Erxandri filius, dux Mytilenæorum, percunctatus prius a Dario, an benigne accepturus esset consilium, si quis ei dare vellet, hæc ad eum verba fecit: « In terram, rex, expeditionem suscipis, in qua nec aratum quidpiam, nec oppidum adparebit habitatum. Tu igitur sine hunc pontem suo loco stare, et custodes ejus relinque hos, qui eum junxerunt. (3) Ita, sive nobis, Scythas nactis, res ex sententia cesserit, paratus reditus erit; sive reperire eos non potuerimus, vel sic tulus certe reditus est. Nam illud quidem numquam veritus sum, ne praelio a Scythis vincamur; sed hoc potius, ne, reperire illos haud usquam valentes, per oberrationem incommodi quidpiam patiamur. (4) Ac fortasse dixerit aliquis, mei caussa me hæc dicere, quo hic maneam. At equidem tibi rex, quæ optima mihi videtur sententia, eam in medium propono: cæterum ipso te sequar, neque hic velim relinqui. » (5) Cujus viri consilio valde delectatus Darius his verbis ei respondit: « Hospes Lesbie, postquam salvus domum meam ero reversus, fac omnino mihi præsto sis, ut te pro bono consilio bene factis remunerer. »

XC VIII. His dictis, sexaginta nodos in loro nexuit; coque facto, ad colloquium convocatos Ionum tyrannos in hunc modum est adlocutus: « Viri Iones, sententiam prius dictam, quod ad pontem attinet, missam facio. Ecce vobis hoc lorum; quo sumpto, facite quæ jam edico: (2) ex quo me videritis hinc adversus Scythas profectum, ab illo tempore incipientes, quotidie unum nodum hujus lori solvite. Sin intra hoc tempus non adfuero, sed elapsi erunt tot dies quot sunt nodi, tum quidem vestram in patriam navigate. (3) Usque ad id tempus vero, quoniam in hanc partem mutavi sententiam, custodite pontem, omne studium in illo conservando custodiendoque ponentes. Hoc facientes, gratissimum mihi feceritis. » Hæc locutus Darius, nulla interposita mora, in ulteriora perrexerit.

XC IX. Ante Scythicam terram sita Thracia est, ad mare pertinens. Inde, in sinum ducta hac regione, incipit Scythia, per quam Ister in mare influit, orificio orientem versus tendente. (2) Jam Scythiæ inde ab Istro eam partem, quæ secundum mare porrigitur, ad mensuram declarare adgredior. Protinus ab Istro hæc est vetus Scythia, versus meridiem sita, usque ad oppidum cui Carcinitis nomen. (3) Tum contiguam hinc regionem, ad idem mare pertinentem, quæ montana est et in Pontum prominens, incolit Taurica gens, ad Chersonesum usque Asperam quæ vocatur. Hæc vero ad illud mare pertinet quod est orientem versus. (4) Scythiæ enim fines duabus a partibus ad mare

Ἔστι γὰρ τῆς Σκυθικῆς τὰ δύο μέρη τῶν οὐρῶν ἐς θάλασσαν φέροντα, τὴν τε πρὸς μεσαμβρίην καὶ τὴν πρὸς ἡῶ, κατὰ περ τῆς Ἀττικῆς χώρας· καὶ παραπλήσια ταύτῃ καὶ οἱ Ταῦροι νέμονται τῆς Σκυθικῆς, ὡς εἰ τῆς Ἀττικῆς ἄλλο ἔθνος καὶ μὴ Ἀθηναῖοι νεμοίετο τὸν γουνὸν τὸν Σουνιακὸν, μᾶλλον ἐς τὸν πόντον τὴν ἄκρην ἀνέχοντα, τὸν ἀπὸ Θορικοῦ μέχρι Ἀναφλύστου δήμου. Λέγω δὲ ὡς εἶναι ταῦτα σμικρὰ μέγαλοις συμβαλέειν. (5) Τοιοῦτον ἡ Ταυρικὴ ἐστὶ. Ὅς δὲ τῆς Ἀττικῆς ταῦτα μὴ παραπέπλωκε, ἐγὼ δὲ ἄλλως δηλώσω· ὡς εἰ τῆς Ἰηπυγίης ἄλλο ἔθνος καὶ μὴ Ἰήπυγες ἀρξάμενοι ἐκ Βρεντεσίου λιμένος ἀποταμοίετο μέχρι Τάραντος καὶ νεμοίετο τὴν ἄκρην. Δύο δὲ λέγων ταῦτα πολλὰ λέγω παρόμοια, τοῖσι ἄλλοις οἴκε ἡ Ταυρικὴ.

C. Τὸ δ' ἀπὸ τῆς Ταυρικῆς ἤδη Σκύθαι τὸ κατύπερθε τῶν Ταύρων καὶ τὰ πρὸς θαλάσσης τῆς ἡοίης νέμονται (τοῦ τε Βοσπόρου τοῦ Κιμμερίου τὰ πρὸς ἐσπέρας καὶ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος) μέχρι Ταναΐδος ποταμοῦ, ὃς ἐκδίδοι ἐς μυχὸν τῆς λίμνης ταύτης. (2) Ἦδη ὦν ἀπὸ μὲν Ἰστροῦ τὰ κατύπερθε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα ἀποκληῖται ἡ Σκυθικὴ ὑπὸ πρώτων Ἀγαθύρων, μετὰ δὲ Νευρῶν, ἔπειτα δὲ Ἀνδροφάγων, τελευταίων δὲ Μελαγχλαίων.

CI. Ἔστι ὦν τῆς Σκυθικῆς ὡς εἰρήνης τετραγώνου, τῶν δύο μερῶν κατηκόντων ἐς θάλασσαν, πάντῃ ἴσον τό τε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέρον καὶ τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν. (2) Ἀπὸ γὰρ Ἰστροῦ ἐπὶ Βορυσθένα δέκα ἡμερῶν ὁδός, ἀπὸ Βορυσθένης τ' ἐπὶ τὴν λίμνην τὴν Μαιήτιν ἑτέρων δέκα· καὶ τὸ ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαιαν ἐς τοὺς Μελαγχλαίους τοὺς κατύπερθε Σκυθίων οἰκημένους εἴκοσι ἡμερῶν ὁδός. Ἡ δὲ ὁδὸς ἡ ἡμερησίῃ ἀνὰ διηκόσια στάδια συμβέβληται μοι. (3) Οὕτω ἂν εἴη τῆς Σκυθικῆς τὰ ἐπικάρσια τετρακισχίλιων σταδίων καὶ τὰ ὀρθία τὰ ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα ἑτέρων τοσούτων σταδίων. Ἡ μὲν νυν γῆ αὕτη ἐστὶ μέγας τοσαύτη.

CII. Οἱ δὲ Σκύθαι δόντες σφίσι λόγον ὡς οὐκ οἶοι τέ εἶσι τὸν Δαρείου στρατὸν ἰθυμαχίῃ διώσασθαι μούνοι, ἐπεμπον ἐς τοὺς πλησιχώρους ἀγγέλους· τῶν δὲ καὶ δὴ οἱ βασιλεῖς συνελθόντες ἐβουλεύοντο ὡς στρατοῦ ἐπελαύνοντος μεγάλου. (2) Ἔσαν δὲ οἱ συνελθόντες βασιλεῖς Ταύρων καὶ Ἀγαθύρων καὶ Νευρῶν καὶ Ἀνδροφάγων καὶ Μελαγχλαίων καὶ Γελωνῶν καὶ Βουδίνων καὶ Σαυροματέων.

CIII. Τούτων Ταῦροι μὲν νόμοις τοιοσίδε χρέονται. Θύουσι μὲν τῇ παρθένῳ τοὺς τε ναυηγούς καὶ τοὺς ἂν λάβωσι Ἑλλήνων ἐπαναχθέντας, τρόπῳ τοιῷδε· καταρξάμενοι ῥοπάλῳ παίουςι τὴν κεφαλὴν. (2) Οἱ μὲν δὲ λέγουσι ὡς τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ ὠθέουσι κάτω (ἐπὶ γὰρ κρημνοῦ ἵδρυται τὸ ἱρόν), τὴν δὲ κεφαλὴν ἀνασταυροῦσι· οἱ δὲ κατὰ μὲν τὴν κεφαλὴν ὁμολογεῖν, τὸ μὲντοι σῶμα οὐκ ὠθέεσθαι ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ λέγουσι, ἀλλὰ γῇ κρύπτεσθαι. (3) Τὴν δὲ

pertinent, tam a meridie, quam ab oriente, quemadmodum Atticæ regionis fines. Et similiter hanc Scythiæ partem Tauri incolunt, ac si Atticæ angulum Suniacum, promontorium illud magis in mare excurrans a Thorico usque ad Anaphlystum pagum, alius incoletet populus, non Athenienses. Dico autem hoc, prout parva hæc cum magnis conferri possunt. (5) Talis igitur Taurica est. Quodsi quis hanc Atticæ partem non præternavigavit, huic ego alia ratione rem declarabo : perinde est ac si Iapygiæ promontorium non Iapyges habitarent, sed alius populus, a Brundisio portu incipiens, et usque ad Tarentum ab illis præcisus. Atque hæc duo quum dico, multa alia similia dico, quibuscum conferri Taurica potest.

C. Jam inde a Taurica terra, quæ sunt supra Tauros, et quæ ad mare quod ad orientem est pertinent, ea rursus Scythæ incolunt, quæ ab occidente Bospori Cimmerii et Paludis Mæotidis sunt usque ad Tanaim fluvium, qui in intimum Mæotidis hujus recessum se exouerat. (2) Jam igitur inde ab Istro [usque ad Tanain] superne mediterranea versus determinatur Scythia primum ab Agathyrasis, deinde a Neuris, post hos ab Androphagis, postremo a Melanchlænis.

CI. Scythiæ igitur, formam fere quadratam habentis, duæ sunt partes ad mare pertinentes; quarum utraque alteri quaquaversum æqualis est, tum qua in mediterranea porrigitur, tum secundum mare. (2) Etenim ab Istro ad Borysthenem iter est decem dierum, rursusque a Borysthene ad Mæotin paludem aliorum decem dierum iter : a mari vero versus mediterranea ad Melanchlænos, qui supra Scythias incolunt, iter est viginti dierum. Iter autem diurnum mihi æquiparatur ducenis stadiis. (3) Ita Scythica terra, in transversum, patebit quater mille stadia; in rectum vero, mediterranea versus, totidem alia stadia. Hæc igitur hujus terræ amplitudo est.

CII. Scythæ secum reputantes, solos se impares esse Darii copiis justo prælio repellendis, nuncios miserunt ad finitimos : quorum reges etiam convenere deliberaturi, utpote ingenti invadente exercitu. (2) Erant autem reges, qui convenere, Taurorum, et Agathyrsum, et Neurorum, et Androphagorum, et Melanchlænorum, et Gelonorum, et Budinorum, et Sauromatarum.

CIII. Ex his Tauri institutis utuntur hujusmodi. Naufragos, et quoscumque ceperunt Græcos illuc delatos, immolant Virgini hoc modo : postquam sacra auspicati sunt, clava feriunt hominis caput : (2) et corpus quidem, ut alii dicunt, de præcipitio dejiciunt (in prærupta enim rupe exstructum templum est), caput vero in cruce erigunt : rursus alii de capite quidem consentiunt, corpus autem non de præcipitio dejici aiunt, sed terra condi. (3) Deam au-

δαίμονα ταύτην τῇ θύουσι λέγουσι αὐτοὶ Ταῦροι Ἴφι-
γένειαν τὴν Ἀγαμέμνονος εἶναι. Πολεμίους δὲ ἄνδρας
τοὺς ἂν χειρώσωνται ποιεῦσι τάδε· (4) ἀποταμῶν
ἑκαστος κεφαλὴν ἀποφέρεται ἐς τὰ οἰκία, ἔπειτεν ἐπὶ
ξύλου μεγάλου ἀναπείρας ἰστᾶ ὑπὲρ τῆς οἰκίας ὑπερέ-
χουσαν πολλόν, μάλιστα δὲ ὑπὲρ τῆς καπνοδόκης.
Φασὶ δὲ τούτους φυλάκους τῆς οἰκίας πάσης ὑπεραιω-
ρέεσθαι. Ζώουσι δὲ ἀπὸ λήτης τε καὶ πολέμου.

CIV. Ἀγάθυρσοι δὲ ἄδρότατοι ἄνδρες εἰσὶ καὶ
10 χρυσοφόροι τὰ μάλιστα, ἐπικούινον δὲ τῶν γυναικῶν
τὴν μίξιν ποιεῦνται, ἵνα κασίγνητοὶ τε ἀλλήλων ἔωσι
καὶ οἰκῆιοι ἐόντες πάντες μήτε φθόνῳ μήτ' ἔχθρῃ χρέων-
ται ἐς ἀλλήλους. Τὰ δ' ἄλλα νόμια Θρήξι προσκε-
χωρήκασιν.

15 CV. Νευροὶ δὲ νόμοισι μὲν χρέονται Σκυθικοῖσι,
γενεῇ δὲ μῆτι πρότερόν σφας τῆς Δαρείου στρα-
τηλασῆς κατέλαβε ἐκλιπεῖν τὴν χώραν πᾶσαν ὑπ'
ὄφλων· ὄφιας γὰρ σφι πολλοὺς μὲν ἡ χώρα ἀνέφαινε,
οἱ δὲ πλεῖνες ἀνιῶν σφι ἐκ τῶν ἐρήμων ἐπέπεσον, ἐς
20 ὃ πιεζόμενοι οἰκησαν μετὰ Βουδίνων τὴν ἐωυτῶν ἐκλι-
πόντες. (2) Κινδυνεύουσι δὲ οἱ ἄνθρωποι οὗτοι γόη-
τες εἶναι· λέγονται γὰρ ὑπὸ Σκυθίων καὶ Ἑλλήνων
τῶν ἐν τῇ Σκυθικῇ κατοικημένων ὡς ἔτεος ἑκάστου
ἅπαξ τῶν Νευρῶν ἑκαστος λύκος γίνεται ἡμέρας ὀλίγας
25 καὶ αὐτὶς ὀπίσω ἐς τὸ αὐτὸ κατίσταται. Ἐμὲ μὲν νυν
ταῦτα λέγοντες οὐ πείθουσι, λέγουσι δὲ οὐδὲν ἔσσαν,
καὶ ὁμῶς δὲ λέγοντες.

CVI. Ἀνδροφάγοι δὲ ἀγριώτατα πάντων ἀνθρώ-
πων ἔχουσι ἥθεα, οὔτε δίκην νομίζοντες οὔτε νόμῳ
30 οὐδενὶ χρεώμενοι. Νομάδες δὲ εἰσι, ἐσθῆτα δὲ φο-
ρέουσι τῇ Σκυθικῇ ὁμοίην, γλῶσσαν δὲ ἰδίην ἔχουσι,
ἀνθρωποφαγέουσι δὲ μῶνοι τούτων.

CVII. Μελάγχλαινοι δὲ εἴματα μὲν μέλανα
φορέουσι πάντες, ἐπ' ὧν καὶ τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσι,
35 νόμοισι δὲ Σκυθικοῖσι χρέονται.

CVIII. Βουδῖνοι δὲ ἔθνος ἐὼν μέγα καὶ πολλὸν
γλαυκόν τε πᾶν ἰσχυρὸς ἐστὶ καὶ πυρρόν. Πόλις δὲ
ἐν αὐτοῖσι πεπόλισται ξυλίνη, οὐνομα δὲ τῇ πόλι ἐστὶ
Γελωνός· τοῦ δὲ τεύχεος μέγαθος κῶλον ἑκαστον τριή-
40 κοντα σταδίων ἐστὶ, ὑψηλὸν δὲ καὶ πᾶν ξύλινον, καὶ
οἰκίαι αὐτῶν ξύλιναι καὶ τὰ ἱρά. (2) Ἔστι γὰρ δὴ
αὐτόθι Ἑλληνικῶν θεῶν ἱρὰ Ἑλληνικῶς κατεσκευα-
σμένα ἀγάλμασι τε καὶ βωμοῖσι καὶ νηοῖσι ξυλίνοις,
καὶ τῷ Διονύσῳ τριετηρίδας ἀνάγουσι καὶ βακχεύουσι.
15 (3) Εἰσὶ γὰρ οἱ Γελωνοὶ τὸ ἀρχαῖον Ἑλλήνες, ἐκ δὲ
τῶν ἐμπορίων ἐξαναστάντες οἰκησαν ἐν τοῖσι Βουδί-
νοισι· καὶ γλῶσση τὰ μὲν Σκυθικῇ, τὰ δὲ Ἑλληνικῇ
χρέονται.

CIX. Βουδῖνοι δὲ οὐ τῇ αὐτῇ γλῶσση χρέονται καὶ
30 Γελωνοί. Ἄλλ' οὐδὲ δίαίτα ἡ αὐτὴ ἐστὶ Γελωνοῖσι
καὶ Βουδῖνοισι· οἱ μὲν γὰρ Βουδῖνοι ἐόντες αὐτόχθονες
νομάδες τέ εἰσι καὶ φθειροτραγέουσι μῶνοι τῶν ταύτη,
Γελωνοὶ δὲ γῆς τε ἐργάται καὶ σιτοφάγοι καὶ κήπους
ἐκτεμνέοντες, οὐδὲν τὴν ἰδέην ὁμοῖοι οὐδὲ τὸ χρῶμα.

tem, cui has victimas immolant, ipsi Tauri aiunt Iphige-
niam esse, Agamemnonis filiam. Hostibus, quos bello
ceperunt, hoc faciunt : (4) qui captivum fecit, is ei caput
præcidit, domumque suam relatum, præalto infixum palo,
erigit ita ut multo supra domum, atque adeo supra fuma-
rium, emineat; dicuntque, hos tamquam custodes totarum
ardium ita sublime eminere. Vivunt autem ex præda et
bello.

CIV. Agathyrsi lautissimi et mollissimi homines sunt,
maximamque partem aurum gestant. Cum mulieribus in
commune consuetudinem habent, quo sint inter se fratres
et consanguinei, eoque nec invidiam nec inimicitias invi-
cem exercent. Quod ad alia attinet instituta, ad Thraces
accedunt.

CV. Neuri Scythicis utuntur institutis. Proxima autem
ante Darii expeditionem generatione accidit his, ut terram
suam desererent totam propter serpentes. Ingentem enim
ipsis serpentum multitudinem ediderat hæc regio, quorum
quidem major pars ex superioribus regionibus, quæ desertæ
sunt, invaserant. Ad extremum, malis pressi, relicta sua
terra, cum Budinis habitatum concesserunt. (2) Videntur
autem præstigiatores esse hi homines : narrant certe Scy-
thæ et Græci Scythiam incolentes, semel quotannis Neu-
rorum quemque per aliquot dies in lupum mutari, deinde
vero rursus formæ suæ reddi. Mihi quidem hæc narran-
tes non persuadent; narrant vero nihilo minus, atque etiam
interposito jurejurando adfirmant.

CVI. Androphagi ferocissimos omnium hominum mores
habent; neque jus colentes ullum, neque lege ulla utentes.
Nomades sunt : vestem gestant Scythicæ similem, lingua
vero utuntur propria. Soli autem ex illis populis humana
carne vescuntur.

CVII. Melanchlaeni vestimenta nigra gestant; a quibus
etiam nomen est eis impositum : institutis autem utuntur
Scythicis.

CVIII. Budini, magnus populus et numerosus, glauci
admodum sunt omnes, et rubicundi. Urbem hi in sua
ditione conditam habent ligneam : Gelonus oppido nomen
est : cujus muri latus quodque triginta stadia in longitudi-
nem patet, altus vero murus, totusque ligneus : aedes item
et templa lignea sunt. (2) Sunt enim ibi Græcanicorum
deorum templa, Græco more instructa imaginibus et aris
et delubris ligneis. Idem Baccho triennalia festa agunt,
et bacchanalia celebrant. (3) Sunt enim Geloni origine
Græci : qui ex emporiis suis pulsi, in Budinos habitatum
concesserunt : linguaque utuntur partim Scythica, partim
vero Græca.

CIX. Budini vero non eadem lingua, atque Geloni, utun-
tur : nec eadem utrisque vitæ ratio est. Budini enim, in-
digena gens, nomades (pastores) sunt, solique hi ex omni-
bus istarum regionum incolis pediculos comedunt : Ge-
loni vero terram colunt, panem comedunt, hortos habent;
nihil istis nec forma similes, nec colore. Verumtamen

ὑπὸ μέντοι Ἑλλήνων καλεῦνται καὶ οἱ Βουδῖνοι Γελωνοί, οὐκ ὀρθῶς καλεούμενοι. (2) Ἡ δὲ χώρα σφέν πᾶσα ἐστὶ δασέα ἰδίῃσι παντοίῃσι· ἐν δὲ τῇ ἰδίῃ τῇ πλείστη ἐστὶ λίμνη μεγάλη τε καὶ πολλή καὶ ἔλος καὶ κάλαμος περὶ αὐτήν· ἐν δὲ ταύτῃ ἐνύδριες ἀλίσκονται καὶ κάσταρες καὶ ἄλλα θηρία τετραγυνοπρόσωπα, τῶν τὰ δέρματα περὶ τὰς σισύρας παραρράπτεται, καὶ οἱ ὄρχιες αὐτοῖσι εἰσι χρήσιμοι ἐς ὑστερέων ἄκρῃν.

10 CX. Σαυροματέων δὲ περὶ ἧδε λέγεται. Ὅτε Ἕλληνες Ἀμαζόσι ἐμαχέσαντο (τὰς δὲ Ἀμαζόνας καλεῦσι Σχύθαι Οἰόρπατα, δύναται δὲ τὸ οὐνομα τοῦτο κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν ἀνδροκτόνοι· οἷον γὰρ καλεῦσι τὸν ἄνδρα, τὸ δὲ πατὰ κτείνειν), τότε λόγος τοὺς Ἕλ-
15 ληνας νικήσαντας τῇ ἐπὶ Θερμῶδοντι μάχῃ ἀποπλῶειν ἄγοντας τρισὶ πλοίοις τῶν Ἀμαζόνων ὅσας ἐδυνάτο ζωγῆσαι, τὰς δὲ ἐν τῷ πελάγει ἐπιθεμένους ἐκκόψαι τοὺς ἄνδρας. (2) Πλοῖα δὲ οὐ γινώσκουσιν αὐτάς, οὐδὲ πηδαλίοις χρᾶσθαι οὐδὲ ἰστίοις οὐδὲ εἰρεσίῃ· ἀλλ'
20 ἐπεὶ ἐξέκοψαν τοὺς ἄνδρας, ἐφέροντο κατὰ κύμα καὶ ἄνεμον· καὶ ἀπικνέονται τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ Κρημνούς. Οἱ δὲ Κρημνοὶ εἰσι γῆς τῆς Σκυθῆων τῶν ἐλευθέρων. (3) Ἐνθαῦτα ἀποβᾶσαι ἀπὸ τῶν πλοίων αἱ Ἀμαζόνες ὥδοιπόρεον ἐς τὴν οἰκεομένην. Ἐντυ-
25 χοῦσαι δὲ πρώτῃ ἵπποφορβίῃ τοῦτο διήρπασαν, καὶ ἐπὶ τούτων ἵππαζόμεναι ἐληίζοντο τὰ τῶν Σκυθῆων.

CXI. Οἱ δὲ Σχύθαι οὐκ εἶχον συμβαλέσθαι τὸ πρῆγμα· οὔτε γὰρ φωνὴν οὔτε ἐσθῆτα οὔτε τὸ ἔθνος ἐγίνωσκον, ἀλλ' ἐν θώματι ἔσαν ὁκόθεν ἔλθοιεν, ἐδόκειον δ'
30 αὐτάς εἶναι ἄνδρας τὴν αὐτὴν ἡλικίην ἔχοντας, μάχην τε δὴ πρὸς αὐτάς ἐποιεῦντο. (2) Ἐκ δὲ τῆς μάχης τῶν νεκρῶν ἐκράτησαν οἱ Σχύθαι, καὶ οὕτω ἔγνωσαν εἰσὺν αὐτάς· γυναῖκας. Βουλευομένοι οὖν αὐτοῖσι ἐδόξε κτείνειν μὲν οὐδενὶ τρόπῳ ἔτι αὐτάς, ἐμυτῶν δὲ τοὺς
35 νεωτάτους ἀποπέμψαι ἐς αὐτάς, πλῆθος εἰκάσαντας ὅσαι περ ἐκείναι ἔσαν· (3) τούτους δὲ στρατοπεδεύεσθαι πλησίον ἐκείνων καὶ ποιεῖν τὰ περ ἂν καὶ ἐκεῖναι ποίεωσι· ἣν δὲ αὐτοὺς διώκωσι, μάχεσθαι μὲν μὴ, ὑποφεύγειν δὲ· ἐπεὶ δὲ παύσωνται, ἐλθόντας αὐτοὺς
40 πλησίον στρατοπεδεύεσθαι. (4) Ταῦτα ἐβουλεύσαντο οἱ Σχύθαι βουλόμενοι ἐξ αὐτέων παῖδας ἐγγενέσεσθαι.

CXII. Ἀποπεμφθέντες δὲ οἱ νεηνίσκοι ἐποίουν τὰ ἐντεταλμένα. Ἐπεὶ δὲ ἔμαθον αὐτοὺς αἱ Ἀμαζόνες ἐπ' οὐδεμιᾷ δηλῇσι ἀπιγμένους, ἔων χαίρειν προσεχώ-
45 ρεον δὲ πλησιατέρῳ τὸ στρατόπεδον τῷ στρατοπέδῳ ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη. (2) Εἶχον δὲ οὐδὲν οὐδ' οἱ νεηνίσκοι, ὥσπερ οὐδὲ αἱ Ἀμαζόνες, εἰ μὴ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἵππους· ἀλλὰ ζῶν ἐζων τὴν αὐτὴν ἐκείνησι, θηρεύον-
τές τε καὶ ληϊζόμενοι.

60 CXIII. Ἐποίουν δὲ αἱ Ἀμαζόνες ἐς τὴν μεσαμβρίην τοιόνδε· ἐγίνοντο σποράδες κατὰ μίαν τε καὶ δύο, πρόσω δὴ ἀπ' ἀλλήλων ἐς εὐμαρίην ἀποσχιδνάμεναι. Μαθόντες δὲ καὶ οἱ Σχύθαι ἐποίουν τὸ αὐτὸ τοῦτο· καὶ τις μουνωθεισέων τινὶ αὐτέων ἐνεχρίμπετο καὶ ἡ Ἀμα-

a Græcis Budini etiam Geloni nominantur; parum recte id quidem. (2) Est autem universa illorum terra silvis frequens, omni genere arborum refertis. In vastissima silva lacus est magnus et amplius, et circumcirca palus arundine frequens. In eo lacu lutræ capiuntur, et castores, et aliae quadrato fronte feræ, quarum pelles penulis prætexuntur, testiculi vero ad uterorum curationem sunt utiles.

CX. De Saurumatis hæc fama est. Postquam Græci cum Amazonibus pugnarunt, (Amazonas autem Scythæ Oiorpata nominant, quod vocabulum Græco sermone viricidas significat: *oior* enim virum dicunt; *pata* vero, occidere:) tunc igitur Græci perhibentur, victoria apud Thermodontem relata, tribus navibus domum repetiisse; tot Amazonas, quot vivas capere potuerant, secum vehentes. At illas in medio mari invasisse viros, cunctosque interfecisse. (2) Eisdem vero, quum navigandi essent imperitæ, et nec gubernaculorum usum nossent, nec velorum, nec remorum, occisis viris, delatas quo fluctus ventique pel-
lent, Cremnos ad Macotidem paludem pervenisse: sunt autem Cremni locus, in Liberiorum Scytharum regione. (3) Ibi postquam e navibus exscenderunt Amazones, pedibus in habitata loca profectæ, quod primum offenderunt equorum armentum, hoc direpto obequitantes, res Scytharum prædabantur.

CXI. Scythæ vero, quum nec linguam earum, nec vestimentum, neque gentem nossent, conjectare non potuerant quid hoc rei esset, demirabanturque unde adessent. Quum vero viros esse ejusdem staturæ ætatisque existimarent, prælium cum illis commiserunt: (2) ex pugna autem potiti mortuis, cognoverunt feminas esse. Delib-
rantibus igitur visum est, nequiquam illas dehinc occidere, sed e suis qui maxime juvenes essent adversus eas mittere, numero, quantum conjicere poterant, pares illarum numero. (3) Hos jusserunt in earumdem vicinia habere castra, facereque eadem quæ illas viderent facientes: sin illæ ipsos persequerentur, non pugnam cum eis iniire, sed sese recipere; quando vero persequi desinerent illæ, tum rursus adpropinquare eisdem et castra propius ponere. (4) Hoc consilium Scythæ ceperunt, cupientes ex illis liberos sibi progigni.

CXII. Missi juvenes mandata sunt exsecuti. Quos ubi viderunt Amazones non lædendi consilio advenisse, valere sinebant: et quotidie propius castra castris admovebantur. (2) Nihil autem aliud habebant hi juvenes, quemadmodum etiam Amazones, nisi arma et equos: vitam autem sustentabant perinde atque illæ, venando et prædam agendo.

CXIII. Sub meridiem hoc agere Amazones consueverant: sparsim singulæ aut binæ, seorsum ab invicem, levandi ventris caussa vagabantur. Qua re animadversa, Scythæ perinde fecerunt: et eorum unus ad aliquam ex illis, quæ longius a cæteris sola versabatur, propius accessit: nec

ζών οὐκ ἀπωθέετο, ἀλλὰ περιεΐδε χρήσασθαι. (2) Καὶ φωνῆσαι μὲν οὐκ εἶχε (οὐ γὰρ συνίεσαν ἀλλήλων), τῇ δὲ χειρὶ ἔφραζε ἐς τὴν ὑστεραίην ἐλθεῖν ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον καὶ ἕτερον ἄγειν, σημαίνουσα δύο γενέσθαι; καὶ αὐτὴ ἐτέρην ἄξειν. (3) Ὁ δὲ νεηνίσκος ἐπεὶ ἀπῆλθε, ἔλεξε ταῦτα πρὸς τοὺς λοιπούς· τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἦλθε ἐς τὸ χωρίον αὐτός τε οὗτος καὶ ἕτερον ἦγε, καὶ τὴν Ἀμαζόνα εὗρε δευτέρην αὐτὴν ὑπομένουσαν. Οἱ δὲ λοιποὶ νεηνίσκοι ὡς ἐπύθοντο ταῦτα, καὶ αὐτοὶ ἐκτιλώσαντο τὰς λοιπὰς τῶν Ἀμαζόνων.

CXIV. Μετὰ δὲ συμμίζαντες τὰ στρατόπεδα οἴκεον δημοῦ, γυναῖκα ἔχων ἕκαστος ταύτην τῇ τὸ πρῶτον συνεμίχθη. Τὴν δὲ φωνὴν τὴν μὲν τῶν γυναικῶν οἱ ἄνδρες οὐκ ἐδυνάετο μαθεῖν, τὴν δὲ τῶν ἀνδρῶν αἱ γυναῖκες συνέλαβον. (2) Ἐπεὶ δὲ συνῆκαν ἀλλήλων, ἔλεξαν πρὸς τὰς Ἀμαζόνας τάδε οἱ ἄνδρες, « ἡμῖν εἰσὶ μὲν τοκέες, εἰσὶ δὲ κτήσιες. Νῦν ὧν μηκέτι πλεῦνα χρόνον ζῶν τοιγύνηδε ἔχωμεν, ἀλλ' ἀπελθόντες ἐς τὸ πλήθος διαιτώμεθα. Γυναῖκας δὲ ἔξομεν ὑμέας καὶ οὐδαμὰς ἄλλας. » (3) Αἱ δὲ πρὸς ταῦτα ἔλεξαν τάδε, « ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα οἰκέειν μετὰ τῶν ὑμετέρων γυναικῶν· οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ νόμια ἡμῖν τε καὶ ἐκείνησι ἐστί. (4) Ἡμεῖς μὲν τοξεύομεν τε καὶ ἀκοντίζομεν καὶ ἱππαζόμεθα, ἔργα δὲ γυναικῆα οὐκ ἐμάθομεν· αἱ δὲ ὑμετέραι γυναῖκες τούτων μὲν οὐδὲν τῶν ἡμεῖς κατελέξαμεν ποιῆσαι, ἔργα δὲ γυναικῆα ἐργάζονται καὶ μένουσι ἐν τῇσι ἀμάξεσι, οὐτ' ἐπὶ θήρην ἰοῦσαι οὔτε ἄλλη οὐδαμῇ. Οὐκ ἂν ὧν δυναίμεθα ἐκείνησι συμφέρεσθαι. (5) Ἀλλ' εἰ βούλεσθε γυναῖκας ἔχειν ἡμεῖς καὶ δοκέειν εἶναι δικαιοτάτοι, ἐλθόντες παρὰ τοὺς τοκέας ἀπολάχετε τῶν κτημάτων τὸ μέρος, καὶ ἔπειτεν ἐλθόντες οἰκέωμεν ἐπ' ἡμέων αὐτέων. »

CXV. Ἐπεῖθοντο καὶ ἐποίησαν ταῦτα οἱ νεηνίσκοι. Ἐπεῖτε δὲ ἀπολαχόντες τῶν κτημάτων τὸ ἐπιβάλλον ἦλθον ὀπίσω παρὰ τὰς Ἀμαζόνας, ἔλεξαν αἱ γυναῖκες πρὸς αὐτοὺς τάδε, « ἡμεῖς ἔχει φόβος τε καὶ δέος, ὅπως χρὴ οἰκέειν ἐν τῷδε τῷ χώρῳ τοῦτο μὲν ὑμέας ἀποστερησάσας πατέρων, τοῦτο δὲ τὴν γῆν τὴν ὑμετέρεν δηλησαιμένας πολλά. (2) Ἀλλ' ἐπεῖτε ἀξιοῦτε ἡμεῖς γυναῖκας ἔχειν, τάδε ποιέετε ἅμα ἡμῖν· φέρετε ἕξανα-στέωμεν ἐκ τῆς γῆς τῆσδε, καὶ περῆσαντες Τάναϊν ποταμὸν οἰκέωμεν. »

CXVI. Ἐπεῖθοντο καὶ ταῦτα οἱ νεηνίσκοι, διαβάντες δὲ τὸν Τάναϊν ὠδοιπόρεον πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα τριῶν μὲν ἡμερέων ἀπὸ τοῦ Ταναΐδος ὁδόν, τριῶν δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος πρὸς βορέην ἄνεμον. Ἀπικόμενοι δὲ ἐς τοῦτον τὸν χώρον ἐν τῷ νῦν κατοικεῖται, οἰκῆσαν τοῦτον. (2) Καὶ διαίτη ἀπὸ τούτου χρέονται τῇ παλαιῇ τῶν Σαυροματέων αἱ γυναῖκες, καὶ ἐπὶ θήρην ἐπ' ἱππων ἐκφοιτέουσαι ἅμα τοῖσι ἀνδράσι καὶ χωρὶς τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐς πόλεμον φοιτέουσαι, καὶ στολὴν τὴν αὐτὴν τοῖσι ἀνδράσι φορέουσαι.

CXVII. Φωνῇ δὲ οἱ Σαυρομάται νομίζουσι Σκυθικῇ, σολοικίζοντες αὐτῇ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου, ἐπεὶ οὐ

illa eum repudiavit, sed sese frui passa est. (2) Et colloqui quidem cum illo non potuit (nec enim sermonem suum invicem intelligebant), sed signo manu dato invitavit eum, ut postridie eundem in locum adducto comite veniret; significans, duas adfuturas; se nempe adducturam aliam. (3) Juvenis, ad suos reversus, sociis hæc nunciavit: et insequente die rediit et ipse in constitutum locum, et alterum secum adduxit; reperitque Amazonem, cum socia sese expectantem. Id ubi compererunt reliqui juvenes, etiam ipsi reliquas Amazonas cicuravunt.

CXIV. Posthæc junctis castris una habitarunt: et quisque eam habuit uxorem, cum qua primum consuetudinem habuerat. Et linguam quidem mulierum addiscere viri non potuerunt, sed virorum sermonem didicerunt mulieres. (2) Ubi se invicem intelligebant, Amazonas his verbis compellarunt viri: « Sunt nobis parentes, sunt etiam possessiones. Nunc igitur non amplius talem vivamus vitam; sed ad nostros redeamus, cum illisque vitam agamus. Et vos habebimus uxores, nec ullas alias. » (3) At illæ ad hæc responderunt: « Nos vero non poterimus cum vestris vivere mulieribus: nec enim eadem nobis atque illis instituta sunt. (4) Nos arcu utimur, et sagittis, et equis; muliebria vero non didicimus opera. Vestrae autem mulieres nihil horum, quæ diximus, agunt; opera vero faciunt muliebria, in plaustis desidentes, nec venatum exeuntes, neque alio usquam. Itaque cum illis non poterimus consuescere. (5) Sed si nos habere vultis uxores, et videri vultis æquissime agere; abite ad parentes vestros, et facultatum partem ab eis sortiti, ad nos redite; ac deinde seorsum ab illis habitemus. »

CXV. Paruerunt juvenes, et, quod illæ postulaverant, fecerunt. Postquam vero facultatum ratam partem acceperunt, et ad Amazonas sunt reversi, hæc eis dixere uxores: « Timor nos atque metus tenet, quo pacto hoc in loco habitare possimus; quum et patribus vos privaverimus, et terram vexaverimus vestram. (2) Sed, si cupitis porro nos habere uxores, hæcce facite nobiscum: agite, hac ex terra excedamus; et trajecto Tanai fluvio, ibi habitemus. »

CXVI. In hanc quoque conditionem consensere juvenes. Trajecto Tanai, tridui viam a Tanai versus orientem progressi sunt, et tridui item viam a Mæotide palude versus septemtrionem; et postquam in eum locum venerunt, ubi etiam nunc habitant, ibi sedes ceperunt. (2) Atque ab illo tempore vetustam vitæ rationem mulieres Sauromatarum conservarunt venatum exeuntes, vectæ equis una cum maritis aut sine maritis, et in bellum proficiscentes, eandemque cum viris vestem gestantes.

CXVII. Sermonem Sauromatæ utuntur Scythico, sœpece quidem illo utentes inde ab antiquis temporibus, quoniam

χρηστῶς ἐξέμαθον αὐτὴν αἱ Ἀμαζόνες. (2) Τὰ περὶ γάμων δὲ ἔδωκε σφὶ διακέεσθαι· οὐ γαμέεσθαι παρθένας οὐδεμίαν πρὶν ἢ τῶν πολεμίων ἄνδρα ἀποκτείνῃ. Αἱ δὲ τινες αὐτέων καὶ τελευτεύουσι γηραιαὶ πρὶν γήμασθαι, οὐ δυνάμεναι τὸν νόμον ἐκπλῆσαι.

CXVIII. Ἐπὶ τούτων ὧν τῶν καταλεχθέντων ἔθνέων τοὺς βασιλεῆς ἡλισμένους ἀπικόμενοι τῶν Σκυθέων οἱ ἄγγελοι ἔλεγον ἐκδιδάσκοντες ὡς ὁ Πέρσης, ἐπειδὴ οἱ τὰ ἐν τῇ ἡπείρῳ τῇ ἐτέρῃ πάντα κατέστραπται, γέφυραν ζεύξας ἐπὶ τῷ αὐχένι τοῦ Βοσπόρου διαβέβηκε ἐς τήνδε τὴν ἡπειρον, διαβάς δὲ καὶ καταστρεφάμενος Θρηϊκάς γεφυροὶ ποταμὸν Ἰστρον, βουλόμενος καὶ τάδε πάντα ὑπ' ἐωυτῷ ποιήσασθαι. « Ὑμεῖς ὧν μηδενὶ τρώπῳ ἐκ τοῦ μέσου κατήμενοι περιιδοῖτε ἡμέας διαφθρέντας, ἀλλὰ τούτῳ νύσαντες ἀντιάζωμεν τὸν ἐπιόντα. (2) Οὐκ ὧν ποιήσετε ταῦτα; ἡμεῖς μὲν πιεζόμενοι ἢ ἐκλείψομεν τὴν χώραν ἢ μένοντες ὁμολογῇ χρησόμεθα· τί γὰρ πάθωμεν μὴ βουλομένων ὑμῶν τιμωρέειν; ὑμῖν δὲ οὐδὲν ἐπὶ τούτῳ ἔσται ἐλαφρότερον· ἥκει γὰρ ὁ Πέρσης οὐδὲν τι μᾶλλον ἐπ' ἡμέας ἢ οὐ καὶ ἐπ' ὑμέας, οὐδέ οἱ καταχρήσει ἡμέας καταστρεψαμένῳ ὑμῶν ἀπέχεσθαι. (3) Μέγα δὲ ὑμῖν λόγων τῶνδε μαρτύριον ἔρέομεν· εἰ γὰρ ἐπ' ἡμέας μόνους ἔστρατηλάτῃς ὁ Πέρσης τίσασθαι τῆς πρόσθε δουλοσύνης βουλόμενος, χρῆν αὐτὸν πάντων τῶν ἄλλων ἀπεχόμενον οὕτω ἵεναι ἐπὶ τὴν ἡμετέραν, καὶ ἂν ἐδήλου πᾶσι ὡς ἐπὶ Σκύθας ἐλαύνει καὶ οὐκ ἐπὶ τοὺς ἄλλους. (4) Νῦν δὲ ἐπεῖτε τάχιστα διέβη τήνδε τὴν ἡπειρον, τοὺς αἰεὶ ἐμποδῶν γινομένους ἡμεροῦται πάντας· τοὺς τε δὴ ἄλλους ἔχει ὑπ' ἐωυτῷ Θρηϊκάς, καὶ δὴ καὶ τοὺς ἡμῖν ἐόντας πλησιοχώρους Γέτας. »

CXIX. Ταῦτα Σκυθέων ἐπαγγελλομένων ἐβουλεύοντο οἱ βασιλεῖς οἱ ἀπὸ τῶν ἔθνέων ἦκοντες, καὶ σφῶν ἐσχίσθησαν αἱ γνώμαι· ὁ μὲν γὰρ Γελωνὸς καὶ ὁ Βουδίνος καὶ ὁ Σαυρομάτης κατὰ τούτῳ γενόμενοι ὑπεδέκοντο Σκύθησι τιμωρήσειν. (2) ὁ δὲ Ἀγάθυρσος καὶ Νευρὸς καὶ Ἀνδροφάγος καὶ οἱ τῶν Μελαγχλαίνων καὶ Ταύρων τάδε Σκύθησι ὑπεκρίναντο, « εἰ μὲν μὴ ὑμεῖς ἔατε οἱ πρότερον ἀδικήσαντες Πέρσας καὶ ἄρξαντες πολέμου, τούτων δεόμενοι τῶν νῦν δέεσθε λέγειν τε ἂν ἐφαίνεσθε ἡμῖν ὀρθά, καὶ ἡμεῖς ὑπακούσαντες τούτῳ ἂν ὑμῖν ἐπρήσσομεν. (3) Νῦν δὲ ὑμεῖς τε ἐς τὴν ἐκείνων ἐσβαλόντες γῆν ἄνευ ἡμέων ἐπεκρατέετε Περσέων, ὅσον χρόνον ὑμῖν ὁ θεὸς παρεδίδου· καὶ ἐκεῖνοι, ἐπεὶ σφεας ὡυτὸς θεὸς ἐγείρει, τὴν ὁμοίην ὑμῖν ἀποδιδούσι. Ἡμεῖς δὲ οὔτε τι τότε ἡδικήσαμεν τοὺς ἄνδρας τούτους οὐδὲν, οὔτε νῦν πρότεροι πειρησόμεθα ἀδικεῖν. (4) Ἦν μέντοι ἐπὶ καὶ ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἄρξῃ τε ἀδικῶν, καὶ ἡμεῖς οὐ πεισόμεθα. Μέχρι δὲ τούτου ἴδωμεν, μένόμεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖσι· ἥκει γὰρ δοκέομεν οὐκ ἐπ' ἡμέας Πέρσας, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς αἰτίους τῆς ἀδικίης γενομένους. »

CXX. Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἐπύθοντο οἱ Σκύθαι, ἐβουλεύοντο ἰθυμαχίην μὲν μηδεμίαν ποιέεσθαι ἐκ

eum non recte didicerant Amazones. (2) Quod ad nuptias spectat, hoc apud illos institutum obtinet : nulla virgo viro nubuit, quin prius ex hostibus virum quempiam occiderit : suntque apud eos quæ vetulæ moriantur priusquam nupserint, quoniam satisfacere legi non potuerunt.

CXVIII. Ad horum igitur, quos commemoravi, populorum congregatos reges ubi venere Scytharum legati, edocuerunt eos, Persarum regem, postquam in altera continente omnia armis suis subjecisset, ponte in collo Bospori posito in hanc trajecisse continentem ; et, subactis Thracibus, Istrum fluvium ponte jungere, hoc consilio ut et hæc omnia suam sub potestatem redigat. « Vos igitur nequaquam, res vestras a nostris rebus separantes, disperdi nos sinite ; sed communi consilio obviam eamus invadenti ! (2) Id nisi feceritis ; nos, ab illis pressi, aut regione excedemus ; aut, manentes, deditionem faciemus. Quid enim aliud facere possimus, si vos opem nobis ferre nolueritis ? At non idcirco melius vobiscum agetur : venit enim Persa non magis contra nos, quam contra vos ; nec nobis subactis contentus, a vobis abstinebit. (3) Magnum vero hujus rei testimonium proferimus : nam, si adversus nos solos arma movisset Persa, ulciscendæ superioris servitutis causa, oportebat illum ita nostram invadere terram, ut ab aliis populis omnibus abstineret ; cunctisque declaraturus erat, adversus Scythas se ducere exercitum, non adversus alios. (4) Nunc vero, ex quo in hanc continentem trajecit, continuo, quoscumque obviam habet, perdomat omnes. Sane quidem quum reliquos suæ potestati subjecit Thracas, tum nostros quoque finitimos Getas. »

CXIX. Hæc quum Scythæ exposuissent, deliberarunt reges qui ex prædictis populis convenerant. Divisæ autem fuerunt eorum sententiæ : nam Gelonus quidem, et Budinus, et Sauromata, idem sentientes, opem ferendam Scythis receperunt ; (2) Agathyrsus vero, et Neurus, et Androphagus, et Melanchlaenorum Taurorumque reges, hæcce Scythis responderunt : « Nisi vos priores injuria adfecissetis Persas, bellicque secissetis initium, recte utique videremini nobis precari quæ precamini, dicereque quæ dixistis ; et nos precibus vestris morem gerentes, eadem (quæ hi vobis recipiunt) præstituri vobis eramus. (3) Nunc vero vos, absque nobis, illorum terram invasistis, et imperium in Persas, quamdiu deus vobis permisit, obtinuistis : et illi nunc, ab eodem deo excitati, paria vobis reddunt. At nos neque tunc injuria ulla adfecimus hos viros, neque nunc priores injuria illos lacessere conabimur. (4) Quodsi tamen nostram etiam terram invadere hostis voluerit, et injuriarum fecerit initium, nos quoque ipsi non tolerabimus : donec autem hoc viderimus, domi manebimus ; nec enim contra nos venisse Persas existimamus, sed contra eos qui injuriarum fuerunt auctores. »

CXX. Hæc ubi ad se relata Scythæ audire, decreverunt justam quidem ex aperto pugnam nullam conserere, quo-

τοῦ ἐμφανέος, ὅτι δὴ σφι οὗτοί γε σύμμαχοι οὐ προσε-
γένοντο, ὑπεξιώντες δὲ καὶ ὑπεξελαύνοντες τὰ φρέατα,
τὰ παρεξίονεν αὐτοί, καὶ τὰς κρήνας συγχοῦν, τὴν ποίην
τε ἐκ τῆς γῆς ἐκτρίβειν, διχοῦ σφέας διελόντες. (2)

Καὶ πρὸς μὲν τὴν μίαν τῶν μοιρέων, τῆς ἐβασίλευε
Σχωπάσις, προσχωρέειν Σαυρομάτας· τούτους μὲν δὴ
ὑπάγειν, ἣν ἐπὶ τοῦτο τράπηται ὁ Πέρσης, ἰδὺ Ταναΐ-
δος ποταμοῦ παρὰ τὴν Μαιῆτιν λίμνην ὑποφεύγοντας,
ἀπελαύνοντός τε τοῦ Πέρσεω ἐπιόντας διώκειν. (3)

Αὕτη μὲν σφι μία ἦν μοῖρα τῆς βασιλείης, τεταγμένη
ταύτην τὴν ὁδὸν ἥπερ εἴρηται· τὰς δὲ δύο τῶν βασι-
λῆων, τὴν τε μεγάλην τῆς ἤρχε Ἰδάνθυρος καὶ τὴν τρί-
την τῆς ἐβασίλευε Τάξακις, συνελθούσας ἐς τὸ αὐτὸ καὶ
Γελωνῶν τε καὶ Βουδίνων προσγενομένων, ἡμέρης καὶ

τούτους ὁδῷ προέχοντας τῶν Περσέων ὑπεξάγειν, ὑπιόν-
τας τε καὶ ποιεῦντας τὰ βεβουλευμένα. (4) Πρῶτα μὲν

νυν ὑπάγειν σφέας ἰδὺ τῶν χωρέων τῶν ἀπειπαμένων
τὴν σφετέρην συμμαχίην, ἵνα καὶ τούτους ἐκπολεμώ-
σωσι· εἰ δὲ μὴ ἐκόντες γε ὑπέδυσαν τὸν πόλεμον τὸν
πρὸς Πέρσας, ἀλλ' ἀέκοντας ἐκπολεμῶσαι μετὰ δὲ
τοῦτο ὑποστρέφειν ἐς τὴν σφετέρην καὶ ἐπιχειρεῖν, ἣν
δὴ βουλευομένοισι δοκέη.

CXXI. Ταῦτα οἱ Σκύθαι βουλευσάμενοι ὑπηντί-
ζον τὴν Δαρείου στρατιὴν, προδρόμους ἀποστείλαντες
τῶν ἱππέων τοὺς ἀρίστους. Τὰς δὲ ἀμάξας ἐν τῇσί
σφι διακίττο τὰ τέκνα τε καὶ αἱ γυναῖκες πᾶσαι, καὶ
τὰ πρόβατα πάντα πλὴν ὅσα σφι ἐς φορβὴν ἱκανὰ ἦν,
τοσαῦτα ὑπολιπόμενοι τὰ ἄλλα ἅμα τῇσι ἀμάξῃσι προέ-
πεμψαν, ἐντειλάμενοι αἰεὶ τὸ πρὸς βορέεω ἐλαύνειν.
Ταῦτα μὲν δὴ προεκομίζετο.

CXXII. Τῶν δὲ Σκυθίων οἱ πρόδρομοι ὡς εὗρον
τοὺς Πέρσας ὅσον τε τριῶν ἡμερέων ὁδὸν ἀπέχοντας
ἀπὸ τοῦ Ἰστροῦ, οὗτοί μὲν τούτους εὐρόντες, ἡμέρης
ὁδῷ προέχοντες, ἐστρατοπεδεύοντο τὰ ἐκ τῆς γῆς φυό-
μενα λεαίνοντες. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι ὡς εἶδον ἐπιφανεῖ-
σαν τῶν Σκυθίων τὴν ἵππον, ἐπήϊσαν κατὰ στίβον
αἰεὶ ὑπαγόντων· καὶ ἐπειτεν (πρὸς γὰρ τὴν μίαν τῶν
μοιρέων ἴθυσαν) οἱ Πέρσαι ἐδίωκον πρὸς ἧν τε καὶ τοῦ
Ταναΐδος. (3) Διαδάντων δὲ τούτων τὸν Τάναϊν πο-
ταμὸν οἱ Πέρσαι ἐπιδιανθάντες ἐδίωκον, ἐς δὲ τῶν Σαυ-
ροματέων τὴν χώραν διεξελλόντες ἀπείκοντο ἐς τὴν τῶν
Βουδίνων.

CXXIII. Ὅσον μὲν δὴ χρόνον οἱ Πέρσαι ἦσαν διὰ
τῆς Σκυθικῆς καὶ τῆς Σαυρομάτιδος χώρας, οἱ δὲ εἶχον
οὐδὲν σίνεσθαι ἅτε τῆς χώρας ἐούσης χέρσου· ἐπεῖτε δὲ
ἐς τὴν τῶν Βουδίνων χώραν ἐσέβαλον, ἐνθαῦτα δὴ ἐντυ-
χόντες τῷ ξυλίνῳ τείχεϊ, ἐκλελοιπόντων τῶν Βουδίνων
καὶ κεκεινωμένου τοῦ τείχεος πάντων, ἐνέπρησαν αὐτό.
(2) Τοῦτο δὲ ποιήσαντες εἶποντο αἰεὶ τὸ πρόσω κατὰ
στίβον, ἐς δὲ διεξελλόντες ταύτην ἐς τὴν ἐρήμον ἀπί-
κοντο. Ἡ δὲ ἐρήμος αὕτη ὑπ' οὐδαμῶν νέμεται ἀν-
δρῶν, κέεται δὲ ὑπὲρ τῆς Βουδίνων χώρας ἐούσα πλῆθος
ἐπὶ ἡμερέων ὁδοῦ. (3) Ὑπὲρ δὲ τῆς ἐρήμου Θυσσα-
γέτι οἰκέουσι, ποταμοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν τέσσερες μεγάλοι

niam hi sibi armorum socii non accederent; sed, recedentes
et armenta retro agentes, puteos qua praeterirent et fontes
obstruere, herbamque e terra natam atterere, bifariam
sese partientes. (2) Et alteram quidem harum partium,
quam duceret rex Scopasis, junctis Sauromatis, recta versus
Tanain fluvium secundum Maeotin paludem, si huc se con-
verteret Persa, debere regredi; et, quando retro duceret
rex, illum persequi atque invadere. (3) Haec igitur una pars
Regni [*id est, Regionum Scytharum*] hac via, qua dixi,
collocata erat. Duas autem reliquas Scytharum Regionum
partes, majorem, cui Idanthysus imperabat, tertiamque
cui praerat rex Taxacis, collectas inter se et junctas cum
Gelonis atque Budinis, similiter, unius diei itinere inter se
et Persas sectantes interjecto, debere regredi, et ea fa-
cere quae decreta essent. (4) Hos igitur primum recta versus
eorum ditionem recipere sese debere, qui societatem ipsis
negassent, quo hos etiam bello implicarent; (ut, qui no-
luissent sponte fortunam belli Persici subire, inviti tamen
bella recogerentur:) deinde vero in suam ditionem sese con-
vertere, et adgredi hostem, si deliberantibus ita videretur.

CXXI. His ita deliberatis, Scythae exercitui Darii obviam
sunt progressi, praecursoribus praemissis equitibus praes-
tantissimis. Plaustra vero, in quibus vitam agebant liberi
eorum uxoresque omnes, et pecora omnia, praeterquam
quot ad victum sufficiebant, tot relictis, caetera simul cum
plaustris dimiserunt, dato mandato, ut versus septemtrio-
nem continuo agerent. Haec igitur ita in tuto colloca-
bant.

CXXII. Antecursores Scytharum postquam Persas repe-
rerunt tridui itinere ab Istro progressos, unius diei itinere
ab illis distantes castra posuerunt; et, quidquid progignit
terra, id omne contriverunt. (2) Persae vero, ut Scythia-
rum equitatum viderunt sibi comparentem, vestigia eorum
legentes progressi sunt, quum quidem illi continuo retro
cederent. Erant autem hi, contra quos iter suum Persae
dirigebant, una illa Scytharum pars, quam supra comme-
moravi; itaque eosdem deinde orientem versus, et versus
Tanain, sunt persecuti. (3) Et postquam Tanain fluvium
hi trajecerunt, Persae item trajecto fluvio eos sunt persecu-
ti; donec, peragrata Sauromatarum ditione, in Budinorum
regionem pervenerunt.

CXXIII. Quamdiu igitur per Scythicam et Sauromatidem
terram iter Persae faciebant; nihil quod vastare possent
repererunt, quippe in arida et inculta terra. Postquam vero
Budinorum ingressi sunt regionem, ligneam ibi urbem of-
fendentes, a Budinis desertam, et omnibus rebus vacuum,
incenderunt. (2) Dum hoc agebant, continuo per tritam
viam ulterius progrediebantur, donec in terram prorsus
desertam pervenerunt. Situm est autem hoc desertum, a
nullis prorsus hominibus habitatum, supra Budinorum
regionem, patetque in septem dierum iter. (3) Super eo
deserto habitant Thyssagetae: quorum ex terra quattuor
exeunt magna flumina, quae postquam per Maeotas fluxere,

ρέοντες διὰ Μαιητέων ἐκδιδοῦσι ἐς τὴν λίμνην τὴν κα-
λευμένην Μαιήτιν, τοῖσι οὐνόματα κέεται τάδε, Λύκος,
῾Οαρος, Τάναϊς, ῾Υργις.

CXXIV. Ἐπεὶ ὦν ὁ Δαρεῖος ἦλθε ἐς τὴν ἐρῆμον,
5 παυσάμενος τοῦ δρόμου ἵδρυσεν τὴν στρατιὴν ἐπὶ ποταμῷ
῾Οάρῳ. Τοῦτο δὲ ποιήσας ὁκτὼ τεῖχεα ἐτείχεε μεγάλα,
ἴσον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα, σταδίου ὡς ἐξήκοντα μά-
λιστά κη' τῶν ἐτι ἐς ἐμὲ τὰ ἐρείπια σῶα ἦν. (2) Ἐν ᾧ δὲ
οὗτος πρὸς ταῦτα ἐτράπετο, οἱ διωκόμενοι Σκύθαι πε-
10 ριελθόντες τὰ κατύπερθε ὑπέστρεφον ἐς τὴν Σκυθικὴν.
(3) Ἀφανισθέντων δὲ τούτων τὸ παράπαν, ὡς οὐκέτι
ἐφαντάζοντό σφι, οὕτω δὲ ὁ Δαρεῖος τεῖχεα μὲν ἐκεῖνα
ἡμέτεργα μετήκε, αὐτὸς δὲ ὑποστρέψας ἦε πρὸς ἐσπέ-
ρην, δοκέων τούτους τε πάντας τοὺς Σκύθας εἶναι καὶ
15 πρὸς ἐσπέρην σφέας φεύγειν.

CXXV. Ἐλαύνων δὲ τὴν ταχίστην τὸν στρατὸν
ὡς ἐς τὴν Σκυθικὴν ἀπίκητο, ἐνέκυρσε ἀμφοτέρῃσι τῇσι
μοίρῃσι τῶν Σκυθῶν, ἐντυχὼν δὲ ἐδίωκε ὑπεκφέροντας
ἡμέρης ὁδῶ. (2) Καὶ οὐ γὰρ ἀνίει ἐπιὼν ὁ Δαρεῖος,
20 οἱ Σκύθαι κατὰ τὰ βεβουλευμένα ὑπέφευγον ἐς τῶν
ἀπειπαμένων τὴν σφετέρην συμμαχίην, πρῶτην δὲ ἐς
τῶν Μελαγχλαίων τὴν γῆν. (3) Ὡς δὲ ἐσβαλόντες
τούτους ἐτάραξαν οἱ τε Σκύθαι καὶ οἱ Πέρσαι, κατη-
γέοντο οἱ Σκύθαι ἐς τῶν Ἀνδροφάγων τοὺς χώρους.
25 Ταραχθέντων δὲ καὶ τούτων ὑπῆγον ἐπὶ τὴν Νευρίδα.
Ταρασσομένων δὲ καὶ τούτων ἦσαν ὑποφεύγοντες οἱ
Σκύθαι ἐς τοὺς Ἀγαθύρσους. (4) Ἀγαθύρσοι δὲ ὄρεον-
τες καὶ τοὺς ὁμούρους φεύγοντας ὑπὸ Σκυθῶν καὶ τε-
ταραγμένους, πρὶν ἢ σφι ἐμβαλέειν τοὺς Σκύθας
30 πέμψαντες κήρυκα ἀπηγόρευον Σκύθησι μὴ ἐπιβαίνειν
τῶν σφετέρων οὖρων, προλέγοντες ὡς εἰ πειρήσονται
ἐσβαλόντες, σφίσι πρῶτα διαμαχέσονται. (5) Ἀγά-
θυρσοι μὲν προείπαντες ταῦτα ἐβώθειον ἐπὶ τοὺς οὖρους,
ἐρύκειν ἐν νῷ ἔχοντες τοὺς ἐπιόντας. Μελαγχλαῖνοι δὲ
35 καὶ Ἀνδροφάγοι καὶ Νευροὶ ἐσβαλόντων τῶν Περσέων
ἅμα Σκύθησι οὔτε πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο, ἐπιλαθόμε-
νοί τε τῆς ἀπειλῆς ἔφευγον αἰεὶ τὸ πρὸς βορέεω ἐς τὴν
ἐρῆμον τεταραγμένοι. (6) Οἱ δὲ Σκύθαι ἐς μὲν τοὺς
Ἀγαθύρσους οὐκέτι ἀπείπαντας ἀπικνέοντο· οἱ δὲ ἐκ τῆς
40 Νευρίδος χώρας ἐς τὴν σφετέρην κατηγέοντο τοῖσι
Πέρσῃσι.

CXXVI. Ὡς δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο καὶ οὐκ ἐπαύε-
το, πέμψας Δαρεῖος ἱππέα παρὰ τὸν Σκυθῶν βασιλέα
Ἰδάνθυρσον ἔλεγε τάδε, « δαιμόνιε ἀνδρῶν, τί φεύγεις
45 αἰεὶ, ἐξόν τοι τῶνδε τὰ ἕτερα ποιεῖν; εἰ μὲν γὰρ ἀξιο-
χρεὸς δοκέεις εἶναι σεωυτῶ τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι
ἀντιωθῆναι, σὺ δὲ στάς τε καὶ παυσάμενος πλάνης
μάχεσθαι· εἰ δὲ συγγινώσκειαι εἶναι ἔσσω, σὺ δὲ καὶ
οὕτω παυσάμενος τοῦ δρόμου δεσπότη τῷ σῷ δῶρα
50 φέρων γῆν τε καὶ ὕδωρ ἔλθῃ ἐς λόγους. »

CXXVII. Πρὸς ταῦτα ὁ Σκυθῶν βασιλεὺς Ἰδάν-
θυρσος ἔλεγε τάδε, « οὕτω τὸ ἐμὸν ἔχει, ὦ Πέρσα.
Ἐγὼ οὐδένα κω ἀνθρώπων δέισας ἔφυγον οὔτε πρότερον
οὔτε νῦν σὲ φεύγω· οὐδέ τι νεώτερόν εἰμι ποιήσας νῦν

in Maëtin paludem, quæ vocatur, sese exonerant : nomina
his fluminibus imposita sunt Lycus, Oarus, Tanais, Hyrgis.

CXXIV. Darius, postquam in desertum pervenit, omis-
so cursu, ad flumen Oarum stativa habuit : ac per id tem-
pus octo magna castella munivit, paribus intervallis a se
invicem distantia, sexaginta circiter stadia ; quorum mea
etiam nunc ætate superfuerunt ruinæ. (2) Dum ille in his
erat occupatus, interim Scythæ, quos erat persecutus, cir-
cumitis locis superioribus, in Scythiam sunt reversi. (3)
Qui quum prorsus ex conspectu essent remoti, nec usquam
amplius comparerent, ita Darius, castellis illis imperfectis
relictis, retrogressus est, itinere ad occidentem converso.
Putabat enim, hos esse universos Scythas, et occidentem
versus profugere.

CXXV. Magnis itineribus cum exercitu profectus Darius,
ut in Scythicam terram pervenit, incidit in junctas duas
alteras Scytharum partes : quas ibi nactus, persecutus est ita,
ut illi, sese recipientes, semper unius diei itinere ipsum ante-
cederent. (2) Quumque instare eis Darius non intermitte-
ret, Scythæ, ut initio decreverant, in illorum regum ditio-
nem se receperunt, qui armorum societatem illis negave-
rant ; et primum quidem in Melanchlænorum terram. (3)
Quos quum tumultu replerent et Scythæ et Persæ, terram
illorum ingressi ; mox in Androphagorum regionem Scythæ
illis præiverunt : et horum quoque rebus perturbatis, in
Neuridem terram se receperunt : denique, his etiam con-
cussis, Agathyrsos Scythæ subterfugientes petivere. (4)
Agathyrsi, finitimos fugere videntes et exagitatos a Scy-
this, præcone misso, priusquam suam ditionem Scythæ
invaderent, edixerunt illis, intra fines suos ne pedem po-
nerent : prædixeruntque, si invadere conarentur, secum
prius fore armis decertandum. (5) His per præconem præ-
dictis, Agathyrsi ad fines suæ ditionis præsto fuerunt,
constitutum habentes prohibere invadentes. Melanchlæni
vero et Androphagi et Neuri, Persis simul cum Scythis
irrupentibus, ne fortuna quidem armorum tentata, obli-
minarum, continuo ulterius septemtrionem versus in de-
sertum territi turbatique profugerant. (6) Scythæ vero,
ab Agathyrsis prohibiti, horum ditionem jam non sunt in-
gressi, sed ex Neuride terra in suam Persis præiverunt.

CXXVI. Ita quum tempus extraheretur, neque finis ullus
adpareret, Darius, misso ad Idanthyrsum Scytharum regem
equite, hæc ei dixit : « Male feriate homo, cur fugis sem-
per, quum tibi liceat duorum utrum libuerit facere ? quod-
si enim satis virium tibi videris habere ad resistendum meis
rebus, siste gradum, et desinens vagari pugnam committe :
sin tibi conscius es esse inferior, etiam sic vagari desine ;
et domino tuo dona ferens terram et aquam, in colloquium
veni. »

CXXVII. Ad hæc Scytharum rex Idanthyrus hæc re-
spondit : « Ita mihi res habet, Persa : equidem nul-
lum umquam hominem metuens fugi, neque ante hoc tem-
pus, nec nunc te fugio. Neque nunc novum quidpiam

ἢ καὶ ἐν εἰρήνῃ ἐώθεα ποιεῖν. (2) Ὅτι δὲ οὐκ αὐ-
τίκα μάχομαί τοι, ἐγὼ καὶ τοῦτο σημαίνω· ἡμῖν οὔτε
ἄστεα οὔτε γῆ πεφυτευμένη ἐστὶ, τῶν πέρι δείσαντες
μὴ ἀλῶν ἢ καρῇ ταχύτερον συμμίσγοιμεν ἂν ἐς μάχην
6 ὑμῖν. Εἰ δὲ δεοὶ πάντως ἐς τοῦτο κατὰ τάχος ἀπι-
χνέσθαι, τυγχάνουσι ἡμῖν ἐόντες τάφοι πατρῴοι. (3)
Φέρετε, τούτους ἀνευρόντες συγγέειν πειρᾶσθε αὐτούς,
καὶ γνῶσεσθε τότε εἴτε ὑμῖν μαχεσόμεθα περὶ τῶν
τάφων εἴτε καὶ οὐ μαχεσόμεθα. Πρῶτον δὲ, ἢν μὴ
10 ἡμέας λόγος αἰρήνῃ, οὐ συμμίζοιμεν τοι. (4) Ἀμφὶ μὲν
μάχῃ τοσαῦτα εἰρήσῃω, δεσπότης δὲ ἐμοὺς ἐγὼ Δία τε
νομίζω τὸν ἐμὸν πρόγονον καὶ Ἰστίην τὴν Σκυθέων
βασιλείαν μόνους εἶναι. Σοὶ δὲ ἀντὶ μὲν δώρων γῆς
τε καὶ ὕδατος δῶρα πέμψω τοιαῦτα οἷά σοι πρέπει
15 ἐλθεῖν, ἀντὶ δὲ τοῦ ὅτι δεσπότης ἐφθασας εἶναι ἐμὸς,
χλαῖνιν λέγω. » Τοῦτό ἐστι ἡ ἀπὸ Σκυθέων ῥῆσις. Ὅ
μὲν δὴ κῆρυξ οἰχώκεε ἀγγελέων ταῦτα Δαρείῳ.

CXXVIII. Οἱ δὲ Σκυθέων βασιλεῖς ἀκούσαντες τῆς
δουλοσύνης τὸ οὐνομα ὀργῆς ἐπλήσθησαν. Τὴν μὲν
20 δὴ μετὰ Σαυροματέων μοῖραν ταχθεῖσαν, τῆς ἤρχε
Σκώπασις, πέμπουσι Ἰωσι κελεύοντες ἐς λόγους ἀπι-
κέσθαι, τούτοις οἱ τὸν Ἰστρον ἐξευγμένον ἐφρούρεον·
αὐτῶν δὲ τοῖσι ὑπολειπομένοις ἔδοξε πλανᾶν μὲν μη-
κέτι Πέρσας, σῖτα δὲ ἐκάστοτε ἀναιρεομένοις ἐπιτί-
25 θεσθαι. (2) Νωμέοντες ὧν σῖτα ἀναιρεομένους τοὺς
Δαρείου ἐποίουν τὰ βεβουλευμένα. Ἡ μὲν δὲ ἵππος
τὴν ἵππον αἰεὶ τράπεσκε ἢ τῶν Σκυθέων, οἱ δὲ τῶν
Περσέων ἵππῳται φεύγοντες ἐσέπιπτον ἐς τὸν πεζόν, ὃ
δὲ πεζὸς ἂν ἐπεκούρει· (3) οἱ δὲ Σκύθαι ἐσαράζαντες
30 τὴν ἵππον ὑπέστρεφον, τὸν πεζὸν φοβεόμενοι. Ἐποι-
εῦντο δὲ καὶ τὰς νύκτας παραπλησίας προσβολὰς οἱ
Σκύθαι.

CXXIX. Τὸ δὲ τοῖσι Πέρσῃσι τε ἦν σύμμαχον καὶ
τοῖσι Σκύθησι ἀντίζον ἐπιτιθεμένοις τῷ Δαρείῳ
35 στρατοπέδῳ, ὠῶμα μέγιστον ἐρέω, τῶν τε ὄνων ἢ φω-
νῇ καὶ τῶν ἡμιόνων τὸ εἶδος. (2) Οὔτε γὰρ ὄνον οὔτε
ἡμίονον γῆ ἢ Σκυθικὴ φέρει, ὥς καὶ πρότερόν μοι δε-
δήλωται· οὐδὲ ἐστὶ ἐν τῇ Σκυθικῇ πάσῃ χώρῃ τὸ παρά-
παν οὔτε ὄνος οὔτε ἡμίονος διὰ τὰ ψύχεα. (3) Ὑβρί-
40 ζοντες ὧν οἱ ὄνοι ἐτάρασσον τὴν ἵππον τῶν Σκυθέων.
Πολλάκις δὲ ἐπελαυνόντων ἐπὶ τοὺς Πέρσας μεταξὺ ὅκως
ἀκούσειαν οἱ ἵπποι τῶν ὄνων τῆς φωνῆς, ἐταράσσοντό τε
ὑποστρεφόμενοι καὶ ἐν θώματι ἔσκον, ὀρθὰ ἰστάντες τὰ
ῥα, ἅτε οὔτε ἀκούσαντες πρότερον φωνῆς τοιαύτης
45 οὔτε ἰδόντες τὸ εἶδος. Ταῦτα μὲν νυν ἐπὶ σμικρὸν τι
ἐφέροντο τοῦ πολέμου.

CXXX. Οἱ δὲ Σκύθαι ὅκως τοὺς Πέρσας ἴδοιεν
τεθορυβημένους, ἵνα παραμένοντες ἐπὶ πλέω χρόνον
ἐν τῇ Σκυθικῇ καὶ παραμένοντες ἀνιώατο τῶν πάντων
50 ἐπιδεέας ἐόντες, ἐποίουν τοιάδε. (2) Ὅκως τῶν προ-
βάτων τῶν σφετέρων αὐτῶν καταλίποιν μετὰ τῶν
νομέων, αὐτοὶ ἂν ὑπεξήλαυνον ἐς ἄλλον χώρον· οἱ δὲ
ἂν Πέρσαι ἐπελθόντες λάβεσκον τὰ πρόβατα, καὶ λα-
βόντες ἐπήροντο ἂν τῷ πεπονημένῳ.

facio, aut aliud, quam quod in pace facere adsuevi. (2)
Quid sit vero quod non continuo pugnam tecum commit-
tam, id quoque tibi declarabo. Neque oppida sunt nobis,
nec culta arva, quibus metuentes ne capiantur aut vasten-
tur, properemus pugnam vobiscum conserere. Sin cupis
quamprimum eo venire; sunt nobis patria sepulcra: (3)
agite, hæc indagate, et reperta disturbare tentate; tunc
cognoscetis, utrum pro sepulcris pugnaturi simus vobiscum,
an non pugnaturi. Prius vero, quam nobis ratio suaserit,
pugnam tecum non conseremus. (4) Et hæc quidem de
pugna dicta sunt. Dominos autem meos solos duco esse
Jovem, meum progenitorem, et Vestam, Scytharum regi-
nam. Tibi autem, loco terræ et aquæ quæ tu dona postu-
las, ea dona mittam quæ ad te mitti decet: pro eo vero,
quod dominum te meum esse dixisti, in malam rem te jubeo
abire. » (Hoc est, quod vulgo dicunt, Scythicum dictum.)
Istud igitur responsum præco ad Darium retulit.

CXXVIII. Reges vero Scytharum, audito servitutis
nomine, iram non tenuere. Igitur illud suorum agmen,
cui juncti Sauromatæ erant, quod sub Scopasis erat impe-
rio, ad Istrum mittunt, dato mandato ut Ionibus in collo-
quium veniant, illis qui pontem in Istro positum custodie-
bant. Eis vero qui relinquebantur placuit, non amplius
circumducere Persas; sed, quoties cibum caperent, de
improviso in eos impetum facere. (2) Observantes igitur
illos cibum capientes, quæ decreverant, exsequebantur.
Et equitatum quidem constanter in fugam vertebat Scy-
tharum equitatus; et Persarum equites fuga in pedites in-
cidebant. Tum vero suppetias veniebat peditatus: (3) et
Scythæ, postquam equites hostium in pedites rejecerant,
recedebant, peditatum metuentes. Similes vero impres-
siones noctu etiam Scythæ faciebant.

CXXIX. Erat tunc Persis utilis, Scythis vero inimica,
Darii castra adgredientibus, res dictu mira admodum;
nimirum vox asinorum, et mulorum species. (2) Etenim
nec asinum nec mulum fert Scythica terra, quemamodum
supra etiam demonstratum a me est: neque est omnino in
universa Scythica regione aut asinus aut mulus, propter
frigora. (3) Igitur lascivientes asini territabant equitatum
Scytharum: sæpeque, dum in Persas impetum faciebant
Scythæ, equi audientes interim vocem asinorum, conster-
nati avertiebantur, et mirabundi erigebant aures, ut qui
numquam antea vel vocem talem audivissent, vel speciem
vidissent. Atque hoc, leve quidem, sed aliquid tamen ad
belli successum Persæ adepti sunt.

CXXX. Scythæ quum subinde magnos motus fieri in
castris Persarum [veluti reditum parantium] observarent;
quo illi diutius in Scythia manerent, ibique manentes penu-
ria rerum omnium premerentur, hocce fecerunt. (2) De
pecoribus suis identidem nonnulla cum pastoribus relin-
quebant, et ipsi se retro in alium locum paulisper recipie-
bant. Tum Persæ, impetu facto, capiebant pecora, et
præda facta exsultabant.

CXXXI. Πολλάκις δὲ τοιούτου γινομένου, τέλος Δαρείος τε ἐν ἀπορίῃσι εἶχετο, καὶ οἱ Σκυθῶν βασιλεῖς μαθόντες τοῦτο ἔπεμπον κήρυκα δῶρα Δαρείῳ φέροντα ὄρνιθ' αὖ τε καὶ μῦν καὶ βάθρα καὶ οἷστοὺς πέντε. (2)

6 Πέρσαι δὲ τὸν φέροντα τὰ δῶρα ἐπειρώτεον τὸν νόον τῶν διδομένων· ὁ δὲ οὐδὲν ἔφη οἱ ἐπεστάλθαι ἄλλο ἢ δόντα τὴν ταχίστην ἀπαλλάσσεσθαι· αὐτοὺς δὲ τοὺς Πέρσας ἐκέλευε, εἰ σοφοί εἰσι, γνῶναι τὸ ἐθέλει τὰ δῶρα λέγειν. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Πέρσαι ἐβουλεύοντο.

10 CXXXII. Δαρείου μὲν νυν ἡ γνώμη ἦν Σχύθας ἐσωτῆρι διδόναι σφέας τε αὐτοὺς καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ, εἰκάζων τῇδε, ὡς μῦς μὲν ἐν γῇ γίνεται καρπὸν τὸν αὐτὸν ἀνθρώπῳ σιτεόμενος, βάθρα καὶ δὲ ἐν ὕδατι, ὄρνις δὲ μάλιστα οἶκε ἵππῳ, τοὺς δὲ οἷστοὺς ὡς τὴν ἐσωτῆριν 15 ἀλκὴν παραδιδούσι. (2) Αὕτη μὲν Δαρείῳ ἡ γνώμη ἀπεδέδεκτο, συνεστήκει δὲ ταύτῃ τῇ γνώμῃ ἡ Γωβρύεω, τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐπὶ τὰ ἐνὸς τῶν τὸν μάγον κατελόντων, εἰκάζοντος τὰ δῶρα λέγειν « ἦν μὴ ὄρνιθες γενόμενοι ἀναπτῆσθε ἐς τὸν οὐρανὸν, ὧς Πέρσαι, ἡ μῦες γενομέ- 20 νοι κατὰ τῆς γῆς καταδύητε, ἡ βάθρα καὶ γενομένοι ἐς τὰς λίμνας ἐσπηδήσητε, οὐκ ἀπονοστήσετε ὀπίσω ὑπὸ τῶνδε τῶν τοξευμάτων βαλλόμενοι. »

CXXXIII. Πέρσαι μὲν δὴ οὕτω τὰ δῶρα εἰκάζον· ἡ δὲ Σκυθῶν μία μοῖρα ἡ ταχθεῖσα πρότερον μὲν παρὰ 25 τὴν Μαίητιν λίμνην φρουρεῖν, τότε δὲ ἐπὶ τὸν Ἰστρον Ἰῶσι ἐς λόγους ἐλθεῖν, ὡς ἀπῆκετο ἐπὶ τὴν γέφυραν, ἔλεγε τάδε, « ἄνδρες Ἰῶνες, ἐλευθερίην ὑμῖν ἔχομεν φέροντες, ἦν πέρ γε ἐθέλητε ἐσακούειν. (2) Πυθονό- 30 μεθα γὰρ Δαρείον ἐντείλασθαι ὑμῖν ἐξήκοντα ἡμέρας μούνας φρουρήσαντας τὴν γέφυραν, αὐτοῦ μὴ παραγε- νομένου ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἀπαλλάσσεσθαι ἐς τὴν ὑμετέρην. (3) Νῦν ὧν ὑμεῖς τάδε ποιεῦντες ἐκτὸς μὲν ἔσεσθε πρὸς ἐκεῖνου αἰτίας, ἐκτὸς δὲ πρὸς ἡμέων· τὰς προκειμένας ἡμέρας παραμείναντες τὸ ἀπὸ τούτου ἀπαλ- 35 λάσσεσθε. » Οὗτοι μὲν νυν ὑποδεξαμένων Ἰώνων ποιή- σειν ταῦτα ὀπίσω τὴν ταχίστην ἠπειγόντο.

CXXXIV. Πέρσῃσι δὲ μετὰ τὰ δῶρα τὰ ἐλθόντα Δαρείῳ ἀντετάχθησαν οἱ ὑπολειφθέντες Σχύθαι πε- 40 ζῶν καὶ ἵπποισι ὡς συμβαλέοντες. Τεταγμένοιισι δὲ τοῖσι Σχύθῃσι λαγὸς ἐς τὸ μέσον διήϊξε· τῶν δὲ ὡς ἑκα- στοὶ ὥρεον τὸν λαγὸν ἐδίωκον. (2) Ταραχθέντων δὲ τῶν Σκυθῶν καὶ βοῇ χρεωμένων, εἶρετο ὁ Δαρείος τῶν ἀντιπολέμων τὸν θόρυβον· πυθόμενος δὲ σφῆας τὸν λα- γὸν διώκοντας, εἶπε ἄρα πρὸς τοὺς περ ἑώθει καὶ τὰ 45 ἄλλα λέγειν, « οὗτοι ὧνδρες ἡμέων πολλὸν καταφρο- νέουσι, καὶ μοι νῦν φαίνεται Γωβρύης εἶπαι περὶ τῶν Σκυθικῶν δώρων ὀρθῶς. (3) Ὡς ὧν οὕτω ἤδη δοκούν- των καὶ αὐτῷ μοι ἔχειν, βουλῆς ἀγαθῆς δεῖ, ὅπως ἀσφα- λέως ἡ κομιδὴ ἡμῖν ἔσται τὸ ὀπίσω. » Πρὸς ταῦτα 50 Γωβρύης εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ σχεδὸν μὲν καὶ λόγῳ ἠπιστάμην τούτων τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀπορίην, ἐλθὼν δὲ μᾶλλον ἐξέμαθον, ὁρέων αὐτοὺς ἐμπαίζοντας ἡμῖν. (4) Νῦν ὧν μοι δοκεῖ, ἐπεὶ ἀντάχιστα νῦν ἐπέλθῃ, ἐκκαύ- σαντας τὰ πυρὰ ὡς καὶ ἄλλοτε ἐώθαμεν ποιεῖν, τῶν

CXXXI. Id quum saepius fieret, ad extremum Darius, quid consilii caperet, incertus haerebat. Quod ubi animad- verterunt Scytharum reges, praekonem ad eum miserunt dona ferentem, avem et murem et ranam et quinque sagit- tas. (2) Haec adferentem dona interrogarunt Persae, quae- nam esset mens datorum; et ille respondit, nihil aliud sibi mandatum fuisse, nisi ut his datis quamprimum abi- ret: ipsos autem Persas, si sapientes essent, cognoscere jussit, quidnam ista dona significarent. Quo audito re- sponso, consultabant inter se Persae.

CXXXII. Et Darii quidem sententia erat, Scythas sese et terram et aquam ipsi tradere: id quod inde colligebat, quod mus in terra viveret, eodem fructu atque homo ve- scens, rana vero in aqua viveret, avis autem similis ad- modum esset equo; denique tela illos tradere, tamquam suam fortitudinem. (2) Hanc Darius sententiam dixerat. Cui opposita erat Gobryae sententia, unius e septem viris qui Magum oppresserant. Is conjectabat, dona illa haec significare: « Nisi aves facti, o Persae, in caelum evolaveritis, aut in mures conversi subeatis terram, aut ut ranae in pa- ludes insilieritis, salvi hinc non revertemini, hisce sagittis confixi. »

CXXXIII. In hunc igitur modum dona illa Persae inter- pretabantur. Interim una illa Scytharum pars, cui antea mandatum fuerat, ut ad Maotidem paludem custodiam agerent, tum vero, ut Ionibus ad Istrum in colloquium venirent, ubi ad pontem pervenere, haec ad eos verba fecerunt: « Viri Iones, venimus libertatem vobis adferentes, si quidem audire nos volueritis. (2) Cognovimus enim, mandasse vobis Darium, nonnisi sexaginta dies custodire pontem, hisque elapsis, si intra id tempus ille non adfue- rit, in patriam vestram abire. (3) Nunc igitur, si hoc quod vobis edicimus feceritis, extra culpam et apud illum eritis, et apud nos: ad constitutum diem manete, eoque elapso discedite. » Haec quum se facturos Iones essent pol- liciti, ocyus illi retro se proripuerunt.

CXXXIV. Reliqui Scythae, postquam dona, quae dixi- mus, ad Darium miserant, instructis peditibus equitibusque in aciem sunt progressi, tamquam praelium commissuri. Quibus jam in acie stantibus, quum forte lepus in medium prosilisset, ut quisque leporem conspexit, ita cum perse- qui coepit. (2) Turbatis itaque illorum ordinibus, et orto clamore, caussam Darius quaesivit hujus tumultus, qui apud hostes ortus esset. Quos ubi comperit leporem per- sequi, dixit ad hos cum quibus et alias communicare ser- mones consueverat: « Nimium nos hi viri contemnunt: ac mihi nunc plane videtur, de Scythicis donis recte Gobryas judicasse. (3) Quoniam igitur me quoque iudice haec ita se habent, bono consilio opus est, quo tutus nobis hinc sit receptus. » Ad haec Gobryas: « Rex, inquit, mihi quidem sa- tis etiam auditu cognita erat horum hominum paupertas: nunc vero, postquam in eorum terram adveni, magis etiam cognovi, videns quo pacto nos ludibrio habeant. (4) Ita- que mihi sic faciendum videtur: quamprimum nox aderit,

στρατιωτέων τοὺς ἀσθενεστάτους ἐς τὰς ταλαιπωρίας ἐξαπατήσαντας καὶ τοὺς ὄνους πάντας καταδήσαντας ἀπαλλάσσεσθαι, πρὶν ἢ καὶ ἐπὶ τὸν Ἰστρον ἰθῦσαι Σκύθας λύσοντας τὴν γέφυραν, ἢ καὶ τι Ἰωσι δόξαι τὸ ἡμέας οἷόν τε ἔσται ἐξεργάσασθαι. » Γωβρύης μὲν ταῦτα συνεβούλευε.

CXXXV. Μετὰ δὲ νύξ τε ἐγένετο καὶ Δαρεῖος ἐ-
 χράτο τῇ γνώμῃ ταύτῃ· τοὺς μὲν καματηροὺς τῶν ἀν-
 δρῶν, καὶ τῶν ἦν ἐλάχιστος ἀπολλυμένων λόγος, καὶ
 10 τοὺς ὄνους πάντας καταδήσας κατέλιπε αὐτοῦ ταύτῃ ἐν
 τῷ στρατοπέδῳ. (2) Κατέλιπε δὲ τοὺς τε ὄνους καὶ
 τοὺς ἀσθενέας τῆς στρατιῆς τῶνδε εἵνεκεν, ἵνα οἱ μὲν
 ὄνοι βοὴν παρέχωνται· οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀσθενείης μὲν
 εἵνεκεν κατελείποντο, προφάσιος δὲ τῆσδε δηλαδὴ, ὥς
 15 αὐτὸς μὲν σὺν τῷ καθαρῷ τοῦ στρατοῦ ἐπιθήσεσθαι
 μέλλοι τοῖσι Σκύθησι, οὗτοι δὲ τὸ στρατόπεδον τοῦτον
 τὸν χρόνον ρυοῖατο. (3) Ταῦτα τοῖσι ὑπολειπομένοισι
 ὑποθέμενος ὁ Δαρεῖος καὶ πυρὰ ἐκκαύσας τὴν ταχίστην
 ἡπείγετο ἐπὶ τὸν Ἰστρον. Οἱ δὲ ὄνοι ἐρημωθέντες τοῦ
 20 ὁμίλου οὕτω μὲν δὴ μᾶλλον πολλῶ ἴεσαν τῆς φωνῆς·
 ἀκούσαντες δὲ οἱ Σκύθαι τῶν ὄνων πάγχυ κατὰ χώραν
 ἤλπιζον τοὺς Πέρσας εἶναι.

CXXXVI. Ἡμέρης δὲ γενομένης γνόντες οἱ ὑπο-
 λειφθέντες ὡς προδομένοι εἶεν ὑπὸ Δαρείου, χεῖράς
 25 τε προτείνοντο τοῖσι Σκύθησι καὶ ἔλεγον τὰ κατήκοντα·
 οἱ δὲ ὡς ἤκουσαν ταῦτα, τὴν ταχίστην συστραφέντες,
 αἶ τε δύο μοῖραι τῶν Σκυθῶν καὶ ἡ μετὰ Σαυρομα-
 τέων καὶ Βουδῖνοι καὶ Γελωνοὶ, ἐδίωκον τοὺς Πέρσας
 ἰθὺ τοῦ Ἰστροῦ. (2) Ἄτε δὲ τοῦ Περσικοῦ μὲν τοῦ
 30 πολλοῦ ἐόντος πεζοῦ στρατοῦ, καὶ τὰς ὁδοὺς οὐκ ἐπι-
 σταμένου ὥστε οὐ τετμημένων τῶν ὁδῶν, τοῦ δὲ Σκυ-
 θικοῦ ἱππότεω καὶ τὰ σύντομα τῆς ὁδοῦ ἐπισταμένου,
 ἀμαρτόντες ἀλλήλων, ἐφθησαν πολλῶ οἱ Σκύθαι τοὺς
 Πέρσας ἐπὶ τὴν γέφυραν ἀπικόμενοι. (3) Μαθόντες δὲ
 35 τοὺς Πέρσας οὐκ ἂν ἀπιγμένους ἔλεγον πρὸς τοὺς Ἰωνας
 ἐόντας ἐν τῇσι νηυσὶ, « ἄνδρες Ἴωνες, αἶ τε ἡμέραι
 ὑμῖν τοῦ ἀριθμοῦ διοιχέσθαι, καὶ οὐ ποιεέτε δίκαια ἔτι
 παραμένοντες. (4) Ἄλλ' ἐπεὶ πρότερον δειμαίνοντες
 ἐμένετε, νῦν λύσαντες τὸν πόρον τὴν ταχίστην ἄπιτε
 40 χαίροντες ἐλεύθεροι, θεοῖσί τε καὶ Σκύθησι εἰδότες χά-
 ριν. Τὸν δὲ πρότερον ἐόντα ὑμῶν δεσπότην ἡμεῖς
 παραστησόμεθα οὕτω ὥστε ἐπὶ μηδαμῶς ἔτι ἀνθρώπους
 αὐτὸν στρατεύσασθαι. »

CXXXVII. Πρὸς ταῦτα οἱ Ἴωνες ἐβουλεύοντο.
 45 Μιλτιάδῳ μὲν τοῦ Ἀθηναίου, στρατηγέοντος καὶ τυ-
 ραννεύοντος Χερσονησιτέων τῶν ἐν Ἑλλησπόντῳ, ἦν
 γνώμη πείθεσθαι Σκύθησι καὶ ἐλευθεροῦν Ἰωνήν, Ἰ-
 στιαίου δὲ τοῦ Μιλησίου ἐναντίῃ ταύτῃ, λέγοντος ὡς
 νῦν μὲν διὰ Δαρεῖον ἕκαστος αὐτῶν τυραννεύει πόλιος,
 50 τῆς Δαρείου δὲ δυνάμιος καταπρεθείσης οὔτε αὐτὸς Μι-
 λησίων οἷός τε ἔσσεσθαι ἄρχειν οὔτε ἄλλον οὐδένα οὐδα-
 μῶν· βουλήσεσθαι γὰρ ἐκάστην τῶν παλίων δημοκρα-
 τέσθαι μᾶλλον ἢ τυραννεύεσθαι. (2) Ἰστιαίου δὲ
 γνώμην ταύτην ἀποδεικνυμένου αὐτίκα πάντες ἔσαν

incensis ignibus sicut alias facere consuevimus, deceptis
 eis ex militibus qui ad tolerandos labores nimis infirmi
 sunt, et adligatis asinis omnibus, hinc abeundum, prius-
 quam aut Scythæ ad Istrum pergant pontem rescissuri,
 aut Iones etiam consilium aliquod, quod nos perdat, ca-
 piant. » Hæc Gobryas suasit.

CXXXV. Deinde, ut nox adfuit, eo consilio Darius usus
 est. Morbosos ex militibus, et quorum jacturam minimi
 faciebat, asinos item omnes religatos, in castris quo loco
 erant reliquit. (2) Reliquit autem et asinos et infir-
 mos milites hac caussa, ut asini clamorem tollerent : ho-
 mines autem, infirmitatis quidem caussa relinquebantur ;
 sed species nempe prætendebatur, regem cum flore exerci-
 tus de improvise adgressurum esse Scythas, et hos interim
 debere castra tueri. (3) Hoc postquam iis qui relinque-
 bantur significaverat Darius, incensis ignibus, quamprimum
 ad Istrum redire properavit. Tum vero asini, procul a
 castris cui adsueverant relictis, multo tumultuosiore etiam
 ruditum edebant ; asinos autem audientes Scythæ prorsus
 existimarunt, suo loco mansisse Persas.

CXXXVI. Orta luce, qui relictis erant, proditos se esse
 intelligentes a Dario, manus ad Scythas tendebant, ea quæ
 par erat dicentes. Quibus illi auditis, propere collectis co-
 piis omnibus, et duo illa quæ diximus juncta Scytharum
 agmina, et unum tertium cum Sauromatis, et Budini et
 Geloni, simul omnes persecuti sunt Persas, recta versus
 Istrum directo itinere. (2) At, quum major pars Persici
 exercitus pedestris esset, nec itinerum esset peritus, utpote
 viis non tritis, Scythicus autem exercitus esset equestris,
 et compendiorum itineris gnarus ; accidit, ut a se invicem
 aberrarent, et multo prius Scythæ, quam Persæ, ad pon-
 tem pervenirent. (3) Qui ubi cognoverunt, nondum adve-
 nisse Persas, Ionibus, qui in navibus erant, hæcce dixere :
 « Viri Iones, dierum numerus vobis præterit : itaque male
 facitis, quod adhuc manetis. (4) At, quoniam huc usque
 metu mansistis, nunc quidem solvite pontem, et ocyus
 abite, recuperata libertate gaudentes, et diis atque Scythis
 habentes gratiam. Cum illo autem, qui adhuc vester fuit
 dominus, ita nos agemus, ut adversus nullum populum
 posthac arma sit moturus. »

CXXXVII. Super his itaque deliberarunt Iones. Et
 Miltiadis quidem Atheniensis, qui dux et tyrannus erat
 Chersonesitarum ad Hellespontum, hæc erat sententia, pa-
 rerent Scythis, et Ioniam liberarent. Cui opposita erat
 Histiaei sententia Milesii, dicentis, nunc quidem unum-
 quemque ipsorum in sua civitate regnare ; Darii vero eversa
 potentia, nec se Mileti, neque alium quemquam ullius ci-
 vitatis imperium porro posse obtinere : fore enim ut quæ-
 que civitas populari uti imperio malit, quam uni parere.
 (2) Hanc sententiam postquam Histiaeus dixit, protinus

τετραμμένοι πρὸς ταύτην τὴν γνώμην, πρότερον τὴν Μιλτιάδεω αἰρούμενοι.

CXXXVIII. Ἔσαν δὲ οὗτοι οἱ διαφέροντές τε τὴν ψῆφον καὶ ἑόντες λόγου πρὸς βασιλέος, Ἑλλησποντίων δὲ μὲν τύραννοι Δάφνης τε Ἀβυδηνὸς καὶ Ἰπποκλὸς Λαμψακηνὸς καὶ Ἡρόφαντος Παριηνὸς καὶ Μητρόδωρος Προκοννήσιος καὶ Ἀρισταγόρης Κυζικηνὸς καὶ Ἀρίστων Βυζάντιος· (2) οὗτοι μὲν οἱ ἐξ Ἑλλησπόντου, ἀπ' Ἰωνίης δὲ Στράττις τε Χῖος καὶ Αἰάκης Σάμιος καὶ 10 Λαοδάμας Φωκαεὺς καὶ Ἰστιαῖος Μιλήσιος, τοῦ ἦν γνώμη ἡ προκειμένη ἐναντίῃ τῇ Μιλτιάδεω. Αἰολέων δὲ παρῆν λόγιμος μοῦνος Ἀρισταγόρης Κυμαῖος.

CXXXIX. Οὗτοι ὦν ἐπεῖτε τὴν Ἰστιαίου αἰρέοντο γνώμην, ἔδοξε σφί πρὸς ταύτῃ τάδε ἔργα τε καὶ ἔπεα 15 προσθεῖναι, τῆς μὲν γεφύρης λύειν τὰ κατὰ τοὺς Σκύθας ἑόντα, λύειν δὲ ὅσον τόξευμα ἐξικνέεται, ἵνα καὶ ποιέειν τι δοκέωσι ποιεῦντες μηδὲν καὶ οἱ Σκύθαι μὴ πειρώατο βιώμενοι καὶ βουλόμενοι διαβῆναι τὸν Ἴστρον κατὰ τὴν γέφυραν, εἴπαί τε λύοντας τῆς γεφύρης τὸ ἐς 20 τὴν Σκυθικὴν ἔχον ὡς πάντα ποιήσουσι τὰ Σκύθησί ἐστι ἐν ἡδονῇ. (2) Ταῦτα μὲν προσέθηκαν τῇ γνώμῃ μετὰ δὲ ἐκ πάντων ὑπεκρίνατο Ἰστιαῖος τάδε λέγων, « ἄνδρες Σκύθαι, χρηστὰ ἤχετε φέροντες καὶ ἐς καιρὸν ἐπέγεσθε· καὶ τὰ τε ἀπ' ὑμέων ἡμῖν χρηστῶς δοῦνται καὶ τὰ ἀπ' ἡμέων ἐς ὑμέας ἐπιτηδέως ὑπηρετέεται. 25 (3) Ὡς γὰρ ὁρᾶτε, καὶ λύομεν τὸν πόρον καὶ προθυμίην πᾶσαν ἔχομεν θέλοντες εἶναι ἐλεύθεροι. Ἐν ᾧ δὲ ἡμεῖς τάδε λύομεν, ὑμέας καιρὸς ἐστι δίλυσθαι ἐκείνους, εὐρόντας δὲ ὑπὲρ τε ἡμέων καὶ ὑμέων αὐτῶν τί- 30 σασθαι οὕτω ὡς ἐκείνους πρέπει. »

CXL. Σκύθαι μὲν τὸ δεύτερον Ἰωσι πιστεύσαντες λέγειν ἀληθῆα ὑπέστρεφον ἐπὶ ζήτησιν τῶν Περσέων, καὶ ἡμάρτανον πάσης τῆς ἐκείνων διεξόδου. Αἵτιοι δὲ 35 τούτου αὐτοὶ οἱ Σκύθαι ἐγένοντο, τὰς νομάς τῶν ἵππων τὰς ταύτῃ διαφθείραντες καὶ τὰ ὕδατα συγχώσαντες. (2) Εἰ γὰρ ταῦτα μὴ ἐποίησαν, παρῆχε ἂν σφί, εἰ ἐβούλοντο, εὐπετέως ἐξευρέειν τοὺς Πέρσας· νῦν δὲ τὰ σφί ἐδόκεε ἄριστα βεβουλευσθαι, κατὰ ταῦτα ἐσφάλησαν. (3) Σκύθαι μὲν νυν τῆς σφετέρης χώρας τῇ χιλὸς τε 40 τοῖσι ἵπποισι καὶ ὕδατα ἦν, ταύτῃ διεξιόντες ἐδίζηντο τοὺς ἀντιπολέμους, δοκέοντες καὶ ἐκείνους διὰ τοιούτων τὴν ἀπόδρῃσιν ποιέεσθαι· οἱ δὲ δὴ Πέρσαι τὸν πρότερον ἑωυτῶν γεγόμενον στίβον, τοῦτον φυλάσσοντες ἤϊσαν, καὶ οὕτω μόγις εὗρον τὸν πόρον. (4) Οἷα δὲ νυ- 45 κτός τε ἀπικόμενοι καὶ λελυμένης τῆς γεφύρης ἐντυχόντες, ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην ἀπίκατο μὴ σφεας οἱ Ἴωνες ἔωσι ἀπολελοιπότες.

CXLI. Ἦν δὲ περὶ Δαρεῖον ἀνὴρ Αἰγύπτιος φωνέων μέγιστον ἀνθρώπων· τοῦτον τὸν ἀνδρα καταστάντα ἐπὶ 50 τοῦ χεῖλος τοῦ Ἰστροῦ ἐκέλευε Δαρεῖος καλέειν Ἰστιαῖον Μιλήσιον. Ὁ μὲν δὴ ἐποίησε ταῦτα, Ἰστιαῖος δὲ ἐπακούσας τῷ πρώτῳ κελεύματι τὰς τε νέας ἀπάσας παρῆχε διαπορθεύειν τὴν στρατιὴν καὶ τὴν γέφυραν ἐξευξε.

omnes huic sunt adsensi, quum prius Miltiadis probassent consilium.

CXXXVIII. Fuere autem hi, qui in illa deliberatione suffragia ferebant, et gratia valebant apud regem: Hellespontiorum quidem tyranni, Daphnis, Abydenus; Hipoclus, Lampsacenus; Herophantus, Parienus; Metrodorus, Proconnesius; Aristagoras, Cyzicenus; et Ariston, Byzantius: (2) hi ex Hellesponto adfuere. Ex Ionia vero: Strattis, Chius; Aecae, Samius; Laodamas, Phocæensis; et Histiaeus, Milesius, cujus erat in medium proposita sententia, Miltiadi contraria. Ex Aelensibus unus aderat vir nobilis, Aristagoras Cymæus.

CXXXIX. Hi igitur postquam Histiaei probaverant sententiam, haec praeterea et facienda et dicenda decreverunt: pontis quidem partem solvendam, quae Scytharum ripam spectaret, solvendam autem ad teli jactum; quo et facere aliquid viderentur, nihil licet facientes, et ne Scythae tentarent vim adferre et Istrum ponte transire: dicendumque, dum pontis partem ad Scythas spectantem solverent, se omnia facturos quae Scythis grata essent futura. (2) Has conditiones Histiaei sententiae adjecerunt. Deinde nomine omnium Histiaeus Scythis haec respondit: « Viri Scythae, utilia et benigna attulistis, et opportune properastis. Ut autem, quae a vobis profisciscuntur, benigne sunt in nostrum commodum; sic et nos vobis studiose morem gerimus. (3) Ut enim videtis, solvimus pontem; et omne studium adhibebimus, quo libertatem recuperemus. Dum vero nos in hoc solvendo occupamur, interim commodum fuerit, ut vos istos quaeratis; et, postquam repereritis, eam ab illis, quam par est, poenam et vestro et nostro nomine sumatis. »

CXL. Tum Scythae, fidem iterum adhibentes Ionibus, vera eos dicere sibi persuadentes, reversi sunt, Persas inquisituri; sed iterum tota via, qua illi transiere, aberrarunt. Cujus erroris ipsi Scythae caussa fuere, eo quod pascua omnia in illa regione corruperant, aquasque obstruxerant. (2) Id enim ni fecissent; facile, si voluissent, Persas inventuri erant: nunc per id ipsum consilium, quod optime a se initum putabant, decepti sunt. (3) Scythae igitur per ea terrae suae loca profisciscentes quaerebant Persas, ubi et pabulum erat equis et aqua, rati per eadem loca Persas quoque se recipere: at illi eandem viam tenentes retrogressi sunt, qua prius erat profecti; atque ita aegre tandem locum trajectus repererunt. (4) Quum vero noctu advenirent, solutumque offenderent pontem; gravis eos metus incessit, ne Iones sese deseruissent.

CXLI. Erat tunc apud Darium vir Aegyptius, omnium hominum vocalissimus. Hunc Darius jussit, in ripa Istrum stantem, vocare Histiaeum Milesium. Quod ubi ille fecit, exaudita prima compellatione Histiaeus naves omnes ad trajiciendum exercitum expedit, pontemque junxit.

CXLII. Πέρσαι μὲν ὦν οὕτω ἐκφεύγουσι, Σκύθαι δὲ διζήμενοι καὶ τὸ δεύτερον ἡμαρτον τῶν Περσέων, καὶ τοῦτο μὲν, ὡς ἐόντας Ἴωνας ἐλευθέρους, κακίστους τε καὶ ἀνανδροτάτους κρίνουσι εἶναι ἀπάντων ἀνθρώπων, τοῦτο δὲ, ὡς δούλων Ἰώνων τὸν λόγον ποιούμενοι, ἀνδράποδα φιλοδέσποτά φασι εἶναι καὶ ἄδρηστα μάλιστα. Ταῦτα μὲν δὴ Σκύθησι ἐς Ἴωνας ἀπέριπται.

CXLIII. Δαρεῖος δὲ διὰ τῆς Θρηίκης πορευόμενος ἀπίκετο ἐς Σηστὸν τῆς Χερσονήσου· ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὸς μὲν διέβη τῇσι νηυσὶ ἐς τὴν Ἀσίην, λείπει δὲ στρατηγὸν ἐν τῇ Εὐρώπῃ Μεγάβαζον ἀνδρα Πέρσην, τῷ Δαρεϊῷ κοτε ἔδωκε γέρας, τοιόνδε εἶπας ἐν Πέρσῃσι ἔπος. (2) Ὁρμημένου Δαρείου ροιᾶς τρώγειν, ὡς ἀνοιξε τά-
15 χιστα τὴν πρώτην τῶν ροιῶν, εἶρετο αὐτὸν ὁ ἀδελφεὸς Ἀρτάβατος ὃ τι βούλοιτ' ἂν οἱ τοσοῦτο πλῆθος γενέσθαι ὅσοι ἐν τῇ ροιῇ κόκκοι· Δαρεῖος δὲ εἶπε Μεγαβάζους ἂν οἱ τοσοῦτους ἀριθμὸν γενέσθαι βούλεσθαι μᾶλλον ἢ τὴν Ἑλλάδα ὑπήκοον. (3) Ἐν μὲν δὴ Πέρσῃσι ταῦτά μιν
20 εἶπας ἐτίμα, τότε δὲ αὐτὸν ὑπέλιπε στρατηγὸν ἔχοντα τῆς στρατιῆς τῆς ἐωυτοῦ ὀκτὼ μυριάδας.

CXLIV. Οὗτος δὲ ὁ Μεγάβαζος εἶπας τότε τὸ ἔπος ἐλίπετο ἀθάνατον μνήμην πρὸς Ἑλλησποντίων· γε-
25 μενος γὰρ ἐν Βυζαντίῳ ἐπύθετο ἐπτακαίδεκα ἔτεσι πρό-
τερον Καλχηδονίους κτίσαντας τὴν χώραν Βυζαντίων, πυθόμενος δὲ ἔφη Καλχηδονίους τοῦτον τὸν χρόνον τυ-
χάνειν ἐόντας τυφλοῦς· οὐ γὰρ ἂν τοῦ καλλίονος παρεόν-
τος κτίζειν χώραν τὸν αἰσχίονα ἐλέσθαι, εἰ μὴ ἔσαν τυφλοί. (2) Οὗτος δὴ ὦν τότε ὁ Μεγάβαζος στρατη-
30 γὸς λειφθεὶς ἐν τῇ χώρῃ Ἑλλησποντίων τοὺς μὴ μηδί-
ζοντας κατεστρέφετο.

CXLV. Οὗτος μὲν νυν ταῦτα ἐπρησσε, τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον χρόνον ἐγένετο ἐπὶ Λιθύην ἄλλος στρατιῆς μέγας στόλος, διὰ πρόφασιν τὴν ἐγὼ ἀπηγήσομαι προ-
35 διηγησάμενος πρότερον τάδε. (2) Τῶν ἐκ τῆς Ἀργοῦς ἐπιδατέων παίδων παῖδες ἐξελαθέντες ὑπὸ Πελασγῶν τῶν ἐκ Βραυρωνος ληϊσαμένων τὰς Ἀθηναίων γυναῖκας, ὑπὸ τούτων ἐξελαθέντες ἐκ Ἀθήνων οἴχοντο πλώοντες ἐς Λακεδαίμονα, ἰζόμενοι δὲ ἐν τῷ Τηϋγέτῳ πῦρ ἀνέ-
40 καιον. (3) Λακεδαιμόνιοι δὲ ἰδόντες ἄγγελον ἔπεμπον, πευσόμενοι τίνες τε καὶ ὁκόθεν εἰσί· οἱ δὲ τῷ ἀγγέλῳ εἰρωτέοντι ἔλεγον ὡς εἶσαν μὲν Μινύαι, παῖδες δὲ εἶεν τῶν ἐν τῇ Ἀργοῖ πλώοντων ἡρώων, προσσχόντας δὲ τούτους ἐς Ἀθήνας φυτεῦσαι σφέας. (4) Οἱ δὲ Λακε-
45 δαιμόνιοι ἀκηρότερες τὸν λόγον τῆς γενεῆς τῶν Μινυέων, πέμψαντες τὸ δεύτερον εἰρωτέον τί ἐθέλοντες ἤκοιεν τε ἐς τὴν χώραν καὶ πῦρ αἶθοιεν. (5) Οἱ δὲ ἔφασαν ὑπὸ Πελασγῶν ἐκβληθέντες ἤκειν ἐς τοὺς πατέρας· δικαί-
οτον γὰρ εἶναι οὕτω τοῦτο γίνεσθαι· δέεσθαι τε οἰκέειν
50 ἅμα τούτοις μοῖραν τε τιμῶν μετέχοντες καὶ τῆς γῆς ἀπολαχόντες. (6) Λακεδαιμόνιοι δὲ ἔαδε δέκεσθαι τοὺς Μινύας ἐπ' οἷσι ἐθέλουσι αὐτοί· μάλιστα δὲ ἐνῆγε σφας ὥστε ποιέειν ταῦτα τῶν Τυνδαριδῶν ἢ ναυτιλῇ ἐν τῇ Ἀργοῖ. Δεξάμενοι δὲ τοὺς Μινύας γῆς τε

CXLII. Atque ita Persæ effugerunt : Scythæ vero, illos inquirentes, iterum ab eis aberrarunt. Et exinde Scythæ Ionas, quatenus liberi sunt, mollissimos et effœminatissi-
mos omnium hominum esse judicant; quatenus vero de eisdem ut servis verba faciunt, mancipia aiunt esse domi-
nis quam maxime dedita et fidelissima. Hæc dicteria in Ionas jactant Scythæ.

CXLIII. Darius, per Thraciam profectus, Sestum in Chersonneso pervenit : unde ipse quidem navibus in Asiam trajecit, ducem vero exercitus in Europa reliquit Megaba-
zum, virum Persam : cui Darius olim singularem habuerat honorem, hoc in eum verbo coram Persis dicto. (2) Mala Punica comedere cupiverat Darius : qui postquam primum aperuit malum, quæsivit ex eo frater Artabanus, quidnam esset, cujus tantum sibi numerum esse cuperet, quantus numerus granorum in Punico malo ? Cui Darius respondit : malle se tot numero Megabazos habere, quam Græciam suæ potestati subjectam. (3) Hæc in Persis dicens, illum honoraverat : tunc vero eundem imperatorem reliquit cum octo myriadibus de suo exercitu.

CXLIV. Idem Megabazus hoc dicto, quod jam relaturus sum, immortalem sui memoriam apud Hellespontios reli-
quit : nam quum Byzantii agens audiret, Calchedonios sep-
temdecim annis ante Byzantios urbem suam in ea regione, ubi sita est, condidisse; hoc igitur audito de Calchedoniis dixit, eos cæcos illo tempore fuisse : etenim, quum pulcrior fuisset locus condendæ urbi, turpiorem non fuisse ele-
cturos, ni cæci fuissent. (2) Ille igitur Megabazus, impe-
rator tunc relictus in Hellespontiorum regione, armis subegit civitates, quæ cum Medis non sentiebant.

CXLV. Dum hæc ille agebat, per idem tempus alia in-
gens expeditio militaris in Libyam suscepta est; cujus causam ego exponam, postquam hæcce prius commemo-
raveram. (2) Argonautarum nepotes, a Pelasgis eis, qui Atheniensium mulieres Braurone rapuerant, Lemno ejecti, navigarant Lacedæmonem; et sedibus in Taygeto captis, ignem incenderant. (3) Id conspicati Lacedæmonii, misso nuncio sciscitabantur, quinam essent, et unde. Nuncio hi respondent, Minyas se esse, heroum illorum filios, qui in Argo navi navigassent : ab illis, postquam Lemnum adpu-
lissent, esse se procreatos. (4) Lacedæmonii, audita hac narratione de genere Minyarum, iterum miserunt qui ex illis quærent, quo consilio in ipsorum venissent terram, et ignem accenderent. (5) Dixerunt, a Pelasgis ejectos se ad parentes venire : æquissimum enim esse ita fieri : cupe-
reque cum illis habitare, honorum participes, et terræ por-
tionem sortitos. (6) Placuit tunc Lacedæmoniis, Minyas recipere eis conditionibus, quas ipsi proposuerant : maxime vero, ut hoc facerent, movit eos hoc, quod Tyndaridæ participes fuerant expeditionis Argonautarum. Itaque re-
ceptis Minyis et terræ portionem adsignarunt, et per tribus

μετέδωσαν καὶ ἐς φυλὰς διεδάσαντο. Οἱ δὲ αὐτίκα μὲν γάμους ἔγημαν, τὰς δὲ ἐκ Λήμνου ἤγοντο ἐξέδοσαν ἄλλοις.

CXLVI. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διεξελθόντος αὐτίκα οἱ Μινύαι ἐξύβρισαν, τῆς τε βασιλεῖος μεταίτεοντες καὶ ἄλλα ποιεῦντες οὐκ ὅσια. (2) Τοῖσι ὦν Λακεδαιμονίοις ἔδοξε αὐτοὺς ἀποκτείνειν, συλλαβόντες δὲ σφεας κατέβαλον ἐς ἔρκτην. Κτείνουσι δὲ τοὺς ἂν κτείνωσι Λακεδαιμόνιοι νυκτὸς, μετ' ἡμέρην δὲ οὐδένα. (3) Ἐπεὶ ὦν ἐμελλόν σφεας καταχρήσεσθαι, παραιτήσαντο αἱ γυναῖκες τῶν Μινυέων, εἰσαὶ ἀσταὶ τε καὶ τῶν πρώτων Σπαρτιητέων θυγατέρες, ἐσελθεῖν τε ἐς τὴν ἔρκτην καὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν ἐκάστη τῷ ἐωυτῆς ἀνδρὶ. Οἱ δὲ σφεας παρήκαν, οὐδένα δόλον δοκέοντες ἐξ αὐτέων ἔσθαι. (4) Αἱ δὲ ἐπεῖτε ἐσῆλθον, ποιεῦσι τοιάδε· πᾶσαν τὴν εἶχον ἐσθῆτα παραδοῦσαι τοῖσι ἀνδράσι αὐταὶ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἔλαβον. Οἱ δὲ Μινύαι ἐνδύντες τὴν γυναικῆν ἐσθῆτα, ἅτε γυναῖκες, ἐξήϊσαν ἔξω, ἐκφυγόντες δὲ τρόπῳ τοιούτῳ ἴζοντο αὐτὶς ἐς τὸ Τηύγετον.

20 CXLVII. Τὸν δὲ αὐτὸν τοῦτον χρόνον Θήρας δ' Αὐτεσίωνος τοῦ Τισαμενοῦ τοῦ Θερσάνδρου τοῦ Πολυνείκεος ἔστελλε ἐς ἀποικίην ἐκ Λακεδαιμόνος. Ἦν δὲ ὁ Θήρας οὗτος, γένος ἐὼν Καδμεῖος, τῆς μητρὸς ἀδελφεὸς τοῖσι Ἀριστοδήμου παισὶ Εὐρυσθένει καὶ Προκλείῃ.

25 ἐόντων δ' ἔτι τῶν παίδων τούτων νηπίων ἐπιτροπαίην εἶχε ὁ Θήρας τὴν ἐν Σπάρτῃ βασιλεῖαν. (2) Αὐξηθέντων δὲ τῶν ἀδελφιδέων καὶ παραλαβόντων τὴν ἀρχὴν οὕτω δὲ ὁ Θήρας δεινὸν ποιούμενος ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων ἐπεῖτε ἐγεύσατο ἀρχῆς, οὐκ ἔφη μενέειν ἐν τῇ

30 Λακεδαίμονι, ἀλλ' ἀποπλώσεσθαι ἐς τοὺς συγγενέας. (3) Ἔσαν δὲ ἐν τῇ νῦν Θήρῃ καλευμένη νήσῳ, πρότερον δὲ Καλλίστῃ τῇ αὐτῇ ταύτῃ, ἀπόγονοι Μεμβλιάρου τοῦ Ποικίλεω ἀνδρὸς Φοίνικος. (4) Κάδμος γὰρ ὁ Ἀθήνηρος Εὐρώπῃν διζήμενος προσέσχε ἐς τὴν νῦν Θήρην καλευμένην· προσσχόντι δὲ εἶτε δὴ οἱ ἡ γῶρη ἤρεσε, εἶτε καὶ ἄλλως ἠθέλησε ποιῆσαι τοῦτο, καταλείπει γὰρ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἄλλους τε τῶν Φοινίκων καὶ δὴ καὶ τῶν ἐωυτοῦ συγγενέων Μεμβλίαν.

35 Οὗτοι ἐνέμοντο τὴν Καλλίστην καλευμένην ἐπὶ γενεάς, 40 πρὶν ἢ Θήραν ἐλθεῖν ἐκ Λακεδαιμόνος, ὁκτὼ ἀνδρῶν.

CXLVIII. Ἐπὶ τούτους δὲ ὦν ὁ Θήρας ληθὼν ἔχων ἀπὸ τῶν φυλέων ἔστελλε, συνοικήσων τούτοις καὶ οὐδαμῶς ἐξελῶν αὐτοὺς, ἀλλὰ κάρτα οἰκηϊεύμενος. (2) Ἐπεῖτε δὲ καὶ οἱ Μινύαι ἐκδράντες ἐκ τῆς ἔρκτῆς ἴζοντο ἐς τὸ Τηύγετον, τῶν Λακεδαιμονίων βουλευμένων σφέας ἀπολλύναι παραιτέται ὁ Θήρας, ὅπως μῆτε φόνος γένηται, αὐτὸς τε ὑπεδέκετό σφεας ἐξάξειν ἐκ τῆς χώρας. (3) Συγχωρησάντων δὲ τῇ γνώμῃ τῶν Λακεδαιμονίων, τρισὶ τριηκοντέροις ἐς τοὺς Μεμβλιάρου ἀπογόνους ἔπλωσε, οὐτι πάντας ἄγων τοὺς Μινύας, ἀλλ' ὀλίγους τινάς. (4) Οἱ γὰρ πλεῖνες αὐτῶν ἐτρέποντο ἐς τοὺς Παρωρεήτας καὶ Καύκωνας, τούτους δ' ἐξελάσαντες ἐκ τῆς χώρας σφέας αὐτοὺς ἐξ μοίρας διεῖλον, καὶ ἔπειτεν ἕκτισαν πόλιας τάσδε ἐν αὐτοῖσι, Λέ-

eosdem distribuerunt. Et illi statim matrimonia contraxerunt; uxoresque suas, quas Lemni duxerant, aliis dlocarunt.

CXLVI. Haud multo vero interjecto tempore jam insolescere Minyæ cœperunt, regni participes fieri postulantes, et alia patrantes nefaria. (2) Itaque interimere eos decrevere Lacedæmonii; et prehensos in custodiam misere. Supplicio autem addiciunt Lacedæmonii, quoscumque morte plectunt, nocturno tempore, interdiu vero neminem. (3) Quum igitur in eo essent ut supplicio eos adficerent, uxores Minyarum, quæ cives erant, et primariorum Spartanorum filiae, precatæ sunt ut ipsis liceret in carcerem intrare, et cum suo cujusque marito colloqui. Et hi illas introire passi sunt, nullum inde dolum suspicati. (4) At illæ, carcerem ingressæ, hoc instituunt facere: quidquid habebant vestium, id maritis dabant; ipsæ maritorum vestes induebant. Ita Minyæ, muliebri vestitu induti, quasi mulieres, egrediebantur: eoque modo postquam evasere, iterum in Taygeto sedes ceperunt.

CXLVII. Per idem vero tempus Theras, filius Autesiōnis, Tisameni nepos, Thersandri pronepos, Polynicis abnepos, colonos duxit Lacedæmone. Erat hic Theras, genere Cadmeus, avunculus filiorum Aristodemi, Eurysthenis et Proclis: qui quoad minores fuerant ætate, Theras tutor illorum nomine regnum Spartæ administraverat. (2) Postquam autem adoleverunt sororis filii, regnumque capessiverunt, graviter ferens Theras ab aliis regi, qui regnum ipse gustasset; negavit Lacedæmone se mansurum, sed ad cognatos suos ait navigaturum. (3) Erant autem in insula, quæ Thera nunc vocatur, cui olim Calliste nomen fuerat, Membliari posteri, Pœcilis filii, natione Phœnicis. (4) Cadmus enim, Agenoris filius, Europam quærens, ad Theram quæ nunc vocatur adpulerat; ibi quum adpulisset, tum, sive quod ei placeret illa regio, sive alia quapiam caussa permotus, reliquit in ea insula quum alios Phœnices, tum ex cognatis suis Membliarum: (5) atque hi Callistam quæ tunc vocabatur habitabant per octo hominum generationes, priusquam Theras Lacedæmone eo advenisset.

CXLVIII. Ad hos igitur Theras cum multitudine quadam e Spartanorum tribubus profectus est, una cum illis habitaturus, et neutiquam insula eos ejecturus, sed admodum sibi eorum animos concilians. (2) Jam, quum Minyæ ex carcere profugi in Taygeto consediscent, et de eis interficiendis deliberarent Lacedæmonii, deprecatus est Theras ne fieret cædes, pollicitus se illos ex ipsorum finibus educturum. (3) Cui sententiæ quum cessissent Lacedæmonii, tribus navibus triginta remorum Theras ad Membliari posteros navigavit; non utique omnes secum Minyas ducens, sed exiguum eorum numerum. (4) Nam major pars in Paroreatarum et Cauconum fines se contulit: hisque terra sua ejectis, in sex partes sese partiti sunt, et deinde in eadem regione hæcce oppida condiderunt, Le-

πρεον, Μάχιστον, Φριξάς, Πύργον, Ἐπιον, Νούδιον·
τούτων δὲ τὰς πλεῦνας ἐπ' ἐμέο Ἡλεῖοι ἐπόρθησαν. Τῇ
δὲ νήσῳ ἐπὶ τοῦ οἰκιστέως Θήρα ἢ ἐπωνυμία ἐγένετο.

CXLIX. Ὁ δὲ παῖς οὐ γὰρ ἔφη οἱ συμπλώσεσθαι,
6 τοιγαρῶν ἔφη αὐτὸν καταλείψειν οἷν ἐν λύκοις· ἐπὶ τοῦ
ἔπεος τούτου οὖνομα τῷ νεηνίσκῳ τούτῳ Οἰόλυκος ἐγένε-
το, καὶ κως τὸ οὖνομα τοῦτο ἐπεκράτησε. (2) Οἰο-
λύκου δὲ γίνεται Αἰγεὺς, ἀπ' οὗ Αἰγεῖδαι καλεῦνται,
φυλὴ μεγάλη ἐν Σπάρτῃ. Τοῖσι δὲ ἐν τῇ φυλῇ ταύτῃ
10 ἀνδράσι οὐ γὰρ ὑπέμειναν τὰ τέκνα, ἰδρύσαντο ἐκ
θεοπροπίου Ἐρινύων τῶν Λαίου τε καὶ Οἰδιπόδεω
ἱρόν· καὶ μετὰ τοῦτο ὑπέμεινε τὸν τοῦτο καὶ ἐν Θήρῃ
τοῖσι ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν τούτων γεγονόσι.

CL. Μέχρι μὲν νυν τούτου τοῦ λόγου Λακεδαιμό-
15 νιοι Θηραίοισι κατὰ ταῦτα λέγουσι, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου
μοῦνοι Θηραῖοι ὧδε γενέσθαι λέγουσι. (2) Γρίνος δὲ
Αἰσανίου ἐὼν Θήρα τούτου ἀπόγονος καὶ βασιλεύων Θή-
ρης τῆς νήσου ἀπίκετο ἐς Δελφοὺς, ἄγων ἀπὸ τῆς πό-
λιος ἑκατόμβην· εἶποντο δὲ οἱ καὶ ἄλλοι τῶν πολιτητέων
20 καὶ δὴ καὶ Βάττος δὲ Πολυμνήστου, ἐὼν γένος Εὐφη-
μίδης τῶν Μινυέων. (3) Χρεωμένῳ δὲ τῷ Γρίνῳ τῷ
βασιλεῖ τῶν Θηραίων περὶ ἄλλων χρᾶ ἢ Πυθίῃ κτίζειν
ἐν Λιβύῃ πόλιν. Ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων, « ἐγὼ μὲν,
ὄναξ, πρεσβύτερός τε ἤδη εἰμι καὶ βαρὺς ἀείρεσθαι· σὺ
25 δὲ τίνα τῶνδε τῶν νεωτέρων κέλευε ταῦτα ποιεῖν. »
Ἄμα τε ἔλεγε ταῦτα καὶ ἐδείκνυε ἐς τὸν Βάττον. (4)
Τότε μὲν τσαυτὰ, μετὰ δὲ ἀπελθόντες ἀλογίην εἶχον
τοῦ χρηστηρίου, οὔτε Λιβύην εἰδότες ὅκου γῆς εἴη,
οὔτε τολμέοντες ἐς ἀφανὲς χρῆμα ἀποστέλλειν ἀποι-
30 κίην.

CLI. Ἐπτά δὲ ἐτέων μετὰ ταῦτα οὐκ ἔε τὴν Θήρην,
ἐν τοῖσι τὰ δένδρεα πάντα σφι τὰ ἐν τῇ νήσῳ πλὴν
ἐνὸς ἐξαυάνθη. Χρεωμένοισι δὲ τοῖσι Θηραίοισι προέ-
φερε ἢ Πυθίῃ τὴν ἐς Λιβύην ἀποικίην. (2) Ἐπεῖτε
35 δὲ κακοῦ οὐδὲν ἦν σφι μῆχος, πέμπουσι ἐς Κρήτην
ἀγγέλους διζημένους εἴ τις Κρητῶν ἢ μετοίκων ἀπι-
γμένος εἴη ἐς Λιβύην. (3) Περιπλανεύμενοι δὲ αὐτὴν
οὔτοι ἀπίκοντο καὶ ἐς Ἴτανον πόλιν, ἐν ταύτῃ δὲ συμ-
μίσγουσι ἀνδρὶ πορφυρεῖ τῷ οὖνομα ἦν Κορώδιος, δς
40 ἔφη ὑπ' ἀνέμων ἀπενειχθεὶς ἀπικέσθαι ἐς Λιβύην καὶ
Λιβύης ἐς Πλατέαν νήσον. (4) Μισθῷ δὲ τοῦτον πεί-
σαντες ἦγον ἐς Θήρην, ἐκ δὲ Θήρης ἐπλῶον κατάσκοποι
ἄνδρες τὰ πρῶτα οὐ πολλοί· κατηγησαμένου δὲ τοῦ
Κορώδιου ἐς τὴν νήσον ταύτην δὴ τὴν Πλατέαν, τὸν μὲν
45 Κορώδιον λείπουσι, σιτία καταλιπόντες ὁσωνὸν μηνῶν,
αὐτοὶ δὲ ἐπλῶον τὴν ταχίστην ἀπαγγελέοντες Θηραίοισι
περὶ τῆς νήσου.

CLII. Ἀποδημεόντων δὲ τούτων πλέω χρόνον τοῦ
συγκειμένου τὸν Κορώδιον ἐπέλιπε τὰ πάντα. (2) Μετὰ
50 δὲ νῆς Σαμίη, τῆς ναύκληρος ἦν Κωλαῖος, πλώουσα
ἐπ' Αἰγύπτου ἀπηνείχθη ἐς τὴν Πλατέαν ταύτην· πυ-
θόμενοι δὲ οἱ Σάμιοι παρὰ τοῦ Κορωδίου τὸν πάντα
λόγον, σιτία οἱ ἐνιαυτοῦ καταλείπουσι. (3) Αὐτοὶ δὲ
ἀναχθέντες ἐκ τῆς νήσου καὶ γλιχόμενοι Αἰγύπτου

HERODOTUS.

preum, Macistum, Phrixas, Pyrgum, Epium, Nudium;
quorum quidem pleraque ab Eleis mea aetate eversa sunt.
Insula autem, quam dixi, a conditoris nomine Thera est
adpellata.

CXLIX. Filius autem Therae enavigare cum patre nolue-
rat : itaque dixerat pater, se eum relinquere tamquam ovem
inter lupos : (græce οἷν ἐν λύκοις) : a quo dicto nomen huic
adolescenti Cæolycus (Ovilupus) inditum est, idque nomen
dein invaluit. (2) Hujus Cæolyci filius fuit Ægeus; a quo
Ægidæ nomen habent, magna tribus Spartæ. Qua ex tribu
viris quum in vita non manerent liberi, ex oraculi edicto
statuerunt templum Furiis Laii et Cædipodis dedicatum :
et ex eo tempore mansere illis liberi, itemque in Thera in-
sula eis qui ex his viris progeniti sunt.

CL. Hactenus Lacedæmoniorum narratio et Theræorum
consentit : quæ his subjungam, ea soli Theræi memorant
ita accidisse. (2) Grinus, Æsanii filius, unus ex posteris
hujus Therae, quum rex Theræorum esset, Delphos venit,
hecatomben offerens nomine civitatis : sequebanturque
eum et alii ex civibus, atque etiam Battus, Polymnesti
filius, de Euphemi genere, unius ex Minyis. (3) Grino
vero, regi Theræorum, quum de aliis rebus consuleret ora-
culum, edixit Pythia, civitatem debere eum in Libya con-
dere. Tum ille respondit : « At equidem, o Rex, ætate jam
sum provecior, et gravis ad majus quidpiam molendum.
Quin tu aliquem ex junioribus hisce id facere jube. » Ista
dicens, Battum digito monstravit. (4) Et hæc quidem
tunc. Deinde vero, postquam abierant, neglexerunt ora-
culi effatum ; quum nec Libya ubi esset nossent, nec aude-
rent coloniam mittere obscuram in rem.

CLI. Post hæc vero per septem annos non pluit Therae;
arboresque ipsis in insula omnes, una excepta, exarue-
rant. Consulenti bus igitur oraculum Theræis, objecit Py-
thia coloniam in Libyam deducendam. (2) Itaque, quum
nullum aliud ipsis esset mali remedium, in Cretam nuncios
mittunt, qui quærerent, an Cretensium aliquis, aut inqui-
linorum, in Libyam unquam pervenisset. (3) Nuncii per
Cretam oberrantes, quum in alia oppida, tum Itanum ve-
nerunt; ubi cum purpurario quodam, cui nomen erat Co-
robis, sermones miscent, qui eis ait, ventis se in Libyam
fuisse delatum, et quidem in Plateam insulam Libyæ ve-
nisse. (4) Hunc igitur hominem, proposita mercede, The-
ram ducunt. Et ex Thera mittuntur primum exploratores,
haud multi numero : quibus quum viam in Plateam hanc
insulam Corobis monstrasset, relinquunt ibi Corobium
cum nescio quot mensium cibariis, et ipsi ocys domum
navigarunt, nuncium Theræis de illa insula relaturi.

CLII. Quibus ultra constitutum tempus redire differen-
tibus, Corobium omnia defecerunt. (2) Deinde vero Sa-
mia navis, Egyptum petens, cujus nauclerus Colæus erat,
ad Plateam hanc delata est : et Samii, postquam a Corobio
rem omnem cognoverunt, unius anni cibaria ei reliquerunt.
(3) Tum hi, ex insula profecti, quum Egyptum petentes

ἐπλωον, ἀποφερόμενοι ἀπηλιώτη ἀνέμῳ· καὶ οὐ γὰρ ἀνίει τὸ πνεῦμα, Ἡρακλέας στήλας διεκπερήσαντες ἀπίκοντο ἐς Ἐαρτησσὸν, θείῃ πομπῇ χρεώμενοι. (4) Τὸ δὲ ἐμπόριον τοῦτο ἦν ἀκήρατον τοῦτον τὸν χρόνον, ὥστε ἀπονοστήσαντες οὗτοι ὀπίσω μέγιστα δὴ Ἑλλήνων πάντων τῶν ἡμεῖς ἀτρέκειαν ἴδμεν ἐκ φορτίων ἐκέρδησαν, μετὰ γε Σώστρατον τὸν Λαοδάμαντος Αἰγινήτην· τοῦτω γὰρ οὐκ οἶά τέ ἐστι ἐρίσαι ἄλλον. (5) Οἱ δὲ Σάμιοι τὴν δεκάτην τῶν ἐπικερδίων ἐξελόντες ἐξ 10 τάλαντα ἐποίησαντο χαλκήϊον κρητῆρος Ἀργολικοῦ τρόπον· περίξ δὲ αὐτὸ γρυπῶν κεφαλαὶ πρόκροσσοί εἰσι· καὶ ἀνέθηκαν ἐς τὸ Ἡραῖον, ὑποστήσαντες αὐτῷ τρεῖς χαλκίους κολοσσούς ἐπταπήχεας, τοῖσι γούνασι ἐρηρυσμένους. (6) Κυρηναίοισι δὲ καὶ Θηραίοισι ἐς 15 Σαμίους ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου πρῶτα φιλίας μεγάλας συνεκρήθησαν.

CLIII. Οἱ δὲ Θηραῖοι ἐπέιτε τὸν Κορώδιον λιπόντες ἐν τῇ νήσῳ ἀπίκοντο ἐς τὴν Θήρην, ἀπήγγελλον ὅς σφι εἴη νῆσος ἐπὶ Λιδύῃ ἐκτισμένη. (2) Θηραίοισι 20 δὲ ἔαδε ἀδελφεὺν τε ἀπ' ἀδελφεοῦ πέμπειν πάλῳ λαχόντα, καὶ ἀπὸ τῶν χώρων ἀπάντων ἐπτά ἐόντων ἀνδρας, εἶναι δὲ σφρων καὶ ἡγεμόνα καὶ βασιλέα Βάττον. Οὕτω δὴ στέλλουσι δύο πεντηκοντέρους ἐς τὴν Πλατέαν.

CLIV. Ταῦτα δὲ Θηραῖοι λέγουσι, τὰ δ' ἐπίλοιπα τοῦ λόγου συμφέρονται ἤδη Θηραῖοι Κυρηναίοισι. Κυρηναῖοι γὰρ τὰ περὶ Βάττον οὐδαμῶς ὁμολογέουσι Θηραίοισι. Λέγουσι γὰρ οὕτω. (2) Ἔστι τῆς Κρήτης Ἀξὸς πόλις, ἐν τῇ ἐγένετο Ἐτεάρχος βασιλεὺς, ὃς ἐπὶ 30 θυγατρὶ ἀμήτορι τῇ οὐνομα ἦν Φρονίμη, ἐπὶ ταύτῃ ἐγγίμε ἄλλην γυναῖκα. Ἡ δὲ ἐπεσελοῦσα ἐδικαίει εἶναι καὶ τῇ ἔργῳ μητρικῇ τῇ Φρονίμῃ, παρέχουσα τε κακὰ καὶ πᾶν ἐπ' αὐτῇ μηχανευμένη· καὶ τέλος μαχλοσύνην ἐπενείκασα οἱ πείθει τὸν ἀνδρὰ ταῦτα ἔχειν 35 οὕτω. (3) Ὁ δὲ ἀναγνωσθεὶς ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἔργον οὐκ ὄσιον ἐμηχανᾶτο ἐπὶ τῇ θυγατρὶ. Ἦν γὰρ δὴ Θεμίσιον ἀνὴρ Θηραῖος ἔμπορος ἐν τῇ Ἀξῷ· τοῦτον ὁ Ἐτεάρχος παραλαβὼν ἐπὶ ξείνια ἐξορκοῖ ἥ μὲν οἱ δικηκονήσῃν ὅ τι ἂν δεηθῇ. (4) Ἐπεῖτε δὲ ἐξώρκωσε, 40 ἀγαγὼν οἱ παραδίδοι τὴν ἐνυτοῦ θυγατέρα, καὶ ταύτην ἐκέλευε καταποντῶσαι ἀπαγαγόντα. Ὁ δὲ Θεμίσιον περιημεκτήσας τῇ ἀπάτῃ τοῦ ὄρκου καὶ διαλυσάμενος τὴν ξεινίην ἐποίησε τοιάδε· (5) παραλαβὼν τὴν παῖδα ἀπέπλωε, ὥς δὲ ἐγένετο ἐν τῷ πελάγῃ, ἀποσιεύμενος 45 τὴν ἐξορκώσιν τοῦ Ἐτεάρχου, σχοινίοισι αὐτὴν διαδήσας κατῆκε ἐς τὸ πέλαγος, ἀνασπάσας δὲ ἀπίκετο ἐς τὴν Θήρην.

CLV. Ἐνθεῦτεν δὲ τὴν Φρονίμην παραλαβὼν Πολύμνηστος, εἶον τῶν Θηραίων ἀνὴρ δόκιμος, ἐπαλλα- 50 κεύετο. Χρόνου δὲ περιούσιος ἐξεγένετο οἱ παῖς ἰσχύφωτος καὶ τραυλὸς, τῷ οὐνομα ἐτέθη Βάττος, ὥς Θηραῖοι τε καὶ Κυρηναῖοι λέγουσι, ὥς μέντοι ἐγὼ δοκέω, ἄλλο τι· Βάττος δὲ μετωνομάσθη, ἐπεῖτε ἐς Λιδύην ἀπίκετο, ἀπὸ τε τοῦ χρηστηρίου τοῦ γενομένου ἐν Δελφοῖσι αὐ-

navigarent, subsolano vento sunt abrepti, et, non intermittente vi venti, per Herculis columnas transvecti, Tartessum pervenere, divino quodam numine eos deducente. (4) Erat ea tempestate integrum hoc emporium : itaque iidem inde redeunt, maximum Græcorum omnium, quorum certior quædam ad nos notitia pervenit, ex mercibus lucrum fecerunt, post Sostratum utique, Laodamantis filium, Aeginetam : cum hoc enim nemo alius contendere potest. (5) Samii vero decimam lucri partem eximentes, sex talenta, alienum faciendum curarunt, ad crateris Argolici modum, circa quod sunt grypum capita prominentia : atque in Junonis templo hoc alienum dedicarunt, impositum tribus æneis colossis septenorum cubitorum, qui genubus innituntur. (6) Ab hoc autem facto primum ingens amicitia Cyrenæis Theræisque cum Samiis contracta est.

CLIII. Theræi vero, postquam, relicto in insula Corobio, Theram redierant, renunciarunt, esse a se insulam in Libyæ ora conditam. (2) Placuit igitur Theræis, ut e singulis ditionis suæ locis, quæ numero septem erant, viri mitterentur, ita quidem ut frater cum fratre sorte contenderet uter in coloniam abiret : ducemque eorum atque regem Battum designarunt. Ita igitur duas naves quinquaginta remorum in Plateam miserunt.

CLIV. Hæc Theræi memorant : in reliqua narratione Theræis cum Cyrenæis convenit. Nam quod ad Battum spectat, neutiquam cum Theræis Cyrenæi consentiunt. Rem enim hi ita narrant. (2) Est Cretæ urbs Axus, cujus rex fuit Etearchus. Is quum filiam haberet matre orbam, nomine Phronimam, aliam duxit uxorem. Hæc post illius matrem domum ducta, voluit etiam re ipsa noverca esse Phronimæ, multis eam malis adficiendo, et quidlibet adversus eam moliendo : ad extremum, impuditiæ crimen ei inferens, persuasit marito rem ita esse. (3) Et ille, persuasus ab uxore, nefarium in filiam facinus machinatur. Aderat tunc Axi Themison, civis Theræus, mercaturam faciens. Hunc, hospitio exceptum, jurejurando adstringit ad operam sibi in ea re, quam ab illo petiturus esset, navandam. (4) Qui quum interposito juramento fidem suam dedisset, adductam ei tradidit filiam suam, jubens ut abductam in alto mari demergeret. Themison, fraudem jurisjurandi indigne ferens, soluto hospitio, hæc fecit : (5) accepta puella, navi profectus est : ubi vero in alto fuit, quo se exsolveret jurisjurandi religione ab Etearcho sibi oblata, funibus religatam puellam in mare demisit, rursusque extractam secum Theram duxit.

CLV. Inde Phronimam domum suam sumpsit Polymnestus, spectatus vir apud Theræos, eaque pro pellice usus est. Circumactō tempore natus est huic ex illa filius, hæsitante voce et balbutiente ; cui nomen impositum est Battus, ut quidem Theræi et Cyrenæi aiunt : ut vero mihi videtur, aliud statim impositum ei nomen erat ; Battus vero deinde demum, postquam in Libyam pervenit, nominatus est, nomine sumpto ab oraculo quod ei Delphis editum

τῷ καὶ ἀπὸ τῆς τιμῆς τὴν ἔσχε τὴν ἐπωνυμίην ποιεύ-
μενος· (2) Λίβυες γὰρ βασιλέα βάττον καλεῦσι, καὶ
τούτου εἵνεκεν δοκέω θεσπίζουσιν τὴν Πυθίην καλέσαι
μιν Λιβυκῇ γλώσσῃ, εἰδυῖαν ὡς βασιλεὺς ἔσται ἐν Λι-
βύῃ. Ἐπεῖτε γὰρ ἡνδρώθη οὗτος, ἦλθε ἐς Δελφοὺς περὶ
τῆς φωνῆς· (3) ἐπειρωτέοντι δέ οἱ χρᾶ ἡ Πυθίη τάδε,

Βάττ', ἐπὶ φωνὴν ἦλθες· ἀναξ δέ σε Φοῖβος Ἀπόλλων
ἐς Λιβύην πέμπει μηλοτρόφον οἰκιστήρα,

ὥσπερ εἰ εἶπαι Ἑλλάδι γλώσσῃ χρεωμένη, « ὦ βασι-
λεῦ, ἐπὶ φωνὴν ἦλθες. » (5) Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίνδε·
« ὦναξ, ἐγὼ μὲν ἦλθον παρὰ σέ χρησόμενος περὶ τῆς
φωνῆς, σὺ δέ μοι ἄλλα ἀδύνατα χρᾶς, κελεύων Λιβύην
ἀποικίζειν τέω δυνάμι, κοίη χειρὶ; » (6) Ταῦτα λέγων
οὐκί ἐπειθε ἄλλα οἱ χρᾶν· ὡς δέ κατὰ ταῦτα ἐθέσπιζε
οἱ καὶ πρότερον, οἶχετο μεταξὺ ἀπολιπὼν ὁ Βάττος ἐς
τὴν Θήρην.

CLVI. Μετὰ δὲ αὐτῷ τε τούτῳ καὶ τοῖσι ἄλλοισι
Θηραίοισι συνεφέρετο παλιγκότως· ἀγνοεῦντες δὲ τὰς
συμφορὰς οἱ Θηραῖοι ἔπεμπον ἐς Δελφοὺς περὶ τῶν πα-
ρεόντων κακῶν. Ἡ δὲ Πυθίη σφι ἔχρησε συγκτίζουσι
Βάττῳ Κυρήνην τῆς Λιβύης ἀμεινον πρήξειν. (2)
Ἀπέστελλον μετὰ ταῦτα τὸν Βάττον οἱ Θηραῖοι δύο
πεντηκοντέροισι. Πλώσαντες δὲ ἐς τὴν Λιβύην οὗτοι,
οὐ γὰρ εἶχον ὅ τι ποιέωσι ἄλλο, ὅπισω ἀπαλλάσσοντο
ἐς τὴν Θήρην. (3) Οἱ δὲ Θηραῖοι καταγομένους ἔβαλ-
λον καὶ οὐκ ἔων τῇ γῇ προσίσχειν, ἀλλ' ὅπισω πλύνειν
ἐκέλευον. Οἱ δὲ ἀναγκαζόμενοι ὅπισω ἀπέπλων, καὶ
ἐκτισαν νῆσον ἐπὶ Λιβύῃ κειμένην, τῇ οὖνομα, ὡς καὶ
πρότερον εἰρέθη, ἐστὶ Πλατέα. Λέγεται δὲ ἴση εἶναι ἡ
νῆσος τῇ νῦν Κυρηναίων πόλι.

CLVII. Ταύτην οἰκέοντες δύο ἔτεα, οὐδὲν γάρ σφι
χρηστὸν συνεφέρετο, ἕνα αὐτῶν καταλιπόντες οἱ λοιποὶ
πάντες ἀπέπλων ἐς Δελφοὺς· ἀπικόμενοι δὲ ἐπὶ τὸ
χρηστήριον ἐχρέοντο, φάμενοι οἰκέειν τε τὴν Λιβύην
καὶ οὐδὲν ἀμεινον πρήσσειν οἰκεῦντες. (2) Ἡ δὲ Πυθίη
σφι πρὸς ταῦτα χρᾶ τάδε,

Αἱ τὸ ἐμεῦ Λιβύην μηλοτρόφον οἶδας ἀμεινον,
μὴ ἐλθὼν ἐλθόντος, ἄγαν ἀγαμαὶ σοφίην σευ.

Ἀκούσαντες δὲ τούτων οἱ ἀμφὶ τὸν Βάττον ἀπέπλων
ὅπισω· οὐ γὰρ δὴ σφεας ἀπείει ὁ θεὸς τῆς ἀποικίης, πρὶν
δὴ ἀπίκωνται ἐς αὐτὴν Λιβύην. (3) Ἀπικόμενοι δὲ ἐς
τὴν νῆσον καὶ ἀναλαβόντες τὸν ἐλιπον, ἐκτισαν αὐτῆς
Λιβύης χῶρον ἀντίον τῆς νήσου τῷ οὖνομα ἦν Ἀζιρίς,
τὸν νάπαι τε κάλλισται ἐπ' ἀμφοτέρα συγκληΐουσι καὶ
ποταμὸς τὰ ἐπὶ θάτερα παραρρέει.

CLVIII. Τοῦτον οἶκεον τὸν χῶρον ἕξ ἔτεα· ἐβδόμῳ
δὲ σφεας ἔτει παραιτησάμενοι Λίβυες ὡς ἐς ἀμείνονα
χῶρον ἄξουσιν, ἀνέγνωσαν ἐκλιπεῖν. (2) Ἦγον δὲ σφεας
ἐνθεῦτεν οἱ Λίβυες ἀναστήσαντες πρὸς ἐσπέρην· καὶ
τὸν κάλλιστον τῶν χώρων ἵνα διεξιόντες οἱ Ἕλληνες μὴ
ἰδοιεν, συμμετρησάμενοι τὴν ὥρην τῆς ἡμέρης νυκτὸς
παρῆγον. Ἔστι δὲ τῷ χώρῳ τούτῳ οὖνομα Ἰρασα. (3)
Ἀγαγόντες δὲ σφεας ἐπὶ κρήνην λεγομένην εἶναι

erat, et a dignitate quam inter suos habuit : (2) regem
enim Libyes Battum vocant; eaque de caussa puto Pythiam,
oraculum edentem, Libyca illum lingua adpellasse, quum
sciret regem eum fore in Libya. Nam postquam ille ad viri-
lem pervenit aetatem, Delphos profectus est, de voce sua
consulturus; (3) consulenti autem haec respondit Pythia :

Batte, vocis caussa venisti : at te rex Phœbus Apollo
in Libyam mittit ovibus divitem, coloniae conditorem .

quasi dixisset Græco sermone utens, « Rex, vocis caussa
venisti. » (5) Tum vero ille respondit : « O Rex, equidem
veni, vocis meae caussa te consulturus; tu vero mihi alia
respondes impossibilia, jubens me coloniam in Libya con-
dere : quanam tandem vi? qua hominum manu? » (6) Quae
ille dicens, non persuasit Pythiae ut aliud sibi responsum
daret. Quum igitur eadem, quae antea, ei responderet;
interim Battus, illa relicta, Theram rediit.

CLVI. Post haec et in hunc ipsum et in reliquos Theræos
denuo ira dei incubuit. Et Theræi caussam ignorantes
calamitatum, Delphos misere qui de praesentibus malis con-
sulerent. Quibus Pythia respondit, si cum Batto Cyrenen in
Libya coloniam conderent, melius cum ipsis actum iri. (2)
Miserunt posthaec Theræi Battum cum duabus navibus
quinguenta remorum : sed hi, postquam in Libyam na-
vigarunt, quoniam caeteroquin quod agerent non habebant,
Theram sunt reversi. (3) At redeuntes telis repulerunt
Theræi, nec adpellere ad terram passi sunt, sed retro na-
vigare jusserunt. Illi igitur, necessitate coacti, navibus re-
tro abierunt : et insulam condiderunt ad oram Libyae sitam,
cui nomen (ut supra dictum) Platea. Dicitur autem haec
insula pari esse magnitudine, atque nunc est urbs Cyrenæo-
rum.

CLVII. Hanc insulam postquam per biennium habita-
rant, quum nihil illis prospere cederet, uno suorum ibi re-
lictis, reliqui omnes Delphos navigarunt : oraculumque
adeuntes, responsum petiere, dicentes, Libyam se habitare,
nec idcirco melius secum agi. (2) Ad haec illis tale respon-
sum Pythia dedit :

Si tu Libyam ovium nutricem melius nosti, [plentiam.
qui non adisti, quam ego qui adii; valde miror tuam sa-

Quae Battus cum suis ubi audivit, retro navigavit : nec enim
illos condenda colonia, quasi mandato satisfecissent, prius
absolvit deus, quam in ipsam Libyam pervenissent. (3)
Igitur postquam in insulam pervenerunt, recepto eo quem
ibi reliquerant, in ipsa Libya e regione insulae locum eum
condiderunt cui nomen Aziris; quem amoenissimi colles cum
nemoribus et vallibus utrimque includunt, et ab altero la-
tere amnis præterfluit.

CLVIII. Hunc locum quum per sex annos incoluissent,
septimo anno, precantibus indigenis, et meliorem in locum
sese illos perducturos esse pollicentibus, persuasi sunt hunc
relinquere. (2) Duxeruntque eos Libyes inde moventes
occidentem versus : per pulcerrimam autem regionem, ne
eam transeuntes Græci viderent noctu eos transduxerunt,
diei horam ita commensi : nomen huic regioni Irasa est.
(3) Deinde eos ad fontem duxerunt, qui Apollini sacer per-

Ἀπόλλωνος εἶπαν, « ἄνδρες Ἕλληνες, ἐνθαῦτα ὑμῖν ἐπιτήδεον οἰκέειν· ἐνθαῦτα γὰρ ὁ οὐρανὸς τέτρηται. »

CLIX. Ἐπὶ μὲν νυν Βάττου τε τοῦ οἰκιστέω τῆς ζόης, ἄρξαντος ἐπὶ τεσσεράκοντα ἔτεα, καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Ἀρκεσίλειω ἄρξαντος ἑκαίδεκα ἔτεα, οἴκεον οἱ Κυρηναῖοι ἐόντες τοσοῦτοι ὅσοι ἀρχὴν ἐς τὴν ἀποικίην ἐστάλησαν· ἐπὶ δὲ τοῦ τρίτου, Βάττου τοῦ εὐδαίμονος καλευμένου, Ἕλληνας πάντας ὄρμησε χρῆσασα ἡ Πυθίη πλώειν συνοικήσοντας Κυρηναίοισι Λιβύην· ἐπε-
10 καλεῦντο γὰρ οἱ Κυρηναῖοι ἐπὶ γῆς ἀναδασμῶ. (2) Ἐχρησε δὲ ὧδε ἔχοντα,

Ὅς δέ κεν ἐς Λιβύην πολυήρατον ὕστερον ἔλθῃ
γᾶς ἀναδαιομένας, μετὰ οἱ ποκά φαμι μελήσειν.

15 Συλλεχθέντος δὲ δμίλου πολλοῦ ἐς τὴν Κυρήνην περι-
ταμνόμενοι γῆν πολλὴν οἱ περίοικοι Λίβυες καὶ ὁ βα-
σιλεὺς αὐτῶν τῷ οὐνομα ἦν Ἀδικράν, οἷα τῆς τε χώρας
στερισκόμενοι καὶ περιυβριζόμενοι ὑπὸ τῶν Κυρηναίων,
πέμψαντες ἐς Αἴγυπτον ἔδωσαν σφέας αὐτοὺς Ἀπρίῃ τῷ
20 Αἰγύπτου βασιλεῖ. (3) Ὁ δὲ συλλέξας στρατὸν Αἴ-
γυπτίων πολλὸν ἔπεμπε ἐπὶ τὴν Κυρήνην. Οἱ δὲ Κυ-
ρηναῖοι ἐκστρατεύσαντες ἐς Ἰρᾶσα χῶρον καὶ ἐπὶ
κρήνην Θέστιν συνέβαλόν τε τοῖσι Αἰγυπτίοισι καὶ
ἐνίκησαν τῇ συμβολῇ. (4) ἅτε γὰρ οὐ πεπειρημένοι
25 πρότερον οἱ Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων καὶ παραχρεώμενοι
διεφθάρησαν οὕτω ὥστε ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ἀπενόστη-
σαν ἐς Αἴγυπτον. Ἀντὶ τούτων Αἰγύπτιοι κατὰ ταῦτά
ἐπιμεμφόμενοι Ἀπρίῃ ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ.

CLX. Τούτου δὲ τοῦ Βάττου γίνεται παῖς Ἀρκεσί-
30 λεως, ὃς βασιλεύσας πρῶτα τοῖσι ἐσωτοῦ ἀδελφοῖσι
ἐστασίασε, ἐς δ' ὅ μιν οὗτοι ἀπολιπόντες οἰχόντο ἐς ἄλλον
χῶρον τῆς Λιβύης καὶ ἐπ' ἐσωτῶν βαλόμενοι ἔκτισαν
πόλιν ταύτην ἣ τότε καὶ νῦν Βάρκη καλεῖται· κτίζοντες
δ' ἅμα αὐτὴν ἀπιστᾶσι ἀπὸ τῶν Κυρηναίων τοὺς Λί-
35 βυας. (2) Μετὰ δὲ Ἀρκεσίλειω ἐς τοὺς ὑποδεξαμένους
τε τῶν Λιβύων καὶ ἀποστάντας τοὺς αὐτοὺς τούτους
ἐστρατεύετο· οἱ δὲ Λίβυες δέισαντες αὐτὸν οἰχόντο
φεύγοντες πρὸς τοὺς ἡοίους τῶν Λιβύων. (3) Ὁ δὲ
Ἀρκεσίλειω εἶπετο φεύγουσι, ἐς δ' ἐν Λεύκωνί τε τῆς
40 Λιβύης ἐγένετο ἐπιδιώκων καὶ ἔδοξε τοῖσι Λίβυσι ἐπι-
θέσθαι οἱ. Συμβαλόντες δὲ ἐνίκησαν τοὺς Κυρηναίους
τοσοῦτο ὥστε ἑπτακισχιλίους δπλίτας Κυρηναίων ἐν-
θαῦτα πεσέειν. (4) Μετὰ δὲ τὸ τρῶμα τοῦτο Ἀρκεσί-
λειω μὲν κάμνοντά τε καὶ φάρμακον πεπωκῶτα ὁ ἀδελ-
45 φεὸς Λέαρχος ἀποπνίγει, Λέαρχον δὲ ἡ γυνὴ ἡ Ἀρκε-
σίλειω δόλωι κτείνει, τῇ οὐνομα ἦν Ἐρυξώ.

CLXI. Διεδέξατο δὲ τὴν βασιληίην τοῦ Ἀρκεσίλειω
ὁ παῖς Βάττος, χωλὸς ἐὼν καὶ οὐκ ἀρτίπους. Οἱ δὲ Κυ-
ρηναῖοι πρὸς τὴν καταλαβοῦσαν συμφορὴν ἔπεμπον ἐς
50 Δελφοὺς ἐπειρησόμενους ὄντινα τρόπον καταστησάμενοι
κάλλιστα ἂν οἰκείον. (2) Ἡ δὲ Πυθίη ἐκέλευε ἐκ
Μαντινέης τῆς Ἀρκάδων καταρτιστῆρα ἀγαγέσθαι. Αἴ-
τεον ὦν οἱ Κυρηναῖοι, καὶ οἱ Μαντινέες ἔδωσαν ἄνδρα
τῶν ἀστῶν δοκιμώτατον, τῇ οὐνομα ἦν Δημῶναξ. Οὗτος

hibetur, dixeruntque : « Viri Græci, hic vobis commodum
est habitare : hic enim perforatum est cælum. »

CLIX. Jam, quousque et Battus vixit, coloniae conditor,
qui annos regnavit quadraginta, et hujus filius Arcesilaus,
qui sedecim annos regnavit, habitarunt hanc regionem Cy-
renæi tot numero, quot initio in coloniam fuerant missi.
Tertio vero regnante, Batto cognomine Felice, Græcos
omnes Pythia edito oraculo induxit, ut in Africam naviga-
rent, cum Cyrenæis eam frequentaturi : invitaverant enim
illos Cyrenæi, agrorum partitionem polliciti. (2) Oraculum
Pythiæ tale erat :

Senior in Libyen quisquis pervenerit almam
post discretum agrum, mox hunc, affirmo, pigebit.

Postquam igitur magna hominum multitudo Cyrenen con-
fluxit, finitimi Libyes, magna regionis parte exclusi, rexque
eorum, cui nomen erat Adicran, quippe agris exuti et con-
tumeliose habiti a Cyrenæis, missis in Ægyptum legatis,
Apriæ regi Ægypti sese tradiderunt. (3) Et ille ingentem
Ægyptiorum contractum exercitum contra Cyrenen misit.
Cui Cyrenæi cum suis copiis in regionem cui Irasa nomen
et ad fontem Thestin obviam progressi, prælio cum Ægy-
ptiis commisso victoriam reportarunt. (4) Ægyptii enim,
Græcorum arma prius non experti, illosque aspernati, ita
cæsi sunt, ut eorum pauci quidam in Ægyptum redierint.
Cujus cladis culpam ipsi Apriæ tribuentes Ægyptii protin-
sus ab eo defecerunt.

CLX. Battus hujus filius fuit Arcesilaus; qui postquam
regnum suscepit, primum cum fratribus suis discordias
exercuit; donec hi, illo relicto, in alium Libyæ locum con-
cesserunt, inter seque inito consilio urbem hanc condide-
runt, cui nomen inditum, quod etiam nunc obtinet, Barca;
simulque Afri, ut a Cyrenæis deficerent, persuaserunt. (2)
Post hæc Arcesilaus adversus hos Afros, qui fratres suos
receperant, et ab ipso defecerant, arma movit. Afri vero,
illum metuentes, ad Libyes versus orientem incolentes con-
fugerunt : (3) et Arcesilaus, fugientes secutus, et Leuconem
usque, Libyæ oppidum, persecutus est : ibi adgredi eum
Libyes statuerunt. Qui prælio commisso tam insignem
victoriam reportarunt de Cyrenæis, ut ex iis septem millia
armatorum in illo loco ceciderint. (4) Post eam cladem
ægotans Arcesilaus, quum medicamentum sumpsisset, a
fratre Learcho strangulatus est. Learchum vero uxor Arce-
silæ, cui nomen erat Eryxo, per dolum occidit.

CLXI. Arcesilao in regnum successit filius Battus, pede
claudus neque integer. Cyrenæi vero ob tristem rerum
suarum statum Delphos miserunt qui deum consulerent,
qua inita ratione optime res suas administrarent. (2) Quos
Pythia jussit ex Mantinea Arcadiæ moderatorem arcessere.
Petierunt igitur Cyrenæi a Mantinensibus : hique illis dede-
runt virum inter cives probatissimum, cui nomen erat De-

ὦν ὄνῃρ ἀπικόμενος ἐς τὴν Κυρήνην καὶ μαθὼν ἕκαστα τοῦτο μὲν τριφύλους ἐποίησέ σφεας, τῇδε διαθείς· (3) Θηραίων μὲν γὰρ καὶ τῶν περιόικων μίαν μοῖραν ἐποίησε, ἄλλην δὲ Πελοποννησίων καὶ Κρητῶν, τρίτην δὲ νησιωτῶν πάντων· τοῦτο δὲ τῷ βασιλεῖ Βάττῳ τε-
 μένεα ἐξελὼν καὶ ἱρωσύνας, τὰ ἄλλα πάντα τὰ πρό-
 τερον εἶχον οἱ βασιλεῖς ἐς μέσον τῷ δήμῳ ἔθηκε.

CLXII. Ἐπὶ μὲν δὴ τούτου τοῦ Βάττου οὕτω διε-
 τέλεε ἔοντα, ἐπὶ δὲ τοῦ τούτου παιδὸς Ἀρκεσίλειω πολλή
 10 ταραχὴ περὶ τῶν τιμῶν ἐγένετο. Ἀρκεσίλειος γὰρ ὁ
 Βάττου τε τοῦ χωλοῦ καὶ Φερετίμης οὐκ ἔφη ἀνέξεσθαι
 κατὰ ὁ Μαντινέως Δημῶναξ ἔταξε, ἀλλ' ἀπαίτεε τὰ
 τῶν προγόνων γέρεα. (2) Ἐνθεῦτεν στασιάζων ἐσσύθη
 καὶ ἔφυγε ἐς Σάμον, ἥ δὲ μήτηρ οἱ ἐς Σαλαμῖνα τῆς
 15 Κύπρου ἔφυγε. (3) Τῆς δὲ Σαλαμῖνος τοῦτον τὸν χρό-
 νον ἐπεκράτεε Εὐέλθων, ὃς τὸ ἐν Δελφοῖσι θυμνητήριον
 ἐὼν ἀξιοθέητον ἀνέθηκε, τὸ ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ
 κέεται. (4) Ἀπικομένη δὲ παρὰ τοῦτον ἡ Φερετίμη
 ἐδέετο στρατιῆς ἢ κατάξει σφέας ἐς τὴν Κυρήνην. Ὁ
 20 δὲ γε Εὐέλθων πᾶν μᾶλλον ἢ στρατιὴν οἱ ἐδίδου· ἡ δὲ
 λαμβάνουσα τὸ διδόμενον καλὸν μὲν ἔφη καὶ τοῦτο εἶ-
 ναι, κάλλιον δὲ ἐκεῖνο, τὸ δοῦναι οἱ δεομένη στρατιήν·
 τοῦτο γὰρ ἐπὶ παντὶ τῷ διδομένῳ ἔλεγε. (5) Τελευ-
 ταῖον οἱ ἐξέπεμψε δῶρον ὁ Εὐέλθων ἄτρακτον χρύσειον
 25 καὶ ἡλακάτην, προσῆν δὲ καὶ εἴριον· εἰπάσης δὲ αὐτῇ
 τῆς Φερετίμης τῷτο ἔπος, ὁ Εὐέλθων ἔφη τοιούτοις
 γυναῖκας δωρέεσθαι, ἀλλ' οὐ στρατιῇ.

CLXIII. Ὁ δὲ Ἀρκεσίλειος τοῦτον τὸν χρόνον ἐὼν
 ἐν Σάμῳ συνήγειρε πάντα ἄνδρα ἐπὶ γῆς ἀναδασμῷ.
 30 Συλλεγομένου δὲ στρατοῦ πολλοῦ ἐστάλη ἐς Δελφοὺς
 Ἀρκεσίλειος χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ περὶ κατόδου.
 (2) Ἡ δὲ Πυθίη οἱ χρᾶ τάδε, « ἐπὶ μὲν τέσσερας Βάτ-
 τους καὶ Ἀρκεσίλειος τέσσερας, ὅκτῳ ἀνδρῶν γενεᾷς,
 διδοῖ ὑμῖν Λοξίης βασιλεύειν Κυρήνης· πλεόν μέντοι
 35 τούτου οὐδὲ πειρᾶσθαι παραινέει. (3) Σὺ μέντοι ἡσυ-
 χος εἶναι κατελθὼν ἐς τὴν σεωυτοῦ. Ἦν δὲ τὴν κά-
 μινον εὖρης πλέην ἀμφορέων, μὴ ἐξοπτῆσης τοὺς ἀμ-
 φορέας, ἀλλ' ἀπόπεμπε κατ' οὖρον. Εἰ δὲ ἐξοπτῆσεις
 τὴν κάμινον, μὴ ἐσέλθῃς ἐς τὴν ἀμφίρρυτον· εἰ δὲ μὴ,
 40 ἀποθανέαι καὶ αὐτὸς καὶ ταῦρος ὁ καλλιστεύων. »

CLXIV. Ταῦτα ἡ Πυθίη Ἀρκεσίλειῳ χρᾶ. Ὁ
 δὲ παραλαβὼν τοὺς ἐκ τῆς Σάμου κατῆλθε ἐς τὴν Κυ-
 ρήνην, καὶ ἐπικρατήσας τῶν πρηγμάτων τοῦ μαντητοῦ
 οὐκ ἐμέμνητο, ἀλλὰ δίκας τοὺς ἀντιστασιώτας αἶτεε
 45 τῆς ἐωυτοῦ φυγῆς. (2) Τῶν δὲ οἱ μὲν τὸ παράπαν ἐκ
 τῆς χώρας ἀπαλλάσσοντο, τοὺς δὲ τινὰς χειρωσάμενος
 ὁ Ἀρκεσίλειος ἐς Κύπρον ἀπέστειλε ἐπὶ διαφθορῇ.
 Τούτους μὲν νυν Κνίδιοι ἀπενειχθέντας πρὸς τὴν σφετέ-
 ρην ἐρρύσαντο καὶ ἐς Θήρην ἀπέστειλαν. Ἐτέρους δὲ
 50 τινὰς τῶν Κυρηνάων ἐς πύργον μέγαν Ἀγλωμάχου
 καταφυγόντας ἰδιωτικὸν ὕλην περινήσας ὁ Ἀρκεσίλειος
 ἐνέπρησε. (3) Μαθὼν δὲ ἐπ' ἐξεργασμένοις τὸ μαν-
 τήιον ἐὼν τοῦτο, ὅτι μιν ἡ Πυθίη οὐκ ἔα εὐρόντα ἐν
 τῇ καμίνῳ τοὺς ἀμφορέας ἐξοπτῆσαι, ἔργετο ἐκὼν τῆς

monax. Hic vir igitur postquam Cyrenen pervenit, cognitit
 rebus singulis, primum in tres tribus distribuit Cyrenæos,
 partitione in hunc modum instituta: (3) Theræorum et
 eorum qui in vicinia habitabant [sive periæcorum], unam
 partem constituit; alteram partem Lacedæmoniorum et
 Cretensium; tertiam reliquorum insularium. Deinde, regi
 Batto eximios tribuens agros et sacerdotia, reliqua omnia,
 quæ antea regum fuerant, populo in medium posuit.

CLXII. Jam, regnante quidem hoc Batto, iste rerum
 status duravit. Sub hujus autem filio Arcesilao multa tur-
 bæ de honoribus sunt exortæ. Arcesilaus enim, Batti claudi
 filius et Pheretimæ, negavit se toleraturum rerum statum
 a Mantinensi Demonacte ordinatum, verum honores et pri-
 vilegia repetiit suorum majorum. (2) Inde excitata sedi-
 tione victus, Samum profugit: mater vero Pheretima, et
 ipsa fugiens, Salaminem Cypri se recepit. (3) Salaminem
 per id tempus tenuit Euclithon, is qui thuribulum illud spe-
 ctatu dignum Delphis dedicavit, quod est in Corinthiorum
 thesauro repositum. (4) Hunc adiens Pheretima, exercitum
 ab eo petiit, qui se et filium Cyrenen reduceret. At ei Euclithon
 quidlibet magis, quam exercitum, dedit. Et illa
 accipiens dona, bonum quidem, ait, et hoc esse; melius
 vero illud fore, si petenti sibi daret exercitum. His verbis,
 quoties donum aliquod accepit, usa est. (5) Postremo
 Euclithon dono ei misit fusum aureum et colum, cui lana
 etiam circumdata. Quumque idem dictum Pheretima re-
 peteret, respondit Euclithon, talia munera dari mulieribus,
 non exercitum.

CLXIII. Per idem tempus Arcesilaus, Sami moratus,
 unumquemque excitabat spe dividendorum agrorum pro-
 posita. Quumque jam magnam manum contraxisset, Del-
 phos est profectus, de reditu consulturus oraculum; (2)
 cui Pythia hoc dedit responsum: « Quattuor Battis et quat-
 tuor Arcesilais, per octo hominum generationes, dat Lo-
 xias regnum obtinere Cyrenæ: ulterius vero ut ne con-
 mini quidem hortatur. (3) Tu tamen, quum domum re-
 dieris, quietus esto: et quando fornacem repereris plenum
 amphoris, ne excoque amphoras, sed ad auram illas emitte.
 Sin excoxeris fornacem, ne in circumfluum intres: alioqui
 peribis tu et pulcerrimus taurus. »

CLXIV. Hoc a Pythia accepto responso Arcesilaus, sum-
 ptis secum Samiis, Cyrenen rediit. Et ibi rerum potitus,
 editi oraculi non erat memor, sed pœnas repetivit exsilii
 sui ab adversariis. (2) Horum autem alii regione prorsus
 excesserunt: alios vero, in potestatem suam redactos, Ar-
 cesilaus Cyprum misit, ibi interficiendos. At hos quidem
 Cnidii, suam ad oram delatos, servarunt, et Theram mise-
 runt. Alios vero Cyrenæorum nonnullos, qui in privatam
 Aglomachi magnam turrin confugerant, circumdata mato-
 ria Arcesilaus cremavit. (3) Quo patrato facinore animad-
 vertens hanc esse oraculi sententiam, quod noluisse Pythiā
 ut repertas in fornacē amphoras excoqueret, Cyrenæorum

τῶν Κυρηναίων πόλιος, δειμαίνων τε τὸν κεχρησμένον θάνατον καὶ δοκέων ἀμφίρρυτον τὴν Κυρήνην εἶναι. (4) Ἔῃχε δὲ γυναῖκα συγγενέα ἑωυτοῦ, θυγατέρα δὲ τῶν Βαρκαίων τοῦ βασιλέως, τῷ οὐνομα ἦν Ἀλαζίρ.

5 Παρὰ τοῦτον ἀπικνέεται, καὶ μιν Βαρκαῖοί τε ἄνδρες καὶ τῶν ἐκ Κυρήνης φυγάδων τινὲς καταμαθόντες ἀγοράζοντα κτείνουσι, πρὸς δὲ καὶ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ Ἀλαζίρα. Ἀρκεσίλειος μὲν νυν εἴτε ἐκὼν εἴτε ἀέκων ἀμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ ἐξέπλησε μοῖραν τὴν ἑωυτοῦ.

10 CLXV. Ἡ δὲ μήτηρ Φερετίμη, ἕως μὲν ὁ Ἀρκεσίλειος ἐν τῇ Βάρκῃ διαιτᾷτο ἐξεργασμένος ἑωυτῷ κακὸν, ἣ δὲ εἶχε αὐτῇ τοῦ παιδὸς τὰ γέρεα ἐν Κυρήνῃ, καὶ τὰλλα νεμομένη καὶ ἐν βουλῇ παρίζουσα· ἐπεῖτε δὲ ἔμαθε ἐν τῇ Βάρκῃ ἀποθανόντα οἱ τὸν παῖδα, φεύ-

15 γουσα οἰχώκεε ἐς Αἴγυπτον. (2) Ἔσαν γάρ οἱ ἐκ τοῦ Ἀρκεσίλειου εὐεργεσίαι ἐς Καμβύσεια τὸν Κύρου πεποιημέναι· οὗτος γάρ ἦν ὁ Ἀρκεσίλειος ὃς Κυρήνην Καμβύση ἔδωκε καὶ φόρον ἐτάξατο. Ἀπικομένη δὲ ἐς Αἴγυπτον ἡ Φερετίμη Ἀρυάνδῳ ἱκέτις ἔζετο, τιμωρῆσαι ἑωυτῇ κελεύουσα, προῖσχομένη πρόφασιν ὡς διὰ τὸν μηδισμόν ὁ παῖς οἱ τέθνηκε.

CLXVI. Ὁ δὲ Ἀρυάνδης ἦν οὗτος τῆς Αἰγύπτου ὑπαρχος ὑπὸ Καμβύσεια κατεστεινός, ὃς ὑστέρω χρόνῳ τούτων παρυσέμενος Δαρείῳ διεφθάρη· πυθόμενος γάρ 20 καὶ ἰδὼν Δαρεῖον ἐπιθυμῶντα μνημόσυνον ἑωυτοῦ λιπέσθαι τοῦτο τὸ μὴ ἄλλῳ εἶη βασιλεῖ κατεργασμένον, ἐμιμέετο τοῦτον, ἐς ὃ ἔλαβε τὸν μισθόν. (2) Δαρεῖος μὲν γάρ χρυσίον καθαρῶτατον ἀπεψήσας ἐς τὸ δυνατώτατον νόμισμα ἐκόψατο, Ἀρυάνδης δὲ ἄρχων Αἰγύπτου ἀργύριον τῷαυτὸ τοῦτο ἐποίησε· καὶ νῦν ἐστὶ ἀργύριον καθαρῶτατον τὸ Ἀρυανδικόν. Μαθὼν δὲ Δαρεῖός 30 μιν ταῦτα ποιεῦντα, αἰτίην οἱ ἄλλην ἐπενείκας, ὥς οἱ ἐπανίσταίτο, ἀπέκτεινε.

CLXVII. Τότε δὲ οὗτος ὁ Ἀρυάνδης κατοικτεῖρας 35 Φερετίμην διδοῖ αὐτῇ στρατὸν τὸν ἐξ Αἰγύπτου ἅπαντα, καὶ τὸν πεζὸν καὶ τὸν ναυτικόν· στρατηγὸν δὲ τοῦ μὲν πεζοῦ Ἀμασιν ἀπέδεξε ἄνδρα Μαραφίον, τοῦ δὲ ναυτικοῦ Βάδρην ἐόντα Πασαργάδην γένος. (2) Πρὶν δὲ ἡ ἀποστείλαι τὴν στρατιήν, ὁ Ἀρυάνδης πέμψας ἐς τὴν Βάρκην κήρυκα ἐπυνθάνετο τίς εἶη ὁ Ἀρκεσίλειος ἀποκτείνας. Οἱ δὲ Βαρκαῖοι αὐτοὶ ὑπεδέκοντο πάντες· πολλὰ τε γὰρ καὶ κακὰ πάσχειν ὑπ' αὐτοῦ. 40 (3) Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ἀρυάνδης οὕτω δὴ τὴν στρατιήν ἀπέστειλε ἅμα τῇ Φερετίμῃ. Αὕτη μὲν νυν αἰτίη πρόσχημα τοῦ λόγου ἐγένετο, ἐπέμπετο δὲ ἡ στρατιή, ὥς ἐμοὶ δοκέειν, ἐπὶ Λιβύων καταστροφῇ· Λιβύων γάρ δὴ ἔθνεα πολλὰ καὶ παντοῖα ἐστὶ, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ὀλίγα βασιλέως ἦν ὑπήκοα, τὰ δὲ πλέω ἐφρόντιζε Δαρείου οὐδέν.

60 CLXVIII. Οἰκέουσι δὲ κατὰ τάδε Λίβυες, ἀπ' Αἰγύπτου ἀρξάμενοι· πρῶτοι Ἀδυρμαχίδαι Λιβύων κατοικέονται, οἱ νόμοισι μὲν τὰ πλέω Αἰγυπτίοισι χρέονται, ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἷον περ οἱ ἄλλοι Λίβυες. (2) Αἱ δὲ γυναῖκες αὐτῶν ψελίον περὶ ἑκατέρῃ

urbe ultro abstinuit, mortem timens oraculo significatam, et circumfluam illam existimans esse Cyrenen. (4) Habuit uxorem, cognatam sui, filiam regis Barcaeorum, cui nomen erat Alazir : ad hunc se recepit. At ibi conspicati eum cives Barcaei et Cyrenaeorum exsulum nonnulli in foro versantem interfecerunt, simulque cum illo socerum Alazirem. Ita Arcesilaus, oraculi responso sive volens sive praeter suam voluntatem non obsecutus, fatum suum implevit.

CLXV. Dum Arcesilaus, mali sui sibi auctor, Barcae versabatur, interim mater ejus Pheretima honoribus filii Cyrenae fungebatur, quum caetera administrans, tum in senatu adsidens : postquam vero filium cognovit Barcae periisse, relicta Cyrene in Aegyptum profugit. (2) Exstabant enim merita ab Arcesilao in Cambysen Cyri filium collata : erat quippe hic Arcesilaus, qui Cyrenen Cambysi tradiderat, et tributum ei pactus erat pendendum. In Aegyptum ubi pervenit Pheretima, supplex adiit Aryanden, supplicas sibi ferre rogans; causam interserens, periisse filium suum eo quod Medorum favisset partibus.

CLXVI. Erat hic Aryandes praefectus Aegypti, a Cambyse constitutus; idem qui postea, quum se parem gereret Dario, interfectus est. Postquam enim cognovit viditque Darium cupere monumentum relinquere sui, quale nemo ante illum rex effecisset, aemulatus est eum, donec tandem mercedem retulit. (5) Etenim Darius aurum ita excoquendum curaverat, ut, quoad maxime fieri posset, esset purgatissimum; quo ex auro monetam procudit. Aryandes vero, Aegypti praefectus, idem ipsum argento fecit : atque etiam nunc purgatissimum argentum est Aryandicum. Id ubi eum facere cognovit Darius, alia in eum culpa collata, quasi adversus ipsum rebellasset, interficiendum curavit.

CLXVII. Tunc vero Aryandes hic, miseratus Pheretiam, pollicetur et universum qui in Aegypto erat exercitum, pedestrem et classarium; duce nominato pedestrium copiarum Amasi, de Maraphiorum genere; navalium vero Badra, de genere Pasargadarum. (2) Priusquam autem mitteret exercitum, praekonem in urbem Barcam misit, quaesiturum quis esset qui Arcesilaum interfecisset. Barcaei vero universi in se culpam receperunt, multa ab illo mala passos se esse dicentes. (3) Qua re cognita, tum demum exercitum cum Pheretima misit. Et haec quidem causa verbo tenus praetendebatur : missus autem, ut mihi quidem videtur, est exercitus hoc consilio, ut Libyes sub Persarum redigerentur potestatem. Sunt enim Libyum (sive Afrorum) multi atque varii populi : quorum pauci nonnulli regis imperio parebant, plerique autem nullam Darii habebant rationem.

CLXVIII. Habitant autem Libyes hoc modo, incipiendo ab Aegypto, primi Afrorum sedes habent Adyrmachidae. qui institutis quidem maximam partem utuntur Aegyptiis, vestem vero gestant, qualem caeteri fere Libyes. (5) Mu-

τῶν κνημέων φορέουσι χάλκεον· τὰς κεφαλὰς δὲ κο-
μέουσαι, τοὺς φθειράς ἐπεὶν λάβωσι τοὺς ἐωυτῆς
ἐκάστη ἀντιδάκνει καὶ οὕτω ῥίπτει. (3) Οὗτοι δὲ
μοῦνοι Λιδύων τοῦτο ἐργάζονται, καὶ τῷ βασιλεῖ μοῦ-
νοι τὰς παρθένους μελλούσας συνοικεῖν ἐπιδεικνύσι·
ἢ δὲ ἂν τῷ βασιλεῖ ἀρεστὴ γένηται, ὑπὸ τούτου δια-
παρβενεύεται. (4) Παρήκουσι δὲ οὗτοι οἱ Ἀδυρ-
μαχίδαι ἀπ' Αἰγύπτου μέχρι λιμένος τῷ ὀνόματι Πλυνός
ἐστι.

10 CLXIX. Τούτων δὲ ἔχονται Γιλιάμμαι, νεμόμε-
νοι τὴν πρὸς ἐσπέρην χώραν μέχρι Ἀφροδισιάδος νή-
σου. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τούτου χώρῳ ἢ τε Πλατέα
νῆσος ἐπικέεται τὴν ἔκτισαν Κυρηναῖοι, καὶ ἐν τῇ
ἡπείρῳ Μενελαῖος λιμὴν ἐστὶ καὶ Ἀζιρίς, τὴν οἱ Κυ-
15 ρηναῖοι οἰκεῖον. (2) καὶ τὸ σίλφιον ἀρχεται ἀπὸ τούτου·
παρήκει δὲ ἀπὸ Πλατέης νήσου μέχρι τοῦ στόματος
τῆς Σύρτιος τὸ σίλφιον. Νόμοισι δὲ χρέονται οὗτοι
παραπλησίοισι τοῖσι ἑτέροισι.

CLXX. Γιλιαμμέων δὲ ἔχονται τὸ πρὸς ἐσπέ-
20 ρης Ἀσβύσται· οὗτοι τὸ ὑπὲρ Κυρήνης οἰκεῖουσιν. Ἐπὶ
θάλασσαν δὲ οὐ κατήκουσι Ἀσβύσται· τὸ γὰρ παρὰ
τὴν θάλασσαν Κυρηναῖοι νέμονται. (2) Τεθριπποδά-
ται δὲ οὐκ ἤκιστα, ἀλλὰ μάλιστα Λιδύων εἰσὶ, νόμους
δὲ τοὺς πλεῖνας μιμέσθαι ἐπιτηδεύουσι τοὺς Κυρη-
25 ναίων.

CLXXI. Ἀσβυστέων δὲ ἔχονται τὸ πρὸς ἐσπέρης
Αὐσχίσαι· οὗτοι ὑπὲρ Βάρκης οἰκεῖουσιν, κατήκοντες
ἐπὶ θάλασσαν κατ' Εὐσπερίδας. (2) Αὐσχισέων δὲ
κατὰ μέσον τῆς χώρας οἰκεῖουσιν Βάκαλες, ὀλίγον ἔθνος,
30 κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν κατὰ Ταύχειρα πόλιν τῆς
Βαρκαίης· νόμοισι δὲ τοῖσι αὐτοῖσι χρέονται τοῖσι καὶ
οἱ ὑπὲρ Κυρήνης.

CLXXII. Αὐσχισέων δὲ τούτων τὸ πρὸς ἐσπέρης
ἔχονται Νασαμῶνες, ἔθνος ἐὼν πολλόν, οἱ τὸ θέρος κα-
35 ταλείποντες ἐπὶ τῇ θαλάσῃ τὰ πρόβατα ἀναβαίνου-
σι ἐς Αὐγίλα χῶρον ὀπωριεῦντες τοὺς φοίνικας· οἱ δὲ
πολλοὶ καὶ ἀμφιλαφεές πεφύκασι, πάντες ἐόντες καρ-
ποφόροι. (2) Τοὺς δὲ ἀττελέβους ἐπεὶν θηρεύσωσι,
αὐήναντες πρὸς τὸν ἥλιον καταλέουσι καὶ ἔπειτεν ἐπὶ
40 γάλα ἐπιπάσσοντες πίνουσι. Γυναῖκας δὲ νομίζοντες
πολλὰς ἔχειν ἑκαστος ἐπὶ κοῖνον αὐτέων τὴν μίξιν ποιεῦν-
ται, τρόπον παραπλησίῳ τῷ καὶ Μασσαγέται· ἐπεὶν
σκήπωνα προστήσονται, μίσγονται. (3) Πρῶτον δὲ
γαμέοντος Νασαμῶνος ἀνδρὸς νόμος ἐστὶ τὴν νύμφην
45 νυκτὶ τῇ πρώτῃ διὰ πάντων διεξελθεῖν τῶν δαιτυμό-
νων μισγομένην· τῶν δὲ ὡς ἑκαστός οἱ μιχθῇ, διδοῖ
δῶρον τὸ ἂν ἔχη φερόμενος ἐξ οἴκου. (4) Ὅρκίοισι
δὲ καὶ μαντικῇ χρέονται τοιγὰρ ὁμνῶσι μὲν τοὺς παρὰ
ἑφίσι ἀνδρας δικαιοτάτους καὶ ἀρίστους λεγομένους
50 γενέσθαι, τούτους, τῶν τύμβων ἀπτόμενοι· μαντεύον-
ται δὲ ἐπὶ τῶν προγόνων φοιτέοντες τὰ σήματα, καὶ
κατευξάμενοι ἐπικατακοιμούνται· τὸ δ' ἂν ἴδῃ ἐν τῇ
ὄψι ἐνύπνιον, τούτῳ χρᾶται. (5) Πίστισι δὲ τοιγὰρ
χρέονται· ἐκ τῆς χειρὸς διδοῖ πίειν, καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς

lieres eorum in utraque tibia armillam gestant aeneam : co-
mam alunt; et pediculos, quos quæque capit, vicissim
mordet, atque ita abjicit. (3) Hi soli ex cunctis Afris hoc
faciunt : iidemque soli virgines, quum in eo sunt ut nubant,
regi ostendunt; quarum quæcumque illi placet, eam rex
devirginat. (4) Pertinent hi Adyrmachidæ ab Ægypto us-
que ad portum cui nomen est Plynus.

CLXIX. His contigui sunt Giligammæ, terram incolentes
occidentem versus, usque ad Aphrodisiadem insulam. In
huius regionis medio ad oram sita est Platea insula, in
quam Cyrenæi duxerant coloniam; in continente vero est
Menelaius portus, et Aziris oppidum, quod incolebant
Cyrenæi; (2) unde incipit silphium; pertinet autem sil-
phium a Platea insula usque ad ostium Syrtis. Institutis
hi utuntur iisdem fere atque ii de quibus ante dictum.

CLXX. Giligammarum, occidentem versus, finitimi
sunt Asbystæ. Hi supra Cyrenen habitant : nec ad mare
pertinent; oram enim marinam Cyrenæi incolunt. (2)
In regendis quadrigis non postremi sunt, sed vel maxime
inter Afros omnes eminent. Instituta autem pleraque
æmulantur Cyrenæorum.

CLXXI. Asbystis ab occidente contermini sunt Auschisæ.
Hi super Barcam habitant, pertinentque ad mare circa
Euesperidas. (2) In media Auschisarum ditione habitant
Bacales, exiguus populus, ad mare pertinentes prope
Tauchira, oppidum ditionis Barcææ. Iisdem institutis
hi utuntur atque illi qui supra Cyrenen habitant.

CLXXII. Auschisarum horum, versus occidentem, fini-
timi sunt Nasamones, numerosus populus; qui æstate,
relictis ad mare pecoribus, ad locum cui Augila nomen,
adscendunt, palmulas collecturi : nascuntur enim ibi
frequentes palmæ arbores, insigni magnitudine, et fru-
giferæ omnes. (2) Iidem locustas venantur, quas ad so-
lem siccitas molunt, et deinde lacti inspersas una cum
lacte bibunt. Uxores quidem quisque complures solet
habere, sed promiscue cum quibuslibet coeunt : simili
modo, atque Massagetæ, scipione prius in terram defixo
concumbunt. (3) Quando primum uxorem ducit vir Na-
samon, moris est ut prima nocte sponsa cum singulis dein-
ceps convivis concubat : et quilibet, postquam coit, do-
num dat quod domo secum attulit. (4) Jurisjurandi et
divinationis apud eos hi ritus sunt : jurant per viros qui
inter ipsos iustissimi et fortissimi dicuntur fuisse; per hos
jurant, sepulcra eorum tangentes. Divinaturi, ad sepul-
cra accedunt majorum, et peractis precibus ibidem indor-
miunt : quodcumque dein visum quisque per somnum
vidit, eo utitur. (5) Fidem sibi mutuo dant hoc modo :
alter alteri ex sua manu præbet bibendum, vicissim-

τοῦ ἑτέρου πίνει· ἦν δὲ μὴ ἔχῃσι ὑγρὸν μηδὲν, οἱ δὲ τῆς χαμᾶθεν σποδοῦ λαβόντες λείχουσι.

CLXXIII. Νασαμῶσι δὲ προσόμουροί εἰσι Ψύλλοι· οὗτοι ἐξαπολώλασι τρόπῳ τοιῷδε· ὁ νότος σφι πνέων ἄνεμος τὰ ἔλυτρα τῶν ὑδάτων ἐξηύηνε, ἡ δὲ χώρα σφι πᾶσα ἐντὸς ἐοῦσα τῆς Σύρτιος ἦν ἀνυδρὸς· οἱ δὲ βουλευσάμενοι κοινῷ λόγῳ ἐστρατεύοντο ἐπὶ τὸν νότον (λέγω δὲ ταῦτα τὰ λέγουσι Λίβυες), καὶ ἐπέιτε ἐγίνοντο ἐν τῇ ψάμμῳ, πνεύσας ὁ νότος κατέχῳσέ σφεας. 10 Ἐξαπολομένων δὲ τούτων ἔχουσι τὴν χώραν οἱ Νασαμῶνες.

CLXXIV. Τούτων δὲ κατύπερθε πρὸς νότον ἄνεμον ἐν τῇ θηριώδεϊ οἰκέουσι Γαράμαντες, οἱ πάντα ἀνθρωπον φεύγουσι καὶ παντὸς ὁμιλίην, καὶ οὔτε ὄπλον 15 ἐκτέαται ἀρήϊον οὐδὲν οὔτε ἀμύνεσθαι ἐπιστέαται.

CLXXV. Οὗτοι μὲν δὴ κατύπερθε οἰκέουσι Νασαμῶνων· τὸ δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν ἔχονται τὸ πρὸς ἐσπέρης Μάκαι, οἱ λόφους κείρονται, τὸ μὲν μέσον τῶν τριχῶν ἀνιέντες αὖξεσθαι, τὰ δὲ ἔνθεν καὶ ἔνθεν κείροντες ἐν χρότῃ, ἐς δὲ τὸν πόλεμον στρουθῶν καταγαίων 20 δορὰς φορέουσι προβλήματα. (2) Διὰ δὲ αὐτῶν Κῖνυψ ποταμὸς βέων ἐκ λόφου καλυμένου Χαρίτων ἐς θάλασσαν ἐκδιδοί. Ὁ δὲ λόφος οὗτος ὁ Χαρίτων δασὺς ἰδησί ἐστι, ἐούσης τῆς ἄλλης τῆς προκαταλε- 25 χθείσης Λιβύης ψιλῆς· ἀπὸ θαλάσσης δὲ ἐς αὐτὸν στάδιοι διηκόσιοι εἰσι.

CLXXVI. Μακέων δὲ τούτων ἐχόμενοι Γινδᾶνές εἰσι, τῶν αἱ γυναῖκες περισφύρια δερμάτων πολλὰ ἐκάστη φορέει κατὰ τοιόνδε τι, ὥς λέγεται κατ' ἀνδρα ἕκαστον μιχθέντα περισφύριον περιδέεται· ἡ δ' ἂν 30 πλείστα ἔχη, αὕτη ἀρίστη δέδοκται εἶναι ὥς ὑπὸ πλείστων ἀνδρῶν φιληθεῖσα.

CLXXVII. Ἀκτὴν δὲ προέχουσαν ἐς τὸν πόντον τούτων τῶν Γινδάνων νέμονται Ἀωτοφάγοι, οἱ τὸν 35 καρπὸν μούνον τοῦ λωτοῦ τρώγοντες ζώουσι. (2) Ὁ δὲ τοῦ λωτοῦ καρπὸς ἐστὶ μέγας ὅσον τε τῆς σχίνου, γλυκύτητα δὲ τοῦ φοίνικος τῷ καρπῷ προσίκελος. Ποιεῦνται δὲ ἐκ τοῦ καρποῦ τούτου οἱ Ἀωτοφάγοι καὶ οἶνον.

40 CLXXVIII. Ἀωτοφάγων δὲ τὸ παρὰ θάλασσαν ἔχονται Μάχλυες, τῷ λωτῷ μὲν καὶ οὗτοι χρεώμενοι, ἀτὰρ ἔσπον γε τῶν πρότερον λεχθέντων. (2) Κατήκουσι δὲ ἐπὶ ποταμὸν μέγαν τῷ ὀνόματι Τρίτων ἐστί· ἐκδιδοί δὲ οὗτος ἐς λίμνην μεγάλην Τριτωνίδα· ἐν δὲ 45 αὐτῇ νῆσος ἐνὶ τῇ ὀνόματι Φλά. Ταύτην δὲ τὴν νῆσον Λακεδαιμονίοισι φασὶ λόγιον εἶναι κτίσαι.

CLXXIX. Ἔστι δὲ καὶ ὅδε λόγος λεγόμενος, Ἰήσωνα, ἐπέιτε οἱ ἐξεργάσθη ὑπὸ τῷ Πηλῷ ἢ Ἀργῷ, ἐσθόμενον ἐς αὐτὴν ἄλλην τε ἐκατόμβην καὶ δὴ καὶ 50 τρίποδα χάλκεον περιπλῶειν Πελοπόννησον, βουλόμενον ἐς Δελφοὺς ἀπικέσθαι· καὶ μιν, ὥς πλώοντα γενέσθαι κατὰ Μαλέην, ὑπολαβέειν ἄνεμον βορέην καὶ ἀποφέρειν πρὸς τὴν Λιβύην· πρὶν δὲ κατιδέσθαι γῆν, ἐν τοῖσι βράχεσι γενέσθαι λίμνης τῆς Τριτωνίδος. (2)

que ex alterius bibit manu : quodsi liquoris nihil adest, pulverem humo sublatam lingunt.

CLXXIII. Nasamonibus contermini sunt Psylli. Hi tali modo interierunt : Notus ventus exsiccaverat receptacula, quæ habuerant, aquarum : est enim regio intra Syrtin omnis aquarum inops. Tum illi, re deliberata, communi consilio adversus Notum expeditionem susceperunt : (refero autem hæc, quæ Libyes narrant :) et, postquam in arenas pervenerunt, coortus Notus eos obruit. Quibus exstinctis, regionem eorum Nasamones occuparunt.

CLXXIV. Supra hos, meridiem versus, in regione feris frequente, habitant Garamantes; qui quemcumque hominem fugiunt; et cujuscumque commercium : nec arma ulla ad belli usum hi habent, nec pugnare norunt.

CLXXV. Hi igitur supra Nasamones habitant : juxta mare vero, et ab occidente, finitimi eorundem Macæ sunt. Hi in medio capillos crescere sinentes, hinc vero atque illinc in cute tondentes, per hanc tonsuram cristas gerunt. In bellum proficiscentes, struthionum terrestrium pelles pro scutis gestant. (2) Per eorundem ditionem Cinyps fluvius, ex colle profluens cui nomen Charitón, (*id est*, Gratiarum collis) in mare provolvitur. Hic collis Charitón nemoribus frequens est, quum reliqua Libya, quam adhuc commemoravi, arboribus nuda sit. A mari ad illum stadia sunt ducenta.

CLXXVI. Macis his proximi sunt Gindanes : quorum mulieres fascias ex pellibus ad pedum malleolos gestant unaquæque multas; idque hac de causa fieri aiunt : ut cum quoque viro concubuit mulier, ita fasciam circumligat; et, quæ plurimas gestat, ea præstantissima esse judicatur, quippe a plurimis viris amata.

CLXXVII. Oram horum Gindanum, quæ in mare prominet, Lotophagi habitant; qui nullo alio cibo, nisi loti fructu, vitam sustentant. (2) Est autem loti fructus magnitudine baccae lentisci, dulcedine vero similis fructui palmæ arboris. Parant vero Lotophagi etiam vinum ex eodem fructu.

CLXXVIII. Lotophagos, secundum mare, excipiunt Machlyes; qui et ipsi quidem loto utuntur, verumtamen minus quam prædicti. (2) Pertinent hi ad flumen magnum, cui nomen Triton : infunditurque is fluvius in magnum lacum Tritonidem, in quo est insula cui nomen Phla. Hanc insulam, aiunt, Lacedæmonios ex oraculi effato colonis debuisse frequentare.

CLXXIX. Narratur vero etiam hæc historia : Iasonem, postquam sub Pelio navem Argo construxisset, quum alia hecatombe, tunc et tripode æneo in navem imposito, Peloponnesum esse circumvectum, Delphos profecturum, sed quum circa Maleam navigaret, vento borea abreptum et ad Libyam fuisse adpulsum; priusquam autem terram conspexisset, hæsisse in brevibus Tritonidis lacus.

Καὶ οἱ ἀπορέοντι τὴν ἐξαγωγήν λόγος ἐστὶ φανῆναι Τρίτωνά, καὶ κελεύειν τὸν Ἰήσονα ἐωυτῇ δοῦναι τὸν τρίποδα, φάμενόν σφι καὶ τὸν πόρον δέξιν καὶ ἀπήμονας ἀποστελέειν. (3) Πειθομένου δὲ τοῦ Ἰήσονος, οὕτω δὴ τὸν τε διέκπλοον τῶν βραχέων δεικνύναι τὸν Τρίτωνά σφι, καὶ τὸν τρίποδα θεῖναι ἐν τῇ ἐωυτοῦ ἱρῷ ἐπιθεσπίσαντά τε τῇ τρίποδι καὶ τοῖσι σὺν Ἰήσωνι σημήναντα τὸν πάντα λόγον, ὥς ἐπεὰν τὸν τρίποδα κομίσῃται τῶν τις ἐκχόνων τῶν ἐν τῇ Ἀργοῖ συμ-
 10 πλώνωντων, τότε ἑκατὸν πόλιας οἰκῆσαι περὶ τὴν Τριτωνίδα λίμνην Ἑλληνίδας πᾶσαν εἶναι ἀνάγκην. Ταῦτα ἀκούσαντας τοὺς ἐπιχωρίους τῶν Λιβύων κρύψαι τὸν τρίποδα.

CLXXX. Τούτων δὲ ἔχονται τῶν Μαχλύων Αὐ-
 15 σέες· οὗτοι δὲ καὶ οἱ Μάχλυες πέριξ τὴν Τριτωνίδα λίμνην οἰκεῖουσιν, τὸ μέσον δὲ σφι οὐρίζει ὁ Τρίτων. Καὶ οἱ μὲν Μάχλυες τὰ ὀπίσω κομέουσιν τῆς κεφαλῆς, οἱ δὲ Αὐσέες τὰ ἔμπροσθε. (2) Ὅρτῃ δὲ ἐνιαυσίῃ Ἀθηναίης αἱ παρθένοι αὐτῶν δίχα διαστᾶσαι μάχονται πρὸς ἀλλήλας λίθοισι τε καὶ ξύλοις, τῷ αὐτιγενεῖ θεῷ λέγουσαι τὰ πάτρια ἀποτελέειν, τὴν Ἀθηναίην καλεῦμεν. Τὰς δὲ ἀποθηνησκούσας τῶν παρθένων ἐκ τῶν τρωμάτων ψευδοπαρθένους καλεῦσι. (3) Πρὶν δ' ἀνεῖναι αὐτὰς μάχεσθαι, τάδε ποιεῦσι· κοινῇ παρθένον
 25 τὴν καλλιστεύουσαν ἑκάστοτε κοσμήσαντες κυνὴ τε Κορινθίῃ καὶ πανοπλίῃ Ἑλληνικῇ καὶ ἐπ' ἄρμα ἀναβιβάσαντες περιάγουσιν τὴν λίμνην κύκλῳ. (4) Ὅτε οἱσι δὲ τὸ πάλαι ἐκόσμεον τὰς παρθένους πρὶν ἢ σφι Ἑλληνας παροικισθῆναι, οὐκ ἔχω εἶπαι, δοκέω δ' ὡς Αἰγυπτίοισι ὅπλοισι κοσμέεσθαι αὐτάς· ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ κράνος φημὶ ἀπῆχθαι ἐς τοὺς Ἑλληνας. (5) Τὴν δὲ Ἀθηναίην φασὶ Ποσειδέωνος εἶναι θυγατέρα καὶ τῆς Τριτωνίδος λίμνης, καὶ μιν μεμφθεῖσάν τι τῷ πατρὶ δοῦναι ἐωυτὴν τῷ Διί,
 30 τὸν δὲ Δία ἐωυτοῦ μιν ποιήσασθαι θυγατέρα. (6) Ταῦτα μὲν λέγουσι, μίξιν δὲ ἐπὶκοινον τῶν γυναικῶν ποιεόνται, οὔτε συνοικέοντες κτηνηδόν τε μισγόμενοι. Ἐπεὰν δὲ γυναικὶ τὸ παιδίον ἀδρὸν γένηται, συμφοιτέουσι ἐς τούτῳ οἱ ἄνδρες τρίτου μηνὸς, καὶ τῷ ἂν
 40 οἴκῃ τῶν ἀνδρῶν τὸ παιδίον, τούτου παῖς νομίζεται.

CLXXXI. Οὗτοι μὲν οἱ παραθαλάσσιοι τῶν νομάδων Λιβύων εἰρέεται, ὑπὲρ δὲ τούτων ἐς μεσόγαιαν ἡ θηριώδης ἐστὶ Λιβύη, ὑπὲρ δὲ τῆς θηριώδους ὀφρύη ψάμμου κατῆκει, παρατείνουσα ἀπὸ Θηβέων τῶν Αἰγυπτίων ἐπ' Ἡρακλέας στήλας. (2) Ἐν δὲ τῇ ὀφρύῃ ταύτῃ μάλιστα διὰ δέκα ἡμερέων ὁδοῦ ἄλός ἐστι τρύφεα κατὰ χόνδρους μεγάλους ἐν κολωνοῖσι, καὶ ἐν κορυφῇσι ἑκάστου τοῦ κολωνοῦ ἀνακοντίζει ἐκ μέσου τοῦ ἁλὸς ὕδωρ ψυχρὸν καὶ γλυκὺ, περὶ δὲ αὐτὸ ἀνθρωποὶ
 50 οἰκεῖουσιν ἔσχατοι πρὸς τῆς ἐρήμου καὶ ὑπὲρ τῆς θηριώδους, πρῶτοι μὲν ἀπὸ Θηβέων διὰ δέκα ἡμερέων ὁδοῦ Ἀμμώνιοι, ἔχοντες τὸ ἱρὸν ἀπὸ τοῦ Θηβαίου Διός· καὶ γὰρ τὸ ἐν Θήβῃσι, ὥς καὶ πρότερον εἰρήται μοι, κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς τῷγαλμά ἐστι. (3) Τυχχά-

(2) Ibi tunc inopi consilii, nescientique quo pacto educeret navem, adparuisse aiunt Tritonem, jussisseque Iasonem, ut sibi daret tripodem illum; dicentem, se illis monstraturum exitum, et incolumes emissurum. (3) Cui postquam morem gessisset Iason, tum Tritonem illis tutum per brevia exitum monstrasse, et tripodem in suo templo deposuisse; ex eodem vero tripode oraculo edito rem omnem Iasoni ejusque sociis praedixisse; nempe, si quis ex Argonautarum posteris tripodem illum abstulisset, tunc inevitabili necessitate centum urbes Graecas circa Tritonidem lacum esse condendas. Quae ubi cognovissent Libyes hanc regionem incolentes, tripodem illos occultasse.

CLXXX. Machlyum horum finitimi sunt Ausenses; qui pariter atque illi Tritonidem lacum adcolunt, sed interfluente Tritone ab illis dirimuntur. Et Machlyes quidem in postica capitis parte comam alunt; Ausenses vero in anteriore. (2) Annuo Minervae festo virgines horum duabus a partibus stantes pugnant invicem lapidibus atque fustibus, dicentes, indigenae deo (quam Minervam nos vocamus) se patrio ritu officium praestare. Si quae virgines ex vulneribus moriuntur, has falso nominatas virgines dicunt. (3) Priusquam vero illas ad pugnandum committant, hoc faciunt: pulcerrimam virginum publice exornant galea Corinthia reliquaue armatura Graecanica, et curruui impositam circa lacum circumvehunt. (4) Quoniam vero cultu virgines ornaverint priusquam Graeci in eorum vicinia habitarunt, non habeo dicere: videntur mihi autem Aegyptiis armis eas instruxisse. Nam ab Aegypto et scutum et galeam autumo ad Graecos pervenisse. (5) Minervam autem perhibent esse Neptuni filiam et Tritonidis paludis; dedisse autem se ipsam Jovi, quum nescio quid haberet quod de patre conquereretur: Jovemque eam pro filia adoptasse. (6) Haec quidem ita narrant. Caeterum promiscue cum mulieribus pecudum more coeunt, non una habitantes. Tertio quoque mense conveniunt viri: quo in conventu, postquam adultus est puer quem mulier peperit, cui viro similis reperitur puer, is ejus pater esse censetur.

CLXXXI. Quos adhuc recensui, hi sunt Nomades Libyes, mare adcolentes. Supra hos vero, mediterranea versus, feris frequens Libya est. Tum supra hanc Ferinam Libyam supercilium porrigitur arenosum, a Thebis Aegyptiis usque versus Herculeas pertinens columnas. (2) In eo supercilio per decem fere dierum iter sunt in collibus frusta salis, ingentibus grumis; et in cujuslibet collis vertice e medio sale exsilit aqua frigida ac dulcis: circaque illas aquas habitant extremi homines versus Desertam Libyam et ultra Ferinam. Et primi quidem, a Thebis decem dierum itinere distantes, habitant Ammonii, qui templum Jovis habent, a Thebaei Jovis templo derivatum: nam etiam Thebis, ut ante dictum est, arietina facie est Jovis simu-

νει δὲ καὶ ἄλλο σφι ὕδωρ κρηναῖον ἔδν, τὸ τὸν μὲν ὀρθρον γίνεται χλιαρόν, ἀγορῆς δὲ πληθουούσης ψυχρότερον· μεσαμβρία δὲ ἐστὶ καὶ τὸ κάρτα γίνεται ψυχρόν· τηνικαῦτα δὲ ἄρδουσι τοὺς κήπους· (4) ἀποκλινομένης δὲ τῆς ἡμέρης ὑπέρκειται τοῦ ψυχροῦ, ἐς δὲ δύεται τε ὁ ἥλιος καὶ τὸ ὕδωρ γίνεται χλιαρόν· ἐπὶ δὲ μᾶλλον ἰὸν ἐς τὸ θερμόν ἐς μέσας νύκτας πελάζει, τηνικαῦτα δὲ ζέει ἀμβολάδην· παρέρχονται τε μέσαι νύκτες καὶ ψύχεται μέχρι ἐς ἡῶ. Ἐπὶ κλησιν δὲ αὕτη ἡ κρήνη
10 καλέεται ἡλίου.

CLXXXII. Μετὰ δὲ Ἀμμωνίους, διὰ τῆς ὀφρύης τῆς ψάμμου δι' ἄλλων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ, κολωνός τε ἄλός ἐστι ὁμοῖος τῷ Ἀμμωνίῳ καὶ ὕδωρ, καὶ ἄνθρωποι περὶ αὐτὸν οἰκέουσι· τῷ δὲ χώρῳ τούτῳ οὖνομα Αὐγιλὰ
15 ἐστὶ. Ἐς τοῦτον τὸν χώρον οἱ Νασαμῶνες ὁπωριεύ-
τες τοὺς φοίνικας φοιτέουσι.

CLXXXIII. Ἀπὸ δὲ Αὐγίλων διὰ δέκα ἡμερέων ἄλλων ὁδοῦ ἕτερος ἄλός κολωνός καὶ ὕδωρ καὶ φοίνικες καρποφόροι πολλοὶ, κατὰ περ καὶ ἐν τοῖσι ἑτέροισι· καὶ
20 ἄνθρωποι οἰκέουσι ἐν αὐτῷ τοῖσι οὖνομα Γαράμαντες ἐστὶ, ἔθνος μέγα ἰσχυρὸς, οἱ ἐπὶ τὸν ἄλα γῆν ἐπιφορέοντες οὕτω σπεύρουσι. (2) Συντομώτατον δ' ἐστὶ ἐς τοὺς Λωτοφάγους, ἐκ τῶν τριήκοντα ἡμερέων ἐς αὐτοὺς ὁδός ἐστι. Ἐν τοῖσι καὶ οἱ ὀπισθονόμοι βόες γίνονται.
25 Ὀπισθονόμοι δὲ διὰ τόδε εἰσὶ· τὰ κέρα ἔχουσι κεκυφότα ἐς τὸ ἔμπροσθε· (3) διὰ τοῦτο ὀπίσω ἀναχωρέοντες νέμονται· ἐς γὰρ τὸ ἔμπροσθε οὐκ οἷοί τε εἰσι προεμβαλλόντων ἐς τὴν γῆν τῶν κερέων. Ἄλλο δὲ οὐδὲν διαφέρουσι τῶν ἄλλων βοῶν ὅτι μὴ τοῦτο, καὶ τὸ
30 δέρμα ἐς παχύτητά τε καὶ τριψίν. (4) Οἱ Γαράμαντες δὲ οὗτοι τοὺς τρωγλοδύτας Αἰθίοπας θηρεύουσι τοῖσι τεθρίπποισι· οἱ γὰρ τρωγλοδύται Αἰθίοπες πόδας τάχιστα ἄνθρώπων πάντων εἰσὶ τῶν ἡμεῖς πέρι λόγους ἀποφερομένους ἀκούομεν. (5) Σιτέονται δὲ οἱ τρωγλο-
35 δύται ὄφεις καὶ σαύρους καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἐρπετῶν· γλῶσσαν δὲ οὐδεμιῇ ἄλλῃ παρομοίῃν νενομίκασι, ἀλλὰ τετρίγασιν κατὰ περ αἱ νυκτερίδες.

CLXXXIV. Ἀπὸ δὲ Γαραμάντων δι' ἄλλων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ ἄλλος ἄλός τε κολωνός καὶ ὕδωρ, καὶ ἄν-
40 θρωποι περὶ αὐτὸν οἰκέουσι τοῖσι οὖνομά ἐστὶ Ἀτάραντες, οἱ ἀνώνυμοι εἰσι μοῦνοι ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· ἄλεις μὲν γὰρ σφὶ ἐστὶ Ἀτάραντες οὖνομα, ἐνὶ δὲ ἐκάστω αὐτῶν οὖνομα οὐδὲν κέεται. (2) Οὗτοι τῷ ἡλίῳ ὑπερβάλλοντι καταρέονται καὶ πρὸς τούτοις πάντα τὰ
45 αἰσχρὰ λοιδορέονται, ὅτι σφέας καίων ἐπιτρίβει, αὐτοὺς τε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν χώραν αὐτῶν. (3) Μετὰ δὲ δι' ἄλλων δέκα ἡμερέων ὁδοῦ ἄλλος κολωνός ἄλός καὶ ὕδωρ, καὶ ἄνθρωποι περὶ αὐτὸν οἰκέουσι. Ἐχεται δὲ τοῦ ἄλός τούτου οὗλος τῷ οὖνομά ἐστὶ
50 Ἀτλας· (4) ἐστὶ δὲ στεινὸν καὶ κυκλοτερές πάντη, ὑψηλὸν δὲ οὕτω δὴ τι λέγεται ὥς τὰς κορυφὰς αὐτοῦ οὐκ οἶά τε εἶναι ἰδέσθαι· οὐδέποτε γὰρ αὐτὰς ἀπολείπειν νέφεα οὔτε θέρεος οὔτε χειμῶνος. Τοῦτον κίονα τοῦ οὐρανοῦ λέγουσι οἱ ἐπιχώριοι εἶναι. (5) Ἐπὶ τούτου

lacrum. (3) Est autem ibi alia etiam aqua fontana : quæ mane tepida est, versus meridiem autem frigidior, ipso vero medio die admodum fit frigida, quo tempore hortos illi irrigant : (4) tum inclinante die minuitur paulatim frigus usque ad solem occidentem, ubi rursus tepida fit aqua : dein paulatim calescit magis, donec media nox adest ; tunc vero fervens exæstuat : post mediam noctem rursus refri- gescit usque ad auroram. Nomen fontis est Solis fons.

CLXXXII. Post Ammonios in eodem arenoso supercilio, post decem iterum dierum iter, tumulus salis est, similis Ammonio, item aqua ; ibique rursus homines habitant : nomen ejus loci Augila est. Hic est locus, quo proficisci consueverunt Nasamones, palmulas collecturi.

CLXXXIII. Ab Augilis, rursus post decem dierum iter, alius est salis tumulus, et aqua, et frequentes palmæ arbores frugiferae, quemadmodum et in cæteris tumulis. Ibi inhabitant homines, quibus nomen Garamantes, magnus admodum populus : qui humum in salem ingerunt, atque ita sementem faciunt. (2) Brevissima ab his via ad Loto- phagos, a quibus iter est triginta dierum ad illos. In horum terra nascuntur etiam boves qui opisthonomi (*retro pascentes*) vocantur. Sunt autem opisthonomi hanc ob causam, quod cornua habent antrorsum curvata ; (3) qua de causa retro gradientes pascuntur : nam antrorsum progredientes pasci non possunt, quoniam, priusquam pro- gredi possint, cornua in terram impinguntur. Cæterum ab aliis bobus nil differunt, nisi hoc ipso, et corii crassitie du- ritieque. (4) Idem Garamantes quadrigis venantur Troglodytas Æthiopus. Sunt enim hi Troglodytæ Æthiopes pedibus perniciosissimi omnium hominum, de quibus fando relatum audivimus. (5) Vescuntur autem Troglodytæ ser- pentibus atque lacertis, et id genus reptilibus : sermone vero utuntur nulli alii simili ; sed strident veluti noctuæ.

CLXXXIV. Post Garamantes, interjecto iterum dierum decem itinere, alius est salis tumulus, et aqua : quo loco homines habitant, qui Atarantes vocatur. Hi soli omnium, quos novimus, hominum innominati sunt : nam cuncti qui- dem in universum Atarantes nominantur, unicuique autem per se nullum nomen impositum est. (2) Idem solem capitibus ipsorum imminentem exsecrantur et fædis qui- busque conviciis incessunt, eo quod et ipsos homines et ipsorum terram urendo vexet et consumat. (3) Deinde, post aliorum decem dierum iter, est alius salis tumulus, et aqua, et circum habitantes homines : cui salis tumulo pro- ximus est mons, cui nomen Atlas ; (4) angustus est, et circumcirca rotundus ; idem ea esse altitudine perhibetur, ut vertex ejus conspici non possint ; numquam enim nubi- bus vacare, nec æstate, nec hieme. Hunc montem cœli fulcrum esse aiunt indigenæ. (5) Ab hoc monte homines

τοῦ οὐρεος οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐπάνυμοι ἐγένοντο· κα-
λεῦνται γὰρ Ἀτλαντες. Λέγονται δὲ οὔτε ἐμψυχον
οὐδὲν σιτέσθαι οὔτε ἐνύπνια ὄραν.

CLXXXV. Μέχρι μὲν δὴ τῶν Ἀτλάντων τούτων
ἔχω τὰ οὐνόματα τῶν ἐν τῇ ὀφρῦῃ κατοικημένων κα-
ταλέξει, τὸ δ' ἀπὸ τούτων οὐκέτι. Διήκει δ' ὧν ἡ
ὀφρῦῃ μέχρι Ἡρακλέων στηλέων καὶ τὸ ἔξω τούτων.
(2) Ἔστι δὲ ἄλός τε μέταλλον ἐν αὐτῇ διὰ δέκα ἡμε-
ρέων ὁδοῦ καὶ ἄνθρωποι οἰκέοντες. Τὰ δὲ οἰκία τού-
τοις πᾶσι ἐκ τῶν ἁλίνων χόνδρων οἰκοδομέαται.
Ταῦτα γὰρ ἤδη τῆς Λιβύης ἀνομβρά ἐστι· οὐ γὰρ ἂν
ἐδυνάτο μένειν οἱ τοῖχοι ἐόντες ἁλινοί, εἰ ἦε. (3) Ὁ
δὲ ἄλς αὐτόθι καὶ λευκὸς καὶ πορφύρεος τὸ εἶδος ὀρύσ-
σεται. Ὑπὲρ δὲ τῆς ὀφρῦς ταύτης, τὸ πρὸς νότον
καὶ μεσόγαιαν τῆς Λιβύης, ἐρήμος καὶ ἀνυδρὸς καὶ
ἄθηρος καὶ ἀνομβρὸς καὶ ἀξυλὸς ἐστι ἡ χώρα, καὶ
ικμάδος ἐστὶ ἐν αὐτῇ οὐδέν.

CLXXXVI. Οὕτω μὲν μέχρι τῆς Τριτωνίδος λί-
μνης ἀπ' Αἰγύπτου νομάδες εἰσὶ κρεοφάγοι τεῖκαί γαλα-
κτοπόται Λίβυες, καὶ θηλέων τε βοῶν οὔτι γεύομενοι,
διότι περ οὐδὲ Αἰγύπτιοι, καὶ ὅς οὐ τρέφοντες. (2)
Βοῶν μὲν νυν θηλέων οὐδ' αἱ Κυρηναίων γυναῖκες δι-
καιεῦσι πατέεσθαι διὰ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ Ἴσιν, ἀλλὰ καὶ
νηστείας αὐτῇ καὶ ὀρτάς ἐπιτελέουσι· αἱ δὲ τῶν Βαρ-
καίων γυναῖκες οὐδὲ ὕδιν πρὸς τῇσι βουσί γεύονται.
Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ἔχει.

CLXXXVII. Τὸ δὲ πρὸς ἐσπέρας τῆς Τριτωνίδος
λίμνης οὐκέτι νομάδες εἰσὶ Λίβυες, οὐδὲ νόμοισι τοῖσι
αὐτοῖσι χρεώμενοι, οὐδὲ κατὰ τὰ παιδία ποιεῦντες ὅσον
τι καὶ οἱ νομάδες ἐώθασι ποιεῖν. (2) Οἱ γὰρ δὴ τῶν
Λιβύων νομάδες, εἰ μὲν πάντες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως τοῦτο
εἶπαι, ποιεῦσι δὲ αὐτῶν συχνοὶ τοιάδε· τῶν παιδίων
τῶν σφετέρων, ἐπεὰν τετραέτεα γένηται, αἰσπη προβά-
των καίουσι τὰς ἐν τῇσι κορυφῇσι φλέβας, μετεξέτεροι
δὲ αὐτῶν τὰς ἐν τοῖσι κροτάφοις, τοῦδε εἵνεκεν ὥς μὴ
σφεας ἐς τὸν πάντα χρόνον καταρρέον φλέγμα ἐκ τῆς
κεφαλῆς δηλέηται. Καὶ διὰ τοῦτο σφεας λέγουσι εἶναι
ὑγιηροτάτους. (3) Εἰσὶ γὰρ ὥς ἀληθέως Λίβυες
ἀνθρώπων πάντων ὑγιηρότατοι τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· εἰ
μὲν διὰ τοῦτο, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι, ὑγιηρότατοι
δ' ὧν εἰσὶ. (4) Ἦν δὲ καίουσι τὰ παιδία σπασμὸς
ἐπιγένηται, ἐξεύρηται σφι ἄχος· τράγου οὐρον σπεί-
σαντες ῥύονται σφεας. Λέγω δὲ τὰ λέγουσι αὐτοὶ
Λίβυες.

CLXXXVIII. Θυσίαι δὲ τοῖσι νομάσι εἰσὶ αἷδε·
ἐπεὰν τοῦ ὠτὸς ἀπάρξωνται τοῦ κτήνεος, ριπτέουσι
ὑπὲρ τὸν ὦμον, τοῦτο δὲ ποιήσαντες ἀποστρέφουσι τὸν
αὐχένα αὐτοῦ. Θύουσι δὲ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ μούνοισι.
(2) Τούτοις μὲν νυν πάντες Λίβυες θύουσι, ἀτὰρ οἱ
περὶ τὴν Τριτωνίδα λίμνην νέμοντες τῇ Ἀθηναίῃ μά-
λιστα, μετὰ δὲ τῷ Τρίτῳ καὶ τῷ Ποσειδέωνι.

CLXXXIX. Τὴν δὲ ἄρα ἐσθῆτα καὶ τὰς αἰγίδας
τῶν ἀγαλμάτων τῆς Ἀθηναίης ἐκ τῶν Λιβυσσέων ἐ-
ποίησαντο οἱ Ἕλληνες· πλὴν γὰρ ἡ ὅτι σκυτίνη ἡ ἐσθῆς

isti nomen invenere : Atlantes enim vocantur. Dicuntur
autem hi nec animatum quidquam comedere, nec insomnia
videre.

CLXXXV. Ad hos igitur usque Atlantes nomina edere
possum populorum, supercilium illud habitantium; ul-
terius vero non possum. Porrigitur autem idem super-
cilium usque ad Herculeas columnas, atque etiam extra
eas. (2) Suntque in illo ex denorum dierum itineris inter-
vallo salis fodinae, et homines ibi habitantes, quorum
omnium domus ex salis grumis sunt exstructae : nam iste
jam Libyae tractus pluvia caret; nec vero durare muri
aedium illi possent, si plueret. (3) Effoditur autem ibi sal
et albus colore, et purpureus. Ultra istud vero superci-
lium, versus meridiem et mediterranea Libyae, deserta est
terra, et aquis, feris, pluvia, lignis vacua, omnique hu-
more prorsus destituta.

CLXXXVI. Itaque inde ab Aegypto usque ad Tritonidem
quidem lacum sunt Nomades Libyes, carniū esu et lactis
potu viventes. Vaccarum vero carnem hi non gustant,
eamdem ob causam propter quam nec Aegyptii : neque
vero porcos alunt. (2) Vaccarum carne vesci Cyrenaeorum
etiam mulieres nefas ducunt propter Aegyptiam Isin, cujus
in honorem etiam jejunia agunt et festos dies celebrant :
Barcaeorum vero mulieres non modo vaccas, sed ne por-
cos quidem gustant. Et haec quidem ita se habent.

CLXXXVII. Qui vero ab occidente Tritonidis lacus ha-
bitant Libyes, hi non jam nomades sunt, neque eisdem
utuntur institutis, nec pueris faciunt simile quiddam quod
Nomades facere consuerunt. (2) Nomades enim Libyae,
haud satis scio an omnes, multi certe eorum hoc faciunt :
quando pueri eorum quartum annum compleverunt, tunc
illis venas in vertice capitis lana ovium succida urunt,
nonnulli etiam venas temporum; idque hac causa faciunt,
ne insequente tempore umquam ex pituita laborent e capite
defluente : et hanc ob causam aiunt optima se frui valetu-
dine. (3) Revera enim Libyes praee omnibus hominibus,
quos novinus, firmissima utuntur valetudine; an hac ipsa
de causa, equidem pro certo haud dixerim : sunt autem
utique firmissima valetudine. (4) Quodsi pueros, dum
inuruntur, convulsio corripit, inventa est ab eis medicina :
inspersa hirci urina eis medentur. Refero autem quae ab
ipsis Afris narrantur.

CLXXXVIII. Sacrificiorum ritus apud Nomades hi sunt :
ab aure pecudis auspicantur, quam praecisam super hume-
rum projiciunt : hoc facto, cervicem victimae retro ver-
tunt. Non autem immolant nisi Soli et Lunae. (2) His
Libyes cuncti sacra faciunt : sed, qui circa Tritonidem la-
cum sedes habent, hi Minervae maxime, et post hanc Tri-
toni et Neptuno sacrificant.

CLXXXIX. Vestem vero et agides, quibus instruuntur
Minervae imagines, a Libyssis adoptarunt Graeci : praeter-

τῶν Λιβυσσέων ἐστὶ καὶ οἱ θύσανοι οἱ ἐκ τῶν αἰγίδων αὐτῇσι οὐκ ὄφειες εἰσι, ἀλλ' ἱμάντινοι, τὰ δὲ ἄλλα πάντα κατὰ τὸ αὐτὸ ἑσταλται. (2) Καὶ δὴ καὶ τὸ οὖνομα κατηγορεύει ὅτι ἐκ Λιβύης ἦκει ἡ στολὴ τῶν Παλλαδίων· αἰγέας γὰρ περιβάλλονται ψιλὰς περὶ τὴν ἐσθῆτα θυσανωτάς αἱ Λίβυσσαι, κεχριμέναις ἐρευθεδάνῳ, ἐκ δὲ τῶν αἰγέων τούτων αἰγίδας οἱ Ἕλληνες μετωνόμασαν. (3) Δοκέει δ' ἔμοιγε καὶ ἡ ὁλολυγὴ ἐπ' ἱροῖσι ἐνθαῦτα πρῶτον γενέσθαι· κάρτα γὰρ ταύτῃ χρέονται αἱ Λίβυσσαι, καὶ χρέονται καλῶς. Καὶ τέσσαρας ἵππους συζευγνύναι παρὰ Λιβύων οἱ Ἕλληνες μεμαθήκασιν.

CXC. Θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας οἱ νομάδες κατὰ περὶ οἱ Ἕλληνες, πλὴν Νασαμώνων· οὗτοι δὲ κατημένους θάπτουσι, φυλάσσοντες, ἐπεὶ ἀπὴν τὴν ψυχὴν, ὅπως μιν κατίσουςι μηδὲ ὑπτίως ἀποθανέεται. (2) Οἰκήματα δὲ σύμπληκτα ἐξ ἀνθερίκων ἐνεργμένων περὶ σχοίνους ἐστὶ, καὶ ταῦτα περιφορητά. Νόμοισι μὲν τοιούτοις οὗτοι χρέονται.

CXCI. Τὸ δὲ πρὸς ἐσπέρης τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ Αὐσέων ἔχονται ἀροτῆρες ἤδη Λίβυες καὶ οἰκίας νομίζοντες ἐκτῆσθαι, τοῖσι οὖνομα κέεται Μάξυες· οἱ τὰ ἐπὶ δεξιὰ τῶν κεφαλῶν κομέουσι, τὰ δ' ἐπ' ἀριστερὰ κείρουσι, τὸ δὲ σῶμα μιλτῷ χρίονται. (2) Φασὶ δὲ οὗτοι εἶναι τῶν ἐκ Τροίης ἀνδρῶν. Ἡ δὲ χώρα αὕτη τε καὶ ἡ λοιπὴ τῆς Λιβύης ἡ πρὸς ἐσπέρην πολλῶν θηριωδестέρη τε καὶ δασυτέρη ἐστὶ τῆς τῶν νομάδων χώρας. (2) Ἡ μὲν γὰρ δὴ πρὸς τὴν ἡῶ τῆς Λιβύης, τὴν οἱ νομάδες νέμουσι, ἐστὶ ταπεινὴ τε καὶ ψαμμώδης μέχρι τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ, ἡ δὲ ἀπὸ τούτου τὸ πρὸς ἐσπέρης, ἡ τῶν ἀροτήρων, ὀρεινὴ τε κάρτα καὶ δασέα καὶ θηριώδης· (4) καὶ γὰρ οἱ ὄφεις οἱ ὑπερμεγάθεις καὶ οἱ λέοντες κατὰ τούτους εἰσι καὶ οἱ ἐλέφαντές τε καὶ ἄρκτοι καὶ ἀσπίδες τε καὶ ὄνοι οἱ τὰ κέρεια ἔχοντες καὶ οἱ κυνοκέφαλοι καὶ οἱ ἀκέφαλοι οἱ ἐν τοῖσι στήθεσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντες, ὡς δὴ λέγονται γε ὑπὸ Λιβύων, καὶ οἱ ἄγριοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἄγριαι καὶ ἄλλα πλήθει πολλὰ θηρία καταψευστά.

CXCII. Κατὰ τοὺς νομάδας δὲ ἐστὶ τούτων οὐδὲν, ἀλλ' ἄλλα τοιάδε, πύγαργοι καὶ ζορκάδες καὶ βουβάλιες καὶ ὄνοι, οὐκ οἱ τὰ κέρεια ἔχοντες, ἀλλ' ἄλλοι ἄποτοι (οὐ γὰρ δὴ πίνουσι), καὶ ὄρυες, τῶν τὰ κέρεια τοῖσι φοίνιξι οἱ πῆχες ποιεῦνται (μέγαθος δὲ τὸ θηρίον τοῦτο κατὰ βοῦν ἐστὶ), καὶ βασσάρια καὶ ὑαῖναι καὶ ὑστρίχες καὶ κριοὶ ἄγριοι καὶ δίκτυες καὶ θῶες καὶ πάνθηρες καὶ βόρυες, καὶ κροκόδειλοι ὅσον τε τριπῆχες χερσαῖοι, τῇσι σαύρησι ἐμπερέστατοι, καὶ στρουθοὶ κατάγαιοι, καὶ ὄφεις σμικροὶ, κέραις ἐν ἑκάστῳ ἔχοντες. (2) Ταῦτά τε δὴ αὐτόθι ἐστὶ θηρία, καὶ τὰ περὶ τῇ ἄλλῃ, πλὴν ἐλάφου τε καὶ ὕδρος ἄγριου· ἐλάφος δὲ καὶ ὕς ἄγριος ἐν Λιβύῃ πάμπαν οὐκ ἐστὶ. (3) Μυῶν δὲ γένεα τριζὰ αὐτόθι ἐστὶ· οἱ μὲν δίποδες καλεῦνται, οἱ δὲ ζεγέριες (τὸ δὲ οὖνομα τοῦτο ἐστὶ μὲν Λιβυκόν, δύναται δὲ κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν βουνοί), οἱ δὲ ἐχινέες. (4) Εἰσὶ δὲ καὶ γαλέαι ἐν τῇ σιλιφίᾳ γινόμεναι, τῇσι Ταρτησσίησι

quam enim quod pellicea est Libyssarum vestis, et quod fimbriae, ex illarum ægidibus (*thoracibus caprinis*) pendent, non serpentes sunt, sed ex loris factæ, reliqua omnia eodem modo instructa sunt. (2) Atque etiam nomen declarat, ex Libya venisse cultum quo instruuntur Palladia: quippe Libyssæ mulieres vesti suæ circumjiciunt nudas ægeas (*thoraces ex pelle caprina*) fimbriatas, rubia tinctas: ex his vero ægeis Græci ægidias denominarunt. (3) Videturque mihi etiam ululatus in sacris hic primum exstitisse: utuntur hoc enim maxime mulieres Libyssæ, et belle utuntur. Etiam quadrijugos equos jungere ab Afris didicerunt Græci.

CXC. Mortuos sepeliunt Nomades eodem modo atque Græci, exceptis Nasamonibus. Hi enim sedentes sepeliunt: eoque curant, ut æger, quum in eo est ut animam efflet, sedeat, nec supinus moriatur. (2) Domus illorum ex asphodelorum caulibus compactæ sunt, intertextis juncis; suntque portatiles. Hujusmodi istorum sunt instituta.

CXCI. Ab occasu Tritonis fluvii Ausensibus jam finitimi sunt Agricolaæ Libyes, et stabilibus domibus utentes; quorum nomen est Maxyes. Hi in dextra capitis parte comam alunt, sinistram tondent: corpus vero minio tingunt. (2) Aiuntque se hi ex Trojanis viris esse oriundos. Regio hæc autem, et reliqua pars Libyæ occidentem spectans, multo frequentior est feris silvisque quam Nomadum regio. (3) Nam orientalis Libyæ tractus, quem Nomades incolunt, humilis est et arenosus, usque ad Tritonem fluvium: qui vero hinc ad occidentem vergit, qui Agricolarum est, is montanus admodum, et nemorosus, et feris bestiis frequens. (4) Sunt enim ibi immani magnitudine serpentes, sunt ibidem leones, et elephant, et ursi, et aspidæ, et asini cornuti: sunt item cynocephali (*canicipites*), et acephali (*sine capite homines*) oculos in pectore habentes, ut quidem Libyes perhibent, et feri viri, feminæque feræ; denique alia multa numero monstra ficta et ementita.

CXCII. In Nomadum vero regione nihil horum, sed alia bestiarum genera hæcce: pygargi (*de genere antiloparum*), dorcades, bubali, asini, non cornuti illi, sed alii impoti, nempe qui non bibunt: tum oryes (*sive oryges, antiloparum species*), quorum ex cornibus conficiuntur Punicarum cithararum brachia (*ad verticillos inserendos*), bovis fere magnitudine bestia; sunt item bassaria, (*de vulpium genere*), hyænæ, hystrices, feri arietes, dictyes, thoes, pantheres, boryes, crocodili terrestres trícubitales, lacertis simillimi, struthiones terrestres, serpentes pusilli singulis cornibus instructi. (2) Et hæc ibi bestiae sunt, et aliae quæ item alibi, cervo et apro exceptis: cervus enim et aper in Africa omnino nullus reperitur. (3) Sunt autem ibidem murium tria genera; unum eorum qui bipedes vocantur: alii zegeries, Libyco nomine, quod Græca lingua colles significat: tertium genus, echinees. (4) Sunt etiam

δμοιόταται. Τοσαῦτα μὲν νυν θηρία ἢ τῶν νομάδων Λιβύων γῆ ἔχει, ὅσον ἡμεῖς ἱστορέοντες ἐπὶ μακρότατον οἷοί τε ἐγενόμεθα ἐξικέσθαι.

CXCIII. Μαξύων δὲ Λιβύων Ζαύηκες ἔχονται, 5 τοῖσι αἱ γυναῖκες ἡνιοχεῦσι τὰ ἄρματα ἐς τὸν πόλεμον.

CXCIV. Τούτων δὲ Γύζαντες ἔχονται, ἐν τοῖσι μέλι πολλὸν μὲν μέλισσαι κατεργάζονται, πολλῶ δ' ἔτι πλέον λέγεται δημιουργοὺς ἀνδρας ποιεῖν. Μιλ- 10 τοῦνται δ' ὧν πάντες οὗτοι καὶ πιθηκοφαγέουσι· οἱ δὲ σφι ἄφθονοι ὅσοι ἐν τοῖσι οὔρεσι γίνονται.

CXCV. Κατὰ τούτους δὲ λέγουσι Καρχηδόνιοι κέε- 15 σθαι νῆσον τῇ οὐνομα εἶναι Κύραυνιν, μῆκος μὲν διηκοσίων σταδίων, πλάτος δὲ στενὴν, διαβατὸν ἐκ τῆς ἡ-πεύρου, ἐλαϊέων τε μεστήν καὶ ἀμπέλων. (2) Λίμνην δὲ ἐν αὐτῇ εἶναι, ἐκ τῆς αἱ παρθένοι τῶν ἐπιχωρίων 20 πτεροῖσι ὀρνίθων κεχριμένοισι πίσσῃ ἐκ τῆς ἰλύος ψῆγμα ἀναφέρουσι χρυσοῦ. Ταῦτα εἰ μὲν ἐστὶ ἀληθές οὐκ οἶδα, τὰ δὲ λέγεται γράφω· εἴη δ' ἂν πᾶν, ὅκου καὶ ἐν Ζακύνθῳ ἐκ λίμνης καὶ ὕδατος πίσσαν ἀναφερομένην 25 αὐτὸς ἐγὼ ὤρεον. (3) Εἰσὶ μὲν καὶ πλεῖνες αἱ λίμναι αὐτόθι, ἡ δ' ὧν μεγίστη αὐτέων ἐβδομήκοντα ποδῶν πάντη, βάθος δὲ διόργυιός ἐστι· ἐς ταύτην κοντὸν κα- 30 τιεῖσι ἐπ' ἄκρῳ μυρσίνην προσδήσαντες, καὶ ἔπειτεν ἀναφέρουσι τῇ μυρσίνῃ πίσσαν, ὁδμὴν μὲν ἔχουσαν 25 ἀσφάλτου, τὰ δ' ἄλλα τῆς Πιερίκῃς πίσσης ἀμείνω· (4) ἐσχεύουσι δὲ ἐς λάκκον ὀρωρυγμένον ἀγχοῦ τῆς λί- 35 μνης· ἐπεὰν δὲ ἀθροίσωσι συκὴν, οὕτω ἐς τοὺς ἀμφορέας ἐκ τοῦ λάκκου καταχέουσι. Ὅτι δ' ἂν ἐσπέσῃ ἐς τὴν λίμνην, ὑπὸ γῆν ἰὸν ἀναφαίνεται ἐν τῇ θαλάσῃ· ἡ δὲ 30 ἀπέχει ὡς τέσσερα στάδια ἀπὸ τῆς λίμνης. Οὕτω ὧν καὶ τὰ ἀπὸ τῆς νήσου τῆς ἐπὶ Λιβύῃ κειμένης οἰκότα ἐστὶ ἀληθεῖη.

CXCVI. Λέγουσι δὲ καὶ τάδε Καρχηδόνιοι, εἶναι 35 τῆς Λιβύης χώρον τε καὶ ἀνθρώπους ἔξω Ἡρακλέων στηλέων κατοικημένους, ἐς τοὺς ἐπεὰν ἀπίκωνται καὶ ἐξέλωνται τὰ φορτία, θέντες αὐτὰ ἐπεξῆς παρὰ τὴν 40 κυματωγὴν, ἐσθάντες ἐς τὰ πλοῖα τύφειν καπνόν· τοὺς δ' ἐπιχωρίους ἰδομένους τὸν καπνὸν ἰέναι ἐπὶ τὴν θά- 35 λασσαν καὶ ἔπειτεν ἀντὶ τῶν φορτίων χρυσὸν τιθέναι 40 καὶ ἐξαναχωρεῖν πρόσω ἀπὸ τῶν φορτίων. (2) Τοὺς δὲ Καρχηδονίους ἐκβάντας σκέπτεσθαι, καὶ ἦν μὲν φαίνεται σφι ἄξιος ὁ χρυσὸς τῶν φορτίων, ἀνελόμενοι 45 ἀπαλλάσσονται, ἦν δὲ μὴ ἄξιος, ἐσθάντες ὀπίσω ἐς τὰ πλοῖα κατέαται, οἱ δὲ προσελθόντες ἄλλον πρὸς ὧν 40 ἔθηκαν χρυσόν, ἐς οὗ ἂν πείθωσι. (3) Ἀδικεῖν δὲ οὐ- 45 δετέρους· οὔτε γὰρ αὐτοὺς τοῦ χρυσοῦ ἀπτεσθαι πρὶν ἂν σφι ἀπισωθῇ τῇ ἀξίῃ τῶν φορτίων, οὔτ' ἐκείνους τῶν φορτίων ἀπτεσθαι πρότερον ἢ αὐτοὶ τὸ χρυσίον λάβωσι.

50 CXCVII. Οὗτοι μὲν εἰσι τοὺς ἡμεῖς ἔχομεν Λιβύων οὐνομάσαι· καὶ τούτων οἱ πολλοὶ βασιλέος τοῦ Μήδων οὔτε τι νῦν οὔτε τότε ἐφρόντιζον οὐδέν. Τόσον δὲ ἔτι 55 ἔγω εἶπαι περὶ τῆς χώρας ταύτης, ὅτι τέσσερα ἔθνεα νέμεται αὐτὴν καὶ οὐ πλέω τούτων, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν,

mustelæ, quæ in silphio nascuntur, Tartessii simillimæ. Tot bestiarum genera habet hæc Nomadum Libycorum regio, quoad nos longissime percunctando comperire potuimus.

CXCIII. Maxyum Afrorum finitimi Zauces sunt; quibus mulieres plaustra aurigantur, in bellum proficiscentibus.

CXCIV. His contigui sunt Gyzantes : apud quos plurimum mellis parant apes : multo vero major copia paratur hominum artificio. Hi omnes minio pinguntur; vescunturque simiis, quarum incredibilis copia in eorum montibus nascitur.

CXCV. Prope horum regionem, alunt Carthaginienses, insulam esse, cui nomen Cyraunis, ducentorum stadiorum longitudine, latitudine arctam, in quam transiri e continenti possit : esse autem eam oleis et vitibus refertam. (2) Esse in eadem lacum, e quo virgines indigenæ pennis volucrum pice illitis ramenta auri ex limo referant. Hoc quidem an vere ita habeat nescio : scribo autem quæ narrantur. Fuerit autem omnino verum; quandoquidem etiam Zacynthi e lacu et ex aqua colligi picem ipse vidi. (3) Sunt ibi lacus quidem plures, quorum maximus est septuaginta pedum quaquaversum, duodecim pedum altitudine : in hunc demittunt contum, cujus in extremo myrtus alligata est; hac myrto educunt picem, quæ odorem habet asphalti, cæterum Piericæ præstat pici. (4) Hanc infundunt in scrobem prope lacum effossam : et postquam probabilem picis copiam collegerunt, ex fovea illam in amphoras infundunt. Quidquid in lacum incidit, id terram subit, et in mari rursus comparet; abest autem mare a lacu fere quattuor stadia. Ita igitur etiam, quæ de insula illa narrantur ad Africam sita, non dissimilia vero sunt.

CXCVI. Narrant iidem Carthaginienses hæcce : esse locum Libyæ extra Herculeas columnas, hominesque ibi habitantes, quos quando ipsi mercandi causa adeant, expositas e navi merces in ipso litoris cripidine a se ordine disponi : tunc se, consensu rursus navibus, excitare fumum. Indigenas, conspecto fumo, accedere ad mare, et deposito pro mercibus auro, rursus procul a mercibus discedere. (2) Tum Carthaginienses, navibus egressos, rem inspicere : et, si æquivalentem mercibus auri copiam repererint, ablato auro abire; sin minus, redire itidem in naves, ibique residere. Tum denuo accedentes illos aliud aurum ad prius adjicere, donec ipsis ut satis habeant persuaserint. (3) Nec vero alteros alteris facere injuriam : nam nec sese aurum tangere priusquam sibi pretium æquivalens mercibus fuerit visum; nec illos mercibus prius imponere manus quam ipsi accepissent aurum.

CXCVII. Hi sunt Africæ populi, quos potui commemorare : et horum quidem plerique Medorum regem neque nunc curant, neque tunc ullam ejus habuerunt rationem. Hoc vero solum adhuc de hac terra dicendum habeo, quatuor nationes illam incolere, nec plures, quoad nos novimus :

καὶ τὰ μὲν δύο αὐτόχθονα τῶν ἐθνέων, τὰ δὲ δύο οὐ, Λίβυες μὲν καὶ Αἰθίοπες αὐτόχθονες, οἱ μὲν τὰ πρὸς βορέεω, οἱ δὲ τὰ πρὸς νότου τῆς Λιβύης οἰκόντες· Φοῖνικες δὲ καὶ Ἕλληνες ἐπήλυδες.

CXCVIII. Δοκέει δέ μοι οὐδ' ἀρετὴν εἶναι τις ἡ Λιβύη σπουδαία ὥστε ἡ Ἀσίη ἢ Εὐρώπη παραβληθῆναι, πλὴν Κίνυπος μούνης· τὸ γὰρ δὴ αὐτὸ οὐνομα ἡ γῆ τῷ ποταμῷ ἔχει. (2) Αὕτη δὲ ὁμοίη τῇ ἀρίστη γεῶν Δήμητρος καρπὸν ἐκφέρειν, οὐδὲ οἶκε οὐδὲν τῇ ἄλλῃ Λιβύῃ. Μετάγγαιός τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἐπυδρός πίδαξι, καὶ οὔτε αὐχμοῦ φροντίζουσα οὐδὲν οὔτε ὄμβρον πλέω πιοῦσα δεδήληται· ὕεται γὰρ δὴ ταῦτα τῆς Λιβύης. (3) Τῶν δὲ ἐκφορίων τοῦ καρποῦ ταῦτα μέτρα τῇ Βαβυλωνίῃ γῇ κατίσταται. Ἀγαθὴ δὲ γῆ καὶ τὴν

15 Εὐεσπερίται νέμονται· ἐπ' ἑκατοστὰ γὰρ, ἐπεὶ αὐτὴ ἐωυτῆς ἀρίστα ἐνείκη, ἐκφέρει, ἡ δὲ ἐν τῇ Κίνυπι ἐπὶ τριηκόσια.

CIC. Ἐχει δὲ καὶ ἡ Κυρηναίη χώρα, ἐοῦσα ὑψηλοτάτῃ ταύτης τῆς Λιβύης τὴν οἱ νομάδες νέμονται, τρεῖς

20 ὥρας ἐν ἐωυτῇ ἀξίας θώματος. (2) Πρῶτα μὲν γὰρ τὰ παραθαλάσσια τῶν καρπῶν ὄργα ἀμασθαί τε καὶ τρυᾶσθαι· τούτων δὲ δὴ συγκεκομισμένων τὰ ὑπὲρ τῶν θαλασσιδίων χώρων τὰ μέσα ὄργα συκομίζεσθαι, τὰ βουνόδας καλεῦσι· συγκεκομίσταί τε οὗτος ὁ μέσος καρπὸς

25 καὶ ὁ ἐν τῇ κατυπερτάτῃ τῆς γῆς πεπαίνεται τε καὶ ὄργα, ὥστε ἐκπέποταί τε καὶ καταθέβρωται ὁ πρῶτος καρπὸς καὶ ὁ τελευταῖος συμπαραγίνεται. Οὕτω ἐπ' ὀκτὼ μῆνας Κυρηναίους ὁπώρα ἐπέχει. Ταῦτα μὲν νυν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

CC. Οἱ δὲ Φερετίμης τιμωροὶ Πέρσαι ἐπεῖτε ἐκ τῆς Αἰγύπτου σταλέντες ὑπὸ τοῦ Ἀρυάνδεω ἀπύκατο ἐς τὴν Βάρκην, ἐπολιόρχεον τὴν πόλιν ἐπαγγελλόμενοι ἐκδιδόναι τοὺς αἰτίους τοῦ φόνου τοῦ Ἀρκεσίλεω· τῶν δὲ πᾶν γὰρ ἦν τὸ πλῆθος μεταίτιον, οὐκ ἐδέκοντο τοὺς λόγους.

30 (2) Ἐνθαῦτα δὲ ἐπολιόρχεον τὴν Βάρκην ἐπὶ μῆνας ἐννέα, ὀρύσσοντες τε ὀρύγματα ὑπόγαια φέροντα ἐς τὸ τεῖχος, καὶ προσβολὰς καρτερὰς ποιεύμενοι. Τὰ μὲν νυν ὀρύγματα ἀνὴρ χαλκεὺς ἀνεῦρε ἐπιχάλκῳ ἀσπίδι, ὧδε ἐπιφρασθεὶς· περιφέρων αὐτὴν ἐντὸς τοῦ τεύχεος

40 προσίσχε πρὸς τὸ δάπεδον τῆς πόλιος· (3) τὰ μὲν δὲ ἄλλα ἔσκε κωφὰ πρὸς τὰ προσίσχε, κατὰ δὲ τὰ ὀρυσσόμενα ἤχεε σκευχαλκὸς τῆς ἀσπίδος. Ἀντορύσσοντες δ' ἂν ταύτῃ οἱ Βαρκαῖοι ἔκτεινον τῶν Περσέων τοὺς γεωρυχέοντας. Τοῦτο μὲν δὴ οὕτω ἐξευρέθη, τὰς δὲ προσβολὰς ἀπεκρούοντο οἱ Βαρκαῖοι.

CCI. Χρόνον δὲ δὴ πολλὸν τριβομένων καὶ πιπτόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, καὶ οὐκ ἔσσαν τῶν Περσέων, Ἄμασις ὁ στρατηγὸς τοῦ πεζοῦ μηχανᾶται τοιάδε. (2) Μαθὼν τοὺς Βαρκαίους ὡς κατὰ μὲν τὸ ἰσχυρὸν οὐκ

50 αἰρετοὶ εἶεν, δόλῳ δὲ αἰρετοὶ, ποιεῖ τοιάδε· νυκτὸς τάφρον ὀρύξας εὐρέαν ἐπέτεινε ξύλα ἀσθενέα ὑπὲρ αὐτῆς, κατύπερθε δὲ ἐπιπολῆς τῶν ξύλων χοῦν γῆς ἐπέφορσε, ποιεῖν τῇ ἄλλῃ γῇ ἰσόπεδον. Ἄμα ἡμέρῃ δὲ ἐς λόγους προεκαλέετο τοὺς Βαρκαίους· οἱ δὲ ἀσπαστῶς

quarum nationum duæ indigenæ sunt; duæ vero non sunt: Libyes et Æthiopes, indigenæ; illi ad septentrionem, hi ad meridiem Libyæ habitantes: Phœnices vero et Græci, advenæ sunt.

CXCVIII. Videtur mihi autem bonitate soli neuntiquam præstare Libya, ut cum Asia aut cum Europa possit conferri; excepta sola Cinype; nam idem regioni nomen est atque fluvio. (2) Hæc vero regio fructuum cerealium proventu par est optimæ terrarum omnium; et reliquæ Libyæ prorsus dissimilis. Habet enim nigrum solum; frequentibus rigatur fontibus: et nec siccitatem timet, nec a nimis imbribus inundata læditur; pluit enim in hac Libyæ parte. (3) Proventuum frumenti eadem ratio et mensura est, atque in Babylonica terra. Est vero etiam bona terra quam Euesperitæ colunt; nam, quando ubertate præstat messis, fert terra horum centuplum; sed Cinyps trecentuplum.

CXCIX. Cyrenaica regio, quæ altissima est hujus tractus Libyæ, quem Nomades tenent, tres in se tempestates continet, miratu dignas. (2) Primum maritimus tractus fructibus turget et ad messem vindemiamque maturus est. His collectis fructibus, medius tractus, supra maritimum porrectus, quem colles vocant, ad messem maturescit. Denique comportatis ex hoc medio tractu fructibus, turgescunt etiam et ad maturitatem pervenerunt illi, qui in altissimo terræ tractu nascuntur. Ita quando epotus comestusque est primus fructus, tunc opportune adest extremus: adeoque per octo menses collectio fructuum Cyrenæos occupat. Sed hæc quidem hactenus dicta sunt.

CC. Persæ ab Aryande ex Ægypto auxilio missi Pheretimæ, postquam Barcam venere, obsidione cinxerunt urbem, postulantes ut traderentur cædis Arcesilai auctores. Sed conditionem non accepere oppidani, quippe quorum universa multitudo particeps erat culpæ. (2) Itaque oppugnarunt Barcam Persæ novem continuos menses, et cuniculos agentes quibus in urbem intrarent, et validas in murum impressiones facientes. Sed cuniculos indagavit reperitque faber ærarius æneo scuto. Re enim secum perpensa, circumtulit scutum intra murum, et pavimento urbis admovit. (3) Jam alia loca, ubi illud admovebat, surda erant; qua parte vero erant cuniculi, ibi sonum edebat æs scuti. Itaque ibidem ex adverso cuniculum agentes Barcæi interficiebant Persas terram fodientes. Ita indagati cuniculi sunt: impressiones vero in murum factas valide repellebant Barcæi.

CCI. His rebus quum in multum temporis duceretur, multique ex utrisque caderent, ac minime pauciores ex Persarum numero, dux pedestrium copiarum Amasis hoc consilium capit. (2) Intelligens vi capi Barcæos non posse, dolo vero posse, hæc facere instituit: noctu latam fodit fossam, cui ligna parum valida instravit, superque ligna humum ingessit, ita ut superficies reliquæ terræ esset æqualis. Ut illuxit, Barcæos ad colloquium invitavit; cui lubentes illi morem gesserunt: et ad extremum

ὑπῆκουσαν, ἐς δ' σφι ἑαδε ὁμολογίῃ χρῆσασθαι. (3) Τὴν δὲ ὁμολογίην ἐποιεῦντο τοιήνδε τινὰ, ἐπὶ τῆς κρυπτῆς τάφρου τάμοντες ὄρκια, ἔστ' ἂν ἡ γῆ αὕτη οὕτω ἔχῃ, μένειν τὸ ὄρκιον κατὰ χώρην, καὶ Βαρκαίους τε ὕποτελέειν φάναι ἀξίην βασιλείῃ καὶ Πέρσας μηδὲν ἄλλο νεοχμοῦν κατὰ Βαρκαίους. (4) Μετὰ δὲ τὸ ὄρκιον Βαρκαῖοι μὲν πιστεύσαντες τούτοις αὐτοὶ τε ἐξήϊσαν ἐκ τοῦ ἄστεος καὶ τῶν πολεμίων ἔων παρίεναι ἐς τὸ τεῖχος τὸν βουλούμενον, τὰς πύλας πάσας ἀνοίξαντες· οἱ δὲ Πέρσαι καταρρήξαντες τὴν κρυπτὴν γέφυραν ἔθεον ἔσω ἐς τὸ τεῖχος. (5) Κατέρρηξαν δὲ τοῦδε εἵνεκεν τὴν ἐποίησαν γέφυραν, ἵνα ἐμπεδορκοίεν, ταμόντες τοῖσι Βαρκαίοις χρόνον μένειν αἰεὶ τὸ ὄρκιον ὅσον ἂν ἡ γῆ μένῃ κατὰ τότε εἶχε· καταρρήξασι δὲ οὐκέτι ἔμενε τὸ ὄρκιον κατὰ χώρην.

CCII. Τοὺς μὲν νυν αἰτιωτάτους τῶν Βαρκαίων ἡ Φερετίμη, ἐπεὶ οἱ ἐκ τῶν Περσέων παρεδόθησαν, ἀνεσκολόπισε κύκλῳ τοῦ τεύχεος, τῶν δὲ σφι γυναικῶν τοὺς μαζοὺς ἀποταμοῦσα περιέστιξε καὶ τούτοις τὸ τεῖχος· (2) τοὺς δὲ λοιποὺς τῶν Βαρκαίων ληΐην ἐκέλευσε θέσθαι τοὺς Πέρσας, πλὴν ὅσοι αὐτῶν ἔσαν Βαττιάδαι τε καὶ τοῦ φόνου οὐ μεταίτιοι· τούτοις δὲ τὴν πόλιν ἐπέτρεψε ἡ Φερετίμη.

CCIII. Τοὺς ὧν δὴ λοιποὺς τῶν Βαρκαίων οἱ Πέρσαι ἀνδραποδισάμενοι ἀπήϊσαν ὀπίσω· καὶ ἐπεὶ ἐπὶ τῇ Κυρηναίων πόλει ἐπέστησαν, οἱ Κυρηναῖοι λόγιόν τι ἀποσιεύμενοι διεξῆχαν αὐτοὺς διὰ τοῦ ἄστεος. (2) Διεξιούσης δὲ τῆς στρατιῆς Βάρης μὲν ὁ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ στρατηγὸς ἐκέλευε αἰρέειν τὴν πόλιν, Ἀμασις δὲ ὁ τοῦ πεζοῦ οὐκ ἔα· ἐπὶ Βάρκην γὰρ ἀποσταλῆναι μούνην Ἑλληνίδα πόλιν· ἐς δὲ διεξελθοῦσι καὶ ἰζομένοισι ἐπὶ Διὸς Λυκαίου ὄχθον μετεμέλυσέ σφι οὐ σχοῦσι τὴν Κυρήνην. Καὶ ἐπειρέοντο τὸ δεύτερον παρίεναι ἐς αὐτήν· οἱ δὲ Κυρηναῖοι οὐ περιώρουν. (3) Τοῖσι δὲ Πέρσῃσι οὐδενὸς μαχομένου φόβος ἐνέπεσε, ἀποδραμόντες δὲ ὅσον ἐξήκοντα στάδια ἴζοντο. Ἰδρυθέντι δὲ τῷ στρατοπέδῳ ταύτῃ ἦλθε παρ' Ἀρυάνδεω ἄγγελος ἀποκαλέων αὐτούς. Οἱ δὲ Πέρσαι Κυρηναίων δεηθέντες ἐπόδιά σφι δοῦναι ἔτυχον, λαβόντες δὲ ταῦτα ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Αἴγυπτον. (4) Παραλαβόντες δὲ τὸ ἐνθεῦτεν αὐτοὺς Λίβυες τῆς τε ἐσθῆτος εἵνεκεν καὶ τῆς σκευῆς τοὺς ὑπολειπομένους αὐτῶν καὶ ἐπελχομένους ἐφόνευον, ἐς δὲ ἐς τὴν Αἴγυπτον ἀπίκοντο.

CCIV. Οὗτος ὁ Περσέων στρατὸς τῆς Λιβύης ἐκαστάτω ἐς Εὐεσπερίδας ἦλθε. Τοὺς δὲ ἡνδραποδίσαντο τῶν Βαρκαίων, τούτους δὲ ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀνασπάστους ἐποίησαν παρὰ βασιλέα, βασιλεὺς δὲ σφι Δαρεῖος ἔδωκε τῆς Βακτρίας χώρας κώμην ἐγκατοικῆσαι. Οἱ δὲ τῇ κώμῃ ταύτῃ οὖνομα ἔθεντο Βάρκην, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν οἰκουμένη ἐν γῇ τῇ Βακτρίῃ.

CCV. Οὐ μὲν οὐδὲ ἡ Φερετίμη εὖ τὴν ζῶν κατέπλεξε. Ὡς γὰρ δὴ τάχιστα ἐκ τῆς Λιβύης τισαμένη τοὺς Βαρκαίους ἀπενόστησε ἐς τὴν Αἴγυπτον, ἀπέθανε κακῶς· ζῶουσα γὰρ εὐλέων ἐξέζεσε, ὥς ἄρα ἀνθρώποισι

placuit compositionem invicem inire. (3) Compositionem autem fecerunt, super occulta fossa sacrificantes, in hac conditiones : quousque haec terra ita maneret, firmum manere iusjurandum : et Barcaeos promittere mulctam se regi soluturos ; Persas vero, nihil porro se contra Barcaeos novaturos. (4) Peracto foedere, Barcaei his fidem adhibentes, et ipsi egrediebantur urbe, et hostium quisquis vellet intra muros ingredi patiebantur, omnibus apertis portis. At Persae, disrupto occulto ponte, in urbem irruebant. (5) Pontem autem, quem fecerant, hac caussa ruperunt, ut starent iuramento, quo pacti erant cum Barcaeis, tamdiu ratum fore foedus, quamdiu terra haec in eo statu, quo tunc esset, maneret. Ruplo autem ponte, non amplius firmum manebat foedus.

CCII. Jam igitur Pheretima Barcaeorum eos, qui caedis faciendae maxime fuerant auctores, deditos sibi a Persis, circa murum crucibus suffixit, et uxorū eorūdem praeseclas mammas pariter circa murum in seriem suspendit. (2) Reliquos vero Barcaeos Persis praedae loco permisit, exceptis Battiadis et eis qui caedis non fuissent participes : his vero urbem Pheretima tradidit.

CCIII. Reliquos igitur Barcaeos captivos abducentes Persae redierunt : qui quum ad Cyrenaeorum urbem accesserunt, Cyrenaei, oraculi cujusdam religione se soluturi, per ipsam urbem illos passi sunt transire. (2) Per quam dum transivit exercitus, Bares, navalibus copiis praefectus, capi urbem jussit : at Amasis, pedestris dux exercitus, ne id fieret prohibuit ; contra solam Barcam, dicens, nec contra aliam Graecam urbem se esse missum. Deinde vero, postquam transierant et in colle resederant Jovis. Lycæi, prænuntit eos Cyrenen non tenuisse ; iterumque ingredi urbem tentarunt : sed Cyrenaei non admisērunt. (3) Tum Persas, nemine licet repugnante, metus incessit : et cursu se inde ad sexaginta fere stadia receperunt, ibique resederunt. Ubi dum stativa habuit exercitus, advenit ab Aryande nuncius, qui illos revocaret. Et Persae, commeatum sibi praebere precati a Cyrenæis, accepto ab eisdem commeatu in Aegyptum abierunt. (4) At inde excipientes illos Libyes, ut quisque tardabat morabaturque, ita eum interficiebant, quod vestitu ejus reliquoque adparatu potirentur : donec reliqui in Aegyptum pervenerunt.

CCIV. Hic Persarum exercitus longissime in Africa usque ad Euesperidas pervenerat. Quos vero ex Barcaeis captivos abduxerant, hos ex Aegypto procul a patria amandatos ad regem miserunt : rexque Darius vicum illis Bactrianæ regionis habitandum concessit. Et illi vico huic nomen imposuere Barcam, quæ Barca ad meam usque ætatem in Bactriana habitata erat.

CCV. Nec vero Pheretima bono vitæ sine usa est. Etenim simul atque, capta de Barcaeis ultione, ex Libya in Aegyptum redierat, misere obiit : vivens quippe vermibus scatuit e cute enatis. Ita nempe hominibus vindictæ nimis

αἱ λίην ἰσχυραὶ τιμωρίαι πρὸς θεῶν ἐπίφθονοι γίνονται. Ἡ μὲν δὲ Φερετίμης τῆς Βάττου τοιαύτη τε καὶ τοσαύτη τιμωρίη ἐγένετο ἐς Βαρκαίους.

atroces invidiosæ sunt apud deos. Talis igitur et tanta vindicta fuit, quam de Barcæis cepit Pheretima, Batti filia [sive uxor].

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΕΜΠΤΗ.

(ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ.)

5 I. Οἱ δὲ ἐν τῇ Εὐρώπῃ τῶν Περσέων καταλειφθέντες ὑπὸ Δαρείου, τῶν δὲ Μεγάβαζος ἤρχε, πρώτους μὲν Περινθίους Ἑλλησποντίων οὐ βουλομένους ὑπηκόους εἶναι Δαρείου κατεστρέψαντο, περιεφθέντας πρότερον καὶ ὑπὸ Παίωνων τρηχέως. (2) Οἱ γὰρ ὧν ἀπὸ Στρυ-
10 μόνος Παῖονες χρήσαντος τοῦ θεοῦ στρατεύεσθαι ἐπὶ Περινθίους, καὶ ἦν μὲν ἀντικατιζόμενοι ἐπικαλέσων-
ταί σφεας οἱ Περινθιοὶ οὐνομαστὶ βῶσαντες, τοὺς δὲ ἐπιχειρεῖν, ἦν δὲ μὴ ἐπιβῶσωνται, μὴ ἐπιχειρεῖν, ἐποίησαν οἱ Παῖονες ταῦτα. (3) Ἀντικατιζομένων δὲ
15 τῶν Περινθίων ἐν τῷ προαστείῳ, ἐνθαῦτα μονομα-
χίῃ τριφασίῃ ἐκ προκλήσιός σφι ἐγένετο· καὶ γὰρ ἄν-
δρα ἄνδρϊ καὶ ἵππον ἵππῳ συνέβαλον καὶ κύνα κυνί.
(4) Νικόντων δὲ τὰ δύο τῶν Περινθίων, ὡς ἐπαιώνιζον
κεχαρηκότες, συνεβάλλοντο οἱ Παῖονες τὸ χρηστήριον
20 αὐτὸ τοῦτο εἶναι καὶ εἰπὴν κου παρὰ σφίσι αὐτοῖσι
« νῦν ἂν εἴη ὁ χρησμὸς ἐπιτελεόμενος ἡμῖν, νῦν ἡμέ-
τερον τὸ ἔργον. » Οὕτω τοῖσι Περινθίοισι πειωνίσασι
ἐπιχειρέουσι οἱ Παῖονες, καὶ πολλόν τε ἐκράτησαν καὶ
ἐλιπόν σφειν ὀλίγους.

25 II. Τὰ μὲν δὲ ἀπὸ Παίωνων πρότερον γεγόμενα
ὧδε ἐγένετο· τότε δὲ ἀνδρῶν ἀγαθῶν περὶ τῆς ἐλευθε-
ρίας γινομένων τῶν Περινθίων οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Με-
γάβαζος ἐπεκράτησαν πλήθει. (2) Ὡς δὲ ἐχειρώθη ἡ
Πέρνθος, ἤλαυνε τὸν στρατὸν ὁ Μεγάβαζος διὰ τῆς
30 Θρηίκης, πᾶσαν πόλιν καὶ πᾶν ἔθνος τῶν ταύτῃ οἰκη-
μένων ἡμερούμενος βασιλεῖ· ταῦτα γὰρ οἱ ἐντέταλτο ἐκ
Δαρείου, Θρηίκην καταστρέφεσθαι.

III. Θρηίκων δὲ ἔθνος μέγιστόν ἐστι μετὰ γε Ἰν-
δοὺς πάντων ἀνθρώπων· εἰ δὲ ὑπ' ἐνὸς ἄρχοιτο ἢ φρο-
35 νέοι κατὰ τούτῳ, ἀμαχόν τ' ἂν εἴη καὶ πολλῶι κράτι-
στον πάντων ἔθνέων κατὰ γνώμην τὴν ἐμήν. Ἀλλὰ
γὰρ τοῦτο ἄπορόν σφι καὶ ἀμήχανον μὴ κοτε ἐγγένη-
ται· εἰσὶ δὲ κατὰ τοῦτο ἀσθενέες. (2) Οὐνόματα δὲ
πολλὰ ἔχουσι κατὰ χώρας ἕκαστοι, νόμοισι δὲ οὔτοι
40 παραπλησίοισι πάντες χρεόνται κατὰ πάντα, πλὴν Γε-
τέων καὶ Τραυσῶν καὶ τῶν κατύπερθε Κρηστωναίων
οἰκεόντων.

IV. Τούτων δὲ τὰ μὲν Γέται οἱ ἀθανατίζοντες ποι-

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER QUINTUS.

(TERPSICHORE.)

I. Persæ, quos in Europa Darius reliquerat, quibus præ-
erat Megabazus, primos ex Hellespontiis Perinthios, parere
nolentes regis imperio, subegerunt. Iidem Perinthii supe-
riori tempore a Pæonibus quoque male fuerant mulctati.
(2) Pæones, Strymonem adcolentes, oraculi responso mo-
niti erant ut arma adversus Perinthios moverent, et, si
quidem Perinthii oppositis castris ipsos invocassent, nomi-
natim compellantes, tum hos invaderent; sin non incla-
massent, non invaderent. Idque fecerunt Pæones. (3)
Quibus quum castra Perinthii opposuissent in suburbio,
ex provocatione triplex instituebatur certamen singulare;
etenim virum cum viro, et equum cum equo committe-
bant, et canem cum cane: (4) et duobus certaminibus
vicerunt Perinthii. Qui quum præ gaudio pæanem cane-
rent, tum conjectantes Pæones hoc esse quod significasset
oraculum, dixerunt inter se: « Nunc impletum nobis ora-
culum fuerit, nunc nostrum opus est. » Et cantantes Pe-
rinthios adgressi Pæones, ingentem reportarunt victoriam
paucosque ex illis reliquos fecerunt.

II. Hæc olim a Pæonibus in hunc modum gesta erant.
At tunc fortiter pro libertate pugnantes Perinthii, jam mul-
titudine victi sunt a Persis et Megabazo. (2) Subacta Pe-
rintho, per Thraciam exercitum circumducens Megabazus,
cuncta oppida, cunctosque populos ibi habitantes, sub
regis imperium redegit: hoc enim illi mandatum erat, a
Dario, subigere Thraciam.

III. Thracum natio, post Indos utique, maxima est na-
tionum omnium: qui si sub unius essent imperio, aut con-
cordes inter se essent, invicti forent, et longe populorum
omnium, ut mihi quidem videtur, potentissimi. At hoc
ipsum difficile est illis, atque impossibile, ut fiat umquam:
eam ob causam infirmi sunt. (2) Habent autem, pro regio-
num diversitate, multa ac varia nomina: sed eisdem mo-
ribus institutisque utuntur omnes, exceptis Getis, et Trau-
sis, et qui ultra Crestonæos habitant.

IV. Et Getarum quidem instituta, qui immortales se esse

εὔσι, εἰρηταί μοι. Τραυσοὶ δὲ τὰ μὲν ἄλλα πάντα κατὰ ταῦτά τοις ἄλλοις Ὀρήϊσι ἐπιτελέουσι, κατὰ δὲ τὸν γινόμενον σφι καὶ ἀπογινόμενον ποιεῦσι τοιάδε· (2) τὸν μὲν γινόμενον περιζόμενοι οἱ προσήκοντες ὀλοφύρονται, ὅσα μιν δεῖ ἐπεῖτε ἐγένετο ἀναπλῆσαι κακὰ, ἀπηγεόμενοι τὰ ἀνθρωπῆα πάντα πάθεα· τὸν δ' ἀπογινόμενον παίζοντες τε καὶ ἡδόμενοι γῇ κρύπτουσι, ἐπιλέγοντες ὅσων κακῶν ἐξαπαλλαχθεὶς ἐστὶ ἐν πάσῃ εὐδαιμονίῃ.

10 V. Οἱ δὲ κατύπερθε Κρηστωναίων ποιεῦσι τοιάδε. Ἐχει γυναῖκας ἕκαστος πολλὰς· ἐπεὰν ὧν τις αὐτῶν ἀποθάνῃ, κρίσις γίνεται μεγάλη τῶν γυναικῶν καὶ φίλων σπουδαὶ ἰσχυραὶ περὶ τοῦδε, ἥτις αὐτέων ἐφίλετο μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἀνδρός· ἡ δ' ἂν κριθῇ καὶ τιμηθῇ, 15 ἐγκωμισασθεῖσα ὑπὸ τε ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν σφάζεται ἐς τὸν τάφον ὑπὸ τοῦ οἰκῆϊωτάτου ἑωυτῆς, σφαχθεῖσα δὲ συνθάπτεται τῷ ἀνδρί. Αἱ δὲ ἄλλαι συμφορὴν μεγάλην ποιεῦνται· ὄνειδος γάρ σφι τοῦτο μέγιστον γίνεται.

20 VI. Τῶν δὲ δὴ ἄλλων Ὀρηίκων ἐστὶ ὅδε ὁ νόμος· πωλεῦσι τὰ τέκνα ἐπ' ἐξαγωγῇ. Τὰς δὲ παρθένους οὐ φυλάσσουσι, ἀλλ' ἐῷσι τοῖσι αὐταὶ βούλονται ἀνδράσι μίσεσθαι· τὰς δὲ γυναῖκας ἰσχυρῶς φυλάσσουσι, καὶ ὠνέονται τὰς γυναῖκας παρὰ τῶν γονέων χρημάτων 25 μεγάλων. (2) Καὶ τὸ μὲν ἐστίχθαι εὐγενὲς κέκριται, τὸ δ' ἄστικτον ἀγενές. Ἀργὸν εἶναι κάλλιστον, γῆς δὲ ἐργάτην ἀτιμότατον. Τὸ ζῶειν ἀπὸ πολέμου καὶ ληϊστούς κάλλιστον. Οὗτοι μὲν σφειν οἱ ἐπιφανέστατοι νόμοι εἰσὶ.

30 VII. Θεοὺς δὲ σέβονται μόνους τοῦσδε, Ἄρεα καὶ Διόνυσον καὶ Ἄρτεμιν. Οἱ δὲ βασιλεῖς αὐτῶν, πάρεξ τῶν ἄλλων πολιητέων, σέβονται Ἑρμῆν μάλιστα θεῶν, καὶ ὁμνῶσι μόνον τοῦτον, καὶ λέγουσι γεγονέναι ἀπὸ Ἑρμῆος ἑωυτούς.

35 VIII. Ταφαὶ δὲ τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτῶν εἰσὶ αἷδε· τρεῖς μὲν ἡμέρας προτιθέασι τὸν νεκρὸν, καὶ παντοῖα σφάζαντες ἱρήα εὐωχέονται, προκλαύσαντες πρῶτον· ἐπειτεν δὲ θάπτουσι κατακαύσαντες ἢ ἄλλως γῇ κρύψαντες, χῶμα δὲ χέαντες ἀγῶνα τιθεῖσι παντοῖον, ἐν 40 τῷ τὰ μέγιστα ἀεθλα τίθεται κατὰ λόγον μουνομαχίης. Ταφαὶ μὲν δὴ Ὀρηίκων εἰσὶ αὗται.

IX. Τὸ δὲ πρὸς βορέῳ ἔτι τῆς χώρας ταύτης, οὐδεὶς ἔχει φράσαι τὸ ἀτρεχὲς οἷνιν ἐῖσι ἀνθρώπων οἱ οἰκέοντες αὐτήν, ἀλλὰ τὰ πέρην ἤδη τοῦ Ἰστρου ἐρῆμος 45 χώρα φαίνεται ἐοῦσα καὶ ἄπειρος. Μόνους δὲ δύναμαι πυθέσθαι οἰκέοντας πέρην τοῦ Ἰστρου ἀνθρώπους τοῖσι οὐνομα εἶναι Σιγύννας, ἐσθῆτι χρεωμένους Μηδικῇ. (2) Τοὺς δὲ ἵππους αὐτῶν εἶναι λασίους ἅπαν τὸ σῶμα, ἐπὶ πέντε δακτύλους τὸ βάθος τῶν τριχῶν, 50 μικροὺς δὲ καὶ σιμοὺς καὶ ἀδυνάτους ἀνδρας φέρειν· ζευγνυμένους δὲ ὑπ' ἄρματα εἶναι ὀξυτάτους, ἄρματη λατέειν δὲ πρὸς ταῦτα τοὺς ἐπιχωρίους. (3) Κατήκειν δὲ τούτων τοὺς οὐρούς ἀγχοῦ Ἑνετῶν τῶν ἐν τῷ Ἀδρίῃ. Εἶναι δὲ Μήδων σφέας ἀποίκους λέγουσι· ὅκως δὲ οὐ-

praedicant, supra exposui. Trausi vero, aliis quidem in rebus ab reliquis Thracibus nihil differunt; sed recens apud eos natis ac denatis hoc faciunt: (2) natum circumsidet cognati, et miserantur, quot quantaque mala oporteat eum, ex quo natus sit, implere, omnia quae homines manent mala commemorantes. Denatum vero jocantes letantesque terra condunt, commemorantes quot quantisque malis sit liberatus, quamque omni parte beatus.

V. Apud eos qui supra Crestonæos habitant, hic mos oblinet: uxores quilibet vir plures habet: jam, quando vir moritur, magna fit inter uxores disceptatio et acris amicorum contentio super hac quaestione, quanam ex uxoris carissima fuerit marito. Dein, quae talis iudicata est, et cui hic honos habetur, illa, a viris atque mulieribus colaudata, jugulatur super tumulum ab his qui eam proxime cognatione attingunt, et jugulata una cum marito sepelitur: reliquae vero magnae sibi calamitati id ducunt; namque maximum hoc eis probrum censetur.

VI. Reliqui Thracēs hisce utuntur institutis. Vendunt liberos suos, in alias terras abducendos. Virgines non custodiunt, sed congregi cum quibusque voluerint viris patiuntur: uxores vero severe custodiunt; emunt autem uxores a parentibus ingenti pretio. (2) Punctam notis habere cutem, nobile iudicatur: impressa non habere stigmata, ignobile. Otiosum esse, honestissimum habetur, terram colere, quam maxime inhonestum. Ex bello et praeda vivere, laudatissimum. Hi sunt praecipui illorum mores.

VII. Deos autem solos colunt hosce: Martem, et Bacchum, et Dianam. Reges vero eorum, praeter privatos cives, Mercurium maxime colunt deorum, et per hunc solum jurant; dicuntque a Mercurio se esse prognatos.

VIII. Sepulturae apud divites haec ratio est: per triduum exponunt mortuum, prius illum deplorantes, sed mox viclimarum omne genus mactantes, laetaque celebrantes convivium. Deinde sepeliunt combustum, aut etiam non combustum terra condunt. Postquam tumulum adgesse-runt, certaminum varia proponunt genera, in quibus maxima pretia ponuntur, ut consentaneum est, his qui singulari certamine vincunt. Haec est sepulturae apud Thracas ratio.

IX. A septemtrione hujus regionis quinam habitent homines, pro certo dicere nemo potest. Illud quidem adparet, esse trans Istrum desertam terram et infinitam. Solos tantum resciscere potui trans Istrum habitantes homines, quibus nomen perhibetur esse Sigynnæ, Medica veste utentes: (2) quorum equos aiunt esse toto corpore hirsutos, pilis ad quinque (latos) digitos longis; exiguos illos, et simos, et parum validos ad viros vehendos; plaustris autem junctos, esse velocissimos; et eam ob causam plaustris vehi indigenas. (3) Pertinere autem horum fines fere usque ad Enetos, qui ad Adriam habitant. A Medis autem sese ortos dicunt. Quonam vero pacto Medorum hi fuerint coloni,

τοι Μήδων ἀποικοὶ γεγόνασιν, ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω ἐπιφράσασθαι, γένοιτο δ' ἂν πᾶν ἐν τῷ μακρῷ χρόνῳ. Σιγύννας δ' ὧν καλεῦσι Λίγυες οἱ ἄνω ὑπὲρ Μασσαλίας οἰκούντες τοὺς καπῆλους, Κύπριοι δὲ τὰ δόρατα.

6 X. Ὡς δὲ Θρήικες λέγουσι, μέλισσαι κατέχουσι τὰ πέρην τοῦ Ἰστρου, καὶ ὑπὸ τούτων οὐκ εἶναι διελθεῖν τὸ προσωτέρω. Ἐμοὶ μὲν νυν ταῦτα λέγοντες δοκέουσι λέγειν οὐκ οἰκότα· τὰ γὰρ ζῶα ταῦτα φαίνεται εἶναι δύσριγα· ἀλλὰ μοι τὰ ὑπὸ τὴν ἄρκτον ἀοίκητα
10 δοκέει εἶναι διὰ τὰ ψύχρα. (2) Ταῦτα μὲν νυν τῆς χώρας ταύτης περὶ λέγεται· τὰ παραθαλάσσια δ' ὧν αὐτῆς Μεγαβάζος Περσέων κατήκοα ἐποίησε.

XI. Δαρεῖος δὲ ὡς διαβάς τάχιστα τὸν Ἑλλήσποντον ἀπίκητο ἐς Σάρδεις, ἐμνήσθη τῆς ἐξ Ἰστιαίου τε
15 τοῦ Μιλησίου εὐεργεσίας καὶ τῆς παραινέσιος τοῦ Μυτιληναίου Κώεω, μεταπεμφάμενος δὲ σφραγὶς ἐς Σάρδεις ἐδίδου αὐτοῖσι αἵρεσιν. (2) Ὁ μὲν δὲ Ἰστιαῖος, ἅτε τυραννεύων τῆς Μιλήτου, τυραννίδος μὲν οὐδεμιᾶς προσεχρήϊζε, αἰτέει δὲ Μύρκινον τὴν Ἡδωνίδα βουλό-
20 μενος ἐν αὐτῇ πόλιν κτίσαι. (3) Οὗτος μὲν δὲ ταύτην αἰρέεται, ὃ δὲ Κώης, οἷά τε οὐ τύραννος δημότης τε ἔων, αἰτέει Μυτιλήνης τυραννεῦσαι. Τελεωθέντων δὲ ἀμφοτέροισι οὗτοι μὲν κατὰ εἴλοντο ἐτράποντο.

XII. Δαρεῖον δὲ συνήνεκε πρῆγμα τοιόνδε ἰδόμενον
25 ἐπιθυμῆσαι ἐντεῖλαισθαι Μεγαβάζῳ Παίονας ἐλόντα ἀνασπάστους ποιῆσαι ἐκ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἀσίην. Ἦν Πίγρης καὶ Μαντύης ἄνδρες Παίονες, οἱ ἐπεῖτε Δαρεῖος διέβη ἐς τὴν Ἀσίην, αὐτοὶ ἐθέλοντες Παίωνων τυραννεύειν ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις, ἅμα ἀγόμενοι
30 ἀδελφεὴν μεγάλην τε καὶ εὐειδέα. (2) Φυλάξαντες δὲ Δαρεῖον προκατιζόμενον ἐς τὸ προάστειον τὸ τῶν Λυδῶν ἐποίησαν τοιόνδε· σκευάσαντες τὴν ἀδελφεὴν ὡς εἶχον ἄριστα, ἐπ' ὕδωρ ἐπεμπον ἄγγος ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ἔχουσαν καὶ ἐκ τοῦ βραχίονος ἵππον ἐπέλκουσαν καὶ
35 κλώθουσαν λίνον. (3) Ὡς δὲ παρεζήϊε ἡ γυνή, ἐπιμελὲς τῷ Δαρείῳ ἐγένετο· οὔτε γὰρ Περσικὰ ἦν οὔτε Λύδια τὰ ποιούμενα ἐκ τῆς γυναικὸς, οὔτε πρὸς τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας οὐδαμῶν. Ἐπιμελὲς δ' ὡς οἱ ἐγένετο, τῶν δορυφόρων τινὰς πέμπει κελεύων φυλάξαι ὃ τι
40 χρήσεται τῷ ἵππῳ ἢ γυνή. (4) Οἱ μὲν δὲ ὀπισθε εἴποντο· ἡ δὲ ἐπεῖτε ἀπίκητο ἐπὶ τὸν ποταμὸν, ἤρσε τὸν ἵππον, ἄρσασα δὲ καὶ τὸ ἄγγος τοῦ ὕδατος ἐμπλησαμένη τὴν αὐτὴν ὁδὸν παρεζήϊε, φέρουσα τὸ ὕδωρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐπέλκουσα ἐκ τοῦ βραχίονος τὸν ἵππον
45 καὶ στρέφουσα τὸν ἄτρακτον.

XIII. Θωμάζων δὲ ὁ Δαρεῖος τὰ τε ἤκουσε ἐκ τῶν κατασκόπων καὶ τὰ αὐτὸς ὦρα, ἄγειν αὐτὴν ἐκέλευε ἐωυτῷ ἐς ὄψιν. Ὡς δὲ ἄχθη, παρῆσαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῆς οὐκ ἡ πρόσω σκοπιὴν ἔχοντες τούτων. (2)
50 Εἰρωτέοντος δὲ τοῦ Δαρείου ὁποδαπῇ εἴη, ἔφασαν οἱ νεηνίσκοι εἶναι Παίονες καὶ ἐκείνην εἶναι σφῶν ἀδελφεήν. Ὁ δ' ἀμείβετο, τίνες δὲ οἱ Παίονες ἀνθρωποὶ εἴσι καὶ κοῦ γῆς οἰκήμενοι, καὶ τί ἐκεῖνοι ἐθέλοντες ἔλθοιεν ἐς Σάρδεις. (3) Οἱ δὲ οἱ ἔπραζον ὡς ἔλθοιεν μὲν

exputare equidem non queo : sed longo temporis tractu fieri utique omnia possunt. Cæterum Sigynnæ apud Ligures super Massiliam habitantes, institores vocantur ; apud Cyprios vero, hastæ.

X. Narrant quidem Thraces, apes occupare terras trans Istrum, eaque caussa non posse homines ulterius progredi. Quæ mihi parum probabiliter ab his dici videntur ; quoniam constat frigoris impatientes esse istas bestiolas : sed propter frigus inhabitatæ mihi videntur esse regiones sub septemtrionibus sitæ. (2) Hæc sunt igitur quæ de hac regione memorantur. Cæterum maritimum illius tractum, ut supra dixi, Megabazus sub Persarum redegit potestatem.

XI. Darius simulatque trajecto Hellesponto Sardes pervenit, recordatus est beneficii ab Histiaeo Milesio in se collati, et consilii a Mytilenæo Coe dati. Itaque his Sardes arcessitis optionem dedit. (2) Et Histiacus quidem, utpote Mileti tyrannus, nullam sibi insuper tyrannidem postulavit : petiit vero Myrcinum Edonidem, cupiens in ea urbem condere. (3) Hanc igitur hic optavit. Coes vero, ut qui non tyrannus, sed privatus esset, petiit Mytilenæ tyrannidem. Impetrato uterque quod optaverat, eo se contulit.

XII. Posthæc oblata Dario est res talis, qua conspecta incessit eum cupido mandandi Megabazo, ut Pæonas subigeret, et ex Europa in Asiam abstractos mitteret. Res ea hujusmodi fuit. Erant Pigres et Mantyas, viri Pæones : qui, postquam Darius in Asiam trajecerat, cupientes ipsi tyrannidem occupare Pæoniæ, Sardes venere, secum ducentes sororem, magnam statura, et forma præstantem. (2) Hi observato tempore quum Darius in Lydorum suburbio in publico sederet, hocce instituerunt : sororem, quam poterant optime instructam, aquandum miserunt, vas in capite gestantem, ex brachio post se ducentem equum, simulque linum nentem. (3) Ut præteribat mulier, advertit Darii animum : etenim nec ex Persarum more, nec ex Lydorum hoc erat, quod illa faciebat, nec ullius Asiatici populi moribus conveniens. Igitur quum ea res animum regis advertisset, misit satellitum nonnullos, jussos observare quid equo faceret hæc mulier. (4) Itaque hi pone sequebantur : illa vero, ubi ad fluvium pervenit, aquavit equum ; quo aquato, vas suum aqua replevit et eadem via præterit, aquam super capite gestans, equum ex brachio post se trahens, et manu fusum torquens.

XIII. Miratus Darius quæ partim ex speculatoribus audivit, partim ipse vidit, jussit coram se adduci mulierem. Ea ut adducebatur, aderant simul fratres ejus, qui haud procul alicubi, quid ageretur, speculati erant. (2) Interrogante Dario, cujas illa esset, responderunt juvenes, esse se Pæones, illamque suam esse sororem. Denuo interrogat rex : quinam vero homines Pæones sint, et ubi terrarum habitent ; denique quid illi sibi vellent quod Sardes venissent. (3) Responderunt illi, venisse ut traderent se regi ;

ἐκείνῳ δώσοντες σφέας αὐτοὺς, εἴη δὲ ἡ Παιονίη ἐπὶ τῷ Στρυμόνι ποταμῷ πεπολισμένη, ὃ δὲ Στρυμόν οὐ πρόσω τοῦ Ἑλλησπόντου, εἶσαν δὲ Τευκρῶν τῶν ἐκ Τροίης ἀποικοί. (4) Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἕκαστα ἔλεγον, ὃ δὲ εἰρώτα εἰ καὶ πᾶσαι εἶσαν αὐτόθι αἱ γυναῖκες οὕτω ἐργάτιδες. Οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἔφασαν προθύμως οὕτω ἔχειν· αὐτοῦ γὰρ ὧν τούτου εἵνεκεν καὶ ἐποιέετο.

XIV. Ἐνθαῦτα Δαρεῖος γράφει γράμματα πρὸς Μεγάβαζον, τὸν ἔλιπε ἐν τῇ Θρηίκῃ στρατηγόν, ἐντελόμενος ἐξαναστῆσαι ἐξ ἡθέων Παίονας καὶ παρ' ἐωυτὸν ἀγαγεῖν καὶ αὐτοὺς καὶ τέκνα τε καὶ γυναῖκας αὐτῶν. (2) Αὐτίκα δὲ ἵππεὺς ἔθεε φέρων τὴν ἀγγελίην ἐπὶ τὸν Ἑλλησπόντον, περαιωθεὶς δὲ διδοῖ τὸ βιβλίον τῷ Μεγαβάζῳ. Ὁ δὲ ἐπιλεξάμενος καὶ λαβὼν ἡγεμόνας ἐκ τῆς Θρηίκης ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Παιονίην.

XV. Πυθόμενοι δὲ οἱ Παίονες τοὺς Πέρσας ἐπὶ σφέας ἰέναι, ἀλισθέντες ἐξεστρατεύσαντο πρὸς θαλάσσης, δοκέοντες ταύτῃ ἐπιχειρήσειν τοὺς Πέρσας ἐμβάλλοντας. (2) Οἱ μὲν δὴ Παίονες ἔσαν ἐτοῖμοι τὸν Μεγαβάζου στρατὸν ἐπιόντα ἐρύκειν· οἱ δὲ Πέρσαι πυθόμενοι συνηλίσθαι τοὺς Παίονας καὶ τὴν πρὸς θαλάσσης ἐσβολὴν φυλάσσοντας, ἔχοντες ἡγεμόνας τὴν ἄνω δδὸν τράπονται, λαθόντες δὲ τοὺς Παίονας ἐσπίπτουσι ἐς τὰς πόλιας αὐτῶν εἰσάρας ἀνδρῶν ἐρήμους· οἳ δὲ κεινῇσι ἐπιπεσόντες εὐπετέως κατέσχον. (3) Οἱ δὲ Παίονες ὥς ἐπύθοντο ἐχομένας τὰς πόλιας, αὐτίκα διασκαδασθέντες κατ' ἐωυτοὺς ἕκαστοι ἐτράποντο καὶ παρεδίδοσαν σφέας αὐτοὺς τοῖσι Πέρσῃσι. Οὕτω δὴ Παίονων Σιροπαίωνες τε καὶ Παϊόπλαι καὶ οἱ μέχρι τῆς Πρασιάδος λίμνης ἐξ ἡθέων ἐξαναστάντες ἤγοντο ἐς τὴν Ἀσίην.

XVI. Οἱ δὲ περὶ τὸ Πάγγαιον οὖρος καὶ Δόθηρας καὶ Ἀγριᾶνας καὶ Ὀδομάντους καὶ αὐτὴν τὴν λίμνην τὴν Πρασιάδα οὐκ ἐχειρώθησαν ἀρχὴν ὑπὸ Μεγαβάζου. (2) Ἐπειρήθη δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ λίμνῃ κατοικημένους ἐξαίρειν ὧδε. Ἰκρία ἐπὶ σταυρῶν ὑψηλῶν ἐξευγμένα ἐν μέσῃ ἔστηκε τῇ λίμνῃ, ἔσδοον ἐκ τῆς ἡπείρου στείνην ἔχοντα μὴ γεφύρῃ. (3) Τοὺς δὲ σταυροὺς τοὺς ὑπεστεῶτας τοῖσι ἰκρίοισι τὸ μὲν κου ἀρχαῖον ἔστησαν κοινῇ πάντες οἱ πολιῆται, μετὰ δὲ νόμῳ χρεώμενοι ἰσθῶσι τοιῶδε· κομίζοντες ἐξ οὖρεος τῷ οὐνομά ἐστι Ὀρβηλος, κατὰ γυναῖκα ἑκάστην ὃ γαμέων τρεῖς σταυροὺς ὑπίστησι· ἄγεται δὲ ἕκαστος συχνὰς γυναῖκας. (4) Οἰκεῦσι δὲ τοιοῦτον τρόπον, κρατέων ἕκαστος ἐπὶ τῶν ἰκρίων καλύθης τε ἐν τῇ διαιτᾷται καὶ θύρης καταπακτῆς διὰ τῶν ἰκρίων κάτω φερούσης ἐς τὴν λίμνην. Τὰ δὲ νήπια παιδία δέουσι τοῦ ποδὸς σπάρτω, μὴ καταχυλισθῇ δειμαίνοντες. (5) Τοῖσι δὲ ἵπποισι καὶ τοῖσι ὑποζυγίοισι παρέχουσι χόρτον ἰχθύος· τῶν δὲ πληθὺς ἐστὶ τοσοῦτον ὥστε θαντὴν θύρην τὴν καταπακτὴν ἀνακλίνῃ, κατεῖσι σχοῖνον σφυρίδα κεινὴν ἐς τὴν λίμνην, καὶ οὐ πολλόν τινα χρόνον ἐπισχῶν ἀνασπᾷ πλήρεια ἰχθύων. Τῶν δὲ ἰχθύων

esse autem Pæoniam regionem ad Strymonem fluvium; Strymonem vero haud procul abesse ab Hellesponto; esse autem Pæones Teucrorum ex Troia colonos. (4) Quæ quum illi singula ex rei veritate dixissent, rogavit rex, an etiam omnes ibi mulieres ita essent laboriosæ. Cui illi, rem ita habere, prompte responderunt: nam ea ipsa causa hæc ita instituerant.

XIV. Ibi tum ad Megabazum, quem in Thracia copiarum ducem reliquerat, literas scripsit Darius, jubens eum Pæonas e sedibus suis abstrahere, ad seque abducere, et ipsos et liberos eorum et uxores. (2) Protinusque eques, nuncium delaturus, cucurrit ad Hellespontum; eoquæ trajecto, literas Megabazo reddidit. Quibus ille perlectis, viæ ducibus ex Thracia sumptis, bellum intulit Pæonibus.

XV. Qui ubi resciverunt adversus se proficisci Persas, junctis copiis obviam illis progressi sunt versus mare, existimantes ab hac parte conaturos esse Persas terram suam invadere. (2) Sic igitur exercitum Megabazi, adversus se proficiscentem, prohibere parati Pæones erant. At Persæ, certiores facti conjunctis copiis Pæones aditum terræ suæ a parte maris custodire, secuti viæ duces, per superiora loca iter fecerunt: itaque, insciis Pæonibus, oppida illorum invadunt, viris vacua; illaque facile, utpote defensoribus nudata, ceperunt. (3) Deinde Pæones, postquam resciverunt capta sua esse oppida, continuo dispersi, ad suos quique lares sese contulerunt, Persisque sedediderunt. Atque ita Pæonum hi qui Siropæones vocantur, et qui Pæoplæ, et qui usque ad Prasiadem lacum habitabant, e sedibus suis abstracti, in Asiam sunt abducti.

XVI. Sed qui circa Pangæum montem habitant, et Doberes, et Agrianes, et Odomanti, item qui ipsum lacum Prasiadem incolunt, hi nullatenus subacti sunt a Megabazo; (2) quamquam et hos, qui hunc lacum incolunt, conatus erat sub potestatem redigere Persarum. Lacum autem hi incolunt tali modo. Stant in medio lacu tabulata, altis palis instrata, quæ angustum habent ex continente aditum uno ponte. (3) Palos, super quibus strata sunt tabulata, olim cives universi publico nomine statuerant. Deinde vero invaluit usus, ut iidem hoc modo statuantur: ut quisque uxorem ducit, quas quidem permultas unusquisque ducit, ita pro quaque uxore tres palos statuit, ex monte adductos, cui nomen Orbélus. (4) Habitant hic autem tali modo: unusquisque super tabulatis illis tuguriuni habet, in quo vitam agit, et januam demissilem, quæ per tabulatum deorsum fert ad paludem. Parvulos autem pueros puellasque sparto ex pede adligant, metuentes ne imprudentes decident. (5) Equis et jumentis pro pabulo pisces præbent. Est autem horum tanta copia, ut, quando quis demissilem januam reclinavit, et vacuam corbem ex fune in aquam demisit, brevi interposita mora plenam piscibus extrahat. Sunt autem piscium illorum duo genera,

ἐστὶ γένεα δύο, τοὺς καλεῦσι πάπρακας τε καὶ τίλωνας. Παιόνων μὲν δὴ οἱ χειρωθέντες ἦγοντο ἐς τὴν Ἀσίην.

XVII. Μεγάβαζος δὲ ὡς ἐχειρώσατο τοὺς Παίονας, β πέμπει ἀγγέλους ἐς Μακεδονίην ἄνδρας ἑπτὰ Πέρσας, οἱ μετ' αὐτὸν ἐκείνων ἔσαν δοκιμώτατοι ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Ἐπέμποντο δὲ οὗτοι παρ' Ἀμύντεα αἰτήσοντας γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ βασιλεῖ. (2) Ἔστι δὲ ἐκ τῆς Πρασιάδος λίμνης σύντομος κάρτα ἐς τὴν Μακε-
10 δονίην· πρῶτα μὲν γὰρ ἔχεται τῆς λίμνης τὸ μέταλλον ἐξ οὗ ὕστερον τούτων τάλαντον ἀργυρίου Ἀλέξανδρῳ ἡμέρης ἐκάστης ἐφοῖτα, μετὰ δὲ τὸ μέταλλον Δύσωρον καλούμενον οὗρος ὑπερβάντα εἶναι ἐν Μακεδονίῃ.

15 XVIII. Οἱ ὧν Πέρσαι οἱ πεμψθέντες οὗτοι παρὰ τὸν Ἀμύντεα ὡς ἀπίκοντο, αἶτεον ἐλθόντες ἐς ὄψιν τὴν Ἀμύντεω Δαρείῳ βασιλεῖ γῆν τε καὶ ὕδωρ. Ὁ δὲ ταῦτά τε ἐδίδου καὶ σφεας ἐπὶ ξείνια καλέει, παρασκευασάμενος δὲ δεῖπνον μεγαλοπρεπὲς ἐδέχετο τοὺς
20 Πέρσας φιλοφρόνως. (2) Ὡς δὲ ἀπὸ δεῖπνου ἐγένοντο, διαπίνοντες εἶπαν οἱ Πέρσαι τάδε, « ξεῖνε Μακεδῶν, ἡμῖν νόμος ἐστὶ τοῖσι Πέρσῃσι, ἐπεὰν δεῖπνον προτιθώμεθα μέγα, τότε καὶ τὰς παλλακὰς καὶ τὰς κουριδίας γυναῖκας ἐσάγεσθαι παρέδρους. Σὺ νυν, ἐπεὶ
25 περ προθύμως μὲν ἐδέξαιο, μέγਾਲος δὲ ξεινίζεις, διδοῖς τε βασιλεῖ Δαρείῳ γῆν τε καὶ ὕδωρ, ἔπεο νόμῳ τῷ ἡμετέρῳ. » (3) Εἶπε πρὸς ταῦτα Ἀμύντης, « ὦ Πέρσαι, νόμος μὲν ἡμῖν γέ ἐστι οὐκ οὗτος, ἀλλὰ κεχωρῖσθαι ἄνδρας γυναικῶν· ἐπεῖτε δὲ ὑμεῖς ἐόντες δεσπόται
30 προσχρηρίζετε τούτων, παρέσται ὑμῖν καὶ ταῦτα. » (4) Εἶπα τσαῦτα ὁ Ἀμύντης μετεπέμψατο τὰς γυναῖκας· αἱ δ' ἐπεῖτε καλούμεναι ἦλθον, ἐπεξῆς ἀντίαι ἔζοντο τοῖσι Πέρσῃσι. (5) Ἐνθαῦτα οἱ Πέρσαι ἰδόμενοι γυναικὰς εὐμόρφους ἔλεγον πρὸς Ἀμύντεα φάμενοι τὸ
35 ποιηθὲν τοῦτο οὐδὲν εἶναι σοφόν· κρέσσον γὰρ εἶναι ἀρχῇθεν μὴ ἐλθεῖν τὰς γυναῖκας ἢ ἐλθούσας καὶ μὴ παριζομένας ἀντίαι ἔζεσθαι ἀλγηδόνας σφι ὀφθαλμῶν. (6) Ἀναγκαζόμενος δὲ ὁ Ἀμύντης ἐκέλευε παρίζειν· πειθόμενων δὲ τῶν γυναικῶν αὐτίκα οἱ Πέρσαι μαστῶν τε
40 ἄπτοντο οἷα πλεύωνες οἰνωμένοι, καὶ κού τις καὶ φιλέειν ἐπειράτο.

XIX. Ἀμύντης μὲν δὴ ταῦτα ὁρέων ἀτρέμας εἶχε, καίπερ δυσφορέων, οἷα ὑπερδαιμάινων τοὺς Πέρσας· Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Ἀμύντεω παρῶν τε καὶ ὁρέων ταῦτα,
45 ἅτε νέος τε ἦν καὶ κακῶν ἀπαθής, οὐδαμῶς ἔτι κατέχειν οἷός τ' ἦν, ὥστε δὲ βαρέως φέρων, εἶπε πρὸς Ἀμύντεα τάδε, « σὺ μὲν, ὦ πάτερ, εἶχε τῇ ἡλικίῃ, ἀπιών τε ἀναπαύεο, μηδὲ λιπάρες τῇ πόσι· ἐγὼ δὲ προσμένων αὐτοῦ τῇδε πάντα τὰ ἐπιτήδεα παρέξω τοῖσι ξεί-
50 νοις. » (2) Πρὸς ταῦτα συνείδῃ Ἀμύντης ὅτι νεώτερα πρήγματα πρήξειν μέλλοι Ἀλέξανδρος, λέγει, « ὦ παῖ, σχεδὸν γὰρ σευ ἀναχαιομένου συνίημι τοὺς λόγους, ὅτι ἐθέλεις ἐμὲ ἐκπέμψας ποιέειν τι νεώτερον· ἐγὼ ὧν σευ χρηρίζω μηδὲν νεογμῶσαι κατ' ἄνδρας τούτους, ἵνα μὴ

quos papraces et tilones adpellant. Ex Paconibus igitur ii qui subacti erant, in Asiam sunt abducti.

XVII. Megabazus, subactis Paconibus, legatos misit in Macedoniam, septem viros Persas, qui post illum spectatissimi erant in exercitu. Missi hi sunt ad Amyntam, terram et aquam ab illo postulaturi nomine Darii regis. (2) Est autem a Prasiade palude via brevis admodum in Macedoniam. Primum enim, proxima ab hac palude est metallifodina, ex qua postero tempore talentum argenti quotidie redibat Alexandro : post hoc metallum si montem superaveris cui Dysorus nomen, in Macedonia eris.

XVIII. Persae igitur hi legati, ubi ad Amyntam pervenire, intromissi petierunt ab eo regi Dario terram et aquam : et ille haec dedit, et ad hospitium illos vocavit, magnificeque instructa caena peramice Persas accepit. (2) Post cenam, bibendo certantes, haec dixere Persae : « Hospes Macedo, nobis Persis mos est, quando lautam celebramus coenam, tunc etiam pellices et legitimas uxores adducere, et sedes illis inter nos tribuere. Tu igitur, quoniam benevole nos excepisti, et magnificam adposuisti coenam, tradisque regi Dario terram et aquam, nostrum sequere morem. » (3) Ad haec Amyntas : « Persae, inquit, nobis quidem neutiquam hic mos est ; sed separantur viri a mulieribus. Sed quoniam vos, qui estis domini, hoc insuper postulatis, etiam hoc vobis aderit. » (4) His dictis, mulieres arcessivit Amyntas. Quae ubi vocatae advenerant, ordine consederunt ex adverso Persarum. (5) Tum vero Persae, formosas conspicientes mulieres, Amyntae dixere, parum prudenter hoc esse factum : satius enim fuisse futurum, prorsus non advenire mulieres, quam, postquam venissent, non adsidere, sed ex adverso sedere, oculorum ipsis dolorem. (6) Coactus igitur Amyntas, adsidere eas jussit. Quod ubi fecerunt mulieres, Persae protinus mammas illarum contrectare, quippe gnaviter adpoti, non nemo etiam osculari conabatur.

XIX. Et Amyntas quidam haec videns, quamvis iniquo ferens animo, nihil movebat, supra modum metuens Persas. At Alexander, Amyntae filius, praesens vidensque haec, utpote juvenis et malorum inexpertus, continere se nequaquam amplius potuit. Igitur indigne rem ferens, dixit ad patrem : « Tu quidem, pater, concede aetati, abi hinc, et da te quieti, nec ulterius adside computationi : ego vero hic manebo, omniaque necessaria hospitibus praebebo. » (2) Ad haec Amyntas, intelligens novi quiddam audacius moliri Alexandrum : « Intelligo fere, fili, inquit, sermonem tuum hominis esse excandescens ; et velle te, me dimisso, novum quidpiam moliri. Atqui oro te, nihil novi adversus hos viros moliaris, ne nos disperdas : sed

ἐξεργάσῃ ἡμέας, ἀλλ' ἀνέχου δρέων τὰ ποιούμεενα· ἀμφὶ δὲ ἀπόδω τῇ ἐμῇ πείσομαι τοι. »

XX. Ὡς δὲ ὁ Ἀμύντης χρήσας τούτων οἰχώκεε, λέγει ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τοὺς Πέρσας, « γυναικῶν τούτων, ὧς ξεῖνοι, πολλή ἐστι ὑμῖν εὐπέτεια, καὶ εἰ πάσῃσι βούλεσθε μίσγεσθαι καὶ ὁκοσησιῶν αὐτέων. (2) Τούτου μὲν περὶ αὐτοὶ ἀποσημανέετε· νῦν δὲ, σχεδὸν γὰρ ἤδη τῆς κοίτης ὥρη προσέρχεται ὑμῖν καὶ καλῶς ἔχοντας ὑμέας δρέω μέθης, γυναῖκας ταύτας, εἰ ὑμῖν φίλον ἐστὶ, ἀπετε λούσασθαι, λουσαμένας δὲ ὀπίσω προσδέχεσθε. » (3) Εἶπας ταῦτα, συνέπαινοι γὰρ ἔσαν οἱ Πέρσαι, γυναῖκας μὲν ἐξελοῦσας ἀπέπεμπε εἰς τὴν γυναικίην, αὐτὸς δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἴσους τῇσι γυναιξὶ ἀριθμὸν ἀνδρας λειογενεῖους τῇ τῶν γυναικῶν ἐσθῆτι σκευάσας καὶ ἐγχειρίδια δούς παρῆγε ἔσω, παράγων δὲ τούτους ἔλεγε τοῖσι Πέρσῃσι τάδε, « ὦ Πέρσαι, οἴκατε πανδοκισίῃ τελὲ ἰστιῆσθαι· τὰ τε γὰρ ἄλλα ὅσα εἶχομεν, καὶ πρὸς τὰ οἷά τε ἦν ἐξευρόντας παρέχειν, πάντα ὑμῖν πάρεστι, καὶ δὴ καὶ τότε τὸ πάντων μέγιστον, τὰς τε ἐσωτῶν μητέρας καὶ τὰς ἀδελφεὰς ἐπιδοκίμεσθαι ὑμῖν, ὥς παντελῶς μάθητε τιμεώμενοι πρὸς ἡμέων τῶν πέρ ἐστε ἄξιοι, πρὸς δὲ καὶ βασιλεῖ τῷ πέμψαντι ἀπαγγεῖλητε ὥς ἀνὴρ Ἕλληνα Μακεδόνων ὑπαρχος εἰ ὑμέας ἐδέξατο καὶ τραπέζῃ καὶ κοίτῃ. » (4) Ταῦτα εἶπας Ἀλέξανδρος παρίζει Πέρσῃ ἀνδρὶ ἄνδρα Μακεδόνα ὡς γυναῖκα τῷ λόγῳ· οἱ δὲ, ἐπειτέ σφέν οἱ Πέρσαι ψαύειν ἐπειρέοντο, διεργάζοντο αὐτούς.

XXI. Καὶ οὗτοι μὲν τούτῳ τῷ μὶν διεφθάρησαν, καὶ αὐτοὶ καὶ ἡ θεραπῆτή αὐτῶν· εἶπετο γὰρ δὴ σφι καὶ ὀρήματα καὶ θεράποντες καὶ ἡ πᾶσα πολλή παρασκευή· πάντα δὲ ταῦτα ἅμα πᾶσι ἐκείνοις ἠφάνιστο. (2) Μετὰ δὲ, χρόνῳ οὐ πολλῷ ὕστερον, ζήτησις τῶν ἀνδρῶν τούτων μεγάλη ἐκ τῶν Περσέων ἐγένετο, καὶ σφεας Ἀλέξανδρος κατέλαβε σοφίῃ, χρήματά τε δούς πολλὰ καὶ τὴν ἐσωτῶν ἀδελφὴν τῇ οὐνομα ἦν Γυγαίῃ· δούς δὲ ταῦτα κατέλαβε ὁ Ἀλέξανδρος Βουβάρῃ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τῶν διζημένων τοὺς ἀπολομένους τῷ στρατηγῷ. Ὁ μὲν νυν τῶν Περσέων τούτων θάνατος οὕτω καταλαμφθὲς ἐσιγήθη.

XXII. Ἕλληνας δὲ τούτους εἶναι τοὺς ἀπὸ Περδίκχου γεγονότας, κατὰ περ αὐτοὶ λέγουσι, αὐτὸς τε οὕτω τυγχάνω ἐπιστάμενος, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖσι ὀπισθε λόγοις ἀποδέξω ὥς εἰσι Ἕλληνες, πρὸς δὲ καὶ οἱ τὸν ἐν Οὐλυμπίῃ διέποντες ἀγῶνα Ἕλλήνων οὕτω ἔγνωσαν εἶναι. (2) Ἀλεξάνδρου γὰρ θεολεύειν ἐλομένου καὶ καταβάντος ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, οἱ ἀντιθευσόμενοι Ἕλλήνων ἐξεῖργόν μιν, φάμενοι οὐ βαρβάρων ἀγωνιστέων εἶναι τὸν ἀγῶνα, ἀλλ' Ἕλλήνων· Ἀλέξανδρος δὲ ἐπειδὴ ἀπέδεξε ὥς εἴη Ἀργεῖος, ἐκρίθη τε εἶναι Ἕλληνα, καὶ ἀγωνιζόμενος στάδιον συνεξέπιπτε τῷ πρώτῳ. Ταῦτα μὲν νυν οὕτω καὶ ἐγένετο.

XXIII. Μεγάβαζος δὲ ἀγῶνα τοὺς Παίονας ἀπῆκετο ἐπὶ τὸν Ἕλλησποντον, ἐνθεῦτεν δὲ διαπεραιωθεὶς ἀπῆκετο εἰς Σάρδις. (2) Ἀτε δὲ τευχέοντος ἤδη Ἰστιαίου

patere fieri, quæ hic agi vides. Quod autem me, ut hinc abeam, mones, tibi obsequar. »

XX. Postquam Amyntas, hæc precatus, abiit; tum vero Persas Alexander his verbis est adlocutus: « Harum mulierum, hospites, facilis vobis usus patet; sive cum omnibus velitis concumbere, sive quibuscum ex illis volueritis: (2) de hoc vos ipsi, quid vobis videatur, significate. Nunc vero, quum fere adpropinquet tempus cubitum eundi, et pulcre vos videam adpotos, mulieres has, si placet vobis, sinite lavari; et expectate lotas redituras. » (3) Hæc dicta quum collaudassent Persæ, mulieres abeuntes dimisit in gynæceum: ipse vero Alexander viros lævi mento, tot numero quot erant feminae, muliebri cultu ornatos, pugionibusque instructos, introduxit. Quos producens, sic Persas adloquitur: « Videmini, Persæ, convivio a nobis omni munificentia instructo fuisse excepti: nam et alia quæcumque in promptu habuimus, et quæ insuper vobis præbenda potuimus reperire, ea vobis omnia adposita sunt: et nunc ecce hoc etiam, quod omnium maximum est, et matres nostras et sorores, larga liberalitate vobis exhibemus; quo cognoscatis, nos omni honorum genere, quibus digni estis, vos esse prosequutos; utque etiam regi, qui vos misit, renuncietis, virum Græcum, Macedoniae sub regis auspiciis præfectum, laute vos et mensa et lecto excepisse. » (4) Hæc locutus Alexander, iuncta quemque Persam virum Macedoniaem, quasi mulierem nempe, adsidere jussit: qui mox Persas, contrectare illos conantes, interfecerunt.

XXI. Hac igitur morte hi perierunt, et ipsi, et illorum famulitium: nam et plaustra, et famuli, et multa adparatum genera illos secuta erant; quæ omnia simul cum ipsis evanuerunt. (2) Haud multo post vero acris inquisitio horum virorum caussa a Persis instituta est: sed inquirentes Alexander inhibuit continuitque astu, et multa pecunia, et sorore sua, cui nomen erat Gygaëa, in matrimonium data Bubaraë quidem, viro Persæ, duci eorum quibus inquisitio horum qui perierant mandata erat. Ita Persarum istorum caedes silentio compressa est.

XXII. Fuisse hos a Perdicca oriundos (Amyntam et Alexandrum) origine, ut ipsi aiunt, Græcos, et ego verum esse scio, et in sequentibus historiis demonstrabo Græcos fuisse. Agnoverunt vero etiam hi, qui Olympiæ certamina Græcorum administrant, ita se rem habere. (2) Etenim quum Alexander solennibus ludis cuperet certare, et ob id ipsum Olympiam esset profectus, Græci, quibuscum concursurus erat, excludere eum voluerunt; dicentes, barbarorum non esse hoc certamen, sed Græcorum. At Alexander, postquam se origine esse Argivum demonstravit, Græcus esse iudicatus est; et, quum stadio esset certaturus, sors ei cum primo excidit. Et hæc quidem ita gesta sunt.

XXIII. Megabazus, Paonias ducens, ad Hellespontum pervenerat; indeque, eo trajecto, Sardes pervenit. (2) Quumque per id tempus Histæus Milesius jam muro mu-

τοῦ Μιλησίου τὴν παρὰ Δαρείου αἰτήσας ἔτυχε μισθὸν ὠρεῖν φυλακῆς τῆς σχεδίας, ἐόντος δὲ τοῦ χώρου τοῦ-
του παρὰ Στρυμόνα παταμὸν τῇ οὐνομά ἐστι Μύρκινος,
μαθὼν δὲ Μεγάβαζος τὸ ποιούμενον ἐκ τοῦ Ἰστιαίου, ὡς
ἦλθε τάχιστα ἐς τὰς Σάρδεις ἄγων τοὺς Παίονας, ἔλεγε
Δαρεῖω τάδε, (3) « ὦ βασιλεῦ, κοῖόν τι χρῆμα ἐποίησας,
ἀνδρὶ Ἑλληνι δεινῷ τε καὶ σοφῷ δοὺς ἐγκτήσασθαι πό-
λιν ἐν Θρηίκῃ, ἵνα ἴδῃ τε ναυπηγήσιμός ἐστι ἄφρονος
καὶ πολλοὶ κωπέες καὶ μέταλλα ἀργύρεα, ὁμιλὸς τε πολ-
10 λὸς μὲν Ἑλλήνι περιοικέει, πολλὸς δὲ βάρβαρος, αἱ προ-
στάται ἐπιλαβόμενοι ποιήσουσι τοῦτο τὸ ἂν ἐκείνος
ἐξηγήται καὶ ἡμέρης καὶ νυκτός. (4) Σὺ νυν τοῦτον
τὸν ἄνδρα παῦσον ταῦτα ποιεῦντα, ἵνα μὴ οἰκητῇ πο-
λέμῳ συνέχῃ. Τρόπῳ δὲ ἡπίῳ μεταπεμφάμενος
15 παῦσον· ἐπεὶ δὲ αὐτὸν περιλάβῃς, ποιέειν ὅπως μη-
κέτι ἐκεῖνος ἐς Ἑλλάδα ἀπίξεται. »

XXIV. Ταῦτα λέγων ὁ Μεγάβαζος εὐπετέως ἔπειθε
Δαρεῖον ὡς εὖ προορέων τὸ μέλλον γίνεσθαι. Μετὰ
δὲ ἄγγελον πέμψας ὁ Δαρεῖος ἐς τὴν Μύρκινον ἔλεγε
20 τάδε, « Ἰστιαῖε, βασιλεὺς Δαρεῖος τάδε λέγει· ἐγὼ
φροντίζων εὐρίσκω ἑμοί τε καὶ τοῖσι ἑμοῖσι πρήγμασι
οὐδένα εἶναι σεῦ ἄνδρα εὐνοστέρον τοῦτο δὲ οὐ λόγισι,
ἀλλ' ἔργοισι οἶδα μαθῶν. (2) Νῦν ὦν, ἐπινοέω γὰρ
πρήγματα μεγάλα κατεργάσασθαι, ἀπικνέσο μοι πάν-
25 τως, ἵνα τοι αὐτὰ ὑπερθέωμαι. » Τούτοις τοῖσι ἔπει-
πιστεύσας ὁ Ἰστιαῖος, καὶ ἅμα μέγα ποιούμενος βασιλέος
σύμβουλος γενέσθαι, ἀπῆκετο ἐς τὰς Σάρδεις. (3) Ἀπι-
κομένῳ δὲ οἱ ἔλεγε Δαρεῖος τάδε, « Ἰστιαῖε, ἐγὼ σε
μετεπεμφάμην τῶνδε εἵνεκεν· ἐπεῖτε τάχιστα ἐνόστησα
30 ἀπὸ Σκυθίων καὶ σύ μοι ἐγένεο ἐξ ὀφθαλμῶν, οὐδὲν
κω ἄλλα χρῆμα οὕτω ἐν βραχείῃ ἐπεζήτησα ὡς σὲ ἰδεῖν
τε καὶ ἐς λόγους μοι ἀπικέσθαι, ἐγνωκὼς ὅτι κτημάτων
πάντων ἐστὶ τιμιώτατον ἄνθρωπος φίλος συνετός τε καὶ
εὐνοός, τὰ τοι ἐγὼ καὶ ἀμφοτέρω συνειδὼς ἔχω μαρτυ-
35 ρεῖν ἐς πρήγματα τὰ ἑμέα. (4) Νῦν ὦν, εὖ γὰρ ἐποίη-
σας ἀπικόμενος, τάδε τοι ἐγὼ προτείνωμαι· Μίλητον
μὲν ἔα καὶ τὴν νεόκτιστον ἐν Θρηίκῃ πόλιν, σὺ δὲ μοι
ἐπόμενος ἐς Σοῦσα ἔχε τὰ περ ἂν ἐγὼ ἔχω, ἑμός τε
σύσσιτος ἐὼν καὶ σύμβουλος. »

40 XXV. Ταῦτα Δαρεῖος εἶπας, καὶ καταστήσας
Ἀρταφέρνηα ἀδελφεὸν ἐωυτοῦ ὁμοπάτριον ὑπαρχον εἶναι
Σαρδίων, ἀπῆλυνε ἐς Σοῦσα ἅμα ἀγόμενος Ἰστιαῖον,
Ὅτανεα δὲ ἀπαδέξας στρατηγὸν εἶναι τῶν παραθαλασ-
σίων ἀνδρῶν. (2) τοῦ τὸν πατέρα Σισάμνην βασι-
45 λεὺς Καμβύσης γενόμενον τῶν βασιλῆων δικαστέων,
ὅτι ἐπὶ χρήμασι δίκην ἄδικον ἐδίκασε, σφάζας ἀπέδειρε
πᾶσαν τὴν ἀνθρωπείην, σπαδίξας δὲ αὐτοῦ τὸ δέρμα
ἱμάντας ἐξ αὐτοῦ ἔταμε καὶ ἐνέτεινε τὸν θρόνον ἐς τὸν
ἵζων ἐδίκασε· ἐντανύσας δὲ ὁ Καμβύσης ἀπέδεξε
50 δικαστὴν εἶναι ἀντὶ τοῦ Σισάμνεω, τὸν ἀποκτείνας
ἀπέδειρε, τὸν παῖδα τοῦ Σισάμνεω, ἐντειλάμενός οἱ
μεμνήσθαι ἐν τῇ κατίζων θρόνῳ δικάζει.

XXVI. Οὗτος ὦν ὁ Ὅτάνης, ὁ ἐγκατιζόμενος ἐς
τοῦτον τὸν θρόνον, τότε διάδοχος γενόμενος Μεγαβάζῳ

ηῖρετ locum eum, quem dono optanti dederat Darius, mer-
cedem custoditi pontis, qui locus ad Strymonem fluvium
est, et Myrcinus vocatur; Megabazus, cognito quod agebat
Histiaeus, simulatque cum Pæonibus, quos regi adducebat,
Sardes pervenit, hæc ad Darium verba fecit: (3) « O rex,
quamnam tu rem fecisti? homini Græco, acri et callido,
urbem possidendam dedisti in Thracia, ubi copiosa ad con-
struendas naves est materia, et multi sunt remiges, et ar-
genti metalla; et frequentes circum habitant Græci, fre-
quentesque barbari, qui hunc ducem nacti, facient quid-
quid ille jusserit sive die sive nocte. (4) Tu igitur hunc
virum ista agentem inhiibe; ne domestico premaris bello:
leni vero modo inhiibe ad te arcessitum. Postquam au-
tem in potestate eum habueris, danda opera ne amplius
ille ad Græcos perveniat. »

XXIV. Hæc locutus Megabazus facile Dario persuasit,
intelligenti recte illum futura prospicere. Deinde ad Hi-
stiaem Myrcini versantem nuncium misit Darius, qui hæc
ei diceret: « Histiaee, rex Darius hæc ait: Ego, studiose
quærens, neminem reperio, qui mihi meisque rebus ma-
gis, quam tu, faveat: idque non verbis, sed factis, habeo
comperitum. (2) Nunc igitur, quum magnas res gerendas
animo volvam, fac omnino me convenias, ut eas tecum
communicem. » His verbis fidem habens Histiaeus, magni-
que faciens regis esse consiliarius, Sardes pervenit. (3)
Qui ubi in regis venit conspectum, his verbis eum Darius
est adlocutus: « Histiaee, ego te hac caussa arcessivi. Simul
atque e Scythia redii, tuque mihi fuisti ex oculis, protinus
nullius alius rei tantum me desiderium cepit, quam tui vi-
dendi, et tecum sermones miscendi; quippe gnarus, o-
mnium honorum pretiosissimum esse virum amicum, qui
tam intelligens sit, quam benevolus: quæ duo ego in te
adversus res meas cognovi, inessequè tibi possum testari.
(4) Quare bene fecisti quod ad me adveneris, tibi que ego
hæc propono: missam fac Miletum, et recens conditam
in Thracia urbem: me vero sequere Susa euntem, et habe
quæ ego habeo, meusque esto commensalis et consiliarius. »

XXV. His dictis Darius, postquam Artaphernem, fra-
trem suum eodem patre natum, præfectum nominaverat
Sardium, Susa est profectus, Histiaem secum ducens.
Copiis vero maritimæ oræ præsidentibus ducem nominavit
Olanem; (2) ejus patrem Sisamnen, unum ex judicibus
regiis, Cambyses rex, quod accepta pecunia injustam pro-
nunciasset sententiam, interfecerat, interfectoque totam
detraxerat pellem, et scissis ex detracta pelle loris intende-
rat sellam, in qua ille sedens jus dixerat: quo facto rex
filium ejusdem Sisamnæ, quem interfectum execoriaverat,
in patris locum nominaverat judicem, monitum ut recorda-
retur quam in sella jus dicens sederet.

XXVI. Hic igitur Otanes, qui in illa sedere sella jussus
erat, nunc successor imperii datus Megabazo, Byzantios

τῆς στρατηγίης Βυζαντίους τε εἶλε καὶ Καλχηδονίους, εἶλε δὲ Ἀντανδρόν τὴν ἐν τῇ Τρωάδι γῆν, εἶλε δὲ Λαμπώνιον, λαβὼν δὲ παρὰ Λεσβίων νέας εἶλε Ἀἰμυμόν τε καὶ Ἰμβρόν, ἀμφοτέρας ἔτι τότε ὑπὸ Πελασγῶν οἰ-
 5 κεομένας.

XXVII. (Οἱ μὲν δὲ Ἀἰμυμόνιοι καὶ ἐμαχέσαντο εὖ καὶ ἀμυνόμενοι ἀνὰ χρόνον ἐκακώθησαν. Τοῖσι δὲ περιεοῦ-
 10 σι αὐτῶν οἱ Πέρσαι ὑπαρχον ἐπιστάσι Λυκάρετον τὸν Μαιανδρίου τοῦ βασιλεύσαντος Σάμου ἀδελφόν· οὗτος δὲ Λυκάρετος ἄρχων ἐν Ἀθήνῃ τελευτᾷ.) (2) Αἰτία δὲ τούτου ἦδε· πάντας ἡνδραποδίετο καὶ κατεστρέφετο, τοὺς μὲν λιποστρατίης ἐπὶ Σκύθας αἰτιώμενος, τοὺς δὲ σίνεσθαι τὸν Δαρείου στρατὸν τὸν ἀπὸ Σκυθῶν ὀπίσω ἀποκομιζόμενον. Οὗτος μὲν νυν τοσαῦτα ἐξεργάσατο
 15 στρατηγίης.

XXVIII. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον ἀνεσις κακῶν ἦν, καὶ ἤρχετο τὸ δεύτερον ἐκ Νάξου τε καὶ Μιλήτου Ἰωσι γίνεσθαι κακά. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ ἡ Νάξος εὐδαιμονίῃ τῶν νήσων προσέφερε, τοῦτο δὲ κατὰ τὸν
 20 αὐτὸν χρόνον ἡ Μίλητος αὐτῇ τε ἐσωτῆς μάλιστα δὴ τότε ἀκμάσασα, καὶ δὴ καὶ τῆς Ἰωνίης ἦν πρόσχημα, κατύπερθε δὲ τούτων ἐπὶ δύο γενεὰς ἀνδρῶν νοσήσασα ἐς τὰ μάλιστα στάσι, μέχρι οὗ μιν Πάριοι κατήρτι-
 25 σάν· τούτους γὰρ καταρτιστήρας πάντων Ἑλλήνων εἶλοντο οἱ Μιλήσιοι.

XXIX. Κατήλλαξαν δὲ σφεας ὧδε οἱ Πάριοι. Ὡς ἀπίκοντο αὐτῶν ἄνδρες οἱ ἀριστοὶ ἐς τὴν Μίλητον, ὦρεον γὰρ δὴ σφεας δεινῶς οἰκοφθορημένους, ἔφασαν αὐτῶν βούλεσθαι διεξελθεῖν τὴν χώραν. (2) Ποιεῦντες
 30 δὲ ταῦτα καὶ διεξιόντες πᾶσαν τὴν Μιλησίην, ὅπως τινὰ ἴδοιεν ἐν ἀνεστηκυῇ τῇ χώρῃ ἀγρὸν εὖ ἐξεργασμένον, ἀπεγραφέατο τὸ οὐνομα τοῦ δεσπότου τοῦ ἀγροῦ. (2) Διεξ-
 35 ελάσαντες δὲ πᾶσαν τὴν χώραν καὶ σπανίους εὐρόντες τούτους, ὡς τάχιστα κατέβησαν ἐς τὸ ἄστυ, ἀλίην ποιησά-
 40 μενοι ἀπέδεξαν τούτους μὲν τὴν πόλιν νέμειν τῶν εὖρον τοὺς ἀγροὺς εὖ ἐξεργασμένους (δοκέειν γὰρ ἔφασαν καὶ τῶν δημοσίων οὕτω δὴ σφεας ἐπιμελήσεσθαι ὥσπερ τῶν σφετέρων), τοὺς δὲ ἄλλους Μιλησίους τοὺς πρὶν στασιάζοντας τούτων ἔταξαν πείθεσθαι. Πάριοι μὲν νυν οὕτω
 40 Μιλησίους κατήρτισαν.

XXX. Τότε δὲ ἐκ τούτων τῶν πολιῶν ὧδε ἤρχετο κακὰ γίνεσθαι τῇ Ἰωνίῃ. Ἐκ Νάξου ἔφυγον ἄνδρες τῶν παχέων ὑπὸ τοῦ δήμου, φυγόντες δὲ ἀπίκοντο ἐς Μίλητον. (2) Τῆς δὲ Μιλήτου ἐτύγχανε ἐπίτροπος
 45 ἐὼν Ἀρισταγόρης ὁ Μολπαγόρεω, γαμβρός τε ἐὼν καὶ ἀνεψιὸς Ἰστιαίου τοῦ Λυσαγόρεω, τὸν δὲ Δαρεῖος ἐν Σούσοισι κατεῖχε. Ὅ γὰρ Ἰστιαῖος τύραννος ἦν Μιλή-
 50 του, καὶ ἐτύγχανε τοῦτον τὸν χρόνον ἐὼν ἐν Σούσοισι, ὅτε οἱ Νάξιοι ἦλθον ξεῖνοι πρὶν ἰόντες τῷ Ἰστιαίῳ. (3) Ἀπικόμενοι δὲ οἱ Νάξιοι ἐς τὴν Μίλητον ἐδέοντο τοῦ Ἀρισταγόρεω, εἰ πως αὐτοῖσι παράσχοι δύναμιν τινα καὶ κατέλθοιεν ἐς τὴν ἐσωτῶν. Ὁ δὲ ἐπιλεξάμενος
 ὅς ἦν δι' ἐσωτοῦ κατέλθωσι ἐς τὴν πόλιν ἄρξει τῆς Νάξου, σκῆψιν δὲ ποιούμενος τὴν ξεινίην τὴν Ἰστιαίου,

cepit et Calchedonios : Antandrum item expugnavit in Troade terra, et Lamponium : deinde, acceptis a Lesbiiis navibus, Lemnum cepit et Imbrum, utramque per id tempus adhuc a Pelasgis habitatam.

XXVII. (Lemnii igitur, fortiter quidem pugnantes resistentesque per aliquod tempus, deinde male sunt adfecti. Qui ex his reliqui fuere, iis Lycaretus, Mæandrii frater, regis Sami, a Persis est præfectus. Is Lycaretus Lemno imperans mortuus est.) (2) Causa autem hæc erat : omnes istos in servitutem redegit everitque Otanes, in alios culpam conferens quod desertores fuissent Scythicæ expeditionis ; in alios, quod exercitum vexassent Darii e Scythia revertentem. Has ille res gessit, dum hoc ducatu functus est.

XXVIII. Brevis deinde malorum fuit intermissio ; sed mox ex Naxo et Mileto exorta rursus mala sunt Ionibus. (2) Naxus per id tempus omnes insulas opulentia superabat. Eademque tempestate Miletus quum per se ipsa magis, quam umquam, florebat, tum universæ Ioniae princeps habebatur. Superioribus vero temporibus eadem civitas per duas hominum geuerationes seditionibus quammaxime fuerat afflicta, donec res ejus composuerunt Parii : hos enim ex omnibus Græcis conciliatores elegerant Milesii.

XXIX. Conciliarunt eos autem Parii hoc modo. Postquam cives ex his nobilissimi Miletum pervenerunt, quum pessime apud illos administratam viderent rem domesticam, dixerunt peragrarè se velle illorum regionem. (2) Quod ubi fecerunt, totamque peragrarunt Milesiorum ditionem ; ubicumque in desolata regione viderunt agrum bene cultum, nomen ejus qui erat agri dominus scripto consignabant. (3) Percursa universa regione, in qua quidem raros hos invenerant ; simulatque in urbem descenderunt, concione convocata, hos ipsos designarunt qui civitatem administrarent, quorum agros bene cultos repererant : videri enim, aiebant, eosdem rem etiam publicam eadem diligentia administraturos, qua privatam rem suam administrassent. Reliquos vero Milesios, qui prius dissensionibus inter se concertaverant, hisce parere jusserunt. In hunc modum Parii res composuerunt Milesiorum.

XXX. Tunc vero ex his, quas dixi, civitatibus mala ceperunt Ioniae oriri hoc modo. E Naxo cives nonnulli opulenti in exsilium acti erant a populo, qui patria pulsati Miletum venerunt. (2) Administrabat tunc Miletum Aristagoras Molpagoræ filius, gener et consobrinus Histiaei, Lysagoræ filii, quem per id tempus Susis Darius detinebat. Fuit enim Histæus Mileti tyrannus, eratque tunc Susis quum Naxii advenerunt, qui prius hospites fuerant Histiaei. (3) Hi ubi Miletum venerunt, rogarunt Aristagoram, ut militum aliquam manum sibi præberet qua adjuti in patriam redirent. Et ille, secum reputans, si ipsius opera in patriam hi rediissent, dominum se fore Naxi ; prætendens Histiaei hospitium, his verbis cum eis egit : Ego quidem,

τόνδε σφι τὸν λόγον προσέφερε, « αὐτὸς μὲν ὑμῖν οὐ
φερέγγυός εἰμι δύναμιν τοσαύτην παρασχεῖν ὥστε κα-
τάγειν ἀεχόντων τῶν τὴν πόλιν ἔχόντων Ναξίων· πυν-
θάνομαι γὰρ ὀκτακισχιλίην ἀσπίδα Ναξίοισι εἶναι καὶ
6 πλοῖα μακρὰ πολλά· μηχανήσομαι δὲ πᾶσαν σπουδὴν
ποιεῦμενος. (4) Ἐπινοῶ δὲ τῇδε. Ἄρταφέρνης μοι
τυγχάνει ἐὼν φίλος, ὃ δὲ Ἄρταφέρνης Ὑστάσπεω μὲν
ἐστι παῖς, Δαρείου δὲ τοῦ βασιλέως ἀδελφεός, τῶν δ'
ἐπιθλασσίων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ ἄρχει πάντων, ἔχων
10 στρατιὴν τε πολλὴν καὶ πολλὰς νέας. Τοῦτον ὦν δοκέω
τὸν ἄνδρα ποιήσειν τῶν ἂν χρηρίζωμεν. » (5) Ταῦτα
ἀκούσαντες οἱ Νάξιοι προσέθεσαν τῷ Ἀρισταγόρῃ πρήσ-
σειν τῇ δύναιτο ἄριστα, καὶ ὑπίσχεσθαι δῶρα ἐκέλευον
καὶ δαπάνην τῇ στρατιῇ ὥς αὐτοὶ διαλύσοντες, ἐλπίδας
15 πολλὰς ἔχοντες, ὅταν ἐπιφανέωσι ἐς τὴν Νάξον, πάντα
ποιήσειν τοὺς Ναξίους τὰ ἂν αὐτοὶ κελεύωσι, ὥς δὲ
καὶ τοὺς ἄλλους νησιώτας· τῶν γὰρ νήσων τούτων τῶν
Κυκλάδων οὐδεμία κω ἦν ὑπὸ Δαρείῳ.

XXXI. Ἀπικόμενος δὲ ὁ Ἀρισταγόρης ἐς τὰς Σάρ-
20 δις λέγει πρὸς τὸν Ἀρταφέρνηα ὡς Νάξος εἴη νῆσος
μεγάθεῖ μὲν οὐ μεγάλη, ἄλλως δὲ καλὴ τε καὶ ἀγαθὴ
καὶ ἀγχοῦ Ἰωνίης, χρήματα δ' ἐνὶ πολλὰ καὶ ἀνδρά-
ποδα. « Σὺ ὦν ἐπὶ ταύτην τὴν χώραν στρατηλάτεις,
κατάγων ἐς αὐτὴν τοὺς φυγάδας ἐξ αὐτῆς. (2) Καὶ
25 τοι ταῦτα ποιήσαντι τοῦτο μὲν ἐστὶ ἐτοῖμα παρ' ἐμοὶ
χρήματα μεγάλα πάρεξ τῶν ἀναισιμωμάτων τῇ στρα-
τιῇ (ταῦτα μὲν γὰρ δίκαιον ἡμέας τοὺς ἄγοντας παρέ-
χειν), τοῦτο δὲ νήσους βασιλεῖ προσκτήσαιο αὐτὴν τε
Νάξον καὶ τὰς ἐκ ταύτης ἡρτημένας, Πάρον καὶ Ἀν-
30 δρον καὶ ἄλλας τὰς Κυκλάδας καλευμένας. (3) Ἐνθεῦ-
τεν δὲ ὀρμεύμενος εὐπετέως ἐπιθήσαιο Εὐβοίῃ, νήσῳ
μεγάλῃ τε καὶ εὐδαίμονι, οὐκ ἐλάσσονι Κύπρου καὶ
κάρτα εὐπετέῃ αἰρεθῆναι. Ἀποχρέουσι δὲ ἑκατὸν νέες
ταύτας πάσας χειρώσασθαι. » (4) Ὁ δὲ ἀμείβετο
35 αὐτὸν τοισίδε, « σὺ ἐς οἶκον τὸν βασιλέως ἐξηγητὴς
γίνασαι πρηγμάτων ἀγαθῶν, καὶ ταῦτα εὖ παραινέεις
πάντα, πλὴν τῶν νεῶν τοῦ ἀριθμοῦ· ἀντὶ δὲ ἑκατὸν
νεῶν διηκοσίαι τοι ἐτοῖμοι ἔσονται ἅμα τῷ ἔαρι. Δεῖ
δὲ τούτοις καὶ αὐτὸν βασιλέα συνέπαινον γίνεσθαι. »

40 XXXII. Ὁ μὲν δὴ Ἀρισταγόρης ὡς ταῦτα ἤκουσε,
περιχαρὴς ἐὼν ἀπήϊε ἐς Μίλητον· ὃ δὲ Ἀρταφέρνης, ὡς
οἱ πέμψαντι ἐς Σοῦσα καὶ ὑπερθέντι τὰ ἐκ τοῦ Ἀριστα-
γόρειω λεγόμενα συνέπαινος καὶ αὐτὸς Δαρείος ἐγένετο,
παρεσκευάσατο μὲν διηκοσίας τριήρεας, πολλὸν δὲ κάρτα
45 ὁμίλον Περσέων τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων, (2)
στρατηγὸν δὲ τούτων ἀπέδεξε Μεγαβάτην ἄνδρα Πέρ-
σην τῶν Ἀχαιμενιδέων, ἐωυτοῦ τε καὶ Δαρείου ἀνεψιόν,
τοῦ Πausanίης ὁ Κλεομβρότου Λακεδαιμόνιος, εἰ δὴ
ἀληθὴς γέ ἐστι ὁ λόγος, ὑστέρῳ χρόνῳ τούτων ἡρμόσα-
60 το θυγατέρα, ἔρωτα σχὼν τῆς Ἑλλάδος τύραννος γενέ-
σθαι. Ἀποδέξας δὲ Μεγαβάτην στρατηγὸν Ἀρταφέρ-
νης ἀπέστειλε τὸν στρατὸν παρὰ τὸν Ἀρισταγόρεα.

XXXIII. Παραλαβὼν δὲ ὁ Μεγαβάτης ἐκ τῆς
Μιλήτου τὸν τε Ἀρισταγόρεα καὶ τὴν Ἰάδα στρατιὴν

inquit, non tantam hominum manum polliceri vobis pos-
sum, quæ sufficiat ad vos, invititis his qui Naxum urbem
nunc tenent, in patriam reducendos : audio enim octo
millia cetratorum esse Naxiis, et longarum navium ma-
gnum numerum. Operam vero dabo omni adhibito stu-
dio. (4) In hunc autem modum rem perficere cogito. Est
mibi amicus Artaphernes, Hystaspis filius, Darii regis
frater, qui universæ præest oræ Asiæ, et numerosum habet
exercitum, navesque multas : hunc virum puto, quod
cupimus, esse effecturum. » (5) His auditis, Naxii manda-
tum dant Aristagoræ, ut quam posset optime hanc rem
perficiat, et dona polliceatur Artapherni, et stipendium
militibus ab ipsis persolvendum : magnas quippe spes
habebant, quando Naxi adparuissent, omnia facturos
Naxios quæ ipsi jussissent, pariterque insulanos omnes :
nulladum enim ex Cycladibus his insulis per id tempus in
Darij erat potestate.

XXXI. Aristagoras ubi Sardes pervenit, cum Artapher-
ne egit, memorans, esse Naxum insulam, non ita quidem
amplam, alioqui vero pulcram bonamque, et Ioniciæ vici-
nam : essequie in ea et opes magnas et multa mancipia. « Tu
igitur, inquit, in hanc regionem mitte exercitum, qui exsu-
les in eam reducat. (2) Id si feceris, partim, magnæ tibi a
me præsto sunt pecuniæ, præter sumptus belli, quos æquum
est ut nos, qui exercitum petimus, persolvamus : partim
vero, insulas adquires regi, et ipsam Naxum, et ex illa pen-
dentes Parum et Andrum, aliasque quæ Cyclades vocantur.
(3) Inde vero impetu facto facile adgredieris Eubœam,
amplam et opulentam insulam, Cypri laud minorem, et
subactu admodum facilem. Sufficiunt autem naves cen-
tum ad has omnes in regis redigendas potestatem. » (4)
Respondet Artaphernes his verbis : « Tu vero, quæ ex uti-
litate sunt regiæ domus proponis, et recte hæc omnia mo-
nes, præterquam quod ad numerum spectat navium. Nam
loco centum navium, paratæ tibi erunt primo vere ducentæ.
Oportet vero hisce rebus etiam regis auctoritatem accedere. »

XXXII. His auditis, Aristagoras lætus Miletum rediit.
Artaphernes vero, misso Susa nuncio, postulatisque Arista-
goræ cum rege communicatis, postquam probavit rem ipse
quoque Darius, ducentas instruxit triremes, magnamque
admodum multitudinem et Persarum et sociorum contraxit,
(2) ducemque horum constituit Megabaten, virum Persam
de genere Achæmenidarum, suum et Darii consobrinum ;
eundem cujus filiam Pausanias Lacedæmonius, Cleombroti
filius, si vera fama est, postero tempore in matrimonium
sibi desponsavit, cupiens tyrannus fieri Græciæ. Megabate
duce constituto, exercitum istum ad Aristagoram misit
Artaphernes.

XXXIII. Megabates, adsumtis ex Mileto Aristagora,
et Ionico exercitu, et exsulis Naxiis, navibus pro-

καὶ τοὺς Ναξίους ἐπλωε πρόφασιν ἐπ' Ἑλλησπόντου, ἐπεὶτε δὲ ἐγένετο ἐν Χίῳ, ἔσχε τὰς νέας ἐς Καύκασα, ὡς ἐνθεῦτεν βορέη ἀνέμῳ ἐς τὴν Νάξον διαβάλοι. (2) Καὶ οὗ γὰρ ἔδεε τούτῳ τῷ στόλῳ Ναξίους ἀπολέσθαι, πρῆγμα τοῖονδε συνηνέχθη γενέσθαι. Περιόντος Μεγαβάτεω τὰς ἐπὶ τῶν νεῶν φυλακὰς, ἐπὶ νεὸς Μυνδίας ἔτυχε οὐδεὶς φυλάσσω· ὁ δὲ δεινὸν τι ποιησάμενος ἐκέλευσε τοὺς δορυφόρους ἐξευρόντας τὸν ἄρχοντα ταύτης τῆς νεὸς, τῷ οὐνομα ἦν Σκύλαξ, τοῦτον δῆσαι διὰ θάλαμης διελόντας τῆς νεὸς κατὰ τοῦτο, ἔξω μὲν κεφαλὴν ποιέοντας, ἔσω δὲ τὸ σῶμα. (3) Δεθέντος δὲ τοῦ Σκύλακος, ἐξαγγέλλει τις τῷ Ἀρισταγόρῃ ὅτι τὸν ξεινὸν οἱ τὸν Μύνδιον Μεγαβάτης δῆσας λυμαίνοντο. Ὁ δ' ἐλθὼν παραιτέτο τὸν Πέρσῃν, τυγχάνων δὲ οὐδενὸς τῶν ἐδέετο, αὐτὸς ἐλθὼν ἔλυσε. (4) Πυθόμενος δὲ κάρτα δεινὸν ἐποίησατο ὁ Μεγαβάτης, καὶ ἐσπέρχετο τῷ Ἀρισταγόρῃ. Ὁ δὲ εἶπε, « σοὶ δὲ καὶ τούτοις τοῖσι πρῆγμασι τί ἐστι; οὐ σε ἀπέστειλε Ἀρταφέρνης ἐμέο πείθεσθαι καὶ πλῶειν τῇ ἂν ἐγὼ κελεύω; τί πολλὰ πρήσεις; » (5) Ταῦτα εἶπε Ἀρισταγόρης. Ὁ δὲ θυμωθεὶς τούτοις, ὡς νῦν ἐγένετο, ἔπεμπε ἐς Νάξον πλοῖον ἄνδρας φράσσοντας τοῖσι Ναξίοις πάντα τὰ παρεόντα σφί πρῆγματα.

XXXIV. Οἱ γὰρ ὧν Ναξιοὶ οὐδὲν πάντως προσεδέχοντο ἐπὶ σφέας τὸν στόλον τοῦτον ὁρμήσεσθαι. Ἐπεὶ μέντοι ἐπύθοντο, αὐτίκα μὲν ἐσηνείκοντο τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐς τὸ τεῖχος, παρεσκευάσαντο δὲ ὡς πολιορκησόμενοι καὶ σῖτα καὶ ποτὰ, καὶ τὸ τεῖχος ἐσάξαντο. (2) Καὶ οὗτοι μὲν παρεσκευάδατο ὡς παρεσσομένου σφί πολέμου, οἱ δ' ἐπεὶτε διέβαλον ἐκ τῆς Χίου τὰς νέας ἐς τὴν Νάξον, πρὸς πεφραγμένους προσεφέροντο καὶ ἐπολιόρχεον μῆνας τέσσερας. (3) Ὡς δὲ τὰ τε ἔχοντες ἦλθον χρήματα οἱ Πέρσαι, ταῦτα καταδεδαπάνητό σφί, καὶ αὐτῷ τῷ Ἀρισταγόρῃ προσαναισίμωτο πολλὰ, τοῦ πλεῦνός τε ἐδέετο ἢ πολιορκίῃ, ἐνθαῦτα τεῖχεα τοῖσι φυγᾶσι τῶν Ναξίων οἰκοδομήσαντες ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν ἡπειρον, κακῶς πρήσσοντες.

XXXV. Ἀρισταγόρης δὲ οὐκ εἶχε τὴν ὑπόσχεσιν τῷ Ἀρταφέρνηϊ ἐκπληρῶσαι· ἅμα δὲ ἐπείχε μιν ἡ δαπάνη τῆς στρατιῆς ἀπαιτεομένη, ἀρρώδεε τε τοῦ στρατοῦ πρήξαντος κακῶς καὶ Μεγαβάτῃ διαβεβλημένος, ἐδόχεε τε τὴν βασιλιήν τῆς Μιλήτου ἀπαιρεθῆσθαι. (2) Ἀρρωδέων δὲ τούτων ἕκαστα ἐβουλεύετο ἀπόστασιν· συνέπιπτε γὰρ καὶ τὸν ἐστιγμένον τὴν κεφαλὴν ἀπῆχθαι ἐκ Σούσων παρ' Ἰστιαίου, σημαίνοντα ἀπίστασθαι Ἀρισταγόρεα ἀπὸ βασιλέος. (3) Ὁ γὰρ Ἰστιαῖος βουλόμενος τῷ Ἀρισταγόρῃ σημῆναι ἀποστῆναι ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε ἀσφαλέως σημῆναι ὥστε φυλασσομένων τῶν ὁδῶν, ὁ δὲ τῶν δούλων τὸν πιστότατον ἀποξυρῆσας τὴν κεφαλὴν ἔστιξε καὶ ἀνέμεινε ἀναφῦναι τὰς τρίχας, ὡς δὲ ἀνέφυσαν τάχιστα, ἀπέπεμπε ἐς Μίλητον ἐντελόμενος αὐτῷ ἄλλο μὲν οὐδὲν, ἐπεὶ δὲ ἀπῆκται ἐς Μίλητον, κελεύειν Ἀρισταγόρεα ξυρῆσαντά μιν τὰς τρίχας κατιδέσθαι ἐς τὴν κεφαλὴν· τὰ δὲ στίγματα

sectus est quasi in Hellespontum navigaturus. Ubi vero prope Chium fuit, ad Caucasam continuit naves, inde vento borea in Naxum trajecturus. (2) Ibi, quum non esset in fatis ut hac classe Naxii perderentur, res accidit huiusmodi. Dum custodias navium obit Megabates, forte in nave Myndia nemo erat qui custodiam ageret. Qua re ille indignatus, jussit satellites quærare hujus navis præfectum, cui nomen erat Scylax, repertumque ita vincere, ut per thalamiam (*per foramen per quod infirmi remi exstant*) navis suæ trajiceretur, capite extrorsum eminente, corpore versus interiora porrecto. (3) In hunc modum vincto Scylace, renunciat aliquis Aristagoræ, hospitem Myndium a Megabate ita vinctum contumelioseque habitum esse. Et abijt ille ad Persam, veniam pro illo precans: a quo quum nihil impetrasset, ipse Myndiam navem adijt, illumque solvit. (4) Quo cognito indignatus Megabates, cum Aristagora expostulavit. Cui hic dixit: « Ad te vero quid hæc res pertinent? nonne te Artaphernes misit qui mihi parcas, navigesque quo ego jussero? rebus alienis quid te immisces? » (5) Hæc postquam dixit Aristagoras, iratus Megabates, ut nox advenit, navigio Naxum misit nonnullos, qui Naxiis omnia quæ ipsis imminerent significarent.

XXXIV. Neutiquam enim exspectaverant Naxii, adversus se illam dirigi expeditionem. Postquam vero intellexerunt, continuo ad tolerandam obsidionem sese compararunt, rebus suis ex agris intra muros comportatis, urbeque et cibariis et potulentis, muro autem munimentis instructo. (2) Qui postquam ad sustinendum bellum erant instructi, hostes, ex Chio Naxum trajicientes, bene munitos sunt adgressi, et per quattuor menses obsederunt. (3) Sed absumptis pecuniis omnibus quas secum Persæ attulerant, multisque etiam insuper ab Aristagora insumptis, quum ad continuandam obsidionem pluribus adhuc esset opus, jam exsulibus Naxiis castella exstruxerunt, et male adfecti in continentem se receperunt.

XXXV. Jam vero Aristagoras, quum promissa implere Artapherni non posset, simulque premeretur stipendio persolvendo, quod exercitus repetebat, timensque quod et exercitus male esset adfectus, et ipse odium incurrisset Megabata; denique existimans Mileti tyrannidem sibi iri eruptum: (2) hæc singula timens, defectionem caput meditari. Acciderat enim forte per idem tempus, ut servus, cui caput punctis erat notatum, Susis ab Histiaio adveniret, monens Aristagoram ut a rege deficeret. (3) Histiaius enim, quum monere Aristagoram vellet ut defectionem moliretur, nec vero aliam ullam, qua ei rem tuto significaret, haberet rationem, quum viæ omnes essent interceptæ; servi caput, quem habuit fidelissimum, totondit, punctisque notavit; deinde exspectavit donec succrevissent capilli. Hunc, simulatque capilli succreverant, Miletum misit, nihil aliud monitum, nisi ut, quum primum Miletum venisset, juberet Aristagoram capillos ipsius tondere, caput

ἐσήμεναι, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ἀπόστασιν. (4) Ταῦτα δὲ ὁ Ἰστιαῖος ἐποίησε συμφορὴν ποιεῦμενος με-
γάλην τὴν ἐωυτοῦ κατοχὴν τὴν ἐν Σούσοισι· ἀποστά-
σιος ὧν γινομένης πολλὰς εἶχε ἐλπίδας μετήσεσθαι ἐπὶ
ὁ ἀλάσσαν, μὴ δὲ νεώτερόν τι ποιεύσης τῆς Μιλήτου
οὐδαμὰ ἐς αὐτὴν ἤξειν ἔτι ἐλογίζετο.

XXXVI. Ἰστιαῖος μὲν νυν ταῦτα διανοεύμενος ἀπέ-
πεμπε τὸν ἄγγελον, Ἀρισταγόρῃ δὲ συνέπιπτε τοῦ αὐ-
τοῦ χρόνου πάντα ταῦτα συνελθόντα· ἐβουλεύετο ὧν
10 μετὰ τῶν στασιωτέων, ἐκφύνας τὴν τε ἐωυτοῦ γνώμην
καὶ τὰ παρὰ τοῦ Ἰστιαίου ἀπιγμένα. (2) Οἱ μὲν δὲ
ἄλλοι πάντες γνώμην κατὰ τὸ αὐτὸ ἐξεφέροντο, κελεύον-
τες ἀπίστασθαι· Ἐκαταῖος δ' ὁ λογοποιὸς πρῶτα μὲν
οὐκ ἔα πόλεμον βασιλεῖ τῶν Περσέων ἀναιρέεσθαι, κα-
15 ταλέγων τὰ τε ἔθνεα πάντα τῶν ἤρχε Δαρεῖδς καὶ τὴν
δύναμιν αὐτοῦ, ἐπεῖτε δὲ οὐκ ἐπειθε, δεύτερα συνεβού-
λευε ποιεῖν ὅπως ναυκρατέες τῆς θαλάσσης ἔσονται. (3)
Ἄλλως μὲν νυν οὐδαμῶς ἐφη λέγων ἐνορᾶν ἐσόμενον
τοῦτο (ἐπίστασθαι γὰρ τὴν δύναμιν τὴν Μιλησίων ἐοῦ-
20 σαν ἀσθενέα), εἰ δὲ τὰ χρήματα κατααιρεθῇ τὰ ἐκ τοῦ
ἱεροῦ τοῦ ἐν Βραγχίδῃσι, τὰ Κροῖσος ὁ Λυδὸς ἀνέθηκε,
πολλὰς εἶχε ἐλπίδας ἐπικρατῆσειν τῆς θαλάσσης, καὶ
οὕτω αὐτοῦς τε εἶξιν χρήμασι χρᾶσθαι καὶ τοὺς πολεμίους
οὐ συλήσειν αὐτά· τὰ δὲ χρήματα ἦν ταῦτα μεγάλα,
25 ὥς δεδήλωται μοι ἐν τῷ πρώτῳ τῶν λόγων. (4) Αὕτη
μὲν δὲ οὐκ ἐνίκα ἡ γνώμη, ἐδόκεε δὲ ὁμοῦς ἀπίστασθαι,
ἓνα τε αὐτῶν πλώσαντα ἐς Μυσοῦντα ἐς τὸ στρατόπεδον
τὸ ἀπὸ τῆς Νάξου ἀπελθόν, ἐὼν ἐνθαῦτα, συλλαμβάνειν
πειρᾶσθαι τοὺς ἐπὶ τῶν νεῶν ἐπιπλῶντας στρατη-
30 γούς.

XXXVII. Ἀποπεμφθέντος δὲ Ἱητραγόρεω κατ' αὐτὸ
τοῦτο καὶ συλλαβόντος δόλῳ Ὀλιάτον Ἰβανώλιος Μυ-
λασέα καὶ Ἰστιαῖον Τύμνεω Τερμερέα καὶ Κώνην Ἐρ-
ξάνδρου, τῷ Δαρείῳ Μυτιλήνην ἐδωρήσατο, καὶ Ἀρι-
35 σταγόρεα Ἡρακλείδῳ Κυμαῖον καὶ ἄλλους συχνοὺς,
οὕτω δὲ ἐκ τοῦ ἐμφανέος ὁ Ἀρισταγόρης ἀπεστήκεε,
πᾶν ἐπὶ Δαρείῳ μηχανεύμενος. (2) Καὶ πρῶτα μὲν
λόγῳ μετείς τὴν τυραννίδα ἰσονομίην ἐποίησε τῇ Μιλήτῳ,
ὥς ἂν ἐκόντες αὐτῷ οἱ Μιλήσιοι συναπισταίητο, μετὰ
40 δὲ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰωνίῃ τὸ αὐτὸ ἐποίησε, τοὺς μὲν
ἐξελαύνων τῶν τυράννων, τοὺς δ' ἔλαβε τυράννους ἀπὸ
τῶν νεῶν τῶν συμπλωσασέων ἐπὶ Νάξον, τούτους δὲ
φίλα βουλόμενος ποιεῖσθαι τῇσι πόλεσι ἐξεδίδου, ἄλλον
ἐς ἄλλην πόλιν παραδίδους, ὅθεν εἴη ἕκαστος.

XXXVIII. Κώνην μὲν νυν Μυτιληναῖοι ἐπεῖτε τά-
χιστα παρέλαβον, ἐξαγαγόντες κατέλευσαν, Κυμαῖοι δὲ
τὸν σφέτερον αὐτῶν ἀπῆκαν· ὥς δὲ καὶ ἄλλοι οἱ πλεῖνες
ἀπίεσαν. (2) Τυράννων μὲν νυν κατάπαυσις ἐγένετο
ἀνὰ τὰς πόλεις, Ἀρισταγόρης δὲ ὁ Μιλήσιος ὥς τοὺς
50 τυράννους κατέπαυσε, στρατηγούς ἐν ἐκάστη τῶν πο-
λίων κελεύσας ἐκάστους καταστῆσαι, δεύτερα αὐτὸς ἐς
Λακεδαίμονα τριήρεϊ ἀπόστολος ἐγένετο· ἔδεε γὰρ ὅθι
συμμαχίης τινός οἱ μεγάλης ἐξευρεθῆναι.

XXXIX. Τῆς δὲ Σπάρτης Ἀναξανδρίδης μὲν ὁ

que inspicere. Significabant autem notæ, quemadmodum
ante a me dictum est, defectionem esse moliendam. (4)
Id Histiaeus fecit, ægerrime ferens Susis sese detineri :
nam, defectio si exstisset, magnam spem habebat, ad
mare se demissum iri; nihil autem novi moliente Mileto,
nunquam se in illam rediturum existimaverat.

XXXVI. Hoc igitur machinatus Histiaeus quum servum
illum misisset, eodem tempore hæc omnia, eodem tenden-
tia, Aristagoræ acciderunt. Deliberavit itaque cum suarum
partium hominibus, hisque et sententiam suam, et quæ ei
ab Histiaeo advenerant, exposuit. (2) Ac cæteri quidem
omnes in eandem ivere sententiam, defectionem proban-
tes. Hecataeus vero, historiarum scriptor, statim quidem
negavit bellum cum rege Persarum esse suscipiendum; et
populos omnes commemorans quibus imperaret Darius, et
potentiam regis. Deinde vero, ubi hoc eis non persuasit,
secundo loco hortatus illos est, operam darent ut navibus
maris tenerent imperium. (3) Quum autem intelligat
(sic verba facere perrexerit) quam sint tenues Milesiorum
vires, nullam se aliam perspicere viam qua eo possint
pervenire, nisi si pecuniæ auferantur e templo quod
est in Branchidis, quas Cræsus Lydus ibi deposuisset : id
si fecissent, magnam se spem habere, posse ipsos maris
obtinere imperium; atque ita et ipsos pecunias habituros,
quibus utantur, et hostes illas non direpturos. Ingentes au-
tem illæ pecuniæ erant, quemadmodum in primo harum
Historiarum libro monstravimus. (4) At hæc quidem non
vicit sententia, nihilo minus vero placuit deficere; simul-
que decreverunt, unum e suorum numero navi Myntem
mittere ad exercitum, qui, ex quo Naxum reliquerat, eo
loci versabatur : ibi legatus ille operam daret, ut duces
eorum qui in navibus essent prehenderet.

XXXVII. Missus est ad hoc ipsum perficiendum Iatrago-
ras : isque dolo comprehendit Oliatum Ibanolis filium, My-
lasensem, et Histiaem Tymnæ filium Termerensem, et
Coen Erxandri, cui Darius Mytilenen dono dederat, et Ari-
stagoram Heraclidæ filium Cynæum, multosque item alios.
Atque ita ex professo defecit Aristagoras, quidlibet moliens
adversus Darium. (2) Ac statim quidem, verbo certe, ab-
dicavit tyrannidem, et juris æqualitatem proposuit Mileti
civibus, quo libentius Milesii cum ipso deficerent. Deinde
in reliqua Ionia idem fecit, tyrannos civitatibus expellens
quos vero ex navibus prehenderat quæ expeditionis sociæ
fuerant in Naxum susceptæ, hos, gratum facturus civita-
tibus, suæ cujusque civitatis civibus tradidit.

XXXVIII. Et Coen quidem Mytilenæi, simul-atque illius
compotes sunt facti, ex urbe eductum lapidibus obruerunt.
Cynæi vero suum dimiserunt incolumem : pariterque alii
etiam plerique suos dimiserunt. (2) Atque ita tyrannis li-
beratæ sunt Ioniæ civitates. Quibus submotis, Aristagoras
Milesius in unaquaque civitate jussit prætorem constitui;
deinde vero ipse Lacedæmonem suscepit legationem, tri-
remi profectus : opus enim ei erat magnam aliquam compa-
rare armorum societatem.

XXXIX. Sparta per id tempus non amplius in vivis erat

Λέοντος οὐκέτι περιεὼν ἐβασίλευε, ἀλλὰ ἐτετελευτήκει, Κλεομένης δὲ ὁ Ἀναξανδρίδῃ εἶχε τὴν βασιληίην, οὐ κατ' ἀνδραγαθίην σχὼν, ἀλλὰ κατὰ γένος. Ἀναξανδρίδῃ γὰρ ἔχοντι γυναῖκα ἀδελφεῆς ἐωυτοῦ θυγατέρα, καὶ
 5 ἐούσης ταύτης οἱ καταθυμίας, παῖδες οὐκ ἐγίνοντο. (2) Τούτου δὲ τοιούτου ἐόντος οἱ ἔφοροι εἶπαν ἐπικαλεσάμενοι αὐτὸν, « εἴ τοι σύ γε σεωυτοῦ μὴ προορῆς, ἀλλ' ἡμῖν τοῦτό ἐστι οὐ περιοπτόν, γένος τὸ Εὐρυσθένης γενέσθαι ἐξίτηλον. Σὺ νυν τὴν μὲν ἔχεις γυναῖκα, ἐπει-
 10 τε τοι οὐ τίκτει, ἔξεο, ἄλλην δὲ γῆμον· καὶ ποιέων ταῦτα Σπαρτιήτῃσι ἀδήσεις. » (3) Ὁ δ' ἀμείβετο φὰς τούτων οὐδέτερα ποιήσῃν, ἐκείνους τε οὐ καλῶς συμβουλεύειν παραινέοντας, τὴν ἔχει γυναῖκα ἐοῦσαν ἀναμάρτητον ἐωυτῷ, ταύτην ἀπέντα ἄλλην ἐσαγαγέσθαι.
 15 οὐδέ σφι πείσεσθαι.

XL. Πρὸς ταῦτα οἱ ἔφοροι καὶ οἱ γέροντες βουλευσάμενοι προσέφερον Ἀναξανδρίδῃ τάδε, « ἐπεὶ τοίνυν περιεχόμενόν σε ὀρέομεν τῆς ἔχεις γυναικὸς, σὺ δὲ ταῦτα ποίεις, καὶ μὴ ἀντίβαινε τούτοις, ἵνα μὴ τι ἄλ-
 20 λοῖον περὶ σεῦ οἱ Σπαρτιῆται βουλεύσωνται. (2) Γυναικὸς μὲν τῆς ἔχεις οὐ προσδεόμεθά σεῦ τῆς ἐξέσιος· σὺ δὲ ταύτῃ τε πάντα ὅσα νῦν παρέχεις πάρεχε, καὶ ἄλλην πρὸς ταύτῃ ἐσάγαγε γυναῖκα τεκνοποιόν. » Ταῦτά κη λεγόντων συνεχώρησε ὁ Ἀναξανδρίδης, μετὰ δὲ γυ-
 25 ναῖκας ἔχων δύο διξὰς ἰστίας οἶκεε, ποιέων οὐδαμὰ Σπαρτιητικά.

XLI. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόντος ἡ ἐσύστερον ἐπελθοῦσα γυνὴ τίκτει τὸν δὴ Κλεομένεα τοῦτον. Καὶ αὕτῃ τε ἐπεδρον βασιλέα Σπαρτιήτῃσι ἀπέφαινε,
 30 καὶ ἡ προτέρη γυνὴ τὸν πρότερον χρόνον ἄτοκος ἐοῦσα τότε κωὶ ἐκύησε, συντυχίῃ ταύτῃ χρησαμένη. (2) Ἔχουσιν δὲ αὐτὴν ἀληθεῖ λόγῳ οἱ τῆς ἐπελθούσης γυναικὸς οἰκῆτοί τε πυθόμενοι ὥχλεον, φάμενοι αὐτὴν κομπέειν ἄλλως βουλομένην ὑποβαλέσθαι. (3) Δεινὰ δὲ
 35 ποιεύντων αὐτῶν, τοῦ χρόνου συντάμνοντος, ὑπ' ἀπίστιος οἱ ἔφοροι τίκτους τὴν γυναῖκα περιζόμενοι ἐφύλαξαν. Ἡ δὲ ὡς ἔτεκε Δωριέα, ἰθὺς ἴσχει Λεωνίδα, καὶ μετὰ τοῦτον ἰθὺς ἴσχει Κλεόμβροτον· οἱ δὲ καὶ διδύμους λέγουσι Κλεόμβροτον τε καὶ Λεωνίδα γενέ-
 40 σθαι. (4) Ἡ δὲ Κλεομένηα τεκοῦσα καὶ τὸ δεύτερον ἐπελθοῦσα γυνὴ, ἐοῦσα θυγάτηρ Πρινητάδῃ τοῦ Δημαρμένου, οὐκέτι ἔτιχτε τὸ δεύτερον.

XLII. Ὁ μὲν δὴ Κλεομένης, ὡς λέγεται, ἦν τε οὐ φρενήρης ἀκρομανής τε, ὁ δὲ Δωριεὺς ἦν τῶν ἡλίκων
 45 πάντων πρῶτος, εὖ τε ἡπίστατο κατ' ἀνδραγαθίην αὐτὸς σχήσων τὴν βασιληίην. (2) Ὡστε ὧν οὕτω φρονέων, ἐπειδὴ ὁ τε Ἀναξανδρίδης ἀπέθανε καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι χρεώμενοι τῷ νόμῳ ἐστήσαντο βασιλέα τὸν πρεσβύτατον Κλεομένεα, ὁ Δωριεὺς δεινὸν τε ποιούμενος
 50 καὶ οὐκ ἀξίων ὑπὸ Κλεομένεος βασιλεύεσθαι, αἰτήσας λὼν Σπαρτιήτας ἦγε ἐς ἀποικίην, οὔτε τῷ ἐν Δελφοῖσι χρηστηρίῳ χρησάμενος ἐς ἥντινα γῆν κτίσων ἦν, οὔτε ποιήσας οὐδὲν τῶν νομιζομένων. (3) Οἷα δὲ βαρέως φέρων, ἀπίει ἐς τὴν Λιβύην τὰ πλοῖα· κατηγέοντο δὲ

rex Anaxandrides, Leontis filius : sed, hoc mortuo, Cleomenes, Anaxandridæ filius, regnum tenebat; non virtutis aliquo specimine, sed nativitatē sorte illud consecutus. Habuerat Anaxandrides in matrimonio fratris sui filiam, quæ cara ei erat, sed liberos nullos pepererat. (2) Quod quum ita esset, ephori ei ad se vocato dixere : « Quandoquidem tu tibi ipse non prospicis, nostri est officii, genus Eurysthenis non pati interire. Tu igitur hanc quam habes uxorem, quoniam tibi liberos non parit, dimitte, et duc aliam : id si feceris, Spartatis gratum feceris. » (3) At ille respondens ait, neutrum se facturum : nec enim recte illos consulere, sese hortantes ut dimissa, quam habeat, uxore innoxia, aliam ducat; itaque se illis non pariturum.

XL. Ad hæc ephori et seniores, re deliberatâ, hæc Anaxandridæ proposuerunt : « Quoniam igitur, inquiunt, videmus te amore uxoris tuæ captum, at tu hoc fac, nec huic te oppone conditioni, ne secius quidpiam de te decernant Spartani. (2) Non amplius postulamus, ut uxorem, quam habes, dimittas : præsta vero huic porro quæ adhuc ei præstitisti; sed aliam, præter hanc, domum duc uxorem, quæ liberos tibi pariat. » His fere ab illis dictis adsensus est Anaxandrides; et aliquanto post, alia insuper ducta uxore, duas habitavit domos, nequaquam ex more Spartanorum.

XLI. Haud multo interjecto tempore, uxor postmodum ducta peperit huncce Cleomenem. At, dum hæc futurum regni successorem Spartanis in lucem edit, forte fortuna contigit, ut prior uxor, quæ adhuc sterilis fuerat, gravida esset. (2) Huic, quum revera prægnans esset, re cognita, turbas ciebant cognati posterioris uxoris, dicentes frustra illam gloriari, velleque supponere sobolem. (3) Itaque his indigne rem ferentibus, instante partus tempore, increduli ephori parientem mulierem circumsedentes observabant. At illa peperit Dorieum; moxque iterum Leonidam; moxque rursus Cleombrotum : dicunt etiam nonnulli, gemellos fuisse Cleombrotum et Leonidam. (4) At posterius ducta uxor, mater Cleomenis, quæ Prinetae filia erat, Demarmeni neptis, post Cleomenem nullos alios liberos peperit.

XLII. Et Cleomenes quidem, ut narrant, mentis haud satis erat compos, ac fere furiosus. Dorieus vero inter æquales primus erat; satisque speraverat, pro sua virtute regnum se adepturum. (2) Hanc spem alens, quum mortuo Anaxandride Spartani ex lege regem constituissent majorem natu Cleomenem, indigne rem ferens Dorieus, et sub Cleomenis vivere nolens imperio, postulata a Spartanis multitudine quadam ex plebe, colonos hos eduxit, non consulto Delphis oraculo quamnam in terram iret conditurus coloniam, neque aliud quidquam ex civitatis instituto ante executus. (3) Sed, indignatus ut erat, ad Africam dirigit naves, ducibus usus civibus nonnullis Theræis. Ubi ad

οἱ ἄνδρες Θηραῖοι. Ἀπικόμενος δ' ἐς Κίνυπα, οἴκισε γῶρον κάλλιστον τῶν Λιβύων παρὰ ποταμόν. Ἐξελαθεῖς δὲ ἐνθεῦτεν τρίτῳ ἔτει ὑπὸ Μακέων τε Λιβύων καὶ Καρχηδονίων ἀπῆκετο ἐς Πελοπόννησον.

XLIII. Ἐνθαῦτα δὲ οἱ Ἀντιχάρης ἀνὴρ Ἐλεώνιος συνεβούλευσε ἐκ τῶν Λαίου χρησμῶν Ἡράκλειαν τὴν ἐν Σικελίᾳ κτίζειν, φὰς τὴν Ἐρυκος χώραν πᾶσαν εἶναι Ἡρακλειδέων αὐτοῦ Ἡρακλέος κτησαμένου. (2) Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐς Δελφοὺς οἶχeto χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ, εἰ αἰρέει ἐπ' ἣν στέλλεται χώραν· ἡ δὲ Πυθίῃ οἱ χρᾶ αἰρήσειν. Παραλαβὼν δὲ ὁ Δωριεὺς τὸν στόλον τὸν καὶ ἐς Λιβύην ἦγε, ἐκομίζετο παρὰ τὴν Ἰταλίην.

XLIV. Τὸν χρόνον δὲ τοῦτον, ὡς λέγουσι Συβαρίται, σφέας τε αὐτοὺς καὶ Τῆλυν τὸν ἐωυτῶν βασιλέα ἐπὶ Κρότωνα μέλλειν στρατεύεσθαι, τοὺς δὲ Κροτωνιῆτας περιδεέας γενομένους δεηθῆναι Δωριέος σφίσι τιμωρῆσαι καὶ τυχεῖν δεηθέντας· συστρατεύεσθαι τε δὴ ἐπὶ Σύβαριν Δωριέα καὶ συνελέειν τὴν Σύβαριν. (2) Ταῦτα μὲν νυν Συβαρίται λέγουσι ποιῆσαι Δωριέα τε καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, Κροτωνιῆται δὲ οὐδένα σφίσι φασὶ ξείνον προσεπιλαβέσθαι τοῦ πρὸς Συβαρίτας πολέμου εἰ μὴ Καλλίην τῶν Ἰαμιδέων μάντιν Ἥλειον μῦθον, καὶ τοῦτον τρόπῳ τοιῷδε· παρὰ Τήλυος τοῦ Συβαρίτῃ τῶν τυράννων ἀποδράντα ἀπικέσθαι παρὰ σφέας, ἐπεῖτε οἱ τὰ ἱρὰ οὐ προεχώρει χρηστὰ θυομένων ἐπὶ Κρότωνα.

XLV. Ταῦτα δ' αὖ οὗτοι λέγουσι. Μαρτύρια δὲ τούτων ἑκάτεροι ἀποδεικνῦσι τάδε, Συβαρίται μὲν τέμενος τε καὶ νηὸν ἔοντα παρὰ τὸν ξηρὸν Κραθῖν, τὸν ἰδρύσασθαι συνελόντα τὴν πόλιν Δωριέα λέγουσι Ἀθηναίῃ ἐπωνύμῳ Κραθίῃ· τοῦτο δὲ αὐτοῦ Δωριέος τὸν θάνατον μαρτύριον μέγιστον ποιεῖνται, ὅτι παρὰ τὰ μεμαντευμένα ποιεῖν διεφθάρη· εἰ γὰρ δὴ μὴ παρέπρηξε μηδὲν, ἐπ' ὃ δὲ ἐστάλη ἐποίεε, εἴλε ἂν τὴν Ἐρυκίνην χώραν καὶ ἑλὼν κατέσχε, οὐδ' ἂν αὐτὸς τε καὶ ἡ στρατιὴ διεφθάρη. (2) Οἱ δ' αὖ Κροτωνιῆται ἀποδεικνῦσι Καλλίῃ μὲν τῷ Ἥλειῳ ἐξαίρετα ἐν γῇ τῇ Κροτωνιήτιδι πολλὰ δοθέντα, τὰ καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι ἐνέμοντο οἱ Καλλίειοι ἀπόγονοι, Δωριεῖ δὲ καὶ τοῖσι Δωριέος ἀπογόνοισι οὐδέν· καίτοι εἰ συνεπελάβετό γε τοῦ Συβαριτικοῦ πολέμου Δωριεὺς, δοθῆναι ἂν οἱ πολλαπλήσια ἢ Καλλίῃ. Ταῦτα μὲν νυν ἑκάτεροι αὐτῶν μαρτύρια ἀποφαίνονται· καὶ πάρεστι, ὁκοτέροισι τις πείθεται αὐτῶν, τούτοις προσχωρεῖν.

XLVI. Συνέπλων δὲ Δωριεῖ καὶ ἄλλοι συγχτίσται Σπαρτιητίων, Θεσσαλὸς καὶ Παραιβάτης καὶ Κελέης καὶ Εὐρυλέων, οἱ ἐπεῖτε ἀπῆκοντο παντὶ στόλῳ ἐς τὴν Σικελίην, ἀπέθανον μάχῃ ἐσσωθέντες ὑπὸ τε Φοινίκων καὶ Ἑγεσταιῶν· μῦθος δὲ γε Εὐρυλέων τῶν συγχτίων στέων περιεγένετο τούτου τοῦ πάθεος. (2) Συλλαβὼν δὲ οὗτος τῆς στρατιῆς τοὺς περιγενομένους ἔσχε Μινωίην τὴν Σελινουσίων ἀποικίην, καὶ συνηλευθέρου Σελινουσίους τοῦ μουνάρχου Πειθαγόρευ. (3) Μετὰ δὲ, ὡς τοῦτον κατεῖλε, αὐτὸς τυραννίδι ἐπεχείρησε Σελι-

Cinypem pervenit, condidit locum Libyæ pulcerrimum juxta flumen. Inde vero ejectus tertio anno a Macis Libybus et Carthaginiensibus, in Peloponnesum rediit.

XLIII. Ibi Antichares, civis Eleonius, ex Laii oraculis consilium ei dedit, ut Heracleam in Sicilia conderet; dicens universam Erycis regionem Heraclidarum esse, quippe ab ipso Hercule adquisitam. (2) Quo audito, Delphos profectus Dorieus, quærit ex oraculo, an potiturus sit terra quam adire cogitaret; et Pythia, potiturum ea, respondit. Sumpta itaque classe et multitudo, quam eandem in Africam duxerat, Italiam est prætervectus.

XLIV. Per id tempus, ut memorant Sybaritæ, ipsi et rex ipsorum Telys in eo erant ut adversus Crotonem arma moverent: et Crotoniatæ, metu perculsi, rogarunt Dorieum ut opem sibi ferret, idque ab illo impetrarunt. Sic cum illis adversus Sybarin profectus est Dorieus, et una cum illis Sybarin cepit. (2) Hoc igitur a Dorieo, et his qui cum eo erant, gestum esse aiunt Sybaritæ: Crotoniatæ vero adfirmant, neminem peregrinum belli contra Sybaritas suscepti socium sibi fuisse, nisi unum Calliam, vatem Eleum, ex Iamidarum familia; eumque hac ratione, quod a Tely, Sybaritarum tyranno, ad se profugisset, quum sacrificanti adversus Crotonem sacra parum prospera evenissent.

XLV. Hoc quidem Crotoniatæ dicunt. Testimonia autem dictorum hæc adferunt utrique: Sybaritæ quidem, partim testantur agrum sacrum atque templum prope siccum Crathin; quæ Minervæ, cognomine Crathiae, dedicata esse aiunt a Dorieo, postquam consociatis armis cum Crotoniatis Sybarin cepisset; partim ipsius Doriei mortem ut maximum adferunt argumentum, quippe quem periisse aiunt eo quod contra vaticinia fecisset: qui si nihil deliquisset, sed id fecisset ad quod missus erat, cepisset Erycinam terram, et captam obtinuisset, neque ipse cum suo exercitu fuisset interemptus. (2) Contra Crotoniatæ multa monstrant in Crotoniensi agro eximie donata Calliae Eleo, quæ ad meam usque ætatem posteri Calliae possederunt: Dorieo vero ejusque posteris nihil esse donatum; cui tamen, si socius fuisset Sybaritici belli, multo plura quam Calliae fuissent donata. Hæc utrique proferunt testimonia; quorum utris fidem quisque habuerit, his accedat licet.

XLVI. Navigarunt autem cum Dorieo alii quoque Spartani, condendæ coloniae socii, Thessalus, et Paræbates, et Celeas et Euryleon. Qui postquam cum universo adparatu in Siciliam pervenerunt, periire prælio superati a Pœnis et Eggestanis. Unus sociorum illorum huic cladi superstes fuit Euryleon. (2) Is, collectis copiarum reliquiis, Minoam tenuit, Selinusiorum coloniam, et Selinusiis operam suam contulit, ut Pithagora monarcho liberarentur. (3) Postea vero, hoc sublato, tyrannidem Selinuntis ipse invasit, eam

νοῦντος, καὶ ἐμουνάρχησε χρόνον ἐπ' ὀλίγον· οἱ γάρ μιν Σελινούσιοι ἐπαναστάντες ἀπέκτειναν καταφυγόντα ἐπὶ Διὸς ἀγοραίου βωμόν.

XLVII. Συνέσπετο δὲ Δωριεῖ καὶ συναπέθανε Φίλιππος ὁ Βουτακίδεω Κροτωνιήτης ἀνὴρ, δὲ ἀρμόσάμενος Τήλυος τοῦ Συβαρίτεω θυγατέρα ἔφυγε ἐκ Κρότωνος, ψευσθεὶς δὲ τοῦ γάμου οἶχετο πλώων ἐς Κυρήνην, ἐκ ταύτης δὲ ὁρμεώμενος συνέσπετο οἰκητῇ τε τριήρεϊ καὶ οἰκητῇ ἀνδρῶν δαπάνῃ, ἐὼν τε Ὀλυμπιονίκης καὶ κάλλιστος Ἑλλήνων τῶν κατ' ἐωυτόν. (2) Διὰ δὲ τὸ ἐωυτοῦ κάλλος ἠνεύχαστο παρ' Ἑγεσταίων τὰ οὐδεὶς ἄλλος· ἐπὶ γὰρ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἡρώϊον ἰδρύσάμενοι θυσίῃσι αὐτὸν ἱλάσκονται.

XLVIII. Δωριεὺς μὲν νυν τρόπῳ τοιούτῳ ἐτελεύτησε· εἰ δὲ ἠνέσχετο βασιλευόμενος ὑπὸ Κλεομένεος καὶ κατέμενε ἐν Σπάρτῃ, ἐβασίλευε ἂν Λακεδαιμόνος· οὐ γάρ τινα πολλὸν χρόνον ἦρξε ὁ Κλεομένης, ἀλλ' ἀπέθανε ἅπαις, θυγατέρα μούνην λιπὼν, τῇ οὖνομα ἦν Γοργώ.

XLIX. Ἀπικνέεται δ' ὦν ὁ Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήτου τύραννος ἐς τὴν Σπάρτην Κλεομένεος ἔχοντος τὴν ἀρχήν· τῷ δὴ ἐς λόγους ἦτε, ὡς Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, ἔχων χάλκεον πίνακα ἐν τῷ γῆς ἀπάσης περιόδου ἐνετέμνητο καὶ θάλασσά τε πᾶσα καὶ ποταμοὶ πάντες. (2) Ἀπικνεύμενος δὲ ἐς λόγους ὁ Ἀρισταγόρης ἔλεγε πρὸς αὐτὸν τάδε, « Κλεόμενες, σπουδὴν μὲν τὴν ἐμὴν μὴ θωμάσης τῆς ἐνθαῦτα ἀπίξις· τὰ γὰρ κατήκοντά ἐστι τοιαῦτα. Ἰώνων παῖδας δούλους εἶναι ἀντ' ἐλευθέρων ὄνειδος καὶ ἄλγος μέγιστον μὲν αὐτοῖσι ἡμῖν, ἔτι δὲ τῶν λοιπῶν ὑμῖν, ὅσῳ προέστατε τῆς Ἑλλάδος. (3) Νῦν ὦν πρὸς θεῶν τῶν Ἑλληνίων ῥύσασθε Ἴωνας ἐκ δουλοσύνης, ἀνδρας δμαίμονας. Εὐπετέως δὲ ὑμῖν ταῦτα οἶά τε χωρέειν ἐστί· οὔτε γὰρ οἱ βάρβαροι ἀλκιμοὶ εἰσι, ὑμεῖς τε τὰ ἐς τὸν πόλεμον ἐς τὰ μέγιστα ἀνήκετε ἀρετῆς πέρι. (4) Ἡ τε μάχη αὐτῶν ἐστὶ τοιήδε, τόξα καὶ αἰχμὴ βραχέα· ἀναξυρίδας δὲ ἔχοντες ἔρχονται ἐς τὰς μάχας καὶ κυρθασίας ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι· οὕτω εὐπετέες χειρωθῆναι εἰσὶ. Ἔστι δὲ καὶ ἀγαθὰ τοῖσι τὴν ἡπειρον ἐκείνην νεμομένοις ὅσα οὐδὲ τοῖσι συνάπαισι ἄλλοις, ἀπὸ χρυσοῦ ἄρξαμενοισι, ἄργυρος καὶ χαλκὸς καὶ ἐσθῆς ποικίλη καὶ ὑποζύγια τε καὶ ἀνδράποδα· τὰ θυμῷ βουλόμενοι αὐτοὶ ἂν ἔχοιτε. (5) Κατοικέεται δὲ ἀλλήλων ἐγόμενοι ὡς ἐγὼ φράσω. Ἰώνων μὲν τῶνδε οἶδε Λυδοὶ, οἰκέοντές τε χώραν ἀγαθὴν καὶ πολυαργυρώτατοι ἐόντες. » Δεικνὺς δὲ ἔλεγε ταῦτα ἐς τῆς γῆς τὴν περίοδον, τὴν ἐφέρετο ἐν τῷ πίνακι ἐντετμημένην. « Λυδῶν δὲ » ἔφη λέγων ὁ Ἀρισταγόρης « οἶδε ἔχονται Φρύγες οἱ πρὸς τὴν ἡῶ, πολυπροβατώτατοι τε ἐόντες ἀπάντων τῶν ἐγὼ οἶδα καὶ πολυκαρπώτατοι. (6) Φρυγῶν δὲ ἔχονται Καππαδόκαι, τοὺς ἡμεῖς Συρίους καλεῖμεν. Τούτοις δὲ πρόσουροι Κίλικες, κατήκοντες ἐπὶ θάλασσαν τήνδε, ἐν τῇ ἦδε Κύπρος νῆσος κέεται· οἱ πενταχόσια τάλαντα βασιλεῖ τὸν ἐπέτεον φόρον ἐπιτελεῦσι. (7) Κι-

que per breve tempus obtinuit : nam insurrectione facta interfecerunt cum Selinusii, tametsi ad Forensis Jovis aram profugerat.

XLVII. Secutus Dorieum erat et cum eo periit etiam Philippus, Butacidæ filius, civis Crotoniata. Is quum sibi desponsasset Telyis filiam, Sybaritarum regis, Crotone profugerat : frustratus autem nuptiis, relicta Italia Cyrenen navigaverat. Inde profectus, secutus erat Dorieum propria triremi, suo sumptu militibus instructa : vir qui in Olympiis certaminibus victoriam reportaverat, et formosissimus omnium suæ ætatis Græcorum. (2) Hic ob formæ præstantiam ab Egestanis consecutus est, quod nemo alius : hi enim super ejus sepulcro Heroum erexerunt, et sacrificiis eum placant.

XLVIII. Hunc finem habuit Dorieus : qui si sustinisset sub Cleomenis vivere imperio et Spartæ manere, ipse rex evasisset Lacedæmonis. Neque enim diu admodum regnavit Cleomenes, sed mortuus est nulla prole relicta, nisi una filia, cui nomen erat Gorgo.

XLIX. Hoc igitur regnante Cleomene Spartam venit Aristagoras, Mileti tyrannus. Is regem conveniens, secum adferebat, ut narrant Lacedæmonii, æneam tabulam, in qua totius terræ circuitus erat incisus, et mare universum, fluviique omnes. (2) Ubi in colloquium venit regis, hæc ad eum verba fecit : « Cleomenes, ne meum studium te conveniendi mireris ; talia enim sunt tempora. Servos esse Ionum filios, qui liberi esse debebant, probrum et dolor maxime quidem est nobis ipsis, verum etiam, præter cæteros Græcos, tanto magis vobis, quoniam principes estis Græciæ. (3) Nunc igitur, per deos te oro Græciæ præsides, e servitute vindicate Ionas, consanguineos vestros. Facile est autem vobis hoc exsequi. Nec enim fortes viri sunt barbari ; vos vero bellicæ virtutis ad summum fastigium pervenistis. (4) Pugnae genus autem illorum hoc est, arcus et breve spiculum. Braccis induti [non scutis tecti] in prælium eunt et tiaras [pro galeis] in capite gestant : ita superatu sunt faciles. Sunt autem continentem illam habitantibus bona, quanta non sunt aliis omnibus hominibus simul sumptis : aurum statim, tum argentum, et æs, et vestis variegata, et jumenta, et mancipia : quibus vos, si modo libuerit, potiimini. (5) Habitant autem, alius populus alterum attingens sic, quemadmodum ego dicam. Juxta Ionas hosce habitant hi Lydi, terram tenentes bonam et argento abundantem. » Hæc dicens, digito monstravit regionem in illo terræ circuitu, quem æri incisum secum attulerat. « Lydis vero (sic dicere perrexit) contigui sunt versus orientem Phryges hi, et armentis et terræ frugibus opulentissimi omnium, quos equidem novi, populorum. (6) Phrygibus proximi sunt Cappadoces, quos Syrios nos vocamus : hisque finitimi Cilices, ad mare hocce pertinentes, in quo Cyprus hæc insula est ; qui quingenta talenta annuum tributum pendunt regi. (7) Cilices at-

λίκων δὲ τῶνδε ἔχονται Ἀρμένιοι οἶδε, καὶ οὗτοι ἐόντες πολυπρόβατοι, Ἀρμενίων δὲ Ματιηνοὶ χώραν τήνδε ἔχοντες. Ἐχεται δὲ τούτων γῆ ἡδε Κισσίη, ἐν τῇ δὴ παρὰ ποταμὸν τόνδε Χοάσπεα κείμενά ἐστι τὰ Σοῦσα
 5 ταῦτα, ἐνθα βασιλεύς τε μέγας δίαίταν ποιέεται, καὶ τῶν χρημάτων οἱ θησαυροὶ ἐνθαῦτά εἰσι· ἐλόντες δὲ ταύτην τὴν πόλιν θαρσέοντες ἡδὴ τῷ Διὶ πλούτου πέρι ἐρίζετε. (8) Ἀλλὰ περὶ μὲν χώρας ἄρα οὐ πολλῆς οὐδὲ οὕτω χρηστῆς καὶ οὕρων σμικρῶν χρεῶν ἐστι ὑμέας
 10 μάχας ἀναβάλλεσθαι πρὸς τε Μεσσηνίους ἐόντας ἰσοπαλέας καὶ Ἀρκάδας τε καὶ Ἀργεῖους, τοῖσι οὔτε χρυσοῦ ἐχόμενόν ἐστι οὐδὲν οὔτε ἀργύρου, τῶν πέρι καὶ τινα ἐνάγει προθυμίη μαχόμενον ἀποθνήσκειν· παρέχον δὲ τῆς Ἀσίας πάσης ἄρχειν εὐπετέως, ἄλλο τι αἰ-
 15 ρήσεσθε; » Ἀρισταγόρης μὲν ταῦτα ἔλεξε, Κλεομένης δὲ ἀμείβετο τοισίδε, « ὦ ξεῖνε Μιλήσιε, ἀναβάλλομαί τοι ἐς τρίτην ἡμέρην ὑποκρινέεσθαι. »

L. Τότε μὲν ἐς τοσοῦτον ἤλασαν· ἐπεῖτε δὲ ἡ κυρὴ ἡμέρῃ ἐγένετο τῆς ὑποκρίσιος καὶ ἤλθον ἐς τὸ συγκεῖ-
 20 μενον, εἶρετο δὲ Κλεομένης τὸν Ἀρισταγόρεα ὁκόσων ἡμερέων ἀπὸ θαλάσσης τῆς Ἰώνων ὁδὸς εἴη παρὰ βασιλέα. (2) Ὁ δὲ Ἀρισταγόρης τάλλα ἐὼν σοφὸς καὶ διαβάλλων ἐκείνον εὖ ἐν τούτῳ ἐσφάλῃ· χρεῶν γάρ μιν μὴ λέγειν τὸ ἐόν, βουλόμενόν γε Σπαρτιήτας ἐξαγαγεῖν
 25 ἐς τὴν Ἀσίην, λέγειν δ' ὦν τριῶν μηνῶν φάς εἶναι τὴν ἄνοδον. (3) Ὁ δὲ ὑπαρπάσας τὸν ἐπίλοιπον λόγον τὸν δὲ Ἀρισταγόρης ὥρμητο λέγειν περὶ τῆς ὁδοῦ, εἶπε, « ὦ ξεῖνε Μιλήσιε, ἀπαλλάσσεο ἐκ Σπάρτης πρὸ δύν-
 30 τος ἡλίου· οὐδένα γὰρ λόγον εὐπέα λέγεις Λακεδαιμονίοισι, ἐθέλων σφέας ἀπὸ θαλάσσης τριῶν μηνῶν ὁδὸν ἀγαγεῖν. » Ὁ μὲν δὲ Κλεομένης ταῦτα εἶπας ἦϊε ἐς τὰ οἰκία.

LI. Ὁ δὲ Ἀρισταγόρης λαβὼν ἱκετηρίην ἦϊε ἐς τοῦ Κλεομένεος, ἐσελθὼν δὲ ἔσω ἅτε ἱκετεῦων ἐπακοῦται
 35 ἐκέλευε τὸν Κλεομένεα, ἀποπέμψαντα τὸ παιδίον· προσεστήκει γὰρ δὴ τῷ Κλεομένει ἡ θυγάτηρ, τῇ οὐνομα ἦν Γοργώ· τοῦτο δὲ οἱ καὶ μῦνον τέκνον ἐτύγχανε ἐὼν ἐτέων ὀκτὼ ἢ ἐννέα ἡλικίην. (2) Κλεομένης δὲ λέγειν μιν ἐκέλευε τὰ βούλεται, μηδὲ ἐπισχεῖν
 40 τοῦ παιδίου εἵνεκεν. Ἐνθαῦτα δὲ ὁ Ἀρισταγόρης ἤρχετο ἐκ δέκα ταλάντων ὑπισχνόμενος, ἦν οἱ ἐπιτελέσει τῶν ἐδέετο. (3) Ἀνανεύοντος δὲ τοῦ Κλεομένεος προέβαινε τοῖσι χρήμασι ὑπερβάλλων ὁ Ἀρισταγόρης, ἐς δὲ πεντήκοντά τε τάλαντα ὑπεδέδεκτο καὶ τὸ
 45 παιδίον ἠδ᾽ ἔτατο, « πάτερ, διαφθερεῖ σε ὁ ξεῖνος, ἦν μὴ ἀποστὰς ἦς. » (4) Ὁ τε δὲ Κλεομένης ἡσθεὶς τοῦ παιδίου τῇ παραινέσει ἦϊε ἐς ἕτερον οἶκημα, καὶ ὁ Ἀρισταγόρης ἀπαλλάσσετο τὸ παράπαν ἐκ τῆς Σπάρτης, οὐδέ οἱ ἐξεγένετο ἐπὶ πλεον ἔτι σημῆναι περὶ τῆς
 50 ἀνόδου τῆς παρὰ βασιλέα.

LII. Ἐχει γὰρ ἀμφὶ τῇ ὁδῷ ταύτῃ ὧδε. Σταθμοὶ τε πανταχῇ εἰσὶ βασιλῆϊοι καὶ καταλύσεις κάλλισται, δι' οἰκεομένης τε ἡ ὁδὸς ἅπασα καὶ ἀσφαλές. Διὰ μὲν γε Λυδίας καὶ Φρυγίας σταθμοὶ τείνοντες εἴκοσι

tingunt hi Armenii, et ipsi armentis opulenti. Armeniis finitimi Matieni hancce possident regionem. Horum regionem attingit Cissia hæc, in qua juxta fluvium huncce Choaspen sita hic sunt Susa, ubi rex magnus vitam agit, suntque pecuniarum illius thesauri. Hanc urbem quum ceperitis, tum fidenter cum Jove de divitiis contendetis. (8) At nunc de exiguo terræ tractu, neque illo ita bono, et de arctis finibus opus est vobis pugnare cum Messenlis, qui vobis pares sunt armis, et cum Arcadibus et Argivis, qui nihil possident quod sit auri aut argenti simile, cujus studio aliquis ad pugnandum cum vitæ periculo commoveatur. Quare quum facile sit vobis universæ Asiæ potiri imperio, aliudne quidpiam præoptabitis? » Hæc Aristagoras dixit; cui Cleomenes respondit his verbis: « Hospes Milesie, in tertium diem differo tibi respondere. »

L. Tunc quidem in tantum progressi sunt: ubi vero adfuit constitutus responsioni dies, et ad locum ventum est de quo convenerat, ex Aristagora Cleomenes quæsit, quot dierum iter esset a mari Ioniam adluente usque ad regem. (2) Et Aristagoras, alioquin callidus homo, et pulcre illum circumveniens, in hoc quidem offendit. Nam quum non id quod res est dicere debuisset, ut qui Spartanos in Asiam cuperet evocare, ex veritate respondit, dicens trium mensium esse adscensum. (3) Tum vero Cleomenes, præcidens reliquum sermonem quem de itinere illo facturus erat Aristagoras, ait: « Hospes Milesie, excede Sparta ante solis occasum: nec enim sermonem dicis audiendum Lacedæmoniis, qui eos cupis trium mensium viam abducere a mari. » His dictis, Cleomenes domum abiit.

LI. Tum vero Aristagoras sumpto oleæ ramo domum adiit Cleomenis, et introgressus supplicis modo illum precatus est, ut, dimissa filiola, sese audiret: adstabat enim forte Cleomeni filia, cui nomen erat Gorgo, unica illius proles, annorum octo aut novem puella. (2) Jussit illum Cleomenes dicere quæ vellet, nec cessare puellæ eausa. Ibi Aristagoras a decem incepit talentis quæ illi pollicebatur, si ea, quæ petiisset, effecta sibi dedisset: (3) abnuenteque Cleomene, progressus est Aristagoras augendo subinde pecuniæ summam; donec postremo, quum quinquaginta ei talenta reciperet, exclamavit puella: « Pater, corrumpet te hic hospes, ni ocysus hinc abscesseris. » (4) Et delectatus Cleomenes puellæ monito, in aliud conclave abiit, et Aristagoras Sparta omnino excessit neque ei licuerat de itinere ad regem plura his commemorare.

LII. Est autem illius itineris ratio hujusmodi. Stationes (sive mansiones) ubique sunt regiæ, et deversoria pulcherrima: totumque iter per culta ac tuta instituitur loca. Per Lydiam et Phrygiam viginti sunt mansiones, parasangæ

εἰσι, παρασάγγαι δὲ τέσσερες καὶ ἐνενήκοντα καὶ ἥμισυ.
 (2) Ἐκδέκεται δ' ἐκ τῆς Φρυγίης ὁ Ἄλυσ ποταμὸς, ἐπ' ὃ πύλαι τε ἐπεισι, τὰς διεξελάσαι πᾶσα ἀνάγκη καὶ οὕτω διεκπερᾶν τὸν ποταμὸν, καὶ φυλακτήριον μέγα
 5 ἐπ' αὐτῷ. Διαβάντι δὲ ἐς τὴν Καππαδοκίην καὶ ταύτῃ πορευομένῳ μέχρι οὖρων τῶν Κιλικίων σταθμοὶ δύο δέοντές εἰσι τριήκοντα, παρασάγγαι δὲ τέσσερες καὶ ἑκατόν. (3) Ἐπὶ δὲ τοῖσι τούτων οὖροισι διξάς τε πύλας διεξελᾶς καὶ διξὰ φυλακτήρια παραμεΐψαι· ταῦτα
 10 δὲ διεξελάσαντι καὶ διὰ τῆς Κιλικίης ὁδὸν ποιευμένῳ τρεῖς εἰσὶ σταθμοὶ, παρασάγγαι δὲ πεντεκαίδεκα καὶ ἥμισυ. (4) Οὖρος δὲ Κιλικίης καὶ τῆς Ἀρμενίης ἐστὶ ποταμὸς νηυσιπέρητος, τῷ οὖνομα Εὐφρήτης. Ἐν δὲ τῇ Ἀρμενίῃ σταθμοὶ μὲν εἰσι καταγωγέων πεντεκαί-
 15 δεκα, παρασάγγαι δὲ ἑξ καὶ πεντήκοντα καὶ ἥμισυ, καὶ φυλακτήριον ἐν αὐτοῖσι. (5) Ποταμοὶ δὲ νηυσιπέρητοι τέσσερες διὰ ταύτης ῥέουσι, τοὺς πᾶσα ἀνάγκη διαπορθεῖν ἐστὶ, πρῶτος μὲν Τίγρις, μετὰ δὲ δευτερός τε καὶ τρίτος οὗτος οὖνομαζόμενος, οὐκ οὗτος
 20 ἐὼν ποταμὸς οὐδὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ῥέων· ὁ μὲν γὰρ πρότερος αὐτῶν καταλεχθεὶς ἐξ Ἀρμενίων ῥέει, ὁ δὲ ὕστερον ἐκ Ματινηῶν· ὁ δὲ τέταρτος τῶν ποταμῶν οὖνομα ἔχει Γύνδης, τὸν Κῦρος διέλαβέ κοτε ἐς διώρυχας ἐξήκοντα καὶ τριηκοσίας. (6) Ἐκ δὲ ταύτης τῆς Ἀρμε-
 25 νίης ἐσβάλλοντι ἐς τὴν Ματινηνὴν γῆν σταθμοὶ εἰσι τέσσερες. . . . Ἐκ δὲ ταύτης ἐς τὴν Κισσίην χώρην μεταβαίνοντι ἑνδεκα σταθμοὶ, παρασάγγαι δὲ δύο καὶ τεσσεράκοντα καὶ ἥμισυ ἐστὶ ἐπὶ ποταμὸν Χοάσπεα, ἑόντα καὶ τοῦτον νηυσιπέρητον· ἐπ' ὃ
 30 Σοῦσα πόλις πεπόλισται. Οὗτοι οἱ πάντες σταθμοὶ εἰσι ἑνδεκα καὶ ἑκατόν. Καταγωγὰ μὲν νυν σταθμῶν τοσαῦταί εἰσι ἐκ Σαρδίων ἐς Σοῦσα ἀναβαίνοντι.

LIII. Εἰ δὲ ὁρθῶς μεμέτρηται ἡ ὁδὸς ἡ βασιλική τοῖσι παρασάγγῃσι καὶ ὁ παρασάγγης δύναται τριήκοντα
 35 στάδια, ὥσπερ οὗτος γε δύναται ταῦτα, ἐκ Σαρδίων στάδια ἐστὶ ἐς τὰ βασιλῆα τὰ Μεμνόνια καλεούμενα πεντακόσια καὶ τρισχίλια καὶ μύρια, παρασαγγέων ἐόντων πεντήκοντα καὶ τετρακοσίων. (2) Πεντήκοντα δὲ καὶ ἑκατόν στάδια ἐπ' ἡμέρῃ ἐκάστη διεξιούσι ἀνα-
 40 σιμοῦνται ἡμέραι ἀπαρτὶ ἐνενήκοντα.

LIV. Οὕτω τῷ Μιλησίῳ Ἀρισταγόρῃ εἶπαντι πρὸς Κλεομένεα τὸν Λακεδαιμόνιον εἶναι τριῶν μηνῶν τὴν ἀνοδὸν τὴν παρὰ βασιλέα ὁρθῶς εἴρητο. Εἰ δέ τις τὸ ἀτρεκέστερον τούτων ἔτι δίδεται, ἐγὼ καὶ τοῦτο ση-
 45 μανέω· τὴν γὰρ ἐξ Ἐφέσου ἐς Σάρδεις ὁδὸν δεῖ προσλογίσασθαι ταύτῃ. (2) Καὶ δὴ λέγω σταδίους εἶναι τοὺς πάντας ἀπὸ θαλάσσης τῆς Ἑλληνικῆς μέχρι Σούσων (τοῦτο γὰρ Μεμνόνιον ἄστὺ καλεῖται) τεσσεράκοντα καὶ τετρακισχίλιους καὶ μυρίους· οἱ γὰρ ἐξ Ἐφέσου ἐς
 50 Σάρδεις εἰσὶ τεσσεράκοντα καὶ πεντακόσιοι στάδιοι, καὶ οὕτω τρισὶ ἡμέρησι μηχανύεται ἡ τρίμηνος ὁδός.

LV. Ἀπελαυνόμενος δὲ ὁ Ἀρισταγόρης ἐκ τῆς Σπάρτης ἦε ἐς τὰς Ἀθήνας γενομένης τυράννων ὥδε

vero nonaginta quattuor cum dimidia. (2) Phrygiam excipit Halys fluvius, ad quem est porta, per quam omnino transire oportet priusquam fluvium trajicias: estque ibidem magna custodia. Transgresso in Cappadociam, atque per eam pergenti usque ad Ciliciæ fines, mansiones sunt duodetriginta, parasangæ vero centum et quattuor: (3) in his confinibus autem duæ sunt portæ transeundæ, et prætereundæ duæ custodiæ. Has postquam præterieris, per Ciliciam iter facienti tres sunt mansiones, parasangæ vero quindecim cum dimidia. (4) Terminus Ciliciæ et Armeniæ flumen est navibus transmittendum, cui nomen Euphrates. In Armenia vero mansiones sunt deversoriorum quindecim, et parasangæ quinquaginta sex cum dimidia: estque in his etiam custodiæ statio. (5) Perfluunt autem Armeniam quattuor fluvii, quos navibus necessario oportet trajicere. Primus est Tigris: deinde secundus et tertius idem nomen habent, quamvis non idem sit fluvius, nec eodem ex loco fluens; prior enim eorum, quem recensui, ex Armeniis fluit, posterior vero ex Matienis. Quarto fluvio nomen est Gyndes, is quem Cyrus olim in trecentos et sexaginta alveos diduxit. (6) Ex hac Armenia ubi in Matienen regionem transieris, stationes sunt quattuor.... Tum ex hac in Cissiam regionem transgredienti, stationes undecim, parasangæ vero quadraginta duæ cum dimidia, usque ad Choaspen fluvium, navibus itidem trajiciendum; ad quem Susa urbs condita est. Harum omnium mansionum summa est centum et undecim: totque sunt stationes atque deversoria Sardibus Susa iter facienti

LIII. Quodsi vero recte parasangis dimensa est regia via, et parasanga si valet triginta stadia, uti revera valet erunt Sardibus usque ad regiam, quæ Memnonia vocatur, stadiorum tredecim millia et quingenta, quum sint parasangæ quadringentæ et quinquaginta. (2) Jam singulis diebus centena et quinquagena stadia conficiendo, consumuntur adcurate dies nonaginta.

LIV. Itaque Milesius Aristagoras, quando Cleomeni Lacedæmonio dixit, trium mensium iter esse quo ad regem adscenditur, recte ille dixit. Si quis vero curatius etiam de his quærat, ei ego hoc etiam declarabo; namque adjici debet iter Epheso Sardes faciendum. (2) Dico igitur, a Græco mari usque Susa, nam hæc Memnonia urbs vocatur, stadiorum omnium summam esse quattuordecim millia et quadraginta. Nam ab Epheso ad Sardes sunt stadia quingenta et quadraginta: itaque tribus diebus longius fit trimestre istud iter.

LV. Sparta pulsus Aristagoras Athenas inde se contulit: quæ haud multo ante tyrannis liberatæ erant, idque hoc

ἐλευθέρας. Ἐπεὶ Ἱππαρχὸν τὸν Πεισιστράτου, Ἱπ-
πίω δὲ τοῦ τυράννου ἀδελφεὸν, ἰδόντα ὄψιν ἐνυπνίου
τῷ ἑωυτοῦ πάθει ἐναργεστάτην κτείνουσι Ἀριστογείτων
καὶ Ἀρμόδιος γένος ἐόντες τὰ ἀνέκαθεν Γεφυραῖοι,
μετὰ ταῦτα ἐτυραννεύοντο Ἀθηναῖοι ἐπ' ἕτεα τέσσερα
οὐδὲν ἔσσον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἢ πρὸ τοῦ.

LVI. Ἡ μὲν νυν ὄψις τοῦ Ἱππάρχου ἐνυπνίου ἦν
ἡδε· ἐν τῇ προτέρῃ νυκτὶ τῶν Παναθηναίων ἐδόκεε δ'
Ἱππαρχος ἀνδρὰ οἱ ἐπιστάντα μέγαν καὶ εὐειδέα αἰνί-
10 σσθαι τάδε τὰ ἔπεα·

Τλήθι λέων ἀτλήτα παθὼν τετληότι θυμῷ·
οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποτίσει.

(2) Ταῦτα δὲ, ὥς ἡμέρῃ ἐγένετο τάχιστα, φανερὸς ἦν
15 ὑπερτιθέμενος ὀνειροπόλοισι· μετὰ δὲ ἀπειπάμενος τὴν
ὄψιν ἔπειπε τὴν πομπήν, ἐν τῇ δὴ τελευτᾷ.

LVII. Οἱ δὲ Γεφυραῖοι, τῶν ἔσαν οἱ φονέες
οἱ Ἱππάρχου, ὥς μὲν αὐτοὶ λέγουσι, ἐγεγόνεσαν
ἐξ Ἑρετρίης τὴν ἀρχήν, ὥς δὲ ἐγὼ ἀναπυθανόμενος
20 εὐρίσκω, ἔσαν Φοίνικες τῶν σὺν Κάδμῳ ἀπικομένων
Φοινίκων ἐς γῆν τὴν νῦν Βοιωτίην καλευμένην, οἵκεον
δὲ τῆς χώρας ταύτης ἀπολαχόντες τὴν Ταναγρικὴν
μοῖραν. (2) Ἐνθεῦτεν δὲ Καδμείων πρότερον ἐξανα-
στάντων ὑπ' Ἀργείων, οἱ Γεφυραῖοι οὗτοι δεύτερα ὑπὸ
25 Βοιωτῶν ἐξαναστάντες ἐτράποντο ἐπ' Ἀθηνέων. Ἀ-
θηναῖοι δὲ σφεας ἐπὶ ῥητοῖσι ἐδέξαντο σφείων αὐτῶν
εἶναι πολιήτας πολλῶν τέων καὶ οὐκ ἀξιαπηγῆτων
ἐπιτάξαντες ἔργεσθαι.

LVIII. Οἱ δὲ Φοίνικες οὗτοι οἱ σὺν Κάδμῳ ἀπικό-
30 μενοι, τῶν ἔσαν οἱ Γεφυραῖοι, ἄλλα τε πολλὰ οἰκή-
σαντες ταύτην τὴν χώραν ἐσήγαγον διδασκάλια ἐς
τοὺς Ἑλληνας καὶ δὴ καὶ γράμματα, οὐκ ἐόντα πρὶν
Ἑλλησι ὥς ἐμοὶ δοκέειν, πρῶτα μὲν τοῖσι καὶ ἀπαν-
τες χρέονται Φοίνικες· μετὰ δὲ, χρόνου προβαίνοντος,
35 ἅμα τῇ φωνῇ μετέβαλον καὶ τὸν ῥυθμὸν τῶν γραμμά-
των. (2) Περιόικεον δὲ σφεας τὰ πολλὰ τῶν χώρων
τοῦτον τὸν χρόνον Ἑλλήνων Ἴωνες, οἱ παραλαβόντες
διδαχὴν παρὰ τῶν Φοινίκων τὰ γράμματα, μεταρρυ-
θμίσαντες σφείων ὀλίγα ἐχρέοντο, χρεώμενοι δὲ ἐφάτι-
40 σαν ὥσπερ καὶ τὸ δίκαιον ἔφερε, ἐσαγαγόντων Φοινί-
κων ἐς τὴν Ἑλλάδα Φοινικήϊα κεκληῖσθαι. (3) Καὶ
τὰς βίβλους διφθέρας καλεῖσι ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ οἱ Ἴω-
νες, ὅτι κοτὲ ἐν σπάνι βίβλων ἐχρέοντο διφθέρησι αἰ-
γέησί τε καὶ οἰέησι· ἔτι δὲ καὶ τὸ κατ' ἐμὲ πολλοὶ τῶν
45 βαρβάρων ἐς τοιαύτας διφθέρας γράφουσι.

LIX. Εἶδον δὲ καὶ αὐτὸς Καδμήϊα γράμματα ἐν τῷ
ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Ἰσμηνίου ἐν Θήβῃσι τῇσι
Βοιωτῶν, ἐπὶ τρίποσι τρισὶ ἐγκεκολλημένα, τὰ πολλὰ
ὁμοῖα ἐόντα τοῖσι Ἰωνικοῖσι. Ὁ μὲν δὲ εἷς τῶν τρι-
50 πόδων ἐπίγραμμα ἔχει

Ἀμφιτρυὼν μ' ἀνέθηκεν ἰὼν ἀπὸ Τηλεβοῶν.

Ταῦτα ἡλικίην ἂν εἴη κατὰ Λαΐον τὸν Λαβδάκου τοῦ
Πολυδώρου τοῦ Κάδμου.

modo. Postquam Hipparchum, Pisistrati filium, Hippiae
tyranni fratrem, cui per somnum visum erat oblatum immi-
nentem calamitatem perspicue significans, interfecerunt
Aristogiton et Harmodius, generis origine Gephyraei; post
haec Athenae per quattuor etiam nunc annos nihilo minus,
immo magis etiam quam antea, tyrannide premebantur.

LVI. Insomnium Hipparcho oblatum huiusmodi erat :
nocte quae praecedebat Panathenaeorum solennia, visum
erat Hipparcho adstare ipsi virum grandem formosumque,
aenigmaticis his verbis ipsum adloquentem :

Intoleranda, leo, patiens, animo forti tolerato!
nemo hominum injustus non solvet tempore poenam.

(2) Hanc visionem ille, simulatque illuxit, palam ad so-
mniorum conjectores retulit : deinde vero, sacris averrun-
candi causa factis, pompam illam duxit, in qua inter-
fectus est.

LVII. Gephyraei, quorum de genere erant Hipparchi
percussores, principio, ut ipsi aiunt, ex Eretria fuerunt
oriundi; ut vero ego rem percontatus reperio, Phoenices
fuerunt ex illorum numero Phoenicum, qui cum Cadmo in
hanc regionem, quae nunc Boeotia vocatur, venerunt; et
Tanagricum ejusdem regionis tractum, sorte acceptum,
habitaverunt. (2) Inde postquam Cadmei prius ab Argi-
vis erant expulsi, deinde Gephyraei hi a Boeotis ejecti,
Athenas se converterunt. Et illos receperunt Athenienses
hac conditione, ut cives essent Athenienses, at complu-
ribus tamen, nec vero dignis quae hic commemorentur,
juribus essent exclusi.

LVIII. Phoenices autem hi, qui cum Cadmo advenerant,
quorum de numero fuerunt Gephyraei, regionem hanc
incolentes, quum alias res multas ad doctrinam spectantes
attulerunt Hellenibus, tum literas; quarum usus nullus
antea, ut mihi videtur, apud Hellenas fuerat. Ac primum
quidem tales attulerunt, qualibus omnes utuntur Phoeni-
ces : procedente vero tempore, simul cum sermone, lite-
rarum etiam ductus immutarunt. (2) Pleraque per id tempus
loca circum illos habitabant Hellenes Iones : qui literas
edocti a Phoenicibus, usi sunt eis forma paululum mutata ;
a quorum usu divulgatum est, ut, quemadmodum aequitas
etiam postulabat, quoniam a Phoenicibus in Graeciam
introducuntur sunt, Phoeniciae literae nominarentur. (3) Atque
byblos etiam (*id est*, libros papyraceos) antiquitus diphthe-
ras (pelles rasas sive membranas) Iones vocant, quoniam in
papyri inopia pellibus caprinis et ovillis utebantur. Atque
etiam nunc mea aetate multi barbarorum talibus in pellibus
scribunt.

LIX. Vidi vero etiam ipse literas Cadmeas in tem-
plo Apollinis Ismenii Thebis Boeotiae, tripodibus tribus
insculptas, maximam partem similes Ionicis literis. Unus
ex illis tripodibus hanc habet inscriptionem :

Dedicavit me Amphitryon, rediens ex Telebois.

Haec igitur scripta fuerint Laei aetate, filii Labdaci, nepotis
Polydori, filii Cadmi.

LX. Ἄλλος δὲ τρίπους ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει

Σκαῖος πυγμαχέων με ἐκὼς Ἀπόλλωνι
νικήσας ἀνέθηκε τὸν περικαλλὲς ἀγάλμα.

Σκαῖος δ' ἂν εἴη ὁ Ἴπποκόωντος, εἰ δὲ οὗτος γ' ἐστὶ
ὁ ἀναθεὶς καὶ μὴ ἄλλος τῷ οὐνομα ἔχων τῷ Ἴππο-
κόωντος, ἡλικίην κατ' Οἰδίπουν τὸν Λαῖου.

LXI. Τρίτος δὲ τρίπους λέγει καὶ οὗτος ἐν ἑξαμέ-
τρῳ

Λαοδάμας τρίποδ' αὐτὸς εὐσκόπῳ Ἀπόλλωνι
μοναρχέων ἀνέθηκε τὸν περικαλλὲς ἀγάλμα.

10 Ἐπὶ τούτου δὲ τοῦ Λαοδάμαντος τοῦ Ἐτεοκλέος μου-
ναρχέοντος ἐξανιστάται Καδμεῖοι ὑπ' Ἀργείων καὶ
τράπονται ἐς τοὺς Ἑγγέλεας. (2) Οἱ δὲ Γεφυραῖοι
ὑπολειφθέντες ὕστερον ὑπὸ Βοιωτῶν ἀναχωρεῖν ἐς
Ἀθήνας· καὶ σφί ἱρὰ ἐστὶ ἐν Ἀθήνῃσι ἱδρυμένα, τῶν
15 οὐδὲν μετὰ τοῖσι λοιποῖσι Ἀθηναίοισι, ἀλλὰ τε κεχω-
ρισμένα τῶν ἄλλων ἱρῶν καὶ δὴ καὶ Ἀχαιῆς Δῆμητρος
ἱρόν τε καὶ ὄργια.

LXII. Ἡ μὲν δὲ ὄψις τοῦ Ἰππάρχου ἐνυπνίου, καὶ
οἱ Γεφυραῖοι ὅθεν ἐγεγόνεσαν, τῶν ἔσαν οἱ Ἰππάρχου
20 φονέες, ἀπήγγηται μοι· δεῖ δὲ πρὸς τούτοις ἐτι ἀναλα-
βεῖν τὸν κατ' ἀρχὰς ἥϊα λέξων λόγον, ὥς τυράννων
ἡλευθέρωθησαν Ἀθηναῖοι. (2) Ἰππίῳ τυραννεύοντος
καὶ ἐμπικρανομένου Ἀθηναίοισι διὰ τὸν Ἰππάρχου
θάνατον, Ἀλκμεωνίδαι γένος ἐόντες Ἀθηναῖοι καὶ φεύ-
25 γοντες Πεισιστρατίδας, ἐπεῖτε σφί ἅμα τοῖσι ἄλλοις
Ἀθηναίων φυγὰς πειρωμένοις κατὰ τὸ ἰσχυρὸν οὐ
προεχώρει κάτοδος, ἀλλὰ προσέπταιον μεγάλως πει-
ρώμενοι κατεῖναι τε καὶ ἐλευθεροῦν τὰς Ἀθήνας Λει-
ψύδριον τὸ ὑπὲρ Παιονίης τειχίσαντες, ἐνθαῦτα οἱ
30 Ἀλκμεωνίδαι πᾶν ἐπὶ τοῖσι Πεισιστρατίδῃσι μηχαν-
νεύμενοι παρ' Ἀμφικτυόνων τὸν νηὸν μισθοῦνται τὸν
ἐν Δελφοῖσι, τὸν νῦν ἐόντα, τότε δὲ οὐκ ἔστι, τοῦτον ἐξοι-
κοδομήσαι. (3) Οἷα δὲ χρημάτων εὖ ἤκοντες καὶ ἐόν-
τες ἄνδρες δόκιμοι ἀνέκαθεν ἐτι, τὸν τε νηὸν ἐξεργά-
35 σαντο τοῦ παραδείγματος κάλλιον, τὰ τε ἄλλα καὶ
συγκειμένου σφί πωρίνου λίθου ποιεῖν τὸν νηὸν, Περ-
ρίου τὰ ἐμπροσθε αὐτοῦ ἐξεποίησαν.

LXIII. Ὡς ὃν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι λέγουσι, οὗτοι οἱ
ἄνδρες ἐν Δελφοῖσι κατήμενοι ἀνέπειθον τὴν Πυθίην
40 χρήμασι, ὅπως ἔλθοιεν Σπαρτιητέων ἄνδρες εἴτε ἰδίῳ
στολῇ εἴτε δημοσίῳ χρησόμενοι, προφαίνειν σφί τὰς
Ἀθήνας ἐλευθεροῦν. (2) Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὥς σφί
αἰεὶ τῷ οὐκ ἐπὶ πρόφαντον ἐγένετο, πέμπουσι Ἀγχιμόλιον
τὸν Ἀστέρος, ἐόντα τῶν ἀστῶν ἄνδρα δόκιμον, σὺν
45 στρατῷ ἐξελθόντα Πεισιστρατίδας ἐξ Ἀθηνῶν, ὅμοις
καὶ ξεινίους σφί ἐόντας τὰ μάλιστα· τὰ γὰρ τοῦ θεοῦ
πρεσβύτερα ἐποιεῦντο ἢ τὰ τῶν ἀνδρῶν· πέμπουσι δὲ
τούτους κατὰ θάλασσαν πλοίοισι. (3) Ὁ μὲν δὲ
προσσχὼν ἐς Φάληρον τὴν στρατιὴν ἀπέβησε, οἱ δὲ
50 Πεισιστρατίδαι προπυθναμένοι ταῦτα ἐπεκαλεῦντο
ἐκ Θεσσαλίας ἐπικουρίην· ἐπεποίητο γὰρ σφί συμμα-
χίη πρὸς αὐτούς. (4) Θεσσαλοὶ δὲ σφί δεόμενοι
ἀπέπεμψαν, κοινῇ γνώμῃ χρεώμενοι, χιλίην τε ἵππων

HERODOTUS.

LX. Alius tripus hexametro modulo hæc dixit :

Scæus, in adueto pugilum certamine victor,
me tibi sacravit, speciosum munus, Apollo.

Scæus autem ille fuerit Hippocoontis filius : si modo hic
fuit qui munus illud dedicavit, nec alius idem nomen ge-
rens cum Hippocoontis filio : vixit hic autem Œdipi ætate,
Laii filii.

LXI. Tertius tripus, hexametro pariter modulo, hæc
inscripta habet :

Laodamas tripodem hunc divo, sua in urbe monarchus,
dignum spectatu sacrat decus arcitenenti.

Hic est ille Laodamas, Eteoclis filius, quo regnante
Cadmei, ab Argivis sedibus suis ejecti, ad Encheleas se re-
ceperunt. (2) Gephyraei vero, tunc relict, postea a Bœo-
tis coacti sunt Athenas concedere. Et habent hi templa
Athenis exstructa, quæ ad reliquos Athenienses nihil perti-
nent, quum alia, quibus nihil commune cum cæteris tem-
plis est, tum Achaicæ Cereris templum et sacra.

LXII. Quale fuerit visum Hipparcho oblatum, et unde
oriundi Gephyraei, quorum de genere fuere Hipparchi per-
cussores, est a me expositum. Superest ut post hæc re-
deam ad narrationem quam initio instituturus eram, dicam-
que qua ratione tyrannis liberali sint Athenienses. (2) Quo
tempore Hippias tyrannidem obtinuit, et Athenienses ob
Hipparchi cædem acerbius vexabat; per id tempus Alcme-
onidæ, genere Athenienses, ob Pisistratidas vero patria
profugi, postquam cum aliis Atheniensium exsulibus per
vim reditum sibi parare conantes nihil profecissent, sed
ad Lipsydriion supra Pæoniam, quem locum tentandi
reditus caussa et liberandæ civitatis consilio muniverant,
ingentem accepissent cladem; deinde, omnia adversus Pi-
sistratidas molientes, ab Amphictyonibus templum Del-
phicum hoc, quod nunc est, et tunc nondum erat, ædi-
ficandum conduxerunt. (3) Quumque divitiis abundarent,
et inde a majoribus spectati essent viri, exædificarunt
templum quum alias pulcrius quam ferebat exemplar, tum
frontem ejus ex Paro marmore effecerunt, quamquam con-
ventum esset ut totum templum ex porino lapide construc-
retur.

LXIII. Hi igitur Alcmeonidæ, ut Athenienses narrant,
dum Delphis morabantur, pecunia persuaserunt Pythiæ,
ut, quoties Spartani cives Delphos venirent, sive privato
nomine sive publico oraculum consulturi, constanter illos
moneret, ut liberarent Athenas. (2) Proinde Lacedæmonii
quum idem ipsis semper effatum ederetur, mittunt Anchi-
molium, Asteris filium, cum exercitu, spectatum inter ci-
ves virum, qui Pisistratidas Athenis pelleret, quamquam
hospitii jure cum ipsis inprimis conjunctos : nam, quæ
diis debentur, antiquiora duxerunt quam quæ hominibus.
Hunc exercitum, mari navibus mittunt. (3) Anchimolius
igitur, portum tenens Phalerum, ibi in terra deposuit. Qua
re ante cognita, Pisistratidæ, quum esset eis fœdus cum
Thessalis, auxilia e Thessalia acciverant. (4) Et precan-
tibus Thessali, publico decreto, mille equites miserant, et

καὶ τὸν βασιλέα τὸν σφέτερον Κινέην ἄνδρα Κονιαῖον· τοὺς ἐπέειπε ἔσχον συμμάχους οἱ Πεισιστρατίδαι, ἐμμηχανέοντο τοιάδε· (h) κείραντες τῶν Φαληρέων τὸ πεδίον καὶ ἱππάσιμον ποιήσαντες τοῦτον τὸν χώρον ἐπῆκαν τῷ στρατοπέδῳ τὴν ἵππον· ἐμπεσοῦσα δὲ διέφθειρε ἄλλους τε πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων καὶ δὴ καὶ τὸν Ἀγχιμόλιον· τοὺς δὲ περιγενομένους αὐτῶν ἐς τὰς νέας κατέρξαν. (i) Ὁ μὲν δὲ πρῶτος στόλος ἐκ Λακεδαιμόνος οὕτω ἀπήλλαξε, καὶ Ἀγχιμολίου εἰσὶ ταφαὶ τῆς Ἀττικῆς Ἀλωπεκῆσι, ἀγχοῦ τοῦ Ἡρακλείου τοῦ ἐν Κυνοσάργεϊ.

LXIV. Μετὰ δὲ Λακεδαιμόνιοι μέζω στόλον στείλαντες ἀπέπεμψαν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, στρατηγὸν τῆς στρατιῆς ἀποδέξαντες βασιλέα Κλεομένεα τὸν Ἀναξανδρίδῳ, οὐκέτι κατὰ θάλασσαν στείλαντες, ἀλλὰ κατ' ἡπειρον· (2) τοῖσι ἐσβαλοῦσι ἐς τὴν Ἀττικὴν χώραν ἢ τῶν Θεσσαλῶν ἵππος πρώτη προσέμιξε καὶ οὐ μετὰ πολὺ ἐτράπετο, καὶ σφῶν ἔπεσον ὑπὲρ τεσσεράκοντα ἄνδρας· οἱ δὲ περιγενομένοι ἀπαλλάσσοντο, ὥς εἶχον, 20 ἰθὺς ἐπὶ Θεσσαλίας. (3) Κλεομένης δὲ ἀπικόμενος ἐς τὸ ἄστυ ἅμα Ἀθηναίων τοῖσι βουλομένοισι εἶναι ἐλευθέροις ἐπολιόρχεε τοὺς τυράννους ἀπεργμένους ἐν τῇ Πελασγικῇ τείχῃ.

LXV. Καὶ οὐδέν τι πάντως ἂν ἐξεῖλον τοὺς Πεισιστρατίδας οἱ Λακεδαιμόνιοι· οὔτε γὰρ ἐπέδρην ἐπενόεον ποιήσασθαι, οἳ τε Πεισιστρατίδαι σίτοις καὶ ποτοῖσι εὖ παρεσκευάδατο· πολιορκήσαντές τε ἂν ἡμέρας ὀλίγας ἀπαλλάσσοντο ἐς τὴν Σπάρτην. (2) Νῦν δὲ συντυχίᾳ τοῖσι μὲν κακῇ ἐπεγένετο, τοῖσι δὲ ἡ αὐτῇ 30 αὕτη σύμμαχος· ὑπεκτιθέμενοι γὰρ ἔξω τῆς χώρας οἱ παῖδες τῶν Πεισιστρατιδῶν ἤλωσαν. (3) Τοῦτο δὲ ὥς ἐγένετο, πάντα αὐτῶν τὰ πρήγματα συνετετάρακτο, παρέστησαν δὲ ἐπὶ μισθῷ τοῖσι τέκνοις, ἐπ' οἷσι ἐβούλοντο οἱ Ἀθηναῖοι, ὥστε ἐν πέντε ἡμέρῃσι ἐκχωρῆσαι ἐκ τῆς Ἀττικῆς. (4) Μετὰ δὲ ἐξεχώρησαν ἐς Σίγειον τὸ ἐπὶ τῷ Σκαμάνδρῳ, ἄρξαντες μὲν Ἀθηναίων ἐπ' ἔτεα ἕξ τε καὶ τριήκοντα, ἐόντες δὲ καὶ οὗτοι ἀνέκαθεν Πύλιοί τε καὶ Νηλεῖδαι, ἐκ τῶν αὐτῶν γεγονότες καὶ οἱ ἄμφι Κόδρον τε καὶ Μέλανθον, οἳ πρότερον 40 ἐπὶ ἡλυδες ἐόντες ἐγένοντο Ἀθηναίων βασιλεῖς. (5) Ἐπὶ τούτου δὲ καὶ τῷ οὐνομα ἀπεμνημόνευσε Ἰπποκράτης τῷ παιδὶ θέσθαι τὸν Πεισίστρατον, ἐπὶ τοῦ Νέστορος Πεισιστράτου ποιούμενος τὴν ἐπωνυμίην. (6) Οὕτω μὲν Ἀθηναῖοι τυράννων ἀπαλλάχθησαν· ὅσα 45 δὲ ἐλευθερωθέντες ἔρξαν ἢ ἔπαθον ἀξιοχρεὰ ἀπηγήσιος πρὶν ἢ Ἰωνίην τε ἀποστῆναι ἀπὸ Δαρείου καὶ Ἀρισταγόρεα τὸν Μιλήσιον ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας χρῆσαι σφέων βωθέειν, ταῦτα πρῶτα φράσω.

LXVI. Ἀθηναῖοι ἐοῦσαι καὶ πρὶν μεγάλαι, τότε 50 ἀπαλλάχθεισαι τυράννων ἐγίνοντο μέζονες· ἐν δὲ αὐτῇσι δύο ἄνδρες ἐδυνάστευον, Κλεισθένης τε ἀνὴρ Ἀλκμεωνίδης, ὅσπερ δὴ λόγον ἔχει τὴν Πυθίην ἀναπεῖσαι, καὶ Ἰσαγόρης δὲ Τισάνδρου οἰκίης μὲν ἐὼν δοκίμου, ἀτὰρ τὰ ἀνέκαθεν οὐκ ἔχω φράσαι· οὐοῦσι δὲ οἱ

regem suum Cineam Coniæum. Quos auxiliares nacti Pisistratidæ, hocce instituerunt facere : (5) de fonsa planitie Phalæcorum, et loco hoc equitibus habili reddito, equitatum adversus hostium castra mittunt : qui in hos incidens, quum alios multos interfecit Lacedæmoniorum, tum et duccem Anchimolium, reliquos vero in naves compulerunt. (6) Hic finis fuit primæ expeditionis Lacedæmoniorum : estque sepulcrum Anchimolii in Attico pago, cui Alopecæ nomen, prope Herculis templum quod in Cynosarge.

LXIV. Post hæc majores copias adversus Athenas miserunt Lacedæmonii, duce exercitus Cleomene rege, Anaxandridæ filio : has vero non jam mari miserunt, sed per continentem. (2) Cum his, ut in Atticam regionem invaserunt, primum congressi Thessali equites, brevi tempore in fugam sunt versi, cecideruntque ex eisdem amplius quadraginta ; reliqui vero e vestigio recta versus Thessaliam abierunt. (3) Cleomenes autem, ut ad urbem pervenit, una cum his ex Atheniensibus, qui liberi vivere cupiebant, tyrannos obsedit, muro Pelasgico inclusos.

LXV. Nequaquam vero expugnaturi Pisistratidas erant Lacedæmonii : nec enim justam obsidionem instituere cogitaverant, et cibariis ac potulentis bene instructi Pisistratidæ erant : post paucorumque dierum obsidionem Spartam erant illi abituri. (2) Nunc vero supervenit casus, istis infaustus, his vero idem peropportunos : capti enim sunt Pisistratidarum liberi, quum in eo essent, ut extra Atticam in tuto collocarentur. (3) Quæ res postquam accidit, turbatae sunt omnes eorumdem rationes. Itaque deditionem fecerunt eis conditionibus, quæ Atheniensibus placuerunt, ut, receptis liberis suis, intra quinque dies Attica excederent. (4) Atque ita relicta Attica Pisistratidæ Sigeum ad Scamandrum migrarunt, postquam Athenis sex et triginta annos regnaverant. Fuerunt autem hi origine Pylii et Nelidæ, eisdem majoribus prognati atque Codrus et Melanthus ; qui et ipsi olim, quum advenæ essent, reges fuerunt Atheniensium. (5) Cujus in originis memoriam Hippocrates filio suo nomen Pisistrati imposuerat, de Pisistrato, Nestoris filio, ductum. (6) Hoc modo tyrannis suis liberati sunt Athenienses : quas vero res post receptam libertatem memoratu dignas vel gesserint vel passi sint, priusquam Ionia a Dario defecit, et Aristagoras Milesius Athenas venit opem illorum implorans, eas primum exponam.

LXVI. Athenæ, quum jam ante magnæ fuissent, nunc, postquam tyrannis liberatæ erant, majores evaserunt. Dominabantur autem in illis duo viri, Clisthenes, de familia Alcmeonidarum, is quem fama fert corrupisse Pythiam, et Isagoras, Tisandri filius, spectata quidem familia natus ; cæterum, quibus majoribus antiquitus fuerit oriundus, dicere nequeo, nisi quod cognati ejus Jovi Cario

συγγενέες αὐτοῦ Διὶ Καρίῳ. (2) Οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐστασίασαν περὶ δυνάμιος, ἐσσούμενος δὲ ὁ Κλεισθένης τὸν δῆμον προσεταιρίζεται. Μετὰ δὲ τετραφύλους ἐόντας Ἀθηναίους δεκαφύλους ἐποίησε, τῶν Ἴωνος παίδων Γελέοντος καὶ Αἰγικόρεος καὶ Ἀργάδεω καὶ Ὀπλητος ἀπαλλάξας τὰς ἐπωνυμίας, ἐπιχωρίων δ' ἐτέρων ἡρώων ἐπωνυμίας ἐξευρών, πάρεξ Αἴαντος· τοῦτον δὲ, ἅτε ἀστυγείτονα καὶ σύμμαχον, ξεῖνον ἐόντα προσέθετο.

10 LXVII. Ταῦτα δὲ, δοκέειν ἐμοὶ, ἐμιμέετο ὁ Κλεισθένης οὗτος τὸν ἐωυτοῦ μητροπάτορα Κλεισθέnea τὸν Σικυῶνος τύραννον. (2) Κλεισθένης γὰρ Ἀργείοισι πολεμήσας τοῦτο μὲν ῥαψωδοὺς ἔπαυσε ἐν Σικυῶνι ἀγωνίζεσθαι τῶν Ὀμηρείων ἐπέων εἵνεκεν, ὅτι Ἀρ-
15 γεῖοί τε καὶ Ἄργος τὰ πολλὰ πάντα ὑμνέεται· τοῦτο δὲ, ἡρώϊον γὰρ ἦν καὶ ἔστι ἐν αὐτῇ τῇ ἀγορῇ τῶν Σικυωνίων Ἀδρήστου τοῦ Ταλαοῦ, τοῦτον ἐπεθύμησε ὁ Κλεισθένης ἐόντα Ἀργεῖον ἐκβαλέειν ἐκ τῆς χώρας. (3) Ἐλθὼν δὲ ἐς Δελφοὺς ἐχρηστηριάζετο εἰ ἐκβάλοι
20 τὸν Ἀδρήστον· ἡ δὲ γε Πυθίη οἱ χρᾶ φᾶσα Ἀδρήστον μὲν εἶναι Σικυωνίων βασιλέα, ἐκείνον δὲ λευστήρα. Ἐπεὶ δὲ ὁ θεὸς τοῦτό γε οὐ παρεδίδου, ἀπελθὼν ὀπίσω ἐφρόντιζε μηχανὴν τῇ αὐτὸς ὁ Ἀδρήστος ἀπαλλάξε-
ται. (4) Ὡς δὲ οἱ ἐξευρῆσθαι ἐδόκεε, πέμψας ἐς Θή-
25 βας τὰς Βοιωτίας ἐφηθέλειν ἐπαγαγέσθαι Μελάνιππον τὸν Ἀστακοῦ· οἱ δὲ Θηβαῖοι ἔδοσαν. Ἐπαγαγόμενος δὲ ὁ Κλεισθένης τὸν Μελάνιππον, τέμενός οἱ ἀπέδεξε ἐν αὐτῷ τῷ πρυτανήῳ καὶ μιν ἰδρυσεν ἐνθαῦτα ἐν τῇ ἰσχυροτάτῃ. (5) Ἐπηγάγετο δὲ τὸν Μελάνιππον ὁ
30 Κλεισθένης (καὶ γάρ τοῦτο δεῖ ἀπηγήσασθαι) ὥς ἔχιστον ἐόντα Ἀδρήστῳ, ὃς τὸν τε ἀδελφεόν οἱ Μηκιστέα ἀπεκτόνεε καὶ τὸν γαμβρὸν Τυδέα. (6) Ἐπεῖτε δὲ οἱ τὸ τέμενος ἀπέδεξε, θυσίας τε καὶ ὀρτὰς Ἀδρήστου ἀπελόμενος ἔδωκε τῷ Μελάνιππῳ. Οἱ δὲ Σικυῶνιοι ἐώθεσαν
35 μεγαλωστὶ κάρτα τιμᾶν τὸν Ἀδρήστον· ἡ γὰρ χώρα ἦν αὕτη Πολύβου, ὃ δὲ Ἀδρήστος ἦν Πολύβου θυγατρι-
δέος, ἅπαις δὲ Πολύβος τελευτέων διδοῖ Ἀδρήστῳ τὴν ἀρχήν. (7) Τὰ τε δὴ ἄλλα οἱ Σικυῶνιοι ἐτίμεον τὸν Ἀδρήστον, καὶ δὴ πρὸς τὰ πάθεα αὐτοῦ τραγικοῖσι
40 χοροῖσι ἐγέραιρον, τὸν μὲν Διόνυσον οὐ τιμέοντες, τὸν δὲ Ἀδρήστον. (8) Κλεισθένης δὲ χοροὺς μὲν τῷ Διονύσῳ ἀπέδωκε, τὴν δὲ ἄλλην θυσίην τῷ Μελάνιππῳ. Ταῦτα μὲν ἐς Ἀδρήστον οἱ πεποίητο.

LXVIII. Φυλὰς δὲ τὰς Δωριέων, ἵνα δὴ μὴ αἱ αὐταὶ ἔωσι τοῖσι Σικυωνίοισι καὶ τοῖσι Ἀργείοισι, μετέβαλε ἐς ἄλλα οὐνόματα. Ἐνθα καὶ πλεῖστον κατεγέλασε τῶν Σικυωνίων· ἐπὶ γὰρ ὅς τε καὶ ὄνου τὰς ἐπωνυμίας μετατιθεῖς αὐτὰ τὰ τελευταῖα ἐπέθηκε, πλὴν τῆς ἐωυτοῦ φυλῆς· ταύτῃ δὲ τὸ οὐνομα ἀπὸ τῆς
50 ἐωυτοῦ ἀρχῆς ἔθετο. Οὗτοι μὲν δὴ Ἀρχέλαοι ἐκαλεῖντο, ἕτεροι δὲ Ὑᾶται, ἄλλοι δὲ Ὀνεᾶται, ἕτεροι δὲ Χοιρεᾶται. (2) Τοῦτοισι τοῖσι οὐνόμασι τῶν φυλέων ἐχρέοντο οἱ Σικυῶνιοι καὶ ἐπὶ Κλεισθέneos ἀρχοντος καὶ ἐκείνου τεθνεῶτος ἔτι ἐπ' ἔτεα ἐξήκοντα· μετέ-

sacra faciunt. (2) Hi viri inter se de principatu contendebant. Qui superabatur ab æmulo Clisthenes plebis favorem sibi conciliabat: et deinde, quum in quattuor tribus distributi fuissent Athenienses, decem tribus constituit; mutisque nominibus, quæ ab Ionis filiis, Geleonte et Ægicore et Argada et Hoplete, erant desumpta, ab indigenis heroibus eas denominavit, uno Ajace excepto; quem, ut vicinum et socium, quamquam peregrinum, adjecit.

LXVII. Qua in re, ut mihi videtur, Clisthenes hic avum suum maternum imitatus est, Clisthenem Sicyonis tyrannum. (2) Ille enim, quum bellum gereret cum Argivis, primum rhapsodos vetuit Sicyone inter se decertare, propter Homerica carmina, quoniam in illis ubique fere nonnisi Argivi et Argos celebrantur: deinde, quum esset in foro Sicyoniorum (et est hodieque) ædes Adrasto, Talai filio, tamquam heroi, consecrata, hunc Clisthenes, quippe Argivum, sede sua ejectum cupiebat. (3) Itaque Delphos profectus, consuluit oraculum, an ejiceret Adrastum. Cui Pythia respondit, Adrastum regem esse Sicyoniorum, ipsum vero lapidatorem. Postquam Deus ei hanc potestatem non fecit, domum reversus excogitavit rationem qua Adrastus ipse demigraret. (4) Quam rationem ubi reperisse visus est, Thebas Bæotias misit, dicens velle se Melanippum, Astaci filium, deducere Sicyonem: et permiserunt Thebani. Tum Clisthenes Melanippo Sicyonem deducto templum dedicavit in ipso prytaneo, ipsumque ibi in loco munitissimo statuit. (5) Melanippum autem arcessiverat Clisthenes (nam et hoc me declarare oportet), ut qui inimicissimus fuisset Adrasto, quippe cujus fratrem interfecisset Mecisteum, et Tydeum generum. (6) Huic postquam templum dedicavit, sacrificia et solennia Adrasto adempta eidem Melanippo attribuit. Consueverant autem Sicyonii magnifice admodum honorare Adrastum. Fuerat enim hæc regio Polybi, Adrastus autem Polybi ex filia nepos fuit: qui quum sine liberis decederet, tradidit Adrasto regnum. (7) Adrastum autem quum aliis honoribus colebant Sicyonii, tum calamitates ejus tragicis choris celebrabant, non Bacchum, sed Adrastum colentes. (8) Clisthenes vero choros Baccho tribuit, reliquam vero solennitatem Melanippo. Hoc modo cum Adrasto egit Clisthenes.

LXVIII. Idem vero tribuum Doriensium nomina mutavit, ne scilicet eadem Sicyoniis atque Argivis tribus essent. Atque id agens, maxime derisui habuit Sicyonios: quippe nova nomina a sue et asino desumens, terminationem solam pristinarum tribuum adjecit, sua tribu excepta, cui de suo imperio nomen imposuit: hos enim Archelaos nominavit; reliquorum autem alios Hyatas, alios Onatas, alios Choereatas. (2) Quibus nominibus tribuum usi sunt Sicyonii non solum quoad regnavit Clisthenes, verum etiam post illius obitum sexaginta adhuc annis: deinde tamen,

πειτεν μέντοι λόγον σφίσι δόντες μετέβαλον ἐς τους Ὑλλέας καὶ Παμφύλους καὶ Δυμανάτας, τετάρτους δὲ αὐτοῖσι προσέθεντο ἐπὶ τοῦ Ἀδρήστου παιδὸς Αἰγιαλέος τὴν ἐπωνυμίην ποιούμενοι κεκλήσθαι Αἰγιαλέας.

LXIX. Ταῦτα μὲν νυν ὁ Σικυώνιος Κλεισθένης ἐπεποιήκει· ὁ δὲ δὴ Ἀθηναῖος Κλεισθένης ἔων τοῦ Σικυωνίου τούτου θυγατρίδος καὶ τὸ οὔνομα ἐπὶ τούτου ἔχων, δοκέειν ἐμοὶ καὶ οὗτος ὑπεριδὼν Ἴωνας, ἵνα μὴ σφίσι αἱ αὐταὶ ἔωσι φυλαὶ καὶ Ἴωσι, τὸν δμῶνυμον
10 Κλεισθέnea ἐμιμήσατο. (2) Ὡς γὰρ δὴ τὸν Ἀθηναίων δῆμον πρότερον ἀπωσμένον τότε πάντα πρὸς τὴν ἐσω- τοῦ μοῖραν προσεθήκατο, τὰς φυλάς μετωνόμασε καὶ ἐποίησε πλεῦνας ἐξ ἑλασσόνων· δέκα τε δὴ φυλάρχους ἀντὶ τεσσέρων ἐποίησε, δέκα δὲ καὶ τοὺς δῆμους κατέ-
15 νεμε ἐς τὰς φυλάς· ἦν τε τὸν δῆμον προσθέμενος πολλῷ κατύπερθε τῶν ἀντιστασιωτέων.

LXX. Ἐν τῷ μέρει δὲ ἐσσούμενος ὁ Ἰσαγόρης ἀντιτεχνᾷται τάδε· ἐπικαλέεται Κλεομένεα τὸν Λακεδαιμόνιον γενόμενον ἐσωτῶ ζεῖνον ἀπὸ τῆς Πεισιστρατι-
20 δέων πολιορκίης. (2) Τὸν δὲ Κλεομένεα εἶχε αἰτίη φοιτᾶν παρὰ τοῦ Ἰσαγόρειω τὴν γυναῖκα. Τὰ μὲν δὴ πρῶτα πέμπων ὁ Κλεομένης ἐς τὰς Ἀθήνας κήρυκα ἐξέβαλλε Κλεισθέnea καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους πολλοὺς Ἀθηναίων, τοὺς ἐναγέας ἐπιλέγων. (3) Ταῦτα δὲ
25 πέμπων ἔλεγε ἐκ διδαχῆς τοῦ Ἰσαγόρειω· οἱ μὲν γὰρ Ἀλκμεωνίδαι καὶ οἱ συστασιῶται αὐτῶν εἶχον αἰτίην τοῦ φόνου τούτου, αὐτὸς δὲ οὐ μετεῖχε, οὐδ' οἱ φίλοι αὐτοῦ.

LXXI. Οἱ δ' ἐναγέες Ἀθηναίων ὧδε ὠνομάσθησαν· ἦν Κύλων τῶν Ἀθηναίων ἀνὴρ Ὀλυμπιονίκης· οὗτος
30 ἐπὶ τυραννίδι ἐκόμησε, προσποιησάμενος δὲ ἐταιρητὴν τῶν ἡλικιωτέων καταλαβέειν τὴν ἀκρόπολιν ἐπειρήθη, οὐ δυνάμενος δὲ ἐπικρατῆσαι ἱκέτης ἵζετο πρὸς τῷγαλμα. (2) Τούτους ἀνιστέασι μὲν οἱ πρυτάνεις τῶν ναυκράρων, οἵπερ ἔνεμον τότε τὰς Ἀθήνας,
35 ὑπεγγύους πλὴν θανάτου· φονεῦσαι δὲ αὐτοὺς αἰτίη ἔχει Ἀλκμεωνίδας. Ταῦτα πρὸ τῆς Πεισιστράτου ἡλικίης ἐγένετο.

LXXII. Κλεομένης δὲ ὡς πέμπων ἐξέβαλλε Κλει-
σθέnea καὶ τοὺς ἐναγέας, Κλεισθένης μὲν αὐτὸς ὑπεξ-
40 ἔσχε· μετὰ δὲ οὐδὲν ἔσπον παρῆν ἐς τὰς Ἀθήνας ὁ Κλεομένης, οὐ σὺν μεγάλῃ χειρὶ, ἀπικόμενος δὲ ἀγῆλατее ἐπτακόσια ἐπίστια Ἀθηναίων, τὰ οἱ ὑπέθετο ὁ Ἰσαγόρης. (2) Ταῦτα δὲ ποιήσας δεύτερα τὴν βου-
λὴν καταλύειν ἐπειρᾶτο, τριηκοσίοισι δὲ τοῖσι Ἰσα-
45 γόρειω στασιώτησι τὰς ἀρχὰς ἐνεχείριζε. Ἀντισταθείσης δὲ τῆς βουλῆς καὶ οὐ βουλομένης πείθεσθαι ὅτε Κλεομένης καὶ ὁ Ἰσαγόρης καὶ οἱ στασιῶται αὐτοῦ καταλαμβάνουσι τὴν ἀκρόπολιν. (3) Ἀθηναίων δὲ οἱ λοιποὶ τὰ αὐτὰ φρονήσαντες ἐπολιόρχεον αὐτοὺς ἡμέ-
50 ρας δύο· τῇ δὲ τρίτῃ ὑπόσπονδοι ἐξέρχονται ἐκ τῆς χώρης ὅσοι ἔσαν αὐτῶν Λακεδαιμόνιοι. (4) Ἐπετελέετο δὲ τῷ Κλεομένει ἡ φήμη· ὥς γὰρ ἀνέβη ἐς τὴν ἀκρόπολιν μέλλων δὴ αὐτὴν κατασχέσειν, ἥτις ἐς τὸ ἄδυτον τῆς θεοῦ ὡς προσερέων· ἡ δὲ ἱρεὶα ἐξαναστᾷσα ἐκ τοῦ

re deliberata, mutarunt ea, et alios Hyllæos, alios Pamphylos, alios Dymanatas nominarunt : quartæ vero tribus nomen ab Ægialeo desumpserunt, Adrasti filio, tribulesque Ægialeas adpellarunt.

LXIX. Hæc Sicyonius Clisthenes fecerat. Atheniensis autem Clisthenes, Sicyonii ex filia nepos, qui nomen etiam ab illo erat nactus, hic itidem per contemptum (ut mihi videtur) Ionum, ne eadem Atheniensibus atque Ionibus tribuum nomina essent, cognominem Clisthenem est imitatus. (2) Postquam enim plebem omnem Atheniensium, prius a se alienatam, tum suas ad partes traduxerat, tribuum mutavit nomina, et numerum illarum auxit : decem etiam, quum quattuor fuissent, constituit phylarchas, et per decem tribus distribuit demos (*sive* curias) omnes Atheniensium. Eratque, plebe suis partibus adjecta, longe potentior quam adversarii.

LXX. Vicissim igitur ab illo superatus Isagoras hæc contra molitur : Cleomenem advocat Lacedæmonium, qui hospes ipsi factus erat inde ab obsidione Pisistratidarum : (2) quem quidem fama ferebat consuetudinem tunc habuisse cum uxore Isagoræ. Primum igitur Cleomenes, præcone Athenas misso, Clisthenem urbe eiecit, multosque cum eo alios Athenienses, hos dicens qui essent *enagees* (*id est*, piaculo contaminati). (3) Hæc autem per nuncium edixit, ab Isagora edoctus : habebant enim quidem Alcmeonidæ, et hi qui eorumdem erant partium, culpam commissæ cædis ; at ipse Clisthenes ejusque amici non fuerant cædis participes.

LXXI. Enagees autem dicti sunt nonnulli ex Atheniensibus hac de caussa : fuit Cylon, civis Atheniensis, olympicorum certaminum victor : is cristas tollens, consilium inierat occupandæ tyrannidis ; comparatisque sibi sociis ex æqualium numero, arcem occupare conatus est : quam quum obtinere non posset, supplex ad deæ imaginem consedit. (2) Hos homines igitur surgere inde jusserunt prytanes Naucratorum, qui tunc civitatem administrabant, fide data punitum eos iri citra mortem ; attamen occisi hi sunt culpa Alcmeonidarum. Sed hæc gesta sunt ante Pisistrati ætatem.

LXXII. Postquam Cleomenes, misso præcone, ejiciens urbe Clisthenem et piaculo contaminatos edixit, unus Clisthenes ultro excessit. Deinde vero nihilo minus Athenas venit Cleomenes, non quidem cum magna manu : quo ubi pervenit, septingentas familias urbe eiecit, quas ei Isagoras indicaverat. (2) Quo facto, deinde senatum conatus est dissolvere, et trecentis civibus de Isagoræ factione tradidit magistratus. Quum vero resisteret senatus et imperio nollet parere, Cleomenes et Isagoras cum suarum partium civibus arcem occupant. (3) Et cæteri Athenienses, cum senatu sentientes, per biduum illos obsederunt : tertio vero die, deditione facta, Attica excessere quotquot eorum Lacedæmonii erant. (4) Atque ita implebatur Cleomeni ominosum quod acceperat dictum : nam quum in arcem, occupaturus illam, adscendisset, ad penetrabile deæ accesserat, consulturus eam : at sacerdos de sella surgens,

ορόνου, πρὶν ἢ τὰς θύρας αὐτὸν ἀμειψαί, εἶπε, « ὦ ξεῖνε Λακεδαιμόνιε, πάλιν χώρεε μὴδ' ἔσιθι ἐς τὸ ἱρόν· οὐ γὰρ θεμιτὸν Δωριεῦσι παριέναι ἐνθαῦτα. » (5) Ὅ δὲ εἶπε, « ὦ γύναι, ἀλλ' οὐ Δωριεὺς εἰμι, ἀλλ' Ἀχαιός. »

5 Ὅ μὲν δὴ τῇ κληδόνι οὐδὲν χρεώμενος ἐπεχείρησέ τε καὶ τότε πάλιν ἐξέπιπτε μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων· τοὺς δὲ ἄλλους Ἀθηναῖοι κατέδησαν τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἐν δὲ αὐτοῖσι καὶ Τιμησίθεον τὸν Δελφόν, τοῦ ἔργα χειρῶν τε καὶ λήματος ἔχοιμ' ἂν μέγιστα καταλέξει. 10 Οὗτοι μὲν νυν δεδεμένοι ἐτελεύτησαν.

LXXIII. Ἀθηναῖοι δὲ μετὰ ταῦτα Κλεισθέnea καὶ τὰ ἐπτακόσια ἐπίστια τὰ διωχθέντα ὑπὸ Κλεομένεος μεταπεμφάμενοι πέμπουσι ἀγγέλους ἐς Σάρδεις, συμμαχίην βουλόμενοι ποιήσασθαι πρὸς Πέρσας· ἡπιστάτο γάρ σφι Λακεδαιμονίους τε καὶ Κλεομένεα ἐκπεπολεμῶσθαι. (2) Ἀπικομένων δὲ τῶν ἀγγέλων ἐς τὰς Σάρδεις καὶ λεγόντων τὰ ἐντεταλμένα, Ἀρταφέρνης ὁ Ὑστάσπεος Σαρδίων ὑπαρχος ἐπειρώτα τίνες ἐόντες ἄνθρωποι καὶ κῆ γῆς οἰκημένοι δεοίατο Περσέων σύμμαχοι γενέσθαι, πυθόμενος δὲ πρὸς τῶν ἀγγέλων ἀπεκορύφου σφι τάδε· (3) εἰ μὲν διδοῦσι βασιλέϊ Δαρεῖω Ἀθηναῖοι γῆν τε καὶ ὕδωρ, ὁ δὲ συμμαχίην σφι συνετίθετο, εἰ δὲ μὴ διδοῦσι, ἀπαλλάσσεσθαι αὐτοὺς ἐκέλευε. Οἱ δὲ ἀγγελοι ἐπὶ σφέων αὐτῶν 25 βαλόμενοι διδόναι ἔφασαν, βουλόμενοι τὴν συμμαχίην ποιήσασθαι. Οὗτοι μὲν δὴ ἀπελθόντες ἐς τὴν ἐκὼν αἰτίας μεγάλας ἔχον.

LXXIV. Κλεομένης δὲ ἐπιστάμενος περιυδρίσθαι ἔπεσι καὶ ἔργοισι ὑπ' Ἀθηναίων συνέλεγε ἐκ πάσης Πελοποννήσου στρατὸν, οὗ φράζων ἐς τὸ συλλέγει, τίσασθαι τε ἐθέλων τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων καὶ Ἰσαγόρεα βουλόμενος τύραννον καταστήσαι· συνεξῆλθε γάρ οἱ οὗτος ἐκ τῆς ἀκροπόλεως. (2) Κλεομένης τε δὴ στόλῳ μεγάλῳ ἐσέβαλε ἐς Ἐλευσίνα, καὶ οἱ Βοιωτοὶ ἀπὸ 30 συνθήματος Οἰνόνην αἰρέουσι καὶ Ὑσιὰς, δῆμους τοὺς ἐσχάτους τῆς Ἀττικῆς, Χαλκιδέες τε ἐπὶ τὰ ἕτερα ἐσίνοντο ἐπιόντες χώρους τῆς Ἀττικῆς. (3) Ἀθηναῖοι δὲ, καίπερ ἀμφιβολίῃ ἐχόμενοι, Βοιωτῶν μὲν καὶ Χαλκιδέων ἐσύτερον ἐμελλον μνήμην ποιήσεσθαι, 40 Πελοποννησίοισι δὲ ἐοῦσι ἐν Ἐλευσίνι ἀντία ἔθεντο τὰ ὅπλα.

LXXV. Μελλόντων δὲ συνάψειν τὰ στρατόπεδα ἐς μάχην, Κορίνθιοι μὲν πρῶτοι σφίσι αὐτοῖσι δόντες λόγον ὥς οὐ ποίειεν τὰ δίκαια μετεβάλλοντό τε καὶ ἀπαλλάσσοντο, μετὰ δὲ Δημάρχτος ὁ Ἀρίστωνος, ἐὼν καὶ οὗτος βασιλεὺς Σπαρτιητέων, καὶ συνεξαγαγὼν τετὴν στρατιὴν ἐκ Λακεδαιμόνων καὶ οὐκ ἐὼν διάφορος ἐν τῷ πρόσθε χρόνῳ Κλεομένει. (2) Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς διχοστασίης ἐτέθη νόμος ἐν Σπάρτῃ μὴ ἐξεῖναι ἔπεσθαι ἀμφοτέρους τοὺς βασιλέας ἐξιούσης τῆς στρατιῆς· τῶς γὰρ 60 ἀμφοτέροι εἶποντο· παραλυομένου δὲ τούτων τοῦ ἐτέρου καταλείπεσθαι καὶ τῶν Τυνδαριδέων τὸν ἕτερον· πρὸ τοῦ γὰρ δὴ καὶ οὗτοι ἀμφοτέροι ἐπικλητοὶ σφι ἐόντες εἶπαντο. (3) Τότε δὴ ἐν τῇ Ἐλευσίνι ὁρόντες οἱ λοι-

priusquam ille per januam intrasset, dixit : « Retrogredere, hospes Lacedaemonie, nec in hoc templum pedem pone : nefas est enim Doriensibus huc intrare. » (5) Cui ille respondit : « At non Doriensis sum, o mulier, sed Achæus. » Igitur, quum spreto omine exsequi consilium esset adgressus, tunc rursus excidit cum Lacedaemoniis. Reliquos vero in vincula coniecercunt Athenienses, morti destinatos; et in his Timesitheum Delphensem, cujus viri opera manuum (*victorias Pythicas et Olympicas*) fortisque animi maxima possem commemorare. Et hi quidem in vinculis mortui sunt.

LXXIII. Post hæc Athenienses, revocato Clisthene et septingentis illis familiis, quæ a Cleomene patria erant pulsæ, Sardes legatos miserunt, cupientes cum Persis contrahere societatem : intellexerant enim, bellum sibi imminere cum Lacedaemoniis et Cleomene. (2) Postquam Sardes advenere legati, et mandata exposuere, quæsivit Artaphernes, Hystaspis filius, præfectus Sardium, quinam homines essent, et ubi terrarum habitarent, qui Persarum peterent societatem. Quod ubi ex legatis cognovit, brevibus verbis eos ita expedivit : (3) si regi Dario Athenienses terram traderent et aquam, societatem illis pollicitus est : si non traderent, abire illos jussit. Tum legati, re privatim inter se deliberata, tradere se, dixerunt; scilicet cupientes contrahi societatem. At hi, quum domum rediissent, gravem culpam sustinuerunt.

LXXIV. Cleomenes, quum se et verbis et factis contumeliose ab Atheniensibus acceptum existimaret, ex universa Peloponneso contraxit exercitum, quo consilio contrahat non dicens; sed pœnas sumere de populo Atheniensium cupiens, et Isagoram constituere tyrannum : hic enim cum illo ex arce Athenarum erat egressus. (2) Dum igitur ingenti cum exercitu Cleomenes Eleusinem invadit, per idem tempus Bœoti ex composito capiunt Cœnoen et Hysias, extremos Atticæ pagos; et Chalcidenses ab alia parte Atticam ingressi regionem vastabant. (3) Tum Athenienses, quamquam ancipite pressi periculo, Bœotorum et Chalcidensium ultione in aliud tempus dilata, Peloponnesiis, quippe qui jam Eleusine erant, arma opposuerunt.

LXXV. Quum vero jam in eo essent utrimque exercitus ut ad manus venirent, ibi primum Corinthii, reputantes secum injuste se facere, retro conversi abscesserunt : deinde idem fecit Demaratus, Aristonis filius, qui et ipse rex erat Lacedaemoniorum, et una cum Cleomene exercitum eduxerat Lacedaemone, neque superiore tempore cum illo discordaverat. (2) Ab hoc vero dissidio facta lex est Spartæ, ne ambo reges, exeunte exercitu, castra sequerentur : adhuc enim ambo sequi consueverant : altero autem vacante a militia, alterum etiam Tyndaridarum domi relinqui; nam ante id tempus hi ambo, tamquam auxiliares, secuti erant. (3) Tunc igitur reliqui socii, qui Eleusina

ποὶ τῶν συμμάχων τοὺς τε βασιλέας τῶν Λακεδαιμονίων οὐκ ὁμολογόντας καὶ Κορινθίους ἐκλιπόντας τὴν τάξιν, οἶχοντο καὶ αὐτοὶ ἀπαλλασσόμενοι.

LXXVI. Τέταρτον δὴ τοῦτο ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν ἀπικόμενοι Δωριεῖς, δις τε ἐπὶ πολέμῳ ἐσβαλόντες καὶ δις ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ πλήθους τοῦ Ἀθηναίων, πρῶτον μὲν ὅτε καὶ Μέγαρα κατοίκησαν (οὗτος ὁ στόλος ἐπὶ Κόδρου βασιλεύοντος Ἀθηναίων ὁρθῶς ἂν καλεοίτο), δεύτερον δὲ καὶ τρίτον ὅτε ἐπὶ Πεισιστρατιδῶν ἐξέλασιν ὁρμηθέν-
10 τες ἐκ Σπάρτης ἀπίκοντο, τέταρτον δὲ τότε ὅτε ἐς Ἐλευσίνα Κλεομένης ἄγων Πελοποννησίου ἐσέβαλε· οὕτω τέταρτον τότε Δωριεῖς ἐσέβαλον ἐς Ἀθήνας.

LXXVII. Διαλυθέντος ὧν τοῦ στόλου τούτου ἀκλεῶς, ἐνθαῦτα Ἀθηναῖοι τίνυσθαι βουλόμενοι πρῶτα στρα-
15 τήν ποιεῦνται ἐπὶ Χαλκιδέας. Βοιωτοὶ δὲ τοῖσι Χαλκιδεῦσι βωθέουσι ἐπὶ τὸν Εὐριπον. (2) Ἀθηναῖοι-σι δὲ ἰδοῦσι τοὺς βοηθοὺς ἔδοξε πρότερον τοῖσι Βοιωτοῖσι ἢ τοῖσι Χαλκιδεῦσι ἐπιχειρεῖν. Συμβάλλουσί τε δὴ τοῖσι Βοιωτοῖσι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πολλῶ ἐκράτη-
20 σαν, κάρτα δὲ πολλοὺς φονεύσαντες ἐπτακοσίους αὐτῶν ἐζώγησαν. (3) Τῆς δὲ αὐτῆς ταύτης ἡμέρης οἱ Ἀθηναῖοι διαβάντες ἐς τὴν Εὐβοίαν συμβάλλουσι καὶ τοῖσι Χαλκιδεῦσι, νικήσαντες δὲ καὶ τούτους τετρακισχιλίους κληρούχους ἐπὶ τῶν ἵπποβοτέων τῇ χώρῃ λείπουσι· οἱ
25 δ' ἵπποβοταὶ ἐκαλεῦντο οἱ παχέες τῶν Χαλκιδέων. (4) Ὅσους δὲ καὶ τούτων ἐζώγησαν, ἅμα τοῖσι Βοιωτῶν ἐζωγρημένοισι εἶχον ἐν φυλακῇ, ἐν πέδαις δῆσαντες· χρόνῳ δὲ ἔλυσάν σφας διμνέως ἀποτιμησάμενοι. Τὰς δὲ πέδας αὐτῶν, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἀνεκρέμασαν ἐς τὴν
30 ἀκρόπολιν· αἵπερ ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς ἔσαν περιεοῦσαι, κρεμάμεναι ἐκ τειχέων περιπεφλευσμένων πυρὶ ὑπὸ τοῦ Μῆδου, ἀντίον δὲ τοῦ μεγάρου τοῦ πρὸς ἐσπέρην τετραμμένου. (5) Καὶ τῶν λύτρων τὴν δεκάτην ἀνέθη-
καν, ποιησάμενοι τέθριππον χάλκεον· τὸ δὲ ἀριστερῆς
35 χερὸς ἔστηκε πρῶτον ἐσιόντι ἐς τὰ προπύλαια τὰ ἐν τῇ ἀκροπόλει· ἐπιγέγραπται δὲ οἱ τάδε,

Ἐθνεα Βοιωτῶν καὶ Χαλκιδέων δαμάσαντες
παῖδες Ἀθηναίων ἐργασιν ἐν πολέμῳ,
δεσμῶ ἐν ἀχλύϊ σιδηρέῳ ἔσθεσαν ὕβριν·
40 τῶν ἵππους δεκάτην Παλλάδι τάτδ' ἔθεσαν.

LXXVIII. Ἀθηναῖοι μὲν νυν ἠϋξήντο· δηλοῖ δὲ οὐ κατ' ἐν μῶνον, ἀλλὰ πανταχῇ ἢ ἰσηγορίῃ ὥς ἐστὶ ῥῆμα σπουδαῖον, εἰ καὶ Ἀθηναῖοι τυραννεύμενοι μὲν οὐδαμῶν τῶν σφέας περιοικεόντων ἔσαν τὰ πολέμια
45 ἀμείνους, ἀπαλλαχθέντες δὲ τυράννων μακρῷ πρῶτοι ἐγένοντο. (2) Δηλοῖ ὧν ταῦτα ὅτι κατεχόμενοι μὲν ἠθελοκράτεον ὥς δεσπότη ἐργαζόμενοι, ἐλευθερωθέντων δὲ αὐτὸς ἕκαστος ἐωυτῷ προεθυμέετο κατεργάζεσθαι.

LXXIX. Οὗτοι μὲν νυν ταῦτα ἐπρησσον, Θηβαῖοι
50 δὲ μετὰ ταῦτα ἐς θεὸν ἔπεμπον, βουλόμενοι τίσασθαι Ἀθηναίους. Ἡ δὲ Πυθίη ἀπὸ σφείων μὲν αὐτῶν οὐκ ἔφη αὐτοῖσι εἶναι τίσιν, ἐς πολύφημον δὲ ἐξενείχαντας ἐκέλευε τῶν ἀγχιστα δέεσθαι. (2) Ἀπελθόντων δὲ ὧν τῶν θεοπρόπων ἐξέφερον τὸ χρηστήριον ἁλὴν ποιησά-

erant, reges dissidere videntes, et Corinthios relinquere stationem, etiam ipsi converso agmine discessere.

LXXVI. Quarta hæc est expeditio, quam in Atticam suscepere Dorienses : bis enim hostiliter eam sunt ingressi, bis vero commodi caussa populi Atheniensis. Primo quidem loco, quum Megara colonis frequentarunt (nam hæc expeditio, Codro regnante Athenis suscepta, prima merito nominabitur) : iterum vero, atque tertio, quando ad ejiciendos Pisistratidas ex Sparta advenerunt : quarto tunc, quum Peloponnesi ducens Cleomenes, Eleusinem invasit. Ita tunc quarta vice Dorienses Athenas invaserunt.

LXXVII. Postquam inglorium hunc exitum habuit ista expeditio, tunc Athenienses, pœnas de Chalcidensibus sumturi, primum adversus hos arma moverunt : Chalcidensibus vero Bœoti opem laturo ad Euripum properarunt. (2) Quos ubi conspicati sunt Athenienses, Bœotos prius quam Chalcidenses adgredi placuit. Pugna cum Bœotis commissa, insignem victoriam Athenienses reportarunt, plurimis eorum occisis, et septingentis captis. (3) Deinde eodem die in Eubœam transgressi Athenienses cum Chalcidensibus etiam pugnam committunt : quibus et ipsis prælio victis, quater mille colonos in hippobotarum prædiis relinquunt : hippobotæ autem (*id est*, qui equos alunt) vocantur apud Chalcidenses homines locupletes. (4) Quotquot ex Chalcidensibus vivos ceperant Athenienses, perinde atque Bœotos, in custodia habuerunt, compedibus vinctos. Interjecto vero tempore eosdem manumiserunt, binis minis æstimatos : compedes autem, quibus isti vincti fuerant, suspenderunt in acropoli ; quæ ad meam usque ætatem ibi superfuerunt, e muro pendentes a Medis ambusto, qui est ex adverso ædis occidentem spectantis. (5) Pretii autem redemptionis decimam consecrarunt, ex illaque quadrigam conficiendam curarunt æneam, quæ a sinistra stat primum ingredienti in propylæa quæ sunt in acropoli. Est autem in illa inscriptio hæc :

Attica perdomitis acri sub Marte juvenus
Bœotis populis Chalcidicaque manu,
damna rependerunt vinclis et carcere cæco,
quorum hæc de decima stant tibi, Pallas, equæ.

LXXVIII. Auctæ igitur erant Athenarum opes. Adparet autem, non hoc uno exemplo, sed ubique, quam præclara res sit juris æqualitas. Nam et Athenienses, quamdiu sub tyrannis erant, nullis ex finitimis populis bello fuerunt superiores ; tyrannis autem liberati, longe primi evaserunt. (2) Quæ res declarat, quoad tyrannide erant pressi, ultra illos minus fortiter rem gessisse, quippe pro domino laborantes : postquam vero in libertatem sunt restituti, unusquisque pro se ipse studiose dabat operam ut recte rem gereret.

LXXIX. In hoc igitur statu res Atheniensium erat. Thebani vero, ultionem sumpturi de Atheniensibus, Delphos miserunt qui deum consulerent. Quibus Pythia respondit, per se non posse illos ultionem capere ; sed rem ad clamosum (*populum*) referre jussit, et proximos rogare. (2) Legati domum reversi, convocata populi concione, re-

μενοι· ὡς ἐπυνθάνοντο δὲ λεγόντων αὐτῶν τῶν ἀγχιστα δέεσθαι, εἶπαν οἱ Θηβαῖοι ἀκούσαντες τούτων, « οὐκ ὦν ἀγχιστα ἡμέων οἰκέουσι Ταναγραῖοί τε καὶ Κορωναῖοι καὶ Θεσπιδεῖς, καὶ οὗτοι γε ἅμα ἡμῖν αἰεὶ μαχόμενοι ὁπλούμεως συνδιαφέρουσι τὸν πόλεμον· τί δὲ τούτων γε δέεσθαι; ἀλλὰ μᾶλλον μὴ οὐ τοῦτο ἢ τὸ χρηστήριον. »

LXXX. Τοιαῦτα ἐπιλεγόμενων εἶπε δὴ κοτε μαθὼν τις, « ἐγὼ μοι δοκῶ συνιέναι τὸ ἐθέλει λέγειν ἡμῖν τὸ μαντήιον. Ἀσωποῦ λέγονται γενέσθαι θυγατέρες Θήβη τε καὶ Αἴγινα· τούτων ἀδελφῶν ἐουσέων, δοκῶ ἡμῖν Αἰγινητέων δέεσθαι τὸν θεὸν χρῆσαι τιμωρητῆρων γενέσθαι. » (2) Καὶ οὐ γάρ τις ταύτης ἀμείνων γνώμη ἐδόκεε φαίνεσθαι, αὐτίκα πέμψαντες ἐδέοντο Αἰγινητέων, ἐπικαλούμενοι κατὰ τὸ χρηστήριον σφι βοθέειν, ὥς ἐόντων ἀγχιστέων. Οἱ δὲ σφι αἰτέουσι ἐπικουρίην τοὺς Αἰακίδας συμπέμπειν ἔφασαν.

LXXXI. Πειρησαμένων δὲ τῶν Θηβαίων κατὰ τὴν συμμαχίην τῶν Αἰακιδέων καὶ τρηχέως περιεφθέντων ὑπὸ Ἀθηναίων, αὐτίς οἱ Θηβαῖοι πέμψαντες τοὺς μὲν Αἰακίδας σφι ἀπεδίδοσαν, τῶν δὲ ἀνδρῶν ἐδέοντο. (2) Αἰγινῆται δὲ εὐδαιμονίῃ τε μεγάλῃ ἐπαρθέντες καὶ ἔχθρης παλαιῆς ἀναμνησθέντες ἐχούσης ἐς Ἀθηναίους, τότε Θηβαίων δεηθέντων πόλεμον ἀκήρυκτον Ἀθηναίοις ἐπέφερον· ἐπικειμένων γὰρ αὐτῶν Βοιωτοῖσι, ἐπιπλώσαντες μακρῇσι νηυσὶ ἐς τὴν Ἀττικὴν κατὰ μὲν ἔσυραν Φάληρον, κατὰ δὲ τῆς ἄλλης παραλίης πολλοὺς δήμους, ποιεῦντες δὲ ταῦτα μεγάλως Ἀθηναίους ἐσίοντο.

LXXXII. Ἡ δὲ ἔχθρη ἢ προοφειλομένη ἐς Ἀθηναίους ἐκ τῶν Αἰγινητέων ἐγένετο ἐξ ἀρχῆς τοιῆσδε. Ἐπιδαυριοῖσι ἢ γῇ καρπὸν οὐδένα ἀνεδίδου. Περὶ ταύτης ὦν τῆς συμφορῆς οἱ Ἐπιδαυριοὶ ἐχρέοντο ἐν Δελφοῖσι· ἢ δὲ Πυθίῃ σφέας ἐκέλευε Δαμίης τε καὶ Αὐξυσίας ἀγάλματα ἰδρύσασθαι καὶ σφι ἰδρυσαμένοισι ἀμεινον συνοίσεσθαι. (2) Ἐπειρώτεον ὦν οἱ Ἐπιδαυριοὶ κότερα χαλκοῦ ποιεῖν τὰ ἀγάλματα ἢ λίθου· ἢ δὲ Πυθίῃ οὐδέτερα τούτων ἔα, ἀλλὰ ξύλου ἡμέρης ἐλαίης. Ἐδέοντο ὦν οἱ Ἐπιδαυριοὶ Ἀθηναίων ἐλαίην σφι δοῦναι ταμέσθαι, ἱροτάτας δὲ ἐκεῖνας νομίζοντες εἶναι· λέγεται δὲ καὶ ὡς ἐλαῖαι ἔσαν ἄλλοθι γῆς οὐδαμῶς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἢ ἐν Ἀθήνῃσι. (3) Οἱ δὲ ἐπὶ τοιαύτῃ δώσειν ἔφασαν ἐπ' ὅ ἂν ἀπάξουσιν ἔτεος ἐκάστου τῇ Ἀθηναίῃ τε τῇ πολιადι ἱρὰ καὶ τῷ Ἐρεχθεῖ. Καταίνεσαντες δ' ἐπὶ τούτοις οἱ Ἐπιδαυριοὶ τῶν τε ἐδέοντο ἔτυχον, καὶ ἀγάλματα ἐκ τῶν ἐλαίων τούτων ποιησάμενοι ἰδρύσαντο· καὶ ἢ τε γῇ σφι ἔφερε, καὶ Ἀθηναίοις ἐπετέλεον τὰ συνθέντο.

LXXXIII. Τοῦτον δ' ἔτι τὸν χρόνον, καὶ πρὸ τοῦ, Αἰγινῆται Ἐπιδαυρίων ἤκουον, τὰ τε ἄλλα καὶ δίκας διαβαίνοντες ἐς Ἐπίδαυρον ἐδίδοσαν τε καὶ ἐλάμβανον παρ' ἀλλήλων οἱ Αἰγινῆται. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε νέας τε πηξάμενοι καὶ ἀγνωμοσύνη χρησάμενοι ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν Ἐπιδαυρίων. (2) Ἄτε δὲ ἐόντες διάφοροι,

nunciant oraculi responsum. Tum Thebani, ubi ex his audiverunt proximos debere rogari, dixerunt : « Nimirum proximi a nobis habitant Tanagræi, et Coronæi, et Thespienses : atque hi constanter nobiscum pugnant, strenueque arma nobiscum usque sociant. Quid opus est hos rogare? Immo videndum ne hæc non fuerit oraculi sententia. »

LXXX. Ita dum hi inter se disceptant, postremo aliquis, re audita, ait : « Ego mihi videor intelligere quid velit oraculum. Asopi dicuntur filiae fuisse Thebe et Ægina : hæc quum sint scrores, puto jubere nos deum ab Æginetis auxilia petere. » (2) Et Thebani, quum nulla ex sententiis, quæ dicebantur, hac potior esse videretur, protinus ad Æginetas miserunt, ex oraculi mandato auxilia ab illis petentes, ut qui sibi essent proximi. Petentibus Æginetæ tradentes Æacidarum imagines, responderunt, se eis Æacidis auxilio mittere.

LXXXI. Thebani vero, Æacidarum auxilio freti, quum bello lacessissent Athenienses, aspere ab illis sunt accepti. Itaque iterum ad Æginetas miserunt, Æacidas illis reddentes, et virorum petentes auxilia. (2) Tum Æginetæ, opum magnitudine elati, et veteris memores inimicitiae, quæ cum Atheniensibus obtinebat, precibus Thebanorum adnuentes, bellum Atheniensibus non ante denuntiatum intulerunt. Nam dum hi Boeotis instabant, interim Æginetæ longis navibus in Atticam profecti, Phalerum diripiebant, multosque reliquæ regionis maritimæ pagos; et ingens Atheniensibus damnum inferebant.

LXXXII. Vetustum, quod dixi, Æginetarum adversus Athenienses odium hanc habuit originem. Epidauriorum terra fructum nullum ediderat. Quam ob calamitatem quum oraculum Delphicum consulerent Epidaurii, jussit eos Pythia Damiae et Auxesiaë imagines statuere : id si fecissent, melius cum illis actum iri. (2) Sciscitabantur igitur Epidaurii, utrum æneas faciendas curarent statuas, an ligneas. Responditque Pythia, Neutrum horum; sed ex sativæ oleæ ligno. Igitur Epidaurii ab Atheniensibus veniam petunt oleam arborem cædendi, quod sanctissimas existimassent Atticas oleas : sunt etiam qui dicant, per id tempus nullibi terrarum oleas exstitisse, nisi Athenis. (3) Athenienses se illis potestatem facere dixerunt ea conditione, ut illi quotannis Minervæ Urbis Præsidi et Erechtheo victimas adferrent. In hanc conditionem consentientes Epidaurii, nacti sunt quod petierant, et statuas ex his oleis confectas posuerunt. Ac dehinc illis terra fructum ferebat, et ipsi Atheniensibus id, de quo inter eos convenerat, persolvebant.

LXXXIII. Erant per illud adhuc tempus, sicuti etiam antea, Æginetæ Epidauriorum imperio subjecti, quum aliis in rebus, tum lites suas coram iudice disceptaturi Epidaurum trajicere tenebantur. Deinde vero, constructis navibus, virum fiducia ferocientes, ab Epidauriis defecerunt. (2) Jamque ut hostes, et qui mari essent potentes, vexabant illos :

ἐδηλέοντο αὐτοὺς ὥστε δὴ θαλασσοκράτορες ἐόντες, καὶ δὴ καὶ τὰ ἀγάλματα ταῦτα τῆς τε Δαμίας καὶ τῆς Αὐξισίας ὑπαιρέοντο αὐτῶν, καὶ σφεα ἐκόμισάν τε καὶ ἰδρύσαντο τῆς σφετέρης χώρας ἐς τὴν μεσόγαιαν, τῇ
 5 Οἷη μὲν ἐστὶ οὖνομα, στάδια δὲ μάλιστά κη ἀπὸ τῆς πόλιος ὡς εἴκοσι ἀπέχει. (3) Ἰδρυσάμενοι δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ θυσίησί τε σφεα καὶ χοροῖσι γυναικῆτοισι κερτόμοισι ἱλάσκοντο, χορηγῶν ἀποδεικνυμένων ἑκατέρῃ τῶν δαιμόνων δέκα ἀνδρῶν· κακῶς δὲ ἡγόρευον οἱ
 10 χοροὶ ἀνδρα μὲν οὐδένα, τὰς δὲ ἐπιχωρίας γυναικας. Ἔσαν δὲ καὶ τοῖσι Ἐπιδαυρίοισι αἱ τοιαῦται ἱουργίαι· εἰσὶ δὲ σφι καὶ ἄρρητοι ἱουργίαι.

LXXXIV. Κλεφθέντων δὲ τῶνδε τῶν ἀγαλμάτων οἱ Ἐπιδαυρίαι τοῖσι Ἀθηναίοισι τὰ συνέθεντο οὐκ
 15 ἐπετέλεον. (2) Πέμψαντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐμήνιον τοῖσι Ἐπιδαυρίοισι· οἱ δὲ ἀπέφαινον λόγῳ ὡς οὐκ ἀδικέοιεν· ὅσον μὲν γὰρ χρόνον εἶχον τὰ ἀγάλματα ἐν τῇ χώρῃ, ἐπιτελέειν τὰ συνέθεντο, ἐπεὶ δὲ ἐστερηθῆσαι αὐτῶν, οὐ δίκαιοι εἶναι ἀποφέρειν ἔτι, ἀλλὰ τοὺς ἔχον-
 20 τας αὐτὰ Αἰγινήτας πρήσσεσθαι ἐκέλευον. (3) Πρὸς ταῦτα Ἀθηναῖοι ἐς Αἰγιναν πέμψαντες ἀπαίτεον τὰ ἀγάλματα· οἱ δὲ Αἰγινῆται ἔφασαν σφίσι τε καὶ Ἀθηναίοισι εἶναι οὐδὲν πρῆγμα.

LXXXV. Ἀθηναῖοι μὲν νυν λέγουσι μετὰ τὴν
 25 ἀπαίτησιν ἀποσταλῆναι τριήρεϊ μιῇ τῶν ἀστῶν τούτους οἱ ἀποπεμφθέντες ἀπὸ τοῦ κοιναῦ καὶ ἀπικόμενοι ἐς Αἰγιναν τὰ ἀγάλματα ταῦτα ὡς σφετέρων ξύλων ἐόντα ἐπειρέοντο ἐκ τῶν βάρων ἐξανασπᾶν, ἵνα σφέα ἀνακομίσωνται. (2) Οὐ δυναμένους δὲ τούτῳ τῷ τρό-
 30 πῳ αὐτῶν κρατῆσαι, περιβαλόντας σχοινία ἔλκειν τὰ ἀγάλματα, καὶ σφι ἔλκουσι βροντὴν τε καὶ ἅμα τῇ βροντῇ σεισμὸν ἐπιγενέσθαι· τοὺς δὲ τριηρίτας τοὺς ἔλκοντας ὑπὸ τούτων ἀλλοφρονῆσαι, παθόντας δὲ ταῦτο κτείνειν ἀλλήλους ἅτε πολεμίους, ἐς δὲ ἐκ πάντων ἓνα
 35 λειφθέντα ἀνακομισθῆναι αὐτὸν ἐς Φάληρον.

LXXXVI. Ἀθηναῖοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέ-
 σθαι· Αἰγινῆται δὲ οὐ μιῇ νηὶ ἀπικέσθαι Ἀθηναίους (μία μὲν γὰρ καὶ ὀλίγη πλεῦνας μιῆς, καὶ εἴ σφι μὴ
 40 ἐτυχον ζοῦσαι νέες, ἀπαμύνασθαι ἂν εὐπετέως), ἀλλὰ πολλῇσι νηυσὶ ἐπιπλῶειν σφι ἐπὶ τὴν χώραν, αὐτοὶ δὲ σφι εἶξαι καὶ οὐ διαναυμαχῆσαι. (2) Οὐκ ἔχουσι δὲ τοῦτα διασημῆναι ἀτρεκέως, οὔτε εἰ ἔσσονες συγγι-
 νωσχομένοι εἶναι τῇ ναυμαχίῃ κατὰ τοῦτο εἶξαν, οὔτε εἰ βουλόμενοι ποιῆσαι οἷόν τι καὶ ἐποίησαν. (3) Ἀθη-
 45 ναίους μὲν νυν, ἐπεῖτε σφι οὐδεὶς ἐς μάχην κατίστατο, ἀποβάντας ἀπὸ τῶν νεῶν τράπεσθαι πρὸς τὰ ἀγάλματα, οὐ δυναμένους δὲ ἀνασπᾶσαι ἐκ τῶν βάρων αὐτὰ οὕτω δὴ περιβαλομένους σχοινία ἔλκειν, ἐς δὲ ἔλκόμενα τὰ ἀγάλματα ἀμφοτέρω τῷ τοῦ ποιῆσαι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ
 50 λέγοντες, ἄλλω δὲ τεμψ· ἐς γούνατα γὰρ σφι αὐτὰ πεσέειν, καὶ τὸν ἀπὸ τούτου χρόνον διατελέειν οὕτω ἔχοντα. (4) Ἀθηναίους μὲν δὴ ταῦτα ποιεῖν· σφέας δὲ Αἰγινῆται λέγουσι πυθομένους τοὺς Ἀθηναίους ὡς μέλλοιεν ἐπὶ σφέας στρατεύεσθαι, ἐτοίμους Ἀργείους

atque etiam statuas hasce Damiae et Auxesia illis subripuerunt, easque ablatas in mediterraneo suae insulae loco collocarunt, cui est Oea nomen et qui viginti fere ab urbe stadiis abest. (3) Hoc in loco erectas sacrificiis et cavillatoriis mulierum choris placabant, constitutis utrique dearum denis viris qui essent choragi. Dictieriis autem chori illi neminem virum lacescebant, sed mulieres indigenas. Eadem caerimoniae apud Epidaurios obtinuerant : qui arcanis etiam sacris et ritibus utuntur.

LXXXIV. Epidaurii, ex quo eis subreptae hae statuae sunt, jam Atheniensibus ea, de quibus inter ipsos convenerat, non solvebant. (2) Qua de re per legatos secum expostulantibus Atheniensibus demonstrarunt Epidaurii, nullam se injuriam facere : quoad enim in sua terra habuissent illas statuas, quod pacti erant exsolvisse ; quibus sibi subreptis jam non aequum esse ut porro solvant, sed ab Aeginetis, qui illas habeant, esse hoc exigendum. (3) Hoc accepto responso, Athenienses, Aeginam missis legatis, statuas ab Aeginetis repeterunt : quibus illi responderunt, nihil sibi cum Atheniensibus esse negotii.

LXXXV. Jam porro aiunt Athenienses, postquam frustra repetitae fuissent statuae, profectos esse Athenis una triremi cives illos, qui publico nomine missi, quum Aeginam pervenissent, statuas has, ut quae ex ipsorum ligno fuissent confectae, de basibus suis conati sunt abstrahere, Athenas transferendas. (2) Hos vero, quum isto modo compotes illarum fieri non potuissent, circumjectis funibus statuas traxisse. Sed dum trahebant, tonitru et cum tonitru exstitisse terrae motum : eaque re terribiles vectores illos qui trahebant, mente fuisse alienatos ; in furoremque actos, mutuo sese invicem, veluti hostes, interfecisse ; donec ex omnibus, qui triremi illa advenerant, unus superfuisset, solusque Phalerum rediisset.

LXXXVI. Athenienses igitur, rem ita gestam esse, aiunt. Aeginetae vero contendunt, non una navi advenisse Athenienses : unam enim navem, atque etiam paulo plures una, etiamsi sibi nullae naves fuissent, facile a se repelli potuisse : sed multis navibus terram suam adgressos esse Athenienses ; Aeginetas vero his ultro cecississe, nec pugnae navalis adiisse discrimen. (2) Illud vero liquido definire non possunt, utrum ea causa cesserint, quod se impares esse committendo praelio navali intellexissent, an quod in animo habuissent facere id ipsum quod fecerunt. (3) Aiunt igitur, Athenienses, quum nemo ad pugnam paratus se illis opponeret, e navibus exscendisse, atque iter versus statuas esse ingressos : quas ubi e basibus suis non potuissent avellere, ita circumjectis funibus illas traxisse, donec utraque statua, dum ita trahebatur, eandem rem fecerit ; rem narrantes mihi quidem non credibilem, sed fortasse alii cuipiam : dicunt enim, in genua illas coram trahentibus procubuisse, atque ex illo tempore in hoc statu mansisse. (4) Haec igitur ab Atheniensibus gesta esse aiunt Aeginetae ; se vero, postquam de expeditione, quam Athenienses adversus Aeginam erant suscepturi, certiores fuissent facti, Argivos

ποιέεσθαι. (5) Τούς τε δὴ Ἀθηναίους ἀποβεδάναι ἐς τὴν Αἰγίνα, καὶ παρεῖναι βωθέοντάς σφι τοὺς Ἀργείους, καὶ λαθεῖν τε ἐξ Ἐπιδαύρου διαβάντας ἐς τὴν νῆσον καὶ οὐ προακηκοόσι τοῖσι Ἀθηναίοισι ἐπιπεσέειν & ὑποταγομένους τὸ ἀπὸ τῶν νεῶν, ἅμα τε ἐν τούτῳ τὴν βροντὴν τε γενέσθαι καὶ τὸν σεισμὸν αὐτοῖσι.

LXXXVII. Λέγεται μὲν νυν ὑπ' Ἀργείων τε καὶ Αἰγινήτων τάδε, ὁμολογέεται δὲ καὶ ὑπ' Ἀθηναίων ἓνα μοῦνον τὸν ἀποσωθέντα αὐτῶν ἐς τὴν Ἀττικὴν γένεσθαι. πλὴν Ἀργεῖοι μὲν λέγουσι αὐτῶν τὸ Ἀττικὸν στρατόπεδον διαφθειράντων τὸν ἓνα τοῦτον περιγενέσθαι, Ἀθηναῖοι δὲ τοῦ δαιμονίου· περιγενέσθαι μέντοι οὐδὲ τοῦτον τὸν ἓνα, ἀλλ' ἀπολέσθαι τρόπῳ τοιῷδε. (2) Κομισθεῖς γὰρ ἐς τὰς Ἀθήνας ἀπήγγειλε τὸ πάθος· 15 πυθομένας δὲ τὰς γυναῖκας τῶν ἐπ' Αἰγίναν στρατευσαμένων ἀνδρῶν, δεινόν τι ποιησαμένας ἐκείνον μοῦνον ἐξ ἀπάντων σωθῆναι, πέριξ τὸν ἀνθρωπον τοῦτον λαβούσας καὶ κεντεύσας τῇσι περόνησι τῶν ἱματίων εἰρωτᾶν ἐκάστην αὐτέων ὅκη εἶη ὁ ἐωυτῆς ἀνὴρ. (3) 20 Καὶ τοῦτον μὲν οὕτω διαφθαρήναι, Ἀθηναίοισι δὲ ἔτι τοῦ πάθους δεινότερόν τι δόξαι εἶναι τὸ τῶν γυναικῶν ἔργον. Ἄλλῳ μὲν δὴ οὐκ ἔχειν ὅτεω ζημιώσῃσι τὰς γυναῖκας, τὴν δὲ ἐσθῆτα μετέβαλον αὐτέων ἐς τὴν Ἰάδα· ἐφόρεον γὰρ δὴ πρὸ τοῦ αἰ τῶν Ἀθηναίων γυναικες ἐσθῆτα Δωρίδα, τῇ Κορινθίᾳ παραπλησιωτάτην· μετέβαλον ὧν ἐς τὸν λίνεον κιθῶνα, ἵνα δὴ περόνησι μὴ χρέωνται.

LXXXVIII. Ἔστι δὲ ἀληθεῖ λόγῳ χρεωμένοισι οὐκ Ἰὰς αὕτη ἡ ἐσθῆς τὸ παλαιόν, ἀλλὰ Κάειρα, ἐπεὶ ἡ γε 30 Ἑλληνικὴ ἐσθῆς πᾶσα ἡ ἀρχαία τῶν γυναικῶν ἡ αὕτη ἦν τὴν νῦν Δωρίδα καλεῖμεν. (2) Τοῖσι δὲ Ἀργείοισι καὶ τοῖσι Αἰγινήτησι καὶ πρὸς ταῦτα ἔτι τότε ποιῆσαι νόμον εἶναι παρὰ σφίσι ἐκατέροισι τὰς περόνας ἡμιολίας ποιέεσθαι τοῦ τότε κατεστεῶτος μέτρου, καὶ ἐς τὸ 35 ἱρὸν τῶν θεῶν τούτων περόνας μάλιστα ἀνατιθέναι τὰς γυναῖκας, Ἀττικὸν δὲ μήτε τι ἄλλο προσφέρειν πρὸς τὸ ἱρὸν μήτε κέραμον, ἀλλ' ἐκ χυτρίδων ἐπιχωρίων νόμον τὸ λοιπὸν αὐτόθι εἶναι πίνειν. (3) Ἀργείων μὲν νυν καὶ Αἰγινήτων αἱ γυναῖκες ἐκ τε τόσου κατ' ἔριν τὴν 40 Ἀθηναίων περόνας ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐφόρεον μέζοντας ἢ πρὸ τοῦ.

LXXXIX. τῆς δὲ ἔχθρης τῆς πρὸς Αἰγινήτας Ἀθηναίοισι γενομένης ἀρχὴ κατὰ εἴρηται ἐγένετο. Τότε δὴ Θεβαίων ἐπικαλειμένων, προθύμως τῶν περὶ 45 τὰ ἀγάλματα γενομένων ἀναμιμνησκόμενοι οἱ Αἰγινήται ἐβώθεον τοῖσι Βοιωτοῖσι. (2) Αἰγινήται τε δὴ ἐδῆεν τῆς Ἀττικῆς τὰ παραθαλάσσια, καὶ Ἀθηναίοισι ὀρμευμένοισι ἐπ' Αἰγινήτας στρατεύεσθαι ἤλθε μαντήιον ἐκ Δελφῶν, ἐπισχόντας ἀπὸ τοῦ Αἰγινήτων 50 ἀδικίου τριήκοντα ἔτεα, τῷ ἐνὶ καὶ τριηκοστῷ Αἰακῷ τέμενος ἀποδέξαντας ἀρχεσθαι τοῦ πρὸς Αἰγινήτας πολέμου καὶ σφι χωρήσειν τὰ βούλονται· ἦν δὲ αὐτίκα ἐπιστρατεύονται, πολλὰ μὲν σφας ἐν τῷ μεταξύ τοῦ χρόνου πείσεσθαι, πολλὰ δὲ καὶ ποιήσειν, τέλος

ut sibi praesto essent rogasse : (5) hosque, quo tempore Athenienses in Aeginam exscendissent, eodem tempore suppetias sibi ferentes adfuisse; et, quum clam ex Epidaurο in insulam trajecissent, in inscios Athenienses, itinere a navibus intercluso, fecisse impetum : eodemque simul tempore tonitru et terrae motum illis exstitisse.

LXXXVII. Haec Argivi atque Aeginetae memorant. Caeterum Athenienses etiam fatentur, unum solummodo e suis salvum in Atticam rediisse; nisi quod Argivi aiunt, e clade, quam ipsi intulissent Attico exercitui, unum illum superstitem fuisse; Athenienses vero aiunt, e clade quam deus ipsis immisisset. Verumtamen ne hunc quidem, aiunt, calamitati supervixisse; sed periisse tali modo. (2) Athenas ut rediit, nunciavit calamitatem : quo divulgato nuncio, uxores virorum qui expeditionis in Aeginam susceptae fuerant socii, indigne ferentes solum hunc ex omnibus salvum rediisse, circa hominem circumfusas, fibulis vestium suarum fodicasse hominem, quæsisseque ex eo unamquamque, ubinam suus esset maritus. (3) Atque ita illum periisse : Atheniensibus autem hoc mulierum factum ipsa clade tristius fuisse visum; in quas quum alia ratione animadvertere non possent, vestem illarum in Ionicam mutarunt. Prius enim Doricam vestem gestaverant Atticae mulieres, Corinthiæ vestis simillimam : hanc igitur linea tunica permutarunt, quo ne fibulis utantur.

LXXXVIII. Est autem, verum si quaerimus, non Ionicum hoc vestimentum, sed Caricum : nam omnium mulierum Graecarum vestimentum olim idem fuerat quod nunc Doricum nominamus. (2) Aiunt autem, apud Argivos et Aeginetas ex occasione illius facti invaluisse morem, qui etiam nunc apud utrosque obtinet, ut fibulas faciant dimidio, quam ad id tempus maiores, utque in templo harum dearum fibulas maxime dedicent mulieres; tum lege apud illos cautum fuisse, ut nec aliud quidquam quod ex Attica profectum sit, in templum inferatur, nec fictile Atticum, sed ex indigenis ollulis posthac ibi bibatur. (3) Certe Argivorum et Aeginetarum mulieres ab illo inde tempore ex contentione cum Atheniensibus, ad meam usque aetatem, majores quam antea fibulas gestabant.

LXXXIX. Inimicitiae Atheniensium adversus Aeginetas isto, quod exposui, principio ortum ceperant. Nunc igitur Aeginetae a Thebanis auxilio vocati, memores rerum circa statuas gestarum, libenter suppetias venere Thebanis. (2) Itaque maritima Atticae ora ab Aeginetis diripiebatur. Atheniensibus vero, expeditionem in Aeginetas parantibus adlatum est Delphis oraculum, jubens, ut triginta annos, ex quo injuriae initium fecissent Aeginetae, abstinerent bello; primo autem et trigesimo anno belli adversus Aeginetas initium facerent, postquam Aeaco templum staluisent. Id si fecissent, rem eis ex voluntate cessuram. Sin protinus susciperent bellum, multa medio tempore passuros, multa vero etiam facturos; verumtamen ad extremum subactu-

μέντοι καταστρέφεσθαι. (3) Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Ἀθηναῖοι, τῷ μὲν Αἰακῷ τέμενος ἀπέδεξαν τοῦτο τὸ νῦν ἐπὶ τῆς ἀγορῆς ἱδρύται, τριήκοντα δὲ ἔτεα οὐκ ἀνέσχοντο ἀκούσαντες ὅπως χρεῶν εἶη ἐπι-
6 σχεῖν πεπονθότας πρὸς Αἰγινήτων ἀνάρσια.

XC. Ἐς τιμωρίην δὲ παρασκευαζομένοισι αὐτοῖσι ἐκ Λακεδαιμονίων πρῆγμα ἐγειρόμενον ἐμπόδιον ἐγένετο. (2) Πυθόμενοι γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰ ἐκ τῶν Ἀλκμε-
ωνιδέων ἐς τὴν Πυθίην μεμηχανημένα καὶ τὰ ἐκ τῆς
10 Πυθίης ἐπὶ σφέας τε καὶ τοὺς Πεισιστρατίδας συμφο-
ρὴν ἐποιεῦντο διπλήν, ὅτι τε ἀνδρας ξείνους σφι ἐόντας
ἐξεληλάκεσαν ἐκ τῆς ἐκείνων, καὶ ὅτι ταῦτα ποιήσασι
χάρις οὐδεμία ἐφαίνετο πρὸς Ἀθηναίων. (3) Ἐτι τε
πρὸς τούτοις ἐνῆγον σφεας οἱ χρησμοὶ λέγοντες πολλά
15 τε καὶ ἀνάρσια ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐξ Ἀθηναίων, τῶν πρό-
τερον μὲν ἔσαν ἀδαεές, τότε δὲ Κλεομένεος κομίσαντος
ἐς Σπάρτην ἐξέμαθον. (4) Ἐκτῆσατο δὲ ὁ Κλεομένης
ἐκ τῆς Ἀθηναίων ἀκροπόλιος τοὺς χρησμούς, τοὺς ἐ-
κτέατο μὲν πρότερον οἱ Πεισιστρατίδαι, ἐξελαυνόμενοι
20 δὲ ἔλιπον ἐν τῷ ἱερῷ καταλειφθέντας δὲ ὁ Κλεομένης
ἀνέλαβε.

XCI. Τότε δὲ ὡς ἀνέλαβον οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς
χρησμούς καὶ τοὺς Ἀθηναίους ὥρεον αὐξομένους καὶ
οὐδαμῶς ἐτοίμους ἐόντας πειθεσθαι σφι, νόμῳ λαθόντες
25 ὡς ἐλεύθερον μὲν ἔδν τὸ γένος τὸ Ἀττικὸν ἰσόρροπον τῷ
ἑωυτῶν ἂν γίνοιτο, κατεχόμενον δὲ ὑπὸ τυραννίδος
ἀσθενές καὶ πειθαρχέσθαι ἐτοίμον· μαθόντες δὲ τούτων
ἕκαστα μετεπέμποντο Ἰππίνην τὸν Πεισιστράτου ἀπὸ
Σιγείου τοῦ ἐν Ἑλλησπόντῳ, ἐς τὸ καταφεύγουσι οἱ
30 Πεισιστρατίδαι. (2) Ἐπεῖτε δὲ σφι Ἰππίνης καλεόμε-
νος ἦκε, μεταπεμφάμενοι καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων
ἀγγέλους ἐλεγόν σφι Σπαρτιῆται τάδε, « ἀνδρες σύμμα-
χοι, συγγινώσκωμεν αὐτοῖσι ἡμῖν οὐ ποιήσασι ὀρθῶς·
ἐπαρθέντες γὰρ κιβδηλοῖσι μαντηίοις ἀνδρας ξείνους
35 ἐόντας ἡμῖν τὰ μάλιστα καὶ ἀναδεχομένους ὑποχειρίας
παρέξειν τὰς Ἀθήνας, τούτους ἐκ τῆς πατρίδος ἐξηλά-
σαμεν, καὶ ἔπειτεν ποιήσαντες ταῦτα δῆμῳ ἀχαρίστῳ
παρεδώκαμεν τὴν πόλιν, ὃς ἐπεῖτε δι' ἡμέας ἐλευθερω-
θεῖς ἀνέκυψε, ἡμέας μὲν καὶ τὸν βασιλέα ἡμέων περι-
40 θρίσας ἐξέβαλε, δόξαν δὲ φύσας αὐξάνεται, ὥστε ἐκμε-
μαθῆκασι μάλιστα μὲν οἱ περίοικοι αὐτῶν Βοιωτοὶ καὶ
Χαλκιδεές, τάχα δὲ τις καὶ ἄλλος ἐκμαθήσεται ἀμαρ-
τῶν. (3) Ἐπεῖτε δὲ ἐκεῖνα ποιήσαντες ἡμάρτομεν,
νῦν πειρησόμεθ' ἀσφας ἅμα ὑμῖν ἀπικόμενοι τίσασθαι·
45 αὐτοῦ γὰρ τούτου εἵνεκεν τόνδε τε Ἰππίνην μετεπεμ-
φάμεθα καὶ ὑμέας ἀπὸ τῶν πολιῶν, ἵνα κοινῷ τε λόγῳ
καὶ κοινῷ στόλῳ ἐσαγαγόντες αὐτὸν ἐς τὰς Ἀθήνας
ἀποδώμεν τὰ καὶ ἀπειλόμεθα ».

XCII. Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον, τῶν δὲ συμμάχων τὸ
50 πλῆθος οὐκ ἐνεδέκετο τοὺς λόγους. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι
ἡσυχίην ἦγον, Κορίνθιος δὲ Σωσικλῆς ἔλεξε τάδε, (I.)
« ἢ δὴ ὁ τε οὐρανὸς ἔσται ἐνερθε τῆς γῆς καὶ ἡ γῆ με-
τέωρος ὑπὲρ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οἱ ἄνθρωποι νομὸν ἐν
θαλάσῃ ἔξουσιν καὶ οἱ ἰχθῆες τὸν πρότερον ἄνθρωποι,

ros Aeginam. (3) Haec renunciata ubi audire Athenienses,
Aeaco templum statuerunt, quod etiam nunc in foro ex-
structum conspicitur : triginta vero annos non sustinuerunt
bello abstinere, quamquam audiverant ita praecipi oraculo,
quippe qui tam indigna ab Aeginetis essent passi.

XC. Sed dum ad ultionem capiendam sese comparant,
objicitur illis impedimentum a Lacedaemoniis suscitatum.
(2) Quum enim dolum cognovissent Lacedaemonii, quem
Alcmeonidae cum Pythia adversus se et adversus Pisistra-
tidas erant machinati, duplici dolore adfecti sunt; quod et
viros, qui hospites ipsorum fuerant, patria pepulissent, et
quod nullam sibi ob id factum gratiam ab Atheniensibus
haberi viderent. (3) Praeter haec moverunt eos oracula,
quae multa sibi indigna ab Atheniensibus imminere praedi-
cebant : quae oracula, quum antea ignorassent, per id tem-
pus illis innotuere, a Cleomene Spartam delata. (4) Nactus
enim Cleomenes erat ex arce Athenarum oracula illa, quae
olim Pisistratidae habuerant, eaque, quum Athenis pelle-
rentur, in templo reliquerant. Haec ibi relicta Cleomenes
acceperat.

XCI. Tum igitur Lacedaemonii, acceptis his oraculis,
quum Athenienses viderent augeri opibus, et neququam
paratos Lacedaemoniis parere, reputarunt secum, populum
Atheniensem, si libertate uteretur, sibi viribus fore parem;
sin tyrannide premeretur, infirmum fore et ad parendum pa-
ratum. Haec singula perpendentes Ippiam Pisistrati filium
a Sigeo ad Hellespontum, quo confugerant Pisistratidae,
arcessiverunt. (2) Qui postquam vocatus advenit, convoca-
tis etiam ceterorum sociorum legatis, haec ad eos verba
Spartani fecerunt : « Viri socii, agnovimus fatemurque non
recte nos fecisse. Ementitis enim oraculis inducti, viros
hospitii jure inprimis nobiscum conjunctos, quique Athe-
nas nobis obnoxias reddere receperant, patria ejecimus, et
post hoc peractum ingrato populo urbem et rempublicam
restituimus : qui postquam per nos liberatus vires recepit,
nos et regem nostrum contumeliose urbe ejecit, et magnos
spiritus sumens crescit : quod experti sunt maxime fini-
tini illorum Boeoti et Chalcidenses, brevi vero etiam alii
experientur, qui recta non inierint consilia. (3) Quoniam
igitur nos, ista faciendo, peccavimus, nunc operam dabi-
mus, ut una vobiscum illos adgressi puniamus. Hanc
enim ipsam ob causam et Ippiam hunc arcessivimus, et
vos e civitatibus convocavimus, ut communi consilio et
consociatis armis illum Athenas reducamus, eique quae
ademimus restituamus. »

XCII. Haec Spartani dixerunt. Quae quum plerisque
sociorum displicuissent, alii quidem silentium tenere, sed
Corinthius Sosicles in hunc modum est locutus : (I.) « Pro-
fecto nimirum caelum sub terram subibit, et terra supra
caelum erit sublimis, hominesque habitabunt in mari, et
pisces domicilium occupabunt hominum, quando vos qui-

(419,420.)

ὅτε γε ὑμεῖς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἰσοκρατίας καταλύοντες τυραννίδας ἐς τὰς πόλεις κατάγειν παρασκευάζεσθε, τοῦ οὔτε ἀδικιώτερον οὐδὲν ἐστὶ κατ' ἀνθρώπους οὔτε μισήφρονώτερον. (2) Εἰ γὰρ δὴ τοῦτό γε δοκέει ὑμῖν εἶναι χρηστὸν ὥστε τυραννεύεσθαι τὰς πόλεις, αὐτοὶ πρῶτοι τύραννον καταστησάμενοι παρὰ σφίσι αὐτοῖσι οὕτω καὶ τοῖσι ἄλλοισι δίκησθε κατιστάναι· νῦν δὲ αὐτοὶ ἄπειροι ἐόντες τυράννων, καὶ φυλάσσοντες δεινότατα τοῦτο ἐν τῇ Σπάρτῃ μὴ γενέσθαι, παραχρᾶσθε ἐς τοὺς συμμάχους. (3) Εἰ δὲ αὐτοὶ ἔμπειροι ἔατε κατὰ περ ἡμεῖς, εἴχετε ἂν περὶ αὐτοῦ γνώμας ἀμείνονας συμβαλέσθαι ἥπερ νῦν. (II.) Κορινθίοισι γὰρ ἦν πόλις κατὰστασις τοιήδε· ἦν ὀλιγαρχία, καὶ οὗτοι Βακχιάδαι καλεῖσθαι ἐνεμον τὴν πόλιν, ἐδίδοντο δὲ καὶ ἡγοντο ἐξ ἀλλήλων. (4) Ἀμφίονι δὲ ἐόντι τούτων τῶν ἀνδρῶν γίνεσθαι θυγάτηρ χολή· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Λάβδα. Ταύτην Βακχιάδων γὰρ οὐδεὶς ἠθέλε γῆμαι, ἴσχει Ἡετίων δ' Ἐχεκράτεος, δήμου μὲν ἐκ Πέτρης ἐὼν, ἀτὰρ τὰ ἀνέκαθεν Λαπίθης τε καὶ Καινείδης. Ἐκ δὲ οἱ ταύτης τῆς γυναικὸς οὐδ' ἐξ ἄλλης παῖδες ἐγίνοντο. (5) Ἐστάλη ὢν ἐς Δελφοὺς περὶ γόνου. Ἐσιόντα δὲ αὐτὸν ἰθείως ἡ Πυθίη προσαγορεύει τοισίδε τοῖσι ἔπεισι,

Ἡετίων, οὗτις σε τίει πολύτιτον ἐόντα.

Λάβδα κύει, τέξει δ' ὀλοοῖτροχον· ἐν δὲ πεσεῖται

ἀνδράσι μουνάρχοισι, δικαιοῦσαι δὲ Κόρινθον.

(6) Ταῦτα χρησθέντα τῷ Ἡετίωνι ἐξαγγέλλεται κως τοῖσι Βακχιάδῃσι, τοῖσι τὸ μὲν πρότερον γεγόμενον χρηστήριον ἐς Κόρινθον ἦν ἄσημον, φέρον τε ἐς τὸ αὐτὸ καὶ τὸ τοῦ Ἡετίωνος, καὶ λέγον ὧδε,

Αἰετὸς ἐν πέτρῃσι κύει, τέξει δὲ λέοντα
καρτερὸν ὠμηστὴν· πολλῶν δ' ὑπὸ γούνατα λύσει.
Ταῦτά νυν εὖ φράζεσθε, Κορινθιοὶ, οἱ περὶ καλὴν
Πειρήνην οἰκεῖτε καὶ ὀφρυόεντα Κόρινθον.

(III.) Τοῦτο μὲν δὴ τοῖσι Βακχιάδῃσι πρότερον γεγόμενον ἦν ἀτέκμαρτον· τότε δὲ τὸ Ἡετίωνι γεγόμενον ὥς ἐπύθοντο, αὐτίκα καὶ τὸ πρότερον συνῆκαν ἐὼν συνωδὸν τῷ Ἡετίωνος. (7) Συνέντες δὲ καὶ τοῦτο εἶχον ἐν ἡσυχίᾳ, ἐθέλοντες τὸν μέλλοντα Ἡετίωνι γενέσθαι γόνον διαφθεῖραι. Ὡς δὲ ἔτεκε ἡ γυνὴ τάχιστα, πέμπουσι σφέων αὐτῶν δέκα ἐς τὸν δῆμον ἐν τῷ κατοίκητο Ἡετίων, ἀποκτενέοντας τὸ παιδίον. (8) Ἀπικοόμενοι δὲ οὗτοι ἐς τὴν Πέτρην καὶ παρελθόντες ἐς τὴν αὐλὴν τὴν Ἡετίωνος αἶτεον τὸ παιδίον· ἡ δὲ Λάβδα εἰδυῖα τε οὐδὲν τῶν εἵνεκεν ἐκεῖνοι ἀπικοίατο, καὶ δοκέουσα σφας φιλοφροσύνης τοῦ πατρὸς εἵνεκεν αἰτέειν, φέρουσά ἐνεχείρισε αὐτῶν ἐνί. Τοῖσι δὲ ἄρα ἐβεβούλευτο κατ' ὁδὸν τὸν πρῶτον αὐτῶν λαβόντα τὸ παιδίον προσουδίσαι. (9) Ἐπεῖτε ὢν ἔδωκε φέρουσα ἡ Λάβδα, τὸν λαβόντα τῶν ἀνδρῶν θείῃ τύχῃ προσεγέλασε τὸ παιδίον, καὶ τὸν φρασθέντα τοῦτο οἰκτὸς τις ἴσχει ἀποκτείνειν, κατοικτεῖρας δὲ παραδίδω τῷ δευτέρῳ, ὃ δὲ τῷ τρίτῳ. Οὕτω δὲ διεξῆλθε διὰ πάντων τῶν δέκα παραδιδόμενον, οὐδενὸς βουλομένου διεργάσασθαι. (10) Ἀποδόντες ὢν ὀπίσω τῇ τεκούσῃ τὸ παιδίον καὶ ἐξεληθέντες ἔξω,

dem, Lacedæmonii, juris æquabilitate sublata, tyrannides in civitate reducere paratis : quo nihil est inter homines iniquius, nihil sceleratius. (2) Etenim, si vobis bonum hoc videtur, ut a tyrannis regantur civitates, ipsi primum apud vos ipsos tyrannum constituite, atque sic deinde apud alios constituere tentate ! Nunc, qui tyrannos numquam estis experti ipsi, diligentissimeque cavetis ne quis Spartæ exoriat, indigne cum sociis agitis. (3) Quodsi vos experti tyrannos essetis, quemadmodum nos, meliores de hac re, quam nunc, sententias in consilium adferre possetis. (II.) Apud Corinthios olim status civitatis hujusmodi fuit : erat oligarchia ; et hi qui Bacchiadæ nominabantur administrabant civitatem, nec nisi inter se matrimonia inibant mutua. (4) Ex eorum numero virorum Amphioni erat filia pede clauda, cui nomen Labda : quam quum nemo Bacchiadarum ducere vellet uxorem, duxit eam Eetion (sive Aetion), Echecratis filius, homo ex pago Petra, cæterum generis origine Lapitha et Cænides. Cui quum nec ex hac, nec ex alia uxore, liberi essent nati ; (5) proficiscitur ille Delphos, de sobole consulturus. Et intrantem protinus Pythia his est verbis adlocuta :

Aetion, nemo te honorat, quum sis valde honoratus. [det Gravidam est Labda, saxumque volubile pariet, quod incit in viros monarchos, et castigabit Corinthum.

(6) Responsum hoc Aetioni datum renunciatur forte Bacchiadis, quibus obscurum fuerat responsum aliud Corinthum spectans, quod prius editum erat eandem in sententiam cum hoc quod nunc Aetioni datum est. Istud oraculum hujusmodi fuerat :

Aquila in petris gravis est, parietque leonem
validum, carnivorum, qui multorum genua solvet.
Hoc bene in animis versate, Corinthii, qui circa pulcrum
Pirenem habitatis et superciliosam Corinthum (Acrocorinthum).

(III.) Hoc igitur responsum, prius redditum, obscurum fuerat Bacchiadis : nunc vero, ubi cognoverunt istud quod Aetioni datum est, statim etiam prius illud, quod congruebat Aetionis responso, intellexerunt. (7) Hoc igitur quum intelligerent, presserunt silentio, prolemque Aetioni nascituram interficere decreverunt. Ac postquam peperit mulier, mittunt protinus decem de suis in pagum quem habitabat Aetion, qui interimerent puerum. (8) Hi ubi Petram venerunt, aulamque intrarunt Aetionis, puerum postulant : et mater, ignara quo consilio advenissent, existimansque benevolentiae causa in patrem cupere illos infantem videre, adfert illum, et uni horum in manus tradit. In itinere autem hi inter se constituerant, ut, qui puerulum primus in manus accepisset, is eum humo adlideret. (9) Jam vero divina quadam fortuna accidit, ut infans, dum tradebat eum mater, arrideret ei qui sumpserat : et hunc, ubi id animadvertit, misericordia retinuit ne occideret. Miseratus igitur puerum tradit alteri ; et ille tradidit tertio : atque ita per cunctos decem transiit, ab altero alteri traditus ; nemine interimere eum volente. (10) Postquam igitur matri puerum reddiderant, et domo erant egressi, stantes pro

ἑστέῳτες ἐπὶ τῶν θυρέων ἀλλήλων ἀπτοντο καταιτιώμενοι, καὶ μάλιστα τοῦ πρώτου λαβόντος, ὅτι οὐκ ἐποίησε κατὰ τὰ δεδομένα, ἐς δὲ δὴ σφι χρόνου ἐγγινομένου ἔδοξε αὐτὶς παρελθόντας πάντας τοῦ φόνου μετίσχειν.

(IV.) Ἐδρε δὲ ἐκ τοῦ Ἡετίωνος γόνου Κορίνθῳ κακὰ ἀναβλαστέειν. Ἡ Λάβδα γὰρ πάντα ταῦτα ἤκουε ἑστέῳσα πρὸς αὐτῇσι τῇσι θύρῃσι· δέισασα δὲ μή σφι μεταδόξῃ καὶ τὸ δεύτερον λαβόντες τὸ παιδίον ἀποκτείνωσι, φέρουσα κατακρύπτει ἐς τὸ ἀφραστότατόν οἱ ἐφαίνετο εἶναι, ἐς κυψέλην, ἐπισταμένη ὥς εἰ ὑποστρέψαντες ἐς ζήτησιν ἀπικοίατο πάντα ἐρευνήσιν μέλλοιεν· τὰ δὲ καὶ ἐγένετο. (11) Ἐλθοῦσι δὲ καὶ διζημένοισι αὐτοῖσι ὥς οὐκ ἐφαίνετο, ἔδοκεε ἀπαλλάσσεσθαι καὶ λέγειν πρὸς τοὺς ἀποπέμψαντας ὥς πάντα ποιήσειαν τὰ ἐκεῖνοι ἐνετείλαντο. Οἱ μὲν δὲ ἀπελθόντες ἔλεγον ταῦτα. (V.) Ἡετίωνι δὲ μετὰ ταῦτα ὁ παῖς ἠϋζάνετο, καὶ οἱ διαφυγόντι τοῦτον τὸν κίνδυνον ἀπὸ τῆς κυψέλης ἐπωνυμίην Κύψελος οὖνομα ἐτέθη. (12) Ἀνδρωθέντι δὲ καὶ μαντευομένῳ Κυψέλῳ ἐγένετο ἀμφιδέξιον χρηστήριον ἐν Δελφοῖσι, τῷ πίσυνος γενόμενος ἐπεχείρησέ τε καὶ ἔσχε Κορίνθον. Ὁ δὲ χρησμὸς ὅδε ἦν,

Ὁλβιος οὗτος ἀνὴρ δὲ ἐμὸν δόμον ἐσκαταβαίνει,
Κύψελος Ἡετίδης, βασιλεὺς κλειτοῖο Κορίνθου,
αὐτὸς καὶ παῖδες, παῖδων γε μὲν οὐκέτι παῖδες.

(13) Τὸ μὲν δὲ χρηστήριον τοῦτο ἦν, τυραννεύσας δὲ ὁ Κύψελος τοιοῦτος δὴ τις ἀνὴρ ἐγένετο· πολλοὺς μὲν Κορινθίων ἐδίωξε, πολλοὺς δὲ χρημάτων ἀπεστέρησε, πολλῶν δ' ἔτι πλείους τῆς ψυχῆς. (VI.) Ἀρξάντος δὲ τούτου ἐπὶ τριήκοντα ἔτεα καὶ διαπλέξαντος τὸν βίον εὖ, διάδοχος οἱ τῆς τυραννίδος ὁ παῖς Περίανδρος γίνεται. (14) Ὁ τοίνυν Περίανδρος κατ' ἀρχὰς μὲν ἦν ἡπιώτερος τοῦ πατρὸς, ἐπεῖτε δὲ ὠμίλησε δι' ἀγγέλων Θρασυβούλῳ τῷ Μιλήτου τυράννῳ, πολλῶν ἔτι ἐγένετο Κυψέλου μαιφονώτερος. Πέμψας γὰρ παρὰ Θρασύβουλον κήρυκα ἐπυνθάνετο ὄντινα ἂν τρόπον ἀσφαλέστατον καταστησάμενος τῶν πρηγμάτων κάλλιστα τὴν πόλιν ἐπιτροπεύοι. (15) Θρασύβουλος δὲ τὸν ἐλθόντα παρὰ τοῦ Περίανδρου ἐξῆγε ἔξω τοῦ ἄστεος, ἐσθὰς δὲ ἐς ἀρουραν ἐσπαρμένην ἅμα τε διεξῆγε τὸ λήϊον ἐπειρωτέων τε καὶ ἀναποδίζων τὸν κήρυκα κατὰ τὴν ἀπὸ Κορίνθου ἀπίζιν, καὶ ἐκόλουε αἰεὶ ὅκως τινὰ ἴδοι τῶν ἀσταχύων ὑπερέχοντα, κολούων δὲ ἔρριπτε, ἐς δὲ τοῦ λήϊου τὸ κάλλιστόν τε καὶ βαθύτατον διέφθειρε τρόπῳ τοιοῦτῳ· διεξελθὼν δὲ τὸ χωρίον καὶ ὑποθέμενος ἔπος οὐδὲν ἀποπέμπει τὸν κήρυκα. (16) Νοστήσαντος δὲ τοῦ κήρυκος ἐς τὴν Κορίνθον ἦν πρόθυμος πυνθάνεσθαι τὴν ὑποθήκην ὁ Περίανδρος. Ὁ δὲ οὐδὲν οἱ ἔφη Θρασύβουλον ὑποθέσθαι, θωμάζειν τε αὐτοῦ παρ' οἷόν μιν ἄνδρα ἀποπέμψει, ὥς παραπλήγᾳ τε καὶ τῶν ἐσωτοῦ σινάμωρον, ἀπηγέομενος τὰ περ πρὸς Θρασυβούλου ὁπώπее. (VII.) Περίανδρος δὲ συνελὶς τὸ ποιηθὲν καὶ νόῳ σχὼν ὥς οἱ ὑπετίθετο Θρασύβουλος τοὺς ὑπερόχους τῶν ἀσπῶν φονεύειν, ἐνθαῦτα δὲ πᾶσαν κακότητα ἐξέφαινε ἐς τοὺς πολίτας. Ὅσα γὰρ Κύψελος ἀπέλιπε

foribus, conviciabantur alter alterum accusabantque, et eum maxime qui primus acceperat infantem, quod non fecisset quemadmodum inter ipsos constitutum fuisset. Ad extremum, interjecto tempore, placuit iterum intrare, et cunctos participare caedem. (IV.) Sed voluere fata, ut ex Aetionis prole malum exsisteret Corintho. Labda, stans ad ipsas fores, omnia ista exaudiverat. Itaque verita, ne mutato consilio puerum iterum acceptum interimerent, asportatum occultavit in loco, de quo minime cogitatuos illos existimavit, in arca: noverat enim si reversi denuo requirerent puerum, omnia illos pervestigatuos. Idque illi fecerunt. (11) Sed postquam redeuntibus quaerentibusque nusquam comparuit infans, placuit abire, renunciareque his qui ipsos miserant, omnia a se peracta esse quae mandata fuissent. Illi igitur abierunt, idque renunciarunt. (V.) Posthac crevit Aetionis filius: et, quoniam periculum hoc effugerat, ab arca illa (*arcam Graeci cypselon dicunt*) impositum ei nomen est Cypselus. (12) Qui postquam virilem aetatem est ingressus, oraculumque Delphis consuluit, ambiguum accepit responsum, quo fretus adgressus est. tenuitque Corinthum. Responsum hoc erat:

Felix vir nostras hic qui descendit ad aedes,
Cypselus Aetides, claræ rex ille Corinthi,
ipse, et eo nati, sed nulli deinde nepotes.

(13) Hoc accepto responso postquam tyrannide politus est Cypselus, vir fuit huiusmodi: multos Corinthiorum in exsilium eiecit, multis bona eripuit, sed longe plurimis vitam. (VI.) Huic, quum triginta regnasset annos, et prospera in fortuna vitam finisset, successor tyrannidis fuit filius Periander. (14) Et Periander quidem initio mitior erat quam pater: sed, ex quo per nuncios commercium habuit cum Thrasybulo, Milesiorum tyranno, multo etiam sanguinolentior evasit Cypselo. Misso enim ad Thrasybulum praecone quaesivit ex illo, quo pacto, rebus omnibus firmissime constitutis, optime praesesset civitati. (15) Thrasybulus, homine qui a Periandro missus erat extra urbem educto, ingressus est arvum quoddam satum, cum illoque per segetem ambulans, sciscitansque ex eo et repetere jubens causam cur ad se Corintho missus esset, detruncabat interim ut quamque vidit spicam super alias eminentem, praecisamque abiciebat, donec pulcerrimam et pinguiissimam segetis partem tali modo corruptit: denique, postquam agrum ita pervagatus est, dimisit legatum, nullum verbum ei praeciens. (16) Ubi Corinthum rediit legatus, cupidus erat Periander cognoscendi Thrasybuli praecepta. At ille, nihil, ait, sibi mandasse Thrasybulum: mirari se vero qualem ad hominem a Periandro missus esset, vesanum quippe, et qui sua ipse destrueret. His dictis renunciavit, quid agentem Thrasybulum vidisset. (VII.) At Periander, intelligens factum, reputansque moneri se a Thrasybulo ut eminentiores quosque cives interimeret, tum vero omnem adversus cives nequitiam coepit exercere. Nam quidquid Cypselus occidendo et in exsilium mittenda

κτείνων τε καὶ διώκων, Περιάνδρος σφεα ἀπετέλεσε, μὴ δὲ ἡμέρῃ ἀπέδουσε πάσας τὰς Κορινθίων γυναῖκας διὰ τὴν ἐωυτοῦ γυναῖκα Μελίσσαν. (17) Πέμφαντι γάρ οἱ ἐς Θεσπρωτοὺς ἐπ' Ἀχέροντα ποταμὸν ἀγγέλους ἐπὶ τὸ νεκυομαντήϊον παρακαταθήκης περὶ ξεινικῆς οὔτε σημανέειν ἔφη ἡ Μελίσσα ἐπιφανείσα οὔτε κατέρειν ἐν τῷ κέεται χώρῳ ἡ παρακαταθήκη· ριγούν τε γὰρ καὶ εἶναι γυμνή· τῶν γὰρ οἱ συγκατέθαψε εἰμάτων ὄφελος εἶναι οὐδὲν οὐ κατακαυθέντων· μαρτύριον δέ οἱ εἶναι ὡς ἀληθέα ταῦτα λέγει, ὅτι ἐπὶ ψυχρὸν τὸν ἵπνον Περιάνδρος τοὺς ἄρτους ἐπέβαλε. (18) Ταῦτα δὲ ὡς ὀπίσω ἀπηγγέλθη τῷ Περιάνδρῳ, (πιστὸν γὰρ οἱ ἦν τὸ συμβόλαιον, δὲ νεκρῷ εὐόση Μελίσση ἐμίγη,) ἰθέως δὴ μετὰ τὴν ἀγγελίην κήρυγμα ἐποίησατο ἐς τὸ Ἰπραίον ἐξίεναι πάσας τὰς Κορινθίων γυναῖκας. (19) Αἱ μὲν δὴ ὡς ἐς ὁρτὴν ἦσαν κόσμῳ τῷ καλλίστῳ χρεώμεναι, δ' ὑποστῆσας τοὺς δορυφόρους ἀπέδυσέ σφεας πάσας ὁμοίως, τὰς τ' ἐλευθέραι καὶ τὰς ἀμφοτέρους, συμφορήσας δὲ ἐς ὄρυγμα Μελίσση ἐπευχόμενος κατέκαιε. (20) Ταῦτα δὲ οἱ ποιήσαντι καὶ τὸ δεύτερον πέμφαντι ἔφρασε τὸ εἶδωλον τὸ Μελίσσης ἐς τὸν κατέθηκε χώρον τοῦ ξείνου τὴν παρακαταθήκην. Τοιοῦτο μὲν ἐστὶ ὑμῖν ἡ τυραννὶς, ὧ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τοιούτων ἔργων. (21) Ἡμεῖς δὲ τοὺς Κορινθίους τό τε αὐτίκα ὥμα μέγα εἶχε ὅτε ὑμεῖς εἶδομεν μεταπεμπομένους Ἰππίην, νῦν τε δὴ καὶ μεζόνως θωμάζομεν λέγοντας ταῦτα, ἐπιμαρτυρόμεθά τε ἐπικαλούμενοι ὑμῖν θεοὺς τοὺς Ἑλληνίους μὴ κατιστάναι τυραννίδας ἐς τὰς πόλεις. Οὐκ ὦν παύσεσθε, ἀλλὰ πειρήσεσθε παρὰ τὸ δίκαιον κατὰγοντες Ἰππίην; ἴστε ὑμῖν Κορινθίους γε οὐ συναινεόντας. »

XCIII. Σωσικλῆς μὲν ἀπὸ Κορίνθου πρεσβεύων ἔλεξε τάδε, Ἰππίης δὲ αὐτὸν ἀμείβετο τοὺς αὐτοὺς ἐπικαλέσας θεοὺς ἐκείνῳ, ἧ μὲν Κορινθίους μάλιστα πάντων ἐπιποθήσειν Πεισιστρατίδας, ὅταν σφὶ ἤκωσι ἡμέραι αἱ κύριαι ἀνιᾶσθαι ὑπ' Ἀθηναίων. (2) Ἰππίης μὲν τούτοις ἀμείψατο οἷά τε τοὺς χρησμούς ἀτρεκέστατα ἀνδρῶν ἐξεπιστάμενος· οἱ δὲ λοιποὶ τῶν συμμάχων τέως μὲν εἶχον ἐν ἡσυχίᾳ σφέας αὐτοὺς, ἐπεῖτε δὲ Σωσικλέος ἤκουσαν εἶπαντος ἐλευθέρως, ἅπας τις αὐτῶν φωνὴν ῥήσας αἰρέετο τοῦ Κορινθίου τὴν γνώμην, Λακεδαιμόνιοις τε ἐπεμαρτυρέοντο μὴ ποιεῖν μηδὲν νεώτερον περὶ πόλιν Ἑλλάδα.

XCIV. Οὕτω μὲν ταῦτα ἐπαύθη· Ἰππίη δὲ ἐνθεῦ-
 45 τεν ἀπελαυνομένη ἐδίδου μὲν Ἀμύντης ὁ Μακεδὼν Ἀνθεμοῦντα, ἐδίδου δὲ Θεσσαλοὶ Ἰωλκόν. Ὁ δὲ τούτων μὲν οὐδέτερα αἰρέετο, ἀνεχώρει δὲ ὀπίσω ἐς Σίγειον, τὸ εἶλε Πεισιστρατὸς αἰχμῇ παρὰ Μυτιληναίων, κρατήσας δὲ αὐτοῦ κατέστησε τύραννον εἶναι
 50 παῖδα τὸν ἐωυτοῦ νόθον Ἡγησίστρατον, γεγονότα ἐξ Ἀργεῖης γυναῖκος, δὲ οὐκ ἀμαχητὶ εἶχε τὰ παρέλαβε παρὰ Πεισιστρατοῦ. (2) ἐπολέμεον γὰρ ἔκ τε Ἀχιλλεῖου πόλιος ὀρμεώμενοι καὶ Σιγείου χρόνον ἐπὶ συχρὸν Μυτιληναῖοι τε καὶ Ἀθηναῖοι, οἱ μὲν ἀπαιτέοντες

reliquum fecerat, id Periander consummavit. Atque etiam uno die universas mulieres Corinthias vestibus exuit, uxoris suae gratia Melissae. (17) Etenim quum in Thesprotiam ad Acherontem fluvium legatos misisset, qui oraculum, quod ibi per mortuorum evocationem responsa dat, consulerent de hospitis alicujus deposito, evocata Melissa respondit « se nec significaturam, nec edicturam quo loco esset illud depositum : algere enim se, et esse nudam ; nam quae secum pultha fuissent vestimenta, nihil sibi prodesse, quum non fuerint combusta. Argumentum autem, quo cognoscere Periander possit vere haec a se dici, hoc esse, quod ille in frigidum furnum panes ingessisset. » (18) Haec postquam Periandro sunt renunciata, quum satis certum ipsi esset illud veritatis argumentum, quippe qui cum mortua coiisset Melissa ; statim post acceptum nuncium praekonio edixit, ut omnes Corinthiorum mulieres in Junonis templum convenirent. (19) Et illae, tamquam ad solennitatem, pulcerrimo ornatu instructae convenerunt. Ille vero constitutis ad hoc satellitibus, vestimentis cunctas exuit, liberas perinde mulieres, et illarum famulas : collatasque in fossam vestes, invocatis Melissae manibus, cremavit. (20) Quo facto, ubi iterum ad necromantium misit, demonstravit ei Melissae idolum, quo in loco depositum hospitis collocasset. Hujusmodi vobis est tyrannis, o Lacedaemonii, et talia sunt illius facta ! (21) Nos vero Corinthii tunc statim mirabamur, quum a vobis Hippiam arcessiri cognovimus ; nunc vero etiam magis miramur haec a vobis verba fieri ; vosque obtestamur, deos invocantes Graeciae praesides, ne tyrannides in civitatibus constituatis. Non igitur ab eo incepto abstinebitis, sed conaturi estis praeter id quod justum est reducere Hippiam ? Scitote Corinthios quidem non probaturos esse factum vestrum. »

XCIII. Haec quum locutus esset Sosicles, Corinthiorum legatus ; respondit Hippias, eosdem quos ille deos testes invocans, certe Corinthios maxime desideraturos esse Pisistratidas, quando adfuerint illis statuti dies, quibus illos vexaturi sint Athenienses. (2) Haec illi Hippias respondit, ut qui omnium adcuratissime cognita haberet oraculorum effata. Reliqui ex sociis silentium adhuc tenuerant : postquam vero Sosiclem audiverunt libere verba facientem, pro se quisque vocem rumpens, accedebant sententiae Corinthii, obtestabanturque Lacedaemonios, ne quid adversus Graecam civitatem novi molirentur.

XCIV. Atque ita haec res finem habuit. Hippiae vero Lacedaemone profecto Amyntas Macedo Anthemunta oppidum obtulit, Thessali vero Iolcon. At ille, neutrum accipiens, Sigeum rediit ; quod oppidum armis Pisistratus Mytilenaeis eripuerat, et tyrannum ibi constituerat filium suum nothum Hegesistratum, ex Argiva muliere natum. Nec vero citra belli discrimen tenuerat ille regionem a Pisistrato acceptam. (2) Diu enim inter se Mytilenaei et Athenienses armis decertarunt, illi ex Achilleo oppido erumpentes, hi e Sigeo ;

τὴν χώραν, Ἀθηναῖοι δὲ οὔτε συγγινωσκόμενοι, ἀποδεικνύντες τε λόγῳ οὐδὲν μᾶλλον Αἰολεῦσι μετεὸν τῆς Ἰλιάδος χώρας ἢ οὐ καὶ σφίσι καὶ τοῖσι ἄλλοις, ὅσοι Ἑλλήνων συνεπρήξαντο Μενέλεω τὰς Ἑλένης ἀρπαγὰς.

XCV. Πολεμεόντων δὲ σφεων παντοῖα καὶ ἄλλα ἐγένετο ἐν τῇσι μάχῃσι, ἐν δὲ δὴ καὶ Ἀλκαῖος ὁ ποιητῆς συμβολῆς γενομένης καὶ νικούντων Ἀθηναίων αὐτὸς μὲν φεύγων ἐκφεύγει, τὰ δὲ οἱ ὅπλα ἴσχουσι Ἀθηναῖοι, καὶ σφεα ἀνεκρέμασαν πρὸς τὸ Ἀθήναιον τὸ ἐν Σίγειῳ. (2) Ταῦτα δὲ Ἀλκαῖος ἐν μέλει ποιήσας ἐπιτιθεῖ ἐς Μυτιλήνην, ἐξαγγελλόμενος τὸ ἐσωτοῦ πάθος Μελανίππῳ ἀνδρὶ ἐταίρῳ. Μυτιληναίους δὲ καὶ Ἀθηναίους κατήλλαξε Περίανδρος ὁ Κυψέλου· τούτῳ γὰρ διαιτητῇ ἐπετράποντο· κατήλλαξε δὲ ὧδε, νέμεσθαι ἑκατέρους τὴν ἔχουσι. Σίγειον μὲν νυν οὕτω ἐγένετο ὑπ' Ἀθηναίοις.

XCVI. Ἰππίης δὲ ἐπεῖτε ἀπίκετο ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος ἐς τὴν Ἀσίην, πᾶν χρῆμα ἐκίνεε διαβάλλων τοὺς 20 τε Ἀθηναίους πρὸς τὸν Ἀρταφέρνηα, καὶ ποιέων ἅπαντα ὅπως αἱ Ἀθῆναι γενοίαιτο ὑπ' ἐσωτῶ τε καὶ Δαρείῳ. (2) Ἰππίης τε δὴ ταῦτα ἐπρήσσε, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πυθόμενοι ταῦτα πέμπουσι ἐς Σάρδις ἀγγέλους, οὐκ ἔωντες τοὺς Πέρσας πείθεσθαι Ἀθηναίων 25 τοῖσι φυγάσι. (3) Ὁ δὲ Ἀρταφέρνης ἐκέλευε σφεας, εἰ βουλοίαιτο σοοὶ εἶναι, καταδέχεσθαι ὀπίσω Ἰππίην. Οὐκ ὦν δὴ ἐνεδέχοντο τοὺς λόγους ἀποφερομένους Ἀθηναῖοι· οὐκ ἐνδεχομένοις δὲ σφι ἐδέδοκτο ἐκ τοῦ φανεροῦ τοῖσι Πέρσῃσι πολεμίους εἶναι.

30 XCVII. Νομίζουσι δὴ ταῦτα καὶ διαβεβλημένοι· ἐς τοὺς Πέρσας, ἐν τούτῳ δὴ τῷ καιρῷ ὁ Μιλήσιος Ἀρισταγόρης ὑπὸ Κλεομένεος τοῦ Λακεδαιμονίου ἐξελαθείς ἐκ τῆς Σπάρτης ἀπίκετο ἐς Ἀθήνας· αὕτη γὰρ ἡ πόλις τῶν λοιπῶν ἐδυνάστευε μέγιστον. (2) Ἐπελθὼν δὲ ἐπὶ τὸν δῆμον ὁ Ἀρισταγόρης ταῦτ' ἔλεγε τὰ καὶ ἐν τῇ Σπάρτῃ περὶ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ καὶ τοῦ πολέμου τοῦ Περσικοῦ, ὥς οὔτε ἀσπίδα οὔτε δόρυ νομίζουσι, εὐπετέες τε χειρωθῆναι εἴησαν. (3) Ταῦτά τε δὴ ἔλεγε καὶ πρὸς τοῖσι τάδε, ὥς οἱ Μιλήσιοι 40 τῶν Ἀθηναίων εἰσὶ ἄποικοι, καὶ οἰκός σφεας εἴη ρύεσθαι δυναμένους μέγα· καὶ οὐδὲν ὅ τι οὐκ ὑπίσχεται οἷα κάρτα δεόμενος, ἐς ὃ ἀνέπεισέ σφεας. (4) Πολλοὺς γὰρ οἶκε εἶναι εὐπετέστερον διαβάλλειν ἢ ἓνα, εἰ Κλεομένεα μὲν τὸν Λακεδαιμόνιον μῶνον οὐκ οἶός τε ἐγένετο 45 διαβαλέειν, τρεῖς δὲ μυριάδας Ἀθηναίων ἐποίησε τοῦτο. (5) Ἀθηναῖοι μὲν δὴ ἀναπεισθέντες ἐψηφίσαντο εἴκοσι νέας ἀποστεῖλαι βοηθοὺς Ἴωσι, στρατηγὸν ἀποδέξαντες αὐτῶν εἶναι Μελάνθιον ἄνδρα τῶν ἀστῶν ἐόντα τὰ πάντα δόκιμον· αὐταὶ δὲ αἱ νέες ἀρχὴ κακῶν ἐγένοντο 50 Ἑλλησὶ τε καὶ βαρβάροις.

XCVIII. Ἀρισταγόρης δὲ προπλώσας καὶ ἀπικόμενος ἐς τὴν Μίλητον, ἐξευρὼν βούλευμα ἀπ' οὗ Ἴωσι μὲν οὐδεμία ἐμελλε ὠφελίῃ εἶσεσθαι, οὐδ' ὦν οὐδὲ τούτου εἵνεκεν ἐποίηε, ἀλλ' ὅπως βασιλέα Δαρεῖον λυπή-

et illi quidem suam repetentes ditionem, Athenienses vero negantes illorum esse, et rationibus arguentes, nihilo magis ad Æolenses pertinere Iliadem ditionem, quam ad se et ad reliquos Hellenes, qui cum Menelao ulți essent Helenæ raptum.

XCV. Dum hi inter se bellum gerebant, quum alia multa atque varia in præliis gesta erant, tum Alcæus poeta, prælio facto, in quo victores erant Athenienses, fuga quidem ipse evaserat, sed armorum ipsius Athenienses erant positi, qui ea in Minervæ templo Sigei suspenderunt. (2) Quam rem Alcæus, lyrico carmine descriptam, Mytilenem nunciavit, certior faciens de calamitate sua Melanippum, unum de suis amicis. Mytilenæos vero et Athenienses reconciliavit deinde Periander, Cypseli filius, quem suarum contentionum arbitrum utrique constituerant: conciliavit autem hac ratione, ut utrique eam tenerent regionem, quam possiderent. Ita Sigeum sub Atheniensium venerat potestatem.

XCVI. Hippias vero, ut Lacedæmone in Asiam pervenit, omnia movebat, insimulando Athenienses apud Artaphernem, omniaque moliebatur quibus efficeret, ut Athenæ in suam et Darii venirent potestatem. (2) Dum hæc Hippias agebat, re cognita, Athenienses Sardes misere legatos, qui Persas hortarentur, ne morem gererent exsulis Atheniensium. (3) At eos Artaphernes, si salvi esse vellent, jussit Hippiam recipere. Quam conditionem ad se relatam quum neutiquam admitterent Athenienses, decreverunt ex professo hostes esse Persarum.

XCVII. Per idem tempus, quo id decreverant Athenienses, et odium incurrerant Persarum, Milesius Aristagoras, a Cleomene Lacedæmonio Sparta pulsus, venit Athenas: hæc enim civitas inter cæteras potentia maxime eminebat. (2) In concionem igitur populi progressus Aristagoras eadem quæ Spartæ verba fecit, de Asiæ bonis, et de bello cum Persis, quam faciles hi essent superatu, ut qui nec scuto nec hasta uterentur. (3) Præter hæc commemorabat, Atheniensium colonos esse Milesios, et æquum esse ut ab illis servarentur qui potentia præstarent. Denique nihil non pollicebatur, impense rogans; donec eis persuasit. (4) Videtur enim facilius esse decipere multitudinem, quam unum hominem: nam unum quidem Cleomenem Lacedæmonium non potuerat decipere, sed triginta Atheniensium millia facile potuit. (5) Athenienses igitur, oratione illius persuasi, decreverunt viginti naves auxilio mittere Ionibus, quarum ducem nominarunt Melanthium, civem quovis nomine probatum. Hæ naves et Græcis et barbaris principium fuere malorum.

XCVIII. Aristagoras ante illarum egressum comum re-
vectus, postquam Miletum pervenit, consilium cepit, ex quo nihil quidem utilitatis rediturum ad Ionas erat; neque etiam hac causa id fecit, sed quo regi Dario crearet

σειε, ἔπεμψε ἐς τὴν Φρυγίην ἄνδρα ἐπὶ τοὺς Παίονας τοὺς ἀπὸ Στρυμόνος ποταμοῦ αἰχμαλώτους γενομένους ὑπὸ Μεγαβάζου, οἰκέοντας δὲ τῆς Φρυγίης χώρον τε καὶ κώμην ἐπ' ἐωυτῶν, ὃς ἐπεῖτε ἀπύκετο ἐς τοὺς Παίονας, ἔλεγε τάδε, « ἄνδρες Παίονες, ἔπεμψέ με Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήτου τύραννος σωτηρίην ὑμῖν ὑποθησόμενον, ἣν περ βούλησθε πείθεσθαι. (2) Νῦν γὰρ Ἰωνίη πᾶσα ἀπέστηκε ἀπὸ βασιλέως, καὶ ὑμῖν παρέχει σῶζεσθαι ἐπὶ τὴν ὑμετέραν αὐτῶν, μέχρι μὲν θαλάσσης αὐτοῖσι ὑμῖν, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἡμῖν ἤδη μελήσει. » Ταῦτα δὲ ἀκούσαντες οἱ Παίονες κάρτα τε ἀσπαστὸν ἐποίησαντο, καὶ ἀναλαβόντες παιδᾶς τε καὶ γυναῖκας ἀπεδίδρυσκον ἐπὶ θαλάσσαν· οἱ δὲ τινες αὐτῶν καὶ κατέμειναν ἀρρωδήσαντες αὐτοῦ. (3) Ἐπεῖτε δὲ οἱ Παίονες ἀπύκοντο ἐπὶ θαλάσσαν, ἐνθεῦτεν ἐς Χίον διέβησαν. Ἰόντων δὲ ἤδη ἐν Χίῳ, κατὰ πόδας ἐληλύθε Περσέων ἵππος πολλὴ διώκουσα τοὺς Παίονας. Ὡς δὲ οὐ κατέλαβον, ἐπηγγέλλοντο ἐς τὴν Χίον τοῖσι Παίοισι ὅπως ἂν ὀπίσω ἀπέλθοιεν. (4) Οἱ δὲ Παίονες τοὺς λόγους οὐκ ἐνεδέκοντο, ἀλλ' ἐκ Χίου μὲν Χιῶί σφεας ἐς Λέσβον ἤγαγον, Λέσβιοι δὲ ἐς Δορίσκον ἐκόμισαν· ἐνθεῦτεν δὲ πεζῇ κομιζόμενοι ἀπύκοντο ἐς Παιονίην.

XCIX. Ἀρισταγόρης δὲ, ἐπειδὴ οἱ τε Ἀθηναῖοι ἀπύκοντο εἴκοσι νηυσὶ, ἅμα ἀγόμενοι Ἐρετριέων πέντε τριήρεας, οἱ οὐ τὴν Ἀθηναίων χάριν ἐστρατεύοντο, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν Μιλησίων, ὀφειλόμενά σφι ἀποδιδόντες (οἱ γὰρ δὴ Μιλήσιοι πρότερον τοῖσι Ἐρετριεῦσι τὸν πρὸς Χαλκιδῆας πόλεμον συνδιήνεικαν, ὅτε περ καὶ Χαλκιδῆες ἀντία Ἐρετριέων καὶ Μιλησίων Σάμιοι ἐβώθεον), οὗτοι ὧν ἐπεῖτε σφι ἀπύκοντο καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι παρήσαν, ἐποιέετο στρατηγὴν ὁ Ἀρισταγόρης ἐς Σάρδεις. (2) Αὐτὸς μὲν δὴ οὐκ ἐστρατεύετο, ἀλλ' ἔμενε ἐν Μιλήτῳ, στρατηγοὺς δὲ ἄλλους ἀπέδεξε Μιλησίων εἶναι, τὸν ἐωυτοῦ τε ἀδελφεὸν Χαροπῖνον καὶ τῶν ἄλλων ἀστῶν Ἐρμόφαντον.

C. Ἀπύκόμενοι δὲ τῷ στόλῳ τούτῳ Ἴωνες ἐς Ἐφεσον πλοῖα μὲν κατέλιπον ἐν Κορησσῶ τῆς Ἐφεσίης, αὐτοὶ δὲ ἀνέβαινον χειρὶ πολλῇ, ποιεύμενοι Ἐφεσίους ἡγεμόνας. (2) Πορευόμενοι δὲ παρὰ ποταμὸν Καύστριον, ἐνθεῦτεν ἐπεῖτε ὑπερβάντες τὸν Τμῶλον ἀπύκοντο, αἰρέουσι Σάρδεις οὐδενός σφι ἀντιωθέντος, αἰρέουσι δὲ χωρὶς τῆς ἀκροπόλεως τὰλλα πάντα· τὴν δὲ ἀκρόπολιν ἐρρούετο αὐτὸς Ἀρταφέρνης, ἔχων δύναμιν ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγην.

CI. Τὸ δὲ μὴ λεηλατῆσαι ἐλόντας σφέας τὴν πόλιν ἔσχε τόδε· ἔσαν ἐν τῇσι Σάρδισι οἰκίαι αἱ μὲν πλεῖνες καλάμιναι, ὅσαι δ' αὐτέων καὶ πλίνθιναι ἔσαν, καλάμου εἶχον τὰς ὀροφάς. Τούτων δὴ μίαν τῶν τις στρατιωτῶν ὡς ἐνέπρησε, αὐτίκα ἀπ' οἰκίης ἐς οἰκίην ἰὼν τὸ πῦρ ἐπενέμετο τὸ ἄστυ πᾶν. (2) Καιομένου δὲ τοῦ ἄσπεος οἱ Λυδοὶ τε καὶ ὅσοι Περσέων ἐνῆσαν ἐν τῇ πόλει, ἀπολαμφθέντες πάντοθεν ὥστε τὰ περιέσχατα νεμομένου τοῦ πυρὸς, καὶ οὐκ ἔχοντες ἐξήλυσιν ἐκ τοῦ ἄσπεος, συνέρρεον ἐς τε τὴν ἀγορὴν καὶ ἐπὶ τὸν Πακτω-

molestiam : hominem misit in Phrygiam ad Paeones illos, qui a Strymone fluvio captivi abducti a Megabazo, regionem vicumque Phrygiae seorsum habitabant. Ad quos ubi pervenit legatus, his verbis cum eis egit : « Paeones, inquit, misit me Aristagoras Mileti tyrannus, ut salutis viam, si obtemperare volueritis, vobis ostendam. (2) Etenim Ionia nunc universa descivit a rege, licetque vobis salvis in patriam redire vestram. Ad mare quidem ut perveniat, vos ipsi curabitis : reliqua jam nobis curae erunt. » His auditis, lactati admodum Paeones, cum liberis et uxoribus ad mare se fuga receperunt : nonnulli tamen ex eisdem, metu re-tenti, loco se non moverunt. (3) Postquam ad mare pervenire Paeones, Chium inde trajecere. Quumque jam in Chio essent, e vestigio venit Persarum equitum magna manus, illos prosequentium : qui ubi Paeones non sunt consecuti, Chium miserunt praconem, ab illis ut redirent postularent. (4) Sed Paeones, propositam aspernati conditionem, Chio a Chiis Lesbium sunt transducti, Lesbique eos Doriscum trajecerunt : inde vero pedibus redeuntes, in Paoniam pervenerunt.

XCIX. Interim Athenienses cum viginti navibus Mile-tum advenerunt, quas sequebantur quinque triremes Ere-triensium. Et Eretrienses quidem non Atheniensium gra-tia huic se adjunxerant expeditioni, sed ipsis Milesiis gra-tum facturi, beneficiumque ab illis acceptum rependentes. Namque Milesii prius sociam Eretriensibus operam in bello cum Chalcidensibus praestiterant, quo tempore Samii Chal-cidensibus adversus Eretrienses et Milesios miserant auxi-lia. Athenienses igitur postquam advenere cum Eretrien-sibus, quum et reliqui adessent socii, expeditionem adver-sus Sardes suscepit Aristagoras : (2) ita quidem ut in bel-lum ipse non proficisceretur, sed Mileti maneret, constitutis aliis Milesiorum ducibus, fratre suo Charopino, et ex reli-quorum numero civium Hermophanto.

C. Hac classe quum Ephesum pervenissent Iones, relictis navibus Coressi in sinibus Ephesiorum, ipsi magna manu ascenderunt, viae ducibus utentes Ephesiis. (2) Progressi autem secundum Caystrium flumen, inde superato Tmolo, Sardes pervenere; et urbem capiunt, nemine contra prode-unte : nempe reliqua omnia occuparunt praeter arcem; arcem vero ipse Artaphernes cum haud exigua vi militum tutabatur.

CI. Quominus vero captam diripere possent urbem, haec res fuit impedimento : erant Sardibus pleraeque domus ex arundine constructae; quaecumque vero etiam ex lateribus, earum tecta arundinea erant. Harum unam quum incen-disset quidam ex militibus, continuo de domo in domum grassatus ignis universam urbem depascebat. (2) Ardente urbe, Lydi et quicumque Persae in urbe erant, undique in-terclusi, utpote extrema absumente incendio, neque exi-tum ullum habentes ex urbe, in forum confluerunt ad Pactolum fluvium : qui fluvius auri ramenta illis ex Tmolo

λὸν ποταμὸν, ὃς σφί ψῆγμα χρυσοῦ καταφορέων ἐκ τοῦ
Τμῶλου διὰ μέσης τῆς ἀγορῆς ῥέει καὶ ἔπειτεν ἐς τὸν
Ἑρμόν ποταμὸν ἐκδιδόι, ὃ δὲ ἐς θάλασσαν· ἐπὶ τοῦτον
δὴ τὸν Πακτωλὸν καὶ ἐς τὴν ἀγορὴν ἀθροιζόμενοι οἱ
τε Λυδοὶ καὶ οἱ Πέρσαι ἠναγκάζοντο ἀμύνεσθαι. (3)
Οἱ δὲ Ἴωνες δρέοντες τοὺς μὲν ἀμυνομένους τῶν πο-
λεμίων, τοὺς δὲ σὺν πλήθει πολλῶ προσφερομένους, ἐξ-
ανεχώρησαν δεισαντες πρὸς τὸ οὖρος τὸ Τμῶλον κα-
λεύμενον, ἐνθεῦτεν δὲ ὑπὸ νύκτα ἀπαλλάσσοντο ἐπὶ τὰς
10 νέας.

CII. Καὶ Σάρδιες μὲν ἐνεπρήσθησαν, ἐν δὲ αὐτῇσι
καὶ ἱρὸν ἐπιχωρίης θεοῦ Κυβέβης, τὸ σκηπτόμενοι
Πέρσαι ὕστερον ἀντενεπίμπρασαν τὰ ἐν Ἑλλήσι ἱρά.
Τότε δὲ οἱ Πέρσαι οἱ ἐντὸς Ἄλφειο ποταμοῦ νομοὺς ἐ-
15 χοντες, προπυθνόμενοι ταῦτα, συνηλίζοντο καὶ ἐβώ-
θον τοῖσι Λυδοῖσι. (2) Καὶ κως ἐν μὲν Σάρδισι οὐκέτι
έόντας τοὺς Ἴωνας εὐρίσκουσι, ἐπόμενοι δὲ κατὰ στί-
βον αἰρέουσι αὐτοὺς ἐν Ἑφέσῳ. Καὶ ἀντετάχθησαν μὲν
οἱ Ἴωνες, συμβαλόντες δὲ πολλὸν ἐσσιώθησαν. (3) Καὶ
20 πολλοὺς αὐτῶν οἱ Πέρσαι φονεύουσι, ἄλλους τε οὖνο-
μαστοὺς, ἐν δὲ δὴ καὶ Εὐαλκίδα στρατηγέοντα Ἑρε-
τρίων, στεφανηφόρους τε ἀγῶνας ἀναραιρεχότα καὶ
ὑπὸ Σιμωνίδει τοῦ Κητίου πολλὰ αἰνεθέντα. Οἱ δὲ
αὐτῶν ἀπέφυγον τὴν μάχην, ἐσκεδάσθησαν ἀνὰ τὰς
25 πόλεις.

CIII. Τότε μὲν δὴ οὕτω ἡγωνίσαντο· μετὰ δὲ Ἀθη-
ναῖοι μὲν τὸ παράπαν ἀπολιπόντες τοὺς Ἴωνας ἐπικα-
λευμένου σφέας πολλὰ δι' ἀγγέλων Ἀρισταγόρῳ οὐκ
ἔφασαν τιμωρήσειν σφίσι· Ἴωνες δὲ τῆς Ἀθηναίων
30 συμμαχίας στερηθέντες (οὗτω γάρ σφί ὑπῆρχε πεποιο-
μένα ἐς Δαρεῖον) οὐδὲν δὴ ἔσπον τὸν πρὸς βασιλέα πό-
λεμον ἐσκευάζοντο. (2) Πλώσαντες δὲ ἐς τὸν Ἑλλήσ-
ποντον Βυζάντιόν τε καὶ τὰς ἄλλας πόλεις ἀπάσας τὰς
ταύτη ὑπ' ἐωυτοῖσι ἐποιήσαντο, ἐκπλώσαντές τε ἔξω τὸν
35 Ἑλλήσποντον Καρίης τὴν πολλὴν προσεκτήσαντο σφίσι
σύμμαχον εἶναι· καὶ γὰρ τὴν Καῦνον πρότερον οὐ βου-
λομένην συμμαχεῖν, ὡς ἐνέπρησαν τὰς Σάρδεις, τότε
σφί καὶ αὕτη προσεγένετο.

CIV. Κύπριοι δὲ ἐθελονταὶ σφί πάντες προσεγένοντο
40 πλὴν Ἀμαθουσίων· ἀπέστησαν γὰρ καὶ οὗτοι ὧδε ἀπὸ
Μήδων. Ἦν Ὀνήσιλος Γόργου μὲν τοῦ Σαλαμινίων
βασιλέος ἀδελφεὸς νεώτερος, Χέρσιος δὲ τοῦ Σιρώμου
τοῦ Εὐέλθοντος παῖς. (2) Οὗτος ὦν ἦρ πολλὰκις μὲν
καὶ πρότερον τὸν Γόργον παρηγορέετο ἀπίστασθαι ἀπὸ
45 βασιλέος· τότε δ', ὡς καὶ τοὺς Ἴωνας ἐπύθετο ἀπεστά-
ναι, πάγχυ ἐπικείμενος ἐνῆγε. Ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε τὸν
Γόργον, ἐνθαῦτά μιν φυλάξας ἐξελθόντα τὸ ἄστυ τὸ Σα-
λαμινίων ὃ Ὀνήσιλος ἅμα τοῖσι ἐωυτοῦ στασιώτῃσι
ἀπεκλήϊσε τῶν πυλέων. (3) Γόργος μὲν δὴ στερηθεὶς
50 τῆς πόλεως ἔφευγε ἐς Μήδους, Ὀνήσιλος δὲ ἦρχε Σαλα-
μῖνος καὶ ἀνέπειθε πάντας Κυπρίους συναπίστασθαι.
Τοὺς μὲν δὴ ἄλλους ἀνέπεισε, Ἀμαθουσίου δὲ οὐ βου-
λομένους οἱ πείθεσθαι ἐπολιόρχεε προσκατήμενος.

CV. Ὀνήσιλος μὲν νυν ἐπολιόρχεε Ἀμαθῶντα· βα-

deferens, per medium forum labitur, et deinde Hermo
fluvio miscetur, qui in mare influit. Ad hunc igitur Pa-
ctolum et in forum congregati Lydi atque Persæ defen-
dere sese coacti sunt. (3) At Iones, ubi viderunt alios
ex hostibus fortiter pugnantes, alios vero magno numero
ingruentes, trepidi cedentes ad Tmolum, qui vocatur,
montem se receperunt : atque inde sub noctem versus na-
ves suas abierunt.

CII. Ita incendio consumptæ sunt Sardes, in eisque indi-
genæ deæ Cybebes templum : quam causam postea præte-
xentes Persæ templa vicissim in Græcia cremarunt. Tunc
vero Persæ qui intra Halyn fluvium pagos tenebant, certio-
res facti quid ageretur, junctis viribus auxilio Lydis vene-
runt. (2) Qui quum Iones non amplius Sardibus essent
nacti, e vestigio subsecuti, Ephesi illos deprehenderunt.
Et Iones quidem in aciem adversus eos progressi sunt, sed
prælio commisso ingenti clade sunt adfecti : (3) magnumque
eorum numerum Persæ interfecerunt, quum alios spectatos
viros, tum Eualcidem, Eretriensium ducem, virum qui in
ludorum solennibus coronas reportaverat, multumque a
Simonide Ceo erat laudatus. Qui vero ex pugna evaserunt
per civitates sunt dissipati.

CIII. Tali igitur modo tunc pugnatum est. Posthæc
vero Athenienses prorsus deseruerunt Iones ; et sæpe mul-
tumque ab Aristagora per nuncios sollicitati, constanter
negarunt se auxilio illis futuros. Sed Iones, Atheniensium
auxilio privati, nihilo minus ad bellum adversus Darium,
quod post ea quæ adversus regem patraverant evitari non
posse intelligebant, sese comparabant. (2) In Hellespontum
navibus profecti, Byzantium et alias omnes eo loci civitates
suum sub obsequium redegerunt. Dein extra Hellespontum
evecti, majorem Cariæ partem societati suæ adjecerunt :
nam et Caunus, quæ prius, quando Sardes cremarunt, so-
cietatem illorum recusaverat, nunc eis ipsa quoque accessit.

CIV. Cyprii vero universi, Amathusiis exceptis, ultro se
illis adjunxerunt. Nam et hi a Medis desciverant tali occa-
sione. Onesilus erat, Gorgi Salaminiorum regis frater natu
minor, Chersidis filius, Siromi nepos, pronepos Eueltiontis.
(2) Hic vir, postquam sæpius antea Gorgum, ut a rege deli-
ceret, esset hortatus ; tunc, ubi Iones etiam cognovit descivisse,
vehementius illum instigare conatus est. Cui quum
morem non gereret Gorgus, tempus observans Onesilus,
quo extra urbem Salaminiorum ille erat egressus, una cum
sectatoribus suis fratrem portis exclusit. (3) Itaque Gor-
gus, urbe spoliatus, ad Medos profugit : Onesilus vero Sa-
laminis tenuit imperium ; omnibusque Cypriis, ut secum
desciscerent, persuasit. Caeteris quidem persuasit cunctis ;
Amathusios vero, morem ei gerere nolentes, obsidione
cinxit.

CV. Dum Amathunta Onesilus obsidet, interim Dario

σιλείῃ δὲ Δαρείῳ ὡς ἐξηγγέλω Σάρδεις ἀλούσας ἐμπε-
 πρῆσθαι ὑπὸ τε Ἀθηναίων καὶ Ἰώνων, τὸν δὲ ἡγεμόνα
 γενέσθαι τῆς συλλογῆς, ὥστε ταῦτα συνυφανθῆναι, τὸν
 Μιλήσιον Ἀρισταγόρεα, πρῶτα μὲν λέγεται αὐτὸν, ὡς
 ἐπύθετο ταῦτα, Ἰώνων οὐδένα λόγον ποιησάμενον, εὖ
 εἰδότες ὡς οὗτοί γε οὐ καταπροΐζονται ἀποστάντες, εἴ-
 ρεσθαι οἵτινες εἶεν οἱ Ἀθηναῖοι, (2) μετὰ δὲ πυθόμενον
 αἰτῆσαι τὸ τόξον, λαβόντα δὲ καὶ ἐπιθέντα οἷστον ἄνω
 ἐς τὸν οὐρανὸν ἀπείναι, καὶ μιν ἐς τὸν ἥερα βαλόντα
 εἶπαι, « ὦ Ζεῦ, ἐκγενέσθαι μοι Ἀθηναίους τίσασθαι, »
 εἶπαντα δὲ ταῦτα προστάξαι ἐνὶ τῶν θεραπόντων δει-
 πνου προκειμένου αὐτῷ ἐς τρίς ἐκάστοτε εἶπαι, « δέ-
 σποτα, μέμνεο τῶν Ἀθηναίων. »

CVI. Προστάξας δὲ ταῦτα εἶπε, καλέσας ἐς ὅψιν
 Ἰστιαῖον τὸν Μιλήσιον, τὸν δὲ Δαρεῖος κατεῖχε χρόνον
 ἤδη πολλόν, « πυνθάνομαι, Ἰστιαῖε, ἐπίτροπον τὸν σὸν,
 τῷ σὺ Μίλητον ἐπέτρεψας, νεώτερα ἐς ἐμὲ πεποιηκέναι
 πρήγματα· ἄνδρας γάρ μοι ἐκ τῆς ἐτέρης ἡπείρου ἐπα-
 γαγών, καὶ Ἴωνας σὺν αὐτοῖσι τοὺς δώσοντας ἐμοὶ
 δίκην τῶν ἐποίησαν, τούτους ἀναγνώσας ἅμα ἐκείνοισι
 ἐπεσθαι Σαρδίων με ἀπεστέρηκε. (2) Νῦν ὦν κῶς τοι
 φαίνεται ταῦτα ἔχειν καλῶς; κῶς δ' ἄνευ τῶν σῶν βου-
 λευμάτων τοιοῦτό τι ἐπρήχθη; ὅρα μὴ ἐξ ὑστέρης σεωυ-
 τὸν ἐν αἰτίῃ σχῆς. » Εἶπε πρὸς ταῦτα ὁ Ἰστιαῖος,
 « βασιλεῦ, κοῖον ἐφθέγγεο ἔπος, ἐμὲ βουλευσάμενον πρήγμα
 ἐκ τοῦ σοῖ τι ἢ μέγα ἢ σμικρὸν ἐμέλλε λυπηρὸν ἀνα-
 σχῆσειν; (3) τί δ' ἂν ἐπιδιζήμενος ποίεοιμι ταῦτα, τεῦ
 δὲ ἐνδεὲς εἶναι; τῷ πάρα μὲν πάντα ὅσα περ σοί, πάν-
 των δὲ πρὸς σέο βουλευμάτων ἐπακούειν ἀξιεῦμαι.
 Ἄλλ' εἴπερ τι τοιοῦτον οἶον σὺ εἴρηκας πρήσσει ὁ ἐμὸς
 ἐπίτροπος, ἴσθι αὐτὸν ἐπ' ἐωυτοῦ βαλόμενον πεπρηχέ-
 ναι. (4) Ἀρχὴν δὲ ἔγωγε οὐδὲ ἐνδέχομαι τὸν λόγον,
 ὅπως τι Μιλήσιοι καὶ ὁ ἐμὸς ἐπίτροπος νεώτερον πρήσ-
 σουσι περὶ πρήγματα τὰ σά. Εἰ δ' ἄρα τι τοιοῦτο
 ποιῆσιν καὶ σὺ τὸ ἐὼν ἀκήκοας, ὦ βασιλεῦ, μάθε οἶον
 πρήγμα ἐργάσασθαι ἐμὲ ἀπὸ θαλάσσης ἀνάσπαστον ποιή-
 σας. (5) Ἴωνες γὰρ οἴκασι ἐμεῦ ἐξ ὀφθαλμῶν σφι γε-
 νομένου ποιῆσαι τῶν πάλαι ἡμερον εἶχον· ἐμέο δ' ἂν
 εὐόντος ἐν Ἰωνίῃ οὐδεμία πόλις ὑπεκίνησε. Νῦν ὦν ὡς
 τάχος με ἄπες πορευθῆναι ἐς Ἰωνίην, ἵνα τοι ἐκεῖνά τε
 πάντα καταρτίσω ἐς τούτῳ, καὶ τὸν Μιλήτου ἐπίτρο-
 πον τοῦτον τὸν ταῦτα μηχανησάμενον ἐγχειρίθωτον πα-
 ραδῶ. (6) Ταῦτα δὲ κατὰ νόον τὸν σὸν ποιήσας, θεοὺς
 ἐπόμνυμι τοὺς βασιλεῖς μὴ μὲν πρότερον ἐκδύσασθαι
 τὸν ἔχων κιθῶνα καταβῆσθαι ἐς Ἰωνίην, πρὶν ἂν τοι
 Σαρδῶν νῆσον τὴν μεγίστην δασμοφόρον ποιήσω. »

CVII. Ἰστιαῖος μὲν λέγων ταῦτα διέβαλλε, Δαρεῖος
 δὲ ἐπέθετο καὶ μιν ἀπίει, ἐντειλάμενος, ἐπεὰν τὰ ὑπέ-
 σχετό οἱ ἐπιτελέα ποιήσῃ, παραγίνεσθαι οἱ ὀπίσω ἐς τὰ
 Σοῦσα.

CVIII. Ἐν ᾧ δὲ ἡ ἀγγελίῃ τε περὶ τῶν Σαρδίων
 παρὰ βασιλέα ἀνῆκε καὶ Δαρεῖος τὰ περὶ τὸ τόξον ποι-
 ήσας Ἰστιαῖον ἐς λόγους ἦλθε καὶ Ἰστιαῖος μεμετιμένος
 ὑπὸ Δαρείου ἐχομίζετο ἐπὶ θάλασσαν, ἐν τούτῳ παντὶ
 HERODOTUS.

regi nunciatur, Sardes captas esse incensasque ab Atheniensi-
 bus et Ionibus, illiusque tumultus auctorem, cujus consilio
 haec suscepta sint, Aristagoram esse Milesium. Quo accepto
 nuncio, dicitur rex, nulla ratione habita Ionum, quippe
 quos bene noverat non impune laturos quod defecissent,
 quaesisse quoniam essent Athenienses; (2) deinde, postquam
 audivit, poposcisse arcum, et sagittam arcui impositam
 emisisse in caelum, utque illa in aerem evolavit, exclamasse,
 « Prohi Juppiter, contingat mihi poenas sumere ab Athenien-
 sibus! » hisque dictis, mandasse uni e ministris, ut, quoties
 caena ipsi adponeretur, ter ipsi diceret, « Domine, me-
 mento Atheniensium! »

CVI. Hoc dato mandato, vocato in conspectum suum
 Histiaeum Milesio, quem jam multo abhinc tempore apud se
 Darius retinuerat: « Histiae, inquit, tuum procuratorem,
 cujus fidei Miletum commisisti, audio res novas adversus
 me esse molitum. Homines enim ex altera continente ad-
 versus me duxit, et Ionas cum illis, factorum poenas mihi
 datorios: his persuasit ut illos sequerentur, et Sardes mihi
 eripuit. (2) Nunc igitur, quo pacto tibi hoc bene habere
 videtur? quove pacto tale quidpiam absque tuo consilio
 factum est? Vide ne deinde tu ipse hac culpa tenearis. » Ad
 haec Histiaeus respondit: « Quale verbum, rex, pronun-
 ciasti? mene agitare consilium, ex quo tibi ulla molestia,
 sive magna, sive exigua, exsistat? (3) Quid quaerens equi-
 dem, tale quidpiam facerem? cujus rei indigeo? cui eadem i
 quae tibi, praesto sunt; quicum tu omnia tua communicare
 consilia dignaris. Immo, si quid tale, quale tu ais, meus
 agitat procurator, scito id eum suo fecisse arbitratu. (4)
 At mihi statim ne persuaderi quidem potest, Milesios et
 meum procuratorem novas res adversus te moliri. Sin uti-
 que tale quid agunt, tibi que si vera relata sunt, vide, rex,
 quid sit quod tu feceris, dum me a mari abstraxisti. (5)
 Videntur enim Iones, ex quo ego ex illorum conspectu re-
 motus sum, agitare id cujus olim desiderium habuerunt.
 Sin ego in Ionia adessem, nulla civitas se vel paucillum
 motura erat. Nunc igitur quamprimum dimitte me, ut
 in Ioniam profisciscar, tibi que omnia ibi in integrum resti-
 tuam, et procuratorem hunc Mileti, qui haec machinatus
 est, vinctum tradam. (6) Haec quum ex animi tui senten-
 tia perfecero, deos juro-regios, non prius tunicam exuturum
 qua indutus Ioniam intravero, quam tibi Sardiniam, maxi-
 mam insulam, tributariam reddidero. »

CVII. His Histiaei verbis deceptus Darius morem ei ges-
 sit, dimisitque eum adjecto mandato, ut, postquam quae
 pollicitus esset effecta dedisset, ad se Susa rediret.

CVIII. Per idem tempus, quo nuncius de incensis Sardi-
 bus ad regem missus est, et Darius sagitta in caelum emis-
 sa cum Histiaeum sermonem contulit, Histiaeusque a rege di-
 missus ad mare est profectus; per totum hoc tempus

τῷ χρόνῳ ἐγένετο τάδε. (2) Πολιορκέοντι τῷ Σαλαμινίῳ Ὀνήσιλῳ Ἀμαθουσίου ἐξαγγέλλεται νηυσὶ στρατιὴν πολλὴν ἄγοντα Περσικὴν Ἀρτύβιον ἄνδρα Πέρσῃν προσδόκιμον ἐς τὴν Κύπρον εἶναι. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ὀνήσιλος κήρυκας διέπεμπε ἐς τὴν Ἰωνίην, ἐπικαλεούμενός σφεας. (3) Ἴωνες δὲ οὐκ ἐς μακρὴν βουλευσάμενοι ἦκον πολλῷ στόλῳ. Ἴωνές τε δὴ παρήσαν ἐς τὴν Κύπρον, καὶ οἱ Πέρσαι νηυσὶ διαβάντες ἐκ τῆς Κιλικίης ἦσαν ἐπὶ τὴν Σαλαμῖνα πεζῇ· τῇσι δὲ νηυσὶ οἱ Φοίνικες περιέπλων τὴν ἄκρην αἱ καλεῦνται Κληῖδες τῆς Κύπρου.

CIX. Τούτου δὲ τοιούτου γινομένου ἐλεξαν οἱ τύραννοι τῆς Κύπρου, συγκαλέσαντες τῶν Ἰώνων τοὺς στρατηγούς, « ἄνδρες Ἴωνες, αἴρεσιν ὑμῖν δίδομεν ἡμεῖς οἱ Κύπριοι ὁκοτέροις βούλεσθε προσφέρεισθαι, ἢ Πέρσῃσι ἢ Φοίνιξι. (2) Εἰ μὲν γὰρ πεζῇ βούλεσθε ταχθέντες Περσέων διαπειρᾶσθαι, ὥρῃ ἂν εἴη ὑμῖν ἐκβάνας ἐκ τῶν νεῶν τάσσεσθαι πεζῇ, ἡμέας δὲ ἐς τὰς νέας ἐμβαίνειν τὰς ὑμετέρας Φοίνιξι ἀνταγωνιευμένους· εἰ δὲ Φοινίκων μᾶλλον βούλεσθε διαπειρᾶσθαι, ποιεῖν χρεὼν ἐστὶ ὑμέας, ὁκότερα ἂν δὴ τούτων ἐλθῃτε, ὅπως τὸ κατ' ὑμέας ἐστὶ ἢ τε Ἰωνίῃ καὶ ἢ Κύπρῳ ἐλευθέρῃ. » (3) Εἶπαν Ἴωνες πρὸς ταῦτα, « ἡμέας ἀπέπεμψε τὸ κοινὸν τῶν Ἰώνων φυλάζοντας τὴν θάλασσαν, ἀλλ' οὐκ ἵνα Κυπρίοις τὰς νέας παραδόντες αὐτοὶ Πέρσῃσι πεζῇ προσφερώμεθα. (4) Ἡμεῖς μὲν νυν ἐπ' οὗ ἐτάχθημεν, ταύτῃ πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί· ὑμέας δὲ χρεὼν ἐστὶ ἀναμνησθέντας οἷα ἐπάσχετε δουλεύοντες πρὸς τῶν Μήδων, γίνεσθαι ἄνδρας ἀγαθοὺς. » Ἴωνες μὲν τούτοις ἀμείψαντο.

CX. Μετὰ δὲ ἡκόντων ἐς τὸ πεδίον τὸ Σαλαμινίων τῶν Περσέων διέτασσαν οἱ βασιλεῖς τῶν Κυπρίων, τοὺς μὲν ἄλλους Κυπρίους κατὰ τοὺς ἄλλους στρατιώτας ἀντιτάσσοντες, Σαλαμινίων δὲ καὶ Σολίων ἀπολέξαντες τὸ ἄριστον ἀντέτασσαν Πέρσῃσι. Ἀρτύβιῳ δὲ τῷ στρατηγῷ τῶν Περσέων ἐθελοντὴς ἀντετάσσετο Ὀνήσιλος.

CXI. Ἦλκυε δὲ ἵππον ὁ Ἀρτύβιος δεδιδαγμένον πρὸς ὀπλίτην ἵστασθαι ὀρθόν. Πυθόμενος ὢν ταῦτα ὁ Ὀνήσιλος, ἦν γὰρ οἱ ὑπασπιστὴς γένος μὲν Κάρ, τὰ δὲ πολέμια κάρτα δόκιμος καὶ ἄλλως λήματος πλέος, εἶπε πρὸς τούτον, « πυνθάνομαι τὸν Ἀρτύβιου ἵππον ἵστάμενον ὀρθόν καὶ πᾶσι καὶ στόματι κατεργάζεσθαι πρὸς τὸν ἂν προσενεχθῇ. (2) Σὺ ὢν βουλευσάμενος αὐτίκα εἰπέ ὁκότερον βούλει φυλάξας πλῆξαι, εἴτε τὸν ἵππον εἴτε αὐτὸν Ἀρτύβιον. » Εἶπε πρὸς ταῦτα ὁ ὀπλίτης αὐτοῦ, « ὦ βασιλεῦ, ἐτοῖμος μὲν ἐγὼ εἰμι ποιεῖν καὶ ἀμφοτέρω καὶ τὸ ἕτερον αὐτῶν, καὶ πάντως τὸ ἂν ἐπιτάσσης σύ· ὥς μὲντοι ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι τοῖσι σοῖσι πρήγμασι προσφερέστερον, φράσω. (3) Βασιλεῦ μὲν καὶ στρατηγὸν χρεὼν εἶναι φημι βασιλεῖ τε καὶ στρατηγῷ προσφέρεισθαι· ἦν τε γὰρ κατέλης ἄνδρα στρατηγόν, μέγα τοι γίνεται, καὶ δεύτερα, ἦν σὲ ἐκεῖνος, τὸ μὴ γένοιτο, ὑπ' ἀξιάχρεω καὶ ἀποθανεῖν ἡμίσεα συμ-

haecce gesta sunt. (2) Onesilo Salaminio Amathusios obsidenti nunciatur, Artybium Persam cum classe et ingenti Persarum exercitu adfuturum esse in Cyprum. Quo cognito Onesilus praecones dimisit per Ioniam, auxilio Iones advocans : (3) nec diu re deliberata, adfuerunt Iones cum magna classe. Eodemque tempore quo Iones in Cyprum advenere, Persae etiam quum navibus e Cilicia trajecissent, pedestri itinere Salaminem contenderunt : navibus autem Phoenices circumnavigarunt promontorium illud, quae Claves Cypri vocantur.

CIX. Quae quum ita essent, Cyprii tyranni convocatis Ionum ducebus dixere : « Vobis, Iones, nos Cyprii damus optionem cum utris velitis conflagere, cum Persis, an cum Phoenicibus. (2) Quod si pedestri pugna cum Persis vultis congredi, nulla interposita mora oportet vos, navibus egres- sos, pedestrem instruere aciem ; nos vero, conscensis navibus vestris, Phoenicibus nos opponere. Sin cum Phoenicibus tentare fortunam mavultis ; utrumlibet horum elegeritis, operam dare necesse est, ut, quoad est situm in vobis, liberae sint et Ionia et Cyprus. » (3) Ad haec Iones responderunt : « Nos commune Ionum misit, ut mare custodiremus ; non ut naves nostras tradentes Cypriis, ipsi cum Persis pedestri acie conflagamus. (4) Nos igitur, qua parte locati sumus, in ea utilem praestare operam conabimur : vos autem, memores qualia Persis servientes passi ab illis sitis, fortes viros esse oportet. » Hoc illis responsum Iones dederunt.

CX. Post haec, quum Persae in Salaminiorum advenissent campum, aciem instruxerunt reges Cypriorum ; ita quidem, ut caeteros Cyprios caeteris hostium militibus opponerent, Persis autem fortissimos e Salaminis et Soliis selectos. Contra Artybium vero, ducem Persarum, volens lubens stetit Onesilus.

CXI. Vehebatur Artybius equo, qui erectus stare adversus armatum militem erat edoctus. Qua re cognita Onesilus, quum esset ei armiger genere Car, arte bellica probatus, et animi plenus, dixit huic : « Artybii equum audio erectum stare, et pedibus atque ore pugnare contra adversarium. (2) Tu igitur ocyus delibera tecum, mihi que ede, utrum observare ferireque velis, equum, an ipsum Artybium. » Ad haec famulus respondit : « Paratus equidem sum, rex, et utrumque facere, et alterutrum, et omnino quidquid tu jusseris : dicam tamen id quod tuis rebus conducibilis esse mihi videtur. (3) Regem ducemque aio oportere cum rege duceque congredi : nam, sive tu virum ducem interfeceris, magnum hoc tibi erit : sive, quod dii prohibeant, te ille, ab digno etiam occidi, dimidiata calamitas est. (4) Nos vero

φορή· (4) ἡμέας δὲ τοὺς ὑπηρέτας ἐτέροισι τε ὑπὲρ
ρέτῃσι προσφέρεισθαι καὶ πρὸς ἵππον, τοῦ σὺ τὰς μη-
χανὰς μὴδὲν φοβηθῆς· ἐγὼ γάρ τοι ὑποδέχομαι μὴ μιν
ἄνδρὸς ἔτι γε μὴδενὸς στήσεσθαι ἐναντίον. »

CXII. Ταῦτα εἶπε, καὶ μεταυτίκα συνέμισγε τὰ
στρατόπεδα πεζῇ καὶ νηυσί. Νηυσὶ μὲν νυν Ἴωνες
ἄκροισι γενόμενοι ταύτην τὴν ἡμέρην ὑπερεβάλλοντο τοὺς
Φοίνικας, καὶ τούτων Σάμιοι ἡρίστευσαν· πεζῇ δὲ, ὡς
10 συνῆλθον τὰ στρατόπεδα, συμπεσόντα ἐμάχοντο, κατὰ
δὲ τοὺς στρατηγοὺς ἀμφοτέρους τάδε ἐγένετο· (2) ὡς
προσεφέρετο πρὸς τὸν Ὀνήσιλον ὁ Ἀρτύβιος ἐπὶ τοῦ
ἵππου κατήμενος, ὁ Ὀνήσιλος κατὰ συνθήκατο τῷ
ὑπασπιστῇ παῖδι προσφερόμενον αὐτὸν τὸν Ἀρτύβιον·
15 ἐπιβαλόντος δὲ τοῦ ἵππου τοὺς πόδας ἐπὶ τὴν Ὀνησί-
λου ἀσπίδα, ἐνθαῦτα ὁ ὀπείων δρεπάνῳ πλήξας ἀπα-
ρίσσει τοῦ ἵππου τοὺς πόδας. Ἀρτύβιος μὲν δὴ ὁ
στρατηγὸς τῶν Περσέων ὁμοῦ τῷ ἵππῳ πίπτει αὐτοῦ
ταύτῃ.

20 CXIII. Μαχομένων δὲ καὶ τῶν ἄλλων Στησήνωρ
τύραννος ἐὼν Κουρίου προδοῖ ἔχων δύναμιν ἀνδρῶν
τερὶ ἐωυτὸν οὐ σμικρὴν· οἱ δὲ Κουρίεες οὗτοι λέγονται
εἶναι Ἀργείων ἀποικοί. Προδόντων δὲ τῶν Κουριέων
αὐτίκα καὶ τὰ Σαλαμινίων πολεμιστήρια ἄρματα τούτων
25 τοῖσι Κουριεῦσι ἐποίησαν. (2) Γινομένων δὲ τούτων κα-
τυπέρτεροι ἔσαν οἱ Πέρσαι τῶν Κυπρίων. Τετραμμένον
δὲ τοῦ στρατοπέδου ἄλλοι τε ἔπεσον πολλοὶ καὶ δὴ καὶ
Ὀνήσιλος τε ὁ Χέρσιος, ὅσπερ τὴν Κυπρίων ἀπόστασιν
ἐπρήξε, καὶ ὁ Σολίων βασιλεὺς Ἀριστόκυπρος ὁ Φιλο-
30 κύπρου, Φιλοκύπρου δὲ τούτου τὸν Σόλων ὁ Ἀθηναῖος
ἀπικόμενος ἐς Κύπρον ἐν ἔπεσι αἶνεσε τυράννων μά-
λιστα.

CXIV. Ὀνησίλου μὲν νυν Ἀμαθούσιοι, ὅτι σφέας
ἐπολιόρχησε, ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἐκόμισαν ἐς
35 Ἀμαθοῦντα καὶ μιν ἀνεκρέμασαν ὑπὲρ τῶν πυλῶν.
Κρεμαμένης δὲ τῆς κεφαλῆς καὶ εὐούσης ἤδη κοίτης,
ἑσμὸς μελισσέων ἐσθὺς ἐς αὐτὴν κηρίων μιν ἐνέπλησε.
(2) Τούτου δὲ γενομένου τοιοῦτου (ἐχρέοντο γὰρ περὶ
αὐτῆς οἱ Ἀμαθούσιοι) ἐμαντεύθη σφὶ τὴν μὲν κεφαλὴν
40 κατελόντας θάψαι, Ὀνησίλῳ δὲ θύειν ὡς ἥρωϊ ἀνὰ
πᾶν ἔτος, καὶ σφὶ ποιεῦσι ταῦτα ἄμεινον συνοίσε-
σθαι. Ἀμαθούσιοι μὲν νυν ἐποίησαν ταῦτα καὶ τὸ μέχρι
ἐμεῦ.

CXV. Ἴωνες δὲ οἱ ἐν Κύπρῳ ναυμαχῆσαντες ἐπέλτε
45 ἔμαθον τὰ πρήγματα τὰ Ὀνησίλου διεφθαρμένα καὶ
τὰς πόλεις τῶν Κυπρίων πολιορκευμένας τὰς ἄλλας πλὴν
Σαλαμῖνος, ταύτην δὲ Γόργῳ τῷ προτέρῳ βασιλεῖ τοῦ
Σαλαμινίου παραδόντας, αὐτίκα μαθόντες οἱ Ἴωνες
ταῦτα ἀπέπλων ἐς τὴν Ἰωνίην. (2) Τῶν δὲ ἐν Κύπρῳ
50 πόλιων ἀντέσχε χρόνον ἐπὶ πλείστον πολιορκευμένη
Σόλοι, τὴν περίξ ὑπορύσσοντες τὸ τεῖχος πέμπτῳ μηνὶ
εἶλον οἱ Πέρσαι.

CXVI. Κύπριοι μὲν δὴ ἐνιαυτὸν ἐλεύθεροι γενόμενοι
αὐτίς ἐκ νέης κατεδεδούλωντο· Δαυρίσης δὲ ἔχων Δα-
ρείου θυγατέρα καὶ Ὑμέης τε καὶ Ὀτάνης καὶ ἄλλοι

famulos aio oportere cum famulis congregari, et cum equo;
cujus tu artes noli timere: ego enim tibi recipio, adversus
nullum porro hominem illum se erecturum. »

CXII. Hæc postquam ille dixit, mox deinde commissæ
pugna est, et terra, et mari. Et navibus quidem Iones,
acriter illo die pugnantes, superaverunt Phœnices: et inter
Ionas Samiorum præ cæteris virtus eminebat. Pedestres vero
ubi congressæ sunt copiæ, magno impetu invicem irruentes
pugnarunt. Circa imperatores autem utrimque hæc gesta
sunt: (2) ubi Artybius, equo quem dixi vectus, adversus
Onesilum impetum fecit, Onesilus, quemadmodum ei cum
armigero convenerat, ferit ipsum irrudentem Artybium:
quumque equus scuto Onesili pedes injiceret, famulus falce
feriens pedes præcidit equi. Ita Artybius dux Persarum,
una cum equo, ibidem cecidit.

CXIII. Dum vero cæteri etiam acie pugnant, deserit Cy-
prius Stesenor, Curti tyrannus, cum non exigua militum
manu, quos secum habebat: dicuntur autem Curienses hi
Argivorum esse coloni. Postquam Curienses deseruere so-
cios, protinus Salaminiorum quoque currus bellici idem
fecerunt. (2) Quo facto, superiores Persæ fuerunt Cypriis.
Quorum exercitu in fugam verso, ceciderunt et alii multi,
et Onesilus Chersidis filius, qui Cypriis auctor fuerat defe-
ctionis, et Solensium rex Aristocyprus, Philocyprî filius;
Philocyprî illius, quem Solon Atheniensis postquam Cy-
prum venit, præ omnibus tyrannis carmine celebravit.

CXIV. Onesili caput Amathusii, quod ipsos ille obsede-
rat, abscissum Amathunta deportarunt, et super oppidi por-
tam suspenderunt. Postquam suspensum ita caput sensim
excavatum est, apium examen in illud sese insinuans, fa-
vis replevit. (2) Quod quum tale accidisset, oraculum
consulentibus Amathusii, quid capite facerent, datur
responsum, auferrent caput humarentque; Onesilo vero,
ut heroi, annua sacra facerent: id si fecissent, melius cum
ipsis actum iri. Idque fecerunt Amathusii et faciunt ad
meam usque ætatem.

CXV. Iones qui ad Cyprum prælium fecerant navale, ut
intellexere perditas res esse Onesili, et Cypriorum oppida
omnia obsideri, excepta Salamine, quam priori regi Gorgo
reddiderant Salaminii; his rebus Iones cognitis, nulla in-
terposita mora in Ioniam rehavigarunt. (2) Præter cæte-
ras Cypri civitates diutissime obsidionem sustinuerunt Soli;
sed et hanc, suffosso circum circa muro, quinto mense
Persæ ceperunt.

CXVI. Ita igitur Cyprii, postquam unum annum liberi
fuerant, denuo in servitutem sunt redacti. Interim Dauri-
ses, gener Darii, et Hymeas, et Otanes, alique duces Per-

Πέρσαι στρατηγοί, ἔχοντες καὶ οὗτοι Δαρείου θυγατέ-
ρας, ἐπιδιώξαντες τοὺς ἐς Σάρδεις στρατευσαμένους
Ἰώνων καὶ ἐσαράξαντες σφεας ἐς τὰς νέας, τῇ μάχῃ
ὥς ἐπεκράτησαν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπιδιελόμενοι τὰς πόλεις
ἐπόρθεον.

CXVII. Δαυρίσης μὲν τραπόμενος πρὸς τὰς ἐν Ἑλ-
λησπόντῳ πόλεις εἶλε μὲν Δάρδανον, εἶλε δὲ Ἀβυδὸν τε
καὶ Περκώτην καὶ Λάμφακον καὶ Παισόν. (2) Ταύτας
μὲν ἐπ' ἡμέρης ἐκάστης αἶρεε, ἀπὸ δὲ Παισοῦ ἐλαύ-
10 νοντί οἱ ἐπὶ Πάριον πόλιν ἦλθε ἀγγελίη τοὺς Κᾶρας
τὸ αὐτὸ Ἰωσι φρονήσαντας ἀπεστάναι ἀπὸ Περσέων.
Ἀποστρέφας ὢν ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου ἤλαυνε τὸν στρα-
τὸν ἐπὶ τὴν Καρίην.

CXVIII. Καί κως ταῦτα τοῖσι Καρσὶ ἐξηγγέλη πρό-
15 τερον ἢ τὸν Δαυρίσην ἀπικέσθαι. Πυθόμενοι δὲ οἱ Κᾶ-
ρες συνελέγοντο ἐπὶ Λευκὰς τε στήλας καλευμένας καὶ
ποταμὸν Μαρσύην, δς ῥέων ἐκ τῆς Ἰδριάδος χώρας ἐς
τὸν Μαίανδρον ἐκδιδόι. (2) Συλληθέντων δὲ τῶν Καρῶν
ἐνθαῦτα ἐγίνοντο βουλαὶ ἄλλαι τε πολλαὶ καὶ ἀρίστη
20 γε δοκέουσα εἶναι ἐμοὶ Πιξωδάρου τοῦ Μουσώλου ἀν-
δρὸς Κυϊνδέος, δς τοῦ Κιλίκων βασιλέος Συεννέσιος
εἶχε θυγατέρα. (3) Τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἡ γνώμη ἔφερε
διαβάντας τὸν Μαίανδρον τοὺς Κᾶρας, καὶ κατὰ νότου
ἔχοντας τὸν ποταμὸν, οὕτω συμβάλλειν, ἵνα μὴ ἔχον-
25 τες ὀπίσω φεύγειν οἱ Κᾶρες αὐτοῦ τε μένειν ἀναγκαζό-
μενοι γενοίαιτο ἔτι ἀμείνονες τῆς φύσιος. (4) Αὕτη
μὲν νυν οὐκ ἐνίκα ἡ γνώμη, ἀλλὰ τοῖσι Πέρσησι κατὰ
νότου γίνεσθαι τὸν Μαίανδρον μᾶλλον ἢ σφίσι, δηλα-
δὴ ἦν φυγὴ τῶν Περσέων γένηται καὶ ἐσσωθῶσι τῇ
30 συμβολῇ, ὥς οὐκ ἀπονοστήσουσι ἐς τὸν ποταμὸν
ἐσπίπτοντες.

CXIX. Μετὰ δὲ παρεόντων καὶ διαβάντων τὸν
Μαίανδρον τῶν Περσέων, ἐνθαῦτα ἐπὶ τῷ Μαρσύνῃ πο-
ταμῷ συνέβαλον τε τοῖσι Πέρσησι οἱ Κᾶρες καὶ μάχην
35 ἐμαχέσαντο ἰσχυρὴν καὶ ἐπὶ χρόνον πολλόν, τέλος δὲ
ἐσώθησαν διὰ πλῆθος. (2) Περσέων μὲν δὴ ἔπεσον
ἄνδρες ἐς δισχιλίους, Καρῶν δὲ ἐς μυρίους. Ἐνθεῦτεν
δὲ οἱ διαφυγόντες αὐτῶν κατεilhθησαν ἐς Λάβρανδα,
ἐς Διὸς στρατίου ἱρὸν, μέγα τε καὶ ἅγιον ἄλσος πλα-
40 τάνιστων· μῶνοι δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Κᾶρες εἰσι οἱ Διὶ
στρατίῳ θυσίας ἀνάγουσι. (3) Κατεilhθέντες δὲ ὢν οὗ-
τοι ἐνθαῦτα ἐβουλευόντο περὶ σωτηρίας, ὁκότερα ἢ
παραδόντες σφέας αὐτοὺς Πέρσησι ἢ ἐκλιπόντες τὸ πα-
ράπαν τὴν Ἀσίην ἀμεινον προήξουσι.

45 CXX. Βουλευομένοισι δὲ σφι ταῦτα παραγίνονται
βωθέοντες Μιλήσιοι τε καὶ οἱ τούτων σύμμαχοι. Ἐν-
θαῦτα δὲ τὰ μὲν πρότερον οἱ Κᾶρες ἐβουλευόντο μετῆ-
καν, οἱ δὲ αὐτοὶς πολεμέειν ἐξ ἀρχῆς ἀρτέοντο. (2) Καὶ
ἐπιούσι τε τοῖσι Πέρσησι συμβάλλουσι, καὶ μαχεσάμε-
50 νοι ἐπὶ πλεῖν ἢ πρότερον ἐσώθησαν· πεσόντων δὲ τῶν
πάντων πολλῶν Μιλήσιοι μάλιστα ἐπλήγησαν.

CXXI. Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ τρώμα ἀνελαβόν τε καὶ
ἀνεμαχέσαντο οἱ Κᾶρες· πυθόμενοι γὰρ ὥς στρατεύε-
σθαι ὠρμέεσθαι οἱ Πέρσαι ἐπὶ τὰς πόλεις σφέων, ἐλόχη-

sæ, qui et ipsi filias Darii in matrimonio habebant, post-
quam Ionas, expeditionis adversus Sardes socios, erant per-
secuti, eosdemque prælio victos in naves compulerant,
deinde divisim inter se vicibus civitates diripiebant.

CXVII. Et Daurises quidem, contra civitates ad Helles-
pontum conversus, Dardanium cepit, et Abydum, et Perco-
ten, et Lampsacum, et Pæsum : (2) quarum singulas sin-
gulis cepit diebus. A Pæso vero adversus Parium urbem
ducenti adfertur nuncius, Cares communicato cum Ionibus
consilio defecisse a Persis : itaque ab Hellesponto remotum
adversus Cariam duxit exercitum.

CXVIII. Ea res forte renunciata Caribus erat priusquam
Daurises advenisset. Cujus cognito consilio, Cares ad Albas
Columnas, quæ vocantur, amnemque Marsyam congrega-
bantur, qui ex Idriade regione fluens, Mæandro miscetur.
(2) Eo postquam convenere Cares, quum aliæ multæ dictæ
sunt sententiæ, tum illa, optima quæ mihi videtur, Pixo-
dari, Mausoli filii, civitate Cyindensis, qui Syennesis filiam,
Cilicum regis, in matrimonio habebat. (3) Hujus viri sen-
tentia hæc erat, Mæandrum transmittere debere Cares,
atque ita prælium committere ut fluvium a tergo haberent ;
ne scilicet retro fugere possent Cares, sed ibi manere
coacti, fortiores sese quam pro sua natura præstarent. (4)
At hæc non vicit sententia : sed Persis maluerunt a tergo
esse Mæandrum, quam sibi ; scilicet, ut illi, si prælio su-
perati in fugam verterentur, receptum non haberent, sed
in fluvium inciderent.

CXIX. Deinde, ubi adfuērunt Persæ, Mæandrumque
trajecerunt, ibi tunc ad Marsyam fluvium cum illis congres-
si sunt Cares : et acri commisso prælio, postquam diu for-
titer pugnarunt, ad extremum hostium multitudine sunt
superati. (2) Persarum ad bis mille ceciderunt, Carum vero
ad decies mille. Qui ex illorum numero cladem effugerunt,
hi ad Labranda in amplum sanctumque platanetum Jovi
Stratio (*quasi dicas Militari*) sacratum sunt compulsi. Soli
autem hominum, quos novimus, Cares sunt, qui Jovi Stra-
tio sacra faciant. (3) Ibi igitur conglobati, de salute deli-
berarunt, utrum Persis sese dedere, an Asiam prorsus re-
linquere satius sibi esset.

CXX. Dum hæc deliberant, auxilio eis adveniunt Milesi-
eorumque socii. Tum vero, missa priori deliberatione,
Cares ad redintegrandum denuo bellum sese compararunt.
(2) Atque invadentibus Persis in aciem occurrunt : sed,
prælio commisso, majorem etiam quam antea cladem acce-
perunt. Cecidere plurimi ex omnibus ; sed Milesiorum præ
ceteris in maxima strages facta est.

CXXI. Postea vero vulnus hoc repararunt sanaverunt-
que Cares. Postquam enim cognoverunt progredi Persas,
oppida sua invasuros, in via ad Pedasum collocarunt iusi-

σαν τὴν ἐν Πηδάσῳ ὁδὸν, ἐς τὴν ἐμπεσόντες οἱ Πέρσαι
 νυκτὸς διεφθάρησαν καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτῶν,
 Δαυρίσης καὶ Ἀμόργης καὶ Σισιμάχης· σὺν δέ σφι
 ἀπέθανε καὶ Μύρσος ὁ Γύγεω. (2) Τοῦ δὲ λόχου τού-
 5 του ἡγεμὼν ἦν Ἡρακλείδης Ἰβανώλιος ἀνὴρ Μυλα-
 σεύς. Οὗτοι μὲν νυν τῶν Περσέων οὕτω διεφθάρησαν.

CXXII. Ὑμέης δὲ καὶ αὐτὸς ἐὼν τῶν ἐπιδιωζάν-
 των τοὺς ἐς Σάρδεις στρατευσαμένους Ἰώνων, τραπό-
 10 μενος ἐς τὴν Προποντίδα εἶλε Κίον τὴν Μυσίην. Ταύ-
 την δὲ ἐξελὼν, ὥς ἐπύθετο τὸν Ἑλλήσποντον ἐκλελοι-
 πέναι Δαυρίσιν καὶ στρατεύεσθαι ἐπὶ Κάρης, κατα-
 λιπὼν τὴν Προποντίδα ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἦγε τὸν
 στρατὸν, (2) καὶ εἶλε μὲν Αἰολέας πάντας, ὅσοι τὴν
 Ἰλιάδα νέμονται, εἶλε δὲ Γέργιθας τοὺς ὑπολειφθέντας
 15 τῶν ἀρχαίων Τευκρῶν· αὐτὸς τε Ὑμέης αἰρέων ταῦτα
 τὰ ἔθνεα νούσῳ τελευτᾷ ἐν τῇ Τρωάδι.

CXXIII. Οὗτος μὲν δὴ οὕτω ἐτελεύτησε. Ἀρτα-
 φέρνης δὲ ὁ Σαρδίων ὑπαρχος καὶ Ὀτάνης ὁ τρίτος
 στρατηγὸς ἐτάχθησαν ἐπὶ τὴν Ἰωνίην καὶ τὴν προσεχέα
 20 Αἰολίδα στρατεύεσθαι. Ἰωνίης μὲν νυν Κλαζομένας
 αἰρέουσι, Αἰολέων δὲ Κύμην.

CXXIV. Ἀλικομένων δὲ τῶν πολιῶν, ἦν γὰρ, ὥς
 διέδεξε, Ἀρισταγόρης ὁ Μιλήσιος ψυχὴν οὐκ ἄκρος, δὲ
 ταραξίας τὴν Ἰωνίην καὶ ἐγκερασάμενος πρήγματα
 25 μεγάλα δρῆσιν ἐβούλευε ὁρέων ταῦτα· πρὸς δὲ οἱ
 καὶ ἀδύνατα ἐφάνη βασιλέα Δαρεῖον ὑπερβαλέσθαι. (2)
 Πρὸς ταῦτα δὴ ὧν συγκαλέσας τοὺς συστασιώτας ἐβου-
 λεύετο, λέγων ὥς ἀμεινόν σφι εἴη χρησφύγετόν τι ὑπάρ-
 χον εἶναι, ἣν ἄρα ἐξωθέωνται ἐκ τῆς Μιλήτου, εἴτε
 30 δὴ ὧν ἐς Σαρδὼν ἐκ τοῦ τόπου τούτου ἄγοι ἐς ἀποι-
 κίην, εἴτε ἐς Μύρκινον τὴν Ἡδωνῶν, τὴν Ἰστιαῖος
 ἐτείχεε παρὰ Δαρείου δωρεὴν λαδῶν. Ταῦτα ἐπειρώτα
 ὁ Ἀρισταγόρης.

CXXV. Ἐκαταίου μὲν νυν τοῦ Ἠγησάνδρου, ἀν-
 35 δρὸς λογοποιῶ, τούτων μὲν ἐς οὐδετέρην στέλλειν
 ἔφερε ἡ γνώμη, ἐν Λέρῳ δὲ τῇ νήσῳ τεῖχος οἰκοδο-
 μησάμενον ἡσυχίην ἄγειν, ἣν ἐκπέσῃ ἐκ τῆς Μιλήτου·
 ἔπειτεν δὲ ἐκ ταύτης ὁρμεώμενον κατελεύσεσθαι ἐς
 τὴν Μίλητον. Ταῦτα μὲν δὴ Ἐκαταῖος συνεβούλευε.

40 CXXVI. Αὐτῷ δὲ Ἀρισταγόρῃ ἡ πλείστη γνώμη
 ἦν ἐς τὴν Μύρκινον ἀπάγειν. Τὴν μὲν δὴ Μίλητον
 ἐπιτράπει Πυθαγόρῃ ἀνδρὶ τῶν ἀστῶν δοκίμῳ, αὐτὸς
 δὲ παραλαβὼν πάντα τὸν βουλόμενον ἐπλῶε ἐς τὴν
 Θρηίκην, καὶ ἔσχε τὴν χώραν ἐπ' ἣν ἐστάλη. (2) Ἐκ
 45 δὲ ταύτης ὁρμεώμενος ἀπόλλυται ὑπὸ Θρηίκων, αὐτὸς
 τε ὁ Ἀρισταγόρης καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, πόλιν περικα-
 τήμενος καὶ βουλομένων τῶν Θρηίκων ὑποσπόνδων
 ἐξίέναι.

dias; in quas noctu incidentes Persæ interfecti sunt et ipsi
 et eorum duces, Daurises, et Amorges, et Sisimaces: cum
 iisdemque periit etiam Myrsus, Gygis filius. (2) Insidia-
 rum illarum dux fuerat Heraclides, Ibanolidis filius, Myla-
 sensis. Ita igitur Persæ illi perierunt.

CXXII. Hymeas vero, alter ex his qui Ionas eos perse-
 cuti sunt qui contra Sardes militaverant, ad Propontidem
 conversus, Cion Mysiam cepit. Qua expugnata, ubi coquo-
 vit Daurisen relicto Hellesponto versus Cariam arma pro-
 movere, ipse Propontide relicta in Hellespontum duxit exer-
 citum: (2) et Æolenses subegit omnes, quotquot Iliadem
 habitant terram, et Gergithas subegit, priscorum Teucro-
 rum reliquias. At ipse Hymeas, dum hos populos subigit,
 morbo correptus moritur in Troade.

CXXIII. Et hic quidem illi finis fuit: Artapherni vero,
 Sardium præfecto, et Otani, tertio duci Persarum, munda-
 tum erat bellum Ioniae et finitimæ Æolidi a continente infe-
 rendum. Atque hi Clazomenas Ioniae ceperunt, et Cymen
 Æolidis.

CXXIV. Ita dum capiuntur oppida, Aristagoras Milesius
 hæc videns, homo parum acri, ut factis ipse ostendit, in-
 genio, qui Ioniam concitaverat magnasque miscuerat tur-
 bas, fugam agitabat, satis ille intelligens superari Darium
 regem prorsus non posse. (2) Hoc consilio, convocatis
 suarum partium hominibus, deliberationem proposuit, di-
 cens, commodum ipsis fore, certum habere refugium, si
 Mileto pellerentur, sive in Sardiniam ipsos ex hoc ducat in
 coloniam, sive in Myrcinum Edonorum, Histiaeο a Dario
 dono datam, et in oppidum ibi ab Histiaeο munitum. Hæc
 igitur, nimirum utrum vellent, ex ipsis quærebat Aristago-
 ras.

CXXV. Jam Hecataeus quidem, Hegesandri filius, hi-
 storiarum scriptor, in neutrum horum locorum abeundum
 censuit; sed in Lero insula debere castellum munire Arista-
 goram, ibique, si Mileto excideret, quietum se tenere, do-
 nec impetu inde facto Miletum repetere posset. Hoc Heca-
 tæi fuit consilium.

CXXVI. Ipse vero Aristagoras eo maxime inclinabat, ut
 Myrcinum abiret. Itaque Mileto Pythagoræ fidei commissa,
 probati inter cives viri, ipse, secum sumpto quicumque vo-
 luisset, in Thraciam navigavit, regionemque quam petierat
 tenuit. (2) Inde vero progressus, interfectus est a Thraci-
 bus et ipse et exercitus ejus, quum oppidum aliquod ob-
 sideret, rejectis conditionibus, quibus Thraces excedere
 oppido voluerant.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΚΤΗ.

(ΕΡΑΤΩ.)

I. Ἀρισταγόρης μὲν νυν Ἴωνιν ἀποστήσας οὕτω τελευτᾷ, Ἰστιαῖος δὲ ὁ Μιλήτου τύραννος μεμετιμένος ὑπὸ Δαρείου παρῆν ἐς Σάρδεις. Ἀπιγμένον δὲ αὐτὸν ἐκ τῶν Σούσων εἶρετο Ἀρταφέρνης ὁ Σαρδίων ὑπαρχος
κατὰ κοῖον τι δοκέοι Ἴωνας ἀπεστάναι. (2) Ὁ δὲ οὔτε εἰδέναι ἔφη, ἐθώμαζέ τε τὸ γεγονὸς ὥς οὐδὲν δῆθεν τῶν παρεόντων πρηγμάτων ἐπιστάμενος. Ὁ δὲ Ἀρταφέρνης δρέων αὐτὸν τεχνάζοντα εἶπε, εἰδὼς τὴν ἀτρέχειαν τῆς ἀποστάσιος, « οὕτω τοι, Ἰστιαῖε, ἔχει
κατὰ ταῦτα τὰ πρήγματα· τοῦτο τὸ ὑπόδημα ἔρραψας μὲν σὺ, ὑπεδήσατο δὲ Ἀρισταγόρης. »

II. Ἀρταφέρνης μὲν ταῦτα ἐς τὴν ἀπόστασιν ἔχοντα εἶπε, Ἰστιαῖος δὲ δείσας ὥς συνιέντα Ἀρταφέρνηα ὑπὸ τὴν πρώτην ἐπελθοῦσαν νύκτα ἀπέδρη ἐπὶ θάλασσαν,
βασιλέα Δαρεῖον ἐξηπατηκώς· δὲ Σαρδὼ νῆσον τὴν μεγίστην ὑποδεξάμενος κατεργάσεσθαι, ὑπέδυνε τῶν Ἴωνων τὴν ἡγεμονίην τοῦ πρὸς Δαρεῖον πολέμου. (2) Διαβὰς δὲ ἐς Χίον ἐδέθη ὑπὸ Χίων, καταγνωσθεὶς πρὸς αὐτῶν νεώτερα πρήσσειν πρήγματα ἐς ἐωυτοὺς ἐκ Δα-
ρείου. Μαθόντες μέντοι οἱ Χῖοι τὸν πάντα λόγον, ὥς πολέμιος εἴη βασιλεῖ, ἔλυσαν αὐτόν.

III. Ἐνθαῦτα δὲ εἰρωτεύμενος ὑπὸ τῶν Ἴωνων ὁ Ἰστιαῖος κατ' ὅτι προθύμως οὕτω ἐπέστειλε τῷ Ἀρισταγόρῃ ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλέως καὶ κακὸν τοσοῦτον
εἴη Ἴωνας ἐξεργασμένος, τὴν μὲν γενομένην αὐτοῖσι αἰτίην οὐ μάλα ἐξέφαινε, (2) ὁ δὲ ἔλεγέ σφι ὥς βασιλεὺς Δαρεῖος ἐβουλεύσατο Φοίνικας μὲν ἐξαναστήσας ἐν τῇ Ἰωνίῃ κατοικίσαι, Ἴωνας δὲ ἐν τῇ Φοινίκῃ, καὶ τούτων εἵνεκεν ἐπιστείλειε. Οὐδὲν τι πάντως ταῦτα
βασιλέως βουλευσαμένου ἐδειμάτου τοὺς Ἴωνας.

IV. Μετὰ δὲ ὁ Ἰστιαῖος δι' ἀγγέλου ποιεύμενος Ἑρμίππου ἀνδρὸς Ἀταρνεῖτω τοῖσι ἐν Σάρδισι ἐοῦσι Περσέων ἔπεμπε βιβλία ὥς προλεσεσχηνευμένων αὐ-
τῷ ἀποστάσιος πέρι. Ὁ δὲ Ἑρμιππος, πρὸς τοὺς μὲν ἀπεπέμφθη, οὐ διδοῖ, φέρων δὲ ἐνεχείρισε τὰ βιβλία Ἀρταφέρνηϊ. (2) Ὁ δὲ μαθὼν ἅπαν τὸ γινόμενον, ἐκέλευε τὸν Ἑρμιππον τὰ μὲν παρὰ τοῦ Ἰστιαίου δοῦναι φέροντα τοῖσι περ ἔφερε, τὰ δὲ ἀμοιβαῖα τὰ παρὰ τῶν Περσέων ἀντιπεμπόμενα Ἰστιαίῳ ἐωυτῷ
δοῦναι. Τούτων δὲ γενομένων φανερῶν ἀπέκτεινε ἐν-
θαῦτα πολλοὺς Περσέων ὁ Ἀρταφέρνης.

V. Περὶ Σάρδεις μὲν δὴ ἐγένετο ταραχὴ, Ἰστιαῖον δὲ ταύτης ἀποσφαλέντα τῆς ἐλπίδος Χῖοι κατῆγον ἐς Μίλητον, αὐτοῦ Ἰστιαίου δεηθέντος. Οἱ δὲ Μιλήσιοι ἄσμενοι ἀπαλλαχθέντες καὶ Ἀρισταγόρῳ, οὐδαμῶς

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER SEXTUS.

(ERATO.)

(439, 440.)

I. Aristagoras igitur, quo auctore Ionia defecerat, hoc modo vitam finivit. Histiaeus vero, Mileti tyrannus, a Dario dimissus, Sardes erat profectus: quo ubi Susis per-
venit, interrogavit eum Artaphernes, Sardium praefectus, qua re inductos putaret Ionas a rege defecisse. (2) Id quum ille se ignorare diceret, mirareturque factum, quasi nihil de rebus praesentibus compertum haberet, artificiiis utentem videns Artaphernes ait: « Ita tibi, Histiae, haec res habet: calceum hunc tu suisti, et induit eum Aristagoras. »

II. Hoc quum Artaphernes, ad defectionem quod attinet, dixisset; metuens eum Histiaeus, utpote intelligentem quid rei esset, prolinus prima nocte ad mare profugit: qui, quum Dario pollicitus esset Sardiniam maximam insulam imperio se illius esse subjecturum, decepto rege, clam auctor Ionibus fuerat belli adversus illum suscipiendi. (2) Sed Chium transgressus, in vincula a Chiis conjectus est, suspectum eum habentibus quasi res novas adversus ipsos Darii nomine molientem. Mox tamen, cognita rei veritate, hostem esse regi, vinculis eum Chii solverunt.

III. Ibi vero interrogatus Histiaeus a Ionibus, cur ita studiose Aristagorae, ut a rege deficeret, mandasset, et in tantas calamitates Ionas conjecisset, veram illis causam nequaquam exprompsit; (2) sed, regem Darium, ait, constituisse Phoenices sedibus suis excitos in Ioniam transferre, Ionas autem in Phoenicen: ea causa se istud mandasse. Ita Ionas terruit, quum nihil umquam tale rex animo agittasset.

IV. Post haec internuncio Hermippo usus Histiaeus, homine Alarnita, ad Persas nonnullos, qui Sardibus erant, epistolas misit, ut qui secum antea de defectione sermones miscuissent. At Hermippus eis, ad quos missus erat, non reddidit epistolas, sed Artapherni tradidit. (2) Ille vero, re omni cognita, jussit Hermippum eis epistolas reddere ad quos datae erant ab Histiaeo; sibi vero tradere illas, quas Persae vicissim ad Histiaem perferendas ipsi dedissent. Quo facto postquam illi comperti fuerunt, de multis Persarum supplicium sumpsit Artaphernes.

V. Atque ita tumultus Sardibus exstitit. Illa autem spe frustratum Histiaem Chii, rogante ipso, Miletum deduxere. At Milesiis, lubenter Aristagora etiam liberatis, neutiquam

πρόθυμοι ἔσαν ἄλλον τύραννον δέκεσθαι ἐς τὴν χώραν οἷά τε ἐλευθερίας γευσάμενοι. (2) Καὶ δὴ, νυκτὸς γὰρ εὐσεύς βίη ἐπειράτο κατιῶν ὁ Ἰστιαῖος ἐς τὴν Μίλητον, τιτρώσκεται τὸν μηρὸν ὑπὸ τευ τῶν Μιλησίων. 5 Ὁ μὲν δὴ ὡς ἀπωστὸς τῆς ἐωυτοῦ γίνεται, ἀπικνέεται ὀπίσω ἐς τὴν Χίον· ἐνθεῦτεν δὲ, οὐ γὰρ ἔπειθε τοὺς Χίους ὥστε ἐωυτῷ δοῦναι νέας, διέβη ἐς Μυτιλήνην καὶ ἔπεισε Λεσβίους δοῦναι οἱ νέας. (3) Οἱ δὲ πληρώσαντες ὀκτὼ τριήρεας ἐπλων ἅμα Ἰστιαίῳ ἐς Βυζάντιον, ἐνθαῦτα δὲ ἰζόμενοι τὰς ἐκ τοῦ Πόντου ἐκπλούσας τῶν νεῶν ἐλάμβανον, πλὴν ἣ ὅσοι αὐτῶν Ἰστιαίῳ ἔφασαν ἐτοῖμοι εἶναι πείθεσθαι.

VI. Ἰστιαῖος μὲν νυν καὶ Μυτιληναῖοι ἐποίουν ταῦτα, ἐπὶ δὲ Μίλητον αὐτὴν ναυτικὸς πολλὸς καὶ 15 πεζὸς ἦν στρατὸς προσδόκιμος· συστραφέντες γὰρ οἱ στρατηγοὶ τῶν Περσέων καὶ ἐν ποιήσαντες στρατόπεδον ἤλαυνον ἐπὶ τὴν Μίλητον, τὰλλα πολιέματα περὶ ἐλάσσονος ποιησάμενοι. (2) Τοῦ δὲ νυκτικοῦ Φοίνικες μὲν ἔσαν προθυμότεροι, συνεστρατεύοντο δὲ καὶ Κύπριοι νεωστὶ κατεστραμμένοι καὶ Κίλικές τε καὶ Αἰγύπτιοι. 20

VII. Οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τὴν Μίλητον καὶ τὴν ἄλλην Ἰωνίην ἐστράτευον, Ἴωνες δὲ πυνηθάνομενοι ταῦτα ἔπεμπον προδούλους σφέων αὐτῶν ἐς Πανιώνιον. (2) 25 Ἀπικομένοισι δὲ τούτοισι ἐς τοῦτον τὸν χώρον καὶ βουλευομένοισι ἔδοξε πεζὸν μὲν στρατὸν μὴ συλλέγειν ἀντίξουν Πέρσῃσι, ἀλλὰ τὰ τείχεα ῥύεσθαι αὐτοὺς Μιλησίους, τὸ δὲ ναυτικὸν πληροῦν ὑπολειπομένους μηδεμίαν τῶν νεῶν, πληρώσαντας δὲ συλλέγεσθαι τὴν 30 ταχίστην ἐς Λάδην, προναυμαχήσαντας Μιλήτου. Ἡ δὲ Λάδη ἐστὶ νῆσος σμικρὴ ἐπὶ τῇ πόλει τῇ Μιλησίων κειμένη.

VIII. Μετὰ δὲ ταῦτα πεπληρωμένησι τῇσι νηυσὶ παρῆσαν οἱ Ἴωνες, σὺν δὲ σφι καὶ Αἰολέων οἱ Λέσβον 35 νέμονται. Ἐτάσσοντο δὲ ὧδε. (2) Τὸ μὲν πρὸς τὴν ἡῶ εἶχον κέρας αὐτοὶ Μιλήσιοι, νέας παρεχόμενοι ὀγδώκοντα· εἶχοντο δὲ τούτων Πριηνεὲς δωδέκα νηυσὶ καὶ Μυούσιοι τρισὶ νηυσὶ, Μυουσίων δὲ Τήϊοι εἶχοντο ἑπτακαίδεκα νηυσὶ, Τηίων δὲ εἶχοντο Χῖοι ἑκατὸν 40 νηυσί. (3) Πρὸς δὲ τούτοισι Ἐρυθραῖοι τε ἐτάσσοντο καὶ Φωκαεῖς, Ἐρυθραῖοι μὲν ὀκτὼ νέας παρεχόμενοι, Φωκαεῖς δὲ τρεῖς· Φωκαέων δὲ εἶχοντο Λέσβιοι νηυσὶ ἑβδομήκοντα· τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο ἔχοντες τὸ πρὸς ἐσπέρην κέρας Σάμιοι ἐξήκοντα νηυσί. Πασέων δὲ 45 τούτων ὁ σύμπας ἀριθμὸς ἐγένετο τρεῖς καὶ πεντήκοντα καὶ τριηκόσαιο τριήρεις.

IX. Αὗται μὲν Ἴωνων ἔσαν· τῶν δὲ βαρβάρων τὸ πλῆθος τῶν νεῶν ἔσαν ἑξακόσαιο. Ὡς δὲ καὶ αὗται ἀπύκατο πρὸς τὴν Μιλησίην καὶ ὁ πεζὸς σφι ἅπας 50 παρῆν, ἐνθαῦτα οἱ Περσέων στρατηγοὶ πυθόμενοι τὸ πλῆθος τῶν Ἰάδων νεῶν καταρρώδησαν μὴ οὐ δυνατοὶ γένωνται ὑπερβαλέσθαι, καὶ οὕτω οὕτε τὴν Μίλητον οἷοί τε ἔωσι ἐξελέειν μὴ οὐκ ἐόντες ναυκράτορες, πρὸς τε Δαρείου κινδυνεύωσι κακὸν τι λαβείν. (2) Ταῦτα

volupe erat alium tyrannum in terram suam recipere, quippe qui libertatem gustassent. (2) Itaque, quum noctu per vim intrare Miletum conatus esset Histiaeus, repulsus est, atque etiam ab aliquo ex Milesiis in femore vulneratus. Rejectus igitur a patria Chium rediit: inde vero, quum Chiis ut sibi naves darent persuadere non potuisset, Mytilenen trajecit; et Lesbiis, ut naves sibi darent, persuasit. (3) Hi igitur, instructis octo triremibus, cum Histiaeo Byzantium navigarunt: ibique in insidiis stantes, naves ex Ponto navigantes vi ceperunt; exceptis eorum navigiis qui se paratos esse Histiaeo parere profiterentur.

VI. Dum haec Histiaeus et Mytilenaei agebant, interim ad ipsam Miletum ingens et navalis et pedestris exspectabatur exercitus. Nam Persarum duces, junctis viribus et in unum exercitum collatis, adversus Miletum, insuper habitis minoribus oppidis, proficiscebantur: (2) et navalium copiarum promptissimi erant Phoenices: una autem militabant et Cyprii, nuper subacti, et Cilices, atque Aegyptii.

VII. Quos ubi Iones intellexerunt adversus Miletum reliquamque Ioniam proficisci, miserunt de suis ad Panionium, qui de rebus ad se pertinentibus deliberarent. (2) Quibus praedicto loco congregatis, habito consilio, placuit, ut pedestris exercitus, qui opponeretur Persis, nullus cogeretur, sed muros defenderent ipsi per se Milesii; classis autem, nulla excepta navi, rebus omnibus instrueretur, atque ita instructa quamprimum ad Laden occurreret, et pro Mileto pugna navali decerneret. Est autem Lade parva insula, urbi Milesiorum obversa.

VIII. Post haec, ubi instructis navibus adfuere Iones, cum eisque Aiolenses Lesbum incolentes, aciem in hunc modum ordinarunt. (2) Cornu ad orientem spectans ipsi tenebant Milesii, naves praebentes octoginta: his contigui erant Prienenses cum duodecim navibus, et Myusii navibus tribus: Myusiis proximi stabant Teii, septemdecim navibus: Teiis proximi Chii, navibus centum. (3) Juxta hos locati Erythraei et Phocaeenses, quorum illi octo contulerant naves, hi vero tres. Phocaeensibus contigui erant Leshii, navibus septuaginta. Postremi locati Samii, cornu tenentes occidenti obversum, navibus sexaginta. Universus harum omnium numerus fuit, triremes trecentae quinquaginta tres.

IX. Et haec quidem Ionum erant. At barbari quas habebant naves, multitudine erant sexcentae. Quae ubi et ipsae ad Milesiorum fines pervenere, simulque pedestres universae aderant copiae, ibi tum duces Persarum, cognita Ionicarum navium multitudine, veriti sunt ne superare has non possent, adeoque nec Miletum possent capere, mari non potentes, atque ita periculum incurrerent poenas dandi Dario.

ἐπιλεγόμενοι, συλλέξαντες τῶν Ἰώνων τοὺς τυράννους, οἱ ὑπ' Ἀρισταγόρῳ μὲν τοῦ Μιλησίου καταλυθέντες τῶν ἀρχέων ἐφευγον ἐς Μήδους, ἐτύγγανον δὲ τότε συστρατευόμενοι ἐπὶ τὴν Μίλητον, τούτων τῶν ἀνδρῶν τοὺς παρεόντας συγκαλέσαντες ἔλεγόν σφι τάδε, « ἄνδρες Ἴωνες, νῦν τις ὑμέων εὖ ποιήσας φανήτω τὸν βασιλέος οἶκον· τοὺς γὰρ ἐωυτοῦ ἕκαστος ὑμέων πολιήτας πειράσθω ἀποσχίζων ἀπὸ τοῦ λοιποῦ συμμαχικοῦ. »

(3) Προϊσχύοντες δὲ ἐπαγγείλασθε τάδε, ὥς πείσονται ἡμεῖς ἅπασι οὐδὲν διὰ τὴν ἀπόστασιν, οὐδὲ σφι οὔτε τὰ ἰρὰ οὔτε τὰ ἰδία ἐμπεπρήσεται, οὐδὲ βιαιότερον ἔξουσι οὐδὲν ἢ πρότερον εἶχον. (4) Εἰ δὲ ταῦτα μὲν οὐ ποιήσουσι, οἱ δὲ πάντως διὰ μάχης ἐλεύσονται, τάδε σφι λέγετε ἐπηρεάζοντες τὰ πέρ σφας κατέξει, ὥς ἐσσωθέντες ἡμεῖς τὴν μάχην ἐξανδραποδιεύνται, καὶ ὥς σφειν τοὺς παῖδας ἐκτομίας ποιήσομεν, τὰς δὲ παρθένους ἀνασπάστους ἐς Βάκτρα, καὶ ὥς τὴν χώραν ἄλλοισι παραδώσομεν. »

Χ. Οἱ μὲν δὴ ἔλεγον ταῦτα, τῶν δὲ Ἰώνων οἱ τύραννοι διέπεμπον νυκτὸς ἕκαστος ἐς τοὺς ἐωυτοῦ ἐξαγγελλόμενος. (2) Οἱ δὲ Ἴωνες, ἐς τοὺς καὶ ἀπίκοντο αὐταὶ αἱ ἀγγελίαι, ἀγνωμοσύνη τε διεχρέοντο καὶ οὐ προσέεντο τὴν προδοσίην, ἐωυτοῖσί τε ἕκαστοι ἐδόκεον μούνοισι ταῦτα τοὺς Πέρσας ἐξαγγέλλεσθαι. Ταῦτα μὲν νῦν ἰθέως ἀπικομένων ἐς τὴν Μίλητον τῶν Περσέων ἐγένετο.

XI. Μετὰ δὲ τῶν Ἰώνων συλλεχθέντων ἐς τὴν Λάδην ἐγένοντο ἀγοραὶ, καὶ δὴ κού σφι καὶ ἄλλοι ἡγορόωντο, ἐν δὲ δὴ καὶ ὁ Φωκαεὺς στρατηγὸς Διονύσιος λέγων τάδε, « ἐπὶ ξυροῦ γὰρ ἀκμῆς ἔχεται ἡμῖν τὰ πράγματα, ἄνδρες Ἴωνες, ἢ εἶναι ἐλευθέροις ἢ δοῦλοισι, καὶ τούτοις ὥς ὀρηπέτησι. (2) νῦν ὦν ὑμεῖς, ἢ μὲν βούλησθε ταλαιπωρίας ἐνδέκεσθαι, τὸ παραχρῆμα μὲν πόνος ὑμῖν ἔσται, οἷοί τε δὲ ἔσεσθε ὑπερβόλοισι τοὺς ἐναντίους εἶναι ἐλεύθεροι· εἰ δὲ μαλακίῃ τε καὶ ἀταξίῃ διαχρήσεσθε, οὐδεμίαν ὑμέων ἔχω ἐλπίδα μὴ οὐ δώσειν ὑμέας δίκην βασιλεῖ τῆς ἀποστάσιος. (3) Ἄλλ' ἐμοὶ τε πείθεσθε καὶ ἐμοὶ ὑμέας αὐτοὺς ἐπιτρέψατε· καὶ ὑμῖν ἐγὼ, θεῶν τὰ ἴσα νεμόντων, ὑποδέχομαι ἢ οὐ συμμίσξιν τοὺς πολεμίους ἢ συμμίσγοντας πολλὸν ἐλασσωσέσθαι. »

XII. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἴωνες ἐπιτρέπουσι σφέας αὐτοὺς τῷ Διονυσίῳ. Ὁ δὲ ἀνάγων ἕκαστον ἐπὶ κέρας τὰς νέας, ὅπως τοῖσι ἐρέτῃσι χρήσαιτο διέκπλοον ποιεύμενος τῇσι νηυσὶ δι' ἁλλήλων καὶ τοὺς ἐπιβάτας ὀπλίσειε, τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρης τὰς νέας ἔχεσκε ἐπ' ἀγκυρέων, παρεῖχε τε τοῖσι Ἴωσι πόνον δι' ἡμέρης. (2) Μέχρι μὲν νῦν ἡμερέων ἑπτὰ ἐπέειθοντό τε καὶ ἐποίουν τὸ κελεύμενον· τῇ δὲ ἐπὶ ταύτῃσι οἱ Ἴωνες, οἳ ἀπαθείας ἐόντες πόνων τοιούτων τετραυμένοι τε ταλαιπωρήσι τε καὶ ἡλίῳ, ἔλεξαν πρὸς ἐωυτοὺς τάδε, « τίνα δαιμόνων παραβάντες τάδε ἀναπίμπλαμεν; (3) Οἵτινες παραφρονήσαντες καὶ ἐκπλώσαντες ἐκ τοῦ νόου ἀνδρὶ Φωκαεῖ ἀλαζόνι, παρσχομένῳ νέας τρεῖς, ἐπιτρέψαντες ἡμέας αὐτοὺς ἔχομεν· ὁ δὲ παραλαβὼν

(2) Hæc secum reputantes, convocarunt Ionum tyrannos, qui ab Aristagora Milesio imperiis dejecti ad Medos profugerant, jamque cum illis adversus Miletum militabant. Ex horum igitur numero convocatos, quotquot præsentibus erant, in hunc modum sunt adlocuti: « Nunc, viri Iones, quisque vestrum palam faciat, de regis domo se bene velle mereri. Unusquisque nempe vestrum det operam, ut populares suos a reliquorum abstrahat societate. (3) Proponite igitur illis, enunciateque, nihil triste illos ob defectionem passuros, nec ædes eorum vel sacras vel privatas iri incensum, nec duriori conditione, quam ante, futuros. (4) Sin a societate non recesserint, sed utique pugnae periculo rem commiserint, hæc minitantes illis prædicite, quæ ipsis sint eventura: nos prælio victos in servitutem rapturos, pueros eorum castraturos, virgines Bactra abducturos, et terram aliis esse tradituros. »

X. Quæ quum illi dixissent, Ionum tyranni noctu ad populares suos unusquisque dimisit qui hæc eis renunciant. (2) At Iones, ad quos hi nuntii pervenire, tenaciter in proposito suo perstiterunt, nec admiserunt proditorem: et quique sibi solis hæc a Persis edici existimabant. Et hæc quidem protinus, ex quo ad Miletum Persæ pervenerant, peracta sunt.

XI. Deinde vero, ubi in Lade insula Iones convenire, conciones sunt habitæ; et quum alii apud eos verba fecere, tum Phocæensium dux Dionysius sic est locutus: « Nunc, quum in novacula acie sint res nostræ, ut vel liberi simus, vel servi, et ii quidem velut fugitivi; (2) si quidem volueritis, viri Iones, labores suscipere, erit id quidem in præsentia vobis molestum, sed poteritis superatis hostibus esse liberi; sin disciplina militari insuper habita, mollitiæ vos dedideritis; nullam equidem spem habeo, penam defectionis regi dandam effugere vos posse. (3) Sed me audite, mihi que vos permittite; et vobis ego, si modo dii æqua dederint, recipio, aut pugnae aleam non subituros esse hostes, aut, si nos adgressuri sunt, magnam cladem accepturos. »

XII. His auditis, Dionysio se permiserunt Iones. Tum ille quotidie, navibus longo ordine eductis, postquam remiges in discurrendo singulis navibus per binas alias exercuisset, et classarios jussisset armatos in ponte stare, reliquam diei partem in ancoris naves tenebat; atque ita toto die laborem Ionibus exhibebat. (2) Et illi quidem ad septimum usque diem ei parebant, mandataque exsequantur; insequente vero die, quum impatientes essent talium laborum, molestiis et solis ardore vexati, hosce inter se sermones miscere: « Quo tandem numine læso hos exaurimus labores? (3) qui desipientes et de statu mentis dejecti, homini Phocæensi, vano jactatori, qui tres naves in commune contulit, nos totos permisimus. Et ille nos,

ἡμέας λυμαίνεται λύμησι ἀνηκέστοις, καὶ δὴ πολλοὶ μὲν ἡμέων ἐς νούσους πεπτώκασιν, πολλοὶ δὲ ἐπίδοξοι τὸ αὐτὸ τοῦτο πείσεσθαι. (4) Πρὸς τε τούτων τῶν κακῶν ἡμῖν γε κρέσσον καὶ ὀτιῶν ἄλλο παθεῖν ἐστὶ, καὶ τὴν μέλλουσαν δουλητήν ὑπομεῖναι, ἣτις ἔσται, μᾶλλον ἢ τῇ παρεούσῃ συνέχεσθαι. Φέρετε, τοῦ λοιποῦ μὴ πειθώμεθα αὐτοῦ. » (5) Ταῦτα ἔλεξαν, καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα πείθεσθαι οὐδεὶς ᾔθελε, ἀλλ' οἷα στρατιῇ, σκηνάς τε πηξάμενοι ἐν τῇ νήσῳ ἐσκητροφέοντο, καὶ ἐσθαίνειν οὐκ ἐθέλεσκον ἐς τὰς νέας οὐδ' ἀναπει-
 10 ρᾶσθαι.

XIII. Μαθόντες δὲ ταῦτα γινόμενα ἐκ τῶν Ἰώνων οἱ στρατηγοὶ τῶν Σαμίων, ἐνθαῦτα δὴ παρ' Αἰάκεος τοῦ Συλοσώντος ἐκείνους τοὺς πρότερον ἔπεμπε λόγους
 15 δ' Αἰάκης κελεύοντων τῶν Περσέων, δεόμενός σφιν ἐκλιπεῖν τὴν Ἰώνων συμμαχίην. (2) οἱ Σάμιοι ὦν ὁρέοντες ἅμα μὲν ἐοῦσαν ἀταξίην πολλὴν ἐκ τῶν Ἰώνων ἐδέχοντο τοὺς λόγους, ἅμα δὲ κατεφαίνετό σφι εἶναι ἀδύνατα τὰ βασιλέος πρήγματα ὑπερβαλέσθαι, εἴ
 20 τε ἐπιστάμενοι ὥς εἰ καὶ τὸ παρεὸν ναυτικὸν ὑπερβαλοῖατο τοῦ Δαρείου, ἄλλο σφι παρέσται πενταπλήσιον. (3) Προφάσιος ὦν ἐπιλαβόμενος, ἐπεῖτε τάχιστα εἶδον τοὺς Ἰωνᾶς ἀρνευμένους εἶναι χρηστοὺς, ἐν κέρδει ἐποιεῦντο περιποιῆσαι τὰ τε ἱρὰ τὰ σφέτερα καὶ τὰ
 25 ἴδια. (4) Ὁ δὲ Αἰάκης, παρ' ὅτε τοὺς λόγους ἐδέχοντο, παῖς μὲν ἦν Συλοσώντος τοῦ Αἰάκεος, τύραννος δὲ ἔων Σάμου ὑπὸ τοῦ Μιλησίου Ἀρισταγόρῳ ἀπεστέρητο τὴν ἀρχὴν κατὰ περ οἱ ἄλλοι τῆς Ἰωνίης τύραννοι.

XIV. Τότε ὦν ἐπεὶ ἐπέπλων οἱ Φοίνικες, οἱ Ἰωνες ἀντανῆγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας ἐπὶ κέρας. Ὡς δὲ καὶ ἀγχοῦ ἐγίνοντο καὶ συνέμισγον ἀλλήλοισι, τὸ ἐνθεῦτεν οὐκ ἔχω ἀτρεκέως συγγράφαι οἷτινες τῶν Ἰώνων ἐγένοντο ἄνδρες κακοὶ ἢ ἀγαθοὶ ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ.
 35 ἀλλήλους γὰρ κατατιέονται. (2) Λέγονται δὲ Σάμιοι ἐνθαῦτα, κατὰ τὰ συγκείμενα πρὸς τὸν Αἰάκα, αἰετράμενοι τὰ ἱστία ἀποπλῶσαι ἐκ τῆς τάξης ἐς τὴν Σάμον, πλὴν ἑνδεκα νεῶν. (3) Τούτων δὲ οἱ τριήραρχοι παρέμενον καὶ ἐναυμάχεον ἀνηκουστήσαντες τοῖσι
 40 στρατηγοῖσι· καὶ σφι τὸ κοινὸν τὸ Σαμίων ἔδωκε διὰ τοῦτο τὸ πρῆγμα ἐν στήλῃ ἀναγραφῆναι πατρόθεν ὥς ἀνδράσι ἀγαθοῖσι γενομένοις, καὶ ἐστὶ αὕτη ἡ στήλη ἐν τῇ ἀγορῇ. (4) Ἰδόμενοι δὲ καὶ Λέσβιοι τοὺς προσεχέας φεύγοντας τὸ αὐτὸ ἐποίουν τοῖσι Σαμίοις· ὥς δὲ
 45 καὶ οἱ πλεῖνες τῶν Ἰώνων ἐποίουν τὰ αὐτὰ ταῦτα.

XV. Τῶν δὲ παραμεινάντων ἐν τῇ ναυμαχίᾳ πε-
 50 ριέφθησαν τρηχύτατα Χιοὶ ὥς ἀποδεικνύμενοί τε ἔργα λαμπρὰ καὶ οὐκ ἐθελοκαχέοντες. Παρεῖχοντο μὲν γὰρ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἰρέθη, νέας ἑκατὸν, καὶ ἐπ' ἐκάστης αὐτέων ἄνδρας τεσσαράκοντα τῶν ἀστῶν λογάδας ἐπιβατιέοντας. (2) ὁρέοντες δὲ τοὺς πολλοὺς τῶν συμμάχων προδιδόντας οὐκ ἐδικαίουν γενέσθαι τοῖσι κακοῖσι αὐτῶν ὁμοῖοι, ἀλλὰ μετ' ὀλίγων συμμάχων μεμουνωμένοι διεκπλύνοντες ἐναυμάχεον, ἐς δὲ τῶν

sibi traditos, miseriis intolerabilibus vexat; ita ut nostrum multi in morbos inciderint, et multis item aliis eadem scrs imminere videatur! (4) Quanto nobis præstat, quidvis aliud, quam hæc mala, pati, et futuram servitutem potius tolerare, qualiscumque illa fuerit, quam hanc præsentem, qua constricti sumus! Agite, ne porro huic homini pareamus! « (5) Hæc dixerant, et extemplo nemo amplius mandata facere voluit; sed, tanquam pedestris exercitus, tentoriis in insula fixis degebant in umbra, naves conscondere exerceique nolentes.

XIII. Quæ ubi a Ionibus fieri viderunt Samiorum duces; tum vero, quos sermones jubentibus Persis ad eos deferendos prius curaverat Æaces, Sylosontis filius, deserere eos jubens Ionum societatem, (2) hos tunc sermones animis admittebant Samii, spretam ab Ionibus militarem omnem videntes disciplinam, simulque intelligentes superari non posse regis potentiam; satis quippe gnari, etiamsi præsentibus navales copias superarent Darii, alias quintuplices contra se adfuturas. (3) Adripientes igitur occasionem, simulatque Ionas viderunt negantes in officio se futuros, lucro sibi duxerunt servare res suas et sacras et privatas. (4) Erat autem Æaces ille, cui morem Samii gesserunt, filius Sylosontis, Æacis nepos: qui, quum tyrannus fuisset Sami, ab Aristagora Milesio exutus fuerat imperio, quemadmodum reliqui Ionie tyranni.

XIV. Tunc igitur, ubi Phœnices cum classe contra progressi sunt, Iones etiam naves suas longo ordine eduxerunt. Ut vero prope invicem fuerunt, commiseruntque prælium, exinde quinam ex Ionibus aut ignavi in hac navali pugna aut fortes viri fuerint, accurate scribere non possum: nam alii alios invicem culpant. (2) Dicuntur autem tunc Samii, ut convenerat cum Æace, sublatis velis, deserta acie, Samum navigasse, undecim navibus exceptis. (3) Harum enim præfecti manserunt, pugnaveruntque spreto ducum suorum imperio: hisque commune Samiorum, ob hoc factum, eum honorem habuit, ut nomina ipsorum cum paternis nominibus columnæ inscriberentur, ut qui probi fortesque viri fuissent; et est hæc columna in foro. (4) Lesbii vero, proximos profugere videntes, idem fecerunt quod Samii; eorumque exemplum major pars Ionum secuta est.

XV. Ex his vero qui in prælio substiterunt, pessime accepti sunt Chii, præclaris quidem factis nobilitati, et nequitiam, ut alii, de industria cessantes. Contulerant enim, quemadmodum ante etiam dictum est, naves centum, et in earum unaquaque erant quadraginta selecti ex civibus propugnatores. (2) Qui ubi plerosque socios prodere rem communem viderunt, noluerunt pravorum esse similes; sed cum paucis e sociis soli relict, pugnarunt discurrentes per hostium naves, easque perrumpentes; donec,

πολεμίων ἐλόντες νέας συχνὰς ἀπέβαλον τῶν σφετέρων νεῶν τὰς πλεῦνας. Χῖοι μὲν δὴ τῇσι λοιπῇσι τῶν νεῶν ἀποφεύγουσι ἐς τὴν ἑωυτῶν.

XVI. Ὅσοισι δὲ τῶν Χίων ἀδύνατοι ἔσαν αἱ νέες ὑπὸ τρωμάτων, οὗτοι δὲ ὡς ἐδιώκοντο καταφυγάνουσι πρὸς τὴν Μυκάλην. Νέας μὲν δὴ αὐτοῦ ταύτῃ ἐποκεῖλαντες κατέλιπον, οἱ δὲ πεζῇ ἐκομίζοντο διὰ τῆς ἡπείρου. (2) Ἐπεὶ δὲ ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἐφεσίην κομιζόμενοι οἱ Χῖοι, νυκτός τε ἀπικέατο ἐς αὐτὴν καὶ ἑόντων τῇσι γυναῖξι αὐτόθι θεσμοφορίων. Ἐνθαῦτα δὴ οἱ Ἐφεσίοι, οὔτε προακηκοότες ὡς εἶχε περὶ τῶν Χίων, ἰδόντες τε στρατὸν ἐς τὴν χώραν ἐσβεβληκότα, πάγχυ σφέας καταδόξαντες εἶναι κλώπας καὶ ἰέναι ἐπὶ τὰς γυναῖκας, ἐξεβώθεον πανδημεὶ καὶ ἔκτεινον τοὺς Χίους. Οὗτοι μὲν νυν τοιαύτῃσι περιέπιπτον τύχησι.

XVII. Διονύσιος δὲ ὁ Φωκαεὺς ἐπέιτε ἔμαθε τῶν Ἰώνων τὰ πρήγματα διεφθαρμένα, νέας ἑλὼν τρεῖς τῶν πολεμίων ἀπέπλωε ἐς μὲν Φώκαιαν οὐκέτι, εὖ εἰδὼς ὡς ἀνδραποδιέεται σὺν τῇ ἄλλῃ Ἰωνίῃ· ὁ δὲ ἰθέως ὡς εἶχε ἐπλῶε ἐς Φοινίκην, γαυλοὺς δὲ ἐνθαῦτα καταδύσας καὶ χρήματα λαβὼν πολλὰ ἐπλῶε ἐς Σικελίην, ὁρμεύμενος δὲ ἐνθεῦτεν ληϊστής κατεστήκεε Ἑλλήνων μὲν οὐδενός, Καρχηδονίων δὲ καὶ Τυρσηνῶν.

XVIII. Οἱ δὲ Πέρσαι ἐπέιτε τῇ ναυμαχίῃ ἐνίκων τοὺς Ἴωνας, τὴν Μίλητον πολιορκέοντες ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης καὶ ὑπορύσσοντες τὰ τεῖχεα καὶ παντοίας μηχανὰς προσφέροντες αἰρέουσι κατ' ἄκρης ἔκτω ἔτει ἀπὸ τῆς ἀποστάσιος τῆς Ἀρισταγόρει· καὶ ἡνδραποδίσαντο τὴν πόλιν, ὥστε συμπεσέειν τὸ πάθος τῷ χρηστήριῳ τῷ ἐς Μίλητον γενομένῳ.

XIX. Χρεωμένοισι γὰρ Ἀργείοισι ἐν Δελφοῖσι περὶ σωτηρίας τῆς πόλιος τῆς σφετέρης ἐχρήσθη ἐπίκοινον χρηστήριον, τὸ μὲν ἐς αὐτοὺς Ἀργεῖους φέρον, τὴν δὲ παρενθήκην ἔχρησε ἐς Μιλησίους. (2) Τὸ μὲν νυν ἐς τοὺς Ἀργεῖους ἔχον, ἐπεὰν κατὰ τοῦτο γένωμαι τοῦ λόγου, τότε μνησθήσομαι· τὰ δὲ τοῖσι Μιλησίοισι οὐ παρῶσι ἔχρησε, ἔχει ὧδε,

Καὶ τότε δὴ, Μίλητε κακῶν ἐπιμήχανε ἔργων,
πολλοῖσιν δεῖπνόν τε καὶ ἀγλαὰ δῶρα γενήσῃ,
σαὶ δ' ἄλοχοι πολλοῖσι πόδας νίψουσι κομήταις,
νηοῦ δ' ἡμετέρου Διδύμοις ἄλλοισι μελήσει.

(3) Τότε δὴ ταῦτα τοὺς Μιλησίους κατελάμβανε, ὅτε γε ἄνδρες μὲν οἱ πλεῦνες ἐκτείνοντο ὑπὸ τῶν Περσέων ἐόντων κομητέων, γυναῖκες δὲ καὶ τέκνα ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ ἐγίνοντο, ἱρὸν δὲ τὸ ἐν Διδύμοισι, ὁ νηὸς τε καὶ τὸ χρηστήριον, συληθέντα ἐνεπίμπρατο. Τῶν δ' ἐν τῷ ἱρῷ τούτῳ χρημάτων πολλάκις μνήμην ἐτέρωθι τοῦ λόγου ἐποιήσαμην.

XX. Ἐνθεῦτεν οἱ ζωγρηθέντες τῶν Μιλησίων ἤγοντο ἐς Σοῦσα. Βασιλεὺς δὲ σφέας Δαρεῖος κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας κατοίκησε ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ καλυμένη θαλάσῃ, ἐν Ἀμπῇ πόλι, παρ' ἣν Τίγρης ποταμὸς παραρρέων ἐς θάλασσαν ἐξίει. (2) Τῆς δὲ Μίλη-

postquam plures naves ceperant, ipsi suarum maiorem partem amiserunt. Chii igitur cum reliquis e suis navibus domum profugerunt.

XVI. Quibus vero ex Chiorum numero invalidae naves erant ob accepta vulnera, hi, quum hostis eos persequeretur, ad Mycalen profugerunt; et relictis ibi navibus in brevem ejectis, pedibus per continentem redire instituerunt. (2) Ut vero Ephesiorum fines ingressi sunt redeuntes Chii, nocturne ad eum locum pervenerunt ubi tunc mulieres Thesmophoria celebrabant; ibi tunc Ephesii, quum quo pacto res Chiorum se haberent ante non audivissent, videntque militum multitudinem fines suos invadentem, prorsus persuasi fures hos esse, qui mulieribus suis insidiarentur, universi ad vim arcendam procurrerunt, et Chios interfecerunt. Ac Chii quidem tali utrimque fortuna usi sunt.

XVII. Dionysius vero Phocæensis, perditas res esse intelligens Ionum, captis tribus hostium navibus, abiit non jam Phocæam navigans, satis gnarus eam cum reliqua Ionia in servitutem iri redactum; sed e vestigio recta in Phœnicen contendit. Ibi quum onerarias multas naves demersisset, multaque pecunia et aliis rebus pretiosis esset potitus, in Siciliam inde vela fecit: ex qua coortus, prädatoriam exercuit; Græcanicæ quidem nulli navi insidiatus, sed Carthaginensibus ac Tyrrhenis.

XVIII. Persæ, victis pugna navali Ionibus, terra marique Miletum oppugnarunt, et, suffossis muris, admotisque cujusque generis machinis, penitus vi ceperunt, sexto a defectione Aristagoræ anno; captamque in servitutem redegerunt. Ita ea ipsa calamitate defuncta Miletus est, quæ in illam ab oraculo prædicta erat.

XIX. Nam quum Argivi Delphis oraculum de suæ urbis salute consulissent, editum est promiscuum effatum, unum quidem ad Argivos spectans, sed huic immixtum aliud ad Milesios pertinens. (2) Et illud quidem, quod Argivos spectabat, deinde referam, quum ad illum narrationis locum pervenero; quæ vero Milesiis, tunc non præsentibus, prædixit deus, ita habent:

Tunc quoque, commentrix operum Milete malorum,
permultis cæna et præstantia munera lies,
crinitisque pedes tua pluribus abluet uxor;
templi aliis nostri in Didymis sua cura manebit.

(3) Tunc igitur hæc Milesiis acciderunt, quando virorum major pars interfecta est a Persis longos capillos alentibus, et mulieres et liberi mancipiorum loco sunt habiti, et templum Didymis, ædes et oraculum, exspoliatum deflagravit. Cæterum pecuniæ rerumque pretiosarum, quæ in hoc templo depositæ erant, sæpe alibi in hac narratione feci mentionem.

XX. Inde, quotquot Milesii viri capti erant, Susa sunt ducti: quibus rex Darius, nullo alio malo adfectis, sedes adsignavit ad Rubrum quod vocatur mare, in Ampe oppido, juxta quam præterfluens Tigris fluvius in mare evolvitur. (2) Agri vero Milesii eam partem, quæ prope ur-

σίης χώρας αὐτοὶ μὲν οἱ Πέρσαι εἶχον τὰ περὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ πεδίον, τὰ δὲ ὑπεράκρια ἔδωσαν Καρσί Πη-
δασεῦσι ἐκτῆσθαι.

XXI. Παθοῦσι δὲ ταῦτα Μιλησίοισι πρὸς Περσέων
οὐκ ἀπέδωσαν τὴν ὁμοίην Συβαρίται, οἱ Λάον τε καὶ
Σκίδρον οἴκεον τῆς πόλιος ἀπεστερημένοι. Συβάριος
γὰρ ἀλούσης ὑπὸ Κροτωνιητέων Μιλήσιοι πάντες
ἤδηδὸν ἀπεκείραντο τὰς κεφαλὰς καὶ πένθος μέγα προσ-
εθήκαντο· πόλεις γὰρ αὗται μάλιστα δὴ τῶν ἡμεῖς
10 ἴδμεν ἀλλήλοισι ἐξεινώθησαν. (2) Οὐδὲν ὁμοίως καὶ
Ἀθηναῖοι. Ἀθηναῖοι μὲν γὰρ δῆλον ἐποίησαν ὑπερα-
χρυσθέντες τῇ Μιλήτου ἀλώσει τῇ τε ἄλλῃ πολλαχῇ,
καὶ δὴ καὶ ποιήσαντι Φρυγίῳ δρᾶμα Μιλήτου ἀλω-
σιν καὶ διδάξαντι ἐς δάκρυά τε ἔπεσε τὸ θέητρον, καὶ
15 ἐζημίωσάν μιν ὡς ἀναμνήσαντα οἰκῆϊα κακὰ χιλίησι
δραχμῇσι, καὶ ἐπέταξαν μηκέτι μηδένα χρᾶσθαι
τούτῳ τῷ δράματι.

XXII. Μίλητος μὲν νυν Μιλησίων ἡρήμωτο, Σα-
μίων δὲ τοῖσι τι ἔχουσι τὸ μὲν ἐς τοὺς Μήδους ἐκ τῶν
20 στρατηγῶν τῶν σφετέρων ποιηθέν οὐδαμῶς ἤρεσκε,
ἔδοκε δὲ μετὰ τὴν ναυμαχίην αὐτίκα βουλευομένοισι,
πρὶν ἢ σφί ἐς τὴν χώραν ἀπικέσθαι τὸν τύραννον Αἰά-
κεα, ἐς ἀποικίην ἐκπλῶειν μηδὲ μένοντας Μήδοισι τε
καὶ Αἰάκει δουλεύειν. (2) Ζαγκλαῖοι γὰρ οἱ ἀπὸ Σι-
25 κελίης τὸν αὐτὸν χρόνον τοῦτον πέμποντες ἐς τὴν Ἰω-
νίην ἀγγέλους ἐπεκαλεῦντο τοὺς Ἰωνας ἐς Καλὴν
ἄκτῃν, βουλόμενοι αὐτόθι πόλιν κτίσαι Ἰώνων· ἡ δὲ
Καλὴ αὕτη ἄκτῃ καλουμένη ἐστὶ μὲν Σικελῶν, πρὸς
δὲ Τυρσηνίην τετραμμένη τῆς Σικελίης. (3) Τούτων
30 ὧν ἐπικαλυμένων οἱ Σάμιοι μούνοι Ἰώνων ἐστάλη-
σαν, σὺν δὲ σφί Μιλησίων οἱ ἐκπεφευγότες.

XXIII. Ἐν ᾧ τοιόνδε δὴ τι συνήνεικε γενέσθαι.
Σάμιοι τε γὰρ κομιζόμενοι ἐς Σικελίην ἐγίνοντο
ἐν Λοκροῖσι τοῖσι Ἐπιζεφυρίοισι, καὶ Ζαγκλαῖοι
35 αὐτοὶ τε καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, τῷ οὐνομα ἦν Σκύθης,
περιεκατέατο πόλιν τῶν Σικελῶν ἐξελέειν βουλό-
μενοι. (2) Μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ Πηγίου τύραννος
Ἀναξίλειος, ὥστε ἐὼν διάφορος τοῖσι Ζαγκλαίοισι,
συμμίξας τοῖσι Σαμίοισι ἀναπειθεὶ ὡς χρεῶν εἶη Κα-
40 λὴν μὲν ἄκτῃν, ἐπὶ ἣν ἐπλων, εἴαν χαίρειν, τὴν δὲ
Ζάγκλην σχεῖν ἐοῦσαν ἐρῆμον ἀνδρῶν. (3) Πειθο-
μένων δὲ τῶν Σαμίων καὶ σχόντων τὴν Ζάγκλην, ἐν-
θαῦτα οἱ Ζαγκλαῖοι, ὡς ἐπύθοντο ἐχομένην τὴν πόλιν
ἑωυτῶν, ἐβώθεον αὐτῇ καὶ ἐπεκαλεῦντο Ἱπποκράτεια
45 τὸν Γέλης τύραννον· ἦν γὰρ δὴ σφί οὗτος σύμμαχος.
(4) Ἐπεῖτε δὲ αὐτοῖσι καὶ ὁ Ἱπποκράτης σὺν τῇ στρα-
τῇ ἦκε βωθέων, Σκύθην μὲν τὸν μούναρχον τῶν Ζαγ-
κλαίων ἀποβαλόντα τὴν πόλιν ὁ Ἱπποκράτης πεδήσας,
καὶ τὸν ἀδελφεὸν αὐτοῦ Πυθογένεα, ἐς Ἰνυκὸν πόλιν
50 ἀπέπεμψε, τοὺς δὲ λοιποὺς Ζαγκλαίους κοινολογησά-
μενος τοῖσι Σαμίοισι καὶ ὄρκους δοὺς καὶ δεξάμενος
προέδωκε. (5) Μισθὸς δὲ οἱ ἦν εἰρημένος ὅδε ὑπὸ
τῶν Σαμίων, πάντων τῶν ἐπίπλων καὶ ἀνδραπόδων τὰ
ἡμίσεα λαβέειν τῶν ἐν τῇ πόλει, τὰ δ' ἐπὶ τῶν ἀγρῶν

bem et in planitie sita est, Persae tenuerunt ipsi; colles et
montana Caribus Pedasensibus possidenda dedere.

XXI. Milesiis, hac calamitate addictis a Persis, parem
gratiam non retulerunt Sybaritae, qui patria urbe exuti
Laum et Scidrum incolebant. Nam Sybari a Crotoniatis
capta Milesii universi, nulla excepta aetate, capita rase-
rant, et ingentem praese tulerant luctum: haec enim
civitates maxime omnium, quas novimus, hospitii inter s:
jura coluerant. (2) Diverso modo fecere Athenienses. Hi
enim et aliis multis modis testatum fecerunt, quam acer-
bum ex Mileti expugnatione luctum perceperint; et, quum
Phrynichus drama scripsisset docuissetque, Mileti expu-
gnationem, in lacrimas eruperunt spectatores omnes, et
mille drachmis multatus est poeta, quod domesticarum
calamitatum memoriam refrixisset; legeque cautum est, ne
quis amplius hoc dramate uteretur.

XXII. Ita Miletus viduata est Milesiis. Samiorum vero
his, qui aliquid in bonis habebant, minime placuit id quod
ab ipsorum ducibus in gratiam Medorum erat factum.
Itaque statim a navali pugna deliberantes decreverunt,
prius quam in ipsorum terram advenisset Aecae tyrannus,
navibus in coloniam emigrare, nec manere dum Medis et
Aeci servire cogerentur. (2) Etenim per idem tempus
Zancleii ex Sicilia nuncios miserant in Ioniam, qui Ionas
ad Calactam invitarent, ubi Ionicam condi urbem Zancleii
cupiebant. Est autem haec Cale Acte (*Pulcrum litlus*)
quae vocatur, Siciliae tractus, Tyrreniae obversus. (3) His
igitur invitantibus, soli ex Ionibus Samii in coloniam abie-
runt, cum eisque Milesii, qui patriae calamitatem effugerant.

XXIII. Interim res accidit hujusmodi. Samii, dum Sici-
liam petunt, in Locris erant Epizephyriis, et Zancleii cum
rege ipsorum, cui nomen erat Scythies, urbem aliquam
Siciliae obsidebant, quam expugnare cupidi erant. (2)
Ea re cognita, Anaxilaus Rhegii tyrannus, infensus tunc
Zancleis, cum Samiis egit, monens eos omittendam esse,
quam peterent, Calactam, occupandamque Zanciam, viris
tum vacuum. (3) Et Samii, dicto audientes, Zanciam
tenuere. Zancleii, ut occupatam suam urbem audire, ad
opem ferendam adcurrunt, advocato etiam Hippocrate,
Gelae tyranno, cui cum illis societas erat. (4) At Hippocra-
tes, postquam cum exercitu tamquam opem illis laturus ad-
venit, ipse Scythiam Zancleorum monarcham, qui urbem
amiserat, fratremque ejus Pythogenem, compedibus vinctos
in oppidum Inycom misit; reliquos autem Zancleios, foedere
cum Samiis inito, et fide data acceptaque, prodidit. (5) Mer-
ces ei a Samiis haec erat stipulata, ut omnium quae moveri
possent mancipiorumque, quae in urbe essent, dimidiam
partem Hippocrates acciperet; quae vero in agris essent,

πάντα Ἴπποκράτεια λαγχάνειν. (6) Τοὺς μὲν δὴ πλεῖνας τῶν Ζαγκλαίων αὐτὸς ἐν ἀνδραπόδων λόγῳ εἶχε δῆσας, τοὺς δὲ κορυφαίους αὐτῶν τριηκοσίους ἔδωκε τοῖσι Σαμίοισι κατασφάζαι· οὐ μέντοι οἱ γε Σάμιοι ἐποίησαν ταῦτα.

XXIV. Σκύθης δὲ ὁ τῶν Ζαγκλαίων μούναρχος ἐκ τῆς Ἰνύκου ἐκδιδρῆσκει ἐς Ἰμέρην, ἐκ δὲ ταύτης παρῇ ἐς τὴν Ἀσίην καὶ ἀνέβη παρὰ βασιλέα Δαρεῖον. (2) Καὶ μιν ἐνόμισε Δαρεῖος πάντων ἀνδρῶν δικαιοτάτον εἶναι, ὅσοι ἐκ τῆς Ἑλλάδος παρ' ἐωυτὸν ἀνέβησαν· καὶ γὰρ παραιτησάμενος βασιλέα ἐς Σικελίην ἀπῆκετο καὶ αὐτίς ἐκ τῆς Σικελίης ὀπίσω παρὰ βασιλέα, ἐς δὲ γῆραϊ μέγα ὀλβιος ἐὼν ἐτελεύτησε ἐν Πέρσῃσι. Σάμιοι δὲ ἀπαλλαχθέντες Μήδων ἀπονητὶ πόλιν καλλίστην Ζάγκλην περιεβεβλήατο.

XXV. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίην τὴν ὑπὲρ Μιλήτου γενομένην Φοίνικες κελευσάντων Περσέων κατήγον ἐς Σάμον Αἰάκεια τὸν Συλοσῶντος ὡς πολλοῦ τε ἀξίον γενομένον σφίσι καὶ μέγала κατεργασάμενον. (2) καὶ Σαμίοισι μούνοισι τῶν ἀποστάντων ἀπὸ Δαρείου διὰ τὴν ἐκλείψιν τῶν νεῶν τὴν ἐν τῇ ναυμαχίῃ οὔτε ἡ πόλις οὔτε τὰ ἱρὰ ἐνεπρήσθη. Μιλήτου δὲ ἀλούσης αὐτίκα Καρίην ἔσχον οἱ Πέρσαι, τὰς μὲν ἐθελοντὴν τῶν πολλῶν ὑποκυψάσας, τὰς δὲ ἀνάγκῃ προσηγάγοντο.

XXVI. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω ἐγένετο, Ἰστιαῖοι δὲ τῷ Μιλησίῳ ἐόντι περὶ Βυζάντιον καὶ συλλαμβάνοντι τὰς Ἰώνων δολκάδας ἐκπλωούσας ἐκ τοῦ Πόντου ἐξαγγέλλεται τὰ περὶ Μιλήτον γενόμενα. (2) Τὰ μὲν δὴ περὶ Ἑλλάσποντον ἔχοντα πρήγματα ἐπιτρέπει Βισαλτῇ Ἀπολλοφάνεος παιδὶ Ἀβυδηνῶ, αὐτὸς δὲ ἔχων Λεσβίους ἐς Χίον ἐπλῶε, καὶ Χίων φρουρῇ οὐ προσειμένη μιν συνέβαλε ἐν Κοίλοισι καλυμμένοις τῆς Χίης χώρας. (3) Τούτων τε δὴ ἐφόνευσε συχνούς, καὶ τῶν λοιπῶν Χίων, οἷα δὲ κεκακωμένων ἐκ τῆς ναυμαχίης, ὁ Ἰστιαῖος ἔχων τοὺς Λεσβίους ἐπεκράτησε, ἐκ Πολίχνης τῆς Χίων ὀρμεώμενος.

XXVII. Φιλέει δὲ κως προσημαίνειν, εὐτ' ἂν μέλλῃ μέγала κακὰ ἢ πόλι ἢ ἔθνεϊ ἔσεσθαι· καὶ γὰρ Χίοισι πρὸ τούτων σημήϊα μέγала ἐγένετο. Τοῦτο μὲν σφι πέμψασι ἐς Δελφοὺς χορὸν νεηνίων ἑκατὸν δύο μούνοι τούτων ἀπενόστησαν, τοὺς δὲ ὀκτώ τε καὶ ἐνενήκοι αὐτῶν λοιμὸς ὑπολαβὼν ἀπῆνεικε. (2) τοῦτο δὲ ἐν τῇ πόλι τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον, ὀλίγῳ πρὸ τῆς ναυμαχίης, παισὶ γράμματα διδασκομένοις ἐνέπεσε ἡ στέγη, ὥστε ἀπ' ἑκατὸν καὶ εἴκοσι παίδων εἰς μούνος ἀπέφυγε. (3) Ταῦτα μὲν σφι σημήϊα ὁ θεὸς προέδεξε, μετὰ δὲ ταῦτα ἡ ναυμαχία ὑπολαβοῦσα ἐς γόνυ τὴν πόλιν ἔβαλε, ἐπὶ δὲ τῇ ναυμαχίῃ ἐπεγένετο Ἰστιαῖος Λεσβίους ἄγων· κεκακωμένων δὲ τῶν Χίων, καταστροφὴν εὐπετέως αὐτῶν ἐποίησατο.

XXVIII. Ἐνθεῦτεν δὲ ὁ Ἰστιαῖος ἐστρατεύετο ἐπὶ Θάσον, ἄγων Ἰώνων καὶ Αἰολέων συχνούς. Περιετλημένων δὲ οἱ Θάσον ἤλθε ἀγγελίη ὡς οἱ Φοίνικες ἀναπλώουσι ἐκ τῆς Μιλήτου ἐπὶ τὴν ἄλλην Ἰωνίην. (2)

ea cuncta sortiretur. (6) Igitur Zancleorum plerosque ipse mancipiorum loco in vinculis habuit, eminentiores autem illorum trecentos Samiis tradidit interficiendos : at ab hac quidem culpa Samii abstinuere.

XXIV. Scythes vero, Zancleorum monarcha, ex Inyco Himeram profugit; indeque in Asiam profectus, ad regem Darium adscendit. (2) Et hunc Darius justissimum iudicavit virorum omnium, qui ex Græcia ad ipsum adscenderant : nam venia a rege impetrata in Siciliam redierat, rursusque ex Sicilia ad regem erat reversus. Denique senex et beatus apud Persas e vita discessit. Ita igitur Samii, procul a Medis profecti, nullo labore pulcerrima urbe Zancle sunt politii.

XXV. Post peractam pro Mileto navalem pugnam, Phœnices ex Persarum mandato Æacem, Sylosontis filium, Samum reduxerunt, utpote qui utilissimam illis egregiamque operam præstitisset. (2) Et solis, ex omnibus qui a Dario defecerant, Samiis neque urbs neque templa incensa sunt, propterea quod naves eorum in pugna navali socios deseruerant. Capta vero Mileto, protinus Caria in potestatem venit Persarum, aliis oppidis ultro sese deditibus, aliis vi ad obsequium redactis.

XXVI. Atque ita hæc res gestæ sunt. Histiaeus autem Milesio circa Byzantium versanti et Ionum onerarias naves e Ponto venientes intercipienti, adfertur nuncius de rebus ad Miletum gestis. (2) Itaque, rebus ad Hellespontum Bisaltæ Abydeno permissis, Apollophanis filio, ipse secum sumptis Lesbiis Chium navigavit. Ubi quum non reciperet eum Chiorum præsidium, acie cum his congressus est in Cælis (*id est* Cavis) quæ vocantur Chiæ terræ; (3) et eorum multos interfecit : mox reliquos etiam Chios, quippe navali pugna misere adflictos, sub potestatem suam Histiaeus, Lesbiis adjutus, redegit, ex Polichna Chiorum oppido impetu facto.

XXVII. Solet autem deus ante significare, quando magna mala civitati aut populo cuiquam imminent; atque etiam Chiis ante has calamitates ingentia signa acciderant. Primum enim, quum centum juvenum chorum Delphos misissent, non nisi duo ex his redierant, cæteris octo et nonaginta peste absumptis : (2) tum per idem tempus, haud multo ante navalem pugnam, super puerorum capitibus literas discentium tectum corruerat, ut de centum et viginti pueris unus solus evaserit. (3) His signis a deo ante ostensis, deinde secuta pugna navalis in genu projecit civitatem; post pugnam vero navalem supervenit Histiaeus cum Lesbiis, et Chios jam ante adtritros facile prorsus depressit.

XXVIII. Inde Thaso arma Histiaeus intulit, magnam Ionum et Æolensium manum secum ducens. Dum vero Thasum circumnsidet, adfertur ei nuncius, Phœnices Mileto profectos reliquam Ioniam navibus petere. (2) Quo

Πυθόμενος δὲ ταῦτα Θάσον μὲν ἀπόρθητον λείπει, αὐ-
τὸς δὲ ἐς τὴν Λέσβον ἠπειγέτο ἄγων πᾶσαν τὴν στρα-
τιήν. Ἐκ Λέσβου δὲ λιμαινούσης οἱ τῆς στρατιῆς
πέρην διαβαίνει, ἐκ τοῦ Ἀταρνέος ὡς ἀμήσων τὸν σι-
ρον, τὸν τε ἐνθεῦτεν καὶ τὸν ἐκ Καΐκου πεδίου, τὸν
τῶν Μυσῶν. (3) Ἐν δὲ τούτοις τοῖσι χωρίοις ἐτύγχανε
ἔων Ἀρπαγὸς ἀνὴρ Πέρσης, στρατηγὸς στρατιῆς οὐκ
ὀλίγης, ὃς οἱ ἀποδάντι συμβαλὼν αὐτὸν τε Ἰστιαῖον
ζωγρήν ἔλαβε καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ τὸν πλέω διέ-
10 φθειρε.

XXIX. Ἐζωγρήθη δὲ ὁ Ἰστιαῖος ὧδε. Ὡς ἐμά-
χοντο οἱ Ἕλληνες τοῖσι Πέρσησι ἐν τῇ Μαλήνῃ τῆς
Ἀταρνεΐτιδος χώρας, οἱ μὲν συνέστασαν χρόνον ἐπὶ
πολλόν, ἡ δὲ ἵππος ὕστερον ὀρμηθεῖσα ἐπιπίπτει τοῖσι
15 Ἕλλησι. Τό τε δὴ ἔργον τῆς ἵππου τοῦτο ἐγένετο, (2)
καὶ τετραμμένων τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἰστιαῖος ἐλπίζων
οὐκ ἀπολέσθαι ὑπὸ βασιλέος διὰ τὴν παρεῦσαν ἀμαρ-
τάδα φιλοψυχίην τοιήνδε τινὰ ἀναιρέεται· ὡς φεύγων
τε κατελαμβάνετο ὑπ' ἀνδρὸς Πέρσεω καὶ ὡς κατααιρε-
20 ὄμενος ὑπ' αὐτοῦ ἐμελλε συγκεντηθήσεσθαι, Περσίδα
γλῶσσαν μετεῖς καταμηνύει ἑωυτὸν ὡς εἶη Ἰστιαῖος ὁ
Μιλήσιος.

XXX. Εἰ μὲν νυν, ὡς ἐζωγρήθη, ἀνάχθη ἀγόμενος
παρὰ βασιλέα Δαρεῖον, ὁ δ' οὐτ' ἂν ἔπαθε κακὸν οὐδὲν
25 δοκέειν ἐμοί, ἀπῆκε τ' ἂν αὐτῷ τὴν αἰτίην· νῦν δὲ μιν
αὐτῶν τε τούτων εἵνεκεν, καὶ ἵνα μὴ διαφυγὼν αὐτῷ
μέγας παρὰ βασιλεῖ γένηται, Ἀρταφέρνης τε ὁ Σαρ-
δίων ὑπαρχος καὶ ὁ λαβὼν Ἀρπαγὸς, ὡς ἀπύκετο ἀγό-
μενος ἐς Σάρδεις, τὸ μὲν αὐτοῦ σῶμα αὐτοῦ ταύτῃ ἀνε-
30 σταύρωσαν, τὴν δὲ κεφαλὴν ταριχεύσαντες ἀνήνεικαν
παρὰ βασιλέα Δαρεῖον ἐς Σοῦσα. (2) Δαρεῖος δὲ
πυθόμενος ταῦτα καὶ ἐπαιτησάμενος τοὺς ταῦτα ποιή-
σαντας ὅτι μιν οὐ ζῶντα ἀνήγαγον ἐς ὄψιν τὴν ἑωυτοῦ,
τὴν κεφαλὴν τὴν Ἰστιαίου λούσαντάς τε καὶ περιστεί-
35 λαντας εὖ ἐνετείλατο θάψαι ὡς ἀνδρὸς μεγάλως ἑωυτῷ
τε καὶ Πέρσησι εὐεργέτῳ. Τὰ μὲν περὶ Ἰστιαῖον
οὕτω ἔσχε.

XXXI. Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς ὁ Περσέων χειμε-
ρίσας περὶ Μίλητον, τῷ δευτέρῳ ἔτει ὡς ἀνέπλωσε,
40 αἰρέει εὐπετέως τὰς νήσους τὰς πρὸς τῇ ἠπείρῳ κειμέ-
νας, Χίον καὶ Λέσβον καὶ Τένεδον. (2) Ὅπως δὲ
λάβοι τινὰ τῶν νήσων, ὡς ἐκάστην αἰρέοντες οἱ βάρβα-
ροι ἐσαγήνεον τοὺς ἀνθρώπους. Σαγηνεύουσι δὲ τόνδε
τὸν τρόπον· ἀνὴρ ἀνδρὸς ἀψάμενος τῆς χειρὸς ἐκ θαλάσ-
45 σης τῆς βορρῆς ἐπὶ τὴν νοτίην διήκουσι, καὶ ἔπειτεν
διὰ πάσης τῆς νήσου διέρχονται ἐκθηρεύοντες τοὺς ἀν-
θρώπους. (3) Αἶρεον δὲ καὶ τὰς ἐν τῇ ἠπείρῳ πόλιας
τὰς Ἰάδας κατὰ τὰ αὐτὰ, πλὴν οὐκ ἐσαγήνεον τοὺς
ἀνθρώπους· οὐ γὰρ οἶα τ' ἦν.

50 XXXII. Ἐνθαῦτα Περσέων οἱ στρατηγοὶ οὐκ ἐφεύ-
σαντο τὰς ἀπειλὰς τὰς ἐπηπειλησαν τοῖσι Ἰωσι στρα-
τοπεδευομένοις ἐναντία σφίσι. (2) Ὡς γὰρ δὴ ἐπε-
κράτησαν τῶν πολιῶν, παῖδάς τε τοὺς εὐειδεστάτους
ἐκλεγόμενοι ἐξέταμον καὶ ἐποίησαν ἀντὶ τοῦ εἶναι

cognito, Thasum inexpugnatam relinquens, Lesbum con-
tendit, universis copiis secum ductis. Lesbo vero, quum
fame laboraret exercitus, in continentem trajecit, frumen-
tum demetero et ex Atarneo cogitans, et ex Caico campo
Mysorum ditionis. (3) At fuit forte in ea regione Harpagus
Persa, haud exigui dux exercitus : qui, cum illo in terram
egresso commissa pugna, et ipsum Histiaeum vivum cepit,
et majorem copiarum illius partem interfecit.

XXIX. Captus est autem Histiaeus hoc modo. Commis-
so Græcos inter et Persas praelio in Malena agri Atarnensis,
per satis longum tempus æquo Marte pugnatum est; ad
extremum vero immissus est Græcis equitatus, qui pu-
gnam hanc confecit : (2) et in fugam versis Græcis, Hi-
stiaeus, sperans se ob admissam culpam non supplicio ad-
fectum iri a rege, talem quemdam vitæ amorem concepit :
quum fugientem adsecutus esset homo Persa, qui jam in eo
erat ut deprehensum confoderet, Persico ille sermone ho-
minem adloquens, esse se Histiaeum Milesium indicavit.

XXX. Qui si in vita fuisset servatus, et ad Darium re-
gem adductus, puto equidem nihil mali fuisse eum passu-
rum, remissurumque ei culpam fuisse regem. Nunc hanc
ipsam ob causam, ne salvus evaderet iterumque ma-
gnus fieret apud regem, Artaphernes Sardium præfectus, et
qui illum captivum fecerat Harpagus, ut Sardes adductus
est Histiaeus, corpus illius suspenderunt e cruce, caput au-
tam, sale conditum, Susa ad Darium regem miserunt. (2)
Quibus rebus cognitis Darius, vituperatis his qui hoc fe-
cerant, quod non vivum illum in suum conspectum ad-
duxissent, caput Histiaei lotum et bene curatum jussit
sepeliri, ut viri de se et de Persis præclare meriti. Hoc
igitur fato functus Histiaeus est.

XXXI. Jam navalis Persarum exercitus, postquam circa
Miletum hiemaverat, sequenti anno inde profectus, insu-
las facile cepit haud procul a continente sitas, Chium et
Lesbum et Tenedum. (2) Quarum insularum ut quaque
potiti erant barbari, incolas omnes indagine cinctos capie-
bant. Indagine autem cingunt hoc modo : vir virum
manu prehensens, a mari septentrionali ad australe perti-
nentes, totam pervadunt insulam, atque ita homines ve-
nantur. (3) Pariter vero etiam Ionicas in continente ce-
perunt civitates, nisi quod ibi homines non indagine cinctos
venati sunt; neque enim fieri id poterat.

XXXII. Tunc vero Persarum duces vera præstiterunt
ea, quæ minati Ionibus erant, quum illi ex adverso ca-
stra haberent. (2) Postquam enim urbibus potiti sunt,
selectos puerorum formosissimos castrabant, ex viris eunu-
chos facientes; et virgines forma præcellentes abducebant

ἐνδόρχιας εὐνούχους, καὶ παρθένους τὰς καλλιστευού-
σας ἀνασπάστους παρὰ βασιλέα· ταῦτά τε δὴ ἐποίουν,
καὶ τὰς πόλιας ἐνεπίμπρασαν αὐτοῖσι ἱροῖσι. (3) Οὕτω
δὴ τὸ τρίτον Ἴωνες κατεδουλώθησαν, πρῶτον μὲν ὑπὸ

Λυδῶν, δις δὲ ἐπεξῆς τότε ὑπὸ Πεοσίων.

XXXIII. Ἀπὸ δὲ Ἰωνίης ἀπαλλασόμενος ὁ ναυτι-
κὸς στρατὸς τὰ ἐπ' ἀριστερὰ ἐσπλώνοντι τοῦ Ἑλλησ-
πόντου αἶρεε πάντα· τὰ γὰρ ἐπὶ δεξιὰ αὐτοῖσι Πέρ-
σῃσι ὑποχείρια ἦν γεγονότα κατ' ἥπειρον. (2) Εἰσὶ
10 δὲ ἐν τῇ Εὐρώπῃ αἶδε τοῦ Ἑλλησπόντου, Χερσόνησός
τε, ἐν τῇ πόλις συχναὶ ἐνεῖσι, καὶ Πέρινθος καὶ τὰ
τείχεα τὰ ἐπὶ Θρηίκης καὶ Σηλυβρίας τε καὶ Βυζάντιον.
(3) Βυζάντιοι μὲν νυν καὶ οἱ πέρηθε Καλχηδόνιοι
οὐδ' ὑπέμειναν ἐπιπλώνοντας τοὺς Φοίνικας, ἀλλ' οἴχοντο
15 ἀπολιπόντες τὴν σφετέρην ἔσω ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον,
καὶ ἐνθαῦτα πόλιν Μεσαμβρίην οἰκισαν· οἱ δὲ Φοίνικες
κατακαύσαντες ταύτας τὰς χώρας τὰς καταλεχθεῖσας
τράπονται ἐπὶ τε Προκόννησον καὶ Ἀρτάκην, πυρὶ δὲ
καὶ ταύτας νείμαντες ἐπλῶον αὐτὶς ἐς τὴν Χερσόνησον,
20 ἐξαιρήσαντες τὰς ἐπιλοίπους τῶν πολιῶν, ὅσας πρότε-
ρον προσσχόντες οὐ κατέσυραν. (4) Ἐπὶ δὲ Κύζικον
οὐδὲ ἐπλῶσαν ἀρχὴν· αὐτοὶ γὰρ Κυζικηνοὶ ἔτει πρό-
τερον τοῦ Φοινίκων ἔσπλου ἐγεγόνεσαν ὑπὸ βασι-
λέϊ, Οἰδάρει τῷ Μεγαβάζου ὁμολογήσαντες, τῷ
25 ἐν Δασκυλείῳ ὑπάρχῳ. Τῆς δὲ Χερσονήσου, πλὴν
Καρδίας πόλιος, τὰς ἄλλας πάσας ἐχειρώσαντο οἱ
Φοίνικες.

XXXIV. Ἐτυράννευε δὲ αὐτέων μέχρι τότε Μιλ-
τιάδης ὁ Κίμωνος τοῦ Στησαγόρευ, κτησαμένου τὴν
30 ἀρχὴν ταύτην πρότερον Μιλτιάδew τοῦ Κυφέλου τρό-
πῳ τοιῷδε. Εἶχον Δόλογοι Θρηίκης τὴν Χερσόνη-
σον ταύτην. (2) Οὗτοι ὦν οἱ Δόλογοι πιεσθέντες πο-
λέμῳ ὑπ' Ἀψινθίων ἐς Δελφοὺς ἐπεμψαν τοὺς βασιλέας
περὶ τοῦ πολέμου χρησομένους. Ἡ δὲ Πυθίη σφι
35 ἀνείλε οἰκιστὴν ἐπάγεσθαι ἐπὶ τὴν χώραν τοῦτον δς ἂν
σφεας ἀπιόντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ πρῶτος ἐπὶ ξεινία καλέσῃ.
(3) Ἰόντες δὲ οἱ Δόλογοι τὴν ἱρὴν ὁδὸν διὰ Φωκέων τε
καὶ Βοιωτῶν ἦσαν καὶ σφεας ὡς οὐδεὶς ἐκάλεε, ἐκτρά-
πονται ἐπ' Ἀθηναίων.

40 XXXV. Ἐν δὲ τῇσι Ἀθήνησι τηνικαῦτα εἶχε μὲν
τὸ πᾶν κράτος Πεισίστρατος, ἀτὰρ ἐδυνάστευε καὶ
Μιλτιάδης ὁ Κυφέλου ἐὼν οἰκίης τεθριπποτράφου, τὰ
μὲν ἀνέκαθεν ἀπ' Αἰακοῦ τε καὶ Αἰγίνης γεγονώς, τὰ
δὲ νεώτερα Ἀθηναῖος, Φιλαίου τοῦ Αἴαντος παιδὸς
45 γενομένου πρώτου τῆς οἰκίης ταύτης Ἀθηναίου. (2)
Οὗτος ὁ Μιλτιάδης κατήμενος ἐν τοῖσι προθύροις τοῖσι
ἑωυτοῦ, ὁρέων τοὺς Δολόγους παριόντας ἐσθῆτα οὐκ
ἐγχωρίην ἔχοντας καὶ αἰχμὰς προσεδώσατο καὶ σφι
προσελθοῦσι ἐπηγγεῖλατο καταγωγὴν καὶ ξεινία. (3)
50 Οἱ δὲ δεξάμενοι καὶ ξεινισθέντες ὑπ' αὐτοῦ ἐξέφαινον
πᾶν οἱ τὸ μαντήϊον, ἐκφήναντες δὲ ἐδέοντο αὐτοῦ τῷ
θεῷ μιν πείθεσθαι. Μιλτιάδεα δὲ ἀκούσαντα παραυ-
τίκα ἐπεισε ὁ λόγος οἷα ἀχθόμενόν τε τῇ Πεισιστράτου
ἀρχῇ καὶ βουλούμενον ἐκποδὼν εἶναι. (4) Αὐτίκα δὲ

ad regem : et hæc igitur faciebant et urbes cum ipsis templis
incendio cremabant. (3) Atque sic tertio in servitutem
Iones redacti sunt : primum a Lydis, et bis deinceps tunc a
Persis.

XXXIII. Post hæc, relicta Ionia, navalis exercitus omnia
Hellesponti loca, quæ ad sinistram sunt intranti, sub-
egit : nam, quæ a dextra sunt, ea Persæ jam ipsi per se,
terra adgressi, suam in potestatem redegerant. (2) Sunt au-
tem ad Hellespontum in Europa loca hæc : Chersonesus,
in qua complura insunt oppida, tum Perinthus, et castella
Thracia, et Selybria, et Byzantium. (3) Jam Byzantii qui-
dem, et his ex adverso oppositi Calchedonii, ne exspecta-
runt quidem Phœniciæ classis adventum ; sed, relictis suis
sedibus, introrsus in Pontum Euxinum se receperunt, ibi-
que urbem condiderunt Mesembriam. Phœnices vero, in-
censis his quæ nominavi locis, contra Proconnesum et
Artacam se converterunt : quibus et ipsis igni datis, ite-
rum in Chersonesum navigarunt, reliquas urbes expugna-
turi, quas superiori adpulsu non everterant. (4) Adver-
sus Cyzicum vero cursum omnino non direxerunt : nam
Cyziceni ipsi jam ante Phœnicum adventum in obsequio
erant regis Persarum, deditionem cum Cebare pacti, Me-
gabazi filio, Dascylei præfecto. Chersonesi vero, una
Cardia excepta, reliquis omnibus urbibus potiti sunt Phœ-
nices.

XXXIV. Tyrannus tunc Chersonesi Miltiades erat, Ci-
monis filius, Stesagoræ nepos : quod regnum primus olim
susceperat Miltiades, Cypseli filius, hoc modo. Tenebant
hanc Chersonesum Dolonci Thraces. (2) Hi, bello pressi
ab Apsinthiis, reges suos miserant Delphos, qui de hoc
bello oraculum consulerent ; quibus Pythia respondit,
colonix conditorem in hanc regionem secum adducerent
eum, qui ipsos, postquam templo egressi essent, primus
ad hospitium vocasset. (3) Rediere Dolonci sacra via,
per Phocences et Boeotos : ubi quum nemo eos vocasset,
Athenas deflectunt.

XXXV. Erat tunc Athenis summa potestas penes Pisi-
stratum : cæterum dominabatur etiam Miltiades Cypseli
filius, e familia quadrigas alente ; originem quidem generis
ab Æaco ex Ægina repelens, sed recentiori memoria civis
Atheniensis ; Philæus enim, Ajacis filius, primus ex hac
familia in civium Atheniensium numerum erat receptus.
(2) Hic Miltiades, in vestibulo ædium suarum sedens,
quum prætereuntes conspiceret Doloncos, vestem gestan-
tes extraneam et lanceas, inclamavit illos ; accedentibusque
deversorium et hospitalia officia obtulit. (3) Tum illi,
accepta conditione, hospitio ab eo recepti, totum hospitii
effatum oraculi aperuerunt, rogaruntque eundem ut deo
obsequeretur. Quorum audito sermone, protinus persua-
sus Miltiades est, quippe ægre ferens Pisistrati imperium,
et procul ipse abesse cupiens. (4) Itaque extemplo Del-

ἰστάλη ἐς Δελφοὺς, ἐπειρησόμενος τὸ χρηστήριον εἰ ποιήη τά περ αὐτοῦ οἱ Δόλογοι προσεδέοντο.

XXXVI. Κελευούσης δὲ καὶ τῆς Πυθίης, οὕτω δὲ Μιλτιάδης ὁ Κυψέλου, Ὀλύμπια ἀναραιρετικῶς πρότερον τούτων τεθρίππῳ, τότε παραλαβὼν Ἀθηναίων πάντα τὸν βουλούμενον μετέχειν τοῦ στόλου ἔπλωε ἅμα τοῖσι Δολόγοις, καὶ ἔσχε τὴν χώραν· καὶ μιν οἱ ἐπαγαγόμενοι τύραννον κατεστήσαντο. (2) Ὁ δὲ πρῶτον μὲν ἀπετείχετο τὸν ἰσθμὸν τῆς Χερσονήσου ἐκ Καρδίας πόλιος ἐς Πακτύην, ἵνα μὴ ἔχοιεν σφῆας οἱ Ἀψινθιοὶ δηλέεσθαι ἐσβάλλοντες ἐς τὴν χώραν. Εἰσι δὲ οὗτοι στάδιοι ἑξ τε καὶ τριήκοντα τοῦ ἰσθμοῦ· ἀπὸ δὲ τοῦ ἰσθμοῦ τούτου ἡ Χερσόνησος ἔσω πᾶσα ἔστι σταδίων εἴκοσι καὶ τετρακοσίων τὸ μῆκος.

XXXVII. Ἀποτείχισας ὦν τὸν αὐχένα τῆς Χερσονήσου ὁ Μιλτιάδης, καὶ τοὺς Ἀψινθίους τρόπῳ τοιούτῳ ὥσάμενος, τῶν λοιπῶν πρώτοις ἐπολέμησε Λαμψακηνοῖσι· καὶ μιν οἱ Λαμψακηνοὶ λοχήσαντες αἰρέουσι ζωγρίῃ. (2) Ἦν δὲ ὁ Μιλτιάδης Κροῖσῳ τῷ Λυδῷ ἐν γνώμῃ γεγονώς· πυθόμενος ὦν ὁ Κροῖσος ταῦτα, πέμπων προηγόρευε τοῖσι Λαμψακηνοῖσι μετιέναι Μιλτιάδεα· εἰ δὲ μὴ, σφῆας πίτυος τρόπον ἠπειλεε ἐκτρίψειν. (3) Πλανεωμένων δὲ τῶν Λαμψακηνῶν ἐν τοῖσι λόγοις τί ἐθέλει τὸ ἔπος εἶναι τό σφι ἠπειλήσεν ὁ Κροῖσος, πίτυος τρόπον ἐκτρίψειν, μόγις κοτὲ μαθὼν τῶν τις πρεσβυτέρων εἶπε τὸ ἐόν, ὅτι πίτυς μούνη δενδρέων πάντων ἐκκοπεῖσα βλαστὸν οὐδένα μετίει, ἀλλὰ πανώλεθρος ἐξαπόλλυται. Δείσαντες ὦν οἱ Λαμψακηνοὶ Κροῖσον, λύσαντες μετήκαν Μιλτιάδεα.

XXXVIII. Οὗτος μὲν δὴ διὰ Κροῖσον ἐκφεύγει, μετὰ δὲ τελευτᾷ ἄπαις, τὴν ἀρχὴν τε καὶ τὰ χρήματα παραδούς Στησαγόρῃ τῷ Κίμωνος ἀδελφεοῦ παιδὶ δημομητρίῳ. Καὶ οἱ τελευτήσαντι Χερσονησῖται θύουσι ὡς νόμος οἰκιστῇ, καὶ ἀγῶνα ἱππικόν τε καὶ γυμνικὸν ἐπιστάσι, ἐν τῷ Λαμψακηνῶν οὐδενὶ ἐγγίνεται ἀγωνίζεσθαι. (2) Πολέμου δὲ ἐόντος πρὸς Λαμψακηνοὺς καὶ Στησαγόρεα κατέλαβε ἀποθανέειν ἄπαιδα, πληγέντα τὴν κεφαλὴν πελέκει ἐν τῷ πρυτανίῳ πρὸς ἀνδρὸς αὐτομόλου μὲν τῷ λόγῳ, πολεμίου δὲ καὶ ὑποθερμότερου τῷ ἔργῳ.

XXXIX. Τελευτήσαντος δὲ καὶ Στησαγόρεω τρόπῳ τοιῷδε, ἐνθαῦτα Μιλτιάδεα τὸν Κίμωνος, Στησαγόρεω δὲ τοῦ τελευτήσαντος ἀδελφεόν, καταλαμψόμενον τὰ πρήγματα ἐπὶ Χερσονήσου ἀποστέλλουσι τριήρεϊ οἱ Πεισιστρατίδαι, οἳ μιν καὶ ἐν Ἀθήνῃσι ἐπόλεον εὖ ὥς οὐ συνειδότες δῆθεν τοῦ πατρὸς Κίμωνος αὐτοῦ τὸν θάνατον, τὸν ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ σημανέω ὡς ἐγένετο. (2) Μιλτιάδης δὲ ἀπικόμενος ἐς τὴν Χερσόνησον εἶχε κατ' οἴκους, τὸν ἀδελφὸν Στησαγόρεα δηλαδὴ ἐπιτιμέων. Οἱ δὲ Χερσονησῖται πυνθανόμενοι ταῦτα συνελήχθησαν ἀπὸ πασέων τῶν πολιῶν οἱ δυναστεύοντες πάντοθεν, κοινῇ δὲ στόλῳ ἀπικόμενοι ὡς συλλυπηθησόμενοι ἐδέθησαν ὑπ' αὐτοῦ. (3) Μιλτιάδης τε δὴ ἴσχει τὴν Χερσόνησον, πεντακοσίους βόσκων ἐπικούρους, καὶ

phos profectus, consuluit oraculum, an faceret quod eum Dolonci rogassent.

XXXVI. Quod ubi etiam Pythia facere jussit, ita Miltiades Cypseli filius, qui ante id tempus quadrigae curriculo victoriam Olympiae reportaverat, tunc, adsumptis quicumque ex Atheniensibus protectionis esse socii voluerant, una cum Doloncis navigavit: et, postquam terram illam tenuit, ab his ipsis qui eum adduxerant tyrannus est constitutus. (2) Is igitur primo isthmum Chersonesi muro intercepit, ex Cardia urbe usque Pactyam; ne possent Apsinthii incursionibus vastare regionem. Est autem latitudo isthmi illius stadia sex et triginta; longitudo vero Chersonesi ab hoc isthmo introrsum est quadringentorum et viginti stadiorum.

XXXVII. Faucibus Chersonesi muro interceptis, eaque ratione expulsis Apsinthiis, primis caeterorum Lampsacenis arma Miltiades intulit: quo bello a Lampsacenis, structis insidiis, vivus captus est. (2) Erat autem Miltiades Croeso Lydo familiaris. Itaque re cognita, Croesus praecone misso edixit Lampsacenis, salvum dimitterent Miltiadem: id ni fecissent, minatus est, pinus arboris in modum se illos excisurum. (3) Incertis Lampsacenis, disceptantibusque inter se quid sibi vellet hoc verbum, quod ipsis minatus Croesus esset, pinus in modum se illos excisurum, postremo tandem seniorum quispiam verum docuit, scilicet pinum solam ex cunctis arboribus, postquam excisa sit, nullum amplius germen edere, sed funditus perire. Igitur Croesum metuentes Lampsaceni Miltiadem solutis vinculis liberum dimiserunt.

XXXVIII. Hic igitur, postquam opera Croesi salvus evasit, deinde sine liberis obiit, regno et rebus suis omnibus Stesagorae relictis, Cimonis filio, fratris sui eadem matre nati. Et ei vita functo sacra faciunt Chersonitae, uti mos est conditori facere; et equestre gymnicumque in illius honorem certamen celebrant, in quo nulli Lampsacenorum certare fas est. (2) Dum vero bellum geritur cum Lampsacenis, accidit ut Stesagoras quoque sine liberis vita discederet, securi caput percussus in prytaneo ab homine, qui in speciem transfuga, revera autem hostis erat isque ferventior.

XXXIX. Ita mortuo etiam Stesagora, deinde Miltiadem, Cimonis filium, mortui Stesagorae fratrem, ad suscipiendum imperium cum triremi in Chersonesum miserunt Pisi-stratidae; qui Athenis etiam eundem beneficiis promeruerant, quasi non conscii fuissent caedis patris illius Cimonis; quae quo pacto patrata fuerit, in alia narrationis parte exponam. (2) Miltiades postquam in Chersonesum pervenit, domi se tenuit, tamquam mortui fratris Stesagorae memoriam honorans. Quod ubi rescivere Chersonesitae, congressi principes ex omnibus undique civitatibus, quum communi consilio simul omnes ad eum condolendi causa convenissent, in vincula ab illo conjecti sunt. (3) Atque ita Miltiades Chersonesum tenuit, quingentos alens satellites

γαμέει Ὀλόρου τοῦ Θρηίκων βασιλέος θυγατέρα Ἥγησιπύλην.

XL. Οὗτος δὲ ὁ Κίμωνος Μιλτιάδης νεωστὶ μὲν ἐληλύθει εἰς τὴν Χερσόνησον, κατελάμβανε δὲ μιν ὁ ἐλθόντα ἄλλα τῶν κατεχόντων πρηγμάτων χαλεπώτερα. Τρίτῳ μὲν γὰρ ἔτει τούτων Σκύθας ἐκφεύγει· Σκύθαι γὰρ οἱ νομάδες ἐρεθισθέντες ὑπὸ βασιλέος Δαρείου συνεστράφησαν καὶ ἤλασαν μέχρι τῆς Χερσονήσου ταύτης. (2) Τούτους ἐπιόντας οὐκ ὑπομείνας ὁ Μιλτιάδης ἐφευγε ἀπὸ Χερσονήσου, εἰς δ' οἱ τε Σκύθαι ἀπαλλάχθησαν καὶ μιν οἱ Δόλογχοι κατήγαγον ὀπίσω. Ταῦτα μὲν δὴ τρίτῳ ἔτει πρότερον ἐγεγόνεε τῶν τότε μιν κατεχόντων.

XLI. Τότε δὲ πυθανόμενος εἶναι τοὺς Φοίνικας ἐν Τενέδῳ, πληρώσας τριήρεας πέντε χρημάτων τῶν παρόντων ἀπέπλωε εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ ὥσπερ ὠρμήθη ἐκ Καρδίας πόλιος, ἐπλωε διὰ τοῦ Μέλανος κόλπου παραμειβετό τε τὴν Χερσόνησον, καὶ οἱ Φοίνικες οἱ περιπίπτουσι τῇσι νηυσί. (2) Αὐτὸς μὲν δὴ Μιλτιάδης σὺν τῇσι τέσσερσι τῶν νεῶν καταφεύγει εἰς Ἰμβρον, τὴν δὲ οἱ πέμπτην τῶν νεῶν κατεῖλον διώκοντες οἱ Φοίνικες. (3) Τῆς δὲ νεὸς ταύτης ἔτυχε τῶν Μιλτιάδew παίδων ὁ πρεσβύτατος ἀρχὸν Μητίοχος, οὐκ ἐκ τῆς Ὀλόρου τοῦ Θρηίκος ἐὼν θυγατὴρ, ἀλλ' ἐξ ἄλλης· καὶ τοῦτον ἅμα τῇ νηὶ εἶλον οἱ Φοίνικες, καὶ μιν πυθόμενοι ὥς εἴη Μιλτιάδew παῖς ἀνήγαγον παρὰ βασιλέα, δοκέοντες χάριτα μεγάλην καταθήσεσθαι, ὅτι δὴ Μιλτιάδης γνώμην ἀπεδέξατο ἐν τοῖσι Ἰωσι πείθεσθαι κελεύων τοῖσι Σκύθησι, ὅτε οἱ Σκύθαι προσεδέοντο λύσαντας τὴν σχεδὴν ἀποπλῶειν εἰς τὴν ἑωυτῶν. (4) Δαρεῖος δὲ, ὥς οἱ Φοίνικες Μητίοχον τὸν Μιλτιάδew ἀνήγαγον, ἐποίησε κακὸν μὲν οὐδὲν Μητίοχον, ἀγαθὰ δὲ συχνά· καὶ γὰρ οἶκον καὶ κτῆσιν ἔδωκε καὶ Περσίδα γυναῖκα, ἐκ τῆς οἱ τέκνα ἐγένετο τὰ εἰς Πέρσας κεκοσμέαται.

XLII. Μιλτιάδης δὲ ἐξ Ἰμβρου ἀπικνέεται εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκ τῶν Περσέων οὐδὲν ἔτι πλέον ἐγένετο τούτων εἰς νεῖκος φέρον Ἰωσι, ἀλλὰ τάδε μὲν χρήσιμα κάρτα τοῖσι Ἰωσι ἐγένετο τούτου τοῦ ἔτους. (2) Ἀρταφέρνης ὁ Σαρδίων ὑπαρχος μεταπεμφάμενος ἀγγέλους ἐκ τῶν πολιῶν συνθήκας σφίσι αὐτοῖσι τοὺς Ἰωνας ἠνάγκασε ποιέεσθαι, ἵνα δωσίδικοι εἶεν καὶ μὴ ἀλλήλους φέροιέν τε καὶ ἄγοιεν. (3) Ταῦτά τε ἠνάγκασε ποιέειν, καὶ τὰς χώρας σφείων μετρήσας κατὰ παρασάγγας, τοὺς καλεῖσι οἱ Πέρσαι τὰ τριήκοντα στάδια, κατὰ δὴ τούτους μετρήσας φόρους ἔταξε ἐκάστοισι, οἱ κατὰ χώραν διατελέουσι ἔχοντες ἐκ τούτου τοῦ χρόνου αἰεὶ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ὡς ἐτάχθησαν ἐξ Ἀρταφέρνηος· ἐτάχθησαν δὲ σχεδὸν κατὰ τὰ αὐτὰ τὰ καὶ πρότερον εἶχον.

XLIII. Καί σφι ταῦτα μὲν εἰρηναῖα ἦν. Ἄμα δὲ τῷ ἔαρι, τῶν ἄλλων καταλελυμένων στρατηγῶν ἐκ βασιλέος, Μαρδόνιος ὁ Γωβρύew κατέβαινε ἐπὶ θάλασσαν, στρατὸν πολλὸν μὲν κάρτα πεζὸν ἅμα ἀγόμενος,

et uxorem duxit filiam Olori Thracum regis Hegesipylam.

XL. Hic igitur Cimonis filius Miltiades recentiori memoria in Chersonesum venerat : cui, ex quo advenit, alia acciderunt praesentibus graviora. Tertio enim ab his rebus superiori anno Scythas fugiens in exilium abiit. Nempe Scythae Nomades, a Dario rege irritati, junctis viribus usque in hanc Chersonesum invaserunt : (2) quorum adventum exspectare non ausus Miltiades e Chersoneso profugit ; donec, regressis Scythis, Dolonci eum reduxerunt. Haec igitur tertio anno ante ea quae nunc ei acciderunt, acta sunt.

XLI. Nunc vero, ubi Phoenices in Tenedo esse cognovit, quinque triremibus ex his, quae ad manus erant, pecunia et aliis rebus pretiosis impletis Athenas navigavit. Dum vero, ex Cardia urbe profectus, per Melanem sinum navigans, praetervehitur Chersonesum, occurrunt navibus ejus Phoenices. (2) Et ipse quidem Miltiades cum quattuor navibus Imbrum effugit ; quintam vero persequentes Phoenices ceperunt, (3) cui navi praefectus tum erat Miltiadis filius natus, sed ex alia uxore : atque hunc simul cum navi ceperunt Phoenices. Qui, ut resciverunt Miltiadis esse filium, ad regem eum abduxerunt, ingentem existimantes gratiam se inituros propter sententiam quam in Ionum concilio dixerat Miltiades, quum illos hortaretur obtemperare Scythis rogantibus, ut pontem solverent Iones domumque navigarent. (4) At Darius, postquam ad eum Phoenices Metiochum Miltiadis filium adduxerunt, nihil Metiocho mali fecit, sed multa in eum beneficia contulit : nam et domum et possessiones ei dedit, et Persicam uxorem, ex qua ei nati sunt filii, qui Persarum ordini sunt adscripti.

XLII. Miltiades vero ex Imbro Athenas pervenit. Atque eo anno nihil amplius hostile adversus Ionas a Persis susceptum est ; immo vero haec valde utilia Ionibus hoc anno contigere. (2) Artaphernes, Sardinum praefectus, arcessitis legatis ex civitatibus, coegit Ionas, ut pacationes mutuas facerent de litibus ex juris formula dirimendis, nec porro vi et armis inter se agerent. (3) Et hoc eos facere coegit, et terras eorundem dimensus per parasangas (sic Persae mensuram vocant triginta stadiorum), tributa quibusque imposuit, quae ab illo inde tempore constanter ad meam usque aetatem eadem manent, sicut ab Artapherne constituta sunt : constituta autem ab illo sunt fere eadem conditione atque prius fuerant.

XLIII. Et haec quidem pacata illis contigerunt. Primo autem vere, reliquis imperatoribus domum dimissis a rege, Mardonius Gobryae filius ad mare descendit, ingentem et pedestrem exercitum ducens, et navalem. Aetate juve-

πολλὸν δὲ ναυτικόν, ἡλικίην τε νέος ἔων καὶ νεωστὶ γεγαμηκὼς βασιλεὺς Δαρείου θυγατέρα Ἀρτοζώστρην. (2) Ἄγων δὲ τὸν στρατὸν τοῦτον ὁ Μαρδόνιος ἐπέτε ἐγένετο ἐν τῇ Κιλικίᾳ, αὐτὸς μὲν ἐπιβάς ἐπὶ νεὸς ἔκο-
 5 μίζετο ἅμα τῇσι ἄλλῃσι νηυσὶ, στρατιὴν δὲ τὴν πεζὴν ἄλλοι ἡγεμόνες ἦγον ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον. (3) Ὡς δὲ παραπλώων τὴν Ἀσίην ἀπίκετο ὁ Μαρδόνιος ἐς τὴν Ἰωνίην, ἐνθαῦτα μέγιστον ὄμμα ἔρέω τοῖσι μὴ ἀποδε-
 10 κομένοισι Ἑλλήνων Περσέων τοῖσι ἑπτὰ Ὀτάνεα γνώ- μην ἀποδέξασθαι ὡς χρεὼν εἴη δημοκρατέεσθαι Πέρσας· τοὺς γὰρ τυράννους τῶν Ἰώνων καταπαύσας πάντας ὁ Μαρδόνιος δημοκρατίας κατέστα ἐς τὰς πόλεις. (4) Ταῦτα δὲ ποιήσας ἡπείγετο ἐς τὸν Ἑλλήσποντον. Ὡς δὲ συνελέχθη μὲν χρῆμα πολλὸν νεῶν, συνελέχθη δὲ καὶ
 15 πεζὸς στρατὸς πολλὸς, διαβάντες τῇσι νηυσὶ τὸν Ἑλλήσ- ποντον ἐπορεύοντο διὰ τῆς Εὐρώπης, ἐπορεύοντο δὲ ἐπὶ τε Ἐρέτριαν καὶ Ἀθήνας.

XLIV. Αὗται μὲν ὧν σφι πρόσχημα ἔσαν τοῦ στόλου· ἀτὰρ ἐν νόῳ ἔχοντες ὅσας ἂν πλείστας δύναιντο
 20 καταστρέφειν τῶν Ἑλληνίδων πολλῶν, τοῦτο μὲν δὴ τῇσι νηυσὶ Θασίους οὐδὲ χεῖρας ἀνταειραμένους κατε- στρέψαντο, τοῦτο δὲ τῷ πεζῷ Μακεδόνας πρὸς τοῖσι ὑπάρχουσι δούλους προσεκτίσαντο· τὰ γὰρ ἐντὸς Μα- κεδόνων ἔθνεα πάντα σφι ἤδη ἦν ὑποχείρια γεγονότα.
 25 (3) Ἐκ μὲν δὴ Θάσου διαβαλόντες πέρην ὑπὸ τὴν ἡπει- ρον ἐκομίζοντο μέχρι Ἀκάνθου, ἐκ δὲ Ἀκάνθου ὁρμώ- μενοι τὸν Ἀθῶν περιέβαλλον. Ἐπιπεσὼν δὲ σφι περιπλώουσι βορέης ἄνεμος μέγας τε καὶ ἄπορος κάρτα τρηχέως περιέσπε πλήθει πολλὰς τῶν νεῶν ἐκβάλλων
 30 πρὸς τὸν Ἀθῶν. (3) Λέγεται γὰρ κατὰ τριηκοσίας μὲν τῶν νεῶν τὰς διαφθαρείσας εἶναι, ὑπὲρ δὲ δύο μυριάδας ἀνθρώπων· ὥστε γὰρ θηριωδεστάτης ἐούσης τῆς θαλάσσης ταύτης τῆς περὶ τὸν Ἀθῶν, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν θηρίων διεφθείροντο ἀρπαζόμενοι, οἱ δὲ πρὸς τὰς
 35 πέτρας ἀρασσόμενοι· οἱ δὲ αὐτῶν νέειν οὐκ ἠπιστάτο καὶ κατὰ τοῦτο διεφείροντο, οἱ δὲ ῥίγει. Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς οὕτω ἔπρησε.

XLV. Μαρδόνιῳ δὲ καὶ τῷ πεζῷ στρατοπεδευομένῳ ἐν Μακεδονίᾳ νυκτὸς Βρύγοι Θρήικες ἐπεχείρησαν·
 40 καὶ σφῶν πολλοὺς φονεύουσι οἱ Βρύγοι, Μαρδόνιον δὲ αὐτὸν τρωματίζουσι. Οὐ μέντοι οὐδὲ αὐτοὶ δουλοσύ- νην διέφυγον πρὸς Περσέων· οὐ γὰρ δὴ πρότερον ἀπα- νέστη ἐκ τῶν χωρέων τούτων Μαρδόνιος πρὶν ἢ σφῆας ὑποχειρίους ἐποίησατο. (2) Τούτους μέντοι καταστρε-
 45 ψάμενος ἀπῆγε τὴν στρατιὴν ὀπίσω ἅτε τῷ πεζῷ τε προσπταίσας πρὸς τοὺς Βρύγους καὶ τῷ ναυτικῷ μεγά- λως περὶ τὸν Ἀθῶν. Οὗτος μὲν νυν ὁ στόλος αἰσχρῶς ἀγωνισάμενος ἀπαλλάχθη ἐς τὴν Ἀσίην.

XLVI. Δευτέρῳ δὲ ἔτει τούτων ὁ Δαρεῖος πρῶτα
 50 μὲν Θασίους διαβληθέντας ὑπὸ τῶν ἀστυγείτων ὡς ἀπόστασιν μηχανοίατο, πέμψας ἄγγελον ἐκέλευε σφῆας τὸ τεῖχος περιαιρέειν καὶ τὰς νέας ἐς Ἀβδηρα κομίζειν. (2) Οἱ γὰρ δὴ Θάσιοι, οἳ ὑπ' Ἰστιαίου τε τοῦ Μιλη- σίου πολιορκηθέντες καὶ προσόδων ἐουσέων μεγάλων,

HERODOTUS.

nis is erat, et nuper regis Darii filiam Artozostram duxe- rat uxorem. (2) Huic igitur exercitui praefectus Mardo- nius, postquam in Ciliciam pervenit, navem ipse conscen- dit, et cum reliquis navibus est profectus; pedestrem vero exercitum alii duces ad Hellespontum duxerunt. (3) Quum vero Asiam praeternavigans Mardonius ad Ioniam pervenisset, rem hic ego dicam maxime miram eis Graecis, qui sibi persuaderi non patiuntur, Otanen unum e septem illis Persis pro sententia dixisse, populare imperium apud Persas debere institui. Namque Mardonius, abrogato ty- rannorum omnium inter Ionas imperio, popularem statum in civitatibus instituit. (4) Eo facto in Hellespontum pro- peravit. Ut vero coacta est magna vis navium, et collectus ingens pedestris exercitus, navibus superato Hellesponto, per Europam iter fecerunt: proficiscebantur autem adver- sus Eretriam et Athenas.

XLIV. Nempe, contra has dirigi expeditionem, verbis prae se ferebant. Caeterum, quum constitutum apud se haberent quam plurimas possent ex Graecis civitatibus subigere, pri- mum Thasios classe adgressi, qui ne manus quidem contra illos sustulerant, sibi subjecerunt; tum pedestri exercitu Macedonas, post illos qui jam Persis serviebant, sub jugum miserunt: nam qui cis Macedoniam habitant populi, jam cuncti illis subjecti erant. (2) Dein navibus a Thaso conti- nentem versus transvecti, secundum oram perrexerunt navigare usque Acanthum: tum Acantho profecti, Athon montem circumvehi instituerunt. Sed dum circumvehun- tur, ingruens ventus boreas ingens, et contra quem eluctari nulla arte poterant, maximum navium numerum ad mon- tem impulsas misere adflixit. (3) Aiunt enim ad trecen- tas ex navibus periisse, et hominum amplius viginti millia. Etenim quum belluis frequens admodum sit hoc circa Athon mare, alii a belluis rapti periere; alii vero ad petras adlisi; alii, quum natare non didicissent, hoc ipso periere; alii gelu. Haec clades classem adflixit.

XLV. Mardonium vero et pedestrem exercitum, quum in Macedonia castra haberet, noctu adgressi Brygi Thraces, magnum militum numerum occiderunt, ipsumque vulne- rarunt Mardonium. At ne hi quidem servitutem a Persis imminentem effugere: etenim non prius ex his regionibus discessit Mardonius, quam in potestatem illos redegisset. (2) Verumtamen, subactis his, retro duxit exercitum, quippe et terra clade a Brygis accepta, et mari maximam calamitatem ad Athon passus. Ita hae copiae, turpiter re gesta, in Asiam redierunt.

XLVI. Altero vero ab his rebus anno primum Thasios, a vicinis insimulatos quasi defectionem molirentur, misso nuncio jussit Darius diruere murum, et naves suas Abdera devehere. (2) Thasii enim, ex quo ab Histiaeo Milesio uerant obsessi, quum magni illis essent reditus publici,

ἐχρέοντο τοῖσι χρήμασι νέας τε ναυπηγεύμενοι μακρὰς καὶ τεῖχος ἰσχυρότερον περιβαλλόμενοι. Ἡ δὲ πρόσδοδος σφι ἐγένετο ἐκ τε τῆς ἡπείρου καὶ ἀπὸ τῶν μετάλλων. (3) Ἐκ μὲν γε τῶν ἐκ Σκαπτῆς ὕλης τῶν χρυσέων μετάλλων τὸ ἐπίπαν ὀγδώκοντα τάλαντα προσήϊε, ἐκ δὲ τῶν ἐν αὐτῇ Θάσῳ ἐλάσσω μὲν τούτων, συχνὰ δὲ οὕτω ὥστε τὸ ἐπίπαν Θασίοισι ἐοῦσι καρπῶν ἀτελέσι προσήϊε ἀπὸ τε τῆς ἡπείρου καὶ τῶν μετάλλων ἕτερος ἐκάστου διηκόσια τάλαντα, ὅτε δὲ τὸ πλεῖστον
10 προσῆλθε, τριηκόσια.

XLVII. Εἶδον δὲ καὶ αὐτὸς τὰ μέταλλα ταῦτα, καὶ μακρῶν ἦν αὐτῶν θυμασιώτατα τὰ οἱ Φοίνικες ἀνεύρον οἱ μετὰ Θάσου κτίσαντες τὴν νῆσον ταύτην, ἥτις νῦν ἐπὶ τοῦ Θάσου τούτου τοῦ Φοίνικος τὸ οὐνομα
15 ἔσχε. (2) Τὰ δὲ μέταλλα τὰ Φοινικικὰ ταῦτα ἐστὶ τῆς Θάσου μεταξὺ Αἰνύρων τε χώρου καλυμένου καὶ Κοινύρων, ἀντίον δὲ Σαμοθρητικῆς, οὗρος μέγα ἀνестραμμένον ἐν τῇ ζητήσι.

XLVIII. Τοῦτο μὲν νῦν ἐστὶ τοιοῦτο· οἱ δὲ Θασιοὶ τῶ βασιλεῖ κελεύσαντι καὶ τὸ τεῖχος τὸ σφέτερον κατεῖλον καὶ τὰς νέας τὰς πάσας ἐκόμισαν ἐς Ἀθήνηρα. (2) Μετὰ δὲ τοῦτο ἀπεπειράτο ὁ Δαρεῖος τῶν Ἑλλήνων ὃ τι ἐν νόῳ ἔχοιεν, κότερα πολεμέειν ἐωυτῶν ἢ παραδιδόναι σφέας αὐτούς. Διέπεμπε ὦν κήρυκας ἄλλους ἄλλῃ τάξας ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, κελεύων αἰτέειν
20 βασιλεῖ γῆν τε καὶ ὕδωρ. (3) Τούτους μὲν δὴ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπέμπε, ἄλλους δὲ κήρυκας διέπεμπε ἐς τὰς ἐωυτοῦ δασμοφόρους πόλιας τὰς παραθαλασσίους, κελεύων νέας τε μακρὰς καὶ ἱππαγωγὰ πλοῖα ποιεῖσθαι.
30 σθαι.

XLIX. Οὗτοί τε δὴ παρεσκευάζοντο ταῦτα, καὶ τοῖσι ἤκουσι ἐς τὴν Ἑλλάδα κήρυξι πολλοὶ μὲν ἡπειρωτέων ἔδοσαν τὰ προΐσχετο αἰτέων ὁ Πέρσης, πάντες δὲ νησιῶται ἐς τοὺς ἀπικολάτο αἰτήσαντες. Οἳ τε δὴ
35 ἄλλοι νησιῶται διδοῦσι γῆν τε καὶ ὕδωρ Δαρείῳ καὶ δὴ καὶ Αἰγινῆται. (2) Ποιήσασι δὲ σφι ταῦτα ἰθὺς Ἀθηναῖοι ἐπεκέατο, δοκέοντες ἐπὶ σφίσι ἔχοντας τοὺς Αἰγινήτας δεδωκέναι, ὥς ἅμα τῷ Πέρσῃ ἐπὶ σφέας στρατεύωνται. Καὶ ἄσμενοι προφάσιος ἐπελάβοντο,
40 φοιτέοντές τε ἐς τὴν Σπάρτην κατηγορεῖν τῶν Αἰγινητέων τὰ πεποιήκοιεν προδόντες τὴν Ἑλλάδα.

L. Πρὸς ταύτην δὲ τὴν κατηγορίην Κλεομένης ὁ Ἀναξανδρίδew βασιλεὺς ἐὼν Σπαρτιητέων διέβη ἐς Αἰγίνα, βουλόμενος συλλαβεῖν Αἰγινητέων τοὺς αἰτιωτάτους. Ὡς δὲ ἐπειράτο συλλαμβάνων, ἄλλοι τε δὴ αὐτῷ ἐγένοντο ἀντίξοοι τῶν Αἰγινητέων, ἐν δὲ δὴ καὶ Κρίος ὁ Πολυκρίτου μάλιστα, ὃς οὐκ ἔφη αὐτὸν οὐδένα ἄξειν χαίροντα Αἰγινητέων· (2) ἀνευ γάρ μιν Σπαρτιητέων τοῦ κοινοῦ ποιεῖν ταῦτα, ὅπ' Ἀθηναίων
50 ἀναγνωσθέντα χρήμασι ἅμα γὰρ ἂν μιν τῷ ἐτέρῳ βασιλεῖ ἐλθόντα συλλαμβάνειν. Ἐλεγε δὲ ταῦτα ἐξ ἐπιστολῆς τῆς Δημαρήτου. (3) Κλεομένης δὲ ἀπελαυνόμενος ἐκ τῆς Αἰγίνης εἴρετο τὸν Κρίον ὃ τι οἱ εἴη τὸ οὐνομα· ὃ δὲ οἱ τὸ ἐὼν ἔφρασε. Ὁ δὲ Κλεομένης πρὸς

pecuniis suis utebantur ad construendas naves longas, et ad validiorem murum urbi suae circumducendum. Erant autem illis reditus et ex continente et ex metallis. (3) Certe ex his quae in Scapto-Hyle metalla sunt, quae sunt auri fodinae, omnino octoginta redibant talenta; ex his vero quae in ipsa Thaso, aliquanto quidem minus, sed tamen tantum, ut, quum Thasii essent vectigalium immunes fructuum nomine pendendorum, ex continente et ex metallis redirent iis omnino quotannis ducenta talenta, et, quando plurimum redibat, trecenta.

XLVII. Vidi etiam ipse haec metalla: quorum maxime admiranda mihi visa sunt ea, quae a Phoenicibus fuerant inventa, qui cum Thaso insulam hanc condiderunt, quae nunc ab hoc Thaso Phoenice nomen traxit. (2) Sunt autem Phoenicia haec metalla inter duo Thasi loca, quorum alteri Aenyra nomen est, alteri Cœnyra, adversus Samothraciam: ingens mons est, quaerendis metalli venis susque deque versus.

XLVIII. Et haec quidem huiusmodi sunt. Caeterum Thasii, regis imperio parentes, et murum suum diruerunt, et naves cunctas devexerunt Abdera. (2) Post haec tentare Graecorum animos Darius instituit, cogniturus utrum secum bellum gesturi, an se ipsi tradituri essent. Igitur praecones per Graeciam, alios alio, dimisit, qui regis nomine terram et aquam a Graeciae populis poscerent. (3) Dum vero hos in Graeciam mittit, simul alios praecones per maritimas civitates sibi tributarias dimisit, qui eas juberent naves longas aliasque transvehendis equis comparare.

XLIX. Haec igitur comparabant imperatas naves: qui vero in Graeciam venerunt legati, his multi quidem in continente populi ea, quae ipsis rex proposuerat postulaveratque, dedere; insulani vero omnes, ad quoscumque legati cum eisdem postulatis pervenerunt. Igitur quum caeteri insulani terram et aquam Dario dederunt, tum vero etiam Aeginetae. (2) Qui quum hoc fecissent, protinus eis imminabant Athenienses, rati adversus se tendere illud Aeginetarum factum, ut simul cum rege Persarum bellum sibi inferrent. Itaque cupide arripientes hanc occasionem, Spartam misere legatos, qui accusarent Aeginetas huius facti causa, quod ad proditionem pertineret Graeciae.

L. Qua audita accusatione, Cleomenes Anaxandridae filius, rex Spartanorum, Aeginam trajecit, comprehensurus hos ex Aeginetis qui ejus rei maxime fuissent auctores. Ut vero comprehendere eos est adgressus, quum alii Aeginetarum ei restiterunt, tum in his maxime Crius, Polycriti filius; qui, non impune, ait, illum quemquam ex Aeginetis esse abducturum: (2) non enim publico Spartanorum consilio eum hoc facere, sed pecunia corruptum ab Atheniensibus; alioqui simul cum altero rege venturum fuisse ad hos comprehendendos. Dixit autem haec ex Demarati mandato. (3) Cleomenes igitur, Aegina abire coactus, ex Crio quaesivit, quodnam ei nomen esset. Qui quum verum respondisset, dixit ei Cleomenes: « Nunc igitur, Aries

αὐτὸν ἔφη, « ἤδη νῦν καταχάλοῦ, ὦ κριε, τὰ κέρα, ὡς συνοισόμενος μεγάλῳ κακῷ. »

LI. Ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ τοῦτον τὸν χρόνον ὑπομένων Δημόκριτος δ' Ἀρίστωνος διέβαλλε τὸν Κλεομένεα, ἔων βασιλεὺς καὶ οὗτος Σπαρτιητέων, οἰκίης δὲ τῆς ὑποδεεστέρας, κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν ὑποδεεστέρας (ἀπὸ γὰρ τοῦ αὐτοῦ γεγόνασι), κατὰ πρεσβυγένειαν δὲ κως τετίμῃται μᾶλλον ἢ Εὐρυσθένης.

LII. Λακεδαιμόνιοι γὰρ ὁμολογέοντες οὐδενὶ ποιητῇ λέγουσι αὐτὸν Ἀριστόδημον τὸν Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὑλλου βασιλεύοντα ἀγαγεῖν σφέας ἐς ταύτην τὴν χώραν τὴν νῦν ἐκτέαται, ἀλλ' οὐ τοὺς Ἀριστοδήμου παῖδας. (2) Μετὰ δὲ χρόνον οὐ πολλὸν Ἀριστοδήμῳ τεκέειν τὴν γυναῖκα, τῇ οὐνομα εἶναι Ἀργεῖν. Οὐγατέρα δὲ αὐτὴν λέγουσι εἶναι Αὐτεσίωνος τοῦ Τισαμενοῦ τοῦ Θερασάνδρου τοῦ Πολυνείκεος· ταύτην δὲ τεκέειν δίδυμα, ἐπιδόντα δὲ τὸν Ἀριστόδημον τὰ τέκνα νούσῳ τελευτᾶν. (3) Λακεδαιμονίους δὲ τοὺς τότε ἔοντας βουλευσάμενοι κατὰ νόμον βασιλέα τῶν παίδων τὸν πρεσβύτερον ποιήσασθαι. Οὐκ ὦν δὴ σφῆας ἔχειν δκότερον ἔλονται, ὥστε καὶ ὁμοίων καὶ ἰσῶν ἔόντων οὐ δυγαμένους δὲ γινῶναι, ἢ καὶ πρὸ τούτου, ἐπειρωτᾶν τὴν τεκοῦσαν. (4) Τὴν δὲ οὐδὲ αὐτὴν φάναι διαγινώσκειν, εἰδυῖαν μὲν καὶ τὸ κάρτα λέγειν ταῦτα, βουλομένην δὲ εἰ κως ἀμφοτέροι γενοίατο βασιλέες. Τοὺς ὦν δὴ Λακεδαιμονίους ἀπορέειν, ἀπορέοντας δὲ πέμπειν ἐς Δελφοὺς ἐπειρησόμενους ὅ τι χρῆσονται τῷ πρήγματι. (5) Τὴν δὲ Πυθίην κελεύειν σφέας ἀμφοτέρα τὰ παιδία ἡγήσασθαι βασιλέας, τιμᾶν δὲ μᾶλλον τὸν γεραίτερον. Τὴν μὲν δὴ Πυθίην ταῦτά σφι ἀνελείν, τοῖσι δὲ Λακεδαιμονίοισι ἀπορέουσι οὐδὲν ἔσσαν δκως ἐξεύρωσι αὐτῶν τὸν πρεσβύτερον, ὑποθέσθαι ἄνδρα Μεσσηνίων τῷ οὐνομα εἶναι Πανίτην· ὑποθέσθαι δὲ τοῦτον τὸν Πανίτην τάδε τοῖσι Λακεδαιμονίοισι, φυλάξαι τὴν γειναμένην δκότερον τῶν παίδων πρότερον· λούει καὶ σιτίζει· καὶ ἢ μὲν κατὰ ταῦτα φαίνεται αἰεὶ ποιεῦσα, τοὺς δὲ πᾶν ἔξειν ὅσον τι καὶ δίζονται καὶ ἐθέλουσι ἐξευρέειν, ἢν δὲ πλανᾶται καὶ ἐκείνη ἐναλλάξ ποιεῦσα, δῆλόν σφι ἔσεσθαι ὡς οὐδὲ ἐκείνη πλέον οὐδὲν οἶδε, ἐπ' ἄλλην τέ σφῆας τράπεσθαι ὁδόν. (6) Ἐνθαῦτα δὲ τοὺς Σπαρτιήτας κατὰ τὰς τοῦ Μεσσηνίου ὑπρῆχας φυλάξαντας τὴν μητέρα τῶν Ἀριστοδήμου παίδων λαβέειν κατὰ ταῦτα τιμέουσιν τὸν πρότερον καὶ σίτοισι καὶ λουτροῖσι, οὐκ εἰδυῖαν τῶν εἵνεκεν ἐφυλάσσετο. (7) Λαβόντας δὲ τὸ παιδίον τὸ τιμώμενον πρὸς τῆς γειναμένης ὡς ἔδον πρότερον τρέφειν ἐν τῷ δημοσίῳ καὶ οἱ οὐνομα τεθῆναι Εὐρυσθέnea, τῷ δὲ νεωτέρῳ Προκλέα. Τούτους ἀνδρωθέντας αὐτοὺς τε ἀδελφεοὺς ἔοντας λέγουσι διαφόρους εἶναι τὸν πάντα χρόνον τῆς ζῆς ἀλλήλοισι, καὶ τοὺς ἀπὸ τούτων γενομένους ὡσαύτως διατελέειν.

LIII. Ταῦτα μὲν Λακεδαιμόνιοι λέγουσι μῶνοι Ἑλλήνων, τάδε δὲ κατὰ ταῦτα λεγόμενα ὑπ' Ἑλλήνων ἐγὼ γράφω· τούτους γὰρ δὴ τοὺς Δωριέων βασιλέας

(*id significat Græcum nomen Krios*), cornua tua acre muni, quippe magnum in malum incursurus. »

LI. Cleomenem vero per id tempus Spartæ calumniabatur Demaratus, Aristonis filius, qui domi manserat, rex et ipse Spartanorum, sed ex familia inferiore; non quidem ob aliam causam inferiore (nam ab eodem progenitore oriundi erant), nisi quod propter primogenituram magis in honore erat Eurysthenis prosapia.

LII. Etenim Lacedæmonii, contra quam a poetis omnibus memoratur, aiunt, non Aristodemi filios, sed ipsum Aristodemum, Aristomachi filium, Cleodæi nepotem, Hylli pronepotem, quum rex esset Lacedæmoniorum, duxisse illos in hanc regionem quam nunc ipsi obtinent. (2) Haud multo vero interjecto tempore uxorem Aristodemi, cui nomen fuisse Argiam; fuisse autem eandem aiunt filiam Autesionis, neptin Tisameni, proneptin Thersandri, abneptin Polynicis; hanc, inquam, peperisse gemellos: et Aristodemum, postquam vidisset pueros, morbo decessisse. (3) Lacedæmonios autem, qui tunc fuissent, decrevisse regem ex legis præscripto nominandum ex pueris eum qui major esset natu. Quum vero nescirent, utrum ex illis eligerent, ut qui similes inter se et æquales essent; quumque nec nunc, nec ante cognovissent uter prior esset, interrogasse matrem. (4) At illam dixisse, ne se quidem ipsam internoscere: et scientem quidem egregie quæ res sit hoc dixisse, sed cupientem, ut uterque, si fieri forte posset, rex nominetur. Lacedæmonios itaque, incerti quum essent, Delphos misisse, quid facto opus esset consulentes: (5) Pythiamque eos iussisse, ut puerum utrumque regem haberent, sed magis honorarent natu majorem. Quo accepto responso, quum nihilo minus incerti fuissent Lacedæmonii, quo pacto reperirent, uter eorum major natu esset, consilium eis dedisse hominem Messenium, cui nomen fuisse Panitæ. Suasisse igitur Lacedæmoniis hunc Paniten, ut observarent matrem, viderentque utrum puerorum lavaret priorem, priorique cibum præberet. Quodsi illa deprehenderetur in hoc constanter eundem servare tenorem, habituros illos totam rem quam quærant et reperire cupiant: sin fluctuet illa, et modo hunc, modo illum priorem curet, satis illos intelligere posse, ne ipsam quidem matrem exploratam rem habere; et tunc quidem aliam ineundam fore rationem. (6) Jam illos, juxta Messenii monitum observantes matrem filiorum Aristodemi, ignorantem ipsam ejus rei causa observaretur, deprehendisse constanter eam et in cibo præbendo et in lavando præferentem puerorum priorem. (7) Sumpsisse igitur Lacedæmonios hunc a matre alteri prælatum, ut natu majorem, eumque in domo publica aluisse; nomenque ei impositum fuisse Eurysthenis, minori vero Proclis. Et hos ipsos fratres, postquam adolevisent, per omne vitæ tempus discordes inter se fuisse aiunt, et pari modo constanter animatos esse illorum posteros.

LIII. Hæc quidem soli ex Græcis Lacedæmonii narrant. Jam vero, quæ communi consensu a Græcis memorantur, hæc dicam: scilicet Doriensium hos reges usque ad Per-

μέχρι μὲν Περσέος τοῦ Δανάης, τοῦ θεοῦ ἀπεόντος, καταλεγόμενους ὁρθῶς ὑπ' Ἑλλήνων καὶ ἀποδεικνυμένους ὡς εἰσι Ἕλληνες· ἥδη γὰρ τηνικαῦτα ἐς Ἑλληνας οὗτοι ἐτέλεον. (2) Ἐλεξα δὲ μέχρι Περσέος τοῦδε εἵνεκεν, ἀλλ' οὐκ ἀνέκαθεν ἐτι ἔλαβον, ὅτι οὐκ ἔπεστι ἐπωνυμία Περσέϊ οὐδεμία πατρὸς Ὀνητοῦ, ὥσπερ Ἡρακλεῖ Ἀμφιτρώων. Ἡδὴ ὦν ὁρθῶς λόγῳ χρεωμένῳ μέχρι τοῦ Περσέος ὁρθῶς εἴρηται μοι. (3) ἀπὸ δὲ Δανάης τῆς Ἀκρισίου καταλέγοντι τοὺς ἄνω αἰεὶ πατέρας αὐτῶν φαινοίετο ἂν ἔόντες οἱ τῶν Δωριέων ἡγεμόνες Αἰγύπτιοι ἰθαγενεές. Ταῦτα μὲν νυν κατὰ Ἕλληνες λέγουσι γεγενεηλόγηται.

LIV. Ὡς δὲ ὁ Περσέων λόγος λέγεται, αὐτὸς δὲ Περσεὺς ἔων Ἀσσύριος ἐγένετο Ἕλλην, ἀλλ' οὐκ οἱ Περσέος πρόγονοι· τοὺς δὲ Ἀκρισίου γε πατέρας ὁμολογέοντας κατ' οἰκηϊότητα Περσέϊ οὐδὲν, τούτους δὲ εἶναι, κατὰ περ Ἕλληνες λέγουσι, Αἰγυπτίους.

LV. Καὶ ταῦτα μὲν νυν περὶ τούτων εἰρήσθω· ὅτι δὲ ἔόντες Αἰγύπτιοι, καὶ ὅτι ἀποδεξάμενοι ἔλαβον τὰς Δωριέων βασιλείας, ἄλλοισι γὰρ περὶ αὐτῶν εἴρηται, ἔασομεν αὐτά· τὰ δὲ ἄλλοι οὐ κατελάβοντο, τούτων μνήμην ποιήσομαι.

LVI. Γερέα τε δὴ τάδε τοῖσι βασιλεῦσι Σπαρτιῆται δεδώκασι, ἱρωσύνας δύο, Διὸς τε Λακεδαιμόνος καὶ Διὸς οὐρανίου, καὶ πόλεμόν γε ἐκφέρειν ἐπ' ἣν ἂν βούλωνται χώραν, τούτου δὲ μηδένα εἶναι Σπαρτιητέων διακωλυτήν, εἰ δὲ μὴ, αὐτὸν ἐν τῷ ἀγεῖ ἐνέχεσθαι· στρατευομένων δὲ πρώτους ἵεναι τοὺς βασιλέας, ὑστάτους δὲ ἀπιέναι· (2) ἑκατὸν δὲ ἄνδρας λογάδας ἐπὶ στρατιῆς φυλάσσειν αὐτούς· προβάτοις δὲ χρᾶσθαι ἐν τῇσι ἐξοδίῃσι ὁκόσοις ἂν ἐθέλωσι, τῶν δὲ θυομένων ἀπάντων τὰ δέρματά τε καὶ τὰ νῶτα λαμβάνειν σφέας. Ταῦτα μὲν τὰ ἐμπολέμια.

LVII. Τὰ δὲ ἄλλα τὰ εἰρηναῖα κατὰ τάδε σφι δέδοται. Ἦν θυσίην τις δημοτελέα ποιήηται, πρώτους ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἵζειν τοὺς βασιλέας καὶ ἀπὸ τούτων πρῶτον ἄρχεσθαι, διπλήσια νέμοντας ἑκατέρῳ τὰ πάντα ἢ τοῖσι ἄλλοις δαιτυμόσι· καὶ σπονδαρχίας εἶναι τούτων, καὶ τῶν τυθέντων τὰ δέρματα. (2) Νεομηνίας δὲ ἂν ἅσας καὶ ἐβδόμας ἵσταμένου τοῦ μηνὸς δίδοσθαι ἐκ τοῦ δημοσίου ἱρήϊον τέλειον ἑκατέρῳ ἐς Ἀπόλλωνος καὶ μέδιμνον ἀλφίτων καλοῖνου τετάρτην Λακωνικήν, καὶ ἐν τοῖσι ἀγῶσι πᾶσι προεδρίας ἐξαιρέτους. (3) Καὶ προξείνους ἀποδεικνύναι τούτοις προσκείσθαι τοὺς ἂν ἐθέλωσι τῶν ἀστῶν, καὶ Πυθίους αἰρέεσθαι δύο ἑκάτερον· οἱ δὲ Πύθιοι εἰσι θεοπρόποι ἐς Δελφοὺς, σιτεθόμενοι μετὰ τῶν βασιλέων τὰ δημόσια. (4) Μὴ ἐλθοῦσι δὲ τοῖσι βασιλεῦσι ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἀποπέμπεσθαι σφι ἐς τὰ οἰκία ἀλφίτων τε δύο χοίνικας ἑκατέρῳ καὶ οἶνου κοτύλην, παρεοῦσι δὲ διπλήσια πάντα δίδοσθαι· τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ πρὸς ἰδιωτέων κληθέντας ἐπὶ δεῖπνον τιμᾶσθαι. (5) Τὰς δὲ μαντηίας τὰς γινομένας τούτους φυλάσσειν, συνειδέναι δὲ καὶ τοὺς Πυθίους. Διχάζειν δὲ μόνους τοὺς βασιλέας τὸσάδε μούνα, πατρούχου τε

seum, Danae filium, praetermisso dei nomine, recte recenseri a Graecis, et esse illos Hellenas (*sive* Graecos) probari: jam tunc enim Hellenibus hi accensebantur. (2) Dixi autem usque ad Perseum, neque altius repetii eorum genus, hac caussa, quoniam Persei pater mortalis nullus nominatur, quemadmodum Herculis Amphitryo. Itaque recte et idonea de caussa dixi, usque ad Perseum. (3) Sin a Danae, Acrisii filia, per patres adscendendo repetere genus velimus, reperiemus Doriensium duces origine Aegyptios fuisse. Haec igitur, ex Graecorum ratione, illorum genealogia est.

LIV. Ut vero Persarum fert traditio, ipse Perseus, Assyrius quum esset, Graecus est factus, non vero Persei majores: Acrisii vero progenitores generis propinquitatem ad Perseum nihil pertinere, sed esse, quemadmodum Graeci dicunt, Aegyptios.

LV. Et haec quidem de his dicta sufficiant. Cur vero, et quibus rebus gestis, Aegyptii quum essent, Doriensium reges evaserint, omitto memorare, quum ab aliis haec exposita sint. Quae vero alii non occuparunt, eorum mentionem faciam.

LVI. Jam honores et privilegia, regibus Spartanis tributa, haec sunt: sacerdotia duo, Jovis Lacedaemonii, et Jovis Coelestis: tum belli inferendi potestas in quamcumque velint terram; cui potestati intercedere nemo Spartanus potest, quin piacularem se crimine obliget. Quum in bellum proficiscuntur, primi incedunt reges, postremi redeunt: (2) et centum delecti viri in exercitu eos custodiunt. Victimis utuntur in expeditionibus, quocumque volunt; et omnium immolatarum pecudum et pelles et terga ipsi accipiunt. Haec sunt quae ad bellum pertinent.

LVII. In pace hi eisdem honores et praemia sunt concessa. Si quis publicum facit sacrificium, primi in cena sedent reges, et ab his fit distribuendorum ciborum initium, ita quidem ut utrique regi de rebus omnibus duplex portio tribuatur, quam ceteris convivis: libamina etiam hi auspicantur, iidemque mactatarum pecudum pelles accipiunt. (2) Ad haec, singulis noviluniis, et septimo cujusque mensis die, utrique regum ex publico datur perfecta victima in Apollinis templo mactanda, et farinae medimnus, et vini quartarius Laconicus. In omnibus ludis publicis sedes primarias et praecipuas habent. (3) Proxenos civitatibus iidem nominantur e civibus quoscumque voluerint; et uterque duos nominat Pythios: sunt autem Pythii, cives qui Delphos mittuntur ad consulendum oraculum, hique publice cum regibus aluntur. (4) Quando ad cenam non veniunt reges, utrique domum mittuntur duo choenices farinae, et vini cotyla: praesentibus vero tribuitur de omnibus rebus duplex portio; idemque illis honos habetur, quoties a privato homine ad cenam vocantur. (5) Edicta vaticinia hi custodiunt, sed ita ut eorundem consilii sint Pythii. Judicant soli reges de hisce solum rebus: de vir-

παρθένου πέρι, ἐς τὸν ἰκνέεται ἔχειν, ἣν μὴ περ δ πα-
τὴρ αὐτὴν ἐγγυήσῃ, καὶ ὁδῶν δημοσιέων πέρι. (5) Καὶ
ἦν τις θετὸν παῖδα ποιέεσθαι ἐθέλῃ, βασιλέων ἐναντίον
ποιέεσθαι. Καὶ παρίζειν βουλευούσι τοῖσι γέρουσι, ἐοῦσι
6 δυὼν δέουσι τριήκοντα· ἦν δὲ μὴ ἔλθωσι, τοὺς μάλιστα
σφι τῶν γερόντων προσήκοντας ἔχειν τὰ τῶν βασιλέων
γέρεα, δύο ψήφους τιθεμένους, τρίτην δὲ τὴν ἐνω-
τῶν.

LVIII. Ταῦτα μὲν ζῶουσι τοῖσι βασιλεῦσι δέδοται
10 ἐκ τοῦ κοινοῦ τῶν Σπαρτιητέων, ἀποθανοῦσι δὲ τάδε.
Ἴππες περιαγγέλλουσι τὸ γεγονός κατὰ πᾶσαν τὴν
Λακωνικὴν, κατὰ δὲ τὴν πόλιν γυναῖκες περιουῶσι
λέβητα κροτέουσι. Ἐπεὰν ὦν τοῦτο γένηται τοιοῦτο,
ἀνάγκη ἐξ οἰκίης ἐκάστης ἐλευθέρους δύο καταμαίνε-
15 σθαι, ἄνδρα τε καὶ γυναῖκα· μὴ ποιήσασι δὲ τοῦτο
ζημίαι μεγάλαι ἐπικέχται. (2) Νόμος δὲ τοῖσι Λακε-
δαιμονίοις κατὰ τῶν βασιλέων τοὺς θανάτους ἐστὶ ὡ-
τὸς καὶ τοῖσι βαρβάροις τοῖσι ἐν τῇ Ἀσίῃ· τῶν γὰρ
ὦν βαρβάρων οἱ πλεῖνες τῶντῳ νόμῳ χρέονται κατὰ
20 τοὺς θανάτους τῶν βασιλέων. Ἐπεὰν γὰρ ἀποθάνῃ
βασιλεὺς Λακεδαιμονίων, ἐκ πάσης δεῖ Λακεδαίμονος,
χωρὶς Σπαρτιητέων, ἀριθμῶ τῶν περιοίκων ἀναγκα-
στοὺς ἐς τὸ κῆδος ἵεναι. (3) Τούτων ὦν καὶ τῶν εἰλω-
τέων καὶ αὐτῶν Σπαρτιητέων ἐπεὰν συλληθῶσι ἐς
25 τῶν πολλὰ χιλιάδες, σύμμιγὰ τῇσι γυναῖξί κόπτον-
ται τε προθύμως καὶ οἰμωγῇ διαχρέονται ἀπλῆτῳ, φά-
μενοι τὸν ὕστατον αἰεὶ ἀπογενόμενον τῶν βασιλέων,
τοῦτον δὴ γενέσθαι ἄριστον. (4) Ὃς δ' ἂν ἐν πολέμῳ
τῶν βασιλέων ἀποθάνῃ, τούτῳ δὲ εἰδῶλον σκευάσαν-
30 τες ἐν κλίνῃ εὖ ἐστρωμένη ἐκφέρουσι. Ἐπεὰν δὲ
θάψωσι, ἀγορὴ δέκα ἡμερέων οὐκ ἵσταται σφι οὐδ'
ἀρχαιρεσίῃ σινίξει, ἀλλὰ πενθέουσι ταύτας τὰς ἡμέρας.

LIX. Συμφέρονται δὲ ἄλλο τόδε τοῖσι Πέρσῃσι.
Ἐπεὰν ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως ἄλλος ἐνίστηται βα-
35 σιλεὺς, οὗτος δ' ἐσιῶν ἐλευθεροῖ ὅστις τι Σπαρτιητέων
τῷ βασιλεῖ ἢ τῷ δημοσίῳ ὤφειλε· ἐν δ' αὖ Πέρσῃσι δ'
κατιστάμενος βασιλεὺς τὸν προοφειλόμενον φόρον μετῖει
τῇσι πόλιν πάσῃσι.

LX. Συμφέρονται δὲ καὶ τάδε Αἰγυπτίοις Λακε-
40 δαιμόνιοι· οἱ κήρυκες αὐτῶν καὶ αὐλῆται καὶ μάγει-
ροι ἐκδέχονται τὰς πατρώϊας τέχνας, καὶ αὐλητῆς τε
αὐλητέω γίνεται καὶ μάγειρος μαγείρου καὶ κῆρυξ
κῆρυκος· οὐ κατὰ λαμπροφωνίην ἐπιτιθέμενοι ἄλλοι
σφέας παρακλητοῦσι, ἀλλὰ κατὰ τὰ πάτρια ἐπιτε-
45 λέουσι. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω γίνεται.

LXI. Τότε δὲ τὸν Κλεομένεα ἐόντα ἐν τῇ Αἰγίνῃ καὶ
κοινὰ τῇ Ἑλλάδι ἀγαθὰ προσεργαζόμενον ὁ Δημάρχος
διέβαλε, οὐκ Αἰγινητέων οὕτω κηδόμενος ὡς φόβῳ καὶ
ἄγῃ χρεώμενος. (2) Κλεομένης δὲ νοστήσας ἀπ' Αἰγίνης
50 ἐδούλευε τὸν Δημάρχον παῦσαι τῆς βασιλείης, διὰ
πρῆγμα τοιόνδε ἐπίβασιν ἐς αὐτὸν ποιεύμενος. (3) Ἀρί-
στον βασιλεύοντι ἐν Σπάρτῃ καὶ γήμαντι γυναῖκας δύο
παῖδες οὐκ ἐγένοντο. Καὶ οὐ γὰρ συνεγινώσχετο αὐτὸς
τούτου εἶναι αἴτιος, γαμέει τρίτην γυναῖκα. (4) Ἦδε δὲ

gine paternorum omnium honorum haerede, cui illa nubere
debeat, nisi jam a patre fuerit desponsata; et de viis pu-
blicis. (6) Tum, si quis adoptare voluerit filium, is coram
regibus id facere tenetur. Adsident reges deliberantibus
senatoribus, qui sunt numero duodetriginta: quodsi in
senatum non veniunt, hi ex senatoribus qui proxime illos
cognatione attingunt, regum habent honores, et duo suf-
fragia conferunt, praetereaque tertium, suum ipsorum.

LVIII. Ista igitur viventibus regibus Spartanis publice
tribuuntur: mortuis vero, haec. Nunciant equites obi-
tum regis per universam Laconicam; in urbe vero circum-
eunt mulieres lebetem pulsant. Quo facto, necesse est
ut ex quaque domo duo liberi homines, mas et femina,
luctu squalcant; id ni faciunt, gravem mulctam incurrunt.
(2) Est autem mos Lacedaemoniorum in regum obitu idem
qui barbarorum in Asia: plerique enim barbari in obitu
regum suorum eodem utuntur instituto. Mortuo enim
rege Lacedaemoniorum, non Spartani solum, sed et ex tota
Laconica circum habitantium certus quidam numerus ad
prosequendum funus convenire tenetur. (3) Hi igitur, et
Helotae, et Spartani ipsi, postquam multa millia numero
in unum convenere, promiscue cum mulieribus frontes
gnaviter plangunt, immensaue edunt lamenta, postremum
semper ex regibus, cum qui diem obiit, optimum fuisse
dicentes. (4) Quodsi in bello mortuus rex est, ejus simu-
lacrum effingunt, et pulcre strato lectulo impositum esse-
runt. Sepulto rege, per decem dies nec populi concio
instituitur, nec magistratuum consessus, sed per hos dies
continuos lugent.

LIX. Etiam in hoc Lacedaemoniis convenit cum Persis,
quod defuncti regis successor in regni sui auspiciis aere
alieno liberat quemlibet Spartanum, qui vel regi vel pu-
blico aliquid debuit. Similiter enim apud Persas recens
constitutus rex civitatibus omnibus tributum, quod nondum
persolverunt, remittit.

LX. Cum Aegyptiis vero hoc commune Lacedaemonii ha-
bent, quod apud illos praecones et tibicines et coqui in pa-
trias artes succedunt; et tibicen filius est tibicinis, coquus
coqui, praeco praconis: neque praconis filium alius, ob
vocis claritatem munus hoc ambiens, excludit; sed quilibet
negotium suum patrio more exsequitur. Atque haec qui-
dem ita se habent.

LXI. Cleomenem igitur, Aeginae tunc versantem, et com-
muni Graeciae bono navantem operam, quum accusasset
Demaratus, non Aeginetis ille studens, sed invidia et odio
ductus; (2) tum vero Cleomenes, ex Aegina reversus, re-
giam dignitatem abrogandi Demarato consilium cepit; cu-
jus exsequendi consilii haec res ei ansam occasionemque
praebuit. (3) Aristoni, Sparta regi, quum duas deinceps
uxores duxisset, liberi ex his nulli prognati erant. Cujus
rei non suam esse culpam existimans, tertiam duxit uxo-
rem. (4) Duxit autem hoc modo: erat illi amicus civis

γαμέει· ἦν οἱ φίλος τῶν Σπαρτιητέων ἀνὴρ, τῷ προσε-
 κέετο τῶν ἀστῶν μάλιστα ὁ Ἀρίστων. Τούτῳ τῷ ἀνδρὶ
 ἐτύγχανε ἐοῦσα γυνὴ καλλίστη μακροῦ τῶν ἐν Σπάρτῃ
 γυναικῶν, καὶ ταῦτα μέντοι καλλίστη ἐξ αἰσχίστης γε-
 νομένη. (5) Ἰοῦσαν γὰρ μιν τὸ εἶδος φλαύρην ἢ τρο-
 φὸς αὐτῆς, οἷα ἀνθρώπων τε ὀλβίων θυγατέρα καὶ δυσ-
 ειδέα ἐοῦσαν, πρὸς δὲ καὶ δρέουσα τοὺς γονέας συμφο-
 ρὴν τὸ εἶδος αὐτῆς ποιευμένους, ταῦτα ἕκαστα μαθοῦσα
 ἐπιφράζεται τοιάδε· (6) ἐφόρει αὐτὴν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέ-
 ρην ἐς τὸ τῆς Ἑλένης ἱρόν· τὸ δ' ἐστὶ ἐν τῇ Θεράπνῃ
 καλυμένη, ὑπερθε τοῦ Φοιβηίου ἱεροῦ· ὅπως δὲ ἐνείκει
 ἢ τροφὸς, πρὸς τε τῷ γαλμα ἴστα καὶ ἐλίσσετο τὴν θεὸν
 ἀπαλλάξαι τῆς δυσμοφίης τὸ παιδίον. (7) Καὶ δὴ κοτε
 ἀπιούσῃ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῇ τροφῇ γυναῖκα λέγεται ἐπιφα-
 νῆναι, ἐπιφανείσαν δὲ ἐπείρεσθαι μιν ὅ τι φέροι ἐν τῇ
 ἀγκάλῃ, καὶ τὴν φράσαι ὡς παιδίον φορέει, τὴν δὲ
 κελεύσαι οἱ δέξαι, τὴν δὲ οὐ φάναι· ἀπειρήσθαι γὰρ οἱ
 ἐκ τῶν γειναμένων μηδενὶ ἐπιδεικνύναι· τὴν δὲ πάν-
 τως ἐνωτῇ κελεύειν ἐπιδέξαι. (8) Ὁρέουσαν δὲ τὴν
 20 γυναῖκα περὶ πολλοῦ ποιευμένην ἰδέσθαι, οὕτω δὲ τὴν
 τροφὸν δέξαι τὸ παιδίον· τὴν δὲ καταψῶσαν τοῦ παι-
 δίου τὴν κεφαλὴν εἶπαι ὡς καλλιστεύσει πασέων τῶν
 ἐν Σπάρτῃ γυναικῶν. (9) Ἀπὸ μὲν δὴ ταύτης τῆς
 ἡμέρας μεταπεσέειν τὸ εἶδος. Γαμέει δὲ δὴ μιν ἐς
 25 γάμου ὥρην ἀπικομένην Ἀγητος ὁ Ἀλκείδew, οὗτος δὴ
 ὁ τοῦ Ἀρίστωνος φίλος.

LXII. Τὸν δὲ Ἀρίστωνα ἔκνιζε ἄρα τῆς γυναικὸς
 ταύτης ὁ ἔρω· μηχανᾶται δὴ τοιάδε. Αὐτὸς τε τῷ
 30 ἑταίρῳ, τοῦ ἦν ἡ γυνὴ αὐτῇ, ὑποδέκεται δωτήνην δώ-
 σειν τῶν ἐωυτοῦ πάντων ἐν, τὸ ἂν αὐτὸς ἐκεῖνος ἔληται,
 καὶ τὸν ἑταῖρον ἐνωτῇ ἐκέλευε ὡσαύτως τὴν ὁμοίην δι-
 δόναι. Ὁ δὲ οὐδὲν φοβηθεὶς ἀμφὶ τῇ γυναικί, δρέων
 ἐοῦσαν καὶ Ἀρίστωνι γυναῖκα, καταινέει ταῦτα· ἐπὶ
 τούτοις δὲ ὅρκους ἐπήλασαν. (2) Μετὰ δὲ αὐτὸς τε
 35 ὁ Ἀρίστων ἔδωκε τοῦτο, ὅ τι δὴ ἦν, τὸ εἴλετο τῶν
 κειμηλίων τῶν Ἀρίστωνος ὁ Ἀγητος, καὶ αὐτὸς τὴν
 ὁμοίην ζητέων φέρεσθαι παρ' ἐκείνου, ἐνθαῦτα δὲ τοῦ
 ἑταίρου τὴν γυναῖκα ἐπειρᾶτο ἀπάγεσθαι. (3) Ὁ δὲ
 40 πλὴν τούτου μούνου τᾶλλα ἔφη καταινέσαι· ἀναγκαζό-
 μενος μέντοι τῷ τε ὅρκῳ καὶ τῆς ἀπάτης τῇ παραγωγῇ
 ἀπίει ἀπάγεσθαι.

LXIII. Οὕτω μὲν δὴ τὴν τρίτην ἐσηγάγετο γυναῖκα
 ὁ Ἀρίστων, τὴν δευτέραν ἀποπεμψάμενος. Ἐν δὲ οἱ
 χρόνῳ ἐλάσσονι καὶ οὐ πληρώσασα τοὺς δέκα μῆνας ἡ
 45 γυνὴ αὕτη τίκει τοῦτον δὴ τὸν Δημάρητον. (2) Καὶ
 τίς οἱ τῶν οἰκετέων ἐν θώκῳ κατημένῳ μετὰ τῶν ἐφό-
 ρων ἐξαγγέλλει ὡς οἱ παῖς γέγονε. Ὁ δὲ ἐπιστάμενός
 τε τὸν χρόνον τῷ ἡγάγετο τὴν γυναῖκα, καὶ ἐπὶ δακτύ-
 λων συμβαλλόμενος τοὺς μῆνας, εἶπε ἀπομόσας «οὐκ ἂν
 50 ἐμὸς εἴη.» (3) Τοῦτο ἤκουσαν μὲν οἱ ἐφοροί, πρῆγμα
 μέντοι οὐδὲν ἐποίησαντο τὸ παραυτίκα. Ὁ δὲ παῖς
 αὖξετο, καὶ τῷ Ἀρίστωνι τὸ εἰρημένον μετέμελε· παῖδα
 γὰρ τὸν Δημάρητον ἐς τὰ μάλιστα οἱ ἐνόμισε εἶναι. (4)
 Δημάρητον δὲ αὐτῷ οὐνομα ἔθετο διὰ τόδε· πρότερον

Spartanus, quo civium omnium familiarissime Ariston ute-
 batur. Hic vir uxorem habuit longe formosissimam omnium
 quæ Spartæ erant mulierum : et ea quidem formosis-
 sima ex deformissima evaserat. (5) Etenim quum turpis
 fuisset aspectu, nutrix illius, puellam ita deformem vi-
 dens esse hominum opulentorum filiam, vidensque paren-
 tes illius in magna calamitate ponere turpem filiolarum for-
 mam, hæc animadvertens nutrix, tale inivit consilium : (6)
 quotidie gestabat eam in Helenæ templum, quod est in loco
 qui Therapna vocatur, supra Phœbeum templum. Quoties
 autem puellam eo gestasset, statuebat illam ante deæ si-
 mulacrum, supplexque rogabat deam, ut deformitate libe-
 rare puellam vellet. (7) Jam die quodam, quum templo
 egrederetur nutrix, adparuisse ei dicitur mulier, quærens
 ex ea quid esset quod in ulna gestaret. Cui quum illa re-
 spondisset, puellam se gestare, rogasse mulierem, ut sibi
 monstraret puellam. Neganti nutrici, dicentique vetitum
 sibi a parentibus esse ne cuiquam eam monstraret, etiam
 atque etiam hanc instituisse, ut sibi ostenderet. (8) Tum nu-
 tricem, ut vidit plurimum interesse mulieris videre puellam,
 ita denique illi ostendisse; et hanc, tacto puellæ capite,
 dixisse, formæ præstantia superaturam eam Spartanæ
 omnes mulieres. (9) Atque inde ab illo ipso die mutatam
 esse ejus formam. Hanc igitur, ubi nubilus facta est,
 in matrimonium duxit Agetus, Alcideæ filius, hic ipse quem
 dixi Aristonis amicus.

LXII. Cujus mulieris amore urens Ariston talem iniit ra-
 tionem. Amico, cujus hæc uxor erat, recipit ipse, dono
 se daturum quamcumque rerum suarum omnium ille sele-
 gisset, jubetque amicum, ut parem sibi referat gratiam.
 Et ille, nihil de uxore sua veritus, quum videret esse etiam
 Aristoni uxorem, in conditionem consensit; atque in hoc
 ipsum mutuis se juramentis ambo obligarunt. (2) Deinde
 Ariston dedit illi pretiosissimum nescio quod cimeliorum
 suorum, quod selegerat Agetus : et ipse, par ab illo sibi
 referri postulans, ibi tunc uxorem amici conatus est secum
 abducere. (3) At ille, in omnia alia, hoc uno excepto,
 se consensisse, ait : verumtamen quum juramento esset
 obstrictus, doloque circumventus, abduci eam passus est.

LXIII. Ita igitur tertiam uxorem, repudiata secunda,
 Ariston duxit. Eique hæc eadem mulier intra tempus justo
 brevius, decimo nondum expleto mense, peperit hunc, de
 quo hic agitur, Demaratum : (2) et Aristoni tunc in con-
 sessu ephorum sedenti unus e famulis nunciavit, natum
 ei esse filium. At ille, memor temporis quo duxerat uxo-
 rem, et digitis numerum iniens mensium, interposito jure-
 jurando ait, « Hic meus esse non potest. » (3) Idque audi-
 verant ephori : nec tamen statim curæ admodum illis fuerat
 id verbum. Postquam vero adolevit puer, dicti pœnituit
 Aristonem; etenim quam maxime suum esse filium Dema-
 ratum existimabat : (4) et nomē Demaratum (id est, Vo-
 lis populi expetitum) hac causa ei imposuit, quod antea

τούτων πανδημει Σπαρτιῇται Ἀρίστωνι, ὡς ἀνδρὶ εὐδοκίμεοντι διὰ πάντων δὴ τῶν βασιλέων τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ γενομένων, ἀρὴν ἐποιήσαντο παῖδα γενέσθαι. Διὰ τοῦτο μὲν οἱ τὸ οὖνομα Δημάρητος ἐτέθη.

6 LXIV. Χρόνου δὲ προϊόντος, Ἀρίστων μὲν ἀπέθανε, Δημάρητος δὲ ἔσχε τὴν βασιληίην. Ἐδεε δὲ, ὡς οἶχε, ἀνάπυστα γεγόμενα ταῦτα καταπαῦσαι Δημάρητον τῆς βασιληίης, δι' ἧς Κλεομένει διεβλήθη μεγάλως πρότερόν τε ὁ Δημάρητος ἀπαγαγὼν τὴν στρατιὴν ἐξ Ἐλευσίνος, 10 καὶ δὴ καὶ τότε ἐπ' Αἰγινήτων τοὺς μηδίσαντας διαβάαντος Κλεομένεος.

LXV. Ὀρμηθεὶς ὢν ἀποτίνυσθαι ὁ Κλεομένης συντίθεται Λευτυχίδῃ τῷ Μενάρει τοῦ Ἁγίου, ἐόντι οἰκίῃς τῆς αὐτῆς Δημαρήτῳ, ἐπ' ᾧ τε, ἦν αὐτὸν καταστήσει βασιλεὺς ἀντὶ Δημαρήτου, ἔφηται οἱ ἐπ' Αἰγινήτας. (2) Ὁ δὲ Λευτυχίδης ἦν ἐχθρὸς τῷ Δημαρήτῳ μάλιστα γεγὼς διὰ πρῆγμα τοιόνδε· ἀρμολογούμενου Λευτυχίδει Πέρκαλον τὴν Χίλωνος τοῦ Δημαρμένου θυγατέρα, ὁ Δημάρητος ἐπιβουλεύσας ἀποστερέει Λευτυχίδα τοῦ γάμου, φθάσας αὐτὸς τὴν Πέρκαλον ἀρπάσας καὶ σχῶν γυναῖκα. (3) Κατὰ τοῦτο μὲν τῷ Λευτυχίδῃ ἡ ἐχθρὴ ἡ ἐς τὸν Δημάρητον ἐγεγόνεε, τότε δὲ ἐκ τῆς Κλεομένεος προθυμίας ὁ Λευτυχίδης κατόμνυται Δημαρήτου, φάς αὐτὸν οὐκ ἰκνευμένως βασιλεύειν Σπαρτιητέων οὐκ ἐόντα παῖδα Ἀρίστωνος. (4) Μετὰ δὲ τὴν κατωμοσίην ἐδίωκε ἀνασώζων ἐκεῖνο τὸ ἔπος, τὸ εἶπε Ἀρίστων· τότε δτε οἱ ἐξήγγειλε ὁ οἰκέτης παῖδα γεγενῆσθαι, ὁ δὲ συμβαλλόμενος τοὺς μῆνας ἀπώμοσε, φάς οὐκ ἐωυτοῦ μιν εἶναι. (5) Τούτου δὲ ἐπιβατεύων 25 τοῦ ῥήματος ὁ Λευτυχίδης ἀπέφαινε τὸν Δημάρητον οὔτε ἐξ Ἀρίστωνος γεγενῆσθαι οὔτε ἰκνευμένως βασιλεύοντα Σπάρτης, τοὺς ἐφόρους μάρτυρας παρεχόμενος ἐκείνους οἱ τότε ἔτυχον πάρεδροι τε ἐόντες καὶ ἀκούσαντες ταῦτα Ἀρίστωνος.

35 LXVI. Τέλος δὲ ἐόντων περὶ αὐτῶν νεικέων, ἔδοξε Σπαρτιητῇσι ἐπείρεσθαι τὸ χρηστήριον τὸ ἐν Δελφοῖσι εἰ Ἀρίστωνος εἴη παῖς ὁ Δημάρητος. (2) Ἀνωίστου δὲ γενομένου ἐκ προνοίας τῆς Κλεομένεος ἐς τὴν Πυθίην, ἐνθαῦτα προσποιέεται Κλεομένης Κόβωνα τὸν Ἀριστοφάντου, ἀνδρα ἐν Δελφοῖσι δυναστεύοντα μέγιστον, ὁ δὲ Κόβων Περίαλλαν τὴν πρόμαντιν ἀναπέθει, τὰ Κλεομένης ἐβούλετο λέγεσθαι, λέγειν. (3) Οὕτω δὴ ἡ Πυθίη ἐπειρωτεόντων τῶν θεοπρόπων ἔκρινε μὴ Ἀρίστωνος εἶναι Δημάρητον παῖδα. Ὑστέρῳ μὲν 40 τοι χρόνῳ ἀνάπυστα ἐγένετο ταῦτα, καὶ Κόβων τε ἔφυγε ἐκ Δελφῶν καὶ Περίαλλα ἡ πρόμαντις ἐπαύθη τῆς τιμῆς.

LXVII. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Δημαρήτου κατάπαυσιν τῆς βασιληίης οὕτω ἐγένετο, ἔφυγε δὲ Δημάρητος ἐκ Σπάρτης ἐς Μήδους ἐκ τοιούδε ὀνειδέος. Μετὰ τῆς βασιληίης τὴν κατάπαυσιν ὁ Δημάρητος ἤρχε αἰρεθείς ἀρχήν. (2) Ἔσαν μὲν δὴ γυμνοπαιδίαι, θετευμένου δὲ τοῦ Δημαρήτου ὁ Λευτυχίδης γεγὼς ἤδη αὐτὸς βασιλεύς ἀντ' ἐκείνου, πέμψας τὸν θεράποντα, ἐπὶ γέλωτι

Spartani publice susceptis pro Aristone votis, ut viro omnium ante id tempus regum Spartanorum probatissimo, deos erant precati, ut filius ei nasceretur. Ob hoc igitur nomen ei est impositum Demaratus.

LXIV. Succedente tempore e vita discessit Ariston, et Demaratus regnum suscepit. Fuisse autem videtur in satis, ut ista res, quum comperta fuisset, regno exueret Demaratum, eo quod magnum in odium incurrerat Cleomenis, primum, exercitu Eleusi abducto, deinde (ut dixi) tunc, quum Cleomenes in Aeginam trajecerat adversus hos qui cum Medis sentiebant.

LXV. Itaque ulcisci eum cupiens Cleomenes paciscitur cum Leotychide, Menaris filio, Agidis nepoti, ex eadem domo, qua erat Demaratus, oriundo, in hanc conditionem, ut ille, sua opera rex creatus in locum Demarati, ipsum sequeretur adversus Aeginetas. (2) Fuerat autem Leotychides inimicissimus Demarato, ejusmodi de causa; quod, quum Percalum, Chilonis filiam, neptin Demarmeni, sibi desponsasset, Demaratus per insidias nuptiis illis frustratus erat Leotychidem, praeceptamque illi Percalum ipse duxerat uxorem. (3) Haec quum fuisset inimicitiarum Leotychidis adversus Demaratum origo, tunc a Cleomene sollicitatus Leotychides jurat contra Demaratum, dicens, non legitime illum regem esse Spartanorum, nec enim filium esse Aristonis. (4) Deinde, post interpositum hoc iuramentum, judicio eum est persecutus, in memoriam revocans verbum istud, quod Aristoni tunc exciderat, quum ei famulus recens natum renunciasset filium; ubi numero inito mensium jurans dixerat, non esse illum filium suum. (5) Huic verbo insistens Leotychides declaravit Demaratum nec Aristone genitum, nec legitime regnantem Sparta; testes advocans eosdem ephoros, qui tum cum illo sederant in consilio, et verbum istud ex ore Aristonis audierant.

LXVI. Postremo, quum ea de re exstilissent rixae, placuit Spartanis ex Delphico oraculo quaerere, an Aristonis filius esset Demaratus. (2) Quod quum de industria ita decernendum curasset Cleomenes, ut de ea re ad Pythiam referretur; tum vero idem Cleomenes Cobonem sibi conciliavit, Aristophanti filium, virum maxima apud Delphen- ses auctoritate; qui Periallae prophetissae persuasit, ut ea diceret, quae Cleomenes dici volebat. (3) Ita igitur interrogantibus his, qui ad consulendum oraculum missi erant, respondit Pythia, non esse Aristonis filium Demaratum. Attamen postero tempore comperta ea fraus est, et Cobon Delphis profugit, prophetissae vero Periallae abrogatum est munus.

LXVII. Hoc igitur modo abrogata Demarato regia dignitas est. Deinde vero, relicta Sparta, ad Medos profugit Demaratus, ob contumeliam hujusmodi. Postquam regno fuit exutus, ad gerendum magistratum erat electus. (2) Quumque esset solenne ludicrum, quod Gymnopaidias vocant, Leotychides, rex jam creatus in Demarati locum, risus et contumeliae causa misso famulo ad Demaratum, qui et

τε καὶ λάσθη εἰρώτα τὸν Δημάρητον δοκοῖν τι εἶη τὸ ἄρχειν μετὰ τὸ βασιλεύειν. (3) Ὁ δὲ ἀλγίστας τῷ ἐπειρωτήματι εἶπε φὰς αὐτὸς μὲν ἀμφοτέρων ἤδη πεπειρησθαι, ἐκεῖνον δὲ οὐ, τὴν μέντοι ἐπειρώτησιν ταύτην ἄρξειν Λακεδαιμονίοισι ἢ μυρίας κακότητος ἢ μυρίας εὐδαιμονίας. (4) Ταῦτα δὲ εἶπας καὶ κατακαλυψάμενος ἦγε ἐκ τοῦ θεήτρου ἐς τὰ ἐσωτοῦ οἶκία, αὐτίκα δὲ παρασκευασάμενος ἔθυε τῷ Διὶ βοῦν, θύσας δὲ τὴν μητέρα ἐκάλεσε.

10 LXVIII. Ἀπικομένη δὲ τῇ μητρὶ ἐσθελς ἐς τὰς χεῖρας οἱ τῶν σπλάγχχνων κατικέτευε, λέγων τοιάδε, « ὦ μήτερ, θεῶν σε τῶν τε ἄλλων καταπτόμενος ἱκετεύω καὶ τοῦ ἔρκειου Διὸς τοῦδε, φράσαι μοι τὴν ἀλήθειαν, τίς μεῦ ἐστι πατήρ ὁρθῶ λόγῳ. (2) Λευτυχίδης μὲν γὰρ ἔφη ἐν τοῖσι νείκεσι λέγων κυεύουσάν σε ἐκ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς οὕτω ἔλθεῖν παρ' Ἀρίστων· οἱ δὲ καὶ τὸν ματαιότερον λόγον λέγοντες φασὶ σε ἔλθεῖν παρὰ τῶν οἰκετέων τὸν ὀνοφορβὸν, καὶ ἐμὲ εἶναι ἐκεῖνου παιῖδα. (3) Ἐγὼ ὦν σε μετέρχομαι τῶν θεῶν εἶπαι τῶλῃθές· οὔτε γὰρ, εἴ περ πεποίηκας τι τῶν λεγομένων, μούνη δὴ πεποίηκας, μετὰ πολλέων δέ· ὃ τε λόγος πολλὸς ἐν Σπάρτῃ ὡς Ἀρίστωνι σπέρμα παιδοποιὸν οὐκ ἐνῆν· τεκέειν γὰρ ἂν οἱ καὶ τὰς προτέρας γυναῖκας. » Ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔλεγε.

25 LXIX. Ἡ δὲ ἀμείβετο τοισίδε, « ὦ παῖ, ἐπεῖτε με λιλῆσι μετέρχεαι εἶπαι τὴν ἀλήθειαν, πᾶν ἐς σὲ κατειρήσεται τῶλῃθές. Ὡς με ἡγάγετο Ἀρίστων ἐς ἐσωτοῦ, νυκτὶ τρίτῃ ἀπὸ τῆς πρώτης ἤλθέ μοι φάσμα εἰδόμενον Ἀρίστωνι, συνευνηθὲν δὲ τοὺς στεφάνους τοὺς εἶχε 30 ἐμοὶ περιετίθει. (2) Καὶ τὸ μὲν οἰχώκεε, ἦκε δὲ μετὰ ταῦτα Ἀρίστων. Ὡς δὲ με εἶδε ἔχουσαν στεφάνους, εἰρώτα τίς εἶη ὃ μοι δούς· ἐγὼ δὲ ἐφάμην ἐκεῖνον· ὃ δὲ οὐκ ὑπεδέκετο. Ἐγὼ δὲ κατωμνύμην, φαμένη αὐτὸν οὐ καλῶς ποιεῖν ἀπαρνεύμενον· ὀλίγῳ γὰρ τι πρότερον 35 ἐλθόντα καὶ συνευνηθέντα δοῦναί μοι τοὺς στεφάνους. (3) Ὅρέων δὲ με κατομνυμένην ὃ Ἀρίστων ἔμαθε ὡς θεῖον εἶη τὸ πρῆγμα. Καὶ τοῦτο μὲν οἱ στέφανοι ἐφάνησαν ἐόντες ἐκ τοῦ ἡρώτου τοῦ παρὰ τῇσι θύρῃσι τῇσι αὐλείῃσι ἰδρυμένου, τὸ καλεῦσι Ἀστράβακου· τοῦτο 40 δὲ οἱ μάντιες τὸν αὐτὸν τοῦτον ἥρωα ἀναιρέον εἶναι. (4) Οὕτω δὴ, ὦ παῖ, ἔχεις πᾶν, ὅσον τι καὶ βούλει πυθέσθαι. Ἡ γὰρ ἐκ τοῦ ἥρωος τούτου γέγονας, καὶ τοι πατήρ ἐστι Ἀστράβακος ὃ ἥρωας, ἢ Ἀρίστων· ἐν γὰρ σε τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἀναιρέομαι. (5) Τῇ δὲ σευ μάλιστα κατάπτονται οἱ ἐχθροὶ, λέγοντες ὡς αὐτὸς ὃ Ἀρίστων, ὅτε αὐτῷ σὺ ἡγγέλθης γεγεννημένος, πολλῶν ἀκουόντων οὐ φήσειέ σε ἐσωτοῦ εἶναι (τὸν χρόνον γὰρ, τοὺς δέκα μῆνας, οὐδέκω ἐξήκειν), αἰδρητῇ τῶν τοιούτων ἐκεῖνος τοῦτο ἀπέρριψε τὸ ἔπος. (6) Τίχτουςι 45 γὰρ γυναῖκες καὶ ἐννεάμηνῃ καὶ ἐπτάμηνῃ, καὶ οὐ πᾶσαι δέκα μῆνας ἐκτελέσασαι· ἐγὼ δὲ σὲ, ὦ παῖ, ἐπτάμηνον ἔτεκον. Ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὸς ὃ Ἀρίστων οὐ μετὰ πολλὸν χρόνον ὡς ἀγνοίῃ τὸ ἔπος ἐκβάλοι τοῦτο. (7) Λόγους δὲ ἄλλους περὶ γενέσεως τῆς σεωυτοῦ μὴ

ipse spectator aderat, quæsivit ex eo, qualenam illi videretur, hunc gerere magistratum post regiam dignitatem? (3) Cui illi, indignatus interrogatione, respondit, se quidem utrumque esse expertum, nec vero illum : cæterum interrogationem hanc Lacedæmoniis aut infinitæ calamitatis, aut infinitæ felicitatis fore initium. (4) His dictis, velata facie theatro egressus, domum suam abiit : ibique protinus, præparatis rebus necessariis, Jovi bovem immolavit, et eo mactato vocavit matrem.

LXVIII. Quæ postquam advenit, data in manus illius extorum parte victimæ, supplex eam Demaratus adlocutus est his verbis : « Mater, et alios omnes deos testatus, et hunc Herceum (*id est*, domus nostræ præsidem) Jovem, oro te atque obsecro, ut verum mihi dicas, quis ex rei veritate pater sit meus. (2) Leotychides enim in litis contentione dixit, gravidam te ex priori viro congressam esse cum Aristone : qui vero contumeliosiores rumores sequuntur, aiunt cum servo asinario te esse congressam, et illius me esse filium. (3) Quare te ego per deos obsecro, verum mihi dicas. Nam et, si quid tale, quale dicunt, fecisti, non sola tu fecisti, sed multis cum aliis mulieribus : et pervulgata quoque Spartæ fama est, prolificum semen non fuisse Aristoni ; alioqui priores etiam uxores ejus parituras fuisse. » Talia igitur ille dixit.

LXIX. Cui mater his verbis respondit : « Fili, quoniam me supplex oras ut verum dicam, omnem tibi rem ex vero aperiam. Postquam me Ariston domum suam duxit, tertia nocte a prima venit ad me simulacrum simile Aristoni : quod quum mecum concubisset, coronas mihi, quas habebat, imposuit. (2) Illud postquam abiit, venit deinde Ariston ; qui me videns coronis ornatam, interrogavit quis illas mihi dedisset : et ego dixi, ipsum. Quod ubi abnuvit ille, jurata equidem respondi, non recte eum facere qui rem perneget ; paullo enim ante venisse ipsum, mecumque concubuisse, ac deinde has mihi coronas dedisse. (3) Tum me videns Ariston jurejurando rem confirmare, intellexit divinitus hæc accidisse. Nam et coronas illas adparebat esse ex herois ædícula quæ est ad januam aulæ nostræ ; Astrabaci ædem vocant : et, esse hunc ipsum heroem, pronunciarunt vates. (4) Ita igitur, fili, rem totam habes, quam scire cupis. Nam, aut ex hoc heroe genitus es, et pater tuus Astrabacus heros est, aut Ariston : ea ipsa enim nocte te concepisti. (5) Cæterum, quo argumento te maxime adgrediuntur inimici, dicentes, ipsum Aristonem, quum ei te natum esse nunciaretur, audientibus multis negasse suum te esse filium, quoniam justum tempus decem mensium nondum esset completum ; id verbum illi inscitia talium rerum exciderat. (6) Pariunt enim mulieres etiam novem mensium fœtus, atque etiam septem mensium, neque cunctæ decimum complent mensem : et ego te, fili, septimo mense peperisti. Agnovitque etiam paullo post ipse Ariston, per inscitiam sibi verbum illud excidisse. (7) Alios autem de nativitate tua rumores procul habe : nam veris

δέκεο· τὰ γὰρ ἀληθέστατα πάντα ἀκήκοας. Ἐκ δὲ ὀνοφορβῶν αὐτῷ τε Λευτυχίδῃ καὶ τοῖσι ταῦτα λέγουσι τίκτοιεν αἱ γυναῖκες παῖδας. » Ἡ μὲν δὴ ταῦτα ἔλεγε.

LXX. Ὁ δὲ πυθόμενός τε τὰ ἐβούλετο καὶ ἐπόδια λαβὼν ἐπορεύετο εἰς Ἥλιν, τῷ λόγῳ φὰς ὥς εἰς Δελφοὺς χρῆσόμενος τῷ χρηστηρίῳ πορεύεται. Λακεδαιμόνιοι δὲ ὑποτοπηθέντες Δημάρητον ὀρησμῷ ἐπιχειρεῖν ἐδίωκον. (2) Καί κως ἔφθη εἰς Ζάκυνθον διαβάς ὁ Δημάρητος ἐκ τῆς Ἥλιδος· ἐπιδιαβάντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι αὐτοῦ τε ἄπτοντο καὶ τοὺς θεράποντας αὐτὸν ἀπαιρέοντο. Μετὰ δὲ, οὐ γὰρ ἐξεδίδοσαν αὐτὸν οἱ Ζακύνθιοι, ἐνθεῦτεν διαβαίνει εἰς τὴν Ἀσίην παρὰ βασιλέα Δαρεῖον. Ὁ δὲ ὑπεδέξατό τε αὐτὸν μεγαλῶσι καὶ γῆν τε καὶ πόλιν ἔδωκε. (3) Οὕτω ἀπῆκετο εἰς τὴν Ἀσίην Δημάρητος καὶ τοιαύτῃ χρῆσάμενος τύχῃ, ἄλλα τε Λακεδαιμόνιοισι συχνὰ ἔργοισι τε καὶ γνώμησι ἀπολαμπρυνθεὶς, ἐν δὲ δὴ καὶ Ὀλυμπιάδᾳ σφι ἀνελόμενος τεθρίπῳ προσέβαλε, μῦθος τοῦτο πάντων δὴ τῶν γενομένων βασιλέων ἐν Σπάρτῃ ποιήσας.

LXXI. Λευτυχίδης δὲ ὁ Μενάρεος Δημάρητου καταπαυθέντος διεδέξατο τὴν βασιληίην, καὶ οἱ γίνεται παῖς Ζευξίδημος, τὸν δὴ Κυνίσκον μετεξέτεροι Σπαρτιητέων ἐκάλευν. Οὗτος ὁ Ζευξίδημος οὐκ ἐβασίλευσε Σπάρτης· πρὸ Λευτυχίδου γὰρ τελευτᾷ, λιπὼν παῖδα Ἀρχιδήμον. (2) Λευτυχίδης δὲ στερηθεὶς Ζευξιδήμου γαμέει δευτέρην γυναῖκα Εὐρυδάμην, ἐοῦσαν Μενίου μὲν ἀδελφεῇ, Διακτορίδου δὲ θυγατέρᾳ, ἐκ τῆς οἱ ἔρσεν μὲν γίνεται οὐδὲν, θυγάτηρ δὲ Λαμπιτῶ, τὴν Ἀρχιδήμος ὁ Ζευξιδήμου γαμέει δόντος αὐτῷ Λευτυχίδου.

LXXII. Οὐ μὲν οὐδὲ Λευτυχίδης κατεγῆρα ἐν Σπάρτῃ, ἀλλὰ τίσιν τοιήνδε τινὰ Δημάρητῳ ἐξέτισε. Ἐστρατήγησε Λακεδαιμόνιοις εἰς Θεσσαλίην, παρὸν δὲ οἱ ὑποχείρια πάντα ποιήσασθαι ἐδωροδόκησε ἀργύριον πολλόν. (2) Ἐπ' αὐτοφῶρ δὲ ἄλους αὐτοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐπικατήμενος χειρὶδι πλέῃ ἀργυρίου, ἔφυγε ἐκ Σπάρτης ὑπὸ δικαστήριον ὑπαχθεὶς, καὶ τὰ οἰκία οἱ κατεσχάφη· ἔφυγε δὲ εἰς Τεγέην, καὶ ἐτελεύτησε ἐν ταύτῃ. Ταῦτα μὲν δὴ ἐγένετο χρόνῳ ὕστερον.

LXXIII. Τότε δὲ ὥς τῷ Κλεομένει εὐωδῶθη τὸ εἰς τὸν Δημάρητον πρῆγμα, αὐτίκα παραλαβὼν Λευτυχίδεα ἦε ἐπὶ τοὺς Αἰγινήτας, δεινὸν τινὰ σφι ἔγκοτον διὰ τὸν προπηλακισμόν ἔχων. (2) Οὕτω δὴ οὔτε οἱ Αἰγινῆται, ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων ἡκόντων ἐπ' αὐτοὺς, ἐδίκαιεον ἔτι ἀντιβαίνειν, ἐκεῖνοί τε ἐπιλεξάμενοι ἄνδρας δέκα Αἰγινήτεων τοὺς πλείστου ἀξίους καὶ πλούτους καὶ γένει ἥγον, καὶ ἄλλους καὶ δὴ καὶ Κριόν τε τὸν Πολυκρίτου καὶ Κάσαμβον τὸν Ἀριστοκράτεος, οἳ περ ἔσχον μέγιστον κράτος· ἀγαγόντες δὲ σφας εἰς γῆν τὴν Ἀττικὴν παρὰ θάλασσαν παρατίθενται εἰς τοὺς ἐχθίστους Αἰγινήταις Ἀθηναίους.

LXXIV. Μετὰ δὲ ταῦτα Κλεομένεα ἐπάϊστον γενομένον κακοτεχνήσαντα εἰς Δημάρητον δαῖμα ἔλαβε Σπαρτιητέων, καὶ ὑπεξέσχε εἰς Θεσσαλίην. Ἐνθεῦτεν

sima omnia audivisti. Ex asinariis vero Leotychidi ipsi et aliis, qui hoc narrant, liberos pariant uxores. » Hæc mater locuta est.

LXX. Demaratus vero, postquam quæ voluerat cognovit, sumpto viatico, Elidem profectus est; speciem præ se ferens tamquam Delphos petens, ubi consuleret oraculum. Lacedæmonii vero, suspicati fugam capessere Demaratum, persecuti sunt eum. (2) Sed, priusquam hi Elidem pervenerunt, Zacynthum ille trajecerat. Quo quum etiam Lacedæmonii trajecissent, et ipsi Demarato injecerunt manus, et famulos ei abstraxerunt. At ille, quum non dedidissent eum Zacynthii, in Asiam deinde ad regem Darium transgressus est: et rex eum munifice excepit, et terra et oppidis donavit. (3) Ista igitur ratione, et tali fortuna usus, in Asiam pervenit Demaratus, postquam et aliis multis factis pariter atque consiliis inter Lacedæmonios claruerat, et Olympica victoria, quam quadrigarum curriculo reportavit, civitatem ornaverat, unus ex omnibus Spartæ regibus cui id contigerit.

LXXI. Leotychides vero, Menaris filius, in regnum Demarato ea dignitate ejecto successit. Cujus filius erat Zeuxidemus, quem Spartanorum nonnulli Cyniscum nominabant. Hic regnum Spartæ non est adeptus: obierat enim ante Leotychidem, relicto filio Archidamo. (2) Mortuo autem Zeuxidemo, alteram uxorem duxit Leotychides Eurydamen, Menii sororem, Diactoridæ filiam: ex qua quidem nulla ei mascula proles nata est, sed filia, nomine Lampito; quam duxit Archidamus, Zeuxidemi filius, a Leotychide sibi elocatam.

LXXII. Nec vero Spartæ senectutem traduxit Leotychides, sed talem quamdam pœnam dedit Demarato. Quum dux esset copiarum Laconicarum in Thessalia, potuissetque omnia armis subigere, ingentibus pecuniis corrumpi se passus est. (2) Cujus criminis compertus, quum in ipsis castris insidens manicæ pecunia plenæ esset deprehensus, in judicium delatus exsilio multatus est, et ædes ejus in urbe dirutæ: itaque Tegeæ exsulavit, ibique vitam finivit. Sed hæc quidem postero tempore acta sunt.

LXXIII. Tunc vero, postquam Cleomeni ex sententia successerat res in Demaratum suscepta, protinus ille, adsumpto Leotychide, adversus Æginetas ire contendit, propter illatam sibi contumeliam vehementer illis iratus. (2) Jam igitur Æginetæ, quum ambo simul reges adversus illos venissent, non amplius repugnandum sibi esse existimarunt: et illi selectos ex Æginetis decem viros, divitiis et genere præ cæteris eminentes, abduxerunt, in his Crium Polycriti filium, et Casambum Aristocratis, qui plurimum potestate valebant. Hos igitur, in Atticam terram abductos, veluti depositum tradiderunt Atheniensibus, acerrimis hostibus Æginetarum.

LXXIV. Sed post hæc Cleomenes, quum compertæ interim fuissent malæ artes, quibus adversus Demaratum usus erat, metu Spartanorum in Thessaliam secessit. Inde

δὲ ἀπικόμενος ἐς τὴν Ἀρκαδίην νεώτερα ἐπρήσσε πρή-
γματα, συνιστὰς τοὺς Ἀρκάδας ἐπὶ τῇ Σπάρτῃ, ἄλ-
λους τε ὄρκους προσάγων σφι ἥ μὲν ἐψεσθαί σφεας
αὐτῷ τῇ ἂν ἐξηγέται, καὶ δὴ καὶ ἐς Νώνακριν πόλιν
5 πρόθυμος ἦν τῶν Ἀρκάδων τοὺς προεστεῶτας ἀγινέων
ἐξορκοῦν τὸ Στυγὸς ὕδωρ. (2) Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ πόλιν
λέγεται εἶναι ὑπ' Ἀρκάδων τὸ Στυγὸς ὕδωρ, καὶ δὴ
καὶ ἔστι τοιόνδε τι ὕδωρ ὀλίγον φαινόμενον ἐκ πέτρης
στάζει ἐς ἄγκος, τὸ δὲ ἄγκος αἵμασις τις περιθέει κύ-
10 κλος. Ἡ δὲ Νώνακρίς, ἐν τῇ ἡ πηγὴ αὕτη τυγχάνει
ἐοῦσα, πόλις ἐστὶ τῆς Ἀρκαδίας πρὸς Φενεῶν.

LXXV. Μαθόντες δὲ Λακεδαιμόνιοι Κλεομένεα
ταῦτα πρήσσοντα, κατῆγον αὐτὸν δείσαντες ἐπὶ τοῖσι
αὐτοῖσι ἐς Σπάρτην τοῖσι καὶ πρότερον ἦρχε. (2) Κα-
15 τελόντα δὲ αὐτὸν αὐτίκα ὑπέλαβε μανίῃ νοῦσος, ἐόντα
καὶ πρότερον ὑπομαργότερον· ὅπως γὰρ τῷ ἐντύχοι
Σπαρτιητέων, ἐνέχραυε ἐς τὸ πρόσωπον τὸ σκῆπτρον.
(3) Ποιεῦντα δὲ αὐτὸν ταῦτα καὶ παραφρονήσαντα
ἔδησαν οἱ προσήκοντες ἐν ξύλῳ· ὃ δὲ δεθεὶς τὸν φύλακον
20 μουνωθέντα ἰδὼν τῶν ἄλλων αἴτεε μάχαιραν· οὐ βου-
λομένου δὲ τὰ πρῶτα τοῦ φυλάκου δίδόναι ἠπειλεε τὰ
μιν λυθεὶς ποιήσει, ἐς δὲ δέσας τὰς ἀπειλὰς ὁ φύλακος
(ἦν γὰρ τῶν τις εἰλωτέων) δίδοι οἱ μάχαιραν. (4)
Κλεομένης δὲ παραλαβὼν τὸν σίδηρον ἤρχετο ἐκ τῶν
25 κνημέων ἑωυτὸν λωβώμενος· ἐπιτάμνων γὰρ κατὰ μῆ-
κος τὰς σάρκας προέβαινε ἐκ τῶν κνημέων ἐς τοὺς μη-
ρούς, ἐκ δὲ τῶν μηρῶν ἐς τε τὰ ἰσχία καὶ τὰς λαπάρας,
ἐς δὲ ἐς τὴν γαστέρα ἀπίκητο, καὶ ταύτην καταχορδεύων
ἀπέθανε τρόπῳ τοιούτῳ, (5) ὥς μὲν οἱ πολλοὶ λέγουσι
30 Ἑλλήνων, ὅτι τὴν Πυθίην ἀνέγνωσε τὰ περὶ Δημάρητον
γενόμενα λέγειν, ὥς δὲ Ἀθηναῖοι λέγουσι, διότι ἐς Ἐλευ-
σίνα ἐσβαλὼν ἔκειρε τὸ τέμενος τῶν θεῶν, ὥς δὲ Ἀρ-
γεῖοι, ὅτι ἐξ ἱεροῦ αὐτῶν τοῦ Ἀργίου Ἀργείων τοὺς κα-
ταφυγόντας ἐκ τῆς μάχης καταγινέων κατέκοπτε καὶ
35 αὐτὸ τὸ ἄλσος ἐν ἀλογίῃ ἔχων ἐνέπρησε.

LXXVI. Κλεομένει γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι
ἐχρήσθη Ἀργὸς αἵρήσειν. Ἐπεῖτε δὲ Σπαρτιήτας
ἄγων ἀπίκητο ἐπὶ ποταμὸν Ἐρασῖνον, ὃς λέγεται ῥέειν
ἐκ τῆς Στυμφηλίδος λίμνης (τὴν γὰρ δὴ λίμνην ταύτην
40 ἐς χάσμα ἀφανὲς ἐκδιδοῦσαν ἀναφαίνεσθαι ἐν Ἀργεῖ,
τὸ ἐνθεῦτεν δὲ τὸ ὕδωρ ἤδη τοῦτο ὑπ' Ἀργείων Ἐρασῖ-
νον καλεῖσθαι), ἀπικόμενος δ' ὢν ὁ Κλεομένης ἐπὶ τὸν
ποταμὸν τοῦτον ἐσφαγιάζετο αὐτῷ· (2) καὶ οὐ γὰρ οὐδα-
μῶς ἐκαλλίρει διαβαίνειν μιν, ἀγασθαι μὲν ἔφη τοῦ
45 Ἐρασίνου οὐ προδιδόντος τοὺς πολιήτας, Ἀργείους
μέντοι οὐδ' ὥς χαιρήσειν. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξανα-
χωρήσας τὴν στρατιὴν κατήγαγε ἐς Θυρέην, σφαγια-
σάμενος δὲ τῇ θαλάσσῃ ταῦρον πλοίοισι σφεας ἤγαγε
ἐς τε τὴν Τυρυνθίην γῶρην καὶ Ναυπλίην.

LXXVII. Ἀργεῖοι δ' ἐβώθειον πυνθανόμενοι ταῦτα
ἐπὶ θάλασσαν· ὥς δὲ ἀγχοῦ μὲν ἐγίνοντο τῆς Τίρυνθος,
χώρῳ δὲ ἐν τούτῳ τῷ κέεται Σήπεια οὐνομα, μεταίχμιον
οὐ μέγα ἀπολιπόντες ἔζοντο ἀντίοι τοῖσι Λακεδαιμονίοισι.
(2) Ἐνθαῦτα δὴ οἱ Ἀργεῖοι τὴν μὲν ἐκ τοῦ φανεροῦ

vero in Arcadiam reversus, novas res moliens, Arcadas ad-
versus Spartanos sollicitavit, quum aliis juramentis illos
adstringens, ut se, quocumque duceret, sequerentur; tum
etiam in animo habens procures Arcadam, in Nonacrin op-
pidum ductos, jurejurando per Stygis aquam adigere. (2)
Nam in hoc ipso oppido perhibent Arcades esse Stygis
aquam. Est autem illa hujusmodi: exigua adparet aqua,
ex petra stillans in locum concavum, quem maceria un-
dique cingit. Nonacris autem, in qua hic fons conspicitur,
Arcadiae oppidum est prope Pheneum.

LXXV. Lacedaemonii vero, ubi cognoverunt quid moli-
retur Cleomenes, veriti rei exitum, Spartam eum revoca-
runt, et in pristinam restituerunt dignitatem. (2) At post
reditum brevi interjecto tempore, quum jam antea haud
sana admodum mente fuisset, furor morbus eum invasit;
nam quoties Spartanus quispiam obviam ei veniret, huic
sceptrum in faciem infligebat. (3) Quae quum ille faceret,
et alienata esset mente, vinxerunt illum propinqui, et li-
gno illigaverunt. At ille, ita vinctus, ubi vidit unum cu-
stodem, digressis aliis, solum relictum, cultrum sibi dari
postulavit: quem quum ei statim dare nollet custos, mina-
tus est homini quae deinde illi facturus esset, quando foret
solutus; donec territus ille minis (erat enim unus ex Helo-
tis) cultrum ei porrexit. (4) Tum vero, sumpto ferro, Cleo-
menes, initio a cruribus facto, misere se ipse laceravit:
carnem enim secundum longitudinem incidens, a cruribus
ad femora perrexit, et a femoribus ad ilia et lumbos: po-
stremo, ubi ad ventrem pervenit, hunc etiam minutatim
dissecuit, donec animam efflavit. (5) Atque tali modo ille
mortuus est, ut quidem plerique ex Graecis dicunt, quoniam
Pythiae persuaserat ista dicere quae ad Demaratum specta-
bant; ut vero aiunt Athenienses, quoniam, quo tempore
Eleusinem invasit, lucum excidit deabus sacrum; ut vero
Argivi, quoniam Argivos, qui e pugna in lucum Argo sa-
crum confugerant, inde abductos trucidavit, ipsumque lu-
cum sprete religione incendit.

LXXVI. Scilicet Cleomeni, Delphicum oraculum con-
sultenti, redditum erat responsum, capturum illum Argos.
Postquam vero cum Spartanorum exercitu ad fluvium per-
venit Erasinum, quem aiunt ex Stympthalio lacu effluere:
dicunt enim, hunc lacum, postquam in caecam voragi-
nem se infudit, rursus adparere in Argolide, et exinde
Erasinum hanc aquam ab Argivis nominari: ad hunc igitur
fluvium postquam Cleomenes pervenit, hostias flumini
immolavit: (2) quumque minime bene ei cessurum transi-
tum portenderent exta, laudare se, ait, Erasinum, quod
cives non proderet suos; sed ne sic quidem salvos evasuros
Argivos. (3) Post haec retrogressus, Thyream duxit exer-
citus; et, tauro mari immolato, navibus eundem duxit
in Tirynthium et Nauplium agrum.

LXXVII. Ea re cognita, ad mare properant Argivi,
opem suis lataturi. Ut vero prope Tirynthem fuerunt, eo in
loco cui nomen est Sepea, castra castris Lacedaemoniorum,
haud magno spatio in medio relicto, opposuerunt. (2)
Ibi nimirum pugnam ex aperto non verebantur Argivi,

μάχην οὐκ ἐφοβέοντο, ἀλλὰ μὴ δόλῳ αἰρεθέωσι· καὶ γὰρ δὴ σφι ἐς τοῦτο τὸ πρῆγμα εἶχε τὸ χρηστήριον τὸ ἐπίκοινα ἔχρησε ἡ Πυθίη τούτοις τε καὶ Μιλησίοις, λέγον ὧδε·

ἅλλ' ὅταν ἡ θήλεια τὸν ἄρσενα νικήσασα
ἐξελάσῃ καὶ κῦδος ἐν Ἀργείοισιν ἄρῃται,
πολλὰς Ἀργείων ἀμφιδρυφάας τότε θήσει.
Ὡς ποτὲ τις ἑρέει καὶ ἐπεσομένων ἀνθρώπων
« δεινὸς ὅφρις τριελικτος ἀπώλετο δουρὶ δαμασθείς. »

10 Ταῦτα δὴ πάντα συνελθόντα τοῖσι Ἀργείοις φόβον παρεῖχε. (3) Καὶ δὴ σφι πρὸς ταῦτα ἔδοξε τῷ κήρυκι τῶν πολεμίων χρᾶσθαι, δόξαν δὲ σφι ἐποίησαν τοιόνδε· ὅπως δὲ Σπαρτιῆτης κῆρυξ προσημαίνει τι Λακεδαιμονίοις, ἐποίησαν καὶ οἱ Ἀργεῖοι τὸ αὐτὸ τοῦτο.

15 LXXVIII. Μαθὼν δὲ ὁ Κλεομένης ποιεῦντας τοὺς Ἀργείους ὁκοῖόν τι ὁ σφέτερος κῆρυξ σημήνει, παραγγέλλει σφι, ὅταν σημήνῃ ὁ κῆρυξ ποιέεσθαι ἄριστον, τότε ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα χωρέειν ἐς τοὺς Ἀργείους. (2) Ταῦτα καὶ ἐγένετο ἐπιτελέα ἐκ τῶν Λακεδαιμονίων· ἄριστον γὰρ ποιευμένοι τοῖσι Ἀργείοις ἐκ τοῦ κηρύγματος ἐπεκέατο, καὶ πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν αὐτῶν, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας ἐς τὸ ἄλσος τοῦ Ἀργίου καταφυγόντας περιζόμενοι ἐφύλασσον.

LXXIX. Ἐνθεῦτεν δὲ ὁ Κλεομένης ἐποίησε τοιόνδε·
25 ἔχων αὐτομόλους ἄνδρας καὶ πυθνανόμενος τούτων ἐξεκάλεε, πέμπων κήρυκα, οὐνομαστὶ λέγων τῶν Ἀργείων τοὺς ἐν τῷ ἱρῷ ἀπεργμένους, ἐξεκάλεε δὲ φὰς αὐτῶν ἔχειν τὰ ἄποινα· ἄποινα δὲ ἐστὶ Πελοποννησίοις δύο μνᾶι τεταγμένοι κατ' ἄνδρα αἰχμάλωτον ἐκτίνειν. (2)
30 Κατὰ πεντήκοντα δὴ ὢν τῶν Ἀργείων ὡς ἐκάστους ἐκκαλεόμενος ὁ Κλεομένης ἔκτεινε. Ταῦτα δὲ κως γινόμενα ἐλελήθει τοὺς λοιποὺς τοὺς ἐν τῷ τεμένει· ἅτε γὰρ πυκνοῦ ἐόντος τοῦ ἄλσεος, οὐκ ὄρεον οἱ ἐντὸς τοὺς ἐκτὸς ὅ τι ἐπρησσον, πρὶν γε δὴ αὐτῶν τις ἀναβάς
35 ἐπὶ δένδρῳ κατεῖδε τὸ ποιούμενον. Οὐκ ὢν δὴ ἔτι καλεούμενοι ἐξήϊσαν.

LXXX. Ἐνθαῦτα δὲ ὁ Κλεομένης ἐκέλευε πάντα τινὰ τῶν εἰλωτέων περινέειν ὕλην τὸ ἄλσος, τῶν δὲ περὶ τοῦ ἄλσεος ἐνέπρησε τὸ ἄλσος. Καιομένου δὲ ἤδη ἐπεῖ-
40 ρετο τῶν τινὰ αὐτομόλων τίνος εἴη θεῶν τὸ ἄλσος· ὁ δὲ ἔφη Ἀργίου εἶναι. (2) Ὁ δὲ ὡς ἤκουσε, ἀναστενάζας μέγα εἶπε, « ὦ Ἀπολλὼν χρηστήριε, ἥ μεγάλως με ὑπάτηκας φάμενος Ἀργὸς αἰρήσειν· συμβάλλομαι δ' ἐξήκειν μοι τὸ χρηστήριον. »

45 LXXXI. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Κλεομένης τὴν μὲν πλέω στρατιὴν ἀπῆκε ἀπιέναι ἐς Σπάρτην, χιλίους δὲ αὐτὸς λαβὼν τοὺς ἀριστάς ἦγε ἐς τὸ Ἡραῖον θύσων. Βου-
λόμενον δὲ αὐτὸν θύειν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ὁ ἱεὺς ἀπηγόρευε, φὰς οὐκ ὀσιὸν εἶναι ξείνῳ αὐτόθι θύειν. (2) Ὁ δὲ
50 Κλεομένης τὸν ἱεῖρα ἐκέλευε τοὺς εἰλωτας ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ἀπαγαγόντας μαστιγῶσαι, καὶ αὐτὸς ἔθυσεν· ποιήσας δὲ ταῦτα ἀπῆκε ἐς τὴν Σπάρτην.

LXXXII. Νοστήσαντα δὲ μιν ὑπῆγον οἱ ἐχθροὶ ὑπὸ τοὺς ἐφόρους, φάμενοί μιν δωροδοκῆσαντα οὐκ ἐλέειν

sed ne dolo caperentur. Etenim ad hanc rem spectabat oraculum illud, quod promiscue et his et Milesiis Pythia ediderat his verbis :

Verum, quando marem prævertet femina victrix,
inter et Argivos referet prælustris honorem ;
tunc Argivarum reddet plerasque gementes,
ut venturorum aiat quis quandoque virorum :
« telo sævus obit sinuoso corpore serpens. »

Quæ quum tunc omnia concurrissent, metum Argivis incusserunt. (3) Proinde consilium ceperunt utendi hostium præcone : idque ita exsecuti sunt, ut, quoties Spartanus præco signum aliquod dedisset Lacedæmonius, Argivi etiam id ipsum facerent.

LXXVIII. Quos ubi Cleomenes cognovit idem exsequi, quodcumque ipsius præco significasset ; imperat suis, ut, quando prandii signum edidisset præco, tunc arma caperent, et Argivos adorirentur. (2) Et exsecuti sunt hoc Lacedæmonii. Nam, dum Argivi ex præconis imperio prandium capiebant, subito illos adorti, multos eorum interfecerunt, multo plures vero, qui in Argi lucum confugerant, circum sedentes ibi custodiverunt.

LXXIX. Deinde hoc fecit Cleomenes : quum ex hominibus quibusdam, qui ad ipsum transfugerant, cognosset, quinam essent ex Argivis qui in sacro luco essent inclusi, misso præcone nominatim evocavit singulos ; dicens, se pretium redemptionis illorum accepisse. Statutum autem apud Peloponnesios est pretium redemptionis, duo minæ pro singulis captivis pendendæ. (2) Igitur quinquaginta fere ex Argivis, ut quemque evocaverat, interfecit Cleomenes ; et reliquos, qui in luco erant, latebat factum : quum enim densus esset lucus, qui intus erant, non videbant quid facerent hi qui extra essent. Postremo vero unus illorum conscensa arbore vidit quid gereretur : atque exinde non amplius egrediebantur vocati.

LXXX. Tum vero Cleomenes Helotas omnes jussit materiam circa lucum congerere : et, postquam hi imperata fecerunt, lucum incendit. Jamque ardebat lucus, quum ille ex transfugarum quopiam quæsit, cui deo sacer lucus esset. Qui respondit, Argi lucum esse. (2) Hoc audito Cleomenes, ingentem edens gemitum, ait : « O fatidice Apollo, sane magnopere me decapisti, quum Argos me capturum diceres. Suspicio enim, exisse mihi id vaticinium. »

LXXXI. Post hæc, majore exercitus parte Spartam dimissa, ipse cum mille fortissimis ad Junonis templum se contulit, sacra facturum. Quum autem in eo esset ut super ara sacrificaret, vetuit eum sacerdos, nefas esse dicens peregrino sacra ibi facere. (2) At Cleomenes, jussis Helotis abductum ab ara sacerdotem flagris cædere, ipse sacra fecit ; eoque facto Spartam abiit.

LXXXII. Quo ubi rediit, inimici eum apud ephoros reum egerunt ; dicentes, pecunia corruptum Argos non

τὸ Ἄργος, παρεὼν εὐπετέως μιν ἐλέειν. (2) Ὁ δὲ σφι
 ἔλεξε, οὔτε εἰ ψευδόμενος οὔτε εἰ ἀληθέα λέγων, ἔχω
 σαφηνέως εἶπαι, ἔλεξε δ' ὦν φάμενος, ἐπεῖτε δὴ τὸ τοῦ
 Ἄργου ἱρὸν εἶλε, δοκέειν οἱ ἐξεληλυθέναι τὸν χρησμὸν
 5 τοῦ θεοῦ· πρὸς ὧν ταῦτα οὐ δικαιοῦν πειρᾶν τῆς πόλιος,
 πρὶν γε δὴ ἱροῖσι χρήσῃται καὶ μάθῃ εἶτε οἱ ὁ θεὸς
 παραδιδόι εἶτε οἱ ἐμποδῶν ἔστηκε· (3) καλλιρευμένῳ δὲ
 ἐν τῷ Ἡραίῳ ἐκ τοῦ ἀγάλματος τῶν στηθῶν φλόγα
 πυρὸς ἐκλάμψαι, μαθέειν δὲ αὐτὸς οὕτω τὴν ἀτρέκειαν,
 10 ὅτι οὐκ αἰρέει τὸ Ἄργος· εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς κεφαλῆς
 τοῦ ἀγάλματος ἐξέλαμψε, αἰρέειν ἂν κατ' ἀκρῆς τὴν
 πόλιν, ἐκ τῶν στηθῶν δὲ λάμψαντος πᾶν οἱ πεποιῆσθαι
 ὅσον ὁ θεὸς ἐβούλετο γενέσθαι. (4) Ταῦτα δὲ λέγων
 πιστά τε καὶ οἰκότα ἐδόκεε Σπαρτιήτησι λέγειν, καὶ
 15 ἀπέφυγε πολλὸν τοὺς διώκοντας.

LXXXIII. Ἄργος δὲ ἀνδρῶν ἐχρῶνθη οὕτω ὥστε
 οἱ δοῦλοι αὐτῶν ἔσχον πάντα τὰ πρήγματα ἄρχοντές
 τε καὶ διέποντες, ἐς δ' ἐπήδησαν οἱ τῶν ἀπολομένων
 παῖδες. Ἐπειτὲν σφεας οὔτοι ἀνακτεώμενοι ὀπίσω ἐς
 20 ἐωυτοὺς τὸ Ἄργος ἐξέβαλον· ἐξωθεύμενοι δὲ οἱ δοῦλοι
 μάχῃ ἔσχον Τίρυνθα. (2) Τέως μὲν δὴ σφι ἦν ἄρθμια
 ἐς ἀλλήλους, ἐπειτεν δὲ ἐς τοὺς δούλους ἦλθε ἀνὴρ
 μάντις Κλέανδρος, γένος ἐὼν Φιγαλεὺς ἀπ' Ἀρχαδίδης·
 οὗτος τοὺς δούλους ἀνέγνωσε ἐπιθέσθαι τοῖσι δεσπότῃσι.
 25 Ἐκ τούτου δὲ πόλεμὸς σφι ἦν ἐπὶ χρόνον συχνόν, ἐς δ'
 δὴ μόγις οἱ Ἀργεῖοι ἐπεκράτησαν.

LXXXIV. Ἀργεῖοι μὲν νυν διὰ ταῦτα Κλεομένεά
 φασι μανέντα ἀπολέσθαι κακῶς· αὐτοὶ δὲ Σπαρτιῆταί
 φασι ἐκ δαιμονίου μὲν οὐδενὸς μανῆναι Κλεομένεα,
 30 Σκύθῃσι δὲ ὀμιλήσαντά μιν ἀκρητοπότην γενέσθαι καὶ
 ἐκ τούτου μανῆναι. (2) Σκύθας γὰρ τοὺς νομάδας,
 ἐπεῖτε σφι Δαρεῖον ἐσβαλέειν ἐς τὴν χώραν, μετὰ
 ταῦτα μεμονέναι μιν τίσασθαι, πέμψαντας δὲ ἐς Σπάρ-
 τῃν συμμαχίην τε ποιεέσθαι, καὶ συντίθεσθαι ὡς χρεῶν
 35 εἴη αὐτοὺς μὲν τοὺς Σκύθας παρὰ Φᾶσιν ποταμὸν περ-
 ρᾶν ἐς τὴν Μηδικὴν ἐσβαλέειν, σφέας δὲ τοὺς Σπαρ-
 τιήτας κελεύειν ἐξ Ἐφέσου ὀρμευμένους ἀναβαίνειν
 καὶ ἐπειτεν ἐς τὸ αὐτὸ ἀπαντᾶν. (3) Κλεομένεα δὲ λέ-
 γουσι ἡκόντων τῶν Σκυθῶν ἐπὶ ταῦτα ὀμιλέειν σφι
 40 μεζόνως, ὀμιλέοντα δὲ μᾶλλον τοῦ ἰκνευμένου μαθέειν
 τὴν ἀκρητοποσίην παρ' αὐτῶν· ἐκ τούτου δὲ μανῆναί
 μιν νομίζουσι Σπαρτιῆται. (4) Ἐκ τε τοῦ, ὡς αὐτοὶ
 λέγουσι, ἐπεὶ ζωρότερον βούλωνται πιεῖν, « ἐπισχύ-
 οισον » λέγουσι. Οὕτω δὲ Σπαρτιῆται τὰ περὶ Κλεο-
 45 μένεα λέγουσι· ἐμοὶ δὲ δοκέει τίσιν ταύτην ὁ Κλεομέ-
 νης Δημαρῆτῳ ἐκτίσαι.

LXXXV. Τελευτήσαντος δὲ Κλεομένεος, ὡς ἐπύ-
 θοντο Αἰγινῆται, ἐπεμπον ἐς Σπάρτην ἀγγέλους κατα-
 βωσομένους Λευτυχίδεω περὶ τῶν ἐν Ἀθήνῃσι ὀμῆριον
 50 ἐχομένων. Λακεδαιμόνιοι δὲ δικαστήριον συναγαγόν-
 τες ἔγνωσαν περιυδρίσθαι Αἰγινήτας ὑπὸ Λευτυχίδεω,
 καὶ μιν κατέκριναν ἐκδοτὸν ἄγεσθαι ἐς Αἰγίναν ἀντὶ
 τῶν ἐν Ἀθήνῃσι ἐχομένων ἀνδρῶν. (2) Μελλοντίων
 δὲ ἄγειν τῶν Αἰγινήτων τὸν Λευτυχίδα, εἶπέ σφι

cepisse, quum capere facile potuisset. (2) At ille respon-
 dit; verumne dicens, an mentiens, definire nequeo; respon-
 dit certo, postquam lucum Argo sacrum cepisset, visum
 sibi esse exisse effatum dei: quare non tentandam sibi
 existimasse urbem, quin prius sacris factis cognovisset,
 utrum traditurus sibi eam deus esset, an impedimento
 futurus. (3) Litanti autem sibi in Junonis templo, ex si-
 mulacri pectore effulsisse ignis flammam: unde liquido
 se intellexisse, non capturum se esse Argos: nam, si ex
 capite simulacri effulsisset flamma, capturum se urbem
 cum arce fuisse; quum vero e pectore effulserit, perfecta
 a se esse omnia quæ fieri deus voluit. (4) Hac dicens, cre-
 dibilia et consentanea dicere visus est Spartanis, et longe
 majore parte suffragiorum est absolutus.

LXXXIII. Urbs vero Argos ita viris viduata est, ut res
 illorum omnes penes servos essent, omnia gubernantes
 administrantesque, donec eorum filii, qui perierant, ad
 virilem pervenerunt ætatem. Tunc hi, Argos sibi rursus
 vindicantes, illos ejecerunt: et servi, urbe pulsī, prælio
 facto Tirynthem tenuere. (2) Deinde aliquamdiu pacatæ
 inter utrosque res fuere: sed postea venit ad servos vir
 fatidicus, nomine Cleander, genere Phigalensis Arcas; qui
 illis, ut denuo arma inferrent dominis, persuasit. Inde
 bellum illis exortum est, quod diu duravit, donec tandem
 ægre servos debellarunt Argivi.

LXXXIV. Argivi igitur ista de caussa aiunt in furorem
 actum Cleomenem misere periisse. At ipsi Spartani con-
 tendunt, non a deo quopiam in furorem actum fuisse Cleo-
 menem, sed ex consuetudine cum Scythiis contraxisse
 merum bibendi morem, eaque de caussa in furorem inci-
 disse. (2) Scythas enim Nomades, postquam terram ipso-
 rum Darius bello invasisset, consilium deinde cepisse
 pœnas ab illo repetendi: itaque missis legatis societatem
 voluisse cum Spartanis contrahere, hac conditione, ut ipsi
 Scythæ juxta Phasin fluvium conarentur in Medicam terram
 irrumpere; Spartani vero, Epheso profecti, in superiorem
 Asiam contenderent, ac deinde utrique eodem in loco con-
 venirent. (3) Cleomenem igitur, aiunt, quum Scythæ hanc
 ob causam Spartam venissent, familiarius, quam par
 erat, cum illis conversantem, merum bibere ab eisdem di-
 dicisse; atque inde eum in furorem incidisse existimant
 Spartani. (4) Et ab illo tempore, aiunt, si quis meracius bi-
 bere cupit, dicere hunc famulo, « Scythico more infunde! »
 Hac apud Spartanos de Cleomene fama est. Mihi vero
 Cleomenes videtur hanc pœnam Demarato dedisse.

LXXXV. Cognita Cleomenis morte, Æginetæ Spartam
 legatos miserunt, qui Leotychidem propter obsides Athenis
 retentos accusarent. Et Lacedæmonii, constituto judicio,
 pronunciarunt injuriose cum Æginetis Leotychidem egisse;
 eumque condemnarunt, ut illis dederetur, Æginam abdu-
 cendus loco virorum Athenis detentorum. (2) Quum vero
 in eo essent Æginetæ ut abducerent Leotychidem, dixit

Θεασίδης δ' Λεωπρέπεις, εὖν ἐν τῇ Σπάρτῃ δόκιμος ἀνὴρ, « τί βούλεσθε ποιεῖν, ἄνδρες Αἰγινῆται; τὸν βασιλέα τῶν Σπαρτιητέων ἐκδοτον γενόμενον ὑπὸ τῶν πολιητέων ἄγειν; εἰ νῦν ὀργῇ χρεώμενοι ἔγνωσαν οὕτω Σπαρτιῆται, ὅπως ἐξ ὑστέρης μὴ τι ὑμῖν, ἣν ταῦτα πρήσσητε, πανώλεθρον κακὸν ἐς τὴν χώραν ἐσβάλωσι. » (3) Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Αἰγινῆται ἔσχοντο τῆς ἀγωγῆς, ὁμολογίῃ δὲ ἐχρήσαντο τοιῆδε, ἐπισπόμενον Λευτυχίδα ἐς Ἀθήνας ἀποδοῦναι Αἰγινῆται τοὺς ἀν-
10 δρας.

LXXXVI. Ὡς δὲ ἀπικόμενος Λευτυχίδης ἐς τὰς Ἀθήνας ἀπαίτεε τὴν παρακαταθήκην, οἱ Ἀθηναῖοι προφάσις εἶλκον οὐ βουλόμενοι ἀποδοῦναι, φάντες δύο σφέας ἐόντας βασιλέας παραθέσθαι καὶ οὐ δικαιοῦν
15 τῷ ἐτέρῳ ἄνευ τοῦ ἐτέρου ἀποδιδόναι. (2) Οὐ φαμέ-
νων δὲ ἀποδώσειν τῶν Ἀθηναίων ἐλεξέσθαι Λευτυχίδης τάδε, « ὦ Ἀθηναῖοι, ποιεῖτε μὲν ὁκότερα βούλεσθε αὐτοί· καὶ γὰρ ἀποδιδόντες ποιεῖτε ὅσια, καὶ μὴ ἀπο-
διδόντες τὰ ἐναντία τούτων· ὁκοῖον μέντοι τι ἐν τῇ
20 Σπάρτῃ συνηνέχθη γενέσθαι περὶ παρακαταθήκης, βούλομαι ὑμῖν εἶπαι. (3) Λέγομεν ἡμεῖς οἱ Σπαρτιῆ-
ται γενέσθαι ἐν τῇ Λακεδαίμονι κατὰ τρίτην γενεὴν τὴν ἀπ' ἐμέο Γλαῦκον Ἐπικύδεος παῖδα. Τοῦτον τὸν
ἀνδρα φαμέν τά τε ἄλλα πάντα περιήκειν τὰ πρῶτα,
25 καὶ δὴ καὶ ἀκούειν ἄριστα δικαιοσύνης περὶ πάντων ὅσοι τὴν Λακεδαίμονα τοῦτον τὸν χρόνον οἴκων. (4)
Συνενειχθῆναι δὲ οἱ ἐν χρόνῳ ἱκνευμένῳ τάδε λέγομεν, ἀνδρα Μιλήσιον ἀπικόμενον ἐς Σπάρτην βούλεσθαι οἱ
ἐλθεῖν ἐς λόγους, προϊσχύμενον τοιάδε, Ἐγὼ μὲν
30 Μιλήσιος, ἦκω δὲ τῆς σῆς, Γλαῦκε, δικαιοσύνης βου-
λόμενος ἀπολαῦσαι. (5) Ὡς γὰρ δὴ ἀνὰ πᾶσαν μὲν τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, ἐν δὲ καὶ περὶ Ἰωνίῃ τῆς σῆς
δικαιοσύνης ἦν λόγος πολλὸς, ἐμεινυτῶν λόγους ἐδίδουν καὶ ὅτι ἐπικίνδυνός ἐστι αἰεὶ κοτε ἢ Ἰωνίῃ, ἢ δὲ Πε-
35 λοπόννησος ἀσφαλῶς ἰδρυμένη, καὶ διότι χρήματα οὐδαμὰ τοὺς αὐτοὺς ἐστὶ ὄραν ἔχοντας. (6) Ταῦτά
τε ὦν ἐπιλεγόμενῳ καὶ βουλευομένῳ ἔδοξέ μοι τὰ ἡμί-
σεα πάσης τῆς οὐσίας ἐξαργυρώσαντα θέσθαι παρὰ σέ, εἴ
ἐξεπίσταμένῳ ὥς μοι κείμενα ἔσται παρὰ σοὶ σόα.
40 Σὺ δὴ μοι καὶ τὰ χρήματα δέξαι καὶ τάδε τὰ σύμβολα σῶζε λαβών· ὅς δ' ἂν ἔχων ταῦτα ἀπαιτέῃ, τούτῳ ἀπο-
δοῦναι. (II.) Ὁ μὲν δὴ ἀπὸ Μιλήτου ἦκων ξεῖνος το-
σαῦτα ἔλεξε, Γλαῦκος δὲ ἐδέξατο τὴν παρακαταθήκην ἐπὶ τῷ εἰρημένῳ λόγῳ. (7) Χρόνου δὲ πολλοῦ διελθόν-
45 τος ἦλθον ἐς τὴν Σπάρτην τούτου τοῦ παραθεμένου τὰ
χρήματα οἱ παῖδες, ἐλθόντες δὲ ἐς λόγους τῷ Γλαύκῳ καὶ ἀποδεικνύντες τὰ σύμβολα ἀπαίτεον τὰ χρήματα.
Ὁ δὲ διωθέετο ἀντυποκρινόμενος τοιάδε, « οὔτε μέμνη-
μαι τὸ πρῆγμα, οὔτε με περιφέρει οὐδὲν εἰδέναι τού-
50 των τῶν ὑμεῖς λέγετε, βούλομαι τε ἀναμνησθεῖς ποιεῖν πᾶν τὸ δίκαιον· καὶ γὰρ εἰ ἔλαβον, ὀρθῶς ἀπο-
δοῦναι, καὶ εἰ γε ἀρχὴν μὴ ἔλαβον, νόμοισι τοῖσι Ἑλ-
λήνων χρῆσθαι ἐς ὑμέας. (8) Ταῦτα ὦν ὑμῖν ἀνα-
βάλλομαι κυρώσειν ἐς τέταρτον μῆνα ἀπὸ τοῦδε. » (III.)

cis Theasides, Laoprepis filius, vir Spartae spectatus : « Quid facturi estis, viri Aeginetae? regem Spartanorum, vo-
bis a civibus suis traditum, vultis abducere? Quodsi nunc iracunde cum illo agere decreverunt Spartani, videte ne iidem posthac, si hoc feceritis, exitiosum malum vestram in terram inferant. » (3) His auditis, abducere illum omisc-
runt Aeginetae, pactique cum eo sunt in hanc conditionem, ut una cum ipsis Athenas se conferret Leotychides, et Ae-
ginetis viros illos restitueret.

LXXXVI. Athenas postquam Leotychides pervenit, repe-
tiitque depositum; tum vero tergiversari Athenienses, reddere nolentes; dicereque, a duobus regibus viros illos apud se depositos fuisse, nec sibi aequum videri, alteri eos reddere absque altero. (2) Ita quum se reddituros illos negarent Athenienses, haec apud eos verba Leotychides fecit : « Facite, Athenienses, utrum volueritis ipsi : nam, si reddideritis, pie sancteque feceritis; si non reddideritis, con-
tra. Verumtamen commemorare vobis volo, quale quid circa depositum acciderit Spartae. (3) Dicimus nos Spar-
tani, fuisse Lacedaemone, tertia ante me generatione, Glaucum Epicydus filium. Huic viro dicimus et omnia alia contigisse praecipua, et singulari justitiae fama eundem fuisse celebratum praee omnibus qui per id tempus Lacedae-
monem habitabant. (4) Huic suo tempore haec dici-
mus accidisse : virum Milesium venisse Spartam, illum convenire cupientem, et haecce ei exponentem : Sum ego, inquit, civis Milesius, ad teque veni, Glauce, tua frui justitia cupiens. (5) Quandoquidem enim, ut per reliquam Graeciam universam, ita et per Ioniam, eximia est fama tuae justitiae; reputavi mecum, in periculo semper versari Ionia-
m, Peloponnesum contra in tuto locatam, et numquam apud nos pecunias diu in ejusdem hominis possessione permanere. (6) Haec apud me reputanti deliberantique visum est mihi, bonorum meorum dimidium, in pecuniam redactum, apud te deponere, bene gnaro apud te mihi sal-
vum illud collocatum iri. Accipe igitur has pecunias meas, et has accipe servaque tesseras; quas qui secum ferens repetet pecunias, ei illas reddes. (II.) Haec quum hospes dixisset Milesius, accepit Glaucus depositum praedicta con-
ditione. (7) Multo vero interjecto tempore Spartam venire filii hujus hominis, qui illas deposuerat pecunias; qui quum convenissent Glaucum, exhibitis tesseris pecunias ab illo repetierunt. At ille recusans, haec respondit : Non memini equidem hanc rem quam narratis, nec animum meum subit ulla ejus cogitatio. Volo autem, si quidem in memoriam revocavero, facere quod justum est : nam, si accepi, recte vobis restituiam; si omnino non accepi, ex Graecorum legibus vobiscum agam. (8) Igitur in quartum ab hoc mensem vos rejicio, quo tempore haec effecta vo-

Οἱ μὲν δὴ Μιλήσιοι συμφορὴν ποιούμενοι ἀπαλλάσσοντο ὡς ἀπεστερημένοι τῶν χρημάτων, Γλαῦκος δὲ ἐπορεύετο ἐς Δελφοὺς χρησόμενος τῷ χρηστηρίῳ. (9) Ἐπειρωτέοντα δὲ αὐτὸν τὸ χρηστήριον εἰ ὄρκῳ τὰ χρήματα λήϊσθαι, ἡ Πυθίη μετέρχεται τοισίδε τοῖσι ἔπεσι·

Γλαῦκ' Ἐπικυδείδῃ, τὸ μὲν αὐτίκα κέρδιον οὕτως,
ὄρκῳ νικῆσαι καὶ χρήματα λήϊσασθαι.
Ὅμνυ, ἐπεὶ θάνατός γε καὶ εὐορκον μένει ἄνδρα.
10 Ἀλλ' Ὅρκου παῖς ἐστὶν ἀνώνυμος, οὐδ' ἐπὶ χεῖρες
οὐδὲ πόδες· κραιπνὸς δὲ μετέρχεται, εἰσέκε πάσαν
συμμάρφας ὁλέσῃ γενεὴν καὶ οἶκον ἅπαντα.
Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος συγγνώμην τὸν θεὸν παραι-
15 τέστο αὐτῷ σχεῖν τῶν ῥηθέντων. (10) Ἡ δὲ Πυθίη ἔφη
τὸ πειρηθῆναι τοῦ θεοῦ καὶ τὸ ποιῆσαι ἴσον δύνασθαι.
(IV.) Γλαῦκος μὲν δὴ μεταπεμφάμενος τοὺς Μιλησίους
ξείνους ἀποδιδόει σφι τὰ χρήματα· τοῦ δὲ εἵνεκεν ὁ λό-
γος ὅδε, ὃ Ἀθηναῖοι, ὠρμήθη λέγεσθαι ἐς ὑμέας, εἰρή-
20 σεταί. (11) Γλαύκου νῦν οὔτε τι ἀπόγονόν ἐστι οὐδὲν
οὐτ' ἰστίῃ οὐδεμίᾳ νομιζομένη εἶναι Γλαύκου, ἐκτέτρι-
πταί τε πρόρριζος ἐκ Σπάρτης. Οὕτω ἀγαθὸν μηδὲ δια-
νοέεσθαι περὶ παρακαταθήκης ἄλλο γε ἢ ἀπαιτεόντων
ἀποδιδόναι. » Λευτυχίδης μὲν εἶπας ταῦτα, ὡς οἱ οὐδὲ
25 οὕτω ἐσθήκουον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπαλλάσσετο.

LXXXVII. Οἱ δὲ Αἰγινῆται, πρὶν τῶν πρότερον
ἀδικημάτων δοῦναι δίκας, τῶν ἐς Ἀθηναίους ὕβρισαν
Θηβαίοισι χαριζόμενοι, ἐποίησαν τοιόνδε. (2) Μεμ-
φόμενοι τοῖσι Ἀθηναίοισι καὶ ἀξιούντες ἀδικέεσθαι, ὥς
30 τιμωρησόμενοι τοὺς Ἀθηναίους παρεσκευάζοντο. Καὶ
ἦν γὰρ δὴ τοῖσι Ἀθηναίοισι πεντηρίς ἐπὶ Σουνίῳ, λο-
χίσαντες ὦν τὴν θεωρίδα νέα εἰλὸν πλήρεια ἀνδρῶν
τῶν πρώτων Ἀθηναίων, λαβόντες δὲ τοὺς ἀνδρας ἔδη-
σαν.

35 LXXXVIII. Ἀθηναῖοι δὲ παθόντες ταῦτα πρὸς Αἰ-
γινητέων οὐκέτι ἀνεβάλλοντο μὴ οὐ τὸ πᾶν μηχανή-
σασθαι ἐπ' Αἰγινήτησι. Καὶ ἦν γὰρ Νικόδρομος Κνόι-
θου καλούμενος ἐν τῇ Αἰγίνῃ, ἀνὴρ δόκιμος, οὗτος
μεμφόμενος μὲν τοῖσι Αἰγινήτησι προτέρην ἐκείνου ἐξέ-
40 λασιν ἐκ τῆς νήσου, μαθὼν δὲ τότε τοὺς Ἀθηναίους
ἀναρτημένους ἔρδειν Αἰγινήτας κακῶς, συντίθεται Ἀ-
θηναίοισι προδοσίην Αἰγίνης, φράσας ἐν τῇ τε ἡμέρῃ
ἐπιχειρήσει, καὶ ἐκείνους ἐς τὴν ἡκεῖν δεήσει βωθέον-
τας. Μετὰ ταῦτα καταλαμβάνει μὲν κατὰ συνεθή-
45 κτο ὁ Νικόδρομος Ἀθηναίοισι τὴν παλαιὰν καλευμένην
πόλιν.

LXXXIX. Ἀθηναῖοι δὲ οὐ παραγίνονται ἐς δέον·
οὐ γὰρ ἔτυχον εἶναι νέες σφι ἀξιόμαχοι τῇσι Αἰγινη-
τέων συμβαλέειν· ἐν ᾧ ὦν Κορινθίων ἐδέοντο χρῆσαι
50 σφι νέας, ἐν τούτῳ διεφθάρη τὰ πρήγματα. (2) Οἱ
δὲ Κορινθιοί, ἔσαν γὰρ σφι τοῦτον τὸν χρόνον φίλοι ἐς
τὰ μάλιστα, Ἀθηναίοισι διδοῦσι δεομένοισι εἴκοσι νέας,
διδόουσι δὲ πενταδράχμους ἀποδόμενοι· δωτήν γὰρ ἐν
τῷ νόμῳ οὐκ ἔξῃν δοῦναι. (3) Ταύτας τε δὴ λαβόντες

bis dabo. (III.) Lamentantes discedunt Milesii, tamquam defraudati pecuniis. Glaucus vero, Delphos profectus, consulit oraculum, (9) quaeritque ex illo, an interposito jurejurando pecuniam praedaretur. Quem his verbis Pythia adgreditur :

Glaucē Epicydide! sane expedit ad breve tempus jurando vicisse, interverlissequē nummos.
Jura : jurandi memorem quoque mors quia tollit.
At juramento quēdam est sine nomine proles,
trunca manus, et trunca pedes; tamen impete magno advenit, atque omnem vastat stirpemque domumque.
Sancti vero hominis florebit sera propago.

His auditis, deum oravit Glaucus, ut veniam sibi eorum quae dixisset daret. (10) At Pythia respondit, perinde esse, tentare deum, atque rem ipsam peragere. (IV.) Tunc igitur Glaucus quidem hospites accessit Milesios, et pecunias illis reddidit. Cujus vero rei causa hunc ad vos, Athenienses, sermonem facere adgressus sim, dicam. (11) Glauci hujus nulla hodie propago superest, nec domus ulla quae Glauci fuisse existimetur : a stirpe enim excisus e Sparta est. Adeo expedit, de deposito nihil aliud ne cogitare quidem, nisi ut repetentibus reddas. » His dictis Leotychides, quum ne sic quidem morem ei gererent Athenienses, discessit.

LXXXVII. Aeginetae, priusquam superiorum injuriarum, quas Thebanorum in gratiam intulerant Atheniensibus, poenas darent, hoc etiam admiserant. (2) Succensentes Atheniensibus, a quibus injuria se adfectos arbitrabantur, ad ulciscendos eos se comparant : et quum Athenienses sacra quinquennialia ad Sunium celebrarent, navi qua theori vehebantur insidiati sunt, et repletam viris primariis Atheniensium ceperunt, captosque in vincula conjecerunt.

LXXXVIII. Haec ab Aeginetis passi Athenienses non ultra differendum putarunt, quin adversos illos, quidquid possent, machinarentur. Erat tunc in Aegina vir spectatus, Nicodromus nomine, Cnoethi filius, infensus Aeginetis quod ab illis olim insula pulsus fuisset : hic ubi intellexit Athenienses ad male faciendum Aeginetis sese accingere, prodictionem Aeginae cum illis paciscitur, certum diem constituens, quo et ipse rem adgressurus sit, et illos oporteat praesidio sibi adesse. His ita constitutis, Nicodromus, ut ei cum Atheniensibus convenerat, veterem quam vocant urbem occupat.

LXXXIX. Sed Athenienses ad constitutum diem non adfuerunt. Etenim navium numerus tunc maxime non ad manus illis fuerat idoneus ad pugnam cum Aeginetis ineundam : et, dum a Corinthiis naves sibi commodandas petunt, interim perditā res est. (2) Corinthii, quum per id tempus quammaxime amici essent Atheniensium, rogantibus illis triginta dedere naves, dederunt autem quinis drachmis eas commodantes; nam gratis dare per legem non erat licitum.

οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τὰς σφετέρας, πληρώσαντες ἐβδομή-
χοντα νέας τὰς ἀπάσας, ἐπλυνον ἐπὶ τὴν Αἰγίνα καὶ
ὑστέρησαν ἡμέρη μίῃ τῆς συγκειμένης.

XC. Νικόδρομος δὲ, ὡς οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὸν καιρὸν
οὐ παρεγίνοντο, ἐς πλοῖον ἐσθῆς ἐκδιδρῆσκει ἐκ τῆς
Αἰγίνης· σὺν δὲ οἱ καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν Αἰγινητέων ἔσποντο,
τοῖσι Ἀθηναῖοι Σούνιον οἰκῆσαι ἔδοσαν. Ἐνθεῦτεν δὲ
οὗτοι ὀρμεύμενοι ἔφερόν τε καὶ ἦγον τοὺς ἐν τῇ νήσῳ
Αἰγινήτας. Ταῦτα μὲν δὴ ὕστερον ἐγένετο.

XCI. Αἰγινητέων δὲ οἱ παχέες ἐπαναστάντος τοῦ
δήμου σφι ἅμα Νικόδρομῳ ἐπεκράτησαν, καὶ ἐπειτέν
σπρας χειρωσάμενοι ἐξῆγον ἀπολέοντες. Ἀπὸ τούτου δὲ
καὶ ἄγος σφι ἐγένετο, τὸ ἐκθύσασθαι οὐκ οἷοί τε ἐγί-
νοντο ἐπιμηχανώμενοι, ἀλλ' ἐφῶθησαν ἐκπεσόντες πρό-
τερον ἐκ τῆς νήσου ἢ σφι ἵλειον γενέσθαι τὴν θεόν. (2)
Ἑπτακοσίους γὰρ δὴ τοῦ δήμου ζωγρήσαντες ἐξῆγον
ὡς ἀπολέοντες, εἷς δὲ τις τούτων ἐκφυγὼν τὰ δεσμὰ
καταφεύγει πρὸς πρόθυρα Δήμητρος θεομοφόρου, ἐπι-
λαβόμενος δὲ τῶν ἐπισπαστήρων εἶχετο, οἱ δὲ ἐπειτέ
μιν ἀποσπᾶσαι οὐκ οἷοί τε ἀπέλκοντες ἐγίνοντο, ἀπο-
κόψαντες αὐτοῦ τὰς χεῖρας ἦγον οὕτω, χεῖρες δὲ ἐκεί-
ναι ἐμπεφυκυῖαι ἔσαν τοῖσι ἐπισπαστήρσι.

XCII. Ταῦτα μὲν νυν σφῆας αὐτοὺς οἱ Αἰγινῆται
ἐργάσαντο, Ἀθηναίοισι δὲ ἤκουσι ἐναυμάχησαν νηυσὶ
ἐβδομήχοντα, ἐσσωθέντες δὲ τῇ ναυμαχίᾳ ἐπεκαλεῦν-
το τοὺς αὐτοὺς καὶ πρότερον, Ἀργεῖους. Καὶ δὴ σφι
οὗτοι μὲν οὐκέτι βιωέουσι, μεμφόμενοι ὅτι Αἰγινῆται
νέες ἀνάγκη λαμβθεῖσαι ὑπὸ Κλεομένους ἔσχον τε ἐς
τὴν Ἀργολίδα χώραν καὶ συναπέβησαν Λακεδαιμονίοι-
σι. (2) Συναπέβησαν δὲ καὶ ἀπὸ Σικυωνίων νεῶν ἄν-
δρες τῇ αὐτῇ ταύτῃ ἐσβολῇ. Καὶ σφι ὑπ' Ἀργείων
ἐπεβλήθη ζημία, χίλια τάλαντα ἐκτίσαι, πεντακόσια
ἐκατέρους. (3) Σικυωνιοὶ μὲν νυν συγγόντες ἀδικῆ-
σαι, ὁμολόγησαν ἑκατὸν τάλαντα ἐκτίσαντες ἀζήμιοι
εἶναι, Αἰγινῆται δὲ οὔτε συνεγινώσκοντο ἔσαν τε αὐ-
θαδέστεροι. Διὰ δὴ ταῦτα δεομένοισι ἀπὸ μὲν τοῦ δη-
μοσίου οὐδεὶς Ἀργείων ἔτι ἐβόλεε, ἐθελονταὶ δὲ ἐς γι-
λίου· ἦγε δὲ αὐτοὺς στρατηγὸς Εὐρυβάτης, πεντάεθλον
ἐπασκῆσας. (4) Τούτων οἱ πλεῖνες οὐκ ἀπενόστησαν
ὁπίσω, ἀλλ' ἐτελεύτησαν ὑπ' Ἀθηναίων ἐν Αἰγίνῃ· αὐ-
τὸς δὲ ὁ στρατηγὸς Εὐρυβάτης μονομαχίᾳ ἐπασκῆων
τρεῖς μὲν ἄνδρας τρόπῳ τοιούτῳ κτείνει, ὑπὸ δὲ τοῦ
τετάρτου Σωφάνους τοῦ Δεκελῆος ἀποθνήσκει.

XCIII. Αἰγινῆται δὲ ἐοῦσι ἀτάκτοις Ἀθηναίοισι
συμβαλόντες τῇσι νηυσὶ ἐνίκησαν, καὶ σφῶν νέας τέσ-
σερας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἶλον. Ἀθηναίοισι μὲν δὴ πόλε-
μος συνῆπτο πρὸς Αἰγινήτας.

XCIV. Ὁ δὲ Πέρσης τὸ ἐνωτοῦ ἐποίησε ὥστε ἀνα-
μνησκόντος τε αἰεὶ τοῦ θεράποντος μεμνήσθαι μιν τῶν
Ἀθηναίων, καὶ Πεισιστρατιδῶν προσκατημένων καὶ
διαβαλλόντων Ἀθηναίους, ἅμα δὲ βουλόμενος ὁ Δαρεῖος
ταύτης ἐχόμενος τῆς προφάσιος καταστρέφεσθαι τῆς
Ἑλλάδος τοὺς μὴ δόντας αὐτῷ γῆν τε καὶ ὕδωρ. (2)
Μαρδόνιον μὲν δὴ φλαύρως πρήξαντα τῷ στόλῳ παρα-

(3) His igitur acceptis navibus, adjectisque suis, septua-
ginta omnino navibus instructis, adversus Aeginam navi-
garunt : sed postridie ejus diei, qui constitutus erat, ad-
venerunt.

XC. Nicodromus, ut ad diem non adfuerunt Athenien-
ses, conscensa navi ex Aegina profugit, eumque alii etiam
ex Aeginetis sunt secuti; quibus Athenienses Sunium habi-
tandum dedere : unde illi impetum facientes, res Aegineta-
rum, qui in insula erant, agebant ferebantque. Sed hoc
quidem postero tempore factum.

XCI. Tunc vero, qui opibus inter Aeginetas valebant,
superata plebe quæ cum Nicodromo insurrexerat, hos qui
in ipsorum venerant potestatem, ad sumendum de eis sup-
plicium eduxerunt. Quo tempore etiam piaculum admiscere,
quod nulla ratione nullisque sacrificiis potuerunt expiare,
sed prius insula exciderunt, quam propitia illis reddita
dea est. (2) Nam, quum captos septingentos ex plebe ad
supplicium educerent, unus eorum, e vinculis elapsus, ad
vestibulum confugit Cereris Legiferæ, et prehensos annu-
los, quibus attrahitur porta, firmiter tenuit. Tum vero illi,
quum abstrahere hominem non valerent, manus ei præci-
derunt, atque ita eduxerunt : et manus illæ annulis firmi-
ter inhærebant.

XCII. Hæc in se invicem Aeginetæ patrabant. Superati
vero pugna navali ab Atheniensibus, qui cum septuaginta
advenerant navibus, auxilium petierunt ab eisdem quos
olim invocaverant, Argivis. At hi quidem jam auxilio non
venerunt, quippe offensi eo quod naves Aeginenses, vi
quidem coactæ a Cleomene, ad Argolidem adpulerant ter-
ram, et Aeginetæ una cum Lacedæmoniis exscensionem fe-
cerant. (2) In eadem autem incursione simul etiam Sicyonii
suis e navibus exscenderant. Quare ambobus Argivi mul-
ctam irrogarunt, mille talenta, utrique populo quingenta.
(3) Et Sicyonii quidem, agnoscentes injuste se fecisse, pacti
sunt cum Argivis, ut, solutis centum talentis, reliqua sum-
ma ipsis remitteretur : Aeginetæ vero culpam non agno-
scentes, pertinaciter detrectaverunt mulctam. Quam ob
causam nunc illis, auxilia rogantibus, publico nomine
nulla ab Argivis missa sunt, sed voluntarii eis suppetias
venere mille admodum; quibus dux præfuit vir strenuus,
nomine Eurybates, qui quinquertium exercuerat. (4) Eo-
rum autem plerique non redierunt, sed ab Atheniensibus
in Aegina sunt interfecti : in his dux Eurybates, postquam
singulari certamine tres occidisset adversarios, ipse a
quarto, Sophane Deceliensi, interfectus est.

XCIII. Aeginetæ vero, suis navibus Athenienses incom-
positos adorti, superarunt illos, et quattuor naves eorum
cum ipsis viris ceperunt. Ita factum est ut bellum gerere-
tur Athenienses inter et Aeginetas.

XCIV. Interim Persa suum persecutus est institutum.
Nam et famulus eum semper admonebat, ut reminisceretur
Atheniensium, et Pisistratidæ instabant et calumniabantur
Athenienses : simul vero ipse Darius cupiebat, arrepta hæc
occasione, illos e Græcis subigere, qui terram et aquam
ipsi non dedissent. (2) Itaque, Mardonio ab imperio remo-
to, qui cum classe male rem gesserat, alios nominavit im-

λύει τῆς στρατηγίης, ἄλλους δὲ στρατηγοὺς ἀποδέξας ἀπέστειλε ἐπὶ τῇ Ἐρέτρίᾳ καὶ Ἀθήναις, Δᾶτίν τε ἰόντα Μῆδον γένος καὶ Ἀρταφέρνηα τὸν Ἀρταφέρνηος παῖδα, ἀδελφιδέον ἑωυτοῦ· ἐντειλάμενος δὲ ἀπέπεμπε ἑξ ἀνδρῶν ποδίσαντας Ἀθήνας καὶ Ἐρέτρίαν ἀγαγεῖν ἑωυτῷ ἐς ὄψιν τὰ ἀνδράποδα.

XCV. Ὡς δὲ οἱ στρατηγοὶ οὗτοι οἱ ἀποδεχθέντες πορευόμενοι παρὰ βασιλέος ἀπίκοντο τῆς Κιλικίης ἐς τὸ Ἀλήϊον πεδίον, ἅμα ἀγόμενοι πεζὸν στρατὸν πολλόν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, ἐνθαῦτα στρατοπεδευομένοισι ἐπῆλθε μὲν ὁ ναυτικὸς πᾶς στρατὸς ὁ ἐπιταχθεὶς ἑκάστοις, παρεγένοντο δὲ καὶ αἱ ἵππαγωγοὶ νέες, τὰς τῷ προτέρῳ ἔτει προεῖπε τοῖσι ἑωυτοῦ διχομοφόροις Δαρείῳ ἐτοιμάζειν. (2) Ἐσβαλόμενοι δὲ τοὺς ἵππους ἐς ταύτας, καὶ τὸν πεζὸν στρατὸν ἐσβιδάσαντες ἐς τὰς νέας, ἐπλῶν ἑξακοσίῃσι τριήρεσι ἐς τὴν Ἰωνίην. Ἐνθεῦτεν δὲ οὐ παρὰ τὴν ἡπειρὸν εἶχον τὰς νέας ἰθὺ τοῦ τε Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Θρηίκης, ἀλλ' ἐκ Σάμου ὁρμυόμενοι παρὰ τῇ Ἰκάρῳ καὶ διὰ νήσων τὸν πλόνον ἐποίησαντο, (3) ὥς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, δέξαντες μάλιστα τὸν περίπλοον τοῦ Ἀθῶ, ὅτι τῷ προτέρῳ ἔτει ποιεύμενοι ταύτῃ τὴν κομιδὴν μεγάλως προσέπαισαν· πρὸς δὲ καὶ ἡ Νάξος σφέας ἠνάγκαζε, πρότερον οὐκ ἄλοῦσα.

XCVI. Ἐπεὶ δὲ ἐκ τοῦ Ἰκαρίου πελάγεος προσφερόμενοι προσέμιξαν τῇ Νάξῳ (ἐπὶ ταύτῃ γὰρ δὴ πρῶτην ἐπεῖχον στρατεύεσθαι οἱ Πέρσαι), μεμνημένοι τῶν πρότερον οἱ Νάξιοι πρὸς τὰ οὖρεα οἴχοντο φεύγοντες οὐδὲ ὑπέμειναν. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι ἀνδραποδισάμενοι τοὺς κατέλαβον αὐτῶν, ἐνέπρησαν καὶ τὰ ἱρὰ καὶ τὴν πόλιν. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἐπὶ τὰς ἄλλας νήσους ἀνήγοντο.

XCVII. Ἐν δὲ οὗτοι ταῦτα ἐποίουν, οἱ Δῆλιοι ἐκλιπόντες καὶ αὐτοὶ τὴν Δῆλον οἴχοντο φεύγοντες ἐς Τήνον. Τῆς δὲ στρατιῆς καταπλωούσης ὁ Δᾶτις προπλώσας οὐκ ἔα τὰς νέας πρὸς τὴν νῆσον προσορμίζεσθαι, ἀλλὰ πέρην ἐν τῇ Πηνέῃ. (2) αὐτὸς δὲ πυθόμενος ἵνα ἔσαν οἱ Δῆλιοι, πέμπων κήρυκα ἠγόρευέ σφι τάδε, « ἄνδρες ἱροὶ, τί φεύγοντες οἴχεσθε, οὐκ ἐπιτήδεα καταγνόντες κατ' ἐμεῦ; ἐγὼ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τοσοῦτό γε φρονέω καὶ μοι ἐκ βασιλέος ὧδε ἐπέσταλται, ἐν τῇ χώρῃ οἱ δύο θεοὶ ἐγένοντο, ταύτην μηδὲν σίνεσθαι, μήτε αὐτὴν τὴν χώρην μήτε τοὺς οἰκήτορας αὐτῆς. (3) Νῦν ὦν καὶ ἄπιτε ἐπὶ τὰ ὑμέτερα αὐτῶν καὶ τὴν νῆσον νέμεσθε. » Ταῦτα μὲν ἐπεκηρυκεύσατο τοῖσι Δηλίοις, μετὰ δὲ λιβανωτοῦ τριηκόσια τάλαντα κατανήσας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ἐθυμίσσε.

XCVIII. Δᾶτις μὲν δὴ ταῦτα ποιήσας ἐπλῶε ἅμα τῷ στρατῷ ἐπὶ τὴν Ἐρέτρίαν πρῶτα, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἰωνας καὶ Αἰολέας. μετὰ δὲ τοῦτον ἐνθεῦτεν ἐξαναχθέντα Δῆλος ἐκινήθη, ὥς ἔλεγον Δῆλιοι, καὶ πρῶτα καὶ ὕστατα μέχρι ἐμεῦ σεισθεῖσα. (2) Καὶ τοῦτο μὲν κου τέρας ἀνθρώποις τῶν μελλόντων ἐσεσθαι κακῶν ἔφηνε ὁ θεός. Ἐπὶ γὰρ Δαρείῳ τοῦ Ὑστάσπεος καὶ Ξέρξῳ τοῦ Δαρείου καὶ Ἀρτοξέρξῳ τοῦ Ξέρξεω, τριῶν

peratores, qui adversus Eretriam et Athenas profisciscerentur, Datin, Medum genere, et Artaphernem, Artaphernis fratris sui filium : quos misit dato mandato, ut Athenas Eretriamque sibi subjicerent, et capta inde mancipia in suum adducerent conspectum.

XCV. Hi nominati imperatores, quum a rege digressi in Aleium pervenissent campum Ciliciæ, exercitum pedestrem secum ducentes numerosum et bene instructum; ibi quum castra posuissent, accesserunt eis universæ copiæ navales, ut cuique populo imperatæ erant : accesseruntque etiam naves equis transvehendis, quas superiori anno Darius suis tributariis edixerat parandas. (2) Equis in hippagines impositis, et omni pedestri exercitu naves conscendere jusso, sexcentis triremibus in Ioniam navigarunt. Inde vero non littus legentes recta versus Hellespontum et Thraciam direxerunt classem; sed Samo profecti, per Icarium mare et secundum insulas cursum tenuere; (3) metuentes maxime, ut mihi videtur, montis Atho circuitum, in quo circumnavigando superiori anno ingentem passi erant calamitatem : insuper vero etiam, ut hac irent, Naxos insula eos cogebat, quæ superiori tempore non erat subacta.

XCVI. Ubi per mare Icarium transvecti contra Naxum venere (hanc enim primam omnium adoriri in animo habebant Persæ), memores eorum quæ prius acciderant, Naxii non sustinentes hostem, procul abeuntes in montes confugerunt. (2) Persæ vero, in servitutem redactis quotquot illorum comprehendissent, et templa et urbem incenderunt. Quo facto, adversus reliquas insulas navigare pergebant.

XCVII. Qui dum id faciunt, Delii etiam, relicta insula, profugiant Tenum. Datis autem, ubi in viciniam Deli cum exercitu pervenit, ipse navi sua prægressus, non passus est classem ad insulam adpellere, sed ad Rheneam ex adverso sitam : (2) et postquam cognovit quo se Delii recepissent, misso caduceatore, hæc eis edixit : « Quid fuga abitis, viri sancti, male de me, nec pro meo merito, judicantes? Ego enim et ipse in tantum certe sapio, et a rege hoc mihi mandatum est, ut, qua in terra hi duo dii nati sunt, eam nec ipsam lædam, nec ejus incolas. (3) Quare redite vestras ad sedes, et insulam habitate! » Hæc postquam per caduceatorem edixit, trecenta thuris talenta super aram congesta adolevit.

XCVIII. His rebus gestis, Datis cum exercitu primum adversus Eretriam navigavit, simul et Ionas et Æolenses secum ducens. Post illius autem ex hac regione digressum commota tremuit Delus; quod nec ante id tempus, ut aiunt Delii, nec post, ad meam usque ætatem, factum est. (2) Et hoc quidem prodigium edidit deus, quo imminetia hominibus mala significaret. Nam regnante Dario Hystaspis filio, et Xerxe Darii, et Artaxerxe Xerxis, per tres

τούτων ἐπεξῆς γενεῶν, ἐγένετο πλέω κακὰ τῇ Ἑλλάδι
ἢ ἐπὶ εἴκοσι ἄλλας γενεὰς τὰς πρὸ Δαρείου γενομένας,
τὰ μὲν ἀπὸ τῶν Περσέων αὐτῇ γενομένα, τὰ δὲ ἀπ'
αὐτῶν τῶν κορυφαίων περὶ τῆς ἀρχῆς πολεμεόντων. (3)
Οὕτω οὐδὲν ἦν ἀεικὲς κινηθῆναι Δῆλον τὸ πρὶν ἐοῦσαν
ἀκίνητον· καὶ ἐν χρησμῷ ἦν γεγραμμένον περὶ αὐτῆς
ὧδε,

Κινήσω καὶ Δῆλον ἀκίνητόν περ ἐοῦσαν.

¹⁰ Δύναται δὲ κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν ταῦτα τὰ οὐνόμα-
τα, Δαρεῖος ἐρξίης, Ξέρξης ἀρήιος, Ἀρτοξέρξης μέγας
ἀρήιος. Τούτους μὲν δὴ τοὺς βασιλεῖς ὧδε ἂν ὀρθῶς
κατὰ γλῶσσαν τὴν σφετέρην Ἑλλήνες καλέοιεν.

XCIX. Οἱ δὲ βάρβαροι ὡς ἀπῆραν ἐκ τῆς Δήλου,
¹⁵ προσῖσχον πρὸς τὰς νήσους, ἐνθεῦτεν δὲ στρατιὴν τε πα-
ρελάμβανον καὶ δμήρους τῶν νησιωτέων παῖδας ἐλάμ-
βανον. (2) Ὡς δὲ περιπλώοντες τὰς νήσους προσέσχον
καὶ ἐς Κάρυστον (οὗ γὰρ δὴ σφι οἱ Καρύστιοι οὔτε
δμήρους ἐδίδονσαν οὔτε ἔφασαν ἐπὶ πόλιν ἀστυγείτονας
²⁰ στρατεύεσθαι, λέγοντες Ἐρετρίαν τε καὶ Ἀθήνας), ἐν-
θαῦτα τούτους ἐπολιόρκεόν τε καὶ τὴν γῆν σφέων ἔκει-
ρον, ἐς δὲ καὶ οἱ Καρύστιοι παρέστησαν ἐς τῶν Περσέων
τὴν γνώμην.

C. Ἐρετρίεες δὲ πυκνιζόμενοι τὴν στρατιὴν τὴν
²⁵ Περσικὴν ἐπὶ σφέας ἐπιπλώουσιν Ἀθηναίων ἐδεθήσαν
σφίσι βοηθοὺς γενέσθαι. Ἀθηναῖοι δὲ οὐκ ἀπειπαντο
τὴν ἐπικουρίην, ἀλλὰ τοὺς τετραχισηλίους κληρουχέον-
τας τῶν ἱπποβοτέων Χαλκιδέων τὴν χώραν, τούτους
σφι διδοῦσι τιμωρούς. (2) Τῶν δὲ Ἐρετριέων ἦν ἄρα
³⁰ οὐδὲν ὑγιὲς βούλευμα, οἱ μετεπέμποντο μὲν Ἀθηναίους,
ἐφρόνεον δὲ διφασίας ἰδέας· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐβου-
λεύοντο ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν ἐς τὰ ἄκρα τῆς Εὐβοίας,
ἄλλοι δὲ αὐτῶν ἴδια κέρδεα προσδεχόμενοι παρὰ τοῦ
Πέρσεω οἴσεσθαι προδοσίην ἐσκευάζοντο. (3) Μαθὼν
³⁵ δὲ τούτων ἑκάτερα ὡς εἶχε Αἰσχίνης ὁ Νόθωνος, ἐὼν
τῶν Ἐρετριέων τὰ πρῶτα, φράζει τοῖσι ἡκουσι τῶν
Ἀθηναίων πάντα τὰ παρεόντα σφι πρήγματα, προσε-
δέετό τε ἀπαλλάσσεσθαι σφέας ἐς τὴν σφετέρην, ἵνα μὴ
προσαπόλωνται. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ταῦτα Αἰσχίνῃ συμ-
⁴⁰ βουλεύσαντι πείθονται. Καὶ οὗτοι μὲν διαβάντες ἐς
Ἄρωπὸν ἔσωζον σφέας αὐτούς.

CI. Οἱ δὲ Πέρσαι πλώοντες κατέσχον τὰς νέας τῆς
Ἐρετρικῆς χώρας κατὰ Ταμύνας καὶ Χοιρέας καὶ Αἰ-
γίλια, κατασχόντες δὲ ταῦτα τὰ χωρία αὐτίκα ἵππους
⁴⁵ τε ἐξεβάλλοντο καὶ παρεσκευάζοντο ὡς προσοισόμενοι
τοῖσι ἐχθροῖσι. (2) Οἱ δὲ Ἐρετρίεες ἐπεξελθεῖν μὲν
καὶ μαχέσασθαι οὐκ ἐποιεῦντο βουλὴν, εἴ πως δὲ δια-
φυλάξαιεν τὰ τεῖχεα, τούτου σφι ἔμελε πέρι, ἐπεὶ τε
ἐνίκα μὴ ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν. (3) Προσβολῆς δὲ γινο-
⁵⁰ μένης καρτερῆς πρὸς τὸ τεῖχος ἐπιπτον ἐπὶ ἕξ ἡμέρας
πολλοὶ μὲν ἀμφοτέρων· τῇ δὲ ἐβδόμῃ Εὐφορβός τε ὁ
Ἀλκιμάχου καὶ Φίλαγρος ὁ Κυνέου, ἄνδρες τῶν ἀστῶν
δόκιμοι, προδίδουσι τοῖσι Πέρσῃσι. (4) Οἱ δὲ ἐσελ-
θόντες ἐς τὴν πόλιν τοῦτο μὲν τὰ ἱρὰ συλῆσαντες ἐνέ-

HERODOTUS.

has continuas generationes plura mala adflixerunt Græ-
ciam, quam per viginti alias generationes quæ ante Darium
exstiterunt; alia quidem, a Persis illi illata; alia vero, ab
ipsorum Græcorum coryphæis de principatu inter se bellum
gerentibus. (3) Itaque non præter caussam commota est
Delus, quum ad illum diem immota fuisset. Et in vatici-
nio de illa ita scriptum est :

Et Delum, quamvis sit adhuc immota, movebo.

Valent autem secundum Græcum sermonem nomina ista
hocce : Darius, coercitor; Xerxes, bellator : Artaxerxes,
magnus bellator. Hos igitur reges Græci sua lingua recte
ita, ut dixi, nominaverint.

XCIX. Barbari, Delo profecti, navibus ad insulas adpel-
lebant, et exercitum inde adsumebant, et insulanorum
filios secum obsides abducebant. (2) Postquam vero, præ-
ternavigatis insulis, Carysto quoque appulerunt; quum nec
obsides dedissent Carystii, et contra vicinas urbes (Eretriam
et Athenas dicebant) se militaturos negassent : ibi tunc hos
oppugnarunt, agrumque illorum evastarunt, donec etiam
Carystii in deditionem venire Persarum.

C. Eretrienses autem, ubi cognoverunt sese peti a Per-
sarum classe, Athenienses rogarunt ut auxilia sibi mitte-
rent. Nec negarunt Athenienses opem, sed quater mille
colonos illos, qui in opulentorum Chalcidensium prædia
successerant, opem eis ferre jusserunt. (2) At in Eretrien-
sibus sanum nullum erat consilium; qui Athenienses qui-
dem auxilio vocaverant, ipsi vero in duas divisi erant sen-
tentias : nam aliis animus erat, relicta urbe in superiora
Eubœæ loca se recipere; alii vero, privatum quæstum a
Persis reportare sperantes, prodicionem parabant. (3) Quo-
rum utrorumque consilia cognita habens Æschines, No-
thonis filius, primarius vir Eretriensium, advenientibus
Atheniensibus præsentem rerum statum aperuit; eosque ut
retrogrederentur rogavit, ne simul cum Eretriensibus peri-
rent. Et Athenienses, Æschinis sequentes consilium, Oro-
pum transvecti, periculum evaserunt.

CI. Persæ, navibus ad Tamynas et Choereas et Ægilia
ditionis Eretriensium adpulsis, locis hisce potiti, protinus
equis e navibus expositis, ad adgrediendum hostem sese
compararunt. (2) Eretrienses vero de egrediendo et com-
mittenda pugna non cogitabant; sed muros, si possent, de-
fendere, hoc unum illis curæ erat, quandoquidem vicerat
sententia non relinquendam esse urbem. (3) Quum autem
acriter oppugnaretur murus, intra sex dies multi ab utraque
parte perierunt : septimo vero die Euphorbus Alcimachi filius
et Philagrus Cyneæ, spectati inter cives viri, Persis Eretriam
prodiderunt. (4) Et hi, urbem ingressi, templa spoliarent

πρῆσαν, ἀποτινύμενοι τῶν ἐν Σάρδισι κατακαυθέντων ἱρῶν, τοῦτο δὲ τοὺς ἀνθρώπους ἠνδραποδίσαντο κατὰ τὰς Δαρείου ἐντολάς.

CII. Χειρωσάμενοι δὲ τὴν Ἐρέτριαν, καὶ ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέρας, ἔπλων ἐς τὴν Ἀττικὴν κατέργοντές τε πολλὸν καὶ δοκέοντες ταῦτά τοὺς Ἀθηναίους ποιήσῃν τὰ καὶ τοὺς Ἐρετρίας ἐποίησαν. (2) Καὶ ἦν γὰρ ὁ Μαραθῶν ἐπιτηδεύτατον χωρίον τῆς Ἀττικῆς ἐνιππεῦσαι καὶ ἀγχοτάτω τῆς Ἐρετρίης, ἐς τοῦτο σφι κατήγετο Ἴππις ὁ Πεισιστράτου.

CIII. Ἀθηναῖοι δὲ ὡς ἐπύθοντο ταῦτα, ἐβώθεον καὶ αὐτοὶ ἐς τὸν Μαραθῶνα. Ἦγον δὲ σφας στρατηγοὶ δέκα, τῶν ὁ δέκατος ἦν Μιλτιάδης, τοῦ τὸν πατέρα Κίμωνα τὸν Στησαγόρεω κατέλαβε φυγέειν ἐξ Ἀθηνῶν Πεισιστράτον τὸν Ἴπποκράτεος. (2) Καὶ αὐτῷ φεύγοντι Ὀλυμπιάδα ἀνελέσθαι τεθρίππῳ συνέβη, καὶ ταύτην μὲν τὴν νίκην ἀνελόμενόν μιν τῷτὸ ἐξενείκασθαι τῷ δημομητρίῳ ἀδελφεῷ Μιλτιάδῃ. Μετὰ δὲ τῇ ὑστέρῃ Ὀλυμπιάδι τῇσι αὐτῇσι ἵπποισι νικῶν παραδίδοι Πεισιστράτῳ ἀνακηρυχθῆναι, καὶ τὴν νίκην παρεῖς τούτῳ κατήλθε ἐπὶ τὰ ἑωυτοῦ ὑπόσπονδος. (3) Καὶ μιν ἀνελόμενον τῇσι αὐτῇσι ἵπποισι ἄλλην Ὀλυμπιάδα κατέλαβε ἀποθανέειν ὑπὸ τῶν Πεισιστράτου παίδων, οὐκέτι περιέοντος αὐτοῦ Πεισιστράτου· κτείνουσι δὲ οὗτοί μιν κατὰ τὸ πρυτανήϊον νυκτὸς ὑπέισαντες ἄνδρας. (4) Τέθαπται δὲ Κίμων πρὸ τοῦ ἄστεος, πέρην τῆς διὰ Κοίλης καλυμμένης ὁδοῦ· καταντίον δ' αὐτοῦ αἱ ἵπποι τεθάρπται αὗται αἱ τρεῖς Ὀλυμπιάδας ἀνελόμεναι. Ἐποίησαν δὲ καὶ ἄλλαι ἵπποι ἤδη τῷτὸ τοῦτο Εὐαγόρεω Λάκωνος, πλέω δὲ τούτων οὐδαμαί. (5) Ὁ μὲν δὲ πρεσβύτερος τῶν παίδων τῷ Κίμωνι Στησαγόρης ἦν τῆνικαῦτα παρὰ τῷ πατρὶ Μιλτιάδῃ τρεφόμενος ἐν τῇ Χερσονήσῳ, ὁ δὲ νεώτερος παρ' αὐτῷ Κίμωνι ἐν Ἀθήνῃσι, τὸ οὐνομα ἔχων ἀπὸ τοῦ οἰκιστέω τῆς Χερσονήσου Μιλτιάδῳ Μιλτιάδης.

CIV. Οὗτος δὲ ὢν τότε ὁ Μιλτιάδης ἦκων ἐκ τῆς Χερσονήσου καὶ ἐκπεφυγὼς διπλὸν θάνατον ἐστρατήγεε Ἀθηναίων. Ἄμα μὲν γὰρ οἱ Φοίνικες αὐτὸν οἱ ἐπιδιώξαντες μέχρι Ἰμβρου περὶ πολλοῦ ἐποιεῦντο λαβεῖν τε καὶ ἀναγαγεῖν παρὰ βασιλέα. (2) Ἄμα δὲ ἐκφυγόντα τε τούτους καὶ ἀπικόμενον ἐς τὴν ἑωυτοῦ δοκέοντά τε εἶναι ἐν σωτηρίῃ ἤδη, τὸ ἐνθεῦτέν μιν οἱ ἐχθροὶ ὑποδεξάμενοι καὶ ὑπὸ δικαστήριον αὐτὸν ἀγαγόντες ἐδίωξαν τυρηνίδος τῆς ἐν Χερσονήσῳ. Ἀποφυγὼν δὲ καὶ τούτους στρατηγὸς οὕτω Ἀθηναίων ἀπεδέχθη; αἰρεθεὶς ὑπὸ τοῦ δήμου.

CV. Καὶ πρῶτα μὲν ἐόντες ἔτι ἐν τῷ ἄστει οἱ στρατηγοὶ ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φειδιππίδην Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμον τε καὶ τοῦτο μελετέοντα· τῷ δὲ, ὡς αὐτός τε ἔλεγε Φειδιππίδης καὶ Ἀθηναίοισι ἀπήγγελλε, περὶ τὸ Παρθένιον οὖρος τὸ ὑπὲρ Τεγέης ὁ Πᾶν περιπίπτει. (2) Βῶσαντα δὲ τὸ οὐνομα τοῦ Φειδιππίδῳ τὸν Πᾶνα Ἀθηναίοισι κελεύσαι ἀπαγγεῖλαι, διότι ἑωυτοῦ οὐδεμίαν ἐπιμέλειαν

incenderuntque, poenam hanc repetentes ob templa Sardibus cremata; homines autem, ut jusserat Darius, in servitutem abstraxerunt.

CII. Subacta Eretria, Persæ, paucorum dierum interposita mora, in Atticam navigarunt, magnas in angustias adducentes Athenienses, cogitantesque eodem modo cum illis agere atque cum Eretriensibus egissent. (2) Quumque Marathon esset totius Atticæ maxime opportunus equitibus locus, et proximus ab Eretria, in hunc campum illos deduxit Hippas, Pisistrati filius.

CIII. Qua re cognita, Athenienses etiam ipsi Marathona obviam hostibus egressi sunt. Duxerunt autem illos decem imperatores; quorum decimus Miltiades erat, is cujus patri Cimoni, Stesagoræ filio, acciderat, ut a Pisistrato, Hippocratis filio, Athenis in exsilium pelleretur. (2) Eidemque contigerat, ut exsul victoriam Olympicæ reportaret quadrigarum curriculo; quem eundem honorem jam ante eum frater ipsius uterius Miltiades erat consecutus. Deinde vero, sequenti Olympiade, quum eisdem equabus idem Cimon vicisset, Pisistrato concessit, ut is victor renunciaretur; et ob victoriam huic concessam, ex pactione cum illo inita, in patriam est restitutus. (3) Postremo idem, quum eisdem equabus aliam rursus victoriam reportasset Olympicam, obiit interfectus a filiis Pisistrati, ipso Pisistrato non amplius in vivis agente: interfecerunt illum enim hi prope prytaneum, noctu hominibus quibusdam ad hoc subornatis. (4) Sepultus est autem Cimon ante urbem, ultra viam quæ Per Cavum vocatur, et ex adverso sepultæ sunt equæ illæ ejusdem, quæ tres Olympicas retulerunt victorias. Præstiterunt quidem idem hoc aliæ etiam equæ, Euagoræ Lacedæmonis; sed, præter has, nullæ. (5) Filiorum igitur Cimonis natu major, Stesagoras, per id tempus apud patrui Miltiadem in Chersoneso educabatur; natu minor autem apud Cimonem Athenis erat, cui nomen fuit Miltiades, de patrui Miltiadis nomine, conditoris Chersonesi.

CIV. Hic igitur tunc Miltiades, quum nuper e Chersoneso advenisset, duplicemque effugisset mortem, imperator fuit Atheniensium. Simul enim et Phœnices, usque ad Imbrum illum persecuti, studiose operam dederant, ut caperent eum et ad regem abducerent: (2) et, postquam hos effugit, domumque rediit, et jam securum se esse posse existimavit, protinus eundem exceperant adversarii, et in iudicium vocatum, reum egerant tyrannidis in Chersoneso exercitæ. Ab hoc quoque liberatus periculo, ita demum imperator creatus est Atheniensium, populi suffragiis electus.

CV. Ac primum quidem, quum adhuc in urbe essent imperatores, Spartam miserunt præconem Phidippidem, civem quidem Atheniensem, cæterum hemerodromum (*cursorem ingens uno die spatium emetientem*), et hoc negotium exercentem. Cui, ut quidem ipse deinde narravit Phidippides, Atheniensibusque renunciavit, circa Parthenium montem, qui supra Tegeam est, deus Pan obviam est factus; (2) compellatoque nominatim Phidippide, jussit cum renunciare Atheniensibus, nullam illos

ποιεῦνται ἐόντος εὐνου Ἀθηναίοισι καὶ πολλὰ χῆ γενόμενου ἤδη σφι χρησίμου, τὰ δ' ἔτι καὶ ἐσομένου. (3) Καὶ ταῦτα μὲν Ἀθηναῖοι, καταστάντων σφίσι εὖ ἤδη τῶν πρηγμάτων, πιστεύσαντες εἶναι ἀληθέα ἰδρύσαντο ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει Πανὸς ἱρὸν, καὶ αὐτὸν ἀπὸ ταύτης τῆς ἀγγελίης θυσίῃσι ἐπετέησι καὶ λαμπάδι ἱλάσκονται.

CVI. Τότε δὲ πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ Φειδιππίδης οὗτος, ὅτε πέρ οἱ ἔφη καὶ τὸν Πᾶνα φανῆναι, δευτεραῖος ἐκ τοῦ Ἀθηναίων ἀστεος ἦν ἐν Σπάρτῃ, ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τοὺς ἀρχοντας ἔλεγε, (2) « ὦ Λακεδαιμόνιοι, Ἀθηναῖοι ὑμῶν δέονται σφίσι βωθῆσαι καὶ μὴ περιδέειν πόλιν ἀρχαιοτάτην ἐν τοῖσι Ἑλλήσι δουλοσύνη περιπεσοῦσαν πρὸς ἀνδρῶν βαρβάρων· καὶ γὰρ νῦν Ἐρέτριά τε ἡνδραπόδισται καὶ πόλι λογίμῃ ἡ Ἑλλάς γέγονε ἀσθενεστέρα. » (3) Ὁ μὲν δὴ σφι τὰ ἐντεταλμένα ἀπήγγειλε, τοῖσι δὲ ἔαδε μὲν βωθέειν Ἀθηναίοισι, ἀδύνατα δὲ σφι ἦν τὸ παραυτίκα ποιεῖν ταῦτα, οὐ βουλομένοισι λύειν τὸν νόμον· ἦν γὰρ ἱσταμένου τοῦ μηνὸς εἰνάτη, εἰνάτη δὲ οὐκ ἐξελεύσεσθαι ἔφασαν μὴ οὐ πλήρους ἐόντος τοῦ κύκλου. Οὗτοι μὲν νυν τὴν πανσέληνον ἔμενον.

CVII. Τοῖσι δὲ βαρβάροισι κατηγέετο Ἰππίης ὁ Πεισιστράτου ἐς τὸν Μαραθῶνα, τῆς παροιχομένης νυκτὸς ὅφιν ἰδὼν ἐν τῷ ὕπνῳ τοιήνδε· ἐδόκεε δ' Ἰππίης τῇ μητρὶ τῇ ἐωυτοῦ συνευνηθῆναι· συνεβάλετο ὦν ἐκ τοῦ ὄνείρου κατελθὼν ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀνασωσάμενος τὴν ἀρχὴν τελευτήσῃ ἐν τῇ ἐωυτοῦ γηραιός. (2) Ἐκ μὲν δὴ τῆς ὀφιοῦ συνεβάλετο ταῦτα, τότε δὲ κατηγέμενος τοῦτο μὲν τὰ ἀνδράποδα τὰ ἐξ Ἐρετρίης ἀπέδωκε ἐς τὴν νῆσον τὴν Στυρείων, καλευμένην δὲ Αἰγίλειαν, τοῦτο δὲ καταγομένης ἐς τὸν Μαραθῶνα τὰς νέας ὀρμιζε οὗτος, ἐκβάνας τε ἐς γῆν τοὺς βαρβάρους διέτασσε. (3) Καὶ οἱ ταῦτα διέποντι ἐπῆλθε πταρέειν τε καὶ βῆξαι μεζόνως ἢ ὡς ἐώθεε· οἷα δὲ οἱ πρεσβυτέρῳ ἐόντι, τῶν ὀδόντων οἱ πλεῦνες ἐσειόντο. (4) Τούτων ὦν ἓνα τῶν ὀδόντων ἐκβάλλει ὑπὸ βίης βήξας· ἐκπεσόντος δὲ ἐς τὴν ψάμμον αὐτοῦ ἐποίησε πολλὴν σπουδὴν ἐξευρέειν. Ὡς δὲ οὐκ ἐφαίνετό οἱ ὁ ὀδὼν, ἀναστενάξας εἶπε πρὸς τοὺς παραστάτας, « ἡ γῆ ἥδε οὐκ ἡμετέρη ἐστὶ, οὐδέ μιν δυνησόμεθα ὑποχειρὴν ποιήσασθαι· δόσον δὲ τι μοι μέρος μετῆν, ὁ ὀδὼν μετέχει. » Ἰππίης μὲν δὴ ταύτῃ τὴν ὀφιν συνεβάλετο ἐξεληλυθέναι.

CVIII. Ἀθηναίοισι δὲ τεταγμένοισι ἐν τεμένει Ἡρακλέος ἐπῆλθον βωθέοντες Πλαταιέες πανδημεῖ· καὶ γὰρ καὶ ἐδεδώκεσαν σφέας αὐτοὺς τοῖσι Ἀθηναίοισι οἱ Πλαταιέες, καὶ πόρους ὑπὲρ αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι συχνοὺς ἤδη ἀναραιρέατο. (3) Ἔδοσαν δὲ ὧδε· πιεζόμενοι ὑπὸ Θηβαίων οἱ Πλαταιέες ἐδίδονσαν πρῶτα παρατυχούσι Κλεομένει τε τῷ Ἀναξανδρίδῃ καὶ Λακεδαιμόνιοισι σφέας αὐτοὺς· οἱ δὲ οὐ δεχόμενοι ἔλεγόν σφι τάδε, « ἡμεῖς μὲν ἐκαστέρῳ τε οἰκόμεν, καὶ ὑμῖν τοιήδε τις γένοιτ' ἂν ἐπικουρή ψυχρή· φθαίητε γὰρ ἂν πολ-
λάκις ἐξανδραποδισθέντες ἢ τινα πυθέσθαι ἡμῶν. » (3)

sui curam gerere, quum tamen bene cupiat Atheniensibus, ac jam saepe de illis bene meritis fuerit, et posthac etiam bene sit meriturus. (3) Haec Athenienses vero ita accidissee persuasi, deinde, quum jam res eorum recte fuissent compositae, templum Pani infra arcem statuerunt, eumque inde ab illo nuncio annuis sacrificiis et lampade (*cursu faces accensas gestantium*) placant.

CVI. Tunc vero missus ab imperatoribus Phidippides hic, quo tempore is Panem sibi adparuisse narravit, postridie ejus diei quo Athenis erat profectus, Spartam pervenit; ubi adiens magistratus, haec apud eos verba fecit: (2) Lacedaemonii, petunt a vobis Athenienses, ut auxilio illis veniatis; neque patiamini ut antiquissima inter Graecos civitas in servitutem abripiatur a barbaris. Nam et Eretria nunc sub jugum est missa, et insigni civitate imminuta est Graecia. (3) Haec ubi illis ex mandato dixit, placuit quidem Spartanis auxilia mittere Atheniensibus; sed id confestim facere non potuerunt, quum nollent contra legem agere. Erat enim nonus dies mensis: nono autem die, quando non plena esset luna, se non egressuros, aiebant. Plenilunium igitur hi exspectabant.

CVII. Hippias autem, Pisistrati filius, barbaris viam in campum Marathona praevit. Cui superiori nocte per somnum tale visum erat oblatum: visus sibi erat sua cum matre concumbere. quo ex insomnio collegerat, Athenas se esse rediturum, et in patria recepto regno senem vita excessurum. (2) In hunc modum Hippias somnium suum erat interpretatus. Tunc vero, ducis officio fungens, partim Eretriensia mancipia in Styreorum insula, cui Aegilea nomen, deposuit; partim naves, quae ad Marathona adpulerant, in statione locavit, et barbaros in terram egressos ordinavit. (3) Quae dum administrat, accidit ei ut vehementius, quam solitus erat, et sternutaret et tussiret. Quumque eidem, quippe aetate jam proveciori, plures labarent dentes, (4) horum dentium unum, dum tussit, propter violentiam ejecit. Qui quum in arenam cecidisset, magnum adhibuit studium ut eum reperiret: postquam vero nusquam dens comparuit, edito gemitu ait adstantibus: « Terra haec non est nostra, neque eam poterimus in nostram redigere potestatem: nam, quidquid ejus ad me pertinebat, id dens meus obtinet. » Nempe in hoc Hippias exiisse visionem suam existimavit.

CVIII. Atheniensibus, quum in campo Herculi sacro locum cepissent, praesidio advenere Plataenses frequenti manu ex universo populo collecta. Tradiderant enim sese Atheniensibus Plataenses, et frequentes pro illis Athenienses jam ante labores sustinuerant. (2) Tradiderant se autem hoc modo: bello a Thebanis pressi Plataenses primum Cleomeni, Anaxandridae filio, et Lacedaemoniis se tradiderant, qui forte in illis locis aderant; at illi, non recipientes eos, dixere: « Nos nimis procul a vobis habitamus, et frigidum vobis tale auxilium foret: plus semel enim fieri posset, ut in servitutem prius abstraheremini, quam nostram quisquam fando audiret. » (3) Quare suademus vobis, ut Athe-

Συμβουλευόμεν δὲ ὑμῖν δοῦναι ὑμέας αὐτοὺς Ἀθηναίοι-
 σι, πλησιοχώροισι τε ἀνδράσι καὶ τιμωρέειν ἐοῦσι οὐ
 κακοῖσι. » Ταῦτα συνεβούλευον οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐ
 κατ' εὐνοίαν οὕτω τῶν Πλαταιέων ὥς βουλόμενοι τοὺς
 5 Ἀθηναίους ἔχειν πόρους συνεστεῶτας Βοιωτοῖσι. (4)
 Λακεδαιμόνιοι μὲν νυν Πλαταιεῦσι ταῦτα συνεβούλευον,
 οἱ δὲ οὐκ ἠπίστησαν, ἀλλ' Ἀθηναίων ἱρὰ ποιούντων τοῖσι
 δώδεκα θεοῖσι ἰκέται ἱζόμενοι ἐπὶ τὸν βωμὸν ἐδίδοσαν
 σφέα αὐτοὺς. (5) Θηβαῖοι δὲ πυθόμενοι ταῦτα ἐστρα-
 10 τευοντο ἐπὶ τοὺς Πλαταιέας, Ἀθηναῖοι δὲ σφι ἐβώ-
 θεον. Μελλόντων δὲ συνάπτειν μάχην Κορίνθιοι οὐ
 περιεῖδον, παρατυχόντες δὲ καὶ καταλλάξαντες ἐπιτρε-
 ψάντων ἀμφοτέρων οὐρῖσαν τὴν χώραν ἐπὶ τοῖσδε, ἔαν
 Θηβαίους Βοιωτῶν τοὺς μὴ βουλομένους ἐς Βοιωτοῦς
 15 τελέειν. (6) Κορίνθιοι μὲν δὴ ταῦτα γνόντες ἀπαλλάσ-
 σοντο, Ἀθηναίοισι δὲ ἀπιοῦσι ἐπεθῆκαντο Βοιωτοί, ἐ-
 πιθέμενοι δὲ ἐσώθησαν τῇ μάχῃ. Ὑπερβάντες δὲ οἱ
 Ἀθηναῖοι τοὺς οἱ Κορίνθιοι ἔθηκαν Πλαταιεῦσι εἶναι
 οὔρους, τοὺτους ὑπερβάντες τὸν Ἀσωπὸν αὐτὸν ἐποίη-
 20 σαντο οὗρον Θηβαίοισι πρὸς Πλαταιέας εἶναι καὶ Ὑσιᾶς.
 (7) Ἐδοσαν μὲν δὴ οἱ Πλαταιέες σφέας αὐτοὺς Ἀθηναίοισι
 τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ, ἦκον δὲ τότε ἐς Μαραθῶνα βιωθέντες.
 CIX. Τοῖσι δὲ Ἀθηναίων στρατηγοῖσι ἐγίνοντο δῖχα
 αἱ γνώμαι, τῶν μὲν οὐκ ἐόντων συμβαλέειν (ὀλίγους
 25 γὰρ εἶναι στρατιῇ τῇ Μήδων συμβαλέειν), τῶν δὲ καὶ
 Μιλτιάδεω κελευόντων. (2) Ὡς δὲ δῖχα τε ἐγίνοντο
 καὶ ἐνῖκα ἡ χεῖρων τῶν γνωμέων, ἐνθαῦτα, ἣν γὰρ ἐν-
 δέκατος ψηφιδόφορος ὁ τῷ κυάμῳ λαχὼν Ἀθηναίων πο-
 λεμαρχεῖν τὸ παλαιὸν γὰρ Ἀθηναῖοι δμοψῆφρον τὸν
 30 πολέμαρχον ἐποιεῦντο τοῖσι στρατηγοῖσι, ἣν τε τότε
 πολέμαρχος Καλλίμαχος Ἀφιδναῖος (3) πρὸς τοῦτον
 ἐλθὼν Μιλτιάδης ἔλεγε τάδε, « ἐν σοὶ νῦν, Καλλίμαχε,
 ἐστὶ ἡ καταδουλωσαὶ Ἀθῆνας, ἡ ἐλευθέρας ποιήσαντα
 μνημόσυνα λιπέσθαι ἐς τὸν ἅπαντα ἀνθρώπων βίον οἷα
 35 οὐδὲ Ἀρμόδιός τε καὶ Ἀριστογείτων λείπουσι. (4) Νῦν
 γὰρ δὴ, ἐξ οὗ ἐγένοντο Ἀθηναῖοι, ἐς κίνδυνον ἤκουσι
 μέγιστον, καὶ ἦν μὲν γε ὑποκύψωσι τοῖσι Μήδοισι, δέ-
 δοκται τὰ πείσονται παραδεδομένοι Ἱππίῃ· ἦν δὲ πε-
 ριγένηται αὕτη ἡ πόλις, οἷα τέ ἐστι πρώτη τῶν Ἑλ-
 40 ληνίδων πόλιων γενέσθαι. (5) Κῶς ὦν δὴ ταῦτα οἶα τέ
 ἐστὶ γενέσθαι, καὶ κῶς ἐς σέ τι τούτων ἀνήκει τῶν
 πρηγμάτων τὸ κῦρος ἔχειν, νῦν ἔρχομαι φράσω. Ἡ-
 μέων τῶν στρατηγῶν ἐόντων δέκα δῖχα γίνονται αἱ
 γνώμαι, τῶν μὲν κελευόντων, τῶν δὲ οὐ, συμβαλέειν.
 45 (6) Ἦν μὲν νυν μὴ συμβάλωμεν, ἔλπομαι τίνα στάσιν
 μεγάλην ἐμπεσοῦσαν διασεῖτειν τὰ Ἀθηναίων φρονή-
 ματα ὥστε μηδίσαι· ἦν δὲ συμβάλωμεν πρὶν τι καὶ σα-
 θρὸν Ἀθηναίων μετεξετέροις ἐγγενέσθαι, θεῶν τὰ ἴσα
 νεμόντων οἷοι τέ εἰμεν περιγενέσθαι τῇ συμβολῇ. (7)
 50 Ταῦτα ὦν πάντα ἐς σέ νῦν τείνει καὶ ἐκ σέο ἀρτῆται·
 ἦν γὰρ σὺ γνώμῃ τῇ ἐμῇ προσθῇ, ἐστὶ τοι πατρίς τε
 ἐλευθέρη καὶ πόλις πρώτη τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι· ἦν δὲ τὴν
 τῶν ἀποσπευδόντων τὴν συμβολὴν ἔλη, ὑπάρξει τοι
 τῶν ἐγὼ κατέλεξα ἀγαθῶν τὰ ἐναντία. »

niensibus vos tradatis, qui et finitimi vobis sunt, et ad tutan-
 dum non invalidi. » Hæc Plataënsibus suaserunt Lacedæ-
 monii, non tam quod illis bene vellent, quam quod cuperent
 laboribus fatigari Athenienses, bellis cum Bæotis gerendis.
 (4) Consilium autem Lacedæmoniorum sequentes Plataæn-
 ses, quo tempore duodecim diis sacra faciebant Athenien-
 ses, supplices ad aram consederunt, seque illis tradiderunt.
 (5) Quo cognito, Thebani arma intulerunt Plataënsibus;
 et Athenienses auxilio illis venire. Sed quum in eo essent
 ut consererent pugnam, id fieri non passi sunt Corinthii:
 hi enim, quum forte adessent, arbitrio eorum rem permit-
 tentibus utrisque, pacem conciliarunt, fines regionis ita
 constituentes, ut Thebani eos ex Bæotis, qui Bæotiorum
 communi nollent attribui, nihil impedirent. (6) Hoc con-
 stituto, Corinthii abierunt. Athenienses vero, domum re-
 deunt, ex improvise adgressi sunt Bæoti: sed commissæ
 pugna superati sunt. Quo facto Athenienses, fines Pla-
 tænsibus a Corinthiis constitutos transgredientes, ipsum
 Asopum et Hysias fines inter Thebanos et Plataenses sta-
 tuerunt. (7) Plataenses igitur, postquam prædicto modo
 Atheniensibus sese tradidissent, nunc eis ad Marathonem
 auxilio venerunt.

CIX. Imperatorum autem Atheniensium bifariam divisæ
 erant sententiæ; nolentibus aliis, ut prælio confligeretur;
 nimis enim exiguum esse ipsorum numerum, quam ut cum
 Medorum exercitu congredierentur; aliis vero, et in his Mil-
 tiade, confligendum consentibus. (2) Ita quum dissentirent,
 quumque in eo esset ut peior vinceret sententia; tunc un-
 decimus supererat qui suffragium ferret, is qui faba pole-
 marchus electus erat Atheniensium: antiquitus enim pole-
 marchus æquale cum imperatoribus jus suffragii ferendi
 tribuerant Athenienses. Erat autem tunc polemarchus
 Callimachus Aphidnæus; (3) quem conveniens Miltiades
 his verbis est adlocutus: « In te nunc situm est, Callimache,
 utrum in servitutem redigere velis Athenas, an, liberata
 patria, memoriam tui in omne ævum relinquere, qualem
 ne Harmodius quidem et Aristogiton reliquerunt. (4) Num-
 quam enim, ex quo exstiterunt Athenienses, in tantum ad-
 ducti sunt periculum, in quanto nunc versantur. In quo
 si Medis succumbunt, decretum est quid eis sit patiendum,
 Hippiae deditis; sin superior discesserit hæc civitas, proba-
 bile est primam eam futuram esse Græcarum civitatum.
 (5) Quo pacto igitur fieri hoc possit, et quo pacto a te pen-
 deat harum rerum summa, nunc tibi dicam. Sententiæ
 imperatorum, qui decem sumus numero, in duas divisæ
 sunt partes; aliis confligendum consentibus, aliis non con-
 fligendum. (6) Jam, si prælium non commiserimus, per-
 suasum fere habeo magna exstitura dissidia, quæ animos
 disturbent Atheniensium, eosque ad Medorum trahant par-
 tes. Sin prælium commiserimus priusquam putre consi-
 lium animos subeat nonnullorum Atheniensium, probabile
 sit mihi, ut, diis æqua tribuentibus, superiores discedamus.
 (7) Hæc igitur omnia ad te nunc spectant et ex te pendent.
 Etenim si tu meæ accesseris sententiæ, habebis liberam
 patriam et civitatem primam universæ Græciæ; sin his
 suffragatus fueris, qui dissuadent prælium, erit tibi con-
 trarium eorum, quæ memoravi, commodorum. »

CX. Ταῦτα λέγων ὁ Μιλτιάδης προσκτᾶται τὸν Καλλίμαχον. Προσγενομένης δὲ τοῦ πολεμάρχου τῆς γνώμης ἐκεκύρωτο συμβάλλειν. Μετὰ δὲ οἱ στρατηγοὶ τῶν ἡ γνώμη ἔφερε συμβάλλειν, ὡς ἐκάστου αὐτῶν ἐγένετο πρυτανήν τῆς ἡμέρας, Μιλτιάδης παρεδίδοσαν· ὁ δὲ δεκόμενος οὐτι κω συμβολὴν ἐποιέετο, πρὶν γε δὴ αὐτοῦ πρυτανήν ἐγένετο.

CXI. Ὡς δὲ ἐς ἐκεῖνον περιῆλθε, ἐνθαῦτα δὴ ἐτάσσοντο ὧδε Ἀθηναῖοι ὡς συμβαλέοντες. Τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρους ἡγήετο ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος· ὁ γὰρ νόμος τότε εἶχε οὕτω τοῖσι Ἀθηναίοισι, τὸν πολέμαρχον ἔχειν κέρας τὸ δεξιόν. Ἠγεομένου δὲ τούτου ἐξεδέκοντο ὡς ἔριθμέοντο αἱ φυλαὶ, ἐχόμεναι ἀλλήλων. (2) Τελευταῖοι δὲ ἐτάσσοντο, ἔχοντες τὸ εὐώνυμον κέρας, Πλαταιεῖς· ἀπὸ ταύτης γὰρ σφι τῆς μάχης, θυσίας Ἀθηναίων ἀναγόντων καὶ πανηγύριος τὰς ἐν τῇσι πεντετηρίσι γινομένης, κατεύχεται ὁ κῆρυξ ὁ Ἀθηναῖος ἅμα τε Ἀθηναίοισι λέγων γίνεσθαι τὰ ἀγαθὰ καὶ Πλαταιεῦσι. (3) Τότε δὲ τασσομένων τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ Μαραθῶνι ἐγένετο τοιόνδε τι· τὸ στρατόπεδον ἐξισούμενον τῷ Μηδικῷ στρατοπέδῳ, τὸ μὲν αὐτοῦ μέσον ἐγένετο ἐπὶ τάξις ὀλίγας, καὶ ταύτῃ ἦν ἀσθενέστατον τὸ στρατόπεδον, τὸ δὲ κέρας ἐκάτερον ἔρρωτο πλήθει.

CXII. Ὡς δὲ σφι διετέτακτο καὶ τὰ σφάγια ἐγένετο καλὰ, ἐνθαῦτα ὡς ἀπείθησαν οἱ Ἀθηναῖοι, δρόμῳ ἵεντο ἐς τοὺς βαρβάρους. Ἔσαν δὲ στάδιοι οὐκ ἐλάσσονες τὸ μεταίχμιον αὐτῶν ἢ ὀκτώ. (2) Οἱ δὲ Πέρσαι δρέοντες δρόμῳ ἐπιόντας παρεσκευάζοντο ὡς δεξόμενοι, μανίην τε τοῖσι Ἀθηναίοισι ἐπέφερον καὶ πάγχυ ὀλέθριν, δρέοντες αὐτοὺς ὀλίγους, καὶ τούτους δρόμῳ ἐπειγομένους οὐτε ἵππου ὑπαρχούσης σφι οὐτε τοξευμάτων. Ταῦτα μὲν νυν οἱ βάρβαροι κατεΐκαζον, Ἀθηναῖοι δὲ ἐπεῖτε ἀθρόοι προσέμιξαν τοῖσι βαρβάροις, ἐμάχοντο ἀξίως λόγου. (3) Πρῶτοι μὲν γὰρ Ἑλλήνων πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν δρόμῳ ἐς πολεμίους ἐχρήσαντο, πρῶτοι δὲ ἀνέσχοντο ἐσθλὰ τε Μηδικὴν δρέοντες καὶ τοὺς ἀνδρας ταύτην ἐσθλημένους· τῶς δὲ ἦν τοῖσι Ἑλλήσι καὶ τὸ οὐνομα τὸ Μήδων φόβος ἀκοῦσαι.

CXIII. Μαχομένων δὲ ἐν τῷ Μαραθῶνι χρόνος ἐγένετο πολλός. Καὶ τὸ μὲν μέσον τοῦ στρατοπέδου ἐνίκων οἱ βάρβαροι, τῇ Πέρσαι τε αὐτοὶ καὶ Σάκαι ἐτετάχατο· κατὰ τοῦτο μὲν ὁ ἐνίκων οἱ βάρβαροι, καὶ ῥήξαντες ἐδίωκον ἐς τὴν μεσόγαιαν, τὸ δὲ κέρας ἐκάτερον ἐνίκων Ἀθηναῖοι τε καὶ Πλαταιεῖς. (2) Νικῶντες δὲ τὸ μὲν τετραμμένον τῶν βαρβάρων φεύγειν ἔων, τοῖσι δὲ τὸ μέσον ῥήξαι αὐτῶν συναγαγόντες τὰ κέρα αὐμότερα ἐμάχοντο, καὶ ἐνίκων Ἀθηναῖοι. Φεύγουσι δὲ τοῖσι Πέρσησι εἶποντο κόπτοντες, ἐς δὲ ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἀπικόμενοι πῦρ τε αἶτεον καὶ ἐπελαμβάνοντο τῶν νεῶν.

CXIV. Καὶ τοῦτο μὲν ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος διαφθείρεται, ἀνὴρ γενόμενος ἀγαλός, ἀπὸ δ' ἔθανε τῶν στρατηγῶν Στησίλειος ὁ Θρασύλειος· τοῦτο δὲ Κυνέγειρος ὁ Εὐφορίωνος ἐνθαῦτα

CX. His dictis Miltiades in suam sententiam Callimachum traxit : et accedente polemarchi suffragio decretum est, ut praelio confingeretur. Post hæc, qui ex imperatoribus confingendum censuerant, hi, ut cujusque dies aderat, quo penes eum summa esset imperii, ita vicem suam Miltiadi tradiderunt. At ille quamvis acciperet, non tamen prius commisit praelium quam legitimus ipsius dies adesset.

CXI. Quo die igitur Miltiadis vices erant administrandæ imperii summæ, in aciem educti sunt Athenienses, tali modo instructi. Dextro cornu præerat polemarchus Callimachus : obtinebat tunc enim lex apud Athenienses, ut polemarchus dextrum cornu teneret. Ab hoc igitur principio deinde collocatæ erant continuo tenore singulæ tribus Atheniensium, pro cujusque numero : (2) postremi vero, in lævo cornu, Plataenses stabant. Inde enim ab hac pugna usu receptum est, ut, quando solennia sacra peragunt Athenienses, quæ quinto quoque anno celebrantur, præco Atheniensis solennes preces ita præeat, ut fausta omnia preceatur Atheniensibus simul et Plataensibus. (3) Tunc vero, quum acies Atheniensium ad Marathonem sic esset instructa ut frons fronti exercitus Medici exæquaretur, accidit, ut in medio ordines haud sane frequentes starent, et ea parte debilior esset acies ; sed ut utrumque cornu densioribus ordinibus esset firmatum.

CXII. Acie ita ordinata, quum cæsæ hostiæ prospera omnia nunciassent, ibi tunc Athenienses, ut signum datum est pugnae, cursu in hostes contenderunt. Erat autem inter duas acies interjectum intervallum haud minus quam octo stadiorum. (2) Tum vero Persæ, ubi cursu adversus se irruentes hostes viderunt, ad excipiendos illos se compararunt ; furere dicentes Athenienses, et in propriam ruere perniciem ; qui ita cursu contenderent, quum numero essent pauci, neque vel equitatum vel sagittarios haberent. De his igitur ita judicabant Persæ. At Athenienses, postquam confertis ordinibus ad manus venissent hostium, pugnam ediderunt memoratu dignam. (3) Quippe primi omnium Græcorum, quos novimus, cursu in hostes impetum fecerunt : et primi sustinuerunt, Medicam vestem et ea indulos adspicere viros ; quum ante illum diem vel nomen Medorum Græcis, ubi audirent, terrorem incussisset.

CXIII. Satis autem longi temporis hæc ad Marathonem pugna fuit. Et in medio quidem aciei vicerunt barbari, ubi Persæ ipsi et Sacæ locati erant ; qui hac parte victores, perrupta acie, versus mediterranea persecuti sunt fugientes. At in utroque cornu penes Athenienses et Plataenses victoria stetit. (2) Et hi quidem, postquam vicerunt, omissis hisce ex barbaris quos in fugam verterant, utrumque cornu contrahentes, illos sunt adgressi qui mediam perruperant aciem : et de his quoque victoriam Athenienses reportarunt. Tunc vero in fugam effusos Persas cædentes persecuti sunt ; donec ad mare delati, ignem poposcerunt, ipsasque naves sunt adorti.

CXIV. In hoc discrimine et alii multi perierunt nobiles Athenienses ; et Callimachus polemarchus, postquam fortiter pugnat, interfectus est ; unus item ex imperatoribus,

ἐπιλαβόμενος τῶν ἀφλάστων νεὸς, τὴν χεῖρα ἀποκοπεῖς πελέκει πίπτει, τοῦτο δὲ ἄλλοι Ἀθηναίων πολλοὶ τε καὶ σὺνομαστοί.

CXV. Ἐπτά μὲν δὴ τῶν νεῶν ἐπεκράτησαν τρόπῳ τοιούτῳ Ἀθηναῖοι· τῇσι δὲ λοιπῇσι οἱ βάρβαροι ἐξαν-
κρουσάμενοι, καὶ ἀναλαβόντες ἐκ τῆς νήσου ἐν τῇ ἑλι-
πον τὰ ἐξ Ἐρετρίης ἀνδράποδα, περιέπλων Σούνιον,
βουλόμενοι φθῆναι τοὺς Ἀθηναίους ἀπικόμενοι ἐς τὸ
ἄστυ. (2) Αἰτίη δὲ ἔσχε ἐν Ἀθηναίοισι ἐξ Ἀλκμεωνι-
10 δέων μηχανῆς αὐτοὺς ταῦτα ἐπινωθῆναι· τούτους γὰρ
συνθεμένους τοῖσι Πέρσῃσι ἀναδέξαι ἀσπίδα ἐοῦσι ἥδη
ἐν τῇσι νηυσί.

CXVI. Οὗτοι μὲν δὴ περιέπλων Σούνιον, Ἀθηναῖοι
δὲ, ὡς ποδῶν εἶχον, τάχιστα ἐβώθηον ἐς τὸ ἄστυ, καὶ
15 ἐφθασάν τε ἀπικόμενοι πρὶν ἢ τοὺς βαρβάρους ἥκειν,
καὶ ἐστρατοπεδεύσαντο ἀπιγμένοι ἐξ Ἡρακλείου τοῦ ἐν
Μαραθῶνι ἐν ἄλλῳ Ἡρακλείῳ τῷ ἐν Κυνοσάργεϊ. (2)
Οἱ δὲ βάρβαροι τῇσι νηυσὶ ὑπεραιωρηθέντες Φαλήρου
(τοῦτο γὰρ ἦν ἐπίνειον τότε τῶν Ἀθηναίων), ὑπὲρ τούτου
20 ἀνακωχεύσαντες τὰς νέας ἀπέπλων ὀπίσω ἐς τὴν Ἀ-
σίην.

CXVII. Ἐν ταύτῃ τῇ ἐν Μαραθῶνι μάχῃ ἀπέθανον
τῶν βαρβάρων κατ' ἐξακισχιλίους καὶ τετρακοσίους
ἄνδρας, Ἀθηναίων δὲ ἑκατὸν ἐνενήκοντα καὶ δύο. (2)
25 Ἐπεσον μὲν ἀμφοτέρων τοσοῦτοι, συνήνεκε δὲ αὐτόθι
θῶμα γενέσθαι τοιόνδε· Ἀθηναῖον ἄνδρα Ἐπίζηλον τὸν
Κουφαγόρεω ἐν τῇ συστάσι μαχόμενόν τε καὶ ἄνδρα γι-
νόμενον ἀγαθὸν τῶν ὁμμάτων στερηθῆναι οὔτε πληγέντα
οὔδεν τοῦ σώματος οὔτε βληθέντα, καὶ τὸ λοιπὸν τῆς
30 ζῆς διατελέειν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου ἔοντα τυφλόν. (3)
Λέγειν δὲ αὐτὸν ἤκουσα περὶ τοῦ πάθους τοιόνδε τινα
λόγον· ἄνδρα οἱ δοκέειν ὀπλίτην ἀντιστῆναι μέγαν, τοῦ
τὸ γένειον τὴν ἀσπίδα πᾶσαν σκιάζειν· τὸ δὲ φάσμα
τοῦτο ἑωυτὸν μὲν παρεξελθεῖν, τὸν δὲ ἑωυτοῦ παρα-
35 στάτην ἀποκτείνει. Ταῦτα μὲν δὴ Ἐπίζηλον ἐπυθό-
μην λέγειν.

CXVIII. Δᾶτις δὲ πορευόμενος ἅμα τῷ στρατῷ ἐς
τὴν Ἀσίην, ἐπεῖτε ἐγένετο ἐν Μυκόνῳ, εἶδε ὄψιν ἐν τῷ
ὑπνῳ. Καὶ ἦτις μὲν ἦν ἡ ὄψις, οὐ λέγεται· ὁ δὲ, ὡς
40 ἡμέρη τάχιστα ἐπέλαμψε, ζήτησιν ἐποιέετο τῶν
νεῶν, εὐρὼν δὲ ἐν Φοινίσσῃ νηὶ ἄγαλμα Ἀπόλλωνος
κεχρυσωμένον ἐπυνθάνετο δόκοθεν σεσυλημένον εἶη, πυ-
θόμενος δὲ ἐξ οὗ ἦν ἱεροῦ, ἐπλωε τῇ ἑωυτοῦ νηὶ ἐς Δῆ-
λον· (2) καὶ ἀπύκατο γὰρ τηνικαῦτα οἱ Δῆλιοι ὀπίσω ἐς
45 τὴν νήσον, κατατίθεται τε ἐς τὸ ἱερὸν τὸ ἄγαλμα, καὶ
ἐντέλλεται τοῖσι Δηλίοισι ἀπαγαγεῖν τὸ ἄγαλμα ἐς Δῆ-
λιον τὸ Θηβαίων· τὸ δ' ἐστὶ ἐπὶ θαλάσῃ Χαλκίδος κα-
ταντίον. (3) Δᾶτις μὲν δὴ ταῦτα ἐντελλάμενος ἀπέ-
πλωε, τὸν δὲ ἀνδριάντα τοῦτον Δῆλιοι οὐκ ἀπήγαγον,
50 ἀλλὰ μιν δι' ἐτέων εἶχον· Θηβαῖοι αὐτοὶ ἐκ θεοπροπίου
ἐκομίσαντο ἐπὶ Δῆλιον.

CXIX. Τοὺς δὲ τῶν Ἐρετρίων ἡνδραποδισμένους
Δᾶτις τε καὶ Ἀρταφέρνης, ὡς προσέσχον ἐς τὴν Ἀσίην
πλώνοντες, ἀνήγαγον ἐς Σοῦσα. (2) Βασιλεὺς δὲ Δα-

Stesilaus Thrasyli filius. Ibidemque Cynegirus, Eupho-
rionis filius, quum aplustria navis barbarorum manu tenuis-
set, securi amputata manu cecidit.

CXV. Caterum septem navibus ista ratione potiti sunt
Athenienses. Reliquis autem navibus barbari, valide pul-
satis remis in altum revecli, adsumptis ex insula mancipiis
Eretriensibus, in qua relicta erant; Sunium circumnaviga-
runt, ad urbem prius pervenire studentes quam rediissent
Athenienses. (2) Et pervulgata est apud Athenienses fama,
cepisse illos hoc consilium ex Alcmeonidarum artificio; hos
enim ex composito clypeum Persis, quum jam in navibus
essent, sustulisse.

CXVI. At, dum Sunium Persae circumnavigant, Athe-
nienses, quantum pedibus valuerunt, in urbem retro curren-
tes, prius adfuere quam Persae venirent: et, quemadmo-
dum ad Marathonem in agro Herculi sacro castra habuerant,
sic et nunc in alio Heracleo, quod in Cynosarge est, locum
castris ceperunt. (2) Barbari vero, postquam naves ante
Phalerum, qui portus tunc erat Atheniensium, in alto ali-
quamdiu tenuissent, retro in Asiam navigarunt.

CXVII. Ex Persis ceciderunt in hac Marathonia pugna
circiter sex millia et quadringenti; Atheniensium vero cen-
tum nonaginta duo. (2) Hic fuit occisorum utrimque nu-
merus. Acciderat autem ibi res mira hujusmodi: Epizelus,
civis Atheniensis, Cuphagorae filius, stans in acie, fortiter-
que pugnans, oculorum usu privatus est, nulla corporis
parte nec cominus percussus, nec eminus ictus: et ab hoc
tempore per reliquam vitam caecus permansit. (3) Memo-
rant autem, ipsum de hac calamitate haec narrasse: visum
esse ei virum armatum magnum contra ipsum stare, cujus
barbam totum texisse clypeum; illud autem spectrum prae-
teritissem ipsum, et virum sibi proximum stantem interfecisse.
Haec Epizelum solitum esse narrare audiui.

CXVIII. Datis, cum exercitu in Asiam profectus, post-
quam Myconum pervenit, per somnum vidit visionem; quae
quidem qualis fuerit non memoratur: sed ille, simul atque
illuxit, perquisitionem instituit navium. Et quum in Phoe-
nicia navi simulacrum invenisset Apollinis inauratum, per-
contatus est unde raptum esset: utque audivit quonam ex
templo esset, ipse sua navi Delum est profectus, (2) et
ibi (jam enim in insulam reversi erant Delii) simulacrum in
templo deposuit, Deliisque imperavit ut in Delium Theba-
norum, quod est ad mare adversus Chalcidem, illud trans-
portarent. (3) Datis quidem, dato hoc mandato, retro na-
vigavit: at statuam Delii non transmiserunt; sed post vi-
ginti demum annos ipsi Thebani, oraculi jussu, Delium
illam deportarunt.

CXIX. Eretrienses vero in servitutem abreptos Datis et
Artaphernes, postquam in Asiam adpulerant, Susa abdu-
xerunt. (2) Rex autem Darius, quum Eretriensibus, pri-

ρεῖτος, πρὶν μὲν αἰχμαλώτους γενέσθαι τοὺς Ἐρετρίας, ἐνεῖχε σφι δεινὸν κόλον οἷα ἀρξάντων ἀδικίης προτέρων τῶν Ἐρετριέων· ἐπεῖτε δὲ εἶδε σφεας ἀπαχθέντας παρ' ἑωυτὸν καὶ ὑποχειρίους ἑωυτῷ ἔοντας, ἐποίησε κακὸν ἄλλο οὐδὲν, ἀλλὰ σφεας τῆς Κισσίας χώρας κατοίκισε ἐν σταθμῷ ἑωυτοῦ τῷ οὐνομά ἐστι Ἀρδερικκα, ἀπὸ μὲν Σούσων δέκα καὶ διηκοσίους σταδίους ἀπέχοντι, τεσσαράκοντα δὲ ἀπὸ τοῦ φρέατος τὸ παρέχεται τριφασίας ἰδέας· καὶ γὰρ ἀσφαλτον καὶ ἄλας καὶ ἔλαιον ἀρύσσονται ἐξ αὐτοῦ τρόπῳ τοιῷδε· (3) ἀντλέεται μὲν κηλωνήτῳ, ἀντὶ δὲ γαυλοῦ ἡμισυ ἀσκοῦ οἱ προσδέδεται· ὑποτύψας δὲ τούτῳ ἀντλέει καὶ ἐπειτεν ἐγχείει ἐς δεξαμενὴν· ἐκ δὲ ταύτης ἐς ἄλλο διαχεόμενον τράπεται τριφασίας ὁδοῦς. (4) Καὶ ἡ μὲν ἀσφαλτος καὶ οἱ ἄλες πήγνυνται παραυτίκα, τὸ δὲ ἔλαιον συνάγουσι ἐν ἀγγηίοις, τὸ οἱ Πέρσαι καλεῖσι ῥαδινάκην· ἐστὶ δὲ μέλαν καὶ ὀδυρὴν παρεχόμενον βαρέαν. Ἐνθαῦτα τοὺς Ἐρετρίας κατοίκισε βασιλεὺς Δαρεῖος, οἱ καὶ μέχρι ἐμὲ εἶχον τὴν χώραν ταύτην, φυλάσσοντες τὴν ἀρχαίην γλῶσσαν. Τὰ μὲν δὴ περὶ Ἐρετριέας ἔσχε οὕτω.

CXX. Λακεδαιμονίων δὲ ἦχον ἐς τὰς Ἀθήνας δισχιλιοὶ μετὰ τὴν πανσέληνον, ἔχοντες σπουδὴν πολλὴν καταλαβείν, οὕτω ὅστε τριταῖοι ἐκ Σπάρτης ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ. Ὑστεροὶ δὲ ἀπικόμενοι τῆς συμβολῆς ἱμείροντο ὁμῶς θηήσασθαι τοὺς Μήδους· ἐλθόντες δὲ ἐς τὸν Μαραθῶνα ἐθηήσαντο. Μετὰ δὲ αἰνέοντες Ἀθηναίους καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν ἀπαλλάσσοντο ὀπίσω.

CXXI. Θῶμα δέ μοι, καὶ οὐκ ἐνδέχομαι τὸν λόγον, Ἀλκμεωνίδας ἂν κοτε ἀναδέξαι Πέρσῃσι ἐκ συνθήματος ἀσπίδα, βουλομένους ὑπὸ βαρβάροις τε εἶναι Ἀθηναίους καὶ ὑπ' Ἰππίῃ· οἵτινες μᾶλλον ἢ ὁμοίως Καλλίῃ τῷ Φαινίππου, Ἰππονίκου δὲ πατρὶ, φαίνονται μισοτύραννοι ἔόντες. (2) Καλλίης τε γὰρ μῦθος Ἀθηναίων ἀπάντων ἐτόλμα, ὅπως Πεισίστρατος ἐκπέσοι ἐκ τῶν Ἀθηνέων, τὰ χρήματα αὐτοῦ κηρυσσόμενα ὑπὸ τοῦ δημοσίου ὠνέεσθαι, καὶ τᾶλλα τὰ ἐχθίστα ἐς αὐτὸν πάντα ἐμνηχανᾶτο.

CXXII. [Καλλίῳ δὲ τούτου ἄξιον πολλαχοῦ μνήμην ἔστι πάντα τινὰ ἔχειν. Τοῦτο μὲν γὰρ τὰ προλελεγμένα, ὥς ἀνὴρ ἄκρος ἐλευθερῶν τὴν πατρίδα· τοῦτο δὲ τὰ ἐν Ὀλυμπίῃ ἐποίησε, ἵππῳ νικήσας, τεθρίπῳ δὲ δεύτερος γενόμενος, Πύθια δὲ πρότερον ἀνελόμενος, ἐφανερῶς ἐς τοὺς Ἕλληνας πάντας μεγίστησι δαπάνῃσι· τοῦτο δὲ κατὰ τὰς ἑωυτοῦ θυγατέρας εἰσάσας τρεῖς οἷός τις ἀνὴρ ἐγένετο. Ἐπειδὴ γὰρ ἐγένοντο γάμου ὥραιαι, ἔδωκε σφι δωρεὴν μεγαλοπρεπεστάτην ἐκείνησί τε ἐχαρίσατο· ἐκ γὰρ πάντων τῶν Ἀθηναίων τὸν ἐκάστη ἐθέλοι ἀνδρὰ ἑωυτῇ ἐκλέξασθαι, ἔδωκε τούτῳ τῷ ἀνδρὶ.]

CXXIII. Καὶ οἱ Ἀλκμεωνίδαι ὁμοίως ἢ οὐδὲν ἔσονται τούτου ἔσαν μισοτύραννοι. Θῶμα ὦν μοι, καὶ οὐ προσίεμαι τὴν διαβολὴν, τούτους γε ἀναδέξαι ἀσπίδα, οἵτινες ἐφευγόν τε τὸν πάντα χρόνον τοὺς τυράννους,

usquam capti essent, vehementer fuisset iratus, quippe qui primi auctores fuerant injuriarum; nunc eosdem, ubi ad se abductos et sua in potestate vidit, nullo alio malo adfecit, sed sedes illis in terra Cissia adsignavit, in una suarum mansionum quæ Ardericca vocatur. Abest illa decem et ducenta stadia a Susis, quadraginta vero stadia a puteo, qui tres diversas rerum exhibet species. Nam et asphaltus et sal et oleum ex illo hauritur, hoc modo: (3) hauriunt ope tollenonis, cui pro situla adligatus est dimidiatus uter: hunc succutiens haurit homo id quod intus est, idque in cisternam infundit; ex qua rursus in aliud receptaculum derivatur hæc materia; atque ita triplicem in formam convertitur. (4) Et asphaltus quidem et sal protinus concrescunt; oleum vero, quod rhadinacen Persæ vocant, in vasa colligunt: est autem illud nigrum, et gravem spirans odorem. Illum igitur locum Eretriensibus habitandum rex tribuit: habitantque eandem regionem ad meam usque ætatem, pristinam linguam servantes. Hæc sunt igitur quæ ad Eretrienses spectant.

CXX. Lacedæmoniorum vero duo millia Athenas venerunt post plenilunium: et hi quidem, rem adhuc integram deprehensuri, tanta usi sunt celeritate, ut tertio die, quam Sparta discesserant, in Attica fuerint. Sed, quum peracto jam prælio advenissent, cupidi tamen erant Medos videndi. Itaque, Marathonem profecti, spectarunt: deinde, collaudatis Atheniensibus et re ab his præclare gesta, domum redierunt.

CXXI. Quod vero de Alcmeonidis narrant, id miror equidem; nec mihi persuaderi patior, umquam illos Persis ex composito clypeum sublaturus fuisse, quasi voluissent ut sub barbaris et sub Hippia essent Athenienses. Quippe satis constat, fuisse illos magis aut certe pariter inimicos tyrannorum atque Callias fuerat, Phænippi filius, Hippo-nici pater. (2) Callias enim, quoties Pisistratus Athenis pulsus est, unus omnium Atheniensium ausus erat bona ejus per publicum præconem venumdata emere, omniaque alia in illum inimicissima machinatus erat.

CXXII. [Dignus est autem hic Callias, cujus crebro a quibuslibet honorifica mentio fiat; quum ob hoc ipsum, quod dixi, tamquam vir acerrime libertati studens patriæ; tum ob id quod Olympiæ fecit, ubi equorum cursu victor, quadrigarum autem curriculo secundas ferens, reportata etiam prius Pythica victoria, conspicuus fuit apud omnes Græcos per sumptus maximos; denique ob singularem indulgentiam qua adversus tres filias suas usus est: quibus, postquam nobiles fuerunt, non modo dotem dedit magnificentissimam; sed et hoc eisdem gratificatus est, ut unicuique ex illis potestatem daret, maritum sibi, quem ipsa vellet, ex omnibus Atheniensibus seligendi.]

CXXIII. Atque eodem modo, certe haud minus, tyrannos oderunt Alcmeonidæ. Quare miror, nec admitto calumniam, hos tales viros clypeum sustulisse; qui constanter fugerant tyrannos, et quorum consilio et opera tyrannos

ἐκ μηχανῆς τε τῆς τούτων ἐξέλιπον οἱ Πεισιστρατίδαι τὴν τυραννίδα. (2) Καὶ οὕτω τὰς Ἀθήνας οὗτοι ἔσαν οἱ ἐλευθερώσαντες πολλῶν μᾶλλον ἢ περ Ἀρμόδιος τε καὶ Ἀριστογείτων, ὥς ἐγὼ κρίνω· οἱ μὲν γὰρ ἐξηγρίωσαν τοὺς λοιποὺς Πεισιστρατιδέων Ἱππαρχον ἀποκτείναντες, οὐδὲ τι μᾶλλον ἔπαυσαν τοὺς λοιποὺς τυραννεύοντας, Ἀλκμεωνίδαι δὲ ἐμφανέως ἡλευθέρωσαν, εἰ δὴ οὗτοι γε ἀληθῶς ἔσαν οἱ τὴν Πυθίην ἀναπεισάντες προσημαίνειν Λακεδαιμονίοισι ἐλευθεροῦν τὰς Ἀθήνας, ὥς μοι πρότερον δεδήλωται.

CXXIV. Ἀλλὰ γὰρ ἴσως τι ἐπιμεμφόμενοι Ἀθηναίων τῷ δήμῳ προεδίδον τὴν πατρίδα. Οὐ μὲν ὦν ἔσαν σφένδιλλοι δοκιμώτεροι ἐν γὰρ Ἀθηναίοισι ἄνδρες, οὐδ' οἱ μᾶλλον ἐτετιμέατο. (2) Οὕτω οὐδὲ λόγος αἰρέει ἀναδεχθῆναι ἐκ γὰρ ἂν τούτων ἀσπίδα ἐπὶ τοιούτῳ λόγῳ. Ἀνεδέχθη μὲν γὰρ ἀσπίς, καὶ τοῦτο οὐκ ἔστι ἄλλως εἶπαι· ἐγένετο γάρ· δὲ μέντοι ἦν ὁ ἀναδέξας, οὐκ ἔγω προσωτέρω εἶπαι τούτων.

CXXV. Οἱ δὲ Ἀλκμεωνίδαι ἔσαν μὲν καὶ τὰ ἀνέκαθεν λαμπροὶ ἐν τῇσι Ἀθήνῃσι, ἀπὸ δὲ Ἀλκμείωνος καὶ αὐτῆς Μεγακλῆος ἐγένοντο καὶ κάρτα λαμπροί. Τοῦτο μὲν γὰρ Ἀλκμείων ὁ Μεγακλῆος τοῖσι ἐκ Σαρδίων Λυδοῖσι παρὰ Κροίσου ἀπικνεομένοισι ἐπὶ τὸ χρηστήριον τὸ ἐν Δελφοῖσι συμπρήκτωρ τε ἐγένετο καὶ συνελάμβανε προθύμως, καὶ μιν Κροῖσος πυθόμενος τῶν Λυδῶν τῶν ἐς τὰ χρηστήρια φοιτεόντων ἐσωτὸν εὖ ποιεῖν μεταπέμπεται ἐς Σάρδις, ἀπικόμενον δὲ δωρέεται χρυσῷ τὸν ἂν δύνηται τῷ ἐσωτοῦ σώματι ἐξενεῖσθαι ἐσάπχξ. (2) Ὁ δὲ Ἀλκμείων πρὸς τὴν δωρεὴν ἐοῦσαν τοιαύτην τοιάδε ἐπιτηδεύσας προσέφερε. Ἐνδὺς κιθῶνα μέγαν καὶ κόλπον βαθὺν καταλιπόμενος τοῦ κιθῶνος, κοθόρνους τοὺς εὔρισκε εὐρυτάτους ἐόντας ὑποδησάμενος ἥτε ἐς τὸν θησαυρὸν ἐς τὸν οἱ κατηγέοντο. (3) Ἐσπεσὼν δὲ ἐς σωρὸν ψήγματος πρῶτα μὲν παρέσαξε παρὰ τὰς κνήμας τοῦ χρυσοῦ δσον ἐχώρει οἱ κόθορνοι, μετὰ δὲ τὸν κόλπον πάντα πλησάμενος χρυσοῦ καὶ ἐς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς διαπάσας τοῦ ψήγματος, καὶ ἄλλο λαβὼν ἐς τὸ στόμα, ἐξῆλθε ἐκ τοῦ θησαυροῦ ἔλκων μὲν μόγις τοὺς κοθόρνους, παντὶ δὲ τῷ οἰκῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώπῳ· τοῦτό τε στόμα ἐβέβυστο καὶ πάντα ἐξώγκωτο. (4) Ἰδόντα δὲ τὸν Κροῖσον γέλως ἐσῆλθε, καὶ οἱ πάντα τε ἐκεῖνα διδοῖ καὶ πρὸς ἕτερα δωρέεται οὐκ ἐλάσσων ἐκείνων. Οὕτω μὲν ἐπλούτησε ἡ οἰκίη αὕτη μεγάλως, καὶ ὁ Ἀλκμείων οὕτως οὕτω τεθριπποτροφῆσας Ὀλυμπιάδα ἀνχιρέεται.

CXXVI. Μετὰ δὲ, γενεῇ δευτέρῃ ὕστερον, Κλεισθένης μιν ὁ Σικυῶνος τύραννος ἐξήειρε, ὥστε πολλῶν οὐνομαστοτέρην γενέσθαι ἐν τοῖσι Ἑλλήσι ἢ πρότερον ἦν. (2) Κλεισθένης γὰρ τῷ Ἀριστωνύμου τοῦ Μύρωνος τοῦ Ἀνδρέου γίνεται θυγάτηρ τῇ οὐνομα ἦν Ἀγαρίστη. Ταύτην ἠθέλησε, Ἑλλήνων πάντων ἐξευρών τὸν ἀριστον, τούτῳ γυναῖκα προσθεῖναι. (3) Ὀλυμπίων ὦν ἐόντων καὶ νικῶν ἐν αὐτοῖσι τεθρίππῳ ὁ Κλεισθένης

nide exuti erant Pisistratidae. (2) Fuerque adeo hi, me iudice, multo magis liberatores Athenarum, quam Harmodius et Aristogiton: illi enim occiso Hipparcho exacerbarunt reliquos ex Pisistratidis, neque finem fecerunt illorum tyrannidi; Alcmeonidae vero manifesto liberarunt Athenas, si quidem vere hi fuerunt qui Pythiae persuasere, ut Lacedaemonios juberet liberare Athenas, quemadmodum a me supra expositum est.

CXXIV. At fortasse, quod succenserent quadam de causa populo Atheniensium, eo prodiderint patriam? Atqui nulli erant viri Athenis magis spectati, magisque honorati, quam hi ipsi. (2) Itaque nulla ratione probabile est, sublatum esse ab his quidem viris clypeum tali de causa. Caeterum sublatus utique clypeus est: id quidem negari non potest; factum est enim: quis vero sit qui illum sustulerit, non valeo ulterius, quam dixi, declarare.

CXXV. Fuit autem Athenis jam antiquitus illustris Alcmeonidarum familia: nam inde ab Alcmeone ipso, et dein a Megacle, exstiter in hac domo nobilissimi viri. Statim, Alcmeon, Megaculis filius, adiutor fuerat Lydorum qui a Cræso Sardibus ad consulendum oraculum Delphicum missi sunt, studioseque illis operam navaverat suam. Cujus in se merita postquam Cræsus ex Lydis Delphos missis cognoverat, Sardes eum ad se invitavit; et, postquam advenit, tanto auri pondere eundem donavit, quantum suo corpore asportare semel posset. (2) Tunc Alcmeon ad accipiendum hoc tale donum in hunc modum comparatus accessit. Grandi inductus tunica, in qua amplius erat sinus relictus, et cothurnis quos repererat amplissimis calceatus, in thesaurum intravit, in quem ducebatur. (3) Ibi quum in acervum ramentorum auri incidisset, primum circa crura, quantum auri capiebant cothurni, infersit, deinde repleto totu sinu, et coma ramentis conspersa, denique aliis in os sumptis, thesauro egressus est, ægre trahens cothurnos, et cuivis alii quam homini similior; cuius et obturatum os, et omnia turgida erant. (4) Quem ita conspiciens Cræsus, risum non tenuit; donavit autem non his modo, sed alia etiam adjecit, his non inferiora. Ita magnis divitiis aucta hæc domus est: idemque Alcmeon, equos alens quadrigis jungendos, Olympicam retulit victoriam.

CXXVI. Deinde vero, proxime sequente ætate, eandem familiam Clisthenes, Sicyonis tyrannus, ita extulit, ut multo etiam splendidior inter Græcos evaderet, quam antea fuerat. (2) Clisthenes ille, Aristonymi filius, Myronis nepos, Andræ pronepos, quum esset ei filia, nomine Agariste, in matrimonium hanc dare decreverat juveni quem reperisset Græcorum omnium præstantissimum. (3) Quumque essent Indi Olympici, in quibus curriculo qua-

κέρυγμα ἐποίησατο, ὅστις Ἑλλήνων ἐωυτὸν ἀξιοῖ Κλεισθένης γαμβρὸν γενέσθαι, ἥκειν ἐς ἐξηκοστὴν ἡμέρην ἢ καὶ πρότερον ἐς Σικυῶνα ὡς κυρώσοντος Κλεισθένης τὸν γάμον ἐν ἐνιαυτῷ, ἀπὸ τῆς ἐξηκοστῆς ἀρξαμένου ἡμέρης. (4) Ἐνθαῦτα Ἑλλήνων ὅσοι σφίσι τε αὐτοῖσι ἔσαν καὶ πάτρῃ ἐξωγκωμένοι, ἐφοίτεον μνηστῆρες τοῖσι Κλεισθένης καὶ δρόμον καὶ παλαίστρην ποιησάμενος ἐπ' αὐτῷ τούτῳ εἶχε.

CXXVII. Ἀπὸ μὲν δὴ Ἰταλίας ἦλθε Σμινδυρίδης ὁ Ἱπποκράτεος Συβαρίτης, ὃς ἐπὶ πλείστον δὴ χλιδῆς εἰς ἀνὴρ ἀπείκετο (ἢ δὲ Σύβαρις ἥκμαζε τοῦτον τὸν χρόνον μάλιστα), καὶ Σιρίτης Δάμασος Ἀμύριος τοῦ σοφοῦ λεγομένου παῖς. (2) Οὗτοι μὲν ἀπ' Ἰταλίας ἦλθον, ἐκ δὲ τοῦ κόλπου τοῦ Ἰονίου Ἀμφίμνηστος Ἰπιστρόφου Ἐπιδάμνιος· οὗτος δὲ ἐκ τοῦ Ἰονίου κόλπου. (3) Αἰτωλὸς δὲ ἦλθε Τιτόρμου τοῦ ὑπερφύοντος τε Ἑλλήνας ἰσχυῖ καὶ φυγόντος ἀνθρώπους ἐς τὰς ἐσχατίας τῆς Αἰτωλίδος χώρας, τούτου τοῦ Τιτόρμου ἀδελφεὸς Μάλης. (4) Ἀπὸ δὲ Πελοποννήσου Φεῖδωνος τοῦ Ἀργείων τυράννου παῖς Λεωκῆδης, Φεῖδωνος δὲ τοῦ τὰ μέτρα ποιήσαντος Πελοποννησίοισι καὶ ὑδρίσαντος μέγιστα δὴ Ἑλλήνων ἀπάντων, ὃς ἐξαναστήσας τοὺς Ἡλείων ἀγωνοθέτας αὐτὸς τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα ἔθηκε· (5) τούτου τε δὴ παῖς, καὶ Ἀμιάντος Λυκούργου Ἀρκὰς ἐκ Τραπεζοῦντος, καὶ Ἀζὴν ἐκ Παίου πόλιος Λαφάνης Εὐφορίωνος τοῦ δεξαμένου τε, ὡς λόγος ἐν Ἀρκαδίῃ λέγεται, τοὺς Διοσκόρους οἰκίοισι καὶ ἀπὸ τούτου ξεινοδοκέοντος πάντας ἀνθρώπους, καὶ Ἡλείος Ὀνομαστός Ἀγαίου. (6) Οὗτοι μὲν δὴ ἐξ αὐτῆς Πελοποννήσου ἦλθον, ἐκ δὲ Ἀθηνέων ἀπείκοντο Μεγακλῆς τε ὁ Ἀλκιμέωνος τούτου τοῦ παρὰ Κροῖσον ἀπικομένου, καὶ ἄλλος Ἱπποκλείδης Τισάνδρου, πλούτῳ καὶ εἰδεῖ προφέρων Ἀθηναίων. (7) Ἀπὸ δὲ Ἐρετρίης ἀνθεύσης τοῦτον τὸν χρόνον Λυσανίης· οὗτος δὲ ἀπ' Εὐβοίης μούνος. Ἐκ δὲ Θεσσαλίας ἦλθε τῶν Σκοπαδέων Διακτορίδης Κραννώνιος, ἐκ δὲ Μολοσσῶν Ἀλκων. Τοσοῦτοι μὲν ἐγένοντο οἱ μνηστῆρες.

CXXVIII. Ἀπικομένων δὲ τούτων ἐς τὴν προειρημένην ἡμέρην, ὁ Κλεισθένης πρῶτα μὲν τὰς πάτρας τε αὐτῶν ἀνεπύθετο καὶ γένος ἐκάστου, μετὰ δὲ κατέχων ἐνιαυτὸν διεπειρᾶτο αὐτῶν τῆς τε ἀνδραγαθίας καὶ τῆς ὀργῆς καὶ παιδείας τε καὶ τρόπου, καὶ ἐνὶ ἐκάστῳ ἰδὼν ἐς συνουσίην καὶ συνάπασιν· (2) καὶ ἐς γυμνάσιά τε ἐξαγινέων ὅσοι ἔσαν αὐτῶν νεώτεροι, καὶ τό γε μέγιστον, ἐν τῇ συνεστοῖ διεπειρᾶτο· ὅσον γὰρ κατεῖχε χρόνον αὐτοῦς, τοῦτον πάντα ἐποίεε καὶ ἅμα ἐξείνιζε μεγαλοπρεπέως. (3) Καὶ δὴ κου μάλιστα τῶν μνηστῆρων ἠρέσκοντο οἱ οἱ ἀπ' Ἀθηνέων ἀπιγμένοι, καὶ τούτων μᾶλλον Ἱπποκλείδης ὁ Τισάνδρου καὶ κατ' ἀνδραγαθίην ἐκρίνετο, καὶ ὅτι τὰ ἀνέκαθεν τοῖσι ἐν Κορίνθῳ Κυψελίδῃσι ἦν προσήκων.

CXXIX. Ὡς δὲ ἡ κυρὴ ἐγένετο τῶν ἡμερέων τῆς τε κατακλίσεως τοῦ γάμου καὶ ἐκφάνσιος αὐτοῦ Κλει-

drigarum vicit Clisthenes, nunciari per praekonem iussit, ut quisquis Graecorum dignum sese judicaret qui gener fieret Clisthenis, is ad sexagesimum diem, aut etiam ante id tempus, Sicyone adesset: exacto enim anno, inde ab illo sexagesimo die, ratas filiae nuptias habiturum Clisthenem. (4) Tunc igitur convenere proci, quotquot e Graecis et sua ipsorum et patriae praestantia superbiebant: hisque Clisthenes et curriculum et palaestram, quibus inter se certarent, parata habebat.

CXXVII. Ex Italia advenit Smindyrides, Hippocratis filius, Sybarita, homo unus omnium luxuriosissimus: (florebat autem tunc maxime Sybaris:) item Damasus Sirites, Amyridis illius filius, qui Sapiens nominabatur. (2) Hi ex Italia advenerunt. Ex sinu vero Ionio Amphimnestus, Epistrophii filius, Epidamnus. Hic igitur ex sinu Ionio. (3) Sed ex Aetolia advenit Males, frater Titormi illius, qui, quum corporis robore Graecos omnes superaret, hominum fugiens commercium in extrema Aetolicae terrae se recepit. (4) Ex Peloponneso Leocedes, Phidonis filius, Argivorum tyranni, Phidonis illius, qui mensuras Peloponnesiis constituit, et longe Graecorum omnium insolentissimus, sedibus suis pepulit agonotheas Eleorum, ipseque arbitri munus in Olympico certamine sibi adrogavit. (5) Praeter hujus igitur filium, adfuerunt item ex Peloponneso Amiantus, Lycurgi filius, Arcas ex Trapezunte, Laphanes ex Paeo, Azaniae (in Arcadia) oppido, filius Euphorionis illius, qui, ut in Arcadia fama est, Dioscuros hospitio exceperat, et ab illo tempore cunctis peregre venientibus hospitium praebuit: denique Eleus Onomastus, Agæi filius. (6) Isti igitur ex Peloponneso adfuere. Athenis vero venire, Megacles, Alcmeonis hujus filius, qui apud Croesum fuerat, et alius, Hippoclidus, Tisandri filius, divitiis et corporis forma excellens inter Athenienses. (7) Ex Eretria, quae per id tempus florebat, Lysanias; hic unus ex Euboea. E Thessalia adfuit Diactorides Crannonius, de Scopadarum familia; e Molossis vero, Alcon. Tot numero proci fuere.

CXXVIII. Qui postquam ad praedictum diem Sicyone convenerant, Clisthenes primum patrias eorum sciscitatus est, et genus cujusque: deinde, per anni spatium eos retinens, pertentavit eorumdem fortitudinem, et animi indolem, et culturam ingenii, et mores; modo cum singulis congregiens, modo cum universis; (2) et, qui ex illis juniores erant, hos in gymnasia ducens: maxime vero inter epulas eos pertentabat. Per totum enim tempus, quo illos apud se detinuit, ista omnia faciebat, simulque magnificis epulis eos excipiebat. (3) Placueret ei autem fere praeter caeteris hi qui Athenis advenerant; et ex his magis ei probabatur Hippoclidus, Tisandri filius, quum ob fortitudinem, tum quod generis propinquitate Cypselidas Corinthios attingebat.

CXXIX. Ubi statutus adfuit dies, quo celebrarentur nuptiae, declararetque Clisthenes quem praeter caeteris probaret;

σθένης τὸν κρίνοι ἐκ πάντων, θύσας βοῦς ἑκατὸν δὲ Κλεισθένης εὐώχῃ αὐτούς τε τοὺς μνηστῆρας καὶ τοὺς Σικυωνίους πάντας. (2) Ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἐγένοντο, οἱ μνηστῆρες ἕριν εἶχον ἀμφὶ τε μουσικῇ καὶ τῷ λεγομένῳ ἐς τὸ μέσον. Προϊούσης δὲ τῆς πόσιος κατέχων πολλὸν τοὺς ἄλλους δὲ Ἴπποκλείδης ἐκέλευσε τὸν αὐλητὴν αὐλῆσαι οἱ ἐμμέλειαν, πειθομένου δὲ τοῦ αὐλητῆς ὥρχησατο. (3) Καὶ κως ἐωυτῷ μὲν ἀρεστῶς ὥρχετο, δὲ δὲ Κλεισθένης ὁρέων ὅλον τὸ πρῆγμα ὑπώπτει. Μετὰ δὲ ἐπισχῶν δὲ Ἴπποκλείδης χρόνον ἐκέλευσέ οἱ 10 τινα τράπεζαν ἐσενεῖλαι, ἐσελθούσης δὲ τῆς τραπέζης πρῶτα μὲν ἐπ' αὐτῆς ὥρχησατο Λακωνικὰ σχήματα, μετὰ δὲ ἄλλα Ἀττικὰ, τὸ τρίτον δὲ τὴν κεφαλὴν ἐρείσας ἐπὶ τὴν τράπεζαν τοῖσι σκέλεσι ἐχειρονόμησε. (4) Κλεισθένης δὲ τὰ μὲν πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα ὀρχεομένου, ἀποστυγέων γαμβρόν οἱ ἔτι γενέσθαι Ἴπποκλείδῃ διὰ τὴν τε ὀρχησιν καὶ τὴν ἀναίδειαν, κατεῖχε ἐωυτὸν, οὐ βουλόμενος ἐκραγῆναι ἐς αὐτόν· ὥς δὲ εἶδε τοῖσι σκέλεσι χειρονομήσαντα, οὐκέτι κατέχειν δυνάμενος εἶπε, « ὦ παῖ Τισάνδρου, ἀπωρχήσάο γε μὴν τὸν γά- 20 μόν. » (5) Ὁ δὲ Ἴπποκλείδης ὑπολαβὼν εἶπε, « οὐ φροντὶς Ἴπποκλείδῃ. » Ἀπὸ τούτου μὲν τοῦτο οὐνομάζεται.

CXXX. Κλεισθένης δὲ σιγὴν ποιησάμενος ἔλεξε ἐς μέσον τάδε, « ἄνδρες παιδὸς τῆς ἐμῆς μνηστῆρες, ἐγὼ καὶ πάντας ὑμέας ἐπαινέω, καὶ πᾶσιν ὑμῖν, εἰ οἷόν τε εἴη, χαριζοίμην ἂν, μήτ' ἓνα ὑμῶν ἐξαίρετον ἀποκρίνων μήτε τοὺς λοιποὺς ἀποδοκιμάζων. (2) Ἀλλ' οὐ γὰρ οἶά τέ ἐστι μιῆς πέρι παρθένου βουλευόντα πᾶσι κατὰ νόον ποιέειν, τοῖσι μὲν ὑμῶν ἀπελαυνομέ- 30 νοισι τοῦδε τοῦ γάμου τάλαντον ἀργυρίου ἐκάστῳ δωρεὴν δίδωμι τῆς ἀξιώσιος εἵνεκεν τῆς ἐξ ἐμεῦ γῆμαι καὶ τῆς ἐξ οἴκου ἀποδημίας, τῷ δὲ Ἀλκμεωνος Μεγακλείῃ ἐγγυῶ παῖδα τὴν ἐμὴν Ἀγαρίστην νόμοισι τοῖσι Ἀθηναίων. » Φαμένου δὲ ἐγγυᾶσθαι Μεγακλέος ἐκεκύρωτο 35 δὲ γάμος Κλεισθένῃ.

CXXXI. Ἀμφὶ μὲν κρίσιος τῶν μνηστῆρων τοσαῦτα ἐγένετο, καὶ οὕτω Ἀλκμεωνίδαι ἐβώσθησαν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα. Τούτων δὲ συνοικησάντων γίνεται Κλεισθένης τε δὲ τὰς φυλάς καὶ τὴν δημοκρατίην Ἀθηναίοισι 40 καταστήσας, ἔχων τὸ οὐνομα ἀπὸ τοῦ μητροπάτορος τοῦ Σικυωνίου. (2) οὗτός τε δὴ γίνεται Μεγακλείῃ καὶ Ἴπποκράτῃ, ἐκ δὲ Ἴπποκράτους Μεγακλέης τε ἄλλος καὶ Ἀγαρίστη ἄλλη, ἀπὸ τῆς Κλεισθένης Ἀγαρίστης ἔχουσα τὸ οὐνομα, ἣ συνοικήσασά τε Ξανθίππῳ τῷ 45 Ἀρίφρονος καὶ ἔγκυος ἐοῦσα εἶδε ὄψιν ἐν τῷ ὕπνῳ· ἐδόκεε δὲ λέοντα τεκέειν· καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τίχτει Περικλέα Ξανθίππῳ.

CXXXII. Μετὰ δὲ τὸ ἐν Μαραθῶνι τρῶμα γενόμενον Μιλτιάδης, καὶ πρότερον εὐδοκιμῶν παρ' Ἀθη- 50 ναίοισι, τότε μᾶλλον αὖξετο. Αἰτήσας δὲ νέας ἐβδόμηκοντα καὶ στρατιὴν τε καὶ χρήματα Ἀθηναίους, οὐ φράσας σφι ἐπ' ἣν ἐπιστρατεύεται χώραν, ἀλλὰ φὰς αὐτοὺς καταπλουτίειν ἣν οἱ ἔπωνται· ἐπὶ γὰρ χώραν

tum ille, mactatis centum bobus, et ipsos procos et cunctos Sicyonios lautis excepit epulis. (2) Peracta cœna, proci et cauendo et sermonibus in medio propositis inter se contendebant. Procedente vero computatione, Hippoclidēs, destinens maxime cæteros, tibicinem jussit cantum canere ad saltationem adcommodatum; eoque obsequente saltare instituit. (3) Et saltabat quidem placens sibi: sed spectanti Clistheni tota res displicebat. Deinde, brevi interposita mora, mensam sibi inferri Hippoclidēs jussit: quæ ubi illata est, conscensa mensa primum Laconicos caltavit modulos; deinde alios Atticos; postremo, caput in mensam innixus, cruribus gesticulabatur. (4) Et Clisthenes, quum ad primam et secundam saltationem, abominatus quidem generum sibi adsciscere Hippoclidem ob saltationem et protervam intemperantiam, tamen continuisset sese nec erumpere in eum voluisset; nunc, ubi cruribus gesticulantem vidit, se ultra continere non sustinens, ait: « O fili Tisandri, saltando nuptias tu quidem perdidisti. » (5) At ille respondens, « Nil curat, inquit, Hippoclidēs. » Et hinc ortum cepit hoc proverbium.

CXXX. Tum vero Clisthenes, imperato silentio, hæc in medio omnium verba fecit: « Viri, filiae proci meæ, ego cunctos vos laudo; et omnibus, si fieri posset, gratificarem; neque e vobis unum præ cæteris seligerem, neque posthaberem reliquos. (2) At, quoniam fieri non potest, ut, quum de una virgine deliberem, omnium votis simul satisfaciam; eis e vestro numero, qui his nuptiis excidunt, talentum argenti dono do unicuique, quod et dignati estis filiam meam in matrimonium pelere, et domibus vestris peregre abfuistis: Megacii vero, Alcmeonis filio, meam filiam Agaristen despondeo ex Atheniensium legibus. » Quumque Megacles dixisset, accipere se conditionem, ratum matrimonium Clisthenes habuit.

CXXXI. Ita, quod ad iudicium procorum spectat, gesta res est; atque ita factum est, ut Alcmeonidæ per universam Græciam celebrarentur. Ex isto autem matrimonio natus Megacii est Clisthenes ille, qui decem tribus et democratiam Atheniensibus constituit; cui nomen impositum erat de avi materni nomine Sicyonii: (2) præterque hunc ex eodem matrimonio procreatus est Hippocrates. Hippocrati vero natus est alius Megacles et alia Agariste, quæ a Clisthenis Agariste nomen invenit. Hæc est Agariste, quæ, postquam Xanthippo nupsit, Ariphronis filio, et gravis facta est, per somnum sibi visa erat leonem peperisse, ac paucis interjectis diebus Periclem Xanthippo peperit.

CXXXII. Post cladem Persis ad Marathonem illatam Miltiades, quum jam ante magna in existimatione fuisset apud Athenienses, majore etiam fuit auctoritate. Itaque, quum petiisset ab illis septuaginta naves et exercitum atque pecuniam, celans quidem terram contra quam ducturus esset, sed, ditaturum se eos, dicens, si ipsum sequerentur;

τοιαύτην δὴ τινα ἄξειν ὅθεν χρυσὸν εὐπετέως ἀφθονον οἶσονται· λέγων τοιαῦτα αἶτες τὰς νέας. Ἀθηναῖοι δὲ τούτοις ἐπαρθέντες παρέδσαν.

CXXXIII. Παραλαβὼν δὲ ὁ Μιλτιάδης τὴν στρα-
6 τὴν ἐπλῳε ἐπὶ Πάρον, πρόφασιν ἔχων ὡς οἱ Πάριοι
ὑπῆρξαν πρότεροι στρατευόμενοι τριήρεϊ ἐς Μαρα-
θῶνα ἅμα τῷ Πέρσῃ. (2) Τοῦτο μὲν δὴ πρόσχημα
λόγου ἦν, ἀτὰρ τινα καὶ ἔγκοτον εἶχε τοῖσι Παρίοις
διὰ Λυσαγόρεα τὸν Τισίω, ἔοντα γένος Πάριον, δια-
10 βαλόντα μιν πρὸς Ὑδάρνεα τὸν Πέρσῃ. Ἀπικόμενος δὲ
ἐς τὴν ἐπλῳε ὁ Μιλτιάδης τῇ στρατιῇ ἐπολιόρκεε Πα-
ρίους κατειλημένους ἐντὸς τείχεος, καὶ ἐσπέμπων κή-
ρυκα αἶτες ἑκατὸν τάλαντα, φᾶς, ἢν μὴ οἱ δῶσι, οὐκ
ἀπαναστήσειν τὴν στρατιὴν πρὶν ἢ ἐξέλῃ σφέας. (3)
15 Οἱ δὲ Πάριοι ὅκως μὲν τι δώσουσι Μιλτιάδῃ ἀργυρίου
οὐδὲ διενοεῦντο, οἱ δὲ ὅκως διαφυλάξουσιν τὴν πόλιν,
τοῦτο ἐμηχανέοντο, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενοι, καὶ τῇ
μάλιστα ἔσκε ἑκάστοτε ἐπίμαχον τοῦ τείχεος, τοῦτο
ἅμα νυκτὶ ἐξήρετο διπλήσιον τοῦ ἀρχαίου.

20 CXXXIV. Ἐς μὲν δὴ τοσοῦτο τοῦ λόγου οἱ πάντες
Ἕλληνες λέγουσι, τὸ ἐνθεῦτεν δὲ αὐτοὶ Πάριοι γενέ-
σθαι ὥδε λέγουσι· Μιλτιάδῃ ἀπορέοντι ἔλθεῖν ἐς λό-
γους αἰχμάλωτον γυναικα, εἰσὶσαν μὲν Παρίην γένος,
οὐνομα δὲ οἱ εἶναι Τιμοῦν, εἶναι δὲ ὑποζάκορον τῶν
25 χθονίων θεῶν. (2) Ταύτην ἔλθοῦσαν ἐς ὄψιν Μιλτιά-
δεω συμβουλευσά οἱ, εἰ περὶ πολλοῦ ποιεῖται Πάρον
ἐλέειν, τὰ ἂν αὐτῇ ὑποθῇται, ταῦτα ποιεῖν. Μετὰ δὲ
τὴν μὲν ὑποθέσθαι, τὸν δὲ ἀπικόμενον ἐπὶ τὸν κολωνὸν
τὸν πρὸ τῆς πόλιος ἔοντα τὸ ἔρκος θεσμοφόρου Δήμη-
30 τρος ὑπερβορέειν, οὐ δυνάμενον τὰς θύρας ἀνοῖξαι,
ὑπερβορόντα δὲ εἶναι ἐπὶ τὸ μέγαρον ὅτιδῃ ποιήσονται
ἐντὸς, εἴτε κινήσονται τι τῶν ἀκινήτων εἴτε ὀτιδῇποτε
πρήξονται. (3) πρὸς τῇσι θύρῃσι τε γενέσθαι, καὶ πρό-
κατε φρίκης αὐτὸν ὑπελθούσης ὀπίσω τὴν αὐτὴν ὁδὸν
35 ἵεσθαι, καταθρόνσκοντα δὲ τὴν αἰμασιὴν τὸν μηρὸν
σπασθῆναι· οἱ δὲ αὐτὸν τὸ γόνυ προσπταῖσαι λέγουσι.

CXXXV. Μιλτιάδης μὲν νυν φλαύρως ἔχων ἀπέ-
πλῳε ὀπίσω, οὔτε χρήματα Ἀθηναίοις ἀγων οὔτε
Πάρον προσκτησάμενος, ἀλλὰ πολιορκήσας τε ἐξ καὶ
40 εἴκοσι ἡμέρας καὶ δηιώσας τὴν νῆσον. (2) Πάριοι δὲ
πυθόμενοι ὡς ἡ ὑποζάκορος τῶν θεῶν Τιμῷ Μιλτιάδῃ
κατηγήσατο, βουλόμενοί μιν ἀντὶ τούτων τιμωρήσα-
σθαι θεοπρόπους πέμπουσι ἐς Δελφοὺς, ὡς σφέας ἡσυ-
γίῃ τῆς πολιορκίης ἔσχε. (3) Ἐπεμبون δὲ ἐπειρη-
45 σομένους εἰ καταχρήσονται τὴν ὑποζάκορον τῶν θεῶν
ὡς ἐξηγησαμένην τοῖσι ἐχθροῖσι τῆς πατρίδος ἄλωσιν
καὶ τὰ ἐς ἔρσενα γόνον ἄρρητα ἱρὰ ἐκρήνασαν Μιλ-
τιάδῃ. (4) Ἡ δὲ Πυθίη οὐκ ἔα, φᾶσα οὐ Τιμοῦν εἶναι
τὴν αἰτίην τούτων, ἀλλὰ δεῖν γὰρ Μιλτιάδεα τελευτᾶν
50 μὴ εὖ, φανῆναι οἱ τῶν κακῶν κατηγεμόνα. Παρίοις
μὲν δὴ ταῦτα ἡ Πυθίη ἔχρησε.

CXXXVI. Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ Πάρου Μιλτιάδεα ἀπο-
νοστήσαντα ἔσχον ἐν στόμασι, οἳ τε ἄλλοι καὶ μάλιστα
Ξάνθιππος δ' Ἀρίφρωνος, ὃς θανάτου ὑπαγαγὼν ὑπὸ

in ejusmodi enim terram se eos ducturum, unde affatim auri deportaturi essent; hæc quum ille dicens naves petiisset, Athenienses spe erecti instructas ei naves dederunt.

CXXXIII. Et Miltiades, accepto exercitu, Parum navi-
gavit, caussam prætexens quod Parii Persam ad Maratho-
nem navi triremi essent secuti, adeoque priores arma in-
tulissent Atheniensibus. (2) Hoc quidem colore utebatur orationis: cæterum infensus etiam Pariis erat propter Lysagoram Tisiae filium, genere Parium, qui eum apud Hydarnem Persam accusaverat. Postquam ad insulam, quam petierat, cum exercitu pervenit. Miltiades, oppugnavit Parios; intra murum compulsos: missoque in urbem præcone cen-
tum postulavit talenta, dicens, nisi ea sibi darent, non se abducturum exercitum, quin vi cepisset urbem. (3) At Parii, de danda Miltiadi pecunia minime cogitantes, omni-
bus modis operam dabant ut urbem defenderent: quem in sinem quum alia excogitabant, tum, ut quæque pars muri expugnata facilius videbatur, ita eam ingruente nocte duplo altiore, quam prius erat, excitabant.

CXXXIV. Hactenus quidem Græci omnes in commemo-
randa hac re consentiunt; deinde vero sic peractam rem esse Parii narrant: Miltiadi, de incepti exitu dubitanti, in colloquium venisse mulierem captivam, genere Pariam, cui Timo nomen fuisse: fuisse vero ministram templi Inferarum Dearum. (2) Hanc, postquam in conspectum venisset Miltiadis, consilium ei dedisse, ut, si utique magni faceret capere Parum, exsequeretur quæ ipsa illi esset indicatura. Deinde, auditis mulieris hujus præceptis, Miltiadem in tumultum, qui ante urbem est, se contulisse, et maceriem transiluisse templo Cereris Legiferæ circumductam, quum fores aperire non potuisset: tum, transcensa hac macerie, ad ipsam ædem deæ accessisse, nescio quid intus facturum, sive quod movere aliquid voluisset quod movere nefas esset, sive aliud quidpiam facturum, quidquid tandem id fuerit. (3) Quum vero jam ad fores esset, subito horrore correptum, per eandem viam, qua venisset, rediisse; et desilientem de macerie luxasse femur, sive, ut alii aiunt, genu impegissee.

CXXXV. Itaque male se habens Miltiades retro navigavit, neque opes adferens Atheniensibus, nec subacta Paro; sed nulla alia re gesta, nisi quod per sex et viginti dies urbem oppugnasset, insulamque devastasset. (2) Parii, obsidione liberati, intelligentes Dearum ministram Timo Miltiadi quid faciendum esset indicasse, quum poenam ab illa hujus rei caussa sumere vellent, legatos miserunt Delphos, (3) qui oraculum consulerent, an ultimo supplicio adficerent Dearum ministram, quæ hostibus viam capiendæ patriæ indicasset, et sacra, quæ ad virilem sexum efferri nefas esset, Miltiadi aperuisset. (4) At negavit Pythia, dicens, non Timo ipsam hujus rei esse caussam; sed, quum in fati esset ut vitam male finiret Miltiades, hanc ei a diis missam esse ducem malorum. Hæc quidem Pythia Pariis respondit.

CXXXVI. Miltiadem autem, Paro reversum, quum alii omnes Athenienses in ore habebant, tum præ cæteris Xanthippus, Ariphronis filius; qui eum capitis reum egit apud

τὸν δῆμον Μιλτιάδεα ἐδίωκε τῆς Ἀθηναίων ἀπάτης εἵνεκεν. (2) Μιλτιάδης δὲ αὐτὸς μὲν παρῶν οὐκ ἀπελογέετο (ἦν γὰρ ἀδύνατος ὥστε σηπομένου τοῦ μηροῦ), προκειμένου δὲ αὐτοῦ ἐν κλίνῃ ὑπεραπελογέοντο οἱ φίλοι, τῆς μάχης τε τῆς ἐν Μαραθῶνι πολλὰ ἐπιμενημένοι, καὶ τὴν Ἀῆμον αἵρεσιν, ὡς ἐλὼν Ἀῆμόν τε καὶ τισάμενος τοὺς Πελασγοὺς παρέδωκε Ἀθηναίοισι. (3) Προσγενομένου δὲ τοῦ δήμου αὐτῷ κατὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ θανάτου, ζημιώσαντος δὲ κατὰ τὴν ἀδικίην πεντήκοντα τάλαντοισι, Μιλτιάδης μὲν μετὰ ταῦτα σφακελίσαντός τε τοῦ μηροῦ καὶ σαπέντος τελευτᾷ, τὰ δὲ πεντήκοντα τάλαντα ἐξέτισε ὁ παῖς αὐτοῦ Κίμων.

CXXXVII. Ἀῆμον δὲ Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος ὤδε ἔσχε. Πελασγοὶ ἐπεῖτε ἐκ τῆς Ἀττικῆς ὑπ' Ἀθηναίων ἐξεβλήθησαν, εἴτε ὢν δὴ δικαίως εἴτε ἀδίκως· τοῦτο γὰρ οὐκ ἔχω φράσαι, πλὴν τὰ λεγόμενα, ὅτι Ἐκαταῖος μὲν ὁ Ἡγησάνδρου ἔφησε ἐν τοῖσι λόγοισι λέγων ἀδίκως· (2) ἐπεῖτε γὰρ ἰδέειν τοὺς Ἀθηναίους τὴν χώραν τὴν σφισι ὑπὸ τὸν Ὑμησσὸν ἐοῦσαν ἐδοσαν οἰκῆσαι μισθὸν τοῦ τεύχεος τοῦ περὶ τὴν ἀκρόπολιν κοτε ἐλλαμένου, ταύτην ὡς ἰδέειν τοὺς Ἀθηναίους ἐξεργασμένην εἶ, τὴν πρότερον εἶναι κακὴν τε καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξίην, λαβέειν φόβον τε καὶ ἡμερον τῆς γῆς, καὶ οὕτω ἐξελαύνειν αὐτοὺς οὐδεμίαν ἄλλην πρόφασιν προῖσχομένους τοὺς Ἀθηναίους. (3) Ὡς δὲ αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι, δικαίως ἐξελάσαι· κατοικημένους γὰρ τοὺς Πελασγοὺς ὑπὸ τῷ Ὑμησσῷ, ἐνθεῦτεν ὀρυεωμένους ἀδικέειν τάδε· (4) φοιτᾶν γὰρ αἰεὶ τὰς σφετέρας θυγατέρας ἐπ' ὕδωρ ἐπὶ τὴν Ἐννεάκρουνον (οὐ γὰρ εἶναι τοῦτον τὸν χρόνον σφισι κω οὐδὲ τοῖσι ἄλλοισι Ἑλλήσι οἰκέτας), ὅπως δὲ ἔλθοιεν αὐταί, τοὺς Πελασγοὺς ὑπ' ὕβριός τε καὶ ὀλιγωρίας βιάσθαι σφέας· (5) καὶ ταῦτα μέντοι σφισι οὐκ ἀποχρᾶν ποιεῖν, ἀλλὰ τέλος καὶ ἐπιβουλεύοντας ἐπιχειρήσειν ἐπ' αὐτοφύρῳ φανῆναι. Ἐωυτοὺς δὲ γενέσθαι τοσοῦτῳ ἐκείνων ἄνδρας ἀμείνονας, ὅσω παρὲν αὐτοῖσι ἀποκτεῖναι τοὺς Πελασγοὺς, ἐπεὶ σφεας ἔλαβον ἐπιβουλεύοντας, οὐκ ἐθέλησαι, ἀλλὰ σφι προεῖπαι ἐκ τῆς γῆς ἐξίεναι. Τοὺς δὲ οὕτω δὴ ἐκχωρήσαντας ἄλλα τε σchein χωρία καὶ δὴ καὶ Ἀῆμον. Ἐκεῖνα μὲν δὴ Ἐκαταῖος ἔλεξε, ταῦτα δὲ Ἀθηναῖοι λέγουσι.

CXXXVIII. Οἱ δὲ Πελασγοὶ οὗτοι Ἀῆμον τότε νεμόμενοι καὶ βουλόμενοι τοὺς Ἀθηναίους τιμωρήσασθαι, εἶ τε ἐξεπιστάμενοι τὰς Ἀθηναίων ὁρτάς, πεντηκοντέρους κτησάμενοι ἐλόχησαν Ἀρτέμιδι ἐν Βραυρωνίι ἀγούσας ὁρτὴν τὰς τῶν Ἀθηναίων γυναῖκας, ἐνθεῦτεν δὲ ἀρπάσαντες τούτων πολλὰς οἶχοντο ἀποπλώοντες, καὶ σφεας ἐς Ἀῆμον ἀγαγόντες παλλὰς κὰς εἶχον. (2) Ὡς δὲ τέκνων αὐταί αἱ γυναῖκες ὑπεπλήσθησαν, γλῶσσαν τε τὴν Ἀττικὴν καὶ τρόπους τοὺς Ἀθηναίων ἐδίδασκον τοὺς παῖδας. Οἱ δὲ οὕτε συμμίσγεσθαι τοῖσι ἐκ τῶν Πελασγίδων γυναικῶν παισὶ ἤθελον, εἴ τε τύπτοιτό τις αὐτῶν ὑπ' ἐκείνων τινός,

populum, ut qui Athenienses dolo malo circumvenisset. (2) Quam ad accusationem Miltiades ipse, praesens licet, non respondit: nec enim poterat, femore jam in putredinem abeunte. Sed, dum ille lectulo impositus in medio jacebat, caussam pro eo dixere amici, pugnae Marathoniae multam mentionem facientes, et Lemni ab illo captae, pænaeque de Pelasgis sumptae, et insulae Atheniensibus traditae. (3) Favente autem illi populo hactenus, ut capitis crimine eum absolveret, sed tamen propter damnum civitati illatum quinquaginta multaret talentis, Miltiades quidem haud multo post, carie exeso putrefactoque femore, vitam finivit; quinquaginta autem illa talenta filius ejus Cimon persolvit.

CXXXVII. Lemno autem Miltiades, Cimonis filius, hoc modo potitus erat. Postquam Pelasgi ex Attica ab Atheniensibus erant ejeti, sive jure, sive injuria; — nam de hoc quidem nihil aliud dicere possum, nisi quæ ab aliis memorantur: scilicet, quod Hecataeus Hegesandri filius, hac de re in Historiis suis loquens, dicat, injuria id esse factum: (2) postquam enim Athenienses regionem illam, quam sub Hymetto sitam Pelasgis, pro mercede muri olim arci Athenarum circumducti, dederant habitandam, hanc regionem, ait, postquam bene cultam vidissent Athenienses, quum antea misera fuisset et nullius pretii, invidia fuisse captos et desiderio hujus terræ; atque ita Athenienses, nullam aliam juris speciem præ se ferentes, illos eiecisse. (3) Ipsi autem Athenienses contendunt, jure a se ejectos Pelasgos esse: postquam enim adsignatae illis sub Hymetto sedes fuissent: inde eodem facto impetu injuriam ipsis hanc solitos esse inferre: (4) quum filiae Atheniensium aquæ hauriendæ caussa ad fontem, cui Enneacrunos nomen, egredi consuessent; quandoquidem per id tempus nec Atheniensibus nec aliis Græcis servi fuissent; Pelasgos, quoties Atticæ puellæ ad fontem venissent, per contumeliam contemptumque vim eis intulisse; (5) et ne hoc quidem habuisse satis, sed postremo etiam ipso facto deprehensos fuisse de invadendis Athenis consilia agitantes. Sese autem tanto meliores homines, quam illos, fuisse; quod, quum interficere Pelasgos fas sibi fuisset, quippe quos insidiantes sibi deprehendissent, nolissent id facere; tantum edixissent eis, ut terra egrederentur. Atque illos, Attica ita egressos, quum alia loca, tum vero et Lemnum occupasse. Ista igitur Hecataeus scripsit, hæc vero Athenienses memorant.

CXXXVIII. Hi igitur Pelasgi, quum Lemnum incolebant, cupientes ulcisci Athenienses, et bene cognita habentes festa Atheniensium, comparatis quinquaginta remorum navibus, insidias struxere mulieribus Atticis, Braurone festum Dianæ celebrantibus: earumque complures, vi raptas, Lemnum duxere, et pellicum loco habuere. (2) Quæ postquam liberos pepererunt, Atticum sermonem moresque Atticos docuere pueros. Hi vero deinde nec consuescere cum pueris ex Pelasgicis mulieribus natis voluerunt, et, quoties eorum aliquis ab istis pulsabatur, omnes huic suppetias veniebant, et sibi mutuo

ἐδωθέον τε πάντες καὶ ἐτιμώρεον ἀλλήλοισι· καὶ δὴ καὶ ἄρχειν τε τῶν παίδων οἱ παῖδες ἐδικαίουν καὶ πολλὸν ἐπεκράτεον. (3) Μαθόντες δὲ ταῦτα οἱ Πελασγοὶ ἐωυτοῖσι λόγους ἐδίδον· καὶ σφίσι βουλευομένοισι δεινόν τι ἐσέδυνε, εἰ δὴ διαγινώσκοιεν σφίσι τε βωθέειν οἱ παῖδες πρὸς τῶν κουριδίων γυναικῶν τοὺς παῖδας καὶ τούτων αὐτίκα ἄρχειν πειρώατο, τί δὴ ἀνδρωθέντες δῆθεν ποιήσουσι. (4) Ἐνθαῦτα ἐδοξέ σφι κτείνειν τοὺς παῖδας τοὺς ἐκ τῶν Ἀττικῶν γυναικῶν. Ποιῦσι δὴ ταῦτα, προσαπολλῦσι δὲ σφειν καὶ τὰς μητέρας. Ἀπὸ τούτου δὲ τοῦ ἔργου καὶ τοῦ προτέρου τούτων, τὸ ἐργάσαντο αἱ γυναῖκες τοὺς ἅμα Θόαντι ἄνδρας σφετέρους ἀποκτείνασαι, νενόμισται ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα τὰ σχέτλια ἔργα πάντα Λήμνια καλέεσθαι.

CXXXIX. Ἀποκτείνασι δὲ τοῖσι Πελασγοῖσι τοὺς σφετέρους παῖδας τε καὶ γυναῖκας οὔτε γῇ καρπὸν ἔφερε οὔτε γυναῖκας τε καὶ ποῖμναι ὁμοίως ἔτικτον καὶ πρὸ τοῦ. (2) Πιεζόμενοι δὲ λιμῷ τε καὶ ἀπαιδίῃ ἐς Δελφοὺς ἐπεμπον, λύσιν τινὰ αἰτησόμενοι τῶν παρόντων κακῶν. Ἡ δὲ Πυθίη σφέας ἐκέλευε Ἀθηναίοισι δίκας δίδοναι ταύτας τὰς ἂν αὐτοὶ Ἀθηναῖοι δικάσωσι. (3) Πιλόν τε δὴ ἐς τὰς Ἀθήνας οἱ Πελασγοί, καὶ δίκας ἐπηγγέλλοντο βουλόμενοι δίδοναι παντὸς τοῦ ἀδικήματος. (4) Ἀθηναῖοι δὲ ἐν τῷ πρυτανεῖῳ κλίνην στρώσαντες ὡς εἶχον κάλλιστα, καὶ τράπεζαν ἐπιπλήν ἀγαθῶν πάντων παραθέντες, ἐκέλευον τοὺς Πελασγοὺς τὴν χώραν σφίσι παραδίδοναι οὕτω ἔχουσαν. (5) Οἱ δὲ Πελασγοὶ ὑπολαβόντες εἶπαν, « ἐπεὶ ἂν βορέῃ ἀνέμῳ αὐτημερὸν νηὺς ἐξάνυσθαι ἐκ τῆς ὑμετέρας ἐς τὴν ἡμετέραν, τότε παραδώσομεν. » Τοῦτο εἶπαν ἐπιστάμενοι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον γενέσθαι· ἡ γὰρ Ἀττικὴ πρὸς νότον κέεται πολλὸν τῆς Λήμνου.

CXL. Τότε μὲν τσαῦτα· ἔτεσι δὲ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον τούτων, ὡς ἡ Χερσόνησος ἡ ἐν Ἑλλησπόντῳ ἐγένετο ὑπ' Ἀθηναίοισι, Μιλτιάδης ὁ Κίμωνος ἐτῆσι 35 αἰώνων ἀνέμων κατεστηκότων νηὶ κατανύσας ἐξ Ἑλαιούντος τοῦ ἐν Χερσονήσῳ ἐς Λῆμνον προηγόρευε ἐξίεναι ἐκ τῆς νήσου τοῖσι Πελασγοῖσι, ἀναμιμνήσκων σφέας τὸ χρηστήριον, τὸ οὐδαμὰ ἥλπισαν σφίσι οἱ Πελασγοὶ ἐπιτελέεσθαι. (2) Ἡφαιστιεῖς μὲν νυν 40 ἐπείθοντο, Μυριναῖοι δὲ οὐ συγγινωσκόμενοι εἶναι τὴν Χερσόνησον Ἀττικὴν ἐπολιορκέοντο, ἐς δὲ καὶ αὐτοὶ παρέστησαν. Οὕτω δὴ τὴν Λῆμνον ἔσχον Ἀθηναῖοι τε καὶ Μιλτιάδης.

ferebant opem: atque etiam dominari in illos hi pueri in animum induxerant, multoque alteris praevalabant. (3) Quod ubi Pelasgi intellexere, non negligendam eam rem putarunt; deliberantesque incessit metus, quidnam facturi hi pueri essent quando adulti forent, qui jam nunc constitutum habeant sibi invicem praesto esse contra legitimarum uxorum pueros, atque his velint dominari. (4) Itaque interficere decreverunt pueros ex Atticis mulieribus natos: idque etiam fecere, simulque cum his matres eorundem occiderunt. Atque ab hoc facinore, et ab eo quod olim mulieres Lemniae patraverant, Thoantis tempore maritos suos occidentes, usu receptum per universam Graeciam est, ut nefaria facinora Lemnia adpellentur.

CXXXIX. Postquam pueros uxoresque Pelasgi interfecerant, nec terra illis fructum edebat, neque uxores et greges pepererunt ut antea. (2) Itaque et fame pressi et orbitate, Delphos miserunt, levamen aliquod precantes malorum quae ipsos premebant. Tum Pythia jussit eos satisfactionem dare Atheniensibus quamcumque illi postulassent: (3) et Athenas Pelasgi venire, nunciantes se satisfacturos esse pro omni injuria. (4) Athenienses vero, strato lecto in prytaneo, quam pulcerrime potuerant, et adposita mensa bonis rebus omnibus repleta, Pelasgos jusserunt terram suam ipsis tradere ita comparatam. (5) Quibus Pelasgi responderunt: « Tunc vobis eam trademus, quum vento borea navis e vestra terra eodem die in nostram pervenerit. » Hoc dixere, putantes nulla ratione fieri id posse. Attica enim terra procul a Lemno meridiem versus sita est.

CXL. Et tunc quidem haec hactenus acta erant. Bene multis vero post annis, quum Chersonesus ad Hellespontum in ditione esset Atheniensium, Miltiades Cimonis filius flantibus etesiis ventis navi ex Elaeunte Chersonesi Lemnum profectus, Pelasgis edixit, ut insula excederent; in memoriam eis revocans oraculum, quod numquam impletum iri sibi persuaserant. (2) Et Hephæstienses quidem paruerunt imperio: Myrinaei vero, Chersonesum negantes esse Atticam, oppugnabantur, donec et ipsi in deditionem venerunt. Atque ita Lemnum tenuere Athenienses et Miltiades.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΒΔΟΜΗ.

(ΠΟΛΥΜΝΙΑ.)

I. Ἐπεὶ δὲ ἡ ἀγγελίη ἀπίκετο περὶ τῆς μάχης τῆς ἐν Μαραθῶνι γενομένης παρὰ βασιλέα Δαρεῖον τὸν Ὑστάσπεος καὶ πρὶν μεγάλως κεχαραγμένον τοῖσι Ἀθηναίοισι διὰ τὴν ἐς Σάρδις ἐσβολὴν, καὶ δὴ καὶ τότε πολλῶν τε δεινότερα ἐποίησε καὶ μᾶλλον ὥρμητο στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Καὶ αὐτίκα μὲν ἐπηγέλλετο πέμπων ἀγγέλους κατὰ πόλιν ἐτοιμάζειν στρατιήν, πολλῶν πλέων ἐπιτάσσειν ἑκάστοισι ἢ πρότερον παρῆχον, καὶ νέας τε καὶ ἵππους καὶ σῖτον. (3) Τούτων δὲ περιαγγελλομένων ἡ Ἀσίη ἐδονέετο ἐπὶ τρία ἔτεα, καταλεγομένων τε τῶν ἀρίστων ὡς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατευομένων καὶ παρασκευαζομένων. (4) Τετάρτῳ δὲ ἔτει Αἰγύπτιοι ὑπὸ Καμβύσειω δουλωθέντες ἀπέστησαν ἀπὸ Περσέων. Ἐνθαῦτα δὴ καὶ μᾶλλον ὥρμητο καὶ ἐπ' ἀμφοτέρους στρατεύεσθαι.

II. Στελλομένων δὲ Δαρείου ἐπ' Αἴγυπτον καὶ Ἀθήνας, τῶν παίδων αὐτοῦ στάσις ἐγένετο μεγάλη περὶ τῆς ἡγεμονίης, ὡς δεῖ μιν ἀποδέξαντα βασιλέα κατὰ τὸν Περσέων νόμον οὕτω στρατεύεσθαι. (2) Ἔσαν γὰρ Δαρείῳ καὶ πρότερον ἢ βασιλεύσαι γεγονότες τρεῖς παῖδες ἐκ τῆς προτέρης γυναικὸς, Γωδρύεω θυγατρὸς, καὶ βασιλεύσαντι ἐξ Ἀτόσσης τῆς Κύρου ἕτεροι τέσσαρες. Τῶν μὲν δὴ προτέρων ἐπρέσβευε Ἀρτοβαζάνης, τῶν δὲ ἐπιγενομένων Ξέρξης. (3) Ἔόντες δὲ μητρὸς οὐ τῆς αὐτῆς ἐστασίαζον, ὁ μὲν Ἀρτοβαζάνης κατ' ὅ τι πρεσβυτάτος τε εἴη παντὸς τοῦ γόνου καὶ ὅτι νομιζόμενα εἴη πρὸς πάντων ἀνθρώπων τὸν πρεσβυτάτον τὴν ἀρχὴν ἔχειν, Ξέρξης δὲ ὡς Ἀτόσσης τε παῖς εἴη τῆς Κύρου θυγατρὸς καὶ ὅτι Κύρος εἴη ὁ κτησάμενος τοῖσι Πέρσησι τὴν ἐλευθερίην.

III. Δαρείου δὲ οὐκ ἀποδεικνυμένου καὶ γνώμην, 35 ἐτύγχανε κατὰ τούτῳ τούτοις καὶ Δημάρητος ὁ Ἀρίστωνος ἀναβεβηκὼς ἐς Σοῦσα, ἐστερημένος τε τῆς ἐν Σπάρτῃ βασιληΐης καὶ φυγὴν ἐπιβαλὼν ἑωυτοῦ ἐκ Λακεδαιμόνος. (2) Οὗτος ὦν ἄνθρωπος πυθόμενος τῶν Δαρείου παίδων τὴν διαφορὴν, ἐλθὼν, ὡς ἡ φάτις μιν 40 ἔχει, Ξέρξῃ συνεβούλευε λέγειν πρὸς τοῖς ἑλέγε ἔπεσι, ὡς αὐτὸς μὲν γένοιτο Δαρείῳ ἤδη βασιλεύοντι καὶ ἔχοντι τὸ Περσέων κράτος, Ἀρτοβαζάνης δὲ ἔτι ἰδιώτῃ ἔοντι Δαρείῳ· οὐκ ὦν οὐτ' οἶκός εἴη οὔτε δίκαιον ἄλλον τινὰ τὸ γέρας ἔχειν πρὸ ἑωυτοῦ, ἐπεὶ γε καὶ ἐν Σπάρτῃ ἔφη 45 ὁ Δημάρητος ὑποτιθέμενος οὕτω νομίζεσθαι, ἢν οἱ μὲν προγεγονότες ἕως πρὶν ἢ τὸν πατέρα σφέων βασιλεύσαι, ὁ δὲ βασιλεύοντι ὀψίγονος ἐπιγένηται, τοῦ ἐπιγενομένου τὴν ἐκδεῖν τῆς βασιληΐης γίνεσθαι. (3)

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER SEPTIMUS.

(POLYMNIA.)

(505,506.)

I. Postquam pugnae nuncius ad Marathonem pugnatæ ad Darium Hystaspis est perlatus, quum jam antea Atheniensibus propter incursionem adversus Sardes vehementer iratus rex fuisset, nunc id, quod acciderat, multo etiam gravius tulit, multoque magis ad bellum Græciæ inferendum incensus est. (2) Ac statim quidem, missis per singulas civitates legatis, edixit ut exercitum compararent, (multo majorem numerum cuique civitati, atque antea contulerant, imperans,) et naves et equos et frumentum et minora navigia. (3) Quibus circummissis nunciis, commota per tres annos Asia est; dum, ut ad bellum adversus Græciam gerendum, conscribuntur fortissimi quique, et ad id bellum se comparant. (4) Quarto vero anno Ægyptii, a Cambyse subacti, defecerunt a Persis: quo facto etiam magis ad arma utrisque inferenda concitatus est.

II. Dum vero ad expeditionem adversus Ægyptum et Athenas se Darius comparabat, ortum est inter filios ipsius ingens de principatu contentio. Etenim ex lege Persarum debet rex, priusquam in bellum proficiscatur, successorem nominare regni. (2) Erant autem Dario, priusquam ad regnum promoveretur, tres filii nati ex priore uxore, Gobryæ filia; et, ex quo rex factus est, alii quattuor ex Atossa, Cyri filia. Priorum natu maximus erat Artabazanes; posteriorum Xerxes. (3) Hi igitur, non eadem matre nati, de principatu inter se contendebant: Artabazanes dictitans, se maximum natu esse omnium; et apud omnes populos receptum esse, ut filius natu maximus in regnum succedat patri: Xerxes vero, esse se filium Atossæ, Cyri filiæ: Cyrum autem adquisivisse Persis libertatem.

III. Sententiam suam Darius nondum aperuerat, quum forte per idem tempus Susa advenit Demaratus, Aristonis filius, qui postquam regno Spartanorum privatus est, voluntarium sibi ipse exsilium imposuerat. (2) Hic vir, cognito filiorum Darii dissidio, conveniens (ut quidem fama de eo fert) Xerxem, suasit ei, ut cæteris, quæ ille pro sua causa dicebat, hæc adderet: natum se esse Dario jam regnanti et Persarum tenenti imperium; Artabazanem vero, privato etiam tum patri: itaque nec conveniens nec justum esse, ut alius præ ipso istam accipiat dignitatem. Nam et Spartæ (et hoc illi Demaratus suggessit) hanc legem obtinere, si alii nati sint priusquam rex fuisset pater, alius autem post hos quidem, sed regnante patre, natus sit, ut hic post natus in regnum succedat. (3) Quo Demarati monito

Χρησαμένου δὲ Ξέρξεω τῇ Δημαρήτου ὑποθήκῃ, γνούς δὲ Δαρεῖος ὡς λέγοι δίκαια βασιλέα μιν ἀπέδεξε. Δοκέειν δ' ἐμοί, καὶ ἄνευ ταύτης τῆς ὑποθήκης ἐδασίλευσεν ἂν Ξέρξης· ἡ γὰρ Ἀτοσσα εἶχε τὸ πᾶν κράτος.

IV. Ἀποδέξας δὲ βασιλέα Πέρσῃσι Δαρεῖος Ξέρξεα ὥρμητο στρατεύεσθαι. Ἀλλὰ γὰρ μετὰ ταῦτά τε καὶ Αἰγύπτου ἀπόστασιν τῷ ὑστέρῳ ἔτει παρασκευαζόμενον συνήνεκε αὐτὸν Δαρεῖον, βασιλεύσαντα τὰ πάντα ἔτεα ἕξ τε καὶ τριήκοντα, ἀποθανεῖν, οὐδὲ οἱ ἐξεγένετο οὔτε τοὺς ἀπεστεῶτας Αἰγυπτίους οὔτε Ἀθηναίους τιμωρήσασθαι. Ἀποθανόντος δὲ Δαρείου ἡ βασιληΐη ἀνεχώρησε ἐς τὸν παῖδα τὸν ἐκείνου Ξέρξεα.

V. Ὁ τοίνυν Ξέρξης ἐπὶ μὲν τὴν Ἑλλάδα οὐδαμῶς πρόθυμος ἦν κατ' ἀρχὰς στρατεύεσθαι, ἐπὶ δὲ Αἰγύπτου ἐποίεετο τὴν στρατιῆς ἀγερσιν. (2) Παρεὼν δὲ καὶ δυνάμενος παρ' αὐτῷ μέγιστον Περσέων Μαρδόνιος ὁ Γωβρύεω, δὲ ἦν Ξέρξη μὲν ἀνεψιός, Δαρείου δὲ ἀδελφεῆς παῖς, τοιούτου λόγου εἶχετο, λέγων, « δέσποτα, οὐκ οἰκός ἐστι Ἀθηναίους ἐργασαμένους πολλὰ ἤδη κακὰ Πέρσας μὴ οὐ δοῦναι δίκας τῶν ἐποίησαν. (3) Ἀλλὰ τὸ μὲν νῦν ταῦτα πρήσσοις τὰ περ ἐν χερσὶ ἔχεις· ἡμερώσας δὲ Αἰγύπτου τὴν ἐξυδρίασαν στρατηλάτεις ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἵνα λόγος τέ σε ἔχῃ πρὸς ἀνθρώπων ἀγαθὸς καὶ τις ὑστερον φυλάσσηται ἐπὶ γῇν τὴν σὴν στρατεύεσθαι. » (4) Οὗτος μὲν οἱ ὁ λόγος ἦν τιμωρὸς, τούτου δὲ τοῦ λόγου παρενθήκην ποιεῖσκετο τήνδε, ὡς ἡ Εὐρώπη περικαλλὴς χώρα, καὶ δένδρεα παντοῖα φέρει τὰ ἡμέρα, ἀρετὴν τε ἀκρῇ, βασιλεῖ τε μούνῳ θνητῶν ἀξίη ἐκτῆσθαι.

VI. Ταῦτα δὲ ἔλεγε οἷα νεωτέρων ἔργων ἐπιθυμητῆς ἔων καὶ θέλων αὐτὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπαρχος εἶναι. Χρόνῳ δὲ κατεργάσατό τε καὶ ἀνέπεισε Ξέρξεα ὥστε ποιέειν ταῦτα· συνέλαβε γὰρ καὶ ἄλλα οἱ σύμματα γενόμενα ἐς τὸ πείθεσθαι Ξέρξεα. (2) Τοῦτο μὲν ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας παρὰ τῶν Ἀλευαδέων ἀπιγμένοι ἄγγελοι ἐπεκαλέοντο βασιλέα πᾶσαν προθυμίην παρεχόμενοι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα (οἱ δὲ Ἀλευάδαι οὗτοι ἔσαν Θεσσαλίας βασιλεῖς), τοῦτο δὲ Πεισιστρατιδῶν οἱ ἀναβεβηκότες ἐς Σοῦσα, τῶν τε αὐτῶν λόγων ἐχόμενοι τῶν καὶ οἱ Ἀλευάδαι, καὶ δὴ τι πρὸς τούτοις ἔτι πλέον προσωρέγοντό οἱ, ἔχοντες Ὀνομάκριτον ἄνδρα Ἀθηναῖον χρησμολόγον τε καὶ διαθέτην χρησμῶν τῶν Μουσαίου. (3) Ἀναβεβήκεσαν γὰρ τὴν ἔχουσαν προκαταλυσάμενοι· ἐξηλάθη γὰρ ὑπ' Ἰππάρχου τοῦ Πεισιστράτου ὁ Ὀνομάκριτος ἐξ Ἀθηνῶν, ἐπ' αὐτοφώρῳ ἁλὸς ὑπὸ Λάσου τοῦ Ἑρμιονέος ἐς τὰ Μουσαίου χρησμὸν ὡς αἱ ἐπὶ Ἀθήνων ἐπικείμεναι νῆσοι ἀφανισοῖντο κατὰ τῆς θαλάσσης. (4) Διὸ ἐξήλασέ μιν ὁ Ἰππαρχος, πρότερον χρεώμενος τὰ μάλιστα. Τότε δὲ συναναβὰς ὅκως ἀπῆκοιτο ἐς ὄφιν τὴν βασιλέος, λεγόντων τῶν Πεισιστρατιδῶν περὶ αὐτοῦ σεμνοῦς λόγους, κατέλεγε τῶν χρησμῶν· εἰ μὲν τι ἐνέοι σφάλμα φέρον τῷ βαρβάρῳ, τῶν μὲν ἔλεγε οὐδὲν, ὁ δὲ τὰ εὐτυγέστατα

quum Xerxes uteretur, agnoscens Darius æqua illum dicere, regem illum nominavit. Videtur autem mihi Xerxes etiam absque hoc monito regnum fuisse adepturus; nam omnia apud Darium poterat Atossa.

IV. Darius, postquam regem Persarum nominaverat Xerxem, jam in eo erat ut belli faceret initium. At enim, proximo ab his rebus et ab Ægypti defectione anno accidit, ut idem Darius in medio belli adparatu e vita discederet, postquam annos omnino regnasset sex et triginta: neque ei contigit aut de rebellantibus Ægyptiis aut de Atheniensibus sumere pœnam. Mortuo igitur Dario, regnum rediit ad Xerxem, Darii filium.

V. Xerxes ad bellum quidem Græciæ inferendum initio neutiquam inclinabat; sed contra Ægyptum copias contraxit. (2) Quem conveniens Mardonius Gobryæ filius, consobrinus Xerxis, Darii ex sorore nepos, qui apud ipsum plurimum omnium Persarum valebat auctoritate, talem exorsus est sermonem: « Domine, æquum non est, ut Athenienses, qui multis jam malis Persas adfecerunt, non dent pœnas factorum. (3) At nunc quidem tu peragas hæc, quæ in manibus habes: domita vero Ægypti insolentia, adversus Athenas duc exercitum; quo et bonam famam adquiras apud homines, et posthac caveat quisque tuæ terræ arma inferre. » (4) Et hæc quidem oratio ad exigendam pœnam pertinebat; sed medio sermoni alium interserebat hujusmodi: Europam terram esse pulcerrimam, arborum omnis generis frugiferarum feracem, summæ bonitatis, et dignam quæ præ mortalibus omnibus a solo Rege possideatur.

VI. Hæc ille dicebat, quod novarum rerum cupidus esset, et Græciæ vellet ipse esse præfectus. Procedente vero tempore id quod voluerat confecit, et Xerxi, ut rem adgrederetur, persuasit: accesserant enim alia quoque adjumenta, quæ ad permovendum Xerxem valebant. (2) Partim enim e Thessalia advenerant ab Aleuadis legati, invitantes regem ut adversus Græciam duceret, et promptissimam ei operam pollicentes. Erant autem hi Aleuadæ, Thessaliæ reges. Partim vero Pisistratidæ, Susa profecti, non modo eisdem utebantur sermonibus quibus Aleuadæ, sed præterea aliquanto magis instabant regi eo, quod Onomacritum secum haberent Atheniensem, fatidicum virum, qui etiam Musæi vaticinia digessit. (3) Adscenderant hi autem, in gratiam cum illo reversi: nam Athenis pulsus Onomacritus fuerat ab Hipparcho, Pisistrati filio, eo quod deprehensus a Laso Hermioniensi erat, quum Musæi vaticiniis hoc insereret, extinctum iri insulas Lemnum versus sitas, mari hauriendas. (4) Hanc ob causam in exsiliu eum miserat Hipparchus, quum eodem antea familiarissime usus fuisset. Nunc ille simul Susa profectus, quoties in regis venit conspectum, multa de eo honorifica prædicantibus Pisistratidis, recitabat regi partem vaticiniorum; ita quidem, ut si quod inesset quod cladem prædiceret barbaro, illud silentio præteriret; ea vero sola

ἐκλεγόμενος ἔλεγε τόν τε Ἑλλήσποντον ὡς ζευχθῆναι
χρεῶν εἴη ὑπ' ἀνδρὸς Πέρσῃ, τήν τε ἔλασιν ἐξηγεό-
μενος. (5) Οὗτός τε δὴ χρησιμωδέων προσεφέρετο, καὶ
οἱ τε Πεισιστράτιδαι καὶ οἱ Ἀλευάδαι γνώμας ἀποδει-
κνύμενοι.

VII. Ὡς δὲ ἀνεγνώσθη Ξέρξης στρατεύεσθαι ἐπὶ
τὴν Ἑλλάδα, ἐνθαῦτα δευτέρῳ μὲν ἔτει μετὰ τὸν θά-
νατον τὸν Δαρείου πρῶτα στρατήν ποιεῖται ἐπὶ τοῦς
ἀπεστειώτας. (2) Τούτους μὲν νυν καταστρεφάμενος,
καὶ Αἴγυπτον πᾶσαν πολλὸν δουλοτέρην ποιήσας ἢ ἐπὶ
Δαρείου ἦν, ἐπιτράπει Ἀχαιμένει ἀδελφεῷ μὲν ἐωυτοῦ,
Δαρείου δὲ παιδί. Ἀχαιμένεα μὲν νυν ἐπιτροπεύοντα
Αἰγύπτου χρόνῳ μετέπειτεν ἐφόνευσε Ἰνάρως ὁ Ψαμ-
μιτίχου ἀνὴρ Λίβυς.

VIII. Ξέρξης δὲ μετ' Αἰγύπτου ἄλωσιν ὡς ἐμελλε
εἰς χεῖρας ἄξεσθαι τὸ στράτευμα τὸ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας,
σύλλογον ἐπὶ κλητὸν Περσέων τῶν ἀρίστων ἐποιέετο,
ἵνα γνώμας τε πύθῃται σφέων καὶ αὐτὸς ἐν πᾶσι εἴπῃ
τὰ ἐθέλει. (1) Ὡς δὲ συνελέχθησαν, ἔλεξε Ξέρξης τάδε,
« ἀνδρες Πέρσαι, οὗτ' αὐτὸς κατηγήσομαι νόμον τόνδε
ἐν ὑμῖν τιθεῖς, παραδεξάμενός τε αὐτῷ χρήσομαι. (2)
Ὡς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι τῶν πρεσβυτέρων, οὐδαμὰ
κω ἡτρεμήσαμεν, ἐπεῖτε παρελάβομεν τὴν ἡγεμονίην
τὴνδε παρὰ Μήδων, Κύρου κατελόντος Ἀστυάγεα·
ἀλλὰ θεὸς τε οὕτω ἄγει, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πολλὰ ἐπέ-
πουσι συμφέρεται ἐπὶ τὸ ἄμεινον. (3) Τὰ μὲν νυν
Κυρός τε καὶ Καμβύσης πατήρ τε δ' ἐμὸς Δαρείος κα-
τεργάσαντο καὶ προσεκτήσαντο ἔθνεα, ἐπισταμένοισι
εἰ οὐκ ἂν τις λέγοι. (4) Ἐγὼ δὲ ἐπεῖτε παρέλαβον
τὸν θρόνον, τοῦτο ἐφρόντιζον ὅπως μὴ λείψομαι τῶν
πρότερον γενομένων ἐν τιμῇ τῇδε μὴδὲ ἐλάσσω προ-
σκητῆσομαι δύναμιν Πέρσῃσι· φροντίζων δὲ εὐρίσκω
ἅμα μὲν κῦδος ἡμῖν προσγιγόμενον χώραν τε τῆς νῦν
ἐκτῆμεθα οὐκ ἐλάσσονα οὐδὲ φλαυροτέρην, παμφορο-
τέρην δὲ, ἅμα δὲ τιμωρίην τε καὶ τίσιν γινομένην. (5)
Διὸ ὑμέας νῦν ἐγὼ συνέλεξα, ἵνα τὸ νοέω πρῆσσειν
ὑπερβέωμαι ὑμῖν. (II.) Μέλλω ζεύξας τὸν Ἑλλήσπον-
τὸν ἔλᾶν στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα,
ἵνα Ἀθηναίους τιμωρήσωμαι, ὅσα δὴ πεποιήκασι Πέρ-
σας τε καὶ πατέρα τὸν ἐμὸν. (6) Ὡρᾶτε μὲν νυν καὶ
Δαρείον ἰθὺντα στρατεύεσθαι ἐπὶ τοὺς ἀνδρας τούτους.
Ἀλλ' ὁ μὲν τετελεύτηκε, καὶ οὐκ ἐξεγένετό οἱ τιμω-
ρήσασθαι· ἐγὼ δὲ ὑπὲρ τε ἐκείνου καὶ τῶν ἄλλων Περ-
σέων οὐ πρότερον παύσομαι πρὶν ἢ ἔλω τε καὶ πυρώσω
τὰς Ἀθήνας, οἳ γε ἐμὲ καὶ πατέρα τὸν ἐμὸν ὑπῆρξαν
ἀδίκᾳ ποιεῖντες. (7) Πρῶτα μὲν εἰς Σάρδεις ἐλθόντες
ἅμα Ἀρισταγόρῃ τῷ Μιλησίῳ, δούλῳ δὲ ἡμετέρῳ,
ἀπικόμενοι ἐνέπρησαν τὰ τε ἄλσεα καὶ τὰ ἱρά· δεύτερα
δὲ ἡμέας οἱ ἔρξαν ἐς τὴν σφετέρην ἀποδάντας, ὅτε
Δαίτις τε καὶ Ἀρταφέρνης ἐστρατήγειον, τὰ ἐπίστασθέ-
κου πάντες. (III.) Τούτων μέντοι εἵνεκεν ἀνάρτηται
ἐπ' αὐτοὺς στρατεύεσθαι, ἀγαθὰ δὲ ἐν αὐτοῖσι τοσάδε
ἀνευρίσκω λογιζόμενος· εἰ τούτους τε καὶ τοὺς τούτοις
πλησιοχώρους καταστρεφόμεθα, οἱ Πέλοπος τοῦ Φρυ-

seligeret, quæ res faustissimas nunciarent; in his illa ma-
xime enarrans, de Hellesponto per virum Persam jungendo,
et de expeditione in Græciam suscipienda. (5) Sic igitur
ille vaticiniis agebat cum rege; Pisistratidæ vero et Aleua-
dæ sententias suas exponendo.

VII. Postquam persuasus est Xerxes arma Græciæ in-
ferre, tum vero, altero ab obitu Darii anno, primum ad-
versus rebelles duxit exercitum. (2) Quibus domitis, Æ-
gyptum, graviolem in servitutem redactam, quam in qua
sub Dario fuerat, Achæmeni tradidit administrandam, fra-
tri suo, Darii filio. Eundem vero Achæmenem, Ægypti
præfectum, interjecto tempore interfecit Inaros, vir Afer,
Psammitichi filius.

VIII. Pacata Ægypto, Xerxes, quum in eo esset ut exer-
citus moderaretur adversus Athenas ducendum, conven-
tum convocavit primariorum Persarum, sententias illorum
sciscitaturus, et in medio omnium ipse, quæ vellet, expo-
sitorus. (I.) Qui ut convenere, hæc apud eos verba rex
fecit: « Viri Persæ, non ego primus hunc apud vos morem
introduco, sed utar a majoribus accepto. (2) Ut enim a
majoribus natu audio, nunquam adhuc otiosi sedimus, ex
quo hoc imperium a Medis in nos translatus est, post-
quam Astyagem Cyrus devicit; sed deus ita nos ducit, et
nobis, ductum ejus sequentibus, multa prospere cedunt.
(3) Jam Cyri quidem et Cambysis et patris mei Darii res
gestas, et quos illi populos Persis adquisiverint, quid opus
est ut apud bene gnaros commemorem? (4) Ego vero, ex
quo hanc sedem accepi, in hoc meam curam intendo, ne his,
qui ante me in hac dignitate fuere, sim inferior, neque mi-
norem Persis potentiam adquiram. Atque hoc ipsum dum
curo, reperio viam et gloria nos augendi, et terra non mi-
nore nec deteriore quam hæc, quam possidemus, imo fera-
ciore, simul vero etiam ultionem et pœnas sumendi de his
qui eas commeruerunt. (5) Itaque vos hodie convocavi,
ut, quæ agere constitui, vobiscum communicem. (II.)
Ponte juncturus sum Hellespontum, et exercitum per Eu-
ropam ducturus in Græciam, quo ab Atheniensibus pœnas
repetam malorum omnium, quibus Persas et patrem
meum adfecerunt. (6) Vidistis jam Darium quoque ex-
peditionem parare adversus hos homines. At ille e vita
excessit, neque ei contigit capere pœnas: ego vero, illius
caussa reliquorumque Persarum, non prius sum quie-
turus, quam Athenas subactas igne cremavero; hos homi-
nes, qui priores me patremque meum injuriis lacerasse-
runt; (7) primum quidem, incursione Sardes facta cum
Aristagora Milesio, servo nostro, et sacris lucis templisque
crematis: deinde vero, qualia sunt, quibus nos accepe-
runt, quum Dati et Artapherne ducibus terram illorum su-
mus ingressi! quæ satis nostis omnes. (III.) Igitur his
quidem de causis bellum illis inferre constitui. Simul
vero, rem recte mecum reputans, maxima in hoc ipso
commoda reperio hæc: si et hosce et eorum vicinos, qui
Pelopis Phrygis terram incolunt, subegerimus; terram

γὸς νέμονται χώραν, γῆν τὴν Περσίδα ἀποδέχομεν τῷ Διὸς αἰθέρι δμουρέουσιν. (8) Οὐ γὰρ δὴ χώραν γε οὐδεμίαν κατόψεται ὁ ἥλιος δμουρέουσιν τῇ ἡμετέρῃ, ἀλλὰ σφεας πάσας ἐγὼ ἅμα ὑμῖν μίαν χώραν θήσω, 5 διὰ πάσης διεξελθὼν τῆς Εὐρώπης. (9) Πυνθάνομαι γὰρ ὧδε ἔχειν, οὔτε τινὰ πόλιν ἀνδρῶν οὐδεμίαν οὔτε οὐδὲν ἀνθρώπων ὑπολείπεσθαι, τὸ ἡμῖν οἶόν τε ἔσται ἐλθεῖν ἐς μάχην, τούτων τῶν κατέλεξα ὑπεξαίρημενων. Οὕτω οἱ τε ἡμῖν αἴτιοι ἔξουσι δούλιον ζυγὸν οἱ τε 10 ἀνάτιοι. (IV.) Ὑμεῖς δ' ἂν μοι τάδε ποιεῦντες χαρίζοισθε. (10) ἔπεαν ὑμῖν σημήνω τὸν χρόνον ἐς τὸν ἔχειν δεῖ, προθύμως πάντα τινὰ ὑμέων χρήσει παρῆναι. ὅς ἂν δὲ ἔχων ἤκη παρεσκευασμένον στρατὸν κάλλιστα, δώσω οἱ δῶρα τὰ τιμιώτατα νόμιζεται εἶ- 15 ναι ἐν ἡμετέρου. (11) Ποιητέα μὲν νυν ταῦτά ἐστι οὕτω· ἵνα δὲ μὴ ἰδιοβουλέειν ὑμῖν δοκέω, τίθημι τὸ πρῆγμα ἐς μέσον, γνώμην κελεύων ὑμέων τὸν βουλόμενον ἀποφαίνεσθαι. » Ταῦτα εἶπας ἐπαύετο.

IX. Μετ' αὐτὸν δὲ Μαρδόνιος ἔλεγε, « ὦ δέσποτα, 20 οὐ μόνον εἰς τῶν γενομένων Περσέων ἀριστος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐσομένων, ὅς τὰ τε ἄλλα λέγων ἐπῆκεο ἀριστα καὶ ἀληθέστατα, καὶ Ἴωνας τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένους οὐκ ἐάσεις καταγελάσαι ἡμῖν ἐόντας ἀναξίους. (2) Καὶ γὰρ δεινὸν ἂν εἴη πρῆγμα, εἰ Σάκας μὲν καὶ 25 Ἰνδοὺς καὶ Αἰθιοπὰς τε καὶ Ἀσσυρίους, ἀλλὰ τε ἔθνεα πολλὰ καὶ μεγάλα ἀδίκησαντα Πέρσας οὐδὲν, ἀλλὰ δύναμιν προσκτᾶσθαι βουλόμενοι, καταστρεφάμενοι δούλους ἔχομεν, Ἕλληνας δὲ ὑπάρξαντας ἀδικίης οὐ τιμωρησόμεθα, (3) τί δεισάντες; κοῖνῃ πλήθους συστρο- 30 φῆν; κοῖνῃ δὲ χρημάτων δύναμιν; (I.) τῶν ἐπιστάμεθα μὲν τὴν μάχην, ἐπιστάμεθα δὲ τὴν δύναμιν εἶδον ἀσθενέα· ἔχομεν δὲ αὐτῶν παῖδας καταστρεφάμενοι, τούτους οἱ ἐν τῇ ἡμετέρῃ κατοικημένοι Ἴωνές τε καὶ Αἰολεὲς καὶ Δωριεὲς καλεῦνται. (4) Ἐπειρήθην δὲ καὶ 35 αὐτὸς ἤδη ἐπελαύνων ἐπὶ τοὺς ἀνδρας τούτους ὑπὸ πατρὸς τοῦ σοῦ κελευσθεὶς, καὶ μοι μέχρι Μακεδονίης ἐλάσαντι καὶ ὀλίγον ἀπολιπόντι ἐς αὐτὰς Ἀθήνας ἀπικέσθαι οὐδεὶς ἠντιώθη ἐς μάχην. (II.) Καίτοι γε ἐώθασι Ἕλληνες, ὥς πυνθάνομαι, ἀβουλότατα πολέ- 40 μους ἵστασθαι ὑπὸ τε ἀγνωμοσύνης καὶ σκαιότητος. (5) Ἐπεὶ γὰρ ἀλλήλοισι πόλεμον προείπωσι, ἐξευρόντες τὸ κάλλιστον χωρίον καὶ λειότατον, ἐς τοῦτο κατιόντες μάχονται, ὥστε σὺν κακῷ μεγάλῳ οἱ νικῶντες ἀπαλλάσσονται· περὶ δὲ τῶν ἐσσωμένων οὐδὲ λέγω ἀρχὴν, 45 ἐξώλεες γὰρ δὴ γίνονται. (6) Τοὺς χρῆν, ἐόντας ὁμογλώσσους, κήρυξί τε διαχρεωμένους καὶ ἀγγέλοισι καταλαμβάνειν τὰς διαφορὰς καὶ παντὶ μᾶλλον ἢ μάχησι· εἰ δὲ πάντως ἔδεε πολεμέειν πρὸς ἀλλήλους, ἐξευρίσκειν χρῆν τῇ ἐκάτεροι εἰσι δυσχειρωτότατοι, καὶ ταύτῃ πει- 50 ρᾶν. (7) Τρόπῳ τοίνυν οὐ χρηστῷ Ἕλληνες διαχρεώμενοι, ἐμὲ ἐλάσαντος μέχρι Μακεδονίης οὐκ ἤλθον ἐς τοῦτου λόγον ὥστε μάχεσθαι. (III.) Σοὶ δὲ δὴ μέλλει τις, ὦ βασιλεῦ, ἀντιώσεσθαι πόλεμον προσφέρων, ἄγοντι καὶ πλῆθος τὸ ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ νέας τὰς ἀπά-

HERODOTUS.

Persicam aetheri Jovis faciemus conterminam: (8) neque enim ullam terram sol adspiciet, quæ nostræ sit finitima; sed ego vobiscum, universa peragrata Europa, ex omnibus terris unam faciam. (9) Quippe ita se rem habere audio, nullam inter homines civitatem, nullum populum inter mortales reliquum esse, qui adversus nos in aciem progredi valeat, quando hos quos dixi subegerimus. Ita et his, qui male de nobis meruerunt, et insontibus pariter, servile jugum impositum fuerit. (IV.) Vos vero, hoc si feceritis, gratum mihi feceritis: (10) quum tempus vobis indicavero, quo convenire oporteat, prompte unumquemque vestrum adesse oportebit: quisquis vero cum exercitu advenerit optime instructo, eum ego munerebus donabo, quæ apud nos honorificentissima habentur. (11) Hæc igitur ita facienda sunt. Ne vero vobis videar meum unius sequi velle consilium, in medium vobis hanc rem propono; jubeoque ut, quisquis vestrum voluerit, suam promat sententiam. His dictis Xerxes finem fecit loquendi.

IX. Post illum Mardonius talem sermonem est exorsus: « Domine, tu Persarum omnium præstantissimus, non solum eorum qui fuerunt, sed futurorum etiam omnium es: qui quum cetera præclare verissimeque exposueris, tum Ionas Europam habitantes non passurus sis irridere nobis, homines ea re indignos. (2) Etenim mira atque misera res esset, si Sacas et Indos et Æthiopas et Assyrios, et alios multos magnosque populos, non quod injuriam Persis intulissent, sed quod nos nostram augere volumus potentiam, subegerimus servosque habeamus; Græcos, autem, qui injuriis nos lacessiverunt, impune abire pateremur: (3) quid tandem metuentes? quemnam multitudinis concursus? quam pecuniarum vim? (I.) Novimus sane illorum pugnae genus; novimus etiam quam imbecilles eorum sint vires: filiosque eorum subactos habemus, hos qui in nostra terra sedes habent, et Iones et Æolenses et Dorienses nominantur. (4) Atque etiam ipse ego periculum horum hominum feci, adversus illos a patre tuo in expeditionem missus: ubi, quum usque in Macedoniam duxissem exercitum, et propemodum ad ipsas pervenissem Athenas, nemo mihi in aciem occurrit. (II.) Quamquam cæteroquin quidem consueverunt, ut audio, Græci inconsultissime bella sua administrare, stolidi pervicacia et sinistra mente. (5) Postquam enim sibi invicem bellum indixerunt, pulcerrimam et apertissimam quæerunt planitiem, in quam descendant manus conserturi: quo sit ut etiam victores magno cum detrimento discedant; de victis autem ne verbum quidem dico, nam internecione delentur. (6) Quos oportebat, quum sint homines eadem lingua utentes, per præcones et nuncios, et alia quavis ratione potius, quam prælio, lites suas componere: sin omnino prælio sibi decernendum putant, oportebat locum pugnae capere, in quo utrique superatu essent difficillimi, et ibi belli fortunam tentare. (7) Quamvis igitur tam perniciose ratione belli gerendi utantur Græci, tamen, quum ego usque in Macedoniam duxissem exercitum, ideo non magis induxerunt in animum ut in aciem contra me descenderent. (III) At tibi, o rex, ausurus est quisquam in aciem occurrere, multitudinem naves-

σας; (8) Ὡς μὲν ἐγὼ δοκέω, οὐκ ἐς τοῦτο θράσος ἀνήκει τὰ Ἑλλήνων πρήγματα· εἰ δὲ ἄρα ἐγὼ τε ψευθεῖην γνώμη καὶ ἐκεῖνοι ἐπαρθέντες ἀβουλίῃ ἔλθοιεν ἡμῖν ἐς μάχην, μάθοιεν ἂν ὥς εἴμεν ἀνθρώπων ἀριστοὶ τὰ πο-
 5 λέμια. (9) Ἐστω δ' ὧν μηδὲν ἀπείρητον· αὐτόματον γὰρ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ πείρης πάντα ἀνθρώποισι φιλέει γίνεσθαι.» Μαρδόνιος μὲν τοσαῦτα ἐπιλεήνας τὴν Ξέρξει γνώμην ἐπέπαυτο.

X. Σιωπώντων δὲ τῶν ἄλλων Περσέων καὶ οὐ τολ-
 10 μώντων γνώμην ἀποδείκνυσθαι ἀντίη τῇ προκειμένη, Ἀρτάβανος δ' Ὑστάσπεος πάτρως ἐὼν Ξέρξῃ, τῷ δὴ καὶ πίσυνος ἐὼν ἔλεγε τάδε, (I.) « ὦ βασιλεῦ, μὴ λεχθεισέων μὲν γνωμέων ἀντίων ἀλλήλησι οὐκ ἔστι τὴν ἀμείνω αἰρεόμενον ἐλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένῃ
 15 χρῆσθαι, λεχθεισέων δὲ ἔστι, ὥσπερ τὸν χρυσὸν τὸν ἀκήρατον αὐτὸν μὲν ἐπ' ἐωυτοῦ οὐ διαγινώσκουμεν, ἐπεὶ ἂν δὲ παρατρίψωμεν ἄλλῳ χρυσῷ, διαγινώσκουμεν τὸν ἀμείνω. (2) Ἐγὼ δὲ καὶ πατρὶ τῷ σῷ, ἀδελφεῷ δὲ ἐμῷ, Δαρείῳ ἡγόρευον μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ Σκύθας,
 20 ἄνδρας οὐδαμῶθι γῆς ἄστει νέμοντας· ὁ δὲ ἐλπίζων Σκύθας τοὺς νομάδας καταστρέψεσθαι ἐμοί τε οὐκ ἐπέιθετο, στρατευσάμενός τε πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς τῆς στρα-
 25 τιῆς ἀποβαλὼν ἀπῆλθε. (3) Σὺ δὲ, ὦ βασιλεῦ, μέλλεις ἐπ' ἄνδρας στρατεύεσθαι πολλὸν ἔτι ἀμείνονας ἢ Σκύθας, οἱ κατὰ θάλασσαν τε ἀριστοὶ καὶ κατὰ γῆν λέγονται εἶναι. Τὸ δὲ αὐτοῖσι ἔγχεσσι δεινόν, ἐμέ σοι δίκαιόν ἐστι φράζειν. (II.) Ζεύξας φῆς τὸν Ἑλλήσποντον ἔλᾶν στρατὸν διὰ τῆς Εὐρώπης ἐς τὴν Ἑλλάδα. (4) Καὶ δὴ συνήνεικε ἥτοι κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλασσαν ἐς-
 30 σωθῆναι, ἢ καὶ κατ' ἀμφοτέρω· οἱ γὰρ ἄνδρες λέγονται εἶναι ἀλκιμοὶ, πάρεστι δὲ καὶ σταθμώσασθαι, εἰ στρατιὴν γε τοσαύτην σὺν Δάτι καὶ Ἀρταφέρνηϊ ἐλθοῦσαν ἐς τὴν Ἀττικὴν χώραν μοῦνοι Ἀθηναῖοι διέφθειραν. (5) Οὐκ ὧν ἀμφοτέρῃ σφι ἐχώρησε· ἀλλ' ἦν τῇσι νηυσὶ
 35 ἐμβάλωσι καὶ νικήσαντες ναυμαχίῃ πλώωσι ἐς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἔπειτεν λύσωσι τὴν γέφυραν, τοῦτο δὴ, βασιλεῦ, γίνεται δεινόν. (III.) Ἐγὼ δὲ οὐδεμιῇ σοφίῃ οἰκητῇ αὐτὸς ταῦτα συμβάλλομαι, ἀλλ' οἷόν μοι κοτε ἡμέας ὀλίγου ἐδέησε καταλαβείναι πάθος, ὅτε πατήρ ὁ σὸς
 40 Ζεύξας Βόσπορον τὸν Θρηϊκίον, γεφυρώσας δὲ ποταμὸν Ἴστρον διέβη ἐπὶ Σκύθας. (6) Τότε παντοῖοι ἐγένοντο Σκύθαι δεόμενοι Ἰώνων λῦσαι τὸν πόρον, τοῖσι ἐπιτέ-
 45 τραπτο ἡ φυλακὴ τῶν γεφυρέων τοῦ Ἴστρου· καὶ τότε γε Ἰστιαῖος ὁ Μιλήτου τύραννος εἰ ἐπέσπετο τῶν
 50 ἄλλων τυράννων τῇ γνώμῃ μηδὲ ἡντιώθη, διέργαστο ἂν τὰ Περσέων πρήγματα. (7) Καίτοι καὶ λόγῳ ἀκοῦσαι δεινόν, ἐπ' ἀνδρὶ γε ἐνὶ πάντα τὰ βασιλέος πρήγματα γεγενῆσθαι. (IV.) Σὺ ὧν μὴ βούλευ ἐς κίνδυνον μηδένα τοιοῦτον ἀπικέσθαι μηδεμιῆς ἀνάγκης ἐού-
 55 σης, ἀλλ' ἐμοὶ πείθευ. (8) Νῦν μὲν τὸν σύλλογον τόνδε διάλυσον· αὗτις δὲ, ὅταν τοι δοκῇ, προσκεψάμενος ἐπὶ σεωυτοῦ προαγόρευε τὰ τοι δοκέει εἶναι ἀριστα. (9) Τὸ γὰρ εὖ βουλευέσθαι κέρδος μέγιστον εὐρίσκειν ἐόν· εἰ γὰρ καὶ ἐναντιωθῆναι τι θέλει, βεβού-

que cunctas ex universa Asia coactas ducenti? (8) Equidem ita sentio, eo audaciæ non progressuram esse rem Græcorum : sin me fefellerit mea opinio, si illi vecordia elati in aciem adversus nos sint descensuri, didicerint esse nos viros bello fortissimos. (9) Quare intentatum nihil relinquamus : nam sua sponte nihil fit, sed omnia hominibus conando contingunt. » In hunc modum postquam Xerxis sententiam Mardonius mollivit, dicendi finem fecit.

X. Silentium tenentibus cæteris Persis, nec audentibus sententiam promere contrariam ei quæ proposita erat, Artabanus Hystaspis filius, patruus Xerxis, eoque fidentior, hæc fecit verba : (I.) « Rex, nisi sententiæ dictæ sunt invicem oppositæ, fieri non potest ut eligatur optima; sed oportet ea, quæ sit prolata, uti : verum illud, contrariæ si dictæ fuerint, tunc demum fieri potest; quemadmodum sincerum aurum non per se ipsum dignoscimus, sed, dum illud (*Lydio lapidi*) juxta aliud aurum atterimus, ita id quod melius est discernimus. (2) Ego vero etiam patri tuo Dario, meo fratri, suaseram ne bellum Scythis inferret, hominibus nusquam incolentibus : at ille, sperans se nomades istos Scythas subacturum, mihi non paruit; sed, expeditione suscepta, amissis exercitus sui multis fortibus viris rediit. (3) Tu vero, rex, bellum illaturus es viris multo quum Scythæ præstantioribus, qui et terra et mari fortissimi esse dicuntur. Quo in consilio quodnam insit periculum, æquum est ut ego tibi exponam. (II.) Juncto, ais, Hellesponto, ducturum te esse per Europam exercitum in Græciam. (4) Atqui acciderit etiam, ut vel terra vel mari vincamur, aut etiam utrimque. Dicuntur enim fortes hi esse viri : ac potest id etiam hinc æstimari, quod tantas copias, quantæ cum Dati et Artapherne Atticam invaserunt, soli Athenienses perdiderunt. (5) Quodsi non utrimque res illis successerit; at hoc sane, rex, verendum est, ne conscensis navibus, pugna navali superiores, navigent in Hellespontum et pontem illum dissolvant. (III.) Ego vero non mea quadam propria prudentia hæc ita conjicio : sed qualis tandem fuit illa calamitas, quæ parum abfuit ut nos adligeret, quum pater tuus, juncto Bosporo Thracico, et ponte super Istrum posito, Scytharum in terram transiit! (6) Omnibus modis tunc Scythæ Ionas illos, quibus commissa erat custodia pontium Istro impositorum, sollicitarunt, ut pontem rescinderent. Ubi si Histiaeus, Mileti tyrannus, reliquorum tyrannorum secutus esset sententiam, neque se illi opposuisset, omnino perditæ erant res Persarum. (7) Terribile vero est vel fando audire, in unius hominis potestate sitam fuisse universam regis et Persarum salutem. (IV.) Tu igitur noli in tantum te periculum, nulla urgente necessitate, conjicere : sed me audi. (8) Nunc quidem hoc dimitte concilium : et, re diligenter tecum deliberata, deinde rursus, si tibi videtur, propone quæ optima tibi videbuntur. (9) Etenim recte consultare reperio maximum esse lucrum. Nam etiam si contra il

λευται μὲν οὐδὲν ἔσπον εὔ, ἔσσωται δὲ ὑπὸ τῆς τύχης
τὸ βούλευμα· ὁ δὲ βουλευσάμενος αἰσχρῶς, εἰ οἱ ἡ
τύχη ἐπίσποιτο, εὐρημα εὐρηκε, ἔσπον τὲ οὐδὲν οἱ κα-
κῶς βεβούλευται. (V.) Ὅρξας τὰ ὑπερέχοντα ζῶα ὡς
κεραυνοὶ ὁ θεὸς οὐδὲ ἔῃ φαντάζεσθαι, τὰ δὲ σμικρὰ
οὐδὲν μιν κνίζει· ὁρξας δὲ ὡς ἐς οἰκήματα τὰ μέγιστα
αἰεὶ καὶ δένδρεα τὰ τοιαῦτ' ἀποσκήπτει τὰ βέλεα· φι-
λέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολοῦειν. (10)
Οὕτω δὴ καὶ στρατὸς πολλὸς ὑπ' ὀλίγου διαφθείρεται
κατὰ τοιόνδε· ἐπεὶ ἂν σφι ὁ θεὸς φρονήσας φόβον ἐμβάλη
ἢ βροντὴν, δι' ὧν ἐφθάρησαν ἀναξίως ἐωυτῶν. (11)
Οὐ γὰρ ἔῃ φρονέειν μέγα ὁ θεὸς ἄλλον ἢ ἐωυτόν. (VI.)
Ἐπειχθῆναι μὲν νυν πᾶν πρῆγμα τίκτει σφάλματα, ἐκ
τῶν ζημίαι μεγάλαί φιλέουσι γίνεσθαι· ἐν δὲ τῷ ἐπι-
σχέειν ἔνεστι ἀγαθὰ, εἰ μὴ παραυτίκα δοκέοντα εἶναι,
ἀλλ' ἀνὰ χρόνον ἐξεύροι τις ἄν. (VII.) Σοὶ μὲν δὴ
ταῦτα, ὦ βασιλεῦ, συμβουλευέω· σὺ δὲ, ὦ παῖ Γω-
βρύεω Μαρδόνιε, παῦσαι λέγων λόγους ματαίους περὶ
Ἑλλήνων οὐκ ἐόντων ἀξίων φλαύρως ἀκούειν. (12)
Ἑλλήνας γὰρ διαβάλλων ἐπαίρεις αὐτὸν βασιλέα στρα-
τεύεσθαι· αὐτοῦ δὲ τούτου εἵνεκεν δοκέεις μοι πᾶσαν
προθυμίην ἐκτείνειν. Μὴ νυν οὕτω γένηται. Διαβολὴ
γὰρ ἐστὶ δεινότατον· ἐν τῇ οὖν μὲν εἰσι οἱ ἀδικέοντες,
εἷς δὲ ὁ ἀδικεόμενος. (13) Ὁ μὲν γὰρ διαβάλλων ἀδι-
κέει οὐ παρεόντος κατηγορεῖν, ὁ δὲ ἀδικεῖ ἀναπειθό-
μενος πρὶν ἢ ἀτρεκέως ἐκμάθῃ· ὁ δὲ δὴ ἀπειὼν τοῦ λόγου
τάσσει ἐν αὐτοῖσι ἀδικέεται, διαβληθεὶς τε ὑπὸ τοῦ ἐτέ-
ρου καὶ νομισθεὶς πρὸς τοῦ ἐτέρου κακὸς εἶναι. (VIII.)
Ἄλλ' εἰ δὴ δεῖ γε πάντως ἐπὶ τοὺς ἄνδρας τούτους
στρατεύεσθαι, φέρε, βασιλεὺς μὲν αὐτὸς ἐν ἡέσει τοῖσι
Περσέων μενέτω, ἡμέων δὲ ἀμφοτέρων παραβαλλομέ-
νων τὰ τέκνα, στρατηλάτεις αὐτὸς σὺ ἐπιλεξάμενός τε
ἄνδρας τοὺς ἐθέλεις καὶ λαβὼν στρατιὴν ὁκώσῃν τινὰ
βούλειαι. (14) Καὶ ἦν μὲν τῇ σὺ λέγεις ἀναβαίνει βα-
σιλεὶ τὰ πρῆγματα, κτεινέσθων οἱ ἐμοὶ παῖδες, πρὸς
δὲ αὐτοῖσι καὶ ἐγώ· ἦν δὲ τῇ ἐγὼ προλέγω, οἱ σοὶ ταῦτα
πασχόντων, σὺν δὲ σφι καὶ σὺ, ἦν ἀπονοστήσης. (15)
Εἰ δὲ ταῦτα μὲν ὑποδύνειν οὐκ ἐθέλῃς, σὺ δὲ πάντως
στράτευμα ἀνάξεις ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀκούσεσθαι τινὰ
φῆμι τῶν αὐτοῦ τῇδε ὑπολειπομένων Μαρδόνιον, μέγα
τι κακὸν ἐξεργασμένον Πέρσας, ὑπὸ κυνῶν τε καὶ ὀρνί-
θων διαφορεύμενον ἢ κου ἐν γῇ τῇ Ἀθηναίων ἢ σέ γε
ἐν τῇ Λακεδαιμονίων, εἰ μὴ ἄρα καὶ πρότερον κατ'
δδὼν, γνόντα ἐπ' οἷους ἄνδρας ἀναγινώσκεις στρατεύε-
σθαι βασιλέα. »

XI. Ἀρτάβανος μὲν ταῦτα ἔλεξε· Ξέρξης δὲ θυμω-
θεὶς ἀμείβεται τοισίδε, « Ἀρτάβανε, πατὴρ εἷς τοῦ
ἐμοῦ ἀδελφεός· τοῦτό σε ῥύσεται μηδένα ἄξιον μισθὸν
λαβέειν ἐπέων ματαίων. (2) Καὶ τοι ταύτην τὴν ἀτι-
μίην προστίθῃμι ἐόντι κακῷ τε καὶ ἀθύμῳ, μήτε συ-
στρατεύεσθαι ἐμοίγε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα αὐτοῦ τε μένειν
ἅμα τῇσι γυναίξιν· ἐγὼ δὲ καὶ ἄνευ σέο, ὅσα περ εἶπα,
ἐπιτελέα ποιήσω. (3) Μὴ γὰρ εἶην ἐκ Δαρείου τοῦ
Ἰστάσπεος τοῦ Ἀρσάμεος τοῦ Ἀριαράμνεω τοῦ Τεί-

quod volueris acciderit aliquid, nihilo minus recte consulta-
veris, fortuna vero superaverit consilium : qui vero turpe
consilium cepit, is, si fortuna ei adfuerit, lucrum quidem
invenerit, nihilo vero minus malum ceperit consilium. (V.)
Vides quo pacto eminentia præ cæteris animalia fulmine
percutiat deus, nec sinat ea se ostentare; minutis autem
non invidet. Vides etiam ut in maxima semper ædificia et
in altissimas arbores tela sua conjicit. Amat enim deus,
einentia omnia truncare. (10) Itaque etiam ingens exer-
citus eadem ratione perditur ab exiguo : quando deus illis
metum aut fulmen incutit, indigno modo pereunt : (11) nec
enim sinit deus magnum sapere, præter se, alium quem-
quam. (VI.) Porro, deproperare rem quamcumque parit
errores, e quibus ingentia solent damna existere : in cun-
ctando autem insunt bona, quæ si non protinus adparent,
certe suo tempore aliquis reperiet. (VII.) Hæc igitur, rex,
tibi suadeo. Tu vero, Gobryæ fili Mardonie, desine injuriosa
verba jactare in Græcos, qui non merentur male audire. (12)
Nam Græcos calumniando ipsum regem excitas ad bellum
suscipiendum : quem in finem tu mihi etiam videris studium
omne intendere. At ne ita fiat ! Calumnia enim gravissimum
malum est : in quo duo sunt qui injuriam inferunt, unus
vero qui patitur injuriam. (13) Injuriam enim infert calu-
mniator, dum accusat absentem : infert vero et ille injuriam,
qui sibi persuaderi patitur priusquam rem adcurate comper-
tam habeat. Qui vero abest quum malitiose accusatur, is
duplici addicitur injuria ; primum hoc ipso, quod injuste ac-
cusatur ab altero, deinde quod ab altero pravus esse existi-
matur. (VIII.) Sed, si omnino oportet bellum huic populo
inferre, age, rex ipse in sedibus maneat Persarum ; sed, in
medio depositis nostrum utriusque liberis, tu solus suscipe
expeditionem, sumptis tecum quoscumque duces selegeris,
et exereitu quantumcumque volueris. (14) Tum, si res ita,
ut tu ais, regi successerit, interficiantur mei liberi, et ego
cum illis ! sin, ut ego prædico ; tuis liberis idem hoc fiat, et
tibi ipsi, si quidem redieris ! (15) Quodsi hanc inire condi-
tionem recusas, et nihilo minus exercitum duxeris adversus
Græciam, audituros esse autumo homines qui hic relict
erunt, Mardonium, ingentis calamitatis auctorem Persis,
alicubi in terra Atheniensium aut Lacedæmoniorum, nisi
forte prius etiam in itinere, a canibus volucrisque fuisse
laceratum, postquam cognovit quinam sint illi viri, contra
quos tu regi persuades ut expeditionem suscipiat.

XI. Hæc postquam Artabanus dixit, ira accensus Xerxes
his verbis respondit : « Artabane, tu es patris mei frater :
hoc te tuebitur, ne meritam injuriosis verbis mercedem ac-
cipias. (2) Verumtamen hanc tibi, quum sis ignavus et
imbellis, ignominiam infligo, ut meæ in Græciam expedi-
tionis non futurus sis comes, sed hic cum mulieribus ma-
neas. Ego vero absque te, quæcumque dixi, effecta dabo.
(3) Ne enim sim Dario, Hystaspi, Arsame, Ariaramne,

σπεος τοῦ Κύρου τοῦ Καμβύσεω τοῦ Τείσπεος τοῦ Ἀχαιμένεος γεγωνὸς, μὴ τιμωρησάμενος Ἀθηναίους, εὖ ἐπιστάμενος ὅτι εἰ ἡμεῖς ἡσυχίην ἀξομεν, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ μάλα στρατεύσονται ἐπὶ τὴν ἡμετέραν, εἰ γὰρ σταθμώσασθαι τοῖσι ὑπαργμένοισι ἐξ ἐκείνων, οἱ Σάρδεις τε ἐνέπρησαν καὶ ἤλασαν ἐς τὴν Ἀσίην. (4) Οὐκ ὦν ἐξαναχωρέειν οὐδετέροισι δυνατῶς ἔχει, ἀλλὰ ποιεῖν ἢ παθεῖν προκείμεται ἀγὼν, ἵνα ἢ τάδε πάντα ὑπ' Ἑλλήσι ἢ ἐκεῖνα πάντα ὑπὸ Πέρσῃσι γένηται· τὸ γὰρ μέσον οὐδὲν τῆς ἔχθρης ἐστί. (5) Καλὸν ὦν προπεπονθότας ἡμέας τιμωρεῖν ἤδη γίνεται, ἵνα καὶ τὸ δεινὸν τὸ πείσομαι τοῦτο μάθω, ἐλάσας ἐπ' ἀνδρας τούτους, τοὺς γε καὶ Πέλοψ ὁ Φρύξ, ἐὼν πατέρων τῶν ἐμῶν δοῦλος, κατεστρέψατο οὕτω ὥς καὶ ἐς τόδε αὐτοὶ τε ὠνθρωποι καὶ ἡ γῆ αὐτῶν ἐπώνυμοι τοῦ καταστρεψαμένου καλεῦνται. »

XII. Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτο ἐλέγετο· μετὰ δὲ εὐφρόνῃ τε ἐγένετο καὶ Ξέρξης ἐκνίζε ἡ Ἀρταβάνου γνώμη· νυκτὶ δὲ βουλὴν διδοὺς πάγχυ εὕρισκέ οἱ οὐ πρῆγμα εἶναι στρατεῦσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Δεδογμένων δὲ οἱ αὐτὶς τούτων κατύπνωσε, καὶ δὴ κου ἐν τῇ νυκτὶ εἶδε ὄψιν τοιήνδε, ὥς λέγεται ὑπὸ Περσέων. (2) Ἐδόκεε δὲ Ξέρξης ἀνδρα οἱ ἐπιστάντα μέγαν τε καὶ εὐειδέα εἶπαι, « μετὰ δὴ βουλευεαι, ὦ Πέρσα, στρατεύμα μὴ ἄγειν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, προείπας ἀλίζειν Πέρσῃσι στρατόν; Οὐτε ὦν μεταβουλευόμενος ποιεῖς εὖ, οὔτε δὲ συγγνωσόμενός τοι πάρα· ἀλλ' ὥσπερ τῆς ἡμέρης ἐβουλεύσαο ποιεῖν, ταύτην ἴθι τῶν ὁδῶν. » Τὸν μὲν ταῦτα εἶπαντα ἔδοκεε δὲ Ξέρξης ἀποπτάσθαι.

XIII. Ἡμέρης δὲ ἐπιλαμψάσης ὀνείρου μὲν τούτου λόγον οὐδένα ἐποιέετο, δὲ δὲ Περσέων συναλίσας τοὺς καὶ πρότερον συνέλεξε, ἐλεγέ σφι τάδε, « ἄνδρες Πέρσαι, συγγνώμην μοι ἔχετε ὅτι ἀγχίστροφα βουλευόμαι· φρενῶν τε γὰρ ἐς τὰ ἐμειωτοῦ πρώτα οὐκ ἂν ἀνήκω, καὶ οἱ παρηγορέεμενοι ἐκεῖνα ποιεῖν οὐδένα χρόνον μευ ἀπέχονται. (2) Ἀκούσαντι μὲν δὴ μοι τῆς Ἀρταβάνου γνώμης παραυτίκα μὲν ἡ νεότης ἐπέζεσε, ὥστε ἀεικέστερα ἀπορροῖψαι ἔπεα ἐς ἀνδρα πρεσβύτερον ἢ χρεῶν· νῦν μέντοι συγγνωὺς χρῆσομαι τῇ ἐκείνου γνώμῃ. (3) Ὡς ὦν μεταδεδογμένον μοι μὴ στρατεῦσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἡσυχοὶ ἔστε. » Πέρσαι μὲν ὥς ἤκουσαν ταῦτα, κεχαρηκότες προσεκύνεον.

XIV. Νυκτὸς δὲ γενομένης αὐτὶς τῷ αὐτῷ ὄνειρον ἔλεγε τῷ Ξέρξῃ κατυπνωμένῳ ἐπιστάν, « ὦ παῖ Δαρείου, καὶ δὴ φαίνεαι ἐν Πέρσῃσι τε ἀπειπάμενος τὴν στρατηλασίην καὶ τὰ ἐμὰ ἔπεα ἐν οὐδενὶ ποιεύμενος λόγῳ ὥς παρ' οὐδενὸς ἀκούσας. (2) Εὖ νυν τόδ' ἴσθι ἥνπερ μὴ αὐτίκα στρατηλατέης, τάδε τοι ἐξ αὐτῶν ἀνασχῆσαι· ὥς καὶ μέγας καὶ πολλὸς ἐγένεο ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, οὕτω καὶ ταπεινὸς ὀπίσω κατὰ τάχος ἔσειαι. »

XV. Ξέρξης μὲν περιδεὴς γενόμενος τῇ ὄψι ἀνά τε ἔδραμε ἐκ τῆς κοίτης καὶ πέμπει ἀγγελὸν ἐπὶ Ἀρτάβανον καλεῦντα. Ἀπικομένῳ δὲ οἱ ἔλεγε Ξέρξης τάδε, « Ἀρτάβανε, ἐγὼ τὸ παραυτίκα μὲν οὐκ ἐφρό-

Teispe, Cyro, Cambyse, Teispe, Achæmène prognatus, nisi pœnas ab Atheniensibus sumpsero! bene gnarus, si nos quieverimus, illos non quieturos, sed nostram utique terram bello esse invasuros, si judicandum est ex his, quæ ab illis coepta sunt fieri, qui exercitu in Asiam trajecto Sardes incenderunt. (4) Quare neutris retrogredi licet; sed propositum est agendi aut patiendi discrimen, ut aut hæc omnia sub Græcorum cadant potestatem, aut ista omnia sub Persarum: nullum enim inter has inimicitias medium relinquitur. (5) Recte igitur factum fuerit, si jam nunc ultum eamus injurias quas priores passi sumus, ut ego periculum hoc experiar quod mihi imminet, adversus hos homines ducenti, quos quidem Pelops Phryx, servus patrum nostrorum, ita subegit, ut ad hunc usque diem et homines ipsi et eorum terra ab eodem, qui eos subegit, nomen invenerint. »

XII. Hi hucusque sermones sunt habiti. Deinde adpetente nocte momordit Xerxem Artabani sententia. Noctu vero secum ipse deliberans reperit, prorsus sibi necesse non esse adversus Græciam expeditionem suscipere: et postquam ita mutavit sententiam, somno sopitus est. At eadem nocte talem, ut quidem Persæ narrant, visionem habuit. (2) Videbatur Xerxi, adstare ipsi virum magnum et formosum, his verbis ipsum adloquentem: Mutas tu igitur, Persa, tuum consilium, nec ducturus es exercitum in Græciam, postquam edixisti Persis ut copias contrahant? Atqui nec recte facis, quod mutas sententiam; nec, qui tibi adsentiat, quisquam est. Immo vero, quemadmodum hodie constitutum habebas facere, eadem perge via. » His ille dictis avolare visus est Xerxi.

XIII. Ut dies illuxit, rex, nulla hujus insomnii ratione habita, eosdem Persas, quos collegerat antea, convocavit, et in hunc modum eos est adlocutus: « Viri Persæ, date mihi veniam, contrarium superiori consilium capienti. Nam et ego ad id prudentiæ culmen, quo tendo, nondum perveni; et, qui ad istud faciendum me excitant, nullo tempore a me discedunt. (2) Atqui postquam Artabani audivi sententiam, statim quidem in me ebullivit juvenus, ut insolentiora verba in virum natu grandiore conjicerem, quod non oportebat: verumtamen nunc, agnito meo errore, utar illius sententia. (3) Scitote igitur abjecisse me belli Græciæ inferendi consilium, et quietem agite. » His auditis, Persæ læti regem adorarunt.

XIV. Insequente vero nocte idem insomnium dormienti Xerxi iterum adstans dixit: Tu ergo, Darii fili, palam coram Persis abjecisti belli consilium, nulla meorum verborum ratione habita, quasi a nemine audivisses! (2) Probe nunc scito, nisi protinus expeditionem hanc susceperis, hoc tibi inde eventurum: quemadmodum magnus ampliusque evasisti brevi tempore, ita humilis rursus celementer evades. »

XV. Territus hoc viso Xerxes e lecto prosiliit, nunciumque ad Artabanum misit, qui illum advocaret. Qui ubi adfuit, hæc ei Xerxes dixit: Artabane, ego statim quidem pa-

νεον εἰπας ἐς σέ μάταια ἔπεα χρηστῆς εἵνεκεν συμβου-
 λῆς· μετὰ μέντοι οὐ πολλὸν χρόνον μετέγνων, ἔγνων
 δὲ ταῦτά μοι ποιητέα ἐόντα τὰ σὺ ὑπεθήκαο. (2) Οὐκ
 ὦν δυνατός τοί εἰμι ταῦτα ποιεῖν βουλόμενος· τετραμ-
 6 μένω γάρ δὴ καὶ μετεγνωνχότι ἐπιφοιτέων ὄνειρον φαν-
 τάζεται μοι οὐδαμῶς συνεπαινέον ποιεῖν με ταῦτα·
 νῦν δὲ καὶ διαπειλῆσαν οἴχεται. (3) Εἰ ὦν θεός ἐστι ὃ
 ἐπιπέμπων καὶ οἱ πάντως ἐν ἡδονῇ ἐστὶ γενέσθαι
 στρατηλασίην ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπιπτήσεται καὶ σοὶ
 10 τῷ τούτῳ ὄνειρον, ὁμοίως ὥς καὶ ἐμοὶ ἐντελλόμενον.
 (4) Εὕρισκω δὲ ὧδ' ἂν γινόμενα ταῦτα, εἰ λάβοις τὴν
 ἐμὴν σκευὴν πᾶσαν, καὶ ἐνδὺς μετὰ τοῦτο ἵζοιο ἐς τὸν
 ἐμὸν θρόνον, καὶ ἔπειτεν ἐν κοίτῃ τῇ ἐμῇ κατυπνώ-
 σεις. »

15 XVI. Ξέρξης μὲν ταῦτά οἱ ἔλεγε· Ἀρτάβανος δὲ οὐ
 τῷ πρώτῳ οἱ κελεύματι πειθόμενος, οἷα οὐκ ἀξιέμε-
 νος ἐς τὸν βασιλῆϊον θρόνον ἵζεσθαι, τέλος, ὥς ἡναγ-
 χάζετο, εἰπας τὰδε ἐποίησε τὸ κελευόμενον· (I.) « ἴσον
 ἐκεῖνο, ὦ βασιλεῦ, παρ' ἐμοὶ κέχριται, φρονέειν τε εὔ-
 20 καὶ τῷ λέγοντι χρηστὰ ἐθέλειν πείθεσθαι· τὰ σέ καὶ
 ἀμφοτέρω περιήκοντα ἀνθρώπων κακῶν διμιλίαι σφάλ-
 λουσι, κατὰ περ τὴν πάντων χρησιμωτάτην ἀνθρώ-
 ποις θάλασσαν πνεύματά φασι ἀνέμων ἐμπίπτοντα οὐ
 περιορᾶν φύσι τῇ ἐσωτῆς χρῆσθαι. (2) Ἐμὲ δὲ ἀκού-
 25 σαντα πρὸς σεῦ κακῶς οὐ τοσοῦτο ἔδακε λύπη, ὅσον
 γνωμέων δύο προκειμένων Πέρσῃσι, τῆς μὲν ὕβριν
 αὐξανούσης, τῆς δὲ καταπαυούσης καὶ λεγούσης ὥς
 κακὸν εἶη διδάσκειν τὴν ψυχὴν πλέον τι δίζησθαι αἰεὶ
 ἔχειν τοῦ παρεόντος, τοιούτων προκειμένων τῶν γνω-
 30 μέων ὅτι τὴν σφαλερωτέραν σεωυτῷ τε καὶ Πέρσῃσι
 ἀναιρέω. (II.) Νῦν ὦν, ἐπειδὴ τέτραψαι ἐπὶ τὴν ἀμείνω,
 φῆς τοι μετιέντι τὸν ἐπ' Ἑλληνας στόλον ἐπιφοιτᾶν
 ὄνειρον θεοῦ τινὸς πομπῇ, οὐκ ἐώντά σε καταλύειν τὸν
 στόλον. (3) Ἄλλ' οὐδὲ ταῦτά ἐστι, ὦ παῖ, θεῖα· Ἐνύ-
 35 πνια γάρ τὰ ἐς ἀνθρώπους πεπλανημένα τοιαῦτά ἐστι
 οἷά σε ἐγὼ διδάξω, ἔτεσι σεῦ πολλοῖσι πρεσβύτερος
 εἰώ. (4) Πεπλανῆσθαι αὐταὶ μάλιστα ἐώθασιν αἱ ὄψεις
 τῶν ὀνειράτων, τὰ τις ἡμέρης φροντίζει· ἡμεῖς δὲ τὰς
 πρὸ τοῦ ἡμέρας ταύτην τὴν στρατηλασίην καὶ τὸ κάρτα
 40 εἴχομεν μετὰ χειράς. (III.) Εἰ δὲ ἄρα μὴ ἐστὶ τοῦτο
 τοιοῦτο οἷον ἐγὼ διαιρέω, ἀλλὰ τι τοῦ θεοῦ μετέχον, σὺ
 πᾶν αὐτὸ συλλαβὼν εἰρηκας· φανήτω γάρ δὴ καὶ ἐμοί,
 ὥς καὶ σοί, διακελευόμενον. (5) Φανῆναι δὲ οὐδὲν
 μᾶλλον μοι ὀφείλει ἔχοντι τὴν σὴν ἐσθῆτα ἢ οὐ καὶ
 45 τὴν ἐμὴν, οὐδέ τι μᾶλλον ἐν κοίτῃ τῇ σῇ ἀναπαυομένῳ
 ἢ οὐ καὶ ἐν τῇ ἐμῇ, εἴ περ γε καὶ ἄλλοις ἐθέλει φανῆ-
 ναι. (6) Οὐ γάρ δὴ ἐς τοσοῦτό γε εὐηθείης ἀνήκει
 τοῦτο, ὅτι δὴ κοτὲ ἐστὶ, τὸ ἐπιπαινόμενόν τοι ἐν τῷ
 ὕπνῳ, ὥστε δόξει ἐμὲ ὀρέων σέ εἶναι, τῇ σῇ ἐσθῆτι τε-
 50 χμαιρόμενον. (7) Εἰ δὲ ἐμὲ μὲν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιή-
 σεται οὐδὲ ἀξιώσει ἐπιφανῆναι, οὔτε ἢν τὴν ἐμὴν ἐσθῆ-
 τα ἔχω οὔτε ἢν τὴν σὴν, σὲ δὲ ἐπιφοιτήσει, τοῦτο ἥδη
 μαθητέον ἐστὶ· εἰ γάρ δὴ ἐπιφοιτήσει γε συνεχέως,
 φαίην ἂν καὶ αὐτὸς θεῖον εἶναι. (8) Εἰ δέ τοι οὕτω δε-

rum prudenter me gesseram, contumeliosa in te verba con-
 jiciens boni consilii caussa : brevi post vero mutavi senten-
 tiam, agnovique faciendum mihi id quod tu suasisti. (2)
 Verumtamen hoc ipsum facere, quamvis velim, non pos-
 sum : nam, postquam mutato consilio tuam probavi sen-
 tentiam, iterato adparet mihi nocturnum visum, nequa-
 quam probans ut hoc faciam ; et nunc etiam minas inten-
 tans abiit. (3) Si igitur deus est qui illud mihi mittit, et
 si prorsus ei cordi est ut suscipiatur hæc in Græciam
 expeditio, idem hoc insomnium tibi etiam advolabit, ea-
 demque quæ mihi præcipiet. (4) Reperio autem sic hoc
 futurum, si tu universum meum cultum sumpseris, eoque
 indutus in throno meo resederis, ac deinde meo in lecto
 cubueris.

XVI. Hæc postquam Xerxes locutus est, primum quidem
 dicto ejus non paruit Artabanus, quippe sibi non conve-
 nire judicans in throno residere regis : postremo vero, ut
 coactus est, imperata fecit, postquam hæc regi responde-
 rat : (I.) « Pari loco, rex, sunt meo judicio hæc duo, recte
 sapere, et bonum danti consilium obsequi velle : quorum
 quum utrumque tibi insit, pravorum hominum colloquia
 in errorem te inducunt ; quemadmodum mare, rem
 omnium utilissimam hominibus, aiunt ab irrudentibus ven-
 torum flatibus prohiberi ne naturam exserat suam. (2)
 Ego vero, quando malis me verbis accepisti, non tam hoc
 ipsum ægre tuli, quam istud, quod, quum duæ propositæ
 essent Persis sententiæ, altera injuriosam augens insolentiam,
 altera eandem reprimens, dicensque perniciosam
 rem esse, adsuefacere animum ad plura semper, quam quæ
 habeas, concupiscenda ; quod, inquam, ex duabus hisce
 propositis sentiis eam suscepisti, quæ et tibi et Persis
 periculosior est. (II.) Nunc igitur, postquam ad meliorem
 te convertisti, et abjecisti expeditionis adversus Græcos
 consilium, ais tibi adparere insomnium divinitus mis-
 sum, quod te velet omittere hanc expeditionem. (3) At
 ne est quidem, mi fili, res hæc divina. Insomnia enim,
 quæ inter homines vagantur illisque accidunt, talia sunt,
 qualia ego te docebo, qui multis annis, quam tu, natu-
 sum major. (4) Qualia quis interdum curat ac meditatur,
 talia eum maxime circumvolitare solent visa per somnum :
 nos autem his proximis diebus occupatum quam maxime
 animum hac expeditione habuimus. (III.) Sin hoc non tale
 est quale ego judico, sed divinum quidquam si huic viso
 inest, tu recte rem omnem verbo complexus dixisti : adpa-
 reat enim illud et mihi, mihi que idem atque tibi præcipiat !
 (5) Debet autem mihi nihilo magis adparere tua veste in-
 duto, quam mea ; nec magis tuo in lecto cubanti, quam
 in meo ; si modo omnino adpariturum est etiam aliis. (6)
 Nec enim profecto adeo stultum erit hoc, quidquid est, quod
 tibi per somnum adparuit, ut, me si viderit, te esse opine-
 tur, ex veste tua judicium faciens. (7) Sin me autem nullo
 loco habuerit, neque adparere voluerit mihi, sive tua in-
 dutus sim veste, sive mea, verum tibi sit nihilominus ad-
 pariturum ; hoc jam nunc explorandum est : nam si constan-
 ter adparuerit, dixerim et ego, rem esse divinam. (8) Cæ-

δόκηται γίνεσθαι καὶ οὐκ οἶά τε αὐτὸ παρατρέψαι, ἀλλ' ἢ δεῖ ἐμὲ ἐν κοίτῃ τῇ σῇ κατυπνῶσαι, φέρε, τούτων ἐξ ἐμεῦ ἐπιτελευμένων φανήτω καὶ ἐμοί. Μέχρι δὲ τούτου τῇ παρεούσῃ γνώμῃ χρῆσθαι. »

XVII. Τοσαῦτα εἰπας Ἀρτάβανος, ἐλπίζων Ξέρξεα ἀποδέξειν λέγοντα οὐδὲν, ἐποίησε τὸ κελευόμενον. Ἐνδὺς δὲ τὴν Ξέρξεω ἐσθῆτα καὶ ἰζόμενος ἐς τὸν βασιλῆϊον θρόνον ὡς μετὰ ταῦτα κοιτὸν ἐποίηστο, ἤλθε οἱ κατυπνυμένῳ τῷ αὐτῷ ὄνειρον τὸ καὶ παρὰ Ξέρξεα ἐφοίτα, (2) ὑπερστὰν δὲ τοῦ Ἀρταβάνου εἶπε τάδε, « σὺ δὲ ἑκείνος εἷς ὁ ἀποσπεύδων Ξέρξεα στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ὡς δὴ κηδόμενος αὐτοῦ; ἀλλ' οὔτε ἐς τὸ μετέπειτεν οὔτε ἐς τὸ παραυτίκα νῦν καταπροΐξαι ἀποτράπων τὸ χρεὼν γενέσθαι. Ξέρξεα δὲ τὰ δεῖ ἀνηκουστέοντα παθέειν, αὐτῷ ἐκείνῳ δεδήλωται. »

XVIII. Ταῦτά τε δὴ ἐδόκει Ἀρτάβανος τὸ ὄνειρον ἀπειλέειν, καὶ θερμοῖσι σιδηρίοισι ἐκκαίειν αὐτοῦ μέλαινας τοὺς ὀφθαλμούς. (2) Καὶ δὲ ἀμβώσας μέγα ἀναθρώσκει, καὶ παριζόμενος Ξέρξῃ, ὡς τὴν ὄψιν οἱ τοῦ ἐνυπνίου διεξῆλθε ἀπηγεόμενος, δευτέρᾳ οἱ λέγει τάδε, « ἐγὼ μὲν, ὦ βασιλεῦ, οἷα ἄνθρωπος ἰδὼν ἤδη πολλὰ τε καὶ μεγάλα πεσόντα πρήγματα ὑπ' ἐσόντων, οὐκ ἔων σε τὰ πάντα τῇ ἡλικίᾳ εἴκειν, ἐπιστάμενος ὡς κακὸν εἶη τὸ πολλῶν ἐπιθυμέειν, μεμνημένος μὲν τὸν ἐπὶ **Μασσαγέτας** Κύρου στόλον ὡς ἔπρηξε, μεμνημένος δὲ καὶ τὸν ἐπ' Αἰθίοπας τὸν Καμβύσειω, συστρατεύμενος δὲ καὶ Δαρείῳ ἐπὶ Σκύθας. (3) Ἐπιστάμενος ὦν ταῦτα γνώμην εἶχον ἀτρεμίζοντά σε μακαριστὸν εἶναι πρὸς πάντων ἀνθρώπων. Ἐπεὶ δὲ δαιμονίῃ τις γίνε- **ται ὄρμη, καὶ Ἑλληνας, ὡς οἴκε, φθορὴ τις καταλαμ- βάνει θεήλατος, ἐγὼ μὲν καὶ αὐτὸς τράπομαι καὶ τὴν γνώμην μετατίθεμαι, (4) σὺ δὲ σήμερον μὲν Πέρσησι τὰ ἐκ τοῦ θεοῦ πεμπόμενα, χρῆσθαι δὲ κέλευε τοῖσι ἐκ σεῦ πρώτοις προειρημένοις ἐς τὴν παρασκευὴν, ποίεε δὲ οὕτω ὅπως τοῦ θεοῦ παραδιδόντος τῶν σῶν ἐνδεήσει μηδέν. » (5) Τούτων δὲ λεχθέντων, ἐνθαῦτα ἐπαρθέντες τῇ ὄψι, ὡς ἡμέρῃ ἐγένετο τάχιστα, Ξέρξης τε ὑπερετίθετο ταῦτα Πέρσησι, καὶ Ἀρτάβανος, ὃς πρότερον ἀποσπεύδων μούνος ἐφαίνετο, τότε ἐπισπεύδων φανε- **ρὸς ἦν.****

XIX. Ὁρμημένῳ δὲ Ξέρξῃ στρατηλατέειν μετὰ ταῦτα τρίτῃ ὄψι ἐν τῷ ὕπνῳ ἐγένετο, τὴν οἱ μάγοι ἔκριναν ἀκούσαντες φέρειν τε ἐπὶ πᾶσαν γῆν δουλεύσειν τέ οἱ πάντας ἀνθρώπους. (2) Ἡ δὲ ὄψις ἦν ἥδε· ἐδό- **κε δὲ Ξέρξης ἐστεφανῶσθαι ἐλαίης θαλλῷ, ἀπὸ δὲ τῆς ἐλαίης τοὺς κλάδους γῆν πᾶσαν ἐπισχεῖν, μετὰ δὲ ἀφανισθῆναι περὶ τῇ κεφαλῇ κείμενον τὸν στέφανον. (3) Κρινάντων δὲ ταύτῃ τῶν μάγων, Περσέων τε τῶν συλ- λεχθέντων αὐτίκα πᾶς ἀνὴρ ἐς τὴν ἀρχὴν τὴν ἐωυτοῦ ἀπελάσας εἶχε προθυμίην πᾶσαν ἐν τοῖσι εἰρημένοις, θέλων αὐτὸς ἕκαστος τὰ προκείμενα δῶρα λαβέειν, καὶ Ξέρξης τοῦ στρατοῦ οὕτω ἐπάγεσιν ποιεῖται, γῶρον πάντα ἐρευνέων τῆς ἡπείρου.**

XX. Ἀπὸ γὰρ Αἰγύπτου ἀλώσιος ἐπὶ μὲν τέσσερα

terum si tibi, ut ita faciam, stat decretum, neque ego te ut illud revoces commovere possum, verum si omnino me oportet tuo in lecto somnum capere: age, hoc ubi fecero, adpareat mihi quoque visum! Donec vero hoc contigerit, equidem in mea persistam sententia. »

XVII. His dictis, Artabanus, sperans se probaturum, nullius momenti esse quæ Xerxes dixerat, morem illi gessit. Postquam vero vestem Xerxis indutus in solio regis consedit, ac deinde cubitum ivit, venit ad eum, ut somno sopitus est, idem insomnium quod Xerxi adparuerat; (2) et capiti ejus adstans, hæc dixit: Tu igitur is es, qui Xerxem, veluti euram ejus gerens, hortaris, ne bellum inferat Græciæ? At nec posthac, neque nunc, impune feres, qui infecta reddere ea, quæ fieri oportet, conaris. Xerxem autem quæ pœna maneat, dicto non audientem, ipsi declaratum est. »

XVIII. His verbis visum est Artabano insomnium illud minas ipsi intentare, simulque candentibus ferris velle ipsi exurere oculos. (2) Itaque alta exclamans voce, de lecto prosiliit; adsidensque Xerxi, postquam insomni visum ei exposuit, hæc deinde verba adjecit: « Equidem, rex, utpote qui multas atque magnas res eversas vidi ab infirmioribus, retinere te volueram, ne omnibus in rebus juvenili indulgeres ætati. Itaque gnarus quam perniciosum sit nimia concupiscere, et memor Cyri in Massagetæ expeditionem quem exitum habuerit, memorque expeditionis Cambysis adversus Æthiōpas, denique socius quum fu- rim expeditionis Darii adversus Scythas; (3) hæc omnia cognita habens, in hac fui sententia, beatum te prædicatum ab omnibus hominibus iri, si nihil moveres. At, quoniam divinitus immissus est hic impetus, et Græcis, ut videtur, ipso deo volente imminet exitium, ego etiam ipse muto sententiam, et in tuam transeo. (4) Tu igitur Persis significa quæ tibi divinitus missa sunt; imperaque illis, ut ea exsequantur, quæ tu ad parandum hoc bellum spectantia prius edixeras. Denique ita fac, ut, quoniam hæc tibi Deus peragenda commisit, nihil, quod a te proficisci queat, desideretur. » (5) His dictis, simul atque dies illuxit, viso nocturno commoti, Xerxes cum Persis hæc communicavit, et Artabanus, qui prius solus palam rem dissuaserat, nunc aperte eandem urgebat.

XIX. Postquam ita constitutum erat Xerxi, ut susceperet expeditionem, tertia ei visio per somnum oblata est; quam Magi, ad se relata, interpretati sunt ad universam spectare terram, significareque homines omnes servos illius futuros. (2) Fuit ea visio hujusmodi: visus est sibi Xerxes coronari oleæ fronde, ramosque oleæ ejus universam occupare terram, deinde vero evanescere coronam capiti impositam. (3) Hoc visum quum ita, ut dixi, interpretarentur Magi; protinus Persarum, qui ad concilium convenerant, unusquisque suam in præfecturam profectus, studium omne, ut jussa exsequerentur, adhibuere, cupiens quisque proposita dona præ cæteris obtinere: atque ita Xerxes copias contraxit, ut nullus esset continentis locus, qui non perquireretur.

XX. Etenim, ex quo recepta erat Ægyptus, quatuor so

ἔτεα πλήρεα παραρτέετο στρατιήν τε καὶ τὰ πρόσφορα τῇ
στρατιῇ, πέμπειν δὲ ἔτει ἀνομένῳ ἐστρατηλάτῃ χειρὶ
μεγάλῃ πλήθεος. (2) Στόλων γὰρ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν
πολλῶν δὴ μέγιστος οὗτος ἐγένετο, ὥστε μήτε τὸν Δα-
ρείου τὸν ἐπὶ Σκύθας παρὰ τοῦτον μηδὲν φαίνεσθαι,
μήτε τὸν Σκυθικὸν, ὅτε Σκύθαι Κιμμερίους διώκοντες
ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἐμβαλόντες, σχεδὸν πάντα τὰ
ἄνω τῆς Ἀσίας καταστρεψάμενοι ἐνέμοντο, τῶν εἵνεκεν
ὑστερον Δαρείος ἐτιμωρέετο, μήτε κατὰ τὰ λεγόμενα
10 τὸν Ἀτρειδέων ἐς Ἴλιον, μήτε τὸν Μυσῶν τε καὶ Τευ-
κρῶν, τὸν πρὸ τῶν Τρωϊκῶν γενόμενον, οἱ διαβάντες
ἐς τὴν Εὐρώπην κατὰ Βόσπορον τοὺς τε Θρήϊκας κατε-
στρέψαντο πάντας καὶ ἐπὶ τὸν Ἰόνιον πόντον κατέβη-
σαν, μέχρι τε Πηνειοῦ ποταμοῦ τὸ πρὸς μεσαμβρίας
15 ἤλασαν.

XXI. Αὐταὶ αἱ πᾶσαι οὐδ' ἕτεραι πρὸς ταύτῃσι γε-
νόμεναι στρατηλασίαι μιῆς τῆσδε οὐκ ἄξιαι. Τί γὰρ
οὐκ ἤγαγε ἐκ τῆς Ἀσίας ἔθνος ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Ξέρ-
ξης; κοῖον δὲ πινόμενόν μιν ὕδωρ οὐκ ἐπέλιπε, πλὴν
20 τῶν μεγάλων ποταμῶν; (2) Οἱ μὲν γὰρ νέας παρεί-
χοντο, οἱ δὲ ἐς πεζὸν ἐτετάχατο, τοῖσι δὲ ἵππος προσε-
τέτακτο, τοῖσι δὲ ἵππαγωγὰ πλοῖα, ἅμα στρατευομέ-
νοισι, τοῖσι δὲ ἐς τὰς γεφύρας μακρὰς νέας παρέχειν,
τοῖσι δὲ σῖτά τε καὶ νέας. (3) Καὶ τοῦτο μὲν, ὡς προσ-
25 πταισάντων τῶν πρώτων περιπλυνόντων περὶ τὸν Ἀθῶν,
προητοιμάζετο ἐκ τριῶν ἐτέων κου μάλιστα ἐς τὸν
Ἀθῶν. Ἐν γὰρ Ἐλαιούντι τῆς Χερσονήσου ὄρμεον
τριήρεις, ἐνθεῦτεν δὲ ὀρμεύμενοι ὄρουσον ὑπὸ μαστίγων
παντοδαποὶ τῆς στρατιῆς, διάδοχοι δ' ἐφοίτεον ὄρου-
30 σον δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀθῶν κατοικημένοι. Βουδάρης
δὲ ὁ Μεγαβάριος καὶ Ἀρταχάτης δ' Ἀρταίου ἄνδρες
Πέρσαι ἐπεστάτεον τοῦ ἔργου.

XXII. Ὁ γὰρ Ἀθῶς ἐστὶ οὖρος μέγα τε καὶ οὐνο-
μαστόν, ἐς θάλασσαν κατῆκον, οἰκημένον ὑπ' ἀνθρώ-
35 πων. Τῇ δὲ τελευτᾷ ἐς τὴν ἡπειραν τὸ οὖρος, χερσο-
νησοειδὲς τέ ἐστι καὶ ἰσθμὸς ὡς δώδεκα σταδίων· πεδίον
δὲ τοῦτο καὶ κολωνοὶ οὐ μεγάλοι ἐκ θαλάσσης τῆς Ἀ-
κανθίων ἐπὶ θάλασσαν τὴν ἀντίον Τορώνης. (2) Ἐν
δὲ τῷ ἰσθμῷ τούτῳ, ἐς τὸν τελευτᾷ ὁ Ἀθῶς, Σάνη πό-
40 λιν Ἑλλὰς οἰκῆται. Αἱ δὲ ἐντὸς Σάνης, ἔσω δὲ τοῦ
Ἀθῶ οἰκημέναι, τὰς τότε ὁ Πέρσης νησιωτίδας ἀντὶ
ἡπειρωτίδων ὄρμητο ποιεῖν, εἰσὶ αἶδε, Δῖον, Ὀλόρυ-
ζος, Ἀκρόθων, Θύσσοις, Κλεωναί. Πόλιες μὲν αὗται
αἱ τὸν Ἀθῶν νέμονται, ὄρουσον δὲ ὧδε.

XXIII. Δασάμενοι τὸν χώρον οἱ βάρβαροι κατὰ
ἔθνεα, κατὰ Σάνην πόλιν σχοινοτενὲς ποιησάμενοι,
ἐπειδὴ ἐγένετο βαθέα ἡ διώρυξ, οἱ μὲν κατώτατα ἐστε-
ῶτες ὄρουσον, ἕτεροι δὲ παρεδίδοσαν τὸν αἰεὶ ἐξορυ-
σόμενον χοῦν ἄλλοισι κατύπερθε ἐστεῶσι ἐπὶ βάθρων,
50 οἱ δ' αὖ ἐκδεχόμενοι ἐτέροις, ἕως ἀπίκοντο ἐς τοὺς
ἀνωτάτω· οὗτοι δὲ ἐξεφόρεόν τε καὶ ἐξέβαλλον. (2)
Τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι πλὴν Φοινίκων καταρρηγνύμενοι
οἱ κρημνοὶ τοῦ ὀρύγματος πόνον διπλήσιον παρείχον·
ἅτε γὰρ τοῦ τε ἄνω στόματος καὶ τοῦ κάτω τὰ αὐτὰ

lidi anni in comparando exercitu et rebus exercitui necessa-
riis insumpti sunt; volente vero quinto anno expeditionem
Xerxes suscepit ingenti copiarum multitudine. (2) Fuit
enim haec omnium, quas novimus, expeditionum longe
maxima; adeo ut ad eam nihil fuerit aut illa quam adversus
Scythas Darius, aut quam ipsi olim Scythae susceperant,
quum Cimmericos persecuti, incursione in Medicam terram
facta, universam propemodum superiorem Asiam a se sub-
actam tenuerunt, quam ob causam deinde Darius ultio-
nem ab eis capere voluit: aut illa quam Atridae adversus
Ilium dicuntur suscepisse. aut quam ante Trojana tempora
Mysi atque Teucri fecerant, qui per Bosporum in Europam
transgressi, Thraces omnes subegerunt, et usque ad Ionium
mare descenderunt, porro usque ad Peneum fluvium me-
ridiem versus penetrarunt.

XXI. Omnes haec expeditiones, et si quae sunt praeter has
aliae similes, non sunt dignae quae cum hac una conferan-
tur. Quis enim est Asiae populus, quem non adversus Grae-
ciam Xerxes eduxerit? quae aqua, quae non defecerit, ab
exercitu ejus epota, exceptis majoribus fluviiis? (2) Alii
quippe populi naves praebuere, alii in peditatum erant dis-
tributi, aliis imperatus erat equitatus, aliis navigia trans-
vehendis equis, simulque homines militaturi; alii naves
longas pontibus faciendis praebere tenebantur, alii commea-
tum simul et naves. (3) Ac primum quidem, quoniam, qui
priores circa Athon sunt circumvecti, calamitatem accepe-
rant, jam inde a tribus fere annis ea maxime praeparaverat
quae ad Athon spectabant. Nam ad Elaeuntem, Chersonesi
oppidum, in ancoris stabant triremes; unde proficiscebantur
homines de exercitu ex omnibus nationibus, qui sub
flagellis terram perfoderent, quorum in locum alii subinde
succedebant; fodiebant autem etiam hi qui circa Athon in-
colebant: operique praefecti erant Bubares, Megabazis filius,
et Artachanes Artaei, uterque natione Persa.

XXII. Est enim Athos mons ingens ac nobilis, in mare
excurrans, et ab hominibus habitatus. Ubi mons in conti-
nentem desinit, peninsulae speciem refert, estque isthmus
duodecim fere stadiorum: est autem campestris hic locus,
tumulos habens non magnos, a mari Acanthiorum ad illud
mare quod contra Toronen est. (2) In eodem hoc isthmo,
in quem desinit Athos, oppidum est Sane, a Graecis habi-
tatum: quae vero intra Sanen in ipso Atho incoluntur oppi-
pida, quae tunc Persa ex continentis oppidis insulana facere
adgressus est, haec sunt: Dium, Olophyxus, Acrothoon,
Thyssus, Cleonae: haec sunt oppida, quibus Athos frequen-
tatur. Fodiebant autem hoc modo.

XXIII. Totum tractum, linea recta juxta Sanen urbem
ducta, secundum nationes distribuerant barbari. Tum, ubi
jam profunda fuit fossa, alii in imo stantes fodiebant, alii
vero effossam terram continuo aliis tradebant, qui superne
scalas insistebant; et hi rursus aliis; donec ad summos per-
venissent, qui eam egerebant ejiciebantque. (2) Jam cae-
teris quidem, praeterquam Phoenicibus, rupta fossae prae-
cipitia duplum laborem exhibuere: nam quum summa fossae

μέτρα ποιευμένων, ἐμελλέ σφι τοιοῦτο ἀποθήσασθαι. Οἱ δὲ Φοίνικες σοφίην ἐν τε τοῖσι ἄλλοις ἔργοις ἀποδείκνυνται καὶ δὴ καὶ ἐν ἐκείνῳ. (3) Ἀπολαχόντες γὰρ μόριον ὅσον αὐτοῖσι ἐπέβαλλε, ὥρυσαν τὸ μὲν ἄνω στόμα τῆς διώρυχος ποιεῦντες διπλήσιον ἢ ὅσον εἶδε αὐτὴν τὴν διώρυχα γενέσθαι, προβαίνοντος δὲ τοῦ ἔργου συνήγον αἰεὶ· κάτω τε δὴ ἐγίνετο καὶ ἐξισοῦτο τοῖσι ἄλλοις τὸ ἔργον. (4) Ἐνθαῦτα δὴ λειμών ἐστι, ἵνα σφι ἀγορὴ τε ἐγίνετο καὶ πρῆτῆριον· σίτος δὲ σφισι πολλὸς ἐφοίτα ἐκ τῆς Ἀσίας ἀηλεσμένος.

XXIV. Ὡς μὲν ἐμὲ συμβαλλόμενον εὕρισκιν, μεταλοφροσύνης εἵνεκεν αὐτὸ Ξέρξης ὀρύσσειν ἐκέλευε, ἐθέλων τε δύναμιν ἀποδείκνυσθαι καὶ μνημόσυνα λιπέσθαι· παρὸν γὰρ μηδὲν ἄλλο πόνον λαβόντας τὸν ἰσθμὸν τὰς νέας διειρύσαι, ὀρύσσειν ἐκέλευε διώρυχα τῇ θαλάσῃ εὖρος ὡς δύο τριήρεις πλώειν ὁμοῦ ἐλαστρεμέναις. Τοῖσι δὲ αὐτοῖσι τούτοις τοῖσι περ καὶ τὸ ὄρυγμα, προσετέτακτο καὶ τὸν Στρυμόνα ποταμὸν ζεύξαντας γεφυρῶσαι.

XXV. Ταῦτα μὲν νυν οὕτω ἐποίεε, παρεσκευάζετο δὲ καὶ ὅπλα ἐς τὰς γεφύρας βύβλινά τε καὶ λευκολίνου, ἐπιτάξας Φοινίξιν τε καὶ Αἰγυπτίοις, καὶ σιτία τῇ στρατῇ καταβάλλειν, ἵνα μὴ λιμῆναι ἢ στρατῇ μὴδὲ τὰ ὑποζύγια ἐλαυνόμενα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Ἀναπυθόμενος δὲ τοὺς χώρους, καταβάλλειν ἐκέλευε ἵνα ἐπιτηδεώτατον εἴη, ἄλλοις ἄλλῃ ἀγινέοντας δολκάσι τε καὶ πορθμητοῖσι ἐκ τῆς Ἀσίας πανταχόθεν. (3) Τὸν δὲ ὢν πλείστον ἐς Λευκὴν ἀκτὴν καλυμμένην τῆς Θρηίκης ἀγίνεον, οἱ δὲ ἐς Τυρόδιζαν τὴν Περινηθίων, οἱ δὲ ἐς Δορίσκον, οἱ δὲ ἐς Ἡϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, οἱ δὲ ἐς Μακεδονίην διατεταγμένοι.

XXVI. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι τὸν προκείμενον πόνον ἐργάζοντο, ἐν τούτῳ ὁ πεζὸς ἅπας συλλελεγμένος ἅμα Ξέρξης ἐπορεύετο ἐς Σάρδις, ἐκ Κριτάλλων ὁρμηθεὶς τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ· ἐνθαῦτα γὰρ εἴρητο συλλέγεσθαι πάντα τὸν κατ' ἡπειρον μάλλοντα ἅμα αὐτῷ Ξέρξῃ πορεύεσθαι στρατόν. (2) Ὡς μὲν νυν τῶν ὑπάρχων στρατὸν κάλλιστα ἐσταλμένον ἀγαγὼν τὰ προκείμενα παρὰ βασιλέος ἔλαβε δῶρα, οὐκ ἔχω φράσαι· οὐδὲ γὰρ ἀρχὴν ἐς κρίσιν. τούτου περὶ ἐλθόντας οἶδα. (3) Οἱ δὲ ἐπεῖτε διαβάντες τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὠμίλησαν τῇ Φρυγίᾳ, δι' αὐτῆς πορευόμενοι παρεγένοντο ἐς Κελαινὰς, ἵνα πηγαὶ ἀναδιδούσι Μαιάνδρου ποταμοῦ καὶ ἐτέρου οὐκ ἐλάσσονος ἢ Μαιάνδρου, τῷ οὐνόματι τυγχάνει ἐὼν Καταρράκτης, ὃς ἐξ αὐτῆς τῆς ἀγορῆς τῆς Κελαινέων ἀνατέλλων ἐς τὸν Μαιάνδρον ἐκδιδόι· ἐν τῇ καὶ ὁ τοῦ Σιληνοῦ Μαρσύεω ἀσχὸς ἐν τῇ πόλει ἀνακρέμαται, τὸν ὑπὸ Φρυγῶν λόγος ἔχει ὑπ' Ἀπόλλωνος ἐκδαρέντα ἀνακρεμάσθηναι.

XXVII. Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ὑποκατήμενος Πύθιος ὁ Ἄττος ἀνὴρ Λυδὸς ἐξείνισε τὴν βασιλέος στρατῇ πᾶσαν ξεινίῳσι μεγίστοις καὶ αὐτὸν Ξέρξῃ, χρήματά τε ἐπηγγέλλετο βουλόμενος ἐς τὸν πόλεμον παρέχειν. (2) Ἐπαγγελόμενος δὲ χρήματα Πυθίου, εἶρετο Ξέρ-

labia pari amplitudine atque inferiora facerent, non potuit hoc non eis accidere. At Phœnices, ut in aliis operibus ingenium ostendunt, sic et in isto. (3) Nam portionem eam, quæ ipsis sorte obvenerat, ita fodiebant, ut superius os fossæ duplo majus facerent, quam fossam ipsam esse oportebat: progrediente vero opere, constanter arctiorem illam faciebant, ut, quum in fundo essent, parem cum aliis latitudinem fossa haberet. (4) Erat autem ibi pratum, ubi forum habebant rerum venalium: frumentique moliti copia ex Asia eis advehebatur.

XXIV. Jam, ut ego quidem hanc rem considerans reperio, magnificentiae causa fodi hanc fossam Xerxes jussit, cupiens et potentiam suam ostentare, et monumentum relinquare sui. Nam, quum nullo labore per isthmum transduci naves potuissent, fossam quam mare perflueret fodi jussit ea latitudine, ut duæ simul triremes, remis suis agitatae, transire per illam possent. Eisdem illis, quibus duenda fossa fuerat mandata, imperatum erat etiam ut Strymonem fluvium ponte jungerent.

XXV. Hæc dum ita facienda curat, simul etiam parari armamenta jungendis in Hellesponto pontibus jussit, partim ex papyro, partim ex lino albo; quam curam Phœnicibus et Ægyptiis mandavit. Deinde ne fame laboraret aut exercitus aut jumenta in Græciam ducenda, deponi commeatus jussit; (2) et commoda sciscitatus loca, ut quemque locum maxime idoneum reperit, ibi jussit deponi, dato mandato ut undique ex Asia onerariis navibus et portoriis alii alio deveherent. (3) Igitur plurimam quidem partem in Candidum Littus, quod vocatur (Lence Acte), devexerunt; alii vero Tyrodizam Perinthiorum, alii Doriscum, alii Eionem, quæ super Strymonem est, alii in Macedoniam convehere commeatus jussi.

XXVI. Hi dum opus imperatum exsequuntur, interim coactus universus pedestris exercitus una cum Xerxe iter Sardes versus ingressus est, Critallis profectus, Cappadociæ oppido: eo enim edictum erat ut convenirent copiae omnes, quæ per continentem cum ipso Xerxe erant ituræ. (2) Jam, quis fuerit præfectorum qui optime instructum adduxerit exercitum, adeoque munera acceperit a rege proposita, edere non possum: nam ne liquet quidem mihi, an omnino in judicium ea res venerit. (3) Exercitus vero, postquam trajecto Haly fluvio Phrygiam intravit, per eam iter faciens Cælenas pervenit; ubi fontes oriuntur Mæandri, et alius fluvii non minoris Mæandro, cui nomen est Catarhactes, qui ex ipso foro Cælenarum exortus, in Mæandrum influit: quo in foro ejusdem urbis uter suspensus est Sileni Marsyæ, quem Phryges narrant ab Apolline excoriatum suspensumque fuisse.

XXVII. In hac urbe exspectans Xerxem consederat Pythius, Atyis filius, Lydus, ipsumque Xerxem et universum ejus exercitum magnificis epulis excepit, pecuniasque pollicitus est quas in bellum esset collaturus. (2) Qui ubi pecunias obtulit, quæsivit Xerxes ex presentibus Persis,

ξης Περσέων τοὺς παρεόντας τίς τε ἐὼν ἀνδρῶν Πύθιος καὶ κόσα χρήματα κεκτημένος ἐπαγγέλλοιτο ταῦτα. (3) Οἱ δὲ εἶπαν, « ὦ βασιλεῦ, οὗτός ἐστι δὲ τοι τὸν πατέρα Δαρεῖον ἐδωρήσατα τῇ πλατανίστῃ τῇ χρυσῇ καὶ τῇ ἀμπέλῳ· δὲ καὶ νῦν ἐστὶ πρῶτος ἀνθρώπων πλούτῳ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, μετὰ σέ. »

XXVIII. Θωμάσας δὲ τῶν ἐπέων τὸ τελευταῖον Ξέρξης αὐτὸς δεύτερα εἶρετο Πύθιον δόσσα οἱ εἶναι χρήματα. Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, οὔτε σε ἀποκρύψω οὔτε σκῆψομαι τὸ μὴ εἶδέναι τὴν ἐμεωυτοῦ οὐσίην, ἀλλ' ἐπιστάμενός τοι ἀτρεκέως καταλέξω. (2) Ἐπεῖτε γὰρ τάχιστα σε ἐπυθόμην ἐπὶ θάλασσαν καταβαίνοντα τὴν Ἑλληνίδα, βουλομένος τοι δοῦναι ἐς τὸν πόλεμον χρήματα ἐξέμαθον, καὶ εὗρον λογιζόμενος ἀργυρίου μὲν δύο χιλιάδας ἐούσας μοι ταλάντων, χρυσοῦ δὲ τετρακοσίας μυριάδας στατήρων Δαρεικῶν, ἐπιδεούσας ἑπτὰ χιλιάδων. (3) Καὶ τούτοισί σε ἐγὼ δωρέομαι· αὐτῷ δ' ἐμοὶ ἀπ' ἀνδραπόδων τε καὶ γεωπεδίων ἀρκέων ἐστὶ βίος. » Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε.

XXIX. Ξέρξης δὲ ἡσθεὶς τοῖσι εἰρημένοισι εἶπε, « ξεῖνε Λυδὲ, ἐγὼ ἐπεῖτε ἐξῆλθον τὴν Περσίδα χώραν, οὐδενὶ ἀνδρὶ συνέμιξα ἐς τόδε ὅστις ἠθέλησε ξείνια προθεῖναι στρατῷ τῷ ἐμῷ, οὐδὲ ὅστις ἐς ὄψιν τὴν ἐμὴν καταστάς αὐτεπάγγελτος ἐς τὸν πόλεμον ἐμοὶ ἠθέλησε συμβαλέσθαι χρήματα, ἔξω σεῦ. (2) Σὺ δὲ καὶ ἐξείνισας μέγας στρατὸν τὸν ἐμὸν καὶ χρήματα μεγάλα ἐπαγγέλλεαι. Σοὶ ὦν ἐγὼ ἀντ' αὐτῶν γέρεα τοιάδε δίδωμι· ξεῖνόν τέ σε ποιεῦμαι ἐμὸν, καὶ τὰς τετρακοσίας μυριάδας τοι τῶν στατήρων ἀποπλήσω παρ' ἐμεωυτοῦ δοὺς τὰς ἑπτὰ χιλιάδας, ἵνα μή τοι ἐπιδέεες ἔωσι αἱ τετρακόσιαι μυριάδες ἑπτὰ χιλιάδων, ἀλλ' ἢ τοι ἀπαρτιολογῇ ὑπ' ἐμέο πεπληρωμένη. (3) Κέκτησό τε αὐτὸς τὰ περ αὐτὸς ἐκτήσαο, ἐπίσταό τε εἶναι αἰεὶ τοιοῦτος· οὐ γάρ τοι ταῦτα ποιεῦντι οὔτε ἐς τὸ παρεὸν οὔτε ἐς χρόνον μεταμελήσει. »

XXX. Ταῦτα δὲ εἶπας καὶ ἐπιτελέα ποιήσας ἐπυρεύετο αἰεὶ τὸ πρόσω. Ἄναυα δὲ καλεωμένην Φρυγῶν πόλιν παραμειδόμενος, καὶ λίμνην ἐκ τῆς ἅλης γίνονται, ἀπίκητο ἐς Κολοσσάς πόλιν μεγάλην Φρυγίης, ἐν τῇ Λύκος ποταμὸς ἐς χάσμα γῆς ἐσβάλλων ἀφανίζεται· ἐπειτεν διὰ σταδίων ὡς πέντε μάλιστα καὶ ἀναφανόμενος ἐκδιδοῖ καὶ οὗτος ἐς τὸν Μαίανδρον. (2) Ἐκ δὲ Κολοσσέων ὁρμώμενος ὁ στρατὸς ἐπὶ τοὺς οὖρους τῶν Φρυγῶν καὶ Λυδῶν ἀπίκητο ἐς Κύδραρα πόλιν, ἐνθα στήλη καταπεπηγυῖα, σταθεῖσα δὲ ὑπὸ Κροίσου, καταμηνύει διὰ γραμμάτων τοὺς οὖρους.

XXXI. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Φρυγίης ἐσέβαλε ἐς τὴν Λυδίην, σχιζομένης τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς μὲν ἐς ἀριστερὴν ἐπὶ Καρίης φερούσης, τῆς δὲ ἐς δεξιὴν ἐς Σάρδεις, τῇ καὶ πορευομένῳ διαβῆναι τὸν Μαίανδρον ποταμὸν πᾶσα ἀνάγκη γίνεται καὶ ἵεναι παρὰ Καλλάτηβον πόλιν, ἐν τῇ ἄνδρες δημιοεργοὶ μέλι ἐκ μυρίκης τε καὶ πυροῦ ποιεῦσι, ταύτην ἰὼν ὁ Ξέρξης τὴν ὁδὸν εὗρε πλατάνιστον, τὴν κάλλεος εἶνεκεν δωρησάμενος κόσμῳ χρυσῷ

quisnam hominum esset Pythius, et quantas possideret divitias, qui ista offerret. (3) Cui illi responderunt: « Idem hic est, rex, qui patri tuo Dario auream platanum aureamque vitem dono dedit: estque post te nunc hominum, quos novimus, omnium princeps divitiis. »

XXVIII. Miratus Xerxes posterius hoc verbum, ipse deinde Pythium interrogavit, quantas possideret pecunias. Et ille, « rex, inquit, non te celabo, neque excusatione utar, nescire me meas facultates; sed bene cognitas habens, accurate tibi dicam. (2) Nam simul atque certior sum factus ad mare Græcum te descendere, cupiens tibi ad bellum conferre pecunias, inquisivi; rationeque inita, reperi, esse mihi argenti talenta bis mille, auri vero quadringentas myriadas staterum Daricorum, minus septem millibus. (3) Atque has ego pecunias tibi do muneri: est enim mihi ex mancipiis atque agris victus sufficiens. » Hæc ille dixit.

XXIX. Hisque ab illo dictis Xerxes delectatus, respondit: « Hospes Lyde, ex quo ego Persica egressus sum terra, nulum adhuc, præter te, hominem reperi, qui vellet hospitalia officia exercitui meo exhibere; nec qui meum in conspectum veniens, sua sponte pecunias mihi ad bellum conferendas offerret. (2) Tu vero et magnifice exercitum meum excepisti, et pecunias ingentes polliceris. Tibi ergo vicissim ego dona hæcce tribuo: in meorum hospitum numero te repono, et quadringentas staterum myriades de meo tibi complebo, septem millia dono dans, ne tibi ad complendas quadringentas myriadas septem millia desint, sed solida atque integra ista tibi summa a me conficiatur. (3) Perge vero tu possidere quæ adquisivisti, ac scito semper talem te virum præstare: quod ubi feceris, neque nunc, nec in posterum te poenitebit. »

XXX. His dictis, Xerxes, præstito promisso, ulterius progredi perrexit. Postquam Anaua, quod vocatur, Phrygiæ oppidum, præterit, et lacum ex quo sal conficitur, Colossas pervenit, magnam Phrygiæ urbem; in qua Lycus amnis in terræ voraginem incidens evanescit, ac deinde, postquam ex quinque ferme stadiorum intervallo iterum comparuit, in Mæandrum et ipse influit. (2) Colossis profectus exercitus, ad confinia Phrygiæ Lydiæque pervenit, ad Cydræra oppidum, ubi cippus in terram defixus, qui a Croeso positus est, inscriptis literis hos limites indicat.

XXXI. Ut ex Phrygia Lydiam intravit, ubi diverticulum est viarum, quarum altera, ad sinistram, versus Cariam fert, altera ad dextram Sardes; quam qui sequitur, eum omnino oportet Mæandrum fluvium trajicere, et Callatebum præterire oppidum, in quo pistores dulciarii ex myrica (*tamarice*) et tritico mel conficiunt: hac via iter faciens Xerxes platanum reperit, quam ob speciei præstantiam aureo donavit ornatu, curamque ejus viro ex im-

καὶ μελεδωνῶ ἀθανάτῳ ἀνδρὶ ἐπιτρέψας δευτέρῃ ἡμέρῃ ἀπίκητο ἐς τῶν Λυδῶν τὸ ἄστυ.

XXXII. Ἀπικόμενος δὲ ἐς Σάρδεις πρῶτα μὲν ἀπέπεμπε κήρυκας ἐς τὴν Ἑλλάδα αἰτῆσοντας γῆν τε καὶ ὕδωρ καὶ προερέοντας δεῖπνα βασιλεῖ παρασκευάζειν· πλὴν οὔτε ἐς Ἀθήνας οὔτε ἐς Λακεδαίμονα ἀπέπεμπε ἐπὶ γῆς αἰτήσιν, τῇ δὲ ἄλλῃ πάντα. (2) Τῶνδε δὲ εἵνεκεν τὸ δεύτερον ἀπέπεμπε ἐπὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ· ὅσοι πρότερον οὐκ ἔδοσαν Δαρείῳ πέμψαντι, τούτους πᾶγχυ ἔδοκεε τότε δέισαντας δώσειν· βουλόμενος ὦν αὐτὸ τοῦτο ἐκμαθεῖν ἀκριβῶς ἔπεμπε.

XXXIII. Μετὰ δὲ ταῦτα παρεσκευάζετο ὡς ἐλθὼν ἐς Ἀβυδὸν. Οἱ δὲ ἐν τούτῳ τὸν Ἑλλησπόντον ἐξεύγνυσαν ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην. (2) Ἔστι δὲ τῆς Χερσονήσου τῆς ἐν Ἑλλησπόντῳ, Σηστοῦ τε πόλιος μεταξὺ καὶ Μαδύτου, ἀκτὴ τρηχέα ἐς θάλασσαν κατήκουσα Ἀβύδῳ καταντίον· ἐνθα μετὰ ταῦτα, χρόνῳ ὕστερον οὐ πολλῷ, ἐπὶ Ξανθίππου τοῦ Ἀρίφρονος στρατηγοῦ Ἀθηναίων, Ἀρταύκτην ἄνδρα Πέρσῃν λαβόντες Σηστοῦ ὑπαρχὸν ζώνοντα πρὸς σάνίδα διεπασσάλευσαν, ὃς καὶ ἐς τοῦ Πρωτεσίλεω τὸ ἱρὸν τὸ ἐς Ἑλαιοῦντα ἀγινεόμενος γυναῖκας ἀθέμιτα ἔργα ἐρδεσχε.

XXXIV. Ἐς ταύτην ὦν τὴν ἀκτὴν ἐξ Ἀβύδου δρμεῖόμενοι ἐγεφύρουν τοῖσι προσεκέετο, τὴν μὲν λευκολίνου Φοίνικες, τὴν δ' ἐτέρην τὴν βυβλίην Αἰγύπτιοι. (2) Ἔστι δὲ ἐπτὰ στάδιοι ἐξ Ἀβύδου ἐς τὴν ἀπαντίον. Καὶ δὴ ἐξευγμένου τοῦ πόρου ἐπιγενόμενος χειμῶν μέγας συνέκοψέ τε ἐκεῖνα πάντα καὶ διέλυσε.

XXXV. Ὡς δ' ἐπύθετο Ξέρξης, δεινὰ ποιεύμενος τὸν Ἑλλησπόντον ἐκέλευσε τριηκοσίας ἐπικέσθαι μάστιγι πληγὰς καὶ κατεῖναι ἐς τὸ πέλαγος πεδέων ζευγος. Ἦδη δὲ ἤκουσα ὡς καὶ στιγὰς ἅμα τούτοις ἀπέπεμψε στίζοντας τὸν Ἑλλησπόντον. (2) Ἐνετέλλετο δὲ ὦν ραπίζοντας λέγειν βάρβαρά τε καὶ ἀτάσθαλα, « ὦ πικρὸν ὕδωρ, δεσπότης τοι δίκην ἐπιτιθεῖ τήνδε, ὅτι μιν ἠδίκησας οὐδὲν πρὸς ἐκείνου ἀδίκον παθόν. (3) Καὶ βασιλεὺς μὲν Ξέρξης διαθήσεται σε, ἣν τε σύ γε βούλῃ ἣν τε μή· σοὶ δὲ κατὰ δίκην ἄρα οὐδεὶς ἀνθρώπων θύει ὡς ἐόντι θολερῷ τε καὶ ἀλμυρῷ ποταμῷ. » Τὴν τε δὴ θάλασσαν ἐνετέλλετο τούτοις ζημιοῦν, καὶ τῶν ἐπεστεῶτων τῇ ζεύξῃ τοῦ Ἑλλησπόντου ἀποταμέειν τὰς κεφαλὰς.

XXXVI. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐποίουν, τοῖσι προσεκέετο αὕτη ἡ ἀχαρὶς τιμὴ, τὰς δὲ ἄλλοι ἀρχιτέκτονες ἐξεύγνυσαν. Ἐξεύγνυσαν δὲ ὧδε· (2) πεντηκοντέρους καὶ τριήρας συνθέντες, ὑπὸ μὲν τὴν πρὸς τοῦ Εὐξείνου πόντου ἐξήκοντά τε καὶ τριηκοσίας, ὑπὸ δὲ τὴν ἐτέρην τεσσαρεσκαίδεκα καὶ τριηκοσίας, τοῦ μὲν Πόντου ἐπικαρσίας, τοῦ δὲ Ἑλλησπόντου κατὰ ῥόον, ἵνα ἀνακωχεύῃ τὸν τόνον τῶν ὄπλων, συνθέντες δὲ ἀγκύρας κατήκταν περιμήκειας, τὰς μὲν πρὸς τοῦ Πόντου τῆς ἐτέρας τῶν ἀνέμων εἵνεκεν τῶν ἔσωθεν

mortalibus (*cohorte Persarum*) lecto mandavit : postero die in primariam Lydorum urbem pervenit.

XXXII. Sardes postquam Xerxes pervenit, praëcones primum dimisit per Græciam, qui terram et aquam postularent, edicerentque ut cœnas pararent regi. Athenis atque Lacedæmone exceptis, in omnes alias Græciæ partes ad terram aquamque postulandam misit : (2) quod quidem hac de caussa iterum fecit, quoniam, qui prius postulanti Dario non dederant, eos nunc, metu adactos, ulique duros existimabat : hoc vero ipsum certo cogniturus, iterum misit.

XXXIII. Deinde ad reliquum iter se comparavit, Abydum ducturus. Interim, quibus negotium datum erat ut Hellespontum ponte jungerent ex Asia in Europam pertinente, perfecerant opus. (2) Est autem Chersonesi ad Hellespontum ora in mare excurrans aspera inter Sestum urbem et Madytum, Abydo obversa : ubi deinde, haud ita multo post, Xanthippo Ariphronis filio præfatore Atheniensium, captum Artaycten Persam, Sesti præfectum, vivum paxillis tabulae adfixum suspenderunt : qui, præter alia, in templum etiam Protesilai, quod prope Eleumten est, ductis mulieribus nefanda perpetrare consueverat.

XXXIV. Hanc igitur in oram ex Abydo tendentes, quibus imperatum id opus erat, duo pontes struxerunt, alterum Phœnices, rudentibus ex lino albo confectis ; alterum Ægyptii, ex papyro. (2) Sunt autem septem stadia ex Abydo ad oram oppositam. At juncto ponte jam incidit ingens tempestas, quæ rescidit illa omnia atque dissolvit.

XXXV. Quod ubi Xerxes rescivit, gravissime ferens, trecenta verbera flagellis infligi jussit Hellesponto, et compedum par in pelagus injici : quin et memoratum audiui, simul eum misisse etiam homines, qui stigmata inurerent Hellesponto. (2) Imperavit certe, ut flagellis cædentes barbara hæc et insana pronunciarent verba : « O amara aqua, dominus tibi hanc pœnam infligit, quod illum injuria adfecisti, nihil mali ab ipso passa. (3) Et trajiciet te rex, sive volueris, sive nolueris. Merito autem nemo hominum tibi sacra facit, quippe turbido salsoque flumini. » Simul vero et mari has pœnas jussit infligi, simulque capita amputari eorum, qui jungendo Hellesponto fuerant præfecti.

XXXVI. Et hæc quidem jussa exsecuti sunt quorum triste hoc fuit munus. Pontes autem deinde junxerunt alii architecti, et hoc quidem modo junxerunt : (2) colligatas actuarias quinquaginta remorum naves et triremes statuerunt, sub eo ponte qui Pontum Euxinum spectabat, numero trecentas et sexaginta, sub altero vero quattuordecim et trecentas ; respectu Ponti quidem obliqua lineæ stantes, recta vero secundum Hellesponti cursum, ut ipse cursu intentionem sustineret rudentium. Ex navibus ita junctis prælongas demiserunt ancoras ; in eo quidem ponte, qui Pontum spectabat, ventorum caussa ex interiore mari

ἐκπνεόντων, τῆς δὲ ἐτέρης τῆς πρὸς ἐσπέρας τε καὶ τοῦ Αἰγαίου εὗρου τε καὶ νότου εἵνεκεν. (3) Διέκπλοον δὲ ἐπόφασιν κατέλιπον τῶν πεντηκοντέρων καὶ τριηρέων τριχοῦ, ἵνα καὶ ἐς τὸν Πόντον ἔχῃ ὁ βουλόμενος πλῶειν πλοίοισι λεπτοῖσι καὶ ἐκ τοῦ Πόντου ἔξω.

(4) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες κατέτεινον ἐκ γῆς στρεβλοῦντες ὄνοισι ξυλίνοισι τὰ ὄπλα, οὐκέτι χωρὶς ἐκάτερα τάξαντες, ἀλλὰ δύο μὲν λευκολίνου δασάμενοι ἐς ἐκάτερην, τέσσαρα δὲ τῶν βυβλίνων. Παχύτης μὲν ἦν ἡ αὐτὴ καὶ καλλονὴ, κατὰ λόγον δὲ ἦν ἐμβριθέστερα τὰ λίνεα, τοῦ τάλαντον ὁ πῆχυς εἶλκε. (5) Ἐπειδὴ δὲ ἐγεφυρώθη ὁ πόρος, κορμοὺς ξύλων καταπρίσαντες καὶ ποιήσαντες ἴσους τῆς σχεδῆς τῷ εὐρεῖ κόσμῳ ἐπετίθεσαν κατύπερθε τῶν ὀπλῶν τοῦ τόνου, θέντες δὲ ἐπέξῃς ἐνθαῦτα αὐτῖς ἐπεζεύγνυνον. (6) Ποιήσαντες δὲ ταῦτα ὕλην ἐπεφόρησαν, κόσμῳ δὲ θέντες καὶ τὴν ὕλην γῆν ἐπεφόρησαν, κατανάζαντες δὲ καὶ τὴν γῆν φραγμὸν παρείρυσαν ἐνθεν καὶ ἐνθεν, ἵνα μὴ φοβέηται τὰ ὑποζύγια τὴν θάλασσαν ὑπερορέοντα καὶ οἱ ἵπποι.

XXXVII. Ὡς δὲ τὰ τε τῶν γεφυρέων κατεσκεύαστο καὶ τὰ περὶ τὸν Ἀθῶν, οἳ τε χυτοὶ περὶ τὰ στόματα τῆς διώρυχος, οἳ τῆς ῥηχίης εἵνεκεν ἐποιήθησαν, ἵνα μὴ πῖμπληται τὰ στόματα τοῦ ὀρύγματος, καὶ αὐτὴ ἡ διώρυξ παντελέως πεποιημένη ἡγγέλλετο, ἐνθαῦτα χειμερίσας, ἅμα τῷ ἔαρι παρεσκευασμένος ὁ στρατὸς ἐκ τῶν Σαρδίων ὠρμάτο ἐλθὼν ἐς Ἀβυδὸν. (2) Ὁρμημένῳ δὲ οἱ ὁ ἥλιος ἐκλιπὼν τὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδρην ἀφανῆς ἦν οὐτ' ἐπινεφέλων ἐόντων αἰθρίας τε τὰ μάλιστα, ἀντ' ἡμέρης τε νύξ ἐγένετο. Ἰδόντι δὲ καὶ μαθόντι τοῦτο τῷ Ξέρξῃ ἐπιμελὲς ἐγένετο, καὶ εἶρετο τοὺς μάγους τὸ ἐθέλοι προφαίνειν τὸ φάσμα. (3) Οἱ δὲ ἔφραζον ὡς Ἑλλησι προδεικνύει ὁ θεὸς ἔκλειψιν τῶν πολίων, λέγοντες ἥλιον εἶναι Ἑλλήνων προδέκτορα, σελήνην δὲ σφέων. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ Ξέρξης περιχαρὴς ἐὼν ἐποιέετο τὴν ἔλασιν.

XXXVIII. Ὡς δ' ἐξήλαυνε τὴν στρατιὴν, Πύθιος ὁ Λυδὸς καταρρωδήσας τὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φάσμα ἐπαρθεὶς τε τοῖσι ὠρημάσι, ἐλθὼν παρὰ Ξέρξεα ἔλεγε τάδε, « ὦ δέσποτα, χρήσας ἄν τευ βουλοίμην τυχεῖν, τὸ σοὶ μὲν ἐλαφρὸν τυγχάνει ἐὼν ὑπουργῆσαι, ἐμοὶ δὲ μέγα γενόμενον. » (2) Ξέρξης δὲ πᾶν μᾶλλον δοκέων μιν χρήσειν ἢ τὸ ἐδεήθη, ἔφη τε ὑπουργήσειν καὶ δὴ ἀγορεύειν ἐκέλευε ὅτευ δέοιτο. Ὁ δὲ ἐπεῖτε ταῦτα ἤκουσε, ἔλεγε θαρσύνσας τάδε, « ὦ δέσποτα, τυγχάνουσί μοι παῖδες ἐόντες πέντε, καὶ σφεας καταλαμβάνει πάντας ἅμα σοὶ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (3) Σὺ δὲ, ὦ βασιλεῦ, ἐμὲ ἐς τόδε ἡλικίης ἤκοντα οἰκτεῖρας τῶν μοι παιδῶν ἕνα παράλυσον τῆς στρατηγίας τὸν πρεσβύτατον, ἵνα αὐτοῦ τε ἐμεῦ καὶ τῶν χρημάτων ἡ μελεδωνός. Τοὺς δὲ τέσσαρας ἄγε ἅμα σεωυτῷ, καὶ πρήξας τὰ νοεῖς νοστήσεις ὀπίσω. »

XXXIX. Κάρτα τε ἐθυμώθη ὁ Ξέρξης, καὶ ἀμείβεται τοισίδε, « ὦ κακὲ ἀνθρώπε, σὺ ἐτόλμησας ἐμεῦ

plantium; in altero vero, qui ad vesperam versus Ægæum mare erat, Euri atque Noti caussa. (3) Inter actuarías naves autem atque triemes tribus in locis fenestram transitumque reliquerunt; ut in Pontum, qui vellet, minoribus navigiis intrare posset, et ex Ponto in mare exterius navigare. (4) His factis, intenderunt rudentes, ligneis suculis ex continente eos torquentes: nunc jam seorsum duo adhibuerunt rudentum genera, sed utrique ponti binos ex lino albo, quaternos vero ex papyro rudentes tribuerunt. Crassities quidem et species utriusque generis eadem erat; sed pro ratione multo firmiores erant linei rudentes, quorum cnbitus talentum pendebat. (5) Freto hac ratione juncto, sectos arborum stipites, æquali latitudine cum ponte, super intentos rudentes ordine disposuerunt: atque ita continua serie dispositos denuo arcte inter se constrinxerunt. (6) His deinde tignis ingesserunt sarmenta, et sarmentis ordine dispositis terram superne ingessere: denique, probe constipata terra, utrumque pontium latus septo munierunt, ne iumenta et equi conspecto desuper mari consternarentur.

XXXVII. Postquam et quæ ad pontes spectabant, et quæ ad Athon, parata fuerunt, renunciatumque est et ipsam fossam penitus perfectam esse, et aggeres juxta ostia fossæ ducendos, ne maris æstus ostia illa compleret; tum vero, exacta hieme, primo vere instructus exercitus Sardibus instituit Abydum proficisci. (2) Jamque in eo erat ut iter ingrederetur, quum sol sua in cælo sede relicta evanuit, nullis nubibus obducto cælo, sed quam maxime sereno; et medio die nox exstitit. Quod ubi vidit animadvertitque Xerxes, curæ ei hæc res fuit; quæsititque ex Magis quid significaret id prodigium. (3) Responderunt Magi, Græcis significare deum extinctionem urbium: dicentes, solem Græcis futura significare, Persis autem lunam. Quibus auditis lætus admodum Xerxes educere copias cœpit.

XXXVIII. Jamque educebat, quum Pythius Lydus, metuens editum de cælo prodigium, et donis suis confusus, Xerxem adiens, hæc dixit: precibus meis abs te, Domine, mihi velim contingere; quod tibi leve est præstare, mihi vero permagnum fuerit? » (2) Et Xerxes, quidquid potius, quam quod ille in animo habuit, petiturum eum ratus, præstiturum se ei, dixit; libereque, quæ cuperet, promere jussit. Quibus auditis ille confidens, « Domine, ait, sunt mihi quinque filii, quibus omnibus sors oblitit ut tecum in bellum adversus Græciam profiscantur. (3) At tu, rex, mei tam longe ætate proveci miserere, unique meorum filiorum, natu maximo, remitte militiam; ut et mei et bonorum meorum curam gerat. Reliquos vero quattuor duc tecum: et confectis rebus quas destinasti, domum redeas! »

XXXIX. Cui vehementer iratus Xerxes his verbis respondit: « O homo nequam, quum ego ipse in bellum adver-

στρατευομένου αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἄγοντος παῖδας ἑμούς καὶ ἀδελφεοὺς καὶ οἰκητοὺς καὶ φίλους, μνήσασθαι περὶ σέο παιδὸς, ἐὼν ἐμὸς δοῦλος, τὸν χρῆν πανοικίῃ αὐτῇ γυναικὶ συνέπεσθαι; (2) Εἴ νῦν τόδ' ἐξεπίσταο, ὥς ἐν τοῖσι ὡσὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκέει ὁ θυμὸς, ὃς χρηστὰ μὲν ἀκούσας τέρψιος ἐμπιπλέει τὸ σῶμα, ὑπεναντία δὲ τούτοις ἀκούσας ἀνοιδέει. (3) "Ὅτε μὲν νῦν χρηστὰ ποιήσας ἕτερα τοιαῦτα ἐπηγγέλλεο, εὐεργεσίῃσι βασιλέα οὐ καυχῆσαι ὑπερβαλέσθαι· ἐπεῖτε δὲ ἐς τὸ ἀναιδέστερον ἐτράπευ, τὴν μὲν ἀξίην οὐ λάμψαι, ἐλάσσω δὲ τῆς ἀξίης. Σὲ μὲν γὰρ καὶ τοὺς τέσσαρας τῶν παίδων ρύεται τὰ ξείνια· τοῦ δὲ ἐνὸς, τοῦ περιέχειαι μάλιστα, τὴν ψυχὴν ζημιώσεται." (4) Ὡς δὲ ταῦτα ὑπεκρίνατο, αὐτίκα ἐκέλευε τοῖσι προσετέτακτο ταῦτα πρῆσσειν, τῶν Πυθίου παίδων ἐξευ-
 15 ρόντας τὸν πρεσβύτατον μέσον διαταμέειν, διαταμόν-
 τας δὲ τὰ ἡμίτομα διαθεῖναι τὸ μὲν ἐπὶ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ, τὸ δ' ἐπ' ἀριστερά, καὶ ταύτῃ διεξιέναι τὸν στρατόν.

XL. Ποιησάντων δὲ τούτων τοῦτο, μετὰ ταῦτα
 20 διεξήϊε ὁ στρατός. Ἦγέοντο δὲ πρῶτοι μὲν οἱ σκευο-
 φόροι τε καὶ τὰ ὑποζύγια, μετὰ δὲ τούτους στρατὸς
 παντοίων ἐθνέων ἀναμιξ, οὐ διακεκριμένοι· τῇ δὲ ὑπερ-
 ημίσεος ἔσαν, ἐνθαῦτα διαλέλειπτο, καὶ οὐ συνέμισγον
 οὔτοι βασιλεί. (2) Προηγύντο μὲν δὴ ἱππῶται χί-
 25 λιοι, ἐκ Περσέων πάντων ἀπολελεγμένοι· μετὰ δὲ αἰ-
 χμοφόροι χίλιοι, καὶ οὔτοι ἐκ πάντων ἀπολελεγμένοι,
 τὰς λόγχας κάτω ἐς τὴν γῆν τρέψαντες· μετὰ δὲ ἱροὶ
 Νισαῖοι καλεούμενοι ἱπποὶ δέκα, κεκοσμημένοι ὥς
 κάλλιστα. (3) Νισαῖοι δὲ καλεῦνται ἱπποὶ ἐπὶ τοῦδε·
 30 ἔστι πεδίον μέγα τῆς Μηδικῆς τῷ οὐνομά ἐστι Νίσαιον·
 τοὺς ὧν δὴ ἱππους τοὺς μεγάλους φέρει τὸ πεδίον
 τοῦτο. (4) Ὅπισθε δὲ τούτων τῶν δέκα ἱππων ἄρμα
 Διὸς ἱρὸν ἐπετέτακτο, τὸ ἱπποὶ μὲν εἴλον λευκοὶ ὀκτώ,
 ὅπισθε δὲ τῶν ἱππων εἶπετο πεζῇ ἡνίοχος ἐχόμενος τῶν
 35 χαλινῶν· οὐδεὶς γὰρ δὴ ἐπὶ τοῦτον τὸν θρόνον ἀνθρώ-
 πων ἀναβαίνει. (5) Τούτου δὲ ὅπισθε αὐτὸς Ξέρξης
 ἐπ' ἄρματος ἱππων Νισαίων· παραβεβήκει δὲ οἱ ἡνίο-
 χος τῷ οὐνομα ἦν Πατιράμφης, Ὀτάνειο παῖς ἀνδρὸς
 Πέρσεω.

40 XLI. Ἐξήλασε μὲν οὕτω ἐκ Σαρδίων Ξέρξης, με-
 τεκβαίνεσκε δὲ, ὅπως μιν λόγος αἰρέοι, ἐκ τοῦ ἄρματος
 ἐς ἄρμάμαξαν. Αὐτοῦ δὲ ὅπισθε αἰχμοφόροι Περσέων
 οἱ ἀριστοὶ τε καὶ γενναϊότατοι, χίλιοι, κατὰ νόμον τὰς
 λόγχας ἔχοντες, μετὰ δὲ ἵππος ἄλλη χιλίῃ ἐκ Περσέων
 45 ἀπολελεγμένη, μετὰ δὲ τὴν ἵππον ἐκ τῶν λοιπῶν Περ-
 σέων ἀπολελεγμένοι μύριοι. (2) Οὗτος πεζὸς ἦν· καὶ
 τούτων χίλιοι μὲν ἐπὶ τοῖσι δούρασι ἀντὶ τῶν σαυρωτή-
 ρων ροῖας εἶχον χρυσέας καὶ περίξ συνεκλήϊον τοὺς
 ἄλλους, οἱ δὲ εἰνακισχίλιοι ἐντὸς τούτων ἐόντες ἀργυρέας
 50 ροῖας εἶχον. (3) Εἶχον δὲ χρυσέας ροῖας καὶ οἱ ἐς τὴν
 γῆν τράποντες τὰς λόγχας, καὶ μῆλα οἱ ἀγχιστα ἐπό-
 μενοι Ξέρξη. Τοῖσι δὲ μυρίοις ἐπετέτακτο ἵππος
 Περσέων μυοῖη. Μετὰ δὲ τὴν ἵππον διελέλειπτο καὶ

sus Græciam proficiscar, et filios meos et fratres et cognatos et amicos eodem ducam, tu tui filii ausus es facere mentionem, qui meus es servus, quem tota cum domo ipsaque uxore me sequi oportebat! (2) Probe nunc hoc scito, in auribus hominum habitare animum; qui si bona audit, voluptate implet corpus; si contraria his, indignatur. (3) Igitur quum bene fecisti et alia talia promisisti, non gloriaberis te regem beneficiis superasse: nunc vero, ubi ad impudentiam te convertisti, non tu quidem pro merito, sed minora quam pro merito accipies. Te enim et quatuor ex tuis filiis servant hospitalia munera: unius vero, qui tibi præ cæteris cordi est, vita mulctaberis. » (4) Hoc dato responso, protinus his, quorum negotium erat talia exsequi, imperavit, ut perquisitum maximum natu Pythii filium discinderent medium, discissique corporis dimidium ad dextram viæ, dimidium ad sinistram dispo-
 nerent; utque illac transiret exercitus.

XL. His ita perfectis, transiit deinde agmen. Et præcedebant quidem iumenta cum impedimentis; sequebanturque copiae ex omnis generis nationibus contractae, promiscue incedentes, non discretæ; quo autem loco dimidia pars copiarum jam superata erat, ibi relictum erat intervallum: nec enim hi cum rege miscebantur. (2) Regem vero præcedebant mille equites ex cunctis Persis selecti: dein mille hastati, ipsi quoque ex omnibus selecti, deorsum in terram versis lanceis incedentes: post hos sacri Nisæi (qui vocantur) equi decem, quam pulcerrime ornati. (3) Nisæi autem vocantur hi equi ab amplo Mediæ campo, cui nomen est Nisæus, in quo grandes illi equi gignuntur. (4) Post hos decem equos locus assignatus erat curru Jovis sacro, quem octo trahebant candidi equi; et pone pedibus incedebat auriga; frena tenens: hanc enim sedem nemo mortalium conscendit. (5) Post hunc ipse Xerxes vehabatur curru equis Nisæis juncto: et a latere incedebat auriga, cui nomen erat Patiramphes, Otanis filius, viri Persæ.

XLI. Hoc modo Sardibus egressus est Xerxes: de curru autem descendens, quoties commodum ei videretur, in carpentum transibat. Post illum erant hastati mille, nobilissimi fortissimique Persarum, erectas lanceas tenentes: deinde alii mille equites ex Persis selecti: et post equites, peditum decem millia e reliquis Persis selectorum; (2) quorum peditum mille in hastis, pro imis cuspidibus, aurea habebant mala punica, et reliquos circumcirca includebant; novies mille vero, qui intra hos erant, argentea mala punica habebant. (3) Aurea vero mala punica habebant etiam illi, qui lanceas in terram conversas tenebant; et poma aurea hi, qui Xerxem proxime sequebantur. Post decies mille pedites locati erant equitum Persarum decem millia. Tum post equitatum hunc intervallum erat duorum utique sta-

δύο σταδίους, καὶ ἔπειτεν ὁ λοιπὸς ὁμιλος ἦτε ἀναμίξ.

XLII. Ἐποιέετο δὲ τὴν ὁδὸν ἐκ τῆς Λυδίας ὁ στρα-
τὸς ἐπὶ τε ποταμὸν Καΐκον καὶ γῆν τὴν Μυσίην, ἀπὸ
δὲ Καΐκου ὁρμεύμενος, Κάνης οὖρος ἔχων ἐν ἀριστερῇ,
8 διὰ τοῦ Ἀταρνέος εἰς Καρίνην πόλιν. (2) Ἀπὸ δὲ ταύ-
της διὰ Θήβης πεδίου ἐπορεύετο, Ἀτραμύττειόν τε πό-
λιν καὶ Ἀντανδρον τὴν Πελασγίδα παραμειβόμενος.
Τὴν Ἰδὴν δὲ λαβὼν εἰς ἀριστερὴν χεῖρα ἦτε εἰς τὴν Ἰ-
λιάδα γῆν. (3) Καὶ πρῶτα μὲν οἱ ὑπὸ τῇ Ἰδῇ νύκτα
10 ἀναμείναντι βρονταί τε καὶ πρηστῆρες ἐπεσπίπτουσι,
καὶ τινὰ αὐτοῦ ταύτῃ συχνὸν ὁμίλον διέφθειραν.

XLIII. Ἀπικόμενου δὲ τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τὸν Σκά-
μανδρον, ὃς πρῶτος ποταμῶν, ἐπεῖτε ἐκ Σαρδίων ὁρ-
μηθέντες ἐπεχείρησαν τῇ ὁδῷ, ἐπέλιπε τὸ βέεθρον οὐδ'
15 ἀπέχρησε τῇ στρατιῇ τε καὶ τοῖσι κτήνεσι πινόμενος,
ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν ποταμὸν ὡς ἀπύκετο Ξέρξης, εἰς τὸ
Πριάμου Πέργαμον ἀνέβη ἡμερον ἔχων θήσασθαι. (2)
Θηησάμενος δὲ καὶ πυθόμενος ἐκείνων ἕκαστα τῇ Ἀθη-
ναίῃ τῇ Ἰλιάδι ἔθυσσε βοῦς χιλίας, χοὰς δὲ οἱ μάγοι
20 τοῖσι ἤρωσι ἔχεαντο. Ταῦτα δὲ ποιησαμένοισι νυκτὸς
φόβος εἰς τὸ στρατόπεδον ἐνέπεσε. (3) Ἄμα ἡμέρῃ δὲ
ἐπορεύετο ἐνθεῦτεν, ἐν ἀριστερῇ μὲν ἀπέργων Ῥοίτειον
πόλιν καὶ Ὀφρύνειον καὶ Δάρδανον, ἥπερ δὴ Ἀδύδω
δμουρός ἐστι, ἐν δεξιῇ δὲ Γέργιθας Τευκρούς.

25 XLIV. Ἐπεὶ δ' ἐγένετο ἐν Ἀδύδω, ἠθέλησε Ξέρξης
ιδέσθαι πάντα τὸν στρατόν. Καὶ προεπεποίητο γὰρ
ἐπὶ κολωνοῦ ἐπίτηδες αὐτοῦ ταύτῃ προεξέδρη λίθου
λευκοῦ (ἐποίησαν δὲ Ἀβυθῶνοί ἐντειλαμένου πρότερον
βασιλέος), (2) ἐνθαῦτα ὡς ἴζετο, κατορέων ἐπὶ τῆς ἡϊόνος
30 ἔθηετο καὶ τὸν πεζὸν καὶ τὰς νέας, θηεύμενος δὲ ἡμέρῃ
τῶν νεῶν ἄμιλλαν γινομένην ιδέσθαι. Ἐπεὶ δ' ἐγέ-
νετό τε καὶ ἐνίκων Φοίνικες Σιδώνιοι, ἥσθη τε τῇ
ἀμιλλῇ καὶ τῇ στρατιῇ.

XLV. Ὡς δὲ ὦρα πάντα μὲν τὸν Ἑλλήσποντον
35 ὑπὸ τῶν νεῶν ἀποκεκρυμμένον, πάσας δὲ τὰς ἀκτὰς
καὶ τὰ Ἀβυθῶνιν πεδιά ἐπίπλεα ἀνθρώπων, ἐνθαῦτα
Ξέρξης ἐωυτὸν ἐμακάρισε, μετὰ δὲ τοῦτο ἐδάκρυσε.

XLVI. Μαθὼν δὲ μιν Ἀρτάβανος ὁ πάτριος, ὃς τὸ
πρῶτον γνώμην ἀπεδέξατο ἐλευθέρως οὐ συμβουλευσιν
40 Ξέρξῃ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, οὗτος ὦν ἡρ-
φρασθεὶς Ξέρξεα δακρύσαντα εἶρετο τάδε, « ὦ βασι-
λεῦ, ὡς πολλὸν ἀλλήλων κεχωρισμένα ἐργάσαιο νῦν τε
καὶ ὀλίγω πρότερον· μακαρίσας γὰρ σεωυτὸν δακρύεις. »
(2) Ὁ δὲ εἶπε, « ἐσῆλθε γάρ με λογισάμενον κατοί-
45 κτεῖραι ὡς βραχὺς εἶη ὁ πᾶς ἀνθρώπινος βίος, εἰ τούτων
γε ἐόντων τοσούτων οὐδεὶς εἰς ἑκατοστὸν ἔτος περιέ-
σται. » (3) Ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων, « ἕτερα τούτου παρὰ
τὴν ζόην πεπόνθαμεν οἰκτρότερα. Ἐν γὰρ οὕτω βρα-
χεὶ βίῳ οὐδεὶς οὕτω ἀνθρώπος εὖ ἐὼν εὐδαίμων πέφυκε,
50 οὔτε τούτων οὔτε τῶν ἄλλων, τῷ οὐ παραστήσεται πολ-
λάκις καὶ οὐκ ἄπαξ τεθνάναι βούλεσθαι μᾶλλον ἢ ζῶειν.
(4) Αἶ τε γὰρ συμφοραὶ προσπίπτουσαι καὶ αἱ νοῦσοι
συνταράσσουσαι καὶ βραχὺν ἐόντα μακρὸν δοκέειν εἶναι
ποιεῦσι τὸν βίον. Οὕτω δὲ μὲν θάνατος μοχθηρῆς ἐού-

diorum; ac deinde reliquæ copiae promiscue incedebant.

XLII. Iter autem ex Lydia dirigebat agmen ad Caicum
fluvium in terram Mysiam: tum a Caico profectum, Canæ
montem a sinistra habens, per Atarneum ad Carinam ur-
bem. (2) Ab hac dein per Thebæ campum iter fecit, Atra-
mytteum urbem et Antandrum Pelasgicam prætergrediens.
Tum Idam a læva manu habens, Iliacam terram intravit.
(3) Ibi primum ei, sub Ida noctem agentī, ingruentia toni-
trua atque fulmina haud exiguum hominum numerum occi-
derunt.

XLIII. Postquam ad Scamandrum pervenit agmen, quem
fluviorum primum, ex quo Sardibus profecti iter ingressi
sunt, aqua destituit, nec ad bibendum exercitui jumentis-
que suffecit; ad hunc igitur fluvium postquam Xerxes per-
venit, in Priami Pergamum adscendit, spectandi loci cupi-
dus: (2) quem ubi contemplatus est, et singula percontatus,
Minervæ Iliacæ mille mactavit boves, et heroibus Magi in-
ferias obtulerunt. Quibus peractis, noctu terror castra
invasit. (3) Prima dein luce inde profecti, a sinistra reli-
querunt Rhæteum urbem et Ophryneum et Dardanum,
quæ est Abydo contermina; a dextra vero Gergithas Teu-
cros.

XLIV. Abydum postquam pervenerunt, voluit ibi Xerxes
universum oculis lustrare exercitum. Et de industria ibi
in tumulo præparata ei erat sedes sublimis ex candido mar-
more; quam Abydeni jussu regis prius exstruxerant. (2) Ibi
igitur sedens, et deorsum secundum oram prospiciens, con-
templatus est et pedestrem exercitum et naves: quas dum
contemplatur, incessit eum cupido certamen navale spe-
ctandi. Quod ubi ei editum est spectaculum, in quo vi-
cere Phænices Sidonii, lætatus est et certamine et exercitu.

XLV. Conspiciens autem universum Hellespontum navi-
bus suis coopertum, et oram omnem et campos Abydenorum
hominibus repletos, beatum se Xerxes prædicavit: haud
multo post vero lacrimas fudit.

XLVI. Quod ubi animadvertit Artabanus, avunculus
ejus, qui prius libere dixerat sententiam, hortatusque eum
erat ne expeditionem in Græciam susciperet; hic vir, lacri-
mantem intelligens Xerxem, his verbis eum est adlocutus:
« Quam longe inter se diversa, Rex, fecisti nunc et paulo
ante! modo beatum te prædicasti; nunc lacrimas fundis. »
(2) Cui ille: « Subiit namque me humanam sortem miserari,
reputantem quam brevis sit universa hominis vita; quando-
quidem horum, tot numero hominum, nullus in centesimum
annum superfuturus est. » (3) Reponens Artabanus ait:
« Alia hoc etiam miserabiliora nobis in vitæ cursu accidunt.
Etenim nemo hominum, nec ex horum numero, nec ex re-
liquorum, ita felix natus est, cui in tam brevi vita non usu
venturum sit idemtidem, nedum semel, ut mori malit quam
vivere. (4) Incidentes enim calamitates, et morbi nos per-
turbantes, faciunt ut vita, quantumvis brevis sit, prælonga
nobis videatur. Itaque mors, quando molesta est vita, opta-

σης τῆς ζῆς καταφυγὴ αἰρετωτάτῃ τῷ ἀνθρώπῳ γέγονε·
δ δὲ θεὸς γλυκὺν γεύσας τὸν αἰῶνα φθονερός ἐν αὐτῷ
εὐρίσκεται ἐὼν. »

XLVII. Ξέρξης δὲ ἀμείβετο λέγων, « Ἀρτάβανε,
5 βιοτῆς μὲν νυν ἀνθρωπότης πέρι, εὐσεύς τοιαύτης οἷον
περ σὺ διαίρεσαι εἶναι, παυσώμεθα, μηδὲ κακῶν με-
μνώμεθα χρηστὰ ἔχοντες πρήγματα ἐν χερσὶ φράσον
δέ μοι τόδε· (2) εἴ τοι ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου μὴ ἐναργῆς
οὕτω ἐφάνη, εἴχες ἂν τὴν ἀρχαίην γνώμην, οὐκ ἐὼν με
10 στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἢ μετέστης ἂν; Φέρε
μοι τοῦτο ἀτρεκέως εἰπέ. » (3) Ὁ δὲ ἀμείβετο λέγων,
« ὦ βασιλεῦ, ὄψις μὲν ἡ ἐπιφανείσα τοῦ ὄνειρου, ὡς
βουλόμεθα ἀμφοτέροι, τελευτήσῃ· ἐγὼ δ' ἔτι καὶ ἐς
τόδε δείματός εἰμι ὑπόπλεος οὐδ' ἐντὸς ἐμεωυτοῦ, ἀλλὰ
15 τε πολλὰ ἐπιλεγόμενος, καὶ δὴ καὶ ὁρέων τοι δύο τὰ
μέγιστα πάντων ἐόντα πολεμιώτατα. »

XLVIII. Ξέρξης δὲ πρὸς ταῦτα ἀμείβετο τοισίδε,
« δαिमόνιε ἀνδρῶν, κοῖα ταῦτα λέγεις μοι εἶναι δύο
πολεμιώτατα; κότερά τοι ὁ πεζὸς μεμπτὸς κατὰ τὸ πλη-
20 θὸς ἐστι, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα φαίνεται πολ-
λαπλήσιον ἔσεσθαι τοῦ ἡμετέρου, ἢ τὸ ναυτικὸν τὸ ἡ-
μέτερον λείψεσθαι τοῦ ἐκείνων, ἢ καὶ συναμφοτέρα
ταῦτα; (2) εἴ γάρ τοι ταύτῃ ἐνδεέστερα φαίνεται εἶναι
τὰ ἡμέτερα πρήγματα, στρατοῦ ἂν ἄλλου τις τὴν τα-
25 χίστην ἄγερσιν ποιεοίτο. »

XLIX. Ὁ δ' ἀμείβετο λέγων, « ὦ βασιλεῦ, οὔτε
στρατὸν τοῦτον, ὅστις γε σύνεσιν ἔχει, μέμφοιτ' ἂν, οὔτε
τῶν νεῶν τὸ πλῆθος· (I.) ἦν τε πλεῦνας συλλέξης, τὰ δύο
τοι τὰ λέγω πολλῷ ἔτι πολεμιώτερα γίνεται. Τὰ δὲ
30 δύο ταῦτα ἐστὶ γῆ τε καὶ θαλάσσα. Οὔτε γὰρ τῆς θα-
λάσσης ἐστὶ λιμὴν τοσοῦτος οὐδαμῶθι, ὡς ἐγὼ εἰκάξω,
ὅστις ἐγειρομένου χειμῶνος δεξάμενός σευ τοῦτο τὸ ναυ-
τικὸν φερέγγυος ἔσται διασῶσαι τὰς νέας. (2) Καίτοι
οὐκ ἓνα κη αὐτὸν δεῖ εἶναι τὸν λιμένα, ἀλλὰ παρὰ
35 πᾶσαν τὴν ἡπειρον παρ' ἣν δὴ κοιμείται. Οὐκ ὦν δὴ
ἐόντων τοι λιμένων ὑποδεξίμων, μάθε ὅτι αἱ συμφοραὶ
τῶν ἀνθρώπων ἄρχουσι καὶ οὐκ ὄνθρωποι τῶν συμφο-
ρέων. (II.) Καὶ δὴ τῶν δύο τοι τοῦ ἐτέρου εἰρημένου
τὸ ἕτερον ἔρχομαι ἐρέων. (3) Γῆ δὲ πολεμὴ τῇδε τοι
40 κατίσταται· εἰ ἐθέλει τοι μηδὲν ἀντίζοον καταστή-
ναι, τοσοῦτω τοι γίνεται πολεμιωτέρῃ ὅσω ἂν προβαί-
νης ἐκαστέρω, τὸ πρόσω αἰεὶ κλεπτόμενος· εὐπρηξίης
γὰρ οὐκ ἔστι ἀνθρώποισι οὐδεμία πληθώρα. (4) Καὶ δὴ
τοι, ὡς οὐδενὸς ἐναντιευμένου, λέγω τὴν χώραν πλεῦνα
45 ἐν πλεῦνι χρόνῳ γινομένην λιμὸν τέξεσθαι. Ἀνὴρ
δὲ οὕτω ἂν εἴη ἄριστος, εἰ βουλευόμενος μὲν ἄρρωδέοι,
πᾶν ἐπιλεγόμενος πείσεσθαι χρῆμα, ἐν δὲ τῷ ἔργῳ θρα-
σὺς εἴη. »

L. Ἀμείβεται Ξέρξης τοισίδε, « Ἀρτάβανε, οἰκότης
60 μὲν σύ γε τούτων ἕκαστα διαίρεσαι· ἀτὰρ μήτε πάντα
φοβέοιμήτε πᾶν ὁμοίως ἐπιλέγεο. (I.) Εἰ γὰρ δὴ βού-
λοιο ἐπὶ τῷ αἰεὶ ἐπεσφερομένῳ πρήγματι τὸ πᾶν ὁμοίως
ἐπιλέγεσθαι, ποιήσεις ἂν οὐδαμὰ οὐδέν· κρέσσον δὲ
πάντα θαρσέοντα ἡμῖς τῶν δεινῶν πάσχειν μᾶλλον ἢ

tissimum refugium sit homini : deus vero, postquam dul-
cem nobis gustandam dedit vitam, dum illa fruimur, invi-
dus esse reperitur. »

XLVII. Respondit Xerxes : « Artabane, est vitæ humanæ
conditio talis, qualem tu significas : sed omittamus nunc
de hac re disserere, neque malorum meminerimus, quum
letas res præ manibus habeamus ! Dic mihi vero hoc : (2)
nisi nocturna illa visio tibi ita manifesta adparuisset, pristi-
namne teneres sententiam, hortarerisque me, ne Græciæ
inferam bellum, an deseruisses istam sententiam ? Agedum,
aperte hoc mihi dicito. » (3) Et ille : « Rex, inquit, visio
illa, quæ nobis per insomnium adparuit, eum habeat exi-
tum, quem uterque nostrum cupimus ! Ego vero usque ad-
huc timoris plenus sum, nec satis mei compos, quum alia
multa reputans, tum duas res omnium maximas videns tibi
maxime contrarias. »

XLVIII. Ad ea Xerxes his verbis utitur : « O vir miri-
fice, quænam hæc duo ais mihi maxime contraria ? Utrum
pedestrium copiarum non satis tibi placet numerus, existi-
masque Græcum exercitum nostro longe fore copiosorem ?
an navales nostras copias copiis illorum fore inferiores ? an
utrumque horum ? (2) nam, si hac parte parum sufficientes
judicas nostros adparatus, celerrime aliæ contrahi copiae
poterunt. »

XLIX. Respondit Artabanus : « Rex, neque in exercitus
hujus numero, neque in navium copia, quisquam sanæ
mentis homo aliquid desideraverit. (I.) Quin etiam, si plures
contraxeris copias, multo magis tibi duo illa, quæ dico,
contraria erunt. Sunt autem hæc duo, terra et mare. Nec
enim in mari usquam, ut ego conjicio, tam spatiosus por-
tus est, qui, coorta tempestate, capere tuam classem et
tutas præstare naves valeat. (2) Atqui non modo unum
talem oportet esse portum ; sed in quaque continente, quam
classis tua prætervehetur, esse talem oportet. Igitur quum
idoneos non habeas portus, memento homines in potestate
esse casuum fortunæ, non casus fortunæ in potestate ho-
minum. (II.) Jam postquam unum ex duobus illis exposui
tibi, nunc alterum dicam. (3) Terra nempe tibi hoc modo
contraria est, ut, si nihil fuerit quod tibi obstat, tanto ma-
gis illa futura sit contraria tibi, quando longius progredie-
ris, imprudens ulterius semper abreptus ; nam felicitatis
nulla hominibus satietas est. (4) Igitur, hoc posito nihil
tibi obstat, terram dico, procedente tempore quasi pro-
cessuram et ipsam ulterius semper progredienti, famem
tibi esse adlaturam. At vir ita demum optime rebus suis
consuluerit, si in deliberando quidem, quidlibet sibi acci-
dere posse reputans, extimescat, in re autem agenda fortis
atque audax fuerit. »

L. Respondit Xerxes his verbis : « Artabane, recte tu qui-
dem hæc singula disputas : at neque omnia extimesce, ne-
que omnia pariter animo volve. (I.) Nam si in quaque re
proposita omnia pariter animo volvere, quæ incidere pos-
sunt, volueris, nihil umquam efficies : melius est autem,
cuncta fidenter adgrediendo, dimidium pati incommodorum,

πάν χρημα προδειμαίνοντα μηδαμὰ μηδὲν παθεῖν. (2) Ἐὶ δὲ ἐρίζων πρὸς πᾶν τὸ λεγόμενον μὴ τὸ βέβαιον ἀποδέξεις, σφάλλεσθαι ὀφείλεις ἐν αὐτοῖσι ὁμοίως καὶ ὁ ὑπεναντία τούτοις λέξας. Τοῦτο μὲν νυν ἐπ' ἴσης ἔχει· εἰδέναι δὲ ἄνθρωπον ἔοντα κῶς χρὴ τὸ βέβαιον; δοκέω μὲν οὐδαμῶς. (3) Τοῖσι τοίνυν βουλομένοις ποιέειν ὥς τὸ ἐπίπαν φιλέει γίνεσθαι τὰ κέρδεα, τοῖσι δὲ ἐπιλεγόμενοις τε πάντα καὶ ὀκνεῦσι οὐ μάλα ἐθέλει. (II.) Ὅρθῳ τὰ Περσέων πρήγματα ἐς δὲ δυνάμιος προκεχώρηκε. (4) Εἰ τοίνυν ἐκείνοι οἱ πρὸ ἐμεῦ γενόμενοι βασιλεῖς γνώμησι ἐχρέοντο ὁμοίῃσι καὶ σὺ, ἥ μὴ χρεώμενοι γνώμησι τοιαύτησι ἄλλους συμβούλους εἶχον τοιούτους, οὐκ ἂν κοτε εἶδες αὐτὰ ἐς τοῦτο προελθόντα· νῦν δὲ κινδύνους ἀναρριπτόντες ἐς τοῦτο σφεα προηγύγοντο. (5) Μεγάλα γὰρ πρήγματα μεγάλοις κινδύνοισι ἐθέλει κατατρέεσθαι. Ἡμεῖς τοίνυν ὁμοιούμενοι ἐκείνοισι ὄρην τε τοῦ ἔτεος καλλίστην πορευόμεθα, καὶ καταστρεψάμενοι πᾶσαν τὴν Εὐρώπην νοστήσομεν ὀπίσω, οὔτε λιμῶ ἔντυχόντες οὐδαμόθι οὔτε ἄλλο ἄχαρι οὐδὲν παθόντες. (6) Τοῦτο μὲν γὰρ αὐτοὶ πολλὴν φορβὴν φερόμενοι πορευόμεθα, τοῦτο δὲ, τῶν ἂν κοτε ἐπιβέσωμεν γῆν καὶ ἔθνος, τούτων τὸν σῆτον ἔξομεν· ἐπ' ἀροτῆρας δὲ καὶ οὐ νομάδας στρατεύομεθα ἄνδρας. »

LI. Λέγει Ἀρτάβανος μετὰ ταῦτα, « ὦ βασιλεῦ, ἐπεῖτε ἀρρωδέειν οὐδὲν ἔσς πρήγμα, σὺ δέ μευ συμβουλίην ἐνδεξαι· ἀναγκαίως γὰρ ἔχει περὶ πολλῶν πρηγμάτων πλεῦνα λόγον ἔκτείνειν. (2) Κύρος ὁ Καμβύσειω Ἰωνίην πᾶσαν πλὴν Ἀθηνέων κατεστρέψατο δασμοφόρον εἶναι Πέρσῃσι. Τούτους ὦν τοὺς ἄνδρας συμβουλεύω τοι μηδεμιῇ μηχανῇ ἄγειν ἐπὶ τοὺς πατέρας· καὶ γὰρ ἄνευ τούτων οἳ τέ εἰμεν τῶν ἐχθρῶν κατυπέρτεροι γίνεσθαι. (3) Ἡ γὰρ σφεας, ἣν ἔπωνται, δεῖ ἀδικωτάτους γίνεσθαι καταδουλουμένους τὴν μητρόπολιν, ἥ δικαιοτάτους συνελευθεροῦντας. Ἀδικωτάτοι μὲν νυν γινόμενοι οὐδὲν κέρδος μέγα ἡμῖν προσβάλλουσι, δικαιοτάτοι δὲ γινόμενοι οἳ τέ δηλήσασθαι μέγας τὴν σὴν στρατιὴν γίνονται. (4) Ἐς θυμὸν ὦν βαλεῦ καὶ τὸ παλαιὸν ἔπος; ὥς εὔ εἴρηται, τὸ μὴ ἅμα ἀρχῇ πᾶν τέλος καταφαίνεσθαι. »

LII. Ἀμείβεται πρὸς ταῦτα Ξέρξης, « Ἀρτάβανε, τῶν ἀπερήναιο γνώμων, σφάλλει κατὰ ταύτην δὴ μάλιστα, δὲ Ἰωνας φοβέει μὴ μεταβάλωσι, τῶν ἐχόμεν γνῶμα μέγιστον, τῶν σύ τε μάρτυς γίνεαι καὶ οἱ συστρατεύσμενοι Δαρείω ἄλλοι ἐπὶ Σκύθας, ὅτι ἐπὶ τούτοις ἡ πᾶσα Περσικὴ στρατιὴ ἐγένετο διαφθεῖραι καὶ περιποιῆσαι· οἱ δὲ δικαιοσύνην καὶ πιστότητα ἐνέδωκαν, ἄχαρι δὲ οὐδέν. (2) Πάρεξ δὲ τούτου, ἐν τῇ ἡμετέρῃ καταλιπόντας τέκνα τε καὶ γυναῖκας καὶ χρήματα οὐδ' ἐπιλέγεσθαι χρὴ νεώτερόν τι ποιήσιν. Οὕτω μὴδὲ τοῦτο φοβέο, ἀλλὰ θυμὸν ἔχων ἀγαθὸν σῶζε οἷκόν τε τὸν ἐμὸν καὶ τυραννίδα τὴν ἐμήν· σοὶ γὰρ ἐγὼ μούνη ἐκ πάντων σκῆπτρα τὰ ἐμὰ ἐπιτρέπω. »

LIII. Ταῦτα εἰπας καὶ Ἀρτάβανον ἀποστείλας ἐς Σοῦσα δεύτερα μετεπέμψατο Ξέρξης Περσέων τοὺς

quam omnia prius timentem, nihil unquam pati. (2) Porro, si adversus omnia quæ dicuntur contendens, nihil tamen certi ipse promissis, labi in his pariter debes atque is qui contraria dixit. Hoc quidem igitur perinde est. Certam autem veri cognitionem quomodo habere possit homo natus? equidem puto, nullo modo. (3) Itaque, qui agere volunt, hos plerumque sequi amat successus : qui vero omnia reputantes cunctantur, nihil proficiunt. (II.) Vides res Persarum quousque potentiae creverint. (4) Quodsi igitur reges illi, qui ante me fuerunt, in ea fuissent sententia qua tu es, aut si, quum aliter quidem ipsi sensissent, consiliarios habuissent homines tui similes, nequaquam videres res eorum in hoc fastigium evectas : nunc illi, periculorum aleam subeundo, huc eas evexere. (5) Magnæ enim res ejusmodi sunt ut non nisi magnis periculis possint confici. Nos igitur, illorum facta æmulantes, optimo anni tempore iter sumus ingressi : et subacta universa Europa domum revertemur, nec famem usquam passi, nec aliud quidquam triste experti. (6) Nam et commeatu affatim instructi iter facimus, et quamcumque in terram, quemcumque ad populum pervenimus, hujus re frumentaria utemur : nec enim nomadibus hominibus, sed aratoribus, facimus bellum. »

LI. Post hæc Artabanus dixit : « Rex, quoniam nullam rem nos sinis extimescere, tu tamen meum admitte consilium : nam, ubi de multis rebus agitur, necesse est etiam plura facere verba. (2) Cyrus, Cambysis filius, Ioniam omnem, exceptis Athenis, subegit, tributariamque Persis fecit. Hos igitur viros, tibi suadeo, nullo pacto adversus parentes ipsorum ducas : nam et absque his licuerit nobis superare hostes. (3) Oportet enim hos, si nos sequantur, aut injustissimos esse, metropolin suam in servitutem redigentes ; aut justissimos, libertatem illius adjuvantes. Atqui si injustissimi sunt, non magnum nobis lucrum adferent : si justissimi, maxima calamitate adficere tuum poterunt exercitum. (4) Denique reputa tecum, recte dici vetus illud verbum, Non simul cum principio exitum etiam omnem patere. »

LII. Ad hæc Xerxes respondit : « Artabane, omnium quas dixisti sententiarum hæc te maxime fallit, quod putas verendum esse ne Iones a nobis deficient : quorum maximum habemus documentum, quibus tu ipse testis es, et quicumque alii cum Dario adversus Scythas militarunt, fuisse in illorum potestate aut perdere universum Persicum exercitum, aut servare ; eosdem vero justitiam et fidem præstississe, nihilque ingrati commisisse. (2) Præterea, quum nostra in terra reliquerint liberos suos et uxores et facultates, ne cogitari quidem debet, res novas eos molituros. Itaque ne hoc quidem reformida ; sed bonum habens animum serva meam domum meumque imperium : nam tibi uni ex omnibus sceptrum meum comitto. »

LIII. His dictis, Artabanum Xerxes Susa misit, deinde Persarum nobilissimos ad se convocavit. Qui ubi conve-

δοκιμωτάτους· ἐπεὶ δὲ οἱ παρῆσαν, ἐλεγέ σφι τάδε,
 « ὦ Πέρσαι, τῶνδ' ἐγὼ ὑμέων χρηρίζων συνέλεξα, ἄν-
 δρας τε γίνεσθαι ἀγαθοὺς καὶ μὴ καταισχύνειν τὰ
 πρόσθε ἐργασμένα Πέρσῃσι, ἐόντα μεγάλα τε καὶ πολ-
 5 λοῦ ἄξια, ἀλλ' εἷς τε ἕκαστος καὶ οἱ σύμπαντες προ-
 θυμῖν ἔχωμεν· ξυνὸν γὰρ τοῦτο πᾶσι ἀγαθὸν σπεύδε-
 ται. (2) Τῶνδε δὲ εἵνεκεν προαγορεύω ἀντέχεσθαι τοῦ
 πολέμου ἐντεταμένως· ὥς γὰρ ἐγὼ πυθνάομαι, ἐπ'
 ἄνδρας στρατευόμεθα ἀγαθοὺς, τῶν ἦν κρατήσωμεν,
 10 οὐ μὴ τις ἡμῖν ἄλλος στρατὸς ἀντιστῇ κοτὲ ἀνθρώπων.
 Νῦν δὲ διαβαίνωμεν ἐπευξάμενοι τοῖσι θεοῖσι οἱ Περ-
 σίδα γῆν λελόγχασι. »

LIV. Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην παρεσκευάζοντο ἐς
 τὴν διάβασιν· τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἀνέμενον τὸν ἥλιον ἐθέ-
 15 λοντες ἰδέσθαι ἀνίσχοντα, θυμῖματά τε παντοῖα ἐπὶ
 τῶν γεφυρέων καταγίζοντες καὶ μυρσίνησι στορνύντες
 τὴν ὁδόν. (2) Ὡς δ' ἐπανετέλλε ὁ ἥλιος, σπένδων ἐκ
 χρυσῆς φιάλης Ξέρξης ἐς τὴν θάλασσαν εὐχετο πρὸς
 τὸν ἥλιον μηδεμίαν οἱ συντυχίην τοιαύτην γενέσθαι,
 20 ἥ μιν παύσει καταστρέψασθαι τὴν Εὐρώπην πρότερον
 ἢ ἐπὶ τέρμασι τοῖσι ἐκείνης γένηται. (3) Εὐξάμενος
 δὲ ἐσέβαλε τὴν φιάλην ἐς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ χρύ-
 σεον χρητῆρα καὶ Περσικὸν ξίφος, τὸν ἀκινάχεια καλεῦσι.
 Ταῦτα οὐκ ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι οὔτε εἰ τῷ ἡλίῳ
 25 ἀνατιθεὶς κατῆκε ἐς τὸ πέλαγος, οὔτε εἰ μετεμέλησέ οἱ
 τὸν Ἑλλήσποντον μαστιγώσαντι καὶ ἀντὶ τούτων
 τὴν θάλασσαν ἐδωρέετο.

LV. Ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπεποίητο, διέβαινον κατὰ
 μὲν τὴν ἐτέρην τῶν γεφυρέων τὴν πρὸς τοῦ Πόντου ὁ
 30 πεζὸς τε καὶ ἡ ἵππος ἅπασα, κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸ Αἰ-
 γαῖον τὰ ὑποζύγια καὶ ἡ θεραπῆτή. (2) Ἠγέοντο δὲ
 πρῶτα μὲν οἱ μύριοι Πέρσαι, ἐστεφανωμένοι πάντες,
 μετὰ δὲ τούτους ὁ σύμμικτος στρατὸς παντοίων ἐθνέων.
 Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην οὗτοι, τῇ δὲ ὑστεραίῃ πρῶτοι
 35 μὲν οἱ τε ἱππῶται καὶ οἱ τὰς λόγχας κάτω τράποντες·
 ἐστεφάνωντο δὲ καὶ οὗτοι. (3) μετὰ δὲ οἱ τε ἵπποι οἱ
 ἱροὶ καὶ τὸ ἄρμα τὸ ἱρόν, ἐπὶ δὲ αὐτὸς τε Ξέρξης καὶ
 οἱ αἰχμοφόροι καὶ οἱ ἱππῶται οἱ χίλιοι, ἐπὶ δὲ τούτοις
 ὁ ἄλλος στρατὸς. Καὶ αἱ νέες ἅμα ἀνῆγοντο ἐς τὴν
 40 ἀπεναντίον. Ἦδη δὲ ἤκουσα καὶ ὑστατον διαβῆναι βα-
 σιλέα πάντων.

LVI. Ξέρξης δὲ ἐπεῖτε διέβη ἐς τὴν Εὐρώπην,
 ἐθηῖτο τὸν στρατὸν ὑπὸ μαστίγων διαβαίνοντα. Διέβη
 δὲ ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἐν ἑπτὰ ἡμέρησι καὶ ἐν ἑπτὰ εὐ-
 45 φρόνησι, ἐλινύσας οὐδένα χρόνον. (2) Ἐνθαῦτα λέγε-
 ται Ξέρξῃ ἤδη διαβεβηχότος τὸν Ἑλλήσποντον ἄνδρα
 εἶπαι Ἑλλησπόντιον, « ὦ Ζεῦ, τί δὴ ἀνδρὶ εἰδόμενος
 Πέρσῃ καὶ οὐνομα ἀντὶ Διὸς Ξέρξεα θέμενος ἀνάστατον
 τὴν Ἑλλάδα ἐθέλεις ποιῆσαι, ἄγων πάντας ἀνθρώπους;
 50 καὶ γὰρ ἄνευ τούτων ἐξῆν τοι ποιεῖν ταῦτα. »

LVII. Ὡς δὲ διέβησαν πάντες, ἐς ὁδὸν ὠρμημένοισι
 τέρας σφι ἐφάνη μέγα, τὸ Ξέρξης ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποιή-
 σατο καίπερ εὐσύμβλητον ἐόν· ἵππος γὰρ ἔτεκε λαγόν.
 (2) Εὐσύμβλητον ὦν τῇδε τοῦτο ἐγένετο, ὅτι ἐμελλε μὲν

nere, hæc ad eos rex verba fecit : « Persæ, convocavi vos
 ego, hoc a vobis contendens, ut fortes viros vos præstetis,
 neque res antehac a Persis gestas, magnas illas et summi
 aestimandas, dedecoretis : sed, et unusquisque pro se, et
 simul universi, prompti alacresque simus ! commune enim
 hoc omnibus bonum quærimus. (2) Hac vero de causa
 vos hortor, ut omni contentione in hoc bellum incumbatis,
 quoniam, ut audio, cum fortibus viris pugnandum nobis
 erit ; quos si vicerimus, nullus porro alius hominum exer-
 citus nobis resistet. Nunc vero trajiciamus, deos precati
 Persicæ terræ præsides. »

LIV. Et illo quidem die parabant transitum : postridie
 vero solem exspectabant, cupientes orientem videre, et
 odorum omne genus in pontibus adolentes, et myrtis viam
 sternentes. (2) Oriente sole, ex aurea phiala libamina
 Xerxes fudit in mare, et ad Solem conversus precatus est,
 ut nullus sibi accideret casus ejusmodi, qui cogeret ipsum
 a subigenda Europa prius desistere, quam ad extremos illius
 terminos pervenisset. (3) Peractis precibus, phialam in
 Hellespontum projecit, simulque aureum craterem, et Per-
 sicum gladium, quem acinacen vocant. Illud autem certo
 definire non possum, utrum in Solis honorem ista in mare
 projecerit, an Mari munera ista obtulerit, pœnitentia ad-
 ductus quod Hellespontum flagellis cædi jussisset.

LV. His rebus peractis, Hellespontum copiæ trajecerunt :
 et per alterum quidem e pontibus, qui Pontum Euxinum
 spectabat, pedestris transibat exercitus et equitatus omnis ;
 per alterum vero, Ægæo mari obversum, jumenta cum im-
 pedimentis, et famulorum turba. (2) Agmen ducebant de-
 cies mille Persæ quos dixi, coronati omnes : quos sequeba-
 tur mixtus, quem item dixi, ex variis populis exercitus.
 Hi primodie. Postridie, primum equites, et illi qui lanceas
 ad terram conversas gestabant ; etiam hi coronati : (3)
 deinde equi sacri, et sacer currus : tum ipse Xerxes cum
 hastatis et cum mille, quos dixi, equitibus ; hos sequeba-
 tur reliquus exercitus : simulque naves etiam in oppositum
 littus solvebant. Memoratum vero etiam audiui, postremum
 omnium regem transiisse.

LVI. Postquam in Europam Xerxes trajecerat, spectavit
 exercitum sub flagellis transeuntem. Transivit autem exer-
 citus continuis septem diebus septemque noctibus, nulla
 interposita mora. (2) Ibi tunc, quum jam transiisset Hel-
 lespontum Xerxes, narrant virum Hellespontium dixisse :
 « O Jupiter, cur formam adsumens viri Persæ, et nomen
 Xerxis loco Jovis adsciscens, evertere vis Græciam, homi-
 nes omnes adversus eam ducens ? Atqui absque his facere
 hoc poteras. »

LVII. Transgressis omnibus, et iter ulterius ingredien-
 tibus, ingens oblatum est prodigium, cujus rationem nullam
 Xerxes habuit, quamvis facilis esset ejus interpretatio : equa
 enim leporem peperit. (2) Facile autem erat illud in hanc

ἔλθιν στρατιὴν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα Ξέρξης ἀγαυρότατα καὶ μεγαλοπρεπέστατα, ὅπισω δὲ περὶ ἑωυτοῦ τρέχων ἤξειν ἐς τὸν αὐτὸν χῶρον. (3) Ἐγένετο δὲ καὶ ἕτερον αὐτῷ τέρας ἐόντι ἐν Σάρδισι· ἡμίονος γὰρ ἔτεκε ἡμίονον διζὰ ἔχουσιν αἰδοῖα, τὰ μὲν ἔρσηνος, τὰ δὲ θηλέης· κατύπερθε δὲ ἦν τὰ τοῦ ἔρσηνος.

LVIII. Τῶν ἀμφοτέρων λόγον οὐδένα ποιησάμενος τὸ πρόσω ἐπορεύετο, σὺν δὲ οἱ ὁ πεζὸς στρατός. Ὁ δὲ ναυτικός ἔξω τὸν Ἑλλησποντον πλώων παρὰ γῆν ¹⁰ ἐκομίζετο, τὰ ἔμπαλιν πρήσων τοῦ πεζοῦ. (2) Ὁ μὲν γὰρ πρὸς ἐσπέρην ἔπλωε, ἐπὶ Σαρπηδονίης ἀκρῆς ποιεύμενος τὴν ἀπίζιν, ἐς τὴν αὐτῷ προσείρητο ἀπικομένῳ περιμένειν· ὁ δὲ κατ' ἡπειρον στρατός πρὸς ἡῶ τε καὶ ἡλίου ἀνατολὰς ἐποίετο τὴν ὁδὸν διὰ τῆς Χερ- ¹⁵ σονήσου, ἐν δεξιτῇ μὲν ἔχων τὸν Ἑλλῆς τάφον τῆς Ἀθάμαντος, ἐν ἀριστερῇ δὲ Καρδίην πόλιν, διὰ μέσης δὲ πορευόμενος πόλιος τῇ οὐνομα τυγχάνει ἐὼν Ἀγορή. (3) Ἐνθεῦτεν δὲ κάμπτων τὸν κόλπον τὸν Μέλανα κα- ²⁰ λεύμενον, καὶ Μέλανα ποταμὸν, οὐκ ἀντισχόντα τότε τῇ στρατιῇ τὸ ῥέθρον, ἀλλ' ἐπιλιπόντα, τοῦτον τὸν ποταμὸν διαβάς, ἐπ' οὗ καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει, ἥτε πρὸς ἐσπέρην, Αἰνὸν τε πόλιν Αἰολίδα καὶ Στεντορίδα λίμνην παρεξίων, ἐς δὲ ἀπίκετο ἐς Δο- ²⁵ ρίσκον.

LIX. Ὁ δὲ Δορίσκος ἐστὶ τῆς Θρηίκης αἰγιαλός τε καὶ πεδῖον μέγα, διὰ δὲ αὐτοῦ ῥέει ποταμὸς μέγας Ἐβρος· ἐν τῷ τεῖχος τε ἐδέδμητο βασιλῆιον, τοῦτο τὸ δὴ Δορίσκος κέκληται, καὶ Περσέων φρουρὴ ἐν αὐτῷ ³⁰ κατεστήκει ὑπὸ Δαρείου ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπεῖτε ἐπὶ Σκύθας ἐστρατεύετο. (2) Ἐδοξε οὖν τῷ Ξέρξῃ ὁ χῶρος εἶναι ἐπιτήδεος ἐνδιατάξαι τε καὶ ἐξαριθμῆσαι τὸν στρατὸν, καὶ ἐποίησε ταῦτα. Τὰς μὲν δὴ νέας τὰς πάσας ἀπικομένας ἐς Δορίσκον οἱ ναύαρχοι κελεύσαν- ³⁵ τος Ξέρξῃ ἐς τὸν αἰγιαλὸν τὸν προσεχέα Δορίσκῳ ἐκόμισαν, ἐν τῷ Σάλῃ τε Σαμοθρηϊκῇ πεπόλισται πόλις καὶ Ζώνη, τελευταία δὲ αὐτοῦ Σέρρειον ἀκρὴ οὐνομα- ⁴⁰ στή. Ὁ δὲ χῶρος οὗτος τὸ παλαιὸν ἦν Κικόνων. (3) Ἐς τοῦτον τὸν αἰγιαλὸν κατασχόντες τὰς νέας ἀνέψυχον ἀνελκύσαντες. Ὁ δὲ ἐν τῷ Δορίσκῳ τοῦτον τὸν χρό- ⁴⁵ νον τῆς στρατιῆς ἀριθμὸν ἐποίετο.

LX. Ὅσον μὲν νυν ἕκαστοι παρεῖχον πλῆθος ἐς ἀριθμὸν, οὐκ ἔγω εἶπαι τὸ ἀτρεκές· οὐ γὰρ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν ἀνθρώπων σύμπαντος δὲ τοῦ στρατοῦ τοῦ πεζοῦ τὸ πλῆθος ἐφάνη ἐβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν ⁵⁰ μυριάδες. (2) Ἐξηρίθμυσαν δὲ τόνδε τὸν τρόπον· συναγαγόντες ἐς ἓνα χῶρον μυριάδα ἀνθρώπων, καὶ συνάξαντες ταύτην ὡς μάλιστα εἶχον, περιέγραψαν ἔξωθεν κύκλον· περιγράψαντες δὲ καὶ ἀπέντες τοὺς μυρίους αἵμασι τὴν περιέβαλον κατὰ τὸν κύκλον, ὕψος ἀνήκουσαν ⁵⁵ ἀνδρὶ ἐς τὸν ὀμφαλόν· (3) ταύτην δὲ ποιήσαντες ἄλλους ἐσεβίβαζον ἐς τὸ περιοικοδομημένον, μέχρι οὗ πάντα τοῦτω τῷ τρόπῳ ἐξηρίθμυσαν. Ἀριθμήσαντες δὲ κατὰ ἑθνεα διέτασσαν.

LXI. Οἱ δὲ στρατευόμενοι οἷδε ἔσαν· Πέρσαι μὲν
 HERODOTUS.

partem interpretari, Xerxem ingenti quidem fastu et magnificientia exercitum suum ducturum esse in Græciam, sed eum propriæ vitæ periculo eundem in locum rediturum. (3) Aliud etiam eidem, quum Sardibus versaretur, prodigium obtigerat : mula enim mulum pepererat duplex genitale habentem, alterum maris, alterum feminæ, et superius quidem fuerat masculinum.

LVIII. Neutrius horum prodigiorum ratione habita, ulterius ire Xerxes perrexit, et cum eo pedestris exercitus. Classis vero, ex Hellesponto enavigans, terram logebat, contrario pedestribus copiis cursu : (2) classis enim ad occidentem navigavit, versus Sarpedonium promontorium dirigens cursum; quo quum pervenisset, jussa erat expectare : terrestris autem exercitus orientem versus iter faciebat per Chersonesum, a dextra habens Hellæ sepulcrum, Athamantis filiæ, a sinistra Cardiam urbem, et per medium oppidum cui nomen Agora (*id est* Forum), transitum faciens. (3) Hinc circum Melanem sinum qui vocatur flexit; trajectoque Melane fluvio, cujus aqua non sufficit exercitui, sed defecit, hoc trajecto fluvio, a quo Melas ille sinus nomen invenit, ad occidentem direxit iter, Ænium, Æolicam urbem, et Stentoridem lacum præteriens, donec Doriscum pervenit.

LIX. Est autem Doriscus ora Thraciæ et ampla planities, quam magnus fluvius perfluit Hebrus. In eadem planitie castellum exstructum erat regium, quod ipsum Doriscus vocatur; in quo Persicum a Dario locatum erat præsidium ab eo inde tempore quo Scythis ille bellum intulit. (2) Hic igitur locus idoneus Xerxi visus est, in quo ordinaret suum exercitum, et numerum illius iniret : idque fecit. Itaque naves cunctas, postquam Doriscum pervenere, præfecti navium jussu Xerxis ad littus Dorisco contiguum adplicuerunt; quo in littore sita est Sale, oppidum Samothracicum, et Zona; in ipsa vero extremitate est Serrheum, celebre promontorium : regio hæc autem olim sedes fuerat Ciconum. (3) Hoc ad littus adpulsas naves in terram subduxerunt, refeceruntque : et per idem tempus Xerxes in Dorisco numerum inivit suarum copiarum.

LX. Quemnam quidem militum numerum populus quique contulerit, exacte definire non possum; nec enim ab ullo homine hoc memoratur : universi vero exercitus multitudo reperta est fuisse centum et septuaginta myriadam. (2) Numerus autem initus est hoc modo : in unum locum congregarunt decem hominum millia, hisque quam arctissime fieri poterat constipatis circulum extrorsus circumduxerunt : deinde, dimissis his decem millibus, maceriem secundum circulum illum exstruxerunt ea altitudine, ut umbilicum attingeret hominis. (3) Quo facto, alios intra circumductum murum introire jusserunt, donec omnium numerum hoc modo iniissent. Inito numero, per populos exercitum discreverunt.

LXI. Erant autem populi militantes hi : Persæ, hoc

ὧδε ἐσκευασμένοι· περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον τιά-
ρας καλυμένους, πῖλους ἀπαγέας, περὶ δὲ τὸ σῶμα κι-
θῶνας χειριδωτοὺς ποικίλους, λεπίδος σιδηρῆς ὄψιν
ἰχθυοειδούς, περὶ δὲ τὰ σκέλεα ἀναξυρίδας, ἀντὶ δὲ
6 ἀσπίδων γέρρα· ὑπὸ δὲ φαρετρεῶνες ἐκρέμαντο· αἰχμὰς
δὲ βραχέας εἶχον, τόξα δὲ μεγάλα, δίστους δὲ καλαμί-
νους, πρὸς δὲ ἐγχειρίδια παρὰ τὸν δεξιὸν μηρὸν πα-
ραιωρέμενα ἐκ τῆς ζώνης. (2) Καὶ ἄρχοντα παρεί-
χοντο Ὀτάνεα τὸν Ἀμήστριος πατέρα τῆς Ξέρξεω
10 γυναικός. Ἐκαλεῦντο δὲ πάλαι ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων
Κηρήνες, ὑπὸ μέντοι σφέων αὐτῶν καὶ τῶν περιόικων
Ἀρταῖοι. (3) Ἐπεὶ δὲ Περσεὺς ὁ Δαναῆς τε καὶ Διὸς
ἀπίκετο παρὰ Κηφέα τὸν Βήλου καὶ ἔσχε αὐτοῦ τὴν
θυγατέρα Ἀνδρομέδην, γίνεται αὐτῷ παῖς τῷ οὐνομα
15 ἔοετο Πέρσην, τοῦτον δὲ αὐτοῦ καταλείπει· ἐτύγγανε
γὰρ ἄπαις ἐὼν ὁ Κηφεὺς ἔρσηνος γόνου. Ἐπὶ τούτου
δὲ τὴν ἐπωνυμίην ἔσχον.

LXII. Μῆδοι δὲ τὴν αὐτὴν ταύτην ἐσταλμένοι
ἐστρατεύοντο· Μηδικὴ γὰρ αὕτη ἡ σκευὴ ἐστὶ καὶ οὐ
20 Περσική. (2) Οἱ δὲ Μῆδοι ἄρχοντα μὲν παρείχοντο
Τιγράνην ἄνδρα Ἀχαιμενίδην, ἐκαλεῦντο δὲ πάλαι πρὸς
πάντων Ἀριοι, ἀπικομένης δὲ Μηδείης τῆς Κολχίδος
ἐξ Ἀθηνέων ἐς τοὺς Ἀρίους τούτους, μετέβαλον καὶ
οὔτοι τὸ οὐνομα. Αὐτοὶ δὲ περὶ σφέων ὧδε λέγουσι
25 Μῆδοι. (3) Κίσσιοι δὲ στρατευόμενοι τὰ μὲν ἄλλα
κατὰ περ Πέρσαι ἐσκευάδατο, ἀντὶ δὲ τῶν πῖλων μι-
τρηφόροι ἔσαν. Κισσίων δὲ ἦρχε Ἀνάφης ὁ Ὀτάνεω.
(4) Ὑρκάνιοι δὲ κατὰ περ Πέρσαι ἐσεσάχατο, ἡγεμόνα
παρεχόμενοι Μεγάπανον τὸν Βαθυλῶνος ὕστερον τού-
30 των ἐπιτροπεύσαντα.

LXIII. Ἀσσύριοι δὲ στρατευόμενοι περὶ μὲν τῇσι
κεφαλῇσι εἶχον χάλκεά τε κράνεα καὶ πεπλεγμένα τρό-
πον τινὰ βάρβαρον οὐκ εὐαπήγητον, ἀσπίδας δὲ καὶ
αἰχμὰς καὶ ἐγχειρίδια παραπλήσια τοῖσι Αἰγυπτίοις
35 εἶχον, πρὸς δὲ ῥόπαλα ξύλων τετυλωμένα σιδήρῳ καὶ
λινέους θώρηκας. (2) Οὔτοι δὲ ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων ἐκα-
λεῦντο Σύριοι, ὑπὸ δὲ τῶν βαρβάρων Ἀσσύριοι ἐκλή-
θησαν. Τούτων δὲ μεταξὺ Χαλδαῖοι. Ἦρχε δὲ σφεων
Ὀτάσπης ὁ Ἀρταχαίου.

40 LXIV. Βάκτριοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἀγρό-
τατα τῶν Μηδικῶν ἔχοντες ἐστρατεύοντο, τόξα δὲ
καλάμινα ἐπιχώρια καὶ αἰχμὰς βραχέας. (2) Σάκαι
δὲ οἱ Σχύθαι περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυρδασίας ἐς ὀξύ-
ἀπηγμένας ὀρθὰς εἶχον πεπηγυίας, ἀναξυρίδας δὲ ἐνδε-
45 δύνεσαν, τόξα δὲ ἐπιχώρια καὶ ἐγχειρίδια, πρὸς δὲ καὶ
ἀξίνας σαγάρεις εἶχον. Τούτους δὲ ἐόντας Σχύθας
Ἀμυργίους Σάκας ἐκάλευν· οἱ γὰρ Πέρσαι πάντας τοὺς
Σχύθας καλεῦσι Σάκας. (3) Βακτρίων δὲ καὶ Σακίων
ἦρχε Ὑστάσπης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀτόσσης τῆς Κύρου.

5 LXV. Ἰνδοὶ δὲ εἴματα μὲν ἐνδεδυκότες ἀπὸ ξύλων
πεποιημένα, τόξα δὲ καλάμινα εἶχον καὶ δίστους κα-
λαμίνους· ἐπὶ δὲ σιδήρος ἦν. Ἐσταλμένοι μὲν δὴ ἔσαν
οὔτω Ἰνδοὶ, προσετέταχτο δὲ συστρατευόμενοι Φαρ-
ναζάθρη τῷ Ἀρταβάτew.

modo instructi : in capite pileos gestabant non compactos,
quos tiaras vocant; circa corpus, tunicas manicatas varii
coloris, et loricas ferreis e squamis in piscium similitu-
dinem; circa crura, braccas; pro clypeis vero, crates vimi-
neas; sub his, suspensas habebant pharetras : hastas au-
tem habebant breves, arcus vero grandes, tela ex arundine,
præterea ad dextrum semur e zona suspensos pugiones.
(2) Dux eorum Otanes fuit, pater Amestridis, uxoris Xerxis.
Hi olim a Græcis Cephenes nominabantur, a se ipsis vero et
a finitimis Artæi. (3) Postquam vero Persens, Danaes et
Jovis filius, ad Cepheum venit, Beli filium, illiusque filiam
in matrimonio habuit Andromedam, natus ei filius est,
quem Persen nominavit, et ibi reliquit, quum masculam
prolem Cepheus non haberet : ab illoque dein nomen Persæ
invenerunt.

LXII. Medi eodem modo instructi militabant : est enim
Medicus hic cultus, non Persicus. (2) Habebant autem
Medi ducem Tigranem, ex Achæmenidarum familia. Vo-
cati hi erant olim ab omnibus Arii : ex quo vero Medea
Colchica Athenis ad hos Arios venit, hi quoque nomen
suum mutarunt : et hoc quidem ipsi Medi de sese memo-
rant. (3) Porro Cissii militantes reliquo quidem cultu eo-
dem, quo Persæ, utebantur : pro pileis vero mitras gesta-
bant. Dux eorum Anaphes fuit, Otanis filius. (4) Hyrc-
anorum cultus nihil a Persarum cultu differebat : præfuit
autem his Megapanus, qui postero tempore Babylonis fuit
præfectus.

LXIII. Assyrii militantes in capite gestabant galeas æ-
neas, barbarico quodam modo nec ad describendum facili
plexas; scuta autem et hastas et pugiones similes habebant
Ægyptiis; præterea vero clavas ligneas ferreis nodis muni-
tas, et linteas loricas. (2) Hi a Græcis Syrii vocabantur, a
barbaris vero Assyrii. Mixti eisdem erant Chaldæi. Dux
eorum Otaspes fuit, Artachæi filius.

LXIV. Bactrii capitis cultu utentes militabant simili ma-
xime Medico; arcubus vero ex arundine indigena, hastis
brevibus. (2) Sacæ autem, Scythica gens, in capite cyr-
basias gestabant in acutum desinentes et firmiter erectas;
cæterum braccis erant induti : arcus autem habebant indi-
genas, et pugiones, adhæc securium genus, quæ sagares
vocantur. Hos, quum Scythæ essent Amyrgii, Sacas voca-
bant : Persæ enim Scythas omnes Sacas nominant. (3)
Bactriorum autem et Sacarum dux fuit Hystaspes, Darii
filius et Atossæ, Cyri filis.

LXV. Indi vestibibus erant induti ex gossypio paratis :
arcus autem habebant ex arundine factos, et tela arundinea
ferro præfixa. Hic cultus Indorum erat : quorum agmini
collecto dux præfectus erat Pharnazathres, Artabatis
filius.

LXVI. Ἄριοι δὲ τόξοις μὲν ἐσκευασμένοι ἔσαν Μηδικοῖσι, τὰ δὲ ἄλλα κατὰ περ Βάκτριοι. Ἄριων δὲ ἦρχε Σισάμνης ὁ Ὑδάρνεος. (2) Πάρθοι δὲ καὶ Χοράσμιοι καὶ Σόγδοι τε καὶ Γανδάριοι καὶ Δαδίκαι τὴν αὐτὴν σκευὴν ἔχοντες τὴν καὶ Βάκτριοι ἐστρατεύοντο. Τούτων δὲ ἦρχον οἷδε, Πάρθων μὲν καὶ Χορασμίων Ἀρτάβαζος ὁ Φαρνάκειω, Σόγδων δὲ Ἀζάνης ὁ Ἀρταίου, Γανδαρίων δὲ καὶ Δαδικίων Ἀρτύφιός ὁ Ἀρταβάνου.

10 LXVII. Κάσπιοι δὲ σισύρνας τε ἐνδεδυκότες καὶ τόξα ἐπιχώρια καλάμινα ἔχοντες καὶ ἀκινάκας ἐστρατεύοντο. Οὗτοι μὲν οὕτω ἐσκευάδατο, ἡγεμόνα παρ-
 15 γόμενοι Ἀριόμαρδον τὸν Ἀρτυφίου ἀδελφεόν. (2) Σαράγγαι δὲ εἴματα μὲν βεβαμμένα ἔχοντες ἐνέπρεπον, πέδιλα δὲ ἐς γόνυ ἀνατείνοντα εἶχον, τόξα δὲ καὶ αἰχμὰς Μηδικὰς. Σαραγγέων δὲ ἦρχε Φερηνδάτης ὁ Μεγα-
 20 βάζου. (3) Πάκτυες δὲ σισυρνοφόροι τε ἔσαν καὶ τόξα ἐπιχώρια εἶχον καὶ ἐγχειρίδια. Πάκτυες δὲ ἄρχοντα παρείχοντο Ἀρτύντην τὸν Ἰθαμάτρεω.

20 LXVIII. Οὗτιοι δὲ καὶ Μύκοι τε καὶ Παρικάνιοι ἐσκευασμένοι ἔσαν κατὰ περ Πάκτυες. Τούτων δὲ ἦρχον οἷδε, Οὐτίων μὲν καὶ Μύκων Ἀρσαμένης ὁ Δαρείου, Παρικανίων δὲ Σιρομίτρης ὁ Οἰοβάζου.

LXIX. Ἀράβιοι δὲ ζειράς ὑπεζωσμένοι ἔσαν, τόξα δὲ
 25 παλίντονα εἶχον πρὸς δεξιὰ, μακρά. (2) Αἰθίοπες δὲ παρδαλέας τε καὶ λεοντέας ἐναμμένοι, τόξα δὲ εἶχον ἐκ φοίνικος σπάθης πεποιημένα, μακρά, τετραπληγέων οὐκ ἐλάσσω, ἐπὶ δὲ καλαμίνους δίστους σμικρούς ἀντὶ δὲ σι-
 30 δήρου ἐπὶ λίθος δέξιν πεποιημένους, τῷ καὶ τὰς σφρη- γίδας γλύφουσι. πρὸς δὲ αἰχμὰς εἶχον, ἐπὶ δὲ κέρας δορκάδος ἐπὶ δέξιν πεποιημένον τρόπον λόγχης εἶχον δὲ καὶ ῥόπαλα τυλωτά. Τοῦ δὲ σώματος τὸ μὲν ἡμισυ ἐξηλείφοντο γύψῳ ἴοντες ἐς μάχην, τὸ δ' ἕτερον ἡμισυ μίλτω. (3) Ἀραβίων δὲ καὶ Αἰθιόπων τῶν ὑπὲρ
 35 Αἰγύπτου οἰκημένων ἦρχε Ἀρσάμης ὁ Δαρείου καὶ Ἀρτυστῶνης τῆς Κύρου θυγατρός, τὴν μάλιστα στέρ- ξας τῶν γυναικῶν Δαρείος εἰκὼν χρυσέην σφυρήλατον ἐποίησατο. Τῶν μὲν δὲ ὑπὲρ Αἰγύπτου Αἰθιόπων καὶ Ἀραβίων ἦρχε Ἀρσάμης.

40 LXX. Οἱ δὲ ἀπ' ἡλίου ἀνατολέων Αἰθίοπες (διῶσι γὰρ δὴ ἐστρατεύοντο) προσετετάχματο τοῖσι Ἰνδοῖσι, διαλλάσσοντες εἶδος μὲν οὐδὲν τοῖσι ἑτέροις, φωνὴν δὲ καὶ τρίχωμα μοῦνον· οἱ μὲν γὰρ ἀπ' ἡλίου Αἰθίοπες ἰούτριχες εἰσι, οἱ δὲ ἐκ τῆς Λιβύης οὐλότατον τρίχωμα
 45 ἔχουσι πάντων ἀνθρώπων. (2) Οὗτοι δὲ οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας Αἰθίοπες τὰ μὲν πλέω κατὰ περ Ἰνδοὶ ἐσεσά- χματο, προμετωπίδια δὲ ἵππων εἶχον ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι σύν τε τοῖσι ὥσι ἐκδεδαρμένα καὶ τῇ λοφιῇ καὶ ἀντὶ μὲν λόφου ἢ λοφιῇ κατέχρα, τὰ δὲ ὦτα τῶν ἵππων
 50 ὁρθὰ πεπηγότα εἶχον· προβλήματα δὲ ἀντ' ἀσπίδων ἐποιεῦντο γεράνων δοράς.

LXXI. Λίβυες δὲ σκευὴν μὲν σκυτίνην ἥϊσαν ἔχον-
 55 τες, ἀκοντίαισι δὲ ἐπικαύτοισι χρεώμενοι. Ἀρχοντα δὲ παρείχοντο Μασσάγην τὸν Ὀαρίζου.

LXVI. Arii arcubus quidem instructi erant Medicis; reliqua similia Bactriis habebant. Dux autem Ariorum Sisamnes fuit, Hydarnis filius. (2) Parthi, et Chorasmi, et Sogdi, et Gandarii, et Dadicæ, eodem modo instructi militabant atque Bactrii. Horum hi erant duces: Parthis et Chorasmiis præfuit Artabazus, Pharnacis filius; Sogdis Azanes, Artæi filius; Gandariis et Dadicis Artyphius, filius Artabani.

LXVII. Caspii sisyrnas (*penulas villosas*) induti mill-
 60 tabant, et arcus habebant pro populi more ex arundine factos, atque acinacas. Hi quidem ita instructi erant, du- cem habentes Ariomardum, Artyphii fratrem. (2) Sed Sarangæ pictis ornati vestibus erant, caligasque habebant genu usque pertinentes, arcus vero et hastas Medicas. Dux eorum Pherendates fuit, Megabazi filius. (3) Pactyes sisyrnis erant induti, arcusque indigenas et pugiones habe-
 65 bant. Præfuit his Artynthes, Ithamatis filius.

LXVIII. Utii et Myci et Paricanii eodem modo, quo Pactyes, erant, instructi. Duces eorum hi erant: Utiorum et Mycorum, Arsamenes, Darii filius; Paricaniorum vero Siromitres filius Ceobazi.

LXIX. Arabes, sagis, quas vocant zeiras, induti suc-
 70 cinctis, dextro humero arcus prælongos gestabant, qui in utramque intendi partem poterant. (2) Æthiopes, pardorum leonumque pellibus amicti, arcus ex palmæ spatha (*ramis quibus folia insident*) habebant prælongos, quat-
 75 tuor non minus cubitorum; tela vero, his imponenda, brevia, quæ loco ferri lapide acuto erant præfixa, quo etiam sigilla insculpunt. Hastas præterea habebant, cornu dorcadis acuminato præfixas in lanceæ modum: habuere vero etiam clavas nodosas. Corporis dimidium, in pugnam
 80 prodeuntes, creta dealbatum habebant, dimidium minio pictum. (3) Arabum et Æthiopum supra Ægyptum incolentium dux fuit Arsames, Darii et Artystonæ filius, Cyri filii; quam Darius uxorum maxime amaverat, effigiemque ejus auream faciendam curaverat malleo ductam. Arsames igitur Æthiopibus supra Ægyptum incolentibus et Arabibus præfuit.

LXX. Orientales vero Æthiopes (nam duplex Æthiopum
 85 genus militabat) cum Indis erant locati, formâ quidem ab alteris non diversi, sed lingua solum et capillis. Orien-
 90 tales enim Æthiopes rectos habent capillos, Libyci vero crispas maxime omnium hominum. (2) Asiatici hi Æthio-
 95 pes carteroquin pari fere modo atque Indi erant instructi, caput autem tectum habebant pelle equina de capite equi detracta cum auribus et juba, ita ut ipsa juba pro crista
 100 esset, aures autem equi firmiter erectæ starent: pro scutis autem, gruum pellibus corpora tegebant.

LXXI. Afri pellibus induti incedebant, jaculis utentes
 105 adustis. Dux eorum Massages fuit, Oarizi filius.

LXXII. Παφλαγόνες δὲ ἐστρατεύοντο ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἔχοντες κράνεα πεπλεγμένα, ἀσπίδας δὲ σμικρὰς, αἰχμὰς δὲ οὐ μεγάλας, πρὸς δὲ ἀκόντια καὶ ἐγχειρίδια, περὶ δὲ τοὺς πόδας πέδιλα ἐπιχώρια ἐς μέσσην κνήμην ἀνατείνοντα. (2) Λίγυες δὲ καὶ Ματιηνοὶ καὶ Μαριανδυνοὶ τε καὶ Σύροι τὴν αὐτὴν ἔχοντες Παφλαγόσι ἐστρατεύοντο· οἱ δὲ Σύροι οὗτοι ὑπὸ Περσέων Καππαδόκαι καλεῦνται. (3) Παφλαγόνων μὲν νυν καὶ Ματιηῶν Δῶτος ὁ Μεγασίδρου ἦρχε, Μαριανδυνῶν δὲ καὶ Λιγύων καὶ Σύρων Γωβρύης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀρτυστώνης.

LXXIII. Φρύγες δὲ ἀγχοτάτω τῆς Παφλαγονικῆς σκευὴν εἶχον, ὀλίγον παραλλάσσοντες. Οἱ δὲ Φρύγες, ὡς Μακεδόνες λέγουσι, ἐκαλεῦντο Βρίγες χρόνον ὅσον Εὐρωπῆῃοι ἐόντες σύνοικοι ἔσαν Μακεδόσι, μεταβάντες δὲ ἐς τὴν Ἀσίην ἅμα τῇ χώρῃ καὶ τὸ οὐνομα μετέβαλον ἐς Φρύγας. (2) Ἀρμένιοι δὲ κατὰ περ Φρύγες ἐσεσάχατο, ἐόντες Φρυγῶν ἀποικοί. Τούτων συναμφοτέρων ἦρχε Ἀρτόχμης Δαρείου ἔχων θυγατέρα.

20 LXXIV. Λυδοὶ δὲ ἀγχοτάτω τῶν Ἑλληνικῶν εἶχον δπλα. Οἱ δὲ Λυδοὶ Μηῖνες ἐκαλεῦντο τὸ πάλαι, ἐπὶ δὲ Λυδοῦ τοῦ Ἄττος ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην, μεταβαλόντες τὸ οὐνομα. (2) Μυσοὶ δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι εἶχον κράνεα ἐπιχώρια, ἀσπίδας δὲ σμικρὰς, ἀκοντίοισι δὲ ἐχρέοντο ἐπικαύτοισι. Οὗτοι δὲ εἰσι Λυδῶν ἀποικοί, ἀπ' Οὐλύμπου δὲ οὖρεος καλεῦνται Οὐλύμπιηνοί. Λυδῶν δὲ καὶ Μυσῶν ἦρχε Ἀρταφέρνης ὁ Ἀρταφέρνηος, ὃς ἐς Μαραθῶνα ἐσέβαλε ἅμα Δάτι.

LXXV. Θρηῖκες δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι ἄλω-
30 πεκάς ἔχοντες ἐστρατεύοντο, περὶ δὲ τὸ σῶμα κιθῶνας, ἐπὶ δὲ ζειράς περιβεβλημένοι ποικίλας, περὶ δὲ τοὺς πόδας τε καὶ τὰς κνήμας πέδιλα νεβρῶν, πρὸς δὲ ἀκόντια τε καὶ πέλτας καὶ ἐγχειρίδια σμικρά. (2) Οὗτοι δὲ διαβάντες μὲν ἐς τὴν Ἀσίην ἐκλήθησαν Βι-
35 θυνοί, τὸ δὲ πρότερον ἐκαλεῦντο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, Στρυμόνιοι, οἰκέοντες ἐπὶ Στρυμόνι· ἐξαναστῆναι δὲ φασὶ ἐξ ἡθέων ὑπὸ Τευκρῶν τε καὶ Μυσῶν. Θρηῖκων δὲ τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ ἦρχε Βασσάκης ὁ Ἀρταβάνου.

LXXVI. ἀσπίδας δὲ ὠμοβοΐνας εἶχον σμικρὰς,
40 καὶ προβόλους δύο λυκιοεργέας ἕκαστος εἶχε, ἐπὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι κράνεα χάλκεα· πρὸς δὲ τοῖσι κράνεσι ὧτά τε καὶ κέρεια προσῆν βοὸς χάλκεα, ἐπῆσαν δὲ καὶ λόφοι· τὰς δὲ κνήμας ῥάκεσι φοινικέοισι κατελίχματο. Ἐν τούτοις τοῖσι ἀνδράσι Ἀρεός ἐστι χρηστήριον.

45 LXXVII. Καβηλέες δὲ οἱ Μηῖνες, Λασόνιοι δὲ καλεῦμενοι, τὴν αὐτὴν Κίλιξιν εἶχον σκευὴν, τὴν ἐγὼ, ἐπεὶ κατὰ τὴν Κιλικίων τάξιν διεξιὼν γένωμαι, τότε σημανέω. (2) Μιλύαι δὲ αἰχμὰς τε βραχέας εἶχον καὶ εἴματα ἐνεπεπορπέατο· εἶχον δὲ αὐτῶν τόξα μετεξέτε-
50 ροὶ Λύκια, περὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι ἐκ διφθερέων πεποιημένας κυνέας. Τούτων πάντων ἦρχε Βάδρης ὁ Ὑστάνεος.

LXXVIII. Μόσχοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κυνέας ζυλίνας εἶχον, ἀσπίδας δὲ καὶ αἰχμὰς σμικρὰς·

LXXII. Paphlagonες militabant in capite galeas gestantes plexas : scuta eisdem exigua erant, et hastae non magnae; adhuc jacula et pugiones; pedibus inductae caligae, ad mediam tibiam adscendentes. (2) Ligyes et Matieni et Mariandyni et Syri eodem modo, atque Paphlagonες, instructi militabant. Syri autem hi a Persis Cappadoces vocantur. (3) Et dux quidem Paphlagonum et Matienorum fuit Dotus, Megasidri filius; Mariandynorum vero et Ligyum et Syrorum, Gobryas, Darii filius et Artystonae.

LXXIII. Phryges similiter atque Paphlagonες erant armati, exigua differentia. Hic populus, ut Macedones affirmant, quamdiu in Europa cum Macedonibus habitavit, Briges nominabatur : qui postquam in Asiam transierunt, mutato una cum sede eorum nomine, Phryges sese adpellarunt. (2) Armenii, eodem modo quo Phryges, instructi erant, quum quidem sint Phrygum coloni. Ambobus simul praerat Artochmes, Darii gener.

LXXIV. Lydorum armatura simillima Graecanicæ erat. Hi Lydi, quum olim Maëones fuissent nominati, deinde a Lydo, Atysis filio, nomen invenerunt et prius mutarunt. (2) Mysi in capite galeas gestabant sui generis, clypeis utentes brevibus, jaculis autem adustis. Lydorum hi sunt coloni, et ab Olympo monte Olympieni vocantur. Lydis Mysisque praerat Artaphernes, Artaphernis, illius filius, qui cum Dati Marathonem invasit.

LXXV. Thraces militantes caput pelle vulpina tectum habebant, circa corpus tunicam et tunicæ superinductum sagum (zeiran) variegatum; circum pedes et crura caligas ex hinnulorum corio; adhuc jacula et peltas et breves pugiones. (2) Hi, postquam in Asiam transierunt, Bithyni nominati sunt; prius vero, ut ipsi aiunt, Strymonii vocabantur, quum ad Strymonem habitarent : sedibus suis autem pullos fuisse aiunt a Teucris et Mysis. Thracibus his Asiaticis praefuit Bassaces, Artabani filius.

LXXVI. [Chalybes?] parmas habebant exiguas ex bovino corio, et bina quisque venabula in Lycia confecta; et capitibus impositas galeas aeneas, et super his aures et cornua bovis ex aere, itemque cristas; tibus pannis purpureis habebant involutas. Apud hunc populum est Martis oraculum.

LXXVII. Cabelenses Maëones, qui Lasonii vocantur, eodem quo Cilices cultu erant instructi; quem cultum tunc indicabo, quum in enarrationis hujus ordine ad Cilices pervenero. (2) Milyæ brevia habebant spicula, et vestes fibulis substrictas; nonnulli eorum arcus habebant Lycios; capita autem galeis tecta coriaceis. His omnibus praefuit Badres, Hystanis filius.

LXXVIII. Moschi capitibus impositas habebant galeas ligneas, parmas et hastas breves, sed ferrum hastarum

λόγχοι δὲ ἐπῆσαν μεγάλοι. Τιβαρηνοὶ δὲ καὶ Μάκρωνες καὶ Μοσύνιοι κατὰ περ Μόσχοι ἐσκευασμένοι ἐστρατεύοντο. (2) Τούτους δὲ συνέτασσον ἄρχοντες οἷδε, Μόσχους μὲν καὶ Τιβαρηνοὺς Ἀριόμαρδος ὁ Δαρείου τε παῖς καὶ Πάρμυος τῆς Σμέρδιος τοῦ Κύρου, Μάκρωνας δὲ καὶ Μοσυνοίκους Ἀρταύκτης ὁ Χεράσιμος, ὃς Σηστόν τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ ἐπετρόπευε.

LXXIX. Μᾶρες δὲ ἐπὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα ἐπιχώρια πλεκτὰ εἶχον, ἀσπίδας δὲ δερματίνας σμι-
κράς καὶ ἀκόντια. (2) Κόλχοι δὲ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα ξύλινα, ἀσπίδας δὲ ὠμοδοίνας σμικράς, αἰχμὰς τε βραχέας, πρὸς δὲ καὶ μαχαίρας εἶχον. Μαρῶν δὲ καὶ Κόλχων ἦρχε Φαρανδάτης ὁ Τεάσπιος. (3) Ἀλαρόδιοι δὲ καὶ Σάσπειρες κατὰ περ Κόλχοι ὥπλισμένοι ἐστρατεύοντο. Τούτων δὲ Μασίστιος ὁ Σιρομίτρεω ἦρχε.

LXXX. Τὰ δὲ νησιωτικὰ ἔθνη τὰ ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς θαλάσσης ἐπόμενα, νήσων δὲ ἐν τῇσι τοὺς ἀνασπᾶστους καλυμένους κατοικίξει βασιλεὺς, ἀγχοτάτω τῶν Μηδικῶν εἶχον ἐσθῆτά τε καὶ ὅπλα. (2) Τούτων δὲ τῶν νησιωτέων ἦρχε Μαρδόντης ὁ Βαγαίου, ὃς ἐν Μυκάλῃ στρατηγέων δευτέρῳ ἔτει τούτων ἐτελεύτησε ἐν τῇ μάχῃ.

LXXXI. Ταῦτα ἦν τὰ κατ' ἡπειρον στρατευόμενά τε ἔθνη καὶ τεταγμένα ἐς τὸ πεζόν. Τούτου ὢν τοῦ στρατοῦ ἦρχον οὗτοι οἱ περ εἰρέεσθαι, καὶ οἱ διατάξαντες καὶ ἐξαριθμήσαντες οὗτοι ἔσαν, καὶ χιλιάρχας τε καὶ μυριάρχας ἀποδέξαντες, ἑκατοντάρχας δὲ καὶ δεκάρχας οἱ μυριάρχοι. Τελέων δὲ καὶ ἔθνέων ἔσαν ἄλλοι σημάντορες. Ἔσαν μὲν δὲ οὗτοι οἱ περ εἰρέεσθαι ἄρχοντες.

LXXXII. Ἐστρατήγεον δὲ τούτων τε καὶ τοῦ σύμπαντος στρατοῦ τοῦ πεζοῦ Μαρδόνιος τε ὁ Γωβρύεω καὶ Τριτανταίχμης ὁ Ἀρταβάνου τοῦ γνώμην θεμένου μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Σμερδομένης ὁ Ὀτάνεω, Δαρείου ἀμφότεροι οὗτοι ἀδελφεῶν παῖδες, Ξέρξης δὲ ἐγίνοντο ἀνεψιοί, καὶ Μασίστης ὁ Δαρείου τε καὶ Ἀτόσσης παῖς καὶ Γέργης ὁ Ἀρίζου καὶ Μεγάθυος ὁ Ζωπύρου.

LXXXIII. Οὗτοι ἔσαν στρατηγοὶ τοῦ σύμπαντος πεζοῦ χωρὶς τῶν μυρίων· τῶν δὲ μυρίων τούτων Περσέων τῶν ἀπολελεγμένων ἐστρατήγεε μὲν Ὑδάρνης ὁ Ὑδάρνεος, ἐκαλεῦντο δὲ ἀθάνατοι οἱ Πέρσαι οὗτοι ἐπὶ τοῦδε· εἴ τις αὐτῶν ἐξέλιπε τὸν ἀριθμὸν ἢ θανάτῳ βιηθείς ἢ νόσῳ, ἄλλος ἀνὴρ ἀραίρητο, καὶ ἐγίνοντο οὐδαμὰ οὔτε πλεῖνες μυρίων οὔτε ἐλάσσονες. (2) Κόσμον δὲ πλεῖστον παρείχοντο διὰ πάντων Πέρσαι, καὶ αὐτοὶ ἄριστοι ἔσαν. Σκευὴν μὲν τοιαύτην εἶχον ἥπερ εἴρηται, χωρὶς δὲ χρυσόν τε πολλόν καὶ ἄφθονον ἔχοντες ἐνέπρεπον. Ἀρμαμάζας τε ἅμα ἤγοντο, ἐν δὲ παλακὰς καὶ θεραπῆτην πολλήν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένην. Σίτα δὲ σφι, χωρὶς τῶν ἄλλων στρατιωτέων, κάμηλοι τε καὶ ὑποζύγια ἦγον.

LXXXIV. Ἰππεύει δὲ ταῦτα τὰ ἔθνη· πλὴν οὐ

erat praelongum. Tibareni et Macrones et Mosynœci militabant similiter atque Moschi armati. (2) Ordinabant hos autem hi duces : Moschos et Tibarenos Ariomardus, Darii filius et Parmyis, filiae Smerdis, Cyri neptis : Macronas vero et Mosynœcos Artayctes, filius Cherasmis, qui Sesto ad Hellespontum praefectus erat.

LXXIX. Mares in capitibus galeas gestabant suo more plexas, parmas breves coriaceas habebant, et jacula. (2) Colchi ligneas galeas in capitibus habebant, parvas parmas ex cruda bovis pelle, hastas breves; adhæc etiam gladios. Marum et Colchorum dux fuit Pharandates, Teaspis filius. (3) Alarodii et Saspies similiter Colchis armati militabant : praefuitque his Masistius, Siromitræ filius.

LXXX. Insulani populi, qui castra sequebantur, ex illis Maris Rubri insulis, in quibus rex sedes adsignat his qui Anaspasti (*transportati*) vocantur, veste atque armis utebantur simillimis Medicis. (2) Insulanis his praefuit Mardontes Bagæi filius, qui altero post hæc anno dux apud Mycalen in praelio cecidit.

LXXXI. Hi igitur sunt populi, qui in continente, et quidem pedibus, militabant. Et pedestribus his copiis praefuerunt viri quos dixi : qui et ordinarunt eos et eorum numerum inierunt, et chiliarchas et myriarchas (*millium et decem millium duces*) nominarunt : hecatontarchas vero et decadarchas (*centuriones et decuriones*) nominarunt myriarchæ. Jam singulorum agminum populorumque alii quidem fuerant etiam duces minores; sed hi sub imperio erant eorum quos commemoravi.

LXXXII. His ipsis vero, et universo pedestri exercitui, praefecti erant Mardonius, Gobryæ filius, et Tritantæchmes, Artabani illius, qui pro sententia dixerat non esse bellum inferendum Græciæ, et Smerdomenes, Otanis filius; (duo hi, Darii ex fratribus nepotes, Xerxis erant consobrini;) et Masistes, Darii et Atossæ filius, et Gergis Arizi, et Megabyzus Zopyri.

LXXXIII. Hi universo pedestri exercitu praerant, exceptis decem millibus. His enim selectis decem millibus Persarum Hydarnes praefuit, Hydarnis filius. Vocabantur autem hi Persæ Immortales, hac de causa : quando ex illorum numero aliquis defecit aut morte aut morbo coactus, alius in ejus locum jam delectus erat vir, ut semper essent decies mille, nec plures nec pauciores. (2) Praecipuo autem inter omnes cultu eminebant Persæ, et fortissimi hi erant. Armatura ea fuit quam dixi; praeterea vero auro multo et copioso fulgebant. Pellices etiam secum hi ducebant carpentis vectas, et frequens famulitium pulcre ornatum : eisdemque, seorsum a caeteris militibus, cameli et jumenta commeatus vehebant.

LXXXIV. Equis quidem vehuntur omnes isti populi :

πάντα παρείχετο ἵππον, ἀλλὰ τοσάδε μοῦνα· Πέρσαι μὲν τὴν αὐτὴν ἐσκευασμένοι καὶ ὁ πεζὸς αὐτῶν· πλὴν ἐπὶ τῆσι κεφαλῇσι εἶχον μετεξέτεροι αὐτῶν καὶ χάλκεα καὶ σιδήρεα ἐξεληλαμένα ποιήματα.

5 LXXXV. Εἰσὶ δέ τινες νομάδες ἄνθρωποι Σαγάρ-
τιοι καλεούμενοι, ἔθνος μὲν Περσικὸν καὶ φωνῇ, σκευὴν
δὲ μεταξὺ ἔχουσι πεποιημένην τῆς τε Περσικῆς καὶ τῆς
Πακτυικῆς· οἱ παρείχοντο μὲν ἵππον ὀκτακισχίλιν,
ὅπλα δὲ οὐ νομίζουσι ἔχειν οὔτε χάλκεα οὔτε σιδήρεα
10 ἔξω ἐγχειριδίων, χρέονται δὲ σειρήσι πεπλεγμένῃσι ἐξ
ἱμάντων. (2) Ταύτησι πίσυνοι ἔρχονται ἐς πόλεμον·
ἡ δὲ μάχη τούτων τῶν ἀνδρῶν ἦδε· ἐπεὶ ἀν συμμί-
σγωσι τοῖσι πολεμίοισι, βάλλουσι τὰς σειρὰς ἐπ' ἄκρῳ
βρόχους ἐχούσας· ὅτε δ' ἂν τύχη, ἣν τε ἵππου ἣν τε
15 ἀνθρώπου, ἐπ' ἐωπτόν ἔλκει· οἱ δὲ ἐν ἔρκεσι ἐμπαλασ-
σόμενοι διαφθείρονται. Τούτων μὲν αὕτη ἡ μάχη,
καὶ ἐπετετάχατο ἐς τοὺς Πέρσας.

LXXXVI. Μῆδοι δὲ τὴν περ ἐν τῷ πεζῷ εἶχον
σκευὴν, καὶ Κίσσιοι ὡσαύτως. (2) Ἰνδοὶ δὲ σκευῇ μὲν
20 ἐσεσάχατο τῇ αὐτῇ καὶ ἐν τῷ πεζῷ, ἥλαυνον δὲ κέλη-
τας καὶ ἄρματα· ὑπὸ δὲ ταῖσι ἄρμασι ὑπῆσαν ἵπποι
καὶ ὄνοι ἄγριοι. (3) Βάκτριοι δὲ ἐσκευάδατο ὡσαύτως
καὶ ἐν τῷ πεζῷ, καὶ Κάσπιοι ὁμοίως. (4) Λίβυες δὲ
καὶ αὐτοὶ κατὰ περ ἐν τῷ πεζῷ ἥλαυνον δὲ καὶ οὗτοι
25 πάντες ἄρματα. (5) Ὡς δ' αὕτως Κάσπειροι καὶ Πα-
ρικάνιοι ἐσεσάχατο ὁμοίως καὶ ἐν τῷ πεζῷ. Ἀρά-
βιοι δὲ σκευὴν μὲν εἶχον τὴν αὐτὴν καὶ ἐν τῷ πεζῷ,
ἥλαυνον δὲ πάντες καμήλους ταχυτῆτα οὐ λειπομένης
ἵππων.

30 LXXXVII. Ταῦτα τὰ ἔθνεα μοῦνα ἵππευε, ἀριθμὸς
δὲ τῆς ἵππου ἐγένετο ὀκτὼ μυριάδες, πάρεξ τῶν καμή-
λων καὶ τῶν ἄρμάτων. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι ἵππέες ἐτε-
τάχατο κατὰ τέλεα, Ἀράβιοι δὲ ἐσχατοὶ ἐπετετάχατο·
ἅτε γὰρ τῶν ἵππων οὔτι ἀνεχομένων τὰς καμήλους,
35 ὕστεροι ἐτετάχατο, ἵνα μὴ φοβέοιτο τὸ ἵππικόν.

LXXXVIII. Ἱππαρχοὶ δὲ ἔσαν Ἀρμαμίθρης τε
καὶ Τίθαιος Δάτιος παῖδες. Ὁ δὲ τρίτος σφι συνίπ-
παρχος Φαρνούχης κατελέλειπτο ἐν Σάρδισι νοσέων.
(2) Ὡς γὰρ ὠρμέοντο ἐκ Σαρδίων, ἐπὶ συμφορὴν ἐνέ-
40 πεσε ἀνεθέλητον· ἐλαύνοντι γὰρ οἱ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ
ἵππου ὑπέδραμε κύων, καὶ ὁ ἵππος οὐ προῖδὼν ἐφοβήθη
τε καὶ στὰς ὀρθὸς ἀπεσείσατο τὸν Φαρνούχεια, πεσὼν
δὲ αἵμα τε ἤμεε καὶ ἐς φθίσιν περιῆλθε ἡ νοῦσος. (3)
Τὸν δὲ ἵππον αὐτίκα κατ' ἀρχὰς ἐποίησαν οἱ οἰκέται
45 ὥς ἐκέλευε· ἐς τὸν χῶρον ἐν τῷ περ κατέβαλε τὸν δε-
σπότεα ἀπαγαγόντες, ἐν τοῖσι γούνασι ἀπέταμον τὰ
σκέλεα. Φαρνούχης μὲν οὕτω παρελύθη τῆς ἡγεμο-
νίας.

LXXXIX. Τῶν δὲ τριηρέων ἀριθμὸς μὲν ἐγένετο
50 ἑπτὰ καὶ διηκόσιαι καὶ χίλιαί, παρείχοντο δὲ αὐτὰς
οἶδε, Φοίνικες μὲν σὺν Συρίοισι τοῖσι ἐν τῇ Παλαι-
στίνῃ τριηκοσίας, ὧδε ἐσκευασμένοι· περὶ μὲν τῇσι κε-
φαλῇσι κυνέας εἶχον ἀγχοτάτω πεποιημένας τρόπον
τὸν Ἑλληνικόν, ἐνδεδυκότες δὲ θώρηκας λινέους, ἀσπί-

at non omnes equitatum contulere, sed hi soli : Persae
eodem modo armati atque pedites ipsorum, nisi quod ho-
rum nonnulli in capitibus partim aenea partim ferrea oper-
gestabant malleo ducta.

LXXXV. Sunt porro homines nomades Sagartii nomi-
nati, populus quidem Persicus, et lingua Persica utens
cultu vero inter Persicum et Pactyicum medio. Hi equitum
contulerant octo millia : arma autem illis non sunt in usu, nec
aenea, nec ferrea, praeterquam pugiones. Utuntur vero funi-
bus e loris plexis : (2) quibus fidentes in bellum profiscun-
tur. Est autem pugnae genus horum hominum huiusmodi :
quando cum hostibus congregiuntur, projiciunt funes,
quorum in extremitate laquei sunt ; quidquid prehendit
funis, sive equus sit, sive homo, id ad se trahit eques ; et
ille laqueo implicatus interficitur. Talis horum pugna est ;
locati autem erant cum Persis.

LXXXVI. Medi equites eodem modo, quo pedites, in-
structi erant : itemque Cissii. (2) Indorum item cultus
et arma eadem atque peditum ; habebant autem et equos
sellarios et currus : juncti autem currus erant partim equis,
partim asinis silvestribus. (3) Bactriorum quoque cultus
equitum idem ac peditum : pariterque Caspiorum. (4) Li-
byes item, qui cum equis aderant, eodem cultu atque pe-
dites erant instructi ; sed hi quidem cuncti currus agebant.
(5) Caspiorum etiam et Paricaniorum et Arabum equitum
cultus et arma nihil a peditibus differebant : sed Ara-
bes omnes camelis vehebantur, qui celeritate non cedunt
equis.

LXXXVII. Hi ergo soli populi equitatum contulerant.
Numerus vero equitum octoginta millium fuit, exceptis ca-
melis et curribus. Et reliqui quidem equites turmatim or-
dinati erant ; Arabes vero postremi, erant locati, hac de
Causa postremi, ne equi consternarentur ; camelos enim
aegerrime patiuntur equi.

LXXXVIII. Equitatu praefecti erant Harmamithres et
Tithaeus, Datis filii. Collega horum Pharnuches, tertius
praefectus equitum, ob morbum Sardibus erat relictus : (2)
quum enim Sardibus egrederetur exercitus, tristis huic ca-
sus acciderat. Dum equo vehitur, sub pedes equi intercur-
rit canis : et equus, qui illum non prospexerat, consterna-
tus rectum sese erigit, et Pharnuchem excutit ; qui humum
prolapsus sanguinem evomit, et in phthisin morbus trans-
iit. (3) Equum autem statim initio ea praena adfecerunt
famuli, quam herus jussit : in eum locum deducto, ubi he-
rum excusserat, crura in genibus praeciderunt. Ita Phar-
nuches praefectura equitum excidit.

LXXXIX. Triremes numero fuere mille ducentae et se-
ptem : quas praebuerant hi populi : Phoenices, cum Syris
Palaeestinae, trecentas ; quorum armatura huiusmodi erat :
capita galeis tecta, similibus maxime Graecanicis galeis ;
circa corpus thoraces lintei ; tum clypeos habebant quorum

δας δὲ ἴτους οὐκ ἐχούσας εἶχον καὶ ἀκόντια. (2) Οὗτοι δὲ οἱ Φοίνικες τὸ παλαιὸν οἶκεον, ὥς αὐτοὶ λέγουσι, ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ, ἐνθεῦτεν δὲ ὑπερβάντες τῆς Συρίας οἰκέουσι τὰ παρὰ θάλασσαν τῆς δὲ Συρίας τοῦτο
 5 τὸ χωρίον καὶ τὸ μέχρι Αἰγύπτου πᾶν Παλαιστίνην καλέσται. (3) Αἰγύπτιοι δὲ νέας παρείχοντο διηκοσίας. Οὗτοι δὲ εἶχον περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα χηλεῦτά, ἀσπίδας δὲ κοίλας, τὰς ἴτους μεγάλας ἐχούσας, καὶ δόρκατά τε ναύμαχα καὶ τύκους μεγάλους. Τὸ δὲ πλῆθος
 10 αὐτῶν θωρηκοφόροι ἔσαν, μαχαίρας δὲ μεγάλας εἶχον. Οὗτοι μὲν οὕτω ἐστάλατο.

XC. Κύπριοι δὲ παρείχοντο νέας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν, ἐσκευασμένοι ὧδε· τὰς μὲν κεφαλὰς εἰλίχατο μίτρῃσι οἱ βασιλεῖς αὐτῶν, οἱ δὲ ἄλλοι εἶχον κιθῶνας,
 15 τὰ δὲ ἄλλα κατὰ περ Ἑλλήνες. (2) Τούτων δὲ τοσάδε ἔθνεά ἐστι, οἱ μὲν ἀπὸ Σαλαμῖνος καὶ Ἀθηνέων, οἱ δὲ ἀπ' Ἀρκαδίας, οἱ δὲ ἀπὸ Κύθνου, οἱ δὲ ἀπὸ Φοινίκης, οἱ δὲ ἀπ' Αἰθιοπίας, ὥς αὐτοὶ Κύπριοι λέγουσι.

XCI. Κίλικες δὲ ἑκατὸν παρείχοντο νέας. Οὗτοι
 20 δ' αὖ περὶ μὲν τῇσι κεφαλῇσι κράνεα ἐπιχώρια, λαίσῃα τε εἶχον ἀντ' ἀσπίδων, ὠμοδόξης πεποιημένα, καὶ κιθῶνας εἰρινέους ἐνδεδυκότες· δύο δὲ ἀκόντια ἕκαστος καὶ ξίφος εἶχον, ἀγχοτάτω τῇσι Αἰγυπτίῃσι μαχαίρῃσι πεποιημένα. Οὗτοι μὲν τὸ παλαιὸν Ὑπα-
 25 χαιοὶ ἐκαλεῦντο, ἐπὶ δὲ Κίλικος τοῦ Ἀγήνορος ἀνδρὸς Φοίνικος ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην. (2) Πάμφυλοι δὲ τριήκοντα παρείχοντο νέας Ἑλληνικοῖσι ὁπλοῖσι ἐσκευασμένοι· οἱ δὲ Πάμφυλοι οὗτοι εἰσὶ τῶν ἐκ Τροίης ἀποσκεδασθέντων ἄμα Ἀμφιλόχῳ καὶ Κάλχαντι.

XCII. Λύκιοι δὲ παρείχοντο νέας πεντήκοντα θωρηκοφόροι τε ἐόντες καὶ κνημιδοφόροι, εἶχον δὲ τόξα κρανείνα καὶ δίστους καλαμίνους ἀπτέρους καὶ ἀκόντια, ἐπὶ δὲ αἰγὸς δέρματα περὶ τοὺς ὠμούς αἰωρεύμενα, περὶ δὲ τῇσι κεφαλῇσι πῖλους πτεροῖσι περιεστεφανω-
 35 μένους· ἐγχειρίδια δὲ καὶ δρέπανα εἶχον. (2) Λύκιοι δὲ Τερμίλαιοι ἐκαλεῦντο ἐκ Κρήτης γεγονότες, ἐπὶ δὲ Λύκου τοῦ Πανδίωνος ἀνδρὸς Ἀθηναίου ἔσχον τὴν ἐπωνυμίην.

XCIII. Δωριεῖς δὲ οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας τριήκοντα πα-
 40 ρείχοντο νέας, ἔχοντές τε Ἑλληνικὰ ὅπλα καὶ γεγονότες ἀπὸ Πελοποννήσου. (2) Κᾶρες δὲ ἐβδομήκοντα παρείχοντο νέας, τὰ μὲν ἄλλα κατὰ περ Ἑλλήνες ἐσταλμένοι, εἶχον δὲ καὶ δρέπανα καὶ ἐγχειρίδια. Οὗτοι δὲ οἵτινες πρότερον ἐκαλεῦντο, ἐν τοῖσι πρώτοις
 45 τῶν λόγων εἴρηται.

XCIV. Ἴωνες δὲ ἑκατὸν νέας παρείχοντο ἐσκευασμένοι ὥς Ἑλλήνες. Ἴωνες δὲ ὅσον μὲν χρόνον ἐν Πελοποννήσῳ οἶκεον τὴν νῦν καλουμένην Ἀχαιΐν, καὶ πρὶν ἢ Δαναὸν τε καὶ Εὐθύθον ἀπικέσθαι ἐς Πελοπόννη-
 50 σον, ὥς Ἑλλήνες λέγουσι, ἐκαλεῦντο Πελασγοὶ Αἰγιαλῆες, ἐπὶ δὲ Ἴωνος τοῦ Εὐθύθου Ἴωνες.

XCV. Νησιῶται δὲ ἑπτακαίδεκα παρείχοντο νέας ὠπλισμένοι ὥς Ἑλλήνες, καὶ τοῦτο Πελασγικὸν ἔθνος, ὕστερον δὲ Ἴωνικὸν ἐκλήθη κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ

orae ferro non erant munitae, et jacula. (2) Phoenices hi, ut aiunt ipsi, olim ad mare Rubrum habitaverant : illinc transgressi, nunc Syriae oram maritimam incolunt. Syriae autem hic tractus omnis, usque ad Aegyptum, Palaestina vocatur. (3) Aegyptii naves praebuerant ducentas. Hi plexas sive nexiles gestabant galeas, scuta cava, quorum orae multo ferro erant munitae, hastas ad navalem pugnam comparatas, et ingentes bipennes. Multitudo eorum thoraces gestabant, magnosque gladios habebant. Talis horum armatura erat.

XC. Cyprii naves praebuerant centum et quinquaginta, hoc modo armati : reges eorum caput mitra obvolutum habebant : reliqui tunicas gestabant : caetera vero ut Graeci. (2) Sunt autem Cypriorum plures populi : alii Salamine et Athenis oriundi ; alii ex Arcadia ; alii ex Cythno ; alii e Phoenice ; alii ex Aethiopia, ut ipsi Cyprii affirmant.

XCI. Cilices centum contulerant naves. Hi capita galeis tecta habebant vernaculis, pro scutis parmulas gestabant ex crudo bovino corio confectas, tunicas induti laneas : bina quisque jacula habebat, et ensem Aegyptiaco maxime gladio similem. Hi antiquitus Hypachaei nominati erant : dein a Cilice, Agenoris filio, viro Phoenice, nomen invenerunt. (2) Pamphyli triginta naves praebuerant, Graecanicis armis instructi. Sunt autem hi Pamphyli Trojanorum posterii illorum, qui cum Amphilocho et Calchante disjecti fuere.

XCII. Lycii quinquaginta praebuerant naves, thoracibus et ocreis instructi. Arcus habebant ex corno arbore, sagittas arundineas non alatas, et jacula : ex humeris eorum pelles pendebant caprinae : capitibus impositi pilei pennis circumcirca coronati : praeterea pugionibus et falcibus armati erant. (2) Erant vero Lycii ex Creta oriundi, Termilae olim nominati, deinde a Lyco, Pandionis filio, viro Atheniensi, invenerunt nomen.

XCIII. Dorienses Asiatici triginta naves contulerant, Graecanico more armati, ex Peloponneso oriundi. (2) Cares septuaginta naves praebuerant, falcibus et pugionibus armati, caeteroquin vero Graecanico more instructi. His quodnam antiquitus fuerit nomen, in superiori harum Historiarum parte dictum est.

XCIV. Iones centum contulerant naves, eodem modo instructi atque Graeci. Iones, quamdiu in Peloponneso eam regionem, quae nunc Achaia vocatur, incoluerant, priusquam Danaus et Xuthus in Peloponnesum advenissent, ut Graeci aiunt, Pelasgi Aegialees (*id est*, littorales) vocabantur : deinde ab Ione, Xuthi filio, nomen invenerunt.

XCV. Insulani septemdecim contulerant naves, eodem modo armati atque Graeci. Etiam hic Pelasgicus est populus, qui deinde Ionicus eadem ratione nominatus est atque

οἱ δυωδεκαπόλεις Ἴωνες οἱ ἀπ' Ἀθηνέων. (2) Αἰολέες δὲ ἐξήκοντα νέας παρείχοντο, ἐσκευασμένοι τε ὡς Ἑλληνες καὶ τὸ πάλαι καλούμενοι Πελασγοί, ὡς Ἑλλήνων λόγος. (3) Ἑλλησπόντιοι δὲ πλὴν Ἀβυδηνῶν (Ἀβυδηνοῖσι γὰρ προσετέτακτο ἐκ βασιλέως κατὰ χώραν μένουσι φύλακας εἶναι τῶν γεφυρέων), οἱ δὲ λοιποὶ οἱ ἐκ τοῦ Πόντου στρατευόμενοι παρείχοντο μὲν ἑκατὸν νέας, ἐσκευασμένοι δὲ ἔσαν ὡς Ἑλληνες· οὗτοι δὲ Ἴώνων καὶ Δωριέων ἀποικοί.

10 XCVI. Ἐπεβάτευν δὲ ἐπὶ πασέων τῶν νεῶν Πέρσαι καὶ Μῆδοι καὶ Σάκαι. Τούτων δὲ ἀρίστα πλωούσας παρείχοντο νέας Φοίνικες, καὶ Φοινίκων Σιδώνιοι. (2) Τούτοις πᾶσι καὶ τοῖσι ἐς τὸν πεζὸν τεταγμένοις αὐτῶν ἐπῆσαν ἑκάστοις ἐπιχώριοι ἡγεμόνες, τῶν ἐγὼ, 15 οὐ γὰρ ἀναγκαίη ἐξέργομαι ἐς ἱστορίας λόγον, οὐ παραμύνημαι· οὔτε γὰρ ἔθνεος ἑκάστου ἐπάξιον ἔσαν οἱ ἡγεμόνες, ἐν τ' ἔθνει ἑκάστῳ ὅσαι περ πόλεις τοσούτοι καὶ ἡγεμόνες ἔσαν. (3) Εἶποντο δὲ ὡς οὐ στρατηγοί, ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἄλλοι στρατευόμενοι δοῦλοι, ἐπεὶ στρα- 20 τηγοὶ οἱ τὸ πᾶν ἔχοντες κράτος καὶ ἄρχοντες τῶν ἐθνέων ἑκάστων, ὅσοι αὐτῶν ἔσαν Πέρσαι, εἰρέαται μοι.

XCVII. Τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἐστρατήγεον οἶδε, Ἀριαβίγνης τε ὁ Δαρείου καὶ Πρηξάσπης ὁ Ἀσπαθίνεω καὶ 25 Μεγαβάρος ὁ Μεγαδάτεω καὶ Ἀχαιμένης ὁ Δαρείου, τῆς μὲν Ἰάδος τε καὶ Καρικῆς στρατιῆς Ἀριαβίγνης ὁ Δαρείου τε παῖς καὶ τῆς Γωβρύεω θυγατρός· (2) Αἰγυπτίων δὲ ἐστρατήγεε Ἀχαιμένης Ξέρξεω ἐὼν ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελφῆς, τῆς δὲ ἄλλης στρατιῆς ἐστρατή- 30 γεον οἱ δύο. Τριηκόντεροι δὲ καὶ πεντηκόντεροι καὶ κέρκouroi καὶ ἵππαγωγά πλοῖα σμικρὰ συνελθόντα ἐς τὸν ἀριθμὸν ἐφάνη τρισχίλια.

XCVIII. Τῶν δὲ ἐπιπλώνων μετὰ γε τοὺς στρατηγούς οἶδε ἔσαν οἱ οὐνομαστότατοι, Σιδώνιος Τετρά- 35 μνηστος Ἀνύσου, καὶ Τύριος Μάπην Σιρώμου, καὶ Ἀράδιος Μέρβαλος Ἀγβάλου, καὶ Κίλιξ Συέννεσις Ὀρομέδοντος, καὶ Λύκιος Κυβερνίσκος Σίκα, καὶ Κύπριοι Γόργος τε Χέρσιος καὶ Τιμῶναξ ὁ Τιμαγόρεω, καὶ Καρῶν Ἰστιαιός τε ὁ Τύμνεω καὶ Πίγρης 40 ὁ Σελδώμου καὶ Δαμασίθυμος ὁ Κανδαύλεω.

XCIX. Τῶν μὲν νυν ἄλλων οὐ παραμύνημαι ταξιαρχέων ὡς οὐκ ἀναγκαζόμενος, Ἀρτεμισίης δὲ, τῆς μάλιστα θῶμα ποιεῖσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατευσά- 45 μένης γυναικὸς, ἥτις ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς τε ἔχουσα τὴν τυραννίδα καὶ παιδὸς ὑπάρχοντος νεηνίεω ὑπὸ λήματός τε καὶ ἀνδρηίης ἐστρατεύετο, οὐδεμιῆς εὐούσης οἱ ἀναγκαίης. (2) Οὐνομα μὲν δὴ ἦν αὐτῇ Ἀρτεμισίη, θυγάτηρ δὲ ἦν Λυγδάμιος, γένος δὲ ἐξ Ἀλικαρνησοῦ τὰ πρὸς πατρός, τὰ μητρόθεν δὲ Κρήσσα. 50 Ἡγεμόνευε δὲ Ἀλικαρνησέων τε καὶ Κῶων καὶ Νισυρίων τε καὶ Καλυδνίων, πέντε νέας παρεχομένη. (3) Καὶ συναπάσης τῆς στρατιῆς, μετὰ γε τὰς Σιδωνίων, νέας εὐδοξοτάτας παρείχετο, πάντων δὲ τῶν συμμάχων γνώμας ἀρίστας βασιλεῖ ἀπεδέξατο. (4) Τῶν δὲ κατέ-

illi duodecim civitatum Iones Athenis oriundi. (2) Aiolenses sexaginta praeberant naves, eodem modo atque Graeci armati : et hi quoque olim Pelasgi nominati, ut Graeci memorant. (3) Hellespontii, exceptis Abydenis : nam Abydenis imperaverat rex ut domi manerent, et pontes custodirent : caeteri igitur ex Ponto expeditionis hujus socii naves contulerant centum, eodem modo instructi ac Graeci. Sunt autem hi Ionum et Doriensium coloni.

XCVI. In singulis istarum navium erant propugnatores Persae et Medi et Sacae. Quae ex earumdem navium numero optime vehebantur, has praeberant Phoenices, et in his praeter caeteris Sidonii. (2) Singulorum autem populorum copiis navalibus, perinde atque terrestribus, praerant duces ex popularibus : quorum ego nomina edere, quum nihil necesse sit ad historiae rationem, supersedeo. Nec enim cuique populo duces erant memoratu digni : et, quot in quoque populo civitates, tot etiam duces erant. (3) Sequebantur hi autem non ut duces vere nominati aut praetores, sed ut reliqui militantes servi. Caeterum imperatores penes quos summa fuit imperii, et singulorum populorum duces, quotquot eorum Persae fuerunt, a me dicti sunt.

XCVII. Navalibus autem copiis cum imperio praefecti hi erant : Ariabignes, Darii filius, et Praxaspes Aspathinis, et Megabazus Megabatis, et Achæmenes Darii filius. Ionicis quidem et Caricis copiis Ariabignes praefuit, Darii filius ex filia Gobryae ; (2) Aegyptiis autem Achæmenes, frater Xerxis eodem patre eademque matre natus ; reliquis nauticis copiis duo reliqui. Actuaria autem navigia partim triginta partim quinquaginta remorum, tum cercuros, et equis tranvehendis naves parvas convenisse constat ad tria millia numero.

XCVIII. Eorum qui in hac classe militarunt, secundum imperatores, illustrissimi erant hi : Tetramnestus, Anysi filius, Sidonius ; Mapen, Siromi filius, Tyrius ; Merbalus Agbali, Aradius ; Syennesis, Oromedontis, Cilix ; Cyberniscus, Sicæ filius, Lycius ; Gorgus, Chersis filius, et Timonax Timagoræ, uterque Cyprius ; tres Cares, Histiaeus, Tymnis filius, Pigres Seldomi, et Damasithymus, Candaulis filius.

XCIX. Reliquos ordinum duces silentio praetereo ; nec enim necesse est mihi hos commemorare, excepta Artemisia muliere, quam fuisse hujus belli Graeciae illati sociam demiror. Hac enim, mortuo marito, quum ipsa regnum teneret, filiumque haberet adolescentem, animi impetu roboreque elata, expeditioni huic sociam sese, nulla necessitate adacta, adjunxit. (2) Nomen igitur huic Artemisia fuit, pater Lygdamnis ; paternum genus ex Halicarnasso, maternum ex Creta. Imperavit illa Halicarnassensibus, Cois, Nisyriis et Calydniis ; praeberatque naves quinque, (3) quae navium omnium universae classis, post Sidonias, praestantissimae erant. Eadem apud regem optimas praesociis omnibus sententias dixit. (4) Quibus civitatibus imperasse

λεξά πολλῶν ἡγεμονεύειν αὐτὴν, τὸ ἔθνος ἀποφαίνω πᾶν ἐν Δωρικῶν, Ἀλικαρνησέας μὲν Τροϊζηνίους, τοὺς δὲ ἄλλους Ἐπιδαυρίους. Ἐς μὲν τοσόνδε δ ναυτικὸς στρατὸς εἴρηται.

5 C. Ξέρξης δὲ, ἐπεὶ ἡριθμήθη τε καὶ διετάχθη ὁ στρατὸς, ἐπεθύμησε αὐτὸς σφραγίσαι διεξέλασας θηήσασθαι. Μετὰ δὲ ἐποίει ταῦτα, καὶ διεξελάνων ἐπ' ἄρματος παρ' ἔθνος ἐν ἑκάστον ἐπυνθάνετο, καὶ ἀπέγραφον οἱ γραμματισταί, ἕως ἔξ ἑσχάτων ἐς ἑσχατὰ ἀπῖκετο καὶ 10 τῆς ἵππου καὶ τοῦ πεζοῦ. (2) Ὡς δὲ ταῦτά οἱ ἐπεποιήτο, τῶν νεῶν κατελκυσθεισῶν ἐς θάλασσαν, ἐνθαῦτα δὲ Ξέρξης μετεκβάς ἐκ τοῦ ἄρματος ἐς νέα Σιδωνίην ἔζετο ὑπὸ σκηνῇ χρυσῇ καὶ παρέπλωε παρὰ τὰς πρῶρας τῶν νεῶν, ἐπειρωτέων τε ἑκάστας ὁμοίως καὶ τὸν πεζὸν 15 καὶ ἀπογραφόμενος. (3) Τὰς δὲ νέας οἱ ναύαρχοι ἀναγαγόντες ὅσον τε τέσσερα πλέθρα ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ ἀνεκώχευον, τὰς πρῶρας ἐς γῆν τρέψαντες πάντες μετωπηδόν, καὶ ἐξοπλίσαντες τοὺς ἐπιβάτας ὡς ἐς πόλεμον. Ὁ δ' ἐντὸς τῶν πρῶρων πλώων ἐθηεῖτο καὶ 20 τοῦ αἰγιαλοῦ.

CI. Ὡς δὲ καὶ ταύτας διεξέπλωσε καὶ ἐξέβη ἐκ τῆς νεὸς, μετεπέμφατο Δημάρητον τὸν Ἀρίστωνος συστρατευόμενον αὐτῷ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καλέσας δ' αὐτὸν εἶρετο τάδε, « ὦ Δημάρητε, νῦν μοί σε ἡδύ ἐστι ἐπειρεσθαι τὰ ἐθέλω. (2) Σὺ εἷς Ἕλληνας τε, καὶ ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι σεῦ τε καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῶν ἔμοι ἐς λόγους ἀπικνεομένων, πόλιος οὐτ' ἐλαχίστης οὐτ' ἀσθενεστάτης. (3) Νῦν ὧν μοι τόδε φράσον, εἰ Ἕλληνες ὑπομενέουσι χεῖρας ἔμοι ἀνταειρόμενοι. Οὐ γὰρ, 30 ὡς ἐγὼ δοκέω, οὐδ' εἰ πάντες Ἕλληνες καὶ οἱ λοιποὶ οἱ πρὸς ἐσπέρης οἰκέοντες ἄνθρωποι συλληχθείησαν, οὐκ ἀξιόμαχοί εἰσι ἐμὲ ἐπιόντα ὑπομεῖναι, μή τί γε μὴ ἐόντες ἄρθμιοι. (4) Ἐθέλω μέντοι καὶ τὸ ἀπὸ σεῦ, ὁκοῖόν τι λέγεις περὶ αὐτῶν, πυνθάνεσθαι. » Ὁ μὲν ταῦτα 35 εἰρώτα, ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἔφη, « ὦ βασιλεῦ, κότερα ἀληθεῖη χρήσωμαι πρὸς σέ ἢ ἡδονῇ; » Ὁ δὲ μιν ἀληθεῖη χρήσασθαι ἐκέλευε, φᾶς οὐδὲν οἱ ἀηδέστερον ἔσεσθαι ἢ πρότερον ἦν.

CII. Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε Δημάρητος, ἔλεγε τάδε, 40 « βασιλεῦ, ἐπειδὴ ἀληθεῖη χρήσασθαι πάντως με κελεύεις ταῦτα λέγοντα τὰ μὴ ψευδόμενός τις ὕστερον ὑπὸ σεῦ ἀλώσεται, τῇ Ἑλλάδι πενίη μὲν αἰεὶ κοτε σύντροφός ἐστι, ἀρετὴ δὲ ἐπακτός ἐστι, ἀπὸ τε σοφίης κατεργασμένη καὶ νόμου ἰσχυροῦ· τῇ διαχρεωμένῃ ἢ 45 Ἑλλάς τὴν τε πενίην ἀπαμύνεται καὶ τὴν δεσποσύνην. (2) Αἰνέω μὲν νυν πάντας τοὺς Ἕλληνας τοὺς περὶ ἐκείνους τοὺς Δωρικοὺς χώρους οἰκημένους, ἔρχομαι δὲ λέξων οὐ περὶ πάντων τούσδε τοὺς λόγους, ἀλλὰ περὶ Λακεδαιμονίων μόνων, πρῶτα μὲν ὅτι οὐκ ἐστὶ 50 ὅπως κοτὴ σοὺς δέξονται λόγους δουλοσύνην φέροντας τῇ Ἑλλάδι, αὗτις δὲ ὡς ἀντιώσονται τοι ἐς μάχην καὶ ἢ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες πάντες τὰ σὰ φρονέωσι. (3) Ἀριθμοῦ δὲ πέρι, μὴ πύθη ὅσοι τινὲς ἐόντες ταῦτα ποιέειν οἷοί τε εἰσι· ἦν τε γὰρ τύχῃσι ἐξεστρατευμένοι

eam dixi, has omnes Doricae gentis esse adfirmo : Halicanassenses nempe, Troezenios : reliquos vero, Epidaurios. Hactenus igitur navales recensui copias.

C. Postquam initus est copiarum numerus, et ordine compositus universus exercitus, cupivit Xerxes eum obeundo lustrare : idque fecit. Curru præter unumquemque populum prætervectus, singula percontabatur, et scribæ scripto consignabant; donec ab una extremitate ad alteram et equitum et peditum pervenit. (2) Deinde navibus in mare deductis, relicto curru navem conscendit Sidoniam, in eaque sub tabernaculo aureo residens præter proras navium prætervectus est, sciscitans de singulis, perinde atque in terrestri exercitu fecerat, et omnia scripto consignari iubens. (3) Naves, ex quadringentorum admodum pedum intervallo a littore abductas, in ancoris tenebant præfecti, proris omnibus continua fronte in terram conversis, propugnatoribus in armis stantibus, velut ad pugnam paratis : et rex spectabat, inter proras et littus navigans.

CI. Ita lustrata classe, Xerxes navi egressus Demaratum vocari jussit, Aristonis filium, expeditionis adversus Græciam socium; eumque, ubi adfuit, his verbis compellavit : « Demarate, nunc me juvat, ex te quæ scire cupio quærere. (2) Tu Græcus es, et, ut ego non ex te solum, sed et ex reliquis Græcis, qui mihi in colloquium veniunt, audio, ex ea civitate es, quæ nec minima est nec infirmissima. (3) Nunc ergo hoc dic mihi, an Græci ausuri sint manus contra me tollere. Nam, ut equidem existimo, ne universi quidem Græci et reliqui ad occidentem habitantes homines, si vires suas cuncti conjungerent, pares forent ad resistendum mihi, præsertim quum non sint inter se concordēs. (4) At cupio tamen etiam ex te, quid sit quod de hoc dicas, cognoscere. » Cui ita interroganti Demaratus respondit : « Utrum, rex, ex veritate tibi dicam, an ad gratiam? » Et ille jussit eum ex veritate dicere; nihilo enim minus illum ob id sibi acceptum fore, quam antea fuisset.

CII. His auditis, Demaratus hæc dixit : « Rex, quoniam ex rei veritate me loqui plane jubes, eaque dicere quæ non mentitum me esse posthac quisquam deprehendat, hoc dico : in Græcia ab omni quidem ætate paupertas habitavit : accessit vero virtus, sapientiæ et legis validæ filia, qua utens Græcia et paupertatem abigit et dominatum. (2) Et laudo quidem Græcos omnes circa terras illas Doricas habitantes : nec vero de cunctis nunc Græcis verba faciam, sed de solis Lacedæmoniis : quos, primum, dico nequaquam accepturos esse tuas condiciones, servitutem Græciæ proponentes; deinde, obviam illos tibi ituros aio in pugnam, etiamsi alii omnes Græci tecum sentirent. (3) Ad numerum autem quod attinet, noli quærere quot sint numero, qui hoc facturi sint : nam sive mille fuerint qui in

χιλίοι, οὗτοι μαχέσονται τοι, ἦν τε ἐλάσσονες τούτων, ἦν τε καὶ πλεῦνες. »

CIII. Ταῦτα ἀκούσας Ξέρξης γελάσας ἔφη, « Δημάρητε, οἷον ἐφθέγγαστο ἔπος, ἄνδρας χιλίους στρατιῇ τοσῆδε μαχέσασθαι. (2) Ἄγε εἰπέ μοι, σὺ φῆς τούτων τῶν ἀνδρῶν αὐτὸς βασιλεὺς γενέσθαι· σὺ ὢν ἐβλήσεις αὐτίκα μάλα πρὸς ἄνδρας δέκα μάχεσθαι; καίτοι εἰ τὸ πολιτικὸν ὑμῖν πᾶν ἐστὶ τοιοῦτον οἷον σὺ διαιρέεις, σέ γε τὸν ἐκείνων βασιλέα πρέπει πρὸς τὸ διπλήσιον ἀντιτάσσεσθαι κατὰ νόμους τοὺς ὑμετέρους. (3) Εἰ γὰρ ἐκείνων ἕκαστος δέκα ἀνδρῶν τῆς στρατιῆς τῆς ἐμῆς ἀντάξιος ἐστὶ, σέ δέ γε δίζημαι εἴκοσι εἶναι ἀντάξιον. Καὶ οὕτω μὲν ὀρθοῖτ' ἂν ὁ λόγος ὁ παρὰ σεῦ εἰρημένος· εἰ δὲ τοιοῦτοί τε ἐόντες καὶ μεγάθεα τοσοῦτοι ὅσοι σὺ τε καὶ οἱ παρ' ἐμὲ φοιτέουσι Ἑλλήνων ἐς λόγους αὐχέετε τοσοῦτον, ὅρα μὴ μάτην κόμπος ὁ λόγος οὗτος εἰρημένος εἴη. (4) Ἐπεὶ φέρε ἴδωι παντὶ τῷ οἰκῷ· κῶς ἂν δυναίετο χίλιοι ἢ καὶ μύριοι ἢ καὶ πεντακισμύριοι, ἐόντες γε ἐλεύθεροι πάντες ὁμοίως καὶ μὴ ὑπ' ἐνὸς ἀρχόμενοι, στρατῷ τοσῶδε ἀντιστῆναι; ἐπεὶ τοι πλεῦνες περὶ ἓνα ἕκαστον γινόμεθα ἢ χίλιοι, ἐόντων ἐκείνων πέντε χιλιάδων. (5) Ὑπὸ μὲν γὰρ ἐνὸς ἀρχόμενοι κατὰ τρόπον τὸν ἡμέτερον γενοίετ' ἂν, δειμαίνοντες τοῦτον, καὶ παρὰ τὴν ἐσωτῶν φύσιν ἀμείνωνες, καὶ ἴοιεν ἀναγκαζόμενοι μάστιγι ἐς πλεῦνας ἐλάσσονες ἐόντες· ἀνειμένους δὲ ἐς τὸ ἐλεύθερον οὐκ ἂν ποιεοίεν τούτων οὐδέτερα. (6) Δοκέω δὲ ἔγωγε καὶ ἀνισωθέντας πληθεῖ χαλεπῶς ἂν Ἑλληνας Πέρσῃσι μόνουσι μάχεσθαι. Ἀλλὰ παρ' ἡμῖν τοῦτό ἐστι τὸ σὺ λέγεις, 30 ἐστὶ γε μέντοι οὐ πολλόν, ἀλλὰ σπάνιον· εἰσὶ γὰρ Περσέων τῶν ἐμῶν αἰχμοφόρων οἱ ἐβελήσουσι Ἑλλήνων ἀνδράσι τρισὶ ὁμοῦ μάχεσθαι· τῶν σὺ ἐὼν ἄπειρος πολλὰ φλυηρέεις. »

CIV. Πρὸς ταῦτα Δημάρης λέγει, « ὦ βασιλεῦ, 35 ἀρχῆθεν ἠπιστάμην ὅτι ἀληθεῖν χρεώμενος οὐ φίλα τοι ἔρέω· σὺ δὲ ἐπεὶ ἠνάγκασας λέγειν τῶν λόγων τοὺς ἀληθεστάτους, ἔλεγον τὰ κατήκοντα Σπαρτιήτησι. (2) Καίτοι ὥς ἐγὼ τυγχάνω τὰ νῦν τάδε ἐστοργῶς ἐκείνους, αὐτὸς μάλιστα ἐξεπίστεται, οἱ μὲ τιμὴν τε καὶ γέρεα ἀπελόμενοι πατρώϊα ἀπολὶν τε καὶ φυγάδα πεποιθήκασιν, πατὴρ δὲ ὁ σὸς ὑποδεξάμενος βίον τέ μοι καὶ οἶκον δέδωκε. Οὐκ ὢν οἶκός ἐστι ἄνδρα τὸν σῶφρονα εὖ νοιαν φαινομένην διωθέεσθαι, ἀλλὰ στέργειν μάλιστα. (3) Ἐγὼ δὲ οὔτε δέκα ἀνδράσι ὑπίσχομαι οἷός τε εἶναι 40 μάχεσθαι οὔτε δυοῖσι, ἐκὼν τε εἶναι οὐδ' ἂν μουνόμαχέοιμι. Εἰ δὲ ἀναγκαίη εἴη ἢ μέγας τις ὁ ἐποτρύνων ἀγὼν, μαχοίμην ἂν πάντων ἡδιστα ἐνὶ τούτων τῶν ἀνδρῶν οἱ Ἑλλήνων ἕκαστός φησι τριῶν ἄξιος εἶναι. (4) Ὡς δὲ καὶ Λακεδαιμόνιοι κατὰ μὲν ἓνα μαχεόμενοι οὐδαμῶν εἰσὶ κακίονες ἀνδρῶν, ἀλλῆς δὲ ἀριστοὶ ἀνδρῶν ἀπάντων. Ἐλεύθεροι γὰρ ἐόντες οὐ πάντα ἐλεύθεροί εἰσι· ἐπεστὶ γὰρ σφι δεσπότης νόμος, τὸν ὑποδειμαίνουσι πολλῶν ἔτι μᾶλλον ἢ οἱ σοὶ σέ. Ποιεῖσι γῶν τὰ ἂν ἐκεῖνος ἀνώγει· ἀνώγει δὲ τῶν αὐτῶν αἰεὶ, οὐκ

aciem prodeant, hi tecum congregientur, sive his pauciores sive plures. »

CIII. Quibus auditis, ridens Xerxes ait : « Demarate, quodnam emisisti verbum, mille viros cum tam ingenti exercitu congressuros! (2) Dic mihi, age : ais tu, regem te horum hominum fuisse : volensne igitur tu e vestigio contra decem pugnare viros? Atqui, si vestri cives cuncti tales sunt, quales tu declaras, decet te regem eorum, ex vestris institutis, cum duplo numero congregi. (3) Nam si illorum quisque denis viris de meo exercitu par est, a te utique postulo ut viginti viris par sis : atque ita demum recte stabit ratio quam tu dicis. Sin, quum tales sitis talique statura, quali tu et alii Græci qui me convenire consueverunt, tantopere gloriamini, vide ne vana jactatio sit hoc quod dicitis. (4) Age enim, videamus quid probabili ulla ratione fieri possit : quonam tandem pacto mille homines, aut etiam decies, aut denique quinquagies mille, qui cuncti pariter liberi sint, nec unius subjecti imperio : quo pacto, inquam, hi resistere tanto exercitui poterunt? Nam, si sunt illi quinquies mille, nos plures quam milleni sumus qui illorum unumquemque circumstabimus. (5) Quodsi quidem, ut apud nos, sic illi unius subjecti essent imperio, possent illius metu et contra suam naturam fieri meliores, et flagellis coacti pauciores numero adversus plures in prælium ire : sed liberi, et suo arbitrio permissi, neutrum horum facient. (6) Puto vero equidem, æquali etiam numero ægre Græcos solis Persis resistere posse. Sed apud nos hoc reperitur, quod tu ais ; quamquam non frequens, sed rarum : sunt enim inter Persas, in satellitum meorum numero, viri qui cum tribus simul Græcis pugnam inire non detrectabunt : quorum tu inexpertus, multa nugaris. »

CIV. Ad hæc Demaratus, « Rex, inquit, ab initio novam, vera me dicentem non dicturum grata tibi : sed, quoniam me coegisti verissima eloqui, dixi quæ ad Spartanos attinent. (2) Quamquam, quo pacto ego nunc maxime adversus illos adfectus sim, tu optime nosti ; quum illi me, honore et muneribus paternis spoliatum, domo atque patria pepulerint : quem tuus pater benigne exceptum, victu ac domicilio donavit. Quare credibile non est, hominem sanæ mentis exploratam respuere benevolentiam, sed eam potius quam maxime complecti. (3) Ego vero neque cum decem simul viris posse me dimicare prædico, nec cum duobus : et, mei si res arbitrii sit, ne cum uno quidem congregiar. Quod si vero necessitas aut magnum aliquod discrimen urgeret, libenter admodum cum uno ex his viris congregeder, quorum unus quisque tribus se parem ait esse Græcis. (4) Ita etiam Lacedæmonii, singuli cum singulis pugnantes, nullis viris sunt inferiores ; conferti vero, omnium hominum fortissimi. Licet enim liberi sint, non sunt tamen omni ex parte liberi : præest enim eis domina, Lex ; quam illi dominam multo magis timent, quam te dominum tui. Faciunt certe quidem semper id quod lex imperat : imperat autem illa semper idem, vctans ex acie

ἔων φεύγειν οὐδὲν πλῆθος ἀνθρώπων ἐκ μάχης, ἀλλὰ μένοντας ἐν τῇ τάξει ἐπικρατέειν ἢ ἀπόλλυσθαι. (5) Σοὶ δὲ εἰ φαίνομαι ταῦτα λέγων φλυηρέειν, τάλλα σιγᾶν ἐθέλω τὸ λοιπόν· νῦν δὲ ἀναγκασθεὶς ἔλεξα. Γένοιτο μὲντοι κατὰ νόον τοι, βασιλεῦ. »

CV. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἀμείψατο, Ξέρξης δὲ ἐς γελωτά τε ἔτρεψε καὶ οὐκ ἐπωήσατο ὄργην οὐδεμίαν, ἀλλ' ἠπίως αὐτὸν ἀπεπέμψατο. (2) Τούτῳ δὲ ἐς λόγους ἐλθὼν Ξέρξης, καὶ ὑπαρχὸν ἐν τῷ Δορίσκῳ τούτῳ καταστήσας Μασκάμην τὸν Μεγαδόστω, τὸν δὲ ὑπὸ Δαρείου σταθέντα καταπαύσας, ἐξήλαυε τὸν στρατὸν διὰ τῆς Θρηίκης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα.

CVI. Κατέλιπε δὲ ἄνδρα τοιόνδε Μασκάμην γενόμενον, τῷ μούνῳ Ξέρξης δῶρα πέμπεσκε ὡς ἀριστεύοντι πάντων ὅσους κατέστησε αὐτὸς ἢ Δαρεῖος ὑπάρχους, πέμπεσκε δὲ ἀνὰ πᾶν ἔτος· ὡς δὲ καὶ Ἀρτοξέρξης ὁ Ξέρξεω τοῖσι Μασκαμείοισι ἐκγόνοισι. (2) Κατέστασαν γὰρ ἔτι πρότερον ταύτης τῆς ἐλάσιος ὑπαρχοὶ ἐν τῇ Θρηίκῃ καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου πανταχῇ. Οὗτοι ὦν πάντες, οἳ τε ἐκ Θρηίκης καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου, πλὴν τοῦ ἐν Δορίσκῳ, ὑπ' Ἑλλήνων ὕστερον ταύτης τῆς στρατηλασίας ἐξηρέθησαν· τὸν δὲ ἐν Δορίσκῳ Μασκάμην οὐδαμοὶ καὶ ἐδυνάσθησαν ἐξελεῖν, πολλῶν πειρησαμένων. Διὰ τοῦτο δὲ οἱ τὰ δῶρα πέμπεται παρὰ τοῦ βασιλεύοντος αἰεὶ ἐν Πέρσῃσι.

CVII. Τῶν δὲ ἐξαιρεθέντων ὑπ' Ἑλλήνων οὐδένα βασιλεὺς Ξέρξης ἐνόμισε εἶναι ἄνδρα ἀγαθὸν εἰ μὴ Βόγην μούνον τὸν ἐξ Ἡϊόνος. (2) Τοῦτον δὲ αἰνέων οὐκ ἐπαύετο, καὶ τοὺς περιέοντας αὐτοῦ ἐν Πέρσῃσι παῖδας ἐτίμα μάλιστα, ἐπεὶ καὶ ἄξιος αἰνίου μεγάλου ἐγένετο Βόγης, ὃς ἐπειδὴ ἐπολιορκέετο ὑπ' Ἀθηναίων καὶ Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδew, παρεὼν αὐτῷ ὑπόσπονδον ἐξελεῖν καὶ νοστήσαι ἐς τὴν Ἀσίην, οὐκ ἠθέλησε, μὴ δειλὴν δόξειε περιεῖναι βασιλεῖ, ἀλλὰ διεκατέρρεε ἐς τὸ ἔσχατον. (3) Ὡς δ' οὐδὲν ἔτι φορβῆς ἐνῆν ἐν τῷ τείχεϊ, συννήσας πυρὴν μεγάλην ἐσφαξε τὰ τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰς παλλακὰς καὶ τοὺς οἰκέτας· καὶ ἐπειτεν ἐσέβαλε ἐς τὸ πῦρ, μετὰ δὲ ταῦτα τὸν χρυσὸν ἅπαντα τὸν ἐκ τοῦ ἄστεος καὶ τὸν ἄργυρον ἔσπειρε ἀπὸ τοῦ τείχεος ἐς τὸν Στρυμόνα, ποιήσας δὲ ταῦτα ἐσωτὸν ἐπέβαλε ἐς τὸ πῦρ. Οὕτω μὲν οὗτος δικαίως αἰνέεται ἔτι καὶ ἐς τὸδε ὑπὸ Περσέων.

CVIII. Ξέρξης δὲ ἐκ τοῦ Δορίσκου ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, τοὺς δὲ αἰεὶ γινομένους ἐμποδὼν συστρατεύεσθαι ἠνάγκαζε· ἐδεδούλωτο γὰρ, ὡς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται, ἢ μέχρι Θεσσαλίας πᾶσα, καὶ ἦν ὑπὸ βασιλέα δασμοφόρος, Μεγαβάζου τε καταστρεψαμένου καὶ ὕστερον Μαρδονίου. (2) Παραμείβετο δὲ πορευόμενος ἐκ Δορίσκου πρῶτα μὲν τὰ Σαμοθρηίκια τείχεα, τῶν ἐσχάτη πεπόλισται πρὸς ἐσπέρην πόλιν τῇ οὐνομά ἐστι Μεσαμβρίη. Ἐχεται δὲ ταύτης Θασιῶν πόλις Στρώμη, διὰ δὲ σφῶν τοῦ μέσου Λίσσος ποταμὸς διαρρέει, ὃς τότε οὐκ ἀντέσχε τὸ ὕδωρ παρέχων τῷ Ξέρξεω στρατῷ, ἀλλ' ἐπέλιπε. Ἡ δὲ γῶρη αὕτη

profugere quantacumque sit hostium multitudo, jubens vero in ordine suo stantes aut vincere aut occumbere. (5) At si nugari videor tibi hæc dicendo, desino reliqua persequi: nunc, quæ dixi, coactus dixi. Cédant autem tibi omnia ex tua, rex, sententia! »

CV. Hæc a Demarato dicta in risum vertit Xerxes neque ulla concitatus est ira, sed comiter hominem dimisit: (2) eoque absoluto colloquio, exercitum per Thraciam adversus Græciam eduxit, postquam Dorisco huic, ubi adhuc moratus erat, Mascamen præfecit, Megadostis filium, amoto ab hac dignitate præfecto illo qui a Dario erat constitutus.

CVI. Mascames autem hic, qui ibi relictus est, talem se virum præstitit, ut ei uni deinde Xerxes quotannis munera mittere consueverit, tamquam qui præter omnes, quotquot aut ipse aut Darius præfectos constituerat, fortissime rem gessisset: eodemque honore Artaxerxes etiam, Xerxis filius, posteros Mascamis prosecutus est. (2) Constituti enim jam ante hanc expeditionem erant regii præfecti in Thracia et ubique in Hellesponto. Hi igitur omnes, tam qui in Thracia erant, quam qui in Hellesponto, excepto Dorisci præfecto, post hanc Xerxis expeditionem ejecti sunt a Græcis: Mascamen vero, Dorisci præfectum, nulli umquam, quamquam multi conati sunt, ejicere potuerunt; quam ob causam constanter ei dona mittuntur a rege Persarum.

CVII. Ex illorum autem numero, qui a Græcis ejecti sunt, nullum rex Xerxes fortem fuisse virum judicavit, præterquam unum Bogen, Eionis præfectum: (2) quem laudare ille non desiit, et filios ejus in Persis relictos præcipuo honore prosequabatur. Etenim insigni etiam laude dignus Boges fuit: qui ab Atheniensibus et Cimone Miltiadis filio oppugnatus, quum potuisset fide data salvus egredi et in Asiam redire, noluit, ne per ignaviam vitæ suæ consuluisse videretur regi, sed ad extremum usque duravit. (3) Postquam autem nihil alimenti in urbe fuit reliquum, ingenti rogo exstructo, liberos et uxorem et pellices et famulos jugulavit, jugulatosque in ignem conjecit: deinde, auro omni et argento, quod in urbe erat, per murum in Strymonem disperso, se ipsum super illorum cadavera in ignem præcipitavit. Itaque merito hic vir ad hunc usque diem a Persis laudatur.

CVIII. Xerxes vero, ex Dorisco in Græciam ducens exercitum, per quoscunque iter faciebat populos, cunctos secum militare coegit. Erat enim, ut jam ante exposui, omnis ille tractus usque ad Thessaliam in Persarum ditione et regi tributaria, a Megabazo primum, ac dein a Mardonio subacta. (2) Iter autem ex Dorisco faciens præterit primum Samothracica castella, quorum postremum ad occidentem situm est oppidum cui nomen Mesembria; cui proximum est Thasiorum oppidum Stryme. Inter hæc duo oppida medius interfluit Lissus fluvius; qui tunc non sufficit aquæ præbendæ exercitui Xerxis, sed defecit.

πάλαι μὲν ἐκαλέετο Γαλλαϊκή, νῦν δὲ Βριαντική· ἔστι μὲντοι τῷ δικαιοτάτῳ τῶν λόγων καὶ αὕτη Κικόνων.

CIX. Διαβάς δὲ τοῦ Λίσσου ποταμοῦ τὸ βέεθρον ἀπεξηρασμένον πόλις Ἑλληνίδας τάσδε παραμείβετο, 5 Μαρώνειαν, Δίκαιαν, Ἀβδηρα. Ταύτας τε δὴ παρεξήϊε, καὶ κατὰ ταύτας λίμνας οὐνομαστὰς τάσδε, Μαρωνείης μὲν μεταξὺ καὶ Στρυμῆς χειμένην Ἰσμαρίδα, κατὰ δὲ Δίκαιαν Βιστονίδα, ἐς τὴν ποταμοὶ δύο ἐσιεῖσι τὸ ὕδωρ, Τραῦός τε καὶ Κόμψατος. (2) Κατὰ 10 δὲ Ἀβδηρα λίμνην μὲν οὐδεμίαν ἐοῦσαν οὐνομαστήν παραμείψατο Ξέρξης, ποταμὸν δὲ Νέστον βέοντα ἐς θάλασσαν. Μετὰ δὲ ταύτας τὰς χώρας ἰὼν τὰς ἡπειρωτίδας πόλεις παρήϊε, τῶν ἐν μιῇ λίμνῃ ἐοῦσα τυγχάνει ὥσπερ τριήκοντα σταδίων μάλιστα καὶ τὴν περίοδον, 15 ἰχθυώδης τε καὶ κάρτα ἀλμυρὴ ταύτην τὰ ὑποζύγια μούνα ἀρδόμενα ἀνεξήρνη. Τῇ δὲ πόλει ταύτῃ οὐνομά ἐστι Πίστυρος. Ταύτας μὲν δὴ τὰς πόλεις τὰς παραθαλασσίας τε καὶ Ἑλληνίδας ἐξ εὐωνύμου χειρὸς ἀπέργων παρεξήϊε.

20 CX. Ἐθνεα δὲ Θρηίκων δι' ὧν τῆς χώρας ὁδὸν ἐποιέετο τούσδε, Παῖτοι, Κίκονες, Βίστονες, Σαπαῖοι, Δερσαῖοι, Ἡδωνοί, Σάτραι. Τούτων οἱ μὲν παρὰ θάλασσαν κατοικημένοι ἐν τῇσι νηυσὶ εἶποντο· οἱ δὲ αὐτῶν τὴν μεσόγαιαν οἰκέοντες καταλεχθέντες τε ὑπ' 25 ἐμεῦ, πλὴν Σατρώων οἱ ἄλλοι πάντες περὶ ἀναγκαζόμενοι εἶποντο.

CXI. Σάτραι δὲ οὐδενός κω ἀνθρώπων ὑπήκοοι ἐγένοντο, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν, ἀλλὰ διατελεῦσι τὸ μέχρι ἐμεῦ αἰεὶ ἑόντες ἐλεύθεροι μούνοι Θρηίκων οἰκέουσι τε 30 γὰρ οὐρεα ὑψηλὰ, ἴδῃσί τε παντοίησι καὶ χιόνι συνηρεφέα, καὶ εἰσι τὰ πολέμια ἄκροι, οὗτοι οἱ τοῦ Διόνυσου τὸ μαντήϊόν εἰσι ἐκτεμένοι. (2) Τὸ δὲ μαντήϊον τοῦτο ἐστὶ μὲν ἐπὶ τῶν οὐρέων τῶν ὑψηλοτάτων, Βησσοὶ δὲ τῶν Σατρώων εἰσι οἱ προφητεύοντες τοῦ ἱεροῦ, 35 πρόμαντις δὲ ἡ χρέουσα κατὰ περ ἐν Δελφοῖσι, καὶ οὐδὲν ποικιλώτερον.

CXII. Παραμειψάμενος δὲ ὁ Ξέρξης τὴν εἰρημένην, δεύτερα τούτων παραμείβετο τείχεα τὰ Πιέρων, τῶν καὶ ἐνὶ Φάγρης ἐστὶ οὐνομα καὶ ἑτέρω Πέργαμος. 40 Ταύτη μὲν δὴ παρ' αὐτὰ τὰ τείχεα τὴν ὁδὸν ἐποιέετο, ἐκ δεξιῆς χειρὸς τὸ Πάγγαιον οὖρος ἀπέργων, ἐὼν μέγα τε καὶ ὑψηλόν, ἐν τῷ χρύσεά τε καὶ ἀργύρεα ἐνί μέταλλα, τὰ νέμονται Πιέρές τε καὶ Ὀδόμαντοι καὶ μάλιστα Σάτραι.

45 CXIII. Ὑπεροικέοντας δὲ τὸ Πάγγαιον πρὸς βορέω ἀνέμου Παίονας Δόβηράς τε καὶ Παιόπλας παρεξιών ἦϊε πρὸς ἐσπέρην, ἐς δὲ ἀπείκετο ἐπὶ ποταμόν τε Στρυμόνα καὶ πόλιν Ἡϊόνα, τῆς ἐτι ζωὸς ἐὼν ἤρχε Βόγης τοῦ περ ὀλίγῳ πρότερον τούτων λόγον ἐποιέου- 50 μιν. (2) Ἡ δὲ γῆ αὕτη ἡ περὶ τὸ Πάγγαιον οὖρος καλεῖται Φυλλίς, κατατείνουσα τὰ μὲν πρὸς ἐσπέρην ἐπὶ ποταμὸν Ἀγγίτην ἐκδιδόντα ἐς τὸν Στρυμόνα, τὰ δὲ πρὸς μεσαμβρίην τείνουσα ἐς αὐτὸν τὸν Στρυμόνα, ἐς τὸν οἱ μάγοι ἐκαλλιρέοντο σφάζοντες ἵππους λευκοῦς.

Vocabatur autem olim hæc regio Gallaica, nunc vero Briau-tica : at est etiam hæc, verum si quæris, Ciconum.

CIX. Trajecto Lissi fluvii alveo exsiccato, præter Græcas hasce civitates duxit, Maroneam, Dicæam, Abdera. Præter has, inquam, iter fecit, et præter claros lacus circa illas sitos hosce : Ismaridem lacum, qui est inter Maroneam et Strymen; tum, prope Dicæam, Bistonidem lacum, in quem duo fluvii aquam infundunt, Trauus et Compsatus. (2) Circa Abdera præter lacum quidem notabilem nullum Xerxes præteriit; Nestum vero fluvium trajecit, qui ibi in mare influit. Post has regiones ulterius progrediens, præteriit continentis oppida : quorum ad unum est lacus triginta fere stadiorum in circuitu, piscosus, et salsus admodum. Hunc lacum sola jumenta potando arefecerunt : nomen oppido illi est Pistyrus. Omnia vero ista oppida maritima et Græcanica a sinistra relinquens præteriit.

CX. Populi autem Thracici, quorum per fines agmen Xerxes duxit, hi sunt : Pæti, Cicones, Bistones, Sapæi, Dersæi, Edoni, Satræ. Ex his qui ad mare habitant, navibus regem secuti sunt; qui mediterranea incolunt, quos recensui, exceptis Satris, reliqui omnes pedibus sequi coacti sunt.

CXI. Satræ vero nullius umquam hominis imperio, quod equidem noverim, fuerunt subjecti : sed soli ex Thracibus ad meam usque ætatem liberi semper permanserunt. Incolunt enim præaltos montes, nemoribus omnis generis et nive obtectos, suntque bello inprimis strenui. Hi sunt, qui Bacchi oraculum possident. (2) Oraculum hoc in altissimis montibus situm est; et Bessi sunt qui apud Satras in hoc templo oracula interpretantur; oracula autem sacerdos mulier edit, sicuti Delphis, neque illa magis perplexa.

CXII. Regionem quam dixi emensus Xerxes, deinde præter Pierum castella transiit, quorum uni Phagres nomen est, alii Pergamus. Et hac quidem iter juxta ipsa castella fecit, a dextra Pangæum relinquens, vastum montem et præaltum; in quo et auri et argenti insunt metalla, quæ partim a Pieribus, partim ab Odomantis, maxime vero a Satris exercentur.

CXIII. Postquam per populos a septentrione Pangæi habitantes, per Pæones, Doberes et Pæoplas transiit, versus occidentem vertit, donec ad fluvium Strymonem pervenit, et ad Eionem urbem; cui tunc adhuc vivus præfectus erat Boges, cujus paulo ante hæc feci mentionem. (2) Terra hæc circa Pangæum montem Phyllis vocatur; quæ, occidentem versus, ad fluvium Angiten pertinet, qui in Strymonem influit; versus meridiem vero ad ipsum Strymonem, cui sacra fecerunt Magi, mactatis in eum equis albis.

CXIV. Φαρμακεύσαντες δὲ ταῦτα ἐς τὸν ποταμὸν καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς τούτοις ἐν Ἑννέα ὁδοῖσι τῇσι Ἡδωνῶν ἐπορεύοντο κατὰ τὰς γεφύρας, τὸν Στρυμόνα εὐρόντες ἐζευγμένον. (2) Ἑννέα δὲ ὁδοὺς πυθανόμενοι τὸν χώρον τοῦτον καλέεσθαι, τοσούτους ἐν αὐτῷ παῖδας τε καὶ παρθένους ἀνδρῶν τῶν ἐπιχωρίων ζῶντας κατώρυσσον. (3) Περσικὸν δὲ τὸ ζῶντας κατωρύσειν, ἐπεὶ καὶ Ἀμηστριν τὴν Ξέρξῳ γυναῖκα πυθανομαι γηράσασαν δις ἑπτὰ Περσέων παῖδας ἐόντων ἐπιφανέων ἀνδρῶν ὑπὲρ ἐωυτῆς τῷ ὑπὸ γῆν λεγομένῳ εἶναι θεῶ ἀντιχαρίζεσθαι κατωρύσσουσαν.

CXV. Ὡς δὲ ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος ἐπορεύετο ὁ στρατός, ἐνθαῦτα πρὸς ἡλίου δυσμέων ἐστὶ αἰγιαλὸς ἐν τῷ εἰρημένην Ἀργίλον πόλιν Ἑλλάδα παρεξήϊε· αὕτη δὲ καὶ ἡ κατύπερθε ταύτης καλεῖται Βισαλτίη. (2) Ἐνθεῦτεν δὲ κόλπον τὸν ἐπὶ Ποσιδηίου ἐξ ἀριστερῆς χερὸς ἔχων ἦϊε διὰ Συλέος πεδίου καλυμμένου, Στάγειρον πόλιν Ἑλλάδα παραμειβόμενος, καὶ ἀπῆκετο ἐς Ἀκανθον, ἅμα ἀγόμενος τούτων ἕκαστον τῶν ἐθνέων καὶ τῶν περὶ τὸ Πάγγαιον οὖρος οἰκεόντων, ὁμοίως καὶ τῶν πρότερον κατέλεξα, τοὺς μὲν παρὰ θάλασσαν ἔχων οἰκημένους ἐν νηυσὶ στρατευομένους, τοὺς δ' ὑπὲρ θαλάσσης πεζῇ ἐπομένους. (3) Τὴν δὲ ὁδὸν ταύτην, τῇ βασιλεὺς Ξέρξης τὸν στρατὸν ἤλασε, οὔτε συγγέουσι Θρήικες οὔτ' ἐπισπείρουσι, σέβονται τε μεγάλως τὸ μέχρι ἐμεῦ.

CXVI. Ὡς δὲ ἄρα ἐς τὴν Ἀκανθον ἀπῆκετο, ξεινίην τε ὁ Ξέρξης τοῖσι Ἀκανθίοις προεῖπε καὶ ἐδωρήσατό σφας ἐσθῆτι Μηδικῇ ἐπαίνεε τε, ὁρέων αὐτοὺς προθύμους ἐόντας ἐς τὸν πόλεμον, καὶ τὸ ὄρυγμα ἀκούων.

CXVII. Ἐν Ἀκάνθῳ δὲ ἐόντος Ξέρξεω συνήεικε ὑπὸ νόσου ἀποθανεῖν τὸν ἐπεστεῶτα τῆς διώρυχος Ἀρταχαίην, δόκιμον ἐόντα παρὰ Ξέρξῃ καὶ γένος Ἀχαιμενίδην, μεγάλῃ τε μέγιστον ἐόντα Περσέων (ἀπὸ γὰρ πέντε πηχέων βασιληῶν ἀπέλειπε τέσσερας δακτύλους) φωνέοντά τε μέγιστον ἀνθρώπων, (2) ὥστε Ξέρξεα συμφορὴν ποιησάμενον μεγάλην ἐξενεῖκαί τε αὐτὸν κάλλιστα καὶ θάψαι· ἐτυμβοχόες δὲ πᾶσα ἡ στρατιή. Τούτῳ δὲ τῷ Ἀρταχαίῃ θύουσι Ἀκάνθιοι ἐκ θεοπροπίου ὡς ἡρώϊ, ἐπουνομάζοντες τὸ οὖνομα. Βασίλεὺς μὲν δὴ Ξέρξης ἀπολομένου Ἀρταχαιέω ἐποιέετο συμφορὴν.

CXVIII. Οἱ δὲ ὑποδεχόμενοι Ἑλλήνων τὴν στρατιὴν καὶ δειπνίζοντες Ξέρξεα ἐς πᾶν κακοῦ ἀπικέατο, οὕτω ὥστε ἀνάστατοι ἐκ τῶν οἰκίων ἐγίνοντο, ὅκου γε Θασίοις ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ πόλεων τῶν σφετέρων δεξαμένοις τὴν Ξέρξῳ στρατιὴν καὶ δειπνίσασαι Ἀντίπατρος ὁ Ὀργέος ἀραιρημένος, τῶν ἀστῶν ἀνὴρ δόκιμος ὁμοῖα τῷ μάλιστα, ἀπέδεξε ἐς τὸ δεῖπνον τετρακόσια τάλαντα ἀργυρίου τετελεσμένα.

CXIX. Ὡς δὲ παραπλησίως καὶ ἐν τῇσι ἄλλῃσι πόλεσι οἱ ἐπεστεῶτες ἀπεδείκνυσαν τὸν λόγον. Τὸ γὰρ δεῖπνον τοιόνδε τι ἐγένετο οἷα ἐκ πολλοῦ χρόνου προειρημένον καὶ περὶ πολλοῦ ποιούμενον. (2) Τοῦτο

CXIV. Hisce et multis aliis incantamentis in fluvium peractis, in Novem Viis Edonorum per pontes fecerunt iter, quibus junctum Strymonem invenerunt. (2) Quem locum ubi audierunt Novem vias vocari, totidem ibi pueros ac virgines virorum indigenarum vivos defoderunt. (3) Persicus hic mos est, vivos defodere. Nam et Amestrin, Xerxis uxorem, audio, ætate provectam, his septem Persarum illustrium liberos defodi jussisse, deum qui sub terra esse dicitur ea defossione pro sua salute remuneraturam.

CXV. Ut a Strymone profectus est exercitus, ibi versus occidentem est ora maris, in qua sitam urbem Græcam Argilon præteriit. Regio hæc, et quæ supra est, Bissaltia vocatur. (2) Inde sinum, cui Neptuni templum imminet, a sinistra habens, postquam per Syleum qui vocatur campum transiit, et Stagirum præteriit Græcam urbem, Acanthum pervenit; singulos horum populorum et eorum qui circa Pangæum incolunt, simul secum ducens, pariter atque illos quos supra commemoravi: quorum hi qui ad mare habitant, navibus ei militabant; qui vero supra mare, pedibus sequebantur. (3) Viam autem hanc, qua rex Xerxes exercitum duxit, nec confundunt Thracæ, nec conserunt, sed ad meam usque ætatem magnopere venerantur.

CXVI. Acanthum ut Xerxes pervenit, hospitium Acanthiis edixit, et Medica veste eos donavit laudavitque, promptos videns ad bellum, cognitoque eorum circa fossam studio.

CXVII. Dum Acanthi versatur Xerxes, morbo mortuus est Artachæes, qui fossæ fuerat præfectus, probatus regi vir, genere Achæmenides, statura inter Persas cunctos eminens, quippe non nisi quattuor digitis brevior quinque cubitis regiis, idemque omnium hominum vocalissimus. (2) Itaque ingenti luctu adfectus Xerxes magnifice illum extulit humavitque, et universus exercitus tumulo humum adgessit. Huic Artachæi ex oraculi effato sacra faciunt Acanthii, nomen ejus invocantes. Ita rex Xerxes obitum Artachæis luctu prosecutus est.

CXVIII. Græci vero ii, qui exercitum exceperunt, hospitiumque præbuere Xerxi, ad extremam redacti sunt miseriam, adeo ut suis etiam laribus fierent extorres. Quippe Thasiis quidem, quum nomine civitatum suarum, quæ in continente sunt, Xerxis exercitum hospitio et cœna exceperissent, Antipater Orgis filius ad id delectus, vir inter cives suos in primis probatus, demonstravit insumpta in cœnam fuisse quadringenta argenti talenta.

CXIX. Similemque aliarum etiam civitatum principes rationem impensarum reddiderunt. Erat enim cœna, ut pote multo ante indicta, et magna cura adparata, hujusmodi. (2) Simul atque præconum vocem audiverunt per

μὲν, ὡς ἐπύθοντο τάχιστα τῶν κηρύκων τῶν περιαγγε-
λόντων, δασάμενοι σίτον ἐν τῇσι πόλεσι οἱ ἄστοι ἄλευρά
τε καὶ ἄλφιτα ἐποίησαν πάντες ἐπὶ μῆνας συχνούς· τοῦτο
δὲ κτήνεα σιτεύεσκον ἐξευρίσκοντες τιμῆς τὰ κάλλιστα,
6 ἔτρεφόν τε ὄρνιθας χερσαίους καὶ λιμναίους ἐν τε οἰκή-
μασι καὶ λάκκοις, ἐς ὑποδοχὰς τοῦ στρατοῦ· τοῦτο δὲ
χρυσέα τε καὶ ἀργύρεα ποτήριά τε καὶ κρητῆρας
ἐποιεῦντο, καὶ τᾶλλα θύα ἐπὶ τράπεζαν τίθεται
πάντα. (3) Ταῦτα μὲν αὐτῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖσι
10 ὁμοσίοις μετ' ἐκείνου ἐπεποιήτο, τῇ δὲ ἄλλῃ στρα-
τιῇ τὰ ἐς φορβὴν μούνα τασσόμενα. Ὅπως δὲ ἀπί-
κοιτο ἡ στρατιή, σκηνὴ μὲν ἔσκε πεπηγυῖα ἐτοίμη ἐς
τὴν αὐτὸς σταθμὸν ποιέσκετο Ξέρξης, ἡ δὲ ἄλλη στρα-
τιὴ ἔσκε ὑπαίθριος. (4) Ὡς δὲ δεῖπνον γίνοιτο ὥρῃ,
15 οἱ μὲν δεκόμενοι ἔχουσιν πόνον, οἱ δὲ ὅπως πλησύνοντες
νύκτα αὐτοῦ ἀγάγοιεν, τῇ ὑστεραίῃ τὴν τε σκηνὴν ἀνα-
σπᾶσαντες καὶ τὰ ἐπιπλά πάντα λαβόντες οὕτω ἀπε-
λαύνουσιν, λείποντες οὐδὲν, ἀλλὰ φερόμενοι.

CXX. Ἐνθα δὲ Μεγακρέοντος ἀνδρὸς Ἀβδηρίτεω
20 ἔπος εὖ εἰρημένον ἐγένετο, ὃς συνεβούλευσε Ἀβδηρί-
τησι πανδημεῖ, αὐτοὺς καὶ γυναῖκας, ἐλθόντας ἐς
τὰ σφέτερα ἱρὰ ἵζεσθαι ἱκέτας τῶν θεῶν παραι-
τεομένους καὶ τὸ λοιπὸν σφι ἀπαμύνειν τῶν ἐπιόν-
των κακῶν τὰ ἡμίσεα, τῶν τε παροισχυμένων ἔχειν σφι
25 μεγάλην χάριν, ὅτι βασιλεὺς Ξέρξης οὐδὲς ἐκάστης
ἡμέρης ἐνόμισε σίτον αἰρέεσθαι· παρέχειν γὰρ ἂν Ἀ-
βδηρίτησι, εἰ καὶ ἀριστον προείρητο ὁμοῖα τῷ δεῖπνῳ
παρασκευάζειν, ἢ μὴ ὑπομένειν Ξέρξεα ἐπιόντα ἢ κατα-
μείναντας χάριστα πάντων ἀνθρώπων διατριβῆναι. Οἱ
30 μὲν δὲ πιεζόμενοι ὅμως τὸ ἐπιτασσόμενον ἐπετέλεον.

CXXI. Ξέρξης δὲ ἐκ τῆς Ἀκάνθου, ἐντειλάμενος
τοῖσι στρατηγοῖσι τὸν ναυτικὸν στρατὸν ὑπομένειν
ἐν Θέρμῃ, ἀπῆκε ἀπ' ἐωυτοῦ τὰς νέας πορεύεσθαι,
Θέρμῃ δὲ τῇ ἐν τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ οἰκημένῃ, ἀπ' ἧς
35 καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίην ἔχει· ταύτῃ γὰρ
ἐπυνθάνετο συντομώτατον εἶναι. (2) Μέχρι μὲν γὰρ
Ἀκάνθου ὧδε τεταγμένος ὁ στρατὸς ἐκ Δορίσκου τὴν
ὁδὸν ἐποιέετο· τρεῖς μοῖρας δὲ Ξέρξης δασάμενος πάντα
τὸν πεζόν, μίαν αὐτέων ἔταξε παρὰ θάλασσαν ἵεναι
40 ὁμοῦ τῷ ναυτικῷ· ταύτης μὲν δὲ ἐστρατήγεον Μαρδόνιος
τε καὶ Μασίστης· (3) ἐτέρῃ δὲ τεταγμένη ἦε τοῦ
στρατοῦ τριτημορίς τὴν μεσόγαιαν, τῆς ἐστρατήγεον
Τριτανταίχμης τε καὶ Γέργις· ἡ δὲ τρίτῃ τῶν μοι-
ρέων, μετ' ἧς ἐπορεύετο αὐτὸς ὁ Ξέρξης, ἦε μὲν τὸ
45 μέσον αὐτέων, στρατηγοὺς δὲ παρείχετο Σμερδομένεα
τε καὶ Μεγάβυζον.

CXXII. Ὁ μὲν νυν ναυτικὸς στρατὸς ὡς ἀπείθη
ὑπὸ Ξέρξῃ καὶ διεξέπλωσε τὴν διώρυχα τὴν ἐν τῷ
Ἀθῶν γενομένην, διέχουσιν δὲ ἐς κόλπον ἐν τῷ Ἀσσα
50 τε πόλιν καὶ Πίλωρος καὶ Σίγγος καὶ Σάρτη οἰκέαται,
ἐνθεῦτεν, ὥς καὶ ἐκ τούτων τῶν πολλῶν στρατὴν πα-
ρέλαβε, ἐπλωε ἀπείμενος ἐς τὸν Θερμαῖον κόλπον,
(2) κάμπτων δὲ Ἀμπελον τὴν Τορωναιήν ἄκρην παρα-
μείβετο Ἑλληνίδας τὰςδε πόλιν, ἐκ τῶν νέας τε καὶ

civitates adventum exercitus adnunciantium, partiti inter
se oppidani frumentum quod in urbe erat, farinam triticeam
et hordeaceam multos per menses conficiebant omnes; si-
mulque pecora saginabant, pulcritudine et pretio exquisita,
avesque tam terrestres quam palustres et domibus et in vi-
variis alebant, quibus exciperent exercitum; denique aurea
et argentea pocula crateresque et reliqua omnia quæ mensæ
imponuntur, comparabant. (3) Et hæc quidem soli utique
regi ejusque convivis comparabantur; reliquo vero exerci-
tui sola cibaria imperata. Quando adventit exercitus, ta-
bernaculum structum paratumque erat, quæ mansio esset
ipsi Xerxi: reliquus exercitus sub dio agebat. (4) Ubi
cœnæ aderat hora, hi qui hospites recipiebant laboris abunde
habebant: illi vero, postquam bene pasti noctem ibi trans-
egerunt, postridie revulso tabernaculo, et ablatis quæcum-
que moveri poterant, discedebant, nihil relinquentes, sed
asportantes omnia.

CXX. Quam in partem commode dictum memoratur
Megacreontis, civis Abderitæ, qui suavitatem Abderitis, ut ci-
ves universi, mares atque feminæ, templa adirent sua,
supplicesque precarentur a diis, ut posthac dimidium im-
minentium malorum velint amoliri, et præteritorum causa
gratias eisdem diis agerent, quod rex Xerxes non bis sin-
gulis diebus cibum capere consuesset. Quodsi enim im-
peratum Abderitis fuisset, prandium etiam similiter atque
cœnam parare, duorum alterutrum illis fuisse eligendum,
aut non manere advenientem Xerxem, aut, si mansissent,
omnium hominum pessime attritum iri. Isti igitur, quam-
quam gravissime afflicti, tamen exsecuti sunt manda-
tum.

CXXI. Acantho Xerxes classem a se dimisit, iter perse-
qui jussam, mandato dato præfectis, ut navales copię ad
Thermam sese opperirentur: ad illam dico Thermam,
quæ Thermæo sinui imminet, qui ab illa etiam nomen inve-
nit: hac enim maxime compendariam esse viam cogno-
verat. (2) Quippe a Dorisco, usque Acanthum, in hunc
modum ordinatus exercitus fecerat iter: terrestres omnes
copias in tria agmina æquis fere partibus Xerxes partitus
erat; quorum unum jussum erat secundum mare simul cum
classe iter facere; ei Mardonius et Masistes præerant; (3)
alterum ex tribus agmen, ducibus Tritantæchme et Gergi,
per mediterranea proficiscebatur; tertia pars, cum qua ipse
erat Xerxes, media incedebat inter reliquas via, ducesque
habebat Smerdomenem et Megabyzum.

CXXII. Navalis igitur exercitus, postquam a Xerxe di-
missus est, et per fossam navigavit, quæ per Athon mon-
tem in eum sinum perducta erat, supra quem situm est
Assa oppidum, et Pilorus, et Singus, et Sarta; inde, ad-
sumpta ex his quoque oppidis militum manu, in Thermæum
sinum navigare perrexit. (2) Deinde Ampelon circumvectus,
Toronæum promontorium, præter Græcas hasce civitates

στρατιὴν παρελάμβανε, Τορώνην, Γαληψὸν, Σερμύλην, Μηκύδεραν, Ὀλυνθον. Ἡ μὲν νυν χώρα αὕτη Σιθωνίη καλεῖται.

CXXIII. Ὁ δὲ ναυτικὸς στρατὸς ὁ Ξέρξης συντά-
 5 μνων ἀπ' Ἀμπέλου ἄκρης ἐπὶ Καναστραῖον ἄκρην, τὸ
 δὴ πάσης τῆς Παλλήνης ἀνέχει μάλιστα, ἐνθεῦτεν
 νέας τε καὶ στρατιὴν παρελάμβανε ἐκ Ποτιδαίης καὶ
 Ἀφύτιος καὶ Νέης πόλιος καὶ Αἰγῆς καὶ Θεράμβω καὶ
 Σκιώνης καὶ Μένδης καὶ Σάνης· αὗται γὰρ εἰσι αἱ
 10 τὴν νῦν Παλλήνην, πρότερον δὲ Φλέγρην καλευμένην
 νεόμεναι. (2) Παραπλώων δὲ καὶ ταύτην τὴν χώ-
 ρην ἐπλωε ἔς τὸ προσιρημένον, παραλαμβάνων στρα-
 τιὴν καὶ ἐκ τῶν προσεχέων πολιῶν τῇ Παλλήνῃ,
 δημορευσέων δὲ τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ, τῇσι οὐνόματά
 15 ἐστὶ τάδε, (3) Λίπαξος, Κώμβρεια, Λίσαι, Γίγωνος,
 Κάμψα, Σμίλα, Αἰνεία· ἡ δὲ τούτων χώρα Κροσσαίη
 ἐστὶ καὶ ἔς τόδε καλεῖται. (4) Ἀπὸ δὲ Αἰνείης, ἔς τὴν
 ἐτελεύτων καταλέγων τὰς πόλεις, ἀπὸ ταύτης ἤδη ἔς
 αὐτὸν τε τὸν Θερμαῖον κόλπον ἐγένετο τῷ ναυτικῷ
 20 στρατῷ ὁ πλόος καὶ γῆν τὴν Μυγδονίην, πλώων δὲ
 ἀπὶκετο ἔς τε τὴν προσιρημένην Θέρμην καὶ Σινδὸν τε
 πόλιν καὶ Χαλέστρην ἐπὶ τὸν Ἀξιὸν ποταμὸν, ὃς οὐρί-
 ζει χώραν τὴν Μυγδονίην τε καὶ Βοττιαίδα, τῆς
 ἔχουσι τὸ παρὰ θάλασσαν στεινὸν χωρίον πόλεις Ἰχναί
 25 τε καὶ Πέλλα.

CXXIV. Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς στρατὸς αὐτοῦ περὶ
 Ἀξιὸν ποταμὸν καὶ πόλιν Θέρμην καὶ τὰς μεταξὺ πό-
 λεις τούτων περιμένων βασιλέα ἐστρατοπεδεύετο· Ξέρ-
 30 ξης δὲ καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς ἐπορεύετο ἐκ τῆς Ἀκάνθου
 τὴν μεσόγαιαν τάμνων τῆς ὁδοῦ, βουλόμενος ἔς τὴν
 Θέρμην ἀπικέσθαι. (2) Ἐπορεύετο δὲ διὰ τῆς Παιο-
 νικῆς καὶ Κρηστωνικῆς ἐπὶ ποταμὸν Ἐχείδωρον, ὃς
 ἐκ Κρηστωναίων ἀρξάμενος ῥέει διὰ Μυγδονίης χώρας
 καὶ ἐξίει παρὰ τὸ ἔλος τὸ ἐπ' Ἀξιῷ ποταμῷ.

CXXV. Πορευομένῳ δὲ ταύτῃ λέοντες οἱ ἐπεθῆ-
 35 καντο τῇσι σιτοφόροις καμήλοισι· καταφοιτέοντες γὰρ
 οἱ λέοντες τὰς νύκτας καὶ λείποντες τὰ σφέτερα ἤθεα
 ἄλλου μὲν οὐδενὸς ἄπτοντο οὔτε ὑποζυγίου οὔτε ἀνθρώ-
 που, οἱ δὲ τὰς καμήλους ἐκεραΐζον μούνας. (2) Θω-
 40 μάζῳ δὲ τὸ αἷτιον, ὃ τι κοτὲ ἦν, τῶν ἄλλων τὸ ἀναγ-
 κάζον ἀπεχομένους τοὺς λέοντας τῇσι καμήλοισι ἐπι-
 τίθεσθαι, τὸ μῆτε πρότερον ὠπώπεσαν θηρίον μῆτε
 πεπειρέατο αὐτοῦ.

CXXVI. Εἰσὶ δὲ κατὰ ταῦτα τὰ χωρία καὶ λέον-
 45 τες πολλοὶ καὶ βόες ἄγριοι, τῶν τὰ κέρεια ὑπερμεγά-
 θεά ἐστι τὰ ἐς Ἑλληνας φοιτέοντα. (2) Οὖρος δὲ τοῖσι
 λέουσι ἐστὶ ὃ τε δι' Ἀβδήρων ῥέων ποταμὸς Νέστος
 καὶ ὃ δι' Ἀκαρνανίης ῥέων Ἀχελῷος· οὔτε γὰρ τὸ πρὸς
 τὴν ἡῶ τοῦ Νέστου οὐδαμῶθι πάσης τῆς ἐμπροσθε Εὐ-
 50 ρώπης ἴδοι τις ἂν λέοντα, οὔτε πρὸς ἐσπέρης τοῦ Ἀχε-
 λῷου ἐν τῇ ἐπιλοιπῇ ἡπείρῳ, ἀλλ' ἐν τῇ μεταξὺ τού-
 των τῶν ποταμῶν γίνονται.

CXXVII. Ὡς δὲ ἔς τὴν Θέρμην ἀπὶκετο ὁ Ξέρξης,
 ἔδρυσεν αὐτοῦ τὴν στρατιήν. Ἐπέσχε δὲ ὁ στρατὸς

navigavit, Toronam, Galepsum, Sermylam, Mecybernam, Olynthum; e quibus item naves et milites adsumpsit. Nomen hujus regionis Sithonia est.

CXXIII. Ab Ampelo dein promontorio idem nauticus Xerxis exercitus rectam viam ad Canastræum promontorium carpens, quod ex universa Pallene maxime prominet, naves inde et milites ex Potidæa et Aphyti et Neapoli et Æga et Therambo et Sciona et Menda et Sana adsumpsit. hæc enim sunt oppida in Pallene, quæ nunc vocatur, sita; cui regioni olim Phlegra fuerat nomen. (2) Hanc regionem prætervectus, in constitutum locum navigavit, obiter adsumptis etiam copiis ex oppidis Pallenæ finitimis, et Thermæo sinui adjacentibus, quorum hæc sunt nomina: (3) Lipaxus, Combrea, Lisæ, Gigonus, Campsa, Smila, Ænea. Regio, in qua insunt hæc oppida, etiam nunc Crossæa vocatur. (4) Ab Ænea, in qua finem enumerandorum oppidorum feci, jam in ipsum Thermæum sinum, et in terram Mydoniam navigavit classis, pervenitque ad prædictam urbem Thermam, et Sindum et Chalestram oppidum, ad Axium fluvium; qui Mygdoniam a Bottiæide disternit, cujus in regionis arcto ad mare spatio oppida sunt Ichnæ et Pella.

CXXIV. Classis igitur ibi circa Axium fluxium et Thermam urbem aliaque in medio sita oppida in statione mansit, regem exspectans. Xerxes vero et terrestris exercitus, ex Acantho profectus, per mediterranea carpsit viam, Thermam tendens. (2) Fecit autem iter par Pæonicam terram et per Crestonicam ad fluvium Echedorum, qui e Crestonæis initio sumpto per Mygdoniam fluit, et juxta paludem, quæ est supra Axium fluvium, in sinum illum aquas suas infundit.

CXXV. Hac dum iter fecit Xerxes, in camelos impedita portantes impetum fecere leones. Hi enim noctu e consuetis suis sedibus descendentes, nullo alio neque jumento tacto, neque homine, solas corripiebant camelos. (2) Atqui mirari subit, quid causæ fuerit quod leones compelleret, ut, intactis reliquis omnibus, solis camelis insidiarentur, quum numquam vel vidissent hoc animal, vel periculum ejus fecissent.

CXXVI. Sunt autem in his regionibus frequentes leones, et boves item silvestres, quorum cornua immani sunt magnitudine; quæ in Græciam solent importari. (2) Terminus autem leonibus est Nestus fluvius per Abdera fluens, et Acarnaniam perfluens Achelous. Nam nec orientem versus ulla in parte anterioris Europæ ultra Nestum leonem aliquis videat, nec ab occidente Acheloi in reliqua continente; sed inter duos istos fluvios leones gignuntur.

CXXVII. Thermam ut Xerxes pervenit, substitit ibi cum exercitu. Obtinebant autem castra exercitus ejus totam

αὐτοῦ στρατοπεδεύόμενος τὴν παρὰ θάλασσαν χώραν τοσύνδε, ἀρξάμενος ἀπὸ Θέρμης πόλιος καὶ τῆς Μυγδονίης μέχρι Λυδίων τε ποταμοῦ καὶ Ἀλιάκμονος, οἱ οὐρίζουσι γῆν τὴν Βοττιαίδα τε καὶ Μακεδονίδα, ἐς τὴν αὐτὴν ῥέεθρον τὸ ὕδωρ συμμίσγοντες. (2) Ἐστρατοπεδεύοντο μὲν δὴ ἐν τούτοις τοῖσι χωρίοις οἱ βάρβαροι, τῶν δὲ καταλεχθέντων τούτων ποταμῶν ἐκ Κρηστωνίης ῥέων Ἐχειδωρος μῦνος οὐκ ἀντέχρησε τῇ στρατιῇ πινόμενος, ἀλλ' ἐπέλιπε.

10 CXXVIII. Ξέρξης δὲ ὁρέων ἐκ τῆς Θέρμης οὖρεα τὰ Θεσσαλικά, τὸν τε Οὐλύμπον καὶ τὴν Ὀσσαν, μεγάρθῃ τε ὑπερμήκεα ἐόντα, διὰ μέσου τε αὐτῶν αὐλῶνα στενὸν πυκνάνομενος εἶναι δι' οὗ ῥέει ὁ Πηνειὸς, ἀκούων τε εἶναι ταύτην ὁδὸν ἐς Θεσσαλίην φέρουσαν,
15 ἐπεθύμησε πλώσας θηήσασθαι τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ, ὅτι τὴν ἀνω ὁδὸν ἐμελλε ἔλθαι διὰ Μακεδόνων τῶν κατύπερθε οἰκημένων ἐς Περραιβοῦς παρὰ Γόννον πόλιν· ταύτῃ γὰρ ἀσφαλέστατον ἐπυνθάνετο εἶναι. (2) Ὡς δὲ ἐπεθύμησε, καὶ ἐποίησε ταῦτα· ἐσβὰς ἐς Σιδωνίην νέα, ἐς τὴν περ ἐσέβαινε αἰεὶ ὅπως τι ἐθέλοι τοιοῦτο
20 ποιῆσαι, ἀνέδεξε σημήιον καὶ τοῖσι ἄλλοις ἀνάγεσθαι, καταλιπὼν αὐτοῦ τὸν πεζὸν στρατόν. (3) Ἐπεὶ δὲ ἀπείκετο καὶ ἐθηήσατο Ξέρξης τὴν ἐκβολὴν τοῦ Πηνειοῦ, ἐν θώματι μεγάλῳ ἐνέσχετο, καλέσας δὲ τοὺς κατηγε-
25 μόνας τῆς ὁδοῦ εἶρετο εἰ τὸν ποταμὸν ἔστι παρατρέψαντα ἑτέρῃ ἐς θάλασσαν ἐξαγαγεῖν.

CXXIX. Τὴν δὲ Θεσσαλίην λόγος ἐστὶ τὸ παλαιὸν εἶναι λίμνην ὥστε γε συγκεκλημένην πάντοθεν ὑπερμήκεσι οὖρεσι. (2) Τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς τὴν ἡῶν ἔχον-
30 τα τό τε Πήλιον οὖρος καὶ ἡ Ὀσσα ἀποκληθεῖ συμμίσγοντα τὰς ὑπώρεας ἄλληλοισι, τὰ δὲ πρὸς βορέῳ ἀνέμου Οὐλύμπος, τὰ δὲ πρὸς ἐσπέρην Πίνδος, τὰ δὲ πρὸς μεσαμβρίην τε καὶ ἀνεμον νότον ἡ Ὀθρυς· τὸ μέσον δὲ τούτων τῶν λεχθέντων οὐρέων ἡ Θεσσαλίη
35 ἐστὶ ἐοῦσα κοίλη. (3) Ὡς τε ὧν ποταμῶν ἐς αὐτὴν καὶ ἄλλων συχνῶν ἐσβαλλόντων, πέντε δὲ τῶν δοκίμων μάλιστα τῶνδε, Πηνειοῦ καὶ Ἀπιδανοῦ καὶ Ὀνοχώνου καὶ Ἐνιπέος καὶ Παμίσου, οἱ μὲν νυν ἐς τὸ πεδίων τοῦτο συλλεγόμενοι ἐκ τῶν οὐρέων τῶν περικληθόντων
40 τὴν Θεσσαλίην οὐνομαζόμενοι δι' ἐνὸς αὐλῶνος καὶ τούτου στενοῦ ἔκροον ἔχουσι ἐς θάλασσαν, προσυμμίσγοντες τὸ ὕδωρ πάντες ἐς τὴν αὐτήν· ἐπεὶ δὲ συμμιχθέντες τάχιστα, ἐνθεῦτεν ἤδη ὁ Πηνειὸς τῷ οὐνόματι κατακρατέων ἀκωνύμους τοὺς ἄλλους ποιεῖ εἶναι. (4)
45 Τὸ δὲ παλαιὸν λέγεται, οὐκ ἐόντος κω τοῦ αὐλῶνος καὶ διεκρόου τούτου, τοὺς ποταμοὺς τούτους, καὶ πρὸς τοῖσι ποταμοῖσι τούτοις τὴν Βοιθηίδα λίμνην, οὔτε οὐνομάζεσθαι κατὰ περ νῦν, ῥέειν τε οὐδὲν ἔσσαν ἢ νῦν, ῥέοντας δὲ ποιεῖν τὴν Θεσσαλίην πᾶσαν πέλαγος.
50 (5) Αὐτοὶ μὲν νυν Θεσσαλοὶ φασὶ Ποσειδέωνα ποιῆσαι τὸν αὐλῶνα δι' οὗ ῥέει ὁ Πηνειὸς, οἰκόντα λέγοντες· ὅστις γὰρ νομίζει Ποσειδέωνα τὴν γῆν σείειν καὶ τὰ διεσπείεσθαι ὑπὸ σεισμῷ τοῦ θεοῦ τούτου ἔργα εἶναι, καὶ ἂν ἐκεῖνο ἰδὼν φαίη Ποσειδέωνα ποιῆσαι· ἔστι γὰρ

oram maritimam, inde a Therma urbe et terra Mygdonia usque ad Lydiam fluvium et Haliacmonem, qui Bottiaeam a Macedonia disternant, in eundem alveum aquas suas confundentes. (2) Tantum terrae spatium occuparunt barbarorum castra. Fluviorum autem, quos commemoravi, solus Echedorus, e Crestonaeis fluens, ad potandum non sufficit exercitui, sed aqua illum destituit.

CXXVIII. Xerxes vero ex Therma prospectans Thessalicos montes, Olympum atque Ossam, altitudine mirum in modum eminentes, ut rescivit in medio illorum angustam esse convallem, quam perfluat Peneus amnis, audivitque esse ibi viam quae in Thessaliam ferat, cupidus fuit nave conscensa spectandi ostium Penei : quippe ducturus erat exercitum superiore via per Macedonas superne habitantes in Perrhaebos praeter Gonnon urbem, quum tutissimum illac iter esse rescivisset. (2) Et sicut cupivit, ita fecit. Conscensa nave Sidonia, quam eandem semper conscendere consueverat, quoties tale quidpiam susciperet, signum reliquis etiam navibus proposuit solvendi, relicto ibi pedestri exercitu. (3) Ubi ad ostium Penei Xerxes pervenit, illudque spectavit, ingenti captus est admiratione : advocatosque viae duces interrogavit, fierine posset, ut averteretur fluvius et alia parte in mare derivaretur.

CXXIX. Thessaliam fama est lacum olim fuisse, utpote altissimis montibus undique circumclausam. (2) Etenim latus orienti obversum praeccludunt Pelion et Ossa montes, quorum radices sese contingunt; septentrionale latus Olympus praeccludit, occidentale Pindus, meridiei et Noto obversum Othrys : et cava terra inter praedictos montes intercepta, Thessalia est. (3) Igitur quum in hanc terram et alii frequentes rivi et quinque prae caeteris clari influant hi, Peneus, Apidanus, Onochonus, Enipeus, et Pamisus; omnes hi modo nominati rivi, ex montibus Thessaliam cingentibus in hunc campum influentes, per unam convallem, eamque angustam, exitum habent in mare, postquam in unum alveum aquas suas cuncti ante infuderunt : qui ex quo confluxere, caeteri nomen omittunt suum, et unum Penei nomen manet. (4) Pristinis vero temporibus, quum convallis illa nondum existeret, quae exitum aperit aquis, aiunt rivos illos, et praeter rivos Boebeidem lacum, nomina quidem ea quibus nunc adpellantur non habuisse, sed nihilo minus quam nunc fluxisse, atque adeo effecisse ut pelagus esset tota Thessalia. (5) Et ipsi quidem Thessali aiunt, Neptunum fecisse convallem illam, per quam tamquam canalem effluit Peneus : nec praeter rationem hoc adfirmant. Qui enim Neptunum existimat movere terram, et, quae terrae motu diducta sunt, opera huius dei esse; is istud quoque videns dixerit, Neptunum id fecisse. Est enim

σεισμοῦ ἔργον, ὥς ἐμοὶ ἐφαίνετο εἶναι, ἡ διάστασις τῶν οὐρέων.

CXXX. Οἱ δὲ κατηγεόμενοι, εἰρομένου Ξέρξεω εἰ ἐστι ἄλλη ἐξοδος ἐς θάλασσαν τῷ Πηνειῷ, ἐξεπιστάμενοι ἀτρεκέως εἶπαν, « βασιλεῦ, ποταμῷ τούτῳ οὐκ ἐστι ἄλλη ἐξήλυσις ἐς θάλασσαν κατήκουσα, ἀλλ' ἡδε αὕτη· οὐρεσι γὰρ περιεστεφάνωται πᾶσα Θεσσαλίη. » Ξέρξεα δὲ λέγεται εἶπαι πρὸς ταῦτα, « σοφοὶ ἄνδρες εἰσὶ Θεσσαλοί. (2) Ταῦτ' ἄρα πρὸ πολλοῦ ἐφυλάξαντο γνῶσιμαχέοντες καὶ τάλλα καὶ ὅτι χώρην ἄρα εἶχον εὐαίρετόν τε καὶ ταχυάλωτον· τὸν γὰρ ποταμὸν πρῆγμα ἂν ἦν μοῦνον ἐπεῖναι σφῶν ἐπὶ τὴν χώρην, χώματι ἐκ τοῦ αὐλῶνος ἐκβιδάσαντα καὶ παρατρέψαντα δι' ὧν νῦν ῥέει ῥεέθρων, ὥστε Θεσσαλίην πᾶσαν ἔξω τῶν οὐρέων ὑπόβρυχα γενέσθαι. » (3) Ταῦτα δὲ ἔχοντα ἔλεγε ἐς τοὺς Ἀλεύεω παῖδας, ὅτι πρῶτοι Ἑλλήνων ἐόντες Θεσσαλοὶ ἔδοσαν ἑωυτοὺς βασιλεῖ, δοκέων δὲ Ξέρξης ἀπὸ παντός σφῆας τοῦ ἔθνους ἐπαγγέλλεσθαι φιλίην. Εἶπας δὲ ταῦτα καὶ θηησάμενος ἀπέπλωε ἐς τὴν Θέρμην.

CXXXI. Ὁ μὲν δὴ περὶ Πιερίην διέτριβε ἡμέρας συχνάς· τὸ γὰρ δὴ οὔρος τὸ Μακεδονικὸν ἔκειρε τῆς στρατιῆς τριτημορις, ἵνα ταύτῃ διεξίη ἅπασα ἡ στρατιὴ ἐς Περραιβοὺς· οἱ δὲ δὴ κήρυκες οἱ ἀποπεμφθέντες ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ γῆς αἴτησιν ἀπικέατο οἱ μὲν κεινοί, οἱ δὲ φέροντες γῆν τε καὶ ὕδωρ.

CXXXII. Τῶν δὲ δόντων ταῦτα ἐγένοντο οἷδε, Θεσσαλοὶ, Δόλοπες, Αἰνιῆνες, Περραιβοί, Λοκροί, Μάγνητες, Μηλιεῖς, Ἀχαιοὶ οἱ Φθιῆται καὶ Θηβαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Βοιωτοὶ πλὴν Θεσπιέων τε καὶ Πλαταιέων. (2) Ἐπὶ τούτοις οἱ Ἕλληνες ἔταμον ὄρκιον οἱ τῷ βαρβάρῳ πόλεμον ἀειράμενοι· τὸ δὲ ὄρκιον ὧδε εἶχε, ὅσοι τῷ Πέρσῃ ἔδοσαν σφῆας αὐτοὺς Ἕλληνες ἐόντες, μὴ ἀναγκασθέντες, καταστάντων σφι εὖ τῶν πρηγμάτων, τούτους δεκατεῦσαι τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ. Τὸ μὲν δὴ ὄρκιον ὧδε εἶχε τοῖσι Ἕλλησι.

CXXXIII. Ἐς δὲ Ἀθήνας καὶ Σπάρτην οὐκ ἀπέπεμψε Ξέρξης ἐπὶ γῆς αἴτησιν κήρυκας τῶνδε εἵνεκεν· πρότερον Δαρείου πέμψαντος ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, οἱ μὲν αὐτῶν τοὺς αἰτέοντας ἐς τὸ βάραθρον, οἱ δ' ἐς φρέαρ ἐσθάλοντες ἐκέλευον γῆν τε καὶ ὕδωρ ἐκ τούτων φέρειν παρὰ βασιλέα. (2) Τούτων μὲν εἵνεκεν οὐκ ἔπεμψε Ξέρξης τοὺς αἰτήσοντας· ὅτι δὲ τοῖσι Ἀθηναίοις ταῦτα ποιήσαι τοὺς κήρυκας συνήνεκε ἀνεθέλητον γενέσθαι, οὐκ ἔχω εἶπαι, πλὴν ὅτι σφῶν ἡ χώρῃ καὶ ἡ πόλις ἐδηλώθη. Ἀλλὰ τοῦτο οὐ διὰ ταύτην τὴν αἰτίην δοκέω γενέσθαι.

CXXXIV. Τοῖσι δὲ ὧν Λακεδαιμονίοις μῆνις κατέσκηψε Ταλθυβίου τοῦ Ἀγαμέμνονος κήρυκος. Ἐν γὰρ Σπάρτῃ ἐστὶ Ταλθυβίου ἱρὸν, εἰσὶ δὲ καὶ ἀπόγονοι Ταλθυβίου Ταλθυβιάδαι καλεούμενοι, τοῖσι αἱ κηρυκταὶ αἱ ἐκ Σπάρτης πᾶσαι γέρας δέδονται. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα τοῖσι Σπαρτιήτῃσι καλλιρῆσαι θυομένοισι οὐκ ἐγένετο· τοῦτο δ' ἐπὶ χρόνον συχνὸν ἦν σφι. (3)

HERODOTUS.

illa montium diductio, ut mihi plane adparebat, terrae motu effecta.

CXXX. Viæ autem duces, quærenti Xerxi an alius foret Peneo exitus in mare, rem accurate compertam habentes, responderunt : « Non est, rex, huic flumini alius exitus qui ad mare pertineat, nisi hic ipse : est enim tota Thessalia undique montibus cincta. » Ad hæc Xerxes dixisse memoratur : « Prudentes viri sunt Thessali : (2) itaque jam multo ante sibi præcaverunt, melius sibi consulentes, quum alioquin, tum quod terram incolunt captu et expugnatu facilem. Nulla enim alia re fuerit opus, nisi ut hoc flumen in illorum terram immittatur aggere ex hac convalle repulsum, et ex iis per quos nunc fluit alveis aversum; quo universa Thessalia, præter montes, aquis mergeretur. » (3) Hæc dixit ad Aleuæ filios spectantia, quod illi, Thessali quum essent, primi Græcorum sese regi tradiderant, quos de communi gentis consilio societatem sibi pollicitos esse Xerxes arbitrabatur. His dictis, quæ voluerat contemplatus, Thermam renavigavit.

CXXXI. Ibi tum aliquammultos dies in Pieria est comoratus. Etenim montem Macedonicum tertia pars exercitus tondebat, ut illac universæ copiæ in Perrhæbos transirent. Interim præcones per Græciam ad postulandam terram dimissi redierunt; alii vacui, alii terram et aquam adferentes.

CXXXII. Qui hæc dederunt populi, hi fere fuere : Thessali, Dolopes, Ænianses, Perrhæbi, Locri, Magnetes, Malienses, Achæi Phthiotæ, Thebani et reliqui Bæoti, exceptis Thespiensibus et Plataënsibus. (2) Contra hos Græcii, qui bellum adversus barbarum susceperunt, foedus pepigerunt interposito juramento, cujus hæc erat formula : Quicumque populi Græci Persæ sese tradiderint, nulla necessitate coacti, rebus suis bene habentibus, hos Delphico deo decimam *proventuum* dare debere. Hæc formula foederis fuit a Græcis contra hos initi.

CXXXIII. Athenas autem et Spartam præcones ad terram postulandam Xerxes non misit, hac de caussa : superiori tempore, quum ad hoc ipsum Darius legatos misisset, hos, qui postulatum venerant, Athenienses in barathrum, Lacedæmonii vero in puteum præcipitaverant, jussos ex his terram et aquam capere regi adferendam. (2) Hanc ob causam ad hos Xerxes non misit qui postularent. Quod quidem ob facinus adversus præcones admissum quidnam Atheniensibus mali acciderit, dicere non possum, nisi quod terra eorum et urbs evastata est : at hoc quidem non illam ob culpam puto accidisse.

CXXXIV. In Lacedæmonios vero incubuit Talthybii ira, præconis Agamemnonis. Est enim Spartæ Talthybii fanum : et supersunt ibi posteri Talthybii, Talthybiadæ nominati, quibus hoc privilegium datum est, ut omnia præconum munera apud Spartanos exercerent. (2) Ab illo vero tempore Spartanis sacra facientibus non contigit perlitare : idque longum per tempus apud eos obtinuit. (3) Quod

Ἀχθομένων δὲ καὶ συμφορῇ χρεωμένων Λακεδαιμονίων, ἀλίας τε πολλάκις συλλεγομένης καὶ κήρυγμα τοιόνδε ποιουμένων, εἴ τις βούλοιτο Λακεδαιμονίων πρὸ τῆς Σπάρτης ἀποθνήσκειν, Σπερθίης τε δ' Ἀνηρί-
 5 στου καὶ Βούλις δ' Νικόλειω, ἄνδρες Σπαρτιῆται φύσι τε γεγονότες εὖ καὶ χρήμασι ἀνέχοντες ἐς τὰ πρῶτα, ἐβελονταὶ ὑπέδυσαν ποινήν τίσειν Ξέρξῃ τῶν Δαρείου κηρύκων τῶν ἐν Σπάρτῃ ἀπολομένων. Οὕτω Σπαρ-
 τιῆται τούτους ὡς ἀποθανευμένους ἐς Μήδους ἀπέ-
 10 πέμψαν.

CXXXV. Αὕτη τε ἡ τόλμα τούτων τῶν ἀνδρῶν θύ-
 ματος ἀξίη, καὶ τάδε πρὸς τούτοις τὰ ἔπεα. Πο-
 ρευόμενοι γὰρ ἐς Σοῦσα ἀπικνέονται παρ' Ὑδάρνεα.
 Ὁ δὲ Ὑδάρνης ἦν μὲν γένος Πέρσης, στρατηγὸς δὲ τῶν
 15 παραθαλασσίων ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ. (2) ὃς
 σφεας ξείνια προθέμενος ἰστίᾳ, ξεινίζων δὲ εἶρετο λέγων
 τάδε, « ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τί δὴ φεύγετε βασιλεῖ φίλοι
 γενέσθαι; ὁρᾶτε γὰρ ὡς ἐπίσταται βασιλεὺς ἄνδρας ἀγα-
 θοὺς τιμᾶν, ἐς ἐμέ τε καὶ τὰ ἐμὰ πρήγματα ἀποβλέ-
 20 ποντες. (3) Οὕτω δὴ καὶ ὑμεῖς εἰ δοίητε ὑμέας αὐ-
 τοὺς βασιλεῖ, δεδόξωσθε γὰρ πρὸς αὐτοῦ ἄνδρες εἶναι
 ἀγαθοὶ, ἕκαστος ἂν ὑμέων ἄρχοι γῆς Ἑλλάδος δόντος
 βασιλέως. » Πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε, « Ὑδάρ-
 νες, οὐκ ἐξ ἴσου γίνεται ἡ συμβουλή ἢ ἐς ἡμέας τεί-
 25 νουσα. (4) Τοῦ μὲν γὰρ πεπειρημένος συμβουλευεῖς,
 τοῦ δὲ ἄπειρος ἔων· τὸ μὲν γὰρ δοῦλος εἶναι ἐξεπί-
 στεαι, ἐλευθερίας δὲ οὐκ ἔπειρήθης, οὐτ' εἰ ἔστι γλυκὺ
 οὐτ' εἰ μῆ. Εἰ γὰρ αὐτῆς πειρήσαιο, οὐκ ἂν δόρασι
 συμβουλευοῖς ἡμῖν περὶ αὐτῆς μάχεσθαι, ἀλλὰ καὶ πε-
 30 λέχεσι. » Ταῦτα μὲν Ὑδάρνεα ἀμείψαντο.

CXXXVI. Ἐνθεῦτεν δὲ ὡς ἀνέβησαν ἐς Σοῦσα καὶ
 βασιλεῖ ἐς ὅψιν ἦλθον, πρῶτα μὲν τῶν δορυφόρων κε-
 λευόντων καὶ ἀνάγκην σφι προσφερόντων προσκυνεῖν
 βασιλέα προσπίπτοντας οὐκ ἔφασαν ὠθεόμενοι πρὸς αὐ-
 35 τῶν ἐπὶ κεφαλὴν ποιήσιν ταῦτα οὐδαμὰ· οὔτε γὰρ σφι
 ἐν νόμῳ εἶναι ἄνθρωπον προσκυνεῖν οὔτε κατὰ ταῦτα
 ἦκειν. (2) Ὡς δὲ ἀπεμαχέσαντο τοῦτο, δεύτερά σφι
 λέγουσι τάδε καὶ λόγου τοιοῦδε ἔχόμενα, « ὦ βασιλεῦ
 Μήδων, ἐπέμψαν ἡμέας Λακεδαιμόνιοι ἀντὶ τῶν ἐν
 40 Σπάρτῃ ἀπολομένων κηρύκων, ποινήν ἐκείνων τίσον-
 τας. » (3) λέγουσι δὲ αὐτοῖς ταῦτα Ξέρξης ὑπὸ μεγα-
 λοφροσύνης οὐκ ἔφη ὁμοῖος ἔσεσθαι Λακεδαιμονίοις·
 ἐκείνους μὲν γὰρ συγχέαι τὰ πάντων ἀνθρώπων νόμιμα,
 ἀποκτείναντας κήρυκας, αὐτὸς δὲ τὰ ἐκείνοις ἐπιπλήσ-
 45 σει, ταῦτα οὐ ποιήσιν, οὐδ' ἀνταποκτείνας ἐκείνους
 ἀπολύσειν Λακεδαιμονίους τῆς αἰτίας.

CXXXVII. Οὕτω ἡ Ταλθυβίου μῆνις, καὶ ταῦτα
 ποιησάντων Σπαρτιητέων, ἐπαύσατο τὸ παραυτίκα,
 καίπερ ἀπονοστησάντων ἐς Σπάρτην Σπερθιέω τε καὶ
 50 Βούλιος. (2) Χρόνῳ δὲ μετέπειτεν πολλῶ ἐπηγέρθη
 κατὰ τὸν Πελοποννησίῳ καὶ Ἀθηναίων πόλεμον, ὡς
 λέγουσι Λακεδαιμόνιοι. Τοῦτό μοι ἐν τοῖς θεϊότατον
 φαίνεται γενέσθαι. (3) Ὅτι μὲν γὰρ κατέσκηψε ἐς
 ἀγγέλους· ἡ Ταλθυβίου μῆνις οὐδὲ ἐπαύσατο πρὶν ἢ

quum dolerent Lacedæmonii, et in magna poperent ca-
 lamitate, concione populi sæpius habita, et præconio edito
 in hanc sententiam, si quis vellet Lacedæmoniorum pro
 Sparta mortem obire; tum vero Sperthias Aneristi filius, et
 Bulis Nicolai, cives Spartani, et nobili loco nati, et opibus
 adprime eminentes, ultro sese obtulerunt ad pœnas Xerxi
 solvendas pro Darii præconibus Spartæ occisis. Ita hos
 Spartani, tamquam subituros supplicium, in Medos mise-
 runt.

CXXXV. Estque et audacia ista horum virorum admi-
 ratione digna, et eorumdem oratio, quæ fuit hujusmodi.
 Dum Susa proficiscuntur, veniunt ad Hydarnem. Is Hydar-
 nes genere Persa erat, præfectus oræ maritimæ Asiæ; (2) qui
 eos ad hospitium vocatos, et liberaliter exceptos, his verbis
 interrogavit: « Viri Lacedæmonii, quid tandem respuitis
 amici esse Regis? Me et res meas respicientes, videtis quo
 pacto sciat rex viros bonos honorare. (3) Ita igitur vos
 quoque si regi vos traderetis (nam viri boni esse ab ipso
 estis judicati), unusquisque vestrum parti cuidam Græciæ
 imperaturus esset regis beneficio. » Ad hæc illi responde-
 runt: « Hydarnes, non ex æquo proficiscitur hoc quod tu
 nobis das consilium. (4) Nam id, quod tu expertus es,
 nobis consulis: alterum autem non es expertus. Servire
 quidem nosti; libertatis vero nondum cepisti experimen-
 tum, utrum dulcis sit, annon. Hanc enim si esses expertus,
 consuleres nobis, ut pro ea non hastis modo pugnaremus,
 verum etiam securibus. » Hæc illi responderunt Hydarni.

CXXXVI. Inde ubi Susa adscenderunt, et in conspectum
 venerunt regis, primum quidem, jubentibus satellitibus et
 vim illis adferentibus ut in terram prostrati adorarent re-
 gem, neutiquam se, etiam si in caput ab illis detruderentur,
 id facturos aiebant; nec enim sui moris esse adorare
 hominem, nec ea caussa venisse. (2) Tum, postquam ne
 id facerent ita repugnarunt, deinde hæc et his similia dixere:
 « Rex Medorum, miserunt nos Lacedæmonii, ut pro præ-
 conibus Spartæ occisis pœnam solvamus. » (3) Quibus
 Xerxes, ut erat generoso animo, hæc respondit: Non se
 similem futurum Lacedæmoniis: illos enim, occidendo
 præcones, jura omnibus hominibus sancta violasse; se
 vero, quod in illis damnet facinus, id non admissurum;
 neque illos vicissim interficiendo culpa liberaturum Lace-
 dæmonios.

CXXXVII. Ita, ratione ista a Lacedæmoniis inita, pa-
 cata in præsens tempus est Talthybiæ ira, licet Spartam re-
 dierint Sperthias et Bulis. (2) At multo post tempore re-
 cruduit illa, ut aiunt Lacedæmonii, in bello Peloponnesio-
 rum et Atheniensium. Quæ res, si qua alia, utique divi-
 nitus accidisse mihi videtur. (3) Nam, ut in legatos in-
 grueret Talthybiæ ira, neque cessaret priusquam exitum

ἐξῆλθε, τὸ δίκαιον οὕτω ἔφερε· τὸ δὲ συμπεσείν ἐς τοὺς παῖδας τῶν ἀνδρῶν τούτων τῶν ἀναβάντων πρὸς βασιλέα διὰ τὴν μῆνιν, ἐς Νικόλαν τε τὸν Βούλιος καὶ ἐς Ἀνήριστον τὸν Σπερθίεω, ὃς εἶλε Ἀλίας τοὺς ἐκ Τί-
 5 ρυνθος δλκᾶδι καταπλώσας πλήρεϊ ἀνδρῶν, δῆλον ὦν μοι ὅτι θεῖον ἐγένετο τὸ πρῆγμα ἐκ τῆς μῆνιος. (4) Οἱ γὰρ πεμφθέντες ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἄγγελοι ἐς τὴν Ἀσίην, προδοθέντες δὲ ὑπὸ Σιτάλκεω τοῦ Τήρεω Θρηίκων βασιλέως καὶ Νυμποδώρου τοῦ Πυθέω ἀνδρὸς
 10 Ἀβδηρίτεω, ἤλωσαν κατὰ Βισάνθη τὴν ἐν Ἑλλησπόντῳ, καὶ ἀπαχθέντες ἐς τὴν Ἀττικὴν ἀπέθανον ὑπ' Ἀθηναίων, μετὰ δὲ αὐτῶν καὶ Ἀριστέης ὁ Ἀδειμάντου Κορίνθιος ἀνὴρ. Ταῦτα μὲν νυν πολλοῖσι ἔτεσι ὕστε-
 ρον ἐγένετο τοῦ βασιλέως στόλου.

15 CXXXVIII. Ἐπάνειμι δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον. Ἡ δὲ στρατηλασίη ἡ βασιλέως οὐνομα μὲν εἶχε ὥς ἐπ' Ἀθήνας ἐλαύνει, κατέτο δὲ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. (2) Πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα πρὸ πολλοῦ οἱ Ἕλληνες οὐκ ἐν ὁμοίῳ πάντες ἐποιεῦντο. Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν δόντες
 20 γῆν τε καὶ ὕδωρ τῷ Πέρσῃ εἶχον θάρσος ὥς οὐδὲν πεισόμενοι ἄχαρι πρὸς τοῦ βαρβάρου. (3) οἱ δὲ οὐ δόντες ἐν δέσματι μεγάλῳ κατέστασαν, ἅτε οὔτε νεῶν ἐουσέων ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀριθμὸν ἀξιομάχων δέ-
 25 κεσθαι τὸν ἐπιόντα, οὔτε βουλομένων τῶν πολλῶν ἀντάπτεσθαι τοῦ πολέμου, μηδίζοντων δὲ προθύμως.

CXXXIX. Ἐνοαῦτα ἀναγκαίῃ ἐξέργομαι γνῶμην ἀποδέξασθαι ἐπὶ φθονον μὲν πρὸς τῶν πλεόνων ἀνθρώπων, ὅμως δὲ, τῇ γ' ἐμοὶ φαίνεται εἶναι ἀληθές, οὐκ ἐπισχίσω. (2) Εἰ Ἀθηναῖοι καταρρωδήσαντες τὸν
 30 ἐπιόντα κίνδυνον ἐξέλιπον τὴν σφετέρην, ἡ καὶ μὴ ἐκλιπόντες, ἀλλὰ μέιναντες ἔδοσαν σφέας αὐτοὺς Ξέρξῃ, κατὰ τὴν θάλασσαν οὐδαμοὶ ἂν ἐπειρέοντο ἀντιεῦμε-
 νοι βασιλεῖ. (3) Εἰ τοίνυν κατὰ τὴν θάλασσαν μηδεὶς ἡντιοῦτο Ξέρξῃ, κατὰ γε ἂν τὴν ἡπειρον τοιάδε ἐγίνετο·
 35 εἰ καὶ πολλοὶ τειχέων κιθῶνες ἔσαν ἐληλαμένοι διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ Πελοποννησίοισι, προδοθέντες ἂν Λακε-
 δαιμόνιοι ὑπὸ τῶν συμμάχων οὐκ ἐκόντων, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης, κατὰ πόλιν ἀλίσκομένων ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ τοῦ βαρβάρου ἐμουνώθησαν, μουνωθέντες δὲ ἂν
 40 καὶ ἀποδεξάμενοι ἔργα μεγάλα ἀπέθανον γενναίως. (4) Ἡ ταῦτα ἂν ἔπαθον, ἡ πρὸ τοῦ ὀρέοντες ἂν καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας μηδίζοντας ὁμολογίῃ ἂν ἐχρήσαντο πρὸς Ξέρξεα. Καὶ οὕτω ἂν ἐπ' ἀμφοτέρω ἡ Ἑλλὰς ἐγίνετο ὑπὸ Πέρσῃσι. (5) Τὴν γὰρ ὠφελίην τὴν τῶν
 45 τειχέων τῶν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ ἐληλαμένων οὐ δύναμαι πυθέσθαι, ἥτις ἂν ᾔην βασιλέως ἐπικρατέοντος τῆς θαλάσσης. (6) Νῦν δὲ Ἀθηναῖοις ἂν τις λέγων σωτήρας γενέσθαι τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἂν ἀμαρτάνοι τάληθός. Οὔτοι γὰρ ἐπὶ ὁκότερα τῶν πρηγμάτων ἐτράποντο,
 50 ταῦτα ῥέψειν ἐμελλε· ἐλόμενοι δὲ τὴν Ἑλλάδα πε-
 ριεῖναι ἐλευθέρην, τοῦτο τὸ Ἑλληνικὸν πᾶν τὸ λοιπὸν, ὅσον μὴ ἐμήδισε, αὐτοὶ οὔτοι ἔσαν οἱ ἐπεγείραν-
 τες καὶ βασιλέα μετὰ γε θεοὺς ἀνωσάμενοι. (7) Οὐδέ σφεας χρηστήρια φοβερά ἐλθόντα ἐκ Δελφῶν καὶ ἐς

esset nacta, id jus et fas ferebat : quod vero in filios ingru-
 erit horum virorum qui pacandæ ejus caussa ad regem erant
 profecti, in Nicolaum Bulidis filium, et in Sperthiæ filium
 Aneristum, qui Halienses [*alii* piscatores] Tirynthios cepit,
 navi oneraria navigans viris repleta; id igitur ex divini nu-
 minis memore ira accidisse plane mihi sit manifestum. (4)
 Hi enim, quum a Lacedæmonis legati missi essent in Asiam,
 proditi a Sitalce Tereî filio, Thracum rege, et Nymphodoro
 Pythææ filio Abderita, intercepti sunt prope Bisanthen ad
 Hellespontum; et in Atticam abducti, interfecti sunt ab
 Atheniensibus, cum eisque Aristæas Adimanti filius, Co-
 rinthius. Sed hoc quidem multis annis post hanc regis
 accidit expeditionem.

CXXXVIII. Sed ad superiorem revertor narrationem.
 Regis hæc expeditio titulum quidem habebat tamquam ad-
 versus Athenas tendens, sed contra universam dirigebatur
 Græciam. (2) Qua re multo ante cognita, non eodem
 modo Græci omnes erant adfecti. Quippe eorum alii,
 quum terram et aquam Persæ dedissent, confidebant nihil
 mali a barbaro sibi illatum iri : (3) alii vero, qui non de-
 derant, ingenti metu tenebantur; quum nec navium ido-
 neus numerus esset in Græcia, quibus excipere invadentem
 hostem possent, et multitudo arma capere nollet, sed haud
 cunctanter faveret Medis.

CXXXIX. Atque hoc loco necessitas me cogit, ut sen-
 tentiam dicam, invidiosam quidem illam apud plerosque ho-
 mines : nec tamen me retinebo, quin id, quoniam manifeste
 verum mihi videtur, pronunciem. (2) Si Athenienses im-
 minentis periculi metu terra sua excessissent, aut si manen-
 tes tradidissent se Xerxi, Græcorum nulli periculum facturi
 erant mari occurrendi regi. (3) Quodsi ergo mari nemo re-
 stitisset Xerxi, in continenti utique ita se res erat habitura :
 quantumvis multæ murorum lorice per Isthmum fuissent
 a Peloponnesiis erectæ, deserti Lacedæmonii a sociis (non
 illis quidem volentibus, sed necessitate coactis, quippe quo-
 rum civitates singulatim ab hostium classe fuissent expu-
 gnatæ) soli fuissent relictæ : soli autem relictæ, fortibus edi-
 tis facinoribus, generose erant occubituri. (4) Aut hoc fato
 erant functuri : aut, priusquam illud forent experti, quum
 vidissent reliquos Græcos cum Medis sentire, ipsi quoque
 deditionem erant facturi : atque ita, utrumlibet accidisset,
 Græcia in potestate erat futura Persarum. (5) Nam muro-
 rum illorum per Isthmum ductorum quænam futura fuisset
 utilitas, exputare equidem non possum, quando rex maris
 tenuisset imperium. (6) Nunc si quis dicat, Athenienses
 sospitatores fuisse Græciæ, non aberraverit a vero : etenim,
 utram rationem rerum gerendarum illi sequerentur, ea ra-
 tio præponderatura erat. Itaque, quum hoc sint secuti ut
 libera maneret Græcia, hi soli sunt, qui, quidquid Græci
 nominis reliquum erat quod cum Medis non sentiret, id
 excitarunt, quique, secundum deos utique, regem repule-
 runt. (7) Neque eos oracula terribilia Delphiis advenien-
 tia, ingentemque incutientia metum, movere potuerunt ut

δεῖμα βαλόντα ἔπεισε ἐκλιπεῖν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καταμείναντες ἀνέσχοντο τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χώραν δέξασθαι.

CXL. Πέμψαντες γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι ἐς Δελφοὺς θεο-
6 πρόπους χρηστηριάζεσθαι ἔσαν ἐτοῖμοι· καὶ σφι ποιή-
σασι περὶ τὸ ἱρὸν τὰ νομιζόμενα, ὥς ἐς τὸ μέγαρον
ἐσελθόντες ἔζοντο, χρᾶ ἡ Πυθίη, τῇ οὐνομα ἦν Ἀριστο-
νίκη, τάδε,

Ἦ μέλει, τί κάθησθε; λιπὼν φεῦγ' ἔσχατα γαίης
10 δώματα καὶ πόλιος τροχοειδὲς ἄκρα κάρηνα.
Οὔτε γὰρ ἡ κεφαλὴ μένει ἐμπεδον οὔτε τὸ σῶμα,
οὔτε πόδες νέατοι οὔτ' ὦν χεῖρες, οὔτε τι μέσσης
λείπεται, ἀλλ' αἰδηλὰ πέλει· κατὰ γὰρ μιν ἐρείπει
πῦρ τε καὶ ὀξύς Ἀρης, Συριγενὲς ἄρμα διώκων.
15 Πολλὰ δὲ κἄλλ' ἀπολεῖ πυργώματα, κοῦ τὸ σὸν οἶον·
πολλοὺς δ' ἀθανάτων νηοὺς μαλερῶ πυρὶ δώσει,
οἳ που νῦν ἰδρῶτι βρούμενοι ἐστήκασι,
δείματι παλλόμενοι, κατὰ δ' ἀκροτάτοις ὁρόφοισι
αἷμα μέλαν κέχυται, προῖδὸν κακότητος ἀνάγκας.
20 Ἀλλ' ἴτον ἐξ ἀδύτου, κακοῖς δ' ἐπικίδνατε θυμόν.

CXLI. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ τῶν Ἀθηναίων θεοπρό-
ποι συμφορῇ τῇ μεγίστῃ ἐχρέοντο. Προβάλλουσι δὲ
σφέας αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ κακοῦ τοῦ κεχρησμένου Τίμων δ'
Ἀνδροβούλου, τῶν Δελφῶν ἀνὴρ δόκιμος ὁμοῖα τῷ μά-
25 λιστα, συνεβούλευε σφι ἱκετηρίας λαβοῦσι δεύτερα αὐ-
τις ἐλθόντας χρᾶσθαι τῷ χρηστηρίῳ ὥς ἱκέτας. (2)
Πειθομένοισι δὲ ταῦτα τοῖσι Ἀθηναίοισι καὶ λέγουσι,
« ὦναξ, χρῆσον ἡμῖν ἄμεινόν τι περὶ τῆς πατρίδος, αἰ-
δεσθεῖς τὰς ἱκετηρίας τάσδε τὰς τοι ἤκομεν φέροντες· ἡ
30 οὐ τοι ἄπιμεν ἐκ τοῦ ἀδύτου, ἀλλ' αὐτοῦ τῇδε μενέομεν
ἔστ' ἂν καὶ τελευτήσωμεν· » ταῦτα δὲ λέγουσι ἡ πρό-
μαντις χρᾶ δεύτερα τάδε,

Οὐ δύναται Παλλὰς Δί' Ὀλύμπιον ἐξιλάσασθαι
λίσσομένη πολλοῖσι λόγοις καὶ μήτιδι πυκνῇ.
35 Σοὶ δὲ τόδ' αὖτις ἔπος ἐρέω, ἀδάμαντι πελάσσας.
Τῶν ἄλλων γὰρ ἀλίσκομένων ὅσα Κέκροπος οὖρος
ἐντὸς ἔχει κευθμῶν τε Κιθαιρῶνος ζαθέοιο,
τεῖχος Τριτογενεῖ ξύλινον διδοῖ εὐρύσπα Ζεὺς
μοῦνον ἀπόρρητον τελέθειν, τὸ σὲ τέκνα τ' ὀνήσει.
40 Μῆδὲ σύ γ' ἱπποσύνην τε μένειν καὶ πεζὸν ἰόντα
πολλὸν ἀπ' ἡπείρου στρατὸν ἡσυχος, ἀλλ' ὑποχωρεῖν
νῶτον ἐπιστρέψας· ἐτι τοῖ ποτε κἀντίος ἔσση.
Ἦ θεῇ Σαλαμῖς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν
ἡ που σκιδναμένης Δημήτερος ἡ συνιούσης.

45 CXLI. Ταῦτά σφι ἡπιώτερα γὰρ τῶν προτέρων καὶ
ἦν καὶ ἐδόκεε εἶναι, συγγραψάμενοι ἀπαλλάσσοντο ἐς
τὰς Ἀθήνας. Ὡς δὲ ἀπελθόντες οἱ θεοπρόποι ἀπήγγελ-
λον ἐς τὸν δῆμον, γινώμαι καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἐγίνοντο
διζημένων τὸ μαντήϊον, καὶ αἶδε συνεστηκυῖαι μάλιστα.
50 (2) Τῶν πρεσβυτέρων ἔλεγον μετεξέτεροι δοκέειν σφι
τὸν θεὸν τὴν ἀκρόπολιν χρῆσαι περιέσεσθαι· ἡ γὰρ
ἀκρόπολις τὸ πάλαι τῶν Ἀθηνέων ρηχῶ ἐπέφρακτο. Οἱ
μὲν δὲ κατὰ τὸν φραγμὸν συνεβάλλοντο τοῦτο τὸ ξύλι-
νον τεῖχος εἶναι· (3) οἱ δ' αὖ ἔλεγον τὰς νέας ση-
65 μαίνειν τὸν θεόν, καὶ ταύτας παραρτέεσθαι ἐκέλευον τὰ
ἄλλα ἀπέντας. Τοὺς ὦν δὲ τὰς νέας λέγοντας εἶναι τὸ

Græciam desererent : sed permanentes sustinuerunt inva-
dentem fines suos hostem.

CXL. Missis enim Delphos legatis consulere oraculum
Athenienses voluerant. Qui legati postquam, peractis circa
templum legitimis caerimoniis, ædem erant ingressi conse-
dernatque, hoc eis Pythia, cui nomen erat Aristonica, ora-
culum ediderat :

O miseri, quid sedetis? fugite ad extrema terrarum, relictis
ædibus et summis collibus in-orbem conditæ urbis.
Nec enim caput firmum manebit, nec corpus,
nec extremi pedes, neque manus, nec de media quidquam
supererit, sed perniciēs advenit. Disturbabit enim illam
et ignis, et acer Mavors, Syriacum agens currum.
Multaque etiam alia munita perdet loca, non modo tuum:
multaque immortalium templa rabido dabit igni,
quæ jam nunc passim stant sudore fluentia,
metuque trementia : et de summis tectis
sanguis ater defluit, inevitabilium prænuncius malorum.
Sed excedite hoc penetrali, et animi robur opponite malis.

CXLI. His auditis, Atheniensium legati gravissimo luctu
erant adfecti. Qui quum ob nunciatam calamitatem prorsus
abjecissent animum, Timon Androbuli filius, civis Delphen-
sis, spectatus in primis inter suos, consuluit eis, ut sumpto
oleæ ramo iterum intrarent, et supplicum habitu denuo pe-
terehet oraculum. (2) Cui quum illi obsecuti essent, dixis-
sentque : « O rex Apollo, melius nobis oraculum de patria
ede, hos supplicum ramos respiciens, quos tibi ferimus;
aut ex hoc penetrali non discedimus, sed hic manebimus
usque dum vita excedamus : » hæc ubi dixerunt, alterum
illis oraculum Pythia edidit hujusmodi :

Non potest Pallas Jovem Olympium flectere,
multis illum verbis precatâ prudentique consilio. [mitate.
Tibi vero hoc rursus verbum edico, adamantis simile fir-
Quando cætera omnia capientur, quæ intra Cecropis fines
et sacri Cithæronis latebras sunt comprehensa;
Tritoniæ hoc dat late-cernens Juppiter, ut ligneus murus
solus inexpugnabilis sit, qui te tuosque liberos servet.
Neque tu equitum mane peditumque invadentem [te,
a continente numerosum exercitum tranquillus; sed recipe
terga vertens. Erit tempus, quum tu etiam contra stabis.
O divina Salamis! perdes tu filios mulierum,
sive passim disseminata Cerere, sive collecta.

CXLII. Quæ quum mitiora ipsis essent esseque videren-
tur quam prius editum oraculum, scripto hæc consigna-
runt, et redierunt Athenas. Id ipsum vero responsum
postquam reversi legati ad populum retulere, et aliæ multæ
dicebantur sententiæ ab his qui in mentem oraculi inqui-
rebant, et hæ duæ maxime inter se conflictantes. (2) Di-
cebant seniorum nonnulli, videri sibi deum significare su-
perfuturam esse arcem. Erat enim olim arx Athenarum
septo munita : hi igitur, id septum cogitantes, hunc esse li-
gneum illum murum conjectabantur. (3) Alii contra, naves,
aiebant, a deo significari; hasque parandas esse atque in-
struendas, omissis aliis rebus omnibus, contendebant. Hi

ξύλινον τεῖχος ἔσφαλλε τὰ δύο τὰ τελευταῖα ῥηθέντα ὑπὸ τῆς Πυθίης,

Ὡ θεῖη Σαλαμίς, ἀπολεῖς δὲ σὺ τέκνα γυναικῶν
ἢ που σκιδναμένης Δημήτερος ἢ συνιούσης.

(4) Κατὰ ταῦτα τὰ ἔπεα συνεχέοντο αἱ γυνῶμαι τῶν φαμένων τὰς νέας τὸ ξύλινον τεῖχος εἶναι· οἱ γὰρ χρησμολόγοι ταύτη ταῦτα ἐλάμβανον, ὡς ἀμφὶ Σαλαμῖνα δεῖ σφέας ἐσσωθῆναι ναυμαχίην παρασκευασαμένους.

CXLIII. Ἦν δὲ τῶν τις Ἀθηναίων ἀνὴρ ἐς πρῶ-
τους νεωστὶ παριῶν, τῷ ὄνομα μὲν ἦν Θεμιστοκλῆς,
παῖς δὲ Νεοκλέος ἐκαλέετο. (2) Οὗτος ὄνῃρ οὐκ ἔφη
πᾶν ὀρθῶς τοὺς χρησμολόγους συμβάλλεσθαι, λέγων
τοιαῦτα, εἰ ἐς Ἀθηναίους εἶχε τὸ ἔπος εἰρημένον ἐόντως,
οὐκ ἂν οὕτω μιν δοκείν ἡπίως χρῆσθῆναι, ἀλλ' ὅδε,
15 « ὦ σχετλίη Σαλαμίς » ἀντὶ τοῦ, « ὦ θεῖη Σαλαμίς, »
εἰ πέρ γε ἐμελλον οἱ οἰκήτορες ἀμφ' αὐτῇ τελευτήσῃν.
(3) ἀλλὰ γὰρ ἐς τοὺς πολεμίους τῷ θεῷ εἰρῆσθαι τὸ
χρηστήριον συλλαμβάνοντι κατὰ τὸ ὀρθόν, ἀλλ' οὐκ ἐς
Ἀθηναίους. Παρασκευάζεσθαι ὦν αὐτοὺς ὡς ναυμα-
20 χήσοντας συνεβούλευε, ὡς τούτου ἐόντος τοῦ ξυλίνου
τείχεος. (4) Ταύτη Θεμιστοκλῆος ἀποφαινομένου Ἀ-
θηναῖοι ταῦτά σφι ἐγνώσαν αἰρετώτερα εἶναι μᾶλλον ἢ
τὰ τῶν χρησμολόγων, οἱ οὐκ ἔων ναυμαχίην ἀρτέε-
σθαι, τὸ δὲ σύμπαν εἶναι οὐδὲ χειράς ἀνταείρεσθαι, ἀλλ'
25 ἐκλιπόντας χώραν τὴν Ἀττικὴν ἄλλην τινὰ οἰκίζεῖν.

CXLIV. Ἐτέρη τε Θεμιστοκλεῖ γνώμη ἐμπροσθε
ταύτης ἐς καιρὸν ἤρίστευσε, ὅτε Ἀθηναίοισι γενομένων
χρημάτων μεγάλων ἐν τῷ κοινῷ, τὰ ἐκ τῶν μετάλλων
σφι προσήλθε τῶν ἀπὸ Λαυρείου, ἐμελλον λάξεσθαι ὀρ-
30 χηδὸν ἕκαστος δέκα δραχμάς. (2) Τότε Θεμιστοκλῆς
ἀνέγνωσε Ἀθηναίους τῆς διαιρέσεως ταύτης παυσάμε-
νους νέας τούτων τῶν χρημάτων ποιήσασθαι διηκοσίας
ἐς τὸν πόλεμον, τὸν πρὸς Αἰγινήτας λέγων· οὗτος γὰρ
ὁ πόλεμος συστάς ἔσωσε τότε τὴν Ἑλλάδα, ἀναγ-
35 κάσας θαλασσίους γενέσθαι Ἀθηναίους. (3) Αἱ δὲ
ἐς τὸ μὲν ἐποιήθησαν, οὐκ ἐχρήσθησαν, ἐς δέον δὲ
οὕτω τῇ Ἑλλάδι ἐγένοντο. Αὐταὶ τε δὴ αἱ νέες τοῖσι
Ἀθηναίοισι προποιηθεῖσαι ὑπῆρχον, ἐτέρας τε ἔδεε
προσναυπηγέεσθαι. (4) Ἐδοξέ τε σφι μετὰ τὸ χρη-
40 στήριον βουλευομένοισι ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα τὸν
βάρβαρον δέχεσθαι τῇσι νηυσὶ πανδημεῖ, τῷ θεῷ πει-
θομένους, ἅμα Ἑλλήνων τοῖσι βουλομένοισι. Τὰ μὲν
δὲ χρηστήρια ταῦτα τοῖσι Ἀθηναίοισι ἐγεγόνεε.

CXLV. Συλλεγομένων δὲ ἐς τούτῳ τῶν περὶ τὴν
45 Ἑλλάδα Ἑλλήνων τῶν τὰ ἀμείνω φρονούντων καὶ δι-
δόντων σφίσι λόγον καὶ πίστιν, ἐνθαῦτα ἐδόκεε βουλευο-
μένοισι αὐτοῖσι πρῶτον μὲν χρημάτων πάντων καταλ-
λάσσεσθαι τὰς τε ἐχθρας καὶ τοὺς κατ' ἀλλήλους ἐόντας
πολέμους· ἔσαν δὲ πρὸς τινὰς καὶ ἄλλους ἐγκεχειρημένοι, ὃ
50 δὲ ὦν μέγιστος Ἀθηναίοισι τε καὶ Αἰγινήταισι. (2)
Μετὰ δὲ πυνθανόμενοι Ξέρξεα σὺν τῷ στρατῷ εἶναι ἐν
Σάρδεισι, ἐβουλεύσαντο κατασκόπους πέμπειν ἐς τὴν
Ἀσίην τῶν βασιλέως πρηγμάτων, ἐς Ἀργὸς τε ἀγγέλους

vero ipsi, qui naves esse dicebant ligneum murum, in duo-
bus postremis Pythiae versibus illis haesitabant :

O divina Salamis ! perdes tu filios mulierum,
sive passim disseminata Cerere, sive collecta.

(4) Quae ob verba conturbabantur animi eorum qui naves
interpretabantur ligneum murum. Nam interpretes oracu-
li in hanc sententiam verba haec accipiebant, quasi ad Sala-
minem essent cladem accepturi, si ad navalem pugnam sese
comparassent.

CXLIII. Erat autem Athenis vir quidam, nuper inter pri-
marios cives locum consecutus, cui erat nomen Themisto-
cles, vulgo vero Neoclis filius adpellabatur. (2) Hic vir,
negans recte ista accipi ab oraculorum interpretibus, in
hanc sententiam dissocuit : Si vere ad Athenienses spectaret
istud dictum, non adeo miti verbo usurum fuisse, ait, deum,
sed « O misera Salamis » dicturum fuisse, non « O divina
Salamis ; » si quidem circa eam perituri essent incolae. (3)
Sed enim in hostes valere dei responsum, si quis illud recte
intelligat, non in Athenienses. Itaque suasit civibus, ut
ad navalem pugnam sese compararent ; hunc enim esse li-
gneum murum. (4) Hanc in partem quum sententiam The-
mistocles dixisset, censuerunt Athenienses potius esse
hanc rationem, quam illam quae erat ab oraculorum inter-
pretibus proposita : qui, adparatum navalis pugnae dissua-
dentes, summam rei in eo verti contendebant, ut ne ma-
nus quidem contra invadentes hostes tollerent, sed, relicta
prorsus Attica, in alia terra novas sedes quaererent.

CXLIV. Alia vero etiam ante hanc ejusdem Themistoclis
sententia opportune vicerat. Quum ingentes fuissent in
Atheniensium aerario pecuniae, quae ex metallis a Lauro
redierant, in eoque res esset, ut ea pecunia viritim civibus
divideretur, et unusquisque decem acciperet drachmas ; (2)
tunc Themistocles persuaserat civibus, ut, ommissa illa dis-
tributione, naves ex hac pecunia ducentas aedificarent ad
bellum, bellum cum Aeginetis intelligens. Hoc enim bellum,
tunc conflatum, Graeciae fuit saluti, eo quod Athenienses
mari dare operam coegit. (3) Sed naves hae, ad quem
comparatae fuerant usum, in eum quidem non sunt ad-
hibita : at ita tamen opportuno tempore in promptu fuere
Graeciae. Has igitur naves, ante comparatas, tunc habuere
Athenienses ; praeterque eas aliae erant aedificandae. (4) Et
post acceptum oraculi responsum habita deliberatione de-
creverunt, deo obsequentes cum omnibus copiis naves
conscendere, et mari, una cum eis ex Graecis qui ita vellent,
excipere barbarum Graeciam invadentem. Ista igitur, quae
dixi, oracula Atheniensibus evenerant.

CXLV. Postquam vero in unum locum convenere qui-
cumque ex Graecis Graeciam incolentibus meliora sentiebant,
ibi tum collatis inter se sermonibus, fideque data, de com-
muni consilio placuit, primum rerum omnium componero
inimicitias et mutua bella, quae inter ipsos obtinerent.
Erant autem et contra alios suscepta bella ; maximum vero
obtinebat inter Athenienses et Aeginetas. (2) Deinde vero,
quum rescivissent Sardibus cum exercitu esse Xerxem,
placuit speculatores mittere in Asiam, qui res regis explo-
rarent ; tum et Argos mittere legatos, societatem adversus

ἡμαιχιμὴν συνθησομένους πρὸς τὸν Πέρσην, καὶ ἐς Σικελίην ἄλλους πέμπειν παρὰ Γέλωνα τὸν Δεινομένεος, ἐς τε Κέρκυραν, κελεύσοντας βωθέειν τῇ Ἑλλάδι, καὶ ἐς Κρήτην ἄλλους, φρονήσαντες εἴ πως ἔν τε γένοιτο τὸ Ἑλληνικὸν καὶ εἰ συγκύψαντες τῷ τὸ πρήσσοιεν πάντες, ὡς δεινῶν ἐπιόντων ὁμοίως πᾶσι Ἑλλησι. Τὰ δὲ Γέλωνος πρήγματα μεγάλα ἐλέγγο εἶναι, οὐδαμῶν Ἑλληνικῶν τῶν οὐ πολλὸν μέζω.

CXLVI. Ὡς δὲ ταῦτά σφι ἔδοξε, καταλυσάμενοι 10 τὰς ἔχθρας πρῶτα μὲν κατασκόπους πέμπουσι ἐς τὴν Ἀσίην ἄνδρας τρεῖς. (2) Οἱ δὲ ἀπικόμενοι τε ἐς Σάρδεις καὶ καταμαθόντες τὴν βασιλέως στρατιήν, ὡς ἐπαῖστοι ἐγένοντο, βασανισθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ πεζοῦ στρατοῦ ἀπήγοντο ὡς ἀπολεύμενοι. Καὶ τοῖσι 15 μὲν κατακέκριτο θάνατος, (3) Ξέρξης δὲ ὡς ἐπύθετο ταῦτα, μεμφθεὶς τῶν στρατηγῶν τὴν γνώμην πέμπει τῶν τινὰς δορυφόρων, ἐντειλάμενος, ἵνα καταλάβωσι τοὺς κατασκόπους ζῶντας, ἄγειν παρ' ἐωυτόν. (4) Ὡς δὲ 20 ἐτι περιόντας αὐτοὺς κατέλαβον καὶ ἦγον ἐς ὄψιν τὴν βασιλέως, τὸ ἐνθεῦτεν πυθόμενος ἐπ' οἷσι ἦλθον, ἐκέλευσέ σφας τοὺς δορυφόρους περιάγοντας ἐπιδείκνυσθαι πάντα τε τὸν πεζὸν στρατὸν καὶ τὴν ἵππον, ἐπεὶ δὲ ταῦτα 25 θηεύμενοι ἔωσι πλήρεις, ἀποπέμπειν ἐς τὴν ἂν αὐτοὶ ἐθέλωσι χώραν ἀσινέας.

CXLVII. Ἐπιλέγων δὲ τὸν λόγον τόνδε ταῦτα ἐνετέλλετο, ὡς εἰ μὲν ἀπύλοντο οἱ κατάσκοποι, οὗτ' ἂν 30 τὰ ἐωυτοῦ πρήγματα προεπύθοντο οἱ Ἕλληνες ἐόντα λόγου μέζω, οὗτ' ἂν τι τοὺς πολεμίους μέγα ἐσινέατο, ἄνδρας τρεῖς ἀπολέσαντες. (2) νοστησάντων δὲ τούτων ἐς τὴν Ἑλλάδα δοκέειν ἔφη ἀκούσαντας τοὺς Ἕλληνας 35 τὰ ἐωυτοῦ πρήγματα πρὸ τοῦ στόλου τοῦ γινομένου παραδύσειν σφάεας τὴν ἰδίην ἐλευθερίην, καὶ οὕτω οὐδὲ δεήσειν ἐπ' αὐτοὺς στρατηλατέοντας πρήγματα ἔχειν. (3) Οἷκε δὲ αὐτοῦ αὕτη ἡ γνώμη τῇ γε ἄλλῃ. Ἐὼν γὰρ ἐν 40 Ἀβύδῳ ὁ Ξέρξης εἶδε πλοῖα ἐκ τοῦ Πόντου σιταγωγὰ διεκπλῶντὰ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐς τε Αἴγιναν καὶ Πελοπόννησον κομιζόμενα. (4) Οἱ μὲν δὴ πάρεδροι αὐτοῦ 45 ὡς ἐπύθοντο πολέμια εἶναι τὰ πλοῖα, ἐτοῖμοι ἔσαν αἰρέειν αὐτὰ, ἐσθλέποντες ἐς τὸν βασιλέα ὁκότε παραγυελέει. Ὁ δὲ Ξέρξης εἶρετο αὐτοὺς ὅκοι πλώοιεν· οἱ δὲ εἶπαν « ἐς τοὺς σοὺς πολεμίους, ὧ δέσποτα, σῖτον 50 ἄγοντες. » (5) Ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἔφη, « οὐκ ὦν καὶ ἡμεῖς ἐκεῖ πλώομεν ἐνθα περ καὶ οὗτοι τοῖσί τε ἄλλοις ἐξηρτυμένοι καὶ σίτῳ. Τί δῆτα ἀδικέουσι οὗτοι ἡμῖν σιτία 55 παρακομίζοντες; » (6) Οἱ μὲν νυν κατάσκοποι οὕτω θηησάμενός τε καὶ ἀποπεμφθέντες ἐνόστησαν ἐς τὴν Εὐρώπην.

CXLVIII. Οἱ δὲ συνωμόται Ἑλλήνων ἐπὶ τῷ Πέρσῃ μετὰ τὴν ἀπόπεμψιν τῶν κατασκόπων δεῦτερα 60 ἐπεμπον ἐς Ἄργος ἀγγέλους. Ἄργεῖοι δὲ λέγουσι τὰ κατ' ἐωυτοὺς γενέσθαι ὧδε. (2) Πυθέσθαι γὰρ αὐτίκα κατ' ἀρχὰς τὰ ἐκ τοῦ βαρβάρου ἐγειρόμενα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, πυθόμενοι δὲ, καὶ μαθόντες ὡς σφας οἱ Ἕλλη- 65 νες πειρήσονται παραλαμβάνοντες ἐπὶ τὸν Πέρσην, πέμ-

Persas conciliaturos; item alios in Siciliam mittere ad Gelonem Dinomenis filium, et in Corcyram, qui auxilia Græcis mittenda postularent; denique alios in Cretam: hoc consilio, ut, si fieri posset, in unum coalesceret Græcum omne genus, cunctique concordēs junctis agerent viribus; quippe cunctis pariter Græcis imminente periculo. Dicebantur autem permagnæ esse res Gelonis, multo ampliores quam ullius populi Græci.

CXLVI. His ita decretis, depositis inimiciis, primum speculatores mittunt in Asiam, tres viros. (2) Qui postquam Sardes venerunt, exercitumque explorarunt regis, deprehensi sunt, tortique a ducibus copiarum pedestrium, abducebantur supplicio adficiendi: capitis enim erant damnati. (3) Quod ubi Xerxes rescivit, improbata ducum sententia, satellitum nonnullos misit jussos ad se adducere speculatores, si vivos etiam nunc nacti essent. (4) Qui quum illos superstites invenissent, et in conspectum produxissent regis; tum vero rex, postquam ex eis quæsit qua causa venissent, imperavit satellitibus, ut circumducerent homines; pedestremque omnem exercitum et equitatum illis ostenderent, spectaculoque satiatos, in quamcumque vellent ipsi regionem dimitterent incolumes.

CXLVII. Ista imperans rex, hanc rationem adjecit, ut diceret, si periissent speculatores, nec præscituros fuisse Græcos quanto regis copiarum sint fama ampliores, nec ipsos magnum incommodum hostibus fuisse adlaturus tribus occisis viris: (2) verum hi si in Græciam redierint, videri Græcos, cognitis rebus ipsius, ante susceptam hanc expeditionem libertatem suam tradituros; atque ita ne opus quidem Persis fore, ut ducendi adversus illos exercitus molestiam sustineant. (3) Similis ista regis sententia fuit alteri huic. Quum Abydi Xerxes versaretur, conspiciatus est naves frumentarias ex Ponto per Hellespontum navigantes, et Æginam atque Peloponnesum petentes. (4) Consilarii igitur qui adsidebant ei, ut cognoverunt hostiles esse naves, capere illas erant parati, respicientes nutum regis, quando ille imperium esset daturus. Xerxes vero ex illis quæsit, Quorsum navigarent. Qui ut dixere, « Ad tuos hostes, domine; frumentum eis advehentes: » (5) respondit ille: « Atque etiam nos eodem navigamus, quo hi, et aliis rebus et frumento instructi. Quid ergo mali hi faciunt, quod frumentum nobis adportent? » (6) Speculatores igitur, quos dixi, postquam omnia spectarunt et a Xerxe dimissi sunt, ita in Europam rediere.

CXLVIII. Græci contra Persam conjurati, postquam in Asiam speculatores mandarunt, porro Argos miserunt legatos. Aiunt autem Argivi, res tunc apud se in hunc modum esse gestas. (2) Statim ab initio cognitos ipsis fuisse adparatus quos adversus Græciam faceret Barbarus: quumque simul intellexissent operam daturus esse Græcos, ut sese in societatem contra Persas adsciscerent, legatos se misisse

ψαι θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς, τὸν θεὸν ἐπειρησόμενους
ὥς σφι μέλλει ἀριστον ποιῆσαι γενέσθαι· (3) νεωστὶ γὰρ
σφῶν τεθνάναι ἐξακισχιλίους ὑπὸ Λακεδαιμονίων καὶ
Κλεομένεος τοῦ Ἀναξανδρίδew, τῶν δὲ εἵνεκεν πέμ-
6 πειν. Τὴν δὲ Πυθίην ἐπειρωτέουσι αὐτοῖσι ἀνελέειν
τάδε·

Ἐχθρὲ περικτιόνεσσι, φίλ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν,
εἰσω τὸν προβόλαιον ἔχων πεφυλαγμένος ἦσο
καὶ κεφαλὴν πεφύλαξο· κάρη δὲ τὸ σῶμα σῶσει.

10 (4) Ταῦτα μὲν τὴν Πυθίην χρῆσαι πρότερον, μετὰ δὲ
ὥς ἐλθεῖν τοὺς ἀγγέλους ἐς δὴ τὸ Ἄργος, ἐπελθεῖν ἐπὶ
τὸ βουλευτήριον καὶ λέγειν τὰ ἐντεταλμένα. (5) Τοὺς
δὲ πρὸς τὰ λεγόμενα ὑποκρίνασθαι ὥς ἐτοίμοι εἶσι Ἀρ-
γεῖοι ποιεῖν ταῦτα τριήκοντα ἔτεα εἰρήνην σπεισάμενοι
15 Λακεδαιμονίοισι καὶ ἡγεόμενοι κατὰ τὸ ἥμισυ πάσης
τῆς συμμαχίας· καίτοι κατὰ γὰρ τὸ δίκαιον γίνεσθαι τὴν
ἡγεμονίην ἐωυτῶν, ἀλλ' ὅμως σφι ἀποχρᾶν κατὰ τὸ
ἥμισυ ἡγεομένοισι.

CXLIX. Ταῦτα μὲν λέγουσι τὴν βουλὴν ὑποκρίνα-
20 σθαι, καίπερ ἀπαγορεύοντός σφι τοῦ χρηστηρίου μὴ
ποιέεσθαι τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας συμμαχίην· (2)
σπουδὴν δὲ ἔχειν σπονδὰς γενέσθαι τριηκοντοετίδας,
καίπερ τὸ χρηστήριον φοβεομένοισι, ἵνα δὴ σφι οἱ παῖ-
δες ἀνδρωθῶσι ἐν τούτοις τοῖσι ἔτεσι· μὴ δὲ σπονδῶν
25 ἐουσέων ἐπιλέγεσθαι, ἣν ἄρα σφῶας καταλάβῃ πρὸς τῶν
γεγονότι κακῶν ἄλλο πταῖσμα πρὸς τὸν Πέρσην, μὴ τὸ
λοιπὸν ἔωσι Λακεδαιμονίων ὑπήκοοι. (3) Τῶν δὲ ἀγ-
γέλων τοὺς ἀπὸ τῆς Σπάρτης πρὸς τὰ ῥηθέντα ἐκ τῆς
βουλῆς ἀμείψασθαι τοισίδε, περὶ μὲν σπονδῶν ἀνοίσειν
30 ἐς τοὺς πλεῦνας, περὶ δὲ ἡγεμονίης αὐτοῖσι ἐντετάλθαι
ὑποκρίνασθαι, καὶ δὴ λέγειν, σφι μὲν εἶναι δύο βασι-
λέας, Ἀργεῖοισι δὲ ἓνα· οὐκ ὦν δυνατόν εἶναι τῶν ἐκ
Σπάρτης οὐδέτερον παῦσαι τῆς ἡγεμονίης, μετὰ δὲ δύο
τῶν σφετέρων ὁμόψηφον τὸν Ἀργεῖον εἶναι κωλύειν οὐ-
35 δέν. (4) Οὕτω δὲ οἱ Ἀργεῖοί φασι οὐκ ἀνασχέσθαι
τῶν Σπαρτιητέων τὴν πλεονεξίην, ἀλλ' ἐλέσθαι μᾶλλον
ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀρχεσθαι ἢ τι ὑπεῖξαι Λακεδαιμο-
νίοισι, προεῖπαί τε τοῖσι ἀγγέλοις πρὸ δύντος ἡλίου
ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ τῆς Ἀργείων χώρας, εἰ δὲ μὴ, πε-
40 ριέψεσθαι ὥς πολεμίους.

CL. Αὐτοὶ μὲν Ἀργεῖοι τσαῦτα τούτων περὶ λέ-
γουσι· ἔστι δὲ ἄλλος λόγος λεγόμενος ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα,
ὥς Ξέρξης ἐπεμψε κήρυκα ἐς Ἄργος πρότερον ἢ περ
ὁρμῆσαι στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Ἐλθόντα
45 δὲ τοῦτον λέγεται εἶπαι, « ἄνδρες Ἀργεῖοι, βασιλεὺς
Ξέρξης τάδε ὑμῖν λέγει. Ἡμεῖς νομίζομεν Πέρσην
εἶναι, ἀπ' οὗ ἡμεῖς γεγόναμεν, παῖδα Περσέος τοῦ Δα-
νάης, γεγονότα ἐκ τῆς Κηφέας θυγατρὸς Ἀνδρομέδης.
Οὕτω ἂν ὦν εἴημεν ὑμέτεροι ἀπόγονοι. (3) Οὕτε ὦν
50 ἡμέας οἰκὸς ἐπὶ τοὺς ἡμετέρους προγόνους στρατεύε-
σθαι, οὔτε ὑμέας ἄλλοις τιμωρόντας ἡμῖν ἀντιζόους
γενέσθαι, ἀλλὰ παρ' ὑμῖν αὐτοῖσι ἡσυχίην ἔχοντας κα-
τῆσθαι. Ἦν γὰρ ἐμοὶ γένηται κατὰ νόον, οὐδαμῶς
μέζονας ὑμέων ἄξω. » (4) Ταῦτα ἀκούσαντας Ἀργεῖους

Delphos, qui ex deo quaererent, quidnam facientes optime
consulturi essent rebus suis : (3) nupet enim sex millia de
suis occisos esse a Lacedaemoniis et a Cleomene, Anaxan-
dridæ filio ; ea caussa legatos se misisse. Interrogantibus
vero hoc responsum reddidisse Pythiam :

Finitimis invise, care immortalibus diis,
verutum intus tenens, cautus sede ;
et capiti cave : caput enim corpus servabit.

(4) Hoc responsum sibi initio redditum a Pythia fuisse :
deinde vero Argos venisse legatos ; et adeuntes senatum,
exposuisse mandata. (5) Ad ea Argivos respondisse, para-
tos se esse ea facere, si, composita cum Lacedaemoniis in
triginta annos pace, dimidium imperii in universos socios
ipsi obtinuissent : et æquum quidem esse, ut penes ipsos
summa sit totius imperii ; nihilominus autem contentos se
dimidio fore.

CXLIX. Hæc aiunt senatum respondisse, tametsi Argi-
vos oraculum vetuisset contrahere cum Græcis societatem :
(2) et, metuentes licet oraculum, cupidos tamen fuisse
fœdus in triginta annos cum Lacedaemoniis paciscendi, ut
intra hos annos pueri ipsorum ad virilem pervenirent æ-
tatem. Quodsi enim fœdus non conciliaretur, veritos esse,
ne, si forte ad superius malum alia quædam calamitas in
bello Persico accessisset, reliquum foret ut prorsus Lacedæ-
moniorum subjicerentur imperio. (3) Ad ista autem a sa-
natu dicta eos ex legatis, qui Sparta erant missi, hæc re-
spondisse : De fœdere quidem relatuos se ad multitudinem ;
de belli imperio autem mandatum sibi esse ut respondeant,
dicereque se, duos sibi esse reges, Argivis vero unum : non
posse igitur fieri, ut alteri utri regi Spartanorum abrogetur
imperium. At, quin cum suis duobus Argivus æquum jus
suffragii habeat, nihil impedire. (4) Ita, aiunt Argivi,
non ferendam sibi visam esse Spartanorum arrogantiam,
maluisseque se sub barbarorum esse imperio, quam Lace-
dæmoniis parere : edixisseque senatum legatis, ut ante solis
occasum finibus suis excederent ; id ni facerent, hostium
loco habitum iri.

CL. Ista quidem his de rebus ipsi memorant Argivi. Est
vero alia fama per Græciam vulgata ; misisse Xerxem, prius-
quam expeditionem in Græciam susciperet, Argos caducea-
torem. (2) Qui ubi advenit, in hunc modum locutus esse
fertur : « Viri Argivi, rex Persarum hæc vobis dicit. Nos
Persen existimamus, a quo progeniti sumus, fuisse Persei
filium, Danaæ nepotem, natum ex Cephei filia Andromeda :
ita igitur a vobis fuerimus oriundi. (3) Proinde æquum non
est, ut aut nos progenitoribus nostris bellum faciamus, aut
ut vos, aliis opem ferentes, contra nos in acie stetis ; sed
ut domi manentes, quietem agatis. Nam, si mihi ex sen-
tentia res successerint, nullos potiore loco, quam vos, ha-
bebo. » (4) Hæc audientes, Argivos magni fecisse : et statim

λέγεται πρῆγμα ποιήσασθαι, καὶ παραχρῆμα μὲν οὐδὲν ἐπαγγελλομένους μεταίτεειν· ἐπεὶ δὲ σφεας παραλαμβάνειν τοὺς Ἕλληνας, οὕτω δὲ ἐπισταμένους ὅτι οὐ μεταδώσουσι τῆς ἀρχῆς Λακεδαιμόνιοι μεταίτεειν, ἵνα
ἐπὶ προφάσιος ἡσυχίην ἄγωσι.

CLI. Συμπεσέειν δὲ τούτοις καὶ τόνδε τὸν λόγον λέγουσί τινες Ἑλλήνων, πολλοῖσι ἔτεσι ὕστερον γενομένον τούτων, τυχεῖν ἐν Σούσοις τοῖσι Μεμνονίοις ἐόντας ἑτέρου πρῆγματος εἵνεκεν ἀγγέλους Ἀθηναίων,
10 Καλλίην τε τὸν Ἰππονίκου καὶ τοὺς μετὰ τούτου ἀναβάντας, (2) Ἀργεῖους δὲ τὸν αὐτὸν τούτον χρόνον πέμψαντας καὶ τούτους ἐς Σοῦσα ἀγγέλους εἰρωτᾶν Ἀρτοξέρξεα τὸν Ξέρξεω εἴ σφι ἐτι ἐμμένει τὴν πρὸς Ξέρξεα φιλίην συνεκεράσαντο, ἥ νομιζοίατο πρὸς αὐτοῦ εἶναι
15 πολέμιοι· βασιλέα δὲ Ἀρτοξέρξεα μάλιστα ἐμμένειν φάναι, καὶ οὐδεμίαν νομίζειν πόλιν Ἀργεος φιλιωτέραν.

CLII. Εἰ μὲν νυν Ξέρξης τε ἀπέπεμψε ταῦτα λέγοντα κήρυκα ἐς Ἀργος καὶ Ἀργείων ἀγγελοι ἀναβάντες ἐς Σοῦσα ἐπειρώτεον Ἀρτοξέρξεα περὶ φιλίας, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι, οὐδὲ τίνα γνώμην περὶ αὐτῶν ἀποφαίνομαι ἄλλην γε ἢ τὴν περ αὐτοὶ Ἀργεῖοι λέγουσι.
(2) Ἐπίσταμαι δὲ τοσοῦτο, ὅτι εἰ πάντες ἄνθρωποι τὰ οἰκῆϊα κακὰ ἐς μέσον συνενείκαιεν ἀλλάξασθαι βουλόμενοι τοῖσι πλησίοις, ἐγκύψαντες ἂν ἐς τὰ τῶν πέλας
25 κακὰ ἀσπασίως ἕκαστοι αὐτῶν ἀποφεροίατο ὀπίσω τὰ ἐσηνείκοντο. Οὕτω δὲ οὐκ Ἀργεῖοις αἰσχιστα πεποιήται. (3) Ἐγὼ δὲ ὀφείλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πείθεσθαι γε μὲν οὐ παντάπασιν ὀφείλω, καὶ μοι τοῦτο
30 τὸ ἔπος ἔχέτω ἐς πάντα τὸν λόγον· ἐπεὶ καὶ ταῦτα λέγεται, ὥς ἄρα Ἀργεῖοι ἔσαν οἱ ἐπικαλεσάμενοι τὸν Πέρσῃ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπειδὴ σφι πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους κακῶς ἡ αἰχμὴ ἐστήκεε, πᾶν δὲ βουλόμενοί σφι εἶναι πρὸ τῆς παρεούσης λύπης. Τὰ μὲν περὶ Ἀρ-
35 γείων εἴρηται.

CLIII. Ἐς δὲ τὴν Σικελίην ἄλλοι τε ἀπὶ κατὰ ἀγγελοι ἀπὸ τῶν συμμάχων συμμίζοντες Γέλωνι, καὶ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων Σύαγρος. (2) Τοῦ δὲ Γέλωνος τούτου πρόγονος, οἰκῆτωρ δὲ ἐν Γέλῃ, ἦν ἐκ νήσου Τήλου τῆς ἐπὶ
40 Τριοπίῳ κειμένης· ὅς κτιζομένης Γέλῃς ὑπὸ Λινδίων τε τῶν ἐκ Ρόδου καὶ Ἀντιφῆμου οὐκ ἐλείφθη. (3) Ἀνὰ χρόνον δὲ αὐτοῦ οἱ ἀπόγονοι γενομένοι ἱεροφάνται τῶν χθονίων θεῶν διετέλεον ἐόντες, Τηλίνεω ἐνός τευ τῶν προγόνων κτησαμένου τρόπῳ τοιῷδε. (4) Ἐς Μακτώ-
45 ριον πόλιν τὴν ὑπὲρ Γέλῃς οἰκημένην ἐφυγον ἄνδρες Γελῶν ἐσσωθέντες στάσι. Τούτους ὦν ὁ Τηλίνης κατήγαγε ἐς Γέλῃν, ἔχων οὐδεμίαν ἀνδρῶν δύναμιν, ἀλλ' ἰρὰ τούτων τῶν θεῶν. Ὅθεν δὲ αὐτὰ ἔλαβε ἢ αὐτὸς ἐκτήσατο, τοῦτο οὐκ ἔχω εἶπαι. (5) Τούτοις δ' ὦν πῖ-
50 συνος ἐὼν κατήγαγε, ἐπ' ᾧ τε οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἱεροφάνται τῶν θεῶν ἔσονται. Θωμά μοι ὦν καὶ τοῦτο γέγονε πρὸς τὰ πυνθάνομαι, κατεργάσασθαι Τηλίνην ἔργον τοσοῦτον· τὰ τοιαῦτα γὰρ ἔργα οὐ πρὸς τοῦ ἄπαντος ἀνδρὸς νερόμικα γίνεσθαι, ἀλλὰ πρὸς ψυχῆς

quidem, nihil nec pollicitos esse Græcis, nec ab illis postulasse; sed, postquam eos ad societatem Græci invitarunt, tum vero, quum bene gnari essent Lacedæmonios secum non communicaturos esse imperium, dimidium illius postulasse, ut hoc prætextu utentes otium agerent.

CLI. Cum his etiam congruere, aiunt Græcorum nonnulli, aliam rem, quæ quidem multis post annis incidisse memoratur. Aduisse tunc forte Susis Memnoniis, alterius cuiuspiam rei causa, legatos Atheniensium, Calliam Hipponici filium, ejusque collegas: (2) Argivos vero et ipsos, per idem illud tempus missis Susa legatis, ex Artaxerxe quæsisisse, utrum sibi adhuc firma maneat amicitia quam cum Xerxe conciliassent, an hostes ab illo judicentur. His regem Artaxerxem respondisse, utique firmam manere, neque se ullam civitatem sibi magis amicam, quam Argos, existimare.

CLII. Jam vero, an revera Xerxes caduceatorem Argos miserit ista dicentem; et an Argivorum legati, Susa profecti, Artaxerxem de amicitia interrogaverint; id equidem pro certo confirmare non possum: nec de his aliam pronuncio sententiam, nisi quam ipsi dicunt Argivi. (2) Cæterum hoc satis scio, si omnes homines propria mala in commune conferrent, cum aliorum malis illa permutaturi, fore ut unusquisque, propius inspectis aliorum malis, lubens rursus ea reportaret, quæ ipse attulisset. Ita nimirum non turpissime Argivi egerunt. (3) Ego autem dicere debeo quæ memorantur; nec vero omnibus utique fidem debeo adhibere: atque hoc idem in universam hanc Historiam dictum intelligi velim. Nam et hoc traditur, Argivos advocasse Persam in Græciam, quum male illis cessisset adversus Lacedæmonios bellum, quumque quidvis potius sibi accidere mallent, quam in tristi eo statu, quo tunc erant, inanere. Atque hæc de Argivis hactenus.

CLIII. In Siciliam et alii a sociis missi legati venerunt, cum Gelone acturi, et a Lacedæmoniiis missus Syagrus. (2) Gelonis hujus progenitor, Gelæ incola, ex Telo insula erat, contra Triopium sita: qui, quum a Lindiis ex Rhodo, duce Antiphemo, Gela conderetur, coloniae fuerat socius. (3) Hujus posterum, procedente tempore, hierophantæ fuerunt Inferarum Dearum, et constanter idem munus tenuerunt; ad quod Telines, unus ex illorum majoribus, tali modo fuerat promotus. (4) Cives nonnulli Geloi, in seditione victi ab adversariis, in Mactorium oppidum confugerant supra Gelam situm. Hos Telines Gelam reduxit, nulla hominum manu adjutus, sed solis sacris harum dearum. Unde vero hæc sumpserit, aut quomodo nactus sit, dicere non possum. (5) Sed his fretus reduxit illos hac conditione, ut posterum ipsius hierophantæ illarum dearum essent. Quod autem audio rem tantam a Teline esse perfectam, id eo magis etiam miror, quod, quum talia non a quolibet homine patrari posse existimaverim, sed ab animo forti et virili robore debere pro-

τε ἀγαθῆς καὶ βίῃς ἀνδρείης· ὁ δὲ λέγεται πρὸς τῆς Σικελίης τῶν οἰκητόρων τὰ ὑπεναντία τούτων πεφυκέναι θηλυδρείης τε καὶ μαλακώτερος ἀνὴρ. Οὕτω μὲν νυν ἐκτίσαστο τοῦτο τὸ γέρας.

6 CLIV. Κλεάνδρου δὲ τοῦ Παντάρους τελευτήσαντος τὸν βίον, ὃς ἐτυράννευσε μὲν Γέλης ἑπτὰ ἔτεα, ἀπέθανε δὲ ὑπὸ Σαθύλλου ἀνδρὸς Γελώου, ἐνθαῦτα ἀναλαμβάνει τὴν μουναρχίην Ἰπποκράτης Κλεάνδρου ἐὼν ἀδελφεός. (2) Ἐχοντας δὲ Ἰπποκράτης τὴν τυραννίδα, ὁ Γέλων ἐὼν Τηλίνεω τοῦ ἱεροφάντεω ἀπόγονος, πολλῶν μετ' ἄλλων καὶ Αἰνησιδήμου τοῦ Παταίκου, ὃς ἦν δορυφόρος Ἰπποκράτους (3) Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον δι' ἀρετὴν ἀπεδέχθη πάσης τῆς Ἰππου εἶναι ἑπαρχος· πολιορκέοντος γὰρ Ἰπποκράτους Καλλιπολίτας 15 τε καὶ Ναξίους καὶ Ζαγκλαίους τε καὶ Λεοντίνους καὶ πρὸς Συρηκοσίους τε καὶ τῶν βαρβάρων συχνοὺς, ἀνὴρ ἐφαίνετο ἐν τούτοις τοῖσι πολέμοις ἐὼν ὁ Γέλων λαμπρότατος. (4) Τῶν δὲ εἶπα πολιῶν, τούτων πλὴν Συρηκουσέων οὐδεμία πέφευγε δουλοσύνην πρὸς Ἰπποκράτους· Συρηκοσίους δὲ Κορίνθιοι τε καὶ Κερκυραῖοι ἐρρύσαντο μάχῃ ἰσσωθέντας ἐπὶ ποταμῷ Ἐλώρῳ. Ἐρρύσαντο δὲ καὶ οὗτοι ἐπὶ τοισίδε καταλλάξαντες, ἐπ' ὅτε Ἰπποκράτῃ Καμάριναν Συρηκοσίους παραδοῦναι· Συρηκοσίων δὲ ἦν Καμάρινα τὸ ἀρχαῖον.

25 CLV. Ὡς δὲ καὶ Ἰπποκράτῃ τυραννεύσαντα ἴσα ἔτεα τῷ ἀδελφεῷ Κλεάνδρῳ κατέλαβε ἀποθανέειν πρὸς πόλιν Ὑβλῇ στρατευσάμενον ἐπὶ τοὺς Σικελούς, οὕτω δὲ ὁ Γέλων τῷ λόγῳ τιμωρέων τοῖσι Ἰπποκράτους παῖσι Εὐκλείδῃ τε καὶ Κλεάνδρῳ, οὐ βουλομένων τῶν πολιτεῶν κατηκόνων εἶναι, τῷ ἔργῳ, ὥς ἐπεκράτησε μάχῃ τῶν Γελῶν, ἤρχε αὐτὸς ἀποστερήσας τοὺς Ἰπποκράτους παῖδας. (2) Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ εὖρημα τοὺς γαμόρους καλυμμένους τῶν Συρηκοσίων ἐκπεσόντας ὑπὸ 30 τε τοῦ δήμου καὶ τῶν σφετέρων δούλων, καλυμμένων δὲ Κιλλικυρίων, ὁ Γέλων καταγαγὼν τούτους ἐκ Κασμένης πόλιος ἐς τὰς Συρηκούσας ἔσχε καὶ ταύτας· ὁ γὰρ δῆμος ὁ τῶν Συρηκοσίων ἐπιόντι Γέλωνι παραδιδόει τὴν πόλιν καὶ ἐωυτόν.

CLVI. Ὁ δὲ ἐπεῖτε παρέλαβε τὰς Συρηκούσας, 40 Γέλης μὲν ἐπικρατέων λόγον ἐλάσσω ἐποιέετο, ἐπιτρέψας αὐτὴν Ἱέρωνι ἀδελφεῷ ἐωυτοῦ· ὁ δὲ τὰς Συρηκούσας ἐκράτυνε, καὶ ἔσαν οἱ πάντα αἱ Συρηκούσαι. Αἱ δὲ παραυτίκα ἀνὰ τ' ἔδραμον καὶ ἀνέβλαστον. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ Καμαριναίους ἀπαντας ἐς τὰς Συρηκούσας ἀγαγὼν πολιήτας ἐποίησε, Καμαρίνης δὲ τὸ ἄστυ κατέσκαψε, τοῦτο δὲ Γελῶν ὑπερημίσεας τῶν ἀστῶν τῶντο τοῖσι Καμαριναίοις ἐποίησε. (3) Μεγαρέας τε τοὺς ἐν Σικελίῃ, ὥς πολιορκούμενοι ἐς ὁμολογίην προσεχώρησαν, τοὺς μὲν αὐτῶν παχέας, ἀειραμένους τε 45 πόλεμον αὐτῷ καὶ προσδοκόντας ἀπολέεσθαι διὰ τοῦτο, ἀγαγὼν ἐς τὰς Συρηκούσας πολιήτας ἐποίησε· (4) τὸν δὲ δῆμον τῶν Μεγαρέων οὐκ ἐόντα μεταίτιον τοῦ πολέμου τούτου οὐδὲ προσδεχόμενον κακὸν οὐδὲν πείσεσθαι, ἀγαγὼν καὶ τούτους ἐς τὰς Συρηκούσας ἀπέδοτο

sicisci, hic e contrario perhibetur a Sicilia incolis effeminatus et mollis admodum homo fuisse. At is quidem ita munus hoc obtinuerat.

CLIV. Mortuo Cleandro, Pantaris filio, qui, postquam septem annis Gelæ fuerat tyrannus, a Sabylo cive Geloo est interfectus; ibi tum Hippocrates, Cleandri frater, monarchiam suscepit. (2) Quo regnante Gelon, unus e posteris Telinis hierophantæ, cum aliis multis, et in his cum Ænesidemo Patæci filio, qui corporis custos fuit Hippocratis, (3) Nec vero multo post Gelon ob virtutem præfectus universi equitatus nominatus est. Nam quum Callipolitas et Naxios oppugnaret Hippocrates, et Zancleas et Leontinos, itemque Syracusios et barbarorum multos; in cunctis his bellis præclare Gelonis virtus emicuit. (4) Earum autem quas dixi civitatum nulla, præter Syracusas, effugit quin in servitutem ab Hippocrate redigeretur. Syracusios vero, prælio victos ad Elorum fluvium, liberaverunt Corinthii et Corcyraei, conciliata pace in hanc conditionem, ut Camarinam Hippocrati traderent Syracusii: nam antiquitus Syracusiorum Camarina fuerat.

CLV. Postquam vero Hippocrati etiam, quum totidem annos quot Cleander frater regnasset, accidit ut ad Hyblam urbem, bellum gerens cum Siculis, occumberet; tunc nimirum hic Gelon, nomine quidem tenuis opem ferens filiis Hippocratis Euclidi et Cleandro, quibus jam parere cives noluerant, re vera autem, prælio victis Gelois, solus ipse regnavit, Hippocratis filiis imperio fraudatis. (2) Quæ res quum ei præter spem successisset, deinde gamoros quos vocant Syracusiorum (*id est* prædiorum possessores) urbe ejectos a populo et a propriis servis, qui Cillicyrii vocantur, ex Casmene oppido Syracusas reduxit, atque ita hac quoque urbe potitus est: populus enim Syracusiorum adventanti Geloni et se et urbem tradidit.

CLVI. Syracusis potitus Gelon jam non tanti fecit Gelæ imperare: itaque hanc urbem fratri suo Hieroni permisit, ipse vero Syracusas quolibet modo munivit et auxit: erantque ei Syracusæ loco omnium. Et brevi hæc urbs crevit floruitque. (2) Nam et Camarinæque cunctos, Syracusas transductos, cives fecit, diruta Camarina urbe: et maiore parte Geloorum civium eodem modo, quo Camarinæis, usus est. (3) Megarenses quoque Sicilliam incolentes, quum ab illo oppugnati in deditionem venissent; opulentiores eorum, qui bellum contra eum suscitaverant, et ob id se perditum iri putabant, pariter Syracusas transduxit, civesque fecit; (4) plebem autem Megarensium, quæ belli non fuerat auctor, et nihil ab illo mali se passuram exspectabat, hanc item Syracusas perductam vendidit ea conditione, ut e Sicilia

ἐπ' ἐξαγωγῇ ἐκ Σικελίης. (5) Τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ Εὐβοέας τοὺς ἐν Σικελίῃ ἐποίησε διακρίνας. Ἐποίησε δὲ ταῦτα τοὺτους ἀμφοτέρους νομίσας δῆμον εἶναι συνοί-
κημα ἀχαριτώτατον. Τοιοῦτω μὲν τρόπῳ τύραννος
ἐγεγόνεε μέγας ὁ Γέλων.

CLVII. Τότε δ' ὡς οἱ ἀγγελοὶ τῶν Ἑλλήνων ἀπί-
κατο ἐς τὰς Συρηκούσας, ἐλθόντες αὐτῷ ἐς λόγους ἔλε-
γον τάδε, « ἐπειμψαν ἡμέας Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἀθη-
ναῖοι καὶ οἱ τούτων σύμμαχοι παραλαμφομένους σε
10 πρὸς τὸν βάρβαρον. (2) τὸν γὰρ ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλ-
λάδα πάντως κου πυνθάνεαι, ὅτι Πέρσης ἀνὴρ μέλλει,
ζεύξας τὸν Ἑλλησποντον καὶ ἐπάγων πάντα τὸν ἥοιον
στρατὸν ἐκ τῆς Ἀσίας, στρατηλατήσῃ ἐπὶ τὴν Ἑλ-
λάδα, πρόσχημα μὲν ποιούμενος ὡς ἐπ' Ἀθήνας ἐλαύ-
15 νει, ἐν νόῳ δὲ ἔχων πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὑπ' ἐσωτῶ
ποιήσασθαι. (3) Σὺ δὲ δυνάμιός τε ἦκεις μεγάλης,
καὶ μοῖρά τοι τῆς Ἑλλάδος οὐκ ἐλαχίστη μετὰ ἄρχοντί
γε Σικελίης βώθει· τε τοῖσι ἐλευθεροῦσι τὴν Ἑλλάδα,
καὶ συνελευθέρου. (4) Ἀλλ' ἐμὲ γὰρ γινομένη πᾶσα
20 ἡ Ἑλλὰς χεὶρ μεγάλη συνάγεται καὶ ἀξιόμαχοι γινό-
μεθα τοῖσι ἐπιούσι· ἦν δὲ ἡμέων οἱ μὲν καταπροδιδῶσι,
οἱ δὲ μὴ ἐθέλωσι τιμωρέειν, τὸ δὲ ὑγιαῖνον τῆς Ἑλλά-
δος ἢ ὀλίγον, τοῦτο ἤδη δεινὸν γίνεται μὴ πέσῃ πᾶσα
ἡ Ἑλλὰς. (5) Μὴ γὰρ ἐλπίσης, ἦν ἡμέας καταστρέ-
25 ψηται ὁ Πέρσης μάχῃ κρατήσας, ὡς οὐκ ἔχει παρὰ
σέ γε, ἀλλὰ πρὸ τούτου φύλαξαι. Βωθέων γὰρ ἡμῖν
σεωυτῶν τιμωρέεις· τῷ δὲ εὖ βουλευθέντι πρήγματι τε-
λευτῇ ὡς τὸ ἐπίπαν χρηστὴ ἐθέλει ἐπιγίνεσθαι. » Οἱ
μὲν ταῦτα ἔλεγον.

30 CLVIII. Γέλων δὲ πολλὸς ἐνεκέετο λέγων τοιάδε,
« ἄνδρες Ἕλληνες, λόγον ἔχοντες πλεονέκτην ἐτολμή-
σατε ἐμὲ σύμμαχον ἐπὶ τὸν βάρβαρον παρακαλεῦντες
ἐλθεῖν. (2) Αὐτοὶ δὲ ἐμεῦ πρότερον δεηθέντος βαρβα-
ρικοῦ στρατοῦ συνεπάψασθαι, ὅτε μοι πρὸς Καρχηδο-
35 νίους νεῖκος συνῆπτο, ἐπισκήπτοντός τε τὸν Δωριέος
τοῦ Ἀναξανδρίδου πρὸς Ἑγεσταίων φόνον ἐκπρήξα-
σθαι, ὑποτείνοντός τε τὰ ἐμπόρια συνελευθεροῦν ἀπ'
ᾧ ὑμῖν μεγάλα ὠφελεῖται τε καὶ ἐπαυρέσεις γεγόνασι,
οὔτε ἐμεῦ εἵνεκεν ἤλθετε βοήθησοντες οὔτε τὸν Δωριέος
40 φόνον ἐκπρήξόμενοι, τό τε κατ' ὑμέας τάδε πάντα ὑπὸ
βαρβάροις νέμεται. (3) Ἀλλ' εὖ γὰρ ἡμῖν καὶ ἐπὶ τὸ
ἀμεινον κατέστη. Νῦν δὲ ἐπειδὴ περιελήλυθε ὁ πό-
λεμος καὶ ἀπίχται ἐς ὑμέας, οὕτω δὲ Γέλωνος μνηστis
γέγονε. (4) Ἀτιμίας δὲ πρὸς ὑμέων κυρήσας οὐκ
45 ὁμοιωσομαι ὑμῖν, ἀλλ' ἐτοῖμός εἰμι βοθέειν παρεχό-
μενος διηκοσίας τε τριήρεας καὶ δισμυρίους ὀπλίτας
καὶ δισχιλίην ἵππον καὶ δισχιλίους τοξότας καὶ δισχι-
λίους σφενδονήτας καὶ δισχιλίους ἵπποδρόμους ψιλούς·
σῖτόν τε ἀπάσῃ τῇ Ἑλλήνων στρατιῇ, ἔστ' ἂν δια-
50 πολεμήσωμεν, ὑποδέχομαι παρέξειν. (5) Ἐπὶ δὲ λόγῳ
τοῖσδε τάδε ὑπίσχομαι, ἐπ' ᾧ στρατηγός τε καὶ ἡγε-
μὼν τῶν Ἑλλήνων ἔσομαι πρὸς τὸν βάρβαρον· ἐπ'
ἄλλῳ δὲ λόγῳ οὐτ' ἂν αὐτὸς ἐλθοίμι οὐτ' ἂν ἄλλους
πέμψαιμι. »

exportarentur. (5) Eodemque modo etiam Eubœensibus
usus est Siciliam incolentibus, discreta plebe a locupletibus.
Egit autem ita cum utrisque hac caussa, quod molestiæ et
periculi plenum putaret, una cum plebe habitare. Tali
modo potens tyrannus Gelon evaserat.

CLVII. Tunc vero, postquam Syracusas venere Græco-
rum legati, in conspectum Gelonis producti, hæc apud eum
verba fecerunt : « Miserunt nos Lacedæmonii et Athenienses
horumque socii, ad societatem adversus Barbarum te invi-
tatu- (2) Haud dubie enim hunc nosti Græciam inva-
dentem ; virum Persam, qui Hellesponto ponte juncto uni-
versas Orientis copias ex Asia transducturus est, et bellum
illaturus Græciæ ; caussam quidem prætexens, contra
Athenas se ducere exercitum, in animo autem habens to-
tam sibi Græciam subjicere. (3) Tu vero magna præditus
es potentia, et laud minima pars Græciæ apud te est,
quippe qui imperas Siciliæ. Succurre igitur liberantibus
Græciam, cum eisque eam libera ! (4) Etenim junctis Græ-
ciæ viribus omnibus magna contrahitur manus, et pares
sumus invadenti hosti. Sin nostrum alii nos produnt, alii
vindicare nolunt, et exigua pars Græciæ sana est ; tunc vero
est verendum, ne Græcia pereat universa. (5) Noli enim
existimare, si nos prælio victos Persa subegerit, non
eumdem ad te pariter venturum ; sed, priusquam istud
accidat, tibi prospice. Nobis enim opem ferens, te ipsum
tutum præstabis. Et rem bono consilio susceptam bonus
plerumque sequi exitus solet. » Sic illi locuti sunt.

CLVIII. Gelon vero, vehementer illos increpans, in hunc
modum respondit. « Viri Græci, arroganti utentes oratione
ausi estis me hortari ut subsidio vobis veniam adversus Bar-
barum. (2) At iidem vos, quum prius ego vos rogavi, ut
barbarorum exercitum mecum adgrederemini, quo tempore
adversus Carthaginienses bellum mihi incumbabat, ob-
testatusque sum ut Doriei necem, Anaxandridæ filii, ab
Egestæis commissam ulcisceremini, simulque adiutorem
me vobis obtuli ad liberanda emporia, e quibus magna
commoda fructusque ad vos redibant, nec mei caussa ve-
nistis ad opem mihi ferendam, neque ad ulciscendam Doriei
cædem ; et, per vos si stetisset, omnia hæc in barbarorum
forent potestate. (3) At, postquam bene atque prospere
mihi omnia cesserunt, nunc, ubi in vos versum est bellum,
in vosque ingruit, ita demum memoria vos subiit Gelonis.
(4) Verumtamen, quamvis a vobis turpiter fuerim contem-
ptus, non ego vestrum ero similis, sed paratus sum opem
vobis ferre, ducentas præbiturus triremes, et vicies mille
milites gravis armaturæ, bis mille equites, bis mille sagit-
tarios, bis mille funditores, et bis mille cursorios equites
leviter armatos : denique universo Græcorum exercitui
frumentum me suppeditaturum, usque dum debellarimus,
recipio. (5) At hæc conditione hæc polliceor, ut dux et im-
perator sim Græcorum adversus Barbarum : alia conditione
neque ipse venturus sum, nec alios missurus. »

CLIX. Ταῦτα ἀκούσας οὔτε ἠνέσχετο ὁ Σύαγρος εἰπέ τε τάδε, « ἦ κε μέγ' οἰμώξειε ὁ Πελοπίδης Ἀγαμέμνων πυθόμενος Σπαρτιήτας τὴν ἡγεμονίην ἀπαραιρῆσθαι ὑπὸ Γέλωνός τε καὶ Συρηκοσίων. (2) Ἀλλὰ τούτου μὲν τοῦ λόγου μηκέτι μνησθῆς, ὅπως τὴν ἡγεμονίην τοι παραδώσομεν. Ἀλλ' εἰ μὲν βούλει βωθέειν τῇ Ἑλλάδι, ἴσθι ἀρξόμενος ὑπὸ Λακεδαιμονίων· εἰ δ' ἄρα μὴ δικαιοῖς ἀρχεσθαι, σὺ δὲ μὴ βώθεις. »

CLX. Πρὸς ταῦτα ὁ Γέλων, ἐπειδὴ ὥρα ἀπέστραμ-
10 μένους τοὺς λόγους τοῦ Συάγρου, τὸν τελευταῖόν σφι τόνδε ἐξέφηνε λόγον, « ὦ ξεῖνε Σπαρτιῆτα, ὄνειδεα κατιόντα ἀνθρώπῳ φιλέει ἐπανάγειν τὸν θυμόν. Σὺ μέντοι ἀποδεξάμενος ὑβρίσματα ἐν τῷ λόγῳ οὐ με πείσεις ἀσχήμονα ἐν τῇ ἀμοιβῇ γενέσθαι. (2) Ὅκου δὲ ὑμεῖς οὕτω περιέχεσθε τῆς ἡγεμονίας, οἶκος καὶ ἐμὲ μᾶλλον ὑμέων περιέχεσθαι, στρατιῆς τε ἐόντα πολλα-
15 πλησίης ἡγεμόνα καὶ νεῶν πολὺ πλεύνων. Ἀλλ' ἐπεῖτε ὑμῖν ὁ λόγος οὕτω προσάντης κατίσταται, ἡμεῖς τι ὑπεῖχομεν τοῦ ἀρχαίου λόγου. (3) Εἰ τοῦ μὲν πεζοῦ ὑμεῖς ἡγέοισθε, τοῦ δὲ ναυτικοῦ ἐγὼ· εἰ δὲ ὑμῖν ἡδονὴ τοῦ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονεύειν, τοῦ πεζοῦ ἐγὼ ἐθέλω. Καὶ ἡ τούτοις ὑμέας χρεῶν ἐστὶ ἀρχέεσθαι, ἢ ἀπιέναι συμμαχῶν τοσῶνδε ἐρήμους. » Γέλων μὲν δὴ ταῦτα προτείνετο.

CLXI. Φθάσας δὲ ὁ Ἀθηναίων ἄγγελος τὸν Λακε-
25 δαιμονίων ἀμείβετό μιν τοισίδε, « ὦ βασιλεῦ Συρηκοσίων, οὐκ ἡγεμόνος δεομένη ἡ Ἑλλὰς ἀπέπεμψεν ἡμέας πρὸς σέ, ἀλλὰ στρατιῆς. Σὺ δὲ ὅπως μὲν στρατιὴν πέμψεις μὴ ἡγεύμενος τῆς Ἑλλάδος, οὐ προφαί-
30 νεις, ὥς δὲ στρατηγήσεις αὐτῆς, γλίχεται. (2) Ὅσον μὲν νυν παντὸς τοῦ Ἑλλήνων στρατοῦ ἐδέου ἡγέεσθαι, ἐξήρχεε ἡμῖν τοῖσι Ἀθηναίοις ἡσυχίην ἀγειν, ἐπιστα-
35 μένοισι ὥς ὁ Λάκων ἱκανός τοι ἐμελλε ἔσεσθαι καὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἀπολογούμενος· ἐπεῖτε δὲ ἀπάσης ἀπελαυνόμενος δέεαι τῆς ναυτικῆς ἀρχεῖν, οὕτω ἔχει τοι. (3) Οὐδ' ἦν ὁ Λάκων ἐπὶ τοι ἀρχεῖν αὐτῆς, ἡμεῖς ἐπήσομεν· ἡμετέρη γάρ ἐστι αὕτη γε μὴ αὐτῶν βουλομένων Λακεδαιμονίων. Τούτοις μὲν ὦν ἡγέεσθαι βουλομένοισι οὐκ ἀντιτείνομεν, ἄλλω δὲ παρήσομεν οὐδε-
40 νὶ ναυαρχεῖν. (4) Μάτην γὰρ ἂν ὥδε πάραλον Ἑλλήνων στρατὸν πλείστον εἴημεν ἐκτεμένοι, εἰ Συρηκοσίοις ἐόντες Ἀθηναῖοι συγχωρήσομεν τῆς ἡγεμονίας, ἀρχαιότατον μὲν ἔθνος παρεχόμενοι, μοῦνοι δὲ ἐόντες οὐ μετανάσται Ἑλλήνων· τῶν καὶ Ὀμηρος ὁ ἐπο-
45 ποιὸς ἄνδρα ἀριστον ἐφησε ἐς Ἴλιον ἀπικέσθαι τάξαι τε καὶ διακοσμήσαι στρατόν. Οὕτω οὐκ ὄνειδος ἡμῖν ἐστὶ οὐδὲν λέγειν ταῦτα. »

CLXII. Ἀμείβετο Γέλων τοισίδε, « ξεῖνε Ἀθηναῖε, ὑμεῖς οἴκατε τοὺς μὲν ἀρχοντας ἔχειν, τοὺς δὲ ἀρξόμε-
50 νους οὐκ ἔχειν. Ἐπεὶ τοίνυν οὐδὲν ὑπιέντες ἔχειν τὸ πᾶν ἐθέλετε, οὐκ ἂν φθάνοιτε τὴν ταχίστην ὁπίσω ἀπαλασσόμενοι καὶ ἀγγέλλοντες τῇ Ἑλλάδι ὅτι ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ ἔαρ αὐτῇ ἐξαπαίρηται. » (2) Οὗτος δὲ ὁ νόος τοῦδε τοῦ ῥήματος, τὸ ἐθέλει λέγειν· δῆλα

CLIX. Hæc audiens non tulit Syagrus, et his verbis respondit : « Ingentia profecto lamenta tolleret Pelopides Agamemnon, si audiret Spartanis imperium ablatum a Gelone et Syracusiis. (2) Immo hujus conditionis ne porro mentionem facias, ut tibi tradamus imperium. Sed, si vis auxilio venire Græciæ, scito sub Lacedæmoniorum te fore imperio : id si tibi non placet, noli auxilio venire. »

CLX. Ad hæc Gelon, videns aversantem Syagri sermonem, postremam hanc illis proposuit conditionem : « Hospes Spartane, inquit, contumeliosa verba, in hominem projecta, iram solent excitare : at tu, quamvis contumelioso usus sermone, me tamen non induces ut in respondendo sim immodestus. (2) Quandoquidem vero vos tanto studio urgetis ut imperium teneatis, consentaneum est ut ego majori etiam studio, quam vos, mihi hoc postulem, quippe multo majorem exercitum multoque plures naves vobis adducturus. At quoniam adeo ardua vobis hæc conditio posita est, nos de eo quod prius postulavimus, nihil concedemus. (3) Si pedestribus copiis vos præfueritis, ego nauticis præero : sin vobis volupe est classi præesse, ego pedestribus præero copiis. Aut in alterutro horum adquiescere vos oportet, aut abire talibus sociis destitutos. » Hæc igitur Gelon proponebat.

CLXI. Verum antevertens Atheniensium legatus Lacedæmonium, his verbis illi respondit : « Rex Syracusiorum, non ducem petituos nos ad te Græcia misit, sed exercitum. Tu vero negas exercitum te missurum, nisi Græciæ imperes ; nempe imperare illi cupis. (2) Quatenus igitur universi Græcorum exercitus ducatum tibi postulasti, satis nos Athenienses habuimus silentium tenere, bene gnari idoneum fore Laconem ad rationem tibi pro utrisque reddendam : nunc vero, ubi de universi imperii summa concedens, classis postulas imperium, sic tibi habe. (3) Si vel Laco tibi concederet classis imperium, nos non concederemus : nostrum enim hoc munus est, nisi Lacedæmonii id velint. His ergo, si classis obtinere imperium voluerint, non repugnamus : alii vero id concedemus nemini. (4) Sic enim frustra nos maximas Græcorum omnium nauticas copias paratas haberemus, si Syracusiis nos Athenienses imperio cederemus, qui populum exhibemus antiquissimum, solique sumus Græcorum qui numquam solum vertimus : quo de populo etiam Homerus poeta fortissimum virum ait ad Ilium venisse, et ordinasse instruxisseque exercitum. Quo minus reprehendendi sumus quod ista dicimus. »

CLXII. Tum vero Gelon, « Hospes Atheniensis, ait, vos videmini imperatores quidem habere, sed, quibus hi imperent, non habituros. Quoniam igitur nihil remittentes, omnia vultis tenere; ocyus hinc abire maturate, domumque reversi nunciate Græciæ, ver ei ex anno esse exemptum. » (2) Cujus dicti hæc sententia est, quam ille significare voluit : nempe satis constat, præstantissimam anni partem

γὰρ ὡς ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐστὶ τὸ ἔαρ δοκιμώτατον, τῆς δὲ τῶν Ἑλλήνων στρατιῆς τὴν ἐωυτοῦ στρατιήν. Στερισκομένην ὦν τὴν Ἑλλάδα τῆς ἐωυτοῦ συμμαχίης εἵκαζε ὡς εἰ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξαραι-
6 ρημένον εἴη.

CLXIII. Οἱ μὲν δὴ τῶν Ἑλλήνων ἄγγελοι τοσαῦτα τῷ Γέλωνι χρηματισάμενοι ἀπέπλουν. Γέλων δὲ πρὸς ταῦτα δέσας μὲν περὶ τοῖσι Ἑλλήσι μὴ οὐ δύνωνται τὸν βάρβαρον ὑπερβαλέσθαι, δεινὸν δὲ καὶ οὐκ ἀνασχε-
10 τὸν ποιησάμενος ἐλθὼν ἐς Πελοπόννησον ἄρχεσθαι ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐὼν Σικελίης τύραννος, ταύτην μὲν τὴν ὁδὸν ἡμέλησε, ὁ δὲ ἄλλης εἴχετο. (2) Ἐπεῖτε γὰρ τάχιστα ἐπύθετο τὸν Πέρσῃ διαβεβηκότα τὸν Ἑλλησποντον, πέμπει πεντηκοντέροισι τρισὶ Κάδμον τὸν
15 Σκύθειω ἄνδρα Κῶνον ἐς Δελφοὺς, ἔχοντα χρήματα πολλὰ καὶ φίλους λόγους, καραδοκῆσοντα τὴν μάχην τῇ πεσέεται, καὶ ἥν μὲν ὁ βάρβαρος νικᾷ, τά τε χρήματα αὐτῷ διδόναι καὶ γῆν τε καὶ ὕδωρ τῶν ἄρχει ὁ Γέλων, ἥν δὲ οἱ Ἕλληνες, ὀπίσω ἀπάγειν.

CLXIV. Ὁ δὲ Κάδμος οὗτος πρότερον τούτων πα-
ραδεξάμενος παρὰ πατρός τὴν τυραννίδα Κῶνον εὖ
βεβηκυῖαν, ἐκὼν τε εἶναι καὶ δεινοῦ ἐπιόντος οὐδενός,
ἀλλ' ἀπὸ δικαιοσύνης ἐς μέσον Κῶνοισι καταθεῖς τὴν
ἀρχὴν οἶχετο ἐς Σικελίην, ἐνθα μετὰ Σαμίων ἔσχε τε
25 καὶ κατοίκησε πόλιν Ζάγκλην τὴν ἐς Μεσσήνην μετα-
βαλοῦσαν τὸ οὐνομα. (2) Τοῦτον δὲ ὁ Γέλων τὸν Κάδμον καὶ τοιούτῳ τρόπῳ ἀπικόμενον διὰ δικαιοσύ-
νην, τὴν οἱ αὐτὸς ἄλλην συνήδεε ἐοῦσαν, ἔπεμπε δὲ
ἐπὶ τοῖσι ἄλλοισι δικαίοισι τοῖσι ἐξ ἐωυτοῦ ἐργασμένοις
30 καὶ τότε οὐκ ἐλάχιστον τούτων ἐλίπετο. (3) Κρατήσας
γὰρ μεγάλων χρημάτων τῶν οἱ Γέλων ἐπετράπετο,
παρεὼν κατασχέσθαι οὐκ ἐθέλησε, ἀλλ' ἐπεὶ οἱ Ἕλλη-
νες ἐπεκράτησαν τῇ ναυμαχίᾳ καὶ Ξέρξης οἰχώκεε
ἀπελαύνων, καὶ δὴ καὶ ἐκεῖνος ἀπῆκετο ἐς τὴν Σικελίην
35 ἅπαντα τὰ χρήματα ἄγων.

CLXV. Λέγεται δὲ καὶ τάδε ὑπὸ τῶν ἐν Σικελίᾳ
οἰκημένων, ὡς ὅμως καὶ μέλλων ἄρχεσθαι ὑπὸ Λακε-
δαιμονίων ὁ Γέλων ἐβώθησε ἂν τοῖσι Ἑλλήσι, εἰ μὴ
ὑπὸ Θήρωνος τοῦ Αἰνησιδήμου Ἀκραγαντίνων μουνάρ-
40 χου ἐξελαθεῖς ἐξ Ἰμέρης Τήριλλος ὁ Κρινίππου τύ-
ραννος ἐὼν Ἰμέρης ἐπῆγε ὑπ' αὐτὸν τὸν χρόνον τοῦτον
Φοινίκων καὶ Λιβύων καὶ Ἰβήρων καὶ Αἰγύων καὶ
Ἑλισύκων καὶ Σαρδονίων καὶ Κυρνίων τριήκοντα μυ-
ριάδας καὶ στρατηγὸν αὐτῶν Ἀμίλχαν τὸν Ἄννωνος,
45 Καρχηδονίων ἐόντα βασιλέα, (2) κατὰ ξεινίην τε τὴν
ἐωυτοῦ ὁ Τήριλλος ἀναγνώσας, καὶ μάλιστα διὰ τὴν
Ἀναξίλειω τοῦ Κρητίνεω προθυμίην, δὲ Πηγίου ἐὼν
τύραννος, τὰ ἐωυτοῦ τέκνα δοὺς δμηῆρους Ἀμίλχα,
ἐπῆγέ μιν ἐπὶ τὴν Σικελίην τιμωρέων τῷ πενθερῷ.
50 Τήριλλου γὰρ εἶχε θυγατέρα Ἀναξίλειως, τῇ οὐνομα
ἦν Κυδίππη. Οὕτω δὲ οὐκ οἶόν τε γενόμενον βοθέειν
τὸν Γέλωνα τοῖσι Ἑλλήσι ἀποπέμπειν ἐς Δελφοὺς τὰ
χρήματα.

CLXVI. Πρὸς δὲ καὶ τάδε λέγουσι, ὡς συνέβη τῆς

ver esse; suum autem exercitum præstantissimam partem
dixit in Græcorum exercitu. Itaque Græciam, societate
ipsius destitutam, comparavit cum anno, cui ver sit
exemptum.

CLXIII. Legati igitur Græcorum, hisce cum Gelone
actis, domum navigarunt. Atque ita tunc Gelon, timens
quidem Græcis, veritusque ne superando Barbaro impa-
res sint futuri, sed indignum et intolerabile existimans,
ipsum, in Peloponnesum trajicientem, sub imperio esse
Lacedæmoniorum, quum Siciliæ sit tyrannus; hanc qui-
dem aspèrnatus est conditionem, sed aliam rationem est
secutus. (2) Simul atque Persam intellexit transiisse Hel-
lespontum, cum tribus navibus actuariis quinquaginta re-
morum Cadmum, Scythæ filium, genere Coum, Delphos
misit, multis pecuniis et pacificis mandatis instructum,
qui belli exitum expectaret, et quidem, si vicisset Bar-
barus, pecunias ei et terram et aquam nomine Gelonis
traderet; sin Græci vicissent, pecunias reportaret.

CLXIV. Cadmus hic antea, quum patri in regnum Coo-
rum firmo rerum statu successisset, sua sponte, nullo im-
minente periculo, sola justitia ductus, in medio Cois
deposuerat regnum, et in Siciliam migraverat. Ibi cum Sa-
miis Zanclem urbem tenuit habitavitque, eam cujus nomen
in Messanam mutatum est. (2) Hunc igitur Cadmum,
qui isto modo in Siciliam venerat, Gelon propter reliquam
etiam viri justitiam sibi perspectam, Delphos misit: isque
præter alia justitiæ documenta etiam hoc non minimum a
se editum reliquit, (3) quod, quum magnas in manibus
haberet pecunias a Gelone sibi creditas, intervertere eas,
quamquam nihil prohibebat, noluerit; sed, postquam pu-
gna navali vicerant Græci, et Xerxes cum exercitu abie-
rat, ipse etiam in Siciliam reversus pecunias omnes Geloni
reportaverit.

CLXV. Memorant etiam Siculi, quamvis sub imperio
futurum Lacedæmoniorum, vel sic tamen Gelonein subsi-
dio venturum fuisse Græcis, nisi Terillus Crinippi filius,
Himeræ tyrannus, a Therone Ænesidemi filio, Agrigenti-
norum monarcha, Himera ejectus, sub ipsum hoc tempus
trecenta millia Pœnorum et Libyum et Iberorum et Ligurum
et Helisycorum et Sardorum et Corsicanorum, horumque
ducem Amilcarem Annonis filium, regem Carthaginiensium,
in Siciliam transduxisset. (2) Nempe Amilcarem ad istam
suscipiendam expeditionem induxerat Terillus pro hospi-
tii jure opem ejus implorans: maxime vero eum commo-
verat Anaxilai studium, Cretinæ filii, qui, quum Rhegii
esset tyrannus, traditis Amilcari filiis suis obsidibus, per-
suaserat ei ut in Siciliam trajiceret ad opem socero suo se-
rendam: filiam enim Terilli, nomine Cydippen, in matri-
monio Anaxilaus habuit. Ita igitur Gelonem, aiunt,
quum Græcis auxilio venire non potuisset, pecunias illas
Delphos misisse.

CLXVI. Præterea hæc quoque memorant, eodem die in

αὐτῆς ἡμέρης ἐν τε τῇ Σικελίᾳ Γέλωνα καὶ Θήρωνα νικᾶν Ἀμίλχαν τὸν Καρχηδόνιον καὶ ἐν Σαλαμῖνι τοὺς Ἑλληνας τὸν Πέρσην. (2) Τὸν δὲ Ἀμίλχαν Καρχηδόνιον ἐόντα πρὸς πατρός, μητρόθεν δὲ Συρηκόσιον, βασιλεύσαντά τε κατ' ἀνδραγαθίην Καρχηδονίων, ὡς ἡ συμβολή τε ἐγένετο καὶ ὡς ἐσσοῦτο τῇ μάχῃ, ἀφανισθῆναι πυνθάνομαι· οὔτε γὰρ ζῶντα οὔτε ἀποθανόντα φανῆναι οὐδαμοῦ γῆς· τὸ πᾶν γὰρ ἐπεξελοῖν διζήμενον Γέλωνα.

10 CLXVII. Ἔστι δὲ ὑπ' αὐτῶν Καρχηδονίων ὃδε ὁ λόγος λεγόμενος, οἰκότης χρεωμένων, ὡς οἱ μὲν βάρβαροι τοῖσι Ἑλλήσι ἐν τῇ Σικελίᾳ ἐμάχοντο ἐξ ἡοῦς ἀρξάμενοι μέχρι δειλῆς ὀψίης (ἐπὶ τοσοῦτο γὰρ λέγεται ἐλκύσαι τὴν σύστασιν), ὃ δὲ Ἀμίλχας ἐν τούτῳ τῷ
15 χρόνῳ μένων ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐθύετο καὶ ἐκαλλιρέετο ἐπὶ πυρῆς μεγάλης σώματα ὅλα καταγίζων, ἰδὼν δὲ τροπὴν τῶν ἐνωτοῦ γινομένην, ὡς ἔτυχε ἐπισπένδων τοῖσι ἱροῖσι, ὥς ἐνωτὸν ἐς τὸ πῦρ οὕτω δὴ κατακαυθέντα ἀφανισθῆναι. (2) Ἀφανισθέντι δὲ Ἀμίλχα τρώ-
20 πω εἶτε τοιούτῳ, ὡς Φοίνικες λέγουσι, εἶτε ἐτέρῳ, ὡς Συρηκόσιοι, τοῦτο μὲν οἱ οὐοῦσι, τοῦτο δὲ μνήματα ἐποίησαν ἐν πάσῃσι τῇσι πόλισι τῶν ἀποικίδων, ἐν αὐτῇ τε μέγιστον Καρχηδόνι. Τὰ μὲν ἀπὸ Σικελίης τοσαῦτα.

25 CLXVIII. Κερκυραῖοι δὲ τάδε ὑποκρινάμενοι τοῖσι ἀγγέλοισι τοιάδε ἐποίησαν· καὶ γὰρ τούτους παρελάμβανον οἱ αὐτοὶ οἱ περ καὶ ἐς Σικελίην ἀπύκτατο, λέγοντες τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ πρὸς Γέλωνα ἐλέγον. (2) Οἱ δὲ παραυτίκα μὲν ὑπὸσχοντο πέμψειν τε καὶ ἀμυνεῖν,
30 φράζοντες ὡς οὐ σφί περιόπτῃ ἐστὶ ἡ Ἑλλὰς ἀπολλυμένη· ἦν γὰρ σφαλῇ, σφεῖς γε οὐδὲν ἄλλο ἢ δουλεύουσιν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν· ἀλλὰ τιμωρητέον εἴη ἐς τὸ δυνατότατον. (3) Ὑπεκρίναντο μὲν οὕτω εὐπρόσωπα· ἐπεὶ δὲ ἔδεε βωθέειν, ἄλλα νοεῦντες ἐπλήρωσαν νέας
35 ἐξήκοντα, μόγις δὲ ἀναχθέντες προσέμειξαν τῇ Πελοποννήσῳ, καὶ περὶ Πύλον καὶ Ταίναρον γῆς τῆς Λακεδαιμονίων ἀνεκώχεον τὰς νέας, καραδοκέοντες καὶ οὗτοι τὸν πόλεμον τῇ πεσέσθαι, ἀελπτέοντες μὲν τοὺς Ἑλληνας ὑπερβαλέσθαι, δοκέοντες δὲ τὸν Πέρσην
40 κατακρατήσαντα πολλὸν ἄρξειν πάσης τῆς Ἑλλάδος. (4) Ἐποίουν ὧν ἐπίτηδες, ἵνα ἔχωσι πρὸς τὸν Πέρσην λέγειν τοιάδε, « ὦ βασιλεῦ, ἡμεῖς, παραλαμβανόντων τῶν Ἑλλήνων ἡμέας ἐς τὸν πόλεμον τοῦτον, ἔχοντες δύναμιν οὐκ ἐλαχίστην οὐδὲ νέας ἐλαχίστας παρα-
45 σχόντες ἂν, ἀλλὰ πλείστας μετὰ γε Ἀθηναίους, οὐκ ἠθελήσαμεν τοι ἀντιοῦσθαι οὐδέ τι ἀποθύμιον ποιῆσαι. » Τοιαῦτα λέγοντες ἠλπίζον πλέον τι τῶν ἄλλων οἴσεσθαι· τὰ περ ἂν καὶ ἐγένετο, ὡς ἐμοὶ δοκέει. (5) Πρὸς δὲ τοὺς Ἑλληνας σφί σκῆψις ἐπεποιήτο, τῇ περ δὴ καὶ
50 ἐχρήσαντο· αἰτιωμένων γὰρ τῶν Ἑλλήνων ὅτι οὐκ ἐβώθεον, ἔφασαν πληρῶσαι μὲν ἐξήκοντα τριήρεις, ὑπὸ δὲ ἐτρησιῶν ἀνέμων ὑπερβαλέειν Μαλέην οὐκ οἶοί τε γενέσθαι· οὕτω οὐκ ἀπικέσθαι ἐς Σαλαμῖνα, καὶ οὐ-

Sicilia Gelonem et Theronem Amilcarem Carthaginiensem praelio superasse, quo die Græci ad Salaminem Persam superarunt. (2) Amilcarem vero, qui a patre Carthaginiensis, a matre vero Syracusius fuit, et ob virtutem ad regiam dignitatem a Carthaginiensibus erat promotus; hunc, audio, postquam collatis signis victus est praelio, disparuisse: neque enim vivum, nec mortuum, usquam terrarum fuisse repertum, quamquam Gelon omnia diligentissime perquisiverit.

CLXVII. Narrant vero Pæni, probabili ratione utentes, barbaros cum Græcis in Sicilia ab solis ortu usque ad vesperam pugnasse; (eo enim usque extraxisse pugnam;) Amilcarem autem per id tempus in castris manentem sacra fecisse et perlitasse, integra corpora super ingente pyra cremantem; tum vero, quum, vinum forte infundens sacris, suos vidisset in fugam versos, se ipsum in ignem coniecisse, atque ita crematum nusquam comparuisse. (2) Eidem vero Amilcari, sive hac ratione, quam Pæni narrant, e conspectu hominum remoto, sive altera quam Syracusii tradunt, Carthaginienses et sacra faciunt et in omnibus civitatibus, quæ ipsorum sunt coloniae, monumenta erexerunt, maximum vero in ipsa Carthagine. Sed hæc de Siculis rebus hactenus.

CLXVIII. Corcyraei vero aliud legatis responderunt, aliud fecerunt: nam et hos ad societatem invitarunt iidem qui in Siciliam erant missi; eademque oratione apud hos usi sunt qua apud Gelonem. (2) Et hi quidem statim polliciti sunt auxilia se missuros, dicentes non negligendam sibi esse salutem Græciæ; quæ si periret, nihil aliud sibi fore reliquum, nisi ut proximo quoque die servitutem servirent: itaque, quanta maxima vi possent, illi esse succurrendum. (3) Ita speciose responderant. At ubi adfuit auxilia mittendi tempus, ibi tum, alia sentientes, naves quidem compleverunt sexaginta: sed ægre in altum provecti Peloponnesum adierunt, et circa Pylum et Tænarum Laconicæ terræ, inhibitis velis naves in alto tenentes, expectarunt hi quoque exitum belli; minime quidem sperantes fore ut Græci superiores discedant, sed existimantes Persam ingenti reportata victoria universæ Græciæ imperio potiturum. (4) Itaque consulto id fecerunt, quo hæc et talia Xerxi dicere possent: « Nos, rex, quum Græci ad huius belli societatem adsciscerent, qui copias non minimas habemus, et navium haud minimum numerum præbere poteramus, sed maximum post Athenienses, nolimus contra te arma ferre, aut quidquam quod ingratum tibi foret, facere. » Talia dicendo sperabant melius secum, quam cum aliis, actum iri: quod etiam eventurum fuerat, ut equidem opinor. (5) Adversus Græcos vero alia eis parata excusatio erat, qua etiam usi sunt. Accusantibus enim illos Græcis quod auxilia non misissent, dixerunt: compluisse se quidem sexaginta triremes, sed ventis etesiis prohibitos esse Maleam circumvehi; ea causa ad Salaminem

δεμιῇ κακότητι λειφθῆναι τῆς ναυμαχίας. Οὗτοι μὲν οὕτω διεκρούσαντο τοὺς Ἕλληνας.

CLXIX. Κρήτες δὲ, ἐπεὶτε σφέας παρελάμβανον οἱ ἐπὶ τούτοις ταχθέντες Ἕλλήνων, ἐποίησαν τοῖόνδε. 5 Πέμψαντες κοινῇ θεοπρόπους ἐς Δελφοὺς τὸν θεὸν ἐπειρώτεον εἴ σφι ἄμεινον γίνεται τιμωρέουσι τῇ Ἑλλάδι. (2) Ἡ δὲ Πυθίη ὑπεκρίνατο, « ὦ νῆπιοι, ἐπιμέμφεσθε ὅσα ὑμῖν ἐκ τῶν Μενέλεω τιμωρημάτων Μίνως ἐπεμψε μηνίων δακρύματα, ὅτι οἱ μὲν οὐ συνεξ- 10 ἐπρήξαντο αὐτῷ τὸν ἐν Καμικῷ θάνατον γενόμενον, ὑμεῖς δὲ ἐκείνοισι τὴν ἐκ Σπάρτης ἀρπαχθεῖσαν ὑπ' ἀνδρὸς βαρβάρου γυναῖκα. » Ταῦτα οἱ Κρήτες ὡς ἀπειχθέντα ἤκουσαν, ἔσχοντο τῆς τιμωρίας.

CLXX. Λέγεται γὰρ Μίνων κατὰ ζήτησιν Δαιδά- 15 λου ἀπικόμενον ἐς Σικανίην, τὴν νῦν Σικελίην καλεούμενην, ἀποθανεῖν βιαίῳ θανάτῳ· ἀνὰ δὲ χρόνον Κρήτας θεοῦ σφέας ἐποτρύναντος, πάντας πλὴν Πολιχνιτέων τε καὶ Πραισίων, ἀπικομένους στόλῳ μεγάλῳ ἐς Σικανίην πολιορκέειν ἐπ' ἔτεα πέντε πόλιν Καμικὸν, 20 τὴν κατ' ἐμὲ Ἀκραγαντῖνοι ἐνέμοντο· τέλος δὲ οὐ δυναμένους οὔτε ἐλθεῖν οὔτε παραμένειν λιμῷ συνεστεῶτας, ἀπολιπόντας οἴχεσθαι. (2) Ὡς δὲ κατ' Ἰηπυγίην γενέσθαι πλώοντας, ὑπολαβόντα σφέας χειμῶνα μέγαν ἐκβαλέειν ἐς τὴν γῆν, συναραχθέντων δὲ τῶν 25 πλοίων (οὐδεμίαν γὰρ σφι ἔτι κομιδὴν ἐς Κρήτην φαίνεσθαι), ἐνθαῦτα Ὑρίην πόλιν κτίσαντας καταμεῖναι τε καὶ μεταβαλόντας ἀντὶ μὲν Κρητῶν γενέσθαι Ἰήπυγας Μεσσαπίους, ἀντὶ δὲ τοῦ εἶναι νησιώτας ἡπειρώτας. (3) Ἀπὸ δὲ Ὑρίης πόλιος τὰς ἄλλας οἰκίσαι, τὰς δὲ 30 Ταραντῖνοι χρόνῳ ὕστερον πολλῷ ἐξανιστάντες προσέπταισαν μεγάλως, ὥστε φόνος Ἑλληνικὸς μέγιστος οὗτος δὴ ἐγένετο πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, αὐτῶν τε Ταραντίνων καὶ Ρηγίνων, οἱ ὑπὸ Μικύθου τοῦ Χοίρου ἀναγκαζόμενοι τῶν ἀστῶν καὶ ἀπικόμενοι τιμωροὶ 35 Ταραντῖνοισι ἀπέθανον τρισχίλιοι οὕτω· αὐτῶν δὲ Ταραντίνων οὐκ ἐπὶν ἀριθμός. (4) Ὁ δὲ Μίκυθος οἰκέτης ἐὼν Ἀναξίλειω ἐπίτροπος Ρηγίου κατελέλειπτο, οὗτος ὅσπερ ἐκπεσὼν ἐκ Ρηγίου καὶ Τεγέην τὴν Ἀρκάδων οἰκήσας ἀνέθηκε ἐν Ὀλυμπίῃ τοὺς πολλοὺς 40 ἀνδριάντας.

CLXXI. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ Ρηγίνους τε καὶ Ταραντίνους τοῦ λόγου μοι παρενθήκη γέγονε· ἐς δὲ τὴν Κρήτην ἐρημωθεῖσαν, ὡς λέγουσι Πραῖσιοι, ἐσοικίζεσθαι ἄλλους τε ἀνθρώπους καὶ μάλιστα Ἕλληνας, 45 τρίτῃ δὲ γενεῇ μετὰ Μίνων τελευτήσαντα γενέσθαι τὰ Τρωϊκά, ἐν τοῖσι οὐ φλαυροτάτους φαίνεσθαι ἐόντας Κρήτας τιμωροὺς Μενέλεω. (2) Ἀντὶ τούτων δὲ σφι ἀπονοστήσασι ἐκ Τροίης λιμὸν τε καὶ λοιμὸν γενέσθαι καὶ αὐτοῖσι καὶ τοῖσι προβάτοισι, ἔστε τὸ δευτέ- 50 ρον ἐρημωθείσης Κρήτης μετὰ τῶν ὑπολοίπων τρίτους αὐτὴν νῦν γέμεσθαι Κρήτας. Ἡ μὲν δὲ Πυθίη ὑπομνήσασα ταῦτα ἔσχε βουλομένους τιμωρεῖν τοῖσι Ἕλλησι.

CLXXII. Θεσσαλοὶ δὲ ὑπ' ἀναγκῆς τὸ πρῶτον

non pervenisse, nec ullo pravo consilio factum esse, ut pugnae navali non interfuerint. Ita hi Græcos eluserunt.

CLXIX. Cretenses, postquam eos ad belli societatem invitarunt Græci quibus id mandatum erat, hanc iniere rationem. Communi consilio Delphos missis legatis quæsiverunt ex deo, an ex usu ipsorum esset futurum, si opem ferrent Græciæ. (2) Quibus Pythia respondit: « Stultī, conquerimini quantam vobis lacrimarum materiam propter auxilium Menelao latum immiserit Minos, iratus quod, quum Græci vobis ad ulciscendam ipsius in Camico patratam cædem operam suam non contulissent, vos illis ad vindicandam mulierem a barbaro viro e Sparta raptam socios vos adjunxistis! » Id responsum tibi ad se relatum Cretenses audivere, opem Græcis ferre supersederunt.

CLXX. Minoem quippe fama est, quum Dædalum quærens in Sicaniam venisset, quæ nunc Sicilia vocatur, violenta morte ibi occubuisse: interjecto autem tempore Cretenses, hortante deo, universos præter Polichnitas et Præsius magna cum classe in Siciliam profectos, urbem Camicum, quam mea ætate Agrigentini incolebant, quinque annis continuis oppugnasse; ad extremum vero, quum nec capere urbem, nec diutius manere fame pressi possent, re infecta discessisse. (2) Eosdem deinde, narrant, circa Iapygiam navigantes, ingenti oborta tempestate ad terram fuisse adpulsos, fractisque navibus, quum nulla in Cretam redeundi ratio adpareret, ibi mansisse, et condita Hyria urbe, ex Cretensibus mutato nomine Iapyges Messapios, et ex insulanis incolas continentis esse factos: (3) tum deinde ex Hyria reliquas ab eisdem ductas conditasque esse colonias, quas longo interjecto tempore evertere conantes Tarentini ingentem cladem passi sunt, ut cædes hæc hominum Græci generis maxima fuerit omnium quas novimus, tam ipsorum Tarentinorum, quam Rheginorum. Ex Rheginis enim civibus, qui, a Micyntho Chæri filio vi coacti, auxilio Tarentinis venerant, ea occasione perierunt tria millia; ipsorum vero Tarentinorum, qui obire, non constabat numerus. (4) Micynthus autem, qui minister fuit Anaxilai, Rhegii relictus erat ad administrandam urbem; idem qui deinde Rhegio pulsus, Tegeam Arcadiæ habitavit, et multas illas Olympiæ statuas dedicavit.

CLXXI. Sed hæc de Rheginis et Tarentinis in transcurso dicta sunt. In Cretam vero hominibus viduatam immigrasse, aiunt Præsii, alios homines, maximeque Græcos: tertia vero post Minois obitum generatione gestum esse bellum Trojanum, in quo non postremi ordinis adiutores Menelai Cretenses fuisse satis aiunt constare. (2) Pro ista vero opera Græcis navata, postquam a Troja rediissent Cretenses, famem pestemque et ipsis et gregibus ipsorum esse obortam; denique, desolata iterum Creta, tertios nunc Cretenses una cum his, qui e superioribus reliqui fuissent, eam habitare. Hæc igitur in memoriam illis revocans Pythia prohibuit auxilia Græcis mittere volentes.

CLXXII. Thessali primum necessitate coacti Medorum

ἐμῆδισαν, ὡς διέδεξαν ὅτι οὐ σφί ἤνδανε τὰ οἱ Ἀλευά-
 δαι ἐμηχανέοντο. Ἐπεῖτε γὰρ ἐπύθοντο τάχιστα μέλ-
 λοντα διαβαίνειν τὸν Πέρσῃ ἐς τὴν Εὐρώπην, πέμ-
 πους ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἀγγέλους· ἐν δὲ τῷ Ἰσθμῷ ἔσαν
 5 ἡλισσμένοι πρόβουλοι τῆς Ἑλλάδος ἀραιρημένοι ἀπὸ
 τῶν πολιῶν τῶν τὰ ἀμείνω φρονεουσέων περὶ τὴν Ἑλ-
 λάδα. (3) Ἀπικόμενοι δὲ ἐπὶ τούτους τῶν Θεσσαλῶν
 οἱ ἀγγελοι ἔλεγον, « ἄνδρες Ἕλληνες, δεῖ φυλάσσεσθαι
 τὴν ἐσβολὴν τὴν Ὀλυμπικὴν, ἵνα Θεσσαλίῃ τε καὶ ἡ
 10 σύμπασα ἢ Ἑλλὰς ἐν σκέπῃ τοῦ πολέμου. (3) Ἡμεῖς
 μὲν νυν ἐτοιμοὶ εἰμεν συμφυλάσσειν, πέμπειν δὲ χρὴ
 καὶ ὑμέας στρατιὴν πολλήν, ὡς εἰ μὴ πέμψετε, ἐπί-
 στασθε ἡμέας ὁμολογήσειν τῷ Πέρσῃ· οὐ γάρ τοι προ-
 κατημένους τοσοῦτο πρὸ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος μόνους
 15 πρὸ ὑμῶν δεῖ ἀπολέσθαι. (4) Βωθέειν δὲ οὐ βουλό-
 μενοι ἀναγκαίην ἡμῖν οὐδεμίαν οἷοί τέ ἐστε προσφέ-
 ρειν· οὐδαμὰ γὰρ ἀδυνασίης ἀνάγκη κρέσσων ἔφυ.
 Ἡμεῖς δὲ πειρησόμεθα αὐτοὶ τινα σωτηρίην μηχανεώ-
 μενοι. » Ταῦτα ἔλεγον οἱ Θεσσαλοὶ.

20 **CLXXIII.** Οἱ δὲ Ἕλληνες πρὸς ταῦτα ἐβουλεύ-
 σαντο ἐς Θεσσαλίην πέμπειν κατὰ θάλασσαν πεζὸν
 στρατὸν φυλάζοντα τὴν ἐσβολήν. Ὡς δὲ συνελέχθη
 ὁ στρατὸς, ἔπλωε δι' Εὐρίπου· ἀπικόμενος δὲ τῆς
 Ἀχαιΐης ἐς Ἄλον, ἀποβάς ἐπορεύετο ἐς Θεσσαλίην,
 25 τὰς νέας αὐτοῦ καταλιπὼν, καὶ ἀπίκετο ἐς τὰ Τέμ-
 πεα ἐς τὴν ἐσβολὴν ἣ περ ἀπὸ Μακεδονίης τῆς
 κάτω ἐς Θεσσαλίην φέρει παρὰ Πηνειὸν ποταμὸν,
 μεταξὺ δὲ Οὐλύμπου τε οὖρεος ἑόντα καὶ τῆς Ὀσσης.
 (2) Ἐνθαῦτα ἔστρατοπεδεύοντο τῶν Ἑλλήνων κατὰ
 30 μυρίους ὁπλίται συλλεγέστες, καὶ σφί προσῆν ἡ Θεσ-
 σαλῶν ἵππος· ἐστρατήγεε δὲ Λακεδαιμονίων μὲν
 Εὐαίνετος ὁ Καρήνου ἐκ τῶν πολεμάρχων ἀραιρη-
 μένος, γένεος μέντοι ἑὸν οὐ τοῦ βασιλῆϊ, Ἀθηναίων
 δὲ Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλῆος. (3) Ἐμείναν δὲ ὀλί-
 35 γας ἡμέρας ἐνθαῦτα· ἀπικόμενοι γὰρ ἀγγελοι παρ'
 Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀμύντεω ἀνδρὸς Μακεδόνης συνεβού-
 λευόν σφί ἀπαλλάσσεσθαι μὴδὲ μένοντας ἐν τῇ
 ἐσβολῇ καταπατηθῆναι ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ ἐπιόντος,
 σημαίνοντες τὸ πλῆθος τῆς στρατιῆς καὶ τὰς νέας. (4)
 40 Ὡς δὲ οὗτοι σφί ταῦτα συνεβούλευον (χρηστὰ γὰρ
 ἑδόκεον συμβουλεύειν, καὶ σφί εὖνοος ἐφαίνετο ἑὸν ὁ
 Μακεδών), ἐπείθοντο. Δόκέειν δέ μοι, ἀρρωδίῃ ᾗ τὸ
 πείθον, ὡς ἐπύθοντο καὶ ἄλλην ἐοῦσαν ἐσβολὴν ἐς Θεσ-
 σαλοὺς κατὰ τὴν ἄνω Μακεδονίην διὰ Περραιβῶν κατὰ
 45 Ἰόννον πόλιν, τῇ περ δὴ καὶ ἐσέβαλε ἡ στρατιὴ ἡ
 Ξέρξεω. Καταβάντες δὲ οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τὰς νέας ὁπί-
 σω ἐπορεύοντο ἐς τὸν Ἰσθμόν.

CLXXIV. Αὕτη ἐγένετο ἡ ἐς Θεσσαλίην στρατιῇ
 βασιλέος τε μέλλοντος διαβαίνειν ἐς τὴν Εὐρώπην ἐκ
 50 τῆς Ἀσίας καὶ ἑόντος ἤδη ἐν Ἀβύδῳ. Θεσσαλοὶ δὲ
 ἐρημωθέντες συμμαχίων, οὕτω δὴ ἐμῆδισαν προθύμως
 οὐδ' ἔτι ἐνδοιαστώς, ὥστε ἐν τοῖσι πρήγμασι ἐφαίνοντο
 βασιλεῖ ἄνδρες ἑόντες χρησιμώτατοι.

CLXXV. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπεῖτε ἀπίκατο ἐς τὸν

partes sequi coeperunt, postquam ostenderunt non sibi
 placere Aleuadarum artificia. Nam simulatque intellexe-
 runt Persam esse in Europam trajecturum, nuncios in
 Isthmum miserunt, ubi convenerant legati a civitatibus
 meliora sentientibus delecti, qui pro salute Græciæ de-
 liberarent. (2) Ad hos ubi venerant Thessalorum legati,
 hac oratione usi sunt : « Viri Græci, custodire oportet
 fauces Olympicas, quo Thessalia et universa Græcia a
 bello tuta præstetur. (3) Sumus quidem nos parati
 ad eas vobiscum custodiendas, sed et vos oportet
 validum mittere exercitum : etenim, nisi miseritis, scitote
 nos cum Persa fœdus esse inituros. Nec enim profecto æ-
 quum est, ut nos, qui ante reliquam Græciam adeo su-
 mus expositi, soli pro vobis pereamus. (4) Quodsi vos
 opem ferre non vultis, nullam nobis necessitatem poteritis
 imponere ; ultra vires enim cogi nemo potest : sed ipsi da-
 bimus operam ut saluti nostræ aliqua ratione consulamus. »
 Hæc Thessalorum fuit oratio.

CLXXIII. Qua audita oratione decreverunt Græci pede-
 stre exercitum mari in Thessalam mittere, qui fauces
 illas custodiret. Qui ubi collectus est exercitus, per Euri-
 pum navigavit ; et postquam Alon Achaïæ *Phthiotidis* per-
 venit, in terram expositus, relictis ibi navibus, in Thessalam
 ire perrexit : et in Tempe pervenit, ubi sunt fauces quæ ex
 inferiori Macedonia in Thessalam ferunt secundum Peneum
 fluvium, qui inter Olympum montem et Ossam interfluit.
 (2) Ibi castra posuerunt collecta Græcorum circa decem
 millia gravis armaturæ : cum eisque Thessalorum erat
 equitatus. Imperator erat Lacedæmoniorum Euænetus,
 Careni filius, ex polemarchis electus, non quidem ex regia
 familia natus ; Atheniensium vero, Themistocles Neoclis
 filius. (3) At nonnisi paucos dies hi ibi manserunt. Ad-
 venientes enim ab Alexandro Macedone, Amyntæ filio, le-
 gati suaserunt eis ut discederent, neu in his faucibus ma-
 nentes conculcarentur ab invadente exercitu ; quibus verbis
 illi multitudinem copiarum pedestrium nauticarumque si-
 gnificaverunt. (4) His igitur ita suadentibus, quum salutare
 videretur consilium, satisque constaret bene adversus
 ipsos animatum esse Macedonem, paruerunt Græci. Mihi
 vero videtur metus fuisse, qui illis ut discederent suaserit,
 quum intellexissent aliam præter hanc esse viam qua in
 Thessalam transire hostis posset, per superiorem Macedo-
 niam et Perrhæborum fines juxta Gonnon urbem ; qua
 etiam in Thessalam transit Xerxis exercitus. Græci igitur,
 naves suas repetentes, ad Isthmum retro sunt pro-
 fecti.

CLXXIV. Hæc in Thessalam expeditio suscepta est,
 quum rex in eo fuit ut in Europam ex Asia trajiceret, jam-
 que Abydum pervenerat. Ita ergo Thessali, sociis desti-
 tuti, studiose neque amplius dubitanter Medorum partes
 sunt amplexi, adeo et in ipsis rebus gerendis utilissimos
 sese regi præstiterint.

CLXXV. Græci postquam ad Isthmum pervenere, repu-

Ἴσθμὸν, ἐβουλευόντο πρὸς τὰ λεχθέντα ἐξ Ἀλεξάνδρου τῇ τε στήσονται τὸν πόλεμον καὶ ἐν οἷοις χώροις. (2) Ἡ νικῶσα δὲ γνώμη ἐγένετο τὴν ἐν Θερμοπύλῃσι ἐσβολὴν φυλάξαι· στεινότερῃ γὰρ ἐφαίνετο ἐοῦσα τῆς ἐς Θεσσαλίην, καὶ ἅμα ἀγχοτέρῃ τῆς ἐσωτῶν. Τὴν δὲ ἀτραπὸν, δι' ἣν ἤλυσαν οἱ ἄλόντες Ἑλλήνων ἐν Θερμοπύλῃσι, οὐδὲ ᾗδεσαν ἐοῦσαν πρότερον ἢ περ ἀπικόμενοι ἐς Θερμοπύλας ἐπύθοντο Τρήχινιων. (3) Ταύτην ὧν ἐβουλευσάντο φυλάσσοντες τὴν ἐσβολὴν μὴ παριέναι
10 ἐς τὴν Ἑλλάδα τὸν βάρβαρον, τὸν δὲ ναυτικὸν στρατὸν πλώειν γῆς τῆς Ἰσθμίου ἐπ' Ἀρτεμίσιον. Ταῦτα γὰρ ἀγχοῦ τε ἀλλήλων ἐστὶ ὥστε πυνθάνεσθαι τὰ κατ' ἐκατέρους ἑόντα, οἳ τε χώροι οὕτω ἔχουσι.

CLXXVI. Τοῦτο μὲν, τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐκ τοῦ πελάγους τοῦ Θρηϊκίου ἐξ εὐρέος συνάγεται ἐς στεινὸν ἑόντα τὸν πόρον τὸν μεταξὺ νήσου τε Σκιάθου καὶ ἡπείρου Μαγνησίης· ἐκ δὲ τοῦ στεινοῦ τῆς Εὐβοίης ἤδη τὸ Ἀρτεμίσιον δέκεται αἰγιαλὸς, ἐν δὲ Ἀρτέμιδος ἱρόν. (2) Ἡ δὲ αὖ διὰ Τρηχίνος ἑσόδος ἐς τὴν Ἑλλάδα ἐστὶ, τῇ
20 στεινοτάτῃ, ἡμίπλεθρον. Οὐ μέντοι κατὰ τοῦτο γ' ἐστὶ τὸ στεινότατον τῆς χώρας τῆς ἄλλης, ἀλλ' ἐμπροσθὲ τε Θερμοπυλέων καὶ ὀπισθε, κατὰ τε Ἀλπηνοῦς ὀπισθε ἑόντας ἐοῦσα ἀμαξιτὸς μούνη, καὶ ἐμπροσθε κατὰ Φοίνικα ποταμὸν ἀγχοῦ Ἀνθηλῆς πόλιος ἀμαξι-
25 τὸς ἄλλη μούνη. (3) Τῶν δὲ Θερμοπυλέων τὸ μὲν πρὸς ἐσπέρης οὖρος ἄβατόν τε καὶ ἀπόκρημνον, ὑψηλὸν, ἀνατείνον ἐς τὴν Οἶτην· τὸ δὲ πρὸς τὴν ἡῶ τῆς ὁδοῦ θάλασσα ὑποδέκεται καὶ τενάγεια. Ἔστι δὲ ἐν τῇ ἐσόδῳ ταύτῃ θερμὰ λουτρά, τὰ Χύτρος καλεῖται οἱ
30 ἐπιχώριοι, καὶ βωμὸς ἱδρυταὶ Ἡρακλέος ἐπ' αὐτοῖσι. (4) Ἐδέδμητο δὲ τεῖχος κατὰ ταύτας τὰς ἐσβολὰς, καὶ τό γε παλαιὸν πύλαι ἐπῆσαν. Ἐδειμαν δὲ Φωκέες τὸ τεῖχος δεισαντες, ἐπεὶ Θεσσαλοὶ ἦλθον ἐκ Θεσπρωτῶν οἰκῆσοντες γῆν τὴν Αἰολίδα, τὴν περ νῦν ἐκτέεται. (5)
35 Ἀτε δὴ πειρεωμένων τῶν Θεσσαλῶν καταστρέφεισθαι σφεας, τοῦτο προεφύλαξαν οἱ Φωκέες, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ θερμὸν τότε ἐπῆσαν ἐπὶ τὴν ἑσόδον, ὥς ἂν χαρδρωθεὶς ὁ χῶρος, πᾶν μηχανεώμενοι ὅπως μὴ σφὶ ἐσβάλωιεν οἱ Θεσσαλοὶ ἐς τὴν χώραν. (6) Τὸ μὲν νυν τεῖ-
40 χος τὸ ἀρχαῖον ἐκ παλαιοῦ τε ἐδέδμητο, καὶ τὸ πλέον αὐτοῦ ἤδη ὑπὸ χρόνου ἐκέετο· τοῖσι δὲ αὖτις ὀρθώσασι ἔδοξε ταύτῃ ἀπαμύνειν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τὸν βάρβαρον. Κώμη δὲ ἐστὶ ἀγχοτάτῃ τῆς ὁδοῦ, Ἀλπηνοὶ οὖνομα· ἐκ ταύτης δὲ ἐπισιτιέεσθαι ἐλογίζοντο οἱ Ἑλ-
45 ληνες.

CLXXVII. Οἱ μὲν νυν χώροι οὗτοι τοῖσι Ἑλλήσι εἶναι ἐφαίνοντο ἐπιτήδευοι· ἅπαντα γὰρ προσκεψάμενοι καὶ ἐπιλογισθέντες ὅτι οὔτε πλῆθει ἔξουσι χρᾶσθαι οἱ βάρβαροι οὔτε ἵππῳ, ταύτῃ σφὶ ἔδοξε δέκεσθαι τὸν
50 ἐπιόντᾳ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Ὡς δὲ ἐπύθοντο τὸν Πέρσῃ ἑόντα ἐν Πιερίᾳ, διαλυθέντες ἐκ τοῦ Ἴσθμοῦ ἐστρατεύοντο αὐτῶν οἱ μὲν ἐς Θερμοπύλας πεζῇ, ἄλλοι δὲ κατὰ θάλασσαν ἐπ' Ἀρτεμίσιον.

CLXXVIII. Οἱ μὲν δὴ Ἑλλήνες κατὰ τάχος ἐβώ-

tantes ea quæ ab Alexandro nunciata erant, deliberarunt qua ratione bellum administrarent, et quibus in locis sodes belli esset statuenda. (2) Vicit sententia, ut Thermopylarum fauces custodirentur: nam et angustiores has esse constabat quam illas per quas ex Macedonia in Thessaliam transitur, simulque propiores hæ erant ipsorum terræ; callem autem, per quem deinde factum est ut interciperentur Græci ad Thermopylas, ne esse quidem noverant, priusquam Thermopylas ingressi resciverunt a Trachiniis. (3) Decreverunt igitur, custoditis illis faucibus Barbarum introitu in Græciam prohibere, classem vero ad Artemisium terræ Histiaeotidis mittere. Nam vicina inter se sunt ista loca, ut quid utrobique geratur facile cognosci possit; et locorum hæc ratio est.

CLXXVI. Artemisium ex aperto mari Thracico in angustum fretum coarctatur, quod est inter Sciathum insulam et continentem Magnesiae: inde angustias illas excipit Artemisium littus Eubææ, in quo est Artemidos (*Dianæ*) templum. (2) Fauces autem illæ, per quas ex Trachine in Græciam est introitus, ubi angustissimæ sunt, non ultra dimidiatum plethrum (*quinquaginta pedes*) patent. Nec vero ibi angustissimus locus universi hujus tractus est, sed ante et post Thermopylas: nam prope Alpenos, qui sunt post illas, nonnisi uni agendo vehiculo via patet; rursusque ante Thermopylas, ubi est Phœnix rivus, prope Anthelam oppidum, non nisi uni vehiculo patet iter. (3) Ab occidente vero Thermopylarum mons est præaltus, inaccessus præruptusque, ad Cætam tendens: ab oriente vero viæ, mare est et paludes. Sunt autem in his faucibus aquæ calidæ, quas Chytros (*id est Lebetes*) incolæ vocant; supra quas ara erecta est Herculi. (4) In hisce faucibus constructus erat murus, in quo olim porta fuerat. Murum illum Phocenses extruxerant metu Thessalorum, qui ex Thesprotia venerant, terram Æolidem habitaturi, quam nunc possident. (5) Quum enim id agerent Thessali, ut vi subigerent Phocenses, muro isto exstructo hi sibi præcaverunt; atque etiam in viam, qua transitur, calidam aquam derivarunt, quo voraginosus fieret locus; quidlibet machinantes, ne in terram suam irrumperent Thessali. (6) Murus igitur ille antiquitus erat ædificatus, tunc vero majori ex parte corruerat vetustate: Græci autem restituere eum decreverunt, et ibi Barbarum introitu Græciæ prohibere. Abest autem proxime a via vicus, nomine Alpeni: ex quo rei frumentariæ Græci prospicere statuerunt.

CLXXVII. Hæc itaque loca haud dubie opportuna illis visa erant: atque adeo, provisus rebus omnibus, reputantes nec multitudine hominum ibi uti posse Barbaros, nec equitatu, excipere ibidem impetum invadentis Græciam hostis decreverunt. (2) Quumque cognovissent in Pieria esse Persam, ex Isthmo discesserunt et pedibus alii profecti sunt ad Thermopylas, alii mari ad Artemisium.

CLXXVIII. Dum ita Græci, bifariam divisi, occurrere

θεον διαταχθέντες, Δελφοὶ δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐχρησ-
στηριάζοντο τῷ θεῷ ὑπὲρ ἑωυτῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος
καταρρωδηκότες, καὶ σφι ἐχρήσθη ἀνέμοισι εὐχεσθαι·
μεγάλους γὰρ τούτους ἔσεσθαι τῇ Ἑλλάδι συμμάχους.

(2) Δελφοὶ δὲ δεξάμενοι τὸ μαντήιον πρῶτα μὲν Ἑλ-
λήνων τοῖσι βουλομένοισι εἶναι ἐλευθέροισι ἐξήγγειλαν
τὰ χρησθέντα αὐτοῖσι, καὶ σφι δεινῶς καταρρωδέουσι
τὸν βάρβαρον ἐξαγγείλαντες χάριν ἀθάνατον κατέθεντο·

(3) μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Δελφοὶ τοῖσι ἀνέμοισι βωμόν τε
ἀπέδεξαν ἐν Θυίῃ, τῇ περ τῆς Κηφισοῦ θυγατρὸς
Θυίης τὸ τέμενός ἐστι, ἐπ' ἧς καὶ ὁ χῶρος οὗτος τὴν
ἐπωνυμίην ἔχει, καὶ θυσίῃσι σφεας μετήϊσαν. Δελ-
φοὶ μὲν νυν κατὰ τὸ χρηστήριον ἐτι καὶ νῦν τοὺς ἀνέ-
μους ἱλάσκονται.

CLXXIX. Ὁ δὲ ναυτικὸς Ξέρξεω στρατὸς ὀρμειώ-
μενος ἐκ Θέρμης πόλιος παρέβαλε νηυσὶ τῇσι ἀρίστα
πλωούσῃσι δέκα ἰθὺ Σκιάθου, ἐνθα ἔσαν προφυλάσ-
σουσαι νέες τρεῖς Ἑλληνίδες, Τροιζηνίη τε καὶ Αἰγι-
ναίη καὶ Ἀττική. Προϊδόντες δὲ οὗτοι τὰς νέας τῶν
βαρβάρων ἐς φυγὴν ὥρμησαν.

CLXXX. Τὴν μὲν δὴ Τροιζηνίην, τῆς ἦρχε Πρη-
ξίνος, αὐτίκα αἰρέουσι ἐπισπόμενοι οἱ βάρβαροι. Καὶ
ἔπειτεν τῶν ἐπιβατέων αὐτῆς τὸν καλλιστεύοντα ἀγα-
γόντες ἐπὶ τὴν πρῶρην τῆς νεὸς ἔσφαξαν, διαδέξινον
ποιεῦμενοι τὸν εἶλον τῶν Ἑλλήνων πρῶτον καὶ κάλ-
λιστον. (2) Τῷ δὲ σφαγιασθέντι τούτῳ οὐνομα ἦν
Λέων· τάχα δ' ἂν τι καὶ τοῦ οὐνόματος ἐπαύροιο.

CLXXXI. Ἡ δὲ Αἰγιναιίη, τῆς ἐτρηιάρχης Ἀσω-
νίδης, καὶ τινα σφι θόρυβον παρέσχε Πυθέω τοῦ Ἰσχε-
νόου ἐπιβατεύοντος, ἀνδρὸς ἀρίστου γενομένου ταύτην
τὴν ἡμέρην, ὃς ἐπειδὴ ἡ νηὺς ἠλίσκετο ἐς τοῦτο ἀντεῖχε
μαχόμενος ἐς ὃ κατεκρεουργήθη ἅπας. (2) Ὡς δὲ πε-
σὼν οὐκ ἀπέθανε, ἀλλ' ἦν ἔμπνοος, οἱ Πέρσαι, οἱ περ
ἐπεβάτευον ἐπὶ τῶν νεῶν, δι' ἀρετὴν τὴν ἐκείνου περι-
ποιήσαί μιν περὶ πλείστου ἐποίησαντο, σμύρνησί τε
ἰώμενοι τὰ ἔλκεα καὶ σινδόνης βυσσίνης τελαμῶσι κα-
τείλισσοντες. (3) Καὶ μιν, ὡς ὀπίσω ἀπείκοντο ἐς τὸ
ἑωυτῶν στρατόπεδον, ἐπεδείκνυσαν ἐκπαγλεόμενοι πάσῃ
τῇ στρατιῇ, περιέποντες εὖ. Τοὺς δὲ ἄλλους τοὺς
ἔλαβον ἐν τῇ νηὶ ταύτῃ, περιεῖπον ὡς ἀνδράποδα.

CLXXXII. Αἱ μὲν δὴ δύο τῶν νεῶν οὕτω ἐχειρώ-
θησαν, ἡ δὲ τρίτη, τῆς ἐτρηιάρχης Φόρμος ἀνὴρ
Ἀθηναῖος, φεύγουσα ἐξοκέλλει ἐς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πη-
νειοῦ, καὶ τοῦ μὲν σκάφους ἐκράτησαν οἱ βάρβαροι,
τῶν δὲ ἀνδρῶν οὐ· ὡς γὰρ δὴ τάχιστα ἐπώκειλαν τὴν
νέα οἱ Ἀθηναῖοι, ἀποθορόντες κατὰ Θεσσαλίην πο-
ρευόμενοι ἐκομίσθησαν ἐς Ἀθήνας. (2) Ταῦτα οἱ Ἑλ-
ληνες οἱ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ στρατοπεδεύόμενοι πυνθάνονται
παρὰ πυρσίων ἐκ Σκιάθου. Πυθόμενοι δὲ καὶ κα-
ταρρωδήσαντες ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου μετωρμίζοντο ἐς
Χαλκίδα, φυλάζοντες μὲν τὸν Εὐριπον, λείποντες δὲ
ἡμεροσκόπους περὶ τὰ ὑψηλὰ τῆς Εὐβοίης.

CLXXXIII. Τῶν δὲ δέκα νεῶν τῶν βαρβάρων τρεῖς
ἐπῆλσαν περὶ τὸ ἔρμα τὸ μεταξὺ ἐὼν Σκιάθου τε καὶ

hosti maturant; interim Delphenses, et sibi et Græciæ ti-
mentes, deum consuluerunt. Redditumque his est respon-
sum, precibus votisque placarent ventos; hos enim ma-
gnos Græciæ fore adjutores. (2) Id acceptum responsum
protinus Delphenses Græcis omnibus, qui libertatem tueri
cupiebant, renunciarunt, eoque nuncio apud hos, quippe
ad Barbari adventum vehementer trepidantes, immortalē
inierunt gratiam. (3) Deinde iidem Delphenses ventis aram
dedicarunt in Thyia, ubi locus sacer est Thyiæ, Cephissi
filiae, cujus de nomine locus iste nomen invenit, sacrificiis-
que illos placarunt. Atque etiam nunc ex oraculi jussu
ventos placant Delphenses.

CLXXIX. Nauticus Xerxis exercitus, Therma urbe pro-
fectus, navibus decem optime navigantibus (*quæ classem
antecedebant*) recta Sciathum trajecit; ubi in statione erant
speculatoriæ tres naves Græcorum, Troezenia, Aeginensis,
et Attica. Prospicientes autem hi naves barbarorum, fugæ
sese mandant.

CLXXX. Et Troezeniam quidem navem, cui præerat
Praxinus, protinus capiunt insequentes barbari. Quo facto,
ex classiariis eum qui forma cæteris præstabat, in proram
navis deductum, mactant, faustum omen sibi esse ducentes
pulcherrimum Græcorum, quem primum omnium cepissent.
(2) Erat autem mactato huic nomen Leo; qui fortasse ali-
quatenus ex ipso etiam hoc nomine istum fructum percepit.

CLXXXI. Aeginensis vero triremis, cui Asonides erat
præfectus, trepidationem etiam quamdam injectit hostibus.
Militabat enim in ea Pytheas, Ischenoi filius, qui fortissi-
mum virum illo die se præstitit; et, postquam capta est
navis, eo usque pugnans restitit, donec totus veluti in
frusta esset concisus. (2) Quem Persæ, qui in illis na-
vibus militabant, quum cadens non esset mortuus, sed
spiraret adhuc, propter ipsius virtutem in vita servare
maximi facientes, myrrhis vulnera viri curarunt, et fasciis
ex byssina sindone obligarunt: (3) eundemque, ut ad castra
sua redierunt, universo exercitui summa cum admiratione
ostenderunt, benigneque cum eo egerunt: reliquos autem,
quos in eadem navi ceperant, mancipiorum loco habuere.

CLXXXII. Ita igitur duæ ex illis navibus ab hostibus
captæ sunt: tertia vero triremis, cui Phormus præerat
Atheniensis, dum fuga se recepit, ad terram impacta est
in Penei ostiis: et navi quidem potiti sunt barbari, viris
autem non item. Hi enim, simulatque ad littus navem
ejecerant, exsilire et per Thessaliam iter facientes redie-
runt Athenas. (2) Hæc Græci ad Artemisium castra
habentes, per ignes ex Sciatho editos cognoverunt; et co-
gnitis, territi ab Artemisio ad Chalcidem cum classe se
receperunt, Euripum custodituri, relictis quidem specula-
toribus in editis Eubææ locis.

CLXXXIII. Ex decem, quas dixi, navibus hostium tres
ad scopulum accesserunt inter Sciathum et Magnesiam in-

Μαγνησίης, καλούμενον δὲ Μύρμηκα. (2) Ἐνθαῦτα οἱ βάρβαροι ἐπειδὴ στήλην λίθου ἐπέθησαν κομίσαντες ἐπὶ τὸ ἔρμα, ὀρμηθέντες αὐτοὶ ἐκ Θέρμης, ὥς σφι τὸ ἐμποδὼν ἐγεγόνεε καθαρὸν, ἐπέπλωνον πάσῃσι τῇσι νηυσὶ, ἕνδεκα ἡμέρας παρέντες μετὰ τὴν βασιλέος ἐξέλασιν ἐκ Θέρμης. (3) Τὸ δὲ ἔρμα σφι κατηγήσατο ἔδον ἐν πόρῳ μάλιστα Πάμμων Σκύριος. Πανημερὸν δὲ πλώοντες οἱ βάρβαροι ἐξανύουσι τῆς Μαγνησίης χώρας ἐπὶ Σηπιάδα τε καὶ τὸν αἰγιαλὸν τὸν μεταξὺ Κασθαναίης τε πόλιος ἔοντα καὶ Σηπιάδος ἀκτῆς.

CLXXXIV. Μέχρι μὲν νυν τούτου τοῦ χώρου καὶ Θερμοπυλῶν ἀπαθῆς τε κακῶν ἦν ὁ στρατὸς, καὶ πλήθος ἦν τῆνικαῦτα ἔτι, ὥς ἐγὼ συμβαλλόμενος εὐρίσκω, τόσον, τῶν μὲν ἐκ τῶν νεῶν τῶν ἐκ τῆς Ἀσίης, ἑοσέων 15 ἑπτὰ καὶ διηκοσίων καὶ χιλίων, τὸν μὲν ἀρχαῖον ἐκάστων τῶν ἐθνέων ἔοντα ὄμιλον τέσσερας καὶ εἴκοσι μυριάδας καὶ πρὸς χιλιάδα τε καὶ τετρακοσίους, ὥς ἀνὰ διηκοσίους ἀνδρας λογιζόμενοισι ἐν ἐκάστῃ νηϊ. (2) Ἐπεδάτευον δὲ ἐπὶ τούτων τῶν νεῶν, χωρὶς ἐκάστων τῶν ἐπιχωρίων ἐπιβατέων, Περσέων τε καὶ Μήδων καὶ Σακίων τριήκοντα ἄνδρες. Οὗτος ἄλλος ὄμιλος γίνεται τρισμῦριοι καὶ ἑξακισχίλιοι καὶ πρὸς διηκοσίοι τε καὶ δέκα. (3) Προσθήσω δ' ἔτι τούτῳ καὶ τῷ 25 προτέρῳ ἀριθμῷ τοὺς ἐκ τῶν πεντηκοντέρων, ποιήσας ὅ τι πλέον ἦν αὐτῶν ἢ ἔλασσον ἀν' ὀγδώκοντα ἄνδρας ἐνεῖναι. Συνελέχθη δὲ ταῦτα τὰ πλοῖα, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἰρέθη, τρισχίλια. Ἦδη ὦν ἄνδρες ἀν εἶεν ἐν αὐτοῖσι τέσσερες μυριάδες καὶ εἴκοσι. (4) Τοῦτο μὲν νυν τὸ ἐκ τῆς Ἀσίης ναυτικὸν ἦν, σύμπαν ἔδον πεν- 30 τήκοντα μυριάδες καὶ μία, χιλιάδες τε ἑπείσι ἐπὶ ταύτῃσι ἑπτὰ καὶ πρὸς ἑκατοντάδες ἑξ καὶ δεκάς. (5) Τοῦ δὲ πεζοῦ ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν μυριάδες ἐγίνοντο, τῶν δὲ ἱππέων ὀκτὼ μυριάδες. Προσθήσω δ' ἔτι τούτοις τὰς καμήλους τοὺς ἐλαύνοντας Ἀραβίους καὶ τοὺς 35 τὰ ἄρματα Λίβυας, πλήθος ποιήσας δισμῦριους ἀνδρας. (6) Καὶ δὴ τό τε ἐκ τῶν νεῶν καὶ τοῦ πεζοῦ πλήθος συντιθέμενον γίνεται διηκοσίαί τε μυριάδες καὶ τριήκοντα καὶ μία, καὶ πρὸς χιλιάδες ἑπτὰ καὶ ἑκατοντάδες ἑξ καὶ δεκάς. (7) Τοῦτο μὲν τὸ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀσίης στρα- 40 τευμα ἐξαναχθὲν εἴρηται, ἄνευ τε τῆς Θερραπῆτης τῆς ἐπομένης καὶ τῶν σιταγωγῶν πλοίων καὶ ὅσοι ἐνέπλωνον τούτοις.

GLXXXV. Τὸ δὲ δὴ ἐκ τῆς Εὐρώπης ἀγόμενον στρατευμα ἔτι προσλογιστέα τούτῳ παντὶ τῷ ἐξηριθμη- 45 μένω· δόκησιν δὲ δεῖ λέγειν. Νέας μὲν νυν οἱ ἀπὸ Θρηίκης Ἑλλήνες καὶ ἐκ τῶν νήσων τῶν ἐπικειμένων τῇ Θρηίκῃ παρείχοντο εἴκοσι καὶ ἑκατὸν· ἐκ μὲν νυν τούτων τῶν νεῶν ἄνδρες τετρακισχίλιοι καὶ δισμῦριοι γίνονται. (2) Πεζοῦ δὲ τὸν Θρηίκης παρείχοντο καὶ 50 Παίονες καὶ Ἑορδοὶ καὶ Βοττιαῖοι καὶ τὸ Χαλκιδικὸν γένος καὶ Βρύγοι καὶ Πίερες καὶ Μακεδόνες καὶ Περραιβοὶ καὶ Αἰνιῆνες καὶ Δόλοπες καὶ Μάγνητες καὶ Ἀχαιοὶ καὶ ὅσοι τῆς Θρηίκης τὴν παραλίην νέμονται, τούτων τῶν ἐθνέων τριήκοντα μυριάδας δοκέω γενέσθαι.

terjectum, qui Myrmex (*id est* Fornica) vocatur. (2) Super eo ubi barbari advectam lapideam columnam crexerunt, dein, ut jam nihil amplius navigationi obstabat, praetermissis ab regis ex Therma profectioe undecim diebus, omnibus navibus Therma profecti, cursum versus Graeciam continuarunt. (3) Scopulum autem illum, in medio fere freto situm, indicaverat eis Pammon Scyrius. Totum igitur diem navigantes barbari viam confecerunt usque ad Sepiadem terrae Magnesiae et ad littus inter Casthnaeam oppidum et Sepiadem oram interjectum.

CLXXXIV. Ad hunc usque locum, et usque Thermopylas, exsors malorum fuit Xerxis exercitus; et numerus quidem hominum, ut ego computando invenio, tunc adhuc hic fuit: quum naves ex Asia profectae numero fuerint ducentae et septem supra mille, veterem multitudinem ex singulis populis collectam reperio fuisse unum et ducenta quadraginta millia hominum cum quadringentis, ducentos in quaque navi viros supputando. (2) Erant autem in quaque illarum navium, praeter indigenas classarios, triceni viri Persae, Medi, et Sacae: quae altera multitudo efficit homines tricies sexies mille, ducentos et decem. (3) Huic vero et superiori numero adjiciam etiam eos, qui in quinquaginta remorum navibus actuariis fuerunt; statuens in earum quaque, plus minus, fuisse octogenos. Collecta autem hujusmodi navigia fuerunt, ut jam ante demonstravi, ter mille: fuerint igitur in his ducenta quadraginta hominum millia. (4) Itaque navales hae copiae ex Asia transductae numero fuere quingenta septemdecim hominum millia cum sexcentis et decem. (5) Jam peditatus fuit decies septies centenorum millium; equitatus vero millium octoginta. His adjiciam Arabes camelis vectos, et Afros agitantibus currus; quorum summam statuo fuisse viginti millium. (6) Ita conficitur nauticarum et pedestrium copiarum numerus, in unam summam collatus, vicies ter centena et septemdecim hominum millia cum sexcentis et decem. (7) Hic est igitur copiarum numerus, quas ex Asia eductas diximus, non computato famulitio quod illas sequebatur, nec frumentariis navibus, et qui his vehebantur.

CLXXXV. Jam cum universo hoc, quem enuimeravimus, exercitu simul computandus ille est, qui ex Europa est contractus: de cujus quidem numero non nisi ex mea opinione dicere possum. Ac naves quidem Graeci Thraciam et vicinas Thraciae insulas incolentes contulere centum et viginti: quibus ex navibus conficitur hominum numerus, viginti quattuor millia. (2) Pedestrium vero copiarum, quas contulere Thraces et Pacones et Eordi et Bottiaei et Chalcidicum genus et Brygi et Pieres et Macedones et Perrhaebi et Aenianes et Dolopes et Magnetes et Achaei *Phthiotae* et quot- 60 quot Thraciae oram maritimam habitant: copiarum, inquam, ex his populis contractarum numerum fuisse aestimo, tre-

(1) Αὐταὶ ὧν αἱ μυριάδες ἐκείνησι προστεθεῖσαι τῇσι ἐκ τῆς Ἀσίας γίνονται αἱ πᾶσαι ἀνδρῶν αἱ μάχιμοι μυριάδες διηκόσιαι καὶ ἐξήκοντα καὶ τέσσαρες, ἔπεισι δὲ ταύτῃσι ἑκατοντάδες ἑκατάδεκα καὶ δεκάς.

CLXXXVI. Τοῦ μαχίμου δὲ τούτου ἐόντος ἀριθμὸν τοσούτου, τὴν θεραπήτην τὴν ἐπομένην τούτοις καὶ τοὺς ἐν τοῖσι σιταγωγοῖσι ἀκάτοις ἐόντας καὶ μάλα ἐν τοῖσι ἄλλοις πλοίοις τοῖσι ἅμα πλώουσι τῇ στρατιῇ, τούτους τῶν μαχίμων ἀνδρῶν οὐ δοκέω εἶναι ἐλάσσονας, ἀλλὰ πλεῦνας. (2) Καὶ δὴ σφεας ποίεω ἴσους ἐκείνοις εἶναι, καὶ οὔτε πλεῦνας οὔτε ἐλάσσονας οὐδὲν· ἐξισούμενοι δὲ οὗτοι τῷ μαχίμῳ ἐκπληροῦσι τὰς ἴσας μυριάδας ἐκείνησι. (3) Οὕτω πεντηκοσίας τε μυριάδας καὶ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ καὶ χιλιάδας τρεῖς καὶ ἑκατοντάδας δύο καὶ δεκάδας δύο ἀνδρῶν ἤγαγε Ξέρξης ὁ Δαρείου μέγχι Σηπιάδος καὶ Θερμοπυλίων.

CLXXXVII. Οὗτος μὲν δὴ τοῦ συνάπαντος τοῦ Ξέρξεω στρατεύματος ἀριθμός. Γυναικῶν δὲ σιτοποιῶν καὶ παλλακῶν καὶ εὐνούχων οὐδεὶς ἂν εἴπαι ἀτρεκέα ἀριθμὸν· οὐδ' αὖ ὑποζυγίων τε καὶ τῶν ἄλλων κτηνῶν τῶν ἀχθοφόρων καὶ κυνῶν Ἰνδικῶν τῶν ἐπομένων, οὐδ' ἂν τούτων ὑπὸ πλήθεος οὐδεὶς ἂν εἴπαι ἀριθμὸν. (2) Ὡστε οὐδὲν μοι θῶμα παρίσταται προδοῦναι τὰ ῥέθρα τῶν ποταμῶν ἔστι τῶν, ἀλλὰ μάλλον ὅπως τὰ σιτία ἀντέχρησε θῶμά μοι μυριάσι τοσαύτῃσι. (3) Εὐρίσκω γὰρ συμβαλλόμενος, εἰ χοίνικα πυρῶν ἕκαστος τῆς ἡμέρης ἐλάμβανε καὶ μηδὲν πλεόν, ἔνδεκα μυριάδας μεδίμνων τελομένης ἐπ' ἡμέρῃ ἑκάστη, καὶ πρὸς τριηκοσίους τε ἄλλους μεδίμνους καὶ τεσσαράκοντα. (4) γυναιξὶ δὲ καὶ εὐνούχοις καὶ ὑποζυγίοις καὶ κυσὶ οὐ λογιζομαι. Ἀνδρῶν δ' ἐουσέων τοσαυτέων μυριάδων, κάλλεός τε εἵνεκεν καὶ μεγάλῃ οὐδεὶς αὐτῶν ἀξιονικότερος ἦν αὐτοῦ Ξέρξεω ἔχειν τοῦτο τὸ κράτος.

CLXXXVIII. Ὁ δὲ δὴ ναυτικὸς στρατὸς ἐπεῖτε ὀρμηθεὶς ἔπλωε καὶ κατέσχε τῆς Μαγνησίης χώρας ἐς τὸν αἰγιαλὸν τὸν μεταξὺ Κασθαναίης τε πόλιος ἐόντα καὶ Σηπιάδος ἀκτῆς, αἱ μὲν δὴ πρῶται τῶν νεῶν ὄρμεον πρὸς γῆν, ἄλλαι δ' ἐπ' ἐκείνησι ἐπ' ἀγκυρέων· ἅτε γὰρ τοῦ αἰγιαλοῦ ἐόντος οὐ μεγάλου, πρόκροσσαι ὥρμεόντο ἐς πόντον καὶ ἐπὶ ὀκτὼ νέας. (2) Ταύτην μὲν τὴν εὐφρόνην οὕτω, ἅμα δὲ ὀρθρῶ ἐξ αἰθρίας τε καὶ νηνεμίας τῆς θαλάσσης ζεσάσης ἐπέπεσέ σφι χειμῶν τε μέγας καὶ πολλὸς ἀνεμὸς ἀπηλιώτης, τὸν δὴ Ἑλλησποντίην καλεῦσι οἱ περὶ ταῦτα τὰ χωρία οἰκημένοι. (3) Ὅσοι μὲν νυν αὐτῶν αὐξόμενον ἔμαθον τὸν ἀνεμὸν, καὶ τοῖσι οὕτω εἶχε ὄρμου, οἱ δ' ἐφθησαν τὸν χειμῶνα ἀνασπᾶσαντες τὰς νέας, καὶ αὐτοὶ τε περιῆσαν καὶ αἱ νέες αὐτῶν· ὅσας δὲ τῶν νεῶν μεταρσίας ἔλαβε, τὰς μὲν ἐξέφερε πρὸς Ἴπνους καλεωμένους τοὺς ἐν Πηλῳ, τὰς δὲ ἐς τὸν αἰγιαλόν· αἱ δὲ περὶ αὐτὴν τὴν Σηπιάδα περιέπιπτον, αἱ δὲ ἐς Μελίβοιαν πόλιν, αἱ δὲ ἐς Κασθαναίην ἐξεβράσσοντο. Ἦν τε τοῦ χειμῶνος χρῆμα ἀφόρητον.

centa hominum millia. (3) Quo numero cum illorum numero, qui ex Asia transducti sunt, in unam summam collato, conficitur universus numerus armatorum, sexies et vicies centena et unum et quadraginta millia, sexcenti et decem.

CLXXXVI. Tantus quum fuerit armatorum numerus, jam famulorum, qui hos sequebantur, eorumque qui in frumentariis erant navibus, et in reliquis utique navigiis exercitum comitantibus; horum, inquam, numerum non minorem, sed maiorem etiam, puto fuisse quam numerum armatorum: (2) attamen parem hunc pono illi, et nihilo maiorem, nec vero etiam minorem. Exaequato igitur horum numero cum numero illorum, prodit duplus numerus superioris. (3) Itaque quinquagies bis centena et octoginta tria millia ducentosque et viginti viros duxerat Xerxes Darii filius usque ad Sepiadem et ad Thermopylas.

CLXXXVII. Hic igitur universi exercitus Xerxis numerus fuit. Mulierum vero panificium curantium, et pellicum, et eunuchorum, nemo certum edere numerum possit, non magis quam equorum caeterorumque jumentorum impedimenta portantium, et canum Indicorum, quorum omnium immanis numerus castra secutus est. (2) Quare minime mirandum mihi videtur, fluminum nonnullorum aquam defecisse: sed illud potius miror, quo pacto cibaria suffecerint tot myriadibus. (3) Etenim inito calculo reperio, si unum tritici chænicem unusquisque in diem, nec amplius, accepit, singulis diebus consumpta esse centena et dena millia medimnorum, insuperque medimnos trecentos et quadraginta: (4) quo in calculo non computavi id, quod mulieribus et eunuchis et jumentis et canibus tribui debuit. Tot autem quum fuerint virorum myriades, formæ præstantia et magnitudine corporis nemo ex omni hoc numero, quam Xerxes ipse, dignior fuit qui tanto præesset imperio.

CLXXXVIII. Jam classis, postquam solutis navibus, ut supra dixi, secundo cursu ad littus terræ Magnesiae pervenit, quod inter Casthanæam oppidum et oram Sepiadem interjectum est; priores quidem naves ad ipsam terram adpulerunt, reliquæ vero, quoniam non adeo late patebat littus, post illas in ancoris stationem ceperunt, mare spectantes, et octo deinceps ordinibus in quincuncem locatæ. (2) Ita quidem eam noctem transegere. Sub lucem vero, quum serenum ad id tempus cælum tranquillisque fuisset aer, subito effervescente mari ingens coorta est tempestas vehemensque ventus subsolanus, quem Hellespontiam vocant hujus regionis incolæ. (3) Quotquot igitur ex his augescentem animadverterant ventum, et quibus per stationis rationem licuit, hi subductis in terram navibus a tempestate sibi caverunt, salvique et ipsi et eorum naves evaserunt. Quas vero naves nactus est ventus tenentes altum, harum alias ad Ipnos (*id est Furnos*) qui vocantur abripuit in Pelio monte, alias ad proximum littus adflixit: aliæ ad ipsam Sepiadem adlissæ sunt, aliæ ad Melibœam oppidum, aliæ ad Casthanæam ejectæ; eratque incluctabilis vis tempestatis.

CLXXXIX. Λέγεται δὲ λόγος ὡς Ἀθηναῖοι τὸν Βορέην ἐκ θεοπροπίου ἐπεκαλέσαντο, ἐλθόντος σφι ἄλλου χρηστηρίου τὸν γαμβρὸν ἐπίκουρον καλέσασθαι. Βορέης δὲ κατὰ τὸν Ἑλλήνων λόγον ἔχει γυναῖκα Ἀττικὴν, Ὀρείθυιαν τὴν Ἐρεχθίδος. (2) Κατὰ δὲ τὸ κῆδος τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς φάτις ὥρμηται, συμβαλλόμενοι σφι τὸν Βορέην γαμβρὸν εἶναι, ναυλοχέοντες τῆς Εὐβοίης ἐν Χαλκίδι ὡς ἔμαθον αὐξόμενον τὸν χειμῶνα, ἡ καὶ πρὸ τούτου, ἔθουόν τε καὶ ἐπεκαλεῦντο τὸν
10 τε Βορέην καὶ τὴν Ὀρείθυιαν τιμωρῆσαι σφι καὶ διαφθεῖραι τῶν βαρβάρων τὰς νέας, ὡς καὶ πρότερον περὶ Ἀθῶν. (3) Εἰ μὲν νυν διὰ ταῦτα τοῖσι βαρβάροισι δρμήνουσι ὁ Βορέης ἐπέπεσε, οὐκ ἔχω εἶπαι· οἱ δ' ὦν Ἀθηναῖοι σφι λέγουσι βωθήσαντα τὸν Βορέην πρότερον
15 καὶ τότε ἐκεῖνα κατεργάσασθαι, καὶ ἱρὸν ἀπελθόντες Βορέεω ἰδρύσαντο παρὰ ποταμὸν Ἰλισσόν.

CXC. Ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ νέας οἱ ἐλαχίστας λέγουσι διαφθαρεῖναι, τετρακοσιέων οὐκ ἐλάσσονας, ἀνδρας τε ἀναριθμήτους, χρημάτων τε πλῆθος ἀφθονον,
20 ὥστε Ἀμεινοκλέϊ τῷ Κρητίνεω ἀνδρὶ Μάγνητι γηοχέοντι περὶ Σηπιάδα μεγάλως ἡ ναυηγία χρηστὴ ἐγένετο, ὃς πολλὰ μὲν χρύσεια ποτήρια ὑστέρῳ χρόνῳ ἐκβρασσόμενα ἀνέλειτο, πολλὰ δὲ ἀργύρεα, θησαυρούς τε τῶν Περσέων εὔρε, ἄλλα τε [χρύσεια] ἀφατα χρήματα περιεβά-
25 λετο. Ἄλλ' ὁ μὲν τὰλλα οὐκ εὐτυχεῶν εὐρήμασι μέγα πλούσιος ἐγένετο· ἦν γάρ τις καὶ τοῦτον ἄχαρις συμφορὴ λυπεῦσα παιδοφόνος.

CXCI. Σιταγωγῶν δὲ δλκᾶδων καὶ τῶν ἄλλων πλοίων διαφθειρομένων οὐκ ἐπὶν ἀριθμὸς, ὥστε δέισαν-
30 τες οἱ στρατηγοὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ μὴ σφι κεκακωμένοισι ἐπιθέωνται οἱ Θεσσαλοὶ, ἔρκος ὑψηλὸν ἐκ τῶν ναυηγίων περιεβάλοντο. (2) Ἡμέρας γὰρ δὴ ἔχειμαζε τρεῖς· τέλος δὲ ἔντομά τε ποιεῦντες καὶ καταιείδοντες γοῇσι τῷ ἀνέμῳ οἱ μάγοι, πρὸς δὲ τούτοις
35 καὶ τῇ Θετῇ καὶ τῇσι Νηρηΐσι θύοντες, ἐπαυσαν τετάρτην ἡμέρην, ἡ ἄλλως κως αὐτὸς ἐθέλων ἐκόπασε. (3) Τῇ δὲ Θετῇ ἔθουον πυθόμενοι παρὰ τῶν Ἰώνων τὸν λόγον, ὡς ἐκ τοῦ χώρου τούτου ἀρπασθεῖν ὑπὸ Πηλέος, εἴη τε ἅπασα ἡ ἀκτὴ ἡ Σηπιάς ἐκείνης τε καὶ τῶν ἄλλων
40 Νηρηίδων. Ὁ μὲν δὲ τετάρτην ἡμέρην ἐπέπαυτο.

CXCII. Τοῖσι δὲ Ἑλλησι οἱ ἡμεροσκόποι ἀπὸ τῶν ἄκρων τῶν Εὐβοϊκῶν καταδραμόντες δευτέρῃ ἡμέρῃ, ἀπ' ἧς ὁ χειμῶν ὁ πρῶτος ἐγένετο, ἐσήμαινον πάντα τὰ γενόμενα περὶ τὴν ναυηγίαν. (2) Οἱ δὲ ὡς ἐπύθοντο,
45 Ποσειδέωνι σωτήρι εὐξάμενοι καὶ σπονδὰς προσχέαντες, τὴν ταχίστην ὁπίσω ἠπείγοντο ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἐλπίσαντες ὀλίγας τινὰς σφι ἀντιζόους εἶσθαι νέας. (3) Οἱ μὲν δὲ τὸ δεύτερον ἐλθόντες περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ἐναυλόχον, Ποσειδέωνος σωτήρος ἐπωνυμίην ἀπὸ τούτου
50 ἔτι καὶ ἐς τότε νομίζοντες.

CXCIII. Οἱ δὲ βάρβαροι, ὡς ἐπαύσατό τε ὁ ἀνεμος καὶ τὸ κῆμα ἔστρωτο, κατασπάσαντες τὰς νέας ἐπλῶν παρὰ τὴν ἡπειρον, κάμψαντες δὲ τὴν ἄκρην τῆς Μαγνησίης ἰθάεν ἐπλῶν ἐς τὸν κόλπον τὸν ἐπὶ Παγασέων

CLXXXIX. Fertur autem fama, Athenienses ex oraculi responso Boream invocasse, quum aliud illis adlatum fuisset responsum, jubens eos generum advocare auxilio. Boreas enim, ut Græci narrant, uxorem habuit Atticam, Orithyiam, Erechthei filiam. (2) Pro hac igitur adfinitate Athenienses, ut fama est, conjectantes Boream suum esse generum, quum Chalcide cum navibus insidiantes augescerentem sensissent tempestatem, aut jam antea, sacrificiis placarunt invocaruntque Boream et Orithyiam, orantes ut auxilio sibi venirent, perderentque barbarorum naves, sicut antea ad Athon montem. (3) An igitur hanc ob causam in barbaros stationem agentes ingruerit Boreas, non definiam: sed Athenienses quidem aiunt, et antea et tunc Boream ipsos juvisse, atque hæc effecisse: et, postquam domum sunt reversi, sanum statuerunt Boreæ ad Ilissum fluvium.

CXC. Hac calamitate, qui minimum numerum tradunt, naves periisse aiunt non minus quadringentas, homines autem innumerabiles, et rerum pretiosarum infinitam multitudinem; ita quidem, ut Aminochi Cretinæ filio, civi Magneti, qui circa Sepiadem prædia habuit, perquam utile fuerit hoc naufragium: is enim multa deinde aurea pocula, multaque argentea, in littus ejecta sustulit, arcasque etiam reperit cimeliis Persarum repletas, et infinita alia [aurea] pretiosa collegit. At idem vir, quamvis locuples repertis his rebus factus, felix tamen cæteroqui non fuit: quippe tristis etiam casus eum afflictabat, per filii necem.

CXCI. Onerariarum autem navium frumentum vehentium, reliquorumque minorum navigiorum, quæ interierunt, non constat numerus. Itaque duces classis, metuentes ne in tanta calamitate adflictos Thessali impetum facerent, alto vallo ex naufragiis parato castra circumdedere. (2) Tres enim continuos dies tempestas duravit. Ad extremum vero Magi cæsis vento victimis, adhibitisque magicis incantationibus, ad hæc sacris Thetidi factis et Nereidibus, quarto die vim venti compescuerunt, sive is alioquin ipse sua sponte quievit. (3) Thetidi autem sacra fecerunt, quum ab Ionibus accepissent, ex hoc loco raptam illam fuisse a Peleo, et totam hanc oram Sepiadem eidem et reliquis Nereidibus sacram esse. Igitur ventus quidem quarto die quievit.

CXCII. Secundo vero die ab eo, quo primum coorta tempestas erat, speculatores ex Eubœæ promontoriis decurrentes Græcis de Persarum naufragio omnia significarunt. (2) Quibus rebus hi cognitis, Neptunum Servatorem precati, et votis libaminibusque factis, quanta celeritate poterant ad Artemisium redire maturarunt, sperantes nonnisi paucas naves sibi fore adversarias. (3) Illi igitur iterum ad Artemisium stationem ceperunt, hostem observantes: et Neptuni Servatoris cognomen ab illo tempore usque ad hunc diem apud Græcos in usu est.

CXCIII. Barbari, ut quievit ventus et compositi erant fluctus, deductis navibus, secundum continentem navigarunt: et Magnesiae promontorium circumvecti, recta in sinum qui ad Pagasas fert tetenderunt. (2) Est in hoc sinu

φέροντα. (2) Ἔστι δὲ χώρος ἐν τῷ κόλπῳ τούτῳ τῆς Μαγνησίας, ἐνθα λέγεται τὸν Ἡρακλέα καταλειφθῆναι ὑπὸ Ἰήσονος τε καὶ τῶν συνεταίρων ἐκ τῆς Ἀργοῦς ἐπ' ὕδωρ πεμφθέντα, εὖτ' ἐπὶ τὸ κῶας ἐπλώων ἐς Αἴαν τὴν Κολχίδα· ἐνθεῦτεν γὰρ ἐμελλον ὑδρευσάμενοι ἐς τὸ πέλαγος ἀπήσειν, ἐπὶ τούτου δὲ τῷ χώρῳ οὐνομα γέγονε Ἀφεται. Ἐν τούτῳ ὦν ὄρμον οἱ Ξέρξεω ἐποιεῦντο.

CXCIV. Πεντεκαίδεκα δὲ τῶν νεῶν τούτων ἔτυχόν τε ὑσταται πολλὸν ἐξαναχθεῖσαι, καὶ κως κατεῖδον τὰς 10 ἐπ' Ἀρτεμισίῳ τῶν Ἑλλήνων νέας. (2) Ἐδοξάν τε δὴ τὰς σφετέρους εἶναι οἱ βάρβαροι, καὶ πλώοντες ἐσέπεσον ἐς τοὺς πολεμίους· τῶν ἐστρατήγεε δ' ἀπὸ Κύμης τῆς Αἰολίδος ὑπαρχος Σανδύκης δ' Ὀμασίου, τὸν δὴ πρότερον τούτων βασιλεὺς Δαρεῖος ἐπ' αἰτίῃ τοιῇδε λαβὼν 15 ἀνεσταύρωσε, ἐόντα τῶν βασιλῆων δικαστέον· δ' Σανδύκης ἐπὶ χρήμασι ἄδικον δίκην ἐδίκησε. (3) Ἀνακρεμασθέντος ὦν αὐτοῦ, λογιζόμενος δ' Δαρεῖος εὖρὲ οἱ πλέω ἀγαθὰ τῶν ἀμαρτημάτων πεποιημένα ἐς οἶκον τὸν βασιλῆϊον· εὐρὼν δὲ τοῦτο δ' Δαρεῖος, καὶ γνοὺς 20 ὡς ταχύτερα αὐτὸς ἢ σοφώτερα ἐργασμένος εἴη, ἔλυσε. (4) Βασιλέα μὲν δὴ Δαρεῖον οὕτω διαφυγὼν μὴ ἀπολέσθαι περιτὴν, τότε δὲ ἐς τοὺς Ἑλλήνας καταπλώσας ἐμελλε οὐ τὸ δεύτερον διαφυγὼν ἐσεσθαι· ὡς γὰρ σφας εἶδον προσπλώοντας οἱ Ἑλληνες, μαθόντες αὐτῶν τὴν 25 γινομένην ἀμαρτάδα, ἐπαναχθέντες εὐπετέως σφας εἶλον.

CXCV. Ἐν τούτων μιῇ Ἀρίδωλις πλώων ἦλω, τύραννος Ἀλαβάνδων τῶν ἐν Κάρῃ, ἐν ἐτέρῃ δὲ δ' Πάφιος στρατηγὸς Πενθύλος δ' Δημονόου, δς ἦγε μὲν 30 δυώδεκα νέας ἐκ Πάφου, ἀποβαλὼν δὲ σφρων τὰς ἐνδεκα τῷ χειμῶνι τῷ γενομένῳ κατὰ Σηπιάδα, μιῇ τῇ περιγενομένῃ καταπλώων ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἦλω. (2) Τούτους οἱ Ἑλληνες ἐξιστορήσαντες τὰ ἐβούλοντο πυθέσθαι ἀπὸ τῆς Ξέρξεω στρατιῆς, ἀποπέμπουσι δεδε- 35 μένους ἐς τὸν Κορινθίων ἰσθμόν.

CXCVI. Ὁ μὲν δὴ ναυτικὸς δ' τῶν βαρβάρων στρατὸς, πάρεξ τῶν πεντεκαίδεκα νεῶν τῶν εἴπα Σανδύκεια στρατηγέειν, ἀπύκετο ἐς Ἀφεται. (2) Ξέρξης δὲ καὶ δ' πεζὸς πορευθεὶς διὰ Θεσσαλίας καὶ Ἀχαιῆς ἐσβεδλη- 40 κως ἦν καὶ δὴ τριταῖος ἐς Μηλιέας, ἐν Θεσσαλίῃ μὲν ἔμιλλαν ποιησάμενος ἵππων τῶν ἐωυτοῦ, ἀποπειρώμενος καὶ τῆς Θεσσαλίας ἵππου, πυθόμενος ὡς ἀρίστη εἴη τῶν ἐν Ἑλλήσι· ἐνθα δὴ αἱ Ἑλληνίδες ἵπποι ἐλείποντο πολλόν. (3) Τῶν μὲν νυν ἐν Θεσσαλίῃ ποταμῶν 45 Ὀνόχωνος μόνος οὐκ ἀπέχρησε τῇ στρατιῇ τὸ ῥέεθρον πινόμενος· τῶν δὲ ἐν Ἀχαιῇ ποταμῶν ῥεόντων οὐδὲ ὅστις μέγιστος αὐτῶν ἐστὶ Ἡπιδανός, οὐδὲ οὗτος ἀντέσχε εἰ μὴ φλαύρως.

CXCVII. Ἐς Ἄλον δὲ τῆς Ἀχαιῆς ἀπικομένῳ 50 Ξέρξῃ οἱ κατηγεμόνες τῆς ὁδοῦ βουλόμενοι τὸ πᾶν ἐξηγέσθαι ἔλεγόν οἱ ἐπιχώριον λόγον, τὰ περὶ τὸ ἶρὸν τοῦ Λαφυστίου Διός, ὡς Ἀθάμας δ' Αἰόλου ἐμηχανήσατο Φρίξῃ μόνον σὺν Ἰνοὶ βουλευσας, μετέπειτεν δὲ ὡς ἐκ θεοπροπίου Ἀχαιοὶ προτιθεῖσι τοῖσι ἐκείνου ἀπογό-

locus terrarum Magnesiae, ubi Herculem aiunt, postquam ex Argo navi aquatum missus fuisset, relictum esse ab Iasone ejusque sociis, quum Æeam Colchicam ad auferendum aureum vellus navigarent. Illinc enim, aquati, soluturi erant in pelagus; qua de re nomen loco impositum est Aphetae (id est locus unde solvitur). Hoc igitur in loco stationem cepit Xerxis classis.

CXCIV. Forte autem accidit, ut quindecim naves, quæ postremæ navigabant, longius in altum ejicerentur: quæ ut conspexerunt Græcorum naves ad Artemisium stantes, (2) suas esse naves rati barbari, cursu versus illas directo, medios in hostes inciderunt. Dux illarum navium fuit Sandoces Thamasii filius, Cymæ Æolicæ præfectus; quem superiore tempore rex Darius, quum judex fuisset regius, in culpa deprehensum, compertum nimirum quod accepta pecunia injustam sententiam pronunciasset, in crucem agi jusserat. (3) Et jam suspensus erat, quum Darius, rationem secum iniens rerum ab illo gestarum, reperit multo plura esse ejusdem meriti in regiam domum, quam male facta: quod postquam Darius reperit, agnoscens properantius a se quam sapientius esse actum, solvi hominem jussit. (4) Ita ille supplicium a Dario sibi decretum effugit, superstesque fuit. At idem, nunc in Græcos delatus, non iterum erat elapsurus: ut enim adnavigantes hos Græci viderunt, cognito illorum errore, contra evecti, facile cunctos ceperunt.

CXCV. In una harum navium navigans Aridolis captus est, Alabandorum Cariae tyrannus: in alia Paphiorum prætor Penthylus, Demonoi filius; qui quum duodecim naves ex Papho eduxisset, amissis illarum undecim tempestate ad Sepiadem ingruente, nunc una reliqua ad Artemisium navigans captus est. (2) Hos Græci, interrogatos quæ de Xerxis exercitu cognoscere cupiebant, vinctos in Corinthiorum Isthmum miserunt.

CXCVI. Ita igitur barbarorum classis, exceptis quindecim navibus, quibus præfuisse Sandocen dixi, ad Aphetas pervenit. (2) Xerxes autem cum pedestribus copiis, itinere per Thessaliam et Achaïam Phthiotidem facto, tertio etiam ante die in Maliensium fines erat ingressus. In Thessalia vero certamen instituerat inter suos equos et Thessalicum equitatum, cujus experiri virtutem voluit, quum rescivisset esse hunc præstantissimum totius Græciæ; et ex eo quidem certamine longe inferiores Græci equi discesserant. (3) Ex fluviis autem Thessaliæ unus Onochonus ad bibendum non satis aquæ præbuit exercitui: ex eis vero qui Achaïam perfluunt, etiam is qui illorum maximus est, Epidanus, non nisi ægre duravit.

CXCVII. Postquam Alum in Achaia Xerxes pervenerat, viæ duces omnia enarrare cupientes, indigenam famam ei retulerunt ad Jovis Laphystii fanum spectantem: Athamantem Æoli filium, consiliis cum Ino communicatis, Phrixo mortem esse machinatum, interjecto vero tempore Achæos ex oraculi responso posteris ejusdem hosce imposuisse la-

νοισι ἀέθλους τοιούσδε· (2) δς ἂν ᾗ τοῦ γένεος τούτου πρεσβύτατος, τούτῳ ἐπιτάξαντες ἔργεσθαι τοῦ πρυτανήτου αὐτοὶ φυλακὰς ἔχουσι (λήϊτον δὲ καλεῦσι τὸ πρυτανήιον οἱ Ἀχαιοί), ἣν δὲ ἐσέλθῃ, οὐκ ἔστι ὅπως ἔξεισι
 5 πρὶν ἢ θύσεσθαι μέλλῃ· ὥς τ' ἔτι πρὸς τούτοις πολλοὶ ἤδη τῶν μελλόντων τούτων θύσεσθαι δέισαντες οἴχοντο ἀποδράντες ἐς ἄλλην χώραν, χρόνου δὲ προϊόντος ὀπίσω κατελθόντες ἦν ἀλίσκωνται ἐσελθόντες ἐς τὸ πρυτανήιον, ὥς θύεται τε ἐξηγέοντο στέμμασι πᾶς πυκασθεὶς καὶ ὥς
 10 σὺν πομπῇ ἐξαχθεὶς. (3) Ταῦτα δὲ πάσχουσι οἱ Κυτισσώρου τοῦ Φριζίου παιδὸς ἀπόγονοι, διότι καθαρμὸν τῆς χώρας ποιευμένων Ἀχαιῶν ἐκ Θεοπροπίου Ἀθάμαντα τὸν Αἰόλου καὶ μελλόντων μιν θύειν ἀπικόμενος οὗτος ὁ Κυτίσσωρος ἐξ Αἴης τῆς Κολχίδος ἐρρύσατο,
 15 ποιήσας δὲ τοῦτο τοῖσι ἐπιγενομένοις ἐξ ἐωυτοῦ μῆνιν τοῦ Θεοῦ ἐνέβαλε. (4) Ξέρξης δὲ ταῦτα ἀκούσας ὥς κατὰ τὸ ἄλσος ἐγένετο, αὐτὸς τε ἔργετο αὐτοῦ καὶ τῇ στρατιῇ πάσῃ παρήγγειλε, τῶν τε Ἀθάμαντος ἀπογόνων τὴν οἰκίην ὁμοίως καὶ τὸ τέμενος ἐσέβετο.

20 CXCVIII. Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Θεσσαλίῃ καὶ τὰ ἐν Ἀχαιίᾳ· ἀπὸ δὲ τούτων τῶν χώρων ἦτε ἐς τὴν Μηλίδαν παρὰ κόλπον θαλάσσης, ἐν τῷ ἄμπωτίς τε καὶ ῥηχίῃ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. (2) Περὶ δὲ τὸν κόλπον τοῦτόν ἐστι χώρος πεδινός, τῇ μὲν εὐρὺς, τῇ δὲ καὶ κάρτα
 25 στενός· περὶ δὲ τὸν χώρον οὐρεα ὑψηλὰ καὶ ἄβυσσος περικληῖται πᾶσαν τὴν Μηλίδαν γῆν, Τρηχίνια πέτραι καλεῖσθαι. (3) Πρώτῃ μὲν νυν πόλις ἐστὶ ἐν τῷ κόλπῳ ἰόντι ἀπ' Ἀχαιῆς Ἀντικύρη, παρ' ἣν ποταμὸς Σπερχεὶς ῥέων ἐξ Αἰνιήνων ἐς θάλασσαν ἐκδιδόι. Ἀπὸ δὲ τούτου διὰ
 30 εἰκοσίου σταδίων ἄλλος ποταμὸς τῷ ὀνόματι κέεται Δύρας, τὸν βωθέοντα τῷ Ἡρακλεῖ καιομένῳ λόγος ἐστὶ ἀναφανῆναι. Ἀπὸ δὲ τούτου δι' ἄλλων εἰκοσίου σταδίων ἄλλος ποταμὸς ἐστὶ δς καλεῖται Μέλας.

CXCIX. Τρηχίς δὲ πόλις ἀπὸ τοῦ Μέλανος τούτου
 35 ποταμοῦ πέντε στάδια ἀπέχει. Ταύτῃ δὲ καὶ εὐρύτατόν ἐστι πάσης τῆς χώρας ταύτης ἐκ τῶν οὐρέων ἐς θάλασσαν, κατ' ἃ Τρηχίς πεπόλισται· δισχιλία τε γὰρ καὶ δισμύρια πλέθρα τοῦ πεδίου ἐστί. (2) Τοῦ δὲ οὐρεος τὸ περικληῖται τὴν γῆν τὴν Τρηχινίην ἐστὶ
 40 διασφάξ πρὸς μεσαμβρίην Τρηχίνος, διὰ δὲ τῆς διασφάγος Ἀσωπὸς ποταμὸς ῥέει παρὰ τὴν ὑπώρεαν τοῦ οὐρεος.

CC. Ἔστι δὲ ἄλλος Φοινίξ ποταμὸς οὐ μέγας πρὸς μεσαμβρίην τοῦ Ἀσωποῦ, δς ἐκ τῶν οὐρέων τούτων
 45 ῥέων ἐς τὸν Ἀσωπὸν ἐκδιδόι. Κατὰ δὲ τὸν Φοινίκα ποταμὸν στενιότατόν ἐστι· ἀμαξίτος γὰρ μία μόνον δέδμηται. Ἀπὸ δὲ τοῦ Φοινίκος ποταμοῦ πεντεκαίδεκα στάδια ἐστὶ ἐς Θερμοπύλας. (2) Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ Φοινίκος ποταμοῦ καὶ Θερμοπυλῆων κώμῃ τέ ἐστι τῇ
 50 ὀνόματι Ἀνθήλῃ κέεται, παρ' ἣν δὴ παραρρέων ὁ Ἀσωπὸς ἐς θάλασσαν ἐκδιδόι, καὶ χώρος περὶ αὐτὴν εὐρὺς ἐν τῷ Δήμητρός τε ἱερὸν Ἀμφικτυονίδος ἱδρύεται καὶ ἔδραι εἰσι Ἀμφικτύοσι καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀμφικτύονος ἱρόν.

bores: (2) quicumque hujus familiæ natu maximus est, ei introitu in prytaneum, quod *leitton* Achæi vocant, interdicunt; ipsique, ne ingrediatur, excubias agunt; qui si nihilo minus introivisset, nullo pacto exire ei prius licet quam ad aram ducatur ubi mactandus est. Ad hæc narrarunt, multos ex his, qui ita mactandi fuissent, sibi timentes, in aliam terram tamquam exsulatum abiisse: quorum si quis interjecto tempore rediisset, deprehendaturque prytaneum ingressus, eum mactari, coronis et infulis oneratum, et cum pompa eductum. (3) Teneri autem hac lege posteros Cytissori, Phrivi filii, ea caussa, quoniam, quum Achæi ex oraculi responso lustrandæ terræ suæ caussa Athamantem Æoli filium mactaturi essent, adveniens ex Æa Colchidis hic Cytissorus illum liberaverit: hoc enim facto Cytissorum iram dei in posteros suos contraxisse. (4) His auditis Xerxes, ut ad lucum pervenit, et ipse eo abstinuit, et universo exercitui ut abstinerent edixit: et domum posterorum Athamantis pariter atque templum veneratus est.

CXCVIII. Hæc quidem in Thessalia et in Achaia gesta. Ex hisce dein regionibus Maliensium fines Xerxes ingressus est, ad sinum maris, in quo quotidie æstus maris accidit et recipit. (2) Juxta hunc sinum est locus campestris, partim latus, partim vero admodum angustus. Circa illum locum montes præalti et inaccessi, Trachinæ petræ dicti, universam Maliacam terram includunt. (3) Primum ad hunc sinum oppidum, ex Achaia venienti, Anticyra est; juxta quam Spercheus fluvius, ex Ænianibus profluens, in mare influit. Ab hoc, interjectis viginti stadiis, alius fluvius est, cui nomen Dyras; quem fama est emersisse ad ferendam Herculi, quum cremaretur, opem. Ab hoc, rursus viginti stadiis interjectis, alius fluvius est, nomine Melas.

CXCIX. Ab hoc Melane fluvio quinque stadia Trachis urbs abest. Eodemque loco, ubi Trachis sita est, latissime patet hæc regio a montibus ad mare: est enim planities vicies bis mille plethrorum. (2) Est autem in monte, qui Trachinium agrum præcludit, divortium a meridie Trachinis, per quod divortium Asopus fluit juxta montis radicem.

CC. Est item alius fluvius a meridie Asopi, Phœnix, non magnus; qui postquam ex his montibus defluxit, Asopo miscetur. Prope hunc Phœnicem fluvium arctissimus est hujus tractus locus: quippe una sola via ibi munita est, qua nonnisi singulis plaustis transitus patet. A Phœnice vero fluvio quindecim sunt stadia ad Thermopylas: (2) tum in intervallo, quod est inter Phœnicem fluvium et Thermopylas, vicus est nomine Anthela, præter quem præterfluens Asopus in mare evolvitur: et circa eundem vicum latus est spatium, in quo stat templum Cereris Amphictyonidis, et sedes sunt Amphictyonibus paratæ, et ipsius Amphictyonis templum.

CCI. Βασιλεὺς μὲν δὴ Ξέρξης ἐστρατοπεδεύετο τῆς Μηλίδος ἐν τῇ Τρηκινίῃ, οἱ δὲ δὴ Ἕλληνες ἐν τῇ διόδῳ· καλεῖται δὲ ὁ χώρος οὗτος ὑπὸ μὲν τῶν πλεόνων Ἑλλήνων Θερμοπύλαι, ὑπὸ δὲ τῶν ἐπιχωρίων καὶ περιοίκων Πύλαι. (2) Ἐστρατοπεδεύοντο μὲν νῦν ἑκάτεροι ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις, ἐπεκράτεε δὲ ὁ μὲν τῶν πρὸς βορέην ἀνεμὸν ἔχόντων πάντων μέχρι Τρηχίνος, οἱ δὲ τῶν πρὸς νότον καὶ μεσαμβρίην φερόντων τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ἡπείρου.

10 CCI. Ἔσαν δὲ οἷδε Ἑλλήνων οἱ ὑπομένοντες τὸν Πέρσῃ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ, Σπαρτιητέων τε τριηκόσιοι δὴ πλεῖται καὶ Τεγεατέων καὶ Μαντινέων χίλιοι, ἡμίσεες ἑκατέρων, ἐξ Ὀρχομενοῦ τε τῆς Ἀρκαδίας εἴκοσι καὶ ἑκατὸν, καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἀρκαδίας χίλιοι. (2) τοῦτοι μὲν Ἀρκάδων, ἀπὸ δὲ Κορίνθου τετρακόσιοι καὶ ἀπὸ Φλιοῦντος διηκόσιοι καὶ Μυκηναίων ὀγδώκοντα. Οὗτοι μὲν ἀπὸ Πελοποννήσου παρήσαν, ἀπὸ δὲ Βοιωτῶν Θεσπιδέων τε ἐπτακόσιοι καὶ Θηβαίων τετρακόσιοι.

CCII. Πρὸς τούτοις ἐπικλητοὶ ἐγένοντο Λοκροὶ τε 20 οἱ Ὀπούντιοι πανστρατιῇ καὶ Φωκέων χίλιοι. Αὐτοὶ γὰρ σφεας οἱ Ἕλληνες ἐπεκαλέσαντο, λέγοντες δι' ἀγέλων ὡς αὐτοὶ μὲν ἤκοιεν πρόδρομοι τῶν ἄλλων, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν συμμάχων προσδόκιμοι πᾶσαν εἶεν ἡμέρην, ἢ θάλασσαν τέ σφι εἶη ἐν φυλακῇ ὑπ' Ἀθηναίων τε φρουρομένη καὶ Αἰγινητέων καὶ τῶν ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντων, καὶ σφι εἶη δεινὸν οὐδέν. (2) οὐ γὰρ θεὸν εἶναι τὸν ἐπιόντα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἀνθρώπον, εἶναι δὲ θνητὸν οὐδένα οὐδὲ ἔσεσθαι τῷ κακὸν ἐξ ἀρχῆς γινομένῳ οὐ συνείχθη, τοῖσι δὲ με- 30 γίστοισι αὐτῶν μέγιστα· ὀφείλειν ὦν καὶ τὸν ἐπελαύνοντα, ὡς ἐόντα θνητὸν, ἀπὸ τῆς δόξης πεσέειν ἄν. Οἱ δὲ ταῦτα πυνθανόμενοι ἐβώθεον ἐς τὴν Τρηκίνα.

CCIV. Τούτοις ἔσαν μὲν νῦν καὶ ἄλλοι στρατηγοὶ κατὰ πόλιν ἑκάστων, ὁ δὲ θαυμάζόμενος μάλιστα καὶ 35 παντὸς τοῦ στρατεύματος ἡγεόμενος Λακεδαιμόνιος ἦν Λεωνίδης ὁ Ἀναξανδρίδου τοῦ Λέοντος τοῦ Εὐρυκρατίδου τοῦ Ἀναξάνδρου τοῦ Εὐρυκράτους τοῦ Πολυδώρου τοῦ Ἀλκαμένους τοῦ Τηλέκλου τοῦ Ἀργέλεω τοῦ Ἡγησίλεω τοῦ Δορύσσου τοῦ Λεωδότew τοῦ Ἐχέστράτου τοῦ 40 Ἡγίου τοῦ Εὐρυσθένης τοῦ Ἀριστοδήμου τοῦ Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὑλλου τοῦ Ἡρακλέος, κτησάμενος τὴν βασιληίην ἐν Σπάρτῃ ἐξ ἀπροσδοκίτου.

CCV. Διζῶν γὰρ οἱ ἐόντων πρεσβυτέρων ἀδελφεῶν, Κλεομένους τε καὶ Δωριέος, ἀπελήλατο τῆς φροντίδος 45 περὶ τῆς βασιληΐας. Ἀποθανόντος δὲ Κλεομένους ἀπαιδὸς ἔρσηνος γόνου, Δωριέος τε οὐκέτι ἐόντος, ἀλλὰ τελευτήσαντος καὶ τούτου ἐν Σικελίῃ, οὕτω δὲ ἐς Λεωνίδα ἀνέβαινε ἡ βασιληΐα, καὶ διότι πρότερος ἐγεγόνει Κλεομβρότου (οὗτος γὰρ ἦν νεώτατος Ἀναξανδρίδου 50 παῖς) καὶ δὴ καὶ εἶχε Κλεομένους θυγατέρα. (2) Ὅς τότε ἦε ἐς Θερμοπύλας ἐπιλεξάμενος ἀνδρας τε τοὺς κατεστώτας τριηκοσίους, καὶ τοῖσι ἐτύγχανον παῖδες ἐόντες. Παραλαβὼν δὲ ἀπῆκετο καὶ Θηβαίων τοὺς ἐς τὸν ἀρι- οὐδὲν λογισάμενος εἶπα, τῶν ἐστρατήγεε Λεοντιάδης

CCI. Jam Xerxes in Trachinio campo terræ Maliacæ castra posuit : Græci vero in ipso transitu. Nominatur autem hic locus a plerisque quidam Græcis Thermopylæ, incolæ vero et finitimi nude Pylas dicunt. (2) Itaque utri- que in his locis castra habebant : occupabat autem Xerxes totum spatium septemtrionem versus a Thermopylis usque Trachinem pertinens ; Græci vero ea quæ in hac continente versus Notum et meridiem sita sunt.

CCII. Græci vero hoc in loco Persam expectantes, hi fuere : Spartani trecenti graviter armati : tum Tegeatæ et Mantinenses mille, utrorumque quingenti : ex Orchomeno Arcadiæ centum et viginti, et ex reliqua Arcadia mille ; (2) tot Arcades fuere : Corinthii vero quadringenti : ex Phliunte ducenti ; ex Mycenis octoginta. Hi sunt qui ex Peloponneso adfuerunt. Ex Bæotis vero, Thespienses septingenti, et Thebani quadringenti.

CCIII. Præter hos vero evocati aderant Lœcri Opuntii omnibus copiis, et Phocenses mille. Ipsi enim Græci missis legatis hos advocaverant, dicentes, tamquam antecursores sese venisse ante alios, exspectari vero reliquos socios in proximum quemque diem, et maris tutelam sibi curæ esse, custodiri illud ab Atheniensibus et Æginetis reliquisque in classem designatis. Nihil autem illis esse gravius metuendum : (2) non enim deum esse, qui Græciam invadat, sed hominem : nullum autem nec esse nec futurum esse mortalem, cui, ex quo natus sit, malum nullum acciderit ; immo maximis accidere maxima. Debere itaque etiam illum, qui Græciam invadat, mortalis quum sit, gloria sua excidere. His auditis, illi Trachinem auxilio Græcis venerunt.

CCIV. His igitur et alii quidem ex quaque civitate duces præerant ; sed, quem maxime cuncti admirabantur, et penes quem summa erat totius imperii, Lacedæmonius fuit Leonidas, genus ab Hercule ducens hac majorum serie : pater Anaxandrides fuit, avus Leon : tum reliqui progenitores, Eurycratides, Anaxander, Eurycrates, Polydorus, Alcámenes, Telecles, Archelaus, Hegesilaus, Doryssus, Leobotes, Echestratus, Agis, Eurysthenes, Aristodemus ; Aristomachus, Cleodæus, Hyllus, Hercules. Is Leonidas regnum Spartæ necopinans erat adeptus.

CCV. Quum enim duo illi fratres essent natu majores, Cleomenes et Dorieus, procul habuerat cogitationem regni adipiscendi. Sed Cleomene sine mascula prole defuncto, quum jam tum Dorieus etiam non amplius in vivis esset, quippe in Sicilia mortuus, ita ad Leonidam regnum per- venit, quoniam et major natu erat Cleombroto, Anaxandridæ filio natu minimo, et Cleomenis etiam filiam in matrimonio habebat. (2) Is igitur ad Thermopylas erat profectus cum delectis ab ipso trecentis illis, justæ ætatis viris, et quibus domi liberi erant. Adsumpserat autem, priusquam advenisset, Thebanos quoque illos quorum nume- rum supra declaravi, quibus Leontiades præerat, Eury-

ὁ Εὐρυμάχου. (3) Τοῦδε δὲ εἵνεκεν τούτους σπουδὴν ἐποίησατο Λεωνίδης μούνους Ἑλλήνων παραλαβέειν, ὅτι σφένων μεγάλως κατηγόρητο μηδίζειν· παρεκάλεε ὦν ἐς τὸν πόλεμον ἐθέλων εἰδέναι εἴτε συμπέμψουσι εἴτε καὶ ἀπερέουσι ἐκ τοῦ ἐμφανέος τὴν Ἑλλήνων συμμαχίην. Οἱ δὲ ἄλλοφρονέοντες ἔπεμπον.

CCVI. Τούτους μὲν τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδα πρώτους ἀπέπεμψαν Σπαρτιῆται, ἵνα τούτους ὁρέοντες οἱ ἄλλοι σύμμαχοι στρατεύωνται, μηδὲ καὶ οὗτοι μηδίσωσι, ἣν αὐτοὺς πυνθάνωνται ὑπερβαλλομένους· μετὰ δὲ, Κάρνεια γάρ σφι ἦν ἐμποδῶν, ἐμελλον ὁρτάσαντες καὶ φυλακὰς λιπόντες ἐν τῇ Σπάρτῃ κατὰ τάχος βωθήσειν πανδημεῖ. (2) Ὡς δὲ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν συμμάχων ἐνένωντο καὶ αὐτοὶ ἕτερα τοιαῦτα ποιήσειν· ἦν γὰρ 15 κατὰ τοῦτο Ὀλυμπιάς τούτοις τοῖσι πρήγμασι συμπεσοῦσα· οὐκ ὦν δοκέοντες κατὰ τάχος οὕτω διακριθῆσθαι τὸν ἐν Θερμοπύλῃσι πόλεμον ἔπεμπον τοὺς προδρόμους. Οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διενένωντο ποιήσειν.

20 CCVII. Οἱ δὲ ἐν Θερμοπύλῃσι Ἕλληνες, ἐπειδὴ πέλας ἐγένετο τῆς ἐσβολῆς ὁ Πέρσης, καταρρωδέοντες ἐβουλεύοντο περὶ ἀπαλλαγῆς. Τοῖσι μὲν νυν ἄλλοις Πελοποννησίοις ἐδόκεε ἐλθοῦσι ἐς Πελοπόννησον τὸν Ἰσθμὸν ἔχειν ἐν φυλακῇ· (2) Λεωνίδης δὲ Φωκῶν καὶ 25 Λοκρῶν περισπερχθέντων τῇ γνώμῃ ταύτῃ αὐτοῦ τε μένειν ἐψηφίζετο, πέμπειν τε ἀγγέλους ἐς τὰς πόλεις κελεύοντάς σφι ἐπιβουλέειν ὡς ἐόντων αὐτῶν ὀλίγων στρατὸν τὸν Μήδων ἀλέξασθαι.

CCVIII. Ταῦτα βουλευομένων σφένων, ἔπεμπε Ξέρ- 30 ξης κατάσκοπον ἱππέα ἰδέσθαι ὁκόσοι τέ εἰσι καὶ ὅ τι ποιεοίεν. Ἦκηκόεε δὲ ἔτι ἔων ἐν Θεσσαλίῃ ὡς ἡλισμένη εἴη ταύτῃ στρατιῇ ὀλίγῃ, καὶ τοὺς ἡγεμόνας, ὡς εἶησαν Λακεδαιμόνιοι τε καὶ Λεωνίδης ἔων γένος Ἡρακλείδης. (2) Ὡς δὲ προσήλασε ὁ ἱππεὺς πρὸς τὸ 35 στρατόπεδον, ἐθηεῖτό τε καὶ κατώρα πᾶν μὲν οὐ τὸ στρατόπεδον· τοὺς γὰρ ἔσω τεταγμένους τοῦ τείχεος, τὸ ἀνορθώσαντες εἶχον ἐν φυλακῇ, οὐκ οἶά τε ἦν κατιδέσθαι· ὁ δὲ τοὺς ἔξω ἐμάνθανε, τοῖσι πρὸ τοῦ τείχεος τὰ ὅπλα ἐκέετο. (3) Ἐτυχον δὲ τοῦτον τὸν χρόνον 40 Λακεδαιμόνιοι ἔξω τεταγμένοι. Τοὺς μὲν δὴ ὥρα γυμναζομένους τῶν ἀνδρῶν, τοὺς δὲ τὰς κόμας κτενίζομένους. Ταῦτα δὲ θεύμενος ἐθώμαζε, καὶ τὸ πλῆθος ἐμάνθανε. Μαθὼν δὲ πάντα ἀτρεκέως ἀπήλαυνε ὀπίσω κατ' ἡσυχίαν· οὔτε γὰρ τις ἐδίωκε, ἀλογίης τε 45 ἐκύρησε πολλῆς· ἀπελθὼν δὲ ἔλεγε πρὸς Ξέρξea τὰ περ ὠπώπεε πάντα.

CCIX. Ἀκούων δὲ Ξέρξης οὐκ εἶχε συμβαλέσθαι τὸ ἐόν, ὅτι παρασκευάζοντο ὡς ἀπολεύμενοί τε καὶ ἀπολέοντες κατὰ δύναμιν· ἀλλ' αὐτῷ γελοῖα γὰρ ἐφαίνοντο 5 ποιέειν, μετεπέμψατο Δημάρτην τὸν Ἀρίστωνος ἐόντα ἐν τῇ στρατοπέδῳ. (2) Ἀπικόμενον δὲ μιν εἰρώτα Ξέρξης ἕκαστα τούτων, ἐθέλων μαθεῖν τὸ ποιούμενον πρὸς τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ δὲ εἶπε, « ἤκουσας μὲν μευ καὶ πρότερον, εὔτε ὠρμέομεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα,

machi filius. (3) Quos solos ex Græcis adsumere ea causa properaverat Leonidas, quod accusabantur Thebani vehementer cum Medis sentire. Invitaverat igitur eos ad armorum societatem, cognoscere cupiens, utrum missuri essent secum socios, an ex aperto repudiaturi Græcorum societatem : et illi, aliud licet sentientes, miserant.

CCVI. Et Leonidam quidem cum his, qui cum eo erant, primos omnium miserant Spartani hoc consilio, ut et reliqui socii, his conspectis, adversus hostes profiscerentur, neque ipsi pariter Medorum sequerentur partes, si cunctari Spartanos intellexissent. Deinde vero, quum Carnea nunc obstarent, peractis festis diebus, custodia Spartæ relicta, cum omnibus copiis occurrere decreverant hosti. (2) Similiter vero etiam reliqui socii facere constituerant : qui, quum in idem ipsum tempus, quo hæc gerebantur, Olympias incideret, rati non tam cito ad Thermopylas armis decretum iri, antecursores interim miserunt. Tale igitur horum fuit consilium.

CCVII. Jam, qui ad Thermopylas fuere Græci, ubi haud procul ab introitu fuit Persa, timore perculsi, de receptu consultare cœperunt. Et reliquis quidem Peloponnesiis placuit, abire in Peloponnesum, et Isthmum custodire. (2) Leonidas vero, sententiam istam vehementer indignatis Phocensibus et Locris, de communi horum consilio manere ibi decrevit, legatosque per civitates dimittere qui ab illis auxilia arcesserent, quandoquidem nimis exiguus ipsorum numerus esset ad prohibendum Medorum exercitum.

CCVIII. Dum hi ita consultant, interim Xerxes equitem misit speculatorem, qui et numerum eorum, et quid facerent, exploraret. Audierat enim, quum adhuc in Thessalia esset, collectum hoc loco stare exiguum exercitum, cujus duces sint Lacedæmonii et Leonidas, ab Hercule genus ducens. (2) Ut ad castra accessit eques, contemplatus est, spectavitque non totum quidem exercitum ; nam, qui intra murum erant, quem a se instauratum Græci custodiebant, hos conspiciere non potuit : exteriores vero observavit, qui ante murum stationem habebant. (3) Erant autem tunc forte extra murum locati Lacedæmonii. Horum igitur alios vidit gymnasticis exercitationibus vacantes, alios comam pectentes. Miratus eques spectaculum, cognito hominum numero, omnibusque rebus adcurate perceptis, rediit per otium, nemine persequente, sed omnibus eum prorsus contemptui habentibus. Reversus, Xerxi cuncta quæ viderat renunciavit.

CCIX. Quibus auditis, conjectare Xerxes non potuit id quod res erat, comparare sese hos homines ad pereundum postquam perdidissent ipsi quam plurimos potuissent : sed, quum ridicula facere ei viderentur, Demaratum ad se vocavit, Aristonis filium, qui in castris aderat. (2) Is ubi advenerat, de singulis eum interrogavit Xerxes, cognoscere cupiens quid esset quod facerent Lacedæmonii. Et ille, « Audisti me, inquit, jam aute, quum adversus Græciam

περὶ τῶν ἀνδρῶν τούτων· ἀκούσας δὲ γελωτά με ἔθευ λέγοντα τῇ περ ὄρεον ἐκδησόμενα πρήγματα ταῦτα· ἐμοὶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν ἀσκέειν ἀντία σεῦ, ὦ βασιλεῦ, ἀγὼν μέγιστός ἐστι. (3) Ἀκουσον δὲ καὶ νῦν. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἀπικάται μαχεσόμενοι ἡμῖν περὶ τῆς ἐσόδου, καὶ ταῦτα παρασκευάζονται. Νόμος γὰρ σφι οὕτω ἔχων ἐστί· ἐπεὰν μέλλωσι κινδυνεύειν τῇ ψυχῇ, τότε τὰς κεφαλὰς σμέονται. (4) Ἐπίσταο δὲ, εἰ τούτους τε καὶ τὸ ὑπομένον ἐν Σπάρτῃ καταστρέψαι, ἔστι οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἀνθρώπων τό σε, βασιλεῦ, ὑπομένει χειρας ἀνταχειρόμενον· νῦν γὰρ πρὸς βασιλῆϊν τε καλλίστην τῶν ἐν Ἑλληνσι προσφέρει καὶ ἀνδρας ἀρίστους. » (5) Κάρτα τε δὴ ἀπιστα Ξέρξης ἐφαίνετο τὰ λεγόμενα εἶναι, καὶ δεύτερα ἐπειρώτα ὄντινα τρόπον τοσούτοι ἐόντες τῇ ἐσω-
 10 τοῦ στρατιῇ μαχεσονται. Ὁ δὲ εἶπε, « ὦ βασιλεῦ, ἐμοὶ χρᾶσθαι ὥς ἀνδρὶ ψεύστη, ἢν μὴ ταῦτά τοι ταῦτ' ἐκθῇ τῇ ἐγὼ λέγω. »

CCX. Ταῦτα λέγων οὐκ ἔπειθε τὸν Ξέρξεα. Τέσσαρας μὲν δὴ παρεξήκε ἡμέρας, ἐλπίζων αἰεὶ σφεας
 21 ἀποδρῆσεσθαι· πέμπτη δὲ, ὥς οὐκ ἀπαλλάσσοντο, ἀλλὰ οἱ ἐφαίνοντο ἀναιδέϊ τε καὶ ἀβουλίῃ διαχρεώμενοι μένειν, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς Μήδους τε καὶ Κισσίους θυμωθεὶς, ἐντειλάμενός σφεας ζωγρήσαντας ἄγειν ἐς ὄψιν τὴν ἐσωτοῦ. (2) Ὡς δ' ἐπέπεσον φερόμενοι ἐς τοὺς
 26 Ἑλλήνας οἱ Μῆδοι, ἐπιπτον πολλοὶ, ἄλλοι δ' ἐπεσ-
 ῆσαν, καὶ οὐκ ἀπήλαυνον, καίπερ μεγάλως προσ-
 πταίοντες. Δῆλον δ' ἐποίεον παντὶ τερῷ, καὶ οὐκ ἥκιστα αὐτῷ βασιλεῖ, ὅτι πολλοὶ μὲν ἀνθρώποι εἶεν, ὀλίγοι δὲ ἄνδρες. Ἐγίνετο δὲ ἡ συμβολή δι'
 30 ἡμέρης.

CCXI. Ἐπεῖτε δὲ οἱ Μῆδοι τρηχέως περιείποντο, ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν ὑπεξήσαν, οἱ δὲ Πέρσαι ἐκδεξάμενοι ἐπήσαν, τοὺς ἀθανάτους ἐκάλεε βασιλεὺς, τῶν ἦρχε Ὑδάρνης, ὥς δὴ οὗτοι γε εὐπετέως κατεργασόμενοι. (2)
 35 Ὡς δὲ καὶ οὗτοι συνέμισγον τοῖσι Ἑλλήσι, οὐδὲν πλέον ἐφέροντο τῆς στρατιῆς τῆς Μηδικῆς, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ, ἅτε ἐν στεινοπόρῳ τε χώρῳ μαχόμενοι καὶ δόρασι βραχυτέροις χρεώμενοι ἤπερ οἱ Ἕλληνες, καὶ οὐκ ἔχοντες πλήθει χρῆσασθαι. (3) Λακεδαιμόνιοι δὲ ἐμά-
 40 χοντο ἀξίως λόγου, ἄλλα τε ἀποδεικνύμενοι ἐν οὐκ ἐπισταμένοις μάχεσθαι ἐξεπιστάμενοι, καὶ ὅπως ἐν-
 τρέφειαν τὰ νῦντα, ἀλέες φεύγεσκον δῆθεν, οἱ δὲ βάρ-
 45 βαροι ὀρέοντες φεύγοντας βοῇ τε καὶ πατάγῳ ἐπήσαν, οἱ δ' ἂν καταλαμβανόμενοι ὑπέστρεφον ἀντίοι εἶναι τοῖ-
 σι βαρβάροις, μεταστρεφόμενοι δὲ κατέβαλλον πλήθει ἀναριθμήτους τῶν Περσέων· ἐπιπτον δὲ καὶ αὐτῶν τῶν Σπαρτιητέων ἐνθαῦτα ὀλίγοι. (4) Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἐδυνάετο παραλαβεῖν οἱ Πέρσαι τῆς ἐσόδου πειρεώμενοι καὶ
 50 κατὰ τέλεα καὶ παντοίως προσβάλλοντες, ἀπήλαυνον ὀπίσω.

CCXII. Ἐν ταύτῃσι τῇσι προσόδοις τῆς μάχης λέγεται βασιλέα θεεύμενον τρεῖς ἀναδραμέειν ἐκ τοῦ θρόνου, δεισάντα περὶ τῇ στρατιῇ. (2) Τότε μὲν οὕτω ἡγωνίσαντο, τῇ δ' ὑστεραίῃ οἱ βάρβαροι οὐδὲν ἄμεινον

proficisceremur, de his viris disserentem; at risui me ha-
 buisti quum audiebas dicentem tibi quemnam fore harum
 rerum exitum praeviderem. Mihi enim, rex, summa con-
 tentio est, veritatem adversus te colere. (3) Audi igitur
 etiam nunc. Adsunt hi viri, de introitu nobiscum pugna-
 turi, et ad hoc se comparant. Hic enim apud illos mos
 obtinet: quando vitae discrimen sunt adituri, tunc capita
 curant. (4) Scito vero: si hosce, et eos qui Spartaē ma-
 nent, subegeris; nullus alius hominum populus est, qui
 adversus te, rex, manus tollere sustineat. Nunc enim
 cum regno inter Græcos præclarissimo tibi res est, et cum
 viris fortissimis. » (5) Quæ dicta, quum prorsus incredi-
 bilia Xerxi viderentur, iterum quæsivit, quo tandem pacto
 tam exigua hominum manus suo exercitui esset repugna-
 tura. Et ille, « Rex, inquit, age mecum ut cum homine
 mendaci, nisi hæc ita eventura sunt ut ego dico. »

CCX. Hæc Demaratus dicens Xerxi non persuasit. Ita-
 que quattuor rex intermisit dies, assidue illos sperans fuga se
 recepturos. Quinto vero die, quum illi non recessissent, sed
 per obstinam, ut Xerxi videbantur, impudentiam temeri-
 tatemque manerent, iratus rex Medos et Cissios adversus
 illos misit, dato mandato ut vivos caperent et in conspectum
 suum adducerent. (2) Ut vero in Græcos cum impetu ir-
 ruerunt Medi, multi ex eis cecidere: quibus successere
 alii, nec se recepere, quamvis magna clade accepta: osten-
 deruntque cuilibet, maxime vero regi ipsi, multos quidem
 homines esse, sed paucos viros. Præliati sunt autem per
 totum diem.

CCXI. Postquam ita male accepti sunt Medi, tum hi
 quidem in castra se recepere: et Persæ eis succedentes,
 quos Immortales rex adpellabat, quibus præerat Hydarnes,
 in hostem iverunt; quasi hi utique facile confecturi rem
 essent. (2) Ut vero hi quoque pugnam cum Græcis conseruere,
 nihilo amplius, quam Medi, promoverunt, sed eandem ha-
 buere sortem; quippe in angusto transitu pugnantes, ubi ex-
 plicari multitudo non poterat, et hastis utentes brevioribus
 quam Græci. (3) Lacedæmonii vero memorabilem ediderunt
 pugnam, quum aliis rebus ostendentes peritos sese cum
 imperitis congredi, tum quod subinde terga verterent, ve-
 luti fugam capessentes universi, deinde vero, quando fu-
 gientibus Persæ cum clamore strepituque instabant, ipsique
 jam in eo erant ut deprehenderentur, subito conversa acie
 hosti sese opposerent, atque ita innumerabilem Persarum
 prosternerent multitudinem. Ceciderunt autem ibi Sparta-
 norum etiam nonnulli. (4) Postquam vero, quamvis magno
 conatu, et turmatim et quovis modo impetum facientes,
 nulla parte introitus potiri Persæ potuerunt, postremo hi
 quoque retrogressi sunt.

CCXII. Dum ita conflictabantur, fortur Xerxes, quum
 spectandi caussa haud procul abesset, ter de solio suo ex-
 sillisse, metuens nempe suo exercitui. (2) Tunc igitur ita
 pugnatum est. Postridie vero ejus diei nihilo felicius bar-

ἀέθλεον. Ἄτε γὰρ ὀλίγων ἐόντων, ἐλπίσαντες σφας κατατετρωματίσθαι τε καὶ οὐκ οἷους τε ἔσεσθαι ἔτι χεῖρας ἀνταείρασθαι συνέβαλλον. (3) Οἱ δὲ Ἕλληνες κατὰ τάξιν τε καὶ κατὰ ἔθνη κεκοσμημένοι ἦσαν, καὶ ἐν μέρει ἕκαστοι ἐμάχοντο, πλὴν Φωκῶν· οὗτοι δὲ ἐς τὸ οὖρος ἐτάχθησαν, φυλάζοντες τὴν ἀτραπὸν. Ὡς δὲ οὐδὲν εὕρισκον ἀλλοιότερον οἱ Πέρσαι ἢ τῇ προτεραίῃ ἐνώρεον, ἀπήλυνον.

CCXIII. Ἀπορέοντος δὲ βασιλέως ὃ τι χρῆσται 10 τῷ παρόντι πρήγματι, Ἐπιάτης δ' Εὐρυδήμου ἀνὴρ Μηλιεύς ἦλθε οἱ ἐς λόγους ὡς μέγα τι παρὰ βασιλέως δοκέων οἴεσθαι, ἔφρασε τε τὴν ἀτραπὸν τὴν διὰ τοῦ οὖρου φέρουσιν ἐς Θερμοπύλας, καὶ διέφθειρε τοὺς ταύτη ὑπομείναντας Ἑλλήνων. (2) Ὑστερον δὲ δεῖσας 15 Λακεδαιμονίους ἔφυγε ἐς Θεσσαλίην, καὶ οἱ φυγόντι ὑπὸ τῶν Πυλαγόρων, τῶν Ἀμφικτυόνων ἐς τὴν Πυλαίην συλλεγομένων, ἀργύριον ἐπεκηρύχθη. Χρόνῳ δὲ ὕστερον, κατῆλθε γὰρ ἐς Ἀντικύρην, ἀπέθανε ὑπ' Ἀθηναίῳ ἀνδρὸς Τρηχινίου. (3) Ὁ δὲ Ἀθηναῖος οὗτος ἀπέκτεινε 20 μὲν Ἐπιάτῃ δι' ἄλλην αἰτίην, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσθε λόγοις σημανέω, ἐτιμήθη μὲντοι ὑπὸ Λακεδαιμονίων οὐδὲν ἔσσον. Ἐπιάτης μὲν οὕτω ὕστερον τούτων ἀπέθανε.

CCXIV. Ἔστι δὲ ἕτερος λεγόμενος λόγος, ὡς Ὁ- 25 νήτης τε δ' Φαναγόρεω ἀνὴρ Καρύστιος καὶ Κορυδαλὸς Ἀντικυρεὺς εἰσι οἱ εἶπαντες πρὸς βασιλέα τούτους τοὺς λόγους καὶ περιηγησάμενοι τὸ οὖρος τοῖσι Πέρσησι, οὐδαμῶς ἔμοιγε πιστός. (2) Τοῦτο μὲν γὰρ τῷδε χρὴ σταθμώσασθαι, ὅτι οἱ τῶν Ἑλλήνων Πυλαγόροι ἐπε- 30 κήρυξαν οὐκ ἐπ' Ὀνήτην τε καὶ Κορυδαλῶ ἀργύριον, ἀλλ' ἐπ' Ἐπιάτῃ τῷ Τρηχινίῳ, πάντως καὶ τὸ ἀτρεκέστατον πυθόμενοι· τοῦτο δὲ φεύγοντα τὸν Ἐπιάτῃ ταύτην τὴν αἰτίην οἶδαμεν. (3) Εἰδείη μὲν γὰρ ἂν καὶ ἐὼν μὴ Μηλιεύς ταύτην τὴν ἀτραπὸν Ὀνήτης, εἰ 35 τῇ χώρῃ πολλὰ ὁμιληκῶς εἶη· ἀλλ' Ἐπιάτης γὰρ ἔστι δ' περιηγησάμενος τὸ οὖρος κατὰ τὴν ἀτραπὸν, τοῦτον αἴτιον γράφω.

CCXV. Ξέρξης δὲ, ἐπεὶ οἱ ἤρесе τὰ ὑπέσχετο δ' Ἐπιάτης κατεργάσεσθαι, αὐτίκα περιχαρὲς γενόμε- 40 νος ἔπεμπε Ὑδάρνεα καὶ τῶν ἐστρατήγεε Ὑδάρνης. ὠρμέατο δὲ περὶ λύχων ἀφὰς ἐκ τοῦ στρατοπέδου (2) Τὴν δὲ ἀτραπὸν ταύτην ἐξεῦρον μὲν οἱ ἐπιχώριοι Μηλιεῖς, ἐξευρόντες δὲ Θεσσαλοῖσι κατηγήσαντο ἐπὶ Φωκέας, τότε δτε οἱ Φωκέες φράζαντες τείχει τὴν 45 ἐσβολὴν ἦσαν ἐν σκέπη τοῦ πολέμου· ἐκ τε τοσοῦδε κατεδέδεκτο ἐοῦσα οὐδὲν χρηστὴ Μηλιεῦσι.

CCXVI. Ἐχει δὲ ὧδε ἡ ἀτραπὸς αὕτη· ἀρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ τοῦ διὰ τῆς διασφάγος 60 ῥέοντος, ὄνομα δὲ τῷ οὐρεὶ τούτῳ καὶ τῇ ἀτραπῷ τῷ αὐτὸ κέεται, Ἀνόπαια· τείνει δὲ ἡ Ἀνόπαια αὕτη κατὰ βράχιν τοῦ οὖρου, λήγει δὲ κατὰ τὴν Ἀλπηνὸν πόλιν, πρώτην ἐοῦσαν τῶν Λοκρίδων πρὸς τῶν Μηλιέων, καὶ κατὰ Μελάμπυγόν τε καλεούμενον λίθον καὶ κατὰ Κερκώπων ἔδρας, τῇ καὶ τὸ στενότατόν ἐστι.

bari pugnaverunt. Quum enim exiguus esset Græcorum numerus, rati barbari confectos esse illos vulneribus, neque vires amplius ad resistendum habituros, denuo eos adgressi sunt. (3) At Græci, per ordines perque populos digesti, in vicem cuncti pugnarunt, Phocensibus exceptis: hi enim in monte erant locati, semitam custodituri. Ubi vero nihilo melius, quam pridie, Persæ rem sibi viderunt succedere, abscesserunt.

CCXIII. Ibi tunc regem, quidnam consilii caperet incertum, convenit Ephialtes, Eurydemi filius, Maliensis, ingens ab illo præmium se relaturum sperans, indicavitque ei semitam per montes ad Thermopylas ferentem; atque ita Græcos perdidit, stationem ibi habentes. (2) Idem postea, metu Lacedæmoniorum, in Thessaliam profugit: exsulantisque caput proposita pecunia proscripsum est a Pylagoris, quum Amphictyones ad agendum Pylæum conventum essent congregati. Interjecto vero tempore, quum Anticyram rediisset, ab Athenade Trachinio occisus est. (3) Et interfecit quidem Ephialten Athenades aliam ob causam, quam in sequentibus historiis exponam: at nihilo minus tamen præmio honoratus est a Lacedæmoniis. Ita igitur Ephialtes postea periit.

CCXIV. Fertur autem etiam alia fama, Onetam Phana- goræ filium, Carystium, et Corydalum Anticyrensem cum rege sermones illos habuisse, et Persas circum montem illum circumduxisse; mihi neutiquam credibilis. (2) Nam falsam esse partim inde colligi oportet, quod Græcorum Pylagori, quos utique præ cæteris compertam habuisse rei veritatem consentaneum est, non Onetæ et Corydali caput proscripserunt, sed Ephialtæ Trachinii; tum, quod Ephialten novimus ob hanc culpam exulasse. (3) Cæterum cognita quidem hæc semita Onetæ quoque, quamquam non Maliensi, esse potuit, si hanc regionem sæpius adierat: at enimvero Ephialtes est, qui hostes per semitam illam circa montem circumduxit: hunc hujus culpæ reum scribo.

CCXV. Xerxes, ea probans quæ se effecturum pollicitus Ephialtes erat, vehementer gavisus, sine mora Hydarnen et qui sub ejus ductu erant misit: et illi sub noctem, quo tempore accenduntur lucernæ, e castris profecti sunt. (2) Invenerant illam semitam indigenæ Malienses; eaque reperta Thessalis adversus Phocenses itineris duces fuerant, quo tempore Phocenses introitum in suam regionem opposito obstruxerant muro, atque ita tutos se a bello præstiterant: atque ex illo inde tempore adparuit illa usui nulli esse Maliensibus.

CCXVI. Est autem callis hujus per montem ferentis ratio hæc: incipit ab Asopo fluvio, ubi ille per montium divortium perfluit; est autem monti, per quem semita transit, semitæque ipsi idem nomen, Anopæa: fertque hæc Anopæa secundum dorsum montis, et desinit circa Alpenum, primum oppidorum Locrensium versus Malienses, eo loco ubi Melampygnus qui dicitur lapis est, suntque Cercopum sedes: ubi etiam angustissimus callis est.

CCXVII. Κατὰ ταύτην δὴ τὴν ἀτραπὸν καὶ οὕτω ἔχουσιν οἱ Πέρσαι, τὸν Ἀσωπὸν διαβάαντες, ἐπορεύοντο πᾶσαν τὴν νύκτα, ἐν δεξιῇ μὲν ἔχοντες οὐρεὰ τὰ Οἰταίων, ἐν ἀριστερῇ δὲ τὰ Τρηχινίων. Ἡὼς τε δὴ δῖαι φαινε, καὶ ἐγένοντο ἐπ' ἀκρωτηρίῳ τοῦ οὐρεος. (2) Κατὰ δὲ τοῦτο τοῦ οὐρεος ἐφύλασσον, ὥς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται, Φωκέων χίλιοι ὀπλῖται, βυόμενοι τε τὴν σφετέρην χώραν καὶ φρουρέοντες τὴν ἀτραπὸν. (3) Ἡ μὲν γὰρ κάτω ἐσβολὴ ἐφυλάσσετο ὑπ' ὧν εἴρηται· 10 τὴν δὲ διὰ τοῦ οὐρεος ἀτραπὸν ἐθελονταὶ Φωκέες ὑποδεξάμενοι Λεωνίδῃ ἐφύλασσον.

CCXVIII. Ἐμαθὸν δὲ σφεας οἱ Φωκέες ὧδε ἀναβηκότας· ἀναβαίνοντες γὰρ ἐλάνθανον οἱ Πέρσαι τὸ οὐρος πᾶν ἐὼν δρυῶν ἐπίπλεον· ἦν μὲν δὴ νημεμία, 15 ψόφου δὲ γινομένου πολλοῦ, ὥς οἶκος ἦν φύλλων ὑποκεχυμένων ὑπὸ τοῖσι ποσὶ, ἀνά τε ἔδραμον οἱ Φωκέες καὶ ἐνέδυνον τὰ ὄπλα, καὶ αὐτίκα οἱ βάρβαροι παρήσαν. (2) Ὡς δὲ εἶδον ἄνδρας ἐνδυομένους ὄπλα, ἐν θώματι ἐγένοντο· ἐλπόμενοι γὰρ οὐδὲν σφί φανήσεσθαι 20 ἀντίξοον ἐνεκέρησαν στρατῷ. Ἐνθαῦτα Ὑδάρνης καταρρωδήσας μὴ οἱ Φωκέες ἔωσι Λακεδαιμόνιοι, εἴρετο τὸν Ἐπιάλτεα ὁποδὰπος εἴη ὁ στρατὸς, πυθόμενος δὲ ἀτρεκέως διέτασσε τοὺς Πέρσας ὥς ἐς μάχην. (3) Οἱ δὲ Φωκέες ὥς ἐβάλλοντο τοῖσι τοξεύμασι πολλοῖσι 25 τε καὶ πυκνοῖσι, οἶχοντο φεύγοντες ἐπὶ τοῦ οὐρεος τὸν κόρυμβον, ἐπιστάμενοι ὥς ἐπὶ σφέας ὠρμήθησαν ἀρχήν, καὶ παρεσκευάδατο ὥς ἀπολεόμενοι. (4) Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐφρόνεον, οἱ δὲ ἀμφὶ Ἐπιάλτεα καὶ Ὑδάρνεα Πέρσαι Φωκέων μὲν οὐδένα λόγον ἐποιεῦντο, 30 οἱ δὲ κατέβαινον τὸ οὐρος κατὰ τάχος.

CCXIX. Τοῖσι δὲ ἐν Θερμοπύλῃσι ἐοῦσι Ἑλλήνων πρῶτον μὲν ὁ μάντις Μεγιστίης, ἐσιδὼν ἐς τὰ ἱρά, ἔφρασε τὸν μέλλοντα εἶσεσθαι ἅμα ἡοὶ σφί θάνατον, ἐπὶ δὲ καὶ αὐτόμολοι ἔσαν οἱ ἐξαγγελιαντες τῶν Περσέων τὴν περίοδον. (2) Οὗτοι μὲν ἔτι νυκτὸς ἐσήμηναν, 35 τρίτοι δὲ οἱ ἡμεροσκόποι καταδραμόντες ἀπὸ τῶν ἄκρων ἤδη διαφαινούσης ἡμέρης. Ἐνθαῦτα ἐβουλεύοντο οἱ Ἕλληνες, καὶ σφεων ἐσχίζοντο αἱ γνώμαι· οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἔωσαν τὴν τάξιν ἐκλιπεῖν, οἱ δὲ ἀντέτεινον. (3) Μετὰ δὲ τοῦτο διακριθέντες οἱ μὲν ἀπαλλάσσοντο καὶ διασκεδασθέντες κατὰ πόλιν ἕκαστοι ἐτράποντο, οἱ δὲ αὐτῶν ἅμα Λεωνίδῃ μένειν αὐτοῦ παρεσκευάδατο.

CCXX. Λέγεται δὲ καὶ ὥς αὐτὸς σφεας ἀπέπεμψε Λεωνίδης, μὴ ἀπόλωνται κηδόμενος αὐτῷ δὲ καὶ 45 Σπαρτιητέων τοῖσι παρῶσι οὐκ ἔχειν εὐπρεπέως ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν ἐς τὴν ἡλθὸν φυλάζοντες ἀρχήν. (2) Ταύτη καὶ μάλλον τῇ γνώμῃ πλειστός εἰμι, Λεωνίδεα, ἐπεῖτε ἤσθετο τοὺς συμμάχους ἐόντας ἀπροθύμους καὶ οὐκ ἐθέλοντας συνδιακινδυνεύειν, κελεῦσαί σφεας ἀπαλάσσεσθαι, αὐτῷ δὲ ἀπιέναι οὐ καλῶς ἔχειν. (3) Μένοντι δὲ αὐτοῦ κλέος μέγα ἐλείπετο, καὶ ἡ Σπάρτης εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐξηλείφετο. Ἐχέχρηστο γὰρ ὑπὸ τῆς 50 Πυθίης τοῖσι Σπαρτιητέσι χρεωμένοισι περὶ τοῦ πολέμου τούτου αὐτίκα κατ' ἀρχὰς ἐγειρομένου, ἡ Λακε-

CCXVII. Hac igitur semita, quam descripsi, Persae trajecto Asopo totam noctem iter fecerunt, a dextra habentes Cetaeorum montes, a sinistra vero montes Trachiniorum : et illuxit aurora, quum ad summum montem pervenerunt. (2) Hoc igitur loco montem custodiebant, ut etiam ante demonstravi, Phocenses mille graviter armati, et suam regionem tutantes, et callem custodientes. (3) Inferior enim introitus ab eis, quos dixi, custodiebatur : semitam autem, quae fert per montem, Phocenses custodiebant, qui Leonidae ultro hanc operam receperant.

CCXVIII. Adscendentes quidem latuerant Persae, quum quercubus totus obsitus mons esset : postquam vero adscenderant, hoc modo adventantes illos cognovere Phocenses, quum tranquillum esset coelum, propter folia sub pedibus strata multus, ut res fert, ortus strepitus excitavit eos ut ad arma concurrerent : et protinus barbari adfuerunt. (2) Qui ubi armatos conspexere viros, mirati sunt, quod, quum neminem sibi putassent occurrurum, in exercitum incidissent. Ibi tum Hydarnes, veritus ne, qui Phocenses erant, Lacedaemonii essent, quæsivit ex Ephialte, cujus populi is esset exercitus : et ubi quod res erat audivit, in aciem Persas instruxit. (3) At Phocenses, quum multis crebrisque telis ferirentur, rati non nisi adversus se hos esse profectos, arrepta fuga in summum montis verticem se receperunt, ad occumbendam mortem parati. (4) Hi igitur ita erant animati : at Persae, qui cum Ephialte et Hydarne erant, nullam Phocensium rationem habentes, descendere de monte properarunt.

CCXIX. Qui ad Thermopylas erant Graeci, his primum Megistias vates, inspectis victimis, praedixerat mortem primo mane eis instantem : deinde advenere etiam transfugae, circuitum hostium nunciantes : (2) hi, quum adhuc tunc nox esset, significaverunt : tertio autem speculatores diurni, de summitatibus montium decurrentes, illucescente jam die, idem indicium fecere. Ibi tum Graeci, quid sibi faciendum esset deliberantes, in diversas abire sententias, aliis contententibus non deserendam esse stationem, aliis contra nitentibus. (3) Hinc soluto concilio, discesserunt alii, et suam quisque in civitatem tendens dispersi sunt : alii vero parati erant cum Leonida manere.

CCXX. Dicunt autem, ipsum Leonidam illos dimisisse, ne perirent curantem ; se autem et praesentes Spartanos non decere dicentem deserere stationem ad quam custodiendam principio missi essent. (2) Et ego quoque quam maxime in hac sum sententia, Leonidam, quum minime promptos esse socios vidisset, nec ad subeundum secum periculum ultro paratos, abire illos jussisse ; sibi autem, ut abiret, inhonestum judicasse. (3) Contra, si maneret, ingens eum gloria manebat, et Sparta felicitas non exstinguebatur. Etenim Spartanis, jam in primo hujus belli initio oraculum consulentibus, responderat Pythia, aut

δαίμονα ἀνάστατον γενέσθαι ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἢ τὸν βασιλέα σφέν ἀπολέσθαι. (4) Ταῦτα δὲ σφι ἐν ἔπεισι ἐξαμέτροισι χρᾶ ἔχοντα ἔδε,

Ἦμιν δ', ὦ Σπάρτης οἰκήτορες εὐρυχόροιο,
 5 ἢ μέγα ἄστυ ἐρικυδέες ὑπ' ἀνδράσι Περσείδῃσι
 πέρθεται, ἢ τὸ μὲν οὐκί, ἀφ' Ἡρακλέος δὲ γενέθλης
 πενήθσει βασιλῇ φθίμενον Λακεδαιμόνος οὔρος.
 Οὐ γὰρ τὸν ταύρων σχήσει μένος οὐδὲ λεόντων
 ἀντιβῆν· Ζηνὸς γὰρ ἔχει μένος· οὐδὲ ἔφημι
 10 σχήσεσθαι, πρὶν τῶνδ' ἕτερον διὰ πάντα δάσσηται.

(5) Ταῦτά τε δὴ ἐπιλεγόμενον Λεωνίδα, καὶ βουλόμενον κλέος καταθέσθαι μούνων Σπαρτιητέων, ἀποπέμψαι τοὺς συμμαχούς μᾶλλον ἢ γνώμῃ διενεχθέντας οὕτω ἀκόσμως οἴχεσθαι τοὺς οἰχομένους.

15 CCXXI. Μαρτύριον δέ μοι καὶ τότε οὐκ ἐλάχιστον τούτου πέρι γέγονε· οὐ γὰρ μούνον τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ τὸν μάντιν δς εἶπετο τῇ στρατιῇ ταύτῃ, Μεγιστήν τὸν Ἀκαρνήνα, λεγόμενον εἶναι τὰ ἀνέκαθεν ἀπὸ Μελάμποδος, τοῦτον τὸν εἰπαντα ἐκ τῶν ἱρῶν τὰ μέλλον-
 20 τὰ σφι ἐκβαίνειν, φανερός ἐστι Λεωνίδης ἀποπέμπων, ἵνα μὴ συναπόληται σφι. Ὁ δὲ ἀποπεμπόμενος αὐτὸς μὲν οὐκ ἀπελείπετο, τὸν δὲ παῖδα συστρατευόμενον, ἔοντα οἱ μουνογενέα, ἀπέπεμψε.

CCXXII. Οἱ μὲν νυν σύμμαχοι οἱ ἀποπεμπόμενοι
 25 οἴχοντό τε ἀπιόντες καὶ ἐπείθοντο Λεωνίδῃ, Θεσπιδέας δὲ καὶ Θηβαῖοι κατέμειναν μούνοι παρὰ Λακεδαιμόνιοις. (2) Τούτων δὲ Θηβαῖοι μὲν ἀέχοντες ἔμενον καὶ οὐ βουλόμενοι (κατεῖχε γὰρ σφας Λεωνίδης ἐν δμῆρων λόγῳ ποιεύμενος), Θεσπιδέας δὲ ἐκόντες μάλισ-
 30 στα, οἱ οὐκ ἔφασαν ἀπολιπόντες Λεωνίδα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀπαλλάξεσθαι, ἀλλὰ καταμείναντες συναπέθανον. Ἐστρατήγεε δὲ αὐτῶν Δημόφιλος Διαδρόμεω.

CCXXIII. Ξέρξης δὲ ἐπεὶ ἡλίου ἀνατείλαντος
 35 σπονδὰς ἐποιήσατο, ἐπισχὼν χρόνον ἐς ἀγορῆς κου μάλιστα πληθύνειν πρόσσδον ἐποιέετο· καὶ γὰρ ἐπέσταλτο ἐξ Ἐπιάλτεω οὕτω· ἀπὸ γὰρ τοῦ οὔρεος ἡ κατάβασις συντομωτέρη τέ ἐστι καὶ βραχύτερος ὁ γῶρος πολλὸν ἢ περὶ ἡμερῶν τε καὶ ἀνάβασις. (2) Οἱ τε
 40 δὴ βάρβαροι οἱ ἀμφὶ Ξέρξεα προσήϊσαν, καὶ οἱ ἀμφὶ Λεωνίδα Ἕλληνες, ὡς τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἔξοδον ποιέμενοι, ἤδη πολλῷ μᾶλλον ἢ κατ' ἀρχὰς ἐπεξήϊσαν ἐς τὸ εὐρύτερον τοῦ αὐχένος. (3) Τὸ μὲν γὰρ ἔρυμα τοῦ τείχεος ἐφυλάσσετο, οἱ δὲ ἀνὰ τὰς προτέρας ἡμέ-
 45 ρας ὑπεξιώντες ἐς τὰ στεινόπορα ἐμάχοντο. Τότε δὲ συμμίσγοντες ἔξω τῶν στεινῶν ἐπιπτον πλήθει πολλοὶ τῶν βαρβάρων· ὅπισθε γὰρ οἱ ἡγεμόνες τῶν τελέων ἔχοντες μάστιγας ἐρράπιζον πάντα ἄνδρα, αἰεὶ ἐς τὸ πρόσω ἐποτρύνοντες. (4) Πολλοὶ μὲν δὴ ἐσέπιπτον
 50 αὐτῶν ἐς τὴν θάλασσαν καὶ διεφθείροντο, πολλῷ δ' ἔτι πλεῖνες κατεπατέοντο ζωοὶ ὑπ' ἀλλήλων· ἦν δὲ λόγος οὐδεὶς τοῦ ἀπολλυμένου. Ἄτε γὰρ ἐπιστάμενοι τὸν μέλλοντά σφι ἔσεσθαι θάνατον ἐκ τῶν περιόντων

eversum iri Lacedæmonem a barbaris; aut regem ipsorum periturum. (4) Hoc eis illa responsum versibus hexametris comprehensum dederat, his verbis:

Vobis, o spatiosæ Spartæ incolæ,
 aut ingens urbs gloriosa a viris Persis
 evertitur; aut, si non hoc, ab Hercule oriundum
 flebunt mortuum regem Lacedæmonis fines.
 Nec enim sustinebit eum taurorum robur leonumque
 contra stantium; Jovis enim ille robur habet; eumque dico
 non iri repressum prius, quam horum alterutrum fuerit
 sortitus.

(5) Igitur Leonidam, hæc reputantem, cupientemque solis Spartanis sempiternam acquirere gloriam, dimisisse potius arbitror socios illos qui abiire, quam ipsos per se ab illo dissentientes, ita sprete omni militari disciplina abisse.

CCXXI. Cujus rei mihi hoc etiam laud minimum documentum est, quod non modo reliqui dimissi sunt, sed quod satis constat, vati etiam exercitum sequenti, Megistiæ Acarnani, genus a Melampode derivanti, eidem qui e victimis eventura illis prædixerat, missionem dedisse Leonidam, veritum ne cum ipsis periret. At ille, quamquam missionem nactus, non tamen discessit; sed filium, militiæ hujus socium, qui unicus illi natus erat, dimisit.

CCXXII. Cæteri igitur socii dimissi abierunt, mandato Leonidæ obsequentes. Thespienses vero et Thebani soli apud Lacedæmonios manserunt. (2) Et Thebani quidem nolentes et inviti manserunt; retinuit eos autem Leonidas, obsidum loco habens: Thespienses vero summa sua voluntate; nequitiam enim Leonidam et qui cum illo erant se deserturos abscessurosque aiebant, sed apud illos mansuros mortemque cum eisdem occubituros. His præerat Demophilus, Diadromæ filius.

CCXXIII. Orto sole, Xerxes libamina fecit: deinde aliquamdiu moratus, quo tempore forum maxime frequentari hominibus solet impressionem in hostem facere instituit: ita enim significatum ei ab Ephialte erat. Nam descensus de monte brevior est, atque iter inde ad Thermopylas compendiosius, quam circuitus et adscensus montis. (2) Barbari igitur, qui cum Xerxe erant, in hostem perrexerunt: et Græci cum Leonida, utpote ad mortem ire parati, jam multo longius, quam ante, in spatiosiore faucium partem progressi sunt. (3) Nam muri quidem munimentum custodiebatur; superioribus vero diebus in ipsas etiam fauces progressi pugnauerant. Nunc igitur, quum extra angustias consererent pugnam, ingens hostium cecidit multitudo. Etenim manipulorum duces, flagellis a tergo instantes, et unumquemque cadentes, ad ulterius progrediendum suos concitabant. (4) Itaque eorum multi in mare incidentes perierunt; multo vero plures, alii ab aliis, vivi conculcati sunt: nec ulla ratio habebatur perentium. Nam Lacedæmonii, quum imminere sibi mortem ab his qui montem circumviverant non ignorarent,

τὸ οὖρος, ἐπεδείκνυντο ῥώμης ὅσον εἶχον μέγιστον ἐς τοὺς βαρβάρους, παρχρεώμενοί τε καὶ ἀτέοντες.

CCXXIV. Δόρατα μὲν νυν τοῖσι πλέοσι αὐτῶν τη-
νικαῦτα ἐτύγχανε κατεηγότα ἤδη, οἱ δὲ τοῖσι ξίφεσι
διεργάζοντο τοὺς Πέρσας. (2) Καὶ Λεωνίδης τε ἐν
τούτῳ τῷ πόνῳ πίπτει ἀνὴρ γενόμενος ἄριστος, καὶ
ἕτεροι μετ' αὐτοῦ οὐνομαστοὶ Σπαρτιητέων, τῶν ἐγὼ
ὡς ἀνδρῶν ἀξίων γενομένων ἐπυθόμην τὰ οὐνόματα,
ἐπυθόμην δὲ καὶ ἀπάντων τῶν τριηκοσίων. (3) Καὶ
10 δὴ καὶ Περσέων πίπτουσι ἐνθαῦτα ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ
οὐνομαστοί, ἐν δὲ δὴ καὶ Δαρείου δύο παῖδες Ἀβροκό-
μης τε καὶ Ὑπεράνθης, ἐκ τῆς Ἀρτάνεω θυγατρὸς
Φραταγούνης γεγονότες Δαρεῖω. (4) Ὁ δὲ Ἀρτάνης
Δαρείου μὲν τοῦ βασιλέως ἦν ἀδελφεός, Ὑστάσπεος
15 δὲ τοῦ Ἀρσάμεω παῖς· ὃς καὶ ἐκδιδοὺς τὴν θυγατέρα
Δαρεῖω τὸν οἶκον πάντα τὸν ἐωυτοῦ ἐπέδωκε ὡς μού-
νου οἱ εὐούσης ταύτης τέκνου.

CCXXV. Ξέρξεω τε δὴ δύο ἀδελφοὶ ἐνθαῦτα πί-
πτουσι μαχόμενοι ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ τοῦ Λεωνίδεω,
20 Περσέων τε καὶ Λακεδαιμονίων ὠθισμὸς ἐγένετο πολ-
λός, ἐς δὲ τοῦτόν τε ἀρετῇ οἱ Ἕλληνες ὑπεξείρυσαν
καὶ ἐτρέψαντο τοὺς ἐναντίους τετράκις. Τοῦτο δὲ
συνεστήκεε μέχρι οὗ οἱ σὺν Ἐπιάτῃ παρεγένοντο. (2)
Ὡς δὲ τούτους ἤκειν ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες, ἐνθεῦτεν
25 ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ νεῖκος· ἐς τε γὰρ τὸ στεῖνον τῆς
οδοῦ ἀνεχώρεον ὀπίσω, καὶ παραμειψάμενοι τὸ τεῖχος
ἐλθόντες ἵκοντο ἐπὶ τὸν κολωνὸν πάντες ἄλλες οἱ ἄλλοι
πλὴν Θηβαίων. Ὁ δὲ κολωνός ἐστι ἐν τῇ ἐσόδῳ, ὅκου
νῦν δὲ λίθινος λέων ἔστηκε ἐπὶ Λεωνίδῃ. (3) Ἐν τού-
30 τῳ σφέας τῷ χώρῳ ἀλεξομένους μαχαίρησι, τοῖσι αὐ-
τῶν ἐτύγχανον ἐτι περιεοῦσαι, καὶ χερσὶ καὶ στόμασι
κατέχωσαν οἱ βάρβαροι βάλλοντες, οἱ μὲν ἐξ ἐναντίας
ἐπισπόμενοι καὶ τὸ ἔρυμα τοῦ τεύχεος συγχώσαντες,
οἱ δὲ περιελθόντες πάντοθε περισταδόν.

CCXXVI. Λακεδαιμονίων δὲ καὶ Θεσπιέων τοιού-
των γενομένων, ὁμῶς λέγεται ἄριστος ἀνὴρ γενέσθαι
Σπαρτιήτης Διηνέκης· τὸν τότε φασὶ εἶπαι τὸ ἔπος
πρὶν ἢ συμμῆξαι σφεας τοῖσι Μήδοισι, πυθόμενον πρὸς
τευ τῶν Τρηχινίων ὡς ἐπεὰν οἱ βάρβαροι ἀπίωσι τὰ
40 τοξεύματα, τὸν ἥλιον ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν διστῶν
ἀποκρύπτουσι· τοσοῦτό τι πλήθος αὐτῶν εἶναι. (2)
τὸν δὲ οὐκ ἐκπλαγέντα τούτοις εἶπαι, ἐν ἀλογίᾳ ποιεύ-
μενον τὸ τῶν Μήδων πλήθος, ὡς πάντα σφι ἀγαθὰ δὲ
Τρηχίνιος ξείνος ἀγγέλλοι, εἰ ἀποκρυπτόντων τῶν Μή-
45 δων τὸν ἥλιον ὑπὸ σκιῇ ἔσοιτο πρὸς αὐτοὺς ἡ μάχη καὶ
οὐκ ἐν ἡλίῳ. Ταῦτα μὲν καὶ ἄλλα τοιουτότροπα
ἔπεα φασὶ Διηνέκεα τὸν Λακεδαιμόνιον λιπέσθαι μνη-
μόσυνα.

CCXXVII. Μετὰ δὲ τοῦτον ἀριστεῦσαι λέγονται Λα-
κεδαιμόνιοι δύο ἀδελφοὶ, Ἀλφεός τε καὶ Μάρων Ὀρ-
σιφάντου παῖδες. Θεσπιέων δὲ εὐδοκίμει μάλιστα τῷ
οὐνόμα ἦν Διθύραμβος Ἀρματίδεω.

CCXXVIII. Θαρθεῖσι δὲ σφι αὐτοῦ ταύτῃ τῇ περ
ἔπεσον, καὶ τοῖσι πρότερον τελευτήσασιν ἢ ὑπὸ Λεωνί-

quanta maxima poterant fortitudinis specimina adversus
barbaros ediderunt, nullo modo parcentes sibi, ac furioso-
rum in morem pugnantes.

CCXXIV. Hastæ quidem jam tunc plerisque fractæ
erant, et gladiis illi Persas conficiebant. (2) In eo labore,
ab altera parte, Leonidas fortissime pugnans cecidit, cum
eoque alii illustres Spartani; quorum ergo, ut dignorum
virovum, nomina sciscitatus sum cognovique: rescivi vero
etiam omnium nomina trecentorum. (3) Ab altera parte,
ex Persis ibidem et alii multi illustres ceciderunt viri, et in
his duo Darii filii, Abrocomes, et Hyperanthes, quos ex
Phrataguna Artanis filia Darius susceperat. (4) Artanes
autem frater fuerat Darii, Hystaspis filius, Arsamis nepos.
Is Dario filiam suam elocans, simul totam suam domum
ei donaverat, quum unica ipsius proles illa esset.

CCXXV. Igitur duo Xerxis fratres ibi ceciderunt pugnan-
tes super Leonidæ cadavere, de quo acre fuit inter Persas
et Lacedæmonios certamen: donec ad extremum sua virtute
Græci illud subtraxerunt, quater in fugam versis adversa-
riis. Ita pugnatum est, donec qui cum Ephialte erant ad-
venere. (2) Quos ubi accedere intellexerunt Græci, tum
vero mutatum certamen est. Tunc enim in angustias
viæ se receperunt, et murum etiam prætergressi, ubi ad
tumulum venerunt, qui in introitu angustiarum est, ubi
nunc lapideus leo stat in Leonidæ memoriam, ibi confer-
tim consederunt exceptis Thebanis cæteri omnes. (3) Eo-
demque loco gladiis sese defendentes, quibus gladii super-
erant, alii manibus dentibusque depugnantes, obruti
sunt barbarorum telis, partim subruta muri munitione ex
adverso ingruentium, partim ex circuitu undique circum-
stantium.

CCXXVI. Tales quum se præstiterint Lacedæmonii et
Thespienses omnes, fortissimus tamen ex his fuisse dicitur
Dieneces Spartanus: quem aiunt, priusquam cum Medis
congrederentur, verbum illud dixisse, quum Trachinium
quemdam audivisset dicentem, quando barbari tela emisc-
rint, multitudine telorum solem iri obscuratum; tantam
enim esse hostium multitudinem. (2) Hunc igitur, nihil
perterritum, sed aspernantem Medorum multitudinem, re-
spondisse aiunt, fausta omnia Græcis nunciare hospitem
Trachinium; quandoquidem, sole telis Medorum obscurato,
in umbra sint pugnaturi, non in sole. Hæc et ejusdem ge-
neris alia dicta, aiunt, Dienecem Lacedæmonium fortis
animi monumenta reliquisse.

CCXXVII. Post hunc fortissimos se præstitisse memo-
rant Lacedæmonios duos fratres, Alpheum et Maronem,
Orsiphanti filios. Ex Thespiensibus vero præcipuam lau-
dem abstulit vir, cui Dithyrambus nomen fuit, Harmatidæ
filius.

CCXXVIII. Sepulti sunt omnes eodem loco quo cecide-
runt, et tam in horum honorem, quam in illorum qui ante

δεω ἀποπεμφθέντας οἶχεσθαι, ἐπιγέγραπται γράμματα λέγοντα τάδε,

Μυριάσιν ποτὲ τῇδε τριηκοσίαις ἐμάχοντο
ἐκ Πελοποννήσου χιλιάδες τέτορες.

6 (2) Ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι πᾶσι ἐπιγέγραπται, τοῖσι δὲ
Σπαρτιήτησι ἰδίῃ,

Ὡ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις ὅτι τῇδε
κεῖμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Λακεδαιμονίοισι μὲν δὴ τοῦτο, τῷ δὲ μάντι τόδε,

10 Μνῆμα τόδε κλειτοῖο Μεγιστία, ὃν ποτὲ Μῆδοι
Σπερχεῖδον ποταμὸν κτεῖναν ἀμειψάμενοι,
μάντιος, ὃς τότε Κῆρας ἐπερχομένας σάφα εἰδὼς
οὐκ ἔτλη Σπάρτης ἡγεμόνας προλιπεῖν.

(3) Ἐπιγράμμασι μὲν νυν καὶ στήλῃσι, ἔξω ἢ τὸ τοῦ
15 μάντιος ἐπίγραμμα, Ἀμφικτύονες εἰσὶ σφας οἱ ἐπικο-
σμήσαντες· τὸ δὲ τοῦ μάντιος Μεγιστίῳ Σιμωνίδῃς ὁ
Λεωπρέπεός ἐστι κατὰ ξεινίην ὁ ἐπιγράφας.

CCXXIX. Δύο δὲ τούτων τῶν τριηκοσίων λέγεται
Εὐρυτόν τε καὶ Ἀριστόδημον, παρεὼν αὐτοῖσι ἀμφοτέ-
20 ροῖσι κοινῷ λόγῳ χρησαμένοισι ἢ ἀποσωθῆναι ὁμοῦ ἐς
Σπάρτην, ὡς μεμετιμένοι τε ἔσαν ἐκ τοῦ στρατοπέδου
ὑπὸ Λεωνίδῳ καὶ κατεκέατο ἐν Ἀλπηνοῖσι ὀφθαλμιόνο-
τες ἐς τὸ ἔσχατον, ἢ εἴ γε μὴ ἐβούλοντο νοστήσαι, ἀπο-
θνήσκουσιν ἅμα τοῖσι ἄλλοις, (2) παρεὼν σφι τούτων τὰ
25 ἕτερα ποιεῖν οὐκ ἐθέλῃσαι ὁμοφρονεῖν, ἀλλὰ γνώμῃ
διενειχθέντας Εὐρυτόν μὲν πυθόμενον τὴν τῶν Περσέων
περίοδον, αἰτήσαντά τε τὰ ὅπλα καὶ ἐνδύντα, ἄγειν
αὐτὸν κελεῦσαι τὸν εἴλωτα ἐς τοὺς μαχομένους, ὅπως δὲ
αὐτὸν ἡγάγε, τὸν μὲν ἀγαγόντα οἶχεσθαι φεύγοντα, τὸν
30 δὲ ἐσπεσόντα ἐς τὸν ὄμιλον διαφραρῆναι, Ἀριστόδημον
δὲ λειποφυχέοντα λειφθῆναι. (3) Εἰ μὲν νυν ἦν μοῦνον
Ἀριστόδημον ἀλγῆσαντα ἀπονοστήσαι ἐς Σπάρτην, ἢ
καὶ ὁμοῦ σφῶν ἀμφοτέρων τὴν κομιδὴν γενέσθαι, δο-
κέειν ἑμοὶ οὐκ ἂν σφι Σπαρτιήτας μῆνιν οὐδεμίαν προσ-
35 θέσθαι· νυνὶ δὲ τοῦ μὲν αὐτῶν ἀπολομένου, τοῦ δὲ τῆς
μὲν αὐτῆς ἐχομένου προφάσιος, οὐκ ἐθέλησαντος δὲ ἀπο-
θνήσκειν, ἀναγκαίως σφι ἔχειν μνηῖσαι μεγάλως Ἀρι-
στοδήμῳ.

CCXXX. Οἱ μὲν νυν οὕτω σωθῆναι λέγουσι Ἀριστό-
40 δῆμον ἐς Σπάρτην καὶ διὰ πρόφασιν τοιήνδε, οἱ δὲ ἄγ-
γελον πεμφθέντα ἐκ τοῦ στρατοπέδου, ἔξεδον αὐτῷ κατα-
λαβέειν τὴν μάχην γινομένην οὐκ ἐθέλῃσαι, ἀλλ' ὑπο-
μείναντα ἐν τῇ ὁδῷ περιγενέσθαι, τὸν δὲ συνάγγελον
αὐτοῦ ἀπικόμενον ἐς τὴν μάχην ἀποθανεῖν.

45 CCXXXI. Ἀπονοστήσας δὲ ἐς Λακεδαίμονα ὁ Ἀρι-
στόδημος ὄνειδός τε εἶχε καὶ ἀτιμίην. Πάσων δὲ
τοιᾶδε ἡτίμωτο· οὔτε οἱ πῦρ οὐδὲς ἕναυε Σπαρτι-
τέων οὔτε διελέγετο, ὄνειδός τε εἶχε ὁ τρεσῆς Ἀρι-
στόδημος καλούμενος. Ἄλλ' ὁ μὲν ἐν τῇ ἐν Πλα-
50 ταίῃσι μάχῃ ἀνέλαβε πᾶσαν τὴν ἐπενεχθεῖσάν οἱ αἰ-
τίην.

CCXXXII. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλον ἀποπεμφθέντα

cecciderant quam dimissi a Leonida socii abierunt, hæ in-
scriptiones positæ sunt :

Cum trecentis olim myriadibus hic pugnarunt
ex Peloponneso quattuor millia virorum.

(2) Hæc in honorem omnium posita inscriptio est ; in Spar-
tanorum vero memoriam privatim ista :

Hospes, nuncia Lacedæmonis, hoc loco nos
jacere, dictis illorum obsequentes.

In Lacedæmonios igitur hoc ; in vatem vero istud :

Monumentum hoc illustris Megistiæ, quem olim Medi
Spercheo fluvio occiderunt trajecto,
vatis, qui instans tunc fatum probe cognitum habens,
deserere tamen Spartæ duces non sustinuit.

(3) Inscriptionibus istis et columnis, excepto vatis epi-
grammate, Amphictyones illos honorarunt : vatis vero Me-
gistiæ epigramma Simonides posuit, Leoprepis filius, pro
hospitii familiaritate.

CCXXIX. Narrant, ex trecentis illis Spartanis duos vi-
ros, Eurytum et Aristodemum, quum, si commune voluis-
sent consilium sequi, potuissent ambo aut simul salvi
Spartam redire, ut qui a Leonida e castris dimissi decubue-
rant in Alpenis, vehementi oculorum dolore laborantes ; aut,
si redire ad commilitones voluissent, mortem potuissent
obire cum reliquis : (2) hos igitur, narrant, quum alterutrum
horum licuisset eligere, noluisse commune sequi consilium ;
sed, inter se dissidentes, Eurytum, cognito Persarum
per montem circuitu, arma postulasse, captisque armis
jussisse helotam suum ad pugnantes se ducere ; et, post-
quam ad illos pervenit, helotam quidem fuga salutem pe-
tisse, ipsum vero in hostium agmen irruentem occubuisse :
Aristodemum autem, deficientem animo, remansisse. (3)
Quodsi igitur unus Aristodemus oculorum morbo laboras-
set, eaque caussa Spartam rediisset, aut si ambo simul re-
versi essent, Spartani (ut mihi videtur) nullam in eos iram
erant exercituri : nunc vero, quum alter periit, alter, qui
in eadem caussa fuerat, mori recusavit, necessario vehe-
menter irasci Aristodemo debuerunt.

CCXXX. Alii igitur, hoc modo hacque occasione Aristode-
mum, memorant, salvum Spartam evasisse : alii vero
aiunt, ad deferendum nuncium quemdam missum eum
fuisse e castris, et, quum pugnae deinde interesse potuis-
set, noluisse, sed in via moratum, superstitem fuisse ; so-
cium autem, qui simul cum eo missus fuerat, ad pugnam
rediisse, in eaque occubuisse.

CCXXXI. Quidquid est, Lacedæmonem reversus Aristode-
mus probro et ignominia notatus est, atque ita infamis
habitus, ut nemo Spartanorum lumen ei accenderet, nec
cum eo colloqueretur, utque per ignominiam trepidus Ari-
stodemus nominaretur. Sed idem vir in pugna ad Plataeas
culpam, quæ eum premebat, dissolvit totam.

CCXXXII. Memorant etiam, alium ex trecentis, nomine

ἀγγελον ἐς Θεσσαλίην τῶν τριηκοσίων τούτων περιγέ-
νέσθαι, τῷ οὐνομα εἶναι Παντίτην· νοστήσαντα δὲ τοῦ-
τον ἐς Σπάρτην, ὡς ἡτίμωτο, ἀπάγξασθαι.

CCXXXIII. Οἱ δὲ Θηβαῖοι τῶν ὁ Λεοντιάδης ἐστρα-
5 τήγεε, τέως μὲν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἐόντες ἐμάχοντο,
ὑπ' ἀναγκαίης ἐχόμενοι, πρὸς τὴν βασιλέος στρατιήν·
(2) ὡς δὲ εἶδον κατυπέρτερα τῶν Περσέων γινόμενα τὰ
πρήγματα, οὕτω δὲ, τῶν σὺν Λεωνίδῃ Ἑλλήνων ἐπει-
γομένων ἐπὶ τὸν κολωνόν, ἀποσχισθέντες τούτων χειρὰς
10 τε προέτεινον καὶ ἤϊσαν ἄσπον τῶν βαρβάρων, λέγον-
τες τὸν ἀληθέστατον τῶν λόγων, ὡς καὶ μηδίζουσι καὶ
γῆν τε καὶ ὕδωρ ἐν πρώτοισι ἔδοσαν βασιλείῃ, ὑπὸ δὲ
ἀναγκαίης ἐχόμενοι ἐς Θερμοπύλας ἀπικοίτατο καὶ ἀναί-
τιοι εἶεν τοῦ τρώματος τοῦ γεγονότος βασιλείῃ. (3) Ὡς
15 τε ταῦτα λέγοντες περιεγίνοντο· εἶχον γὰρ καὶ Θεσσα-
λοὺς τῶν λόγων τούτων μάρτυρας. Οὐ μέντοι τά γε
πάντα εὐτύχησαν· ὡς γὰρ αὐτοὺς ἔλαβον οἱ βάρβαροι
ἐλθόντας, τοὺς μὲν τινὰς καὶ ἀπέκτειναν προσιόντας,
τοὺς δὲ πλεῖνας αὐτῶν κελεύσαντος Ξέρξεω ἐστιζον στί-
20 γματα βασιλῆα, ἀρξάμενοι ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ Λεον-
τιάδεω, τοῦ τὸν παῖδα Εὐρύμαχον χρόνῳ μετέπειπεν
ἐφόνευσαν Πλαταιέες στρατηγήσαντα ἀνδρῶν Θηβαίων
τετρακοσίων καὶ σχόντα τὸ ἄστυ τὸ Πλαταιέων.

CCXXXIV. Οἱ μὲν δὲ περὶ Θερμοπύλας Ἑλλήνες
25 οὕτω ἡγωνίσαντο· Ξέρξης δὲ καλέσας Δημάρητον εἰρώ-
τα ἀρξάμενος ἐνθένδε, « Δημάρητε, ἀνὴρ εἰς ἀγαθός.
Τεκμαίρομαι δὲ τῇ ἀληθείῃ· ὅσα γὰρ εἶπας, ἅπαντα
ἀπέβη οὕτω. (2) Νῦν δέ μοι εἰπέ, κόσσοι τινὲς εἰσι οἱ
30 λοιποὶ Λακεδαιμόνιοι, καὶ τούτων ὁκόσοι τοιοῦτοι τὰ
πολέμια, εἴτε καὶ ἅπαντες. » Ὁ δ' εἶπε, « ὦ βασι-
λεῦ, πλῆθος μὲν πάντων τῶν Λακεδαιμονίων πολλόν
καὶ πόλιες πολλαί· τὸ δὲ ἐθέλεις ἐκμαθεῖν, εἰδήσεις. (3)
Ἔστι ἐν τῇ Λακεδαίμονι Σπάρτη πόλις ἀνδρῶν ὀκτα-
κισχιλίων μάλιστα, καὶ οὗτοι πάντες εἰσι ὁμοῖοι τοῖσι
35 ἐνθάδε μαχεσάμενοι· οἳ γε μὲν ἄλλοι Λακεδαιμόνιοι
τούτοις μὲν οὐκ ὁμοῖοι, ἀγαθοὶ δέ. » (4) Εἶπε πρὸς
ταῦτα Ξέρξης, « Δημάρητε, τέω τρόπῳ ἀπονητότατα
τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐπικρατήσομεν; ἴθι ἐξηγέεο· σὺ γὰρ
ἔχεις αὐτῶν τὰς διεξόδους τῶν βουλευμάτων οἷα βασι-
40 λεὺς γενόμενος. »

CCXXXV. Ὁ δ' ἀμείβετο, « ὦ βασιλεῦ, εἰ μὲν δὴ
συμβουλεύεαι μοι προθύμως, δίκαιόν με σοὶ ἐστὶ φρά-
ζειν τὸ ἀρίστον· εἰ τῆς ναυτικῆς στρατιῆς νέας τριη-
κοσίας ἀποστείλεις ἐπὶ τὴν Λακωνικὴν χώραν. (2) Ἔστι
45 δὲ ἐπ' αὐτῇ νῆσος ἐπικειμένη τῇ οὐνομά ἐστι Κύθηρα,
τὴν Χίλων ἀνὴρ παρ' ἡμῖν σοφώτατος γενόμενος κέρδος
μέζον εἶπαι Σπαρτιήτῃσι κατὰ τῆς θαλάσσης κατα-
δεδυκέναι μᾶλλον ἢ ὑπερέχειν, αἰεὶ τι προσδοκῶν ἀπ'
αὐτῆς τοιοῦτο ἐσεσθαι οἷόν τι ἐγὼ ἐξηγέομαι, οὐτι τὸν
50 σὸν στόλον· πρᾶειδώς, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως φοβεόμενος
ἀνδρῶν στόλον. (3) Ἐκ ταύτης ὦν τῆς νήσου ὀρμεύ-
μενοι φοβεόντων τοὺς Λακεδαιμονίους. Παροίκου δὲ
πολέμου σφι ἐόντος οἰκῆτου οὐδὲν δεινοὶ ἔσονται τοι μὴ
τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἀλίσκομένης ὑπὸ τοῦ πεζοῦ βω-

Pantiten, quum ad deferendum nuncium in Thessaliam
fuisset missus, superstitem fuisse; eundem vero, quum
Spartam reversus ignominia esset notatus, voluntario sus-
pendio vitam finisse.

CCXXXIII. Thebani vero, quibus dux præerat Leontia-
des, hactenus quidem a Græcorum partibus stantes, neces-
sitate coacti, adversus regis exercitum dimicaverant. (2)
Ut vero superiorem esse viderunt rem Persarum, quo tem-
pore Græci qui cum Leonida fuerant ad tumultum se reci-
pere properabant, his desertis, passis manibus ad barbaros
accesserunt, dicentes id quod verissimum erat, cum Medis
sese sentire; et inter primos terram et aquam regi tradidisse;
necessitate autem coactos venisse ad Thermopylas, et a
cladis culpa regi illatæ esse immunes. (3) His dictis, salvi
evaserunt; habebant enim etiam Thessalos dictorum testes.
Nec tamen prorsus feliciter eis res cessit. Nam, ut acce-
dentes eos in potestate habuerunt barbari, nonnullos etiam,
ut accedebant, interfecerunt; plurimis vero Xerxis jussu
regia inusserunt stigmata, initio a duce Leontia de facto;
cujus viri filium Eurymachum, interjecto tempore, Pla-
tæenses interfecerunt, quum quadringentorum dux fuisset
Thebanorum, quorum ope Platæensium urbem occupa-
verat.

CCXXXIV. Hoc igitur modo ad Thermopylas Græci
pugnauerant. Tum vero Xerxes vocatum ad se Demaratum
interrogavit, hoc usus sermonis introitu: « Demarate, vir
probus es: ex vero ita judico: quæcumque enim dixisti, ea
ita evenerunt. (2) Nunc autem dic mihi, quotnam numero
sint reliqui Lacedæmonii; et ex his quot sint horum similes
in re bellica, an etiam tales sint omnes. » Et ille, « Rex, in-
quit, multitudo quidem omnium Lacedæmoniorum ingens
est, et civitates sunt multæ: quod vero tu scire cupis, id
dicam. (3) Est in Laconica Sparta, civitas virorum octies
mille admodum: et hi quidem omnes similes sunt his qui
hic pugnarunt. Cæteri vero Lacedæmonii his utique non
sunt similes, at fortes tamen viri sunt. » (4) Ad hæc Xer-
xes ait: « Quonam igitur pacto, Demarate, hos homines
minimo labore subigemus? Age, hoc mihi prome! Tu enim
vias consiliorum omnium, quibus illi utuntur, compertas
habes, quippe qui rex eorum fuisti. »

CCXXXV. Respondit Demaratus: « Quandoquidem stu-
diose tu me, o rex, consulis, æquum est ut tibi id, quod
optimum fuerit, expromam: nempe, si trecentarum navium
classem in Laconicam miseris terram. (2) Est autem prope
illam sita insula, cui nomen Cythera; de qua Chilon, vir
olim apud nos sapientissimus, dicere consueverat, ingens
lucrum fore Spartanis, si ea insula mari mergeretur potius,
quam emineret. Nempe ille, non utique tuam classem ex longo
tempore prospiciens, sed quamlibet quorumcumque homi-
num timens classem, semper veritus erat ne ex illa insula
tale quidpiam patriæ suæ immineret, quale tibi ego nunc
propono. (3) Ex hac igitur insula impetum faciens tua clas-
sis terreat Lacedæmonios: et illi, proprio finitimoque bello
pressi, nihil verendum est, ne reliquæ Græciæ, a pedestri-

οέωσι ταύτη. Καταδουλωθείσης δὲ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος ἀσθενὲς ἤδη τὸ Λακωνικὸν μοῦνον λείπεται. (4) Ἦν δὲ ταῦτα μὴ ποιέης, τάδε τοι προσδόκα ἔσεσθαι. Ἔστι τῆς Πελοποννήσου ἰσθμὸς στενός· ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ πάντων Πελοποννησίων συνομοσάντων ἐπὶ σοὶ μάχας ἰσχυροτέρας ἄλλας τῶν γενομένων προσδέκεο ἔσεσθαι τοι. Ἰκεῖνο δὲ ποιήσαντι ἀμαχητὶ ὃ τε ἰσθμὸς οὗτος καὶ αἱ πόλεις προσχωρήσουσι. »

CCXXXVI. Λέγει μετὰ τοῦτον Ἀχαιμένης ἀδελφός τε ἔων Ξέρξῳ καὶ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ στρατηγός, παρattyχών τε τῷ λόγῳ καὶ δείσας μὴ ἀναγνωσθῇ Ξέρξης ποιέειν ταῦτα, « ὦ βασιλεῦ, ὁρέω σε ἀνδρὸς ἐνδεκόμενον λόγους δε φρονέει τοι εὖ πρήσσοντι ἢ καὶ προδιδόι πρήγματα τὰ σά. (2) Καὶ γὰρ δὴ καὶ τρόποισι τοιούτοις χρεώμενοι Ἕλληνες χαίρουσι· τοῦ τε εὐτυχέειν φρονέουσι καὶ τὸ χρέσσον στυγέουσι. (3) Εἰ δ' ἐπὶ τῇσι παρεούσῃσι τύχῃσι, τῶν νέες νεναυηγῆκασι τετρακόσiai, ἄλλας ἐκ τοῦ στρατοπέδου τριηκοσίας ἀποπέμψεις περιπλῶειν Πελοπόννησον, ἀξιόμαχοί τοι γίνονται οἱ ἀντίπαλοι· ἄλλης δὲ ἔων ὁ ναυτικὸς στρατὸς δυσμεταχείριστός τε αὐτοῖσι γίνεται, καὶ ἀρχὴν οὐκ ἀξιόμαχοί τοι ἔσονται, καὶ πᾶς ὁ ναυτικὸς τῷ πεζῷ ἀρήξει καὶ ὁ πεζὸς τῷ ναυτικῷ, ὁμοῦ πορευόμενος· εἰ δὲ διασπάσεις, οὔτε σὺ ἔσαι ἐκείνοις χρησίμος οὔτε ἐνέειν σοί. (4) Τὰ σεωυτοῦ δὲ τιθέμενος εὖ γνώμην ἔχε τὰ τῶν ἀντιπολέμων μὴ ἐπιλέγεσθαι πρήγματα, τῇ τε στήσονται τὸν πόλεμον, τὰ τε ποιήσουσι, ὅσοι τε πλῆθος εἰσί. Ἰκανοὶ γὰρ ἐκεῖνοί γε αὐτοῖς ἐωυτῶν πέρι φροντίζειν εἰσι, ἡμεῖς δὲ ἡμέων ὡσαύτως. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἦν ἴωσι ἀντία Πέρσῃσι ἐς μάχην, οὐδὲν τὸ παρεὸν τρώμα ἀνιέονται. »

CCXXXVII. Ἀμείβεται Ξέρξης τοισίδε, « Ἀχαιμενες, εὖ τέ μοι δοκέεις λέγειν, καὶ ποιήσω ταῦτα. Δημάρητος δὲ λέγει μὲν τὰ ἄριστα ἔλπεται εἶναι ἐμοί, 35 γνώμῃ μέντοι ἔσσοται ὑπὸ σεῦ. (2) Οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνό γε ἐνδέξομαι, ὅπως οὐκ εὐνοέει τοῖσι ἐμοῖσι πρήγμασι, τοῖσι τε λεγομένοις πρότερον ἐκ τούτου σταθμώμενος, καὶ τῷ ἐόντι, ὅτι πολιήτης μὲν πολιήτῃ εὖ πρήσσοντι φρονέει καὶ ἔστι δυσμενὲς τῇ σιγῇ, οὐδ' ἂν συμβουλευομένου τοῦ ἀστοῦ πολιήτης ἀνὴρ τὰ ἄριστα οἱ δοκέοντα εἶναι ὑποθέοιτο, εἰ μὴ πρόσω ἀρετῆς ἀνῆκοι· σπάνιοι δ' εἰσὶ οἱ τοιοῦτοι. (3) Ξεῖνος δὲ ξείνῳ εὖ πρήσσοντί ἐστι εὐμενέστατον πάντων, συμβουλευομένου τε ἂν συμβουλεύσειε τὰ ἄριστα. Οὕτω ὦν κακολογίης 45 πέρι τῆς ἐς Δημάρητον, ἐόντος ἐμοὶ ξείνου, ἔχουσθαι τινα τοῦ λοιποῦ κελεύω. »

CCXXXVIII. Ταῦτα εἶπας Ξέρξης διεξῆκε διὰ τῶν νεκρῶν, καὶ Λεωνίδεω, ἀκηχοῦς ὅτι βασιλεὺς τε ἦν καὶ στρατηγὸς Λακεδαιμονίων, ἐκέλευσε ἀποταμόντας τὴν 50 κεφαλὴν ἀνασταυρῶσαι. (2) Δῆλόν μοι πολλοῖσι μὲν καὶ ἄλλοις τεκμηρίοις, ἐν δὲ καὶ τῷδε οὐκ ἥκιστα γέγονε, ὅτι βασιλεὺς Ξέρξης πάντων δὴ μάλιστα ἀνδρῶν ἐθυμώθη ζῶντι Λεωνίδῃ· οὐ γὰρ ἂν κοτε ἐς τὸν νεκρὸν ταῦτα παρενόμῃσε, ἐπεὶ τιμᾶν μάλιστα νομίζουσι τῶν

his tuis copiis oppugnatae, auxillo veniant. Domita autem reliqua Graecia, Laconicum genus per se relinquitur invalidum. (4) Istud autem ni feceris, hoc futurum exspecta. Est Peloponnesi isthmus angustus; quo loco a conjuratis adversus te omnibus Peloponnesiis scito certamina multo acriora tibi, quam quae adhuc facta sunt, imminere. Istud vero si feceris, isthmus ille et civitates omnes sine pugna in tuam cedent potestatem. »

CCXXXVI. Post haec Achæmenes, frater Xerxis, et classi praepositus, qui huic colloquio intererat, veritus ne ad faciendum quod Demaratus suaserat Xerxes induceretur, hunc sermonem est exorsus : « Rex, video te sermonem admittere viri, qui tuae invidet felicitati, aut etiam prodero res tuas conatur. (2) Nam hoc uti more amant Graeci : invident aliis ob felicitatem, oderuntque potentiores. (3) Quodsi tu in praesenti rerum statu, postquam quadringentae nostrarum navium naufragium fecerunt, alias trecentas de classe dimiseris quae Peloponnesum circumnavigent, erunt nobis hostes ad resistendum pares : sin conjuncta manet nostra classis, difficilis illis erit ad oppugnandum, omninoque resistere tibi nequiquam poterunt. Adhuc universae navales copiae terrestribus erunt praesidio, et terrestres copiae navalibus, una iter facientes : quos si diremeris, nec tu illis utilis esse poteris, nec illae tibi. (4) Quodsi tuae rationes recte erunt initae, sic induc animum, ut nihil cures res adversariorum, quo loco gesturi sint bellum, quidve agant, aut quanta sit illorum multitudo. Satis ipsi idonei sunt suas res curare, atque nos nostras. Lacedaemonii vero, si contra Persas in pugnam progredientur, ne unam quidem hanc praesentem cladem reparabunt. »

CCXXXVII. Cui Xerxes his verbis respondit : « Achæmenes, recte tu mihi dicere videris, atque ita faciam. Demaratus autem ea dicit, quae meis rebus ipse utilissima judicat : ejus tamen sententia a tua superatur. (2) Nam istud quidem non admitto, non bene eum cupere meis rebus : documento quippe mihi sunt quum superiores ejus sermones, tum res ipsa. Etenim civis quidem invidet felicitati civis, et tacite ei infensus est; nec facile civis, a popularium aliquo consultus, ea illi quae ipsi optima videntur suaserit, nisi probabiles in virtute progressus fecerit : cujusmodi rari sunt homines : (3) hospes vero hospiti felici benevolentissimus est, et consultanti lubens optima suaserit. Itaque maledicentia adversus Demaratum, qui meus hospes est, abstinere dehinc quemlibet jubeo. »

CCXXXVIII. Haec Xerxes postquam dixit, per caesorum cadavera transiit; et Leonidae, ut audivit regem hunc et ducem Lacedaemoniorum fuisse, abscindi caput et e palo erigi jussit. (2) Ac mihi quidem quum aliis documentis, tum vero maxime hoc ipso, sit manifestum, Xerxem vivo Leonidae omnium hominum maxime iratum fuisse : alioqui enim numquam in mortui corpus ita nefarie saeviturus erat, quandoquidem maxime omnium, quos novi, hominum Per-

ἐγὼ οἶδα ἀνθρώπων Πέρσαι ἀνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέ-
μια. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν, τοῖσι ἐπετέτακτο ποιέειν.

CCXXXIX. Ἄνειμι δὲ ἐκεῖσε τοῦ λόγου τῇ μοι τὸ
πρότερον ἐξέλιπε. Ἐπύθοντο Λακεδαιμόνιοι ὅτι βασι-
6 λεὺς στέλλοιτο ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα πρῶτοι, καὶ οὕτω δὴ ἐς
τὸ χρηστήριον τὸ ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψαν, ἐνθα δὴ σφι
ἐχρήσθη τὰ ὀλίγω πρότερον εἶπα· ἐπύθοντο δὲ τρόπῳ
θωμασίῳ. (2) Δημάρητος γὰρ ὁ Ἀρίστωνος φυγὼν ἐς
Μήδους, ὡς μὲν ἐγὼ δοκέω, καὶ τὸ οἶκος ἐμοὶ συμμά-
10 χεται, οὐκ ἦν εὐνοος Λακεδαιμόνιοις, πάρεστι δὲ
εἰκάζειν εἴτε εὐνοίῃ ταῦτα ἐποίησε εἴτε καὶ καταχαί-
ρων. (3) Ἐπεῖτε γὰρ Ξέρξης ἔδοξε στρατηλατέειν ἐπὶ
τὴν Ἑλλάδα, ἐὼν ἐν Σούσοις ὁ Δημάρητος καὶ πυθό-
μενος ταῦτα ἠθέλησε Λακεδαιμόνιοις ἐξαγγεῖλαι. Ἄλ-
15 λως μὲν δὴ οὐκ εἶχε σημήναι· ἐπικίνδυνον γὰρ ἦν μὴ
λαμφθεῖν· ὁ δὲ μηχανᾶται τοιάδε· (4) δελτίον δι-
πτυχον λαβὼν τὸν κηρὸν αὐτοῦ ἐξέκνησε, καὶ ἔπειτεν ἐν
τῷ ξύλῳ τοῦ δελτίου ἔγραψε τὴν βασιλέως γνώμην,
ποιήσας δὲ ταῦτα ὀπίσω ἐπέτηξε τὸν κηρὸν ἐπὶ τὰ γράμ-
20 ματα, ἵνα φερόμενον κεινὸν τὸ δελτίον μὴδὲν πρῆγμα
παρέχοι πρὸς τῶν ὁδοφυλάκων. (5) Ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπί-
κετο ἐς τὴν Λακεδαίμονα, οὐκ εἶχον συμβαλέσθαι οἱ
Λακεδαιμόνιοι, πρὶν γε δὴ σφι, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι,
Κλεομένηος μὲν θυγάτηρ, Λεωνίδεω δὲ γυνὴ Γοργῶ
25 ὑπέθετο ἐπιφρασθεῖσα αὐτῇ, τὸν κηρὸν κινᾶν κελεύου-
σα, καὶ εὐρήσειν σφέας γράμματα ἐν τῷ ξύλῳ. (6) Πει-
θόμενοι δὲ εὗρον καὶ ἐπελέξαντο, ἔπειτεν δὲ τοῖσι ἄλ-
λοισι Ἑλλήσι ἐπέστειλαν. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτω λέγε-
ται γενέσθαι.

sae honorare fortes viros consueverunt. Illi igitur, quibus
id imperatum est, jussa exsecuti sunt.

CCXXXIX. Sed redeo ad eam narrationem, quam supe-
rius imperfectam reliqui. Parare regem expeditionem ad-
versus Græciam primi resciverant Lacedæmonii, idque
mira quadam ratione resciverant. Ideoque ad Delphicum
miserunt oraculum, ubi illud eis editum est responsum,
quod paulo ante commemoravi. (2) Demaratus enim,
Aristonis filius, exsulans apud Medos, ut equidem existi-
mo, et ratio mecum militat, non bene animatus fuit in La-
cedæmonios. Conjectare igitur licet, utrum benevolo hoc
fecerit animo an insultandi caussa. (3) Postquam decrevit
Xerxes exercitum adversus Græciam ducere, Demaratus
tunc Susis præsens, ubi id rescivit, Lacedæmoniis voluit
significare. Qui quum aliam rationem, qua id eis significa-
ret, non haberet, quum periculum esset ne deprehendero-
tur, tali usus est commento: (4) sumpta duplicata tabella,
ceram ex ea erasit, et ligno tabellæ consilium Xerxis in-
scripsit: quo facto, scriptum istud infusa cera denuo ob-
duxit, ne nudam ferenti tabellam molestia exhiberetur a
viarum custodibus. (5) Postquam vero Lacedæmonem
perlata tabella est, conjectare Lacedæmonii, quid rei es-
set, prius non potuere, quam (ut equidem accepi) Cleome-
nis filia, Leonidæ uxor, Gorgo, eos docuisset. Hæc enim
re secum perpensa, eradi ceram jussit, atque ita in ligno
reperituros esse scripturam ait: (6) cui obsequentes illi
scripta intus reppererunt legeruntque, ac deinde reliquis
Græcis legenda miserunt. Hæc igitur ita gesta esse memo-
rant.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΟΓΔΩΗ.

(ΟΥΡΑΝΙΑ.)

I. Οἱ δὲ Ἑλλήνων ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν ταχέν-
τες ἔσαν οἷδε, Ἀθηναῖοι μὲν νέας παρεχόμενοι ἑπτὰ καὶ
30 εἴκοσι καὶ ἑκατόν· ὑπὸ δὲ ἀρετῆς τε καὶ προθυμίας
Πλαταῖες, ἀπειροὶ τῆς ναυτικῆς ἐόντες, συνεπλήρουν
τοῖσι Ἀθηναίοις τὰς νέας. (2) Κορίνθιοι δὲ τεσσερά-
κοντα νέας παρέχοντο, Μεγαρέες δὲ εἴκοσι· καὶ Χαλ-
κιδέες ἐπλήρουν εἴκοσι, Ἀθηναίων σφι παρεχόντων τὰς
40 νέας, Αἰγινῆται δὲ ὀκτωκαίδεκα, Σικυόνιοι δὲ δυοκαί-
δεκα, Λακεδαιμόνιοι δὲ δέκα, Ἐπιδαύριοι δὲ ὀκτὼ,
Ἐρετριεῖς δὲ ἑπτὰ, Τροιζήνιοι δὲ πέντε, Στυρεῖς δὲ
δύο καὶ Κεῖοι δύο τε νέας καὶ πεντηκοντέρους δύο· Λο-
45 κροὶ δὲ σφι οἱ Ὀπούντιοι ἐπεβώθειον πεντηκοντέρους
ἔχοντες ἑπτὰ.

HERODOTUS.

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER OCTAVUS

(URANIA.)

I. Græci populi in classem descripti, hi fuere: Athenien-
ses naves præbuerant centum viginti septem; Plataenses
vero, quum rei nauticæ essent expertes, sua virtute studio-
que ifcensi, simul cum Atheniensibus naves Atticas propu-
gnatoribus compleverant. (2) Corinthii quadraginta præ-
buerant naves: Megarenses, viginti. Chalcidenses item
viginti compleverant; sed naves illis suppeditarunt Athe-
nienses. Æginetæ octodecim naves præbuerant: Sicyonii,
duodecim: Lacedæmonii, decem: Epidaurii, octo: Ere-
trienses, septem: Træzenii, quinque: Styrenses, duas:
Ceî, duas naves (triremes) et duas actuarias quinquaginta
remorum: Locri denique Opuntii septem actuariis quinquaginta remorum auxilio venerant.

25

II. Ἔσαν μὲν ὧν οὗτοι οἱ στρατευόμενοι ἐπ' Ἀρτεμίσιον, εἴρηται δέ μοι καὶ ὡς τὸ πλῆθος ἕκαστοι τῶν νεῶν παρείχοντο, Ἀριθμὸς δὲ τῶν συλλεχθεισέων νεῶν ἐπ' Ἀρτεμίσιον ἦν, πᾶρες τῶν πεντηκοντέρων, μία καὶ 5 ἐβδομήκοντα καὶ διηκόσιαι. (2) Τὸν δὲ στρατηγὸν τὸν τὸ μέγιστον κράτος ἔχοντα παρείχοντο Σπαρτιῆται Εὐρυβιάδεια τὸν Εὐρυκλείδην· οἱ γὰρ σύμμαχοι οὐκ ἔφασαν, ἦν μὴ ὁ Λάκων ἡγεμονεύῃ, Ἀθηναίοισι ἔφασθαι ἡγεομένοισι, ἀλλὰ λύσειν τὸ μέλλον ἔσσεσθαι στρα-
10 τευμα.

III. Ἐγένετο γὰρ κατ' ἀρχὰς λόγος, πρὶν ἢ καὶ ἐς Σικελίην πέμπειν ἐπὶ συμμαχίην, ὡς τὸ ναυτικὸν Ἀθηναίοισι χρεῖων εἶη ἐπιτράπειν. Ἀντιβάντων δὲ τῶν συμμάχων εἶκον οἱ Ἀθηναῖοι, μέγα πεποιημένοι πε-
15 ριεῖναι τὴν Ἑλλάδα, καὶ γνόντες, εἰ στασιάσουσι περὶ τῆς ἡγεμονίας, ὡς ἀπολέεται ἡ Ἑλλάς, ὀρθὰ νοεῦντες· (2) στάσις γὰρ ἐμφυλὸς πολέμου ὁμοφρονέοντος τοσούτῳ κακίον ἐστὶ ὅσῳ πόλεμος εἰρήνης. Ἐπιστάμενοι ὧν αὐτὸ τοῦτο οὐκ ἀντέτεινον, ἀλλ' εἶκον, μέχρι ὅσου κάρτα
20 ἐδέοντο αὐτῶν, ὡς διέδεξαν· (3) ὡς γὰρ διωσάμενοι τὸν Πέρσην περὶ τῆς ἐκείνου ἡδὴ τὸν ἀγῶνα ἐποιεῦντο, πρόφασιν τὴν Πausaniæ ὕβριν προῖσχόμενοι ἀπειλόντο τὴν ἡγεμονίην τοὺς Λακεδαιμονίους. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο.

IV. Τότε δὲ οὗτοι οἱ καὶ ἐπ' Ἀρτεμίσιον Ἑλλήνων ἀπικόμενοι ὡς εἶδον νέας τε πολλὰς καταρχείσας ἐς τὰς Ἀφetas καὶ στρατιῆς ἅπαντα πλέα, ἐπεὶ αὐτοῖσι παρὰ
25 δόξαν τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἀπέβαινε ἢ ὡς αὐτοὶ κατεδόκεον, καταρρωδήσαντες δρησμὸν ἐβουλεύοντο ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα. (2) Γνόντες δὲ σφεας οἱ Εὐβοέες ταῦτα βουλευομένους ἐδέοντο Εὐρυβιάδην προσμεῖναι χρόνον ὀλίγον, ἔστ' ἂν αὐτοὶ τέκνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας ὑπεκθέωνται. (3) Ὡς δὲ οὐκ ἔπει-
30 θον, μεταδάντες τὸν Ἀθηναίων στρατηγὸν πείθουσι Θεμιστοκλέα ἐπὶ μισθῷ τριήκοντα ταλάντοισι, ἐπ' ᾧ τε καταμείναντες πρὸ τῆς Εὐβοίας ποιήσονται τὴν ναυ-
μαχίην.

V. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς τοὺς Ἑλληνας ἐπισχεῖν ὧδε ποιεῖ. Εὐρυβιάδην τούτων τῶν χρημάτων μεταδιδῶν
40 πέντε τάλαντα ὡς παρ' ἑωυτοῦ δῆθεν διδούς. Ὡς δὲ οἱ οὗτος ἀνεπέπειστο, (Ἀδείμαντος γὰρ ὁ Ὀκύτου Κορινθίων στρατηγὸς τῶν λοιπῶν ἡσπαιρε μῶνος, φάμενος ἀποπλώσεσθαι τε ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου καὶ οὐ παρα-
μενέειν,) (2) πρὸς δὲ τοῦτον εἶπε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπο-
45 μόσας, « οὐ σύ γε ἡμέας ἀπολείψεις, ἐπεὶ τοι ἐγὼ μέζω δῶρα δώσω ἢ βασιλεὺς ἂν τοι ὁ Μήδων πέμψει ἀπο-
λιπόντι τοὺς συμμαχούς. » Ταῦτά τε ἅμα ἡγόρευε, καὶ πέμπει ἐπὶ τὴν νέα τὴν Ἀδείμαντος τάλαντα ἀργυρίου τρία. (3) Οὗτοί τε δὴ πληγέντες δώροισι ἀναπεπει-
50 σμένοι ἔσαν, καὶ τοῖσι Εὐβοῦσι ἐκεχάριστο, αὐτὸς τε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκέρδηνε, ἐλάνθανε δὲ τὰ λοιπὰ ἔχων, ἀλλ' ἡπιστάτο οἱ μεταλαβόντες τούτων τῶν χρημάτων ἐκ τῶν Ἀθηνέων ἐλθεῖν ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ τὰ χρή-
ματα.

II. Hi igitur fuere, qui ad Artemisium militarunt : di-
xique etiam, quem navium numerum singuli populi con-
tulerint. Fuit autem collectarum ad Artemisium navium
universus numerus, actuariis quinquaginta remorum exce-
plis, ducentæ septuaginta et una. (2) Imperatorem autem,
penes quem imperii summa erat, præbuerant Spartani, Eu-
rybiadem, Euryclidæ filium. Dixerant enim socii, nisi Laco
summum obtineret imperium, non se secuturos esse Athe-
nienses duces; sed exercitum, qui futurus esset, dissolu-
turos.

III. Etenim jam initio, priusquam in Siciliam petendæ
societatis caussa misissent, agilitus sermo erat, Athenien-
sibus permittendum esse classis imperium. Contradicientibus
vero sociis cesserant Athenienses, quod magni facerent ser-
vari Græciam, pulcreque nossent, si de principatu inter sese
contenderent, perituram esse Græciam : recte quidem illi
sentientes. (2) Nam civilis dissensio tanto pejor res est
bello communi consensu gesto, quanto pejor res est bel-
lum quam pax. Hoc ipsum igitur intelligentes Athenien-
ses non repugnarunt sociis, sed cesserunt, quamdiu illis ma-
gnopere indigebant. Quod satis ipsi ostenderunt : (3) nam,
postquam pulso Persa jam de ipsius terra contendere cœpe-
rant, caussam præ se ferentes contumeliam Pausaniæ, La-
cedæmoniiis imperium eripuerunt. Sed hæc quidem inse-
quente tempore gesta sunt.

IV. At tunc Græci qui ad Artemisium se contulerant, ut
viderunt navium multitudinem, quæ ad Aphetas converge-
rant, omniaque plena conspexerunt militum, metu perculsi,
quod præter opinionem expectationemque suam res bar-
baris successisset, de capessenda fuga et de receptu ab Ar-
temisio versus interiora Græcia deliberarunt. (2) Quod ab
illis agitari consilium ubi cognovere Eubæenses, orarunt
Eurybiadem, ut aliquantisper saltem maneret, donec ipsi
liberos suos reliquamque familiam in tuto collocassent. (3)
Id postquam Eurybiadi non persuaserunt, alio se conver-
tentes, Atheniensium duci persuaserunt Themistocli, pro-
posita talentorum triginta mercede, ea conditione ut ibi
manerent et ante Eubæam pugna navali decernerent.

V. Et Themistocles, ut ibi manerent Græci, tali ratione
effecit. Ex hac pecunia Eurybiadi quinque impertivit talenta,
quasi nempe de suo illi daret. Hoc ita persuaso, quum e re-
liquis solus adhuc Adimantus obniteretur, Ocyti filius, Co-
rinthiorum dux, dicens ab Artemisio se discessurum, nec
diutius ibi moraturum : (2) hunc, interposito juramento,
Themistocles his verbis adlocutus est : « Non tu quidem nos
deseres : tibi enim ego majora munera dabo, quam missu-
rus tibi rex Medorum esset, si desereres socios. » His di-
ctis, in navem Adimanti tria misit talenta. (3) Itaque illi,
muneribus perculsi, persuaderi sibi passi sunt, et Eubæen-
sibus gratum factum est; ipse autem Themistocles lucratus
est, reliqua sibi retinens : illi vero, quibus pecuniæ partem
impertiverat, putabant ab Atheniensibus sibi ista conditione
datam esse pecuniam.

VI. Οὕτω δὲ κατέμεινάν τε ἐν τῇ Εὐβοίῃ καὶ ἐναυμάχησαν. Ἐγένετο δὲ ὧδε. Ἐπεῖτε δὴ ἐς τὰς Ἀφέτας περὶ δέλῃν πρῶτῃν γινομένην ἀπίκατο οἱ βάρβαροι, πυθόμενοι μὲν ἔτι καὶ πρότερον περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ναυλοχέειν νέας Ἑλληνίδας ὀλίγας, τότε δὲ αὐτοὶ ἰδόντες, πρόθυμοι ἔσαν ἐπιχειρέειν, εἴ πως ἔλοιεν αὐτάς. (2) Ἐκ μὲν δὴ τῆς ἀντίης προσπλώειν οὐ κώ σφι ἐδόκεε τῶνδε εἵνεκεν, μή πως ἰδόντες οἱ Ἕλληνες προσπλώοντας ἐς φυγὴν ὀρμήσειαν, φεύγοντάς τε εὐφρόνῃ καταλάβοι· καὶ ἔμελλον δὴθεν ἐκφεύξεσθαι, ἔδεε δὲ μὴδὲ πυρφόρον τῷ ἐκείνων λόγῳ ἐκφυγόντα περιγενέσθαι.

VII. Πρὸς ταῦτα ὧν τάδε ἐμνησανέοντο. Τῶν νεῶν ἀπασέων ἀποκρίναντες διηκοσίας περιέπεμπον ἔξωθεν Σκιαθοῦ, ὡς ἂν μὴ ὀφθῇσι ὑπὸ τῶν πολεμίων περιπλῶσαι Εὐβοίαν, κατὰ τε Καφηρέα καὶ Γεραιστὸν ἐς τὸν Εὐρίπον, ἵνα δὴ περιλάβοιεν οἱ μὲν ταύτῃ ἀπικόμενοι καὶ φράξαντες αὐτῶν τὴν ὀπίσω φέρουσιν ὁδόν, σφεῖς δὲ ἐπισπόμενοι ἐξ ἐναντίας. (2) Ταῦτα βουλευσάμενοι ἀπέπεμπον τῶν νεῶν τὰς ταχθείσας, αὐτοὶ οὐκ ἐν νόῳ ἔχοντες ταύτης τῆς ἡμέρης τοῖσι Ἕλλησι ἐπιθήσεσθαι, οὐδὲ πρότερον ἢ τὸ σύνθημά σφι ἔμελλε φανήσεσθαι παρὰ τῶν περιπλῶντων ὡς ἠκόντων. Ταύτας μὲν δὴ περιέπεμπον, τῶν δὲ λοιπέων νεῶν ἐν τῇσι Ἀφετῇσι ἐποιεῦντο ἀριθμόν.

VIII. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐν τῇ οὗτοι ἀριθμόν ἐποιεῦντο τῶν νεῶν, (ἦν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τούτῳ Σκυλλίης Σκιωναῖος δῦτης τῶν τότε ἀνθρώπων ἀριστος, ὃς καὶ ἐν τῇ ναυηγίῃ τῇ κατὰ τὸ Πήλιον γενομένη πολλὰ μὲν ἔσωσε τῶν χρημάτων τοῖσι Πέρσῃσι, πολλὰ δὲ καὶ αὐτὸς περιεβάλετο,) οὗτος δὲ Σκυλλίης ἐν νόῳ μὲν εἶχε ἄρα καὶ πρότερον αὐτομολήσειν ἐς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλ' οὐ γὰρ οἱ παρέσχε ὡς τότε. (2) Ὅτε μὲν δὴ τρόπῳ τὸ ἐνθεῦτεν ἔτι ἀπίκετο ἐς τοὺς Ἕλληνας, οὐκ ἔχω εἶπαι ἀτρεκέως, θυμάζω δὲ εἰ τὰ λεγόμενά ἐστι ἀληθέα· λέγεται γὰρ ὡς ἐξ Ἀφετέων δὺς ἐς τὴν θάλασσαν οὐ πρότερον ἀνέσχε πρὶν ἢ ἀπίκετο ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον, σταδίους μάλιστα καὶ τούτους ἐς ὀγδώκοντα διὰ τῆς θαλάσσης διεξελθόν. (3) Λέγεται μὲν νυν καὶ ἄλλα ψευδέσι ἱκελα περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, τὰ δὲ μετεξέτερα ἀληθέα· περὶ μέντοι τούτου γνώμη μοι ἀποδεδέχθω πλοῖω μιν ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον. (4) Ὡς δὲ ἀπίκετο, αὐτίκα ἐσήμνηε τοῖσι στρατηγοῖσι τὴν τε ναυηγίην, ὡς γένοιτο, καὶ τὰς περιπεμφθείσας τῶν νεῶν περὶ Εὐβοίαν.

IX. Τοῦτο δὲ ἀκούσαντες οἱ Ἕλληνες λόγον σφίσι αὐτοῖσι ἐδίδον. Πολλῶν δὲ λεχθέντων ἐνίκαι τὴν ἡμέρην ἐκείνην αὐτοῦ μείναντάς τε καὶ αὐλισθέντας, μετέπειτα νύκτα μέσσην παρέντας πορεύεσθαι καὶ ἀπαντᾶν τῇσι περιπλωούσῃσι τῶν νεῶν. (2) Μετὰ δὲ τοῦτο, ὡς οὐδεὶς σφι ἐπέπλωε, δέλῃν ὀψίην γινομένην τῆς ἡμέρης φυλάξαντες αὐτοὶ ἐπανέπλων ἐπὶ τοὺς βαρβάρους, ἀπόπειραν αὐτῶν ποιήσασθαι βουλόμενοι τῆς τε μάχης καὶ τοῦ διεκπλόου.

X. Ὅρεόντες δὲ σφας οἱ τε ἄλλοι στρατιῶται οἱ

VI. Itaque ad Eubœam manserunt Græci, et pugnam navalem commiserunt. Quæ res in hunc modum gesta est. Quum post meridiem ad Aphetas pervenissent barbari, jamque antea cognovissent, quod nunc etiam ipsi videbant, Græcorum paucas naves ad Artemisium in statione esse, incessit eos cupido illas adgrediendi, potiri eis posse sperantes. (2) Jam ex adverso quidem protinus contra eas navigare non placuit, hac caussa, ne, si ipsos Græci viderent contra se navigantes, arriperent fugam, noxque fugientes reciperet; atque erant nimirum fuga salutem consecuturi: debebat autem, ut Persæ quidem dictitabant, ne ignifer quidem in vita reliquus manere.

VII. Hac igitur de caussa tale ceperunt consilium. Selectas ex universa classe naves ducentas extra Scythium, ne ab hostibus conspicerentur, circummiserunt; quæ, præter Caphareum et Geræstum Eubœam circumvectæ, in Euripum navigarent; quo nimirum medios illos includerent, hi, ubi in Euripum pervenissent, reditum in Græciam interceptantes; ipsi vero, ex adverso eos adgredientes. (2) Hoc consilio dimissis navibus ad id delectis, ipsi eo die adgredi Græcos non habuere in animo, non prius illos adgressuri quam edito a circumnavigantibus signo, de quo convenerat, certiores essent facti, ad locum constitutum illos pervenisse. Dum hi ita circumnavigant, interim illi apud Aphetas reliquarum navium ineunt numerum.

VIII. Per idem vero tempus, quo numerum hi inierunt navium, quum esset in hoc exercitu Scyllias Scionæus, omnium optimus illa ætate urinator, qui etiam in naufragio ad Pelium facto multas res pretiosas Persis servaverat, multasque item ipse adquisiverat sibi; Scyllias hic jam pridem consilium quidem agitaverat ad Græcos transfugendi, necdum vero occasionem exsequendi consilii erat nactus qualem hoc tempore. (2) Is igitur quo pacto nunc ab Aphetis ad Græcos pervenerit, pro certo dicere non possum: miror vero si vera sunt quæ narrantur. Narrant enim, hunc hominem, postquam ex Aphetis mare subiisset, non prius emersisse quam ad Artemisium pervenisset, viam hanc octoginta admodum stadiorum per mare emensum. (3) Memorantur quidem de eodem homine et alia, fabularum speciem habentia; sed in his, vera nonnulla. Ut meam de hac re dicam sententiam, navigio ille ad Artemisium pervenerit. (4) Ut autem eo pervenit, protinus ducibus Græcorum et naufragium quo modo factum sit exposuit, et circummissas circa Eubœam naves indicavit.

IX. His rebus cognitis, deliberarunt Græci: multisque dictis sententiis, decreverunt eo die ibi manere stationemque servare, post mediam autem noctem discedere, navibusque Eubœam circumnavigantibus obviam ire. (2) Deinde vero, ut nemo contra eos enavigavit, sub solis occasum ipsi adversus barbaros excursionem fecerunt, periculum facturi generis pugnae quo illi usuri essent, et perruptionis per hostiles naves.

X. Quos paucis navibus adversus sese tendentes conspi-

Ξέρξῳ καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐπιπλώοντας νηυσὶ ὀλίγησι, πᾶγχυ σφι μανίην ἐπενείκοντες ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ τὰς νέας, ἐλπίσαντες σφῆας εὐπετέως αἰρήσειν, οἰκότες κάρτα ἐλπίσαντες· τὰς μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων ὁρέοντες ὀλίγας νέας, τὰς δὲ ἑωυτῶν πλήθει τε πολλαπλησίας καὶ ἄμεινον πλωούσας, καταφρονήσαντες ταῦτα ἐκυκλοῦντο αὐτοὺς ἐς μέσον. (2) Ὅσοι μὲν νυν τῶν Ἰώνων ἔσαν εὖνοοι τοῖσι Ἑλλήσι, ἀέκοντές τε ἐστρατεύοντο, συμφορὴν τε ἐποιεῦντο μεγάλην ὁρέοντες περιεχομένους αὐτοὺς καὶ ἐπιστάμενοι ὥς οὐδεὶς αὐτῶν ἀπονοστήσει· οὕτω ἀσθενέα σφι ἐφαίνετο εἶναι τὰ τῶν Ἑλλήνων πρήγματα. (3) Ὅσοισι δὲ καὶ ἡδομένοισι ἦν τὸ γινόμενον, ἄμιλλαν ἐποιεῦντο ὅπως αὐτὸς ἕκαστος πρῶτος νέα Ἀττικὴν ἐλὼν δῶρα παρὰ βασιλέος λάμψεται· Ἀθηναίων γὰρ αὐτοῖσι λόγος ἦν πλεῖστος ἀνὰ τὰ στρατόπεδα.

XI. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς ἐσήμηνε, πρῶτα μὲν ἀντίπρωροι τοῖσι βαρβάροις γενόμενοι ἐς τὸ μέσον τὰς πρύμνας συνήγαγον, δεύτερα δὲ σημήναντος ἔργου εἰχοντο, ἐν ὀλίγῳ περ ἀπολαμφθέντες καὶ κατὰ στόμα. (2) Ἐνθαῦτα τριήκοντα νέας αἰρέουσι τῶν βαρβάρων καὶ τὸν Γόργου τοῦ Σαλαμινίων βασιλέος ἀδελφεὸν Φιλάονα τὸν Χέρσιος, λόγιμον ἐόντα ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἄνδρα. Πρῶτος δὲ Ἑλλήνων νέα τῶν πολεμίων εἶλε ἀνὴρ Ἀθηναῖος Λυκομήδης Αἰσχυραίου, καὶ τὸ ἀριστήριον ἔλαβε οὗτος. (3) Τοὺς δ' ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ ἐτεραλκέως ἀγωνιζομένους νύξ ἐπελοῦσα διέλυσε. Οἱ μὲν δὲ Ἕλληνες ἐπὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ἀπέπλων, οἱ δὲ βάρβαροι ἐς τὰς Ἀφετάς, πολλὸν παρὰ δόξαν ἀγωνισάμενοι. (4) Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίᾳ Ἀντίδωρος Λήμνιος μούνος τῶν σὺν βασιλεῖ Ἑλλήνων ἐόντων αὐτομολέει ἐς τοὺς Ἕλληνας, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο τὸ ἔργον ἔδωσαν αὐτῷ χῶρον ἐν Σαλαμῖνι.

XII. Ὡς δὲ εὐφρόνη ἐγεγόνεε, ἦν μὲν τῆς ὥρης μῆσον ὅρος, ἐγένετο δὲ ὕδωρ τε ἀπλετον διὰ πάσης τῆς νυκτός καὶ βρονταὶ σκληραὶ ἀπὸ τοῦ Πηλίου· οἱ δὲ νεκροὶ καὶ τὰ ναυήγια ἐξεφορέοντο ἐς τὰς Ἀφετάς, καὶ περὶ τε τὰς πρῶρας τῶν νεῶν εἰλέοντο καὶ ἐτάρασσον τοὺς ταρσοὺς τῶν κωπέων. (2) Οἱ δὲ στρατιῶται οἱ ταύτῃ ἀκούοντες ταῦτα ἐς φόβον κατιστέατο, ἐλπίζοντες πᾶγχυ ἀπολέσθαι ἐς οἷα κακὰ ἦχον· πρὶν γὰρ ἢ καὶ ἀναπνεῦσαι σφῆας ἔκ τε τῆς ναυηγίης καὶ τοῦ χειμῶνος τοῦ γενομένου κατὰ Πήλιον, ὑπέλαβε ναυμαχίῃ κρατερῇ, ἔκ δὲ τῆς ναυμαχίης ὁμβρος τε λάβρος καὶ βρέυματα ἰσχυρὰ ἐς θάλασσαν ὠρμημένα βρονταὶ τε σκληραί. Καὶ τούτοις μὲν τοιαύτη νύξ ἐγένετο.

XIII. Τοῖσι δὲ ταχθεῖσι αὐτῶν περιπλώειν Εὐβοίαν ἢ αὐτὴ περ ἐοῦσα νύξ πολλὸν ἦν ἐτι ἀγριωτέρη, τοσούτῳ ὅσῳ ἐν πελάγει φερόμενοισι ἐπέπιπτε. (2) Καὶ τὸ τέλος σφι ἐγένετο ἀχαρὶ· ὥς γὰρ δὴ πλώουσι αὐτοῖσι χειμῶν τε καὶ τὸ ὕδωρ ἐπεγίνετο ἐοῦσι κατὰ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίης, φερόμενοι τῷ πνεύματι καὶ οὐκ εἰδότες τῇ ἐφέροντο ἐξέπιπτον πρὸς τὰς πέτρας. (3) Ἐποιέετό τε πᾶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὅπως ἂν ἐξισωθῇ

cati milites ducesque Xerxis, prorsus existimantes male sanos eos esse, educunt et ipsi naves, facile se illos intercepturos sperantes : probabili utique spe, ut qui Græcorum naves adeo paucas viderent, suas vero et multis partibus numerosiores et melius navigantes. Hæc illi cogitantes, medios Græcos circumcluserunt. (2) Ibi tum, quicumque ex Ionibus bene cupiebant Græcis, et inviti militabant, hi in maxima calamitate ponebant quod illos undique cinctos viderent, nec eorum ullum evasurum existimarunt : ita desperatæ his visæ erant res Græcorum. (3) Quibus autem lubentibus ea res acciderat, hi acriter inter se contendebant, ut quisque primus, navi capta Attica, præmium a rege acciperet : nam Atheniensium potissima ratio apud utrumque hostium exercitum habebatur.

XI. Græci, quum adhuc fronte in longum directa proras navium omnium hosti adversas habuissent, ut editum est signum, primum puppes in medium contraxerunt : deinde, altero edito signo, adgressi sunt opus ; et in exiguum licet spatium conclusi, jam a fronte impetum in hostes fecerunt. (2) Ibi tunc triginta ceperunt naves barbarorum, et Philaonem, Chersidis filium, Gorgi Salaminiorum regis fratrem, spectatum in exercitu virum. Primus ex Græcis navem hostium cepit civis Atheniensis Lycomedes, Æschraï filius, et virtutis præmium princeps hic retulit. (3) Cæterum ancipite Marte pugnam hanc navalem pugnantibus ingruens nox diremit : et Græci quidem ad Artemisium sunt reversi ; barbari vero Aphetas, multo graviore, quam expectaverant, certamine defuncti. (4) In hac navali pugna ex Græcis qui cum rege militabant, unus Antidorus Lemnius ad Græcorum transivit partes : cui dein ob hoc factum Athenienses prædium in Salamine dono dederunt.

XII. Facta nocte, quum esset medium anni tempus æstivum, immensa vis aquarum tota nocte cecidit de cælo, et dira tonitrua exstiter de Pelio : moxque cadavera et naufragia ejiciebantur versus Aphetas, et circa navium proras volvebantur, palmulasque impediabant remorum. (2) Hæc audientes qui ibi erant milites, terrore perculsi, prorsus se perituros existimabant, tot tantisque simul malis ingruentibus. Etenim priusquam e naufragio et tempestate ad Pelium coorta potuissent respirare, gravis incidit pugna navalis ; post pugnam vero vehementissimus imber, et validi torrentes in mare decurrentes, et dira tonitrua. Hi igitur talem egerunt noctem.

XIII. Verum illis, quibus mandatum erat Eubœam circumnavigare, eadem nox multo fuit atrocior ; tanto quidem magis, quod in medio pelago versantibus incidit. (2) Et tristis illis finis fuit. Nam postquam illis navigantibus, quum adversus Cæla (*id est* Cava) Eubœæ essent, tempestas atque imber incidit ; vento abrepti, nescientes ipsi quo ferrentur, ad petras impingebantur. (3) Adeo omnia effecit deus, quibus Persarum copiae æquales

τῷ Ἑλληνικῷ τὸ Περσικὸν μὴδὲ πολλῶ πλεον εἶη. Οὗτοι μὲν νυν περὶ τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίης διεφθείροντο.

XIV. Οἱ δὲ ἐν Ἀφετῇσι βάρβαροι, ὧς σφι ἀσμένοισι ἡμέρη ἐπέλαμψε, ἀτρέμας τε εἶχον τὰς νέας, καὶ σφι ἀπεχρέετο κακῶς πρήσσουσι ἡσυχίην ἀγειν ἐν τῷ παρεόντι. (2) Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ἐπεβώθεον νέες τρεῖς καὶ πεντήκοντα Ἀττικάι. Αὗται τε δὴ σφεας ἐπέρρωσαν ἀπικόμεναι, καὶ ἅμα ἀγγελίη ἐλθοῦσα ὡς τῶν βαρβάρων οἱ περιπλώοντες τὴν Εὐβοίαν πάντες εἶσαν διεφθαμένοι ὑπὸ τοῦ γενομένου χειμῶνος. (3) Φυλάξαντες δὴ τὴν αὐτὴν ὥρην, πλώοντες ἐπέπεσον νηυσὶ Κιλίσσησι ταύτας δὲ διαφθείραντες, ὡς εὐφρόνη ἐγένετο, ἐπέπλων ὀπίσω ἐπὶ τὸ Ἀρτεμισίον.

XV. Τρίτῃ δὲ ἡμέρῃ δεινὸν τι ποιησάμενοι οἱ στρατηγοὶ τῶν βαρβάρων νέας οὕτω σφι ὀλίγας λυμαίνεσθαι, καὶ τὸ ἀπὸ Ξέρξεω δειμαίνοντες, οὐκ ἀνέμειναν ἔτι τοὺς Ἕλληνας μάχης ἄρξαι, ἀλλὰ παρακελευσάμενοι κατὰ μέσον ἡμέρης ἀνῆγον τὰς νέας. (2) Συνέπιπτε δὲ ὥστε ταῖς αὐταῖς ἡμέραις τὰς ναυμαχίας γίνεσθαι ταύτας καὶ τὰς πεζομαχίας τὰς ἐν Θερμοπύλῃσι. Ἦν δὲ πᾶς ὁ ἀγὼν τοῖσι κατὰ θάλασσαν περὶ τοῦ Εὐρίπου, ὥσπερ τοῖσι ἀμφὶ Λεωνίδεα τὴν ἐσβολὴν φυλάσσειν. (3) Οἱ μὲν δὲ παρεκελεύοντο ὅπως μὴ παρήσουσι ἐς τὴν Ἑλλάδα τοὺς βαρβάρους, οἱ δ' ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν στρατεύμα διαφείραντες τοῦ πόρου κρατήσουσι.

XVI. Ὡς δὲ ταξάμενοι οἱ Ξέρξεω ἐπέπλων, οἱ Ἕλληνες ἀτρέμας εἶχον πρὸς τῷ Ἀρτεμισίῳ. Οἱ δὲ βάρβαροι μνηοειδὲς ποιήσαντες τῶν νεῶν ἐκυκλέοντο, ὡς περιλάβοιεν αὐτούς. Ἐνθεῦτεν οἱ Ἕλληνες ἐπανεπλώνον τε καὶ συνέμισγον. (2) Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ παραπλήσιοι ἀλλήλοισι ἐγένοντο. Ὁ γὰρ Ξέρξεω στρατὸς ὑπὸ μεγάλῃς τε καὶ πληθεὺς αὐτὸς ὑπ' ἐωυτοῦ ἐπιπτε, ταρασσομένων τε τῶν νεῶν καὶ περιπιπτοουσέων περὶ ἀλλήλας ὅμως μέντοι ἀντεῖχε καὶ οὐκ εἶχε· δεινὸν γὰρ χρῆμα ἐποιεῦντο ὑπὸ νεῶν ὀλίγων ἐς φυγὴν τράπεσθαι. (3) Πολλοὶ μὲν δὲ τῶν Ἑλλήνων νέες διεφείροντο, πολλοὶ δὲ ἄνδρες, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνες νέες τε τῶν βαρβάρων καὶ ἄνδρες. Οὕτω δὲ ἀγωνιζόμενοι διέστησαν χωρὶς ἑκάτεροι.

XVII. Ἐν ταύτῃ τῇ ναυμαχίῃ Αἰγύπτιοι μὲν τῶν Ξέρξεω στρατιωτῶν ἡρίστευσαν, οἱ ἄλλα τε ἔργα μεγάλα ἀπεδέξαντο καὶ νέας αὐτοῖσι ἀνδράσι εἶλον Ἑλληνίδας πέντε. (2) Τῶν δὲ Ἑλλήνων κατὰ ταύτην τὴν ἡμέρην ἡρίστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Κλεινίης ὁ Ἀλκιβιάδης, ὃς δαπάνην οἰκητὴν παρεχόμενος ἐστρατεύετο ἀνδράσι τε διηκοσίοισι καὶ οἰκητῇ νηϊ.

XVIII. Ὡς δὲ διέστησαν ἄσμενοι ἑκάτεροι, ἐς ὄρμον ἡπείγοντο. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς διακριθέντες ἐκ τῆς ναυμαχίας ἀπηλλάχθησαν, τῶν μὲν νεκρῶν καὶ τῶν ναυηγίων ἐπεκράτεον, τρηγέως δὲ περιεφθέντες, καὶ οὐκ ἥμιστα Ἀθηναῖοι τῶν αἰ ἡμίσεαι τῶν νεῶν τετριμμέναι ἔσαν, ὀρησμὸν δὲ ἐβουλεύοντο ἔσω ἐς τὴν Ἑλλάδα.

XIX. Νόῳ δὲ λαβὼν ὁ Θεμιστοκλῆς ὡς εἰ ἀπορ-

fierent copiis Græcorum, nec multo eis essent superiores. Hi igitur circa Cœla Eubœæ perierunt.

XIV. Qui ad Aphetas erant barbari, ut grata illis dies illuxit, tranquillās tenuere naves; bene secum agi existimantes, si, malis defuncti, quietem in præsenti agere possent. (2) At Græcis subsidio venire tres et quinquaginta Atticæ naves: quarum et adventus vires illorum animosque confirmavit, et adlatus simul nuncius, Barbaros Eubœam circumnavigantes coorta tempestate cunctos periiisse. (3) Itaque eadem diei hora, qua pridie, navibus evecti, in Cilicienses naves impetum fecerunt: hisque corruptis, ingruente nocte, ad Artemisium reversi sunt.

XV. Tertio vero die ægerrime ferentes barbarorum duces, tam paucas naves adeo contumeliosa sibi damna inferre, veritique Xerxis iram, non amplius exspectarunt dum Græci pugnae facerent initium; sed se invicem cohortati, circa medium diei navibus sunt evecti. (2) Accidit autem, ut eisdem diebus et navales hæ pugnae, et pedestres ad Thermopylas, pugnarentur. Et erat certamen omne, mari, de Euripo; quemadmodum Leonidæ et his qui cum eo erant, de custodiendo transitu in Græciam. (3) Hi igitur sese cohortabantur, ne barbaros in Græciam transmitterent: illi vero, ut classem delerent Græcorum, et freto potirentur.

XVI. Jam, ubi instructa acie evecta est regia classis, quieti Græci ad Artemisium steterē. At postquam illi in lunæ speciem ordinare naves instituerunt, quo Græcos undique cinctos tenerent; tum vero hi quoque evecti sunt, præliumque commiserunt. (2) Et in hac quidem navali pugna pares fere utrimque fuere. Etenim Xerxis magna classis ob multitudinem navium ipsa se impediēbat, quum et turbarentur naves, et aliæ in alias mutuo inciderent. At nihilo tamen secius restiterunt, neque se receperunt; quippe indignissimam rem ducentes, a paucis navibus in fugam verti. (3) Igitur multæ quidem Græcorum naves perierunt, multi item homines; sed longe plures et naves barbarorum et homines. Hoc vero certamine defuncti, discesserunt utrimque.

XVII. In hac pugna ex Xerxis militibus præcipuam virtutis laudem Ægyptii retulere, quum aliis editis præclare factis, tum captis quinque Græcorum navibus simul cum vectoribus. (2) Inter Græcos virtus eminuit Atheniensium; et inter Athenienses, Cliniae virtus, filii Alcibiadis; qui propria navi militabat, privato sumptu ducentis viris instructa.

XVIII. Dirempto prælio, libenter utrique ad suam stationem properarunt. Et Græci, ut e pugna reversi sunt, cadaverum quidem et naufragiorum sunt potiti; sed, quum aspere fuissent accepti, et maxime Athenienses, quorum dimidia pars navium vulneratæ erant, ad interiora Græciæ se recipere decreverunt.

XIX. Themistocles vero, reputans secum, si Ionicum

ραγείη ἀπὸ τοῦ βαρβαρικοῦ τό τε Ἴωνικὸν φύλον καὶ τὸ Καρικόν, οἳ τε εἶησαν τῶν λοιπῶν κατύπερθε γενέσθαι, ἐλαυνόντων τῶν Εὐβοέων πρόβατα ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ταύτη συλλέξας τοὺς στρατηγοὺς ἐλεγέ σφι ὥς δοκέοι ἔχειν τινὰ παλάμην, τῇ ἐλπίζοι τῶν βασιλέως συμμάχων ἀποστήσειν τοὺς ἀρίστους. (2) Ταῦτα μὲν νυν ἐς τοσοῦτο παρεγύμνου, ἐπὶ δὲ τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι τάδε ποιητέα εἶναι σφι ἔλεγε, τῶν τε προβάτων τῶν Εὐβοϊκῶν ὅσα τις ἐθέλοι καταθύειν (κρέσσον γὰρ εἶναι τὴν στρατιὴν ἔχειν ἢ τοὺς πολεμίους), παραινέε τε προεῖπαι τοῖσι ἐωυτῶν ἐκάστους πῦρ ἀνακαίειν· (3) κομιδῆς δὲ περὶ τὴν ὥρην αὐτῷ μελήσειν, ὥστε ἀσινέας ἀπικέσθαι ἐς τὴν Ἑλλάδα. Ταῦτα ἤρεσέ σφι ποιεῖν, καὶ αὐτίκα πῦρ ἀνακαυσάμενοι ἐτράποντο πρὸς τὰ πρόβατα.

XX. Οἱ γὰρ Εὐβοέες παραχρησάμενοι τὸν Βάκιδος χρησμὸν ὥς οὐδὲν λέγοντα, οὔτε τι ἐξεκομίσαντο οὐδὲν οὔτε προσεσάξαντο ὥς παρεσομένου σφι πολέμου, περιπετέα τε ἐποίησαντο σφίσι αὐτοῖσι τὰ πρήγματα.

(2) Βάκιδι γὰρ ὧδε ἔχει περὶ τούτων ὁ χρησμὸς,

Φράξο, βαρβαράφωνος ὅταν ζυγὸν εἰς ἄλα βάλλῃ
βύβλινον, Εὐβοίης ἀπέχειν πολυμηκάδας αἴγας.

Τούτοισι δὲ οὐδὲν τοῖσι ἔπεσι χρησαμένοισι ἐν τοῖσι τότε παρευοῦσί τε καὶ προσδοκίμοισι παρῆν σφι συμφορῇ χρᾶσθαι πρὸς τὰ μέγιστα.

XXI. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπρησσαν, παρῆν δὲ ὁ ἐκ Τρηχίνος κατάσκοπος. Ἦν μὲν γὰρ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ κατάσκοπος Πολύας, γένος Ἀντικυρεὺς, τῷ προσετέτακτο, καὶ εἶχε πλοῖον κατῆρες ἐτοῖμον, εἰ παλήσειε ὁ ναυτικὸς στρατὸς, σημαίνειν τοῖσι ἐν Θερμοπύλῃσι ἐοῦσι· ὡς δ' αὐτως ἦν Ἀβρώνυχος ὁ Λυσικλέος Ἀθηναῖος καὶ παρὰ Λεωνίδῃ ἐτοῖμος τοῖσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἐοῦσι ἀγγέλλειν τριηκοντέρῳ, ἦν τι καταλαμβάνῃ νεώτερον τὸν πεζόν. (2) Οὗτος ὢν ὁ Ἀβρώνυχος ἀπικόμενός σφι ἐσήμαινε τὰ γεγονότα περὶ Λεωνίδα καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. Οἱ δὲ ὥς ἐπύθοντο ταῦτα, οὐκέτι ἐς ἀναβολὰς ἐποιεῦντο τὴν ἀποχώρησιν, ἐκομίζοντο δὲ ὡς ἕκαστοι ἐτάχθησαν, Κορίνθιοι πρῶτοι, ὕστατοι δὲ Ἀθηναῖοι.

XXII. Ἀθηναίων δὲ νέας τὰς ἀρίστα πλωούσας ἐπιλεξάμενος Θεμιστοκλῆς ἐπορεύετο περὶ τὰ πότιμα ὕδατα, ἐντάμνων ἐν τοῖσι λίθοις γράμματα τὰ Ἴωνες ἐπελθόντες τῇ ὑστεραίῃ ἡμέρῃ ἐπὶ τὸ Ἀρτεμισίον ἐπέλεξαντο. (2) Τὰ δὲ γράμματα τάδε ἔλεγε, « ἄνδρες Ἴωνες, οὐ ποιεέτε δίκαια ἐπὶ τοὺς πατέρας στρατευόμενοι καὶ τὴν Ἑλλάδα καταδουλούμενοι. (3) Ἀλλὰ μάλιστα μὲν πρὸς ἡμέων γίνεσθε· εἰ δὲ ὑμῖν ἐστὶ τοῦτο μὴ δυνατόν ποιῆσαι, ὑμεῖς δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῖν ἔξεσθε καὶ αὐτοὶ, καὶ τῶν Καρῶν δέεσθε τὰ αὐτὰ ὑμῖν ποιεῖν. (4) Εἰ δὲ μηδέτερον τούτων οἷόν τε γίνεσθαι, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης μέζονος κατέχευθε ἢ ἴσως ἀπίστασθαι, ὑμεῖς γε ἐν τῷ ἔργῳ, ἐπεὶ ἀνυμίσγωμεν, ἐθελοκαχέετε, μεμνημένοι ὅτι ἀπ' ἡμέων γεγονάτε καὶ ὅτι ἀρχῆθεν ἢ ἔχθρῃ πρὸς τὸν βάρβαρον

genus atque Caricum abstraheretur a Barbaro, reliquis copiis superiores evadere posse Græcos; quum Eubœenses per id tempus greges suos ad mare agerent, eo convocavit Græcorum duces, dixitque, videri sibi ansam habere, qua speraret fortissimos socios abstrahi ab rege posse. (2) Et hoc quidem nonnisi hactenus illis aperuit; ad res autem præsentēs quod spectat, ita illis faciendum ait: de Eubœensium gregibus quotquot quisque vellet pecudes mactaret; satius enim esse, suos milites illas habere, quam hostes. Simul illos hortatus est, ut quisque præciperet suis ignes accendere. (3) De reditu vero, sibi, ait, curæ fore justum tempus quo salvi in Græciam essent peventuri. Atque hæc illis facere placuit: protinusque accensis ignibus, ad pecudes sese converterunt.

XX. Nempe Eubœenses, insuper habito Bacidis oraculo, quasi nihil dicente, nihil neque ex insula exportaverant, nec in munita loca importaverant, quasi nullus adfuturus hostis esset; adeoque ipsi res suas in magnum discrimen adduxerant. (2) Est autem Bacidis de his oraculum huiusmodi:

Cogita, barbara-lingua-loquens quando juga imposuerit mari byblina, ut procul Eubœa absint multum-mecantes capræ.

His versibus quum illi in malis tunc et præsentibus et imminentibus non essent usi, in promptu erat ut in maximas inciderent calamitates.

XXI. Dum hæc aguntur, adfuit e Trachine speculator. Nam et ad Artemisium speculator fuit, Polyas genere Anticyrensis, cui mandatum erat (et ad hoc remis bene instructum navigium in parato habebat), ut, si gravius conflictaretur classis, id illis qui ad Thermopylas erant significaret: et similiter apud Leonidam Habronichus, Lysiclis filius, Atheniensis, paratus fuit qui consensa actuariæ navi his ad Artemisium renunciaret, si pedestribus copiis novi quidpiam accidisset. (2) Hic igitur Habronichus advenit, significavitque quæ circa Leonidam ejusque exercitum gesta erant. Quibus illi rebus cognitis, jam non amplius differendum sibi discessum judicantes, receperunt se eodem ordine quo in statione erant locati; primi Corinthii, postremi Athenienses.

XXII. Tum vero Themistocles, selectis velocissimis Atheniensium navibus, ad aquas quasque circa ea loca portabiles se conferens, lapidibus incidit scripta, quæ Iones postridie ejus diei ad Artemisium adpellentes legerunt. (2) Erat autem scriptorum sententia hæc: « Viri Iones, inique agitis, qui contra parentes militatis, et Græciam in servitutem conamini redigere. (3) Immo vero, quod maxime a vobis postulamus, nostris a partibus stete! Id si facere non licet vobis, at etiam nunc neutris vos partibus adjungite, et vos ipsi, et Caribus, ut idem faciant, persuadete. (4) Sin horum neutrum fieri potest, sed graviore necessitate, quam ut deficere ab hostibus possitis, estis adstricti; vos in ipso saltem opere, quando pugnam conseremus, consulto cessate, memores a nobis vos esse progenitos, atque etiam inimicitias has, quas cum Barbaro gerimus, primam a

ἀπ' ὑμέων ἡμῖν γέγονε. » (5) Θεμιστοκλῆς δὲ ταῦτα ἔγραψε, δοκέειν ἔμοι, ἐπ' ἀμφοτέρω νοέων, ἵνα ἢ λαθόντα τὰ γράμματα βασιλέα Ἰωνας ποιήσῃ μεταβαλέειν καὶ γενέσθαι πρὸς ἑωυτῶν, ἢ ἐπεῖτε ἀνευχεθῇ καὶ διαβληθῇ πρὸς Ξέρξεα, ἀπίστους ποιήσῃ τοὺς Ἰωνας καὶ τῶν ναυμαχιῶν αὐτοὺς ἀπόσχη.

XXIII. Θεμιστοκλῆς μὲν ταῦτα ἐνέγραψε, τοῖσι δὲ βαρβάροισι αὐτίκα μετὰ ταῦτα πλοῖω ἦλθε ἀνὴρ Ἰστιαεὺς ἀγγέλλων τὸν δρησμὸν τὸν ἀπ' Ἀρτεμισίου τῶν Ἑλλήνων. (2) Οἱ δ' ὑπ' ἀπιστίας τὸν μὲν ἀγγέλλοντα εἶχον ἐν φυλακῇ, νέας δὲ ταχέας ἀπέστειλαν προκατοψομένας. Ἀπαγγειλάντων δὲ τούτων τὰ ἦν, οὕτω δὴ ἅμα ἡλίω σκιδναμένω πᾶσα ἡ στρατιὴ ἔπλωε ἄλλης ἐπὶ τὸ Ἀρτεμισιον. (3) Ἐπισχόντες δὲ ἐν τούτῳ τῷ χώρῳ μέχρι μέσου ἡμέρης, τὸ ἀπὸ τούτου ἔπλων ἐς Ἰστιάϊαν. Ἀπικόμενοι δὲ τὴν πόλιν ἔσχον τῶν Ἰστιαίων, καὶ τῆς Ἑλλοπίης μοίρης, γῆς δὲ τῆς Ἰστιαϊήτιδος τὰς παραολασσίας κύμας πᾶσας ἐπέδραμον.

XXIV. Ἐνθαῦτα δὲ τούτων ἐόντων, Ξέρξης ἐτοίμασάμενος τὰ περὶ τοὺς νεκροὺς ἐπεμπε ἐς τὸν ναυτικὸν στρατὸν κήρυκα. Προετοιμάσατο δὲ τάδε· ὅσοι τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑωυτοῦ ἔσαν νεκροὶ ἐν Θερμοπύλῃσι (ἔσαν δὲ καὶ δύο μυριάδες) ὑπολιπόμενος τούτων ὡς χιλίους, τοὺς λοιποὺς τάφρους ὀρυζάμενος ἔθαψε, φυλλάδα τε ἐπιβαλὼν καὶ γῆν ἐπαμυσάμενος, ἵνα μὴ ὀφθείησαν ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ. (2) Ὡς δὲ διέβη ἐς τὴν Ἰστιάϊαν ὁ κήρυξ, σύλλογον ποιησάμενος παντὸς τοῦ στρατοπέδου ἔλεγε τάδε, « ἄνδρες σύμμαχοι, βασιλεὺς Ξέρξης τῷ βουλομένῳ ὑμέων παραδίδωσι ἐκλιπόντα τὴν τάξιν καὶ ἐλθόντα θηήσασθαι ὅπως μάχεται πρὸς τοὺς ἀνοήτους τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἥλιψαν τὴν βασιλείας δύναμιν ὑπερβαλέεσθαι. »

XXV. Ταῦτα ἐπαγγειλαμένου, μετὰ ταῦτα οὐδὲν ἐγίνετο πλοίων σπανιώτερον· οὕτω πολλοὶ ἤθελον θηήσασθαι. Διαπεραιωθέντες δὲ ἐθηεῦντο διεξιόντες τοὺς νεκρούς· πάντες δὲ ἠπιστέατο τοὺς κείμενους εἶναι πάντας Λακεδαιμονίους καὶ Θεσπίας, ὁρέοντες καὶ τοὺς εἰλωτας. (2) Οὐ μὲν οὐδ' ἐλάνθανε τοὺς διαβεβηκότας Ξέρξης ταῦτα πρήξας περὶ τοὺς νεκροὺς τοὺς ἑωυτοῦ· καὶ γὰρ δὴ καὶ γελοῖον ἦν· τῶν μὲν χίλιοι ἐφαίνοντο νεκροὶ κείμενοι, οἱ δὲ πάντες ἐκέατο ἄλλες συγκεκομμένοι ἐς τὸ αὐτὸ χωρίον, τέσσερες χιλιάδες. (3) Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην πρὸς θέν ἑτράποντο, τῇ δ' ὕστεραίῃ οἱ μὲν ἀπέπλων ἐς Ἰστιάϊαν ἐπὶ τὰς νέας, οἱ δὲ ἀμφὶ Ξέρξεα ἐς ὁδὸν ὠρμέατο.

XXVI. Ἦκον δὲ σφι αὐτόμολοι ἄνδρες ἀπ' Ἀρκადίης ὀλίγοι τινές, βίου τε δεόμενοι καὶ ἐνεργοὶ βουλόμενοι εἶναι. Ἀγοντες δὲ τούτους ἐς ὅψιν τὴν βασιλείας ἐπυνθάνοντο οἱ Πέρσαι περὶ τῶν Ἑλλήνων τὰ ποιεῖεν· εἷς δὲ τις πρὸ πάντων ἦν ὁ εἰρωτέων αὐτοὺς ταῦτα. (2) Οἱ δὲ σφι ἔλεγον ὡς Ὀλύμπια ἄγοιεν καὶ θεωροῖεν ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἱππικόν. Ὁ δὲ ἐπεῖρετο ὅτι τὸ ἀέθλον εἴη σφι κείμενον, περὶ δτευ ἀγωνίζονται· οἱ δ' εἶπαν τῆς ἐλαίης τὸν διδόμενον στέφανον. (3) Ἐνθαῦτα

vobis originem traxisse. » (4) Hæc Themistocles scripsit, ut equidem arbitror, re in utramque partem deliberata; quo eisdem his scriptis, sive ea laterent Barbarum, Ionæ ad deficiendum a rege et ad Græcos transeundum permo-verentur; sive ea renunciata essent Xerxi et in calumniam apud eum adducta, de fide suspecti redderentur Iones, eaque caussa a pugnis navalibus procul haberentur.

XXIII. Ut hæc inscripsit Themistocles, continuo post Græcorum discessum civis Histiaensis, navigio profectus, barbaris fugam illorum ab Artemisio nunciavit. (2) At illi, fidem nuncio non adhibentes, in custodia hominem tenuerunt; velocesque naves, quæ rem explorarent, præmiserunt. A quibus quum relatum esset id quod res erat, ita demum universa simul classis, ut primi spargebantur radii solis, ad Artemisium profecta est. (3) Ibi usque ad meridiem morati, Histiam inde navigarunt. Quo ubi pervenere, Histiaeorum urbe potiti, maritimos omnes vicos Ellopæ agri, qui ditionis Histiaotidis est, incursarunt.

XXIV. Hi dum ibi morantur, interim Xerxes, postquam quæ ad occisorum cadavera spectant præparaverat, nuncium misit ad classem. Præparaverat autem hæcce. Quotquot de ipsius exercitu ceciderant (erant autem ad vicies mille), ex his nonnisi mille admodum reliquit, cæteros depressis in id fossis sepelivit, superne stratis arborum foliis, ingestaque humo, ne a classiariis conspicerentur. (2) Ut Histiam præco pervenit, convocata totius exercitus concione, hæc edixit: « Viri, armorum socii, rex Xerxes unicuique e vobis, quisquis voluerit, potestatem dat suum ordinem relinquendi, spectatumque veniendi quo pacto ille cum male sanis his hominibus pugnet, qui se regis copias superaturos esse speraverant. »

XXV. Hæc postquam nuncius edixit, mox nihil rarius fuit quam navigia: ita multi cupidi erant spectandi. Et hi, ad Thermopylas transvecti, obierunt spectaruntque cadavera: et, quum Lacedæmoniis mixtos Helotas viderent, hos omnes, qui ceciderant, Lacedæmonios et Thespienses esse arbitrabantur. (2) Nec vero latuit transvectos quid de suis, qui ceciderant, Xerxes fecisset: namque manifeste ridiculum erat; quum Persarum nonnisi mille jacentia cadavera conspicerentur, Græcorum autem in unum locum congesta quattuor millia. (3) Hunc igitur diem spectando insumpsere: postridie vero classiarii, qui trajecerant, Histiam ad naves sunt reversi; Xerxes autem cum suis ad ulterius progrediendum se accinxit.

XXVI. Per idem tempus venere ad Persas transfugæ ex Arcadia, homines numero pauci, victum quærentes, et operam suam illis præstare cupientes. Hos in conspectum regis adductos interrogarunt Persæ de Græcis, quidnam illi facerent: et unus quidam præ cæteris erat, qui hoc ex illis quæsivit. (2) Responderunt illi, Olympia Græcos agere, spectareque certamen gymnicum et curule. Tum rursus interrogati, quodnam esset propositum præmium, de quo contenderent; dixere, oleæ dari coronam. (3) Ibi tum Tri-

εἰπας γνώμην γενναιοτάτην Τριτάνταίχμης δ' Ἀρταβάνου δειλίην ὥφλε πρὸς βασιλέως. (4) Πυνθανόμενος γὰρ τὸ ἀέθλον ἐὼν στέφανον, ἀλλ' οὐ χρήματα, οὔτε ἡνέσχετο σιγῶν εἶπέ τε ἐς πάντας τάδε, « παπαῖ Μαρδόνιε, κοίους ἐπ' ἀνδρας ἡγαγες μαχεσομένους ἡμέας, οἱ οὐ περὶ χρημάτων τὸν ἀγῶνα ποιεῖνται, ἀλλὰ περὶ ἀρετῆς. » Τούτῳ μὲν δὴ ταῦτα εἶρητο.

XXVII. Ἐν δὲ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ, ἐπεῖτε τὸ ἐν Θερμοπύλῃσι τρώμα ἐγεγόνεε, αὐτίκα Θεσσαλοὶ πέμψουσι κήρυκα ἐς Φωκέας, ἅτε σφι ἐνέχοντες αἰεὶ χόλον, ἀπὸ δὲ τοῦ ὑστάτου τρώματος καὶ τὸ κάρτα. (2) Ἰσθαλόντες γὰρ πανστρατιῇ αὐτοὶ τε οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν ἐς τοὺς Φωκέας, οὐ πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον ταύτης τῆς βασιλέως στρατηλασίης, ἐσσώθησαν ὑπὸ τῶν Φωκέων καὶ περιέφθησαν τρηχέως. (3) Ἐπεῖτε γὰρ κατελιθήσαν ἐς τὸν Παρνησὸν οἱ Φωκέες ἔχοντες μάντιν Τελλίην τὸν Ἡλεῖον, ἐνθαῦτα δ' Τελλίης οὗτος σοφίζεται αὐτοῖσι τοιόνδε· (4) γυψώσας ἀνδρας ἐξακοσίους τῶν Φωκέων τοὺς ἀρίστους, αὐτοὺς τε τοὺς 20 τοὺς καὶ τὰ ὄπλα αὐτῶν, νυκτὸς ἐπεθήκατο τοῖσι Θεσσαλοῖσι, προεῖπας αὐτοῖσι, τὸν ἂν μὴ λευκανθίζοντα ἴδωνται, τοῦτον κτείνειν. (5) Τούτους ὦν αἱ τε φυλακαὶ τῶν Θεσσαλῶν πρῶται ἰδοῦσαι ἐφοβήθησαν, δόξασαι ἄλλο τι εἶναι τέρας, καὶ μετὰ τὰς φυλακὰς αὐτῇ ἡ 25 στρατιῇ οὕτω ὥστε τετρακισχιλίων κρατῆσαι νεκρῶν καὶ ἀσπίδων Φωκέας, τῶν τὰς μὲν ἡμισείας ἐς Ἄβας ἀνέθεσαν, τὰς δὲ ἐς Δελφούς· ἡ δὲ δεκάτη ἐγένετο τῶν χρημάτων ἐκ ταύτης τῆς μάχης οἱ μεγάλοι ἀνδριάντες οἱ περὶ τὸν τρίποδα συνεστέωτες ἔμπροσθε τοῦ νηοῦ 30 τοῦ ἐν Δελφοῖσι, καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι ἐν Ἀθήσιν ἀνακέαται.

XXVIII. Ταῦτα μὲν νυν τὸν πεζὸν ἐργάσαντο τῶν Θεσσαλῶν οἱ Φωκέες, πολιορκέοντας ἐωυτούς· ἐσβαλοῦσαν δὲ ἐς τὴν χώραν τὴν ἵππον αὐτῶν ἐλυμήναντο 35 ἀνηκέστως. (2) Ἐν γὰρ τῇ ἐσβολῇ ἥ ἐστι κατ' Ἰάμπωλιν, ἐν ταύτῃ τάφρον μεγάλην ὀρύξαντες ἀμφορέας κεινοὺς ἐς αὐτὴν κατέθηκαν, χοῦν δὲ ἐπιφορήσαντες καὶ ὁμοιώσαντες τῷ ἄλλῳ χώρῳ, ἐδέκοντο τοὺς Θεσσαλοὺς ἐσβάλλοντας. (3) Οἱ δὲ, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Φωκέας, 40 φερόμενοι ἐσέπεσον ἐς τοὺς ἀμφορέας. Ἐνθαῦτα οἱ ἵπποι τὰ σκέλεα διεφθάρησαν.

XXIX. Τούτων δὴ σφι ἀμφοτέρων ἔχοντες ἔγκοτον οἱ Θεσσαλοὶ πέμψαντες κήρυκα ἡγόρευον τάδε, « ὦ Φωκέες, ἥδη τι μᾶλλον γνωσιμαχέετε μὴ εἶναι ὁμοῖοι 45 ἡμῖν. (2) Πρόσθε τε γὰρ ἐν τοῖσι Ἑλλήσι, ὅσον χρόνον ἔκεινα ἡμῖν ἦνδανε, πλεόν αἰεὶ κοτε ὑμέων ἐφερόμεθα· νῦν τε παρὰ τῷ βαρβάρῳ τοσοῦτον δυνάμεθα ὥστε ἐπ' ἡμῖν ἐστὶ τῆς γῆς τε ἐστερῆσθαι καὶ πρὸς ἡνδραποδίσθαι ὑμέας. (3) Ἡμεῖς μέντοι τὸ πᾶν ἔχοντες οὐ 50 μνησικαχέομεν, ἀλλ' ἡμῖν γενέσθω ἀντ' αὐτῶν πεντήκοντα τάλαντα ἀργυρίου, καὶ ὑμῖν ὑποδεχόμεθα τὰ ἐπιόντα ἐπὶ τὴν χώραν ἀποτρέψειν. »

XXX. Ταῦτά σφι ἐπηγγέλλοντο οἱ Θεσσαλοὶ. Οἱ γὰρ Φωκέες μούνοι τῶν ταύτῃ ἀνθρώπων οὐκ ἐμῆδι-

tantæchmes, Artabani filius, nobilissimam dicens sententiam, timiditatis culpam apud regem incurrit. (4) Ut enim audivit, coronam esse certaminis præmium, non pecunias, silentium non tenuit; sed coram omnibus, « Papæ, inquit, Mardonie, quales contra viros tu nos pugnatu-
duxisti, qui non de pecuniis, sed de virtute, certamina instituunt! » Hoc ejus dictum erat.

XXVII. Interea temporis, post infelicem rerum ad Thermopylas exitum, protinus Thessali præconem miserunt ad Phocenses; quippe quibus semper fuerant infensi, maximo vero a clade novissime ab illis accepta. (2) Etenim paucis annis ante hanc expeditionem a Barbaro susceptam Thessali eorumque socii, quum omnibus copiis invasissent Phocenses, victi ab illis erant asperèque accepti. (3) Quum enim apud Phocenses, ad Parnassum conclusos, vates esset Tellias Eliensis, callidum inventum hic Tellias illis commentus erat hujusmodi: (4) sexcentis viris Phocensium fortissimis, et ipsis et eorum armis, creta dealbatis, noctu de improvviso impetum in Thessalos fecit, mandato dato suis, ut, quemcumque non albicantem cernerent, hunc interficerent. (5) Igitur primæ Thessalorum custodiæ, his conspectis, aliud existimantes esse prodigium, fugam capessiverunt, et post custodias ipse exercitus; ita ut quattuor millibus caesorum et scutorum potirentur Phocenses, quorum scutorum dimidium apud Abas dedicarunt, reliquas Delphis; utque ex decima pecuniarum hoc prælio partarum factæ sint ingentes illæ statuæ, quæ ante templum Delphicum circa tripodem positæ sunt, et aliæ similes Abis dedicatæ.

XXVIII. Hoc modo Phocenses peditatum acceperant Thessalorum, a quibus fuerant oppugnati: equitatum vero eorumdem, terram ipsorum invadentem, insanabili clade adfecerant. (2) Nam in introitu, qui est ad Hyampolin, ducta ingenti fossa, in eaque vacuis depositis amphoris, et solo injecta humo rursus æquato, incurrentes exspectaverant Thessalos. (3) Et illi, tamquam facile eos oppressuri, magno impetu invecti, in amphoras inciderant, et equi fractis cruribus perierant.

XXIX. Cujus duplicis cladis caussa infensi Phocensibus Thessali, misso præcone, hæcce eis edixere: « Meliora edocti, Phocenses, intelligite tandem, pares vos nobis non esse. (2) Nam et antehac inter Græcos, quoad nobis res eorum placere, superiores semper fere eramus vobis, et nunc apud Barbarum tantum valemus, ut penes nos sit et agro vos exui, et in servitutem abripi. (3) At, licet omnia possimus, tamen injuriarum non sumus memores: sed pro illis rependantur nobis quinquaginta argenti talenta; et recipimus vobis, aversuros nos mala terræ vestræ impendentia. »

XXX. Hæc Phocensibus Thessali edixere. Soli enim ex omnibus illarum regionum hominibus Phocenses Medorum

ζον, κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, ὡς ἐγὼ συμβαλλόμενος εὐρίσκω, κατὰ δὲ τὸ ἔχθος τὸ Θεσσαλῶν· εἰ δὲ Θεσσαλοὶ τὰ Ἑλλήνων ἠῦξον, ὡς ἐμοὶ δοκέειν, ἐμῆδιζον ἂν οἱ Φωκέες. (2) Ταῦτα ἐπαγγελλομένων Θεσσαλῶν οὔτε δώσειν ἔπρασαν χρήματα, παρέχειν τέ σφι Θεσσαλοῖσι δμοίως μῆδιζειν, εἰ ἄλλως βουλοίατο· ἀλλ' οὐκ ἔσεσθαι ἐκόντες εἶναι προδόται τῆς Ἑλλάδος.

XXXI. Ἐπειδὴ δὲ ἀννηείχθησαν οὗτοι οἱ λόγοι, οὕτω δὴ οἱ Θεσσαλοὶ κεχολωμένοι τοῖσι Φωκεῦσι ἐγένοντο ἡγεμόνες τῷ βαρβάρῳ τῆς ὁδοῦ. (2) Ἐκ μὲν δὴ τῆς Τρηϊνίης ἐς τὴν Δωρίδα ἐσέβαλον· τῆς γὰρ Δωρίδος χώρας ποδεὼν στείνος ταύτη κατατείνει, ὡς τριήκοντα σταδίων μάλιστα κη εὖρος, κείμενος μεταξὺ τῆς τε Μηλίδος καὶ τῆς Φωκίδος χώρας, ἥπερ ἦν τὰ παλαιὸν Δρυοπίς. (3) ἡ δὲ χώρα αὕτη ἐστὶ μητρόπολις Δωριέων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ. Ταύτην ὦν τὴν Δωρίδα γῆν οὐκ ἐσίαντο ἐσβαλόντες οἱ βάρβαροι· ἐμῆδιζόν τε γὰρ καὶ οὐκ ἐδόκεε Θεσσαλοῖσι.

XXXII. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Δωρίδος ἐς τὴν Φωκίδα ἐσέβαλον, αὐτοὺς μὲν τοὺς Φωκέας οὐκ αἰρέουσι. Οἱ μὲν γὰρ τῶν Φωκῶν ἐς τὰ ἄκρα τοῦ Παρνησοῦ ἀνέβησαν· ἐστὶ δὲ καὶ ἐπιτηδὴν δεῖξασθαι ὄμιλον τοῦ Παρνησοῦ ἡ κορυφή, κατὰ Νέωνα πόλιν κειμένη ἐπ' ἐωυτῆς. Τιθορέα οὖνομα αὐτῇ. (2) ἐς τὴν δὴ ἀννηείκοντο καὶ αὐτοὶ ἀνέβησαν· οἱ δὲ πλεῖνες αὐτῶν ἐς τοὺς Ὀζόλας Λοκροὺς ἐξεκομίσαντο, ἐς Ἀμφισσαν πόλιν τὴν ὑπὲρ τοῦ Κρισαίου πεδίου οἰκομένην. (3) Οἱ δὲ βάρβαροι τὴν γῶρην πᾶσαν ἐπέδραμον τὴν Φωκίδα· Θεσσαλοὶ γὰρ οὕτω ἦγον τὸν στρατόν· ὁκόσα δὲ ἐπέσχον, πάντα ἐπέφλεγον καὶ ἔκειρον, καὶ ἐς τὰς πόλεις ἐνιέντες πῦρ καὶ ἐς τὰ ἱρά.

XXXIII. Πορευόμενοι γὰρ ταύτη παρὰ τὸν Κηφισὸν ποταμὸν ἐδηγίουν πάντα, καὶ κατὰ μὲν ἔκαυσαν Δρυμὸν πόλιν, κατὰ δὲ Χαράδρην καὶ Ἐρωχον καὶ Τεθρώνιον καὶ Ἀμφίκαιαν καὶ Νέωνα καὶ Πεδιέας καὶ Τριτέας καὶ Ἐλάτειαν καὶ Ὑάμπολιν καὶ Παραποταμίους καὶ Ἀβας, (2) ἐνθα ἦν ἱρὸν Ἀπόλλωνος πλούσιον, θησαυροῖσι τε καὶ ἀναθήμασι πολλοῖσι κατεσκευασμένον· ἦν δὲ καὶ τότε καὶ νῦν ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· καὶ τοῦτο τὸ ἱρὸν συλήσαντες ἐνέπρησαν. (3) Καὶ τινες διώκοντες εἶλον τῶν Φωκῶν πρὸς τοῖσι οὖρεσι, καὶ γυναῖκάς τινες διέφθειραν μισγόμενοι ὑπὸ πλήθεος.

XXXIV. Παραποταμίους δὲ παραμειδόμενοι οἱ βάρβαροι ἀπίκοντο ἐς Πανοπέας. Ἐνθεῦτεν δὲ ἤδη διακρινόμενη ἡ στρατιὴ αὐτῶν ἐσχίζετο. Τὸ μὲν πλεῖστον καὶ δυνατώτατον τοῦ στρατοῦ ἅμα αὐτῷ Ξέρξῃ πορευόμενον ἐπ' Ἀθήνας ἐσέβαλε ἐς Βοιωτοὺς, ἐς γῆν τὴν Ὀρχομενίων. (2) Βοιωτῶν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος ἐμῆδιζε, τὰς δὲ πόλεις αὐτῶν ἄνδρες Μακεδόνες διατεταγμένοι ἐσώζον, ὑπ' Ἀλεξάνδρου ἀποπεμφθέντες· ἐσώζον δὲ τῇδε, βουλόμενοι δῆλον ποιέειν Ξέρξῃ ὅτι τὰ Μήδων Βοιωτοὶ φρονέοιεν. Οὗτοι μὲν δὴ τῶν βαρβάρων ταύτη ἐτράποντο.

XXXV. Ἄλλοι δὲ αὐτῶν ἡγεμόνας ἔχοντες ὠρμέατο

partes non sequebantur, nulla quidem alia de caussa, ut ego collatis inter se rationibus reperio, nisi odio Thessalorum; qui si Græcorum partibus se adjunxissent, cum Medis facturi fuisse Phocenses mihi videntur. (2) Ista igitur quum Thessali edixissent; nec pecunias se daturus, responderunt Phocenses, et in promptu sibi esse, Medorum partes, similiter atque Thessali faciant, amplecti, si modo velent; sed nolle se ultro proditores esse Græciæ.

XXXI. Quod ubi relatum est responsum, tum vero Thessali, irati Phocensibus, viæ duces fuere Barbaro. (2) Et primum quidem ex Trachinia Doridem sunt ingressi. Etenim Doricæ terræ angusta lacinia, triginta fere stadiorum latitudine, hac porrigitur, inter Maliacam et Phocidem terram interjecta; qui tractus olim Dryopis erat. (3) Est autem hæc regio metropolis Doriensium, eorum qui Peloponnesum incolunt. Hanc igitur Doridem terram ingressi barbari non vastarunt: etenim cum Medis sentiebant incolæ, nec placuerat Thessalis ut injuria his inferretur.

XXXII. Ut vero ex Doride in Phocidem sunt ingressi, ipsos quidem Phocenses non sunt nacti. Nam eorum alii in Parnassi fastigia conscenderant: est autem ad recipiendam multitudinem idoneus Parnassi vertex contra Neonem oppidum seorsum situs, cui Tithorea nomen; (2) in quem nimirum et res suas comportaverant, et ipsi adscenderant. Major vero pars eorundem in Ozolas Locros sese atque res suas receperant, in Amphissam oppidum, supra Crisæum campum situm. (3) Barbari autem universam terram Phocidem incursarunt; ita enim exercitum duxerunt Thessali: et quocumque pervenerunt, cuncta cremarunt vastaruntque, ignem et in oppida et in templa injicientes.

XXXIII. Hac enim iter facientes secundum Cephissum fluvium, omnia depopulabantur; cremaruntque Drymon oppidum, et Charadram, et Erochum, et Tethronium, et Amphicæam, et Neonem, et Pedieas, et Triteas, et Elateam, et Hyampolin, et Parapotamios, et Abas, (2) ubi opulentum erat Apollinis templum thesauris donariisque multis instructum: eratque ibidem, atque etiam nunc est, oraculum: hoc quoque templum, exspoliatum, igne cremarunt. (3) Atque Phocensium nonnullos, ad montana insecuti, captivos fecerunt; et nonnullis etiam mulieribus, ob multitudinem vim facientium, necem attulerunt.

XXXIV. Parapotamios prætergressi barbari in Panopensium agrum venerunt. Inde jam discretæ illorum copiæ, bifariam divisæ sunt. Plurima quidem et validissima pars exercitus una cum ipso Xerxe, Athenas tendens, in Bœotiam intravit, in fines Orchomeniorum. (2) Bœotorum autem universa multitudo cum Medis sentiebat: et oppida illorum tutabantur viri Macedones, ab Alexandro ad hoc missi; tutabantur ea autem, hoc ipso declaraturi Xerxi, cum Medis sentire Bœotos. Hi igitur ex Barbaris hac via incedebant.

XXXV. At illorum alii, sumptis viarum ducibus, versus

ἐπὶ τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, ἐν δεξιῇ τὸν Παρνησὸν ἀπέρχοντες. Ὅσα δὲ καὶ οὗτοι ἐπέσχον τῆς Φωκίδος, πάντα ἐσιναμύρεον· καὶ γὰρ τῶν Πανοπέων τὴν πόλιν ἐνέπρησαν καὶ Δαυλίων καὶ Αἰολιδέων. (2) Ἐπορεύοντο δὲ ταύτῃ ἀποσχισθέντες τῆς ἄλλης στρατιῆς τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως συλήσαντες τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι βασιλεῖ Ξέρξῃ ἀποδέξαιεν τὰ χρήματα. (3) Πάντα δ' ἡπίστατο τὰ ἐν τῷ ἱρῷ ὅσα λόγου ἦν ἄξια Ξέρξης, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἄμεινον ἢ τὰ ἐν τοῖσι οἰκίοις ἔλιπε, πολλῶν αἰεὶ λεγόντων, καὶ μάλιστα τὰ Κροίσου τοῦ Ἀλυάττειω ἀναθήματα.

XXXVI. Οἱ δὲ Δελφοὶ πυνθανόμενοι ταῦτα ἐς πᾶσαν ἄρρωδίην ἀπίκατο, ἐν δείματι δὲ μεγάλῳ κατεστεῶτες ἐμαντεύοντο περὶ τῶν ἱρῶν χρημάτων, εἴτε σφέα κατὰ γῆς κατορύξωσι εἴτε ἐκκομίσωσι ἐς ἄλλην χώραν. (2) Ὁ δὲ θεὸς σφεας οὐκ ἔα κινέειν, φὰς αὐτὸς ἱκανὸς εἶναι ἐωυτοῦ προκατῆσθαι. Δελφοὶ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες σφέων αὐτῶν περὶ ἐφρόντιζον. (3) Τέκνα μὲν νυν καὶ γυναῖκας πέρην ἐς τὴν Ἀχαιὴν διέπεμψαν, αὐτῶν δὲ οἱ μὲν πλείστοι ἀνέβησαν ἐς τοῦ Παρνησοῦ τὰς κορυφὰς καὶ ἐς τὸ Κωρύκιον ἄντρον ἀννηνέικαντο, οἱ δὲ ἐς Ἀμφισσαν τὴν Λοκρίδα ὑπεξῆλθον. Πάντες δὲ ὧν οἱ Δελφοὶ ἐξέλιπον τὴν πόλιν, πλὴν ἐξήκοντα ἀνδρῶν καὶ τοῦ προφήτεω.

XXXVII. Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε ἔσαν οἱ βάρβαροι ἐπιόντες καὶ ἀπώρεον τὸ ἱρὸν, ἐν τούτῳ δὲ προφήτης, τῇ οὐνομα ἦν Ἀκήρατος, ὁρᾷ πρὸ τοῦ νηοῦ ὄπλα προκείμενα ἔσθωθεν ἐκ τοῦ μεγάρου ἐξενηνεγμένα ἱρὰ, τῶν οὐκ ὅσιον ἦν ἄπτεσθαι ἀνθρώπων οὐδενί. (2) Ὁ μὲν δὲ ἦν Δελφῶν τοῖσι παρεοῦσι σημανέων τὸ τέρας, οἱ δὲ βάρβαροι ἐπειδὴ ἐγίνοντο ἐπείγόμενοι κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς Προνηΐης Ἀθηναίης, ἐπιγίνεται σφί τέρεα ἐτι μέζονα τοῦ πρὶν γενομένου τέρεος. (3) Θῶμα μὲν γὰρ καὶ τοῦτο κάρτα ἐστὶ, ὄπλα ἀρήϊα αὐτόματα φανῆναι ἔξω προκείμενα τοῦ νηοῦ· τὰ δὲ δὴ ἐπὶ τούτῳ δευτέρα ἐπιγεγόμενα καὶ διὰ πάντων φασμάτων ἄξια θωμάσαι μάλιστα. (4) Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἔσαν ἐπιόντες οἱ βάρβαροι κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς Προνηΐης Ἀθηναίης, ἐν τούτῳ ἐκ μὲν τοῦ οὐρανοῦ κεραυνοὶ αὐτοῖσι ἐνέπιπτον, ἀπὸ δὲ τοῦ Παρνησοῦ ἀπορραγεῖσαι δύο κορυφαὶ ἐφέροντο πολλῷ πατάγῳ ἐς αὐτοὺς καὶ κατέλαβον συχνούς σφρων, ἐκ δὲ τοῦ ἱεροῦ τῆς Προνηΐης βοή τε καὶ ἀλαλαγμὸς ἐγίνετο.

XXXVIII. Συμμιγέντων δὲ τούτων πάντων φόβος τοῖσι βαρβάροις ἐνεπεπτώκεε. Μαθόντες δὲ οἱ Δελφοὶ φεύγοντας σφεας, ἐπικαταβάντες ἀπέκτειναν πλῆθος τι αὐτῶν. Οἱ δὲ περιέοντες ἰθὺ Βοιωτῶν ἔφευγον. (2) Ἐλεγον δὲ οἱ ἀπονοστήσαντες οὗτοι τῶν βαρβάρων, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, ὥς πρὸς τούτοις καὶ ἄλλα ὄρεον θεῖα· δύο γὰρ ὀπλίτας μέζοντας ἢ κατ' ἀνθρώπων φύσιν ἔχοντας ἐπεσθαὶ σφί κτείνοντας καὶ διώκοντας.

XXXIX. Τούτους δὲ τοὺς δύο Δελφοὶ λέγουσι ἐπιχωρίους ἥρωας εἶναι, Φύλακόν τε καὶ Αὐτόνοον, τῶν τὰ τεμένεά ἐστι περὶ τὸ ἱρὸν, Φυλάκου μὲν παρ' αὐτὴν

Delphicum templum intendebant iter, Parnassum a dextra relinquentes. Quasumque vero etiam hi Phocidis permearunt regiones, has cunctas evastarunt : nam et Panopense oppidum incenderunt, et Dauliorum, et Æolidarum. (2) Viam autem istam hi, sejuncti ab reliquo exercitu, ingressi sunt hoc consilio, ut, spoliato Delphico templo, opes illius Xerxi regi repræsentarent. (3) Noverat autem, ut ego accepi, Xerxes omnia quæ in hoc templo erant melius quam quæ suis in ædibus reliquerat, quippe multis ea constanter memorantibus, ac præsertim Cræsi donaria, Alyattis filii.

XXXVI. Ejus rei nuncius gravissimum Delphensibus timorem injecit : quo terrore perculsi, oraculum de sacris pecuniis rebusque pretiosis consuluerunt, utrum in terram eas defoderent, an in aliam regionem exportarent. (2) At vetuit deus loco illas moverè, dicens, se ipsum ad tutanda sua sufficere. Quo audito responso, jam sibi ipsis Delphenses consuluerunt : (3) et liberos quidem et uxores trans mare in Achaiam dimisere : ipsorum vero plerique in juga conscenderunt Parnassi, resque suas in Corycium antrum comportarunt ; alii vero in Amphissam Locridem secesserunt. Itaque cuncti Delphenses reliquerunt urbem, exceptis sexaginta viris et propheta.

XXXVII. Ut vero adpropinquarunt invadentes barbari, jamque in conspectu habuere templum ; ibi tunc propheta, cui nomen erat Aceratus, sacra arma vidit ante templum proposita, ex interiore penetrati prolata, quæ nulli hominum fas erat tangere. (2) Atque ille hoc prodigium Delphensibus, qui in urbe aderant, nunciatum ivit. Ut vero gradum accelerantes barbari prope ædem fuere Minervæ Pronææ, alia his oblata sunt prodigia, superiori etiam prodigio majora. (3) Nam et hoc sane mirabile est, arma Martia sua sponte extra templum proposita adparuisse : sed quæ mox deinde evenerunt, ea præ omnibus ostentis maxima admiratione digna sunt. (4) Ubi enim subeuntes barbari prope Pronææ Minervæ ædem fuere, ibi tum et de cælo fulmina in eos deciderunt, et de Parnasso abrupta duo cacumina ingenti cum fragore in eosdem præcipitarunt, multosque oppresserunt, et ex Pronææ æde clamor et ululatus est exauditus.

XXXVIII. Quibus rebus simul incidentibus, terror barbaris est incussus : quos ubi fugam capessere Delphenses intellexerunt, descendentes de monte non exiguam illorum stragem edidere ; reliqui vero recta in Bæotiam profugerunt. (2) Memorarunt autem, ut ego accepi, hi ex barbaris qui redierunt, præter ista se alia etiam ostenta divinitus missa vidisse : namque duos armatos, majores quam pro humana natura, continenter sibi institisse, persequentes cædemque facientes.

XXXIX. Istos duos, aiunt Delphenses, indigenas fuisse heroas, Phylacum et Autonoum, quorum fana sunt in templi vicinia ; Phylaci quidem, secundum ipsam viam, supra

τὴν ὁδὸν κατ' ὑπερθε τοῦ ἱεροῦ τῆς Προνηΐδας, Αὐτονόου δὲ πέλας τῆς Κασταλῆς ὑπὸ τῇ Ὑαμπεΐῃ κορυφῇ. (2) Οἱ δὲ πεσόντες ἀπὸ τοῦ Παρνησοῦ λίθοι ἔτι καὶ ἐς ἡμέας ἔσαν σόοι, ἐν τῷ τεμένει τῆς Προνηΐδας Ἀθηναίης κείμενοι, ἐς τὸ ἐνέσκηψαν διὰ τῶν βαρβάρων φερόμενοι. Τούτων μὲν νυν τῶν ἀνδρῶν αὕτη ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀπαλλαγὴ γίνεται.

XL. Ὁ δὲ Ἑλλήνων ναυτικὸς στρατὸς ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου Ἀθηναίων δεσθέντων ἐς Σαλαμῖνα κατίσχει τὰς νέας. Τῶνδε δὲ εἵνεκεν προσεδεθήσαν αὐτῶν σχεῖν πρὸς Σαλαμῖνα Ἀθηναῖοι, ἵνα αὐτοῖς παῖδάς τε καὶ γυναῖκας ὑπεξαγάγωνται ἐκ τῆς Ἀττικῆς, πρὸς δὲ καὶ βουλευσῶνται τὸ ποιητέον αὐτοῖσι ἔσται. (2) Ἐπὶ γὰρ τοῖσι κατήκουσι πρήγμασι βουλὴν ἔμελλον ποιῆσαι ὥς ἐψευσμένοι γνώμης· δοκέοντες γὰρ εὐρήσειν Πελοποννησίου πανδημὴν ἐν τῇ Βοιωτίῃ ὑποκατημένους τὸν βάρβαρον, τῶν μὲν εὖρον οὐδὲν ἔδον, οἱ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Ἰσθμὸν αὐτοὺς τειχέοντας, τὴν Πελοπόννησον περὶ πλείστου τε ποιευμένους περιεῖναι καὶ ταύτην ἔχοντας ἐν φυλακῇ, τὰ δὲ ἄλλα ἀπίεναί. Ταῦτα πυνθανόμενοι οὕτω δὴ προσεδεθήσαν σφειν σχεῖν πρὸς τὴν Σαλαμῖνα.

XLI. Οἱ μὲν δὲ ἄλλοι κατέσχον ἐς τὴν Σαλαμῖνα, Ἀθηναῖοι δὲ ἐς τὴν ἐσωτῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἀπιξίν κήρυγμα ἐποίησαντο, Ἀθηναίων τῇ τις δύναται σώζειν τέχνα τε καὶ τοὺς οἰκέτας. (2) Ἐνθαῦτα οἱ μὲν πλείστοι ἐς Τροιζῆνα ἀπέστειλαν, οἱ δὲ ἐς Αἴγινα, οἱ δὲ ἐς Σαλαμῖνα. Ἐσπευσαν δὲ ταῦτα ὑπεκθέσθαι τῷ χρηστήριῳ τε βουλόμενοι ὑπηρετέειν, καὶ δὴ καὶ τοῦδε εἵνεκεν οὐκ ἥκιστα. (3) λέγουσι Ἀθηναῖοι ὅφιν μέγαν φύλακα τῆς ἀκροπόλεως ἐνδαιτᾶσθαι ἐν τῷ ἱερῷ· λέγουσιν τε ταῦτα, καὶ δὴ καὶ ὥς ἐόντι ἐπιμήνια ἐπιτελέουσι προτιθέντες· τὰ δ' ἐπιμήνια μελιτόεσσα ἔστι. Αὕτη δ' ἡ μελιτόεσσα ἐν τῷ πρόσθε αἰεὶ χρόνῳ ἀναισιμουμένη τότε ἦν ἄψαυστος. (4) Σημηνάσης δὲ ταῦτα τῆς ἱρείης, μᾶλλον τι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ προθυμότερον ἐξέλιπον τὴν πόλιν ὥς καὶ τῆς θεοῦ ἀπολελοιπυῖας τὴν ἀκρόπολιν. Ὡς δὲ σφι πάντα ὑπεξεκέετο, ἐπλῶον ἐς τὸ στρατόπεδον.

XLII. Ἐπεὶ δὲ οἱ ἀπ' Ἀρτεμισίου ἐς Σαλαμῖνα κατέσχον τὰς νέας, συνέρρεε καὶ ὁ λοιπὸς πυνθανόμενος ὁ τῶν Ἑλλήνων ναυτικὸς στρατὸς ἐκ Τροιζῆνος· ἐς γὰρ Πώγωνα τὸν Τροιζηνίων λιμένα προεῖρητο συλλέγεσθαι. Συνελέχθησαν τε δὴ πολλῶι πλεῦνες νέες ἢ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἐναυμάχεον, καὶ ἀπὸ πολιῶν πλεόνων. (2) Ναύαρχος μὲν νυν ἐπὶν ὧτος ὅσπερ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Εὐρυβιάδης δὲ Εὐρυκλείδω ἀνὴρ Σπαρτιτῆς, οὐ μὲντοι γένεός γε τοῦ βασιλῆως ἐὼν· νέας δὲ πολλῶι πλείστας τε καὶ ἄριστα πλωούσας παρείχοντο Ἀθηναῖοι.

XLIII. Ἐστρατεύοντο δὲ οἷδε, ἐκ μὲν Πελοποννησοῦ Λακεδαιμόνιοι ἑκατάδεκα νέας παρεχόμενοι, Κορίνθιοι δὲ τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρεχόμενοι τὸ καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ. Σικυώνιοι δὲ πεντεκαίδεκα παρείχοντο νέας, Ἐπιδάυριοι δὲ δέκα, Τροιζῆνιοι δὲ πέντε, Ἐρ-

Pronææ aedem; Autonoi vero, prope Castaliam sub Hyampeo cacumine. (2) Saxa autem, quæ de Parnasso deciderant, ad nostram usque ætatem superfuerunt, in agro Minervæ Pronææ sacro jacentia; in quem, postquam per barbaros devoluta sunt, incubuerunt. Isto igitur modo hi homines a Delphico templo discesserunt.

XL. Jam classis Græcorum, ab Artemisio profecta, rogatu Atheniensium ad Salaminem adpulit. Et hoc quidem consilio Athenienses a sociis, ut ad Salamina adpellerent, rogaverant, ut ipsi liberos et uxores ex Attica exportatos in tuto locarent, et porro quid sibi faciendum esset delibarent. (2) Nam pro præsentē rerum statu, quum opinione sua essent frustrati, consilium capturi erant. Etenim quum existimassent se Peloponnesios cum omnibus copiis reperturos esse in Bœotia subsidentes ibique Barbarum excepturos, nihil horum repererant: sed certiores erant facti, Isthmum illos muro intercipere, et Peloponnesus ut salva sit maxime curare, hancque custodire, cætera omittentes. Hæc quum intellexissent Athenienses, idcirco socios, ut ad Salamina sisterent classem, rogaverant.

XLI. Et reliqui quidem ad Salamina adpulerunt, Athenienses vero ad Atticam. Quo ubi pervenere, præconio edixerunt, quo loco quisque posset Atheniensium, eo liberos et familiam in tuto locaret. (2) Ibi tunc plerique Træzena eos miserunt, alii vero in Æginam, alii Salamina. Properarunt autem suos suaque extra Atticam in tuto locare, partim oraculi mandato obtemperare cupientes, partim, nec minime, hac de causa: (3) dicunt Athenienses, ingentem serpentem, arcis custodem, versari in templo, nec vero id perhibent solum, sed etiam tamquam re vera ibi versanti menstrua sacra faciunt adponuntque: est autem menstruum sacrificium, placenta melle condita. Hæc placenta, quum superioribus temporibus constanter consumpta fuisset, tunc intacta erat. (4) Quod ubi significavit antistita templi, tanto magis atque studiosius urbem reliquerunt Athenienses, quod etiam dea arcem deseruisset. Exportatis autem rebus omnibus, in tutoque locatis, ad castra navigarunt.

XLII. Postquam vero isti ab Artemisio ad Salamina constituerant classem, accepto ejus rei nuncio reliquæ etiam nauticæ Græcorum copiæ eodem confluerunt, Træzeno profectæ. Edictum enim illis fuerat, ut ad Pogonem, Træzeniorum portum, convenirent: et convenerant multo plures quam quæ ad Artemisium navali prælio erant defunctæ, et ex pluribus civitatibus. (2) Classi cum imperii summa præfectus erat idem qui ad Artemisium, Eurybiades, Euryclidæ filius, Spartanus, nec vero ex regio genere natus: sed plurimas naves, optimeque navigantes, præbuerant Athenienses.

XLIII. Qui autem hac in classe militabant, hi fuere: ex Peloponneso, Lacedæmonii, sedecim naves præbentes: tum Corinthii, totidem naves cum vectoribus præbentes quot ad Artemisium: Sicyonii vero quindecim præbuerunt naves; Epidaurii, decem; Træzenii, quinque; Hermionei-

μιονέες δὲ τρεῖς, ἔόντες οὗτοι πλὴν Ἑρμιονέων Δωρικόν τε καὶ Μακεδνὸν ἔθνος, ἐξ Ἑρινεοῦ τε καὶ Πίνδου καὶ τῆς Δρυοπίδος ὕστατα ὀρμηθέντες. (2) Οἱ δὲ Ἑρμιονέες εἰσὶ Δρύοπες, ὑπ' Ἡρακλέος τε καὶ Μηλίων 5 ἐκ τῆς νῦν Δωρίδος καλυμένης χώρας ἐξαναστάντες. Οὗτοι μὲν νυν Πελοποννησίων ἐστρατεύοντο.

XLIV. Οἱ δὲ ἐκ τῆς ἑξω ἡπείρου, Ἀθηναῖοι μὲν πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους παρεχόμενοι νέας ὀγδώκοντα καὶ 10 ἑκατὸν, μοῦνοι ἐν Σαλαμῖνι γὰρ οὐ συνεναυμάχησαν Πλαταιέες Ἀθηναίοισι διὰ τοιόνδε τι πρῆγμα· ἀπαλλασσομένων τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου, ὡς ἐγίνοντο κατὰ Χαλκίδα, οἱ Πλαταιέες ἀποβάντες ἐς τὴν περαινὴν τῆς Βοιωτίας χώρας πρὸς ἐκκομιδὴν ἐτράποντο τῶν οἰκετέων. (2) Οὗτοι μὲν νυν τούτους σώζοντες 15 ἐλείφθησαν· Ἀθηναῖοι δὲ ἐπὶ μὲν Πελασγῶν ἐχόντων τὴν νῦν Ἑλλάδα καλυμένην ἔσαν Πελασγοὶ, οὐνομαζόμενοι Κραναιοί, ἐπὶ δὲ Κέκροπος βασιλέος ἐπεκλήθησαν Κεκροπίδαι, ἐκδεξαμένου δὲ Ἑρεχθέος τὴν ἀρχὴν Ἀθηναῖοι μετωνομάσθησαν, Ἴωνος δὲ τοῦ Ξοῦθου στρα- 20 τάρχεω γενομένου Ἀθηναίοισι ἐκλήθησαν ἀπὸ τούτου Ἴωνες.

XLV. Μεγαρέες δὲ τὸ αὐτὸ πλήρωμα παρείχοντο καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Ἀμπρακιῇται δὲ ἐπτὰ νέας ἔχοντες ἐπεβώθησαν, Λευκάδιοι δὲ τρεῖς, ἔθνος ἔόντες οὗτοι 25 Δωρικὸν ἀπὸ Κορίνθου.

XLVI. Νησιωτέων δὲ Αἰγινῆται τριήκοντα παρείχοντο. Ἔσαν μὲν σφι καὶ ἄλλαι πεπληρωμέναι νέες· ἀλλὰ τῇσι μὲν τὴν ἐσωτῶν ἐφύλασσαν, τριήκοντα δὲ 30 τῇσι ἄριστα πλωούσησι ἐν Σαλαμῖνι ἐναυμάχησαν. Αἰγινῆται δὲ εἰσὶ Δωριέες ἀπ' Ἐπιδαύρου· τῇ δὲ νήσῳ πρότερον οὐνομα ἦν Οἰώνη. (2) Μετὰ δὲ Αἰγινήτας Χαλκιδέες τὰς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ εἴκοσι παρεχόμενοι καὶ Ἑρετριέες τὰς ἐπτὰ· οὗτοι δὲ Ἴωνές εἰσι. Μετὰ δὲ 35 Κεῖοι τὰς αὐτὰς παρεχόμενοι, ἔθνος ἔὸν Ἴωνικὸν ἀπ' Ἀθηνέων. (3) Νάξιοι δὲ παρείχοντο τέσσαρας, ἀποπεμφθέντες μὲν ἐς τοὺς Μήδους ὑπὸ τῶν πολιτέων κατὰ περὶ ἄλλοι νησιῶται, ἀλογήσαντες δὲ τῶν ἐντολέων ἀπίκατο ἐς τοὺς Ἑλληνας Δημοκρίτου σπεύσαντος, ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου καὶ τότε τριηραρχέον- 40 τος· Νάξιοι δὲ εἰσὶ Ἴωνες ἀπ' Ἀθηνέων γεγονότες. (4) Στυρέες δὲ τὰς αὐτὰς παρείχοντο νέας τὰς καὶ ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, Κύνιοι δὲ μίαν καὶ πεντηκόντερον, ἔόντες συναμφοτέροι οὗτοι Δρύοπες. (5) Καὶ Σεριφιοὶ τε καὶ Σίφνιοι καὶ Μήλιοι ἐστρατεύοντο· οὗτοι γὰρ οὐκ ἔδοσαν 45 μοῦνοι νησιωτέων τῇ βαρβάρῳ γῇν τε καὶ ὕδωρ.

XLVII. Οὗτοι μὲν ἅπαντες ἐντὸς οἰκημένοι Θεσπρωτῶν καὶ Ἀχέροντος ποταμοῦ ἐστρατεύοντο· Θεσπρωτοὶ γὰρ εἰσὶ οἱ δμουρέοντες Ἀμπρακιῇται καὶ 50 Λευκαδίοισι, οἱ ἐξ ἐσχάτων χωρέων ἐστρατεύοντο. (2) Τῶν δὲ ἐκτὸς τούτων οἰκημένων Κροτωνιῆται μοῦνοι ἔσαν οἱ ἐβώθησαν τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύουσα νηὶ μιῇ, τῆς ἤρχε ἀνὴρ τρις πυθιονίχης Φάϋλλος· Κροτωνιῆται δὲ γένος εἰσὶ Ἀχαιοί.

XLVIII. Οἱ μὲν νυν ἄλλοι τριήρεας παρεχόμενοι

ses, tres. Sunt autem isti, exceptis Hermionensibus, Dorica et Macedna natio, ex Erineo et Pindo et Dryopide novissime profecti. (2) Hermionenses vero Dryopes sunt, ab Hercule et Maliensibus ex regione quæ Doris nunc vocatur ejecti. Hæ copiæ Peloponnesiorum erant.

XLIV. Ex populis vero continentem extra Peloponnesum incolentibus adfuere, primum, Athenienses, qui præ reliquis omnibus centum et octoginta naves contulerunt: et hi quidem nunc soli erant; nam in pugna ad Salaminem Atheniensibus Plataenses præsto non fuere, hac de causa: quo tempore Græci, relicto Artemisio, prope Chalcidem fuerant, Plataenses in oppositam Bæotiæ oram exscenderant, et ad familias suas in tuto locandas erant profecti: (2) ita, dum suos tutantur, in tempore non adfuerunt. Athenienses, quo tempore Pelasgi Græciam quæ nunc vocatur tenebant, Pelasgi fuerant, Cranai nominati; sub Cecrope vero rege, Cecropidæ sunt adpellati: tum regnante Erechtheo, mutato nomine, Athenienses adpellati: ab Ione vero, Xuthi filio, qui copiarum dux fuit Atheniensium, Iones sunt denominati.

XLV. Megarenses totidem naves cum vectoribus contulerant, quot ad Artemisium. Ampraciotæ cum septem navibus præsto erant: Leucadii cum tribus; Dorici hic quoque populus est, ex Corintho.

XLVI. Ex insulanis Æginetæ naves contulerant triginta: et instructas quidem etiam alias habebant, sed illis suam custodiebant terram, triginta vero optime navigantibus pugnarunt ad Salaminem. Sunt autem Æginetæ Dorienses, ex Epidauro: nomen vero insulæ prius Cænone fuerat. (2) Post Æginetas, Chalcidenses aderant cum viginti navibus quas easdem ad Artemisium habuerant; et Eretrienses cum eisdem septem navibus: Ionica hæc gens est. Deinde Cei, Ionicus populus Athenis oriundus, cum eisdem quibus ad Artemisium. (3) Naxii cum quattuor navibus aderant; ad Medos quidem missi a civibus, quemadmodum reliqui insulani: sed spreto mandato ad Græcos sese contulerant hortante Democrito, spectato inter suos viro, qui tunc trierarcha erat. Sunt autem Iones Naxii, Athenis oriundi. (4) Styrenses easdem, quas ad Artemisium, naves contulerunt; Cythnii vero triremem unam, et actuariam quinquaginta remorum: utrique hi Dryopes sunt. (5) Seriphii etiam, et Siphnii, et Melii cum Græcis militarunt: hi enim soli ex insulanis Barbaro terram et aquam non tradiderant.

XLVII. Quos adhuc memoravi pugnae ad Salamina socios, hi omnes citra Thesprotiam et Acherontem fluvium habitant: Thesproti enim finitimi sunt Ampraciotis et Leucadiis, qui ex ultimis Græciæ regionibus adfuerunt. (2) Ex his vero qui ultra incolunt, soli Crotoniatæ fuere, qui periclitanti succurrerent Græciæ, et una quidem nave, cui præfuit vir ter Pythiorum certaminum victor, Phayllus: sunt autem Crotoniatæ origine Achæi.

XLVIII. Jam reliqui quidem, quos memoravi, triremes

ἐστρατεύοντο, Μήλιοι δὲ καὶ Σίφνιοι καὶ Σερίφιοι πεντηκοντέρους. Μήλιοι μὲν γένος ἑόντες ἀπὸ Λακεδαιμονος δύο παρείχοντο, Σίφνιοι δὲ καὶ Σερίφιοι Ἴωνες ἑόντες ἀπ' Ἀθηνέων μίαν ἑκάτεροι. Ἀριθμὸς δὲ ἐγένετο ὁ πᾶς τῶν νεῶν, πάρεξ τῶν πεντηκοντέρων, ὀκτώ καὶ ἑβδομήκοντα καὶ τριηκόσται.

XLIX. Ὡς δὲ ἐς τὴν Σαλαμῖνα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ ἀπὸ τῶν εἰρημέων πολλῶν, ἐβουλεύοντο, προθέντος Εὐρυβιάδew γνώμην ἀποφαίνεσθαι τὸν βουλόμενον, ὅκου δοκεῖ ἐπιτηδεύατον εἶναι ναυμαχίην ποιεῖσθαι τῶν αὐτοὶ χωρέων ἐγκρατέες εἶσι· ἡ γὰρ Ἀττική ἀπειτο ἤδη, τῶν δὲ λοιπῶν περί προετίθεε. (2) Αἰ γνῶμαι δὲ τῶν λεγόντων αἰ πλεῖσται συνεζέπιπτον πρὸς τὸν Ἰσθμὸν πλώσαντας ναυμαχεῖν πρὸ τῆς Πελοποννήσου, ἐπιλέγοντες τὸν λόγον τόνδε, ὡς ἦν νικηθῶσι τῇ ναυμαχίῃ, ἐν Σαλαμῖνι μὲν ἑόντες πολιορκηθῶνται ἐν νήσῳ, ἵνα σφι τιμωρή οὐδεμία ἐπιφανῆσεται, πρὸς δὲ τῷ Ἰσθμῷ ἐς τοὺς ἐσωτῶν ἐξοίσονται.

L. Ταῦτα τῶν ἀπὸ Πελοποννήσου στρατηγῶν ἐπιλεγόμενων, ἐληλύθεε ἀνὴρ Ἀθηναῖος ἀγγέλλων ἔχειν τὸν βάρβαρον ἐς τὴν Ἀττικὴν καὶ πᾶσαν αὐτὴν πυρπολέεσθαι. (2) Ὁ γὰρ διὰ Βοιωτῶν τραπόμενος στρατὸς ἄμχ Ξέρξῃ, ἐμπρήσας Θεσπιδέων τὴν πόλιν αὐτῶν ἐκλελοιπότες ἐς Πελοπόννησον, καὶ τὴν Πλαταιῶν ὡσαύτως, ἥκε τε ἐς τὰς Ἀθήνας καὶ πάντα ἐκεῖνα ἐδηῖτο. Ἐνέπρησε δὲ Θεσπιδίαν τε καὶ Πλαταιαν πυθόμενος Θηβαίων ὅτι οὐκ ἐμῆδιζον.

LI. Ἀπὸ δὲ τῆς διαβάσιος τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐνθεν πορεύεσθαι ἤρξαντο οἱ βάρβαροι, ἕνα αὐτοῦ διατριψάντες μῆνα ἐν τῷ διέβαινον ἐς τὴν Εὐρώπην, ἐν τρισὶ ἑτέροισι μῆσι ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀττικῇ, Καλλιᾶδεω ἄρχοντος Ἀθηναίοισι. (2) Καὶ αἰρέουσι ἐρῆμον τὸ ἄστυ, καὶ τινὰς ὀλίγους εὐρίσκουσι τῶν Ἀθηναίων ἐν τῷ ἱρῷ ἑόντας, ταμίαν τε τοῦ ἱεροῦ καὶ πένητας ἀνθρώπους, οἱ φραζάμενοι τὴν ἀκρόπολιν θύρησί τε καὶ ξύλοισι ἡμύνοντο τοὺς ἐπιόντας, ἅμα μὲν ὑπ' ἀσθeneίης βίου οὐκ ἐκχωρήσαντες ἐς Σαλαμῖνα, πρὸς δὲ αὐτοὶ δοκέοντες ἐξευρηκέναι τὸ μαντήϊον τὸ ἢ Πυθίῃ σφι ἔχρησε, τὸ ξύλινον τεῖχος ἀνάλωτον ἔσεσθαι, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο εἶναι τὸ χρησφύγετον κατὰ τὸ μαντήϊον, καὶ οὐ τὰς νέας.

LII. Οἱ δὲ Πέρσαι ἰζόμενοι ἐπὶ τὸν καταντίον τῆς ἀκροπόλεως ὄχθον, τὸν Ἀθηναῖοι καλεῦσι Ἀρήϊον πᾶγον, ἐπολιόρκεον τρόπον τοιόνδε· ὅπως στυπεῖον περὶ τοὺς οἰστοὺς περιθέντες ἄψειαν, ἐτόξευον ἐς τὸ φράγμα. (2) Ἐνθαῦτα Ἀθηναίων οἱ πολιορκεόμενοι δμῶς ἡμύνοντο, καί περ ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ ἀπιγμένοι καὶ τοῦ φράγματος προδεωκότος· οὐδὲ λόγους τῶν Πεισιστρατιδῶν προσφερόντων περὶ ὁμολογίης ἐνεδέχοντο, ἀμυνόμενοι δὲ ἄλλα τε ἀντεμνηχανέοντο καὶ δὴ καὶ προσιόντων τῶν βαρβάρων πρὸς τὰς πύλας ὀλοιτρόχους ἀπίεσαν, ὥστε Ξέρξεα ἐπὶ χρόνον συγνὸν ἀπορίησι ἐνέχεσθαι, οὐ δυνάμενόν σφας ἐλέειν.

LIII. Χρόνῳ δ' ἐκ τῶν ἀπόρων ἐφάνη δὴ τις ἔσδοξ

in bellum praeberunt; Melii vero et Siplinii et Scriphii penteconteros (*longas naves remis quinquaginta instructas*) et Melii quidem, genus a Lacedaemone derivantes, duas praeberunt; Siphnii vero et Seriphii, Iones ab Athenis originem ducentes, utrique unam. Fuit autem universus navium numerus, demptis penteconteris, trecentae septuaginta et octo.

XLIX. Ut ad Salaminem convenit ex praedictis civitatibus classis, deliberarunt duces, rogante Eurybiade ut sententiam diceret quisquis vellet, quo loco opportunissimum videretur pugna navali decernere, ex eis nempe locis quae in ipsorum essent potestate: jam enim Attica pro derelicta erat: itaque de reliquis locis rogavit. (2) Et pleraque eorum, qui verba fecerunt, in hoc congruebant sententiae, ad Isthmum navigandum esse, et ante Peloponnesum navali pugna decernendum: cujus sententiae hanc rationem reddebant, quod, si inferiores ex pugna discessissent, et Salamine essent, obsiderentur in insula, ubi nullum ipsis adparere subsidium posset; ad Isthmum vero, ad suos se possent salvi recipere.

L. Dum ita duces Peloponnesiorum disputant, advenit vir Atheniensis, nuncians in Atticam ingressum esse Barbarum, et totam regionem igne vastare. (2) Quippe exercitus una cum Xerxe, itinere per Boetiam facto, incensa Thespiensium urbe, qui in Peloponnesum se receperant, itemque Plataeensium urbe, Athenas profectus, omnia illius regionis loca evastabat. Incenderat autem Thespiam et Plataeam, quod a Thebanis audisset, cum Medis illos non sentire.

LI. A transitu Hellesponti, unde iter facere coeperant barbari, postquam ibi unum mensem erant morali, quo in Europam transierunt, tribus proximis mensibus in Attica adsuerunt, praetore Atheniensibus Calliade. (2) Deprehenderunt autem vacuam urbem, et paucos quosdam Atheniensium in templo versantes, quaestores templi, et pauperes nonnullos homines; qui arce asseribus atque palis ligneis praesepta arcebant subeuntes. Hi et ob victus inopiam sese Salaminem non receperant, et quod se solos existimarent sententiam reperisse oraculi a Pythia editi, ligneum murum insuperabilem fore; nempe hoc ipsum esse certum illud refugium, quod oraculo significatum esset, non naves.

LII. Persae vero, castris in tumulo positae ex adverso arcis sito, quem Areopagum (*Martium tumulum*) Athenienses vocant, hoc modo illam oppugnarunt: stupam sagittis circumdatam incendebant, atque ita sagittas adversus vallum jaculabantur. (2) Tunc oppugnati Athenienses, ad extremum licet malum redacti, fallente eos etiam vallo, tamen resistebant; nec conditiones de deditone admittebant, a Pisistratidis propositas. Resistebant autem, quum alia contra machinantes, tum et, quoties ad portam succederent barbari, ingentibus in eos saxis devolutis; ut per diu Xerxes inops fuerit consilii, quum illos expugnare non posset.

LIII. Ad extremum vero, post illas difficultates, introi-

τοῖσι βαρβάροισι· ἔδεε γὰρ κατὰ τὸ θεοπρόπιον πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν τὴν ἐν τῇ ἡπείρῳ γενέσθαι ὑπὸ Πέρσῃσι. (2) Ἐμπροσθε ὧν πρὸ τῆς ἀκροπόλιος, ὅπισθε δὲ τῶν πυλέων καὶ τῆς ἀνόδου, τῇ δὲ οὔτε τις ἐφύλασσε οὔτ' ἂν ἤλπιζε μὴ κοτέ τις κατὰ ταῦτα ἀναβαίῃ ἀνθρώπων, ταύτῃ ἀνέβησάν τινες κατὰ τὸ ἱρὸν τῆς Κέκροπος θυγατρὸς Ἀγλαύρου, καίτοι περ ἀποκρήμνου ἐόντος τοῦ χώρου. (3) Ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς ἀναβέβηκότες οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν, οἱ μὲν ἐρρίπτεον ἐσωτοὺς κατὰ τοῦ τείχεος κάτω καὶ διεφθείροντο, οἱ δὲ ἐς τὸ μέγαρον κατέφευγον. (4) Τῶν δὲ Περσέων οἱ ἀναβέβηκότες πρῶτον μὲν ἐτράποντο πρὸς τὰς πύλας, ταύτας δὲ ἀνοίξαντες τοὺς ἰκέτας ἐφόνευσαν· ἐπεὶ δὲ σφι πάντες κατέστρωντο, τὸ ἱρὸν συλήσαντες ἐνέπρησαν πᾶσαν τὴν ἀκρόπολιν.

LIV. Σχὼν δὲ παντελῶς τὰς Ἀθήνας Ξέρξης ἀπέπεμψε ἐς Σοῦσα ἄγγελον ἱππέα Ἀρταβάνῳ ἀγγελέοντα τὴν παρεοῦσάν σφι εὐπρηξίην. Ἀπὸ δὲ τῆς πέμψιος τοῦ κήρυκος δευτέρῃ ἡμέρῃ συγκαλέσας Ἀθηναίων τοὺς φυγάδας, ἐσωτῶν δὲ ἐπομένους, ἐκέλευε τρόπῳ τῷ σφετέρῳ θῆσαι τὰ ἱρὰ ἀναβάντας ἐς τὴν ἀκρόπολιν, εἴτε δὴ ὧν ὅσιν τινὰ ἰδὼν ἐνυπνίου ἐνετέλλετο ταῦτα, εἴτε καὶ ἐνθυμῖόν οἱ ἐγένετο ἐμπρήσαντι τὸ ἱρὸν. Οἱ δὲ φυγάδες τῶν Ἀθηναίων ἐποίησαν τὰ ἐντεταλμένα.

LV. Τοῦ δὲ εἵνεκεν τούτων ἐπεμνήσθην, φράσω. Ἔστι ἐν τῇ ἀκροπόλει ταύτῃ Ἐρεχθεὸς τοῦ γηγενέος λεγομένου εἶναι νηὸς, ἐν τῷ ἐλαίῳ τε καὶ θάλασσᾳ ἐνι, τὰ λόγος παρ' Ἀθηναίων Ποσειδώνᾳ τε καὶ Ἀθηναίῃν ἐρίσαντας περὶ τῆς χώρας μαρτύρια θέσθαι. (2) Ταύτην ὧν τὴν ἐλαίην ἄμα τῷ ἄλλῳ ἱρῷ κατέλαβε ἐμπρησθῆναι ὑπὸ τῶν βαρβάρων· δευτέρῃ δὲ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς ἐμπρήσιος Ἀθηναίων οἱ θύειν ὑπὸ βασιλέος κελευόμενοι ὥς ἀνέβησαν ἐς τὸ ἱρὸν, ὥρεον βλαστὸν ἐκ τοῦ στελέχεος ὅσον τε πηχυαῖον ἀναδεδραμηκότα. Οὗτοι μὲν νυν ταῦτα ἔφρασαν.

LVI. Οἱ δὲ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες, ὥς σφι ἐξηγήθη ὥς ἔσχε τὰ περὶ τὴν Ἀθηνέων ἀκρόπολιν, ἐς τοσοῦτον θόρυβον ἀπίκοντο ὥστε ἐνιοὶ τῶν στρατηγῶν οὐδὲ κυρωθῆναι ἔμενον τὸ προκείμενον πρῆγμα, ἀλλ' ἐς τε τὰς νέας ἐσέπιπτον καὶ ἰστία αἶεροντο ὥς ἀποθευσόμενοι· τοῖσί τε ὑπολειπομένοισι αὐτῶν ἐκυρώθη πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ ναυμαχέειν. Νύξ τε ἐγένετο, καὶ οἱ διαλυθέντες ἐκ τοῦ συνεδρίου ἐσέβαινον ἐς τὰς νέας.

LVII. Ἐνθαῦτα δὲ Θεμιστοκλέα ἀπικόμενον ἐπὶ τὴν νέα εἶρετο Μνησίφιλος ἀνὴρ Ἀθηναῖος ὃς τι σφι εἶη βεβουλευμένος. Πυθόμενος δὲ πρὸς αὐτοῦ ὥς εἶη δεδογμένον ἀνάγειν τὰς νέας πρὸς τὸν Ἰσθμὸν καὶ πρὸ τῆς Πελοποννήσου ναυμαχέειν, εἶπε, (2) « οὐ τοὶ ἄρα, ἦν ἀπαίρωσι τὰς νέας ἀπὸ Σαλαμῖνος, οὐδὲ περὶ μιῆς ἔτι πατρίδος ναυμαχήσεις· κατὰ γὰρ πόλιν ἕκαστοι τρέφονται, καὶ οὔτε σφέας Εὐρυβιάδης κατέχειν δυνήσεται οὔτε τις ἀνθρώπων ἄλλος ὥστε μὴ οὐ διασκεδασθῆναι τὴν στρατιήν, ἀπολέσται τε ἡ Ἑλλάς ἀβουλήσῃ. (3) Ἄλλ' εἴ τις ἔστι μηχανή, ἴθι καὶ πειρῶ διαχέαι τὰ

tus quidam in arcem barbaris adparuit : debuit enim, juxta oraculum, universa Atheniensium terra, quatenus in continente erat, in barbarorum venire potestatem. (2) Erat igitur ante arcem, sed in parte a porta et adscensu aversa, locus ubi nemo excubabat, et ubi nemo crediderat quemquam hominum umquam adscensurum : eo loco, quamvis prærupto, adscenderunt nonnulli prope Aglauri fanum, Cecropis filia. (3) Quos ut in arcem conscendisse viderunt Athenienses, alii de muro sese præcipitarunt pericurruntque, alii in interiorem templi ædem confugerunt. (4) Persæ vero qui adscenderant, primum ad portam adcurrerunt, eaque aperta trucidarunt supplices; quibus omnibus occisis, spoliarunt templum, et universam acropolin incenderunt.

LIV. Tum Xerxes, Athenis penitus potitus, equitem Susamisit, qui Artabano rem ab ipsis feliciter gestam nunciaret. Postridie vero quam nuncium hunc dimisit, convocatis Atheniensium exsulibus, qui illius castra sequebantur, mandavit, ut in arcem adscenderent, suoque ritu ibi sacra facerent; sive quod viso nocturno monitus hoc illis imperavit, sive religio quædam eum incesserat quod templum cremasset. Et Atheniensium exsules mandata fecerunt.

LV. Cur autem hujus rei fecerim mentionem, dicam. Est in hac acropoli templum Erechthei illius, qui terra genitus dicitur, quo in templo olea inest et mare, quæ Athenienses narrant ab Neptuno et Minerva, quum de terræ hujus possessione inter se certarent, posita fuisse monumenta. (2) Hæc igitur olea simul cum reliquo templo a barbaris erat cremata : altero vero ab hoc incendio die, ut in id templum adscenderunt Athenienses sacra facere jussi a Xerxe, surculum viderunt e stipite enatum, cubiti fere longitudine. Hoc quidem illi memorarunt.

LVI. Græci vero ad Salaminem, ut nunciatum est eis quo statu esset Athenarum acropolis, tanto sunt terrore perculsi, ut e ducibus nonnulli ne manserint quidem donec super quæstione proposita fieret decretum, sed in naves sese conjicientes vela panderint tamquam abituri; et reliqui, re deliberata, fecerunt decretum, ad Isthmum esse pugnandum. Jamque nox aderat; et hi quoque, soluto consessu, naves sunt ingressi.

LVII. Ibi tunc Themistoclem, in navem reversum, interrogavit Mnesiphilus, civis Atheniensis, quidnam ab illis decretum foret. A quo ubi cognovit, decretum esse ut navibus ad Isthmum deductis ante Peloponnesum dimicerent : (2) « Quodsi igitur, inquit, hi Salamine solverint, tu pro nulla amplius patria pugnabis. Nam in suas quique civitates se recipient, et nec Eurybiades, nec quisquam hominum alius retinere eos poterit, quin dissolvatur exercitus : et per ducum imprudentiam peritura est Græcia. (3) At tu, si qua via aut ratio superest, perge, et, quæ decreta

βεβουλευμένα, ἣν κως δύνῃ ἀναγνῶσαι Εὐρυβιάδεα μεταβουλεύσασθαι ὥστε αὐτῷ μενέειν. »

LVIII. Κάρτα δὴ τῷ Θεμιστοκλέϊ ἤρесе ἡ ὑποθήκη, καὶ οὐδὲν πρὸς ταῦτα ἀμειψάμενος ἦγε ἐπὶ τὴν νέα τὴν Εὐρυβιάδεω. Ἀπικόμενος δὲ ἔφη ἐθέλειν οἱ κοινόν τι πρῆγμα συμμῆσαι· ὁ δ' αὐτὸν ἐς τὴν νέα ἐκέλευε ἐσθάντα λέγειν, εἴ τι ἐθέλοι. (2) Ἐνθαῦτα ὁ Θεμιστοκλέης παριζόμενός οἱ καταλέγει ἐκεῖνά τε πάντα τὰ ἤκουσε Μνησιφίλου, ἐωυτοῦ ποιούμενος, καὶ ἄλλα πολλὰ προστιθεῖς, ἐς δ' ἀνέγνωσε χρητίζων ἐκ τε τῆς νεὸς ἐκβῆναι συλλέξαι τε τοὺς στρατηγούς ἐς τὸ συνέδριον.

LIX. Ὡς δὲ ἄρα συνελέχθησαν, πρὶν ἢ τὸν Εὐρυβιάδεα προθεῖναι τὸν λόγον τῶν εἵνεκεν συνήγαγε τοὺς στρατηγούς, πολλοὺς ἦν ὁ Θεμιστοκλέης ἐν τοῖσι λόγοις οἷα κάρτα δεόμενος. (2) Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ὁ Κορίνθιος στρατηγὸς Ἀδείμαντος ὁ Ὠκύτου εἶπε, « ὦ Θεμιστοκλέης, ἐν τοῖσι ἀγῶσι οἱ προεξανιστάμενοι ραπίζονται. » Ὁ δὲ ἀπολυόμενος ἔφη, « οἱ δὲ γε ἐγκαταλειπόμενοι οὐ στεφανεῦνται. »

LX. Τότε μὲν ἡπίως πρὸς τὸν Κορίνθιον ἀμείψατο, πρὸς δὲ τὸν Εὐρυβιάδεα ἔλεγε ἐκείνων μὲν οὐκ εἶτι οὐδὲν τῶν πρότερον λεχθέντων, ὥς ἐπεὶ ἀπαίρωσι ἀπὸ Σαλαμῖνος διαδρῆσονται. (2) παρεόντων γάρ τῶν συμμάχων οὐκ ἔφερε οἱ κόσμον οὐδένα κατηγορεῖν· ὁ δὲ ἄλλου λόγου εἶχετο, λέγων τάδε, (I.) « ἐν τοῖς νῦν ἐστὶ σῶσαι τὴν Ἑλλάδα, ἣν ἐμοὶ πείθῃ ναυμαχίην αὐτοῦ μένων ποιέεσθαι, μηδὲ πειθόμενος τούτων τοῖσι λέγουσι ἀναζεύξης πρὸς τὸν Ἴσθμὸν τὰς νέας. Ἀντίθες γὰρ ἑκάτερον ἀκούσας. (3) Πρὸς μὲν τῷ Ἴσθμῳ συμβάλλων ἐν πελάγει ἀναπεπταμένῳ ναυμαχήσεις, ἐς τὸ ἥκιστα ἡμῖν σύμφορόν ἐστι νέας ἔχουσι βαρυτέρας καὶ ἀριθμὸν ἐλάσσονας· τοῦτο δὲ ἀπολείεις Σαλαμῖνά τε καὶ Μέγαρά καὶ Αἰγίναν, ἣν περ καὶ τὰ ἄλλα εὐτυχήσωμεν. (4) Ἄμα γὰρ τῷ ναυτικῷ αὐτῶν ἔψεται καὶ ὁ πεζὸς στρατός, καὶ οὕτω σφέας αὐτὸς ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον, κινδυνεύσεις τε ἀπάσῃ τῇ Ἑλλάδι. (II.) Ἦν δὲ τὰ ἐγὼ λέγω ποιήσης, τοσάδε ἐν αὐτοῖσι χρηστὰ εὐρήσεις. Πρῶτα μὲν ἐν στενωῷ συμβάλλοντες νηυσὶ ὀλίγησι πρὸς πολλὰς, ἣν τὰ οἰκότες ἐκ τοῦ πολέμου ἐκβαίνοι, πολλὸν κρατήσομεν· τὸ γὰρ ἐν στενωῷ ναυμαχεῖν πρὸς ἡμέων ἐστὶ, ἐν εὐρυχωρίῃ δὲ πρὸς ἐκείνων. (5) Αὖτις δὲ Σαλαμῖς περιγίνεται, ἐς τὴν ἡμῖν ὑπεκχέεται τέκνα τε καὶ γυναῖκες. Καὶ μὴν καὶ τότε ἐν αὐτοῖσι ἔνεστι, τοῦ καὶ περιέχεσθε μάλα· ὁμοίως αὐτοῦ τε μένων προναυμαχήσεις Πελοποννήσου καὶ πρὸς τῷ Ἴσθμῳ, οὐδὲ σφέας, εἴ περ εὖ φρονέεις, ἄξεις ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον. (III.) Ἦν δὲ γε καὶ τὰ ἐγὼ ἐλπίζω γένηται καὶ νικήσωμεν τῇσι νηυσὶ, οὔτε ὅμιν ἐς τὸν Ἴσθμὸν παρέσονται οἱ βάρβαροι οὔτε προβήσονται ἑκαστέρῳ τῆς Ἀττικῆς, ἀπίαςί τε οὐδενὶ κόσμῳ, Μεγάροισί τε κερδανόμενοι περιεοῦσι καὶ Αἰγίνοι καὶ Σαλαμῖνι, ἐν τῇ ἡμῖν καὶ λόγιόν ἐστι τῶν ἑλλήνων κατύπερθε γενέσθαι. (6) Οἰκότες μὲν νυν βου-

sunt, operam da ut rescindas; si forte persuadere Eurybiadi potueris, ut mutato consilio hic maneat. »

LVIII. Themistocli admodum placuit monitum : qui, nullo ad hæc responso dato, ad Eurybiadis navem perrexit. Quo ubi venit, de communibus rebus, ait, se aliquid cum illo communicaturum : et ille, si quid secum vellet, navem suam conscendere eum jussit. (2) Ibi tum Eurybiadi adsidens Themistocles, et omnia ista quæ ex Mnesiphilo audiverat, tamquam sua, exposuit, et multa alia adjecit, donec precibus eum expugnavit, ut nave egrederetur, et in concilium iterum convocaret duces.

LIX. Qui ubi convenerunt, priusquam rem, cujus causa convocati duces erant, Eurybiades proponeret, multos Themistocles fecit sermones, enixe flagitans. (2) Quem loquentem interfatus Corinthius dux Adimantus, Ocyti filius : « Themistocles, inquit, in certaminum solemnibus, qui ante tempus surgunt, flagris cæduntur. » Et ille, sui purgandi causa, ait : « At, qui pone manent, non coronantur. »

LX. Ita tunc quidem placide respondit Corinthio. Ad Eurybiadem vero conversus, nihil jam eorum dixit quæ ante exposuerat, dispersum iri socios, si Salamine solvisent : (2) etenim, præsentibus sociis, nullo modo decorum erat ut eos accusaret : sed aliam dicendi rationem tenens, ita locutus est : (I.) « Penes te nunc est servare Græciam, si meum consilium secutus, hic manens pugnam navalem commiseris, neque his morem gesseris qui naves ad Isthmum promovendas esse contendunt. Accipe enim, et alteram alteri rationi oppone. (3) Ad Isthmum pugnam committens, in aperto mari pugnabis, ubi minime nobis conducit, graviore naves habentibus, et numero pauciores. Porro Salaminem perdes, et Megara, et Æginam, etiamsi cæteroquin feliciter nobis res esset cessura. (4) Nam classem illorum secuturus est pedestris exercitus, adeoque tu ipse eos in Peloponnesum duxeris, periculumque fuerit ut universam perdas Græciam. (II.) Sin quæ ego dico seceris, hæc in illis commoda reperies. Primum quidem, in angusto mari confligentes paucis navibus adversus multas, si rationi consentaneus exitus fuerit pugnae, multo erimus superiores. Nam in angusto prælium navale facere, pro nobis est; in aperto vero, pro illis. (5) Deinde Salamis servatur, in qua nos liberos nostros et uxores deposuimus. Tum vero etiam illud in hac ratione continetur, quod inprimis vobis cordi est : nam, hic manens, pariter pro Peloponneso pugnabis, atque ad Isthmum; nec vero illos, si sapueris, in Peloponnesum duces. (III.) Sin quod ego spero evenerit, pugnaque navali vicerimus, tunc nec ad Isthmum vobis aderunt barbari, nec ultra Atticam progredientur, sed incondita fuga se recipient, lucrabimurque servata Megara, et Æginam, et Salaminem, ad quam nos hostibus superiores esse futuros oraculo etiam prædictum est. (6) Jam consilia rationi consentanea ca-

λευόμενοισι ἀνθρώποισι ὡς τὸ ἐπίπαν ἐθέλει γίνεσθαι· μὴ δὲ οἰκότα βουλευόμενοισι οὐκ ἐθέλει οὐδὲ ὁ θεὸς προσχωρεῖν πρὸς τὰς ἀνθρωπότηας γνώμας. »

LXI. Ταῦτα λέγοντος Θεμιστοκλέος αὐτίς ὁ Κορινθίος Ἀδείμαντος ἐπεφέρετο, σιγᾶν τε κελεύων τῷ μὴ ἔστι πατρίς, καὶ Εὐρυβιάδεα οὐκ ἔδῳ ἐπιψηφίζειν ἀπόλι ἀνδρὶ πόλιν γὰρ τὸν Θεμιστοκλέα παρεχόμενον εὖτω ἐκέλευε γνώμας συμβάλλεσθαι. Ταῦτα δὲ οἱ προέφερε, ὅτι ἠλώκεσάν τε καὶ κατεΐχοντο αἱ Ἀθῆναι. (2) Τότε δὴ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκεῖνόν τε καὶ τοὺς Κορινθίους πολλά τε καὶ κακὰ ἔλεγε, ἐωυτοῖσι τε ἐδήλου λόγῳ ὡς εἴη καὶ πόλις καὶ γῆ μέζων ἥπερ ἐκείνοισι, ἔστ' ἂν διηκόσαιο νέες σφι ἔωσι πεπληρωμέναι· οὐδαμῶς γὰρ Ἑλλήνων αὐτοὺς ἐπιόντας ἀποκρούσεισθαι.

LXII. Σημαίνων δὲ ταῦτα τῷ λόγῳ διέβαινε ἐς Εὐρυβιάδεα, λέγων μᾶλλον ἐπεστραμμένα, « σὺ εἰ μενέεις αὐτοῦ καὶ μένων ἔσεαι ἀνὴρ ἀγαθός· εἰ δὲ μὴ, ἀνατρέψεις τὴν Ἑλλάδα· τὸ πᾶν γὰρ ἡμῖν τοῦ πολέμου μου φέρουσι αἱ νέες. (2) Ἄλλ' ἐμοὶ πείθεο. Εἰ δὲ ταῦτα μὴ ποιήσεις, ἡμεῖς μὲν, ὡς ἔχομεν, ἀναλαβόντες τοὺς οἰκέτας κομιεύμεθα ἐς Σίριν τὴν ἐν Ἰταλίῃ, ἥπερ ἡμετέρη τέ ἐστι ἐκ παλαιοῦ ἔτι, καὶ τὰ λόγια λέγει ὑπ' ἡμέων αὐτὴν δεῖν κτισθῆναι· ὑμεῖς δὲ συμμαχῶν τοιῶνδε μουνωθέντες μεμνήσεσθε τῶν ἐμῶν λόγων. »

LXIII. Ταῦτα δὲ Θεμιστοκλέος λέγοντος ἀνεδιδάσκετο Εὐρυβιάδης. Δοκέειν δέ μοι, ἀρρωδήσας μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἀνεδιδάσκετο, μὴ σφεας ἀπολίπωσι, ἣν πρὸς τὸν Ἰσθμὸν ἀνάγῃ τὰς νέας ἀπολιπόντων γὰρ Ἀθηναίων οὐκέτι ἐγίνοντο ἀξιόμαχοι οἱ λοιποί. Ταύτην δὲ αἰρέεται τὴν γνώμην, αὐτοῦ μένοντας διαναυμαχεῖν.

LXIV. Οὕτω μὲν οἱ περὶ Σαλαμῖνα ἔπεισι ἀκροβολισάμενοι, ἐπεῖτε Εὐρυβιάδῃ ἔδοξε, αὐτοῦ παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχήσοντες. Ἡμέρη τε ἐγίνετο, καὶ ἅμα τῷ ἡλίῳ ἀνιόντι σεισμὸς ἐγένετο ἐν τε τῇ γῇ καὶ τῇ θαλάσῃ. Ἐδοξε δέ σφι εὖξασθαι τοῖσι θεοῖσι καὶ ἐπικαλέσασθαι τοὺς Αἰακίδας συμμαχούς. (2) Ὡς δέ σφι ἔδοξε, καὶ ἐποίησαν ταῦτα· εὖξάμενοι γὰρ πᾶσι τοῖσι θεοῖσι, αὐτόθεν μὲν ἐκ Σαλαμῖνος Αἴαντά τε καὶ Τελαμῶνα ἐπεκαλεῦντο, ἐπὶ δὲ Αἰακὸν καὶ τοὺς ἄλλους Αἰακίδας νέα ἀπέστελλον ἐς Αἴγιναν.

LXV. Ἐφη δὲ Δικαῖος ὁ Θεοκύδεος, ἀνὴρ Ἀθηναῖος φυγὰς τε καὶ παρὰ Μήδοισι λόγιμος γενόμενος τοῦτον τὸν χρόνον, ἐπεῖτε ἐκείρετο ἡ Ἀττικὴ χώρα ὑπὸ τοῦ πεζοῦ στρατοῦ τοῦ Ξέρξεω ἐοῦσα ἐρήμος Ἀθηναίων, τυχεῖν τότε ἐὼν ἅμα Δημαρτήτῳ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ, ιδέειν δὲ κονιορτὸν χωρέοντα ἀπ' Ἐλευσίνος ὡς ἀνδρῶν μάλιστα καὶ τρισμυρίων, ἀποθωμάζειν τέ σφεας τὸν κονιορτὸν ὅτε ὡς εἴη ἀνθρώπων, καὶ πρόκατε φωνῆς ἀκούειν, καὶ οἱ φαίνεσθαι τὴν φωνὴν εἶναι τὸν μυστικὸν Ἰακχόν. (2) Εἶναι δ' ἄδαήμονα τῶν ἱρῶν τῶν ἐν Ἐλευσίνι γινομένων τὸν Δημά-

pientibus hominibus solent plerumque etiam consentaneum evenire : sin contra rationem consulunt, ne deus quidem humanis sentiis accedere amat. »

LXI. Hæc ubi Themistocles dixit, iterum in eum invocatus est Corinthius Adimantus, tacere iubens virum cui nulla sit patria, vetansque Eurybiadem suffragia rogare super sententia ab homine exsule proposita ; quando enim patriam ostendere Themistocles potuerit, tunc demum ei licitum fore sententias cum aliis conferre. Hæc in eum dicta projecit, quod captæ Athenæ in hostium essent potestate. (2) Tum vero Themistocles et illum et Corinthios multis insectatus maledictis, ratione eis demonstravit, et urbem et terram Atheniensibus ampliolem, quam illis, esse, quamdiu ducentas habuerint naves instructas ; nullum enim Græcum populum, quem adierint, ipsos esse repulsum.

LXII. Hæc postquam significavit, ad Eurybiadem convertens sermonem, majore concitatione ait : « Tu si hic manes, hicque manens fortem te virum præstas, recte feceris ; si non, Græciam evertes. Nam summa belli nobis in navibus vertitur. (2) Tu vero mihi morem gere. Id ni feceris ; nos quidem e vestigio, receptis nostris, Sirin proficiscemur, Italiæ urbem, jam antiquitus nostram, quam a nobis instaurandam esse oracula etiam dicunt : vos vero, talibus sociis privati, eorum quæ dixi reminiscemini.

LXIII. His a Themistocle dictis meliora edoctus Eurybiades est. Et maxime quidem eo mihi videtur sententiam mutasse, quod vereretur, ne, si ad Isthmum deduceret classem, Athenienses desererent socios : qui si illos deseruissent, reliqui non amplius pares hostibus erant futuri. Hanc igitur suscepit sententiam, ut ibi manerent, ibique navali pugna decernerent.

LXIV. Hoc modo quum hi ad Salaminem verbis inter se essent velitati, postquam ita placuit Eurybiadi, ad committendum ibidem navale prælium se compararunt. Et ut illuxit dies, simul cum oriente sole et terra et mare contremuit. Itaque diis vota facere placuit, et Æacidas socios invocare. (2) Utque placuit, ita fecerunt. Deos omnes precati, protinus ex Salamine Ajacem et Telamonem advocarunt : et ad advehendum Æacum reliquosque Æacidas navem in Æginam miserunt.

LXV. Fuit per id tempus Dicaeus, Theocydis filius, civis Atheniensis, exsul et in existimatione apud Medos, qui narravit : quo tempore Attica, Atheniensibus nudata, vastabatur a pedestri Xerxis exercitu, fuisse tunc se forte cum Demarato Lacedæmonio in Thriasio campo, vidisseque ibi pulverem ab Eleusine orientem, tamquam a triginta admodum millibus hominum excitatum ; quumque miratus esset quibusnam ab hominibus excitaretur ille pulvis, exaudisse mox vocem ; quæ vox ei visa esset mysticus esse Iacchus. (2) Tum Demaratum, qui sacrorum Eleusiniarum esset ignarus, ex se quæsisse quid esset quod ita

ρητον, εἶρεσθαί τε αὐτὸν ὅτι τὸ φεγγόμενον εἶη τοῦτο. Αὐτὸς δὲ εἶπαι, « Δημάρητε, οὐκ ἔστι δίκως οὐ μέγα τι σίνος ἔσται τῇ βασιλείᾳ στρατιῇ· τάδε γὰρ ἀρίδῃλα ἐρήμου εὐούσης τῆς Ἀττικῆς, ὅτι θεῖον τὸ φεγγόμενον, ἀπ' Ἐλευσίνος ἰὸν ἐς τιμωρίην Ἀθηναίοισι τε καὶ τοῖσι συμμάχοισι. (3) Καὶ ἦν μὲν γε κατασκήψῃ ἐς τὴν Πελοπόννησον, κίνδυνος αὐτῷ τε βασιλείᾳ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ ἐν τῇ ἡπείρῳ ἔσται, ἦν δὲ ἐπὶ τὰς νέας τράπηται τὰς ἐν Σαλαμῖνι, τὸν ναυτικὸν στρατὸν κινδυνεύσει βασιλεὺς ἀποβαλέειν. (4) Τὴν δὲ ὁρτὴν ταύτην ἄγουσι Ἀθηναῖοι ἀνὰ πέντε ἔτεα τῇ Μητρὶ καὶ τῇ Κούρῃ, καὶ αὐτῶν τε ὁ βουλούμενος καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μυέται· καὶ τὴν φωνὴν τῆς ἀκούεις, ἐν ταύτῃ τῇ ὁρτῇ ἰακχάζουσι. » (5) Πρὸς ταῦτα εἶπαι Δημάρητον, « σίγα τε καὶ μηδενὶ ἄλλῳ τὸν λόγον τοῦτον εἴπῃς· ἦν γὰρ τοι ἐς βασιλέα ἀνενειχθῇ τὰ ἔπεα ταῦτα, ἀποβαλέεις τὴν κεφαλὴν, καὶ σε οὔτε ἐγὼ δυνήσομαι ῥύσασθαι οὔτ' ἄλλος ἀνθρώπων οὐδὲ εἷς. Ἀλλ' ἔχ' ἥσυχος, περὶ δὲ στρατιῆς τῇσδε θεοῖσι μελήσει. » (6) Τὸν μὲν δὴ ταῦτα παραινεῖν, ἐκ δὲ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς φωνῆς γενέσθαι νέφος, καὶ μεταρσιωθὲν φέρεσθαι ἐπὶ Σαλαμῖνος ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Ἑλλήνων· οὕτω δὲ αὐτοὺς μαθέειν ὅτι τὸ ναυτικὸν τὸ Ξέρξεω ἀπολέεσθαι μέλλοι. Ταῦτα μὲν Δικαῖος ὁ Θεοκύδεος ἔλεγε, Δη-
25 μαρήτου τε καὶ ἄλλων μαρτύρων καταπτόμενος.

LXVI. Οἱ δὲ ἐς τὸν Ξέρξεω ναυτικὸν στρατὸν ταχθέντες, ἐπειδὴ ἐκ Τρηχίνος θηησάμενοι τὸ τρώμα τὸ Λακωνικὸν διέβησαν ἐς τὴν Ἰσθμίαν, ἐπισχόντες ἡμέρας τρεῖς ἔπλων δι' Εὐρίπου, καὶ ἐν ἐτέρῃσι τρισὶ
30 ἡμέρῃσι ἐγένοντο ἐν Φαλήρῳ. (2) Ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, οὐκ ἐλάσσονες ἐόντες ἀριθμὸν ἐσέβαλον ἐς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τε ἡπείρον καὶ τῇσι νηυσὶ ἀπικόμενοι, ἢ ἐπὶ τε Σηπιάδα ἀπίκοντο καὶ ἐς Θερμοπύλας· (3) ἀντιθίσω γὰρ τοῖσι τε ὑπὸ τοῦ χειμῶνος αὐτῶν ἀπολομένοισι καὶ τοῖσι
35 ἐν Θερμοπύλῃσι καὶ τῇσι ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίῃσι τούσδε τοὺς τότε οὐκω ἐπομένους βασιλεῖ, Μηλιάς τε καὶ Δωριέας καὶ Λοκροὺς καὶ Βοιωτοὺς πανστρατιῇ ἐπομένους πλὴν Θεσπιέων τε καὶ Πλαταιέων καὶ μάλα Καρυστίους τε καὶ Ἀνδρίους καὶ Τηνίους τε καὶ τοὺς
40 λοιποὺς νησιώτας πάντας, πλὴν τῶν πέντε πολιῶν τῶν ἐπεμνήσθην πρότερον τὰ οὐνόματα. (4) Ὅσω γὰρ δὴ προέβαινε ἐσωτέρω τῆς Ἑλλάδος ὁ Πέρσης, τοσούτῳ πλέω ἔθνεά οἱ εἶπετο.

LXVII. Ἐπεὶ ὦν ἀπύκατο ἐς τὰς Ἀθήνας πάντες
45 οὗτοι πλὴν Παρίων (Πάριοι δὲ ὑπολειφθέντες ἐν Κύθνῳ ἐκαπαδόκεον τὸν πόλεμον καὶ ἀποβήσεται), οἱ δὲ λοιποὶ ὥς ἀπίκοντο ἐς τὸ Φάληρον, ἐνθαῦτα κατέβη αὐτὸς Ξέρξης ἐπὶ τὰς νέας, ἐθέλων σφι συμμιξαί τε καὶ πυθέσθαι τῶν ἐπιπλώνοντων τὰς γνώμας. (2) Ἐπεὶ δὲ
50 ἀπικόμενος προΐζετο, παρῆσαν μετὰπεμπτοὶ οἱ τῶν ἐθνέων τῶν σφετέρων τύραννοι καὶ ταξίαρχοι ἀπὸ τῶν νεῶν, καὶ ἴζοντο ὥς σφι βασιλεὺς ἐκάστω τιμὴν ἐδεδώκει, πρῶτος μὲν ὁ Σιδώνιος βασιλεὺς, μετὰ δὲ ὁ Τύριος, ἐπὶ δὲ ἄλλοι. (3) Ὡς δὲ κόσμῳ ἐπεξῆς ἴζοντο,

HERODOTUS.

sonaret, seque ei respondisse : « Demarate, haud aberit quin magna clades exercitum regis affligat. Quum enim deserta sit Attica, prorsus manifestum est, divinum esse hunc sonum, ab Eleusine auxilio venientem Atheniensibus eorumque sociis. (3) Quod quidem ostentum si Peloponnesum versus cadet, periculum ipsi regi et pedestribus illius copiis erit : sin ad classem converteretur quæ Salamine est, navalibus regis copiis exitium portenderit. (4) Agunt autem quinto quoque anno hoc festum Athenienses Cereri Matri et Proserpinæ : et, quisquis vult ipsorum et reliquorum Græcorum, his sacris initiatur ; et hoc vocis sono, quem andis, in ejusdem festi solemnibus Iacchum celebrant. » (5) Ad hæc Demaratum dixisse : « Silentium tene, neu alii cuiquam hoc dicas. Quod si enim ad regem deferentur hæc tua verba, capite lues, nec aut ego aut quisquam hominum alius servare te poterit. Quare tu sile : quod autem ad exercitum hunc pertinet, id diis curæ erit. » (6) Hoc sibi Demaratum ait præcepisse : tum vero ex pulvere illo et sonitu ortam esse nubem, quæ in sublime levata, versus Salaminem ad castra Græcorum delata sit. Ita se intellexisse, classem Xerxis perditum iri. Hæc Dicæus, Theocydis filius, referebat, Demaratum aliosque testes citans.

LXVI. Nauticus Xerxis exercitus, postquam ex Trachine, conspecta Laconica strage, in Histiam rursus trajecerat, tres dies ibi moratus per Euripum navigavit, et aliis tribus diebus Phalerum pervenit. (2) Videnturque mihi hostes, et terra et mari advenientes, non minore hominum numero Athenas invasisse, quam cum quo ad Sepiadem venerant et ad Thermopylas. (3) Eis enim qui tempestate perierunt, et qui ad Thermopylas ceciderunt et in navalibus pugnis ad Artemisium, hos oppono qui tunc nondum secuti regem erant, Malienses, et Dorienses, et Locros, et Bæotos ; qui nunc omnibus copiis, exceptis Thespiensibus et Plataeensibus, eum sequebantur ; ad hæc utique Carystios, et Andrios, et Tenios, reliquosque insularum incolas omnes, præter quinque illas civitates, quarum nomina supra commemoravi. (4) Nam quo magis intro in Græciam progrediebatur Persa, tanto plures eum populi sequebantur.

LXVII. Postquam igitur hi omnes Athenas pervenerant, Pariis exceptis : nam Parii, pone manentes in Cythno, exitum belli exspectabant : reliqui vero ut in Phalerum pervenerunt, ibi tunc Xerxes ipse ad classem descendit, cum navium ducibus cupiens sermones conferre, sententiasque eorum explorare. (2) Eo igitur profectus quum concilio præsideret, aderant convocati populorum regi subjectorum tyranni, et ordinum in classe præfecti, sedentes prout cuique illorum honorem rex tribuerat : primus quidem, Sidonius rex ; post hunc Tyrius ; tum reliqui. (3) Qui ut ordine deinceps consederant, Mardonium Xerxes misit, qui tenta-

πέμψας Ξέρξης Μαρδόνιον εἰρώτα, ἀποπειρώμενος ἑκάστου, εἰ ναυμαχίην ποιεόιτο.

LXVIII. Ἐπεὶ δὲ περιὼν εἰρώτα ὁ Μαρδόνιος ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ Σιδωνίου, οἱ μὲν δὴ ἄλλοι κατὰ τὸ αὐτὸ γνώμην ἐξεφέροντο, κελεύοντες ναυμαχίην ποιεέσθαι, Ἀρτεμισίη δὲ τάδε ἔφη, (I) « εἰπέ μοι πρὸς βασιλέα, Μαρδόνιε, ὡς ἐγὼ τάδε λέγω. (2) Οὔτε κακίστην γενομένην ἐν τῇσι ναυμαχίησι τῇσι πρὸς Εὐβοίῃ οὔτε ἐλάχιστα ἀποδεξαμένην, δέσποτα, τὴν 10 εὐσαν γνώμην με δίκαιόν ἐστι ἀποδείκνυσθαι, τὰ τυγχάνω φρονέουσα ἄριστα ἐς πρήγματα τὰ σά. (3) Καὶ τοι τάδε λέγω, φείδεο τῶν νεῶν μηδὲ ναυμαχίην ποιεέσθαι οἱ γὰρ ἄνδρες τῶν σῶν ἀνδρῶν χρέσσονες τοσοῦτό εἰσι κατὰ θάλασσαν ὅσον ἄνδρες γυναικῶν. Τί δὲ 15 πάντως δεῖ σε ναυμαχίῃσι ἀνακινδυνεύειν; οὐκ ἔχεις μὲν τὰς Ἀθήνας, τῶν περ εἵνεκεν ὠρμήθης στρατεύεσθαι, ἔχεις δὲ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα; (4) ἐμποδὼν δέ τοι ἵσταται οὐδεὶς· οἱ δὲ τοι ἀντέστησαν, ἀπὸ τῆς οὐτῶ ὡς ἐκείνους ἔπρεπε. (II.) Τῇ δὲ ἐγὼ δοκέω ἀπο- 20 θῆσεσθαι τὰ τῶν ἀντιπολέμων πρήγματα, τοῦτο φράσω. (5) Ἦν μὲν μὴ ἐπειχθῆς ναυμαχίην ποιούμενος, ἀλλὰ τὰς νέας αὐτοῦ ἔχης πρὸς γῇ μένων ἢ καὶ προβαίνων ἐς τὴν Πελοπόννησον, εὐπετέως τοι, δέσποτα, χωρήσει τὰ νοέων ἐλήλυθας. (6) Οὐ γὰρ οἷός τε πολ- 25 λὸν χρόνον εἰσὶ τοι ἀντέχειν οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ σφεας διασχεδᾷς, κατὰ πόλιν δὲ ἕκαστοι φεύξονται. Οὔτε γὰρ σῖτος πάρα σφίσι ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, οὔτε αὐτοὺς οἶκος, ἢν σὺ ἐπὶ τὴν Πελοπόννη- 30 τον ἐλαύνῃς τὸν πεζὸν στρατὸν, ἀτρεμίσιν τοὺς ἐκείθεν αὐτῶν ἦκοντας, οὐδὲ σφι μελήσει πρὸ τῶν Ἀθηνέων ναυμαχεῖν. (III.) Ἦν δὲ αὐτίκα ἐπειχθῆς ναυμαχεῖν, δειμαίνω μὴ ὁ ναυτικὸς στρατὸς κακωθεὶς τὸν πεζὸν προσδηλήσῃται. (7) Πρὸς δὲ, ὦ βασιλεῦ, καὶ τότε ἐς θυμὸν βαλεῦ, ὡς τοῖσι μὲν χρηστοῖσι τῶν ἀνθρώπων 35 κακοὶ δοῦλοι φιλέουσι γίνεσθαι, τοῖσι δὲ κακοῖσι χρηστοί. (8) Σοὶ δὲ ἐόντι ἀρίστῳ ἀνδρῶν πάντων κακοὶ δοῦλοι εἰσὶ, οἱ ἐν συμμάχων λόγῳ λέγονται εἶναι ἐόντες Αἰγύπτιοι τε καὶ Κύπριοι καὶ Κίλικες καὶ Πάμφυλοι, τῶν ὁρελὸς ἐστὶ οὐδέν. »

40 LXIX. Ταῦτα λεγούσης πρὸς Μαρδόνιον, ὅσοι μὲν ἔσαν εὐνοοὶ τῇ Ἀρτεμισίῃ, συμφορὴν ἐποιεῦντο τοὺς λόγους ὡς κακὸν τι πεισομένης πρὸς βασιλέος, ὅτι οὐκ ἔα ναυμαχίην ποιεέσθαι, οἱ δὲ ἀγαιόμενοί τε καὶ φθονέοντες αὐτῇ, ἅτε ἐν πρώτοις τετιμημένης διὰ πάντων 45 τῶν συμμάχων, ἐτέρποντο τῇ ἀνακρίσει ὡς ἀπολεομένης αὐτῆς. (2) Ἐπεὶ δὲ ἀνηνείχθησαν αἱ γνώμαι ἐς Ξέρξea, κάρτα τε ἦσθη τῇ γνώμῃ τῆς Ἀρτεμισίης, καὶ νομίζων ἔτι πρότερον σπουδαίην εἶναι τότε πολλῶ μᾶλλον αἶνεε. Ὅμως δὲ τοῖσι πλέοσι πείθεσθαι ἐκέ- 50 λευε, τάδε καταδόξας, πρὸς μὲν Εὐβοίῃ σφέας ἐθελοκακέειν ὡς οὐ παρεόντας αὐτοῦ, τότε δὲ αὐτὸς παρεσκεύαστο θηήσασθαι ναυμαχέοντας.

LXX. Ἐπεὶ δὲ παρήγγελλον ἀναπλώειν, ἀνῆγον τὰς νέας ἐπὶ τὴν Σαλαμίνα, καὶ παρεκρίθησαν διατα-

ret singulos interrogaretque, an faciendum esse navale praelium censerent.

LXVIII. Quos ubi Mardonius, initio facto ab Sidonio, circumiens rogavit, communi consensu reliqui omnes pro sententia dixere, faciendum esse praelium navale; una Artemisia hæc verba fecit: (1.) « Dic tu regi, Mardonie, me hæc dicere. (2) Equidem, quæ in pugnis ad Eubœam factis nec ignavissima fui, nec minima facta edidi, domine, par est ut veram meam sententiam edam, dicamque quæ tuis rebus maxime conferre censeo. (3) Atqui hoc dico: parce navibus, neu praelium navale committe. Hi enim viri tuis viris mari tanto sunt superiores, quanto mulieribus viri. Quid autem omnino necesse est ut navalis pugnae adeas discrimen? annon Athenas tenes, quarum causa hanc suscepisti expeditionem? annon reliquam quoque Græciam tenes? (4) neque quisquam tibi resistit: nam, qui adhuc restiterunt, hi ita abs te accepti sunt ut commercere. (II.) Quem vero exitum habituras esse putem ros adversariorum, dicam. (5) Si tu non properaveris navalem facere pugnam, sed hic manens ad terram adplicueris naves, aut si in Peloponnesum etiam progredieris; facile tibi, Domine, succedent ea quorum causa huc venisti. (6) Neque enim diu tibi resistere poterunt Græci, sed disperges eos, et in suas quique civitates profugient. Nec enim commeatus illis, ut ego audio, in hac insula paratus adest: nec verosimile est, si tu adversus Peloponnesum duxeris pedestrem exercitum, tranquillos hic mansuros hos qui ex illa regione venerunt; nec illis curæ erit pro Atheniensibus discrimen navalis praelii adire. (III.) Sin protinus praelium facere maturaveris, vereor ne navalis exercitus male acceptus, pedestri quoque calamitatem sit adlaturus. (7) Ad hæc, rex, hoc etiam cogites velim, bonis viris servos solere esse malos, malis vero bonos. (8) Atqui tibi, viro omnium optimo, mali servi sunt, hi qui in sociorum numero dicuntur esse, nempe Ægyptii, et Cyprii, et Cilices, et Pamphyli, inutilis prorsus homines. »

LXIX. Hæc ubi Artemisia Mardonio dixit, quicumque reginae favebant, dolebant eam ista locutam, verentes ne malum quoddam ei a rege immineret, quod illum vetuisset navalem pugnam facere: qui vero invidabant ei maleque eupiebant, ut quæ præ reliquis omnibus sociis in honore esset apud regem, iudicio illius delectabantur, quippe exitum ei adlaturum. (2) At ut ad Xerxem relatæ sunt sententiæ, admodum gavisus est illius sententia: et, quum jam antea eximiam esse mulierem judicasset, nunc etiam magis eam laudavit. Atiamen hac in re pluribus, ait, esse parendum; ratus ad Eubœam sponte suos rem male gessisse, quoniam ipse abfuisset: nunc autem constituerat ipse speculare pugnantes.

LXX. Postquam enavigandi signum datum est, eduxerunt naves Salaminem versus, et per otium explicuerunt

χθέντες κατ' ἡσυχίαν· τότε μὲν νυν οὐκ ἐξέχρησέ σφι ἡ
 ἡμέρη ναυμαχίην ποιήσασθαι· νύξ γὰρ ἐπεγένετο· οἱ
 δὲ παρεσκευάζοντο ἐς τὴν ὑστεραίην. (2) Τοὺς δὲ
 Ἕλληνας εἶχε δέος τε καὶ ἀρρωδίη, οὐκ ἥκιστα δὲ
 5 τοὺς ἀπὸ Πελοποννήσου. Ἀρρώδεον δὲ, ὅτι αὐτοὶ μὲν
 ἐν Σαλαμῖνι κατήμενοι ὑπὲρ γῆς τῆς Ἀθηναίων ναυ-
 μαχέειν μέλλοιεν, νικηθέντες τε ἐν νήσῳ ἀπολαμφθέν-
 τες πολιορκήσονται, ἀπέντες τὴν ἐσωτῶν ἀφύλακτον.

LXXI. Τῶν δὲ βαρβάρων ὁ πεζὸς ὑπὸ τὴν παρεού-
 10 σάν νύκτα ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον· καίτοι τὰ
 δυνατὰ πάντα ἐμεμηχάνητο ὅπως κατ' ἡπειρον μὴ
 ἐσβάλοιεν οἱ βάρβαροι. (2) Ὡς γὰρ ἐπύθοντο τάχιστα
 Πελοποννήσιοι τοὺς ἀμφὶ Λεωνίδα ἐν Θερμοπύλῃσι
 τετελευτηκέναι, συνδραμόντες ἐκ τῶν πολλῶν ἐς τὸν
 15 Ἴσθμὸν ἔζοντο, καὶ σφι ἐπὶ στρατηγὸς Κλεόμβροτος
 ὁ Ἀναξινδρίδew, Λεωνίδew δὲ ἀδελφεός. (3) Ἰζόμενοι
 δὲ ἐν τῷ Ἴσθμῳ καὶ συγχώσαντες τὴν Σκιρωνίδα ὁδὸν,
 μετὰ τοῦτο ὥς σφι ἔδοξε βουλευομένοισι, οἰκοδόμεον
 διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ τεῖχος. Ἄτε δὲ ἐουσέων μυριάδων
 20 πολλῶν καὶ παντὸς ἀνδρὸς ἐργαζομένου, ἦνετο τὸ
 ἔργον· καὶ γὰρ λίθοι καὶ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ φορμοὶ
 ψάμμου πλήρεις ἐσεφορέοντο, καὶ ἐλίνυον οὐδένα χρό-
 νον οἱ βωθήσαντες ἐργαζόμενοι, οὔτε νυκτὸς οὔτε
 ἡμέρης.

25 LXXII. Οἱ δὲ βωθήσαντες ἐς τὸν Ἴσθμὸν πανδημεὶ
 οἷδε ἔσαν Ἕλλήνων, Λακεδαιμόνιοι τε καὶ Ἀρκάδες
 πάντες καὶ Ἡλεῖοι καὶ Κορίνθιοι καὶ Σικυώνιοι καὶ
 Ἐπιδαύριοι καὶ Φλιάσιοι καὶ Τροιζήνιοι καὶ Ἑρμι-
 νέες. (2) Οὗτοι μὲν ἔσαν οἱ βωθήσαντες καὶ ὑπεραρ-
 30 ρωδέοντες τῇ Ἑλλάδι κινδυνεύουσαι· τοῖσι δὲ ἄλλοισι
 Πελοποννησίοισι ἔμελε οὐδέν. Ὀλύμπια δὲ καὶ Κάρ-
 νεια παροιχώκεε ἤδη.

LXXIII. Οἰκέει δὲ τὴν Πελοπόννησον ἔθνεα ἑπτὰ·
 τούτων δὲ τὰ μὲν δύο αὐτόχθονα ἔοντα κατὰ χώραν
 35 ἴδρυται νῦν τῇ καὶ τὸ πάλαι οἶκεον, Ἀρκάδες τε καὶ
 Κυνούριοι· ἐν δὲ ἔθνος τὸ Ἀχαικὸν ἐκ μὲν Πελοποννή-
 σου οὐκ ἐξεχώρησε, ἐκ μέντοι τῆς ἐσωτῶν, οἰκέει δὲ
 τὴν ἀλλοτρίην. (2) Τὰ δὲ λοιπὰ ἔθνεα τῶν ἑπτὰ τέσ-
 σερα ἐπὶ ἡλυστά ἐστι, Δωριεῖς τε καὶ Αἰτωλοὶ καὶ Δρύο-
 40 πες καὶ Ἀθηναῖοι. (3) Δωριέων μὲν πολλαὶ τε καὶ
 δόκιμοι πόλεις, Αἰτωλῶν δὲ Ἥλις μούνη, Δρυόπων δὲ
 Ἑρμιόνη τε καὶ Ἀσίνη ἢ πρὸς Καρδαμύλῃ τῇ Λακω-
 νικῇ, Ἀθηναίων δὲ Παρωρεῖται πάντες. (4) Οἱ δὲ Κυ-
 νούριοι αὐτόχθονες ἔοντες δοκέουσι μούνοι εἶναι Ἴωνες,
 45 ἐκδεδωρῖενται δὲ ὑπὸ τε Ἀργείων ἀρχόμενοι καὶ τοῦ
 χρόνου, ἔοντες Ὀρνεῖται καὶ περίοικοι. (5) Τούτων
 ὧν τῶν ἑπτὰ ἐθνέων αἱ λοιπαὶ πόλεις, πάρεξ τῶν κα-
 τελεῖα, ἐκ τοῦ μέσου ἐκατέατο· εἰ δὲ ἐλευθέρως ἔξεστι
 εἶπαι, ἐκ τοῦ μέσου κατήμενοι ἐμῆδιζον.

50 LXXIV. Οἱ μὲν δὴ ἐν τῷ Ἴσθμῳ τοιούτω πόνῳ
 συνέστασαν, ἅτε περὶ τοῦ παντὸς ἤδη δρόμον θέοντες
 καὶ τῇσι νήσῳ οὐκ ἐλπίζοντες ἐλλάμψεσθαι· οἱ δὲ ἐν
 Σαλαμῖνι ὁμοῦ ταῦτα πυθανόμενοι ἀρρώδεον, οὐκ οὔτω
 περὶ σφίσι αὐτοῖσι δειμαίνοντες ὥς περὶ τῇ Πελοπον-

aciem. At tunc quidem non suffecit dies, ut committere-
 tur praelium: nox enim supervenit; et illi in posterum diem
 sese comparabant. (2) Græcos vero metus incessit et tre-
 pidatio, præsertim vero Peloponnesios:angebantur quippe,
 quod ad Salaminem residentes pro Atheniensium terra es-
 sent dimicaturi; ubi si victi essent, in insula interclusi
 obsiderentur, sua terra sine præsidio relicta.

LXXI. Sub eandem noctem pedestris barbarorum exer-
 citus adversus Peloponnesum profectus est; quamquam
 quæcumque excogitari potuerunt effecta erant, ne a conti-
 nente in Peloponnesum irrumperе barbari possent. (2)
 Simulatque enim cognoverant Peloponnesii obiisse Leoni-
 dam cum suis ad Thermopylas, concursu ex oppidis facto
 Isthmum occuparunt, et præerat eis ibi Cleombrotus, Ana-
 xandridæ filius, frater Leonidæ. (3) Ad Isthmum igitur
 considentes, primum Scironidem viam obstruxerunt, dein-
 de de communi consilio murum per Isthmum instituerunt
 ducere. Quumque multæ essent hominum myriades, quo-
 rum quisque manum operi admovit, perficiebatur opus.
 Nam et lapides et lateres et ligna et corbes sabulo repleto
 congerebantur; et sociata opera opus facientes, nullo tem-
 poris momento, nec noctu, nec interdiu, cessabant.

LXXII. Qui vero ad muniendum Isthmum operam suam
 consociarunt Græci, hi fuere: Lacedæmonii et Arcades
 omnes, et Elei, et Corinthii, et Sicyonii, et Epidaurii, et
 Phliasii, et Træzenii, et Hermionenses. (2) Hi sunt qui
 periclitanti Græciæ vehementer metuentes succurrerunt:
 reliquis Peloponnesiis nulli curæ ea res fuit. Olympiorum
 autem et Carneorum jam præterierant solemnia.

LXXIII. Peloponnesum septem incolunt populi. Æorum
 duo sunt indigenæ; eandem nunc, quam antiquitus, regio-
 nem habitantes, Arcades, et Cynurii: unus populus, A-
 chaicus, Peloponneso quidem non egressus est, sed suam
 regionem cum alia mutavit. (2) Reliqui quattuor ex illis
 septem populis, advenæ sunt: Dorienses, Ætoli, Dryopes,
 et Lemnii. (3) Et Doriensium quidem multæ sunt et illu-
 stres civitates: Ætolorum vero sola Elis: Dryopum, Her-
 mione et Asine prope Cardamylen Laconicam: Lemnio-
 rum vero, Paroreatæ omnes. (4) Cynurii, indigenæ quum
 sint, soli feruntur Iones esse; sed in Dorienses mutati sunt,
 partim quod sub imperio fuerunt Argivorum, partim tem-
 poris progressu: sunt autem Orneatæ et horum finitimi. (5)
 Istorum septem populorum reliquæ civitates, præter eas
 quas nominavi, neutrarum erant partium: si autem libere
 loqui licet, dum neutrarum fuere partium, Medis favebant.

LXXIV. Igitur qui ad Isthmum erant, eo quo dixi labore
 conflictabantur, quippe de summa rerum jam periclitantes,
 nec sperantes mari præclare admodum gestum iri rem. Et
 illi ad Salaminem, quamquam quæ ad Isthmum ageban-
 tur cognoverunt, trepidabant, non tam sibi metuentes,

νήσω. (2) Τέως μὲν δὴ αὐτῶν ἀνὴρ ἀνδρὶ παραστὰς
σιγῇ λόγον ἐποιέετο, θῶμα ποιούμενοι τὴν Εὐρυβιάδew
ἀβουλίην· τέλος δὲ ἐξερράγη ἐς τὸ μέσον. (3) Σύλλο-
γός τε δὴ ἐγίνετο, καὶ πολλὰ ἐλέγετο περὶ τῶν αὐτῶν,
οἱ μὲν ὡς ἐς τὴν Πελοπόννησον χρεὼν εἶη ἀποπλῶειν καὶ
περὶ ἐκείνης κινδυνεύειν, μηδὲ πρὸς χώρης δοριαλώτου
μένοντας μάχεσθαι, Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Αἰγινῆται καὶ
Μεγαρέες αὐτοῦ μένοντας ἀμύνασθαι.

LXXV. Ἐνθαῦτα Θεμιστοκλῆς ὡς ἐσσοῦτο τῇ
10 γνῶμη ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων, λαθὼν ἐξέρχεται ἐκ
τοῦ συνεδρίου, ἐξελθὼν δὲ πέμπει ἐς τὸ στρατόπεδον
τὸ Μήδων ἀνδρα πλοῖω, ἐντειλάμενος τὰ λέγειν χρεὼν,
τῷ οὐνομα μὲν ἦν Σίκιννος, οἰκέτης δὲ καὶ παιδαγωγός
ἦν τῶν Θεμιστοκλέος παίδων. (2) τὸν δὴ ὕστερον τού-
15 των τῶν πρηγμάτων Θεμιστοκλῆς Θεσπίεα τε ἐποίησε,
ὡς ἐπεδέκοντο οἱ Θεσπίεες πολιήτας, καὶ χρήμασι
ὄλβιον. Ὅς τότε πλοῖω ἀπικόμενος ἔλεγε πρὸς τοὺς
στρατηγοὺς τῶν βαρβάρων τάδε, (3) « ἔπεμψέ με στρα-
τηγὸς ὁ Ἀθηναίων λάβρη τῶν ἄλλων Ἑλλήνων (τυγ-
20 χάνει γὰρ φρονέειν τὰ βασιλείος καὶ βουλόμενος· μᾶλλον
τὰ ὑμέτερα κατύπερθε γίνεσθαι ἢ τὰ τῶν Ἑλλήνων
πρήγματα) φράσσοντα ὅτι οἱ Ἑλληνες δρῆσμον βου-
λεύονται καταρρωδηκότες, καὶ νῦν παρέχει κάλλιστον
ὑμέας ἔργον ἀπάντων ἐξεργάσασθαι, ἣν μὴ περιίδητε
25 διαδράντας αὐτούς. (4) Οὔτε γὰρ ἀλλήλοισι ὑμοφρο-
νέουσι οὔτ' ἐτι ἀντιστήσονται ὑμῖν, πρὸς ἐωυτούς τε
σφέας ὄψεσθε ναυμαχέοντας τοὺς τὰ ὑμέτερά φρονέοντας
καὶ τοὺς μή. » Ὁ μὲν ταῦτά σφι σημήνας ἐκποδὼν
ἀπηλλάσσετο.

30 LXXVI. Τοῖσι δὲ ὡς πιστὰ ἐγίνετο τὰ ἀγγελθέντα,
τοῦτο μὲν ἐς τὴν νησίδα τὴν Ψυττάλειαν, μεταξὺ Σαλα-
μῖνός τε κειμένην καὶ τῆς ἡπείρου, πολλοὺς τῶν Περ-
σέων ἀπεβίβασαν, τοῦτο δὲ, ἐπειδὴ ἐγίνοντο μέσαι νύ-
κτες, ἀνῆγον μὲν τὸ ἀπ' ἐσπέρης κέρας κυκλούμενοι πρὸς
35 τὴν Σαλαμῖνα, ἀνῆγον δὲ οἱ ἀμφὶ τὴν Κέον τε καὶ τὴν
Κυνόσουραν τεταγμένοι, κατεῖχον τε μέχρι Μουνυχίης
πάντα τὸν πορθμὸν τῇσι νηυσί. (2) Τῶνδε δὲ εἵνεκεν
ἀνῆγον τὰς νέας, ἵνα δὴ τοῖσι Ἑλλήσι μηδὲ φυγέειν
ἔξῃ, ἀλλ' ἀπολαμφθέντες ἐν τῇ Σαλαμῖνι δόϊεν τίσιν
40 τῶν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ἀγωνισμάτων. (3) Ἐς δὲ τὴν νη-
σίδα τὴν Ψυττάλειαν καλευμένην ἀπεβίβασον τῶν Περ-
σέων τῶνδε εἵνεκεν, ὡς ἐπεὰν γένηται ναυμαχία, ἐν-
θαῦτα μάλιστα ἐξοισομένων τῶν τε ἀνδρῶν καὶ τῶν
ναυηγίων (ἐν γὰρ δὴ πόρῳ τῆς ναυμαχίας τῆς μελλούσης
45 ἔσεσθαι ἐκέετο ἡ νῆσος), ἵνα τοὺς μὲν περιποιέωσι, τοὺς
δὲ διαφθείρῃσι. (4) Ἐποίησαν δὲ σιγῇ ταῦτα, ὡς μὴ
πυνθανοῖατο οἱ ἐναντίοι. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα τῆς νυκτὸς
οὐδὲν ἀποκοιμηθέντες παραρτέοντο.

LXXVII. Χρησιμοῖσι δὲ οὐκ ἔχω ἀντιλέγειν ὡς οὐκ
50 εἰσὶ ἀληθεῖς, οὐ βουλόμενος ἐναργέως λέγοντας πειρᾶ-
σθαι καταβάλλειν, ἐς τοιάδε πρήγματα ἐσβλέψας.

Ἄλλ' ὅταν Ἀρτέμιδος χρυσαόρου ἱερὸν ἀκτὴν
νηυσὶ γεφυρώσῃσι καὶ εἰναλίην Κυνόσουραν,
ἐλπίδι μαινομένη λιπαρὰς πέρσαντες Ἀθήνας,

quam Peloponneso. (2) Et aliquantisper quidem vir
viro adstans tacite inter se sermones conferebant, impru-
dens mirans Eurybiadis consilium : ad extremum vero in
publicum res erupit ; (3) et coit concilium, multaque verba
eisdem de rebus jactabantur ; dicentibus aliis, necessario
ad Peloponnesum esse navigandum, et pro illa propugnand-
um, nec ad regionem ab hoste captam manendam, et pro
illa dimicandum ; Atheniensibus vero et Aeginetis et Mega-
rensibus contendentibus, eo loci manendum et cum hoste
confligendum.

LXXV. Ibi tunc Themistocles, quum vinceret sententia
Peloponnesiorum, clanculum concilio egressus, homi-
nem navigio in castra misit Medorum, edoctum quod di-
cere oporteret. Nomen homini Sicinnus fuit : erat autem
servus et filiorum paedagogus Themistoclis ; (2) quem post
has res gestas Themistocles, quo tempore Thespienses no-
vos cooptarunt cives, Thespiensem fecit, et divitiis onera-
vit. Is ubi navigio illuc pervenit, apud duces barbarorum
haec verba fecit : (3) « Misit me dux Atheniensium clam re-
liquis Graecis ; favet enim ille regis partibus, cupitque ut res
vestrae rebus Graecorum sint superiores ; misit me autem
qui vobis nunciarem, fugam meditari Graecos, metu per-
cussos. Nunc igitur in promptu vobis est rem conficere
longe praeclarissimam, si non commiseritis ut illi fuga di-
labantur. (4) Nam nec inter se sunt concordēs, nec am-
plius vobis resistent ; sed adversus se invicem pugnantes
videbitis hos qui vobiscum sentiunt et eos qui contra. » Ea
hic quidem, his dictis, e vestigio discessit.

LXXVI. Illi vero, fidem nuncio adhibentes, primum
in Psyttaeam, parvam insulam inter Salaminem et conti-
nentem sitam, magnum numerum Persarum exposuerunt :
deinde, sub mediam noctem evecti sunt Salaminem versus
ad intercludendum qui cornu occidentem spectans tenebant ;
simulque, qui ad Ceon et Cynosuram erant locati, evecti
sunt, et universum fretum usque ad Munychiam occupa-
runt. (2) Evecti autem his navibus sunt eo consilio, quo
fuga elabi non possent Graeci, sed ad Salaminem circumventi
poenas darent praeliorum ad Artemisium factorum. (3) In
exiguam vero illam insulam, cui Psyttaea nomen, idoneum
Persarum numerum exposuerunt hoc consilio, ut, quoniam
praelio facto navali et homines et naufragia huc maxime de-
lata iri videbantur (sita enim insula erat in freto ubi pu-
gna erat facienda), ibi suos servarent, hostes vero interfici-
cerent. (4) Silentio autem haec omnia fecerunt, ne animad-
verterent adversarii : et per totam noctem, nulla quiete
sumpta, in hoc adparatu fuere occupati.

LXXVII. In has res tales equidem intuens, negare non
possum vera esse oracula huc spectantia ; nec rejicere co-
nabor manifeste loquentia.

At quum sacrum Dianae litus aureo-ense-instructae
navibus velut ponte straverint et mari-cinctam Cynosu-
insana spe vastatis splendidis Athenis ; [ram,

διὰ Δίκη σθέσει κρατερὸν Κόρον, ὃς υἱὸν, δεινὸν μαιμώνοντα, δοκεῖντ' ἀνὰ πάντα πιθέσθαι. Χαλκὸς γὰρ χαλκῷ συμμίζεται, αἵματι δ' Ἄρης πόντον φοινίζει. Τότ' ἐλεύθερον Ἑλλάδος ἡμᾶρ εὐρύοπα Κρονίδης ἐπάγει καὶ πότνια Νίκη.

(2) Ἐς τοιαῦτα μὲν καὶ οὕτω ἐναργέως λέγοντι Βάκιδι ἀντιλογίης χρησιμῶν περὶ οὗτε αὐτὸς λέγειν τολμέω οὕτε παρ' ἄλλων ἐνδέχομαι.

LXXVIII. Τῶν δὲ ἐν Σαλαμῖνι στρατηγῶν ἐγένετο ὠθισμὸς λόγων πολλός. Ἦδσαν δὲ οὐκ ὅτι σφέας περιεκυκλέοντο τῇσι νηυσὶ οἱ βάρβαροι, ἀλλ' ὥσπερ τῆς ἡμέρης ὦρεον αὐτοὺς τεταγμένους, ἐδόκεον κατὰ χώρην εἶναι.

LXXIX. Συνεστηκότων δὲ τῶν στρατηγῶν ἐξ Αἰ- γίνης διέβη Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου, ἀνὴρ Ἀθηναῖος μὲν, ἐξωστραχισμένος δὲ ὑπὸ τοῦ δήμου· τὸν ἐγὼ νενόμικα, πυνθανόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἀριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν Ἀθῆνῃσι καὶ δικαιοτάτον. (2) Οὗτος ὠνήρ στας ἐπὶ τὸ συνέδριον ἐξεκαλέετο Θεμιστοκλέα, εἶόντα μὲν ἐμωτῷ οὐ φίλον, ἐχθρὸν δὲ τὰ μάλιστα· ὑπὸ δὲ με- γάθεος τῶν παρεόντων κακῶν λήθην ἐκείνων ποιούμε- νος ἐξεκαλέετο, θέλων αὐτῷ συμμῖξαι. (3) Προακηχόεε δὲ ὅτι σπεύδοιεν οἱ ἀπὸ Πελοποννήσου ἀνάγειν τὰς νέας πρὸς τὸν Ἰσθμόν. Ὡς δὲ ἐξῆλθέ οἱ Θεμιστοκλῆς, ἔ- λεγε Ἀριστείδης τάδε, « ἡμέας στασιάζειν χρεὼν ἐστὶ ἐν τε τῇ ἄλλῃ καὶρῳ καὶ δὴ καὶ ἐν τῷδε περὶ τοῦ ὁκ- τερος ἡμέων πλέω ἀγαθὰ τὴν πατρίδα ἐργάσεται. (4) Λέγω δέ τοι ὅτι ἴσον ἐστὶ πολλά τε καὶ ὀλίγα λέγειν περὶ ἀποπλόου τοῦ ἐνθεῦτεν Πελοποννησίοισι. Ἐγὼ γὰρ αὐτόπτης τοι λέγω γενόμενος ὅτι νῦν οὐδ' ἦν ἐθέ- λωσι Κορίνθιοί τε καὶ αὐτὸς Εὐρυβιάδης οἷοί τε ἔσονται ἐκπλῶσαι· περιεχόμεθα γὰρ ὑπὸ τῶν πολεμίων κύκλῳ. Ἀλλ' ἐσελθὼν σφι ταῦτα σήμηνον. »

LXXX. Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε, « κάρτα τε χρηστὰ διακελεύεαι καὶ εὖ ἡγγεῖλας· τὰ γὰρ ἐγὼ ἐδεόμην γενέ- σθαι, αὐτὸς αὐτόπτης γενόμενος ἦκεις. Ἴσθι γὰρ ἐξ ἐμέο τὰ ποιούμενα ὑπὸ Μήδων· ἔδεε γὰρ, ὅτε οὐκ ἐκόν- τες ἤθελον ἐς μάχην κατίστασθαι οἱ Ἕλληνες, ἀέκον- τας παραστήσασθαι. (2) Σὺ δὲ ἐπεὶ περ ἦκεις χρηστὰ ἀπαγγέλλων, αὐτὸς σφι ἄγγειλον. Ἦν γὰρ ἐγὼ αὐτὰ λέγω, δόξω πλάσας λέγειν καὶ οὐ πείσω ὥς οὐ ποιούν- των τῶν βαρβάρων ταῦτα. Ἀλλὰ σφι σήμηνον αὐτὸς παρελθὼν ὥς ἔχει. Ἐπεὰν δὲ σημήνης, ἦν μὲν πεί- θωνται, ταῦτα δὴ τὰ κάλλιστα, ἦν δὲ αὐτοῖσι μὴ πιστὰ γένηται, ὁμοῖον ἡμῖν ἔσται· οὐ γὰρ ἔτι διαδρήσονται, εἰ περ περιεχόμεθα πανταχόθεν, ὥς σὺ λέγεις. »

LXXXI. Ταῦτα ἔλεγε παρελθὼν ὁ Ἀριστείδης, φά- μενος ἐξ Αἰγίνης τε ἦκειν καὶ μόγις ἐκπλῶσαι λαθὼν τοὺς ἐπορμέοντας· περιέχεσθαι γὰρ πᾶν τὸ στρατόπεδον τὸ Ἑλληνικὸν ὑπὸ τῶν νεῶν τῶν Ξέρξεω παραρτέε- σθαι τε συνεβούλευε ὡς ἀλεξισομένους. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἰπας μετεστήκει, τῶν δὲ αὖτις ἐγένετο λόγων ἀμφοτεροσφύων· οἱ γὰρ πλεῖνες τῶν στρατηγῶν οὐκ ἐπεί- θοντο τὰ ἐξαγγελλόμενα.

LXXXII. Ἀπιστεόντων δὲ τούτων ἦκε τριήρης ἀν-

tum diva Vindicta exstinguet minacem Sallietatem, Con- (tumeliæ fillam, dire furentem, omnia conantem ad se trahere, Æs enim æri miscebitur, et sanguine Mavors pontum rubefaciet. Tunc libertatis diem Græciæ reddet lato-cernens Saturnius et alma Victoria.

(2) Ad hæc talia, et adversus ita clare loquentem Bacidem, nec ego contradicendi oraculis caussa quidquam dicere au- deo, nec ab aliis dictum admitto.

LXXVIII. Jam inter duces ad Salaminem gravis exsiste- bat sermonum contentio. Necdum vero illi noverant, un- dique inclusos se esse a barbaris; sed, ut illos interdiu locatos viderant, ita eodem in loco mansisse eos putabant.

LXXIX. Dum inter se altercantur duces; interim ex Æ- gina trajecerat Aristides, Lysimachi filius, civis quidem Atheniensis, sed ostracismo damnatus a populo, quem ego, ut ejus mores accepi, optimum Athenis virum justissi- mumque fuisse judico. (2) Hic vir, stans ad introitum con- cillii, evocari ad se jussit Themistoclem, qui non ei ami- cus, sed quam maxime inimicus erat; verum ob præsentium gravitatem malorum oblitus inimicitiarum, ad se vocari il- lum jussit, colloqui cum eo cupiens: (3) antea audiverat autem, id urgere Peloponnesios ut ad Isthmum abducatur classis. Postquam egressus est Themistocles, his verbis eum Aristides adloquitur: « Debemus nos et alias et nimirum nunc maxime de hoc inter nos contendere, uter nostrum majora commoda patriæ sit adlaturus. (4) Dico vero tibi, perinde esse, multa an pauca verba facias ad Peloponnesios classem hinc abducere cupientes. Ego enim ocularis te- stis tibi aio, nullam nunc, ne si velint quidem, facultatem esse Corinthiis et ipsi Eurybiadi enavigandi; undique enim circumclusi sumus ab hostibus. At tu i intro, et hoc illis nuncia. »

LXXX. Sicille; cui Themistocles respondit: « Et rectis- sime tu mones; et bonum utique adfers nuncium: nam, quod ego ut fieret cupiveram, id tu factum esse testis ocula- ris nuncias. Scito enim, a me monitos fecisse hoc Medos: quandoquidem enim sponte noluerunt Græci prælio decer- nere, necesse fuit ut inviti cogerentur. (2) At tu, quoniam huc venisti bonum nuncium adferens, ipse illis nuncia. Nam si ego hæc dixero, videbor illis ficta loqui, neque eis per- suadebo factum hoc esse a barbaris. Sed tu eos adi; et ipse illis, ut res habet, indica. Quod ubi tu indicaveris, si illi persuasi fuerint, tum quidem optime res habebit; sin dictis tuis non adhibuerint fidem, perinde nobis erit: etenim non amplius aufugient, si, ut tu ais, undique cincti sumus ab hostibus. »

LXXXI. Igitur in concilium ingressus Aristides rem nun- ciat, dicens, se ex Ægina venire, et per hostium naves in statione locatas ægre pervasisse latentem; nam universam Græcorum classem a Persarum navibus esse circumventam: quare se illis consulere, ut ad propulsandum hostem sese comparent. His dictis, ille discessit; inter hos vero rursus orta est sermonum disceptatio: plerique enim ex ducibus fidem nuncio non adhibuerunt.

LXXXII. Dum hi ita increduli sunt, advenit triremis

δρῶν Τηνίων αὐτομολέουσα, τῆς ἤρχε ἀνὴρ Παναίτιος ὁ Σωσιμένεος, ἥπερ δὴ ἔφερε τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν. Διὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἐνεγράφησαν Τήνιοι ἐν Δελφοῖσι ἐς τὸν τρίποδα ἐν τοῖσι τὸν βάρβαρον κατελοῦσι. (2)

5 Σὺν δὲ ὧν ταύτῃ τῇ νηὶ τῇ αὐτομολησάσῃ ἐς Σαλαμίνα καὶ τῇ πρότερον ἐπ' Ἀρτεμίσιον τῇ Ἀημνίῃ ἐξεπληροῦτο τὸ ναυτικὸν τοῖσι Ἑλλήσι ἐς τὰς ὀγδώκοντα καὶ τριηκοσίας νέας· δύο γὰρ δὴ νεῶν τότε κατέδεε ἐς τὸν ἀριμόν.

10 LXXXIII. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς πιστὰ δὴ τὰ λεγόμενα ἦν τῶν Τηνίων ῥήματα, παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχήσοντες. Ἡὼς τε δὴ διέφαινε, καὶ οἱ σύλλογον τῶν ἐπιβατέων ποιησάμενοι, προηγόρευε εὖ ἔχοντα μὲν ἐκ πάντων Θεμιστοκλῆς, τὰ δὲ ἔπεα ἦν πάντα κρέσσω

15 τοῖσι ἔσσοσι ἀντιτιθέμενα. (2) Ὅσα δὲ ἐν ἀνθρώπου φύσι καὶ καταστάσι ἐγγίνεται, παραινέσας δὴ τούτων τὰ κρέσσω αἰρέεσθαι, καὶ καταπλέξας τὴν ῥῆσιν, ἐσχαίνειν ἐκέλευε ἐς τὰς νέας. (3) Καὶ οὗτοι μὲν δὴ ἐσέβαινον, καὶ ἦκε ἡ ἀπ' Αἰγίνης τριήρης, ἡ κατὰ τοὺς

20 Λιακίδας ἀπεδήμησε. Ἐνθαῦτα ἀνῆγον τὰς νέας ἀπάσας οἱ Ἑλληνες.

LXXXIV. Ἀναγομῆνοισι δὲ σφι αὐτίκα ἐπεκέατο οἱ βάρβαροι. Οἱ μὲν δὲ ἄλλοι Ἑλληνες [ἐπὶ] πρύμνην ἀνεκρούοντο καὶ ὠκελλον τὰς νέας, Ἀμεινίης δὲ Παλ-

25 ληνεὺς ἀνὴρ Ἀθηναῖος ἐξαναχρεῖς νηὶ ἐμβάλλει. (2) Συμπλακείσης δὲ τῆς νεὸς καὶ οὐ δυναμένων ἀπαλλαγῆναι, οὕτω δὴ οἱ ἄλλοι Ἀμεινίῃ βωθέοντες συνέμισγον. Ἀθηναῖοι μὲν οὕτω λέγουσι γενέσθαι τῆς ναυμαχίης τὴν ἀρχὴν, Αἰγινῆται δὲ τὴν κατὰ τοὺς Λιακίδας ἀπο-

30 δημήσανσαν ἐς Αἶγινα, ταύτην εἶναι τὴν ἀρξασαν. (3) Λέγεται δὲ καὶ τάδε, ὡς φάσμα σφι γυναικὸς ἐφάνη, φανείσαν δὲ διακελεύεσθαι ὥστε καὶ ἅπαν ἀκοῦσαι τὸ τῶν Ἑλλήνων στρατόπεδον, ὀνειδίσασαν πρότερον τάδε, « ὦ δαιμόνιοι, μέχρι κόσου ἔτι πρύμνην ἀνα-

35 κρούεσθε; »

LXXXV. Κατὰ μὲν δὲ Ἀθηναίους ἐτετάχατο Φοίνικες (οὗτοι γὰρ εἶχον τὸ πρὸς Ἐλευσινὸς τε καὶ ἐσπέρης κέρας), κατὰ δὲ Λακεδαιμονίους Ἴωνες· οὗτοι δὲ εἶχον τὸ πρὸς τὴν ἡῶ τε καὶ τὸν Πειραιέα. Ἡὸελο-

40 κάκεον μέντοι αὐτῶν κατὰ τὰς Θεμιστοκλέος ἐντολὰς ὀλίγοι, οἱ δὲ πλεῖνες οὐ. (2) Ἐχὼ μὲν νυν συχῶν οὐνόματα τριηράρχων καταλέξει τῶν νέας Ἑλληνίδας ἐλόντων, χρήσομαι δὲ αὐτοῖσι οὐδὲν πλὴν Θεομήστορος τε τοῦ Ἀνδροδάμαντος καὶ Φυλάκου τοῦ

45 Ἰστιαίου, Σαμίων ἀμφοτέρων. (3) Τοῦδε δὲ εἵνεκεν μέμνημαι τούτων μόνων, ὅτι Θεομήστωρ μὲν διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Σάμου ἐτυράννευσε καταστησάντων τῶν Περσέων, Φύλακος δὲ εὐεργέτης βασιλεὺς ἀνεγράφη καὶ χώρη οἱ ἐδωρήθη πολλή. Οἱ δ' εὐεργέται βασι-

50 λέος ὁροσάγγαι καλεῦνται Περσιστί. Περὶ μὲν νυν τούτους οὕτω εἶχε.

LXXXVI. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν νεῶν ἐν τῇ Σαλαμῖνι ἐκεραίετο, αἱ μὲν ὑπ' Ἀθηναίων διαφθειρόμεναι, αἱ δὲ ὑπ' Αἰγινητέων. Ἄτε γὰρ τῶν μὲν Ἑλλήνων

transfuga Teniorum, cui praeerat civis Tenius Panætius, Sosimenis filius; quæ omnem veritatem attulit. Quod quidem ob factum Delphis in tripode nomen Teniorum inscriptum est in eorum populorum nominibus qui Barbarum debellarunt. (2) Hac igitur navi, quæ ad Salaminem ab hoste transfugit, simul cum Lemnia navi quæ antea ad Artemisium transfugerat, completus est numerus navium, quibus usi sunt Græci, ut trecentæ et octoginta confierent; ad quem explendum numerum duæ naves prius defuerant.

LXXXIII. Postquam Teniorum verba fidem fecere Græcis, tum demum ad navalem pugnam sese hi compararunt, et prima luce cætum coegerunt propugnatorum. Ibi tunc præ cæteris ducibus Themistocles bene apud suos pro concione verba fecit; cuius in eo vertebatur oratio, ut meliora quæque pejoribus opponeret, (2) hortareturque, ut, quæcumque in hominis naturam et conditionem caderent, ex his eligerent optima. Postquam dicendi finem fecit, conscendere naves suos iussit. (3) Qui dum conscendunt, adfuit ex Ægina triremis quæ ad deducendos Æacidæ missa erat: tum deinde navibus omnibus evecti sunt Græci.

LXXXIV. Quos in altum evectos tanto protinus impetu adgressi sunt barbari, ut cæteri Græci omnes in puppim remigarent, et terræ admovent naves. Unus Aminias, Atheniensis civis, Pallencensis, longius evectus, navem hostilem rostro petiit. (2) Cujus navis quum alteri implicita hæreret, nec inde divelli posset; ita demum cæteri, auxilio venientes Aminiae, prælium commiserunt. Id quidem fuisse navalis pugnae initium memorant Athenienses: Æginetæ vero, illam navem, aiunt, pugnae initium fecisse, quæ Æginam ad advehendos Æacidæ fuerat missa. (3) Narratur hoc etiam, adparuisse Græcis speciem mulieris, quæ illos, ita ut universus exaudiret exercitus, ad fortiter pugnandum hortata sit, increpatos prius his verbis, « Miseri! quousque in puppim remigabitis. »

LXXXV. Contra Athenienses locati Phœnices erant; hi enim cornu obtinebant Eleusinem et occidentem spectans: contra Lacedæmonios vero Iones, qui in altero cornu versus orientem et Piræum erant. Et horum quidem pauci, ut monuerat eos Themistocles, de industria cessarunt; major pars vero strenue pugnabat. (2) Possem sane multorum nomina trierarchorum edere, qui Græcas naves ceperunt: nec vero eos memorabo, nisi Theomestorem Androdamantis filium, et Phylacum Histiaei, Samium utrumque. (3) Horum autem solorum ea caussa facio mentionem, quod Theomestor ob hanc rem gestam Sami tyrannus a Persis est constitutus; Phylacus vero eorum numero qui bene de rege meruerunt adscriptus est, et amplius terræ tractus eidem donatus. Orosangæ Persico sermone vocantur bene de rege meriti. Ac de his quidem ita res habet.

LXXXVI. Major vero numerus hostilium navium in hac ad Salaminem pugna periit; aliæ ab Atheniensibus corruptæ, aliæ ab Æginetis. Nam quum Græci ordine et justa

σὺν κόσμῳ ναυμαχεόντων κατὰ τάξιν, τῶν δὲ βαρβάρων οὐ τεταγμένων ἔτι οὔτε σὺν νόῳ ποιεύντων οὐδὲν, ἔμελλε τοιοῦτό σφι συνοίσεσθαι οἷόν περ ἀπέβη. (2) Καίτοι ἔσαν γε καὶ ἐγένοντο ταύτην τὴν ἡμέρην μακρῶ ἀμείνονες αὐτοὶ ἐωυτῶν ἢ πρὸς Εὐβοίῃ, πᾶς τις προθυμεόμενος καὶ δειμαίνων Ξέρξεα, ἐδόκεε τε ἕκαστος ἐωυτὸν θηήσεσθαι βασιλέα.

LXXXVII. Κατὰ μὲν δὴ τοὺς ἄλλους οὐκ ἔχω μετεξετέρους εἶπαι ἀτρεκέως ὥς ἕκαστοι τῶν βαρβάρων ἢ τῶν Ἑλλήνων ἡγωνίζοντο· κατὰ δὲ Ἀρτεμισίην τάδε ἐγένετο, ἀπ' ὧν εὐδοκίμησε μᾶλλον ἔτι παρὰ βασιλείῃ. (2) Ἐπειδὴ γὰρ ἐς θόρυβον πολλὸν ἀπίκετο τὰ βασιλέος πρήγματα, ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἡ νηὺς ἡ Ἀρτεμισίης ἐδιώκετο ὑπὸ νεὸς Ἀττικῆς· καὶ ἡ οὐκ ἔχουσα διαφυγεῖν, ἔμπροσθε γὰρ αὐτῆς ἔσαν ἄλλαι νέες φίλιαι, ἡ δὲ αὐτῆς πρὸς τῶν πολεμίων μάλιστα ἐτύγγανε ἐοῦσα, ἐδοξέ οἱ τόδε ποιῆσαι, τὸ καὶ συνήνεκε ποιησάσῃ· διωκομένη γὰρ ὑπὸ τῆς Ἀττικῆς φέρουσα ἐνέβαλε νηὶ φιλίῃ ἀνδρῶν τε Καλυνδέων καὶ αὐτοῦ ἐπιπλώοντος τοῦ Καλυνδέων βασιλέος Δαμασιθύμου. (3) Εἰ μὲν καὶ τι νεῖκος πρὸς αὐτὸν ἐγεγόνεε ἔτι περὶ Ἑλλησποντον ἐόντων, οὐ μὲν τοι ἔγωγε ἔχω εἶπαι, οὔτε εἰ ἐκ προνοίης αὐτὰ ἐποίησε, οὔτε εἰ συνεχύρησε ἡ τῶν Καλυνδέων κατὰ τύχην παραπεσοῦσα νηὺς. Ὡς δὲ ἐνέβαλέ τε καὶ κατέδυσε, εὐτυχίῃ χρησαμένη διπλόα ἐωυτὴν ἀγαθὰ ἐργάσατο. (4) Ὅ τε γὰρ τῆς Ἀττικῆς νεὸς τριῆραρχος ὥς εἶδε μιν ἐμβάλλουσιν νηὶ ἀνδρῶν βαρβάρων, νομίσας τὴν νέα τὴν Ἀρτεμισίης ἢ Ἑλληνίδα εἶναι ἢ αὐτομολέειν ἐκ τῶν βαρβάρων καὶ αὐτοῖσι ἀμύνειν, ἀποστρέψας πρὸς ἄλλας ἐτράπετο.

LXXXVIII. Τοῦτο μὲν τοιοῦτο αὐτῇ συνήνεκε γενέσθαι διαφυγέειν τε καὶ μὴ ἀπολέσθαι, τοῦτο δὲ συνέβη ὥστε κακὸν ἐργασαμένην ἀπὸ τούτων αὐτὴν μάλιστα εὐδοκιμῆσαι παρὰ Ξέρξῃ. (2) Λέγεται γὰρ βασιλέα θεεύμενον μαθέειν τὴν νέα ἐμβάλοῦσαν, καὶ δὴ τινα εἶπαι τῶν παρεόντων, « δέσποτα, ὁρᾷς Ἀρτεμισίην, ὡς εὖ ἀγωνίζεται καὶ νέα τῶν πολεμίων κατέδυσε; » (3) καὶ τὸν ἐπείρεσθαι εἰ ἀληθῶς ἐστὶ Ἀρτεμισίης τὸ ἔργον, καὶ τοὺς φάναι, σαφῶς τὸ ἐπίσημον τῆς νεὸς ἐπισταμένους· τὴν δὲ διαφθαρεῖσαν ἡπιστάετο εἶναι πολεμίων. (4) Τὰ τε γὰρ ἄλλα, ὡς εἴρηται, αὐτῇ συνήνεκε ἐς εὐτυχίην γενόμενα, καὶ τὸ τῶν ἐκ τῆς Καλυνδικῆς νεὸς μηδένα ἀποσωθέντα κατήγορον γενέσθαι. (5) Ξέρξεα δὲ εἶπαι λέγεται πρὸς τὰ φραζόμενα, « οἱ μὲν ἄνδρες γεγόνασί μοι γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες ἄνδρες. » Ταῦτα μὲν Ξέρξεα φασὶ εἶπαι.

LXXXIX. Ἐν δὲ τῷ πόνῳ τούτῳ ἀπὸ μὲν ἔθανε ὁ στρατηγὸς Ἀριαβίγνης ὁ Δαρείου, Ξέρξῃ δὲ ἀδελφὸς, ἀπὸ δὲ ἄλλοι πολλοὶ τε καὶ οὐνομαστοὶ Περσέων καὶ Μήδων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων, ὀλίγοι δὲ τινες καὶ Ἑλλήνων ἄτε γὰρ νέειν ἐπιστάμενοι, τοῖσι αἱ νέες διεφθείροντο, καὶ μὴ ἐν χειρῶν νόμῳ ἀπολλύμενοι, ἐς τὴν Σαλαμῖνα διένηον. (2) Τῶν δὲ βαρβάρων οἱ

acie pugnarent, barbari vero necdum satis ordinati fuissent, neque recto consilio quidquam gererent, debuit id fere ipsum evenire quod accidit: (2) quamquam eo die longe fortiores fuerunt seseque praestiterunt quam ad Euboeam, quum unusquisque formidine Xerxis studium omne adhiberet; quisque enim se spectatum iri a rege existimabat.

LXXXVII. Jam, quod ad alios attinet, quo pacto singuli nonnulli barbarorum aut Graecorum pugnaverint, non possum pro comperto referre: sed ad Artemisiam quod spectat, haec gesta sunt, unde illa magis etiam regi approbata est. (2) Postquam magno tumultu res regis misceri coeperant, per id tempus navem Artemisiae persequabatur navis Attica. Et illa, quum effugere non posset, quoniam ante eam multae aliae sociae naves erant, ipsius autem navis hostibus erat proxima, hoc consilium cepit, quod etiam eventu utilissimum ei fuit. Quum enim instaret illi Attica navis, ipsa capto impetu in sociam navem inpegit, qua Calyndenses viri vehebantur cum rege Calyndensium Damasithymo. (3) Cum quo an ei antea, quum adhuc ad Hellespontum fuissent, altercatio quaedam intercesserit, confirmare equidem non possum, nec utrum consulto id fecerit, an casu tunc maxime Calyndensium illa navis ei fuerit objecta. Ut vero in illam inpegit, eamque depressit, singulari felicitate usa, duplex inde commodum retulit. (4) Nam Atticae navis trierarchus, ubi illam vidit in navem hominum barbarorum fecere impetum, ratus Artemisiae navem aut esse Graecanicam, aut a barbaris ad Graecos transfugere et ipsis succurrere, omissa illa, alias barbarorum naves petiit.

LXXXVIII. Itaque hoc primum illa commodum consecuta est, ut salva evaserit: insuper vero eidem contigit, ut, quum damno adfecisset Xerxem, ob id ipsum factum maxime ab eodem laudaretur. (2) Aiunt enim, quum pugnam rex spectaret, animadvertisse eum hanc navem in alteram impingentem: quumque adstantium aliquis ei dixisset, « Vides, domine, quam fortiter Artemisia pugnet, quae navem hostilem depressit! » (3) quaesisse illum, verene sit hoc Artemisiae factum? Cui illos respondisse, plane se nosse navis insigne. Existimabant hi autem hostilem esse navem, quam illa depressisset. (4) Nam et alia, ut dictum est, feliciter ei cesserant, et hoc, quod ex Calyndica navi nemo unus salvus evaserit, qui accusare illam potuisset. (5) Itaque Xerxes ad ea, quae ei ab his dicta erant, hoc verbum edidisse fertur: « Viri mihi facti sunt mulieres; mulieres vero, viri. » Hoc a Xerxe dictum memoratur.

LXXXIX. In hoc autem praelio occubuit dux Ariabignes, Darii filius, frater Xerxis: occubuerunt item alii multi illustres viri ex Persis Medisque et ex eorum sociis: ex Graecis vero pauci quidam. Hi enim quum essent natandi periti, si quae eorum navis periit, quotquot non in manuum conflictu ceciderunt, ad Salaminem enatarunt: (2) at barbarorum plerique, natandi imperiti, in mari periere. Et

πολλοὶ ἐν τῇ θαλάσῃ διεφθάρησαν, νέειν οὐκ ἐπιστάμενοι. Ἐπεὶ δὲ αἱ πρῶται ἐς φυγὴν ἐτράποντο, ἐνθαῦτα αἱ πλείεσται διεφθείροντο· οἱ γὰρ ὀπίσθε τεταγμένοι, ἐς τὸ πρόσθε τῇσι νηυσὶ παριέναι πειρεώμενοι ὥς ἀποδεξόμενοι τι καὶ αὐτοὶ ἔργον βασιλεῖ, τῇσι σφετέρῃσι νηυσὶ φευγούσῃσι περιέπιπτον.

XC. Ἐγένετο δὲ καὶ τότε ἐν τῷ θορύβῳ τούτῳ. Τῶν τινὲς Φοινίκων, τῶν αἱ νέες διεφθάραι, ἐλθόντες παρὰ βασιλέα διέβαλλον τοὺς Ἴωνας, ὥς δι' 10 ἐκείνους ἀπολοῖατο αἱ νέες, ὥς προδόντων. (2) Συνήνευκε ὧν οὕτω ὥστε Ἴωνων τε τοὺς στρατηγούς μὴ ἀπολέσθαι, Φοινίκων τε τοὺς διαβάλλοντας λαβέειν τοιόνδε μισθόν. Ἐτι τούτων ταῦτα λεγόντων ἐνέβαλε νηὶ Ἀττικῇ Σαμοθρηκικῇ νηὺς. (3) Ἡ τε δὴ Ἀττικὴ 15 κατεδύετο, καὶ ἐπιφερομένη Αἰγιναιὴ νηὺς κατέδυσε τῶν Σαμοθρηκικῶν τὴν νέα. Ἄτε δὴ ἐόντες ἀκοντισταὶ οἱ Σαμοθρηκῆες τοὺς ἐπιβάτας ἀπὸ τῆς καταδυσάσης νεὸς βάλλοντες ἀπήραξαν καὶ ἐπέβησάν τε καὶ ἔσχον αὐτήν. (4) Ταῦτα γενόμενα τοὺς Ἴωνας ἔρρύ- 20 σατο· ὥς γὰρ εἶδε σφῆας Ξέρξης ἔργον μέγα ἐργασαμένους, ἐτράπετο πρὸς τοὺς Φοινίκας οἳ αὐτοὺς ὑπερλυπέμενός τε καὶ πάντας αἰτιώμενος, καὶ σφῶν ἐκέλευσε τὰς κεφαλὰς ἀποταμέειν, ἵνα μὴ αὐτοὶ κακοὶ γενόμενοι τοὺς ἀμείνονας διαβάλλωσι. (5) Ὅπως γὰρ τινα ἴδοι 25 Ξέρξης τῶν ἐνωτοῦ ἔργον τι ἀποδεικνύμενον ἐν τῇ ναυμαχίῃ, κατήμενος ὑπὸ τῷ οὐρεὶ τῷ ἀντίον Σαλαμῖνος τὸ καλέεται Αἰγάλεως, ἀνεπυθάνετο τὸν ποιήσαντα, καὶ οἱ γραμματισταὶ ἀνέγραψον πατρώθεν τὸν τριήραρχον καὶ τὴν πόλιν. (6) Πρὸς δέ τι καὶ προσε- 30 βάλετο φίλος ἐὼν Ἀριαράμνης ἀνὴρ Πέρσης παρεὼν τούτου τοῦ Φοινικητοῦ πάθεος. Οἱ μὲν δὴ πρὸς τοὺς Φοινίκας ἐτράποντο.

XCI. Τῶν δὲ βαρβάρων ἐς φυγὴν τραπομένων καὶ ἐκπλώνοντων πρὸς τὸ Φάληρον Αἰγινῆται ὑποστάντες 35 ἐν τῷ πορθμῷ ἔργα ἀπεδέξαντο λόγου ἄξια. (2) Οἱ μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι ἐν τῷ θορύβῳ ἐκεράϊζον τὰς τε ἀντισταμένας καὶ τὰς φευγούσας τῶν νεῶν, οἱ δὲ Αἰγινῆται τὰς ἐκπλώουσας· ὅπως δέ τινες τοὺς Ἀθηναίους διαφύγοιεν, φερόμενοι ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Αἰγι- 40 νήτας.

XCII. Ἐνθαῦτα συνεχύρεον νέες ἥ τε Θεμιστοκλῆος διώκουσα νέα, καὶ ἡ Πολυκρίτου τοῦ Κρίου ἀνδρὸς Αἰγινήτεω νηὶ ἐμβαλοῦσα Σιδωνίη, ἥπερ εἴλε 45 τὴν προφυλάσσουσαν ἐπὶ Σκιάθῳ τὴν Αἰγιναιήν, ἐπ' ἧς ἔπλωε Πυθέης ὁ Ἰσθενόου, τὸν οἱ Πέρσαι κατακοπέντα ἀρετῆς εἵνεκεν εἶχον ἐν τῇ νηὶ ἐκπαγλεόμενοι· τὸν δὲ περιάγουσα ἅμα τοῖσι Πέρσῃσι ἤλω νηὺς ἡ Σιδωνίη, ὥστε Πυθέην οὕτω σωθῆναι ἐς Αἰγίαν. (2) Ὡς δὲ ἐσεῖδε τὴν νέα τὴν Ἀττικὴν ὁ Πολύκριτος, 50 ἔγνω τὸ σημήϊον ἰδὼν τῆς στρατηγίδος, καὶ βώσας τὸν Θεμιστοκλέα ἐπεκερτόμησε ἐς τῶν Αἰγινητέων τὸν μηδισμὸν ὀνειδίζων. Ταῦτα μὲν νυν νηὶ ἐμβαλὼν ὁ Πολύκριτος ἀπέρριψε ἐς Θεμιστοκλέα.

XCIII. Οἱ δὲ βάρβαροι τῶν αἱ νέες περιεγέ-

postquam primæ naves in fugam erant versæ, tum vero plurimæ corruptæ sunt : nam qui pone erant locati, hi quum navibus in anteriora progredi conarentur, quippe et ipsi præclarum aliquod facinus regi ostensuri, in suorum naves fugientium inciderunt.

XC. In eodem tumultu hoc etiam accidit. Phœnices quidam, quorum naves perierant, ad regem accedentes calumniati sunt Iones, tamquam per eorum proditionem periissent naves. (2) Forte fortuna autem ita cecidit res, ut Ionum duces nihil mali paterentur, et Phœnices calumniantes hancce mercedem ferrent. Dum illi adhuc ista dicunt, in unam ex Atheniensium navibus irruiat navis Samothracica : (3) et dum mergitur Attica navis, accurrens navis Æginensis deprimit Samothracicam. Tum vero Samothraces, ut erant solertes jaculatores, de navi quæ ipsorum navem depresserat coniectis telis deturbarunt propugnatores, navemque conscenderunt, eaque potiti sunt. (4) Id factum Iones servavit. Ut enim rem præclare ab his gestam Xerxes vidit, iram suam in Phœnices vertit, quippe valde æger animi et quoslibet accusans : illorumque capita jussit præcidi, ne, quum ignavi ipsi essent, fortiores viros calumniarentur. (5) Xerxes enim, e regione Salaminis sedens in montis radice, cui Ægaleos nomen, quoties aliquod facinus a suis editum cerneret, sciscitabatur quis esset qui id fecisset : et scribæ notabant trierarchi nomen cum patris et civitatis nomine. (6) Insuper vero etiam Ariaramnes Persa, qui tunc aderat, operam suam Ionibus, quorum erat amicus, ad hoc contulerat ut malum illud in Phœnicum capita verteretur.

XCI. Ubi vero in fugam versi barbari ad Phalerum navibus contenderunt, ibi tunc Æginetæ, in freto in subsidiis stantes memoratu digna facinora edidere. (2) Etenim Athenienses quidem in hoc tumultu naves et resistentes et fugientes perdebant, Æginetæ vero eas quæ prælio excedebant : et, ut quæque periculum ab Atheniensibus effugerant, hæc dum recipiebant se, in Æginetas incidebant.

XCII. Ibi forte mutuo sibi occurrerunt navis Themistoclis, aliam navem persequentis, et Polycriti navis, Crii filii, Æginetæ, qui in Sidoniam illam navem impetum fecerat, a qua prius ad Sciathum capta fuerat Æginensis navis speculatoria ; qua navi vehebatur Pytheas, Ischenoi filius, quem Persæ misere concisum in navi habebant, virtutem ejus admirantes. Hunc igitur Pytheam simul cum Persis vehens navis Sidonia capta nunc est a Polycrito, atque ita servatus Pytheas, et Æginam dein adductus. (2) Jam ubi Atticam navem conspexit Polycritus, eamque ex insigni imperatorio agnovit, inclamans Themistocli, et conviciis eum insectatus, Ita, ait, Æginetæ Medis favent ! Hæc Polycritus, postquam in navem istam impetum fecerat, in Themistoclem projecit.

XCIII. Barbari vero, quorum superfuere naves, fuga ad

νοντο, φεύγοντες ἀπείκοντο ἐς Φάληρον ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατόν. (2) Ἐν δὲ τῇ ναυμαχίῃ ταύτῃ ἤκουσαν Ἑλλήνων ἀρίστα Αἰγινήται, ἐπὶ δὲ Ἀθηναῖοι, ἀνδρῶν δὲ Πολύκριτός τε ὁ Αἰγινήτης καὶ Ἀθηναῖοι Εὐμένης τε ὁ Ἀναγυράσιος καὶ Ἀμεινίης Παλληνεύς, δὲ καὶ Ἀρτεμισίην ἐπεδίωξε. (3) Εἰ μὲν νυν ἔμαθε ὅτι ἐν ταύτῃ πλώοι ἡ Ἀρτεμισίη, οὐκ ἂν ἐπαύσατο πρότερον ἢ εἴλῃ μιν ἢ καὶ αὐτὸς ἦλω. Τοῖσι γὰρ Ἀθηναίων τριηράρχοισι παρεκελεύετο, πρὸς δὲ καὶ ἄεθλον ἔχετο μύρια δραχμαί, δὲ ἂν μιν ζῶν ἔλῃ· δεινὸν γὰρ τι ἐποιεῦντο γυναῖκα ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατεύεσθαι. (4) Αὕτη μὲν δὴ, ὥς πρότερον εἴρηται, διέφυγε· ἔσαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι, τῶν αἱ νέες περιγεγόνεσαν, ἐν τῷ Φάληρῳ.

16 XCIV. Ἀδείμαντον δὲ τὸν Κορίνθιον στρατηγὸν λέγουσι Ἀθηναῖοι αὐτίκα κατ' ἀρχάς, ὥς συνέμισγον αἱ νέες, ἐκπλαγέντα τε καὶ ὑπερδείσαντα, τὰ ἱστία ἀσιράμενον οἶχεσθαι φεύγοντα, ἰδόντας δὲ τοὺς Κορινθίους τὴν στρατηγίδα φεύγουσαν ὥσαύτως οἶχεσθαι. (2) Ὡς δὲ ἄρα φεύγοντας γίνεσθαι τῆς Σαλαμίνης κατὰ τὸ ἱρὸν Ἀθηναίης Σκιράδος, περιπίπτειν σφι κέλητα θεῇ πομπῇ, τὸν οὔτε πέμψαντα φανῆναι οὐδένα, οὔτε τι τῶν ἀπὸ τῆς στρατιῆς εἰδῶσι προσφύρεσθαι τοῖσι Κορινθίοις. (3) Τῇδε δὲ συμβάλλονται 25 εἶναι θεῖον τὸ πρῆγμα· ὥς γὰρ ἀγχοῦ γενέσθαι τῶν νεῶν, τοὺς ἀπὸ τοῦ κέλητος λέγειν τάδε, « Ἀδείμαντε, σὺ μὲν ἀποστρέψας τὰς νέας ἐς φυγὴν ὄρμησαι καταπροδοὺς τοὺς Ἕλληνας· οἱ δὲ καὶ δὴ νικῶσι, ὅσον αὐτοὶ ἡρῶντο ἐπικρατῆσαι τῶν ἐχθρῶν. » (4) Ταῦτα λεγόντων ἀπιστεῖν γὰρ τὸν Ἀδείμαντον, αὐτίς τάδε λέγειν, ὥς αὐτοὶ οἳ οἱ τε εἶεν ἀγόμενοι δμηροὶ ἀποθνήσκειν, ἣν μὴ νικῶντες φαίνονται οἱ Ἕλληνες. Οὕτω δὴ ἀποστρέψαντα τὴν νέα αὐτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους ἐπ' ἐξεργασμένοις ἐλθεῖν ἐς τὸ στρατόπεδον. (5) 30 Τούτους μὲν τοιαύτη φάτις ἔχει ὑπ' Ἀθηναίων, οὐ μὲντοι αὐτοὶ γε Κορίνθιοι ὁμολογεῖν, ἀλλ' ἐν πρώτοις σφέας αὐτοὺς τῆς ναυμαχίας νομίζουσι γενέσθαι· μαρτυρεῖ δὲ σφι καὶ ἡ ἄλλη Ἑλλάς.

XCV. Ἀριστείδης δὲ ὁ Λυσιμάχου ἀνὴρ Ἀθηναῖος, 40 τοῦ καὶ ὀλίγω τι πρότερον τούτων ἐπεμνήσθην ὥς ἀνδρὸς ἀρίστου, οὗτος ἐν τῷ θορύβῳ τούτῳ τῷ περὶ Σαλαμῖνα γενομένῳ τάδε ἐποίησε· παραλαβὼν πολλοὺς τῶν ὀπλιτῶν οἱ παρετετάχατο παρὰ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμίνης χώρας, γένος ἐόντες Ἀθηναῖοι, ἐς τὴν Ψυττάλειαν νῆσον ἀπέβησε ἄγων, οἱ τοὺς Πέρσας τοὺς ἐν τῇ νησίδι ταύτῃ κατεφόνευσαν πάντας.

XCVI. Ὡς δὲ ἡ ναυμαχία διελέλυτο, κατειρύσαντες ἐς τὴν Σαλαμῖνα οἱ Ἕλληνες τῶν ναυηγίων ὅσα ταύτῃ ἐτύγχανε ἔτι ἐόντα, ἐτοῖμοι ἔσαν ἐς ἄλλην ναυμαχίην, ἐλπίζοντες τῇσι περιεούρησι νηυσὶ ἔτι χρῆσεσθαι βασιλείᾳ. (2) Τῶν δὲ ναυηγίων πολλὰ ὑπολαβίων ἀνεμὸς ζέφυρος ἔφερε τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τὴν ἡῖονα τὴν καλυμένην Κωλιάδα, ὥστε ἀποπλῆσθαι τὸν χρησμὸν τὸν τε ἄλλον πάντα τὸν περὶ τῆς ναυμαχίας ταύτης

Phalerum sub pedestris exercitus totamen pervenerunt. (2) In hac navali pugna e Græcis præcipuam laudem consecuta sunt Æginetæ; et post hos, Athenienses: ex singulis vero viris Polycritus Ægineta, et duo Athenienses, Eumenes Anagyrasius, et Aminias Pallenensis, qui Artemisiam quoque persecutus est. (3) Qui si scivisset navi illa Artemisiam vehi, non prius desiturus erat quam aut illam cepisset aut ipse captus fuisset: nam Atheniensium triremium præfectis hoc imperatum erat, prætereaque præmium erat propositum decem millia drachmarum, si quis eam vivam cepisset: magnopere quippe indignati erant mulierem contra Athenas militare. (4) At hæc quidem, ut supra dictum est, periculum effugit: sed et reliqui, quorum superfuere naves, in Phalerum se receperunt.

XCIV. Adimantum vero, Corinthiorum ducem, aiunt Athenienses, initio statim, ut concurrerunt naves, metu terroreque percussus, sustulisse vela et in fugam sese proripuisse; reliquosque Corinthios, imperatoriam navem videntes aufugere, pariter abiisse. (2) Qui quum in fuga ex adverso templi Minervæ Sciradis, quod in Salamine est, versarentur, incidisse in eos memorant celocem divinitus missam; quam qui misisset, repertum esse neminem; accessisse eam autem ad Corinthios, omnium quæ apud exercitum gesta erant ignaros. (3) Fuisse autem divinam rem inde colligunt, quod qui in celoce erant, quum ad naves adpropinquassent, hæc dixissent: « Adimante, tu abductis navibus in fugam te proripuisti prodens Græcos: at illi tantam de hostibus victoriam reportant, quantam ipsi precati erant. » (4) Quibus hæc dicentibus quum fidem non adhiberet Adimantus, rursus eosdem dixisse, paratos ipsos esse obsides sese sistere, et ad supplicium duci, ni Græci comperti fuissent victoriam reportasse. Ita igitur et illum et reliquos retro convertisse naves, et re peracta in castra Græcorum venisse. (5) Hæc de Corinthiis Athenienses narrant: at negant factum Corinthii, seque inter primos navali huic pugnae autumant interfuisse; eisque testimonium exhibet reliqua Græcia.

XCV. Aristides vero, Lysimachi filius, Atheniensis, cujus etiam paulo ante, ut optimi viri, feci mentionem, in illo ad Salaminem tumultu hanc navavit operam: adsumptis gravis armaturæ militibus multis eorum qui secundum littus terræ Salaminiae erant locati, genere Atheniensibus, cum his in Psyttaleam insulam trajecit, et Persas omnes qui in insula hac erant interfecit.

XCVI. Dirempto navali praelio Græci, postquam naufragiorum quidquid forte adhuc ibi locorum erat in terram Salaminis pertraxerunt, ad novam pugnam sese compararunt, existimantes reliquis navibus denuo usurum regem. (2) Sed magnam naufragiorum partem abripiens ventus Zephyrus ad littus Atticæ, cui Colias nomen, devexit: itaque impleta sunt quum reliqua oracula omnia quæ de hac

εἰρημένον Βάκιδι καὶ Μουσαίῳ, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰ ναυήγια τὰ ταύτη ἐξενειχθέντα τὸ εἰρημένον πολλοῖσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐν χρησμῷ Λυσιστράτῳ Ἀθηναίῳ ἀνδρὶ χρησμολόγῳ, τὸ ἐλελήθεε πάντας τοὺς Ἕλληνας,

Κωλιάδες δὲ γυναῖκες ἐρετμοῖσι φρύξουσι.

Τοῦτο δὲ ἔμελλε ἀπελάσαντος βασιλέος ἔσεσθαι.

XCVII. Ξέρξης δὲ ὡς ἔμαθε τὸ γεγονός πάθος, δεῖσας μὴ τις τῶν Ἰώνων ὑποθῆται τοῖσι Ἕλλησι ἢ αὐτοὶ νώσωσι πλώειν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον λύσοντες τὰς γεφύρας, καὶ ἀπολαμφθεὶς ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἀπολέσθαι κινδυνεύσῃ, δρησμον ἐβούλευε. (2) Ἐθέλων δὲ μὴ ἐπιδηλος εἶναι μήτε τοῖσι Ἕλλησι μήτε τοῖσι ἑωυτοῦ, ἐς τὴν Σαλαμίνα χῶμα ἐπειράτο διαχοῦν, γαυλοὺς τε Φοινικητίους συν-
15 ἔδεε, ἵνα ἀντί τε σχεδὶς ἔωσι καὶ τεῖχος, ἀρτέετό τε ἐς πόλεμον ὡς ναυμαχίην ἄλλην ποιησόμενος. (3) Ὅρέοντες δὲ μιν πάντες οἱ ἄλλοι ταῦτα πρήσσοντα εὖ ἠπιστέατο ὡς ἐκ παντὸς νόου παρεσκευάσται μένων. πολεμήσειν Μαρδόνιον δ' οὐδὲν τούτων ἐλάνθανε ὡς
20 μάλιστα ἔμπειρον ἐόντα τῆς ἐκείνου διανοίης. Ταῦτά τε ἅμα Ξέρξης ἐποίησε, καὶ ἔπειπε ἐς Πέρσας ἀγγελέοντα τὴν παρευούσαν σφι συμφορὴν.

XCVIII. Τούτων δὲ τῶν ἀγγέλων ἔστι οὐδὲν ὃ τι ἰᾶσον παραγίνεται θνητὸν ἐόν· οὕτω τοῖσι Πέρσῃσι
25 ἐξεύρηται τοῦτο. (2) Λέγουσι γὰρ ὡς ὅσων ἂν ἡμερέων ᾗ ἡ πᾶσα ὁδός, τοσοῦτοι ἵπποι τε καὶ ἄνδρες διεστᾶσι, κατὰ ἡμερησίην ὁδὸν ἐκάστην ἵππος τε καὶ ἄνθρωπος τεταγμένος τοὺς οὕτε νιφετὸς, οὐκ ὄμβρος, οὐ καῦμα, οὐ νύξ ἔργει μὴ οὐ κατανύσαι τὸν προκείμενον ἑωυτῷ
30 δρόμον τὴν ταχίστην. (3) Ὁ μὲν δὴ πρῶτος δραμὼν παραδιδόει τὰ ἐντεταλμένα τῷ δευτέρῳ, ὃ δὲ δεύτερος τῷ τρίτῳ· τὸ δὲ ἐνθεῦτεν ἤδη κατ' ἄλλον διεξέρχεται παραδιδόμενα, κατὰ περ Ἕλλησι ἢ λαμπαδηφορίῃ τὴν τῷ Ἡφαίστῳ ἐπιτελέουσι. Τοῦτο τὸ δράμημα
35 τῶν ἵππων καλεῖται Πέρσαι ἀγγαρήϊον.

XCIX. Ἡ μὲν δὴ πρώτη ἐς Σοῦσα ἀγγελίη ἀπικομένη, ὡς ἔχοι Ἀθήνας Ξέρξης, ἔτερψε οὕτω δὴ τι Περσέων τοὺς ὑπολειφθέντας ὡς τὰς τε ὁδοὺς μυρσίνῃσι πύσσας ἐστόρεσαν καὶ ἐθυμίων θυμῶν καὶ αὐτοὶ
40 ἔσαν ἐν θυσίσσι τε καὶ εὐπαθείῃσι. (2) Ἡ δὲ δευτέρη σφι ἀγγελίη ἐπεξελθοῦσα συνέχεε οὕτω ὥστε τοὺς κιθῶνας κατερρήξαντο πάντες, βοῇ τε καὶ οἰμωγῇ ἐχρέοντο ἀπλέτῳ, Μαρδόνιον ἐν αἰτίῃσι τιθέντες. (3) Οὐκ οὕτω δὲ περὶ τῶν νεῶν ἀχθόμενοι ταῦτα οἱ Πέρσαι ἐποίεον
45 ὡς περὶ αὐτῷ Ξέρξῃ δειμαίνοντες. Καὶ περὶ Πέρσας μὲν ἦν ταῦτα τὸν πάντα μεταξὺ χρόνον γενόμενον, μέχρι οὗ Ξέρξης αὐτὸς σφῆας ἀπικόμενος ἔπαυσε.

C. Μαρδόνιος δὲ ὁρέων μὲν Ξέρξεα συμφορὴν μεγάλην ἐκ τῆς ναυμαχίης ποιούμενον, ὑποπτεύων δὲ
50 αὐτὸν δρησμον βουλευεῖν ἐκ τῶν Ἀθηνέων, φροντίσας πρὸς ἑωυτὸν ὡς δώσει δίκην ἀναγνώσας βασιλέα στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ χρέσσον εἶη ἀνακινδυνεύσαι ἢ κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα ἢ αὐτὸν καλῶς

navali pugna Bacis et Musæus dixerant, tum vero etiam illud quod multis ante annis de naufragiis eo loci ejiciendis Lysistratus ediderat, fatidicus Atheniensis, quod Græcos omnes fefellerat :

Coliades mulieres remis frixuræ sunt.

Hoc autem post discessum regis erat futurum.

XCVII. Xerxes vero, ut acceptam vidit cladem, veritus ne quis Ionum consuleret Græcis aut etiam ipsi per se consilium caperent in Hellespontum navigandi pontesque solvendi, quo ipse in Europa interclusus de salute periclitaretur, fugam meditabatur. (2) Celare autem de hoc consilio cupiens et Græcos et suos, aggerem ducere in Salaminem instituit, gaulosque Phonicios colligavit, qui pro ponte et muro essent; simulque et ad prælium se comparavit, tamquam aliam pugnam navalem commissurus. (3) Et reliqui quidem omnes, ubi eum hæc facere viderunt, prorsus existimabant serio illum et ex animi sententia paratum esse manere et redintegrare bellum: sed Mardonium nihil horum fefellit, quippe bene gnarum quid ille consilii agigaret. Hæc dum Xerxes agebat, simul nuncium in Persidem misit, qui recentem nunciaret calamitatem.

XCVIII. Hisce nunciis Persicis nihil est inter mortales quod citius eo quo tenditur perveniat: ita hoc a Persis excogitatum est. (2) Aiunt enim, quot dierum est universum iter, tot dispositos et equos et viros in quaque diurna statione paratos stare; quos nec nix, nec imber, nec æstus, nec nox impedit quominus suum quisque cursum quam velocissime conficiat. (3) Nempe, qui primus currit, is secundo tradit mandata, secundus tertio; atque sic illa deinceps alii atque alii tradita, per singulos transeunt, quemadmodum apud Græcos lampas in lampadum festivitate, quæ in Vulcani honorem celebratur. Hunc equorum cursum Persæ *angareion* vocant.

XCIX. Jam superior nuncius ubi Susa pervenit, Athenas tenere Xerxem, tanta lætitia Persas, qui domi erant relictī, impleverat, ut vias omnes myrto straverint, et thura adoleverint, et ipsi festis atque epulis celebrandis dederint operam. (2) Posterior autem ubi emanavit nuncius, ita eos consternavit, ut tunicas cuncti discerperent, et in clamorem ejulatumque erumperent infinitum, Mardoniumque tamquam auctorem calamitatum accusarent. (3) Fecerunt autem hæc Persæ, non tam quod navibus dolerent perditis, quam quod de ipso Xerxe essent solliciti. Atque hæc apud Persas toto interjecto tempore duraverunt, donec illos Xerxes ipse adventu suo sedavit.

C. Jam Mardonius, Xerxem ex pugnae navalis exitu videns gravissimo dolore adfectum, suspicatusque fugam illum ex Athenis meditari, et reputans secum ipse, pœnas se daturum quod regi persuasisset Græciæ bellum inferre, meliusque sibi esse tentata iterum belli fortuna aut prorsus debellare Græciam, aut ipsum honestam obire mortem,

τελευτῆσαι τὸν βίον ὑπὲρ μεγάλων αἰωρηθέντα· πλεόν
 μέντοι ἔφερε οἱ ἡ γνώμη κατεργάσασθαι τὴν Ἑλλάδα·
 (2) λογιζάμενος ὧν ταῦτα προσέφερε τὸν λόγον τόνδε,
 « δέσποτα, μήτε λυπέεο μήτε συμφορὴν μηδεμίαν με-
 γάλην ποιεῖς τοῦδε τοῦ γεγονότος εἵνεκεν πρήγματος.
 (Ὁ γὰρ ξύλων ἀγὼν ὃ τὸ πᾶν φέρων ἐστὶ ἡμῖν, ἀλλ'
 ἀνδρῶν τε καὶ ἵππων. (3) Σοὶ δὲ οὔτε τις τούτων τῶν
 τὸ πᾶν σφί ἤδη δοκεόντων κατεργάσθαι ἀποβάς ἀπὸ
 τῶν νεῶν πειρήσεται ἀντιωθῆναι, οὔτ' ἐκ τῆς ἡπείρου
 10 τῆσδε· οἳ τε ἡμῖν ἠντιώθησαν, ἔδοσαν δίκας. (4) Εἰ
 μὲν νυν δοκέει, αὐτίκα πειρεῶμεθα τῆς Πελοποννήσου·
 εἰ δὲ καὶ δοκέει ἐπισχεῖν, παρέχει ποιεῖν ταῦτα. Μηδὲ
 δυσθύμε· οὐ γὰρ ἐστὶ Ἑλλήσι οὐδεμία ἔκδυσις μὴ οὐ
 δόντας λόγον τῶν ἐποίησαν νῦν τε καὶ πρότερον εἶναι
 15 σοὺς δούλους. (5) Μάλιστα μὲν νυν ταῦτα ποιεε· εἰ δ'
 ἄρα τοι βεβούλευται αὐτὸν ἀπελαύνοντα ἀπάγειν τὴν
 στρατιήν, ἄλλην ἔχω καὶ ἐκ τῶνδε βουλήν. Σὺ Πέρ-
 σας, βασιλεῦ, μὴ ποιήσης καταγελάστους γενέσθαι Ἑλ-
 λησι· οὐδὲν γὰρ ἐν τοῖσι Πέρσησι δεδήληται τῶν πρη-
 20 γμάτων, οὐδ' ἔρεεις ὅκου ἐγενόμεθα ἄνδρες κακοί. (6)
 Εἰ δὲ Φοινίκης τε καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Κύπριοι τε καὶ
 Κίλικες κακοὶ ἐγένοντο, οὐδὲν πρὸς Πέρσας τοῦτο προσ-
 ῆκει τὸ πάθος. Ἦδη ὧν ἐπειδὴ οὐ Πέρσαι τοι αἰτιοὶ
 εἰσι, ἔμοι πείθεο. Εἰ τοι δέδοκται μὴ παραμένειν,
 25 σὺ μὲν ἐς ἥθεα τὰ σεωυτοῦ ἀπέλαυε, τῆς στρατιῆς
 ἀπάγων τὸ πολλόν, ἐμὲ δὲ σοὶ χρὴ τὴν Ἑλλάδα παρα-
 σχεῖν δεδουλωμένην, τριήκοντα μυριάδας τοῦ στρατοῦ
 ἀπολεξάμενον. »

CI. Ταῦτα ἀκούσας Ξέρξης ὡς ἐκ κακῶν ἐχάρη τε
 30 καὶ ἤσθη, πρὸς Μαρδόνιον τε βουλευσάμενος ἔφη ἀπο-
 κρινέσθαι ὁκότερον ποιήσει τούτων. (2) Ὡς δὲ ἐβου-
 λεύετο ἅμα Περσέων τοῖσι ἐπικλήτοισι, ἔδοξέ οἱ καὶ
 Ἀρτεμισίην ἐς συμβουλίην μεταπέμψασθαι, ὅτι πρό-
 τερον ἐφαίνετο μούνη νοέουσα τὰ ποιητέα ἦν. (3) Ὡς
 35 δὲ ἀπῆκετο ἡ Ἀρτεμισίη, μεταστησάμενος τοὺς ἄλλους,
 τοὺς τε συμβούλους Περσέων καὶ τοὺς δορυφόρους,
 ἔλεξε Ξέρξης τάδε, « κελεύει με Μαρδόνιος μένοντα
 αὐτοῦ πειρᾶσθαι τῆς Πελοποννήσου, λέγων ὡς μοι
 Πέρσαι τε καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς οὐδενὸς μεταίτιοι πά-
 40 θός εἰσι, ἀλλὰ βουλομένοισί σφι γένοιτ' ἂν ἀπόδεξις.
 (4) Ἐμὲ ὧν ἡ ταῦτα κελεύει ποιεῖν, ἡ αὐτὸς ἐθέλει
 τριήκοντα μυριάδας ἀπολεξάμενος τοῦ στρατοῦ παρα-
 σχεῖν μοι τὴν Ἑλλάδα δεδουλωμένην, αὐτὸν δ' ἐμὲ
 45 κελεύει ἀπελαύνειν σὺν τῷ λοιπῷ στρατῷ ἐς ἥθεα τὰ
 ἐμὰ. (5) Σὺ ὧν ἔμοι, καὶ γὰρ περὶ τῆς ναυμαχίης
 εὖ συνεβούλευσας τῆς γενομένης οὐκ ἔῴσα ποιέεσθαι,
 νῦν τε συμβούλευσον ὁκότερα ποιεῶν ἐπιτύχω εὖ βου-
 λευσάμενος. »

CII. Ὁ μὲν ταῦτα συνεβουλεύετο, ἡ δὲ λέγει τάδε,
 50 « βασιλεῦ, χαλεπὸν μὲν ἐστὶ συμβουλευομένῳ τυχεῖν
 τὰ ἄριστα εἶπασαν, ἐπὶ μέντοι τοῖσι κατήκουσι πρή-
 γμασι δοκέει μοι αὐτὸν μὲν σε ἀπελαύνειν ὀπίσω, Μαρ-
 δόνιον δὲ, εἰ ἐθέλει τε καὶ ὑποδέχεται ταῦτα ποιήσιν,
 αὐτοῦ καταλιπεῖν σὺν τοῖσι ἐθέλει. (2) Τοῦτο μὲν γάρ,

postquam magnarum rerum spe fuisset elatus; denique in
 hanc partem maxime inclinans, ut Gracciam subigeret : (2)
 hæc, inquam, secum reputans, tali oratione regem est
 adlocutus : « Domine, ne mœrori indulgeas, neque nimium
 ex eo quod accidit capias dolorem! Non enim lignorum
 certamen ad belli exitum nobis maximum confert mien-
 tum, sed virorum equorumque. (3) Tibi vero nemo,
 neque ex his qui nunc omnia confecisse sibi videntur,
 exscensione e navibus facta resistere conabitur, neque ex
 hac continente quisquam : et, qui contra nos steterunt,
 hi pœnas dedere. (4) Si igitur tibi videtur, protinus Pe-
 loponnesum adgrediamur : sin in præsentia omittre hoc
 placet, omittamus licet. Ne vero despondeas animum!
 nec enim ullo modo effugere Græci possunt, quin rationem
 nobis eorum, quæ et nunc et antea patrarunt, reddant,
 et servi fiant tui. (5) Igitur hoc quidem maxime agas.
 Quodsi vero hinc ipse abscedere et abducere exercitum
 decrevist, aliud habeo post hæc quoque consilium. Tu,
 rex, ne committe ut Græcis ludibrio sint Persæ. In Persis
 enim tuis nihil detrimenti res tuæ acceperunt, neque tu
 dices quo loco a nobis res male gesta sit. (6) Sin Phœnices
 et Ægyptii et Cyprii et Cilices male pugnarunt, nihil ad
 Persas hæc clades pertinet. Nunc igitur, quum non sit quod
 Persas culpes, mihi morem gere. Si tibi constitutum est
 hic non manere, tu quidem tuas in sedes discede, maiorem
 exercitus partem tecum abducens : at me oportet tibi Græ-
 ciam in servitutem redactam tradere, postquam de exercitu
 trecenta hominum millia delegero. »

CI. Quibus auditis Xerxes, ut post mala, gavisus dele-
 ctatusque est, Mardonioque ait, se ei, postquam delibera-
 verit, responsurum esse, utrum ex his, quæ ab illo proposita
 erant, facturus sit. (2) Ubi vero cum Persis in con-
 silium adhiberi solitis consultabat, placuit ei Artemisiam
 quoque in consilium vocare, quippe quæ etiam antea com-
 perta esset, sola quid faciendum perspexisse. (3) Quæ
 ubi advenit, submotis consiliariis Persis et satellitibus,
 hæc ad eam Xerxes verba fecit : « Hortatur me Mardonius,
 ut hic maneam, et Peloponnesum adgrediar; dicens, Per-
 sas et pedestrem exercitum nullius calamitatis, quæ nobis
 accidisset, culpam sustinere, et lubentes illos re ipsa hoc
 esse demonstraturos. (4) Me igitur ille aut hoc facere hor-
 tatur, aut ipse velle se, ait, cum selectis de exercitu tre-
 centis millibus Græciam mihi tradere in servitutem reda-
 ctam; me ipsum autem jubet cum reliquis copiis meas ad
 sedes discedere. (5) Tu igitur, quum etiam de pugna navali,
 quam suscepimus, bene mihi consulueris, negans illam
 esse suscipiendam, nunc quoque suade, utrum horum fa-
 ciendo rectius feliciusque rebus meis consulueris. »

CII. Hæc consulenti Xerxi in hunc modum Artemisia
 respondit : « Difficile, rex, est ita me esse felicem ut tibi
 consultant optima dicam : verumtamen in præsenti rerum
 statu optimum mihi videtur, ut tu domum revertaris; Mar-
 donium vero, si ista efficere vult tibi que recipit, hic cum
 eis quos postulat relinquant. (2) Nam, sive ille ea, quæ

ἢν καταστρέφηται τὰ φησι ἐθέλειν καὶ οἱ προχωρήσῃ
τὰ νοῶν λέγει, σὸν τὸ ἔργον, ὦ δέσποτα, γίνεται· οἱ
γὰρ σοὶ δοῦλοι κατεργάσαντο· τοῦτο δὲ, ἢν τὰ ἐναντία
τῆς Μαρδονίου γνώμης γένηται, οὐδεμία συμφορὴ με-
6 γάλη ἔσται σέο τε περιόντος καὶ ἐκείνων τῶν πρηγμά-
των περὶ οἶκον τὸν σόν. (3) Ἦν γὰρ σύ τε περιῆς
καὶ οἶκος ὁ σός, πολλοὺς πολλάκις ἀγῶνας δραμόνται
περὶ σφέων αὐτῶν οἱ Ἕλληνες. Μαρδονίου δὲ, ἢν τι
πάθῃ, λόγος οὐδεὶς γίνεται· οὐδέ τι νικῶντες οἱ Ἕλλη-
10 νες νικῶσι, δοῦλον σὸν ἀπολέσαντες. Σὺ δὲ, τῶν
εἵνεκεν τὸν στόλον ἐποιήσας, πυρώσας τὰς Ἀθήνας
ἀπελᾶς. »

CIII. Ἦσθη τε δὴ τῇ συμβουλῇ Ξέρξης· λέγουσα
γὰρ ἐπετύγχανε τὰ περ αὐτὸς ἐνόεε. Οὐδὲ γὰρ εἰ
15 πάντες καὶ πᾶσαι συνεβούλευον αὐτῷ μένειν, ἔμενε
ἂν δοκέειν ἐμοί· οὕτω καταρρωδήκεε. (2) Ἐπαινέσας
δὲ τὴν Ἀρtemisiῆν ταύτην μὲν ἀποστέλλει ἀγούσαν
αὐτοῦ τοὺς παῖδας ἐς Ἐφεσον· νόθοι γὰρ τινες παῖδες
οἱ συνέποντο.

20 CIV. Συνέπεμπε δὲ τοῖσι παισὶ φύλακον Ἑρμότι-
μον, γένος μὲν ἔοντα Πηδασέα, φερόμενον δὲ οὐ τὰ
δεύτερα τῶν εὐνούχων παρὰ βασιλεῖ. Οἱ δὲ Πηδασέες
οἰκέουσι ὑπὲρ Ἀλικαρνησοῦ. (2) Ἐν δὲ τοῖσι Πηδά-
σοισι τούτοις τοιόνδε φέρεται πρῆγμα γίνεσθαι· ἐπεὶ
25 τοῖσι ἀμφικτίοσι πᾶσι τοῖσι ἀμφὶ ταύτης οἰκέουσι τῆς
πόλιος μέλλῃ τι ἐντὸς χρόνου ἔσεσθαι χαλεπὸν, τότε ἡ
ἔρεια αὐτόθι τῆς Ἀθηναίης φύει πώγωνα μέγαν. Τοῦ-
το δὲ σφὶ δις ἤδη ἐγένετο.

CV. Ἐκ τούτων δὴ τῶν Πηδασέων ὁ Ἑρμότιμος
30 ἦν, τῷ μεγίστῃ τίσις ἤδη ἀδικηθέντι ἐγένετο πάντων
τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. Ἀλόντα γὰρ αὐτὸν ὑπὸ πολεμίων καὶ
πωλεόμενον ὠνέεται Πανιώνιος ἀνὴρ Χίος, δὲ τὴν ζῶν
κατεστήσατο ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων. (2) Ὅπως γὰρ
κτῆσαιτο παῖδας εἵδεος ἐπαμμένους, ἐκτάμνων ἀγινέων
35 ἐπώλεε ἐς Σάρδεις τε καὶ Ἐφεσον χρημάτων μεγάλων·
παρὰ γὰρ τοῖσι βαρβάροισι τιμιώτεροί εἰσι οἱ εὐνούχοι
πίστιος εἵνεκεν τῆς πάσης τῶν ἐνορχίων. (3) Ἄλλους
τε δὴ ὁ Πανιώνιος ἐξέταμε πολλοὺς, ἅτε ποιεύμενος
ἐκ τούτου τὴν ζῶν, καὶ δὴ καὶ τοῦτον. Καὶ οὐ γὰρ
40 τὰ πάντα ἐδυστύχεε ὁ Ἑρμότιμος, ἀπικνέεται ἐκ τῶν
Σαρδίων παρὰ βασιλέα μετ' ἄλλων δώρων, χρόνου δὲ
προϊόντος πάντων τῶν εὐνούχων ἐτιμήθη μάλιστα παρὰ
Ξέρξη.

CVI. Ὡς δὲ τὸ στράτευμα τὸ Περσικὸν ὄρμα βα-
45 σιλεὺς ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ἐὼν ἐν Σάρδισι, ἐνθαῦτα καταβάς
κατὰ δὴ τι πρῆγμα ὁ Ἑρμότιμος ἐς γῆν τὴν Μυσίην,
τὴν Χίοι μὲν νέμονται, Ἀταρνεὺς δὲ καλέεται, εὕρισκει
τὸν Πανιώνιον ἐνθαῦτα. (2) Ἐπιγνοὺς δὲ ἔλεγε πρὸς
αὐτὸν πολλοὺς καὶ φιλίους λόγους, πρῶτα μὲν οἱ κα-
50 τάλεγων ὅσα αὐτὸς δι' ἐκείνον ἔχοι ἀγαθὰ, δεύτερα δὲ
οἱ ὑπισχνεύμενος ἀντὶ τούτων ὅσα μιν ἀγαθὰ ποιήσει
ἢν κομίσας τοὺς οἰκέτας οἰκίῃ ἐκείνῃ, ὥστε ὑποδεξά-
μενον ἄσμενον τοὺς λόγους τὸν Πανιώνιον κομίσαι τὰ
τέκνα καὶ τὴν γυναῖκα. (3) Ὡς δὲ ἄρα πανοικίῃ μιν

animo agit polliceturque, perfecit, eique res ex sententia
successerit, tuum, rex, hoc facinus erit; tui enim servi
id fecerint: sive contra Mardonii sententiam res ceciderit,
non ingens fuerit calamitas, salvo et te et domus tuæ statu.
(2) Tu enim si salvus fueris domusque tua, multa frequen-
tiaque pericula de salute sua adibunt Græci. Mardonio vero
si quid acciderit, non tanti fuerit momenti; neque Græci,
etiamsi Mardonium vicerint, insignem reportaverint vi-
ctoriam servo tuo interempto. Tu vero cujus rei causa
expeditionem hanc suscepisti, incensis Athenis discessum
facies. »

CIII. Hoc consilio, ut consentaneum erat, delectatus
est Xerxes: opportune enim Artemisia ea ipsa dixerat, quæ
ille animo agitabat. Etenim, ut mihi quidem videtur,
etiamsi omnes et viri et mulieres, ut ibi maneret, ei suasis-
sent, non erat mansurus: adeo metu erat percussus. (2)
Igitur laudibus Artemisiam prosecutus est, eamque dimisit,
filios ipsius Ephesum ducturam: filii enim nonnulli nothi
eum erant secuti.

CIV. Cum istis pueris Xerxes custodem misit Hermo-
timum, genere Pedasensem, qui primum inter eunuchos
locum apud regem tenebat. Habitant autem Pedasenses
supra Halicarnassum. (2) In quo Pedasorum oppido hoc
rei fertur accidere: quando finitimis quibuscumque, qui
circa oppidum illud habitant, grave quidpiam intra certum
tempus imminet, tunc antistitæ templi Minervæ, quod ibi
est, grandis nascitur barba: atque id jam bis apud illos
accidit.

CV. Ex his igitur Pedasensibus Hermotimus erat: cui
contigit gravissimam omnium, quos novimus, ultionem
obtinere in hominem a quo injuria fuerat adfectus. Ete-
nim bello captum et venundatum emit Panionius, civis
Chius, qui opere iniquissimo vitam sustentabat. (2) Quo-
ties enim pueros nactus esset forma præstantes, hos ca-
strabat, et Sardes aut Ephesum abductos ingenti pretio
vendebat. Quippe apud barbaros eunuchi pretiosiores
sunt his qui non sunt castrati, et major illis in omnibus
rebus fides habetur. (3) Quum alios igitur multos castra-
verat hic Panionius, utpote hoc quæstu vitam alens, tum
vero etiam hunc ipsum. Nec vero usquequaque infelix Her-
motimus fuit: nam e Sardibus cum aliis muneribus ad re-
gem pervenit, et succedente tempore præ omnibus eunu-
chis maximo in honore apud Xerxem fuit.

CVI. Quo tempore vero Persicum exercitum adversus
Athenas ducens rex Sardibus versabatur, tunc Hermotimus,
quum nescio cujus negotii causa in Mysiam terram quæ Chio-
rum est, cui Atarneus nomen, esset profectus, ibi Panionium
invenit. (2) Quem ubi agnovit, multis verbis benigne est
adlocutus; memorans primum, quantam prosperitatem per
illum esset consecutus; deinde promittens, se rependendæ
gratiæ causa ingentibus beneficiis illum cumulaturum,
si cum sua familia Sardes habitatum venisset. Quibus
verbis persuasus Panionius, lubens accipiens conditionem,
cum liberis et uxore Sardes migravit. (3) Sed postquam

περιέλαιε, ἔλεγε δ' Ἑρμοτίμος τάδε, « ὦ πάντων ἀνδρῶν ἤδη μάλιστα ἀπ' ἔργων ἀνοσιωτάτων τὸν βίον κτησάμενε, τί σε ἐγὼ κακὸν ἢ αὐτὸς ἢ τῶν ἐμῶν τις ἐργάσατο, ἢ σὲ ἢ τῶν σῶν τινὰ, ὅτι με ἀντ' ἀνδρὸς ἐποίησας τὸ μηδὲν εἶναι; (4) Ἐδόκεές τε θεοὺς λήσειν οἷα ἐμηχανῶ τότε· οἱ σε ποιήσαντα ἀνόσια, νόμῳ δικαίῳ χρεώμενοι, ὑπήγαγον ἐς χέρας τὰς ἐμάς, ὥστε σε μὴ μέμψασθαι τὴν ἀπ' ἐμέο τοι ἐσομένην δίκην. » (5) Ὡς δέ οἱ ταῦτα ὠνείδισε, ἀχθέντων τῶν παίδων ἐς ὅψιν ἠναγκάζετο δὲ Πανιώνιος τῶν ἑαυτοῦ παίδων τεσσέρων ἐόντων τὰ αἰδοῖα ἀποτάμνειν, ἀναγκαζόμενος δὲ ἐποίησε ταῦτα· αὐτοῦ τε, ὡς ταῦτα ἐργάσατο, οἱ παῖδες ἀναγκαζόμενοι ἀπέταμνον. Πανιώνιον μὲν νυν οὕτω περικτῆλθε ἢ τε τίσις καὶ δ' Ἑρμοτίμος.

CVII. Ξέρξης δὲ ὡς τοὺς παῖδας Ἀρτεμισίῃ ἐπέτρεψε ἀπάγειν ἐς Ἐφεσον, καλέσας Μαρδόνιον ἐκέλευσέ μιν τῆς στρατιῆς διαλέγειν τοὺς βούλεται, καὶ ποιεῖν τοῖσι λόγοισι τὰ ἔργα πειρώμενον ὁμοῖα. (2) Ταύτην μὲν τὴν ἡμέρην ἐς τοσοῦτο ἐγένετο, τῆς δὲ νυκτὸς κελεύσαντος βασιλέως τὰς νέας οἱ στρατηγοὶ ἐκ τοῦ Φαλήρου ἀπῆγον ὀπίσω ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, ὡς τάχους εἶχε ἕκαστος, διαφυλαξούσας τὰς σχεδίας πορευθῆναι βασιλείῃ. (3) Ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ ἔσαν Ζωστῆρος πλώοντες οἱ βάρβαροι, ἀνατείνουσι γὰρ ἄκραι λεπταὶ τῆς ἡπείρου, τὰς τούτας ἔδοξάν τε νέας εἶναι καὶ ἐφευγον ἐπὶ πολλόν. Χρόνῳ δὲ μαθόντες ὅτι οὐ νέες εἶεν, ἀλλ' ἄκραι, συλλεγθέντες ἐκομίζοντο.

CVIII. Ὡς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, δρέοντες οἱ Ἕλληνες κατὰ χώρην μένοντα τὸν στρατὸν τὸν πεζὸν ἡλπίζον καὶ τὰς νέας εἶναι περὶ Φάληρον, ἐδόκεόν τε ναυμαχῆσαι σφέας, παραρτέοντό τε ὡς ἀλεξήσομενοι. Ἐπεὶ δὲ ἐπύθοντο τὰς νέας οἰχωκυίας, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐδόκεε ἐπιδιώκειν. Τὸν μὲν νυν ναυτικὸν τὸν Ξέρξεω στρατὸν οὐκ ἐπεῖδον διώξαντες μέχρι Ἀνδρου, ἐς δὲ τὴν Ἀνδρον ἀπικόμενοι ἐβουλεύοντο. (2) Θεμιστοκλέης μὲν νυν γνώμην ἀπεδείκνυτο διὰ νήσων τραπομένους καὶ ἐπιδιώξαντας τὰς νέας πλῶειν ἰθὺς ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον λύσαντας τὰς γεφύρας· Εὐρυβιάδης δὲ τὴν ἐναντίην ταύτη γνώμην ἐτίθετο, λέγων ὡς εἰ λύσουσι τὰς σχεδίας, τοῦτ' ἂν μέγιστον πάντων σφεῖς κακὸν τὴν Ἑλλάδα ἐργασαίαιτο. (3) Εἰ γὰρ ἀναγκασθεὶς ἀπολαμφθεὶς δὲ Πέρσης μένειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, πειρώτο ἂν ἡσυχίην μὴ ἄγειν, ὡς ἄγοντι μὲν οἱ ἡσυχίην οὔτε τι προχωρεῖν οἷόν τε ἔσται τῶν πρηγμάτων οὔτε τις κομιδὴ τὸ ὀπίσω φανήσεται, λιμῶν τε οἱ ἢ στρατιῇ διαφθαρέσει, ἐπιχειροῦντι δὲ αὐτῷ καὶ ἔργου ἐχομένῳ πάντα τὰ κατὰ τὴν Εὐρώπην οἷα τε ἔσται προσχωρῆσαι κατὰ πόλιν τε καὶ κατ' ἐθνεα, ἥτοι ἀλίσκομένων ἢ πρὸ τούτου ὁμολογεόντων· τροφὴν τε ἔξιν σφέας τὸν ἐπέτεον αἰεὶ τῶν Ἑλλήνων καρπὸν. (4) Ἀλλὰ δοκέειν γὰρ νικηθέντα τῇ ναυμαχίῃ οὐ μένειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὸν Πέρσην· ἐάτεον ὧν εἶναι φεύγειν, ἐς δ' ἔλθῃ φεύγων ἐς τὴν ἐσωτοῦ. Τὸ ἐνθεῦτεν δὲ περὶ τῆς ἐκείνου ποιέεσθαι ἤδη τὸν ἀγῶνα ἐκέλευε. Ταύτης δὲ εἶχοντο

eum cum tota domo in potestate Hermotimus habuit, tum vero his verbis eum adfatus est : « O jam tu omnium hominum nequissime, ex iniquissimo negotio quæstum faciens, quid tibi aut ego ipse mali feci, aut quam injuriam aliquis meorum aut tibi aut tuorum alicui intulit, cur me ex viro feceris ut nihil essem? (4) Et tu quidem tunc putabas fore ut deos lateant tua facinora : at illi, justa lege utentes, te qui iniqua ista patrast, meas in manus tradidere : quare de pœna, quam a te repetam, non est quod conqueraris. » (5) His postquam convitiis eum accepit, filios ejus in conspectum jussit adduci, et Panionium coegit suis ipsius filiis, qui quattuor numero erant, virilia abscindere; quod ille necessitate coactus fecit : deinde vero, hoc perfecto, filii ejusdem coacti sunt ipsum evirare. Talis Panionium ultio ex Hermotimo assecuta est.

CVII. Xerxes postquam filios suos Artemisiæ commiserat Ephesum ducendos, vocatum ad se Mardonium jussit, quos vellet, de exercitu seligere, operamque dare ut promissis facta æquaret. (2) Et hæc quidem illo die gesta sunt. Insequente vero nocte jussu regis duces classis naves ex Phaleru abduxerunt, quanta velocitate quisque posset, ad Hellespontum revertentes, pontes custodituri ut regi ad transeundum essent parati. (3) Sed barbari hi, ut prope Zosterem pervenere, ubi tenuia quædam promontoria in mare prominent, naves has esse putantes, procul aufugerunt. Interjecto vero tempore, postquam intellexere non naves esse, sed promontoria, rursus sese conjunxerunt, cursumque continuarunt.

CVIII. Ut illuxit, Græci, pedestrem exercitum eodem in loco manentem conspicientes, existimabant naves etiam ad Phalerum adhuc stare : et navalem pugnam redintegraturos illos putantes, ad repugnandum sese comparabant. Postquam vero abiisse naves cognovere, tunc ocysus persequi illas decreverunt. At classem quidem Xerxis non conspexere, usque ad Andrum eam persecuti. Postquam vero Andrum pervenere, deliberarunt. (2) Et Themistocles quidem pro sententia dixit, per insulas navigando classemque etiam nunc persequendo, recta ad Hellespontum dirigendum esse cursum, pontesque rescindendos. At contrariam huic sententiam Eurybiades proposuit, dicens : si rescidissent pontes, hoc ipso longe maximam calamitatem Græcis inlaturos (3) Nam, si interclusus Persa cogeretur in Europa manere, operam illum esse daturum ut nunquam quietem agat ; quoniam, si quietem ageret, nihil suarum rerum promoveret, neque reditus ei ullus ostenderetur, et fame periturus esset illius exercitus : molienti autem aliquid, et rebus gerendis sedulo operam danti, omnia Europæ oppida omnesque populos accessuros videri, sive bello subactos, sive deditione in tempore facta ; et alimento hostibus futuros esse annuos Græcorum fructus. (4) E contrario, quum pugna navali victus Persa non videatur in Europa mansurus, permitti ei oportere ut fugiat, donec suam in terram fuga pervenerit ; deinde vero de propria ipsius terra cum

τῆς γνώμης καὶ Πελοποννησίων τῶν ἄλλων οἱ στρατηγοί.

CIX. Ὡς δὲ ἔμαθε ὅτι οὐ πείσει τοὺς γε πολλοὺς πλῶειν ἐς τὸν Ἑλλησπόντον ὁ Θεμιστοκλῆς, μεταβαλὼν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους (οὗτοι γὰρ μάλιστα ἐκπεφυγόντων περιημέκτεον, ὁρμέατό τε ἐς τὸν Ἑλλησπόντον πλῶειν καὶ ἐπὶ σφέων αὐτῶν βαλλόμενοι, εἰ ὧλλοι μὴ βουλοίατο) ἔλεγέ σφι τάδε, (2) « καὶ αὐτὸς ἤδη πολλοῖσι παρεγενόμην, καὶ πολλῶν πλέω ἀκήκοα τοιαύδε γενέσθαι, ἄνδρας ἐς ἀναγκαίην ἀπειληθέντας νενικημένους ἀναμάχεσθαι τε καὶ ἀναλαμβάνειν τὴν προτέρην κακότητα. Ἡμεῖς δὲ (εὖρημα γὰρ εὐρήκαμεν ἡμέας τε αὐτοὺς καὶ τὴν Ἑλλάδα, νέφος τοσοῦτο ἀνθρώπων ἀνωσάμενοι) μὴ διώκωμεν ἄνδρας φεύγοντας. (3) Τάδε γὰρ οὐκ ἡμεῖς κατεργασάμεθα, ἀλλὰ θεοί τε καὶ ἥρωες, οἱ ἐφθόνησαν ἄνδρα ἓνα τῆς τε Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης βασιλεῦσαι ἐόντα ἀνδρόσιον τε καὶ ἀτάσθαλον· ὃς τὰ ἱρὰ καὶ τὰ ἴδια ἐν ὁμοίῳ ἐποιέετο, ἐμπιπράς τε καὶ καταβάλλων τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα· ὃς καὶ τὴν θάλασσαν ἀπεμαστίγωσε πέδας τε κατῆκε. (4) Ἄλλ' εὖ γὰρ ἔχει ἐς τὸ παρεὸν ἡμῖν νῦν μὲν ἐν τῇ Ἑλλάδι καταμείναντας ἡμέων τε αὐτῶν ἐπιμεληθῆναι καὶ τῶν οἰκετέων· καὶ τις οἰκίην τε ἀναπλασάσθω καὶ σπόρου ἀνακῶς ἐχέτω, παντελέως ἀπελάσας τὸν βάρβαρον. ἅμα δὲ τῷ ἔاري καταπλώμεν ἐπὶ Ἑλλησπόντου καὶ Ἰωνίας. » (5) Ταῦτα ἔλεγε ἀποθήκην μέλλων ποιήσεσθαι ἐς τὸν Πέρσην, ἵνα ᾗν ἄρα τί μιν καταλαμβάνη πρὸς Ἀθηναίων πάθος, ἔχῃ ἀποστροφὴν· τὰ περ ὧν καὶ ἐγένετο.

CX. Θεμιστοκλῆς μὲν ταῦτα λέγων διέβαλλε, Ἀθηναῖοι δὲ ἐπείθοντο· ἐπειδὴ γὰρ καὶ πρότερον δεδογμένος εἶναι σοφὸς ἐφάνη ἐὼν ἀληθῶς σοφός τε καὶ εὐβουλος, πάντως ἐτοῖμοι ἔσαν λέγοντι πείθεσθαι. (2) Ὡς δὲ οὗτοι οἱ ἀνεγνωσμένοι ἔσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ὁ Θεμιστοκλῆς ἄνδρας ἀπέπεμπε ἔχοντας πλοῖον, τοῖσι ἐπίστευε σιγᾶν ἐς πᾶσαν βᾶσανον ἀπικνεομένοισι, τὰ αὐτὸς ἐντεῖλατο βασιλεῖ φράσαι· τῶν καὶ Σίκιννος ὁ οἰκέτης αὐτίς ἐγένετο. Οἱ ἐπεῖτε ἀπίκοντο πρὸς τὴν Ἀττικὴν, οἱ μὲν κατέμενον ἐπὶ τῷ πλοίῳ, Σίκιννος δὲ ἀναβὰς παρὰ Ξέρξεα ἔλεγε τάδε, (3) « Ἐπεμψέ με Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλῆος, στρατηγὸς μὲν Ἀθηναίων, ἀνὴρ δὲ τῶν συμμάχων πάντων ἀριστος καὶ σοφώτατος, φράσοντά τοι ὅτι Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, σοὶ βουλόμενος ὑπουργεῖν, ἔσχε τοὺς Ἕλληνας τὰς νέας βουλομένους διώκειν καὶ τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ γεφύρας λύειν. Καὶ νῦν κατ' ἡσυχίην πολλὴν κομίζω. » Οἱ μὲν ταῦτα σημήναντες ἀπέπλων ὀπίσω.

CXI. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεῖτε σφι ἀπέδοξε μήτ' ἐπιδιώκειν ἔτι προσωτέρω τῶν βαρβάρων τὰς νέας μήτε πλῶειν ἐς τὸν Ἑλλησπόντον λύσοντας τὸν πόρον, τὴν Ἀνδρὸν περιεκατέατο ἐξελεῖν ἐθέλοντες. (2) Πρῶτοι γὰρ Ἀνδριοὶ νησιωτέων αἰτηθέντες πρὸς Θεμιστοκλῆος χρήματα οὐκ ἔδωκαν, ἀλλὰ προῖσχομένου Θεμιστοκλῆος λόγον τόνδε, ὥς ἤκοιεν Ἀθηναῖοι περὶ ἐωυτοὺς ἔχοντες

illo esse decertandum. Hanc ad sententiam accesserunt reliquorum etiam Peloponnesiorum duces.

CIX. Ibi tunc Themistocles, postquam intellexit se majori ducum numero persuadere non posse ut in Hellespontum navigarent, mutato consilio Athenienses adiens (quippe qui effugisse barbaros argerrime ferebant, et ipsi etiam per se, si reliqui nollent, in Hellespontum cupiebant navigare), hæc apud eos verba fecit : (2) « Equidem multis sæpe hujusmodi rebus interfui, et multo plura talia accidisse audiui : nempe viros ad necessitatem redactos, postquam victi essent, instaurasse pugnam, et superiorem reparasse calamitatem. Nos vero, postquam ex insperato et nos ipsos et Græciam, repulsa tanta hominum nube, lucrifecimus, fugientes viros ne persequamur ! (3) Nec enim nos hæc perfecimus, sed dii atque heroes ; qui noluerunt unum virum simul Asiæ et Europæ imperare, impium illum et nefarium ; qui sacra et profana pariter insuper habuit, et simulacra deorum evertit cremavitque, qui mare etiam flagellis cecidit, et compedes in illud dejecit. (4) At nunc, quum bene res nostræ habeant, maneamus in Græcia, et nostram ipsorum familiarumque nostrarum curam geramus ; et ædes suas quisque reficiat, et seimenti faciendæ sedulo det operam, postquam Barbarum prorsus ejecerimus : ineunte autem vere in Hellespontum et in Ioniam navigemus ! » (5) Hæc ille locutus est hoc consilio, ut gratiam apud Persam in futurum tempus iniret ; quo, si ab Atheniensibus adversi aliquid ei accidisset, perfugium haberet : quod quidem ei etiam usu venit.

CX. Hæc dicens Themistocles, decepit Athenienses : at illi morem ei gesserunt. Quoniam enim, quum jam antea sapiens esset habitus, nuper re ipsa sapiens et plenus consilii erat repertus, facile dictis ejus parvere. (2) Postquam hi igitur ab illo persuasi fuerunt, continuo deinde viros cum navigio dimisit, quos confusus erat, etiamsi omnibus tormentis cruciarentur, tacituros mandata ad regem deferenda, quorum in numero iterum famulus ipsius Sicinnus erat. Hi ubi ad Atticam pervenere, reliquis in nave manentibus, Sicinnus exscendit, et hæc apud Xerxem verba fecit : (3) « Misit me Themistocles, Neoclis filius, prætor Atheniensium, sociorum omnium fortissimus et sapientissimus, qui tibi dicerem, Themistoclem Atheniensem, rebus tuis cupientem inservire, cohibuisse Græcos, naves tuas persequi volentes et pontes in Hellesponto rescindere. Itaque nunc largum per otium revertaris licet. » His nunciatis, retro hi navigarunt.

CXI. Græci, postquam displicuit consilium classem barbarorum ulterius persequendi aut in Hellespontum navigandi ad rescindendos pontes, Andrum circumsederunt, expugnare eam molientes. (2) Primi enim ex insulanis Andrii fuerunt a quibus pecuniam postulaverat Themistocles, quam illi dare recusarunt ; sed Themistocli, quum his verbis eos adortus esset, ut diceret, venire Athenienses, duos

δύο θεοὺς μεγάλους, Πειθὼ τε καὶ Ἀναγκαίην, οὕτω
τέ σφι κάρτα δοτέα εἶναι χρήματα, ὑπεκρίναντο πρὸς
ταῦτα λέγοντες ὡς κατὰ λόγον ἔσαν ἄρα αἱ Ἀθῆναι
μεγάλαι τε καὶ εὐδαίμονες καὶ θεῶν χρηστῶν ἦκοιεν
εὖ, ἐπεὶ Ἀνδρίους γε εἶναι γεωπεύνας ἐς τὰ μέγιστα
ἀνήκοντας, καὶ θεοὺς δύο ἀχρήστους οὐκ ἐκλείπειν
σφέων τὴν νῆσον, ἀλλ' αἰεὶ φιλοχωρεῖν, Πενίην τε καὶ
Ἀμνηχανίην, καὶ τούτων τῶν θεῶν ἐπηθόλους ἐόντας Ἀν-
δρίους οὐ δώσειν χρήματα· οὐδέποτε γὰρ τῆς ἐσωτῶν
ἀδυναμίας τὴν Ἀθηναίων δύναμιν εἶναι κρέσσω. Οὐ-
τοι μὲν δὴ ταῦτα ὑποκρινάμενοι καὶ οὐ δόντες χρήματα
ἐπολιορκέοντο.

CXII. Θεμιστοκλῆς δὲ, οὗ γὰρ ἐπαύετο πλεονε-
κτέων, ἐσπέμπων ἐς τὰς ἄλλας νήσους ἀπειλητηρίου
λόγους αἰτεε χρήματα διὰ τῶν αὐτῶν ἀγγέλων, χρεώ-
μενος λόγοισι τοῖσι καὶ πρὸς Ἀνδρίους ἐχρήσατο, λέγων
ὡς εἰ μὴ δώσουσι τὸ αἰτεούμενον, ἐπάξει τὴν στρατιὴν
τῶν Ἑλλήνων καὶ πολιορκέων ἐξαίρῃσει. (2) Λέγων
ὧν ταῦτα συνέλεγε χρήματα μεγάλα παρὰ Καρυστίων
τε καὶ Παρίων, οἱ πυκνόμενοι τὴν τε Ἀνδρον ὡς πο-
λιορκέοιτο διότι ἐμῇδισε, καὶ Θεμιστοκλέα ὡς εἴη ἐν
αἴνῃ μεγίστῃ τῶν στρατηγῶν, δέισαντες ταῦτα ἐπεμπον
χρήματα. (3) Εἰ δὲ δὴ τινες καὶ ἄλλοι ἔδοσαν νη-
σιωτέων, οὐκ ἔχω εἶπαι· δοκέω δὲ τινὰς καὶ ἄλλους δοῦ-
ναι καὶ οὐ τούτους μόνους. Καίτοι Καρυστίοισι γε
οὐδὲν τούτου εἵνεκεν τοῦ κακοῦ ὑπερβολὴ ἐγένετο· Πά-
ριοι δὲ Θεμιστοκλέα χρήμασι ἱλασάμενοι διέφυγον τὸ
στράτευμα. (4) Θεμιστοκλῆς μὲν νυν ἐξ Ἀνδρου δρ-
μεούμενος χρήματα παρὰ νησιωτέων ἐκτητο λάθρῃ τῶν
ἄλλων στρατηγῶν.

CXIII. Οἱ δ' ἀμφὶ Ξέρξεα ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέ-
ρας μετὰ τὴν ναυμαχίην ἐξήλαυνον ἐς Βοιωτοὺς τὴν
αὐτὴν ὁδόν. Ἔδοξε γὰρ Μαρδονίῳ ἅμα μὲν προπύμψαι
βασιλέα, ἅμα δὲ ἀνωρίην εἶναι τοῦ ἔτεος πολεμέειν·
35 χεῖμερῖσαι δὲ ἄμεινον εἶναι ἐν Θεσσαλίῃ, καὶ ἐπειτεν
ἅμα τῷ ἔαρι πειρᾶσθαι τῆς Πελοποννήσου. (2) Ὡς δὲ
ἀπίκατο ἐς τὴν Θεσσαλίην, ἐνθαῦτα Μαρδόνιος ἐξελέ-
γετο πρώτους μὲν Πέρσας πάντας τοὺς ἀθανάτους κα-
λευμένους, πλὴν Ὑδάρνεος τοῦ στρατηγοῦ (οὗτος γὰρ
40 οὐκ ἔφη λείψεσθαι βασιλέος), μετὰ δὲ τῶν ἄλλων Περ-
σέων τοὺς θωρηκοφόρους καὶ τὴν ἵππον τὴν χιλῖν, καὶ
Μήδους τε καὶ Σάκας καὶ Βακτρίους τε καὶ Ἰνδοὺς, καὶ
τὸν πεζὸν καὶ τὴν ἵππον. (3) Ταῦτα μὲν ἔθνεα ὅλα
εἴλετο, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων συμμαχῶν ἐξελέγετο κατ' ὀλί-
45 γους, τοῖσι εἶδεά τε ὑπῆρχε διαλέγων, καὶ εἰ τέοισι τι
χρηστὸν συνήδεε πεποιημένον. (4) Ἐν δὲ πλεῖστον
ἔθνος Πέρσας αἰρέετο, ἀνδρας στρεπτοφόρους τε καὶ
ψελιφόρους, ἐπὶ δὲ Μήδους· οὗτοι δὲ πλῆθος μὲν οὐκ
ἐλάσσονες ἔσαν τῶν Περσέων, ῥώμῃ δὲ ἕσσονες.
50 Ὅστε σύμπαντας τριήκοντα μυριάδας γενέσθαι σὺν
ἱππεῦσι.

CXIV. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐν τῷ Μαρδονίῳ
τε τὴν στρατιὴν διέκρινε καὶ Ξέρξης ἦν περὶ Θεσσα-
λίην, χρηστήριον ἐληλύθεε ἐκ Δελφῶν Λακεδαιμονίοισι,

magnos deos secum habentes, Persuasionem et Necessita-
tem, quare utique dare illos oportere pecunias; ad hæc illi
responderunt, merito magnas et opulentas fuisse Athenas,
et bonis usas esse diis; cæterum Andrios tenuem incolero
terram et admodum esse egenos; duosque inutiles deos non
relinquere ipsorum insulam, sed constanter eam habitare,
Paupertatem et Impotentiam; et quum hosce deos Andrii
possideant, non daturos ipsos pecuniam: numquam enim
potentiam Atheniensium superiorem fore ipsorum impoten-
tia. Hi igitur, quum hæc respondissent, nec dedissent
pecuniam, oppugnabantur.

CXII. Themistocles vero, numquam cessans corradere
pecunias, in reliquis insulas eosdem, quos ad Andrios,
nuncios cum minacibus mandatis misit, pecunias ab illis
postulans, dicensque, nisi postulatis satisfacerent incolæ,
ducturum se adversus eos Græcorum exercitum, et obses-
sos perditurum. (2) Hæc dictitando, ingentes pecunias a
Carystiis et a Pariis coegit. Hi enim, quum Andrum co-
gnovissent oppugnari quod Medis favisset, scirentque in
maxima præ cæteris ducibus existimatione Themistoclem
esse, hæc metuentes, pecunias miserunt. (3) An vero et
alii nonnulli ex insulanis pecunias dederint, adfirmare non
possum: puto autem, et alios dedisse, nec hos solos. At
Carystiis quidem ideo nihilo magis contigit evitare calamita-
tem: Parii vero, Themistocle pecuniis placato, incursio-
nem exercitus effugerunt. (4) Ita igitur Themistocles, ab
Andro impetum faciens, pecunias ab insulanis coegit clany
reliquis ducibus.

CXIII. Xerxes autem cum suis, paucos post navalem
pugnam dies moratus, eadem qua venerat via in Bæotiam
movit. Nam Mardonio visum erat et comitari regem, et,
quia opportunum non esset anni tempus ad bellum geren-
dum, satius esse in Thessalia hibernare, et deinde, redente
vere, Peloponnesum adgredi. (2) Ut vero in Thessaliam
pervenere, ibi Mardonius primum Persas omnes, quos im-
mortales vocant, selegit, excepto duce eorum Hydarne; hic
enim se negaverat relicturum regem. Deinde ex reliquis
Persis loricatedos selegit, et millenarium equitatum; tum
vero Medos et Sacas et Bactrios et Indos, tam peditatum,
quam equitatum. (3) Et ex his quidem populis omnes,
qui aderant, sibi sumpsit: ex reliquis vero sociis non nisi
paucos passim selegit, eos legens qui aut forma essent præ-
stantes, aut a quibus clarum aliquod facinus editum nove-
rat. (4) In horum autem numero plerique genere Persæ
suere, torques et armillas gestantes; et post hos Medi.
Erant autem Medi numero non inferiores Persis, sed robore
his cedebant. Ita factum est, ut universus exercitus a Mar-
donio selectus, simul cum equitibus, numerum trecento-
rum millium compleret.

CXIV. Per idem tempus, quo Mardonius delectum insti-
tuit militum, et Xerxes adhuc in Thessalia erat, oraculum
ex Delphiis adlatum est Lacedæmoniois, jubens illos satis-

Ξέρξεα αἰτέειν δίκας τοῦ Λεωνίδεω φόνου καὶ τὸ διδόμενον ἐξ ἐκείνου δέκεσθαι. (2) Πέμπουσι δὲ κήρυκα τὴν ταχίστην Σπαρτιῇται, ὃς ἐπειδὴ κατέλαβε ἐοῦσαν ἐτι πᾶσαν τὴν στρατιὴν ἐν Θεσσαλίῃ, ἐλθὼν ἐς ὄψιν 5 τὴν Ξέρξεω ἔλεγε τάδε, « ὦ βασιλεῦ Μήδων, Λακεδαιμόνιοι τέ σε καὶ Ἡρακλεῖδαι οἱ ἀπὸ Σπάρτης αἰτέουσι φόνου δίκας, ὅτι σφέων τὸν βασιλέα ἀπέκτεινας ῥυόμενον τὴν Ἑλλάδα. » (3) Ὁ δὲ γελάσας τε καὶ κατασχὼν πολλὸν χρόνον, ὥς οἱ ἐτύγγανε παρεστῶς 10 Μαρδόνιος, δεικνὺς ἐς τοῦτον εἶπε, « τοιγάρ σφι Μαρδόνιος ὁδε δίκας δώσει τοιαύτας οἷας ἐκείνοισι πρέπει. » Ὁ μὲν δὲ δεξάμενος τὸ ῥηθὲν ἀπαλλάσσετο.

CXV. Ξέρξης δὲ Μαρδόνιον ἐν Θεσσαλίῃ καταλιπὼν αὐτὸς ἐπορεύετο κατὰ τάχος ἐς τὸν Ἑλλήσποντον, 15 καὶ ἀπικνέεται ἐς τὸν πόρον τῆς διαβάσιος ἐν πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρησι, ἀπάγων τῆς στρατιῆς οὐδὲν μέρος ὡς εἶπαι. (2) Ὁκοῦ δὲ πορευόμενοι γινοῖατο καὶ κατ' οὔστινας ἀνθρώπους, τὸν τούτων καρπὸν ἀρπάζοντες ἐσιτέοντο· εἰ δὲ καρπὸν μηδὲνα εὑροίεν, οἱ δὲ 20 τὴν ποίην τὴν ἐκ τῆς γῆς ἀναφουμένην καὶ τῶν δενδρέων τὸν φλοιὸν περιλέποντες καὶ τὰ φύλλα καταδρέποντες κατήσθιον, ὁμοίως τῶν τε ἡμέρων καὶ τῶν ἀγρίων, καὶ ἔλειπον οὐδὲν ταῦτα δ' ἐποίησεν ὑπὸ λιμοῦ. (3) Ἐπιλαβὼν δὲ λοιμός τε τὸν στρατὸν καὶ δυσεντερίην 25 κατ' ὁδὸν διέφθειρε. Τοὺς δὲ καὶ νοσέοντας αὐτῶν κατέλειπε, ἐπιτάσσων τῇσι πόλισι, ἵνα ἐκάστοτε γίνοιτο ἐλαύνων, μελεδαίνειν τε καὶ τρέφειν, ἐν Θεσσαλίῃ τέ τινες καὶ ἐν Σίρι τῆς Παιονίης καὶ ἐν Μακεδονίῃ. (4) Ἐνθα καὶ τὸ ἱρὸν ἄρμα καταλιπὼν τοῦ Διὸς, ὅτε ἐπὶ 30 τὴν Ἑλλάδα ἤλαυνε, ἀπὼν οὐκ ἀπέλαβε, ἀλλὰ δόντες οἱ Παῖονες τοῖσι Θρηῖξι ἀπαιτέοντος Ξέρξεω ἔφασαν νεμομένας ἀρπαχθῆναι ὑπὸ τῶν ἄνω Θρηίκων τῶν περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Στρυμόνος οἰκημένων.

CXVI. Ἐνθα καὶ ὁ τῶν Βισαλτέων βασιλεὺς γῆς 35 τε τῆς Κρηστωνικῆς, Θρηῖξ, ἔργον ὑπερφυῆς ἐργάσατο· ὃς οὔτε αὐτὸς ἔφη τῷ Ξέρξῃ ἐκὼν εἶναι δουλεύσειν, ἀλλ' οἶχετο ἄνω ἐς τὸ οὖρος τὴν Ῥοδόπην, τοῖσί τε παισὶ ἀπηγόρευε μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. (2) Οἱ δὲ ἀλογήσαντες, ἢ ἄλλως σφι θυμὸς ἐγένετο θυγῆ- 40 σασθαι τὸν πόλεμον, ἐστρατεύοντο ἅμα τῷ Πέρσῃ. Ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν ἀσινέες πάντες ἐξ ἐόντες, ἐξώρυξε αὐτῶν ὁ πατήρ τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τὴν αἰτίην ταύτην. Καὶ οὗτοι μὲν τοῦτον τὸν μισθὸν ἔλαβον.

CXVII. Οἱ δὲ Πέρσαι ὥς ἐκ τῆς Θρηίκης πορευόμενοι ἀπίκοντο ἐπὶ τὸν πόρον, ἐπειγόμενοι τὸν Ἑλλήσποντον τῇσι νηυσὶ διέβησαν ἐς Ἀβυδὸν· τὰς γὰρ σχεδίας οὐκ εὔρον ἐτι ἐντεταμένας, ἀλλ' ὑπὸ χειμῶνος διαλελυμένας. (2) Ἐνθαῦτα δὲ κατεχόμενοι σιτία τε 50 πλέω ἢ κατ' ὁδὸν ἐλάγχανον, οὐδὲνα τε κόσμον ἐμπιπλάμενοι καὶ ὕδατα μεταβάλλοντες ἀπέθνησκον τοῦ στρατοῦ τοῦ περιέοντος πολλοί. Οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα Ξέρξῃ ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις.

CXVIII. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὁδε λόγος λεγόμενος, ὥς ἐπειδὴ Ξέρξης ἀπελαύνων ἐξ Ἀθηνῶν ἀπῆκετο ἐπ'

factionem a Xerxe repetere pro cæde Leonidæ; et, quidquid ille dedisset, accipere. (2) Itaque ocyus præconem miserunt Spartani: qui ut universum exercitum nactus est in Thessalia adhuc hærentem, in conspectum Xerxis prodiens, hæc dixit: « Rex Medorum, Lacedæmonii et Heraclidæ ex Sparta satisfactionem abs te postulant quod regem ipsorum interfecisti, qui Græciam erat servaturus. (3) Ad hæc ridens rex, et diu nihil respondens, postremo, quum forte adstaret ei Mardonius, hunc digito monstrans ait: « Itaque Mardonius hic satisfactionem illis dabit, qualis eis digna est. » Et præco, accipiens dictum, reversus est.

CXV. Inde Xerxes, Mardonio in Thessalia relicto, ipse ad Hellespontum maturavit abire: et quadragesimo quinto die ad locum, ubi trajecerat fretum, pervenit, nullam (ut ita dicam) exercitus partem in Asiam reducens. (2) Milites in itinere, ubicumque locorum erant et apud quoscumque homines, horum fructus rapientes comedebant: si cubi nihil fructuum invenissent, gramen e terra enatum, et decerptum arborum corticem, et ex arboribus tam cultis quam silvestribus dstricta manducabant folia, nihilque reliquerant, fame ita cogente. (3) Ad hæc pestis et dysenteria invadens exercitum, multos in itinere interemit. Egrotos vero etiam in itinere relinquebat rex, dato civitatibus, ut in quaque erant, mandato, ut curarent illos alerentque: ita alios in Thessalia, alios in Siri Pæoniæ, alios in Macedonia reliquerat. (4) Ibi etiam antea, quum in Græciam tenderet, sacrum currum Jovis reliquerat: quem nunc rediens non recepit. Nam Pæones, qui illum Thracibus tradiderant, repetenti Xerxi dixere, equas e pascuo raptas esse a superioribus Thracibus circa Strymonis fontes habitantibus.

CXVI. Ibidem rex Bisaltarum et terræ Crestonicæ, Thrax, immane patravit facinus. Dixerat ille, nec se ultro servitutum Xerxi, sed in superiora loca in montem Rhodopen se receperat, et filiis suis interdixerat ne adversus Græciam militarent. (2) At illi, spreto patris imperio, sive quod cupido illos incesserat belli spectandi, cum Persa militarent. Postquam vero salvi omnes, sex numero, redierunt, oculos eis pater istam ob culpam effodit: et illi quidem hanc mercedem abstulerunt.

CXVII. Persæ vero ut peragrata Thracia ad trajectum pervenere, quanta maxima celeritate poterant Hellespontum navibus trajicientes Abydum petierunt: etenim pontes non amplius stratos invenerant, sed tempestate dissolutos. (2) Ibi morantes, quum copiosiora quam in itinere alimenta nacti supra modum sese implerent, et alias, quam adhuc, biberent aquas, multi de exercitu qui supererat periere. Reliqui vero una cum Xerxe Sardes pervenere.

CXVIII. Fertur quidem etiam alia fama, Xerxem, postquam Athenis profectus Eionem ad Strymonem fluvium per-

Ἡϊόνα τὴν ἐπὶ Στρυμόνι, ἐνθεῦτεν οὐκέτι ὁδοιπορήσει διεχρέετο, ἀλλὰ τὴν μὲν στρατιὴν Ὑδάρνει ἐπιτράπει ἀπάγειν ἐς τὸν Ἑλλησπόντον, αὐτὸς δ' ἐπὶ νεὸς Φοινίσσης ἐπιβάς ἐκομίζετο ἐς τὴν Ἀσίην. (2) Πλώοντα δέ μιν ἄνεμον Στρυμονίην ὑπολαβέειν μέγαν καὶ κυματίνην. Καὶ δὴ μᾶλλον γάρ τι χειμαίνεσθαι γεμούσης τῆς νεὸς ὥστε ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐπεόντων συχνῶν Περσέων τῶν σὺν Ξέρξῃ κομιζομένων, ἐνθαῦτα ἐς δεῖμα πεσόντα τὸν βασιλέα εἶρεσθαι βώσαντα τὸν κυβερνήτηα 10 εἴ τις ἐστὶ σφι σωτηρίη, καὶ τὸν εἶπαι, « δέσποτα, οὐκ ἔστι οὐδεμία, εἰ μὴ τούτων ἀπαλλαγὴ τις γένηται τῶν πολλῶν ἐπιβατέων. » (3) Καὶ Ξέρξεα λέγεται ἀκούσαντα ταῦτα εἶπαι, « ἄνδρες Πέρσαι, νῦν τις διαδεξάτω ὑμέων βασιλέος κηδόμενος· ἐν ὑμῖν γὰρ οἶκε 15 ἐμοὶ εἶναι ἡ σωτηρίη. » Τὸν μὲν ταῦτα λέγειν, τοὺς δὲ προσκυνέοντας ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ τὴν νέα ἐπικουφισθεῖσαν οὕτω δὴ ἀποσωθῆναι ἐς τὴν Ἀσίην. (4) Ὡς δὲ ἐκβῆναι τάχιστα ἐς γῆν τὸν Ξέρξεα, ποιῆσαι τοιόνδε· ὅτι μὲν ἔσωσε βασιλέος τὴν ψυχὴν, δωρήσασθαι χρυσὴν στεφάνην τὸν κυβερνήτηα, ὅτι δὲ Περσέων 20 πολλοὺς ἀπώλεσε, ἀποταμέειν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.

CXIX. Οὗτος δὲ ἄλλος λέγεται λόγος περὶ τοῦ Ξέρξεω νόστου, οὐδαμῶς ἔμοιγε πιστὸς, οὔτε ἄλλως οὔτε τὸ Περσέων τοῦτο πάθος. (2) Εἰ γὰρ δὴ ταῦτα 25 οὕτω εἰρέθη ἐκ τοῦ κυβερνήτεω πρὸς Ξέρξεα, ἐν μυρήσι γνώμησι μίαν οὐκ ἔχω ἀντίζωον, μὴ οὐκ ἂν ποιῆσαι βασιλέα τοιόνδε, τοὺς μὲν ἐκ τοῦ καταστρώματος καταβιδάσαι ἐς κοίλῃν νέα ἐόντας Πέρσας καὶ Περσέων τοὺς πρώτους, τῶν δ' ἐρετέων ἐόντων Φοινίκων ὅκως 30 οὐκ ἂν ἴσον πλῆθος τοῖσι Πέρσῃσι ἐξέβαλε ἐς τὴν θάλασσαν. (3) Ἀλλ' ὁ μὲν, ὥς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ὁδῶ γρεῶμενος ἅμα τῷ ἄλλῳ στρατῷ ἀπενόστησε ἐς τὴν Ἀσίην.

CXX. Μέγα δὲ καὶ τόδε μαρτύριον φαίνεται γὰρ 35 Ξέρξης ἐν τῇ ὀπίσω κομιδῇ ἀπικόμενος ἐς Ἀβδηρα καὶ ξεινίην τέ σφι συνθέμενος καὶ δωρησάμενος αὐτοὺς ἀκινάκη τε χρυσέῳ καὶ τιήρῃ χρυσοπάστῳ. (2) Καὶ ὥς αὐτοὶ λέγουσι Ἀβδηρίται, λέγοντες ἔμοιγε οὐδαμῶς πιστὰ, πρῶτον ἐλύσατο τὴν ζώνην φεύγων ἐξ Ἀθηναίων 40 ὀπίσω, ὥς ἐν ἀδείῃ ἔων. Τὰ δὲ Ἀβδηρα ἱδρύται πρὸς τοῦ Ἑλλησπόντου μᾶλλον ἢ τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Ἡϊόνας, ὅθεν δὴ μὲν φασὶ ἐπιβῆναι ἐπὶ τὴν νέα.

CXXI. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπεῖτε οὐκ οἶοί τε ἐγένοντο ἐξελέειν τὴν Ἄνδρον, τραπόμενοι ἐς Κάρυστον καὶ 45 δηιώσαντες αὐτῶν τὴν χώραν ἀπαλλάσσοντο ἐς Σαλαμίνα. Πρῶτα μὲν νῦν τοῖσι θεοῖσι ἐξεῖλον ἀκροθίνια ἄλλα τε καὶ τριήρεας τρεῖς Φοινίσσας, τὴν μὲν ἐς Ἴσθμόν ἀναθεῖναι, ἥπερ ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦν, τὴν δὲ ἐπὶ Σοῦνιον, τὴν δὲ τῷ Αἴαντι αὐτοῦ ἐς Σαλαμίνα. (2) 50 Μετὰ δὲ τοῦτο διεδάσαντο τὴν λήϊν καὶ τὰ ἀκροθίνια ἀπέπεμψαν ἐς Δελφοὺς, ἐκ τῶν ἐγένετο ἀνδριάς ἔχων ἐν τῇ χειρὶ ἀκρωτήριον νεὸς, ἐὼν μέγας δυοκαίδεκα πηγέων· ἔστηκε δὲ οὗτος τῇ περὶ ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος ὁ χρύσεος.

HERODOTUS.

venisset, inde non amplius terrestri usum esse itinere; sed exercitum quidem Hydarni tradidisse, qui eum ad Hellespontum deduceret, ipsum vero conscensa Phoenissa nave in Asiam trajecisse; (2) in tractu vero a vehemente impetuosoque vento Strymonia fuisse exceptum. Ibi tunc, quum magis magisque fureret tempestas, et nimis onerata esset navis, quippe magno numero Persarum Xerxem comitantium in ponte navis stante, timore perculsum regem cum clamore quæsisse ex gubernatore, ecqua salutis spes esset; eique gubernatorem respondisse, « Domine, non alia spes est, nisi de numero multorum horum vectorum pars quædam amoveatur. » (3) Quæ audientem Xerxem, aiunt, dixisse: « Viri Persæ, nunc vestrum quisque ostendat curæ vobis esse regem! nam in vobis mea salus posita videtur. » Quibus auditis illos adorasse regem, et in mare prosiliisse; et navem ita levatam, salvam in Asiam pervenisse. (4) Xerxem vero, simul atque in terram exscendisset, hæc fecisse: aurea corona donasse gubernatorem, quod regis vitam conservasset; deinde vero, quod magnum Persarum numerum perdidisset, caput ei jussisse præcidi.

CXIX. Sed hæc altera de Xerxis reditu temere fertur fama, mihi que prorsus incredibilis est, tam quod ad cætera spectat, quam quod ad istam Persarum calamitatem. (2) Nam si ista Xerxi gubernator dixisset, ex decem millibus hominum, quos rogarem sententiam, ne unum quidem esse existimo, quin mihi sit adsensurus, non ejusmodi quidpiam facturum fuisse regem, sed Persas Persarumque principes, qui in ponte fuerunt, jussurum fuisse in cavitatem navis descendere, remigum vero, qui Phœnices erant, parem numerum, quot Persæ fuerunt, in mare ejecturum. (3) At ille, ut modo dixi, simul cum reliquo exercitu terrestre iter faciens in Asiam rediit.

CXX. Cujus rei etiam locuples est testimonium hoc, quod satis constat, Xerxem in reditu Abdera venisse, et hospitium contraxisse cum Abderitis, eosque aureo acinace atque tiara auro intexta donasse. (2) Et, ut soli quidem Abderitæ narrant, (quod mihi parum sit probabile,) primum apud illos, ex quo Athenis profugit, cingulum solvit, utpote nunc in tuto se esse ratus. Sunt autem Abdera Hellesponto propiora, quam Strymoni et Eioni, ubi illum aiunt navem conscendisse.

CXXI. Græci, quum expugnare Andrum non potuissent, Carystum petierunt, et evastato Carystiorum agro, Salaminem redierunt. Ibi primum primitias prædæ exemerunt diis, quum alia, tum tres Phœnissas triremes; quarum una in Isthmo dedicaretur, quæ mea adhuc ætate super- fuit; altera ad Sunium, tertia Ajaci in ipsa Salaminæ. (2) Deinde prædam inter se diviserunt, et Delphos miserunt primitias; e quibus facta est statua duodecim cubitorum magnitudine, rostrum navis manu tenens; quæ eodem loco posita est ubi aurea Alexandri Macedonis statua.

CXXII. Πέμφαντες δὲ ἀκροθίγια οἱ Ἕλληνες ἐς Δελφοὺς ἐπειρώτεον τὸν θεὸν κοινῇ εἰ λελάβηκε πλήρεα καὶ ἀρεστὰ τὰ ἀκροθίγια. Ὁ δὲ παρ' Ἑλλήνων μὲν τῶν ἄλλων ἔφησε ἔχειν, παρ' Αἰγινήτων δὲ οὐ, ἀλλ' ὁ ἀπαίτεε αὐτοὺς τὰ ἀριστήϊα τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίης. (2) Αἰγινῆται δὲ πυθόμενοι ἀνέθεσαν ἀστέρας χρυσοῦς, οἱ ἐπὶ ἰστοῦ χαλκέου ἐστᾶσι τρεῖς ἐπὶ τῆς γωνίης, ἀγχοτάτω τοῦ Κροίσου κρητῆρος.

CXXIII. Μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν τῆς ληΐης ἐπλῶον οἱ Ἕλληνες ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἀριστήϊα δώσοντες τῷ ἀξιώτατῳ γενομένῳ Ἑλλήνων ἀνὰ τὸν πόλεμον τοῦτον. (2) Ὡς δὲ ἀπικόμενοι οἱ στρατηγοὶ διενέμοντο τὰς ψήφους ἐπὶ τοῦ Ποσειδέωνος τῷ βωμῷ, τὸν πρῶτον καὶ τὸν δευτέρον κρίνοντες ἐκ πάντων, ἐνθαῦτα πᾶς τις αὐτῶν ἐωυτῷ ἐτίθετο τὴν ψήφον, αὐτὸς ἕκαστος δοκέων ἀριστος γενέσθαι, δεύτερα δὲ οἱ πολλοὶ συνεξέπιπτον Θεμιστοκλέα κρίνοντες. (3) Οἱ μὲν δὴ ἐμουνοῦντο, Θεμιστοκλῆς δὲ δευτερεῖοις ὑπερεβάλλετο πολλόν.

CXXIV. Οὐ βουλομένων δὲ ταῦτα κρίνειν τῶν Ἑλλήνων φθόνῳ, ἀλλ' ἀποπλώνοντων ἑκάστων ἐς τὴν ἐωυτῶν ἀκρίτων, ὅμως Θεμιστοκλῆς ἐβώσθη τε καὶ ἐδόξωθη εἶναι ἀνὴρ πολλὸν Ἑλλήνων σοφώτατος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. (2) Ὅτι δὲ νικῶν οὐκ ἐτιμήθη πρὸς τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχησάντων, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἐς Λακεδαίμονα ἀπῖκετο ἐθέλων τιμηθῆναι· καὶ μιν Λακεδαιμόνιοι καλῶς μὲν ὑπεδέξαντο, μέγας δὲ ἐτίμησαν. (3) Ἀριστήϊα μὲν νυν ἔδοσαν Εὐρυβιάδῃ ἐλαίης στέφανον, σοφίης δὲ καὶ δεξιότητος Θεμιστοκλεῖ, καὶ τούτῳ στέφανον ἐλαίης. Ἐδωρήσαντο δὲ μιν ὅχῳ τῷ ἐν Σπάρτῃ καλλιστεύσαντι. (4) Αἰνέσαντες δὲ πολλὰ, προέπεμψαν ἀπιόντα τριηκόσιοι Σπαρτιτῶν λογάδες, οὗτοι οἵπερ ἱππέες καλεῦνται, μέχρι οὖρων τῶν Τεγεατικῶν. Μοῦνον δὲ τοῦτον πάντων ἀνθρώπων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Σπαρτιτῆται προέπεμψαν.

CXXV. Ὡς δὲ ἐκ τῆς Λακεδαίμονος ἀπῖκετο ἐς τὰς Ἀθήνας, ἐνθαῦτα Τιμόδημος Ἀφιδναῖος τῶν ἐχθρῶν μὲν τῶν Θεμιστοκλέος ἐὼν, ἄλλως δὲ οὐ τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, φθόνῳ καταμαργέων ἐνείκεε τὸν Θεμιστοκλέα, τὴν ἐς Λακεδαίμονα ἀπιζίν προφέρων, ὥς διὰ τὰς Ἀθήνας ἔχοι τὰ γέρεα τὰ παρὰ Λακεδαιμονίων, ἀλλ' οὐ δι' ἐωυτόν. (2) Ὁ δὲ, ἐπεῖτε οὐκ ἐπαύετο ταῦτα λέγων ὁ Τιμόδημος, εἶπε, « οὕτω ἔχει τοι· οὐτ' ἂν ἐγὼ ἐὼν Βελβινίτης ἐτιμήθην οὕτω πρὸς Σπαρτιτῶν, οὐτ' ἂν σὺ, ὦνθρωπε, ἐὼν Ἀθηναῖος. » Ταῦτα μὲν νυν ἐς τοσοῦτο ἐγένετο.

CXXVI. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος ἀνὴρ ἐν Πέρσῃσι λόγιμος καὶ πρόσθε ἐὼν, ἐκ δὲ τῶν Πλαταικῶν καὶ μᾶλλον ἔτι γενόμενος, ἔχων ἑξ μυριάδας στρατοῦ τοῦ Μαρδόνιος ἐξελέξατο, προέπεμπε βασιλέα μέχρι τοῦ πόρου. (2) Ὡς δὲ ὁ μὲν ἦν ἐν τῇ Ἀσίῃ, ὁ δὲ ὀπίσω πορευόμενος κατὰ τὴν Παλλήνην ἐγίνετο, ἅτε Μαρδονίου τε χειμερίζοντος περὶ Θεσσαλίην τε καὶ Μακεδονίην καὶ οὐδὲν κω κατεπεύγοντος ἤκειν ἐς τὸ ἄλλο στρατόπεδον, οὐκ ἐδικαίεω ἐντυχὼν ἀπεστεῶσι Ποτιδαῖησι

CXXII. Postquam Delphos primitias miserunt Græci, communi omnium nomine interrogarunt deum, an sufficiens et gratas accepisset primitias. Quibus ille respondit, a cæteris quidem; nec vero ab Æginetis: sed ab his repetiit præmium quod illis ob rem ad Salamina bene gestam tributum fuisset. (2) Quo audito, Æginetæ dedicarunt aureas stellas tres, quæ super æneo malo stant in angulo proxime Cræsi craterem.

CXXIII. Post prædæ distributionem in Isthmum navigarunt Græci, virtutis præmium tributuri ei e suorū numero, qui in hoc bello præ cæteris illud commeruisset. (2) Postquam vero eo pervenerunt duces, et calculos inter se ad Neptuni aram distribuerunt, primum et secundum suo iudicio designaturi; ibi tunc eorum quisque sibi primum posuit calculum, se ipsum quisque fortissimum iudicans: quod autem ad secundas partes pertinet, plerique calculi in Themistoclem consenserunt. (3) Itaque illi singula habuere suffragia: Themistocli autem longe pleraque suffragia secundas tribuerunt partes.

CXXIV. Id iudicium duces quidem Græci ob invidiam ratum habere noluerunt, sed re iudicata suam quisque in civitatem discessit: verumtamen Themistocles per universam Græciam ut Græcorum longe prudentissimus prædicatus celebratusque est. (2) Quoniam vero, licet victor, non tamen honore adfectus erat ab his qui pugna ad Salaminem fuerant socii; protinus post hæc Lacedæmonem se contulit, ibi se honoratum iri sperans. Et liberaliter eum receperunt Lacedæmonii, et eximio honore adfecerunt. (3) Nam Eurybiadi quidem primum decrevere præmium, oleagineam coronam: prudentiæ vero et dexteritatis præmium Themistocli tribuerunt, oleagineam huic pariter coronam. Præterea curru eum donarunt, pulcerrimo qui Spartæ erat: (4) et egregie collaudatum prosecuti sunt abeuntem delecti trecenti Spartanorum, hi qui Equites vocantur, usque ad Tegeatarum fines. Est autem Themistocles unus ex omnibus quos novimus hominibus, quem Spartani ita publice sint prosecuti.

CXXV. Ut autem Lacedæmone Athenas venit, ibi tunc Timodemus, Aphidnensis, qui de numero inimicorum ejus erat, cæterum non ex illustribus viris homo, invidia insaniens, obtrectavit Themistocli; exprobransque ei quod Lacedæmonem se contulisset, aiebat, Atheniensium gratia Lacedæmonios eum honore illo esse prosecutos, non ipsius gratia. (2) Quod ubi passim dictitare non desiit Timodemus, Themistocles ei ait: « Ita tibi se res habet: nec ego, si Belbinita essem, ita honoratus fuisset a Lacedæmoniis; nec tu, homo, si esses genere Atheniensis. » Et hæc facta quidem hactenus.

CXXVI. Interim Artabazus, Pharnacis filius, jam ante spectatus vir inter Persas, et deinde ex Plataensi pugna magis etiam nobilitatus, cum sexaginta militum millibus de eo exercitu quem Mardonius sibi selegerat, regem usque ad fretum deduxit. (2) Postquam rex in Asia fuit, Artabazus vero retrogressus circa Pallenen versabatur; quum Mardonius in Thessalia et Macedonia hiemaret, nec opus esset ut ipse cum reliquo exercitu se conjungere properaret; rem sese indignam iudicavit, quum in Potidæatas in-

μη οὐκ ἐξανδραποδίσασθαι σφεας. (3) Οἱ γὰρ Ποτι-
δαιῆται, ὡς βασιλεὺς παρεξελθάκεε καὶ ὁ ναυτικὸς
τοῖσι Πέρσῃσι οἰχώκεε φεύγων ἐκ τῆς Σαλαμῖνος, ἐκ
τοῦ φανεροῦ ἀπέστασαν ἀπὸ τῶν βαρβάρων· ὥς δὲ καὶ
ἄλλοι οἱ τὴν Παλλήνην ἔχοντες.

CXXVII. Ἐνθαῦτα δὴ Ἀρτάβαζος ἐπολιόρκεε
τὴν Ποτίδαιαν. Ὑποπεύσας δὲ καὶ τοὺς Ὀλυνθίους
ἀπίστασθαι ἀπὸ βασιλέος, καὶ ταύτην ἐπολιόρκεε· εἶχον
δὲ αὐτὴν Βοττιαῖοι οἱ ἐκ τοῦ Θερμαίου κόλπου ἐξανα-
στάντες ὑπὸ Μακεδόνων. (2) Ἐπεὶ δὲ σφεας εἶλε
πολιορκέων, κατέσφαξε ἐξαγαγὼν ἐς λίμνην, τὴν δὲ
πόλιν παραδιδόντι Κριτοβούλῳ Ὀρωναίῳ ἐπιτροπεύειν
καὶ τῷ Χαλκιδικῷ γένει, καὶ οὕτω Ὀλυνθον Χαλκι-
δέες ἔσχον.

CXXVIII. Ἐξελὼν δὲ ταύτην ὁ Ἀρτάβαζος τῇ
Ποτιδαίῃ ἐντεταμένως προσεῖχε, προσέχοντι δὲ οἱ
προθύμως συντίθεται προδοσίην Τιμόξεινος ὁ τῶν Σκιω-
ναίων στρατηγός, ὄντινα μὲν τρόπον ἀρχὴν, ἔγωγε οὐκ
ἔχω εἶπαι (οὐ γὰρ ὦν λέγεται), τέλος μέντοι τοιάδε
ἐγένετο· (2) ὅπως βιβλίον γράψει ἡ Τιμόξεινος ἐθέλων
παρ' Ἀρτάβαζον πέμψαι ἢ Ἀρτάβαζος παρὰ Τιμόξει-
νον, τοξεύματος παρὰ τὰς γλυφίδας περιειλίξαντες καὶ
πτερώσαντες τὸ βιβλίον ἐτόξευον ἐς συγκεῖμενον χωρίον.
(3) Ἐπαίστος δὲ ἐγένετο ὁ Τιμόξεινος προδιδούς τὴν
Ποτίδαιαν· τοξεύων γὰρ ὁ Ἀρτάβαζος ἐς τὸ συγκεῖμε-
νον, ἀμαρτῶν τοῦ χωρίου τούτου βάλλει ἀνδρὸς Ποτι-
δαιήτεω τὸν ὦμον, τὸν δὲ βληθέντα περιέδραμε δμίλος,
οἷα φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ, οἱ αὐτίκα τὸ τόξευμα
λαβόντες, ὡς ἔμαθον τὸ βιβλίον, ἔφερον ἐπὶ τοῦς
στρατηγούς· παρὴν δὲ καὶ τῶν ἄλλων Παλληναίων
συμμαχίῃ. (4) Τοῖσι δὲ στρατηγοῖσι ἐπιλεξαμένοισι
τὸ βιβλίον καὶ μαθοῦσι τὸν αἴτιον τῆς προδοσίης ἔδουξε
μὴ καταπλῆξαι Τιμόξεινον προδοσίῃ τῆς Σκιωναίων
πόλιος εἶνεκεν, μὴ νομιζοίατο εἶναι Σκιωναῖοι ἐς τὸν
μετέπειτεν χρόνον αἰεὶ προδότες. Ὁ μὲν δὴ τοιοῦτον
τρόπον ἐπαίστος ἐγένετο.

CXXIX. Ἀρταβάζῳ δὲ ἐπειδὴ πολιορκέοντι ἐγεγόν-
εσαν τρεῖς μῆνες, γίνεται ἀμπωτις τῆς θαλάσσης με-
γάλη καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. Ἰδόντες δὲ οἱ βάρβαροι
τέναγος γενόμενον παρήϊσαν ἐς τὴν Παλλήνην. (2)
Ὡς δὲ τὰς δύο μὲν μοῖρας διωδοικορήκεσαν, ἔτι δὲ τρεῖς
ὑπόλοιποι ἔσαν, τὰς διελθόντας χρῆν ἔσω εἶναι ἐν τῇ
Παλλήνῃ, ἐπῆλθε πλημυρίς τῆς θαλάσσης μεγάλη,
ὅση οὐδαμὰ κω, ὡς οἱ ἐπιχώριοι λέγουσι, πολλάκις
γενομένη. (3) Οἱ μὲν δὴ νέειν αὐτῶν οὐκ ἐπιστάμενοι
διεφθείροντο, τοὺς δὲ ἐπισταμένους Ποτιδαιῆται ἐπι-
πλώσαντες πλοίοις ἀπώλεσαν. (4) Αἴτιον δὲ λέγουσι
Ποτιδαιῆται τῆς τε ῥηχίης καὶ τῆς πλημυρίδος καὶ τοῦ
Περσικοῦ πάθεος γενέσθαι τόδε, ὅτι τοῦ Ποσειδῶνος
ἐς τὸν νηὸν καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ ἐν τῷ προαστείῳ ἡσέβη-
σαν οὗτοι τῶν Περσέων οἵπερ καὶ διεφθάρησαν ὑπὸ τῆς
θαλάσσης. Αἴτιον δὲ τοῦτο λέγοντες εὖ λέγειν ἔμοιγε
δοκέουσι. (5) Τοὺς δὲ περιγενομένους ἀπῆγε Ἀρτά-

cidisset, qui a rege defecerant, si hos non in servitutem
redigeret. (3) Etenim Potidæatæ, postquam rex fines eo-
rum erat prætergressus, et classis Persarum a Salamine
fuga se receperat, ex professo defecerant a barbaris, pari-
terque reliqui Pallenem incolentes.

CXXVII. Potidæam igitur tunc Artabazus oppugnavit.
Suspensus vero etiam Olynthios defectionem a rege moliri,
Olynthum quoque simul oppugnavit. Tenebant eam tunc
Bottiaci, qui e Thermæo sinu a Macedonibus fuerant ejecti.
(2) Quos postquam vi expugnavit, ad lacum eductos jugu-
lavit; urbem autem Chalcidicæ genti tradidit, eique Cri-
tobulum Toronæum præfecit. Atque ita Olynthum Chal-
cidenses habuere.

CXXVIII. Hac expugnata, curam omnem Artabazus in
Potidæam intendit. Qui dum hoc curat, ultro cum eo de
proditione egit Timoxenus, dux Scionæorum. Hic qua via
initio usus sit, dicere non possum; nec enim memoratur :
sed postremo res accidit huiusmodi : (2) quoties litteras mit-
tere aut Timoxenus voluit ad Artabazum, aut Artabazus ad
Timoxenum, epistolam circum sagittæ crenas circumvolve-
bant, et adaptatis alis, sagittam in locum, de quo inter eos
convenerat, mittebant. (3) Sed proditiōis Potidææ com-
pertus est Timoxenus. Etenim Artabazus, sagitta versus
destinatum locum emissa, a scopo aberrans, humerum
feriit civis Potidæatæ. Et adcurrēns hominum turba, ut
fieri in bello solet, vulneratum circumstat; qui sagittam
prehēdentes, ut epistolam animadverterunt, protinus ad
duces deferunt : aderant vero etiam ex aliis Pallenensibus
socii. (4) Ubi autem legerunt duces epistolam, auctorem-
que cognoverunt proditiōis, visum est eis crimine pro-
ditiōis non affligere Timoxenum, civitatis Scionæorum
gratia, ne in posterum omne ævum proditores esse existi-
marentur Scionæi. Et ille quidem hoc modo compertus
est.

CXXIX. Inde postquam tres menses Artabazus in oppu-
gnanda Potidæa erat occupatus, accidit ingens maris reces-
sus, et is quidem in longum admodum tempus : et barbari,
locum videntes vadosum factum, in Pallenem transire in-
stituerunt. (2) Ut vero duas viæ emensi erant partes, et
tres partes adhuc reliquæ erant, quas transire oportebat
priusquam in Pallenem pervenirent, supervenit accessus
maris tantus, quantus numquam antea, ut quidem indigenæ
dicunt, fuerat, licet sæpe magnus accidat. (3) Itaque
quicumque ex illis nandi erant imperiti, perierunt; qui
vero natāre poterant, hos Potidæatæ navigiis persecuti in-
teremerunt. (4) Caussam autem huius æstus et exundatio-
nis calamitatisque Persarum hanc fuisse aiunt Potidæatæ,
quod hi iidem Persæ, qui mari perierunt, in Neptuni tem-
plum et simulacrum, quod in suburbio est, impia facinora
admiserant : quam caussam illi ex rei veritate adlegare
mihi videntur. (5) Superstites Artabazus in Thessaliam ad

βαζος ἐς Θεσσαλίην παρὰ Μαρδόνιον. Οὗτοι μὲν οἱ προπέμφσαντες βασιλέα οὕτω ἔπραξαν.

CXXX. Ὁ δὲ ναυτικός ὁ Ξέρξεω περιγεγόμενος, ὡς προσέμιξε τῇ Ἀσίῃ φεύγων ἐκ Σαλαμῖνος καὶ βασιλέα τε καὶ τὴν στρατιὴν ἐκ Χερσονήσου διεπόρθμευσε ἐς Ἀβυδον, ἐχειμέρισε ἐν Κύμῃ. (2) Ἰάρος δὲ ἐπιλάμψαντος πρώτος συνελέγετο ἐς Σάμον· αἱ δὲ τῶν νεῶν καὶ ἐχειμέρισαν αὐτοῦ· Περσέων δὲ καὶ Μήδων οἱ πλεῖνες ἐπεβάτευσον. Στρατηγοὶ δὲ σφι ἐπῆλθον Μαρδόντης
10 τε ὁ Βαγαίου καὶ Ἀρταύντης ὁ Ἀρταχαίου· συνῆρχε δὲ τούτοις καὶ ἀδελφιδεὸς αὐτοῦ Ἀρταύντεω προσελομένου Ἰθαμίττης. (3) Ἄτε δὲ μεγάλως πληγέντες, οὐ προήϊσαν ἀνωτέρω τὸ πρὸς ἐσπέρης, οὐδ' ἐπηνάγκαζε οὐδὲ εἷς, ἀλλ' ἐν τῇ Σάμῳ κατήμενοι ἐφύλασσον τὴν
15 Ἰωνίην μὴ ἀποστῆ, νέας ἔχοντες σὺν τῇσι Ἰάσι τριηκοσίας. (4) Οὐ μὲν οὐδὲ προσεδέχοντο τοὺς Ἕλληνας ἐλευσεσθαι ἐς τὴν Ἰωνίην, ἀλλ' ἀποχρήσειν σφι τὴν ἐσωτῶν φυλάσσειν, σταθμεύμενοι ὅτι σφέας οὐκ ἐπεδίωξαν φεύγοντας ἐκ Σαλαμῖνος, ἀλλ' ἄσμενοι ἀπαλλάσ-
20 σοντο. Κατὰ μὲν νυν τὴν θάλασσαν ἐσσωμένοι ἔσαν τῷ Ουμῷ, πεζῇ δὲ ἐδόκεον πολλὸν κρατήσσειν τὸν Μαρδόνιον. (5) Ἔόντες δὲ ἐν Σάμῳ ἅμα μὲν ἐβουλεύοντο εἴ τι δυναίαιτο κακὸν τοὺς πολεμίους ποιεῖν, ἅμα δὲ καὶ ὠτακούστεον ὅκη πεσέεται τὰ Μαρδονίου πρή-
25 γματα.

CXXXI. Τοὺς δὲ Ἕλληνας τότε ἔαρ γινόμενον ἤγειρε καὶ Μαρδόνιος ἐν Θεσσαλίῃ ἐὼν. Ὁ μὲν δὴ πεζὸς οὐκ ὡς συνελέγετο, ὁ δὲ ναυτικός ἀπῆκετο ἐς Αἰγίναν, νέες ἀριθμὸν δέκα καὶ ἑκατόν. (2) Στρατηγὸς δὲ καὶ
30 ναύαρχος ἦν Λευτυχίδης ὁ Μενάρους τοῦ Ἡγησίλειω τοῦ Ἱπποκρατίδew τοῦ Λευτυχίδew τοῦ Ἀναξίλειω τοῦ Ἀρχιδήμου τοῦ Ἀναξανδρίδew τοῦ Θεοπόμπου τοῦ Νικάνδρου τοῦ Χαρίλλου τοῦ Εὐνόμου τοῦ Πολυδέκτεος τοῦ Πρυτάνιος τοῦ Εὐρυφῶντος τοῦ Προκλέος τοῦ Ἀρι-
35 στοδήμου τοῦ Ἀριστομάχου τοῦ Κλεοδαίου τοῦ Ὑλλου τοῦ Ἡρακλέος, ἐὼν τῆς ἐτέρης οἰκίης τῶν βασιλέων. (3) Οὗτοι πάντες, πλὴν τῶν δυῶν τῶν μετὰ Λευτυχίδα πρώτων καταλεχθέντων, οἱ ἄλλοι βασιλεῖς ἐγένοντο Σπάρτης. Ἀθηναίων δὲ ἐστρατήγεε Ξάνθιππος ὁ Ἀρί-
40 φρονος.

CXXXII. Ὡς δὲ παρεγένοντο ἐς τὴν Αἰγίναν πᾶσαι αἱ νέες, ἀπῆκοντο Ἰόνων ἄγγελοι ἐς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων, οἱ καὶ ἐς Σπάρτην ὀλίγῳ πρότερον τούτων ἀπικόμενοι ἐδέοντο Λακεδαιμονίων ἐλευθεροῦν
45 τὴν Ἰωνίην· τῶν καὶ Ἡρόδοτος ὁ Βασιλίδew ἦν. (2) Οἱ στασιῶται σφίσι γενόμενοι ἐπεβούλευον θάνατον Στράττι τῷ Χίου τυράννῳ, ἐόντες ἀρχὴν ἑπτὰ· ἐβουλεύοντες δὲ ὡς φανεροὶ ἐγένοντο ἐξενείκαντος τὴν ἐπιχείρησιν ἑνὸς τῶν μετεχόντων, οὕτω δὲ οἱ λοιποὶ
50 ἔξ ἐόντες ὑπεξέσχον ἐκ τῆς Χίου καὶ ἐς Σπάρτην τε ἀπῆκοντο καὶ δὴ καὶ τότε ἐς τὴν Αἰγίναν, τῶν Ἑλλήνων δεόμενοι καταπλῶσαι ἐς τὴν Ἰωνίην. (3) Οἱ προήγαγον αὐτοὺς μόγις μέχρι Δήλου· τὸ γὰρ προσωτέρω πᾶν δεινὸν ἦν τοῖσι Ἕλλησι οὔτε τῶν χώρων

Mardonium reduxit. Haec igitur fortuna fuit eorum, qui regem deduxerunt.

CXXX. Classis quae supererat Xerxis, postquam fuga ex Salamine in Asiam pervenit, regemque et exercitum e Chersoneso Abydum trajecit, Cumae hiemavit. (2) Adpetente autem vere ad Samum maturavit convenire, ubi etiam pars navium hiemaverat. Propugnatorum in iis major pars Persae erant et Medi: duces autem eis advenerunt Mardontes Bagaei filius, et Artayntes Artachaei: quibus etiam collega adfuit Ithamitres, fratris filius Artayntae, ab ipso adscitus. (3) Ii vero, quoniam magnam cladem erant passi, ulterius occidentem versus non moverunt, neque eos quisquam ad ulterius progrediendum cogeabat: sed ad Samum sedentes, observabant Ioniam, ne deficeret: habebant autem naves, una cum Ionicis, trecentas. (4) Nec vero Gracos existimarunt in Ioniam moturos, sed satis habituros suam custodire terram: quod ex eo colligebant, quod ipsos ex Salamine fugientes non essent persecuti, sed libenter discessissent. Igitur mari quidem fracti animis barbari erant: terra vero longe hostibus superiorem fore Mardonium existimabant. (5) Itaque ad Samum haerentes, partim quidem consultabant si quid mali adferre possent hostibus, partim vero adrectis auribus exspectabant quis futurus esset exitus rerum a Mardonio gerendarum.

CXXXI. Gracos vero et ver adpetens excitavit, et Mardonius in Thessalia agens. Et pedestris quidem Graecorum exercitus nondum erat coactus, classis vero Aeginam se contulit, naves numero centum et decem. (2) Dux et imperator classis erat Leotychides, ex altera regum familia; cui pater fuit Menares, avus Hegesilaus; reliqui majores hoc ordine, Hippocratides, Leotychides, Anaxilaus, Archidamus, Anaxandrides, Theopompus, Nicander, Charillus, Eunomus, Polydectes, Prytanis, Euryphon, Procles, Aristodemus, Aristomachus, Cleodaeus, Hyllus, Hercules: (3) qui omnes, exceptis duobus, quos proxime post Leotychidem commemoravi, reges fuerant Spartaee. Atheniensium vero dux erat Xanthippus, Ariphronis filius.

CXXXII. Ut naves omnes Aeginae adfuere, venerunt Graecorum in castra legati Ionum. Qui paulo ante Spartam quoque venerant, orantes Lacedaemonios ut Ioniam liberarent; quorum in numero etiam Herodotus fuit, Basilidae filius. (2) Hi inter se conjuraverant, omnino septem numero, de interficiendo Strattide, Chii tyranno, postquam vero patefacta conspiratio est, uno ex conjuratis consilium illorum prodente, reliqui sex ex Chio se receperunt, et Spartam primum, tunc vero illo tempore etiam Aeginam venerunt, orantes Gracos ut in Ioniam navigarent: (3) sed aegre ab his impetrarunt, ut Delum usque moverent. Nam ulteriora omnia metuebant Graeci, quum et locorum

δοῦσι ἐμπείροισι, στρατιῆς τε πάντα πλέα ἐδόκεε εἶναι· τὴν δὲ Σάμον ἡπιστάτο δόξῃ καὶ Ἱπρακλέας στήλας ἴσον ἀπέχειν. (1) Συνέπιπτε δὲ τοιοῦτο ὥστε τοὺς μὲν βαρβάρους τὸ πρὸς ἐσπέρας ἀνωτέρω Σάμου μὴ τολμᾶν καταπλῦσαι καταρρωδηκότας, τοὺς δὲ Ἕλληνας χρηζόντων Χίων τὸ πρὸς τὴν ἡῶ κατωτέρω Δήλου. Οὕτω δέος τὸ μέσον ἐφύλασσε σφεων.

CXXXIII. Οἱ μὲν δὲ Ἕλληνες ἐπλυνον ἐς τὴν Δήλον, Μαρδόνιος δὲ περὶ τὴν Θεσσαλίην ἐχειμάζετο. Ἐνθεῦτεν δὲ ὀρμεύμενος ἐπέμπε κατὰ τὰ χρηστήρια ἄνδρα Εὐρωπέα γένος, τῷ οὐνομα ἦν Μῦς, ἐντειλάμενος πανταχῇ μιν χρησόμενον ἐλθεῖν, τῶν οἷά τε ἦν σφι ἀποπειρήσασθαι. (2) Ὅτι μὲν βουλόμενος ἐκμαθήσειν πρὸς τῶν χρηστηρίων ταῦτα ἐνετέλλετο, οὐκ ἔχω φράσαι· οὐ γὰρ ὧν λέγεται· δοκέω δ' ἔγωγε περὶ τῶν παρεόντων καὶ οὐκ ἄλλων περὶ πέμψαι.

CXXXIV. Οὗτος δὲ Μῦς ἐς τε Λεβάδειαν φαίνεται ἀπικόμενος καὶ μισθῷ πείσας τῶν ἐπιχωρίων ἄνδρα καταβῆναι παρὰ Τροφώνιον, καὶ ἐς Ἄβας τὰς Φωκείων ἀπικόμενος ἐπὶ τὸ χρηστήριον. (3) Καὶ δὲ καὶ ἐς Θήβας πρῶτα ὡς ἀπίκητο, τοῦτο μὲν τῷ Ἰσμενίῳ Ἀπόλλωνι ἐχρήσατο (ἔστι δὲ, κατὰ περ ἐν Ὀλυμπίῃ, ἱροῖσι αὐτόθι χρηστηριάζεσθαι), τοῦτο δὲ ξεινόν τινα καὶ οὐ Θηβαῖον χρήμασι πείσας κατεκοίμησε ἐς Ἀμφιάρεω. (3) Θηβαίων δὲ οὐδενὶ ἔξεστι μαντεύεσθαι αὐτόθι διὰ τὸδε· ἐκέλευσε σφας ὁ Ἀμφιάρεως διὰ χρηστηρίων ποιεύμενος ὁκότερα βούλονται ἐλίσθαι τούτων, ἐωυτῷ ἢ ἄτε μάντι χρέεσθαι ἢ ἄτε συμμάχῳ, τοῦ ἐτέρου ἀπεγομένους· οἱ δὲ σύμμαχόν μιν εἵλοντο εἶναι. Διὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἔξεστι Θηβαίων οὐδενὶ αὐτόθι ἐγκατακοιμηθῆναι.

CXXXV. Τόδε δὲ οὐμά μοι μέγιστον γενέσθαι λέγεται ὑπὸ Θηβαίων, ἐλθεῖν ἄρα τὸν Εὐρωπέα Μῦν, περιστρωφόμενον πάντα τὰ χρηστήρια, καὶ ἐς τοῦ Πτώου Ἀπόλλωνος τὸ τέμενος. (2) Τοῦτο δὲ τὸ ἱρὸν καλεῖται μὲν Πτώον, ἔστι δὲ Θηβαίων, κέεται δὲ ὑπὲρ τῆς Κωπαίδος λίμνης πρὸς οὐρεὶ ἀγχοτάτῳ Ἀχραιφίης πόλιος. Ἐς τοῦτο τὸ ἱρὸν ἐπέιτε παρελθεῖν τὸν καλούμενον τοῦτον Μῦν, ἐπεσθαι οἱ τῶν ἀστῶν αἵρετοὺς ἄνδρας τρεῖς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ὡς ἀπογραφόμενους τὰ θεσπίειν ἐμελλε, καὶ πρόκατε τὸν πρόμαντιν βαρβάρῳ γλώσση χράν. (3) Καὶ τοὺς μὲν ἐπομένους τῶν Θηβαίων ἐν θώματι ἔχεσθαι ἀκούοντας βαρβάρου γλώσσης ἀντὶ Ἑλλάδος, οὐδὲ ἔχειν ὅτι χρήσονται τῇ παρόντι πράγματι τὸν δὲ Εὐρωπέα Μῦν ἐξαρκάσαντα παρ' αὐτῶν τὴν ἐφέροντο δέλτον, τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ προφήτεω γράφειν ἐς αὐτήν, φάναι δὲ Καρίῃ μιν γλώσση χράν, συγγραφάμενον δὲ οἴχεσθαι ἀπὸντα ἐς Θεσσαλίην.

CXXXVI. Μαρδόνιος δὲ ἐπιλεξάμενος ὅτι δὲ ἦν λέγοντα τὰ χρηστήρια, μετὰ ταῦτα ἐπέμψε ἄγγελον ἐς Ἀθήνας Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντεω ἄνδρα Μακεδόνα, ἅμα μὲν ὅτι προσκηδέες οἱ Πέρσαι ἔσαν (Ἀλεξάνδρου γὰρ ἀδελφεὴν Γυγαίην, Ἀμύντεω δὲ θυγατέρα, Βουβά-

essent imperiti, et hostilium copiarum omnia esse plena existimarent. Samus autem eis æque longe atque Herculis columnæ abesse videbatur. (4) Simul vero accidit, ut nec barbari, metu perculsi, ultra Samum versus occidentem navigare auderent; nec Græci, quamvis sollicitati a Chiis, ultra Delum versus orientem. Ita quæ in medio utrorumque erant, ob illorum metum in tuto fuerunt.

CXXXIII. Dum Græci in Delum navigant, Mardonius adhuc in Thessalia in hibernis fuit. Inde autem ad consulenda oracula misit virum genere Europensem, cui nomen erat Mys; dato homini mandato, ut quaquaversum iret, et quorumcumque oraculorum explorare effata posset, ea consuleret. (2) Quid igitur fuerit, quod ille cognoscere ex oraculis cupiens mandatum istud dederit, id adfirmare equidem non possum; nec enim memoratur: sed misisse eum puto, de rebus presentibus, non de aliis, consulturum.

CXXXIV. Hunc Myn constat et Lebadeam venisse, ibique mercede corrupto viro indigena, ad Trophonium descendisse; et Abas item pervenisse, quæ in Phocide sunt, ad oraculum. (2) Idem quum prius Thebas venisset, non modo Ismenium Apollinem consuluit; ubi, sicut Olympiæ, ex victimis responsa dei petuntur; verum etiam, homine externo, non Thebano, pecunia corrupto, in Amphiarai templo pernoctavit. (3) Thebanorum enim nulli fas est oraculum illud consulere, hanc ob causam: edito responso jusserat eos Amphiarus, duorum utrum vellent eligere, ut aut pro vate uterentur ipso, aut pro armorum socio, altero autem abstinerent; et illi hoc elegerant, ut armorum ipsis esset socius. Hanc ob causam nulli homini Thebano fas est in illius templo pernoctare.

CXXXV. Istud vero, quod narrant Thebani, maxime mihi mirum accidit: eundem quippe Europensem Myn aiunt, postquam per omnia circumvagatus esset oracula, etiam ad Ptoi Apollinis fanum venisse. (2) Vocatur quidem id fanum Ptoium, est autem Thebanorum, situm supra Copaidem lacum ad montem, proxime Acræphiam oppidum. Ad hoc templum quum venit hic Mys (latine Mus) nominatus, comitatos eum esse aiunt tres viros publice ad hoc delectos, scripto consignaturos responsum quod redditurus esset deus: prophetam vero protinus barbara locutum esse lingua, (3) ut stuperent comites Thebani, barbarum sermonem loco Græci audientes, nescirentque quid in presenti facerent: Europensem autem Myn, quam illi secum attulerant tabellam, eis eripuisse, in eaque hæc quæ propheta pronunciaverat, conscripsisse; dixisse autem, Cario sermone usum illum esse; deinde, his scripto consignatis, discessisse hunc, et in Thessaliam rediisse.

CXXXVI. Mardonius, perlectis oraculorum responsis, quæ qualia fuerint nescio, post hæc legatum Athenas misit Alexandrum, Amyntæ filium, Macedonem, partim quoniam adfinitate huic juncti erant Persæ; Alexandri enim sororem Gygaem, Amyntæ filiam, Bubares Persa habuit in

ρης ἀνὴρ Πέρσης ἔσχε, ἐκ τῆς οἱ ἐγεγόνες Ἀμύντης δ' ἐν τῇ Ἀσίῃ, ἔχων τὸ οὐνομα τοῦ μητροπάτορος, τῷ δὲ ἐκ βασιλέως τῆς Φρυγίης ἐδόθη Ἀλάβανδα πόλις μεγάλη νέμεσθαι), ἅμα δὲ ὁ Μαρδόσιος πυθόμενος ὅτι πρόξενός τε εἶη καὶ εὐεργέτης ὁ Ἀλέξανδρος ἔπεμπε. (2) Τοὺς γὰρ Ἀθηναίους οὕτω ἐδόκεε μάλιστα προσκτήσεσθαι, ληόν τε πολλὸν ἄρα ἀκούων εἶναι καὶ ἀλκιμον, τὰ τε κατὰ τὴν θάλασσαν συντυχόντα σφι παθήματα κατεργασαμένους μάλιστα Ἀθηναίους ἠπίστατο. Τούτων δὲ
 10 προσγενομένων κατήλπιζε εὐπετέως τῆς θαλάσσης κρατήσῃν, τὰ περ ἂν καὶ ἦν· περὶ γὰρ τὴν ἐδόκεε πολλὸν εἶναι κρέσσων· οὕτω τε ἐλογίζετο κατ' ὑπερθεοῖς οἱ τὰ πρήγματα ἔσεσθαι τῶν Ἑλληνικῶν. (3) Τάχα δ' ἂν καὶ τὰ χρηστήρια ταῦτά οἱ προλέγοι, συμβουλευόντα σύμμαχον τὸν
 15 Ἀθηναῖον ποιέεσθαι· τοῖσι δὲ πειθόμενος ἔπεμπε.

CXXXVII. Τοῦ δὲ Ἀλεξάνδρου τούτου ἑβδομος γενέτωρ Περδίκκης ἐστὶ ὁ κτησάμενος τῶν Μακεδόνων τὴν τυραννίδα τρόπῳ τοιῷδε. Ἐξ Ἀργεος ἔφυγον εἰς Ἰλλυριοὺς τῶν Τημενίδων ἀπογόνων τρεῖς ἀδελφοί, Γαυάνης τε καὶ Ἀέροπος καὶ Περδίκκης, ἐκ δὲ Ἰλλυριῶν
 20 ὑπερβαλόντες εἰς τὴν ἄνω Μακεδονίην ἀπίκοντο εἰς Λεβαίην πόλιν. (2) Ἐνθαῦτα δὲ ἐθήτεον ἐπὶ μισθῷ παρὰ τῷ βασιλεῖ, ὁ μὲν ἵππους νέμων, ὁ δὲ βοῦς, ὁ δὲ νεώτατος αὐτῶν Περδίκκης τὰ λεπτά τῶν προβάτων. (3) Ἔσαν δὲ τὸ πάλαι καὶ αἱ τυραννίδες τῶν ἀνθρώπων ἀσθενέες χρήμασι, οὐ μόνον ὁ δῆμος. Ἡ δὲ γυνὴ τοῦ βασιλέως αὐτῇ τὰ σιτία σφι ἔπεσσε. Ὅπως δὲ ὀπρωτο
 25 ὁ ἄρτος τοῦ παιδὸς τοῦ θητός, τοῦ Περδίκκew, διπλῆσις ἐγένετο αὐτὸς ἐωυτοῦ. Ἐπεὶ δὲ αἰεὶ ταῦτο ἐγένετο, εἶπε πρὸς τὸν ἄνδρα τὸν ἐωυτῆς. (4) Τὸν δὲ ἀκούσαντα ἐσηλθε αὐτίκα ὡς εἶη τέρας καὶ φέροι εἰς μέγα τι. Καλέσας δὲ τοὺς θῆτας προηγόρευε σφι ἀπαλλάσσεσθαι ἐκ γῆς τῆς ἐωυτοῦ. Οἱ δὲ τὸν μισθὸν ἔφασαν
 30 δίκαιοι εἶναι ἀπολαβόντες οὕτω ἐξίεναι. (5) Ἐνθαῦτα ὁ βασιλεὺς τοῦ μισθοῦ περὶ ἀκούσας, ἦν γὰρ κατὰ τὴν καπνοδόκην εἰς τὸν οἶκον ἐσέχων ὁ ἥλιος, εἶπε θεοβλαβῆς γενόμενος, « μισθὸν δὲ ὑμῖν ἐγὼ ὑμέων ἄξιον τόνδε ἀποδίδωμι, » δέξας τὸν ἥλιον. (6) Ὁ μὲν δὲ Γαυάνης τε καὶ ὁ Ἀέροπος οἱ πρεσβύτεροι ἕστασαν ἐκπεπληγμέ-
 40 νοι, ὡς ἤκουσαν ταῦτα· ὁ δὲ παῖς, ἐτύγχανε γὰρ ἔχων μάχαιραν, εἶπας τάδε, « δεχόμεθα, ὦ βασιλεῦ, τὰ διδοῖς, » περιγράφει τῇ μαχαίρῃ εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ οἴκου τὸν ἥλιον, περιγράφας δὲ, εἰς τὸν κόλπον τρεῖς ἀρυσάμενος τοῦ ἡλίου, ἀπαλλάσσετο αὐτὸς τε καὶ οἱ μετ' ἐκείνου.

45 CXXXVIII. Οἱ μὲν δὲ ἀπήϊσαν, τῷ δὲ βασιλεῖ σημαίνει τις τῶν παρέδρων οἷόν τι χρῆμα ποιήσῃε ὁ παῖς καὶ ὡς σὺν νόμῳ ἐκείνων ὁ νεώτατος λάβοι τὰ διδόμενα. Ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας καὶ ὀξυνθεὶς πέμπει ἐπ' αὐτοὺς ἱππέας ἀπολέοντας. (2) Ποταμὸς δὲ ἐστὶ ἐν τῇ
 50 γῶρῃ ταύτῃ, τῷ θύουσι οἱ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἀπ' Ἀργεος ἀπόγονοι σωτήρι. Οὗτος, ἐπεὶ διεβήσαν οἱ Τημενίδαι, μέγας οὕτω ἐρρύη ὥστε τοὺς ἱππέας μὴ οἶους τε γενέσθαι διαβῆναι. (3) Οἱ δὲ ἀπικόμενοι εἰς ἄλλην γῆν τῆς Μακεδονίης οἰκησαν πέλας τῶν κήπων

matrimonio, ex qua natus est Asiaticus Amyntas, de avo materno nomen gerens, quem rex magna urbe Phrygiae Alabandis donavit cum redditibus inde percipiendis : partim vero hac caussa Alexandrum Mardonius misit, quod audivisset, hospitem Atheniensium eum esse et bene de illis meritum. (2) Hac enim maxime ratione se sibi adungere posse Athenienses existimavit, quos audiverat non minus numerosum, quam fortem, esse populum; et quas mari clades passi Persae erant, harum auctores Athenienses potissimum fuisse noverat. His autem sibi adjunctis, facile maris imperio se potiturum speravit; id quod etiam usu venturum fuerat; terra autem longe sibi videbatur esse superior : atque ita res suas rebus Graecorum superiores fore secum reputavit. (3) Fortasse vero etiam oracula hoc ei praedixerint, monuerintque eum ut Athenienses sibi socios conciliaret; hisque ille morem gerens Alexandrum miserit.

CXXXVII. Alexandri hujus septimus progenitor Perdiccas ille fuit, qui Macedonum regno potitus erat tali modo. Ex Temeni posteris tres fratres, Gauanes, Aeropos, et Perdiccas, Argis in Illyriorum fines profugerant : ex Illyriis vero in superiorem Macedoniam transgressi, Lebæam oppidum pervenerant. (2) Ibi apud regem mercede serviebant; unus equos pascens; alter, boves; natus minimus, Perdiccas, minores pecudes. (3) Fuerunt autem olim etiam reges pecuniae inopes, non solum populus : itaque regis uxor ipsa panem illis coquebat. Quoties vero coquebatur panis pueri mercenarii Perdiccae, duplo major fiebat quam consentaneum erat. Ubi autem constanter hoc ita accidit, marito rem illa indicavit. (4) Quo audito, statim subiit illius animum, esse hoc prodigium, quod ad magnum quidpiam spectet. Itaque vocatos ad se hos mercenarios iussit sinibus suis excedere. Cui illi responderunt, justum esse ut accepta mercede abeant. (5) Ibi tunc rex, mercedis mentionem audiens, quum forte per caminum solis lumen in conclave incideret, divinitus mente captus, ait : « mercedem vobis ego dignam hanc persolvo, » solem monstrans. (6) Et Gauanes quidem et Aeropos, nati majores, hoc ut audire, attoniti steterunt : at puer, « Accipimus, ait, rex. quae nobis das; » et cultro, quem forte habebat, solis lumen in pavimento conclavis circumscripsit, eoque facto ter deinceps radios solis in sinum suum hausit, atque ita cum fratribus abiit.

CXXXVIII. Qui postquam abierant, unus ex assessoribus monuit regem quid esset quod fecisset puer, quamque prudenter fratrum natus minimus accepisset quod rex illis dedisset. Et rex, his auditis, ira correptus, equites nonnullos misit, qui illos insequerentur et interficerent. (2) Est autem in hac regione fluvius, cui posteri horum Argivorum viro- rum sacra faciunt, tamquam Servatori. Hic fluvius, postquam eum trajecerant Temenidae, ita auctus fluxit, ut transire equites non possent. (3) Illi vero in aliam Macedoniae regionem secesserunt, habitantque prope hortos qui di-

τῶν λεγόμενων εἶναι Μίδεω τοῦ Γορδίου, ἐν τοῖσι φύεται αὐτόματα ῥόδα, ἐν ἑκάστῳ ἔχον ἐξήκοντα φύλλα, ὁδμῇ τε ὑπερφέροντα τῶν ἄλλων. (4) Ἐν τούτοις καὶ ὁ Σίληνός τοῖσι κήποισι ἦλω, ὡς λέγεται ὑπὸ Μακεδόνων. Ὑπὲρ δὲ τῶν κήπων οὖρος κέεται Βέρμιον οὖνομα, ἄβατον ὑπὸ χειμῶνος. Ἐνθεῦτεν δὲ ὀρμεύμενοι, ὡς ταύτην ἔσχον, κατεστρέφοντο καὶ τὴν ἄλλην Μακεδονίην.

CXXXIX. Ἀπὸ τούτου δὴ τοῦ Περδίκκεω Ἀλέξανδρος ὧδε ἐγεγόνεε· Ἀμύντεω παῖς ἦν Ἀλέξανδρος, Ἀμύντης δὲ Ἀλκέτεω, Ἀλκέτεω δὲ πατὴρ ἦν Ἀερόπος, τοῦ δὲ Φιλίππου, Φιλίππου δὲ Ἀργαῖος, τοῦ δὲ Περδίκκης ὁ κτησάμενος τὴν ἀρχήν. Ἐγεγόνεε μὲν δὴ ὧδε Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντεω.

CXL. Ὡς δὲ ἀπῆκετο εἰς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθεὶς ὑπὸ Μαρδονίου, ἔλεγε τάδε, (I.) « ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Μαρδόνιος τάδε λέγει, ἐμοὶ ἀγγελίη ἦκει παρὰ βασιλέος λέγουσα οὕτω, (2) Ἀθηναίοισι τὰς ἀμαρτάδας τὰς ἐξ ἐκείνων εἰς ἐμὲ γενομένας πάσας μετήμι· νῦν τε ὧδε, (3) Μαρδόνιε, ποίεε· τοῦτο μὲν τὴν γῆν σφί ἀπόδος, τοῦτο δὲ ἄλλην πρὸς ταύτῃ ἐλίσθων αὐτοὶ, ἥτινα ἂν ἐθέλωσι, ἐόντες αὐτόνομοι· ἰρά τε πάντα σφί, ἣν δὴ βουλονται γε ἐμοὶ ὁμολογέειν, ἀνόρθωσον, ὅσα ἐγὼ ἐνέπρησα. (4) Τούτων δὲ ἀπιγμένων ἀναγκαίως ἔχει μοι ποιεῖν ταῦτα, ἣν μὴ τὸ ὑμέτερον ἀντίον γένηται. Λέγω δὲ ὑμῖν τάδε νῦν. Τί μαίνεσθε πόλεμον βασιλεῖ ἀνταειρόμενοι; οὔτε γὰρ ἂν υπερβάλοισθε, οὔτε οἳ τέ ἐστε ἀντέχειν τὸν πάντα χρόνον. (5) Εἶδετε μὲν γὰρ τῆς Ξέρξεω στρατηλασίης τὸ πλῆθος καὶ τὰ ἔργα, πυνθά- νεσθε δὲ καὶ τὴν νῦν παρ' ἐμοὶ ἐοῦσαν δύναμιν, ὥστε καὶ ἣν ἡμέας υπερβάλησθε καὶ νικήσητε, τοῦ περ ὑμῖν οὐδεμία ἐλπίς εἴ περ εὖ φρονέετε, ἄλλη παρῆσται πολυλαπλησίη. (6) Μὴ ὦν βούλεσθε παρυσέμενοι βασιλεῖ στέρεσθαι μὲν τῆς χώρας, θέειν δὲ αἰεὶ περὶ ὑμέων αὐτῶν, ἀλλὰ καταλύσασθε. Παρέχει δὲ ὑμῖν κάλλιστα καταλύσασθαι βασιλέος ταύτῃ ὥρμημένου. Ἔστε ἐλεύθεροι, ἡμῖν δμαίχμῃν συνθέμενοι ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης. (II.) Μαρδόνιος μὲν ταῦτα, ὧ Ἀθηναῖοι, ἐνετείλατό μοι εἶπαι πρὸς ὑμέας· ἐγὼ δὲ περὶ μὲν εὐνοίης τῆς πρὸς ὑμέας ἐούσης ἐξ ἐμεῦ οὐδὲν λέξω (οὐ γὰρ ἂν νῦν πρῶτον ἐκμάθοιτε), προσχρηζὼ δὲ ὑμέων πείθεσθαι Μαρδονίῳ. (3) Ἐνορέω γὰρ ὑμῖν οὐκ οἷοίς τε ἐσομένοισι τὸν πάντα χρόνον πολεμέειν Ξέρξῃ· εἰ γὰρ ἐνώρεον τοῦτο ἐν ὑμῖν, οὐκ ἂν κοτε εἰς ὑμέας ἦλθον ἔχων λόγους τούτους· καὶ γὰρ δύναμις ὑπὲρ ἀνθρώπων ἡ βασιλέος ἐστὶ καὶ χεὶρ ὑπερμήκης. (7) Ἦν ὦν μὴ αὐτίκα ὁμολογήσητε, μεγάλα προτεινόντων ἐπ' οἷσι ὁμολογέειν ἐθέλουσι, δειμαίνω ὑπὲρ ὑμέων ἐν τρίβῳ τε μάλιστα οἰκημένων τῶν συμμάχων πάντων, αἰεὶ τε φθειρομένων μούνων, ἐξαίρετόν τι μεταίχμιον τὴν γῆν ἐκτημένων. (8) Ἀλλὰ πείθεσθε· πολλοῦ γὰρ ὑμῖν ἄξια ταῦτα, εἰ βασιλεὺς γε ὁ μέγας μούνοισι ὑμῖν Ἑλλήνων τὰς ἀμαρτάδας ἀπιεὶς ἐθέλει φίλος γενέσθαι. » Ἀλέξανδρος μὲν ταῦτα ἔλεξε.

cuntur Midæ, Gordiæ filii : quibus in hortis sponte nascuntur rosæ, quarum unaquæque sexaginta folia habet, et quæ odore præstant cæteris. (4) In eisdem hortis etiam Silenus captus erat, ut narrant Macedones. Supra istos hortos mons situs est, cui Bermius nomen, aditu difficilis ob aeris intemperiem. Inde impetu facto, postquam hac regione potiti sunt, reliquam etiam Macedoniam sub potestatem suam redegerunt.

CXXXIX. Ab hoc igitur Perdicca Alexander ortus est hisce progenitoribus : Amyntas, cujus filius Alexander fuit, patrem habuit Alcetam; Alcetæ pater fuit Aeropus; Aeropi pater, Philippus; Philippi, Argæus; Argæi pater, Perdiccas is qui regno potitus est. Hi fueri Alexandri, Amyntæ filii, progenitores.

CXL. Postquam a Mardonio missus Alexander Athenas venit, tali usus est oratione : (I.) « Viri Athenienses, Mardonius hæc dicit. Nuncius mihi a rege venit in hæc verba : (2) Atheniensibus injuriam omnem mihi ab illis inlatam remitto; quare tu hoc fac, Mardonie : et terram eorum illis redde, et ipsi præter hanc eligant aliam, quamcumque voluerint, et sui juris sunt : et templa omnia, quæ ego cremavi, tu illis instaure, si modo societatem mecum voluerint jungere. (2) Hic quum mihi nuncius advenerit, necessario hæc exsequi me oportet, nisi vos ipsi obstiteritis. Hoc autem vobis dico. Quid nunc insanientes arma fertis contra regem? neque enim superare eum poteritis, neque in omne futurum tempus ei resistere. (4) Vidistis enim copiarum Xerxis multitudinem et res gestas; audivistis etiam quanta nunc vis sit mecum : ita quidem, ut etiamsi nos superaretis et vincretis, (quod quidem, si bene sapitis, neutiquam speratis,) alius exercitus multis partibus numerosior adfuturus esset. (5) Nolite igitur, regi vos aquantes, terra privari vestra, et perpetuo in periculo de salute vestra versari : sed componite bellum. Potestis autem præclarissime illud componere, quum rex in hanc partem animo feratur. Estote liberi, armorum societate sine fraude et dolo nobiscum contracta. (II.) Hæc, Athenienses, Mardonius ut vobis dicerem mihi mandavit. Ego vero de mea in vos benevolentia nihil dicam : nec enim nunc primum, puto, experti illam fueritis. Oro autem vos et obsecro, ut morem geratis Mardonio. (6) Perspectum enim habeo fieri non posse, ut vos perpetuo bellum geratis cum Xerxe : namque hoc si fieri posse a vobis intelligerem, numquam ad vos hujusmodi cum sermone venissem. Est enim regis potestas plus quam humana, et manus supra quam dici potest longa. (7) Quare nisi propere fudus cum eo inieritis, quando tanta vobis commoda, si pacisci cum eo volueritis, pollicetur; timeo vobis, qui præ reliquis omnibus sociis maxime in via expositi estis, semperque soli perdimini, quippe terram incolentes quæ præ cæteris veluti inter duas acies media interjecta est. (8) At morem gerite! etenim maximi vobis momenti res est, si rex magnus vobis solis ex omnibus Græcis peccata condonans, amicitiam vobiscum vult contrahere. » Hæc Alexandri fuit oratio.

CXLI. Λακεδαιμόνιοι δὲ πυθόμενοι ἤκειν Ἀλέξανδρον ἐς Ἀθήνας ἐς ὁμολογίην ἄξοντα τῷ βαρβάρῳ Ἀθηναίους, ἀναμνησθέντες τῶν λογίων ὡς σφεας χρεῶν ἐστὶ ἅμα τοῖσι ἄλλοισι Δωριεῦσι ἐκπίπτειν ἐκ Πελοποννήσου
 5 ὑπὸ Μήδων τε καὶ Ἀθηναίων, κάρτα τε ἔδεισαν μὴ ὁμολογήσωσι τῷ Πέρσῃ Ἀθηναῖοι, αὐτίκα τέ σφι ἔδοξε πέμπειν ἀγγέλους. (2) Καὶ δὴ συνέπιπτε ὥστε ὁμοῦ σφείων γίνεσθαι τὴν κατάστασιν· ἐπανεμένειν γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι διατρίβοντες, εὖ ἐπιστάμενοι ὅτι ἔμελλον Λα-
 10 κεδαιμόνιοι πείσεσθαι ἤκοντα παρὰ τοῦ βαρβάρου ἀγγελοῦ ἐπ' ὁμολογίῃ, πυθόμενοι τε πέμψειν κατὰ τάχος ἀγγέλους. Ἐπίτηδες ὦν ἐποίησαν, ἐνδεικνύμενοι τοῖσι Λακεδαιμόνιοις τὴν ἐσωτῶν γνώμην.

CXLII. Ὡς δὲ ἐπαύσατο λέγων Ἀλέξανδρος, δια-
 15 δεξάμενοι ἔλεγον οἱ ἀπὸ Σπάρτης ἀγγελοι, « ἡμέας δὲ ἐπεμψαν Λακεδαιμόνιοι δεησομένους ὑμέων μήτε νεώτερον ποιεῖν μηδὲν κατὰ τὴν Ἑλλάδα μήτε λόγους ἐνδέχεσθαι παρὰ τοῦ βαρβάρου. (2) Οὔτε γὰρ δίκαιον οὐδαμῶς οὔτε κόσμον φέρον οὐ τί γε ἄλλοισι Ἑλλήνων
 20 οὐδαμοῖσι, ὑμῖν δὲ δὴ καὶ διὰ πάντων ἥκιστα πολλῶν εἵνεκεν. Ἡγεῖρατε γὰρ τόνδε τὸν πόλεμον ὑμεῖς οὐδὲν ἡμέων βουλομένων, καὶ περὶ τῆς ὑμετέρης ἀρχῆς ὁ ἀγὼν ἐγένετο· νῦν δὲ φέρει καὶ ἐς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα. (3) Ἄλλως τε τούτων ἀπάντων αἰτίους γενέσθαι δουλοσύ-
 25 νης τοῖσι Ἑλλήσι Ἀθηναίους οὐδαμῶς ἀνασχετὸν, οἵτινες αἰεὶ καὶ τὸ πάλαι φαίνεσθε πολλοὺς ἐλευθερώσαντες ἀνθρώπων. Πιεζόμενοις μέντοι ὑμῖν συναχθόμεθα, καὶ ὅτι καρπῶν ἐστερήθητε διζῶν ἤδη, καὶ ὅτι οἰκοφθόρησθε χρόνον ἤδη πολλόν. (4) Ἀντὶ τούτων δὲ ὑμῖν Λα-
 30 κεδαιμόνιοι τε καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπαγγέλλονται γυναικὰς τε καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἄχρηστα οἰκετέων ἐχόμενα πάντα ἐπιθρέφειν, ἐστ' ἂν ὁ πόλεμος ὅδε συνεστήκη. (5) Μηδὲ ὑμέας Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἀναγνώσῃ, λεήνας τὸν Μαρδονίου λόγον. Τούτῳ μὲν γὰρ ταῦτα
 35 ποιητέα ἐστί· τύραννος γὰρ ἔων τυράννῳ συγκατεργάζεται· ὑμῖν δὲ γε οὐ ποιητέα, εἴ περ εὖ τυγχάνετε φρονέοντες, ἐπισταμένοις ὡς βαρβάροις ἐστὶ οὔτε πιστὸν οὔτε ἀληθὲς οὐδέν. » Ταῦτα ἔλεξαν οἱ ἀγγελοι.

CXLIII. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον ὑπε-
 40 κρίναντο τάδε, « καὶ αὐτοὶ τοῦτό γε ἐπιστάμεθα, ὅτι πολλαπλησίη ἐστὶ τῷ Μήδῳ δύναμις ἥπερ ἡμῖν, ὥστε οὐδὲν δέεαι τοῦτό γε ὀνειδίζειν. (2) Ἄλλ' ὅμως ἐλευθερίας γλιχόμενοι ἀμυνόμεθα οὕτω ὅπως ἂν καὶ δυνώμεθα. Ὁμολογῆσαι δὲ τῷ βαρβάρῳ μήτε σὺ ἡμέας
 45 πειρῶ ἀναπείθειν οὔτε ἡμεῖς πεισόμεθα. (3) Νῦν τε ἀπάγγελλε Μαρδονίῳ ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσι, ἐστ' ἂν ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἦ τῇ καὶ νῦν ἔρχεται, μήποτε ὁμολογήσειν ἡμέας Ξέρξῃ· ἀλλὰ θεοῖσι τε συμμάχοις πίσυνοί μιν ἐπέξιμεν ἀμυνόμενοι καὶ τοῖσι ἥρωσι, τῶν
 50 ἐκεῖνος οὐδεμίαν ὅπιν ἔχων ἐνέπρησε τοὺς τε οἴκους καὶ τὰ ἀγάλματα. (4) Σὺ τε τοῦ λοιποῦ λόγους ἔχων τοιούσδε μὴ ἐπιφαίνεο Ἀθηναίοις, μηδὲ δοκέων χρηστὰ ὑπουργεῖν ἀθέμιτα ἔρδειν παραινέει· οὐ γὰρ σε βουλό-

CXLI. Lacedæmonii vero ut audire Alexandrum Athenas venisse persuasurum Atheniensibus ut fœdus cum Barbaro faciant; memores oraculorum, quæ prædixerant in fatis esse ut ipsi cum cæteris Doriensibus a Medis et Atheniensibus Peloponnesq ejiciantur, vehementer timuerunt ne cum Persa societatem Athenienses contraherent, et propere legatos Athenas mittere decreverunt. (2) Atque ita contigit, ut utrique simul in senatum introducerentur. Expectaverant enim Athenienses et moras traxerant, benignari rescituros Lacedæmonios venisse a Barbaro nuncium ad pacem conciliandam, eaque re cognita protinus legatos missuros. Quare consulto tempus duxerant, quo sententiam suam Lacedæmoniis declararent.

CXLII. Ubi igitur dicendi finem Alexander fecit, sermonem excipientes Spartani legati, in hunc modum sunt locuti: « Miserunt nos Lacedæmonii petituros a vobis, ne quid novarum rerum in Græcia moveatis, neque conditiones admittatis a Barbaro vobis oblatas. (2) Nam et iniquissimum hoc foret; et aliis quidem etiam Græcis omnibus, sed vobis maxime omnium, indignum et indecorum; idque multis de causis. Nam bellum hoc vos, invitis nobis, concitastis: et initio de vestra solum terra certamen fuit, nunc vero ad universam etiam pertinet Græciam. (3) Horum igitur omnium auctores Græcis, præter ea etiam servitutis fieri Athenienses, nullo modo foret tolerabile: quippe qui semper et jam a priscis temporibus palam libertatis auctores multis hominibus fuerunt. Quod autem vos præ cæteris hoc bello premimini, et duorum jam annorum fructibus estis privati, et tamdiu jam domus et fortunæ vestræ eversæ jacent, condolemus vobiscum: (4) et propterea profitentur vobis recipiuntque Lacedæmonii et reliqui socii, alituros se uxores vestras et quidquid vestris in familiis ad bellum est inutile, quoad bellum hoc duraturum est. (5) Ne vero Alexander Macedo lævigato Mardonii sermone vos commoveat! Huic enim hoc facere convenit; quippe, tyrannus quum sit, tyranno operam præstat. At vos non facietis, si quidem recte sapitis; bene gnari, in barbaris nec fidem nec veritatem esse. » Hæc Spartani legati dixerunt.

CXLIII. Athenienses vero Alexandro in hunc modum responderunt: « Ne nos quidem ignoramus, multis partibus majorem Medo, quam nobis, esse potentiam; ut non opus sit de illa nos multa cum ostentatione admonere. (2) Verumtamen, quum libertatis simus studiosi, resistemus ei quocumque modo poterimus. Itaque, ut societatem contrahamus cum Barbaro, desine conari ut nobis persuadeas; nec enim persuadebis. (3) Nunc vero renuncia Mardonio, dicere Athenienses, quousque sol eadem via incedet, qua nunc incedit, numquam nos societatem inituros cum Xerxe: sed adjutoribus confidentes diis et heroibus, quibus ille spretis ædes et simulacra eorum cremavit, fortiter pugnando ulcisci illum conabimur. (4) Et tu cave, ne posthac tales adferens sermones Athenis conspiciaris; neque per speciem commodis nostris inserviendi, ut nefaria facia-

μεθα οὐδὲν ἄχαρι πρὸς Ἀθηναίων παθεῖν ἐόντα πρό-
ξινόν τε καὶ φίλον. »

CXLIV. Πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον ταῦτα ὑπεκρίναντο,
πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ Σπάρτης ἀγγέλους τάδε, « τὸ μὲν
δεῖσαι Λακεδαιμονίους μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ βαρβάρῳ,
κάρτα ἀνθρωπῆϊον ἦν. (2) Ἀτὰρ αἰσχυρῶς γε οἴκατε
ἐξεπιστάμενοι τὸ Ἀθηναίων φρόνημα ἀρρωδῆσαι, ὅτι
οὔτε χρυσὸς ἐστὶ γῆς οὐδαμῶθι τοσοῦτος οὔτε χώρα
κάλλει καὶ ἀρετῇ μέγα ὑπερφέρουσα, τὰ ἡμεῖς δεξά-
μενοι ἐθέλοισιν ἂν μηδίσαντες καταδουλώσαι τὴν Ἑλ-
λάδα. (3) Πολλὰ τε γὰρ καὶ μεγάλα ἐστὶ τὰ διακω-
λύοντα ταῦτα μὴ ποιεῖν, μὴδ' ἦν ἐθέλωμεν, πρῶτα
μὲν καὶ μέγιστα τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ οἰκή-
ματα ἐμπεπρησμένα τε καὶ συγκεχωσμένα, τοῖσι
ἡμέας ἀναγκαίως ἔχει τιμωρέειν ἐς τὰ μέγιστα μᾶλλον
ἢ περ ὁμολογέειν τῷ ταῦτα ἐργασαμένῳ, αὐτίς δὲ τὸ
Ἑλληνικὸν ἐὼν δμαιομένον τε καὶ δμώλωσσαν, καὶ θεῶν
ἰδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσίαι ἥθεά τε ὁμότροπα, τῶν
προδότας γενέσθαι Ἀθηναίους οὐκ ἂν εὖ ἔχοι. (4) Ἐπί-
στασθὲ τε οὕτω, εἰ μὴ πρότερον ἐτυγχάνετε ἐπιστάμε-
νοι, ἔστ' ἂν καὶ εἷς περὶ Ἀθηναίων, μηδαμὰ ὁμολο-
γήσοντες ἡμέας Ξέρῃ. Ὑμέων μέντοι ἀγάμεθα τὴν
πρόνοιαν τὴν ἐς ἡμέας ἔχουσαν, ὅτι προεῖδετε ἡμέων
οἰκοφθορημένων οὕτω ὥστε ἐπιθρέψαι ἐθέλειν ἡμέων
τοὺς οἰκέτας. (5) Καὶ ὑμῖν μὲν ἡ χάρις ἐκπεπλήρω-
ται, ἡμεῖς μέντοι λιπαρήσομεν οὕτω ὅπως ἂν ἔχωμεν,
οὐδὲν λυπέοντες ὑμέας. Νῦν δὲ, ὥς οὕτω ἐχόντων,
στρατιὴν ὥς τάχιστα ἐκπέμπετε. (6) Ὡς γὰρ ἡμεῖς
εἰκάζομεν, οὐκ ἐκὰς χρόνου παρέσται ὁ βάρβαρος ἐσβα-
λὼν ἐς τὴν ἡμετέραν, ἀλλ' ἐπειδὰν τάχιστα πύθηται
τὴν ἀγγελίην ὅτι οὐδὲν ποιήσομεν τῶν ἐκείνος ἡμέων
προσεδέετο. (6) Πρὶν ὧν παρεῖναι ἐκεῖνον ἐς τὴν Ἀτ-
τικὴν, ἡμέας καιρὸς ἐστὶ προβωθῆσαι ἐς τὴν Βοιωτίην. »
Οἱ μὲν ταῦτα ὑποκριναμένων Ἀθηναίων ἀπαλλάσσοντο
ἐς Σπάρτην.

mus, nos horteris : nolumus enim tibi ingrati quidpiam
accidere ab Atheniensibus, quum sis publicus hospes no-
ster et amicus. »

CXLIV. Hæc quum Alexandro Athenienses respondi-
sent, ad Lacedæmonios sermonem converterunt his verbis :
« Quod verentur Lacedæmonii ne cum Barbaro nos societa-
tem contrahamus, id vero admodum humanum est. (2) At
turpiter utique hoc videmini vereri ; quum, quo pacto ani-
mati sint Athenienses, non ignoretis. Neque enim tanta auri
copia usquam est, neque terra ulla pulcritudine et fertilitate
ita præstans, ut ea accepta vellemus cum Medis facere, et
Græciam redigere in servitutem. (3) Etenim multa et
magna sunt, quæ nos, ne id faciamus, etiam si vellemus,
prohibeant. Primum quidem, et maxime, deorum simula-
cra et templa cremata et solo æquata : quorum facinorum
necessario, quibuscumque modis possumus, pœnam repe-
tere potius debemus, quam societatem contrahere cum eo
qui hæc patravit. Deinde, quum Græcum omne genus con-
sanguineum sit, et linguam et deorum sedes et sacra com-
munia habeamus, et mores consimiles ; nefaria res foret, si
horum proditores fierent Athenienses. (4) Denique scitote,
si forte adhuc nescivistis, quoad vel unus supererit Athe-
niensium, nunquam nos cum Xerxe societatem inituros.
Vestram autem providam erga nos laudamus voluntatem ;
quod nobis, quorum fortunæ eversæ sunt, ita prospicitis,
ut nutrire familias nostras velitis. (5) Atque ita vestrum
quidem expletum est beneficium : at nos tamen in hoc quo
sumus statu durabimus, nullam vobis molestiam exhibituri.
Nunc vero, hæc quum ita sint, maturate ocyus exercitum
mittere. (6) Nam, ut suspicamur, nulla interposita mora
aderit Barbarus et terram nostram invadet, simulatque ei
fuerit renunciatum, nihil nos eorum quæ a nobis petiit
facturos. (7) Itaque necesse est, ut, priusquam ille in At-
ticam venerit, nos ei in Bœotiam occurramus. » Hoc ab
Atheniensibus accepto responso, Spartam rediere legati.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΕΝΝΑΤΗ.

(ΚΑΛΛΙΟΠΗ.)

I. Μαρδόνιος δὲ, ὥς οἱ ἀπονοστήσας Ἀλέξανδρος τὰ παρ' Ἀθηναίων ἐσήμνηε, ὕμνηθεις ἐκ Θεσσαλίας ἤγε τὴν στρατιὴν σπουδῇ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας. Ὅκου δὲ ἐκαστοτε γίνοιτο, τούτους παρελάμβανε. (2) Τοῖσι δὲ Θεσσαλίας ἡγεομένοισι οὔτε τὰ πρὸ τοῦ πεπρηγμένα μετέμελε οὐδὲν, πολλῶν τε μᾶλλον ἐπῆγον τὸν Πέρσην, καὶ συμπροέπεμψε τε Θώρηξ ὁ Ληρισαῖος Ξέρξεα φεύγοντα, καὶ τότε ἐκ τοῦ φανεροῦ παρῆκε Μαρδόνιον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα.

II. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος γίνεται ὁ στρατὸς ἐν Βοιωτοῖσι, οἱ Θηβαῖοι κατελάμβανον τὸν Μαρδόνιον καὶ συνεβούλευον αὐτῷ, λέγοντες ὡς οὐκ εἴη χῶρος ἐπιτηδεώτερος ἐνστρατοπεδεύεσθαι ἐκείνου, οὐδὲ ἔων ἰέναι ἐκαστέρῳ, ἀλλ' αὐτοῦ ἰζόμενον ποιέειν ὅκως ἀμαχητὶ τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα καταστρέφεται. (2) Κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἰσχυρὸν Ἕλληνας ὁμοφρονέοντας, οἵπερ καὶ πάρος ταῦτα ἐγίνωσκον, χαλεπὰ εἶναι περιγίνεσθαι καὶ ἅπασι ἀνθρώποισι. « εἰ δὲ ποιήσεις τὰ ἡμεῖς παραινέομεν », ἔφασαν λέγοντες, « ἔξεις ἀπόνως ἅπαντα τὰ ἐκείνων βουλευμάτα. (3) Πέμπε χρήματα ἐς τοὺς δυναστεύοντας ἄνδρας ἐν τῇσι πόλεσι, πέμπων δὲ τὴν Ἑλλάδα διαστήσεις· ἐνθεῦτεν δὲ τοὺς μὴ τὰ σὰ φρονέονταῖς ῥηϊδίως μετὰ τῶν στασιωτέων καταστρέψαι. »

III. Οἱ μὲν ταῦτα συνεβούλευον, ὁ δὲ οὐκ ἐπείθετο, ἀλλὰ οἱ δεινός τις ἐνέστακτο ἡμέρος τὰς Ἀθήνας δευτέρα ἑλέειν, ἅμα μὲν ὑπ' ἀγνωμοσύνης, ἅμα δὲ πυρσοῖσι διὰ νήσων ἐδόκεε βασιλεῖ δηλώσειν ἐόντι ἐν Σάρδισι ὅτι ἔχοι τὰς Ἀθήνας. (2) Ὅς οὐδὲ τότε ἀπικόμενος ἐς τὴν Ἀττικὴν εὗρε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἐν τε Σαλαμῖνι τοὺς πλείστους ἐπυνθάνετο εἶναι ἐν τε τῇσι νηυσὶ, αἵρέει τε ἐρῆμον τὸ ἄστυ. Ἡ δὲ βασιλεὺς αἵρεσις ἐς τὴν ὑστέρην τὴν Μαρδονίου ἐπιστρατῆτὴν δεκάμηνος ἐγένετο.

IV. Ἐπεὶ δὲ ἐν Ἀθήνῃσι ἐγένετο Μαρδόνιος, πέμπει ἐς Σαλαμῖνα Μουρυχίδα ἀνδρα Ἑλλησπόντιον, φέροντα τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν τοῖσι Ἀθηναίοισι διεπόρθμευσε. (2) Ταῦτα δὲ τὸ δεύτερον ἀπέστελλε προέχων μὲν τῶν Ἀθηναίων οὐ φιλίας γνώμας, ἐλπίσας δὲ σφεας ὑπῆσειν τῆς ἀγνωμοσύνης ὡς δοριαλώτου ἐούσης πάσης τῆς Ἀττικῆς χώρας καὶ ἐούσης ἤδη ὑπ' ἐωυτῷ. Τούτων μὲν εἵνεκεν ἀπέπεμψε Μουρυχίδα ἐς Σαλαμῖνα.

V. Ὁ δὲ ἀπικόμενος ἐπὶ τὴν βουλὴν ἔλεγε τὰ παρὰ Μαρδονίου. Τῶν δὲ βουλευτέων Λυκίδης εἶπε

HERODOTI

HISTORIARUM LIBER NONUS.

(CALLIOPE.)

(691, 692.)

I. Mardonius, ut ei Alexander, Athenis reversus, responsa renunciavit Atheniensium, movit e Thessalia, et exercitum adversus Athenas ducere maturavit: quacumque autem iter faciebat, inde semper adsumptis militibus exercitum auxit. (2) Et Thessalos eorum, quæ adhuc acta erant, nihil pœnituit, multoque etiam studiosius hi Persam ad hanc expeditionem incitabant: et Thorax Larissæus, qui Xerxem fugientem comitatus erat, nunc palam Mardonium in Græciam transmisit.

II. Ubi vero progrediens exercitus in Bœotia fuit, ibi tunc Mardonium Thebani retinuerunt, consulueruntque ei, dicentes nullum esse locum magis idoneum ubi castra poneret: et ulterius progredi prohibuerunt, hortantes ut ibi manens operam daret quo sine pugna universam Græciam in potestatem redigeret. (2) Vi enim et armis subigere Græcos, si concordēs sint, sicut adhuc fuerunt, cunctis etiam hominibus esse difficile: « At tu, aiebant, si quod nos suademus feceris, nullo negotio omnia illorum consilia in potestate tua habebis. (3) Mitte pecunias viris qui in quibusque civitatibus principatum tenent: his donis in partes divides Græciam; et eorum ope, qui tuas partes sequentur, hos qui tecum non facient, facile evertes. »

III. Hæc illis suadentibus Mardonius non paruit; sed vehemens illum cupido incesserat Athenas iterum capiendi, partim stolidam quadam ferocia ductum, partim quod ignium ope per insulas accensurum cogitaret regi Sardibus versanti significare, tenere sese Athenas. (2) Ubi vero in Atticam pervenit, ne tunc quidem Athenienses in ea nactus est, sed plerosque in Salamine et in navibus esse audit: itaque vacuam cepit urbem. Hæc quidem altera occupatio Mardonii evenit decimo post mense quam a Xerxe prior erat facta.

IV. Athenis quum esset Mardonius, in Salaminem legatum misit Murychiden, virum Hellespontium; qui easdem Atheniensibus conditiones proponeret, quas Alexander Macedo ad illos pertulerat. (2) Quamquam enim jam antea minime amicas Atheniensium acceperat sententias, iterum tamen nunc misit, sperans illos a stolidâ superbia remissuros, quum bello capta esset universa Attica, et in ipsius jam esset potestate. Hæc causa Murychiden in Salaminem misit.

V. Qui quum ad senatum venisset, exposuissetque Mardonii mandata; unus e senatoribus, Lycides, pro sen-

γνώμην ὡς οἱ ἐδόκεε ἀμεινον εἶναι, δεξαμένους τὸν λόγον τὸν σφι Μουρυχίδης προφέρει, ἐξενεῖται ἐς τὸν δῆμον. (2) Ὁ μὲν δὲ ταύτην τὴν γνώμην ἀπεφαίνετο, εἴτε δὴ δεδεγμένος χρήματα παρὰ Μαρδονίου, εἴτε καὶ ταῦτά οἱ ἐάνδανε· Ἀθηναῖοι δὲ αὐτίκα δεινὸν ποιησάμενοι, οἳ τε ἐκ τῆς βουλῆς καὶ οἱ ἔξωθεν, ὡς ἐπύθοντο, περιστάντες Λυκίδα κατέλευσαν βάλλοντες, τὸν δὲ Ἑλλησπόντιον Μουρυχίδα ἀπέπεμψαν ἀσινέα. (3) Γενομένου δὲ θορύβου ἐν τῇ Σαλαμῖνι περὶ τὸν Λυκίδα, πυθνόμενοι τὸ γινόμενον αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων, διακελευσάμεναι δὲ γυνὴ γυναικὶ καὶ παραλαβοῦσα ἐπὶ τὴν Λυκιδεὺ οἰκίαν ἦσαν αὐτοκελές, καὶ κατὰ μὲν ἔλευσαν αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, κατὰ δὲ τὰ τέκνα.

15 VI. Ἐς δὲ τὴν Σαλαμῖνα διέβησαν οἱ Ἀθηναῖοι ὧδε. Ἔως μὲν προσεδέχοντο ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατὸν ἥξειν τιμωρήσόντα σφι, οἱ δὲ ἔμενον ἐν τῇ Ἀττικῇ· ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν μακρότερα τε καὶ σχολαίτερα ἐποίεον, ὁ δὲ ἐπιὼν καὶ δὴ ἐν τῇ Βοιωτίῃ ἐλέγετο εἶναι, οὕτω δὴ 20 ὑπεξεκομίσαντό τε πάντα καὶ αὐτοὶ διέβησαν ἐς Σαλαμῖνα, (2) ἐς Λακεδαίμονά τε ἐπεμψαν ἀγγέλους ἅμα μὲν μεμφομένους τοῖσι Λακεδαιμονίοισι ὅτι περιεῖδον ἐμβαλόντα τὸν βάρβαρον ἐς τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' οὐ μετὰ σφέων ἠντίασαν ἐς τὴν Βοιωτίαν, ἅμα δὲ ὑπομνήσοντας ὅσα σφι ὑπέσχετο ὁ Πέρσης μεταβαλοῦσι 25 δώσειν, προεῖπαί τε ὅτι εἰ μὴ ἀμυνεῖσι Ἀθηναίοισι, ὡς καὶ αὐτοὶ τινα ἀλεωρὴν εὕρησονται.

VII. Οἱ γὰρ δὴ Λακεδαιμόνιοι ὠρταζόν τε τοῦτον τὸν χρόνον καὶ σφι ἦν Ὑακίνθια· περὶ πλείστου δ' ἦγον τὰ τοῦ θεοῦ πορσύνειν ἅμα δὲ τὸ τεῖχος σφι, τὸ ἐν τῷ Ἴσθμῳ ἐτείχεον, καὶ δὴ ἐπάλξιας ἐλάμβανε. (2) Ὡς δὲ ἀπίκοντο ἐς τὴν Λακεδαίμονα οἱ ἀγγελοι οἱ ἀπ' Ἀθηνέων, ἅμα ἀγόμενοι ἐκ τε Μεγάρων ἀγγέλους καὶ ἐκ Πλαταιέων, ἔλεγον τάδε ἐπελθόντες ἐπὶ τοὺς ἐφόρους, (I.) « ἐπεμψαν ἡμέας Ἀθηναῖοι λέγοντες ὅτι 35 ἡμῖν βασιλεὺς ὁ Μῆδων τοῦτο μὲν τὴν χώραν ἀποδοῖ, τοῦτο δὲ συμμάχους ἐθέλει ἐπ' ἴσῃ τε καὶ ὁμοίᾳ ποιήσασθαι, ἀνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης, ἐθέλει δὲ καὶ ἄλλην χώραν πρὸς τῇ ἡμετέρῃ διδόναι, τὴν ἂν αὐτοὶ 40 ἐλώμεθα. (3) Ἡμεῖς δὲ Δία τε Ἑλλήνιον αἰδεσθέντες καὶ τὴν Ἑλλάδα δεινὸν ποιούμενοι προδοῦναι οὐ καταινέσαμεν, ἀλλ' ἀπειπάμεθα, καίπερ ἀδικούμενοι ὑπ' Ἑλλήνων καὶ καταπροδιδόμενοι, ἐπιστάμενοί τε ὅτι κερδαλεώτερόν ἐστι ὁμολογέειν τῷ Πέρσῃ μᾶλλον 45 ἢ περ πολεμέειν· οὐ μὲν οὐδὲ ὁμολογήσομεν ἐκόντες εἶναι. (4) Καὶ τὸ μὲν ἀπ' ἡμέων οὕτω ἀκίβδηλον ἐὼν νέμεται ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας. (II.) Ὑμεῖς δὲ ἐς πᾶσαν ἀρρωδίην τότε ἀπικόμενοι μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ Πέρσῃ, ἐπεῖτε ἐξεμάθετε τὸ ἡμέτερον φρόνημα σαφέως, ὅτι 50 οὐδαμὰ προδώσομεν τὴν Ἑλλάδα, καὶ διότι τεῖχος ἡμῖν διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ ἐλαυνόμενον ἐν τέλει ἐστι, καὶ δὴ λόγον οὐδένα τῶν Ἀθηναίων ποιεέσθε, συνθέμενοί τε ἡμῖν τὸν Πέρσην ἀντιώσεσθαι ἐς τὴν Βοιωτίαν προδεδώκατε, περιείδετέ τε ἐσθλόντα ἐς τὴν Ἀττικὴν

tentia dixit, recte factum sibi videri, si acciperent conditionem a Murychide ipsis propositam, de eaque ad populum referrent. (2) Hanc ille sententiam dixit, sive quod pecunias a Mardonio accepisset, sive quod ipsi per se ita visum fuisset. Sed indignati Athenienses, quum senatores, tum qui foris stabant, ut cognoverunt, protinus circumstantes Lyciden lapidibus obruerunt, Hellespontium vero Murychiden dimiserunt incolumem. (3) Orto autem in Salamine propter Lycidem tumultu, quum rescivissent Atheniensium mulieres, quid rei esset, cohortatae invicem, et alia aliam prehensens, ultro aedes Lycidae petierunt, et uxorem ejus et liberos lapidibus obruerunt.

VI. Athenienses vero hac ratione in Salaminem trajece- rant. Quousque exspectabant exercitum ex Peloponneso sibi auxilio venturum, in Attica manserunt: quum vero magis magisque in longum rem ducerent Lacedaemonii, et Mardonius, contra ipsos movens, jam in Boeotia esse diceretur, tunc demum omnia sua exportarunt, ipsique in Salaminem transierunt. (2) Simul vero legatos Lacedaemonem miserunt, qui et de Lacedaemoniis, quod Barbarum invadere Atticam passi essent, nec secum in Boeotiam obviam ei occurrissent, conquererentur, et illos admonerent quantum esset, quod ipsis Persa, si ad illius partes transissent, pollicitus esset; denique praedicarent Lacedaemoniis, nisi auxilio venirent Atheniensibus, ipsos etiam per se levamen aliquod inventuros esse malorum.

VII. Nempe festos dies tunc maxime agebant Lacedaemonii, Hyacinthia celebrantes, maximique faciebant rem divinam curare: simul vero etiam murum in Isthmo muniebant, isque jam lorica erat instructus. (2) Ut vero Lacedaemonem legati Athenienses pervenerunt, secum etiam Megarensium et Plataensium ducentes legatos, introducti ad Ephoros, in hunc modum verba fecere: (I.) « Miserunt nos Athenienses, dicentes: Medorum rex non modo terram nostram nobis reddit, verum nos aequa conditione sibi socios vult adjungere, sine dolo et fraude: atque etiam, praeter nostram, aliam nobis terram vult tradere, quamcumque ipsi elegerimus. (3) At nos Hellenium reverentes Jovem, remque indignam censentes prodere Graeciam, non sumus ei adsensi, sed repudiavimus conditionem, quamquam injuria adfecti a Graecis proditique, et benignari longe nobis conducibilius esse societatem contrahere cum Persa, quam gerere bellum: nec vero umquam volentes cum eo paciscemur. (4) Ita quidquid a nobis proficiisci potest, id sincero animo tribuimus Graeciae. (II.) At vos, qui nuper vehementissime metuebatis ne cum Persa pacisceremur, nunc, postquam constitutum nobis esse numquam prodere Graeciam perspicue intellexistis, et quoniam murus vester, quem in Isthmo ducitis, prope absolutus est, ne ullam quidem rationem habetis Atheniensium; et, postquam vobis nobiscum convenit occursuros vos Persae in Boeotiam, prodidistis nos, et Barbarum in Atticam inva-

τὸν βάρβαρον. (5) Ἐς μὲν νυν τὸ παρὸν Ἀθηναῖοι ὑμῖν μηνίουσι· οὐ γὰρ ἐποιήσατε ἐπιτηδέως. Νῦν δὲ ὅτι τάχος στρατιὴν ἅμα ἡμῖν ἐκέλευσαν ὑμέας ἐκπέμ-
πειν, ὥς ἂν τὸν βάρβαρον δεκώμεθα ἐν τῇ Ἀττικῇ·
ἐπεὶ δὲ γὰρ ἡμάρτομεν τῆς Βοιωτίας, τῆς γε ἡμετέ-
ρης ἐπιτηδεωτάτον ἐστὶ ἐμμάχεσθαι τὸ Θριάσιον
πεδῖον. »

VIII. Ὡς δὲ ἄρα ἤκουσαν οἱ ἔφοροι ταῦτα, ἀνεβάλ-
λοντο ἐς τὴν ὑστεραίην ὑποκρίνασθαι, τῇ δὲ ὑστεραίῃ
10 ἐς τὴν ἐτέρην. Τοῦτο καὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐποίουν,
ἐξ ἡμέρης ἐς ἡμέρην ἀναβαλλόμενοι. Ἐν δὲ τούτῳ
τῷ χρόνῳ τὸν Ἴσθμὸν ἐτείχεον σπουδῇ ἔχοντες πολ-
λὴν πάντες Πελοποννήσιοι, καὶ σφι ἦν πρὸς τέλει. (2)
Οὐδ' ἔγω εἶπαι τὸ αἴτιον διότι ἀπικομένου μὲν Ἀλε-
15 ξάνδρου τοῦ Μακεδόνο· ἐς Ἀθήνας σπουδῇ μεγάλην
ἐποιήσαντο μὴ μηδίσαι Ἀθηναίους, τότε δὲ ὥρην
ἐποιήσαντο οὐδεμίαν, ἄλλο γε ἢ ὅτι ὁ Ἴσθμὸς σφι ἐτε-
τείχιστο καὶ ἐδόκεον Ἀθηναίων ἔτι δέεσθαι οὐδέν·
ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπίκετο ἐς τὴν Ἀττικὴν, οὐκ ὡ
20 ἀπετετείχιστο, ἐργάζοντο δὲ μεγάλως καταρρωδηκότες
τοὺς Πέρσας.

IX. Τέλος δὲ τῆς τε ὑποκρίσεως καὶ ἐξόδου τῶν
Σπαρτιητέων ἐγένετο τρόπος τοιοῦτος. Τῇ προτεραίῃ
τῆς ὑστάτης καταστάσεως μελλούσης ἔσσεσθαι Χίλεος
25 ἀνὴρ Τεγεάτης, δυνάμενος ἐν Λακεδαίμονι μέγιστον
ζείνων, τῶν ἐφόρων ἐπύθετο πάντα λόγον τὸν δὴ οἱ
Ἀθηναῖοι ἔλεγον. (2) Ἀκούσας δὲ ὁ Χίλεος ἔλεγε ἄρα
σφι τάδε, « οὕτω ἔχει, ἄνδρες ἔφοροι· Ἀθηναίων ἡμῖν
ἐόντων μὴ ἀρθμίων, τῷ δὲ βαρβάρῳ συμμαχῶν, καί περ
30 τείχεος διὰ τοῦ Ἴσθμοῦ ἐληλαμένου καρτεροῦ, μεγάλαι
κλεισιάδες ἀναπεπτεῖται ἐς τὴν Πελοπόννησον τῷ
Πέρσῃ. Ἄλλ' ἐσακούσατε, πρὶν τι ἄλλο Ἀθηναίοισι
δόξαι σφάλμα τῇ Ἑλλάδι φέρον. » Ὁ μὲν σφι ταῦτα
συνεβούλευε.

35 X. Οἱ δὲ φρενὶ λαβόντες τὸν λόγον αὐτίκα, φρά-
σαντες οὐδὲν τοῖσι ἀγγέλοις τοῖσι ἀπιγμένοις ἀπὸ
τῶν πολιῶν, νυκτὸς ἔτι ἐκπέμπουσι πενταχισχιλίους
Σπαρτιητέων [καὶ ἐπτὰ περὶ ἕκαστον τάξαντες τῶν
εἰλώτων], Πausanίῃ τῷ Κλεομβρότου ἐπιτρέψαντες
40 ἐξάγειν. (2) Ἐγένετο μὲν νυν ἡ ἡγεμονία Πλειστάρ-
χου τοῦ Λεωνίδου· ἀλλ' ὁ μὲν ἦν ἔτι παῖς, ὁ δὲ τούτου
ἐπίτροπός τε καὶ ἀνεψιός. Κλεομβρότος γὰρ ὁ Παυ-
σανίῳ μὲν πατήρ, Ἀναξανδρίδῳ δὲ παῖς οὐκέτι πε-
ριῆν, ἀλλ' ἀπαγαγὼν ἐκ τοῦ Ἴσθμοῦ τὴν στρατιὴν
45 τὴν τὸ τεῖχος δέμασαν μετὰ ταῦτα οὐ πολλὸν χρόνον
τινὰ βιὸς ἀπέθανε. (3) Ἀπῆγε δὲ τὴν στρατιὴν ὁ
Κλεομβρότος ἐκ τοῦ Ἴσθμοῦ διὰ τὸδε θυομένῳ οἱ ἐπὶ
τῷ Πέρσῃ ὁ ἥλιος ἡμαυρώθη ἐν τῷ οὐρανῷ. (4) Προ-
αιρέεται δὲ ἐωυτῷ Πausanίῃς Εὐρυάνακτα τὸν Δω-
50 ριεύς, ἄνδρα οἰκίης ἐόντα τῆς αὐτῆς. Οἱ μὲν δὲ σὺν
Πausanίῃ ἐξεληλύθεσαν ἔξω Σπάρτης.

XI. Οἱ δὲ ἀγγελοι, ὥς ἡμέρῃ ἐγεγόνεε, οὐδὲν εἰ-
δότες περὶ τῆς ἐξόδου ἐπῆλθον ἐπὶ τοὺς ἐφόρους, ἐν
νόῳ δὲ ἔχοντες ἀπαλλάσσεσθαι καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τῆς ἐωυ-

dentem non prohibuistis. (5) Habent igitur in praesentia
Athenienses quod vobis succenseant: nec enim recte fe-
cistis. At nunc vos hortantur, ut ocyus nobiscum emitta-
tis exercitum, quo Barbarum excipiamus in Attica. Quo-
niam enim Boeotiam in tempore non occupavimus, est qui-
dem nostra in terra opportunissimus ad praelium faciendum
locus, Thriasius campus. »

VIII. His auditis, ephori responsum in posterum diem
distulerunt, tunc postero die in sequentem, atque ita usque
in decimum diem fecerunt, de die in diem moras facientes.
Interea temporis Peloponnesii omnes ingenti studio Isthi-
mum munire pergebant, et opus jam proxime finem erat. (2)
Et, quod Lacedaemonii, quum Alexander Macedo Athenas
venisset, tanto studio impedire conati sint quominus Me-
dorum partes amplecterentur Athenienses, nunc vero id
prorsus non curarint, nullam aliam edere causam possum,
nisi quod nunc munitum habuerunt Isthmum, nec se am-
plius indigere Atheniensibus existimarunt: quando vero in
Atticam venit Alexander, nondum exstructus erat murus,
sed opus etiam tunc faciebant, vehementer metuentes
Persas.

IX. Ad extremum vero, ut et responsum legatis Lacedae-
monii, et milites Atheniensibus auxilio mitterent, hac ra-
tione effectum est. Pridie ejus diei quo ultimam apud
ephoros audientiam habituri legati erant, Chilaus, civis
Tegeates, qui in maxima praee aliis omnibus hospitibus au-
ctoritate apud Lacedaemonios erat, ex ephoris sermonem
omnem, quem habuerant Athenienses, audivit. (2) Quo
audito, haec illis Chilaus dixit: « Ita se res habet, Ephori:
si amici nobis non fuerint Athenienses, sed cum Barbaro
contraxerint societatem; valido licet muro per Isthmum
ducto, magnae tamen portae apertae sunt Persae, quibus in-
trare in Peloponnesum possit. At morem Atheniensibus
gerite, priusquam aliud illi consilium capiant, quod exi-
tium ferat Graeciae. » Hoc ille Lacedaemoniis suasit.

X. Atque hi, re inter se deliberata, neque communicata
cum legatis qui a civitatibus advenerant, e vestigio, noctu
adhuc, quinque millia emisere Spartanorum [attributis
cuique septem Helotis], mandato dato Pausaniae, Cleom-
broti filio, ut illos educeret. (2) Erat quidem tunc rex
Lacedaemoniorum Plistarchus, Leonidae filius; sed hic
adhuc puer erat, ille vero tutor hujus et frater patruelis.
Neque enim in vivis adhuc fuit Cleombrotus, Pausaniae
pater, Anaxandridae filius; sed postquam exercitum, qui
morum exstruebat, ab Isthmo abduxerat, brevi interjecto
tempore e vita discesserat. (3) Hac autem causa exerci-
tum ab Isthmo Cleombrotus abduxit, quod, dum sacra
faciebat adversus Persam, sol obscuratus est in caelo. (4)
Collegam autem sibi Pausanias adscivit Euryanactem,
Doriei filium, qui ex eadem fuit regia domo. Illi igitur cum
Pausania Spartam sunt egressi.

XI. Legati vero, ubi dies illuxit, protectionis illorum
prorsus ignari, adierunt ephoros, ipsi constitutum
inter se habentes redire quisque suam in civitatem.

τοῦ ἑκάστος. (2) Ἐπελθόντες δὲ ἔλεγον τάδε, « ὑμεῖς μὲν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, αὐτοῦ τῆδε μένοντες Ὑακίνθια τε ἀγετε καὶ παίζετε, καταπροδόντες τοὺς συμμάχους· Ἀθηναῖοι δὲ ὡς ἀδικεόμενοι ὑπ' ὑμέων, χήτι τε συμμάχων, καταλύσονται τῷ Πέρσῃ οὕτω ὅπως ἂν δύνωνται. (3) Καταλυσάμενοι δὲ, δῆλα γὰρ δὴ ὅτι σύμμαχοι βασιλείος γινόμεθα, συστρατευσόμεθα τῇ ἂν ἐκεῖνοι ἐξηγέωνται. Ὑμεῖς δὲ τὸ ἐνθεῦτεν μαθήσεσθε, ὁκοῖον ἂν τι ὑμῖν ἐξ αὐτοῦ ἐκβαίνη. » (4) Ταῦτα λεγόντων τῶν ἀγγέλων, οἱ ἔφοροι εἶπαν ἐπ' ὄρκου καὶ δὴ δοκέειν εἶναι ἐν Ὁρεστείῳ στείχοντας ἐπὶ τοὺς ξείνους· ξείνους γὰρ ἐκάλευν τοὺς βαρβάρους. (5) Οἱ δὲ, ὡς οὐκ εἰδότες, ἐπειρώτεον τὸ λεγόμενον, ἐπειρόμενοι δὲ ἐξέμαθον πᾶν τὸ ἐόν, ὥστε ἐν οἴωματι γενόμενοι ἐπορεύοντο τὴν ταχίστην διώκοντες· σὺν δὲ σφι τῶν περιούκων Λακεδαιμονίων λογάδες πεντακισχίλιοι ὁπλῖται τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐποίουν.

XII. Οἱ μὲν δὴ ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἡπείγοντο, Ἀργεῖοι δὲ ἐπεῖτε τάχιστα ἐπύθοντο τοὺς μετὰ Πausανίῳ ἐξεληλυθότας ἐκ Σπάρτης, πέμπουσι κήρυκα τῶν ἡμεροδρομίων ἀνευρόντες τὸν ἄριστον ἐς τὴν Ἀττικὴν, πρότερον αὐτοὶ Μαρδονίῳ ὑποδεξάμενοι σχήσειν τὸν Σπαρτιήτην μὴ ἐξιέναι. (2) ὃς ἐπεῖτε ἀπίκετο ἐς τὰς Ἀθήνας, ἔλεγε τάδε, « Μαρδόνιε, ἐπεμψάν με Ἀργεῖοι φράσσοντά τοι ὅτι ἐκ Λακεδαιμόνος ἐξεληλύθε ἡ νεότης, καὶ ὡς οὐ δυνατοὶ αὐτὴν ἴσχειν εἰς Ἀργεῖοι μὴ οὐκ ἐξιέναι. Πρὸς ταῦτα τύγχανε εὖ βουλευόμενος. » Ὁ μὲν δὴ εἶπας ταῦτα ἀπαλλάσσετο ὀπίσω.

XIII. Μαρδόνιος δὲ οὐδαμῶς ἔτι πρόθυμος ἦν μένειν ἐν τῇ Ἀττικῇ, ὡς ἤκουσε ταῦτα. Πρὶν μὲν νυν ἡ πυθῆσθαι, ἀνεκώχευε ἐθέλων εἰδέναι τὸ παρ' Ἀθηναίων, ὁκοῖόν τι ποιήσουσι, καὶ οὔτε ἐπήμαινε οὔτε ἐσίνετο γῆν τὴν Ἀττικὴν, ἐλπίζων διὰ παντὸς τοῦ χρόνου δημολογῆσειν σφέας. (2) ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπειθε, πυθόμενος τὸν πάντα λόγον, πρὶν ἢ τοὺς μετὰ Πausανίῳ ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἐμβαλέειν, ὑπεξεχώρεε ἐμπρήσας τε τὰς Ἀθήνας, καὶ εἰ κού τι ὀρθὸν ἦν τῶν τειχέων ἢ τῶν οἰκημάτων ἢ τῶν ἱρῶν, πάντα καταβαλὼν καὶ συγχώσας. (3) Ἐξήλαυε δὲ τῶνδε εἵνεκεν, ὅτι οὔτε ἱππασίμη ἢ χώρα ἦν ἢ Ἀττικὴ, εἰ τε νικῶτο συμβαλὼν, ἀπάλλαξις οὐκ ἦν ὅτι μὴ κατὰ στεῖνον, ὥστε καὶ ὀλίγους σφέας ἀνθρώπους ἴσχειν. Ἐβουλεύετο ὦν ἐπαναχωρήσας ἐς τὰς Θήβας συμβαλέειν πρὸς πόλιν τε φιλήν καὶ χώραν ἱππασίμην.

XIV. Μαρδόνιος μὲν δὴ ὑπεξεχώρεε, ἤδη δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἐόντι αὐτῷ ἦλθε ἀγγελίη πρόδρομον ἄλλην στρατιὴν ἔχειν ἐς Μέγαρα, Λακεδαιμονίων χιλίους. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ἐβουλεύετο, ἐθέλων, εἰ πως τούτους πρῶτον ἔλοι. (2) Ὑποστρέψας δὲ τὴν στρατιὴν ἦγε ἐπὶ τὰ Μέγαρα· ἡ δὲ ἵππος προελθοῦσα κατιππάσατο χώραν τὴν Μεγαρίδα. Ἐς ταύτην δὴ ἐκαστάτω τῆς Εὐρώπης τὸ πρὸς ἡλίου δύνοντος ἡ Περσικὴ αὕτη στρατιὴ ἀπικετο.

XV. Μετὰ δὲ ταῦτα Μαρδονίῳ ἦλθε ἀγγελίη ὡς

(2) Hos, ubi advenerunt, ita sunt adlocuti: « Vos igitur, Lacedæmonii, hic domi manentes, Hyacinthia celebratis et ludicra agitis, prodentes socios: Athenienses vero, a vobis injuria adfecti, et sociis destituti, cum Persa pacem component quocumque modo poterunt. (3) Pace autem cum illo conciliata, manifestum est socios nos regis fore: et cum Persis militabimus contra quamcumque terram nos illi ducturi sunt. Vos vero proinde experiemini quale sit, quod vobis ex ea re eventurum est. » (4) Hæc quum legati dixissent, responderunt ephori, interposito jurejurando, profectum esse exercitum, viderique jam ad Oresteum esse, proficiscentem adversus peregrinos: barbaros enim peregrinos (ξένους) vocabant. (5) Legati autem, hoc nescientes, interrogarunt quid esset quod dicerent; et, ubi rem totam cognoverunt, demirati factum, ipsi quoque abire maturarunt, illos insequentes: et cum ipsis profecti sunt etiam ex perioris Lacedæmoniorum (circum Spartam habitantibus) selecta quinque militum millia gravis armaturæ.

XII. Hi dum ad Isthmum ire properant, Argivi, quum prius recepissent Mardonio cohibituos se esse Spartanos ne exirent, nunc simul atque resciverunt exercitum cum Pausania Sparta egressum esse, præconem in Atticam miserunt, optimum ex cursoribus (Græce hemerodromis) quem reperire potuerant. (2) Qui ubi Athenas pervenit, hæc dixit: « Mardonie, miserunt me Argivi, qui tibi dicerem, ex Lacedæmone egressam esse juventutem, nec Argivos cohibere illos ne exirent potuisse. Quare, ad hoc quod spectat, tu recte rebus tuis consule. » His dictis, ille reversus est.

XIII. Mardonius, hoc audito nuncio, non consultum duxit diutius in Attica morari. Priusquam enim hunc nuncium accepisset, continuerat se ibi, cognoscere cupiens quid facturi Athenienses essent: et Atticam nec evastaverat, nec ullo malo adfecerat, per omne hoc tempus sperans illos in conditiones propositas consensuros. (2) Postquam vero eis id non persuasit, remque omnem cognovit, tum vero, incensis Athenis, et sicubi de muris aut de privatis ædibus aut de sacris aliquid adhuc rectum stabat, corrutis his omnibus et solo æquatis, priusquam Pausanias cum suis usque ad Isthmum esset progressus, Attica excessit. (3) Excessit autem hac caussa, quod neque equitatus opportuna Attica erat; et, si ipse prælio victus foret, nonnisi per angusta loca se recipere posset, ubi eum pauci etiam homines possent transitu prohibere. Itaque Thebas redire constituit, et prope urbem sibi amicam acie decernere, in regione equitatus opportuna.

XIV. Ita igitur Mardonius Attica excessit: qui ut jam in itinere erat, advenit ei præcursor, nuncians alium exercitum Megara venisse, mille Lacedæmonios. Quo audito, hos primum capere cupiens, deliberabat quo pacto id efficeret. (2) Igitur conversum agmen versus Megara duxit: et præmissus equitatus jam Megaricam incursavit terram. Estque hæc Europæ regio longissime occidentem versus sita, in quam pervenerit Persicus hic exercitus.

XV. Post hæc vero nunciatur Mardonio, frequentem

ἀλέες εἶσαν οἱ Ἕλληνες ἐν τῷ Ἰσθμῷ. Οὕτω δὲ ὅπισ-
σω ἐπορεύετο διὰ Δεκελῆς· οἱ γὰρ βοιωτάρχαι μετε-
πέμφαντο τοὺς προσχώρους τῶν Ἀσωπίων, οὗτοι δὲ
αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἡγέοντο ἐς Σφενδαλέας, ἐνθεῦτεν δὲ ἐς
Τανάγρην. (2) Ἐν Τανάγρῃ δὲ νύκτα ἐναυλίσάμε-
6 νος, καὶ τραπόμενος τῇ ὑστεραίῃ ἐς Σκῶλον, ἐν γῇ
τῇ Θηβαίων ἦν. Ἐνθαῦτα δὲ τῶν Θηβαίων καίπερ
μηδιζόντων ἔκειρε τοὺς χώρους, οὗτι κατ' ἔχθος αὐ-
τῶν, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης μεγάλης ἐχόμενος, βουλό-
μενος ἔρυμά τε τῷ στρατοπέδῳ ποιήσασθαι, καὶ ἦν
10 συμβαλόντι οἱ μὴ ἐκβαίνειν ὁκοῖόν τι ἐθέλοι, κρησ-
φύγετον τοῦτο ἐποιέετο. (3) Παρῆκε δὲ αὐτοῦ τὸ
στρατόπεδον ἀρξάμενον ἀπ' Ἐρυθρέων παρ' Ὑσίας,
κατέτεινε δὲ ἐς τὴν Πλαταιίδα γῆν, παρὰ τὸν Ἀσωπὸν
ποταμὸν τεταγμένον. Οὐ μέντοι τό γε τεῖχος τοσοῦτο
15 ἐποιέετο, ἀλλ' ὥς ἐπὶ δέκα σταδίους μάλιστα καὶ μέτω-
πον ἕκαστον. (4) Ἐχόντων δὲ τὸν πόνον τοῦτον τῶν
βαρβάρων, Ἀτταγίνος ὁ Φρύωνος ἀνὴρ Θηβαῖος πα-
ρασκευασάμενος μεγάλως ἐκάλεε ἐπὶ ξείνια αὐτόν τε
Μαρδόνιον καὶ πεντήκοντα Περσέων τοὺς λογιμωτά-
20 τούς, κληθέντες δὲ οὗτοι εἶποντο· ἦν δὲ τὸ δεῖπνον
ποιούμενον ἐν Θήβῃσι.

XVI. Τάδε δὲ ἤδη τὰ ἐπίλοιπα ἤκουον Θερσάνδρου
ἀνδρὸς μὲν Ὀρχομενίου, λογίμου δὲ ἐς τὰ πρῶτα ἐν
Ὀρχομενῷ. (2) Ἐφη δὲ ὁ Θέρσανδρος κληθῆναι καὶ
25 αὐτὸς ὑπ' Ἀτταγίνου ἐπὶ τὸ δεῖπνον τοῦτο, κληθῆναι
δὲ καὶ Θηβαίων ἀνδρας πεντήκοντα, καὶ σφρων οὐ
χωρὶς ἑκατέρους κλίνειν, ἀλλὰ Πέρσῃν τε καὶ Θηβαῖον
ἐν κλίνῃ ἑκάστη. (3) Ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἔσαν, διαπι-
νόντων τὸν Πέρσῃν τὸν ὁμόκλινον Ἑλλάδα γλῶσσαν
30 ἰέντα εἶρεσθαι αὐτὸν ὁποδαπὸς ἐστί, αὐτὸς δὲ ὑποκρί-
νασθαι ὡς εἴη Ὀρχομένιος. (4) Τὸν δὲ εἶπαι, « ἐπεὶ
νῦν ὁμοτράπεζός τέ μοι καὶ ὁμόσπονδος ἐγένεο, μνη-
μόσυνά τοι γνῶμης τῆς ἐμῆς καταλιπέσθαι ἐθέλω, ἵνα
καὶ προειδῶς αὐτὸς περὶ σεωυτοῦ βουλευέσθαι ἔχῃς τὰ
35 συμφέροντα. (5) Ὅρᾳς τούτους τοὺς δαινυμένους Πέρ-
σας καὶ τὸν στρατὸν τὸν ἐλίπομεν ἐπὶ τῷ ποταμῷ
στρατοπεδευόμενον; τούτων πάντων ὄψαι ὀλίγου τι-
νὸς χρόνου διελθόντος ὀλίγους τινὰς τοὺς περιγενομέ-
νους. » (6) Ταῦτά τε ἅμα τὸν Πέρσῃν λέγειν καὶ
40 μετιέναι πολλὰ τῶν δακρύων. Αὐτὸς δὲ θωμάσας τὸν
λόγον εἶπαι πρὸς αὐτόν, « οὐκῶν Μαρδονίῳ τε ταῦτα
χρεῶν ἐστί λέγειν καὶ τοῖσι μετ' ἐκείνον ἐν αἴνῃ εἰσὶ
Περσέων. » (7) Τὸν δὲ μετὰ ταῦτα εἶπαι, « ξεῖνε, ὅ
τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀν-
45 ὁρώπων· οὐδὲ γὰρ πιστὰ λέγουσι ἐθέλει πείθεσθαι οὐ-
δεῖς. Ταῦτα δὲ Περσέων συχνοὶ ἐπιστάμενοι ἐπόμεθα
ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. Ἐχθίστη δὲ δόυνη ἐστὶ τῶν ἐν
ἀνθρώποισι αὕτη, πολλὰ φρονέοντα μηδενὸς κρατέειν. »
(8) Ταῦτα μὲν τοῦ Ὀρχομενίου Θερσάνδρου ἤκουον,
50 καὶ τάδε πρὸς τούτοις, ὡς αὐτὸς αὐτίκα λέγει ταῦτα
πρὸς ἀνθρώπους πρότερον ἢ γενέσθαι ἐν Πλαταιῇσι
τὴν μάχην.

XVII. Μαρδονίου δὲ ἐν τῇ Βοιωτίῃ στρατοπεδευο-

Græcorum exercitum in Isthmo esse. Itaque retroducens
per Decelcam iter fecit : Bœotarchi enim finitimos arcessi-
verant Asopiorum, qui ei viam monstrarunt Sphendaleas
ferentem, atque inde Tanagram : (2) ubi quum pernoctas-
set, postero die Scolon pergens, in finibus fuit Thebano-
rum. Ibi vero, licet partes ipsius sequerentur Thebani,
nihilominus agros eorum vastavit, non utique hostili in
eos animo, sed ingente necessitate coactus : voluit enim
munitionem exercitui exstruere, quod et sibi, si prælium
committenti minus ex sententia res cecidisset, perfrugium
esset. (3) Pertinebant autem castra illius inde ab Ery-
thris, præter Hysias, usque ad Plataensium fines, secun-
dum Asopum fluvium locata. Nec tamen munitionem ea-
dem magnitudine fecit, sed in decem fere stadia quodque
ejus latus. (4) Dum in hoc opere occupati erant bar-
bari, Attaginus Phrynonis filius, civis Thebanus, facto
magnifico adparatu, et Mardonium ipsum, et quinquaginta
Persarum spectatissimos, ad hospitale epulum vocavit. Et
vocati accepere conditionem; celebratumque est epulum in
ipsa urbe Thebana.

XVI. Jam quæ his adjiciam, ea ex Thersandro audiui,
cive Orchomenio, spectato inter primos viro apud Or-
chomenios. (2) Dixit autem Thersander, se quoque ab
Attagino ad hanc cœnam fuisse vocatum, vocatosque item
fuisse quinquaginta cives Thebanos; nec vero seorsum
utrisque sedes adsignasse hospitem, sed in quoque lectulo
simul Persam et Thebanum collocasse. (3) Tum, finita
cœna compotantibus convivis, Persam qui cum ipso in
eodem lectulo cubabat, Græca lingua loquentem, quæsisse
ex ipso unde esset, seque respondisse, esse se Orchome-
nium. (4) Dein Persam hæc dixisse : « Quoniam igitur et
mensæ et libationis mihi socius es, volo tibi monumentum
relinquere meæ sententiæ; quo etiam tu, re ante cognita,
tuis prospicere commodis possis. (5) Vides hosce epulan-
tes Persas, et exercitum, quem in castris juxta fluvium
reliquimus! Horum omnium, brevi tempore interjecto,
non nisi paucos quosdam videbis superesse. » (6) Hæc
dicentem Persam largas profudisse lacrimas. Se vero,
miratum illius sermonem, respondisse : « Igitur Mardonio
hoc dicere oportet, et eis ex Persis qui post illum auctori-
tate pollent. » (7) Ad hæc illum reposuisse : « Hospes, quæ
deus vult ut fiant, ea avertere in nullius hominis potestate
est : nam fidelia consilia dantibus parere nemo solet. Ac
novimus quidem hoc multi ex Persis : sequimur vero du-
cem, necessitate constricti. Est autem acerrimus, qui
adficere hominem possit, dolor hic, bona multa consilia
nosse, et tamen eorum nullum posse exsequi. » (8) Hæc
equidem narrantem Orchomenium Thersandrum audiui, et
præterea hoc adfirmantem, ipsum protinus hunc sermonem
ad alios homines retulisse, priusquam ad Platæas commis-
sum esset prælium.

XVII. Quo tempore Mardonius primum castra in Bœotia

μένου οἱ μὲν ἄλλοι παρείχοντο ἅπαντες στρατιὴν καὶ συνεσέβαλον ἐς Ἀθήνας, ὅσοι περ ἐμῆδιζον Ἑλλήνων τῶν ταύτῃ οἰκημένων, μῦνοι δὲ Φωκέες οὐ συνεσέβαλον· ἐμῆδιζον γὰρ δὴ σφόδρα καὶ οὗτοι οὐκ ἐκόντες, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκῆς. (2) Ἡμέρησι δὲ οὐ πολλῇσι μετὰ τὴν ἄπιξιν τὴν ἐς Θήβας ὕστερον ἦλθον αὐτῶν δπλῖται χίλιοι· ἦγε δὲ αὐτοὺς Ἀρμοκύδης ἀνὴρ τῶν ἀστῶν δοκιμώτατος. Ἐπεὶ δὲ ἀπικέατο καὶ οὗτοι ἐς Θήβας, πέμψας ὁ Μαρδόνιος ἱππέας ἐκέλευσέ σφεας
 10 ἐπ' ἐωυτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἵζεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἐποίησαν ταῦτα, αὐτίκα παρῆν ἡ ἵππος ἅπασα. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα διεξῆλθε μὲν διὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ μετὰ Μήδων ἐόντος φήμη ὡς κατακοντιέει σφέας, διεξῆλθε δὲ δι' αὐτῶν Φωκίων τῶν τοῦτο.
 15 Ἐνθα δὴ σφι ὁ στρατηγὸς Ἀρμοκύδης παραίνεε λέγων τοιάδε, (4) « ὦ Φωκέες, πρόδηλα γὰρ ὅτι ἡμέας οὗτοι οἱ ἄνθρωποι μέλλουσι προόπτῳ θανάτῳ δώσειν, διαβεβλημένους ὑπὸ Θεσσαλῶν, ὡς ἐγὼ εἰκάω· νῦν ἄνδρα πάντα τινὰ ὑμῶν χρεῶν ἐστὶ γενέσθαι ἀγαθόν·
 20 κρέσσον γὰρ ποιεῦντάς τι καὶ ἀμυνομένους τελευτῆσαι τὸν αἰῶνα ἥπερ παρέχοντας διαφθαρεῖν αἰσχρίστῳ μόρῳ. Ἀλλὰ μαθέτω τις αὐτῶν ὅτι ἐόντες βάρβαροι ἐπ' Ἑλλήσι ἀνδράσι φόνον ἔρραψαν. »

XVIII. Ὁ μὲν ὢν ταῦτα παραίνεε, οἱ δὲ ἱππέες
 25 ἐπειτέ σφέας ἐκυκλώσαντο, ἐπήλαυον ὡς ἀπολεῦντες, καὶ δὴ διετείνοντο τὰ βέλεα ὡς ἀπήσοντες, καὶ κούτις καὶ ἀπῆκε. Καὶ οἱ ἀντίοι ἕστασαν, πάντῃ συστρέψαντες ἐωυτοὺς καὶ πυκνώσαντες ὡς μάλιστα. Ἐνθαῦτα οἱ ἱππῶται ὑπέστρεφον καὶ ἀπήλαυον ὀπίσω. (2)
 30 Οὐκ ἔχω δ' ἀτρεκέως εἶπαι οὔτε εἰ ἦλθον μὲν ἀπολεῦντες τοὺς Φωκέας δεηθέντων Θεσσαλῶν, ἐπεὶ δὲ ὤρεον πρὸς ἀλέξισιν τραπομένους, δέισαντες μὴ καὶ σφίσι γένηται τρώματα, οὕτω δὲ ἀπήλαυον ὀπίσω· ὡς γὰρ σφι ἐνετείλατο Μαρδόνιος· οὗτ' εἰ αὐτῶν πειρηθῆναι
 35 ἠθέλησε εἰ τε ἀλκῆς μετέχουσι. (3) Ὡς δὲ ὀπίσω ἀπήλασαν οἱ ἱππῶται, πέμψας Μαρδόνιος κήρυκα ἔλεγε τάδε, « θαρσέετε, ὦ Φωκέες· ἄνδρες γὰρ ἐφάνητε ἐόντες ἀγαθοί, οὐκ ὡς ἐγὼ ἐπυνθανόμην. Καὶ νῦν προθύμως φέρετε τὸν πόλεμον τοῦτον· εὐεργεσίῃσι γὰρ οὐ
 40 νικήσετε οὗτ' ὢν ἐμὲ οὔτε βασιλέα. » Τὰ περὶ Φωκίων μὲν ἐς τοσοῦτο ἐγένετο.

XIX. Λακεδαιμόνιοι δὲ ὡς ἐς τὸν Ἴσθμὸν ἦλθον, ἐν τούτῳ ἐστρατοπεδεύοντο. Πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ λοιποὶ Πελοποννήσιοι τοῖσι τὰ ἀμείνω ἐάνδανε, οἱ δὲ
 45 καὶ ὀρέοντες ἐξιόντας Σπαρτιήτας, οὐκ ἐδίκαιεν λείπεσθαι τῆς ἐξόδου Λακεδαιμονίων. (2) Ἐκ δὲ ὢν τοῦ Ἴσθμοῦ καλλιρησάντων τῶν ἱρῶν ἐπορεύοντο πάντες, καὶ ἀπικνέονται ἐς Ἐλευσίνα· ποιήσαντες δὲ καὶ ἐνθαῦτα ἱρὰ, ὡς σφι ἐκαλλίρεε, τὸ πρόσω ἐπορεύοντο, Ἀθη-
 50 ναῖοι δὲ ἅμα αὐτοῖσι, διαβάντες μὲν ἐκ Σαλαμῖνος, συμμιγνέτες δὲ ἐν Ἐλευσίνι. (3) Ὡς δὲ ἄρα ἀπικόντο τῆς Βοιωτίας ἐς Ἐρυθράς, ἔμαθόν τε δὴ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ στρατοπεδευομένους, φρα-

habuerat, reliqui omnes, quotquot ex Græcis has regiones incolentibus Medorum partes amplexi erant, exercitum illi præbuerant, cum illoque in Atticam erant ingressi. Soli Phocenses castra illius non erant secuti: nam et hi quidem utique Medorum partes erant amplexi, nec vero volentes, sed necessitate coacti. (2) Sed haud multis diebus postquam Thebas Mardonius venit, advenere ex illorum numero mille, duce Harmocyde, viro inter suos spectatissimo. Qui ubi Thebas venerunt, Mardonius missis equitibus jussit illos seorsum in campo residere. Quod ubi fecere, protinus totus adfuit equitatus: (3) Moxque per Græcanicum exercitum, qui cum Medis erat, ferebatur fama, perditum iri Phocenses equitum sagittis; eademque fama inter ipsos etiam Phocenses percubuit. Ibi tunc eos dux Harmocydes his verbis est cohortatus: (4) « Phocenses, manifestum est, hosce homines certæ neci nos destinasse, accusatos, ut equidem suspicor, a Thessalis. Nunc igitur quemque vestrum oportet fortem se virum præstare: melius est enim, ut agentes aliquid et fortiter pugnantes finiamus vitam, quam ut turpissima morte interimendos nos præbeamus. Sed intelligat illorum quisque, quale hoc sit, quod, barbari quum sint, Græcis hominibus mortem sint machinati. »

XVIII. Dum hic suos sic hortatur, cingunt illos equites, moxque adversus eos invehuntur tamquam perdituri, et jacula in illos torquent veluti jam emissuri, ac passim etiam nonnulli emittunt. At, quum illi densatis undique ordinibus et quam maxime poterant conglobati resisterent, conversis equis equites redierunt. (2) Nec equidem pro certo dicere possum, utrum revera illi ad interficiendos rogatu Thessalorum Phocenses venerint, et deinde, postquam eos ad sese defendendum paratos viderunt, ideo retro discesserint, quod vererentur ne et ipsi vulnera acciperent: (ita enim Mardonius præceperat:) an ad illos tentandos numquid eis fortitudinis inesset. (3) Postquam vero discesserunt equites, præconem Mardonius misit, hæc dicentem: « Confidite, Phocenses! namque fortes vos esse viros demonstravistis, non quales mihi narratum erat. Et nunc alacri animo gerite hoc bellum: nam beneficiis neque me neque regem vincetis. » Et hæc quidem, ad Phocenses quod attinet, ita gesta sunt.

XIX. Lacedæmonii, ut in Isthmum venerunt, castra ibi posuerant: quo cognito, reliqui Peloponnesii, quibus meliora placebant, nonnulli etiam quod Spartanos vidissent egredientes, æquum non censuerunt, ad bellum proficiscentibus Lacedæmoniis, domi manere. (2) Jam ex Isthmo, postquam læta nunciarunt victimæ, profecti omnes, Eleusina venerunt. Et, quum ibi quoque sacrificantibus læta fuissent exta, ulterius sunt progressi, cum eisque simul Athenienses; hi enim, postquam e Salamine trajecerant, Eleusine sese cum illis junxerunt. (3) Qui ubi Erythras, Boeotiae oppidum, venerunt, resciveruntque barbaros ad

σθέντες τε τοῦτο ἀντετάσσοντο ἐπὶ τῆς ὑπωρέης τοῦ Κιθαιρώνος.

XX. Μαρδόνιος δὲ, ὡς οὐ κατέβαινον οἱ Ἕλληνες ἐς τὸ πεδῖον, πέμπει ἐς αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἵππον, τῆς ἑκὶ ἱππάρχου Μασίστιος εὐδοκιμέων παρὰ Πέρσῃσι, τὸν Ἕλληνας Μακίστιον καλεῦσι, ἵππον ἔχων Νισαῖον χρυσοχάλινόν τε καὶ ἄλλως κεκοσμημένον καλῶς. (2) Ἐνθαῦτα ὡς προσήλασαν οἱ ἱππῶται πρὸς τοὺς Ἕλληνας, προσέβαλον κατὰ τέλεα, προσβαλόντες δὲ κακὰ 10 μεγάλα ἐργάζοντο καὶ γυναῖκας σφεας ἀπεκάλειν.

XXI. Κατὰ συντυχίην δὲ Μεγαρέες ἔτυχον ταχύν-
τες τῇ τε τὸ ἐπιμαχώτατον ἦν τοῦ χωρίου παντὸς, καὶ ἡ πρόσδοδος μάλιστα ταύτῃ ἐγένετο τῇ ἵππῳ. (2) Προσβαλοῦσης ὦν τῆς ἵππου οἱ Μεγαρέες πιεζόμενοι 15 ἔπεμπον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων κήρυκα, ἀπικόμενος δὲ ὁ κῆρυξ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε τάδε, (3) « Μεγαρέες λέγουσι, ἡμεῖς, ἄνδρες σύμμαχοι, οὐ δυνατοὶ εἰμεν τὴν Περσέων ἵππον δέχεσθαι μούνοι, ἔχοντες στάσιν ταύτην ἐς τὴν ἔστημεν ἀρχήν· ἀλλὰ καὶ ἐς τόδε λιπαρίη 20 τε καὶ ἀρετῇ ἀντέχομεν καίπερ πιεζόμενοι· νῦν τε εἰ μὴ τινὰς ἄλλους πέμψετε διαδόχους τῆς τάξης, ἴστε ἡμέας ἐκλείφοντας τὴν τάξιν. » (4) Ὁ μὲν δὲ σφί ταῦτα ἀπήγγειλε, Πausanίης δὲ ἀπεπειρᾶτο τῶν Ἑλλήνων εἴ τινες ἐθέλοιεν ἄλλοι ἐθέλονται ἰέναι τε ἐς τὸν χῶρον 25 τοῦτον καὶ τάσσεσθαι διάδοχοι Μεγαρεῦσι. (5) Οὐ βουλομένων δὲ τῶν ἄλλων Ἀθηναῖοι ὑπεδέξαντο, καὶ Ἀθηναίων οἱ τριηκόσιοι λογάδες τῶν ἐλοχῆγεε Ὀλυμπιόδωρος ὁ Λάμπωνος.

XXII. Οὗτοι ἔσαν οἱ τε ὑποδεξάμενοι καὶ οἱ πρὸ 30 τῶν ἄλλων τῶν παρεόντων Ἑλλήνων ἐς Ἐρυθρὰς ταχθέντες, τοὺς τοξότας προσελάμενοι. Μαχομένων δὲ σφεων ἐπὶ χρόνον τέλος τοιόνδε ἐγένετο τῆς μάχης. (2) Προσβαλοῦσης τῆς ἵππου κατὰ τέλεα, ὁ Μασιστίου προέχων τῶν ἄλλων ἵππος βάλλεται τοξόματι τὰ 35 πλευρὰ, ἀλγῆσας δὲ ἴσταται τε ὀρθὸς καὶ ἀποσεύεται τὸν Μασίστιον. (3) Πεσόντι δὲ αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτίκα ἐπεκέατο· τὸν τε δὴ ἵππον αὐτοῦ λαμβάνουσι, καὶ αὐτὸν ἀμυνόμενον κτείνουσι, κατ' ἀρχὰς οὐ δυνάμενοι· ἐνεσκεύαστο γὰρ οὕτω· ἐντὸς θώρηκα εἴχε 40 χρύσειον λεπιδωτὸν, κατύπερθε δὲ τοῦ θώρηκος κιθῶνα φοινίκεον ἐνδεδύκεε. (4) Τύπτοντες δὲ ἐς τὸν θώρηκα ἐποίησαν οὐδέν, πρὶν γε δὴ μαθῶν τις τὸ ποιεῦμενον παίει μιν ἐς τὸν ὀφθαλμόν. Οὕτω δὲ ἔπεσε τε καὶ ἀπέθανε. Ταῦτα δὲ κως γινόμενα ἐλελήθει τοὺς ἄλλους ἱππέας· 45 οὔτε γὰρ πεσόντα μιν εἶδον ἀπὸ τοῦ ἵππου οὔτε ἀποθνήσκοντα, ἀναχωρήσιός τε γινομένης καὶ ὑποστροφῆς οὐκ ἔμαθον τὸ γινόμενον. (5) Ἐπεῖτε δὲ ἔστησαν, αὐτίκα ἐπόθησαν, ὡς σφεας οὐδεὶς ἦν ὁ τάσων. Μαθόντες δὲ τὸ γεγονός, διακελευσάμενοι ἤλαυνον τοὺς ἵππους πάν- 50 τες, ὡς ἂν τὸν γε νεκρὸν ἀνελοίατο.

XXIII. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι οὐκέτι κατὰ τέλεα προσελάνοντας τοὺς ἱππέας, ἀλλ' ἅμα πάντας, τὴν ἄλλην στρατιὴν ἐπεβώσαντο. Ἐν ᾧ δὲ ὁ πεζὸς ἅπας ἐβώθει, ἐν τούτῳ μάχῃ ὁξεία περὶ τοῦ νεκροῦ γίνεται.

Asopum habere castra, re deliberata, ex adverso illorum in Cithæronis montis radicibus consedere.

XX. Inde quum in planitiem Græci non descenderent, Mardonius contra eos universum equitatum misit, cui præerat Masistius, quem Macistium Græci vocant, illustris vir apud Persas, Nisæum habens equum, aureo freno et aliis ornamentis nitentem. (2) Ibi, ut Græcis adpropinquarunt equites, turmatim in eos impetum faciebant; in eoque conflictu magna illis incommoda adferebant, mulieresque eos vocabant.

XXI. Acciderat forte, ut eo loco, qui maxime omnium expositus hosti erat, Megarenses essent locati, et in eum locum maxime impetum facerent equites. (2) Quum igitur ab invadente equitatu premerentur Megarenses, præconem miserunt ad duces Græcorum; qui ubi ad illos venit, hæc verba fecit: (3) « Dicunt Megarenses: Nos, o socii, non possumus soli impetum sustinere equitatus Persarum, hic stantes ubi initio locati sumus. Sed adhuc quidem perseveramus, et fortiter resistimus, quamvis graviter pressi: nunc vero, nisi alios mittitis qui nostrum in locum succedant, scitote nos ordinem esse relicturos. » (4) Hæc quum ille ducibus nunciasset, Græcos tentavit Pausanias, ecqui alii ultro vellent istum in locum se conferre, et succedere Megarensibus. (5) Quumque nollent cæteri, acceperunt conditionem Athenienses, et horum quidem selecti trecenti, cui cohorti præerat Olympiodorus, Lamponis filius.

XXII. Hi fuerunt qui istam operam in se receperunt, et adsumptis secum sagittariis, ante alios omnes Græcos, qui ad Erythras aderant, stationem ceperunt. Qui quum per aliquod tempus pugnassent, ad extremum huiusmodi fuit pugnae exitus. (2) Dum turmatim impetum faciunt equites, Masistii equus, præ aliis eminens, sagitta vulneratur in latere: et præ dolore in posteriores pedes erectus, excutit Masistium. (3) In collapsum protinus Athenienses impetum faciunt; et equum ejus capiunt, ipsumque repugnantem interficiunt. Et initio quidem interficere cum non potuerant, quum sub punicea tunica, qua erat indutus, intus aurca lorica squamata esset armatus. (4) In thoracem igitur ferientes, nihil efficiebant; donec aliquis, intelligens quid rei esset, in oculum ejus ferrum adegit: ita demum cecidit mortuusque est. Hæc forte sic gerebantur nescientibus reliquis equitibus: nec enim hi illum viderant ex equo cadentem, nec morientem; sed quum per id ipsum tempus converteretur turma et paululum retro veheretur, id quod agebatur non animadverterant. (5) Ubi vero restiterunt, continuo ducem desiderarunt, quum nemo esset qui illos ordinaret: et quid factum esset intelligentes, equos adegerrunt cuncti, quo cadaver saltem auferrent.

XXIII. Tunc vero Athenienses, ubi viderunt jam non amplius turmatim, sed simul omnes adcurrere equites, reliquum exercitum auxilio advocarunt. Dum vero peditalus omnis auxilio venit, interim fit acris pugna circa

(2) Ἔως μὲν νυν μοῦνοι ἔσαν οἱ τριηκόσιοι, ἔσσοῦντό τε πολλὸν καὶ τὸν νεκρὸν ἀπέλιπον· ὥς δέ σφι τὸ πλῆθος ἐπεβύθησε, οὕτω δὴ οὐκέτι οἱ ἱππῶται ὑπέμενον, οὐδέ σφι ἐξεγένετο τὸν νεκρὸν ἀνελεῖσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνῳ
5 ἄλλους προσαπώλεσαν τῶν ἱππέων. (3) Ἀποστήσαντες ὧν ὅσον τε δύο στάδια ἐβουλεύοντο ὅ τι χρῶν εἶη ποιεῖν· ἐδόκεε δέ σφι ἀναρχίης ἐούσης ἀπελαύνειν παρὰ Μαρδόνιον.

XXIV. Ἀπικομένης δὲ τῆς ἵππου ἐς τὸ στρατόπεδον
10 πένθος ἐποίησαντο Μασιστίου πᾶσά τε ἡ στρατιὴ καὶ Μαρδόνιος μέγιστον, σφέας τε αὐτοὺς κείροντες καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὑποζύγια, οἰμωγῇ τε χρεώμενοι ἀπλέτῳ· ἅπασαν γὰρ τὴν Βοιωτίνην κατεῖχε ἡχώ ὥς ἀνδρὸς ἀπολομένου μετὰ γε Μαρδόνιον λογιμωτάτου
15 παρὰ τε Πέρσῃσι καὶ βασιλεί. Οἱ μὲν νυν βάρβαροι τρόπῳ τῷ σφετέρῳ ἀποθανόντα ἐτίμεον Μασιστίον.

XXV. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὥς τὴν ἵππον ἐδέξαντο προσβαλοῦσαν καὶ δεξάμενοι ὥσαντο, ἐθάρσησαν πολλῷ
20 μᾶλλον. Καὶ πρῶτα μὲν ἐς ἅμαξαν ἐσθέντες τὸν νεκρὸν παρὰ τὰς τάξεις ἐκόμιζον· ὁ δὲ νεκρὸς ἦν θέης ἀξίος μεγάθεος εἵνεκεν καὶ κάλλεος. Τῶν δὲ εἵνεκεν καὶ ταῦτα ἐποίησαν· ἐκλείποντες τὰς τάξεις ἐφοίτεον θεησόμενοι Μασιστίον. (2) Μετὰ δὲ ἐδοξέ σφι ἐπικαταβῆναι ἐς
25 Πλαταιάς· ὁ γὰρ χώρος ἐφαίνετο πολλῷ ἔων ἐπιτηδεώτερός σφι ἐνστρατοπεδεύεσθαι ὁ Πλαταιικὸς τοῦ Ἐρυθραίου, τά τε ἄλλα καὶ εὐυδρότερος. (3) Ἐς τοῦτον δὴ τὸν χώρον καὶ ἐπὶ τὴν κρήνην τὴν Γαργαφίην τὴν ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ ἐοῦσαν ἐδοξέ σφι χρῶν εἶναι
30 ἀπικέσθαι καὶ διαταχθέντας στρατοπεδεύεσθαι. (4) Ἀναλαβόντες δὲ τὰ ὄπλα ἤϊσαν διὰ τῆς ὑπωρέης τοῦ Κιθαιρώνος παρ' Ὑσιᾶς ἐς τὴν Πλαταιίδα γῆν, ἀπικομένοι δὲ ἐτάσσοντο κατ' ἐθνεα πλησίον τῆς τε κρήνης τῆς Γαργαφίης καὶ τοῦ τεμένους τοῦ Ἀνδροκρά-
35 τεος τοῦ ἥρωος, δι' ὅχθων τε οὐκ ὑψηλῶν καὶ ἀπέδου χωρίου.

XXVI. Ἐνθαῦτα ἐν τῇ διατάξει ἐγένετο λόγων πολλὸς ὠθισμὸς Τεγεατῶν τε καὶ Ἀθηναίων· ἐδικαίουν γὰρ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔχειν τὸ ἔτερον κέρας, καὶ καινὰ
40 καὶ παλαιὰ παραφέροντες ἔργα. (2) Τοῦτο μὲν οἱ Τεγεῆται ἔλεγον τάδε, « ἡμεῖς αἰεὶ κοτε ἀξιεύμεθα ταύτης τῆς τάξης ἐκ τῶν συμμάχων ἀπάντων, ὅσαι ἤδη ἔξοδοι κοιναὶ ἐγένοντο Πελοποννησίοις καὶ τὸ παλαιὸν καὶ τὸ νέον, ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπεῖτε Ἡρακλεῖδα ἐπει-
45 ρῶντο μετὰ τὸν Εὐρυσθέος θάνατον κατιόντες ἐς Πελοπόννησον. (3) Τότε εὐρόμεθα τοῦτο διὰ πρῆγμα τοιόνδε· ἐπεὶ μετ' Ἀχαιῶν καὶ Ἰώνων τῶν τότε ἐόντων ἐν Πελοποννήσῳ ἐκβωθήσαντες ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἰζόμεθα ἀντίοι τοῖσι κατιούσι, τότε ὧν λόγος ὕλλον
50 ἀγορεύεσθαι ὥς χρῶν εἶη τὸν μὲν στρατὸν τῷ στρατῷ μὴ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντα, ἐκ δὲ τοῦ Πελοποννησίου στρατοπέδου τὸν ἀν σφέων αὐτῶν κρίνωσι εἶναι ἄριστον, τοῦτόν οἱ μονομαχεῖν ἐπὶ διαχειμένοις. (4) Ἐδοξέ τε τοῖσι Πελοποννησίοις ταῦτα εἶναι

mortui corpus. (2) Et quoad soli fuere illi trecenti, multo erant inferiores, nec auferre cadaver potuere: ut vero eis multitudo succurrit, jam rursus horum vim equites non sustinuerunt, neque eis contigit mortuum auferre, sed praeter eum alios etiam de suis amisere. (3) Igitur ad duo fere stadia recesserunt: ubi, quum quid faciendum esset deliberassent, decreverunt, quoniam essent sine imperio, redire ad Mardonium.

XXIV. Qui postquam in castra venerunt, acerbissimo luctu et Mardonius et universus exercitus Masistium sunt persecuti, se ipsos tondentes et equos et jumenta, lamentaque immensa tollentes, ut per totam Boeotiam echo resonaret; quippe mortuo viro apud Persas et apud regem post Mardonium spectatissimo. Atque ita quidem barbari suo more mortuum Masistium honorarunt.

XXV. Graeci vero, postquam irruentem exceperant equitatum, exceptumque repulerant, tanto magis confirmati animis, primum quidem, curruum impositum cadaver per singulos ordines deduxerunt; erat enim corpus spectatu dignum, cum ob proceritatem, tum ob formae praestantiam: sed et hac causa illud ita circumduxerunt, quoniam vulgo milites relictis ordinibus ad spectandum Masistium frequentes adcurrerant. (2) Deinde vero constituerunt ad Plateas descendere, quum intellexissent campum Plateensem et alias ob causas et ob aquae copiam multo ipsis ad castra ponenda opportuniorem esse quam Erythraeus campus. (3) In hunc igitur campum et ad fontem Gargaphiam, qui in illo erat, descendendum sibi; ibique rite dispositis castra locanda judicarunt. (4) Igitur, sumptis armis, per Cithaeronis montis radices praeter Hysias in Plateensium agrum contenderunt. Quo quum pervenissent, prope Gargaphiam fontem et Androcraetis herois fanum, partim in tumulis haud ita editis, partim in planitie, per populos dispositi consederunt.

XXVI. Ibi tum, dum cuique populo suus adsignatur locus, acris verborum contentio orta est inter Tegeatas et Athenienses; contententibus utrisque sibi hoc debere ut alterum obtineant cornu, et tam nova quam antiqua facta in medium proferentibus. (2) Ab altera enim parte Tegeatae haec dixere: « Nobis semper hic locus, quem in acie obtineremus, ab omnibus sociis tributus est, in omnibus expeditionibus, quas junctis copiis Peloponnesii et olim et recentiori memoria susceperunt; et id quidem ab eo inde tempore, quo Heraclidæ post Eurysthei obitum, in Peloponnesum conati sunt redire. (3) Tunc igitur honorem hunc adquisivimus facto huiusmodi: quo tempore nos cum Achæis et cum Ionibus qui tunc Peloponnesum incolebant, in Isthmum egressi, castra opposita habuimus castris illorum qui redire conabantur, tunc Hyllus memoratur publice edixisse, non debere exercitum cum exercitu praelio commisso periclitari, sed deligendum unum esse ex castris Peloponnesiorum, quem illi suorum fortissimum judicassent, qui cum ipso certis conditionibus singulari pugna decertaret. (4) Pla-

ποιητέα, καὶ ἔταμον ὄρκια ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε, ἣν μὲν Ὑλλος νικήσῃ τὸν Πελοποννησίων ἡγεμόνα, κατιέναι Ἡρακλείδας ἐπὶ τὰ πατρώϊα, ἣν δὲ νικήθῃ, τὰ ἔμπαλιν Ἡρακλείδας ἀπαλλάσσεσθαι καὶ ἀπάγειν τὴν στρατιὴν ἐκατὸν τε ἐτέων μὴ ζητῆσαι κάτοδον ἐς Πελοπόννησον.

(5) Προεκρίθη τε δὴ ἐκ πάντων συμμάχων ἐθελοντῆς Ἐχεμος ὁ Ἡερόπου τοῦ Φηγέος στρατηγός τε ἐὼν καὶ βασιλεὺς ἡμέτερος, καὶ ἐμουνομάχησέ τε καὶ ἀπέκτεινε Ὑλλον. (6) Ἐκ τούτου τοῦ ἔργου εὐρόμεθα ἐν Πελοποννησίῳσι τοῖσι τότε καὶ ἄλλα γέρεα μεγάλα, τὰ διατελέομεν ἔχοντες, καὶ τοῦ κέρεος τοῦ ἐτέρου αἰεὶ ἡγεμονεύειν κοινῆς ἐξόδου γινομένης. (7) Ὑμῖν μὲν νυν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, οὐκ ἀντιεύμεθα, ἀλλὰ διδόντες αἵρεσιν ὁκοτέρου βούλεσθε κέρεος ἄρχειν παρίεμεν· τοῦ δὲ ἐτέρου φαμέν ἡμέας ἰκνέεσθαι ἡγεμονεύειν κατὰ περ ἐν τῷ πρόσθε χρόνῳ. (8) Χωρὶς τε τούτου τοῦ ἀπηγημένου ἔργου ἀξιονικότεροί εἰμεν Ἀθηναίων ταύτην τὴν τάξιν ἔχειν· πολλοὶ μὲν γὰρ καὶ εὖ ἔχοντες πρὸς ὑμέας ἡμῖν, ἄνδρες Σπαρτιῆται, ἀγῶνες ἀγωνίζονται, πολλοὶ δὲ καὶ πρὸς ἄλλους. (9) Οὕτω ὦν ἡμέας δίκαιον ἔχειν τὸ ἕτερον κέρας ἥπερ Ἀθηναίους· οὐ γὰρ σφί ἐστι ἔργα οἷά περ ἡμῖν κατεργασμένα, οὐτ' ὦν καινὰ οὔτε παλαιά. » Οἱ μὲν ταῦτα ἔλεγον.

XXVII. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε, 25 « ἐπιστάμεθα μὲν σύνοδον τήνδε μάχης εἵνεκεν συλλεγῆναι πρὸς τὸν βάρβαρον, ἀλλ' οὐ λόγων· ἐπεὶ δὲ ὁ Τεγεήτης προέθηκε παλαιὰ καὶ καινὰ λέγειν τὰ ἑκατέροισι ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ κατέργασται χρηστὰ, ἀναγκαίως ἡμῖν ἔχει δηλῶσαι πρὸς ὑμέας ὅθεν ἡμῖν 30 πατρώϊόν ἐστι ἐοῦσι χρηστοῖσι αἰεὶ πρώτοις εἶναι μᾶλλον ἢ Ἀρκάσι. (2) Ἡρακλείδας, τῶν οὗτοί φασι ἀποκτεῖναι τὸν ἡγεμόνα ἐν Ἰσθμῷ, τούτους πρότερον ἐξελαυνομένους ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐς τοὺς ἀπικοίατο φεύγοντες δουλοσύνην πρὸς Μυκηναίων, 35 μούνοι ὑποδεξάμενοι τὴν Εὐρυσθέος ὕβριν κατείλομεν, σὺν ἐκείνοις μάχῃ νικήσαντες τοὺς τότε ἔχοντας Πελοπόννησον. (3) Τοῦτο δὲ Ἀργεῖους τοὺς μετὰ Πολυνείκεος ἐπὶ Θήβας ἐλάσαντας, τελευτήσαντας τὸν αἰῶνα καὶ ἀτάφους κειμένους, στρατευσάμενοι ἐπὶ τοὺς Καδμείους ἀνελέσθαι τε τοὺς νεκροὺς φαμεν καὶ θάψαι τῆς ἡμετέρης ἐν Ἐλευσίνι. (4) Ἔστι δὲ ἡμῖν ἔργον εὖ ἔχον καὶ ἐς Ἀμαζονίδας τὰς ἀπὸ Θερμώδοντος ποταμοῦ ἐσβαλούσας κοτὲ ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν. Καὶ ἐν τοῖσι Τρωϊκοῖσι πόνοισι οὐδαμῶν ἐλειπόμεθα. (5) Ἄλλ' οὐ 45 γὰρ τι προέχει τούτων ἐπιμεμνήσθαι· καὶ γὰρ ἂν χρηστοὶ τότε ἐόντες οὗτοί νῦν ἂν εἴεν φλαυρότεροι, καὶ τότε ἐόντες φλαυροὶ νῦν ἂν εἴεν ἀμείνονες. (6) Παλαιῶν μὲν νυν ἔργων ἄλις ἔστω· ἡμῖν δὲ εἰ μηδὲν ἄλλο ἐστὶ ἀποδεδεγμένον, ὥσπερ ἐστὶ πολλά τε καὶ εὖ ἔχοντα εἰ 50 τέοισι καὶ ἄλλοισι Ἑλλήνων, ἀλλὰ κατὰ ἀπὸ τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἔργου ἀξιοί εἰμεν τοῦτο τὸ γέρας ἔχειν καὶ ἄλλα πρὸς τούτῳ, ὅτινες μούνοι Ἑλλήνων δὴ μουνομαχήσαντες τῷ Πέρσῃ καὶ ἔργῳ τοσούτῳ ἐπιχειρήσαντες περιεγενόμεθα καὶ ἐνικήσαμεν ἔθνεα ἕξ τε καὶ

cuitque Peloponnesiis ita fieri; et iusjurandum sibi mutuo utrique in hæc verba dederant: « Si Hyllus ducem vicisset Peloponnesiorum, Heraclidas in paternas possessiones esse restituendos; sin vinceretur, tum vero abituros Heraclidas exercitumque abducturos, et intra centum annos non conatu-ros in Peloponnesum redire. » (5) Delectus est autem ex omnibus sociis Echemus, Aeropii filius, Phegei nepos, dux et rex noster, qui ultro sese obtulerat; isque inita singulari pugna, Hyllum interfecit. (6) Illo igitur facto a Peloponnesiis qui tunc fuere et alia honorifica præmia, quæ adhuc tenemus, et hoc consecuti sumus, ut alterum semper cornu ducamus quoties communis suscipitur expeditio. (7) Cum vobis igitur, Lacedæmonii, non contendimus; sed optionem damus vobis utri cornu velitis præesse, illoque vobis cedimus: sed ad nos hoc pertinere contendimus, ut, quemadmodum superiori tempore, sic et nunc alteri cornu præsimus. (8) Præter istud vero quod commemoravimus factum, sunt etiam alia ob quæ digniores nos sumus qui hunc locum obtineamus, quam Athenienses: etenim multa præclara prælia adversus vos, Spartani, multaque item adversus alios fecimus. (9) Quare æquum est, ut nos potius, quam Athenienses, alterum cornu habeamus: nam ab illis nec nuper, nec olim, tales res gestæ sunt quales a nobis. » Hæc Tegeatæ dixere.

XXVII. Ad quæ Athenienses in hunc modum responderunt: « Novimus quidem, pugnandi causa adversus Barbarum hic nos convenisse, non disputandi: at quoniam Tegeatarum dux et vetera et nova in medium protulit, quæ ab utrisque nostrum ab omni inde memoria bene gesta sint, necesse est ut vobis exponamus, unde nobis, qui semper fortes fuimus, magis patrium sit, quam Arcadibus, ut primi simus. (2) Primum Heraclidas, quorum hi ducem in Isthmo a se interfectum aiunt, hos antea, quum servitutem fugerent a Mycenæis imminentem, repulsique fuissent a Græcis omnibus quos adierant, nos soli recepimus, et Eurysthei injuriis finem fecimus, reportata cum illis victoria de his qui tunc Peloponnesum tenebant. (3) Deinde, quum Argivi cum Polynice contra Thebas profecti, ibique vita functi, insepulti jacerent, a nobis bello Cadmeis illato ablatos esse gloriamur mortuos, et in nostra terra Eleusine sepultos. (4) Est etiam res a nobis præclare gesta contra Amazonidas, quæ olim a Thermodonte fluvio in terram Atticam incursionem fecerunt. Atque in Trojano etiam bello nullis fuimus secundi. (5) Sed enim nihil proficit, harum rerum fecisse mentionem: nam, qui tum fortes fuere, fieri potest ut iidem nunc sint deteriores; et qui tunc ignavi, iidem nunc fortiores. (6) Itaque, de rebus olim gestis, hæc sufficiant. Nos autem, si nullum aliud edidissemus factum, qui tamen multa, si qui alii ex Græcis, bene præclareque gessimus; at propter unam certe Marathoniam victoriam digni sumus hoc honore, atque aliis etiam insuper honoribus: qui ex omnibus Græcis soli cum Persa pugnavimus, tantamque rem adgressi superiores discessi-

τεσσεράκοντα. (7) Ἄρ' οὐ δίκαιοι εἴμεν ἔχειν ταύτην τὴν τάξιν ἀπὸ τούτου μούνου τοῦ ἔργου; Ἀλλ' οὐ γὰρ ἐν τῷ τοιῷδε τάξιος εἵνεκεν στασιάζειν πρέπει, ἀρτιοὶ εἴμεν πείθεσθαι ὑμῖν, ὧς Λακεδαιμόνιοι, ἵνα δοκέει ἐπιτηδεώ-
 5 τατον ἡμέας εἶναι ἐστάναι καὶ κατ' οὐστίνας· πάντῃ γὰρ τεταγμένοι πειρησόμεθα εἶναι χρηστοί. Ἐξηγέσθε δὲ ὡς πεισομένων. »

XXVIII. Οἱ μὲν ταῦτα ἀμείβοντο, Λακεδαιμονίων δὲ ἀνέβωσε ἅπαν τὸ στρατόπεδον Ἀθηναίους ἀξιονικο-
 10 τέρους εἶναι ἔχειν τὸ κέρασ ἤπερ Ἀρκάδας. Οὕτω δὲ ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ὑπερεβάλλοντο τοὺς Τεγεήτας. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐτάσσοντο ὧδε οἱ ἐπιφοιτούντες τε καὶ οἱ ἀρχὴν ἐλθόντες Ἑλλήνων. Τὸ μὲν δεξιὸν κέρασ εἶχον Λακεδαιμονίων μύριοι· τούτων δὲ τοὺς πεντακισ-
 15 χιλίους ἑόντας Σπαρτιήτας ἐφύλασσον ψιλοὶ τῶν εἰλω-
 τέων πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι, περὶ ἄνδρα ἑκα-
 στον ἐπτὰ τεταγμένοι. (3) Προσεχέας δὲ σφι εἶλοντο ἐστάναι οἱ Σπαρτιῆται τοὺς Τεγεήτας καὶ τιμῆς εἵνε-
 κεν καὶ ἀρετῆς· τούτων δ' ἔσαν ὀπλίται χίλιοι καὶ
 20 πεντηκόσιοι. (4) Μετὰ δὲ τούτους ἴσταντο Κορινθίων πεντακισχίλιοι, παρὰ δὲ σφίσι εὗροντο παρὰ Πausa-
 νίῳ ἐστάναι Ποτιδαϊητέων τῶν ἐκ Παλλήνης τοὺς παρεόντας τριηκόσιους. (5) Τούτων δὲ ἐχόμενοι ἴ-
 25 σταντο Ἀρκάδες Ὀρχομένιοι ἑξακόσιοι, τούτων δὲ Σι-
 κυώνιοι τρισχίλιοι. Τούτων δὲ εἶχοντο Ἐπιδaurίων ἑκτακόσιοι. (6) Παρὰ δὲ τούτους Τροιζηνίων ἐτάσ-
 σοντο χίλιοι, Τροιζηνίων δὲ ἐχόμενοι Λεπρεητέων διη-
 κόσιοι, τούτων δὲ Μυκηναίων καὶ Τιρυνθίων τετρα-
 κόσιοι, τούτων δὲ ἐχόμενοι Φλιάσιοι χίλιοι. (7) Παρὰ
 30 δὲ τούτους ἔστασαν Ἑρμιονέες τριηκόσιοι. Ἑρμιον-
 νέων δὲ ἐχόμενοι ἴσταντο Ἐρετριέων τε καὶ Στυρέων ἑξακόσιοι, τούτων δὲ Χαλκιδῆες τετρακόσιοι, τούτων
 δὲ Ἀμπρακιητέων πεντηκόσιοι. (8) Μετὰ δὲ τούτους
 Λευκαδίων καὶ Ἀνακτορίων ὀκτακόσιοι ἔστασαν, τού-
 35 των δὲ ἐχόμενοι Παλῆες οἱ ἐκ Κεφαλληνίας διηκόσιοι. Μετὰ δὲ τούτους Αἰγινήτων πεντηκόσιοι ἐτάχθησαν. Παρὰ δὲ τούτους ἐτάσσοντο Μεγαρέων τρισχίλιοι. (9) Εἶχοντο δὲ τούτων Πλαταιέες ἑξακόσιοι. Τελευταῖοι
 δὲ καὶ πρῶτοι Ἀθηναῖοι ἐτάσσοντο, κέρασ ἔχοντες τὸ
 40 εὐώνυμον, ὀκτακισχίλιοι· ἐστρατήγεε δ' αὐτῶν Ἀρι-
 στείδης ὁ Λυσιμάχου.

XXIX. Οὗτοι, πλὴν τῶν ἐπτὰ περὶ ἑκαστον τετα-
 γμένων Σπαρτιήται, ἔσαν ὀπλίται, συνάπαντες ἑόντες
 ἀριθμὸν τρεῖς τε μυριάδες καὶ ὀκτὼ χιλιάδες καὶ ἑκα-
 45 τοντάδες ἐπτὰ. (2) Ὀπλίται μὲν οἱ πάντες συλλεγέ-
 ντες ἐπὶ τὸν βάρβαρον ἔσαν τοσοῦτοι, ψιλῶν δὲ πλῆθος
 ἦν τόδε, τῆς μὲν Σπαρτιητικῆς τάξιος πεντακισχί-
 λιοι καὶ τρισμύριοι ἄνδρες ὡς ἑόντων ἐπτὰ περὶ ἑκα-
 στον ἄνδρα, καὶ τούτων πᾶς τις παρήρτητο ὡς ἐς πό-
 50 λεμον. (3) Οἱ δὲ τῶν λοιπῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἑλ-
 λήνων ψιλοὶ, ὡς εἶς περὶ ἑκαστον ἑὼν ἄνδρα, πεντακό-
 σιοι καὶ τετρακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἔσαν. Ψιλῶν
 μὲν δὲ τῶν ἀπάντων μαχίμων ἦν τὸ πλῆθος ἑξ τε μυ-
 ριάδες καὶ ἑννέα χιλιάδες καὶ ἑκατοντάδες πέντε.

mus, et de sex et quadraginta populis victoriam reporta-
 vimus. (7) Nonne hac una re gesta commeruimus, ut hic
 nobis locus in acie tribuatur? At, quum in hoc temporis
 momento non deceat de loco quo quisque in acie locetur
 altercari, parati nos sumus vobis parere, Lacedæmonii, et
 ibi stare ubi et contra quos ut locemur opportunissimum
 vobis fuerit visum. Nam ubicumque fuerimus locati,
 operam dabimus ut fortes nos viros præstemus. Imperatè
 igitur, et nos obsequemur. »

XXVII. Hoc quum illi respondissent, universus Lacedæ-
 moniorum exercitus adclamavit Atheniensibus, digniores
 illos esse qui cornu præessent, quam Arcades. Atque ita
 Athenienses, victis Tegeatis, honorem illum sunt conse-
 cuti. (2) Post hæc, Græcorum acies, quum eorum eorum
 qui initio convenerant, tum qui paulatim supervenerant, in
 hunc modum ordinata est. Dextrum cornu Lacedæmonii
 tenere, numero decies mille; quorum quinque millia Spar-
 tani fuere, quos custodiebant Helotæ quinquies et tricies
 mille, leviter armati septem Helotæ cuique viro attributi.
 (3) Proximum sibi locum Spartani Tegeatis tribuerunt, et
 honoris caussa, et virtutis: erantque hi mille et quingenti
 graviter armati. (4) Post hos locati erant Corinthiorum
 quinque millia: qui a Pausania impetrarunt, ut juxta ipsos
 starent Potidæatæ qui aderant ex Pallene, numero trecenti.
 (5) His proximi erant locati Arcades Orchomenii sexcenti;
 et his, Sicyonii ter mille; juxtaque hos stabant Epidaurii
 octingenti; (6) prope quos constituti erant Træzenii mille;
 tum juxta Træzenios Lepreatæ ducenti; prope hos Myce-
 næi et Tirynthii quadringenti; quibus proximi, Phliasii
 mille; (7) atque his propinqui erant Hermionenses trecenti.
 Proximi Hermionensibus locati erant Eretrienses et Styren-
 ses sexcenti: post quos Chalcidenses quadringenti, et post
 hos, Ampraciatae quingenti; (8) deinde Leucadii locati erant
 et Anactorii, numero octingenti: hisque proximi Palenses
 ex Cephallenia ducenti. Post hos Æginetæ stabant quin-
 genti; et juxta illos Megarenses locati ter mille; (9) atque
 his proximi erant Plataenses sexcenti. Postremi vero et
 primi Athenienses stabant, lævum cornu tenentes, numero
 octies mille; quibus Aristides præerat, Lysimachi filius.

XXIX. Hi cuncti, exceptis septem illis cuique Spartano
 rum attributis, graviter fuere armati; numero, simul omnes,
 octies et tricies mille et septingenti. (2) Iste igitur fuit nu-
 merus graviter armatorum, qui ad pugnandum contra Bar-
 barum convenerant. Leviter vero armatorum numerus hic
 fuit: in Spartanorum ordinibus quinquies et tricies mille
 viri, quippe septem circa quemque virum; eratque horum
 quisque ut solet ad bellum instructus. (3) Reliquorum
 vero Lacedæmoniorum et Græcorum leviter armati, unus
 fere circa quemque virum, fuere quater et tricies mille et
 quingenti. Itaque leviter armatorum numerus universus
 fuit sexaginta novem millium et quingentorum.

XXX. Τοῦ δὲ σύμπαντος Ἑλληνικοῦ τοῦ συνελθόν-
τος ἐς Πλαταιὰς σὺν τε δολίτῃσι καὶ ψιλοῖσι τοῖσι μα-
χίμοισι ἑνδεκα μυριάδες ἔσαν, μιῆς χιλιάδος, πρὸς δὲ
ὀκτακοσίων ἀνδρῶν καταδέουσαι. (2) Σὺν δὲ Θεσπείων
τοῖσι παρεούσι ἐξεπληροῦντο αἱ ἑνδεκα μυριάδες· παρῆ-
σαν γὰρ καὶ Θεσπείων ἐν τῷ στρατοπέδῳ οἱ περιέον-
τες, ἀριθμὸν ἐς ὀκτακοσίους καὶ χιλίους· ὅπλα δὲ οὐδ'
οὗτοι εἶχον. Οὗτοι μὲν νυν ταχθέντες ἐπὶ τῇ Ἀσωπῷ
ἔστρατοπεδεύοντο.

10 XXXI. Οἱ δ' ἄμφι Μαρδόνιον βάρβαροι ὡς ἀπεκῆ-
δευσαν Μασίστιον, παρῆσαν, πυθόμενοι τοὺς Ἕλληνας
εἶναι ἐν Πλαταιῇσι, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὸν Ἀσωπὸν τὸν
ταύτην ῥέοντα. (2) Ἀπικόμενοι δὲ ἀντετάσσοντο ὧδε
ὑπὸ Μαρδονίου. Κατὰ μὲν Λακεδαιμονίους ἔστησε
15 Πέρσας. Καὶ δὴ πολλὸν γὰρ περιῆσαν πλήθει οἱ
Πέρσαι, ἐπὶ τε τάξιν πλεῦνας ἐκεκοσμέατο καὶ ἐπεῖχον
τοὺς Τεγεήτας. (3) Ἔταξε δὲ οὕτω· ὅτι μὲν ἦν αὐτοῦ
δυνατώτατον πᾶν ἀπολέξας ἔστησε ἀντίον Λακεδαιμο-
νίων, τὸ δὲ ἀσθενέστερον παρέταξε κατὰ τοὺς Τεγεή-
20 τας. Ταῦτα δ' ἐποίεε φραζόντων τε καὶ διδασκόντων
Θηβαίων. (4) Περσέων δὲ ἐχομένους ἔταξε Μήδους·
οὗτοι δὲ ἐπέσχον Κορινθίους τε καὶ Ποτιδαίητας καὶ
Ὀρχομενίους τε καὶ Σικυωνίους. Μήδων δὲ ἐχομέ-
νους ἔταξε Βακτρίους· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Ἐπιδαυρίους
25 τε καὶ Τροιζηνίους καὶ Λεπρηήτας τε καὶ Τυρυνθίους
καὶ Μυκηναίους τε καὶ Φλιασίους. Μετὰ δὲ Βα-
κτρίους ἔστησε Ἰνδούς· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Ἑρμιονέας τε
καὶ Ἑρετριέας καὶ Στυρέας τε καὶ Χαλκιδέας. (5)
Ἰνδῶν δὲ ἐχομένους Σάκας ἔταξε, οἱ ἐπέσχον Ἀμπρα-
30 κίητας τε καὶ Ἀνακτορίους καὶ Λευκαδίους καὶ Παλέας
καὶ Αἰγινήτας. Σακέων δὲ ἐχομένους ἔταξε ἀντί-
Ἀθηναίων τε καὶ Πλαταιέων καὶ Μεγαρέων Βοιω-
τούς τε καὶ Λοκροὺς καὶ Μηλίας τε καὶ Θεσσαλοὺς
καὶ Φωκέων τοὺς χιλίους· (6) οὐ γὰρ ὧν ἅπαντες οἱ
35 Φωκέες ἐμήδισαν, ἀλλὰ τινες αὐτῶν καὶ τὰ Ἑλλήνων
ἤξον περὶ τὸν Παρνησὸν κατειλημένοι, καὶ ἐνθεῦτεν
ὀρμεύμενοι ἔφερόν τε καὶ ἦγον τὴν τε Μαρδονίου
στρατιὴν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἑόντας Ἕλλήνων.
Ἔταξε δὲ καὶ Μακεδόνας τε καὶ τοὺς περὶ Θεσσαλίην
40 οἰκημένους κατὰ τοὺς Ἀθηναίους.

XXXII. Ταῦτα μὲν τῶν ἐθνέων τὰ μέγιστα ὠνό-
μασται τῶν ὑπὸ Μαρδονίου ταχθέντων, τὰ περ ἐπιφα-
νέστατά τε ἦν καὶ λόγου πλείστου. (2) Ἐνῆσαν δὲ
καὶ ἄλλων ἐθνέων ἄνδρες ἀναμειγμένοι, Φρυγῶν τε
45 καὶ Θρηίκων καὶ Μυσῶν τε καὶ Παιόνων καὶ τῶν ἄλ-
λων, ἐν δὲ καὶ Αἰθιοπῶν τε καὶ Αἰγυπτίων οἳ τε Ἑρ-
μοτύβιες καὶ οἱ Καλασίριες καλούμενοι μαχαιροφόροι,
οἳ περ εἰς Αἰγυπτίων μῶνοι μάχιμοι. (3) Τούτους δὲ
ἔτι ἑὼν ἐν Φαλήρῳ ἀπὸ τῶν νεῶν ἀπεβιδάσατο ἑόν-
50 τας ἐπιβάτας· οὐ γὰρ ἐτάχθησαν ἐς τὸν πεζὸν τὸν ἅμα
Ξέρξῃ ἀπικόμενον ἐς Ἀθήνας Αἰγύπτιοι. (4) Τῶν μὲν
δὴ βαρβάρων ἔσαν τριήκοντα μυριάδες, ὡς καὶ πρότε-
ρον δεδήλωται· τῶν δὲ Ἑλλήνων τῶν Μαρδονίου συμ-
μάχων οἷδε μὲν οὐδεὶς ἀριθμὸν (οὐ γὰρ ὧν ἡριθμήθη-

XXX. Itaque universus Græcarum copiarum, quæ ad pu-
gnam aptæ essent, numerus ad Plataeas, collectus, simul
sumpta et gravi et levi armatura, fuit centum et decem
millium, minus mille et octingentis. (2) Adjunctis vero
Thespiensibus qui aderant, completus est numerus centum
et decem millium. Adfuerunt enim etiam in castris quot-
quot supererant Thespiensium, ad mille octingentos nu-
mero: sed illi quidem nonnisi leviter armati. Græci igi-
tur, ita ordinati, ad Asopum castra habuere.

XXXI. Barbari cum Mardonio, postquam finem fecerunt
parentandi Masistio, quum cognovissent Græcos ad Pla-
taeas esse, ipsi quoque ad Asopum, qui illac fluit, se con-
tulerunt. (2) Quo ubi venire, Græcis in hunc modum
oppositi sunt a Mardonio. Contra Lacedæmonios locavit
Persas; qui quidem, quum illos multitudine longe supera-
rent, non solum plures in ordines locati, sed Tegeatis
etiam oppositi stabant. (3) Ordinavit eos autem Mardo-
nius ita, ut selectos suorum validissimos quosque oppo-
neret Lacedæmoniiis, infirmiores vero contra Tegeatas lo-
caret: idque fecit indicantibus et monentibus Thebanis.
(4) Persis proximos Medos locavit; qui ex adverso Corin-
thios habebant et Potidæatas et Orchomenios et Sicyonios.
A latere Medorum Bactrios locavit, Epidauriis oppositos et
Træzeniis, item Lepreatis, Tirynthiis, Mycenæis et Phlia-
siis. Post Bactrios locavit Indos, quibus ex adverso Her-
mionenses stabant et Eretrienses et Styrenses et Chalciden-
ses. (5) Proxime Indis Sacas locavit, Ampraciatis oppositos
et Anactoriis et Leucadiis et Palensibus et Æginetis. Pro-
ximos Sacis, ex adverso Atheniensium et Plataeensium et
Megarensium, Boeotos locavit et Locros et Malienses et
Thessalos et mille illos, quos memoravi, Phocenses. (6)
Nec enim omnes Phocenses a partibus Medorum stabant;
sed eorum nonnulli etiam cum Græcis faciebant, circa
Parnassum conglobati, indeque impetu facto exercitum
Mardonii, et Græcos qui cum eo erant, vexabant prædam-
que ex illis agebant. Insuper vero etiam Macedonas, et
populos Thessaliæ finitimos, Atheniensibus Mardonius op-
posuit.

XXXII. Quos adhuc nominavi populos a Mardonio in acie
locatos, hi numerosiores erant cæteris majorisque momenti.
(2) Mixti his autem fuere ex aliis quoque populis viri, Phry-
ges, Thraces, Mysi, Pæones, alique. Adfuere etiam ex
Æthiopibus selecti, et Ægyptiorum Hermotybies et Calasi-
ries qui vocantur, gladiis armati; qui soli sunt Ægyptiorum
milites. (3) Hos autem Mardonius, quum adhuc Phaleri
esset, e navibus adsciverat quarum propugnatores erant:
nec enim Ægyptii in peditatu fuerant, qui cum Xerxe
Athenas venit. (4) Jam barbarorum quidem numerus qui
cum Mardonio erant, ut jam supra dixi, trecenta millia
fuere: Græcorum vero numerum, qui ei socii aderant,
nemo novit, nec enim initus illorum numerus est; sed, si

σαν), ὡς δὲ ἐπεικάζαι, ἐς πέντε μυριάδας συλλεγῆναι εἰκάζω. Οὗτοι οἱ παραταχθέντες πεζοὶ ἔσαν, ἡ δὲ ἵππος χωρὶς ἐτέτακτο.

XXXIII. Ὡς δὲ ἄρα πάντες οἱ ἐτετάχατο κατὰ τε 6
ἐθνεα καὶ κατὰ τέλεα, ἐνθαῦτα τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ ἐθύ-
οντο καὶ ἀμφοτέρω. (2) Ἑλλήσι μὲν Τισαμενὸς Ἀντιό-
χου ἦν ὁ θυόμενος· οὗτος γὰρ δὴ εἶπετο τῷ στρατεύ-
ματι τούτῳ μάντις· τὸν ἐόντα Ἡλεῖον καὶ γένεος τοῦ
Ἰαμιδέων Κλυτιάδην Λακεδαιμόνιοι ἐποίησαντο λεω-
10 σφέτερον. Τισαμενῷ γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι
περὶ γόνου ἀνέειλε ἡ Πυθίη ἀγῶνας τοὺς μεγίστους
ἀναιρήσεσθαι πέντε. (3) Ὁ μὲν δὲ ἀμαρτῶν τοῦ χρη-
στηρίου προσεῖχε γυμνασίοισι ὡς ἀναιρησόμενος γυ-
μνικοὺς ἀγῶνας, ἀσκέων δὲ πεντάεθλον παρ' ἐν πάλαι-
15 σμα ἔδραμε νικᾶν Ὀλυμπιάδα, Ἱερωνύμῳ τῷ Ἀνδρίῳ
ἐλθὼν ἐς ἔριν. (4) Λακεδαιμόνιοι δὲ μαθόντες οὐκ ἐς
γυμνικοὺς, ἀλλ' ἐς ἀρῆτους ἀγῶνας φέρον τὸ Τισαμενοῦ
μαντήϊον, μισθῷ ἐπειρέοντο πείσαντες Τισαμενὸν ποιέ-
σθαι ἅμα Ἡρακλειδέων τοῖσι βασιλεῦσι ἡγεμόνα τῶν
20 πολέμων. (5) Ὁ δὲ δρέων περὶ πολλοῦ ποιευμένου
Σπαρτιήτας φίλον αὐτὸν προσθέσθαι, μαθὼν τοῦτο ἀνε-
τίμα, σημαίνων σφίσις ἦν μιν πολιήτην σφέτερον ποιή-
σονται τῶν πάντων μεταδιδόντες ποιήσει ταῦτα, ἐπ'
ἄλλῳ μισθῷ δ' οὐ. (6) Σπαρτιῆται δὲ πρῶτα μὲν
25 ἀκούσαντες δεινὰ ἐποιεῦντο καὶ μετίεσαν τῆς χρησιμο-
σύνης τὸ παράπαν, τέλος δὲ δειμάτος μεγάλου ἐπιχε-
μαμένου τοῦ Περσικοῦ τούτου στρατεύματος καταίνεον
μετιόντες. (7) Ὁ δὲ γνούς τετραμμένους σφείας οὐδ'
οὕτω ἔτι ἔφη ἀρκέσθαι τούτοις μούνοισι, ἀλλὰ δεῖν
30 ἔτι καὶ τὸν ἀδελφεὸν ἐσωτοῦ Ἡγίην γίνεσθαι Σπαρ-
τιήτην ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι λόγοισι τοῖσι καὶ αὐτὸς γί-
νεται.

XXXIV. Ταῦτα δὲ λέγων οὗτος ἐμιμέετο Μελάμ-
ποδα, ὡς εἰκάζαι, βασιλήτην τε καὶ πολιτήτην αἰτεό-
35 μενον. Καὶ γὰρ δὴ καὶ Μελάμπους τῶν ἐν Ἀργεῖ
γυναικῶν μανεισέων, ὥς μιν οἱ Ἀργεῖοι ἐμισθοῦντο ἐκ
Πύλου παῦσαι τὰς σφετέρας γυναῖκας τῆς νούσου, μι-
σθὸν προετίνατο τῆς βασιληΐης τὸ ἥμισυ. (2) Οὐκ
ἀνασχομένων δὲ τῶν Ἀργείων, ἀλλ' ἀπιόντων, ὡς
40 ἐμαίνοντο πλεῖνες τῶν γυναικῶν, οὕτω δὲ ὑποστάντες
τὰ δὲ Μελάμπους προετίνατο ἦσαν δώσοντές οἱ ταῦτα.
(3) Ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ἐπορέγεται δρέων αὐτοὺς τετραμ-
μένους, φάς, ἦν μὴ καὶ τῷ ἀδελφεῷ Βίαντι μεταδῶσι
τὸ τρίτημόριον τῆς βασιληΐης, οὐ ποιήσειν τὰ βούλον-
45 ται. Οἱ δὲ Ἀργεῖοι ἀπειληθέντες ἐς στεινὸν κατα-
νέουσι καὶ ταῦτα.

XXXV. Ὡς δὲ καὶ Σπαρτιῆται, ἐδέοντο γὰρ δει-
νὸς τοῦ Τισαμενοῦ, πάντα συνεχώρεόν οἱ. Συγχωρη-
σάντων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Σπαρτιητέων, οὕτω δὲ πέν-
50 τε σφι μαντευόμενος ἀγῶνας τοὺς μεγίστους Τισαμενὸς
ὁ Ἡλείος, γενόμενος Σπαρτιήτης, συγκαταίρει. (2)
Μοῦνοι δὲ δὴ πάντων ἀνθρώπων ἐγένοντο οὗτοι Σπαρ-
τιήτησι πολιῆται. Οἱ δὲ πέντε ἀγῶνες οἷδε ἐγένοντο,
εἰς μὲν καὶ πρῶτος οὗτος ὁ ἐν Πλαταιῇσι, ἐπὶ δὲ ὁ ἐν

conjectura licet uti, ad quinquaginta millia coacta fuisse conjicio. Hic igitur peditatus fuit, in acie locatus : equitatus autem seorsum instructus stabat.

XXXIII. Cunctis ita per populos et per manipulos dispo-
sitis, dein postridie utrique sacra fecerunt. (2) Græcis
Tisamenus, Antiochi filius, sacrificator erat : hic enim
exercitum hunc ut vates sequebatur. Eleus is fuit, Cly-
tiades (*ex Clytii familia*), de gente Iamidarum : quem
Lacedæmonii civem adoptaverant. Scilicet quum Delphi-
cum oraculum Tisamenus de prole consulisset, responde-
derat ei Pythia, quinque maximis certaminibus victoriam
illum reportaturum. (3) Is igitur, aberrans ab sententia
oraculi, gymniciis certaminibus dabat operam, tamquam
in his victoriam reportaturus : et quinquertium exercens,
Olympiæ certamine inito cum Hieronymo, genere Andrio,
in eo erat ut victoria potiretur, sed uno luctæ certamine
victus est. (4) Tunc Lacedæmonii, intelligentes ad bellica
certamina, non ad gymnica, spectare responsum Tisameno
editum, conati sunt Tisamenum proposita mercede sibi con-
ciliare, eique persuadere ut una cum regibus de Heraclida-
rum genere dux ipsis esset bellorum. (5) At ille, ubi vidit
multum interesse Spartanorum, amicum se illis et socium
adjungi, auxit pretium, dixitque, si se in civium numerum
vellent cooptare, omniumque jurium participem reddere,
tunc se id facturum, alio autem pretio minime. (6) Quo
audito, primum indignati Spartani : missam fecerunt illius
artem divinandi : ad extremum vero, quum ingens eis me-
tus impenderet a Persico hoc exercitu, consentientes in con-
dit onem, arcessiverunt virum. (7) At ille, ubi mutatam
vidit eorum sententiam, ne sic quidem, ait, sufficere sibi
hoc unum, sed oportere etiam fratrem suum Hagian eadem
conditione, qua ipse, fieri Spartanum.

XXXIV. Hæc ille dicens, postulatis suis, ut credi par
est, imitabatur Melampodem, qui regiam dignitatem cum
jure civitatis petebat. Melampus enim, quum Argis mulie-
res furore essent correptæ, et Argivi illum proposita mer-
cede Pylo vellent arcessere, ut eo morbo liberaret mulie-
res ipsorum, mercedem postulaverat dimidium regni. (2)
Qua repudiata conditione postquam digressi sunt Argivi,
quum multo etiam plures mulieres in insaniam incidissent,
ita demum in conditionem a Melampode propositam consen-
tientes, adierunt eum, id quod ille postulaverat daturi. (3)
At tunc ille, mutatam videns horum sententiam, aucta cu-
pitudine, ait, nisi fratri quoque ipsius Bianti tertiam regni
partem traderent, non esse se illis morem gesturum. Et
Argivi, in angustias adducti, in hanc etiam conditionem con-
senserunt.

XXXV. Pari modo etiam Spartani, quum Tisamenum
sibi adjungere vehementer cuperent, omnibus ejus postula-
tis concesserunt. Quæ postquam ei Spartani indulerunt,
ad quinque maximas reportandas victorias Tisamenus
Eleus, nunc Spartanus factus, operam suam illis arte sua
divinandi contulit. (2) Sunt autem isti duo ex omnibus
hominibus soli, quos Spartani in civium numerum coo-
ptarunt. Quinque vero certamina, in quibus ope Tisameni
victoriam Spartani reportarunt, hæc sunt : primum hoc,

Τεγέῃ πρὸς Τεγεήτας τε καὶ Ἀργείους γενόμενος, μετὰ δὲ ὁ ἐν Διπαιεῦσι πρὸς Ἀρκάδας πάντας πλὴν Μαντινέων, ἐπὶ δὲ ὁ Μεσσηνίων ὁ πρὸς Ἰθώμῃ, ὕστατος δὲ ὁ ἐν Τανάγρῃ πρὸς Ἀθηναίους τε καὶ Ἀργείους γενόμενος· οὗτος δὲ ὕστατος κατεργάσθη τῶν πέντε ἀγώνων.

XXXVI. Οὗτος δὴ τότε τοῖσι Ἑλλήσι ὁ Τισαμενός, ἀγόντων τῶν Σπαρτιητέων, ἐμαντεύετο ἐν τῇ Πλαταιίδι. Τοῖσι μὲν νυν Ἑλλήσι καλὰ ἐγένετο τὰ ἱρὰ ἀμυνομένοισι, διαβᾶσι δὲ τὸν Ἀσωπὸν καὶ μάχης ἀρ-
10 χουσι οὕ.

XXXVII. Μαρδονίῳ δὲ προθυμομένῳ μάχης ἀρχειν οὐκ ἐπιτήδεα ἐγένετο τὰ ἱρὰ, ἀμυνομένῳ δὲ καὶ τούτῳ καλὰ. Καὶ γὰρ οὗτος Ἑλληνικοῖσι ἱροῖσι ἐχρέετο, μάντιν ἔχων Ἡγησίστρατον ἄνδρα Ἡλεῖόν τε
15 καὶ τῶν Τελλιαδέων ἐόντα λογιμώτατον, τὸν δὴ πρότερον τούτων Σπαρτιῆται λαβόντες ἔδῃσαν ἐπὶ θανάτῳ ὡς πεπονθότες πολλά τε καὶ ἀνάσσια ὑπ' αὐτοῦ. (2) Ὁ δὲ ἐν τούτῳ τῷ κακῷ ἐχόμενος, ὥστε τρέχων περὶ τῆς ψυχῆς πρό τε τοῦ θανάτου πεισόμενος πολλά τε καὶ
20 λυγρὰ, ἔργον ἐργάσατο μέζον λόγου. (3) Ὡς γὰρ δὴ ἐδέδετο ἐν ξύλῳ σιδηροδέτῳ, ἐσενειχθέντος κως σιδηρίου ἐκράτησε, αὐτίκα δὲ ἐμῆχανᾷτο ἀνδρηνώτατον ἔργον πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν· σταθμησάμενος γὰρ ὅκως ἐξελεύσεται οἱ τὸ λοιπὸν τοῦ ποδὸς, ἀπέταμε τὸν ταρ-
25 σὸν ἐωυτοῦ. (4) Ταῦτα δὲ ποιήσας, ὥστε φυλασσόμενος ὑπὸ φυλάκων, διορύξας τὸν τοῖχον ἀπέδρη ἐς Τεγεήν, τὰς μὲν νύκτας πορευόμενος, τὰς δὲ ἡμέρας καταδύνων ἐς ὕλην καὶ αὐλιζόμενος, οὕτῳ ὥστε Λακεδαιμονίων πανδημεὶ διζήμενων τρίτῃ εὐφρόνῃ γενέσθαι
30 ἐν Τεγέῃ, τοὺς δὲ ἐν θώματι μεγάλῳ ἐνέχεσθαι τῆς τε τόλμης, ὁρέοντας τὸ ἡμίτομον τοῦ ποδὸς κείμενον, κἀκεῖνον οὐ δυναμένους εὐρέειν. (5) Τότε μὲν οὕτω διαφυγὼν Λακεδαιμονίους καταφεύγει ἐς Τεγεήν ἐοῦσαν οὐκ ἀρθμίνην Λακεδαιμονίοισι τοῦτον τὸν χρόνον· ὑγίης
35 δὲ γενόμενος καὶ προσποιησάμενος ξύλινον πόδα κατεστήκει ἐκ τῆς ἰθῆης Λακεδαιμογίοισι πολέμιος. (6) Οὐ μέντοι ἐς γε τέλος οἱ συνήνευκε τὸ ἔχθος τὸ ἐς Λακεδαιμονίους συγκεχυρημένον· ἤλω γὰρ μαντεύόμενος ἐν Ζακύνθῳ ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀπέθανε. (7) Ὁ μὲν νυν θάνα-
40 τος ὁ Ἡγησίστράτου ὕστερον ἐγένετο τῶν Πλαταιικῶν, τότε δ' ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ Μαρδονίῳ μεμισθωμένος οὐκ ὀλίγου ἐθύετό τε καὶ προεθυμέτο κατὰ τε τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαιμονίων καὶ κατὰ τὸ κέρδος.

XXXVIII. Ὡς δὲ οὐκ ἐκαλλίρει ὥστε μάχεσθαι
45 οὔτε αὐτοῖσι Πέρσησι οὔτε τοῖσι μετ' ἐκείνων ἐοῦσι Ἑλλήνων (εἶχον γὰρ καὶ οὗτοι ἐπ' ἐωυτῶν μάντιν Ἰππόμαχον Λευκάδιον ἄνδρα), ἐπιρρεόντων δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ γινομένων πλεύνων Τιμηγενίδης ὁ Ἑρπυος ἀνὴρ Ἰθθαῖος συνεβούλευσε Μαρδονίῳ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κι-
50 θαιρῶνος φυλάξαι, λέγων ὡς ἐπιρρέουσι οἱ Ἕλληνες αἰεὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην καὶ ὡς ἀπολάμψοιτο συχνούς.

XXXIX. Ἡμέραι δὲ σφι ἀντικατημένοισι ἤδη ἐγγόνεσαν ὀκτὼ, ὅτε ταῦτα ἐκεῖνος συνεβούλευε Μαρδονίῳ. Ὁ δὲ μαθὼν τὴν παραίνεσιν εὖ ἔχουσαν, ὡς εὖ

ad Plataeas; deinde illud ad Tegeam, contra Tegeatas et Argivos; tertium, in Dipaeensibus adversus universos Arcadas, exceptis Mantinensibus; quartum, adversus Messenios ad Ithomam; quintum, ad Tanagram contra Athenienses et Argivos: hoc autem postremum peractum est certamen ex illis quinque.

XXXVI. Hic igitur tunc Tisamenus, Spartanus comitatus, interpret sacrorum ad Plataeas fuit Graecis. Et feliciem rei exitum Graecis portendebant sacra, si sese defenderent; parum prosperum autem, si Asopum transirent et pugnae facerent initium.

XXXVII. Mardonius vero, quum cuperet initium facere pugnandi, non opportuna habuit sacra; sed huic quoque, si sese defenderet, fausta omnia portendebantur. Usus est enim etiam ille Graecanicis sacris; eratque illi vates Hegesistratus, civis Elous, et Telliadarum nobilissimus. Eumdem virum antea Spartani, a se captum, in vincula conjecerant, et supplicio destinaverant, quippe multa indigna ab eo perpessi. (2) Ille vero, hac calamitate circumventus, utpote cui non modo capitis imminabat poena, sed ante mortem etiam multa tristitia patienda, facinus commisit dictu incredibile. (3) Quum enim ligno illigatus esset ferro revincto, illatum forte ferreum instrumentum nactus, continuo facinus molitus est omnium quae novimus fortissimum: postquam enim perpendit quo pacto reliquum pedem e compedo educeret, anteriorem pedis partem sibi praecidit. (4) Quo facto, quum custodiretur a custodibus, perfosso pariete Tegeam profugit, noctu iter faciens, interdum vero inter fruticeta latens et in statione manens: atque ita, Lacedaemoniis ubique eum quaerentibus, tertia nocte Tegeae fuit: et audacia hominis obstupefacti erant Lacedaemonii, quum abscissum dimidium pedem viderent humi jacentem, hominem autem non possent reperire. (5) Postquam igitur hoc modo tunc Lacedaemonios evasit, Tegeam profugit, quae per id tempus non pacata erat Lacedaemoniis. Dein persanato vulnere, ligneum sibi pedem adscivit; et ab illo tempore ex professo hostis fuit Lacedaemoniorum. (6) Nec tamen usque ad finem ei profuit odium in Lacedaemonios conceptum: captus est enim ab illis quum vaticinaretur in Zaonthis, et interceptus. (7) Sed hic interitus Hegesistrati post pugnam accidit Plataensem: tunc vero ad Asopum fluvium, haud exiguo pretio a Mardonio conductus, sacra faciebat, et promptam operam navabat, tam ob odium Lacedaemoniorum, quam quaestus cupidine.

XXXVIII. Quum igitur et ipsi Persae, et qui cum eis erant Graeci (nam et hi seorsum suum aruspice habebant, Hippomachum Leucadium), victimarum iudicio prohiberentur committere praelium, continenter autem novae sociorum copiae in castra confluerent Graecorum, numerusque illorum in dies augeretur; tum vero Timagenides Herpyis filius, Thebanus, Mardonio suavit, ut exitum faucium Cithaeronis occuparet; dicens, continenter Graecos quotidie adfluere, quorum ingentem numerum ibi esset intercepturus.

XXXIX. Et jam octo diebus castra castris opposita habuerant, quum ille hoc consilium Mardonio dedit. Atque intelligens Persa bonum esse consilium, noctu equitatum ad fau-

φρόνη ἐγένετο, πέμπει τὴν ἵππον ἐς τὰς ἐκβολὰς τὰς
Κιθαιρωνίδας αἱ ἐπὶ Πλαταιέων φέρουσι, τὰς Βοιωτοὶ
μὲν Τρεῖς κεφαλὰς καλεῦσι, Ἀθηναῖοι δὲ Δρυὸς κεφα-
λάς. (2) Περμφθέντες δὲ οἱ ἱππῶται οὐ μάτην ἀπείκοντο·
ἐσβάλλοντα γὰρ ἐς τὸ πεδῖον λαμβάνουσι ὑποζύγια τε
πεντακόσια, σιτία ἄγοντα ἀπὸ Πελοποννήσου ἐς τὸ στρα-
τόπεδον, καὶ ἀνθρώπους οἱ εἶποντο τοῖσι ζεύγεσι. (3)
Ἐλόντες δὲ ταύτην τὴν ἄγρην οἱ Πέρσαι ἀφειδέως ἐφό-
νευον, οὐ φειδόμενοι οὔτε ὑποζυγίου οὐδενὸς οὔτε ἀν-
θρώπου. Ὡς δὲ ἄδην εἶχον κτείνοντες, τὰ λοιπὰ αὐ-
τῶν ἤλαυνον περιβαλλόμενοι παρὰ τε Μαρδόνιον καὶ
ἐς τὸ στρατόπεδον.

XL. Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον ἑτέρας δύο ἡμέρας διέ-
τριψαν; οὐδέτεροι βουλόμενοι μάχης ἄρξαι· μέχρι μὲν
15 γὰρ τοῦ Ἀσωποῦ ἐπήϊσαν οἱ βάρβαροι πειρεώμενοι τῶν
Ἑλλήνων, διέβαινον δὲ οὐδέτεροι. (2) Ἡ μὲντοι ἵπ-
πος ἡ Μαρδονίου αἰεὶ προσεκέστο τε καὶ ἐλύπεε τοὺς
Ἕλληνας· οἱ γὰρ Θηβαῖοι, ἅτε μηδίζοντες μεγάλως,
προθύμως ἔφερον τὸν πόλεμον καὶ αἰεὶ κατηγέοντο μέ-
20 χρι μάχης, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου παραδεκόμενοι Πέρσαι
τε καὶ Μῆδοι μάλα ἔσκον οἱ ἀπεδείκνυντο ἀρετάς.

XLI. Μέχρι μὲν νυν τῶν δέκα ἡμερῶν οὐδὲν ἐπὶ
πλεῦν ἐγένετο τούτων· ὥς δὲ ἐνδεκάτῃ ἐγεγόνεε ἡμέρῃ
ἀντικατημένοισι ἐν Πλαταιῇσι, οἱ τε δὴ Ἕλληνες
25 πολλῶν πλεῦνες ἐγεγόνεσαν καὶ Μαρδόνιος περιημέχτεε
τῇ ἔδρῃ. (2) Ἐνθαῦτα ἐς λόγους ἦλθον Μαρδονίος τε
ὁ Γωβρύεω καὶ Ἀρτάβαζος ὁ Φαρνάκεος, ὃς ἐν ὀλίγοις
Περσέων ἦν ἀνὴρ δόκιμος παρὰ Ξέρξῃ. (3) Βουλευο-
μένων δὲ αἶδε ἔσαν αἱ γνώμαι, ἡ μὲν Ἀρταβάζου ὥς
30 χρεῶν εἶη ἀναξεύξαντας τὴν ταχίστην πάντα τὸν στρα-
τὸν ἵεναι ἐς τὸ τεῖχος τὸ Θηβαίων, ἐνθα σιτόν τε σφι
ἐσσηνεῖσθαι πολλὸν καὶ χόρτον τοῖσι ὑποζυγίοις, κατ'
ἡσυχίην τε ἱζομένους διαπρήσσεσθαι ποιεῦντας τάδε·
(4) ἔχειν γὰρ χρυσὸν πολλὸν μὲν ἐπίσημον, πολλὸν δὲ
35 καὶ ἄσημον, πολλὸν δὲ καὶ ἄργυρόν τε καὶ ἐκπώματα·
τούτων φειδομένους μηδενὸς διαπέμπειν ἐς τοὺς Ἕλλη-
νας, Ἑλλήνων δὲ μάλιστα ἐς τοὺς προεστειώτας ἐν
τῇσι πόλεσι, καὶ ταχέως σφέας παραδώσειν τὴν ἐλευ-
θερίην, μηδὲ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντας. (5) Τού-
40 του μὲν ἡ αὐτὴ ἐγένετο καὶ Θηβαίων γνώμη, ὥς προει-
δότος πλεῦν τι καὶ τούτου, Μαρδονίου δὲ ἰσχυροτέρῃ
τε καὶ ἀγνωμονεστέρῃ καὶ οὐδαμῶς συγγινωσκομένη·
δοκέειν τε γὰρ πολλῶν κρέσσονα εἶναι τὴν σφετέρην
στρατιὴν τῆς Ἑλληνικῆς, συμβάλλειν τε τὴν ταχίστην
45 μηδὲ περιορᾶν συλλεγομένους ἔτι πλεῦνας τῶν συλλε-
λεγμένων, τά τε σφάγια τὰ Ἡγησιστράτου ἔαν χαίρειν
μηδὲ βιάζεσθαι, ἀλλὰ νόμῳ τῷ Περσέων χρεωμένους
συμβάλλειν.

XLII. Τούτου δὲ οὕτω δικαιοῦντος ἀντέλεγε οὐδεὶς,
50 ὥστε ἐκράτεε τῇ γνώμῃ· τὸ γὰρ κράτος εἶχε τῆς στρα-
τιῆς οὗτος ἐκ βασιλέος, ἀλλ' οὐκ Ἀρτάβαζος. Μετα-
πεμφάμενος ὢν τοὺς ταξίαρχους τῶν τελέων καὶ τῶν
μετ' ἐκιντοῦ ἐόντων Ἑλλήνων τοὺς στρατηγοὺς εἰρώτα
εἰ τι εἰδεῖεν λόγιον περὶ Περσέων ὥς διασθαρέονται ἐν

cium Cithæronis exitum, versus Plataeas ferentem, misit;
quem locum Boeoti Tria capita vocant, Athenienses vero
Quercus capita. (2) Nec frustra venerunt equites, eo loci
missi : ceperunt enim ingredientia planitiem jumenta quin-
genta, quæ ex Peloponneso cibaria in castra vehabant,
cum hominibus jumenta sequentibus. (3) Qua præda capta
Persæ immanem cædem ediderunt, nec jumento parcentes
nec homini cuiquam : donec cæde satiiati, reliqua circum-
venta ad Mardonium in castra abegerunt.

XL. Post hoc factum, biduum adhuc morali sunt utri-
que, quum neutri vellent initium facere pugnae. Et bar-
bari quidem usque ad Asopum progrediebantur, lacerassen-
tes Græcos : sed neutri fluvium trajiciebant. (2) Attamen
equitatus Mardonii continuo instabat Græcis, eosque in-
festabat. Thebani enim, magnopere Medis faventes, stu-
diose gerebant bellum, et continuo illis usque ad pugnae
discrimen præibant; deinde vero in eorum locum succeden-
tes Persæ et Medi, haud spernenda virtutis specimina ede-
bant.

XLI. Usque ad decimum igitur diem nihil his amplius
gestum est. Ut vero undecimus adfuit dies quo castra ca-
stris ad Plataeas opposita habuere, numerusque Græcorum
multum erat auctus, et moram ægerrime ferebat Mardo-
nius; (2) tunc in colloquium convenere Mardonius Go-
bryæ filius, et Artabazus Pharnacis, vir in paucis Persarum
Xerxi probatus. (3) Ibi consultantium dñæ hæc erant sen-
tentia: altera Artabazi, censentis quam primum movenda
esse castra, et cum toto exercitu ad murum Thebanorum
eundum, ubi et frumentum multum convectum haberent,
et pabulum jumentis; ibi tranquille sedentes conficere bel-
lum posse, hac inita ratione: (4) multum se habere aurum,
quum signatum, tum factum, multumque argentum et po-
cula; his ne parcerent, sed ad Græcos hæc dimitterent, et
praesertim ad Græcarum civitatum praesides; ita hos haud
cunctanter prodituros libertatem, neque iterum discrimen
pugnae adituros. (5) Hujus igitur eadem fuit sententia
atque Thebanorum: melius enim hic quoque, quam Mar-
donius, quid futurum esset, prospexerat. At Mardonii
fortior erat et pertinacior sententia, nec ullo modo cedens:
existimare enim se, aiebat, suum exercitum Græcanico
longe præstare; itaque quamprimum prælio esse decernen-
dum, nec committendum ut plures etiam convenient quam
jam nunc convenissent: missa autem facienda Hegesistrati
sacra, neque pertinaciter in illa incumbendum; sed Persa-
rum institutum sequendo arma ferenda in hostem.

XLII. Hæc quum faciendâ Mardonius censuisset, nemo
contra dixit; et vicit illius sententia. Illi enim summa
imperii a Xerxe commissâ erat, non Artabazo. Tum con-
vocatis ordinum ductoribus, atque etiam Græcorum socio-
rum ducibus, quæsit an oraculum aliquod cognitum ha-
berent de Persis, tamquam in Græcia perituris. (2) Τα-

τῇ Ἑλλάδι. (2) Σιγόντων δὲ τῶν ἐπικλήτων, τῶν μὲν οὐκ εἰδόντων τοὺς χρησμούς, τῶν δὲ εἰδόντων μὲν, ἐν ἀδείῃ δὲ οὐ ποιευμένων τὸ λέγειν, αὐτὸς Μαρδόνιος ἔλεγε, (3) « ἐπεὶ τοίνυν ὑμεῖς ἢ ἴστε οὐδὲν ἢ οὐ τολ-
 6 ματε λέγειν, ἀλλ' ἐγὼ ἐρέω ὡς εὖ ἐπιστάμενος. Ἔστι λόγιον ὡς χρεὼν ἐστὶ Πέρσας ἀπικομένους ἐς τὴν Ἑλλάδα διαρπάσαι τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, μετὰ δὲ τὴν διαρπαγὴν ἀπολέσθαι πάντας. (4) Ἡμεῖς τοίνυν αὐτὸ τοῦτο ἐπιστάμενοι οὔτε ἴμεν ἐπὶ τὸ ἱρὸν τοῦτο οὔτε
 10 ἐπιχειρήσομεν διαρπάζειν, ταύτης τε εἵνεκεν τῆς αἰτίας οὐκ ἀπολεόμεθα. Ὡστε ὑμέων ὅσοι τυγχάνουσι εὐνοοὶ ἐόντες Πέρσῃσι, ἤδεσθε τοῦδε εἵνεκεν ὡς περιεσομένων ἡμέας Ἑλλήνων. » (5) Ταῦτά σφι εἶπας δεύτερα ἐσήμηνε παραρτέσθαι τε πάντα καὶ εὐκρινέα ποιέεσθαι
 15 ὡς ἅμα ἡμέρη τῇ ἐπιούσῃ συμβολῆς ἐσομένης.

XLIII. Τοῦτον δ' ἐγώ γε τὸν χρησμὸν, τὸν Μαρδόνιος εἶπε ἐς Πέρσας ἔχειν, ἐς Ἰλλυριοὺς τε καὶ τὸν Ἑγχελεων στρατὸν οἶδα πεποιημένον, ἀλλ' οὐκ ἐς Πέρσας.
 (2) Ἀλλὰ τὰ μὲν Βάκιδι ἐστὶ ἐς ταύτην τὴν μάχην πε-
 20 ποιημένα,

Τὴν δ' ἐπὶ Θερμώδοντι καὶ Ἀσωπῷ λεχεποίῃ Ἑλλήνων σύνοδον καὶ βαρβαρόφωνον ἰύγην, τῇ πολλοὶ πεσέονται ὑπὲρ Λάχεσιν τε μύρον τε τοσοφῶν Μήδων, ὅταν αἰσιμον ἡμᾶρ ἐπέλθῃ.

25 (3) Ταῦτα μὲν καὶ παραπλήσια τούτοισι ἄλλα Μουσαίου ἔχοντα οἶδα ἐς Πέρσας. Ὁ δὲ Θερμώδων ποταμὸς βέει μεταξὺ Τανάγρης τε καὶ Γλίσαντος.

XLIV. Μετὰ δὲ τὴν ἐπειρώτησιν τῶν χρησμῶν καὶ παραίνεσιν τὴν ἐκ Μαρδονίου νύξ τε ἐγίνετο καὶ ἐς φυ-
 30 λακὰς ἐτάσσοντο. Ὡς δὲ πρόσω τῆς νυκτὸς προσήλατο καὶ ἡσυχίῃ ἐδόκεε εἶναι ἀνὰ τὰ στρατόπεδα καὶ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐν ὕπνῳ, τηνικαῦτα προσελάσας ἵππῳ πρὸς τὰς φυλακὰς τὰς Ἀθηναίων Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντεω, στρατηγὸς τε ἐὼν καὶ βασιλεὺς
 35 Μακεδόνων, ἐδίζητο τοῖσι στρατηγοῖσι ἐς λόγους ἔλθεῖν. (2) Τῶν δὲ φυλάκων οἱ μὲν πλεῖνες παρέμενον, οἱ δ' ἔθειον ἐπὶ τοὺς στρατηγοὺς, ἐλθόντες δὲ ἔλεγον ὡς ἄνθρωπος ἦκοι ἐπ' ἵππου ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Μήδων, δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν παραγυμνοὶ ἔπος, στρατηγοὺς δὲ οὐ-
 40 νομάζων ἐθέλειν φησὶ ἐς λόγους ἔλθεῖν.

XLV. Οἱ δὲ ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσαν, αὐτίκα εἶποντο ἐς τὰς φυλακὰς. Ἀπικομένοισι δὲ ἔλεγε Ἀλέξανδρος τάδε, « ἄνδρες Ἀθηναῖοι, παραθήκην ὑμῖν τὰ ἔπεα τάδε τίθεμαι, ἀπόρρητα ποιεύμενος πρὸς μηδένα λέγειν
 45 ὑμέας ἄλλον ἢ Πausανίην, μή με καὶ διαφθείρητε. (2) οὐ γὰρ ἂν ἔλεγον, εἰ μὴ μεγάλως ἐκηδόμην συναπάσης τῆς Ἑλλάδος· αὐτὸς τε γὰρ Ἑλλήν γενὸς εἰμὶ τῷρ-χαῖον, καὶ ἀντ' ἐλευθέρης δεδουλωμένην οὐκ ἂν ἐθέλοιμι δρᾶν τὴν Ἑλλάδα. Λέγω δὲ ὧν ὅτι Μαρδονίῳ τε καὶ
 51 τῇ στρατῇ τὰ σφάγια οὐ δύναται καταθύμια γενέσθαι· πάλαι γὰρ ἂν ἐμάχεσθε. (3) Νῦν δὲ οἱ ἐδέδοκται τὰ μὲν σφάγια ἔαν χαίρειν, ἅμ' ἡμέρη δὲ διαφασχούσῃ συμβολῇ ποιέεσθαι· καταρρώδηκε γὰρ μὴ πλεῖνες συλλεχθῆτε, ὡς ἐγὼ εἰκάζω. Πρὸς ταῦτα ἐτοιμάζε-

centibus autem cunctis qui advocati erant, quippe aliis ignorantibus oracula, aliis cognita quidem habentibus, sed non tutum sibi judicantibus ea proferre, ipse Mardonius ait : (3) Quoniam vos igitur aut nihil nostis, aut non audetis dicere; dicam ego, bene gnarus. Est oraculum, dicens in fatis esse ut Persæ, postquam in Græciam venerint, templum spolient Delphicum, eoque facto pereant omnes. (4) Itaque nos, quoniam hoc ipsum novimus, non adibimus id templum, nec spoliare adgrediemur : neque hanc ob culpam peribimus. Proinde quotquot vestrum bene cupitis Persis, gaudeatis hoc nomine, confidatisque nos superaturos esse Græcos. » (5) His dictis, continuo imperavit ut omnia pararent recteque disponent, quippe postridie prima luce prælio futuro.

XLIII. Jam istud quidem oraculum, quod in Persas valere Mardonius dixit, novi equidem in Illyrios editum esse et in Enchelensium exercitum, non in Persas. (2) Sed Bacidis exstat effatum hanc pugnam spectans, hujusmodi :

Gramineis ripis Asopi ac Thermodontis barbaricæ Græcis acies clamore coibunt. Hic multi occumbent defuncti munere vitæ, quando sagittiferis aderit lux ultima Medis.

(3) Hoc igitur, et alia his similia Musæi, equidem novi in Persas valentia. Thermodon autem fluvius inter Tanagram fluit et Glisantem.

XLIV. Postquam ita Mardonius de oraculis interrogavit duces, eosque cohortatus est, ingruit nox, et excubiæ sunt dispositæ. Quum autem jam multum nox processisset, viderenturque omnia tranquilla esse in castris, maximeque homines somno sepulti; tunc Alexander Amyntæ filius, dux et rex Macedonum, equo ad Græcorum custodias advectus, se cum illorum ducibus velle colloqui dixit. (2) Et custodum quidem major pars in statione mansit, nonnulli vero ad duces cucurrerunt, nunciantes, venisse hominem equo vectum e castris Medorum, qui, nullum aliud verbum promens, duces nominatim designasset, cum quibus colloqui se velle dixisset.

XLV. His auditis, duces protinus ad custodias illos secuti sunt. Quo ubi venere, hæc illis Alexander dixit : « Viri Athenienses, verba hæc ego in vestram fidem depono, rogans ut arcana habeatis, nec ulli alii, nisi Pausaniæ, edicatis; ne mihi extremam adferatis perniciem. (2) Nec enim dicturus hæc eram, nisi de universa Græcia vehementer essem sollicitus. Sum enim et ego antiquitus Græcus genere, et nolim Græciam ex libertate in servitutem redactam videre. Dico igitur vobis, non potuisse Mardonio ejusque exercitui sacra ex sententia fieri : alioqui jam pridem prælio decertassetis. (3) Nunc vero ei decretum est, valere jussis sacrificiis, prima luce prælium committere : timet enim Mardonius, ut ego suspicor, ne major vestrum numerus conveniat. Ad hoc ergo vos comparate. Sin differt

σοε. Ἦν δὲ ἄρα ὑπερβάλλεται τὴν συμβολὴν Μαρδόνιος καὶ μὴ ποιέηται, λιπαρέετε μένοντες· ὀλίγων γάρ σφι ἡμερέων λείπεται σιτία. (4) Ἦν δὲ ὑμῖν ὁ πόλεμος ὅδε κατὰ νόον τελευτήσῃ, μνησθῆναι τινα χρὴ καὶ ἐμεῦ ἑλευθερώσιος πέρι, ὃ Ἑλλήνων εἵνεκεν οὕτω ἔργον παρὰ βολὸν ἐργασμαὶ ὑπὸ προθυμίας, ἐθέλων ὑμῖν δηλῶσαι τὴν διάνοιαν τὴν Μαρδονίου, ἵνα μὴ ἐπιπέσωσι ὑμῖν οἱ βάρβαροι μὴ προσδεχομένοις κω. Εἰμὶ δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών. » Ὁ μὲν ταῦτα εἶπας ἀπήλαυνε ὀπίσω ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν ἐνωτοῦ τάξιν.

XLVI. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐλθόντες ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας ἔλεγον Πausanίῃ τὰ περ ἤκουσαν Ἀλεξάνδρου. Ὁ δὲ τούτῳ τῷ λόγῳ καταρρωδῆσας τοὺς Πέρσας ἔλεγε τάδε, « ἐπεὶ τοίνυν ἐς ἡῶ ἡ συμβολὴ γίνεται, ὑμέας μὲν χρεὼν ἐστὶ τοὺς Ἀθηναίους στήναι κατὰ τοὺς Πέρσας, ἡμέας δὲ κατὰ τοὺς Βοιωτούς τε καὶ τοὺς κατ' ὑμέας τεταγμένους Ἑλλήνων, τῶνδε εἵνεκεν· (2) ὑμεῖς ἐπίστασθε τοὺς Μήδους καὶ τὴν μάχην αὐτῶν ἐν Μαραθῶνι μαχεσάμενοι, ἡμεῖς δὲ ἄπειροί τε εἰμεν καὶ ἀδαεῖς τούτων τῶν ἀνδρῶν· Σπαρτιητέων γὰρ οὐδεὶς πεπειρήται Μήδων· ἡμεῖς δὲ Βοιωτῶν καὶ Θεσσαλῶν ἔμπειροί εἰμεν. Ἀλλ' ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα χρεὼν ἐστὶ ἵεναι ὑμέας μὲν ἐς τόδε τὸ κέρα, ἡμέας δὲ ἐς τὸ εὐώνυμον. » (3) Πρὸς δὲ ταῦτα εἶπαν οἱ Ἀθηναῖοι τάδε, « καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πάλαι ἀπ' ἀρχῆς, ἐπεὶ τε εἶδομεν κατ' ὑμέας τασσομένους τοὺς Πέρσας, ἐν νόῳ ἐγένετο εἶπαι ταῦτα τὰ περ ὑμεῖς φθάντες προφέρετε· ἀλλὰ γὰρ ἀρρωδόμεν μὴ ὑμῖν οὐκ ἡδέες γένωνται οἱ λόγοι. Ἐπεὶ δ' ὦν αὐτοὶ ἐμνήσθητε, καὶ ἡδομένοις ἡμῖν οἱ λόγοι γεγόνاسι καὶ ἐτοῖμοί εἰμεν ποιέειν ταῦτα. »

XLVII. Ὡς δ' ἤρεσκε ἀμφοτέροισι ταῦτα, ἡῶς τε διέφαινε καὶ διαλλάσσοντο τὰς τάξεις. Γινόντες δὲ οἱ Βοιωτοὶ τὸ ποιούμενον, ἐξαγορεύουσι Μαρδονίῳ. Ὁ δ' ἐπεὶ ἤκουσε, αὐτίκα μετιστάναί καὶ αὐτὸς ἐπειρᾶτο, παράγων τοὺς Πέρσας κατὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. (2) Ὡς δὲ ἔμαθε τοῦτο τοιοῦτο γινόμενον ὁ Πausanίης, γινούς οἱ οὐ λανθάνει, ὀπίσω ἦγε τοὺς Σπαρτιήτας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρα· ὥς δ' αὕτως καὶ ὁ Μαρδόνιος ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου.

XLVIII. Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν ἐς τὰς ἀρχαίας τάξεις, πέμψας ὁ Μαρδόνιος κήρυκα ἐς τοὺς Σπαρτιήτας ἔλεγε τάδε, « ὦ Λακεδαιμόνιοι, ὑμεῖς δὴ λέγεσθε εἶναι ἀνδρες ἄριστοι ὑπὸ τῶν τῆδε ἀνθρώπων, ἐκπαγλεομένων ὥς οὔτε φεύγετε ἐκ πολέμου οὔτε τάξιν ἐκλείπετε, μένοντές τε ἢ ἀπόλλυτε τοὺς ἐναντίους ἢ αὐτοὶ ἀπολλυσθε. (2) Τῶν δ' ἄρ' ἦν οὐδὲν ἀληθές· πρὶν γὰρ ἢ συμμῆξαι ἡμέας ἐς χειρῶν τε νόμον ἀπικέσθαι, καὶ δὴ φεύγοντας καὶ τάξιν ἐκλείποντας ὑμέας εἶδομεν, ἐν Ἀθηναίοις τε τὴν πρόπειραν ποιουμένους, αὐτούς τε ἀντὶ δούλων τῶν ἡμετέρων τασσομένους. (3) Ταῦτα οὐδαμῶς ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργα, ἀλλὰ πλεῖστον δὴ ἐν ὑμῖν ἐφεύσθημεν· προσδεκόμενοι γὰρ κατὰ κλέος ὥς δὴ πέμψετε ἐς ἡμέας κήρυκα προκαλεύμενοι καὶ βουλόμενοι μούνοισι

ille pugnam, et nunc vos non adgreditur; durate porro, et manete: etenim non nisi paucorum adhuc dierum cibaria exercitui supersunt. (4) Quodsi vero hujus belli exitus ex vestra evenerit sententia, etiam mei oportebit vos memores esse, et de me liberando cogitare, qui Græcorum causa tam periculosum facinus pro meo in vos studio suscepi, cupiens consilium vobis aperire Mardonii, ne barbari ex improvise vos nondum exspectantes adorianur. Sum autem Alexander Macedo. » His dictis ille retro egit equum, et in castra suamque ad stationem est reversus.

XLVI. Moxque Atheniensium duces ad dextrum cornu se contulerunt, et Pausaniæ, quæ ex Alexandro audiverant, renunciarunt. Quo nuncio ille territus, Persasque metuens, hæc ait: « Quoniam igitur primo mane prælium committetur, oportet ut vos Athenienses adversus Persas stetis, nos autem contra Bæotos et Græcos, qui adversus vos locati sunt; idque hac causa: (2) vos nostis Medos et illorum pugnandi genus, qui ad Marathonem cum eis congressi estis: nos vero horum hominum nullam experientiam neque notitiam habemus; nemo enim Spartanorum cum Medis periculum fecit: sed Bæotos atque Thessalos usu cognitos habemus. Quare omnino necesse est, ut vos sumptis armis in hoc cornu transeat, nos autem in sinistrum cornu. » (3) Ad hæc Athenienses responderunt: « Nos quoque ipsi pridem ab initio, ubi contra vos vidimus locatos Persas, in animo habebamus hæc dicere, quæ nunc vos nobis proponere occupastis; sed metuebamus, ne ingrata vobis esset ea oratio. Nunc quoniam vos ipsi hujus rationis fecistis mentionem, grata nobis hæc oratio est, et parati sumus morem vobis gerere. »

XLVII. Ut igitur utrisque hoc placuit, illucescente tunc aurora stationes inter se permutarunt. Quod ubi animadverterunt Bæoti, renunciarunt Mardonio: et ille, hoc audito, protinus ipse quoque aciei suæ rationem cepit immulare, Persasque adversus Lacedæmonios ducere. (2) Quod ubi Pausanias intellexit, suumque consilium non latere vidit hostem, retro Spartanos duxit in dextrum cornu: perinde vero item Mardonius suos lævum in cornu reduxit.

XLVIII. Postquam utraque acies pristinum locum ceperrat, præconem Mardonius ad Spartanos misit, hæc illis ipsius nomine dicentem: « Vos igitur, Lacedæmonii, ut fortissimi viri prædicamini ab hominibus has regiones incclementibus, qui magnopere vos admirantur, quod numquam ex bello fugiatis, numquam deseratis stationem, sed duretis donec aut adversarios perdideritis aut perieritis ipsi. (2) Atqui horum nihil verum erat. Nam, priusquam nos congrederemur et ad manus veniremus, palam fugientes vos vidimus et stationem deserentes, nempe in Atheniensibus primum periculum facturos, vos ipsos vero contra servos nostros locantes. (3) Hæc ne utiquam sunt fortium virorum facta: sed nimirum plurimum de vobis nos fefellit opinio. Nam quum propter virtutis vestræ famam existimassetis

Πέρσῃσι μάχεσθαι, ἄρτιοι ἐόντες ποιεῖν ταῦτα οὐδὲν τοιοῦτο λέγοντας ὑμέας εὐρομεν, ἀλλὰ πτώσσοντας μάλλον. (4) Νῦν ὦν ἐπειδὴ οὐκ ὑμεῖς ἤρξατε τούτου τοῦ λόγου, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρχομεν. Τί δὴ οὐ πρὸ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὑμεῖς, ἐπεῖτε δεδόξασθε εἶναι ἄριστοι, πρὸ δὲ τῶν βαρβάρων ἡμεῖς, ἴσοι πρὸς ἴσους ἀριθμὸν ἐμαχέσασθαι; καὶ ἦν μὲν δοκῇ καὶ τοὺς ἄλλους μάχεσθαι, οἱ δ' ὦν μετέπειτεν μαχέσθων ὕστεροι· εἰ δὲ καὶ μὴ δοκῇ, ἀλλ' ἡμέας μόνους ἀποχρᾶν, ἡμεῖς δὲ διαμα-
 10 χεσάμεθα· ὁκότεροι δ' ἂν ἡμέων νικήσωσι, τούτους τῷ ἅπαντι στρατοπέδῳ νικᾶν. »

XLIX. Ὁ μὲν ταῦτα εἶπας τε καὶ ἐπισχὼν χρόνον, ὥς οἱ οὐδεὶς οὐδὲν ὑπεκρίνετο, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω, ἀπελθὼν δὲ ἐσήμαινε Μαρδονίῳ τὰ καταλαβόντα. Ὁ δὲ περιχαρὴς γενόμενος καὶ ἐπαρθεὶς ψυχρῇ νίκῃ ἐπῆκε τὴν ἵππον ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας. (2) Ὡς δὲ ἐπήλασαν οἱ ἱππῶται, ἐσίνοντο πᾶσαν τὴν στρατιὴν τὴν Ἑλληνικὴν ἐσακοντίζοντές τε καὶ ἐστοξεύοντες ὥστε ἱπποτοξόται τε ἐόντες καὶ προσφέρεσθαι ἄποροι· τὴν τε κρήνην τὴν
 20 Γαργαφίην, ἀπ' ἧς ὑδρεύετο πᾶν τὸ στράτευμα τὸ Ἑλληνικόν, συνετάραξαν καὶ συνέχωσαν. (3) Ἔσαν μὲν ὦν κατὰ τὴν κρήνην Λακεδαιμόνιοι τεταγμένοι μῦνοι, τοῖσι δὲ ἄλλοισι Ἑλλήσι ἡ μὲν κρήνη πρόσω ἐγένετο, ὥς ἕκαστοι ἔτυχον τεταγμένοι, ὁ δὲ Ἀσωπὸς ἀγγυ-
 25 ἐρυκόμενοι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ οὕτω δὴ ἐπὶ τὴν κρήνην ἐφοίτεον· ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ γὰρ σφι οὐκ ἐξῆν ὕδωρ φορέεσθαι ὑπὸ τε τῶν ἱππέων καὶ τοξευμάτων.

L. Τούτου δὲ τοιοῦτου γινομένου οἱ τῶν Ἑλλήνων στρατηγοί, ἅτε τοῦ τε ὕδατος στερηθείσης τῆς στρα-
 30 τῆς καὶ ὑπὸ τῆς ἵππου ταρασσομένης, συνελέχθησαν περὶ αὐτῶν τε τούτων καὶ ἄλλων, ἐλθόντες παρὰ Πausanίην ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρα. (2) Ἄλλα γὰρ τούτων τοιοῦτων ἐόντων μᾶλλον σφεας ἐλύπεε· οὔτε γὰρ σιτία εἶχον ἔτι, οἳ τέ σφρων ὀπέωνες ἀποπεμφθέντες ἐς Πε-
 35 λοπόννησον ὥς ἐπισιτιεύμενοι ἀπεκεκλέατο ὑπὸ τῆς ἵππου, οὐ δυνάμενοι ἀπικέσθαι ἐς τὸ στρατόπεδον.

LI. Βουλευομένοισι δὲ τοῖσι στρατηγοῖσι ἔδοξε, ἦν ὑπερβάλλονται ἐκείνην τὴν ἡμέρην οἱ Πέρσαι συμβολὴν μὴ ποιεύμενοι, ἐς τὴν νῆσον ἵεναι· ἡ δὲ ἐστὶ ἀπὸ τοῦ
 40 Ἀσωποῦ καὶ τῆς κρήνης τῆς Γαργαφίης, ἐπ' ἧς ἐστρατοπεδεύοντο τότε, δέκα σταδίου ἀπέχουσα, πρὸ τῆς Πλαταιέων πόλιος. (2) Νῆσος δὲ οὕτω ἂν εἴη ἐν ἡπείρῳ· σχιζόμενος δὲ ποταμὸς ἄνωθεν ἐκ τοῦ Κιθαιρῶ-
 45 νος ῥέει κάτω ἐς τὸ πεδίον, διέχων ἀπ' ἀλλήλων τὰ ῥέεθρα ὅσων περ τρία στάδια, καὶ ἐπειτεν συμμίσγει ἐς τὴν αὐτήν. Οὕνομα δὲ οἱ Ὠερόη· θυγατέρα δὲ ταύτην λέγουσι εἶναι Ἀσωποῦ οἱ ἐπιχώριοι. (3) Ἐς τοῦτον δὴ τὸν γῶρον ἐβουλεύσαντο μεταναστῆναι, ἵνα καὶ ὕδατι ἔχῃσι χρᾶσθαι ἀφθόνως καὶ οἱ ἱππεῖς σφέας μὴ σινοῖα-
 50 το, ὥσπερ κατιθὺ ἐόντων. Μετακινέσθαι τε ἔδοξε τότε ἐπεὶ τῆς νυκτὸς ἦ δευτέρῃ φυλακῇ, ὥς ἂν μὴ ἰδοίαιτο οἱ Πέρσαι ἐξορμευμένους καὶ σφεας ἐπόμενοι ταρασσοῖεν οἱ ἱππῶται. (4) Ἀπικομένων δὲ ἐς τὸν γῶρον τοῦτον, τὸν δὴ ἡ Ἀσωπὶς Ὠερόη περισχίζεται

vos nobis præconem, qui nos provocaret, missuros esse, et cum solis Persis velle dimicare; nos ad hoc ipsum parati, nihil tale vos vidimus facientes, sed metu terroreque refugientes. (4) Nunc igitur, quoniam vos non priores hanc nobis proposuistis conditionem, nos eam vobis ultro proponimus. Quidni pro Græcis vos, qui fortissimi esse existimamini, pro barbaris autem nos, pari utrimque numero jam pugnemus? Et si quidem placuerit ut cæteri etiam pugnent, illi deinde post nos pugnanto: sin hoc non placet, sed satis esse judicatis ut nos soli pugnemus, decernamus igitur! et, utri nostrum vicerint, hi pro universo exercitu vicisse censentur. »

XLIX. His dictis præco aliquantisper substitit: ut vero nemo ei respondit, reversus est, et Mardonio quid acciderit renunciavit. Tum ille, vehementer gavisus, et frigida elatus victoria, equitatum adversus Græcos misit. (2) Et adcurrentes equites universum Græcorum exercitum incommodabant, et jacula in eos torquentes, et sagittas ex arcibus emittentes: quippe sagittarii erant equites, nec cum eis cominus congredi poterant Græci. Idem etiam fontem Gargaphiam, unde aquabatur universus Græcorum exercitus, turbabant et obstruebant. (3) Et erant quidem prope illum fontem soli Lacedæmonii locati; reliqui vero Græci, prout singuli locati erant, longius aberant a fonte, Asopum autem in propinquo habebant. Sed quoniam ab Asopo arcebantur, ad eundem fontem aquatum iverant; ex fluvio enim aquari prohibebantur ab equitum missilibus.

L. In hoc rerum statu, quum aqua careret exercitus, et ab equitatu hostium incommodaretur, Græcorum duces convocavit Pausanias, ut ad se in dextrum cornu convenirent, et de his ipsis rebus itemque de aliis deliberarent. (2) Nam præter hæc, aliis quoque incommodis magis etiam premebantur: cibaria enim illos defecerant; famulique eorum, ad subvehendum commeatum in Peloponnesum missi, interclusi erant ab equitatu, ut in castra pervenire non possent.

LI. Deliberantibus ducibus placuit, ut, si eum diem Persæ prætermisissent prælium non committentes, ipsi in insulam se conferrent. Abest hæc decem stadia a fonte Gargaphia, ad quem tunc castra habebant, estque ante urbem Plataensium. (2) Ita insula fuerit in continente: nempe fluvius a Cithærone monte in planitiem decurrit in duos alveos divisus, tria fere stadia a se invicem distantes, et deinde in unum confluit: nomen ei est Oeroe, filiamque hanc esse Asopi aiunt hujus regionis incolæ. (3) Hunc in locum transferre castra constituerunt, quo et aquæ haberent copiam, nec ab equitibus, sicut dum ex adverso stabant, infestarentur. Movere autem placuit castra sub secundam noctis vigiliam, ne Persæ viderent abeuntes, nec equites sequerentur eos et incommodarent. (4) Deinde constituerant, quando in hunc locum pervenissent, quem Asopi filia Oeroe e Cithærone decurrens circumfluit, eadem

ρέουσα ἐκ τοῦ Κιθαιρώνος, ὑπὸ τὴν νύκτα ταύτην ἐδό-
κεε τοὺς ἡμίσεας ἀποστέλλειν τοῦ στρατοπέδου πρὸς τὸν
Κιθαιρώνα, ὥς ἀναλάβοιεν τοὺς ὀπείωνας τοὺς ἐπὶ τὰ
σιτίλα οἰχομένους· ἔσαν γὰρ ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ἀπολε-
6 λαμμένοι.

LII. Ταῦτα βουλευσάμενοι ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέρην
πᾶσαν προσκειμένης τῆς ἵππου εἶχον πόνον ἀτρυτον.
Ὡς δὲ ἦ τε ἡμέρην ἔληγε καὶ οἱ ἵππες ἐπέπαινον, νυ-
κτὸς δὲ γινομένης καὶ εὐούσης τῆς ὥρης ἐς τὴν συνεκείτο
10 σφι ἀπαλλάσσεσθαι, ἐνθαῦτα ἀερθέντες οἱ πολλοὶ ἀπαλ-
λάσσοντο, ἐς μὲν τὸν χῶρον ἐς τὸν συνεκείτο οὐκ ἐν
νόῳ ἔχοντες, οἱ δὲ ὡς ἐκινήθησαν ἔφευγον ἄσμενοι τὴν
ἵππον πρὸς τὴν Πλαταιῶν πόλιν, φεύγοντες δὲ ἀπι-
κνέονται ἐπὶ τὸ Ἡραῖον· τὸ δὲ πρὸ τῆς πόλιός ἐστι τῆς
15 Πλαταιῶν, εἴκοσι σταδίου ἀπὸ τῆς κρήνης τῆς Γαρ-
γαφίης ἀπέχον. Ἀπικόμενοι δὲ ἔθεντο πρὸ τοῦ ἱεροῦ τὰ
ὄπλα.

LIII. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸ Ἡραῖον ἐστρατοπεδεύοντο,
Παυσανίης δὲ ὁρέων σφέας ἀπαλασσομένους ἐκ τοῦ
20 στρατοπέδου παρήγγελλε καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι
ἀναλαβόντας τὰ ὄπλα ἵεναι κατὰ τοὺς ἄλλους τοὺς
προϊόντας, νομίσας αὐτοὺς ἐς τὸν χῶρον ἵεναι ἐς τὸν
συνεθήκαντο. (2) Ἐνθαῦτα οἱ μὲν ἄλλοι ἄρτιοι ἔσαν
τῶν ταξιαρχῶν πείθεσθαι Παυσανίῃ, Ἀμομφάρετος
25 δὲ ὁ Πολιάδῳ λοχηγέων τοῦ Πιτανήτεω λόχου οὐκ
ἔρη τοὺς ξείνους φεύξεσθαι οὐδὲ ἐκὼν εἶναι αἰσχυνέειν
τὴν Σπάρτην, ἐθώμαζέ τε ὁρέων τὸ ποιούμενον ἅτε οὐ
παραγεγόμενος τῇ προτέρῳ λόγῳ. (3) Ὁ δὲ Παυσα-
νίης τε καὶ ὁ Εὐρυάναξ δεινὸν μὲν ἐποιεῦντο τὸ μὴ πεί-
30 θεσθαι ἐκείνον σφίσι, δεινότερον δὲ ἔτι ἐκείνου ταῦτα
νενομμένου ἀπολιπεῖν τὸν λόχον τὸν Πιτανήτην, μὴ ἦν
ἀπολίπωσι ποιεῦντες τὰ συνεθήκαντο τοῖσι ἄλλοις Ἑλ-
λησι, ἀπόληται ὑπολειφθεὶς αὐτός τε Ἀμομφάρετος καὶ
οἱ μετ' αὐτοῦ. (4) Ταῦτα λογιζόμενοι ἀτρέμας εἶχον
35 τὸ στρατόπεδον τὸ Λακωνικόν, καὶ ἐπειρέοντο πείθοντές
μιν ὥς οὐ χρεὼν εἶη ταῦτα ποιέειν.

LIV. Καὶ οἱ μὲν παρηγορέοντο Ἀμομφάρετον μοῦ-
νον Λακεδαιμονίων τε καὶ Τεγεατέων λελειμμένον,
Ἀθηναῖοι δὲ ἐποίεον τοιάδε· εἶχον ἀτρέμας σφέας αὐ-
40 τοὺς ἵνα ἐτάχθησαν, ἐπιστάμενοι τὰ Λακεδαιμονίων
φρονήματα ὥς ἄλλα φρονεόντων καὶ ἄλλα λεγόντων.
(2) Ὡς δὲ ἐκινήθη τὸ στρατόπεδον, ἔπεμπον σφέων
ἵππεά ὀψόμενόν τε εἰ πορεύεσθαι ἐπιχειροῖεν οἱ Σπαρ-
τιῆται, εἴτε καὶ τὸ παράπαν μὴ διανοεῦνται ἀπαλ-
45 λάσσεσθαι, ἐπείρεσθαι τε Παυσανίην τὸ χρεὼν εἶη
ποιέειν.

LV. Ὡς δὲ ἀπῆκετο ὁ κῆρυξ ἐς τοὺς Λακεδαιμο-
νίους, ὦρα τέ σφας κατὰ χώραν τεταγμένους καὶ ἐς
νείκεα ἀπιγμένους αὐτῶν τοὺς πρώτους. Ὡς γὰρ δὴ
50 παρηγορέοντο τὸν Ἀμομφάρετον ὃ τε Εὐρυάναξ καὶ ὁ
Παυσανίης μὴ κινδυνεύειν μένοντας μούρους Λακεδαι-
μονίων, οὐκ ὡς ἔπειθον, ἐς δὲ ἐς νείκεά τε συμπεσόντες
ἀπικέατο καὶ ὁ κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων παρίστατό σφι
ἀπιγμένος. (2) Νεικέων δὲ ὁ Ἀμομφάρετος λαμβάνει

nocte dimidiam copiarum partem ad Cithæronem mittere,
ad recipiendos famulos, qui commeatum advecturi abie-
rant : erant enim in Cithærone interclusi.

LII. Hæc quum ita decrevissent, toto illo die ab equitatu
pressi, immensum sustinuerunt laborem. Ut vero dies
defecit, destiteruntque equites, facta nocte et adpropin-
quante hora qua ut discederent erat constitutum, tum vero
plerique collectis vasis discesserunt; non illi locum, de quo
convenerat, petere in animo habentes; sed, simulac mo-
veri cœperunt, læti effugisse equitatum, versus Platæen-
sium urbem fugientes, ad Heræum (*Junonis templum*)
pervenerunt, quod est ante Platæensium urbem, viginti
stadia a Gargaphia fonte distans; ibique ante templum con-
sederunt.

LIII. Hi igitur circa Heræum castra habuere. Pausanias
vero, postquam illos vidit castris egredientes, ratus eum
locum illos, de quo convenerat, petere, Lacedæmonios
etiam arma jussit capere, et eadem via, qua cæteri præces-
sissent, progredi. (2) Ibi tunc, quum alii omnes ordinum
ductores parati essent Pausaniæ obsequi, unus Amompha-
retus, Poliadae filius, manipulum ducens Pitane tarum,
ait se non fugiturum peregrinos, neque ultro ignominiam
adpersurum Spartanis; miratusque est, ubi quid ageretur
vidit : nec enim superiori colloquio interfuerat. (3)
Pausaniæ vero et Euryanacti indigna res visa est, imperio
non obtemperare illum, adhuc vero indignior, deserere
manipulum Pitane tarum, quoniam ita dux illorum ani-
matus esset; quippe veriti, ne, si illo relicto facerent quan-
cum cæteris Græcis constituissent, desertus periret Amom-
pharetus cum suis. (4) Id secum reputantes, gradum si-
stere jusserunt Laconicas copias, et persuadere homini co-
nati sunt, non recte eum facere.

LIV. Dum illi Amompharetum adhortantur, unum ex
omnibus Lacedæmoniis et Tegeatis pone manentem; interim
Athenienses hæc fecerant : quieti steterant in vestigio ubi
locati erant, bene gnari moris Lacedæmoniorum, alia
sæpe cogitantium, alia dicentium. (2) Ut autem mo-
vere se cœpit exercitus, equitem de suis miserunt, qui
spectaret utrum Lacedæmonii discedere adgrederentur, an
omnino de profectione non cogitarent; tum qui ex Pausa-
nia quaereret, quid ipsis esset faciendum.

LV. Ubi ad Lacedæmonios pervenit præco, vidit illos suo
loco instructos stantes, et primores illorum inter se alter-
cantes. Quum enim Amompharetum hortati essent Eurya-
nax et Pausanias, ne solus Lacedæmoniorum ibi manens se
suosque in periculum adduceret, minime ei persuaserunt;
et ad extremum eo ventum est, ut ad mutua convicia de-
scenderent, quo tempore adveniens præco Atheniensis co-
ram eis stetit. (2) Et maledictis illos incessens Amompha-

πέτρον ἀμφοτέρῃσι τῇσι χερσὶ, καὶ τιθεὶς πρὸ ποδῶν τῶν Πausaniew ταύτῃ τῇ ψήφῳ ψηφίζεσθαι ἔφη μὴ φεύγειν τοὺς ξείνους, ξείνους λέγων τοὺς βαρβάρους. (3) Ὁ δὲ μαινόμενον καὶ οὐ φρενήρεα καλέων ἐκείνον, πρὸς τε τὸν Ἀθηναίων κήρυκα ἐπειρωτέοντα τὰ ἐντε-
 6 ταλμένα λέγειν ὁ Πausaniew ἐκέλευε τὰ παρεόντα σφί-
 πρήγματα, ἐχρήζε τε τῶν Ἀθηναίων προσχωρήσαι τε πρὸς ἐωυτοὺς καὶ ποιέειν περὶ τῆς ἀπόδου τὰ περ ἂν καὶ σφεῖς.

LVI. Καὶ ὁ μὲν ἀπαλλάσσετο ἐς τοὺς Ἀθηναίους·
 10 τοὺς δὲ ἐπεὶ ἀνακρινόμενους πρὸς ἐωυτοὺς ἡὼς κατε-
 λάμβανε, ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ κατήμενος ὁ Πausaniew, οὐ δοκέων τὸν Ἀμομφάρετον λείψεσθαι τῶν ἄλλων Λα-
 κεδαιμονίων ἀποστειχόντων, τὰ δὴ καὶ ἐγένετο, σιμή-
 νας ἀπῆγε διὰ τῶν κολωνῶν τοὺς λοιποὺς πάντας·
 15 εἶποντο δὲ καὶ Τεγεῆται. (2) Ἀθηναῖοι δὲ ταχέοντες
 ἦσαν τὰ ἐμπαλιν ἢ Λακεδαιμόνιοι· οἱ μὲν γὰρ τῶν τε
 ὄχλων ἀντείχοντο καὶ τῆς ὑπώρεως τοῦ Κιθαιρώνος,
 φοβεόμενοι τὴν ἵππον, Ἀθηναῖοι δὲ κάτω τραφέντες
 ἐς τὸ πεδίον.

20 LVII. Ἀμομφάρετος δὲ ἀρχὴν τε οὐδαμὰ δοκέων
 Πausaniewν τολμήσειν σφέας ἀπολιπεῖν, περιείχετο αὐ-
 τοῦ μένοντας μὴ ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν· προτερόντων δὲ
 τῶν σὺν Πausaniew, καταδόξας αὐτοὺς ἰθὺς τέχνη ἀπο-
 λιπεῖν αὐτὸν, ἀναλαβόντα τὸν λόχον τὰ ὄπλα ἤγε βά-
 25 δην πρὸς τὸ ἄλλο στίφος. (2) Τὸ δὲ ἀπελθὼν ὅσον τε
 δέκα στάδια ἀνέμενε τὸν Ἀμομφάρετου λόχον, περὶ
 ποταμὸν Μολόεντα ἰδρυμένον Ἀργιόπιόν τε χῶρον κα-
 λεύμενον, τῇ καὶ Δήμητρος Ἐλευσινίης ἱρὸν ἦσται.
 Ἀνέμενε δὲ τοῦδε εἵνεκεν, ἵνα ἦν μὴ ἀπολίπη τὸν χῶ-
 30 ρον ἐν τῷ ἐτετάχατο ὁ Ἀμομφάρετός τε καὶ ὁ λόχος,
 ἀλλ' αὐτοῦ μένωσι, βωθέοι ὀπίσω παρ' ἐκείνους. (3)
 Καὶ οἱ τε ἀμφὶ τὸν Ἀμομφάρετον παρεγίνοντο σφί,
 καὶ ἡ ἵππος ἡ τῶν βαρβάρων προσεκέετο πᾶσα. Οἱ
 γὰρ ἱππῶται ἐποίεον ὅον καὶ ἐώθεσαν ποιέειν αἰεὶ, ἰδόν-
 35 τες δὲ τὸν χῶρον κεινὸν ἐν τῷ ἐτετάχατο οἱ Ἕλληνες
 τῇσι προτέρῃσι ἡμέρησι, ἤλαυνον τοὺς ἵππους αἰεὶ τὸ
 πρόσω καὶ ἅμα καταλαβόντες προσεκέατό σφι.

LVIII. Μαρδόνιος δὲ ὡς ἐπύθετο τοὺς Ἕλληνας
 ἀποικομένους ὑπὸ νύκτα εἶδε τε τὸν χῶρον ἐρῆμον,
 40 καλέσας τὸν Ληρισαῖον Θώρηκα καὶ τοὺς ἀδελφεοὺς
 αὐτοῦ Εὐρύπυλον καὶ Θρασυδῆιον ἔλεγε, « ὦ παῖδες
 Ἀλεύεω, ἔτι τί λέξετε τάδε ὀρέοντες ἐρῆμα; ὑμεῖς γὰρ
 οἱ πλησιόχωροι ἐλέγετε Λακεδαιμονίους οὐ φεύγειν ἐκ
 μάχης, ἀλλ' ἄνδρας εἶναι τὰ πολέμια πρῶτους, τοὺς
 45 πρότερόν τε μετισταμένους ἐκ τῆς τάξις εἶδετε, νῦν τε
 ὑπὸ τὴν παροικομένην νύκτα καὶ οἱ πάντες ὀρέομεν
 διαδράντας· (2) διέδεξάν τε, ἐπεὶ σφεας ἔδεε πρὸς
 τοὺς ἀψευδέως ἀρίστους ἀνθρώπων μάχῃ διακριθῆναι,
 ὅτι οὐδένες ἄρα ἔοντες ἐν οὐδαμοῖσι ἐοῦσι Ἕλλησι ἐνα-
 50 πεδεικνύατο. Καὶ ὑμῖν μὲν ἐοῦσι Περσέων ἀπειροῖσι
 πολλὴ ἐκ γε ἐμεῦ ἐγένετο συγγνώμη, ἐπαινεόντων τού-
 τος τοῖσι τε καὶ συνηδέατε· (3) Ἀρταβάζου δὲ θῶμα
 καὶ μᾶλλον ἐποιεύμην τὸ καὶ καταρρωδῆσαι Λακεδαι-

retus, ambabus manibus sublato saxo, coque ante pedes posito Pausaniae, Hoc calculo, ait, suffragium ego fero, non debere nos fugere peregrinos: nempe peregrinos barbaros dicens. (3) Quem furiosum et male sanum adpellans Pausanias, mox ad praconem Atheniensium conversus interrogantem quod ei mandatum erat, jussit hunc, illis quid hic ageretur nunciare, suoque nomine rogare Athenienses, ut ad se venirent, et de discessu facerent quod ipsos vidissent facere.

LVI. Et hic quidem ad Athenienses rediit. Illos vero ut inter se disceptantes aurora deprehendit, Pausanias, quum adhuc ibidem mansisset, existimans Amompharetum, si reliqui Lacedaemonii discessissent, non ibi solum mansurum, (id quod etiam accidit,) dato imperio caeteros omnes abduxit per clivos; et Tegeatae quoque sequebantur. (2) Athenienses vero, ordine instructi, contraria quam Lacedaemonii via incedebant: hi enim metu equitatus clivos sequebantur et radices Cithaeronis; Athenienses vero infra per planitiem progrediebantur.

LVII. Amompharetus autem, prorsus persuasus nequaquam ausurum Pausaniam se suosque deserere, etiam nunc institit ut ibi manerent, nec desererent stationem: at, ubi jam longius progressum Pausaniam cum suis vidit, tunc ratus palam illos sese deseruisse, manipulum suum arma capere jussit, eumque militari gradu ad reliquum agmen adduxit. (2) At illi, postquam decem fere stadia progressi erant, exspectaverunt Amomphareti manipulum, circa fluvium Moloentem resistentes et circa locum cui Argioppio nomen, ubi templum situm est Cereris Eleusinae. Manserunt autem ibi hoc consilio, quo, si stationem qua locatus erat non relinqueret Amompharetus ejusque manipulus, sed ibi manerent, redirent ipsi eisque succurrerent. (3) Vixdum ad illos pervenerat Amompharetus, quum universus barbarorum equitatus eis instabat. Etenim equites pro suo more castris Graecorum adequitantes, quum vacuum vidissent locum, quo illi superioribus diebus steterant, ulterius continuo equos adegerunt: et simulatque Graecos adsecuti sunt, protinus eis institerunt.

LVIII. Mardonius, ut Graecos noctu discessisse cognovit, locumque vacuum vidit, Larissaeum Thoracem vocavit ejusque fratres Eurypylum et Thrasydeium, eosque his verbis est adlocutus: « Nunc quid porro dicetis, filii Aleuae, loca haec vacua videntes? nam vos, horum hominum finitimi, dicebatis non fugere Lacedaemonios ex pugna, sed bellica virtute primarios esse viros: quos et paulo ante vidistis stationem deserere, et nunc cuncti videmus proxima nocte prorsus profugisse. (2) Nempe, ubi acie illis decernendum fuit cum eis qui revera fortissimi sunt hominum, ostenderunt, aperte se nihili esse homines inter Graecos, qui nec ipsi ullius sunt frugis. Ac vobis quibus Persarum virtus minus comperta est, facile ignovi, laudantibus hos homines, quorum res quaedam bene gestae vobis innotuerunt: (3) sed tanto magis Artabazum miratus sum, Lacedaemonios pertimescentem, et timore perculsum

μονίους, καταρρωδῆσαντά τε ἀποδέξασθαι γνώμην δει-
λοτάτην, ὡς χρεῶν εἴη ἀναξεύζαντας τὸ στρατόπεδον
ἵεναι ἐς τὸ Θηβαίων ἄστει πολιορκησομένους· τὴν ἔτι
πρὸς ἐμεῦ βασιλεὺς πεύσεται. (4) Καὶ τούτων μὲν
ἑτέρωθι ἔσται λόγος· νῦν δὲ ἐκείνοισι ταῦτα ποιῶσι οὐκ
ἐπιτρεπτέα ἐστί, ἀλλὰ διωκτέοι εἰσὶ ἐς δὲ καταλαμφθέν-
τες δώσουσι ἡμῖν τῶν δὴ ἐποίησαν Πέρσας πάντων δι-
κας. »

LIX. Ταῦτα εἶπας ἦγε τοὺς Πέρσας δρόμῳ δια-
10 θάντας τὸν Ἀσωπὸν κατὰ στίβον τῶν Ἑλλήνων ὡς δὴ
ἀποδιδρυσκόντων, ἐπεῖχέ τε ἐπὶ Λακεδαιμονίους τε
καὶ Τεγεάτας μούρους· Ἀθηναίους γὰρ τραπομένους
ἐς τὸ πεδίον ὑπὸ τῶν ὄχθων οὐ κατώρα. (2) Πέρσας
δὲ δρέοντες ὠρμημένους διώκειν τοὺς Ἑλληνας οἱ λοι-
15 ποὶ τῶν βαρβαρικῶν τελέων ἄρχοντες αὐτίκα πάντες
ἦραν τὰ σημήϊα, καὶ ἐδίωκον ὡς ποδῶν ἕκαστος εἶχον,
οὔτε κόσμῳ οὐδενὶ κοσμηθέντες οὔτε τάξι. Καὶ οὗ-
τοι μὲν βοῇ τε καὶ δμῖλῳ ἐπήϊσαν ὡς ἀναρπασόμε-
νοι τοὺς Ἑλληνας.

20 LX. Πausanias δὲ, ὡς προσεχέστο ἡ ἵππος, πέμ-
ψας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἱππέα λέγε τάδε, « ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, ἀγῶνος μεγίστου προκειμένου, ἐλευθέρην εἶ-
ναι ἡ δεδουλωμένην τὴν Ἑλλάδα, προδεδομέθα ὑπὸ
τῶν συμμάχων ἡμεῖς τε οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὑμεῖς οἱ
25 Ἀθηναῖοι, ὑπὸ τὴν παροιχομένην νύκτα διαδράντων.
(2) Νῦν ὧν δέδοκται τὸ ἐνθεῦτεν τὸ ποιητέον ἡμῖν· ἀμυ-
νομένους γὰρ τῇ δυνάμεθα ἄριστα περιστέλλειν ἀλλή-
λους. Εἰ μὲν νυν ἐς ὑμέας ὠρμησε ἀρχὴν ἡ ἵππος,
χρῆν δὴ ἡμέας τε καὶ τοὺς μετ' ἡμέων τὴν Ἑλλάδα οὐ
30 προδιδόντας Τεγεάτας βοθέειν ὑμῖν· νῦν δὲ, ἐς ἡμέας
γὰρ ἅπασα κευόρηκε, δίκαιοι ἐστε ὑμεῖς πρὸς τὴν πιε-
ζομένην μάλιστα τῶν μοιρέων ἀμυνέοντες ἵεναι. (3)
Εἰ δ' ἄρα αὐτοὺς ὑμέας καταλελάβηκε ἀδύνατόν τι βο-
θέειν, ὑμεῖς δ' ἡμῖν τοὺς τοξότας ἀποπέμψαντες χάριν
35 θέσθε. Συνοίδαμεν δὲ ὑμῖν ὑπὸ τὸν παρεόντα τόνδε
πόλεμον ἐοῦσι πολλὸν προθυμοτάτοις, ὥστε καὶ ταῦτα
ἔσακούειν. »

LXI. Ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ὡς ἐπύθοντο, ὠρμέατο
βοθέειν καὶ τὰ μάλιστα ἐπαμύνειν. Καὶ σφί ἤδη στεί-
40 χουσι ἐπιτίθενται οἱ ἀντιταχθέντες Ἑλλήνων τῶν μετὰ
βασιλέος γενομένων, ὥστε μηκέτι δύνασθαι βοθῆσαι·
τὸ γὰρ προσκείμενόν σφεας ἐλύπεε. (2) Οὕτω δὲ μου-
ιωθέντες Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεῆται, ἐόντες σὺν ψι-
λοῖσι ἀριθμὸν οἱ μὲν πεντακισμύριοι, Τεγεῆται δὲ τρις-
45 χίλιοι (οὗτοι γὰρ οὐδαμὰ ἀπεσχίζοντο ἀπὸ Λακεδαι-
μονίων), ἐσφαγιάζοντο ὡς συμβαλέοντες Μαρδονίῳ καὶ
τῇ στρατῇ τῇ παρεούσῃ. Καὶ οὐ γὰρ σφί ἐγίνετο τὰ
σφάγια χρηστὰ, ἐπιπτὸν τε αὐτῶν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ
πολλοὶ καὶ πολλῶ πλεῦνες ἐτρωματίζοντο. (3) Φράξαν-
50 τες γὰρ τὰ γέρρα οἱ Πέρσαι ἀπίεσαν τῶν τοξευμάτων
πολλὰ ἀφειδέως, οὕτω ὥστε πιεζομένων τῶν Σπαρτιη-
τέων καὶ τῶν σφαγίων οὐ γινομένων ἀποβλέψαντα τὸν
Πausanίην πρὸς τὸ Ἡραῖον τὸ Πλαταιέων ἐπικαλέσα-

ignavissimam dicentem sententiam, movenda nobis esse
castra, et in Thebanorum urbem secedendum, nempe ibi
obsidendis: quam sententiam etiam rex ex me cognoscet.
(4) Sed de his quidem alias disserendi locus erit: nunc
vero illis, ut nos effugiant, non est permittendum; sed
persequi eos oportet, donec deprehensi poenas nobis dede-
rint omnium quae adversus Persas patrarunt. »

LIX. Haec locutus Mardonius Persas, Asopo superato,
cursim duxit, vestigia secutus Graecorum, tamquam fu-
gientium: duxit autem adversus solos Lacedaemonios et
Tegeatas; nam Athenienses, per planitiem euntes, obstan-
tibus clivis non conspexerat. (2) Et reliquarum barbarica-
rum duces copiarum, ut Persas viderunt ad persequendos
Graecos egressos, protinus et ipsi omnes sublati signis ra-
ptim secuti sunt, ut quique pedibus valebant, nullo ordine,
non instructa acie. Ita igitur hi cum clamore et tumultu
adcurrerunt, tamquam primo impetu Graecos oppressuri.

LX. Pausanias, quum instaret equitatus, equitem ad
Athenienses misit, qui ipsius verbis haec illis diceret: « Ci-
ves Athenienses, quum maximum nobis propositum sit
certamen, quo id agitur, liberane maneat Graecia, an servi-
tutem sit servitura, proditi sumus tam nos Lacedaemonii,
quam vos Athenienses, a sociis, qui proxima nocte fuga se
proripuerunt. (2) Nunc igitur decretum est quid hinc sit no-
bis faciendum: nempe pugnare oportet quam fortissime pos-
sumus, et mutuo nobis succurrere. Igitur si in vos primos
irruisset equitatus, oporteret nos et Tegeatas, qui nobiscum
sunt neque Graeciam prodiderunt, vobis succurrere: nunc
vero quum in nos universus ingruit, aequum est vos ut la-
borantibus maxime partibus exercitus suppetias veniatis.
(3) Sin vos ipsi occupati estis ut succurrere nobis non pos-
sit, hoc saltem nobis gratificamini, ut sagittarios vestros
ad nos dimittatis. Quum compertum sit nobis, quam sin-
gulare studium in hoc bello adhibeatis, non dubitamus
vos gratum hoc nobis facturos. »

LXI. His auditis, Athenienses parati erant illis succur-
rere, et quantam maximam possent opem ferre. Jamque
iter erant ingressi, quum subito in illos impetum fecerunt
Graeci a barbarorum partibus stantes, qui illis in acie fue-
rant oppositi: quo facto, jam succurrere istis non potuere,
ipsi ab adgredientibus infestati. (2) Itaque soli relictī La-
cedaemonii et Tegeatae, simul cum levi armatura, quin-
quagies mille Lacedaemonii, et ter mille Tegeatae (nam hi
numquam ab illis discesserunt), sacra fecerunt, quippe
cum Mardonio et exercitu qui cum eo erat conflictori.
Quumque nihil laeti portenderent victimae, multi interim
eorum ceciderunt, et multo plures vulnerabantur. (3)
Etenim Persae, vallo e cratibus facto, adeo immensam in
illos vim sagittarum emiserunt, ut Pausanias, quum perli-
tare non posset, et valde premerentur Lacedaemonii, Ju-

σθαι τὴν θεὸν, χρηρίζοντα μηδαμῶς σφέας ψευδοῖναι τῆς ἐλπίδος.

LXII. Ταῦτα δ' ἐτι τούτου ἐπικαλυμμένου προεξαναστάντες πρότεροι οἱ Τεγεῆται ἐχώρεον ἐς τοὺς βαρβάρους, καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι αὐτίκα μετὰ τὴν εὐχὴν τὴν Πausανίῳ ἐγένετο θυομένοισι τὰ σφάγια χρηστά. (2) Ὡς δὲ χρόνῳ κοτὲ ἐγένετο, ἐχώρεον καὶ οὗτοι ἐπὶ τοὺς Πέρσας, καὶ οἱ Πέρσαι ἀντίοι, τὰ τόξα μετέντες. Ἐγένετο δὲ πρῶτον περὶ τὰ γέρρα μάχη. 10 Ὡς δὲ ταῦτα ἐπεπτώκεε, ἤδη ἐγένετο μάχη ἰσχυρὴ παρ' αὐτὸ τὸ Δημήτριον καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν, ἐς δ' ἀπίκοντο ἐς ὠθισμόν· τὰ γὰρ δόρατα ἐπιλαμβανόμενοι κατέκλων οἱ βάρβαροι. (3) Λήματι μὲν νυν καὶ ῥώμῃ οὐκ ἔσσονες ἔσαν οἱ Πέρσαι, ἀνοπλοὶ δὲ ἐόντες 15 καὶ πρὸς ἀνεπιστήμονες ἔσαν καὶ οὐκ ὁμοῖοι τοῖσι ἐναντίοις σοφίῃν. Προεξαίττοντες δὲ κατ' ἓνα καὶ δέκα, καὶ πλευνέες τε καὶ ἐλάσσονες συστρεφόμενοι, ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Σπαρτιήτας καὶ διεφθείροντο.

LXIII. Τῇ δὲ ἐτύγχανε αὐτὸς ἐὼν Μαρδόνιος, ἀπ' ἵππου τε μαχόμενος λευκοῦ ἔχων τε περὶ ἐωυτὸν λογάδας Περσέων τοὺς ἀρίστους χιλίους, ταύτῃ δὲ καὶ μάλιστα τοὺς ἐναντίους ἐπίεσαν. (2) Ὅσον μὲν νυν χρόνον Μαρδόνιος περιῆν, οἱ δὲ ἀντεῖχον καὶ ἀμυνόμενοι κατέβαλλον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων· ὥς δὲ Μαρ- 25 δόνιος ἀπέθανε καὶ τὸ περὶ ἐκεῖνον τεταγμένον ἐὼν ἰσχυρότατον ἔπεσε, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἐτράποντο καὶ εἶξαν τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. (3) Πλεῖστον γὰρ σφεας ἐδηλέετο ἡ ἐσθὴς ἐρῆμος ἐοῦσα ὄπλων· πρὸς γὰρ ὀπλίτας ἐόντες γυμνήτες ἀγῶνα ἐποιεῦντο.

30 LXIV. Ἐνθαῦτα ἡ τε δίκη τοῦ φόνου τοῦ Λεωνίδεω κατὰ τὸ χρηστήριον τοῖσι Σπαρτιήταισι ἐκ Μαρδονίου ἐπετελέετο, καὶ νίκην ἀναιρέεται καλλίστην ἀπασέων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν Πausανίης ὁ Κλεομβρότου τοῦ Ἀραξανδρίδεω. Τῶν δὲ κατύπερθε οἱ προγόνων 35 τὰ οὐνόματα εἴρηται ἐς Λεωνίδεα· οὗτοί γάρ σφι τυγχάνουσι ἐόντες. (2) Ἀποθνήσκει δὲ Μαρδόνιος ὑπ' Ἀριμνήστου ἀνδρὸς ἐν Σπάρτῃ λογίμου, ὃς χρόνῳ ὕστερον μετὰ τὰ Μηδικὰ ἔχων ἀνδρας τριηκόσιους συνέβαλε ἐν Στενυκλήρῳ πολέμου ἐόντος Μεσσηνίοισι 40 πᾶσι, καὶ αὐτὸς τε ἀπέθανε καὶ οἱ τριηκόσιοι.

LXV. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι οἱ Πέρσαι ὥς ἐτράποντο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἐφευγον οὐδένα κόσμον ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἐωυτῶν καὶ ἐς τὸ τεῖχος τὸ ξύλινον τὸ ἐποίησαντο ἐν μοίρῃ τῇ Θηβαίδι. (2) Θῶμα δέ μοι 45 ὅπως παρὰ τῆς Δήμητρος τὸ ἄλλος μαχομένων οὐδὲ εἰς ἐφάνη τῶν Περσέων οὔτε ἐσελθὼν ἐς τὸ τέμενος οὔτε ἐναποθανῶν, περὶ τε τὸ ἱρὸν οἱ πλεῖστοι ἐν τῷ βεβήλῳ ἔπεσον. (3) Δοκέω δὲ, εἴ τι περὶ τῶν θείων πρηγμάτων δοκέειν δεῖ, ἡ θεὸς αὕτη σφεας οὐκ ἐδέκετο ἐμπρήσαντας τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Ἐλευσίνι ἀνάκτορον. Αὕτη μὲν 50 νυν ἡ μάχη ἐπὶ τοσαῦτο ἐγένετο.

LXVI. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος αὐτίκα τε οὐκ ἠρέσκετο κατ' ἀρχὰς λειπομένου Μαρδονίου ἀπὸ βα-

nonis templum respiciens, quod ad Plataeas est, deam invocaret, orans ne spem ipsorum frustraretur.

LXII. Dum ille adhuc deam invocat, priores surgunt Tegeatae, et in barbaros tendunt. Mox vero etiam Lacedaemoniis, post preces a Pausania peractas, laetae fuerunt victimae. (2) Qui ut tandem perlitarunt, ipsi quoque adversus Persas pergunt; et illis Persae, relictis arcubus, obviam ire instituunt. Primum igitur fit praelium apud crates: quae ubi corruerunt, atrox jam sit pugna apud ipsum Cereris templum, eaque diuturna, donec eo ventum est ut velut in turba vir virum premeret: nam hastas Graecorum prehendentes barbari frangebant. (3) Et studio quidem ac robore non inferiores erant Persae: sed praeterquam quod leviter erant armati, ignari etiam fuere pugnae Graecorum, et solertia cedebant adversariis. Procurrentes singuli, aut deni, et modo plures, modo pauciores, globo facto irruebant in Spartanos; et ab his interficiebantur.

LXIII. Qua parte quidem ipse Mardonius erat, ex candido equo pugnans, secumque selectos habens mille fortissimos Persarum, ibi vehementer hi premebant adversarios. (2) Quoad igitur Mardonius vixit, etiam reliqui restiterunt, et fortiter pugnando multos straverunt Lacedaemonios: ut vero interfectus Mardonius est, et quod circa eum steterat robur virorum cecidit, tunc nimirum et reliqui terga verterunt, cesseruntque Lacedaemoniis. (3) Maxime enim illis nocebat vestitus, scuto et lorica carens: etenim cum gravi armatura leviter armati pugnabant.

LXIV. Ibi tunc poenam caedis Leonidae, secundum oraculi responsum, Spartanis Mardonius solvit: et nobilissimam omnium, quas novinius, victoriam Pausanias retulit, Cleombroti filius, Anaxandridae nepos. Superiorum huius viri progenitorum nomina recensui, ubi de Leonida agebatur: sunt enim prorsus iidem. (2) Interfectus est autem Mardonius ab Arimnesto, spectato inter Spartanos viro: qui insequente tempore, post hoc Medicum bellum, bello Messeniaco trecentos viros ducens, cum omnibus Messeniorum copiis ad Stenyclerum conflavit: et una cum trecentis suis occubuit.

LXV. Persae apud Plateas a Lacedaemoniis fusi fugatique, nullo ordine ad castra sua confugerunt et in ligneum murum, quem in agro Thebano construxerant. (2) Miror vero equidem, qui factum sit, quum ad Cereris lucum pugната sit haec pugna, ut tamen nullus repertus fuerit Persarum, qui in locum deae sacrum aut intravit aut in eo ceciderit, sed omnes in profana terra circa templum occubuerint. (3) Opinor autem, si modo fas est de rebus divinis opinari aliquid, deam illos non recepisse, ut qui ipsius templum, quod Eleusine fuit, cremassent. Hic igitur Plataeensis pugnae exitus fuit.

LXVI. Artabazo, Pharnacis filio, initio statim non placuerat, Mardonium a rege in Graecia relinqui: idemque

σίλεος, καὶ τότε πολλὰ ἀπαγορεύων οὐδὲν ἤνυε, συμβάλλειν οὐκ ἔω· ἐποίησέ τε αὐτὸς τοιάδε ὡς οὐκ ἀρεσκόμενος τοῖσι πρήγμασι τοῖσι ἐκ Μαρδονίου ποιευμένοι. (2) Τῶν ἐστρατήγεε δ' Ἀρτάβαζος (εἶχε δὲ δύναμιν οὐκ ὀλίγην, ἀλλὰ καὶ ἐς τέσσερας μυριάδας ἀνθρώπων περὶ ἑωυτόν), τούτους, ὅπως ἢ συμβολὴ ἐγίνετο, εὖ ἐξεπιστάμενος τὰ ἐμελλε ἀποβήσεσθαι ἀπὸ τῆς μάχης, ἥτε κατηρτισμένος, παραγγείλας κατὰ τούτῳ ἵεναι πάντας τῇ ἂν αὐτὸς ἐξηγήται, ὅπως ἂν αὐτὸν ὁρέωσι σπουδῆς ἔχοντα. (3) Ταῦτα παραγγείλας· ὡς ἐς μάχην ἦγε δῆθεν τὸν στρατὸν· προτερῶν δὲ τῆς ὁδοῦ ὥρα καὶ δὴ φεύγοντας τοὺς Πέρσας. Οὕτω δὲ οὐκέτι τὸν αὐτὸν κόσμον κατηγέτο, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἐτρόχαζε φεύγων οὔτε ἐς τὸ ξύλινον τεῖχος οὔτε ἐς τὸ Θηβαίων τεῖχος, ἀλλ' ἐς Φωκέας, ἐθέλων ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸν Ἑλλησποντον ἀπικέσθαι. Καὶ δὲ οὗτοι μὲν ταύτῃ ἐτράποντο.

LXVII. Τῶν δὲ ἄλλων Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλέος ἐθελοκακεόντων Βοιωτοὶ Ἀθηναίοισι ἐμαχέσαντο 20 χρόνον ἐπὶ συχνόν. Οἱ γὰρ μηδίζοντες τῶν Θηβαίων, οὗτοι εἶχον προθυμίην οὐκ ὀλίγην μαχόμενοι τε καὶ οὐκ ἐθελοκακέοντες, οὕτω ὥστε τριηκόσιοι αὐτῶν οἱ πρῶτοι καὶ ἀριστοὶ ἐνθαῦτα ἔπεσον ὑπ' Ἀθηναίων· (2) ὡς δὲ ἐτράποντο καὶ οὗτοι, ἔφευγον ἐς τὰς Θήβας, οὐ τῇ 25 περ οἱ Πέρσαι. Καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων δ' πᾶς ὁμιλος οὔτε διαμαχεσάμενος οὐδενὶ οὔτε τι ἀποδεξάμενος ἔφευγον.

LXVIII. Δηλοὶ τέ μοι ὅτι πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἤρτητο ἐκ Περσέων, εἰ καὶ τότε οὗτοι πρὶν 30 ἢ καὶ συμμῖξαι τοῖσι πολεμίοισι ἔφευγον, ὅτι καὶ τοὺς Πέρσας ὥρεον. (2) Οὕτω τε πάντες ἔφευγον πλὴν τῆς ἵππου τῆς τε ἄλλης καὶ τῆς Βοιωτῆς· αὕτη δὲ τοσαῦτα προσωφέλες τοὺς φεύγοντας, αἰεὶ τε πρὸς τῶν πολεμίων ἀγχιστα ἐοῦσα, ἀπέρρουσά τε τοὺς φίλους φεύγοντας 35 ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων.

LXIX. Οἱ μὲν δὲ νικῶντες εἶποντο, τοὺς Ξέρξεω διώκοντες τε καὶ φονεύοντες· ἐν δὲ τούτῳ τῷ γινομένῳ φόβῳ ἀγγέλλεται τοῖσι ἄλλοις Ἑλλησι τοῖσι τεταγμένοις περὶ τὸ Ἡραῖον καὶ ἀπογενομένοις τῆς μάχης ὅτι 40 μάχῃ τε γέγονε καὶ νικῶν οἱ μετὰ Πausανίῳ. (2) Οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτα, οὐδὲνα κόσμον ταχθέντες, οἱ μὲν ἀμφὶ Κορινθίους ἐτράποντο διὰ τῆς ὑπωρῆς καὶ τῶν κολωνῶν τὴν φέρουσαν ἀνω ἰθὺ τοῦ ἱεροῦ τῆς Δήμητρος, οἱ δὲ ἀμφὶ Μεγαρέας τε καὶ Φλιασίους διὰ 45 τοῦ πεδίου τὴν λειοτάτην τῶν ὁδῶν. (3) Ἐπεὶ τε δὲ ἀγχοῦ τῶν πολεμίων ἐγίνοντο οἱ Μεγαρεῖς καὶ Φλιάσιοι, ἀπιδόντες σφέας οἱ τῶν Θηβαίων ἱππῶται ἐπειγομένους οὐδὲνα κόσμον ἤλαυνον ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἵππους τῶν ἱπάρχει Ἀσωπόδωρος δ' Τιμάνδρου· 50 ἐσπεσόντες δὲ κατεστόρεσαν αὐτῶν ἑξακοσίους, τοὺς δὲ λοιποὺς κατήραξαν διώκοντες ἐς τὸν Κιθαιρῶνα. Οὗτοι μὲν δὲ ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἀπώλοντο.

LXX. Οἱ δὲ Πέρσαι καὶ ὁ ἄλλος ὁμιλος, ὡς κατέφυγον ἐς τὸ ξύλινον τεῖχος, ἐφθῆσαν ἐπὶ τοὺς πύργους

tunc, multum hortatus ne praelium ille committeret, nihil profecerat. Itaque, utpote improbens Mardonius inierat rerum gerendarum modum, hac ipse ratione egit: (2) quum suo sub imperio manum haberet haud exiguam, sed ad quadraginta hominum millia, his ordine compositis, quo tempore fiebat praelium, bene gnarus quis futurus esset exitus pugnae, egressus est, dato imperio, ut, qua ipse praeretur, sequerentur omnes eodem gradu quo ipsum vidissent praeeuntem. (3) Hoc dato imperio, duxit illos, veluti in praelium duceret: sed quum ipse praegrederetur agmen, jamque fugientes conspexisset Persas; inde non amplius eodem ordine suos duxit, sed citato cursu fugam cum eis corripuit, non ligneum murum petens nec Thebanorum moenia, sed in Phocidem tendens, cupiensque quam primum ad Hellespontum pervenire. Hi igitur hanc in partem iter intenderunt.

LXVII. Graecorum, qui cum rege erant, major pars de industria cessaverant: sed Boeoti per diu cum Atheniensibus dimicarunt. Nam Thebanorum, qui cum Medis faciebant, singulare studium adhibuere, fortiter pugnantes, minimeque ultro cedentes; ita ut eorum trecenti, primarii viri fortissimique, ibi ab Atheniensibus sint interfecti. (2) Ut vero hi quoque terga vertere coacti sunt, Thebas se receperunt, non quidem ita ut Persae (*incondita fuga*). Atque reliqua turba sociorum, nulla re gesta, ac ne pugna quidem cum ullo ex hostibus conserta, in fugam se proripuerunt.

LXVIII. Atque hinc adparet, barbarorum res universas ex Persis pendisse; quandoquidem et hi tunc, priusquam cum hoste essent congressi, simulatque Persas videre fugientes, et ipsi fugam capessiverunt. (2) Itaque omnes se fugae mandarunt, praeter equitatum, quum reliquum, tum Boeoticum. Atque fugientibus magno etiam usui equitatus fuit, semper proxime ab hostibus obequitans, et suos fugientes a Graecis sejungens.

LXIX. Dum ita victores Graeci fugientes barbaros persequuntur occiduntque, interim reliquis Graecis, qui circa Junonis templum consederant, et praelio non interfuerant, nunciatur pugnam esse pugnatum, vicisseque Pausaniam cum suis. (2) Quo audito, nullo ordine Corinthii superiore via, quae per montis radices et per clivos fert, recta versus Cereris templum contenderunt; Megarenses vero et Phliasii per planitiem molliori via. (3) Ubi vero prope hostem Megarenses et Phliasii fuere, e longinquo eos conspicati equites Thebani, videntesque nullo ordine properantes, equos in illos adegerunt, Asopodoro duce, Timandri filio. In quos invecti, sexcentos eorum straverunt; reliquosque persecuti, in Cithaeronem praecipites compulerunt. Isti igitur ignobili morte perierunt.

LXX. Persae autem et reliqua turba, postquam intra ligneum murum pervenerunt, adscendere in turre ma-

ἀναβάντες πρὶν ἢ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπικέσθαι, ἀναβάντες δὲ ἐφράξαντο ὡς ἐδυνέατο ἀρίστα τὸ τεῖχος. Προσελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων κατεστήκεε σφι τειχομαχίῃ ἐρρωμενεστέρα. (2) Ἔως μὲν γὰρ ἀπῆσαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ δ' ἡμύνοντο καὶ πολλῶ πλεόν εἶχον τῶν Λακεδαιμονίων ὥστε οὐκ ἐπισταμένων τειχομαχέειν· ὡς δὲ σφι οἱ Ἀθηναῖοι προσῆλθον, οὕτω δὴ ἰσχυρῇ ἐγένετο τειχομαχίῃ καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. (3) Τέλος δὲ ἀρετῇ τε καὶ λιπαρίῃ ἐπέβησαν Ἀθηναῖοι τοῦ τεί-
 10 χους καὶ ἤρειπον, τῇ δὲ ἐσεχέοντο οἱ Ἕλληνες. Πρῶτοι δὲ ἐσῆλθον Τεγεῆται ἐς τὸ τεῖχος, καὶ τὴν σκηνὴν τὴν Μαρδονίου οὗτοι ἔσαν οἱ διαρπάσαντες, τὰ τε ἄλλα ἐξ αὐτῆς καὶ τὴν φάτνην τῶν ἵππων ἐοῦσαν χαλκήν πᾶσαν καὶ θέης ἀξίην. (4) Τὴν μὲν νυν φάτνην
 15 ταύτην τὴν Μαρδονίου ἀνέθεσαν ἐς τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης Τεγεῆται, τὰ δὲ ἄλλα ἐς τὸ αὐτὸ, ὅσα περ ἔλαβον, ἐσήνεικαν τοῖσι Ἕλλησι. (5) Οἱ δὲ βάρβαροι οὐδὲν ἔτι στίφος ἐποίησαντο πεσόντος τοῦ τείχους, οὔτε τις αὐτῶν ἀλκῆς ἐμέμνητο, ἀλύκταζόν τε οἷα ἐν
 20 ὀλίγῳ χώρῳ πεφοβημένοι τε καὶ πολλαὶ μυριάδες κατελειγμένοι ἀνθρώπων. (6) Παρὴν τε τοῖσι Ἕλλησι φονεύειν οὕτω ὥστε τριήκοντα μυριάδων στρατοῦ, καταδεουσέων τεσσέρων τὰς ἔχων Ἀρτάβαζος ἔφρευε, τῶν λοιπῶν μηδὲ τρεῖς χιλιάδας περιγενέσθαι. (7)
 25 Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐκ Σπάρτης ἀπέθανον οἱ πάντες ἐν τῇ συμβολῇ εἰς καὶ ἐνενήκοντα, Τεγεγτέων δὲ ἑκαίδεκα, Ἀθηναίων δὲ δύο καὶ πεντήκοντα.

LXXI. Ἡρίστευσε δὲ τῶν βαρβάρων πεζὸς μὲν ὁ Περσέων, ἵππος δὲ ἡ Σακέων, ἀνὴρ δὲ λέγεται Μαρ-
 30 δόνιος. Ἑλλήνων δὲ, ἀγαθῶν γενομένων καὶ Τεγεγτέων καὶ Ἀθηναίων, ὑπερεβάλοντο ἀρετῇ Λακεδαιμόνιοι. (2) Ἄλλω μὲν οὐδενὶ ἔχω ἀποσημῆνασθαι (ἅπαντες γὰρ οὗτοι τοὺς κατ' ἐωυτοὺς ἐνίκων), ὅτι δὲ κατὰ τὸ ἰσχυρότατον προσηνείχθησαν καὶ τούτων ἐκράτησαν.
 35 Καὶ ἀρίστος ἐγένετο μακρῶ Ἀριστόδημος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας, ὃς ἐκ Θερμοπυλέων μῦθος τῶν τριηκοσίων σωθεὶς εἶχε ὄνειδος καὶ ἀτιμίην. (3) Μετὰ δὲ τοῦτον ἠρίστευσαν Ποσειδώνιος τε καὶ Φιλοκύων καὶ Ἀμομφάρετος Σπαρτιήτης. Καίτοι γενομένης
 40 λέσχης ὃς γένοιτο αὐτῶν ἀρίστος, ἔγνωσαν οἱ παραγενομένοι Σπαρτιητέων Ἀριστόδημον μὲν βουλόμενον φανερώς ἀποθανεῖν ἐκ τῆς παρεούσης οἱ αἰτίας, λυσέοντά τε καὶ ἐκλιπόντα τὴν τάξιν ἔργα ἀποδέξασθαι μεγάλα, Ποσειδώνιον δὲ οὐ βουλόμενον ἀποθνήσκειν
 45 ἄνδρα γενέσθαι ἀγαθόν· τοσούτῳ τοῦτον εἶναι ἀμείνω. (4) Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ φθόνῳ ἂν εἴπαιεν· οὗτοι δὲ τοὺς κατέλεξα πάντες, πλὴν Ἀριστοδήμου, τῶν ἀποθάνοντων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ τίμιοι ἐγένοντο· Ἀριστόδημος δὲ βουλόμενος ἀποθανεῖν διὰ τὴν προειρημένην
 50 αἰτίην οὐκ ἐτιμήθη.

LXXII. Οὗτοι μὲν τῶν ἐν Πλαταιῇσι οὐνομαστότατοι ἐγένοντο. Καλλικράτης γὰρ ἔξω τῆς μάχης ἀπέθανε, ἐλθὼν ἀνὴρ κάλλιστος ἐς τὸ στρατόπεδον τῶν τότε Ἑλλήνων, οὐ μῦθον αὐτῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ

turarunt, priusquam Lacedæmonii adessent : eisque consensis, quam optime poterant ad defendendum murum sese compararunt : et, ubi advenerunt Lacedæmonii, valide admodum propugnarunt. (2) Nam priusquam Athenienses accessissent, repulerunt Lacedæmonios, et multo eis erant superiores, quippe oppugnandarum munitio-
 num imperitis. Ut vero Athenienses advenere, tunc acris exstitit et diuturna circa murum pugna. (3) Sed ad extremum virtute et adsiduitate laboris conscenderunt murum Athenienses, cumque diruerunt : et ea parte Græci intra munitionem irruerunt. Primi qui ingressi sunt, Tegeatæ fuere : et hi sunt qui tentorium spoliarunt Mardonii, ex eoque quum alia asportarunt, tum præsepe equorum, quod totum æneum erat et spectatu dignum. (4) Ac præsepe hoc quidem Mardonii in templo Alexæ Minervæ
 15 dedicarunt Tegeatæ ; reliquam vero prædam omnem in eundem locum cum communi Græcorum præda contulerunt. (5) Barbari vero, ex quo murus corruit, nullum amplius globum, quem hosti opponerent, fecerunt, neque quisquam virtutis meminit ; sed consternati erant, utpote multæ hominum myriades in exiguum locum fuga compul-
 20 sæ et conclusæ. (6) Et Græcis ita facilis fuit cædes, ut ex triginta hominum myriadibus (demptis quattuor myriadibus, cum quibus Artabazus profugit) ne ter mille quidem reliqui essent. (7) Lacedæmoniorum vero, qui quidem ex ipsa Sparta fuere, nonnisi unus et nonaginta in prælio ceciderant ; ex Tegeatis vero sedecim ; ex Atheniensibus, duo et quinquaginta.

LXXI. Virtutis nomine in Plataensi pugna eminuerunt, inter barbaros, peditatus quidem Persarum, equitatus vero Sacarum : inter singulos viros eminuisse dicitur Mardonii virtus. Inter Græcos, quamquam et Tegeatæ et Athenienses fortiter pugnarunt, præ cæteris eminuit Lacedæmoniorum virtus : (2) quod quidem nullo alio indicio confirmare possum (hi enim cuncti vicerunt eos qui ipsis oppositi steterant), nisi quod Lacedæmonii cum robustissima parte copiarum hostilium conflixerunt, hosque superarunt. Inter singulos viros, ut mihi quidem videtur, præ cæteris longe fortissime pugnavit Aristodemus, is qui, quum ex trecentis unus a Thermopylis rediisset, ignominia notatus erat. (3) Post hunc autem eminuerunt Posidonius et Philocyon, et Spartanus Amompharetus. Quamquam, quum sermo haberetur quis illorum fortissimus fuerit, præsentibus Spartani statuerunt, Aristodemum manifeste mori voluisse propter culpam qua tenebatur, eaque caussa furiosum, et ordinem suum relinquentem, præclara facta edidisse ; Posidonium vero, quum non decrevisset mori, fortissime pugnasse, tantoque esse præstantiorem illo. (4) At hoc fortasse illi ex invidia dixerint. Cæterum hi omnes, quos nominavi, qui in hac pugna ceciderunt, publico honore adfecti sunt, Aristodemo excepto : Aristodemus vero, eo quod ob prædictam culpam mori decrevisset, non est honoratus.

LXXII. Hi igitur ex Lacedæmoniis Plataensi pugna maxime nobilitati sunt. Nam Callicrates extra pugnam mortuus est, pulcherrimus Græcorum qui in exercitu fuerunt, non modo Lacedæmoniorum, sed reliquorum etiam Græco-

καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· δς, ἐπειδὴ ἐσφαγιάζετο Πausανίης, κατήμενος ἐν τῇ τάξι ἐτρωματίσθη τοξενίᾳ τὰ πλευρά. (2) Καὶ δὴ οἱ μὲν ἐμάχοντο, ὁ δ' ἐξεννεγμένος ἐδυσθανάττει τε καὶ ἔλεγε πρὸς Ἀρίμνηστον ἄνδρα Πλαταιέκ οὐ μέλειν οἱ ὅτι πρὸ τῆς Ἑλλάδος ἀποθνήσκει, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐχρήσατο τῇ χειρὶ καὶ ὅτι οὐδὲν ἐστί οἱ ἀποδεδεγμένον ἔργον ἐωυτοῦ ἄξιον προθυμειμένου ἀποδέξασθαι.

LXXIII. Ἀθηναίων δὲ λέγεται εὐδοκιμῆσαι Σωφάνης ὁ Εὐτυχίδει, δῆμου Δεκελεῖθεν, Δεκελεῶν δὲ τῶν κοτὲ ἐργασαμένων ἔργον χρήσιμον ἐς τὸν πάντα χρόνον, ὡς αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι. (2) Ὡς γὰρ δὴ τὸ πάλαι κατ' Ἑλένης κομιδὴν Τυνδαρίδαι ἐσέβαλον ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν σὺν στρατοῦ πλήθει καὶ ἀνίστασαν τοὺς δῆμους, οὐκ εἰδότες ἵνα ὑπεξεκέρτο ἡ Ἑλένη, τότε λέγουσι τοὺς Δεκελέας, οἱ δὲ αὐτὸν Δέκελον ἀχθόμενον τε τῇ Θησέος ὕβρι καὶ δειμαίνοντα περὶ πάσῃ τῇ Ἀθηναίων χώρῃ, ἐξηγησάμενον σφι τὸ πᾶν πρῆγμα κατηγήσασθαι ἐπὶ τὰς Ἀφιδνας, τὰς δὲ Τιτακὸς ἐὼν αὐτόχθων καταπροδίδοι Τυνδαρίδῃσι. (3) Τοῖσι δὲ Δεκελεῦσι ἐν Σπάρτῃ ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου ἀτέλειά τε καὶ προεδρίῃ διατελεῖ ἐς τὸδε αἰεὶ ἐτι εὐῦσα, οὕτω ὥστε καὶ ἐς τὸν πόλεμον τὸν ὕστερον πολλοῖσι ἔτεσι τούτων γενόμενον Ἀθηναίοισι τε καὶ Πελοποννησίοισι, σινομένων τὴν ἄλλην Ἀττικὴν Λακεδαιμονίων, Δεκελέης ἀπέχεσθαι.

LXXIV. Τούτου τοῦ δῆμου ἐὼν ὁ Σωφάνης, καὶ ἀριστεύσας τότε Ἀθηναίων, διζοὺς λόγους λεγομένους ἔχει, τὸν μὲν ὡς ἐκ τοῦ ζωστήρος τοῦ θώρηκος ἐφόρει χαλκὴ ἀλύσι δεδεμένην ἀγκυραν σιδηρέην, τὴν ὅπως πελάσειε ἀπικνεόμενος τοῖσι πολεμίοισι βαλλέσκετο, ἵνα ὁ μὲν οἱ πολέμιοι ἐκπίπτοντες ἐκ τῆς τάξις μετακινήσῃ μὴ δυναίαντο γινόμενης δὲ φυγῆς τῶν ἐναντίων ἐδέδοκτο τὴν ἀγκυραν ἀναλαβόντα οὕτω διώκειν. (2) Οὗτος μὲν οὕτω λέγεται, ὁ δ' ἕτερος τῶν λόγων τῷ πρότερον λεχθέντι ἀμφισβητῶν λέγεται, ὡς ἐπ' ἀσπίδος αἰεὶ περιθεούσης καὶ οὐδὰμὰ ἀτρεμιζούσης ἐφόρει ἐπίσημον ἀγκυραν, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ θώρηκος δεδεμένην σιδηρέην.

LXXV. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον Σωφάνει λαμπρὸν ἔργον ἐξεργασμένον, ὅτι περικατημένον Ἀθηναίων Αἰγιναν Εὐρυβάτην τὸν Ἀργεῖον, ἄνδρα πεντάεθλον, ἐκ προκλήσιος ἐφόνευσε. (2) Αὐτὸν δὲ Σωφάνεια χρόνῳ ὕστερον τούτων κατέλαβε ἄνδρα γενόμενον ἀγαθόν, Ἀθηναίων στρατηγέοντα ἅμα Λεάγρῳ τῷ Γλαύκωνος, ἀποθανεῖν ὑπ' Ἡδωνῶν ἐν Δάτῳ περὶ τῶν μετάλλων τῶν χρυσεῶν μαχόμενον.

LXXVI. Ὡς δὲ τοῖσι Ἑλλήσι ἐν Πλαταιῇσι κατέστρωντο οἱ βάρβαροι, ἐνθαῦτά σφι ἐπῆλθε γυνὴ αὐτόμολος, ἣ ἐπειδὴ ἔμαθε ἀπολωλότας τοὺς Πέρσας καὶ νικῶντας τοὺς Ἑλληνας, εὐῦσα παλλακὴ Φαρανδάτειος τοῦ Τεάσπιος ἀνδρός Πέρσεω, κοσμησαμένη χρυσῷ πολλῷ καὶ αὐτὴ καὶ αἱ ἀμφίπολοι καὶ ἐσθῆτι τῇ καλλίστῃ τῶν παρευσεῶν, καταβάσα ἐκ τῆς ἀρμαμάξης ἐχώρει ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐτι ἐν τῇσι φονῇσι

rum. Quo tempore sacra fecit Pausanias, sedens ille suo in ordine sagitta vulneratus est in latere. (2) Ac tum quidem cæteri capessiverunt pugnam: ipse vero ex acie elatus, ægerrime ferens mortem, dixit Arimnesto, civi Plataensi, non se pœnilere quod pro Græcia moriatur, sed quod manu non sit usus, neque ullum se dignum facinus edidisset, quum id ipsum unice cupivisset.

LXXIII. Inter Athenienses nobilitatus est Sophanes, Eutychidis filius, ex populo cui Decelea nomen. Cujus popularium Deceleensium olim factum exstitit, ut ipsi Athenienses narrant, in omne ævum eis utile. (2) Nam, quo tempore olim repetendæ Helenæ caussa Tyndaridæ cum numero exercitu terram Atticam invaserunt, et, quum nescirent quem in locum illa deportata esset, populos Atticæ sedibus suis expulerunt; tunc, ut vulgo aiunt, Deceleenses, sive, ut alii dicunt, ipse Decelus, indignatus iniquo Thesei facinore, simulque universæ metuens Atheniensium terræ, totam rem illis aperuit, viamque quæ fert Aphidnas monstravit: quas tum Titacus, Aphidnensis ipse, Tyndaridis prodidit. (3) Quod ob factum Deceleensibus Spartani immunitatem vectigalium et præcipuam in conventibus publicis et in festorum solennibus sedem indulserunt; quo privilegio illi etiam nunc fruuntur, ita quidem ut etiam in eo bello, quod multis post hoc bellum annis inter Peloponnesios et Athenienses gestum est, quum reliquam Atticam Lacedæmonii vastarent, Decelea abstinerint.

LXXIV. Ex hoc igitur Atticæ pago Sophanes fuit, qui tunc virtutis præcipuam inter Athenienses laudem abstulit. Quo de viro duplex fama fertur: altera, gestasse eum ferream ancoram, e lorice cingulo ænea catena religatam; eam illum ancoram, quoties propius hostes venisset, in terram defigere solitum esse, ne hostes, impetum in illum facientes, statione eum depellere possent; fuga autem facta hostium recipere consuesse ancoram, et ita persequi hostem. (2) Hæc de hoc viro fama fertur. Cui contradicentes alii aiunt, in ejusdem viri clypeo, quem semper ille in gyrum agere consuesset, nec umquam quietum sinere, pro insigni fuisse ancoram, nec gestasse illum ferream ancoram e lorica religatam.

LXXV. Exstat ejusdem Sophanis aliud præclare factum; scilicet quum Athenienses Æginani circumsederent, hic Eurybaten Argivum, virum quinquertio nobilem, a se ad singulare certamen provocatum interfecit. (2) Sed eidem Sophani insequente tempore accidit, ut, quum dux esset Atheniensium cum Leagro Glauconis filio, apud Daton oppidum, ubi pro auri metallis decertabatur, fortiter pugnans, ab Edonis interficeretur.

LXXVI. Postquam ita ad Plateas barbari prostrati sunt a Græcis, advenit ad hos mulier transfuga: quæ ut perditos vidit Persas, Græcosque victores, quum fuisset pellex Pharandatis Persæ, Teaspis filii, multo ornata auro et ipsa et ejus famulæ, et veste pretiosissima quæ ad manus erat, descendit de carpento et ad Lacedæmonios accessit in cæ-

ζόντας, (2) δρέουσα δὲ πάντα ἐκεῖνα διέποντα Πausανίην, πρότερόν τε τὸ οὖνομα ἐξεπισταμένη καὶ τὴν πάτρην ὥστε πολλάκις ἀκούσασα, ἔγνω τε τὸν Πausανίην καὶ λαβομένη τῶν γουνάτων ἔλεγε τάδε, (3) « ὦ βασιλεῦ
 5 Σπάρτης, ῥῦσαί με τὴν ἰκέτιν αἰχμαλώτου δουλοσύνης. Σὺ γὰρ καὶ ἐς τόδε ὦνησας, τούσδε ἀπολέσας τοὺς οὔτε δαιμόνων οὔτε θεῶν ὅπιν ἔχοντας. Εἰμὶ δὲ γένος μὲν Κῶη, θυγάτηρ δὲ Ἡγητορίδew τοῦ Ἀνταγόρου· βίη δὲ με λαβὼν ἐν Κῳ εἶχε ὁ Πέρσης. » (4)
 10 Ὁ δὲ ἀμείβεται τοισίδε, « γύναι, θάρσσε καὶ ὡς ἰκέτις, καὶ εἰ δὴ πρὸς τούτῳ τυγχάνεις ἀληθέα λέγουσα καὶ εἰς θυγάτηρ Ἡγητορίδew τοῦ Κῶου, δς ἐμοὶ ξείνος μάλιστα τυγχάνει ἔων τῶν περὶ ἐκείνους τοὺς χώρους οἰκημένων. » (5) Ταῦτα εἶπας τότε μὲν μιν ἐπέτρεψε
 15 τῶν ἐφόρων τοῖσι παρεούσι, ὕστερον δὲ ἀπέπεμψε ἐς Αἰγίναν, ἐς τὴν αὐτὴ ᾗθελε ἀπικέσθαι.

LXXVII. Μετὰ δὲ τὴν ἀπιξιν τῆς γυναικὸς, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἀπίκοντο Μαντινέες ἐπ' ἐξεργασμένοισι. Μαθόντες δὲ ὅτι ὕστεροι ἤκουσι τῆς συμβολῆς, συμ-
 20 φορὴν ἐποιεῦντο μεγάλην, ἃξιοί τε ἔφασαν εἶναι σφέας ζημιῶσαι. (2) Πυνθανόμενοι δὲ τοὺς Μήδους τοὺς μετ' Ἀρταβάζου φεύγοντας, τούτους ἐδίωκον μέχρι Θεσσαλίας· Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ἔων φεύγοντας διώκειν. Οἱ δὲ ἀναχωρήσαντες ἐς τὴν ἐσωτῶν τοὺς ἡγεμόνας τῆς
 25 στρατιῆς ἐδίωξαν ἐκ τῆς γῆς. (3) Μετὰ δὲ Μαντινέας ἦγον Ἡλεῖοι, καὶ ὡσαύτως οἱ Ἡλεῖοι τοῖσι Μαντινεῦσι συμφορὴν ποιησάμενοι ἀπαλλάσσοντο· ἀπελθόντες δὲ καὶ οὗτοι τοὺς ἡγεμόνας ἐδίωξαν. Τὰ κατὰ Μαντινέας μὲν καὶ Ἡλείους τοσαῦτα.

30 LXXVIII. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Αἰγινητέων ἦν Λάμπων ὁ Πυθέew, Αἰγινητέων τὰ πρῶτα, δς ἀνοσιώτατον ἔχων λόγον ἵετο πρὸς Πausανίην, ἀπικόμενος δὲ σπουδῇ ἔλεγε τάδε, (2) « ὦ παῖ Κλεομβρότου, ἔργον ἔργασταί τοι ὑπερφυῆς μέγαθός τε
 35 καὶ κάλλος, καὶ τοι θεὸς παρέδωκε ῥυσάμενον τὴν Ἑλλάδα κλέος καταθέσθαι μέγιστον Ἑλλήνων τῶν ἡμεῖς ἱδμεν. Σὺ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπὶ τούτοις ποιήσον, ὅπως λόγος τέ σε ἔχη ἔτι μέζων καὶ τις ὕστερον φυλάσσεται τῶν βαρβάρων μὴ ὑπάρχειν ἔργα ἀτάσθαλα
 40 ποιέων ἐς τοὺς Ἕλληνας. (3) Λεωνίδew γὰρ ἀποθανόντος ἐν Θερμοπύλῃσι Μαρδόνιός τε καὶ Ξέρξης ἀποταμόντες τὴν κεφαλὴν ἀνεσταύρωσαν. Τῷ σὺ τὴν ὁμοίην ἀποδιδούς ἔπαινον ἔξεις πρῶτα μὲν ὑπὸ πάντων Σπαρτιητέων, αὐτίς δὲ καὶ πρὸς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.
 45 Μαρδόνιον γὰρ ἀνασκολοπίσας τετιμωρήσας ἐς πατέρων τὸν σὸν Λεωνίδα. » Ὁ μὲν δοκέων χαρίζεσθαι ἔλεγε τάδε.

LXXIX. Ὁ δ' ἀνταμείβετο τοισίδε, « ὦ ξεῖνε Αἰγινῆτα, τὸ μὲν εὐνοεῖν τε καὶ προορᾶν ἄγαμαί σε, μὴ γνῶμης μέντοι ἡμάρτηκας χρηστῆς. Ἐξάρας γὰρ με ὑψοῦ καὶ τὴν πάτρην καὶ τὸ ἔργον, ἐς τὸ μηδὲν κατέβαλες παραινέων νεκρῷ λυμαίνεσθαι, καὶ ἦν ταῦτα ποίω, φὰς ἀμεινόν με ἀκούσεσθαι. (2) Τὰ πρέπει μάλλον βαρβάροις ποιεῖν ἢ περ Ἑλλήσι· καὶ ἐκείνοισι

dibus adhuc occupatos. (2) Quumque omnia ibi administrantem videret Pausaniam, cujus et nomen et patriam jam antea frequenti auditu noverat, agnovit Pausaniam, et genua ejus complectens, his verbis eum adlocuta est : (3) « Rex Spartæ, libera me supplicem captivitatis servitute ! Nam et hactenus me juvisti, quod hos homines perdidisti, qui nec heroum nec deorum curam habent. Sum autem genere Coa, Hegetoridæ filia, Antagoræ filii : quam vi ex Co raptam habuit Persa. » (4) Cui ille respondit : « Confide, mulier, non modo ut supplex, sed et insuper si verum est quod ais, filiam te esse Hegetoridæ Coi, qui maxime omnium ista loca habitantium hospitii jure mecum conjunctus est. » (5) His dictis, tunc illam præsentibus ephoris tradidit, deinde vero Æginam misit, quo ipsa venire cupiverat.

LXXVII. Post hujus mulieris adventum mox adfuere Mantinenses, re confecta. Qui ubi cognovere sero se venire post peractam pugnam, vehementer indoluerunt, et multam se commervisse ultro fatebantur. (2) Ut vero audire fugam corripuisse Medos qui cum Artabazo erant, hos illi, dissuadentibus licet Lacedæmoniis, persecuti sunt usque in Thessaliam. Postquam vero domum sunt reversi, duces suarum copiarum exsilio multarunt. (2) Post Mantinenses Elei venerunt : et hi pariter atque Mantinenses gravissime dolentes redierunt, pariterque atque illi, postquam domum reversi sunt, duces suos in exsilium miserunt. Et hæc quidem de Mantinensibus et Eleis hactenus.

LXXVIII. Fuit autem in exercitu Æginetarum ad Plataeas Ægineta Lampion, Pythæ filius, primarius vir inter Æginetas : qui Pausaniam adiit, rem improbissimam ei suasurus. Ad quem quum accessisset, magno studio hæc verba fecit : « (2) Fili Cleombroti, exsecutus es facinus ita magnum et præclarum, ut hominis superare naturam videatur : tibi que hoc dedit deus, ut liberata Græcia omnium quos novimus Græcorum longe maximam gloriam sis consecutus. At tu nunc etiam quod superest perface ; quo famam consequaris majorem etiam, et barbarorum quisque posthac caveat ne res nefarias adversus Græcos suscipiat. (3) Postquam Leonidas ad Thermopylas occubuit, Mardonius et Xerxes caput ejus præciderunt, et e palo erexerunt. Huic si tu paria reddideris, primum Spartani, tum vero etiam Græci omnes te collaudabunt. Quippe Mardonium si e palo erexeris, patrum tuum ultus fueris Leonidam. » Hæc ille dixit, putans se gratificaturum Pausaniæ.

LXXIX. Cui his verbis rex respondit : « Hospes Ægineta, tuam et benevolentiam et prospicientiam laudo : at a recto animi sensu plurimum abes. Nam postquam me et patriam factumque meum in cælum usque extulisti, in nihilum me projecisti, dum hortaris ut mortuo insultem, et me ais, id si fecero, melius auditurum. (2) Barbaros hoc facere decet, non Græcos : atque illos hoc nomine odimus.

δὲ ἐπιφθονέομεν. Ἐγὼ δ' ὢν τούτου εἵνεκεν μήτε Αἰγινήτησι ἄδοιμι μήτε τοῖσι ταῦτ' ἀρέσκεται· ἀποχρᾶ δέ μοι Σπαρτιήτησι ἀρεσκόμενον ὅσια μὲν ποιέειν, ὅσια δὲ καὶ λέγειν. (3) Λεωνίδῃ δὲ, τῷ με κελεύεις τιμωρῆσαι, φημί· μεγάλως τιμωρῆσθαι, ψυχῇσ' τε τῇσι τῶνδε ἀναριθμήτοισι τετίμηται αὐτός τε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Θερμοπύλῃσι τελευτήσαντες. Σὺ μέντοι ἔτι ἔχων λόγον τοιόνδε μήτε προσέλθῃς ἔμοιγε μήτε συμβουλευέσθης, χάριν τε ἴσθι ἐὼν ἀπαθής. » Ὁ μὲν 10 ταῦτα ἀκούσας ἀπαλλάσσετο.

LXXX. Πausanias δὲ κήρυγμα ποιησάμενος μηδένα ἄπτεσθαι τῆς λήτης, συγκομίζειν ἐκέλευσε τοὺς εἰλωτας τὰ χρήματα. (2) Οἱ δὲ ἀνὰ τὸ στρατόπεδον σκιδνά- 15 μνοι εὕρισκον σκηναὶς κατεσκευασμένας χρυσῶν καὶ ἀργύρων, κλίνας τε ἐπιχρυσούς καὶ ἐπαργύρους, κρητῆράς τε χρυσεούς καὶ φιάλας τε καὶ ἄλλα ἐκπώματα· (3) σάκκους τε ἐπ' ἀμαξέων εὕρισκον, ἐν τοῖσι λέβητες ἔφαινοντο ἐνεόντες χρυσεοὶ τε καὶ ἀργύρεοι· ἀπὸ τε τῶν 20 κειμένων νεκρῶν ἐσκύλευον ψεῖλιά τε καὶ στρεπτοὺς καὶ τοὺς ἀκινάκας ἐόντας χρυσεούς, ἐπεὶ ἐσθλὸς γε ποικίλης λόγος ἐγένετο οὐδὲ εἷς. (4) Ἐνθαῦτα πολλὰ μὲν κλέπτοντες ἐπώλεον πρὸς τοὺς Αἰγινήτας οἱ εἰλωτες, πολλὰ δὲ καὶ ἀπεδείκνυσαν, ὅσα αὐτῶν οὐκ οἶά τε ἦν 25 κρύψαι· ὥστε Αἰγινήτησι οἱ μεγάλοι πλοῦτοι ἀρχὴν ἐνθεῦτεν ἐγένοντο, οἱ τὸν χρυσὸν ἅτε ἐόντα χαλκὸν ὤθον παρὰ τῶν εἰλωτῶν ὠνέοντο.

LXXXI. Συμφορήσαντες δὲ τὰ χρήματα, καὶ δεκάτην ἐξελόντες τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ, ἀπ' ἧς ὁ τρίπους ὁ χρυσεὸς ἀνετέθη ὁ ἐπὶ τοῦ τρικαρχήνου ὄφις τοῦ χαλ- 30 κέου ἐπεστεῶς ἀγχίστα τοῦ βωμοῦ, καὶ τῷ ἐν Ὀλυμπίῃ θεῷ ἐξελόντες, ἀπ' ἧς δεκάπηχυν χάλκεον Δία ἀνέθηκαν, καὶ τῷ ἐν Ἰσθμῷ θεῷ, ἀπ' ἧς ἐπτάπηχυν χάλκεος Ποσειδέων ἐξεγένετο, (2) ταῦτα ἐξελόντες τὰ λοιπὰ διαιρέοντο καὶ ἔλαβον ἕκαστοι τῶν ἄξιοι ἔσαν, καὶ τὰς 35 παλλακὰς τῶν Περσέων καὶ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον καὶ ἄλλα χρήματά τε καὶ ὑποζύγια. Ὅσα μὲν νυν ἐξαίρετα τοῖσι ἀριστεύουσι αὐτῶν ἐν Πλαταιῇσι ἐδόθη, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν, δοκέω δ' ἔγωγε καὶ τούτοις δοθῆναι· Πausanias δὲ πάντα δέκα ἐξαίρεθ' τε καὶ ἐδόθη, 40 γυναῖκες, ἵπποι, τάλαντα, κάμηλοι, ὧς δὲ αὐτοῖς καὶ τάλλα χρήματα.

LXXXII. Λέγεται δὲ καὶ τάδε γενέσθαι, ὡς Ξέρξης φεύγων ἐκ τῆς Ἑλλάδος Μαρδονίῳ τὴν κατασκευὴν καταλίποι τὴν ἐνωτοῦ· Πausanias δὲ ὦν ὄρεοντα τὴν Μαρ- 45 δονίου κατασκευὴν χρυσῶν τε καὶ ἀργύρων καὶ παραπετάσμασι ποικίλοισι κατεσκευασμένην, κελεῦσαι τοὺς τε ἀρτοκόπους καὶ τοὺς ὀφοποιούς κατὰ ταῦτα καθὼς Μαρδονίῳ δεῖπνον παρασκευάζειν. (2) Ὡς δὲ κελευόμενοι οὗτοι ἐποίησαν ταῦτα, ἐνθαῦτα τὸν Πausanias 50 ἰδόντα κλίνας τε χρυσεάς καὶ ἀργυρέας εὖ ἐστρωμένας καὶ τραπέζας χρυσεάς καὶ ἀργυρέας καὶ παρασκευὴν μεγαλοπρεπέα τοῦ δείπνου, ἐκπλαγέντα τὰ προκείμενα ἀγαθὰ κελεῦσαι ἐπὶ γέλωτι τοὺς ἐνωτοῦ διηκόνους παρασκευάσαι Λακωνικὸν δεῖπνον. (3) Ὡς δὲ τῆς θοίνης

Ego quidem, quod ad hoc attinet, nec Aeginetis velim placere, nec quibuscumque talia placent: sufficitque mihi, Lacædæmoniis placere, sancte agentem, sancteque loquentem. (3) Leonidæ vero, quem tu me jubes ulcisci, puto magnifice esse parentatum: nam innumerabilium horum cæde ultionem et ipse obtinuit et cæteri qui ad Thermopylas occubuerunt. Omnino vero, talia propositurus aut su- 50 surus, noli porro meum in conspectum venire: et gratias habe, quod incolumis abeas! » His auditis, ille discessit.

LXXX. Jam Pausanias, proposito per præconem edicto, ne quis de præda quidquam tangeret, Helotas jussit pretiosa colligere. (2) Et illi, castra obeuntes, tentoria invenerunt auro argentoque repleta, lectosque auro et argento obductos, et crateres aureos, et phialas, aliaque pocula: (3) plaustrisque impositos invenerunt saccos, in quibus lebetes erant aurei et argentei: denique stratis cadaveribus armillas detraxerunt, et torques, et acinaces, qui item aurei erant: vestis enim variegatæ ne ratlo quidem ulla habebatur. (4) Ibi tunc multa furto subtrahentes Helotæ vendiderunt Aeginetis: multa vero etiam repræsentabant, quæcumque abscondere non potuerant. Atque hinc initium cepere ingentes Aeginetarum divitiæ: quippe qui aurum, quasi æs esset, ab Helotis emerunt.

LXXXI. Pecuniis reliquisque rebus pretiosis in unum collatis, decimam exemerunt Delphico deo; ex qua aureus ille tripus dedicatus est, qui tricipiti serpenti æneo insistit proxime aram; item Olympico deo decimam exemerunt, ex qua Jovis ænea statua decem cubitorum dedicata est; denique Isthmio deo, unde confecta est Neptuni ænea statua septem cubitorum. (2) Hæc postquam exemere, reliqua inter se distribuerunt, pellices Persarum, et aurum, et argentum, et alias res pretiosas, et jumenta: acceperuntque quique pro suo merito. Quænam vero præcipua data sint eis quorum præ cæteris virtus eminuit ad Plataeas, a nemine memoratum reperio: puto autem equidem, his præcipua quædam data esse. Pausaniæ vero omnia dena selecta dataque sunt, mulieres, equi, talenta, cameli, pariterque alia etiam pretiosa.

LXXXII. Narrant etiam hoc accidisse: Xerxem, ex Græcia fugientem, supellectilem suam Mardonio reliquisse; Pausaniam igitur, quum Mardonii tentorium vidisset auro et argento et variegatis aulæis instructum, pistores et coquos jussisse cœnam parare prorsus qualem Mardonio soliti essent instruere. (2) Quod quum illi fecissent, tum Pausaniam, lectulos videntem aureos et argenteos pulcre stratos, et mensas aureas et argenteas, et magnificum ipsius cœnæ adparatum, propositas admiratum lautitias, joci causa suos famulos Laconicam parare cœnam jussisse. (3) Quum 20.

ποιηθείσης ἦν πολλὸν τὸ μέσον, τὸν Πausanίην γελάσαντα μεταπέμψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγοὺς, συνελθόντων δὲ τούτων εἶπαι τὸν Πausanίην, δεικνύντα ἐς ἑκατέρην τοῦ δείπνου τὴν παρασκευὴν, (4) « ἄνδρες Ἑλληνες, τῶνδε εἵνεκεν ἐγὼ ὑμέας συνήγαγον, βουλόμενος ὑμῖν τοῦ Μήδου τὴν ἀφροσύνην δέξαι, ὅς τοιήνδε δίαίταν ἔχων ἤλθε ἐς ἡμέας οὕτω διζυρὴν ἔχοντας ἀπαιρησόμενος. » Ταῦτα μὲν Πausanίην λέγεται εἶπαι πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων.

10 LXXXIII. Ὑστέρῳ μέντοι χρόνῳ μετὰ ταῦτα καὶ τῶν Πλαταιέων εὗρον συχνοὶ θήκας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τῶν ἄλλων χρημάτων. Ἐφάνη δὲ καὶ τότε ὕστερον ἐπὶ τούτων τῶν νεκρῶν περιψιλωθέντων τὰς σάρκας· (2) συνεφόρεον γὰρ τὰ ὀστέα οἱ Πλαταιεὺς ἐς ἓνα χῶρον·

15 εὐρέθη κεφαλὴ οὐκ ἔχουσα ραφὴν οὐδεμίαν, ἀλλ' ἐξ ἐνὸς ἐοῦσα ὀστέου· ἐφάνη δὲ καὶ γνάθος, καὶ τὸ ἄνω τῆς γνάθου, ἔχουσα ὀδόντας μονοφυέας, ἐξ ἐνὸς ὀστέου πάντας, τοὺς τε ὀδόντας καὶ τοὺς γομφίους. Καὶ πενταπῆχρος ἀνδρὸς ὀστέα ἐφάνη.

20 LXXXIV. Ἐπεῖτε δὲ Μαρδονίου δευτέρῃ ἡμέρῃ ὁ νεκρὸς ἠφάνιστο, ὑπ' ὅτε μὲν ἀνθρώπων, τὸ ἀτρεκές οὐκ ἔχω εἶπαι, πολλοὺς δὲ τινὰς ἤδη καὶ παντοδαποὺς ἤκουσα θάψαι Μαρδόνιον, καὶ δῶρα μεγάλα οἶδα λαβόντας πολλοὺς παρ' Ἀρτόντει τοῦ Μαρδονίου παιδὸς

25 διὰ τοῦτο τὸ ἔργον· (2) ὅστις μέντοι ἦν αὐτῶν ὁ ὑπελόμενός τε καὶ θάψας τὸν νεκρὸν τὸν Μαρδονίου, οὐ δύναμαι ἀτρεκέως πυθέσθαι. Ἐχει δὲ τινα φάτιν καὶ Διονυσοφάνης ἀνὴρ Ἐφέσιος θάψαι Μαρδόνιον. Ἄλλ' ὁ μὲν τρόπῳ τοιούτῳ ἐτάφη.

30 LXXXV. Οἱ δὲ Ἑλληνες ὡς ἐν Πλαταιῇσι τὴν λήτην διείλοντο, ἔθαπτον τοὺς ἐωυτῶν χωρὶς ἕκαστοι. Λακεδαιμόνιοι μὲν τριξὰς ἐποίησαντο θήκας· ἐνθα μὲν τοὺς ἱρένας ἔθαψαν, τῶν καὶ Ποσειδωνίου καὶ Ἀμομφάρετος ἔσαν καὶ Φιλοκύων τε καὶ Καλλιχράτης.

35 (2) Ἐν μὲν δὴ ἐνὶ τῶν τάφων ἔσαν οἱ ἱρένες, ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ οἱ ἄλλοι Σπαρτιῆται, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ οἱ εἰλωτές. Οὗτοι μὲν οὕτω ἔθαπτον, Τεγεῆται δὲ χωρὶς πάντας ἀλέας, καὶ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐωυτῶν δημοῦ καὶ Μεγαρέες τε καὶ Φλιάσιοι τοὺς ὑπὸ τῆς ἵππου διαφθαρέντας. (3) Τούτων μὲν δὴ πάντων πλήρεις ἐγένοντο οἱ τάφοι· τῶν δὲ ἄλλων ὅσοι καὶ φαίνονται ἐν Πλαταιῇσι ἐόντες τάφοι, τούτους δὲ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπαισχυνομένους τῇ ἀπεστοῖ τῆς μάχης ἑκάστους χώματα χῶσαι κεινὰ τῶν ἐπιγινόμενων εἵνεκεν ἀνθρώπων, ἐπεὶ καὶ Αἰγινητέων

45 ἐστὶ αὐτόθι καλούμενος τάφος, τὸν ἐγὼ ἀκούω καὶ δέκα ἔτεσι ὕστερον μετὰ ταῦτα δεηθέντων Αἰγινητέων χῶσαι Κλεάδην τὸν Αὐτοδίκου ἀνδρα Πλαταιέα, πρόξεινον ἐόντα αὐτῶν.

LXXXVI. Ὡς δ' ἄρα ἔθαψαν τοὺς νεκροὺς ἐν Πλαταιῇσι οἱ Ἑλληνες, αὐτίκα βουλευομένοι σφί ἐδόκεε στρατεύεσθαι ἐπὶ τὰς Θήβας καὶ ἐξαιτέειν αὐτῶν τοὺς μηδίσαντας, ἐν πρώτοισι δὲ αὐτῶν Τιμηγενίδην καὶ Ἀτταγῖνον, οἱ ἀρχηγέται ἀνὰ πρώτους ἔσαν· ἦν δὲ μὴ ἐκδιδῶσι, μὴ ἀπανίστασθαι ἀπὸ τῆς πόλιος πρότερον

que multum interesset inter utrumque epulum, ridentem Pausaniam vocasse Græcorum duces; eisque, ut conveniunt, utriusque cænæ adparatum monstrantem, dixisse.

(4) « Hoc consilio, Græci viri, vos convocavi, quo stultitiam vos ostenderem regis Medorum; qui, quum tali victus generi esset adsuetus, ad nos venit, miserum nostrum epulum nobis rapturus. » Hæc Pausanias ducibus Græcorum fertur dixisse.

LXXXIII. Sed et insequente tempore post has res gestas multi Plataenses arculas adhuc invenerunt auro et argento et aliis pretiosis rebus repletas. Et nonnullo rursus post hæc tempore interjecto, postquam mortuorum cadavera carnibus prorsus erant nudata, etiam hoc mirum adparuit: (2) quum ossa in unum locum Plataenses colligerent, repertum est cranium nullam prorsus suturam habens, sed uno osse constans. Reperta est etiam maxilla, quum inferior, tum superior, cujus dentes ita concreti erant, tam reliqui, quam molares, ut uno osse constarent omnes. Reperta etiam sunt ossa viri quinque cubitorum.

LXXXIV. Deinde vero Mardonii cadaver, postridie quam commissæ pugna est, non est repertum. Quod quidem quoniam ab homine fuerit subtractum, dicere pro certo non possum. Multos vero memoratos audiavi, et diversis e civitatibus viros, qui perhibentur sepelisse Mardonium; ac novi multos qui hoc nomine ingentia dona acceperunt ab Artonte Mardonii filio. (2) At quis sit ex his, qui Mardonii corpus subtraxerit et sepeliverit, pro certo conperire non potui. Fertur etiam fama quædam, Dionysophanem Ephesium sepelisse Mardonium. Sed hæc Mardonii sepultura.

LXXXV. Græci vero, divisa præda, suos sepeliverunt, seorsum quique. Et Lacedæmonii quidem tria conditoria fecerunt: in uno tum adolescentes (*sive potius ordinum duces: græce irenas*) sepelierunt, quorum e numero Posidonius fuit, et Amompharetus, et Philocyon, et Callicrates. (2) Sic in uno conditorio erant irenes: in altero reliqui Spartani; in tertio Helotæ. Hæc ratione Lacedæmonii usi sunt. Tegeatæ vero seorsum ab illis suos omnes uno in sepulcro condiderunt: atque ita etiam Athenienses suos uno in loco: pariterque Megarenses et Phliasii suos, qui ab equitibus occisi erant. (3) Horum itaque omnium plena erant sepulcra. Ad reliquorum vero populorum sepulcra quod attinet, quotquot apud Plateas ostenduntur, illorum quique, ut ego comperio, quum puderet eos non interfuisse pugnae, inanes excitarunt tumulos, posterorum hominum gratia. Nam ibidem est etiam Æginetarum, quod vocant, sepulcrum; quod ego audio decimo post hæc anno, rogantibus Æginetis, a Cleade excitatum esse, Autodici filio, cive Plateensi, qui publicus Æginetarum hospes fuit.

LXXXVI. Sepultis ad Plateas mortuis, deliberantibus Græcis placuit protinus contra Thebas ferre arma, postulareque a Thebanis ut sibi hos traderent qui Medorum partes essent secuti, inprimisque Timageniden et Attaginum, qui præ cæteris principes hujus factionis fuissent. quos nisi illi tradidissent, non abscedere decreverunt ab

ἢ ἐξέλωσι. (2) Ὡς δέ σφι ταῦτα ἔδοξε, οὕτω δὲ ἐν-
δεκάτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς συμβολῆς ἀπικόμενοι ἐπο-
λιόρκεον Θηβαίους, κελεύοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄν-
δρας οὐ βουλομένων δὲ τῶν Θηβαίων ἐκδιδόναι, τὴν
6 τε γῆν αὐτῶν ἔταμον καὶ προσέβαλλον πρὸς τὸ τεῖχος.

LXXXVII. Καὶ οὐ γὰρ ἐπαύοντο σινόμενοι, εἰ-
κοστῇ ἡμέρῃ ἔλεξε τοῖσι Θηβαίοισι Τιμηγενίδης τάδε,
« ἄνδρες Θηβαῖοι, ἐπειδὴ οὕτω δέδοκται τοῖσι Ἕλλησι,
μὴ πρότερον ἀπαναστῆναι πολιορκέοντας ἢ ἐξέλωσι
10 Θήβας ἢ ἡμέας αὐτοῖσι παραδῶτε, νῦν ὦν ἡμέων εἴ-
νεκεν γῆ ἢ Βοιωτίῃ πλέω μὴ ἀναπλήσῃ, ἀλλ' εἰ μὲν
χρημάτων χρηρίζοντες πρόσχημα ἡμέας ἐξαίτεόνται,
χρήματά σφι δῶμεν ἐκ τοῦ κοινοῦ (σὺν γὰρ τῷ κοινῷ
καὶ ἐμνηδίσαμεν, οὐδὲ μοῦνοι ἡμεῖς), εἰ δὲ ἡμέων ἀλη-
15 θέως δεόμενοι πολιορκέουσι, ἡμεῖς ἡμέας αὐτοὺς ἐς
ἀντιλογίην παρέξομεν. » (2) Κάρτα τε ἔδοξε εὖ λέγειν
καὶ ἐς καιρὸν, αὐτίκα τε ἐπεκηρυκεύοντο πρὸς Πausa-
νίην οἱ Θηβαῖοι θέλοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας.

LXXXVIII. Ὡς δὲ ὁμολόγησαν ἐπὶ τούτοις,
20 Ἀτταγίνος μὲν ἐκδιδρῆσκει ἐκ τοῦ ἄστεος, παῖδας δὲ
αὐτοῦ ἀπαχθέντας Πausανίης ἀπέλυσε τῆς αἰτίας, φὰς
τοῦ μηδισμοῦ παῖδας οὐδὲν εἶναι μεταίτιους. (2) Τοὺς
δὲ ἄλλους ἄνδρας τοὺς ἐξέδοσαν οἱ Θηβαῖοι, οἱ μὲν ἐ-
δόκεον ἀντιλογίης τε κυρήσειν καὶ δὴ χρήμασι ἐπεποί-
25 θεσαν διωθέσθαι· ὁ δὲ ὡς παρέλαβε, αὐτὰ ταῦτα ὑπο-
νοέων τὴν στρατιὴν τὴν τῶν συμμάχων ἀπασαν ἀπῆκε
καὶ ἐκείνους ἀγαγὼν ἐς Κόρινθον διέφθειρε. Ταῦτα
μὲν τὰ ἐν Πλαταιῇσι καὶ Θήβῃσι γενόμενα.

LXXXIX. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος φεύγων ἐκ
30 Πλαταιέων καὶ δὴ πρόσω ἐγίνετο. Ἀπικόμενον δέ μιν
οἱ Θεσσαλοὶ παρὰ σφέας ἐπὶ τε ξείνια ἐκάλευν καὶ
ἀνειρώτευν περὶ τῆς στρατιῆς τῆς ἄλλης, οὐδὲν ἐπιστά-
μενοι τῶν ἐν Πλαταιῇσι γενομένων. (2) Ὁ δὲ Ἀρτά-
βαζος γνοὺς ὅτι εἰ ἐθέλοι σφι πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν τῶν
35 ἀγώνων εἶπαι, αὐτὸς τε κινδυνεύσει ἀπολέσθαι καὶ ὁ
μετ' αὐτοῦ στρατὸς (ἐπιθήσεσθαι γὰρ οἱ πάντα τινὰ
οἶετο πυθανόμενον τὰ γεγονότα), ταῦτα ἐκλογιζόμενος
οὔτε πρὸς τοὺς Φωκέας ἐξηγόρευε οὐδὲν, πρὸς τε τοὺς
Θεσσαλοὺς ἔλεγε τάδε, (3) « ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες Θεσ-
40 σαλοὶ, ὡς ὁρᾶτε, ἐπείγομαί τε κατὰ τὴν ταχίστην ἐ-
λῶν ἐς Θρηίκην καὶ σπουδὴν ἔχω, πεμφθεὶς κατὰ τι
πρῆγμα ἐκ τοῦ στρατοπέδου μετὰ τῶνδε· αὐτὸς δὲ ὑμῖν
Μαρδόνιος καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ οὗτος κατὰ πόδας ἐμῷ
ἐλαύνων προσδόκιμός ἐστι. (4) Τοῦτον καὶ ξεινίζετε
45 καὶ εὖ ποιεῦντες φαίνεσθε· οὐ γὰρ ὑμῖν ἐς χρόνον ταῦτα
ποιεῦσι μεταμελήσει. » Ταῦτα δὲ εἰπας ἀπήλαυε
σπουδῇ τὴν στρατιὴν διὰ Θεσσαλίας τε καὶ Μακεδονίας
ἰθὺ τῆς Θρηίκης, ὡς ἀληθῶς ἐπειγόμενος καὶ τὴν με-
σόγαίαν τάμνων τῆς ὁδοῦ. (5) Καὶ ἀπικνέεται ἐς Βυ-
50 ζάντιον, καταλιπὼν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἐωυτοῦ συγχροὺς
ὑπὸ Θρηίκων τε κατακοπέντας κατ' ὁδὸν καὶ λιμῷ συ-
στάντας καὶ καμάτῳ· ἐκ Βυζαντίου δὲ διέβη πλοίοισι.
Οὗτος μὲν οὕτω ἀπενόστησε ἐς τὴν Ἀσίην.

XC. Τῆς δὲ αὐτῆς ἡμέρης τῆς περ ἐν Πλαταιῇσι τὸ

urbo, quin eam expugnassent. (2) Ulque hoc eis placuit,
ita undecimo post pugnam die ad Thebas venerunt; urbem-
que obsidentes, postularunt ut praedicti viri sibi dederen-
tur: et, negantibus Thebanis se id facturos; agrum illorum
vastarunt, murumque oppugnarunt.

LXXXVII. Qui quum adsidue multa illis damna inferrent,
vicesimo die Timagenides haec apud Thebanos verba fecit:
« Quoniam Graecis decretum est, cives Thebani, non prius
ab oppugnatione desistere abscedereque, quam aut expu-
gnassent Thebas, aut nos illis a vobis dediti essemus; nunc
nostra caussa ne plura porro patiatur Boeotia terra! sed,
si illi, pecuniarum avidi, in speciem tantum nos deposcunt,
demus eis pecunias ex publico; nam publice omnes Me-
dorum partes secuti sumus, non nos soli: sin vere nos
deditos cupiunt, eaque caussa urbem oppugnant, nos ipsi
ad causam apud eos dicendam nos sistemus. » (2) Et hic
sane optime dicere visus est et opportune: protinusque ca-
duceatorem Thebani miserunt ad Pausaniam, significantes
se viros illos esse tradituros.

LXXXVIII. De quo ut inter utrosque convenit, interim
Attagnus quidem ex urbe clam profugit: cujus filios Pau-
sanias ad se adductos absolvit crimine, Medismi culpam,
dicens, pueros nullam habere. (2) Reliqui vero viri quos
Thebani dederunt, putabant illi quidem ad dicendam
causam se iri admissum, praetereaque confidebant pecu-
niis amoliri a se posse periculum: at id ipsum suspicatus
Pausanias, postquam illos accepit, universum sociorum
exercitum dimisit, et illos Corinthum abductos interfecit.
Atque haec quidem res sunt, ad Plataeas et ad Thebas gestae.

LXXXIX. Artabazus vero, Pharnacis filius, qui Platacis
profugerat, jam longe admodum erat progressus. Qui ubi
in Thessaliam pervenit, Thessali eum ad hospitium voca-
runt, sciscitatique sunt de reliquo exercitu: necdum enim
quidquam de rebus ad Plataeas gestis compererant. (2) At
Artabazus, bene gnarus, si de praeliis factis id quod res
erat illis aperuisset, verendum sibi esse, ne ipse cum exer-
citu suo pereat: unumquemque enim se adgressurum existi-
mavit, qui quae gesta erant cognovisset: haec igitur secum
reputans, nec apud Phocenses vulgaverat quidquam, et
apud Thessalos haec dixit: (3) « Ego quidem, ut videtis,
Thessali, in Thraciam maturo pervenire; et celeritate utor,
quippe praemissus e castris cum hisce ad rem quamdam
peragendam. Ipse vero Mardonius, e vestigio me cum suo
exercitu sequens, mox vobis aderit. (4) Hunc vos hospitio
excipite, omniaque ei officia praestate: nec enim, id fecisse,
in posterum vos paenitebit. » His dictis, raptim per Thes-
saliam et Macedoniam recta Thraciam versus duxit exerci-
tum, vere festinans, et per mediam terram viam carpens.
(5) Denique Byzantium pervenit, relictis quidem de suo
exercitu multis, qui partim a Thracibus in itinere caesi erant,
partim fame et laboribus conflictati perierant. Tum ex
Byzantio navigiis trajecit: atque ita hic in Asiam est re-
versus.

XC. Quo die autem ad Plataeas cladem Persae acceperunt

τρῶμα ἐγένετο, συνεκύρησε γενέσθαι καὶ ἐν Μυκάλῃ τῆς Ἰωνίης. Ἐπεὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Δήλῳ κατέατο οἱ Ἕλληνες οἱ ἐν τῇσι νηυσὶ ἅμα Λευτυχίδῃ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἀπικόμενοι, ἦλθόν σφι ἄγγελοι ἀπὸ Σάμου Λάμπων τε Θρασυκλέος καὶ Ἀθηναγόρης Ἀρχεστρατίδew καὶ Ἠγησίστρατος Ἀρισταγόρεω, πεμφθέντες ὑπὸ Σαμίων λάθρῃ τῶν τε Περσέων καὶ τοῦ τυράννου Θεομήστορος τοῦ Ἀνδροδάμαντος, τὸν κατέστησαν Σάμου τύραννον οἱ Πέρσαι. (2) Ἐπελθόντων δὲ σφῶν ἐπὶ τοὺς στρατηγούς ἔλεγε Ἠγησίστρατος πολλὰ καὶ παντοῖα, ὥς ἢν μοῦνον ἰδῶνται αὐτοὺς οἱ Ἴωνες ἀποστήσονται ἀπὸ Περσέων, καὶ ὥς οἱ βάρβαροι οὐκ ὑπομενεύουσι· ἦν δὲ καὶ ἄρα ὑπομείνωσι, οὐκ ἐτέρην ἄγρην τοιαύτην εὐρέειν ἂν αὐτούς. (3) Θεοὺς τε κοινούς ἀνακαλέων προέτρπε αὐτοὺς ῥύσασθαι ἀνδρας Ἕλληνας ἐκ δουλοσύνης καὶ ἀπαμῦναι τὸν βάρβαρον. Εὐπετέες τε αὐτοῖσι ἔφη ταῦτα γίνεσθαι· τὰς τε γὰρ νέας αὐτῶν κακῶς πλώειν καὶ οὐκ ἀξιομάχους ἐκείνοις εἶναι. Αὐτοὶ τε, εἴ τι ὑποπτεύουσι μὴ δόλῳ αὐτοὺς προάγοιεν, ἐτοῖμοι εἶναι ἐν τῇσι νηυσὶ τῇσι ἐκείνων ἀγόμενοι ὁμῶς εἶναι.

XCI. Ὡς δὲ πολλὸς ἦν λισσόμενος ὁ ξεῖνος ὁ Σάμιος, εἶρετο Λευτυχίδης, εἴτε κληδόνος εἵνεκεν ἐθέλων πύθεσθαι εἴτε κατὰ συντυχίην θεοῦ ποιεῦντος, « ὦ ξεῖνε Σάμιε, τί τοι τὸ οὔνομα; » Ὁ δὲ εἶπε, « Ἠγησίστρατος. » (2) Ὁ δὲ ὑπαρπάσας τὸν ἐπίλοιπον λόγον, εἴτινα ὥρμητο λέγειν ὁ Ἠγησίστρατος, εἶπε, « δέχομαι τὸν οἰωνὸν τὸν Ἠγησίστρατον, ὦ ξεῖνε Σάμιε. Σὺ δὲ ἡμῖν ποίει ὅπως αὐτός τε δοὺς πίστιν ἀποπλώσῃ καὶ οἱ σὺν σοὶ ἐόντες οἶδε, ἢ μὲν Σαμίους ἡμῖν προθύμους ἔσεσθαι συμμαχούς. »

XCII. Ταῦτά τε ἅμα ἡγόρευε καὶ τὸ ἔργον προσῆγε· αὐτίκα γάρ οἱ Σάμιοι πίστιν τε καὶ ὄρκια ἐποιεῦντο συμμαχίας περὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας. (2) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες οἱ μὲν ἀπέπλων· μετὰ σφῶν γὰρ ἐκέλευε πλῶειν τὸν Ἠγησίστρατον, οἰωνὸν τὸ οὔνομα ποιεύμενος· (3) οἱ δὲ Ἕλληνες ἐπισχόντες ταύτην τὴν ἡμέρην, τῇ ὑστεραίῃ ἐκαλλιρέοντο, μαντευομένου σφι Διήφονου τοῦ Εὐηνίου ἀνδρὸς Ἀπολλωνιήτεω, Ἀπολλωνίης δὲ τῆς ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ.

XCIII. Τοῦ τὸν πατέρα κατέλαβε Εὐήνιον πρῆγμα τοιόνδε. Ἔστι ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ ταύτῃ ἱρὰ ἡλίου πρόβατα, τὰ τὰς μὲν ἡμέρας βόσκεται παρὰ ποταμὸν ὃς ἐκ Λάκμωνος οὐρεὸς ῥέει διὰ τῆς Ἀπολλωνίης χώρας ἐς θάλασσαν παρ' Ὀρικὸν λιμένα, τὰς δὲ νύκτας ἀραιρημένοι ἄνδρες οἱ πλούτῳ τε καὶ γένει δοκιμώτατοι τῶν ἀστῶν, οὗτοι φυλάσσουσι ἐνιαυτὸν ἕκαστος· (2) περὶ πολλοῦ γὰρ δὴ ποιεῦνται Ἀπολλωνιῇται τὰ πρόβατα ταῦτα ἐκ θεοπροπίου τινός· ἐν δὲ ἄντρω αὐλίζονται ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκὰς. Ἐνθα δὴ τότε ὁ Εὐήνιος οὗτος ἀραιρημένος ἐφύλασσε. Καί κοτε αὐτοῦ κατακοιμήσαντος τὴν φυλακὴν παρελθόντες λύκοι ἐς τὸ ἄντρον διέφθειραν τῶν προβάτων ὥς ἐξήκοντα. (3) Ὁ δὲ ὡς ἐπήϊσε, εἶχε σιγῇ καὶ ἔφραζε οὐδενὶ, ἐν νόφ' ἔχων ἀν-

illam, eodem die accidit ut alia calamitate ad Mycalen Ionie adfligerentur. Scilicet quum Deli sederent Græci, qui duce Leotychide Lacedæmonio cum classe advenerant, venerunt ad eos ex Samo legati, Lampon Thrasyclis filius, et Athenagoras Archestratidæ, et Hegesistratus Aristagoræ, a Samiis missi insciis Persis et inscio tyranno Theomestore, Androdamantis filio, quem Persæ tyrannum Sami constituerant. (2) Qui ubi Græcorum duces convenere, multa atque varia verba Hegesistratus fecit; dicens, si modo viderent illos Iones, descituros esse a Persis, et ad illorum adventum discessuros barbaros; sive hi manserint, nullam aliam talem prædam Græcos umquam reperturos. (3) Denique communes deos invocans, hortatus illos est, ut homines Græcos servitute vellent liberare, et pellere Barbarum. Idque facile illis esse factu, ait: etenim et naves eorum male navigare, nec viros resistere illis posse. Quodsi quam suspicionem haberent per dolum se illos excitare, paratos se esse in illorum navibus obsidum loco abduci.

XCI. Quumque pluribus verbis orare non desisteret Samius hospes, tunc Leotychides, sive consulto capiendi ominis caussa, sive forte fortuna, deo ita volente, interrogavit eum: « Samie hospes, quodnam tibi nomen est? » Et ait ille, « Hegesistratus (*latine* Dux exercitus). » (2) Moxque Leotychides, intercipiens reliquum sermonem si quem adjecturus Hegesistratus esset, « Accipio, inquit, Samie hospes, omen ducem exercitus edens. Tu modo fac, et hi qui tecum sunt, ut, priusquam hinc abeatis, fidem nobis delis, revera Samios promptos nobis socios adfuturos. »

XCII. Hac locutus, e vestigio rem exsequi adgressus est. Protinus enim Samii de societate cum Græcis fidem et iusjurandum dederunt: (2) eoque facto, duo ex legatis domum navigarunt; nam Hegesistratum secum navigare Leotychides iussit, nomen ejus pro omine accipiens. (3) Et illo quidem die se continuerunt Græci, postridie vero læta illis sacra fuere, interpretis sacrorum officio fungente Deiphono, Euenii filio, Apolloniata, ex illa Apollonia, quæ ad Ionium mare sita est.

XCIII. Deiphoni hujus pater Euenius fortuna-usus erat hujusmodi. Sunt Apolloniæ oves Soli sacræ, quæ interdum pascuntur juxta fluvium, qui ex Lacmone monte per agrum Apolloniaten prope Oricum portum in mare influit: noctu vero selecti viri, divitiis et genere spectatissimi inter cives, easdem oves custodiunt, quisque per anni spatium. (2) Nam oves has, ex oraculi responso quodam, maximi faciunt Apolloniatae; stabulantur autem illæ in antro quodam procul ab urbe. Ibi eas tunc Euenius hic, ad id delectus, custodiebat: et nocte quadam, quum, vigiliandi tempus dormiendo transigeret, ingressi in antrum lupi oves fere sexaginta corripuerunt. (3) Quod ubi ille animadvertit, tacuit, nec cuiquam edixit, alias cogitans emere

τικαταστήσειν ἄλλα πριάμενος. Καὶ οὐ γὰρ ἔλαθε τοὺς Ἀπολλωνιήτας ταῦτα γενόμενα, ἀλλ' ὥς ἐπύθοντο, ὑπαγαγόντες μιν ὑπὸ δικαστήριον κατέκριναν, ὡς τὴν φυλακὴν κατακοιμήσαντα, τῆς ὀψιος στερηθῆναι. (4) Ἐπεὶ δὲ τὸν Εὐήνιον ἐξετύφλωσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα οὔτε πρόβατά σφι ἔτικτε οὔτε γῆ ἔφερε ὁμοίως καρπὸν. Πρόφαντα δὲ σφι ἐν τε Δωδώνῃ καὶ ἐν Δελφοῖσι ἐγίνετο. Ἐπειτεν ἐπειρώτευν τοὺς προφήτας τὸ αἴτιον τοῦ παρόντος κακοῦ. (5) Οἱ δὲ αὐτοῖσι ἔφραζον ὅτι ἀδίκως τὸν φύλακον τῶν ἱρῶν προβάτων Εὐήνιον τῆς ὀψιος ἐστέρησαν· αὐτοὶ γὰρ ἐπορμήσαι τοὺς λύκους, οὐ πρότερόν τε παύσεσθαι τιμωρέοντες ἐκείνῳ πρὶν ἢ εἰκάς δῶσι τῶν ἐποίησαν, ταύτας τὰς ἀν' αὐτὸς ἐλθῆται καὶ δικαιοῖ· τούτων δὲ τελομένων αὐτοὶ δώσειν Εὐηνίῳ δόσιν τοιαύτην τὴν πολλοὺς μιν μακαριεῖν ἀνθρώπων ἔχοντα.

XCIV. Τὰ μὲν χρηστήρια ταῦτά σφι ἐχρήσθη, οἱ δὲ Ἀπολλωνιῆται ἀπόρρητα ποιησάμενοι προέθεσαν τῶν ἀστῶν ἀνδράσι διαπρῆξαι. Οἱ δὲ σφι διέπρῆξαν ὧδε. (2) Κατημένου Εὐηνίου ἐν οὐκῳ ἐλθόντες οἱ παρίζοντο καὶ λόγους ἄλλους ἐποιεῦντο, ἐς δὲ κατέβαινον συλλυπεύμενοι τῷ πάθει. Ταύτῃ δὲ ὑπάγοντες εἰρώτεον τίνα δίκην ἀν' εἴλοιο, εἰ ἐθέλοιεν Ἀπολλωνιῆται δίκας ὑποστῆναι δώσειν τῶν ἐποίησαν. (3) Ὁ δὲ οὐκ ἀκηχῶς τὸ θεοπρόπιον εἴλετο εἰπας εἰ τίς οἱ δοίῃ ἀγροῦς, τῶν ἀστῶν οὐνομάσας τοῖσι ἡπίστατο εἶναι καλλίστους δύο κλήρους τῶν ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ, καὶ οἰκῆσιν πρὸς τούτοις τὴν ἥδε καλλίστην ἐοῦσαν τῶν ἐν τῇ πόλει· τούτων δὲ ἕξῃ ἐπήβολος γενόμενος τοῦ λοιποῦ ἀμῆνιτος εἶναι, καὶ δίκην οἱ ταύτην ἀποχρᾶν γενομένην. (4) Καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε, οἱ δὲ πάρεδροι εἶπαν ὑπολαβόντες, « Εὐήνιε, ταύτην δίκην Ἀπολλωνιῆται τῆς ἐκτυφλώσιος ἐκτινουςί τοι κατὰ θεοπρόπια τὰ γενόμενα. » (5) Ὁ μὲν δὴ πρὸς ταῦτα δεινὰ ἐποιέετο, ἐνθεῦτεν πυθόμενος τὸν πάντα λόγον, ὡς ἐξαπατηθεῖς· οἱ δὲ πριάμενοι παρὰ τῶν ἐκτεμένων διδοῦσί οἱ τὰ εἴλετο. Καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα ἔμφυτον μαντικὴν εἶχε, ὥστε καὶ οὐνομαστός γενέσθαι.

XCV. Τούτου δὴ ὁ Δηίφονος ἐὼν παῖς τοῦ Εὐηνίου ἀγόντων Κορινθίων ἐμαντεύετο τῇ στρατιῇ. Ἦδη δὲ καὶ τότε ἤκουσα, ὡς ὁ Δηίφονος ἐπιβατεύων τοῦ Εὐηνίου οὐνόματος ἐξελάμβανε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἔργα, οὐκ ἐὼν Εὐηνίου παῖς.

XCVI. Τοῖσι δὲ Ἑλλήσι ὡς ἐκαλλίρησε, ἀνῆγον τὰς νέας ἐκ τῆς Δήλου πρὸς τὴν Σάμον. Ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο τῆς Σαμῆς πρὸς Καλάμοισι, οἱ μὲν αὐτοῦ ὁρμισάμενοι κατὰ τὸ Ἡραῖον τὸ ταύτῃ παρεσκευάζοντο ἐς ναυμαχίην, οἱ δὲ Πέρσαι πυθόμενοί σφας προσπλῶειν ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἡπειρον τὰς νέας τὰς ἄλλας, τὰς δὲ Φοινίκων ἀπῆχαν ἀποπλῶειν. (2) Βουλευομένοι σφι ἐδόκεε ναυμαχίην μὴ ποιέεσθαι· οὐ γὰρ ὧν ἐδόκεον ὁμοῖοι εἶναι. Ἐς δὲ τὴν ἡπειρον ἀπέπλωον, ὅπως ἔωσι ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατὸν τὸν σφέτερον ἔοντα ἐν τῇ Μυκάλῃ, ὃς κελεύσαντος Ξέρξεω

et in illarum locum substituere. At non latuit Apolloniatas factum : qui, ut id cognoverunt, in iudicium adductum Euenium condemnarunt, ut, quoniam ovium custodiam dormiendo transegisset, oculorum usu privaretur. (4) Sed, postquam eum excæcarunt, continuo deinde nec oves illis pepererunt, nec terra fructum, ut ante, edere cœpit. Inde oracula consulebant et Dodonæ et Delphis, caussamque ex prophetis quærebant præsentium malorum. (5) Responderunt illi, eo ipsis hæc accidere, quod sacrarum ovium custodem Euenium luminibus orbassent : se enim (deos) immisisse illos lupos; neque prius desituros esse illum ulcisci, quam ei pœnam facinoris dedissent Apolloniatae, quamcumque ipse postulasset : quæ quando soluta fuerit pœna, daturus Euenio esse deos tale donum, cuius caussa multi homines beatum illum sint prædicaturi.

XCIV. Hæc Apolloniatis data sunt responsa; quæ illi clam habentes, civium suorum nonnullis negotium cum Euenio conficiendum mandarunt. Et hi ad id conficiendum hac usi sunt ratione. (2) Conveniunt Euenium in sella sedentem, eique adsidentes primum aliis de rebus verba faciunt, deinde ad commiserandam hominis calamitatem progressi, atque ita eum fallentes, interrogant quasnam pœnas esset postulaturus, si voluissent Apolloniatae pœnas sustinere eorum quæ in illum admisissent. (3) Et ille, qui de oraculi responso nihil audiverat, optans ait : Si quis ipsi daret agros istos (ibi nominabat cives quosdam, quos noverat duo pulcerrima Apolloniæ prædia possidere), et ædes insuper in urbe, quas noverat ille pulcerrimas esse; hæc, inquit, si nactus fuisset, in posterum se non iraturum esse civibus, sed hac mulcta fore contentum. (4) Quæ ubi illi dixit, adsidentes ei cives responderunt : « Euenie, hanc mulctam, ex oraculi responso, solvunt tibi Apolloniatae pro eo quod te luminibus privarunt. » (5) Et ille quidem, postquam rem totam cognovit, ægerissime tulit se ita esse circumventum : Apolloniatae vero ea, quæ ille optaverat, empta a dominis, ei dederunt. Protinus autem ab hoc tempore insitam divinandi vim et sacra interpretandi idem Euenius habuit, ita ut hoc nomine celebris evaserit.

XCV. Hujus igitur Euenii filius Deiphonus, adductus a Corinthiis, sacrarum interpretes fuit apud hunc exercitum. Audivi vero etiam, eundem Deiphonum, usurpato Euenii nomine, passim per Græciam operam suam locasse, quum non fuisset Euenii filius.

XCVI. Græci, ut perlitarent, naves ex Delo ad Samum moverunt; et postquam ad Calamos venerunt, terræ Samiæ locum ita nominatum, ibi prope Junonis templum, quod eo loci est, adpulerunt et ad navalem pugnam se compararunt. At Persæ, ubi illos adnavigare resciverunt, ipsi quoque naves moverunt; et cæteras quidem admove-runt continenti, Phœnicum vero naves ut abirent permiserunt. (2) Deliberantibus quippe visum erat, pugna navali non esse decernendum; nec enim se Græcis pares esse existimabant. Ad continentem autem navigarunt, quo essent sub pedestris exercitus sui tutamine, qui in

καταλειμμένος τοῦ ἄλλου στρατοῦ Ἰωνίην ἐφύλασσε· τοῦ πληθοῦς μὲν ἕξ μυριάδες, ἐστρατήγεε δὲ αὐτοῦ Τιγράνης κάλλει τε καὶ μεγάλῃ ὑπερφέρων Περσέων. (1) Ὑπὸ τοῦτον μὲν δὴ τὸν στρατὸν ἐβουλεύσαντο καταφυγόντες οἱ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγοὶ ἀνείρυσαι τὰς νέας καὶ περιβλέσθαι ἔρκος ἔρυμα τῶν νεῶν καὶ σφέων αὐτῶν χρησφύγετον.

XCVII. Ταῦτα βουλευσάμενοι ἀνήγοντο. Ἀπικόμενοι δὲ παρὰ τὸ τῶν Ποτνιαίων ἱρὸν τῆς Μυκάλης ἐς Γαίσιονά τε καὶ Σκολοπόμεντα, τῇ Δήμητρος Ἐλευσινίης ἐστὶ ἱρὸν, τὸ Φίλιστος ὁ Πασικλέος ἰδρύσατο Νείλει τῷ Κόδρου ἐπισπόμενος ἐπὶ Μιλήτου χτιστὺν, (2) ἐν-υῶντα τὰς τε νέας ἀνείρυσαν καὶ περιεβάλλοντο ἔρκος καὶ λίθων καὶ ξύλων, δένδρεα ἐκκόψαντες ἡμέρα, καὶ σκόλοπας περὶ τὸ ἔρκος κατέπηξαν. Καὶ παρεσκευά-δατο ὡς πολιορκησόμενοι καὶ ὡς νικήσοντες· ἐπ' ἀμφοτέ-ρα ἐπιλεγόμενοι γὰρ παρεσκευάδατο.

XCVIII. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς ἐπύθοντο οἰχωκότας τοὺς βαρβάρους ἐς τὴν ἡπειρον, ἤχοντο ὡς ἐκπεφευγόντων, ἐν ἀπορίῃ τε εἶχοντο ὅ τι ποιέωσι, εἴτε ἀπαλλάσσονται ὀπίσω εἴτε καταπλώωσι ἐπ' Ἑλλησπόντου. (2) Τέλος δ' ἔδοξε τούτων μὲν μηδέτερα ποιέειν, ἐπιπλώειν δὲ ἐπὶ τὴν ἡπειρον. Παρασκευασάμενοι ὦν ἐς ναυμάχιν καὶ ἀποβάθρας καὶ τὰ ἄλλα ὅσων ἔδεε, ἐπλῶον ἐπὶ τῆς Μυκάλης. (3) Ἐπεὶ δὲ ἀγγοῦ τε ἐγίνοντο τοῦ στρατοπέδου καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετό σφι ἐπαναγόμενος, ἀλλ' ὄρεον νέας ἀνελκυσμένας ἔσω τοῦ τείχεος, πολλὸν δὲ πεζὸν παρακεκριμένον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, ἐνθαῦτα πρῶτον μὲν ἐν τῇ νηὶ παραπλώων, ἐγγρίμψας τῷ αἰγιαλῷ τὰ μάλιστα, Λευτυχίδης ὑπὸ κήρυκος προηγό-ρευε τοῖσι Ἰωσι λέγων, (4) « ἄνδρες Ἴωνες, ὅσοι ὑμῶν τυγχάνουσι ἐπακούοντες, μάθετε τὰ λέγω· πάντως γὰρ οὐδὲν συνήσουσι Πέρσαι τῶν ἐγὼ ὑμῖν ἐντέλλομαι. Ἐπεὰν συμμίσγωμεν, μεμνησθαί τινα χρὴ ἐλευθερίης μὲν πάντων πρῶτον, μετὰ δὲ τοῦ συνθήματος Ἡβης. Καὶ τάδε ἴστω καὶ ὁ μὴ ἐπακούσας ὑμῶν πρὸς τοῦ ἐπακούσαντος. » (5) Οὗτος δὲ οὗτος ἐὼν τυγχάνει νόος τοῦ πρήγματος καὶ ὁ Θεμιστοκλέος δ' ἐπ' Ἀρτεμισίῳ· ἡ γὰρ δὴ λαθόντα τὰ ῥήματα τοὺς βαρβάρους ἐμελλε τοὺς Ἴωνας πείσειν, ἡ ἔπειτεν ἀνενειχθέντα ἐς τοὺς βαρβάρους ποιήσειν ἀπίστους τοῖσι Ἕλλησι.

XCIX. Λευτυχίδει δὲ ταῦτα ὑποθεμένου δεύτερα δὴ τάδε ἐποίει· οἱ Ἕλληνες· προσσχόντες τὰς νέας ἀπέβησαν ἐς τὸν αἰγιαλόν. Καὶ οὗτοι μὲν ἐτάσσοντο, οἱ δὲ Πέρσαι ὡς εἶδον τοὺς Ἕλληνας παρασκευαζομένους ἐς μάχην καὶ τοῖσι Ἰωσι παραινέσαντας, τοῦτο μὲν ὑπονῶσαντες τοὺς Σαμίους τὰ Ἑλλήνων φρονέειν ἀπαι-ρέονται τὰ ὅπλα. (2) Οἱ γὰρ ὦν Σάμιοι ἀπικομένων Ἀθηναίων αἰχμαλώτων ἐν τῇσι νηυσὶ τῶν βαρβάρων, τοὺς ἔλαβον ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν λελειμμένους οἱ Ξέρξεω, τούτους λυσάμενοι πάντας ἀποπέμπουσι ἐποδιάσαντες ἐς τὰς Ἀθήνας· τῶν εἵνεκεν οὐκ ἥκιστα ὑποψίην εἶχον, πεντακοσίας κεφαλὰς τῶν Ξέρξεω πολεμίων λυσάμενοι. (3) Τοῦτο δὲ τὰς διόδους τὰς ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυκά-

Mycalae erat, nempe jussu Xerxis de reliquo exercitu ibi custodiendae Ioniae caussa relictus. Sexaginta hominum millia erant, quibus Tigranes praerat, vir et forma et statura inter Persas eminens. (3) Hujus igitur sub exercitus tutamen se recipere decreverunt duces classis, navesque in terram subducere, et vallo circumdare, quod simul munimentum navibus et sibi refugium esset.

XCVII. Hoc inito consilio moverunt Persae; quumque praeternavigato Potniarum (*dominarum, dearum: nisi Potniensium*) templo, quod in Mycale est, in Gaesonem et Scolopoentem venissent, ubi est Cereris Eleusinae templum, quod Philistus statuit, Pasiclis filius, Neleum Codri filium ad Miletum condendam secutus: (2) ibi subduxerunt naves; et, caesis arboribus frugiferis, muro eas circumdederunt partim ligneo, partim lapideo, palosque praecutos circa murum defixerunt. Denique, in utramque partem re deliberata, et ad tolerandam obsidionem et ad superandum hostem sese comparabant.

XCVIII. Graeci, ut ad continentem abiisse barbaros cognoverunt, agere ferebant quod sibi e manibus essent elapsi: nec vero satis certi erant quid facerent ipsi, utrum domum redirent, an in Hellespontum navigarent. (2) Ad extremum decreverunt neutrum horum facere, sed ad continentem dirigere naves. Itaque praeparatis scalis et aliis rebus quarum in navali pugna usus est, versus Mycalen navigarunt. (3) Ubi vero prope castra fuerunt hostium, neque quisquam adparuit qui adversus illos egrederetur, naves autem viderunt intra murum subductas, et frequentem peditatum secundum littus in acie stantem; ibi tunc Leotychides, primum, praeter littus quam proxime potuit navigans, praconis voce haec verba Ionibus adclamavit: (4) « Viri Iones, quotquot estis qui me auditis, accipite quae dico! omnino enim non intelligent Persae quae vobis mando. Quando ad manus venerimus cum hoste, tum quisque vestrum ante omnia libertatis memento, deinde vero tesserae Hebae. Haec etiam qui vocem meam non exaudierit cognoscat vestrum ex his qui audiverint. » (5) Cujus sermonis idem consilium fuit quod Themistoclis ad Artemisium. Scilicet, si barbaros laterent dicta, persuasurum se speravit Ionibus ut deficiant; sive illa ad barbaros fuissent delata, facturum ut hi Graecis (*Ionibus*) diffiderent.

XCIX. Deinde, postquam ita Ionas hortatus Leotychides est, haec fecerunt Graeci: adpulsis ad littus navibus exscenderunt, aciemque instruxerunt. Persae vero, quum Graecos cernerent ad pugnandum paratos, scirentque hortatos eos esse Ionas; nec Samiis nec Milesiis satis fidebant. Et Samiis quidem, quod eos suspicarentur cum Graecis sentire, arma adimunt. (2) Samii enim, quum in classe barbarorum advenissent Athenienses captivi, quos in Attica relictos ceperat Xerxis exercitus, hos omnes pretio redemerant, et dato viatico Athenas remiserant: quo magis hos suspicio premebat, ut qui quingenta capita hostium Xerxis liberassent captivitate. (3) Milesios vero jusserunt exitus viarum

λης φερούσας προστάσσουσι τοῖσι Μιλησίοισι φυλάσσειν
ὡς ἐπισταμένοισι δῆθεν μάλιστα τὴν χώραν· ἐποίευν
δὲ τούτου εἵνεκεν, ἵνα ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου ἔωσι. (4)
Τούτους μὲν Ἴωνων τοῖσι καὶ κατεδόκεον νεοχμὸν ἂν τι
8 τοιέειν δυνάμιος ἐπιλαβομένοισι, τρόποισι τοιούτοις
προεφυλάσσοντο οἱ Πέρσαι, αὐτοὶ δὲ συνεφόρησαν τὰ
γέρρα ἕρκος εἶναί σφι.

C. Ὡς δὲ ἄρα παρεσκευάδατο τοῖσι Ἑλλήσι, προσ-
ήϊσαν πρὸς τοὺς βαρβάρους. Ἰοῦσι δὲ σφι φήμη τε
10 ἐσέπτατο ἐς τὸ στρατόπεδον πᾶν καὶ κηρυκῆιον ἐφάνη
ἐπὶ τῆς κυματωγῆς κείμενον· ἡ δὲ φήμη διῆλθέ σφι ὥδε,
ὡς οἱ Ἕλληνες τὴν Μαρδονίου στρατιὴν νικῶεν ἐν
Βοιωτοῖσι μαχόμενοι. (2) Δῆλα δὲ πολλοῖσι τεκμη-
ρίοις ἐστι τὰ θεῖα τῶν πρηγμάτων, εἰ καὶ τότε τῆς
15 αὐτῆς ἡμέρης συμπιπτούσης τοῦ τε ἐν Πλαταιῇσι καὶ
τοῦ ἐν Μυκάλῃ μέλλοντος ἐσεσθαι τρώματος φήμη τοῖσι
Ἑλλήσι τοῖσι ταύτῃ ἐσαπίκετο, ὥστε θαρσῆσαι τε τὴν
στρατιὴν πολλῷ μᾶλλον καὶ ἐθέλειν προθυμότερον κιν-
δυεύειν.

20 CI. Καὶ τότε ἕτερον συνέπεσε γενόμενον, Δήμητρος
τεμένεα Ἐλευσινίης παρ' ἀμφοτέρας τὰς συμβολὰς εἶ-
ναι· καὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Πλαταιίδι παρ' αὐτὸ τὸ Δημή-
τριον ἐγένετο, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ἡ μάχη,
καὶ ἐν Μυκάλῃ ἐμελλε ὡσαύτως ἐσεσθαι. (2) Γεγονέναι
25 δὲ νίκην τῶν μετὰ Πausανίῳ Ἑλλήνων ὀρθῶς σφι ἡ
φήμη συνέβαινε ἐλθοῦσα· τὸ μὲν γὰρ ἐν Πλαταιῇσι
πρῶτ' ἔτι τῆς ἡμέρης ἐγένετο, τὸ δὲ ἐν Μυκάλῃ περὶ
δειλῆν. (3) Ὅτι δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρης συνέβαινε γίνε-
σθαι μῆνός τε τοῦ αὐτοῦ, χρόνῳ οὐ πολλῷ σφι ὕστερον
30 δῆλα ἀναμνησθάνουσι ἐγένετο. Ἦν δὲ ἀρρωδίῃ σφι πρὶν
τὴν φήμην ἐσαπικέσθαι, οὔτι περὶ σφέων αὐτῶν οὕτω
ὡς τῶν Ἑλλήνων, μὴ περὶ Μαρδονίῳ πταίσῃ ἡ Ἑλλάς.
(4) Ὡς μέντοι ἡ κληδὺν αὕτη σφι ἐσέπτατο, μᾶλλον τι
καὶ ταχύτερον τὴν πρόσδοον ἐποιεῦντο. Οἱ μὲν δὲ
35 Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι ἔσπευδον ἐς τὴν μάχην, ὡς
σφι καὶ αἱ νῆσοι καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ἀέθλα προε-
κέετο.

CII. Τοῖσι μὲν νυν Ἀθηναίοισι καὶ τοῖσι προσεχέσι
τούτοις τεταγμένοις, μέχρι κου τῶν ἡμισέων, ἡ ὁδὸς
40 ἐγένετο κατ' αἰγιαλὸν τε καὶ ἄπεδον χῶρον, τοῖσι δὲ
Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖσι ἐπεξῆς τούτοις τεταγμένοις
κατὰ τε χαράδρην καὶ οὐρεα. (2) Ἐν ᾧ δὲ οἱ Λακε-
δαιμόνοι περιήϊσαν, οὗτοι οἱ ἐπὶ τῷ ἑτέρῳ κέρει [ἔτι]
καὶ δὴ ἐμάχοντο. Ἔως μὲν νυν τοῖσι Πέρσῃσι ὀρθια
45 ἦν τὰ γέρρα, ἡμύνοντό τε καὶ οὐδὲν ἔλασσον εἶχον τῇ
μάχῃ· ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν προσεχέων ὁ
στρατὸς, ὅπως ἐωυτῶν γένηται τὸ ἔργον καὶ μὴ Λακε-
δαιμονίων, παρακλευσάμενοι ἔργου εἶχοντο προθυμό-
τερον, ἐνθεῦτεν ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ πρῆγμα. (3) Διωσά-
50 μενοι γὰρ τὰ γέρρα οὗτοι φερόμενοι ἐσέπεσον ἄλλες ἐς
τοὺς Πέρσας, οἱ δὲ δεξάμενοι καὶ χρόνον συχνὸν ἀμυ-
νόμενοι τέλος ἐφευγον ἐς τὸ τεῖχος. (4) Ἀθηναῖοι δὲ καὶ
Κορίνθιοι καὶ Σικυώνιοι καὶ Τροιζήνιοι (οὕτω γὰρ ἔσαν
ἐπεξῆς τεταγμένοι) συνεπισπόμενοι συνεσέπιπτον ἐς τὸ

custodire ad Mycalæ cacumina ferentium, ut qui regionem
optime nossent: id autem hoc consilio fecerunt, ut illi extra
castra essent. (4) Ah his igitur Ionibus, quos suspicabantur,
si potestatem nanciscerentur, res novas molituros, hoc mo-
do sibi Persæ præcaverunt: ipsi vero crates comportarunt,
quæ sibi pro vallo essent.

C. Jam Græci, instructa acie, ibant in hostem, quum
subito fama quædam pervolavit universum exercitum, et
caduceus conspectus est in littore depositus. Currebat autem
fama hujusmodi, Græcos in Bœotia exercitum Mardonii
prælio superasse. (2) Nempe multis utique documentis de-
clarantur res quæ divinitus contingunt; quandoquidem
tunc quoque, quum idem congruit dies quo et ad Plataeas
cladem Persæ acceperunt et ad Mycalen accepturi erant,
ad Græcos hic stantes fama pervenit; quo factum est, ut
multo majorem fiduciam caperet exercitus, et ad subeun-
dum periculum esset alacrior.

CI. Atque etiam hoc alterum contigit ut concurreret,
quod utraque pugna prope Cereris Eleusiniæ templum pu-
gnata sit. Nam prope Cereris templum et in Plateensi agro,
ut supra dixi, pugnatum est, et nunc ad Mycalen pariter
pugnaturi erant. (2) Victoriam autem jam tum reportasse
Græcos cum Pausania, recte his fama nunciavit: nam Pla-
tæensis pugna matutino adhuc tempore hujus diei pugната
erat, hæc autem ad Mycalen sub vesperam. (3) Pugnatam
autem esse utramque pugnam eodem ejusdem mensis die,
haud multo post, ratione inita, liquido cognoverunt. Anxii
autem fuerant, priusquam hæc fama advenit, non tam sui
caussa, quam omnium Græcorum, metuentes ne Mardonio
succumberet Græcia: (4) sed postquam illa exercitum per-
volavit fama, eo confidentiores et celeriore gradu in hostem
iverunt. Igitur et Græci et barbari pugnandi studio flagra-
bant, quippe quibus et insulæ et Hellespontus præmium
victoriæ propositum erat.

CII. Athenienses, et qui proxime illos locati erant, di-
midium fere totius exercitus, viam habebant secundum
littus et per plana loca; Lacedæmonii vero, et qui post hos
locati, per voraginem et montana. (2) Dumque hi circum-
ibant, illi in altero cornu pugnam jam commiserant. Quam-
diu igitur Persis rectæ stabant crates, repugnabant illi ho-
stibus, neque eis erant inferiores. Sed quum Athenienses
hisque proximi, quo ipsorum esset factum, non Lacedæ-
moniorum, invicem cohortati, acrius incumberent operi, tum
quidem mutata est rei facies. (3) Perruptis enim cratibus
ingenti impetu conferti in Persas irruebant: et illi excepe-
runt quidem impetum, et per sat longum tempus repugna-
runt; ad extremum vero intra murum profugerunt. (4)
Quos insecuti Athenienses cum Corinthiis et Sicyoniis et
Træzeniis (hi enim ita deinceps in acie locati erant), simul

τείχος. Ὡς δὲ καὶ τὸ τεῖχος ἀραίρητο, οὐτ' ἔτι πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο οἱ βάρβαροι, πρὸς φυγὴν τε ὠρμέατο οἱ ἄλλοι πλὴν Περσέων· οὗτοι δὲ κατ' ὀλίγους γινόμενοι ἐμάχοντο τοῖσι αἰεὶ ἐς τὸ τεῖχος ἐσπίπτουσι Ἑλλήνων.

⁶ (5) Καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν Περσικῶν δύο μὲν ἀποφεύγουσι, δύο δὲ τελευτεύουσι· Ἀρταύντης μὲν καὶ Ἰθαμίτρης τοῦ ναυτικοῦ στρατηγέοντες ἀποφεύγουσι, Μαρδόντης δὲ καὶ ὁ τοῦ πεζοῦ στρατηγὸς Τιγράνης μαχόμενοι τελευτεύουσι.

¹⁰ CIII. Ἐτι δὲ μαχομένων τῶν Περσέων ἀπίκοντο Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν, καὶ τὰ λοιπὰ συνδιεχίριζον. Ἐπεσον δὲ καὶ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων συχνοὶ ἐνθαῦτα, ἄλλοι τε καὶ Σικυώνιοι καὶ στρατηγὸς Περιλῆως. (2) Τῶν δὲ Σαμίων οἱ στρατευόμενοι ἐόντες

¹⁵ τε ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ Μηδικῷ καὶ ἀπαραιρημένοι τὰ ὄπλα, ὡς εἶδον αὐτίκα κατ' ἀρχὰς γινομένην ἑτεραλκέα τὴν μάχην, ἔρδον ὅσον ἐδυνάετο προσωφελέειν ἐθέλοντες τοῖσι Ἑλλήσι. (3) Σαμίους δὲ ἰδόντες οἱ ἄλλοι Ἴωνες ἀρξάντας, οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ ἀποστάντες ἀπὸ

²⁰ Περσέων ἐπέθεντο τοῖσι βαρβάροις.

CIV. Μιλησίοισι δὲ προσετέτακτο μὲν τῶν Περσέων τὰς διόδους τηρεῖν, σωτηρίας εἵνεκέν σφι, ὡς ἦν ἄρα σφέας καταλαμβάνη οἷά περ κατέλαβε, ἔχοντες ἡγεμόνας σῶζονται ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυκάλης. Ἐτάχθησαν μὲν νυν ἐπὶ τοῦτο τὸ πρῆγμα οἱ Μιλήσιοι

²⁵ τούτου τε εἵνεκεν, καὶ ἵνα μὴ παρεόντες ἐν τῷ στρατοπέδῳ τι νεοχμὸν ποίοιεν· (2) οἱ δὲ πᾶν τὸ ἐναντίον τοῦ προστεταγμένου ἐποίουν, ἄλλας τε κατηγεόμενοι σφι ὁδοὺς φεύγουσι, αἱ δὲ ἔφερον ἐς τοὺς πολεμίους, καὶ τέλος αὐτοὶ σφι ἐγίνοντο κτείνοντες πολεμιώτατοι. Οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἴωνίη ἀπὸ Περσέων ἀπέστη.

CV. Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ μάχῃ Ἑλλήνων ἡρίστευσαν Ἀθηναῖοι, καὶ Ἀθηναίων Ἑρμόλυκος ὁ Εὐθύνου, ἀνὴρ παγκράτιον ἐπασκήσας. Τοῦτον δὲ τὸν Ἑρμόλυκον

³⁵ κατέλαβε ὕστερον τούτων, πολέμου ἐόντος Ἀθηναίοισι τε καὶ Καρυστίοισι, ἐν Κύρνῳ τῆς Καρυστίης χώρας ἀποθανόντα ἐν μάχῃ κέεσθαι ἐπὶ Γεραιστῷ. (2) Μετὰ δὲ Ἀθηναίους Κορίνθιοι καὶ Τροιζήνιοι καὶ Σικυώνιοι ἡρίστευσαν.

⁴⁰ CVI. Ἐπεῖτε δὲ κατεργάσαντο οἱ Ἕλληνες τοὺς πολλοὺς τοὺς μὲν μαχομένους, τοὺς δὲ καὶ φεύγοντας τῶν βαρβάρων, τὰς νέας ἐνέπρησαν καὶ τὸ τεῖχος ἅπαν, τὴν λητὴν προεξαγαγόντες ἐς τὸν αἰγιαλὸν, καὶ θησαυροὺς τινὰς χρημάτων εὗρον. (2) Ἐμπρήσαντες δὲ τὸ

⁴⁵ τεῖχος καὶ τὰς νέας ἀπέπλων. Ἀπικόμενοι δὲ ἐς Σάμῳ οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο περὶ ἀναστάσιος τῆς Ἴωνίης, καὶ ὅκῃ χρεῶν εἴη τῆς Ἑλλάδος κατοικίσει τῆς αὐτοὶ ἐγκρατέες ἔσαν, τὴν δὲ Ἴωνίην ἀπεῖναι τοῖσι βαρβάροις. (3) ἀδύνατον γὰρ ἐφαίνετό σφι εἶναι ἐωυτοὺς τε

⁵⁰ Ἴωνων προκατῆσθαι φρουρέοντας τὸν πάντα χρόνον, καὶ ἐωυτῶν μὴ προκατημένων Ἴωνας οὐδεμίαν ἐλπίδα εἶχον χαίροντας πρὸς τῶν Περσέων ἀπαλλάξειν. (4) Πρὸς ταῦτα Πελοποννησίων μὲν τοῖσι ἐν τέλει ἐοῦσι ἐδόκεε τῶν μηδισάντων ἐθνέων τῶν Ἑλληνικῶν τὰ ἐμ-

cum illis intra murum irruerunt. Ut igitur etiam castellum hoc expugnatum est, ommissa pugna barbari fugam corripere, exceptis Persis; qui, etiam ad exiguum licet numerum redacti, constanter tamen Græcis, adsidue irrudentibus, sese opposuerunt. (5) Et ex ducibus quidem Persicis duo fuga evasere, duo vero perierunt. Artayntes et Ithamitres, classiariorum præfecti, fuga salutem petierunt; pugnantibus vero ceciderunt Mardontes et imperator pedestris exercitus Tigranes.

CIII. Dum adhuc pugnabant Persæ, advenerunt Lacedæmonii, quique cum his erant, et reliqua simul peregerunt. Ceciderunt autem ibi ex ipsis etiam Græcis haud pauci; quum alii, tum ex Sicyoniis multi, eorumque dux Perilaus. (2) Samii vero, qui in exercitu Medico militabant, quibus arma erant adempta, quum jam initio vidissent ancipitem esse pugnam, quidquid in eorum fuit potestate, fecerunt, quo Græcos juvarent. (3) Et reliqui Iones, videntes Samios initium facere defectionis, ipsi quoque a Persis deficientes, adorti sunt barbaros.

CIV. Jam Milesiis quidem mandatum erat, ut viarum exitus custodirent, salutis causa Persarum; quo, si eis accidisset id quod etiam accidit, ducibus his uterentur, quorum ope in cacumina Mycalæ salvi evaderent. Hoc quidem consilio Milesios Persæ ibi locaverant ad illud efficiendum: simul vero, ne, si exercitui adessent, novi quidpiam molirentur. (2) At illi plane contrarium ejus, quod mandatum erat, fecerunt: fugientes quippe barbaros per contrarias duxerunt vias, quæ ad hostes ferebant; et ad extremum eos ipsi, ut infensissimi hostes, interfecerunt. Ita quidem iterum Ionia a Persis defecit.

CV. In hac ad Mycalen pugna inter Græcos virtutis præmium obtinuerunt Athenienses; et ex Atheniensibus Hermolycus Euthyni filius, pancratiastes. Idem vero Hermolycus post hæc, quum bellum gererent Athenienses cum Carystiiis, Cyrni in agro Carystio cecidit in prælio, et prope Geræstum sepultus est. (2) Post Athenienses autem Corinthii et Træzenii et Sicyonii præcipuam virtutis laudem commeruerunt.

CVI. Græci, plerisque barbarorum, partim in prælio, partim in fuga interfectis, naves cremarunt et totum munimentum, præda prius egesta et in littore deposita: repererantque arcas nonnullas rebus pretiosis repletas. (2) Munitione et navibus incensis, retro navigarunt. Deinde, postquam Samum pervenere, deliberarunt de Ionia in aliam terram transferenda, et qua parte Græciæ, quæ in potestate esset Græcorum, sedes Ionibus sint adsignandæ. Ionia enim videbatur barbaris esse relinquenda, (3) quandoquidem fieri non posset ut ipsi perpetuo Ioniæ præsiderent, eamque custodirent; Iones autem, nisi sub Græcorum præsidio essent, nequaquam sperare possent, salvos se fore nec pœnas Persis duros. (4) Qua proposita deliberatione, qui ex Peloponnesiis aderant dignitate eminentes, emporia Græcorum qui cum Medis sensissent, ejectis incolis, cum

πόρια ἐξαναστήσαντας δοῦναι τὴν χώραν Ἴωσι ἐνοικῆσαι· Ἀθηναίοισι δὲ οὐκ ἐδόκεε ἀρχὴν Ἰωνίην γενέσθαι ἀνάστατον, οὐδὲ Πελοποννησίοισι περὶ τῶν σφετέρων ἀποικιέων βουλεύειν. (5) Ἀντιτεινόντων δὲ τούτων προθύμως εἶξαν οἱ Πελοποννήσιοι. Καὶ οὕτω δὴ Σαμίους τε καὶ Χίους καὶ Λεσβίους, καὶ τοὺς ἄλλους νησιώτας οἱ ἔτυχον συστρατευόμενοι τοῖσι Ἑλλήσι, ἐς τὸ συμμαχικὸν ἐποίησαντο, πίστι τε καταλαβόντες καὶ ὀρκίοισι ἐμμενέειν τε καὶ μὴ ἀποστήσεσθαι. (6) Τούτους δὲ καταλαβόντες ὀρκίοισι ἔπλων τὰς γεφύρας λύσοντες· ἔτι γὰρ ἐδόκεον ἐντεταμένους εὐρήσειν. Οὗτοι μὲν δὴ ἐπ' Ἑλλησπόντου ἔπλων.

CVII. Τῶν δὲ ἀποφυγόντων βαρβάρων ἐς τὰ ἄκρα τε τῆς Μυκάλης κατειληθέντων, ἐόντων οὐ πολλῶν, ἐγένετο κομιδὴ ἐς Σάρδεις. (2) Πορευομένων δὲ κατ' ὁδὸν Μασίστης ὁ Δαρείου παρατυχὼν τῷ πάθει τῷ γεγονότι τὸν στρατηγὸν Ἀρταύτην ἔλεγε πολλὰ τε καὶ κακὰ, ἄλλα τε καὶ γυναικὸς κακίῳ φᾶς αὐτὸν εἶναι τοιαῦτα στρατηγήσαντα, καὶ ἄξιον εἶναι παντὸς κακοῦ τὸν βασιλέος οἶκον κακώσαντα. (3) Παρὰ δὲ τοῖσι Πέρσησι γυναικὸς κακίῳ ἀκοῦσαι δέννος μέγιστός ἐστι. Ὁ δὲ ἐπεὶ πολλὰ ἤκουσε, δεινὰ ποιούμενος σπᾶται ἐπὶ τὸν Μασίστην τὸν ἀκινάκεα, ἀποκτεῖναι ἐθέλων. (4) Καί μιν ἐπιθέοντα φρασθεὶς Ξειναγόρης ὁ Πηρηξίλειω ἀνὴρ Ἀλικαρνησεὺς ὀπισθε ἐστειλὼς αὐτοῦ Ἀρταύτην, ἀρπάζει μέσον καὶ ἐξάρας παῖει ἐς τὴν γῆν· καὶ ἐν τούτῳ οἱ δορυφόροι Μασίστῳ προέστησαν. (5) Ὁ δὲ Ξειναγόρης ταῦτα ἐργάσατο χάριτα αὐτῷ τε Μασίστῳ τιθέμενος καὶ Ξέρξῃ, ἐκσώζων τὸν ἀδελφὸν τὸν ἐκείνου· καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Ξειναγόρης Κιλικίης πάσης ἤρξε δόντος βασιλέως. (6) Τῶν δὲ κατ' ὁδὸν πορευομένων οὐδὲν ἔτι πλέον ἐγένετο τούτων, ἀλλ' ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις. Ἐν δὲ τῇσι Σάρδισι ἐτύγχανε εἶναι βασιλεὺς ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ἐπεὶ τε ἐξ Ἀθηνέων προσπταίσας τῇ ναυμαχίῃ φυγὼν ἀπῖκετο.

CVIII. Τότε δὴ ἐν τῇσι Σάρδισι εἶναι ἄρα ἦρα τῆς Μασίστῳ γυναικὸς, ἐούσης καὶ ταύτης ἐνθαῦτα. Ὡς δὲ οἱ προσπέμποντι οὐκ ἐδύνατο κατεργασθῆναι, οὐδὲ βίην προσέφερε προμηθεύμενος τὸν ἀδελφὸν Μασίστῳ (τὡν δὲ τούτων εἶχε καὶ τὴν γυναῖκα· εὖ γὰρ ἠπίστατο βίης οὐ τευξομένη·) (2) ἐνθαῦτα δὴ Ξέρξης ἐργόμενος τῶν ἄλλων πρήσσει τὸν γάμον τοῦτον τῷ παιδί τῷ ἐωυτοῦ Δαρείῳ, θυγατέρα τῆς γυναικὸς ταύτης καὶ Μασίστῳ, δοκέων αὐτὴν μᾶλλον λάμψεσθαι ἢ ταῦτα ποιῆσαι. Ἀρμόσας δὲ καὶ τὰ νομιζόμενα ποιήσας ἀπῆλυνε ἐς Σοῦσα. (3) Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖ τε ἀπῖκετο καὶ ἡγάγετο ἐς ἐωυτοῦ Δαρείῳ τὴν γυναῖκα, οὕτω δὴ τῆς Μασίστῳ μὲν γυναικὸς ἐπέπαυτο, ὁ δὲ διαμειψάμενος ἦρα τε καὶ ἐτύγχανε τῆς Δαρείου μὲν γυναικὸς, Μασίστῳ δὲ θυγατρὸς· οὐνομα δὲ τῇ γυναικὶ ταύτῃ ἦν Ἀρταύτη.

CIX. Χρόνου δὲ προϊόντος ἀνάπυστα γίνεται τρόπῳ τῷδε. Ἐξυφῆνασα Ἀμυστρὶς ἡ Ξέρξεω γυνὴ φάρος μέγα τε καὶ ποικίλον καὶ θέης ἄξιον διδοῖ Ξέρξῃ.

agro ad quodque emporium pertinente, Ionibus tradi debere censebant incolenda. Contra Athenienses nullo pacto Ionas aliam in terram transferendos censebant, nec decere Peloponnesios de ipsorum coloniis quidquam statuere. (5) Quibus obnitentibus, haud inviti Peloponnesii concesserunt. Itaque Samios, et Chios, et Lesbios, reliquosque insulares, qui arma et naves cum Græcis sociaverant, in commune sociorum receperunt, fide et jurejurando adstrictos de societate constanter et cum fide servanda. (6) His jurejurando adstrictis, ad Hellespontum navigarunt, pontes soluturi, quos adhuc stratos se reperturos esse existimaverant.

CVII. Qui ex barbaris fuga evaserunt, numero haud multi, in Mycalæ cacumina compulsi erant, hi deinde Sardes salvi redierunt. (2) Qui dum eo revertuntur, in itinere Masistes, Darii filius, qui acceptæ cladi interfuerat, ducem exercitus Artaynten multis insectatus est maledictis, quum alia dicens, tum et esse illum muliere ignaviorem, quod isto modo bellum administrasset; et quavis pœna dignum esse, qui regis domum illa calamitate adfecisset. (3) Apud Persas autem muliere ignaviorem audire, maximum opprobrium est. Et ille his diu auditis indignatus, acinacem eduxit, interfectorus Masisten. (4) Sed irruentem in eum cernens Xenagoras, Praxilai filius, Halicarnassensis, a tergo stans ipsius Artayntæ, corripuit medium, sublatumque prostravit humum: atque interim adcurrentes satellites Masisten protexerunt. (5) Quo facto Xenagoras et apud Masisten, et apud Xerxem, servato fratre, gratiam iniit: ob idemque factum dein a Xerxe universæ Ciliciæ præfectus est. (6) In reliquo itinere nihil amplius memorabile accidit: itaque Sardes hi venerunt. Morabatur autem tunc Sardibus Xerxes ab eo inde tempore quo post cladem mari acceptam, Athenis fugiens, hanc in urbem venerat.

CVIII. Sardibus igitur dum Xerxes moratur, amore tunc captus est uxoris Masistæ, quæ et ipsa ibi erat. Quum vero missis qui eam sollicitarent nihil profecisset, nec vim ei vellet inferre, ratione habita fratris sui Masistæ; (quod ipsum etiam mulierem retinuit, bene gnaram sibi vim non iri illatum;) (2) tum ille, quum nulla ei alia via pateret, filio suo Dario hasce conciliat nuptias, nempe filiam hujus mulieris et Masistæ illi dat uxorem; ratus, si hoc fecisset, facilius se matre potiturum. Hoc conciliato matrimonio, et peractis nuptiarum solennibus, Susa abiit. (3) Quo ut pervenit, uxoremque Darii suas in aedes recepit; tum vero, ommissa uxore Masistæ, mutatoque amore, uxorem Darii deperiit, Masistæ filiam, eaque politus est. Nomen huic mulieri Artaynta fuit.

CIX. Sed succedente tempore comperta res est hac ratione. Amestris, uxor Xerxis, amiculum texuerat ingens, variegatum, et spectatu dignum, quod dono dedit Xerxi.

(2) Ὁ δὲ ἡσθεὶς περιβάλλεται τε καὶ ἔρχεται παρὰ τὴν Ἀρταύνην. Ἡσθεὶς δὲ καὶ ταύτῃ, ἐκέλευσε αὐτὴν αἰτῆσαι ὅ τι βούλεται οἱ γενέσθαι ἀντὶ τῶν αὐτῷ ὑπουργημένων· πάντα γὰρ τεύξεσθαι αἰτήσασαν. (3) Τῇ δὲ κακῶς γὰρ ἔδεε πανοικίῃ γενέσθαι, πρὸς ταῦτα εἶπε Ξέρξης, « δώσεις μοι τὸ ἄν σε αἰτήσω; » ὁ δὲ πᾶν μᾶλλον δοκέων ἐκείνην αἰτῆσαι ὑπισχνέτο καὶ ὤμοσε. Ἡ δὲ, ὡς ὤμοσε, ἀδεῶς αἰτέει το φᾶρος. (4) Ξέρξης δὲ παντοῖος ἐγίνετο οὐ βουλόμενος δοῦναι, κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν, φοβεόμενος δὲ Ἀμηστριν, μὴ καὶ πρὶν κα-
 10 τεικαζούσῃ τὰ γινόμενα οὕτω ἐπευρεθῇ πρήσσων· ἀλλὰ πόλις τε ἐδίδου καὶ χρυσὸν ἄπλετον καὶ στρατὸν, τοῦ ἔμελλε οὐδεὶς ἄρξειν ἀλλ' ἢ ἐκείνη· Περσικὸν δὲ κάρτα ὁ στρατὸς δῶρον. (5) Ἀλλ' οὐ γὰρ ἔπειθε, διδοῖ τὸ φᾶ-
 15 ρος. Ἡ δὲ περιχαρὴς ἐοῦσα τῷ δώρῳ ἐφόρεε τε καὶ ἠγάλλετο. Καὶ ἡ Ἀμηστρίς πυθνάνεται μιν ἔχουσιν.

CX. Μαθοῦσα δὲ τὸ ποιούμενον τῇ μὲν γυναικὶ ταύτῃ οὐκ εἶχε ἔγκοτον, ἡ δὲ ἐλπίζουσα τὴν μητέρα αὐτῆς εἶ-
 20 ναι αἰτίην καὶ ταῦτα ἐκείνην πρήσσειν, τῇ Μασίστῳ γυναικὶ ἐβούλεε ὀλεθρον. (2) Φυλάξασα δὲ τὸν ἄνδρα τὸν ἐωυτῆς Ξέρξεα βασιλῆϊον δεῖπνον προτιθέμενον (τοῦτο δὲ τὸ δεῖπνον παρασκευάζεται ἀπαξ τοῦ ἐνιαυ-
 25 τοῦ, ἐν ἡμέρῃ τῇ ἐγένετο βασιλεύς· οὐνομα δὲ τῷ δεῖπνῳ τούτῳ Περσιστὶ μὲν τυκτὰ, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλή-
 26 νων γλῶσσαν τέλειον· τότε καὶ τὴν κεφαλὴν σμᾶται μούνον βασιλεύς καὶ Πέρσας δωρέεται), (3) ταύτην δὲ τὴν ἡμέρην φυλάξασα ἡ Ἀμηστρίς χρηρίζει τοῦ Ξέρξεω δοθῆναι οἱ τὴν Μασίστῳ γυναικα. Ὁ δὲ δεινόν τε καὶ ἀνάρσιον ἐποίησε τοῦτο μὲν ἀδελφεοῦ γυναικα πα-
 30 ραδοῦναι, τοῦτο δὲ ἀναιτίην ἐοῦσαν τοῦ πρήγματος τούτου· συνῆκε γὰρ τοῦ εἶνεκεν ἐδέετο.

CXI. Τέλος μέντοι ἐκείνης τε λιπαρεούσης καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξεργόμενος, ὅτι ἀτυχῆσαι τὸν χρηρίζοντα οὐ
 35 σφι δυνατόν ἐστι βασιλῆϊου δεῖπνου προκειμένου, κάρτα δὲ ἀέκων κατανεύει, καὶ παραδοὺς ποιεῖ ὧδε· (2) τὴν μὲν κελεύει ποιεῖν τὰ βούλεται, ὁ δὲ μεταπεμ-
 40 ψάμενος τὸν ἀδελφεὸν λέγει τάδε, « Μασίστα, σὺ εἰς Δαρείου τε παῖς καὶ ἐμὸς ἀδελφεός, πρὸς δ' ἐστὶ τούτοις καὶ εἰς ἀνὴρ ἀγαθός. Γυναικὶ δὲ ταύτῃ τῇ νῦν συνοι-
 45 κέεις μὴ συνοίκεε, ἀλλὰ τοι ἄντ' αὐτῆς ἐγὼ δίδωμι θυγατέρα τὴν ἐμήν. Ταύτῃ συνοίκεε· τὴν δὲ νῦν ἔχεις, οὐ γὰρ δοκέει ἐμοί, μὴ ἔχε γυναῖκα. » (3) Ὁ δὲ Μασίστης ἀποθωμάσας τὰ λεγόμενα λέγει τάδε, « ὦ δέσποτα, τίνα μοι λόγον λέγεις ἄχρηστον, κελεύων με γυ-
 50 ναῖκα, ἐκ τῆς μοι παῖδες νεηνίαι τέ εἰσι τρεῖς καὶ θυγατέρες, τῶν καὶ σὺ μίαν τῷ παιδὶ τῷ σεωυτοῦ ἠγάγεο γυναῖκα, αὐτὴ τέ μοι κατὰ νόον τυγχάνει κάρτα ἐοῦσα, ταύτην με κελεύεις μετέντα θυγατέρα τὴν σὴν γῆμαι; (4) Ἐγὼ δὲ, βασιλεῦ, μέγα μὲν ποιέυμαι ἀξιεύ-
 55 μενος θυγατρὸς τῆς σῆς, ποιήσω μέντοι τούτων οὐδέτε-
 60 ρα. Σὺ δὲ μηδαμῶς βιώ πρήγματος τοιοῦδε δεόμενος· ἀλλὰ τῇ τε σῇ θυγατρὶ ἀνὴρ ἄλλος φανήσεται ἐμεῦ οὐδὲν ἔσων, ἐμέ τε ἕα γυναικὶ τῇ ἐμῇ συνοικέειν. »
 (5) Ὁ μὲν δὴ τοιούτοις ἀμείβεται, Ξέρξης δὲ θυμωθεὶς

(2) Quo ille delectatus, idem amiculum indutus convenit Artayntam. Jamque quum et hac delectatus esset, jussit eam, pro eo quod ipsi gratificaretur, petere quidquid illa sibi dari voluisset; omnia enim, quæ petitura esset, consecuturam. (3) Tum illa (nam in fatis erat, ut ingens calamitas universæ familiæ incumberet) Xerxi respondit: « Dabisne mihi quod abs te petam? » Et ille, quidvis potius aliud petituram illam ratus, interposito jurejurando promisit. Tum illa, postquam juravit rex, nihil verita, amiculum istud petiit. (4) At Xerxes, in omnes se partes vertens, dare recusavit, nulla quidem alia de causa, nisi quod Amestrin metuebat, veritus ne ab illa, jam pridem id quod agebatur suspicante, in hac culpa deprehenderetur; sed urbes se illi dono daturum ait, et auri immensam vim, et exercitum cui nemo alius nisi ipsa præfutura esset. Est autem hoc Persicum utique donum, exercitus. (5) At mulieri non persuasit; ideoque amiculum ei dedit. Quo munere illa supra modum gavisæ, gestabat amiculum, eoque superbiebat: et eam illud habere cognovit Amestris.

CX. Quo comperto, regina non tam in mulierculam illam odium concepit, quam in ejus matrem, Masistæ uxorem; eique, ut quæ auctor hujus rei, ut illa putabat, et unice in culpa esset, exitium meditata est. (2) Itaque diem observavit, quo maritus ipsius Xerxes regiam cœnam erat propositurus: (paratur autem hæc regia cœna semel quotannis, natali regis die; et Persico sermone *tycta* dicitur, quod Græcorum lingua τέλειον, id est perfectum, significat; quo etiam die tantum rex sibi caput smegmate detergit, et munera dat Persis :) (3) hoc igitur observato die Amestris petiit a Xerxe, ut sibi fraderetur uxor Masistæ. Ille vero rem atrocem et indignam judicavit, uxorem fratris illi tradere, eamque nullam hujus rei culpam habentem: intellexerat enim cur hæc illa sibi tradendam postularet.

CXI. Veruntamen, quum illa postulare non cessaret, ipse autem lege teneretur, quæ vetabat regem Persarum negare quidquid ab illo, quando regia cœna proposita est, postulatur, postremo admodum quidem invitatus indulget. Tradita vero muliere, hoc fecit: (2) uxorem jussit, quæ vellet, facere: ipse vero fratrem ad se vocatum his verbis compellavit: « Masista, tu Darii filius es, meusque frater: ad hæc vir bonus et fortis es. Jam tu hanc mulierem, quam adhuc in matrimonio habuisti, noli porro habere: sed tibi ego, pro illa, meam filiam despondeo. Cum hac matrimonium contrahere; illa vero, quam nunc habes, non sit porro tua conjux; sic enim mihi placet. » (3) Cui Masistes, miratus dicta, respondit: « Proh domine! quænam est hæc importuna oratio, quod me jubes uxorem meam, ex qua mihi tres juvenes filii nati sunt, et filiæ, quarum tu unam tuo filio in matrimonium duxisti, denique quæ animo meo convenit, hanc me dimittere jubes, et tuam filiam ducere uxorem! (4) Ego vero, rex, magni quidem facio quod me conjugio filiæ tuæ digneris: at horum tamen equidem neutrum faciam: tu vero noli mihi vim adferre, talem rem postulans. Tuæ certe filiæ reperietur alius maritus me non inferior: me vero sine meam habere uxorem! (5)

λέγει τάδε, « οὐτω τοι, Μασίστα, πέπρηκται· οὔτε γὰρ ἂν τοι δοίην θυγατέρα τὴν ἐμὴν γῆμαι, οὔτε ἐκείνη πλεῦνα χρόνον συνοικήσεις, ὥς μάθης τὰ διδόμενα δέχεσθαι. » (6) Ὁ δὲ ὡς ταῦτα ἤκουσε, εἶπας τὸ σόνδε ἐχώρει ἔξω, « δέσποτα, οὐ δὴ κώ με ἀπώλεσας. »

CXII. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ διὰ μέσου χρόνῳ, ἐν τῷ Ξέρξης τῷ ἀδελφεῷ διελέγετο, ἡ Ἀμυστρίς μεταπεμψαμένη τοὺς δορυφόρους τοῦ Ξέρξεω διαλυμαίνεται τὴν γυναῖκα τὴν Μασίστειω. Τοὺς τε μαστοὺς ἀποταμοῦσα κυσὶ προέβαλε, καὶ ῥίνα καὶ ὦτα καὶ χεῖλα καὶ γλῶσσαν ἐκταμοῦσα ἐς οἶκόν μιν ἀποπέμπει διαλελυμασμένην.

CXIII. Ὁ δὲ Μασίστης οὐδὲν κω ἀκηκοὺς τούτων, ἐλπίμενος δὲ τί οἱ κακὸν εἶναι, ἐσπίπτει δρόμῳ ἐς τὰ οἰκία. Ἰδὼν δὲ διεφθαρμένην τὴν γυναῖκα, αὐτίκα μετὰ ταῦτα συμβουλευσάμενος τοῖσι παισὶ ἐπορεύετο ἐς Βάκτρα σὺν τε τοῖσι ἐνωτοῦ υἱοῖσι καὶ δὴ κού τισι καὶ ἄλλοισι ὡς ἀποστήσων νομὸν τὸν Βάκτριον καὶ ποιήσων τὰ μέγιστα κακῶν βασιλέα. (2) Τὰ περ ἂν καὶ ἐγένετο, ὡς ἐμοὶ δοκέειν, εἴ περ ἐφθῇ ἀναβὰς ἐς τοὺς Βακτρίους καὶ τοὺς Σάκας· καὶ γὰρ ἔστεργόν τέ μιν καὶ ἦν ὑπαρχος τῶν Βακτρίων. (3) Ἀλλὰ γὰρ Ξέρξης πυθόμενος ταῦτα ἐκείνων πρήσσοντα πέμψας ἐπ' αὐτὸν στρατιὴν ἐν τῇ ὁδῷ κατέκτεινεν αὐτόν τε ἐκείνων καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τὴν στρατιὴν τὴν ἐκείνου. Κατὰ μὲν τὸν ἔρωτα τὸν Ξέρξεω καὶ τὸν Μασίστειω θάνατον τοσαῦτα ἐγένετο.

CXIV. Οἱ δὲ ἐκ Μυκάλης ὁρμηθέντες Ἕλληνες ἐπ' Ἑλλησπόντου πρῶτον μὲν περὶ Λεκτὸν ὠρμεον, ὑπ' ἀνέμων ἀπολαμφθέντες, ἐνωῦθεν δὲ ἀπίκοντο ἐς Ἀβυδὸν, καὶ τὰς γεφύρας εὗρον διαλελυμένας, τὰς ἐδόκεον εὐρήσειν ἐτι ἐντεταμένας, καὶ τούτων οὐκ ἤκιστα εἵνεκεν ἐς τὸν Ἑλλησπόντον ἀπίκοντο. (2) Τοῖσι μὲν νυν ἀμφὶ Λευτυχίδα Πελοποννησίοισι ἔδοξε ἀποπλῶειν ἐς τὴν Ἑλλάδα, Ἀθηναίοισι δὲ καὶ Ξανθίππῳ τῷ στρατηγῷ αὐτοῦ ὑπομείναντας πειρᾶσθαι τῆς Χερσονήσου. Οἱ μὲν δὴ ἀπέπλων, Ἀθηναῖοι δὲ ἐκ τῆς Ἀβύδου διαβαλόντες ἐς τὴν Χερσόνησον Σηστὸν ἐπολιόρκεον.

CXV. Ἐς δὲ τὴν Σηστὸν ταύτην, ὡς ἐόντος ἰσχυροτάτου τείχεος τῶν ταύτη, συνῆλθον, ὡς ἤκουσαν παρεῖναι τοὺς Ἕλληνας ἐς τὸν Ἑλλησπόντον, ἐκ τε τῶν ἄλλων τῶν περιοικίδων, καὶ δὴ καὶ ἐκ Καρδίας πόλιος Οἰόβαζος ἀνὴρ Πέρσης, ὃς τὰ ἐκ τῶν γεφυρέων ὅπλα ἐνθαῦτα ἦν κεκομικώς. Εἶχον δὲ ταύτην ἐπιχώριοι Αἰολεές, συνῆσαν δὲ Πέρσαι τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων συχνὸς δμίλος.

CXVI. Ἐτυράννευε δὲ τούτου τοῦ νομοῦ Ξέρξεω ὑπαρχος Ἀρταύκτης, ἀνὴρ μὲν Πέρσης, δεινὸς δὲ καὶ ἀτάσθαλος, ὃς καὶ βασιλέα ἐλαύνοντα ἐπ' Ἀθήνας ἐξηπάτησε, τὰ Πρωτεσίλειω τοῦ Ἰφίκλου χρήματα ἐξ Ἐλαιοῦντος ὑπελόμενος. (2) Ἐν γὰρ Ἐλαιοῦντι τῆς Χερσονήσου ἐστὶ Πρωτεσίλειω τάφος τε καὶ τέμενος περὶ αὐτὸν, ἐνθα ἦν χρήματα πολλὰ καὶ φιάλαι χρύσειαι καὶ ἀργύραι καὶ χαλκὸς καὶ ἐσθῆς καὶ ἄλλα ἀναθή-

Quo responso iratus Xerxes, « Igitur hoc, inquit, profecti : nempe nec ego tibi filiam meam dabo in matrimonium, nec tu istam porro habebis uxorem ; quo discas oblata accipere. » (6) Et ille, nihil amplius nisi hoc verbum subiiciens, « Domine, nondum tamen prorsus me perdidisti, » foras exiit.

CXII. Per idem tempus quo Xerxes cum fratre disseruit, interim Amestris, accitis regis satellitibus, uxorem Masi-stae misere dilacerat : præcisas mamillas canibus projicit, et nares et aures et labia, denique linguam ubi exciderat, domum dimittit ita indigne dilaniatam.

CXIII. Masistes, quum nihil etiam tunc horum audivisset, metuens tamen aliquam sibi calamitatem imminere, cursu domum suam properavit. Ubi conspecta uxore ita mutilata, consilio cum filiis inito, protinus cum filiis aliisque nonnullis Bactra proficiscitur, Bactrianam provinciam ad defectionem sollicitaturus, et quanta maxima posset mala illaturus regi. (2) Atque hoc ipsum etiam perfecisset, ut mihi videtur, si usque ad Bactros et Sacas pervenisset : hi enim illum diligebant, et erat ipse Bactrianæ præfectus. (3) At Xerxes, ubi eum hoc agere cognovit, misso contra eum exercitu, et ipsum et ejus filios et milites qui cum illo erant, in itinere interfecit. Et hæc quidem de amore Xerxis et de Masistæ obitu hactenus.

CXIV. Græci a Mycale versus Hellespontum profecti, primum ad Lectum naves adpulere, ventis retenti : deinde vero, ubi Abydum pervenere, pontes viderunt rescissos, quos adhuc stratos esse putaverant ; qua de caussa etiam maxime ad Hellespontum navigaverant. (2) Quare Leoty-chidæ cæterisque Peloponnesiis placuit retro navigare in Græciam : Atheniensibus vero, eorumque duci Xanthippo, visum est his in locis manere, et Chersonesum tentare. Itaque Lacedæmonii domum navigarunt, Athenienses vero, postquam ex Abydo in Chersonesum trajecerant, Sestum oppugnarunt.

CXV. Est autem hæc Sestus munitissimus illius regionis locus : itaque, adlato nuncio de Græcorum in Hellespontum adventu, in illam se receperant et ex aliis finitimis oppidis frequentes, et ex Cardia Cæobazus Persa, qui ibi armamenta pontium deposuerat. Tenebant urbem indigenæ Æolenses : cum his vero et Persæ erant, et aliorum sociorum haud exiguus numerus.

CXVI. Tyrannus universæ provinciæ Artayctes erat, Persa, sævus vir et nefarius : qui etiam, decepto rege quum contra Athenas proficisceretur, Protesilai thesauros, Iphicli filii, Elæunte spoliaverat. (2) Est enim Elæunte, Chersonesi oppido, Protesilai sepulcrum, eique circumdatum fanum, in quo erant pecuniæ multæ, et aureæ argenteæque phialæ, et æs, et vestis, et alia donaria ; quæ Ar-

ματα, τὰ Ἀρταύκτης ἐσύλησε βασιλέος δόντος. (3) Λέγων δὲ τοιάδε Ξέρξεα διεβάλετο, « δέσποτα, ἔστι οἶκος ἀνδρὸς Ἑλληνος ἐνθαῦτα, ὃς ἐπὶ γῆν τὴν σὴν στρατευσάμενος δίκης κυρήσας ἀπέθανε. Τούτου μοι
5 δὸς τὸν οἶκον, ἵνα καὶ τις μάθῃ ἐπὶ γῆν τὴν σὴν μὴ στρατεύεσθαι. » (4) Ταῦτα λέγων εὐπετέως ἔμελλε ἀναπείσειν Ξέρξεα δοῦναι ἀνδρὸς οἶκον, οὐδὲν ὑποτοπηθέντα τῶν ἐκείνος ἐφρόνεε. Ἐπὶ γῆν δὲ τὴν βασιλέος στρατεύεσθαι Πρωτεσίλεων ἔλεγε νοέων τοιάδε· τὴν
10 Ἀσίην πᾶσαν νομίζουσι ἐωυτῶν εἶναι Πέρσαι καὶ τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος. (5) Ἐπεὶ δὲ ἐδόθη τὰ χρήματα, ἐξ Ἑλαιούντος ἐς Σηστὸν ἐξεφόρησε, καὶ τὸ τέμενος ἔσπειρε καὶ ἐνέμετο, αὐτὸς τε ὅπως ἀπείκοιτο ἐς Ἑλαιούντα, ἐν τῷ ἀδύτῳ γυναιξὶ ἐμίσγετο. (6) Τότε δὲ
15 ἐπολιορκέετο ὑπ' Ἀθηναίων οὔτε παρεσκευασμένος ἐς πολιορκίην οὔτε προσδεχόμενος τοὺς Ἑλληνας· ἀφυλάκτῳ δέ κως αὐτῷ ἐπέπεσον.

CXVII. Ἐπεὶ δὲ πολιορκεομένοις σφι φθινόπωρον ἐπεγίνετο, ἡσχαλλόν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τε τῆς ἐωυτῶν
20 ἀποδημέοντες καὶ οὐ δυνάμενοι ἐξελεῖν τὸ τεῖχος, ἐδέοντό τε τῶν στρατηγῶν ὅπως ἀπάγοιεν σφέας ὀπίσω. (2) Οἱ δὲ οὐκ ἔφασαν πρὶν ἢ ἐξέλωσι ἢ τὸ Ἀθηναίων κοινόν σφέας μεταπέμψηται· οὕτω δὲ ἔστεργον τὰ παρόντα.

25 CXVIII. Οἱ δὲ ἐν τῷ τείχεϊ ἐς πᾶν ἤδη κακοῦ ἀπιγμένοι ἔσαν, οὕτω ὥστε τοὺς τόνους ἔφοντες τῶν κλινῶν ἐσιτέοντο. Ἐπεῖτε δὲ οὐδὲ ταῦτα ἔτι εἶχον, οὕτω δὲ ὑπὸ νύκτα οἴχονται ἀποδράντες οἱ τε Πέρσαι καὶ ὁ Ἀρταύκτης καὶ ὁ Οἰόβαζος, ὅπισθε τοῦ τεύχεος κατα-
30 θάντες, τῇ ᾗ ἐρημότατον τῶν πολεμίων. (2) Ὡς δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, οἱ Χερσονησίται ἀπὸ τῶν πύργων ἐσήμηναν τοῖσι Ἀθηναίοισι τὸ γεγονὸς καὶ τὰς πύλας ἀνοιξαν. Τῶν δὲ οἱ μὲν πλεῖνες ἐδίωκον, οἱ δὲ τὴν πόλιν εἶχον.

35 CXIX. Οἰόβαζον μὲν νυν ἐκφυγόντα ἐς τὴν Θρηίκην Θρηίκης Ἀψίνθιοι λαβόντες ἔθυσαν Πλειστώρῳ ἐπιχωρίῳ θεῷ τρόπῳ τῷ σφετέρῳ, τοὺς δὲ μετ' ἐκείνου ἄλλῳ τρόπῳ ἐφόνευσαν. (2) Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ἀρταύκτην ὕστεροι ὁρμηθέντες φεύγειν, καὶ ὡς κατελαμβάνοντο ὀλίγον
40 ἑόντες ὑπὲρ Αἰγὸς Ποταμῶν, ἀλεξόμενοι χρόνον ἐπὶ συχνὸν οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ ζῶντες ἐλάμφθησαν. (3) Καὶ συνδήσαντές σφεας οἱ Ἕλληνες ἤγαγον ἐς Σηστὸν, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ Ἀρταύκτην δεδεμένον, αὐτόν τε καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ.

45 CXX. Καὶ τῷ τῶν φυλασσόντων λέγεται ὑπὸ Χερσονησιτέων ταρίχους ὀπτέοντι τέρας γενέσθαι τοιόνδε· οἱ τάριχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ κείμενοι ἐπάλλοντό τε καὶ ἡσπαιρον ὅπως περ ἰχθύες νεάλωτοι. (2) Καὶ οἱ μὲν περιχυθέντες ἐθώμαζον, ὃ δὲ Ἀρταύκτης ὡς εἶδε τὸ τέ-
50 ρας, καλέσας τὸν ὀπτέοντα τοὺς ταρίχους ἔφη, « ξεῖνε Ἀθηναῖε, μὴδὲν φοβέο το τέρας τοῦτο· οὐ γὰρ σοὶ πέφηνε, ἀλλ' ἐμοὶ σημαίνει ὃ ἐν Ἑλαιούντι Πρωτεσίλειος ὅτι καὶ θεονεὺς καὶ τάριχος ἐὼν δύναμιν πρὸς θεῶν ἔχει τὸν ἀδικέοντα σίνεσθαι. (3) Νῦν ὧν ἀποιναὶ οἱ τάδε

tayctes rapuit, dono sibi data a rege. (3) Deceperat autem Xerxem tali oratione : « Domine, inquit, est hic loci domus viri Græci, qui, quum adversus terram tuam arma ferret, pœnas dedit, occisusque est. Hujus tu domum mihi dono da; quo discat quisque, contra tuam terram non esse arma ferenda. » (4) Quibus dictis facile persuasurus erat regi, ut ei domum hujus viri largiretur; quippe qui nihil eorum, quæ ille sentiret, suspicatus erat. Quod autem ille Protesilaum adversus regis terram arma tulisse dixit, id hoc modo intellexerat : Persæ universam Asiam existimant suam esse et illius regis qui quoque tempore apud illos regnum obtinet. (5) Artayctes igitur dono sibi datas opes Elæunte Sestum transportavit, et in agro heroi consecrato partim sementem fecit, partim pecora sua pavit : et quoties ipse Elæuntē venit, in penetrali cum mulieribus concubuit. (6) Tunc vero obsidebatur ab Atheniensibus, quum nec ad tolerandam obsidionem paratus esset, nec omnino exspectasset Athenienses, qui prorsus de improvviso illum invaserant.

CXVII. Postquam vero obsidioni autumnus supervenit, tum dolentes Athenienses, quod et domo abessent, et urbem non possent expugnare, orarunt duces, ut domum se reducerent. (2) At hi negarunt id se prius facturos, quam aut expugnassent urbem, aut a communi Atheniensium revocarentur. Ita illi quoque præsentem rerum statum patienter tulerunt.

CXVIII. Jam vero, qui in urbe erant, ad extrema redacti erant malorum; ita quidem ut lora etiam lectulorum elixarent comederentque. Quum autem ne hæc quidem amplius suppetere, noctu profugerunt Persæ cum Artaycte et Ceobazo, in postica urbis parte de muro descendentes, qua parte valde rari erant hostes. (2) Quod factum, ubi illuxit, Chersonesitæ Atheniensibus e turribus significarunt, portasque eis aperuerunt. Moxque major horum pars persecuti sunt profugos, cæteri vero urbem occuparunt.

CXIX. Et Ceobazum quidem, quum in Thraciam fugisset, captum Thraces Absinthii Plistoro indigenæ deo macclarunt suo more; cæteros autem, qui cum eo erant, alio modo interfecerunt. (2) Artayctes vero cum suis, qui post illos demum fugam capessiverant, deprehensi quum paullo ultra Ægos Potamos essent progressi, satis diu restiterunt; donec, aliis interfectis, cæteri vivi capti sunt : (3) quos victos Sestum Athenienses duxerunt, in hisque ipsum etiam Artayctem et ejus filium.

CXX. Memorantque Chersonesitæ, uni ex eis, qui viuctos custodiebant, quum salsamenta super igne torreret, prodigium obtigisse hujusmodi : salsamenta igni imposita subsiliebant palpitabantque, veluti recens capti pisces. (2) Quod factum quum mirarentur reliqui adcurrentes, Artayctes, ut vidit prodigium, compellans hominem salsamenta torrentem, ait : « Hospes Atheniensis, non est quod tu hoc prodigio terrearis. Non enim tibi illud adparuit; sed mihi Protesilaus, qui Elæunte est, significat, se etiam mortuum et sale conditum, vim habere a diis tributam nocendi his qui injuria illum adfecerunt. (3) Nunc igitur ego

ἐθέλω ἐπιθεῖναι, ἀντὶ μὲν χρημάτων τῶν ἔλαβον ἐκ τοῦ ἱεροῦ, ἑκατὸν τάλαντα καταθεῖναι τῷ θεῷ, ἀντὶ δ' ἐμευτοῦ καὶ τοῦ παιδὸς ἀποδώσω τάλαντα διηκόσια Ἀθηναίοισι περιγενόμενος. » (4) Ταῦτα ὑπισχόμενος τὸν στρατηγὸν Ξάνθιππον οὐκ ἔπειθε· οἱ γὰρ Ἐλαιούσιοι τῷ Πρωτεσίλει τιμωρέοντες ἐδέοντό μιν καταχρησθῆναι, καὶ αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ ταύτη ὁ νόος ἔφερε. (5) Ἀπαγαγόντες δὲ αὐτὸν ἐς τὴν ἀκτὴν ἐς τὴν Ξέρξης ἔξευξε τὸν πόρον, οἱ δὲ λέγουσι ἐπὶ τὸν κολωνὸν τὸν ὑπὲρ Μαδύτου πόλιος, σανίδα προσπασσαλεύσαντες ἀνεκρέμασαν· τὸν δὲ παῖδα ἐν ὀφθαλμοῖσι τοῦ Ἀρταύκτεω κατέλευσαν.

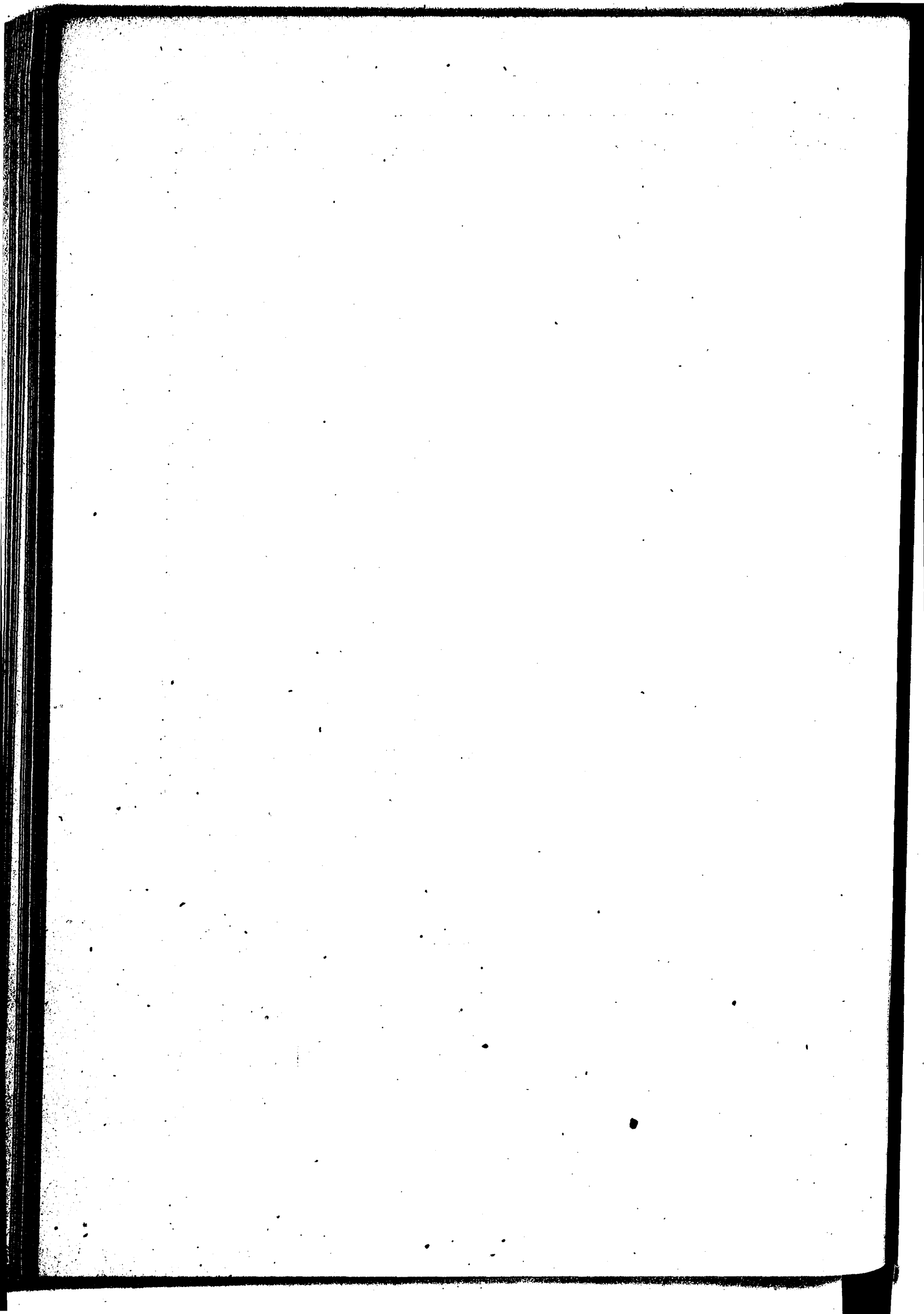
CXXI. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀπέπλων ἐς τὴν Ἑλλάδα, τὰ τε ἄλλα χρήματα ἄγοντες καὶ δὴ καὶ τὰ ὅπλα τῶν γεφυρέων ὡς ἀναθήσαντες ἐς τὰ ἱρά. Καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οὐδὲν ἔτι πλέον τούτων ἐγένετο.

CXXII. Τούτου δὲ τοῦ Ἀρταύκτεω τοῦ ἀνακρεμασθέντος προπάτωρ Ἀρτεμβάρης ἐστὶ ὁ Πέρσῃσι ἐξηγησάμενος λόγον τὸν ἐκείνοι ὑπολαβόντες Κύρῳ προσήνεικαν, λέγοντα τάδε, (2) « ἐπεὶ Ζεὺς Πέρσῃσι ἡγεμονίην διδοί, ἀνδρῶν δὲ σοὶ, Κύρε, κατελὼν Ἀστυάγεα, φέρε, γῆν γὰρ ἐκτῆμέθα ὀλίγην καὶ ταύτην τρηχέαν, μεταναστάντες ἐκ ταύτης ἄλλην ἔχωμεν ἀμείνω. (3) Εἰσὶ δὲ πολλαὶ μὲν ἀστυγέιτονες, πολλαὶ δὲ καὶ ἐκαστέρω, τῶν μίαν σχόντες πλέοσι ἐσόμεθα θωμαστότεροι. Οἰκὸς δὲ ἄρχοντας ἀνδρας τοιαῦτα ποιεῖν· κότε γὰρ δὴ καὶ παρέξει κάλλιον ἢ ὅτε γε ἀνθρώπων τε πολλῶν ἄρχομεν πάσης τε τῆς Ἀσίας; » (4) Κύρος δὲ ταῦτα ἀκούσας, καὶ οὐ θωμάσας τὸν λόγον, ἐκέλευε ποιεῖν ταῦτα, οὕτω δὲ αὐτοῖσι παραίνεε κελεύων παρασκευάζεσθαι ὡς οὐκέτι ἄρξοντας, ἀλλ' ἄρξομένους· φιλέειν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων μαλακοὺς ἀνδρας γίνεσθαι· οὐ γὰρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι καρπὸν τε θωμαστὸν φύειν καὶ ἀνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια. (5) Ὡστε συγγόντες Πέρσαι οἷχοντο ἀποστάντες, ἐσσωθέντες τῇ γνώμῃ πρὸς Κύρου, ἄρχειν τε εἶλοντο λυπρὴν οἰκέοντες μᾶλλον ἢ πεδιάδα σπεύροντες ἄλλοισι δουλεύειν.

hanc mihi ipse mulctam, qua redimam culpam, volo irrogare : pro thesauris quos ex illius templo abstuli, centum talenta deo solvam ; pro me autem et pro filio meo ducenta talenta pendam Atheniensibus, si salvos nos dimittere voluerint. » (4) Hæc ille pollicitus, prætori Xanthippo non persuasit. Nam Elæuntii, ulciscendi Protesilai caussa, ut supplicio ille adficeretur, rogarunt ; et ipsius etiam prætoris in hanc partem inclinaverat sententia. (5) Itaque illum in littus eductum, in quod pertinnerant pontes a Xerxe juncti, sive, ut alii memorant, in collem supra Madytum oppidum situm, clavis asseri adfixum suspenderunt ; et filium ejus in patris Artayctæ conspectu lapidibus obruerunt.

CXXI. His rebus gestis, retro in Græciam navigarunt, pecunias aliaque pretiosa secum vehentes, atque etiam pontium armamenta, quæ in templis dedicare constituerunt. Atque hoc anno nihil præterea memorabile gestum est.

CXXII. Hujus Artayctæ e trabe suspensi progenitor Artembares fuit, is qui Persis auctor fuerat sermonis, quem illi arripientes Cyro proposuerunt, in hanc sententiam : (2) « Quoniam Juppiter, sublato Astyage, Persis imperium tradidit, et præ omnibus hominibus tibi, Cyre ; age, quum terram possideamus exiguam, eamque asperam, hac relicta aliam habitemus meliorem ! (3) Sunt autem multæ tales in propinquo, multæ etiam longinquiores : quarum si unam occupaverimus, pluribus hominibus admirationi erimus. Decet autem hoc facere viros principatum tenentes : et quando tandem id fieri commodius poterit quam nunc, ubi tot hominibus et universæ Asiæ imperamus ? » (4) Quibus auditis Cyrus, minime probans propositum, Faciant hoc ! ait ; simul vero ita se comparent, ut qui imperium porro non habituri sint, sed passuri ! Ita enim naturam ferre, ut mollibus in terris molles nascentur homines : nec enim ejusdem terræ esse, et eximios fructus ferre, et fortes bello viros. (5) Et intelligentes Persæ, longe sapientiores Cyri sententiam quam suam, desistentes proposito abierunt ; et imperare maluerunt, tenuem incolentes terram, quam campestem fertilemque colentes aliis servire.

INDEX

NOMINUM ET RERUM.

A.

Abæ, urbs Phocensium, I. 46. VIII. 27 *et* 134. ubi erat Apollinis delubrum locuples, VIII. 33. ibidem reddita oracula, Herodoti etiam ætate, *ibid.*
 Abantes ex Eubœa oriundi, I. 146.
 Abaris ferebatur fuisse Hyperboreus, IV. 36. de eo et ejus sagitta fabula, *ibid.*
 Abdera, VI. 46. VII. 109. 126. a Teiis condita in Thracia, I. 168. Ejus urbis situs, VIII. 120. Eam Xerxes præterit, VII. 109.
 Abderitæ: cum iis Xerxes hospitii foelus init, et acinace aureo ac tiara eos donat, VIII. 120.
 Abrocomes et Hyperanthes, Darii filii, Xerxis fratres, super cadaver Leonidæ occumbunt, VI. 224.
 Abronychus Atheniensis, filius Lysiclis, speculator apud Leonidam, VIII. 21.
 Absinthii, VI. 34. *vid.* Apsinthii.
 Abydus, una urbium in Hellesponto, V. 117. VII. 33. 34. 174. vicina Dardano, VII. 43. ponte a Xerxe jungitur, VII. 34.
 Abydeni sedem sublimem ex candido marmore Xerxi exstruunt, VII. 44.
 Acanthe, arbor in Ægypto, II. 96.
 Acanthus urbs, VI. 44.
 Acanthios hospitii jure et Medica veste donat Xerxes, VII. 116.
 Acanthiorum mare, VII. 22.
 Acarnan *fuit* Megistias *vates*, VII. 221. Acarnan Amphilytus, I. 62; *ubi quidem Acharnensis videtur scribendum.*
 Acarnania, II. 10.
 Acbatana, *vide* Agbatana
 Accipiter inter animantes sacras apud Ægyptios, II. 65. eum qui necaverit morte mulctatur, *ibid.* eas aves in urbem Butun asportant sepeliendas, II. 67, Accipitrum paria septem, omen sunt septem Persis, III. 76.
 Acephali, οἱ ἀκέφαλοι, in Africa homines in pectoribus oculos habentes, IV. 191.
 Aceratus, propheta in templo Delphico, VIII. 37.
 Aces fluvius, III. 117. unde oriatur, *ibid.*
 Achæorum, qui lones e sedibus suis exegerunt, partes duodecim, I. 145.
 Achæi Phthiotæ suppeditant Xerxi terrestres copias, VII. 132. 173. 175. prytæpeo excludunt Athamantis posteros, VII. 197.
 Achæiæ Cereris templum et orgia, V. 61.
 Achæmenes, Darii filius, III. 12. Xerxis ex utroque parente germanus, VII. 7. *et* 97. Ægypti præses, VII. 7. Ægyptiacæ classis præfectus, VII. 97. bonum consilium Demarati invertit, VII. 236. periit in Ægypto ab Inaro interfectus, III. 12. VII. 7.
 Achæmenes *alius*, Teispei pater, avus Cambysis, VII. 11.
 Achæmenidarum familia nobilissima, I. 125. ex qua reges Persidæ prognati, *ibid.* eos moriens Cambyses obtestatus, ne imperium dimitterent, III. 65.

HERODOTUS.

Achaia, ἡ Ἀχαΐη, VIII. 36. Achaia Thessaliæ (*quæ alia* Phthiotis), VII. 173.
 Achaicus populus, τὸ Ἀχαϊκὸν ἔθνος, Peloponneso non egressus, VIII. 73.
 Achelous fl. II. 10. VII. 126.
 Acheron fl. V. 92. VIII. 47.
 Achilleus cursus, ὁ Ἀχιλλέως Δρόμος, locus sic dictus, IV. 55. 76.
 Achilleum, Ἀχιλλέιον, oppidum prope Sigeum, V. 94.
 Acies Atheniensium in pugna Marathonica instructa, VI. 111. Græcorum ad Plataeas, IX. 28 — 30. et Persarum ad Plataeas, IX. 31.
 Acinaces Martis, cui immolatur quotannis a Scythis, IV. 62. acinacem in calicem vino et sanguine plenum tingunt Scythæ in fœdere ineundo, IV. 70. acinaces Persicus in Hellespontum abjectus a Xerxe, VII. 54.
 Acræphia urbs, VIII. 135.
 Acrisius, Danaes pater, VI. 53.
 Acropolis Athenarum a Persis expugnata, VIII. 52, 53.
 Acrothoon, Ἀκρόθωον, urbs, VII. 22.
 Aculeis jaculorum ahenum factum, IV. 81.
 Adicran, Afrorum rex, agro a Cyrenæis exutus, Apriæ se dedit, IV. 159.
 Adimantus, Aristæ pater, VII. 137.
 Adimantus, Ocyti filius, Corinthiorum classis dux, fugam facere vult, VIII. 5. ejus dictum in Themistoclem, VIII. 59. insolentia erga Themistoclem, VIII. 61. et turpis fuga, VIII. 94.
 Adoratio, προσκύνησις, mortalibus deneganda, VII. 136.
 Adrastus Phryx, Gordii fil., nepos Midæ, I. 35. 45. fratris interemptor, *ibid.* a Cræso expiatus, I. 35. ei custodiam filii sui ad venationem exeuntis mandat Cræsus, I. 41. Cræsi filium transfodit, aprum volens transfigere, I. 43. sese super bustum Atyis transfodit, I. 45.
 Adrastus, Talai filius, Sicyonis rex, V. 67. pater Ægialei, V. 68. in eum Clisthenis Sicyonii odium, V. 67. ei honores et dies festi erepti, et Melanippo traditi, *ibid.*
 Adria, ὁ Ἀδρία, IV. 33. V. 9. a Phocæensibus ostensus, I. 163.
 Adrymachidæ Libyes, Ægyptum versus, IV. 168. eorum mores, *ibid.*
 Æa Colchis, Ἄϊα ἡ Κολχίς, I. 2. VII. 193, 197.
 Æaces, Sylosontis et Polycratis pater, III. 39. VI. 13.
 Æaces, Sylosontis fil., Sami tyrannus, IV. 138. ab Aristagora exutus tyrannide, VI. 13. Samios ad defectionem a sociis sollicitat, *ibid.* Samum reductus, VI. 25.
 Æacidæ ab Æginetis Thebanis missi, V. 80. a Græcis ad Salaminem invocati, VIII. 64.
 Æacus ex Ægina, progenitor Miltiadis τοῦ πρίστου, VI. 35. ei templum Athenis in foro exstructum, V. 89.
 Edes Veneris in Cypro unde exstructa, I. 105. Minervæ, VIII. 39. Edes Veneri hospitæ intra Protei delubrum Memphis consecrata, II. 112. Vulcani, II. 110. deorum et hominum lignæ, IV. 108. fulmine absumptæ, IV. 79. *vid.* Templum.
 Ædificii structura, in quo repositæ erant regiæ pecuniæ,

- II. 121. *Ædificio ex urbe Elephantina afferendo triennium consumptum*, II. 175. et ejus ex solido saxo descriptio, *ibid. et seq.* *Ædificium Zalmoxis subterraneum*, IV. 95. *Ædificia humanis operibus majora*, II. 148. *vid. Domus.*
- Æga*, Αἰγά, urbs, VII. 113.
- Ægæ*, Αἰγαί, ex partibus Achæorum, I. 145.
- Ægææ*, Αἰγαῖαι, civitas Æolum, I. 149.
- Ægæum mare*, τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, IV. 85.
- Ægæus mons in Attica*, unde Xerxes navalem pugnam spectabat, VIII. 90.
- Ægeus*, Pandionis filius, Lycum fratrem Athenis pellit, I. 173.
- Ægeus*, Ololyci fil., a quo *Ægidæ* nomen habent, IV. 149.
- Ægialees Pelasgi*, Πελασγοὶ Αἰγιάλεες, VII. 94.
- Ægialenses*, tribus Sicyonia, ab *Ægialo* Adrastii filio nominati, V. 68.
- Ægicores*, Ionis filius, V. 66.
- Ægidæ* in Sparta ingens tribus, a quo dicta, IV. 149.
- Ægilea*, Αἰγίλεια, Styreorum insula, VI. 107.
- Ægilia*, Αἰγίλια, circa Eretriam, VI. 101.
- Ægina et Thebe*, sorores, filiae Asopi, V. 80.
- Ægina insula olim Cænone dicta*, VIII. 46. *refugium fuit Atheniensibus in bello Medico*, VIII. 41.
- Æginetæ*, ex Expidauro orti, VIII. 46. *Epidauriis quondam subditi*, V. 83. *cur Samiis infensi*, III. 59. et quomodo eos mulctarint, *ibid.* *Æginetarum res navalis*, III. 59. IV. 152. VI. 49. V. 80. 83. *Eorum pugna cum Cydoniis*, III. 59. *Eorum fœdus cum Thebanis*, V. 80. *Æginetarum cultus Æacidarum*, V. 80. *Æginetarum opera figlina*, V. 88. *Æginetarum urbs antiqua (Cea)*, VI. 88. *Æginetarum in Athenienses odii principium*, V. 82. *et seqq.* Ab iis illatæ Atheniensibus injuriæ, VI. 87. *seqq.* ab Atheniensibus prælio navali victi, VI. 92. *Eorum piaculum maximorum eis malorum causa*, VI. 91. *Statuas Epidauriis raptas ab Æginetis Athenienses repetunt*, V. 84. Ab *Æginetis* Thebani opem petunt adv. Athenienses, V. 80, 81. *Æginetæ terram et aquam dant Dario*, VI. 49. unde infensos habent Athenienses et apud Spartanos insimulantur, VI. 49. *contraque ejus rei auctores mittitur Cleomenes*, VI. 50. *Primores ipsorum Atheniensibus dantur obsides*, VI. 73. quos postea temporis reddere negant Athenienses, VI. 85, 86. *Æginetarum legati contra Leotyclidem Spartam missi*, VI. 85. *Imminente bello Persico Æginetæ et Athenienses inimicitias solvunt*, VII. 145. *Æginetæ ad Salaminem*, VIII. 46. *præstantissimi in pugna navali contra Persam*, VIII. 93. 122. *Aureas stellas tres Delphis dedicant*, VIII. 122. — *Æginetæ ad Plataeas in acie Græcorum*, IX. 28. *Unde iis divitiarum principium*, IX. 79. *eorum ad Plataeas inanes tumuli multo post excitati*, IX. 85.
- Ægineticum bellum cum Atheniensibus toti Græciæ saluti fuit*, VII. 144.
- Ægion*, urbs Achæorum, I. 145.
- Ægira*, ἡ Αἰγίρα, urbs Achæorum, I. 145.
- Ægiroessa*, Αἰγιρόεσσα, Æolum civitas, I. 149.
- Ægis Minervæ ex Libya Græcis adoptata*, IV. 180. 189.
- Ægli populus*, III. 92.
- Ægos Potami*, Αἰγὸς Ποταμοί, IX. 119.
- Ægroli apud quosdam Indos interficiuntur et comeduntur*, III. 99. *apud Indos Padaeos vero deserti in deserto cubant*, III. 100. *Circa ægrotos Babyloniorum lex*, I. 197.
- Ægyptii omnium hominum primos se arbitrati*, II. 2. *Phrygas tamen esse priores concedunt*, *ibid.* *Cum Cyri familia cognationem sibi fingunt*, III. 2. *Eorum instituta et jura*, ab aliis populis prorsus diversa, II. 35. *et seqq.* ab Æthiopia, ut volunt, repetuntur, II. 29. 100. *Suis moribus et institutis contenti*, II. 78. *nec ullis aliis ulli volunt*, II. 91. *cf.* II. 43 *et* 49. *In septem hominum genera distributi*, II. 164. *Ægyptii maxime salubri corpore ob aerem*, qui est immutabilis, II. 77. *purgant se singulis mensibus*, *ibid.* *Eorum capita quam firma*, et cur, III. 12. *Minimo labore fructum e terra percipiunt*, II. 13. 14. *Fabis abstinent*, II. 37. et vitibus carent, II. 77. *coll.* III. 6. *eorum vinum ex hordeo*, II. 77. *oleum ex sillicyprio*, II. 94. *cum animalibus domesticis una vivunt et vescuntur*, II. 36. *suum non alunt*, IV. 186. *quo tempore sues immolent et earum carne vescantur*, II. 47. 48. *abluunt post contactam suam*, II. 47. *subus utuntur ad terram semendam*, II. 14. *bovibus abstinent*, II. 18. *piscibus abstinent*, II. 37. — *Ægyptii Thebanae provinciae ab ovibus abstinent et capras immolant*, II. 42. *non ita Mendesiae provinciae*, *ibid. et* 46. *Ægyptii pudenda circumcidunt*, II. 36. 104. *Eorum mos urinam mittendi et alvum exonerandi*, II. 35. *mos parandi panem*, II. 36. *mos computandi*, *ibid.* *scribendi*, *ibid.* *mos in conviviis*, II. 78. *Eorum mulieres virilia negotia tractant*, II. 35. *Ægyptiorum mores depravati*, II. 117. *color cutis*, II. 104. *Vestes*, II. 36. 81. *Vestes sacerdotum*, II. 37. 81. *vestes in luctu*, II. 85. *virii binas vestes habent*, *feminae singulas*, II. 36. *Vestes eorum lineæ et laneæ*, II. 81. *unguenta*, II. 94. *cibus et potus*, II. 77, 78. *cf. c.* 92 *et* 125. *salutatio mutua*, II. 80. *cantilena*, II. 79. *præcipui conventus*, II. 59. — *Eorum luctus et sepultura*, II. 85. 86. *mos triplex in condiendis cadaveribus*, II. 86. 87. 88. *Eorum naves ex spina arbore confectæ*, II. 96. *Ægyptiorum*, qui in paludibus habitant, *mores et instituta*, II. 92. 93. *Ægyptiorum milites*, II. 30. 140. 164. 165. 166. *quorum stipendium et commoda*, II. 167. *et armatura*, VII. 89. *coll.* I. 135. IV. 180. *in magno contentu Sethoni regi*, II. 141. *Ægyptiorum bubulci et subulci*, II. 154. *navigatores et gubernatores*, II. 164. — *Ægyptii medici ceteris præstantiores*, III. 129. *singulis morbis singuli*, II. 84. — *interpretes*, II. 164. *a quibus oriundi*, II. 154. — *sacerdotes*, II. 36. *seqq.* *quorum unus est princeps sacerdos*, II. 37. *qui Thebis in templo*, dum vivit, *imaginem suam ponit*, II. 143. *sacerdotes mares soli*, non feminae, II. 35. 54. *comam radunt*, II. 36. 37. *se abluunt*, *ibid.* *sacerdotum tria collegia*, *æerarium*, *sacrificia*, *victus*, *vestes*, II. 37 *et* 40. *Ægyptii hominum sapientissimi*, II. 77. 160. *multarum rerum cognitione ceteris antecellunt*, II. 121. *Memoriæ rerum gestarum dant operam*, II. 77. *cf.* II. 143. *Eorum annales et carmina*, II. 100. *ars medica*, II. 84. *res ludica et gymnica*, II. 91. *architectura*, II. 169. *morum custodia*, II. 177. *Eorum inventa*, II. 4. 82. *scripturae duplex genus*, II. 37. *dictærum in Græcos*, II. 13. *judicium de publicis Olympiæ certaminibus*, II. 160. *primi immortalitatem animæ asseverant*, II. 123. *ignem animal esse asserunt*, III. 16. *primi annum invenerunt et in menses XII distribuerunt*, II. 4. *menses diesque deorum nominibus signant*, II. 82. *Prodigiorum observantissimi*, II. 82. *divinationem certis diis tribuunt*, II. 83. *primi diis aras et simulacra et delubra statuerunt*, II. 4. *Ægyptii supra modum religiosi*, II. 37. *festis et pompis delectantur*, II. 59. *duodecim deorum cognomina primi in usu habuerunt*, II. 4. *octo deorum primores*, et *duodecim secundi nominati*, II. 145. *at omnes longe antiquiores Græcorum diis*, II. 146. *deorum omnia fere nomina ab iis ad Græcos pervenerunt*, II. 50. *Quorum deorum nomina nesciant*, *ib.* — *Ægyptiorum ritus religiosi*, II. 38. *seqq. et c.* 64. *Sacrificia*, II. 39. 40. 41. *illis sub Cheope interdicta*, II. 124. *a Mycerino restituta*, II. 129. *Pompæ sacræ et festa*, II. 58 — 64. *et c.* 122, *ubi Rhampsiniti descensus ad in-*

- feros*. Bestiarum cultus, II. 65 *seqq.* oracula, II. 83. Divinatio ex victimis ab Ægyptiis profecta, II. 57. *cf.* c. 54. *seqq.* Mystéria, II. 170. 171. Ægyptia instituta et Pythagorica eademque Orphica et Bacchica consentiunt, II. 81. Ante homines in Ægypto dii regnaverunt, II. 144. Ægyptiorum reges cccxxx. II. 100. quorum primus Menes, II. 99. Regum munera, vivendi ratio, sepultura, II. 142. 173. 111. 16. Reges præcipui, II. 101. 102. 111. 112. 121. 124. 127. 129. 136. 137. 141. 147. 151. 158. 160. 161. *seqq.* 172. *seq.* III. 10. Eorum sub duobus regibus calamitas, II. 124 — 128. Ægyptii libertatem adepti duodecim sibi reges constituerunt, II. 147. *seqq.* Clade a Cyrenæis accepta, a rege Aprie desciverunt, IV. 159. et Amasin regem nominarunt, II. 161. *seqq.* sub quo maxime floruerunt, II. 177. Psammenito rege, Ægyptii acri prælio a Persis victi, III. 10. *seqq.* morte mulctati a Cambyse quum Apin celebrarent, III. 27. 28. 29. A Cambyse subacti a Persis deficiunt, Dario regnante, VII. 1. denuo a Xerxe subacti, VII. 7. ipsi Phœnices commeatus comportant exercitui Persico contra Græcos, VII. 25. et naves ducentas præbent, VII. 89. navali in pugna strenui, VIII. 17.
- Ægyptio thorace in pugna utuntur Persæ, I. 135. et ab Ægyptiis quoque scutum et galea ad Græcos pervenit, IV. 180.
- Ægyptium linum, II. 105.
- Ægyptius quidam vocalissimus, IV. 141.
- Ægyptus fluminis donum, II. 5. tota est palustris, palus, ἔλος, II. 8. quousque pateat, oraculi responso, II. 18. per se angusta, II. 8. 99. Ægypti longitudo, II. 5. ejusque maritimæ partis latitudo, II. 6. 149. De Ægypti magnitudine Ionum sententia, II. 15. et Herodoti, II. 17. Ægyptus montanæ Ciliciæ opposita, II. 34. Asiæ et Africæ terminus, II. 17. Africæ et Libyæ finitima, II. 65. III. 91. olim maris sinus fuit, II. 10. 12. unde incipiat et qua pateat in eam ingressus, III. 5. Ægyptus pluvias non habet, II. 13. 14. Ægypti seu Ægyptiacæ regionis natura, II. 8. Ægypti pars inferior, τὰ ἑλκή, II. 92. 94. divisio a Sesostri facta, II. 109. Ægypti urbes in solo altiori structæ, II. 137. 138. via ex Palæstina in Ægyptum, III. 5. 7. 9. Ægypti solum a viciniae solo diversum, II. 12. Ægypti a Nilo inundatæ facies, II. 97. Ubertas per Nilum, II. 14. cujus aqua noctu magis calida quam serenum cælum et ros, II. 68. Cæli temperies nullis mutationibus obnoxia, II. 77. Ægyptus non bestiis frequens, II. 65. *Describuntur præsertim ab Herodoto crocodili*, II. 68. 69. 70. hippopotami, II. 71. ibides aves, II. 75. *seq.* pisces gregales, II. 93. serpentes cornuti, II. 74. serpentes volucres, 75. *seq.* et memorantur aliæ animales, II. 14. 42. 47. 60. 65. 67. 72. 95. IV. 186. Ægypti pisces, II. 37. 77. vites, *ibid.* Terra gignit papyrus, s. byblum (*cf.* VII. 25.), lotum, lilia, II. 92. sillicyprium, II. 94. raphanum, cæpam et allium, II. 125. Ægyptus fossas unde tam multas habeat, II. 108. propter quas inequitabilis et plaustri inhabilis effecta, *ibid.* plura mirabilia habet quam omnis alia regio, II. 35. Ægyptus in præfecturas, quæ νομοὶ vocantur, divisa, II. 42. 164. postea temporis in duodecim portiones distincta, II. 147. sub Amasi rege maxime florens, II. 177. in ea tunc vicies mille oppida habitata, *ibid.* Ægypti antiqua historia, II. 99. et *seqq.* — Ægypto minatur interitum Cambyses decem circiter annos natus, III. 3. ea potiuntur Persæ, III. 7. *seqq.* Ægyptus Persis tributaria, III. 91.
- Æimnestus, Spartanus Mardonium interfecit, IX. 68. ipse occubuit in bello Messenico, *ibid.* *Leg.* Arimnestus.
- Ærea urbs, ἡ Ἀίρεα, VII. 123.
- Ænesidemus, Pataici filius, satelles Hippocratis, VII. 154. Theronis pater, V. 165.
- Ænians cum Persis faciunt, VII. 132. 185. 198.
- Ænus, Αἴνος; urbs Æolica, IV. 90. VII. 58.
- Ænyra, τὰ Αἴνυρα, locus Thraciæ, VI. 47.
- Æoles olim Pelasgi vocati, VII. 95. a Cræso invasi, I. 26. atque subacti, I. 6, 28. Cyro se dedere volunt, I. 141. Æoles et Iones hereditarii Cambysis servi, II. 1. tributarii Dario, II. 90. Æoles circa oram Iliadem capti ab Hymæa, V. 122. eorum in Xerxis classe arma, VII. 95. Æoles Sestum tenentes, IX. 115.
- Æolenses Mytilenæi, V. 91. *cf.* V. 122.
- Æolicæ undecim civitates, αἱ Αἰολίδες πόλεις, I. 149. Æolicæ civitates insulares quinque, I. 151. Æolicæ et Ionicæ distributionis collatio, I. 149.
- Æolidarum oppidum incensum, VIII. 45.
- Æolis, ἡ Αἰολίς, V. 123. VII. 176.
- Æolus, Athamantis pater, VII. 197.
- Æquabilitas, res egregia, V. 78.
- Æquitati iniquitas invisita, I. 96.
- Aer Ægyptiorum nunquam immutatur, II. 77. aeris mutatione existunt præcipue morbi, *ibid.*
- Ærarium Atheniensium, VII. 144.
- Ærei viri Psammiticho auxiliantur, II. 152.
- Æreus Juppiter et Neptunus, IX. 80. Æreum totum Mardonii præsepe, IX. 69.
- Aeropus Temeno natus, VIII. 137.
- Aeropus, Philippi filius, Alcetæ pater, VIII. 139.
- Æropus, Echemi pater, IX. 26.
- Æs ante ferrum in usu erat, I. 68. apud Æthiopus omnium pretiosissimum et rarissimum, III. 23. apud Scythas non est in usu, IV. 71. ejus copia apud Massagetæ, I. 215. pro ære aurum mercantur Æginetæ, IX. 79. — Æris alieni debitor mendacio obnoxius, I. 138. Æs alienum debere, apud Persas turpe, I. 138. æris alieni debitor cadaver patris deponit apud Ægyptios, II. 136. ære alieno liberatur apud Spartanos in regis obitu, qui aut regi aut reipublicæ sit obstrictus, VI. 58. ut et apud Persas, *ibid.*
- Æsanias, Grini pater, IV. 150.
- Æschines, Nothonis filius, VI. 100. non sinit Atheniensium auxiliorum quattuor millia cum Eretriensibus in bello Persico periire, *ibid.*
- Æschreas, Lycomedis pater, VIII. 11.
- Æschronia, Samiorum tribus, III. 26.
- Æschylus, Euphorionis filius, II. 156.
- Æsopus, fabularum scriptor, II. 134. ejus ætas et cædes, *ibid.*
- Æstas ubi semper nubila est, IV. 28. æstatis et hiemis simulacra, II. 121.
- Æthiopes IV. 197. VII. 69. quomodo redditi mansuetiores, II. 30. pudenda circumcidunt, II. 104. Æthiopes Macrobiani, unde tam longæ vitæ, III. 23. quales homines, III. 20. *seqq.* eorum regis cum Ichthyophagis Cambysis legatis colloquia, III. 21. 22. 23. adv. eos infelix Cambysis bellum, III. 17. 25. *seq.* Æthiopes alii, Ægypto contermini, a Cambyse subacti, III. 97. eorum semen, domus, *ibid.* Æthiopes Nomades, II. 29. Æthiopes Troglodytæ, eorumque mores, IV. 183. Æthiopum varia genera cum Xerxe militantium, VII. 69. 70. eorumque differentia, arma, vestitus et duces, *ibid.* Æthiopum genitura nigra, III. 101. Æthiopes colunt Jovem et Bacchum, II. 29. Æthiopes statura minima, II. 32. — Æthiopes Asiatici, III. 94. VII. 70.
- Æthiopiæ situs, III. 114. ejus descriptio et quarum rerum ferax sit, *ibid.* — Æthiopiæ regno solus Sesostri Ægypti rex potitus, II. 110. Æthiopiam Nilus permeat, II. 22.

- Æthiopiæ et Ægypti conjunctio, II. 100. Æthiopia incunabula rerum Ægyptiarum continet, II. 29.
 Æthiopicus lapis, II. 134. 86. 176.
 Aetion, Echecratis filius, V. 92. eique redditum oraculum, *ibid.*
 Ætolia, ἡ Αἰτωλίας χώρα, VI. 127.
 Ætolus, Αἰτωλός, Males, Agaristæ proci, germanus Tiformi, VI. 127.
 Affines Medi et Persæ similiter colunt, I. 134.
 Africæ descriptio geographica, IV. 41 — 44. termini, 17. deserta, II. 32. Africæ superiora æstas semper obtinet, II. 26. Africa circumnavigata, IV. 42. *seq. vid.* Libya.
 Africus ventus pluviosissimus, II. 25.
 Ageus, Onomasti pater, VI. 127.
 Agamemnon Pelopides, VII. 159. Orestis pater, I. 67.
 Agarista, Clisthenis filia, Græcorum præstantissimo destinata, VI. 126. ejus proci totius Græciæ præstantissimi juvenes, VI. 127. nubit Megacli, VI. 130. ejus liberi, VI. 131.
 Agarista, Hippocratis ex Agarista nati filia, Xanthippo nupta; Periclis mater, VI. 131.
 Agasicles Halicarnasseus, I. 144. legem Apollinis Triopii ausus violare, *ibid.*
 Agathoergi Spartæ, I. 67.
 Agathyrsi, IV. 49. 102. 125. eorum sedes, IV. 100. mores et instituta, IV. 103.
 Agathyrsus, Herculis filius, IV. 10.
 Agbalus, pater Merbali, VII. 98.
 Agbatana Mediæ, τὰ Μηδικὰ Ἀγβάτανα, III. 64. 92. nomen, I. 98. situs, *ibid.* ejus urbis exstructio, I. 98. 110. ibi sedes Cyri, I. 153. et Cambysis, III. 64.
 Agbatana Syriæ, III. 62. 64.
 Agenor, Cilicis Phœnicis pater, VII. 91.
 Agesilaus, Doryssi fil., VII. 204.
 Agesilaus, Hippocratidæ filius, VIII. 131.
 Agelus, Alcidis filius, VI. 61. uxorem suam amico Aristoni collocat dolo adactus, VI. 62.
 Agger Nilo aggestus a Mene primo Ægypti rege, II. 99. agger visu mirabilis Euphrati aggestus a Nitocri regina, I. 185. agger circa portum Samiorum ductus, III. 60. aggeribus jactis Ionæ oppida capit Harpagus, I. 162.
 Agis, Menaris pater, VI. 65.
 Agis, Spartæ rex, VII. 204.
 Aglauri, Cecropis filia, fanum, VIII. 53.
 Aglomachi turris privata, VI. 164.
 Agmen Xerxis Græciam petentis describitur, VII. 40, 41.
 Agora, Ἀγορῇ, i. e. Forum, oppidi nomen, VII. 58. *coll. c. 23 extr. et 25.*
 Agrianes fluvius in Hebrum se exonerat, IV. 90.
 Agrianes, Ἀγριᾶνες, populus, V. 16.
 Agrigentini, οἱ Ἀκραγαντινοί, Camicum incolunt, VII. 170. eorum monarcha Theron, 165.
 Agron, primus ex Heraclidis Sardium rex, I. 7.
 Agyllæi: eorum ager, cædibus pollutus, quo pacto expiatus I. 167. Condunt Hyelen sive Veliam, *ibid.*
 Ahenum ex aculeis sagittarum factum in Scythia, ejusque descriptio, IV. 91. ahenum ad crateris Argolici modum factum Junoni Samii dedicant, IV. 152. ahenum in Ponti ostio a Pausania dedicatum, IV. 81.
 Ajax, pater Philæi, VI. 35.
 Ajax, Telamonis filius, pro heroe habitus, V. 66. a Græcis ad Salaminem invocatus, VIII. 64. ei in ipsa Salamine triremis dedicata, VIII. 121.
 Aïmnestus, *vid.* Æimnestus.
 Alabanda, urbs Phrygiæ, VIII. 136.
 Alabandi in Caria, VII. 195.
 Alæ in humeris visæ, I. 209.
 Alalia, ἡ Ἀλαλία, I. 166. in Corsica a Phocæensibus condita, I. 165.
 Alarodii, III. 94. cum Xerxe militantes, VII. 79. eorum armatura et dux, *ibid.*
 Alazir, Barcæorum rex, in foro interfectus, IV. 164.
 Alazones, Scythicus populus, IV. 17. 52.
 Alba arx Memphi, τὸ Λευκὸν τεῖχος ἐν Μέμφει, a Persis occupata, III. 91.
 Albæ columnæ, Λευκαὶ Στήλαι, sic dictus locus, V. 118.
 Album litus, *vide* Leuce Acte.
 Alcæus, Herculis fil., I. 7.
 Alcæi poetæ fuga, V. 95. ejus arma suspenderunt in Sigeo Athenienses, *ibid.*
 Alcámenes, Telecli fil., VII. 204.
 Alcenor, Argivus, I. 82.
 Alcetes, pater Amyntæ, VIII. 39.
 Alcibiades, Clinia pater, VIII. 17.
 Alcides, Ageti pater, VI. 61.
 Alcimachus, Eretriensis, Euphorbi pater, VI. 101.
 Alcmæon, pater Megaclis adversarii Pisistrati, I. 59.
 Alcmæon, Megaclis hujus filius, VI. 125. Cræsum adjuvat in consulendo oraculo Delphico; auro se ridicule onerat apud Cræsum; victor in Olympicis, *ibid.* Megaclis illius pater, qui Agaristen Clisthenis fil. in matrimonium ducit, VI. 127.
 Alcmæonidæ, nobilissima inter Athenienses familia, VI. 125. *coll.* V. 66. piaculo obnoxii (ἐναγέες), I. 61. *coll.* V. 70, 71. ob Pisistratum, I. 64. et ob Pisistratidas patria profugi, templum Delphicum ædificandum conducunt, V. 62. Athenas tyrannide liberant, VI. 123. *coll.* V. 63. et VI. 121. per Clisthenis Sicyoniorum tyranni affinitatem per universam Græciam celebrati, VI. 126 — 131. eorum opes et victoriæ, VI. 125. 126. factionibus dissident cum Isagora, V. 66. Athenis ejecti, mox vero restituti sunt, V. 69 — 73. clypeum Persis post pugnam Marathoniam ex composito sustulisse feruntur, VI. 115. quod negat Herodotus, VI. 121 — 124.
 Alemena, mater Herculis, II. 43. 145.
 Alcon Molossus e procis Agaristæ, VI. 127.
 Alæ ludus a Lydis inventus, I. 94. — alæ lus Cereris et Rhampsinit, II. 122.
 Alæ Minervæ, τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης, templum Tegeæ, I. 66. IX. 70.
 Aleius campus, τὸ Ἀλῆιον πεδῖον, Ciliciæ, VI. 95.
 Aleuadæ, Thessaliæ reges, VII. 6. nuncios ad Xerxem mittunt ut succurrat contra Græcos, *ibid.* Thessalis invitis, VII. 172. *cf. c. 130. fin.* — Aleuadæ, i. e. Aleuæ filii, fuere Thorax Larissæus, ejusque fratres Eurysipylus et Thrasydeius, XI. 58.
 Aleuas, *vid.* Aleuadæ.
 Alexander, Priami filius, Helenæ raptor, I. 3. II. 114. vi ventorum in Ægyptum delatus, Helenam et opes Menelao raptas relinquere coactus, II. 113 — 115. *cf. c. 116.* in Cyprii vero carminibus triduo ex Sparta Ilium pervenisse fertur, II. 118.
 Alexander, Amyntæ filius, Macedoniæ rex, V. 19. VII. 173. vetusta origine Græcus, V. 22. VIII. 136 — 139. familiae stemma, VIII. 139. adhuc juvenis Persarum legatos nimis insolentes in convivio interimit, V. 19. 20. 21. in Olympicis stadium currit primo proximus, V. 22. Græcos ad Thermopylas per legatos monet, ne in his faucibus manentes ab invadente Xerxis exercitu conculcentur, VII. 137. a Mardonio legatus Athenas missus, VIII. 136. Athenienses hortatur ad paciscendum cum Persis, VIII. 140. ad Plataeas Atheniensibus Mardonii causam prodit, IX. 44. 45. aurea ejus Delphis statua, VIII. 121.
 Alilat, eadem Arabibus quæ Urania, III. 8.

- Alitta, Venus dicta ab Arabibus, I. 131.
 Alluvione fluminis agros decurtatos compensat Ægypti rex, II. 109.
 Alopecæ, in Attica pagus, V. 63.
 Alpeni, Ἀλπηνοί, vicus ad Thermopylas, Græcorum receptaculum, VII. 176. *cf.* c. 229. *ubi sing.* Ἀλπηνὸς πόλις.
 Alpheus et Maron, Orsiphanto geniti, VII. 227. eorum virtus ad Thermopylas, *ibid.*
 Alpis fluvius, IV. 49.
 Alus, urbs Achaiae Thessalicæ, VII. 173. 197.
 Alyattes Sadyattæ succedit in Lydiæ regnum, I. 16. bellum cum Milesiis a patre sibi traditum gerit, I. 17. 18. 19. morbo divinitus affectus, oraculi admonitu, pacem componit cum Thrasybulo, Milesiorum tyranno, I. 19 — 22. e morbo convalescens Delphis donaria dedicat, I. 25. ob Scythas transfugas cum Cyaxare et Medis bellum gerit, I. 16. 73. 74. Cimmericus ex Asia ejicit, I. 16. ejus mors et anni regni, I. 25. sepulcrum memorabile, I. 93. — ejus filii, Croesus et Pantaleon, I. 92. filia Aryena, I. 74.
 Amasis Ægyptius ex domo minime illustri, II. 172. post cladem Ægyptiis a Cyrenavis allatam, ab exercitu contra Aprien rex nominatus, II. 161. 162. 163. hunc ad Mememphim, opp. prælio vicit, captumque postea Ægyptiis tradit, II. 169. generis obscuritatem callido invento a contentu vindicat, II. 172. vitæ ratio et mores, II. 173. 174. uxor ejus Ladice Cyrenaea Veneri votum facit, I. 181. Græcorum amicus, II. 178. III. 39. Iones Caresque sibi custodes corporis adversus Ægyptios adsciscit, II. 154. ad eum se confert Solon, I. 30. cum Cyrenavis mutuum amicitiam contrahit, I. 181. et fœdus componit cum Cræso, I. 77. hospitii jus cum Polycrate contractum propter nimiam hujus felicitatem solvit, III. 40 — 43. primus Cyprum capit, tributariamque facit, II. 182. Cambysen deludit, missa Apriæ filia pro sua, III. 1. inde bellum Ægyptiis cum Persis, *ibid.* quo imminente. Amasis mortuus est, III. 10. in ejus cadaver nefarie sævit Cambyzes, III. 16. ejus opera magnifica, II. 175. 176. dona in Græciam ab eo dedicata, II. 182. linei thoraces intextis figuris ornati, III. 47. ejus tempora, I. 30. III. 10. II. 134.
 Amasis, vir Maraphius, dux Persarum contra Barceos, IV. 167. Barcen diu oppugnatam dolo et perfidia capit, IV. 201. Cyrenen occupare frustra tentat, IV. 203.
 Amathuntis, Ἀμαθούντος, urbis in Cypro, obsidio ab Onesilo, Salaminiorum rege, instituta, V. 104. *seq.* sed Persarum adventu frustrata, V. 108. *seq.*
 Amathusii, cum Medis facientes, V. 104. Onesilo, in pugna ad Cypriorum Salamina interfecto, oraculi jussu annua sacra faciunt, V. 114.
 Amazones, Oiorpata, *viricidæ*, a Scythis nominatæ, cum Græcis bellum gerunt, IV. 110. IX. 27. nonnullæ ex iis forte fortuna ad Scytharum oras delatæ, Scythis prælium committunt, et feminæ agnitæ eis nubunt e parentibus abductis, eorumque linguam edoctæ, IV. 111 — 116. inde Sauromatæ orti, IV. 117. *coll.* c. 110.
 (Amazones) Libycæ in Zanecibus, IV. 193.
 Amazonides a Thermodonte fl. in Atticam incursionem faciunt, IX. 27.
 Ambracia, *vid.* Ampracia.
 Amestris, Otanis filia, VII. 61. Xerxis uxor, VII. 61. 114. ejus amiculum fatale, IX. 108. crudelitas in uxorem Masisatæ, IX. 111.
 Amiantus, Agaristæ procus, VI. 127.
 Amiculum Sylosontis, III. 139. 140. Amestris, IX. 108.
 Amicus sollers possessio pretiosissima, V. 24. amici casum flet Psammenitus, non liberorum, causamque reddit, II. 14.
 Amilcar, Ἀμίλκας, Annonis fil., a matre Syracusius, rex Carthaginiensium, in pugna Geloni commissâ subito disparuit, VII. 165. 166. 167. ei sacra faciunt Carthaginienses, c. 167.
 Aminias Pallenensis, Atheniensis civis, pugnae navalis ad Salaminem initium facit, VIII. 84. Artemisiam fugientem insecutus, VIII. 93. *coll.* c. 87. præcipua laus ei tributa, *ibid.*
 Aminocles, Critini fil., e naufragio classis Persicæ ad Sepiadem dives factus, VII. 190.
 Ammonis oraculum in Africa, I. 46. II. 32. ejus origo, II. 55.
 Ammoun Jovem appellant Ægyptii, II. 42.
 Ammonii, Ægyptiorum et Æthiopum coloni, II. 42. Jovis templum habent, a Thebano templo derivatum, IV. 18. adversus eos Cambysis expeditio infelix, III. 25. 26. Ammoniorum rex Etearchus, II. 32. eorum cultus et sacra, II. 42. IV. 181. Ammoniorum fons Solis, IV. 181.
 Amompharetus Spartanus pervicacia sua Græcos ad Platacas impedit quominus uno agmine ad Cithæronem montem recedant, IX. 53 — 57. ejus virtus in pugna Plataensi, IX. 71. inter Irenas (*quod v.*) a Lacedæmoniiis sepultus, IX. 85.
 Amores quomodo tractent Caunii, I. 172. — Amoribus puerorum dediti Persæ et Græci, I. 135.
 Amorges, Persarum dux, V. 121.
 Ampa, urbs ad Rubrum mare, VI. 20.
 Ampelos, promontorium Toronæum, VII. 122.
 Amphiarai templum Thebis, et oraculum, I. 46. VIII. 134. verax a Cræso repertum, I. 49. eique donaria a Cræso missa, I. 52.
 Amphiarus, Amphilocho pater, III. 91.
 Amphicra urbs, VIII. 33.
 Amphicrates, Samiorum rex, III. 59.
 Amphictyones: eorum sedes et conventum ad Thermopylas prope Anthelam vicum, VII. 200. *cf.* c. 213. eorum potestas, *ibid.* templum Delphicum elocant ædificandum, II. 180. V. 62. inscriptionibus et columnis Græcos ad Thermopylas occisos honorant, VII. 228. Ephialten proditorem proscribunt, VII. 213.
 Amphictyonis templum et Amphictyonidis Cereris templum, VII. 200.
 Amphilocho, Amphiarai fil., Troja ejectus, VII. 91. Poseidon, urbem Pamphyliorum condidit, III. 91.
 Amphilytus Acarnan, ariolus, I. 62.
 Amphimnestus, procus Agaristæ, VI. 127.
 Amphionis Bacchiadæ filia clauda, Labda, Cypsæli mater, V. 92, § 2.
 Amphissa urbs, VIII. 32.
 Amphitryo, Herculis pater dictus, VI. 53. idem et Alcmena Herculis parentes, origine Ægyptii fuere, II. 43. Amphitryonis tripus, V. 59.
 Ampracia, Ampraciolæ, Ἀμπρακίηται, vel Ἀμπρακιδῶται, VIII. 47. IX. 28. 31.
 Amyntas, Alcetæ fil., VIII. 139. Hippia Atheniensi Anthemunta oppidum offert, V. 94. Megabazo terram et aquam mittit, V. 17. 18. et legatos in convivio nimis insolentes ne inhibere quidem conatur, V. 18. 19. 20. pater Alexandri, VII. 173. VIII. 136. 139. et Gygræ, VIII. 136. V. 21.
 Amyntas Asiaticus, Bubaris fil., VIII. 136.
 Amyrgii Scythæ, VII. 64.
 Amyris, *Sapiens nominatus*, Sirita, Damasi pater, VI. 127.
 Amyrtæus, rex Ægypti, II. 140. pluribus malis Persas afficit, III. 15.
 Amytheon, Melampodis pater, II. 49.
 Anacharsis, Scythæ sapiens, IV. 46. in Scythiam reversus Matri Deum pervigilium agens, interfectus, IV. 76. de

- eo alia fabula; et dictum ejus de Græcis, IV. 77. eum novisse se negant Scythæ, IV. 76. *ubi* ejus genus.
- Anacreon Teius, familiaris Polycrati, III. 121.
- Anactorii ad Plateas, IX. 28.
- Anactoron Eleusinium, IX. 65.
- Anaphes, Otanis fil., dux Cissiorum in Xerxis exercitu, VII. 62.
- Anaphlystus, pagus Atticæ, IV. 99.
- Anaua, Phrygiæ urbs, VII. 30.
- Anaxander, Eurycratis filius, Spartanus, VII. 204.
- Anaxandrides, Leontis filius, Spartæ rex, I. 67. V. 39. VII. 204. ejus duæ uxores, altera jussu Ephorum ducta, et liberi ex iis, V. 39. 40. 41. quattuor ejus filii, Cleomenes, Dorieus, Leonidas et Cleombrotus, *ibid.* et VII. 205.
- Anaxandrides, Theopompi filius, VIII. 131.
- Anaxilaus, Archidami filius, VIII. 131.
- Anaxilaus, Cretinæ filius, Rhegii tyrannus, cum socero suo Terillo Amilcarem in Siciliam vocat, VIII. 165. Zancleis regique Scythæ infensus, consilium dat Samiis Zanciam occupandi, VI. 23.
- Anchimolius, Asteris filius, ad pellendos Pisistratidas Sparta missus, V. 63. ejus interitus et sepulcrum, *ibid.*
- Ancillarum opus maximum circa Alyattis sepulcrum, I. 93.
- Ancora ferrea a Sophane gestari solita in proelio, IX. 73.
- Andreas, proavus Clisthenis Sicyonii, VII. 126.
- Andrii cum Medis faciunt, VIII. 66. pecunias Themistocli dare recusant, VIII. 111.
- Andiobulus, Timonis pater, Delphus, VII. 141.
- Androcratis herois fanum, IX. 25.
- Androdamas, Theomestoris pater, Samius, VIII. 85. IX. 90.
- Andromeda, Cephei filia, VII. 61. 150. Persei uxor, Persem ex eo peperit, VII. 61.
- Androphagi, IV. 18. 100. 102. ferocissimos mores habent, IV. 106. Scythis auxilia contra Persas negant, c. 119. et profugiunt Persis irruentibus, c. 125.
- Androsphinges, II. 175.
- Andrus insula, IV. 33. Cycladum una, V. 31. quod pecunias pendere nollet, a Græcis, Themistocle duce, obsessa, VIII. 111. *seq.*
- Aneristus, Sperthiæ pater, VII. 134.
- Aneristus, Sperthiæ fil., in Asiam missus legatus, ab Atheniensibus interfectus, VII. 137.
- Angareion Persæ quid appellent, VIII. 98.
- Angites fl., in Strymonem fluit, VII. 113.
- Angrus fl., ex Illyriis fluens, IV. 49.
- Anguis ingens arcis custos in templo ab Atheniensibus cultus, VIII. 41. *vid.* Serpens.
- Anguilla sacra Ægyptiis, II. 72.
- Animalia, quæ ab hominibus comeduntur, feracia et fecunda: quæ noxia sunt, parum fecunda, III. 107. animal nullum interimunt Indi quidam, III. 100. animantes, tam volucres quam quadrupedes, in India majores quam aliis in locis, III. 106. — animalia in saxis primi sculpsunt Ægyptii, II. 4. animalia quomodo in suis vestibus pingant qui Caucasum incolunt, I. 203. animalia apud Persas et Magos omnia vel mala vel bona, I. 140. animalia quadrati oris, τετραγωνόσσωπα, apud Gelonos, IV. 109.
- Animam hominis immortalem et de corpore in corpus migrare primi dixerunt Ægyptii, II. 123.
- Animus hominum habitat in auribus, VII. 39. — animi vires augentur augescente corpore, III. 124.
- Anno, *vid.* Hanno.
- Annum primi Ægyptii compererunt et distinxerunt in menses, II. 4. — anni ratio apud Græcos, I. 32. *coll.* II. 4. apud Ægyptios, II. 4. apud Persas, III. 90. anni humanæ vitæ LXX. I. 32. anni vitæ Æthiopum, et Persarum, III. 22, 23. — annorum quindecim millia a Dionyso ad Amasin regem numerant Ægyptii, II. 145.
- Annulum signatorium gestant Babylonii singuli, I. 195. annulus Polycratis signatorius, III. 41.
- Anopæa, semita et mons ad Thermopylas, VII. 216.
- Anseres mactantur in Ægypto, II. 45. *cf.* c. 37.
- Antacæi, cete ingentia sic dicta, IV. 53.
- Antagoras, Hegetoridæ pater, Cous, IX. 176.
- Antandrus, Ἀντάνδρος ἡ Πελασγίς, VII. 42. in Troade terra ab Otane capta, V. 26.
- Anthela oppidum ad Thermopylas, VII. 176. ibi Amphictyones sedes habent, 200.
- Anthemus oppidum Hippiae oblatum, V. 94.
- Anthylla urbs in calceamenta datur uxori ejus qui in Ægypto regnat, II. 98.
- Antichares Eleonius, V. 43.
- Anticyra urbs, VII. 198, 213.
- Antidorus Lemnius a Xerxe ad Græcos transfugit, VIII. 11.
- Antiochus, Tisameni pater, IX. 33.
- Antipater, Orgis fil., Thasiis demonstrat in cœnam Xerxi præbitam cccc talenta esse insumta, VII. 118.
- Antiphemus, Lindiorum dux, VII. 153.
- Antrum Corycium, VIII. 36. antra mysteriis celebrandis inserviunt, IV. 95.
- Anysis, rex Ægypti, successor Asychis, cæcus; a Sabaco Æthiopum rege regno exutus, II. 137. deinde quinquaginta post annis regnum recipit, ex insula Elbo, ubi latuerat, redux, II. 140.
- Anysis urbs, II. 137. et Anysia præfectura in Ægypto, II. 166.
- Anysus, pater Tetramnesti, Sidonius, VII. 98.
- Aparytæ populus, III. 91.
- Apaturia festa, I. 147.
- Apeliotes ventus, IV. 22.
- Aper immanis Mysorum devastat arva, I. 36. in Africa nullus, IV. 192.
- Apes loca trans Istrum occupare, Thraces narrant, parum probabiliter Herodoti sententia, V. 10.
- Aphetæ, Ἀφεταί, *i. e.* locus unde navis solvitur, ad Maliacum sinum, VIII. 4. 6. unde nomen ei impositum, VII. 193.
- Aphidnæ in Attica Tyndaridis proditæ, IX. 73.
- Aphidneus Callimachus, VI. 109.
- Aphrodisias insula, IV. 169.
- Aphthitana præfectura in Ægypto, II. 166.
- Aphytis opp. in Pallene, VII. 123.
- Apia, *i. e.* Tellus, dea Scythis, IV. 59.
- Apidanus, fl. Thessaliæ, Ἠπιδανός, VII. 129. 196.
- Apis, Ægypti urbs Libyæ confinis, II. 118.
- Apis, Ægyptiorum deus, Græcorum Epaphus, II. 153. quando apparet, Ægyptiorum festum, III. 27. ejus descriptio et notæ, c. 28. illus a Cambyse et vulneratus contabuit, c. 29. ei aula Memphi a Psammiticho aedificata, II. 153.
- Apollo, Ægyptiorum Orus, Osiris et Isis fil., a Latona nutrice occultatus, II. 156. *cf.* 144. ejus oraculum, II. 83. templum Buto, II. 155. 156. fons Apollini sacer in Libya, IV. 158. Apollo Sileni Marsyæ pellem apud Phryges suspendit, VII. 26. ad solos Metapontinos in Italiam venit, Aristea comite, IV. 15. Apollo Scythis Cetosyrus nominatus, IV. 59. Apollini Triopio ludos celebrant Dorienses, I. 144. Apollinis delubrum apud Abas opulentum et oraculum, VIII. 33. *cf.* c. 134. cultus Spartæ, VII. 57. ejus statua in Thornace Laconica, I. 69. Ismenii Apollinis Thebis templum, I. 52, 92. V. 59. ibi ex victima responsa dei petuntur, VIII. 134. Ploi Apollinis fanum Thebanorum, VIII. 135. Apollo Lycius Pataris, I. 182.

- Delphicus Apollo, a Cræso Græcorum deus nominatus, et præcipue cultus, I. 90. *cf. c. 50 seq.* a Cræso invocatus, pyræ ignem exstinguit, I. 87. vaticiniorum suorum exprobranti rationem reddit, I. 90. 91. Apollinis arma sponte apparentia Delphis, VIII. 37. Apollo ἐκηδύλος, V. 60. εὐσκοπος, 61. χρηστήριος, VI. 80. Loxias, I. 91. IV. 163.
- Apollonia in Ponto Euxino, IV. 90 *et* 93.
- Apollonia in sinu Ionio, IX. 92. ubi sacræ Solis oves, IX. 93. Apolloniates ager, ἡ Ἀπολλωνίη χώρα, *ibid.*
- Apollophanes, Bisaltis pater, Abydenus, VI. 26.
- Apologus Cyri ad Iones, I. 141.
- Apries, Ægypti rex, Psammis fil., regum longo tempore fortunatissimus, cum Phœnicibus bellum gerit, II. 161. Libyes Cyrenæis finitimi ei se tradunt, IV. 159. at ingente clade in bello cum Cyrenæis accepta, *ibid.*, ab eo Ægyptii desciscunt, rege electo Amasi, II. 161 *seq.* ab Amasi prælio victus, et vivus captus, II. 169. ejus interitus et sepultura, *ibid.*
- Apsinthii vel Absinthii Thraces, VI. 34. Plesthoros, indigenæ deo, Cæobazum immolant, IX. 119.
- Apulia, *vid.* Iapygia. — Apuli, IV. 99.
- Aquæ sacrificant Persæ, I. 131. aqua quomodo importetur in arida Syriæ loca, III. 6. aquam in arida loca quomodo deportarit per canalem Arabum rex, III. 9. aqua quædam adeo invalida, ut nihil super eam innatare possit, III. 23. aquæ calidæ in Thermopylis, VII. 166. aqua Teari fluvii ad scabiem curandam utilis, IV. 90. aqua fontana miræ naturæ apud Ammonios, IV. 181. alia similis, IV. 182. aqua Stygis, perque eam jusjurandum, IV. 74. *cf.* Fons.
- Aquæductus Sami memorabiles, III. 60.
- Aquiminaria Delphos a Cræso missa, I. 51.
- Ara Delphis a Chii donata, II. 135. ara Apollini ab Aristeia exstrui jussa, IV. 155. ara Dianæ Orthosia, IV. 87. Jovis forensis, V. 46. ara ventis statuta in Thyia, VII. 178. ara Herculis, VII. 176. aras non exstruunt Persæ, I. 131. aras primi statuere Ægyptii, II. 4. aræ et delubra præterquam Marti in Scythia nulla, IV. 59. ara duodecim deorum Athenis, II. 7. ara tangitur in jurejurando, VI. 68.
- Arabia situs et qualis ea regio, III. 107. IV. 39. terræ natura, II. 12. ejus jucundissimus odor, III. 112. Arabia mons, II. 8. Arabia partes in Africa, VII. 69.
- Arabes cum mulieribus suis quomodo misceantur, I. 198. maxime fidem servant inter homines, III. 8. fœderis apud eos ineundi mos, *ibid.* qualis eorum tonsura, *ibid.* camelis vehuntur in bello, VII. 86. Cambysi aditum permittunt in Ægyptum, III. 9, 88. tributorum immunes, III. 88. 91. millena talenta thuris Dario pendunt, III. 97. Arabum in exercitu Xerxis dux et armatura, VII. 69.
- Arabicus sinus, II. 11. IV. 39.
- Aradius fuit Merbalus, VII. 98.
- Ararus, fl. Scythiæ, IV. 48.
- Atratum in Scythicam regionem ex cælo demissum, IV. 5.
- Arax, fl., I. 126. III. 36. IV. 11. 40. ejus insulæ, I. 202. de ejus cursu, IV. 40. ponte junctus a Cyro, I. 205.
- Arbores fructuum odore, perinde ut vinum, inebriantes, I. 202. arbores lanam ferentes in India, III. 106. arbores omnes in Thera præter unam aridæ factæ, IV. 151.
- Arcades, I. 146. II. 171. V. 49. Arcadas invasuri Lacedæmonii a Pythia (quæ glandivoros illos nominat) prohibiti, I. 66. eos contra Spartam sollicitat Cleomenes, VI. 74. — Arcades in Thermopylis, VII. 202. Arcades (transfugæ), VIII. 26. Arcades semper regionem tenuerunt, VIII. 73.
- Arcesilaus, Batti fil., rex Cyren. IV. 159.
- Arcesilaus II, Batti felicitis fil., IV. 160. ejus clades ab Afiris accepta; interitus a fratre strangulati, *ibid.*
- Arcesilaus III, Batti claudi fil., in Samum profugit, IV. 162. redux in patriam Cyrenen, oraculi immemor, crudelia facinora perpetrat, IV. 164. Cambysi Cyrenen tradidit tributariam, IV. 165. ejus interitus, IV. 164.
- Archander, Danaï gener, Phthii filius, Achæi nepos, II. 98.
- Archandri urbs, Ἀρχάνδρου πόλις, II. 97 *seq.*
- Archelai tribus, Sicyone, V. 68.
- Archelaus, Agesilai fil., VII. 204.
- Archestratidas, Athenagoræ pater, IX. 90.
- Archias Spartanus, ejus virtus ad Samum, III. 55.
- Archias alius, Samii fil., *ibid.*
- Archidamus, Anaxandridæ fil., VIII. 131.
- Archidamus, Zeuxidami fil., amitam in matrimonium ducit, VI. 71.
- Archidice, nobilis meretrix, II. 135.
- Archilochus Parius; ejus iambus trimeter, I. 12.
- Architecti: Eupalinus, III. 60. Rhœcus, *ibid.* Mandrocles Samius, IV. 87.
- Arcu utendi Scytharum et Persarum peritia, I. 73. — arcus ab Æthiope Persarum regi missus, III. 21. 30. arcus Herculis, IV. 10. arcus semper intentus rumpitur, II. 173.
- Ardericca, vicus Assyriæ, I. 185.
- Ardericca in terra Cissia, ab Eretriensibus captivis habitata, VI. 119.
- Ardys, Gygis fil., Sadyattæ pater, Sardium tyrannus, Miletum invadit, I. 15.
- Areius pagus, Ἀρήϊος πάγος, sive Areopagus Athen. VIII. 52.
- Arena aurifera in India, III. 102. arenæ cumuli Cambysis exercitum obruunt, III. 29.
- Areopagus Athen. VIII. 52.
- Argadas, Ionis fil., V. 66.
- Argæus, Philippi pater, Perdiccæ, fil., VIII. 139.
- Arganthonius, Tartessi rex: ejus longævitæ; cum Phœaciensibus amicitia, I. 163. quando mortuus, I. 165.
- Arge et Opis, virgines Hyperboreæ, II. 35.
- Argentum apud Scythas non in usu, IV. 71. nec apud Massagetas, I. 215. argenti ferax Lydia, V. 49. argenti metalla Macedonum haud procul a Prasiade palude, V. 17. Atheniensium in Laureo monte, VII. 144. argenti et auri metalla in Pangæo monte, VII. 112. argenti ratio ad aurum, III. 95. argentum Aryandicum, IV. 166.
- Argi lucus a Cleomene incensus, VI. 80.
- Argia, Aristodemi uxor, VI. 52.
- Argilus, opp. Bisaltiae, VIII. 115.
- Argiopium, loci nomen, IX. 57.
- Argivi, progenitores Persarum, VII. 150. contra Thebas cum Polynice militant, IX. 27. Argivorum rex, VII. 149. Argivorum odium in Spartanos, *ibid.* Argivi musica præstant inter Græcos III. 131. Argivorum regnum sibi mercedem petit Melampus, IX. 34. Argivi mercede a Pisistrato conducti contra Athenienses, I. 61. eorum bellum cum Lacedæmonii de Thyrea; clades et lex ob eam lata de tendendis capitibus, I. 82. Argivi contra Athenienses ab Æginetis invocati, V. 86. ob multam sibi nondum solutam auxilia negant, VI. 92. clade a Cleomene accepta, VI. 78 *seq.* *cf.* VII. 148, Argivorum servi imperium arripiunt; postea ejecti Tiryntem obtinent, et diuturnum gerunt bellum cum dominis, VI. 83. In bello Medico societatem Græcorum recusant, et a neutra parte stant, Xerxe Græciam invadente, VII. 148 — 152. Persas in Græciam accessisse feruntur, VII. 152. eorum fœdus cum Persis, nunciis Susa missis, renovatum, VII. 150, 151. mittunt nuncium ad Mardonium, IX. 12.
- Argivæ feminae a Phœnicibus raptæ, I. 1. Argivarum mulierum furor, IX. 34.

- Argo navis, VII. 193. sub Pelio monte a Jasone fabricata, IV. 178.
- Argolici sive Argivi crateres, IV. 152.
- Argolis regio, I. 82.
- Argon, *vid.* Agron.
- Argonautarum expeditio, quo tempore suscepta sit, I. 3.
- Argonautarum posterl Minyæ, e Lemno ejecti, a Lacedæmoniis recepti, etc. IV. 145 *seqq.* Argonautæ in Libyam delati, IV. 179.
- Argos olim Græciæ civitates omnes antecellens, I. 1. ab Homero maxime celebratum, V. 67. viris desolatum a servis tenetur, IV. 83. Persis quam amicum, VII. 150.
- Argus heros, VI. 80.
- Ariabignes, Darii fil. Xerxis fr., præfectus classi Xerxis, VII. 97. occubuit in pugna ad Salaminem, VIII. 89.
- Atiantas, rex Scytharum, IV. 81.
- Ariapithes, rex Scytharum, IV. 76. ejus interitus, IV. 78.
- Ariaramnes Persa, Ionibus favens, VIII. 90.
- Aridolis, Alabandensium tyrannus, VII. 195.
- Arietes Thebanis Ægyptiis sacri, II. 42.
- Arii pop., Ἀρείοι, III. 93. Ἀρείοι, olim Medi vocati, VII. 62. eorum in exercitu Xerxis armatura et dux, VII. 66.
- Arima *Scythis* unum *significat*, IV. 27.
- Arimaspea carmina Aristæ, IV. 14.
- Arimaspi, viri unoculi in septemtrionalibus Europæ partibus Grypibus aurum subripiunt, III. 116. *cf.* IV. 13, 27.
- Arimnestus Plateensis, IX. 72. *cf.* c. 64. *Adde* Æimn.
- Ariomardus, Artyphii germanus, Caspiorum dux, VII. 67.
- Ariomardus, Darii et Parmyis fil., dux Moschorum et Tiberenorum, VII. 78.
- Arion Methymnæus, citharædus, I. 23. primus docuit dithyrambum, *ibid.* a delphino per mare vectus, I. 24. ejus donarium apud Tænarum, *ibid.*
- Ariphron, Xanthippi pater, VI. 131, 136. VII. 33. VIII. 131.
- Arisba in Lesbo, urbs Methymnæorum, I. 151.
- Aristagoras, Heraclidis fil., Cumæus tyrannus, IV. 138. dolo captus et civibus traditus, V. 37. at incolumis dimissus, 38.
- Aristagoras Cyzicenus, IV. 138.
- Aristagoras, Molpagoræ filius, Histiaei gener ac consobrinus, Mileti procurator, V. 30. a Naxiis exulibus sollicitatus ad eos reducendos, *ibid.* *seqq.* rebellionis Ioniciæ auctor, V. 36. 37. manifesto a Dario deficit, V. 37. isonomiam instituit, et tyrannos evertit, quasi ipse alienus a tyrannide, V. 37, 38. Spartam missus ad societatem comparandam, V. 38. ejus cum Cleomene acta, V. 49. 50. 51. Sparta coactus excedere, c. 51, Athenas venit, eosque ad belli societatem inducit, c. 97. Pæones ad defectionem sollicitat, V. 98. expeditio ejus contra Sardes, V. 99. 100. VII. 8. turbis tantis commotis, consilii inops, Myrcinum Edonidem petit, V. 124. *coll.* c. 11 et 22. a Thracibus interfectus, v. 126.
- Aristagoras, Samius, Hegesistrati pater, IX. 90.
- Aristeas Proconnesius, Caustrobii fil., *Arimaspea carmina* condit, IV. 13. cum Apolline ad Metapontinos venisse, et post mortem denno comparuisse fertur, IV. 13. 14. 15. ejus statua Metaponti in foro, IV. 15.
- Aristeas, Adimanti filius, Corinthius, ab Atheniensibus interfectus, VII. 137.
- Aristides, Lysimachi filius, vir optimus Atheniensium atque justissimus, in exilium a populo ejectus; Themistocli haud amicus simultatem missam facit pro bono communi patriæ, et nuncium affert Græcis, eosque undique ad Salaminem circumventos esse, VIII. 79 — 82. Persas multos interfecit, VIII. 95. dux Atheniensium ad Plateas, IX. 28.
- Aristocrates, Casambi pater, VI. 73.
- Aristocratia commoda et incommoda, III. 81, 82.
- Aristocyprus, Soliorum rex, a Solone carmine celebratus, V. 119.
- Aristodemus, Aristomachi fil., pater Eurysthenis et Proclis, V. 147. VII. 204. VIII. 131. duarum familiarum regiarum in Sparta auctor, IV. 52.
- Aristodemus Spartiata a Leonida remissus prælio non interest, VII. 229 *seq.* fugax dictus, et probro notatus, infamiam in pugna ad Plateas delet, VII. 231. in qua occumbens honore defunctorum caret ob detractores, IX. 71.
- Aristodicus, Heraclidis filius, Cymæus, I. 158. oraculum quomodo tentarit, I. 159.
- Aristogiton et Harmodius, Gephyræi, interfectores Hipparchi, v. 55. VII. 123. *cf.* c. 109.
- Aristolaidis fil., Lycurgus, I. 59.
- Aristomachus, Cleodæi fil., VI. 52. VII. 204. VIII. 131.
- Ariston Byzantius, IV. 138.
- Ariston, rex Spartæ, I. 67. circa ejus uxores duas et tertiam acta, IV. 61. 62. 63. callido commento ab amico Ageto uxorem abducit, VI. 62. ejus dictum super filio nato Demarato, VI. 63. ejus uxor ex heroe Astrabaco grvida, VI. 69.
- Aristonice, Pythia, VII. 140.
- Aristonymus, Clisthenis pater, VI. 126.
- Aristophantus, Delphus, Cobonis pater, VI. 66.
- Aristophilides, Tarentinorum rex, Democedi profugienti favet, III. 136.
- Arizanti, Medorum gens, I. 101.
- Arizus, Persa, Gergis pater, VII. 82.
- Arma sacra sponte extra templum Delphicum apparent, VII. 37.
- Armamenta pontibus in Hellesponto jungendis, VII. 25. postea Sesti deposita, IX. 115. inde a Græcis in templis dedicata, IX. 151.
- Armatura populorum, qui in Xerxis exercitu militabant, VII. 61. *seqq.* — Masistii equitibus præfecti, IX. 22.
- Armenii armentis opulenti, V. 49. navigiis mira ratione constructis merces Babylonem advehunt, I. 191. eorum armatura et dux in exercitu Xerxis, VII. 73.
- Armenius mons, I. 72.
- Arpoxais, Targitai fil., IV. 5. ab eo oriundi Scythæ, IV. 6.
- Arsamenes, Darii fil., Utiorum et Mycorum dux, VII. 68.
- Arsames, pater Hystaspis, I. 209. VII. 11. avus Darii, VII. 224.
- Arsames, Darii fil. ex Artystone Cyri filia, dux Arabum et Æthiopum, VII. 69.
- Artaba, mensura Persica, I. 192.
- Artabanus, Hystaspis fil., Darii frater, Xerxis patruus, bellum contra Scythas Dario dissuadet, IV. 83. ejus oratio qua Xerxi dissuadet bellum Græcis inferre, VII. 10, 11. mirum in solio regio somnium videt, VII. 17 *seq.* grave ejus cum Xerxe colloquium de vitæ humanæ conditione et de expeditionis in Græciam susceptæ periculis, et consilium de Ionibus sociis datum, VII. 46 — 52. Susa a Xerxe remissus, commissio regno, c. 52. 53. filii ejus Artyphius, c. 66, Ariomardus, c. 67, et Bagasaces, c. 75.
- Artabates, Pharnazathris pater, VII. 65.
- Artabazanes, Darii fil., cum Xerxe fratre de regno contendit, VII. 2. 3.
- Artabazus, Pharnazis fil., Chorasmiarum et Parthorum dux, VI. 66. vir Xerxi probatus, cum Mardonio remanet in Europa, regem ad Hellespontum comitatus; Olynthum capit, et Potidæam frustra oppugnat, ingenti maris accessu male adflictus, VII. 126 — 129. dissuadet Mardonio pu-

- gnam cum Græcis ad Plataeas committendam, IX. 41 *seq.* Mardonio victo interfectoque in Phocidem aufugit, IX. 66 *seq.* et callido usus commento salvus per Thessaliam elapsus, cum reliquiis copiarum in Asiam pervenit, IX. 89.
- Artace, urbs, IV. 14. incensa, VI. 33.
- Artachæes, Artæi filius, fossæ apud Acanthum faciendæ præfectus, VII. 22. magna ejus statura; defuncti funus; ei sacrificant Acanthii ex oraculo, VII. 117.
- Artachæus, Otaspis pater, VII. 63.
- Artachæus, Artayntæ pater, VIII. 130.
- Artæi olim Persæ nominati, VII. 61.
- Artæus, Artachæi pater, VII. 22.
- Artæus, Azanis pater, VII. 66.
- Artanes, Darii frater, VII. 224.
- Artanes, fl. Thraciæ, IV. 49.
- Artaphernes, Darii frater, Sardibus præfectus, V. 25, 30. brevibus verbis Athenas legatos expedit, V. 73. ab Aristagora sollicitatus ad Cycladas acquirendas, auctoritate regis, Megabaten cum exercitu mittit, V. 31. 32. *cf. cap. seqq.* Sardibus incensis, arcem obtinet, c. 100. Ionibus rebellantibus bellum infert, c. 123. suspectum Histæum habet, VI. 1 *seq.* de Persis prodicionis compertis supplicium sumit, c. 4.
- Artaphernes, Artaphernis filius, contra Athenas et Eretriam missus, VI. 94. pugna ad Marathonem cum Dati victus, retro in Asiam navigat, VI. 116. *coll.* VII. 10, 74. dux Lydorum et Mysorum in exercitu Xerxis, VII. 74.
- Artaxerxes, V. Artoxerxes.
- Artayctes, Cherasmis filius, dux Macronum et Mosynæcorum, VII. 78. Sesti præses, *ibid.* et IX. 116. ejus facinora nefaria, VII. 33. IX. 116. longam post obsidionem Sesto profugit; ab Atheniensibus captus et in crucem actus, IX. 118. 119. 120. *cf.* VII. 33. Artayctæ filius coram patre saxis obrutus, IX. 120.
- Artaynta, Masistæ filia, Darii filio a Xerxe collocata, IX. 108. eadem tamen amasia Xerxis, IX. 108 *seq.*
- Artayntes, Artachæi filius, dux classis a Xerxe relictae, VIII. 130. ejus fuga, IX. 102. probris petitus a Masiste, contra eum stringit acinacem, IX. 107.
- Artazostra, Darii filia, VI. 43.
- Artembares, vir nobilis inter Medos, I. 114. 115. 116.
- Artembares, avus paternus Artayctæ, instruit Persas, quomodo a Cyro petant ut meliorem regionem ipsis adsignet, IX. 122.
- Artemisia, Lygdamidis filia, Halicarnassensium reginā, Xerxis contra Græcos expeditionem secuta, VII. 99. ejus genus et animi præstantia, *ibid.* consilium de non tentanda belli fortuna ad Salaminem, VIII. 68. ejus facinus in pugna navali, VIII. 77. 88. 87. eam insequitur Amintas Palleneus; et quomodo servata, VIII. 93. in consilium a Xerxe adhibita separatim; deducit liberos regios, VIII. 101. 102. 103.
- Artemisium, IV. 35. VII. 175 *et* 195. describitur, VII. 176. ad Artemisium pugna navalis prima ancipiti Marte pugната, VIII. 9. 10. (1. altera et tertia, VIII. 14—17.
- Artimpasa, Venus Scythica, IV. 59.
- Artiscus, fl. Scythiæ, IV. 92.
- Artobazanes, *vid.* Artabazanes.
- Artochmes, Darii gener, Phrygum dux, VII. 73.
- Artontes, Bagæi pater, III. 128.
- Artontes, Mardonii fil., IX. 84.
- Artoxerxes, *significat* magnum bellatorem, VI. 98. filius Xerxis, VII. 106, 151.
- Artybius, Persarum dux in Cipro, ex equo docto pugnat, V. 108. 110 *seq.*
- Artynes, Ithamatis fil., Pactum dux, VII. 67.
- Artyphius, fl. Artabani, VII. 66. Ariomardi germanus, VII. 67.
- Artystona, Cyri filia, Darii uxor amata, III. 88. VII. 69.
- Arvum apud Ægyptios centum cubitos habet, I. 168.
- Aryandes, Ægypti præfectus, sollicitatus a Pheretima, exercitum in Libyam mittit, IV. 166. 167. *cf. c.* 200 *seq.* postea ob argentum excussum Aryandicum morte mulciatur a Dario, c. 166.
- Aryenis, Alyattis filia, Astyagi nubit fœderis causa servandi, I. 74.
- Asbystæ Afri, IV. 170.
- Ascalon, Palæstinæ urbs, I. 105.
- Aschy, liquoris genus, apud Argippæos, IV. 23.
- Asia, Promethei uxor, IV. 45.
- Asiæ descriptio geographica *ex mente Herodoti*, IV. 37—40 *cf.* V. 49. unde nomen acceperit, IV. 45. Asiam a Libya disjungunt Ægyptii montes, II. 17. magna Asiæ pars a Dario per Scylacem detecta, similia exhibet atque Africa, IV. 44. non ultra Indiam habitata, c. 40. enumerantur Asiæ populi, V. 49 *et* VII. 51. *seqq.* *cf.* I. 142. *seqq.* Asia inferior, τῆς Ἀσίης τὰ κάτω, per Halyn fl. determinata, I. 72. *cf.* II. 117, *simpliciter* Asia, VI. 43. *nominata.* Asiæ superiora, τῆς Ἀσίης τὰ ἄνω, trans Halyn fl. I. 130. II. 117. Asiam Persæ putant sibi necessitudine conjunctam, I. 4. IX. 116. Asiæ superioris imperium Assyrii tenent, I. 95. Asia subacta a Phraorte, I. 102. Asiæ imperium amittunt Medi, eoque Scythiæ potiuntur, I. 104 *seq.* idque Medi recuperant, I. 106. et postea Persæ obtinent, I. 130.
- Asias tribus Sardibus sic vocata, IV. 45.
- Asias, Cotyis fil., Manis nepos, IV. 45.
- Asinari cum matre Demarati concubitus falso sparsus, VI. 68. 69.
- Asine, Dryopum civitas in Peloponneso, VIII. 73.
- Asini in navigiis Armeniorum Babylonem commeantium, I. 194. asini in Scythia nulli, IV. 28. 129. asinorum vocem et formam equi Scythici non ferunt, IV. 129. asini cornibus præditi in Libya, IV. 191. asini nunquam bibentes apud Nomades Libyes, IV. 192.
- Asnach, Ægyptiacum vocabulum quid significet, II. 30.
- Asonides, navarchus Æginensis, VII. 181.
- Asopi filia, Thebe et Ægina, V. 80.
- Asopii, pop. in Bœotia, IX. 15.
- Asopodorus, Timandri fil., Thebanorum dux, IX. 69.
- Asopus, fl. Bœotiæ, VI. 108. VII. 200. 216. IX. 15. 29. 51.
- Aspathines, e Persarum primoribus, conjurationis in Magos particeps, III. 70 *seqq.* in femore percussus a mago, III. 78. Prexaspis pater, VII. 97.
- Asphaltus Babylonica, I. 179. asphaltus e puteo hauritur in Cissia terra, VI. 119.
- Assa, opp. in Atho monte, VII. 122.
- Assesus, in Milesiorum agro, et Assesia Minerva, I. 19.
- Assyria, II. 17. IV. 39. regionis potentia; terra fertilissima cereali frumento, nec vero arboribus; palmas arbores gignit, I. 192, 193. oppida habet magna et celeberrima, I. 178. Assyriæ literæ, IV. 87.
- Assyrii a Græcis dicti Syrii, VII. 63. quamdiu Asiæ superioris imperium tenuerint, I. 95. ab iis Medi deficiunt, *ibid.* eosque subigunt, I. 106. eorum bellum cum Phraorte, I. 102. cum Cyaxare, I. 103. eos adgreditur Cyrus, I. 177 *seqq.* eorum arma in exercitu Xerxis, VII. 62.
- Astacus, Melanippi pater, V. 67.
- Aster, Anchimolii pater, V. 63.
- Astrabaci herois ædes Spartæ, VI. 69.
- Astyages, Cyaxaris fil., Medorum rex, I. 46. 73. 107. avus maternus Cyri, I. 74. 75. acerbè imperat Medis, I. 123.
- Arienin uxorem ducit, I. 74. ejus somnia, I. 107 *seq.*

- gesta cum filia Mandane, *ibid.* Harpago Cyrum necandum tradit, *etc.* c. 108. *seqq.* eidem postea filium comedendum adponit, I. 119. a Cyro nepote regno exutus, I. 127. 128. 129. *coll.* c. 75. tamen ab eo bene habitus, I. 130. responsum ejus Harpago datum, Cyri defectionem se conflesse glorianti, I. 139. — Astyagis et Croesi adfinitas unde, I. 73.
- Asychis, rex Ægyptiorum, legem de aere alieno in pecuniæ inopia fert, et pyramidem e lateribus conficit, II. 136.
- Atarantes, pop. Africae, IV. 184.
- Atarbechis, urbs in Ægypto, II. 41.
- Atarne, *vel* Atarneus, urbs, VII. 42. Atarneus, ager ὁ Ἀταρνεύς, terra Mysiae, I. 160. VI. 28. VII. 42. ἡ Ἀταρνεϊτιδὸς χώρα, VI. 29. in dominio Chiorum, VIII. 106. Atarnita fuit Hermippus, VI. 4.
- Atarnes fl. Thraciae, IV. 49.
- Athamas, Æoli fil., inito cum Inone consilio, necem Phrixo machinatur, VII. 197.
- Athenades Trachinius, VII. 213.
- Athenagoras, legatus Sanius, IX. 90.
- Athenæ, Ionicarum urbium sola quondam insignis, I. 143. oppressæ tyrannide a Pisistrato, I. 59. 60. tyrannide liberatæ, V. 55. *seqq.* 64. 65. captæ a Xerxe, VIII. 151. *seq.* iterum a Mardonio et incensæ, IX. 3. 13. Athenarum arx occupata a Cleomene, V. 2. incensa a Persis, VIII. 53. ambitus urbis, I. 98. Athenarum tribus, V. 66. Athenarum forum, V. 89. arx, VIII. 53. Athenarum duces decem in bello, VI. 103. Athenarum divitiæ, VII. 28. Athenæ λιπαραί, VIII. 77.
- Athenienses, antiquissimus populus, VII. 161. VIII. 44. Pelasgica stirpis, nunquam solum mutarunt, I. 56. *et* VII. 161. in Ionico genere præcellunt, I. 56. *et* Iones appellari nolunt, I. 143. eorum diversis temporibus diversæ adpellationes, VIII. 44. civium numerus triginta millia, *Darii ætate*, V. 97. antiquæ tribus, I. 59. Atheniensibus leges a Solone conditæ, I. 59. *cf.* II. 177. tribuum nomina a Clisthene mutata, V. 69. prytaneum, I. 146. festa quinquennalia, VI. 111. — Democedem medicum publice conducunt centum minis, III. 131. — eorum redditus ex metallis Laurei. 144. — nautici necessitate facti, *ibid.* ducentas habent naves instructas in bello Persico, VIII. 61. 44. Atheniensium mulierum vestis mutatio, V. 87. Athenienses inter Græcos sapientia primi, I. 60. in oppugnandis muris periti, IX. 70. *cf.* c. 102. primi cursu in hostes impetum faciunt, VI. 112. — sub tyrannis infirmi, V. 78. 91. inter Græcos tyrannide liberati eminent, V. 66. 97. *cf.* I. 56. — in pugna Plataensi alterum cornu tenent, IX. 27. *seq.* — eorum prudentia in bello Persico, VIII. 3. IX. 27. Atheniensium factiones variæ, ex dissidiis familiarum inter eos illustrium ortæ, I. 59 — 63. V. 55. *seqq.* ad quas sedandas Peloponnesii expeditiones quatuor in Atticam suscipiunt, V. 62. *seqq.* ultima, Cleomene duce, miro modo frustrata, V. 74. 75. 76. *cf.* c. 90 — 93. — De Sigeo cum Mytilenæis bellum, V. 94. 95. Prælium cum finitimis apud Eleusinem, I. 30. Bellum cum Boeotis, callido quod Plataensibus Spartani dedere consilio Atheniensibus conflatum, VI. 108. *adde* V. 74. *seqq.* et præsertim cum Thebanis, V. 79. *seq.* Atheniensium uxores a Pelasgis, Attica pulsas, VI. 136. raptas, VI. 138. quas ulturi Athenienses postea, Miltiade duce, Lemnum a Pelasgis inhabitatam invadunt, VI. 139. *seq.* — cum Æginetis bellum et mutua inimicitia, V. 81. *seqq.* 89. VI. 49. 87 — 92. quas solvunt, imminente bello Persico, VII. 145. Bellum denuo Cleomene adparante, Atheniensium legati Sardes missi Dario terram et aquam, invitis civibus, promittunt, V. 73. postea alia legatione cum contemptu ab Artapherne remissa, V. 96. Ionibus auxiliantur adversus Persas, V. 97. *et* Sardes invadunt, V. 100. *seq.* *cf.* VIII. 1 — 8. Inde bellum cum Persis, V. 105. *cf.* III. 134. VI. 94. *et* VII. 133. *coll.* VI. 48. Datis et Artaphernes, Darii jussu, Græciam ingenti classe petunt, VI. 94. *seqq.* sed ab Atheniensibus in campo Marathonio prælio victi, VII. 111. *seqq.* *cf.* IX. 27. In bello contra Xerxem (*cf.* VII. 5. 6.) Athenienses servatores Græciæ maxime laudantur, VII. 139. *et* iterum, VIII. 3. *eorum oratio ad Spartanos*, VIII. 144. *coll.* IX. 5. *adde* IX. 27. 46. Athenienses in pugna navali ad Eubœam strenui, VIII. 17. urbem suam deserunt, VIII. 41. in pugna ad Salaminem post Æginetas præstantissimi, VIII. 84. *seqq.* c. 93. Persis iterum, Mardonio duce, Atticam invadentibus, Salaminem repetunt, IX. 6. *coll.* VIII. 136. *et* legationem Spartanum mittunt, IX. 7. in pugna Plataensi præcellunt, IX. 12 — 23. 46. *seqq.* 60. *seqq.* itemque in pugna ad Mycalen, IX. 102. *seq.* Athenienses Sestum obsident, IX. 114. Eorum cum Carystis bellum, IX. 105. cum Edonis IX. 75. Peloponnesiacum bellum, VII. 137, IX. 73. Atheniensium jactantia, V. 82. eorum luctus de Mileto capta, VI. 21. eorum naves quot milites habuerint, VIII. 184. naves privato sumptu ornatae, VIII. 17. Atheniensium naves ad bellum Trojanum, IX. 27.
- Athos mons, VI. 44. *et* 95. ejus descriptio, VII. 22. circa Athon jactura classis Persicæ, VI. 44 *et* 95. VII. 21 per fossus a Persarum copiis, VII. 21. *seqq.* 122.
- Athribitana præfectura in Æg., II. 166.
- Atlrys, fluvius Thraciae, IV. 49.
- Atlanticum mare, ἡ Ἀτλαντὶς θάλασσα, I. 200.
- Atlas fluvius ex Hæmo monte in Istrum fluit, IV. 49.
- Atlas mons; ejus descriptio, IV. 184.
- Atossa, Cyri f., Cambysis soror *et* Smerdis, eadem Carabysis uxor, *et* magi, *et* Darii, III. 68. 88. ulcere in mamma laborans, a Democede persanata, Darium incitat ad bellum. Græciæ inferendum, III. 133. 134. potentia ejus apud Darium, VII. 2. 3.
- Attramyttium, Ἀτράμυττον, opp. in Troade, VII. 42.
- Attridarum classis in expeditione adv. Ilium suscepta, VII. 20.
- Attaginus Mardonium convivio excipit Thebis, IX. 15. eum sibi dedi volunt Græci victores Thebas obsidentes, IX. 86. ipse profugit, IX. 88.
- Attelebi in Nasamonum terra, IV. 172.
- Attica regio non equitabilis, IX. 13. oleas gignit, V. 82. Attica oppressa a Pisistrato, I. 59. *seq.* eam quater ingressi Dores, V. 76. *coll. cap.* 55. *seq.* Atticæ magnam partem vastant Persæ, VI. 105. VIII. 51 — 55. IX. 13.
- Attica gens, Pelasgica, I. 56. In Hellenes transiens, linguam Pelasgicam perdidit, I. 57. Atticarum mulierum cædes, VI. 138. vestis mutatio, V. 87. Atticæ mulieres Lycidis uxorem *et* liberos lapidibus obrunt, IX. 5.
- Atys, Lydorum rex, Manis filius, Lydi *et* Tyrrheni pater, I. 7. 94. VII. 74. *cf.* I. 171.
- Atys, Croesi fil., adolescens eximius, I. 34. 35. statim post celebratas nuptias, invito patre, aprum Mysiæ venatus, ab Adrasto custode cuspidis translossus, I. 35 — 43.
- Atys, Pythii pater, VII. 27. ●
- Auchatae, Scytharum genus, IV. 6.
- Augila in Africa locus, ubi frequentes palmæ arboreæ, IV. 172. 182.
- Auras *et* Atlas, fluvii ex Hæmi jugis fluentes, IV. 49.
- Aures magis incredulæ quam oculi, I. 8. — in auribus habitat animus, VII. 39. aures ignominiae causa præcisæ, II. 162. III. 69. 118. — aures sibi præcidit Zopyrus, III. 154.
- Aureus tripus apud Delphos, IX. 81. aurea phiala in balteo Herculis, IV. 10. aurei crateres *et* phialæ, *et* alia vasa

potiora etc. in Persarum exercitu Mardonii, IX. 80. aurea pocula oblata sibi Cleomenes recusat accipere, III. 148. aureum aratrum, jugum, securis, et phiala, caelo delapsa in Scythiam, IV. 5. aureae compedes Democedi donatae, III. 130. aureae compedes apud Aethiopes, III. 23. aurea platanus ac vitis, VII. 27. aurifera arena, quae a formicis egeritur, III. 102.

Aurum sacrum Scytharum, IV. 7. auri immensa vis a Gyge Delphis dicata nominatur Gygadas I. 14. — auri creber usus in armis et ornatu equorum apud Massagetarum, I. 215. auro et argento constrati lecti tentoriaque referta in exercitu Pers. Mardonii, IX. 80. ex auro et argento ubi primum percussi nummi, I. 94. auro ridicule operatus Alcmaeon, VI. 125. aurum vili mercantur Aeginetae a servis Laced., IX. 80. aurum quo modo recondatur in thesauris regum Pers., III. 96. auri magna copia in septentrionalibus Europae plagis ubi subripiunt grypibus Arimaspi, viri unoculi, III. 116. cf. IV. 13. et 27. auro merces suas permutant Carthaginenses cum Afris, IV. 196. auri ramenta formicis in deserto effodientibus eripiunt Indi, III. 102 — 105. auri ramenta e Tmolio monte, I. 93. e Pactolo fl., V. 101. aurum in India per flumina devectum, aliud effossum, III. 106. in Cyrauni ins. auri ramenta e lacu piscantur virgines, IV. 195. auri metalla Thasiorum in Scaapte-Hyle, VI. 46. alia a Phoenicibus detecta inter Aenura et Coenyra, VI. 47. auri et argenti metalla in Pangaeo monte, VII. 112. auri metalla apud Daton opp., IX. 76. auri ratio ad argentum, III. 95.

Auschisae Afri, IV. 171.

Ausenses, Αἰσεῖς, pop. Africae, IV. 180. 191.

Auster, pluviosissimus ventus, II. 25. Psyllos contra se bellantes arena obruit, IV. 173.

Autesion, Tisameni fil., Theræ pater, IV. 147. VI. 52.

Autodicus, Plataeensis Cleadis pater, IX. 85.

Automoli (i. e. *Transfugae*), Aegypt. militum colonia in Aethiopia, II. 30.

Autonous et Phylacus heroes, eorumque fana, VIII. 39.

Aukesiae et Damiae simulacra, V. 82. 83.

Aves in Scytharum donis, IV. 141. Aves in templis sacrae, I. 159. Avis sacra Aegyptiorum s. ἱεὺς, II. 65. Avium auguria in Persarum rebus, III. 76.

Axius, fl. Macedoniae, Mygdoniam a Bottiaeide determinat, VII. 123. 124.

Axus, Cretæ opp., IV. 154.

Azanes, Artæi fil., Sogdorum dux, VII. 66.

Azen, Ἀζην, fuit Laphanes, VI. 127.

Aziris, locus amoenus in Africa, IV. 157. a Cyrenæis habitatus, IV. 169.

Azotos, ἡ Ἀζωτος, Syriae urbs, diutissime inter omnes obsidionem sustinuit, II. 157.

B.

Babylon urbs, ejus situs et magnitudo, I. 178. urbis descriptio, I. 179 — 183. moenia, I. 178. portæ, III. 158. Beli templum, I. 181. primo capta a Cyro, 191. cf. c. 153 ejus potentia, qua tertiam Asiae partem aequal, I. 192. secundo capta a Dario post diuturnam obsidionem, III. 158. ejus muri et portæ dejectæ, III. 159. Babylonis reginae duæ insignes, I. 184. 185. regia sedes, I. 181.

Babylonicae regionis feracitas, I. 193.

Babylonicum talentum quid valeat, III. 89.

Babyloniorum instituta et leges, I. 190. seqq. amictus et cultus, I. 195. navigia, I. 194. cum mulieribus miscendi foedus mos, I. 199. virginum auctio, I. 196. ablutio post coitum, I. 198. tres eorum tribus nullo alio nisi piscibus vescuntur, I. 200. — cura erga aegrotos, I. 197. sepulcra

et luctus funebres, I. 198. a Babyloniis polum et guomonem accepere Graeci, II. 109. eorum foedus cum Croeso initum, I. 77. cum Cyro conflictus et fuga, I. 190. — rebellio sub Dario et belli apparatus, III. 150. mulieres strangulant fere omnes ne rem frumentariam obsessorum absumant, III. 151. frustra et diu a Dario obsessi, tandem per Zopyri dolum capti, III. 151 — 158. eorum tria millia patibulis affixa, III. 159. Babyloniorum vestes, gemmae, baculi, I. 195.

Bacchus, Διόνυσος, Διόνυσος Βάχχιος, IV. 79. Aegyptiorum Osiris, per totam Aegyptum cultus, II. 42. 144. seq. ex eo et Iside natos Apollinem et Dianam perhibent II. 156. ejus festum apud Aegyptios, et pompa imaginum nervo mobilium, II. 48 festum apud Aethiopes Macrobios, III. 97. cf. II. 146 Bacchi cultus in Meroe opp. Aethiopiae, II. 29. Bacchus, Arabibus Orotal nominatus, solus deus, cum Urania in foedere ineundo invocatus, III. 8. (cf. VIII. 143.) in regione cinnamomifera educatus, III. 111. cf. II. 146. Bacchi nomen et sacra et phalli pompam ex Aegypto, a Cadmo Tyrio accepta, Melampus Graecos docuit, II. 49. Bacchus, Semele Cadmi filia natus, ab Jove insutus femori, et Nysam in Aethiopiam deportatus a Graecis perhibetur, II. 145. 146. cf. III. 97. coll. c. 111. Baccho tragici chori a Clisthene adtributi, V. 67. Dionysi Bacchici sacra et orgia in Borysthenitis, IV. 79. Bacchi triennalia festa et bacchanalia apud Gelonos, 108. Bacchi oraculum in altissimo monte apud Satras Thraciae, VII. 111. templum prope Byzantium, IV. 87. Bacchica et Orphica instituta eadem sunt, et Aegyptiaca et Pythagorica, II. 81.

Bacchanalia Scythae improbant, IV. 79.

Bacchantium vox, VIII. 65.

Bacchiadae apud Corinthios, V. 92.

Bacidis oracula aliquot, VIII. 20. 77. 86. IX. 43.

Bactra, τὰ Βάκτρα, urbs Assyriae, VI. 8. IX. 113. οἱ Βακτριανοί, III. 92.

Bactriana regio, ἡ Βακτρική χώρα, IV. 204. Bactriana gens, τὸ Βάκτριον ἔθνος, I. 153. praefectura, III. 92.

Bactrii in Xerxis exercitu militantes, et eorum dux et armatura, VII. 64. eorum equites, *ibid.* 86.

Baculi Assyriorum memorabiles, I. 195.

Badres Pasargades, nauticis copiis dux contra Barcaeos, IV. 167. Bares *nominatur* c. 203.

Badres, Hystanis fil., Cabeleum et Milyarum dux, VIII. 77.

Bagæus, Artontis fil., ad Orœtem interimendum a Dario missus, III. 128.

Bagæus, Mardontis pater, VII. 80.

Bagasaces, Artabani filius, dux Thracum, VII. 76.

Balteus Herculis, in extrema commissura habens phialam. auream, IV. 10.

Barathrum (τὸ βάραθρον) Athenis, VII. 133.

Barba prolixa nascens feminæ sacerdoti Minervæ apud Pedasenses, res ominosa, I. 175. VIII. 104. barbam vel lere aut radere ignominiosum orientalibus hominibus, II. 121.

Barbarum genus minus dextrum quam Græcum, II. 60. barbaros potius quam Græcos in mortuum sævire decet, IX. 79. barbarorum vociferatio in pugna, IX. 59. apud barbaros turpe est nudum conspici, I. 10.

Barce, oppidum in Africa, III. 91. ejus origo et conditores, IV. 160. obsessa a Persis et dolo capta, IV. 200. seqq.

Barce vicus, ἡ Βάρχη κώμη, in Bactriana regione, IV. 204.

Barcae Cambysi se dedunt, III. 13. 91. interficiunt Arcesilaum, IV. 164. 167. circa eos et Persas acta, IV. 201. seqq. subacti a Pheretima, Arcesilai matre, misere tractati, IV. 202. 303. ad Darium transportati, vicum Bactrianæ regionis incolunt cui item Barce nomen, IV. 204.

- Bares, dux nauticus Pers., Cyrenen vult diripi, cui obstat Amasis, IV. 203. c. 167 *Badres nominatur*.
 Baris, *navigii nomen apud Aegyptios*, II. 96.
 Basilides, Herodoti cujusdam pater, VIII. 132.
 Bassaria feræ (*de vulpium genere*), IV. 192.
 Battiadæ, Barcæorum insignis familia, IV. 202.
 Battus *Libyca lingua rex nominatur*, IV. 155.
 Battus I. Cyrenæorum rex, Polymnesti fil. ex Phronima concubina, IV. 150. 155. ejus vitium linguæ, unde dictus Battus, IV. 155. quot annos regnarit, IV. 159.
 Battus II. cognomine Felix, Arcesilai I. fil., Batti I. nepos, IV. 159.
 Battus III. Claudus, Arcesilai successor, IV. 161.
 Beatus ante obitum nemo appellandus, I. 32. beatus ex viventibus nemo, I. 86.
 Beatorum insula, *Μακάρων νῆσος*, regio sic dicta in Libya, III. 26.
 Becos *Phryges panem vocant, eaque prima vox a pueris edita in loco deserto educatis*, II. 2.
 Belbina insula; nomen gentile: Belbinites, VIII. 125.
 Belides, portæ Babylonis, III. 155. 158.
 Bellariis multis utuntur Persæ, I. 133.
 Bellum paci præferre amentis est, I. 87. bellum civile tanto pejus bello publico, quanto bellum pace, VIII. 3. bellum sibi invicem indicere, Græciæ populi in more habent, VII. 9. bellum Persarum adversus Aegyptum ob mulieres commotum, III. I. 3. bellum adv. Græciam a principio multos raptus mulierum excitasse ferunt Persarum literati, I. 1—5. *conf.* III. 134. Bellum ab Atheniensibus ob raptas feminas Lemno inlatum, VI. 138. bello et raptu vivere apud Thraces laudatissimum, V. 6. bello et præda vivunt Tauri Scythæ, IV. 103.
 Belus Juppiter, Babyloniorum deus, I. 181.
 Belus, Nini pater, I. 7.
 Belus, Cephei pater, VII. 61.
 Benemeriti de rege, Orosangæ *Persis dicti*, VIII. 85. *honoribus maximis adfecti*, III. 154. *coll. c. 160. et V. II. VI. 29.* Benemeriti seu benefici Spartiatarum, I. 67.
 Bermius, mons Macedoniæ, VIII. 138.
 Bessi vaticinantes in Bacchi templo apud Satras, VII. 111.
 Bestiæ apud Aegyptios sacræ, II. 65. *seqq.* ab iis conditæ II, 42. 64. 67, ubi de causa hujus cultus.
 Bias, Melampodis frater, IX. 34.
 Bias Priensis, I. 27. saluberrimum consilium Ionibus dat, ut in Sardiniam navigent, I. 170.
 Bisaltes, Apollophanis fil., Abydenus, VI. 26.
 Bisaltia, regio Macedoniæ, VII. 115. Bisaltarum regis immane facinus in filios qui contra Græciam militant, VIII. 116.
 Bisanthe, urbs Hellesponti, VII. 137.
 Bistones, populus Thraciæ, VII. 110.
 Bistonis lacus, VII. 109.
 Bithyni a Cræso subacti, I. 28. Bithyni nominantur Thraces in Asiam trajecti, VII. 75.
 Bitonis et Cleobis historia et beatitudo, I. 31.
 Boebei palus, ἡ Βοιῶτης λίμνη, in Thessalia, VII. 129.
 Boeoti Cænoen et Hysias occupant, V. 74. Chalcidensibus auxiliantur contra Athen. at malo successu, V. 77. Boeoti ad Thermopylas, VII. 202 *seqq.* cum Medis universi sentiunt, VIII. 34. eorum equitatus magno usui fuit fugientibus Persis, IX. 68. Boeotorum fœdus, V. 79.
 Boeotia, II. 49. V. 57.
 Boeotiæ soleæ, I. 195.
 Boges, præfect. Eionis, VII. 113. Xerxi fidelissimus, in ro- gum se conjicit, VII. 107.
 Bolbitinum ostium Nili, II. 17.
 Boreas Atheniensium gener; ab iis contra Xerxem invocatus, VII. 189. ejus uxor Orithyia; delubrum ad flissum fluvium. *ibid.*
 Boryes, feræ in Africa frequentes, IV. 192.
 Borysthenes fl., Βορυσθένης, IV. 18. 45. 47. 53.
 Borysthenitæ, οἱ Βορυσθενεῖται, IV. 18. 53. eorum urbs, τὸ Βορυσθενεϊτέων ἄστυ, Milesiorum colonia, IV. 78. *eadem* Borysthenes, Βορυσθένης, *ibid.* τὸ Βορυσθενεϊτέων ἐμπόριον, IV. 17. 74. Olbiopolis *vel* Olbia; *ipsique* Ὀλιβιπολίται *nominati*, IV. 18.
 Bos se ipsum elixans apud Scythas, IV. 61. boves marces Aegyptii immolant; feminae Isidi sacræ sunt, II. 38. 41. boves immolandos quomodo explorent Aegyptii, 38. boum sepultura apud Aegyptios, II. 41. bos apud Cyrenæos etiam sacra propter Isidem, IV. 186. bobus ubi cornua succrescant, IV. 29. boves præpostere pascentes, cornua inflexa antierius habentes, IV. 182. boves feri prægrandibus cornibus circa Macedoniam, VIII. 126. Bos lignea inaurata Mycerini regis filiae sepulcrum, II. 129 *seq.* boves aureæ a Cræso Ephesi dedicatæ, I. 92.
 Bosphorus Cimmerius, IV. 12. 28. 100.
 Bosphorus Thracius a Dario ponte junctus, IV. 83. 85. 86. *ubi et* ejus dimensio.
 Bottiæis regio, Βοττιαῖς, VII. 123. terminata per fluv. Lydian et Haliacmona, VII. 127. Bottiæi, Βοττιαῖοι, populus, VII. 185. VIII. 127.
 Braccæ Persarum, VII. 61. III. 87. I. 71.
 Branchidæ, οἱ Βραγχίδαι τῆς Μολισίας, ubi oraculum Apollinis, I. 46. 92. 157 *seqq.* II. 159. V. 36. *De eodem templo agitur*, XI. 19. *ubi* τὸ ἐν Διδύμοις ἱερόν.
 Branchidæ, οἱ Βραγχίδαι, sacerdotum familia, I. 158.
 Brauron Atheniensium, IV. 145. VI. 138.
 Briantica regio, ἡ χώρα Βριαντική, antea Galaica nominata, VII. 108.
 Briges, qui postea dicti Phryges, VII. 73.
 Brongus fl. in Istrum labitur, IV. 49.
 Brundisium urbs, IV. 99.
 Bryas, Darii et Artystonæ fil., VII. 72.
 Brygi, Thraces, VI. 45. VII. 185. *vid.* Briges.
 Bubali in Libya, IV. 192.
 Bubares Persa, Megabyzi fil., V. 21. VII. 22. VIII. 136.
 Bubastis, urbs in Aegypto, II. 59. 137. 156. 166.
 Bubastis dea, II. 137. 156.
 Bubastiana præfectura, II. 166.
 Bucolicum ostium Nili effossum, II. 17.
 Budii, Medorum gens, I. 101.
 Budini populus, IV. 21. 108. eorum mores *etc.*, urbs Gclonus, IV. 108. sedes, IV. 109.
 Bulis Spartiata, Nicolai fil., offert se sponte ad Talthyrbii iram placandam, una cum Sperthia: et eorum acta, VII. 134—137.
 Bura, Achæorum oppidum, I. 145.
 Busæ, Medorum gens, I. 101.
 Busiris, urbs Aegypti, II. 59. 61. Busiritana præfectura, II. 165.
 Butacides Crotoniata, Philippi pater, V. 47.
 Buto, urbs Aegypti, ubi oraculum Latonæ, II. 59. 63. 155.
 Bybassia penins. in Cnidiorum finibus, I. 174.
 Byblos, i. e. Papyrus Aegyptiacus, describitur, II. 92. *Herodoti ætate* βύβλοι, i. e. libri papyracei maxime in usu, V. 58. βύβλινα ὄπλα, rudentes ex byblo, VII. 25. 36.
 Byssina sindone vulnera obligantur, VII. 181.
 Byzantium ab Otane captum, V. 26. urbs iniquo loco condita, IV. 144. ab Ionibus suum sub obsequium redacta, V. 103.

C.

- Cabales, gens Africae, IV. 171.
 Cabalii populus, III. 90.
 Cabelenses Maëones, Καβηλαῖες οἱ Μηῖονες, qui et Lasonii, cum Xerxe militant; eorum armatura et dux, VII. 77.
 Cabirotum sacra, II. 51. eorum templum Cambyzes profanat, III. 37.
 Cadaver Amasidis laniatum, III. 16. cadaverum condiendorum ratio apud Aegyptios, II. 86—88. cadavera parentum comedunt Calatiæ Indi, III. 38. et Padæi, III. 99. cadavera devorantur apud Issedones, IV. 26. cadaver discerptum a Persis sepelitur, I. 140. cadaver cera involutum, *ibid.* cadavera apud Græcos comburuntur, III. 38. cadaver igne comburere et Persis et Aegyptiis nefas est, III. 16. I. 86. ab ave aut cane discerpta apud Persas terra conduntur, I. 140. apud Aethiopes vitro circumdata, III. 24. incerata et plaustris circumvecta apud Scythas, IV. 71—78. cadaver *Orestis* septem cubitorum, I. 68.
 Cadmea victoria Phocæensibus obtigit, I. 166.
 Cadmeæ litteræ, V. 59.
 Cadmei, I. 146. Pelasgos ejiciunt, I. 56. Cadmei ab Argivis ejecti, V. 57. 61. in eos expeditio Atheniensium, IV. 27.
 Cadmus, Agenoris fil., IV. 147. V. 58 et 59. Semeles pater, II. 45. ad Theram adpellitur, IV. 147. venit in Boetiam, II. 49.
 Cadmus, Cous, Scythæ fil., homo justitiæ amantissimus, VII. 163. 164.
 Cadytis, magna Syriæ urbs, II. 159. non minor quam Sardes; a Neco rege expugnata, III. 5.
 Cænides Eetion, V. 92. §. 2
 Caicus fl., VII. 42. Caicus campus, Κάϊκον πεδῖον, Mysorum, VI. 28.
 Calacta (Καλή Ἀκτὴ, *i. e. Pulchrum littus*) in Sicilia Tyrreniæ obversa, VI. 22 *seq.*
 Calami, locus Samiæ terræ, XI. 96.
 [Calaminthæ, *opp. Libyæ, ex Herodoto memoratur apud Steph. Byz.*]
 Calantiæ Indi, III. 97. *vide* Calatiæ.
 Calasires, Aegyptii pugnatores, II. 164—168. XI. 32. solam rem militarem exercent, II. 166. eorum stipendium et commoda, VI. 168. armatura, VII. 89. (*coll.* I. 135. VI. 180.) IX. 32. Calasirum nomi s. præfecturæ, II. 166.
 Calasiris, vestis nomen, II. 81.
 Calatiæ Indi parentibus vescuntur, III. 38. *at cap.* 97. *vocantur* Calantiæ.
 Calchas, VII. 91.
 Calchedonia, IV. 85. Calchedonii, V. 26. *vid.* Chalcedonii.
 Calenorum ludus inventus a Lydis, I. 94.
 Callatebus, urbs Lydiæ, VII. 31.
 Calliades, archon Athen., VIII. 31.
 Callias Eleus; ex Iamidarum familia, vaticinus, V. 44. 45.
 Callias, Phænippi fil., Hipponici pater, bona Pisistrati Athenis ejecti ausus emere; filiabus potestatem dat, maritum sibi, quem quæque velit, eligendi, VI. 121. 122.
 Callias, Hipponici fil., Atheniensium legatus, VII. 151.
 Callicrates, ejusque virtus et moribundi dictum, IX. 72. ejus sepulcrum apud Lacedæmonios, IX. 88.
 Callimachus Aphidnæus, polemarchus, VI. 109. ejus virtus et interitus, VI. 114.
 Callipidæ, pop. Scythiæ: iidem et Græci Scythæ, IV. 17.
 Callipolitani, Καλλιπολίται, in Sicilia, VII. 154.
 Callista ins. Thera postea nominata, VII. 147.
 Calvi populi ab ipso natali, iidemque seminae calvæ, IV. 23. calvi paucissimi apud Aegyptios, et qua causa, III. 12.
 Calumnia unde in aulis, III. 80. ejus propria, VII. 10. §. 7.
 Calyndii, VII. 99.
 Calyndenses, οἱ Καλυνδῆες: eorum rex, et navis ab Artemisia demersa, VIII. 87.
 Calyndici, montes Cariae, I. 172. VIII. 87.
 Camarina, quondam Syracusanorum, Hippocrati tradita, VII. 154. eversa a Gelone, VII. 156.
 Cambyzes, Cyri pater, I. 46. 107. 112. 207. VII. 11. ei in matrimonium tradita filia Astyagis, I. 107.
 Cambyzes, Pers. rex, Cyri et Cassandane fil., ex Achæmenidarum familia, II. 1. III. 2. ejus genus Aegyptii falso sibi vindicant, III. 2. patrem in bello Massagetico comitatus, cum Croeso in Persiam remittitur, I. 208. Cyro mortuo regnum suscipit et expeditionem in Aegyptum parat, II. 1. III. 1—4. causæ hujus belli; cum Arabum rege foedus init, et tutum transitum obtinet, c. 7—9. a Polycrate navales copias petit, c. 44. *coll.* c. 25 et 139. Psammenitum regem ad Pelusium acri proelio vincit, c. 10 *seq.* Memphin urbem expugnat, et universa politur Aegypto, c. 13. *cf.* II. 181. Libyes, Cyrenæi et Barcæi ultro ei se dedunt, c. 13. *cf.* IV. 165. Psammenitum captum humaniter tractat, at postea tauri sanguinem bibere jubet, c. 14 *seq.* in Sai urbe in Amasidis cadaver sævit, c. 16. triplex facere bellum sibi proponit, c. 17. ad Aethiopas mittit speculatores Ichthyopagos, qui arcum Aethiopicum ei adferunt, c. 18—23. Thebis adv. Aethiopas ducit, at mox fame coactus revertitur, c. 25. exercitus adv. Ammonios missus arena obruitur, c. 25. *sq.* expeditio adversus Carthaginienses Phœnicum pietate frustrata, c. 19. — Memphin reversus Cambyzes in Aegyptios Apidi festum celebrantes grassatus, ipsum Apidem vulnerat, c. 27 — 29. inde furiosus, somniorum illusor (*cf.* c. 64.) fratrem Smerdin necari jubet, et sororem eandem uxorem sibi sumtam interficit, c. 30—32. alia in Persas edit facinora nefaria, inde a puero morbo sacro laborans; in Croesum bene monentem sagittam emittit; et Cabirotum sacris illudit, c. 33—38. contra eum in Aegypto morantem insurgunt duo Magi, et præcones Ecbatana Syriæ mittunt, qui imperium ei abrogant, c. 61 — 63. (*cf.* c. 120.) ab illis poenam sumpturus, gladio forte vulneratus, Persarum proceres moriens obtestatur, ne imperium ad Medos redire patiantur, c. 64 *sq.* Regnavit vii annos et v menses, c. 66. cur Dominus a Persis adpellatur, III. 89.
 Cameli, I. 80. III. 103. VII. 86. cameli descriptio, III. 103. camelos tinent equi, I. 80. cameli a leonibus lacerati, VII. 125.
 Camicus, *opp.* Siciliæ, *Herodoti ætate* ab Agrigentinis habitatum; ejus obsessio, VII. 169. 170.
 Camirus, civitas Doriensium, I. 144.
 Campsa, urbs Crossææ regionis, VII. 123.
 Canæ mons, Κάνης ὄρος, VII. 42.
 Canales coriacei miræ longitudinis, II. 9. canales in Mesopotamia, I. 184, 193. canalis lacus Mœridis, II. 149. canalis e sinu Arabico in mare mediterraneum, IV. 39. 42. II. 158.
 Canastræum promontorium, VII. 123.
 Candaules, Lydus, Myrsi fil., Sardium tyrannus, Myrsilus a Græcis nominatus, I. 7. uxorem suam conspici nudam a Gyge vult, I. 8. 10. uxoris et Gygis consilio et dolo interimitur, I. 11. 12.
 Candaules, Car, Damasithymi pater, VII. 98.
 Canes Indici, I. 192. VII. 187. canis Aegyptiis sacer, II. 67.
 Cannabis sponte nata et sata in Scythia, IV. 74.
 Canobicum Nili ostium, II. 15. 17. 113. 179.
 Canobus, *opp.* Aegypti, II. 97.
 Cantharus, sub lingua Apidis, III. 28.
 Caphareum promontorium, VIII. 7.

- Capillorum tonsura apud Arabes, III. 8. *vid.* Coma et Arabes.
 Capita quercus, Ἀρκυὶς Κεφαλὰι, locus sic dictus, in Citharone monte, IX. 39.
 Cappadociae fertilitas, I. 73.
 Cappadoces a Græcis Syri nominati, I. 72. v. 49. VII. 72.
 Cappadocibus bellum infert Cræsus, I. 71. 73.
 Capras Mendesii non mactant, II. 42. 46.
 Caprarii in honore apud Mendesios, II. 46.
 Capripedes homines, IV. 25.
 Capreae et bubali apud Afros, IV. 192.
 Captivorum immolatio apud Scythas, IV. 62. et apud Tauros, IV. 103.
 Caput nullam suturam habens, IX. 83. caput hostis prostrati pelle nudant Scythae, IV. 64. et e craniis potant, c. 65. capita captivorum hostium præalto infixæ palo supra domum erecta tanquam ædium custodes apud Tauro-Scythas, IV. 103. caput Onesili ab Amathusiis super oppidi portas suspensum, V. 114.
 Car fratres habuit Lydum et Mysum, I. 171.
 Carcinitis, oppidum Scythiae, IV. 55. 99.
 Cardamyle Laconica, VIII. 73.
 Cardia, opp. Chersonesi, VI. 33. VII. 58. IX. 115.
 Carenus, Lacedæmonius, Euæneti pater, VII. 173.
 Cares, olim Leleges, Minois et Cretum imperio subjecti; eorum tria inventa, I. 171. a Cræso subacti, I. 28. denuo ab Harpago, I. 174. eorum a Persis defectio et pugnae, V. 117—120. naves et armatura in Xerxis exercitu, VII. 93. Cares in Ægypto ad Pelusium Nili ostium habitantes, II. 61. 152. 154. III. 11. Caricarum mulierum factum contra maritos, I. 146. Carum lingua, I. 172. VIII. 135.
 Cares mercenarii Psammetichi, II. 153. 152. 163.
 Caria, pars Ioniae, I. 142. a Persis capitur, VI. 25.
 Caricum vestimentum, V. 88.
 Carine, opp. Mysiae, VII. 42.
 Carius Jupiter, I. 171. ei sacra faciunt Alcæmonidae, V. 66.
 Carnea festum, VII. 206. VIII. 72.
 Carpathus insula, III. 45.
 Carpis fl. super Umbris in Istrum se exonerat, IV. 49.
 Carthaginienses, origine Phœnices, III. 19. et Phœnices ab Herodoto nominati, II. 32. IV. 197. IV. 165. VII. 167. cum Phocæensibus de Corsica bellum navale gerunt, I. 166. iis vult bellum inferre Cambyses, sed omittit, III. 17. 19. Siciliae bellum inferunt, Amilcare duce, VII. 165. *seq.* colunt imaginem Amilcaris, VII. 167.
 Carthago, Καρχηδών, III. 19.
 Carystus, urbs Eubæae, IV. 33. obsessa, VI. 99.
 Carystii se dedunt Persis, VI. 99. pecuniam dant Themistocli exigenti, VIII. 112. eorum ager a Græcis vastatur, VIII. 121. contra Athen. bellum gerunt, ix. 105.
 Casambus, Aristocratis fil., Atheniensibus traditus ab Æginetis, VI. 75.
 Casia in Arabia quomodo nascatur et metatur, III. 110.
 Casius, Arabiae mons ad Serbonidem lacum, Ægyptum a Syria disternit, II. 6. 158. III. 5.
 Casmena, opp. Siciliae, VII. 155.
 Caspatyrus, urbs Pactyicae regionis, III. 102. IV. 44.
 Caspii, III. 92. 93. eorum armatura in exercitu Xerxis, XII. 67. eorum equites, VII. 86.
 Caspium mare, IV. 40. I. 202. 203.
 Cassandane, Cyri uxor, mater Cambysis, II. 1. III. 2.
 Cassiterides insulae, unde stannum, κασσίτερος, adfertur, III. 115.
 Castalia, fons sub Hyampeo Parnassi cacumine, VIII. 39.
 Casthanaca, opp. Magnesiae, VII. 183. 188.
 Castor et Pollux, Tyndaridae, II. 43. hospitio excepti ab Euphorione, VI. 127.
 Castores in quo lacu capiantur, IV. 109. eorum testiculi ad uterorum curationem utiles, *ibid.*
 Castra Tyrriorum, Τυρίων στρατόπεδον, locus sic dictus in Ægypto, II. 112.
 Castra, Στρατόπεδα, nomen loci Ionibus et Caribus ad habitandum in Ægypto dati, II. 154.
 Catadupa Ægypti, II. 17.
 Catarractes amnis, Mæandro par, in Phrygia, VII. 26.
 Catiari et Traspies, Scytharum genus, IV. 6.
 Cava Eubæae. τὰ Κοῦλα τῆς Εὐβοίης, VIII. 13.
 Caucasa, Chii portus, V. 33.
 Caucasus mons, I. 104. 203. 204. II. 97. IV. 12.
 Caucones, Pylia pop., I. 147. IV. 148.
 Caunus, Cariae urbs, ab Harpago capta, I. 176. ad Iones deficit, V. 103. Caunii, eorumque genus et mores, I. 172.
 Caystrius, fl. Lydiae, V. 100.
 Caystrobis, Aristæae pater, IV. 13.
 Cecrops rex, VIII. 44. unde Cecropidae dicti Athenienses, *ibid.*
 Celænae, Phrygiae urbs, ubi Mæandri fontes, VII. 26.
 Celeas, socius Dorici, V. 46.
 Celtæ pop., II. 43. omnium extremi in Europa ad solis occasum, IV. 39.
 Centum insulae, Ἑκατὸν Νῆσοι, I. 151.
 Ceos, Κέος, insula haud longe ab Attica sita, VIII. 76. patria Simonidis, V. 102. — Cei, Κεῖοι, VIII. 1. 46. Κητοί, IV. 45. V. 102. Ionicus populus Athenis oriundus, VIII. 46.
 Ceorum cœnaculum in Delo, IV. 35.
 Cephalenia insula, IX. 28. a Palensibus habitata, *ibid.*
 Cepheneas olim, qui Persae, VII. 61.
 Cepheus, Beli fil., VII. 61. Andromedæ pater, VII. 61. 150.
 Cephissus, Thyiae pater, VII. 178.
 Cephissus, amnis Phocidis, VIII. 33.
 Ceramicus sinus, I. 174.
 Cercasorum, Κερκασσῶρον, Ægypti urbs; ad eam scinditur Nilus, II. 15. 17. 97.
 Cereopum sedes, Κερκώπων ἔδρα, VII. 216.
 Ceres, Ægyptiace Isis, II. 59. 156. cum Cerere alea ludit Rhampsinitus rex, II. 122. Ceres et Bacchus, inferorum principes, II. 123. Cereris matris templum in Scythia, IV. 52. Cereris Eleusinae templum, IX. 62. 97. 101. et lucus, IX. 65. Amphictyonidis templum, VII. 200. Achæiae templum et orgia, V. 61. Cereris legiferæ sacra non memoranda, Thesmophoria, II. 171. IV. 16. *cf.* c. 134. Cereris et Proserpinæ solemnia, VIII. 65. Ceres Æginet., V. 82.
 Cerevisia (οἶνος ἐκ κριθῶν) apud Ægyptios, II. 77.
 Certamen singulare Echemi Tegeatarum regis cum Hyllo Peloponnesiorum duce, IX. 26. certamen ccc Argivorum cum totidem Spartanis, I. 82. certamen singulare triplex inter Pacones et Perinthios, V. 1. certamen singulare a Mardonio Spartanis propositum, IX. 48. *cf.* VII. 103.
 Cervi in Africa nulli, IX. 192.
 Chalcedonii, (οἱ Καλχηδόνιοι, V. 26. οἱ Χαλκηδόνιοι, VI. 33.) caeci a Megabazo dicti, IV. 144. ab Otane capti, V. 26.
 Chalcedonii in ulteriore litore Byzantii, VI. 33. vetustiores Byzantiis, IV. 144.
 Chalcidenses oram Atticam populantur, V. 74. vastantur ab Atheniensibus, V. 77. Olynthum obtinent, VIII. 127. iis opem ferunt Milesii, V. 99. in acie Græcorum ad Plataeas, IX. 28.
 Chalcidicum genus, VII. 185. VIII. 127.
 Chaldaei, pop. Assyricus, VII. 63.
 Chaldaei, sacerdotes Jovis Beli Babylone, I. 181. 183.
 Chalestra, urbs Macedoniae ad Axium fl., VII. 123.
 Chalybes a Cræso subacti, I. 28. eorum armatura in exercitu Xerxis, VII. 76.

- Champsæ crocodili nominantur ab Ægyptiis, II. 69.
 Charadra, opp. Phocidis, VIII. 33.
 Charaxus, vir Mytilenæus, Saphus frater, II. 135. IV. 135.
 Charilaus, Macandri frater, III. 145.
 Charillus, Eunomi fil., VIII. 131.
 Charopinus, Aristagoræ frater, V. 99.
 Chemmis, ins. natans in lacu alto juxta templum in Buto Ægypti opp., II. 156.
 Chemmis, opp. magnum Thebaicæ præfecturæ, II. 91.
 Chemmitana plaga militibus adtributa, II. 165.
 Cheops, rex Ægypti, Rhampsiniti successor, II. 124. ejus gesta, pyramides, II. 124 seqq.
 Chephrenis regis Ægypti tyrannis et pyramis, II. 127. 128.
 Cherasmis Persa, Artayctis pater, VI. 78.
 Chersis, Gorgi pater, VII. 98. VII. 11.
 Chersis, Onesili pater, V. 104.
 Chersonesus, a Miltiade Cypseli fil. condita, VI. 34 seqq.
 Chersonesi urbes a Phonicibus captæ, VI. 33. Chersonesitarum primores astu captos in vincula conjicit Miltiades Cimonis fil., VI. 39. et Chersonesum Athen. terram nominat, Lemnum adoriens, VI. 140. Chersonesitæ Sesti portas Atheniensibus aperiunt, IX. 118.
 Chersonesus aspera, oppidum, IV. 99. cf. VII. 33.
 Chilaus, civis Tegeates, consilium dat Spartanis, IX. 9.
 Chilo, Demarmeni fil., VI. 65. vir Spartæ sapientiss., VII. 235. Hippocrati consilium dat, I. 59.
 Chius Ionum civitas, I. 142. II. 178. a Persis capta, VI. 31.
 Chii soli Milesiis contra Lydos opem ferunt, I. 18. Chiorum tyrannus Strattis, VIII. 132. Minervæ Poliuchi templum, I. 160. eorum lingua, I. 142. quo pacto Atarneum obtinuerint, I. 160. eorum clades, VI. 15. 16. 26 seq.
 Chlaenæ in ludis pro præmio datæ, II. 91.
 Choaspes fl. ad Susa, I. 188. V. 49. 52.
 Choenix mensura, VI. 57. VII. 187.
 Choerææ, opp. Eubææ, ditionis Eretriensium, VI. 101.
 Choereatæ, Χοιρεῖται, i. e. *porcales*, tribus Sicyonia, V. 68.
 Chærus, Micythi pater, VII. 170.
 Chorasmi pop. III. 93. 117. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 66.
 Chori muliebres lascivi ap. Æginetas, V. 83. chori tragici Baccho adtributi a Clisthene Sicyonio, V. 67. chorus centum adolescentum ex Chio missus Delphos, ejusque triste fatum, VI. 27.
 Chromius Argivus, I. 82.
 Chytri, Χύτροι, aquæ calidæ in Thermopylis, VII. 176.
 Cici, II. 94.
 Cicones, gens Thraciæ, VII. 59. 108. 110.
 Cii sive Cei *vid.* Ceos.
 Cilices olim Hypachæi nominati, VII. 91. I. 28. 72. V. 49. 52. eorum armatura, VII. 91. tributum, III. 90. naves, νέες Κιλίσσαι, VIII. 14.
 Cilicia, II. 17. montana, c. 34. IX. 107. Cilicia provincia equitatu custodita, III. 90. Ciliciæ et Armeniæ terminus Euphrates fl., V. 52.
 Cilix, Agenoris fil., a quo dicti Cilices, VII. 91.
 Cilla, Æolum civitas, I. 149.
 Cilicyrri, Syracusanorum quondam servi, dominos ejiciunt, VII. 155.
 Cimmeria, regio Scythiæ, VI. 12.
 Cimmerii a Scythiis sedibus ejecti, IV. 1. 11. 12. expeditionem adv. Ioniam suscipiunt, I. 6. et Sardes capiunt, I. 15. deinde ab Alyatte ex Asia ejecti, I. 16.
 Cimmerius Bosphorus, IV. 12. 28. 100. Cimmerium portorium, Πορθμήτια Κιμμέρια, IV. 12. 45. Cimmerium Castellum, Κιμμέρια τεῖχος, IV. 12.
 Cimon Miltiadis pater, VI. 34. 39. et Stesagoræ, VI. 38. 103. ter Olympiæ victor, a Pisistrati filiis occisus, VI. 103.
 Cimon, Miltiadis filius, VII. 107. mulctam patri impositam exsolvit, vi. 136.
 Cineas Coniacus, rex Thessaliæ, V. 63.
 Cinnamomum quomodo colligatur in Arabia, III. 111.
 Cinyps fl., IV. 175. V. 42.
 Cinyps tellus Africae fertilis, fluvio cognominis, IV. 198.
 Cion, Mysiæ urbs, V. 122.
 Cippus finium index, VII. 30.
 Circumcisio Ægyptiorum, II. 36. et aliorum quorundam populorum, II. 104.
 Cissii in exercitu Xerxis militantes, VII. 62. eorum dux et armatura, *ibid.* equitatus, VII. 86. tributum, III. 91.
 Cissii et Medi a Thermopylis propulsati, VII. 210.
 Cissia terra, v. 49. 52. VI. 119.
 Cissiae portæ Babylonis, III. 155. 158.
 Citharonis radices, IX. 19. 25. faucium exitus, IX. 39.
 Claves Cypri, Κληῖδες τῆς Κύπρου, promontorium ita dictum, V. 108.
 Clazomenæ, Ionum civitas, I. 142. II. 178. invaditur ab Alyatte, qui cladem accipit, I. 16. capitur ab Artapherne et Otane, V. 123. Clazomeniorum thesaurus, I. 51.
 Cleades, Autodici fil., Plataeensis, inanes excitat Æginetarum tumulos ad Plateas, IX. 85.
 Cleander vates, Phigalensis Arcas, VI. 83.
 Cleander, Hippocratis filius, VII. 155.
 Cleander, Pantaris f., Gelæ tyrannus, VII. 154.
 Cleobis et Bitonis historia et beatitudo, I. 31.
 Cleodæus, Hylli fil., VI. 52. VII. 204. VIII. 131.
 Cleombrotus et Leonidas gemini, V. 41. I. VIII. 71. Anaxandridæ filius, *idid.* et IX. 10. pater Pausaniæ, VI. 81. Spartanorum dux in Isthmo, VIII. 71.
 Cleomenes, Anaxandridæ fil., ex uxore posteriore natus, mentis haud satis compos, patri succedit in regnum Spartanorum, quippe filius natu maximus, V. 41 seq. cf. c. 39. a Macandrio Sanio ipse auro corrupti non potest, nec alios corrumpi sinit, III. 149. *Alcmæonidarum machinationibus a corrupta Pythia commotus* (cf. c. 63.) Pisistratidas Athenis ejicit, V. 64 seq. et postea Clisthenem, Isagoræ favens, c. 70 seq. mox vero ipse Athenis excedere coactus, ex arce, ubi se Achæum esse pronunciaverat, Pisistratidarum oracula Spartam defert, c. 72 seq. et 90. denuo expeditionem contra Athenas suscipiens, Eleusine cum collega Demarato discordat, c. 74—76. Aristagoram, ad bellum Persis inferendum sollicitantem, (cf. c. 37 seq.) monitus a filia Gorgo, Sparta excedere jubet, V. 49—51. adv. Æginetas, Medismi apud Lacædæmonios accusatos, ducens, per Demarati, absentem accusantis, artem Ægina decedere cogitur, VI. 48—51. Spartam reversus, cum Leotychide paciscens, ex oraculo corrupto Demarato regiam dignitatem abrogat, c. 65 seq. ex Ægina Medicarum partium patronos Atheniensibus in custodiam tradit, c. 73. Argivos magna clade adficit, sex millia eorum occidens (cf. VII. 148.), et Argi lucum incendit, c. 76—80. apud Ephoros corruptionis accusatus absolvitur, c. 82. at fraude, quam in Demaratum commiserat, detecta (cf. c. 66.) in Thessalia exulans, Arcades adv. Spartanos sollicitat, c. 74. inde Spartam revocatus, furiosus (cf. V. 42.) se ipse lacerat, c. 75. coll. V. 48. — Scythico more vinum bibere consuevit, V. 76.
 Cleonæ, opp. in Atho monte, VII. 22.
 Clinias, Alcidiadis fil., Atheniensium præstantissimus in classe contra Xerxem, VIII. 17.
 Clisthenes, Sicyonis tyrannus, VI. 126. ejus odium in Adra-

- stum, V. 67. circa Clisthenem et filiam Agaristam ac procos acta, VI. 126. *seqq.*
 Clisthenes, Atheniensis, de Alcmaeonidarum familia, Clisthenis Sicyonii nepos, cum Isagora factionibus dissidens, e quatuor tribubus Athen. decem facit, V. 66. 69. *cf.* VI. 131. ab Isagora et Cleomene Athenis ejectus, V. 70. *seq.* mox vero revocatus, c. 73.
 Clypeos signis ornare primi Cares invenerunt, I. 171. *cf.* IX. 74. e clypeis vallum congerunt Persae, IX. 61. 99. 102.
 Clytiades, i. e. ex Clytii familia, fuit Tisamenus vates, IX. 33.
 Cnidus, civitas Doriensium, I. 144. II. 178.
 Cnidii, Lacedaemoniorum coloni, I. 174. eorum cum Tarentinis amicitia, III. 138. suam ditionem in ins. formam perfodiendo tentant redigere, I. 174. Harpago se dedunt, *ibid.* Cyrenaeorum quosd. servant, IV. 164.
 Cnecelus, pater Nicodromi, VI. 88.
 Cobon, Aristophanti fil., VI. 66.
 Codrus, Atheniensium rex, V. 65. 76. Nelei pater, IX. 97.
 Codrus, Melanthi fil., a quo Caucones Pylai oriundi, I. 147.
 Coela, Graece κοῖλη, via sic nominata prope Athenas, VI. 103.
 Coela (κοῖλα i. e. Cava) Chii, VI. 26. Euboeae, VIII. 13.
 Coenae sumptuosissimae a Xerxe Graecis civitatibus imperatae, VII. 118 — 120. coena splendidissima Pers., IX. 82. *cf.* I. 133. ubi mensa secunda maxime ab iis diligitur. Coena luxuriosa Pers. legatorum ap. Amyntam Macedonem, V. 18. *seq.* coena regia regis die natali quotannis parata ap. Persas, IX. 110. ad coenam vocari a rege honorificum, I. 119. III. 42.
 Coenya, Thasiae locus, prope quem metalla Phoenicia, VI. 47.
 Coes Mytilenaeus, Erxandri fil., IV. 97. V. 11. Mytilenes tyrannidem a Dario accipit, V. 11. captus ab Iatragora, V. 37. a Mytilenaeis lapidibus interficitur, V. 38.
 Coitus in templis ap. Babylonios, I. 190. apud ceteros homines exceptis Aegyptiis et Graecis, II. 64.
 Colaeus, Samiae navis gubernator, IV. 152.
 Colaxais, Targitai fil.; ab eo oriundi Scythae, IV. 5. *seq.* triplex filiis constituit regnum, c. 7.
 Colchis, I. 104. Colchi, IV. 37. 40. ab Aegyptiis oriundi, II. 104. *seq.* Persis dona ferunt, III. 97. eorum armatura et dux in Xerxis exercitu, VII. 79. Colchicum linum Sardonium dictum, II. 105.
 Colias, Κωλιάς, ora Atticae, VIII. 96.
 Colonia soboles metropolis nominata, III. 19. conditores coloniae patres, VII. 51. VIII. 22. coloniae conditori mos est sacra facere, VI. 38. *cf.* I. 168. *vid. et* Heros. coloniae deducendae ritus, I. 146. coloniarum jura, III. 19. V. 83. VII. 51.
 Colophon, Ionum civitas, I. 142. capta a Gyge, I. 14. Colophonii soli ex Ionibus ab Apaturis festis prohibiti, I. 147. Smyrnam occupant, I. 150. *cf.* c. 16.
 Colossae, Κολοσσαί, opp. Phrygiae, VII. 30.
 Colossi apud Aegyptios memorabiles pontificum, II. 143. lignei Mycerini regis, II. 130. permagni Apidis aulae suppositi, II. 153. in propylaeis Minervae templi in Sai urbe, II. 175. colossus septuaginta quinque pedum, et alii, II. 176. *cf.* II. 4. *et vid.* Statuae.
 Columbæ Dodonae nigrae, II. 55. columbas albas Persae exturbant, I. 138.
 Columnae albæ, Λευκαὶ Στήλαι, in Caria, V. 118.
 Columnae Sesostri inscriptae, II. 102. duae columnae, altera ex auro, altera ex smaragde lapide noctu eximie splendens, II. 44. columnae duae a Dario in Bospori ora erectae, IV. 87.
 Comam alunt Lacedaemonii, non ita Argivi, I. 82. peclunt illi vitae discrimen adituri, VII. 208. 209. comam alunt et Babylonii, I. 95. Persae, VI. 19. non Aegyptii, III. 12. miro modo gerunt comam Macae, IV. 175. et Maxyes, IV. 131. et Arabes, III. 8.
 Combraea, urbs Crossaeae regionis, III. 123.
 Commeatus idoneis locis a Xerxe, expeditionem in Græciam suscipiente, dispositi, VII. 25. *cf.* c. 50.
 Compsatus, fl. Thraciae, in Bistonidem lacum aquam infundit, VII. 109.
 Conchylia in montibus Aegypti, II. 12.
 Conclavia subterranea labyrinthi, II. 248. conclave subterraneum Nitocridis reginae, III. 100. conclave subter terram in templo Jovis Babylonico, I. 183.
 Concubitus in propatulo, pecudum more apud populos Caucasum montem inhabitantes, I. 203. ap. Indos, III. 101. Promiscue cum mulieribus coeunt Massagetae, I. 216. Agathyrsi, IV. 104. Nasamones, IV. 172. Gindanes, c. 176. et Ausenses, IV. 180. *cf.* Coitus.
 Condiendi mortuos triplex ratio apud Aegyptios, II. 86 — 90. idem mos apud Aethiopes, III. 24. *vid.* Cadaver.
 Coniacus, Κονιάκος, fuit Thessaliae rex Cineas, V. 63.
 Contadesus, fl. Thraciae, IV. 90.
 Convitia irritant iram, VII. 160.
 Copais palus, ἡ Κοπαῖς λίμνη, in Boeotia, VIII. 135.
 Corcyra, ἡ Κέρκυρα, insula a Corinthiis condita, III. 49. Periandri imperio subjecta, III. 42. Corcyraei, οἱ Κερκυραῖοι, cum Corinthiis perpetuam discordiam foveant, III. 48. *seq.* interficiunt Periandri filium, III. 53. in bello Xerxiano astute a neutra parte stant, VII. 168.
 Coressus in finibus Ephesiorum, V. 100.
 Corinthus, Κόρινθος ἡ εὐδαίμων, III. 52. olim a Bacchiadis administrata, postea sub Cypselo tyranno et Periandro multis malis adfecta, V. 92. Corinthii minime contemnunt opifices, II. 167. eorum thesaurus in templo Delphico, I. 14. 50. 51. IV. 162. Corinthii coloniam in Corcyram deducunt; postea semper Corcyraeis infensi, III. 49. *cf.* c. 53. inimicitias gerunt cum Samiis, III. 48. *seq.* Peloponnesios adv. Athenas proficiscentes deserunt, V. 75. et iterum prohibent, quo minus Athenae sub tyrannidem redigantur, V. 92. *seq.* Atheniensibus in bello Aeginetico naves commodant, dono dare lege prohibiti, VI. 89. in bello Medico quadringentos mittunt ad Thermopylas, VII. 202. in pugna ad Salaminem aufugisse perhibentur, VIII. 94. *cf.* c. 59. *et* 61. strenue pugnant ad Mycalen, IX. 102. Corinthiae mulieres vestimentis a Periandro exutae, V. 92. Corinthia vestis simillima Doricae, V. 87. Corinthus re navali insignis, VIII. 1. ὀρρούεις (de Acrocorintho), v. 92.
 Cornua pecoribus ubi mature aut sero nascantur, IV. 29.
 Corobius, purpurarius Cretensis, Theræos in Plateam ins. ducit, ibique solus relictus, a Colæo Samio fame liberatur, IV. 151. *seq.*
 Corona oleagina, Olympiorum præmium, VIII. 26.
 Coronæi, Thebanorum vicini, V. 79.
 Corsica vel Cynus, I. 165. Corsicani in Sicilia bellum gerunt, VII. 165.
 Corycium antrum, τὸ Κωρύκιον ἄντρον, VIII. 36.
 Corydallus Anticyrensis, VII. 214.
 Corys, Arabiae fl., III. 9.
 Cos, ἡ Κῶς, civitas Doriensium, I. 144. Coi, οἱ Κῶοι, libertatem nacti, VII. 164.
 Cotys, Asiae pater, IV. 45.
 Cranaspes, Mitrobatis filius, una cum patre ab Orrete caesus, III. 126.
 Cranai dicti Athenienses, VIII. 44.
 Cranium nullam suturam habens, IX. 83. craniis parentum

- inauratis Issedones pro sacris vasis, IV. 26. et caesorum hostium craniis pro poculis Scythae utuntur, IV. 65.
- Cranonius *vid.* Diactorides.
- Crastis, et Crastia Minerva, V. 45.
- Crater aeneus, Croeso missus, a Samiis raptus, describitur, I. 70. *cf.* III. 47. crateres duo, aureus et argenteus, qui opus Theodori Samii, a Croeso Delphis dedicati, I. 51, crater in ostio Ponti, a Pausania dedicatus, IV. 81. crater aeneus in Junonis templo a Samiis dedicatus, IV. 152. crateres Lesbii, IV. 61. crateres a Gyge Delphos missi, I. 14.
- Crathis, Κράθις, Aegarum fl. perennis, a quo et Italicus ille vocatus est, I. 145.
- Cratinus, Anaxilai pater, VII. 165.
- Cratinus, Aminoclis pater, VII. 190.
- Cremni, Κρημνοί, emporium paludis Maotidis, IV. 20. 110.
- Creston, Κρηστών urbs Thraciae, I. 57. Crestonica terra, ἡ Κρηστωνική, VII. 124. VIII. 117. ἡ Κρηστωναία, VII. 127. incolae Crestonaei, Κρηστωναῖοι, V. 3. 5. VII. 124. Crestoniatae, Κρηστωνιῆται, I. 57.
- Creta, olim a barbaris habitata, I. 173. ex ea Lycii oriundi, *ibid.* instituta Cretica, *ibid.* Cretenses, cur auxilium non tulerint Graecis contra Persam, VII. 169 — 171. *ubi nonnulla de eorum migratione et fortuna. De eorumdem navigatione*, IV. 151. Cretenses Spartanis sunt legum auctores, I. 65. Cretae mala e bello Trojano, VII. 171.
- Crex avis, II. 76.
- Crinippus, Terilli pater, VII. 165.
- Crisaeus campus, τὸ Κρισαῖον πεδῖον, VIII. 32.
- Cristas galeis imponere primi ostenderunt Cares, I. 171.
- Critalla, opp. Cappadociae, VII. 26.
- Critobuli Cyrenensis filia, Amasis uxor, II. 181.
- Critobulus Toronaeus, VIII. 127.
- Crius, Polycriti filius, Aegineta, VI. 50. circa enim et Cleome-nem acta, *ibid.* Atheniensibus traditus in custodiam, VI. 73.
- Crius Aegineta, Polycriti pater, VIII. 92.
- Crobyzi Thraces, Θροβύζες οἱ Κροβύζοι, IV. 49.
- Crocodili descriptio, II. 68. 69. 70. crocodili sacri, II. 69. 148. eorum sepulcra, II. 148. crocodilos Indus quoque fl. alit, IV. 44. crocodili Africae terrestres bicubitales, IV. 192.
- Crocodilorum urbs Aegypti, II. 148.
- Croesus, ex Mermnadarum familia, I. 7. Alyattis fil. ex Carica uxore, Pantaleontem fratrem rebellantem interficit, I. 92. annos triginta quinque natus suscipit regnum Lydorum, et Ephesios invadit; deinde Iones et Aeoles in Asia subigit, I. 26. *cf.* c. 7. statim Iones insulanos adgressus, postea cum iis hospitium contrahit, c. 27. regnum Lydorum multis subactis populis auget, c. 28 *seq.* cum Aegyptiorum rege Amasi, et Babyloniorum Labyneto foedus init, I. 77. Miltiadem, a Lampsacenis captum, liberat, IV. 37. ejus cum Solone colloquium, I. 30 — 33. somnium de filio, c. 34. Adrastum, caede a se expiatum, quum filium invitatus occidisset, humaniter tractat, quamvis magno adflictus dolore, I. 35 — 45. Persarum crescentem timens potentiam, oracula varie consulit, I. 46 *seqq.* in consulendo Delphico oraculo ab Alcmaeone adjutus, hunc magno auri pondere donat, VI. 125. et multa magnifica donaria in Graeciam, et praecipue Delphos mittit, I. 50 *seqq.* *cf.* c. 92. V. 36. et VIII. 35. cum Lacedaemoniis, Graecorum potentissimis (*cf.* c. 53 et 56.) foedus init, I. 69 *seq.* Cappadociae bellum infert, Astyagem a Cyro regno exutum, adfinem suum ulcisci cupiens, I. 73 *seqq.* Haly fl. Thaletis opera trajecto, Syrios evertit, et cum Cyro ancipiti Marte pugnat, c. 75 *seq.* Sardes
- redit, proximo vere bellum renovaturus, c. 77. in Sardiano campo a Cyro victus, c. 79 — 81. Sardibus expugnatis, vivus captus, rogo impositus ab Apolline invocato servatur, c. 84 — 87. Pythio mittit compedes, Gygis abavi crimen luens, I. 90 *seq.* *cf.* c. 13. a Cyro colitur, eique bonum dat consilium de Sardibus non diripiendis, I. 88 *seq.* et de rebellantium Lydorum vitae ratione permutanda, c. 155 *seq.* item in bello Massagetico de Araxe fl. trajiciendo, c. 207. a Cyro cum Cambyse fil. in Persiam remittitur, c. 208. in Aegyptum Cambysen sectatur, III. 14. eumque scite adulatur, III. 34. desipientem vero admonens, mortem aegre effugit, III. 36. Croesi filius, mutus, I. 34. 38. quando vocem ruperit, I. 85. Croesi tempora, I. 26, 45. 86. 92.
- Crophia, Κρόφι, Aegypti mons, II. 28.
- Crossaea regio, VII. 123.
- Croton, Κρότων, urbs, III. 137. Crotoniatae, Κροτωνιῆται, genere Achaei, VIII. 47. eorum cum Sybaritis bellum, V. 44 *seq.* Crotoniatae medici dicti primi, secundi Cyrenaei, III. 131.
- Cubitus sex constat palmis, II. 149. cubiti regii mensura, I. 178. cubitus Aegyptius Samio par, II. 168.
- Culicum vis ingens apud Aegyptios palustres et contra eos ab Aegyptiis excogitata, II. 95.
- Cuma, V. Cyma.
- Cunctatio utilis, VII. 10. 60.
- Cuniculi hostiles aere deprehensi, IV. 200.
- Cuphagoras, Epizeli pater, VI. 117.
- Curium, Κούριον, urbs Cypri, V. 113. Curienses, οἱ Κουρίεες Argivorum coloni, V. 113.
- Currus bellici, V. 113. currus sacer Jovis in Xerxis exercitu, VII. 40. 55. quomodo amissus, VIII. 115.
- Cursores publici, ἡμεροδρόμοι, VI. 105.
- Cute caesorum hostium capita nudant Scythae, IV. 64. cutem distinctam habent pulcrum, V. 6.
- Cyaneas insulas, τὰς Κυζένεας, olim errabundas Graeci perhibent, IV. 85.
- Cyaxares, Phraortis filius, Deiocis nepos, Medorum rex, rem militarem melius ordinat; Scythas exules, primum benigne receptos, dein aspere tractat; per eosdem bello implicatur cum Alyatte, Lydiae rege, I. 73 *seq.* *cf.* c. 16. Ninum circumsidet, mox magno Scytharum agmine obruitur, I. 103 *seq.* Assyrios subigit; anni regni, c. 106.
- Cybebes templum Sardibus concrematum, V. 102.
- Cyberniscus Lycius, VII. 98.
- Cyclades insulae, οἱ Κυκλάδες νῆσοι, V. 40.
- Cydippa, Anaxilai uxor, Terilli filia, VII. 165.
- Cydonia, Κυδωνία, in Creta condita a Samiis, II. 44. 59.
- Cydrara, opp. in Phrygiae finibus, VII. 30.
- Cyllestes, panes Aegypti, II. 77.
- Cylon Atheniensis, tyrannidis affectatae compertus, V. 71.
- Cyma, civitas Aeliae, ἡ Κύμη τῆς Αἰολίδος, I. 149. 157. V. 123. VII. 194. vocata et Phiriconis, 149. a Persis capta, V. 123. Cymae hyemat classis Xerx., VIII. 130. Cymaei, οἱ Κυμαῖοι, oraculum consulunt de reddendo Pactya, I. 157 *seqq.* Pactyam in Chium deportant, I. 165. tyrannum suum vivum dimittunt, V. 38.
- Cymaeus Aristagoras, IV. 138.
- Cynegirus, Euphotionis fil.; ei navem adversariam prehensanti manus securi abscinditur, VI. 114.
- Cyneas, Philagri pater, VI. 101.
- Cynetes, οἱ Κύνητες, postremi Europae habitatores ad occidentem, IV. 49. Cynesii *idem vocantur*, II.
- Cyniscus adpellatur a nonnullis Zeuxidamus, VI. 71.
- Cyno, sive Spaco, Mitradatae, bubulci Astyagis, uxor, I.

110. Cyrum in montibus exponendum servat et nutrit, I. 112 *seq.* Cyno, semper in ore Cyri, I. 122.
- Cynocephali, οἱ κυνοκέφαλοι, pop. in Africa, IV. 191.
- Cynosarges; ἐν Κυνοσάργει Herculis templum, V. 63. VI. 116.
- Cynosura, ins. haud longe a Salamine, VIII. 76 *seq.*
- Cynurii nonnullis videntur lones esse in Dores mutati, VIII. 73.
- Cypria carmina Homeri non sunt, II. 118.
- Cyprus primum ab Amasi capta, II. 182. Persis tributaria, III. 91. Cypriorum virgines prostituuntur in templo, I. 199. Cyprii se dedunt Cambysi, III. 19. eorum bella et defectiones a Persis, V. 104 *seqq.* in servitutem redacti, V. 116. eorum armatura, VII. 90. eorum variae gentes unde sint, *ibid.*
- Cypri claves, Κληίδες τῆς Κύπρου, promontorium, V. 108.
- Cypselus, Eetionis fil., 114. V. 92. a quo Cypselidae oriundi, VI. 128. Periantri pater, I. 20. Corinthiorum tyrannus, quomodo eos tractarit, V. 92.
- Cypselus, Miltiadis pater, VI. 35.
- Cyraunis, Κύραυνις, ins. Libyae; lacus in ea auri ramenta profert, IV. 195.
- Cyrene, ἡ Κυρήνη, ἡ τῶν Κυρηναίων πόλις, circumflua, IV. 164. Cyrenen, quam non diripuerant, quum esset occasio, frustra adoriuntur postea Persae, IV. 203. Cyrenaica regio, ἡ Κυρηναϊκή χώρα, triplex messis tempus in se continet, IV. 196.
- Cyrenaei, οἱ Κυρηναῖοι: eorum reges et historia, IV. 154 *seqq.* agro Libyes exuunt, et Aegyptios magna adficiunt clade, IV. 150. *cf.* III. 161. postea cladem ab Afris accipiunt, IV. 160. oraculum consulunt de rebus suis administrandis, IV. 161. Cambysi se dedunt, III. 13. eorum amicitia cum Samiis, IV. 152. Cyrenaei medici, secundi sunt: ut Crotoniatae, primi, III. 131. Cyrenaeorum narratio de Nili fontibus, II. 32. Cyrenaeae feminae bovem superstitiose observant, IV. 186.
- Cyrnus insula, i. e. Corsica, ἡ Κύρνος, in qua Alalia civitas a Phocaeensibus condita, i. 165 *seqq.* incolae Cynurii vel Corsicani, οἱ Κύρνιοι, in Sicilia bellum gerunt, VII. 165.
- Cyrnus, Carystiae opp., Κύρνος τῆς Καρυστίας, IX. 105.
- Cyrnus heros, I. 167.
- Cyrcus, pater Cambysis, Cyri patris, i. 111.
- Cyrus Persa, I. 120. v. 11. ejus parentes, avus *etc.* I. 75. 91. 107. 108. simulacrorum osor, I. 111. mulus oraculo (I. 55.) dictus, quia Semimedes et Semipersa, I. 91. Harpago traditur interimendus, et miro modo servatur, I. 109 *seqq.* educatur ab uxore bubulci, I. 113, cur a cane educatus dicatur, I. 122. regia indoles quomodo enituerit in puero, I. 114. a materno avo Astyage agnitus, I. 116. mittitur ad veros suos parentes, I. 122. ad ultionem de Astyage capiendam ab Harpago excitatus, I. 123. 124. callido invento Persas ad defectionem a Medis impellit, I. 125 *seqq.* Astyagen regno exuit, I. 46. 127—129. eumque bello victum captumque tenet, I. 73. at nullo afficit malo, I. 130. subacta superiore Asia, I. 130, cum Croeso (*cf.* I. 46.) Cappadociam invadente, I. 73 *seqq.* proelio contendit aequo Marte, I. 75 *seqq.* Sardes obsidet, I. 79—81. et expugnat, I. 84. Croesumque vivum capit, I. 83. 85. et e rogo mirifice servatum maxime colit, I. 88 *seq.* ejusque consiliis utitur, I. 89 *seq.* 155 *seq.* 207. Ionibus fabulam narrat, I. 141. Lacedaemoniis, ne Ioniam laedat, velantibus contemtim respondet, I. 153. Babylonis, Bactris, Sacis atque Aegyptiis bellum inferre cogitat, I. 153 de Lydis rebellantibus gravem profert sententiam, I. 155. Smerdi mago aures amputat, III. 69. adv. Labynetum, Babyloniae regem, profectus, I. 188. Babyloniam expugnat, I. 190, 191. adv. Massagetas expeditionem parat, I. 201. *coll.* 204. Araxe trajecto, I. 207, post proelium acerrimum a Tomyri regina victus occisusque, I. 214. Cyri iudicium de fertiliori terra Persis adsignanda, IX. 122. Cyrus a suis pater nominatus, III. 89. laudatur, III. 160. *coll. c.* 34. ipse divina se credidit sorte natum, I. 126. 204.
- Cythera, ins. Argivorum ditionis, I. 82. templum habet Veneris Coelestis ex Ascalone, I. 105. eam utilius Lacedaemoniis obrui quam extare, VII. 235.
- Cythnus insula, VII. 90. VIII. 67. Cytlnii in classe Graec. ad Salaminem, VIII. 46.
- Cytissorus, Phrixo genitus, VII. 197. ejus posterorum calamitas, *ibid.*
- Cyzicus, urbs Propontidis, IV. 14. 76. V. 33. Cyziceni, οἱ Κυζικηνοί, Oebari Persae se dedunt; eorum festum in honorem matris deorum, IV. 76.

D.

- Dadicae pop., III. 91. eorum in Xerxis exercitu dux et armatura, VII. 66.
- Daedalus vestigat Minos, VII. 170.
- Dai nomades, Persarum genus, I. 225.
- Damasithymus, Candaulis fil., dux in classe Xerxis, VII. 98. Calyndensium rex demersus ab Artemisia. III. 87.
- Damasus Sirites, Amyridis fil., VI. 127.
- Daniae et Auxesia simulacra, V. 82. 83.
- Danae, Aetisii filia, Persei mater, I. 94. VI. 53. VII. 60. 150.
- Danaus et Lynceus, Chemmitae, II. 91.
- Danaus, Archandri socer, II. 98.
- Danai filiae Thesmophoria ex Aegypto adferunt, II. 71. templum Minervae, quod Lindi est, extruxerunt, II. 182.
- Danai et Xuthi in Peloponnesum adventus, vii. 94.
- Daphnae Pelusiae, Δάφναι αὐτῆς Πηλουσίου, in Aegypto, II. 30. 107.
- Daphnis Abydenus, VI. 138.
- Dardanus urbs, V. 117. contermina Abydo, VII. 43.
- Dardani, I. 189.
- Daritae, pop. Asiaticus, III. 92.
- Darius, ex Achaeamenidarum familia, Hystaspis fil., Persidis praefecti, I. 209 *seq.* III. 70. VII. 11. *ubi* ejus stemma. — Darius *idem sonat quod ἐξείκης*, i. e. coercitor, VI. 98. Cambysis quondam satellites in Aegypto, III. 39. hoc mortuo, ex Perside veniens cum sex nobilibus Persis adv. Magum conjurat, III. 70 *seqq.* eoque interfecto pro monarchia constituenda sententiam fert, III. 82. per equi hinnitum rex designatus Persarum, III. 84—87. universum imperium, in viginti satrapias distribuit, et tributa ordinat, III. 88—96. *cf. c.* 117. redditus ejus et auri thesaurus, III. 95 *seq.* ex auro purissimo monetam procutit, IV. 166. Persae eum χάρηλον, i. e. institorem, nominant, III. 89. Oracem, Sardibus praefectum, (*cf.* III. 120 *seq.*) rebellantem necandum curat, III. 126—128. Sylosontem, Polyeratis fratrem, per Otanem in Sami imperium restituit, III. 139—141. *coll. c.* 144 *seqq.* fossam ex Nilo in Arabicum sinum ducit, IV. 39. *cf.* II. 158. ante Vulcani templum Memphi statuam sibi poni frustra jubet, II. 110. adv. Babylonios rebellantes ducit, Babylonem diu obsessam tandem per Zopyri dolum capit, et muros portasque diruit, III. 150—160. ibi pecuniarum spe frustratus, sepulcro Nitocridis aperto, I. 187. aureae Jovis Beli statuæ insidiatur, I. 183. magna Asiae parte per Scylacem detecta, Indos subigit, IV. 44. nec tamen omnes, III. 101. luxato pede a Democede sanatus, III. 129. hunc cum quindecim nobilibus Persis ad Graeciae oras

- speculandas mittit, III. 135 *seqq. coll.* c. 133. expeditionem in Scythas suscipit, IV. 1. 83 *seq.* tempus expeditionis, IV. 7. Bosporum ponte jungit per Mandrocleum Samium, c. 85—87. Istrum transgressus, Ionibus pontem custodiendum relinquit, c. 97 *seq.* per miras Scytharum ambages frustratus, vel praelium vel deditionem poscit ab Idanthyrso rege, qui ingenue respondet, c. 120—127. deinde noctu abit ad Istrum, c. 134 *seq.*, et trajecto fluvio, Megabazum in Thracia relinquens, in Asiam redit, IV. 140—144. castella apud Scythas exstruit, IV. 124. Pæones per Megabazum subigit et in Asiam abducit, V. 12 *seq.* bene de se meritis remuneratur et maxime colit, III. 140. 160. IV. 143. V. 11. *coll.* VI. 30. VII. 194. Sardibus incensis, V. 101, Atheniensibus iratus, Histiaeum ad Iones recuperandos dimittit, V. 105 *seqq.* causa expeditionis a Dario in Græciam susceptæ, V. 97. a Macedonibus poscit terram et aquam, V. 17. et a Græcis, VI. 48. qui legatos in baratrum et puteum præcipitant, VII. 133. adv. Athenas et Eretriam Mardonium mittit, VI. 43. et postea Datin et Artaphernem, VI. 94. qui pugna Marathonica victi, VI. 111 *seq. coll.* VII. 10, in Asiam revertuntur, VI. 118. iratior Atheniensibus, VII. 1, novam adversus Græciam et rebellantes Ægyptios expeditionem parat, et Xerxem fil. successorem regni nominat, VII. 1—3. at mox diem, supremum obit, c. 4. statua ejus equestris, III. 88. Darius e Gobryæ filia ante regnum tres genuerat filios, quorum natu maximus Artabazanes solus memoratur, VII. 2. Rex declaratus Cyri filias, Atossam et Arystonem, ejusdemque neptin Parmyn, et Otanis fil. Phædimum in matrimonium ducit, III. 88. ex Atossa ei quatuor filii nati: Xerxes, VII. 2. Hystaspes, VII. 64. Achæmenes III. 12. VII. 97. et Masistes, VII. 82. ex Artystone, quam præcipue diligebat, Arsames, VII. 69. et Gobryas, c. 72. ex Parmye Ariomardus, VII. 78. deinde ex Phrattagna, Artanis fratris filia, suscipit Abrocomen et Hyperanthen, VII. 224. memoratur etiam fil. Darii Ariabignes, matre non nominata, VII. 97. VIII. 89.
- Darius II, Xerxis fil., Artayntam uxorem ducit, IX. 108.
- Dascyleum, Δασκυλεῖον, urbs Bithyniæ, III. 120. 126. VI. 33.
- Dascylus, Gygis pater, I. 8.
- Datis Medus, contra Athenas missus a Dario, VI. 94. revocat Delios metu fugientes, VI. 97. Marathonica pugna victus in Asiam profectus, VI. 118, visionem in somnis videt, *ibid.* ejus filii, VII. 88.
- Datum, opp. Edonorum, IX. 75.
- Dauliorum oppidum incensum, VIII. 35.
- Daurises, Darii gener, V. 116. adv. Cariam tendit, ibique interfectus, v. 121.
- Dea mater, Ceres, VIII. 65.
- Decelea, Atticæ pagus, IX. 15. 73. incolis Decelensibus, τοῖσι Δεκελεῦσι, ob Tyndaridis olim præstitam operam honos tributus a Lacedæmoniis, IX. 73.
- Decelus, Atheniensis, Deceleæ conditor, IX. 73.
- Decima redemptionis captivorum consecrata, V. 77. decima pecuniarum ex præda diis dedicata, IX. 81. VII. 132.
- Defectio solis. *Vid.* Eclipsis.
- Deioces, Phraortis fil., I. 16. 73. 96. vir sapiens et juris dicendi peritus. I. 96. callido usus consilio, rex Medorum declaratus, Ecbatana condit, J. 96—98. in exercenda justitia severus, res imperii ordinat, I. 99 *seq.* ejus mors et anni regni, I. 102.
- Deiphonus, Ezenii fil., Apolloniata, IX. 92.
- Deliberatio Persarum de rebus maxime seriis inter pocula, I. 133.
- Delii de Hyperboreis maxime fabulantur, IV. 33. fugientes ex insula a Persis revocati, VI. 97.
- Delium, Thebanorum opp. VI. 118.
- Delphi, οἱ Δελφοί, I. 51. eorum urbs Pytho, Πυθὼ, I. 54. ad eos missa donaria a Gyge, I. 14. a Cræso. 50—52. 92. apud Delphos primus quis munera posuerit, 14. Cræso Lydisque perpetuum civitatis jus Delphenses deferunt, I. 54. oraculum pro se et Græcia consulunt, VII. 178. exercitum formidantes Xerxis, urbem deserunt, VIII. 36. barbaros a deo suo male adfectos cædunt, c. 37 *seq.* Delphicum oraculum, I. 46. verax repertum a Cræso, I. 46. *etc. vid.* Oraculum. Delphicum templum sponte conflagravit, I. 50. II. 180. aliud Amphictyones ædificandum elocant, II. 180. et Alcæonidæ conducunt, v. 62.
- Delta Ægyptiorum, II. 13. 15 *seqq.* 179. solum Delta Ægyptum esse aiunt Iones; non recte, II. 15.
- Delubrum Latonæ ex uno lapide confectum in Buto oppido, II. 155. aliud tale delubrum describitur, II. 175. delubrum Jovis sub fago conditum Dodonæ, II. 56. Protei regis Ægyptiorum Memphi, II. 112. Phylaci et Autonoi apud Delphos, VIII. 39. *vid.* Templum.
- Delus ins., IV. 33—35. (ibi orbiculatus lacus, II. 170.) expiata a Pisistrato, I. 64. tremit, antea inconcussa, VI. 98. Græcis aliquando navigandi terminus, VIII. 132. Delii diu sedebant Græci in bello Persico, IX. 90. *cf.* VIII. 133.
- Damaratus, Aristonis fil., rex Spartæ, ex matre natus, quæ ex fœdissima olim puella formosissima evaserat, VI. 61 *seq.* a patre primo spurius judicatus, mox vero agnitus, ob populi vota Δημάργητος nomen accipit, c. 63. *cf.* c. 65. Olympica victoria inter Spartanos clarus, VI. 70. Cleomenem, nulla discordia antea alienatus, in expeditione contra Athenas deserit, V. 75. eumque in Ægina absentem calumniatur, Æginetis quidem non favens, VI. 50 *seq. cf.* c. 61 et 64. per Cleomenis machinationes a Leotychide, non esse fil. Aristonis jurante, regia exutus dignitate, c. 65 *seq.* et probro adfectus, matrem testatur, ut quo patre natus sit dicat, c. 67—69. ad Darium fugit, c. 70. Xerxi de successione regni consilium dat, VII. 3. de Persarum expeditione in Græciam Lacedæmonios miro modo certiores facit, VII. 239. Xerxi laudat Græcorum disciplinam, et præcipue Spartanorum, VII. 101—104. disserit cum rege de Spartanis ad Thermop. comam pectentibus, c. 209. Xerxi consilium dat de Cythera ins. occupanda; hospes ab illo magnopere cultus, c. 234—237.
- Demarmenus, pater Prinetadæ, V. 41, et Chilonis, VI. 65.
- Democedes, Calliphontis fil., Crotoniata, medicus, primarios superat medicos, III. 131. publice a Polycrate conductus, *ibid.* in servitutem Oroctæ venit, c. 125. postea Susa abductus, Darium sanat, et magno honore adficitur c. 129 *seq.* 132. Atossa regina persanata, Dario veniam dante revisendi patriam, fidem fallit, c. 133—137.
- Democratiam laudat Otanes, III. 80. *cf.* VI. 43. improban Megabyzus et Darius, III. 81. 82. eam constituit in Ionia Mardonius, VI. 43.
- Democritus, vir illustris, et Naxiorum trierarcha, VIII. 46.
- Demonax, a Mantineis missus, Cyrenæorum res ordinat, IV. 161.
- Demonous, Paphius, Penthylis pater, VII. 195.
- Demophilus, Diadromæ fil., Thespiensium dux ad Thermopylas, VII. 222.
- Dens Hippiae tussi excussus evanescit: et quid hac re portentum, VI. 107. dentes in maxilla concreti, 83. dentes elephantorum, III. 97.
- Depositum omnino reddendum, VI. 86.
- Dersæi, Thraciæ pop., VII. 110.

- Derusiaci, Persarum genus, I. 125.
 Deserta Indiæ (*Cobi*), III. 98. Scythiæ IV. 22. Libyæ, IV, 181.
 Detractio res deterr., VII. 10. §. 7.
 Deucalion rex, I. 56.
 Deus, θεός, a Pelasgis nominatus a κόσμῳ θεῖναι τὰ πάντα πράγματα, II. 52. dei providentia vere sapiens, III. 108. in humanis quoque rebus regundis, VIII. 13. socordibus infestior, VIII. 60. quæ fieri vult, nemo avertere potest, IX. 16. at sortem fato destinatam effugere etiam deus non potest, I. 91. eminentia amat truncare, VII. VII. 10. §. 5. magna mala civitati aut populo imminetia ante significare solet, VI. 27 cf. VII. 57. tentare deum atque rem ipsam peragere, perinde est, VI. 86. §. 3. cf. I. 159. deos nemo latet in sceleribus, VIII. 106. τὸ θεῖον φθονερόν, III. 40 καὶ παραχῶδες, I. 32. νέμεσις ἐκ θεοῦ, I. 34. cf. II. 169. IV. 205. VIII. 106. ὁ θεὸς φθονήσας VII. 10. cf. VIII. 109. ὁ θεὸς φθονερός, VII. 46. deorum ira in nepotes extenditur, VI. 137. invidiam excitant vindictæ nimis atroces, IV. ult. cf. VIII. 106. de deo impia cogitatio Aprisæ, II. 169. deorum omnia fere nomina ex Ægypto Pelasgis adlata, II. 50. 52. et duodecim deorum cognomina, II. 4. 43. quibus sacra faciunt Athenienses, VI. 108. eorum ara Athenis, II. 7. deorum generatio ab Homero et Hesiodo Græcis condita, II. 53. deus, cui nomen edere nefas, cf. II. 170, ab Ægyptiis plangitur, II. 132. deus Getarum, Zalmoxis vel Gebeleizis nominatus, IV. 94. dii Persarum, I. 131. Arabum, III. 8. Libyum, IV. 188. Scytharum, V. 7. Thracum, V. 7. Χθόνιοι, VI. 133. per deos regios jurare apud Persas, III. 65. V. 106. per deos Græciæ præsidēs, V. 92. cf. VI. 68. et XI. 90. per regios Lares ap. Scythas, IV. 68. Dii regnarunt in Ægypto, II. 144. deos externos hastis expellunt Caunii, I. 172.
 Diactoridas, pater Eurydames, uxoris Leotychidis, VI. 71.
 Diactoridas, Cranonius, unus e procis Agaristæ, VI. 127.
 Diadromes, Thespiensis Demophili pater, VII. 222.
 Diana, Osiris s. Dionysi filia, II. 156. eam Cereris filiam unde fecerit Æschylus, *ib.* Bubastis ab Ægyptiis dicta, *ibid.* et 137. Dianæ templum Sami, III. 48. in Artemisio littore, VII. 176. Buto, II. 155. templum maxime memorabile in Bubasti urbe, II. 137 seq. oraculum, II. 83. festum Bubasti celebratum, II. 59 seq. apud Brauronem, VI. 138. Sami institutum, III. 48. Dianæ Orthosiae ara, IV. 87. Dianæ reginæ festum celebrant Thraciæ mulieres et Paconicæ, IV. 33. Dianæ urbem suam dedicant Ephesii, I. 26. Diana Ægyptiorum, II. 59. Thracum, V. 7. χρυσάορος, VIII. 77.
 Dicæa, urbs Thraciæ ad Bistonidem lacum, VII. 109.
 Dicæus, Theocydis fil., Atheniensis exul, apud Medos illustris, quædam sibi visa portenta narrat, Demaratum testem citans, VIII. 65.
 Dictynnae templum Cydoniæ a Samiis structum, III. 59.
 Dictys, animal, IV. 192.
 Didymis oraculum a Persis spoliatum, VI. 19. *vid.* Branchidæ.
 Dienecis Spartani virtus ad Thermopylas et ejus dictum, VII. 226.
 Dies repente nox factus, I. 47. 103. VII. 37. certo die non egrediuntur Lacedæmonii ab bellum, VI. 106. diei natalis observatio apud Ægyptios, II. 42. apud Persas, I. 133. a rege splendida cæna colitur, IX. 110. diei duodecim partes vel horæ a Babyloniis inventæ, II. 109. cf. VIII. 9. 14. dies varii in vita humana, I. 32. iter diurnum, IV. 101. V. 53. II. 9, navigio confectum, IV. 86. dies trecenti sexaginta annum conficiunt, I. 23. II. 4. III. 90. apud Ægyptios vero trecenti sexaginta quinque, II. 4.
 Diodymene mater, I. 80.
 Dinomenes, Gelonis pater, VII. 145.
 Diomedis ἀριστεία citatur ex Iliade, II. 116.
 Dionysius Phocæensis, classis Ionum dux, ejusque ad Iones oratio de classiariorum exercitatione, VI. 11 seq. post cladem Ionum Siciliam petit et piraticam exercet, VI. 17.
 Dionysophanes Ephesius, IX. 84.
 Dionysus Bacchicus, IV. 79. *vid.* Bacchus.
 Dioscuri, vi. 127. eorum nomen Ægyptiis ignotum, II, 43. 50.
 Dipæenses, IX. 35.
 Dipodes mures, IV, 192.
 Diræ in capita victimarum apud Ægyptios, II. 39. Cambysis, III. 65 cf. c. 75. Phocæensium, I. 165.
 Dithyrambus, Harmatidæ fil., VII. 227.
 Dithyramborum auctor, Arion Methymnæus, I. 23.
 Divinatio Ægyptiorum, II. 83. Nasamonum, IV. 172. Scytharum, IV. 67. divinam rem curare, maximi faciebant Lacedæmonii, V. 63. cf. VII. 206. IX. 7.
 Divinitatis solers prudentia erga homines, III. 108. cf. VIII. 13.
 Dium, Δῖον, urbs in monte Atho, VII. 22.
 Doberes, pop. Pæoniæ, V. 16. VII. 163.
 Dodona, II. 52. 57. Dodonæum oraculum, I. 46. II. 52. 55. ix. 93. Dodonæorum prophetissæ, II. 55. Dodonææ columbæ, *ibid.* et c. 57.
 Dolia argentea Delphos a Cræso missa, I. 51. dolia figlina in aridum Syriæ tractum deportata, III. 6.
 Dolonci Thraces, Δόλογχοι, ab Absinthii bello vexati, oraculum consulunt, VI. 34. Miltiadem regem creant, VI. 35 seq.
 Dolopes Medo terram et aquam dant, VII. 132. in Xerxis exercitu, c. 185.
 Domus subterraneæ Æthiopum, III. 97. lignæ Geloni, Budinorum opp., IV. 108. Sardibus exp arundine constructæ V. 101. portatiles ex caulibus compactæ apud Libyes Nomades, IV. 190. ex salis grumis exstructæ, IV. 185. domos non possident Indi nonnulli, III. 100. cf. Ædes.
 Domestica mala Psammeniti majora quam ut ea deffere possit, II. 14.
 Dona ad Æthiopes explorandi gratia missa, III. 20 seqq. dona Græcorum Ægyptum incolentium ad templum Delph. instaurandum, II. 180. dona Democedi medico ab rege et uxoribus data, II. 130. dona ei, qui primus muros Sardium ascenderit, pollicetur Cyrus, I. 84. donum Persicum est exercitus, IX. 109. dona muliebria, IX. 162.
 Donaria Delphos missa a Gyge, I. 14. ab Alyatte, I. 25. a Cræso, I. 51 seq. 92. a Rhodopi meretrice, II. 135. Donarium Midæ Delphos missum, regia sella, I. 14. Lacedæmoniorum, I. 51. Donarium Arionis apud Tænarum, I. 25. Donaria diversis in templis a Cræso consecrata, I. 92. ad Græcorum templa ab Amaside missa, II. 182. cf. c. 180. Donaria Pheronis, II. 111. Donaria diis missa a Græcis ex prædis Persicis exempta, IX. 81. Donaria in templo Delphico cognovit Xerxes, VIII. 35.
 Dorees multas et insignes civitates habent in Peloponneso, VIII. 73. migrationes varias suscipiunt, I. 56. cf. VIII. 31. eorum duces origine Ægyptii, VI. 53. Dorienses et Iones gentem Caricam ex insulis ejiciunt, I. 171. quatuor suscipiunt expeditiones in Atticam, V. 65. cf. c. 62 seqq. prima expeditio, quam Lacedæmonii Dorienses in Asiam suscipiunt, III. 56. Dorees in Asia habitantes a Cræso subacti, I. 6. 28. Pentapolin incolentes nuncios Sardes mittunt ad Cyrum, I. 141. 144. eorum sacra communia, I. 144. in classe Xerxis militant, VII. 93. Dorienses Epidaurii, I. 146.
 Dorica gens, Δωριτῶν ἔθνος, VIII. 43. Hellenicæ stirpis, unde

- cognominata, I. 56. post varias migrationes, ex Dryopide denique in Peloponnesum venit, *ibid.* et VIII. 31.
- Doricæ tribus Sicyoniorum mutatae, V. 68. Doricum vestimentum, V. 87.
- Dorieus, Anaxandridæ fil. ex prima uxore, V. 41. inter æquales excellit, V. 42. nolens sibi a fratre imperari, in Cinyem Africæ coloniam ducit, *ibid.* in Sicilia cum Crotoniatis Sybarin capit, V. 43 *seqq.* ibique in expeditione occubuit, V. 45 *seq.* VII. 158. 205. ejus filius Euryanactes, Pausaniæ collega, IX. 10.
- Doris, ἡ Δωρίς, olim Dryopis nominata, a Persis non vastata Thessalorum consilio, VIII. 31.
- Doriscus, V. 98. VII. 25. Thraciæ littus et campus ingens, et castellum Darii, VII. 59. 105 *seq.*
- Dorus, Hellenis fil., I. 56.
- Doryssus, Leobotæ fil., VII. 204.
- Dotus, Persa, Megasidri filius, Paphlagonum et Matienorum dux, VII. 72.
- Drama Phrynichi, Μελήτου δλωσις, VI. 21.
- Dromos Achilleus, IV. 55.
- Dropici, Persarum gens, I. 125.
- Drymus, opp. Phocidis, VIII. 33.
- Dryopis regio, Δρυοπιδίς, I. 56. postea Doris nominata, VIII. 31. Dryopes pop. in Asia, I. 146. Dryopum civitates in Peloponneso, VIII. 73.
- Dyma, opp. Achæorum, I. 145.
- Dymanatæ, tribus Sicyonia, V. 68.
- Dyras, fl. Trachiniæ, VII. 198.
- Dysorum, mons prope quem argenti metalla, V. 17.
- Dysenteria in Xerxis exercitu, VIII. 115.
- E.
- Ebenum et ebur fert Æthiopia, III. 114. *cf.* c. 97.
- Ecbatana, *vid.* Agbatana.
- Echecrates, Eetionis pater, V. 92.
- Echedorus, Ἐχιδνώρος, fl. e Crestionæis fluens, exercitum Xerxis aqua destituit, VII. 124. 127.
- Echemus, Aeropi fil., Hyllum in monomachia interfecit, IX. 26.
- Echestratus, Agis fil., VII. 204.
- Echinades, insulæ adversus Acheloi fl. ostia, II. 10.
- Echidnæ in Arabia frequentes, III. 108. Echidna semivirginea ex Hercule tres concipit filios in Scythia, IV. 9.
- Eclines, murium genus sic dictum in Libya, IV. 192.
- Eclipsis solis a Thalete prædicta, I. 74. alia, Xerxe Sardibus proficiscente, VII. 37. alia, quo tempore Lacedæmonii Isthmum muniebant, IX. 10.
- Edoni, οἱ Ἑδωνοί, pop. Thracicus, VII. 110. 114. eorum opp. Myrcinus ad Strymonem fl. a Dario Histiaeo dono datum, V. 11. 23. 124. Edoni cum Atheniensibus ad Datum opp. pro auri metallis pugnant, IX. 75.
- Educatio liberorum apud Persas, I. 136.
- Eetion, Echecratis fil., ejusque genus, X. 92. ei datum oraculum, *ibid.*
- Egestani, Ἐγέσται, in Sicilia, Carthaginiensium socii, V. 46.
- Eion, urbs super Strymonem fl., VII. 25. 113. VIII. 118.
- Elæus, Ἐλαίος, Chersonesi Thraciæ opp., VI. 140. VII. 22. 33. IX. 116. Elæuntii Xanthippum rogant, ut Protesilaum ulciscatur, IX. 120. *cf.* VII. 22.
- Elatea, Ἐλάτεια, urbs Phocidis, VIII. 33.
- Elbo, Ἐλβώ, ins. in Ægypto, II. 140.
- Electrum ab Eridano fluvio Græcis adfertur, III. 115.
- Eleonius, civis Antichares, consilium dat Dorio, V. 43.
- Elephantes in Africa, IV. 191.
- Elephantine, urbs et insula Ægypti, II. 9. 17. 28 *seqq.* 69. 175. III. 19. 20.
- Eleusis, Atticæ opp., VIII. 65. ibi lucus deabus sacer, VI. 75. ad Eleusinem Atheniensium prælium, I. 130. Eleusinem Cleomenes cum Peloponnesiis invadit, V. 74 — 76. Eleusine sepulti Argivi, IX. 27. Eleusiniæ Cereris templum, IX. 57. 101. Eleusinia sacra Cereri Matri et Proserpinæ celebrata, VIII. 65.
- Elis, Ætolorum civitas, VIII. 73.
- Elei Minyarum oppida evertunt, IV. 148. post prælium ad Plateas suos duces in exilium mittunt, IX. 77. æquissime a se Olympiæ certamina administrari jactant, II. 160. quod tamen arguunt Ægyptii, *ibid.* Eleorum agonothetæ, VI. 127. — Eleus fuit Onomastus, Agæi fil., unus e prociis Agaristæ, VI. 157. Eleus vates, qui Polycratem secutus inter Orææ mancipia latebat, III. 132. Eleus quoque fuit Tisamenus, vates Spartanorum, IX. 33, et Hegesistratus, c. 37. in Eleo agro cur muli non nascentur, IV. 30.
- Ellopius ager, ἡ Ἐλλοπία, VIII. 23.
- Elorus, fl. Siciliæ, VII. 154.
- Enages, *piaculares*, I. 61. V. 70. 71.
- Enarees Scythæ, I. 105. divinandi artem a Venere habent, IV. 67.
- Enchelees, pop. Illyricus, V. 61. IX. 43.
- Eneti, οἱ Ἐνετοί, *vel* Veneti, Illyricus pop., ad Adriam habitant, V. 9. puellas in matrimonium vendunt, I. 196.
- Enipeus, fl. Thessaliæ, VII. 129.
- Enneacrunos, fons ad Athenas, VI. 137.
- Enneadi, Ἐννέαὶ Ὀδοί, Novemviæ, loci nomen, VII. 114.
- Eordi pop., VII. 185.
- Epaphus a Græcis vocatur Apis Ægyptiorum, II. 153. III. 27. 28.
- Epaphi boves mares, II. 38.
- Ephesus, civitas Ionum, I. 142. II. 10 et 158. ex Epheso ad Sardes iter, V. 54. Ephesium templum, II. 148. Ephesii obsessi a Cræso urbem suam donant Dianæ, I. 26. soli ex Ionibus ab Apaturis festis arcentur, I. 147.
- Epialtes, Eurydemi filius, Thermopylarum proditor, VII. 213 *seqq.* ejus fuga et interitus, VII. 213.
- Ephori Spartæ a Lycurgo instituti, I. 65. a Cleomene moniti Mæandrium Samium Sparta exire jubent, III. 148. Anaxandridem regem monent, ne Eurysthenis genus intreat, V. 39 *seq.* ephori, qui cum Aristone in consessu sedebant, testes advocati a Leotychide, VI. 63. 65. ap. ephoros Cleomenes rex accusatur, VI. 82. ephori noctu Pausaniam cum exercitu Sparta emittunt, IX. 9 *seq.* ephori in castris, IX. 76.
- Epicydes, Glauci pater, VI. 86.
- Epidanus, Achaïæ fl., VII. 196. *cf.* c. 129.
- Epidaurus, expugnata a Periandro, III. 52. *coll.* c. 50. Epidauroidi Æginetæ, VIII. 43. 46. qui Epidauriis quondam subjecti ab iis deficiunt, V. 83. Epidauriis, terræ sterilitate pressis, oleas permittunt Athenienses, et inter eos pacta et facta, V. 82 *seqq.* Epidaurii ad Plateas, IX. 28. Epidaurii Dorienses in Asia, I. 146.
- Epigoni Homeri, si modo ejus sunt, IV. 32.
- Epigramma Mandroclis Samii, IV. 88. epigrammata in Spartanos, qui occubere ad Thermopylas, et in Magistiam vatem, VII. 228. tripodum literis Cadmeis incisa, V. 59 *seqq.*
- Ἐπισκώτισον, id est, *Age Scytham*: hoc est, intemperantius bibe, VI. 84.
- Epistolæ occulte missæ, I. 123 *seq.* V. 35. VII. 239. VIII. 128. *vid.* Litteræ.
- Epistrophus, Amphimnesti pater, VI. 127.
- Epium, oppidum Minyarum, in Cauconum finibus, IV. 148.

- Epizelus, Cuphagoræ filius, cæcus in acie miro modo factus, VI. 117.
- Epizephyrii Locri, VI. 23.
- Epulæ in festis, I. 31. VI. 57. epulis magnificis Xerxem excepit Pythius Lydus, VII. 27. *vid.* Cæna.
- Equa leporem enixa, VII. 57. equæ tres Olympicas victorias adeptæ, ubi sepultæ, VI. 103. equarum lac, IV. 2.
- Equi piscibus vescentes ap. Pæones, V. 16. serpentes Sardibus comedunt, I. 78. equi sacri candidi in Cyri exercitu, I. 189. in exercitu Xerxis, VII. 55. equi fluviales apud Ægyptios sacri, eorum natura et descriptio, II. 71. equi silvestres candidi, IV. 52. equos præcipue immolant Scythæ, IV. 61. et Massagetæ Soli deo, I. 216. quinquaginta ad regis sepulcrum strangulant Scythæ, IV. 72. *coll.* c. 60. equus camelum reformidat et ideo contra equos cameli instructi, I. 80. VII. 87. equi vim hyemis ferunt in Scythia, quam nec muli nec asini, IV. 28. apud Persas habebant nomina, III. 88. equorum regiorum foetura in Babylonia, I. 192. equi Thessaliæ præstantes, VII. 196. equos quadrijugos jungere Græci ab Afris didicere, IV. 189. equos ad venatum in ventrem cubare edoctos ducunt Iyrææ, IV. 22. equi Sigynnarum quales, V. 9. Indorum, III. 106. equi Nisæi Medici, III. 106. VII. 40. equi albi tricenari a Cilicibus Dario tributo penditi soliti, III. 90. equorum jubæ pro cristis apud Asiaticos Æthiopes, VII. 70. equi hinnitu Darius quomodo regnum nactus, III. 85 — 87. equus Masistii ipsum excutit, IX. 22. equo crura cum genibus abscissa, quod dominum straverat, VII. 88. equus Artybii in armatum erigi doctus, V. 111.
- Equisonem regis Scythæ cum rege defuncto sepeliunt, IV. 71. equisonis et equi virtute Darius ad regnum promotus, III. 88 — 87.
- Equitare docent liberos statim a quinto anno Persæ, I. 136.
- Equitatus Xerxis quantus, VII. 84 *seqq.*
- Equites Spartæ, VIII. 124.
- Erasinus, fl. ex Stymphalio lacu fluens, VI. 76. Cleomenis de eo dictum, *ibid.*
- Erechtheus, rex Atheniensium, VIII. 44. Orithyiae pater, VII. 189. ei apud Athen., sacra adferunt Epidaurii, V. 82. ejus templum in arce Atheniensium, VIII. 55.
- Eretria, I. 61. contra Eretriam et Athenas duces Persarum missi, VI. 43. 94. Eretrienses Ionicæ stirpis, VIII. 46. a Persis subacti, VI. 101. Susa abducti, clementer a Dario tractati, VI. 119. Eretriensium naves Milesiis auxiliantur, ut gratiam reddant, V. 99. Eretrienses ad Salaminem, VIII. 46. in Græcorum acie ad Plateas, IX. 28.
- Eridanus fl. a poeta aliquo fictus Herodoto videtur, III. 115.
- Erineon mons, VIII. 43.
- Erinyes Laii et Œdipi, IV. 149. *Vid.* Eumenides.
- Erochus, opp. Phocidis, VIII. 33.
- Error parit damna, VII. 90.
- Erxander, Cois pater, IV. 97. V. 37.
- Erycina, regio in Sicilia, ἡ Ἐρυκίνη χώρα, V. 45. ἡ Ἐρυκὸς χώρα, ex Laii oraculis Heraclidarum est, V. 43.
- Erythea, ins. prope Gades, IV. 8.
- Erythræolus, Ἐρυθρὸν βῶλος, *rubra gleba*, opp. Ægypti sic nominatum, II. 111.
- Erythræ, Ionum civitas in Asia, I. 642. Erythræi et Chii eandem sermonis proprietatem servant, *ibid.* cum Chiis bellum gerunt, I. 18. in acie Græcorum ad Miletum, VI. 8.
- Erythræ, Boeotiæ opp., Ἐρυθραὶ τῆς Βοιωτίας, IX. 15 *et* 19. Erythræus campus, I. 25.
- Eryxo, Arcesilai vidua, mariti interemptorem necat, IV. 160.
- Etearchus, Cretensis, rex Axi, IV. 154.
- Etearchus, Ammoniorum rex, II. 52.
- Eteocles, Laodamantis pater, V. 61.
- Euænetus, Careni fil., VII. 173.
- Euagoras Laco, VI. 103.
- Eualcides, Eretriensium dux, vir illustris, V. 102.
- Eubœa insula, IV. 33. magna ac beata, Cypro non minor, V. 31. ad eam proelium navale, VIII. 4 *seqq.* Eubœenses Siciliam incolentes, quomodo tractati a Gelone, VII. 156. Eubœensibus datum oraculum, quod male spernunt, VIII. 20.
- Eubœæ cava, τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίας, VIII. 13. τὰ ἀκρα τῆς Εὐβοίας, VI. 100. Euboicum talentum, Εὐβοικὸν τάλαντον, III. 89. Euboicæ minæ, Εὐβοϊκὲς μνῆαι, *ibid.*
- Euclides et Cleander, Hippocratis filii, Geloi, VII. 155.
- Euelthon, Cyprius, Salaminis rex, Pheretimæ exercitum poscenti muliebria dona mittit, IV. 162. V. 104.
- Euenius, Deiphoni haruspici pater, IX. 92. sacrarum Soli ovium custos, IX. 93. cæcus divinationem oblinet, IX. 94.
- Euergetæ regis Persarum, VIII. 85. *vid.* Bonemeriti.
- Euesperides insulae, IV. 171.
- Euesperitæ, terram miræ fertilitatis incolunt, IV. 198.
- Eumenes Anagyrasius Atheniensis præstantissimus in pugna navali, VIII. 93.
- Eumenidum templum, τὰ τῶν Ποσειδῶν ἱερὸν, in Mycale, IX. 97. τὰ τῶν Ἐρινύων τῶν Λαίου τε καὶ Οἰδιπόδεω ἱερὸν, Spartæ, IV. 149.
- Eunomus, Polydectis filius, VIII. 131.
- Eunuchi apud Persas pretiosiores quam servi non castrati, VIII. 105. *cf.* VI. 32, III. 49.
- Eupalinus, Naustrophi fil., architectus, III. 60.
- Euphorbus, Alcimachi fil., proditor Eretriæ, VI. 101.
- Euphorion, Æschyli poetæ pat., II. 156. et Cynægiri, VI. 114.
- Euphorion, Laphanis pater, Dioscuros hospitio excepit, VI. 127.
- Euphrates fl., terminus Ciliciæ et Armeniæ, V. 52. Babylonem perfluit, I. 180. tortuosus a Nitocride redditus, I. 185. a Cyro in lacunam derivatus, I. 191.
- Euripus, V. 77, VII. 173, VIII. 15, a Græcis custoditur, VII. 182.
- Europa Tyria a Cretensibus rapta, I. 2. Europæ filii Sarpedon et Minos, I. 173. Europa Tyria an nomen Europæ dederit, IV. 45.
- Europa *Herodoti sententia* Phasi Colchico, aliis Tanai Mæotico et Cimмериis Porthmeis terminata, IV. 45. longitudine secundum Asiam et Africam porrigitur, *ib.* *et c.* 42. unde nomen acceperit, *ib.* Europæ commoditates, VII. 5. extremæ regiones ignotæ, III. 115 *seq.*
- Euryanax, Laco, Doriei fil., collega Pausaniæ, IX. 10 53. 55.
- Eurybates, Argivus quinquertio, VI. 92. ejus clades et interitus, *ibid.* *et* IX. 75.
- Eurybiades, Laco, Euryclidæ fil., dux classis Græcorum, VIII. 2. 42. in Eurybiade consilii inopia, VIII. 74. laudatur, VIII. 124.
- Euryclides, Laco, VIII. 2.
- Eurycrates, Laco, Polydori fil., VII. 204.
- Eurycratides, Laco, Anaxandri fil., VII. 204.
- Eurydame, Lacæna, Leotyichidis uxor; ejus genus, VI. 71.
- Eurydemus, Maliensis, Ephialtæ pater, VII. 213.
- Euryleon, Laco, cum Dorieo coloniam ducit in Siciliam, *etc.* V. 46.
- Eurymachus, Thebanus, Leontiadæ pater, VII. 205.

Eurymachus, Thebanus, Leontiadae fil., interemptus a Plataeensibus, VII. 233.
 Euryphon, Laco, Proclis fil., VIII. 131.
 Eurypylus, frater Thoracis Larissaei, IX. 58.
 Eurysthenes, Aristodemi fil., VII. 204. et Procles gemini, Spartae reges, dissident per omnem vitam, IV. 147. VI. 52. Eurysthenis familia, magis in honore, VI. 51. ejus genus nolunt interire Lacedaemonii, V. 40. familiae stemma, VII. 204. coll. VIII. 131.
 Eurystheus, IX. 26. 27.
 Eurytus, Laco, ob gravem oculorum morbum e castris a Leonida remissus, tamen ad pugnam redit, VII. 229.
 Euthynus, Atheniensis, Hermolycei pater, IX. 105.
 Eutychides, Atheniensis Sophanis pater, IX. 73.
 Euxinum mare, I. 6. 72. boreale nominatur, IV. 37. Euxini ponti nationes, IV. 46.
 Exampæus, fons amarus et locus inter Borysthenem et Hypanin, IX. 52. et 81.
 Exercitu donari apud Persas eximium, IX. 109.
 Exitus rerum inspiciendus, I. 32. initio non est manifestus, VII. 51.
 Experiundo fiunt omnia, VII. 9.
 Expiandi modus idem fere apud Lydos qui ap. Græcos, I. 35. expiatio Adrastii fratricidae, *ibid.* expiatio Deli, I. 64.
 Exsecrationis formulæ, III. 65.

F.

Fabas nec serunt Ægyptii nec edunt, II. 37. Fabæ in sortitionibus, VI. 109.
 Fabula Ionibus a Cyro narrata, I. 141.
 Fames immanis in castris Cambysis, II. 25 in Xerxis exercitu, VIII. 115. fames obsessorum Sesti, IX. 118. ad famem arcendam quid excogitarint Lydi, I. 94.
 Fanum. *vid.* Delubrum et Templum.
 Fato sortem destinatum effugere ne deus quidem potest, I. 91. fati necessitas, I. 91. III. 43. 63. V. 92.
 Felicitas humana in eodem fastigio non manet, I. 5. felicitas Polycratis insidiosa, III. 40 *seqq.* felicitatis nulla hominibus satietas, VII. 49.
 Felis amantissima fœtuum, II. 66. felium sepulturæ ap. Ægyptios, II. 67.
 Ferrum in noxam hominis inventum, I. 68. ferraria officina Tegæ, *ibid.* ferruminationem primus invenit Glaucus Chius, I. 25.
 Festinatio parit errores, VII. 10.
 Festum Apaturia apud Iones et Panionia, I. 147 *seq.* Carnea ap. Spartanos, VII. 206. et Hyacinthia, IX. 7. Teophania apud Delphenses, I. 51. Persarum Magophonia, III. 79. Festa quinquennialia Atheniensium, VI. 111. Festa Ægyptiaca, II. 58—64. Apidis festum Ægyptiis a Cambyse abrogatum, III. 27 — 29. Bacchi festum apud Ægyptios, II. 48. apud Æthiopes Macrobius, III. 97. festa triennialia ap. Budinos, IV. 108. Dianæ Bubasti celebratum, II. 59. apud Brauronem, VI. 138. memorabili occasione Sami institutum, III. 48. Dianæ Reginæ apud Thraces, IV. 33. Junoni apud Argivos, I. 31. Matri Deorum Cyziceni festum celebrant, IV. 76 *seq.* Minervæ festum nocturnum, lucernis per totam Ægyptum accensis, II. 62. *cf.* 59. Minervæ indigenæ ap. Ausenses festum virginum pugna celebratum, IV. 180. Latonæ in Buto opp., II. 59. Martis Papremi quo lignis se mutuo cædebant, II. 63 *seq.* Solis Heliopoli, II. 59. Vulcani lampadum festivitas, VIII. 98. Festi celebratio Babylonis exitiabilis, I. 91. Festorum Græcorum nomina omnia in litteram α desinunt, I. 148.
 Fibulis vestium Atticæ mulieres fodiciant hominem, V. 87.

Fidei dandæ modus apud Nasamones, IV. 172. fides Arabum firmissima, III. 8. *vid.* Fœdus.
 Filiae viro maturæ Babylone venduntur, I. 196. filiae Lydorum meretricantur, I. 93. *vid.* Virgines et Mulier.
 Filios multos progignere, Persis est honori, I. 136. filii Attagini Thebani a Pausania patris culpa soluti, IX. 88. filii Phanae Ægyptum prodentis ab auxiliariis Græcis mactati, III. 11. filios regum benigne tractant Persæ, III. 15.
 Finitimos Medi et Persæ similiter colunt, I. 134.
 Flamina e pectore simulacri effulget, VI. 82.
 Fluvios Persæ præcipue colunt, I. 138. Strymoni fl. Magi equos albos mactant, VII. 113. fluvio tamquam Servatori sacra faciunt Temeni posteri, VIII. 138. Pactolus fl. auri ramenta deferens, V. 101. aurum in India per flumina de- vectum, III. 106. Fluvii quorum aqua exercitum Xerxis defecit, VII. 42. 108. 196. *coll. c.* 21 et 187.
 Fœdus, affinitate firmatum, I. 74. fœderis ineundi ratio apud Scythas, IV. 70. apud Arabes, III. 8. apud Lydos, I. 74. fœdus a Cræso cum Spartanis initum, I. 69. 70. cum Babylonis, I. 74. cum Amasi Ægyptiorum rege, *ibid.* Polycratis cum Amasi rege, III. 39. fœdus perfidum Persarum cum Barcæis, IV. 201. fœdus Hippocratis, Gelæ tyranni, cum Samiis Zanclam tenentibus, VI. 23. fœdus Argivorum cum Persis, VII. 150 *seq.* fœdus hospitii a Xerxe cum Abderitis initum, VIII. 120. cum Acanthiis, VII. 116. fœderis formula, quod Græci inter se pepigerunt, VII. 132. fœderis formula, quod Mardonius cum Atheniensibus componere cupiebat, VIII. 140. *cf.* Formula et Pactio.
 Fœmina, *vid.* Mulier.
 Fodiendi ratio ut terra effosa non prodeat, II. 150.
 Fons Thestes, IV. 159. fons Apollinis, I. 118. fons Solis, IV. 181. fons Gargaphia, IX. 25. fontes Mæandri, VII. 26. fons, in quo qui loti sunt, efficiuntur perinde atque oleo inuncti, violam olentes, III. 23. fontes bituminis in Zacyntho, IV. 195. fons in arce Attica, VIII. 55. fons Pirene Corinthi, V. 92. §. 2. fons quidam amarissimus, IV. 55. 81. fontes novem aquarum. *vide* Novem fontes.
 Formicæ Indicæ canum magnitudine effodiunt sabulum auriferum, quod Indi deinde colligunt, III. 120.
 Formulæ in fœdere stabiliendo: *ἔστ' ἂν ὁ ἥλιος etc.* VIII. 143. *ἔστ' ἂν ἡ γῆ, etc.* IV. 201. *Eo respicit Sosiclis Corinthii dictum*, V. 92. — Formulæ fœderis. *vid.* Fœdus et Pactio.
 Fortunam in vita et in morte experiri difficile est, III. 43. fortuna consilium aliquando superat, VII. 10. fortunati iidem semper non sunt, I. 207.
 Forum nullum est Persis, I. 153.
 Forum, Ἀγορῇ, oppidi nomen, VII. 58.
 Fossa ex Nilo in Arabum sinum ducta a Necone rege, II. 158. IV. 42. dein iterum a Dario effossa, II. 158. IV. 36.
 Fossa ad Athon montem facta, VII. 22 — 24. fossæ in Ægypto sub Sesostri rege effossæ, II. 108. fossis discissa tota Babylonica terra, I. 193.
 Fratrem præ marito et liberis uxor Intaphernis salvum cupit, et sui desiderii rationem reddit, III. 119.
 Frigoris vi constringitur totus Cimmerius Bosphorus, IV. 28. *Conf.* Gelu.
 Fructus quarundam arborum, qui jactus in ignem odore suo circumstantes inebriat, I. 202.
 Frumentum Scythæ aratores serunt vendendi causa, IV. 17. frumentum ex Ponto in Æginam et Peloponnesum ad- vectum, VII. 147. frumenti terax Assyria, I. 193.
 Fulgura et tonitrua προσηγορίαι in Xerxis exercitum ingruunt, VII. 42.
 Fulmen in aedes Scylæ regis delapsum, IV. 70. fulmina gran-

- des arbores aut aedificia percutiunt, VII. 10. fulmina in barbaros Delphis e caelo demissa, VIII. 37.
- Funus regum Spartanorum, VI. 58. Persarum, *ibid.* regum Scytharum, IV. 71. 72. funus et sepultura apud Aegyptios, II. 85 *seq.* apud Babylonios, I. 198. funus Artachæis a Xerxe et toto exercitu celebratum, VII. 117. *cf.* IX. 24.
- Fures pecuniæ Sardanapali, II. 150. fures regiarum Rhampsiniti pecuniarum et eorum solertia, II. 121.
- Furiis Laii et Oedipodis templum dedicatum, IV. 149. *vid.* Eumenides.
- Furiosus homo Cambyses censetur, III. 38. Furore actus Cleomenes se ipse lacerat, VI. 75. *cf.* 84.
- Fustuaria pugna apud Aegyptios in sacris, II. 73.
- G.
- Gades, τὰ Γάδερα, extra Herculis columnas, IV. 8.
- Gæson fl., IX. 97.
- Galea Corinthiaca; galea et scutum ex Aegypto ad Græcos pervenit, IV. 180. *cf.* VII. 63.
- Galepsus, Græca urbs, VII. 122.
- Gallaica regio, ætate Herodoti Briantia nominata, VII. 108.
- Gamori Syracusani, γαμόροι, i. e. γεωμόροι, prædiorum possessores, VII. 155. *coll.* V. 77.
- Gandarii pop., III. 91. eorum armatura et dux in Xerxis exercitu, VII. 66.
- Garamantes pop. et eorum mores, IV. 174 *et* 183.
- Gargaphius fons in Erythræo campo, IX. 25. 49. 50.
- Gauanes Temeno oriundus, VIII. 137.
- Gebeleizis, deus Getarum, IV. 94.
- Gela, urbs Siciliae a Lindiis condita, VII. 153. sub Hippocrate tyranno floruit, c. 154 *et* VI. 23. cives, οἱ Γελῶται, postea maxima ex parte a Gelone Syracusas transducti, et urbs Hieroni fratri permissa, VII. 156.
- Geleon, Ionis fil., V. 66.
- Gelo (cujus progenitor ex insula Telo, proavus hierophanta in Gela, VII. 153.) primum satelles Hippocratis Gelæ tyranni, in bello eminuit, VII. 154. mortui Hippocratis filii imperio fraudatis, Gela potitus, mox Syracusas occupat et omni modo munit et auget, c. 155 *seq.* *cf.* c. 145. a Græcis ad societatem adv. Persas invitatus, legatos opprobriis obruit negatque se auxilium laturum, ni summa ipsi committatur imperii, VII. 157—162. et privatim sibi cavet a Persis, pecunia Delphos missa, c. 163 *seq.* cum Poenis in Sicilia bellum gerens eodem die, quo Græci Persas ad Salaminem, Amilcarem vicit, c. 165 *seq.*
- Gelonus, Herculis fil., IV. 10.
- Gelonus, lignea urbs Budinorum, IV. 108. a Persis incensa, c. 123. Geloni, origine Græci; eorum mores, IV. 108 *seq.*
- Gelu maximum in septemtrionalibus terræ plagis, IV. 28.
- Genealogia Hecataei ab Aegyptiis sacerdotibus explosa, II. 143. *vid.* Stemmata.
- Generationes hominum tres conficiunt centum annos, II. 142. *cf.* VI. 98.
- Genitura Indorum nigra, III. 101.
- Geographiam ex professo tractat Herodotus, IV. 36 *seqq.* IV. 168 *seqq.* II. 15 *seqq.* Geographicæ tabulæ, IV. 36. V. 49.
- Geometria ab Aegyptiis ad Græcos pervenit, II. 109.
- Gephyraei, familia Athen., origine Phœnices, ex Eretria Athenas migrarunt, V. 57. 62.
- Geræstus, Eubœæ oppid., VIII. 7. IX. 105.
- Gergis, Persa Arizi fil., imperator in Xerxis exercitu, VII. 82.
- Gergithæ Teuceri, VII. 43. priscorum Teucrorum reliquiæ, V. 122.
- Germanii, Persarum genus, I. 125.
- Gerontes Spartæ, I. 65. VI. 57.
- Gerrhus locus, IV. 53. Gerrhi, pop. Scythiis subjectus, c. 71.
- Gerrhus, fl. Scythiæ, IV. 19. 47. describitur c. 56.
- Geryonis vaccæ, IV. 8.
- Gelæ immortales, a Dario subacti, IV. 93. dein exercitum Darii sequuti, c. 96. eorum daemon Zamolxis, c. 94 *seq.*
- Gigas. *vid.* Homo.
- Gigonus, urbs regionis Crossacæ, VII. 123.
- Giligammæ, populus Afer et ejus descriptio, IV. 169.
- Gillus, Tarentinus exul, redimit Persas et ad Darium reducit, qui frustra eum per Cnidios reducere Tarentum conatur, III. 138.
- Gindanes, pop. Africæ; mulierum fasciæ ex pellibus, IV. 176.
- Glacie constrictus Cimmerius Bosphorus, IV. 28.
- Glaucos, Leagri pater, IX. 75.
- Glaucus Chius ferruminationem ferri invenit, I. 25.
- Glaucus, Epicydis fil., depositum suscipit ab hospite Milesio, quod postea suscepisse negat, VI. 86. Pythiam consulit an jurejurando pecuniam intervertat, VI. 86. ejus genus funditus interit, *ibid.*
- Glaucus, Hippolochi fil., I. 147.
- Glisantem et Tanagram Thermodon interfuit, IX. 43.
- Gnomonis inventores Babylonii, II. 109.
- Gnurus, Lyci fil., Anacharsidis pater, IV. 76.
- Gobryas, e magi occisoribus, III. 70. 73. colluctatus cum Margo, c. 78. Mardonii pater, VII. 82. ejus consilium de abeundo e Scythia Dario datum, IV. 132. 134. ejus uxor, Darii soror. VII. 5. filia, uxor Darii, c. 2.
- Gonnus, urbs Thessaliæ, VII. 128. 173.
- Gordius, Midæ pater, I. 14. 35. VIII. 138. avus Adrasti, I. 35. 55.
- Gorgo, Cleomenis filia, V. 48. patrem scite monet ut sibi caveat ab Aristagora, c. 51. eadem Leonidæ uxor, Demarati tabellas aperiri monet, VII. 239.
- Gorgonis caput ex Africa adfert Perseus, II. 91.
- Gorgus, Salaminis Cypriæ rex, V. 104. VII. 2. 11. urbe spoliatus a fratre, V. 104. Persarum auxilio eam recipit, c. 115.
- Gorgus Chersis, fil., dux in classe Xerxis, III. 98.
- Græcia, cœli temperiem longe præstantissimam sortita, III. 106. paupertatis alumna, hospes virtutis, VII. 102. non imperatorum indiga in bello Pers. sed exercitus, VII. 161. 162. in eam primi a Dario exploratores missi, III. 135 — 138. Græcia, regnante Dario Xerxe et Artaxerxe, per tres generationes, plus mali passa quam per viginti antea, VI. 98.
- Græci, partim *Iones*, Pelasgiæ maxime stirpis, partim *Dores*, Hellenicæ stirpis, I. 56 — 59. *cf.* II. 51. jam a priscis temporibus a barbaris distincti, utpote dexteriores, I. 60. *cf.* IX. 59. 79. Phœnices Cadmo duce (*cf.* IV. 147. *et* II. 49.) iis et alias res ad doctrinam spectantes et litteras adferunt, V. 58 *seqq.* Græci a sinistra manu ad dextram scribunt, II. 36. a Babyloniiis polum, gnomonem et duodecim diei partes acceperunt, II. 109. geometria vero *Herodoto ex Aegypto ad eos transisse videtur*, II. 109. *item* scutum et galea, IV. 180. Ab Aegyptiis duodecim deorum nomina, (*cf.* II. 4. *ubi Aegyptii sacerdotes*) Bacchi certe cultus, ad eos pervenerunt, II. 49 *seq.* *cf.* c. 43. et pompæ solemnes et supplicationes, II. 58. Cabirorum vero mysteria (*quæ etiam Aegyptii celebrant*, III. 37.) Pelasgi o Samothracia adtulerunt, II. 51. Græcorum deorum ætas

cum Ægyptiorum collata, II. 143 — 146. Græci ex hominibus natos Deos et hominibus similes habent, I. 131. Græcanicus Jupiter, IX. 7. dei Græciæ præsidēs, V. 92. dei Græcis communes, IX. 90. *cf.* VI. 68. festorum Græcorum nomina in eandem desinunt litteram, I. 148. *vid.* Festum. Græci diem, quo defunctus est, pater, festum agunt, IV. 26. vestitum Minervæ et ægidas a Libyssis adoptant, IV. 189. Græcorum et Lydorum leges similes, I. 94. Græcorum cœnæ a Persis contemptæ, I. 133. *cf.* IX. 82. Græci ludos Olympicos celebrant, et non de pecuniis sed de oleæ corona contendunt, VIII. 26. puerorum amoribus dediti, I. 135. — Merces accipiunt a Phœnicibus, I. 1. III. 107. 111. Græci inde a Psammitichō rege cum Ægyptiis commercia habent, II. 154. *cf.* c. 152. solam Naucrati emporium habent, II. 178. 179. a Cambysis tempore frequentes in Ægyptum veniunt et mercandi et militandi causa, III. 139. *cf.* II. 154. *et* III. 4. Græci sub Psammenito militant, III. 11. Græci Asiam incolentes (*recensentur*, I. 142 — 150.) a Cræso subacti, I. 26. *seq.* Lydorum imperio a Persis everso, Sardes legatos mittunt ad Cyrum, I. 141. qui Lacedæmoniis contemptim respondet, I. 152 *seq.* Cambyses e Græcis Iones et Æolenses, a patre pro servis acceptos, secum in Ægyptum ducit, II. 1. III. 1. 25. Dario in bello Scythico pontem in Istro factum custodiunt, IV. 97 *seq.* *cf.* c. 137 — 139. — a Persis deficiunt, Aristagora auctore, V. 29 — 37. Iones, Atheniensium ope, Sardes capiunt, V. 100 *seq.* inde bellum Persicum, *cf.* V. 97 *et vid.* Athenienses. — Græci Asiatici denuo a Persis subacti, VI. 31 — 33 *et præc.* c. 42. a Græcis (Europam incolentibus) Darius terram et aquam poscit, VI. 48. *cf.* VII. 32. *et* 131 *seqq.* Pugna Marathonica, VI. 111 *seqq.* Darius novam expeditionem adversus Græcos parat, VII. 1. quam Xerxes suscipit, c. 8 — 19. *cf.* VII. 239. *et cap.* 138. Xerxe adhuc Sardibus versante, Græci mutuas inimicitias dissolvunt, VII. 155 *seq.* eoque Græciam jam invadente, alii eorum Persis terram et aquam dant, VII. 138. *cf.* c. 178, ceteri hos Delphico deo decimandos jurant, VII. 132. Græci Thraciam incolentes cum Xerxe militant, VII. 185. *cf.* VIII. 66. Græci meliora sentientes, legatos in Isthmum mittunt, qui pro salute Græciæ deliberent, VII. 172. *cf.* 145. Argivi societatem Græcorum recusant, c. 148 *seqq.* Græcorum legati in Siciliam ad Gelonem missi, c. 153 *seqq.* Græci a Corcyraeis frustrati, c. 168. *et* a Cretensibus, c. 168 *seq.* Thessalos socios amittunt, c. 172 — 174. Decernunt ad Thermopylas et Artemisium barbarum introitu in Græciam prohibere, c. 173 *seqq.* Græci ad Thermopylas Persam exspectant, 202 *seqq.* mox de receptu consultant, c. 207 *seq.* *cf.* c. 219. *seqq.* 222. Græci Olympicos ludos agunt, Xerxe Thermopylas expugnante, VIII. 26. *cf.* VII. 206. — Græcorum classis ad Artemisium, VIII. 1 *seq.* de receptu ad Isthmum deliberant, c. 4. *et* 18. *cf.* c. 49 *seqq.* *et* 74 *seq.* Salaminem petunt, c. 40. deliberant quo loco pugna navali decernant, c. 49 *seqq.* a Themistocle illuduntur, c. 74 *seqq.* Recensentur Græci, qui naves ad Salaminem miserunt, VIII. 43-48. Pugna navalis ad Salaminem, c. 84 *seqq.* ibi Græcorum præstantissimi, c. 93. *seq.* duces virtutis præmium accipiunt, c. 123 *seq.* Andrum ins., ultra quam Xerxis classem prosequi nolunt, obsident, c. 111. *cf.* c. 107 *seqq.* Salaminem redeunt et dona diis dedicant, c. 121. — Græci Isthmum muniunt, VIII. 71. IX. 10. Mardonio ex Attica in Boeotiam se recipiente, Eleusinem conveniunt, indeque cum Atheniensibus Erythras petunt, IX. 19. Græcorum acies ad Plataeas, IX. 28 — 30. Oeroen-

ins. petunt, c. 50 *seqq.* Pugna ad Plataeas, c. 59 *seqq.* qui Græcorum ibi fortissime pugnarint, c. 71. *seqq.* prædam exemtis deorum donariis, dividunt, c. 81. Thebas obsident, c. 86 *seqq.* — Classis Græcorum ad Æginam collecta, VIII. 130 *seq.* ultra Delum navigare non audet, c. 132. denique Samum navigant, IX. 69. *coll.* c. 90. *seqq.* Pugna ad Mycalem, IX. 102 *seqq.* eorum præstantissimi, *cap.* 105. Græci Samum reversi Iones insulares in commune sociorum recipiunt, IX. 106. versus Hellespontum profecti, pontes rescissuri, mox Lacedæmonii domum navigant, Athenienses Sestum obsident, IX. 114 *seqq.* Græci Scythæ, IV. 17. *coll.* c. 108. Græci Tyritæ ad Tyræ fl. ostium, IV. 51. Gramen in Scythia bilem pecoribus auget, IV. 58. Gratiarum collis ap. Macas in Africa, IV. 175. Grinus, Æsanii fil., Theræ insulæ rex, IV. 150. Grues, plagæ Scythicæ hyemem fugientes, super Ægyptum confugiunt, II. 22. Grynea, Γρόνεα, Æolensium civitas, I. 149. Grypes, aurum servantes ap. Arimaspos, III. 116. IV. 13. 27. Gygadas Delphis dictus thesaurus, ab Gyge donatus (Γυγάδας χρυσός), I. 14. Gygea palus perennis, proxima Alyattis sepulcro, I. 93. Gygea, Amyntæ filia, V. 21. VIII. 136. Bubari collocata a fratre Alexandro, V. 21. VIII. 136. Gyges, Dascyli, fil., Candaulis satelles, I. 8. 91. Candaulum, ab uxore ejus adactus, interficit, regnumque Lydorum suscipit, I. 8 — 13. *coll.* c. 91. primus barbarorum (post Midam, Phrygiæ regem) Delphis donaria ponit, I. 14. Colophonem capit, *ibid.* ejus fil. Ardys, I. 15. Gyges, pater Myrsi, III. 122. V. 121. Gymnici ludi a Chemmitis in Ægypto celebrati, II. 91. Gymnopædiæ, solemne ludicrum Lacedæmoniorum, VI. 67. Gyndes, fl. Armeniæ, V. 52. ex Matienis in Tigrin fluit, I. 189. a Cyro in trecentos sexaginta rivos diductus, I. 202. V. 52. Gyzantes Afri, similiis vescuntur, IV. 194.

H.

Hæmus, mons Scythiæ, cujus e jugis tres fluvii manant, IV. 49. Haliacmon, fl. Macedoniæ, VII. 127. Halicarnassus civitas Doriensium, II. 178. Pedasensibus vicina, VIII. 104. ab Apollinis Triopii ludis celebrandis exclusa, I. 144. Halicarnassensis, Ἀλικαρνησσεύς, Herodotus fuit, I. *pr.* Halicarnassenses, Doricæ gentis, inter navales Xerxis socios sub regina Artemisia, VII. 99. Halienses, VII. 137. Halys fl., ex Armenio monte ortus, inferiorem fere Asiam determinat, I. 72. Phrygiam radit, V. 52. VII. 26. Thaletis Milesii ope a Cræso trajectus, I. 75. intra Halyn fluvium populi a Cræso subacti, I. 6. 29. Hamilcar, *vid.* Amilcar. Hannon, Ἰαννών, Carthaginiensis, Amilcaris pater, VII. 165. Harmamithres et Tithæus Xerxis equitatus præfecti, VII. 88. Harmatides, Thespiensis Dithyrambi pater, VIII. 227. Harmocydes, Phocensium dux, virtute spectatus, Mardonii equitatum excipere paratus, IX. 17. Harmodius et Aristogiton, Hipparchi interfectores, V. 55. liberatores Athenarum, VI. 199. 123. Harpagus Medus, Astyagi familiaris, jussus Mandanæ filium interimere, puerum regis bubulco tradit exponen-

- dum in montium jugis, I. 108. — 116. *cf. cap. seqq.* ab Astyage ad cenam invitatus, inscius sui filii carnes comedit, c. 118. 119. Cyrum ad defectionem ab avo excitat, c. 123 *seq.* Astyagi, a Cyro capto, insultat, c. 129. Cyro consilium dat adv. equitatum Lydorum, I. 80. Mazari defuncto adv. Lydos rebellantes succedit, et Ioniae oppida aggeribus jactis capit, I. 162. *seq.* 169. bellum infert Caribus et Lyciis, I. 171 — 175. et inferiorem Asiam Cyri potestati subicit, I. 176.
- Harpagus, Persa, capit Histiaeum vivum et in crucem agit, VI. 28. 30.
- Hebae tesseram dat Leotychides militibus, IX. 98.
- Hebrus, fluv., IV. 90. VII. 59.
- Hecataeus, Hegesandri fil., Historiarum scriptor, ab Aegyptiis sacerdotibus irrisus, II. 143 *seq.* Aristagorae bellum adv. Persas dissuadet, V. 36. et Lerum insulam munire monet, c. 125. disserit de Pelasgis injuria ex Attica ejectis, VI. 137.
- Hecatonnesi, Ἑκατόν νῆσοι, *Centum insulae*, I. 151.
- Hector natu major et virtute praestantior Alexandro, III. 120.
- Hegesander, Hecataei pater, V. 125. VI. 137.
- Hegesicles et Leon, Spartae reges, I. 65.
- Hegesipyla, Olori, regis Thracum, filia, Miltiadi collocata, VI. 39.
- Hegesistratus, Sigei tyrannus, V. 94.
- Hegesistratus, civis Eleus, Teliadarum praestantissimus, in Mardonii exercitu vates; e Spartanorum custodia evaserat, praecisa sibi anteriore pedis parte, IX. 37.
- Hegesistratus, Aristagorae filius, legatus Samius, IX. 90. 91.
- Hegetoridas Cous; ejus filia a Mordonio rapta, IX. 76.
- Hegias, Eleus, Tisameni frater, IX. 33.
- Helena, Tyndari filia, et ejus raptus, II. 112 *et seqq.* V. 94. IX. 73. Helenae templum Therapnae, VI. 61. eadem, Hospita Venus, II. 112.
- Helice, Ἑλίκη, in Peloponneso opp. Achaeorum, I. 145.
- Heliconius Neptunus, I. 148.
- Heliopolis, Ἡλιούπολις, *urbs Solis*, in Aegypto, II. 3. 7. 8. 9. 59. 63. Heliopolitae Aegyptiorum peritissimi antiquitatis, II. 3.
- Helisyci in Sicilia bellum gerunt, VII. 165.
- Hellae, Athamantis filiae, sepulcrum, VII. 58.
- Hellen, Dori pater, I. 56.
- Hellenica gens, ejusque migrationes variae, I. 56. 57. *cf.* Graeci.
- Hellenium templum Naucrati in Aegypto, communi consilio a Graecis exstructum, II. 178.
- Hellespontus, IV. 38. ejus longitudo et latitudo, IV. 85. *cf.* VIII. 34. eum transiit Darius, V. 11.
- Hellespontus conjungitur a Xerxe, VII. 33. denuo ponte junctus, VII. 36. priore ponte rupto, a Xerxe castigatus, VII. 35. postea phiala aurea et gladio Persico donatus, VII. 54. Hellespontus latiori sensu, IV. 38. 85. 95. VI. 33.
- Hellesponti urbes, VI. 33.
- Hellespontii in Xerxis classe militantes custodiunt pontes, VII. 95.
- Hellespontias ventus, δ' Ἑλλησποντικός, VII. 188.
- Helopius ager, ἡ Ἑλλοπία μοῖρα, VIII. 23.
- Hephaestienses, Ἡφαίστιες, in Lemno, VI. 140.
- Heraclea Siciliae ab Hercule condita, V. 43.
- Heraclidae, Sardi reges, ex Jardani ancilla et Hercule geniti, I. 7 *seq. cf.* c. 13. Heraclidarum satelles Gyges in oraculo nominatur, I. 91. Heraclidarum est Erycis regio in Sicilia, V. 43. Heraclidae in Peloponnesum redire conati, IX. 26.
- Heraclides, Ibanolidis fil., Car, insidias Persis struit, V. 121.
- Heraclides, Aristodici Cymaei pater, I. 158.
- Heraclides, Aristagorae Cymaei pater, V. 37.
- Heræum, Ἡραῖον, opp. Thraciae, IV. 90.
- Heræum, Junonis templum. V. Juno.
- Herceus Jupiter, Ζεὺς Ἑρκαῖος, *i. e. domus praeses*, VI. 68.
- Hercules, antiquus deus apud Aegyptios, ex duodecim deorum numero, II. 43. 145. Jovem conspiceret cupit, II. 42. ejus oraculum, II. 83. templum ad Canobicum Nili ostium, asylum fugitivorum, II. 113. Herculis antiquissimum templum Tyri, II. 44. inde Thasii Herc. templum derivatum, *ibid.* — Hercules, Amphitryonis et Alcmenae fil., incognitus Aegyptiis, II. 43. apud Graecos novissimus deus, II. 145 *seq. cf.* c. 43. Hercules Olympius et Hercules heros *distinguuntur*, II. 44. de Herculis in Aegyptum adventu fatua Graecorum fabula, II. 45. Hercules, Geryonis boves agens, in Scythiam venit, ibique ex Echidna tres gignit filios, quibus arcum et cingulum relinquit, IV. 8—10. Scythiarum deus, IV. 59. ejus vestigium petrae impressum, IV. 82. — Hercules a Iasone et Argonautis relinquitur, VII. 193. ei ardenti opem fert Dyras fl., VII. 198. — Herculis templum in Cynosarge Athen., VI. 116. ad Marathonem, VI. 108. 116. ara ad Thermopylas, VII. 176. — ex Hercule et Iardani ancilla progenerati Heraclidae, Lydorum reges, I. 7. Hercules, Ilylli pater, auctor generis Leonidae, VII. 204. VIII. 131.
- Herculeae columnae, II. 33. IV. 8. 42. 43. 181. 185.
- Hermion, Lasi pater, VII. 6.
- Hermione, Dryopum civitas in Peloponneso, VIII. 73.
- Hermionenses Samiis profugis Hydream ins. tradunt, III. 59. tres naves praebent ad Salamina, VIII. 34. ad Plataeas militant, IX. 28.
- Hermippus Atarnites, VI. 4.
- Hermolycus Atheniensis, Euthyni filius, in pancratio celebrat, IX. 105.
- Hermophantus, dux contra Persas ad Sardes, V. 99.
- Hermotimus Pedasensis inter eunuchos apud regem magnae auctoritatis, VIII. 104. exsectorem suum Panionium diro modo ultus, VIII. 105. 106.
- Hermotybes, Aegyptiorum pugnatore, II. 164 — 168. IX. 42. tantum rei militari vacat, II. 165. 168. *cf.* VII. 89. *et vid.* Calasires.
- Hermus, Aelidis amnis, I. 55. 80. V. 101.
- Herodotus, octingentis fere annis post bellum Trojanum vixit, II. 145. quadringentis annis Homero et Hesiodo posterior, II. 53. nongentis annis post Moeridis obitum Aegyptum visitat, II. 13. bellum Peloponnesiacum vidit, VIII. 137. IX. 73. Cabirum initiatus mysteriis, II. 51. quae ad res divinas spectant, caute memorat, et nonnisi coactus, II. 3. 46 *seqq.* 65. *cf.* c. 45. de mysteriis Aegypt. et Cereris sacris silentium sibi imponit, II. 191. de oraculis opinionem suam profert, VIII. 77. Deorum νέμεσιν religiose colit, VI. 84. VIII. 133 *seq.* VIII. 13. IX. 65. *cf.* Deus. — ejus canon historicus, VII. 152. *cf.* I. 95 *seq.* 177. *extr.* 214. 21. II. 3. 44. 99. 123. 2. *seq.* III. 9. 8. VIII. 74. — Digressiones suam orationem amare, ingenue ipse profitetur, IV. 30. — Integritatis ejus in historia specimina, VII. 139. *seq.* c. 152. VIII. 73. 15. V. 45. *extr.*
- Herodotus, Basilidae fil., Ionum legatus ad Spartanos, VIII. 132.
- Heroes ignoti Aegyptiis, II. 50. heroibus Trojanis parentatum a Xerxe, VII. 43. heros Cyrenus colendus Phocacensis, I. 167. heros colitur a Tejis Timesius, conditor

- Abderæ, I. 168. Stesagoræ conditori sacra faciunt Chersonesitæ, VI. 38. heroi Onesilo annua sacra faciunt Amathusii, V. 114. Artachæi, fossæ ad Athon olim præfecto, sacra faciunt Acanthii, VII. 117. herois Astrabaci ædificula Spartæ, VI. 69. Hercules heros diversus ab Olympio, II. 44. cf. Colonia.
- Herophantus Parienus, IV. 138.
- Herpys, Timagenidæ pater, Thebanus, IX. 38.
- Hesiodus quadringentis annis extitit ante Herodotum, II. 53. Hesiodus et Homerus Græcis theogoniam condidit, *ibid.* de Hyperboreis fabulatus, IV. 32.
- Hexapolis quæ sæculo Herodoti Pentapolis dicta, I. 144.
- Hieroglyphica scriptura, v. Egyptii.
- Hieron, Gelonis pater, VII. 156.
- Hieronymus Andrius, Olympiæ victor, IX. 33.
- Hilotæ, ἑλωτες et ἑλωται, diversi a periæcis Lacedæmoniorum, IX. 11 multifariis officiis funguntur, VI. 58. 75. 80. 81. VII. 229. septem circa unum Spartanum in bello Persico, IX. 10. 29. eorum ruditas in distinguendo ære ab auro, IX. 80.
- Himera Siciliæ, VI. 24. VII. 165.
- Hippagogæ naues, quibus equi vebuntur, VI. 48. VII. 97.
- Hipparchus, Pisistrati fil., Hippiae frater, V. 55. Onomacritum ob Musæi vaticinia corrupta Athenis eiecit, VII. 6. ejus somnium, V. 56. ab Harmodio et Aristogitone interemptus, V. 55. VI. 123.
- Hippias, Pisistrati fil., I. 61. eum Athenas reducere volunt Lacedæmonii, V. 91. sed frustra, V. 93. sollicitat Persarum opem adv. Athenas, V. 96. ei visum in somnis oblatum et dens tussiendo excussus, VI. 107.
- Hippobotæ, i. e. qui equos alunt, apud Chalcidenses vocantur homines locupletes, V. 77. VI. 100.
- Hippoclidès, Tisandri fil., Atheniensis, prociis Agaristæ, IV. 127. ejus majores Cypseli Corinthii propinqui, VI. 128. ejus saltationes et gesticulationes propter quas excidit nuptiis, VI. 130.
- Hippoclus Lampsacenus, IV. 138.
- Hippocoon, Scæi pater, V. 60.
- Hippocrates, Pisistrati pater, Athenarum tyranni, I. 59. V. 65.
- Hippocrates, Megacis filius, VI. 131.
- Hippocrates, Gelæ tyrannus, Cleandri frater, VI. 23. VII. 154. a Zancleis arcessitus, eos Samis prodit, VI. 23. Camarinam a Syracusanis pacis conditione accipit, VII. 154. in bello cum Siculis ad Hyblam urbem occumbit, c. 155.
- Hippocrates, Sybarita, Smindyridis pater, VI. 127.
- Hippocratides, Lacedæmonius, Leotychidis, filius, VIII. 131.
- Hippolai promontorium, Ἰππόλειον ἄκρη, IV. 53.
- Hippolochus, Glauci pater, I. 147.
- Hippomachus, Græcorum qui erant cum Mardonio haruspex, IX. 38.
- Hipponicus, Calliæ pater, VII. 151.
- Hipponicus, Calliæ fil., VI. 121.
- Hippopotamus describitur, II. 71.
- Hircus, *Ægyptiace* Mendes dictus, II. 46. hirci urina spasmo liberant pueros suos Afri, IV. 187. hircorum barbis innatum ladanum apud Arabes, III. 112. hircus cum muliere coiens, II. 46.
- Histia, Ἰστία, i. e. Vesta, Scytharum regina, IV. 127.
- Histiæotis, ἡ Ἰστιαῖος γῆ, Eubææ septemtrionalis regio, VII. 175. Histiaea opp., Ἰστιαῖα, ἡ πόλις τῶν Ἰστιαίων, VIII. 23. ubi et ἡ γῆ Ἰστιαῖος, et civis Ἰστιαεύς.
- Histiæotis Thessaliæ regio Ossæ et Olympo subjecta, I. 56.
- Histiæus Milesius, Lysagoræ fil., IV. 138 V. 30. vir solers et industrius, V. 23. pontem Istro fl. injectum (V. 97. seq.) dissolvi non sinit, IV. 137. quo facto bene de Dario meritis, c. 141., Myrcinum Edonidem ab illo accipit, V. 11. eumque locum muro muniens, a Megabazo apud Darium insimulatus, Sardes honoris causa accitus et Susa abductus consiliarii regii nomine, V. 23. 24. inde per servum occulte missum Aristagoram, Mileti præfectum, ad defectionem a Persis sollicitat, V. 30 et 35. a Dario ob Ionum defectionem objurgatus, dimissus tamen ad sedandas turbas, V. 105. — 107. Sardibus Artapherni suspectus clam ad mare fugit, Miletum rediturus, et a Chils in vincula coniectus, mox vero liberatus, nec a Milesiis receptus cum Lesbiiis navibus Byzantium petit, VI. 1 — 5. ibique piraticam exercet, Chium subigit, VI. 26. 27. dein in continente cum Persis congressus, vivus captus, et ab Artapherne Sardibus cruci affixus, invito Dario, VI. 28 — 30.
- Histiæus, Lamius, Phylaci pater, VIII. 85.
- Histiæus, Tymnis fil., Termerensis tyrannus captus, a civibus tamen salvus dimissus, V. 37. seq. dux in classe Xerxis, VII. 98.
- Homerus poeta, quadringentis annis antiquior Herodoto, deorum generationem Græcis condidit, II. 53. Oceani fl. nomen invenit et in poesin introduxit, II. 23. veram historiam de Helenæ adventu apud Proteum Ægypti regem notam sibi fuisse significat, II. 116. citatur ab Herodoto, IV. 26. ex Atheniensibus fortissimum virum ad Ilium venisse ait, VII. 161. Cypriorum carminum non est auctor, II. 117. Ἑπίγονοι carmen Homeri forte non est, V. 32. propter Homerica carmina, Sicyone decantari vetuit Clisthenes, V. 67.
- Homo ex deo non gignitur, *Ægyptiorum sententia*, II. 143. homo septem cubitorum, I. 68. homo quinque cubitorum, VII. 117. homines et statura maximi et omnium pulcherrimi sunt Æthiopes, III. 20. Xerxes homo magnitudine corporis præstans, VII. 187. cf. c. 56. homines firmissima valetudine Libyes, IV. 187. post eos Ægyptii, II. 77. homines sua quique instituta optima judicant, III. 38. molli in terra molles nascuntur, IX. *ult.* homines unoculi in terræ plagis septemtrionalibus, *vid.* Arimaspi. Homines a nativitate calvi et simo naso mentoque oblongo, IV. 23. 24. homines capripedes, IV. 25. homines per sex menses dormientes, *ibid.* homines radicibus vescentes in Araxis fl. insulis, I. 202. crudis piscibus videntes et pro vestimento pellibus utentes phocærum, *ibid.* cruda carne vescentes Indi, III. 99. hominibus ætate provecitis, nec vero morbo mortuis, vescuntur Massagetæ, I. 216. homines ægrotos comedunt Indi Padæi, III. 99. humana carne vescuntur Androphagi, IV. 106. homines Marti deo mactant Scythæ, IV. 62. captivos Virgini (*Iphigeniæ*) immolant Scythæ Tauri, IV. 103, ubi Menelaus placandis ventis duos puerulos immolasse fertur. Homines vivos defodere Persicus est mos, VII. 114. III. 33. homines innominati, in Africa, IV. 194. homo nullus sine aliquo malo, VII. 203. cuique propria mala, VII. 152. multæ calamitates hominibus accidere solent, III. 33. cf. VII. 47. homines in potestate casuum fortunæ sunt, I. 22. non casus fortunæ in potestate hominum, VII. 49. homo sibi malorum auctor, non deus, I. 91. fatum evertere non potest, III. 43. 64. IX. 16. omnia consequi nequit, I. 32. homini melius mori quam vivere, I. 36. cf. VII. 46. et V. 4. —
- Humanæ vitæ anni, I. 32. III. 22. 23. humanæ vitæ brevitæ, et ærumnæ, VII. 46. humanis in rebus nihil stabile, I. 86. cf. c. 5. et 207. humanarum rerum orbis, I. 207. cf. I. 32.
- Hoples, Ionis fil., V. 66.

- Horarum inventio, II. 109. *vid.* Dies.
 Horci (*juris jurandi*) filius, VI. 86.
 Hordei folia apud Babylonios quatuor digitorum latitudine, I. 193.
 Horti Midæ, ubi captus Silenus, VIII. 138.
 Hospitii jus Amasidis cum Polycrate, ob hujus nimiam felicitatem solutum, III. 43.
 Hyacinthia festum apud Lacedæmonios, IX. 6. 11.
 Hyænæ, feræ in Libya, IV. 192.
 Hyampeus, vertex Parnassi, VIII. 39.
 Hyampolis, urbs Thessaliæ, VIII. 28. 33.
 Hyatæ, nomen unius e tribubus Sicyoniis, V. 68.
 Hybla, opp. Siciliæ, VII. 155.
 Hydarnes Persa, III. 70. VI. 133. Asianæ oræ præfectus, VII. 135.
 Hydarnes, Hydarnis fil., dux in Xerxis exercitu, eorum qui Immortales appellabantur, VII. 83. 211.
 Hydarnes, Sisamnis pater, VII. 65.
 Hydrea insula a Samiis profugis Træzeniis obligata, III. 59.
 Hyela (s. Velia) civitas in terra Cænotria, condita ab Agylæis, I. 167.
 Hyems rigida in Europa septemtrionali, IV. 28.
 Hygennenses pop., III. 90.
 Hylæa, regio trans Borysthenem prope Achillis dromon, IV. 18. 54. 55. 76.
 Hyllenses, nomen unius e tribubus Sicyonis, V. 68.
 Hyllus, VI. 52. Herculis fil., VII. 204. VIII. 131. ab Echemo in monomachia interfectus, IX. 26.
 Hyllus fl., Sardonum campum permeans, I. 80.
 Hymeas, Darii gener, V. 116. capit Cion Mysiæ, V. 122.
 Hymettus, mons Atticæ, Ὑμηττός: sub eo regio Pelasgis data ab Atheniensibus, VI. 137.
 Hymni, ab Olene compositi, IV. 35.
 Hypachæi qui postea Cilices dicti, VII. 91.
 Hypacryis, fl. Scythiæ, IV. 47. describitur, c. 55.
 Hypanis, fl. Scythiæ, IV. 17. 18. 47. ejus descriptio, VI. 52.
 Hypanis mater, palus, *ibid.*
 Hyperanthes et Abrocomes, Darii filii, cadunt in prælio, VII. 224.
 Hyperborei, Ὑπερβόρει, IV. 13. 32. 33. 36. eorum sacra, IV. 33. Hyperborearum puellarum sacra Delum perferentium historia, VII. 33. 35.
 Hypernotii, IV. 36.
 Hyperoche et Laodice Hyperboreorum puellæ, IV. 33. 34. 35.
 Hyrcanii, III. 117. eorum armatura in Xerxis exercitu, VII. 62.
 Hyrgis, fl. Scythiæ, IV. 57. 123.
 Hyria, opp. in Italia, a Cretensibus conditum, VII. 170.
 Hyrcæades Mardus quomodo Sardes adscenderit, I. 84.
 Hysia, opp. Bœotiae, VI. 108. IX. 15 *et* 25.
 Hysias et Cænoen, Atticæ pagos ultimos, occupant Bœotii, V. 74.
 Hystanes, Badris pater, VII. 77.
 Hystaspes Achæmenides, Arsamis filius, Darii pater, I. 209. V. 83. vii. 224. Persidis præfectus, III. 70.
 Hystaspes, Darii filius et Atossæ, dux Bactriorum et Sacarum, VII. 64.
 Hystrices, IV. 192.
- I.
- Iacchus mysticus, VIII. 65.
 Iadmon Samius, herus Æsopi, II. 134.
 Ialysus, Doriensium civitas, I. 144.
 Iamidae, vatum familia in Elide, V. 44. IX. 33.
 Iapygia, i. e. Apulia, III. 138. IV. 99.
 Iapyges Messapii, origine Cretenses Hyriam urbem condunt, VII. 170.
 Iardani Lydi ancilla, Herculis uxor, mater Heraclidarum, I. 7.
 Iason ad Libyam vento abreptus, Tritoni aureum tripodem dedicat, IV. 179. circa Aphetas Herculem ex Argo navi aequatum missum relinquit, VII. 193.
 Iatragoras dolo capit classicos duces Græcorum cum Persis militantes, v. 37.
 Ibanolis Mylassensis, pater Oliati, V. 37. *et* Heraclidæ, Carum ducis, V. 122.
 Iberiam Phocæenses ostenderunt, I. 163. Iberi sub Hamilcare duce in Sicilia militant, VII. 165.
 Ibis, Ægyptiis sacra, II. 65. 75. ejus forma, *et* duplex genus, II. 75. *seq.* qui ibin necavit apud Ægyptios, morte plectitur, II. 65.
 Icarium pelagus, VI. 95. *et seq.*
 Ichnæ, urbs terræ Bottiæidis, VII. 123.
 Ichneumones, ἰχνευταί, in Ægypto, II. 67.
 Ichthyophagi in Africa, II. 19. 20. 23.
 Ida, mons in Iliaca terra, I. 151. VII. 42.
 Idanthyrus, Saulii fil., rex Scytharum, IV. 76, 120. Dario, aut pugnam aut deditionem poscenti, ingenue respondet, c. 127.
 Idrias, regio Cariae, V. 118.
 Jejunia ante sacrificia *et* festos dies Isidis, II. 40. IV. 186.
 Ienysus, Ἰήνυσος, opp., terminus Arabiæ *et* Syriæ, III. 5.
 Igæm Persæ deum habent, *et* Ægyptii vivam belluam putant, III. 16. infamia notato Spartani ignem non præbent, VII. 231. ignes in speculis, VII. 182. Ne ignifer quidem elabatur, *proverbialis dictio*, VIII. 6.
 Ilias regio ab Æolis possessa, V. 122.
 Iliadi Minervæ mille boves a Xerxe immolatae, VII. 43.
 Iliissus, fl. Atticæ, VII. 189.
 Ilium urbs; circa eam olim sinus maris erat, II. 10. Ilii obsidio *et* expugnatio, I. 5. I. 118, *ubi* Ægyptii disserunt. — Iliaca terra, ἡ Ἰλιάς γῆ *vel* χῶρη, V. 94. VII. 41. ἡ Τευκρίς γῆ, II. 118.
 Illyrii, Eneti, i. e. Veneti, I. 196. ex Illyriis Anyrus fl. in Triballicum campum labitur, IV. 49. in Illyrios editum Bacidis effatum, IX. 43.
 Imbecillitatis necessitas summa, VII. 172.
 Imbribus carentes Africæ tractus, IV. 185. *cf.* II. 13. *seq. coll.* III. 10.
 Imbrus, ins. a Pelasgis habitata; capta ab Otane, V. 26. VI. 41.
 Immortales Getæ; post mortem ad Zalmoxin deum se ire putant, IV. 93. 94. *cl. cap. seq.* Immortales apud Persas decies mille selecti milites. VII. 31. 83. Thermopylis propulsati, VII. 211.
 Immortalitas animæ ab Ægyptiis primis asserta, II. 123.
 Impotentiae numen, VIII. 111.
 Inarus, Psammitichi filius, Afer, Achæmenem Ægypti præfectum interficit, III. 12. 15. VII. 7.
 Inconstantiam rerum humanarum notat Herodotus, I. 5. *cf.* c. 32. 207.
 India, ἡ Ἰνδία, orientem versus extrema Asiæ regio habitata, III. 106. terra ultra porrecta sabulosa, III. 98. aut prorsus ignota est, IV. 40. in India auri immensa copia, *et* arbores lanam ferentes, III. 106.
 Indorum natio, maxima omnium, III. 94. V. 3. in multos populos, diversis linguis utentes, divisa, III. 98. eorum navigia ex arundine confecta, *et* vestes ex scirpo, *ibid.* publice feminis miscentur; eorum semen genitale nigrum, III. 101. Indis sol matutino tempore ardentissimus, III. 104. Indi Calantiae, III. 97, *vel* Calatiae parentes comedunt, III. 38. Padæi, cruda carne vescentes, agrotos epulantur, III. 99. alii nomades herbis vescuntur, III.

100. Indi magis ad septentrionem versus habitantes, auri ramenta formicis in deserto eripiunt, III. 102—105. Indi a Dario subacti, IV. 44. nec vero omnes, III. 101. eis maximum auri pondus tributum impositum, III. 98. cf. c. 94. Indorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 65. Indici canes, I. 192. VII. 187. Indici equi, III. 106. arundo, VII. 64. 65.

Indus fl. fert crocodilos, IV. 44. ejus in mare ostium explorat Darius, *ibid.*

Inimicitiarum nihil medium est, VII. 11. inimicitiarum inter Græcos et Asiæ populos prima origo, I. 1—5.

Ino, Athamantis uxor, VII. 197.

Inopiæ et Impotentiae numina, VIII. 111.

Imprecationum formulae, III. 65. I. 165. et II. 39.

Insanus, *vid.* Furiosus.

Inscriptiones in templo Thebano Cadmeis litteris repræsentatae, V. 59—61. falsa inscriptio Lacedæmoniorum, I. 51. inscr. dolosa Nitocridis reginae, I. 187. inscr. in pyramide, II. 136. in statua Sesostri regis, II. 106. Darii, III. 88. inscr. cippi a Dario ad Tearum fl. relictæ, IV. 90. inscr. Mandroclis, pontis architecti Hellesp., IV. 88. inscriptiones in mortuos ad Thermopylas positæ, VII. 228.

Insignibus clypeos ornare, Caricum inventum, I. 171. pro insigni clypei, ancora, IX. 74. navis insigne, *vid.* Navis.

Insomniorum ludibria, VII. 16. *vid.* Somnia.

Institor quare Darius fuerit adpellatus, III. 89.

Institutores primi Lydi extitere, I. 94.

Institutio Pers. puerorum, I. 136.

Insulae in Araxe fl., I. 202. insulae Cænussæ, I. 165. insulae Echinades dimidia ex parte in continentem concretæ, II. 10. ins. Chemmis natans in Ægypto, II. 156. Cyanæ ins. olim natantes creditæ, IV. 85. Beatorum insula, loci nomen in Africa, III. 26. insulae rubri maris exulibus a rege adsignatae, III. 93. VII. 80. cf. V. 20. ins. Cassiterides Herodoto ignotæ, III. 115. ins. Thraciæ objacentes, VII. 185. Insulares Ionicae civitates, I. 142. in commune sociorum a Græcis receptæ, IX. 106.

Intaphernes, conjurationis in Magos particeps, III. 70. 78. regiam intrans, janitores mutilat; rebellionis reus, capitis damnatur cum filiis et cognatis, II. 118. 119.

Intercalaris mensis, I. 32. II. 4.

Interpretes Ægyptiorum, II. 154. interpretes Ichthyophagi; III. 19. *seq.* per septem interpretes in Borysthenis emporio Scythæ negotia peragunt, IV. 24.

Invideri melius quam miserationem habere, III. 52. invidia principio innata est homini, III. 80.

Inycus, oppidum Siciliæ, VI. 23. 24.

Io, filia Inachi regis, a Phœnicibus rapta, I. I. stuprata a nauclero, I. 5. Io quomodo a Græcis depingatur, II. 41.

Iolcus opp. Thessali Hippia offerunt, V. 94.

Ion, Xuthi fil., ab eo Iones sunt denominati, VII. 94. VIII. 44.

Ionia, Asiæ regio temperie cœli præstantissima, I. 142. — Ionica gens, olim præcipua, Pelasgica stirpis, I. 56. a Ione, Xuthi fil. nomen invenit, VII. 49. VII. 44. Iones olim in Peloponneso Achaiam tenebant, I. 145. Pelasgi Ægiæ nominati, VII. 94. Iones quoque nominantur Athenienses, Pelasgica stirpis, VIII. 44. quod tamen nomen respuunt, I. 143. cf. V. 66. et 69. at gaudent eo nomine IONICÆ CIVITATES duodecim, in Panionio convenientes et Panionia festum celebrantes, I. 143. 148. Iones Athenis oriundi Apaturia celebrant, I. 147. cf. VII. 95. — Ionum lingua quatuor habet modificationes, I. 142. Ionicae litteræ V. 59. — Iones non recte de Ægypto sentiunt, II. 16. — Ionum Carumque castra ad Pelusium Nili ostium, II. 154. cf. c. 152. 178. *seq.* et *vid.* Græci et Negotiatio. Iones primum a Cræso subacti, I. 6. 28. spernunt Biantis

consilium et Thaletis, I. 170. Cyro, ut a Cræso deficiant sollicitanti morem non gerunt, I. 76. ad Cyrum, Lydorum imperio everso, legatos mittunt; quibus ille fabulam narrat, I. 141. cf. I. 76. Iones, continentem habitantes, Harpagus subigit, I. 169. — Iones insulares (cf. VII. 95.) Biantis s. Pittaci commento Cræsi imperium effugiunt, I. 27. Cyro ultro se dedunt, I. 169. — Dario tributum pendunt, III. 90. VI. 42. pontem in Istro factum custodiunt, IV. 98, ut dissolvant a Scythis moniti, *etc.* IV. 133. 136. *seqq.* — Ionica calamitas orta ex Naxo et Mileto, V. 28. *seqq.* Ionica defectionem a Persis, Histiaeo clam adhortante, Hecataeo vero dissuadente, molitur Aristagoras, V. 35—38. Iones cum Atheniensibus Sardes captas incendunt, V. 100. 101. ad Ephesum proelio victi a Persis, in bello perseverant, c. 102. *seqq.* ad Cyprum Iones mari, Persæ terra, vincunt, c. 108. *seqq.* Cares defectionis socios habent, c. 117. *seqq.* Ionum classis ad Miletum, VI. 8. militaris exercitatio, auctore Dionysio, c. 11. *seq.* ingentem accipiunt cladem, a Samiis deserti, c. 14. *seq.* Iones tertio in servitutem redacti, VI. 31. 32. ut mutuas inter se pactiones faciant, ab Artapherne coacti, c. 42. tyrannos eorum ejicit Mardonius, c. 43. — Ionum naves in Xerxis classe, VII. 94. *seq.* Iones cum Xerxe militantes Themistocles ad defectionem sollicitat, VIII. 22. cf. VII. 51. Iones, proditiōis ad Salaminem accusatos adjuvat Ariaramnes Persa, VIII. 90. Græcos ad Delum sollicitant, ut Ioniam liberent, c. 132. IX. 90. — 92. post pugnam ad Mycalen, IX. 98. *seqq.*, Ionia iterum a Persis deficit, IX. 104. — De Ionum libertate conservanda Græcorum deliberatio; Iones insulares in commune sociorum recepti, IX. 106. Iones mercenarii apud Psammitichum, II. 163.

Ionius sinus, VI. 127.

Iphiclus, pater Protesilai, IX. 116.

Iphigeniæ apud Tauros cultus, IV. 103.

Ipni, Ἰπνοι, *i. e.* Furni, locus quidam in Pelio monte, VII. 188.

Irasa, Ἰρασά, nomen regionis in Africa, IV. 158.

Irenes Spartanorum, IX. IX. 85.

Is, urbs et fl. Babylonica, I. 179.

Isagoras, Tisandri fil., spectata familia natus, V. 66. Cleomenem Spartæ regem adv. Clisthenem advocat, et Alcmaeonidas Athenis ejicit; mox ipse ejectus, V. 69. — 73.

Ischenous Ægineta pater Pythæ, VII. 181. VIII. 92.

Isis, Ægyptiaca dea, Græcis Δημήτηρ, II. 59. 156. Isidis imago muliebris, bubulis instructa cornibus, II. 41. Orum et Bubastin, servandos Latonæ tradit, II. 156. maximum ejus templum in urbe Busiri, II. 59. 61. ei vaccae sacrae; in ejus honorem jejunia aguntur, II. 40. 41. item apud Nomades Libyes, IV. 186. ejus festum in Busiride oppido, II. 61. cf. c. 40.

Ismaris lacus in Thracia, VII. 109.

Ismenii Apollinis templum Thebis, I. 52. V. 59. VIII. 134.

Isonomia, ἰσονομία, *juris æqualitas*, omnium pulcherri-ma, III. 80.

Issedones pop. trans Araxen fl. ex adverso Massagetarum habitant, I. 201. propinquorum cadavera epulantur, IV. 26. eorum traditio de extremis terræ incolis, IV. 13. cf. c. 15. et 27.

Ister, fl. Scythiæ, IV. 47. ex Celtis et Pyrene oppido initium sumens, II. 33. *seq.* universam Europam perfluit, *ibid.* IV. 49. cum Nilo comparatur, II. 33. *seq.* semper sibi æqualis, multos excipit fluvios, IV. 48 — 50. quinque ostiis patet, c. 47.

Isthmus Cnidius, I. 174. Isthmus Chersonesi muro præseptus a Miltiade, VI. 36. Isthmus Corinthiacus a Lacedæmoniis muro munitus, IX. 10. cf. VIII. 40. et IX. 7.

- Istiaotis, *vid.* Histiaotis.
 Istria, colonia Milesiorum, ad ostium Istri fl., II. 33. — IV. 78.
 Istriana, Ἰστρινή, erat mater Scylae, regis Scytharum.
 Italia multis locis memoratur; Italiae, IV. 15.
 Itanus, opp. ins. Cretae, IV. 151.
 Iter diurnum ducentorum stadiorum statuit Herodotus, IV. 101 sed centum quinquaginta enumerat; V. 53. Iter diurnum navigio confectum, IV. 86.
 Ithamatres Persa, VII. 67.
 Ithamitres (olim leg. Amitres) dux classis cum aliis a Xerxe in Europa relictus, VIII. 130. post pugnam ad Mycalen fuga salutem petit, IX. 102.
 Ithomus mons, IX. 35.
 Iudices regii ap. Persas, III. 14. 31. iudex regius, corruptus pecunia, excohiatus, V. 25. ob injustam latam sententiam capite damnatus, VII. 194.
 Juno Argiva; ejus festum, I. 31. templum prope lucum Argo sacrum, VI. 81. 82. Junoni Samiae duas imagines ex ligno sculptas Amasis dedicat, II. 182. Junonis templum, τὸ Ἡραῖον, ad Plataeas, IX. 52. 61. ejus nomen Aegyptiis incognitum, II. 50.
 Jupiter: Persae universum coeli orbem Jovem appellant, eique in montium jugis sacra faciunt, I. 131. sacer Jovis currus in Xerxis exercitu, VII. 40. VIII. 115. — Jovis Beli templum Babylone, I. 181 — 183. III. 158. — Jovem Aegyptii Ammoun vocant, et arietina facie fingunt ex vetere mytho, nec tamen omnes colunt, II. 42. celeberrimum ejus templum Thebis, II. 42. 56. I. 182. et oraculum, II. 54. seq. 83. Thebani Jovis concubitus in templo cum virgine, I. 182. a Thebani Jovis templo derivatum Ammoniorum templum et oraculum, IV. 181. cf. II. 54. seq. templum et oraculum in Meroe Aethiopiae, II. 29. quod incendere Cambyses studuit, III. 25. — Jupiter, Terrae maritus, apud Scythas, Papaeus, IV. 59. Jupiter Graecanicus, Ζεὺς Ἑλληνικός, IX. 7. cf. c. 90. Olympius, ejus templum Pisae, II. 7. statua aenea decem cubitorum, IX. 81. Jovis oraculum Dodonae, II. 55. seq. originem ducit ex Thebis Aegyptiis, c. 54. — Jovis Lacedaemonis et Coelestis sacerdotes, reges Spartani, VI. 56. Jovi Stratio soli Cares sacra faciunt, V. 119. iidem Jovis Carii templum cum Lydis et Mysis commune habent, I. 171. Jovi Cario familia Isagorae Athen. sacra facit, V. 66. Jovi liberatori aram Sami constituit Maendrius, III. 142. Jovem Herceum, Ἡ. e. domus praesidem, obtestatur Demaratus, VI. 68. Jupiter Expiator, Λαῖ (ἐπίστιος) et Soda lilius (ἐταίρητος) invocatur a Croeso, I. 44. Jovis templum sub fago arbore ap. Thesprotios, II. 56. Jovis Laphystii fanum ap. Achaeos, VII. 197. Jovi Lycæo collis sacer ad Cyrenen, IV. 203. Jovis ἀγοραίου sive forensis ara ap. Selinusios in Italia, V. 46. Jovi decimas ut offerat, Cyrus monet Croesus, I. 89.
 Jurare per aquam Stygis apud Graecos, VI. 74. per regios Lares ap. Scythas, IV. 68. per solem apud Massagetas, I. 212. per viros justissimos et fortissimos apud Nasamones, IV. 172. per Mercurium ap. Thraces, V. 7. per Bacchum ap. Arabes, III. 7. per deos regios apud Persas, III. 65. V. 106. per deos Graeciae praesides, V. 92. VI. 68. IX. 90.
 Juris aequalitas praeclara res, V. 78. sunt jura omnibus hominibus sancita, VII. 136.
 Jusjurandum confirmatum per ferri massam demersam, I. 165. *vid.* Formula.
 Justum injusto inimicum, I. 96.
 Lyræ, pop. Scythiae, ex arboribus insidiantur feris, IV. 22.

K.

- Kiki, unguentum Aegyptiorum, II. 94. Caetera nomina a K in Graeco sermone incipientia *vid.* in C.

L.

- Labda, Amphionis filia, et ejus historia, V. 92.
 Labdacus, Laii pater, V. 59.
 Labranda, opp. Cariae, ubi Jovis Militaris templum, V. 119.
 Labynetus, Babyloniorum tyrannus, pacem conciliat inter Cyaxarem et Alyatten, I. 74. 77.
 Labynetus, Assyriae rex, quem bello petit Cyrus, I. 188.
 Labyrinthus Aegypti describitur, II. 148.
 Lacedaemon: Laconia terra, VI. 58. VII. 231. in ea est Sparta, civitas octies mille virorum, VII. 234. — Spartani, IX. 28. Lacedaemonii nominabantur Perioeci, περίοικοι, VI. 58. Λακεδαιμόνιοι περίοικοι, IX. 11. cf. Hilotæ. — Lacedaemoniis leges a Lycurgo latæ sunt; ephori et senatores instituti, I. 65. *Vide* Ephori. — Regum munera et honores, VI. 56 — 58. cf. Lex. Senatores duodeviginti, VI. 57. Equites, VIII. 124. Irenes, IX. 85. Lacedaemoniorum instituta, cum Persis et Aegyptiis communia, VI. 59. 60. diu reluctantes Tisamenum vatem in civium numerum adoptant Spartani, IX. 33. rem divinam curare maximi faciunt, IX. 7. cf. V. 63. VI. 106. VII. 206. nimiae breviloquentiae student, III. 46. Lacedaemoniis mos est, alia cogitare, alia dicere, IX. 54. cf. V. 92. VI. 108. VIII. 142. coll. IX. 7. — eorum disciplina laudatur, VII. 102. 104. ignominia notant proelio fugientes, VII. 231. Lacedaemonii, generis Dorici principes, I. 56. Tegeatis bellum inferunt, malo successu, I. 65. seq. sed, repertis Orestis ossibus, superiores evadunt; iis major pars Peloponnesi subjecta, I. 67. 68. cum Croeso foedus faciunt, c. 69. seq. cf. 6. et c. 83; cum Argivis de Thyrea contendunt, c. 82. seq. ab Ionibus auxilio vocati, c. 141, opem ferre negant; Cyro per legatos edicunt, ne ullam Graecorum civitatem laedat c. 152. seq. — Amasis, Aegypti rex, mittit iis lineum thoracem, III. 47. adv. Samum et Polycratem expeditionem suscipiunt, III. 39. exules Samiorum in patriam restitutori, c. 44. seqq. cf. I. 70, Samum frustra oppugnant, III. 54 — 56. Minyas, primum receptos, nimis insolentes, interimere decernunt, etc. IV. 145. seq. — De eorum rebus cum Aeginetis, Argivis, Atheniensibus, etc. cf. Cleomenes, Leotychides, Demaratus. — Scythae cum Lacedaemoniis societatem adv. Persas contrahere cupiunt, VI. 84. Spartani Platae ensibus suadent ut se tradant Atheniensibus, VI. 108. Darii legatos in puteum praecipitant, VII. 133. cf. VI. 48. ab Atheniensibus auxilio vocati, plenilunium expectant, VI. 105. post pugnam ad Marathonem veniunt, c. 120. — De Persarum adparatu ad bellum miro modo certiores facti, indicant reliquis Graecis, VII. 239. imminente bello Persico, legatos cum Atheniensibus mittunt ad Gelonem, VII. 153 — 151. ad Argivos, c. 148. seqq. — Spartani trecenti ad Thermopylas, VII. 202. 205. commam pectunt, c. 208. cf. I. 82. fortiter pugnant, c. 210 — 212. et 223. seqq. — Spartani bello Persico summum imperium tradunt Graeci, VIII. 2. seq. oraculi jussu poenas repetunt a Xerxe caedis Leonidae, VIII. 114. cf. IX. 64. eximio honore Themistoclem adiciunt, c. 124. legatos mittunt ad Athenienses, ne cum Barbaro foedus ineant, VIII. 142. at metu liberati, illis auxilia petentibus illudunt; tandem exercitum mittunt, IX. 6 — 11. cf. c. 19. Lacedaemonii ad Plataeas in acie Graecorum, c. 28. cf. Pausanias. — fortiter pugnant, c. 62. seq. eorum praecipua laus, c. 71. occisos sepeliunt, c. 85. — Lacedaemonii in pugna ad Mycalem, IX. 102. *vid.* Leotychides. — de Ionibus in Graeciam transferendis sententiam ferunt, IX. 106. Lacedaemoniis imperium eripiunt Graeci ob Pausaniae contumelliam, VIII. 3. eorum bellum

- cum Messeniis, IX. 35. 64. 68. in bello Peloponnesiaco vastant Atticam, IX. 73. et legatos mittunt in Asiam, VII. 137.
- Lacmon, mons in Apollonia terra, IX. 93.
- Lacines, legatus Lacedaemoniorum ad Cyrum, I. 152.
- Lactis emulgendi mos apud Scythas, IV. 2.
- Lacus Tritonis in Africa, IV. 179. lacus in Africa, ex quo auri ramenta referuntur, IV. 195. prope Anaua, Phrygiae opp., ex quo sal conficitur, VII. 30. lacus Stymphalius in Argolide, VI. 76. Boebei lacus in Thessalia, VII. 129. lacus Ismaris in Bistonis, VII. 109. lacus Prasias, in quo super palis habitant Paeones, V. 16. lacus salsus et piscosus ad Pistyrum Thraciae opp. a iumentis exsiccatus, VII. 109. lacus Gygaeus prope monumentum Alyattis, I. 93. lacus Moeridis in Aegypto, II. 4. 69. 148. describitur c. 149. lacus in Minervae templo Saitano memorabilis, II. 170. 171. lacus Deli orbiculatus, II. 170.
- Lacus olim Thessalia fuisse fertur, VII. 129.
- Lada, insula Mileto obversa, VI. 7.
- Ladanum quo modo comparetur, III. 112.
- Ladice, uxor Amasis, ejusque votum Veneri factum, II. 181.
- Laii Erinyum delubrum Spartae. IV. 149. oracula, V. 43. ejus genus, V. 59.
- Lampadum festivitas in Vulcani honorem celebrata, VIII. 98. in Panis honorem, VI. 105.
- Lampito, Leotychidis filia, uxor Archidami, VI. 71.
- Lampon, Pythae fil. Aegineta; ejus nefandum consilium Pausanias respuit, IX. 78.
- Lampon, Thracicis fil., Samiorum legatus, IX. 90.
- Lampon, Olympiodori pater Atheniensis, IX. 21.
- Lamponium, opp. Troadis, capium ab Otane, V. 26.
- Lampsaceni Miltiadem vivum capiunt, at Croesum metuentes mox dimittunt, VI. 37. 38.
- Lampsacus, civitas ad Hellespontum, V. 117.
- Lana arborea in India, III. 106. cf. VII. 65.
- Laodamas, Eteoclis filius, Apollini tripodem dedicat, V. 61.
- Laodamas Phocaeensis, IV. 138. IV. 138.
- Laodamas, Sostrati pater, Aegineta, IV. 152.
- Laodice, Hyperborea puella, IV. 33. 35.
- Laphanes, Azen, Euphorionis filius, VI. 127.
- Laphystius Jupiter, VII. 197.
- Lapidinae unde pyramides Memphios, in Arabiae monte, II. 8.
- Lapidationis supplicium, V. 67.
- Lapis Aethiopicus: ex eo Mycerini pyramis constructa, II. c34. statuæ permagna in Vulcani templo, II. 176. ex Porino lapide templum Delphicum exstructum; frons ex Paro marmore, V. 62. ex Smaragdo lapide annulus signatorius, III. 41. columna noctu splendens, II. 44. — Lapide acuto sigilla inculpantur, VII. 69. acuto lapide pro cultro utuntur Arabes, III. 8. — Lapidēs sanguine uncti in foedere faciendo, *ibid.* lapidum acervi a Darii copiis congesti, IV. 92.
- Lapis Melampyrgus, VII. 216.
- Laqueis in pugna utuntur Sagartii, VII. 85.
- Lasonii vocantur Cabelenses, Maones, III. 90. VII. 77.
- Lasus Hermionensis, VII. 6.
- Latonae oraculum in Buto opp., II. 155. de ea mythus Aegyptiacus, c. 156.
- Laureum, mons Atticae, ubi argenti metalla, VII. 144.
- Laus, opp. a Sybaritis habitatum, VI. 21.
- Leaena, *vid.* Leo.
- Leager, Glauconis fil., dux Athen., IX. 75.
- Learchus fratr. Arcesilaum strangulat; ab uxore fratris dolo necatur, IV. 160.
- Lebadia, ἡ Λεβιάδα, opp., VII. 134.
- Lebaca, urbs Macedoniae superioris, VIII. 137.
- Lebedus, Ionum civitas Lydiae, I. 142.
- Lectos, Λέκτρος, Idae promontorium, IX. 114.
- Ledanum s. ladanum, ubi nascatur et quomodo comparetur, ejusque medica vis, III. 112.
- Legati Darii in puteum conjecti, VII. 133. — Legati non violandi, VII. 137. cf. c. 134. seq. coll. III. 13. seq.
- Leges aliquot memorabiles: *lex* Amasidis regis, jubens quemque *quotannis indicare* unde vitam sustentet, II. 177. Aegyptiaca de debitore patris cadaver pignori dante, II. 136. — Babyloniorum de matrimonio contrahendo, I. 196. — Persarum, *filius ex pellice natus ne succedat in regnum*, III. 2. — *Licetum Regi, quidquid velit facere*, III. 31. — *Rex, priusquam in bellum proficiat, successorem nominare tenetur*, VII. 2. — *lex Spartae lata, ne ambo simul exirent in bellum reges*, V. 75. (at cf. VI. 73. coll. c. 64.) — Spartae de *successione in regnum*, VII. 3. leges Aeginetarum Atticas merces prohibentes, V. 88.
- Leges a Solone Athen. conditae, I. 29. cf. II. 177. a Lycurgo Spartanis datae, I. 65.
- Leipsydriion, opp. supra Paeniam, V. 62.
- Leitum, Λήϊτον, Achaei vocant prytaneum, VII. 197.
- Leleges, I. 171.
- Lemnus a Pelasgis habitata, VI. 140. Lemnii in Peloponnesum immigrarunt, VIII. 73. Pelasgi, Lemnum incolentes, mulieres ex Attica raptas trucidant, *inde* Lemnia facinora, VI. 138. Lemno a Pelasgis nepotes Argonautarum, οἱ Μινύαι, ejecti, IV. 145. a Miltiade capta, VI. 140. ab Otane, V. 26. seq.
- Leo lapideus in memoriam Leonidae in Thermopylis, VII. 225. aureus a Croeso Delphis dedicatus, I. 50. leo, e pellice natus, Sardibus fatalis, I. 84. leones in Macedonia Xerxis camelos Ianiant, VII. 125. leones in Europa tantum inter Nestum fl. et Acheloum reperiuntur, VII. 126. leaena nonnisi semel parit in vita, III. 108.
- Leobotes, Spartatarum rex, I. 65. Echestrati fil. VII. 204.
- Leocedes, Phidonis Argivorum tyranni fil., Agaristae proculus, VI. 127.
- Leon, Eurycratidae fil., avus Leonidae, VII. 204. cum Hegesicle Spartae regnat, I. 65.
- Leon, Troezenius, VII. 180.
- Leonidas, fil. Anaxandridae, frater Cleomenis et Doriei, V. 41. ejus genealogia, VII. 204. praeter spem regnum Spartae adeptus, VII. 205. cum trecentis ad Thermopylas missus, c. 206. oraculo nitens, morti se devovet pro patria, sociosque dimittit, c. 219—222. et fortissime pugnans cadit, c. 224. sepulcri locus, c. 228. coll. 255. in ejus cadaver Xerxes iratus saevit, c. 238. Leonidae caedis poenas a Xerxe repetunt Spartani, VIII. 114.
- Leontiades, Eurymachi fil., Thebanorum dux ad Thermopylas, VII. 205. 233.
- Leontini, populus Siciliae, VII. 154.
- Leoprepes, s. Laoprepes, Theasidae pater, Spartanus, VI. 85.
- Leoprepes *alius*, Simonidis poetae pater, VII. 228.
- Leotychides, Λεοτυχίδης, Menaris fil., VI. 65. VIII. 131 ubi ejus genealogia ex altera regum familia, a Cleomene subornatus contra Demaratum, ipseque rex creatus, Demaratum probro afficit, VI. 65—67. cum Cleomene adv. Aeginetas ducit, VI. 73. postea a Spartanis Athenas missus, Aeginetas victos frustra repetit, VI. 85. 86. imperator classis Gracorum bello Persico, VIII. 131. diu Deli moratus, Samum navigat, IX. 90—92 et 96. ad Mycalen feliciter pugnat, IX. 98. seqq. in bello Thessalico pecuniis corruptus, Tegeae exul obit, VI. 72. — filius

- ejus Zeuxidemus, filia Lampito, nepos Archidamus, VI. 71.
- Leotychides, Anaxilai fil., VIII. 131.
- Lepidotus, piscium genus in Nilo, II. 72.
- Lepreum, opp. Minyarum, IV. 148. Lepreatæ ad Plataeas in acie Græcorum, IX. 28.
- Leprosos abominantur Persæ, I. 138.
- Lepus ex equa natus, VII. 57. leporis fecunditas, III. 108. leporem Scythæ persequuntur, IV. 134.
- Leros ins., V. 125.
- Lesbus ins., I. 160. quinque in ea civitates Æolensium, I. 151. incolae indagine cinctos capiunt Persæ, VI. 31. Lesbii prælio navali a Polycrate victi fossam circa Sami murum fodiunt, III. 39.
- Leucadii, Dorici pop. ex Corintho, tres naves ad Artemisium mittunt, VIII. 45. 47. ad Plataeas in acie Græcorum, IX. 28.
- Leuce acle, Λευκή Ἀκτὴ, i. e. *Candidum Littus*, Thraciæ, VII. 25.
- Leuce, morbus, I. 138.
- Leucon, opp. Africæ, IV. 160.
- Leucon teichos Memphi, II. 91.
- Leutychides, *vid.* Leotychides.
- Lex omnium rex, νόμος πάντων βασιλεὺς, III. 38. *cf.* VII. 104. *vid. supra* Leges memorabiles.
- Libya, a Libya, muliere indigena, nomen invenit, IV. 45. circumnavigata, IV. 42. *seq.* non tam fertilis quam Europa et Asia, IV. 198. Nilo II. 16. IV. 45. *seu, ut Herodoto potius videtur*, Ægyptiis montibus, II. 17. et Casio Syriæ monte ab Asia determinata, II. 158. quatuor nationes eam incolunt: Æthiopes versus meridiem (*cf.* III. 114. *coll.* II. 29. III. 17. et IV. 138.), Libyes ad septentrionem, indigenæ; et Phœnices et Græci, advenæ, IV. 197. *cf.* II. 32. et IV. 150. *supra* Libyes Nomades fera Libya est, ἡ θηριώδης Λιβύη, et *supra* hanc supercilium arenosum, ὀφρύη ψάμμος, IV. 181. Libya, secundum mare mediterraneum porrigitur ab Ægypto usque ad Soloentem promontorium, II. 32. Libya μηλοτρόφος, IV. 155. *cf.* c. 172. Libyes Nomades mare adcolunt ab Ægypto usque ad Tritonidem lacum; eorum instituta et sacrificia, IV. 186 — 190. singuli populi, IV. 168 — 180. primi omnium Neptunum coluerunt, II. 50. Soli et Lunæ sacrificant, IV. 188. Minervæ, indigenæ deæ, sacra faciunt, IV. 180. ab iis Græci acceperunt Minervæ agides, et quadrijugos equos junxere, IV. 189. *cf.* VII. 184. — Libyes Agricola, IV. 191. *seqq.* Libyes, Ægypto finitimi, Apriæ regi se tradunt, IV. 159. *cf.* II. 161. Cambysæ se dedunt, et dona mittunt, III. 13. Dario tributum pendunt, III. 91. eorum armatura in Xerxis exercitu, VII. 71. 86. 184. Libyes cum Carthaginiensibus in Sicilia militant, VII. 165.
- Libycus mons, terminus Ægypti ab occasu, II. 8.
- Liches Spartiata, unus ex benemeritis, Orestis ossa reperit, I. 67. 68.
- Lida, mons Cariae, I. 174. 175.
- Ligneus pes Hegesistrati vatis, IX. 37. lignea urbs Budinorum, IV. 108. 123. *vid.* Domus et Murus. Ligneæ statuæ Mycerini regis, II. 130. *seq.* duo imagines ex ligno sculptæ Amasidis regis, II. 182.
- Ligures supra Massiliam habitant, V. 9. cum Carthaginiensibus in Sicilia militant, VIII. 165.
- Ligydes in Xerxis exercitu, VII. 72.
- Lilia, rosis similia, in Nilo nascuntur, et alia, quorum radix esculenta, II. 92.
- Limeneum, Λιμενίον, Milesiæ regionis, I. 18.
- Lindus, Doriensium civitas, I. 144. ibi templum Minervæ, II. 182. Lindii ex Rhodo Gelam in Sicilia condunt, VII. 153.
- Lingua Ionica quatuor habet modificationes, I. 142. linguæ Persicæ nomina in eandem desinunt litteram, I. 139.
- Linum Colchicum (*Sardonicum*) et Ægyptiacum, II. 105. linum in Pæonia, V. 12.
- Linus, cantilena in Phœnicia et Cypro cantata, Ægyptiis Μανέρως nominatur, II. 79.
- Lipaxus, oppidum Crossæ, VII. 123.
- Lipoxais, Targitai fil., IV. 5. ab eo oriundi Scythæ, c. 6.
- Lipsydrium opp., Λειψύδριον, V. 62.
- Lisæ, opp. Crossæ regionis, VIII. 123.
- Lissus, fl. Thraciæ; ejus aqua Xerxis copiis non sufficit, VII. 108. 109.
- Litteræ Amasidis ad Polycratem, III. 40. Histiaei proditæ, VI. 4. litterarum mira occultatio, VII. 239. *vid.* Epistolæ. litteræ servi capiti inscriptæ, V. 35.
- Litterarum usum a Phœnicibus Græci accipiunt, V. 58. litteræ Assyriacæ, IV. 87.
- Littus pulchrum, *vid.* Calacta.
- Locri Persis terram et aquam dant, VII. 132. at Locri Opuntii cum Græcis ad Thermopylas, VII. 203. et ad Artemisium militant, VIII. 1. et Locri Ozolæ Phocensibus Persam fugientibus refugium præbent, VIII. 32.
- Locri Epizephyrii in Italia, VI. 23.
- Lotos plurima nascitur in Ægypto; ejus radix esculenta. II. 92. loti fructus descriptio, IV. 177. lotus Cyrenæa memoratur, II. 96.
- Lotophagi, pop. in Africa, IV. 177.
- Loxias nominatur Apollo Delphicus, I. 91. IV. 163.
- Lucernarum accensarum festum apud Ægyptios, II. 62. *vid.* Lampadum festivitas. Lucernarum accensio, pro crepusculo, VIII. 215.
- Lucina, Εὐλαθυή, ei tributum solvitur pro maturato partu, IV. 35. *cf.* c. 34.
- Luctus Ægyptiorum in morte propinquorum, II. 85. Spartanorum, rege mortuo, VI. 58. Persarum super Masistio interfecto, IX. 24. *vid.* Funus. — Luctum simulat Miltiades, domi se continens, VI. 39.
- Lucus platanorum Jovi Stratio sacratus in Caria, V. 119. Argi lucus a Cleomene incensus, VI. 79 *seq.* Lucus circa Ægyptiorum templa, II. 138.
- Ludum tesserarum et talorum inveniunt Lydi, I. 94. Ludos gymnicos Perseo celebrant Chemmitæ Ægyptii, II. 91. Ludos Olympicos Græci faciunt, Xerxe invadente, VII. 206. VIII. 26.
- Luna Spartanos impedit, quo minus Atheniensibus succurrant, V. 106. Lunæ sacra faciunt Persæ, I. 131, Libyes, IV. 138. Luna Persarum præses, *ex Magorum disciplina*, VII. 37. Lunæ festum apud Ægyptios, II. 47.
- Lupi formam semel quotannis adsumere Neuri perhibentur, IV. 105. luporum sepultura apud Ægyptios, II. 67.
- Lutræ capiuntur ap. Gelonos, IV. 109. Ægyptiis sacræ, II. 72.
- Luxus Persarum, IX. 80—82.
- Lycæus Jupiter ap. Cyrenæos, IV. 203.
- Lycaretus, Mæandrii frater, Sami regnum adpetit, III. 143. Lemno a Persis præficitur, V. 27.
- Lycia olim Milyas nominata, I. 173. Lycii, I. 28. ex Creta oriundi, olim Termilæ adpellati, a Lyco, Pandionis fil. nomen accipiunt, I. 173. VII. 92. se a matribus nominant, non a patribus, I. 173. — Lycii strenue pugnant adv. Harpagum, I. 176. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum in Xerxis classe armatura, VII. 92. Lycii arcus memorantur, VII. 77. *cf.* c. 92.
- Lycidas, senator Athen., cum uxore et liberis lapidibus obruitur, IX. 5.

- Lycomedes, Æschreæ fil., vir strenuus, primus navem hostium capit ad Artemisium, VIII. 11.
 Lycopas Lacedæm. strenue ad Samum pugnat, III. 55.
 Lycophron, Corinthius, Periandri fil., domo ejectus, et in Corcyram ablegatus, Corinthi tyrannidem repudiat; a Corcyraeis interficitur, III. 50—53.
 Lycurgus, vir int. Spartanos probatus, Leobotæ regis tutor, ab oraculo monitus leges fert Spartanis et ephoros instituit, I. 65. ei templum dedicatum, c. 66.
 Lycurgus, Aristolaidæ fil. Atheniensis, factionis princeps contra Pisistratum, I. 59.
 Lycurgus, Amianti pater, Arcas, VI. 127.
 Lycus, fl. Phrygiæ, Colossis in urbe evanescit, VII. 30.
 Lycus, fl. Scythiæ, in Mæotia paludem se exonerat, IV. 123.
 Lycus, Anacharsidis avus, IV. 76.
 Lycus, Pandionis filius, a fratre Ægeō Athenis expulsus, in Termilas venit; ab eo Lycii nomen inveniunt, I. 173. VII. 92.
 Lydia, argenti ferax, V. 49. auri ramenta e Tmolo habet, I. 93. cf. V. 101. Lydi, I. 28. olim Mæones vocati, VII. 74. a Lydo, Atyis fil., nomen, I. 7. strenua gens, ex equis præcipue pugnant, c. 79. 80. mercium institores, primi monetam procudunt, I. 94. ludorum inventores, *ibid.* eorum filiae meretricantur omnes, c. 93. leges Græcis similes, c. 94. eodem modo, atque Græci, expiant, I. 35. et fœdus pangunt, c. 74. — priscum Jovis Carii templum cum Mysis et Caribus commune habent, I. 171. in Umbriam coloniam ducunt, I. 94. per quinque annos cum Medis bellum gerunt, I. 74. 103. *vid.* Alyattes. — primas in oraculo consulendo partes a Delphensibus accipiunt, I. 54. cum Persis pugnant ancipiti Marte, c. 76. a Persis vincuntur, c. 80. *vid.* Cræsus. — defectionem moliti a Cyro, monente Cræso, effeminantur, I. 154—157. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 74.
 Lydias fl. Botticæ a Macedonia disterminat, VII. 127.
 Lydus, Atyis fil., a quo Lydi nomen invenerunt, I. 7. VII. 74. frater Caris *nominatur*, I. 171.
 Lygdamis, Halicarnassensis, Artemisiæ pater, VII. 99.
 Lygdamis Naxius, Pisistrato mercenarios milites adducit, I. 61. ab eo Naxum administrandam accipit, c. 64.
 Lynceus Chemmita fuisse dicitur, II. 91.
 Lysagoras, Tisiæ fil., Parius, VI. 133.
 Lysagoras, Histiaei pater, Milesius, V. 30.
 Lysanias e procis Agaristæ, VI. 127.
 Lysimachus, Aristidis pater, VIII. 79. 95.
 Lysistratus Atheniens. fatidicus, VIII. 96.
- M.**
- Macæ, pop. Africæ, IV. 175. V. 42.
 Macednus pop. Pindum incolit, I. 56. Macedna natio ex Pindo et Dryopide Peloponnesum ingressa, VIII. 43. cf. I. 56.
 Macedonia, ἡ Μακεδονία, VII. 127.
 Macedonum reges Argivæ stirpis, V. 22. VIII. 137—139. Macedones a Mardonio Darii imperio subjecti, VI. 44. *seq. vid.* Amyntas, et Alexander.
 Machinæ, quibus pyramides in altum exstruebantur, II. 125. machinæ, quibus pontes in Hellesponto intendeantur, VII. 36. machinis et suffossis muris Miletum oppugnant Persæ, VI. 18.
 Machtyes, pop. Africæ, IV. 178.
 Macistius, Μακίστιος, Græcis *pronunciatur* Persa Masi-stius, IX. 20.
 Macistus, Minyarum opp. ab Eleis eversum, IV. 148.
 Macrobiani Æthiopes, III. 17. *seqq. vid.* Æthiopes.
- Macrones, pop. supra Thermodontem fl., II. 104. III. 94. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 78.
 Mactorium, Siciliæ opp. super Gelam, VII. 153.
 Madyes, filius Protothyæ, Scytharum rex, in Asiam irrupit, I. 103.
 Madytus, urbs Chersonesi, VII. 33. IX. 120.
 Mæander, fluvius tortuosus, II. 29. Magnesiam urbem lambit, III. 122. Marsyam fl. excipit, v. 118. ejus fontes, VII. 26. Mæandri campus, I. 18. 161. II. 10.
 Mæandrius, Polycratis scriba, III. 123. Sami procurator, III. 142. et rex, V. 27. cum Samiis de juris æqualitate constituenda frustra paciscitur; *etc.* Sparta a Cleomene ejicitur, III. 142—148.
 Mæones olim nominati Lydi, I. 7. VII. 74.
 Mæones Cabelenses vocantur Lasonii, VII. 77.
 Mæotæ, οἱ Μαιῆται, supra Mæotin paludem, IV. 123.
 Mæotis palus, ἡ Μαιώτις λίμνη, IV. 3. ἡ λίμνη Μαιήτις, I. 104. IV. 57. 101. 120. mater Ponti *vocatur*, IV. 86. Mæoticus, fl., ὁ ποταμὸς Μαιήτης, *nominatur* Tanais, IV. 45.
 Magdolus, opp. in confinibus Ægypti et Syriæ, II. 159.
 Magi, Medorum gens, I. 101.
 Magi, Astyagi somnium interpretantur, I. 107. cum eo de Cyro non interfecto deliberant, c. 120. postea, Cyro rebellante, ab Astyage e palo suspenduntur, c. 128. — Magi (*inter Persas*) multum differunt a sacerdotibus Ægyptiorum, I. 140. Magi duo, alter procurator domus regiæ, contra Cambysen insurgunt, III. 61—63. (*qui moriens metuit, ne imperium iterum ad Medos redeat*, c. 65. cf. I. 130.) at, fraude eorum detecta, a septem nobilibus Persis interficiuntur, III. 67—78. inde Magophonia festum a Persis celebratur, c. 79. — Magi somnium Xerxis interpretantur, VII. 19. Lunam Persis, solem Græcis futura significare docent, VII. 37. ad Ilium heroibus parentant, VII. 43. Strymoni fl. equos albos mactant, VII. 113. ad Sepiadem Ventos placant incantationibus, VII. 191. — Absque mago non fas est Persis sacra facere, I. 132.
 Magnesia ad Mæandrum fl., III. 122. I. 161.
 Magnesia, terra Macedoniæ, VII. 176. 183. 193. Magnesiae promontorium, VII. 193.
 Magnetes Europæ, VII. 132.
 Magnetes Asiam incolentes, III. 90.
 Maleæ, Peloponesi promont., I. 82. Malea, IV. 179.
 Malena, opp. agri Atarnitidis, VI. 29.
 Males Ætolus, VI. 127.
 Maliaca terra, ἡ Μηλὶς γῆ, VII. 198. VIII. 31. Malienses Persis terram et aquam tradunt, VII. 132. 196. 198. Maliacus sinus IV. 33.
 Malleo ducta ex auro effigies, VII. 69.
 Mandane, Astyagis filia, Cambysi nuptum datur, mater Cyri, I. 107.
 Mandrocles, Samius architectus, IV. 87. monumentum ab eo positum, IV. 88.
 Maneros Ægyptiis Linus cantus nominatur, I. 79.
 Manes, rex Lydiæ, I. 84. IV. 45.
 Mantinea, urbs Arcadum, IV. 161.
 Mantinenses in Thermopylis, VII. 202. ad Plataeas post prælium veniunt, IX. 77.
 Mantyas et Pigres fratres, Pæones, V. 12.
 Mapen, Siromi filius Tyrius, VII. 98.
 Maraphii, Persarum genus, I. 125. Maraphius Amasis, IV. 167.
 Marathon, locus Att., VI. 107. Marathonem occupat Pisistratus, I. 62. Marathonica pugna, VI. 111. *seq.*
 Mardi pop., Persarum genus, I. 125. Mardus fuit Hyrcædes, I. 84.
 Mardonius, Gobryæ fil., populare in Ioniae civitatibus im-

- perium instituit, Europam petit, et in Macedonia a Brigibus Thracibus cladem accipit, VI. 43—45. ab império removetur, c. 94. instigat Xerxem ab bellum Cræsi inferendum, VII. 5. *seq.* oratio ejus, c. 9. universo pedestri exercitui præfectus, c. 82. post pugnam ad Salaminem Xerxi suadet, ut in Asiam redeat, VIII. 100. *seq.* in Thessalia hibernat, c. 113. *seq.* et oracula consulit, c. 133. *sqq.* Alexandrum Macedonem cum pacis conditionibus Athenas mittit, c. 136. *cf.* c. 141. *seqq.* Athenas iterum capit; et denuo, nuncio Salaminem misso, Athenienses ad societatem invitat, IX. 1—4. Boeotiam petit et castra ad Asopum fl. ponit, c. 12—15. occupatis Cithæronis faucibus, commeatus intercipit Græcorum, c. 38. *seqq.* committit pugnam ad Plateas, c. 49. *seqq.* et 59. *seqq.* ipse cadit, c. 63. *seq.* ejus cadaver subreptum, c. 84.—filius ejus Artontes, c. 84.
- Mardontes, Persarum dux, VII. 80. classi relictæ præfectus, VII. 130. cadit ad Mycalen, IX. 102.
- Mare ut fruatur natura sua, non patiuntur venti, VII. 16. maris imperium primus Polycrates obtinere studet, III. 122. Mari taurum immolat Cleomenes, VI. 76. mare (i. e. fons, puteus) in arce Attica, VIII. 55.
- Marea, urbs Ægypti, II. 18. 30.
- Mares quam armaturam in Xerxiano exercitu tolerint, III. 94. VII. 79.
- Mariandricus sinus, IV. 38.
- Mariandyni pop., III. 90. a Cræso subacti, 28. Mariandynorum in Xerx. exercitu armatura VII. 72.
- Maris, fl. Scythiæ, IV. 49.
- Maron et Alpheus, Orsiphanti fil., strenue pugnant ad Thermopylas, VII. 227.
- Maronea, Græca urbs Thraciæ, VII. 109.
- Marsyas, fl. Phrygiæ, V. 119.
- Marsyæ Sileni uter suspensus Celenis, VII. 26.
- Martis panegyris Papremi celebrata, II. 63. 64. ejus oraculum in Ægypto, c. 83. (*ap. Chalybes*), VII. 76, Marti præcipua sacra faciunt Scythæ; IV. 59. *seqq.* in singulis eorum præfecturis Martis templum, IV. 62.
- Mascames Persa Dorisei præfectus, VII. 105. laudatur c. 107.
- Masistes, Darii filius, Xerxis exercitus imperator, VII. 82. IX. 107. ejus et liberorum cædes, IX. 113.
- Masistius, Græcis Macistius, Μακιστιος, dictus, IX. 20. equitatu præfectus cadit ad Plateas, IX. 20. 24.
- Masistius, Siromitris fil., VII. 79.
- Maspil, Persarum genus, I. 125.
- Massages, Oarizi fil., dux Libyæ, VII. 71.
- Massagetæ, prop. ferus et robustus, I. 201. 215. eorum deus Sol, I. 212. 216. mores *etc.* I. 216. uxores communes, *ibid.* IV. 172 senes immolant, I. 216. Scythas Nomades sedibus expellunt, IV. 11. Cyrum vincunt, I. 214. auro et ære abundant, c. 205. 215.
- Maternum genus paterno nobilius apud Lycios, I. 173.
- Matiani montes, I. 189, 202.
- Matiani pop., I. 72. III. 94. V. 49. 52. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 72.
- Matris Dindymenæ fanum, I. 80. Matri Deorum festum celebrat Anacharsis, IV. 76. Mater Ponti nominata palus Mæotis, IV. 86.
- Mausolus, Car, pater Pixodari, V. 118.
- Maxyes Libyes, IV. 191.
- Mazares Medus, I. 156. Prienenses subigit, I. 161.
- Mecistes, Adrastii frater, V. 67.
- Mecyberna, Græca urbs Thraciæ, VII. 122.
- Medea, Colchorum regis filia, I. 2. VII. 62.
- Medi, IV. 37. 40. per vicos habitant, I. 96. eorum diversæ gentes, I. 101. olim Aarii nominati, a Medea Colchica nomen invenerunt, VII. 62. ab Assyriis deficiunt, I. 95.
- Deiocem sibi regem constituunt, I. 96—100. sub Phraorte rege Asiam subigunt, *cap.* 102. sub Cyaxare bellum gerunt cum Lydis, *cap.* 103. quo bello incidit solis defectus, c. 73. 74. Asiæ imperium amittunt, Scythis irrumpentibus, c. 104. Ninum, jam antea oppugnatam, capiunt et Assyrios subigunt, *cap.* 106. sub Astyage rege Persis succumbunt, c. 130. postea deficiunt a Dario, at denuo subiguntur, *ibid.* *cf.* Magi.—Medorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 62. 86. Medi et Cissii in Thermopylis propulsati, VII. 210.
- Media partim montosa, partim plana I. 110. Medicum imperium Haly fl. terminatum, I. 72. Medorum nomen Græcis terrorem incutit, VI. 112. Medorum idiomate canis Spaca nominatur, I. 110.
- Medici singuli singulorum morborum apud Ægyptios, II. 84. oculorum medicum ab Amasi Cyrus petiit, III. 1. Ægyptii medici ap. Darium; III. 129. 132. medici Crotoniatae et Cyrenæi inter Græcos inclaruerunt, III. 131. Democedes, medicus celeberrimus, III. 130. *seqq.* Medicamenta Græca leniora, III. 130.
- Medimnus farinæ, VI. 57. medimnus Atticus, I. 192.
- Mediterraneum mare, ἡδὲ ἡ θάλασσα, I. 1. 185.
- Megabates, expeditionis contra Naxios dux, V. 32. *seqq.*
- Megabazus, Magabatis fil., navalibus copiis præfectus, VII. 97.
- Megabyzus, qui et Megabazus, nominatur, conjurationis in Magum particeps, III. 70. pro oligarchia constituenda sententiam fert, c. 81. Copiarum dux in Europa a Dario relictus, Hellespontiorum civitates subigit, IV. 143. 144. Thraciam Persarum subjicit imperio, V. 1. *seq.* Pæones Darii jussu in Asiam transducit, c. 14. *seq.* consilium dat Dario de Histiae, *cap.* 23.
- Megabyzus alius, Zopyri fil., pedestri Xerxis exercitus præfectus, VII. 82. postea in Ægypto dux adversus Athenienses, III. 160.
- Megacles, Alcmaeonis fil., Pisistratum Athenis ejicit, at mox eum reducit, filiam ei elocans, I. 59. 60, ex Attica profugit, Pisistrato tertio Athenisposito, c. 61—64. *cf.* VI. 125. ubi Alcmaeonis pater.
- Megacles, Alcmaeonis (ejus, qui Cræsi fuit familiaris) fil., superioris nepos, uxorem ducit Clisthenis filiam. VI. 127—130.
- Megacles, Hippocratis fil., hujus Megacelis nepos, VI. 131.
- Megacreon Abderita, consilium civibus dat, VII. 120.
- Megadostes, Persa Mascamis pater, VII. 105.
- Megapanus, Hyrcanorum dux, VII. 62.
- Megara, τὰ Μέγαρα; Megarica terra, ἡ Μεγαρική χώρα, IX. 14. Megarenses cum Atheniensibus bellum gerunt, I. 59. fortiter pugnant ad Plateas, IX. 21.
- Megarenses Siciliæ, a Gelone subacti, VII. 156.
- Megasidras, Doti pater, VII. 72.
- Megistias, vates Græcorum ad Thermopylas, VII. 269. 221. ejus intrepidus animus, c. 221. carmen epitaphium, c. 228.
- Mel ex palma confectum ap. Babylonios, I. 193. ex myrica (tamarice) et tritico, VII. 31. mellis magna copia ap. Gyzantes, IV. 194.
- Melampus, Amythaonis fil., Græcos Bacchi sacra et alia ex Ægypto accepta docuit, II. 49 regiam dignitatem ab Argivis postulat, IX. 34.
- Melampygnus lapis, VII. 216.
- Melanchlaeni, pop., IV. 20. 102. eorum mores, c. 107.
- Melanippus, Astaci fil., ejus fanum Sicyone, V. 67.
- Melanippus, Alcæi sodalis, Mitylenæus, V. 95.
- Melanthius Athen., dux viginti navium, V. 97.
- Melanthus, Codri pater, I. 147. rex Athen., V. 65.
- Melas, fl. Thessaliæ, VII. 198.

- Melas sinus, VI. 41. et fluvius ejusdem nominis in Thracia, VII. 58.
 Meles, rex Sardium, I. 84.
 Melibœa urbs, VII. 188.
 Melienses, *vid.* Maliaca terra.
 Melii cum Græcis militant, VIII. 46. genus a Lacedæmone derivant. c. 46.
 Melissa, Periandri uxor, III. 50. V. 92.
 Membliarus, socius Cadmi, IV. 147.
 Memnonia, regia Pers., V. 53. Susa nominatur τὸ δῶν Μα-
 μόνιον, c. 151.
 Memphis, urbs Ægypti, II. 3. 10. a Mene primum condita;
 ejus situs, II. 99.
 Menares, Leotychidis pater, VI. 65. 71. VIII. 131.
 Menda, opp. Pallinæ, VII. 123.
 Mendacium dicere apud Persas turpissimum, I. 138. *at cf.*
 III. 72. *ubi* Clanes *disputat.*
 Mendēs *lingua* Ægyptiaca Pan et Hircus vocatur, II.
 46. Mendelis templum, II. 42.
 Mendesia Ægypti præfectura, II. 42. 46. Calasiribus ad-
 signata, II. 166.
 Mendesii oves immolant, capris abstinent, et qua causa,
 II. 42. 46.
 Mendesium ostium Nili, II. 17.
 Menelaus Helenam recipit in Ægypto, II. 119.
 Menelaus portus, IV. 169.
 Menes primus in Ægypto regnasse fertur, II. 4. 99.
 Menestheus, dux Athen., V. 28.
 Menius, Eurydamæ frater, VI. 71.
 Mensa solis apud Æthiopes, III. 18. 23.
 Mensis intercalaris, I. 32. II. 4.
 Merbalus Aradius, VII. 98.
 Mercatura, *vid.* Negotiatio.
 Mercurii statua porrectum veretrum habens, II. 51. ejus
 templum Bubasti urbe, II. 138. Mercurium maxime co-
 lunt Thraces, V. 7.
 Meretrices Naucraticæ, II. 135. nobiles meretrices apud
 Græcos: Rhodopis et Archidica, *ibid.*
 Mermnadæ quomodo regnum Lydiæ obtinuerint, I. 7. 14.
vid. Candaules.
 Meroe, metropolis Æthiopum, II. 29.
 Mesambria, opp. Thraciæ, IV. 93. VII. 108. a Calchedoniis
 conditum, IV. 33.
 Messana, *olim* Zancle, opp. Siciliæ, VII. 164.
 Messapii Iapyges, Cretensium colonia in Italia, VII. 170.
 Messeniorum bellum cum Spartanis, IX. 35. 64.
 Metapontini in Italia, de Aristea narrant, IX. 15.
 Methymnæ in Lesbo, Æolensium civitas, I. 151.
 Metiochus, Miltiadis fil., captus, VI. 41.
 Metrodorus Proconnesius, IV. 138.
 Micythus, Anaxilai minister. Rhegium administrat, et mul-
 tas Olympiæ statuas dedicat, VII. 170.
 Midas, Gordiæ fil., rex Phrygiæ, I. 14. 35. apud Delphos
 donaria et regiam sellam dedicat, I. 14. ejus sella re-
 gia, *ibid.* Midæ horti in Macedonia; ubi rosæ nascun-
 tur memorabiles, VIII. 138.
 Miletus, Ioniæ civitas, I. 142. universæ Ioniæ princeps,
 V. 28. a Neleo, Codri fil., condita, IX. 97. a Gyge. bello
 pressa, I. 14. ab Ardyæ invasa, I. 15. cum Alyatte bel-
 lum diuturnum gerunt Milesii, I. 17—19. dein pacem iis
 conciliat Periander, et componit Thrasybulus, I. 20—
 22. foedus cum Cyro pangunt, I. 143, 169. eorum reg
 componunt Parii, V. 28. 29. Milesius Aristagoras rebel-
 lionis Ioniæ auctor, V. 36. *cf.* c. 30. *seqq.* Caribus auxi-
 lio veniunt contra Persas, et magnam cladem accipiunt, V.
 120. Histieum redeuntem non recipiunt, VI. 5. Miletum
 oppugnant Persæ, c. 6 *seqq.* et capiunt. c. 18. *seqq.* Mi-
 lesii capti ad Rubrum mare deducuntur, c. 60—Milesio
 rum colonia Iastria, Borysthenitarum urbs. II. 33
 Militaris res, primum a Cyaxare melius instituta, I. 103.
 apud Persas, VII. 81. ap. Ægyptios, II. 165. *seqq.* *cf.* c.
 141. Militaris disciplina apud Persas, V. 33. VII. 223 *coll.*
 c. 103. IX. 16. 25. (IV. 84. VII. 39.) *cf.* I. 84. III. 25. IX.
 85. *et* 90. *coll.* III. 154. *et* I. 136. — Militaris exercitatio
 navium a Dionysio Phocæensi instituta, VI. 12.— Militi-
 bus ante pugnam tessera data, IX. 98.
 Milo Crotoniates, luctator, III. 137.
 Miltiades, Cypseli fil., Cimonis frater uterinus, VI. 38.
cf. c. 103. in Chersonesum, a Doloncis sibi traditam,
 coloniam Athen. ducit, VI. 34—36. captus a Lampsac-
 enis dimittitur minitante Croeso, c. 37. sine liberis obit,
 c. 38.
 Miltiades, Cimonis filius, fratris Miltiadis τὸν κτίστον,
 Chersonesi imperium suscipit, mortuo Stesagora fratre,
 VI. 39. Lemnum in Atheniensium redigit potestatem, VI.
 137. 140 Ionibus ad Istrum consilium dat, ut pontem
 solvant, IV. 137, e Chersoneso profugit, Scythiis irrum-
 pentibus, IV. 40. iterum fugit Phœnices, Persarum so-
 cios, et Athenas navigat, c. 41. *cf.* c. 33. *seq.* *et* 104.
 ibi imperator Atheniensium electus, c. 104. pugnae ad
 Marathonem præest, *cap.* 109. *seqq.* in Parum ins. expe-
 ditionem suscipit malo successu, c. 132—135. domi
 accusatus, pecunia mulctatur, at innox obit supremum
 diem, c. 136.
 Milyas, Asiæ regio, a Lyciis postea habitata, I. 175. Milyæ
 Solymi dicti, *ibid.* III. 90. Milyarum in Xerx. exercitu
 armatura, VII. 77.
 Minæ duæ pretium captivi, V. 78. VI. 79.
 Minerva, Neptuni filia et Tritonidis, a Jove adoptata per-
 hibetur, IV. 180. cum Neptuno de dominio terræ At-
 ticæ contendit, VIII. 55. Minervæ Aleæ templum Tegeæ
 I. 66. IX. 70. Assesiæ templum ab Alyatte incensum, I.
 19. postea duo restituta ad Assesum, I. 25. Crastiae a
 Dorico dedicatum, V. 43. Minerva urbis præses, ἡ
 Ἀθηναίη Πολιάς, Athenis, V. 82. Minervæ templum in
 arce Athen. Doriensibus intrare nefas, V. 72. Ἀθηναίων
 Πολιούχου templum in Chio ins., I. 160. Minervæ Palle-
 nidos templum ad Marathonem, I. 62. Pronææ templ.
 Delphis, I. 92. VIII. 37. 39. Sciradis templum in Salamine,
 VIII. 94. Minervæ templum Sigei, V. 95. — Minervæ
 Iliadi mille mactat boves Xerxes, VII. 43.—Minervæ ora-
 culum ap. Ægyptios, II. 83. templum in Sai opp. pro-
 pylæis instructum, II. 175. Minervæ inaurata statua ab
 Amasi Cyrenen missa, et duæ lapideæ Lindum, II. 182.
 Minervæ sacerdos femina ap. Pedasenses barbam emit-
 tit, I. 175. VIII. 104. — Ægides, quibus Minervæ ima-
 gines instruuntur, ex Libya acceperunt Græci, IV.
 189.—Minervæ festum apud Ansenses, quo virgines in-
 vicem pugnant, IV. 180. apud Nomades Libyes, IV. 189.
 Minoa, Selinusiorum colonia, V. 46.
 Minos Cnossius maris imperium obtinet, III. 122.
 Minos et Sarpedon, Europæ filii, de regno in Creta dissi-
 dent, I. 173. Minois caedes in Sicilia perpetrata, VII.
 169. 170.
 Minyæ, Argonautarum nepotes, Lemno a Pelasgis ejecti,
 Spartæ mulierum dolo e carcere liberantur, IV. 145.
 Minyæ Orchomenii Ionibus admixti, I. 146.
 Mitra, Venus Persis, I. 131.
 Mitradates pastor, Cyrum morti destinatum servat, I. 110.
 111.
 Mitrobates, Dascylei præfectus, III. 120. ab Oræte Sar-
 dium præfecto interficitur, III. 126. 127.
 Mitylene, Æolensium civitas, I. 160. II. 178. Mitylænæi
 de Sigeo cum Atheniensibus bellum gerunt, V. 94.

- Mnesarchus Sanius, Pythagoræ pater, IV. 95.
 Mnesiphilus Atheniensis bene Themistoclem monet, VIII. 57. *seq.*
 Moenia lignea Budinorum, IV. 108. 123. *cf.* Mori.
 Moëris, Ægyptiorum rex, II. 13. ejus præclara opera, c. 101.
 Mœridis lacus, II. 4. 69. 148. ejus descriptio, II. 149. *cf.* III. 91.
 Molocis, fl. Bœotiæ, IX. 57.
 Molossi pop., I. 146. VI. 127.
 Molpagoras, Aristagoræ pater, V. 30.
 Momemphis, urbs Ægypti, II. 163.
 Monarchiæ commoda et incommoda, III. 80. 82.
 Moneta ex plumbo deaurata, III. 56.
 Monolitha ædes, II. 155. 175.
 Mons Arabicus, II. 8. 124. mons ingens eversus indagandis metallis, VI. 47.
 Mophi, mons Ægypti, II. 28.
 Moræ utilitas, VII. 10.
 Morbus femineus Scythas invadit, I. 105. morbo sacro laborat Cambyses, III. 33. morborum præcipua causa, II. 77. morborum singulorum medici apud Ægyptios, II. 84. morborum curatio ap. Babylonios, I. 197. morbos plurimos Tearus fl. sanare valet, IV. 90. *vid.* Medicina.
 Mors optimum homini contingit, I. 31. optatissimum per-fugium ærumnosæ vitæ, VII. 46.
 Mortuos parentes honoris causa comedunt Issedones, IV. 26. et Calatiæ Indi, III. 38. mortuos terra condunt Scythæ, IV. 73. et Getæ, V. 4. Trausi cum lætitia, *ibid.* melle condunt Babylonii, I. 198. mortuos sedentes sepe-liunt Nasamones, IV. 190. mortuorum sepultura apud Ægyptios, II. 86 — 88. *vid.* Cadaver *et* Sepultura. — Mortui simulacrum in conviviis Ægyptiorum, II. 78.
 Morum vis, III. 38.
 Moschi pop., III. 94. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 78.
 Mosynæci pop., III. 94. eorum in Xerxis exercitu arma-tura, VII. 78.
 Mula mulum duplex genitale habentem peperit, VII. 57. mula parit, III. 153. *cf.* c. 151. muli non gignuntur in Eleo agro, IV. 30. mulorum species Scythis horrenda, IV. 129. mule non ferunt frigus, IV. 28.
 Mulcta diis soluta, III. 52.
 Mulier, tunicam exuens, simul verecundiam exuit, I. 8. *cf.* c. 10. — mulieres non omnes pariunt expleto decimo mense, VI. 69. — mulierum artes dolosæ in regia aula, I. 11 — 13. III. 67 — 69. 134. VII. 2. 3. mulieres Argivæ matrem pios habentem filios prædicant, I. 31. mulieris, quæ non nisi cum suo marito concubuerat, urina Pheroni regi visus restitutus, III. 111. — mulier ex deformissima formosissima facta, VI. 61. — mulier semivipera ex Her-cule tres concipit filios in Scythia, IV. 9. — mulieres, quæ oraculum in Græciam intulerunt, columbæ vocatæ, II. 56. 57. mulieres ap. Ægyptios virorum opera faciunt, II. 35. mulieres laboriosæ Præonum, V. 12. 13 — ap. Issedones æquam cum viris potestatem habent, IV. 26. — apud Zaueces currus aurigantur in bellum, IV. 193. mulieres super mariti tumultum jugulantur ap. Thraces, V. 5. mulieribus apud Gindanes honori est cum viris quam plurimis concubuisse, IV. 176. mulieres promi-scue cum viris coeunt apud Massagetæ, I. 126. *vid.* Concubitus. — mulieres ap. Babylonios semel in Veneris templo cum viro peregrino concumbunt, I. 199. — mu-lieres ap. Babylonios et Venetos in matrimonium a præ-cône venduntur, I. 196. — mulieres in convivia addu-cere, Persis est mos, V. 18. mulieres fuso et colo; nec vero exercitu donandæ, IV. 162. *ap.* Persas *vero* *alius* mos, IX. 109. — mulier vocari, Persis maximum oppro-brium, IX. 107. *cf.* cap. 20. *et* VIII. 88. — mulierum mutui raptus inimicitiarum inter Græcos et Asiæ populos prima origo, I. 1. *cf.* III. 134. — Ob mulieres bellum Persarum adv. Ægyptum comotum, III. 1 — 3. mulie-res Minyarum maritos supplicio liberant, IV. 146. mu-lieres vett. panem conficiunt, VII. 187. mulieres Athe-niensium Braurone rapiunt Pelasgi, IV. 145. et postea in Lemno interficiunt, VI. 138. — Lemniorum mu-lieres maritos suos necant, VI. 138. mulieres Babylo-niorum strangulatæ ne frumentum absumerent, III. 150. *cf.* c. 159. mulieres a vicinis populis Babylonem missæ Darii jussu, c. 159. Mulieribus Barcæorum mammæ præ-sectæ a Pheretima, IV. 202. — mulieres stuprando ex-tinctæ, VIII. 33. mulieres Atticæ vestimentum permutant, V. 87. Corinthiæ ornatu et vestimentis exutæ, V. 92. Ægyptiacæ unam habent vestem, II. 36. Libyssæ mulieres vesti circumjiciunt thoraces ex pelle caprina, IV. 189. apud Gindanes fascias plurimas gestant, IV. 176. mulieres virili virtute, VIII. 88. *cf.* I. 184. *seq.* II. 100. VII. 99. mulieris simulacrum aureum Delphis a Cræso dedicatum, I. 51. Darii mulieris effigies aurea malleo ducta, VII. 69. muliebria pudenda a Sesostri columnis insculpta, II. 102. mulieres Argivorum furore correptæ, IX. 34. mulieres Atheniensium Lycidis uxorem et liberos lapidibus obruant, IX. 5.
 Multos decipere facilius est quam unum, V. 97.
 Mumia, *cf.* Cadaver.
 Munychia, VIII. 76.
 Mures Africani bipedes, IV. 192. mures auxilio veniunt Sethoni in bello contra Sanacharibum, II. 141. mures in Scytharum donis, IV. 131.
 Muri lignei Budinorum, IV. 108. 123. ligneo muro sepiunt Persæ castra, IX. 65. 70. In oppugnantibus muris Athe-nienses periti, IX. 70. *cf.* c. 102. Murus ligneus in ora-culi responso, VII. 142. 143. VIII. 51.
 Muriichides Hellespontius, IX. 4.
 Musæus oracula edit, VIII. 96. IX. 43. ejus vaticinia cor-rumpit Onomacritus, VII. 6.
 Musici Argivi primarii, III. 131.
 Mustelæ Libycæ, IV. 192.
 Mycale promontorium, I. 148. VI. 16. VII. 80. IX. 90. 96. Mycalæ cacumina, IX. 104. 107. pugna ad Mycalen, IX. 98. 104.
 Mycenæi Heraclidas in servitutem redigere tentant, IX. 27. Mycenæi ad Thermopylas, VII. 202. ad Plateas, IX. 28.
 Mycerinus, rex Ægypti, filiam suam in bove lignea deau-rata sepelit; vitæ spatium ab oraculo sibi definitum duplicare studet; ejus pyramis, II. 129 — 134.
 Myci pop., III. 93. Mycorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 68.
 Myconus, ins. prope Delum, VI. 118.
 Myecphoritana præfectura in Ægypto, II. 166.
 Mygdoniam a Bottiæide Axios fl. determinat, VIII. 123. *cf.* c. 127.
 Mylasa opp., τὰ Μύλασα, ubi priscum Jovis Carii templum, I. 171. Mylassensis fuit Heraclides, V. 121. Oliatus tyran-nus captus, V. 37.
 Mylitta Assyrii Venus *adpellata*, I. 131. Ejus cultus in templo Babylonico, c. 199.
 Myndia navis, V. 33.
 Myrcinus, urbs Edonum, V. 11. 23. *et* 124.
 Myriades singulæ in Persico exercitu numeratæ, VII. 60.
 Myriandricus sinus, IV. 38.
 Myrina, Æoliæ civitas, I. 149.
 Myrinæi in Lemno, VI. 140.

- Myrmex, scopulus inter Sciathum ins. et Magnesiam, VII. 183.
 Myron, avus Clisthenis, VI. 126.
 Myrrha vulnera curantur, VII. 181.
 Myrsilus *alias* Candaules dictus, I. 7.
 Myrsus, Candaulis pater, *ib.*
 Myrsus, Gygis filius, nuncius mittitur Samum, III. 122. periit ad Pedasum, V. 121.
 Mys Europæus, a Mardonio missus ad oracula consulenda, VIII. 133—135.
 Mysi et Teucris ante Trojana tempora expeditionem faciunt, VII. 20. cum Lydis et Caribus Jovis Carii templum habent, I. 171. a Cræso subacti, I. 28. Dario tributum pendunt, III. 90. per Mysiam agmen ducit Xerxes, VII. 42. eorum in exercitu armatura, VII. 74. — Mysiæ opp. Cios, V. 122. et Atarneus, I. 160.
 Mysteria Cabirorum, II. 51. III. 37. Ægyptiorum, II. 171. Eleusinia, VIII. 65.
 Mytilene, urbs Lesbi, I. 160. *cf.* Mitylene.
 Myus, urbs Ioniae, I. 142. V. 36. Myusii in Ionum classe ad Miletum, VI. 8.
- N.
- Naparis, Scythiae fl., IV. 48.
 Nasamones, pop. Libyæ, II. 32. eorum mores, IV. 172. 190.
 Nascentium deploratio ap. Trausos, V. 4.
 Natalis dies, *vid.* Dies.
 Natho, insula Ægypti, II. 165.
 Natron, II. 86.
 Naturæ solertia, III. 108.
 Naucrari, magistratus Athen., V. 71.
 Naucratis celeberr. Ægypti emporium, II. 97. Græcis ab Amasi habitandum datum, c. 178. 179. Naucraticæ meretrices, II. 135.
 Naves olim minio omnes tinctæ, III. 58. naves transvehendis equis, VI. 48. VII. 97. navis insigne Artemisiæ reginæ, VIII. 88. Phœnicum, III. 37. Samiorum, III. 59. navis armatura ap. Chios, VI. 15. ap. Persas, VII. 184. — Quinqueremis sacra ap. Athenienses, VI. 86. Sidoniam semper navem Xerxes conscendit, VII. 100. 128. et Phœnissa navi conscensa in Asiam trajicit, VIII. 118. — Sidoniæ naves et Halicarnassensium præstantissimæ in Xerxis classe, VII. 99. numerus navium Persarum, VII. 89. *seqq.* Græcorum ad Artemisium et Salaminem, VIII. 1. 14. 44. 48. — naves quinis drachmis commodatæ, VI. 89. — Navigia Armeniorum ex corio confecta in Euphrate fl., I. 194. naves onerariæ ex spina arbore ap. Ægyptios, II. 96. navigia ex uno genu arundinis ap. Indos, III. 98.
 Naufragium Persarum apud Athon montem, VI. 44. ad Eubœam, VIII. 12. *seq.* naufragi immolantur a Tauris, IV. 103.
 Navigatio diurna septuagies mille orgyiarum, IV. 86.
 Navigationes longæ, III. 115. a Phœnicibus institutæ, I. 1. qui Africam circumnavigant jussu Neconis Ægypti regis, IV. 42. qui triremes et in boreali et in Arabico sinu ædificari jubet, II. 159. — longæ navigationes Carthaginiensium, IV. 43. *cf.* c. 196. Phocæensium, I. 163. Scylax Caryandensis Indiam circumnavigat, IV. 44. Sataspem Persam Africam circumnavigare jubet Xerxes, IV. 43. — Navigatio in Nilo adverso flumine, II. 96. *cf.* c. 29. *seq.* ubi iter describitur ab Elephantine urbe Me-roen usque Æthiopum metropolin et Asinasch. — navigatio adverso flumine Euphrate nulla, I. 194. — In navigatione holidem usurpant, II. 5. 28.
 Naumachiae spectaculum a Xerxe institutum, VII. 44.
 Nauplius ager, VI. 76.
 Naustrophus, pater Eupalini, III. 60.
 Naxus ins., Cycladum maxima, a Pisistrato subacta, I. 64. *Darii ætate* omnes insulas opulentia superat, V. 28. Naxii Siciliam incolentes ab Hippocrate victi, VII. 154. Iones Naxii Athenis oriundi, VIII. 46. Naxios exules Aristagoras in patriam restituere conatur; inde Ioniae turbarum initium, V. 30. *seqq.* insula a Persis capta, VI. 96. Naxiæ naves a Medis ad Græcos transeunt, VIII. 46.
 Neapolis Pallenæ, VII. 123.
 Neapolis Ægypti, II. 91.
 Necessitatis numen, VIII. 111.
 Necos, pater Psammitichi, a Sabacone interfectus, II. 152.
 Necos, rex Ægypti, Psammitichi fil., fossam ducit in Erythræum mare, et Phœnices emittit ad Africam circumnavigandam, IV. 42. II. 158. triremes ædificari jubet, Cadytin Syriæ capit, *c.* 159.
 Necyomantium Thesprotiæ, V. 92.
 Negotiationis veteris vestigia nonnulla: *Merces Ægyptiæ a Phœnicibus ab antiquissimis temporibus in Græciam advectæ*, I. 1. *cf.* V. 58. et II. 49. *idem* in Græciam ex Arabia thus, myrrham, cinnamomum et ladanum (*cf.* c. 112.) *important*, III. 107. et 111. — *Ex Ponto in Æginam et Peloponnesum advehitur frumentum*, VII. 147. *cf.* IV. 17. ubi Scythæ aratores frumentum *serunt vendendi causa. in Borysthenis emporio per septem interpretes negotia sua peragunt* Scythæ, IV. 24. — *Ab extrema Europa Græcis stannum venit et electrum*, III. 115. *Ex Tarlessso, quam Phocæenses Græcis ostenderunt*, I. 163. Colæus Samius post Sostratum Æginetam *maximas divitias retulit*, IV. 112. Corobius Cretensis *Theræos in Libyam ducit et Plateam ins.*, IV. 151. — *Carthaginienses in Africæ regione extra Herculis columnas sita tasiti merces suas auro permulant*, IV. 196. *cf.* c. 195. *Via publica, qua mercatorum societates media Africæ deserta peragunt, describitur*, IV. 181 — 185. *Cambysis ætate Græci frequentes in Ægyptum veniunt negotiandi causa*, III. 139. ubi Naucratin habent emporium, II. 178. *cf.* c. 179. *coll. c.* 154. ubi Ionum Carumque castra ad Pelusium Nili ostium; et Interpretum origo narratur; *cf.* c. 164. et *Linum Græcis ex Ægypto adfertur*, II. 105. *cf.* c. 35. et III. 46. et *byblos s. papyrus*, V. 58. *Vinum ex Græcia et Phœnicia in Ægyptum (cf. II. 77.) doliis figlinis invehitur*, III. 6. — *Palmeum vinum et alias merces Armenii Euphrate fl. Babylonem devehunt*, I. 194. — *Sardes et Ephesum pueri forma præstantes castrandi mittuntur, quippe Persis magno in pretio*, VIII. 105. III. 49. *cf.* VI. 32. — *Linum Colchicum a Græcis nominatur Sardonicum*, II. 105. — *Vid. Navigatio.*
 Neleus, Codri filius, Miletum condit, IX. 97. Neleidæ, V. 65.
 Neocles, Themistoclis pater, VII. 173.
 Neon, Νέων, opp. Phocidis, VIII. 32. 33.
 Neotichos, Νέοντιχος, Æolum civitas, I. 149. Cymæorum colonia, H. 9. 10.
 Neptunus, terræ quassator, Thessaliæ montes rumpit, VII. 129. pater Minervæ, IV. 180. cum Minerva de dominio Atticæ contendit, VIII. 55. cognomen Servatoris accipit, VII. 192. — Ægyptiis incognitus, a Libybus semper cultus, II. 50. Nomades Libyes Neptuno sacrificant, IV. 188. — Neptunus Scythiis Thamima adas, IV. 59. — Neptunus Heliconius, I. 148. Neptuni templum ad Potidæam, VIII. 129. ara in Isthmo, VIII. 123. cenea statua septem cubitorum, IX. 81.
 Nereidibus sacrificant Magi, VII. 191.

- Nestor, pater Pisistrati, V. 65.
 Nestus, fl. Thraciae per Abdera fluens, VII. 109. 126.
 Neuri, pop. Scythicus; eorum mores, IV. 17. 105. eorum terra, ἡ Νευρί; γῆ, IV. 51.
 Nicander, rex Spartae, VIII. 131.
 Nicandra, Dodonaeorum sacerdos, II. 55.
 Nicodromus, Cnethi fil., Aegineta, VI. 88.
 Nicolaus, Bulidis fil. Lacedaemoniorum legatus, VII. 137.
 Niger sinus, *vid.* Melas.
 Nilus, Aegypti fluvius; de ejus natura et annui incrementi causa *disputat Herodotus*, II. 19 — 25. auras ear non spiret, II. 27. *cf.* c. 19. de ejus fontibus, c. 28. *et Nasa-monum narratio*, c. 32—34. *cf.* IV. 53. ejus cursus et septem ostia, c. 17. 29. 31. supra Elephantinen scopulosus, II. 29. cum Istro comparatur, II. 26. IV. 50. terminus Asiae et Africae, IV. 45. *cf.* II. 16.
 Ninus, Assyriorum urbs, ad Tigrin fl., I. 193. II. 150. subacta a Nitocri regina, I. 185. eam Cyaxares obsidet, I. 103. et expugnat, I. 106. Niniorum porta, vel Ninia porta Babylonis urbis, III. 155.
 Nipsaei Thraces, IV. 93.
 Nisaea, opp. Megarensium, I. 59.
 Nisaei equi, a *Mediae campo* Nisaeo *nominati*, III. 106. VII. 40.
 Nisyrii, VII. 99.
 Nitetis, Apriae regis filia, III. 1.
 Nitocris, regina Babylonis; ejus egregia monumenta; Nium opp. capit, I. 185. *seq.* ejus sepulcrum cum dolosa inscriptione, c. 187.
 Nitocris, Aegyptiorum regina, II. 100.
 Nitri vis medica, II. 86.
 Nix, *vid.* Plumae.
 Noes, fl. Thraciae Istro miscetur, IV. 49.
 Nomades Scythae Cimmericos sedibus expellunt, I. 15.
 Nomades Libyes, IV. 187.
 Nomades Sagartii, pop. Persicus, VII. 85.
 Nonacris, opp. Arcadiae, VI. 74.
 Nothos, Eretriensis, Aeschini pater, VI. 100.
 Notium, opp. Ael., I. 149.
 Novem-fontes Atticae, VI. 137.
 Novem-viae Edonorum, VII. 114.
 Novus murus, *vid.* Neotichos.
 Nox repente facta in pugna Lydorum et Medorum, I. 74. 103. Xerxe Sardibus versante, nox medio die exstitit, VII. 37. noctes in dies commutatae a Mycerino rege, II. 133.
 Nudium, opp. Minyarum, ab Eleis eversum, IV. 148.
 Numerus totius Xerxis exercitus, VII. 185. 186. pedestrium copiarum initus, VII. 81. navium classiariorumque, VII. 184. *seq.* Graecorum ad Plataeas, IX. 30. Persarum Mar-donii imperio subjectorum, IX. 32.
 Numi primum a Lydis cusi, I. 94. Numariam legem fert Darius, III. 89. *cf.* IV. 166. numi ex plumbo a Polycrate deaurati, III. 56. pecuniae inopia in Aegypto, II. 136.
 Nuncius ad Zalmoxin deum a Thracibus missus, IV. 94. nuncius occulte missus ab Harpago ad Cyrum, I. 123. 124. ab Histiae ad Aristagoram, V. 35. a Demarato ad Lacedaemonios, VII. 239. *vid.* Epistola. — Nunciorum Persicorum institutum, VIII. 98.
 Nymphodorus, Pythae f., Abderita, VII. 137.
 Nysa, Aethiopiae opp., II. 146. III. 97. *cf.* III. 111.
- O.
- Oarizus, pater Massagis, VII. 71.
 Oarus fl. in Maotin paludem se exonerat, IV. 123.
 Oasis, Libyae, III. 26.
 Obelisci saxei in Solis templo a Pherone dedicati, II. 111.
 obelisci ingentes in Minervae templo Saitano, II. 170. *vid.* Sculptura.
 Oceanus fl. terram circumfluit, IV. 8. 36. *fabulosum putat Herodotus*, II. 23.
 Octamasades Scylam fratrem, regem Scyth., occidit, IV. 80.
 Oculos in pectore habent acephali, IV. 191. oculorum medicus Aegypt. optimus, III. 1.
 Ocyllus, Corinthius, Adimanti pater, VIII. 5. 59.
 Odomanti, pop. Paoniae, V. 16. VII. 112.
 Odrysae, pop. Thraciae, ad Artiscum fl. habitant, IV. 92.
 Oea, locus ins. Aeginae, V. 83.
 Obares, Darii equorum custos, cujus callido commento rex evasit Darius, III. 85. *seq.*
 Obares, Megabazi fil., Dascylei praefectus, VI. 33.
 Oedipus, Laii fil., V. 60. Oedipodis Furiis templum dedicatum Spartae, IV. 149.
 Oenoe, Atticae pagus extremus versus Boeotiam, V. 74.
 Oenone, pristinum nomen Aeginae ins., VIII. 46.
 Oenotria terra, *in Italia*; opp. Velia ibi a Phocaeensibus conditum, I. 167.
 Oenussae insulae, I. 165.
 Oebazus Persa, militiae missionem petit a Dario pro filiis, IV. 84.
 Oebazus, Siromitris pater, VII. 68.
 Oebazus Persa, Sesti deponit pontium armaimenta, IX. 115. a Thracibus interficitur, c. 119.
 Oeroe ins. Asopi filia nominata, IX. 51.
 Oetaei montes ad Thermopylas, VII. 217.
 Oetosyrus, Apollo apud Scythas, IV. 59.
 Oiolycus (i. e. Ovilupus) unde nomen acceperit, I. 149.
 Oior Scythis virum significat; unde eis Oiorpata nominatae Amazones, IV. 110.
 Olbiopolitae, *vid.* Borysthenitae.
 Oleae solis quondam Athenis extitisse feruntur, V. 83. olea cremata in arce Athen. revirescit, VIII. 55. oleaginea corona Olympiorum praemium, VIII. 26.
 Olen Lycius, vetus poeta, IV. 35.
 Olenus, Achaeorum opp., I. 145.
 Oliatus Mylasensis, Ioni tyranos dolo capit, V. 37.
 Olophyxus, opp. in Atho monte, VII. 22.
 Olorus, rex Thraciae, VI. 39. 41.
 Olympia, opp. Elidis, V. 22. II. 160. ibi ex victimis responsa dei petuntur, VIII. 134. Olympii Jovis templum, II. 7. ejusd. statua aenea, IX. 81. — Ibi Olympios ludos agunt Graeci, VIII. 26. *cf.* VII. 206. ad quos soli Graeci admittuntur, V. 22. *cf.* II. 160. ubi Aegyptiorum iudicium. Certaminis praemium oleae corona, VIII. 26. — Olympionice nominantur Philippus Crotoniata, V. 47. Cylon Atheniensis, V. 71. Demaratus, rex Spart., VI. 70. Alcmaeon, VI. 125. Miltiades ὁ πρῶτος, VI. 103. et frater ejus Cimon ter, VI. 103. — Agonothetas sedibus pellit Phidon, VI. 127.
 Olympias festum, VII. 206. τὰ Ὀλύμπια, VIII. 26.
 Olympiodorus, Lamponis fil., IX. 21.
 Olympus, Mysiae mons, I. 36. 43. ab eo Mysi Olympieni vocati, VII. 74.
 Olympus, mons Thessaliae, I. 56. VII. 128. 129. Olympicae fauces, VII. 172.
 Olynthus, Graeca civitas ad Thermaeum sinum, Sithoniae regionis, VII. 122. expugnata ab Artabazo, VIII. 127.
 Oneatae, (i. e. Asinari) tribus Sicyoniorum, V. 68.
 Onesilus, Chersidis fil., Gorgum fratrem Salamine Cypri excludit; Cypriis auctor, ut delicerent a Medis, Amathuntem frustra obsidet, V. 104. *cf.* c. 108. a Persis proelio interficitur, strenue pugnans, *cap.* 110 — 113. ejus caput super Amathuntis portas suspensum; mox vero ut heros colitur, c. 114.

- Onetas, Phanagoræ fil., VII. 214.
 Onochonus, Thessaliæ fl., VII. 129. Xerxis exercitu defecit, VII. 196.
 Onomacritus, Musæi vaticiniorum corruptor, Athenis ejectus, VII. 6.
 Onomastus Eleus, e procis Agaristæ, VI. 127.
 Onuphitana præfectura Ægypti, II. 166.
 Ophryneum, opp. Troadis terræ, VII. 43.
 Opifices in honore ap. Corinthios, II. 167.
 Opis virgo Hyperborea, IV. 35.
 Opis, opp. ad ostia Tigris, I. 189.
 Opæa, uxor regis Scylæ, IV. 78.
 Opuntii Locri, VII. 203.
 Oraculum Abis spoliatum, VIII. 33. Ammonis in Libya, I. 46. II. 18. ejus origo, II. 55. Amphiarai, I. 46. VIII. 134. Apollinis Ismenii, I. 52. Ptoi Thebis, VIII. 135. Bacchi ap. Satras, VII. 111. Branchidarum, I. 46. 92. 157. seq. II. 159. V. 36. Delphicum *verax repertum a Cræso*, I. 46. — 48. *corruptum ab Alcæonidis*, V. 63. cf. c. 90. a Cleomene Spartanorum rege, VI. 66. Didymis (*vid.* Branchidæ) a Persis exspoliatum, VI. 19. Dianæ ap. Ægyptios, II. 83. Dodonæum, omnium vetustissimum ap. Græcos, II. 52. I. 46. ejus origo, II. 54 — 57. Herculis ap. Ægyptios, II. 83. Latonæ in Buto opp., II. 155. cf. c. 83. et 111. 113. et 152. Martis ap. Ægyptios, II. 83. (*ap. Chalybes*) VII. 76. Minervæ, II. 83. Pataris Lyciæ opp., I. 182. Thebis Ægyptiis, II. 56. cf. I. 182. Trophonii, I. 56. VIII. 134. Oraculum permortuorum evocationem in Thesprotia, V. 92. 120. — Oracula Ægyptiorum, II. 83. cf. 152. et 155. — De Oraculis quid sentiat Herodotus, VIII. 77.
 Oracula ex victimis petita, VIII. 134. Oracula duo Atheniensibus reddita; *alterum de muro ligneo*, VII. 140 — 143. *generum auxilio advocare*, VII. 189. *de expeditione adv. Æginam in trigesimum annum differenda*, V. 89. Oracula in arce Athen. custodita Cleomenes Spartam defert, V. 90. — Oraculum Alyatti redditum, I. 19. Aetioni desobole, V. 92. §. 2. Arcesilao *de fornace amphoris pleno*, IV. 163. seq. Argivis et Milesiis commune, VI. 18. 77. et aliud, VII. 148. Amathusiis, V. 114. Batto, *de colonia in Libya condenda*, IV. 155. Cambysi, III. 64. Clistheni, Sicyonis tyranno, V. 67. Cnidiis, I. 174. Corinthiis, V. 92. Cretensibus, VII. 169. Oracula Cræso reddita, I. 46. seq. *de bello Persis inferendo*, I. 53. *de mulo in Medis regnante*, c. 55. cf. c. 91. *de mulo filio*, I. 85. *oraculorum Cræso redditurum ratio*, I. 91. — Oraculum Cypselo datum: *de Corinthi tyrannide*, V. 92. §. 5. Cymæis et Aristodico: *de supplicibus non tradendis*, I. 159. Doloncis, VI. 34. duodecim Ægypti regibus: *de phiala ænea*, II. 147. cf. c. 151. Epidauriis, V. 82. Glaucos *de deposito restituendo*, VI. 86. oracula Laii, V. 43. — Lycurgo, *ad legislationem adhortans*, I. 65. Lydis, *de Mermnadarum dynastia*, I. 13. cf. c. 91. Metapontinis, *de Aristeia post mortem viso*, IV. 15. Milesiis et Argivis commune, VI. 77. cf. c. 18. Mycerino, II. 133. Neconi, *de fossa pro Barbaro facta*, II. 158. Pariis, VI. 135. Pelasgis, *de deorum nominibus*, II. 53. Persis, *de pugna Plataensi*, IX. 42. 43. Pheroni regi, *de visu recuperando*, II. 111. Psammiticho, *de æneis viris*, II. 152. Siphniis, *de ligneis insidiis et rubro præcone*, III. 57. 58. Spartanis, *de Tegea*, I. 66. *de Orestis ossibus*, I. 67. *de Leonidæ obitu*, VII. 220. *de pæna cedis Leonidæ a Xerxe repetenda*, VIII. 114. Thebanis, V. 79. Oracula Theræis reddita: *de colonia in Libya condenda*, IV. 156 — 159. oracula Bacidis, *vid.* Bacis. — Oraculum Tritonis Jasoni *de tripode redditum*, IV. 179. — Oraculum in Illyrios editum ad Persas refert Mardonius, IX. 42. seq. Ammonis oraculum *de Ægypti finibus*, II. 18.
 Orbelus, mons Pæoniæ, V. 16.
 Orbis terrarum partitio, *vid.* Geographia.
 Orbis rerum humanarum, *vid.* Homo etc.
 Orchomenii, pop. Bœotiæ; eorum ager a Xerxe invasus, VIII. 34.
 Orchomenii Arcades in acie Græcorum ad Plataeas, IX. 28. cf. VII. 202.
 Orchomenii Minyæ, Ionibus immixti, I. 146.
 Ordessus, Scythiæ fl. in Istrum influit, IV. 48.
 Orestes, Agamemnonis fil.; ejus ossa Tegeæ reperta et Spartam transportata, I. 67. seq. — Oresteum, IX. 11. n.
 Orgembæi, Scythiæ populus; eorum mores, victus, IV. 23.
 Orgeus, Thasius pater Antipatri, VII. 118.
 Orgia Cereris Achaicæ, V. 61.
 Orgyia mensura, sex pedes habet, II. 5. 149. n.
 Oricus, portus Apolliniæ terræ, IX. 93.
 Oricus, regis Ariapithis fil., Scythæ, IV. 78.
 Orithyia, Erechthei filia, Boreæ uxor, VII. 189.
 Orneatæ, pop. Peloponnesi, VIII. 73.
 Orætes, Sardium præfectus, Polycratem Sami tyrannum Sardes illectum, cruci adligit, III. 120 — 125. in rerum perturbatione post Cambysis mortem multa nefaria edit facinora; Darii nuncium interimit, c. 126, ad eum necandum Bagæus mittitur, c. 127. seq.
 Oromedon, Syennesis pater, VII. 98.
 Oropus ex adverso Eretriæ, VI. 100.
 Orosangæ Persico sermone vocantur bene de rege meriti, VIII. 85. cf. III. 154. 100. V. 11. VI. 29.
 Orphica instituta et Pythagorica et Ægyptiaca eadem, II. 81.
 Orsiphantus, Laced.; Alphei et Maronis pater, VII. 227.
 Orthium carmen, I. 24.
 Orthocorybantes, pop. Medicæ præfecturæ, III. 92.
 Orus, Osiridis fil., rex Ægypti, II. 144. a Græcis Apollo nominatur, *ibid.* *vid.* Apollo.
 Oryes gignuntur in Africa, IV. 192.
 Osiris Ægypt., *vid.* Bacchus.
 Ossa, Thessaliæ mons, I. 56. VII. 128. 129.
 Ossa viri quinque cubitorum, IX. 83. ossa Orestis reperta, I. 67. seq.
 Ostenta Xerxi oblata, VII. 57. Delphis in bello Persico, VIII. 37. 38. cf. Deus.
 Ostia Nili septem, H. 17.
 Ostracismo damnatus Aristides, VIII. 79.
 Otanes, Pharnæpis fil., Magi fraudem defegit per filiam suam, III. 67 — 69. conjurationis in Magos princeps. Darium properantem inlibere studet, c. 70 — 72. et 76. Interfectis Magis, pro populi imperio sententiam fert, c. 80. pro se et sua familia obtinet, ut semper sui juris sint, c. 83. seq. dux missus a Dario ad Samum Sylosonti restituendam, c. 141. federe a Mæandrio fracto, c. 144. seq. Samum vastat, *cap.* 147. et incolis denuo frequentat, c. 149.
 Otanes, Sisamnis fil., super pelle patris sedens jus dicit, V. 25. Byzantium, Calchedonem et Lemnum capit, c. 26. seq. rebellantes Jonas bello persequitur, c. 116. c. 123.
 Otanes, Amestridis pater, Persarum dux, VII. 61. — pater Patiramphæ, VII. 40.
 Otaspes, fil. Artachæi, Assyriorum dux, VII. 63.
 Othryades Spartanus, I. 82.
 Othrys, mons Thessaliæ, VII. 129.
 Ovium mira duo genera in Arabia, III. 113. oves Soli sacræ Apolloniæ, IX. 93.
 Ozolæ Locri, VIII. 32. *vid.* Locri.

P.

- Pactionis formulæ Spartanos inter et Tegeatas, IX. 26. inter Spartanos et Argivos, I. 82. Sitalcæ Thracum regis cum Octamasade Scythia initæ, IV. 80. a Gelone Græcis propositæ, VII. 158. Argivorum a Spartanis rejectæ, VII. 148. a Mardonio Spartanis propositæ, IX. 48. — *vid.* Fœdus.
- Pactolus, fl. Lydiæ, ramenta aurea e Tmolio defert, V. 101.
- Pactya, urbs Chersonesi, VI. 36.
- Pactyas Lydus, Sardibus quæstor a Cyro relictus, Lydos ad defectionem movet, I. 153. 154. Cymen aufugit; dein a Chiis Persis traditur, c. 657 — 160.
- Pactyca regio, III. 93. Indiæ finitima, III. 102. IV. 44.
- Pactyes in Xerxis exercitu, VII. 67. Pactycus cultus, VII. 85. *cf.* c. 67.
- Padæi Indi ægrotos comedunt, III. 99.
- Pæanem cantant Perinthii ante victoriam, V. 1.
- Pæaniensis tribus Athen., I. 60.
- Pæonia regio ad Strymonem fl., V. 13. VII. 124. Pæones, Teucrorum coloni, V. 13. cum Perinthiis bellum gerunt, V. 1. iis bellum infert Megabazus Darii jussu, et magna ex parte in Asiam abducit, c. 13 — 15. ab Aristagora ad-
juti in Europam redeunt, c. 98. Xerxi copias auxiliares conferunt, VII. 185. *cf.* c. 113.
- Pæoplæ cum Pæonibus in Asiam abducti, V. 15. *cf.* VII. 113.
- Pæsus, urbs Hellesponti, V. 117.
- Pæti, Thraciæ pop., VII. 110.
- Pæum, opp. Arcadiæ, VI. 127.
- Pagasæ, opp. Magnesiæ terræ, VII. 198.
- Palæstina, Syriæ tractus usque ad Ægyptum, VII. 69. I. 105. II. 106. Syri Palæstini, III. 5. pudenda circumci-
dunt, II. 104. militant in Xerxis classe, VII. 89.
- Palenses ex Cephallenia in acie Græcorum ad Plataeas, IX. 28.
- Pallas, *vid.* Minerva.
- Pallena, regio Thraciæ, olim Phlegra nominata, VII. 123. VIII. 126.
- Palmae frequentes ad Augila in Africa, IV. 172. 182. ex palmae spatha arcus, VII. 69. palmae frugiferæ in Baby-
lonia: ex iis vinum, mel et panis, I. 193. Palmeum vi-
num in Armenia, I. 194. *cf.* Vinum.
- Paludes Ægypti, II. 92. palus Stympthalis, VI. 76. *vid.* Lacus.
- Pamisus, Thessaliæ fl., VII. 129.
- Pammon Scyrius, VII. 183.
- Pamphyli, a Croeso subacti, I. 28. tributum pendunt Dario, III. 90. in Xerxis exercitu, VII. 91. *ubi et* eorum origo.
- Pamphyli, tribus Sicyonia, V. 68.
- Pan, vetustissimus deus apud Ægyptios, II. 145. 146. Men-
des nominatus, ex ordine octo deorum, II. 46. 145. filius Mercurii et Penelopæ perhibetur a Græcis, II. 145. Pan Phidippidi cursori obviam factus, VI. 106. *seq.* templum ei dedicatum Athenis, *ibid.*
- Panætius, Sosimenis fil., Tenius, ad Græcos transfugit, VIII. 82.
- Panathenæa, festum apud Athenienses, V. 56.
- Pandion, Lyci pater, I. 173.
- Pangæus, mons Pæoniæ; , V. 16. VII. 112.
- Panionia festum Iones celebrant, I. 148.
- Panionium, locus sacer Mycalæ, I. 148. *ubi* conveniunt Iones, c. 143. *seq.* 170. VI. 7.
- Panionius Chius, Hermotimo, quem castraverat, poenas dat, 103 — 106.
- Panis, ex palmae fructu factus ap. Babylonios, I. 193. ex zea ap. Ægyptios, II. 77. ex loto, c. 92. panis Phrygum sermone Becos, II. 2. panis sponte duplo major factus, VIII. 137. panis in contemptu apud Æthiopes, III. 22.
- Panites Messenius Spartanis consilium dat de discernendis geminis, VI. 52.
- Panopenses, VIII. 34. eorum opp. incensum, c. 35.
- Panormus portus Milesiorum, I. 157.
- Pantagnotus, Polycratis frater, III. 39.
- Pantaleon, Alyattis fil., a Croeso fratre occisus, I. 92.
- Pantares Gelous, pater Cleandri, VII. 154.
- Pantheræ Libycæ, IV. 192.
- Panthialæi, Persarum genus, I. 125.
- Panticapes, fl. Scythiæ, IV. 18. 47 describitur ejus cursus, c. 54.
- Pantimathi pop. Dario tributum pendunt, III. 92.
- Pantites Spartanus, ignominia notatus, VII. 232.
- Papæus Jupiter apud Scythas, IV. 59.
- Paphlagones, pop. ad Halyn fl., I. 6. 72. a Croeso subacti, I. 28. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum armatura in Xerxis exercitu, VII. 72.
- Papracæ, pisces in lacu Prasiade, V. 16.
- Papremis, opp. Ægypti, II. 59. III. 12. ibi sacros ritus ce-
lebrant Ægyptii. II. 63. Papremitanis hippopotami sacri, II. 71. Papremitana præfectura. II. 165.
- Papyrus, *vid.* Byblos.
- Paræbates, Dorici comes, in Sicilia periit, V. 46.
- Paralatae Scythæ, IV. 6.
- Parapotamii, Phocidis opp., VIII. 33.
- Parasanga mensura, triginta valet stadia, II. 6. V. 53. VI. 42.
- Paretaceni, pop. Mediæ, I. 101.
- Paricanii, pop. Mediæ præfecturæ, III. 92. eorum arma-
tura in Xerxis equitatu, VII. 86.
- Paricanii Æthiopicibus Asiaticis finitimi, (*fors.* Paretaceni,) III. eorum armatura in Xerxis exercitu, VII. 68.
- Parii, *vid.* Parus.
- Parion, opp. Hellesponti, V. 117.
- Paris, *vid.* Alexander.
- Parius lapis, V. 62. *vid.* Lapis.
- Parmys, filia Smerdis, Cyri neptis, III. 88. VII. 78.
- Parnassus, mons Thessaliæ, VIII. 27. ejus vertices duo, VIII. 32.
- Paroreatæ, populus Peloponnesi, IV. 148. VIII. 73.
- Parthenius fl., circa eum habitant Syri, II. 104.
- Parthenius, mons Peloponnesi, VI. 105.
- Parthi, pop., III. 93. II. 7. eorum in Xerxis exercitu arma-
tura, VII. 66.
- Partus, *vid.* Mulier et Laena.
- Parus, ins. e Cycladibus, V. 31. Parii res Milesiorum com-
ponent, V. 28. *seq.* urbs frustra a Miltiade oppugnata, VI. 133 — 135. quieti expectant Parii exitum Persici belli, VIII. 67. Themistocli exigenti pecunias dant, VIII. 112.
- Pasargadæ, Persarum genus, I. 125.
- Pasargades Badras, navalium copiarum *fuit* dux contra Barcam, IV. 167.
- Pasicles, Philisti pater, IX. 97.
- Pata Scythice, *pro* occidere, IV. 110.
- Pataici dii in proris navium Phœniciorum, III. 37.
- Pataicus, Ænesidemi pater, VII. 154.
- Patara, opp. Lyciæ, I. 182.
- Patarbemis, nobilis Ægyptius, nullo suo merito contume-
liose ab Aprie rege tractatus, II. 162.
- Pateræ aureæ sex a Gyge apud Delphos positæ, I. 14. pa-
tera aurea et argentea Delphosa Croeso missæ, I. 51. *Conf.* Crater.
- Paterna in opificia ubi succedant et filii, VI. 60.
- Patiramphe, Xerxiani currus auriga, VII. 40.

- Patizeithes Magus, cum fratre Persarum imperium arripit, etc., III. 61. *seqq.*
- Patrenses, pars Achæorum, I. 145.
- Patumus, opp. Arabiæ, II. 158.
- Paupertatis numen, VIII. 111.
- Pausanias, Cleombroti fil., (*ejus stemma, vid.* VII. 204. *coll.* IX. 64.) noctu Sparta exercitum educit, IX. 10. imperator Græcorum ad Plataeas, c. 21. 46. aciem mutat, c. 46. *seq.* in aquæ inopia duces ad se convocat, et cum iis de receptu deliberat, c. 50. *seq.* cum Amomphareto centurione altercatur, etc. c. 53 — 57. nobilissimam de Persis victoriam refert, c. 60—64. consilium Lamponis de Leonidæ cæde ulciscenda respuit, c. 78. *seq.* Persico more cœnam parari jubet, c. 82. — in Ponti ostio cratera alienum dedicat, IV. 81. Græciæ tyrannidem affectans, Megabatis filiam in matrimonium petit, V. 32. ob ejus contumeliam Spartanis imperium eripiunt Græci, VIII. 3.
- Pausicæ pop., III. 92.
- Pausiris, Amyrtæi fil., III. 15.
- Pax, bello præferenda, I. 87.
- Pecuarii Armenii, I. 194. pecuarii Indi, III. 99. pecuarii Persæ, I. 125.
- Pecuniæ, *vid.* Numus.
- Pedasus, opp. Cariæ, V. 121. Pedasenses Harpago resistunt, I. 15. Pedasensibus montana Miletî Persæ possidenda dant, VI. 20. Pedasensis Hermodimus, VIII. 104. *conf.* Barba.
- Pediculos comedunt Budini, IV. 109; mulieres Adyrmachidarum mordent, c. 168.
- Pedienses Phocidis, VIII. 33.
- Pelagicus pop., I. 56. Pelasgi olim Athenienses Cranai nominati, VIII. 44. Pelasgi cum Atheniensibus in eadem regione habitabant, nulla Deorum nomina habentes, II. 51. *seq.* eorum lingua barbara, I. 57. ex Attica ejecti, Lemnum incolunt, VI. 137 — 140. et Imbrum, V. 26. Pelasgi e Braurone Atticas mulieres rapientes IV. 145. Arcades Pelasgi, I. 146. Pelasgi Ægialees, i. e. littorales, Iones Achaïam tenentes, VII. 94. — Antandrus Pelasgica, VII. 42. *cf.* I. 57. Pelagicus murus Athenis, V. 64.
- Peleus rapuit Thetin, VII. 191.
- Pelîus, mons Thessaliæ, VII. 129. sub Pelio navem Argo construxit Jason, IV. 179.
- Pella, Bottiæcidis terræ opp., VII. 123.
- Pellena, Achæorum regio in Peloponneso, I. 145.
- Pellis humana candidissima, IV. 64. pelle nudant Scythæ hostis caput, *ibid.* in pellibus scribunt multi barbari, V. 58.
- Peloponnesum septem populi incolunt, VIII. 73. in his Dorienses, I. 56. VIII. 31. major Peloponnesi pars Lacedæmoniis subjecta, I. 68. Peloponnesiacum bellum, VII. 137. IX. 73. *cf.* VII. 233.
- Pelops Phryx, Persarum servus, VII. 11. Pelopis Phrygis terra *nominatur* Peloponnesus, VII. 8.
- Pelusium ostium Nili, II. 17. 154. III. 10.
- Penelope, mater Panis, II. 145. 146.
- Peneus, fl. Thessaliæ, VII. 20. inter Olympum montem et Ossa interfluit, c. 173. 182. ejus ostium spectat Xerxes, c. 128. *seqq.*
- Pennæ, *vid.* Plumæ.
- Pentapolis Doriensium, antea Hexapolis adpellata, I. 144.
- Penthylus, dux Paphiorum, a Græcis capitur, VII. 195.
- Percalos, Chilonis filia, Demarati uxor, VI. 65.
- Percote, opp. ad Hellespontum, V. 117.
- Perdiccas, progenitor Amyntæ et Alexandri, V. 22. cum fratribus Gauane et Aeropo Argis in Macedoniam profu-
- git, et miro modo Macedonum regno potitur, VIII. 137 — 139.
- Peregrini (ἑταῖροι) Persæ *nominati* a Spartanis, IX. 11.
- Pergamum Priami, VII. 43.
- Pergamus, Pierum Castellum in Thracia, VII. 112.
- Perialla, Delphica prophetissa corrupta, VI. 66.
- Periander, Cypseli fil., Corinthiorum tyrannus, ab initio mitis, postea Thrasybuli Milesiorum tyranni consilio sanguinolentus, V. 92. Melissam uxorem, ex qua ei duo filii nati, III. 50. occidit, cum eaque mortua concumbit, V. 92. sub eo Arion miro modo servatus, I. 23. *sq.* Thrasybulum de oraculo certior facit, I. 20. Epidaurum capit, III. 53. filium natu minorem domo ejicit, et in Corcyram ablegat, at ipse senescens, revocat, III. 50. *seqq.* Corcyræorum ccc pueros Sardes mittit castrandos, III. 48. *sq.*
- Pericles; ejus majores, VI. 131.
- Perilaus, Sicyoniorum dux ad Mycalen, IX. 103.
- Perinthus, opp. Chersonesi, IV. 90. VI. 33. a Megabazo capta, V. 2. Perinthii a Pæonibus cladem accipiunt, V. 1. *seqq.* Perinthiorum Tyrodiza opp., VII. 25.
- Periœci, VI. 58. Lacedæmonii, IX. 11. *vid.* Lacedæmon.
- Perpherees summos Deli honores obtinent, IV. 33.
- Perrhæbi juxta Gonnum opp., VII. 128. 173. Persis terram et aquam dant, c. 132.
- Persæ, olim Artæi, a Græcis Cephænes nominati, a Perse, Persei fil., nomen invenerunt, VII. 61. 150. eorum terra aspera, I. 71. IX. 122. *cf.* IV. 39. diversi eorum populi, I. 125. nobilissima familia Achæmenidarum, *ibid.* *cf.* III. 65. — Persæ natura protervi, I. 89. cœli orbem Jovem nominant, et Venerem Mitram; alia eorum numina, I. 131. ignem deum habent, III. 16. fluvios præcipue colunt, I. 138. eorum sacrificia, I. 132. Deo, qui sub terra esse dicitur, vivos defodiunt, VII. 114. *cf.* III. 35. *extr.* diem natalem omnium maxime celebrant, I. 133. *cf.* IX. 110. — ebrii deliberant; jejuni decernunt, I. 133. externos mores facillime adsciscunt, I. 135. eorum salutatio et observantiæ cultus in vicinos, I. 134. bellica virtus (*vid.* Orosangæ) et numerosa soboles maximo iis honori est, I. 136. propter unam simplicem causam nemo morte plectitur, I. 137. *cf.* VII. 194. *n. coll.* VI. 30. *vid.* Judices regii. Puerorum educatio, I. 136. et alia instituta, c. 137. *seq.* Sepultura, I. 140. Persæ in luctu se ipsos et equos tondent, IX. 24. — Persica nomina omnia in eandem desinunt litteram, I. 139. Persici literati, I. 1. *cf.* c. 95. *et vid.* Magi. — Mulier vocari, Persis maximum opprobrium, IX. 107. *cf.* c. 20. *et* VIII. 88. multas uxores habent Persæ, I. 135. *vid.* Darius. Per vices ap. Persas uxores ad maritum intrant, III. 69. uxores ad cœnam adducunt, V. 18. — Persæ olim inopes, I. 171. *cf.* IX. 122. secundis mensis multis utuntur et vino indulgent, I. 133. *cf.* III. 22. V. 18. *et* IX. 82. — capillos alunt, VI. 19. eorum crania debilia, III. 12. — Persarum cultus et arma, v. 49. VII. 61. 84. *cf.* I. 135. eorum luxus in castris, IX. 80. *seq.* militaris disciplina, V. 33. VII. 81. 223. IX. 16. Immortales, VII. 83. *cf.* 211. Persæ castra ligneo muro sepiunt, IX. 65. 70. palis præacutis, c. 99. — Persicorum nunciorum institutum, IX. 98. — Persæ clementer agunt cum rebellantium regum filiis, III. 15. *cf.* I. 137. Persis capitale in sella regia sedisse, VII. 16. dona quotannis mittuntur a rege, VII. 106. Persarum procures eorumque consilium, VII. 8. Septem conjurati, III. 70. 77. 126. eorum deliberationes, III. 80. sacrificia, VII. 54. Persæ Delum reverentur, VI. 97. templa Græcorum incendunt, V. 102. VIII. 109. VI. 9. VII. 8. populare imperium in Ionicis urbibus constituunt, VI. 43. Persicum imperium usque ad Caucasum pertinet, III.

97. a Dario in XX. satrapias distribuitur, III. 89 — 96. *cf.* VII. 61. *seqq.* Persis regio, ἡ Περσίς, sola a tributis immunis, III. 97. *cf.* I. 134. Persae a Phraorte Medorum imperio subjecti, I. 102. ab Astyage deficiunt, I. 126. *seqq. coll.* c. 125. Asiae regnum obtinent, I. 130. — eorum bellum cum Lydis, *etc. vid.* Cyrus. — Expeditio in Aegyptum, *vid.* Cambyses. — Expeditio in Scythas, IV. 85. *sq.* 120—127. 140—144. *et* Ionicae turbæ, *vid.* Darius. Persarum expeditio Libyca, IV. 145. 167. 200 — 202. Persae suam esse universam Asiam autumant, I. 4. IX. 116. Persarum speculatores in Apulia in servitutum redacti, III. 138. legati in convivio trucidati, V. 20. in barathrum et puteum præcipitati, VII. 132. — In Persas editum oraculum, IX. 43. Persarum acies ad Plataeas, IX. 30.
- Perses, Persei fil., VII. 61. 150. Perseus, Jovis et Danae fil., VII. 61. Assyrius esse a Persis perhibetur, VI. 54. *cf.* VII. 61. *et* 150. a matre Aegyptius, VI. 53. magnum ejus templum et sandalium in Chemmi opp., II. 91. *ubi de eo Aegyptiacus mythus.*
- Persei specula in occidentali parte Delta Aegyptiaci, II. 15. Persidae reges, I. 125. *cf.* III. 65.
- Persuasionis numen, VIII. 111.
- Pes ligneus Hegesistrati vatis, IX. 37. pes mensura, II. 149.
- Petra, pagus Corinthiacus, V. 92.
- Petræ Trachiniae, montes Thessaliae, VII. 198.
- Phaedima, Otanis filia, III. 68. Magum prodit, III. 69.
- Phaenippus, Atheniensis, Calliae pater, VI. 121.
- Phagres, castellum Pierum, VII. 112.
- Phalerus, portus Atheniens., V. 85. VI. 116. VIII. 66. 91. IX. 32. Phalereorum planities, V. 63.
- Phalli pompam Græcos docuit Melampus, II. 49.
- Phanagoras, Carystius, Onetæ pater, VII. 214.
- Phanes Halicarnasseus ex Aegypto profugit ad Cambysen, III. 4. filii in ejus conspectu mactati, III. 11.
- Pharandates, Persa, Theaspis filius, VII. 79. IX. 76.
- Pharbaëthitana præfectura Aegypti, II. 166.
- Pharenses, Achæorum civitas, I. 145.
- Pharnaces, pater Artabazi, VII. VII. 66. IX. 41.
- Pharnaspes Achæmenides, pater Cassandane, Cyri uxoris, II. 1. III. 2.
- pharnazathres, dux Indorum, VII. 65.
- Pharnuches, equitum præfectus, VII. 88.
- Phaselis, opp. Doric., II. 178.
- Phasis, fl. Colchidis, I. 2. 104. II. 103. IV. 37. 38. 86. VI. 84. Phasis Asiam ab Europa disternit IV. 45.
- Phayllus Crotoniata, Pythionices ter, VIII. 47.
- Phègeus, Tegeata, Aeropi pater, IX. 26.
- Pheneus, Arcadiae opp., VI. 74.
- Pherendates, Megabazi fil., VII. 67.
- Pheretima, Arcesilai III. regis mater, ab Eueltione exercitum petit, et muliebria dona accipit, IV. 162. in Barcæos, Persarum ope captos, (*cf.* c. 165. *et* 200. *seq.*) sævit, IV. 205. obit, vermibus exesa, c. 205.
- Pheron, Aegypti rex, cæcus miro modo visum recuperat, II. 111.
- Phiala in balteis Scytharum, IV. 10.
- Phidippides Athen., hemerodromus, VI. 105.
- Phidon, Argivorum tyrann., VI. 127.
- Phigalensis Arcas fuit Cleander vates, VI. 83. n.
- Philæus, Ajacis fil., progenitor Miltiadis, VI. 35.
- Philagrus, Cyneæ fil., Persis Eretriam prodit, VI. 101.
- Philaon, Cyprius, Chersidis fil., VIII. 11.
- Philes, Samius, pater Rhœci, III. 60.
- Philippus, Butacidae filius, Crotoniata, Olympionices, V. 47.
- Philippus Macedo, VIII. 139.
- Philistus, Pasiclis fil., Atheniensis, Cereri Eleusinae templum statuit, IX. 97.
- Philitis pastor Aegyptius, ejus pyramides, II. 128.
- Philocyon Spartan. in pugna ad Plataeas eminuit, IX. 72. 75.
- Philocyprus a Solone carmine celebratus, V. 112.
- Phila, ins. Tritonidis lacus, IV. 178.
- Phlegra olim nominata Pallene, VII. 123.
- Philius, opp. Peloponnesi, VII. 205. Phliasii in acie Græcorum ad Plataeas, IX. 28.
- Phocæa, Ionum civitas in Lydia, I. 142. ad Hermi fl. ostium, I. 80. II. 106. 178. Phocæenses, Adriaticum mare, Ibo-riam, et Tartessum Græcis ostenderunt, I. 163. Nau-crati emporium habent, II. 177. — Eorum legatus ad Spartanos, I. 152. Tartessi regem amicum habent; Harpago obsidenti vacuum relinquunt urbem; Corsicam habitant, et prælio navali cum Carthaginiensibus et Tyr-rhenis haud prospere commisso, Rhegium navigant; Veliam oppondunt, I. 163—167. — Phocæenses militan-tes in Ionum classe ad Miletum, VI. 8. eorum dux Dio-nysius, VI. 11. *seqq.* 17.
- Phocenses, metu Thessalorum Thermopylas muro clau-dunt, VII. 176. *cf.* c. 215. astu eos magna clade adfi-ciunt, VIII. 27. *seq.* odio Thessalorum non faciunt cum Me-dis, VIII. 30. semitam ad Thermopylas custodiunt, VII. 212. ibi a Persis, Ephialte duce, opprimuntur, VII. 217. *seq.* eorumque regio vastatur, VIII. 32. coacti Medorum partes amplexi, miro modo a Mardonio tentantur. IX. 17. *seq.* nonnulli eorum, cum Græcis facientes, e Par-nasso Mardonii exercitum vexant, IX. 31. Phocenses Io-nibus inmixti, I. 146.
- Phoebeum templum ad Therapnam Laconiae, VI. 61.
- Phœnices olim ad mare Rubrum habitare, V. 89. inde in Palaestinam transgressi, I. 1. advehunt merces in Græciam, *ibid.* III. 107. 110. 113. 115. *vid.* Negotiatio. — Phœni-ces pudenda circumcidunt, II. 104. Hellenibus litteras ad-tulerunt, V. 58. *hinc* Phœniciae litteræ, *ibid.* Phœnices Africanæ circumnavigant, IV. 42. Phœnices Tyrii circa Vulcani templum Memphi sedes habent, II. 112. tem-plum Veneris Cytheris condunt, I. 105. vetustissimum Herculis templum habent, II. 44. Thasum ins. condide-runt, *ibid.* Thasia metalla ab iis inventa, VI. 47. — Phœnices negant se adv. Carthaginem navigaturos, III. 19. eorum armatura in Xerx. exercitu, VII. 89. Athou montem perfodiunt, VII. 28. pontem in Hellesponto faciunt, VII. 34. Xerxi navalis certaminis spectaculum præbent, VII. 44. in pugna ad Salaminem accusant, VIII. 90.
- Phœnices nominantur ab Herodoto Carthaginienses, II. 32. IV. 197. VII. 165. *cf.* c. 167.
- Phœnicia, ἡ Φοινίκη, II. 44. 116. III. 136. IV. 39.
- Phoenix avis, II. 73.
- Phoenix, fl. prope Anthelam opp., VII. 176. 200.
- Phormus Atheniensis, VII. 182.
- Phraortes, fil. Deiocis, I. 73. rex Mediae expeditionem in Persas et Assyrios suscipit, I. 102.
- Phrataguna, Darii regis uxor, VII. 224.
- Phriconis cognominata Cyma, I. 149.
- Phrixæ, opp. Minyarum ab Eleis eversum, IV. 148.
- Phrixus, ei mortem machinatus Athamas, VII. 197.
- Phronima, Elearchi filia, a patre in mare demergi jussa, Polymnesto salutem debuit, *etc.* IV. 154. *seq.*
- Phryges, iidem Briges, olim in Europa; VII. 73. dein ad Halyn fl. sedes habent, I. 72. antiquissimi hominum esse perhibentur, II. 2. a Cræso subacti, I. 28. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum armatura in Xerx. exercitu, VII. 73.

- Phrynichi fabula : Mileti expugnatio, VI. 21.
 Phrynon, pater Attagini, IX. 15.
 Phthiotis terra olim ab Hellenico populo habitata, I. 56.
 Phthiotæ Achæi, VII. 132.
 Phya, mulier Minervæ nomine et cultu Pisistratum Athenas reducit, I. 59.
 Phylacus et Autonus, heroes Delphenses, VIII. 39.
 Phylacus, Histiaei fil., Samius, VIII. 85.
 Phyllis, regio circa Pangæum montem, VII. 113.
 Pictura pontis in Bosphoro in Junonis templo dedicata, IV. 88. Amasidis imago picta Minervæ dedicata, II. 182.
 picturam phœnicis avis in Ægypto vidit Herodotus, II. 73. pingunt Panis simulacrum eodem modo Ægyptii atque Græci, II. 46. — Pingunt figuras in vestimentis Caucasii, I. 203. cf. VII. 67.
 Pieria, regio Macedoniæ, VII. 131. 177. Pieres, VII. 112. 185. eorum duo castella ad Pangæum montem, VII. 112. — Pieria pix, IV. 195.
 Pigres, Seldomi fil., Car, VII. 98.
 Pigres et Mantyes fratres, viri Pæones ad Darium veniunt, V. 12.
 Pilorus, opp. in Atho monte, VII. 122.
 Pincerna regis ap. Persas in honore, III. 34.
 Pindarus poeta, III. 38.
 Pindus, mons Thessaliæ, I. 56. VII. 129.
 Pinus arbor cæsa nullum amplius germen edit, VI. 37.
 Pirene fons Corinthi, V. 92.
 Piromis ex Piromi, II. 143.
 Pirus, amnis Achaïæ, I. 145.
 Pisa, opp. Elidis, II. 7.
 Piscatores Tirynthii, VII. 137.
 Pisces gregales in stagnis Ægypti, II. 93. lepidotus et anguilla pisces sacri ap. Ægyptios, II. 72. piscibus vesci nefas Ægypt. sacerdotibus, II. 37. papraces et tilones equis pro pabulo præbent Pæones, V. 16.
 Pisistratus, Nestoris fil., V. 63.
 Pisistratus, Hippocratis fil., cum Megacle et Lycurgo factionibus dissidet; Athenis ejectus, cum Megacle paciscens miro modo reducit, I. 59. 60. iterum ejectus, denuo Achivorum auxiliis Athenis potitur et tyrannidem firmat, c. 61 — 63. Naxum ins. subigit, et Delum expiat, c. 64. Cimonem, Miltiadis patrem, Athenis in exilium pellit, at ob victoriam Olympicam sibi concessam in patriam restituit, VI. 103. cf. VI. 35. — generis origo, V. 65.
 Pisistratidæ urbe ab Atheniensibus ejecti, V. 63. seqq. cf. c. 90. seqq.
 Pistores dulciarii, VII. 39. pistricis Cræsi effigies aurea Delphis, I. 51.
 Pistyrus, Thraciæ opp.; ad quod lacus salsus et piscosus, VII. 109.
 Pitana, opp. Æol., I. 149.
 Pitane, tribus Lacon., III. 55. Pitanetarum manipulo præfuit Amompharetus, IX. 52.
 Pithagoras, Selinuntiorum tyrannus, V. 46.
 Pittacus Mitylenæus callido monito Cræsum deterret a bello Ionibus insularis inferendo, I. 27.
 Pituitæ fluxus remedium ap. Libyes, IV. 187.
 Pix Pieria; pix e lacu Cyraunis ins. et Zacynthi collecta, IV. 195.
 Pixodarus, Quinda oriundus, Caribus bonum dat consilium, V. 118.
 Placia, opp. Hellesponti a Pelasgis conditum, I. 57.
 Plataenses, bello a Thebanis pressi Atheniensibus se tradiderunt; auxilio Atheniensibus veniunt ad Marathonem, VI. 108. in classe Græcorum ad Artemisium militant, VIII. 1. sed pugna ad Salaminem non interfuere, VIII. 44. eorum urbs incenditur, c. 50. sexcenti in acie Græcorum, IX. 28. In Plateensem agrum descendunt Græci, IX. 25. Pugna ad Plateas, IX. 53. seqq. 59. seqq.
 Platanus aurea atque vitis, VII. 27. platanus aureo ornatu a Xerxe donata, VII. 31. amplum platanetum, V. 119.
 Platea, Libyæ ins. a Theræis condita, IV. 151 — 153. 156. 169.
 Plinthinetes sinus Ægyptum terminat, II. 6.
 Plistarchus, Leonidæ fil., IX. 10.
 Plistorus, Absinthiorum deus, IX. 119.
 Plumis terra et aer oppletus, IV. 7. 31.
 Pluvia nulla apud Theræos per septem annos, IV. 151. pluvia Ægyptiis maximum prodigium, III. 10. cf. II. 13.
 Plynus, portus Libyæ in finibus Adyrmachidarum, IV. 168.
 Pœciles, pater Membliaris, IV. 147.
 Pœni, vide Carthag.
 Pogon, Træzeniorum portus, VIII. 42.
 Poliades, Amomphareti pater, IX. 53.
 Polichnitæ Cretes, VII. 170.
 Pollux, vid. Tyndaridæ.
 Polum a Babylonis Græci acceperunt, II. 109.
 Polyas Anticyrensis, Græcorum speculator ad Artemisium, VIII. 21.
 Polybus, avus Adrastæ, V. 67.
 Polycrates, Æaci fil., Sami rex, Lesbios et Milesios pugna navali superat; Amasidis hospes; annulus ejus in mare projectus in alvo piscis reperitur, III. 39 — 43. Cambysi, in Ægyptum proficiscenti, suspectos cives auxilio mittit, c. 44. seq. Lacedæmonios, his redeuntibus opem ferentes, propulsat, c. 54. seq. monetam ex plumbo deaurasse fertur, c. 56. maris imperium obtinere studet, c. 122. cf. c. 39. ab Oræte, Sardium præfecto, auri spe Sardes illectus, cruci adfigitur, c. 120 — 125. — familiaris Anacreontis, c. 121.
 Polycritus Ægineta, VI. 50. alius strenue pugnat ad Salaminem, VIII. 92. 93.
 Polydectes, rex Spart., VIII. 131.
 Polydorus, Alcamenis fil., VII. 204.
 Polydorus, avus Laii, V. 59.
 Polymnestus Theræus; Batti pater, IV. 150. 155.
 Polynices, IV. 147. VI. 52. IX. 27.
 Pons lapideus Babylone in Euphrate exstructus, I. 186. pons, quo Bosphorum junxit Darius, IV. 83. 87. pons Istro impositus ab eodem, IV. 89. 97. seq. pontes, quibus Hellespontum Xerxes junxit, describuntur, VII. 36. pontium armamenta, VII. 25. Sesti deposita, IX. 115. inde a Græcis in templis dedicata, c. 121.
 Ponticum, arborum genus, IV. 23.
 Pontus Euxinus, IV. 38. 46. ejus dimensio, IV. 85. 86.
 Popularem statum in Ioniæ civitatibus instituit Mardonius, VI. 43. populi imperium apud Persas instituendum proponit Otanes, III. 80. cf. VI. 43.
 Porata, fl. Scythiæ, Græcis Pyretus, IV. 48.
 Porinus lapis, V. 62. vid. Lapis.
 Porthmea Cimmeria, IV. 12. 45.
 Portus Samiorum aggere in mare jacto munitus, III. 66.
 Posideum, opp. in confinibus Cilicum et Syrorum, III. 91.
 Posidoniates vir, I. 167.
 Posidonius Spart., IX. 71. inter Irenas sepultus, c. 85.
 Potidæa, opp. Macedoniæ, VII. 123. frustra ab Artabazo oppugnatur, VIII. 126 — 129.
 Præda ingens in Persarum castris a Græcis coacta et divisa, IX. 80. seq. cf. c. 70.
 Prælium, vid. Pugna.
 Præsepe æneum Mardonii, IX. 70.
 Præsii Cretes, VII. 170. 171.

- Prasias lacus Thraciae, tuguriis super palis extractis, habitatur, V. 16.
 Praxilaus, Xenagorae pater, IX. 107.
 Praxinus, navarchus Troezen., VII. 180.
 Precum solemnium ap. Athenienses formula, VI. 111. ap. Aegyptios, II. 39. apud Persas, I. 132.
 Pretium captivi, duae minae, V. 78. VI. 79.
 Prexaspes, regius internuncius, maximo in honore ap. Cambyse, III. 34. ejus fratrem Smerdin jussus interficit, III. 30. filium Cambyse furiosus sagitta interficit, c. 33. seq. Cambysi suspectus, falsi Smerdis machinationes detegit, III. 62. seq. negat se Smerdin, Cyri fil. interfecisse, cap. 66. Magos prodit, seque ipse de turri praecipitat, c. 74. seq.
 Prexaspes, Aspathinis fil., navalibus Xerxis copiis praefectus, VII. 97.
 Priami Pergamum, VII. 43. Priami regnum a Graecis eversum, I. 4. cf. II. 120.
 Priene, Ionum civitas Cariae, I. 142. ab Adrye expugnata, I. 15. Prienenses a Mazare subacti, I. 161. in Ionum acie ad Miletum, VI. 8.
 Primogenitus patri succedit in regnum ap. Spartanos, VI. 52. cf. V. 39. 42. ap. Persas, VII. 3. vid. Rex.
 Prinetales, Demarmeni fil., Laco, V. 41.
 Procles, Aristodami fil., VIII. 131. frater geminus Eurysthenis, auctor inferioris familiae regum Spart., VI. 51. 52. cf. IV. 147.
 Procles, Epidauri tyrannus, III. 50. a Periandro vivus captus, c. 52.
 Proconnesus, ins. Propontidis, IV. 14. a Phoenicibus vastata, VI. 33. Proconnesius Aristecas, IV. 13. seqq.
 Prodigia plura ab Aegyptiis inventa, II. 82. Prodigia ab Herodoto memorata: I. 78. 174. II. 141. III. 10. 153. coll. c. 151. IV. 151. VI. 27. VII. 37. 57. VIII. 37. 65. 137. et multa passim alia.
 Promethei uxor, Asia, IV. 45.
 Pronaee Minervae templum Delphis, I. 92. VIII. 37. 49.
 Propontidis dimensio, IV. 85.
 Proserpinae et Cereris festum ap. Athenienses, VIII. 65. Conf. Ceres.
 Prosopitis, ins. Aegypti, II. 41. militaris praefectura, II. 165.
 Protesilai sepulcrum et fanum Elaeunte ab Artaycte spoliatum, VII. 33. IX. 116.
 Proteus Memphites, Aegypti rex; quo regnante Menelaus cum Helena in Aegyptum adpulit, II. 112 — 116.
 Protothyes Scythia, I. 103.
 Proverbiales aliquot locutiones: *Lemnia facinora*, VI. 138. *Cadmea victoria*, I. 166. *Nil curat Hippoclidus*, VI. 129. *calceum consuere, quem alius induat*, VI. 1. *Scythico more infunde*, VI. 84. *ver ex anno tollere*, VII. 162. *pinus instar excindere*, VI. 37. *ovem inter lupos relinquere*, IV. 149. *cum Jove de divitiis contendere*, V. 49. *ne ignifer quidem elapsus est*, VIII. 6. *in novaculae acie res est*, VI. 11. *muliere ignavior*, IX. 107. *longa Regis manus*, VIII. 140. — *In auribus habitat animus*, VII. 39. *Ultra vires nemocogi potest*, VII. 172. — Vid. Sententiole.
 Prytanes Naucratorum, V. 71.
 Prytanis, rex Spartanorum, VIII. 131.
 Prytaneum Athen., I. 146. VI. 139. Prytaneum Achaei Leiton vocant, VII. 197.
 Psammenitus, Aegypti rex, proelio ad Pelusium a Cambyse vincitur, III. 10. seq. captus calamitatem sodalis deplorat, c. 13. seqq. taurinum sanguinem bibere cogitur, c. 15.
 Psammis, rex Aegypti, Neconis fil., expeditionem suscipit in Aethiopiam, II. 160. seq.
 Psammitichus, profugus a Saitanis in patriam reducit, II. 152. ab undecim regibus in exilium missus, aeneorum virorum ope totius Aegypti regno potitur, II. 151 — 153. Ionibus Caribusque agros designat, c. 154. Scythias in Syriam Palaestinam occurrit, I. 105. Azotum urbem per XXIX continuos annos obsessam capit, II. 157. antiquitatem Aegyptiae gentis explorat, II. 2.
 Psammitichus alius, Inari pater, VII. 7.
 Psylli, pop. Africae, IV. 173.
 Psyttalea, ins. prope Salaminem, VIII. 76. 95.
 Pteria, Cappadociae opp. a Croeso captum, I. 76.
 Ptoum, Apollinis templum Thebanorum, VIII. 135.
 Pudenda circumcidunt Aegyptii, II. 36. munditiei causa, c. 37. et alii nonnulli, c. 104. pudenda stelis insculpta a Sesostri, II. 102.
 Puella formosissima ex deformissima evasit, VI. 61. puellae Lydiae meretrices, I. 93. vid. Virgo.
 Pueri Scythias in disciplinam dati, I. 73. puerorum educatio apud Persas, I. 136. pueri ex pede adligati, apud Paeones, V. 16. pueri Sardes missi castrandi, III. 48. seq. pueros castratos vendidit Panionius, VIII. 105. seq. Ionum pueri formosissimi a Persis castrati, VI. 32. pueri Ventis immolati a Menelao, II. 119. pueri vivi defossi, VII. 114. pueri scholae tecto obruti, VI. 27. in duobus puerulis experimentum Psammitichi, II. 2.
 Pugna ad Pteriam inter Lydos et Persas, I. 76. diremta, die repente in noctem converso, I. 74. cf. 103. ad Memphin, II. 169. ad Pelusium divinitus commissa, II. 141. ad Pelusium inter Cambysem et Psammenitum, III. 10. seq. terra marique ad Salaminem Cypri et Claves Cypri, V. 108. et seqq. pugna navalis ad Miletum, VI. 6. seqq. Marathoniam, VI. 111 — 113. coll. c. 109. seq. navalis ad Artemisium prima, ancipite Marte pugnata, VIII. 9 — II. secunda, c. 14. seqq. Salaminia, VIII. 84. seqq. ad Plataeas, IX. 59. seqq. 49. seqq. ad Mycalen, IX. 98 — 104. — Laqueorum usus in pugna, VII. 85. Virginum pugna in Minervae festo, IV. 180. Sacerdotum in Martis festo, II. 63. seq.
 Puteus trifarius rerum species exhibens, VI. 119.
 Pylae, vid. Thermopylae.
 Pylagori, VII. 213. et seq.
 Pylis Cancones, I. 147. Pylis origine, Codrus et Pisistratus, V. 65.
 Pylus, opp. Messeniae, VII. 168.
 Pylus, opp. Elidis, IX. 34.
 Pyramides ad Memphin, II. 8. pyramis Cheopis regis, ejusque constructio describitur, II. 124. 125. alia Chephrenis regis, c. 127. Pyramides pastore Philitidis, II. 128. Mycerini regis pyramis ex Aethiopico lapide, c. 134. Asychis e lateribus, c. 136. in angulo labyrinthi insculptis figuris ornata, II. 148. cf. c. 101.
 Pyrene, opp. ubi Istri fontes, II. 33.
 Pyretos, fil. Scythiae, IV. 48.
 Pyrgus, opp. Pelop. Minyarum, ab Eleis eversum, IV. 148.
 Pythagoras, Mnesarchi fil., inter Gracos ingenii cultura eminens, IV. 95. quaedam Pythagorica cap. 94. seq. — Pythagorica instituta eadem, quae Aegyptiaca et Orphica, II. 81.
 Pythagoras Milesius, patriae procurator, V. 126.
 Pytheas, Ischenoi fil., Aegineta, a Persis captus, ob virtutem honoratur, VII. 181. VIII. 92. ejus filius Lampon, IX. 78.
 Pytheas, Nymphodori pater, Abderita, VII. 137.

Pythermus Phocæensis, Ionum legatus ad Spartanos, I. 152.
 Pythia corrupta, V. 63. *coll.* c. 90. VI. 66. *cf.* Oracula.
 Pythii Spartanorum, VI. 57.
 Pythius, Atyis fil., Lydus, Xerxem ejusque exercitum hospitio excipit, VII. 27—29. ejus filium discindi jubet Xerxes, c. 38. 39.
 Pytho, urbs Delphensium, I. 154.
 Pythogenes, Scythæ frater, VI. 23.

Q.

Quadrijugos equos jungere, Libycum inventum, IV. 189.
 Quadrigas alens familia, VI. 35. *cf.* c. 103. VI. 125.
 Quercus capita, locus in Cithærone monte, IX. 39.
 Quinda, urbs, patria Pixodari, V. 118.
 Quinquereimis sacra Athen., VI. 87.

R.

Rana in Scytharum donis, IV. 131
 Redemptionis captivorum pretium, V. 77.
 Reditus, Persici imperii, III. 90. *seqq.* Atheniensium ex metallis, VII. 144. Alexandri ex metallis, V. 17. Thasiorum ex auri fodinis, VI. 46.
 Regia terra Scytharum, IV. 20.
 Regio nulla cuncta suppeditat, I. 32.
 Rerum humanarum inconstantia, I. 5. rerum omnium respiciendus exitus, I. 32.
 Restibus instructa pugna, VII. 85.
 Rex quomodo evaserit Deioces, I. 96. *seqq.* Rex Persarum Darius equi hinnitu designatus, III. 70. *seqq.* rex ap. Æthiops eligitur statura maximus, III. 20. regum Spartanorum honores et munera, VI. 56. *seqq.* regum filios benigne tractant Persæ, III. 15. regi licitum est, quidquid velit facere, III. 31. rex Persar. in bellum proficiscens, successorem nominat, VII. 2. beneficiis non vincitur, VII. 39. IX. 18. Reges olim inopes pecuniæ, VIII. 137. regia dignitas a contemtu liberata ab Amaside, II. 172. duodecim reges Ægypti, II. 147. reges Saitæ in Ægypto, II. 169.
 Rhadinaces apud Persas olei genus, VI. 119.
 Rhampsinitus, rex Ægypti, ejus thesaurus a duobus fratribus exspoliatus, II. 121. ejus descensus ad inferos, II. 122.
 Rhapsodi Sicyone pulsati, V. 65.
 Rhegium, Italiæ opp., I. 166. 167. Rhegini ingentem cladem accipiunt, VII. 170.
 Rhenæa, ins. prope Delum, VI. 97.
 Rhodope, mons Thraciæ, VIII. 116. IV. 49.
 Rhodopis, meretrix famosa, II. 135. ejus pyramis, II. 134. 135. donarium in templo Delphico, II. 135.
 Rhodus, Doriensium civitas, II. 178. mare Rhodium, I. 174. ex Rhodo Lindii Gelam Siciliæ opp. condiderunt, VII. 153.
 Rhæcus architectus, III. 60.
 Rheteum, opp. Troadis, VII. 43.
 Rhypes, Achæorum civitas, I. 145.
 Ridere coram aliquo ap. Persas indecens, I. 99.
 Rosæ sexagenum foliorum, VIII. 138.
 Rubrum mare, II. 8. 158. 159. IV. 39.
 Ruinæ hominibus disciplinæ, I. 207.

S.

Sabaco, rex Æthiopum, Ægyptum subigit, II. 137. *seq.* 152. ejus acta in Ægypto, II. 137. 138. somnio territus in Æthiopiam redit, c. 139.

Sabyllus Gelous, VII. 154.
 Sacæ, pop. Asiæ, Scythica gens, VII. 64. a Cyro nondum subacti, I. 153. Dario tributum pendunt, III. 93. eorum armatura in Xerx. exercitu, VII. 64.
 Saccus farina indiget, III. 46.
 Sacerdotes Ægyptiorum, II. 37. *seqq.*
 Sacræ viæ, locus Scythiæ, IV. 52.
 Sacrificium ap. Ægyptios, II. 39. 40. Scytharum, IV. 60. 61. Persarum, I. 132. sacrificium ingens Cræsi regis, I. 50. Periandri, V. 92. sacrificium publicum ap. Spartanos, VI. 57. Sacra faciunt Græci ante expeditionem, IX. 19. Sacra Eleusinia, VIII. 65. *vid.* Mysteria.
 Sadyattes, Ardyis fil., rex Lydiæ, I. 16. 18.
 Sagartii, Persarum genus, I. 125. III. 93. VII. 85. eorum tributum, III. 93.
 Sagitta a Dario in cælum emissa, V. 105. Sagittæ, Scytharum robor, IV. 132. *cf.* Ahenum.
 Sais, urbs Ægypti, II. 28. 59. 163. 170. Saitana præfectura militaris, II. 165. Saitanorum regum sepultura, II. 169. Saiticum ostium Nili, II. 17.
 Sal nativus, IV. 53. ex lacu, VII. 30. salis colles in Africæ desertis, IV. 181. 182. 183. ex salis grumis domus constructæ, IV. 185.
 Sala, opp. Samothraciæ, VII. 59.
 Salamis insula, Atheniensium refugium, VII. 56. Salamina pugna, VIII. 84. *seqq.* eodem die pugnata, quo Hamilcar in Sicilia a Gelone victus est, VII. 166.
 Salamis, urbs Cypri, IV. 162. V. 104.
 Salmydessus, Thraciæ opp., IV. 93.
 Samothracia, VI. 47. Samothracæ Pelasgi, II. 51. jaculatores, VIII. 90. Samothracia castella, VII. 108.
 Samus, ins. Ionica, I. 142. in ea tria memorabilia opera, III. 69. templum, I. 70. II. 148. Æschrionia tribus, III. 26. dialectus, I. 142. Samii Lacedæmonii craterem rapuerunt, I. 70. III. 47. Samiorum oratio Spartanis nimis longa, III. 46. Spartanorum expeditio in Samum, III. 39. 54. *seqq. vid.* Polycrates. Samus, a Persis ob Mæandrii perfidiam vastata, Sylosonti traditur, III. 139—149. — Samii post pugnam ad Miletum Siciliam petunt et Zanciam occupant, VI. 22. *seq.* — Græcos Deli sedentes sollicitant, ut Ioniam liberent, IX. 90. *seqq.* Samii Persis suspecti armis privantur, IX. 99.
 San littera Dor., I. 139.
 Sana, opp. ad Athon montem, VII. 22. 123.
 Sanacharibus, rex Arabum et Assyriorum, Ægyptum invadit; ingenti clade divinitus adficitur, II. 141.
 Sandalium Persei, II. 91.
 Sandanis Lydus Cræso dissuadet bellum Persicum, I. 71.
 Sandoces, Thamasii filius, judex regius, e cruce jam suspensus liberatur, VII. 194.
 Sanguine fœdus sanciant Medi et Lydi, I. 74. et Arabes, III. 8. item Scythæ, IV. 70.
 Sapiens, σοφός, nominatur Sandanis Lydus, I. 71. Amyris Sirites, VI. 127. Chilon Spartanus, VII. 235. *cf.* I. 59.
 Sapires, *vid.* Saspises
 Sappho poetria, II. 13.
 Sarangæ, pop. Asiaticus, III. 93. 117. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 67.
 Sardanapallus, rex Nini; ejus thesaurus sub terram spoliatus, II. 150.
 Sardes a Cimmericis captæ, I. 15. urbs, una parte expugnabilis, a Cyro capta, I. 84. cremata ab Ionibus, V. 101. 105. Sardinum reges Heraclidæ, I. 7. primus rex Agron, I. 7. Meles, I. 86.
 Sardinia ins., I. 170. V. 106. 124. Sardi sub Pœnis in Sicilia militant, VII. 165.
 Sardonium linum, II. 105.

- Sardonium mare, I. 166.
 Sarpedon et Minos, Europæ filii, I. 173.
 Sarpedonium promontorium, VII. 58.
 Sarta, opp. ad Athon montem, VII. 122.
 Saspies, pop. Asiaticus, I. 104. III. 94. IV. 37. 40. eorum armatura, VII. 79.
 Sataspes Achæmenides, Libyam circumnavigare jussus, cruci adfigitur, IV. 43.
 Satietas, Contumeliæ filia, VIII. 77.
 Satræ, Thraciæ pop., VII. 110. 111.
 Satrapiæ Persarum, I. 192. III. 89. 90. etc.
 Sattagydæ, pop. Asiat. III. 91.
 Saulius, rex Scytharum, IV. 76. seq.
 Sauromatæ, pop. Scyth. cum Amazonibus mixtus, IV. 110 — 116. ad Mæotidem lacum trans Tanain habitant, IV. 21. 43. sermone Scythico solæce utuntur, IV. 117.
 Scaurus pugil Apollini tripodem dedicavit, V. 60.
 Scamander, fl. Troadis, V. 65. ejus aqua exercitum Xerxis defecit, VII. 42.
 Scamandronymus, pater Charaxi, II. 135.
 Scape Hyle, loci nomen Thraciæ, ubi aurifodinae, VI. 46.
 Sceptum, *vid.* Baculus.
 Schœnus mensura, II. 6. et 8.
 Scholæ tectum in pueros corruens, VI. 27.
 Sciathus, ins. prope Artemisium, VII. 179. 182. 183. VII. 7.
 Scidrus, opp. Sybaritarum, VI. 21.
 Sciona, Pallenæ opp., VII. 123.
 Sciradis Minervæ templum, VIII. 94.
 Scironis via in Isthmo, VIII. 71.
 Sciton, Democedis famulus, III. 130.
 Scius, Scythiæ fl. in Istrum influens, IX. 49.
 Scolos, opp. Bæotiæ, IX. 15.
 Scolopeis, IX. 97.
 Scolotos ipsi se nominant Scythæ, IV. 6.
 Scopadæ Thessali, VI. 127.
 Scopasis, rex Scytharum, IV. 120. 128.
 Scriba Polycratis, ad Oræten missus, III. 123. Sami procurator, c. 142. scriba rerum pretiosarum in Minervæ templo Sai opp., II. 28. Scribæ regii ap. Pers., III. 128. VII. 100. VIII. 90. cf. c. 85.
 Scripturæ duplex genus ap. Ægyptios, II. 37. scripturæ veteris ap. Græcos monumenta, V. 58—61. scripturæ occultæ specimina, V. 35. VII. 239.
 Sculptura Ægyptiorum, II. 4. 124. 136. 138. 148. *vid.* Colossi et Statuæ.
 Scutum Persis ostendisse dicuntur Alcæonidæ, VI. 121. seqq.
 Scylace, opp. Pelasg., I. 57.
 Scylas, Ariapithis fil., rex Scytharum mores Græcorum æmulatus, regno exiit, IV. 78—80.
 Scylax Caryandensis Indi fl. ostia aperuit, IV. 44.
 Scylax, Myndiæ navis præfectus, V. 33.
 Scyllias urinator, VIII. 8.
 Scyrius Pammon, VII. 183.
 Scyrmiadæ Thraces Dario se tradunt, IV. 93.
 Scythæ, Herculis fil., IV. 10.
 Scythæ ipsi se Scolotos nominant, IV. 6. Sacæ a Persis nominati, VII. 64. de sua origine quid ipsi memorent, IV. 5—7. quid Græci Pontici, c. 8—10. Scythæ Paralatae, s. Regii (cf. c. 10. et 57.) Auchatæ, Catiani et Trapies, IV. 6. Amyrgii, VII. 64. Callipidæ, s. Græci Scythæ, IV. 17. Scythæ Agricola, c. 17. 18. 53. 54. Nomades, c. 19. 55. VI. 84. gentis multitudo, IV. 81. Scytharum numina, et sacri ritus, IV. 59. seqq. vaticinandi modus, c. 67. seqq. instituta ad bellum spectantia, c. 64. seqq. honos fortibus viris, c. 66. foederis ineundi mos, c. 70. Regum sepultura, c. 71. 72. privatorum, c. 73. Scythæ ab externis moribus abhorrent, c. 76—80. — Scythæ servos pretio emptos non habent, IV. 72. servos excæcant lactis causa, c. 2. domos plaustris circumvehunt, IV. 64. seq. — Scythico more bibere, VI. 84. Scythæ a Sesostri subacti, II. 103. cum Amazonibus congressi, etc. IV. 110. seqq. — Scythæ Nomades, Asiam incolentes, a Massagetis pressi, Cimmerios sedibus pellunt, IV. II. cf. I. 15. eosque persequentes, in Mediam veniunt, IV. 12. cf. VII. 20. Medis superatis, Asiæ imperio potiti, Ægyptum petunt, Ascalone Veneris templum spoliunt; a Cyaxare ex Asia ejiciuntur, I. 103 — 106. cf. Enarces. In patriam redituri, cum servis ex uxoribus subnatis pugnant, IV. 1—4. — Ob Scythas transfugas, qui puerum mactaverant, bellum Cyaxaris cum Lydis, I. 37. seq. cf. c. 103. — Darium, (cf. IV. 1.) bellum ipsis inferentem, per miras ambages circumducunt, IV. 120. seqq. dona Persis mittunt, c. 131. seq. Jonas monent, ut pontem dissolvant, c. 136. seqq. — Scythæ post Darii discessum junctis viribus Chersonesum invadunt, IV. 40. cum Spartanis, Darium ulturi, societatem contrahere cupiunt, VI. 84. Scytharum mos mulgendi, IV. 2. morbus muliebris, I. 105.
 Scythia vetus, ab Istro ad Tanain porrecta, IV. 99. Scythiæ duæ partes ad mare pertinent, c. 101. fluvii, IV. 47—57. ligno caret, IV. 61. terra plana, IV. 47. Scythicum gramen bilem pecoribus auget, IV. 58.
 Scythas, Zancleorum regulus, ad Darium profugit, VI. 23. 24. a Dario justissimus Græcorum judicatus, c. 24.
 Scythas, Cadmi Coi pater, VII. 163.
 Sebennytana præfectura Ægypti militaris, II. 166.
 Sebennyticum ostium Nili, II. 17.
 Seldomus, Pigris pater, VII. 98.
 Selinusii, pop. Siciliæ, V. 46.
 Selybria, opp. Chersonesi, VI. 33.
 Semen genitale nigrum Indorum et Æthiopum, III. 101.
 Semiramis, Babyl. regina; ejus egregia monumenta, I. 184.
 Semita ad Thermopylas describitur, VII. 216.
 Senes apud Ægyptios maxime coluntur, II. 80. apud Indos mactantur, III. 99. item ap. Massagetas, I. 216.
 Sententiolæ nonnullæ: *Sua quisque inspiciat*, I. 8. *Non simul cum principio exitus patet*, VII. 51. *Sponte sua nihil fit, omnia hominibus conando contingunt*, VII. 9. §. 3. *Festinatio parit errores*, VII. 10. §. 6. *Recte consultare, maximum lucrum*, VII. 10. §. 4. cf. VIII. 60. §. 3. et VII. 157. *Cupere nulla malum*, VII. 18. πᾶν ἐστὶ ἀνθρώπος συμφορῇ, I. 32. cf. III. 40. VII. 203. *Humana felicitas nequaquam in eodem fastigio*, I. 5. cf. I. 207. *Felicitatis nulla hominibus satietyas*, VII. 49. *Vivens nemo beatus*, I. 86. cf. c. 32. III. 40. *Melius est hominibus mori, quam vivere*, I. 31. cf. V. 4. VII. 46. παθήματα, μαθήματα, I. 207. *Invidia innata homini*, III. 80. *Multa sunt, quæ verbis non facile est demonstrare, sed re ipsa*, III. 72. *Ubi prudentia opus, ibi vim adhibere nihil adlinet*, III. 127. *Lex omnium rex*, III. 38. cf. VII. 104. *Civilis dissensio tanto peior bello, quanto bellum pace*, VIII. 3. — *Alias nonnullas vide sub articulo, ad quem quodque earum argumentum spectat. Conf. Proverb.*
 Sepia, opp. Argolidis, VI. 77.
 Sepias, litus Magnesiae, VII. 183. 186. 188. 191. 195.
 Sepulcra patria Scytharum, IV. 127. paterna sepulcra ap. Ægyptios, II. 136. sepulcrum Alyattis ap. Lydos, I. 93. Nitocridis reginae, I. 187. filiae regis Mycerini, bos lignea, II. 129. seq. Helles, Athamantis filiae, VII. 58. Apriæ regis ejusque progenitorum in Minervæ templo, II. 169. sepulcra vitrea, III. 24. sepulcra regum et crocodilorum in labyrintho, II. 148.

- Sepultura regum ap. Scythas, IV. 71. 72. privatorum, c. 73. sepultura ap. Thraces, V. 8. regum ap. Spartanos eadem fere, quæ ap. Persas, VI. 58. *vid.* Cadaver et Mortuus.
- Serbonis lacus, Ægypti terminus, II. 6. III. 5.
- Seriphii, in classe Græcorum ad Salaminem, VIII. 46. 48.
- Sermyla, opp. Græcum Sithoniæ, VII. 122.
- Serpentes ab equis comesi, I. 78. serpentes Jovi sacri, eorumque sepultura, II. 74. serpentes alati in Arabia, II. 75. 76. custodiunt arbores thuriferas, III. 107. eorum genitura, III. 109. serpentes cornibus instructi, II. 74. IV. 192. serpentum ingens multitudo ap. Neuros, IV. 105. serpentibus Troglodytæ Æthiopes vescuntur, IV. 183. Serpens arcis Athen. custos, VIII. 41.
- Serrheum, Thraciæ promontorium, VII. 59.
- Servi Græcis olim non fuere, VI. 137. servi Scytharum cur oculis priventur, IV. 2. super sepulcra strangulati, IV. 72. a Scythis flagellis fugati, IV. 3. *seq.* servi Argivorum diu bellum cum heris gerunt, VI. 83. servorum asylum, Herculis templum ap. Ægyptios, II. 113. — Servi mali solent esse viris bonis, malis vero boni, VIII. 68. *conf.* Hilotæ.
- Sesami Babylonici proceritas, I. 193.
- Sesostris, rex Ægypti, II. 102. quas gentes subegerit, II. 103. ejus cippi et inscriptiones aliaque monumenta, II. 106.
- Sestus, urbs Chersonesi, IV. 143. VII. 33. a Græcis obsidetur, IX. 114. *seqq.*
- Sethon, Ægypti rex, Vulcani sacerdos, miram victoriam de Assiriis reportat; ejus statua, II. 141.
- Sicania, olim nominata Sicilia, VII. 170.
- Sicas, Cybernisci pater, VII. 98.
- Sicinnus, Themistoclis filiorum pædagogus, ad Xerxem missus, VIII. 75. et iterum, c. 110.
- Sicyon, civitas Peloponnesi; ejus tyrannus Clisthenes, V. 67. 68. Sicyonii cum Lacedæmonii Argolidem vastarunt, VI. 92. in acie Græc. ad Plataeas, IX. 28.
- Sidon, urbs Phœniciæ, II. 116. III. 136 Sidoniæ naves in Xerxis classe præstantissimæ, VII. 99. 100. 128.
- Sigeum, opp. ad Scamandrum, V. 65. Mitylenæis eripuit Pisistratus, V. 94.
- Sigeum promontor., IV. 38.
- Sigilla lapide acuto insculpuntur, VII. 69. sigilla Babyloniorum, I. 195. *cf.* Annulus.
- Sigma littera Persarum nomina omnia terminantur, I. 139. *cf.* c. 148.
- Sigynnæ, populus trans Istrum, V. 9. Sigynnarum appellatio quid apud alios notet, *ibid.*
- Silenus ubinam captus fuerit, VIII. 138. Sileni Marsyæ pellis in utrem formata ubi suspensa, VII. 26.
- Silicypria eorumque fructus pro oleo in lucernis, II. 94.
- Silphium ubi, IV. 169. 192.
- Simiarum magna copia ap. Gyzantes, a quibus comeduntur, IV. 194.
- Simonides Ceus, V. 102. Leoprepis filius, VII. 228. ubi ejus Epigramma.
- Simulacrum pistricis Croesi, I. 51. simulacra primum ab Ægyptiis diis consecrata, II. 4. simulacrum Isidis bubulis instructum cornibus, II. 41. Jovis arietina facie, c. 42. Panis facie caprina, II. 46. Mercurii erecta pudenda habens, c. 51. Vulcani Pataicis Phœniciis simile, III. 37. — Simulacra diis non statuunt Persæ, I. 131. nec Scythæ, nisi Marti, IV. 59. — Simulacrum ex pelvi ab Amasi factum et cur, II. 172. *Conf.* Statuæ.
- Sindi, pop. ad Cimmericum Bosporum, IV. 28. Sindica regio, IV. 86.
- Sindus, opp. Mygdoniæ, VII. 123.
- Singus, opp. Sithoniæ, VII. 122.
- Sinope, opp. ad Pontum Euxinum, I. 76. II. 34. IV. 12.
- Sinus Arabici descriptio, II. 11.
- Siphnus, insula dives metallis, III. 57. a Samiis vastata, c. 58. Siphni in classe Græcorum ad Salaminem, VII. 46. 48.
- Siris, Italiæ opp., Atheniensium, VIII. 62. Sirites fuit Damasus, VI. 127.
- Siris, Pæoniæ opp., VIII. 115. Siropæones a Megabazo in Asiam abducti, V. 15.
- Siromitres, Cebazi f., Paricaniorum dux, VII. 68. Masistii pater, VII. 79.
- Siromus Tyrius, Mapenis pater, VII. 98.
- Siromus Cyprius, pater Chersidis, V. 104.
- Sisamnes, Hydarnis fil., Ariorum dux, VII. 65.
- Sisamnes, Otanis pater, judex regius a Cambyse excoriatus, V. 25.
- Sisimaces, dux Pers., V. 121.
- Sisyra, genus penulæ, VII. 67.
- Sitalcas, rex Thracum, IV. 80. VII. 137.
- Sithonia regio, VII. 122.
- Siuph, urbs Ægypti, II. 172.
- Smaragdus Polycratis, III. 41. *vid.* Lapis.
- Smerdis, Cyri fil., a Cambyse fratre occiditur, III. 30. occisum Cambyse luget, III. 65.
- Smerdis Magus, cum fratre contra Cambysem insurgit, III. 61. *seqq.* regno potitus, ex amputatis auribus, non esse Cyri fil. arguitur, c. 69. *seqq.*
- Smerdomenes, Otanis fil., dux copiarum Xerx., VII. 82. 121.
- Smila, opp. Pallenæ, VII. 123.
- Smindyridas Sybarita, unus ex procis filiae Clisthenis, VI. 127.
- Smyrna, a Colophonis condita, I. 16. Æolensium olim civitas, iis a Ionibus ademta, I. 149. a Gyge oppugnata, I. 14. ab Alyatte capta, I. 16.
- Soboles numerosa patribus laudi ap. Persas, I. 136.
- Sogdi, pop. Asiat., III. 93. eorum armatura, VII. 66.
- Sol, dominus Massagetarum, I. 212. cui equos immolant, c. 216. Soli sacra faciunt Persæ, I. 131. et Libyes Nomades, IV. 188. Solis mensa ap. Æthiopes, III. 18. Soli sacre oves Apolloniæ, IX. 93. Solem exsecrantur Atarantes, IV. 184. Sol Græcis futura significat, *ex disciplina Magorum*, VII. 37. Leprosi in Solem deliquisse creduntur apud Persas, I. 138. — Solis aurea imago in bovis capite Mycerini regis, II. 132. Sol pro mercede acceptus, VIII. 137. solis defectio, *vid.* Eclipsis solis. Solis cursus quater mutatus, *ex narratione Ægyptiorum*, II. 142. sol matutinus ardentissimus apud Indos, III. 104. sol Phœnicibus Libyam circumnavigantibus a dextra manu, IV. 42. Sol aquam adtrahens, Nilo fl. annui incrementi causa, II. 25. sol telis Medorum obscuratus, VII. 226. Solis fons apud Ammonios, IV. 181. Solis urbs, *vid.* Heliopolis.
- Soleæ Brœtiæ, I. 195.
- Soli, Σόλοι, Cypri opp. a Persis captum, V. 115. Solii, V. 110.
- Soloeis, promontorium Africæ, II. 32. IV. 43.
- Solon, legum lator Athen., I. 29. II. 177. Sardibus cum Croeso de fortuna humana disputat, I. 29—33. Philocyprium tyrannum carmine celebrat, V. 113.
- Solyimi, qui postea Milyæ, I. 173.
- Somnia memorabilia: Astyagis, I. 107. 108. Croesi, I. 34. Cyri, I. 209. Cambysis, III. 30. filiae Polycratis, III. 124. Hippiae Pisistrati fil., VI. 107. Datis imperatoris, VI. 118. Xerxis, VII. 12. 14. idemque et Artabano visum, c. 17.

18. aliud Xerxis, VII. 19. Somniorum natura, VII. 16. — Ex somniis in templo responsa dei petuntur ap. Thebanos, VIII. 134. Itidem in sepulcris majorum ap. Nasamonos, IV. 172. Somnia nulla vident Atlantes, IV. 184. Sophanes Decelensis, IX. 73. Eurybaten Argivum in certamine singulari interfecit, VI. 92. IX. 75. ferream ancoram gestare solitus, ad Plateas fortissime pugnatur, IX. 74. *seq.*
- Sophista Herodoto nominatur Solon, I. 29. et Pythagoras, IV. 95.
- Sorores in matrimonium duxit Cambyzes, III. 31. *seq.*
- Sosicles Corinthius; ejus oratio de tyrannidis malis, V. 92.
- Sosimenes, Panactii pater, VIII. 82.
- Sostratus Aegineta, maximum ex mercibus lucrum fecit, IV. 152.
- Space Medis canis adpellatur, I. 110.
- Spargapises, Tomyridis f., a Cyro captus seipsum interimit, I. 211. *seqq.*
- Spargapithes, rex Agathysorum, IV. 78.
- Sparta et Spartani, *vid.* Lacedaemon.
- Spasmi medicina, hirci urina, IV. 187.
- Spercheus amnis, VII. 198. 228.
- Sperthias cum Bule se offert ad placandam iram Talthybbii; eorumque acta, VII. 134—137.
- Sphendale, (Sphendalenses,) opp. Atticae, IX. 15.
- Spina arbor: ex ea naves confectae ap. Aegyptios, II. 96.
- Sponsa ubi dotem concubitu quaerat, IV. 172.
- Spu Scythiis oculum significat, IV. 27.
- Spuere apud Persas indecorum, I. 99.
- Stadium, orgyia, cubitus, pes inter se comparantur, II. 149.
- Stagirus, Graeca urbs, Macedoniae, VII. 115.
- Stannum unde Graecis adferatur, III. 115.
- Strateres aurei, III. 130. VII. 28.
- Stathmi (i. e. Stationes regiae) itineris ab Epheso usque Susa enumerantur, V. 52. *seq.*
- Statua aenea Jovis Olympiae, IX. 81. Neptuni Isthmii, *ibid.* statua rostrum navis manu tenens Delphis dedicata, VIII. 121. statuae multae Olympiae dedicatae a Micyntho, VII. 170. Statuae permagnae ante Vulcani templum Memphii erectae, II. 110. duae, Aestas et Hyems Rhampsinitii, II. 121. statuae ligneae Mycerini regis, II. 130. *seq.* — Darii equestris cum inscr., III. 88. Sethonis Aegypti regis, II. 141. Alexandri aurea, VIII. 121. — Statua Veneris Cyrenae, III. 181. Minervae inaurata et duae lapideae Lindi, II. 181. Amasidis ligneae Sami, *ibid.* Damiae et Auxesia ex olea, V. 82. *conf.* Simulacrum.
- Statura, *vid.* Homo.
- Stellae aureae tres Aeginetarum Delphis, VIII. 122.
- Stemmata: Mermnadarum familiae, I. 7. Achamenidarum, VII. II. Macedoniae regum, genere Argivorum, VIII. 139. *coll. c.* 137. Eurysthenidarum familiae Spart., VII. 204. alterius regiae familiae, *scil.* Proclidarum, VIII. 131. *cf.* VI. 52. Periclis ex Alcmaeonidarum familia, VI. 131. *coll. c.* 130. *extremo. vid.* Miltiades.
- Stentoris lacus in Thracia, VII. 58.
- Stenyclerus, opp. Messeniae, IX. 64.
- Stesagoras, Cimonis pater, VI. 34. 103. in prytaneo occisus, VI. 38.
- Stesenor, tyrannus Curii, V. 113.
- Stesilaus, Thrasylai fil., VI. 114.
- Stigmata non habere Thracibus ignobile, V. 6. stigmata regia Thebanis inusta, VII. 233.
- Strattis, Chiorum tyrannus, IV. 138. conjuratio in eum cetera, VIII. 132.
- Struchates, pop. Mediae, I. 101.
- Struthiones in Africa, IV. 192. eorum pelles pro scutis gestant Macae, IV. 175.
- Stryme, Brianticae opp., Thasiorum, VII. 108. 109.
- Strymon, fl. Macedoniae, I. 64. V. 13. 23. VII. 24. 113. ejus fontes, VIII. 115.
- Strymonias ventus, VIII. 118.
- Strymonii, qui postea Thraces, VII. 75.
- Stymphalis lacus, VI. 76.
- Styracis usus ad thus legendum, III. 107.
- Styrenses, gens Dryopica, VIII. 46. in classe Graec., VIII. 1. ad Plateas, IX. 28. eorum ins., Aegilia, VI. 107.
- Styx, fl. Arcadiae; per ejus aquam juratur, VI. 74.
- Subulci apud Aegyptios contemnuntur, II. 47.
- Successio in regnum: III. 2. VI. 65. V. 42. VI. 52. VII. 3.
- Sunium, promontorium Atticae, VI. 87. 115. *cf.* IV. 99. *ubi* angulus Suniacus.
- Supplices non prodendi, I. 159. *cf.* IX. 76.
- Sus animal spurcum apud Aegyptios immolatur Lunae et Baccho, II. 47. sues non alunt Nomades Libyes, IV. 186. nec Scythae, IV. 63. sues semen sparsum inculcant apud Aegyptios, II. 14.
- Susa, urbs in Cissiorum regione, IV. 91. regia sedes, I. 188. IV. 83. V. 49. 52. VII. 239. Susa Memnonia, V. 53. 54. VII. 151.
- Syagrus, legatus Laced. ad Gelonem, VII. 153. 159.
- Sybaris, Italiae urbs florentissima, VI. 127. a Crotoniatis et Dorieo capta, V. 44. *seq.* VI. 21.
- Syene, urbs Thebaidos, II. 28.
- Syennesis, rex Cilicum, I. 74. V. 118.
- Syennesis Cilix, dux in classe Xerxis, VII. 98.
- Syleus campus, VII. 115.
- Syloson, Aecis fil., a Polycrate fratre Samo ejectus, III. 39. in Aegypto militans, Dario pallium dono dedit, c. 139 *seq.* in Sami imperium a Dario restituitur, c. 141 — 149.
- Syme ins., I. 174.
- Syracusae, urbs Siciliae, VII. 155. *seqq. vid.* Gelo.
- Syria Aegypto contermina, II. 12. 116. III. 5. Syria Palaestina, III. 91. IV. 39. VII. 89. Syri pudenda circumcidunt, II. 104.
- Syri, s. Syrii, iidem qui Cappadoces, a Croeso subiguntur, I. 72. 76. *cf.* c. 6. III. 90. V. 49. VII. 72.
- Syrii, iidem qui Assyrii, VII. 63.
- Syrtes, II. 32. 150.

T.

- Tabalus, Sardibus praefectus, I. 154. *seqq.*
- Tabiti, Scythiis Vesta, IV. 59.
- Tabulae geographicae, IV. 36. V. 49. *cf.* Pictura.
- Tachompo, ins. Nili, II. 29.
- Taenarus, locus Laconiae, I. 23. 24. VII. 168.
- Talaus, Adraasti pater, V. 67.
- Talentum Babylon. et Euboicum, III. 89.
- Talorum ludi inventores Lydi, I. 94.
- Talthybius; ejus templum Spartae, VII. 134. Talthybbii ira in Lacedaemonios ob legatos violatos, c. 134. 137.
- Talthybiadarum privilegium, VII. 134. *cf.* VI. 60.
- Tamynae, opp. Euboeae, VI. 101.
- Tanagra, opp. Boeotiae, IX. 15. et 43. Tanagraei Thebanorum vicini, V. 79. Tanagricus tractus, V. 57.
- Tanais fl., Europam terminat, IV. 45. in Maeotidem lacum se exonerat, IV. 20. 21. 100. 123. Maeoticus Nuvius nominatur, IV. 45. Tanitana praefectura Aegypti, II. 166.
- Tarentum, urbs Italiae, I. 24. III. 138. IV. 99. Tarentini, III. 138. ingentem cladem passi, VII. 170.
- Targitaus, et ejus tres filii, Scytharum progenitores, IV. 5.
- Taricheae Pelusiaceae, Aegypti, II. 15. Taricheae ad Canobicum Nili ostium, II. 113.

- Tartessus, urbs Iberiae, I. 163. ex Tartesso Colaeus Samius magnas divitias retulit, IV. 152. — Tartessiae mustelae, IV. 192. — Tartessorum rex, Arganthonius, I. 163.
- Taucheira, opp. Barcae, IV. 171.
- Tauri Iphigeniam colunt, IV. 103. Taurica gens, IV. 99. 103. Taurici montes, IV. 3. Taurica regio, IV. 20. 99.
- Taxacis, rex Scyth., IV. 120.
- Taygetus, mons Laconicae, IV. 145.
- Tearus, fl. Thraciae, ejus fontes partim calidi, partim frigidi, IV. 90. cippus ei a Dario erectus, IV. 91.
- Teaspes, Sataspis pater, IV. 43. et Pharandatis, VII. 79. IX. 76.
- Tegea, opp. Arcad., VI. 165. VII. 170. Tegeatae, I. 65. IX. 24. et Argivi cum Lacedaemoniis bellum gerunt, IX. 35. Tegeatae ad Thermopylas, VII. 202. cum Atheniensibus de altero cornu altercantur, IX. 26. ad Plataeas fortiter pugnant, IX. 70. — Tegeae exul mortuus Leotychides, VI. 72.
- Teii Abdera in Thracia condunt, I. 168. Teii in Ionum classe ad Miletum, VI. 8.
- Teispes duo, Achæmenidae, VII. 11.
- Telamon horos, VIII. 64.
- Teleboæ, V. 59.
- Telecles, pater Theodori Samii, III. 41.
- Teleclus, fil. Archelai, Spartæ rex, VII. 204.
- Telesarchus Samius, III. 143.
- Telines, progenitor Gelonis, hierophanta, ejus gesta, VII. 153.
- Tellidae, vatum familia, IX. 37.
- Tellias Eliensis, vates Phocensium, VIII. 27.
- Tellus Atheniensis, beatus a Solone prædicatus, I. 30.
- Tellus, Scytharum dea, Apia nominata, IV. 59. *vid.* Terra.
- Telmessenses haruspices, I. 78.
- Telus, ins. contra Triopium sita, VII. 153.
- Telys, rex Sybar., V. 44.
- Temenus Argivus, progenitor regum Macedoniae, VIII. 137. *seqq.*
- Temnus ins. Æolensium, I. 149.
- Tempe, locus Thessaliae, VII. 173.
- Tempa aliquot memorabilia: Jovis Carii templum Mysis et Lydis commune, I. 171. Jovis Olympii Pisæ, II. 7. Jovis Beli Babylonicum cum turri præalta et æde inferna, I. 181 — 183. Jovis Thebani in Ægypto, I. 182. II. 56. Jovis sub fago conditum, II. 56. *vid.* Delubrum. — templum Amphiarai ap. Thebanos, VIII. 134. Androcratis herois, IX. 25. Æaci Athenis, V. 89. Apollinis Triopii Doriensium civitatibus commune, I. 144. Apollinis Ptoi Thebanorum, VIII. 135. Bacchi prope Byzant., IV. 87. Cereris Borysthenitarum, IV. 53. Cybeles Sardibus, V. 102. templum Delphicum magnifice ab Alcæonidis exstructum, V. 62. *cf.* I. 51. II. 180. Dianæ templum magnificum Bubasti, II. 138. Furiarum Laii et Œdipodis Spartæ, IV. 149. — Hellenium templum Naucrati, II. 178. Herculis vetustissimum Tyri, unde derivatum Thasium, II. 44. Panionium, I. 143. templ. Latonæ Buto, ubi ædes monolitha, II. 155. *cf.* c. 175. Minervæ Sai, II. 175. Alexæ Minervæ Tegæ, I. 66. IX. 70. Minervæ Pallenidis Marathone, I. 62. Protesilai, VII. 33. IX. 116. Veneris Coelestis Ascalone; inde illud in Cypro et Cytheris derivatum, I. 105. templum Vulcani in Ægypto mirandis propylæis exstructum, II. 176. — templum in arce Athen. Doriensibus intrare nefas, V. 72. — Tempia diis non erigunt Persæ, I. 131. nec Scythæ, IV. 59.
- Tenedus ins., Æolensium, I. 151. capta a Persis, VI. 31.
- Tenus, ins. prope Delum, IV. 33. VI. 97. Tenius Panætius, VIII. 82.
- Teos, opp. Lydiae, Ionum, I. 142. II. 178. ab Harpago captum, I. 168.
- Teras, IV. 80. Thrax, Sitalcæ pater, VII. 137.
- Terillus, Himeræ tyrannus, VII. 165.
- Termerensis Histiaeus, V. 37.
- Termilæ, origine Cretes, Lyciam occupant, VII. 92. *cf.* I. 173.
- Terræ universæ descriptio ex mente Herodoti, IV. 36 — 45. *cf.* II. 16. terræ incolæ extremi, septentr. versus, IV. 13. *seqq.* versus occidentem, II. 33. IV. 49. — Terræ motu Thessaliae montes disrupti, VII. 129. terræ motus Scythis prodigium, IV. 28. terræ motu tremuit Delus, VI. 98. — Terram et aquam poscere, IV. 126. V. 18. VI. 48. VII. 32. 131. *seq.* — Terra nulla omnia suppeditat, I. 32.
- Terra dea, Jovis uxor, apud Scythas, IV. 59. Terræ sacra faciunt Persæ, I. 131.
- Tessera militibus data, IX. 98. — Tesserarum ludus a Lydis inventus, I. 94.
- Tethronium, opp. Phocidis, VIII. 33.
- Tetramnestus Sidonius, VII. 98.
- Teucri olim expeditionem in Europam susceperunt, VII. 20. priscorum Teucrorum reliquiæ Gergithæ, V. 122. VII. 43. — Teucrorum coloni, Pæones, V. 13. Maxyes, IV. 191.
- Teuthrania, II. 10.
- Textura apud Ægyptios, II. 35. *cf.* III. 47. Figuræ vestimentis intextæ, I. 203. amiculum variegatum texuit Amestris, IX. 109.
- Thales Milesius, origine Phoenix, I. 170. solis defectum prædixit, I. 74. Croesi copias Halyn transducit, c. 75. salutare Ionibus consilium dat, I. 170.
- Thamanæi, pop. Asiat., III. 93. 117.
- Thamasius, Sandocis pater, VII. 194.
- Thamimasadas, Neptunus apud Scythas, IV. 59.
- Thannyras, Inari Afri fil., III. 15.
- Thasus, ins. a Phoenicibus condita, II. 44. nomen a Thaso Phoenice, VI. 47. Thasiarum civitates in continente, VII. 118. in his Stryme, c. 168. auri metalla, VI. 46. 47. — Thasus ab Histiaeo frustra oppugnata, VI. 28. Thasii Persis subjecti, VI. 44. defectionis insimulati muros diruere jussi, c. 46.
- Theasides Spart., VI. 85.
- Thebæ Ægyptiæ, II. 3. Thebæ, *vel* Thebais, olim universa Ægyptus, II. 15, Thebis pluisse, maximum prodigium, III. 10. ibi Jovis templum, I. 182. II. 42. 56. IV. 181. et oraculum, II. 54. *seq.* 83. — Thebana præfectura II. 42. 166.
- Thebæ, urbs Boeotiae, I. 52. ubi templum et oraculum Ismenii Apollinis, *ibid.* VIII. 134. Amphiarai oraculum, *ibid.* *cf.* I. 46. 49. — Thebani cum Atheniensibus bellum gerunt, V. 79. *seq. coll.* c. 74. et 77. Plataensibus infensi, VI. 168. Thebani in Thermopylis, VII. 202. Persis se dedunt; iis regia stigmata inurantur, c. 233. Thebani cum Persis arma jungunt, IX. 31. 41. fortiter pugnant ad Plataeas, c. 67. a Græcis obsidione pressi Medicarum partium patronos tradunt, IX. 86 — 88.
- Thebe, Asopi filia, V. 80.
- Thebes campus, Θῆβης πεδίον, in Asia, VII. 42.
- Themiscyra, oppidum Cappad. ad Thermodontem fl., IV. 86.
- Themison Theræus, IV. 154.
- Themistocles, Neoclis fil., Atheniensibus persuadet, ut publicis pecuniis naves ædificent, VII. 144. Atheniensium dux in Thessalia, c. 173. murum ligneum naves interpretatur, *cap.* 143. ad Artemisium corrumpit Græcorum duces, ut maneat, VIII. 4. *seq.* Iones ad defectionem

- sollicitat, c. 19. 22. Eurybiadi persuadet, ut classe ad Salaminem maneat, c. 56. *seqq.* per legatum Xerxem de classe Græc. cingenda monet, c. 74. *seq.* Aristidem, sibi non amicum; nuncium adferentem, in consilium Græc. introducit, c. 79. — 82. Athenienses ad pugnam hortatur, *cap.* 83. iterum nuncium ad Xerxem mittit, *cap.* 108 — 110. ab Insulanis clam pecunias exigit; c. 111. *seq.* Græcorum peritissimus, secundum virtutis præmium fert, c. 123. *seq.* Lacedæmonē præcipue honoratus, obtreptatori scite respondet, c. 124. *seq.*
- Theocydes, pater Dicaei, VIII. 65.
- Theodorus Samius, III. 41. artifex clarissimus, I. 51.
- Theogoniam canit magus in Persarum sacrificiis, I. 132. theogoniam condiderunt Græcis Homerus et Hesiodus, II. 53.
- Theomestor, Androdamantis fil., Sami tyrannus a Persis constitutus, VIII. 85. IX. 90.
- Theophaniorum festum ap. Delphenses, I. 51.
- Theopompus, rex Spart., VIII. 131.
- Thera, ins. olim Calliste nominata, a Phœnicibus condita, IV. 147. postea a Thera Spartano nomen invenit, c. 148. *seq.* Theræi, sterilitate pressi; in Plateam, ins. navigant; in Libya Cyrenen condunt, IV. 150. *seqq.* 156.
- Therambus, opp. Pallenæ, VII. 123.
- Therapne, opp. Lacon., VI. 61.
- Theras, Cadmeus genere, IV. 147. 148. *conf.* Thera.
- Therina, opp. Mygdoniæ, VII. 121. 127. 179. 183. Thermaeus sinus, VII. 121. VIII. 127.
- Thermodon, fl. Cappadociæ, II. 104. IV. 86. IX. 27.
- Thermodon, fl. Bœotiæ, IV. 110. IX. 43.
- Thermopylæ, ab accolis nude Pylæ nominatæ, VII. 201. Thermopylarum fauces describuntur, c. 175. 176. ad Thermop. usque salvus venit Xerxis exercitus, c. 184. 186. pugna ad Thermop., VII. 223. *seqq.*
- Theron, Agrigentinorum regulus, cum Gelone Amilcarem vicit, VII. 165. *seq.*
- Thersander, Polynicis fil., avus Autesionis, proavus Theræ, IV. 147. VI. 52.
- Thersander Orchiomenius, *Herodoto* sermonem nobilis Persæ de belli eventu in epulis habitum *narravit*, IX. 16.
- Theseus Helenam Aphidnas deportavit, IX. 72. Smyrnam condidit, H. 2.
- Thesmophoria Cereris sacra, II. 171. Ephesi mulieres noctu celebrant, VI. 16.
- Thespia, opp. Bœotiæ, VIII. 50. — Thespienses, V. 79. in Thermopylis, VII. 202. cum Leonida occumbunt, *cap.* 226. *cf.* 222. eorum urbs incensa, VIII. 50. superstitēs ad Plateas pugnant, IX. 30. Thespiensibus civibus adscribitur Sicinnus, VIII. 75.
- Thesprotia, VIII. 47. ex ea Thessali venerunt, VII. 176. ibi oraculum per mortuorum evocationem, V. 92. §. 7.
- Thessalia, Θεσσαλιῶτις, I. 57. Θεσσαλίη describitur, VII. 128. *seqq.* Thessalici equi præstantissimi; VII. 196. Thessali cum Phocensibus perpetuum bellum gesserunt, VII. 176. VIII. 27 — 29. necessitate coacti cum Persis faciunt, VII. 172 — 174. *cf.* c. 130. Xerxem in Phocidem ducunt, VIII. 30. *seqq.* Thessali in acie Persar. ad Plateas, IX. 31. Thessalis Artabazus e pugna profugiens verba dat, IX. 89. Thessaliæ reges, Aleuadae, VII. 6. 30.
- Thessalus, socius Doriei, V. 46.
- Thestes fons Libyæ, IV. 159.
- Thetidi sacrificant Magi, VII. 191.
- Thmuitana præfectura Ægypti, II. 166.
- Thoas in Lemno occisus, VI. 138.
- Thoes, feræ in Libya, IV. 192.
- Thonis, præfectus Canobici ostii, II. 114.
- Thoraces linei Amasidis regis, II. 182. III. 47. thorax Mastistii, IX. 22. thoraces Ægyptiacos adoptarunt Persæ, I. 135.
- Thorax Larissæus, IX. 1. 58.
- Thoricus, pagus Atticæ, IV. 99.
- Thornax, mons Lacon., I. 69.
- Thracia, ἡ Θρηáκη, I. 168. ἡ Θρηάκη, IV. 99. VI. 33. Thraces, numerosa gens, in multos populos divisa, V. 3. *seqq.* *cf.* IV. 93. VII. 110. VIII. 116. eorum mores, V. 6. dii, c. 7. sepultura, c. 8. eorum vestimenta ex cannabi, IV. 74. — Thraces olim a Sesostri subacti, II. 103. Thraces alii Dario sese dedunt; vi subiguntur Getæ, IV. 93. Thraciam totam subigit Megabazus, V. 2. Thraces cum Xerxe militant, VII. 183. circa Strymonem habitantes Jovis currum subripiunt, VIII. 115. in Artabazi exercitum impetum faciunt, IX. 89. — *cf.* Getæ, Bissalæ, *etc.*
- Thraces Asiam incolentes, Thyni et Bithyni (*cf.* VII. 75). a Cræso subiguntur, I. 28. Dario tributum pendunt, III. 90. eorum in Xerxis exercitu armatura, VII. 75. *seq.*
- Thrasybulus, tyrannus Milesiorum, pacem componit cum Alyatte, I. 20 — 22. Periandro quomodo consilium significavit, V. 92.
- Thrasycles, pater Lamponius, IX. 90.
- Thrasycleus Aleuades, IX. 58.
- Thrasylaus, pater Stelisai, VI. 114.
- Thriasius campus Atticæ, VIII. 65. IX. 7.
- Thus ubi et quomodo colligatur, III. 107.
- Thyia, Cephissi filia, fanum, VII. 178.
- Thyni a Cræso subacti, I. 28.
- Thyrea, opp. Argolidis, VI. 76. de eo contendunt Spartani et Argivi, I. 182.
- Thyssagelæ, pop. Europæ septentr., IV. 22. 123.
- Thyssus, opp. in Atho monte, VII. 22.
- Tiaræ Persarum, III. 12. V. 49. VII. 61. tiara auro intexta Abderitas donat Xerxes, VIII. 120.
- Tiarantus, fl. Scyth., IV. 48.
- Tibareni, pop. Asiat., III. 94. eorum armatura, VII. 78.
- Tibisis, fl. Scythiæ, IV. 49.
- Tigranes, Achæmenides, Medorum dux, VII. 62. Pers. exercitui ad Mycalen præest, IX. 96. *cf.* c. 102.
- Tigris, Gyndem fl. excipit, I. 189. Armeniam perfluit, V. 52. in mare Rubrum infunditur, I. 189. VI. 20. Tres Armeniæ fl. hujus nominis, V. 52.
- Tilones pisces, V. 16.
- Timagenides Theban., IX. 38. 86. *seq.*
- Timagoras, Timonactis pater, VII. 98.
- Timander, Asopodori pater, IX. 69.
- Timareta, antistes Dodonæa, II. 55.
- Timesitheus Delphensis, V. 72.
- Timesius Clazomenius, Abderam condidit, I. 168.
- Timnas, Ariapithis tutor, Scythia, IV. 76.
- Timo, inferarum Dearum ministra, Parum Miltiadi prodit, VI. 134. 135.
- Timon, Androbuli fil., Delphensis, VII. 141.
- Timonax, Timagoræ fil., VII. 98.
- Timoxenus, Scionæorum dux, VIII. 128.
- Tiryns, et Tirynthius ager, Argolidis, VI. 76. 77. 83. Tirynthii in acie Græc. ad Plateas, IX. 28. Tirynthios piscatores cepit Aneristus Spartanus, VII. 137.
- Tisamenus, Antiochi fil., vates, Eleus, Spartanus civis factus; IX. 33 — 35.
- Tisamenus, Thersandri fil., Spartanus, IV. 147. VI. 52.
- Tisander, Isagoræ pater, V. 66.
- Tisander, Hippoclidis pater, VI. 127. 129.
- Tisias, Lysagoræ pater, VI. 133.

Titacus Aphidnaeus, IX. 73.
 Titharus, Datis fil., equitatus praefectus, VII. 88.
 Tithorea, Parnassi vertex, VIII. 32.
 Titormus Aetolus, frater Malae, VI. 127.
 Tmolus, Lydiae mons, ad Sardes, I. 84. auri ramenta profert, I. 93. V. 101.
 Tomyris, Massagetarum regina, Cyrum Araxem trajicere sinit, I. 205. *seqq.* filium dolo captum repetit, *cap.* 212. in Cyri cadaver saevit, c. 214.
 Tonitrua in Xerxis exercitum ingruunt, VII. 42. adv. tonitrua sagittas emittunt Thraces, IV. 94.
 Torone, opp. Sithoniae, VII. 22. 122. Toronaeum promontor., VII. 122.
 Trachea Chersonesus, IV. 99.
 Trachis, opp. agri Maliensis, VII. 199. 201. 103. Trachinia, VIII. 31. Trachinii, VII. 175. 176. Trachiniae petrae, VII. 198.
 Tragici chori calamitates Adrastii celebrantes, Baccho attributi, V. 67. Tragedia, *vid.* Drama.
 Trapezus, Arcadiae opp., VI. 127.
 Traspies, Scythae, IV. 6.
 Trausi, pop. Thraciae, V. 4.
 Trauus, fl. Thraciae, in Bistonidem lacum influit, VII. 109.
 Tria-capita, locus in Cithaerone monte, IX. 39.
 Triballus campus Thraciae, IV. 49.
 Tribuum nomina mutata Sicyone, V. 68. Tribus Athen. auctae, V. 66. 69. VI. 131.
 Triopium, Cnidiorum ditio, I. 174. Triopici Apollinis templum, I. 144. — Triopium promontor., IV. 38.
 Tripus aureus Croesi Thebis, I. 92. tripus Delphis a Graecis dedicatus, VIII. 82. IX. 81. tripus aeneus ad Tritonidem lacum, IV. 179. tripodes in Apollinis templo Thebis, V. 59—61.
 Tritaenses (Tritaea), Achaeorum civitas, I. 145.
 Tritantæchmes, Artabani fil., pedestri exercitu praefectus, VII. 82. 121. ejus nobilis sententia, VIII. 26.
 Tritantæchmes, Artabazi f.; Babyloniae praef., I. 192.
 Tritæ, opp. Phocidis, VIII. 33.
 Triton, fl. Libyae, et Tritonis lacus, IV. 178. 191.
 Triton e tripode oraculum edidit, IV. 179.
 Troezen, opp. Argolidis, VIII. 41. Troezenii in acie Graecor. ad Plateas, IX. 28. Troezenii Halicarnassum condiderunt, VII. 99.
 Troglodytae, IV. 183.
 Troja, IV. 191. V. 13. Trojana terra, ἡ Τευκρική γῆ, II. 118. ἡ Τρωάς γῆ, V. 26. 122. Τευθρανίη, II. 10. Ἰλιάς, V. 122. *vid. art. et cf.* Teucris. — De Troja expugnata narratio Aegyptiorum, II. 118. *seq.* Trojanum bellum tertiam generatione post Minoem gestum, VII. 171.
 Trophonii Orac., I. 46. VIII. 134.
 Tycta, ap. Persas regia caena, IX. 110.
 Tydeus, gener Adrastii, V. 67.
 Tymnes, Histiaei pater, Termerensis, V. 37. VII. 98.
 Tyndaridae Argonautae, IV. 145. Helenae repetendae causa Atticam invaserunt, IX. 73. Tyndaridae reges Spartani *nominantur*, V. 75. — Tyndari filia, Helena, Venus Hospita ap. Aegyptios, II. 112.
 Typhon, Osiridis filio insidiatus, II. 156. in Serbonide lacu occultatus, III. 5.
 Tyrannis lubrica res, III. 53. Tyrannidis incommoda, V. 92. Tyrannorum mores, III. 80.
 Tyras, fl. Scyth., IV. II. 47. 82. ejus cursus, c. 51. *seq.* — Tyritæ, Graeci ad Tyrae fl. ostium, IV. 51.
 Tyrodiza, opp. Thraciae, Perinthiorum, VII. 25.
 Tyrrheni cum Phocaeensibus bellum navale gerunt, I. 166. *seqq.*

Tyrrheni Thraciam incolentes, I. 57.
 Tyrrhenia, a Tyrrheno et Lydis in Umbria condita, I. 94.
 Tyrrheniam Graecis Phocaeenses ostenderunt, I. 163.
 Tyrus, ubi vetustiss. Herculis templum, quando condita, II. 44. Tyriti Memphi circa Herculis templum sedes habent, II. 112.
 U. V.
 Vaccæ Isidis sacrae, II. 41. vaccarum carnem non gustant Nomades Libyes, nec Barcaeorum mulieres, IV. 186. *cf.* Bos.
 Vallum e clypeis congerunt Persae, IX. 61. 99. 102.
 Vasa fictilia Attica, V. 88. *cf.* Dolia.
 Vates in exercitu, VII. 121. IX. 33. *vid.* Acarnan et Elis.
 Vatum ingens numerus ap. Scythas; eorum vaticinandi ritus, IV. 67. *seqq.* vaticinandi modus apud Nasamones, IV. 172. *conf.* Oraculum.
 Velia a Phocaeensibus condita, I. 167.
 Veneti, *vid.* Eneti.
 Ventus Strymonias, VIII. 118. Hellespontias, VII. 188. venti Etesiae non efficiunt, ut Nilus augeatur, II. 20. ventus exercitum arenâ obruit, III. 26. adv. ventum expeditionem suscipiunt Psylli, IV. 173. — Ventorum ara Thyiae, VII. 178. Ventis sacra faciunt Persae, I. 131. pueros immolat Menelaus, II. 119. Ventos placant incantationibus Magi, VII. 191.
 Venus, Assyritis Mylitta, Arabibus Alitta, Persis Mitra, I. 131. Venus Urania ap. Arabes Alilat, III. 8. ap. Scythas Artimpasa, IV. 59. Veneris Assyriae cultus, I. 199. Hospita Venus, Helena, ap. Aegypt.; ejus aedes Memphi, II. 112. Veneris templum Atarbeci, II. 41. vetustiss. Ascalone, inde templ. in Cypro et Cytheris derivatum, I. 105. — a Venere divinandi artem accepere Scythae, IV. 67.
 Vesta dea, Tabita ap. Scythas, IV. 59. *cf. c.* 127.
 Vestes ex gossypio, VII. 65. ex scirpo paratae ap. Indos, III. 98. et cannabi ap. Thraces, IV. 74. lineae et lanæ ap. Aegyptios, II. 81. in vestimentis figuras pingunt Caucasii, I. 203. vestes pictae ap. Sarangas, VII. 67. Vestimentum Ionicum, Caricum, Doricum, V. 88. *conf.* Textura. — Vestitus populorum cum Xerxe militantium, VII. 61. *seqq.*
 Via sacra Athenis Eleusinem ducens, VI. 34. Viae Sacrae, locus Scythiae, IV. 52. Novemviae, VII. 114. via insculptis ornata figuris in Aegypto, II. 124. Via publica mercatorum per deserta Africae, IV. 181—185. via ab Epheso usque Susa per stationes et parasangas descripta, V. 52—54.
 Vicinos Medi et Persae colunt, I. 134.
 Victimae caedendae modus ap. Scythas, IV. 60. *seq. cf.* Sacrificium. Victimae exploratio ap. Aegyptios, II. 38. ex victimis responsa dei petita, VIII. 134.
 Victoria alma, πόρεια Νίκη, VIII. 77. victoria Cadmea, I. 166. frigida, IX. 49.
 Vigilia noctis, IX. 51.
 Vinum palmeum, I. 193. 194. II. 86. III. 20. ex hordeo ap. Aegyptios, II. 77. ex loto, IV. 177.
 Viperarum generatio cur rara, III. 108. 109.
 Virgo nulla ap. Sauromatas nubet, quin prius hostem occiderit, IV. 117. virgines non custodiunt Thraces, severe vero uxores, V. 6. *cf.* Concubitus. Virgines devirginantur a rege ap. Adymarchidas, IV. 168. publice venduntur ap. Babylonios, I. 196. virginum pugna, IV. 180.
 Viri pauci, multi homines, VII. 210. Viri Xerxi mulieres facti, VIII. 88.
 Vita humana, LXX. annis terminata a Solone, I. 32. ab Ichthyophagis, LXXX., III. 22. de vitae humanae conditione disputatio, VII. 46. *seqq. cf.* I. 32.

Vitis aurea, VII. 27.
 Vivos defodere Persis in usu, VII. 114. *cf.* III. 35.
 Ultio gravior ap. deos invidiosa, IV. 205.
 Umbri, pop. Italiae, I. 94. IV. 49.
 Unoculi, *vid.* Arimaspi.
 Vocalissimus Aegyptius, IV. 141.
 Urania, *vid.* Venus.
 Urbs lignea, IV. 108.
 Urina hirci spasmi remedium, IV. 187. urina castae mulieris visus restitutus, II. 111.
 Urnae Iustales Delphis a Croeso dedicatae, I. 51.
 Urotal Arabibus Dionysus, III. 8.
 Ursorum acuporum sepultura, II. 17. ursos fert Libya, 101. *n.*
 Utii, pop. Asiae, III. 93. eorum armatura, VII. 68.
 Vulcanus; magnum ejus templum Memphi, II. 99. 101. 121. 147. 176. Vulcani simulacris illudit Cambyzes, III. 37. cum Vulcani sacerdotibus sermones praecipue miscuit Herodotus, II. 3. *cf.* c. 100. — In Vulcani honorem lampadum festivas ap. Graecos, VIII. 98.
 Vulnere sindone byssina obligantur, VII. 181.
 Vulpanseris Aegyptiis sacri, II. 72.
 Uxor Candaulis a Gyge nuda visa, I. 9. uxores ad mariti funus mactatae, V. 5. uxores Atheniens. raptae, VII. 138. *cf.* Mulieres.

X.

Xanthippus, Aripbronis fil., Periclis pater, VI. 131. Militiadem, e Paro reversum accusat, c. 136. Atheniensium dux ad Mycalen, VIII. 131. Sestum oppugnat, IX. 114. Sesti praefectum Artaycten cruci adfigit, c. 120. *cf.* VII. 33.
 Xanthus, Lyciae opp., I. 176. Xanthius campus, *ibid.*
 Xanthii fortiter pugnant adv. Harpagum, *ibid.*
 Xenagoras, Praxilai fil., Halicarnas., IX. 107.
 Xerxes, Darii fil. ex Atossa, Cyri fil., VII. 1. ejus genealogia, VII. 11. Xerxes significat bellatorem, VI. 98. Rex Persarum declaratur, Demarato adjuvante et Artossa, VII. 2—4. contra Aegyptum rebellantem ducit, c. 5. 7. — De bello Graecis inferendo, instigatus praecipue a Mardonio, ab Aleuadis et Pisistratidis, (c. 5. 6.) cum Persar. proceribus disserit; ter consilium mutat, *cap.* 8—18. a Pythio Lydo hospitio excipitur, c. 26. *seqq.* praefectos dimittit per Graeciam, c. 32. *conf.* c. 131. Hellespontum flagellari jubet, c. 35. Graecorum speculatores salvos dimittit, c. 146. *seq.* discisso Pythii filio, Abydum petit, c. 37. *seqq.* agminis ordo, 40. *seq.* Abydi cum

Artabano de expeditione iterum disserit, c. 44—52. naves frumentarias Peloponnesum petere patitur, *cap.* 147. Hellespontum transit, c. 54. *seqq.* numerum copiarum init, *cap.* 59. *seq.* *cf.* *cap.* 100. cum Demarato de Graecorum disciplina, c. 101.—104. Graecis civitatibus sumptuosas imperat coenas, c. 118—120. terrestres copias in tria agmina dividit, c. 121. Penei fl. ostia spectat, c. 128. *seqq.* ad Thermopylas castra promovet, c. 198—201. pugnam committit, c. 210. *seqq.* semitam proditam, c. 213. Thermopylas expugnat, c. 223—225. in cadaver Leonidae saevit, c. 238. sepultis occisis Persis ad stragem spectandam classarios invitat, VIII. 24. *seq.* Atticam igne vastat, Athenas capit, c. 50. *seqq.* pugnam ad Salaminem committit, spreto consilio Artemisiae, c. 67. *seqq.* in monte sedens pugnam spectat, c. 90. *cf.* c. 88. clade accepta fugam meditatur, c. 100. *seqq.* filios suos Artemisiae committit Ephesum ducendos, *cap.* 103. 107. Mardonio in Thessalia relicto, ad Hellespontum prope rat, c. 113. *seqq.* Abydum, (*cf.* c. 118—120.) trajicit, et Sardes pervenit, c. 117. Ibi, et dein Susis, nefariis amoribus indulget, IX. 108. *seqq.* ab Amestri uxore amiculum accipit, *etc.* c. 109. *seq.* Masisten fratrem interficit, c. 113. — Jovis Beli statuam Babylone abstulit, I. 183. — Xerxes formam praestans, VII. 187. coll. VIII. 68. *fin.*

Xuthus, Ionis pater, VII. 94.

Z.

Zacynthus ins., VI. 70. Ibi lacus picem proferens, IV. 193.
 Zacynthii, III. 59. VI. 70.
 Zalmoxis, deus ap. Getas, ejusque cultus, IV. 94. *seqq.*
 Zancle, Siciliae opp., postea Messana nominata, VII. 164. a Samiis occupata, VI. 23. *seq.* et una cum Cadmo Coe habitata, VII. 164. cum Zancleis bellum gessit Hippocrates, VII. 154. *cf.* VI. 23.
 Zaucces, Afri, IV. 193.
 Zegeries, murium genus in Africa, IV. 192.
 Zeira, amiculi genus, VII. 69.
 Zeuxidamus, Leotychidis f., VI. 71.
 Zona, Samothraciae opp., VII. 69.
 Zopyrus, Megabyzi fil., se ipse mutilat, et Babylonem Dario prodit, III. 153—158. Babylonis praeficitur a Dario, maxime laudatus, c. 160. ejus filia a Sataspes vitata, IV. 43.
 Zopyrus, Megabyzi fil., illius nepos, ad Athenienses transfugit, III. 160.
 Zoster, Atticae promontorium, VIII. 107.